ALFONSI SALMERONIS TOLETANI, E SOCIETATE IESU...

Alfonso Salmeron, Josè Maria Fonseca de Evora

Digitized by Google

31
9 G
9
N.° 105
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ALFONSI
SALMERONIS
TOLETANI,
E SOCIETATE IESV
THEOLOGI,

COMMENTARII IN EVANgelicam *Hiſtoriam, & in Acta Apoſtolorum.*

TOMVS DVODECIMVS,

QVI DE ECCLESIÆ NASCENTIS exordijs, & in acta Apoſtolorum, inſcribitur.

PERMISSV SVPERIORVM.



COLONIAE AGRIPPINAE,
Apud Antonium Hierat, & Ioannem Gymnicum, ſub Monocerote.
ANNO M. DC. XIV.
Cum gratia & Priuileg. Sacræ Cæſar. Maieſt.

Digitized by Google

Licentia P. Viſitatoris.

STEPHANVS de Hojeda, Viſitator Societatis Ieſu in prouincia Toletana, poteſtate ad id mihi facta à reuerendo admodùm Patre Claudio Aquauiua, Præpoſito noſtro Generali, facultatem concedo, vt duodecimus tomus, *Qui Acta Apoſtolorum comprehendit*, quem compoſuit Pater Alfonſus Salmeron, vnus de primis Patribus Societatis IESV, typis mandetur; quia iam diſcuſſus eſt, approbatus à viris doctis, & grauibus noſtræ Societatis. In cuius rei fidem has literas dedi, meo nomine ſubſcriptas, & mei officij ſigillo munitas. Madriti Nonis Nouembris. 1600.

Stephanus de Hoieda.

Approbatio.

SApientiſſimi Patris Alfonſi Salmeronis è Societate Ieſu Theologi eruditiſſimi duodecimum tomum in Acta Apoſtolorum inſcriptum, ſupremi Senatus Regij iuſſu diligenter euolui, & iterum atque iterum magna animi voluptate perlegi, verborum elegantiam, dicendi grauitatem, perſpicuitatem ingenij, doctrinæ ſoliditatem, Catholicorum animis confirmandis, & hæreticorum argutijs refellendis appoſitiſſimam, ſermonis puritatem, lepore ac venuſtate ornatiſſimam admiratus: in eo nihil Catholicæ Fidei aduerſum, vel ſanctis Eccleſiæ moribus diſſentaneum animaduerti, ſed omnia ſanctorum Patrum ſenſui, & Scholaſticorum doctrinæ eſſe conformia, & bonum Chriſti odorem ſpirantia: videturque non ſolùm Veterum, ac recentiorùm operam imitatus, ſed etiam ſeipſum noſter Alfonſus ſuperaſſe. Dignum igitur iudico, qui in ſacræ Theologiæ ſtudioſorum vtilitatem in lucem prodeat, typiſque mandetur. Datis Matriti in noſtro almo Deiparæ de Mercede redemptionis captiuorum Cœnobio, pridie Kalendas Decembris. 1600.

Fr. Ioannes Temporal, Diffinitor Generalis.

PRÆFA-

Digitized by Google

PRÆFATIO AD CANDI-DVM LECTOREM.

EO TANDEM diuinis Spiritus ſancti auſpiciis optime Lector, quaſi ſecundo vento afflante noſtra progreſſa eſt oratio, ac veluti è ſcopuloſis locis, & difficilibus enauigauit, vt non longè ab optato portu, quem aſſequi nitebamur, nos iam perueniſſe, nobis meritò gratulari valeamus. Benedictus Deus, qui pro ſua incomparabili bonitate, ac munificentia ſupra vota, ac preces, nos voluit exaudire, quò tam vaſtum quatuor Euangeliſtarum pelagus noſtra equidem praua, ac fragili cymba conficeremus.

Hæc hiſtoria, alioqui facilis, ac perſpicua, quo lumine tamen interpretationis egere videbatur.

Iam quæ ſuperſunt, etſi magnum interpretationis lumen minimè deſiderent, quòd pleniores, facilioreſque hiſtorias, & moribus inſtituendis non minùs accommodatas cōtineant: quo tamen muneri noſtro faciamus ſatis, & illa quoque noſtra ſunt pro tenuitate oratione illuſtranda, atque elucidanda: quanquàm in illis diù hærendum eſſe non videatur; ſed, ſi quæ ſunt vel paullò obſcuriùs dicta, vel ad hiſtoriæ, & temporum cognitionem, vel ad hæreſes, ſiue antiquas, ſiue recentes confutandas, vel ad eas, quæ ex veteri proferuntur Inſtrumento, Scripturas explanandas, vtilia, atque opportuna, illa perſequi, atque indagare, conſultum fore exiſtimauimus.

Ioan. 12.

Cur neceſſe fuerit hunc librum Actuum Apoſtolicorū conſcribi. Huius libri argumētum quod ſit Neceſſitas huius voluminis conſcribēdi triplici ex capite oſtenditur. Ratio prima à Chriſto Domino, quæ plura mēbra complectitur. Secundum membrum.

Eſt autem hic Apoſtolicorum Actorum liber ſummè cum Euangelica hiſtoria coniunctus, neceſſarioque connexus: ibi enim frumenti granum deſcribitur terræ ſolo commendatum; hic verò iam enatum, & ſuas paulatim aperiens, ac proferens opes. Docet enim, quæ Eccleſiæ extiterit infantia, quæ inter pericula actio, quantis fructibus, ac procellis expoſita, ex quibus tamen ſemper ſpecioſior, ac firmior Dei munere ſemper emerſit: vt Deus proinde magna ſua prouidentia vnum ex Euangeliſtis eius voluerit & autorem eſſe, & ſcriptorem.

Porrò hæc neceſſitas ad tria capita referri poteſt: nimirum vel ad Chriſtum ipſum Dominum, vel ad Apoſtolos, vel ad omnes poſteros Eccleſiæ filios, diuinis exemplis, ac præceptis imbuendos, atque informandos. Inprimis ſiquidem pietati, ac Fidei noſtræ conſentaneum erat, vt admirandum illud, & incomprehenſum Aſcenſionis Chriſti myſterium, quòd vno vel altero tantùm verbo tùm à Marco, tùm à Luca indicatum fuerat, ac deſignatum, ampliori oratione, modusque eius, ac circumſtantiæ explicarentur; quod in hoc libro ad ſolanda corda credentium, illaque bonorum cœleſtium amore inflammanda, abundè præſtitum eſſe videtur. Deinde, oportebat duodecim ſedium Apoſtolicarum numerum per Iudæ interitum imminutum conſtare, cùm Dominus verbo ſuo pollicitus eſſet: *Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael*; & vt Propheta fidelis inueniretur, qui prædixit: *Fiant dies eius pauci, & epiſcopatum eius accipiat alter.* Hanc porrò Matthiæ in locum Iudæ ſubſtitutionem, quis neſciat in principio huius voluminis eſſe traditam? Non paruum quoque referebat, noſſe Pauli, ac Barnabæ ad Apoſtolicum gradum aſſumptionem, præſertim cùm iſti prædicationi Gentium eſſent aſſignati, ne quiſquam propria illos autoritate ſe contra priores Apoſtolos ingeſſiſſe, ac proinde minùs fide dignos arbitrari poſſet. Adhæc par erat, vt quæ Dominus tanta cum aſſeueratione, ac toties de aduentu Spiritus ſancti in Apoſtolos ſpoponderat, per aliquē Canonicum librū exhibita, atq; perfecta nobis traderentur, magnaliaque operum Spiritus in Apoſtolis, & credentibus omnibus edita detegerentur. Hoc namq; magnificum Spiritus donū totius Euangelicę prædicationis, atq; acerbiſſimæ mortis Domini, ac aſcēſionis eius fructus erat maximus: hæc illa erat virtus ex alto, illa præſidia, & arma, quibus diſcipulos ſuos communitos, atq; indutos ad expugnandas per vniuerſum orbem errorū tenebras, nocentiſſimorumque cacodæmonum acies profligandas, vitiorumque peſtes propulſandas deſtinabat. Plurima ſanè alia exiſtunt, quę Chriſtus vel prædixerat, vel pollicitus erat euentura, quæ præſenti volumine ad exitū fuiſſe perducta, magna ex parte videmus: ſed præſertim, quòd domus Iudæorum eſſet deſerta relinquenda, Genteſque ad Chriſtum relictis idolis conuertendæ: quod in primis de Samaritanis, deinde de Eunucho Candacis Reginæ Æthiopiæ, Antiochenis, atque alijs nationibus hic impletum oſtenditur.

Marc. vlt.
Luc. vlt.
Matth. 19.
Luc. vlt.
Pſal. 108.
Tertium membrum.
Quartum membrum.
Diuina Spiritus ſancti vis, & efficacia.
Luc. 24.
Matth. 23.
Luc. 13.
Act. 8.
Ibid. & ſeq.
Infra 11.

Secunda ratio, ab Apo-

Ratione quoque Apoſtolorum magnopere conueniebat, hanc hiſtoriam ſcripto conſignari. Tùm vt Petrum Apoſtolorum principem, & coryphæum, & Eccleſiæ Dei

paſtorem, & Ieſu Chriſti ſummum in terris vicarium agnoſcerent à principio omnes, & vt talem colerent: quod planè eius facta non obſcurè indicare videntur. Facta quidem,

B. Petri Apoſtolica res geſtæ.

Act. 1.

dum primus de ſubſtituendo altero in locum Iudæ proditoris Apoſtolo proponit: primus hauſto cœlitùs Spiritu ſancto prædicat Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum, non ſine multorum millium Iudæorum fructu, ac conuerſione: primus ſigna admiranda edit:

Infra. 2. & ſeq. *Infra 3.*

primus de diaconis ad miniſterium viduarum promouendis verba facit: primus Cornelium Centurionem Gentilem hominem cum vniuerſa domo ad Chriſtum traduxit: primus in concilio de abrogandis legis cæremoniis ſententiam, quod ad Gentes ad Fidem vocatas attinet, pronuntiauit.

Infra 6. *Infra 10.* *Infra 15.* *Supra 2.* *Ibidem.* *Infra 5.*

Quibus verbis Petri primatum non obſcurè inſinuauerit Lucas.

Verba quoque Lucæ idem porrigere videntur, dũ ait; *Stans autem Petrus cum duodecim*: *dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos.* iterum: *Reſpondens autem Petrus, & Apoſtoli, dixerunt.* Quod perinde eſt ac dicere, Caput cum membris, Rex cum Regno. Vel vt aliquod ex Scripturis exemplum proferam, Moyſes cum populo; & in Euangelio, Ieſus, & diſcipuli eius: iuxta quam formam dixerat Angelus mulieribus: *Ite, dicite diſcipulis eius, & Petro.* Et quoniam Dominus conſueuerat in medio ſtare diſcipulorum ſuorum, & ipſe dicebat: *Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat*, ita de Petro perſonam eius ſuſtinente in hoc libro dicitur: *In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum, dixit*: vt manifeſtè ipſe Petrus ſe in loco Domini poſitum, poſtquàm in cœlum aſcendit, eſſe proderet, alij illud minimè ignorarent.

Marc. 16. *Luc. 22.* *Act. 1.*

II. argum.

Marc. vlt.

Tùm etiam conueniebat, vt impoſitam Apoſtolis à Domino Ieſu prouinciam, arduam, ſanè, & humano ſenſui paradoxam, nempè eundi in mundum vniuerſum ad prædicandum Euangelium omni creaturæ, intelligerent omnes eis eſſe feliciter obitam, atque perfectam, illoſque ſignis, ac portentis (& his quæ Dominus fecit, longè maioribus, vt qui ſemicinctiis, ſudarij, & corporis vmbra raras, & inſolitas præſtarent ſanitates) nomen Ieſu Chriſti vbique propagaſſe, atque illuſtraſſe.

Ioan. 14. *Act. 19.* *Suprà 5.*

Signum ſignorum omnium maximum, & admirandum quodnam.

Hoc enim eſt ſignum ſignorum omnium maximum, & admirandum, paucos illos Galilæos, omnium literarum, ac diſciplinarum ignaros, atque imperitos per orbem diſperſos, breuiſſimo temporis interuallo omnibus humanæ potentiæ præſidiis deſtitutos, imò flagellatos, lapidatos, & in crucem actos, tantam credentium meſſem, toto reclamante, & obſiſtente mundo, atque eius capite, & principe Satana, in horreum Dominicum, quod eſt Eccleſia, collegiſſe.

Tertia ratio ab Eccleſia ſponſa Chriſti deſumpta.

Si verò Sponſam Chriſti Eccleſiam reſpicias, ad illam etiam erudiendam maximè cõferebat hoc volumen, vt videlicet intelligeremus, quibus Apoſtolorum perſuaſionibus atque concionibus Iudæa ad Fidem Chriſti amplectendam pertracta fuerit: quibus ſtudiis, atque officiis incumbens lactens illa, ac tenella Eccleſia tantos in Philoſophia Chriſtiana progreſſus fecerit. Hoc inde profectum eſſe indicatur, quòd aſſiduè verbum Dei audirent, orationibus, & frequenti vſui Euchariſtiæ vacarent. Erant, inquit, perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.

Act. 2. *Infra 4.*

II. congruentia. Vndenam ea vitæ puritas, & ſanctimonia, quæ in ſacris religionibus nunc eſt, habeat ortum.

Adhæc, quò Euangelicæ perfectionis profeſſores innoteſcerent nobis, quòd omnia ponebant ad pedes Apoſtolorum, & diuidebatur ſingulis, prout cuique opus erat: nec quiſquam eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia. Hæc igitur tanta vitæ puritas, integritas, atque perfectio, ad quam hodiè ſuo modo religioſi, abiectis omnibus huius mundi facultatibus, & illecebris contendunt, ſeque proptereà aliis regendos committunt, aliunde profectò principium non habuit, quàm ab Apoſtolis ipſis, & primitiuis Chriſti cultoribus, vt Magnus Baſilius, & Auguſtinus non ſemel teſtantur.

Baſil. in Conſil. monaſt. & alibi to. 11. *Auguſt.* *Act. 5.* *Luc. 9.*

Et ne quiſquam exiſtimare valeat, quæ eiuſmodi Deo promittuntur, votoque firmantur, minimè ſtringere conſcientiam; magna ſua ſapientia voluit exiſtere terrificum illud, atque contremiſcendum Ananiæ & Sapphiræ, qui de pretio agri defraudauerant, documentum; vt, quantum ſupplicium maneat eos, qui poſt poſitam manum ſuam ad aratrum, reſpiciant retrò, & ſe non hominibus, ſed Deo mentitos fuiſſe, ignorare nequaquàm valeant.

III. congruentia.

Congruum quoq; erat in Eccleſia Dei, quæ Synodis Epiſcoporum erat gubernanda, in Fide corroboranda, in vitæque actionibus reformanda, vt Conciliorum cogendorum, & eorum, qui erant ad illa vocandi, moduſque ſententias dicendi, ac ratio diligenter inquirendi, atque diſceptandi illuſtre aliquod exemplum extaret: agnoſceremuſque Spiritum ſanctum eiuſmodi Synodorum præſidem eſſe, ac moderatorem, vt Patres in eis coacti dicere valeant; *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis*: ita vt qui ſe contumaces, ac refractarios Conciliis exhibent, intelligant ſe ipſi Spiritui ſancto repugnare.

Act. 15. *Matth. 7.* *Infr. 24.* *Supra 13.*

Nouerat enim Dominus Eccleſiam ſuam fore propagandam, & in vniuerſo orbe amplificandam: multoſque pſeudoprophetas, ac lupos rapaces gregem ſuum inuadentes, & zizania in agro Dominico diſſeminantes exorituros, qui negotium ei faceſſerent, & communem fidelium pacem, atque concordiam diſſoluerent. Quamobrem ad

popor-

opportunis remediis tanto incendio ſerpenti occurrẽdum, & ad Fidei controuerſias terminandas expedientiſſimum fuit, hunc librum conſcribi. Præterea, nihil eſſe poterat Eccleſiæ Dei conducibilius, ſalutariusve, quàm vt ratio, & forma magiſtratus Eccleſiaſticos inſtituendi conſtaret, nimirùm ieiuniis, orationibus, & ſacrificij incruenti oblatione: manuumque impoſitione: cuius rei documenta non tantùm in electione Pauli & Barnabæ, ſed etiam aliorum per ciuitates ſingulas miniſtrorum qui creabantur, in hoc libro ſunt expreſſa. Traditur etiam methodus, ac ratio, quam verbi Dei miniſtri in euangelizando obſeruare debeant, nimirùm vt aliis ſeculi curis, & negotiis ſeiuncti, orationibus intenti, miniſterio verbi Dei vacent, vt Petrus dixit: diſciplina quoque viſitandi, ac confirmandi eos, qui Fidei lumen ſemel amplexi ſunt: inſtar boni agricolæ, qui non contentus ſemina terræ mandaſſe, campum viſitat, & ab herbis inutilibus purgat, atque omnibus rationibus quibus poteſt, illi operam ſuam, ac diligentiam præſtat, quò deſideratum fructum percipiat. Denique conſilium Dei in hoc opere conſcribendo fuit; vt omnes qui fidem profitentur, ſiue publicum, ſiue priuatum munus adminiſtrent, intelligant, magnos ſe habere aduerſarios, dæmones videlicet, qui per ſua organa omni qua poſſunt ratione contendant eos à ſancta Fide reuocare: quod ſi non extorqueant, ſaltem à vitæ innocentia, & morum ſanctitate retrahant, ac retardent. Quare omnes quotquot Chriſto nomen dederunt, vigilare oportet; & ad tentationum, ac perſecutionum crucem perferendam prompto, ac parato animo eſſe: nec tamen propterea debere eos animo concidere, aut minùs ſe à Deo diligi exiſtimare: qui ſiue contingat pro Chriſto cadere, ſiue imminẽtem interitum euadere, hæc omnia ad ſuam nobis gloriam declarandam, & noſtram ſalutem promouendam venire permittit. Plena eſt huius libri narratio his ipſis Chriſti in nobis vincentis, atque triumphantis hiſtoriis: atque ob id glorificatur in lapidatione Stephani, in contumelioſa Apoſtolorum flagellatione, in aſſeruatione Petri in carcere, & decollatione Iacobi, in varia, ac multiplici liberãdi Paulum tum apud Iudæos, tum apud Gentiles, tum in mari, tum in terra rationes. Hæc ſunt quæ libri huius vtilitatem, & autoritatem commendare, & ad eius lectionem pios quoſque inuitare videntur. Nec dubito potuiſſe hæc productiori ſermone perpoliri, atque amplificari: verùm vt habet prouerbium; *Vendibili vino hedera non eſt opus.* Eſt igitur mens noſtra, vniuerſas huius libri hiſtorias conciſis ac breuibus verbis, quoad eius fieri poterit, explicare. Ne tamen ab inſtituto noſtro diſcedere videamur, hæc pauca ante textus explicationem præfabimur. Primùm, hiſtoriam diuinam cum humana, Eccleſiaſtica, & apocrypha conferemus, & quantum hæc diui Lucæ narratio reliquis omnibus, etiam in Canonicis libris poſt Euangelicam hiſtoriam iam à nobis expoſitam contentam, præcellat, aperiemus. Deinde de ſolida libri huius autoritate, ac de nothis, & pſeudo pigraphis voluminibus, quæ falſo inſcribuntur Actus Apoſtolorum, diſſeremus. Tertiò de huius libri titulo aliquid erit dicendum, deque eius diuiſione, & tempore quo hæc geſta ſunt ratione. Quartò de ſimplici, atque minimè affectata oratione, qua Apoſtoli in euangelizando ſunt vſi. His enim præmiſſis, nonnihil lucis voluminis huius intelligentiæ acceſſurum putauimus. De his paucis te admonendum, bone Lector, cenſuimus. Vale, & noſtrum laborem pro tua prudentia boni, æquique, vt conſulere velis, rogamus.

Act. 13. Inf. 14.

Act. 6.

Act. 7. Supra 5. Infra 12. Ibidem.

Quarta congeneria.

Quænam verbi Dei miniſtris in euangelizando ratio, ac methodus tenenda ſit, ac conſeruanda.

Diligentis officium agricolæ quod.

Vltima ratio à profeſſione Chriſtiana fidelium.

Fidelium quas patiuntur perſecutiones, quò recidant diuina prouidentia.

Docendi methodus quæ tenenda & conſeruanda in hoc volumine.

INDEX TRACTATVVM
QVI IN HOC TOMO XII. CONTINENTVR.

TRACTATVS I. de dignitate hiſtoriæ diuinæ, atque de eiuſdem cum humana, atque Eccleſiaſtica collatione, pag. 1.

Tract. II. in quo diuina cum apocrypha componitur hiſtoria; & quantum præcellat hæc B. Lucæ reliquis omnibus, etiam illis Veteris Teſtamenti, & in ſacro Canone contentis, demonſtratur, pag. 6.

Tract. III. De ſolida huius libri autoritate, ac de nothis, & pſeudopigraphis voluminibus, quæ Actus Apoſtolorum falsò inſcribuntur, pag. 8.

Tract. IV. De huius libri inſcriptione, ac diuiſione; deque temporum ratione, quo hæc omnia geſta ſunt, pag. 12.

Tract. V. de ſimplici, ſyncera, ac minimè affectata oratione, qua Apoſtoli tum in prædicando, tum in ſcribendo vſi ſunt, pag 16.

Tract. VI. in illa verba: *Primum quidem ſermonem feci de omnibus, &c.* Act. 1. pag. 21.

Tract. VII. in illa verba : *Et conueſcens præcepit eis ab Ieroſolymis ne diſcederent*, &c. Act.1. pag.26.

Tract. VIII. in illa verba : *Tunc reuerſi ſunt à Monte, qui vocatur Oliueti, qui eſt iuxta Ieruſalem*,&c. ibidem. pag.36.

Tract. IX. in illa verba: *In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum*,&c.ibidem.pag.42.

Tract.X. in illa verba: *Oportet ergo ex his viris, qui nobiſcum ſunt*, &c.pag. 51.

Tract.XI. in illa verba: *Et cùm complerentur dies* Pentecoſtes,&c.Act.2.pag.58.

Tract.XII. in illa verba: *Stupebant autem omnes & mirabantur*,&c.Act.2.pag.66.

Tract.XIII. in illa verba : *Viri Iſraelitæ, audite verba hæc*,&c.ibidem.pag.74.

Tract. XIV. in illa verba : *Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos*,&c.ibidem pag.81.

Tract. XV. in illa verba: *Qui ergo receperunt ſermonem eius, baptizati ſunt: & appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia*,&c.ibidem.pag. 88.

Tract. XVI. in illa verba: *Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum*,&c.pag.94.

Tract.XVII. in illa verba : *Petrus autem & Ioannes aſcendebant in templum, ad horam orationis nonam*,&c.Act.3.pag.101.

Tract. XVIII. in illa verba: *Videns autem Petrus reſpondit ad populum: Viri Iſraelitæ, quid admiramini in hoc*,&c.ibid.pag.105.

Tract.XIX. in illa verba: *Loquentibus autem illis ad populum, ſuperuenerunt Sacerdotes, & magiſtratus templi, & Sadducæi*,&c.Act.4.pag.111.

Tract.XX. in illa verba: *Petrus verò, & Ioannes reſpondentes*,&c.Act.4.pag.117.

Tract. XXI. in illa verba : *Vir autem quidam nomine Ananias cum Sapphira vxore ſua vendidit agrum, & fraudauit de pretio agri*,&c.pag.127.

Tract.XXII. in illa verba: *Exurgens autem princeps Sacerdotum*,&c.pag. 133.

Tract.XXIII. in illa verba: *In diebus illis creſcente numero diſcipulorum*,&c. Act.6.pag.139.

Tract.XXIV. in illa verba: *Dixit autem princeps Sacerdotum*,&c.Act.7.pag.149.

Tract.XXV. in illa verba: *Cùm appropinquaret autem tempus promiſsionis*,&c.Act.7.pag.157.

Tract.XXVI. in illa verba: *Facta eſt autem in illa die perſecutio magna in Eccleſia, quæ erat Ieroſolymis*,&c.Act.8.pag.165.

Tract.XXVII. in illa verba: *Cùm vidiſſet autem Simon*,&c.Act.8.pag.176.

Tract. XXVIII. in illa verba: *Angelus autem Domini locutus eſt ad Philippum, dicens*, &c. Act.8. pag.184.

Tract.XXIX. in illa verba: *Saulus autem adhuc ſpirans minarum*,&c.Act.9.pag.189.

Tract.XXX. in illa verba: *Cùm autem implerentur dies multi*,&c.pag.198.

Tract. XXXI. in illa verba : *Vir autem quidam erat in Cæſarea, nomine Cornelius*, &c. Act. 10. pag.202.

Tract.XXXII. in illa verba: *Et dum intra ſe hæſitaret Petrus, quidnam eſſet viſio illa, quam vidiſſet*, &c.vſque in finem cap.Act.10.pag.209.

Tract.XXXIII. in illa verba: *Audierunt autem Apoſtoli*,&c.Act.11.pag.214.

Tract. XXXIV. De priuilegiis ac prærogatiuis, quibus olim Iudæi Gentibus antecellebant, ſi fortè conuerterentur ad eorum religionem: quæ omnes in Chriſto terminatæ ſunt, & Gentiles Iudæis per omnia meritò adæquati, pag.219.

Tract. XXXV. in illa verba: *Eodem autem tempore miſit Herodes Rex manus*, &c. in finem vſque capitis Act.12.pag.224.

Tract.XXXVI. in illa verba: *Erant autem in Eccleſia, quæ erat Antiochiæ, Prophetæ, & Doctores*, &c.Act.13.pag. 236.

Tract.XXXVII. in illa verba: *Surgens autem Paulus*,&c.Act.13.pag.245.

Tract.XXXVIII. in quo de ſeruandis rationibus in proponendo Euangelio paganis illis, apud quos nondum fides Euangelica audita fuit, abundè diſſeritur, pag.253.

Tract.XXXIX. in quo argumenta, quæ Euangelium non ſine armis proponendum eſſe barbaris, ſuadent, diſſoluuntur planè, ac diluuntur, pag.261.

Tract.XL. in illa verba: *Factum eſt autem in Iconio*,&c.Act.14.pag.263.

Tract.XLI. in illa verba: *Et cùm conſtituiſſent illis per ſingulas ciuitates Presbyteros*, &c. in finem vſque cap.Act.14.pag.269.

Tract.XLII. in quo multa de Sacramento Ordinis diſſeruntur, & præſertim an miniſtrorum Eccleſiæ inſtitutio, vel deſtitutio ad plebem ſpectet, ſiue ad magiſtratum, vt hæretici fabulantur, pag.277.

Tract.XLIII. in illa verba: *Et quidam deſcendentes de Iudæa docebant fratres, Quia niſi circumcidamini*,&c.pag. 287.

Tract.

Tract. XLIV. in illa verba: *Tunc placuit Apoſtolis, & ſenioribus cum omni Eccleſia eligere viros ex eis &c.* pag. 297.

Tract. XLV. in illa verba: *Paulus autem & Barnabas demorabantur Antiochiæ, &c.* vſque in finem cap. Act. 15. pag. 301.

Tract. XLVI. in illa verba: *Peruenit autem in Derbem, & Lyſtram; & ecce diſcipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, &c.* Act. 16. pag 306.

Tract. XLVII. in illa verba: *Cùm autem per ambulaſſent Amphilopolim, & Apolloniam, venerunt Theſſalonicam, &c.* vſque in finem cap. Act. 17. pag. 310.

Tract. XLVIII. in illa verba: *Poſthac egreſſus ab Athenis, venit Corinthum, &c.* vſque in finem cap. Act. 18. pag. 321.

Tract. XLIX. in illa verba: *Factum eſt cùm Apollo eſſet Corinthi, &c.* in finem vſque capitis Act 19. pag. 326.

Tract. L. in illa verba: *Poſtquam autem ceſſauit tumultus, &c.* Act. 20. pag. 333.

Tract. LI. in illa verba: *Cùm autem factum eſſet vt nauigaremus, abſtracti ab eis, recto curſu venimus Coum, &c.* vſque in finem cap. Act. 21. pag. 340.

Tract. LII. in illa verba: *Viri fratres, & patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem, &c.* vſque in finem cap. Act. 22. pag. 345.

Tract. LIII. in illa verba: *Intendens autem in concilium Paulus, ait, Viri fratres, &c.* vſque in finem cap. Act. 23. pag. 348.

Tract. LIV. in illa verba: *Poſt quinque autem dies deſcendit princeps Sacerdotum Ananias, &c.* in finem vſque cap. Act. 24. pag. 352.

Tract. LV. in illa verba: *Feſtus ergo cùm veniſſet in prouinciam, &c.* pag. 356.

Tract. LVI. in illa verba: *Agrippa verò ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipſo, &c.* in finem vſque cap. 26. Actuum, pag. 356.

Tract. LVII. in illa verba: *Vt autem iudicatum eſt eum nauigare in Italiam, &c.* vſque in finem cap. Act. 27. pag 360.

Tract. LVIII. in illa verba: *Et cùm euaſiſſemus, tunc cognouimus quia Melite inſula vocabatur*, & reliqua vſque in finem cap. Act. 28. pag. 367.

Tract. LIX. In librum Actorum Apoſtolicorum de geſtis Pauli, quæ poſt hanc Lucæ hiſtoriam acciderunt, & de inclyto martyrio, quo ſub Nerone à Deo coronatus eſt, & cohoneſtatus, pag. 373.

Tract. LX. in quo de vita, doctrina, & geſtis B. Petri Apoſtolorum principis, & ſimul de mortis genere, quo Dominum glorificauit, ex Patrum ſententiis, ac fide dignis hiſtoricorum teſtimoniis diſſeritur, pag. 384.

Tract. LXI. in quo diſſeritur, num poteſtas ſpiritualis quæ reſidet in Epiſcopis, à Chriſto immediatè deriuetur, ac proinde iuris ſit diuini, an verò à Chriſto quidem, ſed non niſi medio Pontifice Romano, & conſequenter iuris ſit Eccleſiaſtici: ſed in hoc tractatu præſertim iuris diuini natura, & proprietates, per quas diſtinguitur à iure humano, diligenter, & latè perpenduntur, pag. 401.

Tract. LXII. in quo argumenta, quæ contra iuris diuini naturam & definitionem à nobis aſſignatam, à quibuſdam afferri poſſent, ſoluuntur planè, ac refelluntur, pag. 416.

Tract. LXIII. in quo diſſeritur de duplici poteſtate, ſæculari, & Eccleſiaſtica: & rurſus de gemina autoritate Eccleſiæ, Ordinis, & iuriſdictionis, atque adeò de cauſis earum, & vnde illæ deriuentur in miniſtros: & quod poteſtas iuriſdictionis à Chriſto per Petrum in Apoſtolos ſit deriuata, pag. 427.

Tract. LXIV. in quo oſtenditur Scripturis, & Patribus, iuriſdictionis poteſtatem, quæ reſidet in Epiſcopis, & alijs paſtoribus, totam à Deo per ſummum Pontificem Romanum deriuari, pag. 441.

Tract. LXV. in quo multis rationibus oſtenſiuis explicatè traditur, autoritatem iuriſdictionis in vniuerſos Eccleſiæ paſtores non aliunde, quàm à Chriſto per ſummum Pontificem proficiſci, pag. 455.

Tract. LXVI. in quo eadem veritas demonſtratur multis rationibus, ad impoſſibile, hoc eſt, ad abſurdum & inconueniens deducentibus contra negantes iuriſdictionis deriuationem à Chriſto Domino per Romanum Pontificem, pag. 462.

Tract. LXVII. in quo argumenta quæ fiunt, ſiue ex Scripturis, ſiue ex Patribus, ad probandum iuriſdictionem à Chriſto immediatè proficiſci, diluuntur, ac refelluntur, pag. 468.

Tract. LXVIII. in quo rationes, quibus quidam probare nituntur, iuriſdictionem Epiſcoporum à Chriſto immediatè eſſe profectam, apertè diſſoluuntur, pag. 480.

Tract.

Tract. LXIX. In quo reliqua argumenta quæ ſuperſunt, ſoluuntur, maximè verò quomodo Epiſcopi ſint ſucceſſores Apoſtolorum, pag. 493.

Tract. LXX. In quo diſſeritur, eo poſito quòd poteſtas iuriſdictionis à Chriſto Domino per Papam deriuatur immediatè, an hæc, inquam, deriuatio fiat vi iniunctionis hominis committentis iuriſdictionem, an verò per conſecrationem, pag. 498.

Tract. LXXI. Quo rationibus euincitur, poteſtatem iuriſdictionis minimè virtute conſecrationis conferri: & argumenta in contrarium refelluntur, pag. 506.

Tract. LXXII. In quo diluuntur argumenta, quibus quidam confirmant, iuriſdictionis autoritatem non niſi per conſecrationem dari, pag. 513.

Tract. LXXIII. In quo idem eſſe oſtenditur, dare Pontificem materiam, atque dare iuriſdictionem: ac præcipuè diſſeritur, an iuriſdictio ſit iuris diuini, an humani, pagina 519.

Tract. LXXIV. In quo poteſtates duæ, Ordinis & Iuriſdictionis, inter ſe conferuntur; & an ſint diſtinctæ, & à ſe inuicem ſeparabiles; & an præter illas duas opus ſit alia poteſtate, pag. 522.

Tract. LXXV. In quo diſſeritur, an reſidentia, quam debent Epiſcopi, & Paſtores ſuis Eccleſijs, ſiue ouibus, ſit iuris diuini, an verò Eccleſiaſtici: & in hoc Tractatu ea producuntur, quæ probant iuris eſſe diuini, pag. 532.

Tract. LXXVI. In quo explicatur altera ſententia prædictæ oppoſita, quòd videlicet reſidentia, quam debent Paſtores ſuis gregibus, iuris ſit Canonici, & Eccleſiaſtici, pag. 539.

Tract. LXXVII. In quo agitur quid ſit Concilium; & vnde nata ſit Conciliorum inſtitutio, pag. 546.

Tract. LXXVIII. In quo agitur de cogendorum Conciliorum Generalium ratione, ac de his, qui in eis præſidendi, & illa dirigendi, & in ijs proponendi ius habere videntur, pag. 552.

Tract. LXXIX. De inuiolabili, & ſacroſancta Generalium Conciliorum autoritate; quam in Eccleſia habent ad reuincendos hæreticos, & Catholicos inſtruendos, pagina 561.

Tract. LXXX. In quo diſſeritur de poteſtate Generalium Conciliorum relata ad autoritatem Romani Pontificis, ſummi Eccleſiæ paſtoris, atque Ieſu Chriſti vicarij, pag. 567.

Tract. LXXXI. In quo argumenta ex ſacris literis deſumpta, eorum, qui Concilij autoritatem ſuper illam Papæ conſtituunt, diſſoluuntur, ac refelluntur, pag. 579.

Tract. LXXXII. In quo argumenta, quæ ex traditione Patrum, atque rationum momentis, ad firmandam autoritatem Concilij Generalis ſuper Papam, proferri ſolent, diluuntur, pag. 595.

Tract. LXXXIII. In quo diſſeritur, quam poteſtatem habeat Eccleſia in eligendo Papa, quam rurſus in deponendo, ſi hæreticus exiſtat; & quis cenſendus ſit propriè hæreticus, pag. 605.

Tract. LXXXIV. In quo oſtenditur, ſummi Pontificis eſſe munus, Concilia Generalia ſua autoritate confirmare; Conciliorum verò reuerenter ab eo confirmationem poſtulare, pag. 613.

R. P. ALFONSI SALMERONIS TOLETANI, THEOLOGI E' SOCIETATE IESV; COMMENTARIORVM IN EVANGELIA ET ACTA Apoſtolorum;

LIBER DVODECIMVS.

TRACTATVS I.

De dignitate hiſtoriæ diuinæ, ac de eiuſdem collatione cum humana, atq; Eccleſiaſtica.

Hiſtoria quid ſit.

CVm B. Lucæ Euágeliſtæ hiſtoriā interpretari aggrediamur; hiſtoria auté nihil ſit aliud, quam rerum geſtarū enarratio, atque hæc duplex exiſtat, altera Diuina, Humana altera: dubium non eſt, tanto Diuinam humanæ præcellere, quantum Deum homini præſtare exploratum eſt atque compertū. Eſt enim primarius autor eius, quàm diuinam appellamus, non alius quam ipſe Deus, qui ſuapté natura verax eſt, & minimè poteſt mentiri, & de quo tantum Propheta perhibet teſtimonium: *Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis; & ſanctus in omnibus operibus ſuis.* Scriptores quoque, qui immediatè illi fuerunt cōiuncti, ac Deo dictante veluti Amanuenſes operam ſuam præſtiterunt, non niſi lumine Spiritus ſancti illuſtrati, atque eius præſidio protecti, literis quæ ille ſuggerebat, conſignarunt: de quibus Apoſtolorum Princeps teſtatum reliquit: *Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia; ſed Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines.*

Inter Diuinā & humanam Hiſtoriam multiplex aſſignatus diſcrimen.
Hebr. 6.
Pſal. 144.
Quos per Amanuenſes Diuinam Spiritus ſanctus exarauit hiſtoriam.
2 Petr. 1.

Quantum verò reliquis autoribus ſit tribuendum, audi quid dicat Regius Prophetes: *Veruntamen vniuerſa vanitas, omnis homo viuens,* & alibi: *Ego dixi in exceſſu meo, Omnis homo mendax,* ſiue mendacium, vt prægnátior habet lectio Hebræa. Rurſus: *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non vt Lex tua.* At homo Dei, tātum ab homine vano, & filio huius ſeculi diſtat, quantū lux à tenebris, & veritas à mendacio; quod Apoſtolus indicauit cum dixit: *Quæ enim participatio iuſtitiæ cū iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? Aut quæ pars fideli cū infideli?* Et alibi: *Inter quos lucetis, ſicut luminaria in mūdo, verbū vitæ cōtinētes.*

Humanæ autores hiſtoriæ quo loco ſint apud Deum.
Pſal. 38.
Pſal. 115.
Pſal. 118.
2. Cor. 6.
Philip. 2.

II. diſcrimen.

Ex his ſecundū ſumitur diſcrimen inter Diuinam & Humanam hiſtoriam, ab argumenti ſcilicet ſublimitate, & antiquitate. Nam quæ hominū ſtudio elaborata eſt hiſtoria, vel de natura animaliū, atq; plantarum, aut de alijs qualitatibus naturæ cōſentaneis, vel de geſtis plerunq; inſipientium, & ſtultorum hominum, vel de rerū publicarum conſtitutione, & conſeruatione, vel de eorum inter ſe ſtragibus, atq; luctuoſis bellis diſſerere atq; inueſtigare ſolet: at ſacra de his quidem certius atque ſublimius, cùm Deus opera naturæ perfectiùs agnoſcat, & hominis à ſe conditi figmentū. Addit præterea multa Dei opera, quæ homines aut prorſus ignorant, aut potius opinari, quàm aſſequi potuerunt: vt de condendis, conſeruandis, atq; gubernandis creaturis, præſertim verò de illa, quæ ratione prædita eſt, erudienda, inſtituēda, & in adoptionē, atque gloriam euehenda. Deniq; de operibus Dei intimis, vti de proceſſione diuinarum hypoſtaſeon, deque externis, vt orbis molitione, verbi Dei incorporatione, ac reliquis actionibus à Dei conſilio ac volūtate pendentibus. Antiquitate etiam illam præcedere nemo dubitauerit, qui legerit Euſebium tradentem Moyſen floruiſſe ſub Cecrope, qui primus Deū cœpit appellare Iouem: prima verò Olympias ſub Eſaia Propheta, & Ozia Rege cōſtituitur, antequam nihil diſtinctum erat in Græcis hiſtorijs, & fuit per 15. ſecula ante Græcos Philoſophos, & Pythagorā, qui inter primos fuit, qui cœperunt philoſophari. Tertium ex ſcribendi forma, id eſt, ex veritate, ac modo, diſcrimē oritur, nam interdum vel ob rerū quæ percenſendæ ſunt, obſcuritatē, vel ob humani ingenij imbecillitatē, vel ob priuatos aut amoris, aut odij, aut gratiæ alterius cōciliandæ affectus, vel ob affectatā malitiā, & mē-

Quibus de rebus hiſtoria diuina pertractet.
Ioan. 1.
Diuinæ hiſtoriæ vetuſtas, & antiquitas.
Euſ. lib. 10. de præp. Euang. c. 3. tom. 1.
Moyſes quando floruerit.
III diſcrimen.

Quænam fabuloſa in humana continentur hiſtoria.

tiendi libidinem à veritate attingenda plerunque peregrinantur: vnde vel dixerunt eſſe, quæ in rerum natura ſunt minimè, vt hippocẽtauros, hircoceruos, ſatyros, ac faunos; vel monſtroſa quædam animalia hominib. per ſimilia homines eſſe, vt pygmæos, quoſdam etiam monſtroſos homines, non eſſe filios Adæ aſſeruerunt: cùm interdum monſtroſi filij parentibus non aſſimilentur, vt quidã ætate Auguſtini in Oriente duplex homo natus eſt ſuperioribus membris, ſimplex inferioribus: nã duo erant capita, duo pectora, quatuor manus, venter autẽ vnus, & pedes duo, ſicut vni homini. Et de homine nato apud Hipponẽ, qui lunatas habebat plantas, & geminos tantummodo digitos, ſimiles quoque manus. Androgynos præterea, & Hermaphroditas, de quib. Auguſtinus. Inde etiã progreſſi ſunt, vt vitia ipſa non ſecus atq; virtutes cõmendarent, & è conuerſo virtutes inſtar vitiorũ exhorreſcerent. At Canonica hiſtoria nec in minimo quidem verbo falſa deprehendi poteſt, cùm in Deum aut ignorantia, aut praui cupiditatũ affectus, aut maligna mẽtiendi, fallendiue libido cadere nequeant. Eſtq; tota hæc hiſtoria Dei viſioni, atque oculis eius perſpicatiſſimis aperta, & conſpicua: cum humana aut mẽdacium plerunq; homini narrationi, aut corruptis eorũ ſcriptis; vel infirmæ eorum attentioni nitatur. Vnde non rarò contingit, vt ſpectatores de eadem re oculis conſpecta diuerſa, & interdum cõtraria iudicia proferant. Adde præterea varium ſcribendi modum: homo etenim quantum ingenio cõſequi poteſt vera ea quæ ſcribit, probare contendit: adhibet varias locorum topographias, rerũ, ac perſonarũ deſcriptiones, ac veluti hypotypoſes: eorumq; orationes, & cõciones ad populũ, ſiue ad milites habitas, ſiue veras, ſiue veriſimiles, & ingenioſè excogitatas producit: deniq; in dicẽdo à fucato, & phalerato ſermone, inaniq; eloquentia nõ abhorret. At Deus, cùm difficillima ſint quæ docet, probationem tamen, aut rationem, qua fidẽ faciat, non abducit: quòd interdum homines eã capere non valeant, vel quia ſumma omnium probatio eſt, Deum dixiſſe. Hinc in veteri Inſtrumento illæ voces: *Ego Dominus, Hæc dicit Dominus*, &c; *Os Domini locutum eſt*; in Nouo verò, *Ego autem dico vobis*, &c; *Hæc dicit Spiritus ſanctus*. Nec adhibet verborũ pigmenta, aut vlla facundiæ ornamenta, ſed ſimplici tãtum vtitur eloquio, quod omnes capere poſſint, & rerum ipſarum ſyncera narratione, ac ſoliditate mirificè perſuadet: nec enim res per ſe honeſtas, maieſtatiſq; ac diuinitatis pleniſſimas eiuſmodi verborum ſplendor decere poterat. Quartum diſcrimen à fine eſt deſumendum. Excellit namque ſacra hiſtoria, quo ad plura tempora, & loca, gentiumq;, atq; linguarũ genera varia, quibus eſt credita, & in tẽplis prædicata, extendatur: cumq; ſummas, & ſacroſanctas res complectatur, eas tamen ſine vllis probationibus, aut eloquẽtiæ viribus proponit. Etſi autem mũdus tardus, ac malignus extiterit ad ea fide cõplectenda: vita tamen, & morte ſanctorũ, per quos eam adminiſtrauit, lumineq; Dei, ac admirãdis ſignis eſt expugnatus. At humano labore cõcinnata hiſtoria, vix proxima tempora, aut ſuę memorię homines potuit imbuere, paucisq; tãtum, & frigidè lecta fuit, & nota, atq; illis quidem adoleſcẽtibus, & curioſitatis, ac nouitatis ſtudioſis: cũ tamen de noſtra ſacra ſcriptum ſit: *In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*. Ex quo etiam factum eſt, vt in fructu edendo longè antecellat. Nam etſi humanitus parta conferat ad intellectũ, hominis ſcientijs quibuſdam expoliendum, vel ad cõmoditates, & vtilitates vitæ præſtandas, vel ad delectationem, & voluptatẽ captandam, vt videlicet quædam naturæ effecta, atque ſecreta addiſcamus, aut quò ex varijs hominũ ingenijs, atq; ſtudijs cõſilia opportuna capiamus, & ad quandã virtutum heroicarum, quibus illi eminere iudicati ſunt, imitationẽ incendamur: hæc autem omnia plerunq; incerta ſunt, ac dæmonis aſtutia tradita, vt mala quãdoq; cõſilia pro bonis, & falſa pro veris, & è conuerſo in illis, quæ ſcribunt, deuoremus. Secus eſt in Canonica hiſtoria, vbi præter verã, ac ſolidam ſcribentium, & eorum, quos laudibus celebrant, gloriam, certamq; eorũ, quos vituperant, ignominiam, ſummã præſtat vtilitatem, vt quis ſit Deus, qui eius natura, & ingenium, & quæ eius perfectiones, agnoſcamus, veraq; articulorũ Fidei doctrina in nobis cõfirmetur, viuaq; fiducia de Deo cõcipiatur, ob eius beneficia exhibita, & magnifica in futurum promiſſa, atq; ob eius ſeuera iudicia timeatur; diligaturq; propter ſeipſum, & quotidiana, continuaq; beneficentiæ ſuæ munera, quæ in nos cumulatè effundit: deniq; vt talis ac tãtus à nobis cognitus, laudũ noſtrarũ prǽconijs celebretur, exorneturq;. Cõfert quoq;, vt homo Deo, & à Deo dilectus diligatur, & ſpiritus carni, ac terræ prę feratur, omnis virtus ſit in exemplũ, & admirationẽ, vitiũ verò in horrorẽ, & fugam.

Homines quidam monſtroſi narrantur.

Aug. li. 16. de Ciu. Dei, c. 8. tom 5.

Humanæ hiſtoriæ mira ſtultitia, & ignorantia.

Diuina hiſtoria vnde falli nequeat.

Humanæ hiſtoriæ modus ſcribendi qualis.

Diuina hiſtoria in ſcribendo modum quem teneat.

Matth. 5. & ſeq. Act. 13.

IV diſcrimen à fine.

Pſal. 18.

Humana hiſtoria hominũ quid præſtet.

Quot & quanta commoda nobis adferat diuina, & Canonica hiſtoria.

Contulimus hactenus diuinam cum humana hiſtoria: ſecundo loco componamus cum Eccleſiaſtica hiſtoria diuinam. Eſt aũt Eccleſiaſtica, illa, cuius autor eſt membrũ

Hiſtoria diuina ſiue Canonica cum Eccleſiaſtica componitur.

Eccleſiaſtica hiſtoria quænam.

aliquod Eccleſiæ, qui quidem autor vt minimum fidelis extitit, plerumq; verò etiam ſanctitate illuſtris, ſæpè etiã autor fuit Spiritus S. eiuſmodi ſcriptorum inſtitutor, ac doctor, vt de vita B. Martini per Seuer. Sulpit. ſcripta docet Paulin. & de B. Greg. qui in libros Iob Comment. Moral. ſcribens, viſus eſt à Petro Diacono, Angelo ad aurẽ ſuggerẽte, ac veluti dictante ſcripſiſſe. Hinc Eccleſia in ſacris tẽplis eiuſmodi hiſtorias Eccleſiaſticas probatorum virorũ legit; & concionatores ad virtutum officia populo perſuadenda ex illis decerpunt, quæ apta ad ædificandum exiſtimant eſſe. Adde etiam, magna Eccleſię lumina, hoc eſt, pręcipuos, & veteres doctores eiuſmodi hiſtorias ſuis ſcriptis inſerere minimè dubitaſſe, quemadmodum Dion. in ep. ad Demoph. viſionem Carpi producit, & Iuſtin. Mart. in Paræn. ad Gent. hiſtoriam producit de 72. ædiculis, quam ex traditione incolarum Alexandriæ acceperat: hiſtoriã quoq; Sybillę Cumanę eloquentiſſimi illius hiſtorici Beroſi filiæ. Veruntamen etſi hæc vera ſint in genere, non tamen Deus eiuſmodi ſcriptoribus, quemadmodum diuinæ hiſtoriæ autoribus aſſiſtebat: ideò poteſt in ea aliquid humanum inueniri, vel minus verum, vt Greg. noſter de Sozom. teſtatur, quod eum non recipit Eccleſia Romana; & Hieron. de Euſeb. Cæſar. in his quæ de Origine tradit: & Gelaſ. qui in Conc. 70. Epiſcoporũ multos eiuſmodi autores, qui vitas Patrum collegerunt, reprobat, præter eas tantum, quæ à Hieronymo ſunt ſcriptis conſignatæ. Deinde materia huius Eccleſiaſticæ hiſtoriæ circa articulos Fidei minimè verſatur, ſed circa eos qui Fidem profitentur, quorum cõſonos mores ædificet: quod pręſtant vitę ſanctorum, ac proſpera & aduerſa Eccleſiarum poſt Apoſtolorum deceſſum, vt Euſebius tradit. Tertiò, etſi veritas in hac hiſtoria inueniatur, & lõgè plus quàm in humana, quia res nec eſt tã ſuaptè natura abſtruſa, nec prauus alicuius perturbationis affectus, vel malitiæ næuus, autori fideli ſit tribuendus, pręſertim ſancto: poteſt tamen aliquid minus verum deprehendi, quia humano nititur teſtimonio, vt eſt hiſtoria Euſeb. Cæſ. quæ ex epiſtolis Epiſcoporum, & ſparſis eorum per Eccleſiam monumentis collecta eſt, vt ipſe in procem. lib. 1. teſtatur: illa verò Sozom. vt ipſe tradit, ab eiſdem & Imperatorum, & Cõciliorum geſtis coagmentata exiſtit: aliæ fundamentum habent in traditione incolarum, vt de Iuſtino diximus, & ędiculis 70. interpretum. Ampliori tamẽ, ac firmiori fide eſt ſuſcipienda, quàm humana, quàm inter & Canonicam media exiſtit. Quartò, in modo ſcribẽdi: non enim vtitur tanta ſermonis ſimplicitate: nã cùm homo ſit qui ſcribit, pro ingenio ſuo probare ſolet, & eloquentiam, ſi quam habet adhibere. Quintò, minus quoq; eſt extenſa, quia multa plerunq; in vna magna ciuitate à paucis ſciũtur, vt Aug. docet: maior quoq; fructus ex canonica hiſtoria ad nos deriuatur propter fidem (ex qua alia dona proueniunt) quæ magis ei exhibetur; & quia generalius prædicatur, nihil tamen prohibet, quin interdum quædã ſcripta in Eccleſ. hiſtoria maiorem vim habeant aliquem permouendi, quam ſcripta in Canonica: ſiue quod ſint quædã noſtro captui magis accõmodata: ſiue quod Deus magis tangat in lect. libri non Canonici; quemadmodum Aug. tradit de Dial. Ciceronis dicto Hortẽſius: licet poſtea ex vita Antonij, ac ex Pauli dicto; *Non in comeſſationibus, & ebrietatibus, nõ in cubilibus, &c.* valdè fuerit ad fidẽ Catholicam amplectendam accenſus. Quoniã verò in Eccleſ. hiſtoria contingere poſſe errorem aſſeruim*: nemo mirari debet, ſi interdum in optimis hiſtoricis quædam deſiderentur, quæ nõ ſatis cũ veritate cõſentiant. Nam ecce, ipſe Euſebius, quo neq; antiquitate, neq; diligentia, neq; iudicio, ſi Hiero. credimus, vllus extitit præſtãtior, in illis tamen ipſis libris, quos de Eccleſiaſtica conſcripſit hiſtoria, quædam minus cum veritate cohęrentia mihi dicere viſus eſt: quanquam ex illis multa ſunt, in quibus aliorũ ante ſe autorum enarratas ſententias ſequitur: quæ Lectori ſubijciam examinãda, atq; expendenda. Primo loco ille tradit Deum Abrahæ locutum fuiſſe Geneſ. 18. non quidem per Angelum eius ſed per ipſius Filiũ in ſeipſo: quemadmodum etiam Moyſen allocutus eſt Exod. 3. & Ioſ. c. 5. At hoc eſt apertè contra Stephani verbum Act. 7. ait enim quod apparuit Moyſi Angelus, & rurſus; *Miſit Deus Moyſen redemptorem in manu Angeli.* Item. *Hic eſt qui fuit in Eccleſia in ſolitudine, cũ Angelo qui loquebatur ei in monte Sina.* Iterũ: *Accepiſtis legem, ait, in diſpoſitione Angelorum.* Vides igitur quater in eadẽ concione aſſerere Angelum cum eo locutum. Idem dicendũ de locutione Dei ad Abrahã facta per ſubiectam creaturã. Hoc enim tradunt Patres, nempe Aug. l. de definitione, & l. de Ciuit. Dei, & Greg. Præf. in Iob. De Ioſue verò expreſsè traditur, quod dixit ei Angelus.

Secundò, docet Euſ. ex Iul. Afric. Melchi in genealogia Chriſti, quam ſcripſit Lucas, tertium eſſe à fine, cùm tamen ſit quintus, vt habes Luc. 3. vt putabatur, inquit, filius Ioſeph, qui fuit Heli, qui fuit Matthat, qui fuit Leui, qui fuit Melchi.

Marginal notes (left): *Paulin. epiſt. ep. 5.* — *Pet. Diac. l. 4. c. 69.* — *B. Dionyſ. Areopag. ep. 8.* — *Iuſti. Martyr. tom. 1.* — I diſcrimen. — *Greg. l. 2. Reg. ep. 31 ſeu cap. 19. circ. med. tom. 2.* — II diſcrimen. — *Euſ. li. 8. Eccl. hiſt. in procem. init. to. 1.* — III. diſcrimen. — *Idem.* — *Sozo. l. 1. hiſt. Trip. c. 3. paulo à med.*

Marginal notes (right): IV. diſcrimen. — V. diſcrimen. — *Aug. l. 22 de Ciu. Dei, c. 3. ſuo init. to. 5.* — Vnde fiat interdũ vt quoſdam prof. ni ſcriptores, quam ſacri permoueant ad bene viuendum. — *Aug. l. 3 Cõf. c. 4 to 1 propè init.* — *Rom 13.* — D. Hierony. de Euſ. per honorificum teſtimonium. — Aliquot cenſuræ in hiſtoriam Eccleſ. Euſeb. Cæſar. — I. cenſura. — *Euſ. lib. 1 c. 1. prope init.* — *Exod. 19.* — *Ibidem.* — Deus Moſen an ipſe per ſe, an per Angelum alloquebatur. — *Aug vel potius Gennad. l 2. de definit. vel de Eccl. dogm c. 11 & 12. to. 3. & l. 16. de Ciu. Dei c. 15 to 5.* — *Euſ. lib 1. c. 6. ante med.* — II cenſura. — *Iul. Africa. in hiſt. temp.* — III. cenſura. — *Id. l. eod c. 14.* — *Clem. Alex. 4. diſp. lib.*

Tertiò, tradit ex Clem. Alex. Cepham reprehẽſum à Paulo, fuiſſe vnum de 72. diſcipulis; cùm tamen à Paulo connumeretur cum Ioanne, & Iacobo, qui videbantur eſſe columnę Et ſubdit Apoſt. *Cùm autem veniſſet Petrus Antiochiam; in facie ei reſtiti, quia reprehenſibilis erat*; at hic Cephas alius à Petro quis fuit, qui Antiochiæ vt Epiſcopus aliquot annis præfuit?

Gal. 2.

IV. cenſura. *Euſ. eod. lib. c. 13. à med.*

Quartò, idem aſſerit, Iudam, ſcilicet Apoſtolũ, qui & Thomas eſt, miſiſſe ad Abagarum Regem Thaddæum, vnũ ex 72. quę manifeſtè militant contra Mat. 3. Luc. 6. & Act. 1. Thomas enim nunquã legitur Iudas vocatus, imò ipſe Iudas eſt Thaddæus, qui & Lebbæus vocatur Matth. 10. Apoſtolus frater Iacobi, Alphęi fil j, & Simonis Cananæi, qui & Zelotes à Luca nuncupatur. Adde quod Dorotheus in Synopſi nõ meminit huius diſcipuli Thaddæi.

Luc. 6.

V. cenſura. *Idem li. 2 c. 1. propè init. Clem. Alex. l. 6. diſp. Act. 2.*

Quintò, recenſet Euſeb. ex Clem. Alex. quod Iacobus, Petrus, & Ioãnes, poſt aſcenſionem Domini in cęlum, omnẽ ſcientiam à Chriſto acceperint, & illos Apoſtolos eãdem 70. diſcipulis tradidiſſe; cùm tamen omnes in die Pẽtecoſtes eam per Spiritum ſanctum acceperint.

VI. cenſura. *Euſ. li. 3 c 30. Clem. l. 7. diſp 1. Cor. 7. Act. 7. Infra 9.*

Sextò, ex eodẽ Clem. tradit Paulum habuiſſe vxorem: quod non ſatis videtur conſonum, aut traditioni tot aliorum Patrum Græcorum & Latinorum, aut veritati ipſi, cùm exhortans alios, dicat, *Volo omnes vos homines eſſe, ſicut meipſum:* nec rationi conſonat, cùm iuuenculus eſſet, quando vocatus eſt ad Apoſtolatum, vt habes Act. 7. & 9. nec antea eſſet idoneus cõiugio, aut poſtea licuiſſet ei per Apoſtolicas occupationes.

VII. cenſura. *Egeſipp.*

Septimò, ex ſentẽtia Egeſippi probat ex Euãgelio haberi, quòd Maria mater Simonis fuerit vxor Cleophę; cùm potius ex Euangelio conſtet quòd fuerit vxor Alphæi. Erat tamen filia Cleophæ, vt tradit Ioãnes. & mater Iacobi, Simonis, & Iudæ, & Ioſephi Iuſti.

VIII cenſura. *Ioan. 19. Id Euſ li 5. c. 8 & l 7. c. 23 Iren l. 5. Id. ibid c. 4.*

Octauò, Euſebius magis accedit ad ſententiam Irenæi, & ad ſententiam Dioniſij Alexandrini, Apocalypſin à Ioanne quodã diſcipulo magis eſſe conſcriptã, quã ab ipſo Ioanne Euangeliſta, & in eandem ſententiam ſcribit cap. 33. vbi agit de Papia. Quod eſt manifeſtè contra traditionẽ Eccleſiæ, & Doctorum torrentẽ, & contra ea, quæ in 1. capite de ſe aſſerit Ioannes, & de relegatione ſua in Pathmos inſulã: quę alteri quã Ioanni Euãgeliſtæ quadrare minimè poſſunt.

IX cenſura. *Papias. Irenæus. 2. Petr. 2.*

Nonò, ex Papa, & Irenæo tradit, Marcũ Euangeliſtam more humano ſcripſiſſe Euangelium, ſcilicet audita à Petro prædicante. Quod dictũ ſi excludat Spiritus ſanctus inſpirationem, ac directionẽ in ſcribendo, manifeſtè falſum eſt, cùm nonniſi Spiritu ſancto inſpirante locuti ſint ſancti Dei homines.

X. cenſura. *Id l 2 c. 1 ſub init* Ioſe. h Virginis ſponſus non ſolũ nõ digamus, ſed etiam Virgo fuit *Hier l. aduer. Helu circ. fin. tom. 2. init. Aug ſer. 14. in Nat Dom. ſiue de temp. 18. tom 10.*

Decimò, docet Iacobum minorem dictum eſſe fratrem Domini ex eo quod ſit filius Ioſeph ex alia vxore; cùm tamen Ioſeph non ſolùm non fuerit digamus, ſed etiam virginitatem coluerit, vt Hierony. & Aug. docuerũt: de qua re nos latiſſimè diſſeruimus lib. 4.

XI cenſura. *Id. lib 3 c 32. circa med.*

Vndecimò, ex Egeſippo affirmat, Iudam eſſe fratrem Domini ſecundum carnem: & Simeonem (quem paulò antè dixerat filiũ Cleophæ) vocat Chriſti conſobrinum ſecundum carnem, & nunquam fratrem: qui error videtur apertus, ac clarus. Quia vel putat eſſe Simonem Cananæum Apoſtolum, qui non minus frater Chriſti ſecundũ carnem erat, quàm Iacobus, & Iudas; aut illi etiam conſobrini Chriſti erant non minus quàm Simeon.

XII. cenſura. *Id l 2. c. 2. ſub init* *Clem. l. 6. diſp.*

Duodecimò cum Clemente ſicait: *Petrus & Iacobus* (ſcilicet maior) *& Ioannes poſt aſſumptionem Saluatoris, quamuis ab ipſo fuerint omnibus pene prælati, tamen non ſibi vindicabant primatus gloriam; ſed Iacobum, qui dicebatur Iuſtus, Apoſtolorum* (codex Vaticanus Græcus, pro verbo Apoſtolorum, habet Hieroſolymorum) *Epiſcopum ſtatuunt.* Vbi duo falſa tradi videntur, alterum, quòd Petrus non fuerit Apoſtolorum princeps, ſed æquales cum eo extiterint Ioannes & Iacobus; alterum, quòd Iacobus minor per eorũ electionem ſit omnibus Apoſtolis factus ſuperior.

XIII. cenſura *Idem Euſ l. 2. ca 14. Clem Rom l. 1. Recog. init. Gloſſ. Ordin.*

Decimotertiò, ſcribit Petrũ Apoſtolum primùm Romæ Chriſti fidem prædicaſſe: contra lib. 1. Recognitionũ Clem. & Gloſſam ordinariam in Præfat. Epiſt ad Romanos, nam Barnabas iam præceſſerat: niſi interpreteris, primum inter Apoſtolos.

XIV. cenſura. *Id. l. 3 c 6. & l 3. c. 14.*

Decimoquartò, dicit B. Lino in ſede ſucceſſiſſe Anacletum, & huic ſucceſſiſſe Clementem: cùm tamen prę'er nonnullos Patres Eccleſia in Canone Miſſæ hoc ordine eos conſtituit: Linum, Cletum, Clementẽ, Anacletum.

XV cenſura. *Id l 3 c 31. & l 5 c. 24 init.* *Idem ibidem.*

Decimoquintò, cum Polycrate tradit B. Philippum Apoſtolum filias quatuor habuiſſe; cùm id tantùm de Philippo Diacono tradat Lucas Act. 21. Rurſus idem confundit vtriuſque mortem: narrat enim Philippum diſcipulum Hierapoli ſepultum cum tribus filiabus: quod tamen Cæſareæ Palæſtinæ accidit. At Philippus Apoſtolus Hierapoli ſepultus eſt, vt etiam ſe ipſum corrigens, in Chronico refert.

XVI. cenſura. *Idem li 5. c. 8 init. Iren lib 3.*

Decimoſextò, cum Irenæo conſentit, docens B. Marcum poſt obitum Petri & Pauli

Euſ.li.2.c.15. Hier.to.1.circa fin.

Pauli ſcripſiſſe Euangelium: cuius oppoſitum antè tradiderat. Et Hieroñ.lib.de ſcriptoribus Eccleſ. *Marcus*, inquit, *Alexandriam Aegypti pergens, ſecum tulit quod in Italia ſcripſerat Euangelium, per Petrum approbatum.* Ad hæc idem narrat Marcum 8. Neronis anno obijſſe: ſi ergo Petrus & Paulus ad decimũ quartum peruenerũt Neronis, qui fieri potuit, vt poſt obitum Petri & Pauli ſcripſerit Euangelium?

XVII. cenſura. Euſ li.5.c.24. init.

Decimoſeptimò, probat dictum Polycratis Epiſcopi Epheſini, quod Ioannes Euangeliſta ſummus fuerit Sacerdos: quod friuolum eſſet, & ridiculum, ſi de veteri Teſtamento eſſet ſermo. Si verò de noui Sacerdotio Teſtamenti, certè nõ minus vnus Epiſcopus eſſet ſummus Sacerdos, quàm alter: niſi illa voce intelligat Petri ſucceſſorem, quod non minus reliquis eſt falſum.

XVIII. cenſura. Gel S. Romana Eccleſia ante med. diſ 15. Hieronym Aug lib. 2 de Ciuit. Dei, c. 18. tom. 5.

Decimooctauò, per totum ſextum librũ, vt Gelaſius ait, in immodicis laudibus Origenis tepuit, eius errores nõ percenſendo, cum tamen Aug. ex noſtris ob id Salluſtium commẽdet, quod Romanorum virtutes ita deſcripſerit, vt vitia non tacuerit: præſertim cùm Origenes, etiam dum viueret, ab Eccleſia fuerit damnatus.

XIX. cenſura. Id. Euſ lib. 2 ca. 24. Hiero. tom. 1. à med. Euſ. li. 2. c. 22. init.

Decimonono, recenſet Annianum poſt B. Marcum, Alexandriæ Eccleſiæ præfuiſſe, Anno videlicet primo Neronis. Quod non videtur verum, cùm Hierony. libro de ſcriptoribus Eccleſ. tradat, Petrum veniſſe Romam cum Marco anno ſecundo Claudij Imperatoris (qui regnauit annis 13. menſibus octo, ſecundum Euſebium) Totum ergo tempus, quo fuit Marcus cum Petro in Italia, & ſcripſit Euangelium, & in Aquileia fuit Epiſcopus, & in Alexandria, fuit tantùm per duodecim annos: quod cõſiſtere nequit cum eo, quod Annianus illi ſucceſſerit anno primo Neronis: ſi verum eſt quod Hierony. ait, anno octauo Neronis Marcum obijſſe.

Hiero. to. eod.

XX cenſura. Euſ li. 3. c. 20. C. 23.

Vigeſimò, docet Euſebius Ioannem Euangeliſtam poſt Traianum Imperatorem de Inſula Pathmos Epheſum redijſſe, cum poſtea multò veriùs dicat poſt mortẽ Domitiani ſub Nerua Imperatore redijſſe: quem ſecutus eſt Traianus.

XXI cenſura. Id l 5, in Proœmio.

Vigeſimoprimò, prodit, Eleutherium duodecimum ab Apoſtolis Petro, & Paulo locum Romę tenuiſſe, cùm reuera ſit decimusquartus, includẽdo B. Petrum, niſi fortè aliquem ex prioribus eximat, vt Linum, aut Cletum, quos quidam volunt nũquam fuiſſe Pontifices, ſed tantùm abſentis Petri adhuc viuentis perſonã ſuſtinuiſſe, ac Pontificalia pro eo egiſſe.

XXII. cenſura. Id l. 2. cap. 12. init. Ioſ. l. 18. Ant. c. 4 prop. inic.

Vigeſimoſecundò, docet ex Ioſepho, Valerium Gratum, procuratorem Iudææ Annam Sacerdotio remouiſſe, & Iſmaelem Fabi filium Pontificem deſignaſſe: atque illum non multò poſt abieciſſe, Eleazarumque Annę Pontificis filium Sacerdotio ſubrogaſſe: anno verò elapſo illum quoq; gradũ poſuiſſe, ac Simoni cuidam Camithi filio Pontificatum tribuiſſe: ſed & illi nõ amplius quàm vnius anni ſpatio, officio perfuncto Ioſephum, cui Caiphas nomẽ erat, dediſſe ſucceſſorem. Sed certè tam Ioſephus, quàm Euſebius eum ſecutus, mirificè hallucinati ſunt in eo, quòd hæc facta à Grato perhibeant, cùm Pilato potius eſſent tribuẽda, qui Iudæam procurabat ſub Anna Pontifice, vt Lucas cap. 3. docet. Cùm enim Pilato decem annos tribuerit adminiſtrationis, Tiberio autem viginti duos, & menſes ſex imperij, quartodecimo Tiberij anno conſtat nullum fuiſſe Pilatum ad adminiſtrationem Iudææ, vt eam Tiberij vita definiat: quare anno 15. Tiberij nõ iam amplius Gratus, ſed Pilatus Iudææ præerat, atque illi tribuendæ ſunt eiuſmodi Pontificum translationes, non Grato.

XXIII. cenſura. Euſ. li. 2 c. 10. in fin. & 11.

Vigeſimotertiò, Euſebius tradit, Theũdam illum ſeditioſum, de quo Gamaliel in concione Actor. 5. verba fecit, illum ipſum eſſe, quem Ioſephus lib. 20. Antiquitatum, capit. 4. ſurrexiſſe tradit. Quod planè falſum eſt: quia cùm ille Theudas, de quo Ioſephus, extinctus, & cũ ſuis profligatus fuerit à Cuſpio Fado præfecto Iudææ, quem quarto anno ſui imperij miſit Claudius Imperator, vt habes cap. vltimo, lib. 19. de Antiquitatibus, non potuit Gamaliel dicere; *Ante hos dies extitit Theodas*, cùm per 15. annos habita fuerit illa concio à Gamaliele ante illum Theudam, de quo Ioſephus, qui nondum venerat, hoc eſt, à 19. principatus Tiberij, vſque ad 7. Claudij Imperatoris annum: nec dixiſſet Gamaliel, *Poſt hunc extitit Iudas Galilæus in diebus profeſſionis*: quibus verbis planè aſſeritur, Theudam illum anteceſſiſſe, & dictum cenſum Auguſti, quo deſcriptus eſt vniuerſus orbis. Non ergo fuit ille Theudas, qui tempore Claudij ſurrexit.

Ioſeph. Iudæus

Luc. 2.

XXIV. cenſura. Id. lib. 3. c. 11.

Vigeſimoquartò commemorat, Iacobo Apoſtolo, & Epiſcopo Hieroſolymorum ſucceſſiſſe in Epiſcopatu Simeonem Cleophæ, quem putat eſſe illum, de quo inter Apoſtolos in Euangelio fit mentio, hoc eſt, Simonem Cananæum: quia hiſtorię tradũt Simonem Apoſtolum, fratrem Iacobi, cum Iuda fratre Apoſtolo in Perſarum regno occubuiſſe in ciuitate Sanir, vt teſtatur ex noſtris Vincentius, & Antoninus. At Simeon ſecũdus Epiſcopus Hieruſalem, & martin car-

Matth. 10.

Vinc. in ſpec. hiſt l. 9. c. 32. B Antonin. 1. pa hiſt. tit. 6. ca. 14.

tyr, Ieroſolymis crucis ſupplicio obijt. Diuerſi ſunt ergo iſti, Simon, & Simeon. Deinde idē Euſebius refert ex Egeſippo, quod non multò poſt mortem Iacobi minoris ſecutum ſit excidium: & Hieronymus lib. de Eccleſiaſticis ſcriptoribus docet, Iacobum rexiſſe Eccleſiam Ieroſolymitenam triginta annis, ex quo ad regimen deputatus eſt, quo tempore nulli exiſtimantur vixiſſe Apoſtolorum præter Petrum, & Paulum, & Ioannem: ergo nullus Apoſtolorum tunc in Iudæa verſabatur, cùm illis eſſet dictum: *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Inſuper tradit, illi vrbi vaſtationem accidiſſe ob iniurias illatas Chriſto hæredi vineæ, & ſeruis eius Stephano, ac duobus Apoſtolis. Et ſubdit: *Eccleſia verò quæ in Ieroſolymis fuerat congregata, reſponſo à Deo accepto emigrare iubetur, & transſire ad oppidum quoddam Pellam nomine, trans Iordanem (quod, vt alij dicunt, erat de regno Agrippæ confœderati Romanis,) quò ablatis ex vrbe ſanctis, & iuſtis viris, vindictæ cœleſti fieret locus tam de vrbe, quàm de populo impio, per excidium patriæ, euerſionemq; ſumenda.* Quomodo ergo hæc conſonant cum hoc, quod poſtea Ieroſolyma ſit inhabitata à Chriſtianis per imperium Domitiani ferè quadringentos annos? Præterea ordo militum Rhodienſium, & religio fratrum Carmelitarum, qui iuxta officium diœceſis Hieroſolymitanæ ab initio acceptum celebrant de ſancto Simeone, ſecundo eius Eccleſiæ Epiſcopo, & martyre, 12. Kalend. Martij diem ſolennem commemorant; at verò de Simone & Iuda tota Eccleſia 5. Kalen. Nouemb. celebrat, Martyrologium quoque Romanum 5. Kalend. Nouemb. conſtituit mortem Apoſtolorum Simonis, & Iudæ, & 12. Kalen. Martij Natale B. Simeonis Epiſcopi, & martyris in Ieruſalem: quanquam Iſidorus, & Beda errorem Euſebij ſecuti ſint, ſicut & alij permulti. Poteram hæc fuſiori ſermone proſequi, niſi modum ſeruare eſſe commodius ducerem. Hæc autem non eo animo à me producta ſunt, vt inuidiam, aut odium Euſebio conflarem: qui profectò eruditiſſimus fuit, ac diligentiſſimus, vtinam ab Arriana hæreſi alienus etiam extitiſſet; ſed vt doceam, monumenta veterum Patrum cum iudicio eſſe legenda, & vt in illis ſeruetur dictum Apoſtolicum: *Omnia probate, quod bonum eſt, tenete.* Neque dubito, ad quędam ex his, quæ annotaui, poſſe aliquid reſpōderi: ſed an ſatis ſolidè, prudens Lector iudicabit.

Euſ li 2.c.23.

Hierony.to.1. à med.

Marc. vlt.

Euſ lib. 3.c.5. init.

Matth.21.

Act.7.

Iſid.l. de obitu Apoſtolorum Beda in Ephemeris, tom. 1. paullò à med.

1.Theſſ.5.

Hierony.to.1.

Quòd verò Hieronymus libro de ſcriptoribus Eccleſiaſticis, tradat decem libros Eccleſiaſticæ hiſtoriæ Euſebium conſcripſiſſe, nec niſi nouem inueniri: id eſt non Euſebio, ſed Ruffino interpreti tribuendū: Ipſe ſiquidem in Præfatione ſua ad Chromatium, ſe decimum librum cū nono coniunxiſſe teſtatur, eò quod perpauca haberet, quæ ad rerum hiſtoricarum ſcientiam ſpectarent. Ipſe tamen Ruffinus de ſuo addidit duos poſtremos, decimum, & vndecimum, nunc autem in lucem prodijt integer liber decimus hiſtoriæ Euſebij, opera Ioannis Chriſtophorſoni Angeli interpretis. Cùm hæc etiā magna ex parte ſpectent ad Apoſtolos, non fuit ab ſcopo libri Actuum Apoſtolorum abhorrens, hos hiſtoriæ defectus annotaſſe. Quamobrem ſtudioſus quiſq; non ita lectioni Patrum incumbat, vt propterea, quæ ab illis rectè traduntur, falſa quoque, & minus veritati conſona deuorare velit: neque rurſus propter quædā, quæ cum veritate minimè ſunt coniuncta, reliqua omnia penitus abijciat: ſed illis ſolis ſcriptoribus, qui Canonici vocantur, hunc honorem deferamus, vt quicquid in eis traditur, indubitatam continere veritatem credamus, etiam ſi nobis quandoque aut minus vera, aut parum cum alijs conſonare videantur. Id enim imbecillitati noſtri intellectus tribuendum eſt; non autem Prophetæ, aut Apoſtolo, aut multò minus ipſius primario autori Spiritui ſancto, aut Ieſu Chriſto Domino noſtro, qui veritas eſt, omniſque ſapientiæ, & veritatis autor, cui cum Patre, & Spiritu ſancto æternus reddendus eſt honos, gloria, & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Cùm decem libri Euſebij habeantur: cur nouem tantum à Hieronymo ſententia extare perhibeatur.

In lectione Patrum quæ cautio ſit adhibenda.

Quantum hiſtoriæ ſit tribuendum, atque Canonicæ deferendum.

Ioan.14.

TRACTATVS II.

In quo diuina cum apocrypha componitur hiſtoria; & quantum præcellat hæc B. Lucæ reliquis omnibus, etiam illis veteris Teſtamenti, & in ſacro Canone contentis, demonſtratur.

POST priores collationes hæc quoque diligenter inueſtiganda eſt, vt diuinam cum apocrypha componamus hiſtoriam. Eſt autem apocrypha hiſtoria, quæ incerta & falſa continet, & quæ plerunq; falſi autoris nomine inſcripta eſt: atque huius autor primarius dæmon eſt, aut eius organū hæreticus, vt Gelaſ. docet. Nam dormientibus hominibus, venit inimicus homo, & ſuperſeminauit zizania, nonniſi inuidiæ & liuoris motibus ſtimulatus. Quia enim hiſtoria mirificè delectet, atq; ædificat, videns Satanas multum iuris, & poteſtatis amittere in homines Fidē amplectētes, excitauit eos, q

Hiſtoriæ apocryphæ quæ ſit eius autor primarius.

1. diſcrimen.

Gelaſ. c. S. Romana Eccleſia. diſt. 15. à med.

Matth.13.

con-

confictа Euangelia, & fictos actus Apoſtolorum méris fabulis, ac deliramentis refertos in lucem ederent, quò à lectione diuinorum voluminum homines arcerentur, aut de illorum autoritate dubitarent.

Secundum diſcrimen.

Deinde materia huius hiſtoriæ ſacrilega eſt atque impia: nam hæreſes ſacris applicatæ, pernicioſiores exiſtunt Gentilium fabulis, quæ non creduntur, & modo quodam ſuo ædificant.

Tertium diſcrimen.

Tertiò, etſi inueniantur in huiuſmodi hiſtorijs nonnullæ veritates; illæ tamē tanquam mel quoddam ſunt venenum quod deliteſcit, contegens: nec enim purum mendacium ſine integumento alicuius veritatis hauriretur.

Si quæ veritates in libris continentur apocryphis, quaniam illæ ſint.

Ideò deſinant quidam admirari, quòd lectio hæreticorum librorum, qui nihil aliud ſpirāt, quàm Chriſtum, gratiam, & Euangelium, ſit eis per Eccleſiam interdicta: quia nequaquam eis talis lectio prohibetur propter veritates, ſed quia ſub illis latitat ſcorpius, & vt ille dixit; *Latet anguis in herba*.

Hæreticorum lectio librorũ cur vetita.

Virgilius in Eclogis.

Hunc autem mendacij anguem à reliquis diſcernere, non eſt cuiuſcunque, ſed paucorum, qui dono illo diſcretionis ſpirituū ornati exiſtunt: quemadmodum non eſt cuiuſuis auri bonitatem, atque præſtantiam agnoſcere.

1. Cor. 12.
1. Ioan. 4.

Quartum diſcrimen.

Quartò, modus ab huius hiſtoriæ autoritatibus obſeruatus, vanus eſt, ineptus, atque fucatus: quòd ſi ſimplicitatem præferat, non eſt tamen ſolida, & vera, ſed ſimia quædam, & imago illius, de qua ait Apoſtolus: *Huiuſcemodi enim Chriſto Domino noſtro non ſeruiunt, ſed ſuo ventri: & per dulces ſermones, & benedictiones ſeducunt corda innocentium.*

Rom. vlt.

Quintum diſcrimen.

Quintò, vt plurimum ſolent in angulis hæreticorum hi libri deliteſcere, vt eis, & alijs curioſis noceant: nec in lumine Eccleſiæ verſari audent, ne arguantur de falſitate, vt liber de infantia Saluatoris, de natiuitate Saluatoris, & de ſancta Maria, atque de obſtetrice Saluatoris, de tranſitu ſanctæ Mariæ, Actus Thomæ, hiſtoria Georgij de dracone, & ſimiles.

Hiſtoriæ quaedam apocryphæ.

Sextum diſcrimen.

Apocryphæ fructus hiſtoriæ quinam.

Deniqué fructus huius hiſtoriæ eſt, ſuadere mendacia, veritatemque ludibrio exponere: quare non ſolùm à Canonica, ac Eccleſiaſtica, verum etiam ab humana, ac profana, imò etiā à fabulis ſuperatur. Hinc Hieronymus ad Pammachium ait: *Apocrypha neſcit Eccleſia.*

Hiero epiſt. 7. ſub finem, to.

Et in Epiſtola ad Lætam: *Caueat omnia apocrypha: & ſi quando ea non ad dogmatum veritatem, ſed ad ſignorum reuerentiam legere voluerit, ſciat non eorum eſſe, quorum titulis pronotantur, multaque his admiſta vitioſa, & grandis eſſe prudentiæ aurum in luto quærere.*

Ibidem.

Nihil tamen vetat ex libris apocryphis aliquam veritatem decerpere, quemadmodùm Cyprianus ad Pompeianum citat ex tertio libro Eſdræ, ſicut Ambroſius ex quarto libro Ezræ cap. 7. citat illud: *Quia cùm venerit iudicij dies, reddet terra defunctorum corpora, & puluis reddet eas quæ in tumulis requieſcunt, reliquias mortuorum, & habitacula, inquit, reddent animas quæ his commendata ſunt, & reuelabitur Altiſſimus ſuper ſedem iudicij.*

Ex libris apocryphis aliquā veritatē poſſe decerpi.

Cyprianus.

Ambr. lib. de Bono mortis, cap. 10. tom. 1. in fine.

Idem lib. 2. in Lucam ag ns de nomine Præcurſoris, ex eodem lib. & capite Eſdræ citat hæc verba: *Reuelabitur enim*, inquit, *filius meus Ieſus cum ijs qui cum eo iucundabuntur, qui relicti ſunt in annis quadringentis. Et erit poſt annos hos, & morietur filius meus Chriſtus, & conuertetur ſeculum*:

Idem tom. 5.

Idem quoque Ambroſius etiam quartum librūm putat editum ab ipſo Eſdrá non ſine diuina reuelatione aſſerens Paulum Apoſtolum ſecutum eſſe Eſdræ ſententiam in his, quæ prope ſinem prioris Epiſtolæ ad Corinthios de diuerſis ordinibus charitatis, & gloriæ electorum reſurgentium ſcripſerat. Auguſtinus etiam lib. de Ciuitate Dei inquit: *O mittamus igitur earum ſcripturarum fabulas, quæ Apocrypha nūncupantur, eò quòd earum occulta origo non claruit Patribus, à quibus vſque ad nos autoritas veracium Scripturarum certiſſima, & notiſſima ſucceſſione peruenit: in his autem apocryphis etſi inuenitur aliqua veritas, tamen propter multa falſa nulla eſt Canonicà autoritas.* Hæc ille.

Aug. lib. 15. de Ciuitate Dei, c. 23. circa finem tom. 5.

Eſſent quoque eadem ratione aliæ tres collationes faciendæ: videlicet Eccleſiaſticæ cum Humana & apocrypha, & ruſus Humanæ cum Apocrypha: verùm ex his quæ hactenus diſſeruimus, ſatis prudenti Lectori poterit earum collationum veritas apprehendi. Eſt autem deplorandum, ac ingemiſcendum, quod cùm talia ſint ac tanta, ac tam noua, & illuſtria facinora Chriſtianorum, delectantur tamen qui ſtylo valent in fabulis conſcribendis, aut in hominum filiorum huius ſeculi rebus vaniſſimè geſtis, & nullum fructum Lectoribus allaturis, ſcripto conſignandis.

Chriſtianorū in inutilium librorum & fabuloſorum lectione, ſiue ſcriptione vanitas notatur.

Sed vt his relictis, ad hiſtoriam diui Lucæ accedamus, habet hęc excellentiā ſuam, ſi cum cęteris etiam ſacris conferatur. Nam in primis quod ad materiam attinet, hiſtoria veteris Teſtamenti ſobolem populi veteris terrenam, & eius in regno, & ſancto ſeculari inſtitutionem, & Dei in illum peculiarem protectionem, quam per temporalia, ſiue beneficia, ſiue flagella exerebat: atque hæc omnia nonniſi ob Meſſiam ex illorum ſanguine oriturū: at illa diui Lucæ, regenerationem noui populi per Spiritum ſanctum, & victorias regni Dei contra Satanam, eiuſque ſpiritualem, & ſacram inſtitutionem, Deique erga illam ſuauiſſimam

Diui hæc Lucę Apoſtolorum hiſtoria, cum illa veteris Teſtamenti componitur; quantoq; illa ſit dignior interuallo. Primum diſcrimen.

prouidentiam; vt ex modo, qui hi, & illi ſe in tribulationibus habuerunt, & ex hoſtibus, cum quibus conflixerunt, ex vincentis præmio, & victorum ſupplicio conſtare facilè poteſt, & ex eorum, qui duces extiterunt, differentia, hoc eſt, Apoſtolorum, & principum tribuum. Etſi autem Euangeliorum materia ſit ſublimior; tamen & hic etiam de illo glorioſo, promiſſaq; ſua complente ac de ſuis diſcipulis, nobis infirmis plus accommodatis ſermo eſt. Vnde Paulus dicebat. *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti*: Et Iacobus exemplo Heliæ ad precationis ſtudium volens nos exhortari: *Helias*, inquit, *homo erat ſimilis nobis, paßibilis*: *& oratione orauit, &c.* Deinde quod ad modū attinet, vt in veteri Lege ſingularē ſcribendi gratiam Moyſi, atque Eſdræ in Hebræo eſt largitus; ita Lucæ ſcribæ docto in regno cœlorum, gratiam ſcribendi in lingua Græca, in qua alios omnes excedit, impertitus eſt, ac verbis ſuis non ſolum vt pictor depingit nobis primitiuam Eccleſiam, ſed vt medicus ſpiritualis pharmaca noſtris curādis animi languoribus opportuna, & conuenientia præſtitit. Tertiò, in breuitate, & comprehenſione excellere videtur: paucis enim exemplis viri Noui Teſtamenti inſtitui volunt, ſicut multis illi veteris rudiores homines. Paucis enim verbis veteris & noui Teſtamenti hiſtorias comprehendit, quemadmodùm etiam & Legem, & Doctrinam, atque Prophetiam. Quartò adde, quòd etſi nō in veritate, in eius tamen perſuaſione præſtare videtur: quia non ſolum ſcripſit audita, vt Eſdras, & de Marco ac Luca ſcribentibus Euangelium dici ſolet, ſed etiam proprijs conſpecta oculis. Dixit enim Hieronymus de Luca: *Igitur Euangelium ſicut audierat, ſcripſit; Acta verò Apoſtolorum, ſicut viderat, compoſuit*: quanquam quid eſſet de hac re ſentiendum, nos primo libro aperuimus. Quintò, eminet in fructu: nam præterquam quod omnia comprehendit, & nobis magis accōmodata exempla proponit, nihil tamē narrat, vnde infirmi poſſint offendi: vt Manichæi olim lectione veteris Teſtamenti offendebātur, & Hebræi, iuuenes arcebant à legenda Geneſi, Cantico Canticorum, principio, & fine Ezechielis: & Beatus Benedictus libros Regum interdixit ſuis monachis legere. Quod quidem credendum eſt virum illum ſpiritu Dei plenum abſque cauſa non feciſſe, ſed partim propter matrimonia, etiā cum pluribus vxoribus, partim propter odia, & alia mere temporalia, & humana, quæ ibi narrantur, interdixiſſe, improbabile non eſt. At hic omnia ſunt ſpiritualia, & idonea exempla ad ſalutem, præceptaque, atque documenta ad omnia vitia fugienda, & ad omnes virtutes conſectandas, & ad Eccleſiam plantandam, regendam, atque reformandam copioſè traduntur. Poſtremò, in accommodatione autoris, qui vidit, & ſtylum habuit Lectori conformem præcellere dignoſcitur. Accommodatur etiam perſonis optimis quibuſque, quę progredi in via Dei cupiunt, vt ſaltem exemplo populi primitiuæ Eccleſiæ ad bonum permoueatur: præſertim cùm liber nec intellectui difficilis exiſtat, nec memoriæ, vt retineri valeat, virtutemque delectandi, ac perſuadendi habere videatur. Valde etiam huius lectio libri confert, vt Eccleſia, quæ ſenectute ſua deformis: & infirma exiſtit, exemplum ante oculos habeat, vnde renouari, ac reſloreſcere valeat: ſi videlicet oculos attollat ad opera illa, & officia, quæ primitiua illa Eccleſia pro gratiæ diuinæ beneficio exercebat. Vnde cuidā dictum fuit: *Age*, inquit, *pœnitentiam, & prima opera fac.* Cùm igitur his omnibus rationibus hiſtoria B. Lucæ cæteris præſtare videatur, totque vtilitates ſecum adferat, & commoditates, eius lectionem frequenter colere, optimo cuiq; conſultiſſimum erit, vt opera Dei in Apoſtolis, ac reliquis fidelibus agnoſcat, eorūq; exempla conſectari nitatur, quò gratiam ſibi reconciliare valeat Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum Patre, & Spiritu ſancto, detur omnis gloria, poteſtas, & imperium, in ſeculis ſempiternis, Amen.

[Margin notes, left column: Euangeliorū materia qualis. — 1. Cor. 4. & 11. & Phil. 3. Iacobi vlt. 3 Reg. 17. et 18. — Secundum diſcrimen. — Matth. 13. — Tertium diſcrimen. — Quartum diſcrimen. — Hieron. lib. de ſcriptoribus Eccleſi. to. 1. Prologo. — Quintum diſcrimen. — Quinam libri ſacri Hebræis olim iuuenibus fuerint, & quamobrem interdicti. Quibuſnam rationibus adductus, B. Benedictus lectionem libri Regum filijs ſuis interdixerat. — Right column: Sextum diſcrimen. — Huius libri lectio in primis quid conferat. — Apoc. 2.]

TRACTATVS III.

De ſolida huius libri autoritate, ac de nothis & pſeudepigraphis voluminibus, quæ Actus Apoſtolorum falſo inſcribuntur.

PLVRES extitiſſe tam audaces, & impudentes, qui librum Actorum Apoſtolicorum non receperint, nouum, aut mirum illis videri non debet, qui cogitauerint hæreticos cum Eccleſia bellum ſemper geſſiſſe, ita vt, quos illa libros eſt amplexata, illi repudiauerint: & quos Eccleſia meritò reprobauit, ab ipſis illi fuerint vt Canonici, & Orthodoxi recepti. Sed in hoc non paruum eſt diſcrimen, quòd Eccleſia ſtetit ſemper, in quam portæ inferi præualere non potuerunt: eiuſque de Canonicis libris iudicium perpetuò obtinuit. Cæterum id fuit proprium cuique hæreſi, illorum, præcipuè Canonico-

[Margin notes: Hæretici librum Actorum cur reiecerint inſcheca. — Matth. 16. Proprium cuique hæreſi quid.]

Hæc historia à quibus recepta non fuerit.

Euſeb. lib. 4. Eccl. hiſt. c. 29 Seueriani hæret. c. vnde.

Philaſter in Catal. hær. c. 63

Tertull. to. 1.

Aug. libr. de vtilitate credendi, c. 3 circa med. to. 6. ſub initio.

Qua ratione dicti Manichæi hunc librum Apoſtolicorum Actuum non receperint.

Act. 2.

rum librorum, pondus, atque autoritatem eleuare, quos ſuis opinionibus, & aſſertionibus deprehendit eſſe contrarios: vt poſſet & veterum, & recentiorum hæreticorum exemplis illuminari, niſi res ipſa per ſe perſpicua ſatis eſſet, atque illuſtris. Itaque non defuerunt, qui hanc diui Lucæ hiſtoriam reijcerent, ac reprobarent. Euſebius in primis hanc hæreſim videtur tribuere Tatiano, ac Seuero, ex quo Seueriani dicti ſunt; Philaſter verò in Catalogo hæreticorum cap. 63. Cerintho adſcribit. Idem aſſeruerunt Cerdonitę, vt docet Tertullianus libro de præſcriptionibus hæreticorum. Auguſtinus porrò libr. de vtilitate credendi ad Honoratum, Manichæis hunc errorem aſſignat: qui propterea eum reijciebant, quòd eius autor ſcriberet Spiritum Paracletum à Chriſto promiſſum in die Pentecoſtes, aduenisse longè ante tempora Manichæi, quem ipſi credebant verum Paracletum fuiſſe, quem Dominus ſuis verbis in diſcipulos venturum eſt pollicitus. Qua in re non videntur diuerſa à Mahometanis ſenſiſſe, qui iactant in Euangelio nominatum, & à Chriſto promiſſum Mahometum, verùm noſtrum de Euangelio expunctum, & pro eo nomen Paracleti adiunctum. Verum enimuero cùm liber hic, vt ibidem Auguſtinus teſtatur, tanta in ſe habeat ſimilia his, quæ Manichæi de diuinis Scripturis accipiunt, ac credunt, magna videtur eſſe ſtultitia, quòd etiam hunc quoque non credant, & reuerenter ſuſcipiant: & ſi quid ibi eos offendit, falſum, atque immiſſum dicere. Cùm autem hæc ſint vaniſſima argumenta, & ſola ſua narratione ſe prodant: indigna ſunt vlla prorſus expugnatione. Et Manichæi in hoc magis tolerabiles, quod ſaltem aliquem obtendebant prætextum, quo ad abijciendam huius libri autoritatem permouerentur: priores verò minus venia digni cenſendi ſunt, quòd nullam dicti ſui rationem redderent, niſi id tantum:

Iuuenalis.

Hoc volo, ſic iubeo: ſit pro ratione voluntas.

Eccleſia Catholica certa, atque inuicta ratione, eadem autoritate, qua quatuor cognouit eſſe Euangelia, accepit quoque eſſe librum vnum Actorum Apoſtolicorum à B. Luca conſcriptum: in cuius rei fidem hunc librum publicè in templis legi voluit non tantùm in Miſſæ ſacrificio, ſed etiam in diuino cultu, ac precibus publicis recitari in Octauis Paſchæ, vt docet Gelaſius in cap. Sancta Romana Eccleſia, & ante Gelaſium B. Auguſtinus in Euangelium Ioannis, vbi ait: *Habeto humilitatem, charitatem, pacem: habeto bonum quod nondum habes, vt proſit tibi bonum quod habes: nam quod habes, habuit & Simon Magus. Actus Apoſtolorum teſtes ſunt, ille liber Canonicus omni anno in Eccleſia recitandus. Anniuerſaria ſolennitate poſt paßionem Domini noſtri illum librum recitari: vbi ſcriptum eſt quomodo conuerſus ſit Apoſtolus, &c.* Iterum Auguſtinus libro contra Epiſtolam Manichæi: *In locum autem traditoris Chriſti qui ſucceſſerit, in Apoſtolorum Actibus legimus: cui libro neceſſe eſt me credere, ſi credo Euangelio: quoniam vtramque Scripturam ſimiliter mihi Catholica commendat autoritas.* Adhæc in libro contra Fauſtum: *Cùm neceſſe ſit*, inquit, *alterum horum librorum* (confert Acta Apoſtolorum cum aliquo libro apocrypho) *eſſe mendacem; cui nos potius cenſes fidem accommodare debere? Eine quem illa Eccleſia ab ipſo Chriſto inchoata, & per Apoſtolos prouecta certa ſucceßionum ſerie, vſque ad hæc tempora toto terrarum orbe dilatata, ab initio traditum, & conſeruatum agnoſcit, atque approbat; an ei, quem eadem Eccleſia incognitum reprobat, cùm etiam proferatur ab hominibus ita veracibus, vt Chriſtum laudent eſſe mentitum?* Adhæc Chryſoſtomus adhuc antiquior, in Homilia quadam, quam ſcripſit: Cur videlicet miracula Apoſtolorum, quæ in eorum Actis ſcripta ſunt, non poſt Pentecoſten; quando illa facta ſunt, ſicut de cruce, inquit, legimus in die Crucis, ſed potiùs legimus ſtatim poſt paſſionem? declaranſque rationem, ait: *Hæc eſt cauſa quæſtionis poſitæ, vt cum videritis impoſitam nobis temporis obſeruationem, ne exiſtimetis vitium Iudaicæ obſeruationis Apoſtolos cœpiſſe. Poſt paßionem continuò paßionem prædicamus: reſurrectionis verò fidem potißimùm Apoſtolorum fecerunt miracula. Idcircò Patres, vt ſtatim poſt crucem acta legerentur, ſtatuerunt; vt ſcilicet continuò poſt paßionem reſurrectionem oſtendamus, vt ſi oculis ſuſcitatum non vidiſti, oculis fidei videas: ſi his, inquam, oculis non vidiſti, at illis miraculis videas. Quòd verò facere in nomine illius miracula manifeſtiùs reſurrectionis argumentum eſſet, quam ſi omnibus hominibus ſuſcitatus apparuiſſet, vel eo perſpici poteſt, quod ſi aſpectus fidem reſurrectionis facturus fuiſſet, non recuſaſſet omnibus poſt reſurrectionem apparere. Quod nihil tamen aſpectus profuiſſet, facilè intelligi poteſt ex Lazaro. Hunc enim cum iam quatuor diebus mortuum, tabefactum, & putrefactum, ac ligatum ad vitam reuocaſſet, ante omnium oculos viuum ſtatuiſſet non ſolùm non perſuaſit illis ſuſcitatum eſſe, irritauit potius eos, ita vt voluerint eum occidere. Alterum itaque ſuſcitauit, & non crediderunt: ſe verò ipſe ſi ſuſcitaſſet, & omnibus apparuiſſet, an non rurſus perciti in eum eſſent?*

Gelaſius diſt. 15.

Aug. tract. 6. in Ioan. longè à med. tom. 9.

Act. 8.

Idem lib. contra epiſt. Manichæi. c. 5. in fine, tom. 6. circa initiū.

Idem lib. 28. cōtra Fauſtū, cap. 2. in fine. eodem tom.

Chryſoſt. in vna ex ijs Homelijs quæ nuper de Græco in Latinū cōuerſa ſunt.

Ioan. 11.

Infra 12.

Quare

Epiphan lib. contra hæreſ. 1 tom 2. ante med.

Vbinam Ioannis Euangelium, & liber Actuum Apoſtolorum Hebraico ſermone conſcripta inuenta fuerint teſte Epiphanio.

Terent. in Andria.

Satan cui ſimilis.

Quare vt eos illa inſania, ac furore liberaret, latebat: ſed qui ſe ab eorum aſpectu ſubducebat, per miraculorum effectus ſe eis oſtendebat. Hæc ille ſatis eleganter, & ſcitè. Preterea Epiphanius diſputans contra 30. ſectam, id eſt, contra Ebionæos in Gazophylacio Iudæorum in Tiberiade inuentum tradit, Ioannis Euangelium, ac libros Actuum Apoſtolorum ex Græca lingua in Hebraicum idioma conuerſa. Ibi quoque fuit repertum Euangelium ſecundùm Matthæum Hebraico ſermone: quod ſignum eſt non minùs illum librum Actorum eſſe Canonicum, atque illa duo Euágelia. Quemadmodùm autem ad reuocandam in dubium ſacroſanctam Euangeliorum fidem Satanas inſtar illius Dauid Comici interturbantis omnia, primùm produxit multa adulterina, ac ſuppoſititia Euangelia, noſtra verò aut corrupit, & vitiauit, aut negauit: haud diſſimili artificio, & fraude, quò tenebras veritati offunderet, atq; autoritati hui' voluminis veri, ac germani derogaret, in primis excitauit multos, qui illud non reciperent, vt diximus; deinde librum ipſum Actorum varijs modis corrumpere, aut fabulis, atq; mendacijs infarcire tentauit. Nam ita teſtatur Epiphanius Ebionæos, in quos diſputat, Actus Apoſtolorum erroribus, & impietatibus inſperſiſſe. Hieronymus quoque in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorũ docet hunc olim librum à presbytero quodam Aſiatico corruptum, his verbis: *Igitur περιόδους Pauli, & Thecle, & totam baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas ſcripturas computamus.* Sed & Tertullianus vicinus eorũ temporum, refert Presbyterum quendam in Aſia σπουδαστὴν Apoſtoli Pauli, conuictum apud Ioannem, quod autor eſſet libri, & confeſſum ſe hoc Pauli amore feciſſe, & ob id excidiſſe. Tertiò, ſuſcitauit quoſdam, qui falſos, ac commentitios Actuum Apoſtolorum libros, falſiſque titulis inſcriptos in lucem ederent. Nam in primis de Actibus Petri pſeudepigraphis ita ſentit Euſebius libr. Eccleſiaſt. hiſtoriæ: *Ille verò libellus, qui dicitur Actus Petri, & quod nominis eius Euangelium nuncupatur, ſed & quæ dicitur eius prædicatio, vel reuelatio, in ſcripturis prorſus Canonicis non habetur: ſed ne aliquis quidem ſcriptorum veterum vti eorum teſtimonijs inuenitur.* Sic Euſebius. Etſi Origenes in Ioan. teſtimonium producat ex Actibus Petri: in dubium tamen fidem libri reuocat. At de falſis Actibus Pauli ita idem Euſeb. tradit: *Poſt hæc iam ſcriptura eſt, quæ dicitur Actus Pauli, ſed & libellus, qui appellatur Paſtoris, & Reuelatio Petri, de quibus quam maximè dubitatur.* De nothis Actis B. Apoſtoli Thomæ, refert Epiphan. Encratias hæreticos cum in eos diſputat, in vſu librum illum habuiſſe, cuius titulus erat: Actiones Thomæ, quem Innocent. Papa I. Epiſtola ad Exuperium condemnat. Aug. libro de Sermone Domini in monte, & lib. contra Fauſtum, & in lib. contra Adimantium teſtatur Manichæos eiuſmodi Scripturis vſos, quæ ſanè alia quàm iſta acta fuiſſe non eſt veriſimile, in quibus haberetur, quod cum Apoſtolus Thomas eſſet in quodam ſolenni nuptiarum conuiuio tanquam peregrinus, & omnibus ignotus, à miniſtro quodam palma percuſſus fuerit: qui ſtatim imprecatus eſt homini repentinã, ſæuamq; vindictam. Cumq; miniſter egreſſus eſſet à fonte, quo aquam cõuiuantibus miniſtraret; continuò irruens Leo, interimit eum, manumq; eius, quę caput Apoſtoli leui ictu percuſſerat, à reliquo corpore auulſam canis menſæ attulit, in qua Apoſtolus diſcumbebat. Quam hiſtoriam vt contumelioſam B. Apoſtolo, Auguſtinus non probat. Fertur quoq; idem Thomas epiſtolam ſcripſiſſe ad Clementem, qui Petro in Pontificatu ſucceſſit, de rebus à ſe in Parthia, Media, Perſide, & Iudæa viſis. De ſpurijs Actis Ioannis ſcribit Philaſter in catalogo Hæreticorum, de apocryphis loquens in fine: *Habent Manichæi, & alij tales Andreæ beati, & Ioannis actus Euangeliſtæ, beati & Petri ſimiliter Apoſtoli, & Pauli pariter Apoſtoli: in quibus quia ſigna fecerunt magna, & prodigia, vt & pecudes & canes, & beſtiæ loquerentur, etiam & animas hominum tales, velut canũ, & pecudum ſimiles, imputauerunt eſſe Hæretici perditi.* Hęc ille. Addidit quoq; Gelaſius inter apocrypha, Actus Philippi Apoſtoli, & ſimiliter librum, qui dicitur Sors Apoſtolorũ. Adhæc inter apocrypha recenſet ibidem Acta Andræ Apoſtoli: quorum autores Innocentius epiſtola decretali ad exuperium, Nexocharidiã, & Leonidã philoſophos fuiſſe tradit. Philaſter quoq; in catalogo De Hæreſibus: *Habent*, inquit, *Manichæi apocrypha B. Andreæ Apoſtoli, id eſt, Actus, quos fecit veniens de Põto in Græciã quos conſcripſerunt tunc diſcipuli ſequẽtes Apoſtolum.* De hoc libro quoque teſtatur Auguſtinus, Leucium quendam Manichæũ extitiſſe, qui actiones quaſdam Andreæ literis mãdauerit, in quibus de Andrea Apoſtolo, & Maximilla vxore Ægeæ multa riſu digna legerentur. Accedit Euſebius, qui in libro Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ita in genere loquitur de illis, & aliorũ Apoſtolorum Actis: *Andreæ*, inquit, *& Ioannis, atque aliorum Apoſtolorum Actus, quod nunſquam prorſus in ſcriptis veterum, eorum duntaxat, qui Apoſtolis ſucceſſerunt, aliqua mentio eorum, aut commoratio habetur. In quibus & ipſe ſtylus multum ab Eccleſiaſtica*

Quot vijs atq; rationibus dęmon huius libri fidem, & autoritatem obſcurare, ac delere conatus ſit.

Hierony. to. 1. circa finem.

Tertull.

Tertia via.

Euſeb lib. 2. Eccl. hiſt. c. 3. to. 1. Orig t 13 in Ioan. inter init. & med. tom 2.

Euſeb eodem lib. cap. 25. circa med.

Quinam libri apocryphi inter alios ab Eccleſia agniti primum, deinde reprobati fuerint.

Epiph. lib 2. contra hæreſ. tom. 1. init. in ſectam 47. ſub initium

Innoc I Aug. lib. 1 de ſermone Domini in monte, c. 38 ſub fin to. 4 circa ſinẽ. Idem lib 22. cont. Fauſt c. 79 ante med. tom 6. Et lib. cont. Adimant c. 17 circa init. eod tom.

Philaſter in catal. Hæret. ca. 41.

Gelaſ.

Alij libri quidã apocryphi.

Idem Innoc. I. Philaſter ſuperius citat. Aug. lib. De fid. cont. Manich c. 38. to. 6 inter med. & finem. Euſeb lib. 3. c. 25 Eccl. hiſt. propè finem.

conſue-

conſuetudine deprehenditur eſſe diuerſus. Senſus quoque ipſe, & omnia, quæ his inferuntur, longè ab Apoſtolica diſſonant fide, ex quo figmenta eſſe prauitatis hæreticæ comprobantur. Vnde ne inter illa quidem, de quibus dubitari diximus, collocanda ſunt, ſed vt aliena penitus, & à pietatis regula diſcrepantia propellenda. Sic ille. Idem quoq; euenîſſe lib. Apocalypſis, atq; Actorum Apoſtolicorum, non eſt difficile oſtendere. Nam illam quidam abiecerunt, vt Alogiani, dicentes à Cerintho hęretico editam, & opus eſſe peſtilentiſſimi nebulonis, vt tradit Epiphanius in Alogianos diſputans. Idem quoq; docebat Thdodotus Byzantius Theodotianorum Princeps, vt docet Epiphanius in eoſdem. Alij verò negant à Ioanne conſcriptam, ſed à quodam Ioanne presbytero, ſiue Theologo. Deniq; ad extenuādam huius libri autoritatē prodiere quoq; aliæ ſuppoſititiæ Apocalypſis, vt Apocalypſis Petri, de qua ſuperius Euſebius, & Apocalypſis B. Thomæ, & reuelatio Pauli, & reuelatio Stephani: quos tres libros Gelaſius reprobat, & computat inter apocrypha. Vt intelligas Satanam ſimili perinde artificio vti in minuenda, atq; abroganda fide librorū Canonicorum. Noſtra memoria prodijt volumen De certamine 12. Apoſtolorum in decē libros digeſtum ſub nomine Abdiæ primi Babylonię Epiſcopi, ab Apoſtolis Simone, & Iuda (quos euntes ad euangelizandum in Perſidem comitatus eſt) ibidem conſtituti: quod ille Hebreo idiomate conſcripſit, poſteà verò ab Eutropio eius diſcipulo in Græcum, deinde verò ex Græco in Latinum ſermonem per Iulium Africanum fuiſſe trāſlatum. Feruntq; Abdiam vnum fuiſſe ex ſeptuaginta duobus Diſcipulis, qui Dominum in carne viderunt. Hoc volumen etſi prima facie plauſibile, & gratum omnibus videretur: apud pios tamen, & eruditos viros in ſuſpicionem apocryphi libri venire cœpit: tùm quòd Paulus IV. in Indice librorum prohibitorum tanquam apocryphum computauerit: tùm quod mirum ſit talem librum nunquam anteà in Eccleſiæ lucem veniſſe, neque mētionem vllam de illo factam, vel apud Euſebium, vel apud Hieronymum, vel apud aliquem veterum Patrum; cum tamen de Iulio Africano, ac libris ab eo cōditis meminerint, & per paucas eius epiſtolas & tractatus nō celauerint. Prætereà dubium eſt an Abdias ſermone Hebræo, quē nouerat pauciſſimis hominibus eſſe notū, & vtilē futurum, ſcripſerit; & an Iulius Africanus perinde eſſet doctus Latinè, atque Græcè, vt opus Græcū alterius in Latinum voluerit conuertere eloquium. Illud etiam durum mihi in eo videtur, quod hic Abdias interfuerit paſſioni B. Andreæ, quam ſe flente Andream ſuſtinuiſſe refert libro 4. Item cum Ioannis Euangeliſtæ ſepulturam ita deſcribit, vt inſinuet ſe illi interfuiſſe: & libr. 9. deſcribens vitam B. Thomæ, videtur eius in carcerem coniectioni præſens fuiſſe. Quòd igitur tot Apoſtolorum obitibus, & in tam diuerſis locis, & Prouintijs tam remotis violenter inflictis Epiſcopus Babylonius, qui curam habebat ſuæ Eccleſiæ regendæ, interfuerit, mihi, vt verum fatear, ſcrupulum inijcit. Ad hæc libr. 6. in vita Simonis & Iudæ Apoſtolorum ſcribit, Apoſtolos illos duodecim Prouintias Perſidis, & ciuitates earum peragraſſe: in quibus quæ egerint, & quæ paſſi ſint per annos 13. longa narratione ſcripſit Craton Apoſtolorum ipſorum diſcipulus, in decem voluminibus vniuerſa cōprehendens, quæ Africanus hiſtoriographus in Latinam tranſtulit linguam. Hæc ibi habentur: quæ in ſuſpicionem volumen hoc adducunt. Nam ſuperius dixerat Eutropium fuiſſe, qui decem libros Abdiæ de certamine Apoſtolorum inſcriptos in Græcum ex Hebræo tranſtulerat, quos Iulius Africanus Latinos reddiderat: nunc totidem alios libros de vita & geſtis horum duorum Apoſtolorum Cratonem ſcripſiſſe refert, quos Latinos fecerit idem Africanus: vnde mirum eſt 20. libros de geſtis Apoſtolorum in Latinum eloquium conuertiſſe Africanum, quorum nullam mentionem fecerint veteres Patres. Ad hæc quomodò Abdias autor huius libri præcognoſcere potuit libros ſuos, aut Cratonis Apoſtolorum diſcipuli, ex Græco in Latinum eloquium couertendos? aut quomodo Africanus ipſe in libro alterius auſus fuiſſet inſerere ſe fuiſſe interpretem illorum decem librorum? Profectò hæc ſi quis diligenter inſpiciat, parum cohærere iudicabit. Inſuper non ſatis conſtat, qua ratione aſſeratur fuiſſe vnus ex 72. diſcipulis, cùm neque Hippolytus Martyr, neque Dorotheus Epiſcopus Tyri, antiquiſſimi in Eccleſia Dei Patres, deſcribentes 70. diſcipulos, ne huius quidem Abdię vel leuiter meminerint nominis: Non dubito etiam nōnulla in illis contineri, quæ ſi diligentius excutiantur, vel ad viuum reſecentur, non videntur ſatis recepta, aut in Eccleſia explorata. Ecce verbi gratia, in vita B. Thomæ Apoſtoli narratur hiſtoria pincernæ, qui manu verberauit faciem Apoſtoli, qua accepta Apoſtolus rogauit Deum veniam in futuro, vindictam verò in præſenti ſeculo: & paullò poſt manū canis attulit in mē-

De ſacra Ioanni Apocalypſi quid ſenſerint Alogiani.

Epiphan. in Hæreſ 51. ſub initium.

Idem in Hæreſ 54. initio, lib. 2. tom. 1.

Euſeb lib. 3. Eccl. hiſt. c. 25

Ibidem.

Gelaſ. c. S. R. Eccl. diſtinct. 15. paullò à medio.

Quid de autore libri qui certamen 12. Apoſtolorum inſcribitur, ſub nomine Abdiæ, ſentiēdum ſit.

Quæ res huius libri fidē merito reddant ſuſpectam.

Euſeb lib 6. De Eccl hiſt c. 23. Hieron. li. De ſcripto. Eccl. to 1. circa finem.

Hippol. Mar. Doroth. Epiſ.

ſam ore

Aug. vbi ſupra, id eſt, lib. 1. de ſer. Dom. in Mõte. c. 38. to. 4. ſub finẽ & lib. 22. contra Fauſtum, c. 79 & libro contra Adim. ca. 17. to. 6 Tertull. tom. 1.

ſam ore ſuo, & omnibus oſtentauit. Quam tamen hiſtoriam B. Auguſtinus non vno loco tradit eſſe apocrypham protſus, & incertæ autoritatis. Lege libros contra Fauſtum Manichæum, & lib. 2. De ſerm. Domini in Monte, & librum contra Adimantium Manichæi diſcipulum. Adde, quod lib. 5. Apoſtolum Ioannem tradit iuſſu Proconſulis Epheſini in dolium feruentis olei in vrbe Epheſo coniectum, & liberatum, fuiſſe in inſulam Pathmos relegatum: quã tamen hiſtoriam Romæ contigiſſe, tradit Tertullianus grauiſſimus, & antiquiſſimus autor libro De præſcriptionibus hæreticorum, & eius rei monimentum extat ad Portam Latinam in Vrbe vſque in hodiernum diem. Qui etiam fieri potuit, vt Abdias (qui vnus eſt è 72. Domini diſcipulis, & comes Simonis & Iudæ Apoſtolorum in profectione ad euangelizandum in Perſidem) libros tamen ſex Apoſtolicæ ſuæ hiſtoriæ ad confirmanda ea, quæ de Iacobi Iuſti fratris Domini moribus, continentia, & ſanctitate tradit, ex lib. 5. commentario tum Egeſippi produxerit; cùm Egeſippus floruerit anno Domini 160. longè Abdia tempore poſterior? Verùm quicquid ſit de his libris, facilè patiar de ſententia decedere, ſi iſti nodi mihi diſſoluantur. Nemo igitur quantumuis ſpecioſo titulo captus omnem librum ſtatim putet eſſe Catholicum, atque Orthodoxum; ſed diligenter inſpiciat, quibus libris fidem ſuam accommodet, ne contingat illum potius eſſe Epimetheum, quàm Prometheum; & nonniſi poſt errorem imbibitum veritatem cogatur agnoſcere. Nos igitur ſolidam, & ſacroſanctam libri Actorum Apoſtolicorum à Luca conſcripti autoritatem eſſe credamus, illamq́ue ſartam tectam cuſtodiamus; vt ex illo codice certa credendi dogmata, & illuſtria iuxta Euangelium viuendi exempla nobis deruemus, cum illa omnia in Apoſtolis, præclare geſta operatus ſit pro ſua bonitate Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cui cum Patre, & Spiritu ſancto immortales laudes, & gratiarum actiones cum omni honore, & gloria ab vniuerſa creatura decantentur omne per æuum.

Amen.

TRACTATVS IV.

De huius libri inſcriptione, ac diuiſione, deq́, temporum ratione, quo hæc omnia geſta ſunt.

Libri Actorum Apoſtolorum qualis inſcriptio.

SIncerus ſanè, & ſimpliciſſimus eſt huiuſce libri titulus, atq; hiſtoriæ conſcribendæ accõmodatus, nihil elatum, aut tumidum præſeferens, vt ſolét eſſe qui ab hominibus excogitantur; vt ille, De viris illuſtribus, & alter De illuſtribus Ducibus, vel Philoſophis, vel Hiſtoricis, vel Poëtis, vel Epicis, vel Tragicis, vel Comicis, vel, De claris oratoribus, & ſimiles tumore magis, quam veritate ſubnixi tituli. At hic modeſtia, & veritate plenus: Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, hoc eſt, Acta ſeu Actus, ſiue Actiones, ſiue geſta Apoſtolorum. Qui reuera illuſtriſſimi viri extiterunt, clariſſimiq; in euangelizando oratores: ſi quidem integritate vitæ atq; ſanctitate, orationeq; ſimplici, atque inculta illud obtinuerunt, quod nulla vnquam aut Tullianæ eloquẽtiæ flumina, aut Demoſthenis contortæ, vibrataq; ſententiæ, aut Platonis grandi loquentia, aut Iſocratis iocunditas obtinere vnquam potuiſſent.

Apoſtoli ſanctiſſimi, oratores quales extiterunt.

Apoſtolorum nomen quid propriè in Scripturis.

Explicemus primum, quid per nomen Apoſtolorum intelligamus. Etſi autem ea voce Græca quicunq;, & quocunq; mittatur, & ad quemcunq; effectum præſtãdum ſignificetur: ex vſu tamen Scripturæ, atque Eccleſiæ conſuetudine reſtricta eſt ad eos tantùm deſignandum, qui à Chriſto euangelij gratia per totum orbem diſſeminandi deſtinati ſunt: non quidem cum leuibus, aut vulgaribus donis, ſed cum ingentibus, & excellentibus muneribus; ac prærogatiuis, nimirum cum dono linguarum, prædicandi poteſtate, prophetãdi virtute, ſignorumq; operatione ad confirmanda ea quæ docerent: deniq; vt tanquã Patres per Euangeliũ homines Deo gignerent, tanquam matres eos fouerent, atq; educarent, paternamq; ſeueritatem, ac diſciplinam, maternaſq; blanditias pro tempore, & loco adhiberent.

Qualis miſſio apoſtolorum fuerit. *Act. 2*

Varij Apoſtolorum gradus percenſentur. Primus.

Sunt autẽ varij, atq; diſtincti Apoſtolorũ gradus. Nam qui ad propria virtute ſeruãdum cum infinito diuinitatis dono in mundũ miſſus eſt, nemo alius quàm Ieſus Chriſtus extitit: qui primum gradum obtinet, de quo Apoſtolus ait: *Vnde fratres ſancti, vocationis cæleſtis participes, conſiderate Apoſtolorum, & Pontificem confeſſionis noſtræ Ieſum; Qui fidelis eſt ei, qui fecit illum.* Vnde frequenter Dñs ſuã hanc miſſionem Iudæis obijciebat: & quò ſe modeſtè gereret, omnia admittẽtis Patris autoritatẽ, ſiue verba, ſiue opera,

Hebr. 3.

referebat. Vnde ſignum Lazari ad vitã reuocandi editurus, dixit, *Sed propter populum qui circumſtat, dixi, vt credat quia tu me miſiſti.* In hunc gradũ Apoſtolatus, qui ſoli Chriſto, veroq; Meſſiæ debetur, nemo alius admittitur. Qui verò miſſi ſunt ab ipſo Chriſto ad ſalutem per ipſum partã reliquis applicandam, ſiue prædicando Euangelium, ſiue Sacramenta ad miniſtrãdo, ſiue ſignis fidẽ cõfirmãdo, ſiue miniſtros neceſſarios conſtituendo, ſiue demũ; Eccleſiã, quæ ex credentibus conflata eſt, regendo atq; gubernando, fuerũt tantũ duodecim, & Paulus, & Barnabas: iſti propriè ſunt Apoſtoli, ſub Chriſto tamen, cuius ſine comparatione excelſior eſt gradus. Iſti à Paulo dicuntur columnę, ꝙ Eccleſiam Dei ſuis meritis, ac precibus, autoritateq; ſuſtineant, ac fulciant: dicuntur etiam ſupra modum Apoſtoli, ꝙ præ alijs excellentiorem Apoſtolatus locũ obtineãt. Tertius gradus eſt eorũ, qui cum poteſtate ordinaria ſuccedũt, vel in conſeruãda parta iã, acceptaque ſalute, vel in aliquo peculiari loco, quò nondum peruenerat Euangeliũ de integro euangelizando: iſti dicuntur Apoſtoli, ſed non abſolutè, verum cum additamento: vt Epaphroditus dicitur Philippenſium Apoſtolus Philippen. 2. & S. Dionyſius Galliarum Apoſtolus, Maternus Germanorum, & Bonifacius, quem Gregorius vocat Anglorũ Apoſtolum: qui tamen primus apud illos prædicauit. Hic autem agitur de primo, ac ſummo Apoſtolo Chriſto ad vitã immortalem ſuſcitato, & de miſſis ab eo Apoſtolis in vniuerſum orbem, præcipuè verò de ſummis inter omnes Apoſtolos Petro, & Paulo: ideo cũ articulo dicitur τῶν Ἀποστόλων, id eſt, eorum, qui inſignes, & eximij erant inter Apoſtolos. Imò, vt quidam codices habent: τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, id eſt, Sanctorũ Apoſtolorum. Dicuntur autem miſſi, quia nõ eſt cuiuſuis legatum agere, ſed eius tantum, qui à Principe fuerit miſſus: vnde dictũ eſt; *Pro Chriſto legatione fungimur*: &, *Quomodo prædicabunt niſi mittantur?* Nemo etiam hũc honorẽ aſſumere debet, ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron. Accedit & alia ratio, quod quæcũq; habẽt veri legati, nõ niſi à mittente habent. Vnde Dñs dicebat: *Qui me miſit, mecum eſt*: & idẽ Dñs ad Apoſtolos; *Ecce ego vobiſcum ſum omnib. diebus, vſq; ad cõſummationẽ ſeculi.* Deus enim illos quos mittit, talibus decorat ornamentis, vt idonei muneri ſuo poſſint exiſtere: & non ponit illa pręcedere, quò Deꝰ illis permoueatur ad eos mittẽdos, quẽadmodũ in Chriſto, & Apoſtolis liquet. Hi autẽ quo ſuam miſſionẽ teſtatam redderẽt, antiquę doctri nę cõſona tradebant nõ aũt contraria: etſi aliqua adiungerẽt, quę antiquę non repugnabant. Nã in diuinitate tres exiſtere perſonas fidei de vno Deo haud pugnat, ſed cũ illa ſimpliciſſima natura hæc deliteſcens veritas cõſiſtit: ita, de reliquis dicendũ, quę Euangeliũ legi adiungit, verũ nec in minimo quidem iota cõtradicendo. Prodebãt quoq; & vitæ ſanctitate, & ſignorũ magnitudine, & certiſſimis Prophetarũ oraculis ſe eſſe à Deo miſſos. Tractantur porrò hoc libro eorũ acta, ſiue praxes, id eſt, mirabilis ars piſcandi animas, quã à Chriſto, & Spiritu ſancto didicere. Huc enim tãdẽ tẽdebat vita Chriſti, & doctrina, & mors, & reſurrectio eiuſdẽ: eò Apoſtolorũ prędicatio; ſigna, electiones, & miſſiones miniſtrorũ: eò viſitationes Eccleſiarũ, earumq; concilia, proſpera omnia, atq; aduerſa, quę illis eueniſſe narrantur. Etenim tempori vię noſtræ conducibilior eſt doctrina practica, quæ pręceptis ſalutarib. homines imbuit, quàm theorica, quę tantũmodo contẽplationib. paſcit, atq; ſpeculationibus: quia plus ſatis eſt modo fidem Sacris ſcripturis habere, & bonis operib. abũdare, vt per praxim tẽdamus ad veram contẽplationẽ, quæ nonniſi in cęleſti regno per viſionem, ac fruitionẽ perfectè poſſidetur. Et inter alias multas voces, Actorũ vox videtur amplior, & ſignificãtior, quia hic liber cõplectitur veluti publicos totius Reipublicæ Chriſtianæ cõmentarios, & annales: id n. cõprehendit illa vox Actorũ. Vnde Poeta quidã: *Cupient & in acta referri.* Vel tractãtur hic acta, actioneſve Apoſtolorũ, id eſt, ſublimiora geſta, & vtiliora hominũ, qui ſapientia, & virtute reliquis mortalibus antecelluerunt: inter quæ quoq; ipſa illorũ colloquia, & cõciones, quas Deo pleni ad populũ fundebant, ſunt percenſendæ.

Verum hic in primis obſtrepere quis poterit, ac obijcere, quod cum in hoc volumine vigintiduæ enumerentur cõciones, ſiue δημηγορίαι, potius Verba Apoſtolorũ, quam Acta, inſcriptio fuerat facienda. At profecto etſi totidẽ admittamus eſſe conciones; non tamen aut debet, aut poteſt corrigi inſcriptio: quia geſta eorum & numero, & virtutis excellẽtia concionibus prępalent. Vt interim omittã præclara martyria, & contumelias, atq; alia ſupplicia, & tormenta, quæ pro Chriſto perpeſſi ſunt: quæ omnia ad acta potiꝰ eorum, quã ad verba referẽda ſunt. Adde, ꝙ exempla plus perſuadẽt quã verba: & hoc propriũ iã Chriſtianorũ eſt, nõ amplius Romanorum, & agere, & pati fortia. Nã cum Romani ad laudẽ humanã venandã cũctas ſuas dirigerẽt actiones, &

Ioan. 11.
II. gradus.
Galat. 2.
Apoſtolos cur Paulus vocet Eccleſiæ colũnas.
III. gradus.
Apoſtoli cur miſſi dicantur
2. Cor. 5.
Rom. 10.
Hebr. 5.
Ioan. 8.
Matth. 28.
Quibus eos muneribus Deus exornet
Cur Acta Apoſtolorum nuncupentur.
I. Ratio.
Doctrina quæ viæ noſtræ magis expediat.
1. Cor. 13. & 1. Ioan. 3.
II. Ratio.
Iuuenal. ſat. 1.
Tertia.
Hic liber Acta potius Apoſtolorum quam Verba quib de cauſis ſit inſcriptus.
Exemplorum vis, quã verborum maior. Propriũ Chriſtianorum, nõ amplius Romanorum, quid.

opera, dignitatem operũ amittebant, cum vanitati, & mundi gloriæ magna ex parte inſeruirent. Erant prætereà eorum facinora multa cum imprudẽtia, interdum etiam multa cum credulitate, atq; ſæuitia admixta, & plerunq; à pretio redemptis hiſtoricis, nihil non gratiæ, & emolumenti cauſſa mentientibus, oratione illuſtrata, & ſupra veritatem exornata. Vide obſecro, quanto ardore M. Tullius à L. Luceio nobili hiſtoriæ eius temporis ſcriptore, elegantiſſima epiſtola ad eum miſſa efflagitet, vt Conſulatus ſui geſta hiſtoriæ ſuæ monumẽtis velit ſupra veritatẽ etiam conſignari, atq; cõmendari: *Quod ſi à te,* inquit, *non impetro; cogar fortaſſe facere; quod nonnulli ſæpè reprehendunt: Scribam ipſe de me, multorum tamen exemplo, & clarorum virorum.* Perpende obſecro quò eum impelleret immortalis famæ ſitis, & ardor, & quanta vanitate, quantaq; humanæ glorioſæ cupiditate, & ſtudio referta eſſent illius ſcripta. Adde etiam, quod hic titulus, Acta Apoſtolorum, ſapientum & Philoſophorum percellit doctrinam: nã illorum proprium munus erat verbis agere, diſputare, & magnis contentionibus res in controuerſiam vocare: at eorum mores, & actiones longè erant ab eorũ doctrina, & oratione: Chriſtianorum verò officium, magis in agendo eſt poſitum, quam in diſceptando: vt tradit Iuſtinus Martyr contra illos. Adhæc & illud ponderandũ, Domini Ieſu dicta & facta à quatuor fuiſſe cõſcripta Euangeliſtis, ſeruorũ verò opera, & verba à Luca, vel potius ab ipſo Spiritu ſancto tanquam hiſtorico, eſſe literis conſignata. Quod ſi Alexãder Magnus Achillem cõmendauit, ꝙ nactus fuiſſet operum ſuorum ebuccinatorem, & enarratorem Homerum: quæ gloria Apoſtolis par eſſe poterit, qui Spiritum ſanctum virtutum ſuarum, atq; factorum præconem ſunt ſortiti? Illud quoq; in hoc titulo expendẽdũ, Deũ benedictũ, qui pro ſua munificentia bonorum omnium noſtrorũ, ſed præſertim eorũ, quæ ſupra naturam ſunt, primarius eſt autor, atq; effector, vt potius illi adſcribẽda ſint, quàm nobis ſecundum illud: *Omnia opera noſtra operatus es nobis Domine:* & Apoſtolus: *Deus eſt qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona voluntate:* illum tamen tã liberalẽ extitiſſe, vt quicquid eſt in illis aut vtilitatis, aut honeſtatis, id propter liberi arbitrij noſtri conſenſum, atq; conatum velit eſſe noſtrum, & proprium: cum tamen certum ſit, illud, Deum, dum in nobis merita noſtra remunerat, non niſi dona ſua coronare, vt eleganter docet Auguſtinus.

M. Tull. lib. 5. epiſt. 69.

Quam Cicero affectabat memoriam ſui nominis ſempiternam.

Iuſt. Mart. in orat. contra Gentiles, to. 1.

Quanto Apoſtolos honore dignatus ſit Dominus Ieſus, in eo quod Euangeliſtam Lucam eorum voluit, eſſe præconem.

Omnis boni autor cum ſit Deus O. M. idẽ tamen cur nobis quod boni facimus adſcribat.

Eſa. 26.

Philip. 2.

Cum coronat Deus merita noſtra, quid coronet, teſte Auguſtino.

Quòd igitur hic habet titulus, Acta Apoſtolorum, minimè excludit, imò includit acta eſſe Chriſti tanquã capitis per ſua mẽbra operantis: ita vt Euangelium ab hoc libro non aliter differat: niſi quòd in Euangelio geſta Chriſti in perſona ſua operantis deſcribuntur; in hoc verò opera Chriſti in Apoſtolis, & per Apoſtolos ſiue loquentis, ſiue agentis, ſiue patientis enarrantur. Et hactenus de titulo.

Aug. in pſ. 98. paullo à med. & in pſ. 102. ante med. & in pſ. 70. ante dimid. tom. 8.

Euangelium inter, & Acta Apoſtolorum quid interſit.

Sed aliquis obijcere poſſet, qui fiat quod Lucas polliceatur ſe Apoſtolorũ Acta conſcripturum, cum vix vnius, aut alterius Apoſtoli, nimirum Petri, & Pauli acta perſcribat: nec illorum quidem integrã texat hiſtoriam, ſed pauca quędam, quia ad mortem ſiue Petri, ſiue Pauli non peruenit. Dicendum eſt, Lucam facta quędam Apoſtolorum communia poſt Chriſti aſcenſionẽ, quæ tum Ieroſolymis, tum in adiacentibus regionibus præſtiterunt, enarraſſe. Cumq; Petrus pro ſuo paſtorali munere in prædicatione, ac ſignis, Eccleſięq; gubernatione emineret; propterea coactus eſt Lucas admiranda quædam enarrare eius opera, donec tandem peruenit ad mirabilem Pauli vocationem, & ad Apoſtolatus eius promotionem; atq; ab eo tẽpore peculiariter B. Pauli labores, res geſtas, atque vitam deſcribere: peruenitque ad quartam vſq; Neronis annum, quo Romam Paulus vinctus deſtinatus eſt.

Hic liber quã dignus Actuũ Apoſtolorum nomine ſit, cũ Petri vnius & Pauli, penè acta perſcribantur.

Actor. 9. & ſeq.

Infra 13.

Infra vlt.

Quòd verò vltra in hiſtoria Pauli contexenda non progrediatur, aut Petri, aliorumque Apoſtolorum res geſtas non perſcribat: Dei profectò conſilium fuit. Aut enim Lucas, qui cum Paulo Romam venit, & comes fuit eius peregrinationis, & quæcunq; propriis oculis conſpexit, ſcripſit, impeditus erat, & alio ad tẽpus emiſſus, etiãſi cum eo eſſet in ſecũda ad Neronem abductione, ſicut ipſe teſtatur, cum ait: *Lucas eſt mecum ſolus.* Aut hęc Spiritui ſancto ſufficere viſa ſunt: quemadmodum quæ ſcripta ſunt ab Euangeliſtis, ad fidem de magnitudine Chriſti Filij Dei faciendam, ſatis eſſe iudicata ſunt: ita etiam quæ hic attigit Lucas, idonea ſunt ad declarandam virtutem, & opera Apoſtolorum: nam illis perſimilia extiterũt reliqua omnia. Adde, quod cum hiſtorici munus ſit ea præſertim quæ vidit, ſcriptis prodere (eſt enim ἱστορεῖν, idem quod ſpectare, & intueri) nõ ita poterat aliorum Apoſtolorum geſta quæ non vidit, ſicut illa Pauli, quibus interfuit, commemorare. Voluit etiam Spiritus ſanctus dare locum, quò hiſtoriam Apoſtolicam à ſe inchoatam alij proſequerentur, vt nos non tantum diuinam, ſed etiam Eccleſiaſticam hiſtoriam, hoc eſt, à Patribus veteribus, & orthodoxis conſcri-

Quare Lucas Pauli Acta nõ deſcripſerit omnia nec martyrium eius.

2. Cor. 8.

2. Tim. 4.

II. ratio ab hiſtorici munere.

ἱστορεῖν Græcè quid.

III. Ratio.

conſcriptam, etiam extra Canonem amplecteremur, & nõ tantum libris Canonicis, verumetiam libris Patrum Eccleſiaſticis, ac traditionibus paſceremur. Ita enim plerunq; factũ eſt, vt primos hiſtoriæ conſcriptores alij ſint conſectati in his, quæ ab illis ſunt omiſſa: quemadmodum in hiſtoria Eccleſiaſtica conſcribenda primum Euſebium ſecuti ſunt Ruffinus ex Latinis, ex Græcis verò Sozomenus, Socrates, Theodoritus, & Euagrius: atq; Euſebio in Chronico, ſeu temporũ ratione, multa adiunxit Hieronymus: quem ſecutus eſt Proſper Aquitaniæ Epiſcopus, & ita alij in ſua vſque tempora illam produxerunt. Nec hoc tantùm in ſacra hiſtoria accidit, ſed etiam in profana. Nam Suetoniũ Tranquillum, qui primus vitam 12. Cæſarum compoſuit, cõſectati ſunt Ælius Lampridius, Iulius Capitolinus, Ammianus Marcellin⁹, atq; alij. Quamobrem impium eſt, Eccleſiſticas omnes hiſtoricas, quę nõ reperiuntur in Canone, abijcere, aut vilipendere, vt quidam ſpiritu Lutherano præditi faciũt. Nam qui Sacris literis non parcunt, & ex illis, quas volunt pro arbitrio ſuo repudiant, aut detruncant, quid mirum eſt ſi de ſcriptis orthodoxorũ Patrum impudenter detrahũt? Verum iſti non ſatis intelligunt, conſilium Spiritus ſancti eo ſpectaſſe, vt, quæ ab Apoſtolis, & alijs magnis in Eccleſia Dei viris geſta ſunt, aut à traditione Eccleſiaſtica, aut ab optimis, & præſtantibus ſcriptorib. acciperimus: ſi Liuio, & Salluſtio in Romana hiſtoria, vel Herodoto, & Thucydidi in Græca indubiam fidem præſtamus etiam prodigioſa quędam narrantibus: quemadmodum docet Auguſtin. lib. De ciuit. Dei *Omitto quippe*, inquit, *illa, quæ magis fuerunt mira, quam noxia, boues locutos, infantes nondum natos de vteris matrum quædam verba clamaſſe, volaſſe ſerpentes, fœminas, & gallinas, & homines in maſculinum ſexum fuiſſe conuerſas: & cætera huiuſmodi, quæ in eorum libris, non fabuloſis, ſed hiſtoricis, ſeu vera, ſeu falſa ſint, non inferunt hominibus perniciem, ſed ſtuporem.* Quod pulchrè etiam oſtendit Hilarius lib. De Trinit. dicens: *Omnis itaq; infidelitas ſtultitia eſt, quia imperfecti ſenſus ſui vſa ſapientia, dum omnia infirmitatis ſuæ opinione moderatur, putat effici non poſſe quod non ſapit. Cauſſa enim infidelitatis de ſententia eſt infirmitatis, dum geſtum eſſe quis non putat, quod geri non poſſe definiat.* Sic ille. Incredulitas igitur ex inſipientia, Dei vires ex ſuis metiente oritur. Nec ignorabat Spiritus ſanctus futurum in Eccleſia Dei, vt ſcripta Patrum, & hiſtorię Sanctorum publicè & legerentur, & ad imitandum è ſuggeſtu à concionatoribus proponerentur; ac proinde libro Canonico, ad illa ſcripto tradẽda, opus non fuit. Quanquam in hiſtorijs legendis, ſanum ſit conſilium adhibere iudicium, quia interdum nonnulla in illis vitioſa ſunt, aut ſine iudicio collecta. Quamobrem rectè Gelaſius in Cõcilio Romano 70. Epiſcoporum nonnullas Sanctorũ hiſtorias velut apocryphas declarauit, quaſdam verò à Hieronymo conſcriptas commendauit maximè atque probauit: vt in illarum lectione Apoſtolica tenenda ſit regula: *Omnia probate: quod bonum eſt, tenete.*

Euſebium Eccleſiæ hiſtoricum qui fuerunt conſectati

Euſeb to. 2.

In eos, qui Eccleſiaſticas omnes hiſtorias, quæ extra Canones ſunt abijciunt, ac vili pendunt.

Aug lib 3 De ciuit. Dei ca 31. ſub init tom. 5.

Hilar lib. 3. De Trinit. ſub finem.

Incredulitas vnde ſit.

In lectione hiſtoriarum Eccleſiaſticarum quid obſeruãdum.

Gelaſ. c. Sancta Romana Eccleſia. diſtinct. 15.

1. Theſ. 5.

De diuiſione verò libri non eſt ignorandum, primis octo capitibus de cõuerſis Iudæis, & Iudaizãtibus Samaritis, opera pręſertim Petri, & Ioannis, ad Fidem vocatis tractari; in ſequentibus vero 20. cap. ſermo eſt de Gentibus Apoſtolica prædicatione tam Petri, quam aliorum, præcipue verò Pauli Apoſtoli, & Barnabę ad Euangelium aſcitis, Eccleſiæq; Chriſti initijs agitur. Paulus inter cæteros Apoſtolos abundantius illis omnibus laborauit, vt ipſe de ſe teſtatur, & de quo etiam Dominus dixerat: *Ego oſtẽdam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati.* Ineratq; huius rei magna ratio: tum quod ille fidem Euãgelicam prius impugnaſſet; tum quod legem veterem iam eſſe abrogatam apertè declararet, vnde ſibi magnum conflauit odium. Quamobrem huius Apoſtoli acta, quæ 16. poſtremis capitibus continentur, placuit Spiritui ſancto nobis ſcripto tradita eſſe.

Quæ ſit huius libri diuiſio.

1. Cor 15.

Actor. 9.

Ibidem. & 1. Cor. 15. & Epheſ 3. & 1. Tim. 1.

Cõtinet autem hæc hiſtoria tempus 28. annorum (quemadmodum & 20. & 8. ca. conſtat) vitæ Pauli Apoſtoli, cum nonnullis, quæ eius ſeculo acciderunt. Nam à 18. Tyberij anno, in cuius calce ille ad fidem creditur conuerſus, vſq; ad ſecundum Neronis, in quo venit Romam teſte Hieronymo, & manſit per biennium libere in ſuis ſedibus cõductis, totidem anni excurrunt: Quod ita oſtenditur: nam à 18. ad 23. quo obitus Tiberij incidit, effluxerunt quinque anni: quibus ſi addas quatuor Caligulę Imperatoris, 14. Claudij, & Neronis quatuor, prędictam ſummam inuenies: quorũ duobus vltimis in libera cuſtodia Romæ manſit. Adhæc eadẽ ſumma colligitur per Reges Iudęorum, vt docet Beda. Nã Herodes Tetrarcha 24. regnauit annos, in cuius 18. incidit mors Chriſti: & ita habes ſeptẽ annos. Rurſus Herodes Agrippa, qui Cęſareę perijt, prioris Herodis filius, ſeptem annis regnauit. Rurſus Agrippa iunior prioris Agrippæ filius, & poſtremus ex Herodis ſanguine, Tetrarcha, 16. annos vixit, in cuius 14. incidit quartus annus Neronis: qua ex ratione ſupputandi eandẽ annorũ ſummam

Triplex vitæ, ſeu peregrinationis Pauli tempus colligendi ratio.

Hiero ad Lucinium, initio, tom. 1. paullo à med. & lib. De ſcripto. Eccl eod to. Actor. vlt.

2. Ratio.

Beda in proœmio in Acta Apoſt. ſub fin. tom. 5.

III. Ratio.

mam colligere potes. Idem habeas, ſi computes à 33. anno à nato Chriſto ad 60. nam illis ſublatis ſuperſunt 27. reliqui 9. vel 10. vitæ Pauli vſq; ad 14. Neronis, & 70. annũ

Doctrina Chriſti tantũmodo quid quærat.

à Chriſto nato ſuppreſſi ſunt à Luca. Sunt qui putant minimam nos habere hiſtoriã iuſtorum Eccleſiæ; Alijs autem videri ſolet magna: nam ſumma deſcripta eſt, & quę infirmiores paſcere poſſit, & maiores delectare. Et longior hiſtoria ſpiritui obſtitiſſet: lites enim genuiſſet multorum geſta legiſſe, quorũ quædam veriſimile eſt quod non fuiſſent in conſequentiã trahẽda. Doctrina aũt Ieſu, vt à carne deducat ad ſpiritum, tantũmodo quærit. Longa ergo hiſtoria habenda non fuit; ne hominum geſtis inuolueret quos ad libertatem vocabat, ne in via diutius retineret, quos properabat ad patriam reportare. Secus in Veteri Teſtamento, vbi & lex, & hiſtoria, & ſapiẽtia, & prophetia prolixa fuere, ſicut nobis omnia reddita ſunt breuiora.

Ex his quæ dicta ſunt, quem fructum, & vtilitatem capiet pius lector, ac diligens.

Supereſt, vt, poſtquam temporum rationem, ac tituli explicationẽ habeas perſpectam, & cognitam, magno animo accingaris ad hæc exacte legenda, & intellectu penetranda, & in mores noſtros traducenda: cum ipſi Apoſtoli ſe imitandos nobis proponant: ita enim tunc nobis proderit hæc Diuina, & Apoſtolica lectio, ſi & ipſi tanquam Apoſtolorum filij, facta, & virtutes parentum referamus, in quo ſummè Chriſtus Dei Filius commendetur, qui cum Patre & Spiritu ſancto glorificatur in ſecula, Amen.

TRACTATVS V.

De ſimplici, ſincera, ac minimè affecta ta oratione, qua Apoſtoli tum in prædicando, tum in ſcribendo vſi ſunt.

Chriſti Apoſtoli cultius & ornatius, vt videbatur, cur eloqui debuerunt.

Mirari fortaſſe aliquis poſſit, qui huius libri hiſtoriam attentius legerit, quid ſit in cauſa, cur Apoſtoli, ad diſſeminandum Euangeliũ per vniuerſum orbem deſtinati; cum ſeculum illud tam Græcæ, quam Romanæ linguę artibus, & diſciplinis mirificè cultum eſſet, & expolitum, tã inculta tamen, ſimplici, ac humili oratione fuerint vſi, quemadmodum in hoc libro ſcriptæ, & ad populum habitæ conciones, & ipſæ epiſtolæ ab Apoſtolis ad Eccleſias conſcriptæ (in quibus tamen exarandis pl⁹ operæ & ſtudij ponere conſueuimus) abunde teſtantur? Atq; hoc eo magis admirationem parit, quod conſequens Apoſtolorum ſeculum magnos, ac ſingulares Eccleſia Dei viros habuerit, qui & humaniorum literarum, & liberalium diſciplinarum cognitione, pręſertim verò dicendi facultate eruditiſſimi in vtraq; lingua extiterint, atque inſtructiſſimi: qua in re indicauit Spiritus ſanctus ſe ab his, qui eloquentiæ ſtudia, & diſciplinarum comprehenſionẽ cõſectantur, non abhorrere. Tales fuerunt Baſilius, Gregorius Nazianzen. Cyril. Cyprianus, Lactantius, Hierony. & permulti alij: quorum nonnulli, vt ex Græcis Chryſoſtom. ex Latinis Chryſologus, ab aureo dicendi genere cognomẽtum ſunt ſortiti.

Altera ratio.

Cur Apoſtoli tam ſimplex, humile, tamq; minime affectatũ loquendi, ſcribendive genus vſurpauerint.

Verùm hanc admirationem facilè quis ponet, ſi ad eum oculos intenderit, cuius ipſi ſuſtinebant perſonam; Si rurſus munus quo fungebantur, expenderimus; ad hęc ſi diligentius intueamur qui nam ipſi eſſent Apoſtoli; demum ſi ſemel capiamus quis eorũ ſcopus præcipuus in prædicando extiterit, ſiue ſcribendo: nam his omnibus de cauſſis rationi erat cõſentaneum, talem dicendi characterem illos vſurpaſſe. In pri- I. Ratio.
mis igitur Apoſtoli legati Chriſti erant, at que illum pauperem, humilem abiectum, atq; crucifixum repræſentabant; par igitur fuit vt legati dominum, quoad eius fieri poſſet, exprimerent. Et cum ille ſimpliciſſimam dictionẽ, ſermonemq; minimè affectatum, aut tumidum vſurpauerit, par erat vt Apoſtoli etiam in hac parte mirabilem illam, & incredibilem Chriſti ſimplicitatẽ cum ſumma coniunctam ſapientia conſectarentur. Deinde, munus Apoſtolorum II. Ratio.
erat ea prædicare, quæ in oculis hominum abiecta, contempta, imò etiam ridicula videbantur: ne igitur more humano mundo perſuaſiſſe crederentur, ſi eloquentiæ viribus, & polita oratione inſtructi res illas creditu faciles, ac perſuaſibiles reddidiſſe exiſtimari poſſent, conſilium Spiritus ſancti fuit, vt cum tam alta, & incredibilia prędicarent, omnia ornamenta linguæ, & orationis opes abijcerent, quo ita conſtaret, fidem tantarum rerum nõ humanis artibus, ſed diuina ope fuiſſe expreſſam, atq; obtẽtam. Cuius rationis Apoſtolus meminit, cum dixit ad Corinthios: *Et ego cum veniſ-* 1. Cor. 2.
ſem ad vos fratres, veni non in ſublimitate ſermonis, aut ſapientia, annuntians vobis teſtimonium Chriſti. Non enim iudicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Et ego in infirmitate, & timore, & tremore multo fui apud vos: & ſermo meus, & prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, & virtutis; vt fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei. Quibus in verbis ſatis indicat Apoſtolus, hoc ſpectaſſe ad Dei gloriam, & ad mundi beneficium: ad gloriam quidem Dei, ne quiſquam facundiæ, aut politæ linguæ tribuat

mundi

mundi conuerſionem, ad hominum verò ſalutem, vt intelligāt homines fidem ſuam ſitam eſſe in virtute Dei, & non in hominum ſapiētia. Res igitur, quas prædicabāt, cum maieſtatis, ac dignitatis pleniſſimæ eſſent, omnem ornati, & magnifici ſermonis munditiam reſpuebant, cum ſua ipſarū magnitudine, ſi diuinum adeſſet auxiliū, ſatis eſſent ad permouendum. Accedit & ratio tertio loco propoſita: nam ſi Apoſtolos ipſos contemplemur, ſuapte natura, atque electione piſcatores erant, aut alij, cōtemptis artibus vitā ſuſtinebant ſuam: Hos igitur literarū omnium ignaros grandior, ac magnificentior non decebat ſermo, ſed ſimplex, quotidianus, atq; conſuetus. Neq; eloquentia vera eſt, quæ ipſi eloquenti nō congruit: nam alio modo dicendum eſt adoleſcenti, alio viro, alio ſeniori, alio denique honeſtæ matronæ, neq; vt pulchrè ait Auguſtinus, iam dicenda non eſt eloquentia, ſi perſonæ non conueniat eloquentis. Vnde quidam peritus Poeta, cum vitia notaret quorundam minus hanc regulam ſeruantium, & grādiloquum ſermonem pauperibus tribuentium, rectè dixit:

III. Ratio.

Vera eloquentia eloquentis perſonę debet congruere.

Aug. lib. 4. De doct. Chriſti. c. 6.

Telephus, & Peleus, cum pauper, & exul vterque.
Proijcit ampullas, & ſeſquipedalia verba.

Horat. in arte poetica.

Vt igitur decorum ſeruarent Apoſtoli in dicendo, ita ab Spiritu ſancto dono linguarum ſunt cumulati, vt tamen nihil turgidum, nihil ſapientia hominū ſplendidum, nihil ſeculari eloquentia fultum vſurpauerint, quo grandius, ſpectabiliuſq; eſſet Diuinæ bonitatis in cordibus auditorum operantis miraculum. Quod & ipſi non ignorabant Apoſtoli, è quibus vnus dixit: *Etſi imperitus ſermone, ſed non ſcientia.* Prætereà, ſi oculos attollas ad Apoſtolis præfixum ſcopum, idem colliges illis fuiſſe faciendum. Nam cum illi Euangelium (quod ſumma Chriſti myſteria complectitur) vniuerſæ creaturæ eſſent explicaturi, & inter homines pauciſſimi ſint qui eloquentiæ ſtudijs capiantur, ſi cum reliquis omnibus cōponātur, ſimplicem autem ſermonem, ac pedeſtrem vniuerſi facili negotio intelligāt, non debebāt illi propter paucos, qui polito delectantur ſermone, orationis ornamenta ſuis concionibus adhibere: ſed propter multos, imò vniuerſos vulgatus, humi ſerpens, & facilis ſermo conſectandus, quo pueri, ac puellę, plebeij, ac ruſtici ad credēdum pellicerentur: pręſertim cum credentium numerus maior ex turba, ac ſimplici populo extiterit, quam ex prudentibus, & ſapientibus huius ſeculi. His accedit, quod ſi primarium autorem eorum quæ docebant, vel ſcribebant Apoſtoli, hoc eſt, Spiritum ſanctum (quo vno inſpirante locuti ſunt ſancti Dei homines, & Prophetæ) intueamur profectò facilè perſpiciemus non aliam dicendi rationem illis magis congruere debuiſſe, quam illam ipſam quam diximus, hoc eſt, ſimplicem apertam, & ab omni facundiæ humanæ fuco alienam. Solent enim ad pigmenta oratoria, & ad lenocinia Rhetorum confugere, qui minus fide, & autoritate valent, vt illorum præſidio magis perſuadeant. At diuinum numen Spiritus ſancti, cuius vel minimus nutus, vel ſimplex ſermo præcepti, & orationis efficaciſſimæ inſtar haberi debet, meritò ſua autoritate cōtentus, illa omnia neglexit, cum plene ſciret ſupra omnia ornamenta, & facultatem dicendi ad perſuadendum illud eſſe; Devs dixit. In hoc prodidit maximò ſapientiam ſuam, atque potentiam Devs, quod Apoſtolos eo ſeculo, in quo florebant eloquentiæ ſtudia, & liberales diſciplinæ, rerum harum imperitos, ac ignaros deſtinauerit, ac per eorum miniſterium magnam orbis terrarum partem ſuo impolito, & rudiori ſtylo ad Chriſti fidem conuerterint, atque pertraxerint. Et quemadmodum Eccleſiam ſuam à principio pauperem eſſe voluit, quò magis Dei virtus inclareſceret, poſteà tamē etiam diuites, & opulentos in eam admiſit: ita à principio inopem linguam, & pauperem dictionem in Apoſtolis eſſe voluit cum diſciplinarum humanarum inſcitia, ne qua ratione mundi conuerſio, aut politæ linguæ, aut ſapientiæ humanæ tribueretur: temporis tamen progreſſu in Eccleſiam ſuam eloquentiſſimos, atque ſapientiſſimos viros introduxit, qui Euangelicam doctrinam diſertiſſimis ſcriptis, & omnium ſcientiarum genere refertiſſimis exornarent maximè, atque illuſtrarent. Inſtituit etiam Spiritus ſanctus in Apoſtolis cōcionatores omnes, & euangelij interpretandi miniſtros, vt omnis ſecularis eloquentiæ fugiant phaleras, omnem affectatum ſermonis ornatum negligant, perſpicuum vero, & planum orationis modum conſectentur; ne, dum verba Dei apud imperitam multitudinem interpretantur, explanantque, propter artificioſum ſermonis cultum ipſi, vt intelligantur, interpretibus, & explanatoribus indigere videantur. Hinc Hieronym. in Proœm. libr. 3. ad Galatas in fine: *Qui per me*, inquit, *intellecturus eſt Apoſtolum, nolo vt mea ſcripta difficulter intelligat, & ad interpretem cognoſcendum, alium quærat interpretem.* Sic ille. Teſtatur Quintilianus, verborum anxium ſtudium, & cul-

2 Cor. 11.

IV. Ratio.

Marc. vlt.

V. Ratio.

1. Petr. 1.

Quinam ad oratoriæ artis ſoleant ornamenta confugere.

Quantum Dei verbo tribuendum.

VI. Ratio.

Qualis ſanctū ſermo deceat Concionatores.

Hier. tom. 9.

Quintil.

Verborum anxius cultus qualem reddat orationē, teſte Quintiliano.

& cultum orationem obſcuram reddere. Ita enim in Proœm.lib. 8. ſcribit: *Nam illa quæ curam fatentur, & ficta atque compoſita videri etiam volunt, nec gratiam conſequuntur, & fidem amittunt, propter id quod ſenſus obumbrāt, & velut læto gramine ſata ſtrangulant.* Et infra in fine: *Nec intelligunt iacere ſenſus in oratione, in qua verba laudantur. Sit igitur cura elocutionis quam maxima, dum ſciamus tamen nihil verborum cauſſa eſſe faciendum, cum verba ipſa rerum gratia ſint reperta: quorum ea ſunt maximè probabilia, quæ ſenſum animi noſtri optimè promunt, atque in animis iudicum quod volumus efficiunt.* Sic Fabius.

Verba quare ſint inuenta.

Notantur concionatores, nimirum ij, qui omiſſa Apoſtolicorum ſimplicitate, & puritate verborum, artes, Rhetorumq; lenocinia & flóſculos conſectantur.

Quæ ideò à me producta ſunt; quod hodie plures videre liceat verbi Dei concionatores, & expoſitores ab hac Chriſtiana verbi Dei ſimplicitate, & puritate multum declinaſſe: & cum Spiritu Dei deſtituātur, vel rerum quas prædicant, veritati, & ſoliditati non fidant, omnes eloquentiæ ſplēdores, & calamyſtros ad auditorum aures demulcendas, ac permouendas magno ſtudio ſectantur. Neque deſunt permulti ſapientes habiti, atq; prudentes, qui hæc incredibili applauſu excipiant, mitiſque laudibus in cęlum vſque efferāt. Quod quam ſit alienum non ſolùm ab Euangelico cōcionatore, ſed etiam ab ipſa arte quā profitentur, produnt ipſi oratoriæ artis magiſtri, dum tradunt, maximæ artis eſſe artem celare, & parce, ac prudenter tropis, atque figuris eſſe vtendum: ne propter vnam oratiunculam Latinè habitam, totus veniat deflorandus Cicero, aut propter concionem vnam aut alteram materno, hoc eſt, Hetruſco ſermone ad populum habendā, toti Boccatij, toti Bembi, ac toti Sannazarij ſuis verborum floribus & ornamentis ſint ſpoliandi. Nam hæc vbi immodicè, & affectate fiunt, ars ipſa nuda proditur, & tædium auditoribus (vt qui ſatis nequeunt aſſequi) pariunt: & loquētes potius, quàm eloquentes tales meritò ſunt appellandi. Queritur ſuo tempore Hieronymus quoſdam extitiſſe, qui hoc dicendi vitium conſectarentur. Nam in Proœm. Comment. libro 3. in epiſtolam ad Galatas initio in hunc modum ſcribit: *Iam enim in Eccleſiis iſta quæruntur, omiſſaq; Apoſtolicorum ſimplicitate, & puritate verborum, quaſi ad Athenæum, & ad auditoria conuenitur, vt plauſus circumſtantium ſuſcitentur; vt oratio Rhetoricæ artis fucata mendacio, quaſi quædam meretricula procedat in publicum, non tam eruditura populos, quā fauorem populi quæſitura, & in modum pſalterij, & tibiæ dulce canentis, ſenſus demulceat audientium: vt verè illud Prophetæ Ezechielis noſtris tēporibus poſſit aptari, dicente Domino ad eum: Et factus es quaſi vox citharæ ſuaue canentis, & bene compoſite, & audiunt verba tua, & non faciunt ea.* Hæc ille. Et in epiſtola ad Nouatianū De vita clericorum: *Docente te in Eccleſia, non clamor populi, ſed gemitus ſuſcitetur; lachrymæ auditorum, laudes tuæ ſint.* Et paulò infrà: *Verba voluere, & celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationem ſui facere, indoctorum hominum eſt. Attrita frons interpretatur ſæpè quod neſcit, & cum alijs perſuaſerit, ſibi quoque vſurpat ſcientiam.* Seneca vir grauiſſimus, & inter Romanos ſapientiſſimus, & Pauli amicus, vt epiſtolæ inuicem miſſæ teſtantur, eloquentiam in Paulo deſiderabat: ait enim in quadam ad eum epiſtola: *Profiteor me bene affectum lectione literarū tuarum, quas Galatis, & Corinthijs Achæis miſiſti: & ita inuicem viuemus, & cum honore diuino illas impleamus. Spiritus enim ſanctus in te, & ſuper te excelſos, & ſublimes, & venerabiles exprimit ſenſus. Vellem itaq; cum res eximias proferas, vt maieſtati earum cultus ſermonis non deſit.* Hæc ille. Atque ob eam cauſam, vt ex alia eius epiſtola conſtat, librum de verborū copia ad eum deſtinauit. Vides Ethnicorum eſſe, & eorum, qui non ſatis ſunt religione Chriſtiana imbuti, eloquentiam, verborumque magnitudinem quærere: cuius contrarium præſcribit Magnus Baſilius epiſtola ad Diodorum. *

Magna artis eſt artem celare.

B. Hier. to. 9.

Ezech. 33. iuxta fi.

Idē to. 1. init. epiſt 2 paullo ante med.

Indoctorum hominū, quid proprium, teſte Hieronym.

Seneca vir grauiſſimus, quid in Paulo Apoſtolo deſiderauerit.

Idem Seneca ad eundum Paulum librū De verborum copia direxit

Baſil. epi. 167. inst. tom. 3.

Sed ignorant iſti, quod vt fucus, & mundus muliebris pulcherrimā per ſe fœminā, honeſtaſq; matronas, ætateq; prouectas minimè decet, & potius faciē ſordidat, & inquinat, quam ornet, & expoliat: ita affectatū eloquentiæ ſtudiū, verborumq; delectus, veritates Fidei catholicæ per ſe aureas planè, atq; pulcherrimas, inficit potius, pueriléſq;, atq; contemptibiles reddit, quàm illuſtret, exornetque. Sapiēter meo iudicio Theodoritus libro De curandis Græcanicis affectionibus ita exorditur: *Vos quidem viri Græci elegantes, comptoſq; ſermones audire percupitis, quærentes his quam maximè permulceri. Vbi verò tales non inueniatis, riſu effuſo eos contemnitis, ac maledictis inceſſitis, quin etiam obſtructis aurib. quæ dicuntur, audire non vultis. Cōtra verò animaduertere vos oportuit, ita vſu euenire, vt ea quæ ſunt quam maximè pretioſa, cūcta ferè vili materia integantur. Videre ſi quidem eſt pretioſum vnionem, quales ampli, ac magnifici viri apud ſe eſſe deſiderant, aſpernabili admodū teſta inuaſci, eademq; nutriri, augeſcere, occultari. Qui verò eū ſibi coemūt, auri plurimū perſoluentes, miſſam faciūt teſtā. Præterea verò pollucentes gēmas, ornanduq; regijs capitibus deſtinatas, aliud genus lapidis extrinſecus circūueſtit, deſpicabilis ille quidem, atque multis. Qui ergo eas gemmas expoliunt, ad ornatumq; concinnant, ſuperfluam illam*

Putidior eloquentia quales reddat Catholicæ fidei veritates.

Theod. lib. 9. De Græcorū affect. cura. init. par. 2. circa fin.

Græcos notat Theodoritus comptioris quam par eſt, ſermonis ſtudioſiores.

teſt.

teſtam, nihilque pendendam circum amputantes, abradenteſque nitorem lucentium lapillorum detegunt, & expediunt. Aurum quoque, quod paſſim à multitudine peramatur, ipſumq́; præterea æs, ferrum, argentum, terra, atque arena obtegitur. Verùm qui auri venas, argentiúe rimantur, metalla quidem effodiunt, ramenta verò ſibi, & minutias colligunt: poſtquam verò impreſſis notis aurum iam ſignatum eſt, incuſſumq́; Imperatoris characterem accepit, non illud aurei loculi, ſed thecæ, vel ex corio, vel ex mamore confectæ indutum ſeruant. Iure igitur factum eſt, vt veriſſimas de diuinis, humanisq́; rebus traditiones, non illuſtres eloquentia, tumidiq́; ſermones, ſed ſimplices, humileſqúe, ac omnibus mortalibus noti prædicent, magnumq́; adeo, ineffabilesq́; theſaurum viles admodum thecæ, deſpicabilesq́; circumferant. Hæc ille elegantiſſimè.

Vt igitur naturæ autor Deus altiſſima Fidei myſteria vili verborum ſupellectile complexus eſt, idem & ab Apoſtolis, & à concionatoribus præſtari meritò voluit. Habet & aliud incommodum affectatæ eloquentiæ ſplendor, quòd Chriſtianæ religionis dogmata magis ſe perſuadere poſſe, & in aliorum animos transfundere virtute eloquentiæ quàm diuinis præſidijs exiſtimat: quod quid aliud eſt, quàm quòd tenuiſſimo vitis folio grauiſſimum vulnus alteri inferre ſe poſſe confidunt? Et cùm verbũ Euãgelicum grano ſinapis ſit comparatum: multa ſermonis copia quaſi magna aquæ quantitate admiſta eius acrimoniam imminuunt, ardoremq́; debilitant, gladiumque verbi Dei omni alio gladio ancipiti penetrantiorem, quo minus ferire valeat, & ſalutares plagas infligere, magna quædam eloquentiæ vagina circumueſtiunt. Iſtos recẽſet Apoſtolos inter eos, qui cauponantur, ſiue adulterant verbum Dei, quia tales non purum vinum, ſed aqua miſtum vendunt: Euangeliumque purum tanquam ſemen Dei ad fœcundandas animas ſatis eſſe non putant, niſi ſecularibus oratoriæ artis lenocinijs condiatur. Sed ſtultus ego, qui hæc longiori ſermone perſequor, quæ per ſe ſunt apertiſſima, & omnibus expoſita. Non damno moderatum ſermonis nitorem, & munditiẽ: ſed in eos noſtri ſtyli acies ſtringitur, qui plus operæ, & ſtudij ponit, quàm par ſit in delectu verborum ſeruando, & in numeroſis ſententiarum periodis contexẽdis, & cæteris huiuſmodi: quæ vt in adoleſcentibus, qui prima eloquentiæ ſtudia aggrediuntur, commendamus, & magnificamus, quò virtus laudata creſcat: ita in verbi Dei diſſeminatoribus, dum affectatè, denſeque, & ad oſtentationem fiunt, ita vt in illis aut ſolis, aut quàm maximè niti videãtur, vituperamus prorſus, & inſectamur. Qua ſit autem ratione in vitia hominum, & Satanam eorum impulſorem pugnãdum, non obſcurè nobis indicauit Dauid, qui depoſita graui Saulis Regis armatura, quę potius oneri, & impedimento erat, quàm ſubſidio, nudus cum baculo paſtorali, fundáque, ac lapidibus quinque de torrente acceptis, in ſingulare certamen cum Goliath gigante congreſſurus proſiluit. Neque fefellit eum expectata de fiducia ſua in Domino collocata inclyta, atq; illuſtris victoria: nam primo ictu lapidẽ in frontem eius, qui tam impudenter inſultabat, infixit, illum proſtrauit ad terrã, proprio enſe iugulauit, abſcidit caput, & glorioſum de hoſte reportauit triumphum. Expende in hoc conflictu; quid homo valeat externis armis eloquentiæ, & picturati ſermonis deſtitutus, ſed ſolo Dei verbo, ac fide Chriſti ſubnixus. Hic enim non ad aures, ſed ad cor Ieruſalem loquitur, peccata in cordibus hominum deliteſcentia facilè expugnat, Satanam profligat, virtutes inſerit, vitæ æternæ deſiderium incendit, Ieſu Chriſti cognitionem ingenerat, & amorem, charitatis officia erga proximum perſuadet; denique ab omni vitio repellit, & ad omnem virtutem inflammat. Illud verò magnopere damnamus, & reprobamus, quod permulti prodeunt ad concionandi munus arripiendum, aut ad conciones conſcriptas edẽdas in lucem, & euulgandas, eo tantum nomine, vt clari, illuſtreſque Verbi Dei miniſtri habeantur, & vt nomen ſibi, & gloriam cõparẽt. Vnde ſi apud te diligenter expendas, nonniſi rariſſimè poſt aliquot mẽſium ſtudium, & præparationem, & nonniſi inuitata tota ciuitate, & per vim quodammodo, & preces pellecta, & ne id quidem gratis, ad dicendum prodire ſolent oratione elaborata, artificioſa, & lucernam redolente, quò plauſum, & ſui admiratione excitent, & aucupium venãdi maiora beneficia efficiant. Quòd quàm ſit vitioſum, & vanitatis plenum, atque adeò reprehendendum, & abominandum, audi Hieronym. qui in illa Apoſtoli verba: *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes:* ſic habet: *Quid tam Dei opus, quàm Scripturas legere, in Eccleſia prædicare, Sacerdotium cupere, ante altare Domini miniſtrare? Sed & hæc niſi aliquis omni diligentia cuſtodierit cor ſuum, de cupiditate laudis oriuntur. Videas pleroſque (quod etiam Tullius ait) libros ſuos de contemnendæ gloria inſcribere, & cauſſa gloriæ, proprij nominis titulos prænotare. Interpretamur Scripturas, ſæpè vertim' ſtylum, quæ digna ſunt lectione ſcribimus, & niſi Chriſti cauſſa fiant, ſed memoria in poſteros,*

Affectatæ ſtudium eloquentiæ præter cætera quid habeat incommodi.

Matt. 13.

Hebr. 4.

2. Cor. 2.

Quinam cauponari verbũ Dei videãtur.

Chriſtianorũ cõtra hominũ vitia, eorumq́; principem Satanam qualis pugna, deque ei dem inclyta & illuſtri victoria in Dauide, Goliath Philiſthæi glorioſo peręptore quam aptè depingitur.

1. Reg. 17.

Eſai. 40.

Hominis ſolo Dei verbo, & Chriſti fide muniti virtutes.

Spiritale verbi Dei docendi munus ſanctũ ac piũ, ambitioni qui, auaritiaque ſubijciant.

Hier. libr. 3. com. in c. 5. epiſt. ad Gal. in fin. to. 9.

Opus Dei quod maximè, teſte Hieronym.

Prouer. 4.

Cic. pro Archia Poeta.

res, & fama in populos, totus labor irritus fiet, & erit quaſi tympanum ſonans, & cymbalum concrepans. Videas pleroſque de Scripturis inter ſe contendere, & athleticum ſcamma Dei facere ſermonem inuicem prouocant: & ſi victi fuerint, inuident: Inanis quippè gloriæ cupidi ſunt. Hactenus ille. Sed non eſt hic locus malè concionantium vitia perſequi.

1. Cor. 13.

Nec verò quiſquã exiſtimare valeat me armis eloquentiæ munitum, contra eloquentiæ ſtudium dicere voluiſſe; hoc loco pedem referam, meque in hac arte minimè exercitatum (ſicut res ipſa ſatis indicat) ingenuè profitebor. Nec tam in artem ipſam in qua plerunque magni viri magna cum laude verſati ſunt, quicquã dictum eſſe volo; ſed in hominum abuſus, & vitia, arte ipſa neque aptè, neque prudenter vtentium. Cùm enim eloquentia ſuaptè natura ad ea, quæ à Philoſophis media, & indifferentia bona vocantur, referenda ſit, vt prout quiſque benè, vel malè eſt affectus, poſſit ea vti, vel abuti ad diuina tradenda, vel perſuadenda: nos in præſentia in eos tantũ ſumus inuecti, qui illa in Eccleſiaſticis concionibus, vel ad quæſtum faciendum, vel ad humanã gloriam aucupãdam, vel ad amicitiã & fauorem hominum conciliandum, vel, quod peius eſt, ad hęreſes gignendas vel ꝓmouendas, vel ad Scripturas corrumpendas, & à verò ſenſu deflectendas, vel denique ad res ſacroſanctas ſublimeſque, quæ ſua ſimplici narratione ad perſuaſionem valent, magno dictionis cultu, affectatoq; ornatu ad faſtidium vſque auditorum incruſtantes, abutuntur. Rectè propterea Cicero ſtatuit, ſapientiam ſine eloquentia parum prodeſſe ciuitatibus; eloquentiam verò ſine ſapientia nimium quandoq; obeſſe, prodeſſe nunquam. Quiſquis ergo Euãgelici concionatoris munus pro dignitate, & cùm fructu præſtare volet, primum cogitet, quàm ſint ſolida, ſacroſancta, & omni acceptione digna Euangelica fidei dogmata, quæ docere cogitat. Deinde mentis oculos in eum, cuius munere cõceditur rectè tractare, atque explicare quæ fidei, & morum ſunt, attollat, & cuius donum eſt, vt auditores cum fructu quæ eiuſmodi ſunt, excipiant, atque illius dignitati, ac munificentiæ plurimum confidat: nam in eo magis ſitum eſt fructum facere in auditoribus, quàm in ipſis proponentibus. Poſtremò, ſi quàm habet dicendi facultatem ad meliùs tradendas Euangelicas veritates, illam minimè negligant, ſed pro tempore, & pro loco illam adhibeant: ita tamen, vt immoderatè non affectēt, & ipſi magis velint audiri, quàm quæ tradunt: nam ſæpè eloquentia dicenti inſidiatur, & meritum boni operis ei eripit, dum Concionator magis ipſe prædicari geſtit, quàm prædicare. Illis igitur dicendi ornamentis, ſi minimè fiderit, & illa interdum occultare propter gloriam CHRISTI illuſtrandam tentauerit, magnum profectò fructum in audientium animis conſequetur. Ad quod adhortatur Hieronym. epiſt. ad Pammachium pro libris contra Iouinianum, vbi ait: *Eccleſiaſtica interpretatio etiamſi habeat eloquij venuſtatem, diſſimulare eam debet, & fugere: vt non in otioſis Philoſophorum ſcholis paucis diſcipulis, ſed vniuerſo loquatur hominum generi.* Hæc ille. Hæc eſt vnica, & ſingularis ratio non negligendæ facultatis dicendi, ſi quam quis ſibi cõparauerit, illamque prudenter, & moderatè ad Chriſtianæ fidei, & bonorum morum dogmata tradenda, ad fructiferamque verbi Dei diſſeminationem adhibendi, quam CHRISTVS maximè à Concionatoribus quærit, vbi vnà cum Patre, & Spiritu ſancto omnem honoris cultum à nobis impendi decet per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Cic. li. 1. de inu. init.

Et qui Euangelici concionatoris munus pro dignitate, & cum fructu præſtare volet, tria neceſſaria ſunt.

Hier. to. 2.

TRACTATVS. VI.

In illa verba: *Primùm quidem ſermonẽ feci de omnibus, ò Theophile, quæ cœpit Ieſus facere, & docere, vſque in diem, qua præcipiens Apoſtolis per Spiritum ſanctum, quos elegit, aſſumptus eſt: quibus & præbuit ſeipſum viuum poſt paſſionem ſuam in multis argumentis per dies quadraginta apparens, & loquens de regno Dei.* Actor. 1.

QVEMADMODVM Poeta Latinus operis ſui poſterioris principium cum prioris poſtrema parte conſultò coniunxit, ne quiſquam impudenter illud ſibi præriperet, & fœtum alienum partum ſuum faceret: vnde illos primos verſus non ſine cauſa ceciniſſe cenſetur:

Bucolica Virgilius & Georgica cur cum Aeneidis libris coniunxerit.

Ille ego, qui quondam gracili modulatus auena
Carmen, & egreſſus ſyluis vicina coegi,
Vt quamuis auido parerent arua colono,
Gratum opus agricolis. At nunc horrentia Martis
Arma, virumq; cano, & quæ ſequuntur.

Virg. lib. 1. Aeneid. init.

Non enim vir prudens ignorabat multos laborum alienorum fore fures atque vſurpatores, qui corniculæ inſtar Æſopicæ alienas plumas libenter adaptant ſibi, & accommodant, de quibus ipſe aliàs dixerat:

Hos ego verſiculos feci, tulit alter honores.

Prioris operis ſui Euangelici cur hic Lucas meminerit.

Ita ſanè, ſi parua, & profana licet cum magnis, & ſacris componere, Euangeliſtæ Lucæ in hoc operis exordio conſilium fuit Euangelici voluminis meminiſſe prioris; ne de tanti operis partu alius gloriari poſſet. Deinde hoc fecit, vt huic operi, quod Acta Apoſtolorum inſcribitur, fidem, & autoritatem iam receptum eius Euangeliũ conciliaret: nam dum vnus & idem autor Euangelij, atque huius libri dignoſcitur, maiori cum veneratione & reuerentia hiſtoriæ huius enarratio ſuſcipitur. Ob eaſdē prorſus rationes ſcriptor libri Apocalypſis in Prœmio eius operis, maximè prodit, ſe eſſe eundem, qui Euangelium ſcripſerat, dicens: *Et ſignificauit mittens per Angelum ſuum ſeruo ſuo Ioanni, qui Teſtimonium perhibuit verbo Dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti quæcunque vidit*: alludens ad ea, quæ cap. 19. ſui Euangelij dixerat: *Et qui vidit, teſtimonium perhibuit, & verum eſt teſtimonium eius.* Vnus ergo atque idem, nimirum Ioannes Apoſtolus, & Euangeliſta, & Theologi cognomẽtum ſortitus, & autor, & ſcriptor fuit vtriuſq; libri, ſicut & B. Lucas ſe teſtatur autorem Euangelij, & libri Actorum Apoſtolicorum. Simili prudentia vſus eſſe fertur Phydias, præclarus ſculptor, qui in opere Mineruæ, quod ex auro, & ebore formauerat, ſuam immiſcuit figuram, vt inde auferri non poſſet, niſi euerſa tota machina, ne videlicet quiſquam alius illud opus pro ſuo venditaret. Adde, quod ordo, & ſeries quædam librorum, imitationiſque nobis deſcribitur. Primùm enim addiſcenda ſunt dicta, & geſta Chriſti; deinde prædicationes, & Acta Apoſtolorum, atq; eadem ordinis ratione ad vitæ actionem traducẽda.

II. Ratio.

Apocalypſim eſſe Ioannis Euangeliſtæ, non alterius, vnde non obſcurè deprehendi poſſit.

III. Ratio.

Qua ratione dicendi primũ ſermonem Lucas aſſerit ſe feciſſe.

Quare quod dicitur: *Primum quidem ſermonem feci*, more Hebræorum accipiẽdum eſt, qui Poſitiuum pro Comparatiuo ſæpè vſurpare ſolent, vt ſenſus ſit: Priorem quidem ſermonem, &c. Eſt enim Primum, nõ aduerbium, quale eſſet τὸ μὲν πρῶτον, vel πρῶτον μὲν, ſed nomen. Cicero etiam primum pro priori accipit; ait enim in libro de inuẽtione; *In primo libello diximus*, id eſt, de priori. Expende etiam Græcè dictum eſſe cum articulo, τὸν μὲν πρῶτον λόγον: hoc eſt, Priorem illum ſermonem; vt indicaret excellẽtiam, & præſtantiam libri Euangelici, qui tam abdita, & recondita Fidei myſteria complectitur. Præterea aduerte ſingularem Euangeliſtæ modeſtiam, qui ſermonem vocat illud volumen, quod Paulus & Eccleſia Euangelium appellauit. Non enim fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem cogitat, vt acutè quidam Ethnicus dixit.

Cic. libr. 2. de inu. ent.

Euiuſmodi ſermonem quamobrem articulo notauerit.

Cur ſuum Euangelium Lucas ſermonem appellauerit.
2. Cor. 8.
2. Tim. 2.
Hor. in art.

His verbis quomodo Lucas traditionibus Eccleſiæ autoritatem inuehat.
Actor. 7.

Dum igitur Lucas quædam adiungere Euangelio à ſe conſcripto pollicetur; planum facit multa eſſe in Euangelio omiſſa, quæ per traditionem à nobis accipienda ſunt, ſiue libro Canonico contineantur, ſiue non Canonico, vt ſemper in Scripturis locum eſſe traditioni intelligat Catholicus, velit, nolit hęreticus. Et vt in Geneſi, & Exodo enarratur ſemen populi Dei; nam Iacob ingreſſus eſt in 75. animabus Ægyptum, ex quibus tanta hominum multitudo orta eſt: ita in hoc primo capite Lucæ præter continuationem ad Euangelium, deſcribitur numerus fidelium primitiuorum, ad quorum primum duodenarium aſſumitur Matthias loco Iudæ, vt in die Pentecoſtes Spiritu regenerati, populum Dei in Iudæa, & Gẽtibus iuxta fidem propagent.

Gene. 45.

Actor. 2.

Defenditur hæc phraſis interpretis: Primum feci ſermonem, &c. contra Eraſmum, & Bezam.

Cæterùm nouum eſſe videtur, quod ait, Sermonem feci: vnde hoc reprehendunt Eraſmus, & Beza, quaſi parum Latinè dictum; cùm Habere ſermonem, non Facere, dici conſueuerit. Tamen non benè aduerterunt, rectè dictum, Feci ſermonem, pro, Scripſi librum, ita vt ſermonem pro libro acceperit. Sic Cicero, Xenophontis λόγον οἰκονομικὸν, librum œconomicum interpretat' eſt. Quod etiam Gloſſa notauit: nam etſi is qui loquitur, ſermonem facere non rectè dicatur, benè tamen ille, qui librum ſcripſit, adiungit: *De omnibus.* Nam vt Chryſoſtomus perpendit; non omnia complexus eſt Lucas, quia nemo omnia ſcripſit, & multa alij Euangeliſtæ conſcripſerunt; quæ Lucas prætermiſit: ſed de omnibus in genere, quia aliqua de omnibus loquitur, vt Auguſtinus expendit: vel quia omnia ſibi data ad ſcribendum dixit: non enim poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum de cœlo; vel, quoniam, quæ ad ſalutem ſufficiunt, dici poſſunt omnia, quia perducunt ad omnia: vnde dixit: *Omnia quæcunq; audiui à Patre meo, nota feci vobis.* Quare non pugnat hoc verbum Lucæ cum verbo Ioãnis Euangeliſtæ, qui dicit, mundum capere non poſſe eos, qui ſcribendi ſunt libros, de geſtis ſcilicet CHRISTI: intelligendum enim eſt nihil Lucam prætermiſiſſe eorum per quæ vel diſpenſatio Verbi iuxta carnem creditur; & cognoſcitur, vel magnitudo ipſius iuxta Diuinitatem relucet, & proditur: de quibus omnibus etiam Ioannes diſſeruit: ita enim Oecumenius ſoluit hunc nodum. Vel denique quia omnia eorum captui neceſſaria illis explicuit, etiamſi quædam ſuppreſſerit ad tẽpus. Vnde quodam loco dixit: *Adhuc multa habeo vobis dicere: ſed non poteſtis portare modo.* Dicauit autem

Cic. lib. 2.

Gloſſa.

Chryſ. hom. in Act. Apoſt. tom. 3.

Cur Lucas de omnibus dicat ſe feciſſe ſermonem.

II. Ratio.
Ioann. 3.
III. Ratio.

Inf. 13

Si de omnibus Chriſti factis & dictis Lucas fecit ſermonẽ, quomodo mundus capere non poteſt eos qui ſcribendi ſunt libros, vt dixit Ioannes.

Infr. 21.

Oecum. hoc loco.

IV. Ratio & poſtrema.

Ioan. 16.

Luc. 1.
Quiſnam hic Theophilus, cui Lucas dicauit opera ſua, multę opiniones refelluntur.
Theophilus Antiochenus quando floruerit.
Euſ. tom. 2.

hunc librum Theophilo: cui & Euangelium nuncupauerat. In principio autem Euangelij Lucæ explicatum reddidimus, quis eſſet hic Theophylus: non enim eſt commune, ac generale nomen amatoris, aut amici Dei; licèt omnis talis ex lectione huius libri proficere poſſit. Rurſus non eſt aut Theophilus Antiochenus ſextus illius Eccleſiæ Epiſcopus poſt Euodium, Ignatium, Heronem, Cornelium, & ſecundum Heronem: quia ille floruit anno 171. à nato Domino, vt Euſebius docet in Chronico, quia non amplius in viuis erat Lucas, vt ad eum deſtinaret librũ. Et multo minus fuit Theophilus Cęſarienſis in hiſtorijs Eccleſiaſticis celebratus: qui 198. anno floruit. Adhuc multò minus eſt Theophylus Alexandrinus, qui tempore Chryſoſtomi, & Hieronymi Eccleſiæ ſuæ præfuit: cuius nepos extitit Cyrillus Alexandrinus.

Probabilior opinio proponitur.

Supereſt igitur, vt princeps aliquis celebris, & opulentus, qui inter primos Antiochiæ in Chriſtum credidit, extiterit: qui multum autoritate, diuitijs, & opibus florebat, vt etiam titulus indicat in Euangelio illi attributus: dicitur enim κράτιςος, hoc eſt, ſtrenuus, & primus. Hoc teſtatur præſenti loco Oecumenius, & in Euangelio ex libr. 10. Recognitionum Clementis Romani teſtimonium produximus, qua ratione in domo eius conſtituta fuerit Beat. Petro Cathedra ad docendum. Vni autem homini fideli tot libri dicati ſunt: & quia vnius hominis ſalus magni ponderis eſt apud Deum, & quia Lucas multis placere, vt noſtri faciunt, minimè ambiebat. Adhæc profecerat fortaſſe in Euangelio ſibi dicato; vt propterea dignum ſe reddiderit hoc ſecundo volumine: quia omni habenti dabitur, & abundabit. Ob quam fortaſſis cauſam cùm eum prius honorifico titulo optimum, ſiue ſtrenuum vocaſſet, familiarius cum eo tanquam cum minus infirmo agit.

Clem. Roma.
Huic vni, non ſũt pluribus, Euangelium ſuum, cur Lucas deſtinauerit.
Matth. 25.
Luc 8.

Et quia connexæ ſunt vtriuſque libri materiæ, id eſt, quæ cœpit per ſeipſum & facere, & docere, atque abſoluit; vel quæ cœpit per ſeipſum, & per Apoſtolos, perſecutus eſt; vel quæ cœpit per ſuos facere, & docere: quod imperfectum opus relictum eſt, & ad iudicij diem vſque continuandum, quo vniuerſum ſalutis noſtræ opus perficiet. Ita enim ſolent incipere Imperatores aut terram fodere ad caſtra munienda, aut ligna in vallum comportare, reliquis militibus opus ab eo cœptum perſequentibus. Ita Dominus dixit: *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet.* Sequitur: *Quæ cœpit Ieſus facere, & docere.* Materia igitur Euangelij Lucę, Ieſus eſt, incipiens facere, & docere ab incarnatione ad aſcenſionẽ. Ieſus, nomen eſt proprium; & nõ aduentitium Filio Dei, ac Filio hominis: nã quatenus Deus, ſalus ipſa exiſtit: *Merces*, inquit, *mea, mecum eſt*, & alio loco: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifeſtabo* (ſeu inſinuabo) *ei meipſum*; at in quantum homo paſſibilis fuit, ſalutis noſtræ meritum ſibi comparauit. Et ita ex ſe habet vnde in æternum ſaluet: & non eſt in aliquo alio ſalus. Nec enim aliud nomẽ eſt ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Nam Ioſue, & alijs in Scripturis vocati Saluatores, ab incommodo aliquo temporali, & exitio tãtum ſeruabant. Eſt autem hoc glorioſum ac dulciſſimum Ieſu nomen in nobis piſcandis congruentiſſimum, vt & cognoſcamus ægritudines, & morbos noſtros, & ad illud, quod eſt mel ori, melos auri, iubilus cordi, tanquam ad tutiſſimum perfugium accurramus. Verùm de hoc nomine alio loco multa à nobis dicta ſunt.

Expenditur id: Quæ cœpit Ieſus facere, & docere.
Ioan. 14.
Huius argumentum libri quod.
Ieſus quale nomen ſit.
Apoc. 22.
Ioann. 14.
Actor. 4.
Nomen Ieſu quam congruum ſit medicinæ, & ſaluti animarum noſtrarum.
Lib. 3.

Cœpit autem Dominus iuxta Humanitatem aſſumptam annis noſtris menſurari, & initium operandi, docendique habere, vt tres priores docent Euangeliſtæ: quanquam iuxta Diuinitatem, quam præcipuè Ioannes enarrauit, abſque omni initio operatus eſt, ſicut omni fine carebit. Vnde Ioannes dixit: *In principio erat Verbum*, &: *Quod fuit ab initio, &c.* Continet autem eius facere, mores in primis ſanctiſſimos, id eſt, maximè à peccato alienos, & ſummè Deo placentes. Quia peccatum nõ fecit, nec dolus eſt inuentus in ore eius; & vt ipſe dicebat: *Ego quæ placita ſunt ei, facio ſemper.* Et inter bonos CHRISTI mores, primarium locum tenet inuicta, & eminentiſſima patiẽtia, qua ſumma charitate ſuſtinuit tot opprobria, & ſupplicia tanta pro nobis. Secundò, includit magna, & ſtupenda ſigna, non tantum ex ſubſtantia ſua, & quantitate, ſed etiam ex qualitate, & modo, & fine, ad quem aſſequendum ſunt facta. Superabant enim facultatem naturæ, non erant curioſa, aut exitioſa, ſed maximè vtilia, & propria virtute perfecta. Mores autem Ieſu inſtitutionem habent, & meritum, ſicut docere præſertim à Baptiſmo ad crucem: vtrumq; beneficium præſtat: *Dominus*, inquit, *dedit mihi linguam eruditam, vt ſciam ſuſtentare eum, qui laſſus eſt, verbo.* At doctrina à reſurrectiõe ad aſcẽſionem, habet quidem vitæ noſtræ documentum, non autem meritum, ſed præmiũ; per quod tamen adiuuamur, eiuſq; in nobis nomẽ redditus glorioſius. Eſt autem Ieſus, ſummus nobis ad ſalutem adiutor, in quantũ homo eſt, quia mereri potuit ſalutẽ

Ieſus cùm ſit æternus, vt dicitur cœpit ſe facere, & docere.
Ioan. 1.
1. Ioann. 1.
Chriſti actiones & mores quales.
1. Petr. 2.
Eſai. 53.
Ioann. 8.
Quæ virtus eminentiſſima fuerit in Chriſto.
Signa Chriſti qualia fuerint.
Mores Ieſu duo habent.
Eſai 50.
Ieſus qualis nobis ad ſalutem adiutor, quamque gratioſus.

in carne paſſibili: ſummè etiam gratioſus, quia habuit non ſolùm dona, ſed etiam diuinam verbi hypoſtaſim ex gratia. Hinc obedientia contēpſit pœnas temporarias, & fluxa huius mundi bona: fugitque culpam, & æterna mala, propoſito ſibi æterno gaudio, iratum Patris placauit animum contra Adæ obedientiam, qui ſecus fecerat: omnes quippe in Ieſum credere volentes, in eo eramus, vt illo obediente, obedire nos cenſiti ſumus.

Hebr. 12.
Gen. 3.

Idem quale exemplar extiterit.

Summum quoque extitit exemplar IESVS in quantum homo eſt, nobis attemperatum, & quatenus Deus erat, & homo iam beatus, pedemque dextrum in termino habebat, errare non valebat: vt ſecurè dicere potuerit: *Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris*.

Ioann. 8.

Quam doctus idem & eruditus: quantulq; ſignorum patrator.

Summè etiam doctus, atque eruditus fuit; nobis pro capacitate loquens ea, quæ ſumma ſcientia poſſidebat. Summus denique ſignorum patrator: nam vt Deus erat, propria illa efficiebat virtute; vt homo autem, tanquam proximum organum Diuinitati coniunctum: quod eſt etiam artifex. Hinc melius Verbū in Chriſto, quàm in mundo cognoſcitur, id eſt, in eius vita, & doctrina: quemadmodū in luce, & calore Solis natura magis exprimitur, quàm in cæteris effectibus.

Quare Ieſus prius dicitur facere quam docere.

Præponitur autem facere: non ſolum quia poſterius tempore fuit docere; ſed etiam, quia, teſte Auguſt. omni grauitatē ſermonis maius pondus habet vita dicentis: quæ etiam eſt oculus animi dexter, vt docere ſiniſter. Eſtque vita ipſa bona, citharæ temperario, prædicatio verò eius pulſatio, quò dulcius reſonet. Et quia plus de agendis optima vita rudes inſtruit, quam doctrina: hęc enim eſt vt minuta literarum elementa, illa verò tanquam grandiuſculæ literæ.

Phariſæorum, & Philoſophorum inefficax doctrina.

Plus etiam mouent, quia lingua facile voluitur, nō autem tam promptè aliæ facultates ad ſuas functiones mouentur. Ideò parum proficere potuerunt Phariſæi, & Philoſophi, & alij dicentes, & non faciētes, quæ vix ſe perſuaſos oſtendebant. Solentque parum ad rem loqui, qui in praxim non deduxerunt ea quæ docent. Ita Dominus Apoſtolis dixit: *Vos eſtis ſal terræ*, per vitam condientem terrenorum hominum corda. Deinde de doctrina ſubiunxit: *Vos eſtis lux mundi*; &: *Sic luceat lux veſtra coram hominibus: vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis eſt.*

Matt. 5.
Ibid.

Doctrinæ vita cur bona debet eſſe coniuncta.

Debet igitur doctrinæ vita ſancta coniungi: nam ita Dei verbum fructum faciet. Vnde rectè dicitur; *Dabit voci ſuæ vocem virtutis*: quia virtus mons quidam eſt, ex quo altè clamatur.

Pſalm. 67.

Chriſti actionum officia.

Vitæ præterea Ieſu actiones radij quidam ſunt, qui fructum in nobis proferre debent, vt Annuntiatio, ſit bona cogitatio; Incarnatio, bona voluntas; Natiuitas, bonum opus; Circumciſio, noſtræ ſpiritualis ſignificatio; Præſentatio, noſtri conſolatio, quo magis Deo pſentati placeamus; Fuga Herodis, eſt declinare peccati occaſiones; Proficere ætate, ſapiētia, & gratia, noſtrum indicant incrementum in Chriſto; eius in templo diſputatio eſt, priuatam vitam agentem alijs prodeſſe, donec benefaciendo, & docendo vt publica perſona prodeſſe poſſit: denique patiēdo propter Chriſtum id aſſequitur, vt glorioſius reſurgat in anima, & tandem cœlum corpore conſcendat.

Luc. 1.
Ioa. 1.
Luc. 2.
Ibid.
Ibid.
Matth. 2.
Luc. 2.
Ibid.

Qua figura dictum ſit: Vſque in diem qua præcipiēs Apoſtolis, &c.

Vſque in diem, qua præcipiens Apoſtolis per Spiritum ſanctum quos elegit, aſſumptus eſt. Hyperbaton eſt, nam dicendum erat, Vſque in diē, qua aſſumptus eſt: verùm quæ adiacent hiulcam, & minus concinnam reddunt orationem. Quemadmodùm illud: *Sagittæ tuæ acutæ (populo ſub te cadent) in corda inimicorum Regis*: quod ſuauius pronuntiatum fuiſſet, & ſine hyperbato: Sagittæ tuæ acutæ in corda inimicorum Regis, & poſtea, Populi ſub te cadent.

Pſal. 44.

Actio Chriſti in cœlo quænam propria ſit illa.

Diem autem aſcenſionis deſcribit his verbis: in quo cōpletum eſt Sabbatum eius etiam quantum ad locum corpori Ieſu beato, & immortali conueniens. Quòd autem in cœlo facit, & docet, nō eſt Marthæ opus, ſed Mariæ: id eſt, non eſt meriti, ſed præmij. Quid autem præceperit illa die, non eſt obſcurum: nam præcepit eis vt expectarent aduentum Spiritus ſancti, atq; illo induti prædicarent vniuerſę Euangelium creaturæ, ſecundum illud: *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.*

Luc. vlt.
Marc. vlt.

Triplex ſenſus horum verborum: Per Spiritum S. quos elegit aſſumptus eſt. Quo ſit præcipiendum modo.

Verbum aūt quod adiungit, *Per Spiritum ſanctum*: & præcepto adiungi poteſt, & electioni Apoſtolorum, & aſſumptioni ſuæ, in hunc videlicet ſenſum. Præcepit per Spiritum ſanctum: quia quod humano ſpiritu præcipitur, ferè nullum eſt: nec pro voluntate, & libidine eſt præcipiendum, ſed tantùm quod ædificat, ita vt vitetur per ſe malum; & illud quod eius præbet occaſionem, aut quod ad illud confert.

Dei proprium quid.

Solius Dei eſt dicere: *Hoc volo, ſic iubeo: ſit pro ratione voluntas*, cùm illa voluntas rectiſſima ſit, & à iuſtitia declinare nullo modo queat.

II. ſenſus.

Deinde adiungi poteſt ad electionem verbum illud, Per Spiritum ſanctum: multum quippe refert quibus ouile Chriſti committatur; ſi quis diligenter perſpicit, cui equi curam concredat ſui.

Luc. 6.

Cur Chriſtus in oratione pernoctauerit.

Hinc Dominus referente Luca, pernoctauit in oratione Dei in monte, quò oſtenderet electionem Apoſtolorum ſequenti die factam, non ab ſpiritu humano, ſed à diuino profectam.

III. ſenſus.

Poteſt poſtremo illud, *per Spiritum ſanctum*, adiungi verbo Aſſumptus eſt: nam Dominus omnia ſua opera & fecit, & facit per Spiritum ſanctum, ſiquidē requieuit ſuper eum Spiritus Domini, vt docet Eſaias.

Eſai 61. Luc. 4.

Per hunc igitur Spiritum Eccleſiam regit, iubet prædicare, Euangelicos miniſtros eligere, & ipſum caput eius gubernat.

Qua ratione Chriſtus aſſumptus ſit.

Aſſumptus eſt autem, quatenus homo eſt, à Deo, & ab anima ſua communicante corpori dotem agilitatis, & nube externa, qua Apoſtolorum oculis ſubductus fuit. Per Spiritum etiam, id eſt, ex amore vires ſuas diffundente, præceptum dedit Apoſtolis docendi: ex eodem amore elegit Apoſtolos; atque in cœlum aſſumptus eſt, vt Spiritum impetrās mitteret. Præcepit etiam per Spiritum ſanctum:

Qualia ſint Chriſti præcepta.

quia CHRISTI præcepta de re ſpirituali ſunt, & adeſt Spiritus ipſe ſeruātibus; cùm de antiquis præceptis tradat Propheta: *Ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non viuent*: quia ad temporalia emolumenta conſequenda, & carnis iuſtitiam faciendam referebantur.

Ezech. 20.
Quare dictum ſit de populo Iſrael: Dedi eis præcepta non bona.
Electio per Spiritum quænam.

Electio verò per Spiritum illa eſt, quæ eo ſuggerente ad Eccleſiæ fit ædificationem: quæ autem ad cōmodum, & honorem proprium, inflectit poteſtatem, & gratiam, ſimoniam, & ambitionem redolet.

Quæ per Spiritum S. non fit electio, qualis.

Pretium ſiquidem corrumpens animum, quem inclinat in hunc potius quàm in illum, non eſt aliud, quàm ipſum temporale emolumentum, vel honos, & mundi gloria.

Hæc verba: Quibus & præbuit ſeipſum viuum poſt paſſionem ſuam, &c. non eſſe principiū huius libri probatur dupliciter.

Quibus & præbuit ſeipſum viuum poſt paſſionem ſuam, in multis argumentis per dies quadraginta apparens, & loquens de regno Dei. Non ſunt hęc verba initium huius libri Lucę, etiamſi quædam dicantur, quæ in Euangelio non ſunt enarrata. Nam cùm dixiſſet: Priorem ſermonem feci de Actis, & dictis Ieſu, non poteſt ibi ſuppleri. Vt ergo poſteriorē de actis & dictis Apoſtolorum incipiam (ꝙ neceſſariò erat ſupplendum) non enim his verbis ſupplendis quadraret, quibus & prębuit ſeipſum viuū.

Alterum argumentum.

Deinde hæc verba, *Quibus & præbuit, &c.* non ad Apoſtolorum, ſed ad Chriſti acta pertinēt, ac dicta, quemadmodum & illud: *Et conueſcens præcepit eis*. Quamobrem ſicut non incipit liber in illis verbis: *Quibus & præbuit ſeipſum viuum, &cæt.* vt vult Beda; ita neque in illis exordium ſumit, *Et conueſcens præcepit eis*, vt ſtatuit Lyranus.

Beda in Actis, tom. 5.
Lyran. ibid.
Vndenam huius libri exordium ſumendum ſit. Ieſus quibus præbuit ſe ipſum viuum, & quomodo.

Potius autem exordium libri ſumitur ab illis verbis: *Igitur, qui conuenerant, interrogabant eum, dicentes, &cæt.* Cùm igitur dixiſſet, Dominum elegiſſe Apoſtolos, de illis ſubdit; *Quibus* (ſcilicet Apoſtolis) *præbuit ſeipſum viuum*, id eſt, exhibuit, ac præſentauit, ſe ſuſcitatum, & immortali, & glorioſa prę-ditum vita, vt in vita ipſius ſalui eſſent: mortalis ſiquidem homo quotidie vel animo, vel corpore moritur.

Rom. 5.

Ita enim interminatus erat Dominus: *In quocunque die comederis ex eo, morte morieris.*

Geneſ. 2.
Vis animæ glorioſæ in corpore ſuo quanta.

Quemadmodum autem ſine comparatione vita, quam anima confert corpori ſuſcitato, magis extenditur, diuturniorq́; exiſtit; ita enim magis intenditur, adeo vt in nullo corpus animam grauet, præbens eis ſuas conditiones, ſed illud potius ab animo ſuas mutuatur: & omnis vitalis actio in corpore mortali impedita eſt, quia dum vni vacat animus, in altero remittitur: ſecus euenit in corpore ſuſcitato. Addit: *Poſt paſſionem ſuam*. In qua reſurrectionem includit:

Mors Chriſti paſſio cur dicta.

Mors Chriſti paſſio dicitur, quia ſummè in ea paſſus eſt ob ſummam charitatem, & ob ſummam ſentiendæ paſſionis virtutem, & cauſam vniuerſalem patiēdi, hoc eſt, pro omnium hominum in Deum peccatis, & offenſis, & ob id quod paſſionis eius miniſtri maximè fuerint vniti Satanæ dimiſſo agere quantum poſſet, ſecundum illud Domini verbum: *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.*

Luc 22.
Chriſtus præbuit ſeipſum viuum poſt paſſionem ſuā, in quibus argumentis.

Subdit: *In multis argumentis*, ſiue in multis indicijs, vt Græcum habet verbum, ac ſignis fidem facientibus, non autem demonſtrationem, aut euidentiam.

Diuinitatis Chriſti teſtimonia.

Cùm enim in Chriſto diuinitas, animus, & corpus exiſterent; in primis Diuinitas, quæ olim erat, comprobata eſt, affirmando ſe eſſe æqualem Patri: *Nondum*, inquit, *aſcendi ad Patrem meum*; & rurſus: *Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum*, promittendo itidem Spiritum ſanctum, videndo cogitationes illorum; corda illorum illuminando, & pacando; futura tanquam viſa prædicendo; ſignum in piſcatione edendo; oculos diſcipulorum tenendo, ne eum agnoſcerent, & rurſus aperiendo; eorum item cor ardens penetrando, & aperiendo ſenſum vt intelligerent Scripturas: his enim omnibus indicijs fidem fecit ſuæ Diuinitatis.

Ioann. 20. Ibid. Supr. 14. & 15. & 16. Luc. 24. Ibid. Ioann. 21. Ibid. & ſeq. Luc 24. Ibid. Ibid.

Reſumptæ Chriſti animæ argumenta.

Rurſus eandem ſe habere animam confirmauit ex eadem loquela, & doctrina. Nā ad vocem, *Maria*, cognitus fuit ab ea, & ipſe dicebat: *Hæc ſunt verba, quæ locutus ſum ad vos, cùm adhuc eſſem vobiſcum*:

Ioan. 20. Luc. vlt. Ibid.
Diſcipuli cur tes in Emmaus eũt Ieſum ſuſcitatum nō agnouerint.

vnde, quòd incognitus eſſet diſcipulis euntibus Emmauntem, mutatio erat non in ipſo Ieſu, vel in medio, verùm in organo viſus diſcipulorum: rurſus Apoſtolos vt fratres agnoſcendo: *Ite*, inquit, *nuntiate fratribus meis*:

Matt. vlt. Luc. vlt.

eodem modo menſæ miniſtrando: dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. Et infrà; *Cum manducaſſet coram eis, ſumens reliquias*

Supra 8.
Ioann. 12.
Luc. vlt.
Reſumpti quoq; Chriſti corporis indicia.

quias dedit eis. Vegetatiua declarata eſt in cibo,& potu, quem ſumpſit ipſe, & prius iuſſit dari puellæ ſuſcitatæ,& ipſe Lazarum ob id ad menſam ſuam admiſit. Senſitiua facultas oſtenſa videndo,audiendo, & loquendo;ſicut progreſſiua ambulando, & Apoſtolos ad prædicandum deſtinando: & ratione prædita,ex eo quòd diſcurreret; & interpretaretur Scripturas. Denique ex eiuſdem corporis aſſumptione, quod nec Spiritus,nec alia anima informare poteſt, eadem prædita fuit anima.

Matth vlt.
Ioan. 20.
Luc. vlt.
Ioan. 20.
Eiuſdē & glorioſi ſymbola non occulta.

Ruſus idem corpus oſtenſum, & confirmatum fuit, partim demonſtrato ſepulchri loco vacuo, partim illud eiuſdem figuræ repræſentando, cumque eiſdem vulnerũ cicatricibus,atque illud palpandum exhibendo,eius deniq; vocis ſono præditum:alioquin enim mutato corpore, varia quoque extitiſſet vox eius. Quòd autem corpus dotibus gloriæ ornatum fuerit; ſatis indicauit ſubtilitatem, penetrando ſaxum;agilitatem, citra medij tranſitum apparendo,in cœlumq; aſcendendo; impaſſibilitatem,non pro neceſſitate vlla, ſed in ſpeciem tantùm edendo; claritatem verò conſultò abſcondit, ne alium eſſe putarét, & ne à tactu abſtinerent præ timore, & reuerentia,& iam ſatis olim in monte Tabor conſpecta fuerat à diſcipulis gloria corporis Domini.

Infra 21.
Luc. 24.
Quare Chriſtus poſt reſurrectionem corporis ſui claritatem oſtendere voluerit.
Matth. 17.
Cur tot tantisq; argumentis reſurrectionis Chriſti veritas confirmari debuerit.

Tot autem indicijs & argumentis ſtabilire voluit reſurrectionis veritatem: quoniam omnia Chriſti opera,eiuſdemque, ac ſanctorum paſſiones periiſſent plané, niſi articulus ille reſurrectionis fuiſſet confirmatus,& ſemen ſine fructu in horto ſepulchri nato fuiſſet. Omnia etiam quæ ſperamus tanquam fructum, ſine eiuſmodi ſemine non fuiſſent,inaniſque eſſet fides noſtra,& Apoſtolorum prædicatio. Hanc autem apparitionem fecit per dies quadraginta;vt ſignis dictis,& ipſa apud nos manſione firmaretur reſurrectio, quia naturale corpus ſine anima fœteret tanto tempore. Per dies etiam quadraginta, vt plus ſe humiliaret, & charitatem erga nos magis oſtenderet,qua vix à nobis auelli poterat, & per quam nobiſcum vſque ad iudicium in hoc deſerto tanquam per quadraginta dies manet: in quo debemus præcepta ſeruare poſt baptiſmũ,vel pœnitentiã Deniq; tanto tempore manſit nobiſcum, vt conſolaretùr paſſione ſua, & morte oppreſſos diſcipulos,& vt amplũ tempus ad docẽdum haberet:nã etſi Chriſtus poſſet paucis horis omnia docere,Apoſtoli tamen pro tarditate ſua minimè fuiſſent capaces.

1. Corint. 15
Quare per dies 40. Dominus diſcipulis apparuerit.

Apparuit autem per dies quadraginta non continuè,ſed quandoque;tùm vt immortalem ſe declararet, tùm vt excitaret deſiderium ſui,tùm vt charitatem toties,& in omnibus apparentem exhiberet; cùm tamen humilitaté ſuam in cruce omnibus ſpectandam propoſuerit.Quadraginta annis peregrinati ſunt filij Iſrael per deſertũ, & quadraginta dieb. ieiunauit Dominus, quo ſatanæ victor exiſteret vt nos toto hoc vitæ tempore peregrinantes,& ieiunio pugnantes intelligamus nos Satanæ victores futuros, & in terram viuentium ingreſſuros.

Cum per hos 40 dies Dominus diſcipulis apparuerit non ſemper, ſed quandoque,cur id fecerit.
Exod. 16.
Matth. 4.

Tertio autem die ſurrexit, & quadrageſimo aſcendit: quia mors tribus diebus facilè probari potuit, reſurrectionis autem inſolitum,& inauditum myſterium, difficilius fuit ad credendum, & probandum. Adhæc vix quadraginta horis fuit mortuus, quadraginta autem diebus præſentiam ſuam exhibendo conſolatus eſt Apoſtolos,ne ignoremus quantum vincat animi magnitudo tribulationes, & dolores: nam conſolatio ſe habet ad luctum,vt dies ad horam.Nota etiam,quòd natus per 40. dies fuit,antequam in templo præſentaretur: renatus quoque in baptiſmo Ioannis, & ſimilis renato factus,totidem dies in deſerto fuit,vt tentaretur, antequam ad prædicandum veniret:& nunc tertiò natus, ac primogenitus mortuorum, per quadraginta dies apparet ſuis,& palpandum ſeipſum præbet, antequã aſcendat ad Patrem. Primis quadraginta diebus fuit cum hominibus,alteris fuit cum feris:his vltimis fuit tantùm cum dilectoribus ſuis. Et in fine primorum fuit in templo: & in fine ſecundorum Angeli miniſtrabant ei: poſtremis propria virtute aſcendit in templum cœleſte, vbi ſe ſpectandum Angelis præbuit.

Cur tertia die Dominus ſurrexerit, quadrageſimo autem in cœlum aſcenderit.
II. Ratio.
III. Ratio.
Luc. 2.
Matth. 4.
Infra 8.
Apocal. 1.
Mar. 1.
Luc. 2.
Matth. 4.

Apparebat autem, loquebaturque de regno Dei. Olim enim dum viueret, de regno in genere,& plus de via, quàm de termino verba fecerat: nunc fortaſſis è cõtrario,multa de termino, & pauca de via; atque illa cum ſummo ſpiritu proferebat, quia videbat,& guſtabat plenè quæ loquebatur. Cùm autem ſit tam copioſa lætitiæ ſeges & materia, mirùm eſt quòd de alijs vaniſſimis & contemptis rebus colloquia feramus:præſertim verò Religioſi, qui ad illud peculiariter poſſidendum vocati ſunt.Eſt autem regnum Dei, eius Eccleſia, cuius membra ſunt fideles, cuius Rex eſt Chriſtus, regnans per ſuos miniſtros, & per inferiora dona quę infundit, vt per Fidem,Spem,& Charitatem. Eſt autem regnum non tantùm externum, ſed magis inter-

A reſurrectione cur Chriſtus de regno Dei loquebatur.
Regnum Dei quod.
Huius regni qualitates.

internum,liberum,non coactũ,dominans non Regi ipſi,ſed omnibus ſibi inferioribꝰ, & hoſtibus,habens ſumma præmia,& ſumma etiam ſupplicia; quæ hic occultè incipiunt,ſed in futuro ſe prodent. Via intrandi in hoc regnum, exterius quidem verbũ eſt,& Sacramentum; interior verò peculiare Dei auxilium præparans ad iuſtitiam, & infundens fidem,& reliqua dona, atque homo ipſe conſenſum præſtans diuinę gratiæ.

Qua via ad hoc regnum perueniatur.

Vides igitur Apoſtolos peculiariter inſtitutos à Domino, non in mathematicis diſciplinis,non in linguarum peritia, ſed de ſumma rerum, hoc eſt,de regno Dei. Vnde probabiliſſimum eſt illos didiciſſe multa de hierarchia Eccleſiaſtica, & gradibus Ordinum Eccleſiaſticorum, de ſupremo hierarcha,hoc eſt, de ſummo Pontifice Romano, qui loco Chriſti Eccleſiæ vt caput,& Rex, ac paſtor ſupremus præeſſe debebat:nam ſine ſupremo magiſtratu, cui omnes parêre Chriſti lege tenentur, quomodo Chriſti regnum aut coaleſcere, aut ſtare poſſet? Præterea eruditi ſunt de numero Sacramentorum, de formis, & materijs neceſſarijs,quibus erant adminiſtranda;de cæremonijs, ac ritibus, quibus erant ornanda, ad maiorem Eccleſiæ decorem; maximè verò de traditione, rituque ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium peragendi. proque viuis, & mortuis in Chriſto illud offerendi; de Sanctorum precibus, & patrocinijs nobis ambiendis; de præceptis Eccleſiæ ad diuina præcepta commodiùs obſeruanda indicendis circa ieiunia, delectum ciborum, & dies feſtos celebrandos; de Dei, Angelorum, ac Sanctorum colendis, ac venerandis imaginibus,& reliquijs. Hæc enim omnia, cùm ab initio naſcentis Eccleſiæ religiosè, & conſtanter in ea fuerint obſeruata, ab alio fortè profecta fuiſſe,quam à Chriſto, qui per illos quadraginta dies erudiuit Apoſtolos, non eſt veriſimile. Stultus ergo eſt, & impudens,qui curioſiùs vrget, vt harum rerum locos ex Canonicis Scripturis proferamus:nam ſatis nobis eſſe debet, Scripturam ipſam traditiones nobis non ſcriptas commendare, & Chriſtum tot diebus Apoſtolos ſuos inſtruxiſſe de regno Dei. Satis etiam ſuperque nobis eſſe debet, quòd hæc Eccleſia conſtanter, & perpetuò retinuerit, nobiſque in hunc vſque diem tanquam depoſitum cuſtodiendum dederit.

Quæ Chriſtus poſt reſurrectionem ſuam per dies 40. cum Apoſtolis diſſeruit, quænam illa ſint.

In eos, qui Eccleſiæ traditiones aſpernã tur, ſolo nimirũ ſcripto Dei verbo cõtẽti.

Si nos igitur cum Chriſto ſurreximus, quæ ſurſum ſunt,quæramus,& quæ ſurſum ſunt,ſapiamus,deque regno Dei, quod in præmium ſperamus, ſeriò miſceamus colloquia;vt tanti regni ſpe concepta, omnia aduerſa æquanimiter feramus; Legi Dei per omnia pareamus,charitatis, & pietatis opera, quæ ad proximum fouendum, & ſubleuandum fiunt,amplectamur, vt tandem regni illius ampliſſimi, atque dulciſſimi conſortes, & participes reddi promereamur, præſtante nobis hoc ſummo ipſius Rege,ac Principe Domino noſtro, cui cum Patre, & Spiritu ſancto ſit ſempiternus honor,laus,& imperium in perpetuũ, Amen.

Vnde nos eã Chriſto ſurrexiſſe agnoſcere poterimus.

2.Tim. 1. Coloſſ.3.

TRACTATVS VII.

In illa verba: *Et conueſcens præcepit eis ab Ieroſolymis ne diſcederent, ſed expectarent promiſſionem Patris, Quam audiſtis (inquit) per os meũ: quia Ioannes quidem Baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies. Igitur qui conuenerant, interrogabãt eum, &c.*

PERGIT Lucas explicare præceptum illud, quod Chriſtus in die Aſcenſionis Apoſtolis tradiderat de expectando Ieroſolymis Spiritu ſancto, quo niti, in vniuerſum orbem ad prædicandum Euangelium diſpergendi erant:de quo præcepto dixerat Dominus apud Lucam: *Vos autem ſedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto:* Ad quæ verba hoc loco alludit Lucas. Quanquam illi præcepto nõnihil adiungat,nimirum; *Quia Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies.* Declarat etiam quid faceret Dominus, cùm hoc mandatum daret;ait enim; *Et conueſcens:* pro quo verbo Græca litera habet συναλιζόμενος,hoc eſt, communi vtens ſale, ſiue vt Oecumenius ponderat,conſaliens, id eſt, comedens,& bibens,quod eſt dicere,ſalis, & menſæ particeps factus: alludens ad poſtremum illum diem Aſcenſionis, quando Dominus recumbentibus vndecim diſcipulis apparuit. Quare vana prorſus eſt lectio Eraſmi, quæ habet Græcè ſuo iudicio συναυλιζόμενος, id eſt,in eadem aula verſans, ſiue conuerſans;alij verò, congregans, & in ſtabulum reducens, ſecundùm illud: *Igitur qui conuenerant.* Et quanquam probent hanc ſignificationem ex Herodoto, qui in Euterpe loquens de Pherone Rege AEgypti, ait: *Cùm in vnam vrbem mulieres congregaſſet* (Græcè συναλίσαντα) *omnes cum*

B. Lucę ſcopus propoſitis in verbis.

Luc. vlt. Chriſtus quãdo præceperit Apoſtolis ab Ieroſolymis ne diſcederẽt.

Quid illud: Et conueſcẽs,&c.

Oecumen. in Acta.

Marc vlt. Refellitur hęc Eraſmi interpretatio: Et in eadem aula verſans. pro conueſcens. *Herodot. Halicar.*

Act. 1.

vrbe ipſa ſubiecto igne cremaſſe. Sed hæc lectio non tam veritatem attingit, quàm prior: nec enim Chriſtus à morte excitatus ita cũ Apoſtolis verſabatur, vt cum eis quaſi in eadem aula conuiueret, cùm quandoque, & non ſemper, & ad breue tempus ad eos diuerteret: ſed veritati proximum eſt, quòd ſuſcitatus non ſemel manducauerit, & biberit cum Apoſtolis, vt Petrus teſtatur. Nam & in Emmaunte cum diſcipulis menſæ accubuit, & eadem die ſub veſperam manducauit de fauo mellis, & partem piſcis aſſi coram Apoſtolis: iterum ad mare Tiberiadis ediſſe videtur cum Apoſtolis: & nouiſſimè recumbentibus vndecim diſcipulis, apparuit illis Ieſus, & vt eſt veriſimile, ſimul cum illis comedit, & bibit: atque in hac poſtrema apparitione præceptum tradidit de quo hic eſt ſermo. Qui leguntur à Domino ſuſcitati, vt puella filia Iairi, & Lazarus, quoniam ad vitam mortalem ſuſcitati fuerunt, verè edebant, & bibebant. & non Raphael Angelus, qui Tobiæ 12. dixit: *Videbar quidem vobiſcum manducare, & bibere, ſed ego cibo inuiſibili, & potu, qui ab hominibus videri non poteſt, vtor.* vnde nec verè edebat, nec bibebat, cùm careret ore, ſtomacho; ac reliquo corpore, & nil poſſet in Angelicam naturam conuerti, ſed quo ſe viuentem oſtenderet, illud faciebat. Chriſtus verò ſuſcitatus verè edebat, & bibebat, vt habet Ioannes capite vltimo, & Luc. cap. 4. & Actor. 1. Non tamen comedebat, aut bibebat ex indigentia, quia corpus iam immortale, & ſpiritale redditum, non indiget cibo, vt docet Auguſtinus libro 13. de ciuitate Dei, capite 22. his verbis: *Certè fides Chriſtiana de ipſo Saluatore non dubitat, quod etiam poſt reſurrectionem iam quidem in ſpiritali carne, ſed tamen vera, cibum ac potum cum diſcipulis ſumpſit. Nõ enim poteſtas, ſed egeſtas edendi, ac bibendi talibus corporibus aufertur.*

Act. 10. Luc. vlt. — *Ibidem. Ioan. vlt.* — *Marci vlt.* — A Chriſto ſuſcitati cur bene edebant, ac bibebant. *Matth 9. Ioann. 1. Tob 12.* — Chriſtus iam ſurgens ex mortuis, an verè manducaret, ac biberet. — *Ioann. 2. Luc. vlt. Act. 1. Infra 10.* — *Auguſt n. 5.*

Non eſt autem curioſè ſcrutandum, in quam rem conuerteretur ille cibus à Chriſto ſumptus. Et beatus quidem Thomas tenet non fuiſſe conuerſum in ſubſtantiam Chriſti, quia non eſt corpus animale, vt nutriri valeat, aut indigeat. Beda etiam ait: *Nõ conuertit in corpus ſuum cibum, ſicut terra abſorbet aquam, ſed conſumpſit ſicut ignis aquam, & Sol vapores.* Ita etiam tradit Ambroſius in Lucam. Alij autem, vt Durandus in quarto diſtinct. 24. quæſt. 6. ad ſecundum docent veram, & perfectam fuiſſe comeſtionem, etiam quantum ad hoc. Et poteſt verbis Auguſtini allegatis confirmari: *Quia non,* inquit, *ex egeſtate edebat, ſed ex poteſtate.* Et rurſus libr. 3. de Mirabilibus ſacræ Scripturæ, cap. 14. aut quiſquis autor eius libri fuit, vbi ait: *De cibo Domini poſt reſurrectionẽ. Hunc autem carnalem cibum qualiter reſurrectionis caro ſuſceperit, docti requirant, dum reſurrectura corpora ſpiritalia eſſe cuncti fideles ſciunt, vt dicitur: Reſurget corpus ſpiritale. Quapropter reſurgent corpora non guſtatura, ſano ſenſu creditur poſſibilitatem edendi cibos, ſi neceſſe foret, habitura. Hæc Dei exempla minimè denegant, vt Angeli iuxta ilicem Mambre. Sed hoc nõ vt nos ruminatos cibos ſtomacho, & inteſtinis cõferunt, ſed ſtatim vt accepta velut videtur, deguſtent, in ſpiritalem naturam non ex parte, ſed tota transformant.* Damaſcenus quoq; lib. 4. de Fide Orthodoxa, cap. 1. idem tradit, dicens: *Nam etſi guſtauit cibũ poſt reſurrectionẽ, non tamen naturali lege, non enim eſuriỹt: ſed diſpenſationis modo veritati ſuæ reſurrectionis fidẽ inducens, & confirmans quòd ipſa eadẽ caro qua paſſa eſt, reſurrexit.* Hæc ille. Et confirmatur: non enim videtur comeſtio perfecta, vbi non eſt decoctio, mutatio, & generatio: ſicut ſi aliquis euomat cibum, non perfectè dicitur ediſſe. Quare probabile eſt corpus glorioſum poſſe verè comedere, licet non egeat, quia nihil ei deeſt. Et ſicut habet dotes in poteſtate ſua, vt cum velit, vtatur, & alijs, cum voluerit.

Siquidẽ verè manducabat, ac bibebat, in quam ille cibus, ac potus Chriſti ſubſtantiam conuertebatur. — *D. Thom. beda tom 5. Amb in Luc. ca. vlt. tom. 5.* — II. opinio. *Durandus.* — *Aug. tom. 3. circa finem.* — *Gen. 18.* — *Damaſcen.* — Immortale corpus ac glorioſum, quatenus manducet, ac bibat.

Edebat etiam Dominus, vt ſe familiarem oſtenderet. Nam ita ille ad maieſtatẽ tuendam, & deſiderium ſui excitandum apparebat, vt tamen familiaris eſſet ad reſurrectionis veritatem, & charitatem, humilitatemque ſuam declarandam. Erat autem hæc comeſtio effectus non neceſſitatis, ſed dilectionis, mirificè eam cõcilians, & in Chriſto etiam humilitatis: qui cùm glorioſus eſſet, & immortalis, nobis tamen infirmis, & ingratis ſeſe attemperare minimè eſt dedignatus. Congregauit etiam timidas & errantes ouiculas ſuas (ſi legendum eſſet, Congregans.) Et primò in monte Galilææ, vt habetur Matth. vlt. vt infirmiores ſecurius ſpectarent eum, & adorarent, Iudæos nequaquam timentes. Congregauit & in montem Oliueti multos fratres, vt inde aſcenderet. Nam ſi Chriſtus glorioſus, & qui fecit vtraq; vnũ, non congregaſſet, diſperſi corde periremus: & vbi non eſt congregatio ad Deum, non venit IESVS ad eos: vbi verò ſunt duo vel tres congregati in nomine eius, ibi eſt (inquit ille) in medio eorum. Vnde Thomæ ſegregato non apparuit. Ideò væ ſoli, quia cùm ceciderit, non habet ſubleuantem ſe.

Secunda ratio cur Chriſtus ederet, ac biberet reſuſcitatus. — Eſus ille ac potus qualiũ Chriſti eſſet virtutũ ſymbolum. — Hæc lectio quorundã: Et congregans, pro, Conueſcens, quàm vera, atque probabilis. — *Matt. 28. Luc. vlt. Epheſ. 2. Matth. 18. Ioan. 20. Eccl. 4.*

Præcepit illis ab Ieroſolymis ne diſcederent. Nimirum ipſa die aſcenſionis, in qua hoc præceptum datum eſt. Nam ante eum diẽ

Quando præcepit Dominus diſcipulis ab Ieroſo-

lymis ne diſcederent. *Matth. vlt.* *Supra 26.* *Ioan. vlt.*

licuit diſcedere e Ieruſalẽ: quod ex eo conſtat, quod perrexerunt in Galilæam, in mõtem quod conſtituerat illis Ieſus, & venerunt ad mare Tiberiadis piſcatum. Porrò præceptum ne diſcederent ab Ieruſalem, pium admodũ extitit, & ſalutare. Primùm,

Quare illud traditum fuerit præceptũ.

vt Pater æternus, & Apoſtoli Chriſtum verbis, ſignis, vita, & paſſionibus glorificarent in eo ipſo loco, vbi ipſe fuerat crucifixus.

II. Ratio.

Deinde, vt Iudæi ad fidem colligerentur, & ſalui redderentur ob patres, ad quod apta erat Ieroſolyma, quæ regni erat metropolis, & ad quam vndiq; confluebant omnes, iuxta quem confluxum maior, vel minor poteſtas data eſt miniſtris. Nam poteſtas ſpiritualis, vt anima eſt, temporalis, vt corpus, vt pro eius magnitudine collata ſit maior, vel minor poteſtas Eccleſiaſtica. Quapropter ſicut locus aptus erat Ieroſolyma, ita pro Gentibus Roma, quia bona, vel mala ciuitatis latiùs patere ſolent.

III. Ratio.

Tertiò, vt primò prædicato Euangelio Ieroſolymis, vbi fuit crucifixus, reſurrectionis examinatæ fides magis probabilis redderetur. Nam ſi prius alijs prædicaſſent, videretur quid fabuloſum, vel confictum, & ipſos Apoſtolos lucem fugiſſe, nec auſos fuiſſe ſuas ſcripturas callentibus hæc ingerere, ſed imperitis Gentibus, ſimulacrorumque cultoribus: ſicut ex eo magis cogniti ſunt, quòd idiotæ, & timidi erant.

Iudæi à Domino cur electi.

Et vt olim electio populi Iudæorum ante Legem & terram datam ex Dei benignitate & amore ad patres, non ob merita eorum profecta fuit; ita ob eandem dilectionem, & merita patrum dedit illis Chriſtum, & Spiritum ſanctum, etiam Apoſtolis immeritis. Vnde illo die exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiam cordis.

Marc. vlt.

Poſita autem gratuita Dei dilectione ad hos, conuenientior locus erat Ieroſolyma, vt ſalus ſpargeretur in omnes, & impleretur Prophetia: *De Sion exibit Lex, & verbum Domini de Ieruſalem.*

Eſai. 2.

V. Ratio.

Quartò, datum eſt hoc præceptum in typum, ne exeamus ab Eccleſia: in qua qui manet, per gratiam Dei habet remiſſionem originalis, & actualis peccati, fidem, & omnes virtutes, donumque vt poſſit in eis perſeuerare propter diuinas inſpirationes, Sanctorum interceſſiones, Sacramenta, verbum Dei, atque bonorum exempla: habet etiam ius ad gloriam, & chriſmata, quæ gratis dantur quantum ſatis eſt ad vtilitatem.

Manẽs in Eccleſia, quorũ bonorum particeps fiat.

Peccator etiam in Eccleſia ope Dei, & Angelorum, ſanctorumque adminiculo, præter extinctionem peccati originalis, & fidem, habet viam, qua per contritionem, Sacramẽtum pœnitẽtiæ, & correctionem reduci valeat ad viam gloriæ tanquam incontinens: non ignorat etiam ſcopum, ad quem in operando ſpectare debeat, atque inde adiuuetur. At qui his auxilijs deſtitutus exiſtit, tanquam intemperãs, qualis eſt Gentilis, idololatra, aut obſtinatus Iudæus miraculo habet opus vt conuerti valeat.

Cauſæ diſcedendi ab Eccleſia quænã ſint.

Cauſæ autem exeundi ab Eccleſia plures exiſtunt, ſed in primis ſuperbia, neſciens quicquam ignorare, & noua ſemper quærens; inanis gloria, volens ſciri; affectus ad vitia peculiaria, quibus error fauet; zelus crudelis in abuſus quoſdam; conuerſatio cum hæreticis, & incauta librorum hæreticorum lectio; dormiens paſtor, & hærẽs tantum Chriſto nõ per medullã, ſed per corticem: hoc eſt, non nixus Chriſto per fidem, & amorem, quæ ſunt medulla Euangelij, ſed per emolumenta temporalia, & honor, quæ ſunt veluti cortex vitis Chriſti.

Medulla Euangelij, & cortex quænam ſint.

Nam paſtores, qui talia præcipuè ſpectant, veniente lupo altè dormiũt, ſterteruntque, aut cum mercenarijs fugiunt, dimiſſis ouibus, ob id tantùm quòd mercenarij ſunt.

Ioan. 10.

Ratio V.

Quintò, rectè præcepit à Ieroſolyma non diſcedere; ne quis vocationem religioſam deſerat. Nam in ſancto cœnobio, vt quidam ex Patribus tradit, puriùs quis viuit; rariùs cadit; velociùs ſurgit; incedit etiam cautiùs; quieſcit ſecuriùs; perfunditur frequentiùs cœlico rore; copioſiorẽ munditiam ſortitur; confidentiùs moritur; abundantioremq; æternæ gloriæ portionem tandem obtinebit.

Bernard.

Quibus bonis in Religione perſeuerantes perfruantur, priuentur Apoſtatæ.

His autem commoditatibus, ac fructibus meritò ille, qui retrocedit, deſtituitur; vt Iudas deſerens Apoſtolicum gradum, & vt Abſalon propria voluntate ſuſpenſus affligitur. Etſi nõ ſit conſcientiæ ſtimulus, ſit tamen ſtatua ſalis ad aliorum exemplum intereiens, ac veluti coruus non reuertens ad arcam.

2. Reg. 18. *Pſal. 108.* *Act. 1.* *Gen 19.* *Supra 8.*

Exuenda eſt noſtra quomodo voluntas, qualiſque induenda.

Ideò etiam cum pœna exuenda eſt voluntas propria tanquam pellis ſerpentis, & Bartholomæi; & eius loco agni, vel columbæ, id eſt, Chriſti, vel Spiritus ſancti veſtis induenda.

Prohibitiones nobis ſuas vt leniat ac mitiget benignus, atque miſericors Deus.

Sed expectarent promiſſionem Patris, quam audiſtis (inquit) *per os meum.* Quia prohibitio ſuaptè natura ligat, & coarctat voluntatem, maximè vbi difficilis eſt, & moleſta carni; demulcet eam Deus ſpe ſpiritum noſtrum vngente, & conſolante: ita vt boni etſi arctam viam carni ambulent, latam tamen, & gratam ſpiritui ingrediuntur, cõtra verò mali.

Matth. 7.

Et quia ſpiritus potior eſt pars hominis; ſuauiùs incedunt viam Domini; etiamſi mundus videns externas cruces piorum, & non internas Spiritus ſancti

Beati qualem viam ingrediuntur, qualem è contrario damnati.

conſolationes, ſecus iudicet. At in cœlo corpus & ſpiritus latiſſimam ſimul ingrediuntur viam; quemadmodum in gehenna damnati ſtrictiſſimam. Quia ergo durum erat manere Ieroſolymis inermes, & omni fauore deſtitutos, atque vbi tot habebant aduerſarios, ſpe promiſſionis Spiritus ſancti eos exhilarat & alligat, quæ viatoribus eſt peropportuna, quæ inſtar iuuenum in ſpe viuere debent. Decebat etiam eos, qui ad indicendum mundo bellum mittebantur, & ad dimicandum cum rectoribus, & poteſtatibus tenebrarum harum, vt arma de manu Dei expectarent, & acciperent.

Apoſtolis cur dictum Ieroſolymis vt expectarent promiſſionem Patris

Epheſ. 6.

Quare Chriſtus ſpiritum ſanctum vocet promiſſionem Patris.

Vocat autem Spiritum ſanctum cum eius ſingularibus donis ac muneribus promiſſionem Patris, non ſine cauſa. eſt enim triplex promiſſio; Hoſtis, Domini, & Patris. Hoſtis promiſſio, dæmonis eſt, ac mundi huius: qui vt decipiant, non ſua quaſi ſua promittunt, & exhibent, vt eis quaſi eſca deliniti ſeducantur. *Hæc omnia,* inquit dæmon, *tibi dabo, ſi cadens adoraueris me*: qui inſtar carnificis ſupplantat eum, ac præfocat, quem ad aſcenſum mouet. Eſt deinde Domini promiſſio: quia temporalia bona à Deo in veteri Teſtamento promittebantur, vt tanquam à Deo profecta illi tribuerentur: ſed ne ſumma putaretur illa promiſſio, melioribus data non eſt, quia quaſi pictura quædam, & imago futurorum erant. Illis ergo parua data ſunt, vt ad Euangelium diſponerentur. Extrema eſt promiſſio Patris de Spiritu adoptante in filios, & certiſſimo cœleſtis regni pignore atque arrha confirmante: Quam audiſtis, inquit, per os meum. Pater in propria perſona, & immediatè per ſe ipſum non loquitur, hinc Chriſtus ipſe dixit: *Neque vocem eius vnquam audiſtis, neque ſpeciem eius vidiſtis.* Sed olim locutus eſt per Angelos, & vt Apoſtolus ait, etiam in Prophetis, nouiſſimè verò locutus eſt nobis in Filio ſibi æquali, & conſubſtantiali, & qui multa vera quæ iam venerant, prædixerat. Hinc promiſerat: *Expedit vobis vt ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos*: Rurſus: *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis.*. Erat igitur Chriſtus os Patris, & electum, atque immediatum inſtrumentum, per quod fundebat oracula: ideò veriſſima erant, & maximè ſua quæ promittebat.

Promiſſio dęmonis ac mundi qualis. *Matth. 4.*

Quęnã Domini promiſſio.

Quæ Patris.

Ioann 5.

Pater vt olim Deus loquebatur. *Hebr. 1.*

Ioan. 16.

Ioan. 14.

Pater p quod os potiſſimũ oracula fundebat.

Quia Ioannes quidem baptizauit aqua. Declarat promiſſionem ab effectu, ſiue fructu collato, cum eo Ioannis, poſtquam inſinuauit magnam eſſe pollicitationem ex promittente, & ore ſiue interprete Patris Moyſen longè antecellente. Ioannes igitur, quo nullus maior inter natos mulierũ ſurrexit, aqua pura abſque ſpiritu baptizauit: nam illud Ioannis baptiſma ab illo Chriſti in eo differebat, nec erat vnum & idem gratiam conferens, vt fingunt Lutherani, dicentes quòd ex aqua nominatur, quatenus Ioannes illo vtebatur; ex ſpiritu verò quatenus Chriſtus illum adhibebat: quòd planè falſum eſt. Nam in primis non diceretur Ioannis, ſicut nec noſter dicitur Petri, aut Pauli: ſacra enim cæremonia Sacramenti, aut lex non dicitur niſi eius, qui poteſt effectum præſtare. Hinc diſtinctam dicimus eſſe legem Moyſis ab illa Chriſti, & baptiſmũ Ioannis ab illo Chriſti: Ioannes enim propterea dicitur in aqua, quia ille corporis ſordes abluere, quémadmodum ille Chriſti ſpirituales animi ſordes purgare poterat. Deinde Paulus minimè rebaptizaſſet etiam non credentes, quia Eccleſia non rebaptizat: quæ ſequenda eſt in vſu Sacramentorum. Tertiò, plures Ieſus non baptizaſſet, quàm Ioannes, ſi idem omninò erat baptiſmus. Quartò, ceſſaſſet præceptum Circunciſionis. Quintò, fruſtra fieret collatio Spiritus, & aquæ. Sextò, baptiſmus Ioannis præparatorius erat ad illum Chriſti, qui finis erat, & perfectio prioris; Finis autem differt à medio.

Matth. 11.

Chriſti baptiſma ab illo Ioannis, in quo differret.

Contra Lutheranos oſtenditur Chriſti & Ioãnis baptiſma vnũ & idẽ non eſſe, ſed varium, ac diuerſum.

Secundum argumentum. *Act 19.*

Tertium argumentum. *Ioan 3. & 4.*

Quartum ac quintum. *Gen. 12.* *Leuit. 12.* *Luc. 2.*

Sextum arg.

Differebant igitur illa baptiſmata, primò in inſtituente: nam Ioannis baptiſmi inſtitutor fuit homo ex Dei poteſtate, ille verò Chriſti ab eo, qui eſt Deus, & homo. Secundò, differebant in miniſtris: quia prioris ſolus Ioannes erat miniſter; ille verò Domini per infinitos diſpenſari poteſt miniſtros. Tertiò differunt tempore: quia ille Ioannis vſque ad carceris coniectionẽ, ſtetit, ille vero Chriſti ſtabilis eſt, & permanebit vſq; ad iudicium. Quartò, diſcernuntur illa baptiſmata ex parte recipientium: nam illud Ioannis ad Iudæos vſum rationis habentes, & fortè ad maſculos tantùm ſpectabat, nihil quippè de fœminis legimus ab eo baptizatis; at Chriſti baptiſma omnes, tam Iudæi, quàm Gentes, viri ac fœminæ, infantes & adulti, ſuſcipere lege coguntur. Quintò, differunt effectis: nam baptiſmus Ioannis conſtabat lotione corporis; vt homo concurreret ad prædicationem venturi Meſſiæ, & fieret baptiſmi Chriſti candidatus, ſe puluerem eſſe agnoſcens: hinc forma quoque diuerſa erat, ſi quæ tamẽ erat: at baptiſmi Chriſti effectus, ablutio ſordium animi erat, ſiue remiſſio peccati, & adoptio.

Ioannis à baptiſmo Chriſti primum diſcrimen.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

His poſitis, ſunt qui hunc locum ita exponant:

Quid ſit: Ioannes quidem

baptizauit aqua: vos autẽ baptizabimini Spiritũ ſancto, ſecũdum aliquos.
Luc. vlt.

ponant: Nolite putare vos nõ egere Spiritu conſolatore, eo quòd fortè baptizati eſtis à Ioanne: cuius baptiſmus erat in aqua tantùm, id eſt, poterat non quidem animi, ſed corporis ſordes expiare. Propter hoc plerumque baptiſmus ille in aqua dicitur, ad differentiam illius Chriſti, qui eſt in aqua, & Spiritu, vel in Spiritu. Et ideò oportet vos baptizari Spiritu ſancto, & indui virtute ex alto. Atque hic ſenſus procedit, eo poſito quòd Apoſtoli fuerint baptizati tantùm baptiſmo Ioannis, & non Chriſti.

Improbatur ille ſenſus.

Sed profectò non videtur hoc loco probari neceſſitas alterius baptiſmi Spiritus, per hoc quod non ſufficeret Ioannis baptiſmus: quia poſſet quis dicere quod ſufficeret baptiſmus Chriſti, cuius expertes dici non poterant Apoſtoli, ſi teneamus, eos etiam fuiſſe à Chriſto baptizatos, vt congruè alios poſſent baptizare, vt dicitur Ioan. 3. Cùm prius Dominus cœperit facere, quàm docere, & vel ipſe prius baptizari propterea à Ioanne voluerit. Nam quod dicitur Ioan. 4. *Quanquam ipſe baptizaret, ſed diſcipuli eius*, intelligẽ ipſum non baptizare vt plurimum, at publicè. Licet ſine hoc potuiſſent (queadmodum Moyſes non Sacerdos, vnxit Aaron in Sacerdotem) illos quoque fuiſſe à Chriſto baptizatos, indicat verbum Domini, dicentis: *Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus.* In quæ verba Auguſtinus epiſtola ad Seleucianam rectè ſcribit: *Neq; enim miniſterio baptizãdi defuit, vt haberet baptizatos ſeruos per quos cæteros baptizaret, qui non defuit memorabilis illius humilitatis miniſterio, quãdo lauit pedes, & petenti Petro, vt non tantùm pedes, verũ etiam manus & caput ei lauaret, reſpondit: Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus: vbi intelligitur quod iam Petrus baptizatus fuerat.* Hæc ille. Gregorius quoque ad Theotiſtam Patritiam hæc verba edilſerens, ait: *In Euangelio Dominus dicit: Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Si igitur peccata in baptiſmate funditus minimè dimittuntur; quomodo is qui lotus eſt, mundus eſt totus? Totus enim mundus dici non poteſt, cui de peccato aliquid remanſit.* Hæc illi Patres. Et quia illis in cœna diſpenſauit Euchariſtiam, & promouit illos in Sacerdotium, vt hoſtiam ſalutarem Noui Teſtamẽti poſſent offerre, & peccatores in foro pœnitentiæ abſoluere: ad quæ Sacramenta nemo admitti poteſt, niſi Baptiſmo tinctus: nec par erat, Apoſtolos pulchro characteris dono priuari, quo excellenter ad Chriſtum pertinere deſignarentur. Ideò, hanc ſententiã vt probabiliorem & veriorem ſequimur,

Ioan. 3.
Illud Ioannis de Chriſto: Quanquam non ipſe baptizaret, ſed diſcipuli eius, quomodo verum ſit.
Leuit. 8.
Ioan. 13.
Quid Auguſtino: Qui lotus eſt, nõ indiget niſi vt pedes lauet.
Aug. epi. 108. à med. tom. 2.
Greg. li. 9 regiſt. epiſt. 31. pr. ꝑ ſin. t. 2.
Luc. 22.
Ad quænam Sacramenta nemo niſi baptizatus poſſit admitti.
Alter ſenſus probabilior.

& ſic ſenſus verborum Chriſti alius erit: pro quo profundius erit de Dei prouidentia cogitandum. Nam Pater æternus, miſſurus Filium ſuum pro mundi redemptione, præmiſit præcurſorem Ioannem, qui vita, & geſtis præpararet ei viam: cuius baptiſmus in aqua ad Chriſti baptiſmum, qui Spiritum continet, præpararet, per quem ſuus ille euacuandus erat. Sed præter illum primum, & omnibus communem Chriſti baptiſmum, quo fideles initiantur, & nouam vitam inchoant, prophetauerat Ioannes, alium Chriſti baptiſmum, quem ignis vocauerat, de quo Matthæus: *Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igni:* & de quo Dominus dixerat: *Ignẽ veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur?* Cuius baptiſmi non fuit præparator, & præcurſor Ioannes, ſed Chriſtus ipſe, quia ad prædicta verba ſubiunxit. Baptiſmo habeo baptizari: & quomodo coarctor vſq; dum perficiatur? ac ſi apertiùs dicat: antequam veniat ille ignis baptiſmus, oportet me eodem baptiſmo baptizari: quod factum eſt in Cruce, vbi comparauit hunc baptiſmum Spiritus ſancti, & ignis, id eſt, Spiritus ſancti, qui non vlterius in columba, ſed in igne apparebit. Quo ſignificatur vis, ac vehementia Spiritus, quæ erit quaſi ignis, vt iam non ſit baptiſmus pœnitentiæ, vt ille Ioannis in aqua, aut baptiſmus communis aquæ, & Spiritus, per quam inchoatur noua vita, ad quem præparauit Ioãnes, ſed ſit baptiſmus perficiens, ac perfectorum, ſimilis illi, quo Chriſtus in Cruce baptizatus conſummauit omnia. Decebat quippè vt tantus Imperator duces ſtrenuos & aliorum perfectores haberet; quod non poterat fieri, niſi per hunc ignem conſummatum. Hic ergo baptiſmus Spiritus, quem mundus non poteſt accipere, aliquam præparationem exigebat: Dominus ergo præparator eius fuit, cruce, & meritis obedientiæ atque oratione ſua obtinens, vt veniret. Sunt igitur duo Chriſti baptiſmi, vnus in aqua, ſecundus in igne Spiritus ſancti, præter illum Ioannis, cuius perfector fuit Chriſtus baptizatus in aqua, & baptiſmum in aqua, & Spiritu ſancto inſtituens. Rurſus Dominus in cruce plenus Spiritu, atque hoc igne ardens, præparauit nobis perfectum ignis baptiſmum. Meminit ergo baptiſmi Ioannis, qui tantùm eſt in aqua, & illius ignis, qui ſolum eſt in Spiritu. Prætermiſit illum Chriſti communem in aqua, & Spiritu, quòd hic ad rem non faceret: mentionem fecit illius Ioannis, quòd ille prædixiſſet Chriſtum baptizaturum in Spiritu ſancto, & igni. Eſt ergo ſenſus,

Ioannes Baptiſta viam Domini vti præparare debebat.
Eſa. 40.
Matth. 3.
Matth. 3.
Luc. 12.
Chriſti baptiſmi in igne præparator ſolus fuit.
Matth. 3.
Baptiſmus Spiritus ſancti cur ignis voce declaretur.
Ioan. 19.
Supra 14.
Duplex Chriſti baptiſmus.
Matth. 3.

Expectate aduentum noui Spiritus ad rerum perfectionem, quia ſupereſt ille baptiſmus, ad quem non Ioannes præparauit in aqua baptizatus: at vos hunc ignem, quo baptizandi eſtis, accipietis, quem ego præparaui, & perfeci ſolus. Ideo hic paucorum eſt baptiſmus, & excedit communem omnibus Chriſti baptiſmum, vt ignis aquam: quod videtur in victoria carnis, mundi, ac Satanæ excellentiori conſiſtere; & quia plus penetrat ad immunditias deliteſcentes, ſanandas & incendendas, quos effectus aqua non præſtat. Eſt enim hic ignis baptiſmus perfectio quædam baptiſmatis Chriſti in aqua, & Spiritu.

Ignis baptiſmus quis ille.

Quod ergo dixit Matthæus, baptizabit in igni, alludens ad Spiritum ſanctum in forma igneæ linguæ; dandum Dominus hoc loco explicat, dicendo, *Baptizabimini Spiritu ſancto*. Et Propheta Ioël alludens dixerat, *Effundā de Spiritu meo ſuper omnem carnem*. Effundere enim, eſt metaphora aquæ ſpiritualis baptiſmi: dicendo autē, De Spiritu meo, ignem Spiritus ſancti, quo baptizati fuerunt in die Pentecoſtes ſignificat. Nec nouum eſt Spiritū ſanctum aquę ſymbolo deſignari: hinc Chriſtus, flumina de ventre credentis in ipſum aquæ viuæ, prædicit orituta: quod dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Baptizabimini dixit, modeſtiæ gratia, non, Ego vos baptizabo. Reprehendit Auguſtinus epiſtola ad Seleucianam, legentes, baptizabitis, aut incipietis baptizari: & legendum eſſe iuxta Græcos codices, baptizabimini. Hic videtur mihi germanus huius loci ſenſus. Quem confirmat quod adiecit: Nō poſt multos hos dies, & quod præmittitur, Ab Ieroſolymis ne diſcederent, ſed expectarent promiſſionem Patris; atque in hunc modum interpretatur Petrus hūc locum Actor. 11. dicens: *Cùm autem cœpiſſem loqui, cecidit Spiritus ſanctus ſuper eos, ſicut & in nos in initio. Recordatus ſum autem verbi Domini, ſicut dicebat: Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autē baptizabimini Spiritu ſancto.* Hæc ille, indicans baptizari Spiritu ſancto, nihil aliud eſſe quàm recipere Spiritum ſanctum.

Quid ſit illud Ioannis de Chriſto: Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igni.
Act. 2.
Ioel. 2. & Act. 2.
Ibidem.
Auguſt. epiſt. 108 ſub init. tom. 2.
Act. 11.
Baptizari Spiritu ſancto, quid Auguſtino.

Addit, *Non poſt multos hos dies*. Ab aſcenſione mea, & videbitis efficaciam huius meæ orationis, qua rogabo Patrem, vt aliū Paracletum det vobis: qui nequaquàm eſt omnium, nec notus omnibus, niſi his qui accipiunt. Certum autem diem non prædixit, quò illos redderet vigilantiores, vt ſolent facere qui auidè expectant quod amant. Nam ſi longum prædixiſſet tempus, nequaquam ſe tædio victi præparaſſent: ſi autem breue, ac certum, nō laborarent expectatione, vigiliæ, & patiētiæ merito, quæ tamen interim proſunt.

Ioann. 14.
Quare Chriſtus certum diē non prædixerit miſſionis Spiritus ſancti.

Poſt Chriſti autem diſceſſum miſſus eſt Spiritus ſanctus; vt à glorioſo, & orante veniret Domino, & magis purgatos, & capaces inueniret; & ne occuparetur Spiritus in præſentis carnis motibus extinguendis; vel ne contriſtaretur in diſceſſu ab ea. Hoc autem verbo, Non poſt multos hos dies, iugularetur hæreſis Montani, & Priſcæ, & Maximillæ eius propheti ſſarum, aſſerentis quòd in eas Spiritus ſanctus deſcenderit, non in Apoſtolos: vt Auguſtinus libro de hæreſibus ad Quoduultdeum docet. Idem quoque figmentum ſectati ſunt Manichęi, qui in ſe ſolis, non in Apoſtolis promiſſionem de Spiritu ſancto impletam docebāt: vt Auguſtinus eodem libro tradidit. Vaniſſimum porrò eſt ſomnium Mahometi omnium hominum impuriſſimi, qui nomen ſuum expunctum de Euangelio à nobis querebatur, & pro nomine Mahometi poſitum nomen Paracleti. An poterat eſſe magis aduerſum quicquā Spiritui ſancto, quàm obſcœnus ille, & ſpurcus homo, in quo tantum caro, & carnis effrænes voluptates ita regnarunt, vt vix in illo ſpiritum fuiſſe humanum, nedum diuinum, credere poſſis? Etſi autem datus prius eſſet Spiritus, iuxta illud prima die reſurrectionis dictum: *Accipite Spiritum ſanctum*: nec enim interpretādum eſt, accipite, id eſt, accipietis; ſed quia data fuit tunc poteſtas abſoluendi à peccatis in foro pœnitentiæ, & ad prædicandum: poſteà tamen datus eſt ad ſublimem quandam ſapientiam, & inſignē charitatem cum plenitudine chriſmatum ad re ipſa præſtandum munus ſuum Apoſtolicum cum dono linguarum, & ſignorum: qua ratione nō omnibus eſt communiter tributus. Nam etſi omnes baptiſmo Chriſti renati per Confirmationis Sacramētum, donorum Spiritus pro ſuo captu, ac modulo capaces redduntur; in illa tamē ingentium donorum effuſione, qua collatus fuit Apoſtolis ad rectè defungēdū Euāgelico munere, paucis fuit ſemper fuit cōmunicatus; ne quiſquā mirari valeat, quòd dixerimus hunc ſpiritum paucorum eſſe.

Cur poſt Chriſti diſceſſum non ante, miſſus ſit Spiritus ſanctus.
Montani hoc loco, & Manichæorum quæ dogmata cōfut...
Auguſt. li. de Hæreſ. c. 26. tom. 6.
Auguſt. Ibid. c. 46.
Aduerſus vaniſſimum quoddā Mahometi figmentum.
Aliter ante aſcenſionem Chriſti, aliter poſt illam, Apoſtoli accepere Spiritū ſanctum.
Ioan. 20.
Act. 2.
Spiritus ſanctus quare paucorum eſſe dicatur.

Igitur qui conuenerant, interrogabant eum, dicentes, Domine, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael: Hic eſt initium libri huius: & proptereа ſupplēdum eſt, vt de actis, & dictis diſcipulorū Chriſti dicamus. Qui autē cōuenerant, aut quingenti fratres erant teſtes aſcenſionis, ex quibus centum & viginti ad electionē Matthiæ aſſumpti ſunt: qui omnes ſpiritum accepere ſanctum, quò-

Qui ſint iſti qui conuenerant
1. Cor. 15.
Act. 1.

tot ſimul petẽtibus nihil denegaret, & quia omnes, vt capaces æternitatis, præcognoſcere quæ futura ſunt, expetimus, vel paulatim mẽdicare, quæ vno momento in gloria plenè ſciemus. Idcirco inſtabant interrogando. Et Dominum vocant. Ante paſſionem communiter Magiſtrum vocabãt; poſt reſurrectionem verò plus reuerterbantur, & vt plurimum Dominum appellabãt: niſi quod Maria perturbata dixit, Rabboni: vnde & repulſam tulit, audiuitque: *Noli me tangere: nondum enim aſcendi ad Patrẽ meum.* Hi etiam ſpiritu ſeruituris adhuc tenebantur: quem in Pentecoſte exuerunt. *Si in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael?* Græcè Iſrael, eſt Dãdi caſus; habet enim τῷ Ἰσραήλ: intelligebant enim regnum captiuitatis, quo ſeruiebãt Romanis, aliquando de ceruicibus ſuis depellendum, & Iudæis regnũ, & imperium ſuper alios dandum. Quid his verbis interrogauerint Apoſtoli, ſatis exploratum non eſt. Quidam dicunt, nec illos quidem quid dicerent, intellexiſſe. Quod nõ eſt veriſimile: quia reſpõſio Domini interrogationi minimè conueniret. Alij verò ſenſerunt, illos interrogaſſe de die iudicij, vt inſinuat Auguſtinus ad Heſychium. Quod vſquequaq; non placet, quoniam acceperant iam à Chriſto, quòd illa dies nõ eſſet reuelanda. Item alij de regno ſpirituali illos exiſtimant interrogaſſe. Quod etiam minimè probabile videtur, qui nondum ſpiritum carnis exuerant, nec per Spiritum ſanctũ renouati erant, vt ſpirituale regnum Iſraelis reſtituendum cogitare poſſent. nec reſponſio Chriſti reprimens eorum curioſitatem eſſet ad rem, cùm rem perutilem ſciſcitarentur. Aliud ergo interrogarunt, vt rectè docet Chryſoſtomus. Quod vt intelligas, accipe primùm, à multis Scripturis caſum, & ruinam domus, ſeu regni Iſrael, & cum hoc reſtitutionem, reſtaurationemve per Meſſiam futurum promiſſam eſſe. Deinde accipe, Iudæos ſectantes quæ carnis ſunt, vocemq́ue Spiritus non intelligentes, inuolui plerunque, atque implicari. Cogitabant enim domum Iſrael reſtituendam per Meſſiam in regnum ſuum temporale, & ad proſperitates, & felicitates terrenas reuocandam. Atque hoc expectabant ipſi, ſi modò eſt expectare, nihil aliud quam cõmoda vitæ præſentis expetere: in quo ſanè ſe miſeriores eſſe omnibus hominibus apertè prodebãt. Quid enim prodeſt his qui mortui ſunt, & aſſiduè in ſeruitute moriuntur, eiuſmodi felicitas, ac regnum? Secũdò, errabant quoque ex duobus Chriſti aduentibus vnum efficientes, quo reſtituendus ſit Iſrael: ex quo Scripturæ ab eis redditę ſunt vix intelligibiles.

Chr Apoſtoli Chriſtum ferè ab aſcenſione Dominum vocabant, nõ Magiſtrum. *Ioan. 20.*

Act. 1.

Quid Apoſtoli Dominum interrogarint dicentes: Si in tẽpore hoc reſtitues regnũ Iſrael

II. opinio. *Auguſt epiſt. 78. prope init. tom. 2.*

Matth. 24. III. opinio.

IV. opinio. quæ magis probatur. *Chryſ. lib. 1. in Act. 1, c. 5.*

Iudæi regnum Iſrael quale per Meſſiam reſtituendum expectabãt rudes & ignari.

In quo Iudæi miſerabiliores erant omnibus hominib *1. Cor. 15.*

Quamobrem duo ſunt Meſſiæ ſtabiliẽdi aduentus: Primus in infirmitate, qua venit ad lucrandum nos, & vniuerſum mundum, potiſſimùm verò populum Iſrael, ſi per ipſum non ſtetiſſet. Nam Dominus dixerat: *Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael.* Sed ex illo aduentu ſunt conſecuta duo: aliud quidẽ per accidens, aliud verò per ſe. Per accidẽs quidem fuit, vt reprobaretur Iſrael, quia noluit Chriſtũ recipere volentem illos congregare, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas ſuas. Intellige autem reprobatum Iſrael, ſaluis reliquijs. Fuit autẽ per accidens, quia Chriſtus per ſe venerat in eorum ſalutem: verũ propter eorum duritiem, & impietatẽ factus eſt eis in ruinam, vt maneant tanto tempore excæcati. Per ſe verò conſecuta eſt Gentium vocatio. & electio, inque verum regnum Iſraelis inſitio.

Duo Chriſti aduentus in Scripturis celebrrimi.

Matth. 15.

Prior Chriſti aduẽtus quid mali Iudæis, quid boni Gẽtib peperent.

Infra 23. & Luc. 13. Rom 11.

Ibidem.

Interrogatio ergo illorum fuit de reſtitutione Iſraelis carnalis in regnum ſuum temporale. Vnde euntes Emmauntem, dicebant, quaſi iam à ſpe cecidiſſent ſua: Nos autem ſperabamus, quia ipſe eſſet redempturus Iſrael. De hoc etiam regno ſecundũ carnem concepto petebat mater filiorum Zebedæi, vt vnus ſederet ad dexteram ſuã, & vnus ad ſiniſtram in regno ſuo. Hoc etiam comprobat Lucas, qui cap. 19. de aduentu Domini in Ieruſalem ſcribit: *Hæc illis audientibus adijciens dixit parabolam* (videlicet de decem minis) *eò quod eſſet prope Ieruſalem, & quia exiſtimarẽt quod confeſtim regnũ Dei manifeſtaretur.* Chriſtus tamen pro ſua ſapientia noluit eorum tarditatem, & modicum fructum reprehẽdere vt alias fecit, cùm dixit: *Tanto tempore vobiſcum ſum, & nõ cognouiſtu me?* & alibi: *O generatio incredula, quandiu apud vos ero? quandiu vos patiar?* Ne eos videlicet mœrore, & anxietate confectos relinqueret. Noluit etiam eis aſſerere ſe regnum temporale habere, quòd verum non eſſet: ne rurſus negare ſe tale regnum non habere, nec ſcandalizarentur, & vt interim ea ſpe alerentur, donec veniret Spiritus Domini, qui vniuerſa reſeraret: ſed vanas, & curioſas eorum quæſtiones in locum communem digrediens, ſalubri quodam dogmate eluſit. Olim ad matrem filiorum Zebedæi regni dexteram, & ſiniſtram poſtulantem dixit; *Neſcitu quid petatis:* & Cleophæ dicenti, Nos *autẽ ſperabamus, quia ipſe eſſet redempturus Iſrael,* dixit: *O ſtulti, & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti ſunt Prophetæ,* quos malè intelligebant, tale quoddam imperium, & temporale

Luc. 24.

Matth. 20.

De quib hoc loco Diſcipuli, vt olim à Chriſto nõ fuerint reprehenſi. *Ioann. 14. Marc. 9.*

Qua de re hic tunc fuerint reprehenſi.

Matth. 20. Luc. vlt.

Matth. 24.

porale Meſſiæ putantes. Et rogantibus de die illa,& hora,dixit neminem ſcire, nec Filium hominis:vnde ad vigilantiam hortatus eſt,& ſobrietatem. At hic anxios de regno Iſraelis ad inſtructionem Spiritus ſancti reiicit:longum enim eſſet & incommodum paranti diſceſſum, ſtultam de reſtitutione carnali Iſraelis opinionem conuellere.Ergo Deo,ait,hæc permittite, vos quæ veſtra ſunt,curate:non deerit ille promiſſis, reſtituet regnum Iſraeli, ſed ſuo modo,loco,& tempore. Rectè proinde hic dixit Chryſoſtomus:*Doctoris*,inquit,*eſt*, *docere non quæ diſcipuli petunt*,*ſed quæ expedit*.

Chryſoſt. hō. 1. in Acta,to 3
Doctoris officium.
Matth. 9.
Ibidem.

Quare Dominus initio parcebat diſcipulis ſuis imperfectis adhuc, nolebatque vt Apoſtoli ſupra legis onera ieiunarent: Nemo,inquit, immittit commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus:&; Cùm auferetur ab eis ſponſus, tunc ieiunabunt. Atque ita ipſis oſtendebat de alio regno loqui,quam de temporali:quanquàm cõpertum,& clarum erat Iudæos tũc in regnum tẽporale minimè eſſet reſtituendos, ſed potiùs deſolandos,&,vt prædixerat, templo, atque ciuitate deſtituendos. Adhæc, etſi ab Apoſtolis omnes fuiſſent conuerſi, vel quandoque conuertantur;regnum tamen temporale nõ eſt pars promiſſionum Noui Teſtamenti. Nam cùm media dirigenda ſint iuxta id, quod finis exigit, & in alijs Chriſtianis, in quibus regnum ſpirituale Chriſti ſitum eſt,videamus pugnas; & bella contingere,& bonos plerunque vinci à malis,& infidelibus,ſiue vt puniantur, ſiue vt exerceantur: nihil certè de regno temporali Iudæorum etiam iam Chriſto inſitorum,ſtatuere volebat. Hæc autem propterea ſcripta ſunt; vt intelligamus quã ſit difficile animos hominum exuere temporalium amorem. Quia enim ratio ſenſum habet vt præceptorem,temporeque ſeniorem, & viribus robuſtiorem, ſine ſpiritu non ei contradicit in amore temporalium. Hinc quoque diſcimus orare,vt veniat ille igneus Spiritus,conſumens omnes huiuſmodi in nobis terrenas cogitationes. Scriptum eſt etiam propter eos,qui in eum gradum aſcendunt,vt ſit illis mundus crucifixus,vt & ipſi diſcant alios miſerari, quibus nondum datum eſt hoc intelligere. Dominus enim miſertus eſt hoc loco Apoſtolorum,quorum aduerſus petulantiam, curioſitatemq; placidè reſpondens,dixit:*Non eſt veſtrum noſſe tempora*,*vel momenta*, *quæ Pater poſuit in ſua poteſtate*. Differunt inter ſe tempora,& momenta,etiam in Græca lingua, vt docet beatus Auguſtinus ad Heſychium, dicens:*Noſtri autem vtrumque hoc verbum* (*tempora appellant*.*ſiue*,χρόνους,*ſiue* καιρούς.*cũ habeant hæc duo inter ſe non negligendam differentiam*. Καιρὸς *quippe*,*appellant Græci tempora quidem*, *non tamen quæ in ſpatiorum voluminibus tranſeunt*,*ſed quæ in rebus ad aliquid opportunis*, *vel importunis ſentiuntur*;*ſicut meßis*,*vindemia*,*calor*,*frigus*,*bellum*,*& ſi quæ ſimilia*;χρόνους *autem*, *ipſa ſpatia temporum vocant*, *& hoc certè ipſi Apoſtoli non ita quæſierunt*, *quaſi vnum nouißimum diem*,*vel horam exiguam diei partem ſcire voluiſſent*,*ſed vtrum iam eſſet opportunum tẽpus*,*quo regnum repræſentaretur Iſrael*. Hæc ille. Tempora ergo, ſiue χρόνους vocauit ſpatia certa,vt ſecula,annos,menſes, dies, & horas;momenta verò,ſiue καιρούς, articulos, opportunitates, ſiue occaſiones intelligit aliquid faciendi,vt illud; *Nondum completa ſunt iniquitates Amorrhæorum vſque ad præſens tempus*:&,*Nemo miſit in illum manus*,*quia nondum venerat hora eius*. Eſt igitur ſenſus: Non eſt veſtrum,ſiue veſtræ facultatis, & intelligentiæ,ſcire tempora, & momenta, quæ Deus occultauit:quia intellectus tantũ poteſt prænoſcere futura quæ habẽt cauſas naturales. Non eſt etiam,nobis neceſſarium, quia ſatis eſt noſſe terminum quò tendendum eſt,& viam quę eo ducit. Rurſus non eſt vobis expediens, vt relictis neceſſarijs,in his, quæ cognita non reddunt felices,neq; ignorata infelices, ſitis curioſi. Si enim cor hominis nemo nouit præter ipſum hominem;quæ pendent ex Dei voluntate,quis valebit aſſequi? Hinc Philoſophi maximè hallucinati ſunt ea definiẽtes, quæ minimè intellectu potuerunt aſſequi, vt de mundi creatione,& eius fine, ac prouidentia. Et penè omnia magna Deus,vt plurimũ voluit eſſe occulta quantum ad horam,& occaſionem. Quemadmodum Angeli primò creati cum materia prima,neſciebant quando, quaque occaſione reliqua eſſent condenda, aut quod Lucifero obſtinatè peccante, dicturus erat Deus,*Fiat lux*: Et tunc non tantùm circa corporea,ſed etiam circa ſpiritualia lux à tenebris diuiſa fuit. Idem dicendum de die diluuij,eiuſdemque ceſſationis,de hora vocandi Abraham, & deducendi illum de AEgypto, dandi legem filijs Iſrael, aut illos in Terram Promiſſam introducendi;denique horam incarnationis, paſſionis,reſurrectionis, aſcenſionis, miſſionis Spiritus ſancti, excæcationis Iudæorum, vocationis Gentium, beneficiorum vniuerſalium,aut flagellorum, iudicij particularis,aut vniuerſalis ſibi ſoli notam eſſe voluit; vt ſimus ſemper parati, & ne conuerſionem metu extortam in fine edamus;ad hæc vt fides nõ habens experientiã

Infra 24.
Ad Nouũ Teſtamentũ.(vt olim ad Vet.) rerũ tẽporaliũ promiſſionẽ minime pertinere.

Tẽporaliũ rerũ amor quã hæreat cordibus humanis, & quare.

Quorũ ſit alios miſerari.
Galat. vlt.

Tẽpora,& momenta quid inter ſe differant ſecundũ Auguſtinum.
Auguſt. epiſt. 78. ſub init. tom. 2.

Quæ tẽpora vel momenta diſcipuli noſſe prohibentur.

Geneſ. 15.
Ioan. 7.
Noſtrũ cur nõ ſit noſſe tempora, vel momẽta à Deo præſtituta.

1. Cor. 2.
Error Philoſophorum vnde.

Angeli primum à Deo conditi quid ignorauerunt.

Gen. 9.
Infra 8.
Infra 21.
Exod. 16.

Quæ ſibi ſoli Deus nota eſſe voluerit,ac nobis incognita, & quare.

ſtimonium, quod erat.

veſtram gloriam tali Spiritus dono ornati, certum de me teſtimonium perhibebitis, de mea ſingulari doctrina, integritate vitæ, ſignorum operatione, paſſione, reſurrectione, atque aſcēſione, ac de vtriuſq; naturę vnione, & proprietatibus; vt me Deū, & hominem in vna verba hypoſtaſi, vniuerſi per vos agnoſcant. Digni autem fide, & omni acceptione erant hi teſtes, vt docet Euſebius in libris De demonſtratione Euāgelica. Primò, quia eorū numerus erat duodecim, deinde ſeptuaginta, poſteà centum viginti, & quingēti fratres, ac per eos conuerſi; cū tamen in omnibus negotijs ad fidem faciendam, pauci teſtes ſufficiant.

Apoſtoli etiã quales teſtes extiterint, ſecundum Euſebium.

Matth. 10. Luc. 10. Act. 1. 1. Corint. 15.

II. Apoſtolorum teſtimonij de Chriſto conditio. 1. Cor. 1.

Deinde videntur veraces fuiſſe, quia ſimplices erāt, & idiotæ, & quæ parum honorifica, imò ſecūdum mundum probroſa erāt, de Chriſto teſtati ſunt, ac de ſeipſis. Vnde Chriſti paſſionem, quæ Iudæis fuit ſcandalum, & Gentibus ſtultitia, ampliori oratione deſcripſerunt, ſuam verò ipſorum incredulitatem, timorem, & fugam conſiteri non erubeſcunt: & Marcus Petri diſcipulus negationem ſui magiſtri, non autem confeſſionem commemorauit: Matthæus ſe publicanum apertè confeſſus eſt, ſeque poſt Thomā Apoſtolum collocat; cùm tamen Lucas eum nomine Leui deſignet, & Thomam ei poſtponat. Petrus quoque & Ioannes currentes ad ſepulchrum, ingenuè fatentur reſurrectionis myſterium nōdum ſe compertum habuiſſe. Quare qui talia de magiſtro ſuo, ac de ſeipſis teſtati ſunt, digni profectò ſunt, quibus in alijs, quæ enarrārūt, credatur.

Matt. 26. Eorundem de ſeipſis obſcura admodum, & vilia teſtimonia. Marc. 14. Matth. 9. Infra 10. Luc. 6. Ioan. 20.

III. conditio.

Tertiò, vitam ſanctiſſimam degebant, & vniuerſa mūdi amabilia vſque ad vitam ipſam, quæ chariſſima eſſe ſolet, contemnentem: quòd nequaquam præſtarent pro vllo commodo vitæ huius, quod illis vita functis non foret vtile, ſummeque & hic, & ibi fuiſſet noxium. Quare Iulianus adhuc Gentilis, cùm videret fortiter noſtros pro Fide occumbere; agnouit animos illorum defæcatos, puros, atque Deo plenos. Impius enim, aut malus nonniſi ſenſus voluptatem, aut honorem, aut vtilitatē conſectatur.

Iuliani Imp. adhuc Ethnici, de ſanctis Martyrib. teſtimonium. Impiorum mores.

IV. conditio. Act. 19.

Quartò, doctrina, quam prædicabant, legi Naturæ, atque Moſaicæ conſona erat, omneque mendacium, ac ſuperſtitionem deteſtans, libroſque curioſa, ac magica cōtinentes comburens; quadransq; teſtimonio Spiritus etiam virtutes perfectes complectebatur.

V. atque poſtrema.

Poſtremò habuerunt ſigna ſolida, vera, vtilia, & multa in nomine Chirſti, & ad eius doctrinam, & gloriam illuſtrandam patrata, ad mundū pertrahendum, hoc eſt, ſapientes, potentes, rudes, ac plebeios; ſolaque via ſuaſionis, & hortationis tam ardua, & recondita vti crederentur, atque ſuſciperentur, effecit: cùm aliæ hominū ſectæ aut delectatione, aut metu, aut ſucceſſione minora ſuaſerint. Et Philoſophi, qui tātùm in perſuadendo valebant, vix vnum aut alterum ad opinandum, ſuaq; dogmata tuēdum, non autem ad parendum, & vitæ modum cōmutandum pertraxerint: niſi fortè neſcio quem Democritum, qui patriam afflictam reliquit, & Thebanum Craterem diuitias ſuas ſine fructu in mare demergentem velint iactare.

Sectæ Philoſophorum.

Iam vide vbi ſint teſtimonium reddituri. Primò in Ieruſalem, deinde in Iudæa, tertiò in Samaria, & denique vſque ad vltimum terrę. Primò quidem in Ieruſalem, ob gratuitam electionem Patrum: & ea poſita, ob Patrum merita, & maximè Chriſti eorum miniſtri. Fuit ergo primò Iudæis prædicandū, vt Paulus inquit: Vobis oportebat primùm loqui Verbum Dei: atq; hoc ob legem ſeruatam, quę pædagogus erat in Chriſto. Boni quoque inter eos melius inſerti ſunt ſuæ oliuæ, quemadmodum alij peius obcęcati ſunt. Vnde ex eis multi conuerſi ſunt, in primis tria millia, deinde quinque millia, & Iacobus dixit Paulo: Vides frater, quot millia ſunt in Iudæis qui crediderunt. Dicitur etiàm quòd multa turba Sacerdotum obediebat fidei. Nominantur etiam Eccleſię Iudææ: licèt tempore Auguſtini iam non eſſent ampliùs, quia ſeminati in Chriſto reliquerunt filios ſpiritus, non carnis. Caſti fuerunt, & pauperes, verbique Dei annuntiatores. Prius autem incipiēdum erat à Ieroſolyma; vt, vbi crucifixus fuerat Dominus, ibi primùm Chriſti bonitas appareret, & ſuauius inde in alios deriuaretur. Inter Gentiles autem, prius prædicatum eſt in Samaria: quia illi licèt imperfectè legem habuerant pædagogum: iuuatque ad Euangelium, nōnihil luminis habuiſſe, ac Dei cultum ex parte obſeruaſſe. Sunt autem conuerſi ad Chriſtum Samaritæ, ſi Chriſtum per eos tranſeūtem, & prædicantem ita ſuſceperunt: vnde ad eos ampliùs inſtituendos, & Spiritu ſancto donandos, Petrus, & Ioannes Apoſtolorum Principes deſtinati ſunt. Fuerunt autem Samaritæ ſub lege ferè per 760. annos, ſicut Iudæi 1545. lege data: ſi verò ad Abraham ſupputes, ferè per duo annorum millia. Denique prædicatum eſt vſque ad vltimum terræ, id eſt, ad vicinas vſque Oceano partes, & per eos, vel per ſucceſſores eorum impletum eſt hoc, vel ali-

Apoſtoli cur primū in Ieruſalem de Chriſto teſtimonium ferre debebant.

Act. 13.

Galat. 3. Quinam ex Iudæis olim in Chriſtum crediderint. Rom. 11. Act. 3. Infra 4. Infra 21. Supra 6.

Cur deinde in Samaria Apoſtolis prædicandum erat.

Ioan. 4.

Act. 8.

Samaritæ, atque Iudæi ſub lege quamdiu vixerint.

Vſque ad vltimum terræ quando fuerit

quando

prædicatum, ſitq; quamdiu prædicandũ.

quando erit implendum: ac tum venturum eſt regnum Chriſti ad iudicium: quod ſat fuit Apoſtolos initiatos fuiſſe, licèt eius tempora neſciuerint. Atque ita dictum eſt: *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangeliũ omni creaturæ*, licèt olim ab initio præcepiſſet: In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitate Samaritanorum ne intraueritis: quia olim nondum acceperant virtutem Spiritus ſancti ad pugnandum contra idololatras, & gentes ſimulacrorum cultui vacantes. Proptereà eos tantum accedebant, qui Deum nouerant: poſteà verò ad omnes gentes deſtinati ſunt, pro quibus Chriſtus ſanguinem fuderat, & tantum deerant miniſtri qui eos euocarent. Quia verò Marcus ait, eos prædicauiſſe vbique, Domino cooperante; & Dominus apud Matthæum aſſeruerat: Et prædicabitur Euangelium regni in vniuerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus: & tunc veniet conſummatio, ſcilicet Ieroſolymæ: & Paulus ad Romanos docet: *Sed dico; Nunquid non audierunt: Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum; & in fines orbis terræ verba eorum*: & ad Coloſſenſ. Euangelium ait eſſe prædicatum in vniuerſa creatura, quæ ſub ſole eſt. Dicendum eſt Apoſtolos ſua prædicatione vniuerſum orbem colluſtraſſe: quanquàm aliquæ, licèt pauciſſimę fuerint nationes, vt teſtatur Auguſtinus libro De natura, & gratia contra Pelagianos, quibus nondum fuiſſet prædicatum. Sed tamen hoc maxima ex parte per eos impletum fuiſſe veriſimile eſt, reliquis verò paucis, quæ ſupererant, per eorum ſucceſſores prædicatum fuiſſe, vt tradit Auguſtinus libro De vnitate Eccleſiæ, & in epiſtola ad Heſychium.

Mar. vlt.
Matth. 10.
Cur olim Apoſtolis præceptum fuerit: In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorũ ne intraueritis.
Marc. vlt.
Matth. 24.
Rom. 10.
Pſal. 18.
Coloſſ. 1.
Quomodo vſque ad vltimũ terræ Apoſtoli prædicârunt: cum in plerisq; adhuc mundi partibus non fuerit prædicatum?
Auguſt. li. de natu. & grat. contra Pelag. c. 2 tõ. 7. circa med.
Idem in libr. de vnit. Eccl. c. 14 à med. eo. to. ante med.
Idem epiſ. 78. ſub fi. tom 2.

Regnum igitur Chriſti, extra quod nulli ſalus æterna patère poteſt, libenter ingrediamur: atque illud ingreſſi, caueamus ne vitioſis moribus noſtris ciues Babylonis efficiamus. Curemus etiam vt opera noſtra, & induſtria regnum Dei in alios propagemus, nec tantum in eos qui vicini ſunt, ſed etiam in eos, qui longè quemadmodum Apoſtoli non tantum in Iudæa, ſed vſque ad vltimum terræ prędicarunt; quo ita illuſtris cõſpicua, atque glorioſa reddatur doctrina IESV Chriſti Domini noſtri, cui cum Patre, & Spiritu ſancto ſit honor, laus, & imperium per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

Chriſti regnũ cur nobis ingrediendũ: in eoq; verſandũ quomodo.

(?)

TRACTATVS VIII.

In illa verba: *Tunc reuerſi ſunt à monte qui vocatur Oliueti, qui eſt iuxta Ieruſalem, Sabbati habens iter. Et cum introiſſent, in cœnaculum aſcenderunt, vbi manebat Petrus, & Ioãnes, & Iacobus, & Andreas, Philippus, & Thomas, Bartholomæus, & Matthæus, Iacobus Alphæi, & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi. Hi omnes erant perſeuerantes vnanimiter in oratione, cum mulieribus, & Maria mater Ieſu, & fratribus eius &c.* Actor. 1.

POSTQVAM Dominus prædictæ Apoſtolorum percontationi ſatisfecit, eosque à curioſa ſimilium indagatione reuocauit, confeſtim ſe in cœlum ipſis cernentibus recepit. Qua de re Lucas ſubiunxit: *Et videntibus illis eleuatus eſt; & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum, Cumq; intuerentur in cœlum euntem illum; ecce duo viri aſtiterunt iuxta illos in veſtibus albis. Qui & dixerunt, Viri Galilæi, &c.* Hanc autem Chriſti in cœlum aſſumptionem, & Angelorum deſcenſum, & exhortationem, conſultò hoc loco non interpretamur, quoniam in fine ſuperioris libri, cùm de hoc myſterio ageretur, amplè, ac luculenter à nobis fuerunt explicata. Ne igitur actum agamus, quæ iam expoſita ſunt, iterum exponendo, & quæ à loco dicto quiſque ſibi poterit, ſi volet, deſumere; præſenti loco initium dicendi ſumimus ab eo quod Apoſtoli, & fideles omnes, qui myſterio Aſcenſionis interfuerunt ab Angelis admoniti præſtiterunt. Nam omnes à monte Oliueti in ciuitatem Ieroſolymam ſe receperunt. Ait ergo Lucas: *Tunc reuerſi ſunt Ieroſolymam à monte qui vocatur Oliueti, qui eſt iuxta Ieruſalem, Sabbati habens iter.* Indicant Apoſtoli, nobis parendum eſſe Angelis ducibus noſtris ad ſalutem quã poſſident, de quibus Apoſtolus ait; *Nonne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus; in miniſteriũ miſſi propter eos qui hæreditatem capiũt ſalutis?* Venerunt igitur Ieroſolymam, vt gratias de tanto beneficio Deo agerent: vnde eos frequenter fuiſſe in templo, docet Lucas cap. vltimo ſui Euangelij. Adhæc, vt expectarent promiſſionem Patris, quam complèdam fore in ciuitate promiſerat, vt Lucas ibidem teſtatur. Demùm, vt de Sion exiret lex à Deo inſpirata, & ſcripta in cordibus, & verbum Domini prædicatione traditum, egrederetur de Ieruſalem. Et venerunt

Argumentum horum verborum.
Lib. 11.
Quo Apoſtolorum exemplo nos Angelis parere debeamus.
Heb. 1.
Ab mõte Oliueti, vbi Chriſtus cęlũ conſcẽderat, cur Apoſtoli fuerint reuerſi Ieroſolymã.
Eſai. 2.

Quid myſterij contineat hic Apoſtolorum à monte Olíueti reditus in vrbem Ieroſolymam.

nerunt à monte Olíueti, id eſt, oliuis confitis pleno: quia ex miſericordia nobis Chriſtus aſcendit, ſicut ob eandem ad nos deſcendit. Per fidem autem aſcenſionis Chriſti, vt aliquid myſticum dicamus, itur nobis ad Ieroſolymam cœleſtem. Et hoc à monte Olíueti: quia vbi copia eſt miſericordiæ, ibi pacificum, & quietum eſt iter ad cœlum. Portæ etiam geminæ ex oliua confectę erant, quibus erat ingreſſus ad Sancta Sanctorum: quia beati miſericordes; quoniam ipſi miſericordiam conſequẽtur. Duplex eſt autem miſericordia, altera ſpiritualis, altera corporea: & vtraque præmium ſuum habet in cœlo. Hinc Dominus eos ad poſſidẽdum regnum à mundi origine præparatum inuitat, quos comperit operibus miſericordiæ occupatos.

Matth. 5.

Duplex miſericordia, quæ nam illa.

Matt. 25.

Quid ſit illud: Sabbati habens iter.

Exod. 16.

Addit autem, Sabbati habens iter. Erat per Moſen à Deo præceptum; vt in die Sabbati quieſcerent, & non egrederentur de loco ſuo: & ne hoc nimis arctè, & iuxta rigorem acciperetur; per ſapientes definitum fuit, licere illo die ingredi duo millia paſſuum, eo quòd, cùm popul⁹ Iſrael in deſerto eſſet, caſtra ponebantur per circuitum tabernaculi Domini, & ab extremis caſtrorum ad illud tabernaculum, ſpatium intercedebat circiter duorum millium paſſuum, quod conficere licebat die Sabbati ad inuiſendum tabernaculum. His ſubſcribit Hieronymus, qui in epiſtola ad Algaſiam ita ſcribit: *Præterea quia iuſſum eſt, vt diebus Sabbatorum ſedeat vnuſquiſque in domo ſua, & non egrediatur, neque ambulet de loco in quo habitat: ſi quando eos iuxta literam cœperimus arctare, vt non iaceant, non ambulent, non ſtent, ſed tantum ſedeant, ſi velint præcepta ſeruare: ſolent reſpondere, & dicere: Rab, AKiba, & Simeon, & Hille, magiſtri noſtri tradiderunt nobis, vt bis mille pedes ambulemus in Sabbato: & cætera iſtiuſmodi, doctrinas hominum præferentes doctrinæ Dei.* Hæc Hieronymus. Quod autem tantum ſpatij emetiri liceret, ex eo probatur, quòd Bethania diſtabat à Ieroſolyma per ſtadia quindecim, vt docet Ioannes: quæ paullò minùs duobus milliaribus efficiunt, cùm teſte Plinio, octo ſtadia conficerent milliare. At verò Luc. 19. dicitur Ieſus appropinquare à Bethphage ad Bethaniã ad mõtem qui vocatur Olíueti: ex quo apparet, quòd tanta erat diſtantia à monte Olíueti ad Ieroſolymam, atque à Bethania. Sed quoniam illa duo milliaria plena non erant; Oecumenius in hunc locũ ſcribens: *Sabbati*, inquit, *iter, milliare vnum eſt: nã Sabbati iter, vt inquit Origenes in quinto Stromate, duorum millium cubitorum erat ſpatium, ac ſanctum tabernaculum, atque arca tantùm in territorium metatione ſpatium occupabat: tantaq́; loci diſtantia figere tabernacula conſueuerant: quòd ſanè itineris ſpatium ſanctum tabernaculum adorare volenti, Sabbati die obire vnicuique licebat.* Hactenùs Oecumenius, qui per vnum milliare fortaſſis intellexit Gallicum, quod duo Italica continet.

Quantum die Sabbati Iudęis è Ieruſalem digredi licebat.

Exod. 34.

Hieron. ad Algaſi. q. 10. ſub fin. tom. 3. circa med.

Vnde nam illud ſpatium colligi poſſit.

Ioann. 11.

Plin. l. 2 c. 32.

Oecum. in Acta

Origen.

Die Sabbati minimè in cęlum (vt Chryſoſtomus tradit) Chriſtum aſcendiſſe.

Non tamen die Sabbati contigit aſſumptio Domini, vt exiſtimat Chryſoſtomus: quia cùm eſſet quadrageſimus dies à Dominica reſurrectionis, non potuit aſcenſio contingere die Sabbati, ad deſignandam breuitatem eius: dixerat enim montem Olíueti eſſe prope Ieruſalem. ¶ *Et cùm introiſſent, in cœnaculum aſcenderunt.* Id eſt, cùm domum introiſſent (non enim aliorum ædes perreptabant) in altam eius habitationem ſcalis aſcenderũt: quæ cœnaculum dicitur, etſi in eis minimè cœnetur, vt teſtis eſt Feſtus Pompeius: eratque pauperum, & tenuioris fortunæ hominum: nam vt ille dixit: Rarus veni in cœnacula miles. Græcè dicitur ὑπερῷον, à loci ſublimitate: tenuiſſimoque ædificio, ac omni magnificentia carente contenta erat Apoſtolica ſimplicitas. Eratque talis locus editus perfectioris, altioriſque vitæ typus: ad quam contendendum eſt illis, qui domum Eccleſiæ introeunt. ¶ *Vbi manebat Petrus, & Ioannes.* Quandoquidem hic liber Eccleſiæ infantiam cõtexit, quemadmodum hiſtoria Moyſi eam Synagogæ; ideò primos milites enumerat, quibus ad debellandum mundum vſus eſt Dominus. Hi autem ſunt vndecim Apoſtoli cum Matthia adiuncto. Quia enim bello externo terra Iudæorum capienda erat, & per carnalem generationem populus Dei propagandus; plures propterea de Ægypto egreſſi ſunt, hoc eſt, ſupra ſexcenta millia hominum bellatorum. Hic verò, quia pugnandum erat armis Spiritus ſancti, cui non eſt difficile ſaluare vel in multis, vel in paucis; pauci primò electi ſunt, hoc eſt illi, qui perſeuerantes in oratione acceperunt Spiritum ſanctum in die Pentecoſtes: & inter eos eminebãt duodecim Apoſtoli, quos diligenter hic deſcribit Lucas, ſicut ex alijs duo priores Euangeliſtæ, & ipſemet in Euangelio fecerunt: non ſolùm quò eos diſcernamus à pſeudoapoſtolis, ſed etiam vt videamus eos poſt paſſionem ad cor rediiſſe. Qui conferri poſſunt, & ad Chriſtum, & ad Eccleſiam. Si igitur cum Chriſto cõponantur, ſunt vt duodecim filij Iacob, duodecim fontes in Helim, & duodecim fructus ligni vitæ, & ſigna duodecim cœli in Zodiaco; & duodecim menſes anni, & duodecim horæ diei à Sole iuſtitiæ Chriſto confectæ, duodecim

In quodnam Apoſtoli cęnaculum aſcenderant.

Feſtus Pompeius.

Cœnaculum vnde ſumpſit nomen.

Apoſtoli in Nouo Teſtamento quid præſtare debebant.

Exod. 12.

1. Reg. 14.

Actor. 2.

Cur Lucas hic Apoſtolos nominatim enumeret.

Matth. 10.
Marc. 3.
Luc. 6.

Apoſtoli Chriſti comparatione quales ſint.

Geneſ. 35.
Exod. 15.
Apoc. 22.
Ioann. 11.

Exod. 39.

lapides in veſte Sacerdotis. Nam à Chriſto Domino habent quòd Patriarchæ ſint; & mundi per fidei doctrinam, irrigatores; ſuaues, ac pretioſi fructus Chriſti, qui lignũ eſt vitæ, & influentes vt ſigna Zodiaci in inferiores.

Iidem Apoſtoli reſpectu Eccleſiæ, & noſtri quales item ſint.
3. Reg. 7.
Leuit. 24.
Illorum in nos beneficia.
Exod. 28.
Ioſu. 4.
Apoc. 12.
Infr. vlt.

At ſi ad Eccleſiam, vel ad nos conferantur; debemus Apoſtolis doctrinam, quatenùs fontes exiſtunt: baptiſmum, quatenus filij Iacob patriarchæ noſtri: pœnitentiam, quatenus boues duodecim mare ęneum ſuſtinentes: communionem, in quantum per panes duodecim propoſitionis ſignantur: exemplum vitæ, eo quòd in ſignis Zodiaci repræſentantur, & in menſibus anni, & in horis diei. Debemus quoque ſigna, & miracula illis, in quantum in duobus pretioſis lapidibus veſtis Sacerdotalis ſignificabantur. Debemus mortem, quam pro nobis ſuſtinuerũt, vt in lapidibus Iordanis de aqua eductis deſignantur: orationis ſubſidium, vt ſunt ſtellæ duodecim: firmitatem donorum Dei, quatenus ſunt fundamenta Eccleſiæ, & confirmati in gratia: deniq; accidentariam gloriam in eorum viſione, in quantum ſunt duodecim fructus ligni vitæ.

Apoſtolorum inter ſe ordinẽ Euangeliſtæ cur negligant.
Marc. 3.
Luc. 6.
II. Ratio.
III. Ratio.

In deſcriptione autem Apoſtolorum, & ordine, hoc tantùm firmum eſt, quod Petrus primo loco ab omnibus ponitur, & dicitur primus à Matthæo: in alijs autem variatur ordo, & nunc eſt tertius qui quartus, & quintus qui ſextus apud diuerſos Euangeliſtas. Quod factum eſt, vel ob myſteria nobis incognita, quia fortè coram Deo in aliquo quis excellebat alium; & in aliquo ab altero excedebatur, vt Thomas Matthæum, & Matthæus Thomam; vel hoc factum eſt, vt ſeruato ordine ſuperioris Petri, qui Chriſtum, & communitatem repræſentat, de aliorum loco non ſimus anxij, cùm res hic veluti in comędia quadam agantur; ſed illud contẽdamus, vt benè agamus perſonam quam ſuſtinemus.

Ordo minus inuidiæ expoſitus quis ille.

Quàquàm ordo minus inuidiæ expoſitus, ſit ille temporis, ſiue antiquitatis, qui in concilijs ſeruari ſolet, vt is qui prius tempore conſecratus eſt, in ſedendo præcedat, & in religionibus approbatis ille, qui primus ad eas venit. Quia ſi quis ratione doctrinæ maioris, aut nobilitatis, aut diuitiarum, aut ſanctitatis præcedere decertaret, perpetuæ eſſent lites, & controuerſiæ, quis videlicet aut ditior, aut nobilior, aut doctior exiſteret, aut ſanctior, & nullus vnquàm cedere alteri vellet. Ordo etiam dignitatis ſine inuidia eſſet, ſi modò eſſet exploratus atque compertus, vt præeat Archiepiſcopus Epiſcopum.

Quid cœnaculũ, in quod

Significat autem nobis hoc cęnaculum, alti cordis habitaculum, ad quod ſe iuſti, & perfecti recipere debent; Apoſtoli verò, denotant gradus, quibus in illud aſcendamus.

Apoſtoli aſcẽdeīunt, quid vero ipſi Apoſtoli ſignificent.
Oecumen. in Actuum c. 1.
Matt. 16.
Sup. 9.

Nam vt hoc loco teſtatur Oecumenius, Petrus interpretatur, ſoluens, ſeu agnoſcens (ſiue petra, hoc eſt, fides. Iacobus, ſupplantator laboris: (hæc eſt ſpes luctans pro æternis) Ioannes, gratia Dei (hæc eſt charitas.) Andreas, potentia ſpecioſa, vel condemnatus (hoc eſt fortitudo, maximè Martyrum) Philippus, os viduarum, vel os lampadis (vel Græcè amator equorum: hæc eſt animoſitas ad bellum ſpirituale.) Thomas, abyſſus, ſeu geminus (hæc eſt humilitas.) Bartholomæus, filius ſuſpendens aquas: (hæc eſt æquanimitas in tribulationibus) Matthæus, donatus (hæc eſt recognitio ſibi non videns, ſed dono Dei: quare ſe ipſum poſtponit, & publicanum vocat) Iacobus Alphæi, ſupplantatio: (hæc eſt perfectio ſapientiæ, quæ robur eſt fidei, & ſpei) Simon Zelotes, diſciplina vitæ (hæc eſt obedientia zelo Dei gloriæ) Iudas Iacobi, confeſſio: hic etiam Thaddæus appellabatur. Matthias, donum, ſiue luctum: hic eſt Chriſtus, quem habet perfect⁹.

De ſingulis Apoſtolis ad literam non nihil attingitur.
Petrus quid ſonet: eius acta.
Ioann. 1.
Matth. 4.

Sed iam de ſingulis aliquid dicamus ad literam. Petrus, filius Ionæ frater Andreæ, è Galilææ vico ſiue ciuitate Beth-ſaidæ fuit; qui primus in Iudæa prædicauit, deinde ſeptem annis Antiochenam rexit Eccleſiam, poſteà prædicauit Iudæis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ, Bithyniæ, & Pamphiliæ, denique Romæ, vbi vigintiquinq; annis præfuit; prædicauit quoque in Ægypto, Africa, Anglia, Hiſpania, ſi Martino credimus; Romæ victo Simone Mago, & confuſo iuuenẽ ſuſcitauit; demum à Nerone ad mortem damnatus, affixus eſt Cruci: cui prolixam vitam, & ſanam, & hoſtium victoriam promittebat Simon Magus.

Ioannis acta, virtutes.
Matth. 4.

Secundo loco, iuxta editionem Vulgatam, quam exiſtimo puriorem, ſequitur Ioannes, non Iacobus, vt Græca litera habet: hic cum fratre Iacobo filius eſt Zebedæi, Apoſtolus, Euangeliſta, Propheta virgoque puriſſimus, qui frequenter in hoc libro cum Petro iungitur; ædificauit Eccleſiam Epheſi; inſignia edidit miracula; Druſianam inſignem fęminam ſuſcitauit: iuuenẽ latronum Principem ad bonam frugem conuertit, hauſtum venenum, propter ſignum Crucis illi non nocuit, ſicut nec doliũ olei feruẽtis, in quod ingreſſus eſt.

Iacobus Zebedæi.
Actor. 12.

Tertius eſt Iacobus frater Ioannis, vnus è CHRISTI charioribus, primus inter Apoſtolos martyr ab Herode decollatus; glorioſum habens ſepulcrum, ad quod inuiſendum religioſè plurimi accurrebant, vbi meruit quod

ſemi-

ſeminauit in lacrymis; prædicauit, vt teſtis eſt Iſidorus; [*Iſido de obitu Apoſtolorum.*] tribubus diſperſis, & in Occidente, hoc eſt, in Hiſpania, & in Marmarica, cùm duceretur ad ſupplicium, pacẽ dedit ducẽti ſe, & ſimul ſunt decollati. Quartus, eſt Andreas frater Petri, imò piſcator eius: [Andreas. *Ioan. 1.*] hic in Scythia, & Achaia prædicauit: ſingularis Crucis Chriſti amator, quam amplexatus eſt, atque exoſculatus. Philippus, [Philippus. *Ibid.*] quintus eſt, è Bethſaida, & amicus Andreæ, quia duxit Nathanaëlem ad Chriſtũ; prædicauit in Syria, & in Hierapoli Phrygiæ vrbe, vbi & crucifixus, & lapidibus eſt obrutus; vt teſtatur Iſidorus. [*Iſido loco dicto.* Thomas.] Sextus, eſt Thomàs, qui prædicauit Parthis, Medis, Perſis, Hyrcanis, Bactrianis, & Indis Orientalibus: & in Calaminia Indiæ vrbe ſepultus eſt, poſtquam lanceis fuerat transfixus. [Bartholomæus.] Septimus, Bartholomæus prædicauit in Lycaonia, & Indis, qui Felices appellantur, & in Albano vrbe maioris Armeniæ: vbi & viuo pellis detracta eſt, ac poſteà tumulatus. [Matthæus. *Matth. 9.*] Octauus, Matthæus de tribu Leui fuit, & ex telonio vocatus: prædicauit in Iudæa, & Macedonia, atque AEthiopia, vbi propter Eugeniam virginem Deo dicatam, ictus gladio occubuit. [Iacobus Alphæi.] Nonus, Iacobus Alphæi, qui Marc. 15. dicitur minor, ſiue iuxta literam Græcam paruus, ad differentiam maioris interfecti ab Herode: [*Actor. 12.*] dicitur etiam frater Domini, & iuſtus: meritoque hoc loco Beda [*Beda in Act.*] eos reprehendit, qui aliũ putabant eſſe Iacobum Alphæi ab eo qui iuſtus, & frater Domini appellatur. Natus eſt ex Maria Cleophæ ſorore conſobrina B. Virginis, & ab vtero matris ſuæ miræ extitit ſanctitatis: nam & à carnibus, & à vino abſtinebat: laneis veſtibus non vtebatur: calloſa genua ex frequẽtiſſima habebat oratione; præceps datus eſt è templo, fuſteque fullonis percuſſus, atque lapidatus, eò quod Ieſum dixerat eſſe oſtium ſalutis, & dixerunt; O ô, & iuſtus errauit: atque hoc in die Paſchæ coram Iudæis, & Gentibus confeſſus eſt ſub Anania Pontifice, Sadducæo, & in iudicijs crudeliori. Ob huius ſancti viri cędem teſtatur Ioſephus [*Ioſephus.* Simon, & Iudas.] excidium vrbi aduenisse. Decimus, & vndecimus, Simon Cananæus, & Iudas frater Iacobi: prædicarunt in Meſopotamia, Parthia, & Perſia: vbi ſimul interfecti ſunt. Simon, cognomento fuit Cananęus, qui & Zelotes, è Cana vico Galilææ, [*Luc 6.* Simon Zelotes cur dictus.] atque ob patriam, & feruentem zelum dicitur Zelotes. Iudas autem, Iacobi frater fuit, vt ipſe de ſe teſtatur in epiſtola ſua Catholica, ad differentiam Iudæ Iſcariotis, nõ pater, aut filius, ſed frater. Hic cognominatur etiam Lebbæus, [*Matth 10.* Lebbæus quid.] hoc eſt, corculum, ob animi fortitudinem, & Thaddęus, [Thaddæus. *Ibid.*] hoc eſt, laudãs, ſiue confitens Chriſti gloriã. Poſtremus, ac duodecimus, Matthias, [Matthias. *Actor. 1.*] vnus ex ſeptuaginta duobus loco Iudę Iſcariotis cum vndecim connumeratus eſt; poſtquã prædicauit in Iudæa, venit in exteriorem Æthiopiam, vbi iuxta caſtrum Abſalom mortuus eſt: [*2 Reg. 18.*] licèt alij dicãt in Iudæa eum lapidatum, & ſecuri percuſſum. Ex his omnibus, Romæ loco Chriſti prædicarunt Petrus, Paulus, Ioannes, Barnabas, Lucas, atque Marcus: [Apoſtoli qui Romæ prædicauerint.] quorum poſtremorum prior comes fuit Pauli, alter verò Petri. [*1. Cor. 9.*] Ex his Paucis ſeminibus duodecim Apoſtolorum nata eſt ſeges tam ampla fidelium, quæ totum mũdum impleuit: [Apoſtolorum proles ampliſſima.] atque ita conſueuit Dominus Religionum principia ex paruis initijs in numeroſam prolem producere. Nam ecce Carthuſianorum Ordo à ſeptem pijs viris initium ſumpſit: cuius caput fuit B. Brunus. Illa B. Franciſci congregatio à tredecim fratribus ortum habuit, quemadmodum illa S. Dominici à ſexdecim propagata eſt: noſtra certè Ieſu Societatis cæteris poſterior, à decem viris principium accepit.

Hi omnes erant perſeuerantes vnanimiter in oratione, cum mulieribus, & Maria matre Ieſu, & fratribus eius. Rectè ait, *Omnes*: nemo enim excipitur, nemo vel eſt, vel eſſe debet ſingularis in eſſentialibus pietatis operibus, [In quibus liceat nemini eſſe ſingularẽ.] hoc eſt, in fide, ſpe, & charitate. Fides ſiquidem oſtendit Deum omnia cernere, & omnibus noſtris neceſſitatibus adeſſe; facitq́; nos cognoſcere noſtros defectus, & vnde illi ſint ſupplendi. Secùs in accidentarijs, [Singularitas, & cõmendabilis.] & externis pietatis inſtrumentis, quæ non æquè omnibus conducunt: vt, relinquere omnia bona, cœlibem vitam ſectari. Oratio autem fide effuſa, [Oratio quantũ impetret à Deo hominibus impoſſibilia.] multa reddit poſſibilia, quæ priùs haud fieri poſſe videbãtur: vt, iuueni caſtitatem ſeruare; Clerico, contentum eſſe beneficio; vxori, ferre maritũ, ac filios dyſcolos & immorigeros ſuſtinere. Quare opportunum eſt remedium precationis ſtudium cum fiducia coniunctum ad aſcenda, aut ſaltem mitiganda omnia dura & aduerſa. Vnde de Apoſtolis ait, quòd erant perſeuerantes in oratione. In omni recto officio exigit à nobis perſeuerantiam Deus, [In omni recto officio cur exigat à nobis perſeuerantiam Deus.] quia ante finem res eſt imperfecta, Dei autem perfecta ſunt opera: [*Deuter 32.*] ſed præſertim in oratione poſtulat, quia per eam exauditione digni reddimur, vt in [*Luc. 18.*] parabola amici quærentis tres panes, & altera viduæ inſtanter petentis à Iudice ini- [*Infr. 12.*] quo: *Vindica me de aduerſario meo*, vti Dominus declarauit. Bonum prætereà noſtrum eſt cum Deo frequenter verſari, [Cum Deo frequenter verſari, quam bonum.] atque illi per omnia ſubeſſe, vt ei aſſimilemur.

mur, imperfectaq; noſtra tollantur: quemadmodum auri bonum eſt in igne manere, quò purior reddatur, & picturæ commodum eſt in manu artificis permanere, quò magis poliatur, ac perficiatur. Denique cuiuſuis rei vtile eſt in ſuo loco naturali manere, & materiæ ſub forma conſiſtere. Habebant igitur Apoſtoli donum, quo poterant perſeuerare: & incipiendo, & progrediendo aperitur via perſeuerandi. Res etiam longa oratione obtenta, magis diligitur, & cuſtoditur, quàm quæ citò ad ſimplex verbum habetur: quemadmodum paterfamilias facultatem maiori labore comparatam, magis diligit ac ſeruat quàm hæres, qui ſtatim eam prodigit, ac diſſipat. Magna ergo prouidentia Dei fit, vt nobis tardiùs petita concedantur.

Perſeuerantiæ in oratione vtilitas.

Significatur etiam deſiderium in perſeuerantia: quia etſi Deus deſtinauerat Spiritum ſanctum mittere in Apoſtolos, nõ tamen minimè petentibus, aut iacẽtibus, ſed deſiderantibus, & perſeueranter precationi incumbentibus. Et vt Chryſoſt. expendit, non dixit, Accipietis virtutem Spiritus ſancti ſtatim, ne negligerent donum: nec dixit, Accipietis poſt multos dies, ne diù expectando defatigarentur, ſed inquit, *Non poſt multos hos dies*: quò parati eſſent expectare ſemper, & ardẽtius expectarent ignorantes horum præſtitutam.

Apoſtoli etiã cum reliquis fidelibus cur perſeuerabant orantes.

Chryſoſt. ho. 2. in Acta, tom. 3.

Non poſt multos hos dies, infinite videlicet, quare Chriſtus miſſurum dixerit Spiritum ſanctum.

Addit, illos perſeuerantes fuiſſe in oratione vnanimiter. Quo verbo primò includit fidem, eundemq; religionis ſenſum; deinde concordiã charitatis, qua paruæ res incrementum ſumere ſolent: vnde Dominus offerenti munus ad altare, præcepit, vt prius ſibi fratrem reconciliet offenſum. Tertiò debet eſſe vnanimitas in re petenda, nempè Spiritu ſancto, qui eſt omnia dona, & omnium donorum fons. Hinc rectè Dominus dixit: *Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cælis eſt.* Rurſus dixit; *Petite*, (ſcilicet oratione) *& accipietis: quærite* (operibus bonis) *& inuenietis: pulſate*, (vim vobis ipſis inferendo) *& aperietur vobis.* Quartò, eo verbo deſignatur virium interiorum collectio, vt maiorem vim oratio habeat apud Deum; nimirum intellectus, voluntatis, memoriæ, &c. Subdit: *In oratione.* Græcè habetur τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ δεήσει, id eſt, in oratione, & obſecratione. Oratio, eſt petitio nixa in fide prouidẽtiæ Dei, & propriæ egeſtatis. Obſecratio, eſt per ſacra obteſtatio, vt cùm dicimus, Propter bonitatem tuam, & miſericordiam, aut propter Filium tuum incarnatum & mortuum exaudi me: qua precandi ratione propriè noſ-

Precatio quatuor habere debet. *Matth. 5.*

Inf. 18.

Sup. 7.

Oratio quid, & obſecratio.

Eius vis, & efficacia.

ipſos mouemus, ac donorum quæ poſtulamus, efficimur capaces, ac certo modo Deũ immutabilẽ ad preces noſtras exaudiendas inflectimus. Nã etſi Deus beneficia ſua ꝑmittat; vult tamen pro illis rogari; quia hoc eſt naturam perficere, & ſeruare, efficere, vt quiſq; perfectioni, & ſaluti cooperetur ſuę, ac ſi imago viua ſponte ſe aſſimilaret prototypo exemplari. Subiungit: *Cùm mulieribus, & Maria matre Ieſu, & fratribus eius.* Mulieres hæ ſanctæ erant, quæ ſequebãtur Dominum, miniſtrabantque ei de proprijs facultatibus, id eſt, rebus benè partis, nõ autem iniquè acquiſitis; eratq; Ieſum inter & illas pulchra quædam mercaturæ ſpecies. Dabant enim temporalia, & accipiebãt ſpiritualia, hoc eſt, verbũ Dei: & auditio verbi Dei, eleemoſyna, atque perſeuerantia in orando ad accipiendum verbum Dei diſponebant. Etſi verò mulieres, quod attinet ad publica munera, autoritatem non habeãt, ac proinde non numerẽtur, nec ſint doctores, Sacerdotes, aut paſtores: tamen in his, quæ ad Deum, & regnum eius ſpectãt, à viris minimè diſcernuntur, quia in Spiritu non eſt differentia ſexus. In Chriſto.n. Ieſu, vt ait Apoſtolus, non eſt maſculus, vel fœmina: hoc eſt, Regnum Dei nõ eſt in carne, ſed in ſpiritu, qui non eſt vir vel fœmina, ſenex, aut iuuenis, Iudæus, vel Græcus, liber, aut ſeruus: intellige de libertate ciuili. Et ſeorſum à viris deſcribuntur mulieres: quia caueri debet ſcandaloſa, aut ſuſpecta, aut periculoſa virorum cum fœminis conuerſatio, etiam in templo, & oratione, & verbo Dei audiendo. Vnde Philo ille diſertiſſimus ab Apoſtolis profectam traditionem prodit, qua in templo mulieres diſtincto loco à viris ſacris precibus, & audiendo verbo Dei intererant: atque vtinam hæc traditio noſtro ſeculo in praxim adduceretur: nam vbi fœminæ viris ſunt admixtæ, multa indigna, & turpia admittuntur ſacrilegia. ¶ *Et Maria matre Ieſu.* Quam peculiariter nominare voluit, quoniam excipitur à mulieribus, omneſque humilitate, & gratia antecellit, ac veluti vltimum conuiuij locum occupare voluit ex humilitate. Et interfuit cum alijs, vt orationes Apoſtolorum imperfectas magnitudine, & excellentia fidei, & propriæ ſubmiſſionis perficeret. Quam profectò libenter ſecum in aſcenſione ſua Dominus in cœlum duxiſſet, neque verò illa reluctata fuiſſet, quin etiam magno animo, ardentique deſiderio profecta fuiſſet, niſi eam apud nos retinuiſſet charitas: vt quemadmodum olim ſicut fuit mater Chriſti naturalis, atq; eum dum tener erat infans, fouit, veſtiuit, lactauit: ita

Pro donis ſuis Deus à nobis rogari cur velit.

Quænam illæ mulieres quibus cum Apoſtoli orabant in cœnaculo. *Luc. 8.*

Sancti quæ illarum mercatura.

Mulieres in quibus minime à viris diſtinguantur in noua lege.

Galat. 3.

Vitanda viris quænam cum mulieribus colloquia. *Philo.* Viri vt à mulieribus in templo ſeparatim orent, vnde orta traditio teſte Philone.

Mariæ matris Ieſu cur hic meminit Lucas. *Luc. 14.*

Quare Chriſtus ſecum matrem vnà in cœlum non duxerit.

Luc. 2.

nunc,

nunc, dum corpus Chriſti myſticum infans erat, & Eccleſia tenera, opus habuiſſet eius opera ad docendum, conſolandum, & confirmandum, ex quo Apoſtoli imperfecti, rudes ac deſolati ob ſubtractam Domini præſentiam, de eius ſpirituali lactarent pectore. Nam pueris benè eſt ſub vberibus matris, malè autem illis deſtitutis.

Quare cum de alijs multa, de ſanctiſſima Dei genitrice Maria nil nobis ſcripturæ tradiderint.

Mirum quibuſdam videtur Scripturam ſacram nihil de tanta Virgine locutam, cùm de alijs multa nobis tradiderit. Dicendum eſt tamen, cauſas huius ſilentij plures exiſtere. Prima, quia vt vetus Teſtamētum de Deo eſt, nouum verò de CHRISTO, de ſanctiſſima Virgine Deipara non diſſerit, niſi quatenus attinet ad Chriſtum: ideò nec ante annuntiationem; nec poſt aſcenſionem Domini de eo tractat quicquam. Et quia Ioannes erat Chriſti futurus præcurſor, & plura eius geſta ad Chriſtum magis, quàm Mariæ pertinebant; plura propterea de illo loquitur Scriptura, quàm de Virgine, quæ prædicandi officium non habebat; & quia recluſa in templo vixit, ſicut par erat tantam Virginem educari. Simili quoque ratione de Scribis, & Phariſæis ob diſputationes cum Chriſto habitas, & cōtradictiones verbo & ſignis factas, plura de illis commemorant Euangeliſtæ: nec ob id tamen meliores Virgine fuere, aut ſanctiores. Secunda ratio, quia ſatis de Maria loquuntur Scripturæ in eo, quòd eam vocant matrem Ieſu, plenam gratia, & benedictam inter omnes mulieres: ex quibus ſatis luculenter magnitudo, & amplitudo tantæ Virginis eluceſcit apud eos qui habent intellectum. Erat enim Dei mater ob vnionē hypoſtaticam Verbi cum natura humana, nō autem Deitatis: quemadmodum Elizabeth mater Ioannis dicitur, etiamſi animum illi non præſtiterit. Tertia ratio, quia illud tanquàm certum conſtituendum eſt, in omnibus quibuſcunque priuilegijs aut viris, aut fœminis conceſſis, ſemper illam omnes alios antecelluiſſe, modo ſexui non repugnent fœmineo; vt v.g. in ſanctificatione excellentiore qua fuerit illa Ieremię, aut Ioannis Baptiſtæ: in actione, & contemplatione longè præcelluit Mattham, & Matiam: cuius rei indicandæ gratia, Eccleſia in die Aſſumptionis illud Euangelium de duabus ſororibus legit. Facilè eſſet in reliquis idem oſtendere: nam caput magis communicat principaliori, ac viciniori mēbro, quàm alijs quæ magis diſtant. Adde quòd omnia Chriſti priuilegia, quæ cum ſexu fęmineo non pugnant, ipſi etiam Virgini communia ſunt, cùm capitis ſit in reliqua membra pro eorum ratione influere.

De Ioanne præcurſore, q̃ de Virgine Deipara plura cur ſcripſerint Euangeliſtæ.

II. Ratio.

Luc. 1.
Ibid.

Ibid.

Tertia ratio à prærogatiuis Virginis Matris.

Ierem. 1.

Luc. 10.

Chriſti priuilegia q̃ Virgini Mariæ conueniant.

Quarta ratio.

Quartò, Chriſti fideles, qui primitiuis fuerunt coæui, ob perſecutiones quas patiebātur, ad plantandum Chriſtum, & eius doctrinam, magis vacabant, quàm ad conſcribendas authenticas de Virgine hiſtorias. Et vt orificij vaſculum anguſtioris impleri vno momēto non poteſt ob eius anguſtiam, ne liquor effundatur, ſed paulatim, & ſenſim eſt infundendū: ita homo nō poteſt omnia ſimul diſcere, ſed paulatim eſt imbuendus. Ita propemodū Chriſtus primò fuit addiſcendus; deinde ſanctiſſima eius Matris myſteria, & chariſmata fuerunt agnoſcenda: quemadmodum primò format⁹ eſt Adam ex terra aſpera, deinde Eua in paradiſo terreſtri. Nā Chriſti virtus & magnitudo ſub perſecutionibus, & martyrijs agnita eſt; Matris verò priuilegia, & prærogatiuæ, poſtquàm in pace tanquā in paradiſo agere cœpit Eccleſia. Quòd verò interdum in Scripturis reprehendatur, vt Luc. 2. Ioann. 2. Luc. 12. Matth. 12. id ſine cauſa factum non eſt. Erat enim Chriſto inferior: & vt in ea Chriſtus reprehēderet affectus noſtros carnales. Vnde B. Virgo, quæ ſe propterea non minus exaudiri intelligebat, ac diligi; nunquàm legitur vitioſè metu perturbationis fuiſſe affectam. Imò Ioann. 2. aſperiori verbo accepto, dixit ad miniſtros; *Quodcunque dixerit vobis*, facite; vt ita nobis patientiæ, ac manſuetudinis exemplum tribueret. Licèt alioqui matris eſſet obſeruantiſſimus ſuæ, ac amantiſſimus.

Quomodo vtiliter diſcendum.

Geneſ. 2.
Ibid.

Qua re Chriſtus matrem interdum, obiurgauerit reprehenderitve.

Maria virgo quàm patiens ac mitis.

Nominatim autem voluit mentionem matris ſuæ fieri hoc loco; honorificentiæ gratia, ſicut apud Marcum Angelus nomen Petri expreſſit; cùm dixit; *Ite, dicite diſcipulis eius, & Petro*, iuxta quem modum videtur dixiſſe Poëta:

Troas, reliquias Danaum, atq; immitis Achillis.

Adhęc vt mulieres alię à Galilæa, erant matres Apoſtolorum; ita Maria, Chriſti mater. Deniq; refert Lucas Mariā in oratione permāſiſſe; vt donet Spiritū Eccleſiæ. Nec poſt aliud de ea refert; vt intelligamus eius partes in cœlo non eſſe alias, quàm pro nobis precari, vt impleamur Spiritu, quo caro omnis mali fomentum maceretur. Interpretatur autē Maria aut Illuminata, aut amaritudo, aut domina. Quia primò quidem plena fide, donis, atq; cognitione fuit; deinde addita ſcientia additus eſt & dolor, quia mundus cognitus eſt alia vitæ ratione incidere q̃ par eſſet: vnde luctus & amaritudo: inde quod; facta eſt vniuerſi Dn̄a, ac mundi Regina meritò euaſit: ita Chriſt⁹ homo donis Dei inſignitet illuminatus cognouit mūdi cæcitatē, & ruinā; ac proinde doluit in paſſione, & Dn̄s effectus eſt in reſurrectione

Quo illam honore hic dignetur Euangeliſta.

Marc. vlt.

Virg li. 1. Aeneid.

B. Virginis in cœlo quæ ſint partes.

Maria quid ſonet.

Hæc mundi domina, ac mundi Regina cur effecta.

Matt. vlt.

data ei poteſtate ſuper cęlum, & terrã. Nec dubium eſt, quin, ſi tu diuino illuſtreris lumine, & peccata agnoſcas tua, luctus, amariq; doloris materiam habeas; vt ita carnis, dæmonis, ac mũdi dominiũ obtineas. Subiũgit: *Et cum fratribus eius.* Id eſt cõſanguineis Ieſu olim non credentibus, vt habes Ioa. 7. Qui propterea ad Apoſtolatũ, id eſt, ad laborem, & crucem, non ſunt vocati, vt alij quatuor conſanguinei credentes in Ieſum, & eum ſectãtes, nimirum Iacobus & Ioannes filij Zebedæi, & Iacobus, & Iudas, filij Alphæi, & Mariæ Cleophæ: Chriſtus enim non eſt perſonarum acceptor. Reducti tamen ad fidem ſunt, & ſeruati. Et fortè ſunt illi de Dauidis progenie deſcendentes, qui coram Domitiano timentes eripiendum ſibi Iudææ regnum comparuerunt: poſteà verò cognita veritate quod nihil tẽporale Chriſtus affectaret, dimiſit eos: præſertim quòd manus eorum calloſas conſpexiſſet, vt teſtatur Euſebius. Non ponitur etiam omninò vltima B. Virgo, quia etiam in vltimi loci, & ſordium affectatione poteſt contingere vanitas, inaniſque gloria. Sunt etiam fratres Domini omnibus poſtpoſiti, quia fortè affectu carnis plus quàm ſpiritus coniuncti erant; vt propterea illi meritò infirmi ſint poſiti.

Qua ratione quis carnis, dæmonis, ac mũdi victoriam aſſequi poſſit.

Fratres Chriſti quinam illi.

Matth. 4.

Euſeb. li. 3. ca. 20.

Cur eos infimo loco connumeret B. Lucas.

Annotauit hoc loco Oecumenius, Ioſeph Virginis ſponſum vita functum fuiſſe, atq; ob eam cauſam nõ fuiſſe nominatum, præſertim cùm nunquã ſicut alij ipſius cognati, de Chriſti diſpenſatione diſputarit. Sed iam diu proculdubio mortuus fuerat. Nam neq; tunc aderat, quãdo Ieſum docẽtem inſpicere atq; alloqui cognati volebãt: quid enim inquit? Mater tua, & fratres tui foris quærunt te, non autem pater. Hæc ex illius ſententia produximus: quæ à veritate aliena minimè videntur. Poſtquàm igitur tantum in Beat. Virginis precibus habemus præſidium, ac per eam in nos vniuerſa Dei dona deſcendunt; ſtultitiæ plenum erit, atque oſcitantiæ, per eius patrocinium non confugere ad Deum: quod qui cõtemnunt, poſtremum ſibi iudicium accerſere videntur, vt noſtri ſeculi hæretici fecerunt: quos veriſimile eſt in tantum errorum barathrum, ac vitiorum incidiſſe, eò quod ſuperbia elati ſua, ſeipſos omni exauditione dignos apud Deum exiſtimarunt, omni humilitate, & modeſtia, quæ maximè exaudiri meretur, abiecta, atque profligata. Sit igitur noſtrum, cùm Eccleſia Catholica per Deiparam Virginem ad Deum accurrere, vt & ipſa in eis, quas pro nobis fundit, precibus exaudiatur, & IESVS Chriſtus filius eius glorificetur, cui cum Patre, & Spiritu S. detur ſempiterna laus, honor, & gratiarum actio in perpetuum, Amen.

Oecumen. in Acta.

Cur Ioſeph Virginis ſponſi hic Lucas nõ meminerit.

Matth 12.

Quantoperè nobis Virginis Deiparæ patrocinium apud Deum ambiendum ſit.

Vnde hæretici noſtri ſeculi à fide tam grauiter aberrauerint.

TRACTATVS. IX.

In illa verba: *In diebus illis exurgens Petrus in medio fratrum, dixit: (erat autem turba hominum ſimul ferè centum viginti) Viri fratres, oportet impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus Sanct. per os Dauid de Iuda, qui fuit dux eorum, qui comprehenderũt Ieſum: qui connumeratus erat in nobis, & ſortitus eſt ſortẽ miniſtery huius. Et hic quidem poſſedit agrum de mercede iniquitatis, & ſuſpenſus crepuit medius, & diffuſa ſunt omnia viſcera eius,* & reliqua Actor. 1.

POſtquam B. Lucas aſcenſionem Domini, & reditum Apoſtolorum in vrbem Ieroſolymam deſcripſit, pergit enarrare quid à diſceſſu Domini ante aduẽtum Spiritus ſancti ab Apoſtolis geſtum ſit, & qua ratione in locum Iudę Apoſtoli oportuerit alterum ſubrogari, ac talem ſubſtitutum fuiſſe Matthiam; ne vnius videlicet hominis perfidia, abruptum fuiſſe Dei cõſilium videretur de duodecim Apoſtolis, & teſtibus in orbem terrarum deſtinatis ad prædicandum Euangelium. *In diebus ergo illis.* Scilicet inter aſcenſionem & Pentecoſten, quibus diebus manebant coniuncti in cœnaculo, & quibus in vnanimi oratione perſeuerabant ad Spiritum ſanctum obtinendum, & ad electionem Apoſtoli ſecũdùm cor Dei impetrandam. *Exurgens Petrus.* Qui cæterorũ erat caput, & coryphæus: & quia ſummus erat paſtor, curauit electionẽ Matthiæ, quia eſt de maioribus cauſis, quæ ſemper ſpectarunt ad ſedem Apoſtolicam. Papæ enim eſt curare, ne qua Eccleſia longo tempore vidua maneat ſine ſponſo ſuo. Nec hæc cauſa quouis modo pertinebat ad diœceſim Iacobi, ſicut quæſtio de Legalibus, in qua nonnihil fuit conceſſum Iacobo, tanquàm magis inſtructo. Nec eſt etiam boni, & ſummi paſtoris alijs inuidere, aut eorum poteſtatem tollere, aut impedire, aut reſtringere, niſi exceſſus Epiſcoporum, & abuſus cogant ad impediendum, vel reſtringendum: quę poteſtas niſi eſſet in Epiſcopo Romano, non ſatis eſſet Eccleſię ipſi proſpectum: quin potiùs eius eſt omnes inferiores Epiſcopos ad bonum Eccleſiæ iuuare: *Quis tribuat*, inquit Moſes, *vt omnis* popu-

Scopus B. Lucæ.

In quibus diebus exurgens Petrus in medio fratrũ de Matthia eligẽdo ſermonem habuit.

Cur Petrus potius quam alius electionẽ Matthiæ procurauerit.

Actor. 15.

Boni paſtoris quæ ſint partes.

Num. 11.

populus prophetet, & det eis Spiritum ſuum? Et minor Apoſtolorum principe, Chriſtique Vicario, de creando Apoſtolo minimè laboraſſet.

Cur ſtans hic Petrus locutus.

Quòd verò Petrus ſurrexerit, propterea factum eſt, vt melius audiretur & efficacius proponeret: non quaſi Petrus illis eſſet inferior, quod eſſet paſtorem ouibus obeſſe. Nã & Agamemnon ſupremus Græcorum princeps, cùm ab Homero deſcribitur verba facere, vt plurimum præcedit ἀναστὰς, hoc eſt, cùm ſurrexiſſet ſiue ſe erexiſſet ad dicendum. Et quanquam ex eo actu aſſurgens, honorem exhiberet Petrus, & ita humilitatem maiorem proderet ſuam, atque modeſtiam, non propterea minoris erat poteſtatis: quia maiorum eſt alijs aſſurgere, & honorificè eos excipere.

Idem cur in medio fratrũ ſtare deſcribitur. *Luc. 24. Ioan. 20. Luc. 22.*

Quod dicitur, *In medio fratrum*, ſiue vt Græcè habetur, in medio diſcipulorum: indicat, Petrum Ieſu perſonam ſuſtinere, vt qui conſueuerat in medio diſcipulorum ſtare; vt habes apud Lucam, & Ioannem. Ipſe quoque dicebat: *Ego in medio veſtrum ſum ſicut qui miniſtrat.* In medio diſcipulorum, ſcilicet Chriſti, & Petri, quatenus eius erat vicarius, etſi quatenus Apoſtoli, omnes eſſent fratres, omnes pares, & orbis doctores. Nã vt Chriſtus vocans diſcipulos ſuos fratres, principatũ ſibi ſuper hos nõ adimebat; ita etſi Apoſtoli dicerẽtur fratres Petri, nõ illi eripiũt paſtoratũ, ſiue ſummam poteſtatẽ, quam ſuper eos habebat.

Apoſtoli omnes qua ratione erant fratres inter ſeſe. *Matth. vlt.*

Quale hic Eccleſiæ paſtoribus Petrus exemplum præ-

Stetit ergo Petrus in medio diſcipulorum, vt ab omnibus melius audiretur, & vt exemplum præbeat omnibus Eccleſiæ paſtoribus, ne vitioſa extrema ſectentur, ſed in medio virtutis maneant, vnde ab omnibus ſpectari queant, & eos in exemplo ſanctæ vitæ imitari.

Summus Pontifex in medio fratrum exemplo Petri, ſedeat quando.

In medio quoque ſit oportet ſummus Pontifex, ne partes foueat, aut tanquam acceptor perſonarũ vni magis prouinciæ, quàm alteri, aut vni potiùs quam alteri homini ſine cauſa manifeſta inflectatur, etiamſi conterraneus, aut conſanguineus, aut amicus exiſtat. Et cùm hoc fit, debet aperta ratio ſuffragari, quemadmodum filio infirmo plus eſſe indulgendum, aut membro læſo, plus quàm ſanis, & valentibus, non eſt obſcurum, aut ambiguum.

Exod 28. Quod olim ſummus Sacerdos ſanctuarium ingreſſurus in rationali veſte, & ſuperhumerali nomina duodecim tribus Iſrael geſtare debebat, quid myſticè.

Summus olim Sacerdos Veteris Legis in rationali veſte quæ pectus tegebat, & in ſuper humerali nomina duodecim tribuum Iſraël inſcripta geſtabat, quoties erat illi in Sancta ſanctorum ingrediendum; vt intelligat ſummus Pontifex tanquam bonus paſtor, ſe omnes Chriſtianos in corde & humeris portare debere, & quod ad ſe attinet, in Sancta ſanctorum cœleſtia introducere. Quam rationem Cardinales, qui ſunt de corpore & gremio Pontificis, obſeruare deberent, vt omnem prorſus fouendarum partium rationem exuerent, ne monſtroſa ſint membra, quæ diſſident à capite, & ne ob vilem quæſtum Principibus terrenis militare videantur, nequaquam autem Chriſto, eiuſque Vicario.

Quo contẽtus eſſe debeat munere docẽdi præpoſitus.

Dixit (erat autem turba hominum ſimul, ferè centum viginti. Cœpit Petrus dicere, ac ſummum piſcem piſcari, & ouem in paſtorem promouendam quærere. Etſi autem minimè habeat quis magnum prædicandi talentum, vt ante aduentum Spiritus ſancti Petrus non habebat; vti tamen debet profectò qualicunque munere ſibi cõceſſo, exigente id officio: quia ſcriptum eſt; *Omni habenti* (hoc eſt, benè dono habito vtenti) *dabitur.*

Matth. 25. Luc. 8.

Turbam hominum Petrũ audientiũ cur vocet Lucas.

Reliqua verò: *Erat autem turba hominum, &c.* Parentheſis eſt, id eſt, interpoſita ratiocinatio, explicans illorum numerum, ad quos Petrus loquebatur. Et turbam vocat, eo quod infimæ conditionis homines eſſent Galilæi: & quia Lege Euangelica, & viciſſitudine paſſionis, atque reſurrectionis perturbati erant, quò ſic magis eſſent ad Spiritum accipiendum parati.

Quo ſit factũ De conſilio, Eccleſia vt è Ga... ,infimis ſcilicet hominibus, & contemptis primò conſtaret.

Et Eccleſia ex paruis initijs cœpit, vt ita magis inclareſcat Dei gloria. Nec enim magnum eſt, ſi magnis ad fidem conuerſis minores conuertantur: ſed contrarium ſi fiat, miraculum eſt neque obſcurum, neque vulgare. Adhæc eo conſilio id eſt factum; ne primò conuerſi ſibi ipſis adſcribant aut ſuam, aut aliorum cõuerſionem. Præterea, quemadmodum facilius eſt ignem ſtupam, quam viride lignum incendere; ita promptius fuit pauperes, & tenuis fortunæ homines quam diuites, & opulentos, & qui multis abundãt honoribus, Euangelicam amplecti fidem.

Vtra lectio præſtantior ſit, turba hominum, an turba nominũ, Græca vt veritas habet.

Et quòd dicitur, turba hominum, Græcè habetur ὄχλος ὀνομάτων. Nouum dicendi genus, vbi turba vſurpatur pro numero, & nominum, pro nominatorum. Et quanquam vtraque lectio turba hominum, vel turba nominum in ſenſu ipſo conueniant, cùm nomen pro re nominata vſurpari ſoleat, & Petrus non ad nomina, ſed ad homines nominibus repræſentatos locutus ſit: lectio tamen illa, quæ ex Græco fonte deducitur, purior videtur ac prægnantior. Sed cum nonnulli prima facie non ſatis intelligerent, quod eſſet nominum turba; in faciliorem illam, & apertiorem lectionem, hominum turba, commutarunt, quam & vſu ipſo communem fecerunt vulgatam. Illam tamen,

Poſterior lectio quam firmis rationib. innititur.

quæ ad Græcum fontem propiùs accedit, non eſſe facilè negligendam, his videtur rationibus euinci. Primum, quia ὄχλος ὀνομάτων longè eſt ab ὄχλος ἀνθρώπων; ne quis exiſtimet, ob vocum affinitatem Græcarum poſitum eſſe vnum pro altero.

II. Ratio.

Deinde, cùm interpres fortaſſe vertiſſet Turba nominum, nec eius verbi intelligentia facilè caperetur; procliue fuit (ſi quid dandum eſt coniecturis) virgula tantùm addita ſiniſtræ parti elementi, n, ex voce nominum, efficere hominum. Nam ſimili ratione locum illum Prophetæ: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, vt Hebræa, & Græca habet litera, inuerterunt quidam, & habentes rationem ſitis, de qua ibi eſt ſermo, dixerunt, ad Deum fontem viuum.

Pſal. 41.

III. Ratio.

Ad hæc, Græca illa dictio videtur prægnantior, & fœcundior: nam tum illud continet, quod ſignificatur per Turbā hominum, & addit prætereà, illos ad concilium euocatos, haud vulgares fuiſſe, mediaq; de plebe deſumptos, ſed inſignes & excellentes viros. Eſtq; alluſio ad conſuetudinem Conciliorum, quæ conſueuerunt per nomina vocare, quorum intereſt dare ſuffragium; & quia nominatim ad Synagogas vocabantur. Vnde Nume. 16. Core, Dathan, & Abyron, & Hon, & alij, 250. viri proceres Synagogæ, qui tempore conſilij per nomina vocabantur, id eſt, per capita. Vnde etiam quidam hoc loco vertunt, Turba capitum. Nec enim probabile eſt in hac prima congregatione, qua electus eſt Matthias in Apoſtolum, adfuiſſe mulieres, & pueros, & puellas, quæ in ſimilibus nunquam ferendi ſuffragij ius habuerunt.

Mos concilio rum in ſuffragijs ferendis quibuſdam.

IV. Ratio.

Accedit, iſtos centum viginti viros ex plus quam quingentis fratribus, qui Dominum ſuſcitatum à mortuis viderant, in illum crediderunt, tanquam excellentiores, & ad liberius loquendum, conſtantiores fuiſſe ſelectos, vt affirmat hoc loco Oecumenius, ponderans, vt exiſtimo, verbum Græcum, Nominum: quod non ita locum haberet, ſi dixiſſet, Turba hominum. Nam neſcio quid contemptum, & plebeium ſonat, quia homo in Scripturis in malam partem, ſicut etiam turba, accipi conſueuit: & Angelus fideles, qui Aſcenſionis myſterio adfuerant, viros, & non homines Galilæos vocauit. At verò ſi legas, Turba nominum, ſublime quid, & magnificum deſignatur.

1. Cor 14.

Oecumen. in Actuum c. 1.

Homo in Scripturis vt ſonet.

Actor. 1.

V. Ratio.

Adde, quod hæc phraſis ab Hebræorum idiotiſmo non abhorret, apud quos inſigniores ac maiores in hoc ſeculo homines, viri nominis appellantur: ſicut Geneſ. 6. gigantes dicuntur viri famoſi, ſiue iuxta Hebræam literam, viri nominis. Et in eadem ſignificatione videtur Dominus apud Ioannem vſurpaſſe, cùm ait: Sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt veſtimenta ſua: ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. Vbi etſi Andreas Aretas Græcus interpres per pauca nomina exponat paucos homines; ego tamen adderem, paucos homines, ſed illuſtres, & magnos, & per nomen vocari ſolitos, quod explicat Ioannes dicendo, quòd non inquinauerunt veſtimenta ſua, & quod ambulabant mecum in albis, quia digni ſunt. Atque ad hanc loquendi rationem ſpectans Ieſus filius Sirach, dixit: Sapientiam omnium antiquorum exquiret Sapiens, & in Prophetis, vel prophetijs (vt aliqui codices habēt) vocabit. Narrationem virorum nominatorum conſeruabit. Quibus verbis poſt cohortationem ad lectionem ſacrarum, & Propheticarum Scripturarum, inſinuat, ſapientiæ ſtudioſo requirendos, & conſulendos celebrium virorum commentarios, & expoſitiones, ne ſuæ fidat intelligentiæ. Vocat autem viros nominatos, id eſt, magni nominis Doctores, qui vel viua voce docentes, vel editis libris in Eccleſia Dei claruerunt; Grçcè autē ait ἐλλογίμους ἀνδρῶν ὀνομαστῶν. Et Ouidius reſpiciens ad hunc ſenſum, dixit:

Quos homines Scripturæ viros nominis conſueuit appellare.

Apoc. 3.

Andr. Aretas. Illud: Sed habes pauca nomina in Sardis. quid ſignificet.

Eccli. 39.

Qui ſint viri nominati apud ſapientes.

Ouid. lib. 3. De triſtib. lib. 4. initio.

Vſibus edocto ſi quicquam credis amico,
Crede mihi, & longe nomina magna fuge.

Et Poëta lib. 7.

Tibi nomina mille,
Mille nocendi artes.

Virgil.

Et rurſus:

Aſſarici proles, demiſſaq; ab Ioue gentis
Nomina. Troſque parens, & Troiæ Cynthius auctor.

Lib. 3. Georg.

Et Auſonius cecinit:

Miramur periſſe homines: monumenta fatiſcunt.
Mors etiam ſaxis nominibuſq; venit.

Auſon Gal. epigram. 35.

Et ne putes hoc Poëtis eſſe conceſſum, & non oratoribus, audi quid dicat Plinius in Panegyrico: *Sunt in honore hominum, deinde in honore fama magna nomina ex tenebris obliuionis indulgentia Cæſarū.* Hæc ille. Latini quoq; dicere ſolent: Vir eſt alicuius nominis, & magni nominis.

Plinius.

Porrò Apoſtoli, & Euāgeliſtę, etſi Græca ſcripſerint lingua, Hebręas tamen phraſes, & idiotiſmos vernaculæ linguæ ſemper retinent, & redolent. Adhæc cum hæc electio Matthiæ in Apoſtolum, in exemplum propoſita ſit nobis in Spiritu ſancto omnibus futuris Eccleſiæ paſtoribus, & Chri-

In Apoſtolis & Euangeliſtis quid obſeruandum.

VI. Ratio.

& Chriſti vicarijs, ad quos potiſſimum iure diuino præpoſitos, & Epiſcopos Eccleſiarum ſpectat deſignare, Petrus Apoſtolorum Princeps non quoſuis indiſcriminatim ad hanc congregationem vocauit, ſed centum tantum viginti viros nominatos, qui numerus ex Apoſtolis, & ex quibuſdam è ſeptuaginta duobus diſcipulis, & quibuſdam alijs eminentioribus fidelibus cõflatus eſſe videtur. Quam rationem ſecutus Pontifex, ad eiuſmodi electiones, & promotiones non niſi lectiſſimos, atque prudentiſſimos viros ſolet adhibere: quales ſunt illuſtriſſimi Cardinales, quos penes ſe habet, & in Concilium vocat, & quorum de more ſolet rogare ſententias. Hunc autem eligendi paſtores morem, quem etiamnum Romani Pontifices prudentiſſimè obſeruant, ab hac Matthiæ electione originem traxiſſe, longè eſt probabiliſſimum, atque illi magis fauere videtur turba nominum, quam turba hominum. Quod verò Ioannes Gagneus dixit, cum nomina in plurali poni ſoleant, non niſi pro debitoribus vſurpari: quem ſenſum vt euitaret interpres, conuertit ſtudiosè, Turba hominum: verum eſſe non videtur, cùm inſtantijs perimatur multis, vbi plurale illud, Nomina, id minimè ſignificet, vt illud: *Nec memor ero nominum eorum per labia mea*; & iterum: *Vocauerunt nomina ſua in terris ſuis*, & Dominus: *Gaudete, & exultate, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis*: & Ioannes in dicto loco Apocalypſis: *Sed habes pauca nomina in Sardis*: quis autem niſi deſipiat, aſſerat in illis locis nomina pro debitoribus eſſe accipienda? Nec ſatis etiam conſtare videtur, quod quædam Gloſſa ponderauerit, dictam eſſe turbam hominum, quòd eo tempore puri eſſent homines, necdum dij effecti, quod per aduentum Spiritus ſancti conſecuti ſunt. Nam Apoſtoli fide reſurrectionis Chriſti iam confirmati erant, & ſi quod peccatum in abiurato Chriſto, aut fuga tempore paſſionis admiſerant, illud iam expurgatum, atque expiatum erat: nec ad remiſſionem peccatorum acceperũt Spiritum ſanctum in Pentecoſte, ſed ad corroborationem, & ad Chriſti fidem libere, & intrepide prædicandam. Ordo præterea in electione Matthiæ ſeruatus, & preces ad Deum effuſæ, vt indicaret quem vellet ex duobus eligi, & Matthias, & Ioſeph tanto teſtimonio Scripturæ commendati ſatis indicant, quanta vitæ ſanctitate, ac prudentia tota illa quæ conuenerat ad electionem turba eſſet ornata. Hæc diximus in confirmationem illius lectionis Græcæ, quam Oecumenius, Chryſoſtomuſque ſectantur: quanquam etiam libenter lectionem Latinam, & quam amplectitur Codex Syriacus, ſuſcipio, cùm idem prorſus poſſit elici ſenſus.

Quorum in electionibus faciendis Romanus Pontifex conſilio atque opera vtatur.

Ioan. Gagn. in contrarium ratio diluitur.

Pſal. 15.
Pſal. 48.
Luc 10.
Apoc. 3.

Alia quorundam interpretatio huius loci minus idonea reijcitur.
Actor. 2.

Matth. 26.

Quam ad rem Apoſtoli acceperint Spiritũ ſanctum in die Pentecoſtes.
VI. Ratio.

Oecumen. vbi ſupra.
Chryſ. hom. 3. in Acta.

Docet Chryſoſtomus in Acta Apoſtolorum, potuiſſe Petrum per ſe ſolum Matthiam in Apoſtolum eligere, ſed humilitatis gratia voluiſſe vt fieret cum primorum Eccleſiæ conſenſu: quemadmodum hodie Romanus Pontifex prudentius, ac tutius alios ad Epiſcopatum vocat, adhibito Cardinalium conſilio. Rectè proinde Nicolaus ad Carolum Regem Galliarum reſpondens ſcripſit, de poteſtate Pontificis loquens: *Et quod ſua autoritate perficere valet, multorum Sacerdotum decernit definire conſenſu*. Sic ille, & meritò quidem: nam plus videre creduntur oculi, quam oculus. Atque ita mulieres non fuere huius concilij pars, nec omnes laici fideles, ſed quidam tantùm prudentiores nominati, & vocati, cùm nondum tunc eſſent Eccleſiarum paſtores deſignati. Verba Chryſoſtomi hæc ſunt: *Quanquam autem habebat conſtituendi ius par omnibus, tamen hæc congruenter fiebant ob virtutem viri, ob hoc quod tum temporis, præfectura non honos erat, ſed cura ſubditorum. Ea res nec patiebatur, eos qui eligebantur efferri, quod ad pericula vocabantur, nec eos, qui non fuiſſent electi, velut contemptos affici mœrore.* Et infra: *Meritò primus omnium autoritatem vſurpat in negotio, vt qui omnes habeat in manu. Ad hunc enim dixit Chriſtus: Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* Ecce ex Chryſoſtomo, Princeps in choro Apoſtolorum inuentus eſt Petrus, ei grex à Chriſto creditur, is omnes habet in manu, & fratrum eſt confirmator. Et ante hæc omnia dixerat: *Vide verò Iacobi modeſtiam. Is acceperat Ieroſolymis Epiſcopi munus, & tamen hic nihil loquitur. Conſidera autem & aliorum diſcipulorum ſingularem modeſtiam, quo pacto concedunt ei ſolium, nec amplius ambigunt diſceptantes inter ſe ſe.* Hactenus ille. Additur: *Ferè centum viginti.* Quia etſi Spiritus ſanctus præciſum numerum non ignoraret, illum tamen Lucæ non reuelauit, nec ipſe ſupputauerat eos. Quæ enim negotio ſcribendi neceſſaria non ſunt, Spiritus non ſolet detegere, vt ſunt quæ ad numeros attinent. Et licèt paullo plures, vel pauciores eſſent, competit tamen verbum, ferè. Ita dicitur Ioan. 6. *Cùm remigaſſent quaſi ſtadia viginti quinque, aut triginta.* Et rurſus Ioan. 19. *Hora erat quaſi ſexta*: Satis enim eſt vt Spiritus dirigat ad vera ſcribenda, atque ad illis autoritatis pondus tribuendum, etſi non omnia reuelet.

Idem ibid.

Cur Petrus ſolus per ſe ipſũ, cum poſſet, Matthiam nõ elegerit.

Apoſtolorum tempore præfectura nõ honos erat, ſed cura ſubditorum, inquit Chryſoſt.

Luc. 22.

Ioan. 21.

Iacobi, & aliorum Apoſtolorum inſigne modeſtiæ documentum.

Certum omnino numerum fidelium electioni Matthiæ aſſiſtentium cur Lucas minimè poſuerit.

Nume-

Quod erat turba hominum ferè centum viginti, quid myſticè.
Beda tom. 7.

Numerus autem viginti ac centum, Apoſtolorũ duodenarius eſt decies ductus, teſteque Beda ex numeris contentis in quindecim reſultat: quindecim autem ob octauam gratiæ, & ſeptimam legis, perfectionem vtriuſq; Teſtamenti eſſe in Eccleſia Dei, ſignificat. Vides etiam quam paruo numero tunc exiſteret Eccleſia, quæ tamen mox in omnes mundi partes & gẽtes propaganda erat. Veritas enim Eccleſiæ Dei in multitudine non conſiſtit, vt primitiua docet: nec rurſus in paucitate, in qua Donatiſtæ gloriabantur contra eam, quæ Auguſtini tempore totum mundum implebat: nec in opibus, aut pompa, & potentia mundi, ſed in verbo Dei, & veritate doctrinæ à Chriſto acceptæ, & legitimis eius ſibi inuicem ſuccedentibus miniſtris, ſiue tales multi ſint, ſiue pauci, ſiue opulenti, ſiue pauperes. *Viri fratres, oportet impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus ſanctus per os Dauid de Iuda, &c.* Hæc eſt Rhetorica Spiritus ſancti, nec minus gratus titulus, Viri fratres, quàm Græcis Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, vel Romanis Quirites, aut Patres conſcripti. Et eſſe Chriſtianum, aliud non eſt, quam eſſe aliorum fratrem. Et viri à virtute dicuntur, & fratres à germana charitate. Et vocare alios fratres, non tollit Petri principatum, vt putant hæretici, quia etiam Chriſtus, cùm eſſet Dominus & Magiſter, Apoſtolos fratres vocabat; ſed docemur, ſuperiorem non debere cum auſteritate, & potentia imperare Fieri enim ſolet, vt quo quis moribus eſt efferatior, eò ſit ad imperandum procliuior. Audiant tales præceptum Sapientis: *Rectorem te poſuerunt, noli extolli: eſto in illis quaſi vnus ex ipſis.* Et quanquam quis ſit magiſter, & Dominus, debet tamen humiliari, & Domini exemplo aliorũ pedes lauare. Chryſoſtomus hoc loco ait de Petro: *Quam eſt feruidus? Quam agnoſcit creditum à Chriſto gregem? Quam in hoc choro primeps eſt? & vbique primus omnium incipit loqui?* Hæc ille. Nouerat etiam Petrus, quos fratrum nomine, & quos filiorum vocaturus eſſet: quod etiam Chriſtus interdum obſeruabat. *Oportet*, inquit, *impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus ſanctus.* Quemadmodum Chriſtus, ne Apoſtolos conturbaret terribilis Iudæ caſus, affirmauit illum à Propheta prædictum fuiſſe: ita enim apud Ioannem legitur: *Non de omnibus dico: ego ſcio quos elegerim, ſed vt impleatur Scriptura: Qui manducauit mecum panem, leuabit contra me calcaneum ſuum:* Ita etiam B. Petrus, ne quẽ offenderet horrendum Iudæ flagitium, & atrox de eo ſupplicium ſumptum, initio

In qua olim Eccleſia Donatiſtæ gloriabãtur, ſed inaniter.

Eccleſia Dei vere & propriè vbi ſita ſit.

Eſſe Chriſtianum quid.

Viri vnde nomen habeant.

Ioan. 13.
Nullo ſui primatus præiudicio Petrum alios Apoſtolos fratres cõpellaſſe.
Eccli. 32.

Ioan. 13.

Chryſoſt loco ſupradicto, initio.

Petri prærogatiua ex Chryſ.

Ibidem.

Pſal. 40.

Cur Petrus ſermonis initio

ſui ſermonis allegat Scripturam: quam Petrus etiam ante aduentum Spiritus ſancti non ignorabat, quia iam Chriſtus aperuerat illis ſenſum, vt intelligerent Scripturas. Vocat autem hoc loco Scripturam, id eſt, rem ſcripto ſacro proditam: hæc enim, & non Scriptura producitur per os Dauid. Impletur autem omninò quantum ad acceptionem, & translationem Epiſcopatus Iudę in alterum; nam quod attinet ad necẽ eius, iam erat impleta. Quod autem ait, Oportet, iuxta naturam intellige implendorum. Si enim talia neceſſarias & abſolutas habent cauſas, oportet abſolutè, & neceſſariò euenire quę eueniunt: ſi vero contingentes, & liberas, oportet ex ſuppoſitione, vt aiunt, cauſas ipſas ſe cõtingenter determinare, quarum effectum Deus videat, & prędicat pro illo, vel illo tempore euenturum. Inſtrumenta autem implendæ mortis Iudæ, Iudas ſibi parauit ipſe; eligendi verò, & ſubrogandi Matthiam in locum eius, Deus per ſe, & per Petrum, atque alios præparauit. Nec tamen, quia prædixit Deus, & prędicauit Iudæ peccatum, & ſupplicium, aut peccauit ipſe, aut peccati autor extitit: tum, quia cum Deus omnia præcognoſcat, omnia peccata efficeret, & exiſteret omnium cauſa peccatorum. Deinde quia Deus intentator malorum eſt, ac Deus non volens iniquitatem ipſe eſt. Adhæc quia Iudam ab initio bonum elegit, etſi noſſet ipſum à iuſtitia ſuo vitio exciſurum: cognouerat tamen quantum bonum ex malo ipſius eſſet educturus ad ſuam gloriam. Præterea, vt doceret non eſſe verum bonum diuitias & pecunias, quarum loculos regebat Iudas, nec dignitatem ſecularem, aut Eccleſiaſticam, vt Epiſcopatum, & Apoſtolatum, ſed eſſe communia perinde bonis atque malis, ne quiſquam ardentius illa expetat, quibus adeptis perire poteſt. Nam vt dominus prudens, vt periculum faciat fidelitatis ſuorum ſeruorũ, ſtudioſè ſibi ſinit excidere monetam argenteam, aut auream, quo exploret eorum animos an integrè reſtituant: ita Dominus diſpenſatores multos ad ſua admittit munera, ſed vt Paulus ait: *Hic iam quæritur inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur*: &, *Qui fidelis eſt in minimo, & in maiori fidelis eſt.* Demum quo addiſcamus honorem, reuerentiamque exhibere etiam dyſcolis, & malis miniſtris, neq; eorum malos mores, ſi volumus, poſſe nobis nocere quicquam.

Non igitur excuſandus venit Iudas, eo quod illi acciderat quod prædictum erat, ſicut nec Pilatus, nec Herodes excuſandi, quia fecerũt quod manus, & cõſilium Dei decre-

Scripturam produxerit.
Pſal. 108.

Luc. 24.
Quid Scriptura hoc loco, quam impleri neceſſe erat.

Quomodo fuerit neceſſe Scripturam impleri.

Iudam proditorem libere peccaſſe, & nõ ex prædictione Scripturæ.

Secunda ratio ac tertia.
Iacob. 1.
Pſal. 5.
Matt. 10.
IV. Ratio.

V. Ratio.

Ioan. 12. & 13.

Simile.

1. Cor 4.

Sexta, ac poſtrema ratio.

Actor. 4.

decreuerunt fieri. Poſita namque peccati illorum præſcientia, ac Dei præordinatione, quia non prophetiæ Dei implendę impulſu, ſed malitia ſua à iuſtitiæ ſemita deflexerunt, grauiſſimè peccarunt.

Cur Dominus duodecim elegerit, ac eum numerum per Iudam interruptum reſtitui curauerit.

Porrò Dominus ab initio voluit eſſe duodecim Apoſtolos, ac numerum interruptum per caſum Iudæ redintegrari decreuit; in primis, ob prædicationem idoneè faciendam. Orbis enim vniuerſus Dei ſemine ſerendus, commodè in duodecim partes diuiditur, vt cœlum in duodecim ſigna Zodiaci, non autē in duodecim partes. Deinde, quia lex gratiæ prædicanda erat, cui, vt Auguſt. docet in Pſalm. qui incipit: *Fundamenta eius in montibus ſanctis*, conuenit numerus duodenarius: quia ex tribus per quatuor ductis, vel ex quatuor per ter reſultat: ita Fides Trinitatis quatuor Euangeliſtis contenta, quatuor mūdi partibus prædicanda erat. Et ſingulæ mundi quartæ teſtes deputari debuerūt, vt quemadmodum ſunt duodecim venti mundi principales, ita totidem eſſent ſpirituales Apoſtolorum venti miſſi ab Spiritu ſancto ad expurgandum, ac ſeruandum ab errorum caligine mundum, ad refrigerandum malum ignem cōcupiſcentiæ, ad frigidos, ac tepidos calefaciendum, denique fœcūdanda terrena hominum corda. At verò numerus vndecim non ita quadrabat diuiſioni prædicatorum: & tranſgreſſionem Decalogi, peccatumque ſignificat eiuſmodi numerus: vnde Dominus nequaquam in vndecim inſufflauit Spiritum ſanctum, ſed cum abeſſet Thomas in decem tātùm. Tertiò, conueniebat ille numerus ob duodecim tribus Iſrael per orbem diſperſas, & ad fidem Meſſiæ euocandas: quibus verbum ſalutis repudiantibus, conuerterentur ad Gentes, hoc eſt, ad Iſraelem Dei ſpiritualem. His ergo de cauſis numerū duodecim ſcelere Iudæ interruptum, reſtaurari per alterum in eius locum ſubrogatum decreuit Dominus.

II. Ratio. — Aug. in Pſal. 86 circ. med. tom. 8. — Apoſtoli 12. aptè ventis comparantur. — Vndenarius numerus quid denotet. — Ioan. 20. — Tertia & vltima ratio. — Actor. 13.

Et ſubdit: *Quam prædixit Spiritus ſanctus per os Dauid*. Priùs Dauid ore canebat, quā ſcriberet, & dictaret Scripturam: & dicere etiam vocatur ipſum ſcribere extenſo baculo, ſicut manus in muto ſeruit pro lingua, de quo: *Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis*. In eo quod Spiritus ſanct⁹ locutus dicitur per os Dauid, autoritas Scripturæ, reuerentiaq; conciliatur: quia eſt opus Spiritus ſancti, & Prophetæ fuerunt eius amanuenſes. Meminit Dauidis, quia ad fidem inſtrumēti facit notarium electum eſſe, & fidelem amicum. De Iuda, inquit, videlicet Simonis Iſcariotæ filio, è vico

Dauidis, ac Prophetarum proprium. — Pſal. 44. — Quid quod Spiritus ſanctus prædixiſſe dicitur. — Cur tam grauiter peccare permiſſus fit Iudas.

Iſcariot: bono inuento ab initio, aut bono facto in electione, permiſſo autem peccare, quia ita ipſe voluit; & hoc poſito addiſceremus poteſtatem eſſe poſſe cum peccato; & ne fidamus naturæ, aut fortunæ, vel gratuitis chariſmatibus, & ne de collegijs ſanctorum commoueamur, ſi quis nō rectè incedat, & vt qui exiſtimat ſe ſtare, videat ne cadat, & perſeuerantiam intelligamus donum Dei eſſe. Subdit: *Qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Ieſum*. Aliqui claritatis gratia, vertunt, Qui fuit dux viæ illorum, id eſt, docēs commodam viam Ieſum ſine turbis capiendi, vt docet Matth. Et væ omnibus malorum inuentoribus, quia partem habent in omnibus peccatis aliorum, quæ ſuo exemplo admiſerunt, cadentq; ſimul cum alijs, quos pręcipitant in foueam. Comprehenderunt autem Ieſum cohors, & miniſtri Iudæorum: in quo ſequens paſſio, & violenta, atq; ignominioſa mors includitur. *Qui connumeratus erat in nobis*. Id eſt, factus erat ex numero tam ſelecto: eratque numero Apoſtolus, non merito, & beneficia fiunt flagella abutenti. *Et ſortitus eſt ſortem miniſterij huius*, ſiue vt Græcè dicitur, partem miniſterij huius, hoc eſt Chriſti electione, ſiue meritis obtinuerat ſortem, id eſt, partem, quæ ſorte obtingere ſolebat, vt vitaretur contentio. Rectè autem Apoſtolatum, miniſterium vocauit: quia miniſterium eſt Dei in ſalutem animarum, non dominium. Hinc ſtipendia etiam Regibus qui ſeruiunt, ac ſerui dicuntur honorati, meritò exhibētur: quare reditus, & prouentus Epiſcopatuum, ſiue aliorum Eccleſiaſticorum magiſtratuum, ſatis indicant, Epiſcopos, Cardinales, & Pontifices in promouenda aliorum ſalute æterna ſeruos verbo, exemplo, oratione, & merito eſſe debere. Subdit: *Et hic quidem poſſedit agrum de mercede iniquitatis*. Quidam hoc voluit eſſe parentheſim à Luca inter verba Petri interpoſitam: quod abſurdum eſſet ita loqui apud eos, qui nouerant omnia illa, id eſt, agrum emptum de mercede iniquitatis, & dictum ſua lingua Aceldema: nec opus erat verba illa interpretari, quia ſciebant illorum intellectum, etiamſi Lucas, nè lectoribus eſſent obſcura propter ignorationem hiſtoriæ ſententiam de morte Iudæ in ſuam trāſtulit perſonam. Quanquam ſuſtineri poſſet, illa à Petro eſſe dicta, præter illud (*Hoc eſt, ager ſanguinis*) quod explicandi gratia Lucas de ſuo addidit. Et ſanè ſiue cum parentheſi, ſiue extra illam legatur, difficilis eſt ſenſus: quomodo ſcilicet Iudas emerit agrum, vel, vt alij vertunt, acquiſierit,

1. Cor. 10. — Matth. 26. — Malorum autores quam grauibus digni ſupplicijs. — Supr. 10. — Iudas quomodo erat Apoſtolus. — Apoſtolātus miniſterium à Petro cur dicatur. — Explicatur hæc lectio: Et hic quidem poſſedit agrū de mercede iniquitatis. — Matth. 27. — Ibidem. Aceldema quid. — Quomodo Iudas poſſederit agrum de-

mercede iniquitatis.
Ibidem.
Beda in Act. tom 5.
Rom. 8.

patraueritve; cùm conſtet ſummos Sacerdotes cum Scribis & Phariſæis initio conſilio omiſſe agrum figuli ex pecunia à Iuda proiecta in templo. Sanè Beda exponit, poſſedit, hoc eſt, poſſidere fecit; vt de Spiritu ſancto, qui dicitur poſtulare pro nobis, & clamare, eo quod poſtulantes faciat, & clamantes, more Hebræorum. Vel etiam ſimplicius dici poteſt, poſſediſſe non animi propoſito, ſed euentu ipſo ſubſecuto: ſicut aliquis dicitur ſibi malum, vel periculum, vel mortem accerſere, habita non conſilij proprij, aut voluntatis, ſed euentus ſubſequentis ratione. Quemadmodum de fure dicere ſoliti ſumus, Hic tendit ad ſuſpendium, non voluntate, ſed facto ipſo illud exigente. Vocat mercedem iniquitatis, crimen proditionis horrendum, & ſimoniæ, vt fuit illud Balaam. Perpende, Iudam amiſſo cœlo, agrum redemiſſe in ſepulturam peregrinorum: quia multa ab hypocritis in ſpeciem honeſta & pręclara fiunt, quæ tamen Deus non acceptat. Nam in hoc quidam Iudam imitantur, vt ex furtis & rapinis conſtituant templa, aut hoſpitales domos erigunt, aut puellas pauperes dotent: quæ tamen Deo grata minime exiſtunt.

Alter ſenſus.

Quam vocet Petrus mercedem iniquitatis.

Iudam proditorem qui videantur imitari.

Sequitur: *Et ſuſpenſus crepuit medius, & diffuſa ſunt omnia viſcera eius.* Teſte Ariſtotele, propter duas potiſſimum cauſas homines ſibi ipſis manus inijcere ſolent. Prima eſt, ob conſcientiæ ſtimulum, qui maximè cruciat, atque vexat, & quia homo quocunque pergat, habet illum apud ſe: quare vt eum fugiat, mortem ſibi conſciſcit. Verùm vt rectè docet Bernardus, non ſic fugitur ſtimulus, aut imminuitur, ſed augetur potius, & immortalis efficitur, ſecundum illud: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Nam vel hic animus poteſt extra ſe ipſum per oſtia ſenſus egredi, & in voluptatibus gulæ, & luxuriæ vagari, ita vt ad tempus ſtimulum conſcientiæ vrgentem non ſentiat, ſed poſtea acrior redit: ſecus in gehenna, vbi ſenſus omnes erunt clauſi, & animus cogetur perpetuum vermis dentem perſentiſcere. Remedium autem opportunum eſſet, materiam ſtimuli, hoc eſt, peccatum extinguere, vt teſtatur Bernardus: & ita aculeus conſcientiam crucians, per contritionem, confeſſionem, & recurſum ad Deum moreretur. Deinde docet Ariſtoteles molles, & effœminatos ſibi ipſis manus inferre aduerſam fortunam, aut paupertatem, aut exilium, aut dedecus ferre non volentes, qui olim in bonis, ac proſperis delectabantur. Hinc Auguſtinus Romanam reprehendit Lucretiam, quę ſe ob pudicitię vim illatam interemit: nam illud re vera nō ob virtutem, ſed ob opinionem amiſſi honoris perpetrauit. Quia virtus niſi vitio non tollitur: vitium autem non eſt, vbi voluntas abeſt. Sed multò prudentius comminantibus virginitatis ereptionem, reſpondit D. Lucia Chriſti virgo: Caſtitas mihi duplicabitur ad coronam; eo quod non poſſet caſtitatem perdere, quæ ſolo animo amittitur. Hinc Iudas ob conſcientiæ carnificinam animum eius excrucIantem, & quia videbat quantam Apoſtolatus dignitatem amiſerat, ſe ipſum damnauit ad ſuſpendium.

Ariſtot.

Quæ duæ res homini inferendæ ſibi necis occaſio eſſe ſoleant.

Bern ſerm. de conuer. ad clericos, ca. 6. per totum
Eſa vlt. & Marc. 9.

Cur animus hic ſtimulum cõſcientiæ minus ſentiat.

Idem. ibd.
Qua ratione quis conſcientiæ mordentis aculeum ſibi poſſit eximere.
Ariſt. ibid.
Aug. lib. 1. de ciuit. Dei, ca. 19. tom. 5.

Romana Lucretia ſibi mortem quare conſciuerit, teſte Auguſt.

Virtus ſolo vitio amitti poteſt.

Eſt autē ex magna Dei clementia, quod hominem peccatorem morte punierit, & quod redierit mortem non dulcem, & facilem, vt facere poterat, ſed aſperam, amaram, & omnium terribilium extremum. *Siccine*, inquit ad Samuel Rex Agag, *ſeparat amara mors?* Nam primum voluit mortem ad peccati vindictam, ne homo inſtar dæmonis in eo perpetuò permaneret, & ne etiam eſſet illius perpetua malitia. Iuuat quoque, vt pęniteat nos peccati, & ad reddendam iudici rationem ſimus parati. Reddidit præterea horribilem mortem, tum vt quædam peccata per illius dolores, & terrores expurgentur; tum ne, ſi eſſet facilis, & tolerabilis, homo ſibi facilè vitam abrumperet. Illud quoque circa mortem Iudæ meditandum, Deum in hoc ſeculo neque iuſtis ſupplicijs vlciſci peccata, neq; bona opera condignis remunerare præmijs, vt ſiquidem redditur in multis reprobis, & in multis pijs viris, & Martyribus. Quandoque tamen quædam peccata, quę directè in Deum militant, etiam hic ponit in arrham æterni gehennæ ſupplicij: non tamen vt plurimum, ſed hæc raro facit, quia non eſſent ſigna & miracula, nec tantus locus fidei, nec temporis menſura noſtri æternum prǣmium, vel ſupplicium capere poteſt. Quare cum quis præter communem ordinem graues luit pœnas; aut ad conuerſionem proficit, aut in arrham conuertitur inferni. Cùm vero quis ob grauia flagitia non dat pœnas, perinde eſt, ac ſi quis ſine carcere raperetur ad ſuſpēdium: nam in gehenna acerbiſſimas ſuſtinet ſuorum flagitiorum pœnas, etiamſi ab hac vita cum quiete, & pace diſceſſerit; quò ita locus fiat fidei, & amori, & non tantum timori. In pace & quiete moritur quandoque hæreticus: ſed ſatis malè moritur, qui extra Eccleſiam diem claudit extremum. Bono autem, ac pro nihil obſtat quæcunque mors, quemadmodum pulchrè indicauit

Quæ res Iudā ad ſuſpendiū adegerit
Quibus de cauſis Deus hominem peccatorem morte punierit.
1. Reg. 15.

Cur tam horribilis mors reddita ſit, atque terribilis.

Quo conſilio nunc Deus nec præmio digno iuſtos nec iniuſtos debito ſupplicio afficiat.

Quēadmodū cum eo agatur, qui impunis peccat.

Quàm felix Iudæ obitus.

Sapient 4.

cauit Sanctus ille, qui mortuus eſt inuentus, ac digito amicis ſcandalizatis oſtendens locum Scripturæ dicentis: Iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit anima eius. Iudas igitur, vt ad eum noſtra reuertatur oratio, ſuſpenſus eſt à ſeipſo, quemadmodum Achitophel: & vt guttur proditionem verbo tractatam lueret: non autem quia cõmunicauit indignè, vt quidam opinantur, cùm id dubium eſſe probauerimus. Adhæc, quia anima non metitur ſpatium eundo de loco ad locum per medium, ita vt opus ſit per mediam gulam animam à corpore exire. Nec etiam opus habet, quemadmodum nec nos omnia puncta itineris conſideramus, cùm terminum cogitamus. Suſpenſus autem eſt, vt cœlo indignus, & terra, vt Iudæus, & ſocius dæmonis mortem ſuadentis.

A quo ſuſpenſus Iudas.

2. Reg. 17.

Ioan. 13.

Iudas quare ſuſpenſus.

Crepuit medius; & diffuſa ſunt omnia viſcera eius. Vt viſcera luerent quæ malum conceperant. Et ita diſperſi ſunt Iudæi: malusque vt ſeipſum fugiat, ſe interimit, tantoq; ſe inuenit magis, & apud ſe eſſe cogitur. Et Iudas quidem, vt ex Papia refert Oecumenius, cecidit, & crepuit in ſuſpendio, vel ſuperuixit ad aliquot dies, egitque in agello quodam cum tanto, ac tetro fœtore, vt nemo iuxta eum habitare poſſet, inflatuſque vultu, atque alijs membris, plenuſq; vermibus atque compreſſus à curru obijt. Sed de hac morte lib. 10. latius diſputauimus.

Idem quare crepuit medius, & diffuſa omnia viſcera eius.

Oecu. in Act.

Proditoris Iudæ interitus deſcribitur.

Et notum factum eſt omnibus habitantibus Ieruſalem. Verba ſunt Lucæ tàm de agro, quã de nece Iudæ: quia nouit Dominus ſuos honorificare, & impios cõfundere longè aliter quàm homines. Ecce olim heroicis, & illuſtribus viris dabatur neſcio quę memoria in ſaxis & columnis marmoreis, aut in arcubus triumphalibus, aut in æreis, & immortalibus equis: ſed breui illa omnia conciderunt: nam vt ille dixit:

Mori etiam ſaxis, nominibuſq; venit:

Et tantum ſupereſt memoria iniquitatis eorum. At (bone Deus) quanto honore Deus fideles ſuos, ac ſanctos proſequi voluit, tot illis templa erexit: tot ſtatuas, atque monimenta conſtituit per vniuerſum orbem: voluit quotannis ſtatam eſſe diem ad memoriam eorum recolendam: voluit quoq; campanarum, & ſimilium aliorum inſtrumentorum ſonitu, cantu, ſacrificio, atque prędicatione verbi Dei eorum commemorari virtutes, & in exemplum fidelibus ſpectandas, & imitandas proponi. Hoc verò factum Iudæ conſultò detexit, etiamſi dæmon curauerit occultari: quemadmodum Arrius quoq; crepuit medius, & mali non reſipuerint, ſed vnius locum tenerit, quò negotium eſſet occultum. Sed & hoc quoque notum factum eſt: quia non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum. Hinc Ambroſius libro de Fide: *Crepuit*, inquit, *Arrius ſicut de Iuda Petrus Apoſtolus dixit; quia poſſedit agrum de mercede iniuſtitiæ, & in faciem proſtratus crepuit medius, & effuſa ſunt omnia viſcera eius. Non eſt fortuita mors vbi in ſacrilegio pari pœna parile proceſſit exemplum, vt idem ſubirent ſupplicium; qui eundem Dominum negarunt, & qui eundem Dominum prodiderunt.* Hæc ille de Iuda & Arrio. *Ita vt appellaretur ager ille, lingua eorum, Haceldema, hoc eſt, ager ſanguinis.* Linguam eorum vocat Syram, quæ Hebræa eſt, ſed non illa literalis, & antiqua, ſed corrupta ex Chaldæo, & Chananæo, atque hac locutus eſt Chriſtus, Maria, & Apoſtoli: à qua lingua Galilæi peculiarem, & natiuum habebant ſonum, & diſtinctum ab illo Iudæorum.

Quanto Deus ſanctos ſuos honore dignetur.

Auſon. Gallus, Epigr 34.

Mors Iudæ proditoris tã infœlix cur innotuerit omnibus habitantibus Hieruſalem.

Prou. 21.

Amb. lib. 1. de fid. cap 9. ſub init. tom 2.

Iudas proditor, & Arrius perfidus ille cui pari mortis ſupplicio affecti fuerint.

Matth. 27.

Hebræorum linguã, quam Lucas appellet.

Scriptum eſt enim in libro Pſalmorum, Fiat commoratio eorum deſerta, & non ſit qui inhabitet in ea: & Epiſcopatum eius accipiat alter. Hoc teſtimonium, vt moris eſt Apoſtolorũ ſcripturas citare, ex duobus Pſalmis conflatum eſt: ex pſalmo 68. accipitur primus verſus, vbi, quod de Iudæis malis prædicitur à Propheta, Iudæ Iudæo inſigniter malo à Petro applicatur. Etſi enim ibi Dauid de ſuis hoſtibus loqueretur, vt quidam dicunt: Dauid tamen in perſona ſua Chriſtum conſiderauit, & in perſecutoribus ſuis Chriſti perſecutores, & inter eos præcipuum hoſtem, & anteſignanum Iudam. Et tunc cõmoratio eius facta eſt deſerta, quando vacauit eius apoſtolatus: nec habitauit quis in eo, quando etiam non habuit aliquos à ſe conuerſos: quia incumbens lucro temporali, animas ſibi minimè conuertit: etſi per accidens eas ad Deum conuertat quærens pecunię emolumentum. Vel commoratio deſerta poteſt dici ager, in quo Iudas ad tempus ſuperuixit: qui ob fœtorem habitari nõ potuit, in ſignum Diuinæ iuſtitiæ: quemadmodum fructus cineres Sodomæ ob memoriã Diuinæ remanſêre vindictæ. Poteſt quoq; dici, quòd tunc Iudas ibi verè habitauerit, vel poſſederit agrũ de mercede iniquitatis.

Apoſtoli, & Euangeliſtæ plura Scripturæ teſtimonia in vnum de more cogunt.

Iudæ proditoris commoratio iuxta Prophetam, quando facta ſit deſerta.

Alter ſenſus quid commoratio ſit deſerta.

Geneſ. 19.

Alterum teſtimonium: *Et Epiſcopatum eius accipiat alter*, acceptum eſt ex Pſal. 108. in quo triginta maledictiones in Iudam infliguntur teſte Ruperto Tuitienſi, quia totidem argenteos pro pretio Chriſti proditi acceperat. Prima eſt: *Et diabolus ſtet à dextris eius.* Secunda: *Oratio eius fiat in peccatum*: quia retulit triginta argenteos, & proiecit in tẽ-

III ſenſus.

Rupert Tui in Matth c 27.

Iudas Chriſti proditor in quot maledicta incurrerit infelix.

Matth. 27.

pium. Tertia: *Fiant eius dies pauci*: quod abiens laqueo ſe ſuſpenderit. Quarta: *Et Epiſcopatum eius accipiat alter*: quod in eius locum ſubrogatus fuerit Matthias. Et ne cæteris percenſendis prolixior fiat oratio: vltima eſt: *Induantur, qui detrahunt mihi pudore: & operiantur ſicut diploide confuſione ſua.*

Apoſtoli cur plura in vnum teſtimonia confundebant.

Beda in ca. 1. Act.

In pſal. 108. qui frequens numerorum pluralis, & ſingularis mutatio.

Accipe etiam ex Beda, licere vnire ſimul diuerſa teſtimonia: quia veritas eſt reſpicienda, & ædicatio. Pſalmus etiam de ſingulari ad plurale tranſit, & rurſus de plurali ad ſingulare: nam ita incipit: *Deus laudem meam ne tacueris: Quia os peccatoris, & os doloſi ſuper me apertum eſt*: & rurſus tranſit ad plurale: *Locuti ſunt aduerſum me lingua doloſa, & ſermonibus odij circundederunt me; & expugnauerunt me gratis.* Rurſus tranſit ad ſingulare: *Conſtitue ſuper eum peccatorem, &c.* vt liceat & de Iuda, & de Iudęis hęc ad literam intelligere. Hinc Iudas ex inferno videns electionem Matthiæ, ſummè cruciatus eſt.

Quàm aptè hoc Dauidis teſtimonium Petrus ad Matthiæ electionem accommodet.

Matth. 26.

Quòd ſi obijcias in illo pſalmo recitari imprecationis maledicta, non prophetias, vel vaticinia; ac proinde Petrum impropriè colligere hoc oportuiſſe fieri. Dicendum eſt, quod vt Chriſtus ſimul prædicebat futura imprecando, vt, *Væ homini illi per quem Filius hominis tradetur*: ita Dauid non affectu carnis ad vindictam expetendam fuit impulſus, ſed Spiritum ſanctum directorem habuit: ita vt imprecationes vim habent prædictionum: quia non alia Spiritus imprecatur quàm ea ſupplicia, quæ Deus impijs præſtare decreuit.

Quomodo Iudæ commoratio eſt deſerta, cùm eius locum occupauerit Apoſtolus Matthias.

Nec pugnat ſucceſſio, & ſubſtitutio Matthiæ in locum Iudę, cum habitatione deſerta prædicta à Propheta: quia ſucceſſio alterius hominis ex alio genere in maius ſupplicium, & pœnam eiecti cedit. Quemadmodum domui Heli Dominus comminatur, dicens: *Ecce dies veniunt: & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, vt non ſit ſenex in domo tua. Et videbis æmulum tuum in templo, in vniuerſis proſperis Iſraël: & non erit ſenex in domo tua omnibus diebus. Veruntamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo; ſed vt deficiant oculi tui, & tabeſcat anima tua, &c.*

1. Reg. 2.

Pecuda Hebraicè quid.

2. Cor. 11.

Nomen Epiſcopi vnde conſtet magis ſacrum quam profanum eſſe commune.

Eſai. 60.

Nota etiam Epiſcopatum accipi pro apoſtolatu, qui Hebraicè dicitur Pecuda: quia eſt præfectura quædam vniuerſalis, & ſolicitudo omnium Eccleſiarum, vt ait Paulus: nunc autem inſpectio eſt & præfectura particularis gregis. Epiſcopatus enim nomen tam de profano magiſtratu, quàm de Eccleſiaſtico intelligitur. Hinc illud Eſaiæ: *Deus in iuſtitia dat Epiſcopos*, iuxta Septuaginta; id eſt, Principes, & Satrapas: & apud Eſdram: *Epiſcopus Leuitarum*, id eſt, Princeps: in libr. item Machab. Epiſcopus ponitur pro Principe; Cice. ad Attic. ſe vocat Epiſcopum Campaniæ à Pompeio creatum. Et Arcadius Imperator Epiſcopos propriè eſſe tradit eos, qui pani & reliquis venalibus præſunt. L. vlt. ff. De muner. & hono. Porro Athenis Ἐπίσκοπος Prætor erat, qui mittebatur ad ius dicédum in oppida, quæ erant ſub ditione Athenienſi. At lib. 8. Arrianus docet, Epiſcoporū ad Indos munus fuiſſe, quid in quaque regione fieret, noſſe; & cognita ad Reges, vel magiſtratus referre. Et verbum Ἐπισκοπεῖν trāslatum eſt ab exercitu iter faciente, cui aliquis delegari ſolet qui proſpiciat diligenter ne deſit commeatus; Veedor ò proueedor Hiſpanicè. Nec capitur Epiſcopatus pro vxore Iudæ; quia ſubditur tanquam de re diſtincta ab Epiſcopatu; *Fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua.* Exemplum ambitioſi, & perfidi Epiſcopi Sobnas fuit, cui ſucceſſit Eliacim; ita Iuda mali rectoris, cui ſucceſſit bonus Matthias.

2. *Eſdr. 11.*
1. *Mach. 1.*
Cicer. 4. ad At.

Epiſcopi propriè qui ſint.

Ἐπίσκοπος Athenis quinam.

Arrianus ſcriptor.

Epiſcoporum apud Indos munus quod.

Epiſcopatum Iudæ pro vxore eius accipi non poſſe.

Eſai. 22.

Quorum Iudas typū geſſerit: ſi ex eius infortunio.

Matth. 26.

Supra 20.

Ieroſolyma quo tempore erat ager peregrinorum.

2. Reg. 18.

Supra 17.

Ad mores verò, perpende, Iudam eſſe typum cuiuslibet Iudæi, imò etiam cuiuſuis peccatoris. Iudæus ergo primò fuit dux Gentilium, qui comprehenderunt per cohortem Ieſum; cùm tamen connumeratus eſſet cum Apoſtolis, id eſt, vocatis ad ſalutem. Deinde poſſedit agrum corde, & Romanos poſſidere fecit: quia Hieroſolyma ager eſt peregrinorum tempore Titi; nam Iudæi ſepultura erant indigni. Tertiò ſuſpendit ſe inter cœlum & terram, vt Abſalon vſurpans regnum, & Achitophel conſulens contra Dauidem, id eſt, Chriſtum. Quartò crepuit medius, & effuſa ſunt omnia viſcera eius, ob diſperſos Iudęos per totum orbem. Quintò, ſecuta eſt infamia illius populi, & notum factum Iudæorū conſilium. Denique Epiſcopatum Iudæorum acceperunt Gentiles.

Peccator in Iuda quàm aptè repręſentetur.

Peccator quoque dux eſt peccantium qui Ieſum ligarunt; cùm tamen connumeratus eſſet cum Apoſtolis ad ſalutem. Deinde poſſidet agrum: quia lucro, & emolumento comparando incumbit, vt mali artifices, auarique mercatores. Tertiò ſe ſuſpendit fragili nitens arundini creaturarum. Quartò crepat atq; effundit viſcera ſua inſtar araneæ, quę ex viſceribus ſuis educit telam: nec ſenſum habet, quia in regionem abijt longinquam. Quintò, fit notum omnibus: quia vel hoc ſeculo, vel futuro ſequitur infamia. Poſtremò Epiſcopatum eius accipit alter: quia iuſtus locum peccatoris accepit: & vt ſcriptum eſt apud Iob, conteret multos, innumerabiles, & ſtare faciet alios

Araneæ ingenium.

Luc. 15.

Iob. 34.

Peccata cui tantu noceat.

lios pro eis. Nec Eccleſia propterea quicquã amittit: ſolus ipſe peccator perit, haud ſecus atq; ram⁹ ab arbore præciſus, qui vim ſuam ac vitam omnino amittit, non autem arbor ipſa, quæ ſtatim alium germinare ramum poteſt, vt abſciſſo Iuda productus eſt Matthias: Ita Eccleſia pereũtibus peccatorib⁹ ſalua, & integra permanet: quæ omnes ſuas opes ſiue ſapientiæ, ſiue poteſtatis, ſiue gratiæ, ſiue æternæ vitæ, in vno collectas poſſidet Chriſto Ieſu, cui cum Patre, & Spiritu ſancto æterna laus ſit, honor, & gratiarum actio perpetuis ſeculis. Amen.

TRACTATVS X.

In illa verba : *Oportet ergo ex his viris qui nobiſcum ſunt congregati in omni tempore quo intrauit & exiuit inter nos Dominus Ieſus, Incipiens à baptiſmate Ioannis, vſque in diem qua aſſumptus eſt à nobis, teſtem reſurrectionis eius nobiſcum fieri vnũ ex iſtis. Et ſtatuerunt duos, Ioſeph, qui vocatur Barſabas, qui cognominatus eſt Iuſtus, & Matthiam. Et orantes dixerunt, Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus vnũ, &c.* Act. 1.

Eligendi ius populo olim conceſſum tres potiſſimũ ob cauſas, & quænam illæ.

EXCLVSO Iuda ab Apoſtolatu, proponitur à B. Petro alter in eius locũ ſufficiendus. Apoſtoli autem hoc loco, & Act. 6. & Patres olim frequenter plebi electionem miniſtrorum permittebant, tres potiſſimum ob cauſſas. Prima, vt ſuperior hoc plebi proponens, atq; concedens, nullam ſibi apud populum conflaret inuidiam. Secunda, vt alij nequaquam vacarent cõtentionibus, altercationibuſve. Tertia, quia hoc ita comparatum eſt, vt turba Epiſcopo à ſe electo, ſiue bono, ſiue malo, libentius pareat. Verùm illa eligendi ratio ob ingentes abuſus, de quibus Chryſ. loquitur in homilia quadã, de Eccleſia meritò ſublata eſt.

Chryſoſt.

Neceſſe vt fuerit Apoſtolis, Matthiam in locum Iudæ vt ſubſtituerint duplex ſenſus.

Circa illud verbum Oportet notandum eſt, quòd ſi illud: Et epiſcopatum eius accipiat alter, fuit præceptum, ad id implẽdum opus erat alterum eligere : Si verò tantùm fuit verbum propheticum, illud Oportet, poſita Domini pręcognitione, ſiue pręſcientia, intelligendum eſt, nõ quod ſecluſo præcepto illud implere cogamur. Nam & peccata Iudęorum, & mortis Chriſti proditio, & ea, quæ conſilij ſunt, interdum prædicãtur, ad quæ tamẽ ſeruanda non obſtringimur; imò nec ad præcepta quidẽ quatenus prædicta ſunt, ſed in quãtum à Deo ſunt mandata.

Prophetica præcepta quatenus implenda.

Vnde hoc Petrus cognouerit tempus electionis Matthiæ.

Et ſuggeſſit Deus Petro tẽpus, & modũ implendi prophetiã: alioquin Petrus ſe ingerens erraſſet proculdubio poſt neceſſitatẽ implendæ prophetię, ſiue ex pręcepto, ſiue ex prædictione in re ipſa, quia op⁹ erat duodecim miniſtris. Ponit ea, quæ ſeruãda ſunt in eligendis, vel ſaltẽ ea innuit: quemadmodũ Act. 6. cùm eſſet Diaconorũ promotio facienda Petrus dixit: *Cõſiderate ergo fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptẽ, plenos Spiritu S. & ſapiẽtia, quos conſtituamus ſuper hoc opus.* Et Iethro ſocer cõſuluit Moyſi: *Prouide de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiã.* Ad eũ modũ hic proponit partes, quas promouẽdus in Apoſtolũ habere debet. Nã hoc eſt diſcrimẽ Deũ inter, & hominẽ eligentem, quod Deus, qui poteſt idoneos facere miniſtros Noui Teſtamẽti, & chariſmata ad munus idonea tribuere, pro volũtate ſua quoſcunq; delegerit, aptos facit & cõmodos: at homo tantũ valet munus cõferre ſiue magiſtratũ, prudentiã aũt, aut ſciẽtiam neceſſariã pręſtare non poteſt. Propterea dare operam debet, vt nõniſi habiles, & idoneos muneri gerendo deligat, ſi vult delectionẽ ſuã Deo, & hominibus probatam reddere.

Exod. 18.

Deum inter, & hominẽ eligentem quid inter ſit.

2. Cor. 3.

Quanam virtutes ſint eius, qui ad Apoſtolicum munus obeundum eligendus ſit. I. conditio.

Prima igitur cõditio eligendi in Apoſtolum teſtem reſurrectionis, eſt; vt ſit vir, non fœmina, quę apta nõ erit ad diſcurrendum per vniuerſum orbem, ad teſtandũ de Chriſto, quę minori virtute prædita eſt ad labores viæ: minoremq; fidẽ, & autoritatem habet eius oratio ad teſtimonium de Chriſto ferendum. Ineſt præterea quædã fœminis, & pueris verecundia, qua abſtinent nõ tantum à malo, ſed à publico, per quam impeditæ eſſent ab oratione publica, & à prædicatione intrepida. Vir quoque ſtabilior eſt, atq; cõſtantior in his quę docet: vnde ſi per gratiã Spiritus S. inuentæ ſint fœminæ, quæ mortem pro Chriſto oppetierint: tamen vt prudenter quidã Doctor conſiderauit, longè pauciores extitêre, quàm viri. Deinde in illo verbo deliteſcit & alia conditio: Ex his, inquit, viris, non pueris vel iuuenculis, qui vt plurimum carent prudentia gubernãdi: ac licet ſint bonæ idolis; quicquid tamen ſunt, herbæ virentis inſtar ſpem futuri pollicetur fructus. Adhæc non decet, vt ſponſa iam nubilis & matura virum ſuum per multos annos expectare cogatur; cùm tamẽ illum rectorẽ, & caput vxoris deceat per aliquot annos excedere ſponſam ſuam. Denique ne impleatur verbum minax Prophetæ, *Dabo pueros Principes eorum, & effœminati dominabuntur eis:* & Salomon: *Væ tibi terra, cuius Rex puer eſt.* Omnia ſiquidem peccata minus idonei miniſtri electi, in caput mali electoris

Mulieris ad illud infirmitates.

Plures viri martyres, quã fœminæ fuerunt.

II. conditio.

Pueri ad regimen aliorum quàm inepti.

Epheſ. 5.
1. Cor. 11.

Eſai. 3.
Eccleſiaſt. 10.
Eccleſia rectorum vnde ſcandala proueniant.

ctoris recidunt: ſicut peccata populi in caput Epiſcopi illa impedire valentis. Ob quā cauſſam dixit Apoſtolus: *Manus citò nemini impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis.* Chryſ. quoq; in hunc locum paucos putat ſaluos fieri ex Epiſcopis, & multos ex illis perire, quia peccata aliorum illis imputantur. Tertia cōditio in eodem verbo deliteſcit. Ex his, ſcilicet Eccleſię Chriſti viris. Ideò excluditur Hæreticus, Infidelis, vel ſuſpectus de hæreſi. Oportet ergo eſſe virum Eccleſię filium, qui primò fidem rectam, & conſtantem profiteri debet. Quartò, in illo verbo, *Ex his viris,* inſinuatur, cæteris paribus, præferendum eſſe filium diœceſis alijs externarum diœceſeon: nā promptius proprio, quā alienus populus ſolet morem gerere paſtori. Hinc natæ commendationes Eccleſiarum vacantium per Magnum Gregorium, donec eſſet idoneus aliquis inuentus ex diœceſi ipſa: eratq; cum æquitate cōiunctum, vt vbi quis laborauit, in eo loco honorē habeat: & plus talis afficitur ad curandam propriæ patriæ domum. Quintò, cùm ſubdit, Ex his viris qui nobiſcum ſunt congregati, innuitur charitatis cōditio, qua vt vinculo pacis vnitur quis & ſuperioribus ſuis, & æqualibus Coepiſcopis, & inferioribus ouibus. Non ſolùm ergo adſit fides, ſed etiam charitas, de qua Dominus: *Simon Ioannis diligis me. paſce agnos meos.* Ex melioribus igitur in Eccleſia, & ab humero, & ſupra eminentioribus, id eſt, ab his, qui ſapientia excedunt, & virtute charitatis aliorū onera portātis, facienda eſt electio boni paſtoris. Sextò, quia opus eſt conſtantia in teſte, ne ſibi repugnet; addit: *Ex his, qui congregati nobiſcum in omni tempore.* Quo verbo inſinuatur ſcientia vtriuſq; Teſtamēti, ne ſit Neophytus, id eſt, in militia Chriſtiana nouitius, ac tyrunculus: indignum ſiquidem eſt, vt ex laica, & terrena militia, ſtatim quis aſſumatur ad primos & excelſos Eccleſiæ gradus nullo edito experimēto doctrinæ, ſanctitatis, atq; Eccleſiaſticæ functionis. Certè præceptum Pauli eſt, vt ad Epiſcopatum neophytus non aſſumatur; ne in ſuperbiam elatus, in iudicium incidat diaboli. Quod ſi quis objiciat Ambr. qui ex catechumeno ad Epiſcopatum aſſumptus eſt, intelligat paucos eſſe Ambroſios: & rarum fuit illud exemplum, raroſq; habuit ſectatores.

1. Tim 5.
Chryſ ho 3 in Act tom 3.
Pauci cur Epiſcopi, teſte Chryſoſt. ſint ſalui.
III. conditio.
Quarta.
Commendationes Eccleſiarum vacantium à quo ortum habuerint.
V. conditio.
Ioan. vlt.
Ex quibus facienda ſit in Eccleſia boni paſtoris electio.
VI. conditio.
Neophytus quis ille.
1. Tim. 3.
Vni Ambroſio quid Epiſcopo conceſſum inter omnes.

Subdit Petrus: *In omni tempore quo intrauit & exiuit inter nos Dominus Ieſus.* Hac intrandi, & exeundi locutione, tota Chriſti conuerſatio à baptiſmo ad mortē deſignatur: quo tempore publicam cœpit agere perſonam Chriſtus. Eſt autē hæc frequens in Scripturis phraſis. Nam Num. 27. de Ioſue electo dicitur: *Ad verbum eius egredietur, & ingredietur ipſe*; id eſt, parebunt in omnibus. Et de Dauide dicitur: *Quis in omnibus ſeruis tuis ſicut Dauid fidelis, & gener Regis, & pergens ad imperium tuum,* Dauid quoq; : &c. *Dominus cuſtodiat introitum tuum, & exitum tuum, ex hoc nunc, & vſq; in ſeculum.* Et ſignificatur publicæ, & laborioſæ functionis adminiſtratio, de qua Moyſes ſcribit de ſeipſo, quod ob ſenectutem non poterat vltra egredi, & ingredi; id eſt, muneri ſuo ſatisfacere. Et Salomon petit prudentiam, & intelligentiam à Domino, vt poſſit ingredi, & egredi coram populo ſuo: id eſt, præſtare officium ſuum erga populum. Et de paſtore Dominus: *Et ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet,* Ac Chriſtus quidem toto vitę ſuę tempore ingreſſus eſt contemplando, & orando conuerſus ad Patrem: egreſſus autem ad nos miſericordia, prædicatione, verbi, & operū ſignis. Vnde Apoſtolus ad Corinthios: *Siue mente excedimus, Deo* (atq; hoc eſt intrare) *ſiue ſobrij ſumus* (prædicando, & non omnia, quę nouimus, docendo) *vobis, ſiue propter vos,* atque hoc eſt egredi. Et ait, *inter nos,* videlicet domeſticos eius diſcipulos: nec tantum à longinquo ſequentes, vt turba, & occulti diſcipuli, ſed propè ei hærentes. ¶ *Dominus Ieſus.* Dominus, creator: Ieſus Saluator, ſiue reſtaurator, qui egit Martham, & Mariam: occultauit, & oſtendit diuinitatem. Occultauit quidem humanitatem, & operibus, quæ purum hominem conſequūtur: detexit diuinitatem ſignis, verbis, ac factis, quæ ſoli Deo competere poterant.

Per introitum, & exitum Chriſti quid ſignificetur.
1. Reg. 22.
Pſal. 120.
Ingredi, & egredi in Scripturis, quid.
Deut. 31.
2. Paral. 1.
Ioan. 10.
Chriſtus quomodo ingreſſus, quo item modo ad nos egreſſus ſit.
2. Corint. 5.
Quid Dominus, quid verò Ieſus.

Incipiens à baptiſmate Ioannis. Quo tempore Deo ſe cœpit offerre ieiunando, luctando cum dęmone, & ſubditos regno ſuo cōparando. Vbi Ioannes ſatis oſtendit quis eſſet Chriſtus, dicendo; *Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?* & Pater de cœlo clariùs, cū dixit: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Cœpit autem Dominus baptiſmo ſuo dicere, quid facturus veniſſet ad nos, ſe ſcilicet ſubmergendum pro nobis in aquis populorum, & pœnarum.

Dominus Ieſus ingredi, & egredi inter homines cœpit quando.
Matth. 4.
Ibidem.
Suprà 3.
Ibidem & 17.

Vſque in diem, qua aſſumptus eſt à nobis. Quēadmodum baptiſmus Ioannis initium publicæ humilitatis perſonæ Ieſu extitit, quia in illo ſe profeſſus eſt peccatorem, ita dies aſcenſionis extremum fuit exaltationis, & gloriæ Chriſti, ita vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Aſſumptum ait à nobis, qui cognoſcebamus tantum theſaurum.

Quod initium humilitatis Ieſu fuerit, quod extremum exaltationis eiuſdem.
Philip. 2.

Teſtem reſurrectionis nobiſcum fieri vnum ex iſtis. Ad teſtandum, opus eſt ſcientia, & bonitate, ac præfectura Apoſtolica, quæ ab o-

Apoſtolorum prærogatiua. Ad teſtandum de Chriſto tria ſunt neceſſaria.

... Matthias atte- ſtari debebat, quam latè pa- teat.

opere t[illegible]ſtificandi nomen ſuũ accepit: ſicut Epiſcopus ab opere inſpiciendi, ſiue ſuperintendendi. Hinc Apoſtolis dictum eſt: *Eritis mihi teſtes in Hieruſalem*; &, *Vos teſtimonium perhibebitis, quia ab initio mecum eſtis*. Et teſtem vocat reſurrectionis; quæ neceſſario continet alia publica Chriſti munera, vt prędicationis, paſſionis, mortis, & vitæ myſteria, imò etiam incarnationis nõ viſæ. Nam quæ ante baptiſmum, priuatus egit, credenda erant, quia confirmata ſignis reſurrectionis, quæ poſt viſa ac detecta eſt. Reſurrectio etenim ſummum fuit ſignũ, & poſt eam prædicauit Apoſtolis per dies quadraginta de regno Dei: quare omnia continet, & ex ea tanquam firmo argumẽto colligebat Paulus: *Si Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides veſtra. Inuenimur autem & falſi teſtes Dei, &c.* Oportet ergo teſtẽ reſurrectionis eligi à Deo interueniente electione humana, vel ſorte, vel Dei nutu, ne eſſet contentio, vel æmulatio.

Summũ Chriſti ſignũ quod. *Act.1.*

1.Cor.15.

Vnum. Quia duodenarius numerus tantum erat implendus.

Ex iſtis. Quia illi erant meliores: quanquam Gręcè dicatur, vnum quempiam, vel vnum aliquem. Et tempus reſpici ſolet in electione; propterea dixit, in omni tempore; & quia hi omnes boni, & pij erant, & per aduentum Spiritus ſancti meliores futuri. Non poſuit autem expreſsè vitia, quibus carere debeant promouendi ſiue eligendi, vt fecit Iethro, cùm Iudices creare Moyſi ſuggeſſit: quia nondum plenè inſtructi erant, vt fuerunt in electione diaconorum.

E quibus eligendus erat Matthias in Apoſtolum.

Exod.18.

Act.7.

Et ſtatuerunt duos, Ioſeph qui vocabatur Barſabas, qui cognominatus eſt Iuſtus; & Matthiam. Communi iudicio viſi ſunt illi duo meliores, licet quis præſtaret inter eos, neſciretur: vel alteri medietati videbatur hic, alteri verò alter. Et duos tantùm propoſuerunt, vt acutè expendit Chryſoſtomus, ne maior fieret, inquit, animorum perturbatio, neue res in multos diſtraheretur. Et pondera verbum, *Statuerunt*: non ipſi ſeipſos ingeſſerunt, aut obtruſerunt, ſed ab alijs conſtituti ſunt. Quare intolerabilis eſt abuſus in Eccleſia Dei, vt plerunq; ſoli digni habeãtur, qui aut petunt, aut ambiunt, aut litigant, dum pingues Abbatias, & Epiſcopatus vacare contingit: cùm illorũ quodlibet illos reddat indignos, & ineptos ad miniſterium Eccleſiaſticum, ſi oculis ſpiritus, & non carnis res ageretur, vt agi oporteret. Illud quoque indignum, & amaris lachrymis proſequendum, quod qui priores per equos diſpoſitos ad Vrbẽ accurrerint, aut qui per eos de ſede vacanti primùm admonentur, illos ferè præferri in Eccleſiaſticę dignitatis collatione. Sed quid ſi ille, qui cæteris antecurrit, omnibus vitę, & doctrinæ meritis deſtituatur? Certè coram Deo ille pl⁹ currit, qui maiori vitæ ſanctimonia, vel peritia Scripturarum, vel prudentia rerum gerendarum pollet: atq; hic corã Chriſti Vicario cæteris eſſet anteferendus, etiãſi nec ipſe petat, nec alius pro eo interpellet, etiamſi in angulo aliquo deliteſcat. Quãta verò, & quã pernicioſa ſcandala in Eccleſia Dei oriantur in electionibus eiuſmodi, illis relinquo cogitandum, qui Spiritu Dei prędici ſunt: ac Dominum deprecentur pro tanti abuſus extirpatione.

Apoſtoli cur ſtatuerint tantum duos.

Chryſ. in Act. hom.3.tom.3.

Eccleſiæ abuſus notatur in electione præpoſitorum.

Abuſus alter in electionibus miniſtrorum.

Ad munerà Eccleſiæ obeunda verè idonei qui.

Cũ igitur tanta eſſet inter Ioſeph & Matthiam paritas, vt vter præſtaret, neſcirent diſcernere: etſi vnus tantùm proponeretur, videretur Ioſeph pluris habitus fuiſſe, de quo tot addita ſunt encomia, vel ex eo, ꝙ in diuerſa traherentur ſtudia: decretum eſt vt potius ſorte interpoſita cognoſceretur nõ tam electus hominum ſuffragijs, quam diuino iudicio creatus: qua ratione Paulus non ab hominibus, neq; per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum factum ſe Apoſtolum prædicat. Reliquerunt ergo Deo iudicium, qui ſciret meliorem, vt eligeret quem vellet, atque ea ratione Matthias ſortis euentu gratum, & ratum Deo ſuum fuiſſe Apoſtolatũ cognoſceret. Primus ergo nominatus fuit Ioſeph, ſiue Ioſe, nam variãt in hac parte textus Græci. Alij enim habent Ἰωσὴφ, alij Ἰωσῆ: de quo apud Matthæum & Marcum dicitur: *Nonne hic eſt fabri filius? nonne mater eius dicitur Maria; & fratres eius Iacobus, & Ioſeph, & Simon, & Iudas?*

Cur Apoſtoli Matthiam Apoſtolum per ſortem elegerint.

Gal.1.

Matth.13. & Marc.6.

Additur, *Qui vocabatur Barſabas.* Quia teſte Chryſ. plures erãt Ioſephi, quemadmodum plures Iacobi inter Apoſtolos, alter Alphæi, alter Zebedæi: plures etiam Simones, alter Petrus, alter frater iſtius Ioſeph: plures quoque Iudæ, alter Iſcariot, & alter Cananæus. Erant igitur hi duo, Ioſeph, & Matthias è Septuaginta diſcipulis, quia erant ex his, qui omni tempore cum Chriſto verſati fuerunt à baptiſmo Ioannis, vſque ad aſcenſionem: in cuius rei ſignum legitur Euangelium de 70. diſcipulis redeuntibus à prædicatione ad Chriſtum, in die ſolenni B. Matthiæ: & forſitan hi duo fuerant ex diſcipulis Ioannis Baptiſtæ. Præterea ſtatuendum, aliud eſſe Barſabam, & aliud Barnabam, qui fuit Cyprius, & aſcitus ad Apoſtolatum cum Paulo: licet Iſidorus affinitate vocis confundat vtrumque. Differunt etiam in ſignificatione: nam Barnabas, interpretatur filius conſolationis; Barſabas verò filius conuerſionis: nam qui benè conuertitur, tandem habe-

Chryſ. loc. ſupradict. ante med.

Matth.10.

Ibidem.

Luc.10.

Barnabas, & Barſabas, quod nõ vnus, & idem ille fuerit, oſtenditur.

Act.13.

Iſid. de obitu Apoſtolorum.

Barnabas, & Barſabas, non idem ſonant.

Clem. Rom. 1. recog. longè à med.

Quod Barnabas non idem illic fuerit, qui Matthias.

tur iuſtus. Obſerua, Clementem Romanũ lib. Recognitionum dicentem: *Barnabas qui eſt Matthias, qui in locum Iudæ ſubrogatus eſt Apoſtolus.* Hæc ille, Barnabam, & Matthiam vnum, & eundem eſſe volens. Quod Scripturæ repugnare videtur: nam Matthias aſſumptus eſt in Apoſtolum, Actor. 1. Barnabas verò Cyprius erat, & vendito agro, & eius pretio poſito ad pedes Apoſtolorũ, conuertitur, Act. 4. quaſi omninò diuerſus à Matthia. Niſi quis probet binominem fuiſſe, Matthiam ſcilicet & Barnabam: ſed nullus dixit, quod ſciam ex Patribus; hic tamẽ in Apoſtolum non fuit promotus niſi ſimul cum Paulo Act. 13. Subdit: *Qui cognominatus eſt Iuſtus.* Iuſtus, Latina vox eſt, nõ Hebræa, vt putat Gloſſa ordin. eam interpretans quaſi Hebrǫam, cùm reuera ſit Latina: nã Imperio Romano iam Hebræis dominante, Iudæi à Romanis vocabula mutuabantur. Hinc illæ voces, cuſtodia titulus, flagellum, denarius, cenſus, ſicarius, ſudaria, ſemicinctia, quod Latinæ ſunt, & ab Euãgeliſtis ſunt lingua Græca ſcribentibus vſurpatæ. Et fortaſſis à Iudæis quidem dictus fuit Barſabas, id eſt, filius iuramẽti, vel quietis, vel conuerſionis: quia fidelis erat, placidus, & ad Deum maximè conuerſus; à Romanis vero eius inſignẽ iuſtitiã agnoſcentibus, cognominatus eſt iuſtus, per excellentiam: ſicut frater eius Iacobus etiam Iuſtus eſt cognominatus. Ita vt Ioſeph in promotione ad Apoſtolatum, haberet teſtimonium ab his, qui intus ſunt, & ab his qui foris.

Iuſtus, quæ vox ſit, Latina, an Hebræa. *Gloſſ. ordin.*

Quæ voces Latinæ ab Euangeliſtis tanquam Græcæ ſint vſurpatæ. Barſabas etiã quid ſonet.

Illud quoque aduertendum, hunc Ioſeph Iuſtum, qui dicitur Barſabas, produci ab Dion. Areop. li. de diu. nom. ca. 11. init. vbi inſinuat illum librũ edidiſſe de pace diuina quiete, & ſilentio; vt intelligas quanta ſanctitate, ac doctrina ille emineret. Nota quoque prudentiam Spiritus ſancti: Ioſeph Barſabam & Iuſtum commendat Matthiam ſine vllo encomio nominat; ne excluſus credatur Ioſeph tanquam malus, aut indignus; alter verò euentu ſortis ſatis commendatus fuit, alijs laudibus, vt minimè indiguerit. Adde illud, quod in electione non ſimpliciter quæritur ſanctior, aut charitate feruentior, ſed aptior, ac melior ad munus illud, ad quod aſſumitur.

Mira huius viri ſanctitas. *Dion. Areop.*

Quid eſt quod Barſabæ tam multa, Matthiæ autem Apoſtoli nulla encomia celebrantur.

Et orantes dixerunt (ſiue vt Græcè habetur) *Et poſtquam oraſſent, dixerunt.* Quia præmiſſa oratione hæc verba locuti ſunt. Nam quia vnctione interna cognoſcitur voluntas Dei, cùm nemo nouerit quæ ſunt Dei, niſi Spiritus Dei: inſpiratio autem Dei, vel vnctio commodo orationis præſidio impetratur: vnde Dominus electurus Apoſtolos, pernoctauit in oratione Dei: Saulus quoque & Barnabas Apoſtoli creati ſunt nonniſi præmiſſis ieiunijs, & orationibus: & nuper in Conc. in Trid. de precibus, & orationibus in ſede Epiſcopatus vacanti, ad obtinendum bonum Prælatum definitum ſit: cùm inquam aliquantulum oraſſent Apoſtoli, ac circumſtantes, dixerunt Proteſtantes fidem ſuam in oratione conceptam: vt Helias pro igne ſacrificij orauit, & exauditus eſt. Nam in his quæ ſunt eiuſmodi, non deeſt Eccleſiæ ſuæ Deus: *Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus vnum accipere locum miniſterij huius, & Apoſtolatus de quo præuaricatus eſt Iudas, vt abiret in locum ſuum.* Pulchra, breuis, ac Dei Spiritu plena oratio. Solius Dei eſt non tantum corda omnium, ſed vel vnius cor perfectè cognoſcere vt iudex, quantum ſcilicet Deo gratum exiſtat. At licet homo poſſit ex fructibus in genere cor inſigniter malum, atque impium, vt hæreſiarchæ, vel cor excellenter bonum, ac pium, ac ſancti alicuius in virtute eminentis. Gradus autem inter eos, & quis ad miniſterium ſit aptior, Dei eſt; homo autem videt ea quæ patent: & cor eſt præcipuum, quod requiritur ad miniſterium. Hinc Paulus: Quorundam, inquit, hominum peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad iudicium; quorundam autem ſequũtur. Similiter & facta bona, manifeſta ſunt: & quæ aliter ſe habent, abſcondi non poſſunt. Verùm hi dixerunt, *Qui noſti corda omnium.* Etiam ſubditorum, iuxta quorum merita dantur à Deo ſuperiores boni, vel mali, meliores vel deteriores: quemadmodum iuxta quantitatem corporis caput cõmenſuratam adhibet pictor, & iuxta rationem ſtomachi tribuitur cibus digerendus. Nam ſi maius caput ſortiretur, eſſet opus monſtroſum: ſi plus cibi, quàm poſſet digerere, noceret ſtomacho: vt eleganter docet Gregorius Nazianzenus oratione de pace ſiue reconciliatione Monachorum. Ita maior poteſtas, viribus illam aſſumentis nocet, & iuxta ſubditorum merita datur rector accommodatus. Oſtende, inquiunt, per effectum externum ac ſenſibilem, vel ſortis, vel lucis, vel fulgoris, vel electionis à te inſpiratæ.

In electione quid ſpectandum. Vnde voluntas Dei cognoſcitur à nobis. *1. Corint. 2.*

Luc. 6.

Act. 13. *Concil. Triã. ſeſſ. 24. cap. 1 De reform. prop. init.*

In quibus aſſiſtat Eccleſiæ ſuæ Deus.

3. Reg. 18.

Dei proprium ſolius quid.

1. Reg. 16.

Quid maximè ad miniſterium requiratur.

1. Tim. 5.

Subditi quales à Deo ſuperiores ſortiantur.

Ea de re exemplum Nazianzeni percelegans. *Greg. Nazian. ora. 15. ante med.*

Quem elegeris ex his duobus. Iam electis ab Eccleſia. Quibus verbis libertatem Dei minimè reſtringunt, cùm non humano ſpiritu, ſed diuino illos duos communi hominum ſapientia & ſuffragio reliquis prætuliſſent omnibus: in quibus inquirẽdis cum officio ſuo ſatisfeciſſent, vlterius non progrediuntur, ſed Deo iudicium permittunt

Matthiæ Apoſtoli electio cur diuina potius, quam humana.

tu ... *Oſtende*, inquiunt, *quèm elegeris ab æterno* iuxta tuum beneplacitum, & non tantùm eligi permiſeris per hominum ſuffragia, dando poteſtatem propterea etiam mala electio.

Locus pro ſorte.

Vel oſtende quem velles à nobis eligi: quia ex nobis non eſt niſi mala electio. ¶ *Accipere locum*, ſiue vt Græcè dicitur, ſortem, hoc eſt, hæreditatem Dei iudicio, & gratia obtinendam, ſiue illam ſorte, ſiue ſigno aliquo, ſiue electiõe declaraueris.

Miniſterium Apoſtolatus quid.

Addit, *Miniſterij, & Apoſtolatus*. Id eſt, miniſterij qui eſt in Apoſtolatu, ſiue miſſione ad Euangelium per totum orbem annuntiandum. Et electus miniſtrare debet, non ſedere vel otiari.

Quot modis de Apoſtolatu præuaricatus ſit Iudas.

¶ *De quo præuaricatus eſt Iudas*. Græcè dicitur, excidit: quia præuaricatus eſt leges Apoſtoli, tùm in pecuniæ cupidate, ſiue auaritia, quæ impulit eum, vt proprium poſſideret: vſurpabat namque quaſi proprium quod commune erat. Deinde ex auaritia progreſſus eſt ad furtum: quia fur erat, vt ait Euangelium, & loculos habens.

Ioan. 12. Infra 13.

Tertiò, profecit in peius: ex furto enim deſignauit proditionem. Quartò, deliquit aperto plagiatus crimine. Quinto peccauit in ſimonia, vendito omnium gratiarum fonte. Sextò de Diuinæ miſericordiæ venia deſperauit. Poſtremò, vt dignum eſſet patella operculum; in ſeipſum manus violentas iniecit.

Matth. 27.

Præuaricari quid ſit, & peccare.

Ecce quomodo quiſq; in gradu ſuo præuaricatur leges ſuas. Eſt autem præuaricari, ex malitia in legem ire: nam vbi non eſt lex, nec præuaricatio: ſicut peccare, eſt ex infirmitate, vel ignorantia delinquere.

Illud: Vt abiret in locũ ſuum, ad Matthiam, an ad Iudam referẽdum ſit, an et iam ad vtrũq;. Oecum. in Acta. Beda ibi. to 5.

¶ *Vt abiret in locum ſuum*. Hæc referri poſſunt & ad Matthiam, & ad Iudam, vt Oecumenius, & Beda interpretantur. Et ſi referantur ad Matthiam, ſenſus eſſet, Iudam præuaricatum leges Apoſtolicas: ex quo factum eſt, vt Matthias ſubrogaretur in locum eius. Deinde poſſunt & de Iudà fortaſſe commodius intelligi: non tamen intelligas illum peccaſſe, vt abiret in locum ſuum, particulam Vt, accipiendo vt finem: quia nemo intendens ad malum operatur, ſed cõſequitur, licet ipſe Iudas hoc minimè intenderet.

Quomodo verum ſit, prę̃uaricatũ fuiſſe Iudam, vt abiret in locum ſuum. Rom. 9.

Sic ſoliti ſumus dicere de fure: Furatus eſt, vt iret ad ſuſpendium: non eſt autem ſenſus quòd furatus eſt eo animo, vt ad ſuſpendium veniret, ſed quod in bona conſequentia ad furtũ ſequitur ſuſpendiũ. Nec Deus etiã id cogitabat, quemadmodum nec iudex ſuſpendium deſignat alicuius, niſi præuiſo eius peccato. Vocat autem locum ſuum, quia ſeipſum ſpontè aptauit ad interitum.

Purgatę animę locus qui nam. Ioan. 3.

Animæ enim purgatæ, atq; ſanctæ locus eſt cęlum, ad quod tẽdit, vt lapis ad centrum: vnde illud, *Qui facit veritatem, venit ad lucem*, intelligi poſſet, id eſt, ad Deũ, quẽ benefactis eſt promeritus.

Animæ nondum purgatæ quis nam ſit. 1. Tim. 6.

Animæ verò nõdũ purgatæ locus, eſt Purgatoriũ, quia fœdũ & intolerabile, cũ macula aliqua cõparere corã Deo, qui lucẽ habitat inacceſsã: ſicut turpe eſſet Cardinali apparere corã Põtifice in conſiſtorio cũ veſte vehementer ſordida, aut conciſa.

Quę verò animę damnatæ. Rom. 9.

At animę dãnatæ locus infernus eſt, in quẽ ſe aptauit ipſa, nõ Deus, qui in multa patiẽtia ea ſuſtinuit tanquã vas irę aptatũ in interitũ. Malis autẽ vitæ ſuæ meritis debetur ille locus tenebroſus, & flãmigerus cũ hypocritis, ſiue cũ diabolo, & angelis eius.

Matth. 25.

Bern. explicans hæc verba ſer. in Pſal. *Qui habitat in adiutorio Altiſſimi*, ſic habet: *Pulchrè omninò Petrus Apoſtolus filiũ perditionis in locum ſuũ abiſſe teſtatus eſt, quod in aëre crepuerit medius aërearum collega poteſtatum: vtpote quẽ veri Dei, & veri pariter hominis, qui de cœlo veniſſet operaturus ſalutẽ in medio terræ; huius inquam proditorem, nec cœlum reciperet, nec terra ſuſtineret*. Sic ille.

Pſal 90. Bernar ſer. 8. in pſ 90. circa finem. Pſal. 73.

Quid eſt: Et dederunt ſortes, &c.

¶ *Et dederunt ſortes eis: & cecidit ſors ſuper Matthiam, & annumeratus eſt cum vndecim Apoſtolis*. Græcè legitur: Ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν: quod quidam vertunt, iecerunt ſortes; alij verò, poſuerunt; Latinus verò interpres ad Græcum fontem magis accedens, vertit, dederunt.

Quale nam genus ſortium hoc fuerit.

Non ſatis eſt inter Doctores expeditum, quod genus ſortiũ hoc fuerit: nam quidã ſortes propriè ad literã fuiſſe exiſtimãt, alij verò metaphoricè: atq; hi non vno tantũ modo: vnde triplex ſenſus de intelligentia harum ſortium occurrit.

1 ſenſus: B. Chryſ. ho. 3 in Acta.

B. igitur Chryſ. ad literã ſortes intelligit, in hæc verba ſcribens: *Nondum iudicarunt*, inquit, *ſeſe eſſe idoneos, vt ipſi ex ſeſe facerent electionem; eoq; cupiunt aliquo ſigno edoceri. Alioqui ſi illic, vbi nec erat deprecatio, neque viri probi, tantum valuit ſors, eo quod recto animo fieret ſuper Iona: multò magis hic. expleuit chorum, ac perfecit ordinem, nec alter præteritus doluit. Nõ celarunt Apoſtoli, ſi quid habuerunt minus perfectum, qui quidem de ipſis primoribus nõ veriti ſunt dicere, quòd alicubi commoti fuerunt, idq; non ſemel, ſed ſemel atq; iterum ac ſæpius. Hos igitur & nos imitemur*.

Ionæ 1.

Hæc ille, cuius ſenſum ſequitur Beda, atque B. Thomas, & plerique alij.

Beda ibid. B. Thom.

Quod confirmari videtur ex eo quod dicitur, *Dederunt ſortes*, nimirum in vaſculum aliquod; & quod dicitur cecidiſſe ſors ſuper Matthiam.

Sors vnde dicatur, quid & quotuplex ſit.

Pro cuius intelligentia ſtatuendum eſt, ſortem dici, quod ad nomen attinet, à ſerie cauſſarum, vnde ſors pendet, quantũ ad rem verò, ſors, eſt ſenſibile quid factum, vt conſiderato eius euentu, aliquid ſciatur cuius ſit, vt in ſorte diuiſoria; vel quid ſit faciendum, vt in ſorte conſultoria; vel quid ſit euenturũ, in diuinatoria.

Sortes quæ illicitæ, atque damnabiles.

Quod ſi euentus à cœlo, vt compellente actiones humanas, expectetur; prorſus falſa res eſt &

inanis,atque ſuperſtitioſa.Si verò à dæmone;non tantùm ſuperſtitioſa, ſed & impia: quòd ſi à fortuna;errorem quoq; continet, & ſuperſtitionem, ſi ex hoc velimus diuinare ac ſcire quæ agenda ſunt.

Sors quæ licita.

Si autem eſt quæſtio de diuiſione,vbi aliter res non poteſt melius componi, nec exponit ſe quis fortunæ cum damno notabili,licita eſt: vt meritò dictum ſit à Salomone: *Contradictiones comprimit ſors, & inter potentes quoq; diiudicat.*

Prouerb. 18.

Quemadmodum cùm dubium eſt quis è Sacerdotibus tẽpore peſtis, vel perſecutionis debeat manere in Eccleſia:nam tũc rectè ſorte res terminatur,vt docet Auguſtinus ad Honoratum,dicens:*Si inter Dei miniſtros ſit diſceptatio,qui eorum tempore perſecutionis maneat, ne fiat fuga omnium, & qui eorum fugiat,ne morte eorum deſeratur Eccleſia,hæc diſceptatio aliter non poterit terminari, quantum mihi videtur, qui maneant, & qui fugiant,ſorte legendi ſunt.* Hæc ille ferè.

Aug epiſt 180 circa fin. to. 2. Exemplum Auguſtini de ſortibus licitis & honeſtis. Alterum exẽplum eiuſdem. *Idem li. 1. De doctrina Chriſtia. cap. 28. tom. 3. initio. 3. ſen diſt. 29. c Vnde etiam*

Præterea,ſi ambiguum ſit,cui ex pluribus æqualiter egentibus danda eſſet vna eleemoſyna, quæ non poſſet in plures diſtribui,poſſet illud dubium ſorte diſſolui: quemadmodum docet idem Auguſt.lib.De doctrina Chriſt. *Si tibi abundaret aliquid, quod dari oporteret ei qui non haberet,nec duobus dari poſſet; ſi tibi occurrerent duo quo, quorum neuter vel indigentia, vel erga te aliqua neceſſitudine ſuperaret; nihil iuſtius faceres, quàm vt ſorte eligeres, cui dandum eſſet quod dari vtriq; non poſſet.* Hæc ille.

Vnde ſortes ortũ habeant.

Vnde licet ſortes malæ non ſint,à malo tamen diſcordiæ oriuntur. Quemadmodum de iuramẽto aſſerimus illud quidem per ſe malum non eſſe,à malo tamen infidelitatis humanæ proficiſci: præſtaret enim ratione ipſa conuenire, & omnem altercandi rationem amputare,&maiorem diuidere,minori verò opinionem dare eligendi,vt fecit Abraham cum Lot.

Geneſ. 13. & ſequen.

In ſecularium electione magiſtratuum ſortes quæ licitæ, quæve illicitæ.

In electione autem ſecularium magiſtratuum non licent ſortes, ſi fortunæ committatur vt aliquis aſſumatur indignus: at verò ſi habentur digni,inter ſe ſortiantur, vt Florentiæ,& Genuæ fit, non ſunt illicitæ ſortes. Secus in electione ſpiritualis magiſtratus, ob legem poſitiuam id prohibentem. Vnde tit. De ſort.c.vlt. Honorius III. ad Capit.Lucenſe ſcribens, omnẽ ſortium vſum in electione miniſtrorum ſpiritualiũ perpetua damnat prohibitione.

Honorij III. De vſu ſortiũ in electione Decretum.

Licuit tamen,vbi nulla lege poſitiua prohibẽte ſortes,præmiſſa oratione,fiunt,cum occulto, vel expreſſo pacto Dei aſſiſtentis, & ſortes temperantis,iuxta illud Salomonis:Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur;vel vt Hebraicè legitur, Exit illarum iudicium.

Prouerb. 16.

Terra promiſſionis quomodo Iudæis obuenerit.

Hac enim ratione ſortis, Terra promiſſionis prius ratione diuiſa, ſed ſorte confirmante diuiſionem,facta eſt, vnde dicitur:*Ego dedi vobis Terram in poſſeſſionem: Quã diuidetis vobis ſorte: pluribus dabitis latiorem, & paucioribus anguſtiorem, ſingulis vt ſors ceciderit, ita tribuetur hæreditas.*

Num 33.

Atq; hac ratione Ioſue & Eleazarus diuiſerunt per ſortem eis Terram,vt habes apud Ioſue.Sorte etiam conſtitutæ ſunt vices miniſtrandi Sacerdotibus,& ianitorib.1.Paral.24.& duob. cap. ſeqq.Sorte quoq; aſſumptus eſt Saul ad regnum:Acham verò,& Ionathas deprehẽſi, ad mortem: & Ionas in mari à nautis, quia dicitur:*Et cecidit ſors ſuper Ionam.*

Ioſ. 14 & ſeq. Electi qui per ſortes in lege Veteri *1. Reg. 14. Iona 1. 1. Reg. 14.* Eiuſmodi ſortes vnde conſtet veras & proprias fuiſſe.

Quòd autem hæc propriæ eſſent ſortes, teſtatur ipſa vox Hebræa Goral, quæ in ſacra Bibliorum hiſtoria in ea vſurpatur ſignificatione:ſicut Græcè κλῆρος,vnde nomẽ clericorum, quod ſint de ſorte Domini, & ſorte,id eſt,gratia Dei,ſint per Deum, aut eius vicarios ad miniſteria Eccleſiaſtica vocandi,ipſeq; Deus ſors eſt illorum.

Goral Hebræis quid. Clericorum nomen vnde.

Seruit etiam & illud,quod dicuntur mitti ſinum, ſiue in vrnam Eſther 3.& apud Poëtam:

Vbi mitterentur ſortes.

Stat ductis ſortibus vrna;

Siue in galeã apud Homerum in Iliade;aut in Sitularn apud Plautum in Caſſina;aut in hydriam, vt Cicero in Verrem act.4.

Virg. Aeneid. 6 prope init. Hom. Iliad. 9. Plaut. Cicero Iona 1.

Tertiò ſeruit huic ſenſui,quod vt de Iona dicitur: Cecidit ſors ſuper Ionã; ita hic cecidit ſors ſuper Matthiam.Et vt olim Dominum conſulebant per Sacerdotem Ephod,& oracula per Prophetas, & inſomnia; ita per ſortes à Domino temperatas.

Hebræi tripliciter Deum conſulebant.

Nec ob id ſe fortunæ committebant,quia à Deo acti,& illo aſſiſtente,&præmiſſa oratione ſors dabatur:ideò vt aſſiſtit Deus conſultationi,& bonæ electioni,ita olim aſſiſtebat in ſortib. Quare Apoſtoli cum in initio rudes eſſent, & pars eius populi,qui ſortib.vti cõſueuerat,Deus ſe ad illorum ſenſum attẽperauit: imò cũ duo æquè digni haberentur,& neſciretur quis eſſet præferendus,liceret etiam hodie ſecluſo iure poſitiuo vti ſortib:etiam ſine ſpeciali pacto aſſiſtentiæ Dei. Hic eſt primus ſenſus de ſortib. propriè acceptus.

Apoſtoli cur ſorte Matthiã elegerint.

In quo reprehendendæ ſunt mulierculæ accurrentes ad Iudæos,vt per ſortes quærãt latronẽ, qui illorũ bona diripuit:rurſus maleficæ,quæ cõfugiunt cõtra Deũ ad Magos, vt ſoluãt maleficia:&Romani cõſulẽtes exta animaliũ,aut pullos, an biberent: rurſus Turcæ aleas proijciẽtes, vt ſorte explorent, an ſit illis cũ noſtris triremib.pugnãdũ:quia cũ ſint alij modi rõni,& naturæ cõſoni,quibus quod volumus,aſſequamur; malũ eſt perinde alia via inquirere.Quia ſi Deꝰ nõ præſtat ſanitatẽ per medicos,nõ vult quod illã quæras à magis,aut incãtatoribus: perinde

Aduerſus ſortilegos quoſdam.

enim

enim eſt nolle rationem licitam ſanitatis adipiſcendæ aperire, atq; nolle dare ſanitatem: & velle aliter per illicitas vias habere, nihil aliud eſt quàm velle habere contra Dei voluntatem ſanitatem.

Alter ſenſus in quo de ſortibus metaphoricis diſſeritur.

Sequitur vt ſecundo loco de metaphoricis ſortibus habeamus ſermonem. Sunt igitur in duplici iſtæ differentia: nam quidam per dare ſortes metaphoricè intelligunt, declarare ſecundum Deum vter deberet in Apoſtolatu præferri. Etſi enim ob eminentiam ſanctitatis vterq; primò facilè occurreret dignus; præmiſſa tamen poſteà oratione, Deo occultè inſpirante, & illorũ animos excitante, Matthias dignior, & aptior dijudicatus eſt. Quia tamen in ea ſententia non ſunt ſecuti carnis affectum: quia ſic præferendus eſſet Ioſeph, quod eſſet Chriſti conſanguineus, & Apoſtolorum frater, id eſt, Iacobi, & Iudæ, & filiorũ Zebedæi frater conſobrinus: ſed ſecuti ſunt impulſum Spiritus ſancti, ſors è cœlo veniſſe dicitur: ſicut Papa ex alto venire dicitur, licet per electionem fiat promotio. Sortes verò dare, id eſt, decernere quis debeat honore illo potiri, dicuntur: quia hoc olim ſortibus fiebat in Regibus creandis, vt de Saul, & in Sacerdotibus. 1. Paralip. 24. Dauid diuiſit familias ſortibus, & Zacharias teſte Luca, ſorte exijt vt incenſum poneret. Hinc quoq; ab Eſaia dicitur Idumæa ſorte data brutis animantibus poſt vaſtationem. Ait enim: Et ipſe miſit eis ſortem, & manus eius diuiſit eam illis in menſuram. Deinde comprobatur hic ſenſus: quia quod dicitur annumeratus eſt cum vndecim Apoſtolis, Græcè legitur συγκατεψηφίσθη, id eſt, ſuffragijs additus eſt, ſiue cooptatus ad numerum Apoſtolorum: vbi apertè per ſuffragia, quę ſortes dicuntur, electum docet: nam Grçcè calculus ſiue ſuffragium ψῆφος dicitur. Tertiò fauet huic ſenſui, quod Iudæ apoſtolatus in hoc eodem Petri ſermone ſors dicitur: Qui ſortitus, inquit, erat ſortem miniſterij huius, & apoſtolatus; cum tamen ſine ſortibus à Domino ex mero beneplacito fuerit electus. Paulus quoque ad Epheſios Diuinam electionem ſortem vocat: In quo etiam nos, inquit, ſorte vocati ſumus, id eſt, gratia pro Dei voluntate. Et Salomon ait; *Sortitus ſum animam bonam*: id eſt, Dei adeptus ſum dona. Quartò, ille modus per ſortes diuiſorias eligendi non videtur probabilis, nec ita erat in vſu: & cum eſſent nobis in exemplum propoſiti Apoſtoli, non debebant accurrere admodum extraordinarium relicto ordinario: & quid opus erat ſuffragijs Matthiæ, ſi ſorte eſt deprehenſus.

I. opinio de eo quod dicitur: Et dederunt ſortes eis, & reliq.

Sors è cœlo cur veniſſe dicitur in electione Matthiæ.

Matth. 13.

Sortes dare quid.

1. Reg 14.
Luc. 1.

Eſai. 34.

II ratio pro poſteriori ſenſu.

III ratio, & ψῆφος Græce quid.

Epheſ. 1.

Sap. 8.
Sortiri animã bonam, apud Salomonem quid.
IV. ratio.

Ex hoc igitur ſenſu elicimus primum, cauendam eſſe acceptionem perſonarum, ſi prælatus eſt Matthias cõſanguineo Chriſti, & Apoſtolorum. Quia etſi conſanguineo (ſi dignus ſit) conferri poſſit dignitas Eccleſiaſtica (non enim propter cõſanguinitatẽ perdere illud debet quo dignus eſt) tamen ob ſcãdalum, vt rectè docet B. Thomas, cauendum eſt dare conſanguineo æquè digno. Secũdò, ex hoc loco accipimus, peccatum eſſe in electione, digniorem ſcienter prætermittere. Si enim ſufficeret dign⁹, cum vterq; omnium conſenſu dignus exiſteret, non opus eſt aut prætermittere orationem, aut vti ſortibus.

I. vitium in electione cauendum quod

B. Thom. 2. q. 63. art 2 ad primũ to. 13.

Alterum vitium electionis, vitandum.

Secundus ſenſus metaphoricus eſt, quo per dare ſortes intelligimus petere, ſignum aliquod ſenſibile, quo Deus ſecerneret quẽ vellet eligi ex duobus: quemadmodum Numer. 17. ſigno florentis virgæ Aaron factus eſt ſummus Sacerdos: & Ioſeph in Nouo Teſtamento, per ſimilem virgam aſſumptus eſt in Sponſum Virginis: & Fabianus ingreſſus, vt videret electionem Pontificis Romani, per columbã capiti eius inſidentem aſſumptus eſt ad Papatum: quemadmodum Mediolani Ambroſius, vbi acclamatum eſt pro eo: *Vox populi: Vox Dei*. Simili ſigno deprehenſus eſt Nicolaus: nam conſtitutum erat, vt primo ingreſſo Eccleſiam nomine Nicolai prædito, Epiſcopatus conferretur. Ita igne de cœlo emiſſo oſtenſum quòd ſacrificium Abel placuiſſet Deo, ſicut illud Manue patris Samſonis, & boues Helię igni deuorati. Hunc ſenſum agnouit Dionyſius Areopagita, qui in lib. De Eccl. hier. *Videtur mihi*, inquit, *Scriptura ſorte appellaſſe diuinũ quiddam, & præcipui muneris per quod ille choro ſacratiſſimo inſinuaretur, qui eſſet Diuina electione declaratus*. Hæc ille. Atq; ita fulgore quodam diuino exponunt quidã deſignatum fuiſſe à Deo Matthiam, vt Aaron per virgam florentem. Dicta autem ſigna propterea ſortes dicebãtur; quia diuinitus declarabant illud, quod ambiguum erat de magiſtratu illo alterutri dando, quod eſt effect⁹ ſortis cõſultoriæ, vel diuiſoriæ. Ideò apud Gẽtiles ſortes dicuntur diuina reſpõſa: hinc Poëta de oraculo Apollinis dixit:

Italiam Lyciæ iuſſere capeſſere ſortes,

Et Lyricus vates: *Dicta per carmina ſortes*:

Et Silius Italicus:

Heu fruſtra reditum ſortes tibi ſæpè locutas.

Atq; hi tres ſenſus in hoc cõueniunt, quòd quiuis ponit peculiarem Dei aſſiſtentiam, cui innitatur. Sed primus, in ſortibus temperatis à Deo: ſecundus, in oſtendenda cordi electione: tertius, in demonſtranda etiam ad oculum, etſi forte propria, vel ſigno ſenſibili oſtenſus eſt Matthias. Et vbi de

II. opinio circa illud: Et dederunt ſortes eis.

Quorundam electiones factæ diuinitus.

Gen. 4.
Iudic 13.
3. Reg 18.

Dion. De Eccl. hier. c 5 p 3. circa med.

Num. 17. & Heb. 5.

Olim ſortes, quid Gentes appellabant.

Horat.

Sil. Italicus.

Prædicti tres ſenſus de ſortibus datis in electione Matthiæ in quo conueniant.

Deo eſt ſermo, ſortium, vt plurimum, metaphorica eſt locutio: ſecus eſt ſi de homine contexatur hiſtoria, quia propriè videtur accipiẽda. Et vt ſors benè expectetur à Deo opus eſt neceſſitate, reuerentia orationis: nec applicanda ſunt Sacramẽta ad temporaria, nec vſus ſortium ad ſacras electiones. Et quanquam vltimus ſenſus magno autore nitatur Dionyſio, & exempla Scripturæ illi non deſint (etſi mirum ſit id ſuppreſſiſſe Lucam: & ſi fulgore illo cognouerunt Apoſtoli quis eſſet eligendus, quid opus fuit vti ſuffragijs?) priori verò Chryſoſtomus faueat & Scripturæ conſuetudo: ſecundus tamen ſenſus meo iudicio elegans eſt, neque teſtimonijs Scripturæ deſtitutus, aut rationibus, & rem totam electione per actam tradit, quæ magis nobis imitabilis eſt, quàm quæ duobus reliquis ſenſibus proditur. Cecidit ergo ſors ſuper Matthiã, qui vt non ambiuit eam dignitatem, ita cognita Dei voluntate non repugnauit: vt Euſebius nolens eſſe Epiſcop⁹ Antiochiæ: qui ob id teſte Conſtantino Imperatore, orbis Epiſcopus eſſe promerebatur. Ioſeph quoque iſte dictus Barſabas, ob repulſam indignatus non eſt, vt olim Cain, quòd ad eius munera Deus non reſpexiſſet. Tempore Simeonis Epiſcopi Ieroſolymæ Theobutus quidam cùm repulſam eſſet paſſus ab Epiſcopatu, ſectam quandam cõſtituit, quemadmodum Valentinus, vt refert Irenęus. Et Lutherus noſtro ſeculo hæreſim excogitauit, quòd priuatus eſſet indulgentiarũ prædicatione, & prædicationis lucro.

Sors vt bene ſuccedat, duo requiruntur.

Vter ſenſus reliquis præferendus videatur.

Magni Conſtantini de Euſebio Cæſarienſi Antiochiæ Epiſcopatum recuſanti honorifica vox.

Geneſ. 4.

Theobuti cuiuſdam, & Valentini hæreſis vnde.

Iren lib. 1. contr. hæreſ.

Lutherani quoque dogmatis occaſio.

Dicitur etiam cecidiſſe ſors ſuper Matthiam, quaſi acciderit quod minimè ſperabatur, cum Ioſeph, cui tribuebat duo cognomina, quibus inſignis, & raræ exiſtimationis fuiſſe indicatur, & conſanguineus eſſet Chriſti, ac nonnullorum Apoſtolorum: & tamen poſthabitus eſt à Deo, & prępoſitus illi Matthias. Vnde admonemur non eſſe gloriandum in ſanguinis coniunctione, neque fidendum, etiamſi ad cœlum vſque efferamur hominum opinione, & eorum indicio, & ſuffragijs præſtantiſſimi habeamur: ſed hoc potius curandum, vt nos Deo probemus, qui vnicus eſt & legitimus iudex: cuius ſententiæ, aut ſtamus, aut cadimus. Interpretatur autem Matthias, donum Dei: quia ſingulare Dei beneficium eſt Eccleſię collatum, bonus paſtor: quemadmodum malus, ita Dei eſt, & vindicta illius populi, cui in caput, & Principem tribuitur. Vnde Propheta dixit: *Dabo tibi Regem* (ſcilicet malum) *in furore meo, & auferam in indignatione mea.* Quia vt per malum decreuit populum flagellare, ita per bonum decreuit populo benefacere, dando illi tãquam corpori bonum oculum.

De ſanguinis coniunctione minimè eſſe gloriandum, quid doceat nos.

Quid curandum nobis ſit.

Rom 14.

Matthias quid interpretetur

Oſe. 13.

Admiremur igitur Dei iudicia: reuerenter colamus Matthiã in Apoſtolorum numerum cooptatum: electionem Epiſcopi Eccleſiæ vacantis Deo precibus commendemus, quamprimum, ac nonniſi Dei voluntate fieri poſtulemus: nemo ſe ingerat, aut obtrudat, ſed expectet Deum, qui nouit corda omniũ. Nemo doleat quod quaſi repulſam ſit paſſus: quia magno periculo & labore reddendæ rationis liberatur. Nemo aſſumptus à Deo, aut in ſeipſo quicquã glorietur, aut ſuæ bonitati, & ſapientiæ tribuat: quia non ſatis eſt vocari Epiſcopum, aut Cardinalem, aut Papam, niſi opera, & miniſteria tanto gradu digna perficere cõtendat; præſtante id ipſum Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui cum Patre, & Spiritu ſancto perpetuas laudes, encomia, & gratiarum actiones decantent vniuerſæ creaturæ in ſeculis ſeculorum.
Amen.

Vtilia documenta quæ dã- ouibus Chriſti & paſtoribus obſeruanda.

TRACTATVS XI.

In illa verba: *Et cùm complerentur dies Pentecoſtes, erant omnes pariter in eodem loco: & factus eſt repentè de cœlo ſonus, tanquam aduenientis Spiritus vehemẽtis, & impleuit totam domum vbi erant ſedentes. Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis, ſeditq́ue ſupra ſingulos eorum: & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis,* & cætera, Actor. 2.

BEATVS Lucas poſtquam numerum militum, & miſſorum, id eſt, duodecim militiæ Chriſtianæ ducum cum alijs ad centum vſque viginti viros nominatos expreſſit: nũc arma, quibus fuerunt inſtructi, vt munus tantum ſibi conceſſum pro dignitate præſtarent, hoc eſt Euangelizandi, ſacrificandi, remittendi peccata, Eccleſiamq; plantandi, atq; gubernandi deſcribere aggreditur. Et hoc quidem initio huius capitis, in quo deinde primam Petri ad populum habitam concionem, atque eius ſingularem fructum enarrat. Ait igitur: *Cùm complerentur dies Pentecoſtes.* Vbi primũ aduertendum, quoniam homines nonniſi in medijs internis ſenſibus, & dona Dei accipiunt, & eorum habent exercitium, tempore

Quo tendat B. Lucas.

Cur niſi poſt impletos dies Pentecoſtes venerit Spiritus ſanctus in Apoſtolos.

tem peregẽtum vt maturè ea accipiant, tam vt eis rectè vtantur: quemadmodùm Angelus ind get æuo, vel alia duratione: Deus ſolus æternus eſt, & ſemper diues, ideò nullius temporis, aut æui durationem expectat. Apoſtoli autẽ ad hoc tantum donum cum fructu percipiendum nonnullis diebus vſque ad Pentecoſten indiguerunt: quo tempore acceptis muneribus bene vſi ſunt, quò plura mererentur accipere. Græca autẽ lectio habet: Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς. Hoc eſt, Cùm impleretur dies Pentecoſtes: ita vt dies, ſit nominandi caſus ſingularis numeri, & Pentecoſtes genitiui caſus. Vnde Pentecoſte non accipitur pro quinquageſimo die ſine reſpectu ad feſtum, quia explicuiſſet terminum, à quo inchoanda eſſet illius diei ſupputatio: quemanmodùm quando dixit; *Per dies quadraginta apparens eis*, vbi expreſsè poſuit terminum à quo incipiendum, nempe à die, quo præbuit ſe ipſum viuum, hoc eſt, à de reſurrectionis. Præterea non reliquiſſet interpres vocẽ illam Græcam Pentecoſtes minimè interpretatam, ſi non reſpiceret ad feſtũ, vel hoc loco, vel Act.20. vel 1.Corinth.16. Deinde non videtur Lucas de Chriſtiana Pentecoſte loqui, id eſt, de quinquageſimo die à Chriſti reſurrectione vtroque die extremo ſupputato, vt exiſtimat Caietanus: tum quia forte quando Luc. ſcripſit hæc, nõdum erat tale feſtum in Eccleſia inſtitutum; tum etiam quia ſaltem in primo die nõ erat feſtum Paſchæ Chriſtiani; tum deniq; quia nequaquam intelligeretur, cum res illa in vſu non eſſet. Quamobrem neceſſariò accipitur pro Pentecoſte Iudæorum, ſeu feſto hebdomadarum ad beneficium legis acceptæ, & nouarum frugum inſtituto: de quo Exod.24. Leuit,23. Numer.28. ac Deut.16. quoniam Spiritus ſanctus infuſus eſt Apoſtolis die Dominica. Ita enim Eccleſia celebrat ſuam Pentecoſten, id eſt, quinquageſimam à reſurrectione Chriſti, quæ accidit in Dominica die: tot enim ſunt dies à 27. Martij, in qua Chriſtus reſurrexit (nam in 25. eiuſdem menſis mors Chriſti incidit) ad 15. Maij, cuius 5. fuit Aſcenſio die Iouis. Ergo quinquaginta dies prædicti excurrũt: quinquageſimus autem dies eadẽ die recurrit ſemper à qua cœpit. Si primus enim, verbi gratia, incipiat à die Lunæ, quinquageſimus recurrens erit dies Lunæ: ſi die Mercurij, quinquageſimus erit dies Merc[urij]. Ideò, quia in die Dominica, qua C[hriſtu]s ſurrexit, computandi ſunt quinq[uagin]ta dies, in eadem die incidet Pentecoſte Chriſtiana. At vero dies Pentecoſtes Iudæorum, quia ſupputandus erat à ſecunda die Azymorum, vt indicat caput 23. Leuitici, cùm dicit, *Altera die Sabbati*, & cætera, prout docet Ioſephus libro.3. Antiquitat.ca.13. & quia in prima non poterant metere manipulum efferendum ob ſolennitatem primæ diei Azymorum, quæ erat magna reuerentia venerabilis: ſequitur, quòd ſi eo anno dies agni, ſiue Paſchæ fuit veſpere, ſiue nocte Iouis per totum diem Veneris ſequentem, ad inueniendam Pentecoſtem Iudæorum ſupputatio debuit fieri à veſpera Veneris, quæ incipiebat ſecunda die azymorum: atque ita in veſpera Sabbati, impleta eſſet ſecunda dies Azymorum, & ſolennitas Pentecoſtes Iudæorum, & ita veniſſet ventus nocte, & mane ignis. Verùm quia ſimul narratur veniſſe cum igne ventus, quòd Dominica circa horam tertiam accidit, fit vt videatur veroſimilius dicere, Paſcha ob traditionem anno illo accidiſſe circa veſperam Veneris, & à veſpera Sabbati vſque ad veſperam Dominicæ ſupputãdum eſſe primum diem ad Pentecoſten vſq;, qui finem habuit in veſpera Dominicæ diei. Et ita cõplebatur mane, cum venit Spiritus ſanctus, Pentecoſte Iudæorum, de qua præterierat tota nox, & tres horæ lucis ſubſequẽtis: quia Spiritus venit circa horam diei tertiam, & ob ſolennitatem potuit adeſſe populus tanto ſpectaculo. Si autem fuiſſet feſtum agni, ſiue Paſchæ veſpera die Iouis, proculdubiò veſpera diei Sabbati completus eſſet dies Pentecoſtes, & non diceret Euangeliſta, Dum compleretur, ſed, Dum completus eſſet.

Quare vt ſolennitas Pentecoſtes Iudæorum à noſtra Pentecoſte expellatur, ſicut à Paſcha noſtro excluſum eſt Paſcha vetus, & Sabbatum à noſtra die Dominica, vel exponendum eſt illud. Cùm impleretur dies Pentecoſtes, id eſt, die immediate ſequenti à completione, quia etiam à veſpera Sabbati vſque ad Dominicam Sabbati ſub veſperam intrabat Pentecoſte Chriſtiana. Vel fortaſſe magis preſſe, & luculẽtiùs rem examinando, dicendum eſt, non ſimpliciter ſeptem hebdomadas dierum computandas à veſpera immolati agni, ſed à mane diei ſequentis, id eſt, primi diei Azymorum: quia vbi nos habemus bis Leuit.23. Altero die Sabbati, Hebræa habent Mimacharat haſabath, id eſt, in craſtinum Sabbati, aut die ſequenti feſtum Paſchæ nocte præcedenti celebrati. Et pro eo habent Septuaginta, non diſcedentes ab Hebræis: Τῇ ἐπαύριον τῆς πρώτης τῶν σαββάτων: hoc eſt, in craſtinum primæ Sabbatorum: quod rectè expreſſit interpres, dicens: Altero die

Margin notes:

De qua Pentecoſte hic ſermo ſit.

Primus ſenſus, improbabilis ſed ille.

Act.1.

Secundus ſenſus, qui etiam non recipitur.

Caietan.

Qua die Apoſtoli accepe[r]int Spiritum ſanctum.

Chriſtus quo[ta die] mortuus [ſi]t, quoq; reſurrexerit.

Qua hora ſuperuenerit Apoſtolis Spiritus ſanctus. *Act.2.*

Quid eſt: Dum compleretur dies Pentecoſtes.

Alter ſenſus preſſior, ac luculentior.

Sabbati, id eſt, illuceſcente die, quæ Sabbatum ſequitur. Ita etiam Hebræa, & Græca habent Ioſue 5. vbi dicitur quòd fecerunt Phaſe. 14. die menſis ad veſperum in campeſtribus Iericho, & comederunt de frugibus terræ die altero, id eſt, craſtino ſequenti; & Vatablus vertit: Poſtridie Paſchatis, hoc eſt, 15. die menſis primi.

Franc. Vatablus.

Et confirmatur hic intellectus ex illo Num. 33. initio. Profecti igitur de Rameſſe menſe primo. 15. die menſis primi fecerunt altera die Phaſe, vbi Vatablus habet: *Poſtridie Phaſe, ſeu poſtero die quàm immolatus eſſet agnus Paſchalis.* vbi eadem in Hebræo, & Septuaginta interpretum Græca lectione habentur quæ ſuperiùs. Nec erat illicitum illo metere ſegetem, & ferre manipulum ſpicarũ primitias meſſis ad Sacerdotem: quia erat res ſacta, & à Deo præcepta: ſi licebat eodem die præparare neceſſaria ad edendũ, vt dicitur Exod. 12. Si ergo enumerandę ſunt ſeptem dierum hebdomadæ nõ à nocte Paſchæ, nec ab altera die, vel ſecunda Azymorum, ſed ab ipſa prima die poſt oblatum manipulum, hoc eſt, à meridie eius Pentecoſte Iudæorum inciderat à meridie Sabbati vſq; ad meridiem Dominicæ diei ſequentis, ante cuius completionem hora tertia diei venit Spiritus ſanctus, cùm tres tantùm alteræ horæ ſupereſſent Pentecoſtes Iudæorum. Et hæc ſuppoſitio videtur perfectiſſima, & Textus Leuitici verbis, ac Lucæ cõuenire, ac proinde præ cæteris amplectenda. Et in hunc ſenſum interpretandum eſt quod Ioſephus ait, dies Pẽtecoſtes incipiendos computari à ſecunda die Azymorum: quoniam re vera de prima die Azymorum, computando à veſpera agni immolati, iam ferè præterierant. 18. horæ, & ſex tantùm illius deerant complẽdæ. Prior tamen ſenſus videtur præcellere. In quo non debet quis mirari, quòd quinquageſimus à reſurrectione dies concurrat cum quinquageſimo Iudæorum: quia fuit noſter quinquageſimus à reſurrectione Chriſti, computatis extremis; ille autem Iudæorum fuit quinquageſimus non à die ipſius agni, ſed à ſequenti die, videlicet ſecunda incipiendo à veſpera ad veſperam, in quem diem propter traditionem dies Paſchæ fuit commutatus. Fuit autem hic dies aduentui Spiritus ſanctus congruus maximè. Primò, quia poſt quadraginta dies præſentiæ ſuſcitati Chriſti, & decem abſentiæ orantis in cœlo per verbum internum, & externum, in oratione erant diſpoſiti ad Spiritus ſuſceptionem; & per cõſilia Euangelica ſignificata in quadraginta, & decem præcepta per numerum denarium. Deinde congruebat, vt reſponderet figuræ legis res ipſa figurata: vt enim illa poſt quinquaginta dies ab egreſſu de Ægypto ſcripta fuit in tabulis lapideis, ac duris; ita poſt quinquaginta dies à Chriſti reſurrectione hæc ſcripta fuit in tabulis cordis carnalibus, quæ olim tamen fuerant lapideæ: ſed exprobrauit Dominus incredulitatem illorum, & duritiem cordis, vt fierent carneæ, ſecundùm illud Propheticum: *Auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum. Et Spiritum meum ponam in medio veſtri.* Tertiò, quoniam Apoſtoli apti erant per ea quæ diximus, ad plenam remiſſionem peccatorum, atque omnis pœnæ temporalis expiationem cõbuſti per ignem Spiritus ſancti: quinquageſimus autem, ob ſeptem hebdomadas dierum præcedentes, Spiritus plenam ſignificat remiſſionem delictorum. Quarto, quia tunc in Iudæa erat temp[us] primitiarũ meſſis, vt dicitur in Leuitic. 23. & ita licebat è nouis frugibus edere. Et Apoſtoli prima meſſis Chriſti ſunt, ſicut qui tunc in Eccleſia baptizabantur, & primi iam albæ meſſis meſſores, primique bellatores, ac duces: ac proinde tempore quo ſolent Reges ad bella procedere, armis muniti ſunt Spiritus. Et ita tam Deus, quàm ipſi Apoſtoli veſcebantur nouis frugibus. Quintò, vt congruè per 50. dies cœleſtis gloriæ deſignentur habere plenitudine Spiritus ſancti: quemadmodum via ad illam, commode per quadragenarium numerum repræſentata, in quinquageſimo verò, ſiue vno die illo poſtremo, qui ad octauam ſpectat, non ineptè quies, & reſurrectio corporum denotatur.

Porro partes quadraginta, quæ aliquoties ſumptæ ipſum numerum integrũ reddunt, efficiunt quinquaginta; illæ verò ſunt 20. 16. 8. 5. 4. 2. 1. Quia vt egregiè docet Beda, via comparat nobis terminum gloriæ. Sequitur in Textu: *Erant omnes pariter in eodem loco.* Omnes, vocat centum & viginti dictos: & omnes erant, vt totus Spiritus ſanctus venit, id eſt, eximia, atque perfecta eius communicata ſunt dona. Secus cùm datus eſt decem Apoſtolis deficiente Thoma. Et erant pariter, vna mente, & vno animo orantes. Nam factus eſt in pace locus eius. Erant etiam in eodem loco cœnaculi, in eadem domo. Vnde ſtabilitas, & vis impetrandi Spiritum ſanctum. Et in loco alto, id eſt, excelſa, & creata mente fundebant preces ad Patrem pro Spiritu bono.

Dubium eſt, an Mater Domini interfuerit huic myſterio cum alijs mulieribus? Et proculdubio ſentiendum eſt adfuiſſe. Primò, quia capite primo dictum eſt, omnes

Apoſto-

Marginalia (left):

Quid iuuet poſteriorem hunc ſenſum.

Idem.

Quæ opera ſimilia olim licebant in Sabbato.

Quo ſenſu Ioſeph, dies Pentecoſtes aſſeratà ſecunda die Azymorũ incipiendos computari. *Ioſeph. lib. 3. Antiq. ca. 10.*

Die à reſurrectione Domini quinquageſimo cur miſſus Spiritus ſanctus. Prima ratio. Quadragenarij Sacramentum numeri, ac duodenarij. *Exod. 19.*

Marginalia (right):

Infr 31. et 24. 2. Corint 3. Marc vlt. Ezech. 36.

Tertia ratio.

Dies quinquageſimus quid denotet.

Quarta ratio.

Prima meſſis Chriſti qua. *Ioan 4.*

2. Reg. 11.

Quinta ratio.

Numerus quinquagenarius quot partibus conſtet. *Beda in Act. 5. Act 1.*

Quid eſt: Et erant pariter omnes in eodem loco. *Ioan. 20. Pſal. 75.*

Vnde probari videatur, non tantùm Apoſtolos, ſed etiam Virginem Dei Matrem cum alijs pijs fœminis ſancto Pentecoſtes adfuiſſe myſterio.

Apoſtolos ſimul perſeuerаſſe in oratione cum mulieribus, & Maria Matre Ieſu, & fratribus eius: modò autem orabant pro aduentu Spiritus ſancti: debuit ergo adeſſe, vt perficeret eorum preces. Deinde dicitur: *Erant omnes pariter in eodem loco*; ſiue vnanimes, vt Græcus codex habet (plurium enim concors petitio efficaciùs impetrat quod volunt à Domino) non ait, omnes Apoſtoli, ſed ſimpliciter, omnes, ſcilicet centum viginti cum mulieribus. Tertiò id probant Eccleſiæ picturæ, quæ matrem Domini in medio Apoſtolorum orantium depingunt, etiamſi quidam ex hæreticis de hac pictura doleant, quòd illi meliorē locum quaſi Collegij Apoſtolici principi tribuant. Quaſi verò illa non eſſet omni honore digniſſima, & Apoſtoli illam non omni cultu venerarentur, tanquàm matrem Domini, & ſuam, cum vni dixerit illorum; Ecce mater tua. Quod confirmatur: quia Petrus in concione reddens rationem huius myſterij, oſtendit per Prophetam, Spiritum ſanctum non tantùm pro viris, ſed & fœminis communicandum: *Et erit*, inquit, *in nouiſſimis diebus: effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem*. Et explicãdo quid ſit omnis caro, ſubiungit: *Et prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ, & iuuenes veſtri viſionem videbunt, & ſeniores veſtri ſomnia ſomniabunt. Et quidem ſuper ſeruos meos, & ancillas meas effundam de Spiritu meo*. Nec obſtat, quòd in illam olim ſuperuenerit Spiritus ſanctus in Verbi Dei incarnatione: quia vt in Apoſtolos datus eſt Spiritus ſanctus in flatu: *Accipite*, inquit, *Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata*, & cætera: & poſteà receperunt in forma linguæ igneæ, augendo in illis dona inchoata: ita & Mariæ accidit, quæ meritis nouis ſemper augeri, & locupletari poterat, vt ea in nos poſteà effunderet. Quod ſi vrgeas, cur non ſit expreſſum ibi tunc adfuiſſe; reſpondebo, illud ſatis fuiſſe ſuperiùs expreſſum, vel ob id factum, quia Spiritus ſanctus venit ſub igneæ linguæ ſpecie, vt efficeret Apoſtolos feruentes prædicatores Euangelij: fœminæ autem, & ipſa Chriſti mater, non erant inſtar Apoſtolorũ prædicaturæ Euangelium. Sicut etſi interfuerint cœnæ Dominicæ, quando lauit pedes diſcipulorum, non tamen exprimitur, vt conuiuæ fuerint, ſed vt ſpectatrices diuinorum myſteriorum, vt eſt pietati conſonum credere: & in eas nõ erat poteſtas illa magna cõſecrandi communicanda, quæ ſolis Sacerdotibus competit. Adde, quod etſi mulieres non eſſent euangelizaturæ, debebant tamē non minus quam viri Chriſti Fidem coram hominibus confiteri, & vſque ad mortē tueri, vt multæ martyrio præclaræ fœminæ fecerunt: & ad hoc opus nõ fuit Spiritu ſancto. ¶ *Et factus eſt repente de cœlo ſonus, tanquàm aduenientis Spiritus vehementis*. Sonus hic vel ſuauis extitit, ab Angelis in aere effectus: quemadmodum Ioannes Euangeliſta audiuit ſonum citharœdorum citharizantiũ in citharis ſuis: quòd arguit, quòd ſedebãt, nec territi ſunt; vel inſuauis, quaſi tonitrui, vel timor aliquis inde genitus ad amorē introduceret. ¶ Verbo autem ſedendi, habitationem intellige. ¶ Dicitur autem repentè veniſſe: quia neſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia, & opus Dei momento perficitur; & eo quòd non eſſet naturalis, ipſiſque pro eo tempore minimè cogitãtibus, nec actu orantibus, etiamſi paulò ante oraſſent; ne ſibi Apoſtoli tribuerent, quod merita, & vota omniũ excedebat. Et ſic ſolet plerũq; deuotionis Spiritus ad nos veniret, licet ad præcedentem orationem. Quia ergo naturalis non fuit; ideò à Deo per Angelos genitus eſt hic ſonus de cœlo aereo, à quo ſonitus per loca ſuperna domus, vt caminos, ac feneſtras, ingreſſus eſt: quemadmodùm à Deo veniebat Spiritus ad Dei dilectionem: ſicut in terra poſitus inſufflauit in Apoſtolis Spiritum ad dilectionē proximi. Addit: *Tanquàm aduenientis ſpiritus vehementis*. Græcè eſt ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, id eſt, tanquàm adueniente vẽto, flatu ve violento. Nõ enim meminit, πνεύματος, ſed πνοῆς. Nõ ergo productus eſt hic ſonitus de foris, ſed ibidem, ſed quaſi de foris, & de ſuperius veniret. Spiritus porrò vehemens, ſiue ventus, eſt ſimilis illi, qui clauſus eſt in nube, vnde prodeunt tonitrua, vel qui incluſus eſt in bombarda; nam hic magnum fragorem, atque ſtuporem efficit. *Et repleuit totam domum, vbi erant ſedentes*. Sonitus ille ſimul cum Spiritu, & claritate totam domum repleuit: fuitque victoriæ, & lætitiæ ſymbolum, ob quæ exonerari ſolent tormenta bellica; vel quaſi initium belli ſpiritualis fuit, quo ſolent hoſtes mutuò ſe bombardis ſalutare: ita hoc mundani, & dæmones perterrefacti ſunt. Quanquam etiam non vetat dicere, Apoſtolos nonnihil territos fuiſſe, quemadmodum olim in Trãsfigurationis voce, & Paulus in cõuerſione ſua. Fieri quoque poteſt, vt Deus reddiderit eis ſonum ſuauem eos intus ſerenãtem, & ad reuerentiam Spiritu aduenienti exhibendam mouentem. Et in hoc flatu, ſiue vento in Apoſtolorum domũ irruente ſignificatus eſt Spiritus ſanctus, quatenus donat initia vitæ ſpiritualis: Nam vt animalia ſanguine prædita ob calorem non viuunt

Act. 1.
Luc. 18.

Quæ ſacræ imagines Domini matrē Apoſtolorũ in medio pro Spiritus ſancti aduētu deprecantē, quã illæ piæ ſint & tantæ Virginis honorificentia dignæ.

Ioann. 19.
Act. 2.
Ioel. 2.

Cũ ſuperuenerit olim Spiritus ſanctus in Virginem, quid eo nũc rurſum indigebat.

Ioan. 20.

Id quare ſubticuerit ſanctus Lucas.

Ioan. 13.

Secunda ratio.

Sonus de cœlo factus in die Pentecoſtes qualis fuerit.

Apoc. 14.

Quid quod erant ſedentes. Cur dicatur repēte factus de cœlo ſon⁹.

Act. 1.

Quid Apoſtolis cõtulerit in die Reſurrectionis, quid modo cœlitus datus Spiritus ſanctus.

Ioan. 20.

Hic Spiritus vehemens qualis extiterit. Idē quid ſignificauerit.

Matth. 17.

Act. 9.

Perflatũ, ſiue ventũ Apoſtolorũ domũ irruentem Spiritus ſanctus cur delineatus. Simile.

viuunt ſine flatu,& reſpiratione: ita homines poſt amiſſum Spiritum Adæ primò collatum non viuunt, niſi à ſecundo accipiant Spiritum viuificantem, ſine quo animus noſter, atque eius actiones mortuæ habentur. Hinc Paulus: *Si viuimus Spiritu, & Spiritu ambulemus*; &, *Caro & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt*. Vt enim ferrum ſpiritu magneris quaſi viuens, attrahit vt magnes aliud ferrum: ita etiam qui Spiritum Chriſti habet, & viuit ipſe, & alios ad Ieſum attrahit.

1. Cor. 15. *Gal. 5.* *Rom. 8.* Magnes quis.

Repleuit autem totam domum, vt etiã vicini audirent, & in typum quod replet Eccleſiam, atque etiam animum cuiusque. Hic ergo Spiritus deſiccat aquas maris Rubri peccatorum, & aquas diluuij pęnarum, educitque aquas gratiarum Aegyptios ſubmergentium & coturnices conſolantes Iſrael: nam illa omnia vento perfecta fuiſſe, commemorat Scriptura. ¶ *Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquàm ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum*. Præter ſymbolum flatus, ſiue venti, adhibuit & alterum ignearum linguarum, quo magis tot ſignis diuini Spiritus maieſtas, beneficentiaque nobis pateſceret.

Cur repleuerit totã domũ adueniens Spiritus. *Exod 14.* *Num. 11.*

Dicuntur igitur apparuiſſe, fortè exeuntes è loco tonitrui, vt fulmen è loco nubis deſcendit. Dicuntur apparuiſſe eis: nam etſi alieni forſitan adfuiſſent, non eas viderunt tamen, ſicut comites Pauli, qui vocem loquentis cum eo audierunt, at Chriſtum non viderunt: & vox ad Chriſtum facta: *Et clarificaui, & iterum clarificabo*, quibuſdã viſa eſt tonitruum. Linguę porrò viſæ ſunt diſpertitæ ſiue diuiſæ, licet fortè haberent eandem baſim; vt plura folia eundem ramum; vt ſignificaretur ab vno ſpiritu prodire varia dona, variosque donorum vſus: Et hoc, *Tanquam ignis*. Ignis eſt gignẽdi caſus, perindeq; eſt, ac ſi dixiſſet, igneæ. Erat autem aer imitans ignis lucem & calorem, quemadmodùm pyropus flammas imitatur: ſicut etiam ignis rubi à Moyſe conſpectus ignis apparebat, ſed non comburebãt. Sũt etiam tanquàm vermes, qui noctu lucę dicuntur: trunci quoq; quidam putres, qui noctu ad ignis lucem accedunt. Ruſus addidit ſediſſe ſupra ſingulos eorum. Spiritus in aceruo linguarum apparebat: eiusque ſeſſio denotabat ſtabilia eſſe dona quę dabat, niſi noſtro vitio ea reſpuamus: maieſtatem quoque eius, qui à nobis non eſt iudicandus, ſi ſpiritualis omnia diiudicat. *Sedit que ſupra ſingulos eorum*. Id eſt, totus in quouis: quia totus Chriſtus, & omnia eius mortis merita, ac proinde totus Spiritus, cuiuis applicantur. Eratque ſupra ſingulos

Quomodo apparuerint diſpertitę linguę tanquã ignis.

Quibus apparuerint diſpertitæ linguæ.

Act 9. *Ioan 12.* Cur viſæ fuerint diſpertitæ linguæ. Quomodo tanquã ignis.

Exod 3.

Quod ſederit ſupra ſingulos eorum Spiritus ſanctus quid denotet.

1. Corint. 2.

eorum, quia ad literam capita ſingulorum ſubinde illuminabat: vel erant potius multi linguarum acerui, quibus domus quaſi incenſa videbatur: & ita quiſque ſuum aceruum habebat. De hac Spiritus in linguis igneis & diſpertitis apparitione ita philoſophatur Gregor. Nazianzenus oratione in ſanctam Pentecoſten: *In linguis*, ait, *Spiritus datus eſt, propter communionem quam cum verbo habet. Igneis autem quæro vtrum per purgationem. Sciebat enim verbum, & ignem nobis, purgatiuum, quemadmodùm ſi quis voluerit, multipliciter dicere poteſt. Aut propter eſſentiã: nam ignis eſt Deus noſter, & ignis conſumens malitiam, licet iterum ſuſpirans conſubſtantiali, indigneris. Diuiſis autem linguis propter gratiarum diuerſitates. Sedentes autem, quia id regium, & propter requiem in ſanctis: quoniam & Dei thronus Cherubim. In loco autem ſuperiori (ne curioſior quam oportet eſſe videar) propter aſcenſum illorum qui eum ſuſcipiunt, & à terra eleuationem*. Hactenus ille. Quòd verò igneæ linguæ inſederint ſuper capita illorum, ita ponderat Ammonius Alexandrinus in Cõmentarijs ſuis ſuper Acta Apoſtolorũ: quia Apoſtoli ordinabantur orbis magiſtri, huiuſmodi verò ordinatio non fit niſi in capite; idcircò meritò ſuper caput linguas ſuſceperunt. Et hac etiam de cauſa chariſma linguarum ante alia chariſmata eis donatum eſt. Hæc ille, alludens ad ritum antiquiſſimũ Eccleſiæ, qui in Epiſcoporum ordinatione obſeruatur. Nã moris eſt, & erat in ordinatione Epiſcopi Euangelia aperta ſuper caput eius imponere: vt tradit B. Anacletus, & Clemens lib. Conſtit. Apoſtolicarum, & Dionyſius Areopagita libr. de Eccleſiaſtica Hierarchia: quæ ceremonia cùm per traditionem ad nos peruenerit, non niſi impudenter, & calumnioſe reijcitur ab hæreticis. Pulchrè autem ignis Euangelij eſt ſymbolum, de quo Dominus dixit: *Ignem veni mittere in terrã: & quid volo niſi vt accẽdatur?* Vt autem Spiritus ſanctus in ſigno venti, flatusve apparuit, quatenus principiũ vitæ ſpiritualis nobis præſtat: ita linguis igneis, in quantum largitur eius vitæ robur, atque profectum. Nam quemadmodum lingua neruo paruo per eam, & palati anteriorem partem ſparſo, omnes ſapores diſcernit, vt malum & noxiũ proijciat, bonum & dulcem amplectatur: eadem ratione habens Spiritum ſanctum, quæ Dei ſunt, guſtat, & animi ſtomachum traijcit, quæ verò carnis ſunt, ac ſenſus, reſpuit, & declinat. Vnde Paulus ait: *Animalis homo nõ percepit ea, quæ ſunt Spiritus Dei. Stultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere: quia ſpiritualiter examinatur. Spiritualiter enim iudicat*

Quomodo ſederit ſupra ſingulos eorum.

Greg Nazianzen. Igneis linguis Spiritus ſanctus cur datus, teſte Nazianzeno.

Deuter. 4.

Hæ linguę cur inſederint capiti ſingulorũ Ammonio teſte.

Ammon. Alexand.

Ritus olim, ac modus ſacrandi Epiſcopi qualis erat.

Anaclet ep 2. *Clem. Rom l. 8. Cõſt. Apoſtol c 4.* *Dion. Areopag De Eccl. Hier. c 5.* Ignis quid myſtice. *Luc 12.* Spiritus ſanctus in linguis quam pulchrè delineatus.

Hebræus Spiritum ſanctũ qualis ille.

1. Cor. 2.

dicat omnia, & ipſe à nemine iudicatur. Et Dilectus in Catholica Epiſtola: *Ipſi de mundo ſunt; ideò de mundo loquuntur, & mundus eos audit. Nos ex Deo ſumus. Qui nouit Deum, audit nos: qui non eſt ex Deo, non audit nos*. Deinde vt lingua iuuat ad mandendum cibum, & ad primam quam vocant digeſtionem, & tanquam quædam manus exponit dentib. molenda, cõtritaque deglutit: ad eum modum Spiritus in nobis deglutit diuina dona, ignea, lucida, alta, fortia, à corruptione remota, atque ſpiritualia. Et quia ignea eſt hæc lingua, digerit Dei chariſmata, atq; ita paruulos per Baptiſmum hac lingua nutrit, & corroborat: ita vt qui olim metuebant mori, pro Chriſto etiam vitam exponere non formident. Adhæc lingua hæc erudit, & in doctis Spiritus ſancti verbis eloquentes reddit: ad quod nec alligata eſt à parte inferiori, id eſt, à carne, ne ſit læſa, literam S. hoc eſt, ſanctitatem neſcientes proferre, nec ad pronuntiandam R. elementum, id eſt, rectum, apud homines reddatur inhabilis. Eſt mobilis lingua, ita Spiritus colluſtrat omnia. Eſt longa, quia Spiritus attingit vſque ad finem fortiter. Alba, quod attinet ad carnem, ſed rubet venis: quia ſanctè, & caſtè præſtat amare. Habet orificia duo, vnde progreditur ſaliua, id eſt, Patrẽ, ac Filium, à quibus oritur Spiritus ſanctus. Latrat, & latrare facit in fures hæc lingua, id eſt, in hæreticos, & mundi amatores. Lambit plagas Lazari, id eſt, peccatorum in his, qui miſericordiam fratribus præſtant: vnctio eius ſaliuæ docet de omnibus. Eſt flexibilis, quia ſe omnibus accommodat. huius linguæ pars ſubtilis, gratia eſt, quæ hominem iuſtum apud Deum facit; ſicut pars craſſior eſt munis gratis datum, quod accipientem reddit commẽdabilem apud homines: licet velut i æs ſonans, aut cymbalum tinniens. Deniq; vt Salomon ait, *Mors, & vita in manibus linguæ*: quod etſi de ſenſibili lingua intellectum ſuum commodũ habeat, quia videlicet lingua bona placabilis, aut Eucharis, vt vocatur ab eodẽ Sapiente, lignum eſt vitæ, ita lingua maledica mortem efficit: tamen de hac lingua ſpirituali acceptus ille locus illuſtrem habet ſenſum. Nam qui hac lingua prędítus eſt, viuit Deo; qui verò illa deſtitutus eſt, Deo non viuit: quia qui Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius, & hic in iudicio repoſcente rationem ab eo, obmuteſcet, quemadmodũ dicitur in Euangelio de eo, qui in conuiuio non habuit veſtem nuptialem: at ille obmutuit. Quicunque etiam hac lingua caruerit, manducabit linguam ſuam prę fame, ac rabie. Hac lingua loquitur Deus ad nos:

1. Ioan. 4.

Secunda ratio eius ſimilitudinis, ſcilicet Spiritꝰ in lingua.

Tertia ratio.

Linguæ proprietates myſterio ſe ut ... explicantur plurimæ.

Sapient. 8.

Luc. 16.

1. Ioan. 2.

1. Cor. 13.
Prou. 18.

Supra 15.

Eius dicti: Mors & vita in manibus linguæ ſpiritualis intelligẽtia proponitur.
Rom. 8.

Matth. 22.

Apoc. 16.
Qua lingua nos Deus alloquitur.

quia per Prophetas, & Apoſtolos locutus eſt Spiritus ſanctus, & hac illam alloqui debemus: nam cũ oramus, quid ſit petendũ, neſcimus, niſi Spiritus adiuuet infirmitatẽ noſtram. Nullum in homine membrum erat, quod Spiritus ſancti gubernaculis magis indigeret, quam lingua: linguam enim nullus hominum domare poteſt, inquietũ malum, ſiue, vt Græcè dicitur, incoercibile, plena veneno mortifero. Præterea quia lingua hæc erat ignea; deteguntur in ea virtutes Spiritus ſancti, qui vt ignis illuminat mentes, eleuat in cœlum; diuino amore incendit; coniungit malè diuiſos; diuidit malè coniunctos; purgat à ſcoria peccatorum, vt in Apoſtolis liquidum eſt. Et reſpectu doni Spiritus collati in Baptiſmo, eſt tanquam ignis ad aquam; licet excellat in integra columba, id eſt, Spiritu pleno gloriæ, quod Dominus ſolus habere potuit. Eſt enim columba ſine bello, & felle peccati, & amaritudinis, atq; cum guſtu optimorum granorum quibus veſcitur: quem Spiritum vt ſuſcipere promereamur, dicere poterimus: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ: & volabo, & requieſcam? Et cum ramo oliuæ, id eſt, pace renuntiabit diluuium mortalitatis ceſſaſſe.

Et repleti ſunt omnes Spiritu ſancto. Omnes miniſtri intellectu, affectu, atque ſenſu dilatatis, quantum capaces erant, acceperunt dona Spiritus ſancti ſignificata per flatum, & linguam igneam: imò ita alia dona alias accepta in baptiſmo; & quæ in illos inſufflans dixerat: Accipite Spiritum ſanctum, excedentia, quantum ignis aquæ, & aeri præcellit. Beatiſſima Deipara iam antea Spiritu plena erat, vt ſi quid de integro acceperit, illud vt in nos tantum effunderet, hauſerit: quemadmodum Chriſtus à momento conceptionis plenus gloria, & gratia, & veritate, in circumciſione, vel in baptiſmo licet magnum nobis meritum comparauerit, & ſe in exemplum imitandum propoſuerit, nullum tamen gradum aut gratiæ, aut gloriæ eſt conſecutus. Exauditus eſt autem Dominus Ieſus aſcendens in cœlum, inde mittens ad nos pignus corporis, quòd à nobis accepit, hoc eſt, Spiritum ſuum, qui linguas peccatorum incenderet, & mutatio linguæ illam cordis ſecuta eſſe proderetur.

Et cœperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui eis. Signa adhibuit Dominus magna ratione in initijs Legis Veteris, ac Nouæ; quia perſuadent fidem ſuſcipere incredulis, credulis verò docent, atque confirmant. Poſtea verò remanſit ſubſtantia religionis illis ſublatis: nam ceſſarunt

Rom. 8.

Linguæ malum Iacobo teſte quantũ. *Iaco. 3.*

Tertia ratio cur Spiritus ſanctus ignea apparuerit in lingua.

Idem Spiritus cur in ſpecie columbæ capiti Chriſti inſedit.
Matth. 3.
Pſal. 54.
Gen. 8.

Quomodo ſint omnes repleti Spiritu ſancto in die Pentecoſtes.

Ioan. 20.

Quoniam plena erat Chriſti mater Spiritum ſanctũ quale tunc accepit.
Supra 1.
Luc. 1.

Exod. 19.
Cur in initijs veteris legis, ac nouæ ſigna adhibuerit Deus.

tur iuſtus. Obſerua, Clementem Romanũ lib. Recognitionum dicentem: *Barnabas qui eſt Matthias, qui in locum Iudæ ſubrogatus eſt Apoſtolus.* Hæc ille, Barnabam, & Matthiam vnum, & eundem eſſe volens. Quod Scripturæ repugnare videtur: nam Matthias aſſumptus eſt in Apoſtolum, Actor. 1. Barnabas verò Cyprius erat, & vendito agro, & eius pretio poſito ad pedes Apoſtolorũ, conuertitur, Act. 4. quaſi omninò diuerſus à Matthia. Niſi quis probet binominem fuiſſe, Matthiam ſcilicet & Barnabam; ſed nullus dixit, quod ſciam ex Patribus; hic tamẽ in Apoſtolum non fuit promotus niſi ſimul cum Paulo Act. 13. Subdit: *Qui cognominatus eſt Iuſtus.* Iuſtus, Latina vox eſt, nõ Hebræa, vt putat Gloſſa ordin. eam interpretans quaſi Hebręam, cùm reuera ſit Latina: nã Imperio Romano iam Hebræis dominante, Iudæi à Romanis vocabula mutuabantur. Hinc illæ voces, cuſtodia titulus, flagellum, denarius, cenſus, ſicarius, ſudaria, ſemi cinctia, quod Latinæ ſunt, & ab Euãgeliſtis ſunt lingua Græca ſcribentibus vſurpatæ. Et fortaſſis à Iudæis quidem dictus fuit Barſabas, id eſt, filius iuramẽti, vel quietis, vel conuerſionis: quia fidelis erat, placidus, & ad Deum maximè conuerſus; à Romanis vero eius inſignẽ iuſtitiã agnoſcentibus, cognominatus eſt iuſtus, per excellentiam: ſicut frater eius Iacobus etiam Iuſtus eſt cognominatus. Ita vt Ioſeph in promotione ad Apoſtolatum, haberet teſtimonium ab his, qui intus ſunt, & ab his qui foris.

Clem. Rom. 1. recog. longè à med.

Quod Barnabas non idem ille fuerit, qui Matthias.

Iuſtus, quæ vox ſit, Latina, an Hebręa. *Gloſſ. ordin.*

Quæ voces Latinæ ab Euangeliſtis tanquam Græcæ ſint vſurpatæ. Barſabas etiã quid ſonet.

Illud quoque aduertendum, hunc Ioſeph Iuſtum, qui dicitur Barſabas, produci ab Dion. Areop. li. de diu. nom. ca. 11. init. vbi inſinuat illum librũ edidiſſe de pace diuina quiete, & ſilentio; vt intelligas quanta ſanctitate, ac doctrina ille emineret. Nota quoque prudentiam Spiritus ſancti: Ioſeph Barſabam & Iuſtum commendat Matthiam ſine vllo encomio nominat; ne excluſus credatur Ioſeph tanquam malus, aut indignus; alter verò euentu ſortis ſatis commendatus fuit, alijs laudibus, vt minimè indiguerit. Adde illud, quod in electione non ſimpliciter quæritur ſanctior, aut charitate feruentior, ſed aptior, ac melior ad munus illud, ad quod aſſumitur.

Mira huius viri ſanctitas. *Dion. Areop.*

Quid eſt quod Barſabæ tam multa, Matthiæ autem Apoſtoli nulla encomia celebrantur.

Et orantes dixerunt (ſiue vt Græcè habetur) *Et poſtquam oraſſent, dixerunt.* Quia præmiſſa oratione hæc verba locuti ſunt. Nam quia vnctione interna cognoſcitur voluntas Dei, cùm nemo nouerit quæ ſunt Dei, niſi Spiritus Dei: inſpiratio autem Dei, vel vnctio commodo orationis præſidio impetratur: vnde Dominus electurus Apoſtolos, pernoctauit in oratione Dei: Saulus quoque & Barnabas Apoſtoli creati ſunt nonniſi præmiſſis ieiunijs, & orationibus: & nuper in Conc. in Trid. de precibus, & orationibus in ſede Epiſcopatus vacanti, ad obtinendum bonum Prælatum definitum ſit: cùm inquam aliquantulum oraſſent Apoſtoli, ac circumſtantes, dixerunt Proteſtantes fidem ſuam in oratione conceptam: vt Helias pro igne ſacrificij orauit, & exauditus eſt. Nam in his quæ ſunt eiuſmodi, non deeſt Eccleſiæ ſuæ Deus: *Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus vnum accipere locum miniſterij huius, & Apoſtolatus de quo præuaricatus eſt Iudas, vt abiret in locum ſuum.* Pulchra, breuis, ac Dei Spiritu plena oratio. Solius Dei eſt non tantum corda omnium, ſed vel vnius cor perfectè cognoſcere vt iudex, quantum ſcilicet Deo gratum exiſtat. At licet homo poſſit ex fructibus in genere cor inſigniter malum, atque impium, vt hæreſiarchæ, vel cor excellenter bonum, ac pium, ac ſancti alicuius in virtute eminentis. Gradus autem inter eos, & quis ad miniſterium ſit aptior, Dei eſt; homo autem videt ea quæ patent: & cor eſt præcipuum, quod requiritur ad miniſterium. Hinc Paulus: Quorundam, inquit, hominum peccata manifeſta ſunt, præcedentia ad iudicium; quorundam autem ſequũtur. Similiter & facta bona, manifeſta ſunt: & quæ aliter ſe habent, abſcondi non poſſunt. Verùm hi dixerunt, *Qui noſti corda omnium.* Etiam ſubditorum, iuxta quorum mèrita dantur à Deo ſuperiores boni, vel mali, meliores vel deteriores: quemadmodum iuxta quantitatem corporis caput cõmenſuratam adhibet pictor, & iuxta rationem ſtomachi tribuitur cibus digerendus. Nam ſi maius caput ſortiretur, eſſet opus monſtroſum: ſi plus cibi, quàm poſſet digerere, noceret ſtomacho: vt eleganter docet Gregorius Nazianzenus oratione de pace ſiue reconciliatione Monachorum. Ita maior poteſtas viribus illam aſſumentis nocet, & iuxta ſubditorum merita datur rector accommodatus. Oſtende, inquiunt, per effectum externum ac ſenſibilem, vel ſortis, vel lucis, vel fulgoris, vel electionis à te inſpiratæ.

In electione quid ſpectandum.

Vnde voluntas Dei cognoſcitur à nobis. *1. Corint. 2.*

Luc. 6.

Act. 13.

Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 1. De reform.

In quibus aſſiſtat Eccleſiæ ſuæ Deus. *3 Reg. 18.*

Dei proprium ſolius quid.

1 Reg. 16.

Quid maximè ad miniſterium requiratur. *1. Tim. 5.*

Subdit: quales à Deo ſuperiores ſortiantur.

Ea de re exemplum Nazianzeni perelegans. *Greg. Nazian. ora. 15. ante med.*

Quem elegeris ex his duobus. Iam electis ab Eccleſia. Quibus verbis libertatem Dei minimè reſtringunt, cùm non humano ſpiritu, ſed diuino illos duos communi hominum ſapientia & ſuffragio reliquis prætuliſſent omnibus: in quibus inquirẽdis cum officio ſuo ſatisfeciſſent, vlterius non progrediuntur, ſed Deo iudicium permittunt

Matthiæ Apoſtoli electio cur diuina potius, quam humana.

tam *Domine*, inquiunt, *quem elegeris ab æterno* iuxta tuum beneplacitum, & non tantùm eligi permiſeris per hominum ſuffragia, dando poteſtatem propterea etiam mala electio. Vel oſtende quem velles à nobis eligi: quia ex nobis non eſt niſi mala electio. ¶ *Accipere locum*, ſiue vt Græcè dicitur, ſortem, hoc eſt, hæreditatem Dei iudicio, & gratia obtinendam, ſiue illam ſorte, ſiue ſigno aliquo, ſiue electiõe declaraueris. Addit, *Miniſterij, & Apoſtolatus*. Id eſt, miniſterij qui eſt in Apoſtolatu, ſiue miſſione ad Euangelium per totum orbem annuntiandum. Et electus miniſtrare debet, non ſedere vel otiari. ¶ *De quo præuaricatus eſt Iudas*. Græcè dicitur, excidit: quia præuaricatus eſt leges Apoſtoli, tùm in pecuniæ cupidate, ſiue auaritia, quæ impulit eum, vt proprium poſſideret: vſurpabat namque quaſi proprium quod commune erat. Deinde ex auaritia progreſſus eſt ad furtum: quia fur erat, vt ait Euangelium, & loculos habens. Tertiò, profecit in peius: ex furto enim deſignauit proditionem. Quartò, deliquit aperto plagiatus crimine. Quinto peccauit in ſimonia, vendito omnium gratiarum fonte. Sextò de Diuinæ miſericordiæ venia deſperauit. Poſtremò, vt dignum eſſet patella operculum; in ſeipſum manus violentas iniecit. Ecce quomodo quiſq; in gradu ſuo præuaricatur leges ſuas. Eſt autem præuaricari, ex malitia in legem ire: nam vbi non eſt lex, nec præuaricatio: ſicut peccare, eſt ex infirmitate, vel ignorantia delinquere. ¶ *Vt abiret in locum ſuum*. Hæc referri poſſunt & ad Matthiam, & ad Iudam, vt Oecumenius, & Beda interpretantur. Et ſi referantur ad Matthiam, ſenſus eſſet, Iudam præuaricatum leges Apoſtolicas: ex quo factum eſt, vt Matthias ſubrogaretur in locum eius. Deinde poſſunt & de Iuda fortaſſe commodius intelligi: non tamen intelligas illum peccaſſe, vt abiret in locum ſuum, particulam Vt, accipiendo vt finem: quia nemo intendens ad malum operatur, ſed cõſequitur, licet ipſe Iudas hoc minimè intenderet. Sic ſoliti ſumus dicere de fure: Furatus eſt, vt iret ad ſuſpendium: non eſt autem ſenſus quòd furatus eſt eo animo, vt ad ſuſpendium veniret, ſed quod in bona conſequentia ad furtũ ſequitur ſuſpendiũ. Nec Deus etiã id cogitabat, quemadmodum nec iudex ſuſpendium deſignat alicuius, niſi præuiſo eius peccato. Vocat autem locum ſuum, quia ſeipſum ſponte aptauit ad interitum. Animæ enim purgatæ, atq; ſanctæ locus eſt cęlum, ad quod tẽdit, vt lapis ad centrum: vnde illud, *Qui facit veritatem, venit ad lucem*, intelligi poſſet, id eſt, ad Deũ, quẽ benefactis eſt prometitus. Animæ verò nõdũ purgatæ locus, eſt Purgatoriũ, quia fędũ & intolerabile, cũ macula aliqua cõparere corã Deo, qui lucẽ habitat inacceſsã: ſicut turpe eſſet Cardinali apparere corã Põtifice in conſiſtorio cũ veſte vehementer ſordida, aut conciſa. At animę dãnatæ locus infernus eſt, in quẽ ſe aptauit ipſa, nõ Deus, qui in multa patiẽtia ea ſuſtinuit tanquã vas irę aptatũ in interitũ. Malis autẽ vitæ ſuæ meritis debetur ille locus tenebroſus, & flãmigerus cũ hypocritis, ſiue cũ diabolo, & angelis eius. Bern. explicans hæc verba ſer. in Pſal. *Qui habitat in adiutorio Altiſſimi*, ſic habet: *Pulchre omninò Petrus Apoſtolus filiũ perditionis in locum ſuũ abiſſe teſtatus eſt, quod in aëre crepuerit medius aërearum collega poteſtatum: vtpote quẽ veri Dei, & veri pariter hominis, qui de cœlo veniſſet operaturus ſalutẽ in medio terræ; huius inquam proditorem, nec cœlum reciperet, nec terra ſuſtineret*. Sic ille. ¶ *Et dederunt ſortes eis: & cecidit ſors ſuper Matthiam, & annumeratus eſt cum vndecim Apoſtolis*. Græcè legitur: Ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν: quod quidam vertunt, iecerunt ſortes; alij verò, poſuerunt; Latinus verò interpres ad Græcum fontem magis accedens, vertit, dederunt. Non ſatis eſt inter Doctores expeditum, quod genus ſortiũ hoc fuerit: nam quidã ſortes propriè ad literã fuiſſe exiſtimãt, alij verò metaphoricè: atq; hi non vno tantũ modo: vnde triplex ſenſus de intelligentia harum ſortium occurrit. B. igitur Chryſ. ad literã ſortes intelligit, in hæc verba ſcribens: *Nondum iudicarunt*, inquit, *ſeſe eſſe idoneos, vt ipſi ex ſeſe facerent electionem; eoq; cupiunt aliquo ſigno edoceri. Alioqui ſi illic, vbi nec erat deprecatio, neque viri probi, tantum valuit ſors, eo quod recto animo fieret ſuper Iona: multò magis hic. expleuit chorum, ac perfecit ordinem, nec alter præteritus doluit. Nõ celarunt Apoſtoli, ſi quid habuerunt minus perfectum, qui quidem de ipſis primoribus nõ veriti ſunt dicere, quòd alicubi commoti fuerunt, idq; non ſemel, ſed ſemel atq; iterum ac ſæpius. Hos igitur & nos imitemur*. Hæc ille, cuius ſenſum ſequitur Beda, atque B. Thomas, & plerique alij. Quod confirmari videtur ex eo quod dicitur, *Dederunt ſortes*, nimirum in vaſculum aliquod; & quod dicitur cecidiſſe ſors ſuper Matthiam. Pro cuius intelligentia ſtatuendum eſt, ſortem dici, quod ad nomen attinet, à ſerie cauſſarum, vnde ſors pendet, quantũ ad rem verò, ſors, eſt ſenſibile quid factum, vt conſiderato eius euentu, aliquid ſciatur cuius ſit, vt in ſorte diuiſoria; vel quid ſit faciendum, vt in ſorte conſultoria; vel quid ſit euenturũ, in diuinatoria. Quod ſi euentus à cœlo, vt compellente actiones humanas, expectetur; prorſus falſa res eſt &

Locus pro ſorte.
Miniſterium Apoſtolatus quid.
Quot modis de Apoſtolatu præuaricatus ſit Iudas
Ioan. 12.
Infra 13.
Matth. 27.
Præuaricari quid ſit, & peccare.
Illud: Vt abiret in locũ ſuum, ad Matthiam, an ad Iudam referẽdum ſit, an et iam ad vtrũq;.
Oecum. in Acta
Beda ibi. to 5.
Quomodo verum ſit, prę uaricatũ fuiſſe Iudam, vt abiret in locum ſuum.
Rom. 9.
Purgatę animę locus qui nam
Ioan. 3.
Animæ nondum purgatæ quęnam ſit.
1. Tim. 6.
Quę verò animæ damnatæ.
Rom. 9.
Matth. 25.
Pſal 90.
Bernar ſer. 8. in pſ 90. circa finem
Pſal. 73.
Quid eſt: Et dederunt ſortes, &c.
Quale nam genus ſortium hoc fuerit.
I ſenſus:
B. Chryſ. ho. 3 in Acta.
Ionæ 1.
Beda ibid.
B. Thom.
Sors vnde dicatur, quid & quotuplex ſit.
Sortes quæ illicitæ, atque damnabiles.

Sors quæ licita.

Prouerb. 18.

inanis,atque ſuperſtitioſa.Si verò à dæmone;non tantùm ſuperſtitioſa, ſed & impia: quòd ſi à fortuna;errorem quoq; continet, & ſuperſtitionem, ſi ex hoc velimus diuinare ac ſcire quæ agenda ſunt. Si autem eſt quæſtio de diuiſione,vbi aliter res non poteſt melius componi, nec exponit ſe quis fortunæ cum damno notabili,licita eſt: vt meritò dictum ſit à Salomone: *Contradictiones comprimit ſors, & inter potentes quoq; diiudicat.* Quemadmodum cùm dubium eſt quis è Sacerdotibus tépore peſtis, vel perſecutionis debeat manere in Eccleſia:nam túc rectè ſorte res terminatur,vt docet Auguſtinus ad Honoratum,dicens:*Si inter Dei miniſtros ſit diſceptatio,qui eorum tempore perſecutionis maneat, ne fiat fuga omnium, & qui eorum fugiat,ne morte eorum deſeratur Eccleſia,hæc diſceptatio aliter non poterit terminari, quantum mihi videtur, qui maneant, & qui fugiant,ſorte legendi ſunt.* Hæc ille ferè.Præterea,ſi ambiguum ſit,cui ex pluribus æqualiter egentibus danda eſſet vna eleemoſyna, quæ non poſſet in plures diſtribui,poſſet illud dubium ſorte diſſolui: quemadmodum docet idem Auguſt.lib.De doctrina Chriſt. *Si tibi abundaret aliquid, quod dari oporteret ei qui non haberet,nec duobus dari poſſet; ſi tibi occurrerent duo quo, quorum neuter vel indigentia, vel erga te aliqua neceſſitudine ſuperaret; nihil iuſtius faceres, quàm vt ſorte eligeres, cui dandum eſſet quod dari vtriq; non poſſet.* Hæc ille. Vnde licet ſortes malæ non ſint,à malo tamen diſcordiæ oriuntur. Quemadmodum de iuraméto aſſerimus illud quidem per ſe malum non eſſe,à malo tamen infidelitatis humanæ proficiſci: præſtaret enim ratione ipſa conuenire, & omnem altercandi rationem amputare,&maiorem diuidere,minori verò opinionem dare eligendi,vt fecit Abraham cum Lot.

Aug epiſt. 180 circa fin. to. 2. Exemplum Auguſtini de ſortibus licitis & honeſtis. Alterum exẽplum eiuſdem. *Idem li. 1. De doctrina Chriſtia cap. 18. tom. 3. initio. 3. ſen diſt. 29. e vnde etiam*

Vnde ſortes ortũ habeant.

Geneſ. 13. & ſequen. In ſecularium electione magiſtratuum ſortes quæ licitæ, quæve illicitæ.

In electione autem ſecularium magiſtratuum non licent ſortes, ſi fortunæ committatur vt aliquis aſſumatur indignus: at verò ſi habentur digni,inter ſe ſortiantur, vt Florentiæ,& Genuæ fit, non ſunt illicitæ ſortes. Secus in electione ſpiritualis magiſtratus, ob legem poſitiuam id prohibentem.Vnde tit. De ſort.c.vlt. Honorius III. ad Capit.Lucenſe ſcribens, omné ſortium vſum in electione miniſtrorum ſpiritualiũ perpetua damnat prohibitione. Licuit tamen,vbi nulla lege poſitiua prohibéte ſortes,præmiſſa oratione,fiunt,cum occulto, vel expreſſo pacto Dei aſſiſtentis, & ſortes temperantis,iuxta illud Salomonis:Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur;vel vt Hebraicè legitur, Exit illarum iudicium. Hac enim ratione ſortis, Terra promiſſionis prius ratione diuiſa, ſed ſorte confirmante diuiſionem,facta eſt, vnde dicitur:*Ego dedi vobis Terram in poſſeſſionem: Quã diuidetis vobis ſorte: pluribus dabitis latiorem, & paucioribus anguſtiorem, ſingulis vt ſors ceciderit, ita tribuetur hæreditas.* Atq; hac ratione Ioſue & Eleazarus diuiſerunt per ſortem eis Terram,vt habes apud Ioſue.Sorte etiam conſtitutæ ſunt vices miniſtrandi Sacerdotibus,& ianitorib.1.Paral.24. & duob. cap. ſeqq.Sorte quoq; aſſumptus eſt Saul ad regnum:Acham verò,& Ionathas deprehẽſi, ad mortem: & Ionas in mari à nautis, quia dicitur:*Et cecidit ſors ſuper Ionam.*

Honorij III. De vſu ſortiũ in electione Decretum.

Prouerb. 16. Terra promiſſionis quomodo Iudæis obuenerit.

Num 33.

Ioſ. 14 & ſeq. Electi qui per ſortes in lege Veteri *1. Reg. 14. Iona 1. 1. Reg. 14.* Eiuſmodi ſortes vnde conſtet veras & proprias fuiſſe.

Goral Hebræis quid, Clericorum nomen vnde.

Quòd autem hæc propriæ eſſent ſortes, teſtatur ipſa vox Hebræa Goral, quæ in ſacra Bibliorum hiſtoria in ea vſurpatur ſignificatione:ſicut Græcè κλῆρος,vnde nomẽ clericorum, quod ſint de ſorte Domini, & ſorte,id eſt,gratia Dei,ſint per Deum, aut eius vicarios ad miniſteria Eccleſiaſtica vocandi,ipſeq; Deus ſors eſt illorum. Seruit etiam & illud,quod dicuntur mitti ſinum, ſiue in vrnam Eſther 3.& apud Poëtam:

Stat ductis ſortibus vrna;

Siue in galeã apud Homerum in Iliade;aut in Situlam apud Plautum in Caſſina;aut in hydriam, vt Cicero in Verrem act.4. Tertiò ſeruit huic ſenſui,quod vt de Iona dicitur:Cecidit ſors ſuper Ionã; ita hic cecidit ſors ſuper Matthiam.Et vt olim Dominum conſulebant per Sacerdotem Ephod,& oracula per Prophetas, & inſomnia; ita per ſortes à Domino temperatas. Nec ob id ſe fortunæ committebant,quia à Deo acti,& illo aſſiſtente,&præmiſſa oratione ſors dabatur:ideò vt aſſiſtit Deus conſultationi,& bonę electioni,ita olim aſſiſtebat in ſortib. Quare Apoſtoli cum in initio rudes eſſent, & pars eius populi,qui ſortib.vti cõſueuerat,Deus ſe ad illorum ſenſum attẽperauit: imò cũ duo æquè digni haberentur,& neſciretur quis eſſet pręferendus,liceret etiam hodie ſecluſo iure poſitiuo vti ſortib:etiam ſine ſpeciali pacto aſſiſtentiæ Dei. Hic eſt primus ſenſus de ſortib. propriè acceptus.

Vbi mitterentur ſortes.

Virg. Aeneid. 6. prope init. Hom. Iliad. 9. Plaut. Cicero Iona 1. Hebræi tripliciter Deum conſulebant.

Apoſtoli cur ſorte Matthiã elegerunt.

Aduerſus ſortilegos quoſdam.

In quo reprehendendæ ſunt mulierculæ accurrentes ad Iudæos,vt per ſortes quęrãt latroné, qui illorũ bona diripuit:rurſus maleficæ,quę cõfugiunt cõtra Deũ ad Magos, vt ſoluãt maleficia:&Romani cõſulétes exta animaliũ,aut pullos,an biberent: rurſus Turcæ aleas proijciétes, vt ſorte explorent, an ſit illis cũ noſtris triremib.pugnãdũ:quia cũ ſint alij modi rõni,&naturę cõſoni,quibus ꝙ volumus,aſſequamur;malũ eſt ꝓinde alia via inquirere.Quia ſi De⁹ nõ præſtat ſanitaté per medicos,nõ vult quod illã quæras à magis,aut incãtatoribus: perinde

enim

enim eſt nolle rationem licitam ſanitatis adipiſcendæ aperire, atq; nolle dare ſanitatem: & velle aliter per illicitas vias habere, nihil aliud eſt quàm velle habere contra Dei voluntatem ſanitatem.

Alter ſenſus in quo de ſortibus metaphoricis diſſeritur.

Sequitur vt ſecundo loco de metaphoricis ſortibus habeamus ſermonem. Sunt igitur in duplici iſtæ differentia: nam quidam per dare ſortes metaphoricè intelligunt, declarare ſecundum Deum vter deberet in Apoſtolatu præferri. Etſi enim ob eminentiam ſanctitatis vterq; primò facilè occurreret dignus; præmiſſa tamen poſteà oratione, Deo occultè inſpirante, & illorū animos excitante, Matthias dignior, & aptior dijudicatus eſt. Quia tamen in ea ſententia non ſunt ſecuti carnis affectum: quia ſic præferendus eſſet Ioſeph, quod eſſet Chriſti conſanguineus, & Apoſtolorum frater, id eſt, Iacobi, & Iudæ, & filiorū Zebedæi frater conſobrinus: ſed ſecuti ſunt impulſum Spiritus ſancti, ſors è cœlo veniſſe dicitur: ſicut Papa ex alto venire dicitur, licet per electionem fiat promotio. Sortes verò dare, id eſt, decernere quis debeat honore illo potiri, dicuntur: quia hoc olim ſortibus fiebat in Regibus creandis, vt de Saul, & in Sacerdotibus, 1. Paralip. 24. Dauid diuiſit familias ſortibus, & Zacharias teſte Luca, ſorte exijt vt incenſum poneret. Hinc quoq; ab Eſaia dicitur Idumæa ſorte data brutis animantibus poſt vaſtationem. Ait enim: Et ipſe miſit eis ſortem, & manus eius diuiſit eam illis in menſuram. Deinde comprobatur hic ſenſus: quia quod dicitur annumeratus eſt cum vndecim Apoſtolis, Græcè legitur συγκατεψηφίσθη, id eſt, ſuffragijs additus eſt, ſiue cooptatus ad numerum Apoſtolorum: vbi apertè per ſuffragia, quę ſortes dicuntur, electum docet: nam Græcè calculus ſiue ſuffragium ψῆφος dicitur. Tertiò fauet huic ſenſui, quod Iudæ apoſtolatus in hoc eodem Petri ſermone ſors dicitur: Qui ſortitus, inquit, erat ſortem miniſterij huius, & apoſtolatus; cum tamen ſine ſortibus à Domino ex mero beneplacito fuerit electus. Paulus quoque ad Epheſios Diuinam electionem ſortem vocat: In quo etiam nos, inquit, ſorte vocati ſumus, id eſt, gratia pro Dei voluntate. Et Salomon ait; *Sortitus ſum animam bonam*: id eſt, Dei adeptus ſum dona. Quartò, ille modus per ſortes diuiſorias eligendi non videtur probabilis, nec ita erat in vſu: & cum eſſent nobis in exemplum propoſiti Apoſtoli, non debebant accurrere admodum extraordinarium relicto ordinario: & quid opus erat ſuffragijs Matthiæ, ſi ſorte eſt deprehenſus.

I. opinio de eo quod dicitur: Et dederunt ſortes eis, & reliq.

Sors è cœlo cur veniſſe dicitur in electione Matthiæ.

Matth.13.

Sortes dare quid.

1. Reg 14.
Luc. 1.

Eſai. 34.

I ratio pro poſteriori ſenſu.

II ratio, & ψῆφος Græce quid.

Epheſ. 1.

Cap. 8.
Sortiri animā bonam, apud Salomonem quid.

V. ratio.

Ex hoc igitur ſenſu elicimus primum, cauendam eſſe acceptionem perſonarum, ſi prælatus eſt Matthias cōſanguineo Chriſti, & Apoſtolorum. Quia etſi conſanguineo (ſi dignus ſit) conferri poſſit dignitas Eccleſiaſtica (non enim propter cōſanguinitatē perdere illud debet quo dignus eſt) tamen ob ſcādalum, vt rectè docet B. Thomas, cauendum eſt dare conſanguineo æquè digno. Secūdò, ex hoc loco accipimus, peccatum eſſe in electione, digniorem ſcienter prætermittere. Si enim ſufficeret dign⁹, cum vterq; omnium conſenſu dignus exiſteret, non opus eſt aut prætermittere orationem, aut vti ſortibus.

I. vitium in electione cauendum quod

B. Thom. 2. 2. q. 63. art. 2 ad primū to. 13.

Alterum vitium electionis, vitandum.

Secundus ſenſus metaphoricus eſt, quo per dare ſortes intelligimus petere, ſignum aliquod ſenſibile, quo Deus ſecerneret quē vellet eligi ex duobus: quemadmodum Numer. 17. ſigno florentis virgæ Aaron factus eſt ſummus Sacerdos: & Ioſeph in Nouo Teſtamento, per ſimilem virgam aſſumptus eſt in Sponſum Virginis: & Fabianus ingreſſus, vt videret electionem Pontificis Romani, per columbā capiti eius inſidentem aſſumptus eſt ad Papatum: quemadmodum Mediolani Ambroſius, vbi acclamatum eſt pro eo: *Vox populi: Vox Dei*. Simili ſigno deprehenſus eſt Nicolaus: nam conſtitutum erat, vt primo ingreſſo Eccleſiam nomine Nicolai prædito, Epiſcopatus conferretur. Ita igne de cœlo emiſſo oſtenſum quòd ſacrificium Abel placuiſſet Deo, ſicut illud Manue patris Samſonis, & boues Helię igni deuorati. Hunc ſenſum agnouit Dionyſius Areopagita, qui in lib. De Eccl. hier. *Videtur mihi*, inquit, *Scriptura ſorte appellaſſe diuini quiddam, & præcipuis muneris per quod illi choro ſacratiſſimo inſinuaretur, qui eſſet Diuina electione declaratus*. Hæc ille. Atq; ita fulgore quodam diuino exponunt quidā deſignatum fuiſſe à Deo Matthiam, vt Aaron per virgam florentem. Dicta autem ſigna propterea ſortes dicebātur; quia diuinitus declarabant illud, quod ambiguum erat de magiſtratu illo alterutri dando, quod eſt effect⁹ ſortis cōſultoriæ, vel diuiſoriæ. Ideò apud Gētiles ſortes dicuntur diuina reſpōſa: hinc Poëta de oraculo Apollinis dixit:

Italiam Lyciæ iuſſere capeſſere ſortes,

Et Lyricus vates: *Dicta per carmina ſortes*:

Et Silius Italicus:

Heu fruſtra reditum ſortes tibi ſæpè locutas.

Atq; hi tres ſenſus in hoc cōueniunt, quòd quiuis ponit peculiarem Dei aſſiſtentiam, cui innitatur. Sed primus, in ſortibus temperatis à Deo: ſecundus, in oſtendenda cordi electione: tertius, in demonſtranda etiam ad oculum, etſi ſorte propria, vel ſigno ſenſibili oſtenſus eſt Matthias. Et vbi de

II. opinio. circa illud: Et dederunt ſortes eis.

Quorundam electiones factæ diuinitus.

Gen. 4.
Iudic 13.
3. Reg 18.

Dion. De Eccl. hier. c 5 p 3. circa med.

Num. 17. & Heb. 9.

Olim ſortes, quid Gentes appellabant.

Horat.

Sil. Italicus.

Prædicti tres ſenſus de ſortibus datis in electione Matthiæ in quo conueniant.

Deo

Deo eſt ſermo, ſortium, vt plurimum, metaphorica eſt locutio: ſecus eſt ſi de homine contexatur hiſtoria, quia propriè videtur accipiẽda. Et vt ſors benè expectetur à Deo opus eſt neceſſitate, reuerentia orationis: nec applicanda ſunt Sacramẽta ad temporaria, nec vſus ſortium ad ſacras electiones. Et quanquam vltimus ſenſus magno autore nitatur Dionyſio, & exempla Scripturæ illi non deſint (etſi mirum ſit id ſuppreſſiſſe Lucam: & ſi fulgore illo cognouerunt Apoſtoli quis eſſet eligendus, quid opus fuit vti ſuffragijs?) priori verò Chryſoſtomus faueat & Scripturæ conſuetudo: ſecundus tamen ſenſus meo iudicio elegans eſt, neque teſtimonijs Scripturæ deſtitutus, aut rationibus, & rem totam electione per actam tradit, quæ magis nobis imitabilis eſt, quàm quæ duobus reliquis ſenſibus proditur. Cecidit ergo ſors ſuper Matthiã, qui vt non ambiuit eam dignitatem, ita cognita Dei voluntate non repugnauit: vt Euſebius nolens eſſe Epiſcop' Antiochiæ: qui ob id teſte Conſtantino Imperatore, orbis Epiſcopus eſſe promerebatur. Ioſeph quoque iſte dictus Barſabas, ob repulſam indignatus non eſt, vt olim Cain, quòd ad eius munera Deus non reſpexiſſet. Tempore Simeonis Epiſcopi Ieroſolymæ Theobutus quidam cùm repulſam eſſet paſſus ab Epiſcopatu, ſectam quandam cõſtituit, quemadmodum Valentinus, vt refert Irenęus. Et Lutherus noſtro ſeculo hæreſim excogitauit, quòd priuatus eſſet indulgentiarũ prædicatione, & prædicationis lucro.

Sors vt bene ſuccedat, duo requiruntur.

Vter ſenſus reliquis præferendus videatur.

Magni Conſtantini de Euſebio Cæſarienſi Antiochiæ Epiſcopatum recuſanti honorifica vox.

Geneſ. 4.

Theobuti cuiuſdam, & Valentini hæreſis vnde.

Iren lib. 1. contr. hæreſ.

Lutherani quoque dogmatis occaſio.

Dicitur etiam cecidiſſe ſors ſuper Matthiam, quaſi acciderit quod minimè ſperabatur, cum Ioſeph, cui tribuerat duo cognomina, quibus inſignis, & raræ exiſtimationis fuiſſe indicatur, & conſanguineus eſſet Chriſti, ac nonnullorum Apoſtolorum: & tamen poſthabitus eſt à Deo, & prępoſitus illi Matthias. Vnde admonemur non eſſe gloriandum in ſanguinis coniunctione, neque fidendum, etiamſi ad cœlum vſque efferamur hominum opinione, & eorum iudicio, & ſuffragijs præſtantiſſimi habeamur: ſed hoc potius curandum, vt nos Deo probemus, qui vnicus eſt & legitimus iudex: cuius ſententiæ, aut ſtamus, aut cadimus. Interpretatur autem Matthias, donum Dei: quia ſingulare Dei beneficium eſt Eccleſię collatum, bonus paſtor: quemadmodum malus, ita Dei eſt, & vindicta illius populi, cui in caput, & Principem tribuitur. Vnde Propheta dixit: *Dabo tibi Regem* (ſcilicet malum) *in furore meo, & auferam in indignatione mea.* Quia vt per malum decreuit populum flagellare, ita per bonum decreuit populo benefacere, dando illi tãquam corpori bonum oculum.

De ſanguinis coniunctione minimè eſſe gloriandum, quid doceat nos.

Quid curandum nobis ſit.

Rom 14.

Matthias quid interpretetur.

Oſe. 13.

Admiremur igitur Dei iudicia: reuerenter colamus Matthiã in Apoſtolorum numerum cooptatum: electionem Epiſcopi Eccleſiæ vacantis Deo precibus commendemus; quamprimum, ac nonniſi Dei voluntate fieri poſtulemus: nemo ſe ingerat, aut obtrudat, ſed expectet Deum, qui nouit corda omniũ. Nemo doleat quod quaſi repulſam ſit paſſus: quia magno periculo & labore reddendæ rationis liberatur. Nemo aſſumptus à Deo, aut in ſeipſo quicquã glorietur, aut ſuæ bonitati, & ſapientiæ tribuat: quia non ſatis eſt vocari Epiſcopum, aut Cardinalem, aut Papam, niſi opera, & miniſteria tanto gradu digna perficere cõtendat; præſtante id ipſum Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui cum Patre, & Spiritu ſancto perpetuas laudes, encomia, & gratiarum actiones decantent vniuerſæ creaturæ in ſeculis ſeculorum.

Amen.

Vtilia documenta quædam ouibus Chriſti & paſtoribus obſeruanda.

TRACTATVS XI.

In illa verba: *Et cùm complerentur dies Pentecoſtes, erant omnes pariter in eodem loco: & factus eſt repentè de cælo ſonus, tanquam aduenientis Spiritus vehemẽtis, & impleuit totam domum vbi erant ſedentes. Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis, ſeditq; ſupra ſingulos eorum: & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cæperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis*, & cætera, Actor. 2.

BEATVS Lucas poſtquam numerum militum, & miſſorum, id eſt, duodecim militiæ Chriſtianæ ducum cum alijs ad centum vſque viginti viros nominatos expreſſit: nũc arma, quibus fuerunt inſtructi, vt munus tantum ſibi conceſſum pro dignitate præſtarent, hoc eſt Euangelizandi, ſacrificandi, remittendi peccata, Eccleſiamq; plantandi, atq; gubernandi deſcribere aggreditur. Et hoc quidem initio huius capitis, in quo deinde primam Petri ad populum habitam concionem, atque eius ſingularem fructum enarrat. Ait igitur: *Cùm complerentur dies Pentecoſtes.* Vbi primũ aduertendum, quoniam homines nonniſi in medijs internis ſenſibus, & dona Dei accipiunt, & eorum habent exercitium,

Quo tendat B. Lucas.

Cur niſi poſt impletos dies Pentecoſtes venerit Spiritus ſanctus in Apoſtolos.

tea percegẽt, tum vt maturè ea accipiant, tum vt rectè vtantur: quemadmodùm Angeli ſine ullo egent æuo, vel alia duratione: Deus ſolus æternus eſt, & ſemper diues, ideò nullum temporis, aut æui durationem expectat. Apoſtoli autẽ ad hoc tantum donum cum fructu percipiendum nonnullis diebus vſque ad Pentecoſten indiguerunt: quo tempore acceptis muneribus bene vſi ſunt, quò plura mererentur accipere. Græca autẽ lectio habet: Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς. Hoc eſt, Cùm impleretur dies Pentecoſtes: ita vt dies, ſit nominandi caſus ſingularis numeri, & Pentecoſtes genitiui caſus. Vnde Pentecoſte non accipitur pro quinquageſimo die ſine reſpectu ad feſtum, quia explicuiſſet terminum, à quo inchoanda eſſet illius diei ſupputatio: quemadmodùm quando dixit; *Per dies quadraginta apparens eis*, vbi expreſsè poſuit terminum à quo incipiendum, nempe à die, quo præbuit ſe ipſum viuum, hoc eſt, à de reſurrectionis. Præterea non reliquiſſet interpres vocẽ illam Græcam Pentecoſtes minimè interpretatam, ſi non reſpiceret ad feſtũ, vel hoc loco, vel Act.20. vel 1.Corinth.16. Deinde non videtur Lucas de Chriſtiana Pentecoſte loqui, id eſt, de quinquageſimo die à Chriſti reſurrectione vtroque die extremo ſupputato, vt exiſtimat Caieta. tum quia fortè quando Luc. ſcripſit hæc, nõdum erat tale feſtum in Eccleſia inſtitutum; tum etiam quia ſaltem in primo die nõ erat feſtum Paſchæ Chriſtiani; tum deniq; quia nequaquam intelligeretur, cum res illa in vſu non eſſet. Quamobrem neceſſariò accipitur pro Pentecoſte Iudæorum, ſeu feſto hebdomadarum ad beneficium legis acceptæ, & nouarum frugum inſtituto: de quo Exod.24. Leuit,23. Numer.28. ac Deut.16. quoniam Spiritus ſanctus infuſus eſt Apoſtolis die Dominica. Ita enim Eccleſia celebrat ſuam Pentecoſten, id eſt, quinquageſimam à reſurrectione Chriſti, quæ accidit in Dominica die: tot enim ſunt dies à 27. Martij, in qua Chriſtus reſurrexit (nam in 25. eiuſdem menſis mors Chriſti incidit) ad.15. Maij, cuius.5. fuit Aſcenſio die Iouis. Ergo quinquaginta dies prædicti excurrũt: quinquageſimus autem dies eadẽ die recurrit ſemper à qua cœpit. Si primus enim, verbi gratia, incipiat à die Lunæ, quinquageſimus recurrens erit dies Lunæ: ſi die Mercurij, quinquageſimus erit dies Mercurij. Ideò, quia in die Dominica, qua Chriſtus ſurrexit, computandi ſunt quinquaginta dies, in eadem die incidet Pentecoſte Chriſtiana. At vero dies Pentecoſtes. Iudæorum, quia ſupputandus erat à ſecunda die Azymorum, vt indicat cap.23. Leuitici, cùm dicit: *Altera die Sabbati*, & cætera, prout docet Ioſephus libro.3. Antiquitat.ca.13. & quia in prima non poterant metere manipulum efficiendum ob ſolennitatem primæ diei Azymorum, quæ erat magna reuerentia venerabilis: ſequitur, quòd ſi eo anno dies agni, ſiue Paſchæ fuit veſpere, ſiue nocte Iouis per totum diem Veneris ſequentem, ad inueniendam Pentecoſtem Iudæorum ſupputatio debuit fieri à veſpera Veneris, quæ incipiebat ſecunda die azymorum: atque ita in veſpera Sabbati, impleta eſſet ſecunda dies Azymorum, & ſolennitas Pentecoſtes Iudæorum, & ita veniſſet ventus nocte, & mane ignis. Verùm quia ſimul narratur veniſſe cum igne ventus, quòd Dominica circa horam tertiam accidit, fit vt videatur veroſimilius dicere, Paſcha ob traditionem anno illo accidiſſe circa veſperam Veneris, & à veſpera Sabbati vſque ad veſperam Dominicæ ſupputãdum eſſe primum diem ad Pentecoſten vſq;, qui finem habuit in veſpera Dominicæ diei. Et ita cõplebatur mane, cum venit Spiritus ſanctus, Pentecoſte Iudæorum, de qua prætertierat tota nox, & tres horæ lucis ſubſequẽtis: quia Spiritus venit circa horam diei tertiam, & ob ſolennitatem potuit adeſſe populus tanto ſpectaculo. Si autem fuiſſet feſtum agni, ſiue Paſchæ veſpera die Iouis, proculdubiò veſpera diei Sabbati completus eſſet dies Pentecoſtes, & non diceret Euangeliſta, Dum compleretur, ſed, Dum completus eſſet.

Quare vt ſolennitas Pentecoſtes Iudæorum à noſtra Pentecoſte expellatur, ſicut à Paſcha noſtro excluſum eſt Paſcha vetus, & Sabbatum à noſtra die Dominica, vel exponendum eſt illud. Cùm impleretur dies Pentecoſtes, id eſt, die immediate ſequenti à completione, quia etiam à veſpera Sabbati vſque ad Dominicam Sabbati ſub veſperam intrabat Pentecoſte Chriſtiana. Vel fortaſſe magis preſſè, & luculẽtiùs rem examinando, dicendum eſt, non ſimpliciter ſeptem hebdomadas dierum computandas à veſpera immolati agni, ſed à mane diei ſequentis, id eſt, primi diei Azymorum: quia vbi nos habemus bis Leuit.23. Altero die Sabbati, Hebræa habent Mimacharat haſabath, id eſt, in craſtinum Sabbati, aut die ſequenti feſtum Paſchæ nocte præcedenti celebrati. Et pro eo habent Septuaginta, non diſcedentes ab Hebræis: Τῇ ἐπαύριον τῆς πρώτης τῶν σαββάτων: hoc eſt, in craſtinum primæ Sabbatorum: quod rectè expreſſit interpres, dicens: Altero die

Sabbatis

[Margin notes, left:] De qua Pentecoſte hic ſermo ſit. — Primus ſenſus, improbabilis ſed ille. — Act.1. — Secundus ſenſus, qui etiam non recipitur. — Caietan. — ...a die Apoſtoli accepere Spiritum ſanctum. — Chriſtus quo ...norum ..., quoq; reſurrexit.

[Margin notes, right:] ...Iib. — Qua hora ſuper venerit Apoſtolis Spiritus ſanctus. Act.2. — Quid eſt: Dum compleretur dies Pentecoſtes. — Alter ſenſus preſſior, ac luculentior.

Sabbati,id eſt,illuceſcente die,quæ Sabbatum ſequitur. Ita etiam Hebræa,& Græca habent Ioſue 5. vbi dicitur quòd fecerunt Phaſe.14. die menſis ad veſperum in campeſtribus Iericho, & comederunt de frugibus terræ die altero,id eſt,craſtino ſequenti; & Vatablus vertit: Poſtridie Paſchatis, hoc eſt,15.die menſis primi.

Franc.Vatablus.

Quid iuuet poſteriorem hunc ſenſum.

Et confirmatur hic intellectus ex illo Num.33.initio. Profecti igitur de Rameſſe menſe primo.15. die menſis primi fecerunt altera die Phaſe,vbi Vatablus habet: *Poſtridie Phaſe, ſeu poſtero die quàm immolatus eſſet agnus Paſchalis*.vbi eadem in Hebræo.& Septuaginta interpretum Græca lectione habentur quæ ſuperiùs. Nec erat illicitum illo metere ſegetem,&ferre manipulum ſpicarũ primitias meſſis ad Sacerdotem: quia erat res ſacra, & à Deo præcepta: ſi licebat eodem die præparare neceſſaria ad edendũ,vt dicitur Exod.12.Si ergo enumerandę ſunt ſeptem dierum hebdomadæ nō à nocte Paſchæ, nec ab altera die, vel ſecunda Azymorum,ſed ab ipſa prima die poſt oblatum manipulum,hoc eſt, à meridie eius Pentecoſte Iudæorum inciderat à meridie Sabbati vſq; ad meridiem Dominicæ diei ſequentis, ante cuius completionem hora tertia diei venit Spiritus ſanctus, cùm tres tantùm alteræ horæ ſupereſſent Pentecoſtes Iudæorum. Et hæc ſuppoſitio videtur perfectiſſima, & Textus Leuitici verbis,ac Lucæ cōuenire,ac proinde præ cæteris amplectenda. Et in hunc ſenſum interpretandum eſt quod Ioſephus ait,dies Pētecoſtes incipiendos computari à ſecunda die Azymorum:quoniam re vera de prima die Azymorum, computando à veſpera agni immolati, iam ferè præterierant.18.horæ, & ſex tantùm illius deerant complēdæ. Prior tamen ſenſus videtur præcellere. In quo non debet quis mirari, quòd quinquageſimus à reſurrectione dies concurrat cum quinquageſimo Iudæorum: quia fuit noſter quinquageſimus à reſurrectione Chriſti,computatis extremis;ille autem Iudæorum fuit quinquageſimus non à die ipſius agni, ſed à ſequenti die, videlicet ſecunda incipiendo à veſpera ad veſperam,in quem diem propter traditionem dies Paſchæ fuit commutatus.Fuit autem hic dies aduentui Spiritus ſanctus congruus maximè.Primò, quia poſt quadraginta dies præſentiæ ſuſcitati Chriſti, & decem abſentiæ orantis in cœlo per verbum internum, & externum, in oratione erant diſpoſiti ad Spiritus ſuſceptionem;& per cōſilia Euangelica ſignificata in quadraginta, & decem præcepta per numerum denarium.Deinde congrue-

Idem.

Quæ opera ſemilia olim licebant in Sabbato.

Quo ſenſu Ioſeph,dies Pentecoſtes aſſerat à ſecunda die Azymorũ incipiendos computari.
Ioſeph. lib. 3 Antiq. ca.15.

Die à reſurrectione Domini quinquageſimo cur miſſus Spiritus ſanctus. Primo ratio. Quadragenarij Sacramentum numeri, ac duodenarij
Exod.19.

bat, vt reſponderet figuræ legis res ipſa ſignata: vt enim illa poſt quinquaginta dies ab egreſſu de Ægypto ſcripta fuit in tabulis lapideis, ac duris;ita poſt quinquaginta dies à Chriſti reſurrectione hæc ſcripta fuit in tabulis cordis carnalibus, quæ olim tamen fuerant lapideæ: ſed exprobrauit Dominus incredulitatem illorum,& duritiem cordis, vt fierent carneæ, ſecundùm illud Propheticum: *Auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum. Et Spiritum meum ponam in medio veſtri*. Tertiò, quoniam Apoſtoli apti erant per ea quæ diximus, ad plenam remiſſionem peccatorum, atque omnis pœnæ temporalis expiationem cōbuſti per ignem Spiritus ſancti: quinquageſimus autem,ob ſeptem hebdomadas dierum præcedentes, Spiritus plenam ſignificat remiſſionem delictorum. Quarto,quia tunc in Iudæa erat tempus primitiarũ meſſis, vt dicitur in Leuitic.23.& ita licebat è nouis frugibus edere. Et Apoſtoli prima meſſis Chriſti ſunt, ſicut qui tunc in Eccleſia baptizabantur, & primi iam albæ meſſis meſſores, primique bellatores, ac duces: ac proinde tempore quo ſolent Reges ad bella procedere, armis muniti ſunt Spiritus. Et ita tam Deus, quàm ipſi Apoſtoli veſcebantur nouis frugibus. Quintò, vt congruè per 50. dies cœleſtis gloriæ deſignentur habere plenitudine Spiritus ſancti: quemadmodum via ad illam, commode per quadragenarium numerum repræſentata,in quinquageſimo verò, ſiue vno die illo poſtremo, qui ad octauam ſpectat, non ineptè quies, & reſurrectio corporum denotatur.

Infr 31.et 24. 2 Corint 3. Marc vlt. Ezech.36.

Tertia ratio.

Dies quinquageſimus quid denotet.

Quarta ratio.

Prima meſſis Chriſti qua
Ioan 4.

2.Reg.11.

Quinta ratio.

Porro partes quadraginta, quæ aliquoties ſumptæ ipſum numerum integrũ reddunt,efficiunt quinquaginta;illæ verò ſunt 20.16.8.5.4.2.1.Quia vt egregiè docet Beda, via comparat nobis terminum gloriæ. Sequitur in Textu: *Erant omnes pariter in eodem loco*. Omnes, vocat centum & viginti dictos: & omnes erant, vt totus Spiritus ſanctus venit,id eſt,eximia, atque perfecta eius communicata ſunt dona. Secus cùm datus eſt decem Apoſtolis deficiente Thoma. Et erant pariter, vna mente,& vno animo orantes.Nam factus eſt in pace locus eius. Erant etiam in eodem loco cœnaculi, in eadem domo. Vnde ſtabilis,& vis impetrandi Spiritum ſanctum. Et in loco alto, id eſt,excelſa, & creata mente fundebant preces ad Patrem pro Spiritu bono.

Numerus quadragenarius quibus partibus conſtet.
Beda in Actorum 3.
Act 1.

Quid eſt: Et erant pariter omnes in eodem loco.
Ioan.20.
Pſal.75.

Vnde probari videatur non tantùm Apoſtolos, ſed etiam Virginem Dei matrem cum alijs pijs fœminis ſancto Penteco ſtes adfuiſſe myſterio.

Dubium eſt,an Mater Domini interfuerit huic myſterio cum alijs mulieribus? Et proculdubio ſentiendum eſt ad fuiſſe. Primò, quia capite primo dictum eſt, omnes

Apoſto-

Apoſtolos ſimul perſeueraſſe in oratione cum mulieribus, & Maria Matre Ieſu, & fratribus eius: modò autem orabant pro aduentu Spiritus ſancti: debuit ergo adeſſe, vt perficeret eorum preces. Deinde dicitur: *Erant omnes pariter in eodem loco*; ſiue vnanimes, vt Græcus codex habet (plurium enim concors petitio efficaciùs impetrat quod volunt à Domino) non ait, omnes Apoſtoli, ſed ſimpliciter, omnes, ſcilicet centum viginti cum mulieribus. Tertiò id probant Eccleſiæ picturæ, quæ matrem Domini in medio Apoſtolorum orantium depingunt, etiamſi quidam ex hæreticis de hac pictura doleant, quòd illi meliorẽ locũm quaſi Collegij Apoſtolici principi tribuant. Quaſi verò illa non eſſet omni honore digniſſima, & Apoſtoli illam non omni cultu venerarentur, tanquàm matrem Domini, & ſuam, cum vni dixerit illorum; Ecce mater tua. Quod confirmatur: quia Petrus in concione reddens rationem huius myſterij, oſtendit per Prophetam, Spiritum ſanctum non tantùm pro viris, ſed & fœminis communicandum: *Et erit*, inquit, *in nouiſſimis diebus: effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem*. Et explicãdo quid ſit omnis caro, ſubiungit: *Et prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ, & iuuenes veſtri viſionem videbunt, & ſeniores veſtri ſomnia ſomniabunt. Et quidem ſuper ſeruos meos, & ancillas meas effundam de Spiritu meo*. Nec obſtat, quòd in illam olim ſuperuenerit Spiritus ſanctus in Verbi Dei incarnatione: quia vt in Apoſtolos datus eſt Spiritus ſanctus in ſtatu: *Accipite*, inquit, *Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata*, & cætera: & poſteà receperunt in forma linguæ igneæ, augendo in illis dona inchoata: ita & Mariæ accidit, quæ meritis nouis ſemper augeri, & locupletari poterat, vt ea in nos poſteà effunderet. Quod ſi vrgeas, cur non ſit expreſſum ibi tunc adfuiſſe; reſpondebo, illud ſatis fuiſſe ſuperiùs expreſſum, vel ob id factum, quia Spiritus ſanctus venit ſub igneæ linguæ ſpecie, vt efficeret Apoſtolos feruentes prædicatores Euangelij: fœminæ autem, & ipſa Chriſti mater, non erant inſtar Apoſtolorũ prædicaturæ Euangelium. Sicut etſi interfuerint cœnæ Dominicæ, quando lauit pedes diſcipulorum, non tamen exprimitur, vt conuiuæ fuerint, ſed vt ſpectatrices diuinorum myſteriorum, vt eſt pietati conſonum credere: & in eas nõ erat poteſtas illa magna cõſecrandi communicanda, quæ ſolis Sacerdotibus competit. Adde, quod etſi mulieres non eſſent euangelizaturæ, debebant tamẽ non minus quam viri Chriſti Fidem coram hoſtibus confiteri, & vſque ad mortẽ tueri, vt multæ martyrio præclaræ fœminæ fecerunt: & ad hoc opus nõ fuit Spiritu ſancto.

Act. 1.
Luc. 18.

Quæ ſacræ imagines Domini matrẽ Apoſtolorũ in medio pro Spiritus ſancti aduẽtu deprecantẽ, quã illæ pigſint & tantæ Virginis honorificentia dignæ.

Ioann. 19.
Act. 2.
Ioel. 2.

Cũ ſuperuenerit olim Spiritus ſanctus in Virginem, quid eo nũc rurſum indigebat.

Ioan. 20.

Id quare ſubtacuerit ſanctus Lucas.

Ioan. 13.

Secunda ratio.

¶ *Et factus eſt repente de cœlo ſonus, tanquàm aduenientis Spiritus vehementis*. Sonus hic vel ſuauis extitit, ab Angelis in aere effectus: quemadmodum Ioannes Euangeliſta audiuit ſonum citharœdorum citharizantiũ in citharis ſuis: quòd arguit, quòd ſedebãt, nec territi ſunt, vel inſuanis, quaſi tonitrui, vel timor aliquis inde genitus ad amorẽ introduceret. ¶ Verbo autem ſedendi, habitationem intellige. ¶ Dicitur autem repentè veniſſe: quia neſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia, & opus Dei momento perficitur; & eo quòd non eſſet naturalis, ipſiſque pro eo tempore minimè cogitãtibus, nec actu orantibus, etiamſi paulò ante oraſſent; ne ſibi Apoſtoli tribuerent, quod merita, & vota omniũ excedebat. Et ſic ſolet plerũq; deuotionis Spiritus ad nos veniret, licet ad præcedentem orationem. Quia ergo naturalis non fuit; ideò à Deo per Angelos genitus eſt hic ſonus de cœlo aereo, à quo ſonitus per loca ſuperna domus, vt caminos, ac feneſtras, ingreſſus eſt: quemadmodùm à Deo veniebat Spiritus ad Dei dilectionem: ſicut in terra poſitus inſufflauit in Apoſtolis Spiritum ad dilectionẽ proximi. Addit: *Tanquàm aduenientis ſpiritus vehementis*. Græcè eſt ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, id eſt, tanquàm adueniente vẽto, flatuve violento. Nõ enim meminit, πνεύματος, ſed πνοῆς. Nõ ergo productus eſt hic ſonitus de foris, ſed ibidem, ſed quaſi de foris, & de ſuperius veniret. Spiritus porrò vehemens, ſiue ventus, eſt ſimilis illi, qui clauſus eſt in nube, vnde prodeunt tonitrua, vel qui incluſus eſt in bombarda; nam hic magnum fragorem, atque ſtuporem efficit. *Et repleuit totam domum, vbi erant ſedentes*. Sonitus ille ſimul cum Spiritu, & claritate totam domum repleuit: fuitque victoriæ, & lætitiæ ſymbolum, ob quæ exonerari ſolent tormenta bellica; vel quaſi initium belli ſpiritualis fuit, quo ſolent hoſtes mutuò ſe bombardis ſalutare: ita hoc mundani, & dæmones perterrefacti ſunt. Quanquam etiam non vetat dicere, Apoſtolos nonnihil territos fuiſſe, quemadmodum olim in Trãsfigurationis voce, & Paulus in cõuerſione ſua. Fieri quoque poteſt, vt Deus reddiderit eis ſonum ſuauem eos intus ſerenãtem, & ad reuerentiam Spiritu aduenienti exhibendam mouentem. Et in hoc flatu, ſiue vento in Apoſtolorum domũ irruente ſignificatus eſt Spiritus ſanctus, quatenus donat initia vitæ ſpiritualis: Nam vt animalia ſanguine prædita ob calorem non viuunt

Sonus de cœlo factus in d e Pẽtecoſtes qualis fuerit.

Apoc. 14.

Quid quod erant ſedentes. Cur dicatur repẽte factus de cœlo ſonus.

Act. 1.

Quid Apoſtolis cõtulerit in die Reſurrectionis, quid modo cœlitus datus Spiritus ſanctus.

Ioan. 20.

Hic Spiritus vehemens qualis extitit. Idẽ quid ſignificauerit.

Matth. 17.

Act. 9.

Perflatũ, ſiue ventũ Apoſtolorũ domũ irruentem Spiritus ſanctus cur delineatus. Simile.

dicat omnia, & ipſe à nemine iudicatur. Et Dilectus in Catholica Epiſtola: *Ipſi de mundo ſunt; ideò de mundo loquuntur, & mundus eos audit. Nos ex Deo ſumus. Qui nouit Deum, audit nos: qui non eſt ex Deo, non audit nos*. Deinde vt lingua iuuat ad mandendum cibum, & ad primam quam vocant digeſtionem, & tanquam quædam manus exponit dentib. molenda, cõtritaque deglutit: ad eum modum Spiritus in nobis deglutit diuina dona, ignea, lucida, alta, fortia, à corruptione remota, atque ſpiritualia. Et quia ignea eſt hæc lingua, digerit Dei chariſmata, atq; ita paruulos per Baptiſmum hac lingua nutrit, & corroborat: ita vt qui olim metuebant mori, pro Chriſto etiam vitam exponere non formident. Adhæc lingua hæc erudit, & in doctis Spiritus ſancti verbis eloquentes reddit: ad quod nec alligata eſt à parte inferiori, id eſt, à carne, ne ſit læſa, literam S. hoc eſt, ſanctitatem neſcientes proferre, nec ad pronuntiandam R. elementum, id eſt, rectum, apud homines reddatur inhabilis. Eſt mobilis lingua, ita Spiritus colluſtrat omnia. Eſt longa, quia Spiritus attingit vſque ad finem fortiter. Alba, quod attinet ad carnem, ſed rubet venis: quia ſanctè, & caſtè præſtat amare. Habet orificia duo, vnde progreditur ſaliua, id eſt, Patrē, ac Filium, à quibus oritur Spiritus ſanctus. Latrat, & latrare facit in fures hæc lingua, id eſt, in hæreticos, & mundi amatores. Lambit plagas Lazari, id eſt, peccatorum in his, qui miſericordiam fratribus præſtant: vnctio eius ſaliuæ docet de omnibus. Eſt flexibilis, quia ſe omnibus accommodat. huius linguæ pars ſubtilis, gratia eſt, quæ hominem iuſtum apud Deum facit; ſicut pars craſſior eſt munis gratis datum, quod accipientem reddit commēdabilem apud homines: licet ve luti æs ſonans, aut cymbalum tinniens. Deniq; vt Salomon ait, *Mors, & vita in manibus linguæ*: quod etſi de ſenſibili lingua intellectum ſuum commodū habeat, quia videlicet lingua bona placabilis, aut Eucharis, vt vocatur ab eodē Sapiente, lignum eſt vitæ, ita lingua maledica mortem efficit: tamen de hac lingua ſpirituali acceptus ille locus illuſtrem habet ſenſum. Nam qui hac lingua prẹditus eſt, viuit Deo; qui verò illa deſtitutus eſt, Deo non viuit: quia qui Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius, & hic in iudicio repoſcente rationem ab eo, obmuteſcet, quemadmodū dicitur in Euangelio de eo, qui in conuiuio non habuit veſtem nuptialem: at ille obmutuit. Quicunque etiam hac lingua caruerit, manducabit linguam ſuam prę fame, ac rabie. Hac lingua loquitur Deus ad nos:

[Margin: 1. Ioan. 14. — Secunda ratio eius ſimilitudinis, ſancti ſcilicet Spirit. in lingua. — Tertia ratio. — Linguæ proprietates myſterio ſe vnientes explicantur plurimæ. — Sapient. 8. — Luc 16. — 1. Ioan. 2. — 1. Cor. 13. Prou. 18. — Supra 15. — Eius dicti: Mors & vita in manibus linguæ ſpiritualis intelligentia proponitur. Rom. 8. — Matth. 22. — Apoc 16. Qua lingua nos Deus alloquatur.]

quia per Prophetas, & Apoſtolos locutus eſt Spiritus ſanctus, & hac illam alloqui debemus: nam cū oramus, quid ſit petendū, neſcimus, niſi Spiritus adiuuet infirmitatē noſtram. Nullum in homine membrum erat, quod Spiritus ſancti gubernaculis magis indigeret, quam lingua: linguam enim nullus hominum domare poteſt, inquietū malum, ſiue, vt Græcè dicitur, incoercibile, plena veneno mortifero. Præterea quia lingua hæc erat ignea; deteguntur in ea virtutes Spiritus ſancti, qui vt ignis illuminat mentes, eleuat in cœlum; diuino amore incendit; coniungit malè diuiſos; diuidit malè coniunctos; purgat à ſcoria peccatorum, vt in Apoſtolis liquidum eſt. Et reſpectu doni Spiritus collati in Baptiſmo, eſt tanquam ignis ad aquam; licet excellat in integra columba, id eſt, Spiritu pleno gloriæ, quod Dominus ſolus habere potuit. Eſt enim columba ſine bello, & felle peccati, & amaritudinis, atq; cum guſtu optimorum granorum quibus veſcitur: quem Spiritum vt ſuſcipere promereamur, dicere poterimus: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ: & volabo, & requieſcam? Et cum ramo oliuæ, id eſt, pace renuntiabit diluuium mortalitatis ceſſaſſe.

Et repleti ſunt omnes Spiritu ſancto. Omnes miniſtri intellectu, affectu, atque ſenſu dilatatis, quantum capaces erant, acceperunt dona Spiritus ſancti ſignificata per flatum, & linguam igneam: imò ita alia dona alias accepta in baptiſmo; & quæ in illos inſufflans dixerat: Accipite Spiritum ſanctum, excedentia, quantum ignis aquæ, & aeri præcellit. Beatiſſima Deipara iam antea Spiritu plena erat, vt ſi quid de integro acceperit, illud vt in nos tantum effunderet, hauſerit: quemadmodum Chriſtus à momento conceptionis plenus gloria, & gratia, & veritate, in circumciſione, vel in baptiſmo licet magnum nobis meritum comparauerit, & ſe in exemplum imitandum propoſuerit, nullum tamen gradum aut gratiæ, aut gloriæ eſt conſecutus. Exauditus eſt autem Dominus Ieſus aſcendens in cœlum, inde mittens ad nos pignus corporis, quòd à nobis accepit, hoc eſt, Spiritum ſuum, qui linguas peccatorum incenderet, & mutatio linguæ illam cordis ſecuta eſſe proderetur.

Et cœperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui eis. Signa adhibuit Dominus magna ratione in initijs Legis Veteris, ac Nouæ; quia perſuadent fidem ſuſcipere incredulis, credulis verò docent, atque confirmant. Poſtea verò remanſit ſubſtantia religionis illis ſublatis: nam ceſſarunt

[Margin: Rom 8. — Linguæ malum Iacobo teſte quantū. Iaco. 3. — Tertia ratio cur Spiritus ſanctus ignea apparuerit in lingua. — Idem Spiritus cui in ſpecie columbæ capiti Chriſti inſederit. Matth. 3. Pſal 54. Gen 8. — Quomodo ſint omnes repleti Spiritu ſancto in die Pentecoſtes. — Ioan. 20. — Quoniam plena erat Chriſti mater Spiritu ſanctū quid tunc accepit. Supra 1. Luc. 2. — Exod 19. Cur in initijs veteris legis, ac nouæ ſigna adhibuerit Deus.]

ſigna Sacramentorum,manſereq; ipſa Sacramenta:mali verò ceremonias ſine ſpiritu retinere nituntur. Et vt tempore Heliæ non in Spiritu,vel in igne, vel commotione,hoc eſt in externis,ſed in ſibilo auræ tenuis,hoc eſt in internis fuit Dominus: ita etiam Spiritus nõ fuit in externis ceremonijs Legis,ſed in interna diſpoſitione noui Teſtamenti.Cœperunt igitur Apoſtoli rudes varijs linguis loqui, quia poſtea longo tempore in plantando,&ſcriptis cõſignando Euãgelio illo linguarum dono ſunt vſi. Linguę autem tot fuere fortaſſe,ac tam variæ,quod erant illæ eorum, quibus erant verbum Dei Euangelizaturi.Quoniam verò ſtulta cogitari poterat, ac vanitatis plena illa prædicatio; propterea ſubiunxit, *Prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis:* nam ille & materiam porrigebat,& modum, rationemque loquendi. Quare Apoſtoli iudicandi à quoquam nõ erant tãquam muſto pleni;& quia ſcopus erat per ſtultitiam prædicationis,ſaluos facere credentes,melius etiam natiua lingua vtebantur quam peregrina. Et vel vnus aceruus linguarum, quot eo tempore erant, ſatis fuiſſet illuminare. Et vt confuſione, & ignorantia linguarum impeditum eſt ædificium Babylonis,nam miraculo obliuioni tradita propria, nouam diſcere linguam cogebantur; ita ædificium Ieroſolymæ cognitione, & coniunctione linguarum expeditum eſt, qui arma regni Chriſti verbo Dei continentur: *Dominus,inquit,dedit mihi linguam eruditam;* & alio loco; *Poſuit os meum quaſi gladium acutum:* & Apoſtolus vocat gladiũ Spiritus,verbum Dei. Cœperunt igitur loqui,propalantes ignitum ſuum ſinum, id eſt,cor. Dabat autem Spiritus eloqui illis facile,& ex tempore,ad rem, & ad corda auditorum commouenda: quia Deus ipſa natura nobis magis eſt naturalis; quemadmodùm pellis vncta naturalius flectitur, ita miniſtri vnctione Spiritus ſancti, flecti ſe ſinebant ad id quod volebat Spiritus. Vnde dicitur: *Qui facit Angelos ſuos, ſpiritus: & miniſtros ſuos,ignem vrentem.* Multi hodie habent donum trium linguarum, ſed non eo vtuntur,prout Spiritus ſanctus vult illis præditos loqui. Nam quidam abutũtur ad ſuperbiam,& inanem gloriam, dum docti volũt haberi. Multi quoque ad ſubuerſionem veritatis, quemadmodum noſtri ſeculi hęretici,qui ad inuertendã doctrinam Euangelicam,paſſim in ore habent: Aliter habetur in Græco, aliter in Hebræo,& in his penè tot ſunt interpretes, quot viri docti.Pauci verò vtuntur hoc dono ad ædificationem Eccleſiæ:qui videlicet Scripturæ

3.Reg.19. Spiritus auræ tenuis,quem ſenſit Helias, quid Myſtice.

Quot apparuerint Apoſtolis diſpertitæ linguæ.

Quare dictũ ſit.Prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis.

1.Cor.1.

Gen.11.

Quomodò fuerit ſpirituale Hieroſolymæ ædificium expeditum.

Eſai 50. Supra 49. Epheſ vlt.

Quemadmodum Spiritus ſanctus dabat eloqui Apoſtolis.

Pſal. 103. & Heb.1.

Hodie qui abutantur dono linguarũ.

Triũ linguarũ dono ad Eccleſiæ ædificationem vtitur qui benè & ſalubriter.

germanam lectionem aut ab hæreticis, aut librariorum negligentia corruptam, aut alio quouis caſu inuerſam, aut ex Hebræo, aut ex Græco fonte ſynceram reſtituant, aut iam receptam à Patribus,& Eccleſia lectionem, acutè linguarum tueantur præſidio:inter quos maximè excelluit Hieronymus,atque alij ex Patribus Latinis.

Ex his accipere poſſumus nouæ legis ad antiquam compoſitæ differentiam: nam noua domi data eſt,quia Deꝰ nobis domeſticus;illa verò in monte intractabili: hæc in ſono, & igne ſuaui neminem lædente, qui referebat zelum, & amorem:illa in terribili ſonitu,& fumo,& igne, & fulgure. Hæc omnibus appropinquantibus communicata eſt,illa ſoli Moyſi aſcendenti data.Hæc in cordibus inſuta cum ſapientia,& linguis,& modo eam in alios transfundendi,illa accepta eſt in tabulis lapideis, corde in ignorantia,& infirmitate manente: *Quis det,inquit,talem eos habere mentem vt timeãt me*,&c.Et lingua cognationem habet cum verbo, quẽadmodum Spiritus cum Chriſto. Ac mirè fuit cita,ac præpropera Spiritus operatio præ ea Chriſti hominis: quia illa Spiritus in momento contulit omnia, illa verò Chriſti paulatim, & per temporis interualla: vnde dicebat: *Adhuc multa habeo vobis dicere:ſed nõ poteſtis portare modò.* Circa veterem legem multa externa acciderunt, pauca interna:contrà verò hic multa interna,pauca externa extiterunt. Nec tantum ſolis linguæ datæ ſunt Apoſtolis, ſed etiam alijs præter illos, qui etiam prædicaturi erant,vt Act.8.10. & 19. habetur. Et quia cuiuis data eſt lex Chriſti; ideo non opus fuit vt multi eius legis lationi adfuerint.Secus illi Moſis. Denique Chriſti lex ab illa Moyſi diſtinguitur in minori externo apparatu,ac pompa:in maiori fructu,& familiaritate Dei.

Quod autem modò non communicetur donũ linguarum à Deo miniſtris prædicantibus apud Indos Occidentales;id ad diuinam prouidentiam eſt referendum. Quia non minus Dei beneficium,& gratia eſt propter Deum in lingua addiſcenda laborare, quam ſi ſibi cœlitus infunderetur. Certè in illa addiſcenda plus meriti poſitum eſt:quemadmodum glorioſius eſt facultates ſua induſtria, atque opera comparaſſe, quam hæreditario iure poſſidere.

¶ *Erant autem in Ieruſalem habitantes Iudæi, viri religioſi ex omni natione quæ ſub cælo eſt.* Sępè contigerat Iudæos in varias prouintias ob ſua flagitia fuiſſe diſperſos,& à terra promiſſionis vetere ſolum coactos, vt ea etiam ratione maior Dei,& Meſſiæ apud Gẽtes co-

Nouæ legis,& antiquæ aſſignatur multiplex diſcrimẽ.

Exod.19. Ibidem.

Ibidem.

Infr. 31 & 34 Deuter 5.

Quantò aliter Spiritus ſanctus Apoſtolos,quã docerit Chriſtus homo.

Ioann. 16.

Alios etiã diſcipulos præter Apoſtolos, vnde cõſtet habuiſſe donum linguarum.

Cur modò Occidentales apud Indos prędicantibus donũ linguarum nõ communicet Deꝰ.

Iudæi olim quare diſperſi fuerint.

tes cognitio haberetur. Nam captiuitatem decem tribuum in Aſſyriam tranſlaturum, & Nabuchodonoſor in Babyloniam, & Antiochi Regis multæ tales factę erant diſperſiones: vt notat Gregorius Nazianzenus in oratione in ſanctam Pentecoſtem. Ex his prouincijs multi religionis amore Ieroſolymam reuerſi, non ſolùm ad horam manebant, ſed etiã perpetuò habitabant, Deo illos occultè trahente, vt ſpectatores eſſent non ſolum operum Chriſti, ſed etiã actionum Spiritus ſancti in Apoſtolis. Hos vocat viros religioſos, quia religio virum à virtute facit: religioſos verò, quòd cultui vnius Dei, qui ſufficit his, quibus plus non eſt, prædicatum, vacabant. Alioquin ſuperſtitio eſſet, ſi cultus, quem ipſe Deus ſtatuit reſpueretur, & altero ab hominibus excogitato coleretur: quia niſi eo tantùm docẽte, quid ei gratum ſit, ignoramus: & relegendo diuinum cultum à Deo inſtitutum, tales in Deo religantur. Inquit, *Ex omni natione*. Nota videlicet illo ſeculo, vel ex multis: & ita eſſet per hyperbolem dictum.

Greg. Naz. t. 1.

Quos hic Lucas appellat, qui ſint viri religioſi.

¶ *Facta autem hac voce, conuenit multitudo, & mente confuſa eſt.* Ecce quod dixit Dominus in Euangelio: *Spiritus vbi vult, ſpirat: & vocẽ eius audis, ſed neſcis vnde veniat, aut quò vadat*: vt egregiè interpretatur Cyrillus Ieroſolymitanus: nam audiebant vocem Spiritus, ignorabantq; cuius eſſet. Quod autem dicitur, *Facta hac voce*: intelligi poteſt de tonitruo, qui eſt vox Dei, vel de Apoſtolorũ voce altè linguis loquentiũ & rumore huius facti vndiq; ſparſo: vnde conuenit multitudo quaſi piſcium tracta intus à Deo, & foris ab hac voce, vt in rete prædicationis Euangelicæ intrarent. Viſus eſt autem his ſenſibilibus, quoniã propter externa, quæ plus agnoſcimus magis, quàm ob ſpiritualia ſoliti ſumus confluere. Illa igitur multitudo mente confuſa eſt, quia videns nouũ effectum, eius cauſſam ignorabat: vnde prę admiratione, & cauſæ inueſtigatione, quã non inueniebat confuſa eſt. Et ſubdit: *Quoniam audiebat vnuſquiſq; lingua ſua illos loquẽtes.* Apoſtoli cum prædicabant, varijs linguis non vtebantur: quia ſi omnia quæ dicebant, in varias linguas conuerterent, conciones prolixiores, confuſas, atque ridiculas efficerent: ſed idiomate eius terræ, in qua verſabantur, vtebantur. Et tunc fortè ita vox ſcindebatur teſte Cardinali Nicolao Cuſſano, vt in cuiuſq; audientis auribus ſua ſibi voce, ac lingua reſonare videretur: quemadmodum quidam tradunt B. Vincentium Dominicanæ familię alumnum, propria ſua lingua concionantem, ab omnibus nationibus intellectum fuiſſe. Cum

Ioan 3.

Cyril. Ieroſol. cathe 16.

Quid illud Facta autem hac voce.

In ſignis ſenſibilibus & externis Spiritus ſanctus eſt datus.

Multitudo illa ad vocẽ illã cur mente confuſa ſit.

Apoſtoli cum prædicarent, vna, an pluribus linguis vſi fuerint, nec ne.

Nicolaus Cuſſan.

quouis autem ſingulari ſua lingua loquebantur. Fortaſſis etiam illa die cuiuis Apoſtolorum hymnos in varijs linguis decantandos ſuggerebat Spiritus ſanctus; vel vnus vna, alius altera, vel vnus & idem modò hac, modò illa loquebatur. Vt verum ſit: *Loquebantur varijs linguis magnalia Dei*: & quod quiſq; ſua lingua audiebat eos: quod non eſſet, ſi materna tantum loquerentur lingua. Paulus etiam dicit: *Gratias ago Deo meo, quòd omnium veſtrum lingua loquor.* Verum Gregorius Nazianzenus oratione in ſanctam Pentecoſtem ſub finem, nodum hunc an vna lingua, quæ intelligeretur ab omnibus, an diuerſis vterentur, in hunc modum explicat, tractãs hæc verba: *Audiebat ſua quiſque lingua eos loquentes: verùm hic paulum conſiſte, atque addubita quo modo diſtinguenda ſit oratio. Textus enim nonnullam ambiguitatem habet, puncto dirimẽdam. Vtrum enim audiebant ſua quiſque dialecto, ita vt, verbi gratia, vox quidem vna reſonaret, cæterum multa audirẽtur, ſic videlicet pulſato ac perſtrepente aere: pluribusq; vocibus, vt magis perſpicuè dicam, ex vna voce effectis: an potius in hoc verbo, Audiebant, punctum ſtatuendum eſt, atque hæc verba, Loquentes ſuis linguis, cum his quæ ſequuntur, iungenda ſunt: vt ſic legatur; Loquẽtes linguis, proprijs ſcilicet audientium, hoc eſt, externis: qui ſenſus mihi magis placet. Nam ſi priorem modum ſequamur, eorum potius qui audiebant, quàm qui verba faciebant, hoc miraculum fuerit: at iuxta poſteriorem ſenſum, eorum qui loquebantur: qui etiam temulentiæ inſimulantur: haud dubiè, quia ipſi Spiritus afflatu noui miraculi aliquid circa voces deſignabant.* Hæc ille ſapientiſſimus Pater, cuius ſententia mihi magis videtur amplectẽda, quia verbis textus magis eſt conſona, vbi dicitur: *Cœperunt loqui varijs linguis*, ſiue vt Græcè dicitur ſignificantius, alijs ſiue alienis linguis, ſicut per Eſaiam prophetatum erat: *In loquela enim labij, & lingua altera loquetur ad populum iſtum*: quæ verba Apoſtolus interpretatur de dono linguarum. Deinde quia dicitur, quòd audiebat vnuſquiſq; lingua ſua illos loquentes, ſiue vt Gręcè dicitur, τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ. Tertiò, quia debebãt per totum mundum ad prędicandum deſtinari: quod ſine linguæ propriæ cognitione fieri non poterat. Poſtremò, quoniam alia ratione non in ipſos Apoſtolos, ſed in eorum auditores illapſus diceretur. Etſi verò qui linguis loquebantur, intelligerent quidem quid voces ſignarẽt, quemadmodum illi, qui iuxta Grammaticam intelligunt Scripturam, myſteria tamen non penetrabant ſine altero dono, quod dicitur interpretationis. Hinc Apoſtolus ad prophetiæ

Varijs vt linguis Apoſtoli magnalia Dei loquebantur.

1. Cor. 14.

Greg. Naz.

Gregorij ſolutio dictæ quæſtionis acceptione digniſſima.

Quib hęc ſententia rationibus idoneis comprobetur.

Eſai 28. & 1. Cor. 14.

Apoſtoli præter donum linguarum, quòd etiam donum interpretationis habuerint.

Ibidem.

inanis,atque ſuperſtitioſa.Si verò à dæmone;non tantùm ſuperſtitioſa, ſed & impia: quòd ſi à fortuna;errorem quoq; continet, & ſuperſtitionem, ſi ex hoc velimus diuinare ac ſcire quæ agenda ſunt. Si autem eſt quæſtio de diuiſione,vbi aliter res non poteſt melius componi, nec exponit ſe quis fortunæ cum damno notabili,licita eſt: vt meritò dictum ſit à Salomone: *Contradictiones comprimit ſors, & inter potentes quoq; dijudicat.* Quemadmodum cùm dubium eſt quis è Sacerdotibus tẽpore peſtis, vel perſecutionis debeat manere in Eccleſia:nam tũc rectè ſorte res terminatur,vt docet Auguſtinus ad Honoratum,dicens:*Si inter Dei miniſtros ſit diſceptatio,qui eorum tempore perſecutionis maneat, ne fiat fuga omnium, & qui eorum fugiat,ne morte eorum deſeratur Eccleſia,hæc diſceptatio aliter non poterit terminari, quantum mihi videtur, qui maneant, & qui fugiant,ſorte legendi ſunt.* Hæc ille ferè.Præterea,ſi ambiguum ſit,cui ex pluribus æqualiter egentibus danda eſſet vna eleemoſyna, quæ non poſſet in plures diſtribui,poſſet illud dubium ſorte diſſolui: quemadmodum docet idem Auguſt.lib.De doctrina Chriſt. *Si tibi abundaret aliquid, quod dari oporteret ei qui non haberet,nec duobus dari poſſet; ſi tibi occurrerent duo quo, quorum neuter vel indigentia, vel erga te aliqua neceſſitudine ſuperaret; nihil iuſtius faceres, quàm vt ſorte eligeres, cui dandum eſſet quod dari vtriq; non poſſet.* Hæc ille. Vnde licet ſortes malæ non ſint,à malo tamen diſcordiæ oriuntur. Quemadmodum de iuramẽto aſſerimus illud quidem per ſe malum non eſſe,à malo tamen infidelitatis humanæ proficiſci: præſtaret enim ratione ipſa conuenire, & omnem altercandi rationem amputare,&maiorem diuidere,minori verò opinionem dare eligendi,vt fecit Abraham cum Lot.

Sors quæ licita.

Prouerb. 18.

Aug epiſt.180 circa ſin.to.2. Exemplum Auguſtini de ſortibus licitis & honeſtis. Alterum exẽplum eiuſdem. *Idem li.1. De doctrina Chriſtia cap.28. tom.3. initio. 1.ſen.diſt.29. t vnde etiam*

Vnde ſortes ortũ habeant.

Geneſ.13. & ſequen.

In electione autem ſecularium magiſtratuum non licent ſortes, ſi fortunæ committatur vt aliquis aſſumatur indignus: at verò ſi habentur digni,inter ſe ſortiantur, vt Florentiæ,& Genuæ fit, non ſunt illicitæ ſortes. Secus in electione ſpiritualis magiſtratus, ob legem poſitiuam id prohibentem.Vnde tit. De ſort.c.vlt. Honorius III. ad Capit.Lucenſe ſcribens, omnẽ ſortium vſum in electione miniſtrorum ſpiritualiũ perpetua damnat prohibitione. Licuit tamen,vbi nulla lege poſitiua prohibẽte ſortes,præmiſſa oratione,fiunt,cum occulto, vel expreſſo pacto Dei aſſiſtentis, & ſortes temperantis,iuxta illud Salomonis:Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur;vel vt Hebraicè legitur,Exit illarum iudicium. Hac enim ratione ſortis, Terra

In ſecularium electione magiſtratuum ſortes quæ licitæ, quæ vel illicitæ.

Honorij III. De vſu ſortiũ in electione Decretum.

Prouerb.16. Terra promiſſionis quomodo Iudæis obuenerit.

promiſſionis prius ratione diuiſa, ſed ſorte confirmante diuiſionem,facta eſt, vnde dicitur:*Ego dedi vobis Terram in poſſeſſionem: Quã diuidetis vobis ſorte: pluribus dabitis latiorem, & paucioribus anguſtiorem, ſingulis vt ſors ceciderit, ita tribuetur hæreditas.* Atq; hac ratione Ioſue & Eleazarus diuiſerunt per ſortem eis Terram,vt habes apud Ioſue.Sorte etiam conſtitutæ ſunt vices miniſtrandi Sacerdotibus,& ianitorib.1.Paral.24.& duob. cap. ſeqq.Sorte quoq; aſſumptus eſt Saul ad regnum:Acham verò,& Ionathas deprehẽſi, ad mortem: & Ionas in mari à nautis, quia dicitur:*Et cecidit ſors ſuper Ionam.*

Num 33.

Ioſ.14 & ſeq. Electi qui per ſortes in lege Veteri *1.Reg.14. Iona 1. 1.Reg.14.*

Quòd autem hæc propriæ eſſent ſortes, teſtatur ipſa vox Hebræa Goral, quæ in ſacra Bibliorum hiſtoria in ea vſurpatur ſignificatione:ſicut Græcè κλῆρος,vnde nomẽ clericorum, quod ſint de ſorte Domini, & ſorte,id eſt,gratia Dei,ſint per Deum, aut eius vicarios ad miniſteria Eccleſiaſtica vocandi,ipſeq; Deus ſors eſt illorum. Seruit etiam & illud,quod dicuntur mitti ſinum, ſiue in vrnam Eſther 3.& apud Poëtam:

Eiuſmodi ſortes vnde conſtet veras & proprias fuiſſe.

Gotal.Hebrçis quid, Clericorum nomen vnde.

Stat ductis ſortibus vrna;

Siue in galeã apud Homerum in Iliade;aut in Situlam apud Plautum in Caſſina;aut in hydriam, vt Cicero in Verrem act.4. Tertiò ſeruit huic ſenſui,quod vt de Iona dicitur:Cecidit ſors ſuper Ionã; ita hic cecidit ſors ſuper Matthiam.Et vt olim Dominum conſulebant per Sacerdotem Ephod,& oracula per Prophetas, & inſomnia; ita per ſortes à Domino temperatas. Nec ob id ſe fortunæ committebant,quia à Deo acti,& illo aſſiſtente,&præmiſſa oratione ſors dabatur:ideò vt aſſiſtit Deus conſultationi,& bonę electioni,ita olim aſſiſtebat in ſortib. Quare Apoſtoli cum in initio rudes eſſent, & pars eius populi,qui ſortib.vti cõſueuerat,Deus ſe ad illorum ſenſum attẽperauit: imò cũ duo æquè digni haberentur,& neſciretur quis eſſet pręferendus,liceret etiam hodie ſecluſo iure poſitiuo vti ſortib:etiam ſine ſpeciali pacto aſſiſtentiæ Dei. Hic eſt primus ſenſus de ſortib. propriè acceptus.

Vbi mitterentur ſortes.

Virg. Aeneid. 6 prope init. Hom.Iliad.9. Plaut. Cicero Iona 1.

Hebræi tripliciter Deum conſulebant.

Apoſtoli cur ſorte Matthiã elegerunt.

In quo reprehendendæ ſunt mulierculæ accurrentes ad Iudæos,vt per ſortes quęrãt latronẽ, qui illorũ bona diripuit:rurſus maleficæ,quę cõfugiunt cõtra Deũ ad Magos, vt ſoluãt maleficia:&Romani cõſulẽtes exta animaliũ,aut pullos,an biberent: rurſus Turcæ aleas proijciẽtes, vt ſorte explorent, an ſit illis cũ noſtris triremib.pugnãdũ:quia cũ ſint alij modi rõni,&naturę cõſoni,quibus ꝙ volumus,aſſequamur; malũ eſt ꝓinde alia via inquirere.Quia ſi Deꝰ nõ præſtat ſanitatẽ per medicos, nõ vult quod illã quæras à magis,aut incãtatoribus: perinde

Aduerſus ſortilegos quoſdam.

enim

enim eſt nolle rationem licitam ſanitatis adipiſcendæ aperire, atq; nolle dare ſanitatem: & velle aliter per illicitas vias habere, nihil aliud eſt quàm velle habere contra Dei voluntatem ſanitatem.

Alter ſenſus in quo de ſortibus metaphoricis diſſeritur.

Sequitur vt ſecundo loco de metaphoricis ſortibus habeamus ſermonem. Sunt igitur in duplici iſtæ differentia: nam quidam per dare ſortes metaphoricè intelligunt, declarare ſecundum Deum vter deberet in Apoſtolatu præferri. Etſi enim ob eminentiam ſanctitatis vterq; primò facilè occurreret dignus; præmiſſa tamen poſteà oratione, Deo occultè inſpirante, & illorũ animos excitante, Matthias dignior, & aptior dijudicatus eſt. Quia tamen in ea ſententia non ſunt ſecuti carnis affectum: quia ſic præferendus eſſet Ioſeph, quod eſſet Chriſti conſanguineus, & Apoſtolorum frater, id eſt, Iacobi, & Iudæ, & filiorũ Zebedæi frater conſobrinus: ſed ſecuti ſunt impulſum Spiritus ſancti, ſors è cœlo veniſſe dicitur: ſicut Papa ex alto venire dicitur, licet per electionem fiat promotio. Sortes verò dare, id eſt, decernere quis debeat honore illo potiri, dicuntur: quia hoc olim ſortibus fiebat in Regibus creandis, vt de Saul, & in Sacerdotibus. 1. Paralip. 24. Dauid diuiſit familias ſortibus, & Zacharias teſte Luca, ſorte exijt vt incenſum poneret. Hinc quoq; ab Eſaia dicitur Idumæa ſorte data brutis animantibus poſt vaſtationem. Ait enim: Et ipſe miſit eis ſortem, & manus eius diuiſit eam illis in menſuram. Deinde comprobatur hic ſenſus: quia quod dicitur annumeratus eſt cum vndecim Apoſtolis, Grecè legitur συγκατεψηφίσθη, id eſt, ſuffragijs additus eſt, ſiue cooptatus ad numerum Apoſtolorum: vbi apertè per ſuffragia, quę ſortes dicuntur, electum docet: nam Grecè calculus ſiue ſuffragium ψῆφος dicitur. Tertiò fauet huic ſenſui, quod Iudæ apoſtolatus in hoc eodem Petri ſermone ſors dicitur: Qui ſortitus, inquit, erat ſortem miniſterij huius, & apoſtolatus; cum tamen ſine ſortibus à Domino ex mero beneplacito fuerit electus. Paulus quoque ad Epheſios Diuinam electionem ſortem vocat: In quo etiam nos, inquit, ſorte vocati ſumus, id eſt, gratia pro Dei voluntate. Et Salomon ait; *Sortitus ſum animam bonam*: id eſt, Dei adeptus ſum dona. Quartò, ille modus per ſortes diuiſorias eligendi non videtur probabilis, nec ita erat in vſu: & cum eſſent nobis in exemplum propoſiti Apoſtoli, non debebant accurrere admodum extraordinarium relicto ordinario: & quid opus erat ſuffragijs Matthiæ, ſi ſorte eſt deprehenſus.

I. opinio de eo quod dicitur: Et dederunt ſortes eis, & reliq.

Sors è cœlo cur veniſſe dicitur in electione Matthiæ.

Matth. 13.

Sortes dare quid.

1. Reg 14.
Luc. 1.

Eſai. 34.

II ratio pro poſteriori ſenſu.

III ratio, & ψῆφος Græce quid.

Epheſ. 1.

Sap. 8.
Sortiri animã bonam, apud Salomonem quid.

IV. ratio.

Ex hoc igitur ſenſu elicimus primum, cauendam eſſe acceptionem perſonarum, ſi prælatus eſt Matthias cõſanguineo Chriſti, & Apoſtolorum. Quia etſi conſanguineo (ſi dignus ſit) conferri poſſit dignitas Eccleſiaſtica (non enim propter cõſanguinitatẽ perdere illud debet quo dignus eſt) tamen ob ſcãdalum, vt rectè docet B. Thomas, cauendum eſt dare conſanguineo æquè digno. Secũdò, ex hoc loco accipimus, peccatum eſſe in electione, digniorem ſcienter prætermittere. Si enim ſufficeret dign⁹, cum vterq; omnium conſenſu dignus exiſteret, non opus eſt aut prætermittere orationem, aut vti ſortibus.

I. vitium in electione cauendum quod

B. Thom. 2. 2. q. 63. art 2 ad primũ to. 13.

Alterum vitium electionis, vitandum.

Secundus ſenſus metaphoricus eſt, quo per dare ſortes intelligimus petere, ſignum aliquod ſenſibile, quo Deus ſecerneret quẽ vellet eligi ex duobus: quemadmodum Numer. 17. ſigno florentis virgæ Aaron factus eſt ſummus Sacerdos: & Ioſeph in Nouo Teſtamento, per ſimilem virgam aſſumptus eſt in Sponſum Virginis: & Fabianus ingreſſus, vt videret electionem Pontificis Romani, per columbã capiti eius inſidentem aſſumptus eſt ad Papatum: quemadmodum Mediolani Ambroſius, vbi acclamatum eſt pro eo: *Vox populi: Vox Dei* Simili ſigno deprehenſus eſt Nicolaus: nam conſtitutum erat, vt primo ingreſſo Eccleſiam nomine Nicolai prædito, Epiſcopatus conferretur. Ita igne de cœlo emiſſo oſtenſum quòd ſacrificium Abel placuiſſet Deo, ſicut illud Manue patris Samſonis, & boues Helię igni deuorati. Hunc ſenſum agnouit Dionyſius Areopagita, qui in lib. De Eccl. hier. *Videtur mihi*, inquit, *Scriptura ſorte appellaſſe diuini quiddam, & præcipuè muneris per quod illi choro ſacratiſſimo inſinuaretur, qui eſſet Diuina electione declaratus.* Hæc ille. Atq; ita fulgore quodam diuino exponunt quidã deſignatum fuiſſe à Deo Matthiam, vt Aaron per virgam florentem. Dicta autem ſigna proptereà ſortes dicebãtur; quia diuinitus declarabant illud, quod ambiguum erat de magiſtratu illo alterutri dando, quod eſt effect⁹ ſortis cõſultoriæ, vel diuiſoriæ. Ideò apud Gẽtiles ſortes dicuntur diuina reſpõſa: hinc Poëta de oraculo Apollinis dixit:

Italiam Lyciæ iuſſere capeſſere ſortes,

Et Lyricus vates: *Dicta per carmina ſortes*:

Et Silius Italicus:

Heu fruſtra reditum ſortes tibi ſæpè locutas.

II. opinio circa illud: Et dederunt ſortes eis.

Quorundam electiones factæ diuinitus.

Gen. 4.
Iudic 13.
3. Reg 18.

Dion. De Ecc. hier. c 5 p 3. circa med.

Num. 17. & Heb. 5.

Olim ſortes, quid Gentes appellabant.

Horat.

Sil. Italicus.

Atq; hi tres ſenſus in hoc cõueniunt, quòd quiuis ponit peculiarem Dei aſſiſtentiam, cui innitatur. Sed primus, in ſortibus temperatis à Deo: ſecundus, in oſtendenda cor di electione: tertius, in demonſtranda etiam ad oculum, etſi ſorte propria, vel ſigno ſenſibili oſtenſus eſt Matthias. Et vbi de

Prædicti tres ſenſus de ſortibus datis in electione Matthiæ in quo conueniant.

Deo eſt ſermo, ſortium, vt plurimum, metaphorica eſt locutio: ſecus eſt ſi de homine contexatur hiſtoria, quia propriè videtur accipiêda. Et vt ſors benè expectetur à Deo opus eſt neceſſitate, reuerentia orationis: nec applicanda ſunt Sacraméta ad temporaria, nec vſus ſortium ad ſacras electiones. Et quanquam vltimus ſenſus magno autore nitatur Dionyſio, & exempla Scripturæ illi non deſint (etſi mirum ſit id ſuppreſſiſſe Lucam: & ſi fulgore illo cognouerunt Apoſtoli quis eſſet eligendus, quid opus fuit vti ſuffragijs?) priori verò Chryſoſtomus faueat & Scripturæ conſuetudo: ſecundus tamen ſenſus meo iudicio elegans eſt, neque teſtimonijs Scripturæ deſtitutus, aut rationibus, & rem totam electione per actam tradit, quæ magis nobis imitabilis eſt, quàm quæ duobus reliquis ſenſibus proditur. Cecidit ergo ſors ſuper Matthiã, qui vt non ambiuit eam dignitatem, ita cognita Dei voluntate non repugnauit: vt Euſebius nolens eſſe Epiſcop⁹ Antiochiæ: qui ob id teſte Conſtantino Imperatore, orbis Epiſcopus eſſe promerebatur. Ioſeph quoque iſte dictus Barſabas, ob repulſam indignatus non eſt, vt olim Cain, quòd ad eius munera Deus non reſpexiſſet. Tempore Simeonis Epiſcopi Ieroſolymæ Theobutus quidam cùm repulſam eſſet paſſus ab Epiſcopatu, ſectam quandam côfl uit, quemadmodum Valentinus, vt refert Irenæus. Et Lutherus noſtro ſeculo hæreſim excogitauit, quòd priuatus eſſet indulgentiarũ prædicatione, & prædicationis lucro.

Sors vt bene ſuccedat, duo requiruntur.

Vter ſenſus reliquis præferendus videatur.

Magni Conſtantini de Euſebio Cæſarienſi Antiochiæ Epiſcopatum recuſanti honorifica vox.

Geneſ. 4.

Theobuti cuiuſdam, & Valentini hæreſis vnde.

Iren lib. 1. contr. hæreſ.

Lutherani quoque dogmatis occaſio.

Dicitur etiam cecidiſſe ſors ſuper Matthiam, quaſi acciderit quod minimè ſperabatur, cum Ioſeph, cui tribuerat duo cognomina, quibus inſignis, & raræ exiſtimationis fuiſſe indicatur, & conſanguineus eſſet Chriſti, ac nonnullorum Apoſtolorum: & tamen poſthabitus eſt à Deo, & prępoſitus illi Matthias. Vnde admonemur non eſſe gloriandum in ſanguinis coniunctione, neque fidendum, etiamſi ad cœlum vſque efferamur hominum opinione, & eorum iudicio, & ſuffragijs præſtantiſſimi habeamur: ſed hoc potius curandum, vt nos Deo probemus, qui vnicus eſt & legitimus iudex: cuius ſententiæ, aut ſtamus, aut cadimus. Interpretatur autem Matthias, donum Dei: quia ſingulare Dei beneficium eſt Eccleſię collatum, bonus paſtor: quemadmodum malus, ita Dei eſt, & vindicta illius populi, cui in caput, & Principem tribuitur. Vnde Propheta dixit: *Dabo tibi Regem* (ſcilicet malum) *in furore meo, & auferam in indignatione mea.* Quia vt per malum decreuit populum flagellare, ita per bonum decreuit populo benefacere, dando illi tãquam corpori bonum oculum.

De ſanguinis coniunctione minimè eſſe gloriandum, quid doceat nos.

Quid curandum nobis ſit.

Rom 14.

Matthias quid interpretetur

Oſe. 13.

Admiremur igitur Dei iudicia: reuerenter colamus Matthiã in Apoſtolorum numerum cooptatum: electionem Epiſcopi Eccleſiæ vacantis Deo precibus commendemus; quamprimum, ac nonniſi Dei voluntate fieri poſtulemus: nemo ſe ingerat, aut obtrudat, ſed expectet Deum, qui nouit corda omniũ. Nemo doleat quod quaſi repulſam ſit paſſus: quia magno periculo & labore reddendæ rationis liberatur. Nemo aſſumptus à Deo, aut in ſeipſo quicquã glorietur, aut ſuæ bonitati, & ſapientiæ tribuat: quia non ſatis eſt vocari Epiſcopum, aut Cardinalem, aut Papam, niſi opera, & miniſteria tanto gradu digna perficere côtendat; præſtante id ipſum Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui cum Patre, & Spiritu ſancto perpetuas laudes, encomia, & gratiarum actiones decantent vniuerſæ creaturæ in ſeculis ſeculorum.

Amen.

Vtilia documenta quæ ab omnibus Chriſti & paſtoribus obſeruanda.

TRACTATVS XI.

In illa verba: *Et cùm complerentur dies Pentecoſtes, erant omnes pariter in eodem loco: & factus eſt repentè de cælo ſonus, tanquam aduenientis Spiritus vehemẽtis, & impleuit totam domum vbi erant ſedentes. Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis, ſeditq́ue ſupra ſingulos eorum: & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto, & cœperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui illis*, & cætera, Actor. 2.

BEATVS Lucas poſtquam numerum militum, & miſſorum, id eſt, duodecim militiæ Chriſtianæ ducum cum alijs ad centum vſque viginti viros nominatos expreſſit: nũc arma, quibus fuerunt inſtructi, vt munus tantum ſibi conceſſum pro dignitate præſtarent, hoc eſt Euangelizandi, ſacrificandi, remittendi peccata, Eccleſiamq́; plantandi, atq; gubernandi deſcribere aggreditur. Et hoc quidem initio huius capitis, in quo deinde primam Petri ad populum habitam concionem, atque eius ſingularem fructum enarrat. Ait igitur: *Cùm complerentur dies Pentecoſtes.* Vbi primũ aduertendum, quoniam homines nonniſi in medijs internis ſenſibus, & dona Dei accipiunt, & eorum habent exercitium,

Quo tendat B. Lucas.

Cur niſi poſt impletos dies Pentecoſtes venerit Spiritus ſanctus in Apoſtolos.

rent peregerunt, tum vt maturè ea acciperent, tum vt eis rectè vterentur: quemadmodùm Angelus indiget æuo, vel alia duratione: Deus ſolus æternus eſt, & ſemper dimes, ideò nullum temporis, aut æui durationem expectat. Apoſtoli autē ad hoc tantum donum cum fructu percipiendum nonnullis diebus vſque ad Pentecoſten indiguerunt: quo tempore acceptis muneribus bene vſi ſunt, quò plura mererentur accipere. Græca autē lectio habet: Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς Πεντηκοστῆς. Hoc eſt, Cùm impleretur dies Pentecoſtes: ita vt dies, ſit nominandi caſus ſingularis numeri, & Pentecoſtes genitiui caſus. Vnde Pentecoſte non accipitur pro quinquageſimo die ſine reſpectu ad feſtum, quia explicuiſſet terminum, à quo inchoanda eſſet illius diei ſupputatio: quemanmodùm quando dixit; *Per dies quadraginta apparens eis*, vbi expreſsè poſuit terminum à quo incipiendum, nempe à die, quo præbuit ſe ipſum viuum, hoc eſt, à de reſurrectionis. Præterea non reliquiſſet interpres vocē illam Græcam Pentecoſtes minimè interpretatam, ſi non reſpiceret ad feſtū, vel hoc loco, vel Act.20. vel 1.Corinth.16. Deinde non videtur Lucas de Chriſtiana Pentecoſte loqui, id eſt, de quinquageſimo die à Chriſti reſurrectione vtroque die extremo ſupputato, vt exiſtimat Caietanus, tum quia fortè quando Luc. ſcripſit hæc, nōdum erat tale feſtum in Eccleſia inſtitutum; tum etiam quia ſaltem in primo die nō erat feſtum Paſchæ Chriſtiani; tum deniq; quia nequaquam intelligeretur, cum res illa in vſu non eſſet. Quamobrem neceſſariò accipitur pro Pentecoſte Iudæorum, ſeu feſto hebdomadarum ad beneficium legis acceptæ, & nouarum frugum inſtituto: de quo Exod.24. Leuit.23. Numer.28. ac Deut.16. quoniam Spiritus ſanctus infuſus eſt Apoſtolis die Dominica. Ita enim Eccleſia celebrat ſuam Pentecoſten, id eſt, quinquageſimam à reſurrectione Chriſti, quæ accidit in Dominica die: tot enim ſunt dies à 27. Martij, in qua Chriſtus reſurrexit (nam in 25. eiuſdem menſis mors Chriſti incidit) ad 15. Maij, cuius 5. fuit Aſcenſio die Iouis. Ergo quinquaginta dies prædicti excurrūt: quinquageſimus autem dies eadē die recurrit ſemper à qua cœpit. Si primus enim, verbi gratia, incipiat à die Lunæ, quinquageſimus recurrens erit dies Lunæ: ſi die Mercurij, quinquageſimus erit dies Mercurij. Ideò, quia in die Dominica, qua Chriſtus ſurrexit, computandi ſunt quinquaginta dies, in eadem die incidet Pentecoſte Chriſtiana. At vero dies Pentecoſtes. Iudæorum, quia ſupputandus erat à ſecunda die Azymorum, vt indicat caput 23. Leuitici, cùm dicit, *Altera die Sabbati, & cætera*, prout docet Ioſephus libro 3. Antiquitat. ca. 15. & quia in prima non poterant metere manipulum efferendum ob ſolennitatem primæ diei Azymorum, quæ erat magna reuerentia venerabilis: ſequitur, quòd ſi eo anno dies agni, ſiue Paſchæ fuit veſpere, ſiue nocte Iouis per totum diem Veneris ſequentem, ad inueniendam Pentecoſtem Iudæorum ſupputatio debuit fieri à veſpera Veneris, quæ incipiebat ſecunda die azymorum: atque ita in veſpera Sabbati, impleta eſſet ſecunda dies Azymorum, & ſolennitas Pentecoſtes Iudæorum, & ita veniſſet ventus nocte, & mane ignis. Verùm quia ſimul narratur veniſſe cum igne ventus, quòd Dominica circa horam tertiam accidit, fit vt videatur veroſimilius dicere, Paſcha ob traditionem anno illo accidiſſe circa veſperam Veneris, & à veſpera Sabbati vſque ad veſperam Dominicæ ſupputādum eſſe primum diem ad Pentecoſten vſq;, qui finem habuit in veſpera Dominicæ diei. Et ita cōplebatur mane, cum venit Spiritus ſanctus, Pentecoſte Iudæorum, de qua præterierat tota nox, & tres horæ lucis ſubſequētis: quia Spiritus venit circa horam diei tertiam, & ob ſolennitatem potuit adeſſe populus tanto ſpectaculo. Si autem fuiſſet feſtum agni, ſiue Paſchæ veſpera die Iouis, proculdubiò veſpera diei Sabbati completus eſſet dies Pentecoſtes, & non diceret Euangeliſta, Dum compleretur, ſed, Dum completus eſſet.

Quare vt ſolennitas Pentecoſtes Iudæorum à noſtra Pentecoſte expellatur, ſicut à Paſcha noſtro excluſum eſt Paſcha vetus, & Sabbatum à noſtra die Dominica, vel exponendum eſt illud. Cùm impleretur dies Pentecoſtes, id eſt, die immediate ſequenti à completione, quia etiam à veſpera Sabbati vſque ad Dominicam Sabbati ſub veſperam intrabat Pentecoſte Chriſtiana. Vel fortaſſe magis preſſe, & luculētiùs rem examinando, dicendum eſt, non ſimpliciter ſeptem hebdomadas dierum computandas à veſpera immolati agni, ſed à mane diei ſequentis, id eſt, primi diei Azymorum: quia vbi nos habemus bis Leuit.23. Altero die Sabbati, Hebræa habent Mimacharat aſabath, id eſt, in craſtinum Sabbati, aut die ſequenti feſtum Paſchæ nocte præcedenti celebrati. Et pro eo habent Septuaginta, non diſcedentes ab Hebræis: Τῇ ἐπαύριον τῆς πρώτης τῶν σαββάτων: hoc eſt, in craſtinum primæ Sabbatorum: quod rectè expreſſit interpres, dicens: Altero die

Sabbatis

De qua Pentecoſte hic ſermo ſit.

Primus ſenſus, improbabilis ſed alie.

Act.2.

Secundus ſenſus, qui etiam non recipitur.

Caietan.

Qua die Apoſtoli acceperint Spiritum ſanctum.

Chriſtus quo die mortuus ſit, quoq; reſurrexerit.

Ioſeph.

Qua hora ſuper uenerit Apoſtolis Spiritus ſanctus. Act.2.

Quid eſt: Dum complerentur dies Pentecoſtes.

Alter ſenſus preſſior, ac luculentior.

Sabbati,id eſt,illuceſcente die,quæ Sabbatum ſequitur. Ita etiam Hebræa,& Græca habent Ioſue 5. vbi dicitur quòd fecerunt Phaſe.14. die menſis ad veſperum in campeſtribus Iericho, & comederunt de frugibus terræ die altero,id eſt,craſtino ſequenti; & Vatablus vertit: Poſtridie Paſchatis, hoc eſt,15.die menſis primi.

Franc. Vatablus.

Quid iuuet poſteriorem hunc ſenſum.

Et confirmatur hic intellectus ex illo Num.33.initio. Profecti igitur de Rameſſe menſe primo.15. die menſis primi fecerunt altera die Phaſe,vbi Vatablus habet: *Poſtridie Phaſe, ſeu poſtero die quàm immolatus eſſet agnus Paſchalis*: vbi eadem in Hebræo,& Septuaginta interpretum Græca lectione habentur quæ ſuperiùs. Nec erat illicitum illo metere ſegetem,& ferre manipulum ſpicarũ primitias meſſis ad Sacerdotem: quia erat res ſacra, & à Deo præcepta: ſi licebat eodem die præparare neceſſaria ad edendũ,vt dicitur Exod.12. Si ergo enumerandæ ſunt ſeptem dierum hebdomadæ nõ à nocte Paſchæ, nec ab altera die, vel ſecunda Azymorum,ſed ab ipſa prima die poſt oblatum manipulum,hoc eſt, à meridie eius Pentecoſte Iudæorum inciderat à meridie Sabbati vſq; ad meridiem Dominicæ diei ſequentis, ante cuius completionem hora tertia diei venit Spiritus ſanctus, cùm tres tantùm alteræ horæ ſupereſſent Pentecoſtes Iudæorum. Et hæc ſuppoſitio videtur perfectiſſima, & Textus Leuitici verbis,ac Lucæ cõuenire,ac proinde præ cæteris amplectenda.

Idem.

Quæ opera ſeruilia olim licebant in Sabbato.

Quo ſenſu Ioſeph,dies Pentecoſtes aſſeſtat à ſecunda die Azymorũ incipiendos computari.

Ioſeph. lib 3 Antiq. ca.10.

Et in hunc ſenſum interpretandum eſt quod Ioſephus ait,dies Pẽtecoſtes incipiendos computari à ſecunda die Azymorum: quoniam re vera de prima die Azymorum, computando à veſpera agni immolati, iam ferè præterierant.18.horæ, & ſex tantùm illius deerant complẽdæ. Prior tamen ſenſus videtur præcellere. In quo non debet quis mirari, quòd quinquageſimus à reſurrectione dies concurrat cum quinquageſimo Iudæorum: quia fuit noſter quinquageſimus à reſurrectione Chriſti,computatis extremis; ille autem Iudæorum fuit quinquageſimus non à die ipſius agni, ſed à ſequenti die, videlicet ſecunda incipiendo à veſpera ad veſperam; in quem diem propter traditionem dies Paſchæ fuit commutatus. Fuit autem hic dies aduentui Spiritus ſanctus congruus maximè. Primò, quia poſt quadraginta dies præſentiæ ſuſcitati Chriſti, & decem abſentiæ orantis in cœlo per verbum internum, & externum, in oratione erant diſpoſiti ad Spiritus ſuſceptionem; & per cõſilia Euangelica ſignificata in quadraginta, & decem præcepta per numerum denarium. Deinde congruebat, vt reſponderet figuræ legis res ipſa figurata: vt enim illa poſt quinquaginta dies ab egreſſu de Ægypto ſcripta fuit in tabulis lapideis, ac duris; ita poſt quinquaginta dies à Chriſti reſurrectione hæc ſcripta fuit in tabulis cordis carnalibus, quæ olim tamen fuerant lapideæ: ſed exprobrauit Dominus incredulitatem illorum, & duritiam cordis, vt fierent carneæ, ſecundùm illud Propheticum: *Auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum. Et Spiritum meum ponam in medio veſtri.* Tertiò, quoniam Apoſtoli apti erant per ea quæ diximus, ad plenam remiſſionem peccatorum, atque omnis pœnæ temporalis expiationem cõbuſti per ignem Spiritus ſancti: quinquageſimus autem, ob ſeptem hebdomadas dierum præcedentes, Spiritus plenam ſignificat remiſſionem delictorum. Quarto, quia tunc in Iudæa erat temp primitiarũ meſſis, vt dicitur in Leuitic.23. & ita licebat è nouis frugibus edere. Et Apoſtoli prima meſſis Chriſti ſunt, ſicut qui tunc in Eccleſia baptizabantur, & primi iam albæ meſſis meſſores, primique bellatores, ac duces: ac proinde tempore quo ſolent Reges ad bella procedere, armis muniti ſunt Spiritus. Et ita tam Deus, quàm ipſi Apoſtoli veſcebantur nouis frugibus. Quintò, vt congruè per 50. dies cœleſtis gloriæ deſignentur habere plenitudinẽ Spiritus ſancti: quemadmodum via ad illam, commode per quadragenarium numerum repræſentata, in quinquageſimo verò, ſiue vno die illo poſtremo, qui ad octauam ſpectat, non ineptè quies, & reſurrectio corporum denotatur.

Die à reſurrectione Domini quinquageſimo cur miſſus Spiritus ſanctus.

Prima ratio.

Quadragenarij Sacramentum numeri, ac duodenarij

Exod.19.

Infr 31.et 24.

2 Corint 3.

Marc vlt.

Ezech.36.

Tertia ratio.

Dies quinquageſimus quid denotet.

Quarta ratio.

Prima meſſis Chriſti quæ

Ioan 4.

2.Reg.11.

Quinta ratio.

Porro partes quadraginta, quæ aliquoties ſumptæ ipſum numerum integrũ reddunt, efficiunt quinquaginta; illæ verò ſunt 20.16.8.5.4.2.1. Quia vt egregiè docet Beda, via comparat nobis terminum gloriæ. Sequitur in Textu: *Erant omnes pariter in eodem loco.* Omnes, vocat centum & viginti dictos: & omnes erant, vt totus Spiritus ſanctus venit, id eſt, eximia, atque perfecta eius communicata ſunt dona. Secus cùm datus eſt decem Apoſtolis deficiente Thoma. Et erant pariter, vna mente, & vno animo orantes. Nam factus eſt in pace locus eius. Erant etiam in eodem loco cœnaculi, in eadem domo. Vnde ſtabilitas, & vis impetrandi Spiritum ſanctum. Et in loco alto, id eſt, excelſa, & creata mente fundebant preces ad Patrem pro Spiritu bono.

Numerus quadragenarius [illegible]

Beda in Actis 5.

Act 1.

Quid eſt: Et erant pariter omnes in eodem loco.

Ioan.20.

Pſal.75.

Vnde probari videatur, non tantum Apoſtolos, ſed etiam Virginem Dei [illegible] ſanctæ Pentecoſtes [illegible] myſterio.

Dubium eſt, an Mater Domini interfuerit huic myſterio cum alijs mulieribus? Et proculdubio ſentiendum eſt adfuiſſe. Primò, quia capite primo dictum eſt, omnes

Apoſtolos ſimul perſeueraſſe in oratione cum mulieribus, & Maria Matre Ieſu, & fratribus eius: modò autem orabant pro aduentu Spiritus ſancti: debuit ergo adeſſe, vt perficeret eorum preces. Deinde dicitur: *Erant omnes pariter in eodem loco*; ſiue vnanimes, vt Græcus codex habet (plurium enim concors petitio efficaciùs impetrat quod volunt à Domino) non ait, omnes Apoſtoli, ſed ſimpliciter, omnes, ſcilicet centum viginti cum mulieribus. Tertiò id probant Eccleſiæ picturæ, quæ matrem Domini in medio Apoſtolorum orantium depingunt, etiamſi quidam ex hæreticis de hac pictura doleant, quòd illi meliorẽ locũm quaſi Collegij Apoſtolici principi tribuant. Quaſi verò illa non eſſet omni honore digniſſima, & Apoſtoli illam non omni cultu venerarentur, tanquàm matrem Domini, & ſuam, cum vni dixerit illorum; Ecce mater tua. Quod confirmatur: quia Petrus in concione reddens rationem huius myſterij, oſtendit per Prophetam, Spiritum ſanctum non tantùm pro viris, ſed & fœminis communicandum: *Et erit*, inquit, *in nouiſſimis diebus: effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem*. Et explicãdo quid ſit omnis caro, ſubiungit: *Et prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ, & iuuenes veſtri viſionem videbunt, & ſeniores veſtri ſomnia ſomniabunt. Et quidem ſuper ſeruos meos, & ancillas meas effundam de Spiritu meo*. Nec obſtat, quòd in illam olim ſuperuenerit Spiritus ſanctus in Verbi Dei incarnatione: quia vt in Apoſtolos datus eſt Spiritus ſanctus in ſtatu: *Accipite*, inquit, *Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata*, & cætera: & poſteà receperunt in forma linguæ igneæ, augendo in illis dona inchoata. ita & Mariæ accidit, quæ meritis nouis ſemper augeri, & locupletari poterat, vt ea in nos poſteà effunderet; Quod ſi vrgeas, cur non ſit expreſſum ibi tunc adfuiſſe; reſpondebo, illud ſatis fuiſſe ſuperiùs expreſſum, vel ob id factum, quia Spiritus ſanctus venit ſub igneæ linguæ ſpecie, vt efficeret Apoſtolos feruentes prædicatores Euangelij: fœminæ autem, & ipſa Chriſti mater, non erant inſtar Apoſtolorũ prædicaturæ Euangelium. Sicut etſi interfuerint cœnæ Dominicæ, quando lauit pedes diſcipulorum, non tamen exprimitur, vt conuiuæ fuerint, ſed vt ſpectatrices diuinorum myſteriorum, vt eſt pietati conſonum credere: & in eas nõ erat poteſtas illa magna cõſecrandi communicanda, quæ ſolis Sacerdotibus competit. Adde, quod etſi mulieres non eſſent euangelizaturæ, debebant tamẽ non minus quam viri Chriſti Fidem coram hoſtibus confiteri, & vſque ad mortẽ tueri, vt multæ martyrio præclaræ fœminæ fecerunt: & ad hoc opus nõ fuit Spiritu ſancto.

Act. 1.
Luc. 18.

Quæ ſacræ imagines Domini matrẽ Apoſtolorũ in medio pro Spiritus ſancti aduẽtu deprecantẽ, quã illæ piç ſint & tantæ Virginis honorificentia dignæ.

Ioann. 19.
Act. 2.
Ioel. 2.

Cũ ſuperuenerit olim Spiritus ſanctus in Virginem, quid eo nũc rurium indigebat.

Ioan. 20.

Id quare ſubticuerit ſanctus Lucas.

Ioan. 13.

Secunda ratio.

¶ *Et factus eſt repente de cœlo ſonus, tanquàm aduenientis Spiritus vehementis.* Sonus hic vel ſuauis extitit, ab Angelis in aere effectus: quemadmodum Ioannes Euangeliſta audiuit ſonum citharœdorum citharizantiũ in citharis ſuis: quòd arguit, quòd ſedebãt, nec territi ſunt; vel inſuauis, quaſi tonitrui, vel timor aliquis inde genitus ad amorẽ introduceret. ¶ Verbo autem ſedendi, habitationem intellige. ¶ Dicitur autem repentè veniſſe: quia neſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia, & opus Dei momento perficitur; & eo quòd non eſſet naturalis, ipſiſque pro eo tempore minimè cogitãtibus, nec actu orantibus, etiamſi paulò ante oraſſent; ne ſibi Apoſtoli tribuerent, quod merita, & vota omniſi excedebat. Et ſic ſolet plerũq; deuotionis Spiritus ad nos venitet, licet ad præcedentem orationem. Quia ergo naturalis non fuit; ideò à Deo per Angelos genitus eſt hic ſonus de cœlò aereo, à quo ſonitus per loca ſuperna domus, vt caminos, ac feneſtras, ingreſſus eſt: quemadmodùm à Deo veniebat Spiritus ad Dei dilectionem: ſicut in terra poſitus inſufflauit in Apoſtolis Spiritum ad dilectionẽ proximi. Addit: *Tanquàm aduenientis ſpiritus vehementis*. Græcè eſt ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας. id eſt, tanquàm adueniente vẽto, flatu ve violento. Nõ enim meminit, πνεύματος, ſed πνοῆς. Nõ ergo productus eſt hic ſonitus de foris, ſed ibidem, ſed quaſi de foris, & de ſuperius veniret. Spiritus porrò vehemens, ſiue ventus, eſt ſimilis illi, qui clauſus eſt in nube, vnde prodeunt tonitrua, vel qui incluſus eſt in bombarda; nam hic magnum fragorem, atque ſtuporem efficit. *Et repleuit totam domum, vbi erant ſedentes*. Sonitus ille ſimul cum Spiritu, & claritate totam domum repleuit: fuitquè victoriæ, & lætitiæ ſymbolum, ob quæ exonerari ſolent tormenta bellica; vel quaſi initium belli ſpiritualis fuit, quo ſolent hoſtes mutuò ſe bombardis ſalutare: ita hoc mundani, & dæmones perterrefacti ſunt. Quanquam etiam non vetat dicere, Apoſtolos nonnihil territos fuiſſe, quemadmodum olim in Trãſfigurationis voce, & Paulus in cõuerſione ſua. Fieri quoque poteſt, vt Deus reddiderit eis ſonum ſuauem eos intus ſerenãtem, & ad reuerentiam Spiritu aduenienti exhibendam mouentem. Et in hoc flatu, ſiue vento in Apoſtolorum domũ irruente ſignificatus eſt Spiritus ſanctus, quatenus donat initia vitæ ſpiritualis: Nam vt animalia ſanguine prædita ob calorem non viuunt

Sonus de cœlo factus in die Pẽtecoſtes qualis fuerit.

Apoc. 14.

Quid quod erant ſedentes. Cur dicatur repẽte factus de cœlo ſonus.

Act. 1.

Quid Apoſtolis cõtulerit in die Reſurrectionis, quid modo cœlitus datus Spiritus ſanctus.

Ioan. 20.

Hic Spiritus vehemens qualis extiterit. Idẽ quid ſignificauerit.

Matth. 17.

Act. 9.

Perflatũ, ſiue ventũ Apoſtolorũ domũ irruentem Spiritus ſanctus cur delineatus. Simile.

dicat omnia; & ipſe à nemine iudicatur. Et Dilectus in Catholica Epiſtola: *Ipſi de mundo ſunt; ideò de mundo loquuntur, & mundus eos audit. Nos ex Deo ſumus. Qui nouit Deum, audit nos: qui non eſt ex Deo, non audit nos*. Deinde vt lingua iuuat ad mandendum cibum, & ad primam quam vocant digeſtionem, & tanquam quædam manus exponit dentib. molenda, côtritaque deglutit: ad eum modum Spiritus in nobis deglutit diuina dona, ignea, lucida, alta, fortia, à corruptione remota, atque ſpiritualia. Et quia ignea eſt hæc lingua, digerit Dei chariſmata, atq; ita paruulos per Baptiſmum hac lingua nutrit, & corroborat: ita vt qui olim metuebant mori, pro Chriſto etiam vitam exponere non formident. Adhæc lingua hæc erudit, & in doctis Spiritus ſancti verbis eloquentes reddit: ad quod nec alligata eſt à parte inferiori, id eſt, à carne, ne ſit læſa, literam S. hoc eſt, ſanctitatem neſcientes proferre, nec ad pronuntiandam R. elementum, id eſt, rectum, apud homines reddatur inhabilis. Eſt mobilis lingua, ita Spiritus colluſtrat omnia. Eſt longa, quia Spiritus attingit vſque ad finem fortiter. Alba, quod attinet ad carnem, ſed rubet venis: quia ſanctè, & caſtè præſtat amare. Habet orificia duo, vnde progreditur ſaliua, id eſt, Patré, ac Filium, à quibus oritur Spiritus ſanctus. Latrat, & latrare facit in fures hæc lingua, id eſt, in hæreticos, & mundi amatores. Lambit plagas Lazari, id eſt, peccatorum in his, qui miſericordiam fratribus præſtant: vnctio eius ſaliuæ docet de omnibus. Eſt flexibilis, quia ſe omnibus accommodat. huius linguæ pars ſubtilis, gratia eſt, quæ hominem iuſtum apud Deum facit; ſicut pars craſſior eſt munis gratis datum, quod accipientem reddit commẽdabilem apud homines: licet vt luti æs ſonans, aut cymbalum tinniens. Deniq; vt Salomon ait, *Mors, & vita in manibus linguæ*: quod etſi de ſenſibili lingua intellectum ſuum commodũ habeat, quia videlicet lingua bona placabilis, aut Eucharis, vt vocatur ab eodẽ Sapiente, lignum eſt vitæ, ita lingua maledica mortem efficit: tamen de hac lingua ſpirituali acceptus ille locus illuſtrem habet ſenſum. Nam qui hac lingua prǽditus eſt, viuit Deo; qui verò illa deſtitutus eſt, Deo non viuit: quia qui Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius, & hic in iudicio repoſcente rationem ab eo, obmuteſcet, quemadmodũ dicitur in Euangelio de eo, qui in conuiuio non habuit veſtem nuptialem: at ille obmutuit. Quicunque etiam hac lingua caruerit, manducabit linguam ſuam prę fame, ac rabie. Hac lingua loquitur Deus ad nos:

1. Ioan. 4. — Secunda ratio eius ſimilitudinis, ſancti ſcilicet Spirit' in lingua. — Tertia ratio. — Linguæ proprietates myſterio ſe. uinentes explicantur plurimæ. — *Sapient. 8.* — *Luc 16.* — *1. Ioan. 2.* — *1. Cor. 13.* — *Prou. 18.* — *Supra 15.* — Eius dicti: Mors & vita in manibus linguæ ſpiritualis intelligẽtia proponitur. — *Rom. 8.* — *Matth. 22.* — *Apoc. 16.* — Qua lingua nos Deus alloquutus.

quia per Prophetas, & Apoſtolos locutus eſt Spiritus ſanctus, & hac illam alloqui debemus: nam cũ oramus, quid ſit petendũ, neſcimus, niſi Spiritus adiuuet infirmitatẽ noſtram. Nullum in homine membrum erat, quod Spiritus ſancti gubernaculis magis indigeret, quam lingua: lingnam enim nullus hominum domare poteſt, inquietũ malum, ſiue, vt Græcè dicitur, incoercibile, plena veneno mortifero. Præterea quia lingua hæc erat ignea; deteguntur in ea virtutes Spiritus ſancti, qui vt ignis illuminat mentes, eleuat in cœlum; diuino amore incendit; coniungit malè diuiſos; diuidit malè coniunctos; purgat à ſcoria peccatorum, vt in Apoſtolis liquidum eſt. Et reſpectu doni Spiritus collati in Baptiſmo, eſt tanquam ignis ad aquam; licet excellat in integra columba, id eſt, Spiritu pleno gloriæ, quod Dominus ſolus habere potuit. Eſt enim columba ſine bello, & felle peccati, & amaritudinis, atq; cum guſtu optimorum granorum quibus veſcitur: quem Spiritum vt ſuſcipere promereamur, dicere poterimus: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ: & volabo, & requieſcam? Et cum ramo oliuæ, id eſt, pace renuntiabit diluuium mortalitatis ceſſaſſe.

Et repleti ſunt omnes Spiritu ſancto. Omnes miniſtri intellectu, affectu, atque ſenſu dilatatis, quantum capaces erant, acceperunt dona Spiritus ſancti ſignificata per flatum, & linguam igneam: imò ita alia dona alias accepta in baptiſmo; & quæ in illos inſufflans dixerat: Accipite Spiritum ſanctum, excedentia, quantum ignis aquæ, & aeri præcellit. Beatiſſima Deipara iam antea Spiritu plena erat, vt ſi quid de integro acceperit, illud vt in nos tantum effunderet, hauſerit: quemadmodum Chriſtus à momento conceptionis plenus gloria, & gratia, & veritate, in circumciſione, vel in baptiſmo licet magnum nobis meritum comparauerit, & ſe in exemplum imitandum propoſuerit, nullum tamen gradum aut gratiæ, aut gloriæ eſt conſecutus. Exauditus eſt autem Dominus Ieſus aſcendens in cœlum, inde mittens ad nos pignus corporis, quòd à nobis accepit, hoc eſt, Spiritum ſuum, qui linguas peccatorum incenderet, & mutatio linguæ illam cordis ſecuta eſſe proderetur.

Et cœperunt loqui varijs linguis, prout Spiritus ſanctus dabat eloqui eis. Signa adhibuit Dominus magna ratione in initijs Legis Veteris, ac Nouæ; quia perſuadent fidem ſuſcipere incredulis, credulis verò docent, atque confirmant. Poſtea verò remanſit ſubſtantia religionis illis ſublatis: nam ceſſarunt

Rom. 8. — Linguæ malum Iacobo teſte quantũ. *Iaco. 3.* — Tertia ratio cur Spiritus ſanctus igneæ apparuerit in lingua. — Idem Spiritus cur in ſpecie columbæ capiti Chriſti in ſederit. *Matth. 3.* *Pſal 54.* *Gen 8.* — Quomodo ſint omnes repleti Spiritu ſancto in die Pentecoſtes. — *Ioan. 20.* — Quoniam plena erat Chriſti mater Spiritu ſanctũ quare tunc accepit. *Supra 1.* *Luc. 2.* — *Exod 19.* Cur in initijs veteris legis, ac nouæ ſigna adhibuerit Deus.

tes cognitio haberetur. Nam captiuitatem decem tribuum in Aſſyriam translaturum, & Nabuchodonoſor in Babyloniam, & Antiochi Regis multæ tales factę erant diſperſiones: vt notat Gregorius Nazianzenus in oratione in ſanctam Pentecoſtem. Ex his prouintijs multi religionis amore Ieroſolymam reuerſi, non ſolùm ad horam manebant, ſed etiā perpetuò habitabant, Deo illos occultè trahente, vt ſpectatores eſſent non ſolum operum Chriſti, ſed etiā actionum Spiritus ſancti in Apoſtolis. Hos vocat viros religioſos, quia religio virum à virtute facit: religioſos verò, quòd cultui vnius Dei, qui ſufficit his, quibus plus non eſt, prædicatum, vacabant. Alioquin ſuperſtitio eſſet, ſi cultus, quem ipſe Deus ſtatuit reſpueretur, & altero ab hominibus excogitato coleretur: quia niſi eo tantùm docēte, quid ei gratum ſit, ignoramus: & relegendo diuinum cultum à Deo inſtitutum, tales in Deo religantur. Inquit, *Ex omni natione*. Nota videlicet illo ſeculo, vel ex multis: & ita eſſet per hyperbolem dictum. ¶ *Facta autem hac voce, conuenit multitudo, & mente confuſa eſt*. Ecce quod dixit Dominus in Euangelio: *Spiritus vbi vult, ſpirat: & vocē eius audis, ſed neſcis vnde veniat, aut quò vadat*: vt egregiè interpretatur Cyrillus Ieroſolymitanus: nam audiebant vocem Spiritus, ignorabantq́; cuius eſſet. Quod autem dicitur; *Facta hac voce*: intelligi poteſt de tonitruo, qui eſt vox Dei, vel de Apoſtolorū voce altè linguis loquentiū & rumore huius facti vndiq; ſparſo: vnde conuenit multitudo quaſi piſcium tracta intus à Deo, & foris ab hac voce, vt in rete prædicationis Euangelicæ intrarent. Vſus eſt autem his ſenſibilibus, quoniā propter externa, quæ plus agnoſcimus magis, quàm ob ſpiritualia ſoliti ſumus confluere. Illa igitur multitudo mente confuſa eſt, quia videns nouū effectum, eius cauſſam ignorabat: vnde prę admiratione, & cauſæ inueſtigatione, quā non inueniebat confuſa eſt. Et ſubdit: *Quoniam audiebat vnuſquiſq; lingua ſua illos loquētes*. Apoſtoli cum prædicabant, varijs linguis non vtebantur: quia ſi omnia quæ dicebant, in varias linguas conuerterent, cōciones prolixiores, confuſas, atque ridiculas efficerent: ſed idiomate eius terræ, in qua verſabantur, vtebantur. Et tunc fortè ita vox ſcindebatur teſte Cardinali Nicolao Cuſſano, vt in cuiuſq; audientis auribus ſua ſibi voce, ac lingua reſonare videretur: quemadmodum quidam tradunt B. Vincentium Dominicanæ familię alumnum, propria ſua lingua concionantem, ab omnibus nationibus intellectum fuiſſe. Cum quouis autem ſingulari ſua lingua loquebantur. Fortaſſis etiam illa die cuiuis Apoſtolorum hymnos in varijs linguis decantandos ſuggerebat Spiritus ſanctus; vel vnus vna, alius altera, vel vnus & idem modò hac, modò illa loquebatur. Vt verum ſit: *Loquebantur varijs linguis magnalia Dei*: & quod quiſq; ſua lingua audiebat eos: quod non eſſet, ſi materna tantum loquerentur lingua. Paulus etiam dicit: *Gratias ago Deo meo, quòd omnium veſtrum lingua loquor*. Verum Gregorius Nazianzenus oratione in ſanctam Pentecoſtem ſub finem, nodum hunc an vna lingua, quæ intelligeretur ab omnibus, an diuerſis vterentur, in hunc modum explicat, tractās hæc verba: *Audiebat ſua quiſque lingua eos loquentes: verùm hic paulum conſiſte, atque addubita quo modo diſtinguenda ſit oratio. Textus enim nonnullam ambiguitatem habet, puncto dirimēdam. Vtrum enim audiebant ſua quiſque dialecto, ita vt, verbigratia, vox quidem vna reſonaret, cæterum multa audirētur, ſic videlicet pulſato ac perſtrepente aere: pluribusq́; vocibus, vt magis perſpicuè dicam, ex vna voce effectis: an potius in hoc verbo, Audiebant, punctum ſtatuendum eſt, atque hac verba, Loquentes ſuis linguis, cum his quæ ſequuntur, iungenda ſunt: vt ſic legatur; Loquētes linguis, proprijs ſcilicet audientium, hoc eſt, externis: qui ſenſus mihi magis placet. Nam ſi priorem modum ſequamur, eorum potius qui audiebant, quàm qui verba faciebant, hoc miraculum fuerit: at iuxta poſteriorem ſenſum, eorum qui loquebantur: qui etiam temulentiæ inſimulantur: haud dubiè, quia ipſi Spiritus afflatu noui miraculi aliquid circa voces deſignabant.* Hæc ille ſapientiſſimus Pater, cuius ſententia mihi magis videtur amplectāda, quia verbis textus magis eſt conſona, vbi dicitur: *Cæperunt loqui varijs linguis*, ſiue vt Græcè dicitur ſignificantius, alijs ſiue alienis linguis, ſicut per Eſaiam prophetatum erat: *In loquela enim labij, & lingua altera loquetur ad populum iſtum*: quæ verba Apoſtolus interpretatur de dono linguarum. Deinde quia dicitur, quòd audiebat vnuſquiſq; lingua ſua illos loquentes, ſiue vt Gręcè dicitur, τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ. Tertiò, quia debebāt per totum mundum ad prędicandum deſtinari: quod ſine linguæ propriæ cognitione fieri non poterat. Poſtremò, quoniam alia ratione non in ipſos Apoſtolos, ſed in eorum auditores illapſus diceretur. Etſi verò qui linguis loquebantur, intelligerent quidem quid voces ſignarēt, quemadmodum illi, qui iuxta Grammaticam intelligunt Scripturam, myſteria tamen non penetrabant ſine altero dono, quod dicitur interpretationis. Hinc Apoſtolus ad prophetiæ donum

Gre. Naz. ſ. 1.

Quos hic Lucas appellat, qui ſint viri religioſi.

Ioan 3.

Cyril. Ieroſol. cathe. 16.

Quid illud Facta autem hac voce.

In ſignis ſenſibilibus & externis Spiritus ſanctus cur datus.

Multitudo illa ad vocē illā cur mente confuſa ſit.

Apoſtoli cum prædicarent, vna, in pluribus linguis vſi fuerint, necesse.

Nicolaus Cuſſan.

Varijs vt linguis Apoſtoli magnalia Dei loquebantur.

1. Cor. 14.

Greg. Naz.

Gregorij ſolutio dictæ quæſtionis acceptione digniſſima.

Quib hęc ſententia rationibus idoneis comprobetur.

Eſai 28. & 1. Cor. 14.

Apoſtoli præter donum linguarum, quòd etiam donum interpretationis habuerint.

Ibidem.

donum habẽdum hortabatur Corinthios, vbi iubet duos aut tres, viciſſim loqui linguis, & aliquem interpretari. *Qui*, inquit, *loquitur lingua, non hominibus loquitur, ſed Deo: nemo enim audit* (id eſt intelligit) *Spiritus autem loquitur myſteria. Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem & conſolationem. Qui loquitur lingua, ſeipſum ædificat: qui autem prophetat, Eccleſiam Dei ædificat. Volo autem omnes vos vti linguis, magis autem prophetare. Nam maior eſt qui prophetat, quam qui loquitur linguis, niſi fortè interpretatur vt Eccleſia ædificationem accipiat.* Et infrà: *Et ideo qui loquitur lingua, oret vt interpretetur.* Et rurſus: *Siue lingua quis loquitur ſecundum duos, aut vt multum tres, & per partes, & vnus interpretetur. Si autem non fuerit interpres, taceat in Eccleſia; ſibi autem loquatur & Deo.* Ex quibus dicimus, quod habẽs ſolum donum linguæ, ipſam linguam intelligeret: alias nec ſe ædificaret, nec alium loquentem perciperet: myſteria tamen in illis quæ loquebatur, deliteſcentia non capiebat.

Donum linguarum non ſufficit ad intelligentiam Scripturarũ.

Quare nemo in ſolo trium linguarum dono gloriari hodie iure poteſt, ita vt illo ſolo munitus præſidio putet ſe Scripturarũ ſenſus aſſequi poſſe. Deinde accipe, quod loquenti linguis, donabat Deus gaudium, & guſtum ſpiritualem: adeò, vt quidam eo pueriliter abutentes interpretationis dono, ſiue Prophetiæ, linguarum munus præferrent. Si quis verò quærat, cur hodie extinctum ſit hoc donum linguarum: reſpondemus, iam Eccleſiam illo dono non indigere, quandoquidem omnium ferè nationum linguis loquitur. Nam cùm Synagoga vna tantùm lingua Hebræa loqueretur; Eccleſia Chriſtiana loquitur Latina lingua Græca, Italica, Gallica, Hiſpanica, Germanica, Hungarica, Polonica, Indica, atq; alijs innumeris linguis. Nec ita brachium Domini abbreuiatũ eſt, vt, cùm expediat ad Chriſti gloriam, & Eccleſiæ ædificationem, non poſſit in quemcunque velit, donum linguarum conferre, aut ſaltem peculiarem illius linguæ notitiam, cùm ipſa res poſtulauerit, id eſt, cùm illi ſit euangelizandum, aut diſputandũ de fide. Etſi verò peritiam linguarum Apoſtolis tribuerit: non tamen vſque adeò perfectam, limatam, ac perpolitam, ne vis trahendi homines ad Chriſtum, linguæ politæ tribueretur. Vnde & Paulus ſe imperitum ſermone vocat, ſed non ſcientia: ac de ſe teſtatur: *Sermo meus, & prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione Spiritus, & virtutis.* Ex eo etiam conſtat, quod Paulus ornatius lingua Hebræa, quam peregrina loquebatur: nam

Loquens linguis quid diuinitus aſſequebatur.

Cur modò in Eccleſia munus linguarũ pene deſiuerit, interieritve.

Apoſtolis donum linguarum quatenus datum ſit.

2. Corint. 11.

1. Corinth. 2.

Quo Paulus idiomate magis valeret.

in Græca lingua, etiam dũ ſcribit, vbi plus operæ ac ſtudij ſolet adhiberi, pleroſq; admittit ſolecíſmos, vt Hieronymus adnotauit. In ea ſiquidem menſura impertitur nobis munera ſua Deus Opt. Maxim. quatenus Chriſtus illuſtrandus ſit, non autem, vt nos per ea gloriam aucupemur.

B. Hier. in co. ep ad Epheſ. tom. 10.

Curemus igitur ſanctum Spiritum, qui lumen eſt ſcientiæ, & robur viæ, & pignus ſalutis, & vnica Dei ac vera conſolatio; ſanctis actionibus promereri, vt vitam ſpiritualem agentes, nonniſi quę recta ſunt, doctrinæque Catholicæ conſona, atque ad ædificationem, ac conſolationem aliorum ſpectantia, & ſentiamus, & in aliorum mentes, & ſenſus transfundamus, ad gloriam ipſius Chriſti mittentis, & eius qui miſſus eſt, Spiritus ſancti; quibus ſimul cum Patre perpetuæ debentur laudes, & gratiarum actiones in ſempiternis ſeculis. Amen.

Qua ratione nobis Spiritũ ſanctum promereri debeamus.

TRACTATVS XII.

In illa verba: *Stupebant autem omnes, & mirabantur, dicentes, Nonne, ecce omnes, iſti qui loquuntur, Galilæi ſunt? Et quomodo nos audiuimus vnuſquiſque linguam noſtram, in qua nati ſumus? Parthi, & Medi, & Aelamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, Pontum & Aſiam, Phrygiam, & Pamphyliam, Aegyptum, & partes Libyæ quæ eſt circa Cyrenen, & aduenæ Romani, Iudæi quoque, & Proſelyti, Cretes & Arabes, audiuimus eos loquentes noſtris linguis magnalia Dei, &c.* Actor. 2.

DESCRIBIT Lucas admirationem conceptam à Iudæis habitantibus Ieroſolymæ: quos iure dixit eſſe ex omni natione quæ ſub cœlo eſt, quoniam etſi paucas enumeret prouincias, illi tamen ex tribus præcipuis mundi partibus, hoc eſt, Aſia, Africa, & Europa collecti erant. *Stupebant ergo omnes, & mirabantur.* Intus quidem ſtupebant, & de ſpectaculo illo attoniti, & ſtupidi reddebantur, foris verò admirationis edebant ſigna inter ſe conferentes, atq; colloquentes, vt inſinuat litera Græca. Nam nulla certior regula quæ ignota ſunt aſſequendi eſt, quàm mutua inuicem collatio, & diſputatio. Et genio quidem indulgens ac voluptati, quieſcit in his, quæ fiunt, nec aliquid inquirit: vanus verò, &

Ieroſolymam cõueniſſe ex omni natione quæ ſub cœlo eſt, quomodo verum.

C

Quæ ignota ſunt aſſequẽdi, certior regula q̃ nã ſit.

curioſus,

Vani & curioſi à prudẽti homine diſcrimẽ

&curioſus, modum, quo res facta ſit, inueſtigat: prudens verò, quò tendunt, quę fieri cernit, & ſcopum quem collimant, diligenter interrogat.

Matth. 26.

Dicentes, Nonne, ecce, omnes iſti, qui loquũtur, Galilæi ſunt? Apoſtoli Galilæi erant, ac proinde peculiari gentis illius modo pronuntiabant, vt tradit de Petro Euangelium.

Galilæi homines quales illi.

Erantque vt plurimum pauperes, rudes, atque contempti, vt meritò ab illis tãtam proficiſci ſapientiam, & dicendi facultatem mirarentur. Sed ignorabant, Dei gloriam ſolitam illuſtrari in eo, quòd linguas mutorum aperire conſueuerat, & linguas infantium diſertas facere: & per Moyſem balbum, & impeditioris, & tardioris linguæ eduxerat filios Iſrael de Aegypto.

Matth. 7. Sapien. 10. Exod 4. Infra 14.

Orientaliũ, & Occidentaliu, & Aſiaticorũ pronũtiationes propriæ.

Orientales vt plurimum allidunt verba ad guttur, vt ex eo loqui videantur: Occidentales, ad dentes: medij verò, vt Græci, & Aſiatici ad palatum. Omnes igitur Galilęi erant; ne quis exiſtimet Bartholomæum Regis alicuius Gentilis filium. Nam ſi Chriſt[9] cum Gentibus verſatus eſſet, offendiſſet Iudæos, atq; illud ei obieciſſent: ſi propterea quòd ſemel tranſiens per Samariam; vbi mulierculam, & nonnullos conuertit, vocabant Samaritanum.

Chriſtũ Iudæi cur vocarint Samaritanũ. Ioann. 4. Infra 8.

Et quomodo, inquiunt, *nos audiuimus vnuſquiſq; linguam noſtram, in qua nati ſumus?* Quia videlicet deſcenderat in eos ille Spiritus, qui replet orbem terrarum, & qui cõtinens omnia ſcientiam habet vocis; id eſt, peritiã aptè, & commodè dicendi cõmunicat.

Spiritus vt ſcientiã vocis habeat iuxta Salomonem Sapient. 1. Ibidem.

Admirata eſt Gentilitas Mitridatem Ponti Regem viginti tribus linguis, quas populi illi ſubiecti habebant, ius publicè ſine vllo interprete dixiſſe. Verùm illum magno ingenio, ac memoria præditum, ac literis inſtitutum id potuiſſe præſtare, mirandum non eſt: at rudes, & ignaros piſcatores, literarũque omnium expertes, vno momento non viginti tribus, ſed vniuerſis linguis totius orbis, quibus erat communicandum Euangelium, prędiros extitiſſe, id profectò magni, ac ſingularis miraculi loco habendum eſt.

Ponti Rex Mitridates quot linguis ſubditorum populorum publice per ſeipſum ius reddere conſueuerat. Quanto mirabilius id Apoſtoli præſtiterint.

Parti, & Medi, & Aelamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, Iudæam, & Cappadociam, &c. Deſcribit diuerſitatem Prouinciarum, ex quibus Iudæi profecti venerant vt habitarent Ieroſolymam. Facilè autem eſt, ſi eſſet operæpretium, has Prouincias iuxta rationem, quam obſeruant Coſmographi, ſiue Geographi, deſcribere. Nam illi in rectè tradenda, v.g. Parthiæ deſcriptione, rationem habent & terræ, & cœli. Terræ quidẽ, deſcribentes quatuor terminos, qui eam circumſcribunt: vt quòd ab Oriente Parchia habet regionem dictam Ariam: ab Occidente Mediam: à Septentrione Hyrcaniam: à Meridie Carmaniam. Addunt deinde longitudinem, & latitudinem reſpectu cœli: longitudo autem terræ, vel ciuitatis, eſt pars AEquatoris Meridiano eiuſdem loci circulo, & altero Meridiano Fortunatarum inſularum comprehenſo. Latitudo verò, eſt arc[9] Meridiani inter AEquatorem, & partẽ cœli, quæ capitis noſtri vertici reſpondet, interceptus: quę quidem latitudo ſemper eſt æqualis altitudini, ſiue eleuationi poli ſupra Horizontem. Atque ita Parthia habet lõgitudinẽm ſeptem graduum à nonageſimo quinto ad centeſimũ primum, & quinque latitudinis gradus à vigeſimo nono ad trigeſimum quartum.

Parthiæ terræ deſcriptio Coſmographica.

Floruit autem Parthicum imperium artib. militiæ, & vix Romani ad eos ſubigendos peruenire potuerunt, & non ſine magnis cladibus acceptis. Valebantque maximè equitatu, atque ſcientia pugnandi: nam fugã ſimulantes, ſagittas ac tela in hoſtes iactabant.

Parthorum virtus, & ingenium.

Facilè itẽ eſſet de Media, Perſia, Meſopotamia, ac de cæteris prouincijs eadẽ tradere: ſed ea quiſque ex Ptolomæi tabulis, ſi velit, ſibi poteſt deſumere. Media dicta eſt à Mado ſeu Madai filio Iaphet ſecũdũ Ioſephum. AElamitæ, Perſæ ſunt, dicti ab Aelam filio Sem, & ita frequenter Scriptura Perſas vocat AElamitas: cuius Prouinciæ Rex primus fuit Cyrus, qui obtinuit Regnum Babyloniorum. Meſopotamia, ſiue Interamnia, regio eſt Aſiæ maioris, poſita inter duos clariſſimos amnes Tigrim & Euphratem: qui maximè eam ſua inũdatione impinguant, nõ ſecus atq; Nilus Aegyptum.

Media vnde ſit dicta. Ioſ. l. 1. Ant. c. 11. init. Gen 10. AElamitæ quid. Meſopotamia ſiue Interamnia, regio quęnam.

Iudæa, dicta à Iuda, pro Palæſthina hic accipitur: quæ à Septentrione clauditur Syria ſupra Libanum: ab Occidente, mari Mediterraneo, & Aegypto: à Meridie, & Oriẽte, Arabia Petræa. Hic tñ videtur accipi pro Iudææ parte, in qua eſt Ieroſolyma: nã dicitur Ieroſolyma in Iudęa pośita, quæ eſt propè Aegyptũ, & Arabiam, & Galilæã, quæ eſt ad Septentrionẽ, ac Orientẽ, & candidos reddit homines, & in Samariam, quæ in medio vtriuſque ſita eſt, & alio nomine dicitur Sebaſte:

Iudæa vnde dicatur.

Cappadocia, à Cappadoce flumine dicta eſt, quæ alio nomine vocatur Leucoſyria. Clauditur ab Occidẽte per Galatiã, & Pãphiliam: à Meridie per Ciliciã, & partẽ Syrię Septentrionalẽ: ab Oriente vtrãq; habet Armeniã, & à Septẽtrione Põtum Euxinũ.

Cappadocia cur ſic dicta.

Adiungit Põtũ, vel de Ponto Cappadociæ loquens, quod habet ab Occidente Cappadociam, à Meridie minorem Armeniam, à Septentrione mare Euxinum; ab Oriente Cholcidem;

Põtus duplex.

 vel

vel ſermo eſt de Ponto & Bithynia in Aſia minori habente ab Occidente Helleſpontum, Boſphorum Thracium, Propontidem, à Septentrione Pontum Euxinum, à Meridie Aſiam minorem, ab Oriente Galatiam; cui Ponti Imperator fuit Mithridates. In ea fuit Chalcedo, Nicomedia, & Nicea, vbi celebratum Nicenum Concilium. Ex Ponto Marcion hæreticus, & Aquila interpres Scripturę prodierũt. Sũt à Cappadocia Baſilius, Nazianzenus, & Cyrillus. Aſia triplex eſt, nimirum maior, quæ latiſſimè patet, & minor, quæ dicitur Natholia: quæ habet à Septentrione Bithyniam, à Meridie mare Rhodienſe, & Lyciam, ab Oriente Galatiam, & Pamphyliam, ab Occidente Helleſpontum, AEgæum, Carium, Myrthoumq́; mare. Hoc tamen loco pro neutra Aſia videtur accipi, ſed pro Aſia Propontica diſtincta à maiori, & minori, vt tradit Ptolomæus: quæ à quibuſdam dicitur Aſia Propontica, à ſitu, in quo eſt. Cuius videtur facere mentionem B. Petrus in principio Catholicæ ſuæ epiſtolæ, cùm ait: *Petrus Apoſtolus Ieſu Chriſti, electis aduenis diſperſionis Ponti, Galatia, Cappadociæ, Aſia, & Bithyniæ, &c.* Nam cùm illæ omnes Prouincię ſint in Aſia minori; illam Aſiam cuius meminit, non poſuiſſet in Aſia minori, niſi eſſet diſtincta, aut aliqua eius portio: quemadmodum etiam in Africa tertia orbis parte ſita eſt ciuitas noſtro ſeculo dicta Africa. Phrygia, duplex eſt, altera maior, quæ & Bithynia dicitur, altera verò minor, & dicta eſt à Phrygeamne, vel à Phryge filia Cecropis, vt Dardania à Dardano, Troia à Troe patre Ganymedis, dicitur & Ilium ab arce. Phamphylia ſita eſt inter Galatiam & Ciliciam, eſtque pars Cappadociæ. AEgyptus habet ab Occaſu Cyrenen, à Septentrione mare Mediterraneum, ab Oriente partem Iudææ, & Arabiæ Petrææ, & ſinum Arabicum, à Meridie AEthiopiam. Singulare eſt AEgypto, ſaltem interioribus eius partibus, & à Mediterraneo mari diſtantibus, quòd nunquam pluit: eſtque triquetra delce, hoc eſt Δ. habens figuram, quam Nilus efficit. Cyrene, regio eſt Africæ, habens ab Oriente Marmaricam, vel Aegyptum, à Septentrione mare Mediterraneum ſeu Libicum, à Meridie Lydiæ interioris deſerta, ab Occidente ſirtem magnam, & Afros, & Africam minorem. Fuit autem ex ciuitate Cyrene Simon Cyrenenſis, pater Alexandri, & Rufi. Dicitur Cyrene ciuitas in Libya Cyrenaica. Libya autem iuxta Cyrenen vrbem, tota regio eſt Cyrenaica, ad differentiam interioris Libyæ, quæ vergit magis ad Occidentem. Aduenæ Romani, ſunt autem Iudæi, ex Romanis, vel Iudæi morantes Romæ, aduenæ tñ in Ieruſalem, Gręcè dicitur, ἐπιδημοῦντες ῥωμαῖοι, hoc peregrinantes Romani: ſiue quia Iudæi erant Romæ ad modum peregrinorum; ſiue quia Romani venerant Ieroſolymam inuiſendi Templi gratia. Annotat Beda, poſt Iudæam quinque extare prouincias, quæ Græca lingua, etſi illa quidem varia vterentur. *Iudæi quoque, & Proſelyti, Creti, & Arabes.* Proſelyti, ſunt aduenæ ex Gentibus. Cretes, à Creta inſula, quæ à Crete Iouis filio Curetum Rege nominata eſt. Eſt autem in mari Mediterraneo inter Peloponeſſum & Aſiam minorem ſita: præſtantiſſimi vini ferax, & nullum animal venenatum procreans: dicta eſt Hecatompolis ſiue Centopolis, ob centum quibus prædita erat ciuitates. Prima claruit remis, & ſagittis, & iure ſcripto, & equeſtri exercitu. Arabia eſt triplex, altera Petræa, habens ad Occaſu Syriam, à Septentrione Iudæam, & Syriam, à Meridie ſinum Arabicum, ab Oriente Arabiam Felicem, & Deſertam: vbi eremus vaſta Arabiæ. Deſerta verò Arabia terminatur à Septentrione Meſopotamia; ab Oriente Babylonia, & ſinu Perſico; à Meridie Arabia Felici; ab Occaſu Syria, & Arabia Petræa. Arabia Felix habet à Septentrione Petræam, & Deſertam, ac ſinũ Perſicũ: ab Occidente habet ſinum Arabicum; à Meridie Rubrum mare: ab Oriente ſinũ Perſicum. Interpretaturque Arabia, id eſt, Sacra, ob thus, myrrham, cinnamomũ, aloe, Phœnicem auem, quæ ibi fertur agere: habet lapidem Sardonicum: dicitur alio nomine Sabea à Saba filio Cus: eſtque ſexta tabula Aſiæ apud Ptolemæum.

Voluit autem Dominus tot adeſſe nationes huic aduentui Spiritus ſancti: tùm vt poſſent ferre teſtimonium, quòd loquebãtur verè, ac diſtinctè varijs linguis: nam ſi illi non adfuiſſent, qui idioma intelligerent, non aliquis, ſed omnes dixiſſent, Muſto pleni ſunt. Tùm vt Apoſtoli confirmarentur ad peragrandum vniuerſum orbem, perſuaſi quòd ab omnibus facilè intelligerentur. Tùm denique, vt cum adeſſent ex tribus præcipuis mundi partibus: nam in Aſia ſita erat Meſopotamia, Parthia, Media, Perſia, ac Syria: in Africa AEgyptus, Cyrene: in Europa verò Roma mundi caput; facilè intelligeretur, quòd hæc lex vniuerſum orbem obligabat. Teſtari igitur de hoc myſterio Spiritus ſancti poſſunt non ſolùm naturales Iudæi, ſed etiam exteri, & illi qui erant ex patria Abrahã, cui primum dictæ ſunt promiſſiones: inimici quoque

Marcion hæreticus, & Aquila interpres vnde.

Aſia triplex, & quænam.

De qua Aſia hic ſermo ſit.

Pto. l. 5. geog. tab 1. Aſia, c. 1. initio.

1. Petr. 1.

Phrygia duplex, maior, & minor.

Pamphilia vbi ſita.

AEgyptus quæ regio.

Cyrenè.

Simon Cyrenenſis vnde.

Marc. 15.

Libya quæ eſt circa Cyrenè, quęnam illa.

Aduenæ Romani qui erãt.

Be. in Act. c. 2.

Proſelyti, & Cretes qui.

Creta, inſulæ deſcriptio.

Arabia triplex.

Arabia cur interpretatur Sacra.

Pt. l. 6. Geog. cap 7.

Quo Dei ſit factum conſilio, in die vt Pentecoſtes in Ieruſalẽ tot conuenerint nationes.

Act. 2.

Galat. 3. Gen. 12. & alibi paſſim.

quoque,vt AEgyptij, & Perſæ, & Iudæi, qui ſimultates gerebant cum Galilæis: & denique illi qui natura propenſi erant ad mendacium,vt Cretes,de quibus Apoſtolus: *Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri.* Aderant etiam Proſelyti, tantopere à Phariſæis deſiderati,& quæſiti, vt propter eos circuirent mare, & aridam. Gentiles autem non decebat huic ſpectaculo teſtimonium dare, quoniam ab his qui Ieroſolymæ viuebant,acceptatum non eſſet:quanquam & nonnullos ex illis adfuiſſe,quemadmodum & Cruci Chriſti Centurionem cum Romanis militibus, non eſt impoſſibile. Vides igitur, ſapientiam Dei ex malo noſtro,hoc eſt, ex captiuitate bonum elicientis, id eſt,teſtimonium de aduentu Spiritus ſancti.

Cretes, teſte Apoſtolo quales. *Tit. 1.*

Matth. 23.

An etiã Gẽtiles adfuerint huic ſpectaculo,necne. *Infra 27.*

Propriũ ſapiẽtiæ Dei quid.

Perpende etiam, magnum harum nationum partem, aut à fide omnino defeciſſe, aut ſub immaniſſimo Turcarum Rege hodie degere: vt nobis quoque timendum ſit ne auferatur à nobis regnum Dei, & detur genti facienti fructus eius. Atque ex numero Apoſtolorum Thomas prædicauit Parthis,Medis,& Aclamytis: Iudas in Meſopotamia: Petrus diſperſioni Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ & Bithyniæ: Andreas Scythis,& Achaiæ: Philippus in Phrygia: Simon, & Marcus in Aegypto: Matthæus in AEthiopia,& Libya: Paulus in Europa, & præſertim Romæ: Marcus in Arabia: Matthæus ſepultus fuit in montibus Parthorum. Ex omnibus iſtis prouincijs variè interpretatis, oportet ſpiritu exire, vt audiatur lingua Spiritus.

Matth 21.

Quomodo Apoſtoli inter ſe prouincias Euangelij gratia partiti fuerint. *1. Petr. 1.*

Ex his prouincijs exe undũ quomodo, vt Spiritus S. vocẽ audiamus. Magnalia Dei quænam ſint.

Audiuimus eos loquentes noſtris linguis magnalia Dei. Magnalia,vocat occulta, & ſecreta Dei,quæ articulis Fidei cõtinentur: quibus detectis magnifica Dei potentia, bonitas,& ſapientia illuſtrantur.

Stupebant autem omnes & mirabantur ad inuicem dicentes, Quidnam vult hoc eſſe? Præſagiebat animus illorũ hoc aliquid magnum portendere,ſicut reuera ſignificabat prædicationem Apoſtolorum in vniuerſum Orbem cũ magna admiratione mundi diffundendam. Et admiratio ex ſignis concepta, in bonis tãdem perſuaſionem parit; in malis verò cõtemptum,ſi capiunt quæ dicuntur,& renuunt illa,diligentes tenebras; aut ſi minimè capiunt, riſum: irrident enim tanquam ſtulta,& quæ Dei ſunt, dæmoni, aut Melancholiæ ſolent tribuere. De quibus ſubiungit: *Alij autem irridentes dicebant, Quia muſto pleni ſunt iſti.* Hoc dici poterat de his qui loquebatur linguis ipſis audientibus ignotis, etiamſi dies illa Pentecoſtes, quæ incidit in 15. Maij, longè eſſet à muſti-

Quid tot nationũ de Apoſtolis carũ linguis loquentibus admiratio portendebat. Quæ admiratio in bonis perſuaſionẽ, in malis vero pariat contemptum.

Quib. illud cõueniebat magis: Quia muſto pleni ſunt iſti.

tempore,ſicut etiam longè ab hora crapulæ,vt Petrus tuetur. Muſtum, Græcè dicitur propriè γλεῦκος: hic tamen pro dulci vino accipitur ob aſſignatam rationem: etſi muſti magis,quàm vini meminit, quòd illud ebullire præ feruore ſoleat, cùm vinum purum,& defæcatum non ita exiliat, vel bulliat. Ecce obtrectatores, qui Spiritum ſanctum muſtum appellãt. Et ſane ſic Ieſus alibi ſuam doctrinam ſignificauit, cũ muſto rũpi veteres vtres dicebat, hoc eſt, corda, quæ per peccatum inueterauerunt, non facilè ſuſcipiunt vinum nouum Spiritus: Apoſtoli autem cùm corda haberent renouata, muſtum hoc continere poterant,& cum Propheta dicere Regio: Calix meus inebrians,quam præclarus eſt? Verè enim temulenti erant Apoſtoli, ſed Spiritu: Nam temulentia in apertum producit quæ latebant in corde,& obliuionem præteritorum inducit maiorum, addit robur vſque ad vitæ ipſius contemptum,denique elingues facit diſertos,vt rectè quidã Poeta Latinus tradidit:

Muſtum hoc loco quid ſignificet, & quid myſticè.

Muſto veteres vtres rumpi Chriſtus cum inquit, quo tenderet.

Pſal. 22. Temulentiæ & ebrietatis vis.

Quid non ebrietas deſignat? operta recludit,
Spes iubet eſſe ratas, in prælia trudit inermem:
Fæcundi calices.quem non fecère diſertum?

Hor. l. 1. ep. 5. ad Torquat.

Nam videmus Apoſtolos; quod metu celauerant, quodque in occulto didicerant, nunc in vulgus effundere,& prædicare ſuper tecta: veteris Iudaiſmi obliuiſcuntur, nec affectionum priorum recordantur, quibus tertiò Dominum negauerant. Inſuper qui prius tanquam piſcatores & elingues agebant, nũc cœleſti eloquentia imbuti abigere ſupercilium Phariſæorum cœperant,& loqui de teſtimonijs Chriſti in conſpectu Regum, & non confundi.

Quo muſto fuerint pleni Apoſtoli. *Matth. 10.* *Infra 26.*

Pſal. 118.

Stans autem Petrus cum vndecim leuauit vocem ſuam,& locutus eſt eis. Poſt præparatum ab aduentu Spiritu ſancto auditorium, deſcribitur prima Petri concio poſt hauſtum cœlitus Spiritum ſanctum,id eſt, eius ſumma: nec enim omnia verba, aut rationes ad confirmandum allatæ,in concione eius ponuntur. Vnde Lucas hoc eodem capite inferius ait: Alijs etiam verbis pluribus teſtificatus eſt.& exhortabatur eos, dicens,&c. Porrò in hac prima concione explicat affectus apparentes in Apoſtolis ab Spiritus ſancti aduentu profectos, rem nouam non eſſe; ſed olim à propheta Ioele prædictam. Deinde eum concionatur, cuius merito venit Spiritus in Apoſtolos, id eſt, Chriſtum mortuum, & ad vitam immortalem ſuſcitatum. Mirũ eſt aũt, quanta

De concionibus Petri ad Iudæos habitis, quid tantum retulerit Lucas.

Primæ Petri concionis ſcopus.

Ioel. 2.

cum autoritate, ac intrepida dicendi libertate Petrus hanc concionem exordiatur.

Apud populū verba facere, cur tam arduū atq; difficile.

Lec Cic. l. 1. de Orat. ſub init.

Cùm enim nil ſit difficilius quàm ad multitudinem verba facere, cùm ſemper bellua ſit multorum capitum; tùm maximè, cùm ex varijs linguis, ac nationibus collecta eſt. Quare plerunq; clariſſimis oratoribus elaboratam aliquam, ac multa diligentia elucubratam orationē habituris apud frequētem populum, ſolet aut mens obſtupeſcere, aut corpus contremiſcere, aut vox faucibus cohęrere.

Petri magnanimitas, atq; conſtantia.

Nihil tale videas contigiſſe Petro piſcatori, cui tanta adfuit fiducia, & Scripturarum ſcientia, vt omnes in ſui admirationem rapuerit. Quid hoc igitur aliud eſſe dicamus, quam Dei opus, qui infirma mundi elegit, vt fortia quæque confundat?

1. Cor. 1.

Petrus verba faciens ad populum, cur ſtetit potius, quā ſederet.

Quare rectè dicitur Petrus iam confirmatus à Spiritu in vicarium Petræ ſtare, quòd eſſet mente forti, & erecta: & ad actionem, & exhortationem aptius eſt in concione ſtare, ſicuti ſedere, magis competit doctrinæ, iudicio, & legislationi: quemadmodum Chriſtus in ſermone in Monte habito fecit.

Matth. 16.

Matth. 5.

Petrus vt ſteterit cum vndecim.

Pſal. 54.

Iudas proditor qualis dux erat. Petrus cur leuauit vocem ſuam.

Stetit autem cum vndecim, quemadmodum Princeps cum ducibus, conteſtibus, atque commembris per os Petri loquentibus. Hinc Dominus Iudam, ducem vocabat, cùm ait: *Tu verò homo vnanimis, dux meus*, id eſt, à me dux creatus, vt præeſſes militiæ ſpirituali.

Leuauit vocem ſuam. Nimirum ob fiduciam ſpiritus, qui loquentem inflammabat, atque feruentem faciebat, & aduerſarios ſtipulam quam ſubinde ſuo igni incenderet, ac deuoraret: ſecus illi accidit, cùm ad vocem mulierculæ negauit Chriſtum.

Matth. 26.

A Petro extra domum, ac templū cur ſermo ſit habitus.

Pulchrè autem extra domum, atque templum perſpicua facta eſt hæc legislatio: non ſolùm quia communis erat omnibus nationibus, ſed etiam vt commodius à multitudine perciperetur.

Quare leuaſſe dicitur Petrus vocē ſuam.

Et qa peccatores, ad quos loquitur, ſurdi ſunt, ac longè ab Spiritu diſſiti, & inter ipſos turbarum tumultus ac ſtrepitus: ideo coactus fuit vocem eleuare. Et vocem vocat ſuam: quia Petrus quæ dicebat, poſſidebat; nec in alienis verbis tanquam cornicula in alienis plumis gloriabatur, ſed ea depromebat quę Spiritus ſuggerebat.

Idē ob quam cauſſam viros nominet Iudæos.

Viri Iudæi, & qui habitatis Ieruſalem vniuerſi, hoc vobis notum ſit, & auribus percipite verba mea. Vide quam aptè beneuolentiam ſibi conciliet. Vocat eos viros à virtute, qua nihil eſt formoſius, præſtantius, aut amabilius. Vocat Iudęos à tribu Iuda, quæ principatum inter cæteras tenebat propter rei bellicæ peritiam, & Reges ex ea ortos ad regimen illius populi; & propter Chriſtum, & nonnullos Apoſtolos, qui ex illa tribu clariori fuerunt. Adiungit: *Et qui habitatis Ieruſalem vniuerſi.*

Ieroſolymitæ quare illi.

Quia illi nobiliores erant, & ad veritatem capeſſendam aptiores propter templum, Sacerdotes, & Prophetas, qui Ieroſolymam magis frequentabant.

Deo anima hominis quā cara.

Et vniuerſi, inquit, non tantum Iudæi, ſed etiam proſelyti: quia cuiuſuis anima pretioſa eſt apud Deum. Et ſubdit, *Hoc* (ſcilicet quod dicam) *vobis notum ſit.* Quia verum eſt: nam quod verum non eſt, nosci non poteſt.

Et auribus (cordis ſcilicet) *percipite verba mea.* Quę in lucem venire, & ab omnibus percipi minimè pertimeſcunt: ſecus falſa, vel vana, vel turpia, quæ lucem horrent, & tenebras quærunt.

Petri prudentia, ac modeſtia ſingularis.

Non enim, ſicut vos æſtimatis, hi ebrij ſunt, cum ſit hora diei tertia. Vide quàm blandè Apoſtolos Petrus tueatur: non ait, ſicut vos irridetis, aut ſicut vos prædicatis, ne eorum animos exacerbaret; ſed quod minus eſt, æſtimatis, inquit, vel ſuſpicamini. Sicut vos, inquit, id eſt, quidam ex vobis in genere: quia concionatoris non eſt, ſignatum aliquem, aut particularem iudicare. Paucis ergo calumniam depellit, nec conuitia regerit:

Cōcionatori quid cauendū.

& exemplum dedit prædicantibus ne nimium anxiè ſe tueantur ac defendāt: videas enim quoſdam vel minimo verbo commotos longas contexere apologias: quibus potius auditorum animos offendunt, quam ſanent, aut ædificent:

Concionatores Petro quā diſſimiles.

& plerunque conuitium aliquod ignotum toti redeunt populo non ſine ſcandalo manifeſtum: tale eſt hodie vulgus prædicatorum.

Vinum moderatè ſumptū quas præſtet cōmoditates.

Subdit: *Non enim hi ebrij ſunt.* Vinum moderatè potatum multas commoditates ſecum adfert: quia calorem ſtomachi corroborat, ſpiritus animales multiplicat, & cordi ſubtilem ſanguinem applicat, & corpus, & animam iuuat. Hinc Sapiens dixit: *Exultatio animæ & corporis vinum moderatè potatum. Sanitas eſt animæ, & corpori ſobrius potus.*

Eccli. 31.

Corpori confert etiam ad valetudinem bonam tuendam, robur firmandum, pulchritudinem dandam, & generatione impertiendam: animę verò conducit maximè ad lætitiam, acuit ingenium, eloquentem reddit, & ad virtutem dilatatione cordis ad iuſtam diſponit, vt ad fortitudinem, ad liberalitatem, magnanimitatem, ac magnificentiam: tollit verò iudicia temeraria, ac mœrorem, & ſimilia virtutum impedimēta.

Vini immodici quot incommoda.

At verò vinum immoderatè ſumptum, iactura eſt manifeſta, non tantum diuitiarum, & boni nominis, atque ſalutis corporis, quoniam calorem naturalem ſuffo-

cat non ſecus atque nimium oleum lucernam extinguit: vnde malo colore præditus eſt ebrius,& immodicus vini amator, atque generationis vim amittit: ſiccumque habet corpus,quia vrit iecur; perdit etiam legitimum vſum ſenſuum;nam domus illis in gyrum incedere videtur, & vmbræ, ac res geminatæ videntur. Denique amittit vſum rationis, non eo modo,quo natura facit ſine peccato,vt in ſomno; nec arte Medica,vt cum pro ægritudine ſubleuanda edimus oppium,& ea quæ ſtuporem efficiunt; ſed ex vitioſa voluntate exercitium rationis præſtantiſſimum,à ſe profligat, ac proinde Dei gratiam, atque gloriam perdit;quia ebrioſi regnum Dei non poſſidebunt.Incurrit ſtultitiam,iniurias, rixas ac mortem ipſam,atque ęterna adipiſcitur gehennę ſupplicia. Huius olim peccati pœna in clerico,depoſitio,in laico, erat excommunicatio,vel verberatio. Vt interim illa communia omittam,quod vinum large epotum laxat ſtomachum,& inſtar vaſis acidi vini fœtidum reddit; conſequitur tremor corporis,dolor capitis, vomitus ſtomachi tanquam voluntaria tempeſtas;adeſt in auribus perpetus ſtrepitus; debilitatur guſtus à nimio ſenſibili;pedes titubant, caput deprimitur;denique ſua ſponte efficitur bellua. Quare rectè dictum eſt; Vinũ & mulieres apoſtare faciunt ſapientes, vt Noe,Lot,Holofernem ducem Regis Aſſyriorum, & Balthaſarem imperatorem Babyloniæ: Tunc autem eſt immoderatum, cùm ſcienter ac voluntariè ob voluptatem ſumitur in ea quantitate,quæ actiones corporis & animi inſigniter lędat. In ebrio autem non ceſſat ratio omnino ſpontè, vt in otioſo,nec omnino naturali neceſſitate, vt in dormiente, ſed quodanimodo voluntaria, vel ignorata, vt fuit illa Noe; vel ſumpta ex arte & conſilio Medici ad ſanitatem tuendam, quæ non eſt propriè ebrietas. Atque ita præter voluntatem ebrius non peccat:ſecus qui ex animo ebrietatem affectauit.Ebrietas verò ſemiplena, qualis eſt illa hilaris, cui domus gyrare videtur,cum vſu tamen rationis, grauis quidem eſt culpa,ſed non mortifera: quæ tantum eſt,cum iactura fit vſus rationis, de qua Eſaias inquit:*Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam,& potandum vſque ad veſperam,vt vino æſtuetis.* Et lib.3. Eſdræ, cap.3. quidam ita loquitur:*Omnem mentem cõuertit in ſecuritatem,& iocunditatem,& nõ meminit omnem triſtitiam,& debitum:& omnia præcordia facit honeſta*(quia videlicet omnia aperiunt ſecreta cordium ſuorum,ac corporum)*& non meminit Regem, nec magiſtratum* (qui ſe Regem petat) *& omnia per talenta loqui facit. Et non meminerunt,cum biberunt,amicitiam, nec fraternitatem: ſed non multò poſt ſumunt gladios,* &c. Et in Prouerbijs Salomon: *Cui,*inquit,*væ? Cuius patri væ? cui rixæ? cui fouea? cui ſine cauſſa vulnera? cui ſuffoſſio oculorum? Nonne his qui commorantur in vino, & ſtudent calcibus epotandis? Ne intuearis vinum,quando flaueſcit, cum ſplenduerit in vitro color eius:ingreditur blandè,& in nouiſsimo mordebit vt coluber,& ſicut regulus venena diffundet.Oculi tui videbunt extraneas* (ſcilicet viſiones)*& cor tuum loquetur peruerſa. Et eris ſicut dormiens in medio mari*(ob fluctus imaginũ, & ſpecierum occurrentium) *& ſicut ſopitus gubernator,amiſſo clauo* (ſcilicet rationis) *& dices,Verberauerunt me ſed nõ dolui:traxerunt me,& ego non ſenſi. Quando euigilabo, & rurſus vina reperiam?* Audi rurſus quàm rectè conſulat Spiritus ſanctus alio loco: *Si in medio multorum,ſediſti prior illis ne extendas manum tuam,nec prior poſcas bibere. Quam ſufficiens eſt homini erudito vinum exiguum, & indormiendo non laborabis ab illo, & non ſenties dolorem. Vigilia,& cholera,& tortura vino infrunito,hoc eſt,inſatiabili,* Nõ igitur ebrij erant hoc modo Apoſtoli, erant tamen amoris vino ebrij,qui inſtar vini aufert cor,id eſt,memoriam Principis,vel magiſtratus, quare aiebant:*Obedire oportet Deo magis,quam hominibus:*nec proprij rationẽ habet honoris,quia facit ire gaudẽtes Apoſtolos à cõſpectu cõcilij,quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu cõtumeliam pati: nec corpus curat,quandoquidem dicebãt:*Propter te mortificamur tota die,æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.* Loqui facit per talenta:quia eiuſmodi Spiritus vinum magnanimos reddit, qui nec meminere prioris amicitiæ, vel fraternitatis mundi,vt dicebat Dominus: *Non veni pacem mittere,ſed gladium. Veni enim ſeparare hominem,*& quæ ſequuntur. Et Apoſtolus poſtquam reuelationẽ accepit prædicandi Chriſtum in Gentibus; continuò non acquieuit carni,& ſanguini. Suntque hæc omnia cum ratione coniuncta: quia pro vita æterna,& pro eo, cui vitam debemus,hoc eſt,Deo immortali.

Et ſubiungit rationem. *Cùm ſit hora diei tertia.* Probabile producit exemplum à cõmuni more ſumptum, quod ſolidum eſſe ſolet,niſi accuſator aliud probet. Non eſt tamen argumentum efficax, ac ſolidum, quia in quibuſdam regionibus, vt Septentrionalibus,tempeſtiuius bibitur. Et Martialis ludens in Acerram,dixit:

Heſterno fætere mero qui credit Acerram,

Fallitur,in lucem ſemper Acerra bibit.

Et ni-

Quantis malis ſubiaceant ebrioſi.

Galat. 5.

Qua pœna clericũ, qua laicum ebrioſos olim Apoſtoli plectebant.

Alia ebrietatis incommoda.

Eccl.19.
Gen 9.
Iudith. 12.
Dan 5.

Immodicum vinum quando ſumitur.

Ebrius propriè quis.
Gen.9.

Ebrietas quæ venialis, quæ verò grauis, & mortifera.

Eſai 5.

Contra ebrietatẽ Salomonis inuectiua.
Prou.23.

De vini vſu, ſapientis conſilium.
Eccl.13.

Infrunitus quid.

Vinum Spiritus S.quid efficiat.
3 Eſdr 3.
Act.5.
Ibidem.

Pſal 34.& Rom. 8.

Vinum Spiritus S vt loqui faciat per talenta.
Matth. 10.

Gal 1.

Quale ſit hoc argumentum Apoſtoli: Nõ enim ſicut vos æſtimatis hi ebrij ſunt; cum ſit hora diei tertia.

Martialis.

Quæ defenſio ſeie ſuſpecta.

Act.22.

1.Reg.2.

Et nimia defenſio ſuſpecta eſſe ſolet:& bonam obtinens cauſſam, non eſt anxius in in probando, ſiquidem verba ſobria,& magnalium Dei ſermocinatio, oppoſitum oſtendebant. Vnde cum Paulo à Feſto fuiſſet obiectum: *Inſanis Paule; multa te litera ad inſaniam conuertunt*. Reſpondit: *Non inſanio optime Feſte: ſed veritatis, & ſobrietatis verba loquor*. Anna quoque mater Samuelis orans in templo, temulenta iudicata eſt ab Heli: *Vſquequo*, inquit, *ebria eris? digere pauliſper vinum quo mades*. Reſpondens Anna, *Nequaquam*, inquit, *domine mi: nam mulier infelix nimis ego ſum, vinumque & omne quod inebriare poteſt, non bibi, ſed effudi animam meam in conſpectu Domini*.

Hora diei tertia auditui verbi Dei quam commoda.

Marc.15.

Eccl 10.

Eſai.5.

Hora tertiæ myſterium.

Hora etiam tertia fuit Dominus crucifixus, vt tradit Marcus. Illa etiam hora omnes ſomno diſcuſſo euigilant, & iam purgatum caput, & ſtomachum habent: ideò illa hora conuenienitor eſt ad verbi Dei auditum. Secus eſt, poſtquam intrat fames, vel ſomnus, vel calor: quia tunc difficile percipiuntur diuina, etiamſi alijs horis etiam cum ſudore edere debeamus panem ſpiritus. *Væ terra*, inquit Salomon, *cuius Rex puer eſt, & cuius Principes mane comedunt*: & Propheta, *Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam*. Sed non eſt hic communis mos, ſed abuſus quorundam. Tertia etiam hora venit lex gratiæ, ſicut gloria in Meridie: illa Moyſi mane clareſcente, lex Naturæ in tenebris crepuſculi.

Cur Petrus Ioelis potius quam Chriſti de miſſione Spiritus ſancti teſtimoniũ producat.

Ioel.2.

Ioan.14 & ſeq & infra 15. & 16. & ſeq. & Luc. 24.

2. Petr.1.

Ioel Propheta vnde.

Dorot. in vit. Prophetarũ.

Vbi propheta-uerit,& quando.

Euſ l. de præpar Euang.

Nouiſſimos dies quos vocet Propheta Iſrael.

Hebr.1.

Sed hoc eſt, quod dictum eſt per Prophetam Ioel, Et erit nouiſſimis diebus, dicit Dominus, effundam de Spiritu meo ſuper omnem carnem. Non producit Petrus Chriſtum, qui promiſerat Spiritum ſanctum: quia Prophetæ erant magis apud illos accepti, & ſine inuidia, quàm in Dominum gerebant: imò Prophetias ipſis, quę oculis ſuis cernebant, firmiores habebant. Vnde Petri vox eſt illa in poſteriori ſua Catholica: *Et habemus firmiorem Propheticum ſermonem*. Ioel de tribu Ruben fuit: vixit, & obijt in agro Bethomeron, vt teſtatur Dorotheus: prophetauit, vt Oſee, in diebus Oziæ, Ionathan, Achaz, & Ezechiæ: vaticinatus eſt de cõſummatione Gentium. Loquitur autem hoc loco Ioel in perſona Patris, non Filij: quare vera non eſt regula illa ab Euſebio aſſignata, de Verbo ſolum per Prophetas loquente. Vocat nouiſſimos dies, ſextam ætatem, ſiue mundi ſenectutem, quæ ſolet alias ętates æquare: vt propterea ignotus ſit nobis certus finis mundi. Intelligitur itaque ſtatus Noui teſtamenti. Ioelis verba ita habent: *Et erit poſt hæc* (ſcilicet Veteris ſtatum Teſtamẽti) *effundam, &c*. Vnde tempus hoc nominatur nouiſſima hora, & Paulus: *Nouiſſime diebus iſtis*: & iterum: *In quos fines ſeculorum deuenerunt*.

1.Cor.10

Num.23.

Dicit (inquit) *Dominus*. Non homo: ideo ei credendum eſt, quia non eſt quaſi homo vt mentiatur.

Effundere quid ſit.

Hæc Spiritus effuſio quomodo accipienda ſit.

Pſal 68.

Aliter in ſanctos, aliter in Chriſtum Spiritus S. effunditur.

Epheſ.4.

Ioan.3.

Num. 11.

Tit 3.

Effundam. Id eſt, extra me fundam, & infundam, intus in corda hominum: non ita tamen, vt ſubſtantia Spiritus à Deo egrediatur, quæ perpetuò manet cum illo, eſtque inſeparabilis. Et effundam quaſi è fonte, qui omnibus ſe communicat per riuulos, quo plantæ patuæ irrigentur, atque creſcant. Effundit autem perfectioribus vinum, minoribus aquam viuam. Subdit: *De Spiritu meo*, ſiue, vt Propheta ait, *Spiritum meum*. Quod per Metaphoram intelligendum eſt: nec enim infinito illa Spiritus ſancti ſubſtantia extenſionis aut effuſionis, quæ corporibus tantum conueniunt, capax eſſe poteſt: ſed ad eius dona referendum eſt. Quæ varia ſunt, & multiformia, & cùm ea copioſè, & abundanter communicat, dicitur effundere, vt illud: Effunde ſuper eos iram tuam. Et tamen is ad menſuram alijs à Chriſto datur: quia pro ratione diſpoſitionis ſuæ, aut pro menſura eius miniſterij, ad quod illum vocare voluit Deus. Denique vnuſquiſque Spiritum pro ratione peculiaris membri ſuſcipit: ſolus Chriſtus eſt, cui tanquam capiti Spiritus non eſt datus ad menſuram. Ita etiam Spiritus datus ſeptuaginta ſenioribus minor erat illo Moyſi: ad quem iuuandum datus eſt. Effuſio igitur parcitati aduerſatur, & Paulus de Spiritu teſtatur. *Quem effudit in nos abũde*.

Super omnẽ carnẽ quã erat effundendus Spiritus, more Scripturæ

Eſai. 40. & 1. Petr.1.

Pſal. 144.

Pſal 64.

Geneſ. 6.

Dei innocentia.

Act.10.

In quos ſe Spiritus effundat.

Num.11.

Addit, *Super omnem carnem*. Id eſt, non tantum in populum Iſraeliticum, ſed in omnes quicunque nomen Dei pure inuocaturi ſunt. Carnis enim nomine peculiariter more Scripturæ non omnium animantium, ſed hominum tantùm genera omnia ſignificantur. Vnde dicitur: *Omnis caro fœnum*: *Benedicat omnis caro nomen ſanctum eius*: &, *Ad te omnis caro veniet*: &, *Omnis quippe caro corruperat viam ſuam*, & ſimilia ſexcenta. Nulla ergo Deus perſonarum acceptione vtitur in donando Spiritu: ſed quemadmodum in omni gente, quę timet Deum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi, ita in omnem ſexum & ætatem, vt explicat, credentem, & ſanctè Deum inuocantem, effundit ſe Spiritus. Vnde omnem carnem ita interpretor, id eſt, omnes habẽtes cor carneum, & facilè Diuinæ cedens inſpirationi: non tantum ſuper paucos, vt olim, de quibus Moyſes; *Quis tribuat vt omnis populus prophetet, & det eis Spiritum ſuum?*

Et pro-

Prophetæ qui dicebantur.

Et prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ, & iuuenes veſtri viſiones videbunt, & ſeniores veſtri ſomnia ſomniabunt. Prophetæ non tantum dicebantur, qui futura prædicebant, ſed & qui Scripturas intelligerent, ac interpretarentur, aut etiam qui Deum laudabant, atque colebant, ad eiuſque cultum alios incitabant: atque ita hic accipitur prophetandi verbum. Filij, ſunt Apoſtoli, de quibus Dominus alio loco dixit: *Si ego in Beelzebub eijcio dæmones, filij veſtri in quo eijciunt?* Filiæ erant, vt illæ quatuor Philippi Diaconi filiæ virgines, quæ Deum laudabant. Per iuuenes, & ſenes, intellige cuiuſque ætatis homines, modo in Chriſtum fidem habeant: qui Spiritu ſancto implentur, & ab eo viſiones, & ſomnia recipiunt. Per viſiones intellige, aut eas, quæ ſenſibus externis, aut internis, vt imaginatione, & phantaſia fiunt; aut illas, quæ Spirit⁹ & intellect⁹ ſunt, quæ abſtrahendo à phantaſmatibus efficiuntur, vel ſine phantaſmatibus contingunt, ſuperne illas recipiendo ex priuilegio. Somnia verò, bona sũt, quæ à Deo per Angelos bonos immittuntur: quorum interpretatio, ſicuti etiam effectus, à ſolo Deo eſt. Ideò non ſunt humanitus per artem obſeruanda ſomnia ad præcognoſcẽda futura, quia eſt Deus in cœlo reuelans myſteria, vt dicitur apud Danielem. Somnia verò, quę ex affectu vehementi aut humore aliquo, aut imaginatione prodeunt, quia cauſſam ſuam talia ſignificant, non autem euentus futuros; ideò etiam non ſunt obſeruanda. Quæ etiam dicuntur prouenire à ſydere, aut conſtellatione aliqua, ac proinde portendere quædam ſyderum effecta, non ſunt obſeruanda vt euentus præſciantur: quia dæmon ſe immiſcet curioſo eiuſmodi ſtudio, cùm ferè impoſſibile ſit, quod hoc, vel illud ſydus tale inſomnium efficiat, aut inſomnium quem portendat effectum. Quare cauendum eſt diligenter, ne quiſquam curioſitate captus, in his quæ ſunt huiuſmodi, illudatur.

Filij hoc loco & filiæ quæ prophetare dicuntur. Matt. 12. Quæ filiæ. Actor. 21. Qui iuuenes viſiones vidẽtes, & ſenes ſomnia ſomniantes. Quænam illæ erãt viſiones, & ſomnia.

Somnia quæ non ſint obſeruanda. Dan. 2.

Et quidem ſuper ſeruos meos, & ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, & prophetabunt. Et dabunt prodigia in cœlo ſurſum, & ſigna in terra deorſum, ſanguinem, ignem, & vaporem fumi. Sol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem, antequam veniat dies Domini magnus, & manifeſtus. Et omnis quicunque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit. Videtur Propheta his primis verbis aut ad confirmationem, repetere quæ ſuperius dixerat, aut ſanè hic de Gentibus loquitur, quæ & ipſæ non minus quam Iudæi Spiritum ſanctum acceperunt. Et ita explicat verbum illud, quod dixerat, ſuper omnem carnem: nam & Paulus ait: *An Iudæorum Deus tantùm? nonne & Gentium? Imò & Gentium?* & Dominus: *Alias oues habeo quæ non ſunt ex hoc ouili.* Et de Gentilibus non addit quod viſiones nouas, & ſomnia accipient, quia ſatis eſt illis Prophetarum oracula & intelligere, & interpretari: vt liquidum eſt ex Doctorum multitudine, qui omnes vt plurimum ex Gentibus ſunt oriundi. Quanquam nihil vetet prophetandi verbo eos intelligi, qui propriè futura prædicunt: nam tales ab initio quidam extiterunt, vt Agabus Actorum 11. & Simõ, & Lucius, & Manaën: qui Prophetæ, & Doctores dicuntur: & alios veriſimile eſt extitiſſe, donec fides robur acciperet. Poſteà verò temporalia bona communi Dei prouidentiæ relicta ſunt, quemadmodum corpora arti Medicæ, vt iam de illis, vt olim per Prophetas non ſit ſolicitus.

De effuſione Spiritus cur denuo Propheta meminerit.

Rom. 3. Ioan 10. Idem Chriſtianis ex Gentibus cur non tribuat viſiones, & ſomnia, verum Iudæis tantummodo.

Prophetæ propriè qui ſint. Actor. 11.

Quæ ſequuntur: *Dabo prodigia in cœlo ſurſum, & ſigna in terra deorſum, &c.* ſuam habent difficultatem, quando videlicet impleta ſint: an ſcilicet in primo aduentu Chriſti, an in ſecundo: an de die punitionis Ieruſalem per Romanos, an vero de his poſtremis duobus mixtim. Hieronymus in Ioëlem, & hoc loco Beda, primum ſenſum amplexi, ſentiunt hæc eſſe de die magno reſurrectionis intelligenda, quem præceſſerunt prodigia in cœlo, vt Magorum ſtella, & eclipſis in paſſione: ſigna quoque in terra, vt terræmotus in paſſione, petrarum ſciſſio, & apertio monumẽtorum: fluxit quoque ſanguis è latère Chriſti, ignis quoque, in quo Spiritus ſanctus deſcẽdit: vapor etiam compunctionis eorum, qui reuertebantur percutientes pectora ſua: Sol, & Luna in paſſione perturbati, ita vt Sol offunderet tenebras mundo, & Luna verſa ſit in ſanguinem. Quod tradit Hieronymus vel ab Euangeliſtis ſilentio prætermiſſum, qui non omnia quæ fecit Ieſus, referunt; aut quod Iudæi negationis in Chriſtum horrore cooperti, æterno teſtimonij ſui ſanguine condemnati, dixerint: *Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros.*

Prodigia Deus dederit in cœlo ſurſum, quãdo, & ſigna in terra deorſum 1. ſenſus. Hier. in Ioel c. 11. tom 6. Beda in Act. tom. 5. Matth. 2. Infra 27. Ibidem. Ioan 19. Deus item ſanguinem, & ignem dederit quando, & vaporem fumi. Luc. 23. Sol etiam quãdo conuerſus in tenebras, & luna in ſanguinem. Matth. 27.

Chryſoſtomus, & Oecumenius tradũt hæc intelligenda de die, qua puniti ſunt Iudæi, & euerſa Ieruſalem per Romanos: quem ante fuere prodigia in cœlo, nam in aëre viſi homines armati, & voces Angelorum auditæ. Fuerunt & ſigna in terra, vt de vacca pariente monſtrum, & vepro clamante: fuit etiam viſus cometes conflagrationem vrbis inſtantem denuntians, & ignis teſtans ſanguinis effuſionem, quæ

Alter ſenſus. Chryſ hom 5. in Acta. Oecum. ibid.

ſutura erat: viſuſque eſt illis tribulatis Sol conuerſus in tenebras, & Luna in ſanguinem. Tertiò, alij hæc omnia referunt ad poſtremum diem iudicij, quem, teſte Euãgelica hiſtoria, præcedent ſigna in Sole, Luna, & ſtellis, & in terris preſſura gentium. Eritq; dies magnus & manifeſtus, ſiue horribilis, præ quo dies reſurrectionis non eſt ita manifeſtus, nec horrore plenus, & præ magnitudine ſua aliorum dierum facta includit, omniaque hæc prædicta ad literam contingent.

III. ſenſus.

Luc. 21.

Quanquam nihil referat ad ſanam intelligentiam adiũgere, quòd vt moris erat Prophetarum promiſſionibus temporalibus, ſiue comminationibus, tanquam paleis quibuſdam addere grana perfecta de Chriſto, ita etiam prædictioni aduentus Spiritus annectãt modo aduentum ad iudicandum, vſum, vel abuſum Spiritus, pro quo aut æternum præmium, aut ſuppliciũ accipiemus. Ita Angelus prædicauit: *Hic Ieſus, qui aſſumptus eſt à nobis in cœlum, ſic veniet, quemadmodum cum vidiſtis euntem in cœlum.* Ideò ante datum Spiritum Moyſis Septuaginta ſenioribus non ſunt Iudæi puniti, nec primitiui niſi poſt ſuſceptum Spiritum ſanctum; cui Ananias, & Sapphira mẽtiti ſunt. Et ita Petrus, ne quis contemnat donum Spiritus ſancti tam largiter effuſum, produ cit diuinum poſtremi diei iudicium, quo illi, qui reſtiterunt lumini Spiritus ſancti, pœnas dabunt ſuo peccato condignas. Et ſubiungit: *Et omnis quicunque inuocauerit nomen Domini ſaluus erit.* Intellige quod erit antequam veniat dies: vel ſi in ea quis deprehenſus fuerit tãtùm in gratia mortuus, inuocabit fide, & operibus, & cum perſeuerantia, nomen Domini, hoc eſt, Ieſum Chriſtum: & ita ſaluus fit per gloriam, quia iam ſaluus erat per gratiam. Erit igitur dies manifeſtus, in qua ipſe magnus videbitur, & omnia ſua magna apparebunt. Docetq; Petrus ſuo exemplo, qua ratione prædicator metũ futuri iudicij inijcere debeat auditoribus, eoſq; reprehendere, moleſtiamque præbere nõ ſecus atq; pedagogus pueris, aut Medicus ægrotis, aut iudex reis; vt tandem peccata, & quæ puerilia ſunt, relinquentes, vni Deo placere contendamus, & Ieſu Chriſto filio eius, quibus cum Spiritu ſancto immortales decantentur laudes, & iuges gratiarum actiones reddantur in ſeculis ſempiternis, Amen.

Mos Prophetarum.

Num. 11.

Actor. 5.

Quo tempore omnis qui cunque inuocauerit nomen Domini ſaluus erit: & quomodo, & quod nã ſit illud nomẽ Domini.

Documentũ prædicatori dat Petrus.

TRACTATVS XIII.

In illa verba: *Viri Iſraelitæ, audite verba hæc, Ieſum Nazarenum virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus & prodigijs, & ſigna quæ fecit Deus per illum in medio veſtri, ſicut & vos ſcitis: hunc definito conſilio, & præſcientia Dei traditum, per manus iniquorum affligẽtes, interemiſtis. Quem Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni, iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo, Dauid enim dicit in eum: Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper, &c.* Act. 1.

PVLCHRE profectò magnus Didymus libro de Spiritu ſancto dixit: *Quomodo qui aliqua diſciplina plenus eſt, quia perfectè eam habet, erudite, & ſubtiliter poteſt de ea proferre ſermonem: ſic qui Spiritum ſanctum conſummatè acceperint, ita vt impleantur eo, cum fiducia verbum Dei loquuntur, quia præſens Spiritus ſanctus dignam Deo vocem miniſtrat.* Sic ille inquit. Verba igitur facturus Petrus de Domino Ieſu parum grato Iudæis, imò etiam odio ab eis habito, à quo tamen vult oſtendere miſſum in Apoſtolos Spiritum ſanctum, id eſt, eius merito, & precatione, mirifice captat beneuolentiam, blandiens quidem illis, at aſſentãs nequaquam. Quare ſuperius vocauit eos, viros Iudæos, quo titulo illi gloriabantur: ita nunc eos appellat viros Iſraëlitas, ita enim dicti ſunt ab Iſrael, qui fortis cum Deo, vel eum videns interpretatur: atque adeò illis promiſſum Spiritum tradit, vt poſſint eſſe Iſrael Dei, id eſt, fortes cum Deo per Spiritum ſanctum, & ita fortes, vt poſſint ad eius viſionem accedere: atque hac via ad compunctionem eos perducat, ad hoc vt blandum per Chriſtum remedium accipiant. ¶ *Audite*, inquit, credendo, quod tacet, vt blandius cum eis agat. ¶ *Verba hæc.* Quæ non ſunt irriſorum, ſed ſeria, & vera; ac proinde omni acceptione digna. ¶ *Ieſum Nazarenum virum probatum à Deo in vobis.* Verba, quæ vult audiri, ſunt hęc: Interemiſtis Ieſum virum ſanctum, quem Deus ſuſcitauit à mortuis: ideo compunctione, & dolore proſequi debetis peccatum veſtrum. Vel verba ſunt: Ieſus, quem vos cruci affixiſtis, vir fuit approbatus à Deo ſignis, & virtutibus: quapropter pœnitentiam agere debetis, dareque operam vt ſaluemini. Scopus enim

Cum fiducia loquantur qui verbum Dei. *Didym. lib. 1. de Spir. ſanct. paulo ante med. to. 9. operum D. Hier. circa fin.*

Iudæos Iſraelitas cur vocet Petrus. *Gen. 32.*

Quæ verba Iudæos Petrus audire volebat ſua.

Alter ſenſus.

eſt,

eſt, inducere ad amplectendam compunctionem, & per eam ad ſalutem perducere.

Ieſu nomen duo comprehendit.

Ieſus cur dicitur Nazarenus.

Luc. 1.

Ieſu nomen continet vtramque Chriſti naturam: nam Dei hominis eſt ſalutē præſtare: explicat etiam fructum vnionis magis nobis amabilem, ſalutaremque, ſibique magis glorioſum. Nazarenus vocatur à vili patria, in qua conceptus eſt, & educatus: nam ita à populo vocabatur. Hic eſt, Ieſus Propheta à Nazareth Galilææ, florida, & ſanctificata per eum, licet per ipſam ſteterit, quo minus floruerit, & ſanctificata fuerit. Nominatur etiam vir, id eſt, verus homo, & verè etiam virtutum officijs incumbens, quod clare ab initio dixit: Deum autem occultè, ac tectè, ne offenderentur.

Infra 4. Matth. 21.

Nazareth quid

Quare Petrus Ieſum virum, non Deum appellauerit.

Addit: *Approbatum à Deo.* Quod verbum oppoſuit damnationi totius mundi, id eſt, Iudæorum, & Gentilium, qui illum dignum morte iudicarunt: quæ quidem approbatio longè magis mundi damnationi præponderat, quam iudicium ſapientiſſimi, & iuſtiſſimi Senatus præcellat ſententiæ vnius alicuius ſtulti. Hinc Paulus tanti faciens Dei iudicium, dicebat: *Mihi pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die: ſed neque me ipſum iudico. Qui autem iudicat me, Dominus eſt.* Et alio loco: *Non qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt; ſed quem Deus commendat.* Et Propheta: *Quis tu vt timeres ab homine mortali, & à filio hominis, qui quaſi fœnum ita areſcet?* Quare ſummè ambienda nobis eſt hæc Dei approbatio; & diligenter cauenda eius reprobatio, cùm ex his vitæ, vel mortis æternæ ſumma pendeat: mundi verò, atque hominum iudicia vana, ac cæca ſunt, poſtquam prætulerunt Barabbam Chriſto; hoc eſt, inſignem latronem, atque homicidam, autori vitæ.

Quale mundi iudicium, quàm toque illud Apoſtolus faciebat præ Diuino.

1. Cor. 4.

2. Cor. 10.

Eſa. 51.

Vitæ, vel mortis æternę ſumma vnde pendeat.

Matth. 27.

Actor. 3

Porrò probauit Deus Chriſtum vt hominem verum, ac ſanctum; & ob id Patrem inuocantem, cùm ſigna edebat, vt in Lazari ſuſcitatione, & quinque panum benedictione feciſſe legitur. Vt autem virum ſanctiſſimum non reliquit ſolum, ſcilicet ſine ſignorum teſtimonio: *Quia*, inquit, *ego quæ placita ſunt ei, facio ſemper:* & iterum, *Ego autem ſciebam, quia ſemper me audis:* nempe vt doctorem ſacroſanctæ doctrinæ, ad quam cōfirmandam ſigna faciebat: quemadmodum poſt ſermonem in Monte ſanauit leproſum, & puerum Centurionis: poſt doctrinam quoque pauit turbas in deſerto. Deus autem, pro ſua bonitate ad confirmationem falſitatis, nec illa quidem, quæ alias dæmon præſtare poſſet, permittit efficere, cùm publicè ſecundum eius voluntatem inuocatur: quia hoc eſſet homines ſua prouidentia deſerere. Quamobrem nec venit ignis de cœlo ad preces Prophetarum Baal, nec facti ciniphes in Ægypto à magis Deo peculiariter impediente, quæ tamen ſupra vires dæmonem non erant; vt hac ratione ſe verum Deum indicaret. Vnde dixit: *Vt autem ſciatis quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata (tunc ait paralytico,) ſurge, &c.* Probat autem ſignum verū illud, ad quod probandum aſſumitur: quia ſignum, Dei ſubſcriptio eſt, & à Deo ſolo poteſt proficiſci: perſuadet autem his qui rebelles lumini non ſe præſtant, quod Deus; qui per ſigna homines inclinat, infundit: ſecùs rebellibus, & Spiritui ſancto reſiſtentibus, vel magiæ, vel dæmoni illa adſcribentibus.

Ieſus vir Nazarenus quomodo fuerit probatus à Deo.

Ioan. 11.

Matth. 14.

Ioan. 8.

Infra 11.

Matth 5. 6. 7.

Infra 8.

Ibidem.

Inf. 14. & 15.

Deus ſi atteſtaretur mendacio, quid inde.

3 Reg. 18.

Exod. 8.

Diuinæ in homines argumenta prouidentiæ

Matth. 9.

Verum ſignū quod.

Aliqui vertunt, virum ex Deo demonſtratum, id eſt, oſtenſum: quòd ſit à Deo peculiariter in mundum miſſus: Scimus, inquit, ſcimus quia à Deo veniſti magiſter; vel oſtenſum per ſigna virum à Deo procedentem, & idcirco verum Deum, vnde dicebat: *Opera quæ dedit mihi Pater vt perficiam ea; ipſa opera quæ ego facio teſtimonium perhibent de me, quia Pater miſit me.* Nam cum Deus in mundo non fuiſſet vtiliter cognitus, vt ait Apoſtolus: *Quum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt*; idcirco Deus ſe oſtendit eſſe in Chriſto homine, ita vt eſſet homo, ne adhærentes homini peccarent, vt olim hærentes mundo, qui non erat Deus, grauiter deliquerunt. Subdit: *In vobis*, id eſt, inter vos, vel coram vobis, vel in veſtris animis facta eſt à Deo hæc perſuaſio ab initio, niſi mala conſcientia eam repuliſtis; vel in veſtris corporibus, ad quorum vtilitatem replicata ſunt ſæpè ſigna Chriſti. Nam quę non erant vtilia corporibus, rariſſimè, & ſemel edita ſunt; vt, pedibus ſuper mare ambulare, transfigurari in monte, areſacere ficum, dæmonia porcos ingreſſa in mare præcipitare. Subdit qua ratione fuerit approbatus Chriſtus: *Virtutibus, & prodigijs, & ſignis.* Signa igitur in genere diuidit in tria membra, nempe in prodigia, quæ maiora ſunt, vt cæcum à natiuitate curare, ſuſcitare mortuum; & in ſigna ſcilicet minora, quæ tamen aliquid portendebāt, ſignificabantque, vt curationes omnes, & expulſiones dæmonum, quæ ſanitates ſpirituales, & expulſiones Satanæ de cordibus hominum figurabant. Virtutes verò vocat, opera vitæ innocentiſſimæ, quæ ſalutis noſtræ gratia operabatur, vt cum orabat, ieiunabat, prædicabat, & ſimilia. Quia tamen Græcè dicitur δυνάμεσι, id eſt, poteſtatibus, ſiue virtutibus, atque ita plerunque ver-

Expenditur hæc lectio quorundam: virum ex Deo demonſtratū.

Ioan. 3.

Infra 5.

Rom. 1.

Signa quæ Chriſtus frequenter, quę rarò ederet.

Matth. 14.

Infra 17.

Infra 21.

Supr. 8.

Signa Chriſti triplicia.

Ioan. 9.

Inf. 11.

Matth. 9.

Luc. 7.

Quibus Deus Ieſum virtutibus approbauerit.

verbum virtutis accipitur, vt cùm dicitur: Domine, nonne in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et quod Chriſtus in Nazareth propter incredulitatem non poterat virtutes multas facere, & Paulus inter chariſmata Spiritus ſancti recenſet operationem virtutum: proptereà nomen virtutis hoc loco non ad opera ſanctitatis, virtutumq́ue officia eſt referendum, ſed ad miracula, quæ virtute diuina fiunt. Et vt ab alijs diſtinguatur, dicemus per virtutes ſignificari miracula, quæ etſi naturam non ſuperent, modo tamen faciendi ſupra naturam ſunt: vt in expellenda febre in momento, quod natura præſtare nequit, quæ motu & tempore eget. Per prodigia verò, ea etiam, quæ naturam ſuperant, neq; tantùm in modo faciendi, ſed etiam re ipſa totam naturæ facultatem excedunt. Per ſigna verò, illa miracula, quæ etiam ſignificandi gratia fiunt. Et ſubdit: *Quæ fecit Deus per illum in medio veſtri.* Deum, vocat Patrē, ad quem, vt ſui, & aliorum ſecum vnicum principium, & aliorum omnium ſecum, & cum Spiritu ſingulare principium omnia reducit; ne videantur plures dij, vel plura principia, quæ Iudæi capere non poterant, cùm nondum eſſent de Trinitatis edocti myſterio; vel ne alij Chriſtum alteri militare, quàm vni vero Deo à Patribus cognito exiſtimarent. Fecit autem Pater per illum ſigna, vt per artem quādam, & ideam, quatenus Verbum eſt, & vt per manum, & cōiunctum humanitatis organum in Verbi perſona, in quantum homo eſt. Et ſubdit: *In medio veſtri.* Id eſt, palam, & publicè: quia veritas non amat angulos, aut ſecreta latibula: proinde inexcuſabiles eſtis, niſi credatis. Porrò diuinæ Sapientiæ fuit, vt minora quidem ſigna ediderit in Galilæa, in Iudæa verò, & Ieroſolymis, vbi duriores homines inuenerat, illuſtriora perpetrauit miracula. Nam ſanauit languidum ad piſcinam, cæco à natiuitate oculos reſtituit, & Lazarum à morte reuocauit Bethaniæ, quæ non longè diſſita eſt ab Ieroſolyma: bis eiecit de templo vendentes, & ementes.

Matth. 7. *Infra 13.* *1. Cor. 12.* *Luc. 4.*

Quid prodigia, quid ſigna ſint propriè.

Quare Deus Pater per Chriſtum ſigna & prodigia dicitur feciſſe.

Signa per Chriſtum vt fecerit Deus Pater, & cur Iudæorum in medio.

Veritatis proprium.

Minora miracula in Galilæa, in Iudæa verò, & Ieroſolymis maiora cur Chriſtus ediderit.

Ioan. 5. *Infra 9.* *Infra 11.* *Supr. 2.* *Matt. 21.*

Hunc definito conſilio, & præſcientia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes, interemiſtis, quem Deus ſuſcitauit à mortuis, ſolutis doloribus inferni, iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo. Senſim pergit Petrus crimen ab illis perpetratum mitioribus verbis obijcere, vt ab illis exprimat pœnitentiam, & per eam illos perducat ad amplectendum baptiſmum, in quo poſſit maculas tanti flagitij abſtergere. Hunc igitur definito conſilio, ac præſcientia Dei (ſcilicet Patris non ſine illa Verbi, & Spiritus) traditum, ſiue vt Chryſoſtomus legit, expoſitum: non ſolùm enim præſciuit, ſed etiam voluit Deus eum ad tempus relinquere, & morti exponere propter nos, ſecundùm illud: *Qui etiam proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum*: & Dominus: *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret.* Decreuit etiam, vt Filius ſe ipſum traderet, hoc eſt, ad mortem pro ſalute mundi ſe exponeret, nec fugeret, aut reſiſteret, aut pro duodecim legionibus Angelorum precaretur: quia hoc opus Chriſti ſingularis charitatis, atque obedientiæ extitit. Id autem Patris ſummi amoris erat, & ſapientiæ, ac potentiæ; ac breui videlicet Chriſti malo, & guſtu amari ligni, æternum gloriæ bonum in primis ipſi Chriſto, deinde nobis omnibus, quod ad ſe attinet, elicere. Definierat etiam Dei conſilium, Iudæos ſua culpa malè agere paratos permittere, vt peruerſam exequerentur voluntatem, & ad materiam peccati illorum, quæ bonum quoddam eſt, concurrere, noluit tamen culpam eorum, quæ fœdiſſima eſt, & vt talis appeti nec debet, nec poteſt. Nec abſolutè mortem Chriſti voluit, quia conſequenter & illationem eius voluiſſet, nec peccatum amplius fuiſſet: ſed voluit ſponte à malis illatam ſuſtinere atque acceptare, non ea ratione, qua ab iniqua eorum voluntate prodibat, ſed quatenus à Chriſto humili agno ex immenſa ſua charitate pro nobis ſibi offerebatur.

Chriſtum definito conſilio ac præſcientia Dei traditum, quomodo verum ſit.

Chryſ. hom. 6 in Act. tom. 3. *Rom. 8.* *Ioan. 3.*

Vti ſeipſum tradiderit pro nobis Filius Dei.

Matth. 26.

Si Chriſtus definito conſilio, ac præſcientia Dei eſt traditus quid Iudæi illum occidentes peccauere.

Qua ratione Chriſtus ſibi mortem inferri voluerit.

Eſa. 53.

Quare falſa eſt illa quorundam meditatio, mortem Chriſti ita ab ipſo definitam fuiſſe, vt ſi carnifex abeſſet, vel ipſa ſanctiſſima Deipara Chriſtum in crucem egiſſet, & interemiſſet: quod mihi duriſſimum videtur, cùm Deicidium, vt ſic dicam, horrendum fuiſſet delictum, propter quod Deus tanta plaga Hebræos puniuit, & bonus Angelus, vt ex multis Patribus produximus, ne Pilatus Ieſum cruci traderet, vxorem eius diligenter admonuerit. Cæterùm etſi homo permittens peccatum, cum poſſit illud impedire, vel exponens morti innocentem, grauiter peccet: Deus tamen etſi vtrunque faciat, non peccat, quia legi minimè eſt ſubiectus vt homo, & quia poteſt bonum ex peccato elicere, quod homo minimè valet. Hinc profectum eſt illud præceptum Chriſti homini datum, vt ſe morti exponeret pro ſalute noſtra, de quo ipſe: *Et ſicut mandatum*, inquit, *dedit mihi Pater, ſic facio*: & commendatur à Paulo, quod factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Ob hanc etiam

In eos qui dicunt, Virginē Deiparam ſi carnifex abfuiſſet, proprium filium interēpturā fuiſſe ob ſalutē humani generis.

Lib. 10. *Matth. 27.*

Peccata cur Deus permittat, eademq́ue hominis innocentis.

Ioan. 14. *Philip. 2.*

Geneſ. 22.

cauſſam Abrahæ præcepit, vt Filium ſuum iugulatum in holocauſtum ſibi offerret. Atque innocens quidem Deo vitam debet, à quo accepit: ideò ad eius præceptum debet eam exponere.

Chriſtum conſilio Dei traditum fuiſſe cur dixerit.

De his autem Petrus Iudæos commonefecit, tùm ne mortem Chriſti fortuitam putarent, aut ex impotentia Chriſti accidiſſe; aut tanquam iuſtè inflictam nocenti, à Deo probatam eſſe apprehenderent, eumque meritò à Deo derelictum, ac deſertum fuiſſe, ſed vt intelligerent à Chriſto fuiſſe toleratam pro nocentiſſimis etiam illatoribus.

II. Ratio.

Deinde, vt mitigaret eorum dolorem, quaſi præuiſis & prædictis à Deo per Prophetas partiſſent: quia etiam peccata præuidet Deus, & illa per vates prænuntiat, illa tamen prædictio aut præuiſio neceſſitatem nequaquam infert: ſed ita hæc enarrat, vt ex fructu ingenti mortis Chriſti eos cõſoletur, ſine quo mortem Deus haud permiſiſſet.

Abbas Moyſes quanam occaſione eremiticam vitam inſtituerit.

Quemadmodum etiam Abbas Moyſes homicidij olim à ſe perpetrati memoria ſe ipſum ſolabatur, cuius cauſſa in eremo vitam ſanctam amplexus eſſet.

Geneſ. 45. Ioſeph Patriarchæ ad fratres ſuos verba conſolatoria.

Simili ratione olim Ioſeph fratres ſuos confirmabat, cùm ab eis fuit agnitus, & dicebat ad illos: *Nolite pauere, neque vobis durum eſſe videatur quod vendidiſtis me in his regionibus: pro ſalute enim veſtra miſit me Deus ante vos in Aegyptum.* Et infra: *Non veſtro conſilio, ſed Dei voluntate huc miſſus ſum.*

Supr. 37.

Cic. lib. 1. de inuent. Conſiliũ quid Ciceroni.

Conſilium, vt Cicero tradit de inuentione, eſt faciendi, non faciendive ratio excogitata; ſiue, vt alij volunt, agendorum per rationis diſcurſum inueſtigatio.

Sapien. 9.

Vnde nõniſi metaphoricè ponitur in Deo, in quo non ſunt cogitationes timidæ, aut incertæ prouidentiæ, vt in nobis.

Præſcitus alius Scholaſticis, aliud Scripturis ſignificat.

Præſcitus apud Scholaſticos, damnatus eſt ad gehennam, cuius damnationem Deus præ nouit, non effecit. At verò in Sacris literis præſcitus, eſt præ alijs ſcitus, id eſt, dilectus:

Orig. in c. 8. ad Roman. à med. tom. 2. Præſcientia Dei Patris quid Petro. 1. Petr. 1.

nam in eo ſenſu accipit Origenes in illud: *Quos præſciuit; & prædeſtinauit.* Id eſt: Quos dilexit, illos & ad gloriam amplectendam prædeſtinauit. Ita à Petro dicitur Chriſtus præcognitus ante mundi conſtitutionem, id eſt, prædilectus. Et rurſus; Electis aduenis ſecundùm præſcientiam Dei Patris; id eſt, iuxta illam, qua eos præ alijs dilexit, beneuolam ſuam voluntatem. Ita igitur hoc loco præſcientia poſſet accipi pro peculiari dilectione, & prouidentia paſſionis poſita voluntate Iudæorum illam infligentium. Ideò quod ait traditum à Deo, intellige derelictum à Patre, iuxta illud: *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret;* &, *Qui etiam proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum.*

Ioan. 3. Rom. 8.

Matth. 27. Qui propriè tradiderint Chriſtum.

Non autem loquitur vel de proditione Iudæ, vel Iudæorum traditione; quæ peccata fuerunt ingentia, & à Deo odio habita.

Peccatorum, ſeu iniquorũ nomine in Scripturis quinam deſignentur. Ibidem. Galat. 2. Ioan. 19.

Subdit: *Per manus iniquorum.* Ita ſemper dicuntur Gentiles: vnde Dominus dixit; *Ecce appropinquauit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.* Et Paulus: *Nos,* inquit, *natura Iudæi, & non ex Gentibus, peccatores.* Ideò ſi peccauit Gentilis, à fortiori Iudæus tradens, maius peccatum habet: & rectè dici ſolet, Quod per alios facimus, per nos ipſos facere videmur.

Vt Ieſum affixerint perfidi Iudæi.

¶ *Affigentes.* Varijs ſcilicet illuſionibus, & tormentis. Quidam tamen legunt; affigentes, ex Græca litera, vbi dicitur προσπήξαντες, & facile fuit huic lectioni addi elementum L, & dici affligentes. Significat igitur illum cruci affixum, quod plenum erat dolore, & ignominia, mortem ſuſtinuiſſe. Ideò ſubdit: *Interemiſtis,* ac proinde de ſcelere homicidij tanti æquum eſt vos dolere, ac pœnitentiam agere.

Marc. 15. Ioan. 18.

Hinc Marcus ait tertia hora Dominum crucifixum, ſcilicet corde, & vocibus Iudæorum, ne excuſarent ſe dicentes: Nobis non licet interficere quenquam.

Chriſtũ à Deo non à ſeipſo ſuſcitatum cur Petrus dixerit. Supr. 2. Infra 10.

¶ *Quem Deus ſuſcitauit.* Dum vocat Patrem, ſiue Trinitatem. Cauit enim Petrus, ne offenderentur, ſi dixiſſet ipſum ſua virtute ſuſcitatum fuiſſe: quod tamen veriſſimum erat. Nam prædixerat: *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud:* & rurſum; *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.*

Quomodo verbum Dei diſpenſandũ.

Itaque docemur prudenter, & pro tempore verbum Dei diſpenſare. Et quia poterant Iudæi priorem Dei probationem de Chriſto per ſigna oſtenſam, ſpernere, quaſi ob peccatũ aliquod poſterius eum mori dereliquiſſet.

Matth. 27. Pſal. 21.

Vnde inſultabant illi: *Confidit in Deo: liberet nunc eum, ſi vult.* Ideò nec quicquam tale putet, mira Spiritus libertate dixit eum ſuſcitatum: nam peccatori Deus nunquam tantam gloriam contuliſſet. Qua in re docet Deus ſapienter mortem eius permiſiſſe ad horã ob commune bonum, & breui eum ad vitam immortalem ſuſcitatum; & ita per Dei præſcientiam, & reſurrectionem tollit ſcandalum crucis.

Subdit: *Solutis doloribus inferni.* Difficilis eſt hic locus, tum ex litera Græca, quæ habet, ſolutis doloribus mortis, tum ex eo quod eſt ſatis expeditum, qui ſint illi dolores inferni à Chriſto ſoluti.

Quomodo legendum ſit: Solutis doloribus inferni an mortis.

Ad huius igitur loci clariorem intelligentiam explicandum eſt quæ lectio ſit præſtantior ex propoſitis. Nam etſi Græci codices vt plurimùm habeãt λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, hoc eſt, ſolutis doloribus mortis, tamen inter-

Rober. Steph. Chryſ. hom.6 in Acta. Oecum. ibid. Dolores mortis quinam illi ſecundum Chryſoſt.

pres noſter legit nō θανάτου, ſed ᾅδου, hoc eſt, inferni,& Græcum aliquem codicē (quem Robertus Stephanus inſcribit β) annotaſſe ita habere. Licèt Chryſoſtomus & Oecumenius legant dolores mortis: & intelligunt dolores mortis, omnes calamitates, quæ mortem conſequūtur. Non enim intelligit ſic ſoluiſſe dolores mortis, vt Chriſtus moriens illos nō ſenſerit: ſed licet per illos mortuus ſit, ab illis tamen abſolutus eſt: attamen ex illis corporis non eſt paſſus corruptionem, quæ mortuos omnes conſequi ſolet.

Prima lectio cur præſtantior.

Qui ſenſus etſi commodus ſit, & propoſito congruat, & tantorum Patrum autoritate fulciatur; lectio tamen noſtra, quæ etiam codicibus Græcis nititur, & quam ſecutus eſt noſter interpres, præſtantior mihi videtur. Primum, quia ſtatim ſubdit: *Non derelinques animam meam in inferno.* Deinde quia poſt teſtimonium prolixius allegatū ſubdit: *Prouidens locutus eſt* (ſcilicet Dauid) *de reſurrectione Chriſti, quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro eius vidit corruptionem.* In quo teſtimonio expreſſior fit mentio de inferno, quam de morte: etiamſi non negemus tacitè mentionem fieri de morte. Accedit & ratio, quia dolores, quos dicit ſolutos, ad animum magis ſpectāt, quàm ad corpus, quos corpus non niſi per animam percipit. Tertiò Auguſt. epiſt. ad Euodiū apertè refert euidentia teſtimonia infernū cōmemorare, & dolores. Quod ſi in Græcis haberetur, mortis, non ita pronuntiaret vir doctiſſimus, & qui alias in difficilibus locis conſulere ſolet Græcorum fontes, tamen in exponendo hoc loco non laboraſſet, cùm facillimus ſit ſenſus literæ Græcæ. Quartò, ſi non legatur, inferni, ſed mortis, apertè tollitur locus, ex quo probatur manifeſtus Chriſti ad inferos deſcenſus. Poſtremò ſuum quoq; pondus habet hæc lectio ex vulgata editione per Concil. Trid. probata, & ex Patribus, qui hanc lectionē minimè ignorarunt, inter quos Polycarpus ait: *Qui ſuſtinuit pro peccatis noſtris vſque ad mortem, quem reſuſcitauit Deus diſſoluens dolores inferni.* Et Irenæus legit, *Solutis doloribus infernorum*, ſicut etiam Theophilus Alex. & Cyprian. impoſſibile eſſe ait, animam eius ab inferno teneri, qui alienam, hoc eſt, Lazari, poteſtatiuè extraxerat: nec ſe neceſſitate, ſed obedientia vrgeri ad mortē, & vitam, quam alijs reddebat, ad ſe quoque redituram. Idem eādem lectionem ſequitur ſerm. de Paſſione Domini.

Pſal. 15. II. Ratio. III. Ratio. *Aug epiſt. 99 ſub init. to. 2.* In difficilibus locis ſcripturis Græcorū fontes ſæpe conſulit Auguſt. IV. Ratio. V. Ratio, & vltima. *Concil. Trid. ſeſſ. 4. Polycar. in epi. ad Phil. init. Iren. lib. 3 ca. 12. ſub initiū. Theoph. Alex. lib. 3 Paſcha. Cyp ſer de cœna Domini. Ioan 11. Philip. 2. Idem.*

Qua ratione Chriſtus ſoluerit dolores inferni.

Hac igitur lectione ſtabilita, explicandum eſt, qua ratione ſoluerit dolores inferni: nam hic locus de doloribus futuri ſeculi, ſeu inferni propriè dictus intelligi nequit, quia illi nec laxati ſunt, nec vnquam relaxandi: nec anima Chriſti, quæ in cruce vna oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos, dicenda eſt inferni pœnas ſuſtinuiſſe, vt quidam dicere auſi ſunt: & horrendum eſt dicere, quod ſolus Chriſtus inter Patres omnis doloris expertes in Limbo exiſtentes doleret: & quod latro, & cæteri fideles ante plene exhibitam per Chriſtum ſatisfactionem beati videndo Deum extiterint, ſi tunc etiam dolebat, & ſatisfaciebat.

Hebr. 10. Luc. 23.

Cum de propriis intelligi nequeat, an aliorum dolores ſoluerit Chriſtus. Primus ſenſus, ſed ineptus, & falſus. *Luc. 16. Aug ſupradicto loco.* Alter ſenſus. Tertius. Quartus.

Poſtquam ergo de doloribus propriis exponi non valet, dicendum an aliorum ſoluerit dolores. Et in primis nequit intelligi hic locus de dolore ſanctorū Patrum, qui in ſinu Abrahæ poſiti erant, quia illi exortes erant doloris, imò in conſolatione verſabantur, vt de Lazaro dicitur apud Lucam. Adhæc mora in eo loco, aut gloriæ ſpes dilatæ impropriè dicitur dolor inferni: quia, teſte Auguſtino in epiſtola prædicta, infernus ſemper in malam partem accipitur. Supereſt igitur, vt intelligatur de doloribus acerbiſſimis paſſionis, quos ob id metaphoricè inferni vocat, qui tamen finiti ſunt in morte. Vel etiam inferni dolores actu in ſe ſoluit, quia eos non habuit. Aut ſi hoc etiam non ſatisfacit, intelligendum eſt de doloribus Chriſti in inferno, hoc eſt, quos membra ſua, ſiue fideles in inferno patiebantur: nam in Scripturis infrequens non eſt, vt Chriſtus pro ſuis laboribus computet, quos ſua membra patiuntur. Hinc illud: *Saule, Saule, quid me perſequeris?* Sed quoniam illi, qui in inferno doloribus affligebantur, aut erant electi, & ad tempus carcere purgatorio detenti expiabantur, aut erant ad perpetuos carceres gehennæ cruciatus deputati, profecto de his poſtremis, qui Chriſti membra non erant, & quoniā in inferno nulla ſolet eſſe redemptio, nō videtur poſſe intelligi. Quanquam non deſint, qui producāt Damaſcenum in ſerm. de ijs, qui in fide hinc migrarunt, tradentem Falconillam cultui ſimulachrorum deditam, atq; Traianū ope Gregorij adiutū, ab inferno liberatos fuiſſe. Poteſt etiam produci Epiphanius, qui in Tacianam hæreſim ſcribens, ait: *Chriſtus venit, vt his quidem, qui olim ipſum cognouerunt, & ab ipſius deitate non aberrauerunt, verùm propter errores in inferno detenti ſunt, indulgentiam largiretur: his quidem, qui adhuc in mundo ſunt per pœnitentiā, qui verò in inferno, per miſericordiam & ſalutem.* Sed vel hęc tanquam priuilegia, non ſunt in conſequentiā trahenda; vel illi dicūtur fuiſſe in inferno, quia in Purgatorio cru-

Chriſti charitas quanta. *Actor. 9. B. Damaſc.* Quinam ab inferni igni bus ſanctorū precibus fuerint liberati. *Epipha in hæreſ. 40. ſub initiū, li. 1. tom 3. in fin.* Quo modo accipienda ſint eiuſmodi il-

beratio à pœnis inferni.

rio cruciabantur,& expiabâtur, de quibus hunc locum eſſe intelligendum, docet Auguſtinus libr. de Geneſi ad literam, his verbis: *Quomodo enim aliter accipiendum ſit quod dictum eſt: Quem Deus ſuſcitauit ex mortuis, ſolutis doloribus inferorum, quia non poterat teneri ab eis: non video, niſi vt quorundam dolores apud inferos eum ſoluiſſe accipiamus, ea poteſtate qua Dominus eſt, cui omne genu flectitur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, per quam poteſtatem etiam illis doloribus, quos ſoluit, non potuit teneri.* Idem confirmat epiſtola ad Euodium, vbi in expoſitione huius loci diligenter laborat, dicens: *Facilè eſt intelligere ſic eos* (ſcilicet inferni dolores) *ſolutos, quemadmodum ſolui poſſunt laquei venantium, ne teneant, non quia tenuerunt.* (In qua expoſitione non quieſcens ſubdit:) *Poteſt & ſic* (ſcilicet intelligi) *vt eos dolores eum ſoluiſſe credamus, quibus teneri ipſe non poterat, ſed quibus alij tenebantur, quos ille nouerat liberandos.* Et infrà: *Sed quia euidentia teſtimonia, & infernum commemorant, & dolores, nulla cauſſa occurrit, cur illò credatur veniſſe Saluator, niſi vt ab eius doloribus ſaluos faceret? Sed vtrum omnes quos in eis inuenit, an quoſdam, quos illo beneficio dignos iudicauit, adhuc requiro. Fuiſſe tamen eum apud inferos, & in eorum doloribus conſtitutis hoc beneficium præſtitiſſe non dubito.* Sic ille, qui ſubnectit: *Vnde illis iuſtis, qui in ſinu Abrahæ erant, cùm ille in inferna deſcenderet, nondum quid contuliſſet, inueni, à quibus eum ſecundùm beatificam præſentiam ſuæ diuinitatis nunquàm video receſſiſſe.* Hactenùs Auguſtinus. Sed ſimplicius & planius fortaſſis dici poſſet, dolores iſtos inferni quos ſoluit Dominus, metaphoricè eſſe accipiẽdos: nimirum pro ipſo deſcenſu, & manſione per triduum in inferno, quæ omnibus peccatoribus, & iuſtis communis erat propter peccatum originale, quemadmodum & corporis ſepultura, pœna quædam, & dolor à beato Chryſoſtomo, & Oecumenio vocatur. Voluit enim Dominus, pro ſua bonitate accipiendo mala noſtra, nos ab illis liberare: ita mortuus eſt, vt à morte eriperet, ſepultus eſt, vt à corruptione, & incineratione nos ſeruaret. Anima item eius in infernum deſcendit, vt ab illa communi manſione, & mora in inferno, quæ pœna eſt in ſe, liberaret. Erat enim adhuc CHRISTVS viator, donec reſurrexit, etſi agnoſceret vtramque & ſepulturæ, & moræ in inferno, indignam eſſe ſuæ perſonæ pœnam. Vnde ſubiungit Apoſtolus: Iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo: indicans ſermonem ſibi eſſe de Chriſti perſona, & non de alijs ſanctis, & membris eius, vt aliæ expoſitiones dictæ ad Chriſtum myſticum applicant: etiam ſi aſſeramus Chriſtum nihil doloris ſenſiſſe, ſed apprehendiſſe, vt pœnam infamiæ, quæ nondum per reſurrectionem extincta erat: & ita doluit metaphoricè. Et hic mihi probabilior videtur huius loci intellectus. *Iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo.* Iuxta Dei prouidentiam, atque æquitatem: quia ipſe infernus locus eſt inimicorum Dei: at Chriſtus Dei amiciſſimus etiam vt homo eſt, & iam ei abundè ſatisfecerat. Hinc propter humilitatem deſcenſus eius ad inferos, iuſtè ei redditur gloria in ſe, & in nobis propter eum, licèt ſimpliciter ſi nos ipſos reſpiciamus, pura fuit miſericordia & gratia. At verò quantum ad mortem attinet, non poterat æquitati Dei eſſe conſonum, animam Chriſti à corpore in perpetuum ſeparari: quia ſine cauſſa ſummum Dei opus imperfectum manſiſſet. Minimè etiam decuit, vt ad iudicium vſque expectaret reſurrectionem, vt nos expectamus: quia in eo nullum erat impedimentum expectandæ vitę immortalis. Conueniebat etiam Chriſtum caput in donis ſingularem eſſe, neque congruebat tam diuturna expectatio in reſurrectione, ne, vt Auguſtinus ait, ſpes noſtra langueſceret. Et rectè ait: Impoſſibile erat teneri: quia patitur, non agit qui dolet.

Aug. de Geneſi ad lite. libr. 12 c. 33. circa med. tom. 3. à medio.

Philipp. 2.

Idem epi. 99. ſub initium.

De doloribus inferni ſolutis à Domino, ſimplicior ac planior intelligentia.

Chryſoſtom. Oecumen.

Quare Chriſtus teneri ab inferno non potuerit.

Cur minimè conueniens fuerit Chriſti reſurrectionẽ in diem iudicij vſque differri.
I. Ratio.
Auguſt. ibid.

Dauid enim dicit in eum, Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper. Quemadmodum aduentus Spiritus ſancti teſtimonio Ioëlis Prophetæ confirmauit, ita nunc reſurrectionis articulum, qui arduus eſt, & difficilis, vaticinio Regij Prophetæ fulcit. Quoniam dixerat Deum Chriſtum ſuſcitaſſe, ab eo loco exorditur Pſalmum, id eſt, à radice reſurrectionis, quæ eſt peculiaris Dei prouidentia, quam qui amplectitur, & hic peccato non commouetur, & gaudet intus, & foris tanta fide, & poſteà beatus exiſtit. Facit etiam hoc ad probandum quod dixerat, definito conſilio, & præſcientia Dei traditum, & illud: Iuxta quod impoſſibile erat teneri illum ab eo. ¶ *Dauid ergo in ipſum dicit.* Ita habet Græca lectio εἰς αὐτόν, hoc eſt, in eius perſona: vel in eum amore transformatus loquitur quaſi alter ipſe. Et ſi quidam interpretantur, in eum, id eſt, de eo: Syriacus codex ſuper eo, vel de eo, vt ſæpè alibi. Et ſi verò hæc verba aliquo modo Dauidi conuenire poſſint: illa tamen: *Non derelinques, &c. nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem*, illi accõmodari nequeunt, qui mortuus eſt, & in ſepulchro conditus. Vnde & reliqua quę antecedunt, ſiue ſequũtur, non

Pſalm. 15.

Chriſti reſurrectionis veritatem Petrus teſtimonio cu[m] cõfirmet.
Ioel 2.

II. Ratio.

Quid eſt ad literam, Dauid in eum dicit.

Id: Prouidebã Dominum in cõſpectu meo ſemp. &c. quã ratione Dani-

di non poſſit conuenire.

3.Reg.2.

Dauid, ſed Meſſiæ ſecundùm carnem filio eius conueniunt. Nam ille Spiritu ſancto repletus, & præuidens futura, Chriſti quoque regnum fore perpetuum vaticinatus eſt: nec mors illud potuit impedire, quam Meſſias ſua reſurrectione abſorbuit. Loquitur ergo Dauid in perſona Chriſti: *Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper.*

Quo modo Chriſtus prouideret Dominum in cōſpectu ſuo ſemper.

Verè enim Ieſus prouidebat Dominum nunquàm non ipſius voluntatem adimplens: & hoc ſemper, hoc eſt, à momento conceptionis, ex quo ei Deum videre datum eſt, & eius promeruit aſſiſtētiam, nec eſt ab eo vnquā derelictus. Et ſubdit: *Quoniam à dextris eſt mihi.*

Dominus vt ſteterit à dextris Chriſti.

Cuſtodiens videlicet: ne quicquam detrimēti patiar in bonis animæ, aut in externis malis ab improbis illatis. Erat autem Domino ad dexteram: quoniā dæmon ei a dextris inſidiabatur, atq; aduerſabatur. Ita enim legimus apud Zachariam:

Zachar.3.

Et oſtendit mihi Dominus Ieſum Sacerdotem magnum ſtantem coram Angelo Domini: & Satan ſtabat à dextris eius, vt aduerſaretur ei, hoc eſt, Ieſu Pontifici induto veſtibus ſordidis: ſed increpatus à cuſtodiente dexteram, qui induit eum mutatorijs: quod Tertullian. de Chriſto interpretatur.

Tertull lib.3. aduer. Marcio. ſub init & lib. aduer. Iu.c de ſecūdo Chriſti aduentu, prope fin.

Alibi ait: *A reſiſtentibus dextera tua cuſtodi me vt pupillam oculi*, & alio loco: *Dominus cuſtodiat te, Dominus protectio tua ſuper manum dexteram tuam.* Eſt ergo hoc loco cuſtodis metaphora iuxta morem antiquum, in quo ſiniſter honorabilem locum poſſidebat.

Pſalm. 16.

Pſal.120

Siniſtra locus quam dextera honorabilior olim habebatur.

Mirabitur fortaſſe quiſpiam, quomodo Ieſus ſedet ad dexteram Patris, ſi ei Pater eſt ad dexteram ne commoueatur? Reſpondeo hoc idem in ipſo Pſal.109. inueniri: nam cùm dixiſſet: *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis*; poſteà tamen ſubdit: *Dominus à dextris tuis.*

Quo modo Chriſtus ſedet ad dexteram Patris, ſi ei Pater eſt ad dexteram ne commoueatur.

Dauid, vt hic Petrus declarat de carne ſua loquitur, quam geſtat Ieſus, cui à dextris eſt Deus, id eſt, fauet. Hoc enim in vſu habemus, vt cùm dicim⁹: Deus mihi dexter eſt, vel à dextris eſt, tunc fauere eum dicimus. Cur autem Filium à dextris Dei eſſe dicamus, tunc potiora Dei bona tenere filium adumbramus; vel cùm Ieſus Dei virtus ac dextera Dei vocatur.

Matt.22.

Chriſtum eſſe à dextris Dei, quid.

1.Cor.1.

Ac ſubdit: *Ne commouear*, id eſt, ne oneri calamitatum ſuccumbam, vel ab ſpe reſurrectionis cadam, ad quod opus erat Dei peculiari aſſiſtentia. ❡ *Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea: inſuper & caro mea requieſcet in ſpe.*

Caro Chriſti qua requieſceret in ſpe.

Exprimit CHRISTI affectum, & ſpem reſurgendi conceptam. Propter hoc, inquit, id eſt, fauorabilem Dei aſſiſtentiam. ❡ *Cor*, intus. ❡ *Et lingua*, extrà. ❡ *Exultauit.* In Spiritu ſancto, vel in lingua animæ etiam in ſeparatione ipſa à corpore beatæ: nam Chriſtus vel in ipſa morte meminit reſurrectionis: Poſtquàm reſurrexero, inquit, præcedam vos in Galilæam.

Matt 26. Inf.18.

Caro quoque Chriſti requieuit in ſpe reſurrectionis, quam Chriſtus de gloria corporis habebat extrinſeca & accidentaria: ſecùs de gloria eſſentiali, quam iam prius poſſidebat. Adiungit: *Quoniam non derelinques animam meam in inferno.* Ergo illuc deſcendit anima Chriſti: ſed nōn diu derelicta eſt, vt aliæ Pàtrum, vel damnatorum animæ.

In eos qui Chriſti animā negant ad inferos deſcendiſſe.

❡ *Nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.* Sanctum vocat, vel corpus Chriſti diuinitati vnitum, quod nō permiſit videre corruptionem, i. illam experiri, quia opus erat vt Chriſtus Deus monſtraretur, & ſupra homines reſurgens: nam Diuinitas vt corda vtrique parti confracti arcus, id eſt, corpori, & animæ vnita fuit.

Quid illud: Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem.

Vel ſanctum, vocat Meſſiam, quia Græcè ſubſtantiuè dicitur, τὸ ὅσιον, quem non permiſit videre in corpore corruptionem, id eſt, cinerem, aut fœtorem, aut vermem, quia illud vnctum erat oleo diuinitatis; & paruo tempore: manſit in ſepulchro: figuratamque in arca fœderis ex materia ſetim imputribili.

Alter ſenſus.

Corpus Chriſti vbi figuratum.

Exod. 25.

Hinc Hippolytus ait: *Arca ex lignis, quæ putreſcere non poterant, erat ipſe Saluator, eius enim tabernaculum nulli putredini obnoxiū, & ab interitu alienum.*

Hipol. mar.

Cyrilus de Verbi incarnatione: *Imputribile lignum in arca, figura corporis ipſius incorrupti fuit: aurum verò, materies alijs pretioſior exiſtens diuinæ nobis indicat ſubſtantiæ maieſtatem: arca tota puro auro intus, & extra incruſtata fuit. Adunatum quippe ſanctæ carni Verbum, quod eſt foris eſſe inauratā, & intus, quod eſt animam ſibi propriam feciſſe. Erat in arca manna diuinæ miſericordiæ, virga potentiæ, & tabulæ, id eſt, lex Spiritus in dilectione Dei, & proximi* Ita ille ferè.

Mag Cyrill de incar Vnigeniti cap.10. to.vlt ſub fin. & libr.4.in Ioa.c 28.circ. med.to.1.ſub init..

Exod. 25.

Quid manna, virga, & tabulæ legis in arca fœderis præfigurabant.

❡ *Notas mihi feciſti vias vitæ: & replebis me iucunditate, &c.* More prophetico præteritum pro futuro vſurpat, id eſt: Scio me reſurrecturum non ſecùs ac ſi iam ſurrexiſſem. Vel verbo ſunt Chriſti iam ſuſcitati à mortuis: & ideò propriè ſumenda ſunt præterita. Eſtque alluſio ad viam ligni vitæ per Chriſtū apertam: nam vt via mortis erat reſurgere ad corpus mortale, ita reſurrectio ad corpus immortale, via eſt vitæ. Ego igitur primus expertus reſurrectionē ad vitam glorioſam, & in me vt in ſemine illam alij ſperabunt, qui erunt primitiæ dormientium.

Deus quomodo Chriſto notas fecerit vias vitæ.

❡ *Replebis me iucunditate cum facie tua.* Replebis me, inquit, etiam corpore ex animæ gloria, quatenus anima vnitur corpori quantum ad eſſentiam, & non tantum quantum ad intellectum, & voluntatem in corpus redundare ſolet. ❡ *Cum facie*, ſiue cum

Qua repletus iocunditate Chriſtus fuerit.

vultu

Beatitudo vide ſit.

vultu tuo. Quia ex illo conſpecto per lumen gloriæ anima redditur beata, & ex redundantia corpus animæ coniunctum. Dimiſit illa verba Prophetæ: *Delectationes in dextera tua vſq; in finem*: quia ſatis per ſuperiora probarat reſurrectionem. Et perfectæ ſunt delectationes ex animi facultate inſatiabili, & ex obiecto infinito, quod eſt Deus viſus, & poſſeſſus: & ex vnione perfectiſſima nulla vi creata diſſolubili. Et has delectationes dicit eſſe in dextera ſua: quia ſicut per ſiniſtram intelliguntur hæc bona fluxa, & momentanea, quæ tempore conſumuntur, ita per dexteram intelliguntur æterna, & incorrupta gloriæ cœleſtis bona. Ideo Salomon ait: *Longitudo dierum in dextera eius, & in ſiniſtra illius diuitiæ, & gloria*. Diſcamus igitur ea, quæ in dextera Dei poſita ſunt, quærere, & ſapere: *Quæ ſurſum*, inquit, *ſunt, quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens. Quæ ſurſum ſunt ſapite, nō quæ ſuper terram*. Nemo eſt qui te præter Deum replere poſſit, iuxta illud: *Qui replet in bonis deſiderium tuum*. Prouide eum in conſpectu tuo ſemper, & non tantùm tempore proſperitatis, ſed etiam aduerſitatis, vt poſſis laqueos dæmonis euadere. Nam qui Deum non habet in cōſpectu ſuo, vt propter eum vitia quæcunque declinet, & virtutem omnem amplectatur, in multa illū flagitia incidere neceſſe ſit. Ita enim Propheta ait: *Non eſt Deus in conſpectu eius: inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore*. Si verò Deus erit tibi præ oculis, erit tibi à dextris ne cōmouearis: propter quod lætaberis corde, & lingua exultabis, certiſſima ſpe concepta de futura reſurrectione, & lingua immortali, quam fidem in ſe habentibus, atque cultoribus præſtat Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui cum Patre, & Spiritu ſancto laudatur, & glorificatur ab vniuerſa creatura per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

Illud Delectationes in dextera tua vſq; in finem, cur Petrus omiſit.

Delectationes in dextera Dei eſſe cur dicantur.

Prou. 3.

Quærere quæ tantū debeamus.

Coloſſ. 3.

Pſal. 102.

Dominū ſ prouidens in conſpectu ſuo ſemper, quid aſſequatur.

Pſalm. 9.

TRACTATVS. XIV.

In illa verba: *Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha Dauid: quoniam defunctus eſt, & ſepultus eſt: & ſepulchrum eius eſt apud nos vſque in hodiernum diem. Propheta igitur cùm eſſet, & ſciret, quia iureiurando iuraſſet illi Deus de fructu lumbi eius, ſedere ſuper ſedem eius: prouidens locutus eſt de reſurrectione Chriſti, quia neque derelictus eſt in inferno, neq; caro eius vidit corruptionem, &c.* Act. 2.

IN primis obſeruandum, autoritates, quæ ab Apoſtolis in concionibus ad populum habitis producuntur, aliqua ſubtili inductionis, aut argumentationis arte non concludere, ſed ſimpliciter prolatas vim magnam in cordibus audientium habere, eorum ſcilicet, qui ſimili inſpiratione tangebantur, & qui perſuaſi erant propheticas Scripturas de futuris Meſſiæ actionibus, & euentibus diſſerere: aliis verò nihil, aut parùm tum proderāt; verùm poſteà cū in memoriam redirent eiuſmodi Prophetarum oracula, & Spiritu quoque ipſi tangerentur, vim adferebant magnam ad permouēda eorum corda. Cum his igitur qui tunc nondum inſpirabātur, non magnum tunc negotium Apoſtolis erat; eos verò vrgebant, quos Spiritu iam affici putabāt, ne repugnarent, ſed faciles ſe ipſos Deo allicienti, & trahenti præberent, in quo facilè erat ſi non trahere, ſaltem confundere, repugnantes. Nam quem conſcientia reprehendit, non facilè contra veritatem argutias inuenit. Confuſi ſunt tamen, qui recedere à peccato, aut manus dare Deo nō volebant, quare ad conuitia, & maledicta, & vim faciendam vertebantur. Aduerſus quos Ieſus non eiſdem vitiis pugnari voluit, ne eos, quos accuſamus, imitari videremur, verùm patientia, beneuolentia, benedicētia, ac beneficētia certari iuſſit: quoniam Chriſtus non inuitos, aut renitentes, ſed promptos, hilares, atq; ſpontaneos vult eſſe ſuos ſectatores.

Quæ ab Apoſtolis inter cōcionandū Scripturæ teſtimonia proferuntur, quam vim habeant.

Minus argutus contra veritatem quis.

Aduerſus Chriſti hoſtes armis quibus ſit decertandum.

Vt igitur ad Textum accedamus, vult probare Petrus quod propoſuerat: *Dauid enim dicit in eum*, id eſt, loquitur in Chriſti perſona, non in propria. Oſtendit igitur, teſtimoniū prolatum nō Dauidi, ſed Meſſiæ cōpetere, dicēs; *Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha Dauid*. Solitam captat beneuolentiam, vocando eos viros à virtute ſcilicet: & nobiliorem maſculinū alloquitur ſexum, qui fortè vel ſolus aderat, vel maior erat numero. Vocat fratres carne, & antiqua Moyſi religione: & tacitè inuitat, vt fiant ſpirituales fratres adoptione. Carnalis enim cognatio in id maximè inſeruire debet, vt liberius, & familiarius noſtris quæ diuina ſunt, loquamur, ac tradamus. ¶ *Liceat*, inquit. Modeſtè loquitur, etiamſi Græcè dicatur, Licet: tātundem tamen valer ac dicere, Liceat. Quod dixit, ne confundantur, ſi non tribuat Dauidi, quæ Meſſiæ: ſicut occludunt oculs veritati, qui iurauerunt in verba magiſtri. Sunt etiam peculiares quorundam ad ſanctos affectiones, quas difficile eſt carnales exuere. ¶ *Audenter*, inquit, ſiue cum fiducia: quia

Quales Chriſtus eſſe velit ſectatores ſuos.

Iudæos Petrus cur vocet fratres.

Cognatio ſecūdum carnē ad quid inſeruire debet.

Petri modeſtia, & prudentia.

Quid iurāt in verba magiſtri, quid faciāt infelices.

res

res eſt nota, & aperta. Græcè dicitur, *μετὰ παρρησίας*, hoc eſt, cùm libertate, & fiducia: & ita tacitè allicit eos ad audiendum, dum eos commendat quaſi auidos veritatis audiendæ. ¶ *De Patriarcha*, inquit, *Dauid*. Quia timebat eos offendere; ſi nō tribuebat ei reſurrectionem; propterea nominat eum Patriarcham, quia ei promiſſio ſeminis facta fuerat benedicti. Ob eandē cauſſam paullò poſt vocat eum Prophetam: nec enim qui de aliquo magis negat quod non habet; aut ei tollit quod habet, haud illi eſt iniurius. Ait autem de Dauid quod defunctus eſt, vt hābes in 3. Reg. cap. 2. Proinde id licet dicere, quia Scripturis eſt conforme. ¶ *Et ſepultus eſt, & ſepulchrum eius eſt apud nos vſque in hodiernum diem.* Sepultus fuit in ciuitate Dauid, hoc eſt, in Sion, vt ibidem dicitur. Vnde videtur vel Danidem non fuiſſe de ijs ſanctis, quorum corpora ſurrexerunt, & venerunt in ciuitatem ſanctam Ieruſalem, & apparuerunt multis, vel eiuſmodi corpora iterū rediere ad ſepulchrum, & ad cinerem ſuum; vel erat ſepulchrū ſine corpore. Et quia ita nihil probaſſet, dicendum eſt ſepulchrum eius extitiſſe cum corpore vſq; ad Chriſti reſurrectionem, & ita iam corpus eius viderat corruptionem. Tacitè autem negat reſurrectionem eius, affirmando ſepulchrum eius adhuc extare: & non meminit corporis, vt minus offenderet. Quòd verò Dauidis corpus non ſurrexerit inter illa corpora ſanctorum, de quibus Euangeliſta Matthæus, multis alibi oſtendi. Hic tantùm illud vt firmum, ac ſolidum producam, quod, vt tradit Epiphanius, ad faciendum fidem de reſurrectione, illi tantùm ſunt ſuſcitati, qui paullò antè defuncti erant, & qui adhuc agnoſci à propinquis ſuis poterant, vel ab amicis: at Dauid per tot ſecula antè defunctus, à nullo prorſus potuiſſet agnoſci, ac proinde non ſatis firmum teſtimonium reſurrectioni CHRISTI præbuiſſet. ¶ *Propheta igitur cùm eſſet, & ſciret quia iureiurando, & cæt.* Hoc eſt, Dauid, qui non egit hiſtoriographum in illo loco de ſe loquens, nec Prophetam de ſe ipſo prædicentem; quia falſa omninò prophetaſſet, reſtat, vt, cùm fuerit verus Propheta, cui conſtitutum eſt de Chriſto Deo Iacob, de Meſſia, quem omnes vates reſpiciunt, prophetauerit. Addidit, iureiurando iuraſſe illi Dominum daturum de fructu lumbi eius, & cæt. Fortiſſimam innuit promiſſionem propter iuſiurandum: quia enim res erat creditu difficilis, ſummeque vtilis ac neceſſaria, promiſſioni adiunxit iuramentum; vt per duas res immobiles (ſcilicet promiſſionis, & iuramenti) quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, fortiſſimum ſolatium habeamus; & ne putaretur res, quæ impediri poſſet, quemadmodum promiſſiones legis, quæ ex conditione pendebant. Iuramentum ergo ſignificat, quod eius rei, quam promiſit, Deum non pœnitebit, iuxta illud: *Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum.* Ideò, quòd iurauit in ira ſua, quòd non introibunt in requiem ſuam, ad obcæcatos dictū eſt, ſiue obduratos. ¶ *De fructu lumbi eius ſedere ſuper ſedem eius.* Fructum lumbi, aut vocat ſemen ex lumbis profectum vſque ad Mariam Deiparam, etſi Chriſtus non fuerit immediatè ex lumbi eius, ſed ex carne Mariæ: quæ per ſe quidē ex lumbis Dauidis profecta eſt, ſed Chriſtum non peperit niſi opera Spiritus ſancti. Græca lectio habet: De fructu ventris tui, quam lectionem ſequitur Beda, & magis eſt ipſi Scripturæ, quam citat, conformis, vbi dicitur: *Iurauit Dominus Dauid veritatem, et non fruſtrabit eum: De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.* Vbi caſtiſſimum Mariæ ventrem, eò quod ex Dauid deſcenderat, vel femur, & alia generationis organa, à parte vicina, ob honeſtatem, ventrem vocant. Alij verò vertunt, futurum de fructu lumbi eius quantum ad carnem, vt Chriſtus exorietur, ac ſederet ſuper ſedem eius. Abrahę quidem Spiritus indicauit Meſſiam hominem futurum: Dauidi, Regem; Ioſepho verò Deiparę ſpōſo, Deum: at ipſi Virgini hæc tria ſimul per Angelum reuelata ſunt, quia dixit illi: *Ecce concipies in vtero, & paries filium*: deinde, *Et regnabit in domo Iacob in æternum*; poſtremò, *Quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei.* Vocat autem ſedem Dauid, non temporalem, quam Chriſtus non habuit: nec ſpiritualem, quam Dauid non habuit, ſed ſpiritualem ſignificatam, & repręſentatam in illa temporali Dauidis, cuius ſpiritualis illa Dauidis temporalis erat typus, & vocabulum: de qua ſede prædixerat Eſaias: *Super ſolium Dauid & ſuper regnum eius ſedebit: vt confirmet illud, & corroboret in iudicio, & iuſtitia amodò, & vſque in ſempiternum*: vbi ſedes hæc Dauidis ſpiritualis indicatur. Sicut petra, Chriſti figura dicitur ab Apoſtolo, Chriſtus, & imago Cæſaris Cæſar: ita ſedes Dauidis, ea CHRISTI, cuius regnum cœpit à reſurrectione. ¶ *Prouidens locutus eſt de reſurrectione Chriſti, quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro eius vidit corruptionem.* Prouidens, id eſt, procul videns, ſiue præſciens intellexit reſurrectionem Chriſti, quem vt filium, & aliquid ſui, quod de lumbis eius eſſet egreſſus, quaſi alterum ſe, tractat in perſona eius, loquens,

quaſi

Dauid, Patriarcham cur vocet Petrus.
2 Reg 3 & alibi paſſim.
Cur Prophetā nominet.
Ciuitas Dauid quæ.
Matt. 27.
Sepulchri Dauid, nō autem corporis eius cur meminerit idē Petrus.
Libr. 10.
Matt. 27.
Quos conuenie ns fuerit cum Domino ſuſcitari teſte Epiphanio.
Epiphan. in Ancorato lōgè à medio.
Promiſſio Meſſiæ a Deo Dauidi cur facta cum iuramento.
Pſalm 131.
Hebr. 6.

Pſalm. 131.
Pſalm. 94.
Fructus lumbi quid.
Matth. 1.
Beda in Act. tom. 5.
Pſalm. 131.
Quid, De fructu lumbi eius ſedere ſuper ſedem eius, ſecundum aliquos
Matth 1.
Quæ tria vbi ſimul Virgini Deiparæ de Chriſto reuelata.
Luc. 1.
Sedes Dauid quænam.
Eſai. 9.
1. Cor. 10.
Exod. 17.
Regni Chriſti exordiū vnde.
Prouidere quid.

quaſi Dauid in ipſo eſſet ſuſcitandus. Nec ergo anima derelicta eſt in inferno, nec corpus vidit corruptionem. Vnde habes certam Prophetas exponendi regulam, hic à Petro Apoſtolo traditam; ea videlicet omnia quæ loquuntur vates, & quæ ſibi ipſis competere non poſſunt, ad Meſſiam vnicam Prophetarum ſcopum referenda eſſe, atque de eo, ſiue eius corpore, quod eſt Eccleſia, interpretanda. Si quæ verò ſint, quæ Prophetis æquè atque Meſſiæ poſſunt congruere, non propterea quod vatibus competunt, negandum eſt poſſe ea in ſenſu pleniori & illuſtriori de Meſſia ipſo, cuius illi typum & figuram gerebant, intelligi, vt illud: *Ego ero ei in patrem, & ipſe erit mihi in filium*; vel ſaltem in ſenſu myſtico, & ſpirituali, quem Spiritus ſanctus voluit à nobis obſeruari. Quanquàm oppoſitum huius regulæ tradiderit Caiet. in Pſalterium, ſed non eſt audiendus.

Aurea Prophetas interpretandi regula à Petro tradita.

Coloſſ. 1.

2. Reg. 7. & 1. Par. 22. & Hebraeor. 1.

Caietan.

Hunc Ieſum reſuſcitauit Deus, cuius omnes nos teſtes ſumus. Rurſus Deum autorem facit reſurrectionis Chriſti; ne quiſquam cauſari valeat humanitatis imbecillitatem: & poſt teſtimonium Scripturarum de reſurrectione, producit oculos ſuos, atque omnium Apoſtolorū in teſtimonium: nam ita ipſe dixit; *Eritis mihi teſtes in Ieruſalem*, &c. & Matthiam voluit teſtem reſurrectionis fieri. Obſerua etiam cōſtantiam Petri parum curātis decretum Iudæorum, vt ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra Synagogam fieret. Promptè etiam retractat ſentētiam, quàm interrogatus, & metu oppreſſus dixerat: Non noui hominem.

Ieſum à Deo reſuſcitatum, cur Petrus ita ſum inculcet: ſuum quoque de hac re, & Apoſtolorum producat.
Actor. 1.
Ibid.
Qualis Petri conſtantia.
Ioann. 8.
Matth. 26.

Dextera igitur Dei exaltatus, & promiſſione Spiritus ſancti accepta à Patre, effudit hoc donum, quod vos videtis, & auditis. Dexteram Dei vocat potentiam, qua vt dextera liberè Pater tutatꝰ eſt Filium: & omnia tribuit Deo Abraham, ne Iudæi offendantur. Vel per hanc dexteræ exaltationem, vt Chryſoſtomus expoſuit, aſſumptionem inſinuauit, volens eam proprio nomine vocare, quo minùs eos perturbet. Et artificio quodam primò paſſionem enarrauit, deinde reſurrectionem, nunc iam ad Aſcenſionem peruenit, qua exaltatus eſt ſupra omnes cœlos, vt ſedeat ad Dei dexteram, vt ſtatim ex Scripturis probat. Et cùm quis alterum iacentē erigit, dextera ſua illum ad dexteram ſuam collocat. ¶ *Et promiſſione Spiritus ſancti accepta à Patre.* Id eſt, Chriſtus vt homo dum ſedet ad Dei dexteram, accepit promiſſionem Patris per Spiritum ſanctum ſibi factam in Scripturis, & corde, quòd ſibi ſedenti daret Spiritum, quem diſtribueret fidelibus è cœlo Eccleſiam gubernans

Dextera Dei exaltatus qua nam Ieſus fuerit, vt ait Petrus.
Alter ſenſus.
Chryſoſt. ho. 6. in Act. to. 5.
Petri prudentia & doctrina.

Promiſſionem ſancti Spiritus à Patre vbi acceperit Chriſtus.

Alter ſenſus.
Actor. 1.

vſque ad iudicium. Vel ſenſus eſt, accepta facultate dandi Spiritum ſanctum, vt CHRISTVS promiſerat. ¶ *Effudit hoc donum, quod vos videtis, & auditis.* Priùs per Ioëlem dicebat Pater: Effundam Spiritum meum: iam ne minor oſtendatur Filij ſui poteſtas quatenus Deus eſt, illi ipſi tribuit effuſionem, vt vna & eadem Filij poteſtas, & natura indicetur. Vnde Auguſtin. libr. de Trinitate: *Quomodo ergo Deus non eſt, qui Spiritum ſanctum dat? Imò quantus Deus eſt, qui dat illum.* Sic ille. Et ſubiūgit: *Hoc donum.* Quod ſummum eſt, ac donorum omnium maximum: nam hoc donum Pater & Filius ſibi inuicem donant, & hoc tanto dono voluit nos cohoneſtare. *Quod, inquit, videtis.* In linguis igneis, & vultu Apoſtolorum: auditis etiam in munere linguarum, & in tanta gratia, & ſapientia per rudes, & imperitos piſcatores oſtenſa. Dicitur autem hoc donum à Chriſto effuſum veniſſe: quia eius merito, dum pateretur, atq; eius in cœlo precibus impetratum eſt. ¶ *Non enim Dauid aſcendit in cœlum.* Poſt reſurrectionem factam, quod ab initio non audebat dicere, negat de Dauide apertè poſſe intelligi: quare non de ſua, ſed de Chriſti Aſcenſione locutus eſt. Hinc Patres ad cœlum non aſcendebant, quia clauſum erat ad Chriſtum vſq; regnum cęleſte longè plus quàm paradiſus terreſtris: hinc in ſinu Abrahæ verſabantur Patres, & in inferis, vnde captiuam duxit captiuitatem, & emiſit vinctos de lacu, in quo non eſt aqua. Sicut ergo hoc non de ſe, ſed de Chriſto prædixit Dauid, ita illa de reſurrectione. Non enim Dauid aſcenderat in cœlum, vt inde mitteret Spiritum: at Chriſtus aſcendit, accepit, & dedit dona hominibus. *Dicit autem ipſe, Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Tertium produxit ex Scripturis teſtimonium ex Dauide, quò maieſtatem, & diuinitatem Meſſiæ indicet; & vt ſimul oſtendat, quod & prius nequibat Dauidi conuenire, ita neque iſtud. Atque hoc Dominus apertè iam in Euangelio oſtenderat, vbi cùm interrogaſſet Phariſæos cuius filius eſſet Meſſias: illi reſponderunt, Dauidis. Quos ſtatim Dominus repreſſit, dicens; *Quomodo ergo Dauid in Spiritu vocat eum Dominum, dicens, Dixit Dominus Domino meo*, &c. vbi Chriſtum indicauit duplici conſtare natura, non tantum humana, ſed etiam diuina, propter quod Dominum vocat.

Ioel 2.
Petrus cur Chriſtum effudiſſe dicat donum Spiritus ſancti.
Auguſt. li. 15. de Trinit. ca. 26. ſub initiū, tom. 3 circa med.

Donum Spiritus ſancti quātum donum ſit.

Hoc donum Iudęi quomodo videbant.

Donum Spiritus ſancti qua ratione à Chriſto dicitur effuſum in Apoſtolos veniſſe.
Ante Chriſtū nemo Patrum cur aſcendit in cœlum.
Geneſ. 3.
Pſalm. 67.
Epheſ. 4.
Zachar. 9.

Epheſ. 4.

Pſal. 109.

Hoc etiam teſtimonium ex Dauide: Dixit Dominus Domino meo, &c. cur Petrus produxerit.
Matt. 22.
Pſalm. 109.

Duplex Chriſti natura.
Dauidi Pſalmum 109. haud poſſe conuenire oſtenditur.

Quòd ſi quis obijceret, illum Pſalmum conditum ab aliquo Propheta, ſeruo tamē Regiæ perſonæ Dauidis, ita vt ea ratione

poſſit

poſſit illum Dominum vocare: ex multis alijs euincitur Dauidi Pſalmum conuenire non poſſe: nam quomodo ei conueniret: *Ex vtero ante Luciferum genui te*? & illud: *Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech*, & rurſus illud: *Sede à dextris meis*? Adhæc Iudæi tempore Chriſti producentis verba huius Pſalmi vt à Dauide pronuntiata, nihil auſi ſunt replicare, ſuo ſilentio aſſentientes Chriſti ſententiæ.

Iam verba exponamus. *Dixit Dominus Domino meo*, ſiue, Dixit Dominus Iehouah Domino Eloim. Id eſt Pater Chriſto Deo & homini: adeò vt Meſſias etiam vt homo eſt, longè antecellat, & eorum radix exiſtat. Ideo Pater & Rex dicitur à Prophetis. Minus autem corpore aſcendit Dauid, quàm anima, quare hoc ei quadrat minimè. ¶ *Sede à dextris meis*. Mecum regnando, & quieſcendo, & poteſtatem iudicandi accipiendo poſt crucis ignominiam, & labores, & poſtquàm omni cum impietate iudicatus es ad mortem. Et ait, *A dextris*, id eſt, ſecundus poſt me, vt homo es, & in cœlo, vbi dicitur eſſe Deus: vel in potiſſimis, & celſiſſimis gloriæ bonis in quantum homo, & in æqualitate maieſtatis per omnia in quantum Deus. ¶ *Donec ponam inimicos tuos*. Id eſt, ſemper, cùm ſemper dæmones, & peſſimi homines Chriſto aduerſentur: ideò ſub pedibus eius ſemper ponentur. Vel commodè exponi poteſt, Donec ponam, id eſt, vſque ad iudicium; poſt quod cùm omnia immobilem locum ſortiātur, Chriſti opus regimine ſuper militātem ampliùs non erit, ſed regnum Patri æterno tradet, vt docet Paulus, cùm quo vt Deus conregnabit. Chriſtus ergo ad iudicium vſque, vt Dauid regnum turbulentum, & bellis agitatum habet, poſteà verò cum Patre regnum pacificum, atque tranquillum, vt Salomon, ſortietur. Et ſcabellum vocat, quod pedibus conculcatur: & qui ſe amore Chriſto non ſubijcient, cogentur vel vi illi ſubeſſe. Pedes Chriſti, aut humanitas eius eſt ſanctiſſima, ſicut caput eſt diuinitas, vel Apoſtoli, & minima quæque eius membra, quæ Chriſtum in ſe habitantem geſtant, iuxta illud: Glorificate, & portate Deum in corpore veſtro: ſub quorum pedibus Deus pacis ſępè conterit Satanam, & interdum homines agreſtes etiam, & feroces, quales ſunt infideles, vel fideles omni ſcelere contaminati.

> Quid eſt: Dixit Dominus Domino meo.
> Sedere à dextris Dei, quid.
> Quid illud: Donec ponam inimicos tuos.
> Alter ſenſus.
> 1. Cor. 15.
> Quale Chriſti regnum nunc ſit, quale verò futurum ſit.
> Pedes Chriſti qui.
> 1. Cor. 6.
> Rom. vlt.

Certiſſimè ſciat ergo omnis domus Iſrael, quia & Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus, hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis. Colligit ex teſtimonijs quæ prædixit, & alijs quæ diſputauit, Ieſum ab eis crucifixum verum fuiſſe Meſſiam ac Dominum, in quo, etſi non apertè, occultè tamen eum Deum inſinuauit, vt videre liceat Petrum præclarum extitiſſe oratorem, qui fuſiori ſermone tractata in breuem contrahit epilogum. Vocat domum Iſrael, ſiue eam, quæ ex Iſrael ſecundùm carnem deſcendit, ſiue eam, quę iam ſpiritu & fide in Chriſtum, qua fortis erat cum Deo, & Deum quodammodò videbat, eſſe incipiebat: & de hoc ait: *Certiſſimè ſciat*: quia fides certiſſimos reddit eos qui credunt. Vnde & ſcientia dicitur, de qua, *In ſcientia ſua iuſtificabit ipſe ſeruus meus multos*: & Zachar. *Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius*: & de Abraham teſtatur Paulus. *In repromiſſione etiam Dei non hæſitauit diffidentia, ſed confortatus eſt fide, dans gloriam Deo*: *pleniſſimè ſciens quia quæcunque promiſit Deus, potens eſt & facere.* Nullus verò conturbetur ex eo quod ait Deum feciſſe Ieſum Chriſtum, & Dominum. Nam etſi Verbum factum non ſit, cùm fides teſtetur genitum, non factum, conſubſtantialem Patri: fecit tamen eum ſecundùm carnem non tantùm in natiuitate, ſed & in reſurrectione: vnde ſine ſcrupulo vllo teſtatur Dilectus: *Verbum caro factum eſt*, & Apoſtolus: *Qui factus eſt ex ſemine Dauid ſecundùm carnem.* Vnde ſimpliciter non dicit feciſſe Chriſtum; ſed Chriſtum hūc, inquit, quem crucifixiſtis: vt magnus ponderauit Baſilius contra Arrianos, qui hunc locum detorquebant ad probandum, Chriſtum eſſe creaturam, ob id quòd Deus ipſum feciſſe aſſerat. Sed non conſiderarunt illi, in Chriſto eſſe humanam naturam, atque dignitates illi naturæ communicatas non minus à Verbo, atque Spiritu ſancto, quàm ab ipſo Patre: qui tres vnus Deus ſunt; propter quæ meritò à Deo dicitur factus. Fecit ergo Dominum non ſolùm Dauidis, ſed etiam omnium à reſurrectione: vnde dixit: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.* Fecit & Chriſtum, hoc eſt, Regem, cùm dixit: *Sede à dextris meis*; vel potiùs à reſurrectione, de qua: *Vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ*, & rurſus: *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius*: nam à reſurrectione regnum eius eſt agnitum, & verus in lege promiſſus Meſſias, vt proinde fruſtrà expectetur alius. Et ſubdit: *Quem vos crucifixiſtis.* Quantum ad carnem, ſiue ex ignorantia, ſiue ex malitia. Meminit autem crucis, vt per eam abducat illos ad compūctionem, & per compūctionem digni reddantur, qui Spiritum accipiant.

His auditis compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos, Quid faciemus viri fratres? Ecce fructum ſimpli-

> Petrus Apoſtolus inſignis orator.
> Domus Iſrael.
> Geneſ. 32.
> Eſai. 53.
> Proprium fidei quid, & cur ſcientiam vocent.
> Luc. 1.
> Rom. 4.
> Geneſ. 15.
> Deum feciſſe Ieſum Chriſtum, & Dominum, quo ſit verum modo.
> Ioan. 1.
> Rom. 1.
> Baſil. Mag. lib. 4. aduerſus Eunom. ſub finem. ... Dominus creauit me, tom. 1.
> Aduerſus Arrianos minorē Patre Filium, creaturamq; eſſe dogmatizantes.
> Chriſtū Deus qualem Dominum fecerit, quomodo & eundem Chriſtum conſtituerit.
> Matt. vlt.
> Pſal. 109.
> Pſal. 44.
> Pſalm. 2.
> Deut. 18.
> Quorſum id de Iudæis Petrus dixerit: Quem vos (ſcilic. Ieſum) crucifixiſtis.

Primę concionis Petri fructus.

cis orationis Petri, qua circiter tria millia animarum pauciſſimis verbis ad Christi fidem traduxit. Repentè proinde ait, His auditis, quòd videlicet cauſa linguarum eſſet donum Spiritus ſancti in eos effuſum à Chriſto exaltato à Deo, & ab eis iniquè per ſummam iniuſtitiam crucifixo. ¶ *Compuncti ſunt corde.* Id eſt, Perceperunt ictum quendam in corde per doloris ſenſum peccatorum; & præſertim crucifixionis conceptum: per gladium quoque verbi Dei factum, quo ictu aperitur plaga cordis, vt effundat virus peccati.

Compungi corde quid.

Fructus compunctionis.

Et talis cordis noſtri compunctione vulneratur cor diaboli vt crucietur, & pereat: & cor Dei amore percutitur, vt effundatur vnguentum miſericordiæ, & dicat: Vulneraſti cor meum, ſoror mea. Non tantùm ergo ore, vel exteriùs dolorem, ſed ex profundo corde ſignificarunt. Nam verba ſapientium ſicut ſtimuli, & quaſi claui in altum defixi.

Cant. 4.

Eccle. 12.

¶ *Dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos.* Cùm os cordis ſit nuntius, ad Petrum, vt ſummũ medicum, ac ducem, ac reliquos Apoſtolos tanquàm comminiſtros, quos Petrus minimè obſcurabat, ſed eos prodebat coram, cùm diceret, Cuius omnes nos teſtes ſumus, ne Eccleſiam operarijs priuaret, locuti ſunt, declarantes. *Quid faciemus, viri fratres?*

Os cordis nuntius.

Petri modeſtia.

Fructus compuncti, & reſipiſcentis eſt, parare cor ſuum ad obedientiam Deo, & miniſtris eius præſtandam: quamobrem, qui nullam ſuam commoditatem volunt relinquere, aut vllam opinionem exuere, non ſunt inter compunctos corde cenſendi.

Verè pęnitentis & compuncti corde ſignum quod.

Et dicunt Apoſtolis, Viri fratres, quia ſic ipſi appellati erant à Petro, & quia erant eiuſdem gentis cum illis, id eſt, populus Dei. Obſerua quàm humanos fecerit compunctio, etiam irriſores: nam fratres facit ex hoſtibus, verbaque Apoſtolorum miram ſimplicitatem, & amorem conciliabant.

Apoſtoli viri fratres à Iudæis cur dicantur.

Petrus autem ad illos, Pœnitentiam, inquit, *agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem peccatorum veſtrorum & accipietis donum Spiritus ſancti.* Petrus aliorum os, ac dux, prior præ feruore prodit ad reſpondendum: quo loquente alij tacent, ne ſit confuſio.

Petrus Apoſtolorum os, ac dux.

Pœnitentiam, inquit, *agite.* Dolendo de peccatis, & mutando vitam, quod ante Baptiſmum ſufficit: poſt Baptiſmum verò non ſatis eſt pœnitentia, niſi adſit & ſatisfactio: vnde dictum eſt: *Facite fructum dignum pœnitentiæ*, quod ſignificauit illo verbo, *Agite*: non ait, cogitate, aut dicite, aut ſcribite, aut credite. Falſò ergo ſibi blandiuntur de fide, qui pœnitentiam negligunt: poſt innocentiam enim amiſſam vnica vitæ ianua eſt pœnitentia, de qua in lib. Sapient. dicitur: *Diſſimulans* (ſcilicet Deus) *peccata hominum propter pœnitentiam.*

Pęnitentiam obliquè ſatisfactione non ſufficere baptizato.

Matt. 3.

Vnica vitę ianua.

Quod ſi Chriſtus, qui caput eſt, & agnus innocentiſſimus, vt Deo pro noſtris peccatis ſatisfaceret, per id oſtium introiuit, atque omnes ſancti ingreſſi ſunt, atque eò magis, quo plus fidebant Dei miſericordiæ: abſurdum profectò eſſet, ſi membra per aliam portam, quam caput intrare contenderent. Nam tales ſua inſolentia tumidi potiùs in gehennam inferni intrare dignoſcuntur, qui tot portas patentes ad ingreſſum habet, quot vitia, ſiue peccata exiſtunt.

Quod portę inferni ſint.

Nam Lucifer per portam ſuperbiæ eſt ingreſſus, per odium fraternum Eſau, per diffidentiam Dei Cain, per inobedientiam Saul, per inuidiam Iudæi, per auaritiam Iudas, per gulam diues Epulo, per luxuriam Nicolaus Antiochenus.

Eſai. 14.

Geneſ. 27.

Sup. 4.

1. Reg. 15.

Matth. 27.

Ibid.

Luc. 16.

Solent autem multa obſtacula pœnitentiam prohibere. Nam in primis ſuperbia, quæ nihil ſibi deeſſe putat, illam impedit: vnde fons eſt in valle, in montem verò non niſi vi flagelli aſcendit aqua. Secundò, amor terrenorum, vnde putei Iſaac terra cæcati ſunt, & à Cain, id eſt, poſſeſſione temporalium bonorum, occiſus eſt Abel, id eſt, luctus pœnitentiæ. Tertiò, cordis duritia, ex quo, vt petra, niſi ſigno aqua lachrymarum non exit. Quartò, ignorantia earum rerum, quæ fletum excitant, vnde dictum eſt Ieroſolymæ: *Quia ſi cognouiſſes & tu, & quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi.* ſcilicet fleres.

Pœnitentiæ varia impedimenta.

Gene. 26.

Sup. 4.

Cain & Abel quid ſignificent.

Luc 19.

Nam vbi phreneticus neſciens ſe amiſiſſe ſanitatem, aut cerebrum, in lacrymas nequaquã prorumpit: tales ſunt qui peccata ſua non agnoſcunt. Demùm impediunt multa peccata ob carentiam charitatis, quæ cor ipſum veluti congelant, & fletum impediũt.

Quales qui peccata non agnoſcunt ſua.

¶ *Et baptizetur vnuſquiſque veſtrum in remiſſionem peccatorum.* Poſt pęnitentiam quæ ad omnia ſacramenta cum fructu ſuſcipienda viam munit, hortatur ad Baptiſmum, qui ianua eſt Sacramentorum, ac per quem primum in Chriſtum ingredimur, atque adeò ipſum induimus.

Pœnitentia omnibus Sacramentis quid conferat.

Baptiſmus ianua Sacramentorum.

Galat. 3.

Et hortatur vnumquemque, vt ſicut pro vnoquoque Chriſtus paſſionem ſuſtinuit, ita quiſque cognoſcat Redemptorem, ipſa cæremonia ſubmergendi, & emergendi, proteſtando veterem hominem vi paſſionis emori, & nouum exurgere, Et ait, vnuſquiſque veſtrum, videlicet, qui ex fide compuncti eſtis, quam fidem ab infidelibus Apoſtoli exigebant. Hi autem fideles in Deum erant, licet à principio fidem in Chriſtum non oſtenderent: ſed audita Petri con-

Qua ratione quiſque Chriſtum debeat ſuum Redemptorem agnoſcere.

Paſſionis Dominicæ virtus quanta.

cione fidem concipere,& compunctionẽ, quæ ad Sacramentum dignè ſuſcipiendum præparabant. Vnde dicitur. *Pœnitemini,& credite Euangelio:* Nemo ergo peregrina doctrina imbutus, exiſtimet ad ſalutem ſatis eſſe fidem, atque pœnitentiam abſque Sacramento: niſi fortè cum neceſſitas Sacramenti ſuſcipiendi commoditatem excludat. Vult enim Deus pro ſua ſapientia, qui nos animo,& corpore conſtituit, vt ad ſalutem conſequendam non tantùm adferamus fidem, & cordis compunctionem, ſed etiam nos externis ſubijciamus Sacramentis, de manu eorũ, qui reconciliationis ſunt miniſtri, ſuſcipiendis. Peccant igitur impietatis vitio, qui Sacramenta tanquàm res externas, & ob id ſaluti minimè neceſſarias ſpernunt: cùm maximè vel ob id ſint reuerenter ſuſcipienda, quia à Deo ſunt inſtituta,& præcepta, etiamſi alioqui nihil vtilitatis continerent: quantò magis ſi ſciamus ea eſſe nobis quàm maximè ſalutaria? Baptiſmus nos in nouam vitam regenerat: vnde lauacrum regenerationis ab Apoſtolo vocatur: peccata delet, vt Ananias ad Saulum dixerit: *Exurge,& baptizare,& ablue peccata tua*: cœtui fidelium coniungit, & incorporat: omnes enim in vnum corpus baptizati ſumus: Chriſtum facit induere: *Quicunque enim in Chriſto* (ait Apoſtolus) *baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis*: ſalutem ſempiternam conciliat, hinc illud: *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis*: & denique Spiritum ſanctum impertitur, de quo addit Apoſtolus: *Et renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum.* Subdit: *In nomine Ieſu Chriſti.* Ex quo loco quidam arguunt, neceſſarium non eſſe baptizari in nomine Patris, & Filij,& Spiritus ſancti, ſed ſatis eſſe in nomine Ieſu Chriſti. Quod admittit Magiſter ſentent. libr. 4. cap. 3. Et non hoc ſolùm, ſed etiam in nomine Spiritus ſancti dicit verum dari Baptiſmum: quod ferè nullus dixit ante eum. Ambroſius libr. 1. de Spiritu ſancto ait, plenum eſſe Baptiſma in nomine Ieſu Chriſti, cuius hæc ſunt verba: *Nunc conſideremus, vtrum, quemadmodum in Chriſti nomine plenum eſſe legimus Baptiſmatis Sacramentum, ita etiam ſancto tantum Spiritu nuncupato nihil deſit ad myſterij plenitudinem. Et rationem ſequamur, quia qui vnum dixerit, Trinitatem ſignificauit. Si Chriſtum dicas, & Deum Patrem, à quo vnctus eſt Filius, & ipſum qui vnctus eſt, Filium,& Spiritus, quo vnctus eſt, deſignaſti. Scriptum eſt enim: Hunc Ieſum à Nazareth, quem vnxit Deus Spiritu ſancto. Et ſi Patrem dicas,& Filium eius, & Spiritum oris eius pariter indicaſti, ſi tamen id etiam in corde comprehendas. Et ſi Spiritum dicas,& Deum Patrem, à quo procedit Spiritus, & Filium, quia Filij quoq; eſt Spiritus, nuncupaſti. Vnde vt rationi copuletur autoritas, in Spiritu quoque rectè baptizare nos poſſe, Scriptura indicat, dicente Domino: Vos autem baptizabimini in Spiritu ſancto. Et alibi Apoſtolus ait: Omnes enim in ipſo corpore in vno Spiritu baptizati ſumus.* Hæc ille, vnde forſitan Magiſter ſuam ſententiam mutuatus eſt.

Alij verò mitiùs loquentes, aſſerunt neceſſariam eſſe explicitam Trinitatis inuocationem: ſed vt Ieſu nomen Iudæis odioſum, cordibus fidelium infigeretur, diſpenſatum fuiſſe illis primis Eccleſiæ naſcentis diebus, vt in nomine IESV Chriſti Baptiſmus celebraretur: quam ſententiam ſecutus eſt Nicolaus Papa in epiſt. ad conſulta. Bulgarorum, his verbis: *A quodam Iudæo (neſcitis vtrùm Chriſtiano, an Pagano) multos in patria veſtra baptizatos aſſeritis: & quid inde ſit agendum conſulitis. Hi profectò ſi in nomine ſanctæ Trinitatis, vel tantùm in nomine Chriſti (ſicut in Actibus Apoſtolorum legitur) baptizati ſunt (vnum quippe, idemq; eſt, vt ſanctus Ambroſius exponit) quia non illorum, ſed eius eſt, rebaptizari non debent.* Hæc ille, qui certè de verbis, quibus Baptiſmus celebratur, non loquitur: nemo enim vnquàm ſic baptizauit: Ego te baptizo in nomine Trinitatis: ſed eſt ſenſus: Cuiuſcunque ſectæ fuerit baptiſta, ſi Chriſtianorum contulit Baptiſmum, qui ſolet vocari, In nomine Trinitatis, vel, in nomine CHRISTI, rebaptizari non debet. Nam teſte Auguſtin. libr. 6. de vnico Baptiſmo, ſine certis illis verbis, quæ Dominus dedit Matthæ. 28. pro forma, non poteſt conſecrari Baptiſmus: & rurſus contra Maximinum, Baptizati quidam in nomine Chriſti non nominatis tribus perſonis, non intelliguntur, niſi in nomine Patris,& Filij, & Spiritus ſancti baptizati. Et Ambroſius eodem loco: *Qui benedicitur in Chriſto, benedicitur in nomine Patris, & Filij,& Spiritus ſancti, quia vnum nomen eſt, poteſtas vna.* Idem docet Baſilius libro de Spiritu ſancto, cap. 1. docens in ſenſu: *Neminem ad errorem impellat illud Apoſtoli, quod nomen Patris & Spiritus ſancti in Baptiſmi mentione ſæpe omittit, nec ob id putat nouam nomenclaturam non eſſe neceſſariò obſeruandam: oportet enim immobilem manere traditionem in viuifica gratia data: quia addere quid, aut detrahere, eſt à vita æterna excidere.* Et Innocentius Papa 1. epiſt. 22. ad Epiſcopos Macedoniæ aſſerit, eos, qui in nomine Chriſti à Paulo baptizati leguntur, eſſe in nomine Patris, & Filij,& Spiritus ſancti baptizatos, Actor. 19. Adde decretum Pelagij, cap. ſi reuera, de conſecrat. diſtinct. 4. vbi baptizatos

ſolùm

Marc. 1.

Dominica ordo prouidentia.

2. Cor. 5.

In eos qui Sacramenta tanquam ad ſalutem minimè neceſſaria aſpernantur.

Baptiſmi virtutes.

Tit. 3.

Actor. 22.

1. Cor. 12.

Galat. 3.

Tit. 3.

Ibid.

An in nomine Ieſu Chriſti baptizari, vera ſit forma baptiſmi.

I. Opinio.

Caietan. in Acta.

Mag. ſenten.

B. Ambr. c. 3. paulò ante med. to. 11. à medio.

An in Spiritus ſancti nomine baptizari, ſit integrum baptiſma, ſecundum Ambroſium.

Actor. 10. & Pſalm. 44. & Hebr. 5.

Eſai. 61. & Luc. 24.

Pſalm. 32.

Ioan. 15. et 16. & Eſai. 42.

Actor. 1.

Rom. 6. & 1. Cor. 12.

II. Opinio.

Papa Nicol. ad Bulgar. c. 16. de baptiſ. & habetur de conſec. diſt. 4. ad Conſul. Bulgaro c. à quodam Iudæo.

Quo ſenſu Innocent. I Baptiſmum dicat in nomine Trinitatis, aut Chriſti collatum, verum eſſe.

Tom. 2.

Auguſt. lib. 5. contra Maximin. cap. 17. prope initiũ. tom. 6. circa finem.

Ambr. ibid.

Baſil. to. 1.

Innocen. I.

ſolùm in nomine Domini, iubet eos rebaptizari: quòd non feciſſet, ſi ſatis fuiſſet implicitè Trinitatem in nomine Domini cõtineri. Damaſcenus lib. 4. de fide Orthodox. oſtendit Baptiſma non valere niſi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Et addit: *Baptizamus enim & nos perfecto Chriſti Baptiſmate, quod eſt per aquam, & Spiritum.* Oſtendens baptizari in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, eſſe nil aliud, quàm baptizari in CHRISTO. Et Theophylactus in Lucam prope finem ait: *Quomodo autem Baptiſma intelligemus in nomine Chriſti ſolus fieri, præſertim cùm alias doceamur baptizare in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti? Igitur primùm quidem dicimus, quòd quando dicimus Baptiſma fieri in nomine Chriſti, non dicimus, quòd oporteat in ſolius Chriſti nomine fieri: ſed quòd Chriſti Baptiſma, quo Chriſtus baptizatus eſt, ſpirituale ſit, non Iudaicum: neque quale Ioannis quòd pœnitentiam ſolùm, ſed communionem Spiritus ſancti, & remiſſionem peccatorum conferat: vt ipſe nobis oſtendit, cùm baptizaretur in Iordane, monſtrato in columba ſpecie Spiritu ſancto. Inſuper Baptiſma in nomine Chriſti, intellige in morte Chriſti. Nam ſicut ille mortuus triduanus reſurrexit, ita & nos ſingulariter in aqua ſepulti, incorruptibilitatem animæ induimus, & arrhabonem incorruptibilitatis corporis accipimus.* Has duas ſolutiones probamus, tertiam quam adiungit, nequaquàm, ait enim: *Et aliter: Chriſti nomen in ſeipſo continet, & Patrem vngentem, & vnctionem Spiritum, & vnctum Filium:* quia hęc eſt Ambroſij ſententia, & ratio. Ad hæc baptiſma noſtrũ dicitur baptiſma Spiritus ſancti, iuxta illud: *Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igni*: &; *Hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto*: &, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto.* Vnde etiam Act. 19. dicitur; *Si Spiritum ſanctum accepiſtis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neq; ſi Spiritus ſanctus eſt, audiuimus. Ille verò ait, In quo ergo baptizati eſtis?* quaſi dicat; Fieri nequit quin notus ſit vobis Spiritus, ſi in Chriſti baptiſmo baptizati eſſetis: tum quòd in nomine eius cum nominibus Patris & Filij celebrabatur cæremonia iſta ſancta Baptiſmi: tum quia in Chriſti baptiſmo inſedit capiti eius columba, ſymbolũ Spiritus ſancti. Ita in omnibus illis primitiuis qui baptizabantur, indicauit Spiritus ſanctus ſigna ſuæ præſentiæ, loquens in linguis, prædicẽs futura, & edẽs miracula. Sicut ergo dicitur baptiſmus Spiritus ſancti, ita dictus eſt baptiſmus Chriſti. Sicut ergo nemo dixit, In nomine Spiritus S. Apoſtolos baptizaſſe, ita nec in nomine Chriſti, etſi tunc licuerit per diſpenſationem, vt redderetur amabile Domini Ieſu Chriſti nomen.

Ioa. Damaſc. c. 10. ſub fin. — *Theophylact.* — *Matt. vlt.* — Baptiſma in nomine Chriſti collatum, quid Theophylacto. — *Sup 3.* — *Ibid. & ſeq.* — Quid Baptiſma Chriſti ſit eidem. — *Idem.* — *Matth. 3.* — *Ioann. 1.* — *Infr. 1.* — Quibusnam ſignis ſuam p̃ſentiam in cordibus credentium Spiritus ſanctus ferè teſtabatur. — Baptiſmus in Chriſti nomine cur olim Iudæis permiſſus.

III. Opinio, probabilior.

Sunt tertiò alij, quorum ſententiæ ego libenter ſubſcribo, qui aſſerunt, his verbis non ſignificari, ſed tantummodo nomen Chriſti commemorari, vt intelligerent baptiſmi vim, & efficaciam proficiſci ab ipſo Chriſto, imò ab ipſo inſtitutum eſſe atque præceptũ, & ad eius gloriam illuſtrandam, ſed in forma Eccleſiæ, hoc eſt cum explicita Trinitatis inuocatione. CHRISTVS enim dixit: *Ite, docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*: nam vt ait Zacharias Pontifex, qui vel vnam perſonam de Trinitate nõ nominauerit, illud baptiſma verum eſſe non poſſe: de conſecr. diſt. 4. in Synodo. Hic ſenſus verus eſt, & ſcrupulum vllum nõ habet. Id quod etiam confirmari poteſt ex eo, quod Petrus hoc loco non alloquitur baptizantes, quaſi docens illos formam baptiſmi; ſed baptizandos vt agnoſcant cui acceptũ ferre debeant baptiſmi vigorem. Quod ipſa Græca ἐπὶ τῷ ὀνόματι iuuare videtur. Nam ἐπὶ cum Datiuo ſignificat cauſſam, aut fundamentum, cui aliquid nititur. Et Matth. 28. vbi vera forma traditur, non vtitur Dominus illa præpoſitione, ſed altera, dicens, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς ὄνομα Πατρὸς, &c. Adhæc veriſimile nõ eſt, omnes illos (de quibus Paul⁹ teſtatur; *Quicũque, inquit, baptizati ſumus in Chriſto, in morte ipſius baptizati ſumus*) ſignificari quòd illa forma baptizarent, exprimẽdo nomẽ mortis Ieſu: ſed tantùm ſignificatur virtus, & efficacia baptiſmi ex morte eius prouenire.

Matth. vlt. — *Rom. 6.*

¶ *In remiſſionem peccatorum.* Baptiſmus non tãtùm originalis, ſed etiam perſonaliũ, atq; adeò ipſius crucifixionis Chriſti veram largitur remiſſionem, & non tantùm imputatam. Nam vt Paulus ait: *Eratis aliquando tenebræ: nunc autem lux in Domino*: & alio loco: *Sed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis*: quæ re ipſa inhærentem iuſtitiam, & munditiam ſignificent, & non tantùm, vt dixi, imputatam. ¶ *Et accipietis donum Spiritus ſancti.* Videtur quòd qui illis initijs Eccleſiæ primitiuæ baptizabatur, mox ſenſibiliter accipiebat Spiritum ſanctum: quanquàm commune eſſet per man⁹ impoſitionem illum accipere. Hic igitur docet ordinem Sacramentorũ, quia Baptiſmus cũcta alia præcedit: nec tamẽ Deus ita ſe huic ordini alligauit, vt non poſſit contrarium facere. Nam vt liquidum eſt in Cornelio, & familia eius, prius deſcendit in eos Spiritus ſanctus quàm baptizarentur: quod profectò miraculum fuit, præſertim cùm illi eſſent Gentiles, hi autem Iudæi: ſed hi deteriores, & maioribus ſupplicijs digni, quòd Dominum crucifixerint. ¶ *Vobis enim eſt repromiſſio, & filijs veſtris, et omnibus qui lõgè ſunt.*

Baptiſmus omnia peccata remittit. — *Epheſ. 5.* — *1. Cor. 6.* — Baptizati Eccleſiæ in initio Spiritũ ſanctũ accipiebant dupliciter. — *Actor. 10.* — In quo deteriores Ethnicis Iudæi meritò cenſeantur. — Donum Spiritus ſancti

ad Iudæos,& ad Gentes pertinebat, teſte B.Petro.

Hoc eſt, Ad vos Iudæos,vel præſentes repromiſſio Ioëlis de Spiritu ſancto, & ad filios veſtros, quos multum iuuat parentum fides, ſicut nocet infidelitas: quare debent conſentire, cū ad vſum rationis perueniūt, ad implenda promiſſa in Baptiſmo: & non tantùm ad eos, ſed ad omnes, qui lōgè ſunt à Dei notitia, quos videlicet Dominus ex gratia ſua aduocauit, ſpectat hoc tantum beneficium. Et dicitur Chriſtus Dominus Deus noſter, id eſt, qui olim peculiariter erat Deus Iudæorum, & nunc datus eſt, & natus eſt nobis.

Chriſtus qua ratione erat Iudæorum Deus.

Pſalm. 75. Eſai. 9.

Alijs etiam verbis plurimis teſtificatus eſt, & exhortabatur eos, dicens, Saluamini à generatione iſta praua. Oſtendit his verbis non eſſe integrum Petri ſermonem collectum, ſed ſummam tantùm eius, & compendium. Teſtificatus eſt ergo illa quæ Fidei ſunt, & quæ præcedere debēt: & hortatus eſt ad ea, quæ bonorum morum ſunt, atq; ad alia Sacramenta ſpectant: vt acutè ponderauit Auguſtinus lib. de Fide & operib. c. 8. ¶ *Saluamini*, inquit, *à generatione iſta praua*. Id eſt, O ægroti, quorum ego medicū, & nauclerum ago, ſaltem curate veſtram fugiendo à generatione iſta praua, id eſt, Iudaica, quæ vt plurimum rebellis extitit, & incredula, de qua Propheta: *Generatio praua, & exaſperans: Generatio quæ non direxit cor ſuum, & non eſt creditus cum Deo ſpiritus eius*: de qua etiam Dominus: *Generatio mala, & adultera ſignū quærit.* Ac rectè ait, Saluamini: ne quis enim exiſtimet ſalutem noſtram totam à Chriſto pendere, & nihil ex nobis, aut contra arbitretur ſalutem omnem à nobis proficiſci, aut ſaltē potiorem ſalutis partē, aptè dixit, Saluamini: hoc eſt, ſaluti à Deo vobis miſſæ p Chriſtum, & per eius miniſtros propoſitæ nolite reſiſtere, ſed & vos ipſam amplectimini fide, pęnitentia, & Sacramento obuiā illi eundo, illamq; vobis incorporādo: & à generatione praua vos ipſos ſeparando, ne contingat vos illius ſocietate contaminari: vt & qui fide, & religione diuerſi eſtis, & corpore quoque, atq; conuerſatione diſtincti ſitis. Saluamini igitur à generatione iſta praua, perinde eſt, ac dicere; Exuite veterem hominem, ſiue fermentum vetus malitiæ, & nequitiæ, vt ſitis noua conſperſio. Sed ô ter nos beatos, ſi hoc præceptum Apoſtoli audiremus: bona enim pars fideliū ſi à conſuetudine, & commercio filiorum huius ſeculi abſtineret, ſalutem ſuam operaretur. Nunc autem dum ſponte commiſcemur Hæreticis, qui fidem deprauant, aut lenonibus, & aleatoribus, & huiuſmodi hominibus, qui aut in voluptate, aut in opibus felicitatem ſitam eſſe arbitrantur, adiūgimur, exitium nobis præſentaneum, & interitum comparamus. Quoniam igitur CHRISTVS ſummus iudex ſeparaturus eſt bonos à malis, tanquam oues ab hœdis; demus & ipſi operam vt à corruptis hominibus ſeiuncti, nonniſi cum bonis, & ſpiritualibus coniuncti in Chriſto viuamus; cui cum patre, & Spiritu ſancto par eſt diuinitas, idem honor, æqualis poteſtas in ſecula ſeculorum, Amen.

Petrus quæ teſtificatus ſit ad Iudæos pro concione.

Cur praua dicta ſit generatio Iudęorum

Pſalm. 77.

Matt. 12. & Infr. 16.

Iudæi ſe ſaluare a generatione praua, quomodo debebant.

1. Cor. 6. Epheſ. 4.

Saluari à generatione praua, myſtice quid.

Cauſa noſtri exitij vnde ſit.

Matt. 25.

TRACTATVS XV.

In illa verba: *Qui ergo receperunt ſermonem eius, baptizati ſunt: & appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia. Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.* Act. 2.

QVemadmodum ſeminator ille Euangelicus in vnam tantùm ex illis quatuor terræ partibus, in quas ſemen iaciebat, fructum laboris ſui habuit: ita Petrus Apoſtolorum Princeps extendit quidem in omnes qui aderant, rete Euangelicum, quod ad ſe attinet, verum non omnes aſſenſi ſunt, ſed nonnulli, quos enumerat in præſentia Lucas: quod ꝑfectò ſeminis defectui non eſt tribuendum, ſed vitio auditorum. Non enim ſatis eſt, prędicantes verbum Dei proponere, niſi nos dictis illorum aſſentiamur, & Fidei obediamus: nunc rurſus ſatis eſt opera noſtra, & induſtria, niſi adſit gratia. Vtrumque ergo extremum declinandum eſt, & media incedendum via: quia nec nos ſine gratia quicquam poſſumus, neque gratia ſine nobis nos ſaluat; vt ita vitemus Scyllã, & Charybdim Lutheri, Pelagijque. Grçcè autem additur ad uerbiū ἀσμένως, id eſt, libenter: Non ſolum quia, vt docet Chryſoſtomus, Euangelium neminem inuitum ſaluat, ſed etiam quia ad hoc vt piſcis hamum degluttiat, aliquid debet illum tegere, quod ſit guſtui dulce, ad delectabile. Non ſecus qui vitioſam priorem vitam relinquere debent, aliquid dulce, & ſuaue ſpiritui habent guſtare, vt ad Chriſtum veniant. Hoc autem delectabile gaudium homini à peccato recedenti, vt plurimum dari ſolet: quēadmodum filijs Iſrael egredientibus de Aegypto, datū eſt manna, & filio prodigo redeunti de religione longinqua, exhibitum eſt vituli conuiuium ſaginati. Habet enim qui à peccato recedit, duas triſtitias euincere: alteram naturalem, alteram verò voluntariam. Naturalis eſt, ſeparari à tēporalibus delectationibus carnis, & à mundi huius conſuetudine, qua captus

Matt. 13.

Quod eſt, quod Petro Iudæis prædicante, pauci eorum duntaxat, non omnes Fidem ſuſceperunt.

Pergenti ad beatam patriã qua ſit incedendum via.

Expenditur quod Iudęi conuerſi verbum Petri libenter receperunt

Chryſoſt. ho. 7. in Actus, tom 3.

Exod. 16. Luc. 15.

Qui à peccato recedit, quam duplicem triſtitiam debet euincere.

Num. 11.

ptus erat more Hebræi recedentis ab Ægypto, qui amabat cepe, allia, porros, cucumeres & pepones; quæ nonniſi cum ſenſu mœroris relinquuntur. Quemadmodum nec dens extrahitur, nec membrum præciditur ſine dolore: ad quē mitigandum, ad eſt Dei gratia lætitiam efficiens. Secunda triſtitia voluntaria eſt, peccatorum ſuorum in Deum admiſſorum meminiſſe; & propterea dolorem, & pœnitentiam concipere, atque amaro animo eſſe. Eos qui ita ſalutariter ad pœnitentiam contriſtantur, conſolatur Deus virtute Spiritus ſancti, gratiaſq; agunt Deo de inuento tanto theſauro, hoc eſt, de Christo Domino, cuius famulatui ſe addicere deſiderant. Nam ſi quis Romam veniens, magnum aliquem Eccleſiæ Principem inueniat, cuius ſeruitio ſe dedicet, & à quo cōmoda, & vtilitates ſperare poſſit, mirificè lætatur. Quid igitur erit Christum Deum, ac Redemptorem benefaucentem inuenire? extra quem etiàm ſi in magnis quis verſetur delitijs, honoribus, & theſauris, requiem inuenire non poteſt: in vno illo tanquàm in margarita illa Euangelica, pro qua comparanda cuncta bona diſtrahenda ſunt, omnia bona, quæ in deſiderium cadere poſſunt, inuenit. Quicunque ergo libenter receperunt ſermonem eius de agenda pœnitentia, & ſermone eius ſuſcipiendo, baptizati ſunt, id eſt, ſub aqua ſubmerſi, ſi vim vocis, & proprietatem inſpicias: & vt corpus externè mundatur, & abluitur, ita animus Dei gratia reficitur. Ponderat Tertullianus libr. de pudicitia: Primus in Chriſti baptiſmo Petrus reſerauit aditum cœleſtis regni. ¶ *Et appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia.* Etſi per Synecdochen anima ſignificet totum hominem, iuxta illud: *Anima quæ peccauerit, ipſa morietur*, &, *Anima, quæ afflicta non fuerit in die illa, peribit de populis ſuis*: & Apoſtolus: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*: ſicut etiam interdum nomine carnis totus homo intelligitur: de animabus tamen, earumque munditia plus agit Nouum Teſtamentum: & paſtores peruigilant tanquā rationem reddituri pro animabus. In baptiſmo etiam ſolùm ſaluantur animæ: quia ſicut dæmō primùm deſtruxit animam per ſuperbiam, & poſteà per eſum ligni corpus redditum eſt mortale: ita Chriſtus, qui venit vt diſſoluat opera diaboli eo modo, quo ille nocuit, primò animam ſaluat à peccato, & captiuitate dæmonis, deinde corpus in reſurrectione, in quo tanquàm in Sabbato, totum ſanabit hominem. Expedit etiam vt quiſque agnoſcat ſe habere animam, vt pro eius ſalute, & gloria aliquid operetur: quia quidam ſunt, qui tantum ſe corpore conſtare exiſtimant, & ad eius voluptatem, et ſatietatē omnia opera ſua referunt: quod abſurdum, & præpoſterum eſt. Ait autem, Appoſitæ ſunt, ſiue additæ numero bonorum fidelium, vt Deiparæ Virgini, Apoſtolis, ſeptuaginta duobus diſcipulis, ſiue cētum & viginti Chriſtianis, qui aſtiterunt electioni Matthiæ: & hæc eſt maxima gloria, quam hic poſſumus conſequi, numerari videlicet inter bonos, ſine quo parū prodeſt fuiſſe Epiſcopum, aut Ducem, Cardinalem, aut Principem, Papam, aut Imperatorem; quia ſi gratia Dei ſint deſtituti, inter bonos enumerari nequeunt, ſed recta tendunt ad gehēnam. ¶ *Circiter*, inquit, *tria millia*. Pro, ter mille: quia millia neutri' eſt generis, & non quadrat animabus, quę fœminini generis, aut hominibus, qui ſunt maſculini. Non curauit igitur interpres Grammaticorum regulam, ſecundum quam Latinè dicendum erat, ter mille: etiamſi aliqui legant, circiter tria millia animarum. Dixit autem circiter, quia Spiritus ſanctus nō reuelauit illi præciſum numerum, nec multum refert hoc ſcire, vel tunc, vel modo.

Qui de peccato mœror concipitur, quam habeat vtilitatem.

Chriſtum qui inuenit, quid inueniat.

Matt. 13.

Animus quo pabulo reficiatur.

Tertull. to. 2.

Primus in baptiſmo Petrus reſerauit aditū cœl. ſtis regni, ait Tertullianus.

Ezech. 18.
Leuit. 23.
Rom. 13.

De animabus quanta cura ſit in Nouo Teſtamento.
Hebr. 13.

Ad quid venerit Filius Dei in mundum.

Geneſ. 3.
1. Ioann. 3.

Ioan. 7.
Qui agnoſcit ſe habere animam, & non ſolam corpus.

Quibus appoſitæ ſint animæ circiter tria millia.

Actor. 1.

Summa gloria noſtra dum viuimus, quænam illa ſit.

Quàm rectè dixerit interpres: Animæ circiter tria millia.

Lucas cur infinitè, circiter, inquit, tria millia.

Sed iam quæritur qui fieri potuerit, vt tot vno die baptizari potuerint? Cōmodè reſponderi poteſt, impoſſibile non fuiſſe, quia erant miniſtri centum vignti. Deinde probabile etiā eſt non fuiſſe baptizatos per ſubmerſionē, ſed per aſperſionem, ſiue intinctionem, & verborum prolationem: ita enim multa millia poſſunt expediri intra horam. Tertiò dicendum eſt, ſolennitatem baptiſmi, & cæteras cæremonias, quæ in illo ad ornamentum obſeruantur, nondum fuiſſe tunc inſtitutas, quæ multum temporis occupant: at aſperſione, & ſolis verbis, in quibus eſt ſubſtantia Sacramenti, breui res confici poterat.

Quomodo tria millia hominum vno die baptizari potuerint.
Actor. 1.

Secunda interrogatio eſt: Quomodo tam pauci ſint baptizati eo tempore; cùm vnus ex fratribus noſtris ſingularis Dei ſeruus, magnuſq; religionis ac pietatis cultor, dictus Frācíſcus Xauier, quē amoris, ac beneuolentiæ gratia nominare volui, ad Indos Orientales à ſummo Pontifice deſtinatus fidei Chriſtianæ propagandæ gratia, paucis annis ſupra quadringenta hominum millia baptiſmo intinxerit, & interdum vno die ſupra quindecim millia: vſq; adeò vt & baptizanti brachia præ laſſitudine non ſeruirent, & vox tōto die defatigata rauceſceret in prolatione formæ, vt ipſe proprijs literis ad nos ſcriptis ſignificauit. Reſpondemus, ex vitio ſuperbiæ profectum fuiſſe, vt quò ſecta aliqua magis accedit ad fidem CHRISTI, eò ſit inſolentior, atque in falſitate per-

Cur Eccleſiæ naſcentis initio tam pauci Chriſti baptiſma ſuſcepeřint.

Incredibilis fidelium numerus, quos P. Franciſcus Xauier apud Indos ſacro fonte luſtrauit.

Hæretici pertinacia vnde.

tinacior. Hinc fit, vt hæreticus obſtinatior ſit Iudæo, Iudæus Pagano: ſiquidem hæreticus plus accedit ad CHRISTI Euangeliũ, quia confitetur diuinitatẽ, animæ immortalitatem, prœmia bonis, & ſupplicia malis repoſita, & Chriſtum, quem nulla alia ſecta confitetur: hi quò plus ſunt luci vicini, atque ea non benè vtuntur, magis ſunt ingrati, cœciq́ue quàm alij. Hinc iuſtitia Dei permittit, vt in errorum tenebris magis verſentur, in illiſque permaneant.

Cur tam difficilis Iudæorũ ad Chriſtum conuerſio ſit.

Iudæi poſt hæreticos nobis ſunt viciniores, quia illa omnia quæ diximus, priora confitentur, licèt Chriſti aduentum impletum negent: & hos difficiliùs conuerti ad fidem Chriſti videmus, quàm Gentiles: qui ob id quòd eſſent à religione Chriſti remotiores, nec haberent vnde reſiſterent, faciliùs ad veritatem Euangelicam reducti ſunt.

Gentes cur tã multæ in Chriſtum crediderint.

Atque hæc eſt ratio non obſcura, cur videlicet tanta multitudo Gẽtium in Chriſtum intrauerit, & tãta paucitas Iudæorum Meſſiam agnouerit: nam vt humilitas, & modeſtia ſui cognitio ad Chriſti cognitionem iuuat; ita ſuperbia ad claudendos oculos veritati, & ad obſtinationem.

Quæ cauſſæ fuerit tantæ fidei conſtantiæ, vitæque ſanctitatis in Eccleſia primitiua.

I. Ratio.

Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, &c. Mirantur quidam, vnde tanta primitiuorum in fide conſtantia, tanta ſanctitas, & vitæ perfectio; cùm nunc mira ſit Chriſtianorum inſtabilitas, atq; tepiditas, morumq́ue corruptela? Sed deſinet admirari, qui diligentiùs inſpexerit magnum illud lumen, vimq́ue gratiæ Dei vocantis: nam eius proculdubiò eſt maiorem, ac minorem gratiam pro ſua bonitate, ac ſapientia impertiri: quò fiebat, vt & maior eſſet voluntatis ad Fidem amplectendam, quòd totum Diuinæ bonitatis opus erat, volentis non tantùm in naturalibus, ſed etiam in gratuitis quoſdam alijs præcedere.

2. Theſſ. 2.

Quid illud: Apoſtoli: elegit vos Deus primitias in ſalutem.

Hinc Paulus ad Theſſalonicenſes ſcribit: *Nos autẽ debemus gratias agere Deo ſemper pro vobis fratres dilecti à Deo, quod elegerit vos Deus primitias in ſalutem, in ſanctificatione Spiritus, & in fide veritatis:* id eſt, nos non ſolum prius tempore, ſed etiam maioribus gratiæ donis cohoneſtauerit.

II Ratio.

Præter vocem autem internam Dei vocantis, quæ efficaciſſima tunc erat, aderat quoq; vox externa maior: nam prædicatores ſigna, & vitæ exempla fortiora ac præſtantiora habebant.

Apoſtolicæ prædicationis vis atque energia.

Prædicatores ſiquidem Apoſtoli erant, qui pleni Spiritu ſancto plus vno verbo, quàm nos multis ſermonibus præſtabant, eo quòd haberent Chriſtum per eorum linguam loquentẽ, vt Paulus de ſe ait: *An experimẽtum, inquit, quæritis eius qui in me loquitur Chriſtus?*

2. Cor. 13.

Miracula etiam grandiora erant, quia in illis impletum eſt verbum Domini: *Et maiora horum faciet.*

Ioann. 14.

Vitæ quoque exempla vehementiora erant, vnde & ſubditi faciliùs voci Dei parebant: adeò vt Paulus auſus ſit dicere, *Et gratia eius in me vacua non fuit*: quod eſt ac ſi diceret, Reſpondi Diuinę gratię, & vocationi. Quòd quis noſtrum audeat dicere, qui toties ad bona ſolicitantem Spiritum reſpuimus?

Id expenditur verbum Apoſtoli: Gratia Dei in me vacua non fuit.

1. Cor. 15.

III. Ratio.

Tertiò, erat tanta conſtantia in primitiuis illis: quia non ſatis eſt ſemel gratiam Dei accepiſſe, deinde verò in vtramq; aurem indormire: ſed opus eſt gratiam exercere, & talentum ad menſam ponere, ne ſi negligentiùs te geras, à munere gratiæ excidas.

Matt. 25.

Non ſecus atque aqua, quæ dum igni ſuppoſitus eſt, calorẽ ſeruat, vbi verò ab igne ſubduxeris, ſtatim ad frigidam ſuam reuertitur naturam: ita nos frigidi, ac tepidi ſumus, dum gratiam Dei in vacuum recipimus.

Qui fiet, gratiam Dei acceptam ne in vacuum recipiamus, ſ. deſtum primitiuorum exemplo.

Sed ad coſeruandum ignem fidei, & charitatis ardentis, opus eſt ligna ſupponère, quibus conſeruari queat. Nam primitiui illi primò perſeuerabant in doctrina Apoſtolorum, & auditu verbi Dei: deinde fractioni panis frequenti incumbebant: at illa exigebat confeſſionem peccatorum, quia qui ſanctus non erat, accedere non poterat. Tertiò, perſeuerabant in ſtudio precandi. Quartò, in eleëmoſynis porrigendis: nam ponebant omnia bona ſua ad pedes Apoſtolorum.

Actor. 4.

Quintò, non niſi cum bonis & pijs, qui ſtudia virtutum colebant, verſabantur, ab improborum verò conſuetudine abſtinebant. Sextò, ſumebant cibum in lætitia: vbi tanquàm menſa frugali, & ſpirituali ſe mutuò ad bonum cohortabantur. In Concilijs antiquis non eſt infrequens ſermo de agapis, id eſt, charitate in conuiuijs ſobrijs, & modeſtis exhibita, vt etiam meminit Tertullianus in Apologetico.

Tertull. in ...

His ergo præſidijs illi vitam honeſtam, ac Chriſtiano homine dignam alebant, ac tuebantur. Ab his autem exercitijs ſpiritualibus cùm nos longè abhorreamus, aut certè illa frigidiſſimè exerceamus, hinc proficiſcitur noſtræ fidei inconſtantia, & vitæ honeſtæ, quæ tantæ fidei debebatur, deprauatio.

Sed iam ad huius loci explicationẽ quærendum eſt, cur peculiariter Lucas meminerit doctrinæ Apoſtolorũ: poterat enim dicere, quòd perſeuerabant in verbo Dei. Deinde vbinam inuenitur hæc Apoſtolica doctrina: & quæ rurſus ſit ſpurca, ac notha.

Cur potiùs dictum ſit à B. Luca, quòd erant perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, quàm in verbo Dei.

Circa primum, voluit Spiritus ſanctus, vt ita loqueretur Lucas, quia doctrina Apoſtolica continet inſtitutionem, in vtroq́ue Teſtamento, Veteri, & Nouo compreheſam. Si autem dixiſſet: Erant perſeue-

rantes in verbo Dei, facilè intelligeremus per Verbum Dei Vetus Teſtamentum, cū Nouum nondum eſſet literis cōſignatum. Nam Matthæus, qui primus omnium ſcripſit, nonniſi cùm à Ieroſolyma diſcedere ad prædicandum Gentibus deliberauit, ſcripto mandauit Euangelium, vt teſtatur Hieronymus: at verò doctrina Apoſtolica vtrunque Teſtamētum continebat eo modo, quo vna ſcientia dicitur cōtinere principia, & concluſiones: ita Apoſtoli concluſiones Noui Teſtamenti per doctrinā Veteris comprobabant: nam ita erant edocti à Chriſto vero magiſtro, ac poſtea ab Spiritu ſancto, cuius charitatis vino pleni erant: aut doctrinam vtriuſque Teſtamenti, atq; intelligentiam ita vt acceperant, illa ſimul conferendo: vt patet ex prima Petri concione ad populum, vbi Noui doctrinam confirmauit per vetera Dauidis, & Ioëlis teſtimonia. Atque hoc fortè Chriſtus ſignificare voluit, cùm dixit: *Omnis Scriba doctus in regno cælorum, ſimilis eſt homini patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo noua, & vetera.* Theſaurum vocat repoſitorium, non quidem pecuniarum, ſed rerum, quas paterfamilias pro tempore gubernat. Vt enim prouidus paterfamilias ſic vtitur domeſticis ſuppellectilibus, & veſtibus, atque adeò cibis reconditis, vt partim noua partim vetera diſpenſet: nam ſi ſemper optima quæque præberet, breui conſumerentur; ſi ſemper deteriora, domeſtici turbati ferre non poſſent, proinde carnibus ſalſis, adiūgit recentes; & vino nouo vetus admiſcet: ita Apoſtoli neque ſola antiqua, quæ ad Moyſi legem ſpectabant: neque ſola noua, quæ ad Euangelium Chriſti attinebāt, ſed vtraq; in tempore ſuo producebāt, noua per vetera confirmando, nimirum per Prophetas & figuras, & vetera per noua explicando: quandoq; etiam Apoſtoli intelligibilia, & ſpiritualia quæ noua ſunt, proponebant, eaq; veteribus, hoc eſt, ſenſibilibus exemplis nobis magis cognitis & familiaribus, quo magis aut perciperentur, aut placerent, aut retinerentur, confirmabant, atque exornabant.

Matthæus quādo ſcripſerit.

Hieron. lib. de ſcript. Eccleſ. to. 3 circa fin.

Vetus, Nouūque Teſtamētum quemadmodum Apoſtolica doctrina continebat.

Matth. 13.

Prouidus paterfamilias de quo theſauro ſuo proferat noua, & vetera: vt Dominus dixit.

Apoſtoli, boni inſtar, & prudētis patrisfamilias vti noua, & vetera de ſuo theſauro diſpenſauerunt.

Adeſt & alia ratio, cur dixerit in doctrina Apoſtolorū, & non in verbo Dei. Apoſtoli namq; declarabāt Prophetarum oracula, & veluti panē Scripturæ frangebant, vt in fruſta conciſus poſſet etiam edi ab infantibus, qui integer non poterat, vt de illis dici meritò non poſſet: Paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Qua in re manifeſtus & impudens detegitur fucus hæreticorum, Sacras literas per ſe claras eſſe, & apertas etiā cuicunq; imperfecto, & idiotæ, dogmatizantium. Si igitur claræ, notæ, ac manifeſtæ ſunt, quorſum Chriſtus illas interpretabatur, aut quorſū aperuit Apoſtolis ſenſum, vt intelligerent Scripturas? aut quare Apoſtolus ad Corinthios ſcribens: ait, *Qui loquitur lingua, oret vt interpretetur?* Quare ad Hebræos ait: *De quo nobis grandis ſermo, & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti eſtis ad audiendum?* aut quare Eunuchus Candacis Reginæ dixit: *Et quomodo poſſum* (ſcilicet intelligere) *ſi non aliquis oſtenderit mihi?* Rurſus cur olim Nehemias legem populo interpretabatur? Quia ergo Scriptura ſolidus eſt cibus, qui non omni ætati conuenit: diui Petri conſilium ſeruandum eſt, dicentis: Sicut modo geniti infantes, rationabile, & ſine dolo lac concupiſcite: id eſt, cùm ſitis paruuli, nolite vos gerere pro magiſtris, arrogando vobis intelligentiam Scripturarum abſque interprete. Vt enim infans, qui præ ſuperbia lac reſpueret, & vellet panem ſolidum edere, ad quem comminuēdum dētibus deſtitueretur, omnino fame periret: ita Chriſtianus, qui præproperè ſibi magiſterium vſurparet, vt intelligētiam Scripturarum neglecta Eccleſia ſibi tribueret, penit⁹ interiret, ac de eo dici poſſet meritò: *Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animā meam: ſicut ablactatus eſt ſuper matre ſua, ita retributio in anima mea:* id eſt, Accidat mihi quod pueris ante tempus ablactatis, & cibum ſolidum appetentibus cōtingere ſolet. Quare quemadmodum in diſtributione quinq; panum Apoſtoli accipiebant panem à Chriſto, ac deinde populis diſpenſabant: ita etiam maiores à Chriſto legitimū ſenſum Scripturarū debent accipere, quem poſteà in populum debent effundere.

II. Ratio eius dicti Erant perſeuerantes in doctrina Apoſtolorū: & non in verbo Dei

Thren. 4.

Aduerſus hæreticos obuias cuicunque & apertas eſſe ſcripturas dogmatizantes.

Luc. vlt.

1. Cor. 14.

Hebr. 5.

Actor. 8.

2. Eſdr. 8.

Quid illud Principis Apoſtolorum: Sicut modo geniti infantes, rationabile, & ſine dolo lac concupiſcite.

1. Petr. 2.

Sacras Scripturas abſq; duce, & præceptore tractantes, quales illi.

Pſal. 130.

Quid nā ſit illud Prophetæ: Sicut ablactatus eſt ſuper matre ſua, ita retributio in anima mea.

Matth. 14.

Accedit & tertia ratio, quæ ſummam Dei ſapientiam, quæ infima per ſuprema regit, commendat: ob quam etiam dixit, in doctrina Apoſtolorum. Etſi enim Deus, qui per ſe Apoſtolos inſtituit, vniuerſos poſſet docere, cum eadem virtus infinita æquè ſit neceſſaria ad vnū miraculū, quantum ad mille: voluit tamen quoſdam alios docere, & alios ab alijs addiſcere. Quia vt in Republica nihil eſt æqualitate inæqualius: ita hic, ſi omnes ab ipſo inſtituerētur, pares omnino exiſterent, & nulli extarent gradus; cùm tamen antiquus ille Heſiodus Poëta hos gradus minimè ignorauerit, cum cecinit:

Optimus ille quidem, qui per ſe omnia nouit:
Proximus huic fuerit, qui paret recta monenti.

At illi gradus primus eorum, qui magno præditi ſcientiæ cumulo, ex ſe omnia intelligunt, poteſt quidem aliquem locum

III. Ratio, & quid propriū Diuinæ ſapientiæ.

Vbi nihil eſt æqualitate inæqualius, vt quidam dixit:

Heſiodus.

Duplex gradus hominū Heſiodo.

habere: ſed in diuinis nullũ habet, in quibus oportet eſſe θεοδίδακτοι. Apoſtolos igitur Dominus per ſe, nos verò per illos erudire decreuit. Quare meritò dicitur, quod perſeuerabant in doctrina Apoſtolorum.

Vbi nam hæc Apoſtolorum inueniatur doctrina.

Secundo loco propoſitum fuit, vbinam gentium hæc Apoſtolorum inueniretur doctrina, cùm omnis ſecta falſa doctrinam Apoſtolicam ſibi arroget? Nam ſi interroges Lutheranum, aut Caluiniſtam, ſiue Hugonottum, aut Anabaptiſtam, vbi ſit doctrina Apoſtolica, quiſq; reſpondebit penes ſuos ſolum eſſe. Sciendum igitur eſt, doctrinam Apoſtolorum nullibi poſſe inueniri niſi in vera Eccleſia Catholica, & Romana, extra quam quicunque verſatur, omnis eruditionis eſt expers Apoſtolicæ: quod facilè eſt nonnullis, atque illis quidẽ efficacibus rationib⁹ comprobare. Prima, quia Apoſtolorum doctrina tradita fuit ab initio per manus nullo ſcripto conſignata: quare quicunque excludit Eccleſiæ praxim, & traditionem, & ſcripta tantum amplectitur, planè Apoſtolorum excludit doctrinam: nam cum illi prædicarent, nondum erat ſcripto tradita, ſed in cordibus fidelium ſcribebatur ex libro Dei transfuſa. Cogita obſecro triplicem eſſe librum: primum, Chriſtum ipſum: ſecundum, cor audientis: tertium, papyrum, ſiue chartam, in qua ſcripto exarata fuit doctrina Euangelica. Primus liber omnia in ſe continet, quia infinitam ſapientiam, & veritatum abyſſum, quam Deus in ſe habet, in hunc librum tranſcripſit. In ſecundum librum, id eſt, mentem humanam, quia exigua eſt, & pauca capere poteſt, non omnia tranſcripta ſunt, quæ in primo libro erant, ſed quę neceſſaria videbantur: quia omnia capere non poſſet. Hinc Dominus nõ omnia ſcripſit in mentibus Apoſtolorum, ſed neceſſaria tantùm ad ſalutem: quemadmodum in mentibus Abraham, Iſaac, & Iacob, fecerat: imò in ipſo Moyſe, qui antequam ſcriberet in charta, habebat legem ſcriptam in corde. At verò cum in tertium librum ſcripſit, non omnia quæ Apoſtoli in pectore habebant, & prædicatione literis commẽdarunt, ſcripſit, ſed partem: inſtar viri ſapientis, qui dum vult librum conficere, non omnia, quę menti eius occurrunt ſcribit, ſed multa conſultò prætermittit, quæ traditione nouit eſſe percipienda: quemadmodum teſtantur Tertullianus, Baſilius, Cyprianus, atque alij vetuſtiſſimi Patres, & ſanctiſſimi. Ex quorum promptuario accepimus non tantùm Canonicos libros, ſed etiam Crucis ſignaculum, orationem ad Orientem, Sacramentorum numerum, & eorum legitimum vſum, Eccleſiæ hierarchiam, preces, ſuffragiaq; pro defunctis, inuocationem Sanctorum, Purgatorium, imaginum cultum, & dies ſtatas ieiunijs, & ſolennitatibus Sanctorũ, & ſimilia permulta, quæ non minus recipienda ſunt, quam quæ ſcripto tradiderunt, vt docet Apoſtolus: *State*, inquit, *& tenete traditiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtrã.* Cum igitur noua Hæreticorum ſecta nonniſi ſola & nuda Apoſtolorum ſcripta recipiat, quæ traditione verò accepta ſunt, reſpuat atque contemnat, proculdubio Apoſtolorum deſtituta eſt traditione.

Noſtri ſeculi Hæreticorum doctrina ab illa Apoſtolorũ quam ſit diſformis atque diſſentiens. I. diſcrimen.

Triplex liber, & quinam.

Vnde Moyſes legem, quam ſcripſit, accepit.

Tertullian. Baſilius. Cyprianus. Quæ nobis ſancti Patres tradiderint.

2. Theſ. 2.

Deinde conſtans erat, & à ſe minimè diſſidens Apoſtolorum doctrina, in qua, vt teſtatur Lucas, baptizati perſeuerabant. Vnde conſulto in ſingulari dixit, In doctrina, & nequaquam in plurali, in doctrinis Apoſtolorum; ac ſi diceret, etſi multi eſſent Apoſtoli, vna tamen erat eorum doctrina, vnus ſenſus, & vna Scripturarum intelligentia. Vnde infra dicitur: *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna.* At Hæreticorum noſtri ſeculi doctrina, multiformis eſt, & varia, & minimè ſibi conſtans, vt tanta ſectarum varietas oſtendit: neque eorum diſſenſio de leuiculis eſt, aut exiguis, ſed de potiſſimis, ſubſtantialibuſque Fidei articulis: vt, an ſit bis ſuſcipiendus baptiſmus, an in Eucharistia Chriſtus re vera præſens adſit, & an ſit Euchariſtiæ ſacrificiũ pro viuis, & mortuis offerendum; & an tot ſint Sacramenta, an plura, pauciorave. Cùm igitur tanta ſit de maximis Fidei myſterijs contentio, quis niſi imprudens in animum inducat ſuum, doctrinam Apoſtolicam penes illos eſſe? quid enim commercij doctrinę Apoſtolicæ, quæ vna fuit, & ſibi conſentanea, cum confuſiſſima turri Babel?

II. diſcrimen doctrinæ Apoſtolorum ab illa Hæreticorum.

Cur in ſingulari dictum ſit: erant perſeuerantes in doctrina, & non in doctrinis. *Actor. 4.*

Quam grauiter Hæretici errant circa Fidem.

Quòd ſi obijciant, etiam inter veteres Patres non defuiſſe graues controuerſias, nec nunc apud Scholaſticos Doctores. Dicendum, illas antiquorum Doctorum diſſenſiones, aut de rebus nondum in Eccleſia definitis fuiſſe, aut de modo intelligendi locum aliquem Scripturæ, quẽ nihil intereſt Fidei an hoc, vel illo modo interpreteris. Scholaſtici prętereà de multis contẽdunt, ſed interdum leuiſſimis, & quæ ſalua Fidei veritate cõtrouerti poſſunt: imò hæc interdum non ſolùm Fidei, ſed etiam charitati nihil officiunt, etſi vitio imbecillium hominum ſecus quandoq; contingat. Tertiò, Apoſtoli ſanctiſſimis moribus doctrinam, quã diſſeminabãt in alios, exornabãt, vitaq; eorum ab oratione non diſſidebat:

Sanctorum inter ſe diſſenſiones, ac diſputationes de Fide, & ſcripturã quomodo accipiendæ ſint.

III diſcrimen.

hinc

Rom. 15.

hinc Paulus ſe, atq; alios Apoſtolos exprimens, dicebat: *Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non effecit Chriſtus, in obedientiam Gentium, verbo & factis, in virtute ſignorũ, & prodigiorum, in virtute Spiritus ſancti.* At Euangelicorum iſtorum magiſtorum doctrina cum puriſſima Apoſtolorum vita planè repugnat. Gloriabantur illi in ieiunijs, & ad ea alios ſuo exemplo inducebãt: veſcebatur Apoſtolorum Princeps pane, & oliuis, ſiue vt alij volũt, pane, & lupinis. Ita enim ipſe lib. Recognitionum Clemẽtis teſtatur: *Panis, inquit, mihi ſolus cum oliuis, & rarò etiam cum oleribus in vſu eſt.* Hæc ille. Gregor. Nazianzenus in oratione De pauperum amore: *Petrus lupinis minuto aſſe venuntibus famem pellens.* Præterea vitam in obedientia agebant, & alijs ſuperiorum ſuorum obedientiam commẽdabant: in caſtitatem incumbebãt, vtpote ex illorum numero, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum: Matthęus mori voluit, quàm vt Iphigenia virgo Deo ſacrata ab homine mortali pollueretur. At iſti ſplendidè viuunt, & in ſaturitate gloriantur: ieiunia vocant hypocriſin: ab obedientia ſuperioribus debita homines auocant: virgines Deo dicatas perfricta fronte in Sponſas acceperunt. Eſt igitur horum doctrina in verbo, & vita illi Apoſtolorum contraria. Habebat præterea noua Apoſtolorum eruditio maximum conſenſum cum doctrina Patrum Veteris Teſtamenti, vt Paulus de Apoſtolis, qui nequaquam à Prophetis diſſidebat, dixerit: *Habentes eundem Spiritum &c. & nos credimus propter quod & loquimur.* Ideò nullum librum Canonicum Veteris Teſtamenti reiecerunt, ſed omnes perſanctè venerati ſunt, eorumque teſtimonijs quaſi ſolidis Dei oraculis egerunt. At hæretici noſtri, bone Deus, quantum diſſident ab illis, proſcripſerunt ſacram Apocalypſin, Iacobi fratris Domini epiſtolam, & poſteriorem Petri, & libros Machabæorum, & pleraque alia: abiurarunt ſanctorum Patrum doctrinam, Eccleſiæ traditionem, Conciliorum, atque Pontificum ſanctiones: quis ergo, niſi deſipiat, in his agnoſcat doctrinam Apoſtolicam? Adde quintò, quod ea, quæ per Apoſtolos verbo, vel ſcripto tradita ſunt, in finem vſque ſeculi permanere debent in Eccleſia, per vllam parentheſim non interrupta. Ita enim dixit Dominus: *Ego rogaui pro te, Petre, vt non deficiat fides tua.* Et Apoſtolus: *Mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* Et iterum: *Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem paſtores, & Doctores, ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti: donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis Filij Dei, &c.* Ex quibus habes, doctrinam Apoſtolicam in finem vſque ſeculi propagandam. At Hæreticorum doctrina nõ ſemper ſtetit: nam ſi paullò ante quinquaginta annos Germaniam luſtraſſes, omnes amplectebantur Sacramenta: obedientiam Romani Pontificis Vicarij Chriſti profitebantur: Eccleſiæ traditiones & præcepta, minimè reſpuebant, imò pro illis tuendis nõ ſemel bellum cõtra Bohemos ſuſceperunt. Non ergo Apoſtolorum doctrinæ hæc eſt conformis.

Apoſtolorum quæ in victu parſimonia, vitæque ſanctimonia.

Victus Petri Apoſtoli quã tenuis.

Clem. Rom. lib. 7. Recogn. ſub initium.

Matt. 19.

Matthæi Apoſtoli, & Euangeliſtæ mirus amor pudicitiæ.

Hæreticorum ingluuies, ſuperbia.

IV. diſcrimen.

Qui libri ſacri atque Canonici apud hæreticos exſulẽt.

V. diſcrimen.

Luc. 22.

1. Cor. 11.

Epheſ. 4.

Fidei Catholicæ ſtabilitas, ac perpetuitas

Hæreticæ fidei inconſtantia.

Quòd ſi quis obijciat, nouas quaſdam religiones, ſeu quædam religioſè viuendi inſtituta noſtra ſeculo nata fuiſſe: nihil hoc ad rem: quia cum hæc priori doctrinæ Eccleſiæ non contradicant, ſed illi quam maximè conſonent, & non niſi antiqua ſeruent, id eſt, paupertatem, caſtitatem, obedientiam, & ſimiles regulæ, quam profitentur, obſeruantias, dicendum eſt, quod inſtitutum eſt vetus, & doctrina eorum antiqua, perſonæ verò tantùm nouæ ſunt.

Nuper inſtitutas piorum ac religioſorum hominũ congregationes, ſua nouitate nihil Eccleſiæ præiudicare, quin etiam illi plurimum prodeſſe.

Sextò, expendenda verba: *Erant perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum.* Apoſtolus enim, miſſus interpretatur à Deo: at Hæretici noſtro ſeculo nati, profectò à Deo miſſi non ſunt. Quod breuibus ſic oſtendo, eo poſito, quod receptum eſt apud omnes, & indubitatum, nempe Deum immutabilem eſſe: *Non eſt enim,* inquit Scriptura, *Deus quaſi homo vt mentiatur, nec vt filius hominis vt mutetur:* & alibi; *Ego Dominus, & non mutor.* Aut igitur dicendum eſt Apoſtolos fuiſſe miſſos à Deo, aut iſtos; cùm diuerſa, imò contraria horum, & illorum exiſtat doctrina. Nam ſi Deus vtroſque miſiſſet, profectò Deus mutabilis eſſet ac infidelis, ſibique contradiceret: Sed Apoſtoli fuerunt à Chriſto miſſi, vt apertè teſtatur Euangelium: ergo iſti nequaquam à Deo, ſed à ſeipſis, aut quod peius eſt, à dæmone miſſi prodierunt. Deus enim promittit ſe nunquam Eccleſiam ſuam deſerturum, ſed cum ea perpetuo affuturum, doctrinamque in eo à principio ſeminatam ſeruaturum, vt habes Eſaiæ 59. At quomodo adfuit Eccleſiæ ſuæ, qui eam per mille & quingentos annos in grauiſſimis, & turpiſſimis erroribus verſari permiſit, donec veniret Euangeliſta nouus Lutherus, qui veram Scripturarum intelligentiam traderet, & legitimum Sacramentorum ritum doceret, atq; Eccleſiam certam conſequendæ vitæ æternæ rationem,

VI. diſcrimen.

Quod Hæretici non à Deo miſſi, ſed à ſeipſis fuerint, oſtenditur.

Num. 23.

Deus immutabilis.

Malach 3.

Matth. 10.

Matth. vlt.

Quid de ſe ſuoque Euangelio Lutherus & ſenſerit, & dixerit.

ac viam

ac viam erudiret? Si igitur à Deo miſſi ſunt, quomodo doctrinam Apoſtolicam obtẽdere poſſunt?

VII. diſcrimen & vltimum.

Poſtremò Apoſtolorum doctrina ad vnum iudicem referebatur, à quo interpretationem, & legitimum ſenſum recipiebat: ſemper enim hæreſes in Eccleſia extiterũt, & vt Propheta ait: *Sæpè expugnauerunt me à iuuentute mea, dicat nunc Iſrael: ſæpè expugnauerunt me à iuuentute mea, &c.*

Pſal. 128.

Et omnes hæretici, pro ſua voluntate ſenſus Scripturæ affingunt, & in ſimilibus cõtrouerſiis neceſſarius eſt iudex, qui ortas controuerſias terminare poſſit. In Pontifice autẽ Romano ſpiritum ſuũ, & ius omne ſpiritualiũ cauſſarum decidendarum reliquit; quemadmodũ ſummus Sacerdos in Veteri Teſtamento diſcernebat inter ſanguinem, & ſanguinem, cauſſam & cauſſam, lepram, & non lepram.

Romani Pontificis propriũ munus.
Deut. 17.

Ita conſueuit Eccleſia in Concilijs congregata Petrum conſulere, & Apoſtolos, qui dicebant: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis.*

Eius autoritas in concilijs generalibus.
Actor. 15.

Romanus igitur Epiſcopus in Concilio generali, ſiue adhibito virorum Doctorum, & ſapientũ, quos penes ſe habet, conſilio, ne perpetuò litigemus, trahẽdo Scripturam pro arbitrio noſtro quo volumus, pro ſupremo quæſtionum fidei cenſore, & iudice in Eccleſia Dei ſemper eſt habitus. Quare vanum eſt iactare ſe intelligere omnia Scripturarum dubia: & illud iactantiæ plenum Lutheri verbum: Didici, inquit, ita confirmare cor meum, vt poſſim reſiſtere mille Cyprianis, & Auguſtinis.

Lutheri impudẽtiſſima vox.

Quare ſenſus Scripturę alius non eſt, quam is, quẽ tribuit Eccleſia ab Spiritu ſancto educta; ſpurius vero & nothus, ille, quem dæmon per hæreticos excogitauit.

Senſus Scripturæ catholicus & verus tantũ quis.

Differuntque hi duo ſenſus nõ ſecus atque mortuus quem ſuſcitauit Simon Magus, qui exterius quidem mouebatur, & vitam habere videbatur, verum paulo poſt detecta eſt fraus, & quod veram animam non haberet: & alter mortuus, quem ſuſcitauit Simon Petrus, qui non tantum vitam, & motum exterius exerebat, ſed etiam intus anima conſtabat, & opera animæ ratione præditæ non ad momẽtum, ſed perpetuo dum viueret, exercebat. Huic ſimilis eſt ſenſus verus, & germanus declaratus per Petri ſententiam, veram Spiritus vitam in ſe continens, ſtatumque ac perpetuitatem in Eccleſia ſeruat.

Qualis Scripturæ ſenſus ſit Catholicorũ, qualis vero hęreticorum, & quẽ affingunt.

Quare quantumcunque hæretici glorientur de doctrina Apoſtolica, illamq; ex Græcis fontibus iactent: tamen quamdiu ſenſum Spiritus ſancti non habent, illam profecto non habere cenſendi ſunt.

Hęretici vero, & legitimo Scripturę ſenſu car careant.

Nam propter hæreticos noſtri ſeculi in hanc digreſſionem excurrimus, quò tibi rem ſalutarẽ, atque conducibilem aperiremus, nempe hæreticos ſeculi noſtri, qui nihil magis volunt, quam Apoſtolici haberi, nullos profectò magis aut doctrina, aut vitæ ſimilitudine diſceſſiſſe, vt Apoſtolici non aliter nominentur quam per antiphraſim, vt lucus, eò quòd minimè luceat, & Libitina, eo quod minimè libeat: ita illi Apoſtolici, quod nihil habeant cum Apoſtolicis commune, multò minus cum Chriſto Apoſtolorum inſtitutore, atque magiſtro, cui cum Patre, & Spiritu ſancto honor omnis, laus & imperiũ ab omni creatura datur in ſempiternum, Amen.

Hæretici quomodo ſint cenſendi Apoſtolici.

TRACTATVS XVI.

In illa verba: *Erant autem perſeuerãtes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. Fiebat autem omni animæ timor: multa quoque prodigia & ſigna per Apoſtolos in Ieruſalem fiebant, & metus erat magnus in vniuerſis. Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia. Poſſeſſiones & ſubſtantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus erat, &c.* vſque in finem capitis.

ENARRAVIMVS primò exercitium primitiuorũ fidelium in doctrina Apoſtolorum poſitum: iam de ſecundo agendum eſt, nempè de communicatione fractionis panis.

Scopus autoris.

Circa quod primo loco examinãda eſt litera, deinde ſenſus verborũ explicandus. Circa primum dubiũ oritur, quia vbi nos habemus, In cõmunicatione fractioni, in Græco fonte habetur, In cõmunicatione, & fractione panis, ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ Διδαχῇ τῶν Ἀποστόλων, καὶ τῇ κοινωνίᾳ, καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου, καὶ ταῖς προσευχαῖς. Vbi in quatuor illis exercitijs ſpiritualibus Græcè articulus præponitur: Perſeuerabant, inquit, in illa doctrina illorum Apoſtolorũ, in illa communicatione illius panis, in illis orationibus, de quibus ſcilicet in vlt. Lucæ Euangeliſtæ cap. dicitur, quod cognouerunt eũ in illa fractione illius panis: quæ videntur excellentiam quandã ſignificare.

Quomodo ſit legendum: Erant perſeuerantes in communicatione fractionis panis, an vero, in communicatione & fractione panis.

Ibi ergo doctrina cõiungitur cum operibus miſericordiæ, quib' Chriſtiani ditiores bona ſua in pauperes cõmunicabant: deinde ſubiungitur externus Dei cultus, qui eſt in ſumptione Dominici corporis, cum interno, qui eſt oratio, ſiue adoratio, vt Græca vox indicat ſecundùm quoſdã. De quo vt aliquid certi ſtatuamus, præmittẽdũ eſt ex

B. Hier epiſt. 124. ſub init quæ incipit: Nouum opus, & ſiue in præf. in 4. Euang tom 8. Translatione aliquam poſſe vitiari, contingit tripliciter, teſte Hieronymo.

epiſtola quadam Hieronymi ad Damaſum, tripliciter poſſe aliquam translationem vitiari. Primò, quia interpres fuit imperitus, & vim vocabuli illius linguæ non intellexit. Deinde quando interpres plus quam oportet, ſapit, & vult pro ſuo arbitrio aliquid aut addere, aut detrahere, aut mutare. Tertiò, quando vitium contingit ex negligentia ſcribarum, vt olim, vel nūc typographorum, quia facilè humanæ fragilitati error obrepit. Quorum nullum vix inuenire eſt, cùm interpres fuerit Hieronymus, aut ſaltem reſtitutor ad Græcam fidem: qui nec imperitus fuit ſermonis, aut ignarus linguarum, ita vt Genitiuum poneret loco Ablatiui; nec adeò fuit arrogans, vt quicquam de ſuo aut adderet, aut tolleret, aut immutaret, qui leges boni, ac fidi interpretis optimè callebat, quaſque in epiſtola ad Pammachium, De optimo genere interpretãdi explicauit. Nec etiam vitium fuit ſcribarum, quia nullum extabat exemplar, ad cuius fidem emendaretur. Ideò Louanienſes Doctores in emendata illa ac pura editione locum illum intactum reliquerunt. Quare probabile eſt interpretem noſtrum ita in exemplari Græco inueniſſe. Vel ſanè dicendum, interpretem non curaſſe reddere verbum verbo, ſed ſenſum ſenſui, & parum referre, ſiue legas in Ablatiuo, ſiue in Genitiuo: idē enim eſt dicere, Perſeuerabant in communicatione fractionis panis, hoc eſt, in fructu fracti panis, ſiue legas, in communicatione, & fractione panis, ſenſus erit, quod tam in ipſo fructu, quàm in ipſa fractione perſeuerabat.

Idem tom. 2. in fin.

Altera ſolut.

Duplex Euchariſtiæ manducatio, ſpiritualis, & Sacramentalis.

Pro cuius ſenſus explicatione obſerua duplicem eſſe Euchariſtiæ manducationem, alteram Spiritualem, alteram Sacramentalem: ſicut enim in nuce medulla eſt, & nucleus; ita Euchariſtiæ nucleus ſpecies ſunt quæ franguntur, medulla verò ipſe eſt Chriſtus, & gratia eius. Græca igitur litera ſignificat illos primitiuos in vtraque manducatione tam Spirituali, quam Sacramentali perſeueraſſe. Poſtremò etiam nihil referret, ſi diſtinctam faciamus vocem communicationis pro eleemoſynarū erogatione, à fractione panis, vt Chryſoſtomus facit. Ita quatuor nobiliſſima Chriſtianæ vitæ tuendæ adiumenta hinc elicimus, nimirum auditū verbi Dei, eleemoſynam, frequentationem Dominicę menſæ, & orationem: his enim præſidijs primitiuus illos noſtros patres ad ſummum virtutis faſtigium prouectos fuiſſe non ambigimus. Et confirmatur hic ſenſus ex eo, quod in Eccleſia Corinthiorum dum conuenirent ad Dominicam cœnam, ditiores pauperibus conuiuia ſuis expenſis exhibebant: & Paulus ad Corinthios vult per vnam Sabbati recondi, quod in pauperes erat erogandum. Et congruebat eo tempore eleemoſynam propter Chriſtum facere pauperibus, quando tam inſigne Diuinę beneficentiæ beneficium, id eſt, corpus & ſanguinem Domini de manu Sacerdotis accipimus. Atque hanc literam ſecutus eſt Chryſoſtomus, atque Oecumenius: intelligentes quod perſeuerabant in communicatione bonorum, quia ſubdit, quod erant illis omnia communia; vt vera intelligatur fraternitas, & amicitia, & magnum eſſe hoc donum communicationis bonorum: quod monachi hęreditate ſuſceperūt. Miſeri verò hæretici, & verbo, & facto damnarunt. Quanquam interdum abuſus contingat in hac parte circa monachos. Atque ita hic ſenſus diſtinctim legit verbum, In communicatione, à verbo, In fractione panis.

III. ſolutio.

Chryſ. hom. 7. in Act. tom. 3.

Quæ quatuor quaſi alimenta Chriſtianā vitam nutriāt, ac ſudenteat.

Quid hanc ſolutionem probet, ac confirmet.

1. Cor. vlt.

Quo maximè tempore pauperibus Chriſti bene faciendum.

Chryſ. hom. prædicta. Oecumen.

Fideles primitiui in fractione panis & orationibus quomodo perſeuerabat.

Ad quæ fermè opera nos ſimus natura propenſi.

Iam tradenda horum verborum intelligentia. Refert enim Lucas, quod primitiui fideles in fractione panis perſeuerabāt: quod ſignificat quandam veluti continuationem cum magna inſtantia, non ſecus atque ille, qui campum ad decertandum cū hoſtibus ingreditur. Nam ferè omnia opera, ad quæ ſumus prompti, & expediti, mala ſunt; at contra bona omnia difficilia & ardua, & naturæ corruptionem noſtræ, & ob dæmonem interturbantem, & ab officio virtutis impedientem. Opus igitur eſt laborare, & ſudare, vt habitum vitio contrarium, ad quod propendemus, comparare poſſimus, quo in dæmonem pugnare valeamus; ideò perſeuerantia opus eſt in ſanctis, & pijs exercitijs.

Quid ſit fractio panis. I. opinio quæ tripliciter refellitur.

Quid ergo eſt fractio panis? vt ad rem redeamus. Non vna eſt reſponſio, ſed alij aliter exponunt. Et primò quidem de pane communi hoc accipiendum docent, quod videlicet perſeuerarent in communi quadam cibi corporei manducatione. Quod profectò parum huic loco conſonare videtur: nam tam præcidentia exercitia, vt doctrina Apoſtolorum; quam ſequentia, hoc eſt, orationes, merè ſunt ſpiritualia, nec par erat vt inter illa admiſceretur corporalis quędam ſumendi cibum ratio. Secūdò, alia exercitia ſunt per ſe bona; at in cibo edendo & bibendo perſeuerare, non eſt quid per ſe honeſtum, ſed belluarum eſt potius, quam hominum. Hinc Plato cùm veniſſet in Siciliam, admiratus eſt quod bis quotidie Siculi cibum ſumerent. Tertiò, quia infra de cibo ſubditur, quod

Edendi, bibendique exercitium quorum proprium.

Quid Plato in Siculis minimè probauerit.

frangen-

frangentes circa domos panem, ſumebant cibum cum exultatione : vbi apertè de cibo corporeo eſt mentio.

II. Opinio, minus etiam accommoda multas ob cauſas.
Eſai 58.
Aug lib. de ſal. docum. c. 3. & c 31 tom 4. lib. 50. homil. hom. 18 tom. 10 & ſermo. in Sabba poſt cineres, eod. tom.

Deinde alij per fractionem panis, intelligunt eleemoſynæ elargitionem: nam panem fractum dabant pauperibus, iuxta illud: *Frange eſurienti panem tuum.* Quo loco annotat Auguſtinus, non diuiti, aut iam pleno, ſed eſurienti panem dandum : turſus non totum, ſed fractum, vt poſſit pluribus communicari. Sed hic ſenſus non habet hic locum. Primo, quia loquitur de exercitijs, quibus omnes Chriſtiani vacabant: at huic pauperes operam dare nō poterant. Præterea maior pars Chriſtianorū paupertatem ſectabatur, quod ipſi primò pauperes fuiſſent vocati ad Euangelium, poſteà verò diuites, ideò Chriſtus dixit: *Pauperes euangelizantur.* Ad hæc eiuſmodi phraſis fractionis panis nullibi eleemoſynam ſignificat, niſi ex verbo aliquo adiuncto, vt; *Frange eſurienti panem tuum.* Et illud: *Cognouerunt eum in fractione panis* : nullus egregius ſcriptor expoſuit de eleemoſyna, ſed aut de conuiuio exhibito, vt Ioan. 6. dicitur Ieſus fregiſſe panem, cùm pauit turbas; aut de pane Euchariſtico, vt alij rectius volunt.

Matth. 11.
Eſai. 58.
Luc. vlt.

III. Opinio, itē incongrua duplicite:
Chryſ. hom. 7 in Acta, to. 3.
Oecum ibid.

Rurſus alij, vt Chryſoſtomus, & Oecumenius, fractionem panis intelligūt fuiſſe tenuitatem, ſiue parcitatem victus, & ieiunium & ponderant quod pane ſolo, & illo quidem fracto, hoc eſt, fragmentis in ſuis ieiunijs veſcerentur. Sed hoc quibuſdam non ſatisfacit, quia non omnes poterāt ſe in ieiunio exercere, vt pueri, puellæque teneræ, grauidæ, & infirmi: nam hos pane ſolo ali ſolitos impoſſibile erat ſine miraculo. Deinde durum, & ab Scripturis alienum, fractione panis ſignificari ieiunium.

IV opinio Caietani ſcilicet, ſed inepta.

Poſtremò Caietanus reijciens ſenſum de Euchariſtia, quem tamen nonnulli ex Hæreticis negare non potuerunt, per fractionem panis, neſcio quam rationem manibus proprijs frangendi panem ſine gladio Chriſto Domino tribuit, ac ſi ſolo gladio perficeretur. Sed profectò minus decebat Chriſtum ſine cauſſa vlla perpetuò miraculis vti. Deinde non tantum ipſe dicitur frangere panem, ſed etiam Apoſtoli. Fuiſſet igitur in illo, & in ijs qui panem frangebant, eiuſmodi perpetuum miraculum : quod diuinæ ſapientiæ minimè cohæret.

V. opinio, quæ recipitur.

Panis fractio cur dicatur ſacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentū.
I. Ratio
Matth. 26

Supereſt igitur, vt per fractionem panis intelligamus Sacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum, ſic vocatum, primò propter ritum, & morem primitiuæ Eccleſiæ, quæ panem vnum ſolita erat conficere, atque illum conſecratum in tot partes frangere, quot erant communicantes: ſicut & Chriſtus in cœna fecit, frangens panem in duodecim particulas, præter eam quam ſibi ſeruauit.

Hunc morem fractionis Euchariſtiæ Latina Eccleſia quare non obſeruet.

Quem etiam morē ſequuntur Græci, & Æthiopes, etſi Latini bona ratione ducti aliter faciant : nam metuentes ne in fractione periculum accidat, & aliquæ micæ vel particulę panis ſacri pereant, tot conſueuit hoſtiæ particulas conficere, quot futuri ſunt communicantes. Atq; hic modus non differt ab alio in ſubſtantia Sacramenti, cùm ad materiam, formamue eius hæc fractio non ſpectet. Poſſunt tamen Romani Pontifices variare pro loco, & tempore in his quæ ad ornamenta, & accidentia ſpectant.

Ritus diuerſitas quæ mala, ac vitioſa merito ſenſenda.

Illa verò ritus diuerſitas mala eſt, quæ ſchiſma introducit, aut introductum ſeruat : vt illorum qui cōtra communem, ac receptam Eccleſiæ conſuetudinem volunt laicos ſub vtraque ſpecie communicare.

II. Ratio.

Eucharistiæ propriū quid non baptiſmi autem, neque Pœnitentiæ.

Deinde fractio panis vocatur, quia etſi Euchariſtia præter morem aliorum Sacramentorum, plurimùm etiam actu non ſumenti, ſed vel adoranti, & religioſè aſſiſtenti, & orationes effundenti ad ſacrificium Miſſæ, atque adeò illis ſiue viuis, ſiue mortuis, ſiue abſentibus, ſiue præſentibus, pro quibus offertur, proſit (quod non præſtat aut Baptiſmus, aut Pœnitentia) præcipuus tamen eius fructus conſiſtit in ſumptione, & vſu Euchariſtiæ, vt verba inſinuant: Erant perſeuerātes in fractione panis, id eſt, in ſumptione eius, per fiebat per fractionem panis.

III. Ratio.
1. Cor. 3. & Hebr. 5.

Tertiò dicitur fractio panis, id eſt, panis fractus, & pueris accommodatus, qui nō poſſunt integram accipere, quod non totus, aut integer Chriſtus in qualibet vel minima fracti panis particula non contineatur, ſed quia idem panis eſt ſolidus virorū iam, & adultorum, qui in cœlo verſantur, id eſt, Angelorum, & beatorum; & quia hic non præſtat totam virtutem, & gratiam, quam in cœlo mundus hic panis habet.

IV. Ratio.
1. Cor. 10.

Quartò, ita appellatur fractio panis, quia ita interpretatur Apoſtolus, cuius autoritas eſt ſacroſancta & inuicta: *Panis,* inquit, *quē frangimus, nōne participatio corporis Domini eſt?* Qui ergo ſecus interpretantur, ab expoſitione Pauli manifeſtè excidunt.

V. Ratio.
Ioan. 6.

Quintò accedit alia probabilis ratio, cur videlicet præparatio Euchariſtiæ, panis fractio dicitur potius, quàm manducatio corporis Chriſti, vel carnis Chriſti; ne Gentiles, qui omnia noſtra ſtudia obſeruabant, & calumniabantur, nos putarent humanis carnibus veſci, & pro anthropophagis haberēt: ſicut cùm olim de hac re diſſereret Dominus de pane vitę, qui eſſet caro eius, Ca-

phar-

VI. ac poſtrema ratio.

pharnaitæ offenſi ſunt. Poſtremò, ſic appellatur, ad mortem, ſeu paſſionẽ Chriſti, vnde virtus & efficacia huius Sacramenti procedit, ſignificandam. Nam cum Chriſtus in Euchariſtia de integro nõ mereatur, ſed vt impetret, aut applicet meritum olim comparatum in cruce: quemadmodum etiam ſancti in cœlo denuò minimè merẽtur, vel ob præſentia merita exaudiuntur, cũ petũt, ſed ob antiqua promerita: ita Chriſt⁹ in Euchariſtia, quod ibi glorioſus exiſtẽs donat, ac in tot locis per totum orbem diffuſis efficit, fructus eſt anteactæ paſſionis, in quo Dominicus panis ille fractus fuit, de quo Propheta dixit: *Mittamus lignum in panem eius*, id eſt, in corpus eius cõſecratum, & cõfractum: non quidem quantũ ad oſſa, quia ſcriptum eſt: *Os non comminuetis ex eo:* ſed quia ſacrum eius corpus flagellis, clauis, atq; lancea perforatum fuit. Quare apud Apoſtolũ Dominus ſic ait: *Hoc eſt corpus meum, quod vobis frangitur* (ſic enim Græcè dicitur) clauis ſcilicet in cruce.

Euchariſtię omnis virtus & efficacia vnde ſit.
Sancti in cœlo a Deo exaudiuntur.
Ierem. 11.
Quid illud, Mittamus lignum in panẽ eius
Exod 12.
Ioan 9.
1. Cor. 11.

Quæret ſecundò aliquis, cur Lucas mentionem nõ fecerit benedictionis calicis, ſicut Paul. dixit: *Panis quẽ frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt? Calix benedictionis cui benedicimus, nonne participatio ſanguinis eſt?* Dicendũ eſt, Euangeliſtã Lucam ſuppreſſo calice, tãtum panis mentionẽ feciſſe, quia idem reipſa prorſus eſt cõmunicatio fracti onis panis, ac benedictionis calicis ſimul, cũ idem ſit Chriſtus ſub vtraq; ſpecie: idem enim inuenitur in qualibet ſpecie ſeparata, nempe Chriſtus, eadem memoria paſſionis, & idem gratiæ fructus, quemadmodũ vnus Sol eſt in mundo omnes illuminans: nec maiorem ſuſcipit fructum in vtraque ſpecie ſumẽs, quantũ ad gratiã Sacramenti ſpectat, quam ſumens in altera, vt libro 10. à nobis latè oſtẽſum fuit. Quod ſi hæretici contendant nomine panis intelligi etiam potũ calicis per figuram Synecdoches, qua ex parte totũ intelligitur, ac proinde nihil euinci de communione ſub altera ſpecie: dicendum eſt, hoc eos non poſſe aſſerere, qui volunt Scripturas intelligi, prout verba porrigunt, & ſonant, nec illis eſſe vel iota addẽdũ: cùm igitur in cœna apertè expreſſerit de calice, ſicut 1. Cor. 10. & 11. quẽ hic prætermiſit, profectò Scriptura etiam hoc loco expreſſiſſet, ſi in eo calix adfuiſſet. Ad hęc hoc ab eis dici nequit: quia nec ſolo potu nutrimur, ſed vtroque, ſecundùm illud Lucæ: *Cum introiſſet Ieſus in domum cuiuſdam principis Phariſæorum Sabbato manducare panẽ:* quibus verbis ſignificatur Ieſus inuitatus ad conuiuium, in quo non tantum erat edendum, ſed etiam bibendum: in myſtico

Cur Luc. hic non meminerit benedictionis.
Supr. 10.
Hæreticorum pro duplici ſpecie laicis danda decertantium, obiecta diluuntur.
Panis more Hebræo omne alimentum ſignificat
Luc. 14.

tamen cibo non opus eſt in ſpecie panis intelligi alteram ſpeciem potus, quia eadem eſt ſpiritualis refectio, & gratia, ſiue in vna, ſiue in duabus ſpeciebus. Hinc Eccleſia primitiua ſine vlla controuerſia communicabat ſub altera ſpecie, vt hoc loco, & Lucæ 24. habetur, vbi dicitur, quod cognouerunt eum in fractione panis: vbi nequit affingi figura Synecdoches, cùm in ipſa porrectione panis agnitus fuerit, antequam calicem benediceret, aut porrigeret.

Nec valet, ſi dicas; Chriſtus cõmunicauit ſub vtraque: quia etiam multa obſeruauit Chriſtus, quæ nos minimè obligant, vt quod poſt cęnam communicauit, & in pane azymo, atque illo non niſi fracto: quorum tamen oppoſitum Eccleſia ſiue Græca, ſiue Latina obſeruat. Rurſus non valet: Eccleſia Corinthiorum communicabat ſub vtraque, quia eſt argumentum vitioſum à peculiari Eccleſia ad vniuerſalem aliquid inferre, ac ſi quis dicat, Neapolitana Eccleſia, aut Toletana hoc facit, ergo & Romana.

II. Obiectio.
Matth. 26.
III Obiectio.

Cæterum hic ne quis miretur, nihil tradi de confeſſione, obſeruandum eſt, cùm Luc. docet fideles illos primitiuæ Eccleſiæ filios fractioni panis vacaſſe, ita negligendum eſſe, vt neceſſaria ad fructuoſam, & ſalutarem Sacramenti tãti ſuſceptionem Lucas includat: illa verò ſunt fides, cõſcientiæ propriæ exploratio, atq; diſcuſſio peccatorum, de quibus accuſabat conſcientia, exomologeſis, & Sacerdotis abſolutio, & eorũ ſatisfactio: nec enim iſte mos communicãdi, quem modo tota Eccleſia firmiter retinet, aliunde natus eſt, quam ab illo in primitiua Eccleſia vſurpato. Tunc etiam Paulus docebat: *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat:* quibus verbis ad integram, & puram delictorum examinationem, & cõfeſſionem Apoſtolorum abhortari, ſuo loco, id eſt, li. 9. efficaciter oſtendimus. Nũquam enim ad illam ſacram menſam vllis accedere licuit, qui prius non expurgaſſẽt cõſcientiam ſuam à diuinis offenſis per Sacramentalem, ac ſecretam confeſſionẽ Sacerdoti factam: inde etiam prodijt præceptum præmittendi confeſſionẽ percipiendæ Euchariſtiæ. Idem quoque oſtendunt Patres veteres: nam Dion. Areop. ep. ad Demoph. eum reprehẽdit, quod calce abiecerit ad ſe veniẽtem, vt quæreret remedia peccatorum ſuorum, & proſternentem ſe ad pedes Sacerdotum. Et Baſil. in reg. breu. *Neceſſario ijs peccata aperiri debent, quibus credita eſt diſpenſatio myſteriorum Dei,* id eſt, Epiſcopis, & Sacerdotibus. Et ſubdit: *Siquidem rationem hãc in pœnitentia etiam veteres illos cerni*mus

Quo in primitiua Eccleſia ante ſumptionem Euchariſtiæ vſu fuerit cõfeſſionis Sacramentalis, breuiter oſtenditur.
1. Cor. 11.
Dion. Areop. ep. 8 paullo ante med.
Baſ. in reg. breuio. interrog. 228. to 2.
Peccata quibus aperiẽda.

mus ſecutos fuiſſe, quando & in Euangelio ſcriptum eſt, quod Ioanni confitebantur peccata: & in Actis, Apoſtolis ipſis, à quibus etiam baptizabantur cuncti. Hæc ille. Fuit ergo ab initio naſcentis Eccleſię vſus confeſſionis Sacramétalis. Qui verò ſecus ſentiunt, confiteri debent aut fideles primos impeccabiles extitiſſe, quod donum præterquam Apoſtolis in gratia Spiritus ſancti confirmatis conceditur nulli; aut dicere debẽt illos cum peccati conſciẽtia acceſſiſſe ad Euchariſtiam, & hunc impurum, ac frequẽtem acceſſum Lucas non commendaſſet hoc loco, vt facit, aut aſſerẽdum eſt, illis nullum remedium Chriſtum inſtituiſſe ad expianda peccata poſt Baptiſmum admiſſa, & hoc nemo poteſt verè, aut ſolide affirmare, cùm Chriſtus dixerit in die reſurrectionis Apoſtolis: *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Aut denique ſtatuendum eſt, illis hoc remedium, etſi à Chriſto inſtitutum, fuiſſe tamen primitiuis omnino incognitum, atque inuſitatum: quod etiam dici nequit, cùm Paulus à primitiuis Corinthijs exigeret confeſſionem, cum diceret: *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat*: & Act. 19. legatur multos credentium veniſſe ad Paulum confitentes actus ſuos.

Matth. 3.
Actor. 19.

Donum confirmationis in gratia quibus à Domino ſolis fuerit conceſſum.

Ioan. 20.

1. Cor. 11.

Supereſt igitur, vt ſub nomine frequentati panis neceſſariò intelligatur comprehenſum Sacramentum confeſſionis, vel miniſterium reconciliationis, vt Apoſtolus illud vocat: quanquam ob vitæ purioris ſanctitatem non opus eſſet illo tantopere, ac modo. Adde Chryſ. in ho. 1. de ieiun. primi Paſchæ: *Multi,* inquit, *accedebant olim ad myſteria non præparati, eo præſertim tẽpore quo Chriſtus tradidit ſemetipſum: quare cum Patres* (intellige Apoſtolos) *intelligerent, ſecumq; reputarent incommodum, & detrimentum, ex negligenti illo acceſſu, congregati ſanxerunt 40. dies ieiunij precationum, auditionis verbi Dei, ac conuentus ad Eccleſiam, vt his diebus purgati omnes diligenter per preces, per eleemoſynas, per ieiunia, per vigilias nocturnas, per lachrymas, & confeſſionem, & per cætera alia ſic pro viribus noſtris cum pura conſcientia accedamus.* Hæc ille, præſcribens inter alias præparationes, preces, lacrimas, & confeſſionem ſcilicet Sacramentalem ex inſtituto Apoſtolorum Chriſti. De tertio exercitio ait, quod perſeuerabãt in orationibus: quod potẽtiſſimum eſt pręſidium, & ad dona Dei impetrãda, & ad impetrata ſeruanda, illaq; perficienda: ad cuius aſſiduitatem Chriſtus & apertis verbis, & parabolicis nos pluries cohortatus eſt, ꝙ videlicet agnoſceret, quantum adiumenti in illo ſitum eſſet ad perfectioné omnimodam adipiſcendã. Et ne pauca de tanta virtute dicere videamur; conſultò eius dignitates, ac fructus omittimus, quoniam hic non eſt opportunus locus. Illud tantum annotabimus, poſt priora duo exercitia meritò adiunctum precationis præſidium: quoniam & doctrina Apoſtolica, vt rectè intelligatur, & cùm fructu audiatur, & vt digne, ac ſalubriter pane fracto Euchariſtię participemus, maximè neceſſarium eſt precandi ſtudium, quod & illa pręcedere, comitari, atque ſubſequi debet, ſi vt par eſt, in illa velimus incumbere. Fortaſſis etiam poſtremo loco poſita eſt oratio: quia & auditu verbi Dei, & perceptione Sacramenti difficilius eſt opus, cum ſit pure ſpirituale, cum propriè ſit eleuatio mentis in Deum. Adhęc ad rectè precandum inſtituit hęc doctrina Apoſtolica, iuuat & gratia in ſalutari cibo percepta, vt merito etiam ob hanc cauſam poſtremum obtineat locum. Prætereà annotãdum eſt, quod cum in ſingulari dixiſſet, in doctrina Apoſtolorum, & fractione panis, mutato numero pluraliter dixit, & orationibus, quia non ſemel, ſed ſæpè, ac frequenter orãdum eſt; & ad indicandũ multiplices eſſe, & varias precandi rationes, atque ſpecies. Nam quædam ſolo corde fiũt, ac cæteris præſtant; quædam voce, quoniã etiam voce ad nos ipſos permouendos, vel ad alios ædificandos vtimur; quædam ſunt publicæ, quædam priuatę, ac ſecretæ; quaſdam pro nobis ipſis fundimus, quaſdam etiam pro alijs; interdum gratias de acceptis beneficijs agimus, interdũ noua dona pręſtamus; quãdoq; pro malo imminẽti propulſando preces facimus, interdum per ſacra Deum obteſtamur, quod dicitur obſecratio, ſicut prior dicitur deprecatio. Denique multas, & nouas formas precandi ſuggerit Spiritus ſanctus, qui adiuuat infirmitatem noſtram: nam quid oremus, ſicut oportet neſcimus. Vt propterea rectè in plurali dictum ſit: *Et orationibus.* Hæ olim erant rationes retinendi in officio Chriſtianiſmum; quas quia nos fugimus, & honorem tantùm, ac vtilitatem noſtram ſpectamus; hinc factũ eſt, vt tantopere à ſyncero, germanoque Chriſti cultu degenerauerimus, & veluti pro ſomnijs eius, veterumq; Chriſtianorum facta, & mores habeamus. Ideò qui ſuæ ſalutis, ac perfectionis deſiderio tãgitur, illa amplectatur ſubſidia, quæ illi exercebant, ſi vult illis ſimilis euadere. Sequitur in Textu: *Fiebat autem omni animæ timor.* Virtꝰ eius ſolet eſſe ingenij, vt cultores ſuos, ac ſtudioſos, admirabiles, & reuerentia dignos oſtẽdat, vt faciebat Iacob apud Laban, & Ioſeph apud Regem Pharaonem;

2. Cor. 5.

D. Chryſoſt.

Orationis quanta vis & efficacia.

Cur poſtremo loco dictum ſit, quod perſeuerabant in orationibus.

II. Ratio.

Oratio quid.

III. Ratio.

Cur plurali numero Lucas dixerit, Erant perſeuerantes in orationibus.

Formæ precandi quam variæ ac diuerſæ.

Deprecatio quid, & obſecratio.

Rom. 8.

Chriſtianiſmus cur modo defloruerit.

Virtus quid proprium habeat.

Gen. 29.
Infra 41. & ſeq.

& Ægy-

Cur fiebat omni animæ timor in Eccleſia primitiua.

& Ægyptios. Propterea rectè dicitur, Fiebat omni animę timor: nam credétes, timorem quendam reuerentia plenum ſuſcipiebant: qui verò non credebant, videntes ſigna & prædicationé, metu ſeruili corripiebantur, qui etiá ſuo modo ſeruiebát Euangelio: qui etiam in dæmonibus eſt: nam & ipſi credunt, & contremiſcunt. ¶ *Multa quoq; prodigia, & ſigna per Apoſtolos in Ieruſalem fiebant.* Signorum effectio magnam Apoſtolis autoritatem apud omnes conciliabat, ita vt inhumanum eſſet, & ſine ratione non credere hiſtorijs maiorú ſuorum. Non fiűt autem aſſiduè modò eiuſmodi miracula, quia iam non eſſent miracula, & vileſcerét apud populum, & cogitarem⁹ cauſas eorú eſſe naturales, & cóſuetas, vt etiam de paucis miraculis interdum contingit: nam tribuuntur aut fortunæ, aut humori, aut dæmoni. Fiebát autem in Ieruſalem, vnde cómunius in cætera loca euulgabátur. ¶ *Et metus magnus erat in vniuerſis.* Hoc etſi in Græcis codicibus non habeatur, & ob id quod dixerat, Fiebat omnis animæ timor, videatur ſuperfluum: tamen quia codex Græcus non deeſt, qui illa habet, non videntur ſuperflua. Timor enim, de qua ſupra dixerat ingredientium in Chriſtum erat, hic autem metus magn⁹ ad reliquos pertinet, & congruebat, ſi legem veterem inſpicias. Cú enim ingreſſuri eſſent filij Iſrael in terram promiſſionis, audierunt á Domino: *Hodie incipiam mittere terrorem, atq; formidinem tuű in populos, qui habitant ſub omni cœlo, vt audito nomine tuo paueant, & in morem parturientium contremeſcant, & dolore teneantur:* ita etiá modo ingredientes primitiui in verá promiſſionis terram, hoc eſt, in Chriſtum, par erat vt omnes timorem conciperent, atq; eos reuerétia, & veneratione quadam proſequerentur. ¶ *Omnes etiam qui credebant, erát pariter, & habebant omnia communia.* Quod dicitur: *Erant pariter,* non intelligas in eodé loco, ſed conuenientes in fide, & vitę puritate, & ſimilib⁹ pietatis ſtudijs. ¶ *Et habebant omnia communia,* vt qui de vno pane, & vno calice participarent, nihil inter ſe diuiſum ſentirent: & qui Chriſtum omnes in ſe haberent, vnum atq; idem omnes eſſe ſe ſcirent: Hic autem modus viuédi in communi ſine proprio, nó ex præcepto, ſed ex amploris perfectione iuſtitiæ in conſilijs ſitæ in Chriſto, & Apoſtolis ꝓfluxit. Vnde ſubditur: *Poſſeſſiones & ſubſtantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus erat.* Vide rationem propria conuertendi in communia: nam poſſeſſiones, atq; alia bona diſtrahebant, & in pecuniam conflata efficiebát communia, vt cuiuſque neceſſitati proſpi-

Iacob. 2.

Miracula modo cur fiant pauciora.

Olim in Ieruſalem Apoſtoli cur ſigna faciebant.

Cur metus etiam tunc erat in vniuerſis.

Deut. 2.

Vera promiſſionis terra quę nam illa in quam ingredi debemus.

Fideles primitiui quomodo erant omnes pariter ſidem cur habebant omnia communia.

Vnde orta hęc communis vitæ ratio.

Qua ratione illis erant cómunia.

ci poſſet ad victum, & veſtitum: ad quod etiam opus erat vt cómunes ædes haberent, in quibus habitarent, & verſarentur in laudibus, & orationibus, vbi & Dominicum panem ſumerent, vt ſunt hodie templa, & monaſteria. Vendebant etiam omnia, quia Deus conuertebat eos, quos ad prædicandum Gentibus mittere volebat. Itaque per ſecutione facta poſt cædem Stephani, liberiores acceſſerunt ad docendum iam poſſeſſionibus abdicatis. Et ſi qui in prædicationé non incumbebant, expeditiores reddebantur ad diuina meditanda, atque tractanda, nullis bonorum ſuorum curis diſtracti.

Cur omniá vendebant.

Actor. 8.

Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, ſumebant cum exaltatione, & ſimplicitate collaudantes Deum. Vel iſti qui veniebát in templum, nolebant haberi ſuſpecti, vt religionis ſuæ contemptores, & ideo perdurabant viſitare templum, & diſtincti erant ab alijs; vel ijdem prorſus erant, qui á téplo non abhorrebant, cùm eſſet domus orationis: & illud frequentabant, non ſolum vt cum honore ſepeliretur Synagoga, ſed etiam vt ſuo exemplo alios Chriſto lucrifacerent, & ad Euangelium amplectendum adducerent. Et ita Luc. vlt. Apoſtoli; vt reliqui, qui Aſcenſioni Domini adfuerunt, leguntur in templum ſe recipere ſolitos ad preces, laudes, & gratiarum actiones Deo peragendas. Etſi etiam in templo nihil illos egiſſe hoc loco aſſerat: intellige tamé illos Dauidis precibus, laudibus, ac meditationibus vacaſſe: quippe ad illa munera præſtanda inſtitutű eſt templum. Deinde cum ſuperius dixiſſet quod erant perſeuerantes in fractione panis, & orationibus, modo explicat vbi ſunderent preces, nempę in templo: quanquá nihil vetat eos in domibus etiam proprijs orare ſolitos. Rurſus locú exponit vbi panem frangerent, nempe per domos ſingulas, vt Græca habet litera: nec enim vna domus priuata capere poterat vniuerſos fideles menſam Domini frequentantes. Et licet ſuperius dixiſſet, quod perſeuerabát in fractione panis, nó tamen tempus frequétationis aſſignarat: nunc auté explicat quotidie ſalutaré panem ſuſcepiſſe. Et ne quis exiſtimet de communi pane eſſe ſermoné, & non de ſacro, etiamſi hunc ſenſum non agnouerint, vel Chryſoſt. vel Beda; rectè in ſingulari dixit, Frangentes circa domos panem, ſicut indicat quod præceſſerat, ꝗ perſeuerabant in fractione panis. Pro quo codex Syriacus habet: Et frangebant mun⁹ benedictum: nam voce muneris benedicti rectè Euchariſtia ſignificatur, quia benedi-

Quotidie qui perdurabant vnanimiter in templo, & quare.

Eſa. 56.
Matth. 21.

Quid agerent in templo.

Vbi frangeréte panem.

Euchariſticű illum panem fuiſſe, non cómunem auté & vulgarem.
Chryſ. hom. 7 in Acta.
Beda tom 3.
Euchariſtia munus benedictum Syris cur dicatur.

1. Cor. 14.
II. argumen.
Euchariſtia qua præparatione animi ſuſcipienda.

ctione conficitur, vt Apoſt. ait. Et quod ſequitur, quod ſumebant cibũ cum exultatione, & ſimplicitate cordis collaudantes Deum: q̃ propriũ eſt Euchariſtiæ, quæ ſumenda eſt cum ſimplicitate cordis, & munditia ab omni peccato, & cum ſpiritus exultatione, ac diuinis laudibus. Nam etſi religioſi in communi pane ſumendo præſtent: in diuino tamen Euchariſtiæ cibo non tantum illi, ſed etiam laici pro diuinæ gratiæ largitate præſtare cõtendunt: quia etiam poſt cœnam communem ſoliti erant Euchariſtiæ communicare, vt etiam indicat Apoſtol. 1. Cor. 11. Cum itaq; vtraq; menſa, & communis, & ſacra concurreret, probabilius eſt Lucam Euangeliſtam potius ſpiritualis alimoniç, quèm corporalis perceptionem his verbis nobis oſtendere voluiſſe; & ita frangentes per ſingulas domos panẽ illum ſanctũ, illumq; prçſumentes, poſtea communem, & corporeum cibum edebãt cum exultatione. Nam etſi in cæna ſoliti eſſent panẽ ſanctum frangere, vt Chriſtus fecit: tamẽ iam erat variata ratio dandi. Primo enim dabãt panem ſanctum, deinde communes cibos: etſi in Chriſti cœna inuerſo ordine euenerit. Fractionem autẽ panis propterea in tẽplo non faciebant; ne ſanctum darent canibus; aut ne margaritas effunderẽt ante porcos. Nam etſi prçdicationem, doctrinamq; & in templo, & extra templum, & in priuatis domibus diſpenſarent Apoſtoli, & ad orandũ ſe reciperent in templũ: Euchariſtiæ tñ ſacroſanctũ myſterium nequaquã in tẽplo, aut publicè coram aliis infidelibus peragebant: vnde olim, vel in primitiua Eccleſia Catechumeni audito Euãgelio, & verbo Dei, de templo eliminabãtur, ne ſacræ Euchariſtię myſterio alij prçter fideles ſanctos adeſſent. Illud etiã verbum, Sumebãt cibũ, Grçcè dicitur μετελάμβανον, id eſt, participabãt: quod apte de pane ſancto Euchariſtiæ intelligi videtur, de quo, cum vn⁹ eſſet, partem accipiebat quiſq;. ¶ *Collaudantes Deum, & habẽtes gratiã ad omnem plebem.* Collaudantes Deum quaſi vno ore, & amplã habebant agendi gratias materiam de cognitione ſua, & agnitione Meſſiæ Filij Dei, quem Pater ad mortem pro nobis tradiderat. Habebant etiam gratiam ad populum: nam etſi ſuperiores Iudæorum, & qui illis ſeruiebant, conturbarentur, & præ inuidia rumperentur, attamen plebs, id eſt, pauperes, qui religionem, & cultum Dei habebãt, afficiebantur Apoſtolis, & illi congregationi fidelium propter eximia virtutum exẽpla, vitamque inculpatã, atq; ſigna, & prodigia quæ videbant. Quare pulchrè ſequitur: *Dominus autem augebat qui ſalui fierent, quotidie in idipſum.* Erãt enim fideles, & Apoſtoli fermẽtum illud, quod acceptum mulier immiſcuit farinæ ſatis tribus, donec fermẽtaretur totum. Et expende, Dominum eſſe qui augebat numerum eorum, qui ſalui fiebant: quia neq; qui plãtat, eſt aliquid, neq; qui rigat; ſed qui incrementũ dat De⁹. Quare non eſt cur glorietur ſecuris contra eum qui ſecat in ea; aut exaltetur ſerra cõtra eũ, à quo trahitur, vt ait Eſaias. Atque hoc quidem quotidie; vt detrahenda non ſit laus ipſis miniſtris: qui in hoc ipſum laborabãt, vt quotidie aliquos Chriſto gignerent. Et ſubdit: *In id ipſum:* Græcè dicitur Eccleſiæ; iungendumq; eſt cum verbo, Dominus augebat eos qui ſalui fierent Eccleſiæ ſuæ. Et quod dicitur, *In id ipſum*, intellige cõcordes, & vnanimes, & ad illud laborãtes, vt Eccleſia creſceret. Verùm Grçci codices hoc verbũ iungunt cum principio capitis ſequẽtis: Ἐπὶ τὸ αὐτὸ Πέτρος ϗ Ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν: hoc eſt, In hoc ipſum autem Petrus, & Ioãnes aſcendebant in templum, de quibus in ſequenti tractatu dicendum. Et ſi verò permultis probabilibus rationibus hactenus comprobatũ reliquerimus, hic eſſe ſermonem de ſumptione Euchariſtiæ, & non de cibo profano, & communi, tamen probabilius putamus eſſe oppoſitum: quia cũ ait: *Frangentes panem circa domos*, panis ponitur ſine articulo, ſecus ſuperius, vbi dixit illos perſeuerare in doctrina Apoſtolorum, & communicatione, & fractione panis, & orationibus, vbi ex articulo prçfixo, & adiũctis, ſermo eſt de pane ſacroſanctæ Euchariſtiæ. Chryſo. etiam & Beda non agnoſcũt in his poſtremis verbis Euchariſtiam, ſed communes cibos. Rationes etiam pro hac partæ allatæ ſolubiles ſunt. Nos igitur ſi ſimilibus perinde atq; illi ſtudijs teneremur, diuinæque Euchariſtiæ frequentationi daremus operam, atque in preces diuinaſque laudes incumberemus, profecto augeret numerum Deus eorum, qui ſalui fiunt. Nã vt corpus aſſumpto cibo idoneo dilatatur, & creſcit; & rurſus illo ablato, imminuitur, ac decreſcit: ita ſi corpus Eccleſię cibum ſuum ſpiritualem non negligeret, ſed frequentius adhiberet, quamplurimi ex filijs Eccleſiæ non perirent, & multos ex infidelibus ad fidem Chriſti amplectendam tranſire cerneremus, & ita Eccleſia propagaretur, Chriſtique gloria illuſtraretur, cui cum Patre, & Spiritu ſancto perpetuas laudes, & gratiarum actiones decantemus omni tempore
Amen.

Poſt cœnam Euchariſtię communicare primitiua Eccleſia conſueuerat.

Matth. 26.

Fractio panis in templo cur non fieret.
Matth. 7.

III. argum.

Quare collaudabant Deum, habebantque gratiam apud omnẽ plebem
Philip. 2.

Fideles primitiui, & Apoſtoli quales erãt.
Luc. 13.

Quare Dominus dicitur q̃ augebat numerũ credentium, & per quos augebat.
1. Cor. 13.
Eſai. 10.

Quomodo augebat Dominus illos in idipſum.

Quæ opinio tradit, non de Euchariſtico, ſed de cõmuni pane hic eſſe ſermonem, cur magis probetur.

Qua ratione aſſequi poterimus, vt Dominus quotidie magis ac magis augeret numerum eorũ, qui ſalui fiant.

TRACTATVS XVII.

In illa verba: *Petrus autem, & Ioannes aſcendebant in templum, ad horam orationis nonam: Et quidam vir claudus ex vtero matris ſuæ, baiulabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Specioſa, vt peteret eleemoſynam ab introeuntibus in templum*, &c. Act. 3.

Actor. 2. & ſeq.

Quo tendat B. Lucas.

DESCRIPSIT hactenus Euágeliſta primam poſt Spiritus ſancti aduentum, atq; in linguis igneis, & Spiritu vehementi apparitionem, Petri prædicationem, atq; illius fructum, id eſt, trium fere millium animarum lucrum, enarrat iam primum admirabile eius factum, atque ſignum: quod etiam cum concione quadã, & lucro quinque millium animarum coniunctum fuit: vt ex his primis Apoſtolorum principijs, & prædicandi, & ſigna edendi initijs haud difficilè agnoſcere poſſis, quam efficax fuerit Spiritus ſancti aduentus in Apoſtolorũ linguis, & actionibus ad mundum vniuerſum Chriſto lucrifaciendum. Et hactenus quidem Petrus ſolus extiterat in prędicando, tametſi reliqui Apoſtoli ab eo minime eſſent diſiuncti, vt viderentur omnes ore Petri verba facere: nunc vero in præclaro ſigno edendo, Ioannem ſibi adiunxit comitem, quẽ vnice atq; Chriſtus diligebat, volens ex charitate ſignorum editionem communem cum illo facere. Ita plerumq; Dominus, dum viueret, Apoſtolos ſibi adiungebat in miraculis patrandis.

Petri Apoſtolorum principis charitas, & modeſtia.

In primis hoc loco obſeruandum, Petrum & Ioannem aſcendiſſe in templum, ad horam orationis nonam: & vt ſuperius annotauimus, adiungendum eſt ex Græca litera In hoc ipſum, hoc modo: *In hoc ipſum Petrus, & Ioannes, &c.* hoc eſt, ad augendum eos, qui ſalui fierent, ſiue ad multiplicandum numerum fidelium, aſcenderunt Petrus & Ioannes in templum. Et vt eſt veriſimile, non niſi reuelatione futuri miraculi, & fructus inde colligendi aſcenderunt in templum. Deinde libenter Apoſtoli frequentabant templum propter populi frequentiam, vt etiam Dominus faciebat; vt ſemen, quod diſſeminabant, in tantam populi multitudinem fruſtra non caderet. Tertiò, templum cùm ſitu eſſet excelſum, nonniſi per quindecim gradus aſcendebatur, vt Pſalmi quindecim dicti Graduales oſtendunt. Et vt ad materiale templum acceſſus nõ erat niſi per aſcenſum tot graduum; ita ad orationem, quę fundenda eſt in templo, non niſi per aſcenſum quendã ſpiritualem, & eleuationem mentis ad Deum adiri poteſt: vt non niſi ad Deum adiri poteſt: vt non ſine cauſa ad hoc ſignificãdum templũ in edito condi loco voluerit Deus. Quartò deſignat horam aſcenſus fuiſſe nonam, hoc eſt, tertiam poſt meridie, in qua Dominus expirauerat, vt meritò ſuæ mortis in templo exaudiri, & ſanitatem claudi impetrare promerentur.

Apoſtoli Petrus & Ioannes templum aſcendiſſe, an diuinitus præmoniti futurum miraculũ curationis claudi.

Apoſtoli cur templum frequentarent.

Templum olim Ieroſolymitanum per quot gradus aſcendebatur.

Ad orationẽ quibus gradibus eundem nobis ſit.

Quid quod Petrus & Ioãnes aſcenderint ad templum, ad horam orationis nonam.

Et quidem vir qui erat claudus ex vtero matris ſuæ, baiulabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Speciosa, vt peteret eleemoſynam ab introeuntibus in templum. Claudus hic à natiuitate morbo incurabili laborabat, non ſecus atque cæcus à natiuitate, vt magis eximium ſit miraculum: nam vt infra dicitur, quadraginta annis claudicauerat. Dicitur enim cap. 4. *Annorum enim erat amplius quadraginta homo in quo factum fuerat ſignum iſtud ſanitatis.* Ob eandem rationem languidus qui ad piſcinam curatur, triginta & octo annos morbo detentus ſcribitur. Aduerte etiam bonã conſuetudinem fuiſſe pauperum, vt ſtarent ante portam templi ad mendicandum; vt qui prius miſericordes in proximum extitiſſent, miſericordiam in templo Dei conſequerentur: & qui vt mẽdicaret à Deo, templum intrabat, ab ipſo mendicantes non deſpiceret, & ita mendici ante templum inſtituerent ingredientes, vt ſuam aut cæcitatem, aut claudicationem ſpiritualem agnoſcentes, humiles ſe Deo, & inſtantes, importunos in precibus (vt illi eſſe ſolent) exhiberent, quo optata conſequerentur. Illud etiam laudabile erat, vt cæci, claudi, atq; ægroti non ingrederentur templũ, ne faceſſerent negotium, aut moleſtiam exhiberẽt orantibus, aut aſſiſtentibus diuinis officijs, quemadmodum paſſim fit in templis Chriſtianis.

Marc. 15.

Claudi curatio, quo mirabilior debet videri.

Ioan. 9.

Quot annis ille claudicauerit.

Supr. 5.

Miſericordiã in templo Dei qui conſequi digni ſint.

Pauperes intra templum cur petere eleemoſynam non debeant.

Deſcribitur autem locus, in quo hoc ſignum editum fuit, nempe porta Speciosa templi, quę ędificata creditur à Ioathan filio Ozię, & erat ſublimiſſima, pendebat, ac dicitur Porta Ioathan, vt dicitur 4. Reg. 15. & 2. Par. 21. cæteræ verò portæ terrã attingebant. At verò hiſtoria Scholaſtica in Actus, aſſerit vocatam hanc portam Speciosam, ab ſpeciali quodam ornamẽto, quod appoſuit ei Alexander Hyrcanus: ibidem etiam Herodes aquilam auream impoſuerat, & erat porta Atrij virorum mundorum. Alij ſcribunt non poſſe eſſe portam illam Ioathan filij Oziæ, ſed aliam ab Herode loco eiuſdem ædificatam. Nam te-

Portã templi Speciosa cur ſic dicta.

I. Opinio.

Hiſt. Shol. cã. 17. Act.

II. Opinio.

III. Opinio.

Ioſ. l. 15. Ant. c vlt.

ſte Ioſepho in Antiquitatibus Iudaicis, decimooctauo regni ſui anno, quo Iudæos ſibi magis conciliaret, in quos adhuc inuitos regnabat à Romanis ſuſcepto imperio, ad extruendum templum conuerſus ſpatio octo annorum illud erexit, additis porticibus vario opere viſendis, portis quoque templi magnitudine, & artificio ab eo excellentibus, vnde potuit vulgus vnam ex illis Speciosam appellare. Vnde verò Scholaſtica hiſtoria acceperit portam illam Speciosam conditam ab Alexandro Hyrcano, non legi, etiamſi Ioſephus tradat, quod Herodis aquilam auream, quæ portæ maximæ templi ſuperpoſita fuerat, hortatu duorum potentiſſimorum Rabbinnorum quidam de templo deiecerint tanquam rem lege prohibitam. Vnde Herodes moribundus in concionem prodijt, & autores, ac deturbatores aquilæ amburi iuſſit.

Id l. 17. Ant. c 8 ſub init. et l. 1 de bell. Iu dai c. 12 init.

Huius portæ Speciosæ cur meminerit Euangeliſta. *Pſal 44. Ioan 10* Animam noſtram ſanare quis ſolus poteſt.

Meminit autem huius portæ, tum ad rei euidentiam, tum vt Speciosæ portæ nomé Iſraelitis fanum ingredientibus in memoriam reduceret eum, qui Speciosus eſt forma præ filijs hominú, & qui de ſeipſo dixit: *Ego ſum oſtium ouium*: qui quamuis claudam & deformem animam pro ſpiritualis tépli fornibus myſticam ſtipem colligentem, ſolus alleuare, ſolusque confirmare, ac decorare poteſt.

Is cùm vidiſſet Petrum & Ioannem incipientes introire in templum, rogabat vt eleemoſynam acciperet. Spiritus adiuuat infirmitatem noſtram, nam quid oremus, ſicut oportet, neſcim⁹; ſed ipſe Spiritus poſtulat pro nobis: idemque petit in nobis quæ plerunque vix deſideramus. Qui autem ſcrutatur corda, ſcit, quid deſideret ſpiritus: quia ſecúdum Deum poſtulat pro Sanctis. Hic enim vilem ſtipem, quod ad ſe attinet, petebat: ſed Spiritus pretioſam, & integram ſanitatem poſtulabat. Verè quoque dicitur, quod Deus exaudiat ſuperabundanter quam petimus, aut intelligimus. Euenitque illi non ſecus atque illi, cui petenti paruum nummum, erogatus eſt ſtater aureus. Neq; aliter profectò nobis accidere videtur, cùm parua quædá à Deo poſtulantibus, magna, ac quæ vix excogitare valebamus, tribuuntur. Expende verbum, *Rogabat*: quia cùm perſeuerantia & inſtátia vrgebat, vt moris eſt mendicorum: maximè ſi homines pios, & religioſos, quos exiſtimá miſericordes, intueantur.

Rom 8.

Claudi huius ab vtero inatus ſuæ felix ſors.

Dei in exaudiendo munificentia. *Ephes 3.*

Idem claudus vt ſe dignum fecerit beneficio ſanitatis obtentæ.

Intuens autem in eum Petrus cum Ioanne, dixit: Reſpice in nos. At ille intendebat in eos, ſperans ſe aliquid accepturum ab eis. Obſerua primum, quod hic claudus ſanitatem non ſperabat,

A claudo ſanando cur fidem Apoſtoli nó quæſierint

& ſic abſque eius qui ſanatur fide, hoc miraculum fit, ſicut cum mortuus nemine petente ſuſcitatur. Fidem igitur tunc exigit Deus, cum eá ipſe prius ſeminauerit in nobis: ideo fidem ab eo non petetur. Pluries ſanè hunc claudum Ieſus viderat mendicátem ad portam, & tamen ſanandum ſeruauit Petro, quo multa per ſuos efficeret. Dicuntur autem Apoſtoli oculos intendiſſe in illum diuinitus excitati, atque eius miſeriæ ſubleuandæ deſiderio tacti. Quemadmodum Deus quem vult miſerari, prius intuetur: vti cùm dicitur; Reſpice in me, & miſerere mei. Ita Petrus antequam conuerſus fleret amare, reſpectus eſt à Domino. Dixerunt autem Apoſtoli, Reſpice in nos, vt attentus reddatur inſpector eorum, quæ facienda ſunt, ne magnitudine poſtea facti perterrefactus obliuiſceretur. In eum ſenſum interrogauit Dominus Moyſen quid eſſet, quod teneret manu ſua, nempe virgam, vt cùm poſtea eſſet in colubrem conuerſa, meminiſſet quod ab initio non erat aliud niſi mera virga. Dicendo etiam, *Reſpice in nos*, quodammodo ad fidem aliquam concipiendam excitabat, vt ſperaret magni quippiam ſe accepturum. Nam ſolet Dominus eorum, quæ vult largiri, votum, ac deſiderium prius immittere. Pulchrè Chryſoſtomus: *Aſcendunt: inquit, Apoſtoli Dominú deprecari, ſed preces claudi non potes ante aſpernari. Praeueniuntur precibus preces, rogantem claudum rogaturi ante audiunt quam precentur.*

Eum cur Chriſtus ſæpius viſum non ſanauerit

In eú Petrus, & Ioannes quare oculos intenderint. *Pſal 85. Matth 26.*

Quorſum ei dixerint: Reſpice in nos.

Exod. 4.

II Ratio: & quid Dominus in exaudiendo obſeruare ſoleat.

Chryſ. ſer. de Mar. init pro pe fi. to 2. init med. & fin.

Petrus autem dixit, Argentum & aurum non eſt mihi: quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula. Qui extremis malis afflictantur, vt cæcitate, claudicatione, aut membrorum truncatione, non aliter putant ſuam ſubleuandam calamitatem, quàm pecunia aurea, vel argentea: nam cùm talis illi deſtituti ſint pedibus, & inſtrumentis, quibus vitam ſuam tueantur, & morbos ſuos pro deploratis, & inſanabilibus habeant, ſat bene ſecum actum putant, ſi habeant vnde vitam ſuam ſuſtineant. Sanè nónullos eſt inuenire aut cæcos, aut claudos, aut languidos morbis ſuis ita affectos atque contentos, vt eos artificium aucupandi pecuniam, & vitam alendi ſuam faciant, vt etiam ſi quis certam promitteret ſanitatem, libenter illam recuſarent, ne lucro ſolito priuarentur: quéadmodum domini illius mulierculæ, quæ Spiritum Pythonem habebat in ventre, furta, & fures diuinantem, ex qua Paulus dæmonem eiecerat, moleſtiſſimè tulerunt. Et Seuerus Sulpitius in vita B. Martini tradit, multos languidos, ac membris

Vnicum miſerorum vitæ refugium.

Inopes & mendici qui eleemoſyna ſint indigni, omnique beneficentia.

Actor. 16.

Seuer. Sulpit.

Petri Apoſtoli paupertas cœlo digna.
Matt. 19.
Perfectorum regula quæ ſit.
1. Tim. vlt.
Pſalm. 54.
1. Petr. 5.
Matth. 6.
Ab Apoſtolica paupertate q degenerent hoc tempore.
Ioann. 12.
His verbis Petrus quid ſignificet: Quod autem habeo, hoc tibi do.
Ioann. 14.
Apoſtolorum diuitiæ quales erant.
Proximo ſuccurrere quot modis valeamus.
Ambr. ſer. 60. ſub init. to 2. in fin.
Quid eſt, quod primũ Petrus pedes claudi ſanauit.
Quare Petrus non tantum verbo, ſed etiã facto apprehẽſæ manus claudum ſanauit.
Marc. vlt.
Baſes pedum cur ſic dictæ.

truncatos procul & feſtinanter à facie Martini diſceſſiſſe; verentes, ne, ſicut alios precibus ſuis ſanauerat, eos quoque curatos ſanitati reſtitueret, ac proinde quæſtu ſolito defraudaret. Vide igitur Apoſtolicam vocem: *Aurum, & argentum non eſt mihi.* Dignam profectò eo, qui dixerat: *Ecce nos relinquimus omnia, & ſecuti ſumus te.* Perfectorum regula eſt, vt habentes victum, & veſtitum, his contenti ſint, & vt auium more in diem viuant, iactantes cogitatum ſuum in Domino, qui volatilia ſine ipſorum cura paſcit. Oſtendit etiam, quòd Apoſtoli nihil ſibi de oblatis bonis ſeruabant, ſed omnia in pauperum, & egenorum vſus diſpẽſabant. Vtinam hoc rectè intelligerent, qui eccleſiaſticis bonis abundant, & in patrimonio Chriſti deliciantur, qui tamen cum Iuda de egenis ad ſe pertinere non arbitrantur. ¶ *Quod autem habeo, hoc tibi do*, Hoc eſt, Tu petis eleëmoſynam, aut auri, aut argenti, qualem non habeo, nec habere deſidero, quia me Dominus non terreni, ſed cœleſtis theſauri voluit eſſe diſpenſatorem. Ex eo autem theſauro, quem à Domino habeo vt diſpenſem, hoc tibi gratis dono, ſicut & gratis datum eſt mihi. ¶ *In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula.* Ecce quod dictum erat: *Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.* Non dixit; Ego te ſano, ſed, In nomine Ieſu ſanitatem accipe; Ecce diuitias Apoſtolorum præſtantiores illis Crœſi, aut Craſſi, & quas nec Alexander Magnus, nec opulentiſſimus Salomon agnoſcere; nedum præſtare potuit. Nemo igitur de iuuando proximo excuſari debet: nam ſi emolumento temporali iuuare non potes, poteris ſi velis aut ſpirituali verbo conſolari, aut ſalubre conſilium præbere, aut ad patientiam corroborare, aut ad Sacramenta ſuſcipienda cohortari, & ita maiorem erogaueris eleemoſynam. Ponderat Ambroſius: *Si Petrus petra eſt, ſuper quem ædificatur Eccleſia, rectè prius pedes ſanat: vt ſicut in Eccleſia Fidei fundamentum continet, ita & in homine membrorum fundamenta confirmet.*

Et apprehenſa manu eius dextra, alleuauit eum. Et verbo, & tactu hoc miraculum edidit Petrus, quò magis ipſe autor miraculi videretur: quia præter doctrinam verbo adminiſtratam, opus eſt diuino auxilio liberum arbitrium infirmum erigenti, & ad bene agendum opitulanti. Impletur etiam in hoc facto promiſſio Domini: *Super ægros manus imponent, & bene habebunt.* ¶ *Et protinus conſolidatæ ſunt baſes eius & plantæ*, ſiue plantæ eius, vt Græca habet litera. Baſes dicuntur plantæ pedum, quæ totum corporis pon-

Tali quid.
Claudus à Petro ſanatus cur exiliens ſtetit, & ambulabat.
Matth. 9.
Quibus in rebus Deus Apoſtolis aſſiſtebat, & quare.
Claudus iterũ ille ſanatus quare cum Petro & Ioanne intrauit in templum.
Claudus à Petro ſanatus extra templũ cur fuerit.
Quam ob cauſam ambulabat, exiliebatque.
Eſai. 35.
Idem cur obtenta ſanitate, Deum laudabat.
Viri ſancti quatenus laudãdi, atque honorandi.
Quos condemnet hic claudus.
Huic miraculo cur multi adſtiterint ſpectatores.

dus ſuſtinent: plantæ verò, extrema pars pedis. Si verò legamus, plantæ, & tali, ſuum quoque ſenſum habet: tali, dicuntur poſteriores partes pedis, quæ neruis additis, & carne neceſſaria adiuncta conſolidatę protinus ambulandi poteſtatem reſtituerunt. Vnde ſubditur: *Et exiliens ſtetit, & ambulabat: & intrauit cum illis ambulans, & exiliens, & laudans Deum.* Vides virtutem Petri in ſanando: ſtatim enim ſaltu edito præ gaudio ſtetit, deinde & ambulauit in teſtimonium veræ ſanitatis: quemadmodum ad imperiũ Domini paralyticus portabat lectum ſuũ: non ſecus ad omnia opera Apoſtolorum in baptizando, ſiue conficiendo corpore Domini, ſiue remittendo peccato, Deus efficaciter aſſiſtebat. Et vt crederentur illa ſpiritualia Sacramentorum opera certam habere Spiritus ſancti præſentiam, & virtutem; propterea per eos edebat miracula. Et ſubiungit, quòd intrauit cum illis in templum: tum vt gratias Deo tanto de beneficio accepto redderet: tum vt ſanitate comparata cum bonis deinceps verſaretur in templo: non vt illi, qui in infirmitate poſiti promittunt peregrinationem ad loca ſancta, & poſtea promiſſionis ſuæ obliti ad obſcęna, impudicaque loca accurrunt. Ad hæc ſanatus fuit extra templum, ne quiſquam virtutem ſanitatis poſſet templo tribuere. Et templum vocat atrium mundorũ, in quod licebat laicis introire. Ambulabat autem, & exiliebat, vt impleret Prophetę verbum: *Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum.* Et cum dixiſſet illi Petrus, *Ambula*, ipſe, quod plus eſt, exiliuit: quemadmodum ipſe exiguum petierat, & multum illi datum eſt. Subiungit: *Et laudans Deum.* Non diuum Petrum, etſi ſanctum: quia nouerat virtute Dei, ac Ieſu, quem Petrus inuocauit, ſe fuiſſe ſanitati reſtitutum. Sunt tamen ſancti ſua laude, & veneratione poſt Deum, & propter Deum nequaquam defraudandi. Multi autem ſunt, qui oculos non attollunt ſupra terram: nam cũ interdum à morbis difficilibus opera medicorum conualeſcant: gratiſſimos ſe & verbis, & factis medicis exhibent; at Deo bonorum omnium autori ne minimo quidem grati animi ſigno ſalutem acceptam teſtantur.

Et vidit omnis populus eum ambulantem, & laudantem Deum. Cognoſcebant autem illum quòd ipſe erat, qui ad eleemoſynam ſedebat ad Speciosam portam templi: & impleti ſunt ſtupore, & extaſi in eo quod contigerat illi. Dominus voluit multitudinem magnam præſentem huic adeſſe ſigno, quò ſolidius ac confirmatius eſſet miraculum, ne facilè

poſſet in calumniam rapi. Erat præterea vir ille omnibus notus; nec in dubium venire poterat, an ille ipſe eſſet, necne, quemadmodum de cæco nato conſtat. Vnde impleti ſunt ſtupore, & extaſi, ignorantes cauſam tanti doni, & naturæ vires ſuperantis, tamq; breui tempore obtenti. Porrò illa admiratio viam ſternebat ad fidem, & ad amplectendum Euangelium, cùm viderēt illud tam admirandis ſignorum operibus confirmari. Extaſis porrò nihil eſt aliud, quàm extra ſe poſitio: in quam incidit homo interdum ex pauore magno: aliquando verò ex ſublimium rerum acerrima contēplatione: interdum verò ex admiratione, cauſarumq; occultarum ignoratione, quēadmodum hic accidit.

Extaſis quid, & vnde proficiſcatur.

Cùm teneret autem Petrum, & Ioannem, cucurrit omnis populus ad eos ad porticum quæ appellatur Salomonis, ſtupentes. Quis ſit ille qui teneret Petrum, & Ioannem, explicat Græca litera, quæ habat: Cùm teneret autem claudus qui ſanus factus fuerat, Petrum, & Ioannem: vel quòd ob tam inſigne beneficium vehementer eſſet ad eos affectus; vel fortaſſe quòd metueret ne ab illis diſiunctus amitteret quod acceperat, vt teſtatur Oecumenius. Ita enim in Euangelio quidam à Chriſto ſanati ſunt, vt eos volentes ſe ſequi, ipſe non dimiſerit, quò acceptæ ſanitatis ſignum in plures ſpargeretur, & nomen Ieſu illuſtraretur: ita hic fortaſſe cùm claudus iam ſanatus ab Apoſtolis dimitteretur, detinebat eos, deprecatus ne à ſuo commercio repelleretur. Tunc autem accurrit omnis populus inuitantes ſe mutuo, vt ad ęgrotum claudum iam ſanatum ſpectandum accederent, & tanti beneficij autores agnoſcerent. Et cum ſtuporem, & admirationem vultu ipſo præſeferrent, coactus fuit Petrus illis de edito ſigno rationem reddere, atque omnem rei factæ virtutem Deo tribuere. Dicuntur autem accurriſſe ad porticum Salomonis, vbi cum eo, qui ſanatus erat, Apoſtoli erant. Porticus Salomonis, ea pars atrij templi dicebatur, in quam Salomon, qui templum condiderat, ſe recipiebat adorationis gratia, & hæc vel integra remanſerat incenſo templo à Chaldæis, vt teſtatur Oecumenius: vel fuerat reſtaurata, & ab Herode exornata, & nomen retinebat antiquum. In hunc locum legitur Dominus in feſto Encœniorum conueniſſe, atque ibi ambulando docuiſſe, quæſtionemq; captioſam Iudęorum dicentium: *Si tu es Chriſtus, dic nobis palam*, egregiè diſſoluiſſe. Quare cùm locus commodus eſſet & ad orationem, & ad auditū verbi Dei, & memoriam refricaret Domini in eo loco docentis, primitiui fideles in cum ſe locum recipere ſoliti erāt: vt ex hoc loco, & altero Actor. 5. vbi dicitur: *Et erant vnanimiter omnes in porticu Salomonis: ceterorum autem nemo audebat ſe coniungere illis*, licet colligere. In porticu igitur Salomonis, vbi alias Ieſum lapidare voluerunt, nunc in Chriſtum fidem accipiunt, vt eodem loco illuminentur à CHRISTI miniſtris, & à Chriſto per miniſtros, vbi redditi fuerant cęci. Nam fortè eorum aliqui & hic fuerūt, vt beneficijs eos aggrediatur, & vincat ipſorum in bono malum. Nō eſt autem ignorandum, q̄ ſi in vt miraculis à Chriſto editis, præter ſenſum literalem, in quo ſuam potentiam, & bonitatem profetebat, erat ſenſus allegoricus, in quo aut mores noſtros, aut myſteriorū credendorum fidē deſignabat, in quo mirificè ſuā illuſtrabat ſapiētiā: ita etiā in miraculis ab Apoſtolis editis aliquid non erit inutile, aut allegoriam, aut tropologiam ſpectans, hoc eſt, ad fidem, ſiue ad mores ædificandos declarare. Hinc Beda hoc claudi miraculum ita per allegoriam abſoluit: *Porta templi Speciosa, Dominus eſt: per quem ſi quis introierit, ſaluabitur. Ad hanc portam debilis Iſraël ire non valens, legis, Prophetarumq; vocibus affertur, vt ab ingredientibus in interiora, ſapientiam fidei audiendo depoſcat auxilium. Qui vaticinio futurorum quaſi ad portam ponunt auditores: ſed Petri eſt in templum perducere, cui pro confeſſione fortis & cognomen Petra, & claues cœli ſunt datæ.* Hæc ille.

Quis tenebat Petrum & Ioānem in templo, & quare tenebat.

Oecu. in Act.
Matth 8.
Quoidam Chriſtus a ſe ſanatos, ipſum que ſequi volentes, cur tamen non permiſerit.

Porticus Salomonis quænam illa.

4. Reg. 25.

Oecumen.

Ioann. 10.

Cur ſe in porticum Salomonis fideles primitiui de more recipiebant.

Ibid.
Mira Chriſti benignitas.

Signa Chriſti, & Apoſtolorū duplicem ſenſum continebant, literalē, & ſpiritualem.

Signi huius claudi ſanati myſterium ex Beda.

Beda in Act. tom 5.
Ioan. 10.

Matth. 16.

Poſſumus tamen hoc myſterium latius explicare. Eſt enim tēplum Dei myſticum Chriſti Eccleſie. Porta templi Speciosa, pulchritudo legis Chriſtianæ eſt. Claudus qui ſtat in porta, nec ingreditur, ille eſt, qui nouit quidem qua ſit intrandum, ac vellet ſi poſſet intrare, ſed non habet ingrediendi facultatē, vtpote claudꝰ ab vtero matris, & peccato originis infectus: taleſq; omnes ex nobis naſcimur, & nō habemus facultatem ingrediendi in domū Dei; noſq; ipſos in ſacrificiū Deo immolandi. Erat ille claudus ſupr. 40. annos: vt ſignificetur vir deploratiſſimę infirmitatis, niſi Deus manum ſuam apponeret. Veniunt Petrus & Ioannes ad portam, hoc eſt Fides, & Gratia, ſiue miſericordia Dei: qui iubent vt claudus in ſe intueatur. Si enim quæ fidei ſunt (quæ in Petro ſignificantur) oculis fixis diſpiciantur, credibilia nimis apparebunt: quia illuſtrantur diuino ſapientiæ lumine: confirmantur miraculis, & Martyrum triumphis. Laudatur quoque miſericordia Dei, vel gratia adumbrata in Ioanne. Et claudi inſpicere debent in vitas Sanctorum, vt reſtituto greſſu intelligant qua ratione ſit illis ambu-

In hoc rurſus ſigno quę pulchra lateat allegoria.

Quale genus humanum ſuapte natura.

Actor. 4.

Petrus & Ioannis quid myſtice.

ambulandum:ſed oportet Petrum,& Ioannem in illum oculos intendere, id eſt,obijcere ante oculos fidei articulos, & diuinæ gratiæ largitatem. His enim intellectu, & voluntate apprehenſis erigitur, & ſanatur claudus,vt iam recta incedat, & poſſit per viam mandatorum currere: quia conſolidatæ ſunt baſes,hoc eſt, animæ vires,intellectuſque,& voluntatis facultates,quæ prius iacebant. Surgit ergo fide iam roborat⁹, & gratia,& incipit ambulare: imò, quod difficilius eſt, exilire, & in templum Dei ingredi.Hęc eſt lætitia intrantium in Chriſtum, & ambulantium de virtute in virtutem,& ſaltantium, dum præ lætitia Spiritus peccatum quaſi foueam ſaltant, paululum prius retrocedendo, vt per humilitatem, & ſui diffidentiam peccatum fugiant, & progreſſum in virtute faciant: & rurſus hunc mundum tanquam foſſam laqueis refertam veluti ſaltu tranſiliant, & in templũ æternæ vitæ ſe recipiant, vbi in perpetuum laudum, & gratiarum actionis ſacrificium perſoluant Deo Patri, ac mediatori IESV Chriſto, vnà cum Paracleto Spiritu in omnem æternitatem, Amen.

Pſalm.118.

Pſalm. 83.

TRACTAT. XVIII.

In illa verba: *Videns autem Petrus, reſpondit ad populum: Viri Iſraëlitæ, quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini quaſi noſtra virtute, aut poteſtate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, Deus patrum noſtrorum glorificauit filium ſuum Ieſum, quem vos quidem tradidiſtis, & negaſtis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti. Vos autem ſanctum, & iuſtum negaſtis, et petiſtis virum homicidam donari vobis: Autorem verò vitæ interfeciſtis, quem Deus ſuſcitauit à mortuis, cuius nos teſtes ſumus, &c.* vſque in finem capitis, Actor.3.

Quare Chriſtus Apoſtolos,tam rudes, & contemptos homines elegerit.

Matth.4.
Infr. 9.

MAGNA Ratione Dominus Ieſus miniſtros Noui Teſtamenti, hoc eſt, Apoſtolos, conditurus, non niſi ex piſcatione,& telonio, contemptos planè,& literarum ignaros vocare voluit; vt cũ celſum Apoſtolatus gradum tenerent, & magnifica ſignorum opera ederent, & Eccleſiæ toti præficerentur gubernandæ,nihil poſſent ſibi, aut virtuti ſuæ adſcribere, ſed omnia Chriſto, cuius perſonam ſuſtinebant, tribuerent. Vnde Dominus illos inſtituens, dicebat: *Sine me nihil poteſtis facere.* Præcurſor quoq; qui tantus in Eccleſia Dei futurus erat,vt Meſſias haberi poſſet, hanc doctrinam minimè ignorauit: qui horrens tantę dignitatis pondus ſibi attribui: *Et confeſſus eſt*, inquit Euangeliſta, *& non negauit: & confeſſus eſt, Quia non ſum ego Chriſtus:* & ſeipſum imminuens, vt Chriſtus creſceret, rei vaniſſimæ ac fluxæ, hoc eſt, voci, ſeipſum comparauit, cùm dixit: *Ego vox clamantis in deſerto.* Paulus quoque probè hanc doctrinam imbiberat, cum diceret: *Neque qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat, Deus.* & rurſus: *Gratia Dei ſum id quod ſum*, &, *Non audeo aliquid loqui eorum, qui per me non effecit Chriſtus in obedientiam Gentium.* Imò cum Paulo, & Barnabæ ob ſimilem alium claudum in Lycaonia ſanatum honores diuinos deferre vellent tanquam Ioui,& Mercurio: illi exhorreſcentes eis reſtiterunt, & dixerunt: *Viri, quid hæc facitis? & nos mortales ſumus, ſimiles vobis homines, annuntiantes vobis ab his vanis conuerti ad Deum viuum, qui fecit cælum, & terram,& mare:& omnia quæ in eis ſunt.* Par quoque fuit, vt & Petrus Apoſtolorũ princeps hanc doctrinam nobis traderet:quem admodum hoc loco fecit. Nam cum totus populus præ admiratione obſtupeſceret in claudi à natiuitate curatione: id ferre minimè valens,quod ſibi quicquam in hoc facto tribueretur, ad reſpondendum proſiliuit, quò illis falſam opinionem adimeret, dicens: *Viri Iſraelitæ quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini?* Illa enim eorum admiratio,& ſtùpor loco, ac vice interrogationis fuerat. Et ait: Non eſt mirandum de eo, quod à manu diuina profectum eſt, cùm ille omnia poſſit, & his maiora plerumque fecerit: neq; decet vt nos intueamini quaſi autores miraculi, cùm viri Iſraelitæ ſitis. Viri quidem,non pueri, vt in nobis ſiſtatis: Iſraëlitæ verò, & non Pagani,vt quicquam hominibus tribuatis, cùm non ignoretis Moyſem, & alios Prophetas ſigna edidiſſe admiranda, ſed virtute Dei, & nõ propria. Reprehendit autem, quòd intueantur in eos,non quidem ſimpliciter, ſed vt adiungit, *Quaſi noſtra virtute, aut poteſtate fecerimus hunc ambulare.* Nolunt enim in ſeipſis agnoſci virtutem aliquam naturalem, aut poteſtatem, ſiue vt Græca lectio habet, religionem, ſeu religionis meritum, ob quod digni eſſent, qui exaudirentur: ſed humilis, & modeſtus Petrus, omnia à Deo vult agnoſci. Negat virtutem ſuam Petrus; ne populus putaret ipſum eſſe CHRISTO parem, & ita CHRISTVS non pluſquam

Ioann. 15.
Humilitas Præcurſoris quanta.

Supr. 1.

Ibid.

Eſai. 40.
Pauli quoque modeſtia.

1.Cor.3.

Rom. 15.

Actor.14.

Geneſ. 1.
Petri exemplũ humilitatis eximiæ.

Quæ nam alioqui admirabilis,dignam tamen admiratione ſint minime.

Iudæi cur viri, & Iſraelitę vocantur a Petro.

Quam in ſe & Ioanne virtutem,& poteſtatem Petrus Iudæos nolebat agnoſcere.

Miracula ſibi attribui horrent ſancti, & cur ita.

vnus Prophetarum, aut Sanctorum putaretur à populo. Horrent ſancti, cum ſibi miraculorum attribuuntur virtutes, ne vani fiant, & ne populus ſeducatur, & ne diabolus triumphet: at nō ſic impoſtores, qui gloriam propriam quærunt: quos diabolus ſeducit, vt in errorem populos adducant. Eſt igitur Doctoris Catholici munus, cùm miracula adſcribuntur Sanctorum virtuti, nullo reſpectu virtutis Chriſti, populum docere, vt ad Chriſtum potiſſimum omnia referant: neque debent, vt nouelli quidam Doctores faciunt, diuorum miracula à dæmonibus profecta eſſe exiſtimare ad inſtaurandam idololatriam: quia vt periculum eſt in prioribus miracula tribuere hominibus: ita in poſterioribus quæ Dei ſunt, dæmoni adſcribere.

Ioann. 7.

Doctoris Catholici munus quod.

Hominē hunc claudum à Deo, non à ſe ſanatum Petrus quam verè dixerit.

Matt. 10.

Circa hunc locum aduerte, non negaſſe his verbis B. Petrum, virtutem diuinam edendorum ſignorum non fuiſſe ſibi à Chriſto communicatam: id enim repugnaret Euangelio dicenti: *Et conuocatis duodecim diſcipulis ſuis, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, vt eijcerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem:* ſed virtutem tantum naturalem, poteſtatéque, quæ ex creata natura proficiſcitur. Deinde hæc diuina vis, ſiue poteſtas, vt alibi diximus, non eſt habitus aliquis, aut qualitas creaturæ inexiſtens, cùm ſit infinita virtus, quæ qualitas eſſe nequit, atq; illa præditus quoties vellet, ſigna ederet. Ergo poteſtas hæc, fides erat, ſiue gratia gratis data quam vocâ; qua qui exornatus erat, excitatus à Deo, pro nutu eius & arbitrio ſignum petebat, & obtinebat. Atq; ita Deus potius in ſanctis ſigna operabatur, quàm ipſi ſancti: quia miniſtri tantùm erant inſtrumenta, ſecundùm illud: *Qui facit mirabilia magna ſolus.* Tamen vt Chriſtus quandoque ſigna operabatur precibus fuſis, inuocatoq; nomine Patris, quò ſuam proderet humanitatem, interdum verò nulla præmiſſa prece, ſed imperio, & præcepto, quò ſuam patefaceret diuinitatem: ita etiam Apoſtolis vtroq; modo edendi ſigna contulit poteſtatem. Nam vt plurimùm precabantur, & inuocabant nomen Ieſu, vt illud illuſtre redderetur, & clarum, ſe verò tantùm miniſtros eſſe declarabant, quandoque verò etiam non precantes, inuocantesvè, ſed imperantes miracula patrabant, quò CHRISTVS miniſtrorum magnitudinem, & ſanctitatem ſuorum apertam redderet: quanquam ipſi ſiue hoc, ſiue illo modo ſigna facerent, non niſi vt puri miniſtri, & Dei organa, ab ipſo adhibita ad eorum operationem faciebant.

Lib. 6. & alibi ſæpè.

Poteſtas edendi miracula quid ſit.

Pſalm. 71.

Chriſtus, & Apoſtoli ſanctique interdum prece, interdū ex poteſtate ſigna faciebant.

B. Gregor.

Quòd ſi obijcias Beat. Gregorium lib. 2. Dialogorum cap. 30. tom. 2. ſub initio, dicentem: *Qui deuota mente Deo adhærent, cùm rerum neceſſitas expoſcit, exhibere ſigna modo vtroq; ſolent, vt miram quoque aliquando ex prece faciant, aliquando ex poteſtate:* Dicendum eſt, hoc minimè dictis repugnare. Nam per poteſtatem non intelligit facultatem vllam naturalem, quæ ad ſigna edenda ſe valeat extendere; ſed poteſtatem diuinam Apoſtolis impertitam. Quæ dupliciter prodit ſe: nam aliquando precibus non niſi præmiſſis, aliquando verò non præcedentibus miracula facit: & ſemper ſancti miniſtros ſe exhibent diuinæ veritatis per illos operantis. Ait deinde: *Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, Deus patrum noſtrorum glorificauit Filium ſuum Ieſum.* Primò ter nominauit Deum, ad indicandum Trinitatem perſonarum: ſicut cum ait, Deus patrum noſtrorum, indicat vnitatem ſubſtantiæ illarum, ac diuinitatis. Et cum ait Chryſoſtomus in hunc locum: *Vide quomodo ſubinde progenitores refert, ne videatur nouum quoddam dogma inducere: & illic patriarchæ Dauid meminit, & illic Abrahæ, & Iſaac.* Et paullò antè: *Maiore, inquit, ſermonis fiducia referta eſt hæc oratio, quàm ſuperior, non quod in priore ſibi timuerit, ſed quoniam homines illi irriſores, ac ſubſannatores, & concitatores riſus ad tantam orationem non fuiſſent idonei. Vnde illam quidem incipiens, ſtatim in initio attentos facit. Hoc vobis notum ſit, dicens, & auribus percipite verba mea: hic autem non habet opus tali præparatione. Non enim ſegnes erant, quos ſignum attentos fecerat: vnde & metu ac ſtupore pleni, non opus erat hinc incipere, ſed aliunde illos ſibi maximè conciliabat, repulſa illorum opinione. Nihil enim ita prodeſt, & adducit auditores, vt ſi non ſolum nihil magnum de ſe dicat differens, ſed etiam ſuperbiæ ſuſpicionem eximat. Sic tamen contempta gloria magis ſe ipſos glorificabant, interim demonſtrando, non humanum, ſed diuinum eſſe quod acciderat.* Hactenus Chryſoſtomus, ſanè quàm eleganter.

Sanctos ſigna edere ex poteſtate Gregorius quo ſenſu dixerit.

Tertio cur Deum Petrus nominauerit.

Chryſ. hom. 9. in Acta. inis ferè tom. 3.

Præſens Petri oratio ad Iudæos, in quo fidentior ſuperiori ſecundū Chryſoſtomū.

Efficax vis trahendi ad ſe auditores.

Quòd ait: *Glorificauit Filium ſuum Ieſum:* iterum humiliter ſicut in proœmio, loquitur: nam & ipſe quatenus Deus erat, ſeipſum glorificauerat. Et cùm Iudæi Chriſtum occidiſſent tanquam aduerſarium patribus, ac Deo: oſtendit per Deum ipſum patrum ſuorum fuiſſe glorificatum; ac proindè ſummè Deo gratum, & acceptum extitiſſe. Et ex hoc loco ſaltat ad myſterium paſſionis, ac mortis, quò eos ſalubriter ad pœnitentiam compungat, vt in ſuperiori fecerat concione, ideò ait: *Quem vos quidem tradidiſtis, & negaſtis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti.* Illos ait feciſſe, quod

Quatenus Deus glorificauerit filium ſuum Ieſum.

Petrus hoc loco cur meminit Chriſti paſſionis, ac mortis à Iudæis illatæ.

Matt. 27.

omnes niſi ſunt facere, quod publicè ac populariter à bona populi parte ſit. Quod enim per ſe non faciunt quidam, ſatis cenſentur feciſſe, quia patiuntur, & probant factum. Duo autem crimina illis obijcit: alterum eſt traditionis, quia vt ſe ſanctiores oſtenderent, & magis ab hoc crimine alienos, decreuerunt Ieſum per poteſtatem laicam, ſiue Romanam interimi. Ita dicitur: *Mane autem facto conſilium inierunt omnes Principes ſacerdotum, & ſeniores populi aduerſus Ieſum, vt eum morti traderent: & tradiderunt Pontio Pilato Præſidi.* Alterum crimen eſt, quod eum negarunt ante faciem Pilati: nō enim agnoſcere illum voluerunt tanquam Filium Dei, & verum Meſſiam in lege promiſſum, & verum eorum Regem. Nam dicente Pilato, *Regem veſtrum crucifigam?* reſponderunt, *Non habemus Regem niſi Cæſarem.* Et rurſus obiecerunt: *Nos legem habemus, & ſecundum legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit.* Cùm tamen Pilatus iudicaret eum innocentem, dignumque qui abſolueretur, cùm ſciret quòd per inuidiam ſibi eum tradidiſſent, & cauſa eius diſcuſſa atque explorata, non inueniret in eo cauſam mortis: *Vos autem ſanctum, & iuſtum negaſtis, & petiſtis virum homicidam donari vobis: Autorem verò vitæ interfeciſtis.* Sanctum ac iuſtum Ieſum fuiſſe, & vita ſancta ſua atq; inculpata, diſcipulorumque ſuorum, atque opera ſignorum ſatis teſtabantur: ſed hæc omnia negarunt, cùm dixerunt: *Si non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum.* Fuit autem hæc Chriſti iuſtitia etiam ipſi præſidi non ignota, qui dixit: *Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius, vos videritis.* Et qui ab vxore acceperat nuntium, *Nihil tibi, & iuſto illi: multa enim paſſa ſum hodiè per viſum propter eum.* Subiungit, quòd petierunt virum homicidam ſibi donari, & Autorem vitæ condemnari. Grauiſſimum eorum facinus exaggerat Petrus: nam cum præſes obtuliſſet optionem, vt peterent quem vellent ex duobus, nempè vel Ieſum, vel Barrabbam homicidam: quod eo conſilio fecit Pilatus, vt ſi Ieſum tanquam iuſtum, & innocentem non poſſet de manibus illorum eripere, ſaltem vt peccatorem liberaret: ſed in hoc fuit illorum inſigne ſcelus, vt prætulerint inſignem latrocinijs, homicidijs, ac ſeditionibus virum, Ieſu vitæ autori innocentiſſimo, & ob ſingularem ſuam beneficentiam amabili. Nam quod reus mortis petatur ad vitam, manifeſta eſt iniquitas, ſi de homicidio conſtet, atque hoc quidem facit humana petitio: at quòd vitæ autor petatur ad mortem, non facit niſi hominum rabies, & immanitas. Sed & hoc Dominus patienter tulit, vt præberet nobis exemplum, ſi vllo in gradu præponantur nobis indigni. Quare Deus ſuſcitauit eum ad immortalem, & æternam vitam: cuius Petrus cum Apoſtolis profert ſe teſtem. Obſerua, Iudæos occidiſſe Chriſtum volūtate, & lingua. Gentes manibus tantùm: quia ignoranter: neutri verò illorum corde, & manibus ſimul; ne occaſionem deſperationis acciperent, & vtriq; pacificè in Eccleſia Dei viuerent, neq; aut hic, aut ille alterum contemneret, cùm vtrique mortis Chriſti extiterint autores.

Et in fide nominis eius hunc quem vos vidiſtis, & noſtis, confirmauit nomen eius, & fides quæ per eum eſt, dedit illi integram ſanitatem iſtam in conſpectu omnium veſtrum. Oſtendit Petrus non eſſe ſibi miraculum illud arrogādum, ſed in Deum potiſſimum omnium bonorum autorem referendum. Dixit etiam Ieſum filium Dei eſſe: quod ex eo videtur confirmari, quia ſignum fieri non poteſt in nomine alicuius, qui Deus non ſit. Vnde Heliſæus poſt aſſumptum Heliam in cœlum, percuſſit aquas Iordanis, quæ non ſunt diuiſæ, dixit: *Vbi eſt Deus Heliæ, etiam nunc? percuſſitque aquas, & diuiſæ ſunt huc atque illuc, & tranſiit Heliſæus.* Vbi aduerte, Heliſæum, cùm primum pallio Heliæ, quod ei ceciderat, percuſſiſſet aquas, & de Helia tantùm cogitaret, aquas non fuiſſe diuiſas; at vbi Dei Heliæ meminit, tunc fuerunt diuiſæ. Et quanquam legamus nomine expreſſo Antonij fuiſſe dæmonia de corporibus profligata; non tamen in nomine eius, ſed per preces eius. Quiſquis ergo virtute præditus eſt edendi ſigna, aut abſoluendi peccata, delegatus quidem eſt à Chriſto, ſed ipſe alium loco Chriſti delegare non poteſt, vt hæc in nomine ſuo faciat. In fide ergo nominis eius, id eſt per hanc fidem quam habemus de illo, quod ſicut vocatur, ita eſt re ipſa Saluator: & ſicut dicitur Chriſtus, ita re ipſa eſt Meſſias. *Hūc quem vos videtis, & noſtis, confirmauit* (ſiue vt Græcè dicitur conſolidauit) *nomen eius.* Id eſt, nomen Ieſu Chriſti Nazareni à me inuocatum, ſoliditatē illi pedum tribuit, quē vos videtis iam ſanū, & olim nouiſtis claudum, ſiue paralyticū: non quòd vlla ſit virtus nominis in eo quod nominatur, aut appellatur, ſed in eo quod p fidem inuocatū, ſalutem omnem præſtat, ſecundùm illud: *Signa autem eos qui crediderint, hæc ſequentur. In nomine meo dæmonia eycient, &c.* Ex parte n. edentis ſignū debet adeſſe fides illa efficax, qua de Chriſtus inquit: *Si habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis huic arbori moro, Eradicare, & tranſplantare in mare, & obediet vobis.*

Non

Ibid.

Ieſum quoq; Iudæi quando negauerint.

Deut 18.

Ioann. 19.

Ibid.

Chriſti innocentia etiam à Pilato cognita, atque perſpecta.

Matt. 27.

Luc. 23.

Ibid.

Chriſti ſanctitatis, & iuſtitiæ teſtimonia.

Ioann. 18.

Matt. 27.

Ibid.

Iudæorum in Chriſtum immanitas inuſita.

Chriſti patientia Barabbam latronem & homicidam à Iudæis prælatū ſuſtinentis, qd doceat nos.

Aliter Iudæi; aliter Gentiles Chriſtum interemerunt.

Cui miraculorum gloria ſoli tribuenda.

Quo argumento Petrus Ieſum eſſe filiū Dei iudicauerit.

4. Reg. 2.

Quando Heliſæus pallio Heliæ diuiſerit aquas Iordanis.

Solo vt Antonij nomine eijciebantur dæmonia.

Fides nominis Ieſu quid.

Nomen Ieſu claudum quomodo ſanauerit.

Marc. vlt.

In edente ſignum quid requiratur.

Luc. 17. & Matt. 17.

[Magorum ſiue incantatorum proprium.]

Non ergo Apoſtoli tanquam magi, aut incantatores certis verbis certo modo pronuntiatis mira operantur; ſed fide in nomine Ieſu inuocato omnia præſtant. *Et fides quæ per eum eſt, dedit illi integram ſanitatem in conſpectu omnium veſtrum.* Notat Chryſoſtomus non auſum fuiſſe dicere, fides quæ in eum eſt; id eſt, quæ per eum eſt reuelata; prędicata, atq; ei innititur, per eumq; putat ſe omnia poſſe. Oecumenius: *Nomen ipſius conſolidauit iſtum, ſublime eſt ac perfectum, & Iudæos exacerbauit: illud verò fides quæ per eum, humile. Ipſe autem partim quidem ex rei natura ſermonem diſtribuit, partim verò iuxta auditorum affectum, & potentiam, humilia permiſcens ſublimibus, quo facilius ſermo excipiatur.* Sic ille. ¶ *Dedit integram ſanitatem iſtam.* Sine, vt Græcè dicitur, ipſi. Integram dicit, id eſt, perfectam, quia etiam ſaliebat. Vel melius fortaſſe, integram, hoc eſt, in corpore & animo: quia Deum adepta ſanitate in templo laudabat, vt fidelis & gratus de beneficio. ¶ *Et nunc fratres ſcio quia per ignorantiam feciſtis ſicut & Principes veſtri.* Cùm hactenus Iudæorum exaggeraſſet ſcelus, & flagitij fœditatem oſtendiſſet; quò eos ad beneuolentiam Chriſti promerendam adducat, eoſque ad amplectendam Euangelicam doctrinam inflectat, moderatur prudenter quę dixerat, & mitigat verba, vt pōderat Chryſoſtomus, dicendo: *Scio quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & Principes veſtri.* Qui ſermo amphibologicus eſt: poteſt enim ſignificare, aut illos deliquiſſe per ignorantiam, ſicut & Principes per ignorantiam peccarunt: atque hunc ſenſum prima facie videtur porrigere litera. Sed qui fieri poteſt, vt Principes per ignorantiam deliquerint, qui dixerunt in parabola vineæ, *Hic eſt hæres venite occidamus eum, & habebimus hæreditatem:* Et infra: *Cùm audiuiſſent Principes Sacerdotum, & Phariſæi parabolas eius, cognouerunt quod de ipſis diceret.* Et rurſus apud Ioannem: *Nunc autem, & viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum.* Et paulò antè: *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent, nunc autē excuſationem non habent de peccato ſuo.* Et in cruce omittens eos, qui per malitiam & inuidiā peccabant, pro illis fudit preces ad Patrem, qui neſciebant quid facerēt: vt annotauit Auguſtinꝰ. Ideò alius ſenſus eſt vt dicamus: *Scio quia per ignorantiam feciſtis*, quod Principes fecerunt ex inuidia, & odio. Nam etſi in Principibus Iudæorum ex malitia peccantibus nonnulla fuerit ignoratio, cùm omnis malus, ac peccans erret; non erat tamē illorum ignorantia talis, quæ aut ignorationis prætextu excuſari poſſet, aut quæ nominari

[Chryſoſt. ho. 9. in Acta.]
[Petri in verbo Dei diſpenſando prudentia.]
[Integram quā claudus ille per Petrum adeptus erat à Domino Ieſu ſanitatem.]
[Chryſ. homil. prædicta.]
[Petri dictū ad Iudæos, & nūc fratres ſcio quia per ignorantiā feciſtis ſicut & Principes veſtri, quomodo ſit accipiendum. 1. Senſus, qui refellitur.]
[Matth. 21.]
[Ioann. 15.]
[Luc. 23.]
[Aug. in Ioan. tractat. 31. Tom. 9.]
[Alter ſenſus ſolidior. Matth. 27. Principes Iudæorum Chriſtum crucifigentes, ex ig-]

promereretur peccatum ex ignorātia. Nam etſi demus illos Ieſum Deum, aut Dei filiū, aut Meſſiam non agnouiſſe, eo quod cupiditatibus ſuis, atque paſſionum morbis reſiſterent veritati, illamque agnoſcere obluctarentur: tamen pro ſcientibus habendi ſunt, non pro ignorantibus. Qui enim ſcire negligit, aut contēnit quod ſcire debet, & poteſt, profectò per ignorantiam nequaquam delinquit, nec peccatum admittit ignorantiæ. Sed nunc Petrus ad populum Iudæorum concionem habebat, quem per ignorantiam deliquiſſe agnoſcebat, quoniam plebs à maioribus decepta, & à Pontificibus ſubornata fuit, vt Barabbam Ieſu præferrent, & peterent Ieſum in crucem agi, & iam cognouerat Petrus Chriſtum in cruce preces fudiſſe ad Patrem, vt ignoſceret illis, qui neſciebant quid facerent: cùm tamen Petrus ſequenti capite exprobrauerit Principibus, quòd Ieſum crucifixiſſent, nec eos excuſauerit per ignorantiam, nec inuitauerit ad pœnitentiam. Quanquam negandum non ſit, aliquos ex illis ſummis Principibus peculiari Dei prouidentia ac munere lumen ad Euangelicum vocatos fuiſſe: quia dicitur inferius, quòd multa turba ſacerdotum obediebat fidei.

[ignorantia deliquiſſe, vt ſint cenſendi. Qui non peccet ex ignorantia.]
[Quorum impulſu, & hortatu plebs Iudæorum in Chriſti necem conſpirauerit. Matth. 27.]
[Luc. 23. An aliqui Principes Iudæorū Chriſti necetante flagitio reſipuerint.]
[Actor. 6.]

Quòd ſi obijcias verbum Apoſtoli: *Sed loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, quam prædeſtinauit Deus ante ſecula in gloriam noſtram, Quam nemo Principum huius ſeculi cognouit. Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent:* Quomodò igitur dicimus Principes Iudæorum per ignorantiam non deliquiſſe? Dicendum eſt, Dei ſapientiam, hoc eſt, Chriſtum Dei Filium, ita eſſe reconditam, & occultatam, vt mundi huius Principes non potuerint ſua naturali facultate, atq; humana ſapientia illam agnoſcere: ſed ſola fides paruulorum, & nequaquam eorum, qui oculis ſuis ſunt ſapiētes. Vnde Dominus dixit: *Confiteor tibi Pater Domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.* Vnde rectè ſequitur, quòd quia eum naturali notitia agnoſcere, ſponte reſpuerunt, & dilexerūt magis tenebras, quàm lucem; ideò eum per ignorantiam affectatam non cognouerunt: nam ſi cognouiſſent, nunquam Dominū gloriæ crucifixiſſent. Quod non de malignis ſpiritibus, ſed de Herode, & Pilato, & ſummis Sacerdotū Principibus intelligendum eſſe, docent Chryſoſtomus, ac Theophylactus, & ante hos Tertullian. libro aduerſus Marcionem.

[1. Cor. 2.]
[Illud Apoſtoli, ſapientiam Dei in myſterio abſconditam, id eſt, Chriſtum, nemo Principū huius ſeculi cognouit, ſi enim cognouiſſent, &c. quem ſenſum habeat. 1. Senſus. Matth. 11.]
[Iudæorum Principes Chriſtum Dei ſapientiam cur agnoſcere noluerint. Ioan. 9. Chryſoſtom. Theophylact.]

Poteſt quoque ſenſus eſſe de gloria æterna, de qua dixit: *Quam prædeſtinauit Deus ante ſecula in gloriam noſtram:* Et hanc nemo Princi-

[Tertull. li. 5. aduerſus Marcio.]

Alter ſenſus nec improbabilis quidem.

Principiũ huius ſeculi cognouit, quia nulla humana coniectura poteſt apprehendi: quam ſi cognoſcere potuiſſent; nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent, id eſt, eum, per quem omnes gloriam erant conſecuturi, & eum qui Rex gloriæ eſt, diſtributor atque largitor, nunquam abiecissent. Atq; huic ſenſui fauet quod ſubdit Apoſtolus: *Sed ſicut ſcriptum eſt. Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit quæ præparauit Deus ijs qui diligunt illum.* Eſt igitur omni diligentia à nobis ignorantia propulſanda, quæ cauſa eſt multarum in Deum offenſarum: & vani ſunt omnes homines, in quibus non ſubeſt ſcientia Dei.

Eſai. 64.

Ignorantia quare eſt à nobis fugienda, ac propulſanda.

Sap 13.

Act. 2.

Subdit: *Deus autem qui prænuntiauit per os omnium Prophetarum, pati Chriſtum ſuum, ſic impleuit.* Quemadmodum ſuperiùs definito conſilio, & præſcientia Dei traditum per manus iniquorum dixit Chriſtum interemptum, vt eos conſolaretur, vt nihil fortuitò factum crederent, & Chriſtum ſponte mortem notam ſuſcepiſſe pro nobis: ita nunc Prophetas allegat eadem de cauſa. Quæ autem prænuntiauerat per os omniũ Prophetarum, ſic impleuit: nã permittens peccatum Iudæorum, mortem voluit Filium ſuſtinere pro gloria Dei, & mundi ſalute. Et vide Petri ſapientiam, qui de omnibus Prophetis auſus eſt dicere; quos profectò non produxiſſet, niſi intellexiſſet: cùm præſertim Chriſtus aperuerit illis ſenſum, vt intelligerent Scripturas. Inter alia autem, quæ Prophetæ prædixerãt, erat Dei placatio, fides, ſiue pœnitentia, deſtructio peccati per Chriſtum, Noui Teſtamenti inſtitutio, ſacerdotium ſempiternum. Vnde ſubdit: *Pœnitemini igitur, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra; vt cùm venerint tempora refrigerij à conſpectu Domini. &c.* Quaſi diceret, vt rectè interpretatur Chryſoſtomus, non ſatis eſt ad expurgationem veſtram, aut Dei conſilium, quo mortem Chriſti permiſit, aut veſtra ignorantia, qua eum in crucem egiſtis; ſed opus eſt pœnitentia, per quam veſtrum peccatum expietur. Proinde pœnitemini, ſiue pœnitentiam agite talem, vt auerſi à peccato, & à dæmone ad peccatum impulſore conuertamini ad Deum per motum fidei, & ſpei, ac pœnitentiæ, ita vt peccata veſtra deleantur. Non enim diligenti peccatum vlla ſpes veniæ eſt: *Vt cùm venerint tempora refrigerij à conſpectu Domini, &c.* Vt clauſula ſit perfecta, oportet in fine adiungere aliquid, nempe Salui ſitis, aut mundi ſitis: quemadmodum Petrus in ſecunda epiſtola ait: Propter quod chariſſimi hæc expectantes, ſatagite, immaculati, & inuiolati ei inueniri in pace. Vocat autem tempus iudicij, vel reſurrectionis, tempus refrigerij, ſiue refrigerationis, quam iuſti viſo Domino concipient, ob inſtantem redemptionem, & corporum ad immortalem vitam euectionem, de qua Dominus: *Reſpicite, & leuate capita veſtra: quoniam appropinquat redemptio veſtra.* Nam ira & indignatio manet iniuſtos, quos mala, & perturbata conſcientia timidos reddit, & fatua præſumentes. Innuitur etiam, quòd iuſti ac pij Chriſti cultores dum in hoc ſeculo tanquam in valle lacrymarum viuunt pedibus impiorum ſunt calcandi, afflictionibuſque conterendi atq; vexandi, vt poſt æſtum tot laborum, & dolorum, digni refrigerio exiſtant, ac merito filiorum Dei ſit dicere: *Adueniat regnum tuum.* ¶ *Et miſerit eum qui prædicatus eſt vobis Ieſum Chriſtum.* Vide quàm prudenter priori aduentui Chriſti in humilitate adiungat ſecundum aduẽtum in gloria, poteſtateque iudicandi: vt condignam de magnitudine Chriſti fidem concipiant, & non tantùm eum propter paſſionem diligant, ſed etiam eum tãquam incorruptum, ac iuſtum iudicem timeant. Ait autem, *Eum qui prædicatus eſt vobis*, non tantùm à Prophetis, & ab ipſo Chriſto dum viueret, ſed etiam paullò antè in Die Pentecoſtes fuerat à Petro annuntiatus. Et ſubdit: *Quem oportet quidem cælum recipere vſque in tempora reſtitutionis omnium.* Ne quiſquam cogitaret quòd inſtaret iam dies iudicij; rectè hoc ſubiunxit. Et vt notat Oecumenius, Oportet, pro Oportebat poſitum eſt, id eſt, δεῖ pro ἔδει, vt ſit ſenſus: Quem oportebat quidem in cœlum recipi, vel oportebat cœlum ſuſcepiſſe, quia eſt δέξασθαι [illegible]. Et ſenſus eſt, quod non eſt præſens Chriſtus apud nos, etiamſi ſurrexerit, ita vt ſpectari poſſit: quia neceſſarium eſt eum cœlum tenere vſque in diem iudicij, cum de illo dictum ſit: *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis; Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.* Et vocat tempore reſtitutionis omnium, quę locutus eſt Deus per os Sanctorum à ſeculo Prophetarum, dies poſtremos reſurrectionis, ac iudicij, in quibus omnis iactura, quæ per diabolum facta eſt, reſtaurata inuenietur.

Moyſes quidem dixit, Quoniam Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter de fratribus veſtris tanquam me, vel vt Græcè dicitur, *mei ſimilem. Ipſum audietis iuxta omnia quæcunque locutus fuerit vobis.* Vrget Scripturis Petrus, vt in priori fecerat concione, & producit Moyſem Prophetarum antiquiſſimum: ſed quorſum id, conſiderandum eſt. Certè cùm prius exhortatus eſſet Petrus, vt conuerterentur ad Chriſtum, & fidem eius amplecte-

Cur Petrus de morte Chriſti teſtimonium Prophetarum protulerit.

Petri ſapientia.

Luc. vlt.

De quibus Prophetæ prænuntiauerint.

Chryſ hom. 9 in Acta.

Iudæos Petrus cur velit pœnitere, atque conuerti.

Quibus veniæ ſpes omnis ſit ſublata.

2. Petr. vlt.

Tempus refrigerij quod ſit.

Luc 21.

Quid maneat iniuſtos, & impœnitentes.

Sapient 17.

Iuſtorum, ac piorum miſeriæ, & afflictiones in hac vita.

Matth 6.

De ſecundo Chriſti aduentu quare nunc Petrus meminerit.

Act. 2. & ſeq.

Quorſum id: Quem oportet quidem cœlum recipere (Chriſtũ ſcilicet) vſq; in tempora reſtitutionis omnium.

Oecume. in Act. cap 3.

Pſal 109.

Tempora reſtitutionis à Petro quæ dicantur.

Luc. 1.

Deut. 18.

Act. 2. & ſeq.

plecterentur, nunc peculiari ratione ſtimulat eos, proponens ex Moyſe grauiſſimum ſupplicium, quo erant afficiendi illi, qui eum recuſarent audire. Et id obſeruandum eſt, quòd Petrus magis ſenſum Moyſi, quàm verba poſuerit: quod familiare eſt plerumq; Apoſtolis. Nam Deuter. 18. dicitur: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies:* ac ſubiungit; *Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum, ſimilem tui: & ponam verba mea in ore eius, loqueturq; ad eos omnia quæ præcepero illi. Qui autem verba eius quæ loquitur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor exiſtam.* Vbi primùm Meſſiam vocat Prophetam: ita enim plerumq; vocatur in Euangelio, cùm turba diceret: *Propheta magnus ſurrexit in nobis:* iterum; *Hic eſt verè Propheta, qui venturus eſt in mundum.* Promittit igitur Prophetam, qui mediator ſit, & legiſlator: nam vt Moyſes interceſſit inter populum illum carnalem ad capiēda promiſſa Terræ, ac Deum, ita Chriſtum inter populum ſpiritualem ex omni gente collectum, ad acquiſitionem Terræ viuētium, ac Deum. Innuit deinde legem nouam allaturum, ſicut Moyſes fuit legiſlator: ſed hic legem tulit in tabulis lapideis, ſicut Chriſtus in tabulis cordis carnalibus. Ac tacitè innuit legem veterem fore abrogandam, vtpote minus ad ſalutem idoneam. Tertiò innuit Meſſiam futurum hominē: quia ait, ſimilem tui. Quartò, petit tantùm vt omnes illum audiant, eo quòd nihil ſuū dicat, ſed verba quæ poſuit Deus in ore eius: hæc ſunt verba Euangelij, de quibus Dominus dicebat: *Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me.* Et audire hoc loco ſignificat credere, quod Chriſtus toto tempore prædicationis ſuæ exigebat. Nam auditus non admixtus fidei, vt Apoſtolus ait, nihil illis profuiſſet. Poſtremò in incredulos, & nolentes audire, comminatur ſe futurum vltorem. Quod etſi de ſupplicijs gehennæ intelligi poſſit, vbi condignis pœnis plectuntur infideles: poteſt tamen aptè de templi excidio, vrbis euerſione, populique illius in æternam captiuitatem diſperſione intelligi: nam hæc etſi præſentia, grauiſſima tamen, & ſpectatiſſima fuere ſupplicia, vt totus orbis agnoſceret ſeuera Dei iudicia in illum populum. At verò qui crediderunt per Angelum admoniti, in Pellam vrbem Agrippæ ſe receperunt, atque omnia illa euaſerunt flagella: atque ad hanc punitionem reſpicere potuit Deus cum dixit: Ego vltor exiſtam. Nam poſt illam Dei vltionem populus ille reprobatus eſt, à Deique prouidentia, & auita patrum gloria penitus excidit, nunquam erigēdus, niſi cùm ad Chriſtum olim reprobatum fide amplectendum redierit: interim nomen eorum obſcurum eſt, infame, & apud omnes execrabile. Et quod ait, Prophetam ſuſcitabit: hoc eodem verbo vſus eſt, cum dixit: *Quem Deus ſuſcitauit ſolutis doloribus inferni*: vt videatur polliceri non tantùm Meſſiam dandum per natiuitatem, ſed etiam à morte ſuſcitandum.

Apoſtoli ſenſum Scripturæ ſequuntur magis quã verba. — *Moſis de Chriſto quinque documenta.* — *Luc. 7.* — *Ioan. 6.* — *Chriſti, & Moyſi comparatio.* — *Exod. 31.* — *Ioan. 5.* — *Audire hoc loco quid.* — *Rom. 10.* — *Duplex de Iudæis Chriſtum Meſſiam non recipientibus vltio diuina.* — *Vtramque vltionem Iudæi quinam euaſerint.* — *Populi Iudaici ... infamia quã diu manſura.* — *Act. 2.*

Sequitur in Textu: *Et omnes Prophetæ à Samuel, & deinceps qui locuti ſunt, annunciauerunt dies iſtos.* Poſt teſtimonium Moyſi, producit teſtimonium Prophetarum de aduentu Meſſiæ, de diebus prædicationis, & reſurrectionis eius, in quibus prædicanda erat Dei gratia, & reconciliatio, volentibus Chriſtum amplecti. Vnde Eſaias: *Ecce nunc* inquit, *tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis:* de quo etiam Dauid: *Tu exurgens miſereberis Sion: quia tempus miſerendi eius, quia venit tempus.* Iſti ſunt illi nouiſſimi, & decantati dies, præſentia humanitatis Chriſti illuſtrandi, effuſioneque Spiritus ſancti in corda fidelium decorandi, atque prædicatione Apoſtolorum de anno Domini accepto exornandi. Etſi autem promiſſio huius rei etiam ad Patriarchas ſpectauerit: tamen à Samuele ſumit initium, poſt quem clarius, & diſtinctius de Meſſiæ myſterijs locuti ſunt Prophetæ: & omnes, quos nos in catalogo Canonicorum librorum Prophetas habemus, omnes tempore poſteriores ſunt Samuele.*

Quos dies prophetiæ annunciauerint, teſte Petro. — *Eſai. 49. & 2. Cor. 6.* — *Pſal. 101.* — *Eſai. 61.* — *Luc. 4.* — *Cum etiam Patriarchis Meſſias fuerit promiſſus, cur Petrus de ſolis Prophetis mentionẽ fecerit.*

Pulchrè autem annotauit Chryſoſtomus, non expreſſiſſe omnes Prophetas, ne prolixitate grauaret auditores. ¶ *Vos eſtis filij Prophetarum, & teſtamenti quod diſpoſuit Deus ad patres noſtros, dicens ad Abraham: Et in ſemine tuo benedicentur omnes familiæ terræ.* Graui, & blanda oratione allicit eos, atque cohortatur, ne, quod promiſſum eſt patribus eorum tanquam hæreditario iure poſſidendum, ſuo vitio amittant. Nam cū grate poterant ob tantū flagitium admiſſum, necis ſcilicet Chriſti alienos eſſe factos à promiſſionibus: ideò eos hoc verbo erigit. Tropoq; Hebræo vocat illos filios Prophetarum, id eſt, eorum, ad quos primùm, & potiſſimum ſpectabant prophetiæ, & promiſſio illa Dei ampliſſima ad Abraham facta: *Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ.* Nam etſi Chriſtus commune ſit totius mundi bonum, & non minus ad Gentes, quàm ad Iudæos ſpectet: peculiari tamen ratione ad populum Iudæorum, propter promiſſiones Patrum pertinebat, ita vt quodammodo gratia hæc illis eſſet data propter promiſſionem, & naturalis, quia

Chryſ. hom. præſenti. — *Geneſ. 12. & Gal. 3.* — *Iudæos filios Prophetarum cur vocat Petrus.* — *Geneſ. 22.* — *Qua ratione Chriſtus ad Iudæos pertinuerit.*

Rom. 11.

Teſtamentum Hebræis Berith quid ſignificet.

Filij teſtamenti qui.

Semen Abrahæ promiſſum quomodo Chriſtus.

Meſſiam hominem natura ac Deum eſſe his verbis cóprobari: In ſemine tuo benedicentur omnes gentes.

Ex Virgine eum quoque naſciturum, exinde deducit.

In ſemine, qui eſt Chriſtus, quando benedicendæ ſint omnes gentes.

Ieſus, vt Petrus ait, Deus Filium ſuum qua ratione miſerit benedicentem Iudæis.

Ioan 15.

Ieſus cur nobis benedicat teſte Petro.

ex ipſis Chriſtus progenitus eſt: vt Paulus Gentes vocet Oleaſtrum inſertum oliuæ bonæ, Iudæos verò, oliuam naturalem. Et vocat Teſtamentum more Euangeliſtarũ, & Apoſtolorum, quod apud Hebræos dicitur Berith, hoc eſt, pactum, ſiue fœdus, quod promiſſione aliqua ſancitur. Ac dicit, *Ad patres noſtros*; vt Petrus ſe computet inter filios eorum, quò plus eos trahat. Sunt autem filij teſtamenti hæredes eius, ſiue filij, de quibus teſtator in teſtamento loquitur, non tantùm aſſignando hæreditatem, ſed etiam explicando qua ratione, & quibus cõditionibus ſeruatis illam adire debeant. Fuit autem promiſſio: *In nomine tuo benedicentur omnes gentes*: hoc ſemen in ſingulari explicuit Paul. ad Galat. 3. eſſe Chriſtum, quod ex Abrahæ ſanguine ducit originem. Et omnes gentes dicit benedicendas, non tantùm Iudaicam, nõ actu, ſed merito ſuo: quod ſatis erat ad benedictionem dandam omnibus gentibus, ſi per illas non ſtetiſſet. Dicendoque, in ſemine tuo, indicat Meſſię humanitatem: at dicendo: Benedicentur omnes familiæ terræ, indicat eſſe Deum, quia purus homo, & ſubiectus maledictioni peccati non poſſet tale meritum habere, aut talem benedictionem toti mundo impertiri. Quòd ſi ex priuilegio aliquo, aut prærogatiua id valeret præſtare; cùm meritum ex ſe non haberet pro omnibus, non debebat dicere, in ſemine tuo, ſed in magnitudine gratiæ meæ, aut in miſericordia mea. Præterea conſequitur, Meſſiam non pro ſeminandum ex maſculo, & fœmina: quia ita congeniti immunditiam contrahunt, & immundi alios mundare non valent. Ideò hæc promiſſio, *In ſemine tuo*, includit Spiritus ſancti operationem, & matris eius ſancta virginitate conſpicuam. Et quia benedictio hæc præſentis vitæ breuis eſt, & ad paucos poteſt peruenire, ſignificat Meſſiam ſuſcitandum, & in cœlum euehẽdum, vt inde poſſit diuinam, ac cœleſtem infundere omnibus benedictionem.

Vobis primùm Deus, ſuſcitans Filium ſuum, miſit eum benedicentem vobis; vt conuertat ſe vnuſquiſque à nequitia ſua. Ieſus erat in cœlo, vt Petrus dixit: & nunc miſſum ad hos dicit, nempe non alia ratione, quam prędicatione: quia Ieſus in Petro loquebatur, & quia per fidem inhabitabat cordibus eorum: Manete, inquit in me, & ego in vobis. Et quia primò prædicatum eſt Iudæis; propterea dicit primum ad illos miſſum, quia poſt illos prædicatum eſt Gentibus. Benedicit autem nos Ieſus, vt conuertamur à malitia noſtra: priùs ergo eſt benedictio, quàm ipſa conuerſio, quia ſcilicet prius poteſtatem facit ad conuertendum, cùm nos illuminat, atque vocat, deinde ſequitur ipſa conuerſio, quia baptizati omnem maliciam exuebant, & Spiritum ſanctum accipiebant. Atque hæc eſt hæreditas olim Patribus promiſſa, quam nemo aſſequitur, niſi fide & pœnitentia conuertatur ad Deum & inſtituta à Chriſto ſalutis ſubſidia, hoc eſt, Sacramenta amplectatur. Quare danda eſt opera, ne Dei promiſſiones nobis dormientibus. & ſtertentibus obuenturas credamus, quos nemo extra Eccleſiam, atque cum contemptu Sacramentorum, vt hæretici ſomniant, aſſequi poteſt. Nihil enim fides otioſa, aut ſpes temeraria, aut dilectio fructibus vacans, aut gratia Dei in vacuum recepta, aut inanis Scripturarum lectio & iactatio adipiſci poſſunt, neque illis Chriſtum attingimus: at fides viua, ſpes ardens, atque in ardua quæque ſe extendens, dilectioq; fructibus bonis plena, atque gratia Dei nos ad optima quęque impellens; illa ſunt quæ nobis Deum propitium, ac benedictionum participes reddunt propter Chriſtum Dominum, mediatoremque, cui cum Patre, & Spiritu ſancto ſit ſempiternus honor, poteſtas, & imperium in ſeculis ſeculorum, Amen.

Hæreditatem Dei, hoc eſt, Spiritum ſanctum, qui tantũ aſſequantur.

Hæreticam dogma iugulatur.

Quæ nobis reddant propitium Deum.

TRACTATVS XIX.

In illa verba: *Loquentibus autem illis ad populum, ſuperuenerunt Sacerdotes, & magiſtratus templi, & Sadducæi, dolentes quòd docerẽt populum, & annunciarent in Ieſu reſurrectionem ex mortuis: & iniecerunt in eos manus, & poſuerunt eos in cuſtodiam in craſtinum. Erat autem iam veſpera. Multi autẽ eorum qui audierant verbum, crediderunt, & factus eſt numerus eorum quaſi quinq; millia*, & cætera, Actor. 4.

QVEMADMODVM Scribæ, & Phariſæi Chriſti aduerſarij, quæ edebat Ieſus miracula, in calumniam rapiebant, & aut Sabbatum per eum violatum dicebant, aut veritati, & integritati ſigni detrahebãt, vt de languido conſtat ad piſcinam ſanato, & de cæco nato: quæ omnia diuino conſilio fieri permittebatur, quò illuſtriora, ac ſpectabiliora redderentur eius ſigna: ad hunc modum Apoſtolorum opera, & ſanitates Satanas ferre non valens, continuò

Scribæ & Phariſæi ſigna Chriſti, & Apoſtolorum cur obſcurare nitebantur.

Matth. 12.

Ioan. 5. & ſeq.

Infr. 9 & ſeq.

Quid inde boni eliciat diuina Sapientia.

ſuſcitauit ſuos miniſtros, qui ſe opponerent, progreſſumque prædicationis impedirent, ac conſequenter miraculis, quæ fiebant in nomine Ieſu, aditum occluderent, comminantes Apoſtolis mortem, ſi vltra pergerent. Verùm hæc pro diuina ſapientia non modicum adiumenti adferebant, quo eorum prædicatio omnibus magis conſpicua redderetur; ſignaque quæ per eos fiebant, in eos magis diffunderentur, veriſſimaque, atque ſuper omnem naturæ facultatem poſita cognoſcerentur. Atque hac ratione, quò magis Eccleſia Dei perſecutiones, fallaceſque hæreticorum obiectiones perpeſſa eſt, eò magis inclaruit, & non minus eruditione, quàm filiorũ multitudine aucta eſt, & locupletata. Sed ô ter fatuos, & ſtultos homines, qui virtuti ſignorũ, quæ infinita eſt, ſe opponebant: quod maius eſt, quàm ſi quiſquam digito oppoſito flumini potenti, ac rapido conſiſtere vellet, aut pugno aërem verberans, putaret ſiſtere ſe Solem poſſe.

Vnde Eccleſia Chriſti tot & tanta accepe rit incre menta

Diuinæ virtuti qui putant ſe poſſe reſiſtere, quales illi.

Loquentibus igitur illis ad populum. Hoc autem quomodò verum eſſe poteſt, cùm tantùm Petrus concionem habuerit? Dicendum eſt, quod loquente de Petro principe Apoſtolorum, in quo cæteri vt membra in capite continebantur, meritò dicuntur omnes dixiſſe. Hinc Pontifices in ſententijs pronuntiandis dicunt in plurali, Nos, quò ſignificent id quod decernunt, à reliquis pronuntiari, qui aſſiſtunt. Et fortaſſis veriſimile eſt finita Petri concione, reliquos quoque Apoſtolos ſermonem habuiſſe, Petrique dicta confirmaſſe. ¶ *Superuenerunt Sacerdotes & magiſtratus templi, & Sadducæi, dolentes quòd docerent populum, & annuntiarent in Ieſu reſurrectionem ex mortuis.* Verbum Græcum ἐπέστησαν ſignificat repentinum, & minimè expectatum illorum aduentum: ſicut moris eſt laico magiſtratui, ad reos, & maleficos capiendos, repentinum, & inexpectatum aduenire. In Apoſtolos verò Eccleſiaſticus magiſtratus aduenit. Inter quos primum locum tribuit Sacerdotibus, qui ordinarij ſunt cauſarum ſpiritualium iudices: ſecundum tribuit magiſtratui templi, ſiue præfecto cuſtodiæ templi deputato, cuius erat ſeruare templum, & armis repellere, ſi quid moleſtum, & turbulentum ingrueret. De hoc aliàs latiùs diſſeruimus. Chryſoſtomus hoc loco magiſtratum templi vocat ducem militum templi. Tertiò enumerat Sadducæos, hoc eſt, iuſtos: ita enim ſe illi appellabant ſectæ cuiuſdam profeſſores: qui nec Angelum, nec ſpiritum, nec reſurrectionem corporum confitebantur: animarum quoque interitum, vt tradit Hieronymus in Matthæum, ſtatuebant. Et quanquam iſti omnes inter ſe parum conuenirent, in Ieſu tamen inſectando omnes conueniebant. Quemadmodùm hæretici noſtri temporis etſi inter ſe ſententijs, opinionibuſque diſſentiant, in vnam tamen Eccleſiam inſectandam vniuerſi conueniunt. Et quanquàm Sadducæi moleſtè ferunt reſurrectionem prædicari, quam ſimpliciter negabant: mirum eſt tamen, quòd Iudæi reliqui, qui illam credebant, Sadducæos negantes paterentur, ſed hoc erat quod malè illos habebat, quòd in nomine Ieſu illam prædicarent. At nos illam in Ieſu confitemur, quaſi in capite, principioque vniuerſali reſurrectionis: ſi enim Chriſtus reſurrexit, & nos reſurgemus. ¶ *Et iniecerunt in eos manus, & poſuerunt eos in cuſtodiam.* Vide quanta inuidia rumpatur dæmon prædicatione verbi Dei, vt etiam ijs, ad quos ſpectabat eam fouere, ac tueri, maximè vtatur adminiſtris ad impediendum, vt erant Sacerdotes. Pulchrè Chryſoſtomus: *Tu autem,* inquit, *obſecro conſidera, quomodò quæſierint Iudæi primum proditorem, qui Chriſtum traderet: quod vt factum, manus ipſi iniecerint: nunc audaciores, & imprudentiores facti ſunt, etiam poſt crucem. Peccatum enim quandiu parturitur, habet confuſionem, ac pudorem; vbi autem perfectum fuerit; imprudentiores facit eos, qui ipſum patrarunt.* Hæc ille. Vides in Euangelium Iudæos nihil aliud producere, quàm fraudes, ac violentiam.

Cum Petrus ſolus Iudæos alloqueretur qui verum illud: Loquentibus illis ad populum.

Altera ſolutio

Laici magiſtratus ad maleficos capiendos quales adueniunt de more.

Sacerdotes ordinarij ſunt cauſarum ſpiritualium iudices.

Magiſtratus templi apud Iudæos olim minus quod. Lib 8.

Chryſoſt. homilia 10. in Acta, initio tom. 3.

Sadducæi qui nam erant, eorumque dogma. *Act. 23. & Matth. 22.*

Hieronym. in Matth. c. 22. initio, tom. 9. annot.

Hæretici noſtra tempeſtatis tametſi inter ſe diſcordes, in quo tamen vnanimiter vniuerſi conſentiunt.

1. Cor. 15.

Chryſ. ibid. Matth. 26.

Ingenium peccati, teſte Chryſ. quale.

Obſerua etiam ingratos Iudæorum animos, quos cùm à peccatis Apoſtoli ſoluere conarentur, eos ipſi adoriebantur: non ſecus atque infirmus phreneſi laborans in medicum imprudenter inſilit, & vt canis eum, qui ſe à catena ſoluere tentat, loco beneficij dentibus aggreditur. Ita ergo iſti iniecerunt in eos manus, & poſuerunt eos in cuſtodiam, ne pergerent beneficentia homines deuincire. ¶ *Et poſuerunt eos in cuſtodiam in craſtinum.* Scilicet vt examinaretur eorum cauſa. ¶ *Erat autem iam veſpera.* Etſi enim non deeſſet nocendi animus; ſed tempus non erat opportunum, ac timebant populum. Atque ab hac cuſtodia Dominus non liberauit Petrum, vt alias Actor. 12. quia volebat eum coram Sacerdotibus honorificare, ſeque oſtendere Dominum, qui cum vult, liberat ſuos à præſentibus tribulationibus. Nam ita à dolio olei feruentis eripuit IOANNEM Euangeliſtam, quia volebat eum ſcribendo de ſe reddere teſtimonium: LAVRENTIVM tamen à flamma non ſerua-

Iudæorum aduerſus Apoſtolos animus ingratus.

Quare Chriſtus nunc Petrum è cuſtodia noluerit liberare.

ſeruauit, quia volebat in eius morte glorificari.

Boni paſtoris ingenium.

Ioan.10.

Perpende etiam boni paſtoris ingenium, quia orta perſecutione propter verbum, non fugit ſicut mercenarius, ſed perſeuerat conſtanter in confeſſione verbi Euangelici à ſe prædicati. Petrus etiam etſi poneretur in cuſtodia, noluit occaſionem meriti, quod in patientia ſitum eſt, amittere. ¶ *Multi autem eorum qui audierant verbum, crediderunt, & factus eſt numerus eorum quaſi quinque millia.*

Chriſtianæ ſapientiæ vis, atque efficacia quanta ſit.

Mira eſt Chriſtianæ philoſophiæ vis, atque energia: viderunt enim magiſtros conijci in carcerem, & tamen tot millia adhæſerunt eis. Nemo itaque eorum, qui propter verbum Dei perſecutionem patiuntur, de fructu deſperet, dum ipſi in vinculis verſantur: Deus non ſinit eorum labores fructu carere; nam diligentibus Deum omnia cooperari voluit in ſuam ſalutem ille, qui omnia poteſt pro ſua ſapientia.

Rom.8.

Numerum quinque millium, quos Petrus nunc denuò conuertit, à numero ſuperiori trium millium eſſe diuerſum.

Act.2.

Ita vt factus ſit numerus virorum quaſi quinque millia, vt habet Græca litera: nam illud, Quaſi, in Latinis non habetur. Porrò hic numerus quinque millium non eſt intelligendus cum numero trium millium enarrato ſuperius, ſed vt contextus ipſe docet, & Hieronymus in caput.1. Eſaiæ ſuper illud verbum: *Niſi Dominus exercituum reliquiſſet nobis ſemen*, & in capit. Eſaiæ.11. in id: *Et erit in die illa: adijciet Dominus ſecundò manum ſuam,&c.* diſtinctus eſt iſte numerus quinque millium ab illo trium millium.

Hier.to.5. initio.

Eſai.11.

Caietan in Act.c.4.

Et vt hoc loco annotat Caietanus, cùm de ſecundo capite dictum eſt: *Et appoſita ſunt in die illa animæ circiter tria millia.* Loquitur, inquit, tam de pueris, quàm mulieribus, & viris. Hic tamen in perſecutione maius fuit augmentum, quia erat numerus virorum quaſi quinque millia: quibus etiamſi voluiſſet, D.Petrus facilè ſe tueri potuiſſet.

Qui viri in Scriptura nominentur.

Nam viri vocantur, qui ad vigeſimum ſaltem annum peruenerunt, vt dicitur Numer.1. Et fuit idem numerus cum eo, quem Dominus quinque panibus, & duobus piſcibus pauit in deſerto: vt Beda annotauit.

Beda in Act. tom.5.

Matth.14.

Factum eſt autem in craſtinum, vt congregarentur principes eorum, & ſeniores, & Scribæ in Hieruſalem. Et Annas princeps Sacerdotum, & Caiphas, & Ioannes, & Alexander, & quotquot erant de genere Sacerdotali. Et ſtatuentes in medio, interrogabant.

Principes Iudæorum cur Apoſtolos in carcerem, & quinam erant illi Principes, ſeniores item, & Scribæ.

Enarrat quorſum tenderet illa in cuſtodiam coniectio, nempè vt eorum cauſam diligenter examinarent: & occultè quidem, ne in reſponſionibus ſuis auditores redderent audaciores, qui parum videbantur ſuperiorum ſuorum præcepta magnificere. Vocat igitur principes, aut qui de genere Sacerdotali principatum gerebant, aut qui inter Iudæos principem locum habebant, vt de Nicodemo dicitur Ioannis 3. Seniores erant, magiſtratus ordinarius à Moiſe inſtitutus, qui cauſas agebant. Scribæ verò, qui doctrina eminebant: quod fortaſſe illis ſolis permiſſum eſſet, exempla Bibliorum facere, aut ab alijs facta recognoſcere, & approbare.

Num.11.

In Hieruſalem cur illos conueniſſe, ait D.Lucas.

2 Reg.5. & 1. Par.11.

Luc.3.

Lib.3. Ioſeph lib.18 antiq. c.4. initio.

Dicuntur conueniſſe in Hieruſalem, quia concio Petri facta erat in monte Sion, qui dicebatur arx Dauidis. Annas dicitur princeps Sacerdotum, qui conſecutus erat Pontificatum Caiphæ immediatè, ſicut cùm dicitur: *Sub Principibus Sacerdotum Anna, & Caipha*, non præceſſit Annas Caipham, ſed vt nouimus ex Ioſepho, intermedijs alijs tribus numerat Ioannem, & Alexandrum, qui erant ex genere Sacerdotali, ſeu vt Græcè dicitur ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ, id eſt, qui erant ex genere Pontificio, ſiue ex primis, & præcipuis Sacerdotibus.

Petri ſermonis efficacia.

Omnes iſti malo animo venerant, & vt multitudine ſua Petrum conuincerent. Verum euenit ſecus, quia coacti ſunt audire Petrum rationem facti reddentem, atque omnia in Dei gloriam, & Petri honorem ceſſerunt.

Signa & miracula quatenus rei cuipiam atteſtentur.

Quòd verò ſtatuentes eos in medio interrogabant, In qua virtute, aut in quo nomine hoc eſſet factum: verè erat legitima interrogatio. Nam miracula quæ fiunt, non atteſtantur alicui rei, niſi ad eius probationem ſint facta: quemadmodum illud factum erat ad confirmandam Chriſti reſurrectionem.

Facere aliquid in nomine, aut virtute alicuius, idem ne ſint, an diuerſa.

Pſal.123.

Et aduerte idem eſſe, in quo nomine, aut in cuius virtute, quod non infrequens eſt in Scripturis, vt illud: *Deus in nomine tuo ſaluum me fac, & in virtute tua iudica me*: & paſſim fieri aliquid in nomine alicuius, in eo ſenſu eſt recipiendum. Ita enim dicitur: *Adiutorium noſtrum in nomine Domini*, id eſt, in illius, qui tanta virtute præſtat, vt fecerit cœlum, & terram, & de quo dicitur: *Dominus quaſi vir pugnator, omnipotens nomen eius.* Nomen enim primùm conceptum nominatæ rei, & ex conſequenti virtutem eius prodit.

Gen.1.

Exod.15.

Nomen deo dicit

Ioan.10.

Qua virtute ſigna edebant Apoſtoli.

Marc vlt.

Et vt Dominus dicebat: *Opera quæ ego facio in nomine Patris mei*, Dei virtutem Patris indicabat; ita diſcipuli in virtute Chriſti pellebant ſpiritus, & edebant ſigna, ſecundùm illud: *In nomine meo dæmonia eijcient.*

Vnde manifeſtum ſit Apoſtolos propria vi, & poteſtate claudum minime ſanaſſe.

Hoc etiam in præſenti loco non obſcurè oſtenditur, & ex præcedentibus, & ſequentibus. Ex præcedentibus quidem, quia cùm Petrus claudo dixiſſet: *In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge & ambula*, & Iudæi vehementer

menter ſtuperent, dixit ad illos, *Viri Iſraelitæ, quid miramini in hoc, & nos quid intuemini, quaſi noſtra virtute, aut poteſtate fecerimus hunc ambulare?* &c. Vbi oſtendit non virtute propria ſanatum, ſed Chriſti. Ex ſequentibus etiam, quia Petrus interrogatus à Principibus Iudæorum, & ſenioribus, reſpondit non eſſe in alio loco ſalutem, nec aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri propter nomen Ieſu, atque eius virtutem. Eſt enim Ieſus virtus Dei, in ſalutem omni credenti.

Rom. 1.

Seniorum interrogatio, qua virtute, & in cuius nomine Apoſtoli claudum ſanauiſſe, in quo fraudulenta.

Chryſ. ho. 10. in Acta.

Matth. 22. & Act. 23.

Suberat tamen fraudulentus animus huic interrogationi Pontificum, vt tradit Chryſoſtomus: vt ſcilicet ſcientes quid ſibi reſponderi velint, dicant Apoſtoli ſua ipſos virtute, & nequaquam in alio nomine quam Dei hoc feciſſe, de Ieſu Chriſto verò dicant nihil, vt ita gratificentur Principibus Sacerdotum, & Sadducæis: illis quia timorem deferunt Pontificatui, iſtis verò, quia negant omnem reſurrectionem, qua ratione ipſi nomen compararent mirificæ ſanctitatis. Sed non erat ſpiritus hominis, qui reſponderet; erat Spiritus ſanctus, qui teſtimonium de Chriſto facere volebat. Ita nequeunt Apoſtoli tacere quæ ſciebant, etiamſi ipſi putarent, Petrum propter multitudinem facilè negaturum, vt paulò ante interrogatus ab ancilla, præ timore Ieſum negauerat.

Matth. 26.

Chryſ. ibid.

Luc. 12.

Tum repletus Spiritu ſancto Petrus, dixit ad eos. Tunc fuit, teſte Chryſoſtomo, impleta promiſſio Chriſti in Apoſtolis: *Cùm autem inducent vos in Synagogas, & ad magiſtratus, & poteſtates, nolite ſoliciti eſſe qualiter, aut quid reſpondeatis, aut quid dicatis. Spiritus enim ſanctus docebit vos in ipſa hora quid oporteat vos dicere.* Ad rectè autem, & fructuosè dicendum, ſummè confert miniſterium verbi plenum eſſe Spiritu ſancto: quia ex abundantia cordis os loquitur. ❡ *Principes populi, & ſeniores Iſrael, audite; Si nos hodie iudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iſte ſaluus factus eſt.* Hæc eſt tertia Apoſtolorum principis concio poſt aduentum Spiritus ſancti, in qua more ſuo Scripturas producit, & propoſitæ interrogationi ſatisfecit. Et vide quàm nihil ſeditioſe faciat, ſed fatetur principatum eorum, ſicut oportebat, donec palam pateret illius politiæ reprobatio: nihil dicit contumelioſum, etiamſi in libertate loquatur. Neque ſtatim dixit in nomine Ieſu miraculum editum, ſed paulatim diſponit eos ad audiendam veritatem: nec declinat rurſus in leuitatem

Ad vtiliter verbum Dei diſpeſandum, ſummi quid conferat.

Matth. 21.

Tertiæ Petri ad Iudæos concionis exordium.

Mira Petri ſapientia, & modeſtia.

adulationis, ſed detegit eorum atrociſſimum delictum crucifixionis Chriſti. Arguteque verberat eos, dicendo, *Si nos hodie iudicamur in beneficio hominis infirmi.* Id eſt, in iudicium rapimur, vel, vt Græca habet litera, examinamur. Nec enim ſi ſanitatem homo conſequatur, cauſa eſt iuſtæ querelæ, aut criminationis, ſed potiùs ſi quid noxium illatum eſt, aut per iniuriam factum. Quaſi diceret, vt olim Chriſtus, propter quod bonum opus lapidare vultis? propter benefacta potiùs ſunt homines coronandi, & commendandi, quàm in iudicium trahendi. ❡ *Notum ſit omnibus vobis, & omni plebi Iſrael.* Id eſt: Si quæritis in quo nomine ſalus huic collata eſt, non eſt vobis ignorandum, ſed tanquàm notum accipiendum, quòd in nomine Ieſu Chriſti Nazareni illam ſit conſecutus. Et declarans quid ſit ille Ieſus, ait: *Quem vos crucifixiſtis.* Et in cuius cruce vidiſtis ſubſcriptum: *Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum.* Exprobrat illis igitur atrociſſimum ſcelus, ſi quomodo compungat illos ad pœnitentiam. Nec excuſat eos, quòd per ignorantiam fecerint, ſicut dixit populo, ac plebi ſuperius; ne mendacium diceret, vel adularetur illis: nec enim placet Deo per vllum mendacium auditores allicere: alias enim ſuſpecta redderetur vniuerſa fides. Proinde falſas, apocryphaſque hiſtorias, tametſi pias, non debet concionator populo enarrare. Rurſus poſt mortem enarrat reſurrectionem Domini, vt oſtendat opus crucifixionis eorum à Deo euerſum fuiſſe per reſurrectionem, vt ita maiorem conciperent timorem, & ad pœnitentiam eos pelliceret. *Hic eſt lapis qui reprobatus eſt à vobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli.* Producit alium locum Dauidis, qui continet eius mortem, ac reſurrectionem: quē priùs Chriſtus ipſiſmet Sacerdotibus, & Phariſæis obiecerat, vt meminiſſent eius, quod eis dixerat Ieſus, & vt miſeri ſe ipſos reſpicerent, neque vellent fruſtra laborare in ſtimulum calcitrando. Quaſi diceret; Audiſtis ab ipſo Ieſu, & feciſtis quod prædixit, & nunc rurſus vobis annuntiatur: quid ergo facietis? nunquid obſtinatè perire vultis, aut tanquàm Deo fortiores cum ipſo pugnare? Et dicitur cum articulo Græcè, hic eſt lapis ὁ λίθος, id eſt, lapis ille, prophetatus à Dauide, & ab Eſaia: *Ecce, inquit, ego mittam in fundamentis Sion, lapidem probatum angularem, pretioſum, in fundamentis fundatum, qui crediderit, non feſtinet.* Factus eſt autem in caput anguli per reſurrectionem, vocans Iudæos, & Gentiles, eoſque inuicem connectens. Et, anguli, ait,

Quomodo Apoſtoli iudicabantur in benefacto hominis infirmi a Principibus Sacerdotum.

Ioan. 10.

Cuius nomine, & virtute claudus acceperit ſanitatem.

Matth. 27.

Quare Petrus Ieſu Nazareni à Iudæis crucifixi meminerit.

Act. 3.

Hiſtoriæ quæ non ſint à concionatore populo proponendæ.

Idem cur meminit reſurrectionis eiuſdem

Pſal. 117.

Alterum Dauidis de Chriſti reſurrectione teſtimonium cur proferat.

Matth. 21.

Act. 9.

Eſai. 28.

Chriſtus lapis reprobatus quando factus ſit in caput anguli.

guli,ait,illius domus videlicer, quæ ex fide conſtituitur, nam Græcè ædificantes dicuntur οἰκοδομοῦντες,hoc eſt,propriam domũ Synagogæ ædificantes. Hebræi igitur non volebant tantũ niſi ex vno pariete cõſtitui domũ ſuam; & ita nolebant petram, quæ copularet duos parietes.

Chriſtus Ieſus amicus noſter qualis.

Et non eſt in alio ſalus. Ergo neque Moyſis præſcripta ſeruabant.Eſtque nuntium hoc fauſtum, & verè Euangelicum, non eſſe in aliquo alio ſalutem poſitam, quàm in tam bono,tam potente,ſapienteque amico noſtro. Nam quem amiciorem,& noſtri beneuolentiorem habere poſſumus,quam eum, qui pro ſalute noſtra mori etiam voluit eo genere mortis? Et qui miſit ad nos miniſtros ſuos ſapientia Dei, & ſignis conſpicuos, qui nos nomine ſuo rogarent, vt ſalutem noſtram amplectamur.Audi Apoſtolum dicentem:*Pro Chriſto legatione fungimur,tanquam Deo exhortante per nos. Obſecramus pro Chriſto,reconciliamini Deo.*

2. Cor. 5.

Nec enim aliud nomen eſt ſub cœlo datum hominibus,in quo oporteat nos ſaluos fieri. Vt ſic intelligant exemplum Ionæ, hunc ſi è mortis faucibus euaſiſſe,vt ipſe qui perierat,perituris ſolus ſit factus ſalus: ſicut Ionas factus eſt tunc in ſalutem Niniuitis,cum perijſſe pro ſalute nauis videretur: ſic & Ieſus; vt ne tota gens periret, in mortem datus eſt:vnde rediens,alijs ſalutem quoque animæ fuit. Videte ergo,an adhuc eum reprobare velitis,eique contradicere: hoc enim certum eſt,vos aliunde ſalutem, quam per ipſum habere non poſſe. Hoc ergo conſulite, quomodo maximè ipſum vobis promereamini: vt quod hactenus contra eum egiſtis,vobis remittatur. Aduerte in Græca litera,vbi habetur,Datum hominibus,haberi, Datum in hominibus, quod eſt dicere,datum inter homines. Nam ſecus eſt in diuinis: quia in nomine ſanctæ Trinitatis omnia baptizantur,& ſaluantur. Sed opus eſt in nomine Ieſu ſaluari, quem oportet ad ſalutem confiteri Deum, & hominem eſſe. Nihil dicit de Angelis, quo nomine ſalui ſint facti, quia ad præſens negotium non ſpectabant.Non deſunt tamen qui aſſerant,illos per Ieſum incarnatum ſalutem conſecutos: quanquam morte,ac ſanguine Chriſti ad ſatisfactionem,qui non deliquerant,minimè indiguerint.

Ionas è ceto vomitus in aridam, quam elegans Chriſti reſurgentis typus.
Iona 2.
& Matt. 12.
& 16.
Ioan. 11.

Græca hæc lectio perpenditur: Non eſt aliud nomen ſub cœlo datũ in hominibus, &c.
Matt. vlt.

Quo nomine ſalui facti ſint Angeli, vt quidam volunt.

Videntes autem Petri conſtantiam & Ioannis,comperto quòd homines eſſent ſine literis,& idiotæ admirabantur, & cognoſcebant eos quoniam cum Ieſu fuerant. Videbant manifeſta opera Dei,& illis contradicere volebant,ſed nõ poterant,& admirabantur confidentiã, ſiue libertatem in dicendo Apoſtolorum. Sed hoc eſt, quia ignorabant illos Spiritu Sancto eſſe repletos, neque in mentem reuocabant ſententiam Salomonis: Iuſtus quaſi leo confidens,abſque terrore erit. Fides enim magnopere animum roborat, vt quis liberè, & intrepidè loquatur in teſtimonijs Dei in conſpectu Regum,& non confundatur. Ac ſubdit: *Comperto quòd homines eſſent ſine literis,& idiotæ.* Sine literis dicuntur eſſe homines,qui ſcientijs humano ſtudio comparatis carent. Idiotæ dicuntur propriè, qui priuatim, nulloque munere publico ornatam vitam agunt: quales ſunt homines ignari,& plebeij, qui ſolis ſibi ſentiunt. Ideo communiter hæc vox accipitur pro illiterato,& imperito,quaſi idem valeat quod ἀγράμματος καὶ ἰδιώτης, vt etiam hic notat Chryſo. & ita etiam accipitur.1.Cor.14. *Qui ſupplet locum idiotæ,quomodo dicet Amen ſuper tuam benedictionem?* Quidam ex Patribus interpretantur idiotam dici, qui propriam tantum linguam,& idioma nouerũt ſuum; reliqua verò idiomata non callent. Illud verò intolerabile videtur à quodam dictum,idiotam dici,quaſi diuiſum ab auribus: idi enim diuiſio;ota verò auris interpretatur:id idiota ſit,quaſi diuiſus ab intellectu,hoc eſt,fatuus. Vide bone lector,quò perducat ignoratio linguarum, & quantũ referat illas probè noſſe,ne ridendi præbeamus occaſionem. Reuera tamen Apoſtoli, qui & ſummo officio fungebantur, hoc eſt,Apoſtolatu,quo vniuerſę præerant Eccleſiæ,& cùm omnium linguarum idiomata tenerent, & ſciẽtias omnes,quatenus deſeruiunt Euangelio,non ignorarent propter Spiritum Sanctum illis collatum,idiotæ dici nequaquam poterant:quanquam ſi ratio humana conſulatur, erant proculdubio illiterati,& idiotæ. Voluit autem magna ſapientia à principio per tales idiotas nos inſtituere,vt tota gloria eſſet Dei:nunc autem vbi manifeſta eſt veritas, vult illam nobis explicari per magiſtros nonniſi eruditos,atque exercitatos.Et addit,quòd cognoſcebant eos, quoniam cum Ieſu fuerant:eo quod etiam Dominum pro idiota habebant.Nam aiebant: *Quomodo hic literas ſcit, cum non didicerit?* Hoc etiam quòd agnoſcerent eos fuiſſe cum Ieſu, perſuadebat eis, quod vt diſcipuli eius miraculum effeciſſent.Nam & Ioannes comes Petri,erat diſcipulus ille notus Pontifici. Ad hæc non poterant ſignum illud adſcribere arti magicæ, cum nouiſſent illos eſſe homines illiteratos,& idiotas. Adde quod hominẽ videntes ſtantem cum eis qui curatus fuerat,non poterant contradicere, vt tanta ſigni euidentia conuicti oſtendãt ſe pugnare

Principes illi Iudæorum cur mirabantur Petri conſtantiam, & Ioan.

Prou. 28.

Fides quam vim habet.

Pſal. 118.

Homines ſine literis,qui.

Idiotæ qui propriè.

Chryſ ho.10.

Idiota quid ſecundum quoſdam.

Inepta cuiuſdam nominis idiotæ etymologia reiicitur.

Act. 2.

Cur Deus per rudes homines.i Apoſtolos:docere nos voluerit.

Ioan. 7.

Quomodo cognouerint Iudæi Petrũ, & Ioannẽ, quod cũ Ieſu fuerãt
Ioan. 18.

cum veritate, ac peccare in Spiritum ſanctum; ac propterea dignos eſſe, qui excæcarentur, ac reprobarentur.

Mira Iudæorũ peruerſitas, cæcitas, inuidia.

Iuſſerunt autem eos foras extra concilium ſecedere: & conferebant ad inuicem, Dicentes, Quid faciemus hominibus iſtis? Cùm contradicere non poſſent, conſultant tamen quid ſit faciendum, & qua ratione tantam veritatem occultare valeant. Ita olim de Christo conſultantes dicebant, *Quid facimus? quia hic homo multa ſigna facit:* ita modò dicunt: *Quid faciemus hominibus iſtis?* ne factum videlicet eorum amplius euulgetur. Tentant igitur ne factum amplius inuulgetur, quod negare non queant: miſeri in tenebris eſſe volunt, & lumen lucere nolunt.

Supra 11.

Comminemur, inquiunt, *eis ne vltra loquantur in nomine hoc vlli hominum.* Non exprimunt nomen, cuius virtutes pernegabant. Sed ſi hi tacuerint, lapides clamabunt: neque digni erant ore tam immundo, tam ſanctum nomen Ieſu proferre, quod nemo poteſt dicere, niſi in Spiritu ſancto: ac deſtituti rationibus quibus poſſint compeſcere Apoſtolos, ad comminationes conuertuntur. Nulliqúe hominum volebant eos loqui, hoc eſt, ſiue Iudæo, ſiue Gentili; cùm tamen futurum eſſet quod ait Apoſtolus: *Vt omnis lingua confiteatur quia Dominus Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.*

Iudæi nomen Ieſu quare nõ exprimant.
Luc.19.
1.Cor.12.
Philip.2.

Quoniam quidem notum ſignum factum eſt per eos, omnibus habitantibus Hieruſalem manifeſtum eſt, & non poſſumus negare. In quo verbo detegitur eorum mala mens, & malus animus; nam propenſi erant ad negandum, ſi quoquomodo negationem colorare potuiſſent. Ideo eorum conſilium fuit, quod, *Vocantes eos denuntiauerunt, ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Ieſu.* Verbum Denuntiauerunt, intellige per modum prohibitionis: quod vis verbi Græci indicat παρήγγειλαν, hoc eſt, indixerunt. Qua in re non ſolùm ſibi ipſis, ſed nobis quoque, qui credituri eramus, tenebras offundere volebant; ne ſcilicet vnquam eos reprehendere poſſemus, ne vnquam peccatum ipſorum, & inſania poſſet videri; & ne per aliorum ſalutem, & exemplum ipſi poſſent ſaluari. Quàm malè ſibi conſulit perturbata conſcientia! metuebant enim plebem magis ne ab ipſa interficerentur, quam tamen ad hominis iuſti necem impulerant: & non credebant ſibi poſſe remitti peccatum: aut multum de autoritate ſua imminui putabant, ſi ſe peccaſſe confiterentur. Hoc autem magnum tormentum erat impijs, & hypocritis, qui Dei gloriam non amabant; cùm tamẽ per Raphaelem Angelum dictum ſit: *Opera Dei reuelare, & confiteri, honorificum eſt.* Sed Deus meliora proſpexit, & conſtantes fecit ſuos diſcipulos, vt ſaltem exemplo maiorum aliqui minorum conuerterentur. Quod & factũ eſt: nam vt infrà dicitur, multa turba Sacerdotum obediebat fidei. Profectò, ſicut metallum niſi vehementem ignem patiatur, ad duritiem propriam redit; ſic peccator, niſi magno calore Spiritus ſancti emolliatur, ac dirigatur, ad ſuam pertinaciam redit. At Deus vtitur pertinacia velut malleo ad formandos ſuos, quos igne Spiritus ſancti molles ac tractabiles facit. Expedit autem nobis, vt malleus ſit in manu Dei noſtri: nam duri, & ferrei homines nobis eſſent tantùm incommodo, ſi pro ſuo ipſorum, aut diaboli arbitrio nos percuterent. Sed Deus noſter etiam diabolum ipſum in manu habet, quo nos colaphizat, & format nos ad beneplacitum ſanctum ſuum. Magnum profectò eſt, & inexpiabile peccatum impugnatio agnitæ veritatis, quando videlicet ſponte veritates Diuinas celare nitimur, aut ſcienter illis bellum indicere in gratiam hominum conamur. Hoc profectò eſt illud peccatum ad mortem, peccatumque in Spiritum ſanctum, quo maximè inuoluũtur Hæretici, qui à principio notiſſimas, & compertiſſimas ſibi ipſis veritates Eccleſiæ, cupiditatibus ſuis, in tranſuerſum acti, & diſputandi contentionibus lumen amittentes, illas primum in dubium reuocare cœperunt, deinde etiam illas impudenter abnegarunt; poſtremò pro ipſis ſepeliendis, atque obſcurandis, etiam conſcriptis libris decertarunt: hic eſt enim progreſſus malitiæ illorum, de quibus Apoſtolus: *Mali homines, & ſeductores proficient in peius.* Quare nos veritati, ac Diuinæ illuſtrationi ſurdas aures nõ præbeamus, neque veritati compertæ quouis modo reſiſtamus, ne in ſtimulum calcitrantes, in deterius prolabamur, ſed ſemper Dei gloriam noſtris emolumentis anteponamus, proque tuenda veritate magis in manus hominum incidere, vt olim optima Suſanna, quàm in conſpectu Dei peccare præferamus, vt ita illum, qui veritatis eſt acerrimus vindex, & propugnator, Ieſum Chriſtum nobis promereamur, cui cum Patre, & Spiritu ſancto ſempiternas laudes, & honores, atque gratiarum actiones per immenſa ſecula ſeculorum decantemus,

Amen.

Quo Principes Sacerdotum conſilio Apoſtolis interdixerint, ne omnino loquerẽtur, neque docerent in nomine Ieſu.

Sapient 17.
Vt ſibi conſulat perturbata conſcientia.
Matth.27.

Inuidiæ proprium.

Tob. 12.

Act 4.

Peccator ne iterum induretur in peccatis, qua re opus habeat.

Vti nos efformet ad ſuum beneplacitum Deus.

Impugnatio agnitæ veritatis quale peccatum ſit.

1.Ioan. vlt.

Hæreticorum proprium hoc eſſe peccatũ

2.Tim 3.
Mali homines, & ſeductores quo modo proficiant Apoſtolo teſte.

Daniel 13.
Pro veritate moriendum nobis eſſe.

TRACTATVS XX.

In illa verba: *Petrus verò, & Ioannes reſpondentes dixerunt ad eos, Si iuſtum eſt in conſpectu Dei, vos potius audire, quàm Deum, iudicate, Non enim poſſumus, quæ vidimus, & audiuimus, non loqui. At illi comminantes, dimiſerunt eos, non inuenientes quomodo punirent eos propter populum:* & reliqua in finem. Actorum 4.

Quo tendant propoſita verba.

HACTENVS vidimus iniquam concilij illius in Apoſtolos ſententiam, qua ſalutarem veritatem pro ſua malitia opprimere, atque occultare conabātur: ſed iam liberum, & intrepidum Apoſtolorum reſponſum examinemus, quò illos modeſtè, ac prudenter ſuæ admonuerunt iniuſtitiæ. *Dicentes, Si iuſtum eſt in conſpectu Dei, vos potius audire, quàm Deum, iudicate.* Tanta eſt veritatis confidentia, vt Petrus etiam ſtatuat hoſtes ipſos iudices, modò nihil aliud lingua proferant, quàm quod animo ſentiunt: imò etiam ore pronuntiare quicquid libeat, quia ſaltem pudore victi non poteritis negare hanc veritatem, ne velitis vos ipſos Deo maiores efficere. Nemo enim eſt tam ſceleſtus, qui negare audeat parēdum eſſe Deo magis quàm hominibus. Et ſubdit.

Veritatis quāta vis, quantaq; libertas.

In conſpectu Dei. Quia forſitan in conſpectu veſtro liceret, ſed in conſpectu Domini, vbi nihil ſimulatum, aut fictum agendū eſt, & ad quem ſpectat ſententias veſtras à veritate quouis modo declinantes corrigere. Deum autem vocat Chriſtum, qui Deus eſt, & à quo mandatum Apoſtoli acceperāt prædicandi.

Act. 1. Apoſtoli Petrus, & Ioannes quomodo quæ viderant, & audierant, non poterant non loqui.

Non enim poſſumus quæ vidimus, & audiuimus non loqui. Liberè ſatis atque animo intrepido reſpondent Petrus, & Ioannes. Et rectè dicunt, *Non poſſumus,* hoc eſt, nulla ratione licet: nam dixerant, ſi iuſtum eſt. Nam ſi iuſtitiam conſulamus, non poſſumus tacere quòd nouimus; quia id cederet in detrimētum totius Reipublicæ, ſi ſilētio ſupprimeremus ea, quorum nos teſtes facti ſumus. Videtur Petrus hoc verbo expreſſiſſe regulam illam Iuris: *Id poſſumus, quod iure poſſumus,* & qua vſus eſt Apoſtolus, cùm dixit: *Non enim aliquid poſſumus aduerſus veritatem, ſed pro veritate.* Et infrà: *Ideo hæc abſens ſcribo; vt non præſens durius agam ſecundum poteſtatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in deſtructionem.*

2. Cor. 13.

Abutuntur hæretici noſtræ tempeſtatis hoc teſtimonio, dicētes ſe habere à Deo doctrinam, quàm prædicant; ac proinde tacere nō poſſe. Sed quis ex nugatoribus hæreticis hoc ſe clypeo non poſſet protegere? & quis ignoret eccleſiaſticos certius, ac confidētius quàm omnes ſectarios hæc poſſe aſſerere? Sed interim ſi non poſſunt tacere, edant ſigna Apoſtolorum, & vitam inculpatam, ac cœleſtē, quàm illi habebant, nobis oſtēdant, vt credamus eis. Sunt etiam nonnulli ad vitium detractionis tam propenſi, vt mala quę in proximis aut viderūt, aut de illis audierunt, tacere nō queant, ſed pro libidine ſua in quoſcunq; effundant. Quod planè contra charitatem proximi militat; ſicut diuina, & ſalutaria ſilentio ſupprimere contra geminam, hoc eſt, Dei, ac Proximi dilectionem tēdit. ¶ *Quæ vidimus,* inquiunt, *& audiuimus:* Perſpeximus miracula, mortem, reſurrectionem, & aſcenſionem: audiuimus eum prædicantē, & quid euangelizaturi ſimus nos inſtituentem: ab Angelisq; audiuimus eum venturum ad iudiciū. ¶ *At illi comminantes, dimiſerunt eos: non inuenientes quomodo punirent eos propter populum.* Faciunt quod poſſunt, quandoquidē nequeunt facere quod volunt. Prudentioresne ſunt filij huius ſeculi filij lucis? O infelices, quibus comminamini? quiſquis hos tangit, tangit pupillam oculi Dei. Minis veſtris non mouentur, niſi contra ac vultis agant, vt vos etiam adducant in ſentētiam ſuam. Non enim iuſtum eſt, vt à vobis ſtet victoria: felices autem, ſi vos his victos dederitis, quibus comminamini. ¶ *Non inuenientes,* inquit, *quomodo punirent eos propter populū.* Nullam rationem habent aut iuſtitiæ, aut conſcientiæ, aut Dei, ſed tantùm vt populo ſatisfaciant. Ita olim timore populi nolebant capere Ieſum in die Feſto, ne fortè tumultus fieret in populo: Herodes etiam vt gratiam populi ſibi conciliaret, occidit Iacobum, & in Petrum manus iniecit.

Quā ineptè noſtri ſæculi hæretici hoc teſtimonio abutantur.

Non poſſumus quæ vidimus, & audiuimus, non loqui.

Aduerſus geminam Dei, & proximi dilectionem qui peccent.

Apoſtoli quęnam viderant & audierant.

Act. 1.

Luc. 16.

Zachar. 2.

Iudæorum Principes cur auſi non fuerint Apoſtolos Ieſu nominis præcones punire.

Matth. 26.

Act. 12.

Quia omnes clarificabant id quod factum fuerat, in eo quod acciderat. Id eſt, Omnes commendabant hoc factum, ſiue vt Græcè dicitur, glorificabāt Deum in hoc facto. Hic eſt enim finis ſignorum omniū, & ſermonum Apoſtolicorum; vt Dei gloria illuſtretur, & homines ad cognitionē veritatis adducantur; etiamſi Sacerdotes, & Seniores reclamarent, quia eorum contradictio ſignum reddebat illuſtrius. Adiungitque, *Annorum enim erat amplius quadraginta homo, in quo factū fuerat ſignum iſtud ſanitatis.* Non erat hoc tantùm tempus ætatis, vt quidam volunt, ſed etiam tempus infirmitatis, quia claud⁹ erat ex vtero matris ſuæ. Et vt in diuturnis & chro-

Finis ſignorū omnium, & Apoſtolicorū ſermonū quis.

Claudi ab vtero matris ſuæ tempus infirmitatis.

Act. 3.

In quibus maxime eluceat Diuina virtus, atque miſericordia.

chronicis morbis ſplendet periti Medici ſapientia; ita in peccatoribus obſtinatis ad viam iuſtitiæ reducendis, inſignem ſe præbet ac ſpectabilem Dei potentia atq; miſericordia. Et quoniam per eiuſmodi viros conuerſos multos lucrifacere ſolet Chriſtus; ſolet Satanas ſuſcitare aduerſarios & cõtradictores, quò ſe futuro fructui, quem præſagiũt, opponant.

Dimiſſi autem venerunt ad ſuos: & annuntiauerunt eis quanta ad eos Principes Sacerdotum, et Seniores dixiſſent. Qui cum audiſſent, vnanimiter leuauerunt vocem ad Deum. Apoſtoli vbi victores de manu aduerſariorum euaſerunt, venerunt cum claudo iam ſanato, vt eſt veriſimile, ad ſuos coapoſtolos ſeu condiſcipulos, ſiue ad domeſticos Fidei, illiſq; enarrarunt, non quidem, vt Chryſ. rectè docet, vana gloria ſtimulante, quæ aliena ab illis erat, ſed vt Diuinæ gratiæ, & virtutis opera proderent: & magis dicunt quid Principes Sacerdotum, & Seniores ad eos dixerint, quàm quæ ipſi vel fecerint, vel reſponderint. Etſi verò quòd Principes, & Seniores dixerant, à peccato non abhorreret, Petrus tamen non putauit operæ pretium eorum vitium tegere. Tùm quia erat publicũ mandatum, & eo animo dictum, vt in omnes promulgaretur; tùm quia vtile erat Eccleſiã primitiuam perſecutionem illam nõ ignorare, quò feruentiores ad Deum preces funderet, & maiori animi fortitudine tribulationes perferret. Confert etiam ſuos labores cum alijs communicare, qui opitulari quoquo modo valeant, ſi laudabile eſt nõ imperitis medicis ſuas detegere plagas.

Apoſtoli ab inani gloria remotiſſimi.

Chryſ. ho. 11. in Act. initio.

Quæ Principes Sacerdotum contra ſe egiſſent, cæteris fratribus cur Apoſtoli renuntiauerint.

Labores quos quis ferat, quibus cum vtiliter communicentur illi.

Qui cùm audiſſent, inquit, quæ ſcilicet geſta erant per eos, *vnanimiter leuauerunt vocem ad Deum.* Ecce fructus enarratæ perſecutionis: nam confugiunt per orationem ad Dominum: inſtar filiorum, qui vbi quicquam quod aduerſetur, aut terreat, apparet, ad parẽtes accurrunt ſuos. Placet autem Deo eorũ oratio, qui vnanimiter precantur: & plus quàm mirum fuit omnes in eandem ſententiam, & verba orando conueniſſe: quod indicium eſt manifeſtum eos ab eodem Spiritu ſancto ad rogandum permotos fuiſſe. Neque vituperanda eſt, vt ſtultè faciunt hæretici, qui reprehendunt orationem vocalem, & cantum Eccleſiaſticum, quaſi ſuperflua; cùm Deus non ignoret cor hominis. Nam ecce Apoſtoli eleuauerunt vocem, non quòd Deus illa eleuatione egeat, vt intelligat, ſed vt ipſi non minus corpore, quàm corde laudarent Deum; & vt etiã ſeipſos ad pietatem excitarent, & alijs benè precandi exemplum præberent.

Fructus perſecutionis.

Quorum oratio Deo grata ſit, & accepta.

Contra hæreticos, qui cantum Eccleſiaſticum, & vocalem orationem improbant, atque condemnant. Fideles primitiui vnanimiter cur leuauerint orationem ad Deum.

Et dixerunt, Domine, tu es qui feciſti cælum, & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt, Qui Spiritu ſancto per os patris noſtri Dauid pueri tui dixiſti, Quare fremuerunt, &c. Quemadmodum capite 1. in promotione Matthiæ, in qua ſciẽtia Dei indigebant ad benè eligendum, precati ſunt profitentes: *Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende quem elegeris*, & cætera hic, vt doctè admonet Chryſo. cum protectione, & virtute Dei indigerent contra hoſtes, potentiam eius teſtantur, confitentes illum ita Deum eſſe, ac Dominum, qui cœlum & terram condiderit cum reliquis omnibus, vt facilè poſſet eorum corpora, & animos ab hoſtiũ telis, incurſibuſq; ſeruare. Deinde profitentur, quaſi per fidelem prophetam prædixerit illas quas perpetiebantur perſecutiones, quæ à cõfeſſione nominis Ieſu oriebantur: *Quare*, inquit, *fremuerunt Gentes; & populi meditati ſunt inania.* Vide Dei ſapientiam: plures nobis hactenus Scripturarum explicuit locos, tùm ex Moſe, tùm ex Dauide, & alijs Prophetis, & ad Meſſiam ſpectare oſtendit: iã ſecundũ Pſalmum de Meſſia exponendum eſſe docet. Interrogat autem Propheta non quaſi neſciat, ſed vt corripiat inſanam eorum audaciam, & ſperato fruſtratam ſucceſſu: quoniam ſtatim à morte illata glorioſus, immortaliſq; reuixit. Fremere, vox eſt belluarum, vt leonum, cùm indignantur: at illi qui Chriſto necem intulerunt, belluæ à Propheta vocantur: *Aperuerunt*, inquit *ſuper me os ſuum, ſicut leo rapiens, & rugiens*: & Ieremias: *Quaſi leo in ſylua, dedit contra me vocem.* Hunc autem fremitum tribuit Gentibus, hoc eſt, Pilato, & militibus eius, ac ſeruis. De Iudæis ait: *Et populi meditati ſunt inania?* Iſti ſuis conſilijs, & conciliabulis necem Chriſto deſignarunt: ſed inaniter, quia finem non ſunt conſecuti. Putabant enim eũ per mortem æterna obliuione ſepeliendum: & cùm ob eam cauſſam militem cuſtodiæ ſepulchri deputaſſent, eo magis reſurrectio Chriſti patefacta eſt, illorumque conatus interrupti.

Pſal. 2.

Idem quare nationes ſuaſu Deo ſint profeſſi.

Chryſ. ſupra dict. hom. 11.

Cur interroget Propheta dicens: Quare fremuerunt Gentes, &c. quod tamen non ignorabat.

Fremere quorum ſit.

Pſal. 41.

Quæ Gentes fremuerint aduerſus Dominum.

Ieremiæ 12.

Qui verò populi meditati ſint inania iuxta Prophetam.

Matth. 27.

Aſtiterunt, inquit, *Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum, &c.* Hæc ipſa verba exponit Petrus explicans Herodem Regem, & Pilatum cum Gentibus, & populo Iſraël cõueniſſe aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius: hoc eſt, & in Patrem Deum, & in Filiũ eius; vt intelligas eos nonniſi læſa conſcientia, ac mordente cõtra omnem æquitatem, & iuris ordinem fuiſſe meditatos. Et ait: *Aduerſus ſanctum puerum tuum Ieſum.* Græcè παῖδα, quæ vox vtrunque ſignificat, vel ſeruilem conditionem quatenus homo: erat enim ſeruus, ſed liberalis, & ingenuus propter humanitatem. Significat etiam

Quid illud: Aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius.

Vocis pueri in Scripturis varia acceptio. Chriſto adaptantur.

Geneſ. 1.

etiam filium, & in quantum ad diuinā naturā ſpectat, filius Dei erat. Refertur & frequenter vox pueri ad ætatem: qua ratione illi nomen quoq; conuenit ratione humanæ naturæ, & ita aliàs in Prophetis vocatur Chriſtus. Ait enim Eſaias: *Ecce puer meus quē elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ.* Et addit: *Quem vnxiſti.* Nō ſolùm vt alludat ad ſecundum pſalmum, in quo dicitur: *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo,* &c. vbi Hebraica litera habet: *Ego vnxi Regem meum:* & ad pſal. 44. vbi Dominus ait: *Propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ,* ſed etiam vt oſtendat ex verbo vnctionis Ieſum ſummum eſſe Meſſiam, ſiue Chriſtum, hoc eſt, vnctum, nempe ſummum Regem, maximum Sacerdotem, Prophetam eximium: nam his omnibus magnificis titulis, ac ſingularibus gratijs inunctus fuit ad ſalutem noſtram Dominus Ieſus vt homo eſt. Subdit: *Facere quæ manus tua & conſilium tuum decreuerunt fieri.* Explicat qua ratione Iudæi meditati ſint inania: quia dum cogitarent Chriſtum, eiuſq; nomen extinguere, opere tamen compleuerunt quæ Diuinum conſilium prius ordinauerat, nimirum vt Chriſtus mortem ſuſtineret, ex qua ad vitā immortalem reſurgeret, & ita compararet ſibi nomen, quod eſt ſuper omne nomen.

Eſai. 42. & Matth. 12. Chriſtus cur dicitur vnctus à Deo. *Pſal. 44.* Altera ratio. Qua ratione Iudæi meditati ſunt inania. *Philip. 2.*

Objicies; Quid ergo peccarunt Iudæi, ſi Dei conſilium, & beneplacitum, occidendo Chriſtum, impleuerunt? Reſpondeo, Deum omnia manu ſua agere quæcunque fiunt, præter peccatum, nihilque fit, aut fieri poteſt abſque ſapientia eius, & conſilio, vt videlicet priuſquā fiant, inueniatur decretum Dei vt fiant, & eo modo quo nata ſunt fieri, contingant. Illa ergo, quibus cauſas aptauit neceſſarias, neceſſariò eueniunt; at quibus contingentes dedit, & liberas, voluit vt liberè & contingenter euenirent. Quia ergo Deus in ſua æternitate animos Iudæorum paratos vidit ad mortem Chriſti, cùm poſſet ſua manu, id eſt, potētia impedire, noluit pro ſua ſapientia, quò ex tanto malo ingens bonum, id eſt, gloria Dei, & electorum ſalus exoriretur. Non ergo Deus illud occiſionis Chriſti peccatum aut per ſe voluit, aut ſuo decreto ſtatuit, ſed permiſit, & ex permiſſione tantam ſalutem elicuit: niſi enim Dominus permiſiſſet, nūquam factū fuiſſet. Quare ſingulariter Luc. nō dixit, quæ Deus decreuit facere, vel quæ decreuit vt illi facerent; ſed dixit, decreuit fieri, & ſupplendum eſt illis volentibus, & paratis ſua praua voluntate ad inferendam mortem. Id ipſum quoq; ſeruis Chriſti ſit, ſcilicet nihil aliud, quàm quod conſilium Dei decreuerit: quod profectò magna eſt conſolatio. Quid ergo facient fideles cū patiuntur? Illud ipſum quod Chriſtum feciſſe acceperunt. Orabunt pro perſecutoribus ſuis, & cogitabūt ex ſuis malis gloriam Dei illuſtrandam, & aliorum ſalutem promouendam.

Quid peccarint Iudæi Chriſtum occidendo, cum eo ipſo quod manus & conſilium Dei decreuerunt fieri, præſtiterint. Quæ neceſſario eueniunt, quæ libere, quæ ſint illa.

Expenditur illud: Quæ Deus decreuit fieri; non autem, decreuit facere, mortem ſcilicet Chriſti. Serui Dei in tribulatione poſiti, quid agere debeant.

Matth. 5.

Et nunc Domine reſpice in minas eorum, & da ſeruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum, in eo quod manum tuam extendas ad ſanitates, & ſigna, & prodigia fieri per nomen ſancti Filij tui Ieſu. Perpende obſecro quid precentur hi ſanctiſſimi? num vltionem petunt, aut ignem deſcendere de cœlo contra eos? Minimè: reſpice, inquiunt, in minas eorum; ne videlicet impediant progreſſum, & profectum Euangelij. Deinde petunt claritatem nominis Ieſu, qua inimici qui cōminantur, confundantur tādem, & Deum colant. Nominis verò Ieſu exaltationem petunt dupliciter: tùm rogando vt det ſeruis ſuis cum omni libertate, & fiducia loqui verbum Dei. Multum enim refert ad fructum edendum quo quiſq; animo proponat Dei verbum: nam qui magna cū libertate ac plenè perſuaſi loquuntur, illi & facilius docent, & efficacius in corda audientiū ſeſe inſinuāt ad ea inflectenda quocunq; velint, potiſſimū Spiritu ſancto in cordibus auditorum operante, & id, ad quod exterius perſuadentur, intus iuuante. Si verò quis aut metu, aut frigido, elanguidoq; animo euangelizet, non tātum demetit fructum ex his quæ ſeminauit. Præclarum igitur Dei donum eſt, feruore Spiritus S. plenus verbi miniſter. Poſtulant deinde ad illuſtrandū nomen Chriſti manum Dei extendi ad ſanitates, & prodigia. Nam vt prædicatione doctis, ita ſignis indoctis & popularibus facilè perſuadetur. Signa enim cum doctrina, ſiue doctrina cum ſignis, duo ſunt potentiſſima Chriſtianæ philoſophiæ præſidia, quibus Eccleſia Dei nata eſt & propagata.

Quò tendat hæc precatio. Et nunc Domine reſpice in minas eorum, &c. Duplex nominis Ieſu clarificatio. Quo quiſque animo proponat verbum Dei quantum interſit. Firmiſſima Chriſtianæ philoſophiæ præſidia duo quænam illa.

Inſtituimur igitur hoc loco, vt ad ſalutarem & fructuoſam prædicationē miniſtrorum Dei efficiendam, ſerio à Domino poſtulemus, vt miniſtris ſuis Spiritum liberè, & confidenter euangelizandi donare dignetur: quā quidem precationem quia nos paruipendimus, hinc fit, vt ex frequentibus concionibus rarum, aut nullum fructum colligamus. Quod aiunt, *per nomen ſancti filij tui Ieſu:* Græcè dicitur Παιδὸς, vt intelligas, eandem vocem interpretem, modò in filium, modo in puerum vertere.

Cur ex tam frequenti auditu verbi Dei minorē quàm par eſt fructū colligamus.

Et cū oraſſent, motus eſt locus, in quo erant congregati: & repleti ſunt oēs Spiritu S. & loquebantur verbum Dei cum fiducia. Rectè dictum eſt, *Clamabit ad me, & ego exaudiam eum. Cum ipſo ſum in tribulatione: eripiam eū, & glorificabo eū.*

Pſal. 90.

Edi-

Apoſtolis deprecant bus, cur motus ſit locus.

Edidit Deus ſignum, quo indicauit illorum preces ſibi gratas extitiſſe: & terræmotu ſignificata fuit potentia Dei cum illis ad terrendum aduerſarios. Olim pluries Deus exaudiuit per ignem orantes ad ſe, & ſacrificantes, vt Abelem, Gedeonem, & Salomonem per ignem, & nebulam, & Heliam: ita nunc orantes audiuit per terræmotum. Et vt perpendit Chryſ. in hunc locum, ſimilia ſigna expendit Deus, non perpetuò facit, ſed in principijs maximè legum, & rarò, aut nunquam amplius fiunt. Deus autem iuxta voluntatem petentium hæc exauditionis ſigna adhibere ſolet: nam Abelem, Heliam, & reliquos exaudiuit Deus per ignem, quia rogabāt pro ſacrificij acceptatione: hic autem per terręmotū exaudit, vt oſtendat virtutem Spiritus S. quam illis cōmunicabat, & per quam al js formidabiles futuri erant. Præſignabat autē hic terræmotus corda infideliū pauore concepto prædicationi ceſſura Euangelicæ, & fidelium mentes vi Euāgelij permouendas: & interim Apoſtolos aſſuefaciebat, vt ait Chryſ. hoc terrore, quò minus hoſtium minacia expaueſcerēt verba, ſed liberè cū eis agerent, & audacter; deniq; de nullo peccatore etiā ſaxo duriore, & terra inſenſibiliori, omnino eſſe diffidendum, cùm virtus Spiritus ſancti potens ſit vel terrā reſpicere, & tremore eam concutere, iuxta illud: *Qui reſpicit terram, & facit eam tremere.* Et iterum; *A facie Domini mota eſt terra à facie Dei Iacob*; vel etiam de lapidibus ſuſcitare filios Abrahæ. Et vt intelligamus per omnia exauditam fuiſſe hanc deprecationem, ſubiungit quod iterū repleti ſunt Spiritu ſancto: quo induti minas contemnerent aduerſariorū. Deinde quod loquebantur verbum Dei cum fiducia. Tertiò petierant ſigna per nomē Ieſu fieri, de quibus infra dicitur: *Per manus autem Apoſtolorū fiebant ſigna & prodigia multa in plebe.*

Geneſ 4.
Iudic 6.
2 Paral 7.
3 Reg 18.
Chryſo. ho. 11.

Cur olim Abelem, & Heliam per ignem, nunc verò per terræmotum primitiuos fideles exaudierit Deus.
Hic terræmotus quid ſignificauerit.

Chryſoſt. ibi

Virtus Spiritus ſancti quāta in conuerſione peccatoris.
Pſal. 103.
Pſal. 113.
Matth 13.
Triplex exauditionis ſignū fuiſſe orationis fidelium.

Act 5.

Multitudinis autem credētium erat cor vnum & anima vna: nec quiſquam eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia. Vide fructum aduentus Spiritus ſancti, qui eſt pax, & concordia, de qua Apoſt. Soliciti ſeruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis. Pro hac vnitate precatus erat Chriſtus Patrem ſuum, cùm dixit: *Vt ſint vnum ſicut & nos.* Promiſerat etiam per Ieremiam Deus: *Dabo eis cor vnum, & viam vnam, vt timeant me vniuerſis diebus: & bene ſit eis, & filijs eorum poſt eos. Et feriam illis pactum ſempiternum, & non deſinam eis benefacere: & timorem meum dabo in corde eorum, vt non recedant à me.* Aptè autem Spiritus ſanctus deſcēdebat in igne, cuius ingenium eſt ea, quæ ſunt eiuſdem naturæ congregare; quæ verò ſunt diuerſæ, ſeparare inuicem: vt in metallis eſt conſpicuum. Nam quæ ſunt auri, ſimul cōgregat, & ſimul etiam quæ ſunt argenti; ſi quæ verò ſunt ſcoriæ, aut rubigines, diſgregat. Ita Spiritus S. pios credentium animos quaſi in vnam maſſam, ſiue corpus copulauit, eoſq; ab Infidelibus Iudæis ſeparauit. Magnę ſunt autem vtilitates, quæ ab vnitate, & concordia oriuntur. Inde enim fortitudo, ac robur copulatorum: inde lætitia, & gaudium Spiritus: inde charitatis mutuæ fomenta: inde in orando meritum exauditionis: inde deniq; Deus, & omne bonum. Erat ergo credentium cor vnum, & anima vna, vt rectè inferius capite 5. dicatur: *Cæterorum autē nemo audebat ſe coniungere illis:* quia nondum tales erant, qui cum illis coniungi digni eſſent. Ex hoc autem loco licet colligere, quantum Spiritu ſancto deſtituantur ciuitates hæreticorum, in quibus plurimæ ſectæ vigent, & ferè quot capita, tot ſententiæ: atque in vna & eadem domo videas aliter vxorem à viro, aliter filios à parente, aliter ſeruos ab omnibus in fide ſentire. Iam cogita qua pace perfrui poſſint eiuſmodi homines, cùm ſignum verum primitiuæ Eccleſiæ extiterit cor vnum; & anima vna; id eſt, ſenſus vnus, & vna voluntas charitate ornata. Adijcit: *Nec quiſquam eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuū eſſe dicebat.* Verbum, eorum non eſt referendum ad homines, ſed ad res: nam Græca litera hanc amphibologiam tollit, dicēs: οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι. Neque aliquis, hoc eſt, neque vnus aliquis bonorum aliquid proprium eſſe dicebat. Rectè dictum eſt: Tolle meum, & tuum: & omnes lites ſopiueris. Quod nō ineleganter quidam hoc diſticho explicauit:

Si duo de noſtris tollas pronomina rebus,
Prælia ceſſarent pax ſine lite foret.

Cùm igitur primitiui illi fideles ſeipſos, atque bona ſua omnia Deo dedicaſſent, votaq; nuncupaſſent, curabant vt adimplerent promiſſa, quæ ſponte obtulerant. Nemo enim ad hæc cogebatur, cùm Dominus tantum volenti dixerit. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, &c.* Et quanquam proprium nihil ſibi eſſe dicerent, permittebatur tamen fortaſſis quibuſdam, vt poſſiderent quæ prius habebant; ſic tamen, vt proprietatem ab ſe abdicarent: ita vt fieret diſpenſatio de his bonis ad arbitrium Apoſtolorū, aut eorum, quibus cura diſpenſandi demādabatur. Hoc aūt propterea hoc loco diligēter traditur; vt aditum paret ad hiſtoriā de Anania, & Sapphira, qui infideles extiterunt, & à ſemel promiſſis reſilierunt. Narrat & hoc Lucas, & oſtendat illorum vni-

Sancti Spiritus in animā aduentus ſinū quod.

Epheſ 4.

Ioan. 17. & ſeq.
Ierem. 32.

Spiritus S. cur olim in igne deſcenderet.

Ignis ingeniū.

Multitudinis credentium vnum, vt ſaſ ... cor vnum, & anima vna. Vnitatis & concordiæ fructus percenſentur
Gal 5.

Spiritus S. deſtitutas ciuitates hæreticorum, vnde colligi poſſit.

Hæretici nil commune habent cum Eccleſia primitiua.

Vnica ratio omnes lites ſopiendi quæ nam illa.

Eccleſia primitiua cur nihil proprium poſſidebat.

Matth 19.
Si quiſquam poſſideret, ab quid, quatenus poſſidebat.

Quibus de cauſis hoc Lucas enarrauerit.

vnitatem, & pacem; quæ interdum propter emolumenta temporaria diſſolui ſolet, in illis firmam, ac ſtabilem fuiſſe ablato omni contendendi, altercandiq; incitamento. Tertiò, aperit quàm lætam & quietam vitam agerent illi, qui in terra non theſaurizabant, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt, & furantur; ſed in cœlo omnes ſuos theſauros reponebant; ac dicere poterant: *Portio mea in terra viuentium*: &, *Conuerſatio noſtra in cœlis eſt*. ¶ *Sed erant illis omnia communia*. Quia cum amicorum omnia ſint communia, & charitas non quærat quæ ſua ſunt, cùm inter illos eſſet perfecta charitatis amicitia; hinc verè omnia erant inter illos communia: à qua communitate dicti ſunt cœnobitæ, quaſi in communi viuentes. Non tamen hæc communitas ad vxores erat extendenda, vt ſtultè docuit Nicolaus Antiochenus, vnus ex ſeptem Diaconis, & olim ſomniauit Plato in ſua formanda Republica. Atq; in illo verbo, Nec quiſquam eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, explicata eſt ſubſtantia, & eſſentia religionis: cui accidit, aut habere opes in communi, aut nihil habere, aut egere, aut non egere: ſed illa perfecta eſt religio, in qua nullus monachus, aut religioſus aliquid tanquam proprium poſſidet: nã hæc proprietas peſtis vna eſt exitialis, & pernicies monaſteriorum: in qua extirpanda vigilandum eſſet ſummis Eccleſiæ paſtoribus, & Præfectis religionum generalibus, ne peccata aliena per conniuentiam, & diſſimulationem faciant ſua. Quoniam verò illi primitiui voto emiſſo omnes ab ſe abdicabant facultates, veriſimile eſt eos etiam cœlibes fuiſſe, aut cœlibem vitam profeſſos eſſe: & ſi qui inter eos fuiſſent coniugati, communi vtriuſq; partis conſenſu ad colẽdam caſtam vitam tractabantur, vt eſt rationi conſonum, & credibile, vt ex Ananiæ, & Sapphiræ facto cõſtare poteſt. Nam ſi tales coniugati opus generationis, & procreationis liberorum ſibi non adimerent, ſtultum erat, & contra omnem rationem facultates ſuas in pauperes diſtribuere, quas iure naturæ ſeruare cogebantur, vt filijs alimenta relinquerent, & vt filias dote data honeſtè collocare poſſent: neque veriſimile eſt Apoſtolos permiſiſſe, vt tales ſubſtantias ſuas diuiderẽt, & ad pedes ſuos ponerent. Erat ergo paupertas illa voluntaria cum promiſſione caſtitatis in futurum ſeruandæ ab his qui lege matrimonij vincti erant. Veriſimile quoque eſt, illos obedientiam peculiarem Apoſtolis præſtitiſſe, vt ſeſe illis regendos permitterent; qui iam opibus, & vſui coniugij nuntiam miſerant. Vt ita in illis liceat intueri exemplar quoddam religionis monaſticæ, quæ in illis tribus virtutibus ſubſtantialiter conſiſtit.

Matt. 6. — Pſal. 141. — Philip. 3. — In Eccleſia primitiua cur eſſent omnia communia. — 1. Cor. 13. — Cœnobitæ vnde dicti. — A qua communitate illi tamen abhorrerent. — Actor. 6. — Religioſæ vitæ perfectio in quo conſiſtat. — Peſtis vna religioſorum quænam illa. — 1. Tim. 5. — Primitiuos fideles non ſolũ paupertatem, ſed etiam caſtitatem coluiſſe, quàm ſit rationi conſentaneum, & credibile. — Actor. 5. — Quòd ijdem & obedientiã profeſſi ſint, vnde perſpicuum fiat.

Etſi verò Apoſtoli, qui toti Eccleſiæ præerant, illos peculiari ratione gubernarent, mirum eſſe non debet, quia ab initio monachi ſub Epiſcopis moderatoribus vitam agebant: progreſſu verò temporis deprehenſum eſt eos proprijs ductoribus, & moderatoribus ex eadem religione aſſumptis melius regi; ac proinde ab Epiſcoporũ cura & regimine per ſummum Pontificem ſubducti ſunt, & exempti. Contra quorum exemptionẽ, quia multi hodie obloquuntur, & ſeſe graues, & moleſtos cenſores præſtant, ſtatuendum eſt, duplex exiſtere exemptionis genus. Quidam enim in eis impetrandis laborant, vt omninò non obediant, & vt volunt, liberè viuant: cuiuſmodi ſunt, qui cùm præſagiant & metuant ſe ob delicta ſua ab Epiſcopis, vel proximis ſuperioribus corrigendos, & puniendos, dant operam, vt immediatè ſub ſede ſint Apoſtolica, quàm ſciunt longè abeſſe, & nihil de illorum vita, & moribus emendandis propterea curaturam, ac proinde peccandi impunitatem ſibi pollicentur. Hæc ſanè exemptio bona non eſt, & nulli concedenda, cùm obedientia non ſolùm Dei, ſed hominum, qui locum Dei habent, omnibus ad ſalutem ſit neceſſaria, & vt ab obedientia Dei nullus eximitur, ita ab illa hominum ſolus Chriſti Vicarius ſuo iure eſt exemptus, quem ſibi iudicandum Dominus reſeruauit: quamuis ex charitate fraterna cum omni humilitate poſſet corrigi. Hæc igitur exemptio eſt elongatio ouis à ſuo paſtore, quò promptius & faciliùs luporum præda fiat.

Alterum exemptionis genus eſt nõ quidem à Dei, vel cuiuſquam hominis obedientia, ſed ab illa, quam cuidam ordinario præfecto præſtare debemus, non vt nulli obediat, ſed vt alteri melius, & vtilius obediat, vtpote qui magis inſpicit actiones, & mores ſuos, & quò meliùs velit, ac poſſit eos corrigere, & in vltimum finem dirigere. Atque hæc quidem mala non eſt, ſed bona exemptio, quia etſi obedientia neceſſaria ſit ad ſalutem; non tamen huius, vel illius hominis, ſi legitimè quis ab ea eximatur. Quemadmodùm videmus, clericos dum ſub infidelibus principibus fuerunt, ſub eorum vixiſſe obedientia, perinde atque alios laicos, qui clerici non erant, à quibus eorum cauſſæ cognoſcebantur, & vbi opus erat, puniebantur. At poſtquam Principes ad Chriſti fidem ſunt conuerſi,

Monachi olim & religioſi quorum obedientiam profiterentur. — Religioſos ſub Epiſcopi obedientia viuere, an expediat, necne. — Duplex exemptionis genus, malæ ſcilicet, & bonæ. — Nulli hominũ in terris ſubeſt ſedes Apoſtolica, quam ſibi iudicandam Dominus reſeruauit. — Altera exemptio. — Clerici à iure, & obedientia Principum terrenorum cur ſint exempti.

meritò à Regum, & Principum regimine ſunt exempti, & nonniſi per Eccleſiaſticos ſiue clericos ſuperiores reguntur: nec ob id tamen ſine obedientia ſunt, ſed ſine laicorum obedientia. Similiter etiam milites à communibus magiſtratibus, qui ius dicunt, ſubducti ſunt, & nonniſi per duces, aut commiſſarios iudices gubernantur. Ita ſanè rationi fuit cóſentaneum, ſaltem temporis progreſſu, vt religioſi ſiue monachi per monachos, & religioſos regerentur, & non per Epiſcopos, vel clericos. Atque hæc exemptio licita fuit, quia facta eſt ab eo, qui poteſtatem, & cauſſas vrgentes habebat, vt illam faceret. Nam cùm olim monachi ſub Epiſcopis eſſent, imò ſub clero, vt poteſt conſtare ex Dionyſij Areopagitæ libr. de Eccleſiaſtica hierarchia, Pontifex ſummus, cui à Domino omnes oues paſcédæ traditæ ſunt, & qui iuxta omnium Catholicorum ſententiam, eas peculiaribus Epiſcopis & Paſtoribus regendas tradidit; ita tamen vt vocans eos in partem ſolicitudinis, ſibi ipſi plenitudinem poteſtatis non ſubtraheret, potuit ſicut totum gregem alicui Epiſcopo committere, ita partem ſubtrahere, quam per ſe, vel per alios à ſe ſubſtituendos paſceret: atq; ita Pontifice Romano vllus poteſtatis defectus non fuit, quia qui poteſt dare, etiam auferre, vel reſtringere valeat.

Quare conueniens fuerit, religioſi vt per religioſos, non amplius per clericos, aut Epiſcopos regerentur.

Ioann. 21.

Romani Pontificis autoritas, & poteſtas quanta.

Cauſſa etiam non defuit: ea verò fuit charitatis fomentum & incitamentum, ad quam omnis diſtinctio iuriſdictionum refertur, atque ei ſeruire debet. Charitas autem in hoc fouetur multipliciter. Primò, qui paullatim degenerantibus Epiſcopis, monachi variè ab eis vexabantur, & moleſtijs affiiciebantur, vt docet Gregorius Magnus, & Bonifacius VIII. in Clementina dudum, de ſepulturis. Verba Gregorij ad Caſtorium Epiſcopum Ariminenſem hæc ſunt: *Luminoſus Abbas monaſterij Sanctorum Andreæ, & Thomæ in Ariminenſi ciuitate conſtituti, quas nobis lacrymabiliter preces effuderit, indita textus petitionis informat. Pro qua re fraternitatem tuam hortamur, vt obeunte Abbate monaſterij ipſius; Eccleſia in deſcribendis, prouidendiſq; acquiſitis, acquirendiſve eiuſdem monaſterij rebus nulla ſe occaſione permiſceat.* Infrà: *Miſſas autem illic publicas per Epiſcopum fieri omnimodò prohibemus; ne in ſeruorum Dei receſſibus, popularibus occaſio præbeatur conuentibus, & ſimpliciores ex hoc animas plerumque, quod abſit, in ſcandalum trahat frequentior quoque introitus muliebris. Hanc autem ſcriptorum noſtrorum paginam omni in futuro tempore à te, vel poſt te Epiſcopis ordinandis firmam ſtatuimus, illibatamque ſeruari: vt et tua Eccleſia iuuante Domino ſuo tantummodo ſit iure contenta, & monaſterium illud nulli vlterius aliqua ratione generali, canonicæve iuriſdictioni deſeruiens, remotis vexationibus, ac cunctis grauaminibus, Diuinum opus cum ſumma animi deuotione perficiat.* Et ad Rauinianum Epiſcopum Rauennatem: *Quàm ſit neceſſarium*, inquit, *monaſteriorum quieti proſpicere, & de eorum perpetua ſecuritate tractare: ante actum vos officium, quod in regimine monaſterij exhibuiſtis, informat. Et ideò quia monaſterium beatorum Ioannis, & Stephani, quod in Claſſitana eſt ciuitate conſtitutum, cui communis filius Claudius Abbas præeſſe dignoſcitur: multa a prædeceſſoribus veſtris præiudicia, atque grauamina pertuliſſe cognouimus, oportet vt fraternitatis veſtræ prouiſio eorum de futuro quietem ſalubri ordinatione diſponat, quatenus conuerſantes illic in Dei ſeruitio, ipſius quoq; gratia ſuffragante mente libera perſeuerent, &c.* quæ ſequuntur. Vnde ſubiungit: *Viſitandi exhortandiq; gratia ad monaſterium, quoties placuerit, ab eiuſdem ciuitatis antiſtite accedatur. Sed ſic charitatis officium illic Epiſcopus impleat, vt grauamen aliquod monaſterium non incurrat.* Hactenus ille.

Quòd vtilis, atque adeo neceſſaria ſit ab Epiſcoporũ regimine religionum exemptio oſtenditur multis.
I. Ratio.

Greg. Mag. li. 4 regiſt. epiſt. 45. ſeu ca. 87.

Idem li. 7. epi. 18. ſeu c. 18. initio.

Can. 18. q. 2. c. viſitandi.

Secundò, cùm ad benè gubernandum opus ſit paſtorem diligéter agnoſcere vultum pecoris ſui, & vt dilectionis affectu oues proſequatur, certè magis agnoſcere poterit oues qui eandem vitam eſt profeſſus, quàm Epiſcopus, qui eiuſdem profeſſionis monaſticæ; vt plurimùm eſſe non ſolet: ſicut de clericis & militantibus paullò antè diximus. Tertiò, ablatis exemptionibus, hoc maximè tempore, deſtruerentur religiones, quia inter Epiſcopos in quibuſdam locis nonnulli ſunt hæretici; alij verò, qui ſpiritum Eraſmi, & doctrinam imbiberunt, oſores ſunt religionum, & illuſores, & eas quantum poſſent, deſtruerent; alij autem ſunt tales, vt propter ignorantiã, & corruptos mores indigni ſint quibus religioſi committantur: quia eſſet ouem lupo committere. Alij verò, etſi boni, & docti, quia tamen nunquam verſati ſunt in religioſo inſtituto, tyrones ſunt, & non ſatis aſſequor quomodo agnoſcerent iſti artem benè gubernandi monachos. Alij poſtremò, licèt boni, & docti, & olim fuerint religioſi; tamen quia ordinarent ſuæ diœceſis religioſos ad bonum ipſius, & nõ ad bonum corporis totius religionis, citò religio periret, ſicut corpus in fruſta conciſum partibus inter ſe diuiſis. Quartò, quia cùm religioſi & Dei verbum prædicent, & Sacramentum confeſſionis adminiſtrent, & viuentibus ſalutaria conſilia rogati ſoleant impendere, & morituris vocati aſſiſtant, multam, & meritò autoritatem apud omnes, etiam Principes ſeculares,

II. Ratio.
Prou. 27.

III. Ratio.

Eraſmus ſacrarum religionum illuſor.

IV. Ratio.
Religioſorum erga proximos exiſtant quænam charitatis officia.

res, & eccleſiaſticos conſequuntur: cùm autem inſtitutionem, & confirmationem ſuæ regulæ, & priuilegia à ſede Apoſtolica ſuſciperent, non poſſent illi per totum orbem diſperſi non populis commendare obedientiam, & autoritatem Sedis Apoſtolicæ: & ideò ſi priuilegia illis adimerentur, magnum diſpendium acciperet Eccleſia Romana.

V. Ratio, ab incommodis.

Quintò, deſtructa religione, & ablatis priuilegijs, Epiſcopi omnes, & clerus totus malè haberet. Nam nec poſſent cogere religioſos ad militandum ſine ſtipendijs, vel ad accipienda ſtipendia, ſi aliundè poſſent viuere: & eis non ſibi colloborantibus, populo ſatisfacere non poſſunt, quia vel neſciunt, vel nolunt, vel non poſſunt prædicare, & Sacramenta miniſtrare toti populo. Et ita populus videns religioſos ſibi etiam carne coniunctos, & in ſpiritu ſibi vtiles malè tractari, in clerum inſurgerent, & permouerent, quod clerus nec velit, nec poſſit ſatisfacere, nec ſinat alios ſibi iuuamen ſpirituale præſtare. Lites item innumeræ otirentur inter monachos, & clericos.

1. Cor. 9.

VI. Ratio.

Quæ nam Deus per ſeipſum beneficia in religioſos contulerit, eximia illa quidem, & ſingularia.

Sextò, videmus Deum Optimum Maximum religioſis, etiam poſtquam ab Epiſcoporum ſubiectione fuerunt exempti, maxima dona contuliſſe & per ſe ipſum, & per ſuos Vicarios locum eius ſuſtinentes. Per ſe quidem largitus egregiam vitæ ſanctitatem, & excellentia chariſmatum dona, vt ſapientiam, gratiam ſermonis, virtutem miraculorum, & martyrij gratiam: ergo placet ei opus illud. Sanctiſſimi verò Pontifices, quos inter eſt Gregorius Magnus, priuilegia, & exemptionem conceſſere, qui ſanè quia ſapientes erant, in hoc minimè ſunt decepti: quia verò ſanctiſſimi extiterunt, nequaquam nos decipere voluerunt. Et idcircò qui eiuſmodi priuilegia, & beneficia in illos contulerunt, bene fecerunt: poſteriores verò priores imitantes, benè quoque illa denuò dederunt, vel confirmarunt, cùm eadem poteſtatis autoritate, atq; priores fungerentur.

Greg. Mag. li. 11. regiſt. ep. 8. to. 2. & alijs in locis.

Religioſi quæ habent priuilegia, & exemptiones, vnde nam acceperint, & decius ſint.

Quem olim vbiq; in Eccleſia locum monachi ſortirentur, teſte Dionyſio.

Dionyſ. Areopag. de Eccleſ. hier.

Religioſi ſeu monachi duplici iure ſucceſſores ſunt Apoſtolorum.

Sunt autem hæc priuilegia antiquiſſima. Nam vel ab ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ, cùm monachi nondum clericatu infignirentur, omnibus laicis, teſte Dionyſio Areopagita, præferebantur, qui eos collocat inter clerum, & plebem ſanctam: quanto ergo magis præferri debent, poſtquam ad eorum monachatum acceſſit clericatus, & ſacerdotium, & non ſolùm in ſeruandis conſilijs Euangelicis, ſed etiam in poteſtate Sacerdotali ſucceſſores Apoſtolorum dicuntur. Aequiſſimum eſt igitur, & rationi plurimùm conſentaneum, vt religioſi ſeruantes regulam ſuam, exempti ſint, & eorum priuilegia ſeruentur: nam iuſtitia præſcribit, vt ij, qui rempublicam eccleſiaſticam magis iuuant, maioribus priuilegijs fulciantur: quibus ex cauſſa conceſſis, non ſine cauſſa tolli debent, iuxta Euangelicam regulam: *Omni habenti dabitur, & abundabit, ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferretur ab eo.* Quod ita volo eſſe dictum, vt per religioſos ordinem hierarchicum perturbari nolim. Et ideò recte cautum mihi eſſe videtur per Bonifacium VIII. in cap. dudum, de ſepulturis; vt in Eccleſijs Ordinariorum, vel aliorum paſtorum ſub illis non audeant prædicare, vel quenquam abſoluere, niſi eorum licentia, ſiue ſcripto, ſiue verbo obtenta, modò iniungeretur ipſis paſtoribus ne licentiam ex malitia, vel affectu aliquo eis denegarent: quod ſæpè experientia docuit eſſe neceſſarium.

Qui digni ſint maioribus priuilegijs.

Matt. 25. Luc. 8.

Religioſi ab obedientia Epiſcoporũ quatenus ſint exempti.

Boniſacius VIII.

Quæ in prædictam exemptionem fiunt obiecta diluuntur.

I. Obiectio.

Neque in exemptos militant, quæ aliqui obijciunt. Primùm, iuriſdictionem Epiſcoporum de iure Diuino eſſe, ideò in illud auferri ſibi partem gregis, id eſt, religioſos. Reſpõdemus, quod hoc ipſo quòd tales petunt reſtitutionem monachorum ſub ſua obedientia, quaſi iure Diuino debitam, eſſet eis deneganda, quia falſum eſt quod ſit iuris diuini: quia nec feciſſent, nec ſtatuiſſent quicquã tot ſanctiſſimi Patres, & Pontifices ab ipſo ferè Eccleſiæ primitiuæ initio.

II. Obiectio.

Deinde obijciunt, eſſe malos religioſos, qui tamen ad bonam frugem reducerentur, ſi ſub Epiſcopi obedientia eſſent: & ideò etiam bonos pati debere hanc exemptionum iacturam, quò mali conuerterentur. Reſpondemus, iam nos præmiſiſſe, illam exemptionem bonam eſſe, qua fit vt quis melius obediat, & exactius ſeruet regulam ſuam: nam talis ſubiectus eſt pluribus ſuperioribus, quàm ſi Epiſcopo immediatè ſubijceretur. Nam, verbi gratia, Franciſcanus parere debet ſuo Guardiano; deinde Cuſtodi; tertiò, Miniſtro Prouinciali; quartò, Commiſſario Generali; quintò, Miniſtro Generali; ſextò, Protectori ordinis, qui ſolet eſſe aliquis ex numero Cardinalium; poſtremò ſummo Pontifici. At verò qui regulam non obſeruat, vt ſunt proprietarij, & ſoliuagi, exemptionis priuilegio vti non deberent, quoad reformarentur: quod ſi nollent eorum proximi ſuperiores, ac regulares Præpoſiti facere, danda eſſet facultas Ordinarijs, & reformatis reſtituenda priuilegia. Nec, vt puto, id ſtabit per ſuperiores, quibus melius

Quot ſuperioribus, ac Præpoſitis pareat Franciſcani.

lius eſt bonos habere ſubditos, quàm dyſcolos, Quod verò dicunt, bonos religioſos debere Epiſcoporum obedientiam amplecti, vt alij mali eos imitentur: poſſet in Reuerendiſſimos Epiſcopos retorqueri. nempè bonos Epiſcopos quibus ſibi à Pontifice aſſignatis, contentos eſſe debere. Non enim modicum præſtabunt, ſi exactam de eis Domino rationem reddant: & lætari potius deberent, quòd non ſint tanto onere religioſorum prægrauati, & libenter pati monachorum exemptionem, ne eorum exemplo in malorum Epiſcoporum manus tradantur, qui eos perdant.

III. Obiectio.

Tertiò argumentantur, olim monachos in Eccleſia primitiua ſub Epiſcopis fuiſſe, ac proinde nunc non eſſe Epiſcopis ſubtrahendos: præſertim quia abſonum eſt leges citò violari, ac mutari, exemptiones verò plus temporis permanere. Reſpondemus, in primitiua Eccleſia ſanctiſſimos fuiſſe Epiſcopos, & magna ex parte ex monaſterijs vocatos; monachi etiam in eremo ſub ſuis habitabant paſtoribus: & ideò nulla ferè incidebat controuerſia inter ipſos, & Epiſcopos. Deus etiam in eiuſmodi rebus, quæ experientia addiſci poſſunt, non docuit omnia primitiuam Eccleſiam, ſed poſteriores ſuo tempore inſtruxit.

Epiſcopi olim quales.

Quænam Eccleſiæ primitiuæ Deus non reuelauit.

Cùm igitur temporis progreſſu Epiſcopi degenerauerint, monachi etiam non ita quieti viuerent ſub Epiſcopis ob defectum antiquæ perfectionis, & patientiæ: idcircò inſpirauit ſummos Paſtores, & ſanctiſſimos viros, vt eiuſmodi priuilegium monachis concederent, quò ita melius & perfectius obedirent. Nec id à heri & nudius tertius factum eſt, ſed olim ferè ab initio. Audi enim B. Epiphanium in epiſtola ad Ioannem Ieroſolymitanum per beatum Hieronymum conuerſa, & ſuarum libro epiſtolarum inſerta. Cùm enim Ioannes quereretur de Epiphanio, quòd in monaſterio ſuæ diœceſis quendam monachum in Presbyterum ordinaſſet, inter alia ſcripſit: Nam etſi ſinguli Eccleſiarum Epiſcopi habent ſub ſe Eccleſias, quibus curam videntur impendere; & nemo ſuper alienam menſuram extenditur: tamen præponitur omnibus charitas CHRISTI, in qua nulla ſimulatio eſt: nec cõſiderandum quid factum ſit, ſed quo tempore, & quomodo, & in quibus, & quare factum ſit. Et paullò infrà: Hæc ita acta ſunt, vt locutus ſum, in charitate Chriſti, quam erga te paruitatem noſtram habere credebam: quanquã in monaſterio ordinauerim, & non in parochia, quæ tibi ſubiecta ſit. Hæc ille. Proinde mirum nõ eſt, ſi exemptiones antiquæ ſint, & lectiones quandoque parùm durent: quia cùm ad ius poſitiuum ſpectet, quod ſeruire charitati debet, quamdiu ſeruit illi, durare debet: & accidit quandoque quòd cauſſæ exemptionum plus durent, quàm legum.

B. Epipha. apud Hiero to. 2. à med. epiſtola quæ incipit: Domino dilectiſſimo fratri Ioanni, &c. initio.

IV. Obiectio.

Bernard. ep. 42.

Exemptiones Bernardus quas damnet.

Quartò, producitur Bernardus, qui ſcribens ad Henricum Senonenſem Archiepiſcopum, monachorum reprehendit exemptiones, ſicut etiam in libris de conſideratione ad Eugenium. Reſpondemus, Bernardum non omnes exemptiones vituperare, ſed eas tantùm, quæ fiunt ſine cauſſa, & quę procuratæ ſunt ab ambitioſis Abbatibus, qui vt ſe poſſent eximere, & habere facultatem ferendi inſignia Epiſcopalia, alienabant, & dilapidabant bona monaſteriorum: & adhuc in eius exemptionis genera non audet dicere, quòd ſi fiunt, nõ teneant, ſed quòd non iuſtè fiant. Idcircò ad Eugenium ſcribens dicebat, quòd has exemptiones faciens oſtendebat ſe plenitudinem poteſtatis, at non iuſtitiæ habere. Loquebatur etiam de dyſcolis tunc & licẽtioſis monachis, quos putabat expedire, vt ſub Epiſcoporum curam reducerentur: quod etiam nos ingenuè fatemur. Si autem Bernardus exemptiones à Papa ex cauſa legitima factas improbaret, ſequendus in hoc proculdubio nõ eſſet. Et ideo ad hunc ſenſum verba eius accipiens, rectè reſpondit Petrus Cluniacenſis, eius æqualis lib. 4. epiſt. 28. in reſponſione ad 17. obiectionẽ vbi ſic habet: *Nos verò reſpondemus, iſtud veritati contrarium oppoſita fronte exiſtere: quoniam patet nos proprium Epiſcopum habere. Quis enim rectior, quis verior quis dignior Romano Epiſcopo Epiſcopus poteſt inueniri? Nonne ille eſt, quem cæteris præeſſe non humana, ſed Diuina autoritas ſanxit? Nonne ille eſt, cui dictum eſt: Tu conuerſus, confirma fratres tuos? Nonne ille eſt, cui dictum eſt: Tibi dabo claues regni cælorum? Et quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum in cælis? Hunc vnum ſolum, & maximum nos habere Epiſcopum gloriamur: huic ſoli ſpecialiter obedimus: ab hoc ſolo ſi cauſſa (quod abſit) exigeret, interdici, ſuſpendi, atque excommunicari poſſemus. Hoc ipſum ſanctæ Sedis irrefragabilis ſanxit autoritas: nec vnum tantùm, ſed multorum decreta inde apud noſtram matricem Eccleſiam conſeruantur. Hæc ipſi ita condiderunt: non vt hanc, de qua loquimur, Cluniacenſem Eccleſiam alteri Epiſcopo primum eam poſſidenti auferrent, ſed à fundatoribus, qui eam in proprio allodio conſtruxerant, rogati, in propriam retinuerunt: atque ſoli Romano Pont. ſiui eam in æternum ſubiacere decernentes, pluribus hoc priuilegijs confirmauerunt.* Hæc ille. Sed certè Bernardus

Petr. Clun.

Romanæ Sedis priuilegatiuæ quales.

Luc. 22.

Matth. 16.

An hæc exemptio ad nouas quoq; religiones poſſit extendi.

nardus id minimè prætendebat. Hæc autem, quæ de religioſorum exemptione ſunt dicta, etiam ad nouas religiones extendenda ſunt: quæ ſi ea habent, quæ antiquas religiones commendabunt, etiam ipſæ commendandæ ſunt, & priuilegijs ornandæ.

Religio vt aliqua confirmetur, tria habere debet.

Ea verò tria eſſe videntur: nempè, Spiritus Dei, qui egit nouarum religionum fundatores; comprobatio, & commendatio illius per ſummum Pontificem, ad quem hęc, ſicut aliæ cauſſæ maiores ſpectant; fructus etiam in Eccleſia Dei ſubſequens ad Dei gloriam, & animarum ſalutem. Quæ quidem vbi videntur in aliqua religione, ſiue illa noua ſit, ſiue antiqua, approbanda eſt, & neceſſarijs priuilegijs ad eum ſcopum, quem ſpectat, decoranda, quamdiu ita perſeueret. Nam idem Spiritus eſt, qui hodie gubernat Eccleſiam, & operarios ei neceſſarios opportunè mittit, atq; ille qui olim antiquos religioſos miſit: noui etiam Pontifices eadem plenitudine poteſtatis, atque antiqui funguntur, vt poſſint probare, vel reprobare nouas religiones, quæ de integro in Eccleſia Dei eriguntur.

Quare Apoſtoli virtute magna reddebant teſtimonium Dominicæ reſurrectionis.

Sequitur: *Et virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis* IESV *Chriſti Domini noſtri: & gratia magna erat in omnibus illis.* Fructus aduenientis Spiritus enarrauit Lucas, primum, quòd credentium erat cor vnum, & anima vna: ſecundum, quòd nihil proprium quiſque ſibi eſſe dicebat: tertium, quòd magna virtute, ſiue potentia ſignorum, ſiue confidentia teſtimonium reddebant Apoſtoli reſurrectionis, quam maximè Iudæi oderant, & multi audiebát, & quod Fidei eſſet principale fundamentum, cùm præmittat incarnationem, vitam, & mortem, & continebat virtutem conſcendendi in cœlum, & inde deſcendendi ad viuos, & mortuos pro meritis iudicandos, conferendiq; præmia æterna iuſtis, & detrudendi impios ad perpetua gehennæ ſupplicia. Et iam quartò Lucas tradit Apoſtolos teſtes eſſe reſurrectionis, iuxta Domini verbum: *Eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in omni Iudæa, &cæt.* Et quia res tanta, ac tam noua erat reſurrectio; par fuit, Diuinam prouidentiam oſtendere illis teſtes eſſe omni exceptione maiores. Propterea ornati fuerunt magna virtute, & libertate dicendi; ſignorum quoque operatione, & vita omni ſanctitate, & charitate referta. Tacitè quoque indicat, vacantes diuitijs, & terræ poſſeſſionibus, non eſſe idoneos teſtes paſſionis, & reſurrectionis Chriſti: tum propter occupationem magnam, quã ea bona requirunt; tum propter affectum in illis poſitum: quomodo enim futura reſurrectionis bona confidenter prædicabũt, qui bonis mundi huius per amorem implicantur?

Actor. 1.

Apoſtoli quales teſtes.

Dominicæ paſſionis, ac reſurrectionis teſtes minimè idonei quinã.

Oecumen. in Acta.

Ponderat verbum, Reddebant, Oecumenius, tanquam aliquid fuerit eis concreditum: nam per diuina ſigna diuinam oſtendebant potentiam eius, quia à mortuis reſurrexit. Additur: *Et gratia magna erat in omnibus illis.* Solent grati eſſe, qui bona ſua alijs communicant; vel gratia, qua alios ad Euangelium attrahebant, ſine prædicando apud auditores, de quo capite 2. dixit: *Habentes gratiam apud omnem plebem*; ſiue priuatim conuerſando; denique gratia Spiritus ſancti illos omnes inhabitabat. Quod ſolus Lucas cognoſcere potuit ex diuina reuelatione, cùm vix modò vna, aut altera domus reperiatur, cuius habitatores omnes ſint in dilectione Dei. Sequitur: *Neque enim quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum: Diuidebatur autem ſingulis, prout cuique opus erat.*

Apoſtoli, & alij Chriſtiani cur tantum gratia valebát apud auditores ſuos.

Gratiam fuiſſe magnam in fidelibus primitiuis, vnde nouerit Lucas.

Qua ratione magna gratia illis inerat.

Ecce qua ratione magna gratia erat in omnibus illis: quia dabant operam vt nemo eſſet egens inter illos, & vt ex charitate diuitum ſuppleretur quod deerat pauperibus: & ita implebatur verbum Dauidis: *Non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem.* Chryſoſt. docet illos omnes tanquam filios in domo paterna æquè fuiſſe tractatos pro ratione cuiuſque. Atque in illis primis verbis vides perfectioni non derogare, vt notauimus, religioſos nulla re egere. Et explicat rationem, quomodò poſſent omnia eſſe communia: quæ diſtractis omnibus, & in pretium, ſiue pecuniam cõuerſis, commodè poterant cuiuſcunq; egeſtati ſubuenire. Etſi autem non eſſet neceſſarium vendere poſſeſſiones agrorum, aut domorum, quas ipſa congregatio primitiuorum poſſidere in communi poterat: cõſilium tamen Spiritus ſancti fuit, vt ab initio omnia venderent: tum vt, cùm paullò ante excidium eſſent Ieroſolyma deceſſuri, nihil in ea ex ſuis relinquerent bonis; deinde etiam, vt liberiores eſſent, & magis expediti vt ad Gentes ratione Euangelij diſſeminandi deſtinarentur: *Et ponebant ante pedes Apoſtolorũ.* Fideliter omnia ponebant, & vt obſeruat Chryſoſt. pretia poſſeſſionum manibus non accipiebant Apoſtoli, ſed ad pedes apponebantur, non ſolùm vt res viles, ac calcandæ pedibus fideliũ. Hinc Hierony. ad Demetriadẽ de virginitate ſeruanda, aut quiſquis autor eius eſt: *In Actis,* inquit, *Apoſtolorum, quando Domini noſtri adhuc calebat cruor, & feruebat recens in creden-*

Pſalm. 36.

Chryſ. ho 11. in Act. to. 3.

Omnia vt potuerũt eiſdem eſſe cõmunia.

Cũ aliter fieri potuiſſet, cur illi tamen prædia vendiderint.

Fideles primitiui agrorum pretia, & omnia bona ſua cur ponerent ante pedes Apoſtolorum.

Chryſoſt. loco præſcripto.

Hieron. to. 1.

tibus fides, vendebant omnes poſſeſſiones, & pretia earum ad Apoſtolorum deferebant pedes, vt oſtenderent pecunias eſſe calcandas. Sic ille: tùm in honorem Apoſtolorum, ſed etiam ob contemptum diuitiarum, quas ſicut pij calcãt, ita impij manibus amplectuntur, capiti ſuperponunt, interdum etiam, quo tutiùs eas cuſtodiant, eidem capiti ſupponunt, ſecundùm illud:

Virgil. li. 2. Georg.

Condit opes alius, defoſſoq; incubat auro.

Mundi, & carnis in eos, & ſimiles bonorum temporalium contemptores, obmurmurationes, & querelæ.

Bone Deus, quot ſuſurrationes, ac murmurationes contra Apoſtolos illo tempore exortas audire mihi videor, eo quòd omnia in pauperes erogarent, nihil parentibus, aut conſanguineis diſpenſarent; ac proinde auaros eſſe, crudeles, atque tenaces, quòd in tanta bonorum affluentia, eorum qui ſibi ſanguine eſſent iuncti, obliuiſcerentur. Eaſdem ſentire licet hodie querelas in pingues Abbates, Epiſcopos, aut Pontifices, qui bona Eccleſiaſtica non in ſuos, etiamſi quandoque non egeant, ſed in pauperum vſus conferant. Quòd ſi quis diuinæ legis immemor paullò ſit mitior, & propenſior in ſuos, atq; cum eis bona quæ Eccleſiæ, & pauperum erant, diſſipet, ſi ſeruos ſuos ditet, & de patrimonio Crucifixi opulentos reddat; queritur nullus, conniuent multi, & applaudunt. Sed de his aliàs. Arator Poëta, qui floruit ſub Vigilio Pontifice, qui Actus Apoſtolicos heroico carmine perſecutus eſt, ita hunc locum egregiè diſſerit:

Arator Poeta quando floruerit.

Arator lib. 1. carminum, ante mediũ.

Nunc aſpice partes
Lector docte pias, & tecum mente ſagaci
Volue quid eſſe putes, rutili quia pompa metalli
Ponitur ante pedes, ſacris non tradita dextris,
Deſtitui debere probant, quod tangere vitant,
Calcandumque docent quod ſubdunt greſſibus aurum,
De quo terrenæ veniunt ad pectora curæ,
Conſimili iactatur humo, quo ſiſtat auare
Mens tua diſce loco, quod tu cuſtodis anhelus,
Quod ſtatione premis, quod cernere ſæpius ardes,
Cuius in amplexus per ſomnia cuncta recurris,
Horreſcunt tractare pij. Hæc ille.

Auari ingeniũ quod.

Diuidebatur autem ſingulis, prout cuique opus erat. Cerne & alium fructum aduentus Spiritus, qui illos iuſtos diſtributores bonorum communium efficiebat. Qua in re non erat ſeruanda omnimoda æqualitas, & vera, ſed proportio tantùm indigentiæ, & neceſſitatis vrgentis: neque habebatur ratio quod hic eſſet alio nobilior, aut ille plura bona in Eccleſiam contuliſſet, aut alias cauſſas quæ extra rem erant, ſed tantùm ratio habebatur indigentiæ cuiuſque, ac neceſſitatis, propter quam nemo iure poterat offendi, aut queri, quod plus aut minus in illum diſtribueretur. Vtinam in monaſterijs tam virorum, quàm fœminarum hæc diſtribuendi regula diligenter ab omnibus obſeruaretur: nam multæ occaſiones proprietatis tuendæ reciderentur, ſi fœminæ labores manuum, & religioſi viri prædicationis ſudores communes facerent: vt quemadmodùm quod attinet ad cibum, & potum, viuunt in communi; ita in veſtitu, & libris ad ſtudia neceſſarijs ex communibus loculis monaſterij proſpiceretur. Nam monſtri inſtar videtur in quibuſdam ex communi viuere, in alijs verò ex proprio. Et hoc mihi dictum in quoſdam, qui profitentur obſeruantiam, & reformationem; & tamen in quibuſdam proferunt peculiare proprietatis ſtudium.

Quomodo Apoſtoli diuiderent ſingulis, prout cuique opus erat.

Qui Barnabã de ſeptuaginta diſcipulis aſſerũt fuiſſe, vnde refelluntur.

Ioſeph autem, qui cognominatus eſt Barnabas ab Apoſtolis (quod eſt interpretatum, filius conſolationis) Leuites, Cyprius genere, cùm haberet agrum, vendidit eum, & attulit pretium, & poſuit ante pedes Apoſtolorum. Si tunc primùm Barnabas à Chriſto vocatus eſt, profectò non fuit ex numero ſeptuaginta duorum diſcipulorum Domini, vt quidam arbitrantur, & ſeptuaginta duo diſcipuli iam à CHRISTO educti erant omnia relinquere prædicationis gratia. Hoc autem de eius agro vendito, & de pretio fideliter ad Apoſtolos allato, præludium quoddam eſt hiſtoriæ Ananiæ & Sapphiræ, qui defraudarunt de pretio agri diuenditi, vt docet Oecumenius. Cùm rationem ergo in genere propoſuiſſet eorum, qui perfectam vitam in paupertate profitebantur Euangelica, & vota monaſtica emittebant, deſcribitur peculiare factum Barnabæ, qui diſtracto agro, pretium eius attulit ad pedes Apoſtolorum. Cùm autem plerique alij hoc ipſum feciſſent; nominatim tamen de Barnaba traditur, vt intelligamus illum veluti per gradus quoſdam ſanctitatis, atque perfectionis ad apicem Apoſtolatus conſcendiſſe. Nam cùm in lege aliquid eſſet, vtpotè Leuites, & religionis cauſa Ieroſolymæ habitaret, ab illa tamen gradu ad amplectendam paupertatem Euangelicam à Domino prædicatam, euocatus fuit: & ab illo rurſus miſſus eſt tanquam Apoſtolus cum Paulo ad prædicandum Gentibus. Hic autem dicitur primò Ioſeph: quem Chryſoſtomus ac Beda teſtantur, diſtinctum fuiſſe ab eo Ioſeph, qui vnà cùm Matthia electus fuit, vt

Oecumen.

Cur hic Barnabæ meminit Lucas Euangeliſta.

Matt. 19.

Actor. 13.

Chryſ. ho. 11. in Act. tom. 3. Beda ibidem.

Quid Barſabas, quid vero Barnabas ſonent.

vnus ex illis in locũ Iudæ ſuccederet. Quia ille vocabatur Barſabas, id eſt, filius quietis, hic verò, Barnabas, id eſt, filius conſolationis: ille Galilæus erat, hic Cyprius. Fuit autem ab Apoſtolis ita vocatus, non ſolùm vt diſtinguerent eum ab alijs, qui dicabantur Ioſephi, ſed etiam quod peculiari Spiritus ſancti gratia, & conſolatione plenus eſſet, & agro diuendito conſolatus fuerit pauperes, & alios Leuitici, & Sacerdotalis generis ſuo exemplo ad Chriſtum pertraxerit, qui & in Antiochena Eccleſia præcurſor fuit Pauli, & in Romano Petri: vt teſtes ſunt Clemens in libr. Recognit. & Doroth. in Synopſi, & Alexã. Monach. in homilia eius vitam tradit apud Simeonem Metaphraſten. Quemadmodum autem Chriſtus Apoſtolis nomina mutauit; nam Simonem vocauit Petrum, & filios Zebedæi Boanerges: ita qui prius Ioſeph appellabatur, dictus eſt Barnabas. Pulchrè autem Ioſeph ſignificat augmẽtum, vel profectum. Et qui volunt in gratia Dei proficere, & centuplum illud quod Chriſtus promiſit, accipere, debent ſe ſponte propter regnũ Dei nudos exhibere, ac caſtrare ſeipſos: quia hæc eſt oratio, vt augeãtur dona, & perficiantur. Hic ergo etſi Cypri eſſet natus, viuebat tamen Ieroſolymæ. Dicitur poſtremò vendidiſſe agrum, & poſuiſſe ante pedes Apoſtolorum, vt fieret omnibus communis. Lege quidem cautum erat, ne Sacerdotes, aut Leuitæ quicquam poſſidérẽt, cùm Deus aſſignaſſet illis decimas vnde viuerent. Hoc tamen intelligebant in terra promiſſionis: nam extra non prohibebantur poſſidere, & forſitan Cypri agrum habebat. Plura dicenda ſunt in hoc loco de Barnaba: quæ ſuo loco exponentur.

Apoſtoli Barnabam cur Ioſeph appellauerint.

Clem. lib 1. Recogn. ſub initium. B. Doroth. Alex. Mona Marc. 3.

Ioſeph quid

Matth. 19.

Qui volunt in gratia Dei proficere, iis quid facto opus ſit.

Num 18 & 28. & Deut. 10 & Infra 18.

Sacerdotes olim, ac Leuitæ quatenus per legem non poſſidebant.

Huius igitur exemplo diſcamus diuitias, & curas circa illas tanquam grauem ſarcinam deponere, vt alas aſſumamus, & aſcendamus contemplatione ad incomparabilia meliora bona, & æterna: nam hoc vitæ genus egregiam, & vtilẽ exercet mercaturam: nam relinquit parua pro magnis, corruptibilia pro ſolidis, momentanea pro ſempiternis. Vt mirum ſit tot hodie extare apoſtatas, qui corde reuertuntur in Ægyptum, contemnentes terram illam deſiderabilem, ac fundamenta habentem ciuitatem; cuius artifex, ac conditor Deus. Sed nos reſpiciamus in huius inſtituti autorem, & conſummatorem Ieſum, ſine cuius munere tam ſanctam vitam non aggredimur, nec in ea cępta perſeueramus, aut perſeuerantiæ noſtræ coronam accipimus. Illi ergo cum Patre, & Spiritu ſancto reddatur gloria, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Exemplum Barnabæ relinquẽtis omnia propter Chriſtum imitantibus quid prodeſt.

Num. 11. Pſal. 105.

Hebr. 11. Infra 12.

TRACTATVS XVII.

In illa verba: *Vir autem quidam nomine Ananias cum Sapphira vxore ſua vendidit agrum, & fraudauit de pretio agri, conſcia vxore ſua: & afferens partem quandam, ad pedes Apoſtolorum poſuit. Dixit autem Petrus ad Ananiam, Anania, cur tentauit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto, & fraudare de pretio agri? Nonne manens tibi manebat, & vænundatum in tua erat poteſtate? Quare poſuiſti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, ſed Deo. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit,* &c. Act. 5.

QVemadmodum probi, ac ſancti viri proponuntur nobis in virtutis ſectãdæ exemplum, vt paulò ante Lucas fecit de Barnaba; ita mali, ac perfidi exhibentur in oſtentum, quo vitia eorum agnoſcãtur, & ſupplicia quæ illis debentur, diligentius caueantur: atque hæc exempla tantò ſunt vtiliora, quanto plures ſunt, qui formidine pœnę à malo coercentur, quam qui virtutis amore ad bonum conſectandum incendantur. Non eſt hæc obſcura admodum hiſtoria, maiorique indiget cautela, quam explicatione. Hic Ananias longè diuerſus eſt ab Anania illo, qui beatũ Paulum Damaſci baptizauit, & qui Damaſcenorum traditur fuiſſe Epiſcopus à beato Dorotheo in Synopſi. Hic igitur Ananias cum Sapphira vxore ſua agrum vendiderat, illaque ipſa conſcia pretium agri integrum ad pedes Apoſtolorum non attulerat, ſed partem tantùm. Quo animo hoc illi fecerint, non ſatis conſtat; an auaritia, & cupiditate retinendi ſua, an hypocryſi, vt poſſent cum alijs ſanctis connumerari, an incredulitate, quod timerent egeſtate ſe enecandos, ſi omnia abdicaſſent, non ſatis iactãtes cogitatum ſuum in Dominum, quaſi ipſe, propter cuius gloriam ad vitæ genus aſſumitur, non ſit ipſos enutriturus. Certè quocunque animo illud effecerint, autore, & impulſore Satana effectum eſt, de quo dixit Petrus: *Cur tentauit Satanas cor tuum,* &c. Nam ille maximè gaudet inter religioſos ſerere zizania, eo quod ſanctiorem vitæ rationem ſectentur: & Propheta ait:

Aliter boni viri, aliter improbi nobis in exemplum à Deo proponuntur.

Actor. 9.

B. Doroth.

Quo animo Ananias, & Sapphira vxor defraudarit de pretio agri.

Pſal. 54. & 1. Petr. 5.

Inter quos maximè dæmon ferat zizania.

Habac. 1.
Hiſt. Schol in Act. Apoſt. c. 22.

ait: *Cibus eius electus.* Magiſter Hiſtoriæ Scholaſticæ in Acta Apoſtolorum refert, Ananiam cum Sapphira voluiſſe in collegio iuſtorum viuere, vt haberent neceſſaria vitæ ſine labore. Quod ſi verũ eſt, multos profectò habent ſectatores noſtro ſeculo, qui nulla alia ratione religionis ſtatum amplectuntur, niſi vt honeſtam quandã habeant tuendę vitę rationem ſine labore, aut opera alicuius artis mechanicæ: ac tales, qui tã peruerſo, & infauſto principio vitam monaſticam aggrediuntur, digni ſunt quos Deus ſuo deſerat ſpiritu, & infelices ſortiantur exitus. Nam plurimi illorum aut progreſſu temporis fiunt apoſtatę; aut certè ſi religionem non deſerant, cæteris fratribus negotium faceſſunt, ac intolerabiles fiunt. Non negauerim tamen, diuinæ bonitatis opus eſſe, vt interdum quidam ex his ad ſanam mentem redeant, & probi euadant religioſi.

Qui eo tãtùm animo, vt honeſtam quandam ac minime laborioſã habeant tuendæ vitæ rationem, religionem ingrediũtur, quales ferè exitus ſortiantur.

Caiet. in Acta.

Cæterùm illud omninò falſum eſt, & Scripturis aduerſum, quod Caietanus hoc loco annotauit, Chriſtianos omnes tũc habuiſſe omnia communia, non voti neceſſitate, ſed libera perfectione Charitatis. Quod probat ex illis verbis: *Nonne ager manens tibi manebat, & venundatus in tua erat poteſtate?* Sed mirum eſt, Patres, ac nobiles Scripturę expoſitores hinc elicuiſſe votum paupertatis. Arguitur enim Ananias à Petro, quod fraudauerit de pretio agri: non autem fraudaſſet, niſi iam voto abrenunciaſſet: ſuus enim adhuc manſiſſet ager nõdum diſtractus, & vbi eſſet venditus, pretium eius manſiſſet in eius poteſtate, nulliqúe feciſſet fraudem, dando aut integrũ pretium, aut mediam, aut tertiam partem: ergo fraudem non potuit abſque voto & promiſſione facere. Adhæc reprehenditur, quod mentitus ſit non hominibus, ſed Spiritui ſancto ipſi Deo: hoc autem falſum, niſi Deo permiſiſſet, abrenunciando in manibus Petri, & hoc erat manifeſtè votum. Et hoc eſt quod dixit Petrus: Nonne manens tibi manebat, id eſt, Nonne ſi nõ promiſiſſes Deo, ac vouiſſes, tibi manebat manens, id eſt, ſi noluiſſes vendere: & vęnũdatus, id eſt, ſi maluiſſes vendere, nonne erat in tua poteſtate, ſcilicet pecunia, quæ rei nomine & loco ſuccedit, vt loquuntur Iuriſconſulti? Vbi iuxta Grammaticam aduerte legendum eſſe potius, vænundatus, ſcilicet ager, quam venundatum, quia pretium agri non venundatur: & pretiũ Græcè eſt fęminini generis, dicitur enim ἡ τιμὴ; ager autem neutro genere profertur χωρίον, & ita venundatum ad χωρίον referendum eſt omninò: quemadmodum & manens, quod etiam Græcè neutro genere profertur μένον σοὶ ἔμενε. Prætereà ſi voti violatio non interueniſſet, quæ cauſſa extitiſſet, vt illi morte repentina perirent? Nam quod quis non integre eroget omnes facultates ſuas in pauperes, aut in opera pia, per ſe peccatum non eſt: quod autem partem illarum diſtribuat, dignum eſt opus, atque laudabile, etſi præſtantius ſit, & laudabilius cuncta in pauperes pro voluntate ſequendi Dominum diſpenſare. Nulla igitur ratio peccati mortem talem promerẽtis erat, niſi votum pręceſſiſſet: cuius tranſgreſſio damnatione dignos efficit. Quemadmodum Paulus docet, cùm de viduis, quæ promiſerant caſtitatem, ait: *Adoleſcentiores viduas deuita. Cum enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerũt.* Quartò, Deus voluit ſingulari ſapientia hoc memorabile Ananiæ, & Sapphiræ exemplum extare; vt omnes, qui in monaſterijs paupertatem Euangelicam profitentur, intelligãt quo ſupplicio digni ſint, ſi poſtquam poſuerint manum ſuam ad aratrum, retro reſpexerint. Poſtremò, Scriptura docet, quod erant illis omnia communia; & nemo dicebat aliquid eſſe proprium: hoc autem falſum eſſet, ſi quod quiſque conferebat, volebat ſibi manere, & ita manebat, vt exponit Caietanus, nam ita fuiſſet proprium, & iure potuiſſet dicere proprium. Hæc mihi dicta ſint contra Hæreticos, qui nouitia, & recens inuenta tradunt eſſe vota religioſorum, & Scripturas obſcurare nituntur: quominus veritates tam ſalutares videantur. Hanc autem expoſitionem vt agnitam in Eccleſia Dei confirmant multę Patrum ſententię. Nam in primis Athanaſ. Alexand. in Euang. de paſſ. Domini prope finem ita ſcribit: *Meritò igitur rejecti ſunt, & mortem, quam aduerſus Dominum mentiendo induxerunt, ea vero aduerſus ſeipſos attraxerunt, vt Ananias & Sapphira in Actis Apoſtolorũ, qui cum Deo vota feciſſent, ex votis ſubtraxerunt, & cæteros quidem alios latuerunt. Magiſter tamen veritatis Petrus eos à ſe extrudit, dicens, Non mentitus es hominibus, ſed Deo. Qua in parte ingens miraculum editum eſt: quod enim ſolus nouerat Petrus, id morte Ananiæ, & Sapphiræ, omnibus innotuit, adeò vt omnes inde cautiores ſint redditi, & exemplum Sapphiræ perhorruerint. Scire enim debemus, & nequaquam ignorare, quæcunq; promittimus Deo, nõ ea deinde noſtra eſſe, ſed Dei: & ſi inde quid defraudamus, ea non nos ſumere iam tanquam noſtra, ſed vt Dei ſacrilegio compilare. Neque iſta promiſsio ſolùm ad pecunias pertinet, ſed etiam ad verba, profeſsionemq; pertingit. Certè diuinum re vera, &*

Quod olim Chriſtiani habuerint omnia cõmunia non libera perfectione charitatis, ſed voti neceſſitate oſtenditur, contra Caiet.

I. argum.

II. argum.

Illud: Nonne (ager) manẽs tibi manebat: & venundatũ, &c. quomodo ad literam accipiendum ſit.

III argum.

1. Tim. 5.

IV. argum.

Luc. 9.

V & vltimum.

Caiet ibid.

Quod nouitia, & recens inuẽta non ſint vota religioſorũ, vt hæretici mentiuntur.

Mag Athan. tom 3.

Petrus Magiſter veritatis.

Ananiæ, & Sapphiræ repentina morte percuntium, quantum extiterit miraculum.

Quæ voto alienantur, cuius illa tantùm ſint.

magnum myſterium noſtrum in pecunijs non habet promiſſionem ſuam, ſed in promiſſione perfecta. & in fide erga Deum: omnes certè promittimus, & omnes ſumus promiſſionis debitores: adeò vt neceſſum ſit præſtare, virginem quidem virginitatem qualem promiſit, continentem continentiã, maritatos pudicitiam, & mutuam inter ſe dilectionem, & reuerentiam: & in ſumma quemlibet fidem in Deum, & obſeruantiam. & iuſtitiam, & fortitudinem, ne nos & malignos, fruſtratoreſque exemplum Ananiæ, & Sapphiræ apprehendat. Sic diuinus ille Athanaſius. Baſilius ſermone de inſtitutionibus monachorum ita de hac re diſſerit: *Danda omninò nobis ſedulò opera eſt, ne quid quoquo pacto profeſſione noſtra indignum faciamus, neve ſimili atque Ananias, iudicio efficiamur obnoxij. Licebat enim poſſeſſiunculam ſuam Deo non polliceri, ac vouere: ſed poſtquam humanæ gloriæ cupiditate inductus, quicquid in bonis habebat, per profeſſionem Deo conſecrauit: quo videlicet egregio iſtiuſmodi facto hominum de ſe admirationem excitaret, de pretio autem callidè poſtea neſcio quid interuerterit, eiuſmodi aduerſum ſe indignationem Dei prouocauit, cuius Petrus miniſter fuit, vt ne ad pœnitentiam aditum inuenire potuerit. Quocirca ante religioſæ iſtius vitæ profeſſionem liberum eſt vnicuique, quatenus per Dei indulgentiam permittunt, communem cum cæteris viuendi morem ſequi, ſibi vxorem adiungere: vbi verò iam quis ſponte ſua ipſe profeſſus eſt, hic Deo cuſtodire ſe ipſum debet, veluti eorum aliquid quæ dicata ſunt Deo, ne ſacrilegij iudicium incurrat.* Vides magnum Baſilium, quam apertè, & quo etiam animo Ananias vouerit, explicaſſe? Tertius accedat teſtis ex Græcis Chryſoſtom. in hæc verba: *Quare*, inquit, *hoc feciſti? Voluiſti habere? Oportebat initio habere, & non promittere. Nunc autem poſtquam conſecraſti, magis ſacrilegium commiſiſti. Qui enim aliena rapit, forſitan alienarum rerum deſiderio rapit. Tibi autem licebat tua retinere. Cur igitur ſacra feciſti ea, & poſtea accepiſti? Id feciſti ex magno contemptu. Facinus veniam non habet, excuſatione caret. Nullus autem offendatur, ſi quidam etiam nunc ſint ſacrilegi: ſi enim tunc fuerunt, multò magis & tunc, quãdo multa mala: ſed reprehendamus illos in omnibus, vt & cæteri metum habeant.* Adde Gregorium Nazianzenum in crimine illo pulcherrimo, quo præcepta tradit virginibus, & virginitatem magnis laudibus celebrat, vbi ſic habet.

Quis porrò pœnam Ananiæ, Sapphiræq; tremendam
Cùm legit, occultos nummos qui morte luere,
Non etiam leuiter metuit perfringere vota?

Adiunge his ex Latinis nonnullos, & primo loco Cyprianum lib. ad Quirinũ, qui in his Petri ad Ananiam, votum eſſe cognouit, dicens: *Quòd quis Deo vouerit, citò reddendum, apud Salomonem: prout voueris votum Domino, ne moram feceris reddere illud. De hoc ipſo in Deuteronom. Si autem voueris votum Domino Deo tuo, non tardabis reddere illud.* Et infra: *De hoc ipſo in Actibus Apoſtolorum: Cur impleuit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto, cùm eſſet fundus in tua poteſtate? Non hominibus mentitus es, ſed Deo.* Hieronymus ad Demetriadem, de virginitate ſeruanda, aut quicunque eius autor epiſtolæ exitit: *Ananias, & Sapphira diſpenſatores timidi, imò corde duplici: & ideo condemnati, quia poſt votum obtulerunt quaſi ſua, & non eius, cui ſemel ea vouerant, partemq; ſibi alienæ ſubſtantiæ reſeruauerunt, metuentes famem, quam vera fides non timet, præſentem meruere vindictam, non crudelitate ſententiæ, ſed correctionis exemplo.* Sequitur Auguſt. qui ſermo. de verb. Apoſtoli de Anania, & Sapphira ita ſcribit: *Sic namq; Ananias in Actibus Apoſtol. dum putat ſe rectè offerre, non rectè diuidit, pecuniam quam obtulit, perdidit, & quam domi ſeruauit, amiſit: pecuniam inquam, pariter perdidit, & ſalutem. Dum enim ex eo quod promiſerat, partem ſubtraxerat, ſacrilegij ſimul condemnatur, & fraudis: ſacrilegij, quod Deum in pollicitatione fefellerit; fraudis, quod integris muneribus portionem quandam putauerit ſubtrahendam. Ait enim Apoſtolus Petrus: Non es mentitus hominibus, ſed Deo.* Gregorius in epiſt. ad Venantium Italiæ Cancellarium: *Ananias*, inquit, *pecunias Deo vouerat, quas poſt diabolica victus perſuaſione ſubtraxit.* Arator libr. Poëmatum, votum explicat infuiſſe promiſſioni Ananiæ, atque Sapphiræ, dum ait:

Sed quod mutata voluntas
Falſi crimen habet, cumque eſt iam cautio voti,
Stare decet, nec velle prius violare ſequenti.
Ius proprium retinere magis, quam demere fas eſt.
Omnibus exemplum ſanxit vindicta duorũ,
Ne quis dona vocet, quæ ſponſio debita poſcit.

Quod dicitur, *Anania cur tentauit Satanas cor tuum?* Chryſoſt. Græcè legit, impleuit (vt etiam Cyprianus ſuperius productus) διὰ τι ἐγχέοντος Σατανᾶ, videlicet virus fraudis, & ſacrilegij infundendo, cui tu ſponte oſtium aperuiſti, vt quemadmodum alij erant Spiritu ſancto pleni, & ſua propterea communicabant; ita iſte dæmone plenus quò bona ſua ſibi retineret. Et videtur Petrus nouiſſe per reuelationem, quid in corde illi⁹ gereretur, & quid operaretur Satanas. Lectio autem noſtri interpretis ſyncerior

eſt,

Diuinum, & magnũ reuera myſterium noſtrum vbi habeat promiſſionem ſuam, teſte Athanaſio.

Baſi. to. 2 ſub initium ſer. 1. de inſtit. monachorum prope init.

Quo animo Ananias vouerit, ſecundũ Baſilium.

Chryſ. hom 12 in Acta. tom 3.

Greg. Naz. à medio, tom vlt. interprete Iacobo Bill.

Cyprian. li 3. ad Quir. c 30

Eccl.

Deut. 23.

Hiero. tom 1.

Ananias, & Sapphira corde duplici.

Vera fides famem non timet.

Aug. ſer 2. de verb. Apoſt. in fin. tom. 10.

B. Greg. lib 1. Regiſt. epi. 31. ſiue ca. 23 circa med to. 2

Arator lib. 1. Poema. circa med.

B. Chryſoſt. hom 12. in Acta.

Expenditur hęc lectio: Cur impleuit Satanas cor tuum?

Vnde Petro innotuerit Ananiæ, Sap-

phiræq; mendacium. Epiphan. 19. circa med.

eſt, nimirum ἐπείρασεν: ita legit Epiphan. in hæreſin Cathærorum, hoc eſt, tentauit, id eſt, in tentationem induxit, ac te acquieſcente ſuperauit. Nam etſi in vobis ſitũ non ſit tentari, aut non tentari; eſt tamen noſtrum illi aſſentiri, aut diſſentiri. Et addidit: *Mentiri te Spiritui ſancto*, nam teſte Chryſoſto. quia ſeuera videri poterat vindicta, prius peccati grauitatem explicuit. Quod verò Græcè dicitur cum Accuſatiuo, mentiri te Spiritum ſanctum, alij codices forraſſe correctiores habent præpoſitionem εἰς, quæ regit Accuſatiuum caſum, & idem eſt mentiri in Spiritum ſanctum, & mentiri ſpiritui ſancto: vnde poſteà in textu Græco habetur: *Nõ es mentitus hominibus, ſed Deo:* Vbi non tantùm Spiritus ſanctus Deus dicitur, ſed etiam inſignis, & verus Deus, quia Græcè cum articulo dicitur τῷ Θεῷ. Quare ridiculus eſt ſenſus cuiuſdam, qui ex vi literæ Græcæ explicauit: *Cur tentauit Satanas mentiri te Spiritum ſanctum*, id eſt, ſimulare quod haberes Spiritum ſanctum in eo facto: qui ſenſus leuis eſt, & extra rem. Et veriſimile eſt, quòd quando ad pedes Apoſtolorum adferebant, quod tunc votum emitterent, & per illud ſua Deo conſecrarent: poſt illam verò actionem Petrus diuinitus admonitus, primò virum abſente muliere, deinde mulierem mortuo iam viro reprehendit. Et poteſt eſſe ſenſus: Non ſolùm es mentitus in hominem, ſed etiam in Deum. Quemadmodum illud Apoſtoli ad Epheſios: *Nõ eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinẽ, ſed aduerſus Principes, & poteſtates, &c.* Et illud Moyſi; *Non cõtra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum.* Sed quia quocunque modo quis peccet in eos, qui Chriſti locũ tenent, in Chriſtum eorum peccatum, recedit; ideo melior videtur ſenſus, quod in actu vouendi non mentiebantur homini, ſed Deo, qui ſcrutatur corda, & renes, & cui ſoli nuncupantur vota, etiamſi præſens homo adſit tanquam miniſter Chriſti, qui recipiat vota.

Cur Petrus Ananiam, & Sapphiram prius crminis conuictos, morte mulctauit. Chryſoſt. ibid.

Spiritus ſanctus Petro Apoſtolo qualis Deus.

De his verbis Græcæ literæ. Cur tentauit Satanas mentiri te Spiritum ſanctum, quid ſenſerit.

Illud Petri ad Ananiam: Nõ es mentitus hominibus, ſed Deo, quid. Epheſ. 6. Exod. 16.

1. Paral. 28. Pſal. 7. Iere. 11. & 17.

Audiens autem verba hæc Ananias, cecidit, & expirauit. In illis impletũ eſt illud: *Os quod mẽtitur, occidit animam.* Et rurſus: *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* Et Petrus non interfecit voce ſua, ſed Dominus per Angelum, contra quem mẽdacium tendebat potiſſimum. Qui ergo Prælato in his, quæ ad officium eius pertinent, mentitur, non tam homini, quàm Deo mentitur. Quod ſi Prælatus taliter agat, quàm accipit in mandatis à Deo, tunc eo ſpreto, non Deus, ſed homo erit. Vnde Hieronymus ad Demetriadem de virginitate ſeruãda ait: *Apoſtolus*

Sapient. 1. Pſal. 5. Ananiæ & Sapphiræ repentina mors vnde.

Hieron. tom. prope init.

Petrus nequaquam imprecatur eis mortẽ, vt ſtultus Porphyrius calumniatur, ſed Dei iudicium prophetico ſpiritu annuntiat, vt pœna duorum hominum ſit doctrina multorum. Sic ille. Oſtendit etiam Dominus hoc facto, Apoſtolos habere poteſtatem remittendi, & retinendi peccata. Hinc Auguſtinus lib. de mirabilibus ſacræ Scripturæ (ſi tamen eius ſit ille liber) *Ecce quanta eſt*, inquit, *Apoſtolica virtus in Chriſto, ſanum Ananiam dum Petrus arguit per ſermones tantum imperium morte ligauit, & Tabitham mortis vinculo ligatam, eadem imperij poteſtate diſſoluit. Ideoq; prius Ananias, & Sapphira in conſpectu Eccleſiæ citò mortui ſunt; vt Apoſtolica autoritas quanta eſſet, oſtenderetur; & quàm magnum peccatum eſſet, quod oblatum eſt, iterum ab Eccleſia retrahere, monſtraretur, & cæteri exemplo huius caſtigarentur.* Gregorius quoque Ioanni Epiſcopo Conſtantinopolitano, &c. de hoc ſic philoſophatur: *Petrus* inquit, *autore Deo ſanctæ Eccleſiæ principatum tenens, à bene agente Cornelio, & ſeſe proſternente, immoderatius venerari recuſauit: ſeq; illi ſimilem recognouit, dicens; Surge, ne feceris: & ego homo ſum. Sed cùm Ananiæ, & Sapphiræ culpam reperit, mox quanta potentia ſuper cæteros excreuiſſet, oſtendit. Verbo namq; eorum vitam perculit, quã ſpiritu perſeuerante deprehendit: & ſummum ſe intra Eccleſiam contra peccata recoluit, quod honore ſibi vehementer impenſo, coram benè agentibus fratribus non agnouit.* Hæc Gregorius aptè, & eleganter.

Quid per eam Dominus nobis oſtendit. Aug. lib. 3. de mirabilibus ſacræ ſcript. c. vlt. tom. 3. intermed. & fi. Actor. 9.

Greg. lib. 4. Reg. epiſt. 24. circa finem. tom. 2. Actor. 10.

Notat Chryſoſtomus nonnulla in hac hiſtoria. Primum, quod Petrus cognouit, quid iſti in corde celatum haberẽt alijs: ſecundum; quod præcepto ſuo illos occidit: tertium, vtilitatem, quam hæc mors attulit: qa ille punitus eſt, & alij lucrifacti ſunt: quartum, quo timore Apoſtolorum fratres obſeruabant, quia cum vir ſolus eſſet mortuus, ac poſt trium horarum ſpatium vxor intraſſet, tamen hoc tempore tanta res nõ fuerat illi nuntiata ab aliquo: hoc erat metus magiſtri, honor diſcipulorum, & obedientia. Quintum, quod Apoſtoli in ſuos erant auſteri, in alios verò poteſtate ſua nõ vtebantur, ſed benignitate, niſi ſe opponerent illis, ac reſiſterent. Magna ſunt certè, & cõtremiſcenda iudicia Dei: & multa peccamus, quæ ſi Deus iuſtè punire vellet, interitum raro effugeremus.

Præſentis hiſtoriæ quinq; notatu digna Chryſoſt. Chryſ. hom. 12. in Acta. tom. 3.

Quare meritò ſequitur, quod factus eſt timor magnus ſuper omnes qui audierunt hæc. Et cùm omnia Domini ſigna, in quibus nobis ſuam prodit virtutem, & potẽtiam, terrorem incutere ſoleant; præſenti miraculo duplicem timorem concipere potuerunt: tum ex eo quod Deus ſecreta omnia, & intima cordis nota habeat, quæ

Quem ex Ananiæ & Sapphiræ diuino ſupplicio duplicẽ metum fideles conceperint.

homi-

homines exiſtimant, vt occulta impunita ſore; tum ex eo quod mortem illis intulit repentinam. Iuuenes quidam mox adfuerunt, qui iuſſu Petri corpus Ananiæ humãdum ſuſcepere; vt de corpore mulieris infrà dicitur. ¶ *Factum eſt autem quaſi horarum trium ſpatium, & vxor ipſius neſciens quod factum fuerat, introiuit.* Nimirum in domum publicam, in qua congregationes faciebãt. Et mirum eſt, quod nullus ex fidelibus id quod euenerat, vxori eius renuntiauerit: quod factum eſt ex pauore, quo erant perculſi, & timore, & obedientia Petri: vnde non ſine admiratione dicitur; *Neſciens quod factum fuerat.*

Vbi quæ de Anania, & Sapphira narrantur acciderint.

Dixit autem ei Petrus; Dic mihi mulier ſi tanti agrum vendidiſtis? Obſeruandum, quòd virum Petrus tãtùm increpat, ab eo autem confeſſionem nõ exegit, quia magis quam vxor peccauerat, vtpotè à viro perſuaſa, atque tracta: ab vxore autem confeſſionem exegit, vt daret illi locum pœnitentiæ. Dic mihi, inquit, ſi tanti agrum vendidiſti, ſicut eſt videlicet pretium ante pedes poſitum? Etſi autem Petrus præcognoſceret illam negaturam: nihilominus vt officium boni iudicis præſtaret, interrogauit. Sed ipſa perſtans in mendacio, & mendacium mendacio addens, expirauit. Indicatur ergo, quòd vir quidem perſtabat in delicto, & idcirco perijt; vxor autem poſt exactam confeſſionem perſeuerare volebat in delicto. Habent quoque mundi leges, vt iudex de delictis non quærat, niſi infamia, vel accuſator cum indicijs præcedant: non tamen quęrit de delicto, quod ſibi ſoli notum eſt. Hic tamen contra factum eſt: quãquã & Petrus fecerit, quod alij iudices facere iure poſsũt, licet periculo ſuo faciãt, vt deprehenſum in flagrãti crimine etiam ſine teſtibus iure puniant. Petrus autem hos non puniuit; ne quis arroganter à Petro factum diceret, ſed nemine eos tangẽte mortui ceciderunt, vt ab Spiritu ſancto interfectos fuiſſe, queat quis dicere. Deus igitur qui eos puniuit, non egebat aut accuſatore, aut teſtibus, quoniam ipſe & teſtis, & iudex eſt: neque deerãt teſtimonia, cùm ipſa peccantis conſcientia Deo locuples teſtis exiſtat. Iudicauit enim Petrus, quòd ſi homini mentitus eſſet, ab homine iudicari non poterat, cùm homo conuincere mendacium non valeret. Voluit igitur Deus eſſe notum, quod ipſe dabat ſuis electorum notitiam; qua Spiritus nouit omnia. Voluit etiã Ieſus in Eccleſia ſua, quã magna eſſent vel mentis delicta, conſtare, vt ſciamus etiã eum qui iraſcitur fratri ſuo, non minus iudicio reum eſſe quàm qui homicidium perpetrauerit: neq; ſi cæteri non ita celeriter puniuntur, credendum eſt minores eos manere pœnas.

Quare Petrus Ananiam abſque criminis cõfeſſione reprehenderit, non Sapphirã, ſed ab ea tantum criminis confeſſionem exegerit.

Quam legem iudiciorum Petrus hoc facto neglexiſſe videatur.

Ananias, & Sapphira fraudatores, cur non Petri, ſed Dei iudicio periere.

1. Cor. 2.

Altera ratio.

Matth. 5.

Quid vtique conuenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum, qui ſepelierunt virum tuum, ad oſtium, & efferent te. Quaſi diceret; Cur vno animo conſpiraſtis, vt ſpiritum Domini exploraretis, an illa poſſet indignari, & in vindictam proſilire, in dubium vocantes diuinam prouidentiam. Et in eo quod ait: Ecce pedes eorum, qui ſepelierũt virum tuum, ad oſtium, & efferent te, ſcilicet mortuũ: quia nemo ſepelitur niſi mortuus. Fortaſſis ſenſit ſonitum pedum illorum, vt olim dixit Heliſæus: *Ecce enim ſonitus pedum domini eius poſt eum eſt.* ¶ *Confeſtim cecidit ante pedes eius, & expirauit.* Quia vt Apoſtolus ait, Qui talia agunt, digni ſunt morte, non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Obijcies fortaſſe, cur non ei Petrus prius pecuniam fecit reſtituere, ne ſuſpicio oriretur fraudis, & cur ſuſcepit oblatam à mendacibus? Reſpõdeo: Nihil hic dicitur, an accepta ſit pecunia ab Apoſtolis, & an hæredibus reddita. Certum eſt de ea factam Dei voluntatẽ: nam in oblatione, vel paullo poſt Domino ipſo Petro inſpirãte facta eſt correptio, & ſumpta pœna.

Ananias, & Sapphira quomodo ſpiritũ Dominum tẽtauerint.

4. Reg. 6.

Qui digni ſint morte

Rom 1.

Quid de pecunia Ananiæ & Sapphiræ ante pedes Apoſtolorum oblata, deq; illa, quã ſibi furto retinuerant, factũ fuerit.

Deinde obiicies, Cur Ieſus videns Iudam, nõ puniuerit, cum peccatum eſſet occultum: & cur magis hoc occultum punierit quàm illud. Dicendum eſt, Dominum Iudam non ſemel peccati admonuiſſe ſui, & charitatis correptionẽ adhibuiſſe: & nũc magis quàm tunc incipiebat religio. Semper enim Deus illud obſeruauit; vt primos legem transgreſſores grauiter punierit, vt peccatum Adæ, & primum homicidium Cain; & primum ferentem ligna in die Sabbati, quem Dominus lapidari mandauit, & Nadab & Abiu filios Aaron primos igne alieno ſacrificantes in tabernaculo: Ita Ioſua occultum furti peccatum Achami filii Charmi morte plecti voluit.

Quamobrem cum Dominus Iudæ peccatũ occultum non ignoraret, nõ ſtatim punierit, & quare hoc potius occultum quam illud vlciſci voluerit.

Primos legis tranſgreſſores cur Deus puniri ſoleat.

Gen. 3.

Infra 4.

Num. 15.

Leuit 10.

Ioſ. 7.

Tertiò ſolet hoc loco diſputari, cur Deus qui miſericors eſt, & præſtabilis ſuper malitia, non dedit iſtis ſpatium temporis, quo de peccato perpetrato pœnitentiam agere cõdignam poſſent, ſi hoc obſeruant iudices Eccleſiaſtici, vel laici in his, quos morti adiudicant? Dicendum eſt, Deum oſtendere voluiſſe ſeueritatẽ iuſtitiæ ſuæ, & iudicia ſua contremiſcenda; ne videlicet quiſquam poſt peccatum admiſſum expectet ſibi tẽpus pœnitentię concedendum ad veniam, & interim in peccato permaneat. Quartò ſolet in dubiũ venire, an illi morte non tantùm temporaria, ſed

Cur Deus, qui non vult mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat, Ananię & Sapphira ſpatium pœnitentiæ non cõceſſerit, ſed repẽtina eos morte punierit.

Ioel. 2.

Ananias & Sapphira an mortem non tantum corporis, ſed etiam

animæ incurrerint.

I Opinio.

Beda in Acta tom 1.

Baſil tom. 2. propeanst.

etiam æterna puniti fuerint? Et Beda atque Baſilius in eam ſententiam inclinant, vt putent in æternum illos periiſſe. Baſilij hæc ſunt verba in Proœmio lib. Ethicorum de iudicio Dei: *Quid verò*, inquit, *Ananias, cuius hiſtoriam ſcriptam in Actis legimus? Quid, nunquid ille quoque aliud feciſſe maleficium reperitur, præter id vnum, propter quod acerbè adeò mulctatus eſt? Vbi igitur apparet, grauem adeò pœnam fuiſſe illum commeritum? Prædium ſuum vendiderat, pretium attulerat, idq; ante Apoſtolorum pedes ſtatuerat: attamen quod partem de eo clàm malitioſe compilaſſet; propterea eodem ipſo tempore vna cum vxore morte afficitur, non dignus habitus, qui de agenda ob admiſſum peccatum pœnitentia quicquam audiret: non qui ſpatij ſaltē tantum nanciſceretur, per quod vel leuiter animo indoleret, & compungeretur, non qui moram deniq; ad ſe ipſum redeundi vllam inueniret.* Hæc ille, qui & loco altero ſuperiùs allato idem inſinuare videtur. Ad idem inclinabat etiam Auguſtinus paulò ante productus à nobis, & verba ipſa textus prima facie idem porrigere videtur.

Idem ſerm. 1. de inſtit monach. tom. 11

Auguſt lib 11 de mirabilib. ſacræ Script. c. vlt. tom. 3.

Iudicia Dei qualia ſint, teſte Propheta.

Quia tamen iudicia Dei ſunt iocunda, non deſinnt Patres, qui aliter ſentiant. Nam Hieronym⁹ ad Paulinum ſcribit, hos præſentem meruiſſe ſententiam, non credulitate vindictæ, ſed correptionis exemplo. Petrus quoque Damianus lib. de contemptu ſeculi ita ſcribit: *Ananias & Sapphira quia rudes, & de nouo ad fidem venientes, & in ipſo fidei tyrocinio quodammodo ſimpliciter peccauerūt, diſtricto quidem, ſed pio iudicio, ſola, vt credimus, ſunt corporū morte mulctati.* Idem Dionyſius Carthuſianus, & plerique alij docent. Ratio etiam generalis ſuppliciorum, quæ Dominus infligit, huic fauet ſententiæ. Nam ſolet hic homines Satanę dare in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fiat, propterea dū iudicamur; id eſt affligimur & flagellamur, à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Non enim punit Deus bis in id ipſum, & plerique ex his, qui aquis diluuij, & mari Rubro, & igne atque ſulphure ſuper Pentapolim perierunt, pœnitentiæ dolore tacti corporea morte, non tamē æterna ſunt puniti, vt videtur tradere Hierony. in Prophetam Nahum. Ad hæc pręceptum ipſum Petri ad iuuenes factū, vt eorum corpora tumularent, indicat nō omninò illos pro damnatis, & omninò derelictis habitos; vt eos quos Eccleſia non excludit Eccleſiaſtica ſepultura. Facilè prętereà fuit in momento illo ad pęnitentiam compūgi, & ſalutem obtinere, cùm magna ſit, & efficax Dei miſericordia. Neſcit enim tarda molimina Spiritus ſancti gratia, quæ etſi vna manu percutiat, altera ſanat. Hæc

Pſal. 118.

II Opinio probabilior.

Hier. tom. 1. ſub init.

Petrus Dam. li. de contemptu ſeculi, c. 3.

Dion. Carth.

I. Ratio pro hac ſententia.

1. Cor. 5.

Inf 11.

Nahum 1. iuxta 70.

Gen. 7. & ſeq

Exod 14.

Geneſ. 19.

Hier in c. 1. Nahum to 6.

II. Ratio.

III. Ratio.

Qualis Dei miſericordia.

Cæſarius.

Quid ſit quod Petrus de inſtando negatio-

mihi magis pietati conſona videntur, quanquam ſi peccatum illorum reſpiciamus, & Dei iuſtitiam, aliter dicendum eſſet.

Poſtremò quærit Cæſarius, vir illuſtris, & germanus frater D. Gregorij Nazian. in quarto libro Dialog. cur B. Petrus tam enormiter lapſus, cùm veniam conſecutus eſſet abnegationis tam citò, delictū tamen Ananiæ & Sapphiræ, quod multò leuius erat, tā rigida morte mulctauit? non enim videtur imitatus miſericordiam Domini, quā erga ſe peccantem expertus fuerat. Nō proponam quid ille reſpondeat, dicam tamen quid mihi videtur. Petrus poſt peccatum admiſſum, corde compūctus eſt, & lacrymis veniam obtinuit; Ananias verò & Sapphira non videntur agnoſcere voluiſſe peccatum, de quo interrogati, & reprehēſi à Petro fuerāt; ideo minus venia Dei digni inuenti ſunt, & in ea morte illis infligenda merum Dei inſtrumentum fuit, & malas herbas atq; ſpinas ſtatim cenſuit eradicandas, ne ſi creſcerēt, triticum vaſtarent. Hoc enim occultum delictum peculiari Dei exemplo puniendum erat, ne quiſquam ſibi plauderet, ſi peccatum intus in corde retētum, interdum, aut nunquam, aut tardius à Deo puniatur.

nis ſcelere veniam à Deo conſecutus, Ananiam tamē, & Sapphiram delinquētes minus atrociter repentina morte puniuit?

Matth. 13.

Et factus eſt timor magnus in vniuerſa Eccleſia, & in omnes qui audierunt hæc. Hic eſt fructus fidelium, quem Deus elicuit ex punito aliorum peccato. Nam diuinæ prouidētiæ, eſt, ac bonitatis, nec omninò omnia q̃ fiunt peccata, condignis ſtatim plectere ſupplicijs, vt locum relinquat pęnitentiæ: nec omninò impunita relinquere, ne fides diuinæ iuſtitiæ in nobis extinguatur. Quare rectè dictum eſt per Salomonem: *Etenim, quia non profertur citò contra malos ſententia, abſq; timore vllo filij hominum perpetrant mala.* Et lib. 2. Machabæorū; *Et enim multo tempore non ſinere peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim vltiones adhibere, magni beneficij eſt indicium. Non enim, ſicut in alijs nationibus Dominus patienter expectat, vt eas, cùm iudicij dies aduenerit, in plenitudine peccatorum puniat, ita & in nobis ſtatuit, vt peccatis noſtris in finem deuolutis, ita demum in nos vindicet.* Quod verò Clemens Romanus epiſt. 5. ſcripſit: *Ananias autem vir auſterus, & Sapphira vxor eius, qui mentiti ſunt Apoſtolis de pretio agrorum ſuorum quos vendiderant, nobis præſentibus in conſpectu omniū circumſtantium, à conſpectu Apoſtolorum propter peccatum eorum, & mendacium quod fecerunt, mortui delati ſunt ambo*: rectè intelligendum eſt. Nam iuxta ſeriem hiſtoriæ, quam enarrat Lucas, necdum Clemēs viderat Iudęā, neque fortaſſis fuerat ad fidem conuerſus: morem tamen, & conſuetudinem noſtram

Quid propriū diuinæ prouidentiæ, ac bonitatis.

Eccl. 8.

2. Mach. 6.

Clem. Rom.

Clemētis Romani de Ananiæ, & Sapphiræ morte repētina teſtimonium quoddā explicatur.

loquen-

loquendi ſecutus eſt. Nam cùm habemus aliquos nobiſcum, & aliquid quod illi viderunt, teſtatum eſſe volumus, nos etiam vidiſſe, dicere ſoliti ſumus, ita vt qui viderunt, oculos noſtros eſſe exiſtimemus, & dicamus.

Per manus autem Apoſtolorum fiebant ſigna, & prodigia multa in plebe, & erant omnes vnanimiter in porticu Salomonis. Addit, ſigna Petri multa alia fuiſſe conſecuta, quo Euangelium illuſtrarent, & mortẽ Ananiæ & Sapphiræ à Deo profectam oſtẽderent, & multos alios numero fidelium adiungerent. Nec interim intermittebant aſſiduum deprecandi ſtudium, quia refert illos conuenire ſolitos in porticũ Salomonis, vt in loco pacis, pacifici ipſi atque concordes, gratas preces apud Deum effunderent, atq; illis aliorum conuerſionem promererentur.

Apoſtoli quẽ in locum precationis ſtudio conuenie- bant frequen- ter.

¶ *Cæterorum autem nemo audebat ſe coniungere illis: ſed magnificabat eos populus.* Intellige eos, qui Chriſtiani nõ fiebant: nã qui fidem amplectebantur, nõ verebantur ſe illis adiungere, & quotidie cũ illis verſari. Alios autẽ adiungi Deus nolebat, vel ob metum Iudæorum, vel etiã ob ſtuporem illorum magnificè factorum, vel ne impuri puros labefactarent, ſed potius procul ipſi aſpicientes eos atque magnificantes cõponerentur ad id, vt aliquando recipi poſſent. Et continuò ſequitur: *Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum ac mulierum.* Etſi nihil hic dicatur de eorum baptiſmo, vel ſubintelligendus eſt, vel ſanè, quia nondum videbant omninò confirmatam noſtram diſciplinam, quod adhuc eis primores Iudæorũ contradicerent, & quia videbant non eſſe locum hypocriſis ob Ananiæ, & Sapphiræ interitum: ideo tardiores ad ingreſſum reddebantur.

Infidelium Iudæorum Apoſtolis cur nemo ſe auderet adiungere.

...udæi creden... ...s vnde fierẽt ...d Chriſti in ...greſſum in fi... ...lem tardiores

Ita vt in plateas eijcerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabbatis; vt veniente Petro ſaltem vmbra illius obumbraret quemquam illorũ, & liberarentur omnes ab infirmitatibus ſuis. Concurrebat autem & multitudo vicinarum ciuitatum Ieruſalem, &c. Vide magnitudinem, & amplitudinem Petri, & quantum illũ Deus cęteris pręferre voluerit. Hoc autem ſignũ vmbra ſuâ ſanandi infirmos, vt teſtis eſt Chryſoſtomus, à Chriſto non eſt factum, vt proinde videre liceat in illo impletum eſſe verbum illud Domini: *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet.* Magna profectò eſt paſtoris virtus, qui ſuis aſſiſtit ouibus: nam ſua præſentia morbos animarum propellit, à dæmonibus tentatos, & vexatos recreat, atque otioſos & torpentes ſua doctrina ad bonorum operum ſtudium incendit: modò ſit paſtor, id eſt, prudentia, & charitate prędi- tus, & nequaquam aliqua ſtatua emortua, de quo dixit Propheta: *O paſtor & idolum, derelinquens gregem.* Pulchrè hoc loco Beda ait: *Tunc Petrus vmbra ſui corporis viſibiliter alleuabat infirmos, qui etiam nũc inuiſibili ſuæ interceſſionis vmbraculo fidelium infirma roborare non ceſſat.* Sic bonus ille Pater. Debẽt igitur paſtores animarum diligentem operam ouibus ſuis impendere, quò eas & pro peccatorum morbis etiam occultis, & deliteſcẽtibus (vt erant Ananiæ, & Sapphiræ) increpando iuſtè puniat, & ex fragilitate atque ignorantia delinquentes ad ſanitatem reſtituat, & tentatos atque à Satana vexatos ſua veluti vmbra refrigeret, deniq; ſuo exemplo reliquarum vicinarum dioceſeon languidos atque infirmos, quemadmodum Apoſtoli, ad vitia deſerenda, & virtutes capeſſendas cohortari valeat in Chriſto Domino, cui cum Patre, & Spiritu ſancto ſit perpetuus honor, & gloria, atque laus per infinita ſecula, Amen.

...tri ſola vm... ...a curantis ...firmos ſigni ...aieſtas. atq; ...plitudo. ...bryſ. hom. ... in Acta. ...m. 14.

...ni paſtoris ...tus quanta.

Paſtor deſerẽs gregem, qualis teſte Propheta. Zachar. 11. Beda tom. 5.

Paſtor qualis eſſe debeat erga ſibi creditũ gregem.

TRACTATVS XXII.

In illa verba: *Exurgens autem Princeps Sacerdotum, & omnes qui cum illo erant, quæ eſt hæreſis Sadducæorum, repleti ſunt zelo: & iniecerunt manus in Apoſtolos, & poſuerunt eos in cuſtodia publica. Angelus autem Domini per noctem aperiens ianuas carceris, & educens eos, dixit, Ite: & ſtantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ huius. Qui cum audiuiſſent, intrauerunt diluculo in templo, & docebant, &c.* in finem cap. Act. 5.

DVLCIS eſt admodum & ſalutaris hęc hiſtoria. Nam vt granum in terra ſeminatum modo gelu, & niuibus comprimitur, modo Solis calore, & tẽporis Verni tepore fouetur, vt in ſpicam plenam prodeat: ita Dominus paruam illam ſuam, & in cunabulis vagientem Eccleſiam non tantùm magnitudine ſignorum, & multitudine fidelium ad eam accurrentium, ſed etiam peculiaribus perſecutionibus, contradictionibuſque in eam magnitudinem, atque amplitudinem, quanta poſteà extitit, admirabili ſuæ ſapientiæ conſilio erexit, atque euexit.

Naſcentem primum Deus Eccleſiam ſuã quo modo fouere videbatur.

Tantam igitur claritatem, & excellentiam Petri, hoc eſt, ſummi Pontificis, atque paſtoris inuidus ille Princeps ſacerdotum Annas cũ ſuis ferre non valens, ita vt quid-

Quo conſilio Annas impius ille Iudæorum Pontifex cum ſuis, Apoſto-

Ios in carcerẽ coniecerit.

quid Petro gloriæ accederet, id ſibi detractum exiſtimaret, diabolico excitatus zelo ſurrexit, volés impedire Euangelij curſum & fructum eius, cùm innumeros videret à lege Moſayca deficere ad Apoſtolos. Surrexit etiam puniturus Apoſtolos, quod ſe cõtumaces eorũ pręcepto reddidiſſent: quippe interdixerant eis prædicationem in nomine Ieſu. Sed omnes eorũ cogitationes, & conatus facili negotio Spiritus ſanctus eluſit ac diſſipauit, vt videbimus. Adiunxerãt ſe ſummo Sacerdoti Sadducæi, quod illi pertinaciter reſurrectionem mortuorũ, quam Apoſtoli prædicabant, pernegarent. Et quanquam in alijs multis à Sacerdotibus, Phariſæiſque diſſiderent: vna tamen inſectandi Ieſum ratio eos cum illis inuicẽ coniungebat. Atque ex hoc principio illud elicio, nullam ſectam magis opponi Euangelio, quam Sadducæorum, id eſt, eorum; qui animam vna cum corpore interire exiſtimant, & qui reſurrectionem mortuorum tanquam vanam & commentitiam exibilant, atque explodunt.

Actor. 4.

Cur ſe illi Sadducæi quoque coniunxerũt.
Matth. 22.
Actor. 13.

Euangelio quid magis aduerſum.

Vox zeli, cõmunis eſt ad bonam, & malam ęmulationem: ſed hoc loco de mala accipienda eſt. Sequitur illos inieciſſe manus in Apoſtolos, & poſuiſſe eos in cuſtodia publica. Ecce quo rabies, & inuidentia eos egit, vt ſcilicet eos comprehenderent, & ponerent in cuſtodia, vbi ſcilicet malefactores ponebãtur, putantes ſe eorum ora poſſe obturare; cùm tamen verbum Dei nõ ſit alligatũ; & vt haberent Apoſtoli vnde gloriari poſſent, nimirum in vinculis & flagellis pro Chriſto. Et obſerua, eos, qui in cauſa deficiunt, ad vim ſolitos confugere: qui autem bonam cauſſam fouet, armis nõ indiget, ſed vt ſcriptum eſt: *Iuſtus quaſi leo confidens, abſq; terrore erit.*

Zelus in Scripturis duplex, ac de quo hic ſit ſermo.

Annæ Pontificis, & Sadducæorum inuidia
2. Tim. 2.

Ad vim qui ſe re confugiant

Prou. 28.

Angelus autem Domini per noctem aperiens ianuas carceris, &c. Sub veſperam videntur Apoſtoli coniecti in carcerem, ſicut & paulò antè dixit de Petro, & Ioanne; vt videas illos non auſos fuiſſe in meridiana luce Apoſtolos comprehendere, quod timerent ſibi à populo. Ita Dominus nocte comprehenſus fuit: nam omnis qui malè agit, odit lucem, vt non arguantur opera eius. Sed illud intelligendum eſt, quòd paullò ante Petrus & Ioannes tantum fuerunt poſiti in cuſtodia, in qua & pernoctarunt vſque ad ſequentem lucem; hic verò vniuerſos Apoſtolos apprehenderunt, & tamen in cuſtodia non permanſerunt, quia illa eadem nocte per Angelum educti ſunt. Nunquam Iudæi aut intellexerunt, aut intelligere voluerunt ſignum illud Ionę Prophetæ, qui à ceto deuoratus, retineri ab eo nõ valuit: neque lapidem illum angularem, qui factus eſt in caput anguli, aſſequi valuerunt. Fiet igitur vt in Apoſtolis intelligant quomodo carcer eos includere poſſit, ſed retinere non potuit: nam ſicut à malis pręſeruare poteſt Deus, ita & malis eripere. Poteſt etiã ſi velit, nos in vinculis derelinquere, vt fecit cũ Præcurſore; vt nos intelligamus, quod cum futura eſt in gloriam Dei noſtra liberatio, eam aſſequemur; cùm verò ad eius nomen glorificandum ſpectabit cædes noſtra, tunc minimè expedire vt liberemur.

Quare Apoſtoli ſub veſperã fuerint in carcerem cõiecti.
Actor. 4.
Luc. 22.
Ioan. 3.

Iudæorum in Chriſtum impotentia, & inſcitia.

Ioan. 2.

Matth. 12. & 16.
Pſal. 117. & Matth. 21.

Deus quando nos eripiat à tentatione, quando minime.
Matth. 11. & 14.

Et educens eos, dixit: Ite, & ſtantes loquimini in templo omnia verba vitæ huius. Angelus poſtquam eos eduxit, docet, vt quamprimum in templum redeant, atque vt ibi ſtantes, quò fortem & intrepidum animũ oſtendant, ab Euangelio prædicando non deſiſtant, quod vocat verba vitæ, ob immortalem reſurrectionis vitam, quam Chriſtum conſecutum annuntiabãt. Nam vt Dominus dixit: Verba quæ locutus ſum vobis, ſpiritus, & vita ſunt. Dicuntur & verba vitæ æternæ à Petro, & verba ſalutis. Vnde infrà dicitur: *Vobis verbum ſalutis huius miſſum eſt:* rurſus verba veritatis, & ſobrietatis à Paulo vincto coram Feſto vocantur, & alijs pleriſque titulis honorificis deſignatur. Illi autem Angelo ſe immorigeros nequaquam exhibentes, quamprimum illuxit, templum ingreſſi docere cœperunt, vt ſoliti erant non ſine admiratione eorum qui nouerant eos fuiſſe poſitos in cuſtodia.

Verba vitæ Euangelium cur ab Angelo ſint dicta, eiuſdem aliæ appellationes perquã honorificæ.
Ioan. 6.
Ibidem.
Actor. 13.
Infra 26.

Apoſtolorum obedientia.

Adueniens autem Princeps Sacerdotum, & qui cum eo erant, conuocauerunt concilium, & omnes ſeniores filiorum Iſrael: & miſerunt ad carcerem vt adducerentur. Hiſtoria hæc obſcura non eſt: ſpectãdum præbet tanquam in tabula, quam vana, & friuola ſint hominum conſilia contra Deũ, & eius veritaté. Qui autem miſſi fuerant miniſtri, illos in carcere non inuenerunt; vnde reuerſi, renuntiauerunt quæ euenerant. Ex quo illi admirati ambigebant quidnã de illis factũ eſſet. Sed ecce quidã aduenit, qui nũtiauit eis, eos in templo ſtare, & docere populũ: & cùm facilè in illis Diuinam potentiã poſſent agnoſcere; adhuc tamen contra illam pugnare non formidant. Cum ergo abijſſent magiſtratus cum miniſtris, adduxerũt illos ſine vi, timentes ne à populo lapidarẽtur: impiorum enim eſt magis homines, quam Deum timere. ¶ *Et cum adduxiſſent illos, ſtatuerunt in concilio. Et interrogauit eos Princeps Sacerdotum, dicens, Præcipiendo præcipimus vobis ne doceretis in nomine iſto: & ecce repleſtis Ieruſalem doctrina veſtra, & vultis induce-*

Qualia ſint contra Deum concilia.

Annæ ſummi Pontificis, & ſuorum ſumma cæcitas.

Homines magis timere quã Deum, quorum ſit.

Impij iudicij formula.

cere ſuper nos ſanguinem hominis iſtius. Vide impij iudicij formam, vbi tantùm vi, & potẽtia res agitur. Non conuincunt eos Scripturis malè docuiſſe, nec iuſta aliqua ratione: tantùm producũt ſe id prohibuiſſe. Et impij magiſtratus etiamſi malè præcipiant, ea tamen volunt obſeruari. Quod aiunt, *Præcipiendo præcepimus vobis*, Hebraiſmus eſt: & perinde eſt ac dicere; Etiam atq; etiam, ſiue magna vi vobis præcepimus. Et agnoſce inuidum animum, cùm aiunt, Repleſtis Ieruſalem: nam quodcunque bonũ vel minimum inuidenti magnum videtur. Ita in Euangelio Ioannis Phariſęi aiebant: *Videtis quia nihil proficimus? Ecce mundus totus poſt eum abijt*. Et addũt: *Et vultis inducere ſuper nos ſanguinem hominis iſtius*. Iſti tamen paullò ante clamauerant coram Pilato: *Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros*: & modo impudenter dicunt: *Vultis inducere ſuper nos ſanguinem hominis iſtius*. Quibus verbis innuere videntur, ſe metuere, ne excitato in ſeditionem populo, ipſi tanquam autores mortis Domini interficerentur. Timent, ne, ſi Ieſus vir iuſtus habeatur, ipſi luant pœnas facinoris: neq; benignum Dominum, aut eius Apoſtolos audiunt, dicentes; *Baptizamini in remiſſionem peccatorum, quoniam ignoranter egiſtis*: agnoſcunt ſe vt tales, nolunt tamen peccatores videri. Ita Annas (cum alijs ex Sacerdotibus & Phariſæis) non diſſimilis à genero ſuo Caipha: *Si dimittimus eum ſic*, inquit, *omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent locum noſtrum, & gẽtem*: vnus enim Satanæ eos agebat ſpiritus.

Qualis hæc phraſis, Præcipiendo pręcepimus vobis. Inuidorum ingenium.

Ioan. 12. Matth. 27.

Impij Pontifices cur nollent vt Apoſtoli ſuper eos Chriſti ſanguinem inducerent.

Eorundem ſuperbia.

Ioan. 11.

Reſpondens autem Petrus & Apoſtoli, dixerũt, Obedire oportet Deo magis quam hominibus. Expende primum; Petrus & Apoſtoli: nunquid Petrus non erat Apoſtolus, & primo loco recenſitus ab Euangeliſtis? Erat ſanè: ſed vt indicaret illum caput eſſe Apoſtolorum, & locum Chriſti iam inter eos tenere. Deinde aduerte, quomodo diluat ꝙ obiecerant, nimirum cõtemptum fuiſſe eorum Senatuſconſultum, dicendo: *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus*. Quaſi diceret; Superiùs dixi: *Si iuſtum eſt in conſpectu Dei, vos potiùs audire quam Deum, iudicate*. Nunc autem quando iudicium veſtrum improbum eſt, & ipſe illud reprobat, vobis nequaquã eſt parendum, ſed Deo, à quo eſt omnis poteſtas. Diſcimus ex hoc loco, quatenus parẽdum ſit magiſtratibus. Nã quoties ea præcipiunt, quę ad negotia ciuilia, & vitæ temporalis vſum pertinent, quæ cum religione noſtra non pugnant, parendum eſt: quod ſi impia iubeant, & quæ Dei mandatis non conſonent, minimè ſunt audiendi.

Expenditur hoc: Petrus, & Apoſtoli dixerunt

Matth. 10. Marc. 3. Luc. 6. & Actor. 1.

Petri prudẽtia in reſponſis. *Actor. 4.*

Rom. 13. Quatenus parẽdum ſit magiſtratibus.

Hanc vocem ſibi ſolent Hæretici vſurpare: nam quoties de noua, & peregrina doctrina reprehenduntur, reſpondent; *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus*. Sed quis Iudæorum, aut Gentilium, aut Hæreticorum nõ queat ea verba ſibi applicare? Certè facilè eſt cuiuſcunque ſectæ Hæreticis Apoſtolos ſe facere; ad quorum tamen vmbram nõ ſanantur, ſed potius qui ſani ſunt, ab eorũ ſibilo virus hauriunt. Quærit Philippus Melanchthon, an liceat facere cõtra poteſtatem ordinariam, ſicut Ioannes diſceſſit à templo, & Sacerdotibus? Et reſpondet, ſemper mandatum Dei poteſtati ordinariæ eſſe anteferendum: ſicut Apoſtoli (inquit) dixerunt: Obedire oportet magis Deo quam hominibus. Sed certè abutũtur Apoſtolorũ verbo noui iſti magiſtri. Agebant enim tunc Apoſtoli cum Synagogæ primoribus poſt iam publicatum Euangeliũ, cui lex, vt vmbra corpori cedere debebat: idcirco ſi Apoſtoli illis paruiſſent, vocationem ſuã deſeruiſſent omnino, & Chriſti religionem prodidiſſent. At nouatores nullũ diuinum mandatũ habent vt Apoſtoli, vt contra ordinariã poteſtatem Eccleſię Chriſti ſponſæ vllũ impetũ faciant, aut tumultus concitent. Nam etſi poteſtati ordinariæ impia præcipienti obtemperandum minimè ſit: vnde & Hilarius & Baſili⁹ Cõſtantio, & Valenti Imperatoribus fortiter reſtiterunt: nõ tamen abſolutè in eo quod cuique videtur, contradicendũ eſt publicæ poteſtati, protegendo ſe eiuſmodi clypeo: Obedire oportet Deo magis quam hominibus: quia ſæpè non eſt Dei, ſed Dei eſſe dicitur, ſeu potius diabolicum cõmentum. Ideo hæretica inferunt autoritate, ſe cum laude facere, quod magiſtratum Eccleſiaſticum contemnãt: quòd Synodorũ Generalium decreta negligant: quod Pontificũ, & Epiſcoporũ autoritatẽ oppugnẽt: quod in Eccleſiæ ignominiam & doceãt, & ſcribãt. Cùm tamen Dñs dixerit: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit*: &, *Qui Eccleſiam non audierit, ſit tibi velut Ethnicus, & Publicanus*: & Paulus: *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis*, &c. Ad hæc obedire oportet magis Deo in Eccleſia ſua loquenti per Spiritum ſuum (quia Dominus dixit; *Non vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis*) quam hominib⁹ ſua dogmata obtrudentibus, vel ſpiritui mendacij per prophetas falſos, vel nouos miniſtros loquenti contra ea quę in Eccleſia ſemel ſunt definita, miraculis confirmata, & magno Patrum conſenſu, & temporis pręſcriptione corroborata.

Quam ineptè hoc verbum Hęretici vſurpent: Obedire oportet Deo magis quam hominibus.

Philip. Melanch. in c. 3. Matth.

An liceat facere contra poteſtatem ordinariam, vt vult Melanchthon.

Apoſtoli, ſi iuxta præceptũ Iudęorum magiſtratus, à Ieſu prędicando deſtitiſſent, quid inde.

Hæretici quibus ſe Chriſti legibus, & præceptis oſtendant iniurios.

Luc. 10. Matth. 18. Hebr. 13.

Matt. 10.

Deus, inquit, *Patrum noſtrorum ſuſcitauit Ieſum, quem vos interemiſtis ſuſpẽdentes in ligno.*

Hunc Principem, & Saluatorem Deus exaltauit dextera ſua, ad dandam pœnitentiam Iſraeli, & remiſſionem peccatorum. Iam quartò Petrus Ieſu mortem, & reſurrectionẽ Iudæis proponit: impietate quidem Iudæorum interfectũ in ligno; at Dei potẽtia ſuſcitatũ, atq; in cœlum euectum, atq; Principem ſalutis effectum ad eam per pœnitẽtiam communicandam filiis Iſrael. Et ita tacitè ob oculos proponit crimen, quo illũ in crucẽ egerunt. Deinde tacitè inſinuat illos fruſtrà pugnare contra Dei potentiam, ac dexteram: quia qui hoc conantur, iudicium ſibi acceſſunt, ſecundũ illud: *Qui in altum mittit lapidẽ, ſuper caput eius cadet.* Deinde eos ingratis animis pugnare contra eũ, qui offert ſalutem, modo pœnitentiam agant criminũ ſuorum. Nã ſi Chriſtus eſt Princeps & Seruator, ergo & duci, & ſeruari per eum valebãt, apud quem plus poteſt bonitas eius ad ſeruãdum, quam peccata noſtra ad perdendum, ſi per nos non ſteterit, eumq; fide atq; pœnitentia amplectamur. ¶ *Et nos ſumus teſtes horum verborũ, & Spiritus ſanctus, quẽ dedit Deus omnib. obediẽtibus ſibi.* Iterũ Petrus producit Apoſtolos in teſtes, vt ſæpius antè fecit: & more Hebræo verba vocat res ipſas. Teſtes, inquit, ſumus oculati & paſſionis, & reſurrectionis, & aſcenſionis in cœlum. Addit prætereà Spiritum ſanctum teſtem eſſe horum verborum. Et vocat ſanctum Spiritum, donum linguarum quo vtebantur, & virtutem miraculorum, & cognitionem Scripturarum propheticarum: nam hæc omnia dona, & intrepidam prædicandi libertatem, & audaciam, Apoſtolis communicauerat Spiritus ſanct⁹, quo clarè conſtaret, non tantùm ipſos Apoſtolos teſtari de his quæ viderãt, ſed etiã ipſum Dei Spiritum per ipſos loqui, & operari. Quod enim Chriſtus inquit: *Ille teſtimonium perhibebit de me, & vos teſtimonium perhibebitis:* Et quod hic dicit, *Et nos ſumus teſtes horum verborum:* non ſic accipiendum eſt, quaſi aut Apoſtoli ſine Spiritu ſancto, aut Spiritus ſanct⁹ ſine Apoſtolis teſtificetur; ſed quod Spiritus ſanctus teſtatus ſit per eos, & ipſi per Spiritum ſanctum.

Elegans Petri inſinuatio, qua oſtendit Iudæos Ieſum interfeciſſe, quod illi tamen impudẽter negabant.

Eccl. 27. Iudæorum ingratus animus in Deum.

Quorũ verborum Apoſtoli teſtes erant: vt Petrus dixit *Act. 1.*

Quòd Spiritus ſanctus hoc loco eiſdem atteſtans.

Ioan. 15. Illud apud Ioannem: Ille teſtimonium perhibebit de me, & vos teſtimonium perhibebitis: quo ſenſu dictum ſit.

Quod verò ait, Deum dediſſe illũ omnibus obtemperantibus ſibi: tacitè percutit illorum conſcientias, monens, repugnãtibus & veritati obſiſtentibus munus Spiritus ſancti non donari. Et modeſtè non dixit ſibi donatũ Spiritum ſanctum; & obedientia Deo præſtanda eſt ad illum promerendum, & fides, & Sacramentũ Baptiſmi, quibus ornati, precandiq; ſtudio dediti facilè illum aſſequuntur. Nam Apoſtolis credentibus, & iam Sacramento renatis, & orantibus, collatus eſt Spiritus.

Munus Spiritus ſancti quibus denegetur.

Qua ratione nobis Spiritũ ſanctum promereri poſſimus.

Hæc cum audiſſent, diſſecabantur: & cogitabant interficere illos. Ad ſuas artes caro reuertitur, & qui oratione Petri perterrefacti, ad pœnitentiam debebant compungi, irritum faciũt ſuo vitio fructum Petri prædicationis. Sed rumpebãtur corde: quoniã nullũ telum validius quam veritas, quæ viuũ tangit, atque confundit. ¶ *Surgens autem quidã in concilio Phariſæus nomine Gamaliel, Legis doctor honorabilis vniuerſæ plebi.* Hic erat ſecta Phariſæus, quo nomine ſeſe commendauit Paulus: deinde erat legis doctor, ad cuius pedes profeciſſe ſe, Paulus teſtatur. Erat ergo & nomine, & re doctor: quod diligẽter eſt conſiderandum propter multos, qui ſe magiſtros vocari omni ambitione conantur; qui tamen vix boni poſſent eſſe diſcipuli. Erat prætereà honorabilis plebi, quia vir grauis, & prudens; & ideo in pretio habitus apud omnes. Illud nõ ſatis eſt expreſſum, an eſſet fidelis. Negãt quidã, eo quod nõ apertè cõfiteretur Chriſtũ. Verùm non opus eſt ſtatim quenquã infidelitatis damnare, eò quòd non cõfiteatur: id enim De⁹ ab eo tunc non exigebat, & fortè vtebatur eius prudẽtia ob hoc ipſum, vt perſecutionem in Chriſtianos ortam mitigaret. Potiùs igitur credendum eſt occultum illum fuiſſe Ieſu diſcipulum. Nam ita Nicodem⁹ occultus diſcipulus Ieſu cauſſam Chriſti defendit apud Iudæos: Ioſeph quoque ab Arimathæa diſcipulus erat Domini, occultus tamen propter metum Iudæorum, vt Ioannes teſtatur, qui non conſenſerat conſilio, & actibus Iudæorũ teſte Luca B. quoque Sebaſtian⁹ hoc ſpiritu aliquãdo duct⁹, cùm in Chriſtũ crederet, ad tẽpus religionem celauit, & multum in Chriſtianis qui ducebãtur ad ſupplicium, profecit: donec apertè ſe tandem prodidit, & Fidei confeſſionem ſanguine ſuo cõfirmauit. Quare & hũc Gamalielem credibile eſt poſteà ſe fidelem Apoſtolis exhibuiſſe. Habent enim hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, hunc Gamalielem ſocium factum Apoſtolorum. Et vt Petrus ait apud Clementẽ: Latenter, inquit, frater noſter erat in Fide, ſed cõſilio noſtro inter eos erat. Prætereà tradunt eũ cum filio baptizatum: cuius corpus repertum eſt cum illo B. Stephani, ipſomet reuelante. Nã verè, vt ait Chryſoſtomus, nimis fuiſſet mirandum, ſi omninò infidelis tale cõſilium præbuiſſet Iudæis. Quòd verò iuſſerit, vt Apoſtoli foras ad tempus ſecederent: id ſapienter factum eſſe annotat Chryſoſtom⁹, quia ita illos ſtatim perterruit, & fecit vt nulla ſuſpicio eſſet, quod eadem cum illis ſentiret. Neq; magna vehementia vtitur in

Carnis ingenium.

Quo telo validius nullũ ſit.

Gamalielis virtutes. *Act. 26.*

Supr. 22.

Cõtra eos, qui ſe Magiſtros vocari vehementer affectant.

Gamaliel vniuerſæ plebi quare venerabilis.

Hic Gamaliel an fidelis fuerit, & in Chriſtũ crediderit.

Ioan. 7. Occulti Chriſti diſcipuli quinam Dei prouidentia, & conſilio. *Infra 19. Luc. 23.*

DeGamaliele in Chriſtũ fide teſtimonia. *Clem. lib. 1. Recogn. non longe à fin.*

Chryſ. hom. 14. in Acta inst. tom. 3.

Idem ibidem. Cur Apoſtolos Gamaliel ad breue tempus foras ſie

riſſuſſerit, ſecũdum Chryſoſt. *Dan 2.* *2. Reg.16.*

ſua oratione, quò plus perſuadeat. Docet ergo non eſſe præcipitandam ſententiam, quemadmodũ olim Nabuchodonoſor fecit, & Dauid de Miphiboſeth. Et quia nihil magis mouet prudentium animos, quã exempla recentia quàm ſimillima illis quæ conſultantur; ideo producit ſimilia quędã facta quorundam, qui mentiẽtes Spiritum Dei ſurrexerunt, quomodo abſque labore Sacerdotum perierint.

Gamalielis ad magiſtratus Iudæorũ pro Apoſtolis prudentiæ plena defenſio.

Viri, inquit, *Iſraelitæ, attendite vobis ſuper hominibus iſtis quid acturi ſitis.* Id eſt, Cauete vobis, ne impetu, & præcipitanter in hos irruentes voſmetipſos lædatis. Ponit autẽ cauſſam dubiam, ne videatur Apoſtolis fauere, & ita cauſſam propriã agere, ſed quaſi & ipſe dubius eſſet: talis enim eſt, aut talem ſe fingere debet qui conſulit, ne videatur ex affectu, & re præiudicata conſulere.

Matt 10. Illud: Qui negauerit me coram hominibus, quomodo accipiendum ſit. *4. Reg 5.*

¶ Nec obſtat: *Qui negauerit me coram hominibus; negabo & ego eum coram Patre meo*: quia Gamaliel non negauit, ſed diſtulit cõfiteri apertè, quia tũc opus erat, & res exigebat: lege de Naamã Syro, quid petierit, & obtinuerit ab Heliſæo propheta, & quieſces. Summa autem conſilij fuit, illos tantiſper dimittere, & expectare debere, donec res ipſa inclinet: quoniam quæ ad cauſſam religionis pertinẽt, eius ſunt naturæ; vt ſi humanum fuerint commẽtum, citò ſeſe prodant, ac diſſoluantur: ſin autem à Deo, impoſſibile ſit ab hominibus diſſolui, & cum magno malo reſiſtentium, & per illam repugnantiam faciliùs procedere, & fortiùs confirmare: durum eſt enim homini cum Deo bellum gerere.

Eorum quę ad religionẽ pertinẽt natura & ingenium.

Ante hos enim dies extitit Theudas, dicens ſe eſſe aliquem, &c. Poſt hunc, extitit Iudas Galilæus in diebus profeſſionis. Theudas, magus fuit, & impoſtor: iactabat ſe magnum Dei prophetam, prodigioſa pollicitabatur, nẽpè liberationem Iſrael, & ſe diuiſurum Iordanem, quò facilior eſſet tranſitus: & hoc eſt, *dicens ſe eſſe aliquem*. Etſi enim in nonnullis codicibus addatur, μέγαν, hoc eſt, magnum (vt infra cap.8. de Simone mago dicitur) tamen minimè illud addi erat neceſſium: nam in Gręca lingua τὶς abſolutè idem ſignat quod magnus & excellens: vt annotauit Budæus in linguæ Græcæ commentarijs. Idem in lingua accidit Latina: quamobrem Cicero libr.3. ad Atticum epiſto. 53. *Itaque fac vt me velis eſſe aliquem, quoniam qui fui & qui eſſe potui, iam eſſe non poſſum*: id eſt, velis me eſſe non prorſus obſcurum & abiectum: & Plinius in proœmio: *Namq; tu ſolebas meas eſſe aliquid putare nugas*: & lib.6. Faſtorum Ouid.

Eſt aliquid, nupſiſſe Ioui, Iouis eſſe ſororem.

Theudas quis ille fuerit: & quomodo dicebat ſe eſſe aliquem.

Budæus. *Cicero.* *Ouid.*

Huic adhæſit multitudo ferè quadringentorum virorum, qui rerum ſuarum profuſi aliena appetebant, & vitam perditã profitebantur. Hos Fadus Iudææ præfectus cohorte equitum immiſſa diſſipauit, nonnullis trucidatis, nonnullis vero captis, ſed duce ipſo inter primos capite mulctato, vt tradit Ioſephus. Iudas, qui Galilæus, & Gaulonites à Ioſepho dicitur, ſeditioſus erat in Cæſarem, cui tributum pendi prohibebat, & obedientiam præſtari idolorum cultori: addebat, nullum hominem dominum eſſe vocandum præter Deum. Sed nec hic ex Deo loquebatur, cum Scriptura malis etiam ſuperioribus obedire præcipiat: & iniuria Iudas ſe opponebat poteſtati Romanorum, cùm longè antè, tempore ſcilicet Pompeij, Iudæa Romanis facta ſit tributaria. Vnde Cyrinus vir Conſularis, & Coponius Magiſter equitum Iudam extinxerunt, ſectatores eius oppreſſerunt, vt habes apud Ioſephum. Idem quoque teſtatur, eiuſdem Iudę filios Iacobum, & Simonem crucifixos ab Alexandro Iudææ præfecto ob paternam, quam ſequebantur ſententiam.

Ioſeph lib.20. Antiq.c 2. in fine.

Iudas Galilęus quis ille: eius falſa doctrina.

Iudęa quando primum Romanis parere cœperit.

Idem lib.18. Anti c 1 & 2 Idem libr.20. c.3 initio.

At quod Lucas hoc loco ait: *poſt hunc extitit Iudas Galilæus*, non eſt putandum Iudæ Galilæi factionem ſecutam eſſe factionem Theudæ: quia Iudas mouit ſeditionem ſub 42. anno Auguſti, & occiſus eſt ſub eodem tẽpore; Theudas verò ſub Claudio Imperatore circiter annum ſextum imperij eius à Cuſpio Fado procurante à Claudio Cæſare miſſo interfectus eſt. Vnde cõtrarium apparet. Hoc annotamentum debemus Ioanni Gagneo, quem ſecutus eſt Cornelius Ianſenius, qui putant Lucam μετὰ poſuiſſe pro πέραν, id eſt, vltra, vel præter: vt ſit ſenſus, id eſt, vltra, vel præter hũc Theudam ſeditioſum fuit Iudas Galilæus alter ſeditioſus.

Poſt Theudã Iudã extitiſſe Galilæum, qui tamen prior fuerat, vt dixerat S. Lucas.

Ioan. Gagn. in Acta. Corne. Ianſe.

Sed cùm hanc cõcionem habuerit Gamaliel poſt paucos dies ab aduentu Spiritus ſancti, id eſt, 18. vel 19. principatus Tiberij, qui potuit fieri, vt Theudas pręſtigiator, qui ſub principatu Claudij ſurrexit, & à Cuſpio Fado procuratore Iudææ à Claudio miſſo extinctus eſt, à Gamaliele poſſet produci, cùm poſt quindecim annos ab hac oratione extinctus ille fuerit, ſi rectè tempora expendas: nam de hoc dicitur, Extitit Theudas, dicens ſe eſſe aliquem. Profectò hoc dubium à nemine hactenus motum, ac proinde nec diſſolutum videre potui: Quamobrem cùm aut Scriptura, aut Ioſephus ſit negandus, præſtat Ioſephum deſerere, & Scripturam amplecti, quæ habet Theudam extitiſſe ante paucos dies: &

Si Theudas iſte Galilæus, vt ait Ioſephus, tempore Claudij extitit quomodo ante paucos dies à Gamaliele dicitur extitiſſe.

Solutio prima.

aſſerere alterum fuiſſe Theudam ante Iudam Galilæum exortum, ſimiliter ſeditioſum & rebellem, cuius Ioſephus nõ meminerit, & quem Origenes libro contra Celſum, facit Chriſto antiquiorem. Cuius rei argumentum eſſe videtur, quod hunc Theudam, de quo loquitur Gamaliel, circiter quadringenti ſunt ſecuti; ille vero de quo loquitur Ioſephus, non habet certum numerum militum, & lõgo poſt tempore à Iuda Galilæo ſecutus eſt. Quare annotamentum Ioannis Gagnei non eſt neceſſarium, cùm ille Theudas, de quo loquitur Gamaliel, tempore anteceſſerit Iudam Galilæum. Neque illa præpoſitio Poſt, accipienda eſt pro Vltra, vel Præter: quãquam Euſebius lib. de Eccleſiaſtica hiſtoria, atq; alij multi eius autoritate ſeducti, hãc Theudæ hiſtoriam referant ad illum Theudam, de quo Ioſephus loquitur. Gaudeoq; hoc idem me poſteà annotatum vidiſſe apud Caietanum, & Ioannem Benedictum Doctorem Pariſienſem in Scholijs ſuis.

Orig. lib. 1. cõtra Celſum longe à med. tom. 2.

Euſeb lib 2. Eccl hiſt c 10 & 11. to. 1.

Caietan. in Act. 5. Ioan. Gagn. ibid. Benedict. Pariſ.

Alie. a ſolutio *Luc. 2.*

Poſſumus etiam hunc nodum aliter diſſoluere, quod etſi textus dicat: Poſt hunc extitit Iudas Galilæus in diebus profeſſionis, hoc eſt, cùm Cyrenius Syriæ præſes cenſum primum apud Iudæos cogeret, & Chriſtus natus fuit: non tamen voluit per hoc ſignificare hunc Iudam tempore fuiſſe poſteriorem illo Theuda, ſed debet illud, Poſt hunc, ad ordinem narrationis referri, quaſi dixerit, præter hunc fuit & ſuperiori tempore Iudas. Nam loquens ibi Gamaliel de Theuda, ait, Ante hos dies, quo ſignificanit paullò ante id temporis eum fuiſſe: Iudæ autem tempus exprimat fuiſſe in diebus profeſſionis, hoc eſt, cùm cenſus ageretur.

Dies deſcriptionis vocat noſter interpres dies pro feſſionis, qua quiſque aſcendebat in ciuitatem, vt profiteretur nomen ſuum: quæ Luc. 2. & hic, & ibi dicitur ἀπογραφή. Et rurſus concludit: *Et nunc itaq, dico vobis, diſcedite ab hominibus iſtis, & ſinite illos: quoniam ſi eſt ex hominibus conſilium hoc, aut opus diſſoluetur; Si vero ex Deo eſt, non poteritis diſſoluere, ne fortè & Deo repugnare videamini.* Dices; Quid? nonne prælati debent impedire eos qui nouitates inducũt? Debẽt quidem: ſed hi multa habebant adiumenta, vt venerabiles potiùs, quam impediendi viderentur: nam expectabant eo tempore omnes Meſſiam in ea forma, in qua non facilè eſſet agnoſcendus, vt Eſai. 53. Ad hæc Apoſtoli non loquebantur in nomine aliorum Deorum, neque dicebant vt relinqueretur Deus Iſrael. Quod verò quædam dicerent contra veterem legem; non propterea erant puniẽdi, aut impediendi: hoc enim Prophetæ omnes fecerant, & prætereà prædixerant futurum, vt ſacrificia talia abrogarentur, præſertim cùm miracula fierent. Neque timere debebant, aut dubitare, ſi eos Deus non miſerat: nam vbique Deus pollicitus erat ſe prophetas mẽdaces confuſurum, vt Deuteron. 13. 18. Ierem. 14. & 28. Hac Gamalielis prudentia abutuntur Hæretici, & ſchiſmatici. Nam quidam qui ſe vatem aſſerebat, proferens quaſi de cœlo prophetias, cũ haberet Prælatos reſiſtentes, tuebatur ſe hoc dicto Gamalielis: Si, inquit, ex cœlo ſunt, nõ ſoluetis: ſi meum commentum, non poterit ſtare. Si quis præterea animum filij, aut filiæ ab ingreſſu religionis reuocare, aut retardare velit, & reprehendatur de malo cõſilio exhibito, ſtatim dicto Gamalielis ſe tuetur: Si ex Deo eſt tuus hic animus, mea perſuaſione non impedietur. Quidam etiã inſignis Prælatus, ingruente Lutheranorum hæreſi in diœceſim ſuam, nihil contra eos mouebat, ſed dicebat: Si id quod prędicãt, Euangelium eſt, nolo pugnare cum Deo; Sin verò ex hominibus, citò diſſoluetur. Sed & ipſi Hæretici libenter hæc verba ad tuendam ſectam ſuam vſurpant; dicunt enim: En ſtamus adhuc, & duramus: & multi aiebant non poſſe nos durare. Sed audi fallaciam: Cùm propheta loquitur quod falſum eſt, & contra Eccleſiæ ſpiritum, aut inutile aliquid, & minimè ad rem, & quod poſſit ſeditionem in populis parere, non valet conſilium Gamalielis. Ille enim propheta arroganter nullum ſignum ſuæ miſſionis oſtendens (cum multa ederent Apoſtoli) Prælatos à debita vigilantia illo fuco conabatur abducere. Prĕterea non eſt abſque peccato ſalutare conſiliũ de ingreſſu religionis noſtris perſuaſionibus impedire ſub prætextu ſentẽtiæ Gamalielis: nã plerunq; à Deo inſpirati ad eam perfectionem amplectendam refrigeſcunt, & redeunt ad vomitum impuræ prioris vitæ: & hoc cui alteri quam conſulenti eſt imputandum, qui aliter quam Chriſtus conſuluit, audet conſulere? Porrò Antiſtes ille turpiſſimè ignorabat, quod erat ſui muneris, videlicet lupos agnoſcere, & à caulis ouium illos repellere, iuxta illud: *Attendite a falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoſcetis eos.* Quod autem iactent Lutherani ſe permanere adhuc: verum eſt; ſed perdurant iam cogniti, & ab Eccleſia præciſi, & ſeparati, vt nemini niſi inſanire volenti poſſint officere, & impletur in illis quod ait Apoſtolus: *Sed vltra non profi-*

Poſt quos dies profeſſionis Iudas ille Galilæus extiterit.

An debeant Antiſtites nouitatum autoribus contraire, ne Deo repugnare velle videantur, vt dixit Gamaliel.

Qui abutũtur hoc dicto Gamalielis: Si eſt ex hominibus cõſilium hoc aut opus, diſſoluetur, & reliq.

Inſignis cuiuſdam Antiſtitis oſcitantia, & negligentia.

Quid Hæreticis reſpondendũ obijcientibus: En ſtamus adhuc, & duramus: & multi aiebant non poſſe nos durare.

In eos, qui occaſione dicti Gamalielis homines à propoſito religionis impediunt.

Quod ſit munus Antiſtitis, atque paſtoris *Matth. 7.*

Lutherani vã iactitant quẽadmodum perdurẽt vſq; adhuc in ſchiſmate.

2. Tim. 3.

Quomodo illi proficiant, teſte Apoſtolo.

proficient: inſipientia eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & illorum fuit. Et intrà iſti homines quomodo proficiant, declarans: *Mali autem homines*, inquit, *& ſeductores proficient in peius: errantes, & in errorem mittentes.* Et hoc ſatis eſt Eccleſiæ, vt non ſit opus Gamalielis ſententia, quæ in cauſſa illa, & tempore illo optima fuit, & ſancta. Prædicabatur enim CHRISTVS à Prophetis promiſſus iam veniſſe, probabatur ſignis, & vita inculpata, & Scripturis; item illum mortuum, & interfectum à Iudæis fuiſſe, & reſurrexiſſe, quod mille argumentis, ac ſignis perſpicuum erat, vt non poſſent reſiſtere aduerſarij. Quare opportunum, & prudens fuit conſilium illud, nec ſine nutu Dei, nec ſine fructu excogitatum, atque pronuntiatum.

Apoſtolorum de Chriſti myſterijs annunciatio quam digna eſſet acceptione.

Conſenſerunt autem illi. Et conuocantes Apoſtolos, cæſis denuntiauerunt ne omninò loquerentur in nomine Ieſu, & dimiſerunt eos. Probatum fuit ab omnibus conſilium, quanquam de ſuo addiderint flagella, & præceptum non prædicandi amplius: quibus nihilominus non ceſſit Spiritus, quia quotidie prædicabant in templo, & in flagellis acceptis pro CHRISTO gloriabantur. Vides, quàm moleſtè ferrent prædicationem in nomine IESV: quare capite quarto bis prohibuerunt, & nunc iterum interdicunt: verùm nihil obtinere potuerunt.

Mira quoque Apoſtolorum in prædicanda Chriſti fide conſtantia.

Et illi quidem ibant gaudentes à conſpectu Concilij, quoniã digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Cùm hæc ignominia Chriſto fieret, iuxta illud: *Saule, Saule, quid me perſequeris?* & in Apoſtolis Chriſtus pateretur, nunquid Apoſtoli gaudebant de contumelia illata CHRISTO, & quòd nomen IESV deſpicabile haberetur, vt qui illud inuocant, appellantque, vapulent? Minimè gentium: ſed quia voluntas Dei erat, vt nomen IESV illuſtre, & glorioſum redderetur, & ſic examinaretur, vt qui illud auderent profiteri, vapularent. Aequum erat igitur illos gaudere ſe illos eſſe, in quibus examinaretur hoc nomen. Rectè Chriſtus dixerat: *Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum.*

Actor. 9.

Quomodo Apoſtoli ibant gaudentes à conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.

Luc 21.

Et vide quanta vis ſit Spiritus ſancti, vt in medijs tribulationibus reddat gaudentes, & dedecora atque opprobria, in delicias, & gloriam conuertat. Et expende: Quoniam digni, inquit, habiti ſunt. Certè Dominus IESVS pro ſua incomparabili charitate dignatus eſt pro nobis pati, quo nomina noſtra redderet glorioſa apud Deum: ita Apoſtoli magni pendebant, quòd propter nomen eius quod prædicabant, & in quo ſigna edebant, paterentur.

Spiritus ſancti virtus.

Ieſu in nos charitas immenſa.

Omni autem die non ceſſabant in templo, & circa domos docentes, & euangelizantes Chriſtum Ieſum. Nihil profecerunt aduerſarij, imò Apoſtoli ob verbera lætiores, & audaciores ſolito redduntur, & quotidiè ſiue in templo, ſiue in domo non ceſſabant à prædicatione, ita vt non aliquando, ſed quotidie; nec ſolùm occultè in domibus, ſed & publicè in templo prædicarent nomen Ieſu.

Hæc eſt enim gratia eorum, qui propter IESVM patiuntur, vt indies velint pro nomine eius illuſtrando grauiora ſuſtinere tormenta. Vtinam nos Dei munere tales reddamur, qui non tantùm propter Chriſtum pati nequaquam fugiamus, ſed etiam nobis glorioſum, & ſalutare ducamus. Nam hæc eſt perfecta, & glorioſa victoria, per quam Apoſtoli & CHRISTI martyres de Satana, vniuerſiſque eius conatibus, artibus, & machinis glorioſum, & egregium triumphum reportarunt in CHRISTO Domino noſtro, cui cum Patre & Spiritu ſancto æqualis eſt honor, poteſtas, & imperium, per immenſa ſecula, Amen.

Quæ ſit gratia eorum, qui propter Ieſum patiuntur.

Perfecta quænam & glorioſa victoria.

TRACTAT. XXIII.

In illa verba: *In diebus autem illis, creſcente numero diſcipulorum, factum eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eo quòd deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum. Conuocantes autem Duodecim multitudinem diſcipulorum, dixerunt, Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Conſiderate ergo, fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem, plenos Spiritu ſancto, & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus. Nos verò, orationi, & miniſterio verbi inſtantes erimus, & cæt.* in finem vſque capitis, Actor. 6.

SATANAS hoſtis capitalis concordiæ, & zizaniorum ſeminator, nullum non

Satanæ artes atque conatus

In quid maximè incũbant.

mouet lapidem, quò ſeditionem excitet inter eos, qui vitam ducunt pacificam, & præſertim cùm videt progreſſus magnos in Philoſophia fieri Chriſtiana. Sed ipſe ſuis fruſtratus cogitationibus, quæ Dei eſt virtus, atque ſapientia, occaſio eſt amplitudinis Eccleſiæ, quoniam res Chriſti in igne perſecutionum confirmantur magis, & augentur. Excitauerat Principem Sacerdotum, & Sadducæos contra Apoſtolos, ſtatuerunt illos in concilio, cæſos dimiſerunt, præcipientes, ne in nomine Ieſu amplius docerent: & ecce, vt prima verba ſonant huius capitis, auctus eſt numerus diſcipulorum.

In quo potiſſimum charitas Chriſtiana conſiſtat.

Quorum murmur Græcorũ eſſet de ſuarũ cura: imprimis viduarum.

Oecumen. in Acta

M. Cato li. de re ruſtica, cap. vlt.

Romanenſes qui.

Creſcente autem numero diſcipulorum, factum eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eò quod deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum. Semper in multitudine aliquid vitij eſt. Semper Eccleſia Dei viduarum curam habuit, & pauperum, illiſque de neceſſarijs proſpexit; vt nemo exiſtimet philoſophiam Chriſtianam in ſermone ſitam eſſe, & non potiùs in charitatis officijs. Qui hic Græci dicuntur, non ἕλληνες; qui puri ſunt Græci, ſed ἑλληνισταὶ dicuntur, quæ vox eos propriè ſignificat, non qui Græci ſunt, ſed qui factione, habitu, conuerſatione, & lingua mores Græcorum imbiberant, vt docet Oecumenius: Quemadmodum apud Latinos Romanenſes vocantur, teſte Marco Catone, non qui Romæ nati ſunt, ſed qui aliunde venientes Romæ verſantur, & Romana lingua vtuntur. Erant igitur Iudæi religione, ſed inter Græcas nationes nati, & verſati: nam Gentiles nondum erant admiſſi ad Chriſtum, vt infra videbimus de Cornelio: vel ſi Gentiles erant, proculdubio proſelyti erant, circumciſi, & in Iudæorum gentem aſciti: quod licebat eis, vt habes Exod. 12. Hebræorum verò genus, non tàm à genere, quàm à regione nomen ſortitur, erat enim commune omnibus qui traiecissent Euphratem, & inter flumen & mare magnum ſedes ſibi collocaſſent. Ortum verò eſſe ait murmur: quæ vox in malam partem accipitur. Nam cùm interdum fit contentio abſque peccato, id eſt, cùm vterq; bonam cauſſam fouet, quia quilibet abundat in ſuo ſenſu in his, quæ in differentia ſunt, non dicitur propriè murmur ortum, niſi in diſſidium veniat, & charitatis ſolutionem illa contentio. Quòd ſi illa congregatio, vbi feruebat Spiritus ſanctus, à murmure immunis non fuit: mirandum profectò non eſt, ſi in monaſterijs, & clauſtris adhuc querelæ & murmurationes exiſtant, ac vigeant, quæ vt plurimum ad denigrandum Prælatorum nomẽ tendunt, ac famam: quorum conſilio omnia fieri putantur, vt illi fortè ad Apoſtolos detulerunt. ¶ *Eo quod deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum.* Quidam intelligunt murmuratum inde, quod viduæ Græcorum arcerentur à miniſterio Apoſtolorum; quia viduæ Hebræorum eruditiores ad id habebantur, quàm Gentilium. Cui ſenſui locus eſſet, ſi textus dixiſſet, à miniſterio, & non potius in miniſterio quotidiano. Alij verò exponunt, viduas Græcorum ad vilia miniſteria obeunda præ cæteris viduis Hebræorum grauari ſolitas. Sed hic ſenſus vt parum illuſtris à quibuſdam reijcitur. Quare veriſimilius videtur, vt per miniſterium quotidianum intelligamus, id quod in ſingulos dies cuique ad victum dabatur: qua in re cùm pinguius, & opulẽtius tractarentur viduæ Hebræorum, quàm Græcorum, mirum non eſt ſi illæ ſe deſpectas arbitrantes murmurarent. Nam cùm pauci ab initio eſſent, & nullus egens eſſet inter illos, quia diuidebatur ſingulis prout cuique opus erat: aucto tamẽ diſcipulorum, hoc eſt Chriſtianorum numero, non ita commoda reddita eſt diſtributio, atq; adminiſtratio, ſicut prius.

Murmur proprie in malum accipitur.

Rom. 14.

Græcorũ contra Hebræos hoc murmur vnde ortum fuerit.

1. ſenſus.

Alter ſenſus.

Tertius longè probabilior.

Quid miniſterium quotidianum hoc loco.

Actor. 4.

Quòd autem hic ſit ſenſus germanus, ac literalis, duo maximè perſuadent. Alterum eſt: quia vox miniſtrandi, & miniſterij, & miniſtri, hoc ipſum in Scripturis porrigunt. Nam & Angeli dicuntur acceſſiſſe, & miniſtraſſe CHRISTO, & Martha miniſtrabat, & ſatagebat circa frequens miniſterium; & mulieres miniſtrabant de facultatibus ſuis Domino: & Paulus ad Romanos ait, fideles habere donationes ſecũdùm gratiam, quæ data eſt nobis, differentes, ſiue prophetiam ſecundùm rationem fidei; ſiue miniſterium, in miniſtrando; ſiue qui docet, in doctrina; qui exhortatur, in exhortando, & reliqua. Et rurſus in eadem epiſtola: *Nunc igitur proficiſcar in Ieruſalem miniſtrare ſanctis. Nam ſi ſpiritualium eorum participes facti ſunt Gentiles, debent & in carnalibus miniſtrare illis.* Et in hoc ipſo libro cap. 11. in fine dicitur: *Diſcipuli autem prout quis habebat, propoſuerunt in miniſterium mittere habitantibus in Iudæa fratribus.* Deniq; Chriſtus dixit: *Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare.*

Confirmatur duplicitet hic ſenſus.

Matth. 4.

Ioann. 12.

Luc. 10.

Supr. 8.

Rom. 12.

Inf. 15.

Matt. 20.

Deinde hunc ſenſum confirmat, quod Apoſtoli dixerunt: Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis: miniſterium igitur in eorum diſtribuenda victus ratione, & miniſterio menſarum poſitum erat. Quare Apoſtoli ſeptem elegerunt diaconos, qui miniſterio rerũ temporalium vacarẽt: nam illud murmur

Alterum argumentum.

mur

mur ab iniquis diſpenſatoribus, & habentib[9] acceptionem perſonarum inſurgebat. Hunc ſenſum confirmat Oecumenius in hæc verba: *Miniſterium autem*, inquit, *id eſt, Διακονίαν, vocat eleemoſynam, id eſt, miſericordem erogationem, quæ & facientes ſanat: & accipientibus, honorem præſtat.* Sic ille.

Oecumen. Quid ſit eleemoſyna.

Conuocantes autem duodecim multitudinem diſcipulorum, dixerunt, Non eſt æquum nos relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Apoſtoli primò ſe apud multitudinem excuſant, quòd non poſſent ſimul omnia diſpicere, quæ ad miniſterium opus erant, & ſimul prædicationi operam dare: nam olim Apoſtolorum erat & de verbo; & de victu proſpicere Eccleſiæ. Sed cùm vtrunque exactè præſtari non poſſet officium, quòd vnaquæque functio totum hominem requirat, decernunt amplius rationi minimè eſſe conſentaneum, vt poſthabito verbo Dei tantùm menſarum miniſterio vacent. Nota in Syriaco exemplari legi miniſtrare potere, id eſt, pateris, ſiue poculis. Et Chriſtus in Euangelio calicem vocat Ποτήριον: & per Synecdochen ſignificantur omnia illi officio coniuncta, id eſt, cura pauperum, & Eccleſiaſticæ pecuniæ diſtributio. Hæc autem Apoſtolorum verba multi hodie, qui Epiſcoporum nomine gaudent, ſecus quàm oportet, intelligunt. Nam verbum Dei, & Sacramentorum miniſterium, & animarum curam in humeros aliorum libenter reijciunt, ipſi verò in temporales Epiſcopatus prouentus, & in lites, ſi quæ circa illos oriantur, per totam vitam diligenter incumbunt: non quo in pauperum vſus bona illa diſtribuant, ſed vt ſuos aut conſanguineos, aut famulos impinguare, ac dilatare valeant: & ſe interim egregiè ſuo munere functos exiſtimant.

Apoſtolorum duplex cura.

Miniſtrare potere, quid Syriace hoc loco. Matt. 20. Infr. 26.

Epiſcopi nomine potius quàm re. & officio hodie q ſint.

Rurſus aliud extremum vitandum eſt, eorum videlicet Epiſcoporum, qui ita ſe totos ſpiritualibus exercitijs dedunt; vt nihil ad ſe ſpectare arbitrētur curam pauperum, aut viduarum, aut eorum, qui miſeram vitam traducunt. Nam Eccleſia ab initio ſemper viduarum, orphanorum, atque infirmorum curam geſſit. Verùm intelligant Eccleſiarum paſtores, ita ſibi ſpiritualibus per ſeipſos incumbendum; vt rerum temporalium, quibus non ſolùm propriæ, ſed alienæ ſuccurrendum eſt neceſſitati, non obliuiſcantur. Quod ſi per ſe præſtare non queunt, adhibeant diaconos in hoc ipſum ab Eccleſia ſibi adiunctos, quorum opera, & ſtudio muneri ſuo integrè (nam Apoſtolus Epiſcopum vult eſſe hoſpitalem ac benignum) ſatisfaciant. Beatus Chryſoſtomus non fuit admodum excipiendis hoſpitibus propenſus, & hoſpitalis, licèt haberet loca, & miniſtros, per quos pauperes aleret domi ſuæ, quòd ipſe quotidie aut ſcriberet, aut prædicaret: tametſi murmur propterea obortum negligeret. Gregorius verò Nazianzenus, cùm per duodecim annos rexiſſet Eccleſiam Conſtantinopolitanam, quæ opulentos prouentus in ſingulos annos reddebat; nunquam tamen ad rationes repoſcendas bonorum Eccleſiæ ſuę, animum demittere voluit: tam intentus erat verbo Dei prædicando, & animarum ſaluti comparandæ. Illud verò quis ferre ſine dolore valeat; vt Epiſcopi relictis ouilibus ſuis, & ſalute animarum neglecta, verbique Dei miniſterio contempto, in aulas Principum Eccleſiæ, aut Regum ſe recipiant, quò illis mera miniſteria temporalia impendant. Vtinam DOMINUS iam tandem oculos aperiat eorum, qui in ſummis Eccleſiæ gradibus poſiti ſunt, & his tantis calamitatibus Eccleſiæ aliquando proſpicere dignetur.

Epiſcopi duo curare debent ex officio, Apoſtolorum exemplo.

Tit. 1. & 1. Tim. 3.

Chryſoſt. cur minus hoſpitalis, vt ferſur, & pater pauperum extiterit.

Gregor. Naz. quàto arderet zelo ſalutis animarum.

Epiſcopi etiā quinam ad tēpus, nomen ſuū, ac munus abijciant, & deſerant quodammodo.

Conſiderate ergo fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem, plenos Spiritu ſancto, & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus. Nos verò orationi, & miniſterio verbi inſtantes erimus. Placari ſolet vt plurimùm multitudo, vbi poſtquam ſiniſtrum aliquid accidit, communitati in futurum proſpicitur. Cùm ergo illic nonnihil ordinis deſideraretur in diſpenſandis opibus Eccleſiaſticis; Apoſtoli propterea conſulunt certos, deſignatoſque viros diſpenſationi bonorum temporalium eſſe præficiendos. Nam vt ciuitas varijs miniſtrorum officijs, & corpus diuerſis membris indiget: ita credentium multitudo nouos miniſtros, & alios coadiutores neceſſariò requirit. Atque hæc dicta ſint contra eos, qui noſtro ſeculo omnia confundunt, omneſque cæremonias contemptui habent, omnemq; hierarchiæ Eccleſiaſticæ ordinem de medio tollunt. Et alijs quidem electionem, ſiue nominationem tribuunt Apoſtoli, ſub certis tamen conditionibus; ſibi verò ipſis reſeruant numerum, & confirmationem, ſiue conſtitutionem, quia ſubdit: Quos conſtituamus ſuper hoc opus: quod ſine manuum impoſitione, atque alijs cæremonijs factum non eſt, vt videbimus.

Placandæ multitudinis ratio ſatis efficax.

Aduerſus hæreticos Eccleſiaſtici ordinis cōtemptores, atq; hoſtes capitaliſſimos.

Numerus autem ſeptem Diaconorum ſuggeſtus fuit Petro ab Spiritu ſancto: tùm vt Eccleſia noſtra cœleſtem illam imitaretur, in qua ſeptem Angeli præcipui ante Deum aſſiſtere, atque per illos omnia adminiſtrare DEVS dicitur, de quibus Tobias capite duodecimo, & Apocalypſis capit. 1. tùm vt ſeptem lucernis, quæ

Diaconi ſeptē cur tantùm electi.

II. Ratio. Exod. 25. & Inf. 37. Num. 8.

in candelabro ante Deum lucebant, reſpõdeant. Nam diaconi, oculi ſunt Epiſcopi, qui omnia colluſtrare debent, & cauere ne Epiſcopo ſacrificanti, aut prædicanti quicquam ſiniſtri accidat.

Oculi Epiſcopi quinam illi.

Ille etiam numerus mirificè Spiritui ſancto deſeruit, cuius ſeptem dona recenſet Eſa. c. 11.

III. Ratio.

Conditiones autem eorum, qui erant eligendi, plures exiſtunt.

Ad diaconorũ electionem q̃ requirantur. I. Conditio.

Prima, vt ſint viri, non pueri, aut ſenes, qui propter ætatem aut inſipientiam officio ſuo prçſtando non inueniuntur idonei, ſed viri ætate, & prudentia præſtantes. Secunda, quòd ſint viri boni nominis, ac teſtimonij, id eſt, quibus publicè ora hominum bonorum atteſtentur: nam rarò bonum nomen ſine virtutum ſtudio comparatur.

Tertia.

Tertia, quòd ſint pleni Spiritu ſancto. Non enim ſufficit bona fama, niſi adſit & conſcientia: nam qui Spiritu ſancto pleni ſunt, non quærunt quæ ſua ſunt, ſed quæ Dei ſunt, ac proximi.

Philip. 2.

Diaconos ſeptem plenos fuiſſe Spiritu ſancto, vnde perſpici poſſit.

Quòd autem pleni eſſent Spiritu ſancto, facilè agnoſci poterat eo tempore, vel ex dono linguarum, vel ex ſignorum virtute, vel ex prudenti prædicatione, ſiue exhortatione. Et quemadmodum facilè eſt accipere, quo quiſque Spiritu præditus ſit, ſuperbiæ ne, an auaritiæ, an fornicationis, an odij, & acerbitatis in fratrem, quia ex abundantia cordis os loquitur: ita obſcurum non erat coniectare, in quo tunc habitaret Spiritus diuinus.

Matt. 12.

IV. Conditio diaconorum

Quarta: vult eſſe viros plenos ſapientia; ne videlicet parum exercitati, & rerum imperiti, opes diſſipent Eccleſiaſticas, & in eos, quibus non debentur, illas valeant collocare.

V. ac poſtrema.

Quinta conditio erat, vt nominarent ſeptem, non plures, aut pauciores, quò in plures onere diſperſito, faciliùs quiſq; poſſet ſuo ſatisfacere muneri.

Ac ſubdit plenè aureum verbum, quod vellem in Epiſcoporum auribus perpetuò reſonare, & ante eorum oculos ſemper verſari: *Nos verò orationi, & miniſterio verbi inſtantes erimus.*

Proprium ac germanum Epiſcopi munus quod.

Hoc eſt enim proprium, & Germanum Epiſcopi opus, orare, & prædicare. Oratione multum poteſt apud Deum Epiſcopus, prædicatione multum valet apud proximum: & qui in his duobus exercitijs maior eſt, ille præſtantior eſt animarum paſtor.

Oratio quid conferat: eius quanto ſtudio Apoſtolus tenebatur.

Et oratio præcedit miniſterium verbi: quia in oratione & diſcitur quid ſit prædicandum, & Spiritus hauritur, quo prædicandum eſt. Ideò concionator de more ab oratione inchoat concionem, & Apoſtolus in omnibus ferè epiſtolis, antequam doceat, ſiue euangelizet, prçmittit preces quas ad Deum pro eis fundebat. Denique per ſtudium orationis miniſter verbi Dei tanquam cithara quædam temperatur, quò poſſit cum maiori conſonantia, & ſuauitate in concione ſonum fundere: aut potiùs dum precatur, ſeipſum in manibus Dei conſtituere veluti inſtrumentum muſicum, vt ille pro ſuo arbitrio illud ſui ſermonis plectro pulſare velit.

Miniſter Euangelicus qualis eſſe debeat, ſuo vt muneri abundè ſatiſfaciat.

Orationi, & miniſterio verbi inſtare, qd.

Et pondera verbum, Inſtantes erimus: hoc eſt, feriò, & magna diligentia in hoc incumbemus. Audi quæſo Bernardj verba libro de conſideratione ad Eugenium: *Quid,* inquit, *Epiſcopo turpius, quàm incumbere ſupellectili, & ſubſtantiola ſua, ſcrutari omnia, ſciſcitari de ſingulis, morderi ſuſpicionibus, moueri ad quæque perdita, vel neglecta? Non ita ille Aegyptius, qui Ioſepho omnibus traditis ignorabat quid haberet in domo ſua. Erubeſcat Chriſtianus Chriſtiano ſua non credens. Homo ſine fide, fidem tamen habuit ſeruo: ſuper omnia bona ſua conſtituens eum. Et hic erat alienigena. Mira res. Satis ſuperq; Epiſcopi ad manum habent quibus animas credant: & cui ſuas committant facultatulas, non inueniunt. Optimi videlicet æſtimatores rerum, qui magnam de minimis, paruam, aut nullam de maximis curam gerant. Sed, vt liquidò datur intelligi, patientius ferimus Chriſti iacturam, quàm noſtram.* Hæc Bernardus: quæ ſanè ad rem maximè faciunt & ad locum propoſitum illuſtrandum, & ad mores Epiſcoporum noſtri ſeculi corripiendos.

Bern lib. 5. de conſid. ad Eugen. c. 5.

Studio Epiſcopi quo turpius nihil, teſte Bernardo.

Geneſ 39.

Matth. 24.

Phutipharem Sacerdotem imitari deberet Epiſcopus in quo.

Et placuit ſermo coram omni multitudine. Gratum fuit fidelibus, quòd tam diligenter illi ſuſurrationi proſpiceretur: gratum etiam, quòd illorum electio ex ſuo penderet arbitrio. Nam libenter eorum iugum patimur, quos ipſi ſponte nobis ipſis præficimus.

Quorum iugũ nobis ſuaue ſit, & onus leue.

¶ *Et elegerunt Stephanum virum plenum fide, & Spiritu ſancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiochenum.*

De ſeptem electione Diaconorum.

Inter hos ſeptem, primus & vltimus ſingulariter deſcribuntur. Primus quidem, quòd eſſet plenus fide, & Spiritu ſancto, quẽ fide promeruit, & qui maximè neceſſarius erat, ne fur fieret vt Iudas, qui loculos communes Chriſti, & Apoſtolorum exhauriebat.

Stephanus cur electus plenus fide, & Spiritu ſancto.

Ioan. 12. & 13.

II. Ratio.

Deinde ne bona Eccleſiæ aut per negligentiam, & deſidiam perderet, aut per iniuriam, & iracundiam diſtribueret; aut propter populi voculas, & nugas indignationem conciperet, aut deniq; ne per commercium, & familiaritatem cũ viduis mulieribus, etſi honeſtis & ſanctis, vitæ ſuæ puritatem, aut bonum ſuum nomẽ contaminaret: ad hæc enim omnia neceſſarius erat Spiritus ſanctus. Similia quoque Dei dona in alijs fuiſſe, non eſt improbabile. Nam Philippus inſignis fuit prædicator, & Samariæ prædicauit, vt habes cap. 8. vbi & Si-

Philippus.

monem

monem Magum, & Eunuchum baptizauit: & quatuor habuit filias virgines prophetantes in Cæſarea ciuitate, de quibus Act.21. Tertius, fuit Prochorus; quem Simeon Metaphraſtes teſtatur fuiſſe amanuenſem Ioannis Euangeliſtæ in conſcribendo Euangelio in Patmos inſula. Producitur quoq; à Græcis autoribus libellus eiuſdem de tranſlatione B. Ioannis Euangeliſtæ, quē mihi videre adhuc non licuit. Dorotheus in Synopſi tradit fuiſſe Epiſcopum in Nicomedia Bithyniæ. Quartus, fuit Nicanor, qui eodē die cum Syndiacono ſuo, ac Protomartyre Stephano cum duobus millibus alijs mortuus eſt, vt tradit Dorotheus. Quintus fuit Timon, qui Boſtri Arabum Epiſcopus factus, à Gentibus combuſtus eſt. Sextus, Parmenas, qui in conſpectu Apoſtolorum diaconi officio fungens, mortuus eſt, eodem Dorotheo referente. Poſtremus fuit Nicolaus aduena Antiochenus, ſiue vt Græcè dicitur, προσήλυτος, à verbo προσηλύθω, id eſt, accedo. Vocabantur enim Proſelyti propriè, qui ad religionem Iudæorum accedebant, & Iudaiſmum profitebantur. Hebraicè dicuntur Gerim, Latinè aduenæ, peregrini, & proſelyti. Hic ergo Nicolaus à Fide dilapſus, cum Simone Mago commercium habuit: vnde & meritò vltimum locum tenet inter Diaconos, ſicut Iudas inter Apoſtolos poſtremum locum ſemper ſortitur. Vnde nulla eſt ſecuritas ab amplitudine ſtatus, ſed à perfectione bonorum operum, & à perſeuerantia, & humilitate. Hæreſim excogitaſſe fertur Nicolaitarum, de quo Apocal. 2. dicitur: Sed hoc habes quia odiſti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. Verùm hic Nicolaus, vt autor eſt Theodoritus libro 3. de hæreticarum fabularum aſpectu, pulchram habuiſſe vxorem ſcribitur: cumque apud Apoſtolos fuiſſet de zelotypiæ morbo accuſatus, eam opinionem vt à ſe amouere conaretur, mulierem fertur in medium adduxiſſe, ac permiſiſſe, vt qui vellet, cum ea haberet conſuetudinem: non quidem hoc decernentem, ſed accuſatorum calumniam conuincentem. Vnde nōnulli quod ob eam cauſſam ab eo factum fuerat, peſſimè accipientes, communes habere oportere vxores ſanxerunt. Verùm poſt hæc verba ſubiungit Theodoritus: *Clemens autem dicit Nicolaum fuiſſe ex eorum numero, qui propter temperantiam clari & inſignes fuere, & liberos ſuos ſupernaturalem caſtitatem docuiſſe: & filium quidem ſuum cælibem permanſiſſe, filias vero virgines. Ex quibus pulchrè conuincuntur, eos falsò ex illius appellatione nomen ſumpſiſſe, qui antedictam temperantiam exercent.* Hæc ille. Eum quoque excuſat Euſebius lib. de Eccl. hiſt. Etſi Epiphanius in hęreſin Nicolaitarum ſcribens, eum minimè excuſet.

Prochorus. Simeon Metaphraſt. — Doroth. Epiſ. Tyri. — Nicanor. — Act. 7. & 8. Doroth. ibid. — Parmenas. — Doroth. ibi. — Nicolaus aduena Antiochenus quis ille. — Proſelyti propriè qui. — Nicolaus quare vltimū locū inter Diaconos ſortitus ſit. Matt. 10. Marc. 3. Luc. 6. — Vnde noſtra ſecuritas pendeat: ille quā hæreſim condiderit. — De Nicolao Antiocheno quid Theodoritus teſtatum reliquerit. — Clemens Alex. li. 3 Stromat. longè ante med. — Nicolai Diaconi qualis vitæ æſtimonia. — Euſeb. li. 3. Eccl. hiſt. cap. 29. tom. 1. — Epiphan. in hæreſ. 25.

Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum: & orantes impoſuerunt eis manus. Et verbum Domini creſcebat, & multiplicabatur numerus diſcipulorum in Ieruſalem valde: multa etiam turba Sacerdotum obediebat Fidei. Grauis oritur hoc loco quęſtio, an videlicet hi ſeptem inſtituti ſint diaconi ad miniſtrandum in menſis profanis ea, quæ neceſſaria erāt corpori ad victum: quam ſententiam amplecti videtur Chryſoſtomus, & Canon xvj. ſextæ Synodi, vbi habetur: *Inuenimus eos eſſe locutos* (nempè Actor. 6.) *non de viris qui miniſtrant myſterijs, ſed de miniſterio quod in vſu menſarum adhibebatur ſecundum Chryſoſtomum in commentarijs ſuis.* Hæc ibi ferè. Idem quoque noſtro ſeculo aſſeruit Caietanus, atque alij nouitatis ſtudioſi. Alij verò tradiderunt Diaconos hos ad verum Diaconatus Sacramentum promotos fuiſſe. Sunt qui fortaſſe rem penitius inſpicientes, aſſeruerunt Diaconos ab Apoſtolis ad vtrumque fuiſſe inſtitutos, ad menſarum quidem miniſterium: ſed menſæ illæ non erant omninò profanæ abſque Sacramento ſeu ſacrificio. Cùm enim nouellæ illi Eccleſiæ in templo ſacrificare non liceret, per ſingulas domos conueniebant ad frangendum panem, & more Chriſti, qui poſt cœnam Euchariſtiam diſpenſauit Apoſtolis, participabant de corporis, & ſanguinis Domini ſacrificio: ad cuius miniſterium promoti ſunt Diaconi. Menſa etiam ex vſu Scripturæ, altare quoque ſignificat, in quo Deus tanquam in menſa edere per ignem videbatur: ita qui miniſtrabant menſis, quæ loco erant altarium tunc temporis, adminiſtrabant vtique Sacramenta. Quare non deſunt qui ſentiant, murmur illud Græcorum contra Hebræos ortum fuiſſe, propterea quod viduis Græcorum ſubtrahebatur Sacramentum Euchariſtię, quod viduis Hebræorum porrigebatur, quæ res videbatur percellere animos illorum. Non eſt tamen negandū, illos quoque ad bonorum Eccleſiaſticorum curam, & diſtributionem (quæ bona quodammodò ſacra erant, quoniam in vſus Apoſtolorum, & poſteà alendorum Epiſcoporum, & pauperum conferebantur) promotos fuiſſe.

Diaconi ſeptē ad quale miniſterium electi fuerint, ſacrū, an profanum. I. Opinio. — Chryſ. ho. 13. in Acta, to. 4. VI. Synod. — Caiet. in Act. — II. Opinio. — Tertia. — Actor. 2. — Matth. 26. 1. Cor. 11. — Menſa in Scripturis, etiam altaris nomine cur veniat. — Noua ratio quorundam de murmure Græcorum, eo quod deſpicerentur viduæ eorum.

Quòd igitur ibi inſtitutum ſit ſacrum Diaconatus Sacramentum, ex ipſis verbis non obſcurè colligi poteſt. Primò ex his, quæ Apoſtoli exigunt ab ordinandis, vt ſcilicet ſint pleni Spiritu ſancto, & ſapientia, & habentes bonum teſtimonium:

Quod Act. 6. inſtitutū fuerit ſacrū Diaconatus miniſterium, atque ordo, cōprobatur ex multis. I. Ratio.

hæc enim arguunt excelſum eſſe gradum, ad quem euehebantur. Non ergo ad miniſterium nudum menſæ profanę. Nam Paulus docet, vt contemptibilibus, qui in Eccleſia Dei ſunt, iudicium rerum temporalium permittatur: ait enim in 1. ad Corinth.

Secularia in Eccleſia iudicia, à quibus volebat Apoſtolus exerceri.
1. *Cor.* 6.

Secularia igitur iudicia ſi habueritis: contemptibiles qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad iudicandum: Quantò ergo magis id dixiſſet de cura bonorum temporalium tradẽda? Vnde & Dominus Iudæ loculos tradidit gubernandos, teſte Ioanne.

Ioann. 13.
Supr. 12.
II. Ratio.

Deinde quid opus erat aut oratione, aut impoſitione manuum, quæ coram populo fiebat, niſi aliquam ſacram, diuinamque, ac nouam poteſtatem per illam cæremoniam illis contuliſſet? Nam ad diſpenſandum communem cibum, & potum in menſa, ſatis erat ſimplex populi electio, ſine alijs Apoſtolorum cæremonijs. Data eſt ergo poteſtas ad diſpenſandum corpus, & ſanguinem Dominicum, & ad diſpenſanda bona Eccleſiaſtica, ac Deo conſecrata in vſus pauperum: nam hæc niſi à viris Deo conſecratis, & ſanctificatis præſtari minimè decebat, cùm nullum Sacramentum inſtitutum ſit ad miniſterium merè temporale, & profanum, ſed omnia ſpectẽt ad aliquam ſacram functionem.

III. Ratio.

Tertiò, argumentum ſolidum ſumitur ab effectu, qui promotionem illam ſubſecutus eſt. Nam ſtatim ſubditur: Stephanus autem plenus gratia & fortitudine faciebat prodigia, & ſigna magna in populo: prædicabat quoque feruenter, & cum fructu, diſputabatque cum Iudæis; ita vt non poſſent reſiſtere ſapientiæ, & Spiritui qui loquebatur. Inſignis etiam fuit gratia Philippi, qui conuertit Samariam, baptizauitque Samaritanos, atque Eunuchum Candacis Reginæ Aethiopum: poſtquam prius ille de Chriſto euangelizaſſet.

Actor. 8. *& ſeq.*

Subditur quoque de fructu huius promotionis: Et verbum Dei creſcebat, & multiplicabatur numerus diſcipulorum: vbi innuitur illos in diaconos promotos, & prædicaſſe cum fructu, & baptizaſſe, & numerũ fidelium auxiſſe, & non tantùm in menſa communes cibos, aut Sanctum miniſtraſſe. Hinc in Pontificali Romano Epiſcopus alloquens promouendos in Diaconos: *Oportet*, inquit, *Diaconum miniſtrare ad altare, baptizare, & prædicare*.

Officium Diaconi quod ſit.

Et licèt primum eſſentiale ſit diacono: ſecundùm & tertium ex commiſſione, & in neceſſitate, quæ tùm magna erat, competunt Diacono. Idem docet Ambroſius in caput 4. ad Epheſios: *Neque Petrus Diaconos habuit, aut diem quæſiuit, quando Cornelium cum omni domo eius baptizauit, nec ipſe, ſed iuſſis fratribus, qui cum illo ierant ad Cornelium ab Ioppe. Adhuc enim præter ſeptem Diaconos nullus fuerat ordinatus.* Et paullò antè: *Euangeliſtæ, inquit, Diaconi ſunt, ſicut fuit Philippus. Nam quamuis non ſint ſacerdotes, euangelizare tamen poſſunt ſine cathedra, quemadmodum & Stephanus, & Philippus memoratus.* Hæc ille.

B. Ambr. to. 5. *à med.*

Vt interim omittam quæ Paulus exigit ſcribens ad Timotheum de his, qui promouendi ſunt in diaconos: vt ſcilicet ſint vnius vxoris viri, pudici, non bilingues, non multo vino dediti, non turpe lucrum ſectantes, & habentes myſterium fidei in conſcientia pura, hoc eſt, verbum fidei, quod prædicabat Diaconus, & quod à mundo corde debet proficiſci: vel potius, quod commodiùs, ac cohærentius eſt Paulo, per myſterium fidei, intelligit calicem benedictionis, de quo in forma conſecrationis ſanguinis dicimus: Hic eſt calix ſanguinis mei, Noui & æterni Teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis, &c.

1. *Tim.* 3. *& ſeq.*
Tit. 1.
Diaconi quæ partes iuxta Apoſtolum. Myſterium fidei in conſcientia pura apud eundem quid.
1. *Cor.* 10.
Matt. 26.

Vt intelligat Diaconus non commune, & profanum poculum, ſed ſanctum ac benedictum ſibi eſſe miniſtrandum: ideò munda conſcientia illud adminiſtret, iuxta illud: *Mundamini, qui fertis vaſa Domini.* Nec exigeret Apoſtolus tantam morum puritatem in Diacono, ſi tantùm eſſet in menſa profana miniſter: neque polliceretur aſcenſum ad maiorem gradum benè miniſtrandi; ſubdit enim: *Qui enim bene miniſtrauerint, gradum bonum ſibi acquirent.* Vbi beatus Ambroſius in 3. capit. 1. ad Timotheum, tom. 5. circa finem, bonum gradum interpretatur eſſe presbyterium. Thomas verò exponit, bonum gradum, eſſe Epiſcopatum, de quo paullò ante dixerat: *Si quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.*

Eſai. 52.
Diacono benè miniſtranti, bonum gradum quem promittat Apoſtolus.
1. *Tim.* 3.
B. Ambroſ.
B. Thomas 10. 16.

Nam profectò qui benè miniſtrat in loco, & gradu inferiori, dignus exiſtit, qui ad ſuperiorem, & nobiliorem promoueatur. Vnde & Græca vox βαθμὸς, dignitatem, & gradum alteriorem ſignificat.

Βαθμὸς græcè quid.

Omitto etiam, quòd Paulus ad Philippenſes capite 1. Diaconos poſt Epiſcopos ſalutat: *Paulus*, inquit, *& Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis & Diaconibus.* Vbi diſtincti à plebe ſancta. Salutando Diaconos, oſtendit ſacrum eſſe Sacramentum: maximè quia Philippis non erant omnia communia, vt Hieroſolymis, vt opus eſſet Diaconis iſti tantùm curæ deputatis. Non negamus tamen, etiam vbi non eſſent omnia Chriſtianorum bona communia, opus fuiſſe Diaconis, qui præter altaris miniſterium curam haberent bonorum temporalium Eccleſiæ ad clericos & pauperes illius Eccleſiæ alendos. Siue igitur reſpiciamus

Quanti fecerit Diaconatum Apoſtolus.

quæ

quæ Apoſtoli exigunt ab his, qui ſunt promouendi ad Diaconatum, ſiue ceremonias,& orationes, quibus ſunt promoti, ſiue fructum in ipſis Diaconis; atque in alijs ſubſecutum, ſiue alios locos Scripturæ de Diaconis loquentes conſulamus, apertum erit, Diaconos diuinam quandam poteſtatem, ac nouam in illa promotione ſuſcepiſſe. Et quia quæſtio hæc facti eſt potius, quam iuris; per teſtes maximè idoneos cõprobari debet, qui vel ipſi oculis ſuis hauſerunt, vel ab alijs qui viderunt, accipere potuerunt. Nec enim aliter ſacra Scriptura eſt interpretanda, quàm ſancti Patres nobis expoſitam tradidere. Primo igitur loco prodeat Clemens Petri diſcipulus, in libro Conſtitutionum Apoſtolicarum, qui induens perſonam Apoſtolorum, in hunc qui ſequitur modum de his Diaconis ſcribit: *Poſt aſſumptionem Domini, nos oblato ſecundùm eius ordinationem ſacrificio puro, & interueniente, conſtituimus Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos numero ſeptem, è quorum numero vnus erat Stephanus beatus Martyr, qui in amore erga Deum nobis non erat inferior, quique adeo fide ſua pietatem, charitatemque erga Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum oſtendit, vt pro ipſo animam tradiderit, à Iudæis Domini interfectoribus, ſaxis percuſſus. Sed tamen tantus ac talis vir, qui Spiritu feruens erat, & qui vidit Chriſtum à dextris Dei, & cæli portas apertas, nuſquam appares ijs officijs, quæ Diaconiæ non conuenerint eſſe vſui, vel ſacrificium obtuliſſe, vel manus alicui impoſuiſſe, ſed vſque ad finem Diaconiæ ordinẽ ſeruaſſe.* Hæc ille, docens Diaconatum eſſe ordinem ſanctum, quia connumerat Diaconos cum Epiſcopis, & presbyteris: deinde fuiſſe hanc promotionem Diaconorum peracto ſacrificio interuenıento celebratam. Et ita cùm ait hic Apoſtolos oraſſe, non intelligas ſine ſacrificij oblatione.

Eadem veritas Patrum teſtimonio confirmatur.

Sacra Scriptura quo tãtummodo ſit interpretandá.

Clem. Rom. lib. 8. Conſt. Apoſtol.

Matth 26.

B. Stephani martyris encomium.

Act. 7.

Ibidem.

Secundo loco prodeat Ignatius Clementi coæuus, qui epiſtola ad Trallianos hæc ſcribit: *Oportet & Diaconis qui ſunt in miniſterium Ieſu Chriſti omnimodo placere. Non enim in cibo, & potu ſunt miniſtri, ſed miniſtery Eccleſiæ Dei.* Et infrà: *Quid eſt Epiſcopus, niſi omnem principatum, & poteſtatem omnium illorum tenens, quemadmodum deceat hominem tenere, imitatorem Dei factum ſecundùm virtutem? Quid eſt Presbyterium, niſi inſtitutio ſancta conſiliarij, & conſeſſoris Epiſcopi? quid etiam Diaconi, niſi imitatores Chriſti miniſtrantes Epiſcopo, ſicut Chriſtus Patri, & operantes illi operationem mundam, & immaculatam? quomodo ſanctus Stephanus beatiſſimo Iacobo, & Timotheus, & Lucas Paulo, & Anacletus, & Clemens Petro.* Preterea Dionyſius de Eccleſiaſtica hierarchia docet: *Diaconatum*, inquit, *credimus ab Apoſtolis incepiſſe.* At vbi quæſo niſi Actuum 6. & in epiſtola ad Demophilum vocat Diaconatum, ſacrum, & diuinum ordinem: at quomodo ſacer, & diuinus, ſi tantùm communibus viduarum menſis miniſtrabat?

Ign. ep. 5. init. ferè.

Epiſcopus quid teſte B. Ignatio.

Presbyterium quid, & Diaconus eadem.

Dion. Areop. l. de Eccl. hier. cap. 5.

Id. ep. 8. init. med. & princ.

Cyprianus ad Polycarpum, & cæteros *Nec hoc*, inquit (ſcilicet de conuocanda plebe) *in Epiſcoporum tantùm, & Sacerdotum, ſed in Diaconorum ordinationibus obſeruaſſe Apoſtolos animaduertimus, de quo & ipſo in Actis Apoſtolorum ſcriptum eſt: Et conuocauerunt, inquit, illi duodecim totam plebem diſcipulorum, &c.* Et ad Rogatianum: *Meminiſſe autem Diaconi debent, quoniam Apoſtolos, id eſt, Epiſcopos & præpoſitos Dominus elegit: Diaconos autem poſt aſcenſum Domini in cælos, Apoſtoli ſibi conſtituerunt Epiſcopatus ſui, & Eccleſiæ miniſtros. Quòd ſi nos aliquid audere contra Deum poſſumus, poſſunt & hi contra nos audere, à quibus Diaconi fiunt.* Hæc ille, vbi docet Diaconos Epiſcopatus eſſe, & Eccleſiæ miniſtros. Et idem docet Hieronymus in cap. 48. Ezechielis: *Miniſtri*, inquit, *ignorantes humilitatem ſtatus ſui, vltra ſacerdotes, hoc eſt, presbyteros intumeſcunt; & dignitatem non merito, ſed diuitijs exiſtimant. Certè qui primus fuerit miniſtrorum, quia per ſingula concionatur in populos, & à Pontificis latere non recedit, iniuriam putat, ſi presbyter ordinetur, & non meminit menſarum, & viduarum miniſter, in obſequium ſe, & miniſterium, non ſolùm ſacerdotum, ſed & viduarum, & pauperum delegatum.* Hæc ille, tradens, Diaconos non tantùm ad miniſtrandum ſacerdotibus, ſed etiam in miniſterium viduarum, & pauperum promotos. Vnde B. Laurentius theſauros Eccleſiæ dedit pauperibus, vt docet Ambroſ. & Sixto Pontifici ſacrificio miniſtrabat: *Tu*, dicebat Laurentius ad Sixtum, *nunquam ſine miniſtro offerre ſacrificium conſueueras: experire an idoneum inueneris Dominici calicis diſpenſatorem.* Hinc Leo Papa ſermone de ſancto Laurentio: *B. Laurentius non ſolum miniſterio ſacramentorum, ſed etiam diſpenſatione Eccleſiaſtica ſubſtãtiæ præeminebat.* Et Beda in hæc ipſa verba Acto. 6. *Non illi qui eos ſtatuerunt, ſed Apoſtoli impoſuerunt eis manus. Etenim communis quidem diſpenſatio exigebat, vt miniſtri pro viduis eligerentur viri: verùm vbi inuenti ſunt, qui digni ad hoc miniſterium eſſe viderentur, creſcente gradatim, vt ſolet, prouidentia conſilij ſalutaris, placuit eoſdem ipſos altaris quoque ſacri, ac Dominici ſanguinis, ſicut & reſurrectionis menſaque communis multitudinis credentium miniſtros ordinari.* Hæc ille. Idem his verſibus docet Arator in Acta.

Cypr. lib. ep. 4. paullò ante med.

Id. lib. 3. ep. 9. ſub fin.

Diaconos Epiſcopos fecit, teſte Cypriano.

Hier. to. 5. circ. fin.

B. Amb. li. 1. Offic. c. 28. circ. med. to. 1 ſub ini.

B. Leo Papa.

Beda Lretr. in Act. Apoſt. in c. 6 init. to. 6. in princ.

Arat. l. 1. paullò à med.

Iura miniſterij ſacris altaribus aptis
In ſeptem ſtatuere viris, quos vndiq; lectos
Leuitas vocitare placet. Quàm ſplendida cœpit

Eccleſiæ fulgere manus, quæ pocula vitæ Miſceat, & latices cum ſanguine porrigat agni.

Triplici in cōtrarium argumento reſpondetur.

Quòd ſi obijcias Chryſoſt. autoritatem; certè contra torrentem tot aliorum Doctorum, & ipſo antiquiorum, & poſteriorum, non eſt recipienda. Certè Baſilius Magn. in moralibus propè fin. intelligit electionem illam Diaconorum Act. 6. non niſi de ſacris altaris ſancti miniſtris, & Diaconis, de quibus Apoſtolus ad Timoth. & ad Tit. ſcribit, eſſe accipiendam. Et Socrates in hiſtor. tripart. refert, Eccleſiam Romanam ſeptem tantum retinuiſſe Diaconos ad imitationē ſeptem Diaconorum per Apoſtolos electorum. Gulie. Pariſ. in tract. de Sacram. Ordinis producit epiſt. B. Petri ad Clementem, vbi hæc habentur verba: *Nonnullis autem viſum ab initio diaconale fuiſſe officium pauperum miniſtrare menſis, ſicut legitur Act. 6. manifeſtū autem eſt ex ipſa conſuetudine euidentiſſima Eccleſiæ, diaconale officium totum circa Miſſarum ſolennia conſiſtere.* Hæc ille.

Baſil. Magn. term. 2. — *1. Tim. 3. et ſe. Tit. 1.* — *Socr li. 7. hiſt trip. cap. 19.* — *Guliel. Pariſ de Sacr. Ord c. 4. à med p. 2. circ init.*

II. argum.

Deinde ſi obijcias Canonem 16. Sextæ ſynodi; reſpondebimus Canones illos vix ab Romana Eccleſia receptos eſſe, cùm poſt quinquēnium, vt quidam volunt, alij verò poſt 27. annos à Concilio Generali exactos eiuſmodi Canones in Trullo palatio Regis conditos tradant. Adde quòd ſub anathemate nihil in illo Canone ſtatuitur. Accedit, quòd in Canone 2. eiuſdem Sextæ Synodi approbatur Concilium Neocæſarienſe, quod ante Nicenam Synodum celebratum fuit: in cuius Canone 14. ſtatuitur plures non eſſe, quàm ſeptem ſacros Diaconos in qualibet ciuitate, vt in Ieruſalem erant Acto. 6. Quemadmodum etiam Euariſtus Papa epiſtola 3. ad Epiſcopos Africanos, & ante eum Anacletus docent, quòd Diaconos conueniat habere Epiſcopum, & modum quo ordinandi ſunt, ex cap. 6. Act. Apoſt.

Euariſtus Papa.

III. argum. *Caietan.* *Idem*

Tertiò, ſi obijcias Caietanum hoc loco, opponemus illi ſe ipſum, qui olim in quodam Quodlibeto de hoc ordine melius & ſenſit, & ſcripſit: Opponemus illi & Patres omnes prædictos, & doctrina, & antiquitate cōſpicuos; imò etiam Eccleſiam Romanam, quæ in ordinatione Diaconorum (vt habetur in Pontificali Romano) ita precatur per Epiſcopum: Vt Deus velit hos gratia Diaconatus inſignire, vt digni exiſtant gradu, quo in ſeptenario numero Apoſtoli Stephanum cum alijs elegerunt. Hæc ibi, vbi Eccleſia Romana profitetur illos ſeptē ad verum Diaconatus Sacramentum promotos fuiſſe. Et hactenus de huius loci vera, & germana intelligentia nobis dictū ſit.

Vt ad textum igitur redeamus; electio non ſine oratione fit. Et quoniam oratio duplex eſt, altera priuata cuiuſque ſingulaɾis per ſe, altera ſolennis & publica, quæ nō fit à Diacono, aut plebe, ſed à Sacerdote ad altare ſacra faciente pro Regibus, & Principibus, & pro miniſtris, atque tota Eccleſia, quæ corpus eſt Chriſti; hoc loco de hac ſecunda videtur eſſe ſermo, quia dicitur: Et orantes impoſuerunt eis manus, & quia, vt ſuperius ex Clemente Romano admonuimus, non niſi oblato incruento ſacrificio illi ſeptem ad Diaconatum ſunt promoti. Et in eodem ſenſu accipimus verba Apoſtoli ad Timotheum: *Obſecro igitur primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, &c.* quæ verba ad preces, quæ in ſacro Miſſæ exhibentur miniſterio, referunt veteres Patres, Chryſoſtomus homilia 6. in 1. ad Timotheum capit. 2. Theophylactus, Ambroſius, & Auguſtinus epiſtola ad Paulinum.

Cùm electio ſine oratione non fiat, & ea duplex ſit, priuata, & publica, de qua hic ſermo ſit. *Epheſ. 1. & Coloſ. 1.* — *Clem. Rom. vbi ſupra praductus fuit* — *1. Tim. 2.* — *Chryſ. hom. 6. Theoph. ibid. Amb. ibid. circ fin. Aug ep. 59 in ſ. lo. ad. 1. quæſt 2.*

Et verbum Dei creſcebat, & multiplicabatur numerus diſcipulorum in Ieruſalem valde. Dicitur verbum Dei creſcere, quia qui illud prædicabant, augebantur: nam Apoſtoli liberius ſuo munere fungebantur, poſtquam ſarcinam illam alendi viduas depoſuerunt; tùm quia Diaconi electi etiam prædicabant non ſine magno fructu, vt docent exempla Stephani & Philippi; tùm quia homines qui verbum Dei recipiebant, multiplicabantur, qui illo adeo afficiebantur, vt diceretur verbum Dei creſcere, ſemelque edocti plenius inſtruebantur.

Verbum Dei quomodo creſcat. *Act. 6.* — *Infra 8.*

Et addit, quòd multa turba Sacerdotum obediebat fidei: quod vt rem ſingularem enarrat Lucas. Et videntur cæteris laicis ſerius veniſſe ad fidem ſiue agnoſcendam, ſiue amplectendam: nam fieri poterat vt illā agnoſcerent, & ne honorem priſtinū amitterent, ſint retardati. Et aduerte non ſummos Sacerdotes, qui ſemper pertinaciter & Chriſti prædicanti, & Apoſtolis docentibus reluctati ſunt; verùm minores Sacerdotes fuiſſe ad fidem conuerſos: & verbum illud: Turba Sacerdotum, vel ad contemptū indicandum ſpectat, vel turbam pro multitudine accepit, vt ſuperius appellarat turbam hominum. Et veriſimile eſt, iſtos Sacerdotes viſu tot ſignorum, & integritate Eccleſiæ Apoſtolicæ, atque ſanctitate permotos fuiſſe, vt Fidei obedirent, non tantùm credendo, ſed opera quę fides pręſcribit amplectendo.

Sacerdotes quinam obediebant fidei vt ait Lucas. — Sacerdotum cur turbam appellet. *Act. 1.* Vnde ad Fidē illi fuerint promoti. [illegible]

Stephanus autem plenus gratia, & fortitudine faciebat prodigia, & ſigna magna in populo. Proponit ſacra Scriptura Iobis patientiam; Abrahę obedientiam, & māſuetudinem Dauidis:

Iob 1. & 2. & Iacob. 5. *Geneſ. 22.* *Pſal. 131.*

[illegible] hoc loco martyrium Stephani eximium; [illegible]: Apoſtolos hactenus propo ſuit in exemplum Epiſcopis, ita nunc proponit Stephanum alijs Eccleſiæ miniſtris. Hic cùm prius diceretur plenus fide, & Spiritu ſancto, hîc dicitur plenus gratia, & fortitudine: nam Spiritus ſanctus ad cõfirmandum, & corroborandum datus eſt. Hęc igitur ſunt inſignia militum Chriſti, fides, gratia, fortitudo in aduerſis, & Spiritus ſanctus donorum omnium largitor. Cùm ergo plenus eſſet, iam maturus erat, iam alios fructus debebat proferre: reliquum eſt, vt in terram cadens proijciatur, vt mortuus cùm fuerit, multum fructum adferat: nec æquum eſt, vt ipſe menſis vacet, quem Deus ſpiritu impleuerat ad alios rapiendos, & illuſtrãdos. Coronam primus accipiat, qui coronæ nomen habet: martyrio ſiquidem ineſt corona magna, & peculiaris aureola. Neceſſaria autem Martyri ſunt plenitudo gratiæ, & plenitudo fortitudinis: non eſt enim omnium extrema pati propter Chriſtum. Nam quidam Petri quondam imitatores cum arrogantia dicunt: *Etſi oportuerit me mori tecum, non te negabo*, qui tamen poſtea vel ad ancillæ vocem pernegant. Hinc Dominus dicebat; *Quò ego vado, vos non poteſtis venire.* Alius verò extremus error aliorũ eſt, qui putant ſibi licere Chriſtum ore obiurare, modò corde confiteantur. Quibus obſtat Domini verbum: *Qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt.*

> Militum Chriſti quæ ſint inſignia.
>
> *Ioan 12.*
>
> Stephanus quid. Præmiũ martyris quod. Marty: quid habere debeat
>
> *Matth. 26.*
>
> Duplex genus hominũ martyrij honorem eludentium.
>
> *Ioan. 13.*
> *Matth. 10.*

Si verò quis dicat, ſe non eſſe plenum gratia, & fortitudine, aut ſe talem non agnoſcere, vt poſſit eſſe in confeſſione conſtans: Reſpondendũ eſt; quòd ſi ipſe Deum non tentauit, neque arroganter de ſe quicquam ſenſit, ſed improuiſus caſus in illam neceſſitatem adegit, animum ſuum confirmare debet, & erigere ad Deum, ac rogare, vt quod deeſt gratiæ, & fortitudinis ad patiendum, dignetur pro ſua bonitate adijcere: qui mox fide inuocatus deeſſe non poterit. Propè eſt Dominus omnibus inuocãtibus eum in veritate.

> Qua ratione quis conſtans & fortis poſſit eſſe in martyrio.
>
> Quibus Dominus non deſit.
>
> *Pſal. 144.*

Faciebat prodigia, & ſigna magna in populo. Eorum eſt præcipuè ſigna facere, qui præſtant in excellenti fide, & fides perfecta eorum eſt propria, qui parati ſunt ad martyrium. Vnde plurimos legimus martyres etiam ſigna magna feciſſe: illi enim animo martyres erant, ſed non occurrit opportunitas, quemadmodum de Antonio, Dominico, atque Franciſco legimus, qui martyrium ſitientes non obtinuerunt. Et ſigna dicitur feciſſe in populo, id eſt, ad vtilitatem populi, vt eos Chriſto lucrifaceret. Nec minus quoque ſigna fecit ſpiritualia verbis, & operibus, cæcos, claudos, atque leproſos ſecundum ſpiritum ad Chriſtum trahendo.

> Signa facere quorum ſit præcipuè.
>
> Quorum fides perfecta ſit propria.
>
> Quid eſt Stephanũ feciſſe ſigna magna in populo.

Surrexerunt autem quidam de Synagoga, quæ appellabatur Libertinorum, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum, & eorum, qui erant in Cilicia, & Aſia, diſputantes cum Stephano: & non poterant reſiſtere ſapientiæ, & Spiritui qui loquebatur. Semper virtutem conſecuta eſt inuidia, & pietatẽ impietas ferre haud valet. Et Chriſtus pro gloria ſua permittit Euangelicas veritates in decertationem venire; vt ſui & glorioſi fiant in diſputatione vincentes, & illuſtres, poſtea pro veritate quam demonſtrarunt occumbentes. Surrexerunt igitur quinque ſcholæ, ſiue gymnaſia, ſiue collegia hominum Iudæorum, qui Hieroſolymis agebant, vt religionem addiſcerent, & Scripturarum expoſitiones à legis doctoribus, ſiue Scribis perciperent. Et illos enumerat, nempè Libertinorum, Cyrenenſiũ, Alexandrinorum, & eorum, qui erant à Cilicia, & Aſia: nam ex iſtis prouincijs, quæ à Iudæis inhabitantur, parentes filios ſuos Hieroſolymam deſtinabant ſtudiorum, & virtutis gratia: quemadmodum hodie adoleſcentes ablegantur paternis ædibus Bononiam Italiæ inſignem academiam, vel Pariſiorum Lutetiam in Gallia omnium bonarum literarum altricem, & olim Romani Athenas diſciplinarum vniuerſarum emporium & parentem; vt linguis, & moribus aſſueſcant alienis. Hęc eſt enim ingeniorum veluti inſitio quædã, qua miteſcunt, ac naturam exuentia ſylueſtrem erudiuntur, non ſtatim aut damnare, aut odio proſequi quidquid à vernaculis ritibus diuerſum eſt. Qui populi eſſent illi, qui dicũtur Libertini, non ſatis conſtat, quanquam Lyranus ex gloſſa interlineari admonitus exiſtimet à regione quadam dictos fuiſſe Libertinos, & fortaſſis, à Lybia, cui propinqui ſunt Cyrenenſes, & Alexandrini. Sed cùm Coſmographi nunquam eorum populorum meminerint, non poteſt illud vt certum & exploratum tradi. Quanquam Beza exiſtimet literam corruptam, & legẽdum eſſe Λιβυστίνων pro Λιβερτίνων: ijdem autẽ ſunt Lybiſtini qui Lybies, vel Libici, qui ſcilicet ſint ex Lybia oriundi inter Ægyptum, & Cyrenaicam Media interiecta, ſicut Cilices cum Aſiaticis coniuncti ſunt. Sed profectò non eſt veriſimile omnes codices fuiſſe corruptos. Ideo non videtur à vero alienum, deuicta per Pompeium Iudæa, abductos fuiſſe Romã multos Iudæos natiuos, qui fortaſſis manumiſſi ſunt, libertiniq́ue affecti, qui religionis, ac ſtudij gratia

> Virtutis perpetua comes inuidia.
>
> Deus cur ſinat Euangelicas veritates in diſceptationẽ venire.
>
> Clariſſimæ vrbis academia.
>
> Qui fuerint Libertini. I. Opinio. *Lyran.*
>
> II. Opinio minus probabilis, & vera, Theodori Bezæ.
>
> III. probabilior cæteris omnibus.

[...] Libertinorum conditio qualis.

gratia Ieroſolymam profecti, in ea habitabant. Notum autem eſt, Libertinorum cõditionem mediam eſſe inter ingenuos, & ſeruos; adeò quidem, vt ingenui magnam ſibi putarent fieri iniuriam, ſi cum Libertinis coniugerentur. Itaq; probabilitate non caret, Libertinis ſuam peculiarem ſcholam fuiſſe in vrbe Ieroſolymorum aſſignatam, & confirmatur aperta ſententia Philonis, qui in libro de legatione ſua ad Caium ita habet: *Auguſtus nunquam ſuſtinuit ſe appellari Deum, vel Dominum, auerſatus tantam adulationem, nec diſſimulans probari ſibi Iudæos, qui abominarentur talia. Alioqui non paſſus fuiſſet Tranſtyberim bonam vrbis partem teneri à Iudæis, quorum plerique erant Libertini: quippe qui belli iure in poteſtatem redacti ab heris ſuis manumiſſi fuerant, permiſſi viuere maiorum ritu. Hos ſciebat habere ſuas proſeuchas, in quibus cœtus facerent, præſertim Sabbatis, iuxta religionem patriam. Sciebat eos collectas primitiarum nomine mittere Ieroſolyma, & certos homines, qui pro ipſis offerrent victimas: eos tamen nec vrbe iuſſit excedere, nec mulctauit iure ciuium.* Hæc ille. Erant ergo Libertini, Romæ Iudæi degentes: ideo primo loco nominantur. Et huius ſententiæ eſt hoc loco Chryſoſtomus, exiſtimans ſignificari Iudæos, qui libertate donati erant à Romanis, & propriam Synagogam Ieroſolymæ habebant. Reliquæ prouinciæ non ſunt ignotæ. Nam Cyrenenſes dicuntur à Cyrene prouincia, ſiue ciuitate in Africa, quæ à quinque vrbibus, quibus fulgebat, dicta eſt Pentapolis, nimirum Heſperia, quæ olim Berenyce dicta eſt, ſecunda Apollonia, tertia Ptolemais, quæ antiquo nomine Barce appellata eſt; quarta Arſynoe, quæ aliquando Theuchira vocitata fuit; quinta, quæ omnium clariſſima, ipſa Cyrene.

Philo p. 1 circa fin.

Cæſar Auguſtus Dei, vel Domini nomen ſibi oblatum recuſauit, auerſatuſque eſt.

Chryſ. ho. 15 in Acta.

Cyrenenſis vnde.

Alexandrini ab Alexandria nobiliſſima vrbe Ægypti. Cilicia verò, nota eſt prouincia, cuius metropolis Tharſus, atque in ſchola ſub Gamaliele præceptore agebat Paulus, & fortaſſis frater eius conſobrinus Stephanus, vnde vterque ex ſcholis ad Apoſtolatum ſunt vocati. Quinta ſchola erat ab Aſia, non quidem minori, quia in ea erat Cilicia, quæ ab illa diſtinguitur, nam hæc, vt etiam Aſia maior, multas prouincias cõplectitur: ſed loquitur de peculiari quadã prouincia ſita in Aſia minori, de qua Apocalypſis 1. dicitur: *Ioannes ſeptem Eccleſijs, quæ ſunt in Aſia*, & Act. 2. dictũ eſt: *& qui habitant Meſopotamiam, Iudæam, Pontum, & Aſiam, Phrygiam, & Pamphiliam*, vbi etiam de dicta particulari Aſia loquitur: nam alioqui in Aſia minori erant Phrygia, & Pamphilia. Simili ratione loquitur Petrus Apoſtolus

Alexandrini quinam illi. Cilicia quid. *Act. 22.*

De qua Aſia ſurrexerint quidam eorũ, qui diſputabant cum Stephano.

1. Petr. 1.

electis aduenis diſperſionis Ponti, Galatię, Cappadociæ, Aſiæ, & Bithyniæ: vbi Aſia condiſtinguitur ab Aſia peculiari, & alijs Aſiæ minoris prouincijs. Harũ igitur ſcholarum ſtudioſi nihil permoti miraculis Stephani, quemadmodum nec Pharao viſis ſignis Moyſis, nec Phariſæi cõſpectis Chriſti miraculis, & Philiſtijni, qui videbant idolum ſuum coram arca conſiſtere non poſſe, nec tamen ad Deum conuertebantur, voluerũt in diſputationem venire cum Stephano, atque eius os obturare. Sed ſecus res euenit: nam non poterant reſiſtere ſapientiæ, & ſpiritui qui loquebatur. Non explicatur qua de re diſputaretur: ſed profectò ex ſubiunctis, & his quæ ipſe in progreſſu ſuæ orationis producit, videtur fuiſſe diſputatum de Chriſti aduentu, & reſurrectione: & hinc cum ſpiritui, & veritati reſiſtere non poſſent, nequam inuidiæ ſpiritus ortus eſt, vt quem ratione ſuperare non poterant, fraude & calumnia peruincerent; ac proinde ſe dignos omni damnatione oſtenderent.

Iudæorum qui cum Stephano diſputarunt, obſtinatio qualis. *Exod. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 1. Reg. 5.*

Qua de re Iudæi diſputarint cum Stephano.

Iidem vnde reddantur inexcuſabiles.

Tunc ſummiſerunt viros, qui dicerent ſe audiuiſſe eum dicentem verba blaſphemiæ in Moyſem & Deum. Commouerunt itaque plebem, & ſeniores, & Scribas: & concurrentes, rapuerunt eum, & adduxerunt in Concilium. & ſtatuerunt falſos teſtes, qui dicerent, Homo iſte non ceſſat loqui verba aduerſus locum ſanctum & legem. Audiuimus enim eum dicentem, quoniam Ieſus Nazarenus hic, deſtruet locum iſtum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyſes. In multis voluit Dominus reddere ſibi ſimilem Stephanum. Nam & ipſum voluit implere Spiritu ſancto, operari ſigna, aduerſarios in diſputatione vincere, inuidiam contra eum permiſit concitari, ſubornari falſos teſtes qui contra eum deponerent, accuſare eum blaſphemiæ, quo crimine nullum erat apud Iudæos capitalius, nec apud populum atrocius. Similes machinas aduerſus Dominum excitarant; vt verum ſit illud: *Si Patremfamilias Beelzebub vocauerunt; quanto magis domeſticos eius?*

In quibus ſibi ſimilem Stephanum Chriſtus fecerit. *Matth 26.*

Blaſphemiæ crimen apud Iudæos quam graue. *Matth. 10.*

Duo autem falſa præcipuè teſtati ſunt hi: alterum, quòd Ieſus Nazarenus eſſet deſtructurus locum illum; quod tamen Chriſtus dixerat Gentes eſſe facturas; alterum quòd Chriſtus eſſet mutaturus traditiones Moyſi; cum Chriſtus ſe potius veniſſe ad implendum legem Moyſi dixerit. Quare mirum eſt, quòd Caietanus in Matthæum, exponens illa verba: *Non veni ſoluere legem, ſed adimplere*, tradit Chriſtum non deſtruxiſſe, aut ſoluiſſe legem dum viueret, bene autem poſt mortem; cùm tamen hic falſi teſtes dicantur, qui Chriſtum deſtru-

Iudæorum de Stephano duo præcipue falſa teſtimonia. *Infra 24. & Luc 21. Matth. 5. Caie. in Mat. cap. 5.*

Quod falſum ſit dictum Caietani, Chriſtũ poſt mortem legem Moyſi ſoluiſſe.

xiſſe

Matth. 27.
Ioan. 2.
Supra 26.

xiſſe legem teſtarentur: nunquam enim Chriſtus legem abrogauit ad ſenſum illorum, ſed abrogatam, & mortuam declarauit. Hæc illi magna arte, & hypocriſi in Stephanum obiectabant, poſtquam adduxerunt eum in Concilium, quod Græcè dicitur συνέδριον, in quo Chriſti cauſa agitata fuit, & ſimile falſum teſtimonium obiectum, nempe, Poſſum deſtruere templum Dei, & in triduo reædificare illud. Vbi vides calumniatoris eſſe, & falſi teſtis verba inuertere, vt calumniam ſtruat, & crimen intentet.

Calumniatoris & falſi teſtis quid ſit proprium.

Et intuentes eum omnes qui ſedebant in Concilio, viderunt faciem eius, tanquam faciem Angeli. Moris eſt omnium oculos intendi in reum, cùm pro ſe ipſo eſt verba in iudicio facturus, & cauſam ſuam acturus. Quemadmodum autem animo ſibi malè conſcio nihil truculentius, aut formidabilius: ita mentis innocentia, & ſecura mens, quæ eſt quaſi iuge conuiuium, etiam in fronte, & vultu ipſius relucet. Pallere ſolet facies criminis reorum, balbutiunt, & alia trepidationis ſigna edunt: non ſic Stephanus, quem nec timor, qui pallorem generat, nec ira, aut atrabilis, quæ faciem immutant, animum illius perturbant; imò ipſe Spiritus ſanctus, qui intus erat, foras erumpebat, vt clariorem eius redderet vultum. Nam ſi Moyſis facies in veteris Teſtamenti latione reſplenduit; cur non magis Stephani in nouæ legis diſpenſatione? Atque illa quidem vultus claritas, & alacritas reſpondebat calumnijs pro Stephano; cùm timida ſit nequitia, & ſemper præſumat ſęua perturbata conſcientia. De hac gloria Euſebius Emiſſenus in ſermone de ſancto Stephano ita philoſophatur: *Qui ſic magnificat moriturum, putas quomodo decorabit æternum? Viderunt faciem eius: abundantia cordis tranſijt in decus corporis: in exteriorũ gloria candor interiorũ exundat: & abſcondita pectoris ornamenta, ſpeculum frontis irradiant: habens intra ſe Spiritum ſanctum, os præ ſe geſtat Angelicum.* Hæc ille. Hanc præterea gloriam tribuit illi Deus, eo quòd in turba nonnulli iam maturi eſſent ad ſalutem, aut certè horum aliquando recordati poterant ad fidem affici, atque diſponi. At verò qui caſtitatem colit, etiamſi cum mulieribus muneris ſui obeundi gratia familiaritatem habeat, profectò Angelus eſt propter ſingularem puritatem. Ruſus qui Chriſti fidem profitetur, illamque coram hominibus ſtrenuè tuetur, Angelus eſt, fortitudine præditus Angelica, qui tanquam Angelus corporis nullam curam habet. Poſtremò qui Spiritu Dei plenus eſt, quid poteſt

Perturbata conſcientia res quàm formidabilis, atque truculenta.
Prou. 15.
Mens ſibi conſcia recti, qualis Salomoni.
Exod. 34.
D. Steph. in Concilio vultum præ ſe tulit angelicum.
Sapient. 17.
Euſ. Emiſſen.
B. Martyris Stephani encomium.
Matth. 12.
II. ratio Angelici vultus Stephani.
Qua ratione Angeli eſſe valeamus.
III. ratio.

niſi ſaltem illos Spiritus cœleſtes, qui eius nutu, vel conſilio reguntur, repræſentare? Vtinam nos cõtinentiam, quam debemus pro ſtatu noſtro, ſeruemus, Chriſti fidem pro muneris noſtri ratione propugnemus, atque Spiritui ſancto in nobis locum demus, vt Stephani inſtar facies conuerſationis noſtræ ſplendeat ad gloriam Ieſu Chriſti amplificandam, qui cum Patre, & Spiritu ſancto ſemper viuit, & regnat in ſecula ſeculorum, Amen.

TRACTATVS XXIV.

In illa verba: *Dixit autem princeps Sacerdotum, Si hæc ita ſe haberent? Qui ait, Viri fratres, & Patres audite: Deus gloriæ apparuit Patri noſtro Abrahæ, cùm eſſet in Meſopotamia, priuſquam moraretur in Charan, & dixit ad illum, Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monſtrauero tibi. Tunc exijt de terra Chaldæorum, & habitauit in Charan, & inde, poſtquàm mortuus eſt pater eius, tranſtulit illum in terram iſtam, in qua nunc vos habitatis. Et non dedit illi hæreditatem in ea, nec paſſum pedis; ſed promiſit dare illi eam in poſſeſſionem, & ſemini eius poſt ipſum, cùm non haberet filium,* & cætera, Actorum 7.

AB hoc loco verè videtur capitulum inchoandum, vt Stephani reſponſio cum interrogatione principis Sacerdotum cohæreat. Rogat igitur princeps Sacerdotum, qui Annas erat, vt ſuperiùs vidimus, quòd ſatis nouerat, videns furorem populi, & accuſatorum infamiam, & contra morem iudiciorum procedit, num obiecta crimina vera exiſterent, an illa poſſet abluere. Dedit igitur cauſam beato Stephano de aduentu Meſſiæ prædicandi, & de noui Teſtamenti retectione, ac promulgatione diſſerendi. Nec verum videtur, quod quidam aſſerunt, ſermonem fuiſſe ob clamores populi interruptum, nec potuiſſe ad finem perduci. Nam etſi omnia verba, aut rationum conſequentiæ nõ referantur; accuſationibus tamen rectè reſpondit. Obijciebant ſiquidem, illum verba blaſphemiæ in Moſen dixiſſe, ac Deum, & in locum illum, id eſt, ciuitatem, & templum, verba contumelioſa iactaſſe. Erant autem in ſpe-

Annæ principis Sacerdotũ hypocriſis, & iniuſtitia.
Falſa quorundam de interrupto Steph. ſermone ſententia.

cie verba in locum, quod Ieſus eſſet demoliturus locum illum: verba verò in legem, quòd Ieſus eſſet mutaturus traditiones Moyſi: quæ omnia cùm falſa eſſent, oportuit Beatum Stephanum illud oſtendere.

Iudæorum contra ſe crimina obiecta vt diluat Stephanus. *Act.17.*

Porrò Stephanus ſic reſpondet, vt eos arguat conſueti patrum vitij, quo ſemper ſeruatores ſuos, ac de ſe benemeritos priùs repulerunt. Deinde quantum ad templum attinet, nihil referre ſtaret, aut non ſtaret: quãdoquidem Deus non ſic habitat in manufactis templis. Quantum ad legem, arguit eos nõ dignos eſſe, qui eam ab vllo defendant, qui eam ſeruauerint nunquam. An verò Ieſus ſit mutaturus traditiones Moyſis, nihil reſpondet, ſed tantùm ſe videre Ieſum oſtendit, vt ei nil non licere debeat.

Eius animi conſtantia.

Quare apparet, Stephanum non cuiuſquam metu ambiguo reſponſo vſum eſſe, ſed ſic de Chriſto diſſeruiſſe, vt moriendum ſibi eſſe non dubitauerit. Sed quoniam illi nondum ferre poterant, in parabolis eos accipiendos arbitrabatur. Itaque ab hiſtoria Abrahæ capite illius gentis, cui promiſſa terra, & cum quo pactum initum, & circumciſio inchoata, aptè, & neceſſariè exorditur: & tam altè principia repetit, vt doceat audientes ſe paternas leges non ignorare, aut contemnere: captatq́ue ſibi non tantùm vultus gloria, ſed etiam modeſtis, ac religioſis verbis eorum beneuolentiam, & attentionem.

Geneſ. 12. Infra 17. & & ſeq. *Ibidem.*

Iudęos fratres cur vocet Stephan. eoſdem & patres.

Vnde dixit: *Viri fratres, & patres, audite.* Vocat fratres, quia omnes Iudæi ſanguine & lege ſunt fratres, ex vno Abrahæ principio deſcendentes: rurſus dixit, patres; honorans principem Sacerdotum, & ſeniores, ſedenteſq́ue cum poteſtate, vt par erat; ne cathedræ, poteſtative iniurius, aut contumelioſus iudicari poſſet.

Deus gloriæ apparuit patri noſtro Abrahæ, cùm eſſet in Meſopotamia, priuſquàm moraretur in Charan.

Deum gloriæ cur idem appellauerit.

Deum non ſolùm glorioſum & gloria dignum profitetur, ſed etiam ipſius eſſe glorioſum facere quem velit. Atque ita tacitè oſtendit, ſe non ſolum Deum non blaſphemare, ſed glorificare potius, eum Deum gloriæ vocando: ſimul quoque Iudęum populum eius glorię participem indicat, ne dicere poſſent eum Iudæorum gloriam deprimere, ac nobilitatem. Docent Rhetores non eſſe altiùs res à principio repetendas, & vt ille dixit:

Hor. li. de ar. poet.

Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo.

Cur Stephanus ſui defenſionem altius quàm par eſſe videbatur, fuerit exorſus.

Stephanus tamen non tantùm voluit obiecta diluere crimina, ſed ita veritatem explanare, vt illos maximè ab ea recedere oſtendat, atque ignorare Dei myſterium, ac fœdera cum illis inita perfringere. Nec enim poterat, vtrum Stephanus contra legẽ Moyſi diceret, niſi æternum pactum, quod habuit cum Abraham de benedictione in omnes gentes, declaraſſet.

Deum Abrahę locutum cùm eſſet in Meſopotamia, quę Chaldæa, cùm id in Charan accidiſſe teſtetur Moyſes, quomodo verum ſit. *Geneſ.12.*

Circa illud verbum, Cùm eſſet in Meſopotamia, dubium oritur: quia cùm hîc dicitur, dictum fuiſſe Abrahæ à Deo, cùm eſſet in Chaldæa, priuſquàm veniret in Charan, referuntur Geneſ.11. dicta Abrahæ exiſtenti in Charan, iam extincto patre eius Thare, longè poſt multos annos ab egreſſu eius cum patre ſuo de Vr Chaldæorum: quare directè videtur Stephanus Moyſi contradicere. Verùm cùm Stephanus non minus eſſet plenus Spiritu ſancto, quàm Moyſes, dicendum eſt, vnum alteri non pugnare, ſed vel Moyſem vſum figura recapitulationis enarrando hanc hiſtoriam, quæ multò antè præceſſerat, nempè antequam exirent de Vr Chaldæorum; vel

Altera ſolutio.

ſtatuendum eſt, bis hanc reuelationem fuiſſe factam Abrahæ, ſemel in Vr Chaldæorum, vt inde exiret, deinde iterum in Charan, in qua quinque ferè annis manſerat, & poſtea inde ſeptuaginta annos natus venit in Chanaan: atque priorem ſolutionem ſequitur Auguſtinus in libro de Ciuitate Dei. Vnde Moſes non refert, quòd tunc cùm eſſet in Charan, acceperit pręceptum, etſi tunc illud exprimat: quia erat complendum in diſceſſu eius, à Charan, in terram Chanaam. Et confirmatur hæc ſolutio: quia Geneſ.15. dixit Deus Abrahæ: *Ego Dominus qui eduxi te de Vr Chaldæorum*: ex quo videtur quòd illi, dum eſſet in Vr, dederit præceptum exeundi.

Aug. li. 16. de Ciu. Dei. c. 15. tom. 5.

Priori ſolutioni quæ fauent.

Abraham vbi natus ſit.

Ratio quoque demonſtrat: cùm enim iubeatur Abraham exire de terra ſua, & de cogitatione ſua, Chaldęam, quæ propria erat terra Abraham, vbi etiam habebat cognationem ſuam, cogimur exponere. Si autem de Charan iuberetur exire, certè nec de terra ſua exiret, nec de cognatione: nam etſi Charan pars ſit Meſopotamiæ, non erat tamen pars Chaldææ.

Charan, & Haran an idem ſint.

Circa verba aduerte, quæ hîc dicitur Charan, in Geneſi capit.11. vocari Haran: nam litera Hebræa ח cheth, quidam per è fortè aſpiratum, Græcè vero χ proferunt: hinc factum eſt, vt & Tob.11. & Iudith 5. & hoc loco dicatur Charan. Latini verò vocãt Charran, vel Charras, oppidum in Meſopotamia non longè ab Euphrate, Marci Craſſi morte, iuxta quod interijt, inſigne, de quo Lucanus cecinit:

Lucan. Meſopotamia vbi ſita.

Aſſyrias Latio maculauit ſanguine Charras.

Deinde perpende, Meſopotamiam terram eſſe vltra Syriam, quæ ſolis amnibus

Eu-

Euphrate & Tigri clauditur, & in ea eſt Chaldæa pars eius,& in ea eſt ciuitas Charan: ſed Chaldæa Septentrionalis magis, Charan verò Syriæ vicinior, magiſque in Auſtrum vergens. Propterea ſignificanter dictum eſt ab Stephano, Patri Abrahæ dictum eſſe in Meſopotamia,priuſquam moraretur in Charan,ſciens quòd etiam Charam erat in Meſopotamia;ac propterea rectè ſubiungitur: *Tunc exijt de terra Chaldæorum*,non de Meſopotamia,cùm ſciret Charan ciuitatem eſſe non Chaldææ, ſed Meſopotamiæ verſus Syriam. Quare rectè dicitur poſt mortẽ Patris Abrahæ inde tranſlatum eſſe in terram illam,quam Iudæi habitabant. Quod ergo ait: *Exi de terra tua*, hoc conſultò producitur, vt intelligerent Iudæi,qui docebant locum illum patrium non eſſe magificandum, poſtquam Abraham iuſſus eſt exire de terra ſua, & ſe peregrinum agnoſcere in hoc ſeculo, contra quod illi pro loco ſuo zelantes peccabant.

Quorſum illud ad Abraham: Exi de terra tua, productum ab Stephano.

Hebr. 11.

Deinde expende,quòd Deus enumeret illi quæ chara & pretioſa erant, vt patriam, cognationem,& domum patris, vt nequaquam contriſtatus,aut cõturbatus,ſed plene conſultus inde diſcedat. Obijcit enim res, quæ retinere animum ſolent, vt de his ſecum ipſe conſultet; ne ſi temere ſequeretur, ea facilitate qua diſceſſerat, rediret. Hoc pulchrè annotauit B. Ambroſius lib. de Abraham Patriarcha,dicens quòd ſatis erat dicere, Egredere de terra tua, qua relicta relinquitur cognatio ſimul, & domus patris. Sed ideò ſingula addidit,vt eius affectum probaret, ne fortè aut imprudenter cœpiſſe videretur,aut fraus aliqua mandatis cœleſtibus pararetur: ſed ſimul coaceruanda fuerunt præcepta, ne quid lateret. Adiunxit: *Et veni in terram quam monſtrauero tibi.* Nequaquam expreſſit illam, vt homo totus ex Deo pendeat, & magis probetur fides,quæ eſt ſubſtantia rerum ſperandarũ, argumentum non apparentium: & magis etiam fides,& obedientia Abrahę clareſceret,neſciens quò iret:quam Paulus ponderauit ad Hebræos,dicens; *Fide qui vocatur Abraham,obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem,& exijt,neſciens quò iret.* Subdit Stephanus: *Tranſtulit illum in terram iſtam,in qua nunc vos habitatis. Et non dedit illi hæreditatem in ea,nec paſſum pedis.* Græca vox βῆμα,veſtigium ſignificat pedis,id eſt, quãtum vno pede calcari poteſt: ſic habet Syriacus codex. At verò Theodoritus in epiſt. ad Hebræos in cap.9. βῆμα tradit ſignificare menſuram trium cubitorum. Et quocunque modo exponas,ſignificat,ne minimam quidem terræ portiunculam illi dediſſe.

Cur Abraham Deus iuſſerit egredi non tantum de terra ſua,ſed etiã de cognatione ſui cum primum ſuffeciſſet.

B. Ambr. li.1. de Abraham Patriarch. c.2 init. to.4. circa princip.

Quare Deus terræ propriũ nomen non dixerit.

Hebr. 11.

Ibidem.

B. Theodor. par. 2.

Et aduerte, non dixiſſe Stephanum, non poſſediſſe paſſum pedis in terra promiſſionis, quoniam hoc falſum eſſe videbatur: nam poſſedit agrum ibidem cum ſpelunca;ſed quod Deus non dederit ei hęreditario titulo vel paſſum pedis: agrum enim illum emerat quadringentis ſiclis. Adhæc locus ille ab Abraham redemptus, nequaquam ad vtendum viuis,ſed ad ſepeliendum mortuos erat. *Sed repromiſit dare illi eam in poſſeſſionem, & ſemini eius poſt ipſum, cum non haberet filium.* Dicet aliquis; Mendax ergo fuit Deus, qui eam ipſam terram promiſit ipſi Abrahæ in poſſeſſionem, & ſemini eius. Nam etſi ad literam intelligi queant de ſemine,certè quod attinet ad Abram,in illo impleri non poſſunt. Reſpondendum eſt dupliciter. Primò, quod ſatis tribuit illi Deus, quod ſuo tempore ſemini eius propter ipſum contulit. Deinde intelligendum eſt,Deum per illam terram promiſſam aliud intelligere voluiſſe, nempe Chriſtum terram humanitatis noſtræ indutum,in quo erant promiſſiones. Proinde ter miſeri ſunt Iudæi, qui terræ illi, qua caruit eorum pater Abraham, præter modum inhærentes,& terram ſimul,& cęlum amiſerunt,& euenit illis quod ipſi timebãt: *Venient Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem*, & quod Dominus vaticinatus eſt: *Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.* Dicant ergo miſeri Stephanum blaſphemaſſe in locum illum,vnde exulant, non videntes longè eſſe miſerabilius exulare à Chriſto, qui eſt terra viuentium; quam qui habet,quieſcit,& nihil ei deeſt.

Deum Abrahę in Charan nõ dediſſe nec paſſum pedis, non autẽ poſſediſſe, cui dixerit.

Geneſ. 23.

Quomodò Deus Abrahæ quam promiſit terram ſe daturum præſtiterit.

Iudæi infelices terram promiſſionis non aliam quam terrenã intelligentes, quid perdiderint.

Ioan. 11.

Matth. 23.

Chriſtum qui habet,qui eſt terra viuentium,quam fœlix & diues ille ſit.

Prædicatio igitur Stephani contra promiſſa Dei de loco non erat, ſed contra eorum inſipientiam,qui pluris faciebant terram illam, quàm præceptum Dei de vera terra poſſidenda. Adiunxit, *Cùm non haberet filium.* Actu ſcilicet,nec quod maius eſt,per ætatem habere poſſet, vt qui ſic naſciturus erat, promiſſionis potiùs, quàm carnis filius putaretur. Hoc ſemen Iſaac fuit, & in eo Chriſtus eſt ſignificatus, verus Abrahæ filius,ſed non per viam ſeminis: hic verus riſus Patris æterni, ac noſtri etiam: ita enim interpretatur Iſaac. *Locutus eſt autem ei Deus, quia erat ſemen eius accola in terra aliena, & ſeruituti eos ſubijcient, & malè tractabunt eos annis quadringentis.* Pergit Deus vaticinari quod futurum erat de ſemine Abrahæ,tum proſpera, tum aduerſa eius explicans: ſed præcedunt ſemper apud pios aduerſa. Primum ergo aduerſum eſt,quòd ſemen eius eſſet incola, ſeu inquilinum; id enim ſignificat πάροικον Græcè, hoc eſt,

Iſaac Chriſti typus,idem quid ſonet.

Geneſ. 21.

Supra 15.

Semper præcedunt apud pios aduerſa, tum proſpera ſuccedunt.

Accola quis.

quia in terra non ſua habitat, ſiue precario, ſiue cōducto. At verò accola is dicitur, qui iuxta aliquem locum, ſiue ſuum, ſiue alienum habitat: ſed facilè vnum pro altero vſurpatur. Quòd verò ſequitur: *Et ſeruituti eos ſubycient, & malè tractabunt eos annis quadringentis*: aduertendum eſt aliquos textus habere, annis quadringentis triginta, alios verò, quadringentis tantùm: quę lectio purior videtur, & magis accedere ad Grecum fontē; vbi habetur ἔτη τετρακόσια. & ad Hebræam lectionem, quę Gen. 15. habet: *Scito prænoſcens quia peregrinum erit ſemen tuum in terra non ſua, & ſubicient eos ſeruituti, & affligent quadringentis annis.* Ita enim in Syriaco codice habetur. Si tamen altera lectio retinenda ſit, quam veteres aliquot codices, & Rabanus, vt citat gloſſa ordinaria, habent, iſti quadringenti triginta anni computandi ſunt à die, qua facta eſt Abrahæ promiſſio ſeptuageſimo quinto anno ætatis ſuæ vſque ad exitum Iſraelis de Ægypto. Qui verò tantum legunt quadringentos annos, à natiuitate Iſaac eorum numerum incipiunt, vel prope, nempe à quinto anno Iſaac, quo cœpit ſentire Iſmaelis iniurias, & perſecutionem, Geneſ. 21. vt explicat Paulus ad Galat. 4. propter quam puer annorum decem & octo domo eiectus eſt cum matre: nam ab ſeptuageſimo quinto Abrahæ vſq; ad natum Iſaac, viginti quinq; anni tranſierunt, quibus ſi addas quinque vitæ Iſaac, fient triginta, & hinc incipiunt pleni quadringenti vſq; ad exitum de Ægypto. Auguſtinus lib. de Ciuitate Dei: *Computantur, inquit, ſicut ſuperius iam diximus, ab anno ſeptuageſimo quinto Abrahæ, quando ad eum facta eſt prima promiſſio, vſque ad exitum Iſraël de Ægypto, quadringenti & triginta anni.* Et quocunque modo legamus, nō eſt putādum quòd afflicti ſint tot illos quadringentos annos ab Ægyptijs Hebræi, ſed quod tempus afflictionis eorum ſub Pharaone hos annos finiat: vel, quod veriſimilius eſt, anni illi tot non ſunt referendi ad ſeruitutem, & afflictionem, ſed ad peregrinationem tantum. Nam vt docent Hebræi, in Ægypto ducentis tantùm ac quindecim annis fuerūt quaſi in domo ſeruitutis, vnde dicebant Ægyptij: *Quid voluimus facere, vt dimitteremus Iſraël, vt nō ſeruiret nobis?* Adiungit proſpera, cùm ait: *Et gentem cui ſeruient, iudicabo ego.* Mira atque contremiſcenda fuerunt iudicia Dei contra Ægyptios, quod notādum eſt propter eos populos, quia tyrannis premuntur, & ſeruire indignis modis coguntur, vt ſint patientes, & adſcribant ſuis peccatis illam ſeruitutem: quia Dominus tādem eos iudicat, id eſt, grauiſſimis ſupplicijs plectit.

Quomodò legendum ſit: Male tractabunt eos annis quadringentis, an verò annis quadringentis, triginta.

Rabanus.

Prior lectio vt poſſit ſuſtineri.

Aug lib. 16. de Ciuit. Dei, c. 24 tom 5

Exod 14. & Pſal. 113.

Quomodò accipiendum: Et affligent eos quadringentis annis.

Exod. 14.

Populis tyrannide oppreſſis ſolatio quid eſſe poſſit.

Hic verò perpende, bone lector, Dei cōſilium, qui tanto tempore promiſſionem diſtulit ſuam, vt daret occaſionem cogitādi de vera terra: quia nō eſt munificentiſſimi omnium parentis, & Principis exigua dona promittere, ac tanto tempore eorum donationē promittere, ac tantas anguſtias, quas prohibere poterat, in illos immittere. Deinde diligenter & aliud obſerua. Mirantur aliqui, cur Abraham, qui pro Sodomis orauerat, pro ſeminis ſui captiuitate ad Deum preces non fuderit? Sed id non ab re factum: quòd nimirum Abraham in illa extaſi, de qua Gen. 15. viderit aliter illum populum reddi non poſſe idoneum legi accipiendę, niſi tamdiu vexari permiſſum fuiſſet. Longum ergo auxilium illi cōſtitutum eſt, donec velut coqueretur, & matureſceret ad iugum legis accipiēdum, ſub quo etiam ſubigerentur ad Chriſti ſuaue iugum ſubeundum. Videbat etiam Abraham, nō modicam vtilitatem redituram in ſeminis ſui percuſſores. Nam cùm iudicaret eos, ſignis & portentis oſtenſis, illatis plagis etiam eos curabat. Nam & primogenita illa, quæ interficiebat, per ſomnum (quamobrem perirent) eos admonebat, vt habes Sap. 18. vt ſi darent gloriam Deo, & aſſentirent, ſeruarentur; alij autem agnoſcerent poteſtatem Dei, & populi eius dignitatem, & peccatum ſuum. Cùm hæc igitur tanta futura Abraham præuideret, nimirum non eſt, ſi nihil orauerit, quādo & ſeminis ſui diſciplinam, & aliorum populorum timorem, qui eos ſenſim ad diuinitatem afficeret, ac Dei ſui honorem illuſtrandū pręcognoſcebat. ¶ *Et dedit illi teſtamentum circumciſionis.* Circunciſio, ſignaculum eſt iuſtitiæ per fidem adeptæ, fides autem viua, de qua eſt ſermo, illa eſt, qua iuſtificamur. Porro fides æterna bona reſpicit, vnde Paulus ait: *Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia* (ſiue ſubſiſtentia, & baſis) *rerum, argumentum non apparentium.* Dixerat autem Deus ad Abraham: *Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis:* nam credidit auxilium Dei ſibi adfuturum ad ea obtinenda bona, cū dixit, *Ego protector tuus.* Excitauit etiam confidentiam, & timorem, qui diffidentiam habet, expulit, cùm dixit, *Noli timere.* Atque his promiſſionibus erectus Abraham, credidit, & iuſtificatus eſt.

Et ne putaret Abraham ſatis eſſe illi credere, & iuſtitiam accepiſſe, nec opera ab eo exigi ad promerenda præmia æterna, iterū apparuit illi Deus, & dedit illi pactum circumciſionis, dicens: *Ego Dominus omnipotens: ambula coram me, & eſto perfectus.* Filius enim Dei eſt, qui ſic loquitur, & qui ſeſe illi reuela-

Deus cur tanto tempore Abrahæ factæ terræ promiſſionem diſtulerit ſuam.

Cur Abrahā, qui pro Sodomis orauerat, pro ſeminis ſui captiuitate Deum non ſit deprecatus.

Matth. 11.

Secunda ratio.

Exo. 11 & 12.

Circumciſio quid ſignet.

Rom. 5.

Fides viua quæ.

Infra 5.
Hebr. 11.

Geneſ. 15.

Timor quid pareat.

Rom 4.

Abraham cur [illegible] apparuerit [illegible] circumciſionis.

Geneſ. 17.

... & vitæ progreſſum ſuæ: vnde ad ſ... exemplum vt ambularet in via peregrinationis, cohortabatur. Nam & in Chriſto conſtitutum eſt fœdus circumciſionis cum iuſtificatis, vt Chriſto in via aſſimilentur.

Circumciſio propter quid ſit.

Eſt enim circumciſio, præputij amputatio, hoc eſt, cordis, & aurium præparatio ad obediendum mãdatis Dei: quod nullus præſtare poteſt niſi petra, vel petrinus gladius, hoc eſt Chriſtus, & verbum eius penetrantius omni gladio ancipiti.

Hebr 4.

¶ *Et Patriarchæ æmulantes, Ioſeph vendiderunt in Aegyptum.* & reliq. Facilis eſt hæc hiſtoria, quæ habetur à Gen. 37. vſque in finem. Nam filij Iacob iniuria permoti, quòd Ioſeph plus cæteris diligeretur à patre, & ſomnia illa prædiceret, vendiderunt eum Iſmaelitis pergentibus in Ægyptum. Hic autem Ioſeph Chriſti typum tenet, qui in ſe, & Apoſtolis ſuis venditus eſt Gentibus. In ſe quidem, quia Pilato traditus eſt per inuidiam in mortem, dicentibus Iudæis fratribus ſuis, *Nolumus hunc regnare ſuper nos.* Sed mortis dominus factus eſt, quia emiſit vinctos de lacu: ſicut Ioſeph cuſtos carceris factus eſt è captiuo. Et vt ille Ægypti, & patris, & fratrum dominus effectus eſt, & in lingua eorum ſaluator mundi vocatus: ita noſter Chriſtus eiectus à Iudęis, ad Gentes proceſſit regendas. Deinde in Apoſtolis, ac diſcipulis eiectus eſt ſecundò à Iudæis ad Gentes. Et res per hunc librũ clarior redditur in vno Paulo, qui tot annis captus habitus eſt à Præfectis Iudææ Romanis, donec ad Cæſarem appellauit, vbi fuit cum cuſtodiente ſe milite. Sed verbum Dei, vt ipſe dixit, non erat alligatum. Ad ſe ergo conuertit famelicos, qui cœleſtis panis diſpenſator eſt agnitus, poſteaquam fames verbi, quam Deus per Amos promiſerat ſe daturum, in orbe fuit. Magna enim fames facta eſt, cùm non audiri modò, ſed credi, & videri cœpit, Gentes Deos ſuos deſeruiſſe, & fama acceperũt panem eſſe apud Ioſeph, hoc eſt, Paulum, & Apoſtolos, qui prædicatione diſpenſabant panem illum viuum, qui de cœlo deſcendit. Perpende Ioſeph, etſi ab omnibus videretur derelictus, nõ tamen à Deo: nam fuit cũ eo Deus, & eripuit eum de carcere, non quidem ſtatim, ſed poſtquã eum non ſecùs quàm aurum probauerat, deditq; illi gratiam & ſapientiam, nimirum cõiectandi ſomnia. Quia Deus humilibus ſecreta ſua manifeſtat, quæ ſapientibus abſcondit. Et tantos honores poſteà conſecutus eſt, vt non ſolùm eſſet præpoſitus domus Regis, ſed etiam in vniuerſam Ægyptũ, & principes eius præficeretur. Reliqua facilia ſunt.

Ioſeph filius Iacob in quibus declarauerit Chriſtum. *Matth. 27.* *Luc 19.* *Zachar 9.* *Geneſ. 39.* *Infra 41. & ſeq.* *Ibid.* *Act vlt.* *2. Tim. 2.* *Amos 8.* *Ioan. 6.* *Deus Ioſeph Patriarcham humiliatum quantopere exaltauerit.* *Geneſ. 39.* *Infra 41.* *Matth. 11.* *Arcana Dei quibus pateſiunt: abſconduntur quibus.*

Illud tantùm perpende, quod ait, *Mittẽs autem Ioſeph, accerſiuit Iacob patrem ſuum, & omnem cognationem ſuam in animabus ſeptuaginta quinque*, dubium inſurgit de hoc numero: quia Geneſ. 46. animæ enumerantur ſexaginta ſex, & addito Iacob, & Ioſeph, & duobus eius filijs natis in Ægypto, fiunt ſeptuaginta iuxta Hebræam veritatem in vtroque loco, & Exod. 1. computantur tantùm animæ ſeptuaginta: Ioſephus quoque lib. Antiquitatum conſentit cum eodẽ numero, qui habetur in Hebræis codicibus.

Gen. 46. Exod. 1. Iacob ... cum ... Ægyptum in animabus ſeptuaginta quinque, vt dicit Stephanus, cum tantum ſeptuaginta Moyſes teſtetur, id quomodo verum ſit. *Ioſeph. li Antiquit. 2. ca. 2.*

Reſpõdemus, quòd Stephanus ſupputauit per anticipationẽ, ſiue prolepſin, alios Ioſeph filios natos poſt deſcenſum Iacob in Ægyptum, aut potiùs filios filiorũ Ioſeph. Ita ſoluit Hieronymus in quæſt. in Gen. & diuus Eucherius lib. 3. in Geneſ. cap. 46. in quæſt. Deuteron. nec diſſentit Auguſt. lib. 1. quæſt. in Gen. quæſt. 152. Quanquàm mirũ ſit, quomodo potuit eos Ioſeph accerſere in Ægyptum, qui nondum nati erant, & qui in ipſa Ægypto nati ſunt: niſi dicamus ea ratione qua Leui, ob id quòd decimas acceperit, decimatus fuiſſe dicitur in Abraham, eo quòd eſſet in limbis eius, vt ait Apoſtolus ad Heb. 7. eâdem aſſeramus ratione accerſitos à Ioſeph patrem ſuum, & cognationem in animab. ſeptuaginta quinque, quia totidem erant, ſi enumerentur Iacob, & Ioſeph, atque duos eius filij (& ita fiunt ſolùm ſeptuaginta) quibus annumerandi ſunt filij filiorũ Ioſeph, vt ita ſint ſeptuaginta quinque, vt habẽt ſeptuaginta interpretes Gen. 46. & Exod. 1. Vbi enim nos habemus: *Filij autem Ioſeph, qui nati ſunt ei in terra Aegypti, animæ duæ*, Septuaginta habent, *Animæ nouem:* quæ additæ numero ſexaginta ſex, efficiũt ſeptuaginta quinque. Hanc lectionem, vtpote communem & vulgatam, ſecutus eſt Stephanus in hac concione.

Hieronym. *Eucherius.* *Auguſtin.*

Vnde B. Hieronymus in quæſtionibus Hebraicis ſuper Geneſim circa finem hanc eandem verſans quæſtionem, ita ſcribit: *Quòd ſi è contrario nobis id opponitur, quomodò in Actibus Apoſtolorum, in concione Stephani dicatur ad populum, ſeptuaginta quinq; animas ingreſſas eſſe Aegyptum, facilis excuſatio eſt. Non enim debuit ſanctus Lucas, qui ipſius hiſtoriæ ſcriptor eſt, in Gentes Actuũ Apoſtolorum volumen emittens, contrarium aliquid ſcribere aduerſus eam Scripturam, quæ iam fuerat Gẽtibus diuulgata. Et vtiq; maioris opinionis, illo duntaxat tempore, Septuaginta interpretũ habebatur autoritas, quã Lucæ, qui ignotus & vilis & non magnæ fidei in nationibus ducebatur. Hoc autem generaliter obſeruandum, quòd vbicunq; ſancti Apoſtoli, aut Apoſtolici viri loquuntur ad populos, ijs plerumque teſtimonijs abutuntur, quæ iam fuerant in Gentibus diuulgata: licet plerique tradant, Lucam Euangeliſtam, vt proſelytum,*

B. Hiero. to. 3. à med. *Vbicunque Apoſtoli aut Apoſtolici viri loquuntur ad populos, quibus plerunque teſtimonijs abutantur, teſte Hieronymo.*

Hebræas literas ignoraſſe. Hactenus Hieronymus.

Stephanus igitur illam Septuaginta interpretum lectionem ſecutus, quæ veritatem ſuam habet, ſi computentur filij filiorum Ioſeph, non eſt reprehendendus Lucas aut Stephanus, etiamſi nonnihil declinet ab Hebræa lectione. Nam Septuaginta interpretes Geneſ. 46. poſtquam dictum eſt: Natique ſunt Ioſeph filij in terra Ægypti, quos genuit ei Aſeneth filia Phutipharis Sacerdotis Heliopoleos, Manaſſes & Ephraim, adiungit (quod non eſt in Hebræa veritate, nec in editione noſtra vulgata) Fuerunt autem ei filij, quos peperit ei concubina Syra Machir. Machir autem genuit Galaad; Filij autem Ephraim fratres Manaſſe Suthalaam, & Thaam; filij autem Suthalaam Eden. Ecce vides quinque perſonas, quas ſi addideris Septuaginta, efficies ſeptuaginta quinq;. Siue igitur Septuaginta interpretes Hebraica exemplaria conuertendo, nepotes illos Ioſeph in genealogia ſupputauerint, an potius ipſi Septuaginta interpretes per anticipationē addiderint, certè bona fide fecerunt: nam & editio noſtra nōniſi per anticipationem defendi poteſt. Cùm enim Septuaginta animæ dicantur ingreſſæ in Ægyptū, neceſſe eſt Ephraim & Manaſſen ad explendum numerum computari, imò & ipſum Ioſeph eorum parentem, qui tamen ipſi non ſunt ingreſſi in Ægyptum cum Iacob, nec accerſiti per Ioſeph. Portò illam lectionem ita ſecuti ſunt Septuaginta interpretes, vt alteram non ignorauerint. Nam Deut. 10. in fine capitis etiam Septuaginta interpretes habent: *In Septuaginta animabus deſcenderunt patres tui in Aegyptum: & ecce nunc multiplicauit te Dominus ſicut aſtra cæli.* Quanquam Auguſtinus Eugubinus aſſerat in editione Septuaginta interpretum Geneſ. 46. & Exod. 1. & Actor. 7. quem ſequitur Beza, librariorum vitio ſcriptum eſſe in ſeptuaginta quinque animabus, pro Septuaginta. Sed profectò difficilè hoc recipimus, omnia exemplaria tùm noua, tùm vetera, Græca, & Latina tribus ſimul locis fuiſſe corrupta: quod Hieronymus in dicto loco non admitit. Et alioqui facilè eſſet omnes quęſtiones diſſoluere, ſi liceat aſſerere pro libidine vitium librariorum ſubeſſe Scripturis. Nec igitur vitium, aut corruptio fuit Scripturæ, cum ſic habeant codices Græci, & Syriaci, nec excuſandus eſt Stephanus, aut Lucas imperitia Hebraicarum literarum imputanda, neque Septuaginta interpretum verſio reprehendenda: quam Clemens Alex. 1. Stromate confirmat dicens, *Eupberus, & alij hiſtorici, & gentes, & linguas dicunt ſeptuaginta quinque, cùm audiſſent vocem Moſis dicentis, Erant omnes animæ ex Iacob ſeptuaginta quinque quæ deſcenderunt in Aegyptum:* quia additis illis quinq; animabus, neceſſariò cogebantur ad aſſignandum illum numerum ſeptuaginta quinq;, & veriores fortaſſe codices Hebræos nacti ſunt quàm quos habuit Hieronymus: quāquam demptis illis quinque lectio Hebręa veritatem quoque ſuam habet. Et hactenus de hoc loco.

Quos genuerit filios in Ægypto, Ioſeph

Aug. Eugub. ſcriptor. Beza homo haret.

Hierony. vbi ſupra.

Clem. Alex.

Animas more Hebræo vocauit homines, & maſculos tantum: quemadmodum Geneſ. 46. dicitur, vbi excipiuntur vxores: atq; hoc per figuram Synecdoches: quemadmodū etiam ob eandem figuram nomine carnis venit totus homo. ¶ *Et deſcendit Iacob in Aegyptum, & defunctus eſt ipſe, & patres noſtri. Et tranſlati ſunt in Sichem, & poſiti ſunt in ſepulcro quod emit Abraham pretio argenti à filijs Hemor filij Sichem.* Extra locum promiſſæ poſſeſſionis dicuntur ſepulti tam Iacob, quàm duodecim Patriarchæ, vt fateantur ſe peregrinos in terra; licet ob ſpem, quam conceperant, iuſſerit oſſa ſua illuc transferri, atq; tumulari.

Animas pro hominibus vſurpare Hebræi ſolent.

Geneſ. 23.

Quędam in his paucis verbis grauia dubia exiſtunt. Primum illud eſt, quòd videtur Stephanus Iacob, & reliquorum Patrū oſſa tranſlata eſſe in Sichem affirmare; cum tamen iubeat Iacob moriens ſepeliri cum Patribus in ſpelūca duplici, quæ eſt in agro Ephron Hethæi, quam emit Abraham ab Ephron Hethæo in poſſeſſione ſepulcri, & Gen. 50. ibi ſepultus ſcribatur: at Stephanus teſtatur Iacob ſepultum in Sichem; cum tamen Ioſephus fratres Ioſeph affirmet conditos eſſe in Hebron: vbi videtur, quod à maioribus per manus traditum acceperat, ſcribere. Dicendum eſt, duodecim Patriarchas non eſſe ſepultos in Hebron, ſed in Sichē, vt hic tradit Stephanus, & Hierony. in epitaphio Paulæ ad Euſtochiū Paulæ peregrinationē deſcribēs, ſic ait: *Tranſiuit Sichem nō vt pleriq; errātes legunt Sichar, quæ nunc Neapolis appellatur, et ex latere montis Garizim circa puteum Iacob intrauit Eccleſiam: vidit duodecim Patriarcharum ſepulcra.* Et rurſus ad Pammachium, prope finem: *Duodecim*, inquit, *Patriarchæ, non ſunt ſepulti in Arboch, ſed in Sichem, qui ager nō eſt emptus ab Abrahā, ſed à Iuda.* Adde ꝙ Ioſu. vlt. apertè dicitur, Ioſeph ſepultū eſſe in Sichē. Ioſephi verò teſtimoniū cùm manifeſtè pugnet cū Stephani ſentētia, deſerendum eſt, maximè cùm Hieron. eo poſterior, vt teſtis oculatus, conſtanter aſſeruerit eos in Sychem cōditos, & non in Hebron, qui non minus potuit ipſa loca luſtrare ac cognoſcere quàm Ioſephus. Secūdum

Si 12. Patriarchæ (iuxta Moſen, & Ioſephum) conditi ſunt in Hebron, quomodo in Sichem, vt ſanctus Stephanus aſſeruit?

Infra 49.

Ioſeph. lib. 2. Antiq cap. 8.

B. Hieron. to. 1. circa med.

Idem tom. 2. in fin.

Geneſ. 33.

dubiũ eſt, quia videtur contradicere, quod Stephanus aſſerit, Abraham emiſſe agrum illum à filijs Hemor filij Sichem; cum Geneſ. 23. ſcribatur Abraham emiſſe agrum ab Ephron Hethæo filio Seor. In quo alia tertia cõtradictio videtur eſſe cum Stephano, quòd Stephanus dicat Hemor filium Sichem; quem tamen liber Geneſis patrem Sichem vocat. De hoc nodo diſſerit Hieronymus in lib. De optimo genere interpretandi ad Pammachium, & in quæſtionibus Hebraicis ſuper Geneſim: ſed inſolutum videtur reliquiſſe, & in aliud tempus eius explicationem diſtuliſſe. Auguſtinus verò Eugubinus, & Aloyſius Lippomanus contendunt locum hunc eſſe deprauatum, & pro Abraham legendum eſſe Iacob, & loco filij ſubſtituendum eſſe Patris. Beza dicit ab aliquo additum verbum Abraham in margine, & ex margine in textum introductum, & non opus eſſe ſubaudire aliud nomen quod perficiat, niſi ille, vel ipſe, ſcilicet Iacob, qui emit agrum illum Geneſ. 33. quod notum erat etiam vulgo, vt habes Ioannis 4. Sed hoc certè vix tolerabile eſt, vt omnia exemplaria Græca, & Latina ab Apoſtolorum ætate fuerint corrupta, atque hanc corruptionem Hieronymus, atq; alij Patres non agnouerint. Melchior Canus hunc diſſoluens nodum lib. De locis Theologicis, ex ſententia Bedæ & Rabbani hæc producit verba: *B. Stephanus vulgo loquens, vulgi magis dicendo ſequitur opinionem. Duas enim pariter narrationes coniungens, non tam ordinem circũſtantiæ hiſtoriæ, quàm cauſſam, de qua agebatur, intendit. Ex his illorum Patrum verbis colligit, Stephanum in tam longa, & ſubita narratione confudiſſe nonnulla, & miſcuiſſe, in quibuſdam etiam cauſſæ principali intentum memoria lapſum fuiſſe: Lucam verò hiſtoriæ veritatem retinere volentem, ne iota quidem immutaſſe, ſed rem vt à Stephano narrata erat, expoſuiſſe: Nos autem, inquit, non Stephanum ab omni lapſu ſed Euangeliſtam vindicare debemus. Nec à ſacris autoribus alienum eſt, narrantium quoq; verba referre, vt Iephte Iudic. 11. trecentos annos poſſeſſionis prætendit, cum reuera trecenti non fuiſſent; & tamen ſacer hiſtoricus trecentos retulit. Sic etiam Matthæus, ſi Hieronymo credimus, prophetiam Michææ exponens, non vt à Michæa ſcripta erat, vel in Hebræa veritate, vel in ſeptuaginta duorum interpretatione, ſed vt à Scribis erat renuntiata retulit.* Sed profectò nouitatis, & temeritatis plena eſt hæc expoſitio, & contumelioſa ipſi Stephano, & iniuria in Spiritum ſanctum. Nam in primis nouum eſt, Apoſtolis, aut Apoſtolicis viris lapſum memoriæ tribuere, vbi aut ſeriò res ſacras concionando docent, aut ſcribendo tradunt. Imò magis certi ſumus quòd illis adſtiterit Spiritus ſanct⁹ prædicantibus, quàm ſcribentibus: nam de illo plurimæ extant promiſſiones, de ſcribendo verò nulla: etiam ſi catholicis aſſerendum ſit illam minimè eis defuiſſe in deſcribendo: *Cùm tradent vos*, inquit, *nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis.* At quid aliud modo accidit, quàm vt Stephanus raperetur ad concilium Principis Sacerdotum, & ſeniorum? non ergo ipſe locutus eſt, ſed Spiritus ſanctus per eum. Quòd ſi quis contendat, Spiritum ſanctum per eum non eſſe locutum, is profectò manifeſtum ſe proderet hæreticum. Quòd ſi rurſus contendat illa verba Chriſti dicta eſſe tantùm Apoſtolis ſolis; planè reuincitur non ſolùm ex eo, quod etiam cum ſeptuaginta diſcipulis loquebatur, & alijs, ſed quòd verba ad Apoſtolos dicta in omnibus omnium temporum paſtoribus, & Apoſtolorum ſucceſſoribus locum habuerunt, habent, & in finem vſque habitura ſunt, iuxta illud: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſq; ad conſummationem ſeculi*: & iterum: *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, Spiritum veritatis.*

Quòd ſi vrgeas; aliter loquitur Spiritus ſanctus per Prophetas, & Apoſtolos, aliter per Concilia Generalia, & Pontifices Romanos, aliter per Doctores, vt Ambroſium, Hieronymum, Athanaſiũ, & Baſilium; non diffitebor: ſed planè quod aliter loquatur per Stephanum Protomartyrem, & aliter per Petrum Apoſtolum, non intelligo: eadem enim eſt vtriuſq; autoritas, idem fidei pondus, idem Spiritus ſanctus parẽ dicendi libertatem, & doctrinæ veritatem omnib⁹ impertiens. Deinde antequam ſcriberetur Euangelium, nemo negabit Eccleſiam Dei verum Dei verbum habuiſſe: at hoc qui fieri poterat, ſi prædicatores illi primarij labi memoria potuiſſent, & vnum pro altero tradidiſſent? Tale erat tẽpus illud, quo hæc concio habita eſt ab Stephano. Ad hęc magna feneſtra multis veritatib. inficiandis, & errorib. confirmandis aperiretur, ſi liceret his, quæ referunt ſacri autores ex perſona Apoſtolorum, aut aliorum Apoſtolicorum virorum aſſerere illos memoria dilapſos fuiſſe: quod ſummum eſt abſurdum. Nam quoties Apoſtoli, aut ſacri autores in nouo Inſtrumento citant ex veteri, quæ aliter habentur quàm producãtur, hac aperta feneſtra promptum eſſet aſſerere illos memoria defeciſſe, vt Hieronymus ex quorũdam ſententia tradit ſcribens in cap. 5. Michææ

His

Left margin:

Quomodo vere [illegible] Stephanũ dictum, Abraham emiſſe agrum à filij Hemor filij Sichem; cum Geneſis tradat Abraham emiſſe agrum à filijs Hemor patris Sichem

Geneſ. 33.

Idem Hieron. eodem tom. 3.

Idem tom. 3.

Aug. Eugub.

Aloyſius. Lippom.

Theod. Beza.

Improbatur illi, atque reijcitur.

Melchior Canus lib. 3. De locis Theolog. cap. vlt.

Hieronym. in c. 5. Mich. tom. 6.

B. Stephanum de Abraham in concione differentem memoria minime lapſum fuiſſe, vt ei Melchior Canus imponit, abunde demonſtratur.

Right margin:

I. argum.

Spiritus ſanct. is vt Apoſtolis aſſiſteret.

Matth. 10.

Spiritum ſanctum qui negant per os Stephani fuiſſe locutum, quales ſe prodere videantur.

Hanc promiſſionẽ non ſolum Apoſtolis, ſed etiam eorum ſucceſſoribus conuenire.

Infra vlt.

Ioan. 14

Non aliter in Stephano, atque in Apoſtolis Spiritũ ſanctum fuiſſe locutum.

II argum.

III. argum.

Hiero. tom. 6.

IV. argum. *Act.6.& ſeq.*

His accedit, quòd peculiariter Stephanus dicitur plenus fide & Spiritu ſancto, gratia & fortitudine, & quòd non poterant reſiſtere ſapientiæ, & Spiritui qui loquebatur: iniuriam igitur facit non ſolùm Stephano, ſed etiam ipſi Spiritui ſancto, qui eius aſſiſtentiam, & protectionem illi adfuiſſe negauerit, aut illi defectum vllum aut mendacij, aut lapſus memoriæ tribuerit; cum iam ferè de cœlis concionaretur. Nec ſatis meo iudicio defenditur Lucas à mendacio, vel defectu memoriæ, dum recenſet verba

Hiſtorici munus quod.

Stephani minus fideliter allata. Nam etſi fidelis hiſtorici ſit ea recenſere quæ ab alijs dicta ſint, ſiue vera, ſiue falſa exiſtant: illud tamen de alijs autoribus intelligēdum eſt, qui non habebant certam Spiritus ſancti promiſſionem, vt erant Iephte, & Scribæ illi, ſi ſecus quàm ſe habebat, prophetiam Michæę retulerūt. Nam ſi ita dixit Propheta in perſona inſipientis: *Dixit inſipiens in corde ſuo, Non eſt Deus*, & Euangeliſta refert Petrum dixiſſe, *Quia nō noui hominem*. At quod de hominibus Spiritu ſancto confirmatis ad inſtituendam Eccleſiam ſacri autores referant aliquid dixiſſe minus veritati conſonum, aut prudenter fallere volentes, aut imprudenter per memoriæ lapſum docentes, nihil eſt aliud quàm ipſi Chriſto per eos loquenti defectum affingere, aut Spiritui ſancto, qui Spiritus eſt veritatis, & qui promiſſus eſt docturus omnem veritatem, & qui commonefaceret de omnibus, ne memoriæ vitio deficerent, profectò contumeliam facere: maximè cum tam eruditus eſſet Stephanus, & plenus perhiberetur Spiritu, & ante concionem, & poſt illam: nam dicitur: ***Cum autem eſſet plenus Spiritu ſancto, intendens in cœlum, vidit gloriam Dei, & Ieſum ſtantem à dextris virtutis Dei***: præſertim cùm corā tam docta, atq; in Scripturis inſtructa corona audientium verba faceret, quæ parata erat omnia etiam benedicta in calumniam rapere, nedum ſi in quibuſdam ipſe memoria excidiſſet. Quare quia noua eſt, ac proinde temeraria ac periculoſa hæc ſolutio, ſi alia non deſit, hæc omninò deſerenda eſt. Poſtremò ipſe moleſtè fert aliorum ſolutionem, qui vt dictas controuerſias expediant, exiſtimant textum eſſe deprauatum, & ſcribarum negligentia vitiatum: quod abſurdū eſt valde aſſerere: quia idem ſequeretur, Eccleſiam vera Scriptura deſtitutam fuiſſe per tot ſecula, & nonniſi corruptam habuiſſe, atque corruptionem à prioribus Patribus in Eccleſia agnitā minimè fuiſſe. At quanto hoc eſt intolerabilius ipſis autoribus defectum memoriæ tribuere quam librario? præſertim cùm nullus Patrum hunc memoriæ lapſum in Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris concionantibus Dei verbum, hactenus agnouerit?

Iudic.11. *Michea 3.* *Pſal.13.* *Matth.26.* *Ioā.14 & 16.* *Ibidem.* *Supra 14. & 1.Ioan.2.* *Act.7.*

I. ſolutio probabilis.

Dici igitur commodius poteſt, quòd ad diuerſa referuntur ea quæ hic dicuntur, ita vt particula, *Tranſlati ſunt in Sichem*, accommodetur ad Ioſeph, & fratres eius; particula autem, Et poſiti ſunt in ſepulcro quod emit Abraham, referatur ad Iacob, ſumpto plurali pro ſingulari, imò ſecundùm Ioſephum, ad filios eius patriarchas: nā vt quidam indicant, non paſſi ſunt filij Hemor patriarchas eſſe honorabiliter ſepultos in Sichem, ſed inde tranſtulerunt eos filij Hemor, & ſepelierunt in Hebron ſepulcro ab Abraham empto. Et ſi de hac re conſtaret, quam quidam aſſerunt, facilis eſſe ſolutio.

Ioſeph. lib.2. Antiq. cap.8. *Geneſ.23.*

Altera ſolutio.

Poſſumus tamen & aliter dicere, nomen Abraham, vel ex margine in textum introductum, vt impleret orationem emendantis iudicio imperfectam, cum relatiuum Quod, admoneat referendum ad Iacob de quo præceſſerat, & ſic nil remanet difficultatis: ſed quia extra textum non facilè in vllo codice reperitur, dicere potes quòd Abraham caſus eſt gignendi, vt notat Robertus Stephanus, ac ſupplendum eſſet filius, vel nepos, hoc eſt, Iacob, qui caro erat Abraham ſit quaſi patronimicum Abrahamides, vt 3. Regum 12. dicitur: *Nunc vide domum tuam Dauid*, hoc eſt, *Robeam nepos Dauid*: atq; illum redemiſſe agrum pretio argenti, ſiue centum nummis, dicitur Geneſ.33. iuxta Hebræam literam, etſi Septuaginta interpretes verterint ἑκατὸν ἀμνῶν, id eſt, centum agnis pro ἑκατὸν μνῶν, id eſt, centum minis, ſiue nummis.

Rob. Steph.

III. ſolutio.

Non deſunt qui dicant, hunc agrum, cùm Abraham ex Charan veniſſet in Sichē Gen.12. redemptum ab eo pecunia fuiſſe, cùm inter initia vocationis ſuæ haud ſatis intelligeret quorſum Diuina tenderet vocatio: emiſſeque agrum ad domum vel ſepulturam, & victum ſibi, & ſuis parandum. Sed cum ex præſenti quiete iuſſus fuiſſet locum ex loco mutare, & deſcendere propter famem in Ægyptum, reliquiſſe agrum emptum, quem anno poſt centeſimodecimo plus minus Iacob reuertens ex Syria Meſopotamiæ, ob memoriam aui Abrahæ longa ceſſione abalienatum recuperauit: ita vt bis ager fuerit emptus, & Martyr Stephanus prioris tantùm emptionis fecerit mentionē: & ita non auſi ſunt Iudęi irritati eum reprehendere, quòd ex maiorum traditione illud accepiſſent. Tolerabilis eſt hæc ſolutio, ſi vera eſſent quæ tradit.

Geneſ.24. & ſequen.

Ad alterum dubium dicendum eſt, in Syriaco codice non haberi, filij Sichem,

Quo modo Stephanus dicit Hemor filium Sichem, quem tamen liber Geneſis patrem Sichē vocat.

Santes. Pagni.

ſed tantùm quod emerat Abraham argento à filijs Hemor. Deinde in exemplari Græco nec filij, nec patris eſt nomen, ſed tantùm poſt nomen Hemor ſubditur τοῦ Συχέμ, vbi Latinus interpres, & Santes Pagninus, quoniam propenſius erat, filium ſubintellexerunt, non patrem. Quod ſi Græca phraſis permittit, quod certè facit, vt vel filij, vel patris nomen ſubintelligatur (nam & Act. 1. Ἰάκωβος Ἀλφαίου, ſcilicet, filius, & paulò pòſt dicitur καὶ Ἰούδας Ἰακώβου à fratre ſuo denominatur) Lucas, qui Græcè ſcripſit, ea quæ Stephanus Hebraica oratione perſecutus eſt, locum reliquit, vt patris Sichem legamus, vnde nihil erit calumniæ, aut difficultatis in hac parte, & ita conueniet hic locus Stephani ſic interpretatus cum cap. 33. Geneſis, & Ioſu. 28. vbi dicitur redemiſſe illum locum Iacob à filijs Hemor patris Sichem: etiamſi interpres noſter verterit, filij Sichem, cùm eſſet illi liberum aut hoc, aut illud ponere. Beda tamen autor eſt, in exemplaribus Græcis ſcriptum fuiſſe non τοῦ Συχέμ, ſed ἐν Συχέμ. Sed quia vulgatam lectionem, filij, eludere non licet, alij nodū diſſoluunt, dicentes Hemor patrem etiam filium habuiſſe nomine Sichem, & hęc mihi probatur ſolutio, vt ſolidior: ſolent enim parentes nomina patrum ſuorum filijs ſuis indere. Etſi autem ante Abraham multi eſſent mortui, & multi ſepulturæ mandati: primus tamen Abraham curam habuit ſepulcri, quæ teſtatur fidem reſurrectionis: quam patris pietatem ſecutus eſt filius Iacob, cùm emit agrum in Sichem ad ſepulturam ſuorum. Qui tamen ad vitam ducēdam agros, aut domos non leguntur redemiſſe, quò videlicet nos inſtituerent aliam meliorem vitam vobis eſſe expectandam, quam ſit hæc præſens, quæ plena eſt calamitatibus, & ærumnis; illam verò omnis miſeriæ expertem, & omnibus quæ deſiderari poſſunt, cumulatam, non poſſe nos obtinere niſi per ſemen benedictum, ac repromiſſum, quod eſt CHRISTVS Ieſus, cui cum Patre, & Spiritu ſancto ſit ſempiterna gloria, poteſtas, & imperium nullo vnquam fine claudendum. Amen.

Beda in Act. cap. 7. tom. 5.

Abrahæ, aliorumq; Patriarcharum quid cura ſepulcri ſignificet.

Geneſ. 33.

Galat. 3.

(.·.)

TRACTATVS XXV.

In illa verba: *Cùm autem appropinquaret tempus promiſſionis, quam confeſſus erat Deus Abrahæ, creuit populus, & multiplicatus eſt in Aegypto, quoadúſque ſurrexit alius Rex in Aegypto, qui non ſciebat Ioſeph: Hic circumueniens genus noſtrum, afflixit patres noſtros: vt exponerēt infantes ſuos ne viuificarentur. Eodem tempore natus eſt Moyſes, & fuit gratus Deo, &c.* Act. 7.

STEPHANVS breuitati ſtudens, enarrat duram ſeruitutem, quam paſſus eſt populus Dei in Ægypto mortuo Ioſeph: & tamen illi boni Phariſęi aiebant: *Nemini ſeruiuimus vnquam*, adeò vanus, & ſuperbus eſt homo, qui vel ab Ethnico philoſopho condemnari poterat, qui dixit, Solùm ſapientes eſſe liberos. Seruiuit ergo ille Dei populus, & multis annis vixit ſine loco, ſine templo, ſine lege Moſeos, & ſacrificio. Perpende, quòd cum appropinquaret tempus redemptionis promiſſę, tunc ille populus magna ſeruitute eſt oppreſſus, & alia parte auctus, & multiplicatus nimis: vt intelligas, cùm valde premimur, ſi patienter ſiluerimus, mox Dominum affuturum, atque eius auxilium nobis non defuturum. Quod ait, Ne viuificarentur; intellige, ne viuerent, vel vitam retinerent.

Scopus B. Stephani.

Ioann. 8.

Soli ſapientes liberi.

Oſea 3.

Patienter oppreſſionem ferentes, Iudæorum in ſtar ſub Pharaone quid aſſequantur.

Sequitur hiſtoria Moyſi, quam ab infantia perſequitur. Et dicitur fuiſſe gratus Deo, ſiue vt Gręcè dicitur, ἀστεῖος τῷ Θεῷ, hoc eſt, gratioſus, ſiue propter elegantiam infantilem, ſiue propter mores ciuiles, & vrbanos, vt ſolent eſſe homines, qui principum aulas ſectantur. Dicitur & in eius laudem, quòd fuerit eruditus omni ſapientia Aegyptiorum. Etſi enim ſapientia huius mundi ſtultitia ſit apud Deum: proſunt tamen multis literæ humanæ Gentilium, reſecatis quibuſdam ad ſuperſtitionem, vel ad carnis laſciuiam ſpectantibus, quæ vt plurimum in Poëtis inueniuntur. Tùm quia multa dixerunt præclarè, ac ſapienter, & nobiſcum conſentiunt, & noſtram ferè reprehendunt ſocordiam, qui in tenebris ea geſſerunt quę nos in tanta luce non facimus, tùm quòd cùm noſtra cum ſuis conferimus, exultamus, & in gratiarum actionē prorumpimus dicentes: *Non fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtauit eis*: &, *Non eſt alia natio tam grandis quæ habeat deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris.* Illa quippè ſalutem

Moſes cur fuerit gratus Deo.

1. Cor. 3.

Cur minimè contemnendę ſint ſeculares doctrinæ.

Pſal. 147.

Deut. 4.

Dan. 1.

non oſtendunt, nec eius oſtium, aut viam. De Daniele etiam, ac tribus pueris dicitur, quòd fuerunt eruditi omni ſapientia, cauti ſcientia, & docti diſciplina, ſcilic. Chaldęorum, & qui poſſent ſtare in palatio Regis. Erant autem ſcientiæ Aegyptiorum, mathematicæ diſciplinæ, vt Arithmetica, Geometria, ac ſimiles. Hinc Clemens Alexandrinus lib. Stromatum loquẽs de Moſe, ſic inquit: *Cùm autem ætate eſſet grandior, Arithmeticam, & Geometriam, Rythmicam, & Harmonicam, & præterea medicinam ſimul, & muſicam doctus eſt ab ijs, qui erant inſignes inter Aegyptios, & præterea eam, quæ traditur per ſymbola, ſeu ſigna philoſophiam, quam in literis oſtendunt hieroglyphicis. Alium autem doctrinæ orbem, tanquam puerũ Regium, Græci eum docuere in Aegypto, vt dicit Philo in vita Moſis.* Hæc ille.

Diſciplinæ atque ſcientiæ Aegyptiorum quænam illæ.
Clem. libr. 1 Strom. nõ procul à fi. to. 11.
Moſes quibus artibus fuerit & diſciplinis inſtructus.

Duplex autem extremum contingit circa literas huiuſmodi: alterum eſt neglectus & cõtemptus harum diſciplinarum, quæ plurimum ornamenti & adiumenti adferũt ad ſacra, & diuina rectius percipienda, atque tradenda. Alterum eſt, ad illas tanquam ad ſcopulos conſeneſcere, & per illas ad diuinas, & ſuperiores ſcientias non aſcendere, vt multi magno ſuo malo experiuntur. Nam aut pagani omninò fiunt & athei, aut humanis tantùm lucris intendunt.

Philo libr. 1. De vita Moſis to. 2. init.
In literis humanis addiſcẽdis duplex extremum declinandũ quodnam illud.

Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, aſcendit in cor eius vt viſitaret fratres ſuos filios Iſrael. Hac in re mirificè Moſes typum tenet Chriſti. Nam vt ille viſitauit populum tanquam præfectus eorum, vt eos ab inimicis liberaret, iniuriamque propulſaret, nec tamen agnitus eſt à Iudæis & quod eſſet ad eos miſſus, vt per eius manum conſequerentur ſalutem: ita Chriſtus eos viſitauit, oriens ex alto, ſed tamen eum non cognouerunt tanquam Saluatorẽ miſſum, ſed negauerunt, & dixerunt; Non habemus Regem niſi Cæſarem. ¶ *Exiſtimabat autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipſius daret ſalutem illis: at illi non intellexerũt.* In typum ergo liberationis eorum, reuelauit ei vt occideret Aegyptium, qui iniurius erat Hebræo, & ita Moſes ſolùm debebat agnoſci liberationis tẽporalis Mediator: ſolus Chriſtus fuit ſpiritualis ſalutis reconciliator. Et quadraginta annos tranſegit Moyſes in domo Pharaonis, alios quadraginta profugus in deſerto vitam egit paſtoralem, paſcendo oues Iethro ſoceri ſui: vbi & inſtitutus eſt ad curam paſtoralem ouium rationalium. Nam quadraginta annos alios præſedit populo Hebræorum, ducendo illum per deſertum: neque ille tamen ingreſſus eſt Terram Promiſſionis, qui cęlum expectabat in remunerationem, vt ait Paulus.

Moſes quàm elegans Chriſti typus
Luc 1.
Ioann. 19.
Moſis vita decurſus exponitur.
Hebr. 11.
Exod. 3.

Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deſerto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi. Moyſes autem videns, admiratus eſt viſum. Angelum, Dei Filium exponit Chryſoſtomus, qui magni erat conſilij Angelus: & ita ſentit Auguſtinus lib. De Trinitate, & Ambroſius lib. De fide: *Non Pater in rubo, nõ Pater in eremo, ſed Filius Moyſi locutus eſt.* Denique de ipſo Stephanus dixit: *Hic fuit in Eccleſia in eremo.* Lyranus dicit quidem fuiſſe Angelum, ſed qui interdum Dei perſonam repræſentaret, ac eius nomine loqueretur, & tunc Deum dici: cùm verò illius ageret miniſtrum, Angelum appellauit. Conſultò Deus in rubo, quæ arbuſtum eſt potius quàm arbor, apparuit, vt inquit Iſidorus; ne fortè Iudæi ad idololatriam propenſi, idolum ex arbuſto poſſent cõficere. Dicitur autem Moyſes admiratus viſum; eò quòd per illud Chriſti aduentus deſignaretur.

Quis ille Angelus qui apparuit Moyſi in rubo
Chryſoſt. hom. in Acta, 10. 3.
Eſai. 9.
Aug. li. 2. De Trin. ca. 13. in fin. tom. 3 ſub initio.
Ambr. libr. 1. De fid c. 5. in fin. tom. 2. ant. & med.
Lyran.
In rubo cur Deus Moyſi apparuerit
Iſido. Hiſpal.
Idem cur ĩ rubi incombuſtæ ſit admiratus.

Hic eſt, inquit, *qui fuit in Eccleſia in ſolitudine.* Eccleſia concionem, vel cõgregationem ſignificat, & eſt ſenſus: Hic eſt, qui de congregatione illa Iſraelitica exiſtens, loquebatur in ſolitudine montis Sinai cum Angelo, vbi accepit & legem, quam vocat verba vitæ, id eſt, decem præcepta digito Dei ſcripta, quæ viam vitæ oſtendebant, & illa ſeruantibus intuitu mercedis temporalis à lege propoſitæ, vitam conferebant temporalem, iuxta illud Apoſtoli: *Moyſes enim ſcripſit, quoniam iuſtitiam quæ ex lege eſt, qui fecerit homo, viuet in ea.* At verò ſi Spiritu Dei ſeruarentur, vitam æternam præſtabant: qua ratione qui eam legem ſeruabant, non iam ad legem, ſed ad Euangelium ſpectabant. Et vt Moyſi legem danti Iudęi obedire noluerunt, ſed repulerunt eum, & ad idololatriam cõuerſi ſunt: ita Ieſum à Deo miſſum cum lege Euangelica Iudęi repulerunt à ſe, adorantq; etiamnum opera manuum ſuarum, dum contendunt operibus ſuis tribuere iuſtitiam, & ſalutem.

Exod 19.
Eccl. ia quid proprie.
Infr 20. & ſeq.
Rom. 10.
Leuit. 18.
Ezech. 20.
Qua ratione legem veterẽ obſeruantes, vitam æternã habebant.
Exod. 32.
Rom. 10.

Conuertit autem Deus, & tradidit eos ſeruire militiæ cæli. Quemadmodum ait Propheta: *Conuertit cor eorum, vt audirent populum eius, & dolum facerent in ſeruos eius:* & Paulus: *Tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ:* & infrà: *Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum: vt faciant ea quæ non conueniunt:* Eo quod noſtris peccatis prouocatus iuſto ſuo iudicio nos deſerit, & in horrenda illa ſcelera labi ſinit: ita hic dicitur, *Conuertit ſe Deus, & tradidit eos ſeruire militiæ cæli:* eo quòd ablato effectu internæ protectionis, prolapſus eſt populus in idololatriam. Porrò militia cæli in

Pſal. 104.
Rom. 1.
Deus vt tradat in paſſiones ignominiæ, & in reprobum ſenſum.
Exod. 32.
Militia cæli in Scripturis quid.

Deut. 17.

4. Reg. 17. & 21.

Vbi tantùm militia cœli exercitum Angelorum ſignificet.

Scripturis, pro aſtris ipſis cœli accipitur, vt cum dicitur: Vt vadant, & ſeruiant dijs alienis, & adorent eos, Solem, & Lunam, & omnem militiam cœli, quæ non præcepi: & 4. Regum arguuntur Iſraëlitæ, & Manaſſes, quòd adoraſent omnem militiam cœli in excelſo. At Luc. 2. multitudo militiæ cœleſtis non niſi pro Angelorum exercitu ſumi poteſt Et cum ait: *Sicut ſcriptum eſt in libro Prophetarum:* intelligit Amos prophetam in fine capit. 5. & Sophoniam capit. 1. & ita intelligit librum 12. Prophetarum minorum. Poteſt etiam illud, *Sicut ſcriptum eſt in libro Prophetarum*, adiungi his quæ ſequuntur: *Nunquid victimas aut hoſtias obtuliſtis mihi?* Nam etſi quas poſteà Deo obtuliſſe recenſentur, non fide & bona voluntate, ſed timore pro interfectione eorum, qui pro idolis corruerunt, factum eſt. Deus autem nõ tam quid offeratur, quàm animum offerentium conſiderare ſolet.

In oblationibus ſibi factis quid præcipuè reſpiciat Deus.

Iudæi quando ſuſceperint tabernaculum Moloch, & ſydus Dei ſui Rempham.

Et ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch, & ſydus Dei veſtri, Rempham. Hæc non videtur referri poſſe ad tempus, quo fuerunt in deſerto, cùm nihil horum factum in deſerto legamus: pœna quoq; ſubiuncta de transferendis eis vltra Babylonem, ſatis manifeſtum reddit quod de tempore poſt habitatam Terram Promiſſionis loquatur. Deinde aduerte, quòd hic locus paullò ſecus habetur Amos 5. *Et portaſtis*, inquit, *tabernaculum Moloch veſtro, & imaginem idolorum veſtrorum, ſydus Dei veſtri Rempham, figuras quas feciſtis vobis adorare eas, quæ feciſtis vobis.* At Septuaginta habent: *Et ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch, & ſydus Dei veſtri Rempham, figuras quas feciſtis vobis.* Paruum videtur eſſe diſcrimen, & fortaſſis Stephanus Hebraico ſermone lectionem quam modo habet Septuaginta, ſecutus eſt: quia ita tunc habebant Hebræi codices ſuo tempore. Porrò Moloch, idolum erat Ammonitarũ, quod Salomon in idololatriam prolapſus adorauit, ſeu Molchon, vt teſtatur Oecumenius, quòd in ſumma fronte lapidem pellucidũ & eximium in formam Luciferi habebat. Et interpretatur Moloch, Rex veſter, ſicut Melchom Rex eorum, nam idem idolum eſt. Vt conſtat ex 3. Reg. 11. ver. 5. 7. & 33. & 4. Reg. 23. 13. Rempham autem, ſiue Raphan quo vſi ſunt Septuaginta, teſte Beda, Veneris planeta fuit, qui & Lucifer, & Heſperus dicitur. Pro hac voce in Hebræo eſt Chiun, quod interpretatur placenta, id eſt torta adipe conſperſa. Hebræi verò tradunt Chiun lingua Punica Saturnum ſignificare. Addit: *Figuras quas feciſtis adorare eas.* Hoc appoſitiuè legendum eſt Moloch & Rempham, quorum figuras feciſtis & ad-

Amos 5.

Moloch ſeu Molchon idolum cur ſic dictum. Oecumen. in Act. cap. 7.

3. Reg. 11. Moloch quid ſignificet. Rempham, ſiue Raphan quid. Beda in hunc locum Act. 7. Tom. 5. Chiun Hebrais qd ſit.

Quas figuras fecerit ſibi ad adorandum.

Quomodo accipiendum Stephani dictum: & transferam vos trans Damaſcum, cum Propheta trãs Babylonem habeat.

Amos 5.

oraſtis: nec explicat quales fuerint figuræ an animalium, an hominum, an aſtrorum, quod veriſimilius videtur, quia dixerat omnem militiam cœli. Subditque: *Et transferam vos trans Babylonem.* Tam Hebrça, quam Græca Septuaginta interpretum exemplaria habent, trans Damaſcum: quod tametſi Stephanus non ignoraret, quòd Damaſcus in propinquo erat Iudæis, per epitaſin dixit vltra Babylonem: quod poſteà impletum eſt, abductis à remotiſſima Meſopotamia, & in ipſam Babyloniam Hebræis. Ac ſi diceret; Quoniam Moabitarum inſaniam expleuiſtis, qui iuxta Damaſcum ſunt; proptereà vltra Damaſcum abibitis, id eſt, in Babylonem. Nam tam Damaſcus, quàm Babylonia Aquilonaris eſt Ieroſolymæ, & per Damaſcum iter eſt in Babylonẽ. Confirmat hunc ſenſum Hieronymus in Amos 5. dicens: *Stephanus primus martyr Euangelij dignus nomine ſuo in Apoſtolorum narrat hiſtoria: Suſcepiſtis tabernaculum Moloch, & ſydus Dei veſtri Rephpham (id eſt ſtellam quam pro Deo colitis) figuras quas feciſtis adorare eas, & transferam vos trans Babylonem: nec putandus eſt primus martyr erraſſe, qui pro eo quod in prophetia ſcriptum eſt trans Damaſcum, dixerit trans Babylonem, magis enim intelligẽtiam quam verbum poſuit, quia trans Damaſcum ducti ſunt in Babylonem, vel trans Babylonem.* Hæc ille.

B. Hiero. in 5.

Calumniæ illius Iudæicæ, quod Ieſus mutaturus eſſet traditiones Moyſi, per Stephanum confutatio.

Tabernaculum teſtimonij fuit cum patribus veſtris in deſerto. Nunc reſpondet Stephanus ad id quod obijciebatur, quod Ieſus eſſet demoliturus locum illũ. Non hoc expreſſe affirmauit Stephanus: ſed ſi dixiſſet, nihil de deceret, quoniam in deſerto ſit habitum tabernaculum teſtimonij. Deinde etſi ſit ædificatum templum per Salomonem, illud tamen comburi à Chaldęis permittendo, ſatis Dominus oſtendit ſibi templum cordi non eſſe. Et teſtimonio Eſaię probat, Deum cor noſtrum inhabitare, & non in manufactis templis. Ex quo quoq; inferri poteſt de traditionibus Moyſi mutandis; quas Chriſtus non quidem omnes, ſed eas quæ ad ceremonias, & iudicia ſpectant, ſuſtulit, quòd iam non eadem quæ prius Sacerdotia, aut ſacrificia conueniant, ſed ampla inuenire oportet ſacrificia templi noui, quod ſumus nos. Ergo ſacrificium Deo Spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum, preces, eleemoſynæ, ieiunia, vera ſunt ſacrificia Noui Teſtamenti.

3. Reg. 6. & ſeq. 4. Reg. 25. Cor noſtrum Dei ſedes eſt.

Eſai. 29. & Matt. 15. Actor. 17. Moyſi traditiones quę per Chriſtum ſublatæ.

1. Cor 3. Pſalm. 50. Quę ſint Noui Teſtamenti ſacrificia, quæ victimæ.

¶ Quòd ſi obijcias Ieremiam cap. 33. vbi loquens de tempore Meſſiæ, aſſerit, quòd aſſeruabit ſibi Sacerdotes, & Leuitas, qui offerant holocauſtomata, & incendant ſacrificium, & cædãt victimas omnibus diebus. & Eſai. 66. ſimiliter ſeruat Sacerdotes, &

Cur Deus per Prophetas pollicetur ſeruaturum ſibi ſacerdotes &

Leuitæ, qui ſibi ſacrificia offerant in perpetuum, id quomodo accipiendum ſit.

Leuitas. Dicendum eſt, loqui de noſtris Sacerdotibus, & Diaconis, qui miniſtrant ſacrificio Euchariſtiæ, & exercent Sacerdotium ſecundùm ordinem Melchiſedech, in illis antiquis Sacerdotibus, & Leuitis deſignatum.

Pſal. 109. Hebr. 7. Ioſu. 3.

Quod & induxerunt, ſuſcipientes Patres noſtri cum Ieſu in poſſeſſionem Gentium, quas expulit Deus à facie patrum noſtrorum, vſque in diebus Dauid. De Ieſu hoc loco eſt ſermo, qui cum filijs Iſrael arcam Domini, & tabernaculũ factum à Moyſe, vſq; ad tẽpus Dauid perſeuerauit in ſuo honore: Dauid autem aliud tabernaculũ fecit in Sion, in quo poſuit arcam Domini. Et ita tabernaculum factum à Moyſe minus honoris habuit, cũ amplius arcam Dei non protexerit. Et proptereà de Dauid ſubiungit, *Quòd inuenit gratiam ante Deum, & petijt vt inueniret tabernaculum Deo Iacob.* Vbi locatum pro loco poſuit. Petijt enim Dauid, vt inueniret locum ſtabilem, vbi eſſet tabernaculum Dei Iacob: quod & effecit in monte Sion, licet nõ per ſeipſum, ſed per Salomonem filium ædificauerit illi domum. ¶ *Sed non excelſus in manufactis habitat, ſicut per Prophetam dicit.* Inficiantur Sacræ literæ, quandoq; Deum habitare in tẽplo, idẽ quoq; quandoq; affirmant: diuerſis tamen rationibus, vt ſibi proptereà nequaquam contradicant. Negatur igitur Deum habitare in templis tanquam locatum, & circumſcriptum in loco: & adhoc adfertur locus Eſaiæ immenſitatem Dei prodens, & quòd nequaquam tẽplo comprehendi valet. Vnde dicit: *Cœlum mihi ſedes eſt*; id eſt, Ego vbiq; ſum, & cœlum, & terram ego impleo, per eſſentiam, præſentiam, & potentiã nullo circumſcriptus loco. Atque hoc propter Iudæos, qui aliter de diuinitate ſentiebant, atq; eum arbitrabantur ſic in templo Ieroſolymis habitare, quaſi alibi rogatus opem ferre nõ poſſet. Porrò interdum affirmatur Deum tẽplum habitare per peculiarem effectum, & operationem, eo quòd ibi voluerit cultum, & venerationem ſibi exhiberi, nomen ſuum inuocari, preces fundi quas exaudiret, & ſacrificia offerri quę grata haberet, ibi deniq; verbum Dei prædicari, Sacramentaq; diſpenſari decreuit. At verò Deus propriè in ſeipſo eſt, atq; in ſeipſo requieſcit, vbi antequam mundum conderet, requieſcebat iuxta noſtræ mẽtis captũ, quæ nihil apprehendere nouit niſi in loco poſitum; cùm tamen ſpiritualia loci ſint propriè ſuapte natura expertia.

Arcæ fœderis tabernaculum primum, ſub Moſe. *Exod. 25. & 26.*

2. Reg. 7. Alterũ tabernaculum ſub Dauide, idẽq; honorificentius. *Pſal. 131.*

3 Reg. 6. & 2. Paral. 3. Eſai. 66 & Actor. 17.

Deus in manu factis templis habitare in Scripturis cur negetur, cur item affirmetur.

Eſai vlt. Matth. 5. Ierem. 23. Cœlum ſedem Dei eſſe quid.

Deus propriè vbi ſit, vbi quieſcat.

Dura ceruice, & incircumciſi cordibus & auribus, vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis: ſicut patres veſtri, & vos. Hactenus placidiore oratione vſus eſt Stephanus; at cùm ipſos nõ attendere his, quæ dicebantur, cerneret; idcircò durè inuehitur in illos. Et per duram ceruicẽ, obſtinationẽ eorum nolentẽ flecti ſub iugo legis Dei deſignat, metaphora ſumpta à bobus iugum recuſantibus. Iugum enim ſubiectionem denotat, ac ſeruitutem, iuxta illud: *Tollite iugum meum ſuper vos.* Et ita ſolet appellari populus Iſraël in Prophetis: nam in Deuteronomij libro dicitur duriſſimæ ceruicis populus, & Eſaias, *Sciui enim quia durus es, & neruus ferreus ceruix tua, & frons tua ærea.* Deinde vocat eos incircumciſos cordibus, & auribus. Vbi vanam eorum confidentiam in circumciſione vno verbo deprimit. Carnalis ſiquidem circumciſio ſine ſpirituali ad ſalutem minimè proficit. iſti enim tantum ſignum præferebant carnis, non autem habebant ſignatum. Circũciſio, eſt ſignaculum fidei, qua ipſi carebãt. Maximè autem volebat Dominus circumcidi cor, & aures, id eſt, intellectum, & voluntatem, eò quod nec intelligere, nec audire poſſent, aut vellent verbum Dei, neq; auditum, intellectumve fide percipere: & ita iſtis obſtinationibus reſiſtebant Spiritui ſancto, ſiue Deo. Incircumciſum eſt cor, cùm noſtris opinionibus iudicare de diuinis inſpirationibus volumus.

Quid Iudæorũ dura ceruix.

Iugum quid denotet. *Matth. 11.*

Deut. 9. Eſa. 48.

Iudæos cordibus & auribus incircumciſos cur vocet Stephanus.

Rom. 4.

Quam maximè Deus circũciſionem à Iudæis exigeret.

Incircũciſum cor noſtrum quando ſit.

Dices; Nonne Deus ipſe cordis circumciſionẽ, & cor carneum promittit? Vtique: Sed id quoq; præcepit per Prophetam, cũ dixit: *Nolite obdurare corda veſtra*: & per Ezechielem: *Facite vobis cor nouum, & ſpiritum nouũ*: & Moſes: *Circumcidite*, inquit, *præputium cordis veſtri, & ceruicem veſtram ne induretis amplius*, id eſt, Nolite reſiſtere Deo circumcidenti, ſed illi cooperamini, & ne intellectũ veſtrum Spiritus S. iudicijs veſtris opponere. Vnde eleganter Chryſoſt. hoc loco ait: *Quando nolebat eſſe ſacrificia, vos ſacrificabatis: quando volebat, iterum non ſacrificabatis: quando noluit vobis dare præcepta, requirebatis: quando accepiſtis, neglexiſtis. Iterum quãdo ſtabat templum, idola ſeruabatis: quando vult abſq; templo ſibi ſeruiri, iterum contrarium facitis.*

Deuter. 30. & Ierem. 31. & Ezech. 36.

Pſalm. 94. Ezech. 18. Deut. 10.

Chryſoſt. ho. 17 in Acta, circa med.

Quem Prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri? &c. Ne dicerent Iudæi, Quid ad nos? quid nobis patrum peccata improperas? Illi dabunt pœnas commeritas; reſpondet B. Stephanus: *Sicut patres veſtri, & vos.* Illi in more habebant perſequi Prophetas Dei ad mortem vſque: idem oſtendit feciſſe cum Chriſto ſummo Propheta, & ſummè iuſto. ¶ *Cuius*, inquit, *nunc vos proditores, & homicidæ fuiſtis.* Proditores quidẽ, in Iuda, & quia Pilato tradiderunt; homicidæ verò, quia per manus Gentilium eum interfecerant. Et iuſtum appellat ſimpliciter illum, qui Iuſtus noſter dicitur à Ieremia, ſiue iuxta

Iudæi quare proditores, & homicidæ Chriſti à Stephano dicantur. *Matt. 27.* Idem Chriſtũ ſimpliciter cur iuſtum appellauerit.

Hebræam veritatem iuſtitia noſtra,& à Daniele iuſtitia ſempiterna;vt ipſi conſiderent an peccatum in illo fuerit, propter quod damnatum eſſe oportuerit. ¶ *Qui accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorum, & non cuſtodiſtis*.Græcè eſt, in diſpoſitiones,& Oecumenius ſic exponit:Quamuis,inquit,legem acceperitis eiuſmodi inſtitutionum, quæ efficiebant, vt qui illam ſeruarent,æqualem Angelis vitam traducerent: hoc enim eſt quod inquit: Qui legẽ in inſtitutiones Angelorum acceptitis. Alij intelligunt,legem ab Angelis inſtitutam, & traditam per Angelum Moyſi, qui ipſi in rubo apparuerat: quod Paulus inſinuat,cùm ait:Lex ordinata per Angelos in manu Mediatoris.

Ierem. 23.
Da. 9.
Exod.19.
Oecum.in Act. c. 7.
Quid illud: Qui legem accepiſtis in diſpoſitione Angelorum.
Exod. 3.
Galat. 3.

Audientes autem hæc, diſſecabantur cordibus ſuis,et ſtridebant dentibus in eum. Quidam ſcribunt, inabſolutam eſſe, & obſtrepentium clamoribus interruptam eſſe orationem. Sed vt à principio monuimus, non eſt hoc neceſſarium, cùm videamus illum ad ſingula ſibi obiecta egregie reſpondiſſe, & ſeueriori obiurgatiuncula eam terminaſſe. Et vide qualem fructum faciat Dei verbum, etiam ex charitate pronuntiatum, & miraculis coniunctum. Diſſecabantur enim cordibus, eo quòd verbum Dei ſit penetrantius omni gladio ancipiti, & pertingat vſq; ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoque,ac medullarum. Sed hoc eorum vitio proueniebat, qui veritatem non amabant,ſed illi reluctabantur. Stridebant quoque dentibus in eum more belluarum, quæ pro armis dentes habent: & iſti non vt homines rationibus, ſed vt belluæ dentibus pugnare parati erant.

Verbum Dei quam efficax.
Hebr. 4.
Stridere dentibus quorum proprie ſit.

Dices ergo; cur non ſtatim interfecerũt, præſertim vbi primùm eius acriori oratione ſe percuti animaduerterunt? Quia nolebant videri ex hypocriſi ſe eum interfeciſſe,quemadmodum neq; Chriſtum: non enim contenti erant homicidio, niſi famam quoq; eius obſcurarent: timebant enim ne occiſus ab ipſis ob contumeliã,qua in ipſos vtebatur, clarior ac venerabilior appareret. ¶ *Cùm autem eſſet plenus Spiritu ſancto,intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Ieſum ſtantem à dextris virtutis Dei.* Hanc Spiritus S. plenitudinem in Stephano cũ ſuperius declaraſſet,iterum eam proponit:tum ob præcedentia, ne videatur contra ea quæ dixit, loqui,aut lapſus memoria, aut vehemétiori obiurgatione in Iudæos peccaſſe;tùm ob ſequentia,quia vidit gloriam Dei,& Ieſum. Quam bonus oculus ſpiritus eſt,qui cęlum penetrat,& gloriam Dei videt,& Ieſum ad dexteram Dei ſtãtem. Fuit autem hæc viſio corporea:nam ſi fuiſſet imaginaria, aut intellectualis, abſtractione multa à ſenſibus opus fuiſſet; quam hic nõ fuiſſe iudicat ſermo eius: *Ecce video cælos apertos.* Non defuit tamen illi viſioni intelligentia, qua apprehẽderet quorſum ea viſio ſpectaret. Et gloriã Dei vocat, claritatẽ quandam corporeã in cœlo præſeferentẽ Dei præſentiã, quemadmodum apparere conſueuerat in tabernaculo: atq; in ea gloria vidit Ieſum ſtãtem à dextris Dei,hoc eſt,in ſummis Dei bonis, & omni gloria,& honore cumulatum:quẽadmodùm venturus dicitur ad iudicium cũ maieſtate atq; gloria, vt ait Euangeliũ. Spectabat autem hęc viſio, vt quem paullò ante dixerat ab eis interfectũ,non ſolùm prædicaret à morte excitatũ, ſed etiam in cœlo glorioſa immortalitate fruentem: Ieſumq; talem eſſe, vt, etiamſi templum,& ſummitatẽ ſummouere velit,& traditiones Moyſi immutare,audiẽdus ſit tamen, & colẽdus, cùm talis ſit,vt ad dexteram Dei ſtet in cœlis. Quare quicunque ad eum colẽdum,ſequendumq́ue inſpirantur, cunctari nõ debẽt,aut ſegnius accedere, quòd eum antea negauerunt: quòd is ea ſit benignitate, & clemẽtia,vt negantib. ſalutem quoq; ſit allaturus: exemplo Ioſeph,& Moſis, qui ſe negantes,& ſibi mortẽ intentantes,& abijcientes,& ſuſceperunt,& iuuarũt ad ſalutẽ. Quòd ſi qui pergãt reſiſtere illi, ac Spiritui ſancto illos ad veritatem adducenti: ſciant ſe tanti Principis in cœlo regnantis iudiciũ non euaſuros. ¶ *Et ait, Ecce video cælos apertos, & Filium hominis ſtantem à dextris virtutis Dei.* Explicat quam dixit ſuperius gloriam, fuiſſe cœlos apertos cũ maximo ſplendore: & quẽ dixerat Ieſum,vocat Filium hominis vt vtramq; eius naturã detegat. Nã humana in illo propriè eſt exaltata natura, & in humana diuina. In his autẽ verbis expreſſit Stephanus protomartyr illa,in quæ oculus debet intendere is,qui pro fide decertat,& pro Chriſto extrema patitur. Debet enim, vt hominum dedecora, & corporales cruciatus contẽnat,oculis mentis ſpectare gloriam Dei futuram, ad quam non ſunt condignæ paſſiones huius temporis,vt Apoſtolus ait. Debet & cœlos cernere apertos, in quos nõ dubitet ſe benignitate Dei recipiendum. Debet & Ieſum ſtantem à dextris virtutis Dei ſuſpicere: & ſtãtem quidẽ, quò nobis opitulari valeat; & à dextris virtutis Dei,quò nullum ſit aut mundi,aut Satanæ tormentũ,quod virtute illa Chriſti ſuperari non queat. Quia verò nos,dũ aliquid patimur propter iuſtitiam, ad illa tria non intendimus oculos:hinc fit, vt debiles iaceamus ac frigeamus,& paſſionum noſtrarum meritum interdũ amittamus. Debẽt etiam

Quare primũ Iudæi in Stephanum non inſurrexerunt.
Actor. 6.
Stephanum ſurſum plenũ Spiritu S. cur dicat S. Lucas.
Viſio Stephani qualis fuerit.
Gloriam Dei quam vocet Stephanus.
Num. 9. & alibi ſæpius.
Ieſum ſtare à dextris Dei, quid.
Matt. 24.
Quò tenderet hæc viſio.
Benignitas Domini Ieſu qualis & quanta.
Geneſ. 37. Inf. 45. & ſeq.
Ieſum filium hominis Stephanus cur nominat.
Eius qui pro Chriſto patitur, oculi quæ tria ſpectare debeant.
Rom. 8.
Secus facientes,quid aſſequantur miſeri.

Pij cum tribulantur, cuius ſolius opem, & auxilium implorent. *Pſal. 120.*

pij, qui tribulationibus conteruntur, non ad terrena auxilia, aut hominum fauores confugere, ſed in cęlum ad Deum accurrere, ſecũdum Prophetam: *Leuaui oculos in mõtes, vnde veniet auxilium mihi. Auxilium meum à Domino:* vbi & Deum habet agonothetē, & prœmium paratum. Vnde Euſebius Emiſſenus ſerm. De S. Stephano, ait: *Iuſte incunctanter offert ſanguinem ſuum, qui præ oculis habet Regem ſuum ſimul & brauium ſuum, & Filium hominis à dextris ſtantem Dei.*

Euſeb. Emiſſen.

Iudæorum de Chriſto improba, impiaq; exiſtimatio *Matt. 26. & Luc. 23. Ibid.*

Iudæi Stephanum lapidantes quare continuerint aures ſuas.

Exclamantes autem voce magna, continuerunt aures ſuas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum. Et eijcientes eum extra ciuitatem, lapidabant. Hæc poſtrema Stephani verba, iniuſiſſima fuerunt Iudæis, & blaſphemiæ plena, quòd aſſereret Ieſum ſtare in cęlo à dextris Dei, quē ipſi paulò ante vt blaſphemum, ac ſeditioſum affixerant cruci, quod erat hominem purum, atq; maleficũ Deo æquaſſe. Vnde quò hypocriſin ſuam magis tegerēt, dicuntur exclamaſſe voce magna, & præ horrore blaſphemiæ, occluſiſſe aures ſuas, & impetum feciſſe vnanimiter in eum Cohibuerunt quoq; aures, qui falſo erant contra ſanctum teſtificaturi: tamen hæc verba Stephani non ingrata illis fuerunt, quia ex illis ceperunt anſam ad cũ lapidandum. ¶ *Et eiecerunt extra ciuitatē.* Cõſultò hoc fecerũt, ne viderentur locum contaminare, & vt oſtenderent ſe ſeruare legē, quæ mādat: Educ blaſphemũ extra caſtra, & lapidet eũ omnis populus. Extra ciuitatē quoq; eijcitur quaſi aduena mundi, & non habēs hic manētem ciuitatē, qui futurã toto corde inquirebat. Et verè mundus non eſt dignus vel vita, vel morte iuſtorum. Lapidabant, inquit, proculdubio, tanquã blaſphemũ. Annotat Caietanus Lucã tacuiſſe conſenſum Pilati, ſine quo Ieroſolymis non licebat quenquam morti tradere, iuxta id: *Nobis non licet interficere quenquam.* Vnde producit Paulum corã Agrippa dicentem, Quod ipſe detulit. Sed hæc minus veritati conſonare videntur: nã illud: *Nobis non licet interficere quenquam*, intelligitur de ſupplicio crucis, vt ex Chryſ. 10. lib. explicuimus. Et vt Pilatus dixit: *Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram iudicate eum*, ſatis indicabat, illis poteſtatem interficiendi in cauſſis legalium non eſſe ademptã. Imò Pilatus nõ poterat in cauſſa ad legē ſpectāte ſententiã ferre, cùm legis Moſaicæ iura ignoraret, & cauſſa eſſet merè ſpiritualis, ſententiam tulit Princeps Sacerdotũ, qui cõcioni Stephani interfuerat. Quēadmodum etiã ſummus Sacerdos Caiphas cum ſuis, in Chriſtum tanquã blaſphemum ſententiã mortis dictauit: nam omnes dixerunt, *Reus eſt mortis:* Ad hæc tanto impetu, &

Cur eundem eiecerint extra ciuitatem.

Leuit. 24. Hebr. 13.

Supr. 11. B. Stephanum non à Pilato, vt vult Caietanus, ſed à Principe Sacerdotum fuiſſe iudicatum. *Ioann. 18. Actor. 26.*

Illud: Nobis non licet interficere quenquam intellectum habeat. *Chryſ. ho. 82. in Ioann à med. tom 3. Tract. 26.*

Matth. 26. Ratio cõtra dictum Caietani.

feſtinatione mors Stephano inflicta eſt, vt tempus adeundi Pilati non ſuppeteret.

Iudæi Stephanũ lapidaturi, veſtimēta cur ſua ſecus pedes Sauli poſuerint. *Deut. 17. Ioann. 8. B. Bernard.*

Et teſtes depoſuerunt veſtimenta ſua ſecus pedes adoleſcentis qui vocabatur Saulus. Vide quàm religioſe omnia perficiant. Cautum erat lege, vt teſtes primi lapidem mitterent, vt etiam habes apud Ioannem. Et ne veſtes lapidationi eſſent impedimēto; depoſuerunt eas ad pedes iuuenis dicti Sauli, qui eas cuſtodiebat. Beatus tamen Bernardus in ſermone quodam qui illi adſcribitur, de ſancto Stephano, ex lectione Actuum Apoſtolorum, ita ait: *Deponuntur veſtimenta martyris ad pedes perſecutoris, qui attactu ſacrarum veſtium; & orationibus lapidandi fuerat conuertendus.* Idem docet Petrus Damianus. Verùm hæc lectio locum haberet aliquē, ſi Græcè αὐτοῦ in ſingulari, & non αὐτῶν legeretur: nec erat cur magis teſtes, quàm alij ſpoliarent lapidandum. Et teſtes vocat, homines pecunia conductos & ſubornatos, vt falſum teſtimonium dicerent contra ipſum. Meminit etiam Sauli: quem Oecumen. in argumento ſecundo Apoſtolicorum geſtorũ docet conſobrinum fuiſſe B. Stephani. Vt intelligas verum eſſe verbum Chriſti: *Tradet autem frater fratrem in mortem:* quia nullus eſt affectus inter eos, qui fide diſſentiunt: & dicitur Græcè νεανίας, quæ vox magis iuuenem ſpiritu feruentem, quam adoleſcentem ſignificat, erat enim iam paulò quàm iuuenis, ætate grandior. Atq; vt oſtēdat diuinam eius, & admirabilem, nõ humanam fuiſſe mutationem. Saulus enim nondum inſpirationem acceperat, ſicut & alij permulti: nam ſine Spiritu ſancto prophetiæ minimè intelliguntur, neq; Chriſtus à mũdo cognoſcitur. Itaq; carnales carnaliter legem intelligentes, obſequium ſe præſtare Deo arbitrabantur, cùm Dei miniſtrum interficiebant. His ergo, qui nondum fuerant inſpirati, verba illa Stephani ad memoriam valebant, ne & ipſi cum Spiritus Domini veniret, illi reſiſterent. Saulus autem vt ſatisfaceret impedimento quod pręſtitit Stephano prædicanti legis liberationem, & prædicauit, & ſcripſit: & in hoc totus fuit occupatus, vt legem abrogatam, & antiquatam oſtenderet.

Petr. Damia.

Quinam teſtes hoc loco Stephanum lapidantes. *Actor. 6. Oecumen.* Sauli cur Lucas meminerit. *Matth. 10.*

Iudæorum carnalis legis intelligentia & animalis *Ioann. 16.*

In quo maximè Pauli Apoſtoli elaborarit induſtria.

Et lapidabant Stephanum inuocantem, & dicentem, Domine Ieſu, ſuſcipe Spiritum meum. Repetit ſecundo, lapidabant, quia & linguis & manibus lapides proijciebant. Vbi cor lapideum eſt, etiam manus non aliud quàm lapides quærunt: ſic vbi cor eſt carneum, ibi & manus opera miſericordiæ diſtillant. Currunt illi ad lapides, & hic ad preces. Lapides lapidem percutiunt: ſed lapidem molliorem, de quo fluit oleum charitatis,

mel,

mel pietatis, & ſonitus benedictionis, & precum: atque illi lapides tanquam ex ſilice ignem non iracundiæ, ſed amoris excuſſerunt. Non habebat Stephanus aliud charius, quam ſpiritum, & illum in confeſſione perſeuerantem, ac de hoſtibus triumphantem Domino commendat. Sed Ieſus noluit ſuſcipere ſpiritum eius, niſi prius impleſſet præceptum dilectionis inimicorum: quia niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam Scribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Voluit ergo vt prius commendaret ſuos percuſſores, & tunc ſuſcepit Spiritum eius.

Matth. 5.
Ibidem.
Quando Stephani Spiritũ Chriſtus ſuſcepit.

Etſi igitur Deo priùs Spiritum ſuum commendauerit, deinde commendatior Deo factus pro lapidantium ſalute rogauerit: Dominus tamen Ieſus in cruce priùs pro crucifixoribus orat, poſtremo commẽdat Spiritum Patri, quia ſciebat ſe ſemper audiri à Deo, & cùm volebat, non coactus animam ponebat. Stephanus autem priùs fidei, quam charitatis relinquere teſtimonium voluit. Nam dicendo, *Domine Ieſu, ſuſcipe*, &c. videtur à fide Ieſu in extremis non receſſiſſe: & dicendo, *Spiritum meum*, prodidit fidem ſuam, qua credebat animas pro Chriſto morientium ab ipſo ſuſcipi. Nam ſi prius pro lapidantibus oraſſet, putarent illum non ex charitate preces fundere, ſed vt illos ſibi placaret: cùm autem commendato ſpiritu ſuo iam certus mortis pro lapidantibus ſic orat, apertè oſtendit, quod non vt reddat ſibi eos placatiores, ſed tantùm, vt obediat legi Chriſti ſic precatur; vt hic & fidei in Chriſtum, & charitatis in proximos, etiam quos nondum ſui delicti pœnitebat, virtus appareat.

Luc. 23.
Cur Chriſtus in cruce prius pro crucifigentibus orat, deinde Spiritum Patri commẽdat.
Stephanus contra.
Ioan. 11.
Supr. 10.

Poſitis autem genibus, clamauit voce magna, Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum. Indicat ardentem ſuam charitatem, qua ſalutem lapidantium ſitiebat, quia poſitis genibus, & clamore magno, quod pro ſe non fecerat, illorum poſcebat ſalutem, quoniam illi in maiori periculo erant, & grauiter delinquebant: ideò maiori cum humilitate, & ſubmiſſione preces fudit. Voluit etiam ſignificare, cùm inquit, Ne ſtatuas illis hoc peccatum, ne illi putent ſe benefacere, & ipſum tanquam mendacem iure plectere: ideo rogat ne illis illud imputetur. Quo in verbo indicat ſe Chriſto credere, qui mandauit benefacere perſequentibus, & calũniantibus, & inimicis. Statuit autem peccatum, qui ad pœnam illud reſeruat puniendum. Quidam codices habent: *Ne ſtatuas illis hoc peccatum, quia neſciunt quid faciunt.* Sed non eſt de Textu. Fuit autem hæc oratio digna tanto Chriſti Martyre. Fuit & ſummè efficax, quia ſanguine ſuo coniuncta, Sauli conuerſionem obtinuit: vt cùm Stephanus eſſet ſummus, ac feruẽtiſſimus prædicator, & legis iam abrogatæ denunciator, obtinuerit tamen inſignem diuinæ gratiæ, & miſericordiæ præconem loco ſuo. Vnde Ambroſius libro de pœnitentia: *Cuius precationis effectum in Apoſtolo videmus. Paulus enim, qui lapidantium Stephanum veſtimenta ſeruabat, non multò poſteà per gratiam Chriſti factus Apoſtolus eſt, qui fuerat ante perſecutor:* Et beatus Auguſtinus ſermone primo de Sancto Stephano: *Nam ſi Stephanus*, inquit, *ſic non oraſſet, Eccleſia Paulum non haberet. Sed ideo erectus eſt Paulus; quia in terra inclinatus, exauditus eſt Stephanus.* Sic ille. Præterea docet nos hæc oratio in extremo vitæ ſpiritu ad Deum effuſa, quam ſoliciti ſint ſancti, qui iam cum Chriſto regnant, pro nobis preces fundere. Ita enim Euſebius Emiſſenus in Homilia beati Stephani ait: *Dum pro Iudæis ſupplicat, ſpem noſtram, ac fiduciam nutrit: nam dum pro perſecutoribus deprecatur, manifeſta cultoribus ſuffragia pollicetur.*

Stephanus cur pro inimicis orauerit, dicens, Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum.
II. Ratio.
Matth. 5.
Peccatum ſtatuat quis.
Stephani pro inimicis oratio quam efficax fuerit.
B. Ambr. li. 1. de pœn. ca 9. to. 1. prope fin.
Aug. ſer. 1. de S. Stepha. ſub fin to. 10.
Quam neceſſaria fuerit Stepha. pro ſe lapidantibus oratio, teſte Auguſt.
Euſeb Emiſſ.

Et cùm hæc dixiſſet, obdormiuit in Domino. Mortem ſuſtinuit Stephanus, vigeſimo ſexto die Decembris, anno Domini trigeſimo quinto per vnum diem inchoato. Abſorpta eſt autem mors in victoria, & perdidit ſtimulum ſuum per Chriſtum, & pretioſa reddita in conſpectu Domini mors ſanctorum eius; ideò eam non mortem, ſed obdormitionem vocat. Obdormiuit enim in ſpe reſurrectionis lætabundæ: omnis enim qui dormit expergiſcitur, & omnis qui in fide mortuus eſt, etiamſi mortuus fuerit, viuet, vt dicit Dominus. Pulchrè autem offerens Deo ſacrificium fidei, ac dilectionis obdormit in Domino: quia qui cum odio & acerbitate cordis hinc recedunt, iſti verè pereunt, & moriuntur: imò qui etiam in hac vita verſantur, nec ſuis parcere dignantur inimicis, vitam inquietam, & acerbam ducunt. De tempore autem, quo hæc Stephani mors contigerit, ſcribens Euodius, Petri ſucceſſor in Antiochena Eccleſia, vt eum producit Nicephorus lib. Eccleſiaſt. Hiſtor. ait: *A Baptiſmo vſque ad paſſionem Chriſti intercesſiſſe annos tres, à paſſione verò, reſurrectione, & Aſcenſione eius in cælos, vſque ad lapidationem Stephani, annos ſeptem: à Stephani deinde martyrio vſque dum Paulum lux circumfulſit, menſes ſex. Inde vſque ad Sanctæ Dei Genetricis deceſſum annos tres.* Sic ille. Quæ non poſſunt mihi perſuaderi, quia omnium conſenſu & mors Stephani, & conuerſio Pauli ad Chriſtum nõ

Quo die Stephanus paſſus ſit.
Oſeæ 13. & 1. Cor. 15.
Pſal. 115.
Steph. cur obdormiuiſſe dicatur in Domino
Ioan. 11.
Petri in Antiochena Eccleſia primus ſucceſſor Euodius: eius de tempore mortis B. Stephani minus probabilis opinio.
Nic. l 2. Eccl. Hiſt c. 3. prope init.
Actor. 9.

Euſ. tom. 2.

niſi illo primo anno à Chriſti aſſumptione contingere potuerunt, vt docet Euſebius, in Chronico, & vniuerſa Martyrologia Eccleſiæ. Ideo quod ait ſanctus Euodius, Anni ſeptem, ego legerem, mēſes ſeptem, qui ab Aſcenſione Domini vſque ad martyrium Stephani intercurrunt. Vt interim omittam, quæ de annis deceſſus B. Virginis ſcribit, quæ alio loco ſunt nobis excutienda.

Lib. 11. enarr Euang. tract. vlt.

An Stephani lapidationi fideles adſtiterint.

Ioan. 19.

Saulus autem erat conſentiens neci eorum: Veriſimile eſt, cùm funderetur ſanguis beati Stephani, multos ex fidelibus Martyrij eius ſpectatores adfuiſſe: quemadmodum etiam & cruci Chriſti fideles, ac religioſæ fœminæ, & Ioannes adfuerunt. Ne quiſquam ergo exiſtimaret, talem fuiſſe tunc Saulum, maximè cùm ſanguine illi eſſet iunctus, declarat illum fuiſſe incredulum, & in necem eius conſenſiſſe, & non minus reus cædis eius extiterit, quam alij: nam conſentientes perinde, atque agentes ſunt plectendi, imò omnium teſtium, quorum veſtes ſeruabat, manibus videtur lapidaſſe.

Saulus neci Stephani conſentiens quare dicatur.

Aug. ſer. 1 in feſt. cōuerſ. S. Pauli. ins ſeu ſer. de ſanctis. 13. to. 10.

Vnde Auguſtinus in ſermone: *Saulus ſic aderat lapidantibus, vt non ei ſufficeret, ſi tantùm ſuis manibus lapidaret. Vt enim eſſet in omnium lapidantium manibus, ipſe omnium veſtimenta ſeruabat, magis ſæuiens omnes adiuuando, quàm ſuis manibus lapidando.* Sic ille. Ex ignorantia tamen, vt ipſe teſtatur, hoc fecit; quia credebat ſe gratum ſacrificium exhibere Deo, de medio tollēs eos, qui legem à Deo traditam ſubuertere conabantur, ſed miſericordiā Dei conſecutus eſt, quia ignorans fecit in incredulitate.

Cur Saulus Stephanum lapidantium veſtimenta ſeruaret.

1. Tim 1.

Ioan. 16.

Oecumenius.

An Iudæi Stephanum lapidantes, veniā à Deo ſint cōſecuti.

Quærit Oecumenius, an remiſſum fuerit hoc peccatum lapidantibus? Et reſpondet maximè fuiſſe dimiſſum, ſi eos pœnituit: nam qui, inquit, innumerabilibus manibus ipſum feriebat, & Eccleſiam perſequebatur Paulus, Eccleſiæ præſes poſtea euaſit. Sic ille. Fuit igitur inſignis fidei propugnator, ac miles Stephanus, qui propterea Protomartyr vocatur, & in eius ſanguine primitiæ Martyrum dicatæ, quia peracto ſuæ paſſionis triumpho, primus non ad inferos, vt Machabæi, Ioannes Baptiſta, & Zacharias deſcendit, ſed in cœlum: ideo dixit, Video cœlos apertos, &c.

B. Stephanus Protomartyr cur nomen acceperit.

Prætereà triplex certamen egregiè confecit. Primum quidem diſputationis fuit, in quo contra quinque ſcholas hominum agens, eorum ora obturauit, ita vt non poſſent reſiſtere ſapientiæ, & Spiritui qui loquebatur. Secundum certamen fuit cum inimicis à dolo & fraudibus, quibus petebant eius pectus, quia ſubmiſerunt falſos teſtes, qui dicerent, ſe audiuiſſe eum verba blaſphemiæ in Moyſen, & Deum, & locum ſanctum iactaſſe. Sed ille fuſiori, ac doctiori oratione ſatis obiecta diluit crimina, & ſe nihil in illos peccaſſe oſtendit: permanſit tamen conſtans in confeſſione, ac duram mortem clypeo Ieſu quem videbat, munitus ſuſtinuit.

Triplex certamen glorioſè confecit Stephanus.

Act. 6.

Ibidem.

Beatiſſimus Protomartyr Stephanus quam ſimilis Chriſto

Matth. 26.

Vbi ſanè in quam plurimis Chriſtum imitatus eſſe videtur. Nam vt Ieſus de blaſphemia illa accuſatus: *Ego ſum Chriſtus filius Dei, &c, Amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cœli*: ita ob eadem ferè verba, quia dixit: *Video cœlos apertos, & Ieſum ſtantem à dextris virtutis Dei*, extinctus eſt. Deinde vterque falſis teſtibus ſubornatis damnatus eſt, vterque extra ciuitatem eiectus. Et vt Chriſtus ab Angelo corroboratus, ita Stephanus viſo Ieſu, & gloria eius confirmatus eſt. Vterque orauit pro inimicis: commendauit vterque ſpiritum minimè pereuntem Deo, non autem corpus. Suſcipe, inquit, Domine Ieſu ſpiritum, qui eum dediſti, & in corpore à peccato illæſum ſeruaſti. Tu Domine Ieſu, qui potes, & vis, & ſcis ſaluare: non vt impotens ad litigandum cum magno aduerſario, cauſam alteri committit. Adhæc vterque obdormiuit in Domino, & vt Chriſti mors, & oratio pro crucifigentibus obtinuit, ita Stephani cædem pro Saulo, & alijs veriſimile eſt obtinuiſſe. Sepultus eſt ſimiliter atque Chriſtus à Nicodemo, & à Gamaliele; & vtriuſque ſepulchrum glorioſum fuit: nam, vt refert Auguſtinus libro de Ciuitate Dei, ſeptem mortui per eum ſunt excitati, vt plura alia miracula edita, quorum nonnulla ſe vidiſſe idem tradit Auguſtinus.

Luc. 22.

Tria præſtat Ieſus.

Infra 13.

Ibidem.

Actor. 8.

Aug. li 22. de Ciu. Dei, c 8. cir fin. tom 5.

Triplex certamen B. Protomart. Stephani ſimiliter atque Chriſtus ſuſtinuit atque confecit.

Et vt in prima congreſſione rationale habuit certamen in diſputatione poſitum, in quo virtus ſapientiæ Stephani enituit, & ſecundo congreſſu in facultatem animæ concupiſcentem: quæ vehementi deſiderio diligit, ac tuetur vitam, glorioſe, & fortiter decertauit; nam in ſe ipſum pugnando, hanc inſitam cupiditatem vitæ compreſſit, plenaque, ac glorioſa carnis victoria mirificè ſplenduit in Stephano: ita tertius congreſſus fuit in virtutem animæ iraſcentem. Nam cùm tot iniurijs eſſet ab illis affectus, & in mortem ignominioſam quaſi blaſphemus abductus; poſſedit tamen animam ſuam in patientia, & cor mite, ac blandum pro duro, & acerbo obtulit, & benedictionem pro maledictione, & benefacta pro maledictis rependit: nam ne lapides repercuſſi percutientes læderent

Iacob. 1.

rent

rent, blandas pro eis preces effudit, quibus victa ſunt etiam duriſſima ſaxa. Meritò igitur hic tantus Chriſti imitator: & tam egregia trophæa de hoſtibus exportans, dignus eſt omnibus laudum præconijs, & corona martyrij, quam nomen ſuum præſignabat: dignumque eſt, vt nos tanti Martyris veſtigia inſecuti, Chriſtum Dominũ noſtrum, quem ille per omnia ſecutus eſt, promereri omnibus virtutum officijs in æternũ contendamus, cui cum Patre, & Spiritu ſancto æternas laudes decantemus in ſeculis ſempiternis, Amen.

Protomartyri Stephano, quã tum debeamus.

TRACTATVS XXVI.

In illa verba: *Facta eſt autem illa die perſecutio magna in Eccleſia, quæ erat Ieroſolymis, & omnes diſperſi ſunt per regiones Iudææ, & Samariæ, præter Apoſtolos. Curauerunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum ſuper eum. Saulus autem deuaſtabat Eccleſiam, per domos intrans, & trahens viros, ac mulieres, tradebat in cuſtodiam,* & reliqua, Actorum 8.

Dei potentia ac bonitas quanta.

IN hoc quoque loco oſtenditur quanta ſit potentia, & bonitas Dei, quæ nouit ex perſecutionibus fructum elicere ſingularem, ad Eccleſiæ ſuæ propagationem, & augmentum: ita vt non minus aduerſo, quàm proſpero vento nauem Eccleſiæ ſuę in ſalutis portum perducat. Ait igitur: *Facta eſt autem in illa die perſecutio magna in Eccleſia, quæ erat Ieroſolymis.* Nota, illa eadem die, qua in Stephanum ſæuierunt, ſuſcitatam magnam aduerſus alios Chriſtianos perſecutionem; quo intelligamus eorum rabiem tantam excitatam, vt non contenti morte Stephani fuerint, ſed & aduerſus alios inchoatam perſecutionem, ac multos occidiſſe. Vnde infra dicitur: *Saulus autem deuaſtabat Eccleſiam, intrans per domos, & trahens viros, ac mulieres, tradebat in cuſtodiam.* Et ruſius capit. 26. *Et ego quidam exiſtimaueram me aduerſus nomen Ieſu Nazareni debere multa contraria agere: quod & feci Ieroſolymis, & multos ſanctorum ego in carceribus incluſi, à principibus Sacerdotum poteſtate accepta: & cùm occiderentur, detuli ſententiam,* &c. Non ergo ſolus Stephanus fuit occiſus in illa perſecutione, ſed & multi alij. Cùm autem diligenter inquirerem hiſtoricos Eccleſiaſticos, quid de hac perſecutione ſuſcitata in omnes Chriſtianos tradidiſſent, tãtùm inueni Dorotheum Epiſcopum Tyri, qui in lib. de vit. & morte Prophetarum, & Apoſtolorum, quem Synopſin inſcripſit, de ſeptem agens Diaconis ita tradit: *Nicanor, & ipſe vnus ex ſeptem, eodem die cum Syndiacono ſuo, ac Protomartyre Stephano, & duobus millibus alijs in Chriſtum ſperantibus, mortuus eſt.* Hæc ille, quæ ſi vera ſunt, profectò magna fuit perſecutio. Et Hippolytus Martyr in libello de ſeptuaginta duobus Domini diſcipulis, vbi quiſque prædicauerit, tradit, Nicanorem ſimul cũ Stephano martyrio coronatum. Aliud quoque huius magnæ perſecutionis ſignum eſt, quod omnes diſcipuli etiam Diaconi, præter ſolos Apoſtolos, qui vt paſtores gregis cæteris erant cõſtãtiores, diſperſi ſunt per regiones Iudææ, & Samarię fugientes à facie perſecutorum, ſecundùm illud Domini præceptum: *Cùm perſequentur vos in ciuitate iſta, fugite in aliam.* De hac perſecutione Euſeb. libr. Eccl. hiſt. pauca commemorat: *Interea perſecutio prima aduerſus Eccleſiam Dei, quæ eſt Ieroſolymis, facta ſub primo martyre Stephano, omnes diſcipulos, exceptis duodecim, per vniuerſam Iudæam, Samariamq; diſperſit, ſeu potius vt ſancta Scriptura indicat, diſſeminauit. Ex quibus nonnulli ad Phœnicem, & vſque ad Cyprum, atque Antiochiam deuenerunt: qui Gentibus quidem credere myſterium fidei nondum audebant, Iudæis tamen prædicabant.* Hæc ille, egregiè ponderans verbum illud: *Igitur qui diſperſi erant,* quod iuxta verbi Græci proprietatem ſignificat, diſſeminati erãt: dicitur enim οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες. Deinde adiungit, quod Scriptura non dicit perueniſſe illos vſque ad Phœnicem, & Cyprum, & Antiochiam: quod inſinuatur ſatis in Textu, dum cap. 9. Saulus accepit literas à principe Sacerdotum in Damaſcum ad Synagogas, vt ſi quos inueniſſet huius viæ viros, ac mulieres, vinctos perduceret in Ieruſalem. Eo ergò iam peruenerant fideles ex circũciſione. Et cap. 11. Et illi quidem qui diſperſi fuerant à tribulatione, quę facta fuerat ſub Stephano, perambulauerunt vſq; Phœnicem, Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbũ, niſi ſolis Iudæis. Tertiò acutè addit, illos diſſeminatos ad Euangelizandum, ſolis Iudæis prædicaſſe. Nam primus qui Gentib[9] communicauit Euangelium, fuit Petrus: nã Cornelium Centurionem cum tota domo ſua Euangelij, & Baptiſmi participes effecit. Et cùm ob id fratres qui crediderant ex circumciſione, offenſi eſſent, ipſe ſe expurgauit, referens diuinitus ſe admonitum per viſionẽ lintei in vniuerſos gentes promulgandum Euangelium.

Ab impijs Iudæis, ac perfidis poſt cædẽ Stephani infideles facta, quanta fuerit illa perſecutio

Dorothei de illa teſtimonium:

Doroth. Epiſ.

Hyppo. Mart.

Apoſtoli cur ſoli tanti huius tempore perſecutionis permanſerint in Ieruſalem.

Matt. 10.

Euſ. l. 2. Eccl. hiſt. c. 1. circa med. to. 1.

Diſcipuli diſperſi per Iudæam, quid egebant.

Actor. 8.

Fideles ſub Steph perſecutione, quam late diſperſi erant Euangelij gratia.

Gentibus primus Apoſtolorum, qui prędicauit Euangelium.

Actor. 10.

Infra 11.

Cur reliquis omnibus diſcipulis diſperſis Ieroſolymis Apoſtoli ſoli remanſerint.

Sed quid eſt, quod cùm reliqui omnes fugati fuerit, ſolis duodecim pepercerint? Dicendum eſt, noluiſſe Dominum ciuitatem ſuam relictam eſſe omnino, & deſtitam ſuo præſidio: nec enim perſecutio fit niſi in eos, quos Deus vult: niſi enim eo permittente nihil fit. Diu ergo Apoſtolos ſupereſſe Ieroſolymis voluit, vt Iudæi ſalutem aliorum Iudæorum videntes, domi haberent, à quibus de ſalute docerentur, neque cogerentur ab externis viam ſalutis inquirere. Et quoad ſpes fuit aliquid Apoſtolos profuturos, ſemper in Iudæa permãſerunt, aut in eã reuerterunt: & ſi quid ambigui vſquam eſſet exortum, ad Apoſtolos Ieroſolymam irent, vt hic honor terræ haberetur.

Diſcipuli per Iudæam, & Samariam cur diſperſi fuerint. *Act. 1.*

Fuerunt autem diſperſi per regiones Iudææ, & Samariæ, vt præceptum Domini implerent: *Eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in omni Iudaa, & Samaria, & vſque ad vltimum terræ.* Cùm igitur iam prædicatum eſſet Ieroſolymis, ex illa perſecutione à Iudæis ſuſcitata hoc bonum protulit Deus, vt implerent præceptum ſuum, nondum tamen vſque ad vltimum terræ, id eſt, vſque ad Gentiles, quot poſt aliquot annos fieri cęptum fuit.

Quo die Ieroſolymis in Chriſtianos orta fuerit illa perſecutio.

Curauerunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum ſuper eum. Hæc verba planè indicãt perſecutionem ortam fuiſſe eo ipſo die, quo Stephanus obdormiuit. Et commendantur qui operi pio ſepulturæ vacarunt.

Stephanum vt curauerint viri timorati.

Verbum autem Curauerunt, Græcè eſt συνεκόμισαν, quod propriè eſt extulerunt, ſiue ſepelierunt: etſi ſatis verbo illo exprimatur Curauerunt. Et certè mortuis nulla alia cura adhibetur, quam ſepeliendi eos: vnde Beatus Auguſtinus librum inſcripſit, De cura pro mortuis gerenda.

Aug. tom. 4. cir fin.

Annotauit Caietanus in hæc verba, in primitiua Eccleſia non incepiſſe ſolennitates Martyrum, quia non dedicauerunt martyrium Stephani, ſed fecerunt ſuper eum planctum.

Quod nũc primum, id eſt, in primitiua Eccleſia martyriũ Stephani fuerit dedicatum, contra Caietanum oſtenditur. *Cai. in Acta.* *B. Hieron. ad Ripart. presb. adu. Vigilan. ſub fin. tom. 2. propè inic.*

Sed profectò infirmum genus eſt argumenti, quaſi illa duo ſimul conuenire non poſſint: nam ſimiliter de Beato Martino, & multis ſanctis factus eſt planctus magnus; & tamen inſtituti ac dedicati ſunt dies ad eorum memoriam celebrandam. Sed illud mirum, quod ex hoc eodem loco B. Hieronymus aduerſus Vigilantium negantem venerationem ſanctorum, in eorum reliquiis, oppoſitum collegit. Ait enim: *Et quid paſſi ſunt Apoſtoli, vt immundum Stephani corpus tanta funeris ambitione praecederent, vt facerent ei planctum magnum, vt eorum luctus in noſtrum gaudium verteretur?* Quæ verba eo pertinent, vt indicent eam curam adhibitam fuiſſe, vt ſanctiſſimum corpus illud fidelium venerationi ſeruaretur: alioqui nihil contra Hæreticum protuliſſet Hieronymus. Non legerat Caietanus librum 8. Conſtitutionum Apoſtolicarum Clementis, in quo capite 39. inducitur, vt fideles in die Protomartyris Stephani omnes quieſcant, & ſimiliter in diebus reliquorum Martyrum, qui Chriſtum propriæ vitæ antepoſuerunt: atq; hoc ſtatuitur decretum nomine Apoſtolorum Petri & Pauli. Certè Polycarpi Martyris, Epiſcopi Smyrneorum, ac Ioannis Euangeliſtæ diſcipuli martyrium confeſtim fuit ab Eccleſia Smyrneorum dedicatum, & per ſingulos annos commemoratum, vt tradit Euſebius.

Clem. Rom.

Euſ. li. 4. c. 5. hiſt. Eccl. 105

Stẽph. mortẽ viri timorati cur lachrymis ſint proſecuti. *Hier. epiſt. 25.*

Quòd autem fleuerint viri timorati, humanitatis fuit, & peculiaris dilectionis, & dolor de amiſſo tam præcipuo Dei miniſtro; & vt fletu ſuo eos qui lætabantur de morte eius condemnarent. Denique Hieronymus ad Paulam de obitu Bleſillæ, verbum, Planctus, expendens, ſcribit: *De Moyſe verò & Aaron, quod eis ex veteri more ſit planctus exhibitus, non mirandum eſt cùm in Actis Apoſtolorum iam Euangelio coruſcante, Stephano fecerint iam Ieroſolymæ fratres planctum magnum, & vtique planctus magnus, non in plangentium exanimatione, vt tu putas, ſed in pompa funeris, & exequiarum frequentia, intelligendus ſit.* Hæc ille, qui exemplo Iacob ſepulti à Ioſeph filio ſuo cum planctu magno & forti, dictum ſuum comprobat.

Saulus quomodo Eccleſiam deuaſtabat.

Saulus autem deuaſtabat Eccleſiam. Stephani cęde factus audacior Saulus, poteſtatem acceperat intrandi per ſingulas domos, ac vinciendi viros, ac mulieres, & tradendi in cuſtodiam, vt occiderentur. Vnde infra dicitur: *Saulus autem adhuc ſpirans minarum, & cadis in diſcipulos Domini;* vt ea occaſione diſpergerentur diſcipuli. Huius perſecutionis, ac diſperſionis fidelium rependens officium, factus eſt acerrimus Eccleſię Chriſti defenſor ac propugnator, eiuſdemq; toto orbe propagandę miniſter.

Actor. 9.

Quale beneficium Eccleſiæ Dei pro tanto repẽderit maleficio Saulus.

Sub Stephano magna illa in Chriſti fideles orta perſecutio, quem fructum pepererit. *Supr. 4.*

Igitur qui diſperſi erant, pertranſibant, euangelizantes verbum Dei. Ecce fructum quæſitum à Domino; vt diſperſi euangelizarent verbum Dei per totam Iudæam. Atque ob eam cauſam quo facilius hoc miniſterium amplecterentur, inſpirauerat eis, vt diſtractis facultatibus ſuis, earumq; pretio ad pedes Apoſtolorum poſito, liberius vacare poſſent miniſterio verbi. Ante tamen quam Apoſtoli Ieroſolymam desererent, Iacobum fratrem Domini, peculiarem eius Eccleſiæ Epiſcopum conſtituerunt,

Apoſtoli Iacobum fratrem Domini quando, & cur creauerint Ieroſolymorum Epiſcopum.

atque conſecrarunt, ſequenti poſt Stephani martyrium die, hoc eſt, 27. Decembris, vt habet in ſuo Martyrologio Beda, qui cum fidelium Ieroſolymæ agentium ſalutis curam ſingularem, vt eorum Epiſcopus haberet, & plurimos eorum iam vidiſſet diſperſos per Iudæam, ad eos diſperſos Catholicam ſuam ſcripſit epiſtolam, dicens: *Iacobus Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruus, duodecim tribubus quæ ſunt in diſperſione, ſalutem.* Vbi videntur fideles illi ex omni tribu fuiſſe, quia dicitur duodecim tribubus.

Iacob. 1.

Philippus autem deſcendens in ciuitatem Samariæ, prædicabat illis Chriſtum. Hic Philippus nõ erat Apoſtolus, quia duodecim remanſerunt Ieroſolymis, ſed vnus ex ſeptem cum Stephano Diaconus ordinatus: & hic indignum erat vt tantum vacaret menſis: alium nũc panem depromit. Vide quẽadmodum Apoſtoli ac Diaconi ſuo incũbant muneri Euangelizandi. Et quia altior erat ſitu Ieroſolyma; dicitur deſcendiſſe in ciuitatem Samariæ, hoc eſt, in eam ciuitatem, quæ dicitur Samaria, quæ olim erat caput regni Iſrael, & quos olim Iudæi non dignabantur vel mutua conuerſatione, Chriſtus illos ſuo dignatur Euangelio. Et quia eo venerat actus ab Spiritu ſancto; Deus ſubſcripſit illius aduentui, quia dedit illi aures audiendi verbum Dei, & oculos videndi ſigna, & cacodæmonum eiectionem; & omnia illa ab vno Chriſto proficiſci ad eorum ſalutem conciliandam: ita vt dicatur factum eſſe gaudium magnum in illa ciuitate, qui fructus eſt reconciliatæ cũ Deo conſcientiæ. Impletumque eſt verbũ Angeli. *Euangelizo vobis gaudium magnum.* Rectè quoque dictũ à Domino Iudæis: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* Nam etſi Samaritæ religionem Iudæorum, & cultum profiterentur; erant tamen Semiiudæi, & ex lege præter Pentateuchum alios libros non recipiebant. Ita vt hic extiterit diuinæ ſapientiæ obſeruandæ ordo, vt primò quidem Euangelium communicaretur Iudæis, qui ex integro legem profitebantur, deinde his qui partim erant Iudæi, partim Gentiles, & prorſus ignotam habebant religionem Iudaicam. *Vir autem quidam nomine Simon, qui ante fuerat in ciuitate magus, ſeducens gentem Samariæ, dicens ſe eſſe aliquem magnum, cui auſcultabant omnes, à minimo vſque ad maximum.* Quemadmodũ ſuperius in Anania & Sapphira horribile propoſuit exemplum eorum, qui fictè perfectionis votum profitẽtur, & vota Deo nuncupata irrita faciunt: ita hoc loco documentum eius, qui ſimulato animo fidem & Baptiſmum amplectitur, propoſitum habem⁹, quo diſcant omnem hypocriſim, & ſimulationem fugere, tam hi, qui communem omnibus, quam qui ſingularem perfectionis viam conſectantur: nam hypocriſis omnium vitiorum eſt ſeminarium atque fomentum, & omnium verarum virtutum extirpatio.

Quis fuerit iſte Philippus prædicans in Samaria Chriſtum.

Samaria olim Iſraelitici regni caput.

In Samaria Philippus quãtum fecerit.

Luc. 2.

Matth. 21.

Samaritæ in quo cũ Iudæis conueniẽt, in quo differẽt.

Act. 5. Cur hic Simonis Magi exẽplum propoſitum ſit.

Hypocriſis quantam perniciem adferat.

Quis fuerit Simon Magus, docet Epiphanius diſputans contra Simonianos, & Hieronymus in cap. 24. Matthæi initio ſic ait: *Simon ſe magnam dicebat eſſe Dei virtutem: hæc quoque inter cætera in ſuis voluminibus ſcripta dimittens: Ego ſum ſermo Dei, ego ſpecioſus, ego paracletus, ego omnipotens, ego omnia Dei.* Ad hæc Iuſtinus Martyr in Apologetico pro fide ad Imperatorem Antoninum Pium: *Cum poſt aſcenſionem*, inquit, *Chriſti in cœlum iidem dæmones in medium produxerint mortales, qui ſeipſos deos eſſe dixere, tantum abeſt vt perſecutione illi à vobis ſint expetiti, vt honoribus quoque digni ſint exiſtimati. Simon nimirum quidam Samaritanus in vico cui Gytthon nomen eſt, natus: qui ſub Claudio Cæſare efficaciam dæmonum arte in imperiali vrbe veſtra Roma propter magicas quas exhibuit virtutes Deus habitus eſt, & ſtatua apud vos veluti Deus honoratus: quæ ſtatua in amne Tiberi inter duos pontes eſt erecta, Latinam hanc habens inſcriptionem. Simoni Deo ſancto: ac Samaritani propè omnes, ex aliis autem nationibus etiam perpauci, illum quaſi primum Deum eſſe confitentes: adorant quoque & Helenam quandam profectionis eius eo tempore comitem, quæ prius pudicitiam in propatulo habuerat, & in lupanari proſtituerat principem ab illo notionem, & intelligentiam factam eſſe narrat.* Hęc Iuſtinus, quæ etiam Euſeb. libr. 11. capit. 13. Eccleſiaſt. hiſtor. producit. Iuxta alios autem ſic inſcriptio habebat: *Simoni ſancto Deo fidio.* Eſt autem fidius ſemideus, natus ſcilicet ex mulieribus, ſed ex patre Deo, & talis habebatur Hercules, & nominabatur. Rurſus Clemens lib. 2. Recognit. prope init. ita ſcribit: *Simon hic patre Antonio, matre Rachel natus eſt, gente Samareus, ex vico Gytthorum, arte magus, Græcæ tamen literis liberalibus apprime eruditus, gloriæ, ac iactantiæ ſupra omne genus humanum cupidus, ita vt excelſam virtutem, quæ ſupra creatorem Deum ſit, credi ſe velit, & Chriſtum putari, atque Stantem nominari. Hac autem appellatione vtitur, quaſi qui neges poſſe ſe aliquando diſſolui, aſſerens carnem ſuam ita diuinitatis ſuæ virtute compactam, vt poſſit in æternum durare. Hinc ergo ſtans appellatur, tanquam qui non poſſit vltra corruptione decidere.* Et paulo poſt loquens de magicis ſuis operibus in eius perſona ſubiungit: *Poſſum enim facere, vt volentibus me comprehendere, non appaream: & rurſus volens videri*

Quis fuerit Simon Magus

Epiph in hær. 21.

Hie. to. 9. ini.

B Iuſt Mart. to. 1. Apol 2. non procul ab initio.

Simon Magus vbi natus, & quando idem quanta veneratione habitus olim à Romanis, teſte Iuſtino.

Helena Tyri quæſtuaria Magi Simonis comes, quo in honore etiam habita.

Euſ tom. 1.

Clem. Rom.

Quàm nequã hic Simon fuerit.

Simon cur Stans voluit nominari, teſte Clemente.

Quanta idem efficere ſe poſſe iactaret, eodem autore.

videri, palam ſum. Si fugere velim, montis perforem, & ſaxa quaſi lutum pertranſeam: ſi me de monte excelſo præcipitem, tanquam ſubuectus ad terras illæſus deferar. Vinctus memetipſum ſoluã, eos verò qui vincula iniecerint, vinctos reddam: in carcere colligatus, clauſtra ſponte pateſieri faciam: ſtatuas animatas reddam, ita vt putentur ab his qui vident, homines eſſe: nouas arbores ſubito oriri faciam, & repentina virgulta producam: in ignem memetipſum iniiciens, non ardeam. Vultum meum commuto, vt non agnoſcar, ſed & duas facies habere me, poſſum hominibus oſtendere. Ouis aut capra efficiar: pueris paruis barbam producam: in aerem volando inuehar: aurum plurimum oſtendam: Reges faciam, eoſque deiiciam. Adorabor vt Deus, publice diuinis donabor honoribus, ita vt ſimulachrum mihi ſtatuentes, tanquam Deum colant, & adorent. Et infra rogatus quomodo hęc poſſint arte magica effici? reſpondit: *Pueri incorrupti, & violenter necati, animam adiuramentis ineffabilibus euocatam aſſiſtere mihi feci, & per ipſam fit omne quod iubeo.* & cætera, quæ longum eſſet recenſere. Vt videas diſcrimen Philippi, qui prædicabat Chriſtum, & vtiliſſima in infirmis ſigna faciebat, & dæmones expellebat: hic primò prædicabat ſeipſum, dicens ſe eſſe aliquem magnum, & quod in ipſo eſſet virtus Dei magna: edebat miracula varia atque inutilia, atque ad alendam curioſitatem hominum accommodata: inuocabat dæmones, eoſque in hominum corda inducebat: denique dementabat homines, cum Philippus eos per fidem, & pœnitentiam ad mentem ſanam reduceret.

Abſurdũ commẽtum Simonis de puero necato etiam hodie receptũ apud Magos.
Qualia fuerint Magi Simonis miracula.

Quod autem dicitur: *Tunc Simon & ipſe credidit: & cùm baptizatus eſſet, adhærebat Philippo*: intellige credidiſſe fictè, vt volunt multi Patres, & præſertim Euſebius Cæſarienſis libro Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, & Cyrillus Ieroſolymitanus in procœmio Catecheſeon ſuarum. *Acceſſerat* (inquit) *aliquando Simon Magus ad hoc lauacrum: baptizatus eſt, ſed non illuminatus, & corpus quidem lauit aqua, cor autem non illuſtrauit Spiritu.* Sic ille. Nam cùm eſſet laudis auidiſſimus, vt tradit Beda, credere ſe quouſque baptiſma ſuſciperet, ſimulauit, vt ab aliis in pretio haberetur, quo artes edendi ſigna ab eo diſcerent. Alij dicunt, quòd crediderit verè ad tempus, ſed coactus à ſignis quæ nõ poterat facere, vel negare. Nec mireris Simonem Magum baptizatum, ſi non miraris Iudam Apoſtolum fuiſſe. Hic dementauerat totam ciuitatem ſuis artibus. Etſi autem olim magi à Perſis dicerentur ſapientes, & tradentes diuina; tamen mutato cultu Dei in eum dæmonis, magi dicuntur, qui dæmones inuocant, & faciunt quędam curioſa, & inutilia, ac planè ſuperſtitioſa, quibus dementat curioſos, & eos, qui ſeduci volunt. Sine peccato namque proprio Deus neminem ſeduci permittit; Dei enim eſt neminì nocere, & ſimplicibus ne ſeducantur, ſuccurrere.

Quo animo Simon Magus ad baptiſmum acceſſerit.
I Opinio.
Euſ. li. 2. Eccl. hiſt. c. 1. ſub fi. tom. 1.
Cyril. Ieroſol.
Bed in Act. tom 5.
Simon Magus laudis auidiſſimus.
Altera opinio.
Magi olim apud Perſas quales dicebantur.
Magi modo qui dicantur.
Seduci quem Deus permittat, quem non permittat.

Cùm autem audiſſent Apoſtoli qui erant Ieroſolymis, quòd Samaria recepiſſet verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum, & Ioannem. Qui cùm veniſſent, orauerunt pro ipſis, & acceperunt Spiritum ſanctum. Cùm Apoſtoli eſſent mundi iudices, & Eccleſiæ Principes, ideo ad eos negotia Eccleſiæ deferebantur, quale erat conuerſio Samariæ, & an bona fide verbum ſuſcepiſſent. Proinde Apoſtoli miſerunt ad eos Petrum & Ioannem: non quod eis poteſtate maiores eſſent, cùm omnes, quatenus Apoſtoli, eſſent pares: (nam ſi minor ſimpliciter, & abſolutè eſt qui mittitur, etiam impar, & minor inueniretur Petrus alijs Apoſtolis) ſed hoc modo loquendi vtitur Scriptura: tùm vt oſtendat poteſtatem ſubditam eſſe charitati, qua nulla eſt maior poteſtas, quæ non modo Petrum, & Ioannem, ſed etiam Deum de cœlo ad nos miſerat: quamuis miſſus mittente non ſit minor: qua ratione & Pater miſit Filium ſibi per omnia parem, & Chriſtus miſit Spiritũ ſanctum in nullo ſe inferiorem. Ita Paulus mittendum ſe offerebat Macedoniæ, & Achaiæ, ad eleemoſynas ſanctorum deferendas, qui erant in Ieruſalem. Deinde hoc ipſo maior oſtenditur Petrus, quia mittitur, id eſt, nulli petenti ſe denegat: quia qui maior eſt, vt docuit Dominus, ſit omnium miniſter. Adde, vt poſſet etiam Rex mitti à ſeipſo cum Senatu à ſe creato, & Epiſcopus mitti à Capitulo ad Cæſarem, ſiue ad Papam, non quidem vt autoritate minor, ſed quia rogari ſolet, vt aliquam grauiorem Eccleſiæ cauſam in ſe ſuſcipiat. Ita potuit mitti Petrus rogatus. Quanquam ſi expedire viſum fuiſſet Petro non habere ratam miſſionem, potuiſſet eam detrectare: verùm perpendens quid expediret, & quid Eccleſiæ deberet, & non quid poſſet, acceptauit miſſionem ſine primatus ſui præiudicio. Quæ omnia in Hæreticos hunc locum ſine ratione vrgentes, mihi dicta ſint, qui propter verbum ambiguum, & æquiuocum miſſionis non debebant tot, ac tanta Petri apertiſſima priuilegia infringere: nam certis incerta, perſpicuis ambigua, rebus verba, & plurimis pauca meritò cedere oportet.

Apoſtoli quales iudices, & Principes eſſent.
Apoſtoli mittentes Petrũ, & Ioannem an ideo maiores fuerint.
I. Ratio in contrarium.
Nulla maior poteſtas charitate.
Miſſio in diuinis nullam arguit inæqualitatem.
Act. 15.
II. Ratio.
Quare Petrus Apoſtolorum in Samariam miſſionem repugnare cũ poſſet, noluerit tamen.
Contra Lutheranos eam Petri ab Apoſtolis in Samariam miſſionem pugnare cũ eius primatu in Eccleſia contendentes.

Illud quoque obſeruandũ omnes in Eccleſia non poſſe omnia. Nam Philippus cũ Diaconus eſſet, etſi baptizaret, & prædica-

Virg. in Ecl. 8.
Non omnes in Eccleſia omnia poſſunt.

dicaret, non tamen conferebat Spiritum ſanctum. Vnde, vt rectè admonuimus, hic Philippus Diaconus erat, non Philippus Apoſtolus: quia ille eadem potuiſſet, quæ Petrus, & Ioannes, quod attinet in Sacramento hoc conferendo.

Ordinarius Sacramenti Confirmationis miniſter quod ſit tantū Epiſcopus, probatur.

Conſtituendum ergo, ſolum Epiſcopum huius Sacramenti eſſe adminiſtrum, ſicut & in primitiua Eccleſia ſoli Apoſtoli illud adminiſtrarunt. Eſtque cum oratione coniunctam, vt eos tantùm hoc Sacramentum ferre ſpectet, ad quos aſſidua prædicatione, & oratione, & doctrina Eccleſiam ſtabilire, & roborare ſpectat. Hi autem erant Apoſtoli, quorum vni ſupremo dictum eſt: *Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* Quanquam Petrus, & Ioannes miſſi fuerint ad imponendas manus baptizatis à Philippo: Petrus tamen non adfuit vt ſummus Eccleſiæ paſtor, ſed vt Epiſcopus tantùm, quemadmodum & Ioannes eius collega. Hinc Patres tradunt, hanc prouinciã adminiſtrandi Sacramenti huius, ſolis Epiſcopis, qui Apoſtolis ſucceſſerunt, competere. Quos inter Cyprianus ad Iubaianum ſcribit: *Baptizatos à Philippo Diacono baptizari vltra non oportebat: ſed tantummodo quod deerat, id à Petro, & Ioanna factum eſt, vt oratione pro eis habita, & manu impoſita, inuocaretur, & infunderetur ſuper eos Spiritus ſanctus.* Quod nunc quoque apud nos geritur, vt qui in Eccleſia baptizantur, per præpoſitos Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem, ac manus impoſitionem Spiritum ſanctum conſequantur, & ſignaculo Dominico conſummentur. Ad idem eſt Hieronymus in dialogo contra Luciferianos, qui interrogans, quare in Eccleſia baptizatus, niſi per manus Epiſcopi, non accipiat Spiritum ſanctum, quem nos aſſerimus (inquit) in vero baptiſmate tribui, Reſpondet: hanc obſeruationem ex Scripturæ autoritate ad Sacerdotij honorem deſcendere. Et ſubdit: *Eccleſiæ ſalus in ſummi ſacerdotis dignitate pendet: cui ſi non exors quædam, & ab omnibus eminens detur poteſtas, tot in Eccleſiis efficientur ſchiſmata, quot ſacerdotes.* Inde venit, vt ſine chriſmate, & Epiſcopi iuſſione, neque presbyter, neque Diaconus ius habeant baptizandi, quod frequenter, ſi tamen neceſſitas cogit, ſcimus etiam licere laicis. Ad hæc Innocentius I. epiſt. 1. capit. 3. *De conſignandis infantibus,* inquit, *manifeſtum eſt non ab alio, quam ab Epiſcopo fieri licere. Nam presbyteri, licet ſint Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent.* Et confirmat exemplo Apoſtolorum, qui miſſi ſunt Samariam, vt baptizatis traderent Spiritum ſanctum. Et ſubiungit: *Nam presbyteris, ſeu extra Epiſcopum, ſeu præſente Epiſcopo, cùm baptizant, chriſmate baptizatos vngere licet: ſed quod ab Epiſcopo fuerit conſecratum: non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolis debetur Epiſcopis, cùm tradunt Spiritum ſanctum paracletum.* Idem Gregorius Magnus libro 3. Regiſtri, epiſt. 9. ad Ianuarium Carolitanum: *Presbyteri,* inquit, *baptizatos infantes inſignare bis in fronte chriſmate non præſumant. Sed presbyteri baptizatos tangunt in pectore, vt Epiſcopi poſtmodum tangere debent in fronte.* Similia tradit Leo Papa epiſto. 88. & Gelaſius epiſtola ad Epiſcopos per Lucaniam, & Innocentius III. capit. Quanto, de Conſuetudine, vbi indicit Epiſcopis, ne id attentando, rem futilem, & inanem faciant.

Luc. 22.

Petrus cum Ioanne Samaritanos quatenus confirmauerint.

B. Cypr. ad Iubaianum de hære. baptiz.

Hieron. inter Luciferianum, & orthod. tom. 2.

Vnde Hieronymus oſtendit Eccleſiæ ſalutē in ſummi ſacerdotis dignitate pendere.

Innocen. I.

Quatenus presbyteris per Innocentium Pontificem liceat chriſmate vngere baptizatos.

Greg. Rom. tom. I.

De conſecr. diſt. 3. presbyteri.

Leo Magnus.

Gelaſius Pap.

Innoc. III.

Quod verò Gregorius lib. 3. epiſtol. 26. ad eundem Ianuarium Carolitanum ſcribit: *Peruenit quoque ad nos quoſdam ſcandalizatos fuiſſe, quod presbyteros chriſmate tangere in fronte eos qui baptizandi ſunt, prohibemus. Et nos quidem ſecundum vſum veterem Eccleſiæ noſtræ fecimus: ſed ſi omninò hac de re aliqui contriſtantur, vbi Epiſcopi deſunt, vt presbyteri etiam in frontibus baptizandos chriſmate tangere debeant, concedimus:* nõ videtur omninò euincere, presbyteris conceſſum chriſmate in fronte tangere baptizatos, ſed vt ipſe expreſſe ait, baptizandos. Longè autẽ diſtant baptizati à baptizandis: & ita Ioannes à Louanio interpretatur non de chriſmate propriè accepto, ſed de oleo benedicto ab Epiſcopo, quo à ſacerdote baptizati in pectore vnguntur. Sed certè violenter hoc dicitur, quia apertè Gregorius dicit, chriſmate tangere; & ad tangendum oleo communi, etſi benedicto ab Epiſcopo, non erat opus Gregorij ſummi Pontificis conceſſione, aut diſpenſatione; maximè cùm hæc epiſtola vigeſimaſexta libri tertij ad eundẽ Ianuarium Carolitanum ſit miſſa, ad quẽ priorem nonam epiſtolam eiuſdem libri deſtinarat, vbi quod prius prohibuerat, reuocare videtur, maximè in abſentia Epiſcopi. Quæ ſi vera ſunt, baptizandos dixit, pro baptizatis, præſertim cum Concilium Florentinum aſſerat, per Apoſtolicæ ſedis diſpenſationem ex rationabili, & vrgenti admodum cauſſa ſimplicem ſacerdotem chriſmate per Epiſcopum confecto, hoc adminiſtraſſe Confirmationis Sacramentum: alludendo, vt arbitror, ad hanc beati Gregorij doctrinam: alludendo etiam ad id, quod Innocentius I. epiſtola 2. capit. 6. docuit de Energumenis à presbytero conſignandis, ſi ad Epiſcopum abſentem duci non poſſint. Concilium quoque Tridentinum ſeſſione 7. Canon. 3. *Si quis,* inquit, *dixerit,*

Greg. Rom.

Si confirmationis Sacram. ēt Ordinar. miniſter Epiſcopus eſt, idem adminiſtrari etiam à ſimplici Sacerd. ſemper Gregoriū quomodo cōcedituir?

Ioannis Louanien. ſolutio parum idonea cenſetur.

Concil. Flor. in bulla vnionis.

Innoc. I.

Trid. Synod.

dixerit, ſanctæ Confirmationis ordinarium miniſtrum non eſſe ſolum Epiſcopum, ſed quemuis ſimplicem ſacerdotem, anathema ſit. Dicendo, *ordinarium*, indicauit, ex diſpenſatione Pontificis ſimplicem Sacerdotem illud poſſe adminiſtrare. Et Ambroſius ſuper illud ad Epheſ. 4. *Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos*, ſcribit: *Timotheum presbyterum à ſe creatum Epiſcopum vocat. Primi presbyteri Epiſcopi appellabantur, vt recedente eo, ſequens ei ſuccederet. Denique apud Aegyptum presbyteri conſignant* (hoc eſt, confirmant) *ſi præſens nõ ſit Epiſcopus.* Hæc Ambroſius.

D. Ambr. to 5. circa fin. 1. Tim. 3.

Quos penes presbyteri abſente Epiſcopo de more conſignabant.

Quòd ſi quis obijciat, poteſtatem iſtam Confirmandi, ad Ordinem ſpectare, & nõ ad iuriſdictionem: nam ſolus electus Epiſcopus, qui iuriſdictione non caret, confirmare non poteſt, ſicut necnon ſacerdos cõficere: quod ſi ad ordinem ſpectat, proculdubio Sacramentum eſt; Sacramentum autem nec ipſe Papa ſine certa forma & materia conferre poteſt: igitur ſicut non poteſt baptizare ſine aqua, & forma Baptiſmi; ita nec ſimplici verbo facere idoneum ad confirmandum quenquam poteſt, niſi certa forma tradat illi poteſtatem: nam Papa intactam relinquit materiam, & formam cuiuſuis Sacramenti: reſpondendum eſt, Chriſtum ipſum inſtituiſſe, vt ordinarius huius Sacramenti miniſter eſſet Epiſcopus, vt Concilia dicta generalia definierunt: non ligando tamen manus ſummo Pontifici, quin cauſa vigente ex diſpẽſatione ſua ſacerdos ſimplex poſſit illud adminiſtrare, accepta à Deo poteſtate per autoritatem Pontificis: ita vt ſi ſine cõmiſſione Pontificis tentet perficere, nihil efficiat. Ita B. Thomas in 3. part. q. 72. artic. 11. ſentit.

Quare cũ confirmatio ad Ordinem, nõ ad iuriſdictionem ſpectet, eius Ordinarius miniſter non ſit ſacerdos.

I ſolutio quæſtionis.

D. Thomas tom 13.

Alia ſententia, & quidem probabilis eſſe videtur, miniſtrum videlicet ordinarium huius Sacramenti ex inſtitutione diuina eſſe Epiſcopum; ſimplicem autem ſacerdotem eſſe ex eadem inſtitutione miniſtrum, ſed non ordinariũ, ſed ex iniunctione, vel commiſſione: quæ ſi abſit, peccat quidem ſacerdos, ſed factum tenet: quemadmodum in baptiſmo; cuius miniſter eſt ſacerdos, poteſt tamen ex eius commiſſione baptizare Diaconus, aut etiã laicus. Et tantùm eſt differentia, quod quia hoc Sacramentum Confirmationis nõ eſt neceſſarium de neceſſitate ſalutis, nunquã debet chriſma conferre ſacerdos ſine commiſſione expreſſa ſuperioris; poteſt autem in caſu neceſſitatis etiam Diaconus, & alij baptizare ex commiſſione, & etiam ſine illa, ſi neceſſitas vrgeat. Hanc ſententiam ſequitur Franciſcus Ferrarienſis libr. 4. contra Gentes, cap. 66. & Caietano tribuitur à Ruardo Tapper Decano Louanienſi, in articulis ſuis, etſi Caietanus id dicere alias minimè videatur.

II ſolutio Sacramenti videlicet Confirmationis etiã extra ordinarium miniſtrũ eſſe poſſe.

Quis ſit ordinarius baptiſmi miniſter.

Fr. Fran. Ferrarienſ.

Caieta. apud Ruar. Tappe.

Deinde aduerte, Concilium Tridentinum cùm dixit; Epiſcopum eſſe ordinarium miniſtrum; ſatis inſinuaſſe, alium eſſe non ordinarium; & validum eſſe, ſi ab eo miniſtretur: licet olim reprehẽſum ſit, quando ſine licentia maiorum fieret. Tertiò certum eſt, atque indubitatum, olim ſacerdotes ſimplices contuliſſe hoc Sacramentum iuſſu Epiſcoporum. Et probatur ex Concilio Toletano primo, cap. 20. in fine, vbi dicitur: *Diaconus non chriſmet, ſed presbyter abſente Epiſcopo; præſente vero non, niſi ab ipſo fuerit præceptum.* Nec poteſt hoc explicari de vnctione quæ fit in baptiſmo in vertice baptizati, quia talis vnctio nunquam fuit prohibita presbytero, etiam præſente Epiſcopo; imò illius eſt propria. Idem probatur ex Innocentio I. epiſt. 1. cap. 6. dicente, ſacerdotes poſſe conſignare, & manus imponere, ſi Epiſcopus præceperit. Et idẽ conijcitur ex his, quæ dixerat cap. 3. vbi docuerat, manus impoſitionem, & conſignationem pertinere ad Epiſcopum, & id ex Actis Apoſtolicis comprobari. Quartò, faciũt ad hoc idẽ duo alij Canones, alter diſtinct. 95. cap. presbyter, alter verò de Conſecr. diſtinct. 3. ca. omni tempore, vbi Martinus ſtatuit, vt presbyter non ſignet infantes præſente Epiſcopo, niſi de iuſſu ipſius.

II argum. *Seſſ 8 can. 3*

III argum.

Conc. Tole. I.

Vnctio quæ propria ſacerdotis.

Innocen. I.

IV. argum.

Marti. Papa V argum.

Accedunt etiam Doctores, vt Ambroſius, qui (vt ſupra retulimus) docet in Ægypto morem fuiſſe, vt abſente Epiſcopo, ſacerdos cõſignaret: & beatus Auguſtinus lib. Quæſtionum Noui, & Veteris Teſtamenti, quæſtion. 101. vbi aſſerit, in Eccleſia Ægyptiorum, & Alexandrina, in quibus non erant Epiſcopi, ſacerdotes ſolitos fuiſſe hoc dare Sacramentum: Gregorius quoque libro 3. capite 26. ad Ianuarium vt ſupra. Fauet poſtremò conſuetudo Græcorum (quæ forſan ab initio ex conſtitutione Apoſtolica deſcendit) qui idem ſeruabant.

Ambr tom 5.

Aug. tom 4.

Greg. tom 2.

VI argum. & vltimum.

His poſitis, facilè eſt argumenta Durandi, & Adriani contra hanc ſententiam ſoluere, in quibus duo videntur facere negotium. Primum eſt caput Quanto, de Conſuetudine: vbi Innocentius Tertius poſtquam dixerat tutius eſſe, & ſine periculo ex neceſſitate omittere, quàm vt ab iis, quibus ea conferri non licet, ex temeritate, non ſine graui periculo, inaniter conferantur; cùm vmbra quædam oſtendatur in opere, veritas autem nõ ſubeat in effectu.

I. obiectio aduerſariorum.

Innoc. III.

Vbi illud, *inaniter*, &, *vmbra quædam, ſed non veritas*, oſtendere videntur, illud Sacramentum collatum à ſimplicibus ſacerdotibus, nullum extitiſſe.

Altera obiectio.

Secundum eſt, Canon quidam ex epiſtola 3. Euſebij, & habetur de conſecr. diſt. 5. cap. manus imponis, vbi habetur: *Iterum habeatur, & vacuum, nec inter Eccleſiaſtica Sacramenta reputabitur*: ſcilicet quod cõfertur per ſimplices ſacerdotes. Reſpondemus tamen, in his capitibus non haberi, nec dici, vt iterentur talia Sacramenta: quod ſi dixiſſet, tunc prorſus fuiſſent vana, & nulla. Deinde ſolùm dicunt, quę paſſim reperiũtur in alijs adminiſtrationibus ſacramentorum, quæ quidem valida fuerunt: & tantùm illa dicta ſunt, vel in odium illorum, qui ea illicitè, & malè contulerunt; vel ad grauitatem delicti exaggerãdam; vel quia carent effectu eiuſmodi Sacramenta, propter peccata admiſſa à dantibus, & recipiẽtibus. Quod his exemplis probatur: nam 1. quæſt. 1. ca. qui vult 1. & 2. dicitur de preſbytero per ſymoniam promoto, quod ſacerdos non eſt, ſed inaniter tantùm dicitur. Sixtus etiam II. epiſto. 2. de Epiſcopo ordinante in aliena diœceſi, ait, quod irrita ſit ordinatio. Idem quoque habetur 1. quæſt. 2. c. in multis, & in Clemen. de elect. ca. in pleriſque, ſtatuitur, quod ordinatio Epiſcopi ad Eccleſiam quæ caret clero, & Chriſtiano populo, ſit nulla, & habeatur irrita, de elect. item lib. 5. ca. prouida, & in alijs permultis locis ſimilia dicuntur, in quibus tamen nihil præcipitur de iterando Sacramento.

Solutio.

Sacerdotum ſine iniunctione Epiſcoporum cruce ſignantium, irritum eſt ſacramentum.

Sixtus II.

An propria Epiſcopi ſit poteſtas confirmandi, an vero Romani Pontificis.

An verò Epiſcopi ex ſe ipſis, & ex propria autoritate hanc facultatem conferrent cruce ſignandi in fronte ſimplici ſacerdoti, an ex Pontificia autoritate, & delegata, certum non habeo, cùm hæc decreta ex autoritate Pontificia, vel prodierint, vel confirmata ſint. Probabilius tamen videtur, quod Epiſcopus hac autoritate fungatur, niſi à ſummo Pontifice reſtringatur. Quod ex eo firmatur, quia Epiſcopi habent plenam autoritatem in ſuam Eccleſiam, ſiue diœceſim, perinde atq; Pontifex in Eccleſiam vniuerſalem, niſi Epiſcopis ob aliquam iuſtam cauſſam reſtringatur hæc poteſtas. Deinde hæc poteſtas conuenit Pontifici ratione conſecrationis, non autem iuriſdictionis. Cùm autem eadem ſit in quouis Epiſcopo, quæ in Papa, poterat illam autoritatem in ſacerdotes conferre, vt videtur dicere Paludanus. Tamen ſi reſtricti ſint Epiſcopi, non ſunt excuſandi ſacerdotes id facere attentantes.

Petrus de Palude.

Apoſtolorum Petri, & Ioannis pro Samaritanis vt ſpiritum ſanctum acciperent, oratio duo comprehẽdit.

Sequitur in textu: *Orauerunt pro ipſis, vt acciperẽt Spiritum ſanctum.* Ecce præcipuum legationis Petri, & Ioannis ad Samaritanos cauſſam, precibus videlicet ſuis conferre in eos, & in alios Spiritum ſanctum. Vocat autem preces, nõ tantùm illas, quas miniſtri de ſuo huic ſacramento adiungunt, ſecundùm illud: *Si vos cum ſitis mali, noſtis bona data dare filijs veſtris: quanto magis Pater veſter cœleſtis de cœlo dabit vobis Spiritum bonum petentibus ſe*: ſed etiam formam ipſius Sacramenti, quæ conceptis verbis exprimebatur. Nihil autem magis neceſſarium hominibus Spiritu ſancto ad omnia quæ deſiderari poſſunt, & quem, ſi opus eſt, conſequuntur miracula. ¶ *Nondum enim in quemquam illorum venerat, ſed baptizati tantum erãt in nomine Domini Ieſu.* Baptizari in nomine Ieſu, eſt, vt ſuperius diximus, inſtitutum à Ieſu baptiſmum, & in eius ſanguine validum, & efficacem conferre, tamen in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Vel, vt recens autor ſcripſit, erat dicere; *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij Ieſu Chriſti, & Spiritus ſancti, Amen.* Etſi alij ſcribant hoc ad tempus conceſſum, vt baptizarent in in ſolo nomine Ieſu Chriſti, vt inualeſceret nomen eius.

Luc. 11.

Quam neceſſarius ſit hominibus Spiritus ſanctus.

Quid in nomine Ieſu baptizari.

Matth. vlt.

Altera ſolutio

Obijcies, ſi Samaritani crediderant, & baptizati erant, habebant ergo Spiritum ſanctum: nam qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Quod ſi Spiritum ſanctum nondum acceperant, quomodo credere potuerunt? aut quomodo quiſquam regenerari in filium Dei, per baptiſmum potuit ſine Spiritu ſancto, qui Spiritus eſt adoptionis? Dicendum eſt, per baptiſmũ quidem accepiſſe ipſos Spiritum ſanctum ad gratiam, & adoptionem internam; ſed in ſigno ſenſibili, vt dono linguarum, & operatione ſignorum, nõ accepiſſe gratiam abundantem Confirmationis, dabaturq; ad gratiæ augmentum: quia enim excelſi, ac magni in gloria eſſe debem⁹, hinc opus fuit vitam ſpiritualem augeri, iuxta illud: *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc*, vt ſolidum cibum, gloriæq; pondus portare valeamus. Datur etiam ad robur, vt non tantùm corde, & ore, ſed etiam opere, atq; patientia, quæ ſummè Deum glorificat, cõfiteamur. Hoc verò robore Spiritus dæmones confunduntur, æterna confuſio cauetur, caro maceratur, ſpiritus viuificatur, fideſq; honorificatur; & denique illo muniti, bella quæ contra nos ab omnibus creaturis, etiã à noſtris cupiditatibus, & voluntatibus inſurgant, ſuperamus.

Quomodo ſi Samaritani baptizati erant, nondũ in eos venerat Spiritus ſanctus.

Marc. vlt.

Rom. 8.

I. Ratio, cur Samaritani denuo Spiritum ſanctum acceperint.

Apoc. vlt.

Altera, & ad quam multa confirmat omnis ſit vtile ſacramentum.

Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum. ¶ Varia eſt & an-

Manuum impoſitionis multiplex v-

ſus in Euangelio producitur. I Vſus.

ceps in ſacris literis manuum impoſitio, & ad conferenda Dei dona frequenter adhibita. Nam in Nouo Teſtamento, vt de illo tantùm loquamur, ad ſanitatem conferendam manus imponebantur: nam de Domino dicitur: At ille ſingulis manus imponens curabat eos: & de fidelibus credentibus in Chriſtum, dixit: *Super ægros manus imponent, & benè habebunt*: & Ananias vt Saulum à cæcitate liberaret, manus illi impoſuit.

Luc. 4. *Marc. vlt.* *Act. 9.*

Alter. *Supr. 6.* *1. Tim. 5.*

Deinde hac eadem cæremonia vtebantur Apoſtoli in ordinatione Eccleſiaſtica ad promouendos miniſtros: vnde Diaconos impoſitione manuum crearunt, vt vidimus, & Apoſtolus: *Manus*, inquit, *citò nemini impoſueris; neque communicaueris peccatis alienis*. Vnde χειροτονίαν clericorum ordinationem appellari tradit Hieronymus: eo quod non ad deprecationem tantû vocis adimpletur, ſed ad impoſitionem manuum. Tertiò, vſus erat impoſitionis manuum in reconciliandis, & abſoluendis fidelibus à peccatis, & ob hoc vocatur à Paulo miniſterium reconciliationis; & à Patribus frequenter Sacramentum Pœnitentiæ nomine impoſitionis manuum intelligitur. Quartò, manuum impoſitio peculiariter accipitur pro Sacramento Confirmationis, itaque dabatur Spiritus ſanctus ad robur, & confirmationem fidei etiam in ſigno ſenſibili à principio: de quo hoc loco, & Actor. 19. expreſſa fit mentio. Vnde hoc Sacramentum liquet inſtitutum fuiſſe à CHRISTO, & vſitatum in primitiua Eccleſia: quod propria autoritate feciſſe Apoſtolos minimè eſt veriſimile, ſed inſtructos atque inſtitutos de bona Dei voluntate ad hanc cæremoniam, quæ gratiam confirmantem ad fidem profitendam conferebat.

Clericorum ordinationem Hieronymus χειροτονίαν cur nominat. *Hier. in c. 58. Eſai. circ. fin. tom. 5.* III Vſus impoſitionis manuum. *2. Cor. 5.* IV. & poſtremus. *Act. 19.* Sacramenti Confirmationis autoritatisq; inſtitutor quis, eiuſque finis.

Quòd autem hoc ſit Sacramentum Noui Teſtamenti, docet inprimis hic textus: Tunc imponebât manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum: quem etiam Concilium Florentinum in huius Sacramenti comprobationem producit. Idem etiam habetur Act. 19. vbi ad impoſitioné manus Pauli deſcédit Spiritus ſanctus: quo in loco Chryſoſtomus homil. 49. Sacramentum Confirmationis agnouit, ſicut & Hieronymus aduerſus Luciferianos. Cùm igitur ibi eſſet ſignum ſenſibile impoſitionis manuum, & gratiam Spiritus ſancti côferret, & peculiarem miniſtrum, nempè Apoſtolum, haberet; & accedentes eſſent iam baptiſmo tincti, proculdubio indicatur fuiſſe Sacramentum, alioqui eſſet cultus vanus & ſuperfluus. Idem comprobant Concilia magna. Nam Concilium Elibertinum Canone 77. *Baptizati*, inquit, *à Diacono per Epiſcopi benedictionem perficiantur*. Adde doctrinam Concilij Florentini datam Armenis, & poſtremam ſynodum Tridentinam. Vt nihil dicam de multis Concilijs Prouincialibus. Ecce Laodicenum inter alia, capite 48. ait: Oportet baptizatos poſt baptiſmum, ſacratiſſimum chriſma percipere.

Confirmationem ſacramẽtum eſſe Noui Teſtamenti. I argum. à Scripturis. *Conc. Flor. Act. 19.* *Chryſ. tom. 3* *Hier. tom. 2.* II. argum. à Concilijs. *Conc. Eliber. tom. Conc. 1.* *Eodem.* *Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 1 de Confirmatio. Conc. Laod.*

Tertiò idem ſtabilitur à doctrina Romanorum Pontificum. Nam ecce Clemés epiſtola 4. hoc ipſum tradit, & libro 7. doctrinæ Apoſtolorum, cap. 44. & libr. 3. cap. 16. habetur: *Deinde autem, tu Epiſcope, aut presbyter tuus, qui ſub poteſtate tua eſt, facta ſuper eos nominatim ſacra inuocatione Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, baptizabis*. Et infrà: *Poſteà Epiſcopus baptizatos chriſmate vngat*. Præterea Fabianus epiſtola ad Epiſcopos Orientales ſcribit: *In illa die Dominus poſtquam cœnauit cum diſcipulis ſuis, & lauit eorum pedes (ſicut à ſanctis Apoſtolis prædeceſſores noſtri acceperunt, nobisq; reliquerunt) chriſma conficere docuit. Ipſa enim lauatio pedum, noſtrum ſignificat baptiſmum, quando ſancti chriſmatis vnctione perficitur, atq; confirmatur. Præcipitq; ipſius ſancti chriſmatis confectionem per ſingulos annos eſſe agendam, & de anno in annum renouandam, & fidelibus tradendam*. Idem tradit Melchiades epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ: *De eis verò, ait, ſuper quibus rogitaſtis vos informari, id eſt, vtrum maius eſſet Sacramentum, manus impoſitio Epiſcoporũ, an baptiſmus: ſcitote vtrumque magnum eſſe Sacramentum. Et ſicut vnum à maioribus fit, id eſt, à ſummis Pontificibus, quod à minoribus perfici non poteſt; ita maiore veneratione venerandum, & tenendum eſt. Sed ita coniuncta ſunt hæc duo ſacramenta, vt ab inuicem, niſi morte præueniente, non poſſint ſeparari, & vnum ſine altero ritè perfici non poteſt*. Hæc ille, quia illa olim Sacramenta coniunctìm dari ſolebant, vt infra dicetur. Adde Damaſum epiſt. de Chorepiſcopis, Innocentium I. epiſto. 22. Leoné epiſt. 60. Innocentium III. cap. quanto, de conſuetudine.

III. argum. à Romanis Pontificibus. *Clem. Rom.* *Matth. 26 Ioan. 13.* Quid Apoſtolorum ſucceſſores acceperint. Confirmatio an maius ſacramentum baptiſmo. Quam inter ſe hæc duo ſacramenta ſint connexa, & quam neceſſaria.

Quartò loco his Patribus adiungimus Doctores veteres, vt Dionyſium Areopagitam capit. 4. part. 3. de Eccleſ. hier. ſub finem dicentem: *Sed & ipſi, qui in ſacratiſſimo regenerationis myſterio conſecratur, aduentum ſancti Spiritus conſummans inunctio largitur vnguenti*. Item capite 2. part. 3. eiuſdem libri: *Pontifex, ait, supernè aſtans, cùm rurſus per aquas ſub Pontificis manu ſacerdotes eius qui initiatur, inclamauerunt nomen, ter illum Pontifex mergit, hac trina illius merſione, & emerſione, tres beatitudinis diuinæ perſonas inclamans. Aſſumentes autem illum ſacerdotes, ſuſceptori, ſuiq;*

IV. argum. à Patribus antiquis. Quid baptiſmo peracto chriſmatis ſancti ſignet, teſte Dionyſio. Trina immerſio baptiſmalis.

acceſſus duci conſignant, & vna cum ipſo illum, veſtem baptizati munditiæ congruam induunt: ſicq; indutum, rurſus ad Pontificem ducunt. Ille diuino, ac deifico prorſus vnguento virum ſignans, ſacratiſſimæ communionis participem facit. Hæc ille. Ex quibus habes, tria ſimul ſolita conferri ſacramenta, nempe baptiſmi, & vnctionis chriſmatis dātis Spiritum ſanctum, & poſteà Euchariſtię, vt nonniſi loti, & vncti accederent ad Euchariſtiam, vt olim ad conuiuia profana. Vnde Prudentius in Apotheoſi: *Cultor Dei memento te, fontis & lauacri rorem ſubiiſſe ſancti, & chriſmate innouatum.* Idem idololatras à ſacrificijs ſuis Chriſtianos ſummo ientes, ſic loquentes inducit. *Lotus procul eſſe, & vnctus.* Tertullianus etiam lib. de Corona militis, & lib. aduerſus Marcionem, & lib. de Reſurrectione carnis, Origenes quoque homil. 7. in Ezechielem. Adde Cyprianum non tantùm ſermone integro de chriſmate, verum etiam epiſtola 70. ad Ianuarium, & cæteros Epiſcopos Numidas de baptizandis Hæreticis: idem lib. 2. epiſt. 4. ad Stephanum, vocat impoſitionem manuum, & baptiſmum, ſacramēta. Id ipſum Hieronymus in dialogo contra Luciferanos apertè tradit, tectè verò in caput 2. Habacuc. Baſilius lib. de Spiritu ſancto, cap. 29. meminit chriſmatis, & impreſſionis Crucis, & Cyrillus Ieroſolymitanus catecheſi tertia myſtagogica, & Auguſtinus lib. 2. contra Petilianum, cap. 104. vbi in numero ſignaculorum ponit ſymbolum chriſmatis. Idem libro 15. de Trinitate, cap. 26. Bernardus in vita Malachiæ Epiſcopi ait illum ſuo tempore renouaſſe Sacramentum Confirmationis, quod ferè exciderat.

Prudent. — *Tertullian.* — *Orig. tom. 1.* — *Hieron. to. 2.* — *Idem tom. 5.* — *Baſil. tom. 1.* — *Aug. tom. 9. prope initium* — *Idem tom. 3.*

Vocatur autem hoc Sacramentum à Patribus (& à Meltiade nominatim) à cæremonia qua celebratur, *Manus impoſitio:* à Cypriano loco ſupradicto, & ab Auguſtino, & ab Ambroſio lib. 3. de Sacrament. ca. 2. & lib. de ijs qui myſterijs initiantur, cap. 7. *Spirituale ſignaculum.* Alloquitur enim baptizatum, & confirmatum: *Repete, quia accepiſti ſignaculum ſpirituale, ſpiritum ſapientiæ, & intellectus, Spiritum conſilij atque virtutis; Spiritum cognitionis, atque pietatis; Spiritum ſancti timoris, & ſerua quod accepiſti.* Dicitur ab elemento, cuius in eo eſt vſus, *ſacramentū chriſmatis.* Deniq; ab effectu vocatur *Sacramentum Confirmationis.* ¶ Eſtque re ipſa diſtinctum à baptiſmo, quia nonnulli baptiſmum habentibus conferri poteſt, vt habet Lucas cap. 8. & cap. 19. Actuum. Eratque olim in more poſitum, vt ſtatim poſt baptiſmū traderetur chriſmatis Sacramētum: quod oſtendit Lucas Act. 2. vbi Petrus dixit: *Pœnitētiam agite, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem peccatorum veſtrorum.* Et ſubiungit: *Et accipietis donum Spiritus ſancti. Vobis enim eſt repromiſſio, & filijs veſtris, &c.* Vbi ait pertinere tale myſterium ad credentes, & filios eorum. Ita Samaritanis baptizatis à Philippo, Petrus, & Ioannes, & Paulus Epheſijs ſuo iuſſu baptizatis, ſtatim contulerunt Spiritum ſanctum. Idem etiam ad Hebr. 6. poſt fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, & baptiſmum doctrinæ, facit mentionem impoſitionis manus: & præterea non ſine ratione credi poſſet, quòd loquitur de Sacramento Confirmationis, quia baptiſmum non præcedit, ſed ſequitur.

Confirmationis ſacramentum, cur à ſanctis manuum impoſitio nominetur. — *Aug. tom. 4.* — *Idem ibidem.* — Cur etiam ſpirituale ſignaculum Sacramentum Confirmationis appelletur. — Re à baptiſmi Sacramento differre. Idem olim quando credētes ſuſciperet. — *Actor. 8. Infra 10. Supr. 2.* — *Actor. 8. & ſeq. Infra 19. Hebr. 6.*

Nota etiā, in huius collatione Sacramenti conſequi ſolita fuiſſe illa, quę in die Pentecoſtes in Apoſtolis, & alijs qui acceperant Spiritum ſanctum, quia loquebantur linguis, & prophetabant, vt dicitur Act. 2. & ita Cornelium cum ſuis idem feciſſe legitur Act. 10. & Epheſij Acto. 19. vt certam fidem habeamus, eundem tradi Spiritum ſanctum in Sacramento Confirmationis, qui in die Pentecoſtes traditus fuit in linguis igneis Apoſtolis.

Fideles primitiui, præſertim Apoſtoli in ſacramento Cōfirmationis duo conſequebantur. — *Actor. 10. Infra 19. Supr. 2.*

Friuolum eſt autem, & omninò falſum quod Caluinus interpretatur, nomine Spiritus ſancti, donum linguarum eſſe accipiendum, & eorum manuum impoſitionem ſpectare ad gratiam miraculorum, de qua dicitur: *Super ægros manus imponent, & benè habebunt.* Sed certè Apoſtolus Paulus parum curabat vt fideles haberēt donum linguarū, quod inter infima chariſmata deputat 1. Cor. 12. 13. & 14. Docet etiam experiētia, non omnes accipere donum linguarum, & magis curabant Apoſtoli, vt fideles fide, ſpe, & charitate arderent. Abſit ergo, vt pro dono linguarum communicando, excurrerent Apoſtolorum Principes, Petrus, & Ioannes, vſque ad Samariam.

Falſò Caluinum, & impiè Spiritum ſanctum pro dono linguarum intelligere. — I. argum. — Apoſtolorum cura præcipua quæ fuerit in Euangelizandō.

Deinde Apoſtolus manuum impoſitionem enumerat cum Pęnitentia, fide, & baptiſmo, & reſurrectione mortuorū, & iudicio æterno: quia tanquam elementa tradenda ſunt rudibus: non ergo manus impoſitio ad gratiam ſignorū ſpectabat, quā nec omnes Præpoſiti habent, nec ſemper in Eccleſia perdurat. Ad hæc teſtatur Lucas, per Philippum ſigna, & maximas virtutes Samariæ factas, dæmones multos expulſos, plures claudos, & paralyticos ſanatos, ciuitatē magno gaudio perfuſam: cur non ergo ipſe manus impoſuiſſet; & cur opus fuit mitti Apoſtolos Samariam? Sicut ergo ſpiritus ſanctus in die Pentecoſtes datus

II. argum. — *Hebr. 6.* — III. argum. — *Act. 8.* — Cū dono linguarum in die

Pentecoſtes quid præcipuè daretur credentibus.
Luc. 29.
Act. 2.

tus eſt cum externo dono linguarum, ſed ita vt intus digito ſuo legem ſcripſerit in intimis eorum cordibus, eos Dei, & proximi amore incenderit, indueritque virtute ex alto, vt intrepide coram Gentibus nomen Chriſti profiterentur: ita Apoſtoli ad Samaritanos excurrerunt: vt eodem modo Spiritum ſanctum illis traderent, quem Philippus tradere non poterat. Nam ſi potuiſſent, dediſſent. Hinc Auguſt. tract. 6. in Canonicam Ioannis ſcribit: *Primis temporibus cadebat ſuper credentes Spiritus ſanctus, & loquebantur linguis quas non didicerant, quomodo Spiritus dabat eis pronuntiare. Signa erant tempori opportuna: oportebat enim ita ſignificari in omnibus linguis Spiritum ſanctum, quia Euangelium Dei per omnes linguas curſurum erat toto orbe terrarum, ſignificatum eſt & illud, & tranſiit. Nunquid modo quibus imponitur manus, vt accipiant Spiritum ſanctum, hoc expectatur, vt linguis loquantur? Aut quando impoſuimus manum iſtis infantibus, attendit vnuſquiſq; veſtrũ vtrũ linguis loquerentur? Et cum videret eos linguis non loqui, ita peruerſo corde aliquis veſtrum fuit, vt diceret, Non acceperunt iſti Spiritum ſanctum, nam ſi accepiſſent, linguis loquerentur, quemadmodum tũc factum eſt? Si ergo per hæc miracula non fiat modo teſtimonium præſentiæ Spiritus ſancti, vnde fit, vnde cognoſcit quiſq; ſe accepiſſe Spiritum ſanctum? Interroget cor ſuum, ſi diligit fratrem, manet Spiritus Dei in illo.*

B. Aug. circa med. tom. 9.

Donũ linguarum cur olim credentes acciperent, teſte Auguſt.

Vnde modo credentes, cũ dono linguarum careant, ſe tamen agnoſcant habere Spiritum ſanctum.
1. Ioan. 3. & ſeq.

Circa materiam autẽ, aduertendum, elemẽtum ſenſibile eſſe chriſma, id eſt, oleũ cum balſamo ab Epiſcopo cõſecratum. Et licet in baptiſmo quæuis ſimplex aqua ſatis eſt; tamen non quoduis balſamum cum oleo, ſed benedictum ab Epiſcopo eſt neceſſariũ. Etſi vero in ſacris literis huius vnctionis chriſmatis nõ fiat mentio, eſt tamẽ, & quidẽ frequens apud veteres Patres. Nã Auguſt. libr. 2. contra literas Petiliani Donatiſtæ, cap. 104. circa med. *Sacramentum chriſmatis,* inquit, *in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt ſicut ipſe baptiſmus.* Et Cyprianus epiſt. ad Ianuarium, & cæteros ſcribit: *Vngi quoq; neceſſe eſt eum, qui baptizatus ſit, vt accepto chriſmate, id eſt, vnctione, eſſe vnctus Dei, & habere in ſe gratiam Chriſti poſſit. Porrò autem Euchariſtia eſt, vnde baptizati vnguntur, oleum in altari ſanctificatum.* Sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec Eccleſiam. Et tẽpore Cornelij Papæ tradit Euſebius lib. 6. cap. 33. prope finẽ, Nouatum hæreticum ſignaculo chriſmatis conſummatum non fuiſſe; & ideò Spiritu ſancto deſtitutum fuiſſe, vt in perſecutione negaret. Theodoritus etiã lib. 3. hæreticarum fabularum: *Qui Nouatiũ,* inquit, *ſectantur, ijs qui ab ipſis tinguntur, ſacrũ chriſma non præbent. Quocirca eos etiam, qui ex hac hæreſi corpori Eccleſiæ coniunguntur, benedicti Patres vngi iuſſerunt.* Et vetus autor Tatianus Epiſcopus Barcinonenſ. libr. 3. contra Nouatianos: *Veſtra plebs, ait, vnde Spiritus, quã nõ conſignat vnctus ſacerdos?* Et in epiſtola ad Sempronianum: *Lauacro peccata purgantur, chriſmate Spiritus ſanctus ſuperfunditur: vtraq; vero iſta manu, & ore Antiſtitis impetramus.* Adde Prudentium, qui in hymno ante ſomnum ſic precatur:

Na etiam Sacramenti Confirmationis.

De illa, Patrũ teſtimonia.
Aug. tom 7. prope initium

D Cypr lib. 1. epiſt. 12. ante dimidium.

Euſ Caſto 1. Nouatus hæreticus cur fidẽ in perſecutione negauerit.

Theod par. 2. poſt med.

Tatia. Epiſc.

Idem.

Prudent.

Cultor Dei memento
Te fontis, & lauacri
Rorem ſubijſſe ſanctum,
Et chriſmate innouatum.

Adhæc Clemens lib. 7. Conſtit. Apoſt. cap. 43. & ſeq loquens de Epiſcopo, ait: *Poſt hoc baptizatum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, vngat vnguento dicens: Domine Deus, &c. da nunc etiam hoc vnguentum operari virtutem in baptizato, vt firma & ſancta in eo maneat fragrantia odoris Chriſti, & commortuus ipſe reſurgat, & viuat vna cum Chriſto. Hæc atq; huiuſmodi dicat: vniuſcuiuſque enim manus impoſitionis virtus hæc eſt.* Hæc ille. Vbi cum fecerit mentionem vnctionis, & impoſitionis manuum, non de alio Sacramento, quam de Confirmatione loquitur. Adde Cyprianum ſermo. de vnctione chriſmatis, & Fabianum Pontif. in epiſtola prædicta, qui teſtantur, Chriſtum poſt lotionem pedum, & antequã inſtitueret Euchariſtiam, chriſma ſanctum benedixiſſe, & benedicẽdum quotannis ab Epiſcopis præcepiſſe. Ex quo conſtare poteſt, Apoſtolos vſos fuiſſe chriſmate in exhibendo hoc Sacramento, etiamſi ſcriptum non ſit. Et Ioannes Euangeliſta muniens fideles contra hæreticos: *Vos, inquit, vnctionem quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis. Et non neceſſe habetis, vt aliquis doceat vos, ſed ſicut vnctio eius docet vos de omnibus.* Græca habent: *Chriſma habetis à ſancto, et chriſma eius docet vos de omnibus.* Vbi nomine chriſmatis intelligit Spiritum ſanctum, alludẽs ad Eccleſiæ ritum, quo viſibili chriſmate tradebatur Spiritus ſanctus. Et in hæc verba Auguſtinus tract. 3. in Canonicam Ioannis: *Vnctio, ait, ſpiritualis ipſe Spiritus ſanctus eſt, cuius Sacramentum eſt in vnctione viſibili.* Etſi autem in Actis Apoſtolicis de chriſmate non fiat mentio, id fortaſſis ex Dei diſpenſatione ad tempus factum eſt ob minus capaces; & ne putaretur à Iudæis acceptam eſſe huiuſmodi vnctionẽ ex Veteri Teſtamento. Ceſſante autem ſigno ſenſibili linguæ igneæ cœlitus delapſæ, inductus eſt vſus chriſmatis: ſicut olim licuit baptizare in nomine Chriſti ad tempus, vt glorioſum illud nomen reddere-

Clem. Rom.

Chriſma ſanctum quid cõferat baptizato.
Rom. 6.

B Cyprian.

Fabian Papa Apoſtolos in ſacramento Confirmationis tradendo chriſma ſanctum adhibuiſſe, vnde etiam manifeſtum fiat
1. Ioan. 2.

Vnctio, ſeu chriſma docẽs nos de omnibus quod nã illud ſit.
B. Aug. to 9.

In Actis cur verbum nullũ de chriſmate.

1. Ratio.

Act. 2.

tur,

tur, vt quidam tradunt. Verùm ſolidius reſpondebimus, ſi dicamus tacitã fuiſſe chriſmatis vnctionem, & ſub manus impoſitione illam cum alijs, quæ in hoc ſacramento fieri videmus, ſubintelligendam: quemadmodum ſub nomine baptiſmi collati ab Apoſtolis intelligimus non tantùm ſacra verba, & immerſionem, ſed etiam exorciſmum, catechiſmum, guſtum ſalis, veſtem candidam, & lucem accenſam, & totius Symboli profeſſionem. Et hæc ſolutio non latuit magnum Auguſtinum, qui libr. de Fide, & operibus, cap. 8. tractans quo modo Philippus baptizauerit Eunuchum dicentem: *Credo Filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum*, in hunc modum loquitur: *Spado*, inquiunt, *ille, quem Philippus baptizauit, nihil plus dixit, quàm, Credo Filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum, & in hac profeßione continuò baptizatus eſt. Num ergo placet, vt hoc ſolùm homines reſpondeant, & continuò baptizentur: nihil de Spiritu ſancto, nihil de ſancta Eccleſia, nihil de remißione peccatorum, nihil de reſurrectione mortuorum: poſtremò de ipſo Ieſu Chriſto nihil, niſi quia Filius Dei eſt, non de incarnatione eius ex Virgine, de paßione, de morte crucis, de ſepultura, de tertia diei reſurrectione, de aſcenſione ac ſede ad dexteram Patris aliquid dicendum eſt catechizanti, ac profitendum credenti? Si enim Spado cùm reſpõdiſſet: Credo Filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum, hoc ei ſufficere viſum eſt, vt continuò baptizatus abſcederet: cur non id ſequimur, atq; auferimus cætera quæ neceſſe habemus, etiam cùm ad baptizandum temporis vrget anguſtia, exprimere, interrogando, vt baptizatus ad cuncta reſpondeat, etiamſi ea memoriæ mandare non voluit? Si autem Scriptura tacuit, atq; intelligenda omiſit cætera, quæ cum illo ſpadone baptizando Philippus egit, atq; in eo quod ait, Baptizauit eum Philippus, intelligi voluit impleta omnia, quæ licèt taceantur in Scripturis gratia breuitatis, tamen ſerie traditionis ſcimus implenda: pari modo etiam in eo quod ſcriptum eſt euangelizaſſe Philippum Spadoni Dominum, nullo modo dubitandum eſt, & illa in catechiſmo dictaſſe, quæ ad vitam, mortemq; pertinent eius qui credit in Dominum Ieſum. Hoc eſt enim euãgelizare Chriſtum, non tantùm dicere quæ ſunt credẽda de Chriſto, ſed etiam quæ obſeruãda ei qui accedit ad compagem corporis Chriſti.* Hæc Auguſtinus acutè, & ſcienter.

Sicut ergo nomine Liturgiæ, ſiue Miſſæ, intelligimus omnes cæremonias, quæ in Miſſa celebranda interueniunt: & ſub nomine manus impoſitionis ad ordinationem, intelligimus vnctionem, preces, & porrectionem inſtrumentorum, & libri Euangeliorum ſuper caput Epiſcopi conſecrandi, & calicis cum ſanguine, & patinæ cum corpore Domini in eo qui ordinatur ad presbyteratum: ita Apoſtolus in impoſitione manuum ad ſacramentum Confirmationis, intelligit ea omnia, quibus more Eccleſiæ illud ſacramentum adhiberi ſolet. Vnde in priorem ad Timoth. cap. 4. in finem Ambroſius: *Manus impoſitiones*, inquit, *verba ſunt myſtica, quibus confirmatur ad opus electus, accipiens autoritatem teſte conſcientia ſua, vt audeat vice Domini ſacrificium Deo offerre.* Thomas quoq; in 3. parte docet CHRISTVM inſtituiſſe hoc ſacramentum, non exhibendo, ſed promittendo. Item quoq; ait, quòd manus impoſitio erat materia, quam acceperunt Apoſtoli à Chriſto, qui pueris imponebat manus Marc. 10. Formæ verò locum ſupplebant linguæ illæ igneæ.

B. Ambr. tom. 5.

Tho. 3. par. q. 72. art. 1. in ſolu. 1. argum. to. 13.

Art. 2. ad 1.

Ex quibus accipimus, ſacramentum inſtitutum à Chriſto quantũ attinet ad chriſma quod in cœna benedixit, teſtibus Fabiano, & Cypriano. Quod verò attinet ad manuum impoſitionẽ, ſimiliter eſt à Chriſto inſtitutum: nam imponens manus pueris, & illis benedicens, non quidem inſtituit ſacramentum Confirmationis, cùm nondum pueri illi eſſent baptizati: etſi Dominus cùm poteſtatem haberet excellentiæ, effectum ſacramenti, id eſt, gratiam Spiritus ſancti, ſine ſacramento ſua bonitate illis contulit: ſed indicauit, ac præſignauit quod in Eccleſia futurum erat, vt Apoſtoli eorum ſucceſſores Epiſcopi per manuum impoſitionem Spiritum ſanctum pueris baptizatis conferrent. Quemadmodum dum miſit Apoſtolos vt oleo infirmos curarent, non inſtituit ſacramentum Extremæ vnctionis, ſed delineauit, ac præſignauit, illud ſacramentum aliquando futurum in Eccleſia, quo infirmi ad mortem, oleo ſancto vncti à presbyteris, ſanitatem animæ à peccatis, & interdum etiam ab ipſa corporea morte conſequerentur.

Sacramentum Confirmationi quando, & quatenus fuerit inſtitutum à Chriſto.

Marc. 10.

Qualem Chriſtus habuerit poteſtatem excellentiæ.

Sup. 6.

Forma verò huius ſacramenti, ſunt illa verba, quibus vtitur Epiſcopus: *Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis in nomine Patris, & Filij, et Spiritus ſancti.* Quæ quidem intelligenda ſunt in orationibus, de quibus: *Orauerunt pro ipſis, vt acciperent Spiritum ſanctum*: quemadmodum Diaconi dum ordinati ſunt, etiam orantes Apoſtoli impoſuerũt eis manus. Cuius orationis etiam fit mẽtio in ordinatione Pauli Act. 13. & in his quos ordinabant presbyteros.

Quænam huius formæ ſacramenti.

Act. 6.

Actor. 14.

Deplorandi igitur ſunt infelices noſtri ſeculi Hæretici, qui tantum myſterium de numero ſacramentorum ſuſtulerunt, & ſe ipſos ac filios ſuos ſpiritali robore ſpontè ſpoliant. Nec enim ſatis eſt ſemel accepiſſe Spiritum ſanctum, niſi ſubinde

Contra Lutheranos præterquam vnius baptiſmatis ſacramentorum omnium cæterorum con-

temptores, & expertes.
Pſal. 67.
Euſeb. Cæſar. tom. 1.

iterum atque iterum ſuſcipiatur, quò confirmet Deus, quod operatus eſt in nobis. Hinc Euſebius de Nouato hęretico ſcripſit lib. 6. hiſt. Eccl. c. 33. quod ſignaculo chriſmatis cōſummatus nō fuerit, vnde nec Spiritum ſanctum vnquā promereri potuerit: vnde factum etiam ſit, vt in perſecutione comprehenſus presbyterum ſe eſſe metu mortis, ac vitæ cupiditate negauerit. Tempore ergo Cornelij Papę ad hāc manus impoſitionem accedebat chriſma, vt nunc fit, & Melchiades epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ: *Quid mihi prodeſt, inquit, poſt myſterium baptiſmatis, myſterium Confirmationis? Aut, quātum video, non totum de fonte ſuſcepimus, ſi poſt fontem adiectione noui generis indigemus. Non ita, dilectiſsimi. Attendat charitas veſtra. Sicut exigit militaris ordo, vt cùm Imperator quemcunque in militum receperit numerum, non ſolùm ſignet receptum, ſed etiam armis congruentibus inſtruat pugnaturum: ita in baptizato benedictio illa munitio eſt. Dediſti militem, da & adiumenta militiæ. Nunquid prodeſt, ſi quiſquam parentum magnā paruulo conferat facultatem, niſi prouidere ſtudeat & tutorem? Itaque Paracletus regenerationis in Chriſto cuſtos, & conſolator, & tutor eſt.* Hæc ille magnus Pater.

Melchiades Papa.
Per baptiſmū ad Chriſti militiā vocamur, per confirmationem armis ad pugnandū inſtruimur: Melchiades inquit.

Qualis ſit credentibus Paracletus.
Rom. 10.

Quo loco habendum nobis ſacramentum Confirmationis.

Quare cùm non ſatis ſit corde credere ad iuſtitiam, ſed opus quoque ſit ore confiteri ad ſalutem; & confeſſio non tantùm ore, ſed operibus, atq; perſecutionum patienti tolerantia facienda ſit: magni pendamus hoc ſacramentum, illudque & amplectamur ipſi, & vt alij, qui noſtræ curæ crediti ſunt, amplectantur, ſuadeamus, atq; cohortemur. Cùm etiam Chriſti veſtigia nos ſequi conueniat, ac etiam pugnare contra Diabolum, Mundum, & Carnē, gratiamq; in baptiſmo partam conſeruare, ac perficere: par eſt, vt ad tantū Spiritus præſidium in hoc Sacramento exhibitum, atq; omnibus expoſitum, accedere non detrectemus, ne remedia tam ſalutaria reſpuamus, quæ noſtram ad ſalutē inſtituta ſunt gratia, & munificentia Domini noſtri, cui cum Patre, & Spiritu ſancto omnis eſt honor deferendus ab vniuerſa creatura per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

TRACTAT. XXVII.

In illa verba: *Cùm vidiſſet autèm Simon, quia per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus, obtulit eis pecuniā, dicens, Date & mihi hanc poteſtatem, vt cuicunque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum. Petrus autem dixit ad eum, Pecunia tua tecum ſit in perditionem: quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſsideri. Non eſt enim tibi pars neque ſors in ſermone iſto, &c.* Actor. 8.

Quid Magi Simonis ficte baptizati nos doceat exemplum.

QVAM facilè ſit, ea quæ ſunt ſpiritus, ad inſeruiendum ſenſui ac genio conuertere, exemplum Simonis Magi perſpicuum ac manifeſtum reddit. Cùm enim ficto ac ſimulato animo ad Philippum gratia baptiſmi ſuſcipiendi acceſſiſſet; ne alijs Samaritanis inferior videretur, aut vt opinionē, quam apud eos ſibi comparauerat, tueretur; ac poſteà vidiſſet Apoſtolos manuum impoſitione impertiri Spiritum ſanctum; voluit quoq; hoc Sacramento abuti, & oblata pecunia poteſtatem illam dandi Spiritum ſanctum in aucupium diuitiarum conuertere, vt poſſit iure dici de illo:

Vendere iure poteſt: emerat ille prius.

Bona fortunæ qualia [illegible], Pauli, Chriſtique teſtimonio.
Sapient. 7.
Philip. 3.
Luc. 8.

Perpende quid ſanctius, quid ſpiritualius ipſo Spiritu ſancto: quid ex alia parte magis vile ac ſordidum, quàm bona hæc fortunæ, quæ per ſe ipſa terrena ſunt, corruptibilia, atque caduca, & à Propheta luto, à Paulo, ſtercori, à Chriſto vero Domino ſpinis comparantur? Tamen tam inſignis eſt hominis malitia, vt res tam pretioſas ac diuinas ad terrena, & viliſſima bona referat comparanda. Tale eſt enim, ac tam deprauatum hominis ingenium, vt hanc detrimentoſam ſibi & pernicioſam alchimiā exerceat, ni peculiari Dei munere ſubleuetur. Itaque Simon Apoſtolos mira impudentia aggreſſus eſt, vt oblata pecunia eius poteſtatis particeps fieret. Sed ab alio Simone Dei ſapientia, & gratia inſtructo digna ſe audiuit. *Petrus autem dixit ad eum, Pecunia tua tecum ſit in perditionem: quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſsideri.* ¶ Grauiſſima verba, & quæ meritò in ore omnium, qui Petri locum, & gradum tenēt, verſari deberent: quia nulli ſunt, qui vitio ſimoniæ magis ſint expoſiti, quam qui ſummam poteſtatem exercent ſpiritualem, & ſemper Eccleſia hominibus iſtis Simoni Mago perſimilibus referta eſt. ✱ Et quemadmodum veniendi Petro Romā occaſionē & anſam præſtitit Simon Magus, vt tradunt Hieron. in lib. Scriptorum Eccleſiaſticorum, & Theodoritus li. Hæreticarum fabularum: quem primum quidem ex Samaria, deinde ex Antiochia expulerat, vt ex vrbe etiam orbis domina deturbaret, ne illam ſuis dementaret magijs: ita prima veri Paſtoris Eccleſiæ, Chriſtiq; Vicarij, ac Petri ſucceſſoris cogitatio eſſe debet, vt pect⁹ ſuū

Simoniæ vitio inter cæteros qui magis obnoxij.

Petrus cur Romam venerit.
Hiero. tom. 1.
Theodor. li. 1. Hæretic. fabula. par. 2.

Sūmi Eccleſiæ paſtoris, Chriſtiq; Vicarij, prima cura qualis eſſe debeat.

Apo-

Apoſtolicum contra Simoniacam labem præmuniat, Simonemque Magum Romæ otiantem, & miris artibus ſacerdotia pinguia, & beneficia Eccleſiaſtica aucupãtem, aut ex vrbe pellat, aut debitis plectat ſupplicijs. Ex hac pugna Simonis Magi in Simonem Petrum colligitur, Põtificum Romanorum ſtudium eſſe debere, vt in inſurgentes hæreſes ſeſe opponant,& illas antequàm incrementum ſumant,iugulent,& euertant. Hinc Tertullianus libr. de præſcriptionibus Hæreticorũ: *Simoniana Magiæ diſciplina Angelis ſeruiens, vtique & ipſa inter idololatras deputabatur, & à Petro Apoſtolo in ipſo Simone damnabatur.*

Hæreſibus nox inſurgentibus occurrere,vel natas opprimere atq; extinguere debent Romani Pontifices.
Tertull. to. 1.

Senſus ergo verborum Petri eſt: quia offers pecuniam in perditionem tuam ac meam; ſi tibi conſenſero,& poteſtatem impertiendi Spiritum ſanctum tradidero,cõſentio potiùs iuſtæ Dei ſententiæ, cui grauiſſimam irrogas iniuriam,exiſtimãdo dona eius pretio æſtimari poſſe, vt ſit in tuam perditionem ſolam, niſi delicti tui egeris pęnitentiam: ad quam faciendam illum inferiùs cohortatur.

Quid ſibi velit Petrus ad Simonem, cum ait: Pecunia tua tecum ſit in perditionẽ, quoniam exiſtimaſti donũ Dei pecunia poſſideri.

Interrogat B. Chryſoſtomus hoc loco, cur B. Petrus Simonem Magum non interfecerit, perinde atque Ananiam,& Sapphiram; cùm illius facinus horum delicto non extiterit leuius, imò grauius? Reſpondet: quia etiã olim is, qui in Sabbato ligna collegerat, occiſus eſt, vt alij erudirentur: neque poſteà alius idem paſſus eſt. Sic & nũc Petrus facit, & punitis illis, hunc non punit. Sic ille. Dici quoque poteſt, quòd ipſe confeſſus eſt culpam, non Ananias;& proptereà meruit dilationem; ſatis enim erat pœnitentia ad Petri correptionem: & quia nemo ad fidẽ cogi debet, vt volens tantùm ſuſcipiendus eſt. ¶ *Non eſt*, inquit, *tibi pars neq; ſors in ſermone iſto.* Sermonem vocat rẽ, ſiue negotium,quaſi diceret, Nõ es dignus fieri Princeps huius poteſtatis dandi Spiritum ſanctum, quia non habes cor rectum, ſed incuruum, & in auaritiæ cupiditatem inflexum, nec reddens Deo quod ſuum eſt, hoc eſt, doni ſui confeſſionem, & pretium quod omni pretio caret, quod emens non facit, qui etiam vendere tentat. Non eſt ergo tibi pars in ſermone iſto, quia Simoniacus ab omni commercio,& negotio Eccleſiaſtico excluſus eſt, & ab omni vſu ſacræ poteſtatis ſuſpenſus. Quidam putant his verbis Petrum excommunicationis ſententiam in Simonem tuliſſe, quia dixit: Non eſt tibi pars neque ſors, de qua ait Paulus: *Qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum, in lumine*, id eſt, baptiſmo, vt interpretatur Dionyſius cap. de baptiſmo, qui dicitur

Actor. 5.
Chryſ. ho. 18. in Act tom 3.
Cur Simonem Magũ perinde atq; Ananiã & Sapphiram ferius non punierit teſte Chryſoſtomo.
Altera ſolut.

Quorſum id: Non eſt tibi pars in ſermone iſto.

Simoniaci pęna quã grauis.

Coloſſ. 1.
B. Dionyſ. Areop.

ſacramẽtum illuminationis. Ex ordine autem, & ſorte ſanctorum eijcitur quis per excommunicationem. Canone 28. Apoſt. de ordinato interuentu pecuniæ dicitur: *Priuetur omninò communione, ſicut Simon Magus à me Petro.* Hæc ibi. Ex quibus colligitur, Petrum dictis verbis excommunicationis cenſuram in Simonem Magum intorſiſſe. Et videtur Petrus cor Simonis penetraſſe, intimoſque eius receſſus detexiſſe; quare ait: *Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.* Cogitatio erat emendi, vt poſteà vendens ditari poſſet, quia coram Apoſtolis non poterat vti magia. Tertullianus libr. de Idololatria teſtatur in Chriſto terminatam magiam, de ſtellis cœli natiuitatem obſeruantem: ideò dicuntur Magi reuerſi per aliam viam in regionem ſuam; ne Herodes illos perſequeretur, quia neſciebant viam qua venerant. Item magiam illam extinctam quæ miracula operatur,& Moyſi ſe oppoſuerat, extenſa vſque ad Chriſtum, vbi Simon Magus victus maledictionẽ accepit à Petro, & Elymas magus oculis priuat' eſt à Paulo. Idem Epheſi cùm eſſet, libros magiæ publicè igni exurendos Paulus tradidit, vt hoc eodem libr. infrà narratur. ¶ *In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te eſſe.* Amaritudo dulcedini contraria eſt. Porrò dulces ac mites & ſimplices viſitat Spiritus ſanct': qui proptereà in ſpecie columbę, quæ amaritudine & felle caret, apparere voluit; qui cũ ſimplicibus ſermocinatio eius, & Spiritus Sanct. diſciplinæ effugit fictum, &; *Non n. habet amaritudinẽ conuerſatio illius, nec tædiũ conuictus illius.* Erat ergo in fellea amaritudine, hoc eſt, in afflictionibus, q̃ ambitionem & auaritiam ſuo ſcopo fruſtratam cõſequi ſolent, vt zelo malo, inuidia, detractione, beneficijs,& ſimilibus. Et adiungit: *Et colligatione iniquitatis.* Hoc eſt, iniquitatibus colligatis, & cõnexis, quorum vnum alterum trahit, dictis, Simoniæ, & auaritiæ vitijs: nã in illa ſunt adulationes, aſſentationes, indigna obſequia, munera varia, ac diuerſa, ſeruitiaque impenſa: quæ omnia ad aliquid venandum ſpirituale tendunt. Ab hoc Simone Mago vitium & nomen ſimoniæ ortum habuit. Eſt autem ſimonia ſtudioſa voluntas aliquid vendendi, vel emendi, quòd ſpirituale ſit, vel ſpirituali annexum, quod hic vocat donum Dei: quod cùm gratis datum ſit à Deo, gratis etiam eſt impendendum. Definitur ſimonia ſtudioſa voluntas: quia etſi in opus externum non prodeat, ſola tamen voluntate committi poteſt: ſicut Simon Magus deſiderium ad ef-

Simon Magus an fuerit à Petro Apoſtolo excommunicatus, ſecundũ aliquos.

Simon Magus coram Apoſtolis quam impotens.
Tertullian.
Matt. 2.
Duplex magia per Chriſti aduentum extincta, vt ait Tertull. quænam illa.

Exod. 7. & 8.
Actor. 13.

Infr. 19.

Quos viſitet Spiritus ſanctus.

Matth. 3.
Prouer. 3.
Sap. 1.
Infr. 8.

In quo felle amaritudinis erat Simon Magus.

In qua erat idem colligatione iniquitatis.

Simoniæ vitium,& nomẽ vnde: quid ſit.

fectum

fectum non perduxit, peccauit tamen, vt concupiſcens mulierem dicitur iam mœchatus eam in corde ſuo, & qui odit fratrẽ, vocatur homicida. Ponitur, vel ſpirituali annexum, ad maiorem declarationẽ: quia propriè per ſe ſpirituale, & per eſſentiam eſt donum quodcunque ſupernaturale, vt gratia, & dona Spiritus ſancti. Dicitur etiã propriè ſpirituale in cauſa, vt Sacramenta quæ gratiam efficiunt. Porrò ſpirituali annexum dicitur, quod vel ſpirituale participat, vt ſunt Eccleſiæ, cæmeteria, vaſa ſacra, & ornamenta celebrandi: quæ ſpiritualia dicuntur; quia benedictione ſacrantur. Vel deinde quod ordinatur ad ſpirituale, vt decimæ, primitiæ, beneficia Eccleſiaſtica, quæ deputantur ad ſuſtentationem Eccleſiæ miniſtrorum. Ad idem etiam pertinet ius patronatus: quod nihil eſt aliud, quàm poteſtas præſentandi clericum ad Eccleſiaſticum beneficium. Quàm ſit autem hoc peccatum graue, oſtendit in primis iuſta Heliſæi indignatio lepra Giezi famulum punientis; & iuſta CHRISTI vindicta de templo eijcientis vendentes, & ementes. Pulchre enim dixit Hieronymus in Matthæum: *Latro eſt, & templum Dei in latronum conuertit ſpecum, qui de religione lucra ſectatur, cultus q; eius non tam cultus Dei, quàm negotiationis occaſio eſt.* Hæc ille. Chriſtum porrò imitari deberet Pontifex eijciendo de Eccleſia ſimoniacos, vt Bernardus docet ad Eugenium libr. de Conſideratione. Oſtendit quoque huius criminis grauitatem vehementior Petri obiurgatio in Simonem Magum: Pecunia, inquit, tua tecum ſit in perditionem. Adhæc Patres ſimoniam vocant hæreſim, & hæreticam prauitatem. Hinc Damaſus: *Omnia crimina comparatione ad ſimoniacam hæreſim, quaſi pro nihilo reputantur.* Et Taraſius in epiſtola ad Adrianum Papam: *Tolerabilior eſt, inquit, Macedonij impia hæreſis, quàm Simoniacorum. Macedonius enim dixit, Spiritum ſanctum eſſe puram creaturam, ac Patris & Filij ſeruum: ſimoniaci vero etſi non verbis, tamen factis affirmant, Spiritum ſanctum eſſe ſuum miniſtrum, dum ſpiritualia dona ipſius ſub pretio ponunt.* Præterea vicinum eſt hoc peccatum vitio ſodomiæ infando: nam vt hoc naturæ, illud gratiæ, & Spiritui ſancto aduerſatur, cuius dona, quæ pretio carent, pecunia reddit æſtimabilia. Legimus quendam ſimoniaca prauitate infectum, & ad beneficium Eccleſiaſticum promotum, dum Pſalmos in templo decantaret, ac in fine illorum diceret: *Gloria Patri, & Filio*, nunquàm tamen potuiſſe dicere, *& Spiritui ſancto*: indignus enim erat eum glorificare, quem pretio auſus fuerat redimere. Et nomine pecuniæ nõ tantùm aurum & argentum, ſed etiam munus quodq; ſiue à lingua, ſiue ab obſequio quod pecunia ſit æſtimabile, intelligimus. Nam à lingua preces, laudes, fauores, ac aſſentationes proficiſcuntur, quæ ſub pretium cadunt: quemadmodum & obſequia, ſiue ſeruitia impenſa. Etſi autem Balaam Propheta donum vendere voluerit, de quo Petrus: *Derelinquentes rectam viam errauerunt, ſecuti per viam Balaam ex Boſor, qui mercedem iniquitatis amauit.* Et Iudas in Catholica: *Væ illis, qui errore Balaam, mercede effuſi ſunt*: Deinde Ieroboam, vt in 3. libro Regum dicitur: *Quicunque volebat, implebat manum ſuam, & fiebat Sacerdos.* Vnde ab hoc vitio alienus non erat, ſicut nec Giezi ſeruus Heliſæi: tamen Simoniaci potius à Simone Mago dicuntur, quia Simon Magus rem maximè ſpiritualem, id eſt, Spiritum ſanctum emere, & vendere voluit; alij vero rem ſpiritualem, ſed minorem Spiritu ſancto aut vendere, aut emere tantùm voluerunt. Sub appellatione ergo diuini doni non ſolùm veniunt conſecrationes & Sacramenta, quæ à ſolo Deo pendent, ſed etiã officium, ac munus curandi animas, quod ſolum Dei donum eſt, & eò magis ſpirituale, quò ad ſalutem animarum omnes referuntur conſecrationes: & proptereà tale munus animarum aut emere, aut vendere, ſimoniacum eſt ſuapte natura, & non tantũ quia prohibitum ab Eccleſia. Quare ſi quis conſecratus Epiſcopus Papatum emeret, procul dubiò aliud quàm præfecturam vniuerſalis curæ animarum non emeret, quoniam iam conſecratus erat Epiſcopus: & ſimiliter ſi quis emeret Eccleſiæ Romanæ Cardinalatũ, munus merè ſpirituale emeret: nam aſſumitur Cardinalis Eccleſiæ Romanæ in partem ſolicitudinis, hoc eſt, ſpiritualis curæ vniuerſalis Eccleſiæ. Eadem autem eſt ratio partis, atque totius. Eſt autem munus Cardinalium eligere ſummum & ſpiritualem Eccleſiæ Paſtorem, quod eſt maximè ſpirituale: eorundem eſt in Conſiſtorio, dum grauiſſimæ Eccleſiæ cauſſę proponuntur, aut de Fide, aut de Sacramentis, aut de magnis Eccleſiæ miniſtris per totam Eccleſiam diſperſis ſententias ſuas dicere: cauſas etiam ſpirituales conſcientiæ à Pontifice ſibi commiſſas expedire. Hæc autem cùm verè ſint ſpirituales functiones, non video qua ratione aliquis tueri valeat, Cardinalatus officiũ poſſe pecunia redimi. Non video etiam, quo iuſto prætextu, aut colore poſſit, qui Eccleſiæ præeſt, aliorum conſilio adductus illa munera venalia facere, etiam ſi ſumma,

atq;

Matth. 5.

1 Ioan. 1.

Annexum rei ſacræ quid dicatur.

Quid ſit ius patronatus.

Simonia quã graue peccatũ.

4. Reg. 5.

Ioan. 2. & Matt. 21

Hieron in ca. 21. Matt ante med lib. 3. to 9 ſui mit.

Omnis ſimoniacus Hieronymo qualis ſit.

B. Bernar. li. 1 de Conſiderat. ad Euge in fine

Simoniam Patres quibus exprimunt nominibus.

Damaſ Pap.

Taraſius

Simoniaci quibus erant in Spiritum ſanctum delinquãt.

Simoniæ vitiũ Sodomiç vitio infando quàm finitimum.

Pecuniæ appellatione quid veniat.

Quæ à lingua proficiſcantur.

Num. 22.

2. Petr. 2.

Cap. 13.

4. Reg. 5.

Simoniaci vnde dicantur.

Diuini doni appellatione quæ cenſeantur.

Finis omnium conſecrationũ ſanctarum.

Cardinalium munus quod.

Cardinalatum ſpiritualem rẽ eſſe, ſacramq; ſ. officium vnde conſtet.

atque extrema affligeretur calamitate: nō tantùm ob ſcandalum quod Eccleſiæ præberetur, iuxta illud Apoſtoli: *Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem*: verùm etiam, quia rem per ſe malam, & omni iure illicitam committeret. Non ſunt etiam facienda mala, teſte eodem Apoſtolo, vt inde ſcilicet veniant bona. Atq; huius ſententiæ eſt Caietanus in hunc locum.

1. Cor. 8. & Rom. 14.

Rom. 3.

Caietan.

Quòd ſi rurſus quis quærat, num licitum ſit pro vſu poteſtatis ſpiritualis in ſoluendo, ſiue diſpenſando, ſiue ſpirituale aliquid adminiſtrando, commodum aliquod temporale percipere citra ſimoniæ vitium: reſpondendum eſt non ſine diſtinctione, licere quidem miniſtro ſuſtentationem accipere, vt gratis poſſit vti poteſtate, non autem tanquàm pretium vſus eius. Primum non obſcurè probatur. Nam in veteri lege dicitur: *Omnia quæ ſanctificantur à filijs Iſrael, tradidit tibi, & filijs tuis pro officio Sacerdotali, legitima ſempiterna*. Et infrà; *Filijs autem Leui dedi omnes decimas Iſraelis in poſſeſſionem pro miniſterio quo ſeruiunt mihi in tabernaculo fœderis*. Et Dominus in Euangelio dum mittit diſcipulos ad prædicandum, ait: *In eadem domo manete edentes, & bibentes quæ apud illos ſunt: dignus eſt enim operarius mercede ſua*: & Apoſtolus ad Corinthios multa de hac re philoſophatus, ſubiungit: *Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus: magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus*? Et ad Galatas: *Communicet is qui catechizatur verbo, ei qui ſe catechizat in omnibus bonis*. Et ad Timotheum: *Qui benè præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborat in verbo, & doctrina*. Dicit enim Scriptura: *Non alligabis os boui trituranti*: &, *Dignus eſt operarius mercede ſua*.

An pro vſu poteſtatis ſpiritualis, liceat commodum aliquod temporale percipere.

Quid liceat ex vſu poteſtatis ſpirit. commodo rei temporalis percipere.

Nume. 18.
Deut. 10. & 18.
Ioſu 13 & Ezech. 44.
Luc. 10. & Matth. 10.

1. Cor. 9.

Galat. 6.

1. Tim. 5.

Deute. 25. & 1. Cor. 9.
Luc. 10.

Sed vltra hæc opus eſt, vt etiam neceſſaria, & moderata ſuſtentatio ſine ſcandalo accipiatur, dicente Apoſtolo: *Si eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum: ne fratrem meum ſcandalizem*. Et infrà: *Quis militat ſuis ſtipendijs vnquàm? Quis plantauit vineam, & de fructu eius non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte gregis non manducat*? Et infrà: *Si nos vobis ſpiritualia ſeminamus: magnum eſt ſi nos carnalia veſtra metamus*? Et infrà: *Si alij poteſtatis veſtræ participes ſunt, quare non potius nos? Sed non vſi ſumus hac poteſtate, ſed omnia ſuſtinemus: ne quod offendiculum demus Euangelio Chriſti*. Idem inferiùs docet: *Quæ eſt ergo*, ait, *merces tua? Vt Euangelium prædicans, ſine ſumptu ponam Euangelium, vt non abutar poteſtate mea in Euangelio*. Vbi ergo ſcandalum abeſt, licitè ſumitur moderatus victus. Illud expende ex comparatione illa militiæ, milites non ab Imperatore ſtipendium accipere, ſiue obſonium, vt Græcè habetur: nam vt Imperatori laborat miles, ita Sacerdos in ſanctificando, & prædicando, CHRISTO Imperatori deſeruit, & propterea à Deo accipit victum ſuum. CHRISTVS autem ſoluit, cuius ſunt omnia quæcunque homines habent, & ipſi: quare cùm imperat vt ſoluantur decimę Sacerdotibus, de ſuo ipſe ſoluit te ſoluente. Et ideo in loco ſuperiùs allegato: *Omnia*, inquit, *quæ ſanctificantur à filijs Iſrael, tradidi tibi*. Pondera verbum, *Tradidi tibi*, ſicut inferius ait: *Filijs autem Leui dedi omnes decimas Iſraelis in poſſeſſionem, pro miniſterio quo ſeruiunt mihi in tabernaculo fœderis*. Nam propter miniſterium quo ſeruiebant Domino, capiebant decimas, non pro miniſterio quod præſtabant populo, licèt vnum & idē eſſet, ſed populo propter Deum gratis impendendum. Vnde liberaliſſimus Deus nequaquàm paſſus eſſet illud abſque mercede ſibi miniſtrari, in qua includitur ſuſtentatio.

1. Cor. 8. & Rom. 14.
1. Cor. 9.

Pauli Apoſtoli Euangelium prædicantis merces quæ.

Expenditur illud Apoſtoli: Quis militat ſuis ſtipendijs vnquam?

Num. 18.
Pro quo olim miniſterio decimas accipe rent Sacerdotes.

Alter ſenſus propoſiti dubij erat, an liceret accipere tēporale commodum, quaſi mercedem, ſiue pretium venditi, locatiue vſus ſpiritualis poteſtatis: atque hoc iniuſtum eſt, illicitum, & planè ſimoniacum. Quod ſatis indicat hæc Petri obiurgatio in Simonem Magum: nam obtulit Apoſtolis pecuniam, dicens: Date & mihi hanc poteſtatem, vt cuicunque impoſuero manus, accipiant Spiritum ſanctum. Cui Petrus reſpondit: *Pecunia tua tecum ſit in perditionem*. Vbi vides prohiberi venditionem, vel emptionem vſus ſpiritualis poteſtatis: nam hac poteſtate vtentes Apoſtoli, Spiritum ſanctum credētibus conferebant; hac etiam creabant Epiſcopos, qui per impoſitionem manuum Spiritum ſanctū alijs dabant. Idem confirmat Dominus, qui cùm dixiſſet: *Euntes prædicate, dicentes, Quia appropinquauit regnum cælorum. Infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones eijcite*, ſubiungit: *Gratis accepiſtis, gratis date*. Vbi apertè Dominus loquitur de vſu poteſtatis docendi, & edendi miracula: gratis igitur ea vtimini. Hinc Hilarius exponens illa verba, ait: *Et vt ex toto, ſecundùm Geneſis prophetiam, Dei ſimilitudinem cōſequantur, dare gratis quod gratis acceperunt, iubentur, vt ſit ſcilicet miniſtratio gratuita muneris gratuiti*. Hæc ille, docens in hoc Dei miniſtros ſimiles ei fieri, ſi benè faciant, idque gratis quod faciunt. Nam ſummi boni proprium eſt quod gratis ſe communicat, cùm bonorum noſtrorum non egeat. Accedit & his Beat. Petrus in priori ſua Catholica

Quod qui rei ſacræ vſum emit, aut vēdit, apertum ſimoniæ crimen incurrat.

Duplex Apoſtolicæ manuū impoſitionis efficacia.

Matt. 10.
Explicatur illud: Gratis accepiſtis, gratis date.

Hilar. Can. 10 in Matth. ſub init.

Quid propriū ſummi boni.

epiſto-

Pſalm. 15.
1. Petr. 4.

epiſtola: *Vnuſque, inquit, ſicut accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes: ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei. Si quis loquitur: quaſi ſermones Dei, ſi quis miniſtrat, tanquam ex virtute, quam adminiſtrat Deus, in omnibus honorificetur Deus per Ieſum Chriſtum.*

Quid acceptã gratiam in alterutrum adminiſtrare, vt ait Petrus.

Vbi Petrus de illa gratia Spiritus loqui videtur, quam Deus ad vtilitatem proximi largitur, qualis eſt gratia ſermonis, & miniſterij: & ideò de illa iubet vt in alterutrum adminiſtretur.

Illo verbo idẽ quid vetet Apoſtolus.

Deinde aduerte, multis modis prohibere Apoſtolum, ne vſus gratiæ huius vendatur. Nam dicẽs, *Vt ſicut accepimus gratiam, in alterutrũ illam adminiſtremus*, præcipit proculdubiò eam gratis adminiſtrari, quoniã non niſi gratis accipimus.

Matt. 10.

Quod etiam præcipit, cùm ſubiungit, *Vt eam adminiſtremus, ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei.* Non eſt autem bonus, & fidelis diſpenſator, qui quod Dominus præcipit gratis diſpenſare, tanquàm ſibi proprium vendit, ac venditat.

Bonus & fidelis diſpenſator quis minime ſit.

Quod ne fiat, iterum admonet: *Si quis loquitur: quaſi ſermones Dei. Si quis miniſtrat, tanquàm ex virtute quam adminiſtrat Deus.* Perſpicuum autem eſt, quòd qui verbum, vel miniſterium vendit ſacrum, non tanquàm rem diuinam id adminiſtrat, ſed quaſi propriam: ideò ipſe, & nõ Deus, in hoc dicatur, & honoratur. Idem cap. 5. eiuſdem epiſtolæ Presbyteros alloquens, ait: *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, prouidentes non coactè, ſed ſpontaneè, ſecundum Deum: neque turpis lucri gratia, ſed voluntariè.*

Nullũ turpius lucrum quo non ſit in mundo.

Nullum autem turpius lucrum quàm id, quo venditur vſus poteſtatis Domini gregem paſcendi. In quæ verba Beda ita philoſophatur: *Coactè paſcit gregem Dei, & prouidet illi, qui propter rerum temporalium penuriam non habens vnde viuat, prædicat Euangelium, vt de Euangelio viuere poſſit.*

Beda tom. 5. circa finem.

Et paullò pòſt ait: *Turpis lucri gratia prouidet gregi Dei, qui propter quæſtum, & terrena commoda prædicat, cùm religionis opera cuncta ſpontaneè fieri debeant.* Hæc ille.

Coactè paſcat gregem Dei quis, & quis turpis lucri gratia prouideat, teſte Beda.
1. Tim. 3. & ſeq.
Tit. 1.

Adhæc Paulus Apoſtolus docet, Epiſcopum oportere eſſe irreprehenſibilem, non litigioſum, non cupidum, &cæt. Et ſubdit de diaconis: *Diaconos ſimiliter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum ſectantes.* Et ad Corinthios: *Sic nos æſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Hic iam quæritur inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur:* non eſt autem fidelis, qui auaritiæ, & mammonæ ſeruit.

1. Cor. 4.
Diſpenſator quis minime fidelis.
1. Theſſ. 2.

Et ad Theſſalonicenſes officium ſuum commendans, ait: *Neque enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis: neque in occaſione auaritiæ, Deus teſtis eſt:* at de pſeudoapoſtolis alio loco dicit: *Huiuſcemodi enim Chriſto Domino noſtro non ſeruiunt, ſed ſuo ventri: & per dulces ſermones, & benedictiones ſeducunt corda innocentium.*

Rom. 16.
Philip. 3.

Et ad Philippenſ. *Multi enim ambulant quos ſæpè dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Chriſti: quorum finis interitus: quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt.* Et ad Timotheum damnat eos, qui exiſtimant quæſtum eſſe pietatem; cùm quæſtus magnus ſit pietas cum ſufficientia. Hæc ille, toties damnans eos, qui adulterant verbum Dei, ſiue cauponantur, dum eo quaſi hamo vtuntur ad piſcanda bona temporalia.

1. Tim. 6.
Quomodo adulteret quis verbum Dei, vt ait Apoſtolus.
2. Cor. 4.

Hæc doctrina Patrum quoque eſt. Nam Tertullianus in Apologetico de Sacerdotibus noſtris ita loquitur: *Præſident probati quiq; ſeniores, honorem iſtum non pretio, ſed teſtimonio adepti: neque enim pretio vlla res Dei conſtat.*

Tertull. in Apolog. c. 39 tom. 1.
Pretio nulla res Dei conſtat, ait Tertullianus.
B. Hilar. Pſal. 52.
Philipp. 3.

Hilarius in Pſalmum 52. *Sed & ſunt*, inquit, *comedentes populum Dei vt cibum panis, quibus, vt idem beatus Apoſtolus ait, Deus venter eſt, qui miniſterium deputant ad negotiationem, collationibus ſe plebis, & muneribus ditando: dum conuiuia ſub obtentu religionis ſumptuoſa ſectantur: dum apothecas ſuas inutili religioſorum obſequio diſtendunt, cùm conſuetudo ab Apoſtolis neceſſaria huius collationis ad diuturnam tantùm ſeculo renunciantium, aut per inopiam indigentium, alimoniam fuerit inſtituta, de quibus ſcriptum eſt: Comedentes domos viduarum, & oratione longa orantes.* Hæc ille.

Qui deuorent plebem Dei ſicut eſcam panis.
Matt. 23.
Hier. in cap. Matth. 10. ſub init. to. 9. initio.

Adhæc Hieronymus ſuper Matthæum: *Et quia ſemper*, inquit, *dona ſpiritualia (ſi merces media ſit) viliora fiunt: adiungitur auaritiæ condemnatio: Gratis accepiſtis, &cæt. Ego Magiſter, & Dominus abſque pretio hoc vobis tribui, & vos ſine pretio date, ne Euangelij gratia corrumpatur.*

Euſeb li. 5. Hiſtor. Eccl. c. 18. ſub init. tom. 1.
Montanus quæſtu ſimoniacus.

Ex Græcis verò Euſebius libr. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ refert verba Apollonij reprehendentis Montanum hæreticum, quòd ſub nomine prædicationis munera artificioſius acceperit, & ſalaria prædicantibus verbum ſuum præſtiterit, vt per hæc inuitati enixiùs doctrinæ eius operam præberẽt.

Baſil Magn. ep. 115. to. 2. prope finem.

Baſilius Magnus epiſtola ad Libanium Sophiſtam, qui ad eum ioco ſcripſerat, omnem Epiſcopum rem eſſe lucro valdè intentam, illi ſeriò reſpondens, ait: *Conſidera quæſo, præclare vir, vtra pars eius ſit tenacitatis, vt ægrè ab illa aliquid queat emolumenti auferri. An nos, qui tenuia iſta, & in arctum reducta facultate obuallamur, an Sophiſtarum genus, quibus quæſtum facere, artis loco eſt? Quis Epiſcoporum quæſtum ex verbis aucupatus eſt? Quis diſcipulos mercenarios conſtituit, niſi vos, qui lucrum ex verbis ſectamini, quemadmodum placentas melliteas ij, qui melle delectantur? Vides vt ſenem etiam ad reſultandum prouocaris?* Hæc ille.

Lucrum ex verbis Dei ſectantes, quales illi Baſilio.

ille, apertè docens non eſſe conſuetum in Eccleſia verbum Dei vendere, ſicut alibi ad Epiſcopos curæ ſuæ cõmiſſos docet vſum poteſtatis eligendi miniſtros, vendi non poſſe. Chryſoſtomus in Matthæum ita ſcribit: *Nam vt oſtendat abſque nobilitate morum nihil ſigna valere, vt quæ in nullum faſtum animi, atque tumorem inciderent; Gratis accepiſtis, inquit. Deinde ne cupiditate pecuniarum mouerentur, intulit, Gratis date. Nam ne quaſi ſua ipſorũ poteſtate miracula facientes inde ſuperbirent; gratis, dixit, accepiſtis: ſic alijs quoque hæc beneficia, quorum nullum poteſt condignum pretium inueniri, gratis date.* Hæc Patres. Canonibus quoque Eccleſiaſticis cautum eſt, ne quis aliquod ex his decem venale faciat: videlicet, aut doctrinam, aut prophetiam, aut ſignorum editionem, aut legum ſacrarum conſtitutionem, aut in eis diſpenſationem, aut Sacramentorum adminiſtrationem, aut benedictionem, ſiue conſecrationem, aut electionem, aut ordinationem miniſtrorum Eccleſiæ, aut officiorum, vel beneficiorum diſtributionem, vel in eis miniſterium. Primò enim non licet vendere doctrinam, ſiue prædicationem, vt habes 1. q. 1. cap. Iuris. Secundò, neque prophetiam, vt in eodem titulo cap. Conſtat. Tertiò, nec vendere ſigna, vt ibidem, cap. Citò. Quartò, neque leges ſacras condere, vel in eis diſpenſare: quia hoc ad doctrinam ſacram ſpectat, vel ad iuſtitiam, quæ vendi non debet. Quintò, non licet venale exponere miniſterium Sacramentorum; quia hoc in genere prohibetur extra de ſimonia, c. cùm in Eccleſia, & 1. q. 3. cap. Si quis præbendas. In ſpecie autem de Baptiſmo prohibetur. 1. q. 1. cap. Baptizandis, cap. Quicquid, cap. Dictum eſt, cap. Sunt nonnulli. De Confirmatione habes cautum. 1. q. 1. cap. Baptizandis, cap. Quidquid. De Communione. 1. q. 1. cap. Nullus, cap. Dictum eſt. De Abſolutione extra de ſimonia, cap. Nemo. De Matrimonio extra de ſimonia, cap. In ordinando, cap. Cùm in Eccleſia, cap. Suam, & cap. Ad Apoſtolicam. De Ordinatione, extra de ſimonia, cap. Cùm in ordinando, cap. Cùm in Eccleſia. 1. q. 1. cap. Placuit, cap. Quicquid, cap. Dictum eſt, cap. Ordinationis, cap. Sunt nonnulli. 1. q. 2. cap. Nullus Abbas. 1. q. 3. ca. Vendentes, cap. Non ſolùm, cap. Si quis præbendam. Sextò, non licet vendere ſacram benedictionem: nam id prohibitum eſt extra de ſimonia, cap. Ad noſtram, cap. Ea quæ, cap. Non ſatis, cap. In tantum, & 1. q. 1. cap. Placuit vt nullus. De benedictione Eccleſiæ, extra de ſimonia, cap. cùm ſit Romana, & 1. q. 1. cap. Statuimus, & 1. q. 11. cap. Placuit. De benedictione ſepulturæ, & cadauere, atq; exequijs defuncti, extra de ſimonia, cap. Non ſatis, cap. Cùm in Eccleſia, cap. Suam, cap. Audiuimus. De benedictione religioſi, eiuſque ſuſceptione, extra de ſimonia, cap. Nõ ſatis, c. De regularibus, cap. Dilectus. 2. cap. Quoniam, cap. Audiuimus. 1. q. 2. cap. Quàm pio. cap. Nullus.

Septima venditio. Septimò, non licet vendere electionem, ſeu præſentationem miniſtrorum Eccleſiæ, quia id prohibitum eſt, extra de ſimonia, cap. De hoc, cap. Ex tuæ, & 1. q. 6. cap. Ego autem, & cap. Sicut.

Octaua. Octauò, non licet vendere promotionem, ſiue conſecrationem miniſtrorum: ibi enim cautum, vbi venditio Sacramenti ordinis prohibetur.

Nona. Nonò, non conceditur venalem habere diſtributionem officiorum vel beneficiorum Eccleſiaſticorum: hoc enim interdicitur, extra de ſimonia, cap. Non ſatis, cap. Cùm in Eccleſia, cap. Ex diligenti, cap. Etſi quæſtiones, cap. Matthæus, cap. Ex inſinuatione, & 1. q. 1. cap. Presbyter, cap. Si quis Epiſcopus, cap. Qui per pecuniam, & 1. quæſt. 3. cap. Audiuimus, cap. Si quis Doctor, cap. Si quis Epiſcopus, & 1. q. 5. per totum, & 1. q. 7. Si quis, cap. Cauendum, cap. Requiritis.

Decima. Decimò, non licet vendere facultatem, vt quis ſuo ordine vtatur, vt extra de ſimonia, cap. Non ſatis, cap. Ad noſtram, cap. Qui aliam.

Quàm fœda, ac turpis rei ſacræ venditio, atq; emptio ſit, multis oſtenditur.

Conſtat igitur ex Canonicis decretis, non licere vſum ſpiritualis poteſtatis vendere quouis modo. Hanc etiam venditionem vſus poteſtatis ſpiritualis fœdam eſſe, ratio ipſa docet.

Primum argumentum. Nam in primis Deo, eiuſque liberalitati fit iniuria, cùm venditur vſus donorum eius: non ſecùs quàm ſi Regia munificentia multos liberaliter inuitaſſet ad conuiuiũ, & interim miniſtri conuiuij exigerent à venientibus pretium, quò liceret eis ad menſam accedere, certè iſti tacitè vendendo conuiuium, denigrarent famam Principis, qui liberale illud eſſe voluit, ac gratuitum.

Secundum argumentum. Deinde fit iniuria ipſi poteſtati, quæ tam ſublimis eſt, vt pretio æſtimari non queat: quare qui illam putat pecunia poſſe comparari, cum Simone Mago ſentit.

Tertium argumentum. Tertiò, qui ita vendit vſum poteſtatis; profectò quod ſuum non eſt, vendit. Vt enim fructus vineæ ad dominum vineæ ſpectant, & non ad diſpenſatorem; ita cùm ſpiritualis gratia, vel poteſtas Domini ſit, & nequaquàm miniſtri, cuius tantùm eſt diſpenſare iuxta voluntatem Domini; qui præter Domini voluntatem illam vendit, Dei honorem furatur, ac ſe dominum huius eſſe mentitur. Præterea iniuriam facit Eccleſiæ, quam prodit,

Quartum argumentum. *Greg. VII. epiſtol. 11.*

cùm præſertim eius beneficia vendit, vt egregiè oſtendit Gregorius VII. in epiſtola ad omnes fideles, vbi de Gothifredo quodam cõqueritur, quòd Eccleſiam Mediolanenſem pretio emere auſus fuerit.

Quintum argumentum.

Mitto quòd qui eiuſmodi ſpiritualia vendunt miniſteria, populum ſcãdalizant, qui cogitur dona Dei exiſtimare vilia eſſe, ac contempta.

Sextum & vltimum.

Denique ſi liceret vſum gratiæ, vel poteſtatis ſpiritualis vendere, liceret & Sacramenta, & gratiam ipſam Sacramentorum venalem facere: res etiam conſecratas, vt calices, & chriſma carius ratione conſecrationis vendi poſſent. Quia vbicunque licitè venditur, vel locatur vſus alicuius artis, licitè etiam vendi poteſt carius, quod ipſa arte elaboratum eſt: maiori enim pretio venditur tabella depicta, quàm rudis, & argentum vel aurum ab opifice elaboratum, quàm ipſa auri, & argenti informis maſſa. Non licet igitur pro vſu ſpiritualis gratiæ, vel poteſtatis à Spiritu ſancto infuſæ, vel conceſſæ ad ſpiritualem Eccleſiæ ædificationem, aliquid tanquàm pretium accipere.

Quodnam Eccleſiaſtici viri miniſterium citra ſimoniã pretio valeat compenſari.

Quòd ſi quiſquam aliqua naturæ dote polleret, vel humana aliqua poteſtate, vel acquiſita arte, vel ſciẽtia, poſſet pro earum vſu pretium accipere. Nec enim noſtrarum facultatum opera, vel ſacra ſunt, vel tam ſublimia, vt non poſſint pecunia æſtimari. Dixi, ad ſpiritualem Eccleſiæ ædificationem: quia etſi Deus infunderet cuiquam pro ſua liberalitate rerum naturã aliũ ſcientiam, vt infudit Salomoni, qui diſputauit ſuper lignis à cedro, quæ eſt in Libano, vſque ad hyſſopum, quæ egreditur de pariete: licèt etiam infunderet ſapientiam alicuius artis mechanicæ, vt infudit Beſeleel, & Ooliab, non eſſet illicitum eiuſmodi opera locare, vel vendere, quoniam ad ſpiritualem animarum ædificationem minimè ſpectant.

3. Reg. 4.

Exod. 31.

Si vſus ſacræ poteſtatis in pretium non venit, cur Dominus in lege decimas appellat pretium miniſterij? *Num. 18.*

Nec obſtat quod Num. 18. Dominus de decimis loquens, quas Leuitis tribuebat: *Et comedetis*, inquit, *eas in omnibus locis veſtris, tam vos, quàm filiæ veſtræ: quia pretium eſt pro miniſterio quo ſeruitis in tabernaculo teſtimonij*, hoc inquam mouere non debet: nec enim ſemper Scriptura proprietatem ſermonis obſeruat, ita nec hîc ſeruauit vocando pretium. Sed quoniam in pretio alicuius rei duo ſunt, nempè debitum, & æqualitas:

In pretio alicuius rei duo ſunt.

pretium enim debetur pro re aliqua accepta illi, cuius eſt, & illi rei eſt æquale: Scriptura vocat decimas pretium miniſterij, non quòd ipſi ſint æquales, ita vt eis quaſi pretio æſtimari poſſint; ſed quia debitæ ſunt ad ſuſtentationem miniſtrorum, atque eius ſuſtentationis ſunt veluti merces quædam, quæ ſatis erant ad neceſſarium victum: vnde Dominus paulò antè dixerat: *Nihil autem poſſidebunt, decimarum oblatione contenti quas in vſus eorum & neceſſaria ſeparaui*: propriè ergo decimæ non erant pretium miniſterij, ſed aſſignatio neceſſariorum ad vitam.

Nec ſecundò valet quod ex Veteri Teſtamento adfertur, quod Saul cum puero volens ire ad conſulendum Samuelem, vt doceret vbinam eſſent perditæ aſinæ quærebatur quòd nihil haberent quod darent ei: reſpõdit puer, Ecce inuenta eſt in manu mea, quarta pars ſtateris argenti; demus homini Dei, vt indicet nobis viam noſtram: videtur ergo voluiſſe propheticũ reſponſum emere à Samuele. Sic etiam vxor Ieroboam munere obtinere reſponſum voluit à Propheta ſuper ægritudine filij ſui: Benadab quoque Rex Syriæ ægrotans, conſuluit etiam cũ muneribus Heliſæum: & habebat ſecum munera, & omnia bona Damaſci onera quadraginta camelorũ: Naaman quoque Syrus obtenta ſanitate, obtulit illi aurum, & argentum, & veſtes. Sed facilè hoc diſſoluitur, ſi dicamus, Prophetas nõ accepiſſe prædicta munera, vel non vt pretia gratiarum ſpiritualium, ſed vt ſpontaneas oblationes in ſignum beneuolentiæ, vel vt pias eleemoſynas gratis oblatas quò eis ſuſtentati Prophetæ, gratis ſpiritualia miniſtrarent, acceperunt.

1. Reg. 9. [illegible]

3. Reg. 14.

4. Reg. 8.

Supra 5.

Neque tertiò debet te mouere quod Dominus apud Lucam inquit diſcipulis: In eadem domo manete edẽtes, & bibentes quæ apud illos ſunt, dignus eſt enim operarius mercede ſua: & idem repetit Apoſtolus 1. Timoth. 5. Sed hoc etiam eodem modo reſoluendum eſt, vt primum: merces enim propriè & debetur operi: cuius eſt merces, & illi eſt æqualis, ſi iuſta eſt: ſuſtentatio autem miniſtri nullo modo eſt æqualis ſacro miniſterio, cui pecunia comparari nequit: ideo propriè non poteſt dici merces. Nec enim ſi excellẽs & peritus alicuius pictor toto victu, & veſtitu contẽtus eſſet, quo poſſet artem ſuã exercere, ſuſtentatio illa merces eſſet operis eius, ſed potiùs ſtipendium, vt artẽ exercere poſſet. Ideo multò minus ſuſtẽtatio miniſtri propriè merces erit miniſterij: ſed ita vocatur à Domino, nõ quia æqualis, ſed quia debita eſt miniſterio. Dominus ſiquidem ordinauit his qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere. Vnde apud Matthæum nõ dicitur merces, ſed cibus, ſiue Græcè obſonium; ait enim, Dignus eſt enim operarius cibo ſuo. Quod verbum exponens Chryſoſtomus in Matthæum,

Luc. 10. [illegible]

1. Cor. 9.

Matth. 10.

Chryſ. hom. ..in Matth. circa med. ..om. 3.

Quare Dominus Apoſtolos operarios nominauit.

thæum, ait: *Vnde perſpicuum fit à diſcipulis eſſe alendos: ne autem ipſi aduerſus eos quos docebant, quaſi omnia præbentes, & nihil viciſſim accipientes inſurgerent, aut illi qui audirent, quaſi neglecti atque ſpreti decederent, ac ne eos pudeat, qui quaſi mendicando viuere ipſos volebat, operarios vocauit: & quod eis dabatur, mercedem appellauit, vt rem debitam dari ſibi oſtenderet.* Nam *etſi verbis ſolùm operari videbantur, res tamen non erat parui laboris, & beneficia collata non parua. Quare quod Apoſtolis dabatur, non gratis offerebatur, ſed ad retributionem beneficiorum reddebatur.* Dignus *eſt enim operarius cibo ſuo: non quia tanti ſolùm modò labores illi Apoſtolici fuerunt, nequaquàm enim hoc cogitandum eſt; ſed ne Apoſtoli plus aliquid quærant, & qui ſibi neceſſaria miniſtrabant, nullà iactatione liberalitatis tumerent, ſi debitum perſoluebant.* Hæc ille, egregiè aſſerens, ſuſtentationem vocari à Chriſto mercedem, eò quòd debita ſit. Idem docet Auguſtinus in gloſſa Ordinaria 1. Timoth. 5. in verba dicta: *Dignus eſt operarius mercede ſua.*

Quod Apoſtolis pro verbi Dei miniſterio dabatur, cibum quam mercedē Dominus cur maluerit appellare teſte Chryſoſtomo.

Auguſt.

Luc. 10.

Vidimus ſuperiùs grande ſcelus Simonis Magi detectum à B. Petro, & magna libertate, & interminatione æternæ damnationis obiurgatum: quare Simon tãto verborum fulmine perterrefactus, ſaltem timore pœnæ ſe deiecit, dicens: *Precamini vos pro me ad Dominum, vt nihil veniat ſuper me horum quæ dixiſtis.* Quòd etſi ficto animo ab eo ſit pronuntiatum, vt ferè omnes interpretes exponunt, atq; illius pœnitentiam aſſerant ſimilem fuiſſe illi Iudæ: nam cauſa deſperationis nõ auſus eſt ipſe precari pro ſeipſo, quia non credebat ſe exaudiendum, nec peccati petijt remiſſionem, ſed tantùm ne infligeretur pœna: fieri tamen potuit, vt quemadmodum dæmones credunt, & cõtremiſcũt, ita Simon à ſplendore ſignorum, quæ per Apoſtolos fiebant, conuictus, crediderit mala illa æterna ſibi impendere; ac timens quòd ipſe non eſſet par ad deprecandum tantum malum, rogauerit Apoſtolos, vt ipſi pro ſe intercederent, & quod interminati erant flagellum auerterent. Verùm poſteà Simon, eorum, quæ hîc dicta ſunt ac geſta, immemor, redijt ad ingenium ſuum, & ad magicas artes ſuas, vt libro 3. Recognitionum tradit Clemens: timens ne mala eius ſecreta quæ domi habebat, Petrus vt Propheta proderet, & omnibus quis eſſet, innoteſceret, dixit ad Petrũ: *Obſecro te Petre per illum bonum Deum qui in te eſt; vt vincas malitiam quæ in me eſt: ſuſcipe me ad pœnitentiam, & habebis me adiutorem prædicationis tuæ. Nunc enim verè rebus ipſis didici, quia Dei veri propheta es; & ideo ſecreta hominum ſolus atque arcana cognoſcis.* Sic ille. Sed

Quo animo Simon Magus ille perfidus pœnitentiam ab Apoſtolis flagitauerit.

Matth. 27.

Iacob. 2.

Simonis Magi ſimulatio & obſtinatio.

Clem. Romã.

cùm Petrus agnouiſſet ficto animo eſſe à Simone prolata, & illum propterea adiurgans, tunc Simon maledictis, & conuitijs cœpit Petrum inceſſere, dicens; *O nefandiſſime omnium, & doloſiſſime, cui victoriam fortuna, non veritas dedit. Verùm ego non pro penuria ſcientiæ pœnitentiam petij; ſed vt tu, putans me per pœnitentiam diſcipulum tuum fore, omnia ſecreta profeſſionis tuæ concrederes mihi, vt ita demùm te, cunctis agnitis, confutarem, &c.* Sic ille pœnitentiæ ſimulator. Et infrà: *Nunc autem tibi oſtendam diuinitatis meæ potentiam, vt repentè procidas, & adores me: Ego ſum prima virtus, qui ſemper, & ſine initio ſum. Ingreſſus autem vterum Rachel, natus ſum vt homo ex ea, quò ab hominibus videri poſſem: ego per aerem volaui, igni commixtus vnum corpus effectus ſum, ſtatuas moueri feci, animaui ex anima, lapides panes feci, de monte in montem volaui, tranſmeaui, manibus Angelorum ſuſtentatus ad terras deſcendi. Hæc non ſolùm feci, ſed & nunc facere poſſum, vt rebus ipſis probem omnibus, quia ego ſum filius Dei, ſtans in æternum; & credentes mihi, ſimiliter ſtare in perpetuum faciam.* Hactenus ille nebulonum & magorum Princeps, vt eius ſimulatam agnoſcas pœnitentiam. Sed Petrus non deſtitit & Antiochiæ, & Romæ ibi bellum indicere; donec tandem eum volantem, precibus ſuis in terram præcipitem dedit, & tantum ſcandalum de Eccleſia ſuſtulit.

Magi Simonis in Simonem Petrum, conuincia.

Eiuſdem Simonis Magi inſolentiſſima iactantia & ſuperbia.

¶ *Et illi quidem teſtificati.* Paucis abrumpit hanc Apoſtolorum in Samaria hiſtoriam: & Apoſtolos Hieroſolymam redijſſe tradit, quia iam refrixerat Iudæorum perſecutio, vt perficerent quæ ibi cœpta erant, donec completo tempore à Domino præſcripto, vale illi dixerunt, & ad Gentes diuerterunt: relicto tamen Iacobo fratre Domini Apoſtolo, qui eorum curaret ſalutem, eius vrbis Epiſcopo. Interim tamen Petrus, & Ioannes, ne otioſi eſſent in reditu ex Samaria, per oppida ſiue caſtella Samariæ, quæ noſter interpres vertit regiones, euangelizabant, ac verbum Dei diſſeminabant. Et ita parta Samaria Chriſto, deſcribitur conuerſio Æthiopiæ per eunuchum, iuxta illud: *Ecce alienigenæ, & Tyrus, & populus Aethiopum, hi fuerunt illic:* & alibi: *Aethiopia præueniet manus eius Deo,* & Chriſto eius, cui cum eodem Deo Patre & Spiritu ſancto detur omnis honor, & gloria in ſeculis ſempiternis, Amen.

(∴)

Apoſtoli Petrus & Ioannes è Samaria cur redierint Hieruſalem.

Pſal. 86.

Pſal. 67.

TRACTATVS XXVIII.

In illa verba: *Angelus autem Domini locutus eſt ad Philippum, dicẽs, Surge, & vade contra meridianum, ad viam quæ deſcendit ab Ieruſalem in Gazam: hæc eſt deſerta. Et ſurgens abijt. Et ecce vir Aethiops eunuchus, potens Candaces Reginæ Aethiopum, qui erat ſuper omnes gazas eius, venerat adorare in Ieruſalem: & reuertebatur ſedens ſuper currum ſuum, legenſq́; Eſaiam Prophetam. Dixit autem Spiritus Philippo, Accede, & adiunge te ad currum iſtum. Accurrens autem Philippus, audiuit eum legentem Eſaiam Prophetam,* &c. in finem vſque capitis. Actorum 8.

Eunuchi ad Chriſtum qualis fuerit illa conuerſio.

DEſcripſit Euangeliſta fictam Simonis ad baptiſmum conuerſionem, & ſeueram Petri in eum Spiritus ſancti dona emere volentem, obiurgationem: enarrat iam alteram Æthiopis eunuchi ſinceriori, ac veriori corde factam cõuerſionem: quæ non ſine Angeli monitione breui tempore facta eſt, vt miraculi inſtar eſſe videatur. Vbi primùm perpende, quòd poſt Iudæos proximè ad Fidem vocati ſunt Samaritæ, qui ex parte Iudaizabant, atque ex parte legem Moyſi ſuſceperant. Ab his ad puros Gentiles erat Euangelium traducendum. Sed inter eos quidam erant, qui peculiari religione templum Hieroſolymæ venerari conſueuerant, libroſq́; legebant Propheticos: atq; iſti aliquo modo propinquiores erant & ſuſcipiẽdo Meſſiæ paratiores, quàm reliqui Gentiles, qui aut religionem Moſaicam ignorabant, aut illã vt ſuperſtitioſam, & oneroſam irridebant: atq; iſti difficilius ad amplectendam fidem adducti ſunt. Itaque mira Dei prouidentia iſtæ cõuerſiones non ſine ordinis ratione deſcribuntur. Rectè ergo dictum eſt per Prophetam: *Aethiopia preueniet manus eius Deo*: hoc eſt: Filij Æthiopiæ current ad expandendum manus ſuas in oratione coram Deo.

Diuinus ordo Gentium conuerſionis ad Fidem.

Pſal 67. *Quid illud Regij Prophetæ: Aethiopia præueniet manus eius Deo.*

Deinde conſidera Angelum Domini locutum fuiſſe ad Philippum. Non enim ipſe acceſſit ad eunuchum, fortaſſis quòd obſtupuiſſet potiùs, quàm credidiſſet eunuchus: erat enim hic perinde affectus, atque Cornelius Centurio, de quo cap. 10. Mittitur ergo ab Angelo ad eum Philippus, inde, vt intelligas quanta ſalutis noſtræ ſiti Angeli teneantur, & quàm verè dictum ſit de illis: *Nonne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hereditatem capiunt ſalutis?*

Quanta ſalutis noſtræ ſiti Angeli teneãtur.

Heb. 2.

Tertiò cogita, Angelos peculiares Apoſtolorum ductores, inſtitutoreſq́; extitiſſe: nam prius Angelus eripuit Apoſtolos de carcere, præcipitque ad euntes in templum verba vitæ annunciarent: Philippo ſuggeſſit, vt quæreret eunuchum, atq; eius curtui ſe adiungeret: Petrum in carcere poſitum Angelus media nocte liberauit, & eripuit de manu Herodis: Paulo quoque Angeli frequenter adſtiterunt, illumq́; confirmarunt, ac de futuris admonuerunt; vt ex his colligas quanta eſſet Angelos inter & Apoſtolos conſuetudo, & quomodo reliquas omnes Apoſtolorum actiones ſuo ductu atq; auſpicio gubernarent, etiamſi in Scripturis non ſint expreſſæ.

Angeli quam familiares Apoſtolis. *Act. 5.*

Infra 12.

Surge (inquit) *& vade contra meridianum, ad viam, quæ deſcendit ab Hieruſalem ad Gazam: hæc eſt deſerta.* Philippus in Samaria erat, quę reſpectu Ieroſolymæ Septentrionalis erat: at Gaza reſpectu Samariæ & Hieroſolymę; Meridiem verſus vergebat. Gaza, Palæſtinę ciuitas, vna ex quinque ciuitatibus Philiſthinorum, limes Chananææ; olim in tribu Iuda fuit: quæ & duplex eſt, vetus, & noua. Vetus à mari ſeptem ſtadijs diſtat: cuius fores cum poſtibus Samſon media nocte humeris imponens in montis vertice ſtatuit. Hanc Alexander poſt bimeſtrem obſidionem occupans, in ſempiternum vertit tumulum: ob id deſerta hîc appellatur, & nunc dicitur Gazera. Hanc Gazam fore deſtruendam prædixerat Sophonias. Noua poſteà in Gazæ portu ſtadijs prope viginti à veteri diſtans tempore Conſtantini Imperatoris ædificatur, in cuius honorem Conſtantia appellata eſt: ſed poſteà ſub Iuliano priſtinum recepit nomen. Notat Oecumenius, propterea Angelum dixiſſe, Hęc eſt deſerta, ne Iudæorum occurſum timeret Philippus. Mihi verò magis arridet, vt dixerit deſerta, quoniam per illam ciuitatem iter erat rectum à terra Chanaan in Ægyptum; vt diſtinguat eam à quacunque alia Gaza, quæ ſita eſſet in portu maris: quòd per talem non eſſet illi emetiendum iter in Ægyptum.

Gaza quæ ciuitas.

Duplex Gaza, vetus, & noua. *Iudic. 16.*

Gaza cur dicta ſit deſerta. *Sophon. 2. & ſeq.*

Oecumen. in Acta. *Cur Angelus Philippo dixerit de Gaza: hęc eſt deſerta.*

Et ecce vir Aethiops; eunuchus, potens Candaces Reginæ Aethiopum, qui erat ſuper omnes gazas eius; venerat adorare in Hieruſalem: & reuertebatur ſedens ſuper currum ſuum, legenſq́; Eſaiam Prophetam. Multa obſeruanda ſunt in hoc homine. Nã more hiſtorico Lucas deſcribit Principis perſonam à natione, à ſexu, ab officio, & à religione. A natione quidem,

Eunuchi qualis pietas atq; religio.

dem, dum dicitur Æthiops: qua in re ſpecimen præbebat vt Æthiopibus, & omnibus Gentibus ſalus Euangelica iuxta Eſaiæ vaticinium prædicaretur. Et hic vides certum argumentum, neminem eſſe in vlla gente, qui ſi pro ſuo captu rectè viuat, non à Domino curetur. Deinde ſexum eius deſcribit, vocando eum virum. Et vt conſiderauit Hieronymus in epiſtola ad Paulinũ, eunuchum vocauit virum magis propter fidei robur, & qui erat de illis eunuchis, qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum, quam propter carnem. Pugnat enim ſecundum naturam virũ eſſe & eunuchum. Sed non pugnat ijs qui ſunt in Chriſto, vbi eunuchi maxime viri ſunt. Tertio eũ deſcribit ab officio, dum ait, *Potens Candaces Reginæ Aethiopum.* Olim enim veteri more apud Æthiopes mulieres imperabant. Verbũ Potens, Græcè dicitur, δυνάστης, id eſt, pręfectus, & qui poteſtate magna fultus erat apud Reginam illam. Candaces autem, nõ eſt nomen proprium Reginæ vnius; ſed commune omnibus Reginis Æthiopum: quemadmodum Ægyptiorũ Reges Pharaones dicebantur: vt teſtis eſt Plinius. Qui lib. naturalis hiſtoriæ: *Regnare*, inquit, *retulerunt fœminam Candacem, quod multis iam annis nomen ad Reginas tranſijt.* ſic ille. Vnde Æthiopes vnamquamque Regis matrem Candacen ſolent appellare, vt docet etiam Oecumenius: nam patrem eorum non agnoſcunt, ſed Solis filios eſſe eos tradunt, ſingulorum vero matrem Candacen vocant. Huius autem Reginæ proprium nomen tradunt fuiſſe Iudith, & regnabat in Meroë inſula magna, & celebri ſupra Ægyptum. Gregorius Nazianzenus oratione in ſanctum baptiſma putat, Candacen nomen eſſe ipſius Eunuchi: quod vel benigne interpretãdum eſt, vel deferendũ. Deſcribitur ergo ab officio; quod præeſſet conclaui regiorum theſaurorum: qui non ſolet niſi fideliſſimo cuiq; credi. Et nomẽ Gazæ ciuitatis Hebraicè dicitur [illegible]; quod eſt Hebræa vox, & ſignificat fortem aut caprã. Gaza vero Græcè, & Latinè diuitias ſignificat, ſiue theſauros. Eſtq; vox à Perſis accepta: vnde Curtius: *Pecuniam Regiam*, inquit, *gazam Perſæ vocant.* Eſt etiam Gaza nomen ciuitatis in Perſide, ita dictæ, quod Cambyſes eò, velut in munitiſſimam toti⁹ regni arcem, omnes opes, pecuniamque coniecerat.

Eſa. 49. & Actor. 13.

Eunuchus ille Aethiops cur appelletur vir. *Hieron. epiſt. 1. lib. 3. ante med. to 3. initio, & li. 1. in Iouin. ante med. tom. 2.*

Matth. 19.

Eunuchi in Chriſto, hi maxime viri ſũt.

Olim veteri more mulieres apud Aethiopes imperabãt.

Candaces quale erat nomen apud Aethiop.

Plin. lib. 6. ca. 29. in fine.

Aethiopes vnamquamque Regis matrem Candacem cur ſoleant appellare.

Candaces huius Reginæ proprium nomen quod. *Gregor. Naz. tom. 2.*

Regij theſauri committantur quibus.

Gaza Græce, & Latine quid.

Gaza quale nomen ſit, quidque ſignificet. *Q. Curt. lib. 3.*

Quartò; deſcribit illum à religione; dum ait illum veniſſe in Ieruſalem ad adorandum: tanta enim erat apud omnes Gentes templi Iudaici gloria, & opinio, vt de remotiſſimis etiam terris religionis ergo Ieroſolymam peregrinatio ab eis institueretur. Erant ſiquidem iam in Græcam linguam Hebræorum voluminum ſcripta tranſlata, quæ legentes facile poterant intelligere quid promiſſum ſit pietatem colentibus: maxime autem, quia Salomon precibus obtinuerit, quod etiam Gẽtiles in templo illo adorantes exaudirentur: atque ob eam cauſam Artaxerxes omnia ad ſacrificandum neceſſaria de ſuo dedit, & Seleucus Syriæ Rex, atque alij complures idem fecerunt. Cum autem tria per ſingulos annos eſſent ſolennia, & celebriora feſta, ad quæ Iudæi vniuerſi venire cogebantur: veriſimile fit, Eunuchum vno illorum trium veniſſe; & fortaſſis venit die Pentecoſtes, vel Tabernaculorum, vel omnino ignarus non fuit eorum, quæ geſta ſunt ab Apoſtolis, & de aduentu Spiritus Sancti, & de Chriſti diſcipulis, qui erãt Ieroſolymis. Non caret etiam ſua laude, quod Eunuchus etiam per viam in curru ab ſtudio, & meditatione Scripturarum non ceſſabat, quaſi legiſſet illud Deuteronomij: *Ambulans in itinere, dormiens, atq; conſurgens.* Et ſi per viam legebat, quid domi faceret?

Cur hic Eunuchus venerit adorare in Ieruſalem.

3. Reg. 8. 1. Eſdr. & ſeq. 2. Machab. 3. & ſeq.

Eunuchi Aethiopis ardens in ſtudium ſacrarum literarum amor. *Deut. 6.*

Rurſus, ſi non intelligens legebat, quid feciſſet intelligens? vt notat Chryſoſtomus homilia de Lazaro. Et Hieronymus in dicta epiſtola ad Paulinum: *Ego (vt de me loquar interim) nec ſanctior ſum hoc Eunucho, nec ſtudioſior: qui de Æthyopia, id eſt, de extremis mundi finibus venit ad templum, reliquit aulam Regiam. & tantus amator legis, Diuinæque ſcientiæ fuit, vt etiam in vehiculo Sacras literas legeret, &c.* Hæc ille. Hoc etiam fecit, vt Scripturas idcirco non negligamus, ſed legendæ ſunt ſperantes aliquando nobis Diuinum lumen affuturum, quò eas digni ſimus intelligere. Denique hoc faciebat, vt diſcant Principes, & magiſtratus eruditionem Euangelicam amplecti, per quam tum ſuos, tum aliorum mores iuſtis legibus inſtituant. Hinc Moſes præcepit Regibus, vt Deuteronomium ſecum habeant.

Chryſoſt. de Lazaro hom. 3. non longe à prin. to 3 in fi. Hieronym.

D. Hieronymi modeſtia & humilitas.

Quibus ille de cauſis Eunuchus Diuinæ lectioni vacaret.

Deut. 17.

Dixit autem Spiritus Philippo. Hic eſt ille, quem ſupra vocauit Angelum: quippe Angelus ſua natura eſt ſpiritus, de quo inferius dicitur, quod Spiritus Domini rapuit Philippum, non ſecus, atque olim Angelus rapuit Habacuc, & tulit illum cum prandio ad Danielem in lacum leonum.

Angeli cuius ſint naturæ.

Dan. 14.

¶ *Et dixit, Putaſne intelligis quæ legis? Qui ait, Quomodo poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi?* Græca habet lectio: *Si non aliquis mihi viam oſtenderit?* Sed in idem redit lectio noſtra. Prudenter Philippus illum interro-

Quare Philippus Eunuchũ interrogauerit, an quæ legebat, intelligeret.

terrogauit, quò occaſionem communicandi Euangelij captaret. *Putas ne*, inquit, *intelligis quæ legis?* quia multi ſæpè legunt ea quæ non intelligunt, & vt dici ſolet, legere, & non intelligere, eſt negligere. Verùm qui Scripturas religioſè legit, ad ſenſum Spiritus proficere meretur, etiam ſtudium ac deuotionem, qua agitur ad lectionem, non intelligens. Verùm Eunuchus prudenter ac modeſtè reſpondit: non enim dixit, Tu quis es? non redarguit, non inſolenter locutus eſt, non dicit ſe ſcire, ſed ſuam profitetur ignorantiam.

Scripturas religioſe legentes, quid aſſequantur.

Et quomodo, inquit, *poſſum* (ſcilicet intelligere) *ſi non aliquis oſtenderit mihi?* Vult dicere; Quis, aut quantus ego ſum, qui diuina valeam capere ſine duce & præmonſtratore? agnoſcebat quod Philippus ſciebat, ad ſe docere volebat. Vtinam nos omnes, ſed præcipuè Hæretici hæc ipſa cogitarent, neque aſſererent Scripturas tam faciles eſſe atque apertas, vt earum intelligentiam populis fidelibus polliceantur. Cùm tamen Hieronymus in dicta epiſtola ad Paulinum tomo tertio ſcribat: *Agricolæ, cæmentarij, fabri metallorum, lignorumve cæſores, lanarij quoque, & fullones, & cæteri, qui variam ſupellectilem, & vilia opuſcula fabricantur, abſque doctore non poſſunt eſſe quod capiunt. Quod medicorum eſt, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Sola Scripturarum ars eſt, quam ſibi omnes paßim vindicent.*

Eunuchus à Philippo ſacrarum petens intelligētiam Scripturarum, vt confundat Hæreticos noſtri temporis atque eodem nec.

Idem Hieron.

Scribimus indocti, doctiquè poemata paſſim.

Hanc garrula anus, hanc delirus ſenex, hanc ſophiſta verboſus, hanc vniuerſi præſumunt, lacerant, docent antequàm diſcant. Hæc ille, heu nimis verè. Quia igitur Eunuchus ſuam planè detexit ignorantiam, & Eſaiam librū ſignatum eſſe cognouit; dignus factus eſt, qui per Philippum Spiritu ſancto repletum erudiretur. Vnde rogauit Philippum vt aſcenderet, & ſederet ſecum, quò commodiùs colloqui, atque eius verba intelligere poſſet.

Vnde meruerit Eunuchus, Philippus vt eum erudiret. *Eſai 29.*

Erat autem locus Eſaiæ, quem ſpeciali Dei prouidentia legebat: *Tanquàm ouis ad occiſionem ductus eſt; & ſicut agnus coram tondente ſe, ſine voce, ſic non aperuit os ſuum:* quemadmodum Chriſto Lucæ capite quarto, occurrit locus Eſaiæ, & vterque de Meſſia loquebatur ad literam. Quanquàm iuniores Hebræi locum hunc de populo Iudæorum ſcriptum aſſerant, & verum dicant. Sed cùm id dicant, vt Chriſtum Ieſum excludant, ſupinè errant. Ieſus enim omnem prophetiam impleuit: & quicquid populus ille non præſtitit, ipſe præſtitit. Ille enim populus afflictus eſt: vt ad eruditionem omnium inſtrueretur: ſed remurmurauit, nec Deo paruit.

Diuinæ in Eunucho argumentum prouidentiæ.

Cōtra Iudæos caput Eſaiæ 53. nō ad Chriſtum, ſed ad populum Iudæorum aſſerentes pertinere.

Luc 23. & Eſai 53.

At Ieſus cùm omnia tulerit, gratias ſemper egit Deo, & pro perſecutoribus orauit, & ea omnia, quæ hîc dicuntur: vt, Quod peccatum non fecit, nec dolus inuentus ſit in ore eius: & quòd propter ſcelus populi ſit percuſſus: & quòd oblatus eſt: quia ipſe voluit, & reliqua omnia in illo ſolo impleta ſunt. Nam ſi alteri, quàm Chriſto conuenirent illa omnia, diſcerni non poſſet prophetia quò tenderet.

Prædicauit ergo illi morbum peccati noſtri, & medicinam per Chriſtum allatam, & certam gloriæ ſpem, ſi quis relicto peccato ad Chriſtum confugerit. Et quia eſt lectio Septuaginta interpretum, quam Lucas producit; videtur liber Eſaiæ fuiſſe Græcus: nam Græcæ linguæ cognitio etiam per remotiſſimas Gentes, & nationes iam penetrauerat. ¶ *In humilitate iudicium eius ſublatum eſt.* Id eſt, per humilitatem liberatus eſt à iudicio iniquo: vel, iudicium eius ſublatum eſt: id eſt, condemnatio ipſius reciſa eſt, datumque illi nomen quod eſt ſuper omne nomen. Ideo meruit multiplicari generationem eius, de qua ſubdit *Generationem eius quis enarrabit?* Quia ſubiungit: *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longæuum*: renatos igitur innumerabiles filios ſibi mortuo quis enarrabit? aut quis credet? Quia incredibile videtur, vt mortuum tanta ſpiritualium filiorum ſoboles conſecuta ſit: ſed ipſe Chriſtus ſatis aperuit, cùm dixit: *Niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit; ipſum ſolum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum adfert.* Ita tacitè indicat reſurrectionem eius, cuius virtute homines regenerantur.

Eunucho Candaces Philippus diaconus quid euangelizauerit.

Quid illud Eſaiæ de Chriſto: In humilitate iudicium eius ſublatum eſt.

Philip. 2.

Generationē Chriſti paſſi, quam quis enarrare non valeat.

Ioan. 12.

Eſt ergo ſermo de renatis per ſanguinem Chriſti mortui, qui extiterunt ſine numero: alioquin generatio Verbi à Patre, & Chriſti hominis de Spiritu ſancto ex Virgine, inenarrabilis exiſtit. Et quia hæ expoſitiones non tam ad rem ſunt, quam prior; ideo illa iſtis videtur præſtabilior. Sed quia de hoc teſtimonio libro ſecundo plenius locuti ſumus, atque adeò de toto capite Eſaie, nimirum 53. libro decimo, propterea hîc ſuperſedemus, ne actum agamus.

Tract. 9.

Illud certum eſt, Philippum, qui dicitur os ſuum aperuiſſe, tanquàm de magnis,

Aperire quando quis os

..nis, ac magni momenti rebus locuturus, ; ienè explicaſſe hunc locum, & incipiendo ab Scriptura iſta, euangelizaſſe illi Ieſum Et videtur huic loco alios adiunxiſſe, quibus cōfirmaret ea, quæ docèbat: quemadmodum & nos ſumpto themate alicuius loci Scripturæ, ſoliti ſumus euangelizare, atque in eius confirmatione multas alias Scripturæ ſententias producere.

Et dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam: Et ait Eunuchus, Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? Cùm via illa per deſertum raras habeat aquas, & prædicatione Philippi baptiſmi deſiderio inflammatus eſſet, non voluit tam honeſtam occaſionem à Deo oblatam, ad ſuſcipiendum baptiſmum prætermittere: ideò inquit, *Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?* Quò verbo, & hæreticorum ſententiam iugulauit, qui fide, & interno Spiritus baptiſmo contenti, cæremonias à Chriſto inſtitutas ad ſalutem adipiſcendam negligunt: at hic Eunuchus ob excellentiam interni baptiſmi, externum ac ſenſibilem non neglexit, ſed feſtinauit ſuſcipere. Refellit etiam Catholicorum quorundam negligentiam, qui olim in finem vſque vitæ differebant baptiſmum, vt interim maiori peccandi licentia potirentur: quod in Scripturam erat, dicentem: *Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te:* & iterum: *Bonum eſt viro, cùm portauerit iugum Domini ab adoleſcentia ſua.* Patres quoque vehementer illud reprehendunt, non ſolùm vt periculoſum, ſed etiam tanquam pernicioſum, maximè verò Baſilius homilia 13. à medio, tomo 1. paullò à medio. Chyſoſtomus homilia 19. in Acta, ante medium, tomo 3. hoc ipſo in loco, Gregoriuſque Nazianzenus, cuius in homilia in ſanctum Baptiſma, hæc ſunt verba: Ne in contrarium nitamur, ne moram faciamus, Petrum & Ioannem æmulemur, ad Baptiſmum, vt ille ad ſepulchrum, & reſurrectionem, omni feſtinatione, properemus, ſimul currentes, certatim currentes, omni contentione in id incumbentes, vt hoc bonum priores occupemus. Ne dixeris, Abi & redi, & cras baptizabor, cum hodie beneficium iſtud tibi accipere liceat. Adſit mihi pater, adſit mihi mater fratres, vxor, liberi, amici atque omnes, quos charos habeo, & tùm ſalutem accipiam: nunc autem nondum mihi vacat ſplendidum fieri. Ne ad eiuſmodi voces confugias. Verendum enim eſt, ne luctus ſocios accipias, quos lætitiæ ſocios fore tibi ſpe atque opinione finxiſti. Quamobrem ſiquidem adſint, præclarè tecum agi puta: ſin autem abſint, ne eos expectes. Et infra: Nihil progreſſionem tuam reprimat, nihil animi alacritatem inhibeat. Quamdiu acre & vehemens eſt deſiderium, id quod deſideras, arripe: quamdiu calet ferrum, frigida obdurētur, ne quid interim accidat, quod animi cupiditatem infringat. Philippus ſum, eſto Candaces. Dic ipſe quoque, Ecce aqua, quid me prohibet baptizari? temporis occaſionem arripe: tanta bono exulta: atque hæc locutus baptizare, baptizatus, ſalutum accipe: ac ſi corpore atro ſis, animo niteſce, candiduſque efficere. Salutem aſſequere, qui nihil ſublimius præſtantiuſque eſt, duntaxat apud eos qui mente ſunt ſana, atque integra. Ne dicas, Baptizet me Epiſcopus, atque is Metropolitanus, aut Hieroſolymitanus (non enim locorum dignitas, ſed Spiritus ſanctus gratiam adfert) iſque etiam claro & nobili genere ortus (acerbum enim fuerit, nobilitatem meam baptiſtæ obſcuritate dedecorari) aut ſi Presbyter, ſaltem qui cœlibatum amplexus ſit, qui continentiæ laude, atque angelica viuendi ratione floreat. Pergraue enim fuerit, ſi in ipſo purgationis tempore inficiat, atque ſordeſcam. Noli concionatoris, aut baptiſtæ dignitatem excutere. Alius horum iudex eſt, rerumque obſcurarum explorator: quandoquidem homo faciem, Deus autem cor intuetur. Tu verò neminem non ſatis dignum, atque idoneum ad baptiſtæ munus obeundum exiſtima: qui modò inter pios cenſeatur, ac non apertè condemnatus ſit, atque ab Eccleſia alienus. Qui curationis indiges, de iudicibus tibi iudicium arrogare noli, nec eorum, à quibus purgaris, dignitates, pretiaque anxiè, & moroſè diſquire, nec progenitorum delictum habe. Ne alienum à dignitate tua putes, ſimul cum paupere baptizari, qui diuitijs affluit, cum obſcuro patritius, herus cum eo, qui hactenus tibi ſeruus extitit. Nondum tantopere te demittis, quantopore Chriſtus, cui hodierno die baptizaris, ſeſe deiecit; qui ſalutis tuæ cauſſa ſeruilem quoque formam accepit. At tibi non de minimis periculum ſubeundum eſt, ſi abſque baptiſmate deceſſeris, cùm ſolus corruptioni genitus ſis, & non incorruptibilitatem indueris. Hæc ille, qui multa eleganti, & fuſa oratione in hunc ſcopum perſequitur.

Dixit autem Philippus, Si credis ex toto corde, licet. Et reſpondens ait, Credo Filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum. Interrogat de fide; ſine qua nemo eſt baptizandus; atque ob hanc

Marginalia (left): Hæreticorum, ſatis eſſe baptiſmum internum Spiritus, nec externum requirit, dogmatizantium, error excluditur. — In eos, qui ſacrum baptiſma differebant. — *Eccleſ. 5.* — *Thren. 3.* — *Baſil.* — *Chryſoſt.* — *Greg. Nazian. tom. 1.* — *Ioan. 20.* — Vocationi Diuinæ ſtatim obtemperandum.

Marginalia (right): Miniſtrorum baptiſmi dignitas inquirenda non eſt. — *1. Reg. 16.* — Quinam verè baptizent. — Quàm ſe humilem & abiectum fecerit Chriſtus pro nobis redimendis. *Philip. 2.* — Baptizandus cur interrogetur an credat.

cauſſam baptizans de more interrogat baptizandum, an credat ſingulos articulos Fidei: vt, Credis in Deum omnipotentem creatorem cœli, & terræ? Et reſpõdet, Credo. Atque de hac interrogatione loquitur Petrus in ſua Catholica epiſtola, dicens: Quod & vos nunc ſimilis formæ ſaluos facit baptiſma (non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum.) Dixit autem an crederet ex toto corde. Non fictè, vt Simon Magus: nec ſolùm ratione aſſentiendo ob ſigna, vel argumenta, quæ fides eſt coacta, ſed voluntate etiam paratus obedire Fidei in omnibus, & dolendo de anteacta vita; & nouam vitam induendo. Vnde rogatus, qui baptizatur, *Abrenuntias Satanæ?* reſpondet, *Abrenuntio.* Nihil interrogat de moribus, ſicut nec nos, ſed tantùm de fide, quia mores ante baptiſmum ſordidos, & contaminatos eſſe conſtat. Reſpondet autem Eunuchus, *Credo.* Non dixit, toto corde; quia ſat eſt non eſſe ſibi conſcium malæ voluntatis, & actu eam non habere, ſed bonam: licèt non requiratur perfecta ac viua fides, quia iam haberet gratiam ante baptiſmũ, & baptiſmus nulli conferret primam gratiam. Credebat autem Ieſum Chriſtum eſſe Filium Dei naturalem, non autem eſſe adoptiuum ſolum, quia id eſſet minus naturali: nec partim adoptiuum, nec partim naturalem, quia vna eſt perſona tantùm Verbi in vtrâque natura. ¶ *Si credis ex toto corde, licet.* Fides, ianua eſt baptiſmi, ſicut Baptiſmus Sacramentorum omnium. Hęc verba Arator poëta egregiè vertit; dicens:

1. Petr. 3.

Quare eunuchum rogauerit Philippus an crederet ex toto corde. *Act. 8.*

Fides quæ tantum ſufficiat ad baptiſmũ.

Eunuchus Candaces Ieſum Chriſtum an verum crediderit eſſe Filiũ Dei, an verò adoptiuum tantummodo.

Quæ ſit ianua baptiſmi, qui vero Sacramẽtorum omniũ. *Arator. lib. 1. poem. in med*

Si credulus audis,
Et tibi naſcetur, (ſcilicet Meſſias) *tuq; inde renaſceris illi.*

Et iuſſit ſtare currum: & deſcenderunt vterque in aquam, Philippus & Eunuchus, & baptizauit eum. Hic diſcenſus in aquam, humiliationem Eunuchi, & renuntiationem Satanæ ſignificat: ſicut aſcenſus dignitatem filiorum Dei in quam velut alter Helias aſcendit. Non erubuit coram familia ſua nudari, qui peccata ſua non erubeſcebat coram Deo propalari. Rara, & inſignis fides meditantis in lege Domini die, ac nocte. Non enim hæc, vt latro, vidit ſigna; non, vt Magi, ſtellam: & tamen credidit: tanta res eſt, ac tam vilis Scripturarum lectio. De ſitu huius fontis ſic ait Hieronymus de locis Hebraicis: *Betſur in tribu Iuda ſiue Beniamin, & eſt hodie Betſoron vicus euntibus nobis ab Heliae Hebron in vigeſimo lapide, iuxta quem fons ad radicem montis ebulliens ab eadem, in qua gignitur, ſorbetur humo; & Apoſtolorum Acta referunt, Eunuchum Candaces Reginæ in hoc eſſe baptizatum à Philippo.* Hæc ille.

Quid in aquã deſcenſus Eunuchi ſignificet.

4. Reg. 2.

Eiuſdem ex aqua quid ſignet aſcenſus

Pſal. 1.

Eunuchi qualis fides extiterit.

Luc. 23.

Matth. 2.

Cùm autem aſcendiſſent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, & amplius non vidit eum Eunuchus. Angelus hic fuit, vt ſuperius diximus. Et mirum eſſe non debet, ſi Angelus rapit Philippum, & Habacuc: poſtquam dæmon rapit lamias, ſiue maleficas, quæ ſagæ vocantur mulieres. Et non ſine cauſſa rapuit Philippum Spiritus: nam vt ſcribit Oecumenius, voluiſſet fortaſſe cum eo ire eunuchus, & ipſe renuendo, & negando, cùm nondum eſſet occaſio, moleſtiam ei attuliſſet: & ſimul Philippus ipſe non parum erat lucraturus, cùm id, quod de Ezechiele; & Habacuc audiuerat, ſibi quoque eueniſſe eſſet viſurus.

Daniel 14.

Quare Spiritus Domini rapuerit Philippum.

Oecumen.

Ezech. 8.

Daniel. 14.

Ibat autem per viam ſuam gaudens. Etſi nõnihil mœroris attuliſſet abſentia Philippi, tanta tamen erat plenitudo Spiritus, tantaque pax conſcientiæ, vt gaudium magnum conceperit. De quo Dominus dixit: *Et gaudium veſtrum nemo tollet à vobis.* Etſi enim Chriſti miniſter ab eo diſceſſiſſet; manebat tamen Dominus cor eius per Fidem inhabitans. Atque hi ſunt fructus animæ per baptiſmum iuſtificatæ, & à ſordibus ſuis expurgatæ. Perrexit igitur eunuchus in Æthiopiam, vbi Chriſtum prædicauit, & baptiſmum: donec Matthæus Apoſtolus ea quæ cœperat ille; perficeret. Dorotheus in Synopſi ſua ſcribit, Eunuchum in Arabia Felici prædicaſſe, & in inſula Taprobana, & vniuerſa Erythra: vbi & glorioſè martyrium tuliſſe fertur, ibique ſepultus eſt.

Eunuchus baptiſmo accepto, raptoque Philippo, cur ibat per viam ſuã gaudens.

Ioan. 16.

Quinam fructus Baptiſmi.

Eunuchus vbi prædicauerit.

Dorothe. Epiſc. Tyri.

Philippus autem inuentus eſt in Azoto: & pertranſiens euangelizabat ciuitatibus cunctis, donec veniret Cæſaream. Statuit Angelus Philippum in Azoto; quadraginta circiter milliaribus à Gaza diſtante, verſus Septentrionem, & totidem ab Ieruſalem. Sita eſt hæc vrbs prædicatione Philippi inſignis, in tribu Dan, & erat vna ex præcipuis vrbibus Philiſthinorum. Philippus inde poſt multam prædicationem profectus eſt Cæſaream Palæſtinæ, quæ olim Turris Stratonis dicebatur, & patria erat Philippi, in qua domum habebat, de qua inferiùs cap. 21. atque illam domum ad ſua vſque tempora ibidem Cæſareæ ſcilicet, oſtendi ſolitam, tradit Hieronymus.

Azõtus quæ ciuitas.

Cæſarea Paleſtina cuius nominis fuerit olim.

Hieron. in ep. Paula ad Euſtoch. ſub initiũ tom. 2.

Conſilium autem Spiritus ſancti fuit, Philippum ſiſtere in illis locis, quæ indigebant verbo Dei Euangelico, quò ſalutem illorum promoueret, atque ipſe otioſus talentum Domini ſepultum non teneret,

Matth. 25.

ſed

ſed gloriam propagaret, atque illuſtraret Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum Patre, & Spiritu ſancto eſt omnis honor, gloria, & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

TRACTATVS XXIX.

In illa verba: *Saulus autem adhuc ſpirans minarum & cadis in diſcipulos Domini, acceſſit ad Principem Sacerdotum, & petijt ab eo epiſtolas in Damaſcum ad Synagogas; vt ſi quos inueniſſet huius viæ viros, ac mulieres, vinctos perduceret in Hieruſalem. Et cùm iter faceret, contigit vt appropinquaret Damaſco: & ſubitò circumfulſit eum lux de cælo. Et cadens in terram, audiuit vocem dicentem ſibi, Saule, Saule, quid me perſequeris? Qui dixit: Quis es Domine? Et ille. Ego ſum Ieſus quem tu perſequeris. Durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare, &c.* Actorum 9.

Quò tendit B. Lucas Act. 8.

PERGIT Lucas perſecutionem in Eccleſia cœptam per Saulum, qui eam deuaſtabat, per ſingulas domos intrans, & trahens viros ac mulieres, & tradens in cuſtodiam, enarrare. Nam cōuerſionem Samariæ per Philippum, & Simonis Magi hiſtoriam cum Petro, & Eunuchi Aethiopis cōuerſionem, veluti per parētheſin deſcripſerat: nunc verò ad inchoatam redit hiſtoriā Sauli, atque eius nobis ſingularem, atque admirabilem commemorat cōuerſionem. In quo videtur Lucas gradatim à facilioribus, ac minoribus ad maiores & difficiliores conſcendiſſe conuerſiones. Magnum quippe fuit, Iudæos Petri prædicatione ad fidem conuerti: ſed maius nata perſecutione in Eccleſiam, Samaritas prædicatione Philippi Meſſiam agnoſcere, & baptiſmo tingi: & multò mai⁹ hoc eſſe videtur, quòd merè Gentilis eunuchus Aethiops à theſauris Reginę Candaces tam prompto animo, ac tam breui tempore Chriſtum didicerit, eiuſque religionem ſuſcepto baptiſmo fuerit amplexus. Iam hæc omnia ſuperare videtur, quòd Saulum hoſtem Chriſti, & Eccleſiæ capitalem, & in Chriſti cultores vbicunq; illi eſſent, etiam extra Ieroſolymam, ferocientem, Dominus ad ſe pertraxerit, & ex perſecutore reddiderit acerrimum fidei ſuæ defenſorē. Quanſobrem Eccleſia Spiritus ſancti magiſterio erudita, hanc Sauli conuerſionem, quæ multis rationibus admirabilis ac prodigioſa fuit, peculiari ac ſtato die ſolenni venerandam atque imitandam, inter tot alias conuerſiones omnibus fidelibus propoſuit: non ſolùm ob grande Eccleſiæ gaudium, quod de huius hominis cœleſti immutatione concepit, & gloriam Dei atq; potentiam in eo mirabiliter declaratam; ſed etiam quòd huius exemplum efficax exiſtat, calcariaque addat ingentibus etiam peccatoribus, in atrocibuſq; delictis exercitatis; quò bonitatem, lenitatemque Chriſti agnoſcant, ſingularemque amorem, ac ſitim, qua flagrat hominum ſalute, & ne quiſquam ſuorum magnitudine peccatorū, aut multitudine deterritus, cadat à ſpe Diuinæ miſericordiæ atque clementiæ.

Eius artificiū in ſcribendo.

Vnius Pauli Apoſtoli conuerſionem Eccleſia quotannis celebrandam cur inſtituerit.

Quo die B. Pauli conuerſio acciderit.

At verò, quoniam hæc conuerſio contigit 25. Ianuarij, vt Eccleſia celebrat, & martyrologiū Eccleſiæ Romanę tradit: ſupereſt vt decimo à paſſione Chriſti menſe hæc contigerit cōuerſio Sauli. Quòd verò quidam illam enarrant contigiſſe primo anno Dominicæ paſſionis, alij verò ſecundo anno, neminem mouere debet: quia vnum & idem diuerſis rationibus dicunt. Nam ſi computes primum annū Dominicæ paſſionis more Romano à Kalē. Ianuarijs; tunc initio ſecundi anni conuerſus eſt Paulus. Si autē enumeres ab ipſo die paſſionis vſq; in ſequentem diem paſſionis anno reuoluto, qui dicitur Annus emergens, ſicut prior dicitur annus vſualis: ſiue initium numerandi capias more Hebræorum à prima luna plena vernali, quomodo præcepit Deus Exodi 12. eſſe numerandum; tunc primo anno Dominicæ paſſionis conuerſio accidit.

B. Pauli conuerſionem primo Dominicæ paſſionis anno, vel, vt alij volunt, ſecundo contigiſſe; vt conſtare poſſit.

Sed iam ſingula ſcrutemur verba: *Saulus*, inquit, *adhuc ſpirans minarum & cadis in diſcipulos Domini.* Hebræis Saul dicitur, ſed inflexione Græca, Latinaque dictus eſt Saulus, vt à Iacob Iacobus: deinde ex conſuetudine Romanæ vocis, Paulus: vt poſtea explicabitur. Et interpretatur Saul Hebræa lingua, petitus ſiue poſtulatus: quia pro eo preces fudit Stephanus, atque eum Eccleſiæ à Domino poſtulauit. Quidam dicunt ſignificare vulpem: & nunc tanquam paruula accipiendo erat, ne demoliretur vineam Domini. ¶ *Adhuc*, inquit, *ſpirans minarum & cadis*. Phraſin Gręcam ſecutus eſt interpres, vbi in Genitiuo illa ponuntur; cùm pro ratione linguæ Latinæ in Accuſandi caſu ponenda eſſent. *Quid eſt*, inquit Chryſoſtomus, *quod dicit, Adhuc? Quid enim anteà fecit, quòd dicit, adhuc? Sanè dicere, adhuc, de homine dicitur, qui antea mala multa operatus eſt. Quid ergo fecit? Qui tu mi-*

Saul Hebræis quid ſonet. *Act. 7.*

Alter ſignificatus quorundam. *Cant. 2.*

Saulus, id eſt Paulus, quantus olim Eccleſiæ perſecutor.

Chryſ. hom. 9 de Laudibus B. Pauli, paulò à med. to. 4. in fin.

Act. 8.

tu mihi dicas, quod malum non fecit? Sanguine Hieroſolymas impleuit, fideles interfecit, Eccleſiam impugnauit, Apoſtolos perſecutus eſt, Stephanum occidit, neque viris, neque mulieribus pepercit. Non enim ſufficiebat ei forum, inſiliebat & in domus: dicit enim: Domos ingrediens. Et non dicit, ducens, neque trahens mulieres & viros; ſed vir rapiens mulieres & viros: ſicut de ferâ dicere ſolemus. Hæc ille. Rectè ergo ſpirare dicitur minas citra mortem, & cædem etiam violentam, tanquam fumum quendam immoderati zeli, & iracundi furoris. Feruidæ namque naturæ erat; & tanquam Saul olim zelabat contra Amalechitas, ita iſte in diſcipulos Domini: ita enim appellabantur, quotquot Chriſti nomen profitebantur. Nec expectauit Dominus vt expleret furorem, vel extingueret flammas affectus ſui, & fatigatus vagando manſueſceret, & tunc tandem traheret, ſed dum vigeret in media inſania, ipſum cepit, vt oſtenderet potentiam ſuam. Enimuerò medicum tunc maximè admiramur, quando febrem cùm infeſtior eſt, & morbi vis vehementior, extinguere valet. Vox enim Domini quaſi ros deſuper deſcendens ex ipſo furore flammæ liberauit. Hæc autem perſecutio vtilis erat ſuis, quò magis à peccato recederent, & Chriſtum amplecterentur, qui pro ſua bonitate quibuſcunque virgis nouit ſuos caſtigare vel ad ſalutem, vel ad meritum.

Idem quare dictus eſt ſpirare minas & cædes.

1 Reg. 15. & ſeq.

Diſcipuli Domini qui dicebantur olim.

Chriſti potentia.

Perſecutio quem fructũ adferat.

Acceſſit ad Principem Sacerdotum, & petijt ab ea epiſtolas in Damaſcum, ad Synagogas. Acceſſit minimè vocatus, ſed ſeipſum voluntate humana ingerens, aut fortè Satanæ impulſu excitatus. Et acceſſit ad Principem Sacerdotum: qui vel Annas fuit, vel, ſi impletus erat eius annus, is, qui eum proximè conſecutus eſt. Nam in his quæ ſpectabant legem, Pontifices cognitionem, & iudicium habebant: in alijs verò præerat Pilatus, atque alij tetrarchæ. Hinc Gallio proconſul Achaiæ, cauſſam ſpiritualem Pauli noluit cognoſcere, ſed dixit: Si quæſtiones ſunt de verbo, & nominibus legis veſtræ, vos ipſi videritis: iudex ego horum nolo eſſe. ¶ *Et petijt ab eo epiſtolas in Damaſcum.* Pergebat Saulus armatus literis, & militibus, rabie, & minis, quia omnia humana præſidia comparat Satanas contra Chriſtum. Aliæ autem epiſtolæ ſcriptæ erant in die Pentecoſtes, non atramento, ſed Spiritu Dei viui; non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus, quæ alio modo ſalutariter vinciebant homines in obſequium Euangelij, & alterius erant verè ſummi Sacerdotis: erantque ſignis miraculorum communitæ, quò fidem maiorem obtinerent apud omnes. Pro his epiſtolis ad diuerſas Synagogas, quas ad alligandum, & occidendum Chriſtianos habuit Paulus, tot eruditiſſimas, & Spiritu Dei refertiſſimas literas ad diuerſas Eccleſias ſcripſit, quò eas ad iugum Chriſti ſubeundum cohortaretur, eiſque ſalutaribus conſilijs, ac monitis vitam præberet: pro illatam ardenti animo aſſumpta peregrinatione in Damaſcum vt vinciret Chriſtianos, peregrinatus eſt poſteà Paulus per vniuerſum orbem, vt reti Euangelico inuolueret Iudæos, & Gentiles, & ita ſalubriter alligatos, perduceret in Hieruſalem cœleſtem. Hinc Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſ. 10. inquit: *Miratus ſum certè ſancti Spiritus diſpenſationem: quòd aliorum quidem epiſtolas paruo numero circumſcripſit, Pauli autem, antea ſui perſecutoris, quatuordecim eſſe conceſſit. Non enim eò quòd minor eſſet Petrus, aut Ioannes, precidit gratiam, abſit ſed quòd dubia non eſſet doctrina illius, qui anteà eſſet inimicus & perſecutor, plura conceſſit illum ſcribere. Vt omnes ſic nobis facilius perſuadeamus. Stupebant enim omnes de Paulo, dicentes:* Nonne *hic eſt qui prius perſequebatur? &c.* Hæc ille. Damaſcus, ciuitas erat inſignis in Syria extra Promiſſionis terram: interpretaturque ſaccus ſanguinis, quem ſitiebat Paulus. Erant autem ibi multæ Synagogæ. Et licèt in cauſſis ſiue forenſibus, ſiue capitalibus ſubeſſent Romanis Iudæi; tamen in ſpiritualibus agnoſcebant poteſtatem ſummi Sacerdotis, qui erat Ieroſolymis. ¶ *Vt ſi quos inueniſſet huius viæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Hieruſalem.* Religionem Chriſtianam vocat viam: quia illa ſola via eſt recta ad cœlum. Nos autem vt plurimùm ſumus viri nominis, non viæ: quia in via poſiti, ſicut ipſe Chriſtus ambulauit, non ambulamus. Et quia paratus erat comprehendere tam viros, quàm mulieres, planè oſtendebat ſe metu omni atque miſericordia vacare: Metu quidem, propter viros; miſericordia verò, propter mulieres; quos omnes eo animo in Hieruſalem adducere valebat, vt morte plecterentur. *Et cùm iter faceret, contigit vt appropinquaret Damaſco.* In portu naufragium faciunt omnes humanæ vires in Deum armatæ, qui allidit, ac deijcit ſupra ſeipſos vanè elatos atque eleuatos. Quærit hoc loco Chryſoſtomus, cur hoc non ei Hieroſolymis acciderit, vel Damaſci, ſed in via? Reſpondet, hoc factum, ne alijs liceret id enarrare quod ei accidiſſet: & audientes, vt falſum irriſiſſent, vt vocem ad Dominum allatam, & clarificaui, & iterum clarificabo, dixerunt quidam eſſe tonitruum: ſed ipſe tanquam fide dignus, referret

Sauli Eccleſiæ perſecutoris arrogantia.

Pontifices olim Iudæorũ quid curarent.

Act. 18.

Quales Sauli Eccleſiæ perſecutoris, quales verò eiuſdem Eccleſiæ fautoris.

2. Cor. 3.

Quam de Pauli epiſtolis ſentiendum præclarè.

Pauli quæ peregrinatio Eccleſiæ deinceps ſalutaris extiterit.

Cyril. Ieroſol.

Pauli cur tot epiſtolæ, autore Cyrillo.

Act. 9.

Damaſcus qualis ciuitas, & quid ſignificet.

Via cur dicitur religio Chriſtiana.

Sauli audacia, & immiſericordia.

Humanæ vires coram Deo quam debiles, & infirmæ.

Chryſ. ho. 19. in Acta, to. 3.

Cur Chriſtus in via, non Ieroſolymis, aut alibi, Paulo apparuerit teſte Chryſoſt.

Ioan. 12.

quæ vidiſti,& paſſus fuiſti. ¶ *Et ſubitò circumfulſit eum lux de cælo: & cadens in terram audiuit vocem dicentem ſibi, Saule, Saule, quid me perſequeris?* Hanc vocem lingua Hebraica pronunciatam audiuit Saulus, vt ipſe inferius cap. 26. explicat. Primùm lux in modum fulguris eius oculos obruit atque excæcauit: nam excellens ſenſibile, vt docet Philoſophus, ſenſum debilitare,& aggrauare ſolet. Comites autem eius hæc lux nō excæcauit, quia non æquali animi pertinacia in Chriſtum afficiebantur. Poſt lucem venit nox, vt cum ſilentio eam perciperet. Nam qui alicui operi valde eſt intentus, ſiue furore, ſiue affectu aliquo immoderato affectus eſt, etiamſi plurimi eum vocent, non audit. Ideò diuinum eſt conſilium vt prius Chriſtus nos febri, aut periculo aliquo perterrefaciat, quò ſe nobis in corde loquentem audire faciat, ſecundùm illud: *Bonum mihi, quia humiliaſti me; vt diſcam iuſtificationes tuas*: & illud: *Tantummodo ſola vexatio intellectum dabit auditui*. Vnde & in terram cecidit, qui in Ieſum Nazarenum in cælo ſedentem pugnabat, quò ſe terram vilem & fragilem agnoſceret. Bernardus ita ait: *Illuſtrat cæli fulgore vel à foris, intus adhuc luminis incapacem. Qui necdum infundi poterat, diuina ſalutem circumfunditur claritate.* Hæc ille.

Cæleſtis Chriſti lucis Paulū circumfulgentis virtus quanta.

Ariſtot.

Pauli comites quare non excæcarit hæc lux.

Vt Chriſtum nobis in corde loquentem audiamus quid opus ſit.

Pſal. 118.
Eſai. 28.

Bern. ſerm. 1. in conuerſio S. Pauli, initio.

Dum autem ita Saulus in Chriſti oues fureret, & Chriſtus non ſe opponens diſſimularet, non aliter ſe geſſiſſe videtur quàm aquila, quæ pernici ſuo volatu ſublimia quæque,& alta loca petere ſolet, non ita tamen, vt ſuorum pullorum quos in nido reliquit, curam & tutelam deſerat. Nam & è longinquo ſpeculatur, ſi fortè rapax auis aliqua inſidietur ſuis pullis, & illis infeſtam ſe præbeat: quod ſi fortè contingat, tunc illa indignata & vnguibus, & roſtro, & pondere armata, concitato impetu in eam auem ex alto inuolat, eamque vi ſua in terram vulneratam, ac ſemimortuam proſternit, ſuoſque pullos hac ratione tuetur. Ita ſanè Dominus Ieſus, qui grandis eſt illa aquila ab Ezechiele conſpecta, quæ aſcenſus ſui volatu editiſſima cæli Empyrei loca penetrauerat, aſcenderatque (vt Propheta ait) ſuper cælum cæli, ad Orientem, ita vt à dextris Dei ſederet, ex alto ſpectauit Eccleſiæ ſuæ naſcentis pullos, & filios à Saulo tanquam à ſæuiſſima,& rapaci aue infeſtari,& ad vincula,& ad mortem rapi, non eſt paſſus diu latere prouidentiam ſuam, ſed inſtar aquilæ pro ſuis pullis cum alijs auibus decertantis magno conatu deſcendit,& immodica fulguris luce, acri, & querula voce Saulum perterrefecit, & percuſſum in terram proſtrauit, tandemque ad deditionem coëgit. Et vt fulmen, quod dura quæque, & ſolida perfringere, vt in puluerem conterere ſolet, molli auerò,& blāda illæſa relinquere (enſem enim, & nummos aureos, vel argenteos conterit & liquefacit, vaginæ, & loculis parcit) ita Dominus Saulum quidem expugnauit, & in Paulum mutauit; vitæ temporali ſecundùm carnem pepercit, ferream,& adamantinam eius volūtatem, obſtinatamq; frontem perfregit, corq; eius durum ac lapideum in carnem, ac molle conuertit, ita vt diceret, Domine, quid me vis facere? atq; ea ratione vitam veterem, quam peccato, & Moyſi viuebat, extinxit; nouam verò, qua Chriſto & Euangelio viueret, excitauit.

Quomodo Chriſtus fideles à Saule perſequente, vexatosque fuerit tutatus.
Aquilæ ingenium.

Ezech. 1.

Pſal. 67.
Epheſ. 4.

Marc. vlt.

Fulmini quā ſimilis Chriſtus.

Saulum Chriſtus vt mutauerit in album.

Sed redeamus ad textum. *Audiuit vocem dicentem ſibi, Saule, Saule, quid me perſequeris?* Lucis,& vocis teſtimonia producit, vt per vtroſque ſenſus veritas ingrederetur: vt in Iordane, columba viſa eſt,& vox; in transfiguratione autem, nubes, & vox. *Quid me perſequeris?* Id eſt, In quo læſi te, aut iniuria affeci, vt ſic perſequaris? vt illud: *Popule meus quid feci tibi? aut quid moleſtus fui tibi? reſponde mihi.* Et ſicut dominus famulum fugitiuum, & plura crimina perpetrantem, caput manu ſua tenet, & vinctum alloquitur; Quid tibi vis faciam? Cur à me fugis? Ecce in manus meas incidiſti. Ecce in manibus tuis ſunt epiſtolæ crudeliſſimæ legationis, poteſtatis execrandæ, negare non vales. Perſequebatur autem Paulus Ieſum corpore, vexando membra ſua, fideleſque vinciendo; & ſpiritu ſcandalizando,& à Fide ea reuocare conando. Notauit beatus Auguſtinus ſermone de ſancto Paulo, quòd Dominus non dixit: Quid perſequeris ſeruos meos? nec hoc dixit; Quid perſequeris membra mea? ſed hoc dixit; *Quid me perſequeris?* Iam quaſi pede calcato lingua clamat, Calcaſti me; cùm vtique lingua calcari non poſſit. Sed per concordiam charitatis lingua clamat, Calcaſti me.

Matth. 3.
Infra 17.
Quid illud: Saule, Saule, quid me perſequeris?
Michea 6.

Quomodo Saulus Chriſtum perſequeretur.
Aug. ſer. 4. de SS. Petro, & Paulo, circa med. vel de ſanctis ſer. 11. 10. 10. longè à medio.
Quare Chriſtus non dixerit, Saule, Saule, quid mea membra perſequeris? ſed, me

Qui dixit, Quis es Domine? Et ille, Ego ſum Ieſus Nazarenus, quem tu perſequeris. Durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare. Verè circumfuſa claritas, non infuſa fuit: vocem audiebat, ſed faciem non videbat: quia erudiebatur ad Fidem, quæ eſt ex auditu, & non de rebus, quæ ſub aſpectum cadunt: & ignotum perſequebatur, quia ignorans fecit in incredulitate: & in cæcitate agnoſcit, & confitetur poteſtatem. Dixit autem: *Ego ſum Ieſus Nazarenus, quem tu perſequeris*: prodit enim ſe Ieſus ſuſcitatum, & viuum, in quem ille tanquam

Cur Saulus Perſecutor vocem audierit, non faciem viderit Domini Ieſu.

Rom. 10.
1. Tim. 1.

Quid Saulus Ieſum Nazarenum perſe-

[margin: ...uendo facie-bat inſidias.]

quàm mortuum pugnabat. Id eſt, contra tuam ſalutem agis, & lumen veritatis oblatum reſpuis. Hoc peccatum velut grauiſſimum lugebat Apoſtolus, cùm diceret: Ego ſum minimus Apoſtolorum: qui non ſum dignus vocari Apoſtolus, quoniam perſecutus ſum Eccleſiam Dei. *Durum eſt*, inquit, *tibi contra ſtimulum calcitrare*. Græcè σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν: quia ſcilicet Paulus & ipſe interna inſpiratione iam ſtimulabatur, vt quem Ieſus cœpiſſet intus vrgere, antequam faceret vim tantam: ille verò calcitrabat, & contradicebat, & porrò ibat executurus quod receperat. Quare addita eſt & exterior vis, ſed quæ minimè libertati officeret. Itaque ſtatim victus Dominum vocat, & ad obſequium ſe illius paratum reſpondit, dum ait: Quid me vis facere? Sumpta eſt metaphora à belluis, quæ non videntes ſtimulum, in illum magno cum ſuo malo calcitrant. Omnis quippe malus eſt ignorans, & rationis lumine deſtitutus, & in ſtimulum conſcientiæ pungentis inſurgit. Paulus ergo ſtimulis Fidei reſiſtebat, atque ita vt conuertatur, reuelat eius ſecreta. Hoc autem prouerbium ſumptum eſt ab Aeſchylo Ἐν δεσμώτῃ, vbi ait: Οὐκ οὖν ἔμοιγε χρώμενος διδασκάλῳ πρὸς κέντρα κῶλον ἐκτενεῖς. Et Euripides in Bachis: Θύοιμ' ἂν αὐτῷ μᾶλλον ἢ θυμούμενος πρὸς κέντρα λακτίζοιμι θνητὸς ὢν θεῷ. Terentius in Phormione: Nã quæ inſcitia eſt, *in ſtimulum vt calces*? Atque hoc verbo planè oſtendit ſe non vi coactum, aut fune tractum fuiſſe, quoniam Dominus dixit: *Durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare*. Non ait, Impoſſibile eſt tibi; & quia Paulus ipſe propoſuit ſibi arbitrij ſui libertatem, cùm inquit, *Domine quid me vis facere?* Integrum ſiquidem illi erat etiam poſt vocem non ingredi Damaſcum, nec Baptiſmo tingi, & reuerti in Hieruſalem, & adhuc calcitrare in ſtimulum. Ait ergo: *Quid me vis facere?* Et magis ſe paratum faciendum, quàm ad patiendum declarat: quia agere, habet aliquam ſui oſtentationem, pati verò abſconſionem. Sed priùs oportet ipſum non facere, ſed pati: prius cæcus ſit oportet, & domi maneat, & baptizetur, erudiaturque: nam vetus homo etſi maximè vellet Deo ſeruire, id nunquam poſſet præſtare, niſi priùs innouetur. Nos autem qui nouimus quid nos velit facere, non illi nos libenter committimus, ſed volumus aut noſtram potiùs facere voluntatem, quàm Dei, aut à nobis ipſis facere. Docemur ergo eum, qui ſe Dei ſeruitio mancipiat, non debere genus ſeruitutis, quod præſtare debet eligere, quia fortaſſe Dominus ad aliud nobilius, & ipſa

[margin: 1. Cor 15. Epheſ. 3.]

[margin: Quid illud: Durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare.]

[margin: Contra ſtimulum qui calcitrent.]

[margin: Vnde hoc ſumptum prouerbium ſit Durũ eſt tibi, &c.]

[margin: *Euripides.*]

[margin: *Terent.*]

[margin: Chriſti vehementem hanc Sauli mutationem minime eius libero arbitrio derogaſſe.]

[margin: Cur ad agendum, quam ad patiendum ſimus paratiores.]

[margin: Qui ſe diuino ſeruitio mancipat, ſeruitutis genus non debere, quod ſit obeundum, eligere.]

ſalutarius vult eum deſtinare. Ideò etiam à ſuperiori non eſt extorquendum, ſed Deo tribuendum quod facit: ſi quis ſeruet mandata: & nihil ſuum quærat, nec tentet Deum: tunc enim per ſuperiorem indicabit voluntatem ſuam, aut per alios meliores conſiliarios eadem deteget. Quid ergo me vis facere? Non ait, quid vis me dicere? Et quis referat quid acciderit in corde eius, antequàm id Domino obtulerit, & quomodò vicerit omnia impedimenta, quæ à Chriſti ſequela auocabant? Atq; hæc verba protulit tremens, ac ſtupens. Tremens quidem ob calorem deficientem præ metu; ſtupens verò, ob rigorem quod ad mẽbra attinet, & quantum ad mentem, ob rei inſolitam magnitudinem: itaq; timor præceſſit amorem.

[margin: Vnde Sauli tremor, ac ſtupor dicentis, Domine, quid me vis facere.]

Et Dominus ad eum, Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Rectè Caſſianus explicauit hunc locum: *Paulus quoque per ſemetipſum vocans, & alloquens Chriſtus, cùm poſſet ei perfectionis viam reſerare confeſtim, nequaquam fecit, ſed dirigit illum ad Ananiam, & ab eo iubet viam veritatis agnoſcere, dicens: Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Mittit itaque & hunc ad ſeniorem, eumque illius potiùs doctrina, quàm ſua cenſet inſtitui, ne ſcilicet quod rectè geſtum fuiſſet in Paulo, poſteris malum præſumptionis præberet exemplum: dum vnuſquiſque ſibimet perſuaderet ſimili modo ſe quoque debere Dei ſolius magiſterio, atque doctrina potiùs, quàm ſeniorum inſtitutione formari.* Hæc ille.

[margin: *Caſſia. collat. 2. c. 15.*]

[margin: Quare Chriſtus cum per ſe ſolum id poſſit, Paulum Ananiæ tradiderit inſtituendum.]

Similia quoque nos poſſumus hæreticis dicere, vt ſi velint veritates Catholicas intelligere, priùs in ciuitatem Eccleſiæ ingrediantur, eiuſque ſe ſinui tradant inſtituendos, ac regendos. Præterea docet Dominus, qua ratione ſint illi, qui extra Eccleſiam ſunt, recipiendi. Neminem enim Deus ad gratiæ conſortium admittit ſuæ, quem non velit per miniſtros Eccleſiæ reconciliari. Ita enim nunc facit cum Saulo, & fecit paullò antè cum Eunucho, facturuſque eſt paullò pòſt cum Cornelio Centurione.

[margin: Catholicorũ dogmatum intelligentia vbi tantum habeatur.]

[margin: Qua ratione ſunt illi, qui extra Eccleſiã ſunt, recipiendi.]

[margin: *Act. 10. & ſeq.*]

Viri autem illi qui comitabantur cum eo, ſtabant ſtupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes. Similia legimus accidiſſe Danieli, qui capite decimo ait: *Vidi autem ego Daniel ſolus viſionem: porrò viri qui erant mecum, non viderunt, ſed terror nimius irruit ſuper eos, & fugerunt in abſconditum.* Non intelligas audiuiſſe vocem Ieſu, ſed Pauli duntaxat. Dicit enim inferius capite 22. *Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audiuerunt eius qui loquebatur mecum.*

[margin: Qui Saulum comitabantur Chriſti, an Sauli vocem audiuerint.]

mecum. Vult ergo comites Pauli reſponſionem quidem ſuam, quam Chriſto dedit, audiuiſſe, Chriſti autem vocem non audiuiſſe: ſi enim vocem illam audiuiſſent, vt ait Oecumenius, nequaquam in diffidentia, & perfidia perſtitiſſent. Lucas ergo ſenſit de voce Pauli, quam audierunt, Paulus autem Actorum 22. de voce Chriſti expreſsè loquitur. Sed certè verius videtur, quòd de voce Chriſti intelligantur verba Lucæ hoc capite poſita, dicendo quòd eam audierũt, nam de voce Pauli quid mirum quòd audirent, quem & videbant? Quòd ergo hic ſtupefacti vocem audierint, & neminé viderint, eius vocem ſignificare voluit, qui loquens non videbatur. Nam ſic etiam prædixit, quòd Paulus ipſe audiuit ipſam vocem dicentem ſibi, de qua voce ſubdit: *Viri autem illi qui comitabantur cum eo ſtabant ſtupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes*: hic enim erat ſtupor, quòd vocem audirent, viderent neminem. Ideo dicendum, quòd licèt vocem audirent, nõ tamen cum vocis intellectu, & quòd eſſet Chriſti vox: quare non dixit ſimpliciter, quod non audierunt vocem, ſed cum adiuncto, eius qui loquebatur. Fortè enim ſonum tantùm, non diſtincta verba; aut ſi verba, nõ tamen ſenſum acceperunt, quod eſt propriè audire. Ita vt Paulus erudiiùs locutus ſit in concione, vt oportebat, quam Lucas ſimplici narratione hiſtoriæ. Et qui comitabantur illum, miniſtri erant executionis. Et pedibus ibant, vt videtur; alioqui grauiter fuiſſet læſus Saulus cadens ex equo in terram, niſi miraculum ponas: id etiam oſtendit, quòd ad manus eum traxerunt poſt caſum. Eratque meridies, vt capite vigeſimo ſecundo dicitur. Vnde quidam dixit:

Mentitur pictor, Paulum qui pinxit equeſtrem;
Cùm clarè conſtet quod fuit ille pedes.

Quanquam hæ rationes ſolidam demonſtrationem non faciunt.

Surrexit autem Saulus de terra, apertiſq; oculis nihil videbat. Quod miraculo factum eſt in pœnam eius ſalubrem; tum vt ex ductu res magis euulgaretur; tum quia hæc eſt mulcta, qua illi qui reſiſtunt lumini, plecti merentur. Atque hac ipſa vſus eſt ipſe Paulus in Elymam magum lucem impedientem inferius capite decimo tertio. Deus etiam tales intus cæcat reprobos, etiamſi ſibi exterius ſapere videantur. Sed Paulus nihil videbat, vt oſtenderetur in corpore quod animo patiebatur: exterior lux ad tempus ſubtracta perſecutori, vt redderetur interior prædicatori. Et ſi fuit lux corporis glorioſi Chriſti, vt quidam volunt, quæ plurimum delectat, & cuius calor non agit ſubitò, & in inſtanti, naturalis non fuit cæcitas, quæ contingit ex auocata, ac deſiccata humiditate: ac proinde cogimur confiteri illam diuinitus accidiſſe.

Iam, bone Lector, perpende rationem, quam in peccatorum conuerſione obſeruat Deus pro ſua bonitate. Lux de cœlo venit: quia primum opus eſt à Deo illuminari, vt quis ſeipſum valeat ſalutariter agnoſcere. Deinde proſternit hominem in terram, dum videntes peccatorum noſtrorum ſordes humiliamur. Tertiò additur vox, quæ declarat nos eſſe perſecutores: nam Chriſtum perſequimur omnes peccantes, qui venit vt peccata tolleret, & offerimus nos eius beneplacito voluntatem noſtram abnegantes. Et ſurgentes apertis oculis nihil videmus: omnia enim nobis pro nihilo habenda ſunt, quæ carnalibus oculis ſubijciuntur, comparata his, quæ fidei oculis videmus conuerſi ad Dominum. Ad extremum mittitur ad Eccleſiam, vt per eius miniſtros de via ſalutis edoceatur. Sed quidam obijciunt: Si nos talem, ac tantam vocem Domini Ieſu de cœlo audiremus, planè conuerteremur, quia eius vox efficax eſt, & illi reſiſtere nemo valet. Verum his reſpondet Chryſoſtomus, vocem conſimilem edidiſſe Chriſtum, cùm illis, qui ad ſe comprehendendum venerant, dixit: Ego ſum Ieſus Nazarenus, atque illo verbo in terram proſtrati ſunt illi non minus quam Paulus; & tamen à mala voluntate ſua reuocati non ſunt. Elymã quoque Magum quis ignorat à Paulo fuiſſe excœcatum, & tamen à ſua perfidia minimè eſt reuocatus. Vox ergo neminé cogit, ſed quemque ſuæ voluntati relinquit: quare pro cuiuſque diſpoſitione, ac bona, vel mala voluntate, vocationes Dei aut recipiuntur, aut reſpuuntur.

Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damaſcum. Quam diuerſus ingreſſus ab eo quem putabat: nam qui alios vinctis manibus volebat perducere, ipſa ad manum quaſi vinctus ductus eſt: & qui venerat Damaſcum Fidem impugnare, Fidem in ea diſceret. A meridie introductus eſt, vt dicitur Actorum vigeſimo ſecundo, vbi per triduum cæcus permanſit, & non manducauit, neque bibit. Per hoc triduum natura ex viſu tranſmutata, & anima eleuata, ita vt parum vegetanti facultati vacaret, raptus putatur à quibuſdam ad tertium cœlum, & audiuiſſe arcana verba, quæ non licet homini loqui: propterea & à cibo, & à potu abſtinuit. Verum cum raptum ſe di-

Si Chriſti vocẽ audiſſent (vt quidã ſentiũt) quid inde. *Oecũ. in Act.*

Altera opinio probabilior.

Propriè quis audiat.

...are eos, ...Paulũ equi..., ...em, nõ pedi...em fingunt:

Cur Paulus à Deo priuatus viſu fuerit.

Sauli qua percuſſus fuit, cæcitas, an naturalis fuerit, necne.

Naturalis cæcitas vnde fit.

Deus rationẽ quam teneat in conuerſione peccatoris.

In eos, qui ideò nolunt cõuerti, quod ſimilem, quam Paulus à Chriſto vocem ſibi factam non audiant. *Chr. ho. 19. in Acta.*

Act. 13.

Expenditur, quod trahentium manib. Saulus eſt introductus Damaſcum.

Qualis Sauli raptus extiterit in tertium cœlum, quamque illi triduana quadrauit inedia, cæcitaſque.

cat Apoſtolus in epiſtola poſteriori ad Corinthios ante annos quatuordecim, & hic annus ſit decimus ſeptimus, ante ſcriptā illam epiſtolam, non hoc anno contigit ille raptus, ſed poſt tres ſequentes annos. Creditur etiam tunc à Chriſto percepiſſe Euangelium, de quo ipſe ad Galatas teſtatur: *Neque enim ego ab homine accepi illud, nec didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti.* Quod coactus fuit dicere, quia imponebant ei pſeudoapoſtoli, quòd edoctus eſſet ab Anania. Et qui verè conuertitur ad Chriſtum, ſua tantum curat, & de alienis non ſolicitatur, & qui priùs ventri ſeruiebat, ſolicitudine non tangitur, quid tribus diebus viæ ſit manducaturus, aut bibiturus.

Ioan. 18. Act. 13.

Cur Paulus nō ab homine acceperit, ſed à Ieſu Chriſto ſe dicat Euangelium.

Eius qui conuertitur ad Chriſtum vna cura.

Ananias, qui Paulo baptizauit, quis ille.

Erat autem quidam Diſcipulus Damaſci, nomine Ananias: & dixit ad illum in viſu Dominus, Ananias Iudæus erat de tribu Iuda, vnus è Septuaginta Domini Diſcipulis: ſed imminente perſecutione Damaſcum profugus venit, cuius ciuitatis factus eſt Epiſcopus, vt tradunt Hippolytus Martyr, & Dorotheus Epiſcopus. Eſt autem Damaſcus vrbs memoria nobilis, itinere dierum circiter duodecim ab Ieruſalem diſtans, Syrorum olim ſedes Regia: procul autem ab vrbe ad primum lapidem locus oſtenditur, vbi Paulus conſternatus minas ſpirare deſijt, ac cædes. Hæc ciuitas in Romanorum ditionem venerat, quemadmodum & Antiochia, & tota Syria. Ad Paulum igitur miſſus eſt Ananias, non alius Apoſtolus, ne quouis modo ab eo videretur edoctus, qui diuina tantum reuelatione eruditus fuit. Detrectabat autem Ananias virum adire, quem fugerat ab Ieroſolymis, cum Chriſti perſequeretur fideles. Interpretatur autem Ananias, nubes Domini, quæ Paulum Baptiſmo irrigauit, ac refrigerauit, reddito oculorum viſu. Erat enim vnus de illis, de quibus Propheta: *Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant?*

Hippo. Mart. in Synopſi. Doro. Ep. in li. de 72. diſc.

Damaſcus quæ ciuitas.

Ad Paulum cur miſſus Ananias, non alius Domini Apoſtolus. *Gal. 1.*

Ananias quid ſonet.

Eſai 60.

Fuit autem neceſſarium miniſterium Ananiæ: tum vt manus illi imponendo viſum reciperet; tum vt eum Sacramento Baptiſmi initiaret. Nam etſi Deus eſſet, qui illi viſum videndi poſſet reſtituere ſine Anania; cum tamen ad Ananiam diſcipulum ſuum miſit, vt eius benedictione Saulo refunderentur oculi, quos amiſerat, vt teſtatur beatus Ambroſius lib. de Pœnitentia.

Paulus miſſus ad Ananiam.

Amb. l. 1. de pœn. c. 7. t. 1. circ. init.

Surge, & vade in vicum, qui vocatur rectus. Non eſt nomen proprium, quia Græcè dicitur ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθεῖαν: nam fortaſſis vicus erat longus, & rectus quemadmodum portam Speciosam Lucas ſuperius dixit, quæ à pulchritudine, & præſtantia ſuper cæteras, Speciosa eſt vocitata. Et Ananias ipſe rectè ambulabat, & confitebatur Saulus ingreſſus fuit in domum Iudæ, & fortaſſis Spiritus ſancti conſilio, vt Iudas ille Iudæus audito eo, quod Saulo acciderat, non minus quam ille ad Fidem conuerteretur. Et Dominus dicitur allocutus in viſu Ananiam, hoc eſt, in ſomnis, vt exponit Chryſoſtomus: quemadmodum mulier Pilati per viſum multa traditur paſſa, Græcè enim eſt ἐν ὁράματι. Et vt teſtatur OEcumenius, ὁράματα, viſa in ſomnis dici conſueuerunt. Ideò dixit, Surge, ſcilicet à ſomno, & vade.

Act. 3.

Saulus pergens Damaſcum, vbi receptus fuerit.

Apparare in viſu quid ſecundū Chryſoſtomum. *Chry. h. 20. in Act. init. t. 3. Matth. 27. Occum. ibid.*

Ecce enim, orat. Quare ne timeas ad eum accedere. Ex quo videtur, quòd non ſemper orauerit, & quòd non fuerit in extaſi tunc, cùm alloqueretur eum Ananias. Teſtatur idem OEcumenius, Ananiam fuiſſe Diaconum, & producit Paulum hoc ipſum in Canonibus atteſtantem. Lege vltimum caput octaui Clementis de Conſtitutionibus Apoſtolicis, vbi hoc ipſum inuenies in perſona Pauli dictum. Quod ſi verum eſt, conſtat, præter illos, ſeptem alios quoque ordinatos fuiſſe Diaconos.

Idem ibidem.

Clem. Rom.

Et vidit per viſum virum Ananiam nomine, introeuntem, & imponentem ſibi manus, vt viſum recipiat. Verbum illud *Per viſum*, quod abundat in Græcis codicibus, legit Chry. & pōderat, quod ideò in viſione viderit, quia cæc⁹ erat. Voluit enim Dominus eius viſione imaginaria conſolari, vt indicaret ei rationem accipiendæ ſanitatis. Vidit etiam per viſum, quod eo nomine vocaretur diſcipulus ille. Voluit etiam Dominus, vt cùm veniret Ananias, certior fieret Saulus, illum à Chriſto miſſum, quemadmodum ei Chriſtus indicauerat in via: Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi dicetur, quid te oporteat facere. Vidit etiam illum imponentem ſibi manus, in argumentum, quòd ſignum à Deo fieret, non à natura, vel à caſu. Et ad corporis, vel animæ ſanitatem, & donorum largitionem erat olim ſignum impoſitionis manuum, etiam in lege veteri: vnde Moſes ſuper Ioſue manus impoſuit, vt traderet illi ducatum populi: manus quoque imponebantur victimis.

Chryſ. hom. ſuprad.

Cur Saulus Ananiā per viſum viderit ad ſe introeuntem.

Quare Ananias impoſuit ſibi manus.

Exod. 29.

Domine, audiui à multis de viro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis in Ieruſalem, & hic habet poteſtatem à principibus Sacerdotum alligandi, & cætera. Hoc vel ex timore, vel ex admiratione, quòd talis ad Fidem conuerteretur, dixit Ananias: & nouerat illum cum tali poteſtate veniſſe, quia acceperat

Quam ob cauſam Ananias Saulum in fideles maleficum Domino recenſuerit. Vnde Ananias reſciuerit, Saulum perſequi Eccleſiam Dei.

literas

literas fidelium, qui erant Ieroſolymis; vel acceperat hoc à Iudæis, qui agebant Damaſci, quia iam per biduum manſerat Damaſci. Et cùm dicitur: Hic habet poteſtatem, intellige eſſe aduerbium illud hic, id eſt, hoc loco; quia Græcè dicitur ὧδε.

Dixit autem ad eum Dominus, Vade, quoniã vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomẽ meum coram Gentibus, & Regibus, & filijs Iſrael, ego enim oſtendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Repellit omnes excuſationes, & illum adire liberè mandat: quoniam vas, inquit, electionis eſt mihi iſte, pro eo, quod eſt, vas electum, paratum ad portandum oleum nominis mei. Ita enim dicitur; Oleum effuſum nomen tuum. Ille enim præ cæteris omnibus laborauit, atque prædicatione ſua nomen Ieſu Chriſti propagauit, atque illuſtrauit; vt eo prædicante Antiochię diſcipuli vocati ſint Chriſtiani. Et cum prius à ſeipſo factus eſſet vas iræ, ſiue vas in contumeliam; Dei munificentia factus eſt vas miſericordiæ, & electionis; vas etiam in honorem ſanctificatum, & vtile Domino, ad omne opus bonum paratum. Nota eſt metaphora, vaſis nomine intelligi organum, ſiue inſtrumentum electionis. Porrò dicitur phraſi Hebræa pro eo quod eſt electum, & aptiſſimum Euangelicæ prædicationis organum; vt ita Paulus nihil ſibi tribueret, vel alius qui euangelizat, niſi partes inſtrumenti, quod ab agente principali virtutem totam, & gloriam ſortitur. Et habes hic breuiter deſcriptionem veri Euangeliſtæ, qui nihil eſt aliud, quàm organum electum, adeò, vt prædicatione ſua, & vita ab oratione ſua non diſſidendi ferat nomen Ieſu coram Gentibus, & Regibus, & filijs Iſrael. Facit autem ad gratiam muneris commendandam vas ipſum, ſi pretioſum ſit, ac pulchrum, iuxta illud Comici: *Munus ornato verbis*. Fuit autem Saulus ſingularibus diuinæ gratiæ ornamentis decoratus: nam in prædicatione, & ſignorum virtute, & fructu, & labore cæteris Apoſtolis non fuit inferior. Gratia autem ſermonis mirificè in eo enituit: nam Lyſtrenſes Barnabam vocabant Iouem, Paulum verò Mercurium, quoniam ipſe erat dux verbi. Adeò, vt dum obturatus eſt fons, vnus, Stephanus, qui erat ardentiſſimus prædicator, apertus ſit alius, pura Euangelij effundens flumina. Nam poſtquam ſiluit os Stephani, mox ſonuit tuba Pauli. Non talem Iudæi à Chriſti exercitu eiecerunt tubicinem, qualem in locum eius ſubſtituit Chriſtus. Portauit autem nomen Ieſu

Paulus quàm vere vas fuerit electum.
Cant. 1.
1. Corinth. 15.

Act. 11.
Paulus ante conuerſionẽ à quo fuit vas iræ, & vas in contumeliam factus & quale redditũ vas à Domino.
2. Tim. 2.

Euãgelici cõcionatoris qualem de ſeipſo debeat eſſe iudicium.

Terent.

In Paulo gratiam enituiſſe ſermonis.
1. Cor. 15.
2. Cor. 11.
Act. 14.

Paulus qualis Euangelii tuba, ac tubicen Chriſti.

priùs coram Gentibus: quia præferendum eſt vniuerſale bonum particulari Iudæorũ; ideo vocatur Doctor Gentium in fide, & veritate. Portauit & coram Regibus, quod plus eſt: poſtremò, coram filiis Iſrael: quod ob perſecutiones, quas ab eis patiebatur, admirandum erat.

Cur Paulus prius Gentib⁹, quam Iudęis prædicauerit.
1. Tim. 2.

Et ſubdit Dominus: *Ego autem oſtendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati.* Quaſi diceret; Nomen meum non aliter portabit, quàm multos aduerſarios contradicentes, experiendo, & multa dura, & aſpera pro gloria nominis mei patiendo: ne quiſquam leue, aut facilè eſſe exiſtimet prædicationis Euangelicæ miniſterium. Oſtendit hic locus, neminem eſſe ad prædicandi munus idoneum, qui non idem ſit ad patiendum aduerſa animo comparatus. Multa ipſe pati faciet alios pro nomine meo, multa & ipſe patietur propter me, atque id beneficij loco ducet, ita vt in tribulationibus ipſis propter me toleratis aliquando glorietur: & alios inuitabit ad patiendum pro nomine meo, quos antea deterrebat. Oſtendit autem Chriſtus illi quanta vellet eum pro ſe pati, aperiendo ſe ipſum, pro quo mille mortes ferre eſſet honorificum: & Indicato ingenti ſuo amore, crucis ſupplicium, & ignominiam propter nos pati voluit: declarata etiam magnitudine præmij cœleſtis, atque coronæ, quam recipiunt, qui pro ſe patiuntur. Perpende etiam, quoſdam peculiariter eligi ab eo ad patiendum, & patientiæ exemplum alijs præbendum: quæ ſumma Dei eſt gratia. Paulus etiam dum perſequeretur Eccleſiam, & affligeret fideles magnoperè admirabantur de tanta, tamque hilari illorum patientia: quia ignorabat dulcedinem crucis, ac meritum, quod tanta ſuſtinere tormenta fideles faciebat. Promittit ergo hic illi, ſe ei cauſam patefacturum tanta ſuſtinendi, experientiaque edocturum quãta pro ſe pati ſit gloria. Si vis noſſe trophæa, Pauli Apoſtolica, labores, atque cruciatus quos pro Chriſto pertulit, lege vndecimum caput poſterioris ad Corinthios. *In quo quis audet (in inſipientia dico) audeo & ego. Hebræi ſunt; & ego. Miniſtri Chriſti ſunt; & ego. Vt minus ſapiens dico plus ego: in laboribus pluri mis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies, quadragenas, vna minus, accepi. Ter virgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum, ter naufragium feci,* & reliqua, quæ ipſe fuſiori oratione perſequitur. Namque diuerſa ſuſtinere, aut propter gloriam bellicam, aut propter fortunæ bona comparanda, aut propter charam patriam, aut propter alias humanas ratio-

Quis ad euangelizandi ſit munus tantũ idoneus, vt Paulus fuit.
2. Corint. 11.
Paulus cur in tribulationib. gloriabatur
Quando oſtẽſum ſit Paulo quanta oporteret eum pro nomine Chriſti pati.

1. Tim. 2. &
Infra 14.
Eligi ad patiẽdũ pro Chriſto, quanta ſit gratia Dei.

Quid tanta Martyres faciebat ſuſtinere tormenta.

Apoſtoli Pauli labores pro Chriſto.

Pati pro nomine Ieſu, quid nouum, & inauditum. Qua vna re maxime Chriſtum imitari, promererique valeamus. Iaco. 1.

rationes, hominibus nō erat ignotum, neque obſcurum: at pati pro nomine Ieſu, id nouum erat, atque inauditum; cum ſumma tamen gloria, & honore coniunctum. Quare ſi diſcipuli Chriſti ſumus, non negligamus hanc aduerſa quæque pro Chriſto alacriter perferendi diſciplinam, qua vna re mirum in modum Chriſtum imitamur, nobiſq; promeremur. Nam patientia opus perfectum habet.

Et abijt Ananias, & introiuit in domum: & imponens ei manus, dixit, Saule frater, Dominus miſit me Ieſus, qui apparuit tibi in via qua veniebas; vt videas, & implearis Spiritu ſancto. Et confeſtim ceciderunt ab oculis eius tanquam ſquamæ, & viſum recepit. Paruit tandem Ananias verbo Domini. Et Saulum fratrem vocat, nimirum & carne, & ſpiritu, & ſtatim admonuit illum de Ieſu, qui apparuit ei in via: quod etſi Ieſus Ananiæ non reuelaſſet, didicerat tamen ab Spiritu ſancto Et aperiendo ei geſta, quæ ſoli ipſi ſciebat (quia alij non viderant) diſpoſuit eum ad credendum ſe à Chriſto miſſum. Et poteſt commodè dici, quòd Dominus ei apparuerit, & non tantum ſit locutus: nam ita ipſe dixit; *Nouiſſimè autem omnium tanquam abortiuo, viſus eſt & mihi.* Vocat autem ſe abortiuum, id eſt, fœtum cum alijs non formatum in die Pentecoſtes, ſed cum violentia in lucem emiſſum in meridie, non ſuauiter, vt alij Apoſtoli, ventre adhuc Synagogæ periclitante. Et peius eſt poſt tempus partum abortire, quàm ante. Ac ſubdit, *Vt videas, & implearis Spiritu ſancto.* Viſus receptus diſponebat eū ad lætitiam, ac copiā ſpiritus accipiendam. Quare cùm dicitur, quòd impoſuit ei manus, non intelligas collatum Sacramentum Confirmationis, quia non datur ante Baptiſmum: ſed de illa impoſitione manuum eſt ſermo, de qua in Euangelio; *Super ægros manus imponent, & bene habebunt.* Quanquam dici non incongruè poſſit, quòd vt capite ſequenti prædicante Petro apud Cornelium, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum, & poſtea iuſſit eos baptizari; ita hic ſit illi manus impoſita ad ſanitatem, & confirmationem. Quod ſi obijcias, Ananiam fuiſſe Diaconum, & non potuiſſe, ſicut nec Philippus Samariæ, manus imponere. Iuſſu tamen Domini potuiſſe illud Sacramentum conferre, ſi diſpenſatione ſummi Pontificis ſimplex Sacerdos illud valet conferre. Et ad hoc aſſerendum vim habet illud quod ait, *Vt videas, & implearis Spiritu ſancto:* nam plenitudo Spiritus non niſi per myſterium impoſitionis manuum ſolet conferri. Sed hæc etſi ſubtiliter diſſerantur, &

Saulum cur fratrem vocat Ananias.

1. Cor. 15. Cur ſe abortiuum Paulus nominauerit. Act. 2. Infra 22.

Ananias cū Paulo manus impoſuit, qd ei contulerit.

Mar. vlt.

Quomodo Ananias, qui tantum erat Diaconus, Saulo potuerit manus imponere.

comprobentur, ſolidius tamen, & probabilius eſt, tunc Paulum Sacramentum Confirmationis non ſuſcepiſſe, ſed tantum beneficium illuminationis: poſt quod baptizatus fuit, & altero Sacramento imbutus. Vnde & replentur interdum Spiritu ſancto, qui non confirmantur: vt Stephanus Actor. 6. & 7. & Petrus Actor. 4. & Paulus Act. 13.

Altera ſolutio magis probabilis.

Et confeſtim ceciderunt ab oculis eius tanquam ſquamæ, & viſum recepit. Quo verbo ſignificatur, & vehementia cæcitatis, & indubitata ſanatio: atque hæ ſquamæ diuina vi effectæ fuerunt in externa oculi ſuperficie. Gregorius Nyſſenus oratione, qua laudes fratris ſui Baſilij celebrat, ita inquit: *Squamæ ſignum erant tegumenti, quo cor eius obductum fuerat, quo tegumento Iudæorum animarum acies perſpectiua obducta atque obligata cæcos efficit ad veritatem. Nunc poſteaquam ſordes, quas ex ignorantia, atque errore contraxerat, in myſtico lauacro depoſuit, protinus ad auguſtiorem conditionem naturæ transformatus eſt: & velut exuto hoc craſſo atque carneo amictu, in ipſis cœlorum adytis verſabatur: &c.* Sic ille. Sunt etiam ſquamæ ſerpentum; & Iudæi erant genimina viperarum. Ita vt videatur Saulus toto veteri homine ſpoliatus.

Greg. Nyſſ. Squamæ à Paulo oculis cecidere, quid ſignificauerint teſte Nyſſeno.

Squamæ quorum propriæ. Matt. 3. & 12.

Et ſurgens baptizatus eſt, & cum accepiſſet cibum, confortatus eſt. Surrexit de lecto, in quo iacebat Saulus, primum accepto oculorum lumine, vacauit ſpiritalibus, nempe Baptiſmo, deinde corporalibus, vt cibo emēdo: nam per triduum nec ederat, nec biberat, & confeſtim baptizatus eſt, nulla præcedente inſtructione humana, ſiue catechiſmo: quia, vt ipſe ait, *Non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum, & Deum Patrem didicit Euangelium.* Et cum cibum accepiſſet, confortatus eſt, ſiue, vt Græcè legit Chryſoſtomus, conualuit: quia, vt ipſe exponit, infirmꝰ factus erat ex itinere, & ex metu, & ex ieiunio, & ex triſtitia. Hic autem cibus non tantum fuit materialis, qui corpus corroborauit, ſed etiam Euchariſtiæ, quam fideles frequenter tunc ſumebant, & qua maximè corroboratur ſpiritus.

Paulus à quo doctus ſuum Euangelium.

Gal. 1.

Chry. ho. 20. in Act. ſub init.

Quo præſertim fuerit cibo recreatus atque confirmatus poſt baptiſmum ab Anania.

Fuit autem cum diſcipulis qui erant Damaſci, per aliquot dies. Chryſoſtomus legit per dies tres, poſt quos ſtatim profectus eſt in Arabiam, vt ipſe narrat ad Galatas 1. quæ non procul à Damaſco diſſita erat, & in quam ſe euangelizandi gratia recepit ad tempus, vt ardorem Iudæorum ſibi inſidias ad mortem molientium, declinaret, & ad eos iam refrigeratos cum fructu maiore redire poſſet: & lectio noſtræ editionis ha-

Quot diebus fuerit Damaſci Saulus cum diſcipulis ſecūdum Chryſoſtomum. Idem ibidem. Quare fugit in Arabiam.

bet, Per aliquos dies, quod in idem recidit.

Et continuò ingreſſus in Synagogas, prædicabat Ieſum, quoniam hic eſt Filius Dei. Statim vt baptizatus eſt, Doctor factus eſt Synagogis, non erubeſcens mutationem, quæ ſolet prudentes homines huius ſeculi permouere: neque timens ea deſtruere, in quibus antea clareſcebat: neque dubitabat ingredi Synagogas, in quibus non ſine periculo prædicare poterat. Affirmabat autem, quòd Ieſus eſſet verus Meſſias, ac Filius Dei naturalis: nam nihil mirum alioqui prædicaret de adoptiuo. Confundebat autem illos de vana ſpe Meſſię ab eo expectati, & conualeſcebat à Spiritu confirmatus. Ex quo patet, quòd liberius Damaſci prædicatur Chriſtus, quã Ieroſolymis: ideo eò perrexerat Paulus, vt impediret eiuſmodi prædicationem. Tanta autem libertate Paulus agebat, vt ſtuperent omnes, qui eum audiebant, & dicerent; *Nonne hic eſt, qui expugnabat in Ieruſalem eos qui inuocabant nomen iſtud? &c.* Habes igitur inſignem planè, & admirabilem conuerſionem, ſiue vnde ſit eductus; ſiue quò perductus, ſiue modum, quo vocatus eſt, attentius inſpicias. Habebat enim ille in primis multa, quæ ipſum ad Chriſtum accedere impediebant, nimirum nobilitatem carnis, quæ vt plurimum ignobilitatem mentis parere ſolet: erat enim de tribu Beniamin Saulus, & ciuis Romanus. Deinde habebat adoleſcentiam, quæ prona ad malum eſſe ſolet, ob ſanguinem feruentem, & prauas conſuetudines, & rerum ignorantiam, & longioris vitæ ſpem, vt exemplum docet filij iunioris, ac prodigi. Habebat & ſcientiam, ſiue propriæ ſcientiæ exiſtimationem: nam erat eruditus ad pedes Gamalielis: etſi poſtea cognouerit, ſapientiam huius mundi, ſtultitiam eſſe apud Deum, & nihil ſe ſcire iudicauerit niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Habebat & quandam ſtatus ſanctitatem, quia erat ex Phariſæis, & ſecundum iuſtitiam quæ ex lege eſt, conuerſatus ſine querela: nam tales difficilius permouerentur ad vitæ commutationem. Denique à timore non erat alienus, ne obijceretur inconſtantiæ vitiũm, quòd ædificaret ea, quæ prius deſtruebat: vnde confundi poterat, & erubeſcere. Metuebat quoque multa pati, vt Dominus illi dixerat, & quia videbat, quid alij, qui Chriſtum colebant, paterentur, & ſibi maiora parata tormenta, ſi Chriſtum perſequeretur. Cumq; horum ſingula per ſe ſatis eſſent, vel ad auocandum, vel certè ad retardandum hominem à cõuerſione: tanta tamen fuit vis Spiritus ſancti, vt nihil horum, neque omnia ſimul eum à ſequela Chriſti impedierint amplectanda. Vera enim conuerſio omnia impedimenta de medio tollit.

Pauli zel' ardẽs, ſeq; ipſius contēptus.

Qualem Dei filium in Synagogis ille Chriſtum prædicaret.

Pauli libertas.

Quæ res Paulũ à conuerſione, vel omnino auocare, vel certe retardare plurimum poſſe videbatur.

Nobilitas carnis quid parere ſoleat.

Gen 8.

Luc.15 & ſeq

Act. 22.

1. Corinth. 1.

Infra 8.

Act. 23.

Philipp. 3.

Act 9.

Mira in Pauli conuerſione Domini Spiritus efficacia.

Quare nemo iure poteſt excuſari, ſi minoribus impedimentis præpeditus, & à Chriſto vocatus, venire renuat ad eum, aut aduentum ſuum retardet: maximè cum tanta ſit dignitas eorum, qui Chriſtum ſequuntur, & pro illo laborant, & patiuntur, tantæ paracleti conſolationes, tantumque cœlo repoſitum præmium, vt omnes huius temporis labores, & paſſiones, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, non ſint condignæ. Si ergò quiſquam oculos in cœlum attollat, & per fidem reſpiciat ea quæ non videntur, facilè omnia quæ hic videntur cum temporalia ſint, & momentanea, contemnet, & gratificari in omnibus actionibus, & paſſionibus contendet Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui cum Patre, & Spiritu ſancto ſit æterna laus, imperium, atque gratiarum actio per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

Signum veræ conuerſionis quod.

Chriſtum ſequendi rationes quot, & quantæ ſe. offerant.

Rom. 8.

1. Cor. 4.

TRACTATVS XXX.

In illa verba: *Cùm autem implerentur dies multi, conſilium fecerunt in vnum Iudæi, vt eum interficerent. Nota autem facta ſunt Saulo inſidiæ eorum. Cuſtodiebant autem & portas die ac nocte, vt eum interficerent. Accipientes autem eum diſcipuli eius nocte, per murum demiſerunt eum, ſubmittentes in ſporta. Cum autem veniſſet in Ieruſalem, tentabat ſe iungere diſcipulis, & omnes timebant eum, &c.* in finem vſque capitis Act. 9.

QVAM moleſtè ferat Satanas, præclaros concionatores, atque Doctores in Eccleſia Dei exoriri, quique potentes ſint in doctrina ſana, & eos qui contradicunt, valeant arguere, manifeſtè nobis tum Stephani, tum Sauli exẽpla demonſtrant. Nam cum vterque & in diſputationis palæſtra plurimum eniteret, & in Scripturarum cogitatione, & concionandi munere acerrimus exiſteret Chriſti vindex & aſſertor, magnum in Eccleſia bellum communis hoſtis inuidia ſuſcitatum eſt, quò videlicet eorum impedirentur progreſſus: ſemper tamen Dei munere his perſecutionibus Eccleſia Dei & aucta eſt & multiplicata. Et quamuis Stephanum

Iudæorum Satanã in Stephanũ, & Saulũ Chriſti diſcipulos perſecutio quid doceat.

Tim. 1.

Quare cum Deus Stephanum ad ſe ſtatim in cœlum euocauerit, Paulum tamē diu voluerit eſſe ſuperſtitē.

confeſtim extingui permiſerit Deus, & ad coronam, quamprimum peruenire voluerit: in Saulum tamen tanquam organum electum, tubamque Euangelicæ prædicationis, etſi à principio ſuæ conuerſionis efferatis animis exarſerint Iudæi, inſidiasque illi ad necem molirentur; illum tamen in diuturnum tempus Deus voluit aſſeruari, vt prius diſceret quanta eum oporteret pati pro nomine Ieſu, qui pro illo plures pati fecerat, ac quamplurimos ad cædem vſque fuerat perſecutus.

Ait igitur: *Cùm implerentur dies multi.* Quoniam ſuperius dixerat, per triduum manſiſſe cum diſcipulis Damaſci, vt habet Græca litera, vel per dies aliquot, vt habet lectio noſtra, non poſſunt hæ inſidiæ factæ poſt multos dies, vt textus hic habet, intelligi, ſed neceſſariò intelligendæ ſunt factæ poſt triennium à reditu ſuo ex Arabia, vt ipſe explicauit in epiſtola ad Galatas, dicens: *Cum autem placuit ei, qui me ſegregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiā ſuā, vt reuelaret filium ſuum in me, vt euangelizarem illum in Gentibus, continuò non acquieui carni, & ſanguini. Neque veni Ieroſolymam ad anteceſſores meos Apoſtolos; ſed abij in Arabiam, & iterum reuerſus ſum Damaſcum.* Hoc eſt ergò quod hic ait: *Cùm implerentur dies multi.*

Quando factæ ſint inſidiæ Paulo.

Gal. 1.

Conſilium fecerant in vnum Iudæi, vt eum interficerent. Iam non ſecretis cuniculis ſubornando falſos teſtes, vt contra Stephanū, ſed aperto marte cōtra Saulum procedunt, & homicidæ illi ad conſueta occurrunt homicidia. Verum irritæ ſiunt vniuerſæ illorum machinæ, quia inſidiæ notæ factæ ſunt Saulo, ſiue à Deo reuelante, ſiue, quod eſt veriſimilius, à nonnullis fidelibus, cùm ex Circumciſione eſſent, atque nonnullis ſanguine iuncti, quos eiuſmodi latere non potuerunt inſidiæ. Nemo igitur, qui vtilis eſt miniſterio Euangelico, pertimeſcat hominum conſilia, ſed ſperet aduerſariorum omnium machinas infringendas, ſi id ad Dei gloriam illuſtrandam magis ſpectauerit. Ita enim Ioſeph fratrum ſuorum manus euaſit; ita Moſes, quem lapidare voluit Synagoga, incolumis permanſit, ac Dauid toties ad mortem à Saul exquæſitus, ope diuina hoſtiles effugit manus. Ita hic Saulus, cum magna diligentia mortem illi inferre cogitarent, nec putarent illum poſſe euadere, ecce humanæ prouidentiæ conſilio per ſportam demiſſus è muro Damaſci ſeruatus eſt, vt ipſe latè enarrat ſecūda Corinthiorum vndecimo. Vides igitur illum iam non gratia aliqua peculiari ſeruari, aut miraculis, ſed humana prudentia: neceſſe enim decet ſeruos Dei, vbi præſidia non deſunt humana, ea contemnere, & ſtatim ad diuina, & quæ ſupra naturam ſunt poſita, confugere.

Quomodo Saulo notæ factæ Iudæorum inſidiæ. Quorū peculiarem gerit curā, & prouidentiā Deus.

Geneſ. 37.

1. Reg. à 18 c vſque ad 30.

Vbi humana non deſunt, diuina non ſunt expectāda præſidia.

Quod verò dicitur in textu: *Accipientes eum diſcipuli eius*; verbum *Eius*, in Græco non eſt, nec in correctioribus Latinis codicibus, & Paulus non habebat diſcipulos, & diſcipuli omnes, Chriſtiani dicuntur. Qui igitur muro aduerſitatis alicuius ſe cinctum viderit, aliorum preces, meritaque non contemnat, ſeque in ſporta fidei, & ſpei in Deum erectæ demitti ſinat per humiliationis virtutem, vt ita retia Satanæ euadat.

Act. 11.

In aduerſitate aliqua quis potius, quid cōſilij capiat.

Cum autem veniſſet in Ieruſalem, tentabat ſe iungere diſcipulis. Hic verò meritò dubitat Chryſoſtomus, & poſt eum OEcumenius, quo modo conueniat quod hic dicitur, cum eo quod ipſe ad Galat. 1. ſcribit: *Neque veni*, inquit, *Ieroſolymam ad anteceſſores meos Apoſtolos, ſed abij in Arabiam, & iterum reuerſus ſum Damaſcum.* Deinde poſt annos tres veni Ieroſolymam videre Petrum, manſi apud eum diebus quindecim. Alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobū fratrem Domini. Hic verò cōtrarium docet, quòd Barnabas ſcilicet duxerit illū ad Apoſtolos. Reſpondet Chryſ. ad propoſitū dubium his verbis: *Vel igitur hoc dicit, Nō abij, vt moram facerem. Dicit enim illic, Non acquieui carni, & ſanguini, neque abij ad eos, qui ante me erant Apoſtoli. Vel ſi non hoc, quia inſidiæ erant Damaſco, poſtquam ille venit ab Arabia, factum eſt, inquit. Deinde iterum aſcendit poſtquam inde veniſſet. Sanè ipſe abijt ad Apoſtolos, ſed diſcipulis adhærere tentabat, vt puta non Doctor, ſed diſcipulus exiſtens. Igitur no propter hoc aſcendit, vt abiret ad eos, qui antè ſe: neque enim ab illis quicquam didicit. Vel hunc aſcenſum non dicit ſed relinquit & cum ſic eſſet, abijt in Arabiam, deinde venit in Damaſcum, poſtea in Ieruſalem poſtea in Syriam.* Hæc ille, adiungens alias quoque ſolutiones, ſed altera ex prædictis eſt ſatis.

Chryſ. ho. 20. in Act. initio. Oecum. ibidem.

Quomodo nunc Paulus per Barnabā ductus ad Apoſtolos dicitur qui Gal. 1. ad Apoſtolos ex Arabia ſe veniſſe commemorat?

Gal. 1.

Hic autem primò conſidera modeſtiam Pauli, qui cum veniret Ieroſolyma, tantum ſe diſcipulis adiungebat, neque audebat ad Apoſtolos accedere. Vnde Barnabas eum apprehenſum duxit ad Apoſtolos, & narrauit illis quomodo in via vidiſſet Dominum, & quòd locutus eſt ei, & quomodo in Damaſco fiducialiter egit in nomine Domini.

Pauli inſignis modeſtia.

Si quis quærat an hæc Barnabę actio apprehendentis Saulum, & adducentis ad Apoſtolos, ſit eadem cum ea, quam ipſe narrat ad Gal. 2. quando aſcendit Ieroſolymā cum Barnaba aſſumpto, & Tito. Dicendū

An hæc actio Barnabæ apprehendentis Saulū, & adducentis ad Apoſtolos, ſit eadem cum ea quam ad Gal. 2. idem Paulus cōmemorat.

eſt,

1.Tim.2. *Act.7.* *Gal.1.*

eſt hanc & illam eandem non fuiſſe: quia illa, de qua meminit Gal.2. facta eſt poſt quatuordecim annos, vt ibi Apoſtolus teſtatur, quo tempore iam non Saulus tantum erat notus diſcipulis Domini, ſed etiã Apoſtolus, & Doctor Gentium: at hic acceſſus Sauli ad Apoſtolos paullò poſt conuerſionem ſuam, aut certè poſt triennium à baptiſmo videtur contigiſſe. Quod ex eo colligitur, quòd diſcipuli timerent ſe illi adiungere, quem olim nouerant perſecutorem. Cuius rei cauſam ipſe aſſignat Gal.1.dicens: Eram autem ignotus facie Eccleſijs Iudææ, quæ erant in Chriſto: tantum autem auditum habebant, quoniam qui perſequebatur nos aliquando, nunc euangelizat fidem quam aliquando expugnabat. Deinde idem indicant verba Barnabæ enarrantis quo modo illi Dominus in via apparuiſſet, & quòd ſtrenuè ſe habuiſſet in Damaſco in nomine Domini. Quare hic aduentus Sauli ad Apoſtolos, ille idem eſt, de quo ad Gal.1.licet in eo loco nõ fiat mẽtio Barnabę adducentis eum ad Apoſtolos, quod ex hoc loco ſupplendum eſt.

Si Barnabas Saulum duxit ad Apoſtolos, ille vt Apoſtolorum vidit neminem niſi Petrum, & Iacobum fratrẽ Domini.

Quod autem hic dicitur, Barnabam adduxiſſe eum ad Apoſtolos, & ad Gal.1. dicat ſe non vidiſſe niſi Petrum, & Iacobum: nequaquam ſibi contradicunt. Quia Petrus tanquam caput reliquos omnes continebat: & Apoſtolos cenſetur vidiſſe, qui Petrum Apoſtolorum Principem viderat.

Cur Apoſtolis præceptũ fuerit ante annos 12. ab Ieroſolymis ne diſcederẽt, quomodo Paulus aſſerit, præter Petrum, & Iacobũ, ſe alium non vidiſſe.
Act.8.
Ibidem.

Mirabitur fortaſſe quiſquam, cum Apoſtoli per duodecim annos Ieroſolymis hæſerint ex Domini mandato, quomodò Saulus ad Galat.1.teſtetur ſe pręter Petrum & Iacobum alios non vidiſſe: Sed hoc facilè diſſoluitur, ſi conſideremus, poſt perſecutionem Stephani Eccleſiam totam fuiſſe diſperſam per ciuitates Iudææ & Samariæ & Phęniciæ, & quandoque ad tempus miſſos fuiſſe à Petro Euangelij gratia ad aliquas illarũ ciuitates: quemadmodum ipſe Petrus cum Ioanne paſſus fuit ſe mitti in Samariam, atque munere ſuo perfunctus reuerſus eſt Ieroſolymam. Ita quoq; Apoſtoli pro re nata ad tempus diuertebant à Ieroſolymis, & tunc accidit quod ait, ſe nõ vidiſſe niſi Petrum, & Iacobum fratrem Domini, qui peculiaris Ieroſolymorum erat Epiſcopus, neque ita facile à ſua diœceſi diſcedebat. Et ita contigit, quod Apoſtolus in illo aſcenſu Ieroſolymæ, præter illos duos, aliorum viderit neminem. Porrò Barnabas mitis ingenio, & blandus, vtpote filius conſolationis, & qui geſta Sauli magis nota habebat, eius erat amicus, vnde & cap.13. ſimul ordinati mittuntur ad Gen-

Barnabas quali erat ingenio præditus: quid ſonet nomen eius.
Act.4.

tes. ❡ *Et erat cum illis intrans & exiens in Ieruſalem.* Id eſt, familiariter & liberè conuerſans: quia, vt ipſe ait, manſit apud Petrum diebus quindecim.

Quid eſt quod Paulus erat cũ Apoſtolis intrans, & exiẽs in Ieruſalem.
Gal.1.

Loquebatur quoque Gentibus, & diſputabat cum Græcis: illi autem quærebant occidere eum. Quod cum agnouiſſent fratres, deduxerunt eum Cæſaream, & demiſerunt Tarſum. Quemadmodum Damaſci diſputando cum Iudæis, eos confundebat, ob quam cauſam illum interficere meditati ſunt, & opera diſcipulorum euaſit demiſſus in ſporta: ita cum Gręcis, quos non ἕλληνας, ſed ἑλληνιστάς vocat, hoc eſt, Iudęos natione, & religione, ſed inter Græcos, ſiue eos qui idiomate Græco vtebantur, natos, & Satanas moleſtè ferret veritate confundi, illius necem deſignarũt: quod vbi fratres cognouiſſent, deduxerũt eum Cæſaream, & demiſerunt Tarſum, metuentes ne idem quod Stephano acciderat, illi contigiſſet: & humana quoq; prudentia in hoc vſi eſſe videntur. Et per Cæſaream abſolutè intelligo Cęſaream Paleſtinæ, quę non longè diſtabat à Ieroſolyma: vbi conſcenſa naui facilè potuit venire Tarſum, ſicut ex Epheſo nauigatione in eandem Cæſareã venit, vt dicitur Act.18. longus alioqui fuiſſet labor fratrum deducentium illum in Cæſaream Philippi, quæ longè diſtat à Ieroſolyma: etiam ſi hoc de Cæſarea Philippi exponit Gloſſa ordinaria. Et ita hæc maximè ſunt conſona his, quæ ad Gal.1.de ſeipſo narrat: nam vbi dixiſſet ſe Ieroſolymam veniſſe videndi Petri gratia, continuo ſubiungit, ſe veniſſe in partes Syriæ & Ciliciæ: nam potuit fieri, vt nauigando Tarſum, prius Syriam attigerit, vt propterea ipſe ad Gal. teſtetur ſe veniſſe in partes Syriæ, & Ciliciæ.

Ibidem.
Quib. cũ Græcis in Ieruſalẽ, diſputaret Saulus.

De qua hic Cæſarea ſit ſermo, ad quã Apoſtoli deduxerunt Paulum.

Gloſ. ord.

Tarſus quid.

Eſt autem Tarſus, metropolis Ciliciæ, patria Pauli, vt ipſe Act.22.docet: *Ego ſum,* inquit, *vir Iudæus, natus Tarſo Ciliciæ.* Quanquam verò Hieronymus innuere videatur illum natum in oppido Galilææ Giſchalis, atq; inde migraſſe Pauli parentes Tarſum: non tamen cõſtat, an ante natiuitatẽ Pauli, vel an poſteà. Et cum ipſe aſſerat ſe natum Tarſi, & nunquam meminerit Giſchalis, veriſimilius eſt illum Tarſi ortum, & Giſchalis eſſe oriũdum aſſerere. Cùm autem Tarſus libera eſſet ciuitas, ac Romano iure gauderet, hinc factum eſt, vt Paulus ciuitate Romana gauderet. Hanc vrbem præterfluit Cidnus admodum frigidus, in quem Alexander præ calore ſe proijciens, grauiſſimum incurrit morbum. Fuit autem Tarſus olim literarũ ſtudijs clariſſima, vt olim Tarſenſes, Athenienſes, & Alexandrinos ſtudio ſapientiæ ſuperarent.

Paulus vbi natus atque educatus duplex opinio.
Hier. in Cat. ſcript. Eccle. initio. tom. 1. circa fin.

Paulus Tarſenſis ciuis Romanus.
Act.22. & ſupra 16.

Literarum olim ſtudijs clariſſima Tarſus.

Eccleſia quidem per totam Iudæam, & Galilæam & Samariam habebat pacem, & ædificabatur ambulans in timore Domini, & conſolatione ſancti Spiritus replebatur. Ex receſſu Pauli, qui diſputando moleſtus erat Iudæis, infert, pacem Eccleſiam habuiſſe, hoc eſt, cõgregationem fidelium diſperſorum per illas regiones. Explicat autem hoc, vt redeat ad ordinem hiſtoriæ, & deſcribat pacem Eccleſiæ reſtitutam: quodque illo tempore occaſio perſequendi Eccleſiam, Chriſti eſſet diſputatio: ſiquidem Stephano diſputante, prima perſecutio nata eſt Ieroſolymis, & hæc Pauli diſputatio ſecundam excitabat, niſi fratres perueniſſent emittendo Paulum Ieroſolyma. Ex quo elici videtur, Iudæos non tam ægrè tuliſſe fieri Chriſtianos, quàm diſputationibus vinci: vnde alijs Apoſtolis non diſputantibus, ſed euangelizantibus Chriſtum, & miracula edentibus, pax erat in Eccleſia. *Et ædificabatur ambulans in timore Domini.* Qui mundi timorem, & amorem pellebat. ¶ *Et replebatur conſolatione ſancti Spiritus.* Vnde ſpes viua, & deſiderium cœleſtium, & patientia in tribulationibus: vt per timorem Domini declinarent à malo, per conſolationem Spiritus operarentur bonum.

Eccleſiæ pacis poſt receſſum Pauli de Ieruſalem, cur hic meminerit Lucas. *Act. 8.*

Iudæorum inuidia, & ſuperbia.

Conſolatio ſancti Spiritus quid pariat.

Prou. 15.

Factum eſt autem, vt Petrus dum tranſiret vniuerſos, deueniret ad ſanctos, qui habitabant Lyddæ. Ex his conſtare poteſt, Apoſtolos, qui remanſerunt Ieroſolymis, non ſemper ibidem permanſiſſe, ſed diſcurriſſe euangelizando per Iudæam, & Samariam, & Phœnicem; quod etiam Paulus indicauit, cùm dixit, Ieroſolymis ſe nõ inueniſſe niſi Petrum, & Iacobum fratrem Domini, non autem quòd illo tempore facta eſſet diuiſio Apoſtolorum ad prædicandum per vniuerſum orbem, vt exiſtimat Caietanus, quæ non niſi poſt duodecim annos commorationis in Ieruſalem facta eſt: tunc autem tantum ad proxima Iudæorum, & Samaritanorum opida diuertebant, & iterum reuertebantur. Et cum inde diſceſſiſſe Petrum eſſet dicturus, ne præ timore factum id exiſtimares, Eccleſias omnes ibi in pace eſſe dixit. Quando enim belli vis ingruebat, Ieroſolymis morabantur Apoſtoli: quãdo autem pax, alijs quoq; prædicabant. Dicitur verò Petrus tranſire vniuerſos videlicet fideles, quia vt paſtor oues omnes ſuas viſitabat, & vt dux in exercitu cuncta obambulans loca conſiderat, vt ſingulis proſpiciat, ac ea muniat. Porro Lydda, ciuitas eſt Palæſtinæ, quæ nunc Dioſpolis dicitur, non longè ab Ioppe & Sarõ, quæ olim erat ex decem Toparchijs, & ordine tertia. Ioppe verò, nominatũ eſt oppidum in littore maris ſitum in tribu Dan, toto orbe notum: & vt Solinus eſt autor, ante diluuiũ conditum. In Lydda ergò cum perueniſſet ad ſanctos, inuenit virum quendam, Aeneam nomine, ad octo annos decumbentem in lecto. Quem vt vidit Petrus, dixit: *Sanet te Dominus Ieſus Chriſtus.* Nõ expectauit fidem viri, ſicut nec à claudo quem ſanauit, requiſiuit, vt ponderat Chryſoſtomus, neque interrogauit num curari vellet: nam vt Chriſtus in ſignorum principio nõ exigebat fidem, ita etiam nec Apoſtoli. At Ieroſolymis meritò ſanandorum fides præcedebat, vt vel Petri tranſeuntis vmbra aliquem ipſorum obumbraret: quippè cum multa ibi ſigna ederentur, hic autem primum ſignum hoc fuit. Et ſicut dicendo: *Sanet te Dominus Ieſus Chriſtus*, oſtendit fidẽ, & vnde petenda ſit ſanitas: ita ſubiũgendo, *Surge, & ſterne tibi*, iubetur operibus bonis incumbere, & quòd iam morbum ſuum oderit. Ait: *Sterne tibi*, vbi lectum colligere iubetur, potiuſq; præparare ad diſcubitum: vnde Dominus: *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.* Hoc loco obſerua, Chriſtianos dici ſanctos, quemadmodum ſuperius vocauit eos aut diſcipulos, aut credentes, aut fratres. Chriſtianorũ enim eſt Ieſum Chriſtum audire, & ideò diſcipuli dicuntur: & in Chriſtum credere, ideò credentes, aut fideles vocantur. Illorum eſt charitatem per ſe ſeruare: ideò fratres nuncupantur. Poſtremò propter Chriſti ſanguinem, quo ſanctificati ſunt in baptiſmo, & per fidem ſancti vocantur. Et ſancti quidem, nõ quòd omninò nunquam cadant, aut confirmari verbo DEI non indigeant. Et munus verè Apoſtolicum & Epiſcoporum eſt circumire vniuerſos, confirmare ſanos, erigere infirmos, fidem docere, atque opera bona.

Apoſtolorum indefeſſus ad prædicandum Chriſti Euangelium curſus, & labor. *Gal. 1.*

Caietanũ de tempore exitus Apoſtolorum ab Iudæa in orbẽ terrarũ Euangelij, gratia refutatur opinio.

Quid eſt quod Petrus tranſire dicitur vniuerſa.

Lydda & Saron quid.

Ioppe oppidum quando conditum.

Solinus c. 47.
Gen 6.

Act. 3.
Chr. hom 21. in Acta, inter med. & init.
Chriſtus & Apoſtoli fidem non exigebãt quãdo infras.

Ioan. 5.
Matth. 9.

Chriſtiani olim cur vocarentur ſancti.

Munus verè Apoſtolicum quod ſit.

In Ioppe autem fuit quædam diſcipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorc.* *Hæc erat plena operibus bonis, & eleemoſynis quas faciebat. Factum eſt autem in diebus illis, vt infirmata moreretur. Quam cum lauiſſent, poſuerunt eam in cœnaculo.* Priori miraculo vir ſanatus eſt à paralyſi, hic autem mulier à morte virtute nominis Ieſu; qui vtrique ſexui aduenit Saluator. Hæc dicitur fuiſſe diſcipula, hoc eſt, Chriſtiana, quæ libenter audiebat verbũ Dei magis, quàm docebat, eo quòd mulieribus docere non permittitur. Bonis autem operibus ſatis prædicabat, & ſe cum fructu verbum Dei audiuiſſe indicabat: & ex eo quod dicitur diſcipula, & nihil tale de Aenea refertur, intelligimus illum non credidiſſe. Tabitha, vox eſt Syriaca, quam Lucas interpretatur Dorcada,

Tabitha qualis Chriſti diſcipula.

Tabitha quæ vox: Dorcas quid.

quæ

quæ vox eſt Græca, & damulam, ſiue caprā ſyluestrem ſignificat, quæ in delicijs haberi ſolet, de qua Martialis.

Mart. lib. 13.

Delicium paruo donabis Dorcada nato.

Doreas cur ſic dicta.

Baſil. hom. 3. ſub init. to. 1. ante med.

1. Tim. 4.

Draco vnde nomen acceperit.

Habens Chriſti fidem, vt ſe quam ſit ille præditus perſpiciet.

Summum mulieris decus atq; ornamentum quod eſſe ſit.

1. Petr. 3.

Diciturq; Dorcas ἀπὸ τοῦ δέρκειν, id eſt, à reſpiciendo, eo quòd ſit acutiſſimi viſus, vt tradit Baſilius in Hom. Attende tibi. Vox etiam draconis ab eodem verbo deriuatur, ob acumen viſus, quo pręditi ſunt ſerpentes. Et ſane quicumq; Chriſti fidem habet, acutiſſimo fidei viſu præſtat, vt non tantùm ſe ipſum penetrare, verũ etiam Deum, & mediatorem, & cœleſtia præmia, quæ iuſtos manent, cernere poſſit. Erat præterea hæc diſcipula plena operibus bonis, vt fides in illa non eſſet otioſa; & quia potiſſimum mulierum ornamentum eſt, vt pietatem profiteantur per opera bona. Vnde Petrus explicans ornamenta mulierum, quæ illis gloriá nunquam intermorituram pariunt, docet, vt ſint modeſti, & quieti ſpiritus, domum regant, mutuam vicem reddant parentibus, ſperent in Deum, inſtent orationibus, hoſpitales ſint, ſanctis miniſtrent, tribulatis ſuccurrant, omne opus bonum proſequantur, & irreprehenſibiles ſint: ita vt per mulierum conuerſationem hi qui non credunt verbo, lucrifiant Chriſto. Tales autem animæ fide, & bonis operibus ſolent eſſe Deo in delicijs, & nobis damulæ. Vnde ipſe ait: *Delitia mea, eſſe cum filijs hominum.*

Quæ animæ ſint Deo in delicijs.

Prou. 8.

Tabithæ mors atque reſurrectio quò extiterit gloriola, ea vtrique ſalutaria quibus.

Cum autem hæc infirmata diem ſuum obijſſet, eius morte in gloriá ſuam viſus eſt Dominus, non ſecus atque olim morte Lazari, quem ſuſcitauit. Ceſſit & hęc reſurrectio in confirmationem credentium, & ad conuerſionem incredulorum, vt in fine capitis dicitur. Ceſſit & in gloriam ipſius Tabithæ, quę digna fuit productiori vita, quò maius ſibi bonis operibus vacando, meritum compararet. Addit Lucas, quòd cùm lauiſſent eam, poſuerunt in cœnaculo. Moris enim erat Iudæorum, corpora humo condenda lauare prius; & ita Chriſtum refert Chryſoſt. prius lotum à Ioſepho quam vnctus fuiſſet, quia dicitur apud Ioannem: *Sicut Iudæis mos eſt ſepelire.* Erat & nonnullarum hęc conſuetudo gentiũ, de qua Poeta loquens de Miſeno, ait:

Iudæorum mos ſepeliendi qualis.

Ioan. 11.

Chry. ho. 84. in Ioan. circa med. tom. 3. ante med.

Ioann. 19.

Verg. lib. 6. Aeneidos ante med.

Expediunt, corpusq; lauant frigentis, & vngunt.
Fit gemitus: tum membra toro defleta reponunt:
Purpureasq; ſuper veſtes velamina nota
Coniciunt: pars ingenti ſubiere pheretro
Triſte miniſterium, & ſubiectam more parentum
Auerſi tenuere facem: congeſta cremantur
Thurea bona, dapes, fuſo crateres oliuo.

Miſeni ſepulturæ deſcriptio.

Et infra:

Idem ter ſocios pura circumtulit vnda,
Spargens rore leui, & ramo felicis oliuæ:
Luſtrauitq; viros, dixitq; nouiſſima verba.

Quæ propterea à me allata ſunt; vt agnoſcas, bone Lector, morem humandorũ corporum, & ceremonias in tumulando ſeruari ſolitas, Gentibus omnino ignotas non extitiſſe.

Quare diſcipuli Petrum pro ſuſcitatione Dorcadis euocauerint.

Cum autem prope eſſet Lydda ab Ioppe, &c. Vides hic fidelem ac piam mentem eorũ, qui Petrum accerſunt: ſperabant enim illius ſuſcitatione per Petrum facta, & ſe in fide confirmandos, & alios ad fidem adducendos. Huic autem vocationi, quæ fide plena erat, neque ſurdum, neq; tardum ſe præſtitit Petrus, ſed confeſtim cum nuntijs venit. ¶ *Et cum aduenisset, duxerunt illum in cœnaculum, & circumſteterunt illum omnes viduæ flentes, & oſtendentes ei tunicas & veſtes quas faciebat illis Dorcas.* Quòd ergo viduæ flerent aliena incommoda, charitatis eſt officium: quòd verò tunicas & veſtes oſtendunt, optima eſt commendatio defunctorum. Quoniam eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras, vt ait Tobias. Et vocat eam non Thabitham, ſed Dorcadem, quia fortaſſis vtroque nomine appellari ſolita erat: ab Hębræis quidem Tabitha, & ab eiſdem natione Græcis Dorcas. Et dicitur feciſſe illis tunicas, & veſtes: aut proprijs laborando manibus, quod veroſimilius eſt, vt & in eo maius ſibi meritum compararet; aut quod ſumptu ſuo indigentibus tunicas & veſtes emeret. ¶ *Eiectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua orauit: & conuerſus ad corpus, dixit, Tabitha, ſurge. At illa aperuit oculos, &c.* Ne mulierum lacrymæ mentem Petri orantem interturbarent; alios remouet, quia ſummopere prolixiores preces fundere ad Deum volebat, ſi in principio non exaudiretur. Et poſitis genibus precatus eſt, propterea quod non omnia eadem cum facilitate ſigna faciebat: aut fortaſſe quia ita fecit Chriſtus in puella archiſynagogi ſuſcitanda. Tũc alloquitur ipſam porrectaq; manu excitauit, atque ita verbo vitam, manu vires ipſi exhibuit. Hoc autem ſignum factum eſt virtute Petro à Deo communicata, vt eius oſtenderetur ſanctitas: quod mali nõ faciunt, etſi interdũ ſigna doctrinã quã prædicant confirmantia, edere ſoleant. ¶ *Factũ eſt autem, vt dies multos moraretur in Ioppe, apud Simonẽ quendã coriariũ.* Cum multi viſo ſigno ad fidem conuerſi eſſent, decreuit Petrus ad tempus aliquod in eo loco manere, vt credentes Euãgelica doctrina magis imbueret, confirmaretque, ne

Cur viduæ flerent, ſimul & tunicas, & veſtes quas Dorcas illis faciebat, Petro oſtenderent.

Iob 4.

Viduis vt tunicas, & veſtes faceret Dorcas.

Cur Petrus Thabithã ſuſcitaturus adſtantes eiecerit.

Cur idem poſitis genibus orauerit.

Matth. 9.

Supra 7.

Cur Petrus poſt ſignum ſuſcitationis Dorcadis dies aliquot in Ioppe fuerit commoratus.

facilè à fide reſilirent: nam teneri agni peculiari paſtoris cura indigent. Sed dices; Quamobrem Dominus hanc viduam plenam bonis operibus à morte excitauerit, cum illa iam tãquam iuſta in pace quieuiſſet, & in ſinu Abrahæ recepta eſſet? Dicendum eſt, quòd ſicut Dominus Ieſus de cœlo ad miſeras noſtras deſcendit, & Paulus differendum putat eſſe cum Chriſto, propter charitatem in omnes; ita hæc quoque lætanter à delicijs paradiſi reuerti potuit, & ad ſolatium, & ædificationem fidelium.

Cùm hæc vidua plena operib bonis deceſſiſſet in Chriſto, placidaque iam pace frueetur: cur eam Dominus à mortuis euocauerit.
Philipp. 1.

Quòd verò Petrus hoſpitatus ſit apud Coriarium: hoc factum eſt, vt nos ad humilitatem induceret, vt neque viles erubeſceremus, neque magnos, & claros extolli permitteret. Erat etiam inſigniter pius hic coriarius, vt eius pietas, & fides promerita fuerit Petrum domi ſuæ habere. Præceperat enim Chriſtus: ***In quamcunque ciuitatem aut caſtellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus ſit.*** Inſtituit etiam præcones Euangelicos, vt quamminimo hoſpitio ſint cõtenti, nec moleſtos aut importunos ſe ſuis præbeant hoſpitibus, delicata aut pretioſa petentes; ne plus deſtruant vita, quàm verbo ædificent. Diſcimus inſuper, quantæ virtutis ſit beneficentia, & eleemoſynarum erogatio: nam talis qui pietatis operibus vacat, ſi contingat illos pro ſumma fragilitate excidere à iuſtitia, & mortem ſpiritus incurrere, digni aliquo modo exiſtũt, quos Deus pro ſua bonitate oculis reſpiciat miſericordiæ, & vt alios qui eleemoſynas ab eo acceperunt, pro ipſo deprecantes exaudiat, & ad vitam ſuſcitet ſpiritualem. Nam qui olim pauperes ad ſe clamantes audiuit, mirum eſſe non debet, ſi Deus pro illis preces fundentibus auſcultet. Sanum eſt igitur conſilium Sapientis: ***Conclude eleemoſynam in ſinu pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo***, & Dominus: ***Beati miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur***; quò vitam illam æternam conſequantur, quam ſuis promiſit Chriſtus Dominus noſter, cui cum Patre, & Spiritu ſancto detur omnis laus, & gratiarum actio in ſeculis ſeculorum.

Amen.

Cur ad coriarium Petrus diuerterit.

Verbi Dei præcones in hoſpitijs quid cauere debeãt.
Matth. 10.

Quantã vim habeat eleemoſyna, atq; beneficentia.

Eccl. 29.

Matth 5.

TRACTATVS XXXI.

In illa verba: *Vir autem quidam erat in Cæſarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis quæ dicitur Italica, religioſus ac timens Deum cũ omni domo ſua, faciens eleemoſynas multas plebi, & deprecans Deum ſemper. Is vidit in viſu manifeſtè, quaſi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad ſe, &c.* Act. 10.

POST tot alias conuerſiones, quæ ad Iudæos, & Samaritanos, & Aethiopem eunuchum ac Saulũ capitalem Chriſti hoſtem pertinent: nouam iam, & quæ Iudæorũ animos vehementer perculit, Cornelij Centurionis, hominis merè Ethnici, atque Gentilis, artemq; militarem exercentis, cũ tota domo ſuo ad Chriſti cultũ traductionem Euãgeliſta Lucas deſcribit. Erat enim in Propheticis Scripturis Gentiũ vocatio frequẽter decantata: proinde opus fuit magno aliquo, ac celebri initio eam auſpicari. Ac ad tantã rem conciliandam peculiariter ſe legit Deus ſummum Apoſtolorum principẽ Petrũ; quò maiori fulta autoritate videretur. Electus quoq; fuit Cornelius Centurio vir celebris, ac nominatus: quem antequam ad baptiſmum ſuſcipiendũ perducat, Euãgeliſta ſuis illum ſ coloribus depingit, quib. ad baptiſmũ peruenire dignus extitit. Hic quidẽ nec à Philipo diacono, qui prædicauerat Cæſareę, nec à Saulo, qui ibidẽ fuerat, conuerti permiſſus eſt, ſed Petro ſingulariter ſeruatus, vt diſcat quòd oporteat poſthac illos accedere ad Gentes, & vt Hieron. ad Saluinam ſcribit, ob Corneliũ à Petro baptizatum, aſſerit Petrũ de circũciſionis anguſtijs tranſlatũ ad præputij latitudinẽ. Et in primis hæc hiſtoria geſta eſt in Cæſarea Palæſtinæ vrbe, quæ in littore maris ſita erat, quę olim πύργος, id eſt, turris Stratonis vocabatur, quã in honorẽ Octauiani Auguſti ornatiorẽ extruxit Herodes maior, eãq; ab eius nomine Cæſareã vocauit. Diſtabat autẽ non lõge à Ioppe, & à Lydda ciuitate, vbi Aenã ſanauit, nõniſi per mille paſſus, à Ieroſolyma verò ſexcẽtis ſtadiis diſtãs. Præter hãc, eſt altera Cæſarea Philippi in honorẽ Tiberij Cæſaris à Philippo inſtaurata, & Paneas prius dicebatur, in Phœnicia ſita ad radices Libani montis. Tertia eſt etiam alia Cæſarea Cappadociæ metropolis, quæ prius Mazaca dicebatur, poſtea à Claudio Tiberio imperatore Cæſarea cognominata eſt: Cuius Epiſcopus fuit Magn⁹ Baſilius, ſicut prioris Cæſareę Paleſtinę Epiſcop. fuit Euſeb. Cæſariẽſis. Pulchrè autem Cæſarea, typus eſt Romanæ vrbis, vbi Cæ-

Cornelij Cẽturionis ad Fidem conuerſio à Luca cur deſcripta.

Eadem conuerſio cur vni Petro ſeruata fuerit.

Hieron. to. 1. ſub initio.

Cæſarea Paleſtinæ ſitus: qui alias nominata, à quo condita.

Act. 9.

Cæſarea Philippi quæ ciuitas.

Cæſarea Cappadociæ quænam illa.

Cæſarea vrbis Romæ typus.

ſares imperabant,& figura magiſterij B.Petri in Gētib.& præſertim Italis & Romanis.

Centuriones tres Euangelica narrat hiſtoria.
Matth. 8.

Prætereà notandū, tres inueniri diſtinctos in Euangelicis libris Cēturiones: alter eſt,de quo Matt. 8. cuius puerum paralyticum curauit Dominus, & fidē eius inſignē commendauit. Alter, qui aſſiſtens cruci,in magnificam,& certam fidei confeſſionem prorupit, dicendo: *Verè Filius Dei erat iſte.* Tertius fuit hic, quem præ manibus habemus:cuius orationes&eleemoſynę adDeū conſcendiſſe traduntur. Et duo priores cōmuni quidem voce Centuriones vocātur: huius verò etiā propriū nomen Romanūq; ponitur, hoc eſt,Cornelius. Eſt autē Cēturio,is,qui præeſt centum militibus. Proinde cū hic dicitur Cēturio cohortis quæ dicitur Italica, non intelligas quod ipſe præeſſet toti cohorti,quæ mille militibus conſtabat & plures proinde habebat centuriones;cuius caput Latinè propriè dicitur Tribunus,Græcè χιλίαρχος. Ideò Græcè nō dicitur cēturio cohortis, ſed centurio ex cohorte Italica ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης Ἰταλικῆς. Fortaſſis aūt erat primipil⁹,id eſt, centurio primæ cohortis, vt tradit Liuius. Erat autē Italica cohors,quę tota cōſtabat ex militib. Italis,quib.plus fidebāt Ro.& fortè eſt eadē cū illa,quæ c.27. inferius dicitur Auguſta.

Infra 27.
Centurio quid.
Tribunus quis.
Primipilus quid.
Liuius lib. 7.

Italica cohors cur ſic dicta.
Cornelij Centurionis encomium.

Plurimū autē venit celebrandū hoc Cornelij exēplum, ꝙ videlicet tātus religionis cultus, tantaq; in proximos indigētes charitas inueniretur in militaris vitæ profeſſore,cùm illi ſoliti ſint & impij atq; blaſphemi eſſe in Deum, & iniurij atq; deprædatores in proximos,& vt ille dixit:

Lucanus li. 9.

Nulla fides, pietasq; viris qui caſtra ſequuntur.

Cur ille religioſus,& timens Deum nominetur.

Hic non tantum dicitur religioſus propter cultum,quem vero Deo exhibebat, & bona opera quib.cultū proteſtabatur;ſed etiā timēs Deū,eo ꝙ Dei intuitu ab omni declinaret malo:nec tantū cōtentus erat religioſum cultum Deo præſtare, niſi etiā cū vniuerſa domo ſua idē efficeret.Quod ſummè conſiderandū eſt: nā pauci ſunt,qui vix ſui ipſorum curam habeant, aliorum verò ſalutem non negligere pauciſſimorū eſt. Hic autem verè religioſum ſe non putabat,niſi etiam totam familiam ſua doctrina & exēplo ad verum Dei cultum traduxiſſet.

Vnde nam Centurioni Cornelio tam excellens, & viua fides extiterit.

Miraberis fortaſſe, qui fieri potuit, vt homo Paganus, ac diuinarum Scripturarū ignarus, fidem tantam, & operibus bonis ornatam haberet. Verum ceſſabit admiratio,ſi conſideres, nō tantū per legem ſcriptam ſui cognitionē hominibus à Deo fuiſſe cōmunicatam,ſed etiā per legem naturalem inditam, per quam Deum ad cor hominis loquitur; per Angelos quoq; ſui notitiam etiam ante legem communicaſſe, vt conſtat de Melchiſedec,& Iob,& multis alijs,qui miniſterio Angelorum ſalutem cōſecuti ſunt,vt docet Dionyſius. Illi ergo nonnullam fidem habebant, nonnullam etiam gratiam,per quam tum ipſi,tum eorum opera grata apud Deum erāt. Per hāc igitur fidem, quam nulli,niſi recuſanti,denegat Deus,& per quā credebat quia Deus eſt,& inquirentibus ſe,remunerator eſt; ac proinde per opera bona ex illo fidei principio profecta promeruit ad Euangelicam & explicitam fidem noui Teſtamenti peruenire,& ad copioſam gratiam,quę perSacramenta effunditur. Ita enim Gregor. in Ezech.eleganter,& eruditè ſcribit, dicens: *Non enim virtutibus venitur ad fidem,ſed per fidem pertingitur ad virtutes. Cornelius enim Cēturio, cuius eleemoſynæ ante baptiſmum Angelo teſtāte laudatæ ſunt; nō operibus venit ad fidem, ſed fide venit ad opera. Nam & ei per Angelum dicitur: Orationes tuæ & eleemoſynæ aſcenderūt in conſpectum Dei. Si enim Deum verè,& ante baptiſmum non crediderat,quid orabat? vel quomodo hunc omnipotens Deus exaudierat, ſi non ab ipſo ſe in bonis perfici petebat? ſciebat igitur creatorem omnium Deum:ſed quòd eius omnipotens Filius incarnatus eſſet,ignorabat. Neq; enim poterat bona agere,niſi ante crediſſet. Scriptū namque eſt: ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Fidem ergo habuit, cuius orationes & eleemoſynæ placere potuerūt. Bona autem actione promeruit,vt Deum perfectè cognoſceret,& incarnationis eius myſterium crederet, quatenus ad Sacramentum Baptiſmatis perueniret. Per fidem ergo venit ad opera; ſed per opera eſt ſolidatus in fide.* Hæc ille, quæ mihi loco commentarij ſunt ad intelligenda verba eiuſdem Gregorij in altera homilia eiuſdem libri,vbi habet: *Vnum enim ſine altero nil prodeſſe valet, quia nec fides ſine operibus, nec opera adiuuant ſine fide; niſi fortaſſe pro fide percipienda fiant, ſicut Cornelius ante pro bonis operibus meruit audire quā fidelis exiſteret. Quæ ex re colligitur,quia bona opera pro fide percipienda faciebat.* Hæc ille,in quibus nequaquam ſibi aduerſatur, cū ait quòd pro fide percipienda bona opera faciebat, quaſi opera præcedant fidem, ſed quia pro fide explicita Euangelica omnia opera ex fide communi vnius Dei profecta plurimum adiumenti adferebant. Auguſtinus quoq; lib.de Prædeſtinatione Sāctorū, ponderans illud Pauli: ait: *Fides eſt donum Dei,& non ex nobis*, ait: *Et iam fides non ex operibus,inquit, ne fortè quis extollatur: ſolet enim dici; Ideò credere meruit, quia bonus erat & antequam crederet. Quod de Cornelio dici poteſt,cuius acceptæ ſunt eleemoſynæ, & exauditæ orationes, antequam crediſſet in Chri-*

ſtum:

Gen. 14.
Iob. 1.
Dionyſ. lib. de cœleſt. hier.
Cornelius idē quid per illam fidem promeruerit.
Greg. hom 19. ſuper Ezech. paulo ante mediū, to. 2.
Cornelium Centurionem ante Baptiſmū crediſſe, vnde Gregorius probet.
Hebr. 11.
Idem hom. 9. procul ab initio Iacob. 2.
Gregorius quo ſenſu dixerit Cornelium per opera ad fidem veniſſe.
Aug. lib. 1. de Prædeſt. Sanctorum cap. 7. to. 7. circa finem Epheſ. 2.
Rom. 10.

ſtum: nec tamen ſine aliqua fide donabat, & orabat. Nam quomodo inuocabat in quem non crediderat? Hactenus ille. Erat igitur iuſtus, ac per fidem ſanctificatus Cornelius, etiam antequam à Petro audiret Euangelium, & ſuſciperet baptiſmum, quamuis peculiari Chriſti incarnati cognitione necdum adhuc cumulatus eſſet.

Qui igitur hunc locum exponunt de bonis operibus, ſed mortuis, quæ nondum ex fide orirentur, & per quæ primum peruenit ad fidem, vt exponit Oecumenius, & alij nonnulli; non tantùm Patribus quos produximus, aduerſantur, ſed etiam manifeſtè verbis ipſis Spiritus ſancti repugnare videtur. Nam dicitur ſimpliciter Vir religioſus, ac timens Deum, & infra Vir iuſtus: dicuntur eius orationes, & eleemoſynæ aſcendiſſe in memoriam in conſpectu Dei. At quomodo eiuſmodi opera Deus reſpexiſſet, niſi prius ipſum vt iuſtū ante oculos habuiſſet? præſertim cum Dominus reſpiciat primò ad Abel, deinde ad munera eius. Hęc enim tanta Spiritus ſancti teſtimonia docēt illum iuſtum fuiſſe: ſed quia, vt dixit Dominus: *Omni habenti dabitur, & abundabit*; ita Cornelio donis naturalibus, & alijs Dei muneribus ſuperadditis ex gratia bene vtenti, dedit peruenire ad manifeſtam Euangelij lucem. Etſi enim non egemus, bonis operibus, quæ à peccatoribus non ſine aliquo præuenientis Dei auxilio fiunt, vt ab incredulitate, & à peccato, quaſi à quadam Aegypto myſtica, egrediātur, à Deo reſpici, quò donet fidem, & remiſſionem peccatorum, vt reſpexit opera Niniuitarum pœnitentiā agentium, & humilem deprecationem Publicani tundentis pectus, & non audentis oculos in cœlum leuare: nunquam enim nuda natura noſtra, quę peccato Adæ infecta eſt, per ſeipſam à Deo reſpici promeretur, niſi aliquo dono gratiæ ſuperaddito veſtiatur. Si enim Abraham ex operibus Legis iuſtificatus eſt, vt ait Paulus: habet gloriam, ſed non apud Deum: & ſine fide impoſſibile eſt placere Deo, ac proinde extra fidem nullum opus placet Deo. Hanc tamen doctrinam veram, & Catholicam nequaquam habere putamus locum in hac hiſtoria Cornelij, qui iuſtus erat; ac proinde opera eius ex fide proficiſcebantur: ſed tantùm illud vt probabilius, & Scripturis ipſis congruentius tradimus, quod vt ignis prius à ſiccioribus lignis incipit, & inde ad incendenda humidiora progreditur; ita inter Iudæos quidam erant iuſti, & religioſi, ac expectantes Meſſiam, qui facili negotio Chriſto audito, & viſis miraculis eum amplexati ſunt, vt tradit B. Irenæus martyr: alij verò, vt peccatis contaminati, & cupiditatib. ad bona huius mundi implicati in Chriſti necem conſpirarunt, difficiliusq; ad Chriſtum conuerſi ſunt, & per fidem, ſine Sacramentum iuſtificari à peccatis, vt habes ca. 2. & 4. huius libri: & præterea quoſdam alios in perfidia ſua obſtinatiores, & agnitæ fidei veritati quaſi rebellantes, virtute ſua ad ſe traduxiſſe. Quanquam huius generis præter vnum Saulum neminem alium legam* conuerſum; quò intelligamus, rarā eſſe, & nonniſi paucorum eiuſmodi gratiam. Ad eum penè modum cogitandum eſt de Gētibus: inter quas quidam puri erāt, ac mundi, non tamen ſine Dei gratia, aut aliqua fide, qui vocati ad Euangelium, nulla mora interpoſita confeſtim crediderunt; quales fuerunt Eunuchus ille Candaces, & hic Cornelius. Alij verò erant incredul., ac magni peccatores, & vitiorum ſordibus referti, qui & fidem, & remiſſionem peccatorum in baptiſmo adipiſcebantur. Vocati ſunt & nonnulli ex Gentibus, qui in medio contra Chriſtum belli conflictu, & feruore perſecutionis nō ſine miraculo Chriſtum agnouerunt, & confeſſi ſunt, & pro eius fide occubuerunt: quemadmodum illi quinquaginta Philoſophi, ac ſapientes à D. Catharina in diſputatione ſuperati; qui ſubitò à perfidia ad fidem immutati libenter pro Chriſto ſanguinem profuderunt. Sicut ergo inter Iudæos pij quiq; ac iuſti primi fuerunt ad fidem conuerſi; ita inter Paganos qui pietatis erant cultores, ac naturali cognitione non ſine aliquo fidei dono Deum ex operibus huiuſmodi admirabilibus notum colebant, promptius ad Chriſtum amplectendum conuertebantur. Atq; horum typum gerit hic Cornelius. Vnde nullum eius vitium, aut peccatum, nulla mentio cō punctionis, aut pęnitentiæ, ſed pia religionis opera in Deū, & charitatis in proximū enarrantur. Et prius in eum deſcēndit Spiritus ſanctus quam baptizaretur. Et cū de baptiſmo eſt ſermo, nihil de iuſtificatione, aut remiſſione peccatorum; quemadmodùm Act. 2. narrat: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem peccatorum veſtrorum, cum de Iudæorum baptiſmo locutus eſt.

Dices; Cur igitur ad Chriſti fidem, & baptiſmum vocatus eſt, ſi ſine illis ſaluus fieri poterat? Reſpōdeo: Quorſum Deus vocauit iuſtos, ac ſanctos viros ex circumciſione? Nam vt illi ſalutem adipiſci poterant, ſi Chriſtus illis iam veniſſe prædicatus non fuiſſet, ſed in fide quam de futuro Meſſia habebant, & obedientia Legis ex fide ad vitam

Oecum. in Act. cap. 10.

Cornelij Centurionis (vt quidā opinātur) opera ante Baptiſmum mortua non fuiſſe.

Gen. 4.

Matth. 25. Luc. 8.

Iona 3. Luc. 18.

Rom 4. Hebr. 11.

Ex Iudæis qui crediderint in Chriſtū, qui nō, ſecundum Irenæum.

B. Irenæus li. 2. aduer. hæreſ. c. 34.

Act. 9.

Qui ex Gentibus Chriſto adhæſerint, qui minimè.

Act. 8.

Cornelius hic qui typum gerat; eius [illegible] virtutis enarrētur, vitia ſupprimantur.

Act. 2.

Cornelius Centurio antea iuſtus cur ad fide & baptiſmū ſit vocatus, cū ſine illis ſeruari potuiſſet.

tam

tam perueniſſent; ita etiam & Cornelius, & Eunuchus, & iuſti quotquot eſſent Gentiles, ex fide illa vnius Dei, & religioſo cultu, ac bonis operibus, ad ſalutem ęternam vtique perueniſſent, ſi nullum illis peculiare de aduentu Chriſti lumen affulſiſſet. Ex quo tamen vtriſq; euangelizatus eſt Chriſtus, neceſſariò ad legem Chriſti amplectẽdam cogebantur, nõ vt à peccato, quo ponimus illos carere, iuſtificarẽtur, ſed vt in Dei cognitione, & gratia augerẽtur magis, & Spiritu Dei locupletarentur. Nam alioqui illis contingeret quod Dominus dixit: *Ei autem qui non habet* (id eſt, qui donis acceptis bene non vtitur) *& quod videtur habere, auferetur ab eo.* Ita certè dixit Dominus: *Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeãt.* Venit enim, vt peccatores, qui mortui erãt per delicta, vitam haberent; & vt, qui iuſti erant, & ſpiritualem vitam habebant, abũdãtius haberent. Et iterum Dominus: *Alias oues habeo quæ non ſunt ex hoc ouili.* Vt ergo oues habebat actu ex Iudæis, ita etiam actu ex Gẽtibus quoſdam nouerat ad ſe ſpectare, qui in via ſalutis poſiti erant: & ideò fide, & gratia omnino deſtituti non erant, vt alij permulti. Hinc Gregor. Nazianz. oratione funebri in laudem Patris ſui mortui habita pręſente Baſilio, referens parentes Gregorij patris ſui ſolum Deum adoraſſe ſine circumciſione cum quiete Sabbati, delectuq; cibi, idolis, & ſacrificijs reiectis igne autem, & lampadibus veneratis; ſeq; gentem illam Hypſiſtarios, id eſt, ſublimes appellaſſe, ſubdit: *Nam quemadmodum ex noſtris plerią; nobiſcum non ſunt, quos ſcilicet à cõmuni corpore flagitioſa vita ratio ſeparat: ſic cõtrà permulti exterorum à nobis ſtant, qui cunque nimirum fidem moribus anteueniunt, ac ſolo Chriſtiani nomine carent, cum rem ipſam habeant. Quo in numero meus quoque pater erat, ramus quidem ille alienus, cæterum morum honeſtate ad nos propendens.* Hæc ille. Et intelligo opera præceſſiſſe fidem explicitam ſcilicet, & apertam, non ſimpliciter ſine aliqua Dei fide, ſine qua opera bona non ſunt. Rurſus Dominus ipſe dixit apud Matthæum de Matthæo loquens; *Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores:* quod interpretatum eſt à B. Luca, ſcilicet ad pœnitentiam. Ita etiam in oratione Manaſſe Spiritus ſanctꝰ explicauit: *Tu autem Domine ſecundum bonitatem promiſiſti pœnitentiam iuſtis Abraham, Iſaac, & Iacob, his qui tibi non peccauerunt.* Quemadmodum etiam duplex acceſſus ad pœnitẽtiæ Sacramentum conſtitui ſolet: nam alij iniuſti accedunt, & primam gratiam, & remiſſionẽ peccatorum virtute Sacramẽti percipiunt; alij verò iam iuſti & iuſtificati per fidem, & perfectam contritionem veniunt, & iſti gratiæ, & donorum Spiritus ſancti accipiũt incrementum: ita etiam contingit ad Baptiſmum homines, ac duplici via, & ratione peruenire, & vna alteri minimè repugnat, aut aduerſatur. Præterea & illud his accedit, quod vt à Paulo ad Galatas ſcribitur: *Poſtquam venit fides, iam non ſumus ſub pædagogo,* & alibi: *Apparuit gratia Saluatoris noſtri omnibus hominibus, &c.* Et dicitur miſſus Spiritus ſanctus, poſtquam Ieſus fuit glorificatus; vbi aſſeritur, per Chriſtũ veniſſe fidem, & apparuiſſe gratiam. Cum tamen prius nõ eſſent ſine fide, vel gratia, vel Spiritu ſancto mundus, vel Eccleſia Iudæorum; ſed propterea quod illa fides & gratia ſi conferantur cum plenitudine earundem virtutum, quas Dominus attulit, vix fidei, vel gratiæ habent rationẽ: ita dicimus de Cornelio, & Eunucho, ſine fide, vel gratia non fuiſſe, orantes iugiter ad Deum, vel Ieroſolymam adorationis gratia venientes, vel legẽtes Scripturas, vel eleemoſynas his, qui inopia premuntur, porrigentes, ſed operibus illis ex fide profectis perueniſſe ad magnam lucem, & fidem Euangelicam.

Fides in Chriſtum explicita quando primum neceſſaria cœperit eſſe.

Matth. 25.
Luc. 8.
Ioan. 10.

Cui venerit Chriſtus in mundum.

Ibidem.

Greg orat. 14 non longè à principio.

Hypſiſtarij quinam illi.

Vita Gregorij Nazianzeni parentis in paganiſmo laudabilis.

Matth. 9.
Luc. 5.
2. Paral 36.

Quibus non poſuerit Deus iuſtis pœnitentiam.
2. Parali vlt.

Galat. 3.
Tit. 2.
Ioan. 7.

Quomodo ante Chriſti aduentum mundus fuerit fide & gratia deſtitutus.

Illud certè importunum, quòd quidam aſſerere non verentur, Cornelium, ſi ante baptiſmum diſceſſiſſet, minimè ſalutẽ conſecuturum fuiſſe. Quod mihi non ſolum durum videtũr, quia quòd iuſtus in iuſtitia Dei perſeuerans, & in ea extinctus remuneratione cœleſti fruiturur, cùm Dominus dicat, *Ibunt iuſti in vitam æternam,* & habentibus opera miſericordiæ dicatur: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratũ vobis regnum à conſtitutione mundi:* repugnat etiam quod filio non detur hæreditas, contra illud: *Si filij, & hæredes, hæredes quidem Dei; cohæredes autem Chriſti:* ſed etiam; quia eadem eſt ratio iuſtorum, qui in Lege, & qui extra illam erant. Quod ſi illi in fide ſua implicita de futuro Meſſia ſeruabantur; ita Gentiles in fide vnius Dei, quam tantum habere poterant citra peculiarem reuelationem, ſalutem conſecutos quis negare valeat? cum enim Dominus duo haberet ouilia olim, habebat & in quolibet illorũ oues, & à paſtore ſuo in ſalutem ſuam regebãtur: alioquin ouile proprium non eſſet, vbi nulla ouis ſeruari poſſet.

In dictum quorundam, Cornelium ſi ante baptiſmum deceſſiſſet, ſalutem minimè adepturum fuiſſe.

Matth. 25.
Ibidem.
Rom. 8.

Ouilia Chriſti duo
Ioann. 10.

Illud quoque durum eſt, quod huiuſmodi viris iuſtis inter Gentiles, ſi qui fuiſſent, miſiſſet Deus aut Angelos, aut homines prędicatores, qui Chriſtum explicite annunciarent, & qui ſalutis eorum eſſent veluti conciliatores: quemadmodum miſit Philippum ad Eunuchum, & Petrum ad Cornelium. Sed profectò ex vno, vel altero ex-

Damnantur dicentes ſi qui iuſti inter Gentiles fuiſſent eos de Chriſto fore diuinitus erudiendos. Ratio.

emplo non rectè colligitur vniuerſalis regula, cum non valeamus ignorare, Deum multos homines ſeruandi rationes habere: & his quidem dedit quinque talenta, iſtis duo, alijs verò vnum. Præterea hoc videtur coarctare Chriſti ſanguinem, ſi nullum vnquam ſeruauit aut ex Iudæis, aut ex Gentibus niſi per explicitam, & claram Chriſti fidem; cum tamen Paulus dicat veniſſe fidem per Ieſum Chriſtum: & eſt ſermo de explicita fide, per quam factum eſt, vt amplius non ſimus ſub pædagogo. Adhæc, ſi nunc vtilis eſt ad ſalutem Fides Chriſti implicita, vt in pueris, amentibus, & ſimplicibus, qui rationis vſu deſtituuntur: quidni magis eiuſmodi Fides conducibilis fuiſſet illis, qui lucem Euangelicam ſibi minimè auditam, vel cognitam non perceperunt? Quare ſuauius eſt, diuinæque miſericordię & Chriſti meritis congruentius, ſi aſſeramus, ſicut pleriq; aſſerunt, inter quos eſt B. Thomas, etiam inter Gentiles, Iudæos pleroſque per fidem implicitam Dei ſalutem conſecutos. Quanquam non defuerint omni tẽpore, qui expreſſam Meſſiæ venturi notitiam habuerint, vt Patriarchæ, Prophetæ, & inter Gentiles Iob, atque Sibyllæ, & Magi illi Euangelici, qui ex traditione Balaam, & maiorum ſuorum nouerant orituram ſtellam, quæ regis Iudæorum natiuitatem præſignaret. Atque illorum fides explicita, aliorum implicitè credentium ſalutem promouebat, vt verè dici poſſit, nunquam mundum ſine Chriſto, & fide eius explicita extitiſſe, etiamſi non omnes & ſinguli eiuſmodi fidei dono eminerent: ſed qui tanto munere gaudebant, per communionem ſanctorum, quæ fidei eſt articulus, non habentibus mutuabantur, communicabantque. Atque hæc mihi dicta ſint ad huius loci explicationem, de quo li. 2. memini me plura ſcripſiſſe: iam ad Textum reuertamur.

Matth. 25.
Secũda ratio.
Gal. 3.
Tertia ratio.
B. Th lect. 2. in cap. 11 epiſtolæ ad Heb. ſub finem, & alibi, tom 11.
Iudæorũ qui, & Gentilium per fidẽ Chriſti explicitam fuerint ſalui.
Matth. 2.
Num. 24.

Is vidit in viſu manifeſtè, quaſi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad ſe. Imaginarius fuit iſte viſus, & in vigilia, non in ſomno, aut nocte, vt Iudæis ſolebat: ideò dicitur manifeſtè. Et ſubdit, *Hora nona*, qua Dominus in cruce emiſit ſpiritum; cuius merito hæc Cornelij iuſtificatio facta eſt, & facta pax inter Angelos, & homines, & inter Iudæos, & Gentiles in vnum & idem Eccleſiæ ouile reductos. Fuitque hæc viſio nõ diſſimilis illi, quam Saulus habuit, cum dicitur: *Et vidit in viſu virum Ananiã nomine, introeuntem, & imponentem ſibi manus, vt viſum recipiat*: quod ad ſolatium ſibi fuit reuelatum: ita etiam & hæc viſio facta Cornelio. Quòd viſo Angelo Cornelius timuit; id humanæ imbecillitati tribuendum eſt: & bonorum Angelorum eſt in initio perterrefacere. Quòd verò Cornelius idola coleret, cum orabat, aut quòd preces ad Angelos malos funderet, falſum eſt omninò, & à verbis Lucæ alienum, qui eum vocat religioſum, ac timentem Deum cum omni domo ſua.

Cornelij Cẽturionis viſio qualis.
Matth. 27.
Luc. 2.
Coloſ. 1.
Act. 9.
Angeli boni initio perterrefaciunt.
In eos, qui Cornelium Centurionem idolorum aiunt fuiſſe cultorem.

Dicit autem illi, Orationes tuæ, & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriã in conſpectu Dei. Sub his duabus vocibus & pietatẽ in Deũ, & charitatem in proximum comprehendit. Et dicuntur aſcendiſſe in memoriam Dei; vt Deus recordatus illa ampliori gratia remuneraret. Aſcendunt autem, ad Deũ illa opera, quæ ſæce terrena, & peccati ſordibus carent; eriguntur autem à duab pennis, Fidei, & charitatis. Vnde de Lacrymis viduæ teſtatur Sapiens: *A maxilla enim aſcendunt vſque ad cœlũ, & Dominus exauditor delectabitur in illis.* Et rurſus, *Oratio humiliantis ſe, nubes penetrabit: & non diſcedet, donec Altiſſimus aſpiciat.*

Cornelij Centurionis bona opera cur aſcendiſſe in memoriam Dei, & quænã illa.
Eccle. 35.
Ibidem.

Et nunc mitte viros in Ioppẽ, & accerſi Simonem, qui cognominatur Petrus. Rectè dictum *Omni habenti dabitur, & abundabit.* Noluit per ſe ipſum Dominus inſtituere, nec per Angelum, cum vtroque modo potuiſſet, ſed per Petrum. Suauiter enim regit hominem, & quædam ſuo ipſius regimini ſeruauit, vt ſunt opera conditionis, conuerſationis, & iuſtificationis: quædam Angelis cõmiſit, vt ſuggererent bona, à diabolo cuſtodirent, in periculis & aduerſis corroborarent, & ſimilia: quædam verò per homines exequitur, & adhibet verbum Dei, & Sacramentum: quanquam peculiari ratione per ſe ipſum Saulum docere voluerit, & non per homines.

Matth. 25.
Quare, cum per ſe ipſum poſſet, vel per Angelũ Deus Cornelium inſtituere, per Petrũ maluerit.
Sapien. 8.

Et expende quod ait: Accerſi Simonem quendam, qui cognominatur Petrus: vbi apparet quod nomẽ Simonis erat propriũ, Petri verò cognomen: quia Græcè dicitur, τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, id eſt, eum Simonem, qui cognomentum habet Petri. ¶ *Hic*, inquit, *hoſpitatur apud Simonem quendam.* Signa certa & facilia inueniendi Petrũ tribuit Angelus, deſignans & ciuitatem, & nomen, & cognomen Petri, & domum in qua hoſpitabatur, & in qua parte ciuitatis ſita eſſet domus, nempe iuxta mare: nã coriarij domos nõ longè ab aqua ad commoditatem artis habere ſolent. Ita ſuperius Dominus, quando miſit Ananiam ad Saulum, deſignauit domum Iudæ hoſpitis Pauli, & vicum, in quo ſita erat domus, nempè rectum. Et vide conſilium Dei: Cornelius humili animo veniens, accerſit ad ſe Simonem Petrum; cum tamen Saulus, quia perſecutor eccle-

Simon proprium nomen, Petrus cognomen principis Apoſtolorum.
Vbi ferè coriarij ſoleant habitare.
Act. 9.

Ibidem.

Infra 11.

Si iuſtus Cornelius erat, cur ei ab Angelo præcipitur diſcere viam ſalutis à Petro.

Gal 3.
Tit. 2.
Ioan. 7.

Eccleſiæ miſſus ſit ad Ananiam: eſſet enim infirmorum ſcandalum, ſi tam citò magnis aſſociaretur Apoſtolis. ¶ *Hic dicet tibi quid te oporteat facere.* Infra dicitur: *Qui loquetur tibi verba, in quibus ſaluus eris tu, & vniuerſa domus tua.* Nō quod ille tunc eſſet extra viam ſalutis, qui iuſtus, & religioſus Dei cultor perhibetur; ſed quod certior, & abundantior ſit ſalus per Chriſtum: ſicut per illum dicitur aduenisſe fides, apparuiſſe gratia, ac dari Spiritus ſanctus; ita etiam ſalus, & vita.

Et cum diſceſſiſſet Angelus qui loquebatur illi, vocauit duos domeſticos ſuos, & militem metuentem Dominum ex his qui illi parebant. Quibus cum narraſſet omnia, miſit illos in Ioppen.

Cornelij erga Angelum fides, & obedientia.

Cornelius non vt fabulam accepit Angeli verba, ſed vt monita Dei, atque conſilia: proinde non differt, aut procraſtinat, ſed oblatam gratiam amplectitur. Mittit igitur quamprimum duos famulos, ſiue domeſticos cum milite metuente Deum, qui mandatum Domini diligenter expedirent, & ne quoquo pacto negotium ſalutis impediretur. Nec ſine myſterio tres miſit ad Petrum adducendum; quo ſignificaret Apoſtolicæ Fidei, & cathedræ, Gentiles Europæ, Aſiæ, atque Africæ fore ſubigendos.

Quod Cornelius tres viros ad Petrū deſtinauerit, quid myſterij habeat.

¶ *Poſtera autem die iter illis facientibus, & appropinquantibus ciuitati, aſcendit Petrus in ſuperiora, vt oraret, circa horā ſextam. Et cum eſuriret, voluit guſtare.* Iter illud à Cæſarea in Ioppē diſtat per ſexaginta millia paſſuum.

Caſarea ab Ioppe quantum diſtaret.

Proponit Lucas aliam viſionem, qua Petrum Cornelio præparauit Dominus, quo eum in Eccleſiæ corpus inſerere nō formidaret. Aſcendit autem in partem ſuperiorem domus, vt oraret, & libero potiretur cęlo ad meditandum, & quò magis eſſet ab impedientibus ſtudium orationis ſemotus. Sexta hora, hoc eſt, in meridie orationem fundebat: quia in oratione commemoranda eſt paſſio Domini (hora enim ſexta crucifixus fuit) quò maiori cum fiducia deprecemur: & per Angelos parat Deus menti cibum.

Petri aſcendentis in ſuperiora, vt oraret circa horam ſextā, myſterium explicatur.

Matth. 27.

Parantibus autem illis, cecidit ſuper eum mētis exceſſus: & vidit cœlum apertum, & deſcendens vas quoddam velut linteum magnum, quatuor initijs ſubmitti de cœlo in terram, in quo erant omnia quadrupedia: & ſerpentia terræ, & volatilia cœli. Hic mentis exceſſus eſt ille, quo mens eleuatur, & rapitur ad diuina, & quem Græci vocant extaſim, id eſt, vt ait Auguſtinus, mens alienata à præſentibus ex admiratione, & intenta ſpiritualibus. Ac Dominus, quò magis menti Petri & Apoſtolorum tantam veritatem imprimeret, quemadmodum cum Prophetis agere

Extaſis quid Auguſtino.

Au. in Pſ. 103. cōc. 3 ſub initium. & in Pſal 115. init. ſerm. 8.

conſueuerat, quos imaginarijs quibuſdam, ſiue externis ac ſenſibilibus ſignis erudiebat, vt & tenacius viſa, quam audita retinerent, & facilius intelligerent, atque alijs ſuauius proponere poſſent: ita cum Petro feciſſe videtur. Porrò cœli apertio (quæ per crucem facta eſt) quod olim omnibus peccato clauſum erat; nihil eſt aliud, quam commoda quædam diuinæ voluntatis, aut maieſtatis reuelatio. Nam Petro manifeſtum redditur hactenus omnibus abſconditum myſterium: Gentes eſſe cohæredes, & concorporales (vt ait Paulus) & comparticipes Euangelij. Ita & Ioannes Baptiſta vidit cœlos apertos, quia cognouit per Baptiſmum hominibus cœlum patere: & Stephanus vidit eoſdem cœlos ad remunerationem Martyrum patentes: & ſæpè Ioannes in Apocalypſi, propter diuerſa myſteria patefacta.

Quid cœli apertio myſtice ſignat.

Epheſ. 3.

Matth. 3.

Actor. 7.

Hoc autem vas tanquam linteum alligatum quatuor extremis angulis viſum de cœlo deſcendere, in quo erant omnis generis animantia, variè exponitur. Alij enim ſic interpretantur; vt ad hunc craſſiorem mundum referant, in quo quatuor initia quatuor elementa ſignificant: diuerſa animalia, varias hominum conſtitutiones. Alij verò referunt ad ipſum Chriſtum, cuius quatuor ſunt initia, id eſt, vita per quatuor Euangeliſtas contexta intelligi poteſt: vel quatuor facies ſunt, quas illi tribuit Ezechiel. In eo ſunt beſtiæ, id eſt, omnis gradus, ſexus, & conditionis homines, ſecundum illud: *Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum.* Vel poſtremò aptius applicatur ad Eccleſiam, quæ verè de cœlo deſcendit. Et quatuor linteis ſubnixum ter remiſſum eſt, vt ait Auguſtinus: quoniam per quatuor orbis Cardines Orientem, Occidentem, Auſtrum, & aquilonem, quatuor Euangelia in nomine Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti diſſeminanda erant. Ideò non fruſtra duonenarium Apoſtolorum numerum aggregauit Chriſtus, qui ex quaternario numero per ternarium multiplicato conſurgit. Ideò in omnem terram exiuit ſonus eorum: quoniam per ipſos Apoſtolos, & ſequaces medijs quatuor Euangelijs in Fide Trinitatis patet ad cœlum aditus. Quod ergo factum ſit ter, ſignificat Baptiſmum, quo ter immergimur. Vnde dicitur; *Et ſtatim receptum eſt vas in cœlum.* Nulla mentio de piſcibus in hoc linteo, quod piſcibus Iudæorum Gens ſignificata erat, vt quidam volunt. Quod tamen ſatis ſolidum non videtur: cum etiam inter piſces quidam ſint conceſſi, alij verò prohibiti

Quid vas illud tanquam linteum quatuor initijs de cœlo viſum ſubmitti in terrā, in quo omnis generis erāt animantes, portenderet.

Primus ſenſus.

Alter ſenſus.

Ezech. 1. & ſeq.

Ioan. 12.

Tertius ſenſus conueniens.

Aug. 10 3. de Ge ad liter. lib 12. c 11. 4 circa fine. & 32. to 10 in lib 50 Hom. homil. 14 & 17.

Cur hoc linteum quatuor angulis ſubmiſſum, ter remiſſum fuerit, ſecundum Auguſtinum.

Pſalm. 18. & Rom. 10.

Eius piſcium Iudæis lege conceſſus.

Leuit. 11.
Deut. 14.
Ibidem. & ſeq.

hibiti non minus quam terræ quędam animalia.

Quid illud: Surge Petre, occide,& manduca.

Et facta eſt vox ad eum, Surge Petre: occide, & manduca. Iacebat Petrus donec iuſſus eſt ſurgere, id eſt, dimiſſa anima, corporis officia exercere, vt gladio verbi Dei poſſit veterem hominem occidere, ſiue mactare, id eſt, tanquam ſacrificium immolare, vt vox Græca indicat, & incorporare peccatores Chriſti Eccleſiæ per Sacramenta, ſiue in vitam ſuam conuertendo, vt vitam quam viuebat Petrus, communicaret manducatis. Prius enim terrendus eſt peccator, deinde conſolandus, & inſerendus corpori Chriſti. Et non ſatis eſt dicere: Chriſtus mortuus eſt pro me: quia debet quiſque illi commori, & mortem eius participare. Cum autem Petrus talem cibum horreret, ac dixiſſet: *Abſit Domine, quia nunquam manducaui omne commune, & immundum*, prius dixerat linteum demiſſum, in quo erant omnia quadrupedia, & ſerpentia terræ, & volatilia cœli: poſteà reſpondit Petrus: Nunquam manducaui omne commune, & immundum. Ex quo apparet, quod cum in linteo apparuerunt omnia animantia terræ, & cœli, intellige omnia impura, & immunda animalia. Sicut cum Paulus ait: *Omnis viri caput Chriſtus eſt*. Verbum, Omnis, non complectitur fidelem, & infidelem virum, ſed fidelem tantummodo cum ait, Omnia, non complectitur munda, & immunda: nam Petrus mundis veſci iuxta legem ſolitus erat, ſed immunda duntaxat. Hæc Iuſtinus in libro quæſtionum, & reſponſionū. Petr⁹ ergo necdū à lege ablactatus, immunda illa animalia, ac lege prohibita nōdum guſtauerat. Et commune dicitur, profanum, vel immundum; quia plus ſacro abundat, vel quia ſanctus eſt, ſolius Dei eſt, nō communis alteri. Olim Deus legem tulerat de delectu ciborum, primò, vt Iudæi ſe Dei benignitate à malis ſegregatos intelligerent: & ſegregandas eſſe virtutes à vitijs. Deinde vt his occupati Iudæi, ad ritus non deficerent Gentiles. Tertiò, vt rudis ille populus inſalubres cibos fugeret. Quo non eget iam Chriſtianus, quia ſine abſtinentia nouit eorum ſignificationem: & ideò Gentium more non viuit, atque ex medicina, & ratione cognita nouit noxia animalia, vt poſſit illa cauere. Iudæus autem occaſione illius prohibitionis errabat, putans aliquā immunditiam naturalem in eis deliteſcere, quæ immūdam redderet animam: cum tamen natura omnia ſint munda, licet cum immundi peccato ſumus, omnia nobis fiāt immunda. Ideò cum mundamur, omnia nobis munda efficiuntur, ſecundum illud Apoſtoli: Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil eſt mundū, ſed inquinatæ ſunt eorum, & mens, & conſcientia.

Galat. 2.
Vt nobis pro ſit paſſio Chriſti, quid facto opus ſit.

In linteo illo Petrus omnia animalia cum viderit, an mū da, & immunda viderit.
1. Cor. 11
Epheſ. 5

Iuſt li. queſt. & reſp. queſt. 98 t. 3.
Leuit. 11. & ſeque.
Commune quam ob cau ſam dicatur immundum.
Certi olim cibi Iudæis in lege cur vetiti.
Quare Chriſtiani ciborū delectu minime vtuntur.

Quam rudis olim populus Iudæorum.

Tit. 1.

Et vox iterum ſecundo ad eum: Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris. Hoc eſt, quod diuinarunt Iudæi gloſſatores, dicentes, Meſſiæ tempore porcina vti poſſe: quoniam porcus mundus futurus tunc eſſet. Et licet Deus ciborum delectum lege præſcriptum auferre videatur: tamen hic prçcipuè de hominibus loquitur per crucem ſanctificatis: nam animalium naturam Deus nequaquam mutauit. Atque olim quidem genera quędam animantiū cōceſſa ſunt Iudæis, & certa genera prohibita: quia quaſdam gentes in ſuas colonias admittere Iudæi poterant, nonnullas autem excludere oportebat: ſed admittere niſi circumciderentur, & eiſdem legibus viuere profiterentur, non poterant. Occidebant ergo illos, quos proprijs eorum legibus, moribusque priuabant, & ſuis, hoc eſt, Iudæis imbuebant inſtitutis. Nunc autem Chriſti tempore nihil immundum eſt, Deus cuncta mundauit: quiſquis ergo priorem vitam depoſiturus accedit, ſuſcipiendus eſt. Dices; Si Deus omnia purificauit, cur homines iam purificati aqua baptizantur? Reſpondeo: Baptizantur quidem aqua, cum prius Spiritu ſint baptizati: vt hic de Cornelio videmus, quem prius Spiritus ſanctus impleuit, quàm à Petro præciperetur baptizari. Prius ergo Deus fide purificat corda eorum, deinde per aquam foris id factum eſſe vult oſtendi, vt eorum obedientia nota fiat exhibita illi, qui intus purificauit: quandoq; tamen ſimul concurrit ablutio aquæ, & Spiritus.

Huic ſimilem ad Petrum vocē: Quod Deus purificauit, tu commune ne dixeris, quam olim protulerunt Rabbini.
Leuit. 11. & ſeque. ibidem.

Qua lege Iudæi qualdam gentes poterant ad Iudaiſmum admittere.

Si Deus omnia purificauit, cur homines iam purificati aqua baptizantur.

Obſerua, quòd de cœlo ſubmiſſa animalia in linteo ſunt: quia Ieſus non accipit niſi quos pater prius illi obtulerit, & aſcendunt cum ſuis orationibus, & eleemoſynis in memoriam in conſpectu Dei, atque ita eos ad Chriſtum ſuum in quocunque fideli miniſtro viuentem demittit occidendos, & in ſuum corpus traijciendos, & vita ſua meliori viuificandos. At neque mundorum quidem animalium ſanguine vti Iudęi poterant: qui etiamſi bonas gētes cum bonis ſuis ritibus, moribusque miſiſſent ad ipſi quoque Iudæi è moribus eorum aliquid accepiſſent, quod eos poſſet cōtaminare. Sanguinem igitur pro vita, morteque accipi Deus dicebat, & totam eorum vitam effundi volebat, aliter non edi, ne vitam eorum vitæ Iudæorum admixta aliquid immutaret. Vtinam igitur nos tales eſſe contingat, qui multos occidere peccatores,

Quid eſt, quod de cœlo ſubmiſſa animalia in linteo ſunt.
Ioann. 6.

Iudęi mundorum etiam animalium ſanguine veſci non poterāt.
Leuit. 17 & Gen. 9.

Quomodo nos Petri inſtar occidere peccatores,& manducare valeamus.

tores,& manducare valeamus,eos vitę nouæ,& ſpiritualis participes efficiendo:nam ita Dei gloria illuſtrabitur, & virtus purificandi immunda omnia,quæ in Chriſti pretioſo ſanguine ſita eſt , propalabitur, cui cum Patre, & Spiritu ſancto omnis gloria, honor, atque poteſtas in ſecula ſeculorum,

Amen.

TRACTATVS XXXII.

In illa verba: *Et dum intra ſe hæſitaret Petrus quid nam eſſet viſio quam vidiſſet: ecce viri; qui miſſi erant à Cornelio,inquirentes domum Simonis,aſtiterunt ad ianuam. Et cum vocaſſent,interrogarunt, ſi Simon qui cognominatur Petrus, illic haberet hoſpitium. Petro autem cogitante de viſione,dixit Spiritus ei: Ecce viri tres quærunt te. Surge itaque, & deſcende,& vade cum eis, nihil dubitans: quia ego miſi illos*, & reliqua in finem vſq; c. Act.10.

Dan. 10.

Quid opus eſt in viſione prophetica.

QVAM vera ſit illa ſententia Danielis: Intelligentia eſt opus in viſione, ſcilicet prophetica , tum alia multa,tum hoc Petri exemplum nobis abunde ſuppeditat. Nam cum in viſione linteum demitti de cœlo vidiſſet cum animalibus, & anceps animo hæſitaret,quò tenderet illa prædicta viſio: Dominus re ipſa potius, quam verbis declarare dignatus eſt, atque illi indicare, Gentes non minus,quam Iudæos in Chriſti corpus,quod eſt Eccleſia , eſſe inſerendos. *Ecce*, inquit, *viri qui miſſi erant à Cornelio, inquirentes domum Simonis*: quaſi dicat Spiritus ſanctus : hæc eſt intelligentia & interpretatio viſionis. Vnde rectè ſubditur: *Dixit Spiritus ei, Ecce viri quærunt te*. Vel hic Spiritus, Angel⁹ erat qui admonuerat Cornelium,vel ipſe Spiritus ſanctus , cuius eſt viſiones exhibere,& earum ſenſum declarare. *Ecce*, inquit, *viri tres*. Vidiſti triplicia animalia ad te lapſa: ecce iſti tres viri quærunt te. audiſti vocem, *Occide, & manduca*: hoc eſt,ſurge,& deſcende,& vade cum eis . Vidiſti animalia,quæ horrorem, & nauſeam generabant: nunc nihil dubita, an ſis contaminādus, & an liceat habere commercium cum illis: quia ego miſi illos . Habemus in hac viſione Cornelij ad Petrum, ſpontaneum Gentium ad Euangelium aduentum: habemus & promptum Apoſtolorum ad eos fide imbuēdos acceſſum. Vnde ſubditur: *Deſcendens autem Petrus ad viros dixit, Ecce, ego ſum quem quæritis: quæ cauſa eſt propter quam veniſtis? Qui dixerunt, Cornelius Centurio, vir iuſtus, & timens Deum, & teſtimonium habens ab vniuerſa gente Iudæorum*. Quod hic Cornelius iuſtus dicitur, obſeruandum eſt ex ore ſuorum domeſticorum profectum: ſed in principio capitis ab ore Spiritus ſancti dictum eſt. Iuſtus autem ſimpliciter, vt alias annotauimus, omni cumulatum virtute ſignificat. Nec minus illud eſt, quod dicitur habere teſtimonium ab vniuerſa gente Iudæorum: quoniam Iudæi tantum ſua admirabantur , & in pretio habebant, reliqua, etſi illuſtria, Gentium facta deſpiciebant. Atque hæc verba, Iuſtus, & timens Deum, & teſtimonium habens, &c. de ſuo domeſtici addiderūt: nec enim ita ſe auſus fuiſſet appellare Cornelius, qui modeſtia, & humilitate conſpicuus erat, & qui ſe ad pedes Petri venientis proiecit. Sed hæc eſt natura humilitatem amplectētium, ac deliteſcere volentium; vt per alios etiam nolentes detegantur, & eorum virtutes prædicentur, adiunxerunt domeſtici, reſponſum accepiſſe Cornelium ab Angelo ſancto, vt acceiſeret eum in domum ſuam. Nō enim erat Petro ignotum, Angelos curandæ ſaluti hominum præfectos, has ſuggerere hominibus cogitationes, vt quærant audire verbum Euangelicum.

Epheſ. 1. & Coloſ. 1.

Quis ille Spiritus Petro qui nuntiauit triū virorū à Cornelio ad ſe miſſorum aduentum.

Iuſtus quem denotet more Scripturæ.

Cur dicatur Cornelius teſtimonium habere ab omni gente Iudæorum.

His qui humilitatis ſtudiu colunt, amātque neſciri, quid ſoleat viuvenire.

Angeli ſancti quid ſuggerāt hominibus.

Introducens ergo eos, recepit hoſpitio. Sequenti autem die ſurgens, profectus eſt cum illis: & quidam ex fratribus ab Ioppe comitati ſunt eum . Altera autem die introiuit Cæſaream. Petrus homines ad ſe à Deo miſſos, comiter & vrbanè excepit,& hoſpitandi gratia, nec ſe maculari exiſtimauit commercio Ethnicorum, quos Deus ad ſe miſerat, & quos purificauerat: nec mora, ſequenti die profectus eſt cum eis, comitantibus illum tanquam paſtorem,& Pontificem nōnullis ex his, qui crediderant in Ioppe, ac ſecunda die à profectione peruenerunt Cæſaream . Nam etſi iter illud equitans vno die emetiri poſſit ; tamen Petrus Apoſtolus pedibus iter conficiens , duobus venit.

Petri humanitas & obedientia.

Cæſarea ab Ioppe quantum diſtaret.

Cornelius verò expectabat illos, conuocatis cognatis ſuis, & neceſſarijs amicis : Et factum eſt, cum introiſſet Petrus , obuius venit ei Cornelius: & procidens ad pedes eius, adorauit eum: Petrus verò eleuauit eum, dicens, Surge, & ego ipſe homo ſum. Cornelij fides, atque pium deſiderium deſcribitur in eo , quod dicitur, quod Simonem Petrum expectabat, verbi diuini audiendi auidus. Eſt & aliud pietatis

Cornelij Centurionis qualis fides, atq; religio.

eius argumentum,quod non tantum ſolus expectaret, ſed cum cognatis, & neceſſarijs amicis;vt communis eſſet verbi Dei, ac ſalutis participatio. Diſcant ergo parentes,aut domini commiſſos ſibi filios, aut populos ad Deum adducere, ſalutemque illorum,quoad eius fieri poteſt, procurare:quando & Cornelius rationem amicorum habuiſſe viſus eſt. Fuit quoque Spiritus ſancti conſilium, vt hoc nobile factum plures haberet teſtes, quò plus Fidei promeretur; & in alios euulgaretur. Tertiò, introeunti Petro obuius fit Cornelius, vt honorem deferret Apoſtolo ad ſe venienti: ac Doctori obuiam procedit auditor, dum mundo corde, attentiſque auribus verbum vitæ ſuſcepit. Quartò, procidens ſe ad pedes eius, adorauit: rara, & ſingularis humilitas militis erga Eccleſiæ miniſtros. Adoratio cum homini tribuitur in Scriptura, nihil aliud ſignificat quam proſtrationem corporis, aut ſimili quodam geſtu exhibitam reuerentiam. Ita Abraham adorauit populum terræ,& Iacob adorauit Eſau. Quando autem Deo tribuitur,ſignificat verum Dei cultum, qui latria dicitur. Vnde Eunuchus venit in Ieruſalem adorare Dominum, & Samaritana; *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt*. Cornelius igitur bono Spiritu ductus, Petrum vt Apoſtolorum principem, & Chriſti vicarium adorauit: quia honor vicarij in dominum ipſum redit. Neque veriſimile eſt, Cornelium tantum virum, & qui religioſus dicitur,ac timens Deum, cultum Deo debitum in creaturam transferre: ſed adorauit vt ſeruum Dei, aut vt Chriſti, vt diximus, vicarium. Vnde Petrus cum dixit, Surge:& ego ipſe homo ſum: non improbauit adorationem: ſed ea facta iubet comites ſurgere, & doctrinam vitandæ ambitionis ſucceſſoribus ſuis docet. Dixitque etiam: Et ego ipſe homo ſum: inſinuans,ſe,quatenus homo eſt, adorationem non acceptare, ſed quatenus Chriſti vicarius,ac miniſter. Iaddus etiam, qui & Simon,Alexandro Philippi filio,capta Gaza, Ieroſolymam petente, cogitauit aufugere quaſi in illum contumax: ſed admonitus eſt in ſomnis, vt in habitu Pontificio cum cæteris Sacerdotibus ornatus, & cum populo in albis veſtibus, obuiam prodiret, aperta porta ciuitatis,& coronata:quod & fecit.Alexander autem occurrens vt hyacinthinam ſtolam, atque aurea ornatam conſpexit, & cydarim & auream laminam geſtantem,in qua Dei ſummum nomen erat inſcriptum; mox ruens in terram, mirantibus omnibus Syriæ regulis, adorauit Dei nomen, & ipſum veneratus eſt. Auſus etiam Parmenio interrogare cauſſam adorationis huius. Et reſpondit: Deum in hoc Principe Sacerdotum adoraui, & non hominem. Hunc autem cum eſſem in Macedonia, vidi oblatis mihi inſomnis huiuſmodi habitu venerandum: & cum de Aſiæ expugnatione mecum decernerem, hic me hortatus eſt, ac Perſarum regna mihi pollicitus: quod factum eſſe tali numine non dubito. Lege, ſi vis, Ioſephum lib. 11. cap. vltim. Antiquitatum hæc fuſius narrantem. Quod ſi Rex tantus ſummum veteris legis Sacerdotem tanto honore eſt proſecutus, & Deum in illo agnouit; quid ni fideliſſimus, & religioſus Cornelius in Petro Chriſtum & agnouerit, & adorauerit, & nos quoque agnoſcere, & adorare debeamus? Etſi autem Caligula & Diocletianus Imperatores ita ſibi iuſſerint adorationis honorem impendi, non tamen Pontifices Chriſti vicarij id vnquam præcepto vllo indixerunt. Sed Chriſtiani exemplo Cornelij reuerentiam exhibent, ipſi autem proſtrationem, & oſculum pedum in perſona Chriſti, ne in ſeipſis intumeſcant, accipere debent; quia oſculum pedibus pauperum, quos ad Chriſti imitationem lauat, exhiberi ſolet.

Quod verò Dominus dixit: *Vos autem non ſic,ſed qui maior eſt in vobis,fiat ſicut minor*: non prohibet reuerentiam Vicario Chriſti debitam,ſed ſuperbiam eius: quæ ſi eſt in aliquo,non debet tollere quod eſt Dei, id eſt,honorem Chriſti Vicario debitum,nec debemus occulta Patrum iudicare. Quare nō placet quod quidam dicunt, Corneliū necdum catechizatum,honorem Deo debitum in Petrum transtuliſſe. Quod etiam ex eo videntur probare, quod Paulus, & Barnabas in Iconio ſimilem ſibi honorem deferentes,grauiter obiurgarunt. Sed profectò grandis eſt differentia inter homines idololatras,quales illi erant,& Cornelium Centurionem,qui tantū habet Spiritus ſancti teſtimonium. Et Gregorius lib. Moral. docet: *Quia ergo humiliari ſibi plus, quam debuit, proximum vidit,ne vltra humanitatis metas mens intumeſceret,eſſe ſe hominem recognouit,quatenus illati ſibi honoris elationem frangeret ex conſideratâ æqualitate conditionis.* Hæc ille; qui cum ait humiliatum ſibi Cornelium pluſquam debuit,hoc eſt,quia Petrus conſiderabat ſe non vt Chriſti legatum & vicarium,ſed vt hominem;atque ea ratione timuit inſoleſcere.

Cornelius quibus propoſitus ſit in exemplum.

Cornelius quare non ſolus, verum cum amicis etiam & cognatis Petrum expectabat.

Cornelij Centurionis modeſtia.

Aliam hominibus,aliā Dei adorationem, & cultū, Scripturæ agnoſcunt, & exprimunt. *Geneſ. 23. Infra 33.*

Act. 8. Ioann. 4.

Cornelius vt Petrum adorauerit.

Iaddo Hebræorum ſummo Pontifici quantum honorem detulerit Alexander Macedo.

Quæ cauſſa eius honoris exſtiterit.

Ioſeph.

Caligula & Diocletianus athei vt iuſſerunt honoribus.

Luc. 22. Matth. 20. Qui ſit eius ſenſus: Vos autem non ſic,ſed qui maior eſt veſtrum, fiat ſicut minor,&c.

In eos qui dicunt,Cornelium necdum catechizatum honorem Deo debitum in Petrum tranſtuliſſe. *Actor. 14.*

Greg. lib. 22. Moral. c. 14. tom. 1.

Quo ſenſu Gregorius dixerit,Cornelium Petro pluſquam debuerat,humiliatum.

Dixitq;

Petrus apud Cornelium verba facturus, qua ſe ratione præmunierit, & quare.

Dixitq; ad illos, Vos ſcitis quomodo abominatum ſit viro Iudæo coniungi, aut accedere ad alienigenam: ſed mihi oſtendit Deus, neminem communem aut immundum dicere hominem. Tandem ergo Petrus intellexit viſionem, & parabolicum illum ſermonē, Occide, & manduca. Atque hac præfatione vſus eſt, ne Iudæi, qui aderant, ſcandalizarentur, vidētes Petrum Iudæum acceſſiſſe ad Cornelium Gentilem, & vt Gentes cognito ſibi Deo propitio animentur ad Euangelium ſuſcipiendum. Prudens itaque, his quæ dicenda ſunt, principium aſſumit, quò & Iudæis, & Græcis ſatisfaciat.

Quare cum Petrus ad Cornelium aduentus ſui cauſſam non ignoraret, illam percontetur.

Interrogat autē Petrus, quam ob cauſſam à Cornelio ſit accerſitus: quam etſi ipſe non ignoraret ex narratione militum, qui dixerant ab Spiritu ſancto Cornelium admonitum, vt accerſeret Simonem in domum ſuam, vt audiret ab eo verba ſalutis: voluit tamen conſultò à Cornelio cauſſam coram omnibus explicari, vt omnes qui ad erant, & præſertim Iudæi, intelligerent & pietatem Cornelij, & Angeli; atque ita diuino conſilio vocationem Gentium geri cognoſcerent.

Beda in Act. tom. 1.

Cornelij Centurionis quatriduanum ieiunium, mitaque precandi aſſiduitas.

Et Cornelius ait, A nudius quarta die, vſque ad hanc horam, orās eram hora nona in domo mea, & ecce vir ſtetit ante me in veſte candida, &c. Beda annotat, Græcam lectionem habere: *A quarta die vſque ad hanc horā eram ieiunans, & orans a ſexta hora vſque ad nonam.* Quibus in verbis apparet, Cornelium totum ieiunaſſe quatriduanum. Illi autē dies ſic enumerandi ſunt: quia primo die vidit Angelū, & miſit nuntios: ſecunda nuntij peruenerunt Ioppē: tertia profectus eſt cum eis Petrus: quarta venerunt Cęſaream: quarta ergo die ante præſentem teſtatur ſe ieiunio vacaſſe, & ab hora ſexta ad nonam precationi incubuiſſe. Et teſtatur Chryſoſtomus hoc loco: *Videtur mihi Cornelius & tēpora vitæ religioſæ ſibi conſtituiſſe. Et in aliquot diebus: propter hoc enim dixit, à quarto die.* Hæc ille. Vide etiam quanta eſſet vis orationis illius, vt etiam Angelum recipere dignus fuerit in candido veſtitu: ita enim ſolent frequenter Angeli apparere.

Chryſ. ho. 23. in Act. ſub initiu. tom. 3.

Angeli quo habitu frequenter appareant.

Aperiens autem Petrus os ſuum dixit. Quoties magna euangelizanda ſunt, miniſtri dicuntur os aperire; vt Philippus euangelizaturus Eunucho, & Dominus Matth. 5.

Aperiant qui os in Scripturis.

Act. 8.

Matth. 5.

In veritate comperi, quia non eſt perſonarum acceptor Deus: ſed in omni gente qui timet Deum, & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi. Pulchrum à nouitate rei vtilis ac maximè ſalutaris aſſumit exordium Petrus, quò attentos ac beneuolos reddat ſibi auditores. Ex his verbis conſtat opera Cornelij iuſta, & à iuſtificato profecta fuiſſe: quia acceptio perſonarum propriè non eſt in gratuitis, ſed in debitis. Eſt autem acceptio perſonarum vitium quo in iudicando ad externas vitæ, vel operis, vel conuerſationis cauſſas, & non ad merita ipſius cauſſæ reſpicitur.

Cornelij Centurionis opera ante Baptiſmum qualia fuerint.

Vbi ſit acceptio perſonarum poſita, & quid ſit.

Vnde in Deuteronomio Dominus ait: *Nulla erit diſtantia perſonarum:* & declarans quid hoc ſit, ſubiungit: *Ita paruum audietis vt magnum, nec accipietis cuiuſquam perſonam, quia Dei iudicium eſt:* & paullò antè dixerat: *Audite illos, & quod iuſtum eſt, iudicate ſiue ciuis ſit ille, ſiue peregrinus.* Videbatur quidem Deus tempore Veteris Teſtamenti ſui ſolius populi curam habere, quia ſolis Iudæis loquebatur, ſolis Iudæis factæ erant promiſſiones, Gentibus cum Iudæis nihil prorſus voluit eſſe commune, dé quibus Apoſtolus ad Epheſios: *Eratis,* inquit, *illo in tempore ſine Chriſto, alienati a conuerſatione Iſrael, & hoſpites Teſtamentorum, promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc mundo.* Vnde pij Iudæi in hac erant ſententia, quaſi ſalus per Chriſtum ſolis Iudæis eſſet miſſa, & prædicanda. Vnde capite ſequenti dicitur: *Nemini loquentes verbum, niſi ſolis Iudæis.*

Deut. 1.

Qualem velut cum Iudæis olim oſtenderit acceptionem perſonarum Deus aduerſus Gentes.

Rom. 9.

Epheſ. 2.

Iudæi ſe ſolos per Chriſtum fore ſaluandos, putauere rudes.

Act. 11.

Quare nunc primum Deus Gentium vocationem Iudæis manifeſtauerit.

Voluit autem Deus hoc myſterium ad tempus celare, etiam Euangelio euulgato, vt eo arcano poſtea reuelato, admirabilior & illuſtrior eſſet gratia, & miſericordia Dei: de quo myſterio temporibus æternis tacito Paulus Roman. 16. Galat. 3. & Ephe. 3. verba facit. Sed hac viſione, & facto Cornelij baptizati cum tota familia ſua maximè patefactum eſt. Quod ergo Apoſtoli in die Aſcenſionis iuſſi ſunt ire in mundum vniuerſum, vt prædicarēt Euangelium omni creaturæ: fortaſſis nomine vniuerſæ creaturæ intelligebant Iudæos per vniuerſum orbem diſperſos. Vel nouerat quidem Petrus, iuſtos, aut iniuſtos, cuiuſcunque eſſent conditionis, aut nationis, ex operibus iudicari, & bonos quidem ſeruari, malos verò puniri; ſed quod ex his faceret filios populi ſui non ante circumciſos, vt iam nō amplius vlla eſſet inter Gentes, & Iudæos diſtinctio, nondum adhuc ſciebat. Non ergo eſt acceptio perſonarum apud Deum, neque qui colunt iuſtitiam, illi pereunt, ſeu Iudæi ſint, ſeu alterius nationis. Non eſt etiam acceptio, volens ſaluare hanc perſonam, vel gentem, non illam.

Marci vlt.

Apoſtoli per vniuerſam, cui prædicandum erat Euangelium creaturam quid olim intellexerint.

Quam verè dicatur, Deum perſonam hominum non accipere.

Verbum miſit Deus filijs Iſrael, non annuntians pacem per Ieſum Chriſtum: (hic eſt omnium Dominus) euangelizat Petrus, atque hac cōcione præcipuos fidei articulos complectitur, & incarnationem, & prædicationem,

Petrus Cornelium quæ doceat Chriſti myſteria.

mortem ac reſurrectionem, ac reditum illius tanquam ſummi iudicijs ad iudicium. Inuoluitur hic etiam myſterium Trinitatis: nam Deus Pater Verbum ſuum æternum, hoc eſt, Filium in mundum miſit, qui pacem etiam his, qui lōgè, & pacem ijs qui propè annūtiabat. Quoniam omnium eſt Dominus. Et non tantum Iudæorum: quēadmodum etiam Deus, de quo Apoſtol. *An Iudæorum Deus tantum? nonne & Gentium? Imò & & Gentium.* Infra quoque fit mentio Spiritus ſancti, qui cecidit ſuper omnes, qui audiebant verbum. Obiecinaſ etiam, verbum, eſſe accuſatiui caſus; quia Græcè dicitur τὸν λόγον ἀπέστειλε, & ponitur pro nominandi caſu, vt illud: *Sermonem quem audiſtis, non eſt meus*, vt conueniat cum verbo annuntians, quod Græcè eſt εὐαγγελιζόμενος: quia Græcè non eſt vox, Deus, & ita habet Syriaca lectio. Eſt autem Dominus omnium, non tantum iure creationis, ſed etiam quia Ieſus, id eſt, homo Chriſtus verbo eſt vnitus, & omnes ſuo ſanguine redemit, & ſuos alia ratione fecit: cum tamen, ſi eſſet purus homo tantum, cogitari poterat tantum ſuæ gentis Saluator.

Fidē vt inſinuet myſteria Trinitatis.
Epheſ. 2.
Rom. 3.
Ioann. 14.
Chriſtus Ieſus eſt omnium Dominus duplici ratione.

Vos ſcitis, Quod factum eſt Verbum per vniuerſam Iudæam. Vel Hebraiſmus eſt, vbi verbum pro re ſumitur, quæ ſermone vulgi iactabatur; vel, vt ſuperius dixit, λόγον, id eſt, Verbum internum miſſum à Deo: hic verò ῥῆμα quatenus verbum per incarnationem, & actiones oſtenſum eſt, de quo dicitur: *Videamus hoc Verbum (ῥῆμα) quod factum eſt, quod fecit Dominus, & oſtendit nobis.*

Verbū quod nam hic dicatur factum per vniuerſam Iudæam.

Incipiens enim à Galilæa, poſt baptiſmum quod prædicauit Ioannes: Ieſum à Nazareth quomodo vnxit eum Deus Spiritu ſancto, & virtute, qui pertranſiit benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo. Dominus Ieſus à baptiſmo Ioannis cœpit ſeipſum manifeſtum prodere à Galilæa contempta regione: quia à paruis initijs cœpit Euangelium, vt parabola de grano ſinapis, & fermento docent. Et ibi primum ſignum edidit ad nuptias, & cœpit prædicare, iuxta Prophetam dicentem: *Primo tempore alleuiata eſt terra Zabulon, & terra Nephthali. & nouiſſimo aggrauata eſt via maris trans Iordanem Galilææ Gentium.* Et rectè poſt Baptiſmum Ioannis; vt & eum, qui humilis veniebat, indigebatque aliquo teſte, ac indice probato proderet, & vt prius viam ſterneret populo, vt crederet, prędicando non tantum morbi, id eſt, peccati cognitionem, verum etiam Pœnitentiam, & Baptiſmum.

Luc 2.
Matth. 3.
Luc. 4. & Eſai. 6.
Quare Chriſt⁹ à Galilæa primum inceperit Prædicationem ſuam.
Matt. 13.
Ioan 2.
Eſai. 9. & Matth. 4.
Idem cur poſt Ioannis baptiſmum prædicauerit.

Dicitur Ieſus à Nazareth, quia ibi conceptus, & educatus: licet in Bethlehem ſit natus. Adiungitur: *A Deo vnctus Spiritu ſancto, & virtute.* Quoniam vt olim vngebantur Reges, Sacerdotes, & Prophetæ; ita Ieſus eminentiſſimus Rex, ſummus Sacerdos, & magnus Propheta, ſingulariter inunctus fuit Spiritu ſancto tanquam oleo lætitiæ. Non quidem in pondere, & menſura, & per partes, vt nos, quia anguſtiora noſtra vaſcula non recipiunt gratiam niſi pro capacitate, & ſecundum menſuram donationis Chriſti: at Chriſtus in plenitudine ſuſcepit, hoc eſt, ſine vlla menſura, & tanquam caput, quod oleum debebat emittere in barbam, & vſque ad oram veſtimenti eius, vt omnes qui de Spiritu eius participant, Chriſtiani fiant, hoc eſt, Prophetiæ ſuæ per fidem, Sacerdotij ſui per ſpem, ac Regni ſui per charitatem participes: & non ſolum vt ſibi ipſis ſint prophetæ, Sacerdotes, & Reges ſpirituales, ſed vt etiam alios tanquam prophetæ docere, ac tanquam Reges gubernare, & tanquam Sacerdotes pro eis preces fundere, & impetrare valeant. Hanc autem vnctionem Chriſti intelligi oportet ſecundum humanitatem. Vnctus eſt etiam virtute, ſiue potentia, ſiue poteſtate. Cum enim ſeipſum exinaniuiſſet, & non ſecus ac nos carnis, & ſanguinis particeps fuiſſet effectus, qui ex natura ſua tanquam Deus habebat, ea quaten⁹ homo dicitur accepiſſe. Quare vnctus eſt potentia, non ſolet vt vinceret peccatum, mortem, ac dæmonem; ſed etiam vt ſigna ederet admiranda. Vnde ſubdit: *Qui pertranſiit benefaciendo, & ſanando omnes oppreſſos à diabolo.* Benefaciebat non tantum à morbis corporis ſubleuando, ſed etiam peccata remittendo, vt cum peccatrice, paralytico, & adultera fecit, ſanabat oppreſſos à diabolo, eum de corporibus pellendo, ac de animis, vbi maiori cum noſtro damno, & Dei ignominia regnabat. Porrò Deus dicitur fuiſſe cum illo: quia hæc non vllis magicis artibus, ſed Diuina faciebat virtute. Erat ergo Deus in Chriſto non tantum per gratiam, ſiue per peculiarem Dei aſſiſtentiam, & auxilium, ſicut eſt cum cæteris, ſed etiam quia per vnionem hypoſtaticam habitabat in eo plenitudo diuinitatis corporaliter, vt ita quæcunque vellet, poſſet. Et de his ait: Vos ſcitis, tanquam horum omnium oculati, & auriti teſtes. Subdit: *Et nos teſtes ſumus omnium.* Munus Apoſtolorum erat teſtari mortem, & reſurrectionem Ieſu: vt ſuperius ſæpè vidimus. Nam etſi ipſe propter ſe teſtimonio non egeret, cum veritas ſeipſa contenta ſit: nobis tamen neceſſaria erant Apoſtolorum teſtimonia, quia Chri-

Ieſus quare dictus à Nazareth.
Luc. 1. & 4.
Luc. 2.
Ieſus cur dicatur vnctus Spiritu S. & virtute.
Pſal. 44.
Qualis Chriſti fuerit ſancti Spiritus plenitudo.
Epheſ. 4.
Ioann. 3.
Pſalm. 132.
Quid fieri, & eſſe Chriſtianos.
Chriſtus quatenus vnctus.
Philip. 2.
Hebr. 2.
Idem vnctus virtute dupliciter.
Chriſti in homines qualia extiterint beneficia.
Luc. 7.
Sup. 5.
Ioann. 8.
Deus cur dicatur fuiſſe cum Chriſto. Deus quot modis eſſet cum Chriſto.
Coloſſ. 2.
Apoſtolis quid incumberet.
Ioann. 5.
Chriſtus vt Apoſtolorum eguerit teſtimonio.

Chriſtus nulla diuinitatis ſpecie extrinſec⁹ fulgebat:imò imbecillitate carnis, & humilitate Crucis veſtitus erat. Vnde cum triginta eſſet annorum, faber, & filius fabri eſſe putabatur.

Luc. 3. Marc. 3. & Matth. 13.

Quem occiderunt ſuſpendentes in ligno. Hũc Deus ſuſcitauit tertia die, & dedit eum manifeſtum fieri. Non omni populo, ſed teſtibus præordinatis à Deo, nobis qui manducauimus & bibimus cum illo, poſt quam reſurrexit à mortuis. Non erubeſcit Petrus mortẽ aut crucem Chriſti, atque inter eius laudes crucẽ recenſet. Nã etſi Chriſtus Iudæis benefecerit, ſuoſque ægrotos ſanauerit, & oppreſſos à diabolo liberauerit; ipſe tamen glorioſam pro nobis mortem ſuſtinuit, animam pro amicis ſuis ponendo. Prædicat & reſurrectionem conſecutam, qua in re etiam oſtendit Chriſtum mortis victorem. Addit, eius reſurrectionem non latuiſſe, ſed manifeſtam redditam non alijs miraculis, quia reſurrectio ſummum eſt omnium miraculorum: neque per ſeipſum, cum id maximè poſſet. Neque omni populo ſe manifeſtum reddidit, hoc enim honoris à nobis exigit Deus, vt ei credamus, eiusque mandata ſeruemus: atque hanc ob cauſſam, cum præſentiam viſibilem à nobis abſtulit, Scripturas reliquit, quò fide eum honorificemus.

Luc. vlt. & Ioan. 21. & Act. 1.
In quoſuum e. ga nos amorem Chriſtus maxime de claraucrit. *Ioan. 15.*
Chriſti ſigno ru omniu maximu & ſummum quid.
Quid Deo debeamus.
Scripturæ nobis cur traditę.

Sed teſtibus præordinatis à Deo. Voluit Dominus, qui cunctis ſe crucifixum oſtendit, paucis ſuis Apoſtolis rediuiuus apparere: quoniam minimè expediebat vt omnibus familiariter appareret, ne carnale regnum cogitarent: regnum autem Chriſti ſpirituale eſt, & non de hoc mundo. Si autem ipſe glorioſus apparuiſſet, & docere humilia vellet, etiamſi per illa ipſe tranſiſſet prius, tamen inſolens videri poſſet. Quare præordinauit ſuos, qui ſint in eadem infirmitate, paupertateque, qua ipſe fuit, vt circumferant Chriſti mortificationem: & hoc in finem vſque ſeculi per tales docet miniſtros. Habet tamen aliquem regni corporei ſplendorem in ſummo Pontifice, Cardinalibus, Epiſcopis, & alijs Prælatis, item in Cæſare, & alijs regibus, & Magiſtratibus: ſed per hunc ſplendorem, & poteſtatem coercet quidam aliquos, & continet in officio; ſed maiora, & ſolidiora quædam operatur per prædicatores ſuos, & pauperes quoſdam, ac ſimplices Sacramẽtorum miniſtros. Per humilitatem etiam, & vitæ ſanctitatem Pontificum, Epiſcoporum, ac Regum plus, quam per multos exercitus operatur Chriſtus. Et quanquam externa omnia illi deſeruiant; tamen ex minimis, & paucis honorat ſeipſum Chriſtus magis ad hoc regnum ſpirituale. Signum autem certum reſurrectionis erat, comedere, & bibere cum Apoſtolis; vt fecit cum diſcipulis Emmauntem profectis, ad quorum menſam ſedit, & cum vndecim, quando dixit: *Habetis hic aliquid quod manducetur?* Et obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & fauum mellis. Et quando ad mare Galilææ piſcantibus Apoſtolis apparuit, & dixit illis Ieſus: *Venite, prandete.* Denique quãdo die aſcenſionis ſuæ recumbentibus vndecim Apoſtolis, apparuit illis Ieſus: & de hac viſione dicitur Act. 1. *Et conueſcens præcepit eis ab Ieroſolymis ne diſcederent.* In quib. quidem viſionibus includuntur aliæ probationes.

Quare Chriſtus ſuſcitatus non omnibus apparuit. Quale ſit regnu Chriſti. *Ioan. 18.*
2. Cor. 4. Regnũ Chriſti cu regno mundano q̃ ſimilitudine gerat.
Miniſtri Chriſti præcipui quinam.
Chriſti ingenium.
Luc. 24. & Ibidem. Ioan. 21.
Marci vlt.

Et præcepit nobis prædicare populo, & teſtificari, quia ipſe eſt, &c. Producit Chriſtum iudicem vniuerſorum, vt non tantum diligant Deum vt redemptorem; ſed etiam timeant vt iudicem. Vnde Apoſtoli libenter prædicabant hoc iudicium, vt Paulus Athenis, & ad Corint. *Omnes nos*, inquit, *manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti.* Dicitur autẽ iudex viuorum, & mortuorum: non quod in die iudicij quidam ſint aſſiſtendi mortui, & quidã nondũ mortui, vt putat Caiet. ſed ita dicitur, reſpiciẽdo ad tẽpus præſens, q̃ excurrit vſque ad diẽ iudicij. Nã vniuerſi homines in viuos, & mortuos diſtinguuntur: in ipſo verò die iudicij oẽs erunt viui, & omnes prius fuerunt mortui. Poſſunt etiam dici viui, qui Deo per gratiam viuunt: & mortui, qui gratia Dei deſtituit ſunt.

Quale Chriſti iudiciũ Apoſtoli ſæpius inculcabant. *Actor. 17. 2. Cor. 5.*
Chriſtus quomodo iudex viuorum & mortuorum ſit contra Caietanum.
Viui myſticè dici poſſint, qui, & qui mortui.

Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent. Religioni Chriſtianæ, ac Euangelio Prophetæ omnes atteſtantur, ſigna, virtutes heroicæ, atque martyria teſtificantur; vt propterea omni acceptione dignum exiſtat, & ſolidam præbeat peccatorum remiſſionem, quę omnibus fidem adſerentibus datur.

Quam firmis ac ſolidis teſtimonijs innitatur religio Chriſtiana.
Remiſſio peccatorum quibus detur tantummodo.

Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes qui audiebant verbum. Prorogante ſermonem Petro, fidei lumen promouebat ingens affectus: at vbi acceperunt, baptiſmo fieri remiſſionem peccatorum propter Chriſti paſſionem, maiorem conceperunt fidem, & tũc in eos deſcẽdit Spiritus ſanctus, non tantum communi via, ſed etiam vt linguis vterentur nouis, attonitique redderentur fratres qui erant ex circumciſione. Nec mirum cuiquam eſſe debet, ſi ante ſuſceptum baptiſmum deſcẽderit in eos Spiritus ſanctus: quia Deus non eſt alligatus regulis, quas ipſe nobis præſcripſit. Et hoc factum eſt conſilio Spiritus ſancti, qui præuenit miniſterium Petri,

In Cornelium Cẽturionem, ac eius domeſticos necdũ baptizatos Spiritus ſanctus quare deſcenderit.

ne illum

ne illum cauillis ac calumnijs Iudæorum obijceret. Sciri enim voluit, penitus à Deo eſſe vocationem Gentium, & non tantum ab Apoſtolis miniſtris: & vt conuerſi ad Deum ex Iudæis cognoſcerent ſe non ex lege, aut circumciſione, ſed ex fide in Chriſtum accepiſſe Spiritum ſanctum: nam & ſine baptiſmate, & circumciſione donatus eſt Cornelio Spiritus ſanctus. Adhæc, vt tam ipſe Petrus, quàm alij Apoſtoli, non dubitarent etiam incircumciſos vocare ad Chriſtum. Denique, vt probetur doctrina Petri producentis teſtimonia Scripturarũ, atque confirmetur. Et aliqui ſunt Chriſtiani ſpiritu, licèt non baptizati, qui iubentur baptizari, vt etiam litera Chriſtiani ſint, & ſub eodem paſtore. Et quia Iudæi ſe ſolos putabant ſeruandos, eò quod haberent prærogatiuas ſibi factas, (quæ tamen alios non excludebant) ægrè ferebant alios ſibi adiungi.

2. Cor. 3.

Iudæorum inuidia de ſalute Gentiliũ Rom. 9.

Tunc reſpondit Petrus, Nunquid aquam quis prohibere poteſt, vt non baptizentur hi, qui Spiritum ſanctum acceperunt, ſicut & nos? Et iuſſit eos baptizari in nomine Domini Ieſu Chriſti. Præcepit Petrus eos baptizari, quia ipſi per ſe non baptizabant Apoſtoli, ſed per alios: quemadmodum ipſe Chriſtus dum viueret, non per ſe, ſed per Apoſtolos baptizabat. Ita inquit Apoſtolus: *Non enim miſit me Chriſtus baptizare, ſed euangelizare.* Ita etiam miniſterium menſarum, & diſtributionem Euchariſtiæ in humeros ſeptem Diaconorum reiecerunt, quo ipſi liberius deprecationi, atque prædicationi vacarent. Iuſſit autem eos baptizari, ne ſcilicet quos iam Deus mundauerat, ipſe pollutos duceret, ſicut in viſione monitus fuerat. Docet etiam ne quiſquam ſanctitate eminens externa, & humilia ſanctificandi inſtrumenta pro ſalute noſtra inſtituta contemnat. Ecce hic poſt remiſſionem peccatorum, ſicut & Saulus baptiſmum accepit.

Cur Petrus nõ ipſe Cornelium, ſed per alios baptizauerit. Ioann. 4. 1. Corinth. 1. Act 6.

Cur Petrus iuſſerit eos, baptizari, qui Spiritum S. accepiſſent.

Act 9.

Tunc rogauerunt eum vt maneret apud eos aliquot diebus. Petrus in more habebat, vt in illis locis, vbi aliquos Chriſto lucrifecerat, per aliquot dies moram traheret, quò ſuſceptum verbi ſemen coaleſceret, ac radicaretur magis, Chriſtique doctrinam cõmodius imbiberẽt. Nec enim natura noſtra cũcta ſimul addiſcere nata eſt. Rogatus ergo eſt id facere, quòd ipſe maximè cupiebat, vt eos confirmaret in Chriſto. Atque hoc eſt munus Epiſcopo maximè proprium, vt oues ſuas viſitet, & diligenter vultum agnoſcat pecoris ſui, ſuoſque greges conſideret, & cognoſcatur vultus paſtoris ab ouibus; vt mutua cognitione, ac dilectione tam paſtor, quam oues ſalutem conſequantur, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui cum Patre, & Spiritu ſancto perpetui habeantur honores, laudes, & gratiarum actiones per omnia ſecula ſeculorum. Amen.

Petrus vbi aliquos Chriſto lucrifecerat, vbi cur aliquãdiu hærere ſolebat.

Epiſcopus quid maximè curare debeat. Prouerb. 27.

2. Tim. 2.

TRACTATVS XXXIII.

In illa verba: *Audierunt autem Apoſtoli, & fratres, qui erant in Iudæa, quoniam & Gentes receperunt verbum Dei. Cùm autem aſcendiſſet Petrus Ieroſolymam, diſceptabant aduerſus illum qui erant ex circumciſione, dicentes, Quare introiſti ad viros præputium habentes, & manducaſti cum illis? Incipiens autem Petrus, exponebat illis ordinem, dicens, Ego eram in ciuitate Ioppe orans: & vidi in exceſſu mentis meæ viſionem: deſcendens vas quoddam velut linteum magnum: quatuor initijs ſummitti de cælo, & vſque ad me,* &c. vſq; in finem cap. Act. 11.

ITA Natura comparatum eſt, vt illa, de quibus diu hæſitauimus, vel acriter cum alijs diſceptauimus, poſtquam illorum veritas comperta eſt, atque explorata, firmius retineantur, & conſtantius aſſerantur: quamobrem cum Spiritus ſanctus animaduerteret vocationem Gentium ad Euangelium, rem eſſe grauiſſimi, ac maximi ponderis, non contentus viſione lintei, illam Petro indicare, ac deſcenſu Spiritus ſancti in Gentiles confirmare, voluit illam in diſceptationem vocari à credentibus ex circumciſione; vt quo magis controuerteretur, agitareturque, illuſtris magis redderetur, ac perſpicua, cordaque aliter ſentientium pacarentur, agnitaque veritate acquieſcerent.

Rerum veritates quæ ferè mentib. humanis firmiter inhæreant.

Act. 10.

Sed obijciet aliquis; Quid eſt quod ob baptiſmum Eunuchi non ſunt tumultuati, aut nõ cœperunt obſtrepere ex Iudæis credentes? nam & ille non minus erat Gentilis, quam Cornelius: imò quare ipſe Philippus iuſtus accedens ad currum Eunuchi, non horruit Gentilis commercium? Dicendum eſt rem illam occultam fuiſſe, & cum homine peregrinante factam, nec ita ad aures credentium ex Iudæis peruenire potuiſſe, vel ſi ad aliquem peruenerat, exiſtimari poterat à miniſtro Philippo in ea re erratum fuiſſe. Ipſum autem Philippum ſatis excuſat præceptum Angeli, internaque Spiritusque ſancti ſuggeſtio, vt non

Quamobrem ex circumciſione Iudæi Cornelij Centurionis, non item Eunuchi Candaces cõuerſionem tã grauiter moleſteq; tulerint. Actor. 8.

vt non declinaret à colloquio cum Eunucho. Verum factum Petri geſtum cum fuerit in inſigni ciuitate non longè diſſita à Ieroſolyma, & publicè coram Iudæis, & Gentibus, & cum Cornelio Centurione viro nominato, ac celebri, totaque eius familia, quæ poſt ſuſceptum Spritum ſanctum baptizata eſt: idque iam non ab aliquo ex Diaconis, vel Apoſtolis, ſed à primario Apoſtolo, & omnium paſtore Petro ſit effecta: inde murmurandi anſa, & expoſtulandi profecta eſt: qua ſedata, atque compoſita, tum facilè Philippus detegere potuit ſine offenſione Iudæorum, qua ratione impulſu Spiritus ſancti Eunuchum præfectum Gazæ Candaces Reginæ Euangelio, & Baptiſmi Sacramento donaſſet.

Apoſtoli cur interdum ab Ieroſolymis alio diuerterent.

Ait ergo: *Audierunt Apoſtoli, & fratres qui erant in Iudæa, quoniam & Gentes receperunt verbum Dei.* Ex quo primum habes, Apoſtolos non tantum in Ieroſolyma remanſiſſe, ſed etiam per oppida Iudææ diuertiſſe: quoniam & fratres, propter quos diuertebant, diſperſi erant extra Ieroſolymam.

Verbũ Dei qui recipiant & quid promereantur illi.

Dicuntur autem recipere verbum Dei; qui Dominum Ieſum, & doctrinam eius in eo contentam per fidem recipiebant. Qui verò Chriſtum cum Euangelio amplectebantur, digni prorſus erant, qui filij Dei fierent, & per baptiſmum regenerarentur, ſecundum illud: *Quodquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.*

Ioan. 1.

Cum autem aſcendiſſet Petrus Ieroſolymam, diſceptabant aduerſus illum qui erant ex circumciſione dicẽtes. Quare introiſti ad viros præputium habentes, & manducaſti cum illis? Iſti qui diſputabant cum Petro, videntur ex fidelibus Iudæis fuiſſe: quia alij Iudæi non curarent, quæ fierent à Petro. Et quanquam expulſi eſſent omnes credentes: veriſimile tamen eſt multos alios fuiſſe conuerſos, & ex eiectis aliquos rediſſe. Quæruntque oues rationem rei à paſtore factæ: & quia ex infirmitate illam exigebant, debebat, vt fecit, illis ſatisfacere, non dicere ex iactantia: *Hoc volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas.* Intelligat ergo quicunque poteſtatem habet, vt non ea abutatur, cum in primis ratio ab eis exigitur factorum, quatenus ſcandalum amoueatur ab infirmis. Vnde B. Gregorius ad Theotiſtam Patritiam eam adhortatur quomodo ſe gerere debeat cum detractoribus, his verbis: *Omnes etenim fratres ſumus, vnius Imperatoris poteſtate conditi, & ſanguine redempti. Et ideo fratres noſtros quantumlibet pauperes & abiectos, in nullo deſpicere debemus. Certè enim Petrus poteſtatem regni cæleſtis acceperat, vt quæq; in terra ligaret, vel ſolueret, eſſent in cælo ligata, vel ſoluta, ſupra mare ambulauit, ægrotantes vmbra curabat, peccantes verò occidebat, mortuos oratione ſuſcitabat. Et quia ex admonitione Spiritus ad Cornelium Gentilem fuerat ingreſſus; cõtra eũ quæſtio à fidelib. facta eſt, cur ad Gentiles intraſſet, & comediſſet cum eis, cur eos in Baptiſmate ſuſcepiſſet. Et tamen idem Apoſtolorum primus tanta donorum gratia repletus, tanta miraculorum poteſtate ſuffultus; querelæ fidelium non ex poteſtate, ſed ex ratione reſpondit, cauſſam per ordinem expoſuit: quomodo vas quoddam velut linteum, in quo quadrupedia terræ, & beſtiæ reptilia, atque volatilia inerant, de cælo ſubmitti viderit, vocemq; audierit, &c. Humili ergo eos ratione placauit, atque in cauſſa reprehenſionis ſuæ, etiam teſtes exhibuit.* Sic ille, qui etiam ad Bonifacium quendam ſcribens, de ſe aſſerit: *Nos licet in omnibus cauſſis, in ijs tamẽ præcipuè, quæ Dei ſunt, ratione magis ſtringere homines, quã poteſtate feſtinamus.* Hactenus Greg. Huius dicta debent oẽs Principes tã ſeculares, quam Eccleſiaſtici magnipendere, atque imitari. Redeo ad rem. Videbantur ergo iuſtè Petrum arguere, quod dupliciter in legem deliquiſſet. Primò, quod introiſſet ad Gentes præputium habentes. Deinde quod cum eis manducaſſet. Neſciebant enim legem ſublatam eſſe per Euangelium: neſciebant legem tantum pædagogum fuiſſe, donec veniret temporis plenitudo: neſciebant adhuc charitatem vnam eſſe omnium rerum regulam. Ideo Gentes vt profanos, & impuros auerſabantur, adeò, vt nec congreſſu dignarentur, & templum pollui crederent, ſi quis in illud ingrederetur: vnde & Paulus accuſatur inferius, quòd Gentiles induxiſſet in templum.

Qui fuerint illi Iudæi diſputantes cũ Petro.

Iacuen.

Qui in poteſtate conditi ſunt, quatenus ſuis ſubditis ſatisfacere debeant: exemplo Petri.

Greg l. 9 Reg. epiſt. 39. circa med. tom. 2.

Fratres noſtri vel infimi, cur minime deſpiciendi.

Matth. 16.

Supra 14.

Act. 5.

Infra 9.

Infra 10.

Id l. 3 Reg. ep. 41. in fin.

Quibus in cauſſis præcipue Greg. ratione ſtringere homines, quã poteſtate feſtinebat.

Iudæorum Petrum arguentium imperitia.

Gal. 3.

Infra 4.

Iudæi de Gentibus quem ſenſum haberent.

Act. 18.

Incipiens autem Ieſus, exponebat illis ordinem. Rationem facti ſui egregiè reddit, & prudenter, ne quenquam offenderet: totam huius rei cauſſam reijcit in Deum, & nihil ipſe, niſi præmonitus, aut iuſſus fecerat. Viſio enim ter ei fuerat exhibita, ac per Spiritum didicerat legationem adeſſe à Cornelio, & iuſſus cum eis ire. Deinde miſſos à Cornelio non recipit hoſpitio, niſi cognita cauſſa; ne Iudæis videretur cõmercium affectaſſe cum Gentilibus. Ideò pro foribus compellat, & adhibitis teſtibus rogat cur veniſſent: quod Iudæis potius quia alerant, quam ſibi ſuſcitabatur. Tertiò non proficiſcitur niſi adiunctis Iudæis aliquot, ac probatæ fidei fratribus ſex, quibus teſtibus, quorumque conſenſu res gereretur, & quibus ſe aduerſus obmurmurantes muniret. Adhæc Cornelio

Petri de baptizato Cornelio, & domeſticis eius rationes grauiſſimæ.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

nelio nõ ſtatim loquitur niſi cognita cauſſa: cum enim ventum eſſet ad ædes Cornelij, non ſtatim tanquam auidus colloquij ingreſſus eſt, ſed miſit qui denuntiarent Petrum adeſſe, vt per occurrentem Cornelium introduceretur. Præterea iiſdem præſentibus rogat cur eſſet accerſitus, vt plus haberet fidei apud comites narratio ex ore Cornelij audita. Denique etiam emiſſo Spiritu ſancto ante precationem effuſam, aut impoſitionem manuum, non eos baptizat niſi compellatis prius his qui aderant ex circumciſione: ac oſtenſo quòd baptiſmum negare non poterat, quibus Deus impertiſſet Spiritum ſanctum. Hęc eſt ſumma totius reſponſionis Petri, vt placaret eos, qui ſibi ob pelliculam pręciſam placebant, & incircumciſis aduerſabantur: atque ita conatus eſt ſcandalum ex infirmitate natum remouere.

Quinta.

VI. & poſtrema.

Et ſubiungit: *Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, ſicut & nobis, &c. ego quis erã qui poſſem prohibere Deum?* Quaſi diceret; Iuſſus, non ſtatim cucurri: miſſus, non ſtatim baptizaui: Spiritu me agente prędicaui, meque adhuc loquente, deſcẽdit Spiritus ſanctus: ex quo conſtat, Deum totum feciſſe, miſiſſe, baptizaſſe, & conuertiſſe: denique res ipſa ſatis loquebatur, illos iam eſſe baptizatos eo baptiſmo, quem promiſerat Dominus Ieſus, cum dixit: *Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies.* An igitur à Domino iam baptizatis Spiritu, negari debuit baptiſmus aquæ, qui ſignum eſt conferendæ gratiæ? Sanè baptiſmum aquæ negare nihil aliud fuiſſet, quàm improbare quod Dominus feciſſet.

Altera Petri purgatio apud Iudæos ſuper baptiſmo Cornelij & aliorum Gentilium.

Actor. 1. Matth. 3.

Baptiſmus aquæ quid.

His auditis tacuerunt: & glorificauerunt Deum, dicentes, Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam. Piorum eſt, cognita Dei voluntate, nõ reclamare, ſed captiuare intellectum in obſequium fidei, ſeu Chriſti; & glorificare Deum, cuius miſericordia, & potentia in ſuſcipiendis peccatoribus per pœnitentiam redeuntibus maximè illuſtrantur. Dicebant ergo illi, *Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.* Tandem agnitum eſt myſterium à ſeculis abſconditum, Gentes ſcilicet eſſe cohæredes regni Chriſti non minus quàm Iudæos. Et rectè ait, dediſſe pœnitentiam ad vitam: quia ſunt quidam impij qui pœnitentiam agunt, & præ anguſtia ſpiritus gemunt, ſed ſine fructu. Cum autem audis pęnitentiam illis ad vitam vtilem fuiſſe, non intelligas excluſa fide, aut excluſo Sacramẽto Baptiſmi: quẽadmodum & cũ aliquos recẽſet iuſtificatos per fidẽ, nõ excluditur pœnitẽtia.

Piorum quid proprium. *2. Cor. 10.*

Epheſ. 3 Deus cur dicatur dediſſe Gentibus pœnitentiam ad vitam. *Sapient. 5.* Quemadmodum peccatores à Dei pœnitentia ad vitã accipiant. *Act 8.*

Et illi quidem, qui diſperſi fuerant à tribulatione quæ facta fuerat ſub Stephano, perambulauerunt vſque Phœnicen, & Cyprum & Antiochiam, nemini loquentes verbum, niſi ſolis Iudæis. Capite 8. narrauerat perſecutionem magnam factam fuiſſe illa die, qua Stephanus fuit lapidatus; ac proinde omnes diſcipulos, qui erant Ieroſolymis, diſperſos fuiſſe per regiones Iudæę, & Samariæ: hic autem additur, quod etiam vſque ad Gentes peruenerint: vt perſecutio Stephani occiſi nõ tantum fuerit occaſio prædicandi Iudæis extra Ieroſolymam in locis Iudææ, ſed etiam in regionibus, & ciuitatibus Gentium, inter quas erant multi Iudæi, quia hic dicitur, quod nemini loquebantur verbũ, niſi ſolis Iudæis. Putabant enim lege etiam cũ Euangelio obſeruandam, vel neminem dignum Euangelio, qui prius lege non eſſet imbutus. Sed hoc ad tempus factum eſt, vt ſolis Iudæis prædicarent: donec audierunt Eunuchi conuerſionem à Philippo, & Cornelij à Petro. Interpres noſter videtur legiſſe, ἐπὶ Στεφάνῳ, ſub Stephano, ſiue tempore Stephani; modò verò legimus in Dandi caſu ἐπὶ Στεφάνῳ, & ſignificat propter Stephanum, & Syriacus codex hanc lectionẽ probat enim ob Stephanum, & vtraque lectio vera eſt. Phœnix, ſiue Phœnicia, maritima tota ferè regio eſt: ſic dicta vel à Phœnice Agenoris filio, & Cadmi fratre, qui Phœnicibus imperauit, vel à Phœnice fructu palmæ his locis abundante. Hæc regio Galilææ eſt contigua, quoadusque Libano appropinquat, iamque ad Syriam ſpectat, vt bona pars incolarum Syrophœnices dicantur. Habet multas ciuitates, Ptolemaidem, Tyrum, & Sidonem, Sarepetham, & Decapolis partem. Cyprus autem, inſula eſt ſatis celebris, quæ aliquando nouem regnorum ſedes fuit: inter Ciliciæ, Syriæque littora iacet. Ceraſtis aliquando dicta, quòd multis promuntorijs ſeu cornibus infeſtis aſſurgat vndique. Antiochia duplex eſt, altera Cœleſyria, quam Orontes inſignis fluuius mediam ſecat, Pauli & Barnabæ, qui in ea ordinati ſunt, memoria inſignis: olim dicta Emath, & à Seleuco Nicanore primo Syriæ Rege condita, & Antiochi filio, vel potius reſtaurata Olympiad. 28. vt Euſebius teſtatur, & vocata Antiochia, in qua diſcipuli primùm cognominati ſunt Chriſtiani. Altera eſt Antiochia Piſidiæ condita ab Antiochio, cui Satur nomen erat: Pauli, & Barnabæ prædicatione, & mora celebris. Hic Paulus Synagogam ingreſſus, præclarum habuit ſermonem, cuius capi-

Quid eſt, q diſcipuli diſperſi in regiones Gentiũ vſq; penetrãtes, nemini loquebãtur verbũ Dei, niſi ſolis Iudæis. *Act 8. Infra 10.*

Phœnix ſiue Phœnicia Regio vnde ſic dicta.

Phœniciæ ciuitates.

Cyprus.

Hæc olim Ceraſtis cur dicta Antiochia duplex. *Act. 13.*

Zachar. 9.

Euſ. in Chro. to 2. Alter. 11.

Matth 10. Luc. 10. Act. 8.

capite decimotertio huius libri meminit Lucas: damnataque Iudæorum obſtinatio eſt: primumque omnium excuſſo puluere in ea vrbe ad prędicandam Gentibus fidem ſeſe accinxit.

Erant autem quidam ex ijs viri Cyprij, & Cyrenæi, qui cum introiſſent Antiochiam, loquebantur & ad Græcos, annuntiantes Dominum Ieſum. Iſtos Cyprios & Cyrenæos veriſimile eſt fuiſſe Iudæos genere, natiuitate tamen Cyrenenſes, vel Cyprios. Et hi ad Græcos, ſiue potius ad Græcanicos loquebantur: Græcè enim non ἕλληνες, ſed ἑλληνισταὶ vocabantur, id eſt, ordine, & religione Iudæi, ſed in Græcia nati, & Græca lingua vtentes. Et quia iſti erant ex diſcipulis credentibus diſperſis à tempore perſecutionis ortæ propter Stephanum, quo tempore nullus adhuc ex Gentibus ad Fidem fuerat vocatus; conſtat illos fuiſſe reuera Iudæos, licèt natiuitate, & lingua Græci eſſent. Conſtat etiam, Græcanicos illos, ad quos loquebantur, ſimiliter Iudæos fuiſſe religione, ſed inter Græcos natos: vnde linguam prędicantium illorum, hoc eſt, Græcam, rectè callebant: nam de iſtis ad prædicandum diſperſis dictum eſt paullò antè, quòd nemini loquebantur verbum, niſi ſolis Iudæis. Erat autem efficax horum prædicatio, quia ſignis coniuncta erat admirandis, quibus confirmatam doctrinam multi amplectebantur. De quibus ait: *Et erat manus Domini cum eis: multuſque numerus credentium conuerſus eſt ad Dominum.* Manus Domini in Scripturis, quandoque vindictam ſignificat, ſiue Domini vltionem, quandoq; verò auxilium, ſiue præſidium, ad opera quæ ſunt ſupra naturam. Prioris ſignificationis ſunt teſtimonia plura: nam Iudic. 2. dicitur: *Quocunque pergere voluiſſent, manus Domini ſuper eos erat*: & 1. Regum 5. *Fiebat manus Domini per ſingulas ciuitates, interfectionis magnæ nimis.* & Iob: *Manum tuam longe fac à me:* & alibi: *Miſeremini mei, ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.* In ſecunda ſignificatione ait Ezechiel: *Facta eſt ſuper eum ibi manus Domini*, ſcilicet ad prophetandum: &, *Non eſt abbreuiata manus Domini vt ſaluare nequeat*: & de Ioanne Baptiſta: *Etenim manus Domini erat cum illo.* Atque in hoc ſenſu videtur hic locus accipiendus: ita vt ſit ſenſus: Deus per eos virtutem ſuam exerebat, miracula in doctrinæ illorum confirmationem edendo. De hac manu Lucas paullò antè dixerat: *Et nūc Domine reſpice in minas eorum, & da ſeruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum, in eo quòd manum tuam extendas ad ſanitates, & ſigna, & prodigia fieri per nomen ſancti Filij tui Ieſu.* Poteſt etiam intelligi hoc de manu Dei vindicante hoſtes, & aduerſarios Euangelij, quales ſunt dæmones quos pellebat de corporibus, & pſeudoprophetæ, qualis erat Elymas magus, quem excæcauit Paulus, atque alij, qui ſe Euangelio opponere audebant. Nam in his vindicta quædam Diuina erat, ad vtilitatem tamen credentium inſtituta.

Actor. 13. — *Manus Domini in Scripturis duo ſignificat.* — *Iob 13. Infr. 19. Alter ſignificatus. Ezech. 8. Eſai. 59.* — *Luc. 1. Manus Dei qd hoc loco.* — *Actor. 4.* — *Alter ſenſus.* — *Inf. 13.*

Peruenit autem ſermo ad aures Eccleſiæ, erat Ieroſolymis, ſuper iſtis: & miſerunt Barnabam vſq; ad Antiochiam. Tantus extitit numerus credentium, vt rei tam inſignis rumor ad Ieroſolymam vſq; perueniret, vbi vt plurimum verſabantur Apoſtoli; ad quos, tanquam ad ſupremos Eccleſiæ Chriſti miniſtros ea, quæ vbiq; accedebant, referebantur. Iudicarunt autem dignos eſſe Antiochenos, ad quos legationem aliquam inſtituerent, confirmandorum gratia eorum: quippe ea res non mediocriter corroborare poterat recens conuerſos, cùm cernerent etiam Apoſtolorum peculiarem prouidentiam ad eos protegendos extendi. Barnabas autem cùm veniſſet, ac vidiſſet gratiam Dei, quæ peculiariter in profectu fidelium ſplendebat (nam ipſe eſt, qui operatur in nobis, & velle, & perficere, pro bona voluntate) ſingulariter gauiſus eſt, & quod reliquum erat, hortabatur omnes, vt conſtanti corde pergerent adhærere Domino. Nec enim ſatis eſt viam Domini agnouiſſe, ſi poſt ſemel poſitam manum ſuam ad aratrum, retro poſteà reſpexerimus: nec ſatis eſt cum hoſte certare, niſi legitimè certes, decertationem ad victoriam perducendo. Porrò verum eſt illud:

Eſt multis certare datum, ſed vincere paucis.

Diſcipuli per Iudæam diſperſi ſub Stephano, quantum in Euangelio profecerant. — *Antiochenos quanto honore Apoſtoli dignati fuerint.* — *Philip. 2. Quid Deus in nobis operetur, teſte Apoſtolo.* — *Luc. 9. 2. Petr. 2. 2. Tim. 2. Legitimè certare quid ſit.*

Attexuntur præconia Barnabæ, videlicet quòd eſſet bonus vir, id eſt, beneficus, & in charitatem propenſus; quod magnum eſt Apoſtolorum encomiū. Deinde quòd erat plenus Spiritu ſancto, & fide: vnde potens erat ſermone, per cuius os loqueretur Spiritus ſanctus, & fide emineret ad ſigna edenda. Quare factum eſt, vt eius præſentia, verbiſque appoſita ſit multa turba hominum: vbi enim adſunt tales miniſtri & Doctores, facilè tanquam ignis ſtipulas alios incendunt.

Barnabæ laudes & encomia.

Profectus eſt autem Tarſum, vt quæreret Saulum: Quem cum inueniſſet, perduxit Antiochiam. Fortaſſis & hoc Barnabas in mandatis habebat ab Apoſtolis, vt è Tarſo, quæ ciuitas eſt non longè diſsita ab Antiochia, eum ad ſe reuocaret, vt vnà ambo operam impenderent Antiochenæ Eccleſiæ. Erat autem Paulus ad hoc idoneus præ cæteris, quia potens erat diſputator; & quia à Chriſto delectus erat vt nomen ſuum illuſtra-

Cū Barnabas Tarſum profectus fuit, vt Paulum Antiochiā deduceret. — *Act. 9.*

ret apud Gentes,& Reges terræ; denique quia Barnabas ſolus omnia exhibere non poterat. Et Moyſes conqueritur ſe non poſſe ſolum onus populi ferre, & Chriſtus queritur, quòd meſſis ſit multa, operarij autem perpauci. Videtur quòd multo tempore Saulus Tarſi fuerit otioſus, otioſus inquam, ſi eum ad ſe ipſum conferas reliquo tempore: nunquam enim fuit otioſus, ſed implebatur tunc ab Spiritu ſancto, vt haberet poſteà vnde alijs proferret ſermonem: ac de illo dici poterat: *Nunquam minus otioſus, quàm cùm otioſus eſſet.* Ille verò quamprimum vocatus eſt à Barnaba ſingulari ſuo amico, & magno Eccleſiæ Dei miniſtro, vocationem ſuam, maximè Apoſtolorum nomine factam, non eſt aſpernatus.

Num. 11.
Luc. 10.
Tarſi vt otiaretur Paulus.
M. Tull lib. 3. de off. initio.

Et annum totum conuerſati ſunt ibi in Eccleſia: & docuerunt turbam multam, ita vt cognominarentur primùm Antiochiæ diſcipuli, Chriſtiani. Dicturus Lucas, qui primum cognominati ſint Chriſtiani, præmittit doctores ac prædicatores, qui neceſſarij ſunt ad hoc vt Chriſtiani efficiamur. Non enim naſcimur Chriſtiani, quia non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo naſcuntur filij Dei. In hac autem regeneratione ſemẽ eſt verbum Dei, de quo: *Voluntariè genuit nos verbo veritatis:* & rurſus: *In Chriſto Ieſu per Euangelium ego vos genui.* Prædicatores & parentes magni atque inſignes extiterunt Barnabas & Saulus: nec breui aliquo tempore, ſed per annum integrum conuerſationis ac vitæ exemplo, & doctrina turbam multam docuerunt: adeò, vt ibi primùm diſcipuli, cognominati ſint Chriſtiani, iam Chriſti nomine, quod olim odioſum erat, dulci, & amabili reddito, vt olim nomen Iudæ, & Iſraël. Ob quam potiſſimùm cauſſam docet Oecumenius dignam habitam Antiochiam Sede Pontificia, quoniam non in Iudæa, vbi hæc prædicatio, via dicebatur tantùm, ſed ibi primùm ſtatuerunt diſcipulos cognominari Chriſtianos: quod ſtudio prædicationis Pauli per annum prorogato tribuendum eſt. Hinc B. Chryſoſtomus rectè inquit: *Quæ tandem eſt ciuitatis noſtræ dignitas? Contigit primùm Antiochiæ diſcipulos appellari Chriſtianos. Hoc autem ciuitatum quæ ſunt in mundo cunctarum habet nulla: nec ipſa Romuli ciuitas: propterea contra omnem terrarum orbem oculos erigere poteſt: quoniam erga Chriſtum amoris ignem habet propter fiduciam, propter virtutem illam.* Et infra: *Hæc ciuitatis dignitas hanc ipſam facit Metropolim, non in terra, ſed in cælo.* Sic ille. Meritò autem, cùm in hoc libro Eccleſiæ naſcentis exordia, & infantia celebrentur, Eccleſiæ ipſi, ſiue diſcipulis Chriſti nomen imponitur, quo à cæteris diſtinguantur, & Chriſti nomen inclareſcat. Atque in hoc nomine impleta eſt prophetia Eſaiæ: *Vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit:* quod de nomine Chriſtiani interpretatur Ignatius epiſt. ad Magneſianos, & Cyrillus Ieroſolymitanus. At verò Athanaſius in diſputatione illa in Arriũ admonet, diſcipulorum nomen commune fuiſſe Chriſti, Ioannis, Poſitæ ac Theodæ ſectatoribus; ad quorum differentiam, vt illi qui Chriſti erant, diſtinguerentur, vocati ſunt Chriſtiani. Tradit Epiphanius in hæreſin Nazaræorum, illos prius vocatos fuiſſe de nomine Ieſu Ieſſæos: & ſub tali nomine celebratos fuiſſe Chriſti diſcipulos in Aegypto, probat ex Philone: qui in libr. de vita Contemplatiua noſtros celebrans, & commendans, Ieſſeos, vel, vt alij, Eſſeos appellauit. Sed illud nomen breui tempore durauit, atque illi Chriſtianorum ſucceſſit nomen. Ter autem in Scriptura Canonica habetur hoc verbum: videlicet hoc loco, & Actor. 26. vbi Agrippa dixit Paulo: *In modico ſuades me Chriſtianum fieri.* Et rurſus 1. Petr. 4. *Nemo veſtrum patiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem vt Chriſtianus, non erubeſcat: glorificet autem Deum in iſto nomine.* Eſt autem Chriſtianus, qui Chriſti vnctionis eſt particeps: vnde Chriſtianus ter vngitur extrinſecus. Primùm per baptiſmum, vbi in vertice inungitur. Deinde in progreſſu, per Confirmationis Sacramentum in fronte. Poſtremò in exitu, per Extremam vnctionem, ad pugnandum contra poſtremos mortis agones: interius verò Spiritus ſancti gratia frequentiſſimè perungi debet, vt Chriſti moribus ac vitæ conformari queat: qui enim dicit ſe in Chriſto manere, debet, ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Dicebat ille: *Ego non quæro gloriam meam: Ego quæ placita ſunt ei, facio ſemper: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde:* item, *Mandatum nouum do vobis, Vt diligatis inuicem: ſicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem:* &, *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Debet igitur verus Chriſti cultor & gloriam Dei quærere, & humilitatem ſectari, & mandata Dei, quantum per Dei gratiam conceſſum eſt, perficere, ac dilectionem proximis impendere, à qua inimicos minimè excludat: denique crucem ſuam patienti animo geſtare. Quod ſi ſecùs agat, etiamſi maximè nomine Chriſtiani glorietur, de eo tamen dici poteſt illud: *Nomen habes quòd viuas, & mortuus es.* Verùm illud minimè eſt tolerabile;

Vbi primum cognominati fuerint diſcipuli, Chriſtiani.
Ioan. 1.
Chriſtiani quomodo nõ naſcantur, ſed fiant.
Iaco. 1.
1 Cor. 4.
Barnabæ, & Pauli, quam fructuoſus in vrbe Antiochiæ prædicationis labor extiterit.
Oecum. in Acta.
Act. 9.
Antiochenæ vrbis eximia priuilegia.
B. Chryſ. ho. 17. ad pop. Antioch. paullò à med. tom 5.
Chryſoſt. patria Antiochenus.

Eſa. 62.
Quod ſit illud nomen nouũ iuxta Prophetam, quod os Domini nominauit.
Ignat. epiſt. 6. circa fin.
Cyrill Ieroſol. cate. beſi 10.
Athan. to. 4. ante med.
A quibus diſtinguerẽtur, Chriſti diſcipuli vocati ſunt Chriſtiani.
Epiphan. in hæreſ 29. init.
Ieſſæi Chriſtiani dicti.
Philo tom. 2. longè à med.
Chriſtianus quis, trina eius vnctio exponitur.
Quid ei faciendum, qui dicit ſe in Chriſto ambulare.
1. Ioann. 2.
Ioann. 8.
Matt. 11.
Ioan 13.
Matth. 16.
Matth. 5.
Apoc. 3.

Nomine qui tantum Chriſtiani ſunt.

bile; vt cùm turpe ſit Platonicis, aut Stoicis, aut Peripateticis eorum, quos, ſectantur, dogmata ignorare, inter Chriſtianos tamen permultos liceat reperire, qui ne dogmata quidẽ Chriſti teneant: tanta eſt rerum ſalutariũ ignoratio. Alij vero, quod magis eſt deplorandum, fide notam eius doctrinam, moribus ac vita infami conculcant; vt propterea nomen Chriſti pollutum apud Gentes exiſtat, & ipſi plagis habeant multis vapulare, qui notam Domini voluntatem haud impleuerunt. Illud etiam magis deplorandum, Lutherum nomen Chriſtianorum extinctum eſſe volentem, noua nomenclatura, id eſt, hæretica, ſuos vocaſſe Euangelicos.

Rom. 2. Luc. 12.

Lutherus ſuæ factionis homines quales appellare au ſus eſt impudens.

In his autem diebus ſuperuenerunt ab Ieroſolymis Prophetæ Antiochiam: Et ſurgens vnus ex eis nomine Agabus, ſignificabat per Spiritum famem magnam futuram in vniuerſo orbe terrarum, quæ facta eſt ſub Claudio. Hoc in præconium Antiochiæ dicitur, quòd multi indices perfecti ad eos confluerent: cum enim prius doctores ad eam veniſſe ſcripſiſſet, nunc Prophetas, qui futura prędicebant, ad eam acceſſiſſe recẽſet. Si quis ergo obijciat verbum Domini: *Lex, & Prophetæ, vſque ad Ioannem*: de prophetantibus venturũ Chriſtum accipiendum eſt: nam de aliis, qui aliquid futurum prędicunt, capi minimè poteſt. Pſeudoprophetæ autem cauendi, qui vana & inutilia docent: vnde contentiones & inanes curioſorũ hominum ſpes oriuntur. Prædictio autem Agabi de futura fame per vniuerſum orbẽ; & vera fuit, quia non caſu, aut vehementi cogitatione, aut ex ſiderum configuratione, ſed ex Spiritu prævidit famem; quæ inter quatuor DEI plagas, ſiue flagella numeratur ab Ezechiele Propheta, & propter peccatum infligitur. Fuit enim vtilis: non ſolùm vt puniretur Iudæorum peccatum, quo Apoſtolos Domini perſequebantur; ſed etiam vt pauperes Chriſti fideles, qui Deo vacabant, tempeſtiue iuuari, & præmuniri contra eam poſſent. Hæc fames accidit ſub Claudio Quinto Romanorũ Imperatore, quarto eius anno, & fortaſſis deſes ac negligens in cauſa fuit, non ſuo tempore neceſſitati proſpiciens futuræ. Et cum hæc veniunt aduerſa, Dominus verè ſuis prouidet, aut eos probat, vt alij emendentur, vel puniantur. Cum autem Princeps malus naſcitur, ei flagella minimè ſunt tribuenda: quemadmodum nec illa magna Dei iudicia, quæ poſt Chriſti Euangelium in orbe eueniſſe narrantur, Euangelio Chriſti ſunt adſcribenda, niſi prius conſtet, legem Euãgelicam iniquam eſſe, & idololatriam bonam. Quod cùm ſit omninò falſum: cõſtat peccatis hominum, & non ſanctæ Chriſti legi flagella quæ euenerunt, eſſe aſſignanda. De hac fame ſub Claudio meminit Ioſephus in lib. Antiquitatum, dicens: *Helena Adiabenorum Regina deſiderio capta eſt viſendi Ieroſolyma, templumq́; illud apud omnes mortales famoſiſſimum, vt ibi Deum adoraret, votiuaſq́; victimas redderet.* Et paullò pòſt: *Accidit autem peropportunè eius aduentus ciuibus: cùm enim per id tempus ciuitas graui fame premeretur, & multi perirent alimentorum inopia: Regina Helena ex ſuis alios miſit Alexandriam comparaturos vim magnam tritici, alios in Cyprum, qui copiam ficuum paſſarum inde aduehebrent: quibus omnibus breui reuerſis, cibos egenis diſtribuit, atque hoc beneficio memoriam immortalem ſibi apud noſtram gentem peperit.* Hæc ille. Sed quia Dei eſt futura prædicere; famem prædixerat per Prophetam, & ne crederetur, magis propter Chriſtianiſmum accidiſſe, quàm propter illius oppugnationem; prædixit in Iudæa magis ſæuituram, quàm in alijs prouincijs, & per Prophetam Chriſti cultorem. Quamobrem factum eſt, vt diſcipuli, ſiue fratres qui erant Antiochiæ, fratrum qui erant in Iudæa miſerti, collectas miſerint ad eos per manus Barnabæ & Sauli. Non enim omnibus committenda eſt cura pauperum: hinc Apoſtoli viros eligunt menſis viduarum deputandos, plenos Spiritu ſancto: & Paulus ad Corinthios ſcribit ſe ad hoc negotium nõ adhibuiſſe, niſi qui eſſent ſpectatæ fidei. Quare nobis diligenter perſpiciendum eſt, vt & pauperum curam habeamus: eleemoſynas non niſi per illos adminiſtremus, qui fideliter eas erogare atque diſpenſare nouerint; vt gratiam nobis conciliemus eius qui Sapientia eſt, Ieſu Chriſti Domini noſtri, cui cum Patre, & Spiritu S. gloria, imperium, honor nũc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Quàm celebris Chriſti nomine Antiochia.

Luc. 16. Illud Lex, & Prophetæ vſq; ad Ioannem, quomodo accipiendum ſit.

Pſeudoprophetæ cauendi.

Fames inter quatuor flagella quorum locũ obtineat apud Ezechielem.

Ezech. 14.

Quorſum hæc Agabi de fame per vniuerſum orbem futura prædictio.

Ioſeph. lib. 20. Antiq. c. 2. circa med.

Helenæ Adiabenorum Reginæ in Iudæos beneficentia qualis.

Proprium eius futura prædicere.

Quibus cura pauperum committenda.

Act. 6. 2. Cor. 8. & ſeq.

TRACTAT. XXXIV.

De priuilegijs ac prærogatiuis, quibus olim Iudæi Gentibus antecellebant, ſi fortè conuerterentur ad eorum religionem: quæ omnes in Chriſto terminatæ ſunt, & Gentiles Iudæis per omnia meritò adæquati.

Huiuſce digreſſionis occaſio quænam illa fuerit.

OCCASIONE eorum, quæ præcedenti Tractatu explicuimus, Iudæos putantes ad ſe ſolos Meſſiam ſpectare, grauiter, ac moleſtè tuliſſe Gentilium vocationem, & Baptiſmum; atque ob eam cauſam cum Petro expoſtulaſſe: Quare introiſti

troiſti ad viros præputium habentes, & manducaſti cum illis? operæpretium eſſe exiſtimaui, ſi ex Sacræ Scripturæ fontibus aperuero excellentias, ac prærogatiuas, quibus Iudæi ſecundùm carnem Gentibus ad Iudaiſmum conuerſis olim præſtabant: eaſque omnes iure in Euangelio ceſſaſſe.

Eius ordo, ac diſpoſitio ſecunda proponitur.

Vt igitur hoc oſtendamus, non eſt ignorandum, Deum pro ſua ſapientia cum Iudæis non aliter egiſſe, quàm ſoliti ſint parentes cum filijs ſuis, dum pueri ſunt, agere: nam ruditati illorum, ac tarditati ſe accommodantes, blanditias, ac peculiares quoſdam fauores illis exhibent, quos natu grandioribus, ac maioribus filijs non impendunt.

Quemadmodum olim cū Iudæis egerit diuina ſapientia.

Ita Deus prudenter multa conceſſit Iudæis ipſis ab Abraham ſanguine deſcendentibus, quæ alijs in religionem Iudæorum intrantibus, noluit eſſe communia. Nam tales in primis non habebant portionem in terra promiſſionis, quia terra Chanaam tantùm promiſſa, ac data fuit Iudæis: proinde opus erat illos ex honeſtis artibus viuere, aut ex mercatura. Hinc in conſtructione templi per Salomonem, omnes ferè lignorum fabri, ac lapidum cæſores erant Gentiles; Iudæi verò erant præfecti operum, vt habes 2. Paralipom. 2. vel viri bellatores, vt 3. Regum 9. explicatur.

Quænam olim pro legis Iudæis conceſſa, Gentibus ad Iudaiſmum conuerſis fuerint denegata. I. priuilegium.

Deinde ex his magiſtratus creari non poterant, ſaltem vſque ad aliquam certam generationem: quare Deuteronomij 23. Eunuchos, & manzeres, hoc eſt, de ſcorto natos, in Eccleſiam Domini vſque ad certam generationem prohibet intrare. Et ſubdit: *Ammonites, & Moabites etiam poſt decimam generationem non intrabunt Eccleſiam Domini in æternum.* De Idumæo verò, & Aegyptio ait: *Non abominaueris Idumæum, quia frater tuus eſt: nec AEgyptium, quia aduena fuiſti in terra eius. Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt in Eccleſiam Domini.* Eſt autem intrare in Eccleſiam, vel poſſe nubere Iſraëlitidi, vel magiſtratum gerere in republica.

II. priuileg.

Manzeres qui nam.

Intrare in Eccleſiam Domini, iuxta legē quid.

III priuileg.

Deute. 23.

Tertiò, poterant tales dare ad vſuram Iudæis, & ab eis recipere: quia lex tantùm prohibebat: *Non fœnerabis fratri tuo ad vſuram pecuniam, &c.* Et frater propriè erat, qui eiuſdem ſanguinis erat: non autem proſelytus, & qui inſitus erat in religionem Iudaicam.

IV. priuileg

Quartò, poterant tales perpetuò eſſe ſerui Iudæorum, at Iudæi non poterant, vt decernit Dominus Leuit. 25. vbi ait: *Seruus & ancilla ſint vobis de nationibus quæ in circuitu veſtro ſunt. Et de aduenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra veſtra, hos habebitis famulos, & hereditario iure transmittetis ad poſteros, ac poſſidebitis in æternum: fratres autem veſtros, filios Iſraël ne opprimatis per potentiam.* Hæc ibi. Deinceps decernit, vt ſi quis Iudæus ſe aduenæ, aut peregrino vendiderit, vt liceat ei ſe ipſum per ſe, aut per alios redimere: quòd ſi non potuerit redimi, ſaltem anno iubilei liber egrediatur cum liberis ſuis.

V. priuileg.

Deut. 17.

Quintò, tales à regno excludebantur: ita enim ſtatuitur: *Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non ſit frater tuus.*

VI. priuileg.

Geneſ 12. & 22.

Rom. 4.

Poſtremò, quod maximum erat, ex eorum ſanguine non debebat deſcendere Meſſias, quoniam promiſſio Dei facta erat ſemini Abrahæ, quæ poſteà coarctata eſt ad tribum Iuda, & in illa ad familiam Dauidis. His igitur, atque ſimilibus alijs priuilegijs potiebantur Iudæi ſecundùm carnem deſcendentes ab Abraham, præ alijs Gentibus etiam proſelytis.

Iudæi quales cum Ethnicis ſe præſtare debeant, lege diuina.

Exod. 22.

Leuit. 19.

Quanquam Deus præciperet, ne Iudæi peregrinos, aut proſelytos contriſtarent, aut eos affligentes percuterent, quemadmodum Saul perſecutus eſt Gabaonitas 2. Regum 21. Præceperat quoque Deus, vt agros ſeptimo quoque anno non colerent, & fructus ſponte venientes permitterent incolis, & peregrinis: hortabatur quoque, vt in eos erogarent eleemoſynas, & inuitarent ad ſacrificium pacificorum. Et Dominus eos laudabat in Euangelio: *Non eſt*, inquit, *inuentus, qui rediret, & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena:* Et rurſus: *Samaritanus autem quidam iter faciens*, & cætera: & de Centurione: *Non inueni tantam fidem in Iſraël*, & de Chananæa: *O mulier, magna eſt fides tua.*

Inf. 25.

Luc. 17.

Sup. 10.

Matth. 8.

Infr. 19.

Quòd autem hoc eſſet æquum iudicium, non eſt difficile oſtendere, nam terra promiſſionis, teſte Hieronymo ad Dardanum, centum ſexaginta millibus paſſuum conſtabat: longitudo à Dan vſque Berſabee; latitudo verò conſtabat quadraginta quinque ab Ioppe vſq; Bethleem.

Hierony. to. 3. ſub init.

Quam æquū, & rationi conſonum fuerit, Iudæos quam Gentiles conuerſos pluribus à Deo donis ornari atq; cumulare.

Primò ſiquidem terra promiſſa parua erat, & ſi plures conuerſi haberent partem in illa, non eis ſufficeret: reſeruatis autem hæreditatibus, aduenæ, qui tot non erant ex artibus, negotiationibuſque, vt diximus, viuere poterant: erantque Regum amici, vt Doeg Idumæus, vocatur potentiſſimus paſtorum Saul.

I Ratio.

1. Reg. 21.

Ibid.

II. Ratio.

Deinde cum ratione erat coniunctum, vt ob Patrum ſuorum ſanctitatem puerilibus illis priuilegijs donarentur, & alijs veris, ac ſolidis in nouo cumulati fuiſſent propter Meſſiam, & patres primitiuos. Nam copioſiori lumine & gratia perfuſi fuiſſent, ſi per eos non ſtetiſſet.

III. Ratio.

Tertiò, cùm eſſent rudes, carnaleſque, ac proinde inuidi tanquam pueri, aut ſæuijſſent in aduenas, ſi

eſſent pares; aut in Reges, & maiores inſurgerent, ſi ex illis creati eſſent, & perturbaretur Reſpublica. Nam qui dicebant: *Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam*, quid poſteà dixiſſent? Hinc odia illa inueterata inter Herodem alienigenam, & populum Iudæorum, qui illum per triginta duos annos in Regem acceptare noluerunt: quia Regem ex ſuis tantùm fratribus habere iubebantur. Ruſus hinc nata illa quæſtio ſeditioſa, *Si licet cenſum dare Cæſari, an non?* quam cùm fouiſſet Iudas quidam Gaulonites, malè perijt. Quartò, non erat Dei meus, omnes aduenas, & peregrinos ad Iudaiſmum conuertere, quaſi ſine illo ſalui fieri non poſſent: neq; enim Moſaica lex Gentiles arctabat, aut illis tanquàm neceſſaria ad ſalutem prædicabatur: ideò non erant ita alliciẽdi ad Iudaiſmum, in quorum arbitrio id relinquebatur. Ita enim Exod. 12. in fine ſtatuitur: *Quòd ſi quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere phaſe Domini: circumcidetur prius omne maſculinum eius*, &cæt. Et cùm fertur lex circumciſionis, eos ſtatim ſtringit, qui erant ex genere Abrahæ: *Circumcidetur*, inquit, *ex vobis omne maſculinum, & circumcidetis carnem præputij veſtri, vt ſit in ſignum fœderis inter me, & vos. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne maſculinum in generationibus veſtris.* Expende verbum, *Ex vobis*, &, *In generationibus veſtris*: quia tantùm illi genti loquitur. Secùs autem eſt de lege Euangelica, quæ omnes arctat nationes: *Niſi quis*, inquit, *renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*, ac rurſus: *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Quare olim Gentes Iudaiſmum amplexæ nõ opus fuit, vt omnibus prærogatiuis potirentur, quibus Iudæi ex ſanguine Abrahæ nati gaudebant.

Ioann. 8.
Deut. 17.
Matt. 22.
Actor. 5.
IV. Ratio.
Cur Deus olim Gentes ad Iudaiſmum minimè arctaret.
Ad quos tantũ ſpectaret lex circumciſionis.
Geneſ. 17.
Leuit. 12.
Luc. 2.
Lex Euangelica genus hominum omne complectitur, ad ſuiq; obſeruantiam ſtringit.
Ioann 3.
Marc. vlt.

Ab initio autem legis Euangelicæ cùm nonnulli ex Iudæis fidem CHRISTI eſſent amplexi, id eſt, fidem ſuam antiquam ad Ieſum, tanquam verum promiſſum Meſſiam extendiſſent, exiſtimabant non ſolùm præ alijs ſe vera priuilegia habituros, vt vera olim habuerunt, ſed etiam quòd vt Gentiles olim partem non habebant in teſtamentis, hoc eſt temporalibus promiſſionibus, ita non eſſent habituri in nouis promiſſionibus gratiæ, & gloriæ, niſi ſaltem circumciſi prius fuiſſent. Quanquàm paullò pòſt à Petro Apoſtolorum Principe inſtituti, ac deinde capaces redditi, glorificauerint Deum, vt Actorum 1. dicitur: *Nam adhuc loquente Petro, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum.* *Et obſtupuerunt ex circumciſione fideles qui venerant cum Petro, quia & in Nationes gratia Spiritus ſancti effuſa eſt, ac dicebant: Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.* At in poſteriori, hoc eſt, circumciſione carnali omittenda, quidam duriores, ac proteruiores extiterunt: qui cùm legem minimè obſeruaſſent, quando illa vim, ac ligandi vigorem habebat, poſtquam tamen ceſſauerat, ac robore obligandi deſtituta erat, eam mordicus retinere contendebant. Quare contra ſupercilium credentium ex Iudæis, gloriantium, quòd à duobus millibus annorum, hoc eſt, ab Abraham, conuerſi eſſent, Paulus Apoſtolus oſtendit, Gentes eas nunc melioris conditionis eſſe in Christo, quàm olim: quia olim ſi conuerſæ fuiſſent ad Iudaiſmum, pares illis nequaquam eſſe poſſent, & nunc in Chriſto factos eſſe per omnia æquales, hæredes Euangelij, & comparticipes teſtamentorum gratiæ & gloriæ, iuxta Chriſti electionem, ac donationem, vſumque donorum eius.

Fideliũ Chriſti Iudæorum de Gentibus ad Chriſtum conuerſis opinio per Petrũ correcta.
Actor. 10.
Infr. 11.
Iudæorum quorundam in inutili & vana poſt Chriſti fidem circũciſione retinẽda duritia, & proteruia.
Gẽtes meliore ſtatu & conditione nũc eſſe ſub Chriſto, quàm olim ſub lege fuiſſent.
Epheſ. 2.

Nec ſanè decebat conuerſos ex Gentibus diſpari, aut inferiori gradu à Iudæis recipi à Deo. Primò, quia Teſtamentum hoc Nouum de bonis eſt ſpiritualibus, & incorruptibilibus, quæ pro omnibus nationibus ſufficiunt, hoc eſt, de gratia, & gloria, ſiue de Spiritu ſancto, ſiue de Chriſto, qui toti mundo ſufficientiſſimus extitit. Vnde de illo prædictum eſt: *Dedi te in lucem Gentium, vt ſis ſalus mea vſq; ad extremum terræ.*

I. Ratio, cur Gentes Iudæis in Chriſto per omnia exæquari debuerint.
Eſai. 49. & Actor. 13.

Deinde, quia gloriæ Patrum intererat, vt parentes eſſent non tantùm præputio carentium, ſed etiam credentium per præputium, vt Abrahæ promiſſum fuit: *Quia patrem*, inquit, *multarum gentium conſtitui te.* Opus etiam erat, Prophetas veridicos inueniri, iuxta illud, quod vnus ex eis dicebat: *Da pacem, Domine, ſuſtinentibus te, vt Prophetæ tui fideles inueniantur.* Qua in re etiam de Dei fidelitate, ac promiſſorum eius veritate augebatur: nam in eius nomine, & ſpiritu loquebantur Prophetæ. Eſt autem Deus, vt Prophetæ loquuntur, fidelis in omnibus verbis ſuis; & ſanctus in omnibus operibus ſuis: at in Prophetis frequentiſſimum eſt, & omnibus obuium de vocatione Gentium loqui: nec ſine admiratione, & ſingularis lætitiæ ſignificatione. Vox eſt enim Eſaiæ illa: *Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui.* Et infra: *Et mirabitur*, inquit, *& dilatabitur cor tuum, quando conuerſa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo Gentium*

II. Ratio.
Geneſ. 17.
Rom. 4.
Eccl. 36.
Dei fidelitas promiſſorum quanta.
2. Petr. 1.
Pſal. 144.
Prophetæ futuram Gentiũ conuerſionem quàm apertè prædixerint.
Eſai. 60.

veneris tibi, inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian, & Epha. Omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes. Et iterum: *Lauda ſterilis, quæ non paris: decanta laudem, & hinni, quæ non pariebas: quoniam multi filij deſertæ magis quàm eius, quæ habebat virum.*

Supr. 54. Galat. 4.

Tertiò, iam tempus erat adultioris ætatis, & cognitionis, vt vniuerſi agnoſcant quòd Deus eſt omnium, & quòd Chriſtus eſt mediator Dei & hominum, quodque eius ſanguine animæ & corpora redempta ſunt. Ideò propter paucul as oues Iudæorum infirmas non erant à ſalute pretioſæ animę innumerabilium Gentilium deſerendæ, atq; arcendæ.

Tertia ratio cum Iudæis Gentium æquandarum in Chriſto. *Rom. 3. 1. Tim. 2.*

Quartò, cùm lex CHRISTI iam ad ſalutem neceſſariò requiratur, ac dixerit: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*: & Petrus dixerit: *Non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.* Et Paulus: *Sine fide eſt impoſſibile placere Deo*: ideò alliciendæ erant Gentes ad amplectẽdum Euangelium, & ideò tractæ ſunt ad adorandum CHRISTVM puerum, in ſignum futurorum. Dedit prætereà tantum zelum, & animi fortitudinem Apoſtolo Paulo, vt etiam in negotio ſalutis Gentilium Petro in faciem reſtiterit, illumque reprehendere auſus fuerit. Ad hæc auſus eſt dicere? *Quamdiu quidem ego ſum Gentium Apoſtolus, miniſterium meum honorificabo*: Et ad Timotheum: *In quo poſitus ſum ego prædicator & Apoſtolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide, & veritate*: id eſt, non in ſyllogiſmis, aut Rhetoricis perſuaſionibus, aut inanis philoſophiæ cognitione, ſed fide, quæ veritate tantùm nititur. Petro quoque Apoſtolorum Principi, primum myſterium vocationis Gentium in viſione lintei de cœlo demiſſi detexit: primuſque Gentibus auſus eſt prædicare, & Baptiſmum conferre: vrbemque Romam Gentium caput tanquam ſedem propriam ſibi aſſignauit, ſucceſſoremque ex Gentibus ſibi in Pontificatu delegit: nimirùm Clementem: deditque ex eis tam pretioſas columnas Apoſtolos, Doctores, Pontifices, Martyres, Virgines, vt vnum corpus ex vtriſque coaleſceret, cuius caput ſit Chriſtus, & vnum ouile, cuius paſtor ſit Petrus, & Chriſti vicarius. Quare Apoſtolus frequẽter hãc doctrinam nos docuit, maximè verò in epiſt. ad Ro. cuius ſcopus eſt populos inter ſe diſſidentes ac de primatu contẽdentes in vnũ coniungere, atq; copulare. Vnde ait: *An Iudæorũ Deus tantùm, nonne & Gentiũ? Imò & Gentium.* Et rurſus: *Gloria & honor, & pax omni operanti bonum, Iudæo primùm & Græco. Non eſt enim acceptio perſonarum apud Deum*; & iterum: *Non eſt diſtinctio Iudæi & Græci: nam idem Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum.* Et ad Corinthios: *Itaque nos ex hoc neminem nouimus ſecundùm carnem. Et ſi cognouimus ſecundùm carnem Chriſtum: ſed nunc iam non nouimus.* Hoc eſt: Etſi quandoque, quando perſequeremur Chriſtum, illum non ſecundùm ſpiritum agnoſceremus mundi vniuerſi à peccato, & captiuitate dæmonis redemptorẽ, iuſtificatorem, & glorificatorẽ, ſpiritualiumq; bonorũ, atq; æternorum largitorem. ſed ſecundùm carnem, ſiue affectu carnali, tanquàm regnaturum temporaliter, & redempturum Iſraël à iugo Romanorum, & Iudæos diſperſos per vniuerſum orbem in ſedes ſuas reuocaturum, & in ſuos tantùm Iudæos beneficia, opes, gloriam, & imperium collaturum: iam non ampliùs, inquit, cognoſcimus. Ad Galatas quoque reſtatur: *Omnes filii Dei eſtis per fidem, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Quicunque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Non eſt Iudæus, neque Græcus, non eſt ſeruus, neque liber, non eſt maſculus, neque fœmina. Omnes enim vos vnum eſtis in Chriſto Ieſu. Si autem vos Chriſti, ergo ſemen Abrahæ eſtis, ſecundùm promiſſionem hæredes.* In quæ verba beatus Hieronymus libro 2 in epiſtola ad Galat. ſcribit: *Nec Iudæus ideircò melior eſt, quia circumciſus eſt: neque Gentilis ideò deterior, quia præputium habet: ſed pro qualitate fidei, vel Iudæus, vel Græcus, melior, ſiue deterior eſt.* Sic ille. Rurſus idem Paulus in eadem epiſtola: *In Ieſu Chriſto neque circumciſio aliquid valet, neque præputium; ſed noua creatura.* Et tamen paullò antè dixerat: *Nam in Chriſto Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium; ſed fides, quæ per charitatem operatur.* Et epiſtola prima ad Corinthios: *Circumciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt; ſed obſeruatio mandatorum Dei.* Prætereà idem Apoſtolus ad Epheſios: *Nunc autem*, inquit, *in Chriſto Ieſu vos qui aliquando eratis longè, facti eſtis propè in ſanguine Chriſti. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit vtraq; vnum, & medium parietem maceriæ ſoluens, inimicitias in carne ſua, legem mandatorum decretis euacuans; vt duos condat in ſemetipſo in vnõ nouo homine, faciens pacem, vt recõciliet ambos in vno corpore Deo per crucẽ, interficiens inimicitias in ſemetipſum.* Vides quanta verborũ energia, & quanta ſpiritus efficacitate vnitatem, & æqualitatẽ Iudæorum & Gentium oſtendat. In eo verò quod dixit: *Medium parietem maceriæ ſoluẽs*: alludere videtur ad atriũ templi, in quo Gentiles adorabant, &

Iudæi

Margin notes (left): IV. Ratio. *Matt. vlt.* *Actor. 4.* *Hebr. 11.* *Matt. 2.* Pauli Apoſtoli pro ſalute Gentiũ zelus, & æmulatio ſancta. *Galat. 2.* *Rom. 11.* *1. Tim. 2.* *2. Cor. 2.* Doctor Gentium in fide & veritate quomodo Paulus. *Actor. 10.* Quænam Eccleſiæ columnæ. *Epheſ. 2.* *Ioann. 10.* Quo tendat Pauli epiſtola ad Romanos. *Rom. 3.*

Margin notes (right): *Sup. 2.* *Infr. 10.* *2. Cor. 5.* Quid illud Apoſtoli: Et ſi cognouimus ſecundùm carnem Chriſtum: ſed nunc iam non nouimus. [illegible] *Galat. 3.* *Rom. 6.* *Hier. lib. 2. in epiſt. ad Gal. tom. 11.* *Galat. 6.* *Suprà 5.* *1. Cor. 7.* *Epheſ. 2.* *Coloſſ. 2.* Quid per medium parietẽ maceriæ Apoſtol. ſibi velit.

Iudæi: ſed Gentes in atrio diſtincto ab illo Iudæorũ per medium quendam parietem. Nam cùm 3. Reg. 8. Salomon deprecatus eſſet Dominum, vt Gentes ad templum orationis gratia confluentes exaudiret, & Ioan. 12. legamus plures Gentiles adoratio nis gratia eò veniſſe, & Eunuchus Candaces Reginæ eius rei gratia templum acceſſiſſet: veriſimile eſt, locum quendam illis aſſignatum fuiſſe ad orandum. Nam ſimul cum Iudæis oraſſe, piaculum grande ſe facere Iudæi exiſtimaſſent, cùm omne etiam commercium cum Gentibus eſſet eis interdictum. Quare accuſatus eſt Paulus, quod induxiſſet Gentiles in templum, & violaſſet ſanctum locum illum. Et Ieremias, *Manum ſuam miſit hoſtis ad omnia deſiderabilia eius: quia vidit Gentes ingreſſas ſanctuarium tuum, de quibus præceperas ne intrarent in Eccleſiam tuam.* Quod nequit intelligi, niſi aſſeramus, diſtinctum locum habuiſſe Gentiles à Iudæis in templo. Subdit autem Apoſtolus eodem loco: *Ergo iam non eſtis hoſpites, & aduenæ; ſed eſtis ciues ſanctorum, & domeſtici Dei, ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum.* Quibus verbis Apoſtolus ſolatur Epheſios Gentiles, qui olim erant hoſpites, qui ad templum, ſi qui veniebant, more hoſpitum recipiebantur; vel ſi qui ex Gentibus vocabantur ad Iudaiſmum, proſelyti vocabantur, hoc eſt, aduenæ, & incolæ, & multis aliis erant inferiores: ſed iam per Chriſtum annuntiat omnem hoſpitalitatis, & inæqualitatis rationem ſublatam eſſe. Sed eſtis, inquit, ciues ſanctorum, & Domeſtici Dei, id eſt, conciues eiuſdem iuris, & dignitatis in ciuitate Dei: non carnalis Iſraëlis, ſed cęleſtis Ieroſolymæ, & facitis vnam rempublicam cum ſanctis Apoſtolis, cum Abrahā, Moyſe, & cum cæteris ſpiritu, & carne circumciſis, veriſque non in litera tantum, ſed etiam in ſpiritu Iudæis. Et fortaſſis etiam videtur alludere Paulus ad ciuitatem Romanam, quam qui aſſequebantur, magna dignitate præditi erant, & ciuis Romani, tanquàm excelſum, & honorificum titulum poſſidebant præ cæteris nationibus, quæ illo erant deſtitutæ. Eſtis etiam domeſtici Dei; id eſt, Deo magis familiares, & plꝰ permanentes in domo cultus nunquam abolendi, quam olim in Iudaiſmo: ſicut domeſtici magis familiares exiſtunt, & ampliùs nouerũt ſecreta patrisfamilias: & ſicut magis vniti ſunt domeſtici, quàm ciues. Et ciues dicuntur reſpectu militantis Eccleſiæ, ſicut domeſtici reſpectu triumphantis, vbi arctius cum Deo copulantur, atque coniunguntur.

3. Reg. 8.
Ioan. 12.
Apoc. 8.
Iudæi Gentes quantoperè auerſabantur.
Leuit. 12.
Act. 21.
Thren. 1.
Deut. 23.
Epheſ. 2.
Epheſij olim hoſpites quatenus eſſent, & aduenæ.
Epheſios Paulus cur vocet ciues ſanctorum, & domeſticos Dei.
Rom. 2.
Alter ſenſus.
Tertius ſenſus.

Quantum verò præemineret natio Iudæorum cæteris nationibus nondum Baptiſmo initiatis, non eſt ignotum, nec in Scripturis celatum. Nam ait Paulus: *Quid ergo ampliùs Iudæo eſt? aut quæ vtilitas circumciſionis? Multum per omnem modum.* Primum quidem, quia credita ſunt illis eloquia Dei: quod ſingulare fuit beneficium, quo Dei veri vnitatem, potentiam, ſapientiam, atque bonitatem agnouerunt: mundi ex nihilo productionem, eiuſque ſingularem de rebus omnibus prouidentiam acceperunt: per legem, & Prophetas morbi, hoc eſt, peccati, & medici illud curantis, hoc eſt, Meſſiæ cognitionem habuerunt. Hinc illæ voces: *Non fecit taliter omni nationi; & iudicia ſua non manifeſtauit eis*; & iterum, *Notus in Iudæa Deus in Iſrael magnum nomen eius*; &c, *Non eſt alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris.* Et rurſus: *Si ergo audieritis vocem meam, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis: mea eſt enim omnis terra. Et vos eritis mihi in regnum Sacerdotale, & gens ſancta*; & ſimilia multa in Scripturis inuenies. Sed nos propterea ab his producendis abſtinemus; quia non tam ad rem noſtram facere videntur: quia non diſputamus, an fideles, qui Chriſtum profitentur, præſtent Paganis, ac cæteris ſectis, quæ Chriſtum ignorant; ſed an inter ipſos Chriſti cultores Iudæi qui ex circumciſione ſunt vocati, præſtent his, qui ex Gentibus conuerſi: an è conuerſo ducentes originem ex Gentibus, his qui Iudaiſmo conuerſi ſunt, antecellant. Magnifica ergo, atque excelſa dona, quæ olim Iudæis tantum conueniebāt, per Chriſtum facta ſunt communia Gentilibus.

Quantũ olim Iudæi cæteris Gentibus: Dei ignorantibus antecellerent, teſte Paulo.
Rom. 3.
Quid credita olim Iudæis fuiſſent eloquia Dei.
Illuſtria hac de re teſtimonia Scripturarum.
Pſal. 147.
Pſal. 75.
Deut. 4.
Exod. 19. & 1. Petr. 2.

Demus igitur operam, ne noſtra ignauia, aut oſcitantia à tanta dignitate cadamus, vt Iudæi fecerunt; quibus dictum eſt: *auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius*: ſcientes eiuſmodi dona eò eſſe ampliora, atque illuſtriora, quominùs illis digni eramus, & mera Dei gratia nobis ſunt cōmunicata, vt illis ad Dei gloriam opera noſtra propagandam, nomenque eius ſanctificandum vtamur. Et vt ciuitate Romana donati, cuicumque alteri ciuitate renuntiabāt: ita mundo huic cum omni ſuo ſplendore, theſauris, & gloria ad nos allicienti nuntium mittamus, vt ad indiſſolubilem illam, & non manu factam ciuitatem, quæ in cœlis viuis ex lapidibus conſtruitur, pertingere tandem mereamur, præſtante eius artifice, & conditore Ieſu Chriſto Domino noſtro, cui cum

Ad bona nobis per Chriſtum comparata perpetuò conſeruanda, vtilis adhortatio.
Matth. 21.
Quorum exemplo ſit huic mundo nobis renuntiandū.
2. Cor. 5.
1. Petr. 2. & Epheſ. 2.
Hebr. 11.

Patre, & Spiritu ſancto omnis gloria deferatur per infinita ſecula, Amen.

TRACTATVS XXXV.

In illa verba: *Eodem autem tempore miſit Herodes Rex manum, vt affligeret quoſdam de Eccleſia. Occidit autem Iacobum fratrem Ioãnis gladio. Videns autem quia placeret Iudæis, appoſuit apprehendere & Petrum. (Erant autem dies Azymorum) Quem cum apprehendiſſet, miſit in carcerem, tradenſque quatuor quaternionibus militũ ad cuſtodiendum eum, volens poſt Paſcha producere eum populo. Et Petrus quidem ſeruabatur in carcere. Oratio autem fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deũ pro eo*, & reliqua in finem vſque cap. Act. 12.

EVANGELISTA Lucas ad res Petri geſtas, & Ieroſolymitanæ Eccleſiæ hiſtoriam, quam propter geſta in Antiochena Eccleſia exponenda capit. 11. ſuſpenderat, reuertitur. Petri verò acta per totum hoc caput protrahit: nam à principio 13. in finem vſque voluminis hiſtoriam Pauli perſequitur. Porrò duo hoc loco dubia euacuanda ſunt: alterum eſt, quis ſit iſte Herodes Rex Ieroſolymæ; alterum, quid ſit illud quod dicit, Eodem tempore: nam non ſatis conſtat, ad quod tempus ſit referendum.

Quis hic Herodes fuerit, qui Petrum coniecit in vincula. *Matth. 2. Infra 14. Luc. 23.*

Ad primum igitur, Herodes hic, non eſt ille Aſcalonita, qui primus regnauit in Iudæa, & infantes ſuſtulit, qui multis antè annis erat extinctus. Neque rurſus Herodes Antipa, prioris Herodis filius tetrarcha, qui Ioannem Baptiſtam decollauit, & Dominum in paſſione alba veſte indutum illuſit, & qui propriè Rex non erat Ieroſolymæ, ſed tetracha tantùm, etiamſi Matth. 14. Rex dicatur, & Marci 6. quoniam fortaſſis ita à populo ac vulgo (qui ſolitus eſt honoris gradus attollere, & amplificare) vocabatur. Quare falſum eſt quod tradit Hippolytus martyr libro de duodecim Apoſtolis, & ſeptuaginta duobus diſcipulis, Iacobum fratrem Ioannis ab Herode tetrarcha gladio ſublatum in Marmarica Achaiæ: nam hic cùm Romã veniſſet Herodiadis incitatione & impulſu, iam priuatus ditione, cum vxore ſua Herodiade, relegatus fuerat per Caium imperatoré Lugdunum: vbi & obiit.

Vulgi quid proprium.

Hippoliti martyris de hoc Herode traditio quadam minime probatur.

Hic igitur Herodes fuit Agrippa, filius Ariſtobuli filij Herodis magni, & frater Herodiadis vxoris Herodis Antipæ, ac proinde Herodis illius ex patre quidẽ nepos, at ex parte vxoris cognatus Herodis Antipę: hic propriè, & verè regnauit in Iudæa, & Ieruſalem, ſublatis procuratoribus mitti ſolitis, opera Caligulæ in principio principatus ſui. Huius Agrippæ hiſtoriam ſi diligẽter noſſe velis, lege Ioſephum libr. 18. Antiquitatum cap. 8. & libr. 2. de bello Iudaico cap. 8. vbi cauſam aduentus eius in vrbem inuenies, & quomodo peculiariter ſe in amicitiam Caij nepotis ex Germanico fratre Tiberij Imperatoris inſinuauerit, neglecto Tiberio ex Druſo Imperatoris Tiberij filio progenito. Hic Agrippa ob verba quædam parum grata Tiberio Cæſari, iuſſu eius in carcerẽ fuerat coniectus: ſed interueniente morte Imperatoris, & Caio in Imperium ſubſtituto, protinus à carcere liberatus eſt. Philippi defuncti tetrachiam, & alteram Lyſaniæ ab eo dono accepit: & impoſito in caput eius diademate, Rex ab Imperatore declaratus eſt; qui pro ferrea catena dedit ei auream pari pondere: & ſequẽti anno principatus Caij Cæſaris, facta ſibi ab eo poteſtate venit in Iudæam ordinãdi regni gratia: quo perfecto, pollicitus eſt ſe in vrbem reuerſurum. Hic Agrippa ſuopte ingenio munificẽtiſſimus, immodicis largitionibus in Caium, & omnes eius ſeruos, eos ſibi vehemẽter demeruerat, vnde aditum ad regnũ fecit, quemadmodum & auus eius Herodes Magnus, cuius ingenium & nomen tanquam hæres egregie expreſſit. Ipſo igitur Agrippa ab vrbe abſente, Herodes tetracha Galilææ, ſolicitante Herodiade vxore, & Agrippæ ſorore, in Italiam nauigauit, vt dignitatem Regiam Agrippæ, Ariſtobuli patris ſupplicio traditi filio, conceſſam, ſibi impetraret. Sed Imperator literis Agrippæ præmonitus, Herodem ad ſe delatum, quod cum Artabano Partho conſentiret contra imperium Caij, in exilium perpetuũ apud Lugdunum vrbem Galliæ relegauit: & ademptam illi tetrarchiam ad Agrippæ regnum adiecit. Hic ex Cypride vxore duos habuit filios, Agrippam & Druſum; quorum poſterior ante pubertatis annos obiit, & tres filias, Bernicen, Mariamnam, Druſillam. Hoc loco dicitur à Luca Herodes Rex: nã etſi eo nomine Ioſephus illum nunquàm appellet, ſed ſemper Agrippam, tamen veriſimile eſt propter auum, qui primus regnauit, ita fuiſſe vocatum. Etſi Oecumenius admoneat, quod pro Agrippa ſcriptoris lapſu contigerit vt poneretur Herodes;

Dictus Herodes qualẽ aditum ſibi ad regnum Iudææ fecerit apud Caium Caligulam.

Herodis tetrachæ, qui Ioannẽ decollauit, exitus. *Matt. 14.*

Herodes hic cur ita vocatus.

Oecumen.

Caieta-

Caietanus.

Caietanus verò aſſerat ſe in authentico aliquo autore nō legiſſe quòd Agrippa fuerit vocatus Herodes. Sed quis, quæſo, magis authenticus ipſo Luca huius voluminis autore, per quem locutus eſt Spiritus ſanctus? Durum enim eſt, quod quinquies nomen Herodis pro nomine Agrippæ vitio Scriptoris in hoc capite ſit poſitum.

Suidas.

Herodis Aſcalonitæ filij.
Matth. 14.

Suidas etiam nō ignobilis, neque nouus autor, ita de Herode ſcribit: *Herodes, primus Rex Iudæorum, habuit filios ſibi cognomines, & binomines tres, Herodem Antipam, qui & Præcurſorem ſuſtulit, & ſub quo Chriſtus crucifixus eſt, & Herodem Philippū, cui primùm Herodias matrimonio iuncta filiam Salomon habuit: quæ & ſaltauit: & Herodem Agrippam, qui Iacobum Zebedæi interfecit:* Hæc ille, binominem appellans Agrippam: quemadmodum etiam plerique alij ſenſerunt, ſed præſertim codex Syriacus, qui habet: *Herodes ille Rex, qui cognominatus eſt Agrippus.*

Ibidem.

Euſeb. libr. 2 Eccl. hiſt. c. 10. tom. 1.

Et Euſebius Cęſarienſis, qui libro Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſic habet: *Quod de Herodis nece tradit Ioſephus, Lucas tribuit Agrippæ, quia binominis erat.* Hęc ille ferè. Veriſimile quoque eſt, nomine Agrippæ in gratiam Agrippæ, qui Cæſari charus erat apud Romanos, vſum fuiſſe; apud Iudæos verò, quibus plauſibilius erat nomen Herodis, Herodem ſe nuncupari voluiſſe. Huic poſteà ſucceſſit filiꝰ Agrippa iunior, de quo poſteà in hoc volumine fit mentio cap. 25. qui ſimul cum Tito ac Veſpaſiano præfuit excidio Ieroſolymitano.

Ioſeph. libr. 2. de bell. Iud. c. 10. à med.

Adde Ioſephum libro de Bello Iudaico, qui loqués de Claudio Imperatore, ad imperium opera & induſtria huius aſſumpto. *Agrippam quoque*, inquit, *protinus donat regno paterno vniuerſo, adyciens ei etiam illam, quam Auguſtus Herodi donauerat, Trachonitidem ſcilicet, & Auranitidem: præter hæc autem, aliud quoque regnum, quod Lyſaniæ vocabatur.*

Antiq. lib. 19. cap. 5.

Et populo quidem donationem: hanc per edictum indicauit. Patribus autē præcepit, vt inciſam æreis tabulis in Capitolio collocarent. Donat autem etiam fratrem eius Herodem, qui gener eiuſdem erat, Berenicæ iūctus Regina Chalcidis.

Cornelius Tacitus.

Rurſus de morte Agrippæ loquitur Cornelius Tacitus lib. 12. ſcribés: *Iturai & Iudæi defunctis Regibus Sobennio atque Agrippa Prouinciæ Syriæ additi.* Hæc ille. Conſtat enim, Claudium puero Agrippæ alterius filio regnum Iudææ non contuliſſe, donec adoleſceret: de quo habes Ioſephū 2. lib. de bello Iudaico cap. 10.

Herodis Aſcalonitæ filia.

Herodes Agrippa moriens reliquit filias tres è Cypri denatas, Berenicen, Mariamnen, atq; Druſillam; filium autem ex eadem ipſa coniuge, nomine Agrippam, qui cùm admodum paruulus eſſet, Claudius regnum in Prouinciam redegit, in cuius procurationem miſſus eſt Ceſtius Feſtus. Quem idem Ioſephus lib. 19. Antiquitatum cap. 8. Cuſpium Fadum appellat: & ca. 7. paullò ante ſcribit in hæc verba:

Idem.

Vitam finijt, annum natus quartum ſupra quinquageſimum, poſtquam regnaſſet per ſeptennium: quatuor enim annos ſub Caio Cæſare obtinuit regnum: primùm in Philippi tetrarchia per triennium, cui quarto demùm anno acceſsit & Herodis tetrarchia, tribus deinde annis ſub Claudio Cæſare præter iam dictam ditionem in Iudæa quoque regnauit, & Samaria, ſimulq; Cæſarea. Hæc ille. Ex quibus habes quatenus ille Rex fuerit, & quomodo potuerit munus Regium exercere Ieroſolymis.

Quo tempore Petrus ab Herode fuerit miſſus in carcerem.

Deinde ex his verbis habes tempus, quo hæc hiſtoria cōtigerit: nā cùm paullò poſt ſecuta ſit eius mors, quę tertio accidit Claudij Imperatoris anno, duodecim iam anni elapſi intelliguntur à Chriſti morte. Quare quod dicitur, *Eodem tempore*, non eſt referendum ad Cornelij conuerſionem, quę antiquior fuit, ſed ad id quod paullò antè præceſſerat.

1. Opinio.

Act. 11.

Ibidem.

Scripſit enim Lucas, Antiochenos qui in Chriſtum crediderant, inſtante fame ab Agabo prædicta, miſertos fratrū, qui erant in Iudæa, miſiſſe ad eos per manus Barnabæ, & Sauli, quas fecerant collectas. Cuius rei meminiſſe videtur ipſe Apoſtolus in Epiſtola ad Galat. cap. 2. vbi ſe cum Barnaba, aſſumpto & Tito, aſcendiſſe teſtatur Ieroſolymam: vbi cum Apoſtolis contulit Euangelium, ac dextras dediſſe ſibi & Barnabæ ſocietatis, vt ipſi in Gentibus, Apoſtoli verò in his qui è circumciſione Apoſtolico fungerentur munere. Et ſubiungit: *Tantùm vt pauperum memores eſſemus*: quo verbo inſinuat ſe de illo aſcenſu cum Barnaba mentionem facere, quo collectas Antiochenſium in ſubſidium pauperum deportabat.

Altera opinio.

Verùm ſi rem preſſiùs diſcutiamus, non videtur hic aſcenſus Sauli & Barnabæ in Ieroſolymam deportandæ eleemoſynæ gratia, eſſe ille idem, de quo ad Gal. 2. quia ille videtur decimooctauo anno à Chriſti in cœlum aſſumptione contigiſſe.

Galat. 1.

Tempus conuerſionis B. Pauli.

Quod ſic oſtendo: quia Paulus conuerſus fuit ſub finem anni primi à Domini aſſumptione: deinde poſt triennium aſcendit Ieroſolymam videre Petrum: apud quem manſit diebus quindecim, vt ipſe docet cap. 1. ad Galat. & cap. 2. ſubiungit: Deinde poſt annos quatuordecim iterum aſcendi Ieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto & Tito: qui anni ſi in vnum colligantur, efficiunt octodecim. Hic autem aſcenſus accidit anno ad ſummum duodecimo à paſſione Domini; & plūries ſolebat huius rei gratia

nelio nō ſtatim loquitur niſi cognita cauſſa: cum enim ventum eſſet ad ædes Cornelij, non ſtatim tanquam auidus colloquij ingreſſus eſt, ſed miſit qui denuntiarent Petrum adeſſe, vt per occurrentem Cornelium introduceretur.

Quinta.

Præterea iiſdem præſentibus rogat cur eſſet accerſitus, vt plus haberet fidei apud comites narratio ex ore Cornelij audita.

VI. & poſtrema.

Denique etiam emiſſo Spiritu ſancto ante precationem effuſam, aut impoſitionem manuum, non eos baptizat niſi compellatis prius his qui aderant ex circumciſione: ac oſtenſo quòd baptiſmum negare non poterat, quibus Deus impertiſſet Spiritum ſanctum. Hęc eſt ſumma totius reſponſionis Petri, vt placaret eos, qui ſibi ob pelliculam pręciſam placebant, & incircumciſis aduerſabantur: atque ita conatus eſt ſcandalum ex infirmitate natum remouere.

Altera Petri purgatio apud Iudæos ſuper baptiſmo Cornelij & aliorum Gentilium.

Et ſubiungit: *Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, ſicut & nobis, &c. ego quis erā qui poſſem prohibere Deum?* Quaſi diceret; Iuſſus, non ſtatim cucurri: miſſus, non ſtatim baptizaui: Spiritu me agente prędicaui, meque adhuc loquente, deſcēdit Spiritus ſanctus: ex quo conſtat, Deum totum feciſſe, miſiſſe, baptizaſſe, & conuertiſſe: denique res ipſa ſatis loquebatur, illos iam eſſe baptizatos eo baptiſmo, quem promiſerat Dominus Ieſus, cum dixit: *Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies.*

Actor. 1.
Matth. 3.

An igitur à Domino iam baptizatis Spiritu, negari debuit baptiſmus aquæ, qui ſignum eſt conferendæ gratiæ? Sanè baptiſmum aquæ negare nihil aliud fuiſſet, quàm improbare quod Dominus feciſſet.

Baptiſmus aquæ quid.

His auditis tacuerunt: & glorificauerunt Deum, dicentes, Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam. Piorum eſt, cognita Dei voluntate, nō reclamare, ſed captiuare intellectum in obſequium fidei, ſeu Chriſti; & glorificare Deum, cuius miſericordia, & potentia in ſuſcipiendis peccatoribus per pœnitentiam redeuntibus maximè illuſtrantur.

Piorum quid proprium.
2. Cor. 10.

Dicebant ergo illi, *Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.* Tandem agnitum eſt myſterium à ſeculis abſconditum, Gentes ſcilicet eſſe cohæredes regni Chriſti non minus quàm Iudæos. Et rectè ait, dediſſe pœnitentiam ad vitam: quia ſunt quidam impij qui pœnitentiam agunt, & præ anguſtia ſpiritus gemunt, ſed ſine fructu. Cum autem audis pęnitentiam illis ad vitam vtilem fuiſſe, non intelligas excluſa fide, aut excluſo Sacramēto Baptiſmi: quēadmodum & cū aliquos receſet iuſtificatos per fidē, nō excluditur pœnitētia.

Epheſ. 3
Deus cur dicatur dediſſe Gentibus pœnitentiam ad vitam.
Sapient. 5.
Quemadmodum peccatores à Dei pœnitentia ad vitā accipiant.
Act 8.

Et illi quidem, qui diſperſi fuerant à tribulatione quæ facta fuerat ſub Stephano, perambulauerunt vſque Phœnicen, & Cyprum & Antiochiam, nemini loquentes verbum, niſi ſolis Iudæis. Capite 8. narrauerat perſecutionem magnam factam fuiſſe illa die, qua Stephanus fuit lapidatus; ac proinde omnes diſcipulos, qui erant Ieroſolymis, diſperſos fuiſſe per regiones Iudææ, & Samariæ: hic autem additur, quod etiam vſque ad Gentes peruenerint: vt perſecutio Stephani occiſi nō tantum fuerit occaſio prædicandi Iudæis extra Ieroſolymam in locis Iudææ, ſed etiam in regionibus, & ciuitatibus Gentium, inter quas erant multi Iudæi, quia hic dicitur, quod nemini loquebantur verbū, niſi ſolis Iudæis. Putabant enim lege etiam cū Euangelio obſeruandam, vel neminem dignum Euangelio, qui prius lege non eſſet imbutus. Sed hoc ad tempus factum eſt, vt ſolis Iudæis prædicarent: donec audierunt Eunuchi conuerſionem à Philippo, & Cornelij à Petro. Interpres noſter videtur legiſſe, ἐπὶ Στεφάνου, ſub Stephano, ſiue tempore Stephani; modò verò legimus in Dandi caſu ἐπὶ Στεφάνῳ, & ſignificat propter Stephanum, & Syriacus codex hanc lectionē probat enim ob Stephanum, & vtraque lectio vera eſt.

Quid eſt, q; diſcipuli diſperſi in regiones Gentiū vſq; penetrātes, nemini loquebātur verbū Dei, niſi ſolis Iudæis.
Act 8.
Infra 10.

Phœnix, ſiue Phœnicia, maritima tota ferè regio eſt: ſic dicta vel à Phœnice Agenoris filio, & Cadmi fratre, qui Phœnicibus imperauit, vel à Phœnice fructu palmæ his locis abundante. Hæc regio Galilææ eſt contigua, quoadufque Libano appropinquat, támque ad Syriam ſpectat, vt bona pars incolarum Syrophœnices dicantur. Habet multas ciuitates, Ptolemaidem, Tyrum, & Sidonem, Sareptham, & Decapolis partem.

Phœnix ſiue Phœnicia Regio vnde ſic dicta.

Phœniciæ ciuitates.

Cyprus autem, inſula eſt ſatis celebris, quæ aliquando nouem regnorum ſedes fuit: inter Ciliciæ, Syriæque littora iacet. Ceraſtis aliquando dicta, quòd multis promuntorijs ſeu cornibus infeſtis aſſurgat vndique.

Cyprus.

Hæc olim Ceraſtis cur dicta.

Antiochia duplex eſt, altera Cœleſyria, quam Orontes inſignis fluuius mediam ſecat, Pauli & Barnabæ, qui in ea ordinati ſunt, memoria inſignis: olim dicta Emath, & à Seleuco Nicanore primo Syriæ Rege condita, & Antiochi filio, vel potius reſtaurata Olympiad. 28. vt Euſebius teſtatur, & vocata Antiochia, in qua diſcipuli primùm cognominati ſunt Chriſtiani. Altera eſt Antiochia Piſidiæ condita ab Antiochio, cui Satur nomen erat: Pauli, & Barnabæ prædicatione, & mora celebris. Hic Paulus Synagogam ingreſſus, præclarum habuit ſermonem, cuius

Antiochia duplex.
Act. 13.
Zachar. 9.
Euſ. in Chro. to 2.
Actor. 11.

Matth. 10. Luc. 10. Act. 8.

capite decimotertio huius libri meminit Lucas: damnataque Iudæorum obſtinatio eſt: primumque omnium excuſſo puluere in ea vrbe ad prędicandam Gentibus fidem ſeſe accinxit.

Erant autem quidam ex ijs viri Cyprij, & Cyrenæi, qui cum introiſſent Antiochiam, loquebantur & ad Græcos, annuntiantes Dominum Ieſum. Iſtos Cyprios & Cyrenæos veriſimile eſt fuiſſe Iudæos genere, natiuitate tamen Cyrenenſes, vel Cyprios. Et hi ad Græcos, ſiue potius ad Græcanicos loquebantur: Græcè enim non ἕλληνες, ſed ἑλληνισταὶ vocabantur, id eſt, ordine, & religione Iudæi, ſed in Græcia nati, & Græca lingua vtentes. Et quia iſti erant ex diſcipulis credentibus diſperſis à tempore perſecutionis ortæ propter Stephanum, quo tempore nullus adhuc ex Gentibus ad Fidem fuerat vocatus; conſtat illos fuiſſe revera Iudæos, licèt natiuitate, & lingua Græci eſſent. Conſtat etiam, Græcanicos illos, ad quos loquebantur, ſimiliter Iudæos fuiſſe religione, ſed inter Græcos natos: vnde linguam prędicantium illorum, hoc eſt, Græcam, rectè callebant: nam de iſtis ad prædicandum diſperſis dictum eſt paullò antè, quòd nemini loquebantur verbum, niſi ſolis Iudæis. Erat autem efficax horum prædicatio, quia ſignis cõiuncta erat admirandis, quibus confirmatam doctrinam multi amplectebantur. De quibus ait: *Et erat manus Domini cum eis: multuſque numerus credentium conuerſus eſt ad Dominum.* Manus Domini in Scripturis, quandoque vindictam ſignificat, ſiue Domini vltionem, quandoq; verò auxilium, ſiue præſidium, ad opera quæ ſunt ſupra naturam. Prioris ſignificationis ſunt teſtimonia plura: nam Iudic. 2. dicitur: *Quocumque pergere voluiſſent, manus Domini ſuper eos erat*: & 1. Regum 5. *Fiebat manus Domini per ſingulas ciuitates, interfectionis magnæ nimis.* & Iob: *Manum tuam longe fac à me*: & alibi: *Miſeremini mei, ſaltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.* In ſecunda ſignificatione ait Ezechiel: *Facta eſt ſuper eum ibi manus Domini*, ſcilicet ad prophetandum: &, *Non eſt abbreuiata manus Domini vt ſaluare nequeat*: & de Ioanne Baptiſta: *Etenim manus Domini erat cum illo.* Atque in hoc ſenſu videtur hic locus accipiendus: ita vt ſit ſenſus: Deus per eos virtutem ſuam exerebat, miracula in doctrinæ illorum confirmationem edendo. De hac manu Lucas paullò antè dixerat: *Et nũc Domine reſpice in minas eorum, & da ſeruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum, in eo quòd manum tuam extendas ad ſanitates, & ſigna, & prodigia fieri per nomen ſancti Filij tui Ieſu.* Poteſt etiam intelligi hoc de manu Dei vindicante hoſtes, & aduerſarios Euangelij, quales ſunt dæmones quos pellebat de corporibus, & pſeudoprophetæ, qualis erat Elymas magus, quem excæcauit Paulus, atque alij, qui ſe Euangelio opponere audebant. Nam in his vindicta quædam Diuina erat, ad vtilitatem tamen credentium inſtituta.

Actor. 13.

Manus Domini in Scripturis duo ſignificat.

Iob 13. Infr. 19. Alter ſignificatus. Ezech. 1. Eſai. 59.

Luc. 1. Manus Dei qd hoc loco.

Actor. 4.

Alter ſenſus. Inf. 13.

Peruenit autem ſermo ad aures Eccleſiæ, erat Ieroſolymis, ſuper iſtis: & miſerunt Barnabam vſq; ad Antiochiam. Tantus extitit numerus credentium, vt rei tam inſignis rumor ad Ieroſolymam vſq; perueniret, vbi vt plurimum verſabantur Apoſtoli; ad quos, tanquam ad ſupremos Eccleſiæ Chriſti miniſtros ea, quæ vbiq; accedebant, referebantur. Iudicarunt autem dignos eſſe Antiochenos, ad quos legationem aliquam inſtituerent, confirmandorum gratia eorum: quippe ea res non mediocriter corroborare poterat recens conuerſos, cùm cernerent etiam Apoſtolorum peculiarem prouidentiam ad eos protegendos extendi. Barnabas autem cùm veniſſet, ac vidiſſet gratiam Dei, quæ peculiariter in profectu fidelium ſplendebat (nam ipſe eſt, qui operatur in nobis, & velle, & perficere, pro bona voluntate) ſingulariter gauiſus eſt, & quod reliquum erat, hortabatur omnes, vt conſtanti corde pergerent adhærere Domino. Nec enim ſatis eſt viam Domini agnouiſſe, ſi poſt ſemel poſitam manum ſuam ad aratrum, retro poſteà reſpexerimus: nec ſatis eſt cum hoſte certare, niſi legitimè certes, decertationem ad victoriam perducendo. Porrò verum eſt illud:

Eſt multis certare datum, ſed vincere paucis.

Attexuntur præconia Barnabæ, videlicet quòd eſſet bonus vir, id eſt, beneficus, & in charitatem propenſus; quod magnum eſt Apoſtolorum encomiũ. Deinde quòd erat plenus Spiritu ſancto, & fide: vnde potens erat ſermone, per cuius os loqueretur Spiritus ſanctus, & fide emineret ad ſigna edenda. Quare factum eſt, vt eius præſentia, verbiſque appoſita ſit multa turba hominum: vbi enim adſunt tales miniſtri & Doctores, facilè tanquam ignis ſtipulas alios incendunt.

Diſcipuli per Iudæam diſperſi ſub Stephano, quantum in Euangelio profecerant.

Antiochenos quanto honore Apoſtoli dignati fuerunt.

Philip. 2. Quid Deus in nobis operetur, teſte Apoſtolo.

Luc. 9. 2. Petr. 2.

2. Tim. 2. Legitimè certare quid ſit.

Barnabæ laudes & encomia.

Profectus eſt autem Tarſum, vt quæreret Saulum: Quem cum inueniſſet, perduxit Antiochiam. Fortaſſis & hoc Barnabas in mandatis habebat ab Apoſtolis, vt è Tarſo, quæ ciuitas eſt non longè diſſita ab Antiochia, eum ad ſe reuocaret, vt vnà ambo operam impenderent Antiochenæ Eccleſiæ. Erat autem Paulus ad hoc idoneus præ cæteris, quia potens erat diſputator; & quia à Chriſto delectus erat vt nomen ſuum illuſtra-

Cũ Barnabas Tarſum profectus ſit, vt Paulum Antiochiã deduceret.

Act. 9.

ret apud Gentes,& Reges terræ; denique quia Barnabas ſolus omnia exhibere non poterat. Et Moyſes conqueritur ſe non poſſe ſolum onus populi ferre, & Chriſtus queritur, quòd meſſis ſit multa, operarij autem perpauci. Videtur quòd multo tempore Saulus Tarſi fuerit otioſus, otioſus inquam, ſi eum ad ſe ipſum conferas reliquo tempore: nunquam enim fuit otioſus, ſed implebatur tunc ab Spiritu ſancto, vt haberet poſteà vnde alijs proferret ſermonem: ac de illo dici poterat: *Nunquam minus otioſus, quam cùm otioſus eſſet.* Ille verò quamprimum vocatus eſt à Barnaba ſingulari ſuo amico, & magno Eccleſiæ Dei miniſtro, vocationem ſuam, maximè Apoſtolorum nomine factam, non eſt aſpernatus.

Num. 11.
Luc. 10.
Tarſi vt otiaretur Paulus.
M. Tull lib 3. de off. initio.

Et annum totum conuerſati ſunt ibi in Eccleſia: & docuerunt turbam multam, ita vt cognominarentur primum Antiochiæ diſcipuli, Chriſtiani. Dicturus Lucas, qui primum cognominati ſint Chriſtiani, præmittit doctores ac prædicatores, qui neceſſarij ſunt ad hoc vt Chriſtiani efficiamur. Non enim naſcimur Chriſtiani, quia non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo naſcuntur filii Dei. In hac autem regeneratione ſemē eſt verbum Dei, de quo: *Voluntariè genuit nos verbo veritatis:* & rurſus: *In Chriſto Ieſu per Euangelium ego vos genui.* Prædicatores & parentes magni atque inſignes extiterunt Barnabas & Saulus: nec breui aliquo tempore, ſed per annum integrum conuerſationis ac vitæ exemplo, & doctrina turbam multam docuerunt: adeò, vt ibi primùm diſcipuli, cognominati ſint Chriſtiani, iam Chriſti nomine, quod olim odioſum erat, dulci, & amabili reddito, vt olim nomen Iudæ, & Iſraël. Ob quam potiſſimùm cauſſam docet Oecumeni⁹ dignam habitam Antiochiam Sede Pontificia, quoniam non in Iudæa, vbi hæc prædicatio, via dicebatur tantùm, ſed ibi primùm ſtatuerunt diſcipulos cognominari Chriſtianos: quod ſtudio prædicationis Pauli per annum prorogato tribuendum eſt. Hinc B. Chryſoſtomus rectè inquit: *Quæ tandem eſt ciuitatis noſtræ dignitas? Contigit primùm Antiochiæ diſcipulos appellari Chriſtianos. Hoc autem ciuitatum quæ ſunt in mundo cunctarum habet nulla: nec ipſa Romuli ciuitas: propterea contra omnem terrarum orbem oculos erigere poteſt: quoniam erga Chriſtum amoris ignem habet propter fiduciam, propter virtutem illam.* Et infra: *Hæc ciuitatis dignitas hanc ipſam facit Metropolim, non in terra, ſed in cœlo.* Sic ille. Meritò autem, cùm in hoc libro Eccleſiæ naſcentis exordia, & infantia celebrentur, Eccleſiæ ipſi, ſiue diſcipulis Chriſti nomen imponitur, quo à cæteris diſtinguantur, & Chriſti nomen inclareſcat. Atque in hoc nomine impleta eſt prophetia Eſaiæ: *Vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit:* quod de nomine Chriſtiani interpretatur Ignatius epiſt. ad Magneſianos, & Cyrillus Ieroſolymitanus. At verò Athanaſius in diſputatione illa in Arriū admonet, diſcipulorum nomen commune fuiſſe Chriſti, Ioannis, Poſitæ ac Theodæ ſectatoribus; ad quorum differentiam, vt illi qui Chriſti erant, diſtinguerentur, vocati ſunt Chriſtiani. Tradit Epiphanius in hæreſin Nazaræorum, illos prius vocatos fuiſſe de nomine Ieſu Ieſſæos: & ſub tali nomine celebratos fuiſſe Chriſti diſcipulos in Aegypto, probat ex Philone: qui in libr. de vita Contemplatiua noſtros celebrans, & commendans, Ieſſeos, vel, vt alij, Eſſeos appellauit. Sed illud nomen breui tempore durauit, atque illi Chriſtianorum ſucceſſit nomen. Ter autem in Scriptura Canonica habetur hoc verbum: videlicet hoc loco, & Actor. 26. vbi Agrippa dixit Paulo: *In modico ſuades me Chriſtianum fieri.* Et rurſus 1. Petr. 4. *Nemo veſtrum patiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem vt Chriſtianus, non erubeſcat: glorificet autem Deum in iſto nomine.* Eſt autem Chriſtianus, qui Chriſti vnctionis eſt particeps: vnde Chriſtianus ter vngitur extrinſecus. Primùm per baptiſmum, vbi in vertice innungitur. Deinde in progreſſu, per Confirmationis Sacramentum in fronte. Poſtremò in exitu, per Extremam vnctionem, ad pugnandum contra poſtremos mortis agones: interius verò Spiritus ſancti gratia frequentiſſimè perungi debet, vt Chriſti moribus ac vitæ conformari queat: qui enim dicit ſe in Chriſto manere, debet, ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Dicebat ille: *Ego non quæro gloriam meam: Ego quæ placita ſunt ei, facio ſemper: Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde:* item, *Mandatum nouum do vobis, Vt diligatis inuicem: ſicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem:* &, *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Debet igitur verus Chriſti cultor & gloriam Dei quærere, & humilitatem ſectari, & mandata Dei, quantum per Dei gratiam conceſſum eſt, perficere, ac dilectionem proximis impendere, à qua inimicos minimè excludat: denique crucem ſuam patienti animo geſtare. Quod ſi ſecùs agat, etiamſi maximè nomine Chriſtiani glorietur, de eo tamen dici poteſt illud: *Nomen habes quòd viuas, & mortuus es.* Verùm illud minimè eſt tolerabile;

Vbi primum cognominati fuerint diſcipuli, Chriſtiani.
Ioan. 1.
Chriſtiani quomodo nō naſcantur, ſed fiant.
Iaco 1.
1. Cor. 4.
Barnabæ, & Pauli, quam fructuoſus in vrbe Antiochiæ prædicationis labor extiterit.
Oecum. in Acta.
Act. 9.
Antiochenæ vrbis eximia priuilegia.
B. Chryſ. ho. 17. ad pop. Antioch. paullò à med. tom 5.
Chryſoſt. patria Antiochenus.

Eſa. 62.
Quid ſit illud nomen nouū iuxta Prophetam, quod os Domini nominauit.
Ignat. epiſt. 6. circa fin.
Cyrill Ieroſol. cate. heſi 10.
Athan. to. 4. ante med.
A quibus diſtinguerētur, Chriſti diſcipuli vocati ſint Chriſtiani.
Epiphan. in hereſ 29. init.
Ieſſæi Chriſtiani dicti.
Philo tom. 2. longè à med.
Chriſtianus quis: trina eius vnctio exponitur.
Quid ei faciendum, qui dicit ſe in Chriſto ambulare.
1. Ioann. 2.
Ioann. 8.
Matt. 11.
Ioan 13.
Matth. 16.
Matth. 5.
Apoc. 3.

Nomine qui tantam Chriſtiani ſint.

bile; vt cùm turpe ſit Platonicis, aut Stoicis, aut Peripateticis eorum, quos, ſectantur, dogmata ignorare, inter Chriſtianos tamen permultos liceat reperire, qui ne dogmata quidē Chriſti teneant: tanta eſt rerum ſalutariũ ignoratio. Alij vero, quod magis eſt deplorandum, fide notam eius doctrinam, moribus ac vita infami conculcant; vt propterea nomen Chriſti pollutum apud Gentes exiſtat, & ipſi plagis habeant multis vapulare, qui notam Domini voluntatem haud impleuerunt. Illud etiam magis deplorandum, Lutherum nomen Chriſtianorum extinctum eſſe volentem, noua nomenclatura, id eſt, hæretica, ſuos vocaſſe Euangelicos.

Rom. 2.
Luc. 12.

Lutherus ſuæ factionis homines quales appellare auſus eſt impudens.

In his autem diebus ſuperuenerunt ab Ieroſolymis Prophetæ Antiochiam: Et ſurgens vnus ex eis nomine Agabus, ſignificabat per Spiritum famem magnam futuram in vniuerſo orbe terrarum, quæ facta eſt ſub Claudio. Hoc in præconium Antiochiæ dicitur, quòd multi indices perfecti ad eos confluerent: cum enim prius doctores ad eam veniſſe ſcripſiſſet, nunc Prophetas, qui futura prędicebant, ad eam acceſſiſſe recēſet. Si quis ergo obijciat verbum Domini: *Lex, & Prophetæ, vſque ad Ioannem*: de prophetantibus venturũ Chriſtum accipiendum eſt: nam de aliis, qui aliquid futurum prędicunt, capi minimè poteſt. Pſeudoprophetæ autem cauendi, qui vana & inutilia docent: vnde contentiones & inanes curioſorũ hominum ſpes oriuntur. Prædictio autem Agabi de futura fame per vniuerſum orbē; & vera fuit, quia non caſu, aut vehementi cogitatione, aut ex ſiderum configuratione, ſed ex Spiritu præuidit famem; quæ inter quatuor DEI plagas, ſiue flagella numeratur ab Ezechiele Propheta, & propter peccatum infligitur. Fuit enim vtilis: non ſolùm vt puniretur Iudæorum peccatum, quo Apoſtolos Domini perſequebantur; ſed etiam vt pauperes Chriſti fideles, qui Deo vacabant, tempeſtiue iuuari, & præmuniri contra eam poſſent. Hæc fames accidit ſub Claudio Quinto Romanorũ Imperatore, quarto eius anno, & fortaſſis deſes ac negligens in cauſa fuit, non ſuo tempore neceſſitati proſpiciens futuræ. Et cum hæc veniunt aduerſa, Dominus verè ſuis prouidet, aut eos probat, vt alij emendentur, vel puniantur. Cum autem Princeps malus naſcitur, ei flagella minimè ſunt tribuenda: quemadmodum nec illa magna Dei iudicia, quæ poſt Chriſti Euangelium in orbe eueniſſe narrantur, Euangelio Chriſti ſunt adſcribenda, niſi prius conſtet, legem Euāgelicam iniquam eſſe, & idololatriam bonam. Quod cùm ſit omninò falſum: cõſtat peccatis hominum, & non ſanctæ Chriſti legi flagella quæ euenerunt, eſſe aſſignanda. De hac fame ſub Claudio meminit Ioſephus in lib. Antiquitatum, dicens: *Helena Adiabenorum Regina deſiderio capta eſt viſendi Ieroſolyma, templumq́; illud apud omnes mortales famoſiſſimum, vt ibi Deum adoraret, votiuaſq́; victimas redderet.* Et paullò pòſt: *Accidit autem peropportunè eius aduentus ciuibus: cùm enim per id tempus ciuitas graui fame premeretur, & multi perirent alimentorum inopia: Regina Helena ex ſuis alios miſit Alexandriam comparaturos vim magnam tritici, alios in Cyprum, qui copiam ficuum paſſarum inde aduehèrent: quibus omnibus breui reuerſis, cibos egenis diſtribuit, atque hoc beneficio memoriam immortalem ſibi apud noſtram gentem peperit.* Hæc ille. Sed quia Dei eſt futura prædicere; famem prædixerat per Prophetam, & ne crederetur, magis propter Chriſtianiſmum accidiſſe, quàm propter illius oppugnationem; prædixit in Iudæa magis ſæuituram, quàm in alijs prouincijs, & per Prophetam Chriſti cultorem. Quamobrem factum eſt, vt diſcipuli, ſiue fratres qui erant Antiochiæ, fratrum qui erant in Iudæa miſerti, collectas miſerint ad eos per manus Barnabæ & Sauli. Non enim omnibus committenda eſt cura pauperum: hinc Apoſtoli viros eligunt menſis viduarum deputandos, plenos Spiritu ſancto: & Paulus ad Corinthios ſcribit ſe ad hoc negotium nõ adhibuiſſe, niſi qui eſſent ſpectatæ fidei. Quare nobis diligenter perſpiciendum eſt, vt & pauperum curam habeamus: eleemoſynas non niſi per illos adminiſtremus, qui fideliter eas erogare atque diſpenſare nouerint; vt gratiam nobis conciliemus eius qui Sapientia eſt, Ieſu Chriſti Domini noſtri, cui cum Patre, & Spiritu S. gloria, imperium, honor nũc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Quàm celebres Chriſti nomine Antiochia.

Luc. 16.
Illud Lex, & Prophetæ vſq; ad Ioannem, quomodo accipiendum ſit.

Pſeudoprophetæ cauendi.

Fames inter quatuor flagella quorum locũ obtinet apud Ezechielem.

Ezech. 14.

Quorſum hæc Agabi de fame per vniuerſum orbem futura prædictio.

Ioſeph. lib. 20. Antiq. c. 2. circa med.
Helenæ Adiabenorum Reginæ in Iudæos beneficentia qualis.

Proprium eius futura prędicere.

Quibus cura pauperum committenda.
Act. 6.
2. Cor. 8. & ſeq.

TRACTAT. XXXIV.

De priuilegijs ac prærogatiuis, quibus olim Iudæi Gentibus antecellebant, ſi fortè conuerterentur ad eorum religionem: quæ omnes in Chriſto terminatæ ſunt, & Gentiles Iudæis per omnia meritò adæquati.

OCCASIONE eorum, quæ præcedenti Tractatu explicuimus, Iudæos putantes ad ſe ſolos Meſſiam ſpectare, grauiter, ac moleſtè tuliſſe Gentilium vocationem, & Baptiſmum; atque ob eam cauſam cum Petro expoſtulaſſe: Quare introiſti

Huiuſce digreſſionis occaſio, quænam illa fuerit.

troiſti ad viros præputium habentes, & manducaſti cum illis? operæpretium eſſe existimaui, ſi ex Sacræ Scripturæ fontibus aperuero excellentias, ac prærogatiuas, quibus Iudæi ſecundùm carnem Gentibus ad Iudaiſmum conuerſis olim præſtabant: eaſque omnes iure in Euangelio ceſſaſſe.

Eius ordo, ac diſpoſitio ſequenda proponitur.

Vt igitur hoc oſtendamus, non eſt ignorandum, Deum pro ſua ſapientia cum Iudæis non aliter egiſſe, quàm ſoliti ſint parentes cum filijs ſuis, dum pueri ſunt, agere: nam ruditati illorum, ac tarditati ſe accommodantes, blanditias, ac peculiares quoſdam fauores illis exhibent, quos natu grandioribus, ac maioribus filijs non impendunt. Ita Deus prudenter multa conceſſit Iudæis ipſis ab Abraham ſanguine deſcendentibus, quæ alijs in religionem Iudæorum intrantibus, noluit eſſe communia.

Quemadmodum olim cũ Iudæis egerit diuina ſapientia.

Quænam olim priu legis Iudæis conceſſa, Gentibus ad Iudaiſmum conuerſis fuerint denegata.

I. priuilegium.

Nam tales in primis non habebant portionem in terra promiſſionis, quia terra Chanaam tantùm promiſſa, ac data fuit Iudæis: proinde opus erat illos ex honeſtis artibus viuere, aut ex mercatura. Hinc in conſtructione templi per Salomonem, omnes ferè lignorum fabri, ac lapidum cæſores erant Gentiles; Iudæi verò erant præfecti operum, vt habes 2. Paralipom. 2. vel viri bellatores, vt 3. Regum 9. explicatur.

II. priuileg.

Deinde ex his magiſtratus creari non poterant, ſaltem vſque ad aliquam certam generationem: quare Deuteronomij 23. Eunuchos, & manzeres, hoc eſt, de ſcorto natos, in Eccleſiam Domini vſque ad certam generationem prohibet intrare.

Manzeres quinam.

Et ſubdit: *Amonites, & Moabites etiam poſt decimam generationem non intrabunt Eccleſiam Domini in æternum.* De Idumæo verò, & Aegyptio ait: *Non abominaueris Idumæum, quia frater tuus eſt: nec AEgyptium. quia aduena fuiſti in terra eius. Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt in Eccleſiam Domini.* Eſt autem intrare in Eccleſiam, vel poſſe nubere Iſraëlitidi, vel magiſtratum gerere in republica.

Intrare in Eccleſiam Domini, iuxta legẽ quid.

III. priuileg.

Deute. 23.

Tertiò, poterant tales dare ad vſuram Iudæis, & ab eis recipere: quia lex tantùm prohibebat: *Non fœnerabis fratri tuo ad vſuram pecuniam, &cæt.* Et frater propriè erat, qui eiuſdem ſanguinis erat: non autem proſelytus, & qui initus erat in religionem Iudaicam.

IV. priuileg.

Quartò, poterant tales perpetuò eſſe ſerui Iudæorum, at Iudæi non poterant, vt decernit Dominus Leuit. 25. vbi ait: *Seruus & ancilla ſint vobis de nationibus quæ in circuitu veſtro ſunt. Et de aduenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra veſtra, hos habebitis famulos, & hereditario iure tranſmittetis ad poſteros, ac poſsidebitis in æternum: fratres autem veſtros, filios Iſraël ne opprimatis per potentiam.* Hæc ibi. Deinceps decernit, vt ſi quis Iudæus ſe aduenæ, aut peregrino vendiderit, vt liceat ei ſe ipſum per ſe, aut per alios redimere: quòd ſi non potuerit redimi, ſaltem anno iubilei liber egrediatur cum liberis ſuis.

V. priuileg.

Deut. 17.

Quintò, tales à regno excludebantur: ita enim ſtatuitur: *Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non ſit frater tuus.*

VI. priuileg.

Geneſ. 12. & 22.

Rom. 4.

Poſtremò, quod maximum erat, ex eorum ſanguine non debebat deſcendere Meſſias, quoniam promiſſio Dei facta erat ſemini Abrahæ, quæ poſteà coarctata eſt ad tribum Iuda, & in illa ad familiam Dauidis. His igitur, atque ſimilibus alijs priuilegijs potiebantur Iudæi ſecundùm carnem deſcendentes ab Abraham, præ alijs Gentibus etiam proſelytis.

Iudæi quales cum Ethnicis te præſtare debeant, lege diuina.

Exod. 22.

Leuit. 19.

Quanquam Deus præciperet, ne Iudæi peregrinos, aut proſelytos contriſtarent, aut eos affligentes percuterent, quemadmodum Saul perſecutus eſt Gabaonitas 2. Regum 21. Præceperat quoque Deus, vt agros ſeptimo quoque anno non colerent, & fructus ſponte venientes permitterent incolis, & peregrinis: hortabatur quoque, vt in eos erogarent eleemoſynas, & inuitarent ad ſacrificium pacificorum.

Inf. 25.

Luc. 17.

Sup. 10.

Matth. 8.

Infr. 15.

Et Dominus eos laudabat in Euangelio: *Non eſt,* inquit, *inuentus, qui rediret, & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena:* Et rurſus: *Samaritanus autem quidam iter faciens,* & cætera: & de Centurione: *Non inueni tantam fidem in Iſraël,* & de Chananæa: *O mulier, magna eſt fides tua.*

Hierony. to. 3. ſub init.

Quam æquũ, & rationi conſonum fuerit, Iudæos quam Gentiles conuerſos pluribus à Deo donis ornari atq; cumulare.

Quòd autem hoc eſſet æquum iudicium, non eſt difficile oſtendere, nam terra promiſſionis, teſte Hieronymo ad Dardanum, centum ſexaginta millibus paſſuum conſtabat: longitudo à Dan vſque Berſabee; latitudo verò conſtabat quadraginta quinque ab Ioppe vſq; Bethleem.

I Ratio.

1. Reg. 21.

Ibid.

Primò ſiquidem terra promiſſa parua erat, & ſi plures conuerſi haberent partem in illa, non eis ſufficeret: reſeruatis autem hæreditatibus, aduenæ, qui tot non erant ex artibus, negotiationibuſque, vt diximus, viuere poterant: erantque Regum amici, vt Doeg Idumæus, vocatur potentiſſimus paſtorum Saul.

II. Ratio.

Deinde cum ratione erat coniunctum, vt ob Patrum ſuorum ſanctitatem puerilibus illis priuilegijs donarentur, & alijs veris, ac ſolidis in nouo cumulati fuiſſent propter Meſſiam, & patres primitiuos. Nam copioſiori lumine & gratia perfuſi fuiſſent, ſi per eos non ſtetiſſet.

III. Ratio.

Tertiò, cùm eſſent rudes, carnaleſque, ac proinde inuidi tanquam pueri, aut ſæuijſſent in aduenas, ſi

eſſent

eſſent pares; aut in Reges, & maiores inſurgerent, ſi ex illis creati eſſent, & perturbaretur Reſpublica. Nam qui dicebant: *Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam*, quid poſteà dixiſſent? Hinc odia illa inueterata inter Herodem alienigenam, & populum Iudæorum, qui illum per triginta duos annos in Regem acceptare noluerunt: quia Regem ex ſuis tantùm fratribus habere iubebantur. Rurſus hinc nata illa quæſtio ſeditioſa, *Si licet cenſum dare Cæſari, an non?* quam cùm fouiſſet Iudas quidam Gaulonites, malè perijt. Quartò, non erat Dei mens, omnes aduenas, & peregrinos ad Iudaiſmum conuertere, quaſi ſine illo ſalui fieri non poſſent: neq; enim Moſaica lex Gentiles arctabat, aut illis tanquàm neceſſaria ad ſalutem prædicabatur: ideò non erant ita allicié di ad Iudaiſmum, in quorum arbitrio id relinquebatur. Ita enim Exod. 12. in fine ſtatuitur: *Quòd ſi quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere phaſe Domini: circumcidetur prius omne maſculinum eius*, &cæt. Et cùm fertur lex circumciſionis, eos ſtatim ſtringit, qui erant ex genere Abrahæ: *Circumcidetur*, inquit, *ex vobis omne maſculinum, & circumcidetis carnem præputij veſtri, vt ſit in ſignum fœderis inter me, & vos. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne maſculinum in generationibus veſtris.* Expende verbum, *Ex vobis*, &c, *In generationibus veſtris*: quia tantùm illi genti loquitur. Secùs autem eſt de lege Euangelica, quæ omnes arctat nationes: *Niſi quis*, inquit, *renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*, ac rurſus: *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Quare olim Gentes Iudaiſmum amplexæ nō opus fuit, vt omnibus prærogatiuis potirentur, quibus Iudæi ex ſanguine Abrahæ nati gaudebant.

Ioann. 8.
Deut. 17.
Matt. 22.
Actor. 5.
IV. Ratio.
Cur Deus olim Gentes ad Iudaiſmum minimè arctaret.
Ad quos tantū ſpectaret lex circumciſionis.
Geneſ. 17.
Leuit. 12.
Luc. 2.
Lex Euangelica genus hominum omne complectitur, ad ſuiq; obſeruantiam ſtringit.
Ioann 3.
Marc. vlt.

Ab initio autem legis Euangelicæ cùm nonnulli ex Iudæis fidem CHRISTI eſſent amplexi, id eſt, fidem ſuam antiquam ad Ieſum, tanquam verum promiſſum Meſſiam extendiſſent, exiſtimabant non ſolùm præ alijs ſe vera priuilegia habituros, vt vera olim habuerunt, ſed etiam quòd vt Gentiles olim partem non habebant in teſtamentis, hoc eſt temporalibus promiſſionibus, ita non eſſent habituri in nouis promiſſionibus gratiæ, & gloriæ, niſi ſaltem circumciſi prius fuiſſent. Quanquàm paullò pòſt à Petro Apoſtolorum Principe inſtituti, ac deinde capaces redditi, glorificauerint Deum, vt Actorum 1. dicitur: *Nam adhuc loquente Petro, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum. Et obſtupuerunt ex circumciſione fideles qui venerant cum Petro, quia & in Nationes gratia Spiritus ſancti effuſa eſt, ac dicebant: Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.* At in poſteriori, hoc eſt, circumciſione carnali omittenda, quidam duriores, ac proteruiores extiterunt: qui cùm legem minimè obſeruaſſent, quando illa vim, ac ligandi vigorem habebat, poſtquam tamen ceſſauerat, ac robore obligandi deſtituta erat, eam mordicus retinere contendebant.

Fideliū Chriſti Iudæorum de Gentibus ad Chriſtum conuerſis opinio per Petrū correcta.
Actor. 10.
Infr. 11.
Iudæorum quorundam in inuuli & vana poſt Chriſti fidem circū ciſione ret nēda durities, & proteruia.

Quare contra ſupercilium credentium ex Iudæis, gloriantium, quòd à duobus millibus annorum, hoc eſt, ab Abraham, conuerſi eſſent, Paulus Apoſtolus oſtendit, Gentes eas nunc melioris conditionis eſſe in Chriſto, quàm olim: quia olim ſi conuerſæ fuiſſent ad Iudaiſmum, pares illis nequaquam eſſe poſſent, & nunc in Chriſto factos eſſe per omnia æquales, hæredes Euangelij, & comparticipes teſtamentorum gratiæ & gloriæ, iuxta Chriſti electionem, ac donationem, vſumque donorum eius.

Gētes meliore ſtatu & conditione nūc eſſe ſub Chriſto, q̃ olim ſub lege fuiſſent.
Epheſ. 2.

Nec ſanè decebat conuerſos ex Gentibus diſpari, aut inferiori gradu à Iudæis recipi à Deo. Primò, quia Teſtamentum hoc Nouum de bonis eſt ſpiritualibus, & incorruptibilibus, quæ pro omnibus nationibus ſufficiunt, hoc eſt, de gratia, & gloria, ſiue de Spiritu ſancto, ſiue de Chriſto, qui toti mundo ſufficientiſſimus extitit. Vnde de illo prædictum eſt: *Dedi te in lucem Gentium, vt ſis ſalus mea vſq; ad extremum terræ.*

I. Ratio, cur Gentes Iudæis in Chriſto per omnia exæquari debuerint.
Eſai. 49. & Actor. 13.

Deinde, quia gloriæ Patrum intererat, vt parentes eſſent non tantùm præputio carentium, ſed etiam credentium per præputium, vt Abrahæ promiſſum fuit: *Quia patrem*, inquit, *multarum gentium conſtitui te.* Opus etiam erat, Prophetas veridicos inueniri, iuxta illud, quod vnus ex eis dicebat: *Da pacem, Domine, ſuſtinentibus te, vt Prophetæ tui fideles inueniantur.* Qua in re etiam de Dei fidelitate, ac promiſſorum eius veritate augebatur: nam in eius nomine, & ſpiritu loquebantur Prophetæ. Eſt autem Deus, vt Prophetæ loquuntur, fidelis in omnibus verbis ſuis; & ſanctus in omnibus operibus ſuis: at in Prophetis frequentiſſimum eſt, & omnibus obuium de vocatione Gentium loqui: nec ſine admiratione, & ſingularis lætitiæ ſignificatione. Vox eſt enim Eſaiæ illa: *Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui.* Et infra: *Et mirabitur*, inquit, *& dilatabitur cor tuum, quando conuerſa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo Gentium*

II. Ratio.
Geneſ. 17.
Rom. 4.
Eccl. 36.
Dei fidelitas promiſſorum quanta.
2. Petr. 1.
Pſal. 144.
Prophetæ futuram Gentiū conuerſionem quàm apertè prædixerint.
Eſai. 60.

venerit tibi, inundatio camelorum operiet te, dromedarij Madian, & Epha. Omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes. Et iterum: *Lauda ſterilis, quæ non paris: decanta laudem, & hinni, quæ non pariebas: quoniam multi filij deſertæ magis quàm eius, quæ habebat virum.*

Supr. 54. Galat. 4.

Tertia ratio cum Iudæis Gentium æquandarum in Chriſto.

Tertiò, iam tempus erat adultioris ætatis, & cognitionis, vt vniuerſi agnoſcant quòd Deus eſt omnium, & quòd Chriſtus eſt mediator Dei & hominum, quodque eius ſanguine animæ & corpora redempta ſunt. Ideò propter pauculas oues Iudæorum infirmas non erant à ſalute pretioſæ animæ innumerabilium Gentilium deſerendæ, atq; arcendæ.

Rom. 3. 1. Tim. 2.

IV. Ratio.

Quartò, cùm lex CHRISTI iam ad ſalutem neceſſariò requiratur, ac dixerit: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti:* & Petrus dixerit: *Non eſt aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.* Et Paulus: *Sine fide eſt impoſſibile placere Deo:* ideò alliciendæ erant Gentes ad amplectendum Euangelium, & ideò tractæ ſunt ad adorandum CHRISTVM puerum, in ſignum futurorum. Dedit præterea tantum zelum, & animi fortitudinem Apoſtolo Paulo, vt etiam in negotio ſalutis Gentilium Petro in faciem reſtiterit, illumque reprehendere auſus fuerit. Adhæc auſus eſt dicere? *Quamdiu quidem ego ſum Gentium Apoſtolus, miniſterium meum honorificabo:* Et ad Timotheum: *In quo poſitus ſum ego prædicator & Apoſtolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide, & veritate:* id eſt, non in ſyllogiſmis, aut Rhetoricis perſuaſionibus, aut inanis philoſophiæ cognitione, ſed fide, quæ veritate tantùm nititur. Petro quoque Apoſtolorum Principi, primum myſterium vocationis Gentium in viſione lintei de cælo demiſſi detexit: primuſque Gentibus auſus eſt prædicare, & Baptiſmum conferre: vrbemque Romam Gentium caput tanquam ſedem propriam ſibi aſſignauit, ſucceſſoremque ex Gentibus ſibi in Pontificatu delegit: nimirùm Clementem: deditque ex eis tam pretioſas columnas Apoſtolos, Doctores, Pontifices, Martyres, Virgines, vt vnum corpus ex vtriſque coaleſceret, cuius caput ſit Chriſtus, & vnum ouile, cuius paſtor ſit Petrus, & Chriſti vicarius. Quare Apoſtolus frequẽter hãc doctrinam nos docuit, maximè verò in epiſt. ad Ro. cuius ſcopus eſt populos inter ſe diſſidentes ac de primatu contẽdentes in vnũ coniungere, atq; copulare. Vnde ait: *An Iudæorũ Deus tantùm, nonne & Gentiũ? Imò & Gentium.* Et rurſus: *Gloria & honor, & pax omni operanti bonum, Iudæo primùm & Græco. Non eſt enim acceptio perſonarum apud Deum;* & iterum: *Non eſt diſtinctio Iudæi & Græci: nam idem Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum.* Et ad Corinthios: *Itaque nos ex hoc neminem nouimus ſecundùm carnem. Et ſi cognouimus ſecundùm carnem Chriſtum: ſed nunc iam non nouimus.* Hoc eſt: Etſi quandoque, quando perſequeremur Chriſtum, illum non ſecundùm ſpiritum agnoſceremus mundi vniuerſi à peccato, & captiuitate dæmonis redemptorẽ, iuſtificatorem, & glorificatorẽ, ſpiritualiumq; bonorũ, atq; æternorum largitorem, ſed ſecundùm carnem, ſiue affectu carnali, tanquàm regnaturum temporaliter, & redempturum Iſraël à iugo Romanorum, & Iudæos diſperſos per vniuerſum orbem in ſedes ſuas reuocaturum, & in ſuos tantùm Iudæos beneficia, opes, gloriam, & imperium collaturum: iam non ampliùs, inquit, cognoſcimus. Ad Galatas quoque teſtatur: *Omnes filii Dei eſtis per fidem, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Quicunque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Non eſt Iudæus, neque Græcus, non eſt ſeruus, neque liber, non eſt maſculus, neque fœmina. Omnes enim vos vnum eſtis in Chriſto Ieſu. Si autem vos Chriſti, ergo ſemen Abrahæ eſtis, ſecundùm promiſſionem hæredes.* In quæ verba beatus Hieronymus libro 2. in epiſtola ad Galat. ſcribit: *Nec Iudæus idcircò melior eſt, quia circumciſus eſt: neque Gentilis ideò deterior, quia præputium habet: ſed pro qualitate fidei, vel Iudæus, vel Græcus, melior, ſiue deterior eſt.* Sic ille. Rurſus idem Paulus in eadem epiſtola: *In Ieſu Chriſto neque circumciſio aliquid valet, neque præputium; ſed noua creatura.* Et tamen paullò antè dixerat: *Nam in Chriſto Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium; ſed fides, quæ per charitatem operatur.* Et epiſtola prima ad Corinthios: *Circumciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt; ſed obſeruatio mandatorum Dei.* Præterea idem Apoſtolus ad Epheſios: *Nunc autem,* inquit, *in Chriſto Ieſu vos qui aliquando eratis longè, facti eſtis propè in ſanguine Chriſti. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit vtraq; vnum, & medium parietem maceriæ ſoluens, inimicitias in carne ſua, legem mandatorum decretis euacuans; vt duos condat in ſemetipſo in vno nouo homine, faciens pacem, vt recõciliet ambos in vno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſum.* Vides quanta verborũ energia, & quanta ſpiritus efficacitate vnitatem, & æqualitatẽ Iudæorum & Gentium oſtendat. In eo verò quod dixit: *Medium parietem maceriæ ſoluẽs:* alludere videtur ad atriũ templi, in quo Gentiles adorabant, &

Matt. vlt. Actor. 4. Hebr. 11. Matt. 2.

Pauli Apoſtoli pro ſalute Gentiũ zelus, & æmulatio ſancta.

Galat. 2. Rom. 11. 1. Tim. 2. 2. Cor. 2.

Doctor Gentium in fide & veritate quomodo Paulus.

Actor. 10.

Quænam Eccleſiæ columnæ.

Epheſ. 2. Ioann. 10.

Quo tendat Pauli epiſtola ad Romanos.

Rom. 3.

Sup. 2. Infr. 10. 2. Cor. 5.

Quid illud Apoſtoli: Et ſi cognouimus ſecundùm carnem Chriſtum: ſed nunc iam non nouimus.

Gentium cum Iudæis æqualitatem Apoſtolus agnoſcat, & prædicet.

Galat. 3. Rom. 6.

Hier. lib. 2. in epiſt. ad Gal. tom. 11.

Galat. 6. Suprà 5. 1. Cor. 7. Epheſ. 2. Coloſſ. 2.

Quid per medium parietẽ maceriæ Apoſtol. ſibi velit.

Iudæi: ſed Gentes in atrio diſtincto ab illo Iudæorũ per medium quendam parietem. Nam cùm 3. Reg. 8. Salomon deprecatus eſſet Dominum, vt Gentes ad templum orationis gratia confluentes exaudiret, & Ioan. 12. legamus plures Gentiles adorationis gratia eò veniſſe, & Eunuchus Candaces Reginæ eius rei gratia templum acceſſiſſet: veriſimile eſt, locum quendam illis aſſignatum fuiſſe ad orandum. Nam ſimul cum Iudæis oraſſe, piaculum grande ſe facere Iudæi exiſtimaſſent, cùm omne etiam commercium cum Gentibus eſſet eis interdictum. Quare accuſatus eſt Paulus, quod induxiſſet Gentiles in templum, & violaſſet ſanctum locum illum. Et Ieremias, *Manum ſuam miſit hoſtis ad omnia deſiderabilia eius: quia vidit Gentes ingreſſas ſanctuarium tuum, de quibus præceperas ne intrarent in Eccleſiam tuam.* Quod nequit intelligi, niſi aſſeramus, diſtinctum locum habuiſſe Gentiles à Iudæis in templo. Subdit autem Apoſtolus eodem loco: *Ergo iam non eſtis hoſpites, & aduenæ; ſed eſtis ciues ſanctorum, & domeſtici Dei, ſuperædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum.* Quibus verbis Apoſtolus ſolatur Epheſios Gentiles, qui olim erant hoſpites, qui ad templum, ſi qui veniebant, more hoſpitum recipiebantur; vel ſi qui ex Gentibus vocabantur ad Iudaiſmum, proſelyti vocabantur, hoc eſt, aduenæ, & incolæ, & multis aliis erant inferiores: ſed iam per Chriſtum annuntiat omnem hoſpitalitatis, & inæqualitatis rationem ſublatam eſſe. Sed eſtis, inquit, ciues ſanctorum, & Domeſtici Dei, id eſt, conciues eiuſdem iuris, & dignitatis in ciuitate Dei: non carnalis Iſraëlis, ſed cœleſtis Ieroſolymæ, & facitis vnam rempublicam cum ſanctis Apoſtolis, cum Abrahã, Moyſe, & cum cæteris ſpiritu, & carne circumciſis, veriſque non in litera tantum, ſed etiam in ſpiritu Iudæis. Et fortaſſis etiam videtur alludere Paulus ad ciuitatem Romanam, quam qui aſſequebantur, magna dignitate præditi erant, & ciuis Romani, tanquàm excelſum, & honorificum titulum poſſidebant præ cæteris nationibus, quæ illo erant deſtitutæ. Eſtis etiam domeſtici Dei; id eſt, Deo magis familiares, & plus permanentes in domo cultus nunquam abolendi, quam olim in Iudaiſmo: ſicut domeſtici magis familiares exiſtunt, & ampliùs nouerũt ſecreta patrisfamilias: & ſicut magis vniti ſunt domeſtici, quàm ciues. Et ciues dicuntur reſpectu militantis Eccleſiæ, ſicut domeſtici reſpectu triumphantis, vbi arctius cum Deo copulantur, atque coniunguntur.

3. Reg. 8. — Ioan. 12. — Apoc. 8. — Iudæi Gentes quantoperè auerſarentur. — Leuit. 12. — Act. 21. — Thren. 1. — Deut. 23. — Ephes. 2. — Epheſij olim hoſpites quatenus eſſent, & aduenæ. — Epheſios Paulus cur vocet ciues ſanctorum, & domeſticos Dei. — Rom. 2. — Alter ſenſus. — Tertius ſenſus.

Quantum verò præemineret natio Iudæorum cæteris nationibus nondum Baptiſmo initiatis, non eſt ignotum, nec in Scripturis celatum. Nam ait Paulus: *Quid ergo ampliùs Iudæo eſt? aut quæ vtilitas circumciſionis? Multum per omnem modum.* Primum quidem, quia credita ſunt illis eloquia Dei: quod ſingulare fuit beneficium, quo Dei veri vnitatem, potentiam, ſapientiam, atque bonitatem agnouerunt: mundi ex nihilo productionem, eiuſque ſingularem de rebus omnibus prouidentiam acceperunt per legem, & Prophetas morbi, hoc eſt, peccati, & medici illud curantis, hoc eſt, Meſſiæ cognitionem habuerunt. Hinc illæ voces: *Non fecit taliter omni nationi; & iudicia ſua non manifeſtauit eis*; & iterum, *Notus in Iudæa Deus in Iſrael magnum nomen eius*; &, *Non eſt alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt cunctis obſecrationibus noſtris.* Et rurſus: *Si ergo audieritis vocem meam, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis: mea eſt enim omnis terra. Et vos eritis mihi in regnum Sacerdotale, & gens ſancta*; & ſimilia multa in Scripturis inuenies. Sed nos proptereà ab his producendis abſtinemus; quia non tam ad rem noſtram facere videntur: quia non diſputamus, an fideles, qui Chriſtum profitentur, præſtent Paganis, ac cæteris ſectis, quæ Chriſtum ignorant; ſed an inter ipſos Chriſti cultores Iudæi qui ex circumciſione ſunt vocati, præſtent his, qui ex Gentibus conuerſi: an è conuerſo ducentes originem ex Gentibus, his qui Iudaiſmo conuerſi ſunt, antecellant. Magnifica ergo, atque excelſa dona, quæ olim Iudæis tantum conueniebãt, per Chriſtum facta ſunt communia Gentilibus.

Quantũ olim Iudæi cæteris Gentibus Dei ignorantibus antecellerent, teſte Paulo. — Rom. 3. — Quid credita olim Iudæis fuiſſent eloquia Dei. — Illuſtria hac de re teſtimonia Scripturarum. — Pſal. 147. — Pſal. 75. — Deut. 4. — Exod. 19. & 1. Petr. 2.

Demus igitur operam, ne noſtra ignauia, aut oſcitantia à tanta dignitate cadamus, vt Iudæi fecerunt; quibus dictum eſt: *auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius:* ſcientes eiuſmodi dona eò eſſe ampliora, atque illuſtriora, quominùs illis digni eramus, & mera Dei gratia nobis ſunt cõmunicata, vt illis ad Dei gloriam opera noſtra propagandam, nomenque eius ſanctificandum vtamur. Et vt ciuitate Romana donati, cuicumqne alteri ciuitate renuntiabãt: ita mundo huic cum omni ſuo ſplendore, theſauris, & gloria ad nos allicienti nuntium mittamus, vt ad indiſſolubilem illam, & non manu factam ciuitatem, quæ in cœlis viuis ex lapidibus conſtruitur, pertingere tandem mereamur, præſtante eius artifice, & conditore Ieſu Chriſto Domino noſtro, cui cum

Ad bona nobis per Chriſtum comparata perpetuò conſeruanda, vtilis adhortatio. — Matth. 21. — Quorum exemplo ſit huic mundo nobis renuntiandũ. — 2. Cor. 5. — 1. Petr. 2. & Epheſ. 2. — Hebr. 11.

Patre, & Spiritu ſancto omnis gloria deferatur per infinita ſecula, Amen.

TRACTATVS XXXV.

In illa verba: *Eodem autem tempore miſit Herodes Rex manum, vt affligeret quoſdam de Eccleſia. Occidit autem Iacobum fratrem Ioānis gladio. Videns autem quia placeret Iudæis, appoſuit apprehendere & Petrum. (Erant autem dies Azymorum) Quem cum apprehendiſſet, miſit in carcerem, tradenſque quatuor quaternionibus militū ad cuſtodiendum eum, volens poſt Paſcha producere eum populo. Et Petrus quidem ſeruabatur in carcere. Oratio autem fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deū pro eo*, & reliqua in finem vſque cap. Act. 12.

EVANGELISTA Lucas ad res Petri geſtas, & Ieroſolymitanæ Eccleſiæ hiſtoriam, quam propter geſta in Antiochena Eccleſia exponenda capit. 11. ſuſpenderat, reuertitur. Petri verò acta per totum hoc caput protrahit: nam à principio 13. in finem vſque voluminis hiſtoriam Pauli perſequitur. Porrò duo hoc loco dubia euacuanda ſunt: alterum eſt, quis ſit iſte Hierodes Rex Ieroſolymæ; alterum, quid ſit illud quod dicit, Eodem tempore: nam non ſatis conſtat, ad quod tempus ſit referendum.

Quis hic Herodes fuerit, qui Petrum conicit in vincula. *Matth. 2. Infra 14. Luc. 23.*

Ad primum igitur, Herodes hic, non eſt ille Aſcalonita, qui primus regnauit in Iudæa, & infantes ſuſtulit, qui multis antè annis erat extinctus. Neque rurſus Herodes Antipa, prioris Herodis filius tetrarcha, qui Ioannem Baptiſtam decollauit, & Dominum in paſſione alba veſte indutum illuſit, & qui propriè Rex non erat Ieroſolymæ, ſed tetracha tantùm, etiamſi Matth. 14. Rex dicatur, & Marci 6. quoniam fortaſſis ita à populo ac vulgo (qui ſolitus eſt honoris gradus attollere, & amplificare) vocabatur. Quare falſum eſt quod tradit Hippolytus martyr libro de duodecim Apoſtolis, & ſeptuaginta duobus diſcipulis, Iacobum fratrem Ioannis ab Herode tetrarcha gladio ſublatum in Marmarica Achaiæ: nam hic cùm Romā veniſſet Herodiadis incitatione & impulſu, iam priuatus ditione, cum vxore ſua Herodiade, relegatus fuerat per Caium imperatorē Lugdunum: vbi & obiit.

Vulgi quid proprium.

Hippoliti martyris de hoc Herode traditio quædam minime probatur.

Hic igitur Herodes fuit Agrippa, filius Ariſtobuli filij Herodis magni, & frater Herodiadis vxoris Herodis Antipæ, ac proinde Herodis illius ex patre quidē nepos, at ex parte vxoris cognatus Herodis Antipę: hic propriè, & verè regnauit in Iudæa, & Ieruſalem, ſublatis procuratoribus mitti ſolitis, opera Caligulæ in principio principatus ſui. Huius Agrippæ hiſtoriam ſi diligēter noſſe velis, lege Ioſephum libr. 18. Antiquitatum cap. 8. & libr. 2. de bello Iudaico cap. 8. vbi cauſam aduentus eius in vrbem inuenies, & quomodo peculiariter ſe in amicitiam Caij nepotis ex Germanico fratre Tiberij Imperatoris inſinuauerit, neglecto Tiberio ex Druſo Imperatoris Tiberij filio progenito. Hic Agrippa ob verba quædam parum grata Tiberio Cæſari, iuſſu eius in carcerē fuerat coniectus: ſed interueniente morte Imperatoris, & Caio in Imperium ſubſtituto, protinus à carcere liberatus eſt. Philippi defuncti tetrachiam, & alteram Lyſaniæ ab eo dono accepit: & impoſito in caput eius diademate, Rex ab Imperatore declaratus eſt; qui pro ferrea catena dedit ei auream pari pondere: & ſequēti anno principatus Caij Cæſaris, facta ſibi ab eo poteſtate venit in Iudæam ordinādi regni gratia: quo peracto, pollicitus eſt ſe in vrbem reuerſurum. Hic Agrippa ſuopte ingenio munificēntiſſimus, immodicis largitionibus in Caium, & omnes eius ſeruos, eos ſibi vehemēter demeruerat, vnde aditum ad regnū fecit, quemadmodum & auus eius Herodes Magnus, cuius ingenium & nomen tanquam hæres egregie expreſſit. Ipſo igitur Agrippa ab vrbe abſente, Herodes tetracha Galilææ, ſolicitante Herodi-de vxore, & Agrippæ ſorore, in Italiam nauigauit, vt dignitatem Regiam Agrippæ, Ariſtobuli patris ſupplicio traditi filio, conceſſam, ſibi impetraret. Sed Imperator literis Agrippæ præmonitus, Herodem ad ſe delatum, quod cum Artabano Partho conſentiret contra imperium Caij, in exilium perpetuū apud Lugdunum vrbem Galliæ relegauit: & ademptam illi tetrarchiam ad Agrippæ regnum adiecit. Hic ex Cypride vxore duos habuit filios, Agrippam & Druſum; quorum poſterior ante pubertatis annos obiit, & tres filias, Bernicen, Mariamnam, Druſillam. Hoc loco dicitur à Luca Herodes Rex: nā etſi eo nomine Ioſephus illum nunquàm appellet, ſed ſemper Agrippam, tamen veriſimile eſt propter auum, qui primus regnauit, ita fuiſſe vocatum. Etſi Oecumenius admoneat, quod pro Agrippa ſcriptoris lapſu contigerit vt poneretur Herodes;

Dictus Herodes qualē aditum ſibi ad regnum Iudææ fecerit apud Caium Caligulam.

Herodis tetrarchæ, qui Ioannē decollauit, exitus. *Matt. 14.*

Herodes hic cur ita vocatus.

Oecumen.

Caieta-

Caietanus.

Caietanus verò aſſerat ſe in authentico aliquo autore nō legiſſe quòd Agrippa fuerit vocatus Herodes. Sed quis, quæſo, magis authenticus ipſo Luca huius voluminis autore, per quem locutus eſt Spiritus ſanctus? Durum enim eſt, quod quinquies nomen Herodis pro nomine Agrippæ vitio Scriptoris in hoc capite ſit poſitum. Suidas etiam nō ignobilis, neque nouus autor, ita de Herode ſcribit: *Herodes, primus Rex Iudæorum, habuit filios ſibi cognomines, & binomines tres, Herodem Antipam, qui & Præcurſorem ſuſtulit, & ſub quo Chriſtus crucifixus eſt, & Herodem Philippū, cui primum Herodias matrimonio iuncta filiam Salomen habuit: quæ & ſaltauit: & Herodem Agrippam, qui Iacobum Zebedæi interfecit:* Hæc ille, binominem appellans Agrippam: quemadmodum etiam plerique alij ſenſerunt, ſed præſertim codex Syriacus, qui habet: *Herodes ille Rex, qui cognominatus eſt Agrippus.* Et Euſebius Cæſarienſis, qui libro Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſic habet: *Quod de Herodis nece tradit Ioſephus, Lucas tribuit Agrippæ, quia binominis erat.* Hęc ille ferè. Veriſimile quoque eſt, nomine Agrippæ in gratiam Agrippæ, qui Cæſari charus erat apud Romanos, vſum fuiſſe; apud Iudæos verò, quibus plauſibilius erat nomen Herodis, Herodem ſe nuncupari voluiſſe. Huic poſteà ſucceſſit fili⁹ Agrippa iunior, de quo poſteà in hoc volumine fit mentio cap. 25. qui ſimul cum Tito ac Veſpaſiano præfuit excidio Ieroſolymitano. Adde Ioſephum libro de Bello Iudaico, qui loquēs de Claudio Imperatore, ad imperium opera & induſtria huius aſſumpto. *Agrippam quoque*, inquit, *protinus donat regno paterno vniuerſo, adijciens ei etiam illam, quam Auguſtus Herodi donauerat, Trachonitidem ſcilicet, & Auranitidem: præter hæc autem, aliud quoque regnum, quod Lyſaniæ vocabatur. Et populo quidem donationem: hanc per edictum indicauit. Patribus autē præcepit, vt inciſam æreis tabulis in Capitolio collocarent. Donat autem etiam fratrem eius Herodem, qui gener eiuſdem erat, Berenicæ iūctus Regnum Chalcidis.* Ruſius de morte Agrippæ loquitur Cornelius Tacitus lib. 12. ſcribēs: *Iturai & Iudæi defunctis Regibus Sohemio atque Agrippa Prouinciæ Syriæ additi.* Hæc ille. Conſtat enim, Claudium puero Agrippæ alterius filio regnum Iudææ non contuliſſe, donec adoleſceret: de quo habes Ioſephū 2. lib. de bello Iudaico cap. 10. Herodes Agrippa moriens reliquit filias tres è Cypri denatas, Bęrenicen, Mariamnen, atq; Druſillam; filium autem ex eadem ipſa coniuge, nomine Agrippam, qui cùm admodum paruulus eſſet, Claudius regnum in Prouinciam redegit, in cuius procuratio-

Suidas.

Herodis Aſcalonitæ filij.

Matth. 14.

Ibidem.

Euſeb. libr 2. Eccl. hiſt. c. 10. tom. 1.

Ioſeph. libr. 2. de bell. Iud. c. 10. à med.

Antiq lib. 19. cap. 5.

Cornelius Tacitus.

Herodis Aſcalonitæ filiæ.

nem miſſus eſt Ceſtius Feſtus. Quem idem Ioſephus lib. 19. Antiquitatum cap. 8. Cuſpium Fadum appellat: & ca. 7. paullò ante ſcribit in hæc verba: *Vitam finijt, annum natus quartum ſupra quinquageſimum, poſtquam regnaſſet per ſeptennium: quatuor enim annos ſub Caio Cæſare obtinuit regnum: primùm in Philippi tetrarchia per triennium, cui quarto demùm anno acceßit & Herodis tetrarchia, tribus deinde annis ſub Claudio Cæſare præter iam dictam ditionem in Iudæa quoque regnauit, & Samaria, ſimulq; Cæſarea.* Hæc ille. Ex quibus habes quatenus ille Rex fuerit, & quomodo potuerit munus Regium exercere Ieroſolymis.

Idem.

Deinde ex his verbis habes tempus, quo hæc hiſtoria cōtigerit: nā cùm paullò poſt ſecuta ſit eius mors, quę tertio accidit Claudij Imperatoris anno, duodecim iam anni elapſi intelliguntur à Chriſti morte. Quare quod dicitur, *Eodem tempore*, non eſt referendum ad Cornelij conuerſionem, quę antiquior fuit, ſed ad id quod paullò antè præceſſerat. Scripſit enim Lucas, Antiochenos qui in Chriſtum crediderant, inſtante fame ab Agabo prædicta, miſertos fratrū, qui erant in Iudæa, miſiſſe ad eos per manus Barnabæ, & Sauli, quas fecerant collectas. Cuius rei meminiſſe videtur ipſe Apoſtolus in Epiſtola ad Galat. cap. 2. vbi ſe cum Barnaba, aſſumpto & Tito, aſcendiſſe teſtatur Ieroſolymam: vbi cum Apoſtolis contulit Euangelium, ac dextras dediſſe ſibi & Barnabæ ſocietatis, vt ipſi in Gentibus, Apoſtoli verò in his qui è circumciſione Apoſtolico fungerentur munere. Et ſubiungit: *Tantùm vt pauperum memores eſſemus*: quo verbo inſinuat ſe de illo aſcenſu cum Barnaba mentionem facere, quo collectas Antiochenſium in ſubſidium pauperum deportabat.

Quo tempore Petrus ab Herode fuerit miſſus in carcerem.

I. Opinio.

Act. 11.

Ibidem.

Verùm ſi rem preſſiùs diſcutiamus, non videtur hic aſcenſus Sauli & Barnabæ in Ieroſolymam deportandæ eleemoſynæ gratia, eſſe ille idem, de quo ad Gal. 2. quia ille videtur decimooctauo anno à Chriſti in cœlum aſſumptione contigiſſe. Quod ſic oſtendo: quia Paulus conuerſus fuit ſub finem anni primi à Domini aſſumptione: deinde poſt triennium aſcendit Ieroſolymam videre Petrum: apud quem manſit diebus quindecim, vt ipſe docet cap. 1. ad Galat. & cap. 2. ſubiungit: Deinde poſt annos quatuordecim iterum aſcendi Ieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto & Tito: qui anni ſi in vnum colligantur, efficiunt octodecim. Hic autem aſcenſus accidit anno ad ſummum duodecimo à paſſione Domini; & plùries ſolebat huius rei gratia

Altera opinio.

Galat. 1.

Tempus conuerſionis B. Pauli.

Paulus

Paulus Ieroſolymam redire: nam Rom. 15. collationem factã in Macedonia & Achaia in vſum pauperum qui Ieroſolymis erant, ſcribit ſe deferre. In eo etiam quod addit, aſſumpſiſſe Barnabam cum Tito, conſtat aliam eſſe ab iſta, in qua tantùm fit mentio Barnabæ: non autem in priori, quia nondum fortè erat conuerſus, cùm eſſet Gentilis genere.

Eius pietas in fratres fideles.

Actor. 16.

Sed quicquid ſit de hac re, illud eſt exploratum, vndecimo, aut duodecimo anno à Chriſti in cœlum aſſumptione hãc hiſtoriam contigiſſe. Chryſoſtomus in hunc locum ita ſcribit: *Qualenam tempus dicit? omninò quod mox ſequebatur. Et hic quidem ſic intelligere conuenit, alibi autem aliter. Quando enim Matthæus dicit: In diebus illis, adeſt Ioannes prædicans: non mox ſequentes dies intelligit, ſed illos, in quibus futura mox erant ea quæ narrabat. Mos enim Scripturæ eſt hoc tropo vti, & aliquando quid exponere per ordinem, iuxta quem eueniunt, aliquando autem quæ poſterius contingunt, enarrare, quaſi mox fierent.* Hæc ille, aliã inſinuans dubij ſolutionem. Sed nos priorem, vtpote textui congruentiorẽ amplectimur, iuxta quã hoc accidit, Saulo & Barnaba ſubſidium charitatis Eccleſiæ Ieroſolymitanæ deferentibus, vt vno & eodem tempore qui affligebantur ob vexationem Regis Herodis, accepta quoque eleemoſyna conſolarentur. Et vt tunc adfuerint illis Saulus, & Barnabas Apoſtoli, illorumq́; præſentia recrearetur, quando alij duo, vnus per mortẽ, alter per carcerem ſibi erãt pręrepti. Erat enim tempus famis illius ingentis ſub Claudio ab Agabo prædictæ. Vnde Euſebius libr. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ refert in idem tempus pędictionem famis ſub Claudio ab Agabo, & aſcenſum Sauli & Barnabæ in Ieruſalem, vt Sanctis miniſtraret, atque eo tempore Herodem inſanijſſe in Iacobum, quem decollauit, & Petrum, quem in carcerem miſit. Et famis argumentum eſt, quod anno ſeptimo Herodis, quo & obijt, perſuaſo Blaſto conati ſũt Herodem conciliare Tyrij, & Sydonij, eò quòd alerẽtur regiones eorum ab illo. Idẽ non ignorauit Beda, etiamſi in quartũ annum Claudij reiiciat famem illam, quæ in tertium reiicienda erat.

Tertia opinio probabilior.

Chriſt. hom. 26. in Act. int. tom 3.

Mos Scripturę in rerum narratione.

Act. 11.

Euſeb. libr 2 Eccl. hiſt. c. 8. & 9. tom. 1.

Act. 12.

Beda tom. 5. in Act. ca 12. initio.

Dicitur autẽ miſiſſe Herodes Rex manus, vt affligeret quoſdam de Eccleſia: per manus exercitum ſuum intelligens, vt non rarò accipi ſolet apud Latinos autores, vnde illud:

Mittere manus in aliquẽ quid ſit.

Iuuenum manus emicat ardens
Littus in Heſperium.

Et alter:

An neſcis longas Regibus eſſe manus?

Virg. libr. 6. Aeneid. init.

Ouidius.

Et illud in perſona Pharaonis dictum: *Euaginabo gladium meum: interficiet eos manus mea*, hoc eſt, exercitus, cuius viribus fidebat. Et ita Petrus euadẽs à quatuor quaternionibus militum, quibus traditus erat in cuſtodiam, dixit: *Eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum.*

Exod. 15.

Dicitur autem inieciſſe manus in quoſdam, cæteris videlicet fortiores, ac meliores: nã in infirmos manus iniicere non permiſiſſet pro ſua benignitate Deus, qui non permittit quemquã tentari ſupra id quod poteſt. Etſi autem excutere, ſumma papauera, timorem non mediocrem incutiat in humanis; in diuinis tamen aliter euenit, vt virtus Dei magis illuſtretur, & qui remanẽt, roborentur magis. ¶ *Vt affligeret quoſdã de Eccleſia.* Dæmon illos, qui in Eccleſia ſunt, tanquam in arca Noë, & in ouili Chriſti, quærit deturbare, vt eos perdat. Mũdus enim tãtùm amat eos qui ſibi ſimiles ſunt: in reliquos ſæuire ſolet.

In quos iniecerit manus Herodes.

1. Cor. 10.

Dæmon. & mundus quos perdere, & affligere quærant.

Occidit autem Iacobum fratrem Ioãnis gladio. Nominatim enumerantur, qui primi pro Chriſto ſanguinem fuderunt, nimirum Stephanus, deinde Iacobus, qui primus inter Apoſtolos coronam meruit martyrij; & ita calicem Domini bibit, & baptiſmo ſui ſanguinis eſt baptizatus, vt olim Domin⁹ prædixerat. Deinde, quod occiſus quidem dicitur, ſed crimen non additur, expreſſe indicat quomodo debeant pati Chriſtiani; abſque omni videlicet culpa, & demerito, ſed propter Chriſtum, eiuſq́; confeſſionẽ. Summa enim laus eſt pati pro Chriſto, pro innocentia, pro iuſtitia veritatis, vt rectè dixerit Paulus: *Vobis donatum eſt, non ſolum vt in eum credatis; ſed vt etiam pro illo patiamini.* Adiecit, *Fratrem Ioannis*, vt non tantùm diſtingueret Iacobum hunc à Iacobo Alphei fratre Domini; ſed etiam, quod vt Iacobus inter Apoſtolos primus pro Chriſto occubuit, ita vt quod ad tempus attinet, primas ſedes obtinuerit in regno, quas ipſe olim cum fratre ſuo & matre affectabant, neſcientes quid peterent: ita inter illos creditur poſtremus futurus Ioannes, vt diximus alias: & quia ex gratia ſupplantans mundi gloriam, dignus eſt martyrio. Quantum ad mortis genus, occiſus eſt gladio, quo ſanguinem ſuum ſpargeret pro gloria eius, qui ſuum pro noſtra ſalute in cruce profuderat. De tempore, dicitur in Græcorum Menologio pridie Kalendas Maij eum iuſſum occidi. Hieronymus etiam in 43. Ezechielis refert quorundam ſententiam, aſſerentium Iacobum immolatum die ſecunda Paſchatis. Sed non ſine probabilitate creditur quod mortuus fuerit die 25.

Act. 7.

Apoſtolorum primus pro Chriſto ſanguinem fudit Iacobus.

Marc. 10.

Chriſtiani vt pati debeant.

1. Petr. 3.

Pro Chriſto pati quam laudabile.

Philip. 1.

Matth. 20.

Quando Iacobus occiſus fuerit.

Mar-

Martij, vt non ſolum in mēſe, ſed etiam in die mortem Domini videretur æmulari: etſi Eccleſia diem natalis eius transferat in diem 25. Iulij commodè celebrandam, & quod, vt pie creditur, tali die corpus ſit Cōpoſtellam translatum. Sicut & liberationem Petri à vinculis Herodis celebrat in die prima Auguſti (quanquam octaua die Azymorum contigerit) ob allatas ex Ieroſolyma catenas in Vrbē, atque illis templū illa die dedicauerit Theodoſius: vt tradit Durandus. In morte autem, plane ſe Chriſti diſcipulum, & Apoſtolum oſtendit. Nam vt Clemens Alexandrinus teſtatur: *Quoniam quidem*, inquit, *& is qui obtulerat eū iudici ad martyrium, motus etiam ipſe confeſſus eſt ſe eſſe Chriſtianum. Ducti ſunt autem ambo ad ſupplicium: & cùm ducerentur in via, rogauit Iacobum dare ſibi remiſſionem. At ille parumper deliberans: Pax, inquit, tibi; & oſculatus eſt eum. Et ita ambo ſimul capite plexi ſunt.* Hæc ille, vt producitur ab Euſebio Cæſarienſi libro ſecundæ Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 9. Et vt quidam ſcribunt, antequam decollaretur, rogauit ſpeculatorem, vt aquæ ſibi facultas fieret: & allata lagena aqua plena, dixit ad illum; Credis in nomine Ieſu Chriſti Filij Dei? Qui dixit, Credo. Et perfudit eum Iacobus, & poſteà ceruicem ſpeculatori porrexit: ac deinde Ioſias ille Phariſæus, qui accuſauerat, martyrio cum illo coronatus eſt.

Act. 12.

Duran. lib. 8. Rationalis.
Clem. Alex lib. 7. Diſpoſitionum.

Martyrium Iacobi Apoſtoli quale fuerit.

Euſeb. tom. 1.

Ioſias quidam Phariſæus Apoſtoli Iacobi virtute ad Chriſtum conuertitur, cumque eo pariter martyrio coronatur.

Cauſam autem conuerſionis huius Ioſiæ fuiſſe tradunt: quod cum duceretur ad locum ſupplicij, vidit paralyticum iacentem, & ad ſe clamantem: Vir ſancte, libera me à doloribus, quibus omnia mea membra cruciantur. Ad quem Apoſtolus conuerſus; *In nomine Domini mei Ieſu Chriſti, pro cuius Fide ducor ad mortem, exurge ſanus, & benedic Saluatorem tuum.* Et protinus exurrexit, & cœpit currere, & benedicere nomen Domini Ieſu. Hoc autem fuit inſigne ſolatium Iacobo exhibitum, vt conſortem haberet ſui martyrij.

Iacobus morti proximus paralyticum ſanat.

De loco; Ieroſolymæ videtur interfectus: vbi & Petrus fuit in carcerem miſſus. Quod autem tradit Iſidorus in dicto loco, in Marmarica Achaiæ ab Herode tetrarcha cæſum occubuiſſe; neſcio vnde acceperit, & quomodo in illo loco Herodes haberet poteſtatem, aut quomodo viueret Herodes tetrarcha in exilium miſſus, paullò antè à Caio Caligula, & quomodo cognoſceret quòd placeret Iudæis. ¶ *Videns autem quod placeret Iudæis, appoſuit apprehendere & Petrum.* Vides quomodo impij proficiunt in peius? A nobili igitur membro ſublato progrediebatur ad caput Apoſtolorū omnium. Et Agrippa cùm nouus veniſſet ex Vrbe, ſubditorum animos ſibi cōciliare volebat. Et videbat quidem quòd hoc eſſet gratum Iudæis, ſed non videbat quòd plus eſſet gratum ipſi Iacobo, quam Iudæis: nam deſiderabat diſſolui, & eſſe cū Chriſto, niſi quod propter fratres, & nomen Domini propagādum, diutius eſſe in terris voluiſſet. Sed huic deſiderio annuit Deus: nam dedit ei Deus, vt poſt mortem non minora faceret, quàm ſi in carne fuiſſet: & ſigna innumera & admiranda fecit, præſertim in Hiſpanijs, vbi magna religione corpus eius aſſeruatur, & colitur: quemadmodum Stephan⁹ maturè ſublatus, multa ſigna edidit mortuus, vt teſtatur Auguſtinus. Eſt autem ſummę impietatis plenū, quando Rex gratificandi alteri ſtudio ius adminiſtrat, & tanquam regula quædam Lesbia ad parietis vitia ſe accommodat, & non potiùs paries ipſi regulæ. Nam de hoc aptè intelligitur illud; *Quoniam Deus diſſipauit oſſa eorum, qui hominibus placēt: confuſi ſunt, quoniam Deus ſpreuit eos.* Nec multò poſt eius acerbiſſimum interitum, & confuſionem enarrat Euāgeliſta: de cuius morte vniuerſi ſummo gaudio ſunt exhilarati, vt Ioſephus teſtatur in antepræfato loco: vſque adeò, vt Imperator Claudius iuſſerit animaduerti in eos, qui publica lætitiæ ſigna in morte eius ediderunt.

Vbi martyrio coronatus ſit.
Act. 12.
Iſidorus.

2. Tim. 3.
Impij quomodo proficiant teſte Apoſtolo

Philip. 1.

Aug li 22. de ciui. Dei, c. 8. tom. 5. & to. 10. ſermo. 7. de S. Stephano.

Impientiſſimi Regis propriū

Pſal. 52.

Ioſeph. lib. 11. de bell. Iud. cap. 10.

(*Erant enim dies Azymorum.*) Hoc dictum videtur: tùm vt indicaret aduentum Regis Ieroſolymam ad celebrandum feſtum Paſchæ, vt lege tenebatur; tū vt agnoſcas eius impietatem non diſſimilem ab illa Iudæorum, qui in die feſto Dominum comprehenderunt: qui etiam in die feſto à malitia & odio non vacabant. In diebus quoque Azymorum Dominus comprehenſus eſt. Et in feſtis ſuadet dæmon peiora operari, quam in profeſtis.

Petrus Apoſtolus in diebus Azymorum cur captus.

Matth. 26.

Quem cùm apprehendiſſet, miſit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum ad cuſtodiendum eum. Quatuor erant quaterniones militū illius cuſtodiæ aſſignati, vt ſingulis vigilijs, id eſt, ternis quibuſque horis eſſent quatuor cuſtodes vigilantes, vt docet Oecumenius; ne vel arte, vel populi elaberetur auxilio; vel, teſte Simeone Metaphraſte Oratione de adoratione venerabiliū catenarum S. Petri, in quatuor quaterniones militum cuſtodiam diſtribuit, non vno in loco, ſed pluribus, ſed paullum à ſe diſtātibus, vt cuſtodia ipſa tutior, ac munitior foret, vt ſi fortè Apoſtol⁹ ipſe à vinculis effugiſſet, & cuſtodes qui proprius manerent, latuiſſet, ab alijs deprehendi, & capi poſſet. Et ſemper Dei ſerui in carcerem con-

Quatuor quaternionibus militū Petrus cuſtodiendus cur traditus.

Oecumen.
Simeon Metaphr.

Gen. 39. *Ierem. 32.* *Matt. 14.* *Actor. vlt.* *Supr. 4.* *Infra 5.*

conijciuntur, vt olim Ioſeph, & Ieremias, & in Euangelio Ioannes Baptiſta, & Paulus Romæ vinctus, & hic Petrus, & vt ſuperiùs vidimus, Petrus & Ioãnes, & iterum omnes Apoſtoli: & Papæ poteſtas, atq; miniſtrorum verbi Dei impediri poteſt non perimi: perſonæ Dei poſſunt alligari; verbum Dei non poteſt.

2. Tim. 2.

Vtri Deus magis profuerit, Iacobo, an Petro, hunc liberando à carcere, illum occidendo.

Quærens; Cuinam Apoſtolorum magis accommodauit Deus? Iacobone, an Petro? Videtur quod Iacobo, quia eũ citiùs in cęlum ſubduxit, vt gratum eſſet ſpectaculum ſanctis Angelis ſuis cupientibus iam ſecum aliquem Apoſtolorum Chriſti videre. Apparet etiam quod Petro, quia eo vſus eſt in fratribus conuertendis. Oportuit tamen in Apoſtolis eſſe & qui citò interficeretur, & qui ſerò, vt ſciremus patiendum eſſe noſtris, ſed eos non tam pati hominum poteſtate, quam permiſſu Dei. ¶ *Volens poſt Paſcha eum producere populo.* Hoc loco apparet nomen Paſchę vſurpatum pro ſeptem diebus Azymorum, de quibus dixerat: *Erant autem dies Azymorum.* Et vide religionem hypocriſi velatam: nam propter feſti ſolennitatem Herodes illi ad tempus parcebat. Et videtur voluiſſe illum puniendum exhibere populo, quòd erat agnum lupis committere, & qui facilè de eo acclamaſſent, Tolle, crucifige eum.

Herodiana hypocriſis.

Et Petrus quidem ſeruabatur in carcere. Oratio autem fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo. Herodes carcere, militibus, & catenis ſe in Petrum armauerat; fideles verò pro Petro pugnantes non fregerunt carcerem, non occiderunt milites, non cõfregerunt catenas, ſed ad orationem confugiunt, memores præcepti Dominici, vt benè precentur ipſis perſequẽtibus. Arma Chriſtianorum in aduerſis alia eſſe nõ debent, quàm patiẽtia, & precatio, quibus ſiue cõtingat cadere, ſiue ſtare, egregiũ ſemper de hoſtibus triumphum agunt: etiamſi aliter iudicet mundus. Vt autem proprium eſt paſtoris munus pro ouium ſuarum ſalute iuges preces fundere; ita ouium eſt proprium pro capitis ſui atq; paſtoris incolumitate Deo ſupplicare. Hinc fit, & vt in ſancto Miſſæ ſacrificio, & in Litaniis preces pro Pontifice ſemper fundantur, vt Dominus conſeruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra: & non tradat eum in animam inimicorum eius.

Herodes in Petrum arma, quam infirma.

Matth. 5.

Arma Chriſtianorum in aduerſis quæ tantum ſint.

Proprium paſtoris munus quod, atque ouium.

Iacob. vlt.

Oratio iuſti aſſidua quam efficax.

Quoniam verò multum valet deprecatio iuſti aſſidua, & omnia impetrare ſolet; rectè dicitur quòd oratio fiebat ſine intermiſſione: vt & hinc habeas exemplum quàm ſit verum, perſeuerantem in oratione omnia obtinere. Orauit autem Eccleſia Chriſtum pro capto Petro, non autem cõtra Herodem. Dices; Cur non potius pro Herode, & pro Iudęorum plebe orauerũt? Fortaſſis & id fecerunt. Aut potius credendum eſt non oraſſe, quia vt Ioannes ait de peccante ad mortem: Non pro illo dico vt roget quis: de his autem nouerat Eccleſia, quòd agnitam veritatem obſtinatè impugnarent, & quòd peccarent peccatum ad mortẽ: & quòd ira Dei peruenerat in eos vſque in finem, vt Apoſtolus ait ad Theſſalonicen. O nos quoque beatos, ſi, cùm à Principibus mundi huius affligimur, vel etiam à Turcis, non tantùm ad arma, ſed ad Deum noſtrum accurreremus, & oratio à tota Eccleſia fieret. Sed nos prius ad arma, & virtutem brachiorum noſtrorum, quam ad Chriſtum cõfugimus: quare & ſæpè noſtris conatibus nõ ſuccedit, & vt Comicus non ineleganter monuit:

Pro Herode, & Iudęis obſtinatis Iacobi interfectoribus cur Eccleſia non orauerit.

1. Ioan. vlt.

1. Theſ. 2.

Hoſtes cum noſtri nos oppugnant, ac vexant, quibus armis expugnandi.

Omnia prius experiri, quam armis, ſapientem decet.

Terent. in Eunucho.

Actor. 4.

Cùm autem producturus eum eſſet Herodes, in ipſa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites vinctus catenis duabus. Bonus Petrus profundo ſomno ſecurus vacabat, & inter tot pericula cogitatum ſuum iactabat in Dominum. Et quam rectè dictũ eſt: Iuſtus quaſi leo, confidens, abſque terrore erat. Dormiebat igitur inter duos milites poſitus, vinctus catenis duabus, & cuſtodibus cęteris quatuordecim ante oſtium carcerẽ obſeruantibus: ſed illuſus eſt Herodes, & draco qui per eum operabatur, cum exercitu ſuo. Nam non dormitabit, neque dormiet qui cuſtodit Iſraël. Vnde ſequitur: *Et ecce, Angelus Domini aſtitit, & lumen refulſit in habitaculo: percuſſoque latere Petri, excitauit eum, dicens, Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus eius.* Vides hic in primis Deũ nihil latere, cùm omnia ſint nuda & aperta oculis eius. Obſerua deinde, Deum liberare per Angelum: ſicut ſuperiùs liberauerat Apoſtolos omnes in cuſtodia poſitos: ſicut olim per Angelum Loth Patriarcham de Sodomis liberauerat. Poterat & per homines, ſi voluiſſet, vt per Prophetas, & Martyres miracula edentes, vel ſe ſolo liberare: nam multiformis eſt miſericordia Dei liberans ab afflictionibus. Cumque Petrus & carcere, & cuſtodibus, & catenis teneretur, cõtra carceris tenebras accepit lucem, qua ſe indicaret Angelus lucis; & Petrus cerneret Angelum & locum, & miracula, ne putaret fortaſſis extaſin ſe pati aliquã; contra hoſtes accepit Angelum cuſtodem, qui fortiùs ſeruat ad ſalutem, quam illi cuſtodirent ad perditionem: contra catenas accepit verbum efficax, quo catenæ

Petri conſtantia & fiducia in Deo.

Pſal. 14. *1. Petr. 5.* *Prou. 28.*

Pſal. 120.

Dei optimi maximi in B. Petrum in carcere detentũ prouidentia.

Hebr. 4.

Deo nihil occultum.

Actor. 5. *Gen. 19.*

deci-

dedicunt. Surge, inquit, velociter. Quod verbum priùs fuit illi dictum, quam catenæ diſſoluerentur. Quia qui facit quod in ſe eſt, Dei habet auxilium, quo catena diſſoluatur: vt propterea rectè dictum ſit à Propheta: *Si abſtuleris de medio tui catenam, &c.* Has catenas aut harum partem Romæ aſſeruari, tradit Arator in ſuo Poëmate, dicens:

Cur diuinum ſit auxiliū.

Eſai. 58.

Arator lib. 11. Carmin. in ſi.

Vbinam ſacræ Petri quibus fuit vinctus, catenæ aſſeruentur.

Manet omne per æuum
Pignoris huius apex, & ſyderis obtinet inſtar,
Corpore quod Petrus ſacrauit, & Angelus ore.
His ſolidata fides, his eſt tibi Roma catenis
Perpetuata ſalus: harum circumdata nexu
Libera ſemper eris: quid enim non vincula præſtant,
Quæ tetigit qui cuncta poteſt abſoluere?

Hactenùs ille. Congruit autem, vt Petrus à vinculis corporeis liberaretur à Domino, vt ipſe, cui data eſt poteſtas ligandi, atque ſoluendi, liberaliòr exiſtat in abſoluendis hominibus à vinculis peccatorum, quibus quaſi aſtricti tenentur. Congruebat etiam vt illæ catenæ Romæ aſſeruarentur in memoriam tanti beneficij, etiam templo magnifico ad id conſtructo, vt ſucceſſores Petri intelligant, ad ſoluenda peccata fidelium, qui in tenebris detinentur captiui à dæmonibus, tanquam Angelos Dei ſe eſſe vocatos. Et perpende quod in tanto lumine, & verbis Angeli ad Petrum, & ſtrepitu catenarum decidentiū, non euigilauerunt cuſtodes: quia ſcilicet ſopor Domini irruerat ſuper eos, vt olim in Saulem, & exercitium eius, cùm Dauid abſtulit ei haſtam, & ſcyphum aquæ. Addidit Angelus: *Præcingere* (pręcinctos enim vult Angelus, nó diſcinctos) *& calcea te caligas tuas* (ſiue vt Græca litera habet: Subliga tibi ſandalia tua, vel ſoleas tuas) Et quia olim Moyſi præcepit vt tolleret calceos, quia acceſſurus erat ad Deum: ita qui liber dimittendus erat, & Domini præceptum ſeruaturus: *Cùm perſequētur vos in ciuitate iſta; fugite in aliam,* vſum ſolearum illi cõcedit. Tertiò præcepit illi: *Circunda tibi veſtimentum tuum, & ſequere me.* Ne nudus, aut ſua veſte ſpoliatus haberetur. Vnde Petrus duplicem veſtem habebat, vt colligit Oecumen. ſicut & Paulus 2. Tim. 4. nam caligam à ligãdo calce, id eſt, imo pede, dicitur, quaſi calciliga. Et cùm calx à calcando dicatur, & calceus à calce: liquet propriè caligas non eſſe tibialia, quę etiam illa tegunt, quod genus caligarum ignotum fuit veteribus, ſed ſoleas eſſe, aut genus calceorum, quod plantas, aut calces muniret. Iuſſus eſt etiam ſe ſequi, quò illi animos faceret, nec trepidaret de egreſſu carceris. Quod ille protinùs executus eſt; nam exiens ſequebatur eum. Quanquam non omnes qui ab Angelis eripiuntur, angelica conſectantur veſtigia. ¶ *Et neſciebat quia verum eſt quod fiebat per Angelū, exiſtimabat autē ſe viſum videre.* Tã ingentia ſunt Dei erga nos beneficia, & adeò vincũt captum noſtrū, vt ea exiſtimemus eſſe phantaſmata, vt incarnatio olim Manichæis, & nunc Euchariſtia Caluinianis viſa eſt. Cùm recogitaret ergo diuina erga ſe beneficia, vix ſciebat vbi eſſet, an in corpore, vel extra corpus. Ita Dauid aiebat: *Quis ego ſum, aut quæ eſt vita mea, cognatio patris mei in Iſrael, vt ſim gener Regis?* Ita olim Apoſtoli cū præter ſpem omnē viderent Chriſtū ambulãtem ſuper mare, & ad ſe veniētem, exiſtimauerunt phãtaſma eſſe. ¶ *Tranſeuntes autem primam & ſecundam cuſtodiam, venerūt ad portam ferreā quæ ducit ad ciuitatem, quæ vltrò aperta eſt eis.* Et catenæ, quibus vinctus erat, & ſeræ portarum vltrò reſeratæ ſunt Angeli virtute, cui omnia corpora volente Deo ad nutum obediunt. Et qui Angelum Dei pręſentem habet, in medio malorū ſecurus incedit. Sic filij Iſrael in medio mari, & per Iordanē illæſi tranſierunt. Sic tres pueri in fornace ignis hymnos Deo decantabãt: & Daniel inter leones, & aduerſarios incolumis manebat. Pulchrè proinde Dauid ait: *Si ambulauero in medio mortis, nō timebo mala, quoniam tu mecum es.* Ita Petrum duxit per triplicem illam cuſtodiam, per militum quaterniones, & per portam ferream illæſum ſeruauit. Cùm verò nominat primam & ſecundam cuſtodiam: de vigilijs militarib⁹ loquitur, quæ ad carceris cuſtodiam agebant excubias. Et Gloſſa, ac Lyranus putat ferream portam fuiſſe in atrio carceris, & carcerē extra muros: nō ſine ratione, qa illa porta ducebat ad ciuitatem. ¶ *Et Petrus ad ſe reuerſus dixit, Nunc ſcio verè quia miſit Dominus Angelum ſuum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum.* Non ſemper apparet Dñs pręſens, ſed ſubtrahit ſe, vt fides exerceatur: quia nondum per ſpeciem, ſed per fidē ambulamus. Docet etiam Petrus, vt poſt pericula agamus gratias, cõfiteamur Dei beneficia, ipſumq; glorificemus, quòd nos pro bono noſtro, ſiue fratrum, vel pro gloria ſua liberauerit. Ex hoc autem elicitur, plebem Iudæorum vehementer exoptaſſe Petri mortem, de quo cogitabant: Si de Petro, qui ſolus iſtius factionis dux eſt, actum erit, de reliquis quoque actum fuerit. Adhuc igitur plebs Iudęorū infenſa erat diſcipulis Chriſti: non hoc faciebat plebs Galilæorum, aut Samaritanorum, qui cæteras ciuitates habitabant, ſed plebs Iudæorum Ieroſo-

Petri è carcere & vinculis diuina liberatio quam rationi conſentanea.
Matth. 16.
Euiſdem quibus fuit vinctus catenis templum quare debebatur.
1. Reg. 26.
Exod. 3.
Matth. 10.
Quale genus veſtimenti Petrus haberet, & quotuplex.
Oecumen.
Caliga & calceus vnde ſic dicta. Caligas Petri non fuiſſe tibialia.
Petrus ab Angelo cur iuſſus

vt ſequeretur illū.
Qualia ferè Dei beneficia videantur hominibus.
1. Reg. 18.
Matt. 14.
Angeli virtus in corporalē creaturam quanta.
Exod. 14.
Ioſ. 3.
Dan. 4.
Infra 6. & Infra vlt.
Pſal. 22.
Quid per primam & ſecundā cuſtodiam.
Gloſſa, & Lyra.
Vbi eſſet hæc porta ferrea.
Cur ſe nobis ſubtrahat interdum Dominus.
2. Cor. 5.
Iudæi quoque cur Petri. Apoſtoli necem expectarent.
Quæ ſimiles plebes plebi Iudæorum.

Petri mortem expectantiũ.

lymis habitans. Nam tales ſunt ferè omnes plebes ciuitatum Regalium bonis morib⁹ inimicæ, qui non ferunt veraces prædicatores: quæ cum omni luxu, & licentia corruptæ exiſtant, nihil non ſibi licere volunt. Et obſeruandum, Angelum nõ dixiſſe Petro, vt iret, & prædicaret in templo, vt aliàs fecit: & propterea Petrus, tacitè hoc ſibi ab Angelo indicato, diſceſſit, & abiit in alium locum iuxta Domini dictum: *Cùm perſequentur vos in ciuitate iſta, fugite in aliam*, vt ſcilicet theſaurum hunc meum, & lumen aliis ciuitatibus adferatis, ex quibus poſſitis ad eam etiam vnde fugiſtis ciuitatem redire. Nam interim illa fermentabitur ad nos excipiendum: & ſi non aliud, certè inexcuſabilis reddetur. Vnde Petrus extincto Rege Herode, liberè in ciuitatẽ reuerſus eſt, vt habes cap. 15.

Actor. 5. Petrus è vinculis per Angelum ereptus quo ierit ad pręedicandum. *Matth. 10.*

Conſideranſq; venit ad domum Mariæ matris Ioannis qui cognominatus eſt Marcus, vbi erant multi congregati, & orantes. Pulſante autem eo ad oſtium ianuæ, proceſſit puella ad videndum, nomine Rhode, &c. Primum verbum, Conſideranſque, vel Græcè συνιδών τε, id eſt, cùm cognouiſſet, ſiue conſideraſſet beneficium, & gratias egiſſet Deo, re conſiderata venit ad domum Mariæ. Vel etiam conſiderans locum vbi erat, & ad quem vellet ire, decreuit viſitare domum Mariæ, in qua erant fideles congregati, & orantes, & preces fundẽtes pro liberatione Petri. Gregorius Nazianzenus in Tragędia Chriſti patientis oſtendit, domum huius ſanctæ fœminæ cõmunem fuiſſe, & hoſpitalem Apoſtolis, & credentibus mulieribus. Ita enim inducit ſanctam Mariam Deiparam comites ſuos alloquentem ea nocte, quæ reſurrectionis diem præceſſit:

Quid Petrus liberatus ad domũ Mariæ veniens, matris Marci, cõſiderabat.

Greg. Naz. tom. 11.

Eamus hinc citis ſilentes greſſibus,
Aedes petendo fœmina, in quibus manent
Vt hoſpites cum matre Marci Maria,
Quò & conuolauit, vt reor, ſacer chorus.

Hæc ille. Oecumenius in vltimum caput prioris Catholicæ epiſtolæ B. Petri, producit quoſdam qui auſi ſunt dicere, Marcum fuiſſe D. Petri filium iuxta carnem, & Mariam eius matrem vxorem legitimam fuiſſe B. Petri. Vt propterea dicat: *Salutat vos Marcus filius meus*: & eductus de carcere continuò venerit ad domum matris Ioannis, tanquam ad ſuam ipſius domum. Sed an hæc Maria, quæ Apoſtolorum, & aliorum fidelium erat hoſpita, & mater Ioãnis, qui cognominatus eſt Marcus, vxor extiterit Petri legitima, non ſatis eſt exploratum. Et ſi Marcus filius fuiſſet ſecũdum carnem B. Petri, nequaquam illud Scriptura Noui Teſtamenti, aut traditio ſilentio ſuppreſ-

Oecumen. Ioannem cognomento Marcum cur quidam aſſeruerint filium Petri ſecundũ carnem fuiſſe. *1. Petr. 5.*

Act. 12.

Refellitur hęc opinio.

ſiſſet. Dicitur ergo Marcus filius Petri à baptiſmo, vt exponit Damaſus in vita B. Petri. Scribitur de Marco Act. 12. & 15. in fine, & 1. Petr. 5. *Salutat vos Marcus filius meus*; & Paulus; *Salutat vos Marcus conſobrinus Barnabæ*, & alibi; *Marcũ aſſume, & adduc tecum; eſt enim mihi vtilis in miniſterio.* Etſi verò nõ deſint, qui hæc omnia de vno, & eodẽ Marco Euangeliſta contendant eſſe intelligenda, vt facit Alexander Monachus in homelia, quæ habetur apud Simeonem Metaphr. & Sixtus in Bibliotheca, & F. Henricus Mauroi in Apologia ſua: certius tamẽ eſt, & planius, quod Marcus ille Act. 12. & 15. non ſit idem qui Euangeliſta: quod his rationibus perſuadetur. Primò, quia Euangeliſta nomen propriũ habet Marci: at ille alter nomen habet Ioannes, cognomentum verò Marci. Deinde, quia ille Actor. 12. non fuit ex numero ſeptuaginta: at Euangeliſta, vt teſtantur Dorotheus, Hippolytus, Origenes, & Theophylactus, vnus ex his diſcipulis fuit, qui ſimul cum Luca retroceſſerant à Chriſto, dũ prędicaret de carne ſua manducanda Ioan. 6. vt tradit Hippolytus tractatu de 70. diſcipulis. Tertiò, cùm primũ ſit ſermo de Ioanne, qui dicitur Marcus, & narratur cum Apoſtolis Paulo, & Barnaba profectus in miniſterium prædicationis, iam decem ferè anni aſcenſionis Chriſti in cœlum prętericrant: & anni decem & ſex, quando contenderunt de ſecum eum adducendo Act. 15. tamen Patres tradunt, Marcum ſcripſiſſe Euangelium anno decimo, vel duodecimo, vt neceſſarium ſit aſſerere, cum Petro tempore Claudij Romã veniſſe, & illum ſecum duxiſſe: quia ibi ſcripſit Euangeliũ, & Petrus illud Romæ probauit, & inde ſalutes eius ad Eccleſias miſit: Salutat vos, inquit, Marcus filius meus, imò inde in Alexãdriam miſſus eſt, vbi vſque ad octauum Neronis annum, vt cõſtat ex Chronico Euſebij, decem & nouem annos eam rexit Eccleſiam, vt iam non licuerit Barnabam ſequi. Quartò, ſi vnus ſolus eſſet Marcus, & ille Euangeliſta, vt quidam volunt, Marcus non diceretur comitatus Barnabam, ſed potius Barnabas eius comes diceretur Actor. 15. cum ille eſſet ex diſcipulis Domini, & illo antiquior in fide. Quintò, Paulus non ſe tam durum præſtitiſſet in recipiendo Marco Euãgeliſta, ſed facilè ſe antiquiorem diſcipulum ſuſcepiſſet; maximè ſcriptorem Euangelij. Sextò, Marcus Euãgeliſta fertur per decem & nouẽ annos ſediſſe Alexandriæ, & octauo Neronis anno interfectus fuiſſe: vt teſtes ſunt Hieronymus, Euſebius, & Simeon Metaphraſtes: at Marcus ille reiectus à Paulo, &

Coloſ. 4. *2. Tim. 4.* *Alexander Monachus.* *Frater Sixt.* *F. Henricus Maurus.*

Euangeliſtam Marcum non eundem fuiſſe cum Ioanne, qui cognominatus eſt Marcus, quæ rationes oſtendant. I. Ratio. II. Ratio.

Dorotheus in Synopſi. *Hippolytus* *Origenes.* *Theophylact.*

III. Ratio.

Actor. 12.

Marci Euangelium vbi conſcriptum & approbatum. *1. Petr. 5.*

IV. Ratio.

V. Ratio. *Act. 15.*

VI. Ratio. Idem Alexandriæ quamdiu ſederit, quando mortuus.

Hiero. lib. de ſcriptor. Eccl. tom. 1. *Euſ. lib. Eccl. Hiſtor. & in Chronico.* *Simeon Metaphraſtes in*

iuſſus

vita B. Mar. apud Lippom. part. 2 hiſtoriali.
2. Tim. 4.
VII. Ratio & vltima.
Hippolytus martyr.
Dorotheus Epiſcopus.
B. Hiero. to. 1.
Act. 15.
Idem tom. 9.
Dionyſius Corinth. Epiſcopus.
Euſ. tom. 11.
Cur Petrus de cuſtodia liberatus primum Marci ioannis domum ſeſe contulerit.
Quid quod eundem mulier prima videre promeruit.
Marc. 16.
Matth. 11.
Rhode quid.
Fides quid requirat: eius priuilegium.

iuſſus recipi poſteà Coloſſ. 4. & rurſus vocatus per Timoth. à Paulo, eò quòd ei vtilis eſſet in miniſterio, oſtenditur propè ad extrema vſq; tempora cum Apoſtolis Romæ fuiſſe, & peculiariter à Paulo deſignatus, cùm dixit: *Salutat vos Marcus conſobrinus Barnabæ*, ad differentiã alterius Euãgeliſtæ. Poſtremò Hippolytus martyr, & Dorotheus in tractatibus de Apoſtolis, & 70. diſcipulis, diuerſos faciũt iſtos duos Marcos, & Euangeliſtam quidem Alexandriæ Epiſcopum, Ioannẽ verò Apolloniadis, & Hieronymus lib. de Script. Eccleſ. de iſtis quaſi de diuerſis mentionẽ facit in vita Marci, & in vita Barnabæ: *Hic*, inquit, *poſteà propter Ioannem diſcipulum, qui & Marcus vocabatur, ſeparatus à Paulo, nihilominus Euangelicæ prædicationis iniunctum ſibi opus exercuit.* Non ſupprimam tamen quod idem Hieronymus in Commẽt. Epiſt. ad Philemonem, in illa verba: *Salutat te Epaphras concaptiuus meus in Chriſto Ieſu, Marcus, Ariſtarchus, Demas, Lucas, cooperatores mei*, putat, Marcũ, ibi nominatum, fuiſſe Euangelij conditorem; cùm tamen eſſet alter quem ipſe priùs iuſſerat ab Eccleſiis non ſuſcipi: poſteà verò ad Coloſ. 4. ſuſcipi mandauerat: ac demùm in poſteriori ad Timotheum dixerat: *Marcum aſſume, & adduc tecum: eſt enim mihi vtilis in miniſterio.* At eo tempore quo Paulus hæc ſcripſit, Marcus Euangeliſta Epiſcopus Alexãdriæ agebat. Adhæc Dionyſius Epiſcopus Corinthiorum, vt eſt apud Euſebiũ libr. 6. Hiſt. Eccl. cap. 20. diſtinguit inter hos Marcos, & alium eſſe tradit Ioãnem cognominatum Marcum, & alium proprio nomine nominatum Marcum. ¶ Voluit autem Petrus eos adire; vt primos, qui propter ſe afflicti erant, & pro eo deprecabãtur Deum, ſua præſentia conſolaretur, quò eos de beneficio à Deo accepto ad gratiarum actionem excitaret. ¶ Additur proceſſiſſe puellã, ſiue vt Græcè dicitur, ancillula; vt ſicut mulier primò vidit Chriſtum poſt eius è morte lætam reſurrectionem, & Apoſtolis annuntiauit: ſcriptum eſt enim: *Abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis:* ita & hic muliebris ſexus Petri liberationem à carcere, cæteris renũtiet. Dicta eſt hęc ancilla nomine Rhode, id eſt, roſa, quæ cognouit tanquam ouis vocem paſtoris ſui, quem ſæpè audierat prædicantẽ. Quæ non ſtatim aperuit præ gaudio, ſed prius intrò currens nuntiauit ſtare Petrum ante ianuam. Hæc eſt virtus fidei, exigens perſeuerantiam; quę vt roſa odorat heroicis virtutibus, & rubet martyrio. ¶ *At illi dixerunt ad eam, Inſanis. Illa autem affirmabat ſic ſe habere. Illi autem dicebant, Angelus eius eſt.*

Humilis inductus interdum maiorem fidẽ habet, quam doctior alter.
Quid illud de Petro dictum: Angelus eius eſt.
Iſidorus Clarius.
B. Chryſ. ho. 26 in Act. tom. 3.
Alter ſenſus probabilior.
Vbi hæc hiſtoria Petri contigerit.
Matth. 10.
Petrus è cuſtodia liberatus quo ſe receperit.
Beza Caluini ſucceſſor.
Hiero. lib. de ſcriptor. Eccl. tom. 1.
Euſ. lib. Eccl. hiſtor. ca. 14.

Petrus non perſeuerabat pulſans. Non mirũ eſt, ſi illi, qui intus erant, non ſtatim crediderunt, ſi vix ipſe Petrus credebat ab initio vera eſſe quę fiebant per Angelum. Nec mirum ſi puella crederet, aliis dubitantibus: quia plerunq; humilis aliquis maiorẽ fidem habet, quàm alius, qui doctrinæ eminentia polleat. Erat igitur puellæ negotium, & cum his qui intus erant, qui putabant illam inſanire; & cum Petro, qui ad oſtium pulſando perſeuerabat. Illi putauerunt Angelum eius eſſe. Pro quo aliqui, inter quos eſt Iſidorus Clarius, vertunt, nuntium, ad eos ſcilicet miſſum. Quę lectio nõ placet Chryſoſtomo, qui ex hoc loco probat, vnicuique Angelum eſſe deputatum ad cuſtodiam. Adhæc nouerant Petrum in tam arcta cuſtodia poſitum, vt non poſſet nuntium mittere; neque, ſi potuiſſet, illud erat aptum tempus mittendi. Ideo præſtantior eſt noſtra lectio. ¶ *Cùm autem aperuiſſent oſtium, viderunt eum; & obſtupuerunt.* Non iam ancilla ſola, ſed omnes ad oſtium aperiendum conuenerunt, cupidi intelligendi an vera eſſent quæ aiebat puella, & quis ille eſſet qui inſtabat ad oſtium. Videntes autem præ gaudio obſtupuerunt. Quibus Petrus manu indicens ſilentium, congregatis intus omnibus, explicuit modũ, quo Dominus eum per Angelum eduxiſſet de carcere, vt illis gratiarum actionis materiam præberet, ac ſe liberatum eſſe non ignorarent.

Dixitq;, Nuntiate Iacobo & Fratribus hæc. Et egreſſus, abijt in alium locum. Ex his perſpicuum redditur quod hæc geſta ſunt Ieroſolymis, vbi erat Iacobus frater Domini, & vbi erat domus Mariæ matris Marci. Subdit, quod Petr⁹ egreſſus abierit in aliũ locum, ad tempus ſe ſubducens. Nec enim ſemper Deus vult ſigna facere: ſed ſequendum eſt humanum conſilium, vbi Dei voluntas in oppoſitum non apparet: & de ciuitate nos perſequente, fugiendum in aliã. Quò autem abierit Petrus, non explicauit Lucas, & non eſt improbabile quòd tunc Romam ſit profectus, vt quidam tradunt, quarto anno Claudij Imperatoris, velit nolit Beza homo hæreticus, qui debacchatur ſine vlla cauſa in eos qui docent ex hac vinculorum dimiſſione in Vrbem profectum. Et quanquam Hieronymus & Euſebius doceant ſecundo anno Claudij perueniſſe Petrum ad Vrbem: veriſimilius tamen, & probabilius videtur, ſi vera ſunt quæ diximus ex Euſebio & Ioſepho, Herodem tertio anno Claudij completo diem ſuum obiiſſe, & Petrum à vinculis liberum factũ: quod anno ſequenti, id eſt, quarto, in vrbẽ

Petr. Lomb. *Ioan. Naucl.*

venerit. Et ita Petrus Comeſter in hiſtoria Actuum Apoſtolorum cap.81.docet,& Ioannes Nauclerus volumine 2. Generatione ſecunda ſcribit: *Anno Domini noſtri Ieſu Chriſti 46.Claudij vero anno quarto Petrum Romam veniſſe.ferè omnes ſanctorum temporum ſcriptores teſtantur.* Hæc ille. Et confirmatur: qa Agabus Propheta Actor. 11. prædixerat famem ingentem per vniuerſum orbẽ futuram:illã verò nonniſi quarto anno Claudij accidiſſe teſtantur Hiſtorici, vt rectè anno tertio prædicta fuerit, vt præueniri poſſet.

Act.11.

Abbas Regino. *Petrus à Natalibus.*

Idẽ teſtatur Abbas Rhegino in ſuo Chronico. Et Petrus de Natalibus Epiſcopus Equilinus in Catalogo Sanctorum libro 2. cap.95.loquens de cathedra S.Petri Romana; in quam aſſerit ſublimatum anno quarto Claudij Cæſaris, & illam tenuiſſe 25.annos.

In hac Petri hiſtoria quæ liceat contemplari.

Agnoſce in hac hiſtoria diuinã potentiam, cui carcer, catenæ, milites, & portæ ferreæ cedunt. Agnoſce ſapientiam Dei illudentem Satanæ, & Herodi, ac Iudæis. Perſpice eius bonitatem,Petrum,& fratres Ieroſolymæ, & nos omnes conſolantem. Obſerua peculiarem Dei prouidentiam in ſuſtentando Papa Petri ſucceſſore. In hanc petram qui recalcitrant tanquam in ſtimulum,ſeipſos pungunt, non duram petram.

Petri vincula quid myſticè.

Inſpice etiã,in his corporeis Petri vinculis ſpiritualia noſtra deſignari. Vt enim duas habebat catenas in manibus, quarũ mun⁹ eſt apprehendere: hinc quiſq; peccator in Petro deſignatus, duas ſpirituales manus habet, Intellectum ſcilicet, quo verum, & Voluntatem,qua bonum apprehẽdit.

Mos Scripturarum.

Nec enim nouum eſt in Scripturis, in factis bonorũ myſticè deſignari peccatores, aut in peccatorum malefactis bonos, ac virtutis ſtudioſos adumbrari. Et has manus quiſq; habet ligatas catenis duabus,nimirũ ignorantiæ,& malitiæ. Quippe ſapientia noſtra tota terrena eſt,animalis, & diabolica,qua terrenis bonis,& caruis commodis, ſuperbiæ,atque pompis inhiamus.

Iacob. 3.

Catena verò voluntatis malitia eſt, quæ multis conſtat annulis; vt cogitatione,delectatione,conſenſu,opere,conſuetudine,neceſſitate,gloriatione,ac deſperatione.

Herodes quid denotet.

Eſt autem Herodes, mons arrogantiæ, ſiue ſpiritus ambitionis, qui Petri fidem ligatam tenet, manus operum,& pedes affectionum,& dormire ad diuina facit inter duos milites, id eſt, inter conſiderationem diuinorum iudiciorum,& æternorũ deſperationem.

Militum Herodianorum myſterium & cuſtodiæ.

Milites verò,ſunt hoſtes domeſtici, qui nos ſeducunt, ac benè habere ſuadent, terrentq; crucis ſtultitia. Carceris verò vilis locus corpus eſt ignobile.Sed remediũ in promptu eſt : nam Angelus magni conſilij, qui Chriſtus eſt, cum lumine fidei ad nos illuminandos venit: & ita cadit prima catena intellectus.

Eſa. 9. iuxta 70.

Deinde percutiendo latus,hoc eſt,reprehendendo vitia noſtra, & timore cor tangendo,hortatur vt ſurgat à vtilitate peccati: & hoc velociter, quia neſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia.

B. Ambroſ. in Lucam.

Facit præcingi caſtitate, motus carnis reprimendo, & calciari pedes geminæ charitatis in præparatione Euangelij pacis.

Epheſ. 6.

Facit etiam circumdare veſtimentum iuſtitia exemplaris, de quo : Sacerdotes tui induantur iuſtitia.

Pſal. 131.

Denique & ſequi diuinas inſpirationes Angelorum facit,vt ita à peccati carcere liberemur:& facit cedere ſeras & portas ferreas,quando prauas,&inueteratas cupiditates, & noſtris viribus inſuperabiles, dæmonum quoque tentationes, hominumque fraudes & inſidias, eius qui nobiſcum eſt, gratia prouincimus: ad quod aliorum preces pro nobis ad Deum effuſæ maximè conferunt. Denique liberati venire debent ad domum Mariæ, hoc eſt, ad Eccleſiam,atque in eam miniſterio Sacerdotum introduci, eamque recuperata ſua ſalute exhilarare:non ſecus atque filius iunior rediens è regione longinqua, per miniſtros patris ſui fuit in domo paterna exceptus, & magno conuiuio recreatus eſt. Sed hæc ſatis ſit inſinuaſſe prudenti Lectori.

Luc. 15.

¶ *Facta autem die, erat non parua turbatio inter milites, quidnam factum eſſet de Petro.* Turbãtur qui priùs alios turbarũt,& impij opera Dei excelſi etiam ante oculos propoſita non agnoſcunt.

Impiorũ quid proprium ſit.

Putabant Petrum conuerſum in aliquod numen, eo quod ſic ab eorum manibus euanuerat. Videbant enim oſtia omnia ſuis ſeris occluſa,& cuſtodibus munita: vnde milites illuſi cum Herode,qui cogitabat illo die Petrũ morti tradere. Illud certum eſt,magos, ſiue eos qui magicas artes conſectantur, cũ admirabilia multa edant opera,ſi capti à Magiſtratu in carcerem includantur, eos euadere nunquã:ſiue quod à dæmonibus pro eorum meritis decipiantur,ſiue quod malignis ſpiritibus volentibus eos eripere,à bonis Angelis impediantur; quò iuſtitia Dei illuſtretur, & mali in peius non proficiant.

Cur qui magiæ opera conſectantur, à Magiſtratu comprehenſi, eius manus nunquam euadant.

2. Tim. 3.

Petrus quoties fuerit per Angelum e carcere liberatus.

Ter autem Petrus iam per Angelum eſt de carcere liberatus. Primò ſolus cum Ioanne, Actor. 4. & cum vndecim Apoſtolis, Actor. 5. & hic modo ſolus : quod argumentum eſt profectus eius,ac diuinæ virtutis, nequaquam artium magicarum.

Herodes autem cùm requiſiſſet eum, & non inueniſſet, inquiſitione facta de cuſtodibus, iuſſit eos duci. Moleſtè tulit Herodes ſe illuſum à Petro, vnde & in cuſtodes ſæuiit, ſicut &

olim

Matth. 2.

olim auus ſuus illuſus à Magis, ſæuierat in infantes à bimatu & infrà. Cauſa igitur diligenter agitata, iuſſit eos duci. Græcè eſt verbum ἀπάγειν, quod vt alias annotaui, nõ ſimpliciter ducere ſignificat, ſed adducere, id eſt, ad iudiciũ rapere, vt notat Budæus.

Abducere quid

Budæus in comm. linguæ Græcæ.

Rabanus.

Et poſterior ſignificatio hęc videtur magis congruere: quáquam Rabanus hic tradat, Herodem Regem alio vocatũ deſcendiſſe in Cæſaream Palæſtinæ, ne Petri ſolutio vlli noceret: nec permitteret Deus Herodem in cuſtodes innocẽtes animaduertere, qui libertatis Petri cauſa extiterant. Profectò tamen veriſimilius eſt iuxta vim verbi Gręci, & Chryſoſtomi hoc loco ſententiam, iuſſu Herodis ad mortem raptos fuiſſe. Petrus Alexandrinus martyr in quodam ſuo Canone tradit, illos cuſtodes ſuffocatos.

Petrus Alexand. martyr.

Nec ignota eſt vis huius verbi Ducendi, ſcilicet in hac ſignificatione rapiendi ad ſupplicium, bonis autoribus. Ait enim Plinius de Chriſtianis loquens epiſtola ad Traianum: *Confitentes iterum ac tertiò interrogaui, ſupplicium minatus; perſeuerantes duci iuſſi.* Sic ille.

Plin lib. 10. epiſt.

Etſi autem Deus cum Petro potuiſſet milites eripere de manu Herodis: non tamen fecit, ne putaretur fuiſſe fuga ex Petri pacto cum cuſtodibus. Conſilium autem Herodis fuit, vt cuſtodes culparẽtur, vt nõ agnoſceretur miraculum Dei: & ita miſeris Iudæis nihil prodeſſet. Permiſit autem hoc Deus, quia liberationis Petri ex carcere ſicut & teſtimonium reſurrectionis à cuſtodibus, noluit filio ſuo, quia non eſſent idonei teſtes ad verum comprobandum: nam poſſet opponi eos ita dicere, quo excuſarent negligentiam, aut peccatum ſuum, qui nõ benè cuſtodiſſent, aut prodidiſſent cuſtodiam.

Cur Petrum Deus vinctum cũ cuſtodibus, cum facile poſſet, noluerit tamen eripere.

Matt. 28.

Simeon Metaphraſtes in dicta oratione tradit, cuſtodes non fuiſſe à Deo liberatos à morte, quia inhumane & ferociter ſe geſſerant aduerſus Apoſtolum, verborũ plagas vinculis acerbiores inferentes: nec ſolum in Petrum, ſed & in reliquos Apoſtolos, & fideles homines contumelioſi, & iniurij extiterant: & ita veteris, & inſanabilis malitiæ pœnas dederunt.

Simeon Metaphraſtes

Interrogabis, num hi cuſtodes ſalui facti ſunt, quia ſine culpa ſunt occiſi ſua propter Petrum? Reſpondeo, hoc nobis prorſus eſſe ignotum: nam aliis fortè tenebãtur peccatis. Præterea in Chriſtum nondũ credebant: quod poſt prædicatum Euangeliũ non erat excuſandum. ¶ *Deſcendensq́, à Iudæa in Cæſaream, ibi commoratus eſt.* Huius deſcenſus à Iudæa in Cæſaream Palæſtinæ vicinam, cauſam deſcribit Ioſephus lib. Antiquit. 19. cap. 7. dicens: *Iamq́, tertium Iudæa totius regni annum exegerat, cùm peruenit in vrbem Cæſaream, quæ prius Stratonis turris dicta eſt, vbi ſolennes ludos celebrauit pro ſalute Cæſaris: ad quam feſtiuitatem magna multitudo nobilium, ac procerum conuenerat ex tota Prouincia.* Hæc ille.

An hi cuſtodes nullo ſuo vitio propter Petrũ occiſi, ſalutem ſint adepti.

Herodis in Cæſareã quæ cauſa deſcẽſus fuerit, ſecundum Ioſephũ.

Ioſeph. Iuda.

Erat autem iratus Tyrijs & Sydonijs. At illi vnanimes venerũt ad eum, & perſuaſo Blaſto, qui erat ſuper cubiculum Regis, poſtulavant pacem, eò quòd alerentur regiones eorum ab illo. Agnoſce ingenium tyrannorum, qui & ciuibus ſuis, & extraneis moleſti ſunt. Nõ pepercit Iacobo, neque Petro, irruere volebat in vicinas & nobiliſſimas vrbes.

Tyrannorum ingenium.

Aſpice mores eorum, qui tyrannide premuntur, non eſſe in arma ruere, & potentiori ſe opponere: ſed ſalubre captãt conſilium pacem petendi, tametſi non ſibi ſatis honorificis conditionibus. Petebant aũt, vt liceret ex ſuo regno ad regionem Sidoniorum, & Tyriorum extrahere frumẽta & annonam: quam extractionem ſi ſubtraxiſſet, carerent victu Tyrij, & Sidonij. Atque ad hoc facilius impetrandum, ſubornauerant Blaſtum, qui erat ſuper cubiculum Regis, eumq́ue magnis muneribus, vt eſt veriſimile, cumulauerunt, vt moris eſt, quò autoritate ſua & gratia apud Principẽ hoc obtineret. ¶ *Statuto autem die Herodes veſtitus veſte Regia, ſedit pro tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autem acclamabat, Dei voces, & non hominis.*

Populis, cum premuntur tyrãnide, quid conſilij capiẽdum.

De hac die, & veſte Regia, qua indutus eſt, ita philoſophatur prædicto loco Ioſephus: *Eius celebritatis die ſecunda proceſſit mane in theatrum amictus veſte tota ex argento mirabili opere contexta, quæ radijs exorientis Solis percuſſa, & diuinum quendam fulgorem emittens, venerationem cum horrore incutiebat ſpectantibus: moxq́, adulatores pernicioſi illius aliunde acclamantes, Deum conſulatabant, rogantes vt faueret propitius. Hactenus enim vt hominem reueritos, nunc agnoſcere, & fateri in eo quiddã mortali natura excellentius.* Hæc ibi: quæ idẽ ſunt cũ eo quod Lucas ait dixiſſe, Voces Dei, & nõ hominis: quod eſt dicere, Herodes eſt Deus nõ homo, vel plus quam homo.

Ioſephus.

Herodis ſuperbia.

Vel quod eſt veriſimilius, acclamabant adulando ob eminentem in ipſo eloquentiam, quia dicitur, *Concionabatur ad eos*, ſiue Græcè ἐδημηγόρει. Rectè autem hoc loco Oecumenius annotauit, dicens: *Ceterùm cur non etiã adulatores puniuntur? vtrique quidem digni pœna erant, ſed quia hîc iudicij non eſt tempus, ille tantùm, qui crimini maximè erat obnoxius, ſupplicio afficitur. Quod ſi hîc eò quòd acclamationem eam (vox Dei, & non hominis) tantùm audierat, & nihil ipſe inſolenter fuerat locutus, tam grauiter eſt ictus: quanto magis Chriſtus, ſi Deus nõ fuiſſet, perpeſſus huiuſmodi percuſſionem eſſet, cùm ipſe ſemper diceret, Verba hæc non ſunt*

Cur populus Herodi acclamauerit, dicens, Voces Dei, & non hominis.

Deus Herodẽ, non eius adulatores quare ſupplicio affecerit.

Ioan. 7.

Matth. 26.

mea, & Angeli mihi miniſtrant. Hæc ille.

Confeſtim autem percuſsit eum Angelus Domini, eò quòd non dediſſet honorem Deo: & conſumptus à vermibus, expirauit. Hoc etiam pulchrè explicat Ioſephus immediatè ad ea, quæ produximus, ſubiungens: *Hanc impiam adulationem ille nec caſtigauit, nec repulit: paulloq́ poſt ſuſpiciens vidit ſupra caput ſuum bubonem funi extenſo inſidentem: moxq́ vt ſenſit hunc eſſe calamitatis nuntium, qui olim felicitatis fuerat, ex intimis præcordijs indoluit. Secuta ſunt ventris tormina, ſtatim à principio vehementia. Conuerſis igitur in amicos oculis: En, inquit, ego ille veſtra appellatione Deus vitam relinquere iubeor, fatali neceſsitate coarguente veſtrum mendacium: & quem immortalem ſalutaſtis, ad mortem rapior. Sed ferenda eſt voluntas cœleſtis numinis. Neque enim malè viximus, imò tanta felicitate, vt omnes me beatum prædicent. Hæc locutus, creſcente dolore diſcrutiabatur. Cruciatu deinde per continuos quinque dies nihil ſe remittente, confectus vitam finijt.* Hæc ille. In quibus verbis quod ſcribit de bubone, alludit ad id, quod libr. 18. cap. 8. Agrippæ vincto & incumbenti præ mœrore in quãdam arborem, cui inſederat bubo, quidam alius ex vinctis Romæ natione Germanus prædixit ei illis ex vinculis liberationẽ, & aſſumptionem ad regnũ: Memento, inquit, quãdo hãc alitem iterum videris, quintum ex eo diem fatalem tibi futurum. Deinde aduerte, Ioſephum nõ meminiſſe vermium, ſiue morbi pedicularis. Sed ſatis in eo inſinuatur, quod ait, illum torminibus excruciatum, atque dolore illo vehementi compreſſum vitam terminaſſe. Atque hac eadẽ morte, aut certè valdè ſimili fuiſſe peremptum auum ſuũ Herodem Magnum, lib. 3. ex Ioſepho docuimus, vt illum agnoſcas & regnum, & nomen Herodis, atque impietatem eius, mortiſque genus, quaſi hęreditario iure ſuſcepiſſe. Obſerua autem dignũ ſuperbiæ illius ſupplicium; vt qui ſupra homines diuinos honores volebat, à viliſſimis vermibus ſe tueri minimè potuerit, vt olim contra ſuperbum Pharaonem per cinyphes bellum intulit, & vt Propheta ait: *Locuſta, bruchus, & rubigo, & eruca fortitudo mea magna quam miſi ad vos.* Tali morte extincti ſunt tyranni, vt Antiochus, & Sylla, & Maximinus Galerius, qui cum Chloro Conſtãtini patre Imperium tenuit vermibus præcordia rodentibus, & ſub vitæ exitum etiam eructatis miſerè periiſſe. Eutropius Conſtantini temporibus vicinus autor prodidit, & Lætus Pomponius in Chloro idem referens. *Incidit*, ait, *in morbum, vel vlcus inguinibus innatum virilia exedit, marceſcente tota illa corporis parte, vermes pullularunt: remedia deerant: medici deſperauere.* Et infrà: *Ex eo morbo perijt homo gloria rei militaris illuſtris, verum ſæuitia in Chriſtianos crudelis: vnde fœdum exitum habuiſſe creditus eſt.* Et ex noſtris Tertullianus refert, Claudium Herminianum in Cappadocia præſidem, cùm indigne intuliſſet, vxorem ſuam ad Chriſti religionem tranſiſſe, crudeliterq́; Chriſtianos tractaſſet, ſoluſque in prætorio ſuo (id eſt, villa vrbana) vaſtatus peſte, cùm viuus vermibꝰ ebulliſſet: *Nemo ſciat*, aiebat, *ne gaudeãt Chriſtiani.* Digno ergo ſuo crimine ſupplicio interiit, vt qui Iacobum pro veritate per homines interfecerat, & in cœlum miſerat, ita ipſe pro mendacio, & per vermes extinctus in infernum mitteretur.

Tertiò aduerte, quòd ait conſumptum à vermibus expiraſſe: quod non intelligendum eſt, poſtquam fuit percuſſus: quãquã vt aſſentatorias illas voces audiuit, confeſtim fuerit percuſſꝰ ab Angelo. Percuſſum intellige corroſiõe, ac dolore inteſtinorũ, vnde putrefactio, & vermium germinatio.

Quartò perpende, quam ſit iniquum & ſceleratum non ſolum quærere, ſed vel tantum aſſentationes impias admittere. Nam Deus vltus eſt iniuriam, qui honorem ſuũ alteri dare non vult. Et profectò quicunq; opera, aut verba bona ſibi tribuit, aut tribui ſibi ab hominibus ſinit, is percutitur ab Angelo Dei, & vermibus conſumptus expirat: quia relinquitur ſibi ipſi, vt computreſcat in ſe ipſo. Ex carne enim quid metere poſſumus niſi corruptionem? Itaq; expirat, id eſt, Spiritum ſanctum amittit, quo opera illa bona, verbaq; faciebat. Quid igitur dicemus de Alexandro Magno, qui, vt Q. Curtius eſt teſtis, non ſolum paſſus eſt, ſed etiam iuſſit ſe Iouis filiũ vocari, & more Perſarum ſe voluit à ſuis Macedonibus adorari, vt fortaſſis ob eam cauſam in medio iuuẽtutis flore fuerit ſublatus? C. quoque Caligula quamprimũ Imperiũ attigit, ſe Deũ vocari voluit, ac filiã ſuam ad Iouis genua, tanquã eius filiam ponebat, vt teſtatur Ioſephus: imagineſq; ſuas in templo Ieroſolymę, & per omnes ſynagogas Iudęorum poni voluit, vt colerentur: qui & breui tempore à Deo extinctus eſt. De Auguſto legimus, quod modeſtius ſe geſſerit, & à nomine etiam Domini abſtinuerit, ſeque ab aliis ita appellari interdixerit. Imminet ergo Regibus & Principibus ingens & blandum periculum ab aſſentatoribus, niſi modeſtos, & ſeueros ſe ipſos illis opponant. Nam vitio naturæ corruptæ ingratæ ſunt vituperationes, dulces & blandæ laudationes, & vt Poëta quidam dixit: Nihil eſt tam excelſum & magnificum de nobis

Qualis exitus Herodis extiterit teſte Ioſepho.

Idem.

Regni Herodis, finiſque eius auguriũ.

Idem Herodis infanticidæ qualis hæres fuerit.

Iſte Herodes quonam Dei iudicio à vermibus cõſumptus expirauerit.

Exod. 8.
Ioel 2.
2. Mach. 9.

Idem qui prę terea Reges & tyranni ſubiere iudicium Dei.

Lætus Pomp.

Tertul. ad Scapulum, ſub init.

Herodes quomodo percuſſus ab Angelo.

Aſſentationes nõ modo quærere, ſed etiam illas admittere quã impiũ ſit & iniquum.

Eſai. 42.
Galat. 6.

Q. Curtius lib. 4.

Alexander Macedo qualem ſe voluerit appellari.

C. Caligulæ ſuperbia.

Ioſeph. li. 2. de bel. Iud. c. 9.

Auguſti Cæſaris modeſtia.

bis dictum, quod non noſtro meritò datum nobis, deceptis tamen exiſtimemus.

Nihil eſt, inquit, quod credere ſe

Iuuen. ſat. 4.

Non poſsit, cùm laudatur dijs æqua poteſtas.

Nos igitur neq; quæramus gloriam, ex his quæ benè facimus, neq; expectamus, illam ſoli Deo deberi agnoſcẽtes, atq; cũ Propheta dicentes: *Non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriã.* Quod ſi quandoq; cõtingat illam ab alijs nobis inuitis, aut neſciẽtibus exhiberi: confeſtim in cęlum oculos erigamus, & cenſum hũc gloriæ, diuinæ maieſtati pendamus, atq; illo clypeo refundẽdi in Deum laudes quaſcunque, quas nobis offerunt homines, aut propter virtutẽ, aut propter doctrinam, aut propter aliam aliquam, ſiue naturæ, ſiue gratiæ dotem, vtamur. Verbis etiam eos, qui nos laudant, cõpeſcentes, aut ſaltem fidem noſtram proteſtantes, & vitiũ ambitionis atq; inanis gloriæ quaſi grauiſſimum animi noſtri vulnus repellẽtes: aſſentatores omnes & palpones pro capitalibus hoſtibus habeamus, qui vt vermes per adulationes paſcũtur, & fędant laudatos: quoniam nos ad crimen diuinæ læſæ maieſtatis, & ad gloriã, quæ ſolius Dei eſt vnica ſponſa, ac legitima vxor, nobis vſurpandam adhortantur: quemadmodum Ioſeph olim ſolicitatus ab vxore domini ſui fuit. Sed quod ille tunc reſpondit, & nos tẽtanti de gloria Satanæ objciamus: *Ecce dominus meus omnib. mihi traditis ignorat quid habeat in domo ſua: nec quicquã eſt, quod non in mea ſit poteſtate, vel non tradiderit mihi, præter te, qua vxor eius es: quomodo ergo poſſum hoc malum facere, & peccare in dominum meum?* Audi Chryſoſt. ſerm. de inanis gloriæ cupiditate, eos qui humanas laudes contemnunt, celebrãtem: *Tibi itaq;*, ait, *diuinam gloriam affectanti, humanæ ſunt laudes fugiẽda: quibus euitatis, apud Deum & homines quantumuis fama, & nominis vendicabis. Nihil n. magis admirantur mortales, quam eũ qui gloriam aſpernetur: nec quempiã maiori laude & admiratione proſequuntur, quàm qui laudari ſe pro nihilo duxerit, aut magni fieri. Quod ſanè ſi homines ipſi id agimus, quantò magis cũctorum Deus gloria te, & laudibus extollet ſi eas te cõtemptui habere cognouerit? Quid ergo te dici beatius poteſt? ſiquidem quantùm inter gloriam videtur ignominiamq; diſtare, tantundẽ ſit, longè magis humanæ huius mortalisq; laudis, et ſupernæ diſcrimen?* Et paullò pòſt: *Etenim vt mulier proſtituta in domus faſtigio adſtans, ſeſe cunctis viſendam præbet; ſic homines inanis gloriæ ſeruitute capti, ad oſtentationem omnia moliuntur: quos equidem impudica dixerim impudentiores: quòd meretriculæ nonnullos ſæpè amantium aſpernẽtur, cùm ipſe (vt has omittam) vniuerſis fugitiuis, inquam prædonibus, furunculis, & burſarum præciſoribus tui copiam facies: ex his enim, vel horum ſimilibus conſtant in tuam laudem ſpectacula: neglecluq; liberali, & præſtanti ingenio viris, prædonum collegium, quorum te arguis longè inferiorem, tuæ ſaluti antepones.* Et infrà exhortans ad eam cõtemnendam: *Nam quemadmodum ij qui fœminam quampiam adamauerit, alia viſa, quæ pulchritudine priorem excedat, intermiſſa, hanc deperibit: ſic terrenæ gloriæ ſectatores, vt primum diuina illuxerit, eam facile cõtemnent.* Idem in principio huius ſermonis imperium inanis gloriæ deſcribens, ait: *Cumq; & reliqua cum morte vnà vitia diſſoluantur; hic tamẽ iactantiæ morbus poſt mortem etiam omni conatu contendit ſuã, vel in ipſo cadauere naturam prodere: quippè hac vita exceſſuri, & ſtatuas inſignes, vel eorum ſubſtantiam omnem conſumpturas, erigi ſibi, & attolli demandant, præſumuntq; plurimum ſuo funere luxum: quiq; dum in terra viuerent, nummis vnius, aut panis gratia adeunti egeno cõuitiati ſunt, mortui vberem vermibus menſam præbent, & abundantem. Quid reliqua dixerim, quæ ex inani hac gloria mala emergũt? Optarem equidem quibuſuis barbarorum hominum potius in ſeruitutem dari, quàm ſemel eius ſubire iugum: nec enim à barbaris talia captiuis iniunguntur, qualia ſibi morigeris hoc pacto inquiens indicit: Exhibe te cunctorum ſeruum, ſiue te fuerint infirmiores, ſiue clariores: animam aſpernare: virtutem neglige, libertatem irride, ac tuæ demùm ſaluti aduerſabere: tùm ſi quid erit per te benè geſtum, non Dei oblectandi gratia id egeris, ſed ad oſtentationem duntaxat & iactantiam.* Hactenus Chryſoſtomus.

Sequitur in textu: *Verbum autem Domini creſcebat, & multiplicabatur.* Ecce fructum, quem elicit Dominus ex tribulationibus, & ex morte Iacobi, & fuga Petri: nam verbum Domini inquit, id eſt, Chriſtus, in pectore credentium plurimũ roborabatur & multiplicabatur, quod attinet ad numerũ fidelium, qui Chriſtum amplectebãtur: nõ ſecùs atq; olim filij Iſraël, quò magis à Pharaone opprimebantur, & angariabantur, eò magis corroborabantur, ac multiplicabantur. ¶ *Barnabas autem & Saulus reuerſi ſunt ab Ieroſolymis expleto miniſterio, aſſumpto Ioanne, qui cognominatus eſt Marcus.* Ex his habes, Paulum, & Barnabam manſiſſe Ieroſolymæ, dum Iacobus fuit extinctus, & Petrus in carcerem miſſus, ac liberatus. Deinde habes, probabile eſſe, illos hoſpitatos fuiſſe in domo Mariæ matris Ioannis, qui dictus eſt Marcus, atq; ibidem preces fudiſſe pro Petro, eumque poſtea vidiſſe. Tertiò habes, expleto fideliter miniſterio eleẽmoſynarum, rediſſe in Antiochiam, vnde miſſi fuerant, & de qua in principio capitis ſequentis fit mentio. Quod verò dicitur

Pſal. 113.

Si quando ab hominibus laudamur, qd agere debeamus.

Gloria enim propria.

Geneſ 39.

Quid nos de gloria tentanti Satanæ, nobis reſpondendum.

Chryſoſt. ad gloriæ, & laudis cõtemptũ adhortatio Chryſoſt. to. 5. circa fin.

Quid magis admirentur mortales, dignumque gloria ducant.

Simile.

Quales inanis gloriæ cupidi Chryſoſtomo.

Inanis gloriæ quales contemptores eidem.

Idem.

Imperij inanis gloriæ per eũdem pulchra deſcriptio.

Verbum Domini quodnã multiplicabatur, & quomodo in Eccleſia primitiua.

Exod. 1.

Barnabas, & Saulus à cæde Iacobi, & Petri in carcerẽ coniectu, vbi morabantur, & apud quos.

tur

Quò ſe poſteà contulerint euangelizandi gratia.

tur: *Barnabas autem, & Saulus reuerſi ſunt ab Ieroſolymis*, Græcè ſic legitur, Latini verò quidam codices, *Paulus*, habent. Sed lectio Græca, quæ eſt in Syriaco, præſtantior eſt, quia ſequenti capite ex Saulo primùm cœpit dici Paulus, & facilè fuit elementum Sigma mutare in literam P. & multa Latina habent Saulus, ſicut etiam quædam exemplaria corrupta habent, Reuerſi ſunt Ieroſolymam, cùm legendum eſſe ab Ieroſolyma, ratio ipſa textus indicet. nam adiungit reuerſos expleto miniſterio, ſcilicet eleëmoſynarum, intellige Antiochiam, de qua cap. proximè ſequenti: *Erat autem in Eccleſia quæ erat Antiochiæ, &cæt.* Græci etiam codices habent: *Reuerſi ſunt expleto miniſterio in Antiochiam.* Fugiamus igitur tanquam peſtem inanis gloriæ ſtudium, patientiam in tribulationibus amplectamur, precationis inſtitutum conſectemur: eleëmoſynas & per nos ipſos, & per alios ad ſubleuandum fidelium inopiam fieri ſtudeamus, vt nobis demereri valeamus gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum Patre & Spiritu S. ſit ſempiterna laus, honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

TRACTAT. XXXVI.

In illa verba: *Erant autem in Eccleſia, quæ erat Antiochiæ, Prophetæ, & Doctores, in quibus Barnabas, & Simon, qui vocatur Niger, & Lucius Cyrenenſis, & Manahen, qui erat Herodis tetrarchæ collactaneus, & Saulus. Miniſtrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus, dixit illis Spiritus ſanctus, Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes, & orantes, imponentesq́ eis manus, dimiſerunt illos, &c.* Actor. 13.

Quò tendat hic B. Lucas.

REDIT Lucas ad hiſtoriam Barnabæ & Sauli, quam interruperat Petri in vincula coniecti liberationis narratione. Cumque hactenus quorundam illuſtrium virorum facta perſtrinxerit, vtpote Petri, Stephani, Philippi: nunc alijs omiſſis, Pauli hiſtoriam narrare exorditur: non quòd aliorum facta indigna iudicaret, quæ ſcriberentur, ſed quòd Pauli comes fuerit indiuiduus Lucas; ob id magis compertum habuit, quidnam docuerit, & fecerit; ideò tantùm certa ſcribere voluit, ne de ſuis ſcriptis dubitaret aliquis. Ex his verò Pauli geſtis licet cætera Apoſtolorum facta collige-

2. Cor. 8.

Apoſtolorum aſſiduum ſtudiũ quod erat.

re, cùm ſimiliter vt Paulus, miſſi ſunt ad prædicandum: & illi profecti prædicauerunt vbique Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Et paulatim CHRISTVS diuertens à Iudæis ad Gentes, omnibus ad eam neceſſarijs præſidijs Eccleſiam Gentium muniebat. Nam cùm Apoſtolus dicat: *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem paſtores, & Doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij, &c.* Hos omnes voluit primam Gentium Eccleſiam, hoc eſt, Antiochenam habere: nã poſt Apoſtolos, qui in ea verſati ſunt, erant quoque Prophetæ. Qui non tantùm ſunt qui futura prænouerunt, & præloquũtur, ſed etiam & qui præterita, & præſentia prædicant, & Veteris Teſtamenti libros interpretantur. Doctores verò ſunt, qui in præſenti vitia arguunt & corrigunt; præterita Chriſti, & ſanctorũ acta in memoriam reuocant, atq; ſuper futuris pœnis terrent ac minantur, & præmijs, gaudijſque futuris conſolantur. Inter hos Prophetas atque Doctores primus nominatur Barnabas, qui interpretatur, Filius conſolationis; quia ſpe æternorum præmiorum propoſita debet prædicare concionator, & ea allicere ad fidem auditores. Secundus, eſt Simon, qui interpretatur audiens, vel obediens: quia audita tantùm à Deo, & non ſua docere debet. Hic vocabatur Niger: quia æſtu tribulationum extra niger ſit oportet, qui veritatem prædicat, ſed intus formoſus, iuxta illud Sponſæ in Canticis: *Nigra ſum, ſed formoſa.* Tertius numeratur Lucius, id eſt, qui lucem obſcuris ac denſis Scripturarum tenebris ingerit, & tenebroſa, ac obſcura corda luce prædicationis illuſtrat: & Laodicææ Syriæ Epiſcopus conſtitutus fuit teſte Dorotheo in Synopſi. Meminit etiam Paulus huius Lucij Roman. 16. hic erat Cyrinenſis, qui interpretatur paries: quia parietem ſe opponebat in hæreticos pro Eccleſia, & in murum pro fidelibus ab ira Dei ſeruandis. Additur Manahen collactaneus Herodis: qui conuerſus fuerat ab errore ad veritatem: & interpretatur conſolator, qui partem lactis ſui alijs præſtat. Et fortè non tam ſignificatur communicatio lactis, quàm educationis: nam ſolent à pueritia Regum adiungi filijs pueri ſimul educandi. Sed rectè hoc loco Oecumenius: *Ecce mores vniuſcuiuſque, non educatio à pueritia eſt, quæ ſalutem afferat. Vide enim Manahen cuiuſnam eſſet collactaneus, prophetia tamen dignatus eſt.* Hæc ille.

Atque hic, vel Herodis Antipæ, vel

Marc. vlt.

Chriſti erga Eccleſiam ſuã ex Gentibus collectam, cura & ſolicitudo.

Epheſ. 4.

1. Cor. 12.

Duplex genus Prophetarum.

Doctores qui.

Actor. 4.

Barnabas quid ſonet.

Quod munus concionatoris.

Simon quid.

Præco veritatis qualis ſit oportet.

Cant. 1.

Hæc nomina Lucius Cyrenenſis, Manahen, Collactaneus, quid ſignificent.

Rom. 16.

Oecumen. in Acta.

Herodis Agrippæ, de quo ſuperiori capite, collectaneus fuit. In hoc autem & Herode maximè vera redditur ſententia Chriſti: *Duo erunt in lecto, vnus aſſumetur, & alter relinquetur.* Vltimo loco ponitur Saulus, quod fortaſſis vltimus fuerit vocatione alijs prænominatis. Iſti ergo præ cæteris erant Prophetæ, & Doctores.

Miniſtrantibus autem illis Domino, & ieiunantibus, dixit illis ſpiritus ſanctus, Segregate mihi Saulum, & Barnabam in opus, ad quod ego aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes, & orantes, imponenteſque eis manus, dimiſerunt illos. Ecce qui vltimo loco nominatus fuerat, ſupra omnes, quia ſuper primũ, id eſt, Barnabam ponitur. Quale autẽ eſſet illud miniſterium ꝑ impendebãt, non eſt ſatis liquidũ, aut exploratũ. Verùm ipſa vox Græca, quæ hoc loco ponitur, λειτουργούντων, vt pleriq; ex noſtris expenderunt, qui contra hæreticos pro fide decertarunt, & circunſtantiæ quæ apponuntur, ſatis indicãt, de quali miniſterio ſit ſermo. Nam verbum λειτουργεῖν, propriè eſt miniſtrare in ſacris, ſeu ſacrificare. Vnde Eraſmus, & alij noui interpretes hic vertunt: *Sacrificantibus autem illis Domino*: etſi ab Hæreticis negetur, & à quibuſdam ex noſtris ſcienter locum hunc perpendentibus.

Quòd autem hoc de ſacrificio Miſſę intelligendum ſit, ex multis oſtendo. Primum, quia cùm hic ſit ſermo de Apoſtolicis viris, qui prophetæ erant, & Doctores, atq; illi non Gentium more Iouí, aut Marti, aut veneri, ſed Domino ſacrificarent: nec ſacra etiam more Iudæorum facerent, quia Chriſtiani erant, & extra Ieruſalem nõ licebat facere ſacrificia: ſupereſt vt more aliquo à Chriſtianis obſeruato ſacrificauerint. Non fuit autem alius quàm iſte, qui modò in Eccleſia obſeruatur, ſcilicet in Euchariſtiæ, ſiue Miſſæ oblatione. Deinde idem probatur ex ipſa voce. Nam Græci hodie non aliter Miſſam vocant, quam λειτουργίαν. vnde Liturgia Baſilij. Liturgia Chryſoſt. Liturgia B. Iacobi, &c. & Suidas: Λειτουργικὴ κυρίως μὲν ἱερατικὴ καταχρηστῶς δὲ δουλική. hoc eſt Liturgica, propriè eſt miniſterium in ſacris, impropriè autem miniſterium ſeruile. Et poſt hæc ſubdit: *Liturgia eſt publicum miniſterium.* Imò ex ipſis Scripturis de propria huius vocis ſignificatione edocemur. Nam Luc. c. 1. *Et factum eſt*, inquit *vt impleti ſunt dies officij eius.* Græcè dicitur, τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, id eſt functionis, ſeu operationis in ſacris. Et ad Hebræos cap. 10. *Et omnis quidem ſacerdos præſto eſt quotidie miniſtrans*, vbi Græcè dicitur καθ' ἡμέραν λειτουργῶν. Ex frequenter illam vocem vſurpat Paulus in epiſtola: nam vocat vaſa miniſterij, quæ ad ſacrificium erant neceſſaria. Et Gregorius Nazianze. in oratione de funere patris ſui refert de illo: Ἀπὸ μόνης ἐῤῥώννυτο λειτουργίας; id eſt, à ſolo ſacrificio corroborabantur. Tertiò idẽ perſuadet nomẽ miniſterij publici: quia nullum miniſterium publicũ hoc dignius & excellẽtius. Et in ſacrificio Miſſæ propriè Chriſt' eſt, qui offert, & ſacrum facit, ſacerdos autem propriè eſt miniſter. Vnde in primitiua Eccleſia noſtri non ſacerdotes, ſed miniſtri vocabantur: & verbum ipſum Hebræum כהן, vnde Cohem, id eſt, ſacerdos, propriè eſt λειτουργεῖν, ſiue miniſtrare in ſacris. Quartò accedit, quòd Antiochiæ expediebat fideles perſeuerare in fractione panis, quemadmodùm in Ieroſolymis faciebant: nam inſtitutores Eccleſiæ Antiochenæ è Ieroſolyma profecti erant: & veriſimile eſt, eos ritus illis impertiſſe, quos Apoſtoli credentibus Ieroſolymitanis tradiderant, vt eſſent perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. Quod indicatur per verba participij præſentis, cùm ait: Miniſtrantibus aũt illis Domino, & ieiunantibus. Vbi non de aliquo actu peculiari, ſed de conſueto, & in more poſito loqui videtur. Quintò mirificè quadrat, vt Miſſæ ſacrificio Saulus, & Barnabas ordinati fuerint, ſicut modò ordinationes fiunt poſt Miſſarum ſolennia: quod ex Apoſtolica traditione profectum fuiſſe, indubitanter eſt aſſerendum. Quod confirmat Dionyſius Areopagita libro de Eccleſiaſt. hierarch. dicens: *Neque enim fermè eſt ſacerdotalis muneris ſacerdotium aliquod peragi, niſi diuinum iſtud Euchariſtia, anguſtiſſimumq; Sacramentum compleat.* Hæc diuinus Dionyſius. Sextò probat etiam, quòd die Dominico hæc ordinatio ſit facta: quia vt habet textus: Tunc ieiunantes, ſcilicet Dominico die, vt interpretatur Leo epiſtola 79. diſtinct. 75. cap. Quod die, & Anacletus cap. Ordinationes Epiſcoporum, & ipſemet Petrus libro 8. Conſtitut. Apoſtolic. cap. 2. Primus ego Petrus dico, *Epiſcopum ordinari debere (vt ſuprà ſimul omnes conſtituimus) ex omni parte reprehenſione carentem, ab omni populo delectum, qui nominato, & approbato, conueniens populus cum collegio presbyterorum, & Epiſcopis, qui adſunt in die Dominico*, & cætera. Quòd verò hic ſit ſermo de ordinatione Sauli, & Barnabæ, paullò pòſt fuſius indicabimus.

Ex his igitur colligimus, verbum illud *Miniſtrantibus*, Miſſæ ſacrum miniſterium continere, vt egregiè Epiſcopus Roffenſis & Martyr in libr. de ſacerdotio viſibili aduerſus Lutherum explicauit.

Manahen cuius fuerit Herodis collactaneus: de illo quid verè dictum ſit à Chriſto *Matt. 24.*

Paulus vltimus vocatione, dignitate primus.

Eraſmus.

Miniſterium illud, de quo Act. 13. initio ſit ſermo, de Euchariſtico ſolum debere intelligi ſacrificio, probatur. I Ratio.

II. Ratio.

Luc. 1.

Hebr. 10.

Vaſa miniſterij quæ Paulo *Hebr. 9.*

III. Ratio.

Sacerdotes qui vocarentur olim.

Cohem Hebræis quid.

IV. Ratio.

Act. 2.

Antiochenæ Eccleſiæ inſtituta vnde manauerint.

V. Ratio.

Dion Areopag. libr. Eccl. hierar. par. 1. c. 2. circ. med.

VI. Ratio, & quo die Paulus & Barnabas fuerint ordinati.

Leo Papa.

Anacl Papa.

Clem Rom.

Epiſcopus qualis ordinãdus.

Roffenſ. martyr.

Dictum miniſterium, ſpirituale ſacrificiũ laudum, aut precum interpretantium ſenſus.

Ruunt ergo falſi quorundam ſenſus, legentium, ſacrificantibus, ſed intelligẽtium de ſacrificio ſpirituali laudum, aut precum: quia de his ſacrificijs vox illa vſurpari non ſolet. Et hic præter miniſterium dicitur, quòd ieiunantes, & orantes, impoſuerunt illis manus. Et in ſacrificio Miſſæ non deſunt preces, & Dei laudes, & inuocationes nominis eius. Et ita non poteſt intelligi de talibus ſacrificijs, ita vt excludatur ipſa Miſſa, in qua maximè ſacra, & preces, & laudes offeruntur.

Illud etiam, miniſterium, iuxta Eraſmi, & Caietani ſenſum, ad prædicandi officium non poſſe referri.

Eraſmus, & Caietanus interpretantur de miniſterio prædicandi. *Nullum* (inquit Eraſmus) *gratius ſacrificium, quàm impertiri doctrinam Euangelicam.* Maximè quia præceſſit: *Erant autem Prophetæ, & Doctores.*

I Argum.

Sed huic ſenſui de prædicatione repugnat textus, dicens in datiuo: Miniſtrantibus autem illis Domino, vbi inſinuatur aliqua actio immediatè Domino exhibita, qualis non eſt prædicatio, quæ immediatè reſpicit populum qui inſtituitur. *II. Argum.* Deinde iungitur miniſterium ieiunio; quod non ita eſt ad propoſitum prędicationis, quemadmodum Miſſæ. Nam prædicare, & verbum Dei audire poſſumus, & pranſi, & impranſi: at cultum ſacrificij Euchariſtici Deo exhibere, & de illo participare non poſſumus niſi ieiuni. *III. argum.* Adhæc ſubditur: *Tunc ieiunantes, & orantes, imponentesq; eis manus:* Quæ non videntur prædicationi reſpondere, ſicut ſacrificio Miſſæ, in quo oratio magnam habet partem: & manuum impoſitio, id eſt ordinatio, nihil ad prædicationem, multùm ad ſacrificiũ Miſſæ facit, ſine quo fieri illa in Eccleſia non conſueuit.

Qoid ad Miſſæ ſacrificium requiratur.

Soluitur obiectio Eraſmi.

Et licèt præceſſerit quod erant in Antiochia Prophetę, & Doctores, non propterea euincitur, hoc miniſterium de prędicatione eſſe intelligẽdum, cùm illi etiam miniſtri eſſent Euchariſtiæ, ſiue Sacerdotes.

Obijciunt nonnulli, vocem illam Liturgiæ ad alia, præterquam ſacra extendi, vt Rom. 13. dicitur de poteſtatibus gladium portantibus: *Miniſtri enim Dei ſunt*, Græcè λειτουργοὶ. Et ad Hebr. 1. idem Paulus vocat Angelos λειτουργοὺς. cùm ait: *Et miniſtros ſuos flammam ignis:* &, *Nonne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, &c.* Item Philippen. 2. Epaphroditum vocat miniſtrum neceſſitatis ſuæ, id eſt, λειτουργὸν.

Rom. 13. *Hebr. 1.* *Ibid.* *Philip. 2.*

Reſpondemus, propriè verbum illud eſſe operantium munus publicum, & ſacrũ, translatè autem, ſiue per metaphoram extenditur ad ſignificandum aliud quodcunque miniſterium publicum, modò illud ad Deum per homines referatur. Hinc Magiſtratus, & Angeli dicuntur λειτουργοὶ; quia Magiſtratus, & Angeli nobis, & Epaphroditus Paulo non miniſtrabat, niſi propter Deum.

Magiſtratus, & Angeli Liturgi cur ab Apoſtolo nominantur.

Ita etiam metaphoricè Rom. 15. in prædicatione vocat ſe λειτουργὸν, ait enim: Εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν εἰς τὰ ἔθνη ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον Id eſt. *Vt ſim miniſter in Gentibus, ſacrificans Euangelium.* Vbi vt metaphoricum eſſet ſacrificare Euangelium, ita etiam eſſe liturgon. Et pro eodem videtur accipere ἱερουργεῖν, & λειτουργεῖν: quia Euãgelium ad Dei honorem populo miniſtrabat.

Rom. 15.

Similiter etiam in eodem capite Paulus ait, quod Gentes debent in carnalibus miniſtrare illis: vbi Græcè λειτουργῆσαι. Et 2. Corinth. 9. de eleëmoſyna ait: *Quoniam miniſterium huius officij:* vbi Græca habẽt: ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης. Vbi eleëmoſynæ, quia vt res ſacræ Chriſto dabãtur ad ſubleuãdam membrorum eius inopiam, vocantur liturgia, ſeu ſacrificia. Et Chryſoſtomus interpretans locum dictum ad Corinth. vult illam & aliam quamcũque eleëmoſynam eſſe ſacrificium: cuius altare ſunt pauperes. Sed talis verbi vſus eſt metaphoricus.

B. Chryſ. in 2. ad Corin. ho. 20 ſub initio. 4.

Tam potens autem veritas eſt, vt Pellicanus, & Oecolampadius Eccleſiæ hoſtes, enarrantes hunc locum, & laborantes vt fugiant dictam Catholicam de ſacrificio Miſſę expoſitionem, & interpretantes de miniſterio Verbi, & eleëmoſyna, & oratione, addunt à veritate victi, quòd diſpenſabant Dominicam cœnam, ſeu panem Dominicum. Et hactenus de illo loco, quo ſacrificium Euchariſticum continere euicimus.

Pellicanus, & Oecolãpadius hæretici, attende de hoc loco quid ſenſerint.

Iam de altero Sacramento à Caietano hic ignorato, & à nugatoribus perfidè denegato diſſerendum eſt.

Ex eodem capite Actor. 13. ordinationis ſacramentum aperte deducit.

Cùm enim dixerit Spiritus ſanctus per aliquem ex illis prophetam, verbo videlicet mentali: Segregate mihi Saulum, & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos, ſiue aduocaui eos, hoc eſt ad Euangelium Gentibus prædicandum, vt ipſe Paulus in principio epiſtolæ ad Romanos interpretatur: *Segregatus*, inquit, *in Euangelium Dei, quod ante promiſerat, &c.* & quia illi ſtatim ieiunio, & oratione, & impoſitione manuum vſi ſunt: profectò aliquod Ordinationis Sacramentum ſuſceperunt.

Vt dixerit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum, & Barnabam. *Rom. 1.* *I. Argum.*

Tùm quia ſuperiùs Actor. 6. ſacri Diaconi oratione, & impoſitione manuum Apoſtolorum promoti ſunt: quæ hic quoque inueniuntur. Et additur miniſteriũ ſacrificij Miſſæ, & ieiunium: quæ illic quoq; obſeruata fuiſſe, veroſimile eſt atq; rationi cõſentaneum.

Act. 6.

II. Argum.

Deinde accedit verbum illud: *Segregate*, Nam per ſacram ordinationem homines à cæteris miniſterijs ſegregantur, & vni alicui deputantur, vt illud dignè exerceãt; vt alij ad Diaconatum,

alij ad Preſbyteratum, alij ad Epiſcopatum; ita vt quiſque ſuo miniſterio deputatus,& applicatus, rectè dici poſſit ſegregatus.

Ad quid Saulo, & Barnabæ Act. 13. manus fuerint impoſitæ.

Verùm hoc poſito,dubium eſt,ad quem ordinem Saulus, & Barnabas per impoſitionem manuum ſint promoti. Certè non eſt impoſita manus ad Sacramentum Confirmationis, quam antea accepiſſe Saulum eſt veriſimile, vt diximus cap. 9. Saulum ab Anania & baptizatum,& confirmatum fuiſſe.Idem credendum de Barnaba,qui Apoſtolatus munere fungebatur. ¶ Rurſus non eſt illis impoſita manus ad Apoſtolatum,vt Græci,& Lyra.tradunt.Primò,quia Apoſtolatus,vt talis, non eſt ordo: quare nec Matthiæ ad Apoſtolatum vocato Act. 1. impoſita eſt manus: & Diſcipuli prius creati fuerunt Apoſtoli Luc.6. *Vocauit*,inquit, *diſcipulos ſuos, & elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominauit*: nec tamen vllo Sacro ordine initiati erant: nam in cœna creati ſunt Sacerdotes, & poſt reſurrectionem, Epiſcopi per illam Domini inſpirationem, vt Auguſtinus voluit. Vel certè poſt Domini Aſcenſionem Petrus reliquos Apoſtolos in Epiſcopos ſanctificauit. Vel vt alij non improbabiliter aſſerunt, in ipſa cœna Dominica ſimul & in Preſbyteros, & in Epiſcopos à Domino ſunt ordinati. Quod ex eo deducunt, quòd Chriſtus illis dixerit: *Hoc facite in meam commemorationem.* Vbi nõ tantùm conficiendi Euchariſtiam, atq; illam Patri offerendi, ſed etiam miniſtros eius inſtituendi poteſtatẽ acceperunt: nam iuſſi ſunt facere quicquid ipſe fecit:ipſe autem miniſtros Euchariſtiæ tunc inſtituit. Præterea Paulus gloriatur de ſuo Apoſtolatu, quòd fuerit immediatè à Deo, non ab hominibus,neq; per hominem,ſed immediatè per Ieſum Chriſtum. Ante hãc etiam ordinationem iam prædicauerat, & Apoſtolatus officium exercuerat. Dicitur enim Act.2. quòd Barnabas venit Tarſum, vt quæreret Saulum: Quem cùm inueniſſet,perduxit Antiochiam.Et annum totum conuerſati ſunt ibi in Eccleſia: & docuerũt turbam multam, ita vt cognominarentur primùm Antiochiæ diſcipuli Chriſtiani. Et vt non pugnat, Paulum eſſe Apoſtolum, non ab hominibus,neq; per hominẽ,& tamen fuiſſe baptizatum, & cõfirmatum per hominem Ananiam: ita nõ pugnat per homines ad ſacros ordines fuiſſe promotum. Pugnaret autem, per homines ad Apoſtolatum fuiſſe vocatum. Vnde Chryſoſtom. in præſentem locum, quem tractamus,& Oecumenius, teſtantur Paulum per homines fuiſſe ordinatum: ſed à Spiritu ſancto vocatum ad Apoſtolatum,& miſſum. Adhæc illi,qui impoſuerunt Saulo, & Barnabæ manus, non erant Apoſtoli,vt poſſent creare Apoſtolos, ſed Doctores tantùm erant,& prophetæ: nemo autem ſacro ordine alterum initians, illam confert ei poteſtatem,qua ipſe careat,quia ſine controuerſia,quod minus eſt, à meliore benedicitur.

Actor. 9. Quod non ad Confirmationem.
I Ratio, quod non ad Apoſtolatũ,ſecundum aliquos.
Actor. 1.
Luc. 6.
Infr. 22.
1.Cor. 11.
Apoſtoli à Domino quando facti fuerint Sacerdotes, & Epiſcopi.
Ioann. 20.
D. Aug. Lqq. Vet & Noui Teſtam. q.93. tom.2.
Altera opinio, & quam probabilis.
Luc.22.
1.Cor. 11.
II. Ratio.
Galat. 1.
III. Ratio.
Galat. 1.
Act. 9.
Chryſ. ho. 27. in Acta ſub init. tom. 4.
Oecumen. ib.
IV. Ratio. Nemo dat alteri quod non habet
Hebr. 7.

Dicẽdum igitur eſt, quòd impoſita fuit illis manus, vt crearentur Epiſcopi, & ad dignitatem illam promouerentur: qua de manuum impoſitione crebra fit mentio in Nouo Teſtamento. Vnde illud: *Manus citò nemini impoſueris, neq; communicaueris peccatis alienis.* Hoc autem probatur, Primò,quia Spiritus ſanctus dixit: Segregate mihi Saulum,& Barnabam in opus ad quod aſſumpſi eos,ſcilicet ad Gentibus prædicandum, vt ipſe interpretatur ad Roman. 1. Et ſubiungitur hic, quòd dimiſſi venerunt Salaminam,vbi prædicabant verbum Dei. Ita profectò Epiſcopi, dum ordinantur,audiunt verbum illud: *Accipe Euangelium,& vade,& prædica verbum Dei.* Nullum enim magis proprium munus Epiſcopi, quàm ſacrum docere Euangelium: etſi noſtro vitio factum ſit, vt nihil modò apud multos videatur improprium,aut nouum.Deinde, quia Actor. 14. de Paulo, & Barnaba legimus: Et cùm conſtituiſſent illis per ſingulas Eccleſias preſbyteros, & oraſſent cum ieiunationibus,commendauerunt eos Domino. Vbi videre potes, illos fuiſſe ordinatos ad hoc vt poſſent per Eccleſias conſtituere Epiſcopos, & preſbyteros. Hinc Oecumenius in hæc verba ſcribit: *Notãdum verò, quòd Paulus & Barnabas Epiſcoporum dignitatem habebant: neque enim ſolum diaconos creabant: verùm etiam preſbyteros.* Hæc ille. Tertiò, ad Galat. 2. teſtatur: *Cùm vidiſſent quod creditum eſt mihi Euangelium præputij, ſicut & Petro circumciſionis: Qui enim operatus eſt Petro in Apoſtolatum circumciſionis: operatus eſt & mihi inter Gentes, &c.* Vbi quod ſubdit: *Dextras dederunt mihi, & Barnabæ, ſocietatis: vt nos in Gentes, ipſi autem in circumciſionem,* ſcilicet prædicarent,oſtendit non minus Apoſtolatum ſuum eſſe à Deo, quàm Petri, aut aliorum: & promotionem hanc tãtùm fuiſſe, vt ſacros, & ſupremos ordines ſuſciperent, quò alios in Gentibus poſſent miniſtros conſtituere, tùm verbi, tùm Sacramentorum,quod prius neuter illorũ poterat efficere,etiamſi vterq; doceret, ac prædicaret. Quartò, Leo Pontifex epiſtola ad Dioſcorũ Alexand. de tempore ordinationis loquẽs,quod vult eſſe Dominicam diẽ, ita ſcribit: *Nam præter autoritatem conſuetudinis, quam ex Apoſtolica nouimus venire doctrina,*

Saulum & Barnabam per dictam manuũ impoſitionem fuiſſe Epiſcopos ordinatos,
1.Tim. 5.
Ratio prima.
Quod magis proprium Epiſcopi munus.
II. Ratio.
Ad quid Saulus,& Barnabas fuerint ordinati tantummodo.
Oecumen. in Acta,cap.22.
III. Ratio.
Galat. 2.
IV.Ratio.
Leo Papa epi.81.
In decret. Iuonis.li.3.

etiam

Ordinatio Presbyteri, aut diaconi quando celebranda.

etiam ſacra Scriptura manifeſtat, quod cùm Apoſtoli Paulum, & Barnabam ex præcepto Spiritus ſancti ad Euangelium Gentibus mitterent prædicandum, ieiunantes, & orantes impoſuerunt eis manus: vt intelligamus quanta & dantium, & accipientium deuotione curandum ſit, ne tanta benedictionis Sacramentum negligenter videatur impletum. Hæc ille. Leo verè Magnus, agnoſcens hic Sacramentum benedictionis eſſe ordinationis, quam quidam ex noſtris non agnouerunt, & illos fuiſſe promotos ad Euangelium Gentibus prædicandum, id eſt, ad Epiſcopatus gradum, communẽ tamen ac vagum, ad omneſque gentes extenſum, & vllo loco non circumſcriptum.

Petrus Apoſtolus quarum fuerit particularium Eccleſiarum Epiſcopus.

Quemadmodum etiam Apoſtoli, qui in vniuerſum Eccleſiam regendam ſuſceperant, Epiſcopatus gradum habebant, ſed communem: quãquam quidam ex illis peculiares ſibi Eccleſias delegerint gubernandas tanquam Epiſcopi, vt Petrus primo Ieroſolymitanam tenuit Eccleſiam: qua relicta, & aſſignato Epiſcopo peculiari, nempè Iacobo fratre Domini Apoſtolo, Antiochenam deinde ſibi peculiari ratione aſſignauit eccleſiam. Sed coactus illam deſerere, conſignauit illam Euodio ordinato in Epiſcopum à ſe ipſo: poſt cuius mortem Ignatius ordinatus à Paulo eſt Epiſcopus Antiochiæ, vt tradit Clemens libr. 8. Diataxeon, c. 46.

Clem. Rom.

Quo ſenſu Chryſoſtomus Paulum & Barnabam aſſeruerit in Apoſtolos ordinatos. *Chryſoſt. ho. 27. in Acta. B. Hieron. to. 1 circa finem. Pſal. 108. Actor. 1. Ephes. 4.* Apoſtolus, Epiſcopus in quo differant.

Hic aduertenda ſunt duo. Alterum, B. Chryſoſtomum aſſerere hoc loco, Paulum & Barnabam in Apoſtolatum ordinatos: & B. Hieronymum in libro de Eccleſiaſticis ſcriptoribus affirmare, Barnabam cum Paulo, Gentium Apoſtolum ordinatum fuiſſe. Sed hi Patres nomen Apoſtoli vſurpant pro Epiſcopo: quemadmodùm è contrario Epiſcopatus accipitur pro Apoſtolatu, cùm ait Scriptura: Et Epiſcopatum eius accipiat alter, & Paulus, cùm ait: *Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos*, interpretatur Ambr. id eſt, Epiſcopos. Et re vera munus Epiſcopi perinde eſt prædicare, atq; Apoſtoli: niſi quod ille docet tantum in propria diœceſi, & creat Sacramẽtorum miniſtros; hic verò vtrumque præſtat per vniuerſum orbem, cùm nulli ſit adſtrictus loco. Secũdò annotandum, ex hoc loco, & Actor. 14. accepiſſe Eccleſiam conſuetudinem illam ieiunandi, dum ordinationes ſacræ miniſtrorum fiunt: quod ob hanc cauſſam quater in anno in Quatuor Temporibus diligenter obſeruat. Nam cum ex bonitate, & ſanctitate miniſtrorum, id eſt, Epiſcoporum, Presbyterorum, atque Diaconorum totius Eccleſiæ ſalus pendeat: meritò in his Quatuor Temporibus ieiunium indixit.

Eccleſiæ ante ordinationes miniſtrorum conſuetudo ieiunandi vnde profecta.

Vnde nam Eccleſiæ totius ſalus pendeat.

Accepit quoq; Eccleſia ex hoc loco, ſacras ordinationes non niſi inter Miſſarum ſolẽnia eſſe celebrandas. Quod præter teſtimonium Dionyſij allatum docet etiam Clemens Petri diſcipulus libr. 8. Diataxeon Apoſtolicarum: *Nos*, inquit, *oblato ſecundùm eius ordinationem ſacrificio puro, & incruento, conſtituimus Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos numero ſeptem.* Et hactenus de altero Sacramento nobis diſputatum ſit.

Dionyſ. loco dicto. D. Clemens. Cap. vlt. in fi.

Illud tantùm addam: quod Arator in ſui poëmatis principio libr. 2. inſinuat, Saulum & Barnabam ordinatos fuiſſe Antiochiæ à B. Petro, dicens:

Arator.

Spiritus accenſam verbo radiante lucernam
Sub modio lucere vetans, ſecernite Saulum
Dixit in oris opus: quem mox ſacrauit euntem
Impoſita Petrus ille manu. Cui ſermo magiſtri
Omnia poſſe dedit.

Quæ ſi vera ſunt, colligimus, Petrum poſt liberationem carceris Antiochiam veniſſe, quæ extra Herodis Agrippæ ditionem poſita erat, & vbi Marſus Syriæ Præſes parum gratus Agrippæ gubernabat. Quòd ſi ille non adfuit; profectò non deerant iam multi Epiſcopi per Apoſtolos promoti, qui Paulum, & Barnabam poſſent ad ſacros Presbyteratus, & Epiſcopatus ordines promouere. Vnde & Oecumenius exiſtimat Saulum & Barnabam accepiſſe manuum impoſitionem à Lucio, & Manahen. Et cùm Spiritus ſanctus tantùm iuſſiſſet ſegregari Barnabam, & Saulum: at illi addiderunt ieiunia, & preces, & impoſuerunt manus, docebantque in ipſis Eccleſiæ exordijs quid poſteris eſſet faciendum. Autor hiſtoriæ Scholaſticæ refert, illos qui erant Antiochiæ, audito illo Spiritus ſancti verbo: Segregate mihi Saulum, & Barnabam, remiſiſſe Saulum, & Barnabam in Ieruſalem ad Petrum, & Iacobum, & Ioannem, qui erant ibi: & illos, cognito Domini mandato, cum ieiunijs & orationibus impoſuiſſe illis manus in modum ordinandorum. Quod mihi ſanè veriſimile non fit, quia Petrus à carcere per angelum liberatus fuerat, & inde iam Romam abierat. Præterea poteſtas ordinandi non ſolùm erat in illis tribus, ſed in omnibus, qui iam acceperant manus impoſitionem, & Antiochiæ potuit ab illis, qui ibi agebant, accipere manus impoſitionem, vt textus ipſe apertè teſtatur: nam poſtquam ordinati fuerunt, venerunt Seleuciam, & inde Cyprum.

Petrus à carcere liberatus, quo primum venerit.

Oecumen.

Hiſt. Scholaſt. li. vlt. cap. 70.

Saulum, & Barnabam Antiochiæ, & non in Ieruſalem, neq; à Petro, Iacobo, & Ioanne ordinatos fuiſſe, duplicites.

Et ipſi quidem miſſi à Spiritu ſancto abierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt Cyprum. Iterum

rum

Quare Lucas Paulum & Barnabam iterum eſſe miſſos aſſerat ab Spiritu ſancto.
Gal. 1.

rum inculcat illos ab Spiritu ſancto miſſos; vt Apoſtolatus eorum intelligatur non eſſe ab hominibus, neq; per hominem, vt Paulus ait ad Galat. Eſt autem Seleucia, ciuitas in promontorio maris poſita, ad quam vſque peruenit nemus Daphnes: condita à Seleuco Nicanore Rege Syriæ, & aliquando dicta fuit Pieria, ex qua, teſte hic Luca, commodus eſt ac breuis in Cyprum inſulam traiectus. In hac vrbe non morantur, cùm non ignorarent ex vicina vrbe Antiochiæ magnam vtilitatem eſſe cõſecuturos, vel iam conſecutos.

Seleucia quæ ciuitas, à quo condita.

Et cùm veniſſent Salaminam prædicabant verbum Dei in Synagogis Iudæorum. Habebant autem & Ioannem in miniſterio. Salamina altera eſt inſula inter Cyclades non longè contra Athenas, in qua eſt vrbs eiuſdem nominis, quæ certabat cum alijs ciuitatibus de Homeri in illa ortu. Alia verò eſt Salamis, ſiue Salamina in Cypro inſula in amœno Orientalis littoris ſitu poſita, de qua hic eſt ſermo, & in hac Barnabas natus, & paſſus fuit: nunc autem Conſtantia dicitur: Cuius ciuitatis Epiſcopus extitit Epiphanius ſanctiſſimus Doctor, & Hæreticorum acerrimus inſectator. In hac vrbe primùm prædicauerunt Apoſtoli illi: ſed ita vt primùm in Synagogis Iudæorum proponerent verbum Dei, ac deinde ad Gentiles progrederentur. Nam vt ignis ſicciora ligna prius incendit, quàm viridia: ita Iudæi per legem inſtructi erant de aduentu Meſſiæ, & propterea propter legis Catechiſmum capere poterant doctrinam Euangelicam: etſi vitio ſuo difficiliores ac duriores ſe redderent, & Gentiles facilius amplecterentur Chriſtum.

Salamina quid, de qua hic Salamina ſit ſermo.

Barnabas vnde oriundus, vbi paſſus, quæq; fuerit ſedes Epiph.

Quare primũ Iudæis verbũ Dei fuerit proponendum, tum Gentibus.

Et cùm perambulaſſet vniuerſam inſulam vſq; ad Paphum, inuenerunt quendam virum magum pſeudoprophetam, Iudæum, cui nomen erat Bar-Ieu. Qui erat cum Proconſule Sergio Paulo, viro prudente. Paphus ciuitas erat in eiuſdem inſulæ littore Occidentali ſita: ita vt è Salamina parte Orientali Paphum vſque totam peragrauerint inſulam. Et vt quidam tradunt, duplex fuit Paphus, altera erat vetus, quæ olim totius inſulæ metropolis fuit, & à vetuſtis Scriptoribus, & Poëtis celebrata, in qua erat templum Veneri dicatum, ob quam vocabant Deam Paphiam. In hac ſeptem Machabæi fratres cum matre martyrio coronati ſunt: in quorum honore adhuc fanum ſupereſt ſeptem ſacellis diſtinctum. Altera Paphus eſt noua, à veteri per decem ſtadia diſtans, & in littore ſita, à qua in Alexandriam eſt traiectus 360. ſtadiorum. Videtur autem hoc loco ſermo eſſe de priori, quia in ea manebat Sergius Paulus Proconſul, qui vniuerſam illam inſulam adminiſtrabat; vt ita in nobiliori ciuitate & metropoli totius inſulæ maneret. At verò vt lucis eſt detegere fures, proditores, ac adulteros, de qua: *Lucerna pedibus meis verbum tuum; & lumen ſemitis meis.* ita Dei eſt reuelare impietates, ſuperſtitiones, & mendacia. Ita igitur inuenerunt Iudæum quendam magicis, falſiſque augurandi ſtudijs præditum, qui apud Proconſulem Paulum manebat. Solent enim huius generis homines magnatum, & Principum domos frequentare: nõ tantùm vt habeant vnde honeſtè viuant, & nummos emungant; ſed etiam vt gratia, & autoritate apud alios inferiores valeant. Nam illud eſt Satanæ conſilium, capita, hoc eſt, primarios homines demẽtare, quò facilè alijs popularibus poſſint imponere. Hic vocabatur Bar-Ieu. Et vt B. Hieronymus, & Beda admonent corruptè legitur in quibuſdam codicibus Bar-Ieſu; quales nos hodie multos habemus. Erat autem proprium nomen illius magi, quod idem ſonat quod filius Ieu, vel Ieſu, ſi legitur Bar-Ieſu, ſicut Petrus Bar-Iona, id eſt, filius Ioannis. Lectio Syriaca habet Bar-Schumo, id eſt, Filius nominis. Alij verò dicunt Bar-Ieu ſignificare maleficum, vel magum, vel in nequitia. Proconſul hic vir prudens dicitur. Et prudentes poſſunt gubernare prouincias, iuxta illud: Intelligens gubernacula poſſidebit. Et prudentię ſymbolum eſt, quærere ſapientiam quæ à Deo eſt, quam in idolis, & ſapientia Romanorum, aut Græcorum nõ inueniebat. Pulchrè autem Chryſoſtomus in hæc verba ſcribit: *Iterum magus Iudæus ſicut Simon: & vide hunc, quando alijs quidem prædicabant, non valdè indignantem; quando autem acceſſerunt Proconſulem, tunc indignati ſunt. Miraculum autem eſt in Proconſule, quòd præoccupatus illius magia, voluit audire Apoſtolos. Ità & Samaritani fecerant: & à comparatione victoria apparet, dum magia vincitur. Vbique vana gloria & amor principatus cauſſa ſunt malorum.* Hęc ille. Dionyſius Areopagita libro De diuinis nominibus meminit huius Elymæ magi contra nos diſputantis: ait enim: *Atqui* (inquit) *Elymas magus, ſi eſt omnipotens Deus, quomodo à veſtro Theologo aliquid non poſſe dicitur? Beatus inſinuans Paulum, qui ait, Deum ſeipſum negare non poſſe.* Et infra ſubdit: *Nempe enim ſeipſum negare à veritate decidere eſt. Porrò veritas Deus eſt, & à veritate cadere, à Deo eſt cadere. Si igitur Deus eſt, veritatiſq; negatio, eſt à Deo prolapſio, à Deo cadere Deus non poteſt, & non eſſe (vt ſic dixerim) non eſt, & non poſſe non poteſt, & non poſſe ſecundum priuationem non nouit: id ſapiens ille non intellexit.* Hactenus Dionyſius: Sequitur: *Hic acerſi-*

Paphus quid.

Duplex Paphus, quænam illa.

Venus olim cur Paphia vocaretur.
2. Mach. 7. & ſeqq.

De qua hic Papho ſermo ſit.

Pſal. 118.

Quid p oprium lucis ac Dei.

Magi quibus fere domicilijs aſſueti.

Satanæ aſtus qualis.

Legendum ne ſit Bar Ieu an Bar Ieſu.
B. Hiero. De nom. Heb. t. 3.
Bed. tom. 5.

Bar Ieu quid.
Matth. 16.
Ioan. 1.

B . Schumo quid.

Bar Ieu quid ſecundum al..s.
Prou. 1.

Ad quos ſpectet prouinciarum adminiſtratio.
Eccl. 1.

Chryſ. ho. 28. in Acta init. tom. 3.
Act. 8. & ſeq.

Vbique vana gloria, & amor principatus quid pariant.

Dion. lib. de diu. nom. c. 8. paullo ante med.
2. Tim. 2.

Deum negare ſeipſum non poſſe teſte Dionyſ.
Veritatem negare quid ſit.

cerſitis Barnaba, & Saulo. Ita habent vniuerſa Græca exemplaria, & Syriacus codex, cùm Latini codices omnes ferè habeant Paulus. Quæ lectio etſi defendi queat, quia quaſi explicando adiungitur: Saulus, qui & Paulus: oſtẽdens, quem nominauerat Paulum, eundem eſſe cum Saulo: tamen præſtare videtur lectio Græca, & Syria. Et Saulus ſemper dicitur vſque ad illum locum, ex quo ſemper dicitur Paulus: & facilè eſt mutato vno elemento, ex Saulo facere Paulũ.

Cur Elymas magus Paulũ Proconſulem à fide prohiberet.

Cùm ergo Paulo, & Barnabæ accerſitis deſideraret audire verbum Dei, Satanas per hunc ſuum miniſtrum dabat operam Proconſulem iam ad credendum propenſum à Fide auertere: eo quòd non ignoraret illo Chriſto amplexato, fore, vt à fraudibus illius magi deficerent cæteri, & ad Fidẽ conuerterentur. Et addit Lucas: *Reſiſtebat autem illis Elymas, magus, ſic enim interpretatur nomen eius.* Incertum eſt ad quod nomen eius referatur, an ad Bar-Ieu, quod maleficum ſignificare diximus: & ita quòd dixit, *Elymas magus,* interpretatus eſt nomen Bar-Ieu. Alij verò referunt ad nomen Elymas, quod quidam ſignificare dicũt magum, aut præſtigiatorem, vel corruptorem. Si à Græco deriues ἐλυμοι, Græcis nigrum, vel pannoſum, vel pernicioſum ſignificat. Et ita habebat nomen inditum à moribus.

Quid Hebrai[ce].

Hier. li. de no. Heb. in Acta tom. 3 in fin.

Elymæ ſignificatus alter ... Hierony. Bar-Ieu & Bar-Ieſu nomina quid ſo[nent].

Si autem Elymas ab Hebræa voce deducas, cæcum denotat, qui Paulo, & eius reſiſtens monitis, excæcatus eſt, Hieronymus verò dicit ſignificare, ad tranſgreſſionem, vel tranſgredi faciens. Si ergo Elymas eſt nomen proprium, nomen Bar-Ieu, vel Bar-Ieſu cognomen fuit, vt apud Proconſulem fauorem ſibi magis conciliaret. Interpretatur enim primum nomen Bar-Ieu, filius Iouis: ſicut ſecundum nomen Bar-Ieſu, filius Saluatoris.

Saulus Pauli quando nomẽ acceperit.

Saulus autem, qui & Paulus. Paulus hactenus ſemper dictus eſt Saulus: ab hoc autem loco perpetuò vocatur Paulus. Varia eſt inter Patres ſententia, & quãdo fuerit illi hoc nomẽ inditum Pauli, & quid ſignificet.

I Opinio. *Orig. in ep. ad Rom. init. p. 2.* *Act. 22.*

Ad primum exiſtimat Origenes cum quibuſdam alijs, binominem extitiſſe à circumciſione, ita vt vtroque nomine gauderet: & Pauli propter Romanos; nam & ipſe natus erat ciuis Romanus; & Saul, eò quòd eſſet Hebræus, & ex tribu Beniamin, ex qua Saul primus in populo Dei regnauerat.

1. Reg. 10. Confutatur.

Cui ſententiæ illud aduerſatur, quòd ſemper vſque modò dictus ſit Saulus, & nunquàm Paulus; ab hoc verò loco poſtea ſemper Paulus, & non Saulus. Et ſi vtroque nomine gauderet, indifferenter nunc hoc, nunc illo nũcuparetur.

Altera opinio, ſed minime probabilis. *Damaſ. Pap.*

Damaſus Papa, qui etiam eleganti carmine Pauli conuerſionem celebrauit, aſſerit à Baptiſmo, quem ſuſcepit ab Anania, vetere Sauli nomine ſe ſpoliaſſe, & Pauli nouum nomen induiſſe, dicens:

Act. 9.

Vt lotus, placuit ſancto de nomine Paulus.

B. Amb. in c. 1. ad Rom. init. tom 5. *Simeon Met.*

Idem ſenſiſſe videtur noſter Ambroſius, dum ait: *Poſtquam credidit, ex Saulo Paulum ſe dicit, hoc eſt, immutatum.* Simeon Metaphraſtes in tractatu, ſiue commentario de certaminibus; & conſummatione Apoſtolorum Petri & Pauli idem docet, quòd videlicet ab initio conuerſionis ſuæ mutatum ſit nomen Sauli in Pauli nomen. Idem docuit in vita Ananiæ, qui eum baptizauit. Sed ſi veritatem amamus, etiam poſt baptiſmum per duodecim fere annos ſuſceptum ſemper vocatus eſt Saulus, nunquam Paulus, niſi modò.

III Sententia. *B. Hiero. to. 9.* *B. Aug. lib 8. Conf. c. 4. to. 1.*

Tertiò accedit ſententia Beati Hieronymi (quem ſecutus eſt Auguſtinus) qui in epiſtolam ad Philemonem ſentit à primo Gentili ad fidem à ſe conuerſo, Sergio Paulo tanquam à glorioſo quodam ſpolio vocatum Paulum: quia antea ſemper Saulus dicitur, à Conuerſione verò huius Proconſulis ſemper dicitur Paulus, vt olim Imperatores Romani à Prouintijs à ſe debellatis cognominabantur aut Aſiatici, aut Africani, aut Numantini, &c.

Refellitur hæc etiam opinio duplici ratione.

Sed huic opinioni duo ſubſunt ſcrupuli: alter eſt, quia antequam Pauli Sergij conuerſio enarretur, vocatur Paulus. Nam viſo miraculo, quo excæcauit Elymam magum, ſubiungit Lucas: *Tunc Proconſul cum vidiſſet factum, credidit, admirans ſuper doctrina Domini.* Alter ſcrupulus eſt, quia nobilius eſt nomen ſuum alteri dare, quàm ab eo accipere: quia nobilioris eſt nomen indere, & mutuare ignobiliori.

Geneſ. 2. *Daniel. 1.*

Ita enim Adam indidit nomina animalibus, & Domini imponunt nomina ſeruis ſuis, ſicut Nabuchodonoſor nomina trium puerorum, & Danielis permutaſſe legitur. Iam nemo eſt, qui ignorare poſſit, quanto interuallo vincat noſter Paulus Paulum Proconſulem: quare hic potius à noſtro Paulo, quàm ipſe ab illo nomen ſumere debebat?

Soluitur ratio Hieron. in oppoſitum.

Quòd verò quidam dicerentur Aſiatici, vel Africani, vel Britannici, illa potius erant agnomina, quàm propria nomina: nec propter illas proprijs ſpoliabantur nominibus, aut cognomentis familiæ. At Paulus ita vocatus eſt, vt nomen Sauli omninò deſeruerit.

IV. opinio cæteris probabilior. *Chryſ. ho. 28.*

Supereſt, vt probabilius ſit, quod Chryſoſtomus in hunc locum docuit: *Hic nomen,* inquit, *illius mutatur ex ordinatione: id*

quod

Ioan. 1.
Saulus cur dictus ſit Paulus.
Theodor. in c. 1. epiſt. ad Romanos pr. princ. tom. 1. initio.
Theophyl.
Oecumen.
Marc 3.
Ioan. 1.

quod & Petro accidit. Sic ille. Ne quid ergo minus in hac parte Apoſtolis videretur habere, mutatum eſt illi nomen. Cuius ſententiam ſectantur Theodoritus, Theophylactus, & Oecumenius: vt Chriſtus Petro, & filijs Zebedæi, dum vocauit ad Apoſtolatum, eorum nomina mutauit, aut nomina addidit, vt Simon diceretur Cephas, quod interpretatur Petrus, & filijs Zebedæi indidit nomen Boanarges, & ita veriſimile eſt cum alijs Apoſtolis feciſſe, etſi illud in libris Canonicis non legimus. Hunc morem ſequuntur Pontifices, qui ad ſedem Apoſtolicam gubernandam aſſumuntur: nam vt plurimum nomina illis mutantur. Ita Saulo dum ad munus Apoſtolicum per Spiritum ſanctum in vniuerſis Gentibus adminiſtrandum aſcitus eſt, nomen mutauit; vt quod præcipuum habebat Princeps Apoſtolorum, id etiam ipſe haberet; & maioris coniunctionis argumentum acciperet: vt tradit Oecumenius. Nec obſtat ſermo ille, *Saulus autem, qui & Paulus*, qui videtur indicare binominem extitiſſe, quia non id ſignat ſermo, ſed Syriacus codex expreſſit, *Saul autem, qui vocatus eſt Paulus*, inſinuans eo vſque Saulum, in futurum verò Paulum vocatum.

Cur qui in Petri ſedem ſuccedunt, mutare ſibi nomen conſueuerunt.

Oecumen.

Ad ſecundum dicendum eſt, varias ac diuerſas his vocibus tributas eſſe à Patrib⁹ ſignificationes. Nam ad varias linguas ſi referentur, veræ inuenientur. Hieronymus igitur in epiſtola ad Philemonem docet Saulum Hebræa lingua ſignificare expetitum, ſiue poſtulatum, precibus ſcilicet Stephani eius fratris conſobrini, dum lapidaretur. Vnde eius conuerſio apud omnes admirabilis fuit, ita vt à principio vix ſe illi crederent fideles. Quoniam autem Paulus conuerſione, doctrina, atque ſignis mirabilis extitit; meritò in hac ordinatione vocatus eſt Paulus: quod in Hebræa lingua admirabilem, & operatorem, qui de ſe dicebat: *Plus omnibus laboraui*, ſignificat. Ambroſius verò reſpiciens ad voces Græcas, dixit vocatum eſſe Saulum, quod Græcè interpretatur tentatus, ſiue inquietus, ἀπὸ τοῦ σαλεύειν, quod eſt, quatere, ſiue turbari, eo quòd prius moleſtus eſſet Eccleſiæ: & poſteà dictus eſt Paulus, quod ἀπὸ τοῦ παύομαι tranquillum, ac quietum ſignificat: eo quòd Eccleſiæ nauiculæ tanquàm firma anchora illam tranquillans ſit adiunctus. Idem ſentit Simeon Metaphraſtes in oratione continente certamina, peregrinationes, & conſummationem Petri, & Pauli, ait enim: *Sauli itaque nomine in Pauli nomen transmutato, eo quòd ex Salo perſecutionis traducto ad quietem eius fidei miſit ad Ananiam quendam diſcipulum in vrbem Damaſci.* Sic ille. At verò Auguſtinus in epiſtolam Ioannis, & in Pſalm. 72. Saulum ait denotare ſuperbum, elatum, ſiue ferocem, non tam aſpiciens ad etymon, ſiue Græcum, ſiue Hebrænum, quàm ad factum Regis Saulis, qui ſuperbus ac ferox extitit in regnando, & eiuſdem tribus, cuius & Paulus. Paulum verò aſſerit ſignificare humilem, modicum, & paruum, ad Latinam linguam aſpiciens: vnde ſingulari modeſtia ſe omnium Sanctorum minimum, & omnium peccatorum maximum appellat; & gratiæ Chriſti ſtabiliendæ, atque aſſerendæ acerrimus extitit vindex, ad omnia ſuperba corda deprimenda, atque humilianda. Hæc veteres Patres de ſignificationibus huius vocis protulerant. Quanquàm Beza ſapiens in oculis ſuis illas irrideat; cùm tamen ipſe nihilo ſolidiora producat, & exiſtimet eandem eſſe vocem Sauli, & Pauli, ſed pro diuerſorum idiomatum ratione variata: vt idem eſt, inquit, Latinè Ioannes, Gallicè Iean, Germanicè Hans, &c. Quibus neſcio quid frigidius, aut magis ridiculum dici potuerit.

Quid nomen Pauli ſignificet.
I ſignificatus.
B. Hieron. ſuperiori loco.
Act. 7.
Infra 9. & ſeq.
1 Cor 15.
II ſignificatus.
B. Ambroſ. in epiſt. ad Romanos tom 5.
Simeon Metaphraſt.
Act. 9.
III ſignificatus.
Aug. tract. 8. in epiſt. Ioan. tom. 9.
Idem tom. 8.
Epheſ. 3.
1. Tim. 1.
Bezæ Caluini ſucceſſoris inepta ſententia.

Repletus Spiritu ſancto, intuens in eum, dixit, O plene omni dolo & omni fallacia fili diaboli, inimice omnis iuſtitiæ, non deſinis ſubuertere vias Domini rectas? Et nunc ecce manus Domini ſuper te, & eris cæcus. Quòd hæc verba non pronuntiauerit morbo côuitiandi, aut detrahendi, illud teſtatur, quòd præcedit, illum plenum Spiritu ſancto hæc verba dixiſſe. Neque nouum eſt, Spiritum ſanctum ad iuſtam indignationem & iram quandoque excitare, quæ Nemeſis dicitur. Nam & apud Marcum legimus de Domino: *Et circumſpiciens eos cum ira, contriſtatus ſuper cæcitate cordis eorum*, & de Saule legimus, quòd inſiluit Spiritus Domini ſuper eum, cùm audiſſet verba hæc, & iratus eſt furor eius nimis. Deinde confirmat miraculum ipſum ſubſecutum cæcitatis: nec enim Dominus verbo Pauli ſubſcripſiſſet, ſi conuitium, aut peccatum extitiſſet. Ex quo licet colligere, ſanctos quandoque zelo Dei correptos contra tyrannos, aut eorum ſatellites in ſimilia verba prorumpentes, non eſſe à nobis temerè dijudicandos, cùm potiùs caſtigandi gratia, quàm vitio afficiendi quenquam contumelia locuti ſint. Increpuit igitur durè, nam in tales iactura fit vnguenti mollis correptionis. Præterea his verbis detexit Paulus, quales à nobis habêdi ſint, qui magica ſtudia conſectantur. Nam in primis tales ſunt filij diaboli, quem imitantur, & cui libenter obtemperant, & vt dixit Dominus Iudæis; *Vos ex patre diabolo eſtis;*

Paulû nequaquàm conuitiandi animo Elymam magum appellaſſe plenum omni dolo, & omni fallacia, filium diaboli, &c.
Marc. 3.
1. Reg. 11.
I Largum.
III. argum. Quid, de ijs ſentiendum, qui magica ſtudia conſectantur.
Ioan 8.

Ibidem.

Quales ſint magi atque malefici.

Paulus Elymã magum cur vocet inimicũ omnis iuſtitię.

Elymas quid ſibi velit.

Iuſtitia qualis regula eſt & menſura.

Viæ Domini rectæ quęnam ſint.

Pſal. 24.

Qualis Elymæ magi cæcitas fuerit.

Act. 9.

eſtis; & deſideria patris veſtri vultis facere: & iterum: *Vos quæ vidiſtis apud patrem veſtrum, facitis.* Et quia diabolus obſtinatus eſt in malo, & cupidiſſimus eſt nocendi; ita eorum organa, id eſt, magi, qui pleni ſunt omni dolo, & omni fallacia, qua primùm ſe ipſos pernicioſiſſimè, deinde alios & ad ruinam corporis, & animæ decipiunt: qua fallacia nulla eſt deterior. Vocat illum propterea inimicum omnis iuſtitiæ: quia tales opponunt ſe & veritati fidei, & iuſtitiæ rectè agendi, & coram Deo & coram hominibus. Et qui ſe iactabat filium Iouis aut Saluatoris, rectè nuncupatur filius diaboli: & qui Elymas, id eſt, Dei menſura, nominatur inimicus omnis iuſtitiæ, quæ regula eſt, & menſura omnium virtutum. Vnde ſubiungit: *Non deſinis ſubuertere vias Domini rectas?* Sunt viæ Domini ad nos, nempè, miſericordia, & veritas, quas ille negando Dei prouidentiam tollebat, ac ſubuertebat. Vel, viæ Domini, ſunt noſtræ ad eum promerendum: quæ ſunt vel pœnitentia ex fide, ſi peccatores ſumus, vel obedientia mãdatorum, ſi iuſti. Et vſque ad tempus cæcitas fuit, vt diuina videretur; ne, ſi perpetua eſſet, naturalis cenſeri poſſet. Vnde talis in eum cecidit caligo, vt quæreret qui ei manum daret. Magna autem Dei prouidentia fit, vt qui multum ſibi adſcribunt ſapientiæ, illi cæci reddantur, vt diſcant poſteà modeſtiùs de ſeipſis ſentire, & digni fiant diuina ſapientia: quemadmodum Paulo ipſi in conuerſione ſua accidit. Rectè etiam hic magus, qui alios ſuis conſilijs ducere volebat, diuino iudicio neceſſe habuit, vt ab alijs duceretur.

Quare Sergius Proconſul admiraretur ſuper doctrina Domini.

Idem Proconſul Sergius vbi Epiſcopus à Paulo ſit ordinatus.

Prudẽtius in Periſtephanõ.

Tunc Proconſul cùm vidiſſet factum, credidit, admirans ſuper doctrina Domini. Fructum non vulgarem peperit illud miraculum: nam eo viſo Proconſul credidit, etiamſi ipſe magus, vel cæcitate percuſſus non legatur reſipuiſſe. Admirabatur autem ſuper doctrina Domini, quòd poteſtatem ſignorum haberet coniunctam. Hunc Paulum Cypri Proconſulem à beato Paulo Apoſtolo Narbonæ Epiſcopum relictum in acceſſu ad Hiſpanias, vel in reditu ab illis, teſtantur Eccleſia Tarraconenſis in Hiſpania, & Narbonenſis in Gallia, quæ de illo celebrant duodecima Decembris die, & Prudentius in hymno quodam de ſanctis 18. Martyribus Cæſarauguſtæ, vbi habet:

Barchinon claro Cucufate freta
Surget, & Paulo ſpecioſa Narbo.

Beda tom 3. à med.

Vſuard.

Idem confirmant Bedæ, & Vſuardi martyrologia in 22. die Martij, præter Epiſcopum Equilinum, & beatum Anſelmum in

Eſquilinus Epiſc.

B. Anſelm.

Quem admodum Paulus doctrinam ſuã diſpenſaret.

capite 15. epiſtola ad Roman. & alios nonnullos. Porro Pauli doctrina prudenter adminiſtrabatur: nam aliter Iudæis ex Scripturis, aliter Gentibus loquebatur. Nam Gentes, de origine mundi, Deique ſuper illum prouidentia, deque peccato Adæ antiquo, & remedio illius per Chriſtum parato, deque falſo Idolorum cultu, iudicio vniuerſali futuro concionabatur, propoſitis ſignis, quibus ſua dicta confirmaret.

Ioannis cognomento Marci, Pauli comitis et Barnabæ reditus in Hieruſalem, quæ cauſa extiterit.

Conſobrinus tam filium patris, quam filium ſororis ſignificat

Chryſoſt. ho. 28. in Acta. tom 3.

Oecumen.

Matth. 10. & Luc 14.

Ad euangelizandum qui ſint idonei.

1. Cor. 10.

Act. 15.

Et cùm à Papho nauigaſſent Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ. Ioannes autem diſcedens ab eis, reuerſus eſt Hieroſolymam. Apoſtoli ad Gentes miſſi, non contenti Cypro, vltrà progrediuntur, vt Euangelium propagare valeant. Nauigant igitur in Aſiam Minorem: & cùm ſoluiſſent in Perge, Pamphyliæ ciuitate non ignobili, peruenerunt vſque ad Antiochiam Piſidiæ, quæ inclyta erat ciuitas. Interim Ioannes cognominatus Marcus, & Barnabæ conſobrinus, ſiue, vt alij volunt, nepos, nam vtrumque ſignificat vox Græca ἀνεψιὸς, de qua Paulus ad Coloſſ. 4. tam enim filium patris quam filium ſororis, vt Chryſoſt. notat, ſignificat, Hieroſolymam eſt reuerſus. Cauſſam autem diſceſſus eius Lucas non enarrat: veriſimile tamen eſt, illum aut laboribus, aut periculis, quæ euangelizantes conſequuntur, territum, ab eis, vt ſentit Oecumenius, diſceſſiſſe, aut affectu humano tractum, ad reuiſendam patriam, & matrem, Hieroſolymam rediſſe. Vides igitur, non omnes idoneos eſſe Apoſtolico muneri, præter illos, qui oderunt patrem, & matrem, & denique animam ſuam. Qui igitur exiſtimat ſe ſtare, videat ne cadat. Illud conſtat, propter hunc Marcum ortam fuiſſe contentionem inter Paulum & Barnabam, ita vt vterque à ſe inuicem diſceſſerint: qua de re agemus capite 15.

Paulus, & Barnabas cur ingreſſi ſynagogam die Sabbatorum ſederint.

Vbi docerent Apoſtoli.

Dies Sabbati quomodo ſanctificanda olim Iudæis.

Et ingreſſi Synagogam die Sabbatorum, ſederunt. Nimirum ad audiendum lectionem Scripturæ, quam moris erat Iudæis audire. Ita vt poſt lectionem legis, & Prophetarum miſerint ad eos Principes Synagogæ, dicentes, *Viri fratres, ſi quis eſt in vobis ſermo exhortationis ad plebem, dicite.* Hic aduerte, Apoſtolos non docere in angulis, ſed in media Synagoga. Deinde in die Sabbati, in quo plures confluebant: nam lectione Scripturarum potiſſimè illa dies ſanctificanda erat. Tertiò Paulus nequaquàm ſe ingeſſit, ſed iuſſus, ſeu rogatus, vt interpretaretur Scripturam, quæ fortè lecta erat: quam prouinciam ex charitate aſſumpſit.

Pote-

Poteſtatem autem dicendi, ſiue exhortandi illos habere, vel ex habitu coniectabant, vel ipſi illam eis dabant. Falſum autem eſt, quòd quiſque ſcientia prædictus, ac doctus poſſet ſine facultate ad Iudæos concionari, vt hîc ait Caietanus: quia eſſet in ordinem Eccleſiaſticum. Nam de ea re obiecerunt Chriſto: *In qua poteſtate hæc facis? & quis tibi dedit hanc poteſtatem?* Et, *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi.* Acceptauit igitur Paulus libenter poteſtatem ſibi dicendi factam, quò illos de Euangelio, quod in Scripturis veteribus non ſecùs quã nucleus in cortice deliteſcit, inſtrueret, deque myſterijs reconditis philoſopharetur, oſtendens illis iam Deum beneficium promiſſum præſtitiſſe, & Meſſiam filium ſuum verum exhibuiſſe Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum Patre & Spiritu ſancto ſummis laudum præconijs celebretur ab vniuerſa creatura in ſecula ſeculorum, Amem.

Caietan.
Si cuique pro ſuo arbitratu etiam erudito, concionari Iudæis liceret, vt volunt Lutherani, quid inde.
Matth. 21.
Infra 23.

TRACTATVS XXXVII.

In illa verba: *Surgens autem Paulus, & manu ſilentium indicens, ait, Viri Iſraelitæ, & qui timetis Deum, audite: Deus plebis Iſrael elegit patres noſtros, & plebem exaltauit, cùm eſſent incolæ in terra Aegypti, et in brachio excelſo eduxit eos ex ea. Et per quadraginta annorũ tempus mores eorũ ſuſtinuit in deſerto. Et deſtruens Gentes ſeptem in terra Chanaan, ſorte diſtribuit eis terram eorũ, quaſi poſt quadringentos & quinquaginta annos: et poſt hæc dedit iudices vſque ad Samuel Prophetam,* &c. per integrum caput Actorum 13.

ANTEQVAM hanc Pauli ad Antiochenos explicemus orationem, illud primo loco ſtatuendum, tempus quod Apoſtolis erat præſcriptum manendi Hieroſolymis ſub id ætatis, expletum fuiſſe. Nam vt tradit Euſebius ex ſentẽtia Tharſeæ martyris, per duodecim annos Dominus Apoſtolis præcepit ne Hieroſolymã desererent, vt ibi Eccleſiæ primitiuæ fundamenta iacerentur, & per finitimas Iudæorum ciuitates fidem Meſſiæ diſſeminarent, vt inde in vniuerſum orbem de Sion exiret lex, & verbum Domini de Hieruſalem. Et vt perſecutio facta ſub Stephano, ad id mirificè contulit, vt diſcipuli omnes præter Apoſtolos diſpergerentur ad prædicãdum verbum Dei per Iudæam, & Samariam: ita perſecutio Eccleſiæ ſub Herode Agrippa ad illud extitit vtilis, vt Apoſtoli omnes, relicto ibi Iacobo fratre Domini ipſorum paſtore, & Epiſcopo, ad prædicandum Gentibus, ſortitis inter ſe prouincijs tranſmigrarent. Nam hæc perſecutio, quæ duodecimo anno accidit ab aſſumptione Chriſti, hoc eſt, ſeptimo regni Herodis Agrippæ, & tertio anno principatus Claudij, in ipſa Eccleſiæ capita, & columina tendebat, & Euangelio Chriſti perpetuum bellum indicebat. Quoniam igitur repellebant verbum Dei, digni habiti ſunt qui ab Apoſtolis desererentur, & auferretur ab illis per eos regnum Dei, & traderetur genti facienti fructum eius. Hoc ipſum confirmat aſſumptio, ac promotio Barnabæ, ac Sauli ad apoſtolatum in Gentibus: ex quo enim illi ab Spiritu ſancto miſſi ſunt, vt Gentibus euangelizarent, probabile eſt & Apoſtolos ad idem miniſterium emiſſos fuiſſe. Vnde Beda in hoc ipſum caput 13. ſcribens, initio ait: *Videtur Saulus iuxta ordinem hiſtoriæ, tertiodecimo poſt Domini paſſionem anno apoſtolatum cum Barnaba, Pauliq; accepiſſe vocabulum. Quartodecimo autem anno, iuxta condictum Iacobi, Cephæ, & Ioannis, ad Gentium magiſterium profectus eſt. Nec hiſtoria Eccleſiaſtica repugnat, dicens, Apoſtolis fuiſſe præceptum, vt duodecim annis prædicarent in Iudæa.* Hæc ille. Accedit & hiſtoria Scholaſtica, quæ in Actuum Apoſtolicorum hiſtoriam ad hunc modum docet: *Videtur autem 13. anno à paſſione Domini promotus ad Apoſtolatum cum Barnaba, & ſortitus Pauli vocabulum, & 14. profectus ad magiſterium Gentium: Cui ſatis Eccleſiaſtica hiſtoria concordat: vbi legitur præceptum Apoſtolis eſſe, vt poſt paſſionem per duodecim annos prædicarent in Iudæa. Tertiodecimo anno cœperunt paullatim tranſire ad Gentes.* Hæc illa. Eadem omninò verba repetit Vincentius Bellouacenſis in ſuo Speculo hiſtoriali. Proinde quod Dominus præcepit: *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ,* &c. non eſt intelligendum confeſtim fuiſſe executioni mandatum, ſed poſt duodecim annos, vt probauimus, & martyrologium Romanum habet, anno 13. poſt Chriſti mortem diuiſionem Apoſtolorum in diuerſas prouincias eſſe factam; ac diuiſioni ſtatam, ac ſolennem diem aſſignat 15. Iulij, quæ fortaſſis illo anno poſt Iacobum occiſum, & liberatum à vinculis Petrum in diebus Azymorum paulò poſt duos menſes ſubſecuta eſt. Hinc B. Gregor. homil. de feſto Aſcenſionis Domini, inter-

Quamdiu Apoſtoli Hieroſolymis hærere debuerint ex Chriſti mandato
Euſeb lib. 5. Eccl. hiſt. c. 18 in fin. tom. 1.
Eſai 2.
Act. 8.
Ibidem.
Apoſtolorum ſub Herode Agrippa perſecutio quo'o anno Chriſti aſcenſionis acciderit.
Act. 13.
Matth. 21.
Act. 13.
Beda tom. 5.
Euſeb. lib. 5. hiſt Eccl c. 18 in fin. tom. 1.
Hiſt Schol. in Acta Apoſt. ca. 71.
Vincen. Bellouacen. in Speculo hiſto lib. 8 c 9.
Marc. vlt.
Præceptum Domini, datũ Apoſtolis de Euangelio per vniuerſum mundũ prædicando accipiendum.
B. Greg. hom. 29. in Euang. ſub init. to. 2.

interpretans illud: *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ; Poteſt*, inquit, *omnis creaturæ nomine, omnis natio gentium deſignari. Antè etenim dictum fuerat; in viã Gentium ne abieritis. Nunc autem dicitur. Prædicate omni creaturæ; vt ſcilicet prius à Iudæa Apoſtolorum repulſa prædicatio, tunc nobis in adiutorium fieret, cùm hanc illa ad damnationis ſuæ teſtimonium ſuperba repuliſſet.* Hæc Gregorius, explicans præceptum Gentibus prædicandi intelligedum ab eo tempore quo Iudæa repellere Apoſtolicam cœpit prædicationem, id eſt, anno 13. prædicto. Nec refert, quòd dicat martyrologiũ, anno 13 poſt aſſumptionem illam factam, cùm dictum ſit, poſt duodecim annos Apoſtolos deſeruiſſe Hieroſolymam: quia intelligẽdum eſt, anno 13. ineunte, ſiue inchoato, & non perfecto. Qualis verò extiterit Prouinciarũ partitio, & quæ cuique Apoſtolo contigerit, Hippolytus martyr lib. de duodecim Apoſtolis, & ſeptuaginta duobus diſcipulis, & Dorotheus Epiſcopus Tyri in Synopſi, & Origenes, & Euſebius, ac Hieronymus, atque alij vetuſti Patres indicãt, & nos etiam in primo huius libri capite nonnihil diximus. Quanquàm nonnullæ ſint inter Doctores controuerſiæ, & variè ſentire videãtur: ſed non ſunt magni momenti, neque Fidei veritati præiudicant.

Matth. 10.

Prouinciarum inter Apoſtolos ad Euangelium prædicandum diuiſionem factã qui memoret

Hippol. martyr.
Doroth. Epiſc.
Orig.
Euſeb. lib. 3. hiſt. Eccl. c. 1. & 2 tom. 1.
Hieron lib. de ſcripto. Eccl. to. 1. à med.

Quod verò aſſerimus, Apoſtolos in vniuerſum orbem diſperſos: non ita accipiendum eſt, quin aliquando illi in vnum conuenirent, maximè qui nequaquàm in diſſitas regiones diſtracti erant: nam & in dormitione B. Virginis feruntur omnes adſtitiſſe non ſine miraculo: & in concilio Ieroſolymitano Apoſtoli congregati ſunt, & presbyteri, inter quos expreſſa fit mentio Petri, & Iacobi fratris Domini, Pauliq́ue, ac Barnabæ. Ad Galat. quoque 2. poſt decẽ & octo annos ab aſſumptione Domini erant ſimul Petrus, Iacobus, & Ioannes, ad quos Hieroſolymis exiſtentes Paulus & Barnabas aſcenderunt conferendi Euangelij gratia, quod prędicabant in Gentibus. Hæc putauimus neceſſariò nobis, vt opportuna fuiſſe pręfanda ad ea, quæ paullò antè de Paulo, & Barnaba dicta ſunt, & quæ dicuntur. Illud tamen erat prudentiæ Apoſtolicæ, vt in ciuitates Gentium, ad quas diuertebant, ſi fortè contingeret habere Synagogas Iudæorum, illas priùs inuiſerent, atque in illis euangelizarent, vt ſuperius notauimus.

An Apoſtoli in vniuerſum mundum diſperſi in vnum aliquando cõuenerint.

Act. 15. & ſeq.

Apoſtolorum conſuetudo laudabilis.

Surgens autem Paulus, & manu ſilentium indicens, ait. Primùm rectè dicitur ſurrexiſſe, vt & Petrus Act. 1. Exurgens Petrus in medio fratrum, dixit; quò melius ab omnibus & audiri poſſet, & ſpectari. Habet enim & perſuadendi partem ipſa oris, & vultus dignitas, cùm motus, & geſtus moderatione coniuncta, atque illis quæ dicuntur, accommodata. Solet etiam acrior, & in perſuadendo efficacior eſſe ſtantis oratio, ac vehementior: ideo illam eſt amplexatus. Manu autem ſilentium indixit; innuens verbum Dei omni cura huius ſeculi ſepoſita eſſe audiendum. Captans verò beneuolẽtiam dixit, *Viri Iſraelitæ, & qui timetis Deum, audite.* Indicat iuſtum eſſe, vt verba Dei attentè percipiant, qui filij erant iuſtorum, & eorum, qui auditu verbi Dei iuſtificati ſunt. Addit etiam, Et qui timetis Deum; vt proptereà quæ Dei ſunt, ac proinde magni põderis atque momenti, diligenter excipiant. Hæc autem videtur eſſe prima Pauli Apoſtoli concio: in qua primùm beneficia Dei erga illum populum commemorando, beneuolos reddit; deinde Chriſtum promiſſum; tertiò quæ de Chriſto aſſerit, Scripturis confirmat; quartò grauiter cohortatur, ne oblatam gratiam reſpuant. Hæc eſt ſumma concionis.

Cur Paulus ſtans ſermonem habuerit.

Idem cur manu ſilentium indixerit.

Prima Pauli Apoſtoli concio quæ fuerit.

Deus plebis Iſrael elegit patres noſtros, &c. Etſi Deus ſit omnium ſolus & verus Deus; peculiari tamen prouidentiæ ratione erat Deus Iſraël, eo quòd manifeſtiùs ipſis ſeſe prodidiſſet, & ſingulari cultu ab eis in veneratione haberetur. *Elegit*, inquit *patres noſtros.* Quia primũ Dei opus eſt electio gratuita, quæ omnia antecedit merita. Ideo Moyſes; Quia populus, inquit, ſanctus es Domino Deo tuo, te elegit Dominus Deus tuus, vt ſis ei populus peculiaris de cunctis populis qui ſunt ſuper terram. Quanquàm eorum electio non tollit, quin etiam Deus pro ſua bonitate earum gereret curam, nõ tantùm in his, quæ ad corpus ſpectant, ſed etiam in his, quæ ad animi ſalutem faciunt: etſi præ Iudæis, tantiſque eorum priuilegijs contemnere cæteros videretur.

Cur dicatur Iſrael Deus, cum ſit omnium

Rom. 3.

Primum Dei opus quod ſit.

Deut. 7 & infra 14. & 26.

Et plebem, inquit: exaltauit, cum eſſent incolæ in terra Aegypti. Exaltauit plebem illam ab Ægyptijs oppreſſam: adeo vt quò plus deprimeretur à Pharaone, eò amplius roboraretur ac multiplicaretur ab eo. Ante egreſſum de Ægypto ſtupendis plagis affecit Pharaonem cum ſuis, à quibus populũ ſuum immunem ſeruauit. In egreſſu verò dedit illis columnam nubis, & ignis, tranſitum per mare Rubrum tanquàm per ſiccum, ducatum Moyſi, manna de cœlo, aquas ex ſaxis, coturnices, & hoſtium victorias: denique dedit legem ipſo deſcendente in montem Sina coram omnibus, donec introduxit in Terram promiſſam.

Exod. 1.
[illegible]
Ibidem.
Infra 7. 8. 9. 10. 12. & 14.
Exod. 13.
Infra 14.

Infra 16.
Infra 17.

Et in brachio excelſo eduxit eos ex ea. Hoc eſt *Supra 16.*

virtu-

Quo brachio excelſo Iſraelitæ de Aegypto fuerint educti.
Deut 32.
Exod 8.
Infra 16
Mores Iudæorum quales ſuſtinuerit in deſerto Dominus.
Infra 17.
Pſal. 94.
Num 14.
Hebr. 4.
Quid illud de Iudæis: Non introibunt in requiem meã.
Num. 26. & Cor. 10.
Magna quæ Dei miſericordia cenſenda.
Thren 3.
Rom. 9.
Ioſue 13. & ſeq.
Pſalm. 77.
Pſalm. 43.
Ioſue 6.
Infra 10.
Quæ ſint Gẽtes illæ ſeptẽ quas Deus Iſraelitis ſubiecit.
Geneſ 9.
Clem lib. 1. Recognit.
Terra promiſſa Iudæis ſorte cur tradita.
Prouerb. 16
Sortes vnde deſcẽdant, & à quo temperentur.
Iudic. 3.
Caietan: in hunc locũ de annorum numero quo Iudæi a natiuitate Iſaac, &c fuerunt vſque ad iu-

virtute diuina, non humana, aut naturali poteſtate. Vnde Moyſes dixit de Domini brachio: Expandit alas ſuas: & aſſumpſit eum, atque portauit in humeris ſuis. Ita vt omnes eius hoſtes cogerentur fateri manum Domini eſſe cum illis, & contra aduerſarios: ſicut malefici dixerunt Moyſi, Digitus Dei eſt hic. ¶ *Et per quadraginta annorum tempus mores eorum ſuſtinuit in deſerto.* Mores, intelligit prauos & vitioſos: nam ad idololatriam, & ad tentandum Deum, & ad murmurandi, & fornicandi vitium propenſi erant, & Moyſen lapidare cogitabant. Vnde ipſe per Prophetam ait: *Quadraginta annis offenſus fui generationi illi, & dixi: Semper hi errant corde. Et iſti non cognouerunt vias meas: vt iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam*, id eſt, Nõ intrabunt in terram promiſſam. Quare omnium eorum, qui egreſſi ſunt de Aegypto à vigeſimo anno & ſupra, cadauera remanſerunt in deſerto, præter Ioſue & Caleb. Magna autem Dei miſericordia eſt ſuſtinere peccantes, & non ſtatim digno eos plectere ſupplicio. Vnde Propheta dixit; *Miſericordia Domini, quia non ſumus conſumpti.* Ita etiam nũc ſuſtinet in multa patientia vaſa iræ à ſe ipſis aptata in interitum.

Et deſtruens Gentes ſeptem in terrà Chanaan, ſorte diſtribuit eis terram eorum. Deo tribuit victoriam, etiamſi Iudæi Gentes illas expugnauerint. Ita etiam Dauid Propheta: *Nec enim in gladio ſuo poſſederunt terram, & brachium eorum non ſaluauit eos, ſed dextera tua, & brachium tuum.* Erat enim Deus dux eorum, qui & ſonitu tubarum muros cõcidere faciebãt: ſolem ſiſtebat & lunam: metum mortis incutiebat. Gentes autem illæ ſeptem, ſunt Chananæi, Amorrhæi, Hetthæi, Pherezæi, Iebuſæi, Gergeſſæi, & Heuæi, omnes de ſtirpe Cham, cui pater maledixerat: & terras illas, cum ſpectarent ad filios Sem, iniuſtè occupauerant, vt docet Clemens. Sorte autem diſtribuit illis terrã eiectis Gentibus; non ſolum vt oſtenderet ſua eſſe omnia, & regna, & bona temporalia, aut ne de eis tãquam de propriis ſuperbirent; ſed etiam ſortem adhibuit, quæ à Deo deſcendere, & à Deo temperari exiſtimatur; ne quiſquam de mala portione conqueri valeret, omneſque litigandi anſas amputaret.

Quaſi poſt quadringentos & quinquaginta annos: & poſt hæc dedit iudices vſque ad Samuel prophetam. Minimè ferendũ videtur quod Caietanus ſua autoritate mutat numerum annorum, nimirùm quadringentos quinquaginta, in centũ quinquaginta, contendens oẽs Græcos & Latinos codices eſſe corru-

dices, intolerandus error

Iſrael tẽ quã diu afflictus fuerit ſub Pharaone.

Exod. 16.

Beda. tom. 5.
Huius Græcæ lectionis ſenſus qui ſit: Poſthæc annis quaſi quadringentis quinquaginta dedit illis iudices.

Quinã Iſraelitici populi duces extiterint, quibuſque illi annis præfuerint.

Io Gagneus in Act.

1. Reg. 8.
Reges & iudices, ipſe cõſtituit Deus, & quare.
Rom 13.
1 Reg 9.

ptos. Cum tamen Paulus non ab exitu de Aegypto, neq; à Ioſue, neq; ad Samuelem computet annos quadringentos quinquaginta, ſed vel à natiuitate Iſaac, vel ab ingreſſu Iſraelitarũ in Aegyptum vſq; ad iudices, hoc eſt, ad poſſeſſionẽ terræ tot anni fluxerunt. Nã quadringentis annis fuerunt Iſraelitæ afflicti ab Aegypto, ſi computes afflictionem quã habuit Abraham ſpoliatus vxore à Pharaone, vt habes Gen. 12. Et quadraginta annis fuerũt in deſerto, & reliquum tempus datur diſperſioni Gẽtium vſque ad iudices. Et ideò rectè Paulus, etiã Græcè, qui inceperat contexere hiſtoriam Iſraelitarum ab incolatu Aegypti, & narrauit exitum inde, & moram quadraginta annorum in deſerto, & euerſionem ſeptẽ nationum, ſtatim ſubdit: *Quaſi poſt quadringentos & quinquaginta annos: & poſthæc dedit iudices, vſque ad Samuel prophetam.* Vt ſit ſenſus, quẽ Latinus interpres vidit: non quod dederit iudices tanto tempore, ſed poſt illa narrata, quæ acciderunt in ſpacio quadringẽtorum, & quinquaginta annorum, ipſe dedit iudices, qui permanſerunt vſq; ad Samuelem, poſt quem Deus dedit Reges. Atq; ita ſupputat Beda. Senſus autem Græcæ Lectionis alius eſſe videtur. Nam ita legitur: καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα ἔδωκε κριτάς. Id eſt, Poſthæc annis quaſi quadringentis quinquaginta dedit illis iudices. Et eſt ſenſus, quod à terra eis ſorte diſtributa, ac poſt illam annis circiter quadringentis quinquaginta dedit illis iudices, vſq; ad Samuelem. Vbi illud, poſthęc, non eſt referendũ ad diſtributã terrã, ſed ad egreſſum ex Aegypto, à quo Moyſes illis præfuit 40. annos, Ioſue 27. Othoniel 40. Aioth. 80. Debora 40. Gedeon 40. Abimelech 3. Thola 23. Iair. 22. Iephte 6. Abeſſan. 7. Aialon 10. Abdon 8. Samſon 20. Heli 40. Samuel & Saul 40. qui ſimul iuncti annos cõſtituunt 446. vt Paulus nõ malè dixerit, annis circiter quadringentis quinquaginta. Ita computat Ioannes Gagneus. Vt ſiue priori, ſiue poſteriori modo legis, non opus ſit corrigere omnes Græcos, & Latinos codices, quibus per omnia codex Syriacus conſentit.

Et exinde poſtulauerunt Regem: & dedit illis Saul filium Cis, &c. Nota, Deũ dare iudices ac reges, vt qui poteſtati illorum reſiſtit, Dei ordinationi ſe reſiſtere intelligat. Poſtulando autem Regem, & Samuelem virum fidelem, ac Deum, cuius nutu præcipuè regebantur, reiecerũt. In Saule autem omnia quæ Rege digna videbãtur, aderãt, vt corporis proceritas, fortitudo, modeſtia. Verum hæc omnes fefellerunt, vt diſce-

...ui confidē...um ſoli.

rent nequaquam in hominibus, ſed in Deo fidendum eſſe.

.Reg.16.

Et amoto illo, ſuſcitauit illis Dauid Regem: cui teſtimonium perhibens, dixit: Inueni Dauid filium Ieſſe, virum ſecundum cor meum. Saulem grandem dedit, Dauidem paruulum quaſi de terra ſuſcitauit ad regnum, iuxta illud: *Suſcitat de terra egenū, & de ſtercore eleuat pauperem, vt ſedeat cum principibus, & ſolium gloria teneat.* Et ingens eſt teſtimonium, Dauidem eſſe ſecundū cor Dei: quia clemens natura erat, ac manſuetus: & licet eleuatus ad regnum in magna ſe ſemper continuit modeſtia & humilitate, ob cuius defectū, Saulem regno abiecerat. Fecit præterea Dauid oēs Dei voluntates; quas qui faciunt, vt ille vult à nobis fieri, ſpiritū Dei, atq; eius cor habēt. Vnde & ex Dauidis ſanctiſſimi ſanguine ſibi ad nos deſcendere cōplacuit, vt fieret nobis ſecundum cor noſtrū. De hu° verbi ſenſu ita B. Aug. ſcribit in lib. De octo Dulcitij quęſt. *Quæritis quare dixerit Dominus, nimirū præſcius futurorū: Elegi Dauid ſecundum cor meū; cum talia tantaq; ipſe homo cōmiſerit? Quod quidem ſi de ipſo Dauid, qui reprobato Saule, & extincto fuit Rex Iſrael, dictum intelligamus, magis quia Deus præſcius futurorum eſt, præuidit in eo tantam pietatem, tamq; veracē pœnitentiam: vt eſſet in eorū numero, de quibus ipſe dicit. Beati, quorū remiſſæ ſunt iniquitates, & quorū tecta ſunt peccata. Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatū. Cum ergo præſciret eum Deus peccaturū, & peccata ſua pia humilitate, & ſyncera pœnitentia deleturum, cur non diceret, Inueni Dauid ſecundum cor meum: cui non erat imputaturus peccatum tam multa bona facienti, & cū tanta pietate viuenti, & ipſa pietate pro peccatis ſuis ſacrificium ſpiritus offerenti?* Hæc ille.

Supra 2. & Pſalm.12. .Reg.13. Quā vere di...tum ſit, Da...uid virū eſſe ſecundum cor Dei. Pſal 131. .Reg.15. Saulem cur Deus Regno priuauerit.

Aug lib de octo Dulcitij quæſt. q.5. anno, circa fin libri, ordine prætermiſſo, to.4 circa med. *1.Reg.16.* Cur elegit De° cor ſuū cū talia, tantaq; crimina commiſerit? *Pſalm.31.*

Pſal 10. *Matth. 3.*

¶ *Huius Deus ex ſemine ſecundum promiſſionem eduxit Iſrael Saluatorem Ieſum, prædicante Ioanne ante faciem aduentus eius Baptiſmū pœnitentiæ omni populo Iſrael.* Eo omnis ſermonis huius ſcopus ſpectabat, vt Chriſtū ex ſemine Dauidis proceſſum, exhibitū iam fuiſſe oſtenderet. Et Iſrael Datiui caſus eſt, & Ieſus appellatur Saluator, eò quod officiū Meſſiæ eſſet ſalutē populo dare. Et illum oſtendit fuiſſe Ieſum ex teſtimonio Ioan. Baptiſtæ: qui tātę fuit autoritatis, vt Meſſias non ſolum à vulgo, ſed etiam à maiorib° crederetur. Ideo dignus fide erat, cui tantā Meſſiæ dignitatē à ſe abiicienti, & in alterū conferenti crederetur. Hic attulit Baptiſmū pœnitentiæ, id eſt, in quo per pœnitētiam vitæ veteris profitebantur nouam. ¶ *Cum impleret autem curſum ſuum, dicebat:* Metaphoricè per curſum intelligit miniſteriū, quemadmodū Paulus de ſuo ait: *Curſum cōſummaui:* quē curſum cōſequitur māſio in domo patris Chriſti, ſiue corona iuſtitiæ. Et inuenitur Ioannis officium ad tempus duraſſe; Chriſtus autē ſemper manet. Et vita Chriſtiana curſus quidā eſt; ſed beatus qui peruenit ad metam, vt accipiat brauium.

Ieſus quare hic dicitur à Paulo Saluator.

Ioann. 1.

Matth.3. Quid id eſt, quod Ioannes attuliſſe dicitur Baptiſmū pœnitentiæ. *2. Tim. 4.* *Ibidem.*

Ioan.12. *1.Cor.9.*

Viri fratres filij generis Abraham, & qui in vobis timent Deū. Iterum ad fidem allicit vocādo eos fratres, quibus frater imponere non debet, præſertim in re tanti moment. Vocat filios generis Abrahæ, cui de Meſſia promiſſio facta eſt: & ideò ad eos talis promiſſio dirigitur. Addit tertio encomium eorum, dicendo: *Et qui in vobis timent Deum;* vt caueant, ne tam pretioſum theſaurum Meſſiæ prædicati ſua negligentia amittant. Atque ita ſtimulos addit efficaciſſimos ad amplectandam Fidem, & verbum efficaciſſimum quod prædicabat. ¶ *Qui enim habitant Ieruſalem, & principes eius hunc ignorantes, & voces Prophetarum, quæ per omne Sabbatum leguntur, iudicantes impleuerunt.* Prudenter admonet, ne Ieroſolomytas imitari velit, cuius Principes Chriſtum ſupplicio affecerunt. Vt videas in quem impingant, qui in ſua ſapientia, aut iuſtitia, aut potentia confidunt. Et cum poſſet dicere, Huic inuidentes, noluit, ſed extenuando peccatum, quemadmodum & Petrus faciebat, dixit, *Hunc ignorantes*, quanquam principes eos affectata ignorantia non excuſet, quia ſcire Ieſum eſſe Meſſiam, ex quotidiana Prophetarum in Sabbatis lectione capere poterant. Et magnum malum eſt ignorantia veri ſenſus ſacrarum Scripturarum, vt hæreticorum exempla demonſtrant. Verum multi alij fuerant ex Iudæis, quorum ignorantia aliquam promeruit excuſationem. Et pulchrè addit, *Iudicantes impleuerunt*, id eſt condemnando Chriſtum ad mortē, quod erat in oraculis Prophetarum, impleuerunt: nā omnibus Prophetarū vocibus prænunciatum erat, vnū aliquem innocentē, & ab omni labe peccati immunē, tanquā agnū immaculatū pro omniū peccatis immolādum. Vides igitur impios opera Dei promouere? vides ignoranter implētes Scripturā, non eſſe à peccato liberos, quia prædicta à Deo in Scripturis, & nō ab eo mandata exequūtur. Deniq; vide vnū & eundē Spiritum in Petro & Paulo: nam vt ille in 1. & 2. ſua cōcione ad leniendum eorū facinus, ignorantiā eorū adduxit, & neceſſariū vaticiniorū Dei euentū, ita Paulus eandem rationem in concionando ſecutus eſt. Et auditorū ſe accōmodans intelligētiæ, non dicit Ieſum mortuū ſe ipſum ſuſcitaſſe: ſed Deū, ſcilicet Patrē, illum ſuſcitaſſe: atque eius reſurrectionis teſtes producit omni exceptione maiores, qui ad

Iudæos Apoſto.° cur fratres vocet, eoſdem q; filios generis Abrah in. *Geneſ. 2. & 18 & 22. & Heb.11.* Q. orſum id additum à Paulo: & qui in vobis timent Deum.

Prudens Pauli inſinuatio ad exhortationem Iudæorum. *1. Cor. 2.*

Act 3.

Ignorare verum ſenſum diuinorum, Script. quā de malum eſt, quid oſtendat.

Quid Ieroſolymitæ, vt ait Paulus, iudicantes impleuerunt.

Eſai 53. & ſeq. Hieronī. 11. Quomodo inexcuſabile peccatum.

Act 3.

Petri, Pauli q; in exhortatione doctrinæ conſenſus.

qui ad id vſque tempus extabant.

Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad patres noſtros repromiſſio facta eſt: quoniam hanc Deus adimpleuit filiis noſtris, reſuſcitans Ieſum, ſicut in Pſal. 2. ſcriptum eſt. Quaſi diceret; Non ſolū illi ad Palæſthinos deſtinati ſunt teſtes, ſed nos quoque mittimur ad diſperſos Iſraël, bonum nuntium adferentes vobis. Producit verò Scripturā Dauidis: quia Iudæis loquebatur, qui ſine Scripturis nihil recipiebant.

Quare Paulus de Christi reſurrectione, Dauidis teſtimonium proferat.

Quod verò dicitur in 2. Pſalm. Chryſoſt. & Hieron. in 1. Pſalmū teſtantur, apud Hebræos primum & ſecundum vnum eſſe Pſalmum: quod in Apoſtolorum quoque Act. cōprobatur. Hæc ille.

Chryſ. hom. 9 in Acta. Hierony to. 8. initio.

Quomodò accipiendum quod docent Chryſoſt. & Hieron 1. & 2. Pſalmū apud Hebræos vnū eſſe tantummodo

Quod quomodò comprobetur, nō conſtat, niſi dicendo hoc loco legiſſe, in 1. Pſalmo, quòd fortaſſe ita in aliquibus codicibus legeretur, vt notat Beda.

Bed in Acta, tom. 5.

Vnde primus cœpit ab illis verbis: *Beatus vir qui non abijt in conſilio impiorum, &c.* & ſecundus terminatur: *Beati omnes qui confidunt in eo.* Ex quo colligunt, vnum & eundem eſſe Pſalmum: quia in eodem terminari ſolent aliquando Pſalmi, à quo inceperunt, vt Pſalm. 8. *Domine, Dominus noſter, quā admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra,* in eiſdem verbis terminatur, vt etiam Pſalm. 102. & ſequens 103. incipiunt, & finiunt eodem modo, id eſt, *Benedic anima mea Domino.*

Pſal. 8.

Hilarius teſtatur hunc ſecundum Pſal. vt primū citari à Paulo: Auguſt. verò in cōment. indicat hūc potiùs eſſe vnum, quàm primum. Certè Codex Syrus in ſecūdo habet, Græci etiā codices habent, ἐν τῷ δευτέρῳ, hoc eſt, in ſecundo.

Hilarius in Pſalmos. Aug in Pſalmos, tom. 8.

Secundū Pſalmum congruè à Paulo ad Chriſti reſurrectionem comprobandam adferri, quænam agnouerunt.

Illud annotatione dignius, hunc locum Dauidis ter citatū eſſe à Paulo, nempè hîc ad probandam eius reſurrectionem: quem ſenſum & præcedentia & ſubſequentia, & verbi ipſius vis oſtendit. Præcedentia quidem, quia in illis eſt ſermo de paſſione, vel à principio ipſo, ait enim: *Quare fremuerunt Gentes, & populi meditati ſunt inania? &c.* ſubſequentia verò, quia ſtatim ſubiungit: *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Quæ conſonant cum his, quæ Chriſtus ſuſcitatus à morte dixit: *Data eſt mihi poteſtas in cælo & in terra. Euntes ergo docete omnes Gentes.*

Matt. vlt.

Poſtremò accedit verbum ipſum generādi, quod reſurrectioni beatorum ad vitam immortalem maximè quadrat. Vnde Dominus dixit; *In generatione cùm ſederit Filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, &c.*

Supra 19.

Niſi quòd illa, quæ nobis eſt regeneratio in reſurrectione, ita vocatur propter præcedentem ſpiritualem in Baptiſmo generationem. Vnde illud: *Voluntariè genuit nos verbo veritatis:* &, *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit:* &, *Qui nō ex ſanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.*

Cur dicatur generatio iuſtorum reſurrectio. Iacob 1. 1. Ioan. 3. Ioan. 1.

Siue reſpiciamus ad diem mortis ſanctorū, & maximè eorum, qui martyrio conſummantur: qui eorum dies natalitius dicitur. At Chriſtus cùm nec in Baptiſmo ſit recognitus, neque in anima per mortē gloriam aliquā, quam priùs non haberet, comparauerit, meritò eius reſurrectio generatio dicitur, cùm ait, *Ego hodie genui te.*

Quare Chriſti reſurrectio dicitur generatio.

Pſal. 2.

Hunc autem ſenſum de reſurrectione hoc loco agnoſcunt libenter Chryſoſt. Theodorit. & alij Græci autores, & ex noſtris Hilarius. Hodie ergo, ſignificat hoc loco diem reſurrectionis, quæ promittitur omnibus peccato ſe non obdurantibus, vt dicitur ad Hebr. 4.

Chryſ. ho. 29. in Acta, to. 1. Theodoritus, tom 1. Hilar. in 2. Pſalm.

Secundò producitur hic locus à Paulo ad Hebr. 1. vbi de diuinitate Chriſti agens, ait: *Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Vbi magis videtur Paulus argumentari à voce Filius meus, quàm à verbo generandi: quia præceſſerat, Tanto melior Angelis affectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. Et conſequitur: *Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium:* vbi ſingulariter filius Dei dici expenditur. Hoc loco, hodie, æternitatem ſignificat.

Secundus ſenſus eiuſdem dicti Pſalmi: Filius meus es tu, &c à Paulo productus.

2. Reg. 7. 2. Paral. 2.

Tertiò producitur hic locus ab eodem Paulo ad Hebr. 5. *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit, vt Pontifex fieret: ſed qui locutus eſt ad eum, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es Sacerdos in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Vbi vides hūc locum produci ad probandum Pontificatum Chriſti.

Tertius ſenſus eiuſdem. Exod 2. & 5. & 1. Paral. 23

Pſal. 109. Hebr. 7.

Profectò non ſine acumine excogitarunt quidam, propterea hunc locum ad confirmandum ſacerdotium expoſitum fuiſſe à Paulo; quia ſacerdotium olim cum iure hæreditario primogenitorū coniunctum erat. Vides igitur ad quam diuerſa comprobanda producat hunc locum Apoſtolus? Sed profectò nouum non eſt vnum & eundem Scripturæ locum plures ſenſus literæ congruentes habere.

Sacerdotium olim primogenitorum hæreditario iure ad quos deueniebat.

Quod autem ſuſcitauit à mortuis, amplexus iā non reuerſurum in corruptionem, ita dixit: Quia dabo vobis ſancta Dauid fidelia. Ideò quoq; & aliàs dicit: Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem.

Eſai 55. Pſal. 15.

Probat Chriſtum ita à mortuis excitatū, vt amplius nō ſit moriturus, vel in corruptionem cōuertendus. Primū per illud teſtimonium Eſaiæ ca. 55. *Dabo vobis ſancta Dauid fidelia*: quod ex Septuaginta interpretum verſione acceptum eſſe videtur, vbi legitur: Καὶ διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην αἰώνιον τὰ ὅσια Δαβὶδ τὰ πιστά: *Et diſponam vobis teſtamentū æternum, ſancta Dauid fidelia.* Vbi lectio He-

Chriſti reſurrectionem ad vitam immortalem vnde probet Apoſtolus.

braica

braica noſtræ editionis habet: *Et feriam vobiſcum pactum ſempiternum, miſericordias Dauid fideles.* Vbi miſericordias fideles de Dauid, aut Dauidi promiſſas de Dauidis filio, hoc eſt, de Meſſia intelligit, vel Dauidi factas vocat fideles, hoc eſt, certas & immotas, perpetuoque duraturas: quæ profectò non eſſent, niſi à mortuis immortalis ſurrexiſſet. De his Domini miſericordijs prædixerat ipſemet Dauid, cui factæ erant: *Miſericordias Domini in æternum cantabo. In generatione & generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.* Et magis explicans quæ eſſent iſtæ miſericordiæ, ſubiungit: *Semel iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mentiar: ſemen eius in æternum permanebit. Et thronus eius ſicut Sol in conſpectu meo, & ſicut Luna perfecta in æternum; & teſtis eſt in cœlo fidelis.* Et alius Propheta: *Suſcitabo ſuper eas* (ſcilicet oues) *paſtorem vnum, qui paſcat eas, ſeruum meum Dauid, &c.* Vbi vides promiſſionem noui pacti, & throni venturi Meſſiæ non eſſe ad tempus, vt olim Iudæorum pactum fuit, ſed perpetuum, ita vt in Meſſia promittatur immortalitas regni, atque æternitas: quod non eſſet, niſi excitatus eſſet à mortuis. Idem autem continet lectio Septuaginta citata à B. Paulo: *Dabo vobis ſancta Dauid fidelia:* id eſt, quæ ego miſericorditer ſanciui cum Dauid: vel de Dauidis filio erunt fidelia, hoc eſt, ſtabilia, ac firma, non ſecùs atque ipſe Deus, qui promiſit, ſtabilis, ac firmus eſt. Ad differentiam aliarum Dei promiſſionum, quæ cùm ex conditione aliqua pendeant, ſolent noſtro vitio fruſtrari, inaneſque prorſus, ac irritæ reddi: de quarum numero iſta non fuit. חסד apud Hebræos miſericordiam ſignificat, aut ſanctitatem: ita vt idem ſit, ſancta, quod Miſericordiæ.

Quæ ſint miſericordiæ Dauid fideles, iuxta Prophetam. — *Pſal 88.* — *2. Reg 7. Ioan. 12.* — *Ezech. 34.* — *Quænam Domini promiſſiones ſuo ſæpe exitu defraudentur.*

Adiungit & alterum teſtimonium, quod ex Pſalm. 15. deſumptum eſt, vt illo tanquàm clariori exponat ſuperius; tùm vt confirmatiorem reddat apud eos tantam reſurrectionis veritatem, nempè: Non dabis ſanctum tuum, vel miſericordem tuum videre corruptionem. Ex quibus habes, idem eſſe ſanctum tuum, ſeu miſericordem tuum, atque ſancta Dauid fidelia: de quibus ſanctis poſitis in medio Eccleſiæ teſtatur Ezechiel cap. 37. *Et dabo,* inquit, *eis ſanctificationem meam in medio eorum in perpetuum, & erit tabernaculum meum in eis, & ero eis Deus, & ipſi erunt mihi populus, & ſcient Gentes, quia ego ſum Dominus ſanctificator Iſrael, cùm fuerit ſanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.* Vbi ſeptuaginta interpretes pro voce ſanctificationis bis poſitæ, bis legunt, τὰ ἅγια μου, id eſt, ſancta mea, & ſignificat corpus Chriſti immortale in Euchariſtia ad ſanctificandum propoſitum, & velut eſcam immortalem, & tanquàm arborem vitæ in medio paradiſo poſitam, ad Eccleſiæ filios alendos, & ad id alludit fortaſsè Dominus, cum ait: *Nolite ſanctum dare canibus.* Hæc item ſancta vocat tabernaculum Ezechiel, quod ſummam nobiſcum vnionem per communionem corporis Chriſti ſignificat, qua ipſe nobiſcum, & nos cum eo manemus. Et agnoſce eundem Spiritum in Petro, & Paulo; quia ex eâdem autoritate eôdem prorſus ratiocinandi modo colligunt, quod cùm non poſſit quadrare Dauidi, referendum ſit ad Meſſiam: & ita certa regula eliciatur (cuius autores ſunt Petrus, & Paulus) vt quæ in Danidem impleta non ſunt, neceuentum habere poſſunt, vel in alijs, de quibus eſt ſermo, de Meſſia promiſſo exponenda ſint. *Notum igitur ſit vobis, viri fratres, quia per hunc vobis remiſſio peccatorum annuntiatur, &c.* Peroratio eſt concionis habitæ elegans, breuique ſermone perſtringens, quid ex prefata narratione ſpectandum eſſet: qua ſanè in re magnos addit aculeos. Nam per fidem amplectendus eſt Meſſias, per quem ſolum datur remiſſio peccatorum, qui Deum placatum nobis reddidit, & quòd per illam iuſtificamur non tantùm ab Adæ delicto, ſed etiam ab omnibus immunditijs, & peccatis, à quibus per legem homines non poterant iuſtificari: imò per legem factum eſt ſupra modum peccans peccatum, & quod per hunc omnis qui credit in eum, iuſtificatur, vt iuſtus re vera ſit, & habeatur coram Deo, & filius adoptionis efficitur: quod non habetur niſi per Spiritum ſanctum nos inhabitantē, & gratia ſua nos inducentem, in qua eſt fides per charitatem operans, & meritum ad vitam æternã. Addit Prophetæ teſtimonium Habacuc, quò perſuaſioni ſuæ acriores addat ſtimulos. ¶ *Videte contemptores, & admiramini, & diſperdimini, quia opus operor ego in diebus veſtris, opus quod non credetis, ſi quis enarrauerit vobis.* Hic locus Habacuc 1. habetur his verbis: *Aſpicite in Gentibus, & videte, & admiramini, & obſtupeſcite: quia opus factum eſt in diebus veſtris, quod nemo credet cùm enarrabitur. Quia ecce ego ſuſcitabo Chaldæos, gentem amaram, & velocem, ambulantem ſuper latitudinem terræ, &c.* Quibus verbis reprehendit Iudæorum incredulitatem Propheta, qui non credidiſſent Prophetis euerſionem Nabuchodonoſoris, & Iſraëlis liberationem promittentibus.

Geneſ 2. — *Matth. 7.* — *Lib 2 Prolog.* Canon intelligendi Scripturas à Petro & Paulo traditus. — Meſſias quomodo amplectendus ſit, & quid præter. — *Rom. 7.* — *Infra 8. & Galat. 4.* — *Galat. 5.* — *Habac 1.* — Qua ratione Apo[illegible] Prophetæ Abacuc [illegible] cenſuerit. — Chaldæa gens qualis, teſte Propheta.

Hæc autem verba accommodat Paulus Iudæis tunc exiſtentibus, qui Apoſtolis liberationem ſui per Chriſtum promit-

tentibus

Apoſtolus Petrus Iudæos quos vocauit contemptores.

tentibus non credebant,ſed cótemnebant. Nam veriſimile eſt, Apoſtolos ex habitu,& geſtu auditorum perſenſiſſe multos aſſidere,qui Euangelij,& Chriſti contemptu intumeſcerent: quare in illos torquet propheticum teſtimonium:ideò impios vocat contemptores. Videte,inquit,ne more maiorum veſtrorum ſalutiferum Dei verbum contemnatis; & miſerè pereatis, ſicut illi quoque miſerè perierunt oppreſſi iugo Regis Nabuchodonoſor, ita & vos modò incredulitate veſtra, & pœnitentiæ contemptu incidatis in tanta mala, vt vix credentur,ſi quis ea talia narrauerit, quæ per Romanos paſſuri eſtis. Et licet prædicta fuiſſet Iudæorum per Prophetas excæcatio: poterant tamen non obcæcari,ſi voluiſſent: ideò monentur. Quòd ſi obcæcati non eſſent, vt potuiſſent, nec id fuiſſet prædictũ. Eo autem poſito quòd fuiſſet prædictum, adijcitur admonitio:quod illi cùm poſſent cauere, ſua tamen voluntate nó cauebant.

Cur excæcati Iudæi.

Opus igitur Dei hoc loco ad literam inſignis eſt,& memoranda vindicta,quam per Romanos de Iudæis exercuit: quanquàm aliqui ad opus incarnationis, ſiue redemptionis humani generis, vel etiam gratuitæ iuſtificationis, quam Iudæi operibus ſuis, ac iuſtitijs fidentes, agnoſcere noluerunt, accommodent. Ideo admiramini de Chriſti geſtis, quibus tamen credere non vultis: vnde futurum eſt vt diſpergamini, & marceſcatis,ſiue vt Græca vox habet,euaneſcatis. Nam ſublata Ieroſolyma,ac templo,totaque Iudaica gente, aut extincta, aut per vniuerſum orbé diſſipata euanuit. Ita Paulus perorauit.

Opus Dei quid hoc loco.

Quando diſperſerit Deus Iudæos.

Exeuntibus autem illis, rogabant vt ſequenti Sabbato loqueretur ſibi verba hæc. Videntur verba hæc non ſine fructu fuiſſe prolata, poſtquàm rogat vt iterum illis verba faciat. Nam ſcriptum eſt: *Qui edunt me,adhuc eſurient:& qui bibunt me,adhuc ſitient*. Græca litera tamé paulò aliter habet,videlicet: Egreſſis ex Synagoga Iudæis(ſcilicet cùm Paulo) rogabant Gentes illum,vt ſequenti Sabbato verba illis faceret. Ex quibus elicitur, quòd non ſolùm Iudæi, ſed Gentiles quoque in Synagoga fuerant. Nam vt nos admittimus infideles,ſiue Iudęos,ſiue Gentiles ſub ſpe conuerſionis, ſiue ſint catechumeni,ſiue non,ad audiendum verbum Dei in templo:ita fortaſſis Iudæi nó horrebant Gentes introducere in Synagogas ſuas,ſperantes ea ratione aliquos ſe efficere poſſe proſelytos:vnde & aliqui Gentiles fabricabant Synagogas, vt Centurio ille Euangelicus. ¶ *Cumque dimiſſa eſſet Synagoga, ſecuti ſunt multi Iudæorum, & colentium Deum aduenarum Paulum & Barnabam.* Hoc eſt,ſoluto cœtu,multi tam ex Iudæis, quàm proſelytis,amplexati ſunt Fidem,& ſecuti ſunt Paulum,& Barnabam,quò magis ab eis erudirentur, & baptizarentur ab eis. Et conſcij perſecutionum, quæ venturæ erant, perſuadebant eis, vt conſtantes retinerent Fidem, & permanerent in gratia Baptiſmi, quam conſecuti erant. Et vocat aduenas, colentes religioſos proſelytos,vt etiam Syriacus codex apertè proſelytos nominat.

Concionis Apoſtolicæ fructus.

Eccleſ. 24.

Et hinc is in Iudæorum Synagogas cur pateret ingreſſus.

Luc. 7.

Fructus prædicationis Pauli.

Quid aduenæ, qui adhæſerunt Paulo, & Barnabæ.

Sequenti autem Sabbato penè vniuerſa ciuitas conuenit audire verbum Dei. Videntes autem turbas Iudæi,repleti ſunt zelo, & contradicebant his,quæ à Paulo dicebantur,blaſphemantes. Iam hic liquidum redditur,quomodò tam Gétiles,quàm Iudæi conuenirent in Synagogam audiendi verba gratia ex Paulo: quia ait,penè vniuerſam ciuitatem coactam fuiſſe. Sed Iudæi,qui priores debebant eſſe in verbo Dei amplectendo,zelo malo repleti pro Moſe,& inuidia in Chriſtum, & Paulum eius præconem, ſiue etiam zelo, quo moleſtę ferebant Gentibus gratiam Dei communem eſſe atque Iudæis, vt in parabola de cóductis in vineam, & altera de filio prodigo,& in his,qui cum Petro Act. 11. diſceptabant, deſignatum eſt: propterea contradicebant agnitæ veritati,blaphemátes:quia aut negabant Meſſiam veniſſe;aut cognito eius aduentu, ſe illi opponebant. Sed Paulus rectè illi occurrit dicendo: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud,& indignos vos iudicatis æternæ vitæ: ecce conuertimur ad Gentes.* Magna autoritate Paulus Iudaicam confutat perfidiam, ac iuſtitiam,& clementiam ab illorum vindicat calumnijs, atque in ipſos Iudæos omnem damnationis culpam retorquet. Quaſi diceret; Deus quidem vobis Iudæis præſtitit quod promiſit, nimirum Filium ſuum,ſaluatorem Iſraëlis, atque adeò in eo omnes promiſſiones ſuas compleuit. Miſit etiam nos, vt vobis primùm annuntiaremus hanc ſalutem: vos illam repellitis, & diligitis magis tenebras, quàm lucem: voſque ipſos ſponte indignos facitis æterna vita,non ergo poſthac exitij noſtri autorem Deum feceritis: & nos meritò conuertimur ad Gentes,vt illis miſericordiam, ac regnũ Dei annuntiemus. Euſeb. lib. Hiſt. Eccleſ. ex Thraſea quodam Martyre recenſet, ſe accepiſſe à maioribus, Chriſtum Apoſtolis præcepiſſe, ne intra duodecim annos Hieruſalem deſererent. Idem Beda in hæc verba docet, Apoſtolis videlicet fuiſſe pręceptum, vt duodecim annos prædicarét in Iudæa. Et Chryſoſt. in Matth. *Propterea & Apoſtolus,inquit,Iudæis primò prædicauerunt,longo*

Iudæorum zelus,& inuidia.

Matth. 20. Luc 15. & ſeq. Act. 11.

Iudæorum perfidiam conuincat qua ratione Apoſtolus.

Ioan 3.

Euſeb libr. 3. hiſt Eccl c 18 in finem, to. 1. Bed in Act. init. 13. c. 10. 5. Chryſ in Mat. c. 22. hom. 70. ad med to 2.

temporis ſpatio caſi & flagellati in Iudæa manentes, ac demum ab ipſis propulſi, in Gentes profecti ſunt. Sic ille. Et producunt illud Propheticum teſtimonium: *Poſui te in lucem Gentium, vt ſis in ſalutem vſque ad extremum terræ.* Hoc verbum de Chriſto Domino ad literam dictum eſt: ſed hoc ſibi dictum arbitrantur Apoſtoli, quoniam membra ſe eſſe agnoſcunt illius, à quo illis hoc onus fuerat impoſitum: quemadmodùm Chriſtus induens perſonam membrorum ſuorum, dixit, *Saule, Saule, quid me perſequeris?*

Eſai. 49.

Act. 9.
Chriſti capitis proprium eius membris contra membrorum propria Chriſto capiti tribuuntur more Scripturæ.

Ex quo loco erudimur, quæ Chriſti Domini ſunt capitis noſtri, ea aliquo modo ad nos vt membra eius, ſpectare: & Scripturas, quę de eo loquuntur, etiam ad nos extendi poſſe ſine violentia; quemadmodùm quæ noſtra ſunt, ipſe aſſumit ſibi, ac tribuit. Quæ regula eſt vna ex his, quas Auguſtinus ex Tyconio Donatiſta proponit in libr. 3. De doctr. Chriſtiana, ſine qua vix Pſalmi, aut Prophetæ intelligi commodè valent. Sed quod attinet ad extremũ, aduerte, nõ eſſe peccatum, indignum ſe ipſum iudicare æternæ vitæ, ſi tamen per ſe nõ recuſet quis accipere oblatam ex gratia ſalutem: ſi tamen magis indignitatem ſuam reſpiciat, quàm Dei liberalitatem, indignum prorſus ſe reddit, cui gratia, & miſericordia fiat. Quemadmodum non peccauit Cain dicẽdo: *Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear*, quia verum erat, ſe veniam non promereri, ſed quia veniam non petebat ex gratia: & ita iniurius erat diuinæ bonitati, ac liberalitati.

Aug. cap. 30. 32. 33. 34. 35. 36. 37. tom. 3. ſub initium.
Indignum ſe iudicare æternæ vitæ quis poteſt dupliciter.

In quo peccauit Cain.
Geneſ. 4.

Obſerua deinde morem ſcitè & aptè Iudæos ad virtutem amplectendam adhortandi, nempè comminando eis, in alterum populum, qui magis gratus exiſtat, dona ſua, ac beneficia collaturum. Nouit enim id maximum habere pondus, & nos in officio retinendos. Vnde Dominus: *Amen dico vobis, auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* Et iterum: *Ipſi me prouocauerunt in eo, qui non erat Deus, & irritauerunt in vanitatibus ſuis: & ego prouocabo eos in eo, qui non eſt populus, & in gente ſtulta irritabo illos:* & alibi: *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* Ita modò cernentes Gentibus communicari Euangelium, repleti ſunt zelo, & cœperunt contradicere. Id ipſum etiam fuit ſtimulus quidam, quò Gentes libentiùs, & ardentiùs Fidem ſuſciperent. Ideo ſequitur: *Audientes autem Gentes gauiſi ſunt, & glorificabant verbum Domini: & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.* Lætatæ ſunt ex auditu verbi Dei Gentes, non quidem de interitu Iudæorum, ſed de diuina gratia, & miſericordia, quæ Iudæorum incredulitatem verteret in ipſorum ſalutem. Glorificabant etiam Dei verbum, non quidem verbis, etiamſi illa non in fictis viris certa extant cordis indicia: ſed ſi factis, & reipſa illud amplectaris, illique morigerum te reddas, promiſſiones ſpe certa ſpectando, comminationes Dei timendo, Sacramẽta ſuſcipiendo, præcepta eius operibus comprobando. Ideò rectè ſequitur, quòd crediderũt quotquot erãt præordinati ad vitam æternam. Quoniam Græca lectio non habet, præordinati, ſed ordinati, ſimpliciter poſſumus intelligere eos crediſſe, qui voluerunt in eorum eſſe ordine, qui adipiſcerentur vitam æternam, & ſeſe ad illam per Fidem & Baptiſmum, acquieſcentes prædicationi Apoſtolorum, aptauerunt. Neque ſequitur: Quotquot ordinati erant ad vitam, crediderunt; ergo reliqui propterea non crediderunt, quòd nõ eſſent ordinati. Sed quia, vt dixit Paulus ipſe, indignos ſe iudicarunt æterna vita, & noluerunt audire. Quiſquis ergò credendo, & Sacramenta ſuſcipiendo ad vitam ordinatus, per gratiam Dei, & per liberum arbitrium ordinatur: quia ſi filius, ergo hæres per Deum. Quare quod Aug. lib. de Fide ad Petrum (ſi tamen eſt eius) colligit, non prædeſtinatum ad vitam; nulla poſſe ratione credere, aut ſaluari: non videtur poſſe conſtare, cum multi ex illis credant, & vocentur ad perſeuerandum, & ſi per ſe ipſos non ſteterit, perſeuerare, & arguuntur quòd non perſeuerant, & illis perditio imputatur, & non Dei ordinationi. Nam rectè dictum eſt: *Perditio tua Iſrael: tantummodo in me auxilium tuum.* Loci ergo huiuſmodi culpam damnationis eorum Deo non imputant, ſed magis conuincunt, electionem, & gratiam Dei cauſam eſſe ſalutis piorũ; ne quis viribus ſuis adſcribat quod ſolius Dei eſt.

Mos Dei Iudæos ad bonũ adhortandi efficax.

Matth. 21.

Deut. 32.

Rom. 10.

Apoc. 3.

Gentes auditis Paulo & Barnaba prædicantibus, cur gauiſæ fuerint: eadem vt glorificauerint nomen Domini.

Illud: Et crediderunt quotquot erãt præordinati ad vitam, quomodo accipiendum ſit.

Gal. 4.

Aug. lib. De fide ad Petrũ c. 35. tom. 4.

Falſum eſſe. Neminẽ qui prædeſtinatus non ſit, ſaluũ poſſe coſiſtere.

Oſe. 13.

Quòd ſi etiam retineamus literam noſtram, & legamus, præordinati; non tollit, alios, qui præordinati non ſunt ad vitam, poſſe credere, aut ſaluos fieri, quemadmodum canit Eccleſia: Elegit eam Deus, & prælegit eam: non tantùm enim quidam eliguntur, ſed etiam præ alijs eliguntur, vt maioribus gratiæ priuilegijs ad ſingulares gradus eligantur. Non ergo præordinati tollunt ordinatos, imò ponunt illos: ſicut nec prædeſtinati deſtinatos, nec prælecti electos: nec electus populus Dei olim dictus tollebat, quin Gentes Dei gratia, & Angelorum miniſterio ſalutem conſequi valerent, quanquam illi maioribus gratiæ præſidijs ad ſalutem aſſequendam præditi eſſent.

Alter ſenſus huius propoſitionis: Crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam.

Verbum Dei aptè ſemini comparatur.

Diſſeminabatur autem verbum Domini per vniuerſam regionem. Ecce, quem fructum ediderit illa perſecutio, vt oſtium aperuerit diſſeminando verbo Dei: quod verè ſemen eſt non in vnum locum proijciendum, vt multiplicetur: quanquam proiectum, non æqualem fructum in omnibus locis faciat.

Luc. 8.

Iudæi autem concitauerunt mulieres religioſas, & honeſtas, & primos ciuitatis, & excitauerunt perſecutionem in Paulum, & Barnabam, &cæt. Quemadmodum perſecutiones expulerũt primò diſcipulos de Ieroſolyma ſub Stephano, & deinde alteræ ſub Herode expulerunt Apoſtolos ad prædicandum Gentibus: ita modò Paulum, & Barnabam ex Antiochia ſecedere compulerunt, vt poſſent alijs ciuitatibus euangelizare. Et ita per hoſtes neſcientes quid agerent, perficiebat Deus voluntatem ſuam.

Iudæorum in Apoſtolos perſecutiones Eccleſiæ Dei primitiuæ quam fuerint fructuoſæ.

Actor. 8.

Quod verò concitauerunt mulieres religioſas, videntur Satanam imitari, qui per mulierem expulit Adam de paradiſo. Et fortaſſis non ſine aliqua culpa id fecerunt: quia non erat earum diſcernere veritatem, ſed credere maioribus; quanquàm poſtea per manentes diſcipulos melius de veritate edoctæ, facti ſui egerint pœnitentiam. ¶ *At illi excuſſo puluere pedum in eos, venerunt Iconium.* Tanquam obediẽtes præcepto Chriſti id fecerunt. Excutiebant autem puluerem in teſtimonium laboris ſui, quòd omnia quæ ad ſalutem ipſorum facere videbantur, tentauerint: adhæc quòd nihil eorum quę poſſidebant, ambiuerint, aut affectauerint niſi eorum animas. Vtinam noſtri ſeculi concionatores hoc exemplo nihil præter animas auditorum quærerent, & poſſent puluerem pedum excutere: quia nonnunquam crumenas plenas exhauriũt, & eò ſe maiorem fructum edidiſſe arbitrantur, quò illas magis impleuerint. Sed profectò multi ſunt prædicatores, qui nonniſi mera vmbra Apoſtolorum exiſtunt, quorum animus ad terrena lucra conſectanda, vel ad nomen comparandum plerunq; ſolet incumbere. Vnde nullus, aut rarus ſolet conſequi fructus ex eorum prædicatione. Deprecemur ergo Dominum, vt pro ſua bonitate mittere dignetur in vineam ſuam eos operarios, qui tanquam pro Chriſto legatione fungentes, vnicam & ſingularem gloriam Filij Dei ſpectent, cui cum Patre, & Spiritu Sanct. detur omnis gloria, honor, poteſtas, & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Iudæi mulieres concitantes in Apoſtolos, cuius exemplum ſecuti videantur.

Geneſ. 3.

Matt. 10.

Paulus & Barnabas cur puluerem pedum excuſſerint in Iudæos.

Veri concionatores quid tantum quærere debeant.

Prædicatores aliud quærentes, quales illi ſint.

Matt. 20.

2.Cor. 5.

TRACTAT. XXXVIII.

In quo de ſeruandis rationibus in proponendo Euangelio Paganis illis, apud quos nondum Fides Euangelica audita fuit, abunde diſſeritur.

QVONIAM Dominus edixit Apoſtolis, vt euntes in mundum vniuerſum, prædicarent Euangelium omni creaturæ: atq; huic mandato morem non geſſerunt niſi poſt duodecim annos (vt diximus) quò interim illis duodecim annis Ieroſolymis Iudæis vicinis atque Samaritanis Euangelio inſtituendis vacarent, iuxta illud aliud Domini præceptum: *Eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vſque ad vltimum terræ*: operæ pretium viſum eſt præſenti loco, vbi de Apoſtolis, & Paulo, & Barnaba in Apoſtolatum adiunctis (quò Iacobi Apoſtoli per Herodem extincti munus ſupplerent) ad prædicandum Gẽtibus deſtinatis ſermo eſt, modum ac rationem declarare, quam in proponendo Euangelio obſeruarunt; & an ad illud propagandum, armorum defendentium, ſiue offendentium præſidium adhibuerint. Hoc enim definire, multæ videtur eſſe vtilitatis, & lucem his, quæ à Principibus Chriſtianis pro diſſeminando Euangelio gerenda ſunt, non mediocrem conferet, atque adeò ſummis ipſis Eccleſiæ paſtoribus eas ſuggeret cogitationes, quibus officij ſui, ac vniuerſalis, quod in totam habent Chriſti Eccleſiam, regiminis admoneantur.

Marc. vlt.

Præſentis tractationis occaſio.

Actor. 1.

Infr. 12.

Huius ordo digreſſionis, & vtilitas.

Vt igitur his quæ dicturi ſumus, certum aliquod præſtruamus fundamentum, in memoriam redigendum eſt, Dominum bis emiſiſſe Apoſtolos ſuos ad prædicandum, ſemel dum viueret, per Iudæam tantùm, & iterum paullò ante ſuam in cœlum aſſumptionem: in qua quidem antiquam legem de prædicando tantummodo Iudęis reuocauit, & ſic præcepit, vt in vniuerſum orbem diſpergerentur, omniq́ue euangelizarent creaturæ. Rationis autem in prædicando Gentibus ſeruandæ, nullas leges, vt olim, pronuntiauit: atque hoc magna cum ſapientia coniunctum fuit. Nam olim cùm rudes eſſent Apoſtoli, & huius artis penitus ignari, congruum fuit, vt illis Chriſtus conditiones ſeruãdas præſcriberet, & quid eſſet illis aut dicendum, aut operandum, præcognoſcerent. Vnde dixit: *Euntes, prædicate, dicentes: Quia appropinquauit regnum cœlorum, infirmos curate, mortuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones eijcite, gratis accepiſtis, gratis date. Nolite poſſidere aurum, neque argen-*

Apoſtolorum ad prędicandũ miſſiones duæ à Chriſto factæ.

Matth. 10.

Marc. vlt.

Quare Chriſtus Apoſtolis in prima, ad Iudæos ſcilicet miſſione, leges dederit, & pręcepta.

Matth. 10.

Quæ fuerint illa præcepta.

tum, neque pecuniam in zonis veſtris: non peram in via, neque duas tunicas: neque calceamenta, neque virgam: dignus eſt enim operarius cibo ſuo. Et infrà: *Et quicunque non receperit vos, neque audierit ſermones veſtros, exeuntes foras de domo, vel ciuitate, excutite puluerem de pedibus veſtris.* Et ſubdit: *Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporum. Eſtote prudentes ſicut ſerpentes: & ſimplices ſicut columbæ, &c.* in finem Capitis, vbi Dominus ampliſſimam tradit doctrinam ab Apoſtolis ſuis in munere Euangelico ſeruandam.

Nulli eiuſmodi in ſecunda ad Gentes nimirũ miſſione cur tradita. *Matt. vlt.* 1 Ratio. *Actor. 1.*

At verò poſt reſurrectionem nihil horum tradidit, ſed ſimplex dedit mandatum eundi, & docendi omnes gentes: ſiue quòd iam Apoſtoli Spiritus ſancti donis inſtructi, externo CHRISTI hominis magiſterio non indigerent, cùm ipſe Spiritus & prædicanda, & operanda, & ſuſtinenda ſuggereret, viaſque, & rationes perſuadendi, & fructum in Gentibus edendi aperiret: aut quod eſt rationi conſentaneum, Chriſtus ſuſcitatus, & in multis apparens argumentis per quadraginta dies loquens de regno Dei; hoc illis explicatiũ tradidit: ſiue quod, vt doctè Hieronymus, atque alij annotarunt, quæ illis olim tradidit præcepta in prima miſſione, eadem ſibi & in ſecunda miſſione ſeruanda eſſe intellexerunt; niſi quòd circumſcriptionem loci vbi eſſet prædicandum, apertè abrogauit: & quod dixerat de baculo, & pera, aliqua ratione moderatus eſt, vt ſuo loco explicuimus. Lege quoque ſublata, vt nonniſi bini & bini incederent, quòd lex illa imbecillitatem Apoſtolorum reſpiceret: quæ aduentu Spiritus ſancti corroborata eſt. Quemadmodum & Petrus, & Ioannes ſimul miſſi ſunt Samariam; Paulus & Barnabas ad prædicandum Gentibus: verùm hi poſtea cõſilio Dei diiuncti ſunt; ſoli Simon & Iudas fratres & carne, & ſpiritu indiuiſi in prædicatione, & morte fuiſſe leguntur.

Altera D. Hieronymi in Matth. c. 10. to. 9. in princi.

Quænam de præceptis primæ miſſionis Dominus reuocauerit. *Lib. 4. Enarratio Euangelica.* *Marc. 6. Luc. 10. Act 8 Infr 13.*

Qui duo tantũ Apoſtoli in vita, & in morte nunquam fuerint ſeparati.

Reliqua verò Domini præcepta integra manſerunt: nam & concionabantur regnum Dei, hoc eſt, Chriſtum regnantem per fidem in Eccleſia ſua: edebant quoq; ſigna admiranda, & ſanitates conferebant, dæmones de corporibus pellebant: atque hæc omnia gratis præſtabant, ita vt Simonem offerentem pretium auerſarentur, & grauiter obiurgarent: apud nolentes etiam verbum Dei audire, excutiebant puluerem de pedibus, vt paullò ante in Antiochia Piſidiæ feciſſe docuimus Paulum & Barnabam.

Regnum Dei quodnam Apoſtoli prædicarent. *Actor. 8. Infr. 13.*

Apoſtolorum dux, & magiſter quis. *Matth. 10.*

Profecti ſunt igitur Apoſtoli ad prædicandum, quod attinet ad externa, nudi, inermes, atque omni humano deſtituti præſidio; & denique profecti ſunt tanquam oues in medio luporum, vnico tantùm & Magiſtro, & duce confirmante, & Paracleto Spiritu inſtructi, atque muniti. Sic enim conueniebat, vt miniſtri tales mitterentur, quò CHRISTI virtus magis indicaretur per tam ignobiles, & imbecilles miniſtros operans, & gloria eius proinde impenſius illuſtraretur, agnoſceretque mundus, in illis, tanquam in Silenis quibuſdam Alcibiadis, pretioſiſſimos diuinæ virtutis, & ſapientiæ theſauros deliteſcere. Hanc rationem Apoſtoli ſecuti ſunt in ſua ipſorum quiſq; miſſione, & in alijs diſcipulis à ſe factis: quos in diuerſas Prouincias Euangelij gratia amandabant. Ita miſſus eſt à B. Petro Dionyſius, & Martialis in Galliam; Maternus atque alij in Germaniam: & ſeptem alios Epiſcopos ab vrbe Roma ad inſtruendos Hiſpaniæ populos à Petro, & Paulo deſtinatos fuiſſe legimus, vt ſcribit Gregorius VII. A Paulo quoque nunc mittitur Titus Cretam, nunc Timotheus Epheſum, atque in alias regiones. Hinc quoque Pantænus, teſte Hierony. in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, à Demetrio Alexandriæ Epiſcopo ad Indos miſſus eſt: vbi reperit, Bartholomæum aduentum Domini iuxta Matthæi Euangelium prædicaſſe: quod Hebraicis literis ſcriptum, reuertens Alexandriam, ſecum detulit. Gregorius quoque primus in Angliam Auguſtinum cum alijs monachis deſtinauit Euangelij diſſeminandi gratia, vt habes libr. 9. Regiſtri Epiſt. 54. Adde quòd Clemens V. in Concilio Viennenſi (vt habetur in Clement. 1. Titulo de Magiſtris) inſtituit, vt vbicunque Romana Curia exiſtat, & in Academijs Bononienſi, Pariſienſi, Oxonienſi, Salmanticenſi, duo, vt minimum, profeſſores exiſtant in qualibet linguarum Hebraicæ, Arabicæ, & Chaldaicæ, quibus fideles inſtructi poſſent ad infideles euangelizandi gratia deſtinari.

Miniſtri Euangelij quinam Chriſti gloriã magis augeãt, & illuſtrent.

Apoſtoli Eccleſiarũ Occidetis à Petro, & Paulo, & ab alijs Apoſtolicis viris deſtinati qui.

Tit. 1.

Hierony. to. 1. ſub finem.

Quinam ex Apoſtolis Domini aduentũ in India iuxta Matthæi Euangelium prædicauerit.

B. Greg. to. 2.

Celeberrimæ quatuor Chriſtiani orbis Academiæ.

Hæc igitur cura, & ſolicitudo etſi vnumquemq; Epiſcoporum permouere debeat, vt miniſtros idoneos præparent ad infidelium conuerſionem, præſertim ſi vicini exiſtant: potiſſimùm tamen ad ſummum ſpectat hierarcham, cuius eſt proprium non tantùm Eccleſiam ſeruare, verùm etiam illam, quantum fieri poteſt, amplificare, ac propagare. Etſi vero gloriæ CHRISTI zelo tangerentur, nihil magis in votis habere deberent, quàm hanc ipſam regni Chriſti propagationem. Nam ſi Romani olim Imperatores nihil antiquius, aut glorioſius ducebant, quàm Romani imperij fines proferre, & ampliſſimos proponebant

Summus Eccleſiæ paſtor duo præſtare debet.

Regni Chriſti propagandi, & amplificandi ratio quam honeſtiſſima.

tanti

Quænam Religiones Apoſtolicam, ni mirũ perfectiſſimã, viuendi rationem magis imitentur.

tanti laboris triumphos: quantò nobilius, & excelſius eſt Chriſti fidem dilatare? Atque inter Religiones illæ mihi ad Apoſtolicæ perfectionis culmen magis accedere videntur, quæ ad infideles ad Chriſtum traducendos, & Dei verbo inſtituendos, Religioſos ſuos inſtituunt. Nam quantò excellentius eſt Apoſtolorum, quàm Epiſcoporum munus, tantò eſt proferendæ, quàm tuendæ Fidei officium auguſtius, & præſtantius.

An armis cogi poſſint infideles ad verbum Dei audiendũ.

His igitur vt certis, & conſtantibus poſitis, quod ex Euangelico codice, & Eccleſiæ praxi perſpicuum, & liquidum reddimus, illud iam in diſceptationem venit, an ſcilicet armis, & bello liceat cogere infideles ad CHRISTI Fidem ſuſcipiendam? nam huic ſententiæ multa ſunt quæ fauere vidẽtur.

Primæ opinionis, affirmantis ſcilicet, ratio prima.

Primò quidem, quia Dominus ob idololatriam puniendam, bellum Iudæis concedit. Hinc Deuteron. 9. ait nationes eſſe deletas propter impietates ſuas: & cap. 12. iubentur deſtrui aræ idolorum: & Leuit. 26. *Vrbes veſtras redigam in ſolitudinem*, ob idololatriam videlicet. Atque hæc præcepta videntur eſſe moralia, ſicut idololatria eſt in ipſum ius naturæ.

Deuter. 9.
Inf. 12.
Leuit. 26.

II. Ratio.
Eſai. 28.

Deinde, quia, vt ait Eſaias: *Tantummodò ſola vexatio intellectum dabit auditui:* ita illi per bellum, & afflictionem hunt capaces prædicationis Euangelicæ, iuxta illud: *Compelle intrare, vt impleatur domus mea.*

Luc 14.
III. Ratio.

Tertiò, quia iuris Naturæ eſt, innocentes, qui idolis eorum immolantur, & immolati eduntur, ſi alia ratione non poſſumus, bello tueri, atque defendere. Si ergo aliqua prouincia tanto ſe contaminaret ſcelere, poſſet bello coërceri.

IV. Ratio, à Barbarorum ingenita natura.

Quartò, Barbari, qui natura ſerui, & ſine ingenio ſunt, & politia, errantes, atque in errores alios ducentes, poſſunt iuſtè in ſeruitutem redigi, atque illis regendis iuſtè alij ſapientes præfici poſſunt, vt perpoliantur, atque erudiantur: nam hoc munus charitatis eſt.

V. Ratio.
B. Gregor.
tom. 2.

Quintò, Gennadius pugnans in infideles ſibi nequaquam ſubditos, commendatur à beato Gregorio, vt habes libro primo Regiſtri, epiſtola 23.

VI Ratio.

Sextò, Chriſtus habet autoritatem ſuper infideles, & etiam Vicarius eius ſummus Pontifex, vt poſſit eos cogere Euangelium audire, & facere vt obſeruent legem Naturæ, iuxta illud: *Alias oues habeo quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere.*

Ioann. 10.

Quis Pontif. Max. Hiſpaniarũ Regibus Occidentaliũ Indorum conceſſerit ditionem.

Id etiam conceſſum fuit Catholicis Hiſpaniarum Regibus ab Alexandro VI. vt liceret eis Indias Occidentales in ditionem ſuam redigere, & mittere ad eos prædicatores Euangelij: nemo autem debet temerè iudicare, quod ab illa ſumma Eccleſiæ poteſtate, cui Chriſtus creditur aſſiſtere, proficiſcitur.

His & ſimilibus rationibus quidam inclinarunt in eam ſententiam, vt aſſererent, bellum in infideles quoſcunque, ſiue in eos, qui à Fide defecerunt, ſiue in illos, qui nunquam Fidem Chriſti amplexi ſunt, iuſtè ſuſcipi poſſe, eoſque licitè captiuos fieri, & ad ſuſcipiendum Fidem cogi poſſe. Sed quoniam hæc ſententia in multis peccare videtur, deſerenda eſt omninò, & ſolidis rationibus improbanda; atque argumenta in contrarium propoſita refellenda.

Hæc opinio inferius confutabitur.

Hiſpanorum ad Occidentales Indos peregrinatio quæ licita.

Præmittendum ergo eſt, vt diſtinctè quid ſit licitum, quidque illicitum, intelligamus, fideles Hiſpanos non poſſe iure prohiberi, quin iure Gentium (quod communi earum, vel maioris partis conſenſu conſtat) ſicut ad alios quoſcunque infideles, ſiue Saraceni ſint, ſiue Turcæ, ita etiam ad Indos Occidentales liberè peregrinari poſſint, cùm viæ, maria, & portus communes ſint: præſcribitque ratio, vt vbique hoſpites humanè tractentur.

Exilium quos minimè impediat ab vrbiũ, aut prouinciarum ingreſſu.

Nam exilium, pœna eſt, ſiue ſupplicium, quod non ſubditos minimè ligare poteſt. Ante rerum ſiquidem diuiſionem licebat cuique peregrinari quò vellet, nec poſteà à quoquam eſt prohibitum: quod ſi prohiberetur, eſſet, illos, qui prohibentur, pro hoſtibus cenſere, & non vt proximos cognoſcere; maximè quia alios ad ſe venientes recipiunt, cùm etiam hos non ſecùs atque alios iure Naturæ diligere teneantur.

Niſi libera eſſet omnibus hominibus vbique gentiũ & locorum peregrinatio, quid inde.

Nec impedire poſſunt, quo minus innoxiè atque ſine damno negotientur cum eis: quia eſt ius Naturæ, ac Gentium: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris:* & ſine cauſa homo hominem auerſaretur.

Tob 4.
Iuſtas vbique licitas eſſe negotiationes.

Proinde nec impedire eos poſſunt à commodo, & vtilitate alijs peregrinis communi. Hinc ſi alij externi perfoderent terræ venas ad inueniendum aurum, vel argentum, vel in mari piſcarentur margaritas (quoniam hæc ſunt occupantis) idem facere quoque eis liceret. Adhæc, ſi qui ex Hiſpanis habentibus ibi domicilium, naſcerentur, illi, loco ciuium eſſent habẽdi, vt ius Gentium tradit.

Iuſtæ defenſionis non tamẽ offenſionis Hiſpanorum apud Occidentales Indos quæ ratio ſola.

Quamobrem ſi Indorum populi iſta Hiſpanis ad ſe nauigantibus, ac ſe pacificè agere velle ſuadentibus, omninò denegarent, atque id ea tantùm ratione facerent, quia natura meticuloſi ſunt, & imbecilles, nec facilè armatis crederent; liceret tunc Hiſpanis artibus conſtructis ſe tueri, ac ſua, non autem in vindictam lædere vt hoſtes, cùm hactenus in hoc illi populi nullam faciant iniuriam, ſed iure agant, ſicut Hiſpani iu-

1 Sta in eoſdē populos quæ vindicta fores · *Rom. 14. & ſeq.* · *Matt. 15.* · *Quis belli finis. Iuſti in illos quoq; belli rationes, & cauſſa.*

ſtè ſe defendant. Quòd ſi ita res non habeat, ſed hoſtiliter agant; tūc profectò iuſtam haberent cauſam Hiſpani ſe vindicandi: quemadmodum aliter eſſe agendum in infirmorum, & aliter in Phariſæorum ſcandalo, Dominus noſter, ac ratio ipſa nos docet. Quòd ſi omnibus tentatis, finem belli, qui eſt ſecuritas, & communis pax, ſine vrbium expugnatione atq; occupatione conſequi non poſſent, iuſtè eas vſurpare valerent: imò, ſi in ſua malitia perſiſterent, omnia iura belli in eos liceret exequi, vt deprædationem, ſeruitutem, occiſionem, &c. ſi hoc licet contra Chriſtianos iniuriam inferentes facere: quia iuſtè bellans Princeps iudex eſt ſuorum hoſtium.

Eccl. 17.

Deinde præmittendum, Chriſtiano cuicunque mādatum eſſe de proximo ſuo; ac proinde quiſque alterum & corrigere, & docere poteſt, ac debet: atque huius etiam charitatis gratia multò magis quàm negotiorum liberum eſt ad illos peregrinari. Maximè autem Hiſpanus hoc poteſt præſtare, cui ſoli litium amputandarum gratia, & quia primus illarum inſularum extitit inuentor, potuit ſummus Pontifex hanc Euangelij prædicationem committere; à qua præſtanda ſi impediantur, etiam poſt admonitionem illis factam, poſſunt, ſi alia via non occurrat, ad Dei laudem, & illorum bonum, bellum eis indicere, atque eius iura proſequi, quantum fas eſt, vt prædicatio Euangelij promoueatur, vt quidam tradunt: quod mihi ſemper durum viſum eſt, ſi in alijs ius gentium inuiolatum ſeruetur: nam præcedens bellum odioſum redderet Euangelium: & qui iure cogere poſſet ad illud audiendum, huic liceret fortitan cogere & ad credendum. Quod cùm nemini ſit integrum præſtare, illud conſequi videtur, nec ad audiendum fas eſſe quenquam cogere: ſine auditu enim non conſtat fides, iuxta illud Apoſtoli: *Fides ex auditu; auditus autem per verbum Chriſti.* Et Dominus repulſus cum Apoſtolis ſuis ab ingreſſu caſtelli in Samaria, non propterea illi bellum inferendum cenſuit. Poſſunt tamen rogari, atque admoneri, adde etiam blanditijs & promiſſionibus allici, vt noua quædam, quæ ad ſalutem ſuam æternam ſpectant, audire velint, ad quæ omnes ſaltem intelligenda, natura ſua ſunt propenſiſſimi. Ita vt exiſtimem metaphyſicum eſſe, aut mathematicum eiuſmodi factum, vt videlicet inuiti ad audiendum cogantur. Sanè verba illa Domini: *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ,* præceptum duplex continent, alterum datum apertè Apoſtolis, vt illis prædicent; alterum implicitè contentum, & Gentibus datum, vt prædicationi Apoſtolicæ per fidem aſſentiantur, ſicut etiam Marc. 16. expreſſiùs dixit: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur:* nam fruſtra alioqui fuiſſet Apoſtolis mandatum, vt prædicarent omni creaturæ. Si autem prædicare noſtros ſinant, etſi nolint credere, & fide amplecti Euangelium, iniuſtum eſt in eos bellum: ſicut etiamſi prædicetur, & per accidens ob circumſtantiam illati belli exiſtat probabile, quod eorum conuerſio impediatur. Poteſt prætereà bellum legitimum fieri, ſi quoquomodo conuerſos iam ad Fidem alij progredi impediant, aut tentent à Fide auertere: & conuerſis quomodocunq; ad Chriſtum poſſet ſummus Pontifex ex plenitudine poteſtatis Principem Chriſtianum concedere, ſi expediret, ne à religione ſemel ſuſcepta apoſtatarent: quemadmodùm poteſt ſeruos Chriſtianos à dominis infidelibus liberare; vt egregiè docet beatus Thomas, & coniugem fidelem ab infideli ſeparare, teſte Paulo 1. Corinth. 7. Tale namque præceptum, aut conſilium Pauli iuris diuini non eſt, ſed poteſtate Eccleſiaſtica à Paulo traditum, cùm præcedat, *Dico ego, non Dominus.* Princeps quoque debet innocentes eruere, & pro illis bellare; maximè ſi vellent alij illos immolare idolis, atque edere. Conſenſus etiam maioris partis populi in expedientibus ad bonum Reipublicæ legitimum præſtat titulum, etiamſi alij contradicant: aliàs nihil vnquam definiri poſſet. Quare ſi maior pars eſſet Chriſtiana, poſſet Chriſtianum Principem non tantùm ſibi, ſed etiam alijs eligere, atque creare: quemadmodùm Galli Pipinum Regem crearunt, probante Zacharia Pontifice. Et hæc quidem vera exiſtunt, ſi ius Naturæ, atque Diuinum conſulamus. Præter has dictas cauſas, quæ integræ doctrinæ gratia productæ ſunt, ſi quoquo alio modo bellum infidelibus inferatur, vel illatum ſit, eo nomine vt credāt Chriſto, nequaquam iuſtum cenſendum eſt, neq; vlla iuſti belli cauſa adferri poteſt, niſi illi iniurij noſtris exiſterent.

Altera ad Indos peregrinādi cauſa iuſta atq; legitima. · *Eoſdem populos ad verbum Dei audiendū cogi minimè poſſe.* · *Rom. 10.* · *Luc. 9.* · *Qua ratione meliori ad id adduci poſſent illi populi.* · *Matt. vlt. Lex illa Apoſtolis data, Euntes in mūdum vniuerſum, prædicate Euangeliū omni creaturæ, quomodo accipienda.* · *Quando infidelibus iure bellum eſſet inferendum.* · *B. Thom. 2. 2. q. 10. art. 10. 10. 11. part. 2.* · *1. Cor. 7.* · *Pipini Gallorum Regis electio qualis, à quo fuerit Pōtifice confirmata.*

Tituli verò, quos quidam excogitarunt ad hoc, vt quis illis debellatis poſſit iure dominari, ac legitimè eos poſſidere, vt ille, quòd Imperator eſt totius orbis dominus; aut quòd Romanus Papa in vniuerſos etiam infideles habeat dominium, & poteſtatem, aut quòd illi ſint infideles; aut quòd moribus brutis ac barbaris præditi, aut ius inuentionis ipſorum, aut eo-

Chriſtianorū dominij in infideles quorūdam rationes minus æquæ, atq; legitimæ.

rundem in aliquem principem contenſionem, aut Dei liberalem largitionem, ac munus: profectò vani ſunt, & commentitij, vt de ſingulis facilè oſtēdere poſſumus. Nam in primis Imperator dominium totius orbis iure Naturæ nequaquam habet: nam tantùm dominium familiare patris in liberos, & mariti in vxorem, à lege Naturæ profectum eſt. Politicum tamen dominium ex humana lege ortum habet, & à naturali deriuatur, quatenus homo eſt animal politicum ac ſociale, vt docet Philoſophus lib. Politicorum. Quòd ſi dominium Imperatoris immediatè à iure Naturæ oriretur; non eſſet maior ratio, cur in Germania, quàm in alia prouincia vim haberet. Rurſus nec à iure diuino profectum eſt, quia Iudæi ſub nullo alienigena Principe fuerunt, cùm proprijs Regibus gubernarentur: quanquam ad tempus & ſub Chaldæorum, & Romanorum principatu propter peccata ſua captiui ducti fuerint. Regna prætereà, quæ Romani ſibi compararunt, non aliqua peculiari Dei prouidentia, ſed generali, ac communi, hoc eſt, iure belli conſecuti ſunt, vel alio quocunque modo. Nam, vt tradit Beroſus, Noë poſt diluuium diuerſos filios ſuos ad dominium diuerſarum prouinciarum occupandum deſtinauit: plures etiam ex conſenſu Gentium, has hi, & illas illi terræ partes poſſederunt, vt Abraham & Loth, vt legimus Gen. 13. alij verò per tyrannidem, vt Nemrod Genes. 10. poſteri verò vel iure hæreditario, vel iure belli æquo, vel tyrannide illas acceperunt. Et ne quiſquam exiſtimet à Chriſto Domino viatore deriuatā poteſtatem imperij, intelligat, Chriſtum viatorem dominium vllum temporale non habuiſſe: vnde ipſe dixit: *Regnum meum non eſt de hoc mundo:* & aliàs fratribus litigantibus reſponderat: *Homo quis me conſtituit iudicem, aut diuiſorem inter vos?* Habuit tamen poteſtatem in temporalibus, vt ea dirigeret ad ſalutem æternam capeſſēdam, quemadmodum architectus domus dirigit artē fabrilem, etſi ipſe non ſit faber, & Epiſcopus Regem, licèt ipſe non ſit Rex. Adhæc etſi temporale demus fuiſſe Chriſti dominium: quia non conſtat illum vni alicui homini reliquiſſe, nullus profectò pro tali habēdus eſt: aliàs nec diuidi potuiſſet à filijs Conſtantini, vt diuiſum eſt, nec transferri potuiſſet à Græcis ad Germanos, & Occidentis Imperator eſſet ſimul & Orientis. Quod tamen falſum eſt: quia Paleologus, legitimus græcorum Imperator eſt habitus in Concilio Florentino. Prætereà terræ Eccleſiæ, Hiſpania quoque atque Gallia non ſunt ſubiectæ Imperatori, quemadmodum & multæ aliæ prouinciæ exemptæ ſunt ab Imperio: quod nequaquam eſſet, ſi iure diuino dominus exiſteret. Nec ergo diuina, neq; naturali lege Imperator vniuerſi orbis eſt dominus, ſed tantùm primarius, & immediatus protector Eccleſiæ, & brachium firmum Sedis Apoſtolicæ ad puniendos hæreticos, & ſchiſmaticos in eam inſurgentes, & infideles propulſandos: cuius vocatur filius primogenitus: autoritate, & celſioris honoris gradu cæteris etiam Regijs poteſtatibus antecellens: vnde & à ſummo Pontifice coronam accipit imperij.

Quòd Imperator non ſit dominus totius orbis iure naturæ.

Ariſt. libr. 1. Polit. tom. 2.

Quòd iure diuino in totum orbem dominium non habeat Imperator.

Quo iure Romani quod habuere dominium ſibi compararint.

Beroſus antiquiſſimus autor.

Geneſ. 13. Supr. 10.

Chriſtum (ſi vllum fuit) dominij temporalis nullum habuiſſe hæredem, & ſucceſſorem.

Ioann. 18.

Luc. 12.

Temporale dominium quale Chriſtus habuerit.

Rurſum etſi temporale Chriſtus dominiū habuiſſet, id tamen tradi[di]ſſe cuique non fuiſſe.

Chriſtiani Imperatoris partes.

Quòd verò neque iure quidem humano toti imperet orbi, ex eo confirmamus, quia nulla lex talis exiſtit, quæ illum orbis dominium conſtituat: neque profectò, ſi eſſet, non ſubditos, vt ei ſubijcerentur, minimè obligaret, quia lex quæcunque iuriſdictionem ponit in illam ferente: quæ in eos qui nō ſubſunt, vim non habent. Quòd ſi etiam eſſet dominus orbis: quia tamen non per poſſeſſionem dominio deſpotico, ſed per iuriſdictionem politico bona ſubditorum in ſuos vſus conuertere, aut alijs pro voluntate ſua donare non poteſt. Quamobrem nec terras Indorum, etiamſi ſubiecti eſſent, alteri cuiquam largiri valeret; cùm ſubditi eius nequaquam extiterint.

Quòd nec humano quidem iure Imperator vniuerſo imperet orbi.

Eiſdem, & non longè diſſimilibus rationibus probamus, Summum Pontificem nequaquam potuiſſe legitimum titulum Occidentalium Indiarum alicui Regi donare. Nam in Pontifice præter illam honeſtam, ac mediocrem ditionē, quam ex donatione Caroli Magni, aut Mathildis Comitis, aut aliorum Principum & in Vrbem, & in terras Eccleſiæ ſubiectas accepit, nullum habet ciuile dominiū in reliquas mundi prouincias: etſi dominium quod nuncupatur indirectum, in totum habeat terrarum orbem. Nam quia Dominus vniuerſalem illi contulit poteſtatem ſpiritualem ad animas omnes promouendas in vitam æternam per verbi Dei, & Sacramentorum, atque ſanctarum legum miniſterium; & rei hoc natura habeat, vt bona temporalia, tanquam inferiora ad ſuperiora animorum bona referantur: hinc efficitur, vt in regna ipſa, poteſtates, magiſtratus, ac bona temporalia eorum qui fidem Chriſti amplectuntur, quatenus ad Chriſti gloriam, hominum ſalutem, regnumq; Chriſti, & Euangelium promouendum ſpectant, eatenus illis Pontifex imperare poſſit. Nam aliàs Eccleſiæ non ſatis fuiſſet à Chriſto proſpectum, niſi ſummā hanc poteſta-

Summus Pontifex quale illum habeat ciuile dominium in mundum vniuerſum.

Matth. 16.

Si nullum Papæ eſſet tale dominium, qd conſequeretur.

teſtatem ad vnitatem ouilis ſui tuēdam reliquiſſet. Quòd autem illa agnita ſit in Petri ſucceſſore, Eccleſiæ praxis, atque Doctorum vnanimis conſenſus demonſtrat. Papa igitur cùm ciuili mundi dominio deſtitueretur, non potuit Catholicis Hiſpaniarum Regibus Indos Occidentales donare: nec enim tale dominium, nimirùm ciuile, mundi quiſquam in illo cognouit: nec illi ineſt iure Naturæ, cùm prorſus omnibus ignotus ſit; cùm tamen ea quæ iuris ſunt Naturæ, omnibus ſint comperta. Nec rurſus Diuino iure; quia illa verba: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, &c.* Et, *Confirma fratres tuos, &cæt.* Et, *Paſce oues meas.* Et, *Fiet vnum ouile, & vnus paſtor,* in ſpiritualibus tantùm locum habent.

Matth. 16. Luc. 22. Ioan. 21. Sap 10.

Eccleſia vnitatem ſuam vnde habeat.

Nam vna eſt Eccleſia, non ab vnitate vel locorum, vel Regum politicè dominantium, ſed ab vnitate fidei in vnum Chriſtum, & in vnum eius vicarium, quæ quidem vnam facit Eccleſiam, & ouile: cuius oues ſunt paſcendæ verbo Dei, Sacramentis cōfirmandæ, & pro meritis ipſarum aut ſoluendæ à peccato, aut ligandæ.

In quos tantū Eccleſia habeat poteſtatem.

Vnde Eccleſiæ niſi in paſtores, & fideles eius nulla eſt iuriſdictio ſpiritualis. Quare rectè dixit Apoſtolus ad Corinth. *Quid enim mihi de ijs, qui foris ſunt, iudicare? Nonne de ijs quæ intus ſunt, vos iudicatis? Nam eos qui foris ſunt, Deus iudicabit.*

1. Cor. 5.

Infideles atq; Pagani à Deo iudicandi ſūt.

Quibus in verbis Apoſtolus non agnoſcit Eccleſiaſticam poteſtatem niſi in ſubditos tantùm, & eos qui intus ſunt: iudicium verò eorum, qui foris ſunt, Deo ſoli tribuit. Quibus etſi poſſit prædicari, ſi velint audire, aut credere: non tamen vllum iuriſdictionis Eccleſiaſticæ actum in eos exercere, quia illi parere minimè compelluntur: & conſequenter ſi ſpiritualem non habet, nec temporalem quoque poteſtatem, quæ latiùs non ſe porrigit, quàm illa.

Spiritualem in Infideles quidem habuit tantummodo poteſtatem Chriſtus.

At Dominus habuit quidem iuriſdictionem ſpiritualē etiam in Infideles, quia eos ad baptiſmum ſuſcipiendum obligat. Si tamen illis hæc poteſtas nota ſit, cùm ad ignotam non extendatur, vel ad impoſſibile nemo obligetur: illam tamen poteſtatem Chriſtus Papæ non contulit. Vnde nō poteſt obligare Infideles vel ad ieiunia, vel ad conſanguinitatis, ac affinitatis gradus ſolo iure Pontificio prohibitos; nec poteſt in eos ſentētiam excommunicationis ferre. Quòd ſi talis Papatui eſſet annexa poteſtas: eam tamen Regibus, qui capaces eius non exiſtunt, impertiri non poſſet.

Papæ in Infideles temporalis qualis ſit tantummodò iuriſdictio.

Valet tamen Chriſti Vicarius in temporalibus, quantum opus eſt ad ſpiritualia adminiſtranda; quia ars habens altiorem finem, inferiorem habenti imperat: quemadmodum etiam felicitas politica ad æternam, quæ longè eſt præſtantior, ordinatur. Hinc eſt, vt Euangelium politiæ leges nutrientes peccata, abroget: nam ita ſuſtulit præſcriptionem malæ fidei, vt habes capite finali, titulo de præſcriptionibus.

Papæ in Principes Chriſtianos ius & poteſtas.

Poteſt quoque controuerſiam, ob quam Principes Chriſtiani inter ſe bellare volunt, ſua autoritate dirimere; vt bellorum peccata, quæ multiplicia ſunt, de medio tollantur: ac debent Principes illi per omnia parere, atque eius ſententiæ ſtare. Quod ſi quiſquam reluctetur, poteſt eum ob eam tantum cauſam regno deponere, aut principatu priuare, vt interdum deprehenduntur nonnulli feciſſe Pontifices: imo non tantum Pontifices, ſed etiam Epiſcopi in ſuis diœceſibus ſupra Regem poſſunt.

Epiſcoporum in eoſdem in ſ. diœc.

Vnde] Ambroſius Mediolanenſis Antiſtes in Theodoſium Imperatorem excommunicationis ſententiam iaculatus eſt: quam in eum ferre non valuiſſet, niſi iuriſdictionem ſe in eum habere cognouiſſet. In hunc ergo modum dictum Pontifex, vel Eccleſia habere gladium temporalem cenſenda eſt, propterea quòd eius vſum; ſi cauſa Eccleſiæ poſcat, per alios valet exercere.

Nemini Deus in officio ſuo deeſt.

Nam qui officium alicui tradit, id etiam dediſſe cenſendus eſt, ſine quo munus illud minimè idoneè adminiſtratur: quia Deus cuiquam in munere ſuo deeſſe non ſolet. Papa igitur dominio temporali deſtitutus, niſi in quantum ſpirituali ſeruit iuriſdictioni, quam in infideles non habet, tale dominium in alios conferre non valuit.

Falſum eſſe non cognoſcentes dominium Papæ poſſe ſpoliari bonis ſuis.

Fabula enim eſt, quòd qui non cognoſcunt dominium Papæ, poſſint exſpoliari bonis ſuis: quia nec id quidem licet, etiamſi nolint agnoſcere Chriſti dominium: vt egregiè docet ſanctus Doctor. Et hæc de hoc titulo.

D. Thom. 2. 2. q. 66. ar. 8. ad 2. tom. 11. p. 2. Idem 2. 2. q. 10. art. 6. & q. 34. art. 2. ad 2.

Quantum attinet ad tertium, conſtituendum eſt ex communi, ac recepta doctrina, duplicem eſſe infidelitatis ſpeciem, alteram poſitiuam eorum, quibus idoneè eſt prædicatum, & credere nolunt, de quibus Dominus: *Qui non credit,* inquit, *iam iudicatus eſt.* Et, *Qui non crediderit, condemnabitur,* ſcilicet poſt præcedentem prædicationem, de qua eſt ſermo. Eſt autem hæc infidelitas grauiſſimum delictum, & horribilius illo Sodomæ, & Gomorrhæ, vt Dominus dixit Matth. 11.

Infidelitas eſt duplex poſitiua & negatiua: quid vtraque.

Ioan. 3. Marc. vlt. Matt. 11.

Altera infidelitas, quam merè negatiuam appellamus, eſt, qua quis non credit, quia de Chriſto nihil audiuit: quæ non imputatur ei ad culpam, ſed ad pœnam, peccati Adæ, cum ignorantia, quæ vinci nequeat, Chriſtum ignoret, de qua Dominus: *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis,*

Ioan. 15.

Rom.10. Pſal 18.

Infideles, vt vocant, negatiuè, poſſe lethali abſq; crimine minimè ad credendum compelli.

tiã, peccatum non haberent: & Paulus: *Sed dico, Nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum.* Ad hanc igitur ſufficit, non audiuiſſe. Ob hanc autem non poſſunt ſuis bonis expoliari Infideles; vt ſuperiùs ex Thoma produximus. Nec ad hãc ignorantiam, quæ vinci nequeat, opus eſt hominem eſſe omnis mortiferi delicti expertem: tùm quia nullus eiuſmodi delicto obnoxius inuicta illa ignorãtia aliquid iuris Diuini ignorare poſſet; tùm quòd in gratia exiſtens inuictè ignoraret per hoc tantùm quod mortiferè delinquit, fieretq; inuicta ignoratio. Tùm denique quòd Iudæi qui erant in Hiſpania, aut Italia, ſtatim poſt paſſionẽ ſimpliciter, & ſine peccato ignorabant, licèt in lethalibus verſarentur peccatis, ergo & nunc qui ex illis non audiêre, vt tunc, etiamſi alijs impliciti ſint peccatis: ſat ergo eſt ad ignorantiam inuictam, quæ excuſare valeat quẽquam apud Deum, adhibuiſſe pro humanis viribus diligentiam ad illud ſciendum, nec tamen ſcire potuerit. Chriſtum ergo, & baptiſmum eius ſic ignorans, nequaquàm ob hoc condemnatur, ſed ob alia peccata. Vt igitur qui nõ audit, non credendo minimè peccat; ita ſimpliciter audiẽs ſine aliqua probatione, aut probabilitate myſteria Fidei non credendo nequaquam delinquit, quia opus eſt ea quę proponuntur, videre ſaltem quòd credibilia ſint ac fide digna. Aliàs qui citò credit, leuis eſt corde: atq; Indi adſtringerentur Sarracenis, quæ Mahometi ſunt ſectæ, proponentibus, fidem habere. Quia igitur non credentes ſimpliciter proponenti nullum committunt peccatum, vt rectè docet Thomas; ob id nõ poteſt eis indici iuſtum bellum. Si tamen pacificè rogarentur vt audire vellent ad conſultandum, profectò ad audiendum obligantur, quia in ſummis verſantur erroribus. Et vt ſalui fiant, opus habent vt credant: & vt credant, opus vt audiant. Adſtringuntur etiam credere, modò à bonis viris cum rationibus probabilibus diligenter, & non perfunctoriè eis prædicetur. Nequeunt tamen Chriſtiani, ſi credere nolunt, bello eos compellere ad Fidem, quæ voluntariam exigit aſſenſionem: vt tradit Doctor ſanctus in ſecunda ſecundæ, & Gratianus diſtinct. 45. cap. De Iudæis, & cap. Qui ſincera. Bellum enim non eſt argumentum ad credẽdum, ſed ad fingendam religionem, & ad fugiendum ab Euangelio. Ideo Eccleſia bellum Infidelibus inferre non conſueuit, ob eam tantùm cauſſam quòd credere nolint. Scotus tamen in quarto ſentit, Infideles minis cogendos ad baptiſmum. Sed loquebatur

Ad ignorantiã quid ſufficiat inuictam. Infideles, dicti vnde damnabuntur.

Eccli. 19.

Verbum Dei Ethnicis quibus rationibus, quàm idoneis ſuadendum.

S. Tho 2 2. q. 1 art 4. ad 2. et 12. par. 2.

Ijdem verbũ Dei audire nolentes, quando grauiter peccarent.

Idem 2. 2. q. 10 art 8. Gratian.

Eiuſmodi infideles Scotus quos dicat ad baptiſmum eſſe cogendos *Scotus in 4. diſt. 4. q. vlt.*

de Infidelibus ſubditis: ſecùs eſt de nõ ſubditis: quanquàm huiuſmodi conuerſiones, quæ ab inuitis fiunt, parùm feliciter ſolent ſuccedere, vt ſuperiùs diximus: & proptereà in Concilio III. Toletano prohibentur.

IV. titulus iniuſti belli Hiſpanici Indis illati.

Ariſtot lib. 1. Polit. tom. 2.

Quartò producitur titulus, quòd Indi ſint moribus barbari, de quibus Ariſtoteles libro Politicorum tradit tales eſſe natura ſeruos. Et cùm tales moribus agreſtibus, ac plenè belluinis ſint præditi, neque viuant, vt lex Naturæ dictat, meritò tales & bello ſubiugari, & per alios, qui ingenio, & prudentia valeant, gubernari poſſunt. Sed hic titulus inanis eſt prorſus, ac vanus. Peccatum ſiquidem non tollit dominium ciuile, ſicut nec naturale ſuper membra, & actiones eorum. Hinc Scriptura malos vocat Reges; ſanguinarios infideles, ſocios furum, hypocritas, & ſimilibus titulis eos dehoneſtat. Incerti enim eſſemus, quibus eſſet à nobis parendum Principibus, ſi boni tantùm nobis præeſſent, & ipſi ambigui eſſent, an alienum dominium tenerent. Nititur etiam dominium iuri Naturali, vel Humano; ideo non perit etiam ob Fidei defectum, vt ſuprà admonuimus. Quare multi Reges dicuntur Gentiles; & Ioſeph fecit Ægyptios tributarios Pharaoni; & Paulus iubet tributa præſtari miniſtris Cæſaris infidelibus, & Chriſtus Dominus iuſſit, vt quæ Dei ſunt, Deo; & quæ Cæſaris, Cæſari tribuerentur.

Cum quo dominio poſſit peccatum conſiſtere. Reges malos Scripturæ quibus ferè nominibus appellent.

Eſa. 1. Ibidem. Iob 34.

Dominium etiã illud per Fidei defectũ minimè tolli.

Geneſ. 47. Rom. 13. Matth 22.

Quia igitur dominium nihil eſt aliud, quàm ius accipiendi in vſum ſuum; bruta animantia dominium nõ habent, ſicut nec ius: quia nec, ſi occidantur, fiet eis iniuria. Pueri tamen ante vſum rationis vtrumque habent, atque eis fieri poteſt iniuria, cum de puero, qui ſub tutoribus, & actoribus eſt vſque ad præfinitum tempus à patre, teſtetur Apoſtolus quòd ſit dominus omnium. Inſenſati etiam poſſunt habere ius, quia eis fieri poteſt iniuria. Cùm igitur Indorum Occidentalium populi rationem habeant, imò multi illorum intellectu & ad artes, & diſciplinas capeſſendas vigeant, & peccatũ, infidelitaſve eos non impediant, verè ſunt ſuarum ditionum, & bonorum temporalium domini, nõ ſecùs atque Saraceni, Turcæ, Iudæi, atque Chriſtiani: quia profectò amentes non ſunt, vt curatore egeant, aut tutore, vt pueri. Aliàs enim fruſtrà illis prædicaretur, ſi ratione ſunt deſtituti, ſicut nec prædicatur belluis.

Dominium quid illud, vt etiam ius, brutis animantibus abeſſe, nõ autem pueris, nec inſipientibus.

Galat. 4.

Occidentales populos ratione, & intellectu vigere.

Quod verò Ariſtoteles ait, quoſdam eſſe natura dominos: intellige aptos ad regendũ, quia prudentes, & ingenioſi: qui propterea non hoc ipſo quòd tales ſunt, ciuile

Quoſdam eſſe natura dominos, quoſdam verò natura ſeruos.

vt dicat Ariſtoteles.

habent dominium, neque poſſunt dominium hoc titulo vſurpare. Quòd verò ait, quoſdam eſſe natura ſeruos, id eſt tales, quibus conueniat regi; non tamen deſpotice, quia hebetes ſunt, ac parum valent ingenio. Non igitur hoc ipſo, quòd ratione hebetes exiſtant, contrahunt ſeruitutem ciuilem, vel inhabiles redduntur, vt non poſſint habere dominium ciuile, quia ſeruitus ciuilis non eſt à natura: tales igitur ob hanc cauſſam bello laceſſiri nequeunt. Imò nec poteſt etiam Papæ licentia inferri eis bellum ob alia peccata in legem Naturæ: quia Papa in eos iuriſdictionem nó habet, ergo nec poteſt eis leges ferre, nec eos punire. Nam de ijs qui foris ſunt, quid ad nos? Imò etiam nec Chriſtianis ob id inferri bellum poteſt, alias regna quotidie mutarentur, & multæ quotidiè excitarentur tragœdiæ: maximè cùm in omnibus regnis multa flagitia in legem naturæ admittantur. Non negauerim tamen, Chriſtianos poſſe, ac interdum debere bellum indicere alijs fidelibus, ob inſigne aliquod & peculiare flagitium, aut hæreſis, aut ſchiſmatis, aut alterius ſimilis impietatis puniendum, ac de medio tollendum.

Infidelibus imo etiā Chriſtianis in legē naturæ peccātibus, ſummi etiam Pontificis cōceſſu bellum inferri minimè poſſe.

1. Cor. 5.

Iuſtum bellū in i[n]fideles quando ſuſcipitur.

Adhæc, vt ad Indos reuertamur, nonnulla admittunt crimina, quæ euidenter à noſtris non poſſunt eis comprobari flagitia eſſe: neq; a[d]ſtantur ad credendum, Papam eſſe Chriſti vicarium, ac omnium dominum; quare nec acceptare eius leges, aut pro earum violatione puniri. Iudæi etiam pugnantes cum idololatris, nunquam bellarunt, eo quod eſſent peccatores, ſed quia occupabant Terram ſibi datam à Deo, vel quia iter eorum impediebant. Quintus titulus Inuentionis, ſimili ratione futilis eſt, ac inualidus ad iuſtificandum direptiones, & ditionum ſpoliationes: quia talia dominos habebant proprios, quos ſine cauſa ſpoliare non licebat: vel hoc ipſo iure Indi poſſent nos capere, quia & ipſi nos inuenerunt, ac de his meritò dici poſſet illud Auguſtini: *Quod inueniſti, & non reddidiſti, rapuiſti.* Sextus titulus De conſenſione Indorū in Regem Hiſpaniæ, non potuit conferre verum dominium, ſaltē in illis principijs. Tùm quòd ignorabant quid facerent, tum quod metu perculſi, & incuſſo mortis terrore conſenſum redderent infirmū. Quis autem neſciat, contractus per ignorātiam, ſiue per metum cadentem in fortem, & conſtātem virum, ipſo iure irritos eſſe? Adhæc populus ſi conſentiat in alterum Principem inuito domino ſuo, iniuriam illi facit: & è contrario ſi dominus aſſentiatur, populo exiſtit iniurius. Poſtremus titulus,

Qua ratione tantum Iudæi olim Gentibus bellum intulerunt.

V titulus. Dominij iuſti cōtra fideles, etiam iniuſtus.

Quod inueniſti, & non reddidiſti, rapuiſti, ait Auguſt.

Aug. epiſt. 54 tom. 2.

VI titulus, & ille itē nullus Contractus quinam irriti, & nulli.

ſimiliter atque alij infirmus eſt. Dicunt enim, Indos Dei voluntate ob peccata ſua traditos eſſe Hiſpanis: quod certè verum eſt, ſi neque folium arboris ſine Dei voluntate cadit in terram. Sed aduertendum eſt, qua ratione Diuini numinis in ditionē Hiſpanorum venerunt: namque ſi dono Dei peculiari, non ſecus atque olim Terra Chananæorū data eſt Iudæis, ita illi traditi ſunt Hiſpanis, eſſet hoc ſignis probādum: quēadmodum multis miraculis confirmatum eſt Iudæis traditam eſſe à Deo Terram promiſſam. Si verò gener[al]i tantùm prouidentia permiſſum eſt; non ob id excuſantur à peccato, quemadmodū nec Romani perſequentes Iudæos, & bello eos ſubiugantes. Nam ita etiam dictum eſt: *Per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt. Per me Principes imperant, & potentes decernunt iuſtitiam.* Et Daniel, *Ipſe eſt*, inquit, *qui mutat tempora & ætates: transfert regna, atq; conſtituit.* Rurſus dicitur per Oſeam; *Dabo tibi Regem in furore meo* (Iſraëlem alloquitur Deus per Prophetam) *& auferam in indignatione mea.* Et alibi, *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.* Dicitur ergo Deus dare regna, transferre, conſtituere: quia pro ſua ſapientia vel bonos creat ad vtilitatem populi, vel ad illius peccata corrigēda malos venire permittit. Etſi igitur nullum iuſtum titulum dominij comparandi inuenire valeamus (quemadmodum difficile eſt in reliquis ſiue principatibus, ſiue regnorum, ſiue monarchiarum initiis iuſtam aliquam, ac legitimā acquirendi dominij rationē inuenire) nō deeſt tamē iuſta, ac legitima dominādi in iſtos, dominiūq; retinēdi nūc ratio, ex quo illi Fidē amplexi ſūt, ſiue verè, ſiue fictè, ſiue ſponte, ſiue metu baptiſmum ſuſceperint: nam tales iam ad Chriſti regnum ſpectāt, & membra Eccleſiæ ſunt: quare ne à ſuſcepta religione deficiant, iuſtum eſt vt Principem habeāt Catholicum, qui eos in officio continere, ac iuſtis Regis officijs in peccata eorum animaduertere, deque prædicatoribus & miniſtris Sacramentorum proſpicere, & cætera omnia, quæ ad ſalutem eorum æternā pertinent, curare valeat, Præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, cui cum Patre & Spiritu ſancto omnis eſt honor deferendus in ſecula ſeculorum.

Amen.

VI ac poſtremus ut nullius etiā firmitatis oſtenditur.

Diuino abſq; permiſſu atq; voluntate nil euenit. Quo iure Iudæi Terrā promiſſam compararunt ſibi.

Prouer. 8.

Dan. 2.

Oſeæ 13.

Iob. 34.

Dare regna transferre, ac cōſtituere cur Deus dicatur.

Fidelibus iam populis illis Orientalibus atq; Occidentalibus Indis, quæ iuſta atq; legitima ſit ratio dominādi.

TRACTATVS XXXIX.

IN Quo argumenta, quæ Euangelium non ſine armis proponẽdum eſſe Barbarus ſuadent, diſſoluuntur plane, ac diluuntur.

OSTENDIMVS hactenus, vanos eſſe titulos occupãdi ditiones Indorum, ac eis dominandi, quos quidam excogitarunt: indicauimus legitimam, & à Christo inſtitutam Euangelij proponendi apud barbaras gentes rationem. Porrò iſta etſi ad præterita vtilitatem adferre non poſſint, cùm, vt dici ſolet, ad præteritum non ſit potentia, & lex præterita non reſpiciat, adiuuare tamen non mediocriter poſſunt, & ad errores præteritos agnoſcendos, & cauendos in futurum, & ne quiſquam ſibi perſuadeat, magnam eſſe pietatem, & Chriſti obſequium, ſi direptionibus, rapinis, cædibus, ſanguine obtrudatur nolentibus Euangelium. Nam hoc, vt oſtendimus, contra ipſum eſt Euangelium, planéque vitioſum & impium, ac impuriſſimo Mahometo proprium, qui non rationibus, aut perſuaſionibus, ſed vi, & armis legem ſuam propagari mandauit. Sed quoniam adhuc quidam ſunt adeò rudes atque ignari, vt quibuſdam argumentis capti, in contrariam ſententiam abducantur, atque illa omnia, quæ in Indos admiſſa ſunt, iuſta, ac licita fuiſſe arbitrentur: danda nobis eſt opera præſenti loco, vt rationes ſuperiori tractatu productas deſtruamus, nullaſq; eſſe oſtendamus. Prima igitur, quæ Scripturis veteris Teſtamenti nitebatur, oſtẽdebat ob idololatriam, & alia peccata nefanda nationes eſſe delendas, vrbeſque eorum in ſolitudinem redigendas, vt exempla Pentapolis demonſtrant. Sed facilè hæc ratio ſoluitur, ſeptem illas Gentes non ſolum ob peccatum colendi idola deletas eſſe, quia omnes tales ſimili ratione fuiſſent delendæ, cùm tamen præceptũ ſit Deuteronom. 23. *Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus eſt: nec Aegyptum, quia aduena fuiſti in terra eius*; vbi tamen plus vigebat idololatria, ſed tantùm ob Promiſſionem terræ illius Abrahæ factam Geneſ. 15. & Deuteronom. 9. dicitur: *Neque enim propter iuſtitias tuas, & æquitatem cordis tui ingredieris vt poßideas terras earum; ſed quia illa egerunt impiè, introeunte te deletæ ſunt; & vt compleret verbum ſuum Dominus, quod ſub iuramento pollicitus eſt patribus tuis Abraham, Iſaac, & Iacob.* Vides hic duas rationes aſſignari, & impietatis, & promiſſionis, licèt vt promiſſionem impleret, expectaret adimpleri peccata eorum, vt etiam iuſtè ob ea illos puniret. Nam vt aliàs annotatum eſt à nobis ex libro 2. Recognitionum Clementis, Gentes illæ ſeptem Chananæorum, quæ ex Cham originem ducebant, iniuſtè occupabant terras illas, quæ ad filios Sem ſpectabant: vnde & Abrahæ filio eius reſtitutæ ſunt.

In quæ nulla ſit poteſtas iuxta prouerbium.

Impius Mahometus quale tantum iuæ legis permiſerit patrocinium ſuis.

I argum.

Gen. 19. & ſeq.

Deut. 23.

Gen 15. & ſeq.

Deut. 9.

Iſraelitæ Infidelium terras occupauerunt quadruplici ratione.

Clem. Rom.

Quod igitur Deuteronom. 20. habetur: Sic facies de cunctis ciuitatibus, quæ à te procul valdè ſunt, & non ſunt de his vrbibus, quas in poſſeſſionem accepturus es; expone, ſic ſcilicet facies, vt deleas ac deſtruas: intelligendum eſt de hoſtibus iniuriam inferentibus: quia præcedit: Si exieris ad bellum contra hoſtes tuos, &c. id eſt, in eos, ad quos aliàs eſt iuſta belli cauſa, etiam ſecluſa idololatria, ac ſolùm in terra illa, quam habitare debebant Iudæi, debebant aræ idolorum deſtrui: quemadmodum illę etiam Iudæorũ, ſi idola, deficiendo à Deo, coluiſſent. Rurſus ciuitas quæ præcipitur deſtrui bello Deuteronom. 13. non eſt de alia, quàm Hebræorum idola colẽtium ciuitate intelligẽda: ac tales docet Cyprianus puniendos eſſe in libro De exhortatione martyrij, capite 5. & habetur 23. quæſtio. 5. cap. Si audieris. leges quoque Imperatorum in idololatras, quæ habentur in C. titulo De paganis, & templis eorum, latæ fuerunt in ſubditos ſuos, quos ob idololatriam non minus quàm ob alia crimina, iuſtè poteſt Chriſtianus Princeps punire. Etſi Deus ob Sodomiæ vitium vindicandum, exuſſit ciuitates, etiam cum innocentibus: homini tamen non licet, quod Deo, nec Chriſtiani ſeueritatem veteris inſtrumenti imitari debent. Quòd verò illa præcepta Dei eſſent moralia, planè falſum eſt: quia ad iudicia potiùs ſpectant: atq; in taxatione pœnę poſitiua erant, etiamſi ipſa idololatria ſit in ius Naturæ.

Deut. 20.

Iudæis quarũ ciuitates mandato Dei eſsẽt excindendæ

B. Cyprian.

Chriſtianorũ leges Imperatorũ, in quos illæ fuerint idololatras latæ

Gen. 19

Eiuſmodi leges minimè morales extitiſſe.

Secunda ratio erat, quod per bellum antecedens fiunt Pagani, ac Turcæ prædicationis Fidei capaces: qui non tantùm rogandi, ſed etiam compellendi ſunt iuxta verbum Euangelicum: Compelle intrare. Sed infirma eſt hæc ratio. Nam cùm fides non poſſit naturali lumine apprehendi, nec euidenter demonſtrari, opus eſt pia affectione audientis, & ad prædicantem, & ad Deum, & ad legem quam prædicant. Debent ergo prædicantes tales eſſe, quibus conueniat illud: Vos eſtis ſal terræ: vos eſtis lux mundi: & Pauli dictum; Inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes: & quod Petrus ait, Conuerſationem veſtram inter Gentes haben-

II. argum.

2. Cor. 14.

Ad Fidem ſuſcipiendam quid requiratur: quales quoque eſſe debeant prædicatores.

Matth. 5.

Philip. 2.

1. Petr. 2.

Matth. 10.

habentes bonam: debent infirmos curare, dæmones pellere: quod gratis acceperunt, gratis dare, vt ita ab omni ſordida cupiditate, & gloriæ appetitione alieni eſſent: charitate in primis, manſuetudine, atque patiētia præditi exiſtere, vt alios ſuo exemplo valeant ad Fidem inflectere.

Mali quid faciant prædicatores.

Quod ſi videant illos aut auaros, aut ambitionis cupidos, aut ſanguinarios, & lupos rapaces, Deum ipſum quem prædicant, atque adeò legem Euangelicam abominandam ac deteſtabilem reddunt, vt experientia oſtendit: & plus vita ipſa deſtruunt, quam oratione ædificant; ne de illis meritò dicatur:

Eccl. 34. Rom. 2.

Vnus ædificans, & vnus deſtruens: quid prodeſt illis, niſi labor? & rurſus illud: *Qui ergo alium doces, te ipſum non doces, qui prædicas non furandum, furaris: Qui dicis non mœchandum, mœcharis: qui abominaris idola, ſacrilegium facis.*

Infideles ad baptiſmū cur minime compellendi.

Baptiſmus etiam, qui cum pœnitentia prędicatur, remittit ſine pœna omnia peccata: ergo non bellis ſunt, ac pœnis ad ipſum cogendi. Quia etſi cùm ſcienter impediūt prædicationem, vel ſi domini impediunt ſubditos volentes audire, ne fiant Chriſtiani, illis bellum iure queat inferri: ſecus tamen eſt, ſi omnes audire nollent, ſintque in terris, vbi nunquam Chriſtiani extitere. Quare vt non credere, ita nec audire compelluntur: quemadmodum nec audire coguntur, qui intra nos ſunt. Et Chriſtus, vel Apoſtoli non compellebant Samaritanos, à quibus repellebantur, audire; ſed potius Apoſtolos dicentes;

Luc. 9.

Domine, vis dicimus vt ignis deſcendat de cælo, & conſumat illos? Chriſtus compreſſit, dicens, *Neſcitis cuius ſpiritus eſtis.*

Marc. vlt. Huius loci: Prædicate Euangelium omni creaturæ quidam intellectus reiicitur.

Qui tamen ob verba Chriſti, *Prædicate Euangelium omni creaturæ*, exiſtimant poſſe armis compelli Paganos, non quidem vt audiant, ſed vt ſinant prædicare, & audire volentes, non eſſe vſquequaque improbandum eorum dictum cenſuerim, niſi nimis arcta verborum Domini expoſitio eſſe videretur. Et proinde prorſus eſt nolle audire Euangelium, atque audito, & ad perſuaſionem prædicato nolle credere: & vterque inexcuſabilis eſt apud Deum, iuſtoque gehennæ ſupplicio dignus.

Luc. 14. Illud: Cōpelle intrare: duobus modis commodè intelligitur.

Ad illud porrò verbum: *Compelle intrare.* Reſpondemus: intelligendum eſſe vel de his, qui ſemel Fidem ſuſceperunt: nam tales pœnis cogendi ſunt ad ſeruandum Imperatori Chriſto in baptiſmo datam fidē: vnde Paulus ait:

2. Cor. 10. Aug ep 48. tom. 2.

In promptu habentes vlciſci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit veſtra obedientia: atque ita Auguſtinus ſcribens ad Vincētium Donatiſtam interpretatur: vel intelligendum eſt de compulſione quæ fit per inſpirationem, ſiue verba docta, acutaque, quæ in captiuitatem redigant intellectus aliorum, vel ſigna & miracula, & Apoſtolus ait:

2. Cor. 10.

1. Tim. 4. Pius Imperator Conſtantinus cur bellū Sarmatis & Gothis intulerit. Hiſt. trip. li. 1 c. 9. circ. med.

Attende tibi, & doctrinæ, inſta in illis: non ait, Inſta in armis, quæ Fidem otioſam reddunt. Et ſi de Conſtantino dicitur, quod bellum intulit Sarmatis & Gothis hortatu & conſilio Sanctorum virorum: non id fecit ob idololatriam puniendam, ſed quia bellis infeſtabāt Catholicos: quod Indi nobis non faciebant. Gothi prætereà non tam inter Gentiles, quàm inter Hæreticos erant computandi, cùm ab initio Baptiſmum cum hæreſi ſuſcepiſſent, vt docet hiſtoria Tripartita.

Hiſt. Trip. li. 8 c 13.

III. argum. Infidelium innocentes dæmonibus litādi quatenus de manu eorū armis eripi licite poſſint. Matt. 13.

Tertia ratio: Licet, inquiunt, tueri bello innocentes, qui ſacrificantur dæmonibus, & ſacrificati manducantur, ſi alia opportunior via non occurrat. Soluitur: id quidē licere, quando plures bello nō pereunt innocentes, nec diſcernuntur: tūc minimè bellandum eſt, ne eradicātes zizania, euellamus ſimul & triticum.

IV. argum.

Erat quarta ratio, quòd Barbari natura ſunt ſerui, ac proinde indigent gubernatore, atque rectore, non ſecus atq; belluæ, quæ homini natura ſubiectæ ſunt: debent ergo per eos, qui natura ſunt domini, id eſt, per ſapientes, & prudentes domari, & ſi renitantur, coërceri, eorumque legibus, & imperio gubernari. Sed hoc ſuperiùs à nobis & ſolutum eſt, & explicatum abundè:

Barbari qui tantùm cenſendi ſunt.

quippe hi tantùm barbari dicendi ſunt, qui ingenio & moribus incultis ac rudibus præditi ſunt, vt ferè, ſine politia vlla, aut dominio, vel prudentia errantes, atque aliis nocentes, quales ſunt Arabes: Nequaquàm autem tales ſunt Indi,

Indos vnde conſtet homines eſſe ciuiles, vt ēteſ[...] ratione.

quia ciuiles ſunt, & exculti, & agnoſcunt dominos, & morte puniunt nefandum vitium, & quædam alia, quæ non ſunt contra naturam. Proinde ad eos ſoli eſſent prædicatores deſtinandi: quod ſi non eſſent tuti; poſſent arces in confinibus eorum præſtrui, vnde pax, & amicitia fieret, foueretur que, vt tandem pacificè prædicatores admitterent, & dilataretur Fides, & iuriſdictio cum moderato tributo.

Hiſpanorum bellum Indis illatum duplici potiſſimum ratione iniuſtum, atque tyrannicum extitiſſe.

Ac proinde ſerui ciuiles nonniſi tyrannicè effici poſſunt: quia ſi vlla cauſa iuſta ſeruitutis ciuilis imponendæ exiſteret, maximè eſſet bellum. Sed hoc fuit iniuſtum, quia non adfuit autoritas Regis, cui nemo parere voluit. Deerat etiam æqua cauſſa, quia terras noſtras minimè occupabant, nec iniuriam vllam nobis, aut noſtræ religioni fecerant.

Primi in Hiſpania qui fuerint Euangelij præcones.

Sicut ergo Hiſpani non boni conſuluiſſent, ſi beatus Iacobus, aut

beatus Paulus, qui primi apud eos prædicaſſe feruntur, aut quicunq; alij, qui primi in ea prouincia Euangelium diſſeminarũt, eos in ſeruitutem ciuilem redegiſſent: ita nec ipſi illam Indis debent imponere, qui minimè ſunt barbari, ſed omnis artis, doctrinæ, & politię capaces.

Aug. l. 48. & 50. tom. 2.
Alter hæreticus, alter Infidelis ſunt ad Fidem adducendi teſte Auguſt.

Indus igitur non eſt vel phreneticus, vel puer diſcolus puniendus, de quo loquitur Auguſtinus prædicto loco, ſed hæreticus tantùm: nam infidelis, qui nunquam fuit in ſchola Chriſti, non eſt vi, aut armis trahendus, ſed blanditijs adducendus, vt Gregorius docet epiſtola ad Petrum Epiſcopũ Terracinenſ. dicens: *Eos enim, qui à religione Chriſtiana diſcordant* (eſt ſermo de Iudæis quibuſdam) *manſuetudine, benignitate, admonendo, ſuadendo, ad vnitatem Fidei neceſſe eſt congregare; ne quos dulcedo prædicationis, & præuentus futuri iudicis terror ad credendum inuitare poterat, minis & terroribus repellantur.* Idem epiſtola ad Paſchaſium Epiſcopum Neapolitanum, eleganter admonet de Iudæis aſperitate non opprimendis, ne eorum cõuerſio ad Fidem impediatur. Et Auguſtinus ſermone de verbis Domini docet aras idololatrarum non eſſe deſtruendas, donec Chriſtiani fiant: nam antea non eſt iuriſdictio Eccleſiæ in eos, quare nec eos punire valet. Nec iuſta ſuberat ratio liberandi innocentes qui ſacrificabantur: quia hoc in paucis tantum locis fiebat, & non erat idoneus iuſtificandi belli prætextus. Et quia occidere homines, ac bona eorum deprædari, per ſe mala ſunt: propterea dicta mala Indorum, in quibus hæc contingunt, aliquo modo excuſantur: vt habes 23. quæſtione 1. capite: Noli exiſtimare, ex Auguſtino ad Bonifacium. Ideò ceſſante neceſſitate incipit eſſe iniuſtũ bellũ; quare tunc tantùm innocentes iuſtè poſſunt ſcienter occidi, quando fit actus, ſine quo iudicatur non poſſe obtineri victoria. Vt ſi ſciantur innocentes eſſe in turri quadam, quam opus eſt in victoria contra hoſtes comparanda proſternere, proſterni ſanè poteſt, tametſi in ea ſint pueri, & innocentes: qui iniuſtè occiderentur, ſi citra illam turris euerſionem non poſſet haberi victoria. Bellum autem quod Indis infertur, minimè eſt neceſſarium; quia prædicatione Euangelica eorum vitia melius extirparentur; & plura proculdubio damna ex bello ſequuntur, quàm vitentur mala, & eueniant bona. Conſequuntur enim bellum cædes innumerabilium innocentium, & odium Chriſtianæ religionis, ac impedimentum ſalutis eorum: nec proinde ad credendum compelluntur prędicatoribus ſocijs tam iniuſtè bellum inferẽtium: cùm vtrique damnationi ſint obnoxij, & qui malè militant, & qui malè aſſentiuntur militantibus.

Greg. l. 2. reg. ep. 34. to. 2.
Qua ratione Iudęi quià religione Chriſtiana diſcordant, ſint congregandi
Idem l. 11. Regiſt. ep. 15.
Iudæi cur minimè opprimendi.
Aug. ſer. 6. De verb. Dom. to. 10. init.
Idololatrarũ ante Chriſti religionem ſuſceptam, ſimulacra cur integra eſſe debeant.
Aug. ep. 50. de moder. coerc. hær. tom. 2.
Qua in cauſſa occidi innocẽtes licitè poſſint.
Hiſpanicum bellum Indis illatum, neceſſarium minimè fuiſſe.
Quãta ex bello proueniant mala.

Quinta fuit ratio: Quia laudatur Gennadius bellans propter Fidei dilatationem in ſibi non ſubditos; atque ob id commendatur à Gregorio. Reſpondemus, Bella Gennadij fuiſſe in Hæreticos, & Paganos vſurpantes dominia ad Eccleſiam ſpectantia, vt eiuſdem Gregorij epiſtol. 72. & 73. apertè indicat. Quia etiam illi Pagani malitia impediebant prædicantes: ob quam cauſſam licet pugnare contra Infideles, vt docet beatus Thomas ſecunda ſecundę. Et ſic volebat Gregorius Euangelium pacificè ſi nitimis prædicari. Eſt quidem Pontificis munus hortari ad bella Imperatores; ſed quæ iuſta ſint, & Fidem promoueant; non autem iniuſta, vt ſunt illa, ad quæ Mahometus adhortatur: quia redderent Fidem inuiſam, ſi primò ſpoliarentur, ac vaſtarẽtur, & poſtea eis prædicaretur Euãgelium, vt factum eſt cum Indis, neque ſubiectis nobis, neque iniuriã inferentibus. Docetq; beatus Thomas in proximè loco citato, tolerandas Gentes in ritibus ſuis, ſi ex oppoſito meritò timeatur ſcãdalum, excidium, aut conuerſionis impedimentum. Nec enim Indi Fidem noſtram blaſphemabant, nec in eam quicquam moliebantur aut publicè, aut priuatim, ob quæ ſolet oriri iuſta belli cauſſa. Thomas etiam non loquitur de blaſphemia per accidẽs, quæ eſt in quouis ritu falſo: quia deberent puniri vniuerſi Iudæi, Mauri, Turcæ; ſed de illa blaſphemia, qua ex animo irrident Chriſtum, aut Chriſtianam fidem.

V. argum.
Greg. l. 2. Reg. tom. 2.
Quæ cauſſæ Gennadio Patritio extiterint cum ſibi non ſubiectis populis dimica[n]di iuſtæ, atque legitimæ.
B. Tho. 2. 2. q. 10. art. 11. p. 1. tom. 11.
Bella ad quæ tantum Romanus Pontifex valeat Chriſtianos Principes adhortari.
Ritus infidelium quatenus tolerandi teſte Thoma.
Th. q. 10. a. 8.

Ratio ſexta fuit: Papam habere autoritatẽ ſuper Infideles, quia Vicarius eſt Chriſti, cui data eſt omnis poteſtas in cœlo, & in terra; & qui dicebat: *Alias oues habeo.* Sed ſatis ſuperiori tractatu hæc ratio deſtructa eſt: & longè eſt differentia poteſtatis Chriſti in Infideles, & Pontificis, cuius eſt dicere cum Apoſtolo: *Quid mihi de ijs qui foris ſunt iudicare?* Poteſt quidem ad eos prædicatores mittere, quo poſt amplexatam Fidẽ, & ſuſceptum Baptiſmum membra Eccleſiæ efficiantur, & ita in eos habeat ius aliquod Papa, quia iam non ſunt foris, ſed intus: verùm antequam ingrediantur, ius aliquod in eos Papa non habet, quam deſtinandi Prædicatores ad eos.

VI. argum.
Matth. vlt.
Ioan. 10.
1. Cor. 5.
Rom. Pont. quid tantum in Infideles habeat poteſtatis.

Poſtrema ratio erat: Alexandrum VI. Pontificem Romanum Regibus Hiſpaniarum Catholicis illas Indorum ditiones tradidiſſe, atque eius mens fuit, vt prius expugnarentur, ac poſtea prædicaretur il-

VII. argum.

tur illis. Et ita factum eſt ſcientibus ac prudentibus Romanis Pontificibus, qui ſedes Epiſcopales erexerunt atq; approbarunt. Et ſi Fide iam ſuſcepta licet eos bello ſubijcere, ne fiant, vel ſi fiãt hæretici, ergò etiam & antea, vt auferant de medio idola, & audiant Euangelium.

(margin: quos tan mmodo fit cclesiæ iuris ctio.)

Sed hoc poſtremum facilè ſoluitur: quia cùm ſint iam Chriſtiani, eſt in eos Iuriſdictio Eccleſiæ, & ad impediendum recidiuum, & ad puniendum: quorum neutrum antea non erat: cùm nulli eſſent ſubiecti.

(margin: ua lege In orum domi ıum Hiſpa aıum Regi us a ſummo oıı ſice cer ſſum fuerit.)

Quod verò producitur de mente Alexandri Papæ, quòd voluerit, vt bellũ præcederet, infirmum eſt. Quia Alexander tãtùm adiurat Reges Catholicos per viſcera Chriſti, & baptiſmum ſuſceptum, ex quo illi obedientiam debent, vt ſeriò dent operam Indorum conuerſioni: præcipitq; in virtute ſanctæ obedientiæ, vt mittant ad eos bonos, & doctos prædicatores Reges præterea Catholici in inſtructione quam Chriſtophoro Columbo Claſſis duci exhibuerunt, præcipiunt, vt omnibus viis curent conuerſionem Indorum, faciatque vt Hiſpani cum illis dulciter, & amicè cõuerſentur, & grauiter puniant vexantes eos. Idem quoque Iſabella Regina Catholica in inſtrumento ſuo præcepit, vt omnia reſtituerentur illis omnibus, qui ſe grauatos perſentiſcerent, aut in perſona, aut in rebus. Idem quoque certum eſt, Imperatorem Carolum ſæpius edixiſſe, & de ſeruis mandaſſe, vt omnes in libertatem aſſererentur. Quamobrem cædes, direptiones, ac tyrannides contra mentem eorum fuerunt: nec Pontificum conceſſiones eorum abuſus, & peccata approbãt. Ita etsi approbarunt ſedes Epiſcopales erectas, non tamen eorum malefacta approbare voluerunt, quę contra ius Diuinum, & Humanũ apertè militant. Et hæc ſint ſatis ad argumenta propoſita diluenda.

(margin: hriſtophoro olum bo Hi anicæ claſſis ı Indorum du quæ tradita rmula.)

(margin: piſcopales pud Occ den ales Indos, et edes per ſede Apoſtol cam ... confi natæ.)

Quicquid tamen ſit de iniurijs illi genti illatis, direptionibus, ac cædibus, illud conſtitutiſſimum eſſe debet, ſine comparatione maiora eſſe emolumenta, quæ per ingreſſum Hiſpanorum in illas regiones inuecta ſunt; quàm damna, ac detrimenta conſecuta, ſi quis diligenter velit perpendere. Nam in primis multas artes eis penitus incognitas ab Hiſpanis acceperũt: multa, quæ ad vitæ noſtræ vſum commodiorem, & politiam ſpectant, didicerunt: literas, ac diſciplinas, ſcientiaſque omnes eis tradiderunt: legeſque congruas, quibus in officio continerentur, edocti ſunt. Sed illud omnes vincit, & reliquis comparari nequit, quòd religionem Euangelicam, etiamſi à principio iniquis rationibus prædicatam, poſtea tamen melioribus, æquioribuſque perſuaſionibus propoſitam, impertierunt, ad quam illi ſua ſponte amplectendam conuerſi ſunt. Benedictus Deus, qui pro ſua inſigni bonitate, ac ſapientia ex malis noſtris, ac peccatis tantum voluerit bonum eruere. Nam iam omnes illæ prouinciæ, quæ latiſſimæ ſunt, ac populoſiſſimæ, non ſecus Chriſtum nouerunt atque nos, Euangelicamque legem maiori ſpiritus ſtudio, ac voluntate retinere, atque tueri contendunt. Vt meritò exclamare cogamur cum Propheta: *Magna opera Domini, exquiſita in omnes voluntates eius.* Confeſſio & magnificentia opus eius; & iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Celebrat ille pſalmus magnalia operum Chriſti, quę ſicut in carne aſſumpta mirabilia extiterunt, ita quoque nunc in Spiritu ſuo operantis laudãda ſunt à nobis, & iugiter celebrãda. Ipſi ergo cum Patre, & Spiritu ſancto gloria, honos, & magnificentia in ſempiternis ſeculis, Amen.

(margin: Illi.: Hiſpani Occi ... entalibus In ... quot & ... tantas attu... erint commo itates.)

(margin: Bona de malis eruere proprium Diuinę ſapientiæ atque virtutis eſt.)

(margin: *Pſal. 110.*)

(margin: CX argumentum pſalmi.)

TRACTATVS XL.

In illa verba: *Factum eſt autem in Iconio, vt ſimul introirent Synagogam Iudæorum; & loquerentur, ita vt crederet Iudæorum, & Græcorum copioſa multitudo. Qui vero increduli fuerunt Iudæi, ſuſcitauerunt, & ad iracundiam concitauerunt animos Gentium aduerſus fratres,* &c. Act. 14.

QVAM ſit veritati conſona illa ſententia Apoſtolica: Diligentibus Deũ, omnia cooperantur in bonum, ſatis Apoſtolorum frequentes euẽtus, qui in hoc libro enarrantur, oſtendere poſſunt. Nam Barnabas, & Paulus eiecti è Piſidia Antiochię, venerunt Iconium, vbi inſignem fructum ediderunt; inde rurſus expulſi, venerunt Lyſtram, ac Derben, vbi ſimili ratione multos conuerterunt. Quare non eſt quod veniente tribulatione, aut nobis iraſcamur, aut indignemur, cùm omnia ſummi illius moderatoris ſapientia in noſtram conuertantur vtilitatem: vt rectè propterea in tribulationibus gloriandum eſſe, doceat Apoſtolus, & frater Domini: *Omne gaudium exiſtimate, fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis.*

(margin: *Rom 8.* Paulo, & Barnabæ euangelizãtibus, omnia vt Deus in bonum conuertebat.)

(margin: Cur ſit in tribulationibus atque tentationibus gloriandum.)

(margin: *Rom 5. Iacob. 1.*)

Pulſi igitur Apoſtoli venerũt Iconium, vbi perpendẽdum eſt, Iconium, ciuitatem eſſe Lycaoniæ ad montem Taurum ſitam,

(margin: Iconium qualis ciuitas, vbi ſita, Duplex Iconium.)

quia

quia inde ad Lyſtram, & Derben Lycaoniæ venerunt. Vnde conſtat, diſtinctum eſſe hoc Iconium ab Iconio Ciliciæ. De priori Plinius libro 5. cap. 27. & Strabo libro 12. Ex hac Iconij ciuitate fuit illuſtris illa, & nominata virgo Thecla à Paulo cōuerſa, & in Fidei præceptis inſtituta: quæ cum duodecimum octauum annum ageret, Thamiride ſponſo relicto, cum eam parentes in rogum ardentem paratum inijcere vellēt, niſi Chriſto renuntiaret, prius ſigno Crucis munita, ſeipſam iniecit, igne per pluuiam repentè exortam extincto. Antiochiæ poſteà feris eſt obiecta, & tauris in diuerſa incitatis alligata; mox coniecta in foſſam plenam ſerpentibus, Chriſti gratia liberatur. Et ſunt illa tria tormenta, à quibus Eccleſia precando teſtatur B. Theclam liberatam: quam mirificè veteres Patres Græci, & Latini, ſed præcipuè Ambroſius, celebrârunt: eò quòd multos ad Chriſtum ſuæ vitæ exemplo traduxit.

Plin.
Strabo.
B. Theclæ virginis & martyris patria: à quo ad Chriſtum conuerſa: eiuſdem miracula.

Eius eſt celebre nomen apud Patres.
B. Amb. li. 1. de virg. aliquanto ante med. & lib. 1. & 2. de virg. non procul ab init. tom. 1.

Ingreſſi ſunt igitur Apoſtoli Iconium in Synagogam Iudæorum, vt pro more ſuo ibi verbum Dei cum maiori fructu proponerent, & per Iudæos conuerſos facilius Gentes ad Chriſtum abducerent.

Paulus & Barnabas cur venerint Iconiū.
Græci qui in Iconio per illos cōuerſi, duplex ſenſus.
Perſecutionis eorundē Apoſtolorum fructus.

¶ *Ita vt crederet Iudæorum, & Græcorum copioſa multitudo.* Quos hic vocat interpres Græcos, Lyranus intelligit Iudæos in Græcia natos, & quos alibi vocat ἑλληνιστὰς. Probabilius tamen eſt, quia eos Græcus codex vocat ἕλληνας, Gentiles fuiſſe, & fortè proſelytos, quos Apoſtoli & verbis, & ſignis ad Fidem facilè reduxerunt. Conſolatio autem non mediocris fuit Apoſtolorum, quòd multitudo copioſa Iudæorū, & Græcorum crediderit: illa namque piſcium captura penſabat Deus eorum perſecutionem. ¶ *Qui verò increduli fuerunt Iudæi, ſuſcitauerunt, & ad iracundiam concitauerunt animas Gentium aduerſus fratres.* Rectè dixit Apoſtolus, Iudæo primum, & Græco, ſiue in præmio, ſiue in ſupplicio: nam Iudæus primus erat vel in credendo, vel in perſequēdo. Perpende etiā incredulorū ingenium, quibus ſatis non eſt, ſi ipſi nō credunt, ſed redditi à ſeipſis organa dæmonis, & per ſeipſos, & per alios curſum fidei, & bonorum operum impedire volunt. Mendaciis enim ac detractionibus ſuis Gentes, quæ ſuperiori capite audientes Euangeliū gauiſæ ſunt, iam hic ad iracundiam concitantur. Vnde colligimus quantum malum ſit lingua maledica: & rurſus quantum periculi inſit in audiendo detractore. Vt meritò Paulus cum maledico prohibeat cibū ſumere: qui tamen edere & cohabitare cōcedebat vxori cum viro incredulo. Hoc igitur, quod hic accidit Apoſtolis, vt quidā crederent, quidam verò repugnarent, etiamnum prædicatoribus verbi Dei contingit: Quidam enim verbo propoſito ædificantur, alij verò offenduntur, ac murmurant. ¶ *Multò igitur tempore demorati ſunt, fiducialiter agentes in* Domino, *&c.* Non facilè cedūt Apoſtoli in lucta, ſed cōſtantes ſunt, & fideles ſe exhibent miniſtros per arma iuſtitiæ à dextris, & à ſiniſtris. Et Dominus teſtimonium perhibebat verbo gratiæ ab Apoſtolis prædicato, adiungens ſigna exterius, intus verò vehementius inſpirans, vt plures ad Fidem traheret. Habes ex hoc loco, Euangelium dici verbum gratiæ: ſiue quod Chriſtum Dei Filium gratis à Patre oblatum cōtineat, ſiue quod gratis credenti in Chriſtum iuſtificatio cōtingat, ſecundum illud: *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionē quæ eſt in Chriſto Ieſu*; ſiue denique quod ab Apoſtolis magna cum venuſtate proponeretur: nam paullò poſt refert textus Paulum vocatum fuiſſe Mercurium, eo quòd eſſet dux verbi.

Rom. 1. & Infra 2.

Proprium incredulorum.

Maledicus quam maleficus exiſtat, eique conſentiens.
1. Cor. 5.
Infra 7.

Pauli, & Barnabæ in aduerſis conſtātia, & magnanimitas.
2. Cor. 6.

Euangelium verbum gratiæ cur nominetur à Luca.

Rom. 3.

Diuiſa eſt autem multitudo ciuitatis: & quidam quidem erāt cum Iudæis, quidam verò cum Apoſtolis. Diligenter Lucas huius ſeditionis autores enarrauit Iudæos, ne quiſquam illam Apoſtolis tribuendam eſſe putaret: nā illi ad concordiam, & pacem Chriſtianam prædicantes, longiſſimè à ſeditione aberant: ſed totum huius tumultus malum Iudæis impingit. Et ita impletum eſt verbum Domini: *Non veni pacem mittere, ſed gladium.*

Concitatæ ſeditionis in Paulum & Barnabā Iconij, cur Iudæi prodātur autores.

Matt. 10.

Cum autem factus eſſet impetus. Perſuaſerunt Iudæi increduli Gentilibus, vt in Apoſtolos inſurgerent, vt olim Pilatum magnis cognationibus impulerunt ad necē Chriſti. Adiunxerant ſibi Senatum, ſiue Principes ciuitatis: & cum cœpiſſent contumelijs agere in Apoſtolos (id enim ſignificat ὑβρίσαι.) lapidibus agere cogitabant in eos. Verum Apoſtoli exemplo Chriſti edocti, quia à volentibus eum lapidare ſe ſubduxit, & memores verbi ipſius dicentis: *Cum perſequentur vos in ciuitate iſta, fugite in aliam,* cogitarunt ſalubrius eſſe præſentiam ſuam ſubtrahere. Nondum enim venerat hora eorum, & nullum erat periculum ex fuga, eo quòd ibi multo tempore prędicata fuerat veritas, nec periculum erat ne retrocederent credentes. Inde factum eſt vt confugerēt in Lyſtram, ac Derbem Lycaoniæ ciuitates. Eſt autem Lycaoniæ Aſiæ mediterranea prouincia, Galatiæ contermina, ad ortum habēs Cataoniam, ab occaſu Pam-

Infra 27.
Paulus & Barnabas à Iudęis & Gentib. incredulis, perſecutionem patientes cur eos fugerint.

Ioann. 8.
Matth. 10.

Lycaonia quid.

Pauli & Barnabæ prudentia, eorundem virtus.

phyliam & Piſidiam, à Meridie Ciliciam vſque ad Taurum montem Auſtrum verſus porrecta. Et vide prudentiam Apoſtolicam: non tantum ciuitates illas, ſed vniuerſam in circuitu regionē Euangelij gratia percurrebant, vt ſi quis eſſet piſcis bonus in vicis, aut oppidis paruis, non euaderet rete Euangelicū. Quod facientes, multos doctrina ſua commouerunt; vt ita tandem victi ſint perſecutores, perſecutionem autem paſſi euaſerint victores. ¶ *Paulus autem & Barnabas morabantur Lyſtris.* Memores præcepti Domini, qui dixerat: *Nolite tranſire de domo in domum; Et in quamcunq; ciuitatem intraueritis, & ſuſceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis: Et curate infirmos qui in illa ſunt.* Ecce iam exequuntur mandatum curandi infirmos: nam claudum ab vtero matris ſuæ, qui nunquam ambulauerat, qui propterea ſicut cæcus à natiuitate, curabilis non erat, ſanitati reſtituerunt.

Iidem Iconio pulſi cur morarentur Lyſtris. Luc. 10. Matth. 10.

Ioan. 9.

Habes ſuperius Actorum 3. alterum claudum ab vtero matris ſuæ, qui baiulabatur, à Petro curatū. Et ita perſpicere potes Petrum, & Paulum eodem Spiritu, atque eadem ſignorum virtute præditos fuiſſe. Sed ille à Petro ſanatus à principio non credebat; de hoc autem ait textus, quòd intuitus eum Paulus, vidit quia fidem haberet, vt ſaluus fieret. Quomodo poſſit fides cerni, quæ in animo deliteſcit, non eſt difficile intelligere. Nam vel ex geſtu, & oculis, per quos animus ſe ſæpè profert, cognouit, ea, quæ ipſe prædicabat, illum probare, quia audiebat Paulum prædicantem: vel quemadmodum Dominus videbat fidem adducentium ad ſe paralyticum, ita Apoſtolus reuelatione, aut ſigno cognoſcere potuit claudi huius fidem. Quare illi magna voce dixit: *Tibi dico in nomine Ieſu Chriſti* (ita enim Græcè habetur, nihilque ſenſum vitiat, ſed indicatur cuius virtute ſignum fiat, & Apoſtoli nihil ſibi tribui volebant) *Surge ſuper pedes tuos rectus. Et exiliuit: & ambulabat.* Magna voce vſus eſt Paulus in hoc ſigno edendo, vt Dominus in Lazaro ſuſcitando. Voluit etiam illa omnes attentos reddere qui aderant, vt intelligerent à quo fieret miraculum: ſignoque confirmata eſt fides claudi, atque alij excitati vt crederent. Claudus autem non tantum ambulabat in teſtimonium veræ ſanitatis, ſed etiam exiliebat geſtiens, & gratias agēs ſalutis autori. Et pulchrè hoc in claudo deſcriptus eſt peccatoris cuiuſcunque, ſed præcipue Gentilis iuſtificatio. Nam primò hic, infirmus erat pedibus, etiamſi ſanus videretur. Quia peccator & Gentilis habet plerunque acutum intellectum, & induſtriam naturalem, ſed pedes, hoc eſt, affectus, infirmi erant: quia vt quidam Gentilis dixit:

Petrus & Paulus quomodo æquales inter ſe.

Fides cum ſpiritualis ſit, quomodo cerni poſſit.

Matth. 9.

Paulus claudum curaturus quare clamauerit. Ioan. 11.

Peccator, & Infidelis quomodo ſint infirmi pedib.

Mens aliud ſuadet: video meliora, proboq;,
Deteriora ſequor.

Ouid lib. 7. Metamor.

Erat autem hic, claudus ab vtero matris: quia omnes erant natura filij iræ, & in Adā peccatores, dicitur hic pedibus ſurrexiſſe: quia nullus peccator ſuis pedibus ad diuina valebat aſſurgere, & temporalibus bonis quieſcebat, ac veluti felicitatem conſtituebat. Hic audiuit Paulum: quia & fidē concepit, quia fides, ex auditu; auditus autem per verbum Chriſti. Huic iam per fidem preparato dicitur: *Surge ſuper pedes tuos rectus*: id eſt, *Sicut credidiſti, fiat tibi.* Atque ita iuſtificati ſtant recti ſuper pedes, vt iuſta operari valeant: & de his dici poteſt illud: *Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Ieruſalem.* & illud quod Spōſus de ſponſa ait: *Quam pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis, filia Principis.* Dicitur quod exiliuit, & ambulabat. Exiliuit corde in Deum accepto fonte aquæ viuæ ſalientis in vitam æternā: ambulat verò in lege Domini, alijs bonæ vitæ exemplum præbens.

Iudeum et claudi ab vtero matris ſuæ. Ephe. 2. Rom. 3. & infra 5.

Rom. 10. Quando ſurgant ſuper pedes recti. Matt. 8. & ſæpe alias.

Pſalm. 121.

Cant. 7. Iudeus exiliit, & ambulat quando. Ioann. 9.

Turbæ autem cum vidiſſent quod fecerat Paulus, leuauerunt vocem ſuam, Lycaonicè dicētes: Dij ſimiles facti hominibus, deſcenderunt ad nos. Et vocabant Barnabam, Iouem; Paulum vero, Mercuriū: quoniam ipſe erat dux verbi. Habes fructum editi ſigni, laudantque opus quod in ſe bonum erat, quicunq; eſſet illius autor; cum Phariſæi opera Chriſti blaſphemarent propter humilitatem eius. Ita nos plerunque facimus: nam ob perſonam quę diſplicet, etiam bona eius contemnimus: & è cōuerſo, ſi perſona placet, nonnunquā etiam mala eius probamus. ¶ *Dij*, inquiunt, *ſimiles facti hominibus* (ſiue, Dij in ſpecie hominum) *deſcenderunt ad nos.* Non hominibus, ſed dijs tribuunt diuinum opus, atque in hoc commendandi: ſed in eo minus tolerabiles, quod errore Paganorum plures deos eſſe exiſtimarent: quanquam quia cōmunis error erat omnium Paganorum, nō his ſolis erat imputandus. Varietas & multiplicitas humanarum calamitatum apud Gentiles multitudinem deorum effecerat: pro Deo enim colebant, quicquid aliquid cōmoditatis generi adferret humano. Verum nos aliter edocti ſumus, quibus dicitur: *Audi Iſrael, Dominus Deus noſter; Deus vnus eſt.* Porrò Barnabam, Iouem vocabant, reſpicientes ad motum grauitatem, & antiquitatem; vel volentes alludere fortaſſe ad fabulam de Lycaone, quem Iupiter ad eū diuertens in lupum mutauerat, eo quod hoſpites iugulare conſueuerat: vt tradit

Lyſtrenſes homines quanto Phariſæis meliores. Matth. 12. Nam ex ingenium noſtra deprauatæ quoddam ſit.

Deorū multitudo, ac varietas vnde.

Deuter. 6. Barnabam, Iouem Lyſtrenſes cur dixerint.

Pauſa-

Pauſanias in Arcadicis lib. 8 propè init. Iidem Paulu cur vocarent Mercurium.

Pauſanias in Arcadicis. Paulum verò vocabant Mercurium, qui præerat eloquentiæ; (nam ἑρμῆς Græcè, interpretem Deorũ ſignificat) ac Ioui miniſter ad perferenda mandata, & ſuam voluntatem hominibus declarandam à Poetis adeſſe fingitur. Habet enim viua vox, vt Hieronymus dixit, neſcio quid latentis energiæ: ita vt de Demoſthenis ſcriptis dicatur, magnam partem Demoſthenis in illis abeſſe, ob viuam vocem, geſtum, ac pronuntiationem.

Hier. ad Paulinũ de ſtudio diuinæ Scripturæ, initio, tom. 3. initio, epiſt. 103. Viua vocis propriũ q[illegible]d Hieronymo.

Sacerdos quoque Iouis, qui ante erat ciuitatem, tauros & coronas ante ianuas afferens, cũ populis volebat ſacrificare. Relatiuum illud; *Qui erat ante ciuitatem*, non refert Sacerdotem, ſed Iouem, cuius ſimulachrum erat ante ingreſſum ciuitatis. Alius hic erat Paganorum error, vt videlicet cultum Deo debitum creaturis impenderent, vt ſacrificia, & adorationem. Et ſicut nullus vnquam ſine Deo, vel dijs populus fuit, ita etiam nullus ſine Sacerdotibus. Hic ergo Sacerdos, qui præerat illi idolo Iouis, cum vidiſſet ſignum Pauli magnificum, attulit nõ leuem aliquam, & ignobilem victimã, ſed egregiam, hoc eſt, tauros, & coronas. Tauros quidem, ad ſacrificia; coronas autẽ ad Apoſtolos more Deorum coronandos, vel, quod potius eſt veriſimile, ad victimas more Romanorum & Gentilium coronandas. Aliqui notant eſſe figurã ἓν διὰ δυοῖν, quando videlicet vna res duabus vocibus explicatur. Quemadmodum enim Poeta dixit: *Pateris libamus, & auro*; pro eo quod eſt, Aureis pateris, vt annotauit Seruius; & alio loco:

Quæ deo vni tantum Deo debeantur.

Lyſtrenſis Sacerdos Iouis, Paulo & Barnabę tanquã d[illegible], & coronas cur vellet ſacrificare.

Virg. li. Aen. Seruius Virgilius.

Victori velatum auro, vittiſq; iuuencum.

Ita hic dicitur tauros & coronas; pro eo quod eſt coronatos, vel vittatos tauros. Quod verò mos eſſet coronare victimas immolandas, docet ille Simon inſtructus arte Pelaſga, & immolandus à Græcis:

Quid oſtendat, victimas [illegible] coronari.

Idem lib. 2. Aeneidos.

Iam mole ſalſæ, & circum tempora vittæ.

Simile quid olim fecit Nabuchodonoſor, qui audito ſomnio, & interpretatione ab ore Danielis, cadens in faciem ſuam, adorauit eum, & hoſtias, & incenſum adferri præcepit, vt ſacrificaret ei: quem tamen recuſaſſe ſacrificium, veriſimile eſt, quemadmodum & hic Apoſtoli fecerunt, de quibus Lucas: *Quod vbi audierunt Apoſtoli Barnabas & Paulus, conſciſſis tunicis ſuis exilierunt in turbas, &c.* Seruabant hanc cæremoniam Iudæi, vt ob maledicta in Deum, veſtimenta ſibi diſcinderent: vnde & Caiphas cum Chriſtus dixiſſet ſe eſſe Dei Filium, ſcidit veſtimenta ſua, dicens: *Blaſphemauit*. Ita nunc Apoſtoli vt horrorem blaſphemię illius, & quòd mortales erãt, mortiq; obnoxij, indicarent, tunicas conſciderunt. Vbi Chryſoſtomus: *Vide*, inquit, *illos vbique à gloriæ ſtudio mundos, quam non ſolum non deſiderabant, ſed &, cum daretur, repellebant*. Hæc ille. Non autem ſciderunt Apoſtoli veſtes cum lapidarentur, ſed cum honorarẽtur, vt vtraque fortuna facilè perſpicias illos ſuperiores extitiſſe: nam & honores oblatos reſpuebant, & contumelias, atque aduerſitates inuicto animo deuorabant. ¶ *Et dicẽtes, Viri, quid hæc facitis? & nos mortales ſumus, ſimiles vobis homines, annuntiantes vobis ab his vanis conuerti ad Deum viuũ, &c.* Efficax oratio: Cur inquiunt, hæc nobis facitis, qui vobis ſimiles, atq; eadẽ mortalitatis conditione vobiſcum nati ſumus, eiſdemque malis atque paſſionibus ſicut & vos, ſumus obnoxij? id enim ſignificat Gręca vox ὁμοιοπαθεῖς, quam interpres vertit, Mortales ſimiles vobis. Si hoc feciſſet Herodes Rex, dum illi acclamabãt, *Voces Dei, & non hominis*, melius profectò ſibi conſuluiſſet. Addũt prętereà ſe ad hoc ipſum deſtinatos fuiſſe à Deo, vt homines ab hac idololatria reuocarent, & penitus eam diſſoluerent. Increpat eos prætereà, quòd vnum Deum nutritorem ſuum non agnoſcant, quem tamen, quò ſe proderet, ac manifeſtum nobis redderet; inſignia opera mundi creationis, & prouidentiæ ſuæ abundè teſtantur.

Daniel. 2.

Iudæi quando veſtimenta ſibi ſcindebãt.

Matth. 26.

Chryſ. hõ. 30. in Acta, to. 3.

Paulus & Barnabas ab omni gloriæ ſtudio quam alieni.

Quid illud propriè: mortales ſumus ſimiles vobis homines.

Act. 12.

Qui in præteritis generationibus demiſit omnes Gentes ingredi vias ſuas. Vias vocat, ad quas inclinant caro, & ſenſus: ideò inclinati erant Gentiles ad honores diuinos per viam potentiæ, & regni habendos, à vi, fraude, atque ſæuitia non abſtinentes, talibuſque non deſunt aſſentatores, qui dæmone ſuggerente, tanquam Machiauelli quidam, Principes feros eſſe oportere doceant, atque tyrannos. Hinc Alexander, qui filius Iouis vocari gaudebat, aries, pardus, & hircus in Daniele dicitur. Hinc Cæſaris illius (qui primus fuit Reipublicæ Romanæ inuaſor) voces: Si violandum eſt ius, imperij gratia violandum eſt; &, Oderint dum metuant: idem Syllam neſciuiſſe literas dictabat, quod depoſuerit Dictaturam. ¶ Alij verò ſunt, qui diuinos honores ambiunt, ſcientiæ, & ſapientiæ oſtentatione: vnde ſectas faciunt, & veritatem adulterant; vt Philoſophi, & hæretici. ¶ Alij rurſus vitæ ſanctimonia gloriam aucupantur, ac ſe veluti deos quoſdam ſanctos, atque diuinos oſtendunt. ¶ Rurſus alij auaritiæ, & opibus cumulandis: alij verò ventri, & obſcœnis cupiditatibus vacãtes, diuinitatis ſpeciem quandam ſibi pollicebãtur. Atque has vias quiſque Gentiliũ

Quæ nam illæ viæ, quas Gentes à Deo ingredi permiſſæ ſunt.

Daniel. 7. Sub quibus animalibus apud Danielẽ denotetur Magnus Alexander.

Suet. in vita Cæſaris, c. 30. Secunda via.

Tertia via.

Quarta & quinta.

ſequebatur, Deo ob eorum peccata peculiarem inſtructionem denegante, quam tamen Iudæis per Prophetas adhibebat. Non negat tamen generalem prouidentiã ac legem animo inditam, & commune ſubſidium Angelorum, hominum cuſtodiæ deputatorum. Relictæ ergo ingredi vias ſuas dicuntur à Deo, non ſimpliciter reprobante, aut obdurãte; ſed ſi cum Iudæis conferantur, quibus peculiaria Diuinæ beneuolentiæ indicia exhibebat, Legem donans, Prophetas mittens, Meſſiamque ex illorum ſanguine proditurum promittens. Hi erant fauores, & gratiæ Iudæorum, quarum extorres erant Gentiles. Gentes verò manebant in communi prouidentia, lege Naturæ, Angelorum ſubſidio, & libro iſto Naturæ. Nam ſi oculos ſuſtuliſſent, & contemplati fuiſſent cœlum in corruptibile homini ſeruire, noſſe facilè potuiſſent eum animo incorruptibilem eſſe, atq; eum præmium à prouidentia paratum manere, modò ab Angelis, & à Deo adiutus crederet, quia Deus eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit; nam hos articulos ſatis ipſa natura nullo proponente prædicabat. Hunc autem ſenſum huius loci, duo oſtendunt, nimirum ipſa verba huius textus, deinde Ambroſius (ſiue vt quidam volũt Proſper Aquitaniæ Epiſcopus, vt quidam eruditi viri ſe in Bibliotheca Vaticana inueniſſe aſſerunt) libro de Vocatione Gentium ita ſcribit: *Sed ne in præteritis quidẽ ſeculis hæc eadem gratia, quæ poſt Domini noſtri Ieſu Chriſti reſurrectionem vbiq; diffuſa eſt, & de qua ſcriptum eſt: Illuxerunt coruſcationes tuæ orbi terræ; defuit mundo. Quamuis enim ſpeciali cura atque indulgentia Dei populũ Iſraeliticum conſtet electum, omneſq; aliæ nationes ſuas vias ingredi, hoc eſt ſecundum propriam permiſſæ ſint viuere voluntatem; nõ ita ſe tamen æterna Creatoris bonitas ab illis omnibus auertit, vt eos ad cognoſcendum ſe atque metuendum nullis ſignificationibus admoneret. Cœlum quippe, ac terra, & mare, omniſq; creatura, quæ videri, atq; intelligi poteſt, ad hanc præcipuè diſpoſita eſt humani generis vtilitatem: vt natura rationalis de contemplatione tot ſpecierum, de experimentis tot bonorum, de perceptione tot munerum, ad cultum, & dilectionem ſui imbueretur autoris, implẽte omnia Spiritu Dei, in quo viuimus, mouemur, & ſumus: quoniam etſi longe eſt à peccatoribus ſalus; præſentia tamen ſalutis ipſius, ac virtute nihil vacuum eſt.* Et infra ſubdit: *Quod eſt autem hoc teſtimonium quod ſemper Domino deſeruiuit, & nunquam de eius bonitate, ac poteſtate conticuit, niſi ipſa totius mundi inenarrabilis pulchritudo, & inenarrabilium beneficiorum eius diues & ordinata largitio, per quæ humanis cordibus quadã æterna legis tabulæ præbebãtur, vt in paginis elementorum, ac voluminibus temporum cõmunis, & publica Diuinæ inſtitutionis doctrina legeretur.* Hæc ille.

Act. 14.

Gentes qua ratione à Deo derelictæ dicantur ingredi vias ſuas.

Communem Dei prouidẽtiam Gẽtibus nullo vnquã tempore defuiſſe, & quã illa facit.

Hebr. 11.

Huius dicti ſenſus Apoſtolici de cõmuni prouidẽtia à D. Proſperi teſtimonio confirmatur.

B. Amb. li. 2 de vocat. Gẽtium, ca. 1. ſub finem, tom. 2. ſub initium Pſalm. 70.

Sap. 1.
Actor. 17.
Pſalm. 118.

Idem Proſp. Epiſcopus.

Idem etiam ex ipſius Lucæ verbis explicari poſſe videtur. Nã cum dixiſſet, dimiſiſſe Deum omnes Gentes ingredi vias ſuas, ſubdit: *Et quidem non ſine teſtimonio ſemetipſum reliquit, benefaciens, de cœlo dãs pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & lætitia corda eorum.* Quibus verbis non obſcurè indicauit, Deum mundum, & omnia quæ in eo ſunt, cõdidiſſe: eius namque eſt, qui eſſe dedit, nutrire, atque alimenta præſtare. Porrò cum Deus benedictus hominem non tantum ad hanc vitam, ſed potiſſimum ad futuram poſſidendam condiderit, ſi de eo, quod minus eſt in homine, hoc eſt, corpore, ita proſpexit, vt daret illi neceſſaria, cibo videlicet ſuſtinendo, atque vino, quod exhilarat deos & homines, lætificando; quantò magis eſt probabile, nobiliori ac principaliori eius parti, id eſt, animo, quo vitam aſſequeretur æternam, ad quam erat conditus, conſuluiſſe? Nam quis ſibi perſuadere valeat, Deum Gentilium corpora magis dilexiſſe, quam animos? Cum ergo hic dicitur, dereliquiſſe Gentes ingredi vias ſuas: non ita intelligendum eſt, Deum omninò Gentes dimiſiſſe, ſed ea tantum ratione, ſi cum Iudæis conferantur.

Idem ſenſus ex Lucæ verbis aperte colligitur.

Deum Opt. Max. in mundi cõditione magis animis quam corporibus hominum ante proſpexiſſe [illegible]

Iudic. 9.
Pſalm. 10.

Superuenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi; & perſuaſis turbis, lapidantes Paulum, traxerunt extra ciuitatem, exiſtimantes eum mortuum eſſe. Vides hic hominum, qui Satanæ ſunt organa, ingenium: non enim in propria ciuitate tantum perſequi contenti, è longinquo profecti ſunt, vt viam veritati, quam prædicabant Paulus & Barnabas, præcluderent; quemadmodum ipſe olim Paulus non contentus Ieroſolymis ſe Apoſtolis opponere, Damaſcum vſque porrexit, vt negotium Chriſti cultoribus faceſſeret. Perpende deinde filiorum huius ſeculi ſtudium: nam cum paullò antè illis tanquam dijs ſacrificare vellẽt, iam modico aduerſariorum flatu perſuaſi, in Apoſtolis iaciunt lapides. Profectò iſti non longè diſſimiles ſunt Iudæis Ieroſolymitanis, qui cum Chriſtum in die Palmarum honorificè excepiſſent, illumque tanquam Regem ſalutaſſent, magniſque vocibus ei acclamaſſent, poſt paucos dies ſubornati à Põtificibus ignominioſo mortis ſupplicio eum affici à Pilato poſtularunt.

Iudæorum in Paulum & Barnabam Chriſti præcones inuidia.

AC. 9.

Mira Lycaonorum hominum incõſtantia, eandem quibus ſimilea.

Matth. 21.

Infra 27.

Obſerua prætereà, tantam fuiſſe Pauli, & Barnabæ in Euangelizando gloriam, vt

Paulus & Barnabas præcones Euangelij æquales.

eorum

eorum fama in longinquas ciuitates perueniret, quò & in maiorem Dei gloriam cederet, & maiorem confuſionem Satanæ.

Aduerte etiam, multò grauius bellum fuiſſe Apoſtolis cum Iudæis, quam cum Gentibus: nam cum ipſi reprobaſſent Euangelium, moleſtiſſimè ferebant illud ad Gentes perferri: nam Fidem Gentium ſibi dedecori futuram diuinabant. Illi igitur Paulū lapidibus extra ciuitatem eiecerunt, exiſtimantes de illo actum eſſe. Verum diſcipulis eum circumdantibus, ac clypei loco ſe pro illo opponentibus, & miraculo à Deo ſeruatus, rurſus ingreſſus eſt ciuitatem: vbi nocte illa hoſpitatus eſt, luce verò ſequenti Derben eſt profectus cum Barnaba. Vbi cum diligentem operam euangelizando illi ciuitati nauaſſent, & fructum, vt eſt veriſimile, nō mediocrem collegiſſent, iterum reuerſi ſunt in Lyſtram, & Iconium, & Antiochiam, ſcilicet Piſidiæ, non illam Syriæ, ſed ad illas eaſdem ciuitates, in quibus prius euangelizauerant; tum vt illorum iniurijs, per quas expulſi fuerunt, oſtendant ſe non eſſe à bona voluntate, & beneficentia reuocatos; tum vt animos diſcipulorum in ſuſcepta Euangelij fide confirmarent. Nec enim ſatis eſt ſemel veritatem fidei ſuſcipere, niſi conſtanter in illa perſeueretur. Quamobrem exhortabantur eos, vt permanerent in accepta doctrina, ac pro ea ſeruanda in finem vſque perſeuerarent, etiamſi magnæ accidant perſecutiones atque tribulationes: aperientes illis, quod per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei: quia totus ſeſe mūdus omnibus machinis opponit, ne aut in regnum Dei perueniamus, aut in regno eius non permaneamus.

Act. 14. Peius Iudæi Apoſtolis cur maximè eſſent offenſi.

Duplex Antiochia. Paulus & Barnabas poſt Iudæorum perſecutionem cur venerint Antiochiam.

Quare per multas tribulationes in regnum Dei ſit nobis introeundum.

Omnes ergo, qui Chriſto nomen dedimus, intelligamus in his verbis quid nobis præſtandum ſit in doctrina Chriſti tuenda: neceſſarium ſiquidem eſt propter Satanæ inuidiam, & mundi malitiam, & hominis imbecillitatem, vt multa aduerſa nobis occurrant. Dei etiam bonitas pro noſtro in religione incremento id permittit, quo hic probemur, & probati vincamus, & legitimè certantes, & vincentes coronemur. Audi etiam, non vnam aliquam, ſed multas nos manere tribulationes, tum à Satana, tum à mundo, tum à carnis noſtræ infirmitate, & in malum propēſione; vt tantis obruti periculis ad Deum per quotidianas, & humiles preces accurrentes Diuinum nobis valeamus impetrare fauorem Ieſu Chriſti Domini noſtri, cui cum Patre, & Spiritu ſancto ſit omnis honor, & gloria, & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Cur etiam illę nobis à Domino permittantur. *2. Tim. 2.*

Eædem vnde proueniant tribulationes.

TRACTATVS XLI.

In illa verba: *Et cum conſtituiſſent illis per ſingulas Eccleſias presbyteros, & oraſſent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino in quem crediderunt. Tranſeuntesq́; Piſidiam, venerunt in Pamphyliam, &c.* Vſque in finem Capitis Act. 14. vbi præſertim de ſancto Ordinationis Sacramento.

QVAM neceſſaria ſit in tuendo grege, boni paſtoris diligentia, ſatis Apoſtolorum exempla demonſtrant: nā non contenti ſimplici prædicatione, ad eos inuiſendos, atque confirmandos, qui Euangelium acceperant; & vt ſolidas confirmandi eos cauſas relinquerent. Conſtituerunt, inquit, illis, per ſingulas ciuitates presbyteros, ſiue miniſtros verbi & Sacramenti. Per presbyteros autem hoc loco intelligit Lucas Epiſcopos, qui ciuitatibus regendis pręficiebantur: nam nomina Epiſcopi, & Presbyteri pro eodem in Pauli doctrina vſurpantur. Vnde Paulus: *Qui benè*, inquit, *præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur.* Et iterum: *Aduerſus presbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus:* & ad Titum: *Huius gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi. Si quis ſine crimine eſt, vnius vxoris vir, &c.* Et ſubdit: *Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem.* Vbi vides apertè, Apoſtolum presbyterum pro Epiſcopo accepiſſe. Nec enī ciuitatibus amplis ac magnis, quales erant iſtæ, de quibus hic eſt ſermo apud Lucam, & Paulum, ſatis erant ſimplices presbyteri, qui omnia Sacramenta adminiſtrare non poſſunt, vt Epiſcopi, quorum proprium munus eſt prædicare, & Sacramenta omnia, quibus maximè fideles & conſeruantur, & confirmantur, tradere, totumq́ue populum autoritate ſua regere, & in officio continere. Hinc Oecumenius hoc loco ſcribit: *Animaduertendum autem, Paulum & Barnabā Epiſcoporum dignitate fuiſſe præditos, ex eo quod non Diaconos tantum, ſed presbyteros etiam creabant, & diſcipulos cum precibus, & ieiunijs creationes huiuſmodi facere conſueuiſſe.*

Paulus & Barnabas boni, & veri exemplū paſtoris.

Quibus locis presbyteri Epiſcopos, non Sacerdotes ſignificent. *1. Tim. 5.*

Ibidem.

Tit. 1.

1. Tim. 3.

Quæ ſint partes Epiſcopi. Paulū & Barnabam vnde fuiſſe conſtet Epiſcopos.

Oecumen.

Verbum illud, *Conſtituiſſent*, in Græcis eſt ſignificantius, nempe χειροτονήσαντες: nam χειροτονεῖν, creationem Magiſtratus ſignificat, eo quod cum illa cæremonia eleuatio-

nis manuum fieret, & ita moris erat olim Græcis ſuffragia ſua alicui tribuere : ſicut Romani dicebantur ire pedibus in ſententiam, vel in fauorem alicuius. Quanquam etiam Cicero in oratione pro L. Flacco, manũ porrigere dixerit, pro, ſuffragium dare, alludens fortaſſe ad hanc conſuetudinem Græcorum. Lucanus quoque ad hunc morem ſpectans libr. primo ſui poematis, ait:

Manum porrigere, quid Ciceroni. Lucanus.

His cunctæ ſimul aſſenſere cohortes.
Elataſq; altè quæcunq; ad bella vocabant,
Promiſere manus.

Hieron. to. 5.

Ad ordinationem duo requiruntur.

Hinc Hieronymus in Commentarijs ſuis ſuper caput 58. Eſaiæ: *Plerique noſtrorum* χειροτονίαν *tranſtulerunt, id eſt, ordinationem Clericorum, quæ non ſolum ad imprecationem vocis, ſed ad impoſitionem impletur manus.* Hæc ille. Inuenitur hæc Græca vox hoc loco tantum, atque 2. Corint. 8. vbi de Luca ait: *Miſimus etiam cum illo fratrem noſtrum, cuius laus eſt in Euangelio per omnes Eccleſias: non ſolum autem, ſed & ordinatus eſt ab Eccleſijs comes peregrinationis noſtræ.* Vbi verbũ, ordinatus, legitur in fonte Græco, χειροτονηθεὶς, hoc eſt, per maiorem partem ſuffragiorum delectus, vt mecum peregrinaretur. Quẽadmodum igitur Apoſtoli Diaconorum ſeptem electionem, & nominationem fidelibus obtulerunt, quos ipſi orationibus, & impoſitione manuum ad Diaconatum promouerunt: ita hic Paulus, & Barnabas dederunt credentibus facultatem, vt nominarent ac eligerent in ſua quaque ciuitate Epiſcopum, quem ipſi poſtea orationibus, & ieiunijs, & manuum impoſitione (quanquam huius hoc loco non fiat peculiaris mentio) conſecrabant: nam hæc conſecratio tantum Epiſcoporum erat, & nunquam plebis.

2. Corint. 8.

Plebs quidẽ iuris habeat in Ordinatione Clericorũ. Actor. 6.

Frequenter autem inuenitur hæc vox in Canonibus Apoſtolorum, & Concilijs in Græcia celebratis, ad ſignificandam miniſtrorum Eccleſiæ creationem, atque electionem. Nam ordinatio, ſiue conſecratio, quæ ab Epiſcopis tantum fit, duabus alijs vocibus apud Paulum, & Lucam deſignatur: altera eſt χειροθεσία, id eſt, manus impoſitio, de qua habetur Act. 6. 13. & 1. Timoth. 4. *Cum impoſitione*, inquit, *manuũ presbyterij.* & iterum 1. Tim. 5. *Manus citò nemini impoſueris;* & 2. Tim. 1. *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam Dei quæ eſt in te per impoſitionem manum mearum*, Altera vox eſt καθίστασις, hoc eſt, cõſtitutio, à verbo καθίστημι, de qua habetur Act. 6. *Quos conſtituamus ſuper hoc opus* Et ad Titum 1. *Vt conſtituas per ciuitates presbyteros* & ad Hebr. 5 *Omnis namq; Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur.* vbi Græca vox habet καθίσταται. His igitur vocibus tribus, χειροτονίας, χειροθεσίας, & κατασάσεως, peculiares omnium ordinum Eccleſiaſticorum promotiones, atque ordinationes ſignificãtur: niſi quòd χειροτονία quandoque in decretis Canonum Græcorum ſimplicẽ electionem ſignificat, quandoque verò etiam conſecrationem, teſte Theodoro Balſamone, qui primum Apoſtolorum Canonem enarrat, vbi dicitur: Epiſcopus à duobus vel tribus Epiſcopis ordinetur, Græcè dicitur χειροτονείσθω: quod de conſecratione manifeſtè eſt intelligendum, in qua populus eligens Antiſtiti manus eleuabat.

Vbi frequens Ordinationis fit mentio, & quare.

Quo duplici verbo Ordinationem Apoſtolus exprimat. Act 13. 1. Tim 4. Infra 5.

Heb. 5. Tit. 1.

Theod. Balſamo.

Tranſeunteſq; Piſidiam, venerũt in Pamphyliam. Et loquẽtes verbum Domini in Pergen, deſcenderunt in Attaliã: & inde nauigauerunt Antiochiam, vnde erant traditi gratia Dei in opus quod compleuerunt. Cũ oſtium Fidei Gentibus aperiretur, gaudẽtes ad fratres redibãt narraturi quid hactenus egiſſent, quodque iam magna cũ libertate Gentibus prędicare liceret. Peragrarũt itaque Piſidiam, quæ erat minoris Aſiæ prouincia: quæ etiamſi non ſit magna regio, duodecim tamen cõtinet vrbes, quarũ metropolis erat Antiochia Piſidiæ, de qua ſupra. Pamphilia quoque Aſiæ minoris eſt regio, & ab Ortu habet Ciliciã, ab Occaſu Lyciam, & Aſiæ minoris partem, à Septentrione Galatiam & Cappadociam, à Meridie mediterraneum mare. Attalia verò, ciuitas eſt Pamphyliæ iuxta mare ſita, teſte Hieron. cuius nominis altera eſt in Libya. ¶ *Et inde nauigauerunt Antiochiam, vnde traditi erant gratia Dei.* Syriam Antiochiæ deſignat, in qua traditi erant gratiæ Dei, cum dixit Spiritus ſanctus: *Segregate mihi Saulum, & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos.* Et de hoc opere ait: *In opus quod compleuerunt*, id eſt, erat illo tempore exequendum. Retulerunt autem quanta Deus per illos feciſſet in Gentibus, quo gratiæ agerentur Deo, mutuaque fide confirmarentur. De ſe verò nihil gloriantur, nihil de malis illatis cõqueruntur, ſed Deum tantum glorificant. Congratulantur etiam ex charitate, quòd Gentibus oſtiũ Fidei ſit apertũ, & ad eadem Meſſiæ bona ſecum poſſidenda vocatæ. ¶ *Morati ſunt autem tempus non modicum cum diſcipulis.* Hinc collige, bone Lector, tẽpus huic peregrinationi impenſum: nam & multum tempus morati ſunt in Iconio audacter agentes; & tempus non modicum commorati ſunt in Antiochia poſt reditum, vt ex his, & tempore in itinere & nauigatione emenſo, enumerare valeas annos à carcere Petri ſub Agrippa imperante Claudio ad

Paulus & Barnabas cur redierint Antiochiam.

Pamphylia regio deſcribitur.

Attalia quid D. Hieronym. Hieron li. de locis Hebraicis, & de Act. Apoſt. tom. 3.

Paulus & Barnabas vnde traditi fuerint gratiæ Dei. Act. 13.

Et quodnam illud opus, in quod traditi ſunt, quod & compleuerũt.

Eorumdem Apoſtolorum modeſtia, & charitas.

Peregrinationis eorundem ab egreſſu Antiochiæ reditum vſque in eandem vrbem, tempus colligitur emenſum.

14. annum protendi è conuerſione Pauli, quo, vt in ſequenti dicitur Capite, Paulus tertiò aſcendit Ieroſolymam.

Dignitas Sacramenti Ordinis.

Sed quoniá paullò antè in Capite præcedēti & ſexto huius libri pro loci opportunitate, de magno illo Ordinis Sacramento verba fecimus, & pro illo ſtatuendo decertauimus: non erit ab re altius, ac fuſius controuerſiam hanc contra hæreticos noſtri ſeculi explicare, atque illuſtrare. Satanas enim per organa ſua, ſed præſertim per Lutherum libris de captiuitate Babylonica, & in libro de Angulari Miſſa, quo vna & dici ſolet, fidelia, duos parietes dealbaret, ſacrificiumque Euangelicum, Sacerdotiumque noui Teſtamenti vna & eadem opera funditus tolleret, vtrumque vt humanum figmentum conſtat negauiſſe, nec vllum eſſe diſcrimen ſtatuiſſe inter Laicorum, vel Clericorum ſtatum; neque per vllam Sacramentalem adminiſtrationem differre, ſed eſſe merum hominum figmentum, in Eccleſia Dei hactenus ignoratum, & à rerum Eccleſiaſticarum imperitis inuectum. Et in Teſtamento, quod moriturus condidit, aſſeruit, coniugium, & Laicum magiſtratum, non minus ſacros eſſe Ordines, quam ipſum Sacerdotium. Demum ſuſtulit omnē hierarchiam, & ex æquo conſtituit, omnes Chriſtianos eſſe Sacerdotes: & tantum ad populum ſeu magiſtratum ſpectare eorū inſtitutionem, vel deſtitutionem. Adhæc vt proderet odium, quod in Chriſti Sacerdotes conceperat, ita ſcripſit: *Egone illa idola oleata, & raſa vllo digna cenſeam honore? Praſtat publicum lenonem, vel latronem eſſe, quam Sacerdotem Papiſticum.* Et in alio loco homo religioſus, & pœnitentiæ ſtudioſus tradit, nullo grauiori ſcelere eius conſcientiam prægrauari, quam quod per duodecim vel quindecim annos monachus exiſtens, deuotè Miſſæ ſacrificium celebrauerit. Hoc eſt illud atrociſſimum crimen, cuius recordatione angitur conſcientia Lutheri: ideo ad pœnitentiæ remedia confugiendum ſibi eſſe neceſſariò exiſtimauit. Sed quæcunque nos lib. 9. diximus pro ſtabiliendo Miſſæ ſacrificio, eadem hoc loco pro dictis haberi volo: quoniam cum ſacrificium, & Sacerdotium ad ſe inuicem ſint, ac dicantur (ſacrificium enim nō eſt, niſi quod à Sacerdote offertur: & rurſus Sacerdos in hoc inſtituitur, vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis) proinde quicquid ſit, quod horū alterum ſtabiliat, profectò alterum ponat, atq; ſtatuat neceſſe eſt. Hic tamen peculiariter oſtendendum, Ordinem Noui Teſtamenti, eſſe Sacramentū à Chriſto Domino inſtitutum, cōferens gratiam, & characterem indelebilem imprimere: nec eſſe ritū aliquem humanum, quo populus, ſiue Magiſtratus, vel Sacerdotes, ſeu Sacramentorum miniſtros eligat, ſiue conſtituat.

Prouerbium.

Quid de ſacroſancto Ordinis Sacramēto Lutherus ſenſerit impiētiſſimus.

Idē Lutherus moriens quale condiderit teſtamentum.

Magnus ille nebulo quam contumeliosè Chriſti Sacerdotes appellauerit.

Quo vno ille grauiſſimo ſcelere ſuam aſſeruerit cōſcientiam prægrauari.

Sacerdotium & ſacrificium Dei ordinatione coniuncta ſunt.

Hebr. 5.

De ordine noui Teſtamenti quid probandum in hac digreſſione.

Sed ante omnia præmittendum eſt, nos hic intelligere nomine Ordinis, non id ꝙ B. Auguſtinus definiuit: *Parium, impariumq; rerum ſua cuique loca tribuens diſpoſitio.* Nam in hunc ſenſum Philoſophi admirātur mūdi pulchritudinem, quæ ex ordine cœlorum, elementorum, miſtorum, lapidum, plantarum, atq; animalium conſurgit: medici verò corporis humani ſtructuram ob ſingularem, & ordinatā membrorum diſpoſitionem, laudibus celebrarunt: Regina quoque Saba præ admiratione in extaſim rapta eſt, dum vidit ordinem miniſtrantium Regi Salomoni.

Ordo quid ſit Auguſtino.

Aug. li. 19. de Ciuitate Dei, cap 13 tom. 5.

In quo mūdi huius pulchritudo conſiſtat.

3. Reg. 10.

Deinde & ordo accipitur pro gradu aliquo eminenti, ſiue poteſtate in politia aliqua, vel ciuili, vel militari, vel Eccleſiaſtica. Dicimus enim in republica alium eſſe ordinem Senatorum, alium equeſtrium, alium popularium. In militia alius eſt ordo equitum, alius peditum, alius centurionum, alius tribunorum, alius Imperatorum: in Eccleſia verò, ad hanc rationem loquentes, alium dicimus eſſe ordinem Epiſcoporum, aliūm Presbyterorum, alium Diaconorum. Atque in hoc ſignificatu ordo definitur, quod ſit gradus eminens in Eccleſia Dei, diſponens ad aliquem actum Sacramentalem ritè, & legitimè exercendum. Tertiò capitur ordo pro ordinatione ipſa, qua quis ad aliquem gradum eminentem Eccleſiæ promouetur: atque ita ordinatio, cæremonia quædam ſenſibilis eſt, quæ conſtat verbo, & elemento, ſeu materia, & forma: quæ ita definitur à Theologis: Ordo eſt ſignaculū Eccleſiæ, per quod ſpiritualis poteſtas traditur ordinato. Vbi verbum ſignaculi non ponitur pro charactere, nec enim character eſt Sacramētum, qui eſt Sacramenti effectus, & ſub ſenſum non cadit, ſed accipitur pro ſigno ſenſibili, ſiue extremo ſymbolo, quod in materia & forma ſenſibilibus conſiſtit, ſub quibus ſpiritualis quædam poteſtas, ſiue diaconatus, ſiuę presbyterij, ſiue Epiſcopatus ipſis traditur ordinatis, ſiue ordinę incipientibus. Differt autem ordo ſic acceptus ab ordine in ſecunda ſignificatione: quemadmodum cauſa ab effectu, & ſicut Sacramentum ipſum, & res Sacramenti ſolent differre: & ſicut ſenſibile ab inſenſibili, & res ſucceſſiua diſtinguitur à re permanenti: nam iſta ordinatio Sacramentorum eſt, ac proinde res ſenſibilis, & quæ eſſe ſuum in motu, & ſucceſſione habet.

Altera ordinis acceptio.

Ordo Eccleſiæ, id eſt, dignitas Eccleſiaſtica definitur.

Ordo, id eſt ordinatio, quid ſit.

Ordo ſecundum Theologos, vt ſit ſignaculum Eccleſiæ.

Ordo ille Eccleſiæ dictus, dupliciter ab ordinatione diſtinguitur.

At ordo ſecundo modo acceptus, hoc eſt, pro poteſtate eminenti in Eccleſia Dei, effectus, & res Sacramenti eſt, ſenſuque vllo corporis nequaquam percipitur, ſed fide tantum apprehenditur, vt huic, vel illi collata. Res præterea eſt fixa, ac permanens: imò, vt dicemus, quia imprimit characterem, auferri nunquam poteſt.

Ordinationē, Sacramentu eſſe Noui Teſtamenti, ct ſ..ctam oſtenditur.

His igitur præmiſſis, oſtendamus, ordinationem, quod attinet ad potiores eius partes, hoc eſt, Epiſcopatum, Presbyteratum, & Diaconatum (nam eadem ratio erit de alijs inferioribus) Sacramentū eſſe Noui Teſtamenti: idq; in Scripturis, Patrumq; traditione, rationibusq; minimè contemnendis.

Primus locus à Scripturis.

Luc 22.
1. Corinth. 11.

Primus igitur locus ſit à Sacerdotio, ſeu Presbyteratu, quem Dominus in cœna Apoſtolis tradidit, cum dixit: *Accipite, & manducate, hoc eſt corpus meum: hoc facite in meam commemorationem.* Quòd enim illis verbis ſint promoti Apoſtoli ad Sacerdotium, & ipſe indicat contextus, dum nouam aliquā poteſtatem Apoſtolis fuiſſe collatam inſinuat: Hoc facite, inquit, quod ego feci, hoc eſt, conſecrate, atque offerte. Et Patres quoque veteres, atque recentiores in illa verba interpretantes, quos libro nono agentes de Miſſæ ſacrificio densè produximus, idem apertiſſimis verbis docent. Poſtremò ſancta Synodus Tridentina anathema inflixit in omnes, qui negarent eiuſmodi verbis Apoſtolos fuiſſe ad Sacerdotium promotos, atque erectos, quod attinet ad primarium actum, qui eſt conficere ſacrum, & offerre ſacrificium. Nec ſanè ſine aliquō ritu, vel cæremonia: nam cum hæc verba diceret Dominus, porrigebat panem in patina: porrigebat etiam illis calicem. Quemadmodum etiam hodie Epiſcopus conſecrator cum ordinat, patinam cum hoſtia & calicem tangenda ab ordinando in Presbyterum tradit: & illo tangente ait Epiſcopus: Accipe poteſtatem offerendi in Eccleſia Dei ſacrificium pro viuis, & mortuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: ac tunc, vt docet Concilium Florentinum, character imprimitur. Ex hoc igitur loco habemus, Dominum conſecraſſe Apoſtolos in Sacerdotes certis quibuſdam verbis, ac certa cæremonia.

Quibus verbis Apoſtoli à Domino Sacerdotes fuerint inſtitut.

Concil Trid ſeſſ 22. c. 1. & Can. 11.

Quo ritu, quave cæremonia Chriſtus illos crea uerit Sacerdotes.

Conc. Flor. in Bulla vnion.

Ioan. 20.

Pœnitentiæ Sacramentū quando inſtitutu à Chriſto.

Trid. Synod. ſeſſ 14. c. 1. & Can. 3. eiuſdē ſeſſionis.

Idem probatur de ſecundario actu Sacerdotis, qui eſt peccata remittere. Nam Dominus Ioan. 20. inſufflauit in Apoſtolos, ac dixit: *Accipite Spiritum ſanctū: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retēta ſunt.* Quibus verbis Dn̄m Sacramentum pœnitentiæ inſtituiſſe, apud omnes Patres veteres cōſtitutiſſimum eſt, ac demum per ſanctam Synodum Tridentinam explicatum, atque definitum, inflictūmque anathema in omnes, qui aliò detorquent illa verba, vt pœnitentiæ reijciāt Sacramentum, vt à nobis eſt in lib. 11. abundè demonſtratum.

B. Cyprian. epiſt 73. 69. 76. & lib. de vn. Eccleſiæ c. 4. Chryſoſt. hō. 85 in Ioā. c. 20. Theophyl. in cap. 21. Ioan.

Apoſtoli poſt Chriſti reſurrectionē, in Spiritu ſancto eis dato, duplicem g atiā acceperunt.

Perpende etiam, illis eiſdem verbis Apoſtolos Adminiſtros conſtitutos fuiſſe tāti Sacramenti: nam per illa verba nouam aliquam poteſtatem à Domino conceſſam acceperunt, vt teſtes grauiſſimi Cyprianus, Chryſoſtomus, ac Theophylactus tradunt. Fuit etiam Dominus cæremonia illa inſufflationis vſus; vt hic liceat cernere, Chriſtū illa cæremonia quaſi elemento, & verbis: *Quorum remiſeritis peccata,* &c. quaſi forma Sacramentum adminiſtraſſe, qui tamen illis alligatus non erat, cum poſſet ſimplici verbo, vel nutu illam donare poteſtatem: ¶ Datus quoque dicitur Spiritus ſanctus, non ſolum quod chariſma quoddam Spiritus gratis datum, verum etiam quod gratiam gratum facientem contulerit ad dignum tanti Sacramenti exercitium neceſſariam, & quam Deus nulli non ponenti obicem ſolet denegare. Inſufflationem autem hanc ponderans Auguſtinus in lib. de quæſtionibus Noui & Veteris Teſtamenti (ſi tamen illi tribuendus ſit) ita ſcribit: *Inſpiratio ergo hæc gratia quædam eſt, quæ per traditionem infunditur ordinatis, per quam commendatiores habeantur. Vnde Apoſtolus dicit ad Timotheum: Noli, inquit, negligere gratiam, quæ eſt in te, quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum Presbyteri.* Hæc ille.

Auguſt. lib. quæſt. Veteris & Noui Teſtam quæſ. 93. à med. 1. 4.

1. Tim 4.

Neceſſariò abſolutionem Sacerdoti eſſe annexā, probatur ex D. Thoma.

Tho. l. 4. contra Gen cap. 74. tom. 9.

Quæ ſit ſumma perfectio Sacerdotis.

Quòd verò remiſſio, ſiue abſolutio peccatorum, actus ſecundarius exiſtat Sacerdotij, illiq; proinde annexus, atq; coniunctus, docet Doctor ſanctus libro contra Gentes: *Eiuſdem, inquit, virtutis eſt perfectionem aliquam cōferre, & materiam ad illam perfectionem ſuſcipiendam præparare. Vnde & Philoſophi eidem virtuti tribuunt & introductionem formæ, quæ perfectio quædam eſt, & materiam diſponere, in qua illa ſuſcipi queat. Ad eūdem ergo Sacerdotem ſpectat, tū benedicere Euchariſtiam, & corpus Domini perficere, quod ſumma eſt perfectio, & ſecundariò fidelem populum diſponere, vt dignè, & cum fructu tantum Sacramentum percipere valeat. Hoc autem præſtat Sacerdos expiando à peccatis populum, & illum peccata ſua confitentem abſoluendo. Quamobrem Chriſtus magna ratione coniunxit hanc poteſtatem remittendi peccata, cum Sacerdotio: quandoquidem illis eiſdem, quibus in cœna dixerat: Hoc facite in meam commemorationem, poſt triduum ſuſcitatus dixit: Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, &c.* Hæc ille in ſenſu.

Luc. 22. & 1. Cor. 2.

Hoc

Hoc autē probabiliter à nobis diſputatur, cùm non ignorem alios aliter ſentire: quorum ſententiam magis mihi probari inferiùs oſtendam.

Tertius locus ad probandū, ordinationē Sacramentū eſſe noui Teſtamenti. *Luc. 24.*

At verò de Epiſcopatu tertius locus producitur ex Luca cap. vlti. vbi dicitur: *Eduxit eos foras in Bethaniam, & eleuatis manibus ſuis benedixit eis. Et factum eſt dum benediceret illis, receſſit ab eis, & ferebatur in cœlū.* Hîc aliquam nouam poteſtatem, & ſupernaturalem collatā Apoſtolis fuiſſe, cæremonia illa eleuationis manuum, ac benedictionis, nōnulla magni momenti porrigere videntur.

Primū argumentū, quo oſtenditur Chriſti aſcendentis benedictionem Apoſtolis datā, non niſi ſpiritualem aliquam poteſtatem fuiſſe.

Illud in primis, quia Auguſtinus libro quæſtionum Veteris & noui Teſtamenti ſcribit: *Nemo ignorat Epiſcopos Saluatorem Eccleſiis inſtituiſſe. Ipſe enim priùs quàm in cœlos aſcenderit, imponens manum Apoſtolis, ordinauit eos Epiſcopos. Hoc Apoſtolus Spiritui ſancto deputat, cùm dicit: Attendite vobis, & omni gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Domini Ieſu.* Hæc ille.

Aug q. 97. ſub finem. Act. 20. Clem. Rom. lib. 8 Conſtit. Apoſt. c. vlt. circa med.

Quibus in verbis Auguſtinus videtur ad hanc benedictionem, & eleuationem manuum, quā deſcribit Lucas, in die Aſcenſionis alludere: atque illo multò antiquior Clemens Romanus in libro de Cōſtitutionib. Apoſtolicis ad hunc ſenſum ſcripſit: *Noſtras res fortaſſe non ignoratis: ſcitis enim à nobis Epiſcopos, Presbyteros, & Diaconos vocari, oratione, & manuum impoſitione, differentia nominum, rerum differentiam indicantes: non enim vnuſquiſque prout vult, apud nos implet manum (quemadmodum regnante Ieroboamo, nefarij Sacerdotij mos fuit in illo duorum vitulorum piaculo) ſed qui à Deo vocatur. Nam niſi propria quædam iura eſſent, atque ordinum diſcrimina, ſatis eſſet, vt per vnum nomen vniuerſa perficerentur. Sed à Domino edocti conſequentiam rerum, Epiſcopis Pontificatus munera aſſignauimus, Presbyteris Sacerdotij, Diaconis miniſteria erga vtroſque, vt quę ad religionem pertinent, purè perficiantur. Nam nec Diacono fas eſt offerre ſacrificium, vel baptizare, aut benedictionem paruam, vel magnam facere; nec Presbytero ordinationes exercere: impium eſt enim, ordinem peruerti, non enim eſt Deus confuſionis, vt inferiores ſuperiorum officia tyrannicè ſibi vendicēt.* Et paulò infrà: *A Moſe enim Deo chariſſimo Pontifices inſtituti ſunt, Sacerdotes, Leuitæ; à Saluatore noſtro nos tredecim Apoſtoli, ab Apoſtolis ego Iacobus, & ego Clemens, & nobiſcum alij, ne iterum omnes numeremus. Communiter ab omnibus nobis, Presbyteri, Diaconi, Hypodiaconi, Lectores.* Sic ille.

3. Reg. 13.

Diaconus, & Presbyter quādo, vt dicitur, extra chorum ſaltent.

Legale, atque Leuiticum Sacerdotium à quo fuerit inſtitutum.

Explicatur dictum Clemētis: Nos tredecim Apoſtoli inſtituti ſunt à Chriſto. *Gal. 1.*

In cuius verbis, quod ait de tredecim Apoſtolis, intelligendum eſt incluſo Paulo & Matthia: nec enim Paulus fuit ab hominibus, neque per hominem: & ita de Matthia, qui diuino ſigno ad Apoſtolatum eſt promotus. Quanquàm autem in Pauli promotione ad Epiſcopatum, alij tāquàm miniſtri órauerint, & manus impoſuerint: dicitur tamen à Domino promotus, quia peculiari eius mandato promotus eſt.

Act 1. Quàm verum ſit, Apoſtolū Paulum, cum ab hominib. dicatur, à Domino tamen fuiſſe Epiſcopum ordinatum.

Quando verò alios ordinauerit vndecim ad Presbyterij & Epiſcopatus gradum, non eſt ſacris compertum, an videlicet in cœna, quando dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*: nam præcepit illis, vt præſtare poſſent quæcunque ipſe perfecerat. Dominus autem non tantùm confecerat, & Patri obtulerat ſacrificium, ſed etiam creauerat miniſtros tanti Sacramenti, quantum ad poteſtatem ſacrificandi, & quod attinet ad autoritatem abſoluēdi in foro pœnitentię, in die Dominica reſurrectionis ſub noctem.

Ioan. 22. & 1. Corint. 11. *Ioan 20.*

Vel ſi hoc, quod probabilitate non caret, non recipitur, dicendum eſt, id quod ait Clemens, referendum eſſe ad benedictionem datam in die Aſcenſionis, vt exponit Auguſtinus. Atque huic ſentētiæ ſuffragari videtur, quod eo ipſo die Aſcenſionis, quo vſus eſt hac cæremonia benedictionis, in eo ipſo dixerat: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti,* &c.

Secundum argumentum. *Matt. vlt.*

Cùm igitur Epiſcopatus poteſtas per benedictionem conferatur, cùm dicitur: *Accipe Euangelium, & vade, prædica populo tuo: potens eſt enim Deus augere gratiam ſuam tibi:* videtur ergo, Dominum illo die benedicendo, & mittendo ad prædicandum inſtituiſſe Apoſtolos in gradu Epiſcopatus, nō tantùm dando poteſtatem iuriſdictionis, ſine qua miniſtri idonei Sacramentorum non poſſunt inſtitui in Eccleſia. Vnde rectè Dominus aſcendens in altum, dicitur dediſſe, vel accepiſſe dona in hominibus.

Pſal. 67. Epheſ. 4. Ibidem.

Quæ dona Chriſtus in cœlū aſcendēs dederit hominib. teſte Apoſtolo.

Expendens autem hæc dona Apoſtolus, ait: *Et ipſe dedit quoſdam quidē Apoſtolos, quoſdam Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem paſtores, & Doctores.* Et per Apoſtolos datos, intellige Epiſcopos in vtraque poteſtate, & ordinis, & iuriſdictionis: nam alioqui iam multò antè erant creati duodecim Apoſtoli; & non tunc dati ſunt. Ergo per Apoſtolatum intellige Epiſcopatum, ſecundùm illud: *Epiſcopatum eius accipiat alter.*

Luc. 6. Illud eiuſdem: Et ipſe dedit quoſdā quidem Apoſtolos, quomodo accipiendum. *Pſal 108. & Actor. 1. Pſal. 108.*

Tertiò huic ſententiæ ſuffragatur vox illa benedictionis. Eſt enim diligenter annotandum, quòd Ad Domini noſtri benedictionem in Euangelio conſecutus eſt effectus aliquis nouus, diuinus prorſus ac ſpiritualis. Nam benedixit panem in deſerto, & ſecutum eſt ſignum multiplicationis: benedixit in cœna pani ac vino, & omnipotenti CHRISTI virtute conuerſa ſunt in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis

Primum argumentum ab effectu benedictionis Chriſti. *Matth 14. Infra 26.*

nis

Supr. 19.

nis Chriſti. Benedixit pueris, Matth.19.& minimè dubium eſt, verbum efficax fuiſſe, & nouam aliquam gratiam illis contuliſſe. Eodem modo credendum eſt, Apoſtolis aliquod nouum chariſma, ſiue poteſtatem ſpiritualem benedicendo in die Aſcenſionis impertijſſe, de qua Paulus ad Timotheum: *Noli negligere gratiam quæ in te eſt: quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum Presbyterij.* Et cum illa poteſtate probabile eſt, gratiam quoque quò dignè Epiſcopatus munere fungi poſſent, illos accepiſſe. Vt enim benedicendo panem, inſtituit Eucharistiæ Sacramentum, ita hic benedicendo, Sacramentum Epiſcopatus. Ita enim vocatur à Patribus, & præſertim à Leone Papa. Dicitur benedictionis Sacramentum: & Ambroſ. *Sacerdos*, inquit, *imponit ſupplicem dexteram, & Deus benedicit. Epiſcopus initiat ordinem, & Deus tribuit dignitatem.* Et in Pontificali Romano duo Epiſcopi aſſiſtentes manus imponunt, dum tertius ordinatur Epiſcopus gratiam benedictionis in ordinatum ipſum infundit: atque ob hanc cauſam ſolius Epiſcopi eſt omnibus, qui promouentur, benedicere, & virginibus, & veſtibus ſacris, ac vaſis, Eccleſiis, altaribus, & ſolennem omnibus benedictionem tribuere: nam ſine contradictione, quod minus eſt, à meliore benedicitur.

1.Tim. 4.

Leo Papa epi. 87 c. 2 init. Ambr lib. de dignitate Sacerdotali, c. 5. prope finem, tom. 4.

Hebr. 7.

Quartus locus

Quartò fauet huic expoſitioni ſignum ſenſibile eleuationis manuum, ſiue impoſitionis: illa namque cęremonia plerumque vti conſueuit Chriſtus in infirmis ſigno ſanandis, vt Marc.6.dicitur, quòd impoſitis manibus infirmos curauit: & dicebāt illi: *Veni imponere manum tuam ſuper eam, vt ſalua ſit, & viuat.* Et in ipſa die Aſcenſionis de crediturus ad verba Apoſtolorum dixit, *ſuper ægros manus imponent.* Verùm in hoc genere imponendæ manus cum Apoſtolis illo die vſus non eſt, cùm non infirmarentur. Ad alium ergo præclarum effectum conferendum manibus eleuatis benedixit. Nec aliud magis ad rem occurrit, quam vt Apoſtolis nouam poteſtatem cōtulerit. Quod ex tribus oſtendi poſſe videtur. Primò ex eo, quòd apud Græcos per eleuationem manuum magiſtratus creabantur, vt ſuperius diximus: vnde χειροτονία dicebatur magiſtratus, ab illa extollendæ manus cæremonia appellata. Secundò, quia Moyſes moriturus, vt Dominus illi aperuerat, impoſitis manibus capiti Ioſue, eum in ſucceſſorem ſuum, & in ducem populi Iſrael, & gubernatorem Dominico mandato cōſtituit, vt habes Numer.27. Ita Dominus in cœlum abiturus, ſicut ſoli Petro ſupremam paſtoris poteſtatem (quæ in iuriſdictione ſita eſt) contulit, dum dixit, *Paſce oues meas*: ita etiam ſupremam ordinis poteſtatem, quæ in ſolis Epiſcopis agnoſcitur, imponendo manus Apoſtolis reliquit. Tertiò, conſtat, Apoſtolos frequenter vſos fuiſſe in creandis Noui Teſtamenti miniſtris hac cæremonia imponendi manus, vt videre potes Actor.6.13.14. & 1. Tim. 4. & 5. & 2.Tim.1. Sed vnde quæſo Apoſtoli hoc ſymbolum habuerunt, vt per illud certiſſimi eſſent Dominum adfuturum ſuis manuum impoſitionibus, & impertiturum poteſtatem ſpiritualem, & gratiam ad bonum eius exercitium neceſſariam, niſi hoc ipſum à Chriſto Domino accepiſſent ex hac ipſa impoſitione manuum, & benedictione die Aſcenſionis collata, & à beato Luca enarrata? vt etiam beatus Clemens, & Auguſtinus exponere videntur. Nam quæ huius generis ſunt, melius ex facto alterius diſcuntur, quam ex verbo, quemadmodum de nouello Sacerdote libr.9. diximus. Nam ritus, ac ratio ſacrificandi, quæ in Miſſa peragitur, melius alios ſacrificantes inſpiciendo addiſcitur, quam vel verbo inſtitutionis, vel lectione libri rationem celebrandi Miſſam docentis. Vt igitur Apoſtoli & ritum baptizandi, & modum celebrandæ Euchariſtiæ; ita etiam & modum conſecrandi miniſtros Eccleſiæ ab ipſo Chriſto didicerunt. Cùm igitur illa die Aſcenſionis manus impoſuerit, & non ad ſanitatem conferendam, nec ad tribuendum Spiritum ſanctum per Sacramentum Confirmationis, vt Actor. 8. & 19. quoniam Apoſtoli in die Pentecoſtes ob id Spiritum ſanctum acceperunt. Vnde Apoſtolis dixit eodem die: *Vos autem baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies.* Neque rurſus ad accipiēdam poteſtatem, vel conficiendi Euchariſtiam, vel abſoluēdi peccata, quam jam in die cœnæ acceperant, & in reſurrectione: ſupereſt igitur, vt ad ſupremam conferendam Epiſcopatus poteſtatem, per quam ordinatus accipit poteſtatem miniſtrandi verbum Dei, & Sacramenta omnia, atque adeo Eccleſiam legitimè regendi, & gubernandi, de ſacris, ac neceſſarijs miniſtris proſpiciendi in illo die contulerit, quantum nobis videtur.

Marc. 6.

Supr. 5.

Infra vlt.

Prima ratio ad oſtendendum Chriſtū aſcendentem manuum eleuatione Apoſtolos in Epiſcopos conſtituiſſe.

II Ratio.

Deut. vlt.

Num. 27.

Ioan. 21.

III. Ratio.

Actor. 6. Infra 13. Infra 14. 1.Tim 4. Infra 5. 2.Tim 4.

Clem. Rom. loco ſupradicto. Aug. tom. dictus.

Ritus ſacrificij qua ratione diſcitur, & melius perdiſcitur.

Apoſtolorum quæ poſt Domini Aſcenſionē vt. bant manuum impoſitionem non ad aliud, quam ad conſecrationem Epiſcopatus eſſe referendam.

Act. 14.

In Epiſcopum ordinatus qualem accipiat poteſtatem.

Nec obſtat his dictis, ſi quis obijciat, Chriſtum more eorum, qui à ſe ipſis inuicem diſcedunt, illis benedixiſſe: nam tales, ſi amici exiſtant, mutuò ſe ſalutant, & ſibi inuicem benè precantur, maximè verò cùm Pater à chariſſimis filijs moriturus diſcedit, cui ſolenne eſt illis benedicere. Sic enim legimus Geneſ.48. Iacob moritu-

Chriſti Domini aſcendentis benedictionē pure officioſam non fuiſſe, ſed etiam Sacramentalem.

Gen. 48.

rum benedixiſſe Ioſeph,& filijs eius, quibus etiam manus impoſuit, licet propter myſterium cancellatas. Atque ita hic Dominum feciſſe teſtatur Origenes, & Theophylactus. Non obſtat, inquam, quia potuit ad vtrumque benedicere, vt vna & eadem opera illis valedixerit, autoritatemque, ac dignitatẽ ſupremi magiſtratus Eccleſiaſtici, qui epiſcopatus appellatur, contulerit. Nam ita ſoliti ſunt amantes, dum à charis amicis recedunt, facere: illis enim ſimul & benè precantur, & aliquod ſingulare, ac pretioſum munus ad ſui memoriam in amicis refricandam, & conſeruandam, & ad eorum inopiam ſubleuãdam, vitamque ornandam, atque illuſtrandam relinquunt.

Orig. citatus à B. Thom. in Catena aurea ſuper Luc. c. vlt. Theophylact. Mos abeuntiũ amicorum.

Habemus igitur ex Chriſti factis, & verbis in cęna, & in die Aſcenſionis, Chriſtum Dominum Apoſtolis impertiiſſe triplicem illam facultatem, & conficiendæ Euchariſtiæ, & remittendi peccata; & Epiſcopatum ad benè regendam, & adminiſtrandam Eccleſiam: atque hoc non ſine verbo & aliqua cæremonia ſigni ſenſibilis, quamuis poteſtatem excellentiæ haberet, eſſetque Dominus, ac Sacramentorum inſtitutor, poſſetq; effectum Sacramenti ſine Sacramento præſtare. ¶ Hoc operæpretium eſt curioſius inueſtigare, an iſtæ tres facultates à Chriſto Apoſtolis cõceſſæ, tribus diſtinctis characteribus nitantur, vt quidam volunt; an verò vni ſoli Sacerdotali, extẽſo tamen, & ampliato, vt docet B. Thomas, nõ ſolum ad remittenda, vel retinenda peccata, ſed etiam ad Sacramentales actiones Epiſcopo proprias, & peculiares: quales ſunt baptizatos confirmare, clericos ordinare, templa, vaſa, veſtes, altaria, & cætera ad ſacrificium Euchariſtiæ ſpectantia benedicere; dummodò enim illas facultates diſtinctas eſſe admittamus, diſtinctiſque temporib. à Domino Apoſtolis fuiſſe conceſſas parui refert quod vni characteri, pluribuſque nitantur.

Apoſtoli à Chriſto triplicem poteſtatẽ accepere.

Quid poteſtas [illegible], qua habuit, excellentiæ.

B. Thom. 4. ſent. diſtinct. 24 art 2. q. 2 ad 2. tom 7. Epiſcoporum propriæ functiones.

Secundus locus ad ſtabiliendum Ordinis Sacramentum, deſumitur ex capite ſexto huius libri, vbi Diaconi ſeptem promouentur ad ſacris fidelium menſis miniſtrãdum: quem locum, quia latè, & luculenter excuſſimus, nõ repetimus, ne actum agere videamur, ſed lectorem diligentem ad eum mittimus locum.

Secũdus locus pro Ordinis Sacramento. *Act. 6.*

Tertius locus ſumitur ab ordine Pauli & Barnabæ per liturgiam, deprecationes, & ieiunia, ac impoſitionem manuum celebratum Act. 13. Qui locus cum copioſè ſit à nobisediſſertus, in eo iterum explicando, atque vrgendo nõ immoramur, ſed ad eum quoque veritatis amãtem deſtinamus lectorem.

Tertius locus. *Actor. 13.*

Quartus locus eſt hic, quem præ manibus habemus, & cuius explicandi gratia totam hãc ordiri ſumus diſputationis telam.

Quartus loc⁹.

Quintus locus deſumitur à Timotheo, & Tito per Paulum ordinatis, & alios iuxta Pauli præceptum ordinantibus. Dicitur enim 1. Timoth. 4. *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam cum impoſitione manuum Presbyteri.* Et 2. Tim. 1. *Propter quam cauſam admoneo te, vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum. Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed virtutis, & dilectionis, & ſobrietatis.* Hic apertè habemus, cęremoniam impoſitionis manuum: habemus & verbum, vel orationem ſignificatam in verbo prophetiæ: quia myſtica, ac diuina ſunt verba à Chriſto inſtituta, quibus vtuntur conſecrantes vt forma. Quanquam alij prophetiæ nomine intelligant, quòd reuelatione, ſeu inſpiratione Spirit⁹ ſancti creatus fuerit Timotheus Epiſcopus; vt Oecumenius, & ex noſtris docet Thomas; alij verò, quod in Epiſcopatu cõferretur poteſtas Scripturas interpretandi, quæ dicitur prophetia. Et Clemens libr. 2. Ditaxeon Apoſtolicarum interpretatur, Epiſcopum ordinari ad prophetandum, ſiue ad Scripturas explicandum, quod in Nouo Teſtamento prophetare dicitur. Et quod ait, per prophetiam, perinde eſt, ac ſi dixiſſet, ad prophetiam, præpoſitione διὰ alterius, hoc eſt, εἰς loco poſita, vt periti quidam rectè annotarunt. Sed nos primum probabilius cum Ambroſio exiſtimamus.

Quin⁹ locus. *1 Tim. 4.* *2. Timoth. 1.*

Quid prophetia, per quam Timoth gratiam accepiſſe dicitur ab Apoſtolo, tri plex ſenſus.

Oecumen. B Tho. lect. 3. in c. 3. ad Timoth prioris to 16. Clem. Rom.

Quid illud ad literam: Quæ (ſcilicet gratia) data eſt tibi per prophetiam. *B. Ambroſ. inferius allegandus.*

Tertiò habemus, miniſtros huius Sacramenti Presbyteros eſſe, hoc eſt, Epiſcopos (nec enim ſimplices Sacerdotes tali fũguntur poteſtate.) Eſt namque πρεσβυτέριον Græcè, Congregatio, cœtuſque Epiſcoporum, ſeu Presbyterorum, quemadmodum etiam διακόνιον, cœtus eſt Diaconorum. Et quia loquitur in plurali de cœtu Epiſcoporum, intelligimus hanc impoſitionem manuum presbyterij, quam accepit Timotheus, eo ſpectaſſe, vt ipſe promoueretur in Epiſcopum, cum primus habeat Canon Apoſtolorum: Epiſcopus à duobus, vel tribus Epiſcopis ordinetur, cum ſimplices Sacerdotes, & reliqui miniſtri vno ſatis habeant Epiſcopo. Quare & paulo poſt Timotheo ait: *Manus citò nemini impoſueris; neque communicaueris peccatis alienis.* Quartò, habemus ex illis locis duplicem effectum, qui conſecutus eſt manuum impoſitionem, nempè poteſtatem illam diuinã, ſiue donum gratiæ gratis datæ: quæ etſi ab in-

Sacramenti ordinis Epiſcopu eſſe miniſtrum, ex Paulo.

Epiſcopus à quot Epiſcopis ordinandus.

1. Tim. 5.

Duplex effectus manuũ impoſitionis.

ſtaniter decertāt, & tenebras offundere tam apertis Scripturarū ſententiis ſuis mendaciis atque technis excogitârunt. Cumq; ab hoc vno ordinationis ſacræ myſterio reliqua omnia & ad Scripturarum legitimam interpretationem, ac ſyncerum Sacramentorum vſum apertè pendeant: non decebat diuinam ſapientiam, quæ omnia futura prænouerat, minus dilucidis, atque manifeſtis Scripturis rem hanc conſtabiliri, nobisque comprobari. Dominum igitur Deum deprecemur, vt corda hominū tot oblita tenebris, & ad tantam caligantia lucem, pro ſua clementia aperire velit, atque illuſtrare, quò ſuorum errorum ducti pœnitentia, tanto veritatis ſplendore excitati, ad Eccleſiæ Catholicæ gremium, & dogmata in illo tradita, ac prædicata amplectenda reducere dignetur ad Filij ſui gloriam illuſtrandam, cui, cum Patre, & Spiritu ſancto immortales laudes, honores, atque gratiæ ab omni creatura habeantur in ſeculis ſempiternis, Amen.

TRACTATVS XLII.

In quo multa de Sacramento Ordinis diſſeruntur, & præſertim an miniſtrorum Eccleſiæ inſtitutio, vel deſtitutio, ad plebem ſpectet, ſiue ad Magiſtratum, vt hæretici fabulantur.

SVPERIORI tractatu quinq; Scripturarum teſtimoniis firmis, ac validis comprobatum reliquimus ordinationis Sacramentum, quibus ſextum addendum ex traditione operæ prætium putauimus, & optimum à rationum momentis: poſtremo loco hæreticorum argumenta diſſoluenda cenſuimus. Vt igitur à primo initium dicēdi ſumamus, traditio partienda eſt in Concilia vniuerſalia, Pontifices Romanos, atque veteres Doctores. Inter Concilia igitur primum locum habere debent Canones Apoſtolorum, quorum primus & ſecundus apertè de ſacra ordinatione Epiſcopi, Sacerdotis, Diaconi, & reliquorum clericorum loquuntur. Nam in primo ſtatuerūt, Epiſcopum, præterquam à duobus, vel tribus Epiſcopis, non poſſe ordinari; Presbyterum verò, Diaconum, & reliquos à ſolo Epiſcopo. Concil. Nicænum Can. 8. de ſacra ordinatione, quæ per impoſitionem manuum fit, verba facit, quam interpres vertit ordinationem: & ita plerunque Concilia apud Græcos celebrata eius cæremoniæ ad ordinationem ſignificandam mentionem fecerunt. Adhæc Concilium Carthaginenſe IIII. cui Zozimus Pontifex per legatos ſuos interfuit, & magnum Eccleſiæ lumen Auguſtinus non defuit, à Can. 1. vſque ad 9. materias & formas ſingulorum ordinum, & gratiam, quæ in illis confertur, diligenter enumerat. Et quanquam hac voce Sacramenti non vtatur, rem tamen ipſe non obſcurè indicat. Fuit autem illud Concilium celebertimum, & quaſi vniuerſale, vt huius rei gratia fuerit à me hoc loco productum. Præterea Conc. Conſtantienſe ſeſſ. 15. damnat propoſitionem Ioannis Hus octauam: *Sacerdotes criminosè agentes non rectè ſentire de ſeptem Sacramentis Eccleſiæ*: & licet illa non exprimat, ſatis tamen eſt inter illa connumerari ordinem ſacrum. Concil. Florentinum in doctrina integra de ſeptem Sacramentis tradita Armenis, apertè conſtituit ſextum Sacramentum Ordinis, cuius aſſignat materiam, & formam, & miniſtrū: & poſtremò ait: *Effectus huius Sacramenti eſt augmentum gratiæ, vt quis ſit idoneus miniſter.* Demùm Concil. Trid. ſeſſ. 7. de Sacramentis in genere, inter ſeptem Sacramēta computat ordinem ſacrum. Idem poſteà ſeſſ. 23. integra tradit doctrinam de Sacramento Ordinis, & fructibus eius: & poſtremò fulminat anathematiſmos in hæreticos aliter ſentientes. Profectò illa doctrina nihil verius, nihil purius, nihil ſplendidius: ad eam mittimus lectorem.

Inter Pontifices ſecundo loco primus occurrit Clemens Petri diſcipulus, qui in epiſtola ad Iacobum fratrem Domini, de ordinatione ſua ita loquitur: *Quoniam dies mortis meæ inſtat, Clementem hunc Epiſcopum vobis ordino, cui ſoli meæ prædicationis, & doctrinæ cathedram trado. Propter quod ipſi trado à Domino mihi traditam poteſtatem ligandi, & abſoluendi, vt de omnibus quibuſcunque decreuerit in terris, hoc decretum ſit & in cælis.* Hæc ille. Et quia poteſtas ligandi, & ſoluendi ſimplici verbo tradi non poteſt, neceſſariò intelligitur de ordinatione Sacramentali. Et lib. 3. Recognitionum ſub finē ſcribit, Petrum Cæſareæ ordinaſſe Zachæum in Epiſcopum eius vrbis cum duodecim Presbyteris, & quatuor diaconis. Et lib. 8. de doctrinis Apoſtolicis, præſertim capite vltimo apertè multa tradit de ordinatione, quam Apoſtoli à Chriſto acceperunt, & quam ipſi contulerunt in alios, ſicut ſuperius produximus. Innocentius Primus epiſtol. 22. cap. 4. inquit: At *dicitur vera, iuſta, & legitima Sacerdotis benedictio auferre omne vitiū, quod à vitioſo fuerit inuectum: ergo ſi*

Sextus locus à traditione Patrum.
Can. Apoſtolorum.
Concilia Generalia.
Nicænum.
Carth. 4. IV.
Conſtantienſe.
Florent. in Bulla.
Idem.
Clem. Rom. 1. epiſt. 1. initio ferè.
Matth. 16.
Idem.
Zacheus ordinatus Epiſcopus apud Cæſaream à Petro.
Idem.
Innoc. I. Vera, iuſta, & legitima Sacerdotis benedictio.

... plicentur ad ordinem ſacrilegi, adulte- ... & omnium criminum rei, quia benedictione ordinationis vitia vel crimina putantur auferri. Vides hoc loco ordinationem eſſe Sacramentum, & gratiam cõferre? Accedit Leo Papa epiſtola ad Dioſcorum Alexandrinum, qui ordinationem vocat tantæ benedictionis Sacramẽtum, & epiſtola ad Epiſcopos Africanos, de ordinatione loquens, ſcribit: *Quis diſsimulare audeat, quod in tanti Sacramenti perpetiatur iniuriam, cum huic magno, venerandoque myſterio, ne diuina quidem legis ſtatuta defuerint, nempè: Manus citò nemini impoſueris*: Deinde de Epiſcopis, qui indignos promouent, ſubdit: *Vnde ſi qui Epiſcopi talem conſecrauerint Sacerdotem, qualem non liceat, etiamſi aliquo modo damnum proprij honoris euaſerint, ordinationis tamen ius alterius non habebunt, nec ei Sacramento intereunt, quod neglecto diuino iudicio immeritò præſtitere.* Beatus Gregorius epiſtola ad Ioannem Epiſcopum Rauennatem ſcribit: *Sicut baptizatus ſemel, iterum baptizari non debet: ita qui conſecratus eſt ſemel, in eodem iterum ordine non debet conſecrari.* Vbi Gregorius inuicem duo illa Sacramenta comparat, & vtrumque imprimere characterem docet. Denique Innocentius III. cap. Veniens, de Presbytero non baptizato: *Sacramentum*, inquit, *Ordinis non ſolùm Pontificalis, ſed Sacerdotalis etiam & Leuitici, ex inſtitutione ſua præceſsit Baptiſmum.* Vbi ordinationem vocat Sacramentum, qua quis promouetur in Epiſcopum, vel Presbyterum, vel Diaconũ. Accedo ad Doctores, præter eos, quos ſuperiùs in explicãdis Scripturæ locis produximus. Et primus ſit Dionyſius Areopagita, qui cap. 5. de Eccleſiaſt. Hierarchia, tradit Põtificem habere poteſtatem, quam habent omnes ſacri inferiores ordines: aſſeritque per illos virtutem Pontificalis ordinis operari myſteria ſuæ Hierarchiæ; quæ myſteria ſacræ Hierachiæ aliud profectò quàm Sacramenta non ſunt, vt ipſe explicat de Baptiſmo, & Communione. Et infrà de Sacerdote ſubdit: *Nec ipſe quidem Sacerdos erit, niſi Pontificalibus officijs ad hoc fuerit promotus: ergo Sacerdotium eſt myſterium, ſeu Sacramentum.* Et de impoſitione manuum ita philoſophatur: *Porrò Pontificalis impoſitio manus, inſinuat vnà & protectionem Dei, qua vt ſancti filij Paterno fouentur affectu, ipſis habitum, virtutemque ſacratiorem largientem, aduerſariaſque virtutes ab eis procul abigentem.* Hæc ille, explicans virtutem cæremoniæ impoſitionis manuum. Secundus ſit Irenæus, qui libr. aduerſus Valentinianos ex ordinatione & ſucceſſione Epiſcoporum conſtituit Eccleſiam, & doctrinæ prædicationem. Tertius, Tertullia. lib. de præſcript. hæreticorum: *Ordinationes*, ait, *eorum temerariæ, leues, inconſtantes*, Cyprian. ad Felicem Presbyterum aſſerit, dignos & puros tantùm admittendos eſſe ad Eccleſiaſticam ordinationem. Quartus, Baſil. in Reg. moralibus: *Quod debent*, inquit, *quibus commiſſum eſt munus prædicandi Euangelij, quandocunque aliquos ſiue Diaconos deſignare, ſiue Presbyteros volunt, id præmiſſa oratione, & obſecratione facere: eoſque tales eligere, quorum ſuperior vita omnis omni crimine vacet, & probata ſit.* Quintus ſit Gregorius Nyſſenus ſermone de ſancto Baptiſmate, qui loquens de Sacramentis Baptiſmi, & Euchariſtiæ, ſcribit: *Eadem virtus etiam Sacerdotem auguſtum, & honorandum facit, nouitate benedictionis à communitate vulgi ſegregatum. Cùm enim heri, ac tempore ſuperiori vnus è multitudine, ac plebe eſſet, repentè redditur præceptor, præſes, Doctor pietatis, myſteriorum latentium præſul, eaq; contingunt ei, cùm nihil vel corpore, vel forma mutatus, ſed quod ad ſpeciem externam attinet, ille ſit, qui erat, inuiſibili quadam vi, ac gratia, inuiſibilem animam in melius trãſformatum gerens.* Et Epiphan. contra Aëreum: *Epiſcoporum ordo, Patrum generator eſt; Patres enim generat Eccleſiæ. Presbyterorum verò non potens generare Patres, per lauacri regenerationem generat filios Eccleſiæ, non tamen Patres, aut Doctores.* Sic Epiphan. Sextus, Ambroſ. in priorẽ ad Corinth. cap. 12. ſub initium, ſi tamẽ veri ſint illi Cõmentarij eius: *In loco ordinis officij Eccleſiaſtici poſitus, gratiam habet, qualiſuis ſit: non vtique propriam, ſed ordinis per efficaciam Spiritus ſancti.* Quibus verbis explicare videtur gratiam, quæ eſt ex vi Sacramenti, ſiue ex opere operato. Idẽ 1. Corinth. 1. *In Epiſcopo omnium ordinationum dignitas eſt; caput eſt enim cæterorum membrorũ.* Ruſus in illa verba: *Manus citò nemini impoſueris: ſub teſtatione erga te, quæ ad ordinationem Eccleſiæ mandat cuſtodiri, præcipit nihil fieri ſine præiudicio, ne facilè aliquis accipiat Eccleſiaſticam dignitatem, niſi prius de vita eius & moribus fuerit diſputatum, vt dignus approbatus miniſter, aut Sacerdos conſtituatur.* Et paulò infra: *Peccat enim, ſi non probat, & ſic ordinat. Melior enim cæteris debet probari, qui ordinandus eſt. Nõ enim ſufficit ſine crimine ſit, quia merita eius debent præire bonorum operum, vt dignus habeatur ad ordinationem.* Idem quoque in cap. 4. epiſt. ad Epheſ. & in alijs locis multa philoſophatur de ſacro ordine, vt Sacramentũ eſt. Sext⁹, Hier. in epiſt. ad Ruſt. Narbonen. *Seculares autem viros ad myſteriũ non aſſumat Eccleſia: ſic enim legis: Manus temerè nemini impoſueris.* Hæc ille, vocans ordinationem myſterium, ſeu Sacramen-

...l. Si ... ab init.

Idem epiſt. 87 c 1. ante med.

1. Tim 5. ca 2 ſub initium

B. Gregor. li. 2 Regiſt. epiſt. la 32. paulò à med. tom. 2.

Innoc. III.

Doctores.

Dionyſ Areopag li. Eccle. Hierarch. c. 5 par. 1.

Myſteria ſacræ Hierarchiæ quænam magno Dionyſio.

Ibidem.

Idem cap. 5. par. 3. ſub init.

Quid Pontificalis ſupra caput manus impoſitio.

Iren lib. 3. cap. 3.

Tertull.

Ordinationes hæreticorum quales teſte Tertulliano.

Cyprian lib. 1. epiſt 4.

Ad Eccleſiaſticam ordinationem qui tantùm admittendi.

Baſil. in Moral. reg 70. initio tom. 2. ſub initium.

Greg. Nyſſen.

Sacerdotales tituli.

Epiphan in Hæreſ. 75 ante med.

Epiſcopus in quo differat à Presbytero.

Ambroſ. in ... 5. à medio.

Idem.

Idem in 1. ad Timot. 1. c. 3.

1. Tim. 3. & Tit. 1.

Epiſcopus quis ordinandus.

Idem.

B. Hier. to. ... ſub initium. 1. Tim. 5.

Aug. li. de bono coniugali. c. 24 int. to. 6. prope finem.

tum Eccleſiæ. Septimus, Auguſt. lib. de bono coniugali: *Si fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam, etiamſi plebis congregatio non ſubſequatur, manet tamen in illis ordinatis Sacramentum ordinationis: & ſi aliqua culpa quiſquam ab officio remoueatur, Sacramento Domini ſemel impoſito non carebit, quamuis ad iudicium permanente.* Hæc ille, tradens, ordinationem imprimere characterem. Idem libro cõtra epiſtolam Parmeniani: *Vtrumque* (ſcilicet Baptiſmus, & Ordo, de quibus erat ſermo) *Sacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrumq; homini datur: illud, cum baptizatur; iſtud cùm ordinatur: ideoq; in Catholica* (Eccleſia ſcilicet) *non iterari.* Et infrà: *Sed ſi nos malè facimus, ipſi explicent quomodo Sacramentum baptizati non poſſit amitti, & Sacramentum ordinati poſſit amitti: quoniam dicunt, recedens ab Eccleſia Baptiſmum non amittit, ius dandi tamen amittit. Si enim vtrumque Sacramentum eſt, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? Neutri Sacramento iniuria facienda eſt.* Sic Auguſtinus, tanta aſſertione affirmans neminem dubitare ordinationem eſſe Sacramentum. Octauus, beatus Bernardus in Cantica loquens de ſui temporis hæreticis, ait: *Iam verò qui Eccleſiam non agnoſcunt, non eſt mirum ſi ordinibus Eccleſiæ detrahunt, ſi inſtituta non recipiunt, ſi Sacramenta contemnunt, ſi mandatis non obediunt. Peccatores, inquiunt, ſunt Apoſtolici Archiepiſcopi, Epiſcopi, Presbyteri, ac per hoc nec dandis nec accipiendis idonei Sacramentis.* Hæc ille. His paucis teſtimonijs volui eſſe contentus in traditione producenda: quibus qui acquieſcere noluerit, profectò nec innumeris ſententijs allatis ſedabitur.

Idem li. 2. contra epiſt. Parmen. c. 17 ſub initium, to. 4. prope init.

B. Bernar. ſer. 66 in Cant. ſub finem.

Hæretici Eccleſiam non agnoſcentes, quas blaſphemias incurrãt.

Rationibus eadem veritas Sacramenti Ordinis comprobatur. Prima ratio. Sacramentum quid.

Septimò rationibus pugnandum eſt. Inter quas prima deſumitur à definitione Sacramenti: quod cõmuni omnium conſenſu traditur eſſe ſignum ſenſibile conferens gratiam. Hîc autem adeſt impoſitio manuum, & vnctio, quantum ad quoſdam ordines ſuperiores; in alijs verò inferioribus ſunt diuerſę cæremoniæ ſenſibiles, ipſi ordini, qui ſuſcipitur, accommodatæ. Adſunt etiam verba ſignificantia poteſtatẽ, quæ in ſingulo ordine confertur: adeſt poſtremò effectus gratiæ Dei, vt quis ſit idoneus miniſter, vt tradit Concilium Florentinum. Igitur ordinatio verum eſt Noui Teſtamẽti Sacramentum. Secũda ratio ex eo ſumitur, quia ſi ſunt Sacramẽta ordinata ad perfectionem ſingularis cuiuſuis fidelis: ita etiam debuit eſſe Sacramentum ad promouendos alios Sacramentorum miniſtros, qui veluti filiorum ſpiritualium propagatores exiſterent, vt ſunt Sacerdotes, & propagatores patrum ſpiritualium, qui Epiſcopi, vt eleganter dixit Epiphanius in Cõpendiaria doctrina, cùm contra Aerium diſputat, vbi oſtendit, quomodo differat Epiſcopus à ſimplici Sacerdote. Vt enim Deus ex locis omnibus quædam ſibi dedicauit, & ſacrauit, vt templa, & baſilicas, in quibus peragerentur, ac celebrarentur diuina myſteria, & ex temporibus quoſdam ſibi dies aſcripſit, ac dedicauit: ita ex hominibus quoſdam voluit ſibi per ſigna quædam externa ſanctificare, quibus diuina myſteria cum maiori ſanctitate, ac reuerentia celebrarentur, diſpenſarenturq;. Si igitur Deus ad carnalem propagationem inſtituit coniugij Sacramentum, quo videlicet actiones illæ, ſiue naturales, ſiue humanæ, diuina gratia ſanctificarentur, & moderationem acciperent, & quiſque ſua coniuge eſſet contentus: quantò magis debuit Sacramentum aliquod inſtitui, per quod Deus copiosè effunderet gratiam ſuam ad ſpiritualium filiorum generationem, myſteriorumque peractionem, atque diſpenſationem?

Secunda ratio. Sacramenta ad quid inſtituta.

Epiphan. in Hæreſ. 75.

Sacramenti Matrimonij inſtituendi cauſæ, itemq; ordinationis.

Tertia ratio.

Tertia ſit ratio à Dei prouidentia deprõpta: nam cùm ibi ſignum interueniat ſenſibile, ſi per illud gratia non conferretur, vt Eccleſia ſemper & credidit & prædicauit, Eccleſia decepta fuiſſet in re ad ſalutem ſpectante, credens in illo dari gratiam: decepiſſet quoque perniciosè filios ſuos, prædicans per hoc Sacramentum gratiam concedi. Deus item benedictus in neceſſarijs defuiſſet, nõ ſolùm ſinendo Eccleſiam grauiter falli, ſed etiam gratiam denegando, quæ ſummè neceſſaria eſt ad illud munus dignè exequendum, ad quod promouentur: quod nulla ratione poteſt veroſimile exiſtimari de optimo illo, & ſapientiſſimo Deo, qui vel ipſi Beſeleel, & Ooliab ad rectè fabricandum tabernaculum, ſapientiam contulit, & Spiritum ſanctum: & Septuaginta ſenioribus de Spiritu Moyſi contulit ad ſimul cum eo regendum populum Hebræorum, vt dicit liber Numerorum. Adhæc ſi benedictiones antiquorum Sacerdotũ efficaces per gratiam ſuam reddebat, ita vt ipſis benedicẽtibus populum, Deus benedictus benediceret per illos, vt habes Num. 6. quantò magis credendũ eſt, copioſiorem Spiritus ſancti gratiam miniſtris Noui Teſtamenti eſſe datam, quorum eſt non tabernaculum, aut templum mortuum, ſed templum Dei viuum ædificare, & regere populum ſanctum Dei, inferioribuſque benedicere, non inaniter, ſed verè, & efficaciter?

Exod. 31.

Num. 11.

Sacerdotum Noui Teſtamẽti functiones propriæ quam ſimiles.

Quarta ratio. *Ariſt. in Topicis. & alibi.*

Quarta ratio ſit ex regula Topica: propter quod vnumquodque tale eſt, & illud

magis eſt: ſed propter ordinationem acceptam redditur quis idoneus miniſter Sacramentorum, vt Euchariſtiæ, Baptiſmi, Pœnitentiæ, Confirmationis, Matrimonij, & Extremæ vnctionis, quæ re vera Sacramenta ſunt: ergo multò magis ipſa ordinatio Sacramentum erit.

Quinta ratio.

Exod 29 & 40. & ſæpè alias.

Quinta ratio deſumitur ex Veteri Teſtamento: nam vt in illo Deus exhibuit ſummum Pontificem, Sacerdotes, atque Leuitas non ſine conſecratione, & vnctione, & per illos voluit ſibi offerri ſacrificia, populum doceri ac benedici: neque veriſimile eſt, Deum ad tales illos functiones deſignâtem, ſubtraxiſſe gratiam ſuam, quò ſuum quique munus dignè præſtare valerent: & illæ conſecrationes perpetuæ erant, vnde nec repetebantur: quantò magis in Nouo Teſtamento ad doctrinam, ſacrificium, atq; benedictionem, quæ incomparabiliter ſunt maiora, debuit inſtituere Sacramentum, quò miniſtri eius ſanctificarentur? Imò iuxta B. Pauli dialecticam, ſi in lege fuerunt tales Sacerdotes, & miniſtri, erunt & in Nouo Teſtamento, ſi omnia in figura contingebant illis, & lex vmbram habebat futurorum bonorum. Si ergo illi miniſtri Sacramento ſanctificabantur, erit & maior ſanctificatio in Nouo: quia figurata ſemper nobiliora ſunt figuris.

1.Cor.10.

Hebr.10.

Vltima ratio.

Eccleſia vnde coagmentata; eadem & vnde pendeat omninò.

Poſtrema ratio: Stultiſſimum videtur eſſe, dicere, Eccleſiam ignorare Sacramentum ordinationis, cùm Eccleſia non niſi per homines in Epiſcopos & Sacerdotes promotos verbi & Sacramentorum miniſtros & nata ſit, & aucta, in hunc vſque diem propagata: nec plus poſſit Eccleſia ſine Sacerdotio conſiſtere, quàm mundus hic ſine Sole, aut membra ſine corpore, aut corpus ſine anima. Nam ſi Eccleſia Dei erat, vtique & ſancti erant miniſtri: nam quis alius baptizat, aut quis alius imponit manum ad abſoluendũ, aut quis alius ſacrificat, quàm Sacerdos, vel Epiſcopus non ſine ſuis miniſtris?

Hæreticorum in contrarium argumenta ſoluuntur.

Primum argumentum.

Eccleſia quid nobis contulerit.

Iam octauo loco proponenda ſunt argumenta hæreticorum, quæ in contrarium producunt, vt refellantur, & diſſoluantur: quod minimo negotio pręſtabimus. In primis namque vrgent, vbi habetur verbum Chriſti expreſſum de impoſitione manuũ? Reſpondemus, hoc haberi primum in traditione Eccleſiæ viua, quæ ſicut porrexit nobis Scripturas, ita etiam Sacramenta, & eorum miniſtros, & omnia ſpectãtia ad eorum ſubſtantiam. Deinde hoc habetur in Paulo Chriſti organo, & per quem loquebatur Chriſtus. Nam ipſe ordinatus fuit cũ Barnaba media liturgia, deprecatione, & manuum impoſitione: ipſe cum Barnaba conſtituebat per ciuitates Presbyteros: ipſe præcepit Tito & Timotheo, vt alios promouerent per ciuitates, & ne temerè cuiquam manus imponerent, neque communicarent cum peccatis alienis.

Act 13.
Paulus Chriſti organum.
2 Cor. 13.
Hebr. 14.

Tit.1.
2 Tim.1.
1.Tim.5.

Tertiò, legimus hoc in verbo Chriſti dicto ad Petrum: *Paſce oues meas.* Commodè autem paſcere non poſſet ſine miniſtris verbi, & Sacramẽtorum: & Sacramenta non diſpenſant niſi ſacrati homines: non autem ſacrantur ſine ritu aliquo ſenſibili, aut cæremonia.

Ioan.21.

Petrus oues paſcit dupliciter.

Quidam ſacrorum ordinum finis.

1.Cor.11.

1.Cor.12.

Quartò docet Spiritus ſanctus, myſterium Euchariſtiæ, ad quod referuntur omnes ordines ſacri, debere permanere vſq; ad ſecundum Domini aduentum: *Quotieſcunque* inquit, *manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.* Et ad Epheſ. 4. ait datos alios quidem Apoſtolos, alios verò Prophetas, alios Euangeliſtas, alios paſtores, ac Doctores, donec occurramus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Debebant igitur Apoſtoli alios ſibi ſucceſſores in verbi, & Sacramentorum miniſterio aliquo ritu à Chriſto inſtituto promouere, quò Eccleſia Dei ad conſummationem vſque ſeculi permanere valeat.

Secundum argumentum Lutheri.

Secundò obijcit Lutherus, qui docet, non minus eſſe ſacros ordines coniugium, & poteſtatem ſecularem, quàm Sacerdotium. Reſpondemus, vtrumque ſanctum eſſe ſtatum in Eccleſia Dei: non ſunt autem illa duo ſacri ordines, quia non referuntur ad corpus Chriſti: ſed matrimonium ad filiorum propagationem, poteſtatis ſecularis ad pacem externam conſeruandam, & abundantiam rerum temporalium per iuſtitiæ miniſterium.

Matrimonium & poteſtas ſecularis ad ſacros ordines cur minime referantur.

Deinde illa ante Chriſti aduentum exiterunt, nec tamẽ agnita ſunt vt Sacramenta, aut gratiam ex opere operato conferebant. Adhæc poteſtas ſecularis poteſt tolli, & iterum reſtitui: coniugatus etiam mortuo coniuge poteſt liber permanere, vel iterum matrimonio adſtringi. Ordo autem ſacer ſemel ſuſceptus nunquã iterari poteſt, quia imprimit characterem. Prætereà per ordinem ſacrum homo alijs præeſt, & homini tantùm maſculo competere poteſt: at per coniugium homo alligatur, & ex parte illi ſubeſt: & æquè fœmina apta eſt coniugio, atq; vir, non tamen apta eſt ordini ſacro aut ſuſcipiendo, aut alijs diſpenſando.

Magiſtratus, coniugium, & ſacer ordo quomodo inter ſe differant.

Tertium argumentum Caluini.

Ioan. 11.

Tertiò, obijcit Caluinus contra Epiſcopos dicẽtes: *Accipe Spiritum ſanctum: Si ſic eſt,* inquit ille, *inclamate vt ille, Lazare, veni foras. Si hoc non poteſtis, ergo nec illud:* Reſpondemus planè eſſe ficulneum, & ridiculum argumentum: non enim Chriſtus huius

rei contulit poteſtatem, ſed illud fecit ad teſtificandum credentibus, quòd à Deo eſſet miſſus in mundum vt verus Meſſias, & Filius Dei ad viuificandum corpora, & animos: nam propterea dixerat: *Ego ſum reſurrectio & vita*. De altero verò præceptum dedit, cùm dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*; &, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, &c.

Ibidem.

Luc. 22. 1. Cor 11. Matth. 18. Ioan. 20.

Quartum argumentum. Sacerdotes Lutherus quibus ille nebulo nominibus compellaret.

Quarto argumentantur: *Diſplicet*, inquiunt, *nobis illa cæremonia olei: quia deſumpta videtur ex veteri Teſtamento*. Hinc Lutherus contumelioſè vocabat Sacerdotes, Idôla oleata, capita raſa, inuncta, atque craſſa. Reſpondemus: iniuriâ diſplicere oleum illis, cùm eo vſi ſint Apoſtoli in ſanandis ægrotis, vt habes Marc. 6. Vngebant, inquit, oleo multos ægros, & ſanabantur: quam quidem cęremoniam ex traditione Chriſti illos accepiſſe, indubitatū eſſe debet. Nec enim aliàs Chriſtus aſtitiſſet ad præſtandos effectus illius cæremoniæ, niſi ab eo eſſet vel tradita apertè, vel occultè ſuggeſta. Iacobus etiam oleo præcipit inungi infirmos à Presbyteris Eccleſię. Et ſi diſplicet oleum, cur non diſplicet aqua in Baptiſmo, panis, & vinum in Euchariſtia? Si diſplicet olei cæremonia, quia ex veteri Teſtamento deſumpta eſt: diſplicea[t] quoque panis, & vinum, quorū erat olim vſus in Lege. Et cur non etiam manuum impoſitio diſpliceat? nam hæc cæremonia ab Apoſtolis toties frequentata, & à Domino vſurpata, ex veteri quoque Teſtamento originem ducit: quia Moyſes manum impoſuit Ioſue ſucceſſori ſuo, & ſacrificaturus olim manum imponebat hoſtiæ mactandæ: & Iacob impoſuit manus filijs Ioſeph, etſi ob myſterium cancellatas. Quòd ſi diſpliceat olei inunctio, quòd eius non fiat mentio in nouo Teſtamento, intelligant in primis ſatis in illo contineri, quòd per viuam traditionem perhibetur, quæ ipſas quoque, vti diximus, tradidit Scripturas. Nam ſicut in Sacramento Confirmationis non fit in Scripturis mentio chriſmatis, quo ſunt liniendi illi qui confirmantur, & tamen Dominus in die cœnę ritum illum chriſmatis inſtituit ad vſum Sacramenti Confirmationis, vt ex Cypriano ſuprà probauimus: ita minimè eſt dubitandum Chriſtum inſtituiſſe vnctionem in quibuſdam ordinibus ſacris, & maioribus, quæ etiam olim obſeruata fuit in veteri Teſtamento. Id etiam colligitur à Chriſto traditum: quia antiquiſſimi Patres illius vnctionis meminerunt. Et quemadmodum per vnam actionem ſolet Scriptura integram aliquam functionem intelligere, vt cum ait de Heliſæo, quòd fundebat aquā in manus Heliæ, per quam actionem deſcribitur integrum miniſterium: & per vnam paſcendi actionem, cùm dixit: *Paſce oues meas*, intellexit vniuerſalem, ac ſpiritualem poteſtatem Eccleſiam regendi: ita cùm legitur, Apoſtolos vſos impoſitione manuum, ſiue in Sacramento Confirmationis conferendo, ſiue in Sacramento Ordinis, in vtroque ſupplendum eſt, adfuiſſe materiam chriſmatis, quo inungerentur: ſicut etiam neceſſariò ſupplenda ſunt verba, quibus tanquàm forma vtebantur. Nō eſt igitur quòd moleſtè ferant hæretici oleum, cuius vſum in quatuor Sacramentis voluit Chriſtus adhiberi, nimirum in Baptiſmo, in Cōfirmatione, in Ordine ſacro, atque in extrema Vnctione: vt planè ſe apertos hoſtes Chriſti, & Chriſtiani nominis profiteantur, qui contra oleum debacchantur: nam Chriſtus vnctum ſignificat, ſicut Chriſtianus, participē vnctionis, iuxta illud: *Propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis*.

Iacob vlt. Sacra vnctio Sacerdotalis, manuumque impoſitio vnde originem ſumpſit. Exod. 29. & alibi.

Num. 27. Leuit. 1. Geneſ. 48.

Olei inunctionis quatenus fiat mentio in nouo Teſtamento.

Cyprianus.

II. ratio.

4. Reg. 3.

Ioan. vlt.

Chriſtus & Chriſtianus quid.

Pſal. 44. Heb. 1.

Quòd igitur ordo ſacer, Sacramentum noui Teſtamēti exiſtat, probatum eſt: quòd verò imprimat characterem, ac proinde iterari non poſſit, etiam in eo qui per ſaltum promotus eſt, relicto aliquo gradu inferiori: adhuc confirmari poteſt ex his quæ docet Paulus: *Noli negligere gratiam quæ in te eſt, quæ data eſt tibi*, & iterum: *Admoneo te vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te*. Verbum, *Quæ eſt in te*, indicat, characterem, ſiue donum per ordinationem collatum, remanere in ordinato quaſi fixum & indelebile. Deinde Paulus 2. Corinth. 1. ita inquit: *Qui autem confirmat nos vobiſcum in Chriſto, & qui vnxit nos, Deus: qui & ſignauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris*. Hunc locum interpretatur Haymo Halberſtattenſis Epiſcopus ante ſeptingentos annos, aſſerens vnctionē fieri charactere Baptiſmi, conſignationem charactere Ordinationis, Confirmationē autem charactere Confirmationis: atq; ob hanc cauſam illa tria Sacramenta repeti nō poſſe. Adhæc. Leuit. vlt. dicitur: *Omne quod Domino conſecratur, ſiue homo fuerit, ſiue animal, ſiue ager, non veniet, nec redimi poterit. Quicquid ſemel fuerit conſecratum, ſanctum ſanctorum erit Domino*. Cū ergo Sacerdos noui Teſtamenti, per Sacramentum quoddam Domino ſanctificetur, ac conſecretur, non debet iterum in vſos laicos profanoſque conuerti. Demū Sacerdotes veteris legis, eſto quòd charactere minimè eſſent inſigniti; quia tantùm poteſtas ſpiritualis eſt hic character, quæ non poterat competere miniſterio, ad carnalem cultum, & per ſe nequaquàm iuſtificantē ordinata: adhuc tamē ad vitam

Ordinem ſacrum imprimere characterem oſtenditur. Primum argumentum.

1. Tim. 4. 2. Tim. 1.

Secundum argumentum.

Haymo Halberſtatt. Epiſcopus.

Tertium argumentum.

Quartum argumentum. Et cur veteres Sacerdotes ad vitam permanerent.

vitam Sacerdotio fungebãtur, & Sacerdotes dicebantur hoc ipſo quòd erant filij Sacerdotum, licèt nondum conſecrati: vel tametſi ob aliquod flagitium eſſent eiecti de miniſterio, vt contigit quibuſdam tempore Regis Ioſiæ, & Dominus per Oſeam ait:

4. Reg. 23. & ſeq. Oſe. 4.

Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi. Non inquit, Ne ſis Sacerdos; ſed à miniſterio. A fortiori igitur in Nouo Teſtamento erit immobile Sacerdotiũ, & permanens. Idem docet traditio, quæ in hac re plurimùm valet.

Concilium Florẽtinum. Concilium Tridentinũ.

Nam Concilium Florentinum in doctrina Armenis exhibita, & Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. Can. 9. tria Sacramenta ait repeti nõ poſſe, quòd characterem imprimant.

Concilium Toletan. 8.

Et Conciliũ Toletanum 8. Can. 7. *Sicut ſanctũ*, inquit, *chriſma collatum, & altaris honor euelli non queunt, ita quoq; ſacris decus honorum* (id eſt Ordinum) *quod his compar habetur, & ſocium, qualibet fuerit occaſione perceptum, manebit omnimodè inconuulſum.*

Sacramentum ordinationis eſt ſacrum decus honorum.

Idem docet Titulus in Decretalibus de non iterandis Sacramentis, & Canones, quibus dimittitur nomen Epiſcopi in Epiſcopis depoſitis, & ab Epiſcopatu ſpoliatis, vt conſtat de Meletio Arriano in Epiſtola Nicæni Concilij ad Eccleſias Ægypti, & Libyę, & de Baſſiano & Stephano depoſitis, vt docet act. 11. Concilij Chalcedonẽſis.

Concilium Chalcedon.

Idem quoque docent Canones deponentes hæreticos, ſi reſipiſcant, in ſuis prioribus gradibus Presbyterij, & Epiſcopatus. Tradit hoc actio prima ſeptimæ Synodi.

Sexta Synodus.

Adhæc tempore Auguſtini, Catholici Epiſcopi offerebant Donatiſtis ſedium ſuarũ confirmationem, ſi ad Eccleſiam Catholicam redirent: vt docet Auguſtinus libro contra epiſtolam Parmeniani.

Auguſt. lib. 2. contra epiſtolã Parmeniani to 7. initio.

Idem à veteribus Patribus traditur. Tertullianus in libro de præſcriptionibus hæreticorum: *Nuſquàm facilius proficitur, quàm in caſtris rebelliũ, vbi ipſum eſſe illic, promereri eſt. Itaq; alius hodie Epiſcopus, cras alius: hodie diaconus, qui cras lector: hodie Presbyter, qui cras laicus.*

Tertull. Rebellium in caſtris facilè proficitur teſte Tertulliano.

Cyprianus.

Cyprianus ſerm. de ablutione pedum, initio: *Nemo ſacros Ordines ſemel datos iterum renouat.* Sententias Auguſtini lib. contra Epiſtolam Parmeniani, & Gregorij ad Epiſcopum Rauennatem, paullò antè produximus.

Aug. c. 13 libri producti. Greg libr. 2. Regiſtr. epiſt. 32. tom. 2.

Rationes. Prima.

Idem quoque ratio confirmat. Si enim Sacerdotium, & aliorum ordinatio miniſtrorum, purum & nudum eſſet officium, vt docent hæretici, & nõ potiùs Sacramentum characterem imprimens, poſſet ſine cęremonijs, & ſine certo miniſtro ſolo ſimplici verbo, & à quouis iuriſdictionem habente tribui: at Sacerdotium certum habet miniſtrum, id eſt, Epiſcopum; certis cęremonijs perficitur, & certa exigit verba. Deinde Sacerdos Euangelicus, ſi participat de Sacerdotio Chriſti, qui eſt Sacerdos in æternum ſecũdùm ordinẽ Melchiſedec, habere debet characterẽ, qui perpetui ſui Sacerdotij ſit inſigne.

Secunda. Pſal. 109. Hebr. 5.

Adhæc ſi in matrimonio carnali, quos Deus cõiunxit, homo non ſeparat, multò minùs in ſpirituali coniugio ſacræ Ordinationis per hominem, qui ſemel fuit Sacerdos, fieri laicus non poterit: erit igitur inter hominem ordinatum, & ordinis poteſtatem indiſſolubilitas.

Tertia. Geneſ. 2. Matth. 19. Epheſ. 5.

Vltimum argumentum.

Poſtremò, quod aſſerunt populi eſſe, vel magiſtratus inſtituere, vel deſtituere miniſtros verbi, & Sacramentorum: omni prorſus eſt ratione, atque Scripturæ teſtimonio deſtitutum. Quod vt magis perſpicuum, ac dilucidũ reddamus, quatuor ſunt, quę poſſumus concipere per hanc miniſtrorũ conſtitutionem, deſtitutionemve. Primum eſt, Conſecratio, ſiue ſancta Ordinatio: ſecundum, eſt electio: tertium, nominatio ſiue præſentatio: poſtremum, eſt Confirmatio: eſtq; de his quatuor Catholica veritas proponenda, atque comprobanda.

Per hanc miniſtrorum in Eccleſia conſtitutionem, deſtitutionẽve quatuor poſſunt conſiderari.

Conſecrationem igitur, ſeu manus impoſitionem, quod primum erat, nũquàm ad populum, vel magiſtratum laicum, ſed ad Epiſcopos, & ſacros miniſtros ſpectaſſe, ex Scripturis eſt exploratum, ac traditione.

Ratio I. Luc. 6.

Nam in primis Chriſtus vocauit ad ſe quos voluit ipſe, fecitq; vt cum ipſo eſſent duodecim, quos & Apoſtolos nominauit. Ipſe eos fecit in cœna Sacerdotes, quod attinet ad actum ſacrificandi, & in die reſurrectionis, quod attinet ad poteſtatem remittendi peccata: ipſe in die aſcenſionis eleuatis manibus benedicendo, poteſtatem Epiſcopalem contulit, vt ſuperiùs deduximus: ergo documentis Chriſti inſtituimur, nõ eſſe populi, vel magiſtratus, miniſtros facere.

Infra 22. 1. Cor. 11. Ioan 20. Luc. vlt.

II. ratio.

Deinde idem probat Apoſtolorum exemplum, qui populares nõ erant, ſed ſacri viri: at illi Matthiam Apoſtolum poſt Domini in cœlum aſſumptionem promouerunt: idem per orationem, & manuum impoſitionẽ Diaconos conſtituerunt, non tantùm ad menſarum viduarum, ſed ad ſancti altaris miniſterium: Prophetæ, ac legiſlatores præmiſſo ieiunio, & peracto ſacrificio incruẽto cum deprecatione & manuum impoſitione ordinarunt Saulum & Barnabam in Apoſtolos Gentium: Paulus & Barnabas ordinati iam, Deoq; conſecrati cum orationibus, & ieiunijs cõſtituebant Presbyteros per ſingulas Eccleſias, ſeu ciuitates: Paulus ipſe ordinauerat Titum, & Timotheum in Epiſcopos: atq; illis præcipit vt alios ordinent, nec tamẽ temerè manus imponant.

Act 1. Infra 6. Infra 13. Infra 14. 1. Tim. 4. 2. Tim 1. Tit. 1. 1. Tim. 5.

III. ratio.

Tertiò certum eſt, vt teſtatur Apoſtolus, eum, qui

minor

Heb. 7.

minor eſt, à meliori, id eſt, maiori, benedicitur. Sacerdos populo benedicit, vt habes Numer. 6. populus autem Sacerdoti nunquam benedicit. Vnde ſummus Sacerdos benedicebat inferioribus Sacerdotibus, ſanctificando eos, & diuino cultui per conſecrationem applicando. Vnde vel Moyſes, qui Laicus erat, ſupernaturalem quandam, & extraordinariam à Deo nactus eſt poteſtatem, vt ipſe non cõſecratus, Aaron fratrem ſuum in Sacerdotem conſecraret, & vt hac ratione maior poſſet fratrem benedicere. Quamobrem ob hunc ſingularem actum conſecrandi, Aaron Sacerdos dicitur à Dauide: Moyſes, inquit, & Aaron in Sacerdotibus eius. Et quia ius conſecrandi, atque ordinandi Sacerdotes, tantummodò ad Aaron ſummum Pontificem, & eius ſucceſſores ſpectabat; hinc Ieroboam reprehenditur, quòd impleret manus cuiuſuis laici oleo, id eſt, conſecraret Sacerdotes. Ozias quoque grauiter punitur, quòd vſurpaſſet officium Sacerdotale thurificandi. Quartò idem colligitur ex eo, quòd Petro commiſſæ ſunt claues regni cœlorum, & illi eſt dictum: *Paſce oues meas:* non poſſet autem paſcere vt debet, niſi cõſtitueret dignos verbi, & Sacramentorum miniſtros: eius igitur munus eſt ordinare Epiſcopos, vel Presbyteros, & miniſtros alios, vel ſaltem non niſi eius facultate, permiſſuque eſt faciendum. Idem quoque apertè traditio docet. Nam primus Canon Apoſtolorum Epiſcopum non niſi à duobus vel tribus Epiſcopis ordinandum tradit: ſecundus, Presbyteros, diaconos, atque alios miniſtros ab vno Epiſcopo conſecrandos docet. Anacletus epiſt. 2. exponit B. Iacobum fratrem Domini à tribus Apoſtolis, Petro, Iacobo, ac Ioanne filijs Zebedæi manus impoſitionem accepiſſe, in aliorum exemplum, vt nõ minus quàm à tribus Epiſcopis, reliquiſque omnibus aſſenſionem præbentibus, vllo modo Epiſcopus ordinetur. Dionyſius Areopagita lib. de Eccleſiaſtica hierarchia, conſecrationem Epiſcoporum, & Presbyterorum, aliorumque Clericorum de iure Diuino tribuit Epiſcopis. Concilium Carthaginenſe quartum primis nouem capitibus omnes Ordinationes tribuit Epiſcopis, ſicut Concilium Florentinum, ac Tridentinum in locis citatis. Concilium quoque Lateranenſ. ſub Innocentio III. cap. 1. neminem eſſe poſſe presbyterum, niſi ſit ordinatus per claues Eccleſiæ datas Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, apertè docet. Nouatus quoque hæreticus tempore Philippi Imperatoris affectans nomen Epiſcopi, vt tradit Hiſt. Eccleſi. [illegible] bij, refert coëgiſſe tres ſimplices, & idiotas Epiſcopos, quò ſibi manum imponerent, cùm ſciret non niſi illo ritu, ac more Epiſcopos conſecrari. Idem poſtremo ratione firma probatur. Nam cùm conſecrare verbi, & Sacramentorum miniſtros, ſit poteſtas ſupernaturalis (quia etiam ordinati ſupernaturalem poteſtatem per ordinationem conſequuntur, quam nulla creatura præſtare poteſt, niſi aſſumatur à Deo vt adminiſtra, & veluti inſtrumentum) ſi hæc poteſtas ad populum ſpectaret vt Dei miniſtrum, conſtaret Eccleſiæ, vel Scripturis, vel traditione, vel peculiari aliqua reuelatione, vel denique ratione. At omnibus his vijs conſtat de oppoſito; vt egregiè docet Ambroſius epiſtola ad Vercellenſem Eccleſiam. Ratio enim non docet hoc eſſe populi munus, quia cùm populus nunquam vſus ſit illa poteſtate, nec illam in ſe agnouerit, fruſtra fuiſſet ſibi collata. Signũ igitur eſt, quòd nunquam talem acceperit poteſtatem. Deinde aut tota communitas debet conuenire ad conſecrationem, vel quiuis de communitate. Si quiuis, ſumma oriretur confuſio: ſi tota communitas, fruſtra ſibi talis eſſet collata poteſtas, qua vti non valeret, non enim poſſet totus populus imponere manus, ac verba dicere. Adhæc, ſi poteſtas conſecrandi vel à populo, vel à politico magiſtratu penderet, profectò à Sacerdotio Ethnicorum, ſiue Gentilium non differret. Nam Ariſtoteles inter politicæ ciuitatis partes Sacerdotes collocat, qui occupentur in Diuinis, & ſacrificijs. Quod eſt in Paulum Apoſtolum, qui Hebræorum 5. de Chriſto ſcribit: *Non ſemetipſum clarificauit vt Pontifex fieret; ſed qui locutus eſt ad eum, &c.* Quo verbo oſtendit opus eſſe ad Sacerdotium vocatione, non populi, vel Magiſtratus, ſed Dei, vel eorum qui locum Dei gerunt in terris, id eſt, Epiſcoporum. Et hactenus de conſecratione.

Sequitur ſecunda pars de electione miniſtrorum, quam ad populum, ſiue magiſtratum non ſpectare de iure diuino, multipliciter licet oſtendere. Primò, quia electio miniſtrorum ad iuriſdictionem Eccleſiaſticam ſpectat, eorum igitur erit eligere, qui iuriſdictionem Eccleſiaſticam poſſident. Hi verò ſunt Papa & Epiſcopi: Papa quidẽ, quia in eo ſupremo modo ſita eſt omnis iuriſdictionis poteſtas; Epiſcopi verò, quibus ex parte eſt communicata ad ea, quæ ad ſuam ſpectant diœceſin. Et ideò cùm Petro dictũ ſit: *Paſce oues meas,* & per ſe vniuerſam eccleſiã paſcere nequeat,

Marginal notes (left): *Exod. 29. & ſequent.* — *Leuit. [illegible]* — Aaron quare Sacerdos dicitur à Dauide. — *Pſal. 98.* — *3. Reg. 13.* — *2. Paral. 26.* — IV. Ratio. — *Matth. 16.* — *Ioan. 21.* — *Traditio. Can. Apoſt.* — *Anacletus.* — *Dion. Areop. de Eccl. hierarch. part 3.* — *Concilium Carthag. 4.* — *Concilium Florent.* — *Concilium Trident.* — *Concilium Lateranenſ.* — Nouatus Epiſcopi nomen affectans, quid egerit. — *Euſeb. li. 6 hiſt. Eccleſ. cap. 43. paullo à med.*

Marginal notes (right): [illegible] — Rationibus [illegible] quod [illegible] populi [illegible] nus non ſit conſecrare Sacerdotes. — I. Ratio. — *Ambr. lib. 10. ep. 82. ſub fin. tom. 2 propè finem.* — II. Ratio. — III. Ratio. — *Ariſt. lib. 7. Polit. cap. 8. tom. 3.* — Quòd electio miniſtrorum ad populum ſiue magiſtratum de iure diuino non ſpectet, multis oſtenditur. — I. Ratio. — *Ioan. vlt.*

debet per alios à ſe probatos atque electos miniſtros, paſcere. Ius igitur eligendi legitimos miniſtros eminenter eſt in Papa, ex parte verò in Epiſcopis, nullo modo in populo, vel magiſtratu: nam ſi hæc poteſtas à Deo profecta eſſet, mutuò ſe impedirent illæ duæ poteſtates, dum vna hunc, altera alium eligeret. Deinde Apoſtolis, ac Petro collata eſt omnis poteſtas ad ædificationem, & non in deſtructionem, vt habes 2. Corinth. 10. & 13. & Epheſ. 4. dicuntur dati miniſtri ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti. Cùm igitur eligere idoneos miniſtros, ac repudiare indignos, maximè ad ædificationem Eccleſiæ ſpectet: credendum eſt ſupremo modo hanc poteſtatem in Papa, ex parte verò in alijs Epiſcopis reſidere, non in populo. Tertiò, ad Romanum tantùm Epiſcopum ſpectat vnio duorum Epiſcopatuum, vel vnius diuiſio, vel ceſſio, vel depoſitio, vel tranſlatio ab vno in alterum, vt quamplurima tradunt iura: at hæc longè ſunt maiora ipſa electione; electio igitur ipſa quæ minor eſt quàm illa prædicta, ad illum ſolum attinebit. Quartò, Petrus per ſe Clementem Romæ elegit, vt refert Clemens epiſt. prima propè initium, & Damaſus in vita Petri: idem quoque Zachęum Cæſareæ Epiſcopum elegit cum duodecim presbyteris, & quatuor Diaconis, vt legitur libro tertio Recognitionum. Per ſe etiam Alexander Alexandrinus Epiſcopus elegit Athanaſium, Ambroſius Simplicianum, teſte Paulino, Valerius Auguſtinum, Auguſtinus Heradium. Multos præterea B. Petrus à ſe priùs ordinatos, in alias prouincias deſtinabat. Nam vt ait Innocentius primus Epiſt. 1. ad Decentium Eugubinũ, ipſe miſit miniſtros verbi, & Sacramenti per omnem Occidentem, & Septentrionem, & Africam, inſulaſque interiacentes. Lege Cap. Quis neſciat, diſtinct. 11. Præterea Petrus Cluniacenſis refert in libro in hæreticos Petrobruſianos, & Henricianos, Petrum Apoſtolum in Galliam miſiſſe Dionyſium, Frontonem Petagorenſem in Aquitaniam, B. Martialem & Eucherium in Germaniam. Et vt teſtatur Gregorius Septimus lib. 1. epiſt. 41. ſeptem miſit Petrus in Hiſpaniam miniſtros verbi. Veriſimile etiam eſt, multos alios Paulum, & Apoſtolos pro neceſſitate Prouinciarum & locorum emiſiſſe ad prædicandum, ad quos elegendos nullus plebis exigebatur conſenſus: nec eſt credendum, Apoſtolos contra ius Diuinum aliquid egiſſe. Imò Petrus præcipit Clementi, quem loco ſui Romæ conſtituit, & conſequenter omnibus eius ſucceſſoribus, vt quos ipſe miniſtros verbi, & Sacramentorum non miſerat, curet vt mittantur (ita enim habetur in epiſtola 1. Clementis ad Iacobum.) Quartò, Patres nihil contra ius diuinum agentes, interdixerunt populo electionem miniſtrorum, & in Concilijs generalibus, & Prouincialibus. Nam Canone 39. Apoſtolorum dicitur: *Si quis Epiſcopus ſecularium magiſtratuum familiaritate vſus, per ipſos Eccleſiam nactus fuerit, deponitor.* Idem habetur Canone tertio ſecundæ Synodi, & Canone duodecimo octauæ Synodi, & Canone vigeſimoquinto Concilij Lateranenſis ſub Innocentio Tertio, Canone decimotertio Concilij Laodiceni, & Canone octauo Concilij Pariſienſis primi, & Canone decimoſexto Concilij Agrippinenſis. Idem tradit Gregorius Septimus epiſtola ad Hugonem Epiſcopum Dienſem, ſicut Platina quoque in vita eius. Prætereà idem tradit Innocentius Tertius ad Abbatem Cluniacenſem, & habetur in Cap. ſacroſancta, titulo de electione. Petrus quoque Martyr Alexandrinus, Athanaſij ſucceſſor (vt docet Hiſtoria Tripartita) loquens de Lucio intruſo, ait: *Non Orthodoxorum Epiſcoporum Concilio, non decreto verâ cum clericorum, non petitione populorum electus, ſicuti concionantur Eccleſiaſtica ſanctiones.* Hæc ille, in quibus videtur Epiſcopis vicinis tribui Concilium, quod erat de eligendo: Clericis verò decretum, populis verò petitio tantùm, ſiue aſſenſus. Quintò, permulti ſunt Sacerdotes, tam regulares, quàm laici, animarum curam non habentes, nec populi fidelis paſtores; talium ergo inſtitutio, vel deſtitutio non ſpectabit ad plebem, vel Magiſtratum. Sextò, Apoſtoli, & ſancti Eccleſiæ paſtores ſi hoc ius miniſtros eligendi iure Diuino ad populum, Magiſtratum ve ſpectare cognouiſſent, hoc detexiſſent, & apertè docuiſſent: quare boni inter eos minimè paſſi fuiſſent ſe tanto priuilegio ſpoliari, magnique tumultus ob eam cauſam in Eccleſia excitati fuiſſent. Mali etiam laici ob ambitionem ad alios deuolui non permiſiſſent: & cùm tales plures ſint numero, & robore potentiores nunquam hoc vi ab Eccleſiaſticis objectũ fuiſſet. Septimò, eligere paſtores curam animarum gerentes, pars magna eſt curæ paſtoralis, ex qua vna ſalus pendet, & ſalutaris paſtus ouium. Cùm ergo laici oues ſint, in ius potiùs diuinum, & naturale eſſe videtur, quòd ipſi eligant, quàm quòd non eligant: quemadmodum contra naturam eſt quòd pes velit regere caput, & officium capitis exer-

II. Ratio. III. Ratio. Quarta. Clemens Romanus. Damaſus Papa. Idem Clem. Paulinus in vit. B. Ambr. Innocent. I. Petrus Cluniacenſis. Variæ Petri miſſiones factæ. Greg. VII. IV. Ratio. Can. Apoſt. Septima Synodus. Octaua Synodus. Concilii Lateranenſ. Concilium Laodicen. Concilium Pariſienſ. Concilium Agrippin. Greg. VII lib. 4. epiſt. 7. Platina. Innocent. III. Hiſt. Trip. lib. 7. cap. 40. ſub initium. V. Ratio. VI. Ratio. VII. Ratio.

exerceri ſine paſtorum expreſſo, vel tacito conſenſu: quo poſito pes deſinit eſſe atque inferior, & incipit eſſe ſuperior vice capitis fungens. Octauò, cùm Eccleſia Chriſti ſanguine ſit redempta, ſerua eius eſt, non libera, aut domina, vt conſtituat ſibi quod velit caput, & miniſtros, ſeu paſtores, ſed tales debet accipere, quales Chriſtus eius Dominus & redemptor dedit, hoc eſt, Petrum, Apoſtolos, Epiſcopos, & alios per eos vocatos: atque ita ius eligendi in Eccleſia in Papa reſidet, & Epiſcopis, non in populo, vel Magiſtratu. Et hactenus de electione Canonica dictum ſit, quæ Papæ tantùm eſt cum Cardinalibus, & Epiſcopi cum Capitulo.

VIII. Ratio.
Act. 20.

De poteſtate nominandi, poſtulandi, ſiue inſinuandi, ſiue etiam præſentandi, breuiter nonnulla dicuntur.

Tertio loco dicendum de poteſtate nominandi, poſtulandi, ſiue inſinuandi, ſiue etiam præſentandi: atq; horum ius poteſt competere laicis, ſi tamen expreſſo, vel tacito conſenſu priuilegium habeant à Sede Apoſtolica: quod probatur cum iure Diuino minimè pugnare, vt laicis tale ius eligendi, vel præſentandi competat. Primò, quia nititur autoritati, & exemplo Apoſtolorum. Nam Petrus Actor. 1. verba fecit ad diſcipulos, vt fidelem vnum proponerent, quem in locum Iudæ ſubſtituerēt, aitque textus: *Et ſtatuerunt* (ſcilicet diſcipuli) *duos, Ioſeph, & Matthiam.* Adhæc Petrus Actorum ſexto dixit: *Conſiderate fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem, plenos Spiritu ſancto, & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus.* Vbi poteſtas eligendi data eſt populo, quia ſequitur: *Et elegerunt Stephanum virum plenum fide, & Spiritu ſancto, &c.* Secundò nititur exemplo primitiuæ Eccleſiæ, de quo Origenes amplè loquitur in Homelia vigeſima in libro Numerorum, & Cyprianus libro primo, epiſtola quarta: *Propter quod,* inquit, *diligenter de traditione Diuina, & Apoſtolica obſeruatione ſeruandum eſt, & tenendum, quod apud nos quoque, & ferè per prouincias vniuerſas tenetur; nimirùm quòd præſente, & conſentiente populo fiat electio miniſtri.* Et paullò antè: *Plebs,* inquit, *ipſa maximè habet poteſtatem vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recuſandi.* Et lib. 2. epiſt. 5 initio: *In ordinandis clericis, fratres chariſſimi, ſolemus nos ante conſulere, & mores ac merita ſingulorum communi conſilio ponderare.* Et Stephanus Papa ſcribens Romano, Archiepiſcopo Rauennati, vt habetur diſtinct. 63. cap. Noſſe tuam: *Sacerdotum quippè eſt electio: & fidelis populi conſenſus adhibendus eſt: quia docendus eſt populus, non ſequendus.* Hæc ille. Hinc Fabianus Papa electus eſt à populo admonito per columbam capiti eius inſidentem, & Ambroſius per vocem populi clamantis: *Vox populi, vox Dei:* & Nicolaus captus eſt ad Epiſcopatum à populo eo argumento præmonito, quod qui primus Nicolaus diceretur, & templi portam ingrederetur, conſtitueretur Epiſcopus. Tertiò, expedit hanc poteſtatem communicari alijs non Clericis: quia abſentes remoti à Pontifice poſſunt interdum certiùs eligendi paſtoris mores, & vitam, atque doctrinam cognoſcere, quàm ipſe Papa: qui tamen illorum ſententiæ debebat ſubſcribere. Quartò, expedit committi etiam alijs laicis: quia ſæpè paſtoribus à ſe electis maiorem præſtabunt obedientiam populares, vt Leo Magnus ſcribit epiſt. 84. cap. 5. Quintò, curandum eſt, vt docet B. Ignatius, ne Principes laici exaſperentur à Papa, vel Epiſcopis: ita vt aliquid in his electionibus concedendum ſit illis, vt tanto fauore, ac priuilegio electi, ſi boni ſunt, magis iuuent Eccleſiam; ſi verò mali, timore amittendæ illius Apoſtolicæ gratiæ minus noceant. Atque hac de cauſa factum eſt, vt Reges Hiſpaniarum, & Galliarum, nominare habeant Epiſcopos, aut Abbates, aut alias maiores Eccleſiæ dignitates. Sextò, vt hac ratione ſummus Pontifex ſeſe ab omni auaritia, & cupiditate alienum oſtendat, dum alijs laicis ius permittitur eligendi, ac nominandi. Septimò, conueniebat tale aliquid ſecularibus concedere; quò illi magis accenderentur ad Eccleſias ornandas, dotandaſque, vel de integro erigendas, & fundandas. Vnde introducta ſunt iura patronatus quæ vocantur, in quibus laicis permittitur ius præſentandi miniſtros ipſis, & eorum hæredibus. Sicut igitur per alios poteſt conſecrare Papa, ita etiam per alios eligere, cùm bona pars paſcendi in electione miniſtrorum conſiſtat.

I. Ratio. — *II Ratio.* — *Orig tom. 1.* — *Cyprianus.* — *Idem.* — *Stephanus Papa.* — *Quinam Epiſcopi per populum diuinitus electi.* — *III. Ratio.* — *IV. Ratio.* — *Leo Magnus.* — *Quinta.* — *B. Ignatius.* — *Sexta.* — *Septima.* — *Iura patronatus cur introducta.*

Non poteſt tamen ita hanc poteſtatem communicare alijs, vt ipſi pro libito præſentantes, vel nominantes quos volunt, ſemper obtineant, ſi non idoneos præſentent miniſtros: nam & Papæ eſt acceptare præſentatum, & nominatum, vel repudiare, & ſi Eccleſiæ Dei expediat, talem poteſtatē ad ſe reuocare, ſi abuterentur illi: talis namque malè eſſe Eccleſiæ conſultum. Nam ſi in humana politia ſuperior poteſtas poteſt inferiorem reuocare, vel reſtringere: ita in Eccleſiaſtica hierarchia ſuperior poteſt caſſare & reſtringere inferiorem, & ſi opus ſit, etiam ad ſe reuocare. Vnde cùm tot olim eſſent abuſus in electione miniſtrorum per laicos facta, meritò illi ſubtracta eſt, atque omninò reuocata. De abuſibus verò electionis per populum ita loquitur Chriſoſt. libr. 3. de Sacerdotio,

Ius patronatus reſtringendum quando.
Chryſoſt. to. 1. paullò antè medium.

in

in quo per modum dialogi diſſerit cum Baſilio, non quidem illo Magno, & Gregorii Nazianzeni in ſtudijs collega, & ſocio, ſed cum Baſilio Iſauriæ Epiſcopo, vt teſtis eſt Photius in Bibliotheca: quia, vt ipſemet ait Chryſoſtomus, erat Antiochenus, & condiſcipulus eius, & ætate æqualis: quę non conueniunt Magno Baſilio Archiepiſcopo Cæſarienſi in Cappadocia, qui tempore fuit Chryſoſtomo anterior, poſterior verò Baſilius Iſauriæ prouinciæ in Aſia Minori, & Ciliciæ iuxta montem Taurum proximæ. Huius Baſilij extant aliquot homeliæ Græcæ. Chryſoſtomus ita habet: *Ita hinc tam, ac publica feſto ſpectato: ea dico, in quibus dignitatum Eccleſiaſticarum electiones de more fiunt, & tam multo videbis inibi criminationibus lacerari Epiſcopum, quanta eſt tota illa ſubditorum multitudo, quibus eligendi poteſtas conceſſa eſt. Hos omnes tùm in multas factiones ſcindi, neque inter ſe conſentire, neque cum eo, cui forte Epiſcopatus delatus ſit, conuenire videas: ſed vnuſquiſque à ſuis vnius partibus ſtat, alius hunc, alius illum eligens. Cuius rei cauſa hæc eſt, quòd id ipſum non ſpectant, quod ſolum ſpectandum fuerat, nempè animi virtutem: ſed aliæ ſunt cauſſæ, quibus honor conciliatur. Verbi gratia; hic, quòd claro genere natus ſit, in Epiſcopatus, inquit, ordinem cooptetur. Ille, quòd opibus abundet, neque indigeat alimentis ex Eccleſiæ prouentibus quæſitis: alius, quòd ab aduerſarijs ad nos transfugerit: alius ſibi genere propinquum, ac neceſſarium: alius adulatorem cæteris anteponere mauult: nemo eſt qui eum qui idoneus ſit, ſpectare velit, aut animi partes explorare curet.* Auguſtinus quoque epiſtola 90. propter ambitioſos, & contentioſos homines populum eligentem ad ſe trahentes, elegit presbyterum ſucceſſorem ſui Eradium de conſenſu populi, dum viueret: & idem feciſſe tradit Valerium anteceſſorem ſuum. Eſt enim populus, vt ille dixit, bellua multorum capitum. Et Cicero in oratione pro Plancio: *Non eſt, inquit, conſilium in vulgo, non ratio, non diſcrimen, non diligentia: ſemperq́, ſapientes ea, quæ populus feciſſet, ferenda, non ſemper laudanda duxerunt.* Hæc ille. Ob has igitur cauſſas populus à iure eligendi meritò reijcitur in titul. de electione, per multa capita.

Photius.

Baſilius Chryſoſtomo antiquior.

Quæ per populũ electiones miniſtrorum fiunt, quibus incommodis ſubiaceant teſte Chryſoſt.

In Epiſcopi electione quid ſpectandum.

Aug. tom. 2.

Populus bellua multorum capitum.

Cicero tom. 2. orat. in fine.

Quarto loco, de Confirmatione Epiſcoporum, & aliarum dignitatum dicendum eſt, illam iure Diuino ſpectare ad Romanum Pontificem, cuius eſt omnes miniſtros in Eccleſia Dei & inſtituere, & deſtituere, & corrigere & ſuſpendere: alias non poſſet conuenienter paſcere, ac de commiſſis ouibus rationem reddere. Adhæc neceſſarium eſt Sedem Apoſtolicam tali fultam eſſe poteſtate, quia cùm multis Principibus laicis de iure, vel conſuetudine, vel ex ſpeciali gratia competat nominatio, vel poſtulatio Epiſcoporum, non eſſet benè proſpectum Eccleſiæ, niſi ipſe haberet ius diſcernendi præſentatos; vel nominatos, vt idoneos confirmaret, & indignos reprobare valeret. Solet etiam Sedes Apoſtolica hoc ius confirmandi alijs delegare, vt Metropolitanis, vel Legatis ſuis de latere, quemadmodum Leo Papa cũ Epiſcopo Theſſalonicenſi, qui in Oriente agebat Sedis Apoſtolicæ legatum, feciſſe videtur, vt habes epiſtola 84. Nunquam tamen hæc poteſtas confirmandi laicis fuit ex priuilegio conceſſa: quia confirmare, eſt ius ſpirituale ſuperiori tantùm competens: quod propterea laico, qui inferior eſt, competere non poteſt. Et intelligant Pontifices Romani, nihil magis poſſe vnitatem Eccleſiæ ſcindere, & omnem obedientiam ſibi debitam, atque diſciplinam Eccleſiaſticam ſoluere, quàm ſi huiuſmodi poteſtatem in alios vel Patriarchas, vel Primates, vel Metropolitanos communicarent: nam breui tales ab obedientia ſua recederent, & ſe pares Romanis Pontificibus redderent: ac proinde ſibi iure Diuino autoritatem iuriſdictionis competere, non minus quàm Petri ſucceſſoribus iactarent. Hinc defectio Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, Alexandrinæq́ue, atque aliarum Occidentalium à Romana & Apoſtolica Sede.

Quod Epiſcoporum, aliarumq́; maiorũ confirmatio dignitatum iure diuino ad Romanum tantummodò Pontificem ſpectet.

II. Ratio.

Leo Papa.

Prędicta poteſtas Pontificis Romani propria cum alijs inferioribus ſi communicaretur, quid cõſequeretur.

Quomodocunque ergo hæc poteſtas alijs competat, vel de iure, vel de conſuetudine, malè per eos confirmata infirmare, & ius omne confirmandi ad ſe reuocare valet, ſi citra ſcandalum fieri poſſit, atque hoc cedat in gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum Patre, & Spiritu ſancto ſit omnis honor, gloria, & imperium in ſecula ſeculorum,

Amen.

Admo-

Admonitio ad Lectorem.

AD hunc locum ſpectabat illa non minus diffuſa, quàm vtilis diſputatio, quæ de origine Eccleſiaſticæ iuriſdictionis hoc noſtro ſeculo à viris doctis ventilata eſt. Sed ne tam longa digreſſio hiſtoriæ Apoſtolicæ filum interciperet, tibiq; moleſti eſſemus, ſtudioſe Lector, illam in finem horum Commentariorum reiecimus, vbi à tract. 61. ſi libuerit, videre poteris. Vale.

TRACTATVS XLIII.

In illa verba: *Et quidam deſcendentes de Iudæa, docebant fratres, Quia niſi circuncidamini ſecundùm morem Moyſi, non poteſtis ſaluari. Facta ergo ſeditione non minima Paulo & Barnabæ aduerſus illos, ſtatuerunt vt aſcenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex illis ad Apoſtolos, & Presbyteros in Hieruſalem ſuper hac quæſtione, & reliq.* Act. 15.

POST tam longam digreſſionem, nec à Pauli loco, quem explicandum ſuſcepimus, alienam, nec à ſeculi noſtri ratione abhorrentem, in quo acerrimè de his quæſtionibus conflictatum fuit, atque diſputatum, neque futuris ſeculis, vt exiſtimo, inutilem, in quibus ſimiles controuerſiæ incidere poſſent, & maximè an aliquid ſit iuris Diuini, vel Poſitiui, vel Eccleſiaſtici; tempus ipſum nos euocat, vt ad textum hiſtoricum exponendum redeamus. Huic autem 15. capiti nonnulla ex his, quæ paullò antè diſputauimus, mirificè ſubſeruient, & ſaltem nobis hæc controuerſia de Legalibus cæremonijs retinendis, quę à quibuſdam ex Iudaiſmo inuecta fuit, & per Spiritum ſanctum cum Apoſtolis, & Senioribus terminata, ſatis indicat hominum ingenium quale ſit, videlicet ad nouitates ſerendas quàm propenſum. Oſtendit quoque remedium præſentaneum, & ſalutare, quod his nouitatibus, atque tempeſtatibus ſit adhibendum, nimirùm Apoſtolorum in vnum, & generalium Conciliorum congregationem. Vt mirari non debeamus, ſi noſtro ſeculo tot ſuſcitatæ fuerint hæreſes, torque ſchiſmata, & factiones in Eccleſia Dei ortæ, vt ad eas omninò ſopiendas, atque extinguendas, compulſa fuerit Eccleſia Synodum Oecumenicam celebrare: & quid in ſingulis articulis in controuerſiam vocatis à fidelibus tenendum ſit, definire.

> Hominis ingenium quale ſit.

> Ab Eccleſia cur coacta fuerit Tridentina ſancta Synodus.

Et quidam deſcendentes, inquit, *de Iudæa, docebant fratres, Quia niſi circumcidamini ſecundùm morem Moyſi, non poteſtis ſaluari.* Hęc verba, *niſi circumcidamini*, &, *non poteſtis ſaluari*, à Cerintho hæretico dicta fuêre, vt teſtatur Epiphanius: imò, eôdem autore, excitauit in Paulum magnam illam ſeditionem, quę habetur Actor. 21. Perſpice in primis Diuinæ ordinem prouidentiæ. Cùm externa plerunque ceſſat Eccleſiæ perſecutio, intus naſcitur æmulatio, contentio, ac, Deo permittente, ſeditio; vt probentur, & manifeſti reddantur boni: & mali aut emendentur, aut agnoſcantur, vt vitari queant. Obſerua etiam diuinæ ſapientiæ bonitatem: iam tempus inſtabat, quo legis abolitio. & ceſſatio declararetur, & cultus Euangelicus innoceſceret, & ad hanc rem tanti momenti benè vſus eſt aut ignorantia, aut malignitate Iudæorum, qui volebant à Gentibus legem cum Euangelio obſeruari: ex qua diſceptatione, & contentione, veluti per occaſionem nata eſt definitio, legis cæremonias non arctare credentes ex Gentibus. Ita enim Dominus ad implendam voluntatem ſuam, & efficienda quæ ſuæ conueniunt Eccleſiæ, videtur à noſtris peccatis occaſionem illa declarandi ſumere. Ita enim nato Adæ peccato, ad illud expiandum incarnatus eſt; quo tamen non exiſtente, adhuc hanc gratiam mundo pręſtitiſſet, vt multi ſentiunt. Ita quoque ſuperius ex murmuratione Græcorum aduerſus Hebræos, nata videtur inſtitutio ſeptem Diaconorum: & ex perſecutione orta cõtra diſcipulos Domini ſub Stephano, factũ eſt, vt diſcipuli dimiſſa Hieroſolyma prædicarent per totam Iudæam. Orta quoque Herodis Agrippæ in Iacobum, & beatum Petrum perſecutione, factum eſt vt Apoſtoli diſpergerentur per vniuerſum orbem ad Gentibus tradẽdum Euangelium.

> Epiphanius in hæreſ. 28.

> Hoſtibus externis deficientibus, internis probat Eccleſiam Deus, & cur ita.

> Proprium diuinæ ſapientię quid.

> Ex quibus mala eruerit pro ſua bonitate Deus ingentia bona

> Geneſ. 3.

> Ioan. 1.

> Act. 6.

> Infra 8.

> Infra 12.

Facta ergo ſeditione (& vt Græcè additur, diſceptatione) *non minima Paulo & Barnabæ aduerſus illos.* Nimirùm prædicantes legalia, contra quos acriter, & ſolidè diſputàrunt Paulus, & Barnabas; & ponuntur in Datiuo Barnabæ & Paulo, pro Ablatiuis: quare ad terminandam controuerſiam, ex

partis vtriuſq; conſenſu aſcendendum eſſe Hieroſolymam ſtatuerunt, vt per Apoſtolos, quorum aliqui adhuc ibi agebant, vt Petrus, & Ioannes, & Iacobus frater Domini, & Presbyteri alij ex primarijs Domini diſcipulis agitata decideretur quæſtio. Perſpice hoc loco, ad terminandam illam controuerſiam, nõ confugiſſe ad Scripturas, vt ſupremum tribunal: quia neutri parti teſtimonia Scripturæ deerant, ſed ad Apoſtolos, & Petrum; vt rationem veram decidendi quæſtiones de fide ortas accipias eſſe adire Papam, aut Concilium cũ eo. Audi Theodoritum in epiſtola ad Leonem Pontificem: *Paulus præco veritatis, tuba ſanctiſsimi Spiritus ad magnum Petrum accurrit, vt ijs, qui Antiochiæ de inſtitutis legibus contendebant, ab ipſo afferret ſolutionem.* Hæc ille. Aſcenderunt ergo ex vna parte Paulus, & Barnabas, & quidam alij ex alijs, qui videlicet deſcenderant à Iudæa, & credentes ad legem reuocabant: quibus ſe Paulus, & Barnabas oppoſuerunt. In Concilio igitur Antiocheno ex parte Pauli, & ſequacium, miſſi ſunt Paulus & Barnabas, ac Titus, vt idem Paulus fatetur ad Galat. 2. vbi hanc aſcenſionem aptè deſcribit, dicens: *Deinde poſt annos quatuordecim iterum aſcendi Hieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto & Tito. Aſcendi autem ſecundùm reuelationem: & contuli Euangelium quod prædico in Gentibus, &c.* Hi autem quatuordecim anni quomodo ſint computandi, duplex exiſtit opinio. Vel enim à ſua conuerſione computandi ſunt, & non à ſua aſcenſione paullò antè narrata, quia poſt annos tres aſcenderat Hieroſolymam videre Petrum, vt tenet Beda, & ratio ipſa videtur porrigere. Nam alioqui hic annus aſcenſionis 28. fuiſſet à paſſione Chriſti; ac proinde non potuiſſet Petrus per 25. annos Romæ ſedere, vt Eccleſia credit. Videtur etiam ſolida ratione fulciri, quòd ille idem fuerit aſcenſus Pauli, eo quòd in illo de cæremonijs retinendis diſputatum fuit ab eo cum Apoſtolis: quod & huic hiſtoriæ, atque his, quæ ad Galat. 2. narrantur, conſentaneum eſt. Nec obſtat, Apoſtolos fuiſſe diuiſos in vniuerſum orbem anno 12. ac tùm inueniſſe Paulum, Petrum, Ioannem, & Iacobum fratrem Domini Hieroſolymis, & tunc annus eſſet 15. cùm aſſerat ſe aſcendiſſe poſt annos 14. & ille conuerſus fuerit ad Chriſtum ſub finem anni à Chriſti aſſumptione: quoniam Petrus vt vniuerſalis paſtor Eccleſiæ, ad tempus manſerat in Eccleſijs Iudææ: Ioannes in prouinciam quæ ſibi obtigerat, non eſt profectus ante B. Deiparæ aſſumptionem, cui illam Chriſtus de cruce commendauerat. Imò

Cur ad quæſtionem de lege Moyſi ſeruanda terminandam, ad Apoſtolos, nõ ad Scripturam Paulus & Barnabas confugerunt.

Theodorit.

Paulus præco veritatis, tuba ſanctiſſimi Spiritus.

Galat. 2.

Anni quatuordecim, quibus Paulus manſit in Arabia, quomodo cenſendi.

I. opinio.

Beda in Acta Apoſt. c. 15.

Obiectioni reſpondetur.

Ioan. 19.

hoc eodem anno poſt Chriſti mortem B. Virgo morte intercedente aſſumpta eſt in cœlum, vt tradit Euſebius in Chronico, cuius morti propterea hi tres Apoſtoli, atq; Paulus & Barnabas potuerunt adeſſe ſine miraculo: nam alij à ſuis prouincijs per Angelos adducti ſunt. Et ſi computes 15. annos, quos B. Virgo in partu Chriſti compleuerat, ac totidem, quibus poſt Chriſti mortem quaſi Chriſtum myſticum pariendo apud nos permanſit, & 33. annos, quibus vna vixit cum Chriſto, inuenies ætatem illius fuiſſe 63. annorum. At verò Iacobo Apoſtolo ac fratri Domini ob eximiam eius ſanctitatem, qua venerandus erat toti populo Iudæorum, aſſignata eſt prouinciæ loco Ieroſolyma, & vicina Iudæa.

His tamen non obſtantibus, præferendam ſentio B. Hieronymi ſententiam, qui hoc loco quatuordecim annos computat præter tres illos ſuperius narratos, quando venit videre Petrum. Ratio etiam Bedæ producta infirma eſt, quòd alioqui non ſediſſet Petrus 25. annos Romę, ſi poſt 17. vel 18. à paſſione Domini Romam veniſſet: quia reuera Petrus Romam venit, poſtquam euaſit Herodis carcerem: quæ euaſio accidit tertio anno Claudij completo, & in principio quarti tunc Romam venit: & inde edicto Claudij Roma expulſus redijt 18. anno à Chriſto aſſumpto Hieroſolymam, quando celebrata fuit hæc Synodus: & à quarto anno Claudij ſunt computandi 25. anni in ſede Romana. Altera etiam ratio de aſſumptione B. Mariæ anno 15. poſt Chriſti mortem, vt tradit Euſebius in Chronico, ex reuelatione quibuſdam facta, eſt incerta, & nihil habet ſolidi. Nam ſi aſſumptioni virginis interfuit Dionyſius Areopagita, vt ipſe tradit: ille autem anno 15. à Chriſto aſſumpto nondum erat ad Chriſtum conuerſus, non potuit D. Virginis dormitioni, & aſſumptioni aſſiſtere; quia hæc conuerſio Dionyſij contigit poſt aliquot annos ab hac Synodo celebrata exactos: nam poſt hanc Synodum Paulus multa Aſiæ, & Græciæ loca prædicatione ſua illuſtrauit, & tandem cùm venit Athenas, illic Dionyſium ad Chriſti religionem vocauit, vt habes Act. 17. erant igitur aliquot anni elapſi à Synodi huius celebratione ad conuerſionem Dionyſij, & ab eius conuerſione ad aſſumptionem ſanctiſſimæ Deiparæ. Nec enim ſtatim catechumenus conſcendit Dionyſius Hieroſolymam, vel dignus fuit qui intereſſet B. Virginis aſſumptioni, & cum Apoſtolis ad eius laudes celebrandas aſſumeretur. Fuit ergo aliquod annorum

Euſeb. tom. 2.

B. Virgo quandiu vixerit ſecundum aliquos.

II opinio, quæ & agit probatur, nimirum B. Hieronymi.

Hieron. in ep. ad Gal. to. 9.

Act. 12.

Euſeb. tom. 2.

Diony. Areo lib. de diuin. nom. cap. 3. à med.

Dionyſius Areopagita quando fuerit ad Chriſti fidē conuerſus.

B. Virginis aſſumptio, quo ab aſcenſu Chriſti in cœlum anno contigerit.

interuallum, & B. Virginis aſſumptio accidit poſt 18. vel etiam poſt viginti annos à Chriſti aſſumptione, vt alij teſtantur.

A qua nam Eccleſia deducti Paulus, & Barnabas, pertranſibant Phœnicen & Samariam.

Illi ergo deducti ab Eccleſia, pertranſibant Phœnicen & Samariam. Eccleſiam vocat Antiochenam, quæ comites, ac duces itineris, vt habere ſolent legati, illis dederat: nam pronomine illi, Barnabas & Paulus demonſtrantur. Tranſeuntes verò per Phœnicen & Samariam, narrabant conuerſionem Gentium ad Fidem: vnde ingens gaudium concipiebant diſcipuli audientes, nec iam amplius contriſtabantur, ſicut illi qui dixerunt Petro: *Quare introiſti ad viros præputium habentes, & manducaſti cum illis?* cùm iam eſſent plenè veritatem edocti. ¶ *Cùm autem veniſſent Ieroſolymam, ſuſcepti ſunt ab Eccleſia, & ab Apoſtolis, annuntiantes quanta Deus feciſſet cum illis.* Solent pij ſe mutuo agnoſcere tanquam fratres, & mutuo ſe excipiunt tanquam familiares, & hoſpitales: qua hoſpitalitatis virtute voluit Epiſcopos Paulus præfulgere. Illi autem ad gloriam Chriſti illuſtrandam, quanta feciſſet Deus apud Gentes ſuæ potentiæ ſigna, & quomodo eſſent conuerſi, prædicabant. Quod verò ait, ſuſceptos eſſe ab Apoſtolis: intellige de tribus iam dictis qui aderant: nam reliqui diſperſi erant. Vel ſi diſperſi fuerant, facilè congregari potuerunt: vnde & Clemens Romanus libro 6. de Conſtitutionibus Apoſtolicis capite duodecimo ait, ſuſceptos fuiſſe ab Apoſtolis duodecim, vt & hinc colligas fuiſſe generale Concilium: idem tradit Abdias libro 6. hiſtoriæ Apoſtolicæ, conueniſſe duodecim Apoſtolos in Ieruſalem ad diem feſtū Paſchæ præſidente Iacobo, & populo audiente. Hæc ille, ſi tamen vlla huic fides ſit præſtanda; maximè cùm doceat in illo Concilio præfuiſſe Iacobum: quod minimè eſt veriſimile, quia ſemper fuit Petri, & ſuorum ſucceſſorum præſidere per ſe, vel per Legatos ſuos Synodis Oecumenicis, vnde & ante omnes Apoſtolos ſententiam ſuam dixit beatiſſimus Petrus. Quod verò ait, ſeniores, non intelligas ætate, ſed dignitate: eaq; non Iudaica, ſed Chriſtiana, qui paullò antè dicti ſunt Presbyteri, hoc eſt Epiſcopi, de quibus paullò pòſt dicendum erit. Non aſcendit autem Paulus, vt ab Apoſtolis aliquid diſceret, vt ipſe teſtatur ad Galat. ſed vt perſuaderet contradicentibus, eos, qui Ieroſolymis erant, ſuæ eſſe ſententiæ.

Act. 11.

Piorum quid proprium.

Paulus & Barnabas à quibus fuerint ſuſcepti Ieroſolymis.

Clemens Ro. Abdias hiſtoricus, an fide dignus.

Quorſum nūc Paulus aſcenderet Ieroſolymam.

Gal. 1.

Surrexerunt autem quidam de hæreſi Phariſæorum, qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque ſeruare legem Moyſi. Ne quiſquam putaret alteram partem ſuis ſequacibus deſtitutam eſſe; proponit ex Phariſæis, qui crediderant, nonnullos ſurrexiſſe, qui ſine circumciſione, (ac proinde ſine legis obſeruatione, nam ſcriptum eſt: *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ*) conſtare ſalutem non poſſe affirmarent. Vox hæreſis hoc loco, non accipitur in eo ſenſu, quo apud Latinos Theologos, id eſt, pro ſecta diuerſa à Chriſtiana religione, ſed ſimpliciter pro ſecta quacūq;, quam homines ſiue credendo, ſiue viuendo conſectantur, in quo ſenſu dixit Cicero in Paradoxis: *Cato, inquit, perfectus (in ea ſententia) Stoicus, in ea eſt hæreſi, quæ nullum ſequitur florem orationis.* Et inferius dicitur capite 24. *Confiteor hoc tibi, quòd ſecundùm ſectam, quam dicunt hæreſim, ſic deſeruio Patri, & Deo meo*, ex aliorum ſententia Chriſtianam viam, & inſtitutum vocans hæreſim. Phariſæi autem nec in lege Moyſi, nec hoc loco, quoniam dicuntur credentes, propriè erant hæretici, etiamſi exiſtimarent neceſſariò legem Euangelio eſſe coniungendam ad ſalutem. Poſt definitionem autem Apoſtolorum, ſi quis perſtitiſſet in illa ſententia, proculdubiò hæreticus extitiſſet: quemadmodum antè definitionem, licet aliter in re non plenè diuiſa dubitare, quod poſteà non eſt integrum.

Galat. 5.

Hæreſis nomine quid hoc loco.

Cic. in proœ. Paradox. ini.

Phariſæi docētes legē Moyſi cum Euāgelio coniungendā, an fuerint hæretici, necne.

Conueneruntq; Apoſtoli, & ſeniores, videre de verbo hoc. Cuius autoritate, atque iuſſu fuerit hæc Synodus coacta, in dubium vocandum non eſt. Nam aderat Petrus ſupremus Apoſtolorum coryphæus, cuius vnius, vel ſucceſſoris eius autoritate Concilia generalia congregari poſſunt tantummodò: aderant Iacobus, & Paulus, & Barnabas, atque alij fortaſſis Apoſtoli. Et verbum abſolutè dictum Apoſtoli, id inſinuare videtur: & ſi prius omnes adfuerant electioni Matthiæ, & conſecrationi ſeptem Diaconorum, par erat, vt in re tanti momenti, qualis erat legis abolitio & ceſſatio, omnium Apoſtolorum conſenſu, & autoritate, ita vt eſſet plenum & generale Concilium, definiretur. Nam etſi ſola Petri autoritas, qui paſtor eſt vniuerſalis Eccleſiæ, ſatis eſſe poſſet ad quodcunque dubium decidendum, aut dogma Fidei declarandum: tamen vt Petrus formam inſtituendorum Conciliorum in Eccleſia Dei relinqueret, & grauiſſima negotia, & myſteria Fidei non niſi multorum conſultatione Epiſcoporum adhibita tranſigerentur, non ignorans id eſſe Eccleſiæ plauſibilius, & maiori cum veneratione ab omnibus ſuſcipiendum; voluit omnibus Apoſtolis, & Presbyteris congregatis de

Quo autore potiſſimum celebrata fuerit Ieroſolymitana ſancta Synodus.

Act. 1.

Infr. 6.

Quare Petrus ſolus ipſe, cum poſſet, cū Apoſtolis alijs ortam de legalibus controuerſiam voluerit definire.

hac controuerſia propoſita ſententiam ferre. Et confirmatur autoritate Clementis Romani, qui lib. 6. Conſtat. Apoſtolicarū cap. 12. ita ſcribit: *Sed quoniam tunc hæreſis magnas ad decipiēdum vires videbatur habere, totaq; Eccleſia in periculo verſabatur, nos duodecim cùm conueniſſemus Ieroſolymis (nam in locum proditoris Matthias Apoſtolus factus eſt, qui ſortem Iudæ accepit, vt ſcriptum eſt: Et Epiſcopatum eius accipiat alter) vnà cum Iacobo fratre Domini deliberabamus, quid faciendum eſſet; viſumq; eſt ipſi, & Presbyteris, ſermonibus doctrinæ alloqui populum.* Hæc Clemens, loquens de hac hæreſi Phariſæorum, volentium cogere Gentes ad Fidem conuerſas ad ritum circumciſionis, & mores legis obſeruandos. Vbi ſimul vide charitatem Petri, & Apoſtolorum: ſciebant enim, diſceſſionem in doctrina Fidei venenum eſſe cuiuslibet congregationis. Diſcordia enim omne regnum in ſe ipſum diuiſum deſolatur, ſicut concordia retinetur. Ideò pullulantis hæreſis radicibus occurrunt, antequam grandeſcat, & difficile extingui queat. *Capite*, inquit Sponſa, *nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas*: quo Symbolo principijs hæreſeon occurrēdum eſſe, quò facilè extingui poſſint, indicauit Spiritus ſanctus. Quos hîc vocat Seniores, Græcè dicuntur πρεσβύτεροι, & paullò antè interpres dixerat, ad Apoſtolos, & Presbyteros. Sunt autem Presbyteri nihil aliud quàm Epiſcopi, vt oſtendit caput 1. epiſtolæ ad Tit. vbi ſunt idem Presbyteri, & Epiſcopi, & Act. 20. qui dicuntur maiores natu Eccleſiæ, & Græcè Presbyteri, paullò pòſt vocantur Epiſcopi. Nam ſimplices Sacerdotes nec ex more quidem habent votum in Concilijs, neque autoritate ligandi, aut ſoluendi in foro externo funguntur, quibus dictum eſt: *Quæcunque alligaueritis ſuper terram: & quæcunque ſolueritis, erunt ligata, vel ſoluta & in cælo.* Nam etſi modò Presbyteri, vel Diaconi, modò viri exiſtant doctrina, & literis excellentes, vocem habere poſſint conſultoriam, & ad diſputationes præmittendas interdum ſint neceſſarij, & perutiles: qua in re olim B. Athanaſius ad Nicænam Synodum cum Alexandro Patriarcha Alexandrino venit, atque in ea excellenter diſputando eminuit: hîc tamen Presbyteri ad id vocati nō fuerunt. Et epiſtola ſcribitur non tantùm nomine Apoſtolorum, ſed etiam Presbyterorum: nec Apoſtoli conſultoribus indigebant, & ad conſultandum etiam non Presbyteros, modò docti eſſent, conuocaſſent. Soli etiam Epiſcopi in Synodo repræſentant Eccleſię, etiam quas ſimplices Sacerdotes ſub ipſis gubernant.

Clemens Ro.

Act. 1.

Pſal. 108.

Charitas Petri, & Apoſtolorū inſignis.

Matth. 12. Effectus diſcordiæ & concordiæ.

Cant. 2.

Quid Presbyteri, ſeu ſeniores hoc loco.

Matth. 18.

Presbyteri vel Diaconi in concilijs quale ſuffragium habeant.

Quomodo autem fuerint Ieroſolymis multi Presbyteri, ſiue Epiſcopi, dubium eſt: nam illi ciuitati aſſignatus eſt Epiſcopus à Petro Iacobus frater Domini: vni autem ciuitati vnum conuenit Epiſcopum adhiberi, non plures. Dicendum eſt aut ex conuicinis ciuitatibus Iudææ nonnullos aſcendiſſe Epiſcopos ad Apoſtolos, vt de dubijs emergentibus ſententiam certam ab illis acciperent; & propterea voluiſſe Petrum, vt illi intereſſent Synodo; vel quod à vero non abhorret, erant nonnulli Epiſcopi ab Apoſtolis ordinati, vt ad nouas Eccleſias Gentium mitterentur, quaſi Epiſcopi titulares, vt ſuperius diximus: ex quibus fortaſſis nonnulli erant ex numero 72. Diſcipulorum. Hi igitur omnes merito in Concilium autoritate Petri vocati ſunt, vt in propoſita controuerſia ſententias ſuas dicerent in documentum futurorum.

Falſum autem eſt omninò, ac ſeditioſum, quod tradunt Hæretici, quemque videlicet, doctum, ac bonum, vocem habere in Concilio: nam tales iuriſdictione carent, nec repræſentant Eccleſiam; nec in Veteri Teſtamento alij præter Sacerdotes in controuerſijs ſacris ius ſententiam ferendi habebant, vt habes Deut. 17. & 21. Leuit. 10. & Ezech. 44. Imò etiam apud Gentiles ad ſacra terminanda ſoli Sacerdotes vocabantur. Seditio quoque fieret in probanda doctrina, ac moribus. Denique dicere poſſumus: *Nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſia Dei*: & vt Poëta dixit:

Quod medicorum eſt,
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.

Quod Hieronymus detorſit in epiſtola ad Paulinum contra eos, qui mulierculis, agricolis, & artificibus iudicium de Scripturis tribuebant. Conſtantinus Magnus nonniſi petita licentia, & obtenta, ingreſſus eſt Concilium Nicænum, & in vltima ſede vt ſpectator, & miniſter, ac defenſor ſedit. Theodoſius item dixit non eſſe ſuum definire. Ad hæc Martianus in quarta Synodo, idem proteſtatus eſt, & Theodoricus Rex Gothorum noluit iudicare Symmachum. Nicolaus I. in epiſtola ad Michaëlem Imperatorem, damnās eum, quòd interfuiſſet Synodali Concilio, ait: *Vbi nam legiſtis, Imperatores anteceſſores veſtros in Synodalibus conuentibus interfuiſſe? niſi forſitan in quibus de Fide tractatum eſt, quæ vniuerſalis eſt, quæ omnium communis eſt, quæ non ſolùm ad clericos, verum etiam ad laicos, &c. & ad omnes omnino pertinet Chriſtianos.* Hæc ille. Intereſſe ergo poterat Princeps ad tumultus ſedandos: ob quam etiam cauſſam ſineban-

Cùm vnus [illegible] Ieroſolymis [illegible] Epiſcopus [illegible] quomodo [illegible] Presbyteri, ſiue [illegible] Epiſcopi dicuntur?

Altera reſponſio.

Priuatum vnumquenque doctum, ac bonum vocem habere in Concilio, quàm ſtulte docent Lutherani.

1. Cor. 11.

Hiero. tom. 3. initio.

Magni illius Conſtantini pietas & modeſtia inſignis, planeq; memorabilis.

Nicol. I. epiſt. 1 ad Michaëlē Imp. aliquātò ante med.

Cur olim Imperatores electioni adeſſent ſummi Pontificis.

tur adeſſe Papæ electioni. Et Nicolaus tradit, Imperatores interfuiſſe Concilijs in cauſſis Fidei, vt excludat præſentiam in cauſſis Epiſcoporum, vel reformationis Cleri, quorum defectus non expedit laicos videre, quemadmodùm Conſtantinus fecit in Nicæna Synodo de libellis oblatis aduerſus Epiſcopos. Quòd verò in creatione Matthiæ laici adfuerint, ſicut & in creatione ſeptem Diaconorum, hoc ideò fuit; quia nihil illic de fide deliberarunt; ſed tantùm autoritate Petri delegerunt duos, quos Apoſtolis proponerent, vt alter eorum in locum Iudæ ſubſtitueretur. Ex conſenſu etiam Petri nominârunt ſeptem, qui ad Diaconatum per Apoſtolos promouerentur. Aliud autem eſt in grauiſſimis Fidei cauſſis, & Scripturarum legitimo ſenſu explicando ferre ſentẽtiam: quia hoc ſemper fuit Epiſcoporum, nunquam laicorum.

Act. 1.
Infra 6.
Cur Apoſtoli ad electionem Matthiæ, & ſeptem Diaconorum etiã laicos admiſerint.

Quod ſi quiſquam obijciat, Oratores Cæſaris, & Regum, & aliorum Principum Chriſtianorum ad Synodum admitti, ſicut & olim Imperatores ad illam admittebantur: Reſpondemus id rectè fieri, & factum fuiſſe: non quòd illi ſententiam vllam in definiendo haberent, ſed vt teſtes eſſent oculati rectæ rationis, atque legitimi ordinis in Concilio obſeruati; & vt prætereà fautores eſſent, & protectores Synodorum, ne vlla illis vis inferri ab hæreticis, vel ſchiſmaticis poſſet. Valentinianus Imperator interrogatus de Hæreticorum dogmatis, vt hiſtoria Tripartita refert, reſpondit: *Mihi quidem cùm vnus de populo ſim, fas non eſt talia perſcrutari. Verùm Sacerdotes, quibus hæc cura eſt, apud ſemetipſos congregentur, vbi voluerint.*

Oratores Cæſaris, & aliorũ Principum cur ad Synodum admitti ſoleãt.

Hiſt. Tripar. l. 7. c. 12 init.
Valentinianus Imperator ex modeſtia, Lãpſaceno voluit intereſſe Concilio.

Cùm autem magna conquiſitio fieret, ſurgens Petrus dixit ad eos: Concilium vt legitimum ſit, & vim omnes fideles obligandi habeat, debet in primis autoritate legitima congregari, id eſt, Petri, vel ſucceſſorum eius: quæ ſi Concilio deſit, illud profectò infirmat, eiuſque definitiones irritas, & nullas reddit. Debet deinde legitimè procedere. id eſt, abſque vlla vi, vel dolo, vel fraude. Debent prætereà præcedere diſputationes, vt hinc inde re agitata, atque diſcuſſa, ſplendeſcat magis veritas, & intelligatur id, de quo ſunt ſententiæ dicendæ. Cum igitur magna inquiſito fieret, ſiue diſceptatio, ſine qua videntur præcipitari ſententiæ, & cæcè procedere: nec enim ſatis eſt in rebus Fidei, & quę conſcientiam tangunt, dicere, Volumus, mandamus; edicimus. Propterea rectè, ac legitimè hoc Concilium proceſſiſſe videtur. Vbi igitur res non eſt deciſa, vel communi ſententia, vel vſu Eccleſiæ probata (qualis non erat quæſtio de cæremonijs obligantibus Gentes, quia illarum conuerſio erat noua, & potius legis cortex innuit eas perpetuas, cùm frequenter dicitur: Legitimum ſempiternum erit vobis: & Prophetæ prædicentes legalium ceſſationem cæremoniarum, à paucis capiebantur) opus eſt magna inquiſitione veritatis: & qui debet captiuare intellectum ſuum in obſequium fidei, id faciet autoritate Diuina conuictus. Vt cùm Papa in Concilio, vel extra illud quid docuerit, ſtatuerit ve, ex quo aliquod Fidei dogma reſultet, niſi pręceſſerit congrua diſceptatio, ac definitio, quæ aliquid vt Fidei articulus recipiatur, non eſt quis cenſendus Hæreticus non credens, etſi ob cathedram præualeat (etiam vbi non definit) autoritati ſanctorum Doctorum. Qui Pontifices etſi in Fide definienda non errauerunt; quandoque tamen ſtatuendo quædam per modum præcepti, ſtatutive, erraſſe, & ſe correxiſſe mutuò deprehenduntur: vt in matrimonij cauſſis liquidum eſt, atque exploratum.

Ad Concilium legitimum requiruntur tria.

In rebus Fidei definiendis quid minimè ſufficiat.

Vbi magna opus ſit inquiſitione veritatis.

2. Cor. 10.
Debeat captiuare intellectum ſuum in obſequium fidei quando quis.

Romani Pontifices in quibus tantùm erraſſe deprehendantur.

Illud quoque ad legitimum ordinem Concilij ſpectat; vt quiſque in ordine ſuo ſententiam dicat. Nam ſi Apoſtolus dixit: *Omnia honeſtè, & ſecundùm ordinem fiant in nobis:* quãtò magis hoc obſeruari debet, quãdo Eccleſiæ Principes in vnum conueniunt, vt quiſque ſedeat, & dicat ſententiam in loco ſuo? Quare meritò B. Petro Apoſtolorum Principi, atque paſtori primus locus datus eſt, qui illi omni iure competebat. Et quia difficilè eſſet controuerſias de ordine præſidendi ortas in Concilijs dirimere, & magnum tempus in illis terminandis inſumeretur; rectè inſtitutum eſt, vt primo loco Patriarchæ, vel Primates, deinde Archiepiſcopi, tertiò Epiſcopi, quartò Abbates, poſtremò ſedeant Generales religionum Præfecti. Atque inter hos illi præcedunt, qui priores ſunt in conſecratione: nam illa ratio præcedendi ob antiquitatem, minus eſt calumnijs & inuidiæ aliorum expoſita. De qua ita ſtatuitur in Canone tertio Concilij quarti Toletani: *Et conuenientes omnes Epiſcopi pariter introeant, & ſecundùm ordinationis ſua tempora reſideant, &c.* Idem docet Iſidorus in libello quodam De ordine celebrandi Concilij, ferè in principio.

Legitimus ordo Concilij quid poſtulet.

1. Cor. 14.

Ordo præſidẽdi in Concilio quiſnam.

Concil. Tol. 4.

Iſid. Hiſpalẽſ.

Viri fratres, Vos ſcitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Euangelij, & credere. Cùm ad definitionem progreditur ſanctum Concilium, habet in more preces præmittere,

Mos Concilij

& Spiritum ſanctum inuocare, quo eius auxilijs, ac ductu veritatem ipſam contra mendacium, & non mendacium contra veritatem definire valeat. Illum enim promiſerat Dominus Eccleſiæ affuturum, & illum in omnem veritatē ductorum. Hoc autem hic factum eſſe, dubitandum non eſt, etiamſi B. Lucas breuitati ſtudens, huius rei non meminerit: nam qui auſi ſunt dicere in ſententia: viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis, facilè intelligimus illos præmiſſis precibus, ac votis pro ſua illis aſſiſtentia adhibenda exoraſſe. Nam ſi ad electionem Matthiæ, & promotionem ſeptem Diaconorum, nonniſi deprecantes acceſſerunt: quanto magis id decuit fieri in decidenda fidei controuerſia? Primus igitur ſententiam tulit Petrus, cenſens Gentiles conuerſos ad Fidem, legis ſarcina non eſſe grauandos. Et vide ſingularem eius modeſtiam, dicentes ad eos, Viri fratres: viros vocat honoris gratia, tanquam virtute, & fortitudine Spiritus ſancti plenos, nihil muliebre, aut puerile ſapientes: quales plerunque ſolent eſſe Eccleſiæ rectores vitio hominum deſignati, de quibus Eſaias dixit: *Dabo pueros Principes eorum, & effœminati dominabuntur eis.* Deinde vocat eos fratres, & hoc ad charitatem indicandam, etiamſi paſtor eſſet omnium, & caput, ac Princeps. Sed imitari voluit Domini modeſtiam, qui dicebat; *Ite, nunciate fratribus meis,* atque doctrinam eius, qui dixit: *Nolite vocari ab hominibus Rabbi. Vnus eſt enim magiſter veſter, omnes autem vos, fratres eſtis.* Cùm autem poſſet Petrus pro lege iam extincta, & abolita, plura Scripturarum teſtimonia, aut ſolidas rationes producere; breuitati conſulens, recentem hiſtoriam, & Apoſtolis non ignotam de Cornelio Centurione producit: nam illa valida erat & reuelatione, & Angeli miniſterio, & ſignis de cœlo à Deo confirmata. Vidit enim linteum de cœlo dimitti: adfuit Angelus, qui ſuggeſſit vt deſcenderet, & iret Cæſaream ad prædicandum Cornelio: Dominus etiam cœlitùs emiſſo Spiritu ſuo ſuper credentes, & per illos varijs linguis loquente, ſatis indicabat Gentiles per fidem ſine lege ſalutem conſequi poſſe. Si quis ergo hoc tam ſolidum, ac diuinum teſtimoniū refutaſſet, omnia proculdubio alia argumenta reſpuiſſet.

Et ait, *Vos ſcitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Euangelij, & credere.* Vbi primùm illis proponit rem non obſcuram aut ignotam, ſed compertam, atq; exploratam, dicendo, Scitis. Addit (*ab antiquis diebus*) Verbum Græcum ἀρχαίων, & primum, & antiquum ſignificat, atque ita ſi vertiſſet interpres, à primis diebus, non erat difficile intelligere dies illos non longè poſt Spiritus ſancti miſſionem, in quibus Deus præceperat Petro, vt pergeret Cæſaream ad prædicandum, & baptizandum Cornelium cum tota domo ſua. Elegit, inquit, in nobis, hoc eſt, inter nos: per os meum audire Gentes verbum Euangelij, hoc eſt, vt Gentibus euangelizarem. Videtur enim peculiarē Dei prouidentiam expendere, quòd Petrus Apoſtolorum princeps primus Gentibus euangelizaret, eaſq; per Sacramentū Baptiſmi in corpus Chriſti inſereret, quo articulus ille de ceſſatione legalium cæremoniarum, vtpotè nihil iam ad ſalutem cōſequendam vtilium, confirmaretur magis, & comprobaretur.

Alij per antiquos dies intelligunt eos, qui ſunt ante mundi conſtitutionem, vt Paulus ad Epheſios ſcribit: fuit enim non nouum Dei conſilium, ſed antiquum, electas eſſe Gentes ad myſteria Fidei amplectenda: de quo Roman. cap. 15 & cap. 16. & Epheſ. 3. Myſterium fuit æternis temporibus tacitum, & alijs generationibus ignotum, Gentes eſſe cohæredes, & concorporales, & comparticipes promiſſionis Euangelicæ. Verùm hic ſenſus, etſi verus ſit, non tamen ita congruus literæ, & ſermoni Petri, qui vult indicare ſibi à primis, vel antiquis diebus eiuſmodi munus conceſſum, vt Gentes ex ore eius Euangelium audirent. Ideò alij per dies intelligunt, antiquos illos, videlicet cùm Dominus in carne dixit Simoni ad ſe venienti: Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. Gētile nomen, quod ſignum fuit ſingularis Pontificatus, & paſtoratus eius etiam in Gentes. Et propterea dixit, etiam in præſentia Pauli, qui doctor erat Gentium in fide, & veritate, reſpiciendo ad ſummum ſuum paſtoratum, Per os meum Gentes et debere credere, vt Papæ, ob autoritatem ſupremam ſibi à Chriſto datam confirmandi fratres in fide titubantes ac nutantes. Quod ſi illi dictum fuiſſet, vt Apoſtolo tantùm; non tantùm ipſi, ſed et an Paulo, & Barnabæ, & cæteris conueniret, qui Apoſtoli erant, quibus dictum eſt: *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos &c.* Illa autem Petri electio confirmata eſt conuerſo Cornelio, ſed præſtat meo iudicio prior intellectus.

Et qui nouit corda Deus, teſtimonium perhibuit, dans illis Spiritum ſanctum ſicut & nobis, & nihil diſcreuit inter nos, & illos, fide purificans corda eorū. Deum aſſerit noſſe corda, iuxta illud:

Ioan. 16.

Spiritum ſanctum [illegible] Apoſtolorum [illegible] de conſilio [illegible] ille Concilio

Act. 1 & Infr. 6.

Petri modeſtia ſingularis

Eſai 3.

Petri charitas

Matt. vlt.

Supra 23.

Idem Cornelij Centurionis hiſtoriam quare produxerit in Concilio.

Act. 10.

Ibidem.

A quibus ſeu antiquis diebus [illegible] Gentes, vt ille dixit

Act. 10.

Alter ſenſus, minus tamen ille congruus & germanus.

III ſenſus.

Ioan. 1.

1. Tim 2.

Luc. 22.

Matth. vlt.

Deus vt norit corda hominum.

Pſalm. 7. & 2 Paral. 28. Ierem. 11. & 17.

Renes & corda ſcrutari Deum quid.

illud: Scrutans corda, & renes Deus, hoc eſt, intimas, & deliteſcentes hominum cogitationes ac deſideria, & ſecundùm ea iudicat in veritate, non autem ſecundùm faciem, aut ſecundùm carnem circunciſam, vel ex Abraham venientem. Et ideò teſtimonium perhibuit, perinde illis tribuens Spiritum ſanctum, atque Iudæis, per quem in varijs linguis cœperunt loqui, & magnificare Deum. Et ſubiungit: *Et nihil diſcreuit inter nos & illos.*

Act. 10.

Nam etſi olim ſtante lege, quædam peculiaria priuilegia Iudæi conceſſit, quæ Gentibus etiam ad religionem Iudaicam conuerſis negauit: in Euangelio tamen, quod attinet ad ſpiritualia, æquales facti ſunt, & vt Paulus ait, non eſt diſtinctio Iudæi, & Græci.

Supra 2.

Rom. 10.

¶ *Fide,* inquit, *purificans corda eorum.* Viſus eſt, inquit, Deus purificaſſe corda eorum, & poſteà ſignum acceperunt baptiſmi, ſignaculum iuſtitiæ fidei: ita in Cornelium, & domeſticos eius, ſine vllis legis cæremonijs in eos miſit Spiritum ſanctum, qui fide purificaret corda eorum, & poſteà ſignum acceperunt baptiſmi, ſignaculũ iuſtitiæ fidei. Erat autem illa fides viua, & per dilectionem operans, ſiue in charitatem terminatam, ſine qua nulla poteſt eſſe purificatio, aut cordis munditia, vt teſtatur Apoſtolus.

Suprà 4.

Galat. 5.

Gentibus iam conuerſis iugum legis imponere volentes, quomodo tentabant Deum

Galat. 5.

Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus? Rectè ait, tentatis Deum per errorem conſcientiæ faciendo vt imponat iugum, quod imponere non vult, cùm iugum legis ſit à Moſe, qui pædagogus erat in Chriſto: qui ceſſare debuit veniente Chriſto, & accedente virili ætate, quę non eget pædagogo. Hinc Paulus: *Scio,* inquit, *& confido in Domino Ieſu, quia nihil commune per ipſum; niſi ei qui exiſtimat quid commune eſſe, illi commune eſt:* ad eum modum inconſultè vouens, & errante conſcientia Deum tentare videtur.

Rom. 14.

Legem, iugum cur vocet Petrus

Leuit. 8.

Vocat autem legem, iugum, ſiue onus importabile, quod multitudine præceptorum Iudæos premeret, & à dura, & ſanguinolenta circumciſione initium ſumeret, & iugum imponeret: non vt vi naturæ ſeruaretur, ſed vt interim illo occuparetur Iudæus, & veluti ſeruus timore compelleretur, ne ad idola declinaret, & legem illam ſeruare non valens, ad Chriſtum medicum, & iuſtificatorem accurrerent. De quo ſubdit: *Sed per gratiam Domini Ieſu Chriſti credimus ſaluari, quemadmodum & illi.* Cùm per legem tantùm eſſet cognitio peccati, & per eam homines peccatores conuincerentur eſſe, remedium erat ad Chriſtum venturum per fidem aſpicere, & per eius miſericordiam & gratiam ſalutem expectare.

Per gratiam Chriſti, & non per legẽ quærere ſalus contingebat.

Rom. 3.

Et nota, Patres Veteris Teſtamenti non ex lege Moyſi, ſed à Chriſti gratia, & ſanguine ſalutem conſecutos per fidem: nam iuſtus ex fide viuit. Id autem ſignificat verbum, quemadmodùm & illi, ſcilicet Patres Veteris Teſtamenti: at iuſti, ſunt omnes qui teſtimonio Fidei probati inuenti ſunt, quorum catalogum Paulus 11. capite ad Hebræos enumerat.

Supra 1. & Habacuc. 2.

Veteris Teſtamenti Patres vnde fuerint ſalui.

Hebr. 11.

Quòd autem vnus omnibus Chriſtus ad ſalutem ſufficiat, adeò vt neque Iudæis lex, & cæremoniæ, vel Gentibus liberum arbitrium, ſapientia, & opera moralia, atque heroica ad vitam, ſiue ſalutem contulerint; docet Apoſtolus ſolidè, & efficaciter in epiſtolis ad Romanos, & ad Galat. Per gratiam autem Domini noſtri, intellige aut gratuitam Chriſti erga nos voluntatem, & beneuolentiam, qua pro nobis iuſtificandis, & ad ſalutem perducendis ſanguinem ſuum in cruce immolatum Patri obtulit. Vel donum gratiæ cordibus credentium infuſum, per quod à peccato ſine legis operibus exurgimus: quo etiam per nos operante ſalutem adipiſcimur æternam, ſecundùm illud: Gratia Dei, vita æterna.

Saluari per gratiam Chriſti quid.

Hebr. 5.

Infra 9.

Rom. 6.

Tacuit autem omnis multitudo, & audiebant Barnabam, & Paulum narrantes quanta Deus feciſſet ſigna & prodigia in Gentibus per eos? Quòd tacuerit omnis multitudo, intellige loquente Petro paſtore, cui aſſenſa eſt, ſicuti aſſentire debebat: & nemo illi quicquam obiecit; vel ſua ſententia dicta ſilentio quodam communi excepta eſt, & veluti compreſſus tumultus diſceptantium. Hinc Tertullian. lib. de Pudicitia, loquens de hac Petri ſententia, in fine ſcribit: *Sed & in illa diſceptatione cuſtodiendæ legis primus omnium Petrus Spiritu inſtinctus, & de nationum vocatione præfatus: & nunc, inquit, cur tentaſtis Dominum de imponendo iugo fratribus, quod neque nos, neque Patres noſtri ſufferre valuerunt? Sed etenim per gratiam Ieſu credimus nos ſalutem conſecuturos ſicut & illi. Hæc ſententia & ſoluit quæ omiſſa ſunt legis; & alligauit quæ reſeruata ſunt.* Conſidera, Lector, huius antiquiſſimi Patris poſtrema verba, vt perſpicuas quanti roboris extiterit autoritas Petri in illo Concilio, vt dicatur ſoluere, & ligare.

Petri in Concilio ſententia ponderis quãtum habuit.

Tertull.

Eadem, vt Tertullianus aſſerit, Petri ſententia, quàm potens, & efficax fuerit.

Quia verò Petrus ſolùm ex reuelatione, & ſigno probauit ceſſare legalia; Barnabas & Paulus, Apoſtoli & ipſi, confirmãrunt ſententiam Petri, enarrantes ſigna, quæ in conuerſione Gentium acciderant. Ex quibus ſatis idoneum argumentum colligitur Deum ſigna & prodigia per Apoſtolos in Gẽtibus nequaquam effeciſſe, niſi conuerſionem abſque circumciſione, & lege Moy-

Eandem Paulus & Barnabas vti confirmarunt.

ſi ſatis eſſe ad ſalutem probaſſet. Sunt autē ſigna & miracula ſolidiſſima argumenta, ac prorſus diuina, ad comprobandum veritatem dogmatum Fidei: nam illis Chriſtus probauit ſe Meſſiam ac Deum, & de Apoſtolis inquit Marcus, quòd prædicauerunt vbique Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Et priùs nominat Barnabam, quàm Paulum, eo quòd prior eſſet vocatione: nam Barnabas Actor. 4. Paulus Act. 9. vocati ſunt.

Signa & miracula quandam fidem faciunt.

Marc. vlt.

Et poſtquam tacuerunt, reſpondit Iacobus dicens, Viri fratres, audite me. Iterum, poſtquam Paulus, ac Barnabas ſententiam ſuam dixerunt, illi Petri per omnia conſentaneam, ſecutum eſt ſilentium confirmans illorum ſenſum: quemadmodum etiam & Iacobus rogatus vt diceret, quia ſanctus erat, & Epiſcopus Ieroſolymæ, & frater Domini, & Apoſtolus, ſententiam tulit: qui dicta aliorum Apoſtolorum comprobauit teſtimonio Prophetarum. Atque ita reuelatione Petri, & ſignis Barnabę & Pauli, & teſtimonio Prophetæ producto per B. Iacobum, comprobata eſt ſententia de Gentibus ad Fidem conuerſis legis ſarcina non grauandis. Obſeruatum eſt in antiquis ſynodis, vt audita ſententia Legatorum Sedis Apoſtolicæ, & Fidei Romanæ, continuò illi omnes acquieſcerent, ac pedibus omnes irent in eandem, tanquam ſui paſtoris, ſententiam. Eadem autem ſalutatione vtitur Iacobus, qua Petrus: quia omnia ſumma charitate, & ſimplicitate tunc gerebantur, necdum erant inuenti tot Romanorum Pontificum, & aliorum Epiſcoporum, quibus nunc iure inter ſe diſcernuntur, tituli, & appellationes, quibus agnoſcatur, & diſtinguatur caput, & ouium paſtor à reliquis inferioribus paſtoribus, & ſua integra atque illæſa remaneat reuerendiſſimorum Epiſcoporum appellatio.

Iacobus frater Domini, cur ipſe etiam ſententiam dixit in Concilio, & qualem.

Antiquæ Synodi Apoſtolicæ Sedis legatis quātum deferre cōſueuerant.

Eadem qua Petrus, ſalutatione Iacobus cur fuerit vſus in dicenda ſententia.

Simon narrauit quemadmodum primum Deus viſitauit ſumere ex Gentibus populum nomini ſuo. Aliqui hoc referunt ad Simeonem illum ſenem Euangelicum, qui accipiens Chriſtum in vlnas ſuas, dixit: *Lumen ad reuelationem Gentium, & gloriam plebis tuæ Iſrael*: atque hoc colligitur ex eo, quod Græcè dicitur hîc, Simeon, & Chryſtomus ſic legit. Verùm hoc infirmum eſt, quoniam ſuperius vocatus eſt Petrus idem, qui modò Simon, & conſtitutio Apoſtolica lib. 6. cap. 12. Simonem vocat, non Simeonem. Nomen Simeon Hebræum eſt, quod Hebraicè loquens Iacobus vſurpauit: quemadmodum ipſe ſcribens ſecundam epiſtolam, inquit, Συμεὼν Πέτρος. Adhæc verba Iacobi conſentiunt cum his quæ ſuperius Petrus dixit: ex quo accipimus, Simonem eundem eſſe cum Petro. Verbum narrauit, ſiue vt Græcè dicitur ἐξηγήσατο, id eſt, non breuiter & ſummatim, ſed fuſiùs & explicatiùs expoſuit. Nam Clemens lib. 6. cap. 12. De conſtitutionibus Apoſtolicis ita introducit narrantem Petrum in illa Synodo, vt omnia illa, quæ tunc Lucas cap. 10. de lintei viſione, & c. 11. quæ Iudæis vt ſatisfaceret, deſcripſit, repetierit ibi coram omnibus, & addiderit etiam quædam in Actis prætermiſſa, quemadmodum ſcilicet tunc intellexerit verbum illud Domini: *Omnis qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit*: Et rurſum, *Recordabuntur, & conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terræ, & adorabunt coram eo vniuerſæ familiæ Gentium: quoniam Domini eſt regnum, & ipſe dominabitur Gentium*: quodque vbique ſcriptum eſſet de vocatione Gentium. Quę conſultò Lucas omiſit repetere: quia iam illis eiſdem dixerat Petrus Act. 11. Tectè tamen ſignificauit expreſſa fuiſſe à Petro illo verbo ἐξηγήσατο, vt ſuperiùs expēdimus. Verbum, viſitauit ſumere, Græcè eſt ἐπεσκέψατο λαβεῖν. Significat autem illud verbum & conſiderare, & viſitare. Et iuxta primum ſignificatum ſenſus eſſet, conſideraſſe Deum ex Gentibus populum eſſe aſſumendum nomini ſuo. Iuxta ſecundum ſignificatum, quem accepit interpres, ſenſus eſt, Deum viſitatione per Spiritus ſancti miſſionem declaraſſe voluntatem ſuam, & miſericordem viſitationem de aſſumendo populo Gentili, quò nomen eius, & gloria magnificaretur, iuxta illud: *Vt virtutes annuntietis eius qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen ſuum.*

Quod hîc à Iacobo dicitur de Simeone narrante, ad Simonem Petrum referendum eſſe tantummodò.

Luc. 2.

Chryſ. ho. 33. in Act. tom. 3.

Clem. Rom.

Simeon, quale nomen ſit.

Idem Clemens Roman.

Quæ nam Simon Petrus, Iacobus vt dixit, narrauerit.

Ioel 2.

Pſal. 21.

Et cur Lucas hoc loco minimè retulerit.

Illud Iacobi: Deus viſitauit ſumere, &c. duobus modis poteſt intelligi.

1. Petr. 2.

Et huic concordant verba Prophetarum, ſicut ſcriptum eſt. Poſthæc reuertar, & readificabo tabernaculum Dauid, quod decidit, & diruta eius readificabo, & erigam illud; vt requirant cæteri hominum Dominũ. Probabile eſt, quod quidam aſſerunt, plura teſtimonia citaſſe Iacobum, virum in Scripturis eruditiſſimum: Lucas autem breuitatis gratia hoc tantùm teſtimonium retulit, quòd ex capite 9. Amos ſumptum eſt in ſenſu magis quàm in verbis. Nam ad literam ita habet Propheta: *In die illa ſuſcitabo tabernaculum Dauid, quod decidit; & readificabo aperturas murorum eius, & ea quæ corruerant, inſtaurabo; & readificabo eum ſicut in diebus antiquis. Vt poſſideant reliquias Idumeæ, & omnes nationes, eò quòd inuocatum ſit nomen meum ſuper eos: dicit Dominus faciens hæc.* Sed Lucas iuxta interpretationē Septuaginta interpretum hæc verba produxit, vt aliàs in hoc libro ſæpè fecit. Eſt autem ſenſus: Reuertar ab ira in Iudæos, quam

Amos 9.

Quæ Iacobus in Concilio pro ſua ſententia protulit Prophetarum teſtimonia, Lucas quare non recenſuit niſi vnum tantùm, & quomodo.

quam prænarrauerat, vel vt habet Græca, & Hebræa vox, In die illa, ſcilicet cum Deus erit iam placatus; quod Iacobus interpretatus eſt per verbum reuertendi. ¶ *Suſcitabo tabernaculũ Dauid.* Id eſt, Eccleſiam ex Gentibus, quam Dauid in Chriſti perſona vocauit tabernaculum, cum Pſal. 131. indutus perſonam Meſſiæ, dixit: *Memento Domine Dauid* (id eſt, Chriſti Domini) *& omnis manſuetudinis eius* (qua aduerſa ſuſtinuit) vel vt Hebraicè habetur, & omnis afflictionis (hoc eſt, acerbæ paſſionis, quã pro redemptione mundi ſuſtinuit.) Et qui vouit: *Si introiero in tabernaculũ domus meæ* (hoc eſt, quieſcens in cordibus Iudæorũ per fidem, maximè verò in corde Virginis, quæ illi ſingulariter tabernaculum ad habitandum præſtitit) *ſi aſcendero in lectum ſtrati mei* (hoc eſt, per aſcẽſionem locum quietis meæ perpetuum in cœlis ſtatuam) *donec inueniam locum Domino, tabernaculum Dei Iacob*: Id eſt, Eccleſiam perditam ab Adam, in quo tota corruit; & propterea dicitur reædificari, & diruta eius reſtaurari; quia per fidem in Chriſto reædificantur. Eccleſia igitur, quæ optimè ſub Dauide ſtetit, & quia Chriſtus ex ſemine Dauid ortus eſt, rectè per tabernaculum Dauid intelligitur Eccleſia, non ſolùm ex Iudæis, ſed etiam ex Gentibus. Et vt tabernaculum defendit à pluuia, & tempeſtatibus, quod tãtùm eſt viatorum, ſiue peregrinantium, paſtorum, atque eorum qui bellant, quod tamẽ omnimodam quietem nondum præſtat: ita Eccleſia Dei defendit quidẽ eos, qui in ea ſunt, ab ira Dei, ac dæmonum inſultibus, non tamen adhuc firmam pacem præſtat, quia more bellãtium his qui in illa verſantur, pugnandum eſt & militãdum, & inſtar viatorum peregrinandum in patriam, & more paſtorum, humili ſorte agendum eſt. Vnde Petrus dicebat: *Certus ſum quòd velox eſt depoſitio tabernaculi mei*: & Paulus: *Nam & qui ſumus in hoc tabernaculo, ingemiſcimus grauati*, & Dilectus in Apocalypſi, vocat Eccleſiam tabernaculum Dei cum hominibus. Chaldæus tamen paraphraſtes vertit: Tempore illo ſuſcitabo regnũ domus Dauid, quod collapſum fuerat, & condam propugnacula eorum, &c. Sed reuerà regnum Chriſti aliud non eſt quàm eius Eccleſia collecta ex Iudæis, & Gentibus. Subdit. *Vt requirant cæteri hominũ Dominum, & omnes Gẽtes, ſuper quas inuocatum eſt nomen meum.* Quibus in verbis videtur Deus polliceri, etiam alijs extraneis gentibus aperiendam eſſe Eccleſiam, nõ propter merita legis, aut circumciſionis, ſed ex mera gratia: reſpectu enim Dei hominis facti nullus homo eſt ampliùs alienigena. Et propterea dicitur iuxta Hebræam literam, Reædificabo ſicut in diebus antiquis, id eſt, ante legem, cùm nondum erat differentia Iudæi, & Gentilis. Et ita hoc teſtimonium ob hæc poſtrema verba de Gentibus, ſuper quas inuocandum eſt nomen Domini, ad rem ipſam rectè producitur. Et ita per tabernaculũ Dauid, intelligenda eſt Eccleſia ex Iudæis. ¶ *Dixit Dominus faciens hæc.* Quicquid Deus pollicetur, & vouit, & docet, & vult facere. ¶ *Notum à ſeculo eſt Domino opus ſuum.* Hoc eſt, Ab æterno præſciuit quid facturus eſſet cum Gentibus: nihil igitur hîc temerè fit, ſiue in repudiandis Iudæis, ſiue in aſciſcendis Gentibus. Vel Deus omne opus ſuum quod fecit, dilexit; ideo ſine diſtinctione Iudæi inſtaurat. Vnde Pauli illa vox: *An Iudæorum Deus tantùm? nonne & Gentium? Imò & Gentium.*

Quid, Suſcitabo tabernaculum Dauid.

Pſal. 131.

Explicatur & illud: Memento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius, & reliq.

Eccleſia Dei quare tabernaculum appelletur.

2. Petr. 1.

2. Cor. 5.

Apocal 21.

Quod ſit regnum Chriſti.

Dei Optim. Max aduerſus Gentes benignitas, quanta, vndeque effuſa.

Expenditur hæc Hebræa litera Reædificabo ſicut in diebus antiquis.

Qualia promiſſa ſint Dei.

Notum à ſeculo quod ſit Domino opus ſuum.

Rom. 3.

Proptèr quod ego iudico, non inquietari eos, qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum. Nemo exiſtimet hæc verba ſignificare præſtantiorem ſentẽtiam, aut ſuperius iudicium: tùm quia hoc eſſet Iacobo dare primatum, ac Petro tollere, quod nemo dixit; tùm quia ſententia communi conſenſu dictata inferiùs continetur, cùm dicitur: *Tunc placuit Apoſtolis, & Senioribus cum omni Eccleſia, &c.* Dicite ergo, Ego iudico, nihil eſt aliud, quàm, Mihi ita videtur, vel, Meum hoc eſt iudiciũ. Et ait; *Non inquietari eos qui ex Gentibus conuertuntur ad Deum*; nimirùm per cæremonias inutiles, & eis parùm gratas, imò odioſas etſi inutiles, ad tempus tamen relictæ ſint Iudæis, de quibus dixerat: *Quid tentatis Deum imponere iugum* (ſcilicet legis Moſaicæ) *ſuper ceruices diſcipulorum.* ¶ *Sed ſcribere ad eos vt abſtineant ſe à contaminationibus ſimulachrorum, & fornicatione, & ſuffocatis, & ſanguine.* Hæc addidit in gratiam Iudæorum tanquàm eorum peculiaris Epiſcopus, vt in charitate vnirentur Gentibus, donec perfecta eſſet illorum malitia, quæ cedere Gentes iuſſit. Contaminationes idolorum vocat ea, quæ edere ad idololatriam materialiter ſpectabat, & edere offendebat Chriſtianos, qui oderant idola. Qua de re monet Apoſtolus 1. Corinth. 8. quatenùs illa edere, conſcientiam polluat, aut fratrem ſcandalizet, tunc ab illis eſſe abſtinendum. Secundò, prohibet ſimplicem fornicationem, quam Gentes peccatum eſſe non putabant: ſecùs Iudæus, cui dicitur: *Non erit meretrix de filiabus Iſrael, nec ſcortator de filijs Iſrael*: vbi Hebraicè dicitur Pathicus. Tob. tamen 4. dicitur: *Attende tibi fili mi ab omni fornicatione*: & Salomon Prouerb. 5. *Ne intenderis fallaciæ mulieris. Fauus enim diſtillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius.* Et infra: *Longè fac*

Iacobi ſententiam quam dixit, aliorum ſententijs minime præualuiſſe, ex quibus non obſcurè perſpici poſſit.

Quemadmodũ non erant inquietandi, qui ex Gentibus conuertebantur ad Deum.

Act. 15.

Contaminationes idolorũ quæ dicantur.

1. Cor. 8.

Rom. 14.

Vnde conſtet, Iudæos ſimplicem fornicationem illicitã agnouiſſe, nõ autẽ Gentiles.

Deut. 23.

Tob. 4.

Prou. 5.

Geneſ. 38.

ab ea viam tuam, & ne appropinques foribus domus eius; & Thamar fornicariam iuſſit Iudas igni tradi. Et Apoſtolus: *Fugite*, inquit, *fornicationem*,

1. Cor. 6.

Ethnici quare fugere debuerint fornicationem.

Gentiles tamen eam licitam eſſe exiſtimabant; cùm tamen contra bonum exiſtat humanę generationis, & contra bonum educationis, inſtructionis, atq; adeò dilectionis prolis: quorum ſingula per ſe reatu æternę mortis digna exiſtunt. Tertiò, cenſet Iacobus eos à ſuffocato abſtinere, hoc eſt, ab eſu animalis per ſuffocationem occiſi, vel, quod idem eſt, à ſanguine cum carne compreſſo, ſiue à manducatione ſanguinis nudi, quorum eſus Noë, & filijs erat interdictus, & Iudæis.

Abſtinere à ſuffocato, & ſanguine, quid. & cur hoc præceptũ fuerit.

Geneſ. 9.

Deut. 12.

Atque hoc præceptum non omnibus Gentibus datum eſt, ſed tantùm iam Chriſtianis, & ex illis partibus Syriæ, & Ciliciæ propter pacificum conuictum cum Iudæis infirmis, non quaſi lex obligaret eos. Ex his habes Eccleſiam poſſe ſuis præceptis obligare etiam in his, quę non ſunt expreſſa in Scripturis: vt conſtat de præcepta abſtinentia à ſuffocato & ſanguine.

In quibus etiã obligare fideles Eccleſia poſſit.

Sed hoc præceptum breui temporis ſpatio abolitum fuit, & reuocatum, cùm plenè conſtitit Moyſis legem omninò eſſe Iudæis abrogatam, neque vllam vim obligandi eam ampliùs habere, etiam Iudæos: tùm enim non opus fuit ex Gentibus ad Chriſtum conuerſis, vel propter pacificum cum fidelibus ex Iudaiſmo côuerſis côuictum, hæc præcepta obſeruare.

Præceptum abſtinentiæ à ſuffocato, & ſanguine, quamdiu viguerit.

Rectè ſiquidem B. Auguſtinus tria legis Moſaicæ tempora diſtinxit: primùm, quo viua fuit: deinde ſequens, quo mortua: tertium, quo mortifera. Viua fuit vſque ad Chriſti mortem, vbi vllam conſummauit: mortua fuit, & inutilis reddita à morte Chriſti vſq; ad completam prædicationem Apoſtolorum per quadraginta annos, & vrbis excidium: ab eo deinceps tempore non tantùm mortua, ſed etiam mortifera ac pernicioſa extitit obſeruantibus.

B. Auguſt. Lex Moyſi quando viua, quando mortua, & quando cœperit eſſe mortifera, teſte Auguſt.

Eſus ſanguinis, & ſuffocati cur fuerit vetitus, Patrũ ſententia.

Patres tamen ex antiquis nonnulli teſtantur, hæc de ſuffocato, & ſanguine ab Apoſtolis fuiſſe prohibita, quatenùs ad idololatriam pertinebant. Sic Origen. lib. contra Celſum. Greg. Nazianz. orat. in ſanctum Paſcha, Cyril. Ieroſol. Catech. 4. & Tertul. in Apologetico. Etſi autem Auguſtinus lib. contra Fauſtum interpretetur Gentibus prohibitum, ne ſanguinem, & ſuffocatum ederent: præfero tamen expoſitionem eiuſdem eodem loco, & quam etiam in libro, quem inſcripſit Speculum, profert, illis verbis ſignificatum, ne quis ſe homicidio contaminet. Ex quo etiam conſtat, eum non legiſſe nomê ſuffocati. Et Ambroſ. in cap. 2. ad Galat. teſtatur à Græcis additum verbum ſuffocato.

Orig. li. 8 contra Celſũ, c. 3

Greg. Naziã.

Cyril Ieroſol.

Tertull.

Aug lib. 32. contra Fauſt. cap 13.

Idem.

B. Ambroſ. tom. 5.

Sic etiam interpretatur Pacianus vetus autor in exhortatione ad pœnitentiam, & Chryſoſt. in Actor. legit quidem ſuffocato, ſed cædem prohibitam exponit. Et ante hos Cyprianus ad Quirinum: *Viſum eſt*, inquit, *Spiritui ſancto, & nobis, nullam imponere ſarcinam, quàm iſtam, quæ ex neceſsitate eſt, abſtinere nos ab idololatrijs, & ſanguinis effuſione, & fornicatione, & quæcunque vobis fieri non vultis, alijs ne feceritis.*

Pacianus vetus autor.

Chryſoſt loco præſcripto

Cyprian. li. 3. ad Quirin. c 119.

Sic Irenæus libro aduerſus Hæreſes: *Præcipiendum eis vti abſtineant à vanitatibus Idolorum, & à fornicatione, & à ſanguine, & quæcunque nolunt ſibi fieri, alijs ne faciant.*

Iren lib 3 c. 12 ſub finem.

Tob. 4.

Secundùm illos ergo veteres Patres, Apoſtoli illis verbis complexi ſunt ſummam legis naturæ, ad quam ſub gratiâ conſtituti obligantur. Vt enim Apoſtolus in vita ſobria, iuſta, & pia comprehendit legem Naturæ; ita Concilium Apoſtolorum comprehendit deteſtanda per impietatem, fornicationem, & homicidium, & quamcunque proximi iniuriam.

Summam legis Naturæ prædictis verbis, abſtinendi ſcilicet à fornicatione, &c. ab Apoſtolis fuiſſe comprehenſam.

Alioqui cur Apoſtoli dicerent ſe nolle vllum onus imponere niſi iſta neceſſaria? vbi ſatis indicatur ab alia neceſſitate illa vocari neceſſaria, quàm à ſua impoſitione, vel poſitiuo præcepto. Quomodò idem Apoſtolus, qui tradebat fratribus decreta, quæ ab Apoſtolis in Hieruſalem ordinata erant, poſt hoc concilium ſcribit Coloſſenſibus: *Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu, &c. quæ ſunt vmbra futurorum*, ſi Apoſtoli Gentilibus fratribus impoſuerunt præceptum legis de non edendo ſanguine, & ſuffocato, quod erat inter cæremonialia vmbratile?

Act. 15.

Coloſſ. 2.

Tertullianus quoque libro de Pudicitia non meminit ſuffocati, & interpretatur ſeruatum eſſe mœchiæ, & fornicationi locum inter idololatriam, & homicidium: interdictum enim eſum ſanguinis multò magis humani intelligimus.

Tertull.

Moyſes enim à temporibus antiquis habet in ſingulis ciuitatibus qui eum prædicent in Synagogis, vbi per omne Sabbatum legitur. Quaſi diceret, vt exponit Chryſoſtomus, Non hæc ſcribimus Iudæis, quòd illis Moyſes perpetuò loquatur, & ſuos habeat profeſſores & obſeruatores: nondum enim lex abrogata erat, ſed cum honore ſepelienda.

Chryſoſt. ibi tom 3.

Iudæi quàm ſtudioſi legis Moſaicæ olim fuere.

Lectionem verò Moyſi per omne Sabbatum fieri ſolitam in Synagogis, tradit Ioſephus in libro contra Apionem Grammaticum: quemadmodum quoque apud nos omni die Dominico proponitur Euangelium, quod plerunque à prædicatoribus explicatur, vt ita iugis & perpetua permaneat apud nos lex ipſa Euangelica; quæ nihil eſt aliud quàm Ieſus Chriſtus Dei Filius incorporatus, docens, operans, moriens, atque reſur-

Ioſephus li 1. contra Apionẽ Grammat.

Quid ſit lex Euangelica.

regnans, cosque ſuo Spiritu ditans, iuſtificans, atque beans, cui cum Patre & eodē Spiritu ſancto ſit omnis honor, gloria, poteſtas, & imperium in ſempiternum. Amē.

TRACTATVS XLIV.

In illa verba: *Tunc placuit Apoſtolis & Senioribus cum omni Eccleſia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Iudam qui cognominatur Barſabas, & Silā, viros primos in fratribus, ſcribentes per manus eorum, Apoſtoli, & Seniores fratres, his qui ſunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciciliæ fratribus ex Gentibus ſalutem, &c.* Act. 15. Atq; hic in primis explicatur, quid & nomine, & re Concilium, & quotuplex: & cuius ſit inſtitutionis, Diuinæ, an Eccleſiaſticæ.

Apoſtolorum lex [illegible] in concilio controuerſia [illegible] non fuit.

AD dilucidiorem explicationem eorum quæ ſequuntur, in primis præmittendum eſt, quæſtionem in hoc Concilio agitatam non fuiſſe, legem ſimpliciter fuiſſe abolitam, ſiue abrogatam Iudæis: nā hoc nō fuit in controuerſiam vocatum: vt enim ſuperiùs attigimus, lex ſuum tempus habuit, quo vixit vſq; ad Chriſti mortem: à cuius interitu lex quidem ita mortua eſt, vt tamen non eſſet mortifera vſque ad plenam prædicationem Apoſtolorū per vniuerſum orbem. Ita quippe conueniebat, vt honorificè ad ſepulturam deduceretur Synagoga: quanquàm B. Petrus ſua in ſententia nonnihil de inutilitate legis attigit, cùm dixit, legem iugum eſſe, quod neq; Patres noſtri, neq; nos portare potuimus. Sed per gratiam Domini Ieſu Chriſti credimus ſaluari, ſicut & illi. Vbi ad ſalutem nihil facere legem indicauit, cùm etiam per illam dū vigeret, non fuiſſe Patres ſalutem conſecutos aſſeueret, niſi per Meſſiæ gratiam; quantò magis nūc, vbi à Domino eſſet impleta, & in cruce extincta, & iam inanis reddita eſſet & otioſa?

Legis imbecillitas quibus verbis à Petro declarata, atq; oſcula.

Controuerſia igitur erat, an credentibus ex Gentibus in hoc, vt Chriſtus eſſet illis ſalutaris, neceſſaria exiſteret circumciſionis, & reliquarum cæremoniarū obſeruantia; ita enim vrgebant Phariſæi credentes. Sed definitum eſt, nulla ratione neceſſariam exiſtere, præter illa pauca, quæ addiderunt de abſtinētia ab idolothytis, & ſuffocato, & ſanguine ad alendam, & ſeruandam concordiam. Sunt igitur illæ duæ diuerſæ quæſtiones, etſi, quod attinet ad materiam, eædem ſint.

Scopus omnis [illegible] ſit quæ fuerit.

Hic autem lubet Diuinæ prouidentiæ ordinem admirari: cùm enim lex omninò eſſet tanquàm abrogata, & abolita prædicanda, & Gentibus eſſet communicādum Euangelium, non hæc vno die facta ſunt, ne credentes ex Iudæis retrocederent, & Chriſtum deſererent, ſed ſenſim, & per gradus quoſdam. Primò enim poſt Iudæos vocati ſunt Samaritani, qui ſemiiudæi erant. Deinde Gentiles in Cornelio Centurione, & domeſticis eius, qui per Petrum vocati ſunt. Tertiò, in hoc Concilio declaratum eſt, Chriſtum Gentibus conuerſis ad fidem, ſatis eſſe ſine lege ad ſalutem, donec Synagoga cum honore ſepeliretur.

Quonam, ad [illegible], Dei prouidentia antiquæ legis obſeruantia defecit.

Act. 8. Infra 10.

Secundò præmittendum, nōnullos nouitatis ſtudioſos ſentiſſe, in Petri ſententiam Iacobi iudicium præualuiſſe, aientes ſententiam Concilij illud definiuiſſe, quod Iacobus dixit, non quod Petrus. Sed profectò ſi rem perſpicaciùs expendamus, intelligemus, vt ſuperiùs attigimus, Iacobi ſententiam nihil aliud fuiſſe, quàm confirmationem quandam prioris ſententiæ dictæ à B. Petro, & quod Petrus per reuelationem, & miraculum comprobauerat, idipſum Iacobum Propheticis teſtimonijs confirmaſſe. Quod verò addiderit de abſtinentia ab illis quatuor, duo illa priora de fornicatione, & de abſtinentia ab his, quæ ſunt immolata idolis, quatenùs vel ipſi edentes in conſcientia polluebantur, vel alios fideles offendebant, Euangelica prorſus erant, & in Chriſti lege etiamnum obligant, & non tantum legis Moyſi, quoniam moralia ſunt; ideo tantummodò fuit legis Euangelicæ explicatio, & non legis Moſaicæ. In alijs verò duobus, de abſtinentia à ſuffocato animali, & ſanguine eius, ſi ita ſit legendum, quomodo etiam legit Syriacus codex, cùm illa eſſent merè legalia, cenſuit Iacobus credentes ex Gentibus ad illorum abſtinentiam eſſe arctandos: non quòd vlla lege Moyſi cogerētur ad illud, ſed quod ad retinendum pacificum conuictum cum Iudæis facere videretur. Conſenſerunt autem reliqui, & primus ipſe Petrus huic iudicio Iacobi, vt propterea nō minùs poſſit dici fuiſſe Petri quàm Iacobi: nam illo renuēte, nihil obtentum fuiſſet. Cùm igitur illa res modica extiterit, & illos tantùm Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ obligaret, & ad breue tempus durauerit, mirum eſſe non debet, ſi per Iacobum fuerit ſuggeſta ipſi Petro, atque toti Synodo, & communi omnium cōſenſu recepta, & in ſententia poſita. Itaque Iacobus non præualuit in Petri ſenten-

Nequaquàm Iacobi apoſtoli ſententiam Petri illa ſuperiorem extitiſſe, vt quidam aſſeruerunt.

Duo præcepta illa, abſtinendi ſcilicet à fornicatione, & ab idolothytis, Euangelica eſſe potius quàm legalia, vnde conſtet.

Alia duo: Vt abſtinerent à ſuffocato animali, & ſanguine eius, præcepta cur data ſint ab Apoſtolis.

Iacobi ſententiā cur Petrus, & reliqui omnes ſecuti fuerint.

ſententiam: quæ ab omnibus magna cum veneratione ſuſcepta eſt, atque approbata, ſed Iacobus pauca illa addidit, vt nonnihil videretur Iudæis propter eorum infirmitatem indulgeri.

Quare Petri, ſi fuit ſuperior Iacobi ſententia, Petri nomine nõ fuit, verum totius Concilij epiſtola ſcripta Antiochenis?

Vrgent deinde, literas miſſas fuiſſe non Petri nomine, ſed Iacobi, cùm nunc primũ Pontificis nomen apponatur, & de cõſilio fratrum, vel Concilij feciſſe dicatur. Ad hoc dici poteſt, variam fuiſſe conſuetudinem, quæ tunc erat, ab ea, quæ nunc eſt. Et quanquàm Petri autoritas, tanquàm ſummi paſtoris, ab illis maximè cognita fuerit, & magna in veneratione habita: tamen modeſtiæ & humilitatis gratia id feciſſe cenſendus eſt. Quemadmodum tituli illi, qui ei maximè conueniunt, vt ſanctiſſimi & beatiſſimi patris, aut ſummi Pontificis, aut ſummi paſtoris, aut Chriſti Vicarij, aut Principis Apoſtolorum; aut Epiſcopi Epiſcoporum, tunc in vſu nõ erant. Quanquàm ſuperiùs Lucas aliquam diſtinctionem in Petrum & Apoſtolos indicauerit, cùm dixit: *His auditis, compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos.* Ita neque in Concilio illa diſtinctio Petri ab Apoſtolis, & Presbyteris facta fuit. Voluit enim Petrus alios honorare ſecum; & quò alios minus intelligentes magis ad credendum inclinaret, legentes ſententiam omnium nomine prodiſſe. Et quia Paulus & Barnabas, atque alij ex alia parte non tantùm ad Petrum venerant interrogandum, ſed etiam ad Apoſtolos; idcirco conueniebat ſententiam ex omnium nomine prodire. Et ſatis fuit, quòd vnica eius, ac ſuprema autoritate, etiam in alios deriuata, concilium illud coactum fuerit, & ſententiam definitiuam protulerit: ſicut & hodie Concilia & eius autoritate coguntur, & Canones per illa editi robur, & firmitatem ad omnes obligandum non niſi à ſucceſſoris Petri poteſtate. Vnde Hieronymus in epiſtola ad Auguſtinum, quæ incipit: *Tres ſimul epiſtolas*, ſcribit de Petro poſt ſententiam dictam in Concilio: *Tacuit autẽ omnis multitudo, & in ſententiam eius Iacobus Apoſtolus, & omnes ſimul Presbyteri tranſierunt. Hæc non debent moleſta eſſe lectori, ſed & mihi, & illi vtilia, vt probemus ante Apoſtolum Paulum non ignoraſſe Petrum Principem huius eſſe decretì, legem poſt Euangelium non eſſe ſeruandam.* Hæc ille. Quòd verò nunc tanta diſtinctio fiat inter ſummũ Pontificem, & alios Epiſcopos per varias appellationes, ac diuerſos titulos: & hæreticorum importunitas, & Principum rebellio, & Epiſcoporum ſchiſmata coëgerunt, vt iam alia ratione & ipſi de ſeipſis Pontifices, & nos de illis loquamur, vt dici poſſit: Hæc ætas alios mores, & aliam loquendi rationem poſtulat.

Quænam appellationes Romani Pontificis, ne tituli olim minimè fuerint in vſu.

Act. 2.

Petri modeſtia.

Eiuſdem, ſucceſſorum que eius in Concilijs autoritas quanta ſit.

B. Hiero to. 2. prope fin.

Vnde nam tanta inter ſummum Pontificem, & alios Epiſcopos per diuerſas appellationes ſit orta diſtinctio.

Tertiò præmittendum eſt, hanc definitionem, qua credentes ex Gentibus nõ arctantur ad circumciſionem, & ad legis onera, Diuini iuris extitiſſe, ac propterea in hodiernum vſque diem legem hanc habere vim ſuam, atque immobilem in poſterũ futuram: quoniam tantùm Diuinum ius nobis explicauit. In his verò, quæ dixit de immolatis idôlis, ac de ſuffocato, & ſanguine, legem tantùm Canonicam, & Eccleſiaſticam fuiſſe: quæ & diſpẽſari potuit, & abrogari, ſicut & reuera abrogata eſt. Nam ſi quis eis, quæ immolata ſunt idôlis, veſcatur, modò facto illo offendat neminem, & ipſe non ob honorem aliquem idôlis tribuendum, ſed ob neceſſitatem ſuam ſubleuandam, cum gratiarum actione veſcatur, id facit licitè, & creatura Dei rectè vtitur, quemadmodum Apoſtolus docet 1. Cor. 10. *Si quis*, inquit, *vocat vos infidelium ad cœnã, & vultis ire; omne quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Si quis autem dixerit, Hoc immolatum eſt idôlis; nolite manducare propter illum qui indicauit, & propter conſcientiam: conſcientiam dico, non tuam, ſed alterius.* Tolerabile verò nõ eſt, quòd quidam iuris diuini propagatores, amplificatoreſque, hæc præcepta iuris diuini propriè eſſe tradunt: ſicut illa de muliere orante velato capite, & de Epiſcopo non eligendo, qui extiterit plurium vxorum vir, vel percuſſor, & ſimilia. Conſtat ſiquidem, ius Eccleſiaſticum, & Canonicum illud eſſe, quod interueniente autoritate maiorum noſtrorum immediatè conditur: Illud verò Diuinum propriè tantùm eſt, quod à Deo ſine vlla hominis autoritate proficiſcitur: quanquàm poſteà accedit homo vt præco & promulgator legis Diuinæ. Hîc autem ipſi Apoſtoli ſtatuerunt ſua autoritate. Adhæc cùm hæc breui ſint abrogata, & indies illa Pauli ſtatuta ex cauſa diſpenſentur, oporteret aſſerere, Diuina mandata eſſe abolitá: quod minimè confitendum eſt, vt in ſuperioribus Tractatibus oſtendimus. Intelligo tamen Græcos etiam hodie abſtinere ſe à ſanguine. Sed ſi virtute huius præcepti, quod iam abrogatum eſſe conſtat, id faciunt, non ſine ſuperſtitione obſeruant, quia videntur ad legis cæremonias propendere: ſi autem ob id, quòd naturaliter ab illis cibis abhorreant, aut alia honeſta de cauſa, minimè ſunt à nobis reprehendendi: ſicuti nec nos, qui certis diebus ob reuerentiam Dei, vel B. Virginis, Sanctorumve, à certis ciborum generibus ſponte abſtinemus.

In concilio illo in Apoſtolis celebrato definitiones quæ iuris ſint Diuini, quæ humani, & Canonici.

Iis quæ idôlis immolantur; quatenus veſci liceat.

Quæ ab Apoſtolis & Senioribus in Concilio fuerunt definita, de abſtinentia ab idolotythis & ſanguine, iuris, vt quidam volunt, Diuini minimè fuiſſe.

1 Cor. 11.

1. Tim. 3.

Quid ius Eccleſiaſticum, & Canonicũ, quid diuinũ.

Græci etiam num à ſanguine abſtineant, & an licitè, nec ne.

Concilium Apoſtolorum Act. 15. celebratum, erraſſe, Lutherus impudenter quare blaſphemauerit.

Illud porrò intolerabile, quod Lutherus in quadam ad populum concione Concilium hoc primum, cui Apoſtoli interfuerunt, erraſſe ait, eò quòd ſenſerint, legem Dei & opera neceſſaria ad ſalutem. Sed profectò rabies egit tranſuerſum Lutherum ad iactandum tam indignum verbum in Domini Apoſtolos, qui Spiritu ſancto pleni erant, & qui dixerunt: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis.* Nec intelligere voluit, illud præceptum imbecillitati Iudæorum fuiſſe indultum ad tempus, donec Synagoga cum honore ſepeliretur. Sed nouum non eſt, Lutherum ita inſanire in Concilia (ad quæ tamen ab initio prouocabat) dixit enim in ſua Captiuitate Babylonica, ſępiùs errauiſſe Concilia, præſertim Conſtantienſe. Sed iam ad literam explicandam redeundum eſt.

Act. 15.

De Concilijs item alijs œcumenicis & orthodoxis idē magnus nebulo quod ſenſerit & dixerit.

Tunc placuit Apoſtolis & Senioribus cum omni Eccleſia; eligere viros ex eis. Meritò ad omnem ſuſpicionem adimendam, quam Antiocheni erga Paulum, & Barnabam potuiſſent habere, per alios Eccleſiæ Ieroſolymitanæ primos ſcribunt. Et dicitur: *Cum omni Eccleſia*, nimirum approbāte decretum Apoſtolorum & Seniorum, hoc eſt, Concilij: ideo in epiſtola Apoſtoli tantùm, & Presbyteri ponuntur. Nam quod additur in Græcis codicibus, καὶ οἱ ἀδελφοὶ, hoc eſt, & fratres, & in codice Syro abundare videtur, quia fratres præter Apoſtolos & Preſbyteros, hoc eſt, Epiſcopos, non habent autoritatem præcipiendi; quam tamen habent illi, quorum nomine Epiſtola ſcribitur. probabilior eſt lectio noſtræ editionis, quæ habet, Apoſtoli, & Seniores, fratres; vt Apoſtoli, & Epiſcopi ſe fratres ex modeſtia nominent, quò magis perſuadeant obedientiæ iugum complecti. Deligunt autem Iudam, & Silam, tanquàm Apoſtolos, ſiue legatos Apoſtolorum. Et vt ponderauit Oecumenius, vt Barnabas, & Paulus ſuſpicione omni apud ipſos vacent; vel ne calumniam paterentur, eò quòd illi cum ipſis miſſi fuiſſent, commendantur ab Apoſtolis, vt chariſſimi, celebranturque quaſi homines, qui pro nomine Ieſu Chriſti Domini noſtri animas ſuas tradiderunt. De quibus ita ſcribit ad Timotheum: *Tu autem*, inquit, *aſſecutus es meam doctrinam, inſtitutionem, propoſitum, fidem, &c. patientiam, perſecutiones, paſſiones: qualia mihi facta ſunt Antiochiæ* (ſcilicet Piſidiæ) *Iconij, Lyſtris: quales perſecutiones ſuſtinui, & ex omnibus eripuit me Dominus.* Miſſi vero ſunt Iudas, & Silas. Et Iudas qui cognominatus eſt Barſabas, diſtinctus à Ioſeph, qui cognominatus eſt Barſabas, Act. 1. & à Ioſeph, qui cognominatus eſt Barnabas, Actor. 4. ¶ *Scribentes per manus eorum, Apoſtoli & Seniores, fratres his, qui ſunt Antiochiæ & Syriæ, &c.* Hæc Epiſtolæ inſcriptio indicat generale fuiſſe concilium, & plures quàm duos, vel tres fuiſſe Apoſtolos: nam illis magis conuenit indefinitum nomen Apoſtolorum. Quòd ſi ſingulares ſententias non protulerunt, vt Petrus & Iacobus; id factum eſt, quia non erant amatores oſtentandæ doctrinæ, & quia in Petri, & Iacobi ſententiam pedibus iuerunt. Ioannem quòque ibi adfuiſſe, teſtatur Paulus ad Galat. 2. qui tamen hîc aliquid ſingulariter dixiſſe non ſcribitur. Deinde obſerua, hanc epiſtolam nomine omnium conſcriptam fuiſſe, vt videri poſſit inſtar ſubſcriptionis, quam Epiſcopi de more in Concilijs Generalibus adhibere ſolent, vt legimus factum fuiſſe in Concilio Nicæno, atque alijs, & nuper finito Concilio Tridentino, omnes, ad quos ſpectabat, adhibuerunt ſubſcriptionem. Quòd verò Apoſtoli ſalutant, dicendo, Salutem, nemo miretur, quaſi hæc Gentilibus communis ſit ſalutatio. Nam Ethnici æternam corporis, & animi ſalutem prorſus ignorarunt, & præſentem ſpiritualem ſalutem, quæ per Chriſtū eſt, & Spiritum ſanctum corda inhabitantem, nō agnouerunt. Ideo hoc Chriſtianorum eſt, & præcipuè Apoſtolorum, qui ad eam vocati ſunt poſſidendam, & in alios deriuandam; ita ſalutare certè Apoſtolicum eſt, vt hîc fecerunt Apoſtoli, & Iacobus frater Domini in principio Epiſtolæ ſuæ ita ſalutat. Subdit: *Quoniam audiuimus quia quidam ex nobis exeuntes, turbauerunt vos verbis, euertentes animas veſtras.* Cauſam proponunt, ob quam & ad congregandam Synodū, & ad definiendū deſcendere coacti ſunt. Quidam, inquiunt, ex nobis exeūtes, id eſt, à nobis educti Chriſtianam legem, ſed nō miſſi; & idcirco nullius autoritatis, cùm ſpontè ex ſeipſis ad vos venerint, & turbauerint vos verbis, euertentes animas veſtras, hoc eſt, prædicantes ſaluti animarum noxia, atque pernicioſa dogmata. In Græco, & Syriaco codice habentur hæc verba: *Et iubentes vos circumcidi, & ſeruare legem:* nam his illi labefactabant animas eorum, reuocantes eos ad legem, quæ illis lata non erat, & quæ iam per Chriſtum extincta, vim vllam obligandi etiam ipſos Iudæos non habebat. ¶ *Placuit nobis collectis in vnum.* Non tantùm in vnum locum, ſed etiam in vnam ſententiam & mentē. Ex quo oſtendunt Chriſti aſſiſtentiam ſecum habuiſſe: quia Dominus dixerat; *Vbi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Et tunc ſolidum eſſe ſolet quod

Apoſtoli, & Seniores Iudam, & Silam cum Paulo, & Barnaba curmiſerunt ad Antiochenos.

Quos penes ſit autoritas in Concilio.

Iudas, & Silas miſſi ab Apoſtolis, quantæ autoritatis illi.

Oecumen. in Acta.

2 Tim 3.

Iudas quis ille

Epiſtola illa Apoſtolorum & Seniorum ad Antiochenos quaſi videri poſſit.

Iidem, Ethnicorum more, cur eos ſalutauerint.

Proprium Chriſtianorum quid.

Qui Antiochenos conturbarant verbis, & euertere eorum animas tentauerant, quinam illi fuerint.

Quomodo illi nebulones Antiochenorū fidelium euertebāt animas.

Quo verbo inſinuetur, Ieroſolymitano in Apoſtolorum, & Seniorum Concilio Chriſtum adfuiſſe.

Matth. 18.
Quæ in Concilio deciduntur, vnde robur habeant.

in Cõcilio deciditur, ſi vniuerſi Patres in vnum ſenſum in dogmate Fidei definiendo conueniant, aut ferè vniuerſi: & nihil refert, ſi pauci diſſentiant. At verò vbi partes ferè ſunt æquales, aut multi numero, & ſanctitate vitæ, & doctrina inſignes diſſentiant, certum Fidei dogma quõmodo condi poſſit, prorſus ignoro, etiamſi ad Canones ad reformationem ſpectantes decernendos, ſatis eſſe poſſit vnius aut alterius ſuffragij victoria: quia ſi quicquam eſſet erroris in illis ſtatuendis, poſſunt temporis progreſſu ſine nota Concilij aut abrogari, aut in meliores, & conuenientiores commutari.

Omne Concilium Catholicũ duo exigit.

Viſum eſt enim Spiritui ſancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quàm hæc neceſſaria, &c. Omne Concilium Catholicum, & Orthodoxum, debet in Spiritu ſancto congregari: debet etiam per Spiritum ſanctum legitimè procedere: vnde & ſolennibus precibus inuocatur, vt Epiſcopis aſſiſtens inducat eos in omnem, quam Filius Dei promiſit veritatem: ſed præcipuè in eam, quæ poſt diſputationes præcedentes tunc definienda eſt. Illi ergo vt primo ſacri Concilij autori, & præfecto, primæ Synodi partes tribuẽdæ ſunt, poſteriores verò præſidentibus ſanctæ Synodo, hoc eſt, Romanæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ legatis, ac cæteris vigilantibus Epiſcopis qui adſunt. Proptereà rectè dicitur: *Viſum eſt Spiritui ſancto.* Horrenda autem eſt Theodori Bezæ vox, atque blaſphemia, qui in Præfatione Noui Teſtamenti ex Græco in Latinum à ſe conuerſi ſcripſit, Satanam, non Spiritum ſanctum præfuiſſe Synodis Generalibus. Quis hæc portenta verborum æquo animo ferat? aut quis hîc non agnoſcat peccatum in Spiritum ſanctum, quod non remittitur neque in hoc ſeculo, neque in futuro?

Ioan. 16.

Primarius Conciliorum autor, & præfectus quis.

Act. 15.
Quid Theodorus Beza, Caluini diſcipulus, malè ſcilicet eorum malum omnium, de ſacroſanctis Concilijs dicere ſit auſus, Satanæ infernalis tuba.
Matth 12.

Non quicquid in Concilijs definitur, ius eſſe diuinum, ſed etiam humanum, atque Canonicum.

Neque ex hoc verbo colligas, quicquid in Concilio definitur, eſſe iuris diuini, cùm conſtet in Synodo tractari non ſolùm ea, quæ ad Scripturarum explicationem faciunt, ſed etiam quæ ad reformationem ſpectant, & mores hominum cõponendos, quæ manifeſtè ad ius poſitiuum pertinent, ſiue Canonicum. Alioqui, ſi quicquid in Concilijs agitur, iuris eſſet diuini, cùm omnia illa potuerint dicere: Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis; magna pars nobis iuris diuini interijſſet, vel deſuetudine abrogata fuiſſet, & per Pontifices in alias leges commutata: quæ omnia planè ſunt abſurda. Quia igitur quod in Concilio ſtatuitur in his, quæ ad diſciplinam Eccleſiæ ſpectant, ab Epiſcopis ipſis immediatè proficiſcitur, & ab Spiritu ſancto non niſi, vt ſic dicam, mediatè, proptereà talia decreta Canonica ſunt, & Eccleſiaſtica, & non propriè inſtituta diuina.

Rationes, & cauſas eorum, quæ in Concilio definiūt, Apoſtoli quare ſuppreſſerint.

Deinde obſeruandum eſt, quòd vt ſententiæ iudicum cauſam & rationem nõ ſolent continere, ne fortè tanquàm minus idoneæ reijciantur: ita nec iſti Concilij ſententiæ, ſicut nec aliorum Conciliorum, vel decretorum Pontificum, nulla ſubeſſe cauſa inuenitur, aut ratio, aut Scripturæ teſtimonium: licèt debeat priùs præcedere inquiſitio Scripturarum, rationum, & ſententiarum antiquorum Patrum: quò ſententia veritati, & ſanctorum Patrum traditioni, atque rationi ſit conſentanea: ita enim leges promulgari decet. Quod autem B. Petrus inquit: *Vt parati ſimus ſemper ad ſatiſfactionem omni poſcenti nos rationem de ea, quæ in nobis eſt ſpe, & fide*: & oportere Epiſcopum talem eſſe, qui potens ſit in doctrina ſana exhortari, & eos qui contradicunt, arguere: intelligendum eſt de iis rationem à nobis poſcentibus loqui, qui parati ſunt diſcere, vel corrigi; ſecùs de his, qui ſe incorrigibiles præſtant, quos expedit poſt vnam & ſecundam correptionem deuitare, cùm non ignoremus illos eſſe ſubuerſos, & proprio iudicio condemnatos, vt ait Apoſtolus. Hinc etiam anathemata renitentibus ſuſcipere definita, meritò infliguntur in Concilijs. Nulla etiam in illis cauſa expreſſa; & vt quid tenere debeant fideles, præcedere ſolet doctrina: & vt hæretici timore reuocentur, addũtur anathemata: quòd ſi noluerint reſipiſcere, à Catholicis declinẽtur, tanquàm anathematis mucrone percuſſi. Hîc autem non ſunt vſi anathemate: quoniam blandiùs tunc agebat Eccleſia, & volebat Iudæos infirmos paulatim lucrifacere, & ad vitam veritatis reuocare. Paulus tamen cap. 1. ad Galat. cùm eſſent illi à pſeudoapoſtolis seducti, & cùm Gentiles eſſent, & ad ſeruandam legem per eos cogerentur, meritò in illos intorſit anathema, dicens: *Sed licèt nos, & Angelus de cœlo euãgelizaret vobis præterquàm quod euangelizauimus vobis; anathema ſit.* Illi enim, in quos infligit anathema, contendebant docere contra id, quod in hoc Concilio definitum erat. Vnde & cap. 2. eiuſdem epiſtolæ Apoſtolus recenſet, quomodo huius rei gratia cum Barnaba aſcenderit Ieroſolymam ad Apoſtolos ex Antiochia. Vocat autem Concilium illas leges, neceſſarias, nõ quidem ſimpliciter ad ſalutem, cùm paulò poſt fuerint abrogatæ, ſed propter pacem ſeruandam, & cõcordiam: nam charitas lex eſt omnium legum. *A quibus cuſtodientes vos, benè agetis. Valete.* Quibus verbis oſten-

Illud B. Petri: Parati ſemper ad ſatiſfactionem omni poſcenti nos rationē de ea, quæ in nobis eſt, ſpe & fide, quomodo accipiendum ſit.
1. Petr 3.
Tit 1.

Infra 2.

Apoſtoli, & ſeniores cur nihil ſub anathemate inſtituerint.

Paulus Galatis ſcribens, eos qui aliter euãgelizarent, cur plectit anathemate.

Ieroſolymitani Concilij leges Act. 15. quare ab Apoſtolis neceſſariæ dicantur.

Charitas lex eſt omnium legum.

oſtendit fructum eorum, qui illas leges ſeruarēt, & quòd illas leges charitatis proximi gratia cuſtodientes nō Iudaizarent, ſed benè & Euāgelicè agerent. Et addūt quod de more addi ſolet epiſtolis, Valete; vt ex eo verbo colligerēt, integram fuiſſe, & nihil illi fuiſſe detractum, aut additum, & omnia ſuſpicione careant. Epiſtolæ etiā breuitas grauitati Apoſtolorum conuenit, & maieſtati. Conſtitutio Apoſtolica apud Clementem poſt appoſitam epiſtolā Concilij miſſam ad fratres Antiochiæ, & Ciliciæ, ſubiungit, *Atque epiſtolam quidē miſimus, nos verò per aliquot dies manſimus Ieroſolymis, ſicut deliberantes quæ ad communem vtilitatem, & ad corrigendas res pertinebant.* Hactenus cōſtitutio. Et probabile eſt admodū, tunc fuiſſe Canones Apoſtolorum ad rectè gubernandam Eccleſiam conditos; quia ſine illis Eccleſiæ gubernatio manca fuiſſet, & quia Dominus pollicitus erat Spiritū ſanctum, per quem de neceſſariis ad ſalutem Eccleſiam inſtituerent: & inde ſumptus videtur ille vetus mos, vt in omnibus Conciliis Orthodoxis, poſt definitionem articulorum, qui in dubium reuocati erāt ab hæreticis, continuè Canones ad diſciplinam, & morum reformationes ſpectātes adiungant. Quòd verò hi ſint 85. Canones per Clementem conſcripti, qui communiter Conciliorum libro præfiguntur, alio huius libri commodiori loco, ſi non fallor, abundè demonſtro: etiamſi à quibuſdam temerè vt apocryphi reiiciantur.

Clem. Rom. li. 6 Conſtit. Apoſtol. cap. 12. in fine.

Apoſtolorū Canones quando conditi fuerint. *Ioan. 14. & Infra 16. & ſæpè aliàs.*

Mos Conciliorum omnium Oecumenicorum.

Illi ergò dimiſſi deſcenderunt Antiochiam, & congregata multitudine, tradiderunt epiſtolam. Fideliter executi ſunt munus ſibi delegatum Iudas, & Silas, & accepta epiſtola mirificè conſolati ſunt. Nulla quippe maior cōſolatio, quàm veritatem ad ſalutem neceſſariam agnoſcere, & præſertim ab ipſis Apoſtolis tanta ſolennitate, & charitate declaratam. Addita eſt & altera illis conſolatio ex legatis ad ſe miſſis Iuda, & Sila; qui cùm eſſent Prophetæ, hoc eſt, diuinæ legis interpretes; & Propheticorum vaticiniorum expoſitores, plurimum ſua præſentia & verbo contulerunt ad duplicandam eorum conſolationem: nam oraculus explanatis oſtendebāt, Gentes credētes in Chriſtum non eſſe arctandas ad legem Moyſi. Et hoc eſt quod dixit: *Verbo plurimo conſolati ſunt fratres, & confirmauerunt. Facto autem ibi aliquanto tempore, dimiſſi ſunt cum pace à fratribus, qui miſerant illos. Viſum eſt autem Silæ ibi remanere.* Hæc aperta ſunt. Vide autem prudentiam, quòd nō ſtatim legatos ad ſe miſſos dimiſerunt, ſed aliquanto tempore eos retinuerunt; quò non ſolùm illorum præſentia atque doctrina confirmarentur, ſed quo etiam ſignificarent, ſe obedientes extitiſſe illorū decretis. Dimittendos ergo iudicarunt, etiam vt probabile eſt, cum reſcriptione. Et cum audis, eos dimiſſos cum pace; intellige adiunctos fuiſſe comites itineris, & viaticum neceſſarium: ita enim decebat, ditiſſimam, & ampliſſimam ciuitatem Antiochiæ honorificè remittere legatos ad ſe deſtinatos. Verùm alter eorum Silas, inſtinctu fortaſſis Spiritus ſancti, voluit ibi remanere, quò Paulo adiungeretur comes in peregrinatione ad euangelizandum, quam relicto Barnaba, & illo aſſumpto, paulò poſt inſtituit, ad gloriam, & honorem Domini noſtri IESV CHRISTI, in ſecula ſeculorum, Amen.

Omniū conſolatio maxima quænam cenſeri debeat.

Iudas & Silas quales illi fuerint Prophetæ.

Antiochienſium fidelium prudentia, & gratia.

Quare Silas ſtetit Antiochiæ, nec ad Apoſtolos redierit.

Admonitio ad Lectorem.

EOdem conſilio, quo ſuprà diſputationem de iuriſdictione remiſimus in calcem Hiſtoriæ Apoſtolicæ, remittimus, licet huic loco eſſet accommodata, diſputationem de Cōciliorum autoritate: eam igitur inuenies prædictæ cōtrouerſiæ ſubiectam, à tract. LXXVII. inchoatam, & ad finem vſq; deductam.

TRACTATVS XLV.

In illa verba: *Paulus autem & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docentes, & euangelizantes cum alijs pluribus verbum Domini. Poſt aliquot autē dies dixit ad Barnabam Paulus, Reuertentes viſitemus fratres per vniuerſas ciuitates, in quibus prædicauimus verbum Domini, quomodo ſe habeant. Barnabas autem volebat ſecum aſſumere & Ioannem, qui cognominabatur Marcus. Paulus autem rogabat eum (vt qui receſſiſſet ab eis,* &c. Act. 15.

EXPLICANDA nunc eſt, & proſequenda noſtri textus litera: vbi in primis tradit beatus Lucas, Paulum & Barnabam diligētem operam prædicationi verbi Dei impendiſſe: & non tantùm illis duos, ſed etiam alios ſibi adiunctos in eo miniſterio fuiſſe. Et commendatur Eccleſia Antiochenā, non tantùm quòd illi primi dicti ſunt Chriſtiani, & Cōcilium fuerit propter eam inſtruendam coactum, ſed etiam ex eo, quod multo tempore ibi demo-

Pauli, & Barnabæ ingens fructus prædicationis.

Act. 11. Antiochena vrbs duplici nomine commendabilis.

demorati ſunt Paulus & Barnabas euangelizantes. Eo autem tempore quo demorabantur Antiochiæ, contigit hiſtoria, quam ipſe Paulus ad Galat. 2. cõmemorat. Nam poſtquàm dixerat, ea, quæ in illo Concilio geſta ſunt, ſubiunxit: *Cùm autem veniſſet Petrus Antiochiam, in faciem ei reſtiti: quia reprehenſibilis erat.* De qua reprehẽſione, ſiue repugnantia nonnihil inferiùs tractatu 77. diſſeremus, qua videlicet ratione licita, & iuſta extiterit, & quomodo Petrus circa fidem nihil peccauerit: altera verò diſputatio, an vera & ſolida extiterit reprehenſio, vt contendit Auguſtinus, an verò ficta, & ſimulata, vt Hieronymus, ac Chryſoſtomus aſſerunt, non eſt præſentis loci excutere, cùm ſuo loco ſit expedita, & cùm hîc Acta Apoſtolorum, non Paulum interpretemur.

Ea in vrbe quænam contigit hiſtoria.

Aug. epiſt. 19. tom 2. Hier tom. 2. epiſt. quæ incipit, Iampridem charitati tuæ, &c. Chryſoſt. in c. 2 epiſt ad Galat. tom 4.

Poſt aliquot autem dies dixit ad Barnabam Paulus. Reuertẽtes viſitemus fratres, &c. Neceſſarium, ac Apoſtolis dignum munus, viſitare fratres qui crediderant; maximè in tenella illa, ac lactante Eccleſia. Nam vt recentes fruges, ac teneræ arbores, agniq́ue, atque ouiculæ peculiari indigent cura, atq; fomento, quò grandiora, ac firmiora reddantur: ita primæuæ illæ Gentium, quæ auidæ verbum Dei acceperant, erant ſolidiori cibo paſcendæ. Præclarum autem reliquerunt Apoſtoli exemplum Epiſcopis, vt per ſe ipſos viſitent gregem ſuum tanquàm boni paſtores: ac vt Archiepiſcopi ſuffraganeos ſibi ſubditos inuiſant, eorumq́ue defectus curẽt, atque ſubleuent: denique vt ſummus omniũ paſtor, ac Petri ſucceſſor, ſi nõ per ſe, ſaltem per ſuos legatos, & homines autoritate, grauitate, vitæ ſanctimonia, atque doctrina inſignes omnium prouinciarum Epiſcopos, & antiſtites illis ſuperiores curet inuiſendos, & confirmandos; vt hac generali Eccleſiæ gubernatione & Epiſcopos reddat vigilantiores in ſuo munere, & ipſe ſe prodat, quod eſt, nimirum totius Eccleſiæ rectorem, atque paſtorem. Eccleſia quoque non mediocrem fructum & ædificationem percepturа erit, cùm quæque Prouincia intelliget, & ſui ipſius, & ſui paſtoris curam eſſe apud ſummum Pontificem. Quanquàm in hac viſitatione id præcipuè eſt elaborãdum, vt ad viſitandum deſtinati tanta præfulgeant ſanctitate, & doctrina, vt vbiq; poſſint ædificare, & ne immodico equitatu, aut famulatu Eccleſias tenues grauare videantur.

Paulus & Barnabas, omnesque Apoſtoli cur viſitabant fratres credentes.

Quod ſit munus Epiſcopi.

Epiſcopi in viſitando grege quid maximè curare debeant.

Barnabas autem volebat ſecum aſſumere & Ioãnem, qui cognominabatur Marcus. Paulus autem rogabat eum (vt qui diſceſſiſſet ab eis de Pamphylia, & non iſſet cum eis in opus) non debere recipi. Marcus olim comitatus Apoſtolos, laborum magnitudine fractus diſceſſerat ab eis: ſed poſteà conſiderans tot ac tantos honores fuiſſe conſecutos in illa ad Gentes peregrinatione Apoſtolos, compunctus fuit, & pœnitentia ductus venit ad Barnabam conſobrinum ſuum. Et cùm ei perſuaſiſſet, vt ſe in miniſterium adduceret, Paulus interceſſit, non putans eſſe æquum, vt qui in prioris militiæ tyrocinio diſceſſerat, ad ſecundam veluti aciem admitteretur. Et fortaſſis animo præſagiebat Apoſtolus, quæ, quantæq́ue tribulationes, ac perſecutiones illos manerent in Euangelio, vt præ illis priores leuiſſimæ videri poſſent: ac proinde ſi in prioribus, quæ leuiora erant, ſuccubuerat, facilè in maioribus ac difficilioribus ceſſurum: non eſt enim omnium munus, pro dignitate præſtare Euangelium. *Si quis*, inquit Dominus, *venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, &c. adhuc autem & animam ſuam; non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Grauiter enim peccant, qui ad Euangelij munus ſubeundum vocati, repentè hominum minis, aut inſidijs ita terrentur, vt loco cedant, vel veritatem pro hominum arbitrio tractent. Et tales interdum incidunt contentiones inter religioſos, qui ſemel admiſſum in corpus religionis, ac poſteà retrocedentem; ſi reſipiſcens in religionem eandem admitti cupiat, illum quidam vt indignum reſpuunt, ne tali indulgentia alij retrocedant; alij verò benigniores recipiendum cenſent.

Ioannes cognomento Marcus à Paulo, & Barnaba quare diſceſſerat, deinde que cur ad eos fit reuerſus.

Luc. 14.

Prædicatores verbi Dei qui grauiter delinquant.

Facta eſt autem diſſenſio, ita vt diſcederent ab inuicem; & Barnabas quidem aſſumpto Marco nauigaret Cyprum; Paulus verò electo Sila, profectus eſt, traditus gratiæ Dei à fratribus. Verbum, diſſenſio, Græcè eſt παροξυσμὸς, ſignificatq; illam animorum irritationem, qua quo aut intellectu, aut voluntate, aut vtroque inuicem diſſentiunt, quemadmodum hic videtur accidiſſe. Et vt ponderat Alexander Monachus in Homilia quadam, qua beati Barnabæ laudes complectitur, vox illa in diuinis literis in bonam partem accipi ſolita eſt. Vt cùm ait Apoſtolus: *Conſideremus inuicem in prouocationem charitatis, & bonorum operum.* Hæc ille in vitis ſanctorum collectis per Aloyſium Lippomanum ex Simeone Metaphraſte.

Alexan. Monachus.

Hebr. 10.

Aloyſ. Lippom. 2 par. Leo Papa. Paulus inter & Barnabam de Marco ſecum adducendo, vel non adducendo.

Mirabitur fortaſſe quiſpiam, quòd in Apoſtolicam perfectionem tanta inciderit diſſenſio, & altercatio. Sed mirari deſinet, non fuiſſe illã diſceptationem de dogmate aliquo Fidei, in qua omnes vnũ & idẽ ſen-

Actor. 13.

tiebant

qualis fuerit illa contentio

tebant, ſed tantùm fuit de homine ſecum ducendo, vel non adducendo. Hinc Leo epiſtola ad Anatolium: *Aliud ſunt humanæ etiam inter Catholicos ſimultates, aliud diabolici, quos fides Catholica damnat errores.*

Altera ſolutio

Secundò nemo mirabitur, ſi illud accipiat, quod verum eſt, illam diſſentionem iudiciorū tantùm fuiſſe, non voluntatum: nam Apoſtoli erant in gratia Dei confirmati. Salua enim charitate, quia ſe mutuò diligebant, Paulus zelo ductus iuſtitię, tenuebat in ſuū comitatum eſſe Marcum admittendum: Barnabas zelo manſuetudinis ac lenitatis prouocatus, conſulebat eſſe recipiendum: putabat enim grati aliquid venię dandum, quod vt tyro moleſtijs inter initia ſuccubuerat. Nam & Petrus Chriſtum abiurauerat, poſteà tamen iterum in Apoſtolum ab ipſo Chriſto aſſumptus eſt. *(Matth. 26.)* Prouerbium eſt: Vir fugiens iterum pugnabit. *(Demoſthenis prouerbium. Quomodo habendi ſint.)* Iam redditus ad Paulum inſigne pœnitentiæ teſtimonium erat. Et indulgentiùs tractandi ſunt, qui vltrò pœnas ſumunt de ſuis delictis. Adhæc mater Maria in grauiſſima perſecutione fideles exceperat: parcēdum ergo tam ſanctæ, & cordatæ mulieri fuerat, ne eam immodicus rigor in filium contriſtaret, aut alienaret. Ac proinde nullum vtrinque extitiſſe odium, oſtendunt laudes, quibus Paulus cumulat Barnabam in epiſtolis. Et Oecumenius in hæc verba ſcribit *(Oecumen. in Acta.)*: *Diſſenſio orta eſt, non ira illa quidem, ſed iuſtitiæ: Paulus ſiquidem iuſtitiam, Barnabas humanitatem requirebat. Marcus autem cum Barnaba aderat, & promptum ſeſe exhibebat: ſed Paulus in Eccleſijs non admitti eum monebat, non ſanè vt moleſtia afficeret, ſed vt ſtudioſiorem, promptioremq́ue efficeret. Nam vbi cognouit ſtudium iam priſtinum recepiſſe Marcum, eum commendare poſtea incepit. In epiſtola enim ad Coloſſenſ. Salutat vos, inquit, Marcus Barnabæ conſobrinus, de quo mandata accepiſtis, vt ſi venerit, eum ſuſcipiatis.* *(Coloſ. 4.)* Hæc ille. Ex quo elicitur, illum priùs mandata dediſſe, ne eum reciperent.

Tertia ſolutio

Tertiò denique nemo mirabitur, cum perfectione Apoſtolica potuiſſe conſiſtere peccatum veniale, & ita, ſi quid humanum hic fuit, vlterà non eſt progreſſum: *(Cū Apoſtolica perfectione peccatum potuiſſe veniale conſiſtere.)* quanquàm cùm vterque inſtinctum boni ſpiritus ſequeretur, Paulus zeli, Barnabas benignitatis, ſine delicto, vel veniali, imò cum magno vtriuſque merito hæc contigerunt. Quemadmodū Moſes ac Dauid mitiſſimi fuerunt, ac manſuetiſſimi: contrà, Helias & Ioannes Baptiſta ſpiritum auſteritatis, & ſeueritatis habuerunt, & quiſque iuxta illius inſtitutum operando, nulla vituperatione digni extiterunt. *(Num. 12. Pſal. 131. 3. Reg. 19 & 4. Reg. 1. Quæ virtus in Moiſe, & Dauide, quæ verò in Helia & Ioanne Baptiſta magis emicuit.)* Quòd igitur mentes hominum, ac iudicia in his quæ non ſunt definita, non ſolùm varia, ac diuerſa, ſed etiam contraria ſentire valeant ſalua charitate, indicat exemplum Angelorum, qui, vt ait Daniel; inter ſe interdum diſſentiunt, integra pace, dum cauſas hominum tāquàm aduocati apud Deum proponunt. *(Daniel 10.)* Hinc illud: *Princeps regni Perſarum reſtitit mihi viginti & vno diebus.* *(Daniel 10.)* Patres etiam Concilij interdum diſſident, contrariaſque plerumque tuentur ſententias. Hinc Epiſcoporum Aſiæ cum Victore Romano Epiſcopo de Paſcha celebrando contentiones, & Irenæi cum eodem expoſtulatio, quòd Epiſcopos Africanos excommunicationis ſententia innodaſſet. *(Quæ inter Patres, atque Doctores varijs de rebus contentiones ſunt notabitæ, intellectus, non voluntatis fuere diſſidia.)* Hinc quoque Cypriani cum Cornelio altercatio, Chryſoſtomi cum Theophilo Alexandrino & Epiphanio diſceptatio, ita vt vterque alteri ſiniſtra, hoc eſt, diem obitus, vel quòd non perueniret ad Eccleſiam ſuam, prædixerit: hinc etiam Hieronymi cum Ruffino, & cum Auguſtino de rebus fidei grauiſſimis diuerſæ ſententiæ: hinc Cyrillus, & Theodoritus ſcriptis inter ſe certarunt: hinc Gregorij cum Eutychio Conſtantinopolitano de reſurrectione acris illa diſputatio, quæ eos in grauem morbum coniecit, & alter eorum periclitatus eſt: & Bernardi cum Petro Cluniacenſi de quibuſdam articulis contentio: denique hinc tanta inter Doctores Scholaſticos, tamque ampla diſputationum ſeges, dum quis vnum, oppoſitum eius alter tuetur, vt tot nobis Scholaſticæ Theologiæ libros pepererint: ſed hoc in rebus necdum in Eccleſia definitis, & incolumi charitate, ac modeſtia Chriſtiana factum eſt: quòd ſi aliqui modum excéſſere, vt violarent charitatem, aut modeſtiam exuerent: hoc rarum eſt, & vitium hominum, non rerum ipſarum, in quibus diſſentiunt. Nam vt quidam aptè dixit:

Non ſentire bonos eadem de rebus eiſdem,
Incolumi licuit ſemper amicitia.

Has autem diſſentiones iudiciorum magna prouidentia ſuſtinuit Dominus; vt per illas puriorem habeamus dogmatum fidei traditionem, & ingenia hominum habeant honeſta ſtudia, quibus exerceantur; & in reuincendis hęreticis qui probati ſunt, manifeſti fiant. Denique quò quiſque cognoſcat imbecillitatem ſuam, & quàm ſit humano ingenio procliue in errorem labi. Aurea planè eſt Auguſtini ſententia ad Marcellinum *(Aug. epiſt. 7. inſtit. tom. 2. Auguſtini aurea plane ſententia.)*: *Ego fateor, me ex eorum numero eſſe, conari, qui proficiendo ſcribunt, & ſcribendo proficiunt. Vnde ſi aliquid incautius, vel indoctius à me poſitum eſt, quod non ſolùm ab alijs,*

qui videre id poſſunt, meritò reprehendatur, verius etiam à me ipſo, quia & ego ſaltem poſteà videre debeo. ſi proficio, nec mirandum eſt, nec dolendum, ſed potiùs ignoſcendum, atque gratulandum, non quia erratum eſt, ſed quia improbatum. Nam nimis peruersè ſeipſum amat, qui & alios vult errare, vt error ſuus lateat. Quantò enim melius, & vtilius, vt vbi ipſe errauit, alij non errent, quorum admonitu errore careat. Hæc ille. Hæc verò diſſenſio inter Paulum, & Barnabam vtilis extitit, & gloriæ Dei magis illuſtrandæ deſeruiuit, vt ita diſiuncti Apoſtoli, vberiores in Eccleſia Chriſti fructus proferrent, & Euangelium latiùs diſſiparent: velut ſemina tritici in horreo collecta minus iuuant, quàm diſſeminata, ac diſperſa per agros. Bonitas quoque eius ſplendeſcit, quòd errores ſanctorum in bonum cedere faciat. Extitit etiam ipſis Apoſtolis perutilis, vt agnoſcerent imbecillitatem ſuam, & quantula res potuerit obrumpere tam arctam familiaritatem in re tanti momenti. Contulit quoque ipſi Marco, vt errorem præteritum agnoſceret, & illum in futurum magis caueret, dum ſe ipſum diſſidij cauſam extitiſſe inter Apoſtolos videret. Poſtremò non modicam nobis vtilitatem attulit, ne miremur, ſi interdum in conſultationibus, aut in ſtudiis, quæ ad contemplationem ſpectant, diſſidemus: quare ſeruire poſſunt ad placãdos animos concitatos, ne miremur nobis euenire, quod Apoſtolis potuit accidere; aut in ſanctos, ſeruoſque Dei interdum inter ſe diſſentientes temerè iudicemus; denique vt ex hoc facto colligamus, quàm ſit neceſſaria obedientia etiam inter viros perfectos, & non ſolùm inter eos, qui perfectioni acquirendæ vacant, ſed etiam inter eos, quorũ munus eſt, eam adeptam in alios deriuare, vt in his, quæ ad prudentiam ſpectant, ſuperiorem habeat, cuius iudicio ſit ſtandum. Hinc Petrus, & ſucceſſor eius omnibus Epiſcopis, qui perfectionis ſtatum profitentur, imperare habet. Scribit autem idem Alexander Monachus in eadem Homilia, Marcum cum Barnaba veniſſe Cyprum, vbi cùm diù prædicaſſet, Barnabas Iudæorum inuidia, & malitia interemptus eſt, vt priùs ipſi Marco præſignificauerat, & illi prædixerat, vt relicta Cypro veniret ad Paulum; ad quem Epheſi manentem cùm veniſſet, & mortem Barnabæ audiſſet, illacrymatus eſt, & Marcum apud ſe tenuit. Poſteà verò cũ Petrus Apoſtol⁹ iuſſus eſſet diuina reuelatione Romam proficiſci, ſecum duxit & Marcum, quem ſibi vt filium genuerat. Et cùm illi eſſent in vrbe Roma, Marcus Euangelium conſcripſit: quod Petrus Apoſtolus legit, & diuino Spiritu conſcriptum cognouit, atque approbauit. Itaque Marcum ipſum per manuum impoſitionem ordinauit, & vt maximè idoneum in vrbem Ægypti Alexandriam, Lybiam, & Pentapolim miſit, vbi cum per nouem annos prædicaſſet Dei Fidem, Marcus in vrbe Alexandrina martyrio functus eſt. Sic ille. Alij tamen ex antiquis Patribus, vt Dorotheus, & Hippolytus, & Hieron. putant hunc Ioannem diſtinctũ fuiſſe à Marco Euangeliſta; & fortaſſis ratio temporum id arguit, & nos hoc alio loco diſcuſſimus. Paulus igitur aſſumpto Sila, qui Propheta erat, & tanto legationis munere ab Apoſtolis honeſtatus, ad Antiochenos, ſibi inuicem aſcito, profectus eſt in Syriam, & Ciliciam: nam ob eam cauſam videtur ſuggeſſiſſe Silæ Spiritus ſanctus ne Ieroſolymam rediret, vt poſſet partes Barnabæ cum Paulo ſuſtinere. ¶ *Paulus verò electo Sila profectus eſt.* Apparet ex hoc loco, Eccleſiam ſtetiſſe à Pauli parte, & eius probaſſe ſententiam in ſeueritatis exemplum. Quod etiam indicat in eo, quòd virtutem Spiritus ſui in benedicendo Paulo Deus exeruit, felicique gratiæ ſucceſſu proſequitur eius labores; Barnabam verò relinquit quaſi ſepultum in Cypro cum ſuo comite Marco. Creditur autem Silas fuiſſe Tarſenſis: quia Apoſtol⁹ dixit: *Cæſos nos publicè, indemnatos homines Romanos miſerunt in carcerem.* Huius nominis rationem explicans Hieronymus in epiſtola ad Damaſum, interpretãtem de Seraphim, in fine ait: *Sciendum, inquit, Silam collegam Pauli lingua Hebræa Apoſtolum dici: qui cum eo nonnullas epiſtolas ſcribit. Et vitioſè Syluanus legitur pro Sila; cum Syluanum in Apoſtolorum Actis non legamus.* Hæc ille.

Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confirmans Eccleſias; præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum, & ſeniorum. Hæc poſtrema verba, de præceptis Apoſtolorũ, & ſeniorũ, etſi in Græco codice & Syriaco ſint expuncta; non tamẽ malè habent; quia & inferiùs cùm veniſſent Derben, & Lyſtram, idẽ fecit Apoſtolus. Vide igitur, fructũ viſitationis Apoſtolicæ fuiſſe, confirmationem Eccleſiæ in fide ſuſcepta, ac bonis moribus, quæ eã exornãt, amplectendis: ita enĩ Eccleſia cõfirmatur. Deinde perpende munus Epiſcoporum redeuntium à Cõcilio: debent enim, quæ in illo legitimè definita ſunt, ſiue ad Fidem, ſiue ad diſciplinam ſpectent, ea aliis communicare, & obſeruanda tradere: nam fruſtrà alioqui celebrarentur Concilia. Vocat autem illa, præcepta Apoſtolorum, & ſeniorum, ſeu Presbyterorũ, ſicut inferi⁹ vocat illa dogmata: quia

illa

Margin notes:

Seipſum peruersè amet quis, teſte Auguſtino.

Barnabæ hæc & Pauli diſſenſio ad quid contulerit.

Alexandri Monachi apud Simeon. Metaphraſtem, de Marco illo conſobrino Barnabæ traditio.

1. Petr. 5.

Marc⁹ Euangeliſta, vbi prędicauerit.

Doroth. in Synop.

Hippolyt. in libello de duodecim Apoſt. & ſeptuaginta diſcipulis.

Hieron. lib. de viris illuſtr.

Pauli Apoſtoli felicitas & labores in prædicatione.

Quis fuerit hic Silas Pauli Apoſtoli comes.

Act. 16.

D. Hiero. to. 3.

Silas lingua Hebræa quid ſonet, teſte Hieronymo.

Quo modo Eccleſia confirmetur.

Epiſcoporum quæ munia ſint.

Præcepta Apoſtolorum.

& ſenio. um cat voce Euã gelista Lucas.

illi, præceperant Spiritui ſancto, & Apoſtolis, vt quaſi præcepta Gentibus ad fidé conuerſis propter mutuum conuerſionis, & pacis vinculum cum conuerſis ex Iudaiſmo ſeruandum traderentur.

An definitiones Concilij à Romano Epiſcopo confirmata, ad ſacrã Scripturam pertineant, necne.

Actor. 15.

Solent nonnulli in diſputationem vocare, an definitiones Concilij à Romano Epiſcopo confirmatæ, ad ſacram pertineãt Scripturam. Nam ſi diuina Scriptura illa tantùm eſt, quę Spiritu ſancto aſſiſtante, ſcripta eſt, & illa, quæ in Cõcilijs ſunt definita, ab his proficiſcantur, qui dicere poſſunt: *Viſum eſt Spiritui ſãcto, & nobis*, videtur quod Canonicã efficiant Scripturã. Quod poſſet autoritate Auguſtini cõfirmari, qui lib. De doct. Chriſt. ſummorũ Pontificum decretales epiſtolas, inter Canonicas Scripturas connumerat. Et Innocẽtius III. in cap. cũ Marthę, De celebrat. Miſſ. docet, Scripturã ſacram aſſerere, iniuriam facere martyri, qui rogat pro martyre: quod tamen verbũ Scripturæ non eſt, ſed vel ipſius Auguſtini, vel Pontificis. ¶ Sed ad hoc breuiter dicendum eſt, duo eſſe rerum genera, quæ in Concilijs ſtatuuntur: alterum eſt eorũ, quæ ad aſſertionem dogmatum Fidei ſpectant, vel ad explicationem alicuius loci ſacræ Scripturæ faciunt, ita vt aliter interpretantibus infligatur anathema: profectò q̃ talia ſunt, eiuſdem ponderis, & autoritatis eſſe debent apud nos atque ipſę Scripturę, cùm ſine illis Catholicus, & orthodoxus ſenſus non habeatur: vt ſunt, Chriſtum eſſe Patri conſubſtantialem, & Spiritum ſanctum Patri, & Filio: in diuina natura non tantùm vnam eſſe perſonam, ſed tres re ipſa diſtinctas: in Chriſto duas exiſtere naturas, ac proinde duas operationes, duaſq́; voluntates, vnã tantùm perſonã; & multa alia his ſimilia, quæ immobilia ſunt, & nunquã mutari queunt. Alia verò ſunt, quæ per Concilia traduntur ad mores, & diſciplinã ſpectantia, ſine quibus ſalua poteſt exiſtere Scriptura, quę mutationi, & diſpenſationi ſubiacent interdum: hæc autem potiùs ad ius ſpectant Canonicum, & Eccleſiaſticum, quàm Diuinum. Vtraque tamen ſacrãScripturã propriè non faciunt. Tum quia ſymbolum Athanaſij, & Concilij Niceni inter Sacras Scripturas minimè cẽſemus, & multò minùs decretales epiſtolas Pontificum, ſed poſteriori loco; tùm deinde, quia autores Sacri ex proxima Dei vel reuelatione, vel inſpiratione Catholicã dogmata ſcripſerunt, quæ externis incitamentis, vel humanis rationibus ex ſacris literis, vel alijs ad ratiocinandum non indigent. At Concilium, & Pontifex argumentando, verum à falſo diſcernunt. Nec enim Pótifex eam habet facultatem, quã olim Prophetę, vel Apoſtoli habuerũt, vt de quacunq; propoſita difficultate protinus agnoſcere poſſit quæ pars vera eſſet, aut falſa; ſed adhibet in conſultationem viros doctos, examinat vtriuſq; partis rationes, inuocat Spiritum ſanctum, qui illi aſſiſtit, vt rectam valeat proferre ſententiam. Eodem modo Patres in Concilio congregati antequàm quicquam definiant, præcedit exacta diſcuſſio, & collationibus, atque diſputationibus re maturè penſata, & precibus ad Deum fuſis, quò illis adſit in diſcernenda veritate; tùm demùm veritatem alijs credẽdam decernere poſſunt. Hinc Apoſtolis & Presbyteris Actor. 15. in Synodum coactis, nó ſtatim reuelatum eſt quid eſſet in propoſita cauſa decernendum: ſed facta eſt prius magna conquiſitio, ac diſceptatio. In Nicena quoq; Synodo, vt ſcribit Ruffinus in hiſtoria Eccleſiaſtica, per dies ſingulos agitabatur conuentus, nec facilè aut temerè de re tanta audebãt Patres definire: nó enim dormientibus & oſcitãtibus, vt dici ſolet, iura ſubueniunt, ſed vigilãtibus: ita neq; Spiritus ſanctus Patribus aſſiſtit dormientibus, ſed illũ pijs cogitationibus, ac ſtudiis quærentibus, & inuocantibus. Tùm tertiò, quoniam Prophetis, & Apoſtolis ſacra ſcribentibus, in ſingulis, etiam minimis rebus Spiritus adeſt, nec quicquam, quod ſit à veritate diſſentiens, dicũt. At Patribus in Synodo decernentibus, non eſt præſens Spiritus ſanctus in omnibus, ſed tantùm in his quę ad ſalutem ſunt neceſſaria. Vnde multa in Concilijs definita per alia poſteriora reuocata ſunt, atque emendata, vt docet Auguſtinus: quemadmodũ Pontifices multa definierunt, quæ ſecùs erant à ſuis anteceſſoribus ſancita. Nam cùm plerunq; vel ad res geſtas, vel ad diſciplinã, quæ variationi eſt ſubiecta, illa ſpectarent, potuit vnuſquiſq; in ſuo ſenſu abundare, aut aliorum ſententias reuocare, aut declarare. Quod verò Chriſtus promiſit ſuæ Eccleſiæ Spiritum, qui eam duceret in omnem veritatem: hoc ad Fidei veritatem referendum eſt, vt Auguſtin. docet ſuper illa verba. & libr. 2. in Actis contra Felicem. Nec Chriſtus Domin⁹ rogauit ne philoſophiæ cognitio, aut rerum geſtarum veritas; ſed tantùm ne fides deficeret.

Quòd ſi in contrarium obiicias, Concilij Ieroſolymæ celebrati decreta, ſacram eſſe Scripturam, etiam ſi magna cõquiſitio, & diſceptatio fuerit facta: quod non quadrat Scripturæ Canonicæ ſcriptoribus. Dicendum eſt, quòd vt verba Pilati, quibus Chriſti cauſã examinauit, & verba Satanæ,

Aug. lib. 2. de Doctrina Christia. c. 8 initio tom. 3. prope init.

Innoc. III.

Iniuriam martyri facit, qui rogat pro Martyre.

Duplex genus rerum quæ in Concilijs statuuntur, exponitur.

Quæ in Concilijs definiuntur, quæcũque illa ſint, cur propriè nomine Scripturæ non veniant.

Prophetarum propriũ, quid, & Apoſtolorum, non autem Romani Pontificum.

Quid meritò præcurrat Canones, & decreta Conciliorum.

Ruffin. lib. 10. hiſt. Eccl. c. 2.

Iura (vt dici ſolet) ſubueniant quibus.

Patres in Concilio decernẽtes in quibus rebus duntaxat Spiritum ſanctum habeant ſibi præſentem.

Auguſt. li. 2. De bapt contra Donatiſt. c. 9. tom. 7. nõ longè à princip.

Rom. 14.

Ioan. 16.

Augu. tract. 99 in Ioan. tom. 9.

Chriſtum Eccleſiæ promiſiſſe Spiritum ſanctum, qui eam duceret in omnem veritatem, quo modo verum.

Luc. 22.

Ioan. 11.

Quemadmodum Ieroſolymitani

Concilij definitio Sacræ Scripturæ appellatione continetur.

quibus Dominum tentauit, ſacra ſunt Scriptura, non quatenùs Pilati, aut Satanę ſunt, ſed quatenùs, ea Euangeliſta in ſuo retulit Euangelio; ita etiam definitio illius Concilij Ieroſolymitani, Sacra eſt Scriptura, quòd Lucas eam cum reliquis hiſtoriæ partibus contexuit: licèt illa abſtinentia à ſuffocato & ſanguine, & idolis immolato, præceptum extiterit Canonicum, & Eccleſiaſticum potiùs quàm Diuinum: vnde & temporis progreſſu abolitum fuit. Imò ſæpè leges & ſtatuta Principum ſecularium, vel olim Sacerdotum Synagogæ, vel nunc in Euangelio ab Apoſtolis ipſis vt legiſlatoribus edita; etſi Sacra ſint Scriptura, eo quòd in illa contineantur, ipſa tamen in ſe ipſis humana ſunt, & ſpiritu humano, ſiue bono, ſiue malo edita; & ob id quòd in Scripturis contineantur, & pietati ſunt conſona, non efficitur, vt ſint diuina in eo ſenſu, vt ius propriè conſtituant diuinum: etiamſi ius ipſum diuinum vel explicent, vel determinent, vel facilius obſeruatu reddunt.

Cur quæ verba Petri refert Clemens, non ſint, nec habeantur Scriptura Canonica. *B. Clemens*

Verba verò Petri, quę refert Clemens, non ſunt, nec habentur Canonica: quia Clemés ſcriptor ſacer non extitit. Ideo Canones Apoſtolorum, quos ipſos Apoſtolos ſcripſiſſe fatetur Clemens, ſicut libri octo De conſtitutionibus Apoſtolorū, non ſunt ad libros Canonicos referendi: etiamſi Damaſcenus Canones Apoſtolorum catalogo ſacrorum enumeret librorum.

Damaſ. li. 4. De ortho. fid c. 18.

Cur quæ in Concilijs definita ſunt, diuinas leges atque præcepta Pontifices ſeu Doctores appellauerint.

Quòd ſi interdum ſancti, vel Pontifices, vel Doctores diuina præcepta, aut Dei leges, ea, quæ in Concilijs definita ſunt, vocauerint: id ad laxum ius Diuinum ſpectare minimè dubium eſſe debet: & maximè cùm illas compararent ad leges profanas Principum ſecularium: nam tunc rationem Diuinarum legum induebant. Quanquàm ſi cum Euangelicis componatur præceptis, humana inueniuntur, & poſitiua, ſiue potiùs Eccleſiaſtica, & Canonica. Omnia tamen cū ab Spiritu ſancto proficiſcantur, ſiue à Chriſto immediatè inſtituta ſint, ſiue autoritate Pōtificum, & Conciliorum interueniente edita ſint, dum vigent, obſeruāda ſunt à nobis, & in veneratione habenda, cùm ad corpus ſpectent integræ doctrinæ Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum Patre atque Spiritu ſancto detur omnis gloria, honor, poteſtas, & imperiū in ſecula ſeculorum.

Amen.

TRACTATVS XLVI.

In illa verba: *Peruenit autem in Derbem & Lyſtram: & ecce diſcipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Iudææ fidelis, patre Gentili. Huic teſtimonium bonum reddebant, qui in Lyſtris erant, & Iconio fratres: hunc voluit Paulus ſecum proficiſci: & aſſumēs circumcidit eum propter Iudæos qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes, quod pater erat Gentilis:* & reliq. in finem vſque cap. Actorum 16.

Pauli charitas, zelusque animarum.

PERTRANSITA Syria, & Cilicia, primùm Lycaoniam eſt profectus, vbi prius lapidibus obrutus fuerat: ſalutem tamen credentium antef erebat ſuo commodo, non ignorans boni paſtoris eſſe munus, animam ſuam, hoc eſt, vitam corpoream ponere pro ouibus ſuis, hoc eſt, pro ſalute ſpirituali ouiū ſuarum. Sciebat etiam Paulus, quia duodecim ſunt horæ diei, nec deſperabat de ſalute eorum, qui prius eum perſecuti fuerant, & iuxta temporum variationem variari & voluntates humanas. ¶ *Et ecce diſcipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Iudææ fidelis, patre Gentili.* Non contentus Paulus Sila, & Luca, quos in ſuo habebat comitatu, adiungere volebat & Timotheum, quem idoneum, ac bono omniū teſtimonio præditum inuenit: nam & nomen eius, honorantem Deum ſignificat, aut Deo carum, & pretioſum. Fuit ciuis Lyſtrius, Epiſcopus Epheſinus. Vndique ergo venabatur miniſterio Euangelico optimos operarios, non ſecùs atque ambitioſi Reges: qui vt ditionis ſuæ pomœria atque terminos proferant, nihil magis curant, quàm vt duces aut præfectos rebus gerendis accommodos aſciſcant. Quod igitur dicitur filius mulieris viduæ, rectiùs habent caſtigatiora exēplaria, & Græcus codex, Iudææ, & literæ contextus oſtendit, dicēdo, patre Gentili: quia hoc verbum ad rem non eſſet, niſi dixiſſet, filius mulieris Iudææ. Ratio etiam circumcidendi illa erat, quòd Timotheus habitus eſſet pro Iudæo. Semper enim in cauſſa religionis priuatæ ſectæ præualet cōiux. Vnde Titus, qui omninò erat Gentilis patre, & matre, non fuit coactus circumcidi, vt ipſe docet ad Galat.

Act. 14. Ioan. 10.

Bonus paſtor quid curare debeat.

Suprà 11.

Timotheus quid.

Timotheus à Paulo electus quis fuerit.

Hæc lectio de Timotheo: Filius mulieris viduæ, pro Iudææ, reiicitur.

Timotheum cur Paulus circumciderit.

Galat. 2.

Qua ratione Paulus Timotheum circu-

Sed hic magna inſurgit quæſtio, qua ratione Paulus non ſolùm contra decretum

Conci-

Concilij Ieroſolymitani, quod omnibus obſeruandum tradebat, ſed etiam contra ſuam doctrinam, qua dicebat: *Si circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit.* Et iterum: *Teſtificor omni circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ.* Imo contra ſuá paulò antè exhibitam Petro reprehenſionem egiſſe videtur: nam Petrus leuiorem cæremoniam legis non ex errore aliquo, ſed ex charitate obſeruare voluit. Dicendum eſt, cauſam fuiſſe adiunctam, propter Iudæos, inquit, qui erant in illis locis; ne videretur etiam Iudæis prohibita circumciſio: nam literę Apoſtolorum pro Gentibus tantùm erant ſcriptæ: Iudæi namque non ad iuſtificationem, ſed ad gentis diſtinctionem ea vti poterát, donec lex redderetur mortifera. Propter Iudæos ergo circumcidit eum, non quòd circumciſio illi quicquam conferret ad ſalutem, quam Fides afferebat, aut quòd neceſſaria eſſet amplius, ſed propter Iudæos, ne quid tumultus orıretur in Iudæis, quorum in illis regionibus erat ingens multitudo, ne videlicet legem Moyſi videretur damnare. Deinde ne moleſtum, aut graue illis videretur ab incircumciſo doceri. Deniq; ſicut ipſe ſcribit, *Omnia faciebat propter Euangelium*: de qua re in priori ad Corinthios dixit: *Factus ſum Iudæis tanquam Iudæus; vt Iudæos lucrarer: ijs qui ſub lege ſunt, quaſi ſub lege eſſem (cum ipſe, non eſſem ſub lege) vt eos qui ſub lege erant, lucrifacerem. Iis qui ſine lege erant, tanquam ſine lege eſſem (cum ſine lege Dei non eſſem, ſed in lege eſſem Chriſti) vt lucrifacerem eos qui ſine lege erant. Factus ſum infirmis infirmus; vt infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus ſum; vt omnes facerem ſaluos.* Huius facti exemplo docet Cardinalis Nicolaus de Cuſa in opuſc. de Concordia religionum, nos poſſe aſſumere circumciſionem, ſi maior pars orbis in eam conſentiret, vt firmiores ad infirmiores deſcenderemus.

Non deſunt etiam qui dicant, fideles Æthiopes degentes ſub Presbytero Ioanne, qui circumciſione ex imitatione ac deuotione Chriſti, & non tanquá re aliqua neceſſaria ad ſalutem etiamnum vtútur, minimè in ea re peccare, neque propterea illos perire, cùm vni tantùm fidant Baptiſmo, circumciſionem autem ob illam cauſſam tantùm obſeruant. Quemadmodùm etiam quotannis in Feſto, quo celebrant Chriſti baptiſmum, pro more gentis baptizantur omnes ſtudio quodam pietatis, & imitationis Chriſti, quanquam illi baptiſmo non fidunt, ſed illi, quem infantes ſuſceperunt. Quemadmodum & nos geſtantes palmam, & oliuam Dominica ante diem Reſurrectionis, honorem Chriſto impenſum à Iudæis recolimus: ſed nos tali cæremonia nolumus ſignificare Chriſtum nondum eſſe mortuum. Et profectò dubium nó eſt, quin ſi quis circumcideretur, aut ſanitatis gratia, aut alio honeſto fine, quam obſeruandi legem Moyſi, non proptereà eſſet aliquis cenſendus Iudæus. Ita de illis ſentiunt quidam piè eſſe iudicandum. Et ſubdens cauſſam, ait: *Sciebant enim omnes quod pater eius erat Gentilis.* Hoc eſt, ſciebát eum incircumciſum: alias ſi occultum fuiſſet, minimè eum circumcidiſſet Paulus. Quamdiu igitur ſpes erat, fore, vt ſanam Iudæi reciperent doctrinam, circumciſionem nihil moratus eſt. Fuit autem laudabile factum Pauli, & reprehenſibile illud Petri, etſi vtrumque ſpectaret ad obſeruationem legis: quoniam illud Petri coniunctum erat cum ſcandalo Gentilium credétium; hoc autem Pauli animos Iudæorum credentium conciliauit, Gentilium verò non offendit. Quare rectè ait, quòd cùm pertranſirent ciuitates, tradebant eis cuſtodire dogmata, quæ erant decreta ab Apoſtolis & ſenioribus qui erant Ieroſolymis; vt ita Iudæi cum Gentibus, & Gentes cum Iudæis pacificè viuerent, & in vnum Eccleſiæ corpus coaleſcerent. Quare fructus huius rei deſcribitur, cùm ait: *Et Eccleſiæ quidem confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie.* Vbi duplex Eccleſię denotatur augmentum, alterum extenſionis per maioré numerum fidelium. Sed quia hoc non ſemper parere ſolet læ titiam, iuxta illud: *Multiplicaſti gentem, non magnificaſti lætitiam*; addidit alterum, intenſionis nimirum fidei, quam auctiorem in dies Dei munere, exercitioque donorum ac diligentia reddebant. Omnes enim virtutes etiam diuinitus infuſæ id habent; vt vel actuum frequentatione augeantur, vel vt à Deo confirmatiores fiant, promereantur. ¶ *Tranſeuntes autem Phrygiam, & Galatiæ regionem, vetati ſunt à Spiritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia. Cum veniſſent autem in Myſiam, tentabant ire in Bithyniam: & non permiſit eos Spiritus Ieſu.* Hic ſermo eſt de Aſia Minori, quæ comprehendit plures prouincias, vt Phrygiam, Pamphyliam, Ciliciam, Lycaoniam, Galatiam, Cariam, & alias, ſed præcipuè Myſiam, Troadem, Bithyniam, Epheſum. Hæc Aſia per Orientalem partem, quæ in Cappadociam, & Syriam vergit, vndique mari eſt circumfuſa: quam hodie appellant Natholiam. Troas, ciuitas eſt Aſiæ maritima; Bithynia verò, prouincia, quæ poſteà Mygdonia dicta eſt. Eſt autem

Galat. 5.
Ibidem.
& 1. Cor. 11.
Supr. 2.
Ratio 1.
Ad quos ſcripſerant Apoſtoli.
Secunda.
1. Cor. 9.
Ibidem.
Tertia.
Nicol. de Cuſa.
An Aethiopes etiamnum circumciſionem obſeruá exemplo Chriſti, ideo peccent.
Palmis oliuarú in manibus ſumptis ante Dominicã reſurrectionis quid fideles teſtentur.
Matth. 20.
Galat. 2.
Cur Petrus cogens Gentes iudaizare reprehenſione dignus.
Eccleſiæ primitiuæ duplex augmentum ...
Eſai. 9.
Virtutes omnes, etiam diuinitus infuſæ, quid proprium habeant.
Quęnam Aſia, in qua Spiritus ſanctus prohibuit loqui verbũ Dei.
Troas, & Bithynia quid.

Quàm terribilis Deus in conſilijs ſuper filios hominũ.

terribilis Deus in conſilijs ſuis ſuper filios hominum. Nam cuidam ſe magiſtrum ſequi volenti non permittitur; alter ſequi iuſſus, ſepelire patrem prohibetur; inuitus ferè, ac repugnans trahitur Paulus ad Chriſtum; Cornelio precibus & eleemoſynis vacanti, via ſalutis oſtenditur per Petrum ad eum ire cunctantem. Hîc verò ab Aſia & à Bithynia Doctores ſalutis remouet: quis in tam profundis & abditis Dei iudicijs conſiliarius eius fuit?

Pſalm. 65. *Luc. 9.* *Act. 9.* *Inf. 10.* *Rom. 11. & 1. Cor. 2.*

Cur Paulus, & qui cum eo erant, prohibiti ſunt ab Spiritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia.

Sed id ſine ratione factum eſſe, nemo debet cogitare. Nã in primis nolebat Spiritus ſanctus margaritas proijci ante porcos, quos præſciebat pedibus conculcaturos, ſi eo illis tempore prædicatum fuiſſet; ac proinde de contẽpta prædicatione grauius iudicandos. Non tamen propterea illis via ſalutis præcluſa eſt; ſed, vt ait Ambroſius, vel potius Proſper Aquitanus libro de Vocatione Gentium: Non vtique negata illis populis gratia, ſed quantum apparuit, retardata.

Matth. 7. I. Ratio. *Ambr lib. 2 de vocat. Gent. c. 1. circa med. to. 2. ſub init.*

II. Ratio.

Secundò, vetiti ſunt eò ire, eo quod alibi maiores fructus Paulus erat prolaturus. Nouit enim Deus corda, & apta fructificandi tempora, quibus, & quo tempore ſit prædicandum. Tertia ratio: quòd Aſia, quæ finitima eſt Epheſo, conuertenda Ioãni Euangeliſtæ relinqueretur, qui ad ſeptem Eccleſias, quæ erant in ſeptem ciuitatibus Aſiæ, librum Apocalypſis ſcripſit. Bithynia verò ſeruabatur beatæ Lucæ prædicationi, qui in ea prædicauit.

III. Ratio.

Lucas vbi prędicauerit.

Cùm autem pertranſiſſent Myſiam, deſcenderunt Troadem: & viſio per noctem Paulo oſtenſa eſt: vir Macedo quidam erat ſtans, & deprecans eum, &c. Myſia Phrygiæ prouincia, duplex eſt, maior ab Auſtro ſupra ſinum Adramytheum, & iuxta vrbem Antandrũ; minor à Bithyniæ finibus in Propontidem flexa, quæ poſtea Æolis dicta eſt. Ex hac in Troadem ciuitatem Aſiæ maritimam deſcenderunt, muneris euangelizãdi gratia. Sed vt intelligimus peculiari Dei prouidentia Paulum ſuam prouinciam adminiſtraſſe; viſio oſtenſa eſt Paulo, qua monitus eſt, vt derelicta Aſia veniret in Europam, & præſertim in Macedoniam, quò Euangelium CHRISTI magis propagaretur, & intermedia illa terrarum ſpatia per auditũ fidei vicinarũ vrbium ad ſuſcipiendum cum maiori fructu Euangelium diſponerentur. Vir autem ille Macedo, qui in ſomnis apparuit Paulo; Angelus Domini fuit Macedoniæ præpoſitus. Sic enim in Daniele legimus Angelos Principes regni Perſarum, & Græcorum, qui noſtræ ſalutis tutelam, & patrocinium agunt, & de noſtra pœnitentia peculiare gaudium habent. Quod ergo Angelus dixit, *Adiuua nos*; non pro ſe poſtulauit, ſed pro iis, quibus præſidebat, vt baptizarentur, & ſalui fierent. Et quia ſubdit Euangeliſta Lucas: Statim quæſiuimus proficiſci in Macedoniam; certi facti quòd vocaſſet nos Deus euangelizare eis. Vbi primum videmus, Lucam, qui hęc ſcripſit, inter comites Pauli connumerari: de quo Paulus ad Coloſſen. 4. & 2. Timoth. 4. maximè verò in poſteriori ad Corinth. cap. 8. *Miſimus etiam cum illo fratrem noſtrum, cuius laus eſt in Euangelio per omnes Eccleſias. Non ſolum autem, ſed & ordinatus eſt ab Eccleſijs comes peregrinationis noſtræ.*

Myſia duplex, quænam illa.

Viri Macedonis viſum Paulo factum, cur narret Euangeliſta.

Vir Macedo qui Paulo ſecundum quietem apparuit, quis ille.

Luc. 15.

Quo ſenſu vir ille Paulo dixerit, Adiuua nos.

Dices; ergone ſomnijs credendum eſt? cùm id prohibeatur Leuit. 19. Deuteron. 13. & Eccleſiaſtici 5. *Vbi multa ſomnia*, inquit, *ibi plurima vanitates: tu autem Deum time.* Sed certè ſomnia plerunque commendantur in Sacris Literis: hinc illud: *Senes veſtri ſomnia ſomniabunt*: ad hæc: *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad eum.* Sic Pharaoni, & Nabuchodonoſori Deus per ſomnia oſtendit futura, quemadmodum in ſomnijs Ioſeph monetur ab Angelo. Dicendum igitur, ſomnia quidem eſſe reſpuenda, niſi ſint conſona rationi fidei, vel Spiritus ſanctus illa interpretetur. ¶ *Nauigantes autem à Troade, recto curſu venimus Samothraciã, etc.* Nauigationis felicitas argumento erat, viſionem cœlitus eſſe immiſſam, & feliciter ceſſuram. Eſt autem Samothracia, inſula è regione Thraciæ portuoſiſſima. Samã autem primùm dicta, & Thracia cognominata videtur, ad eius Sami, quæ Aſiæ adiacet, differentiam, de qua Poeta:

Somnijs quatenus fides habenda.

Ioel 2. Act. 2. Num. 12. Genes. 40 Dan. 2 & 4 Matth. 1. & 2.

Samothracia quid ſit.

Cur ſic dicta.

Threiciamq; Samum, quæ nunc Samothracia fertur.

Virg. 7. Aen non longè à principio.

Inde ergo nauigârunt Neapolim maritimam ciuitatem, quæ in Thraciam, & Macedoniam venientibus primò occurrit. Eſt autem in continente Macedoniæ contra Thaſiam inſulam: inde applicuerunt Philippos, quæ vrbs eſt Macedoniæ apud Strimonem fluuium, prius Crenides; deinde à Philippo Rege Macedoniæ Philippi appellata eſt: in cuius cãpis bis ciuili bello à Romanis decertatum eſt, vnde ille dixit:

Philippos quæ vrbs.

Romanas acies iterum videre Philippi.

Lucanus.

Ad Philippenſes autem ſcripſit Apoſtolus ab Vrbe per Epaphroditũ: ad Corinthios vtranq; ſcripſit epiſtolam à Philippis. Macedonia verò regio Græciæ eſt, olim centum quinquaginta populis illuſtris, vt tradit Plinius: duobus inclyta Regibus, quondamq; terrarum imperio, Aemathia anteà

Macedonia quæ regio illa ſit.

Plin. lib. 4. cap 10.

dicta

dicta, quę nunc Albania dicitur; inter duo ingentia maria ſita, Ægæum nimirùm ab Oriente, & Ionium ab Occaſu: in Septentrionem ad Dalmatiam, ſuperioremque vergit Myſiam: ad Meridiem Epiro clauditur: inclytum quondam, & hæreditariũ Alexandri Magni regnum, quod nunc ditioni Turcæ ſubiectum eſt. Dicitur autem Philippi ciuitas colonia, quia ius habeat ciuitatis Romanæ: quemadmodum Paulus Tarſo natus dicit ſe ciuem Romanum. Et dicitur prima partis Macedoniæ, id eſt, quæ eſt in Macedonia primaria, & nobilior. Lucas autem voce Romana vſus eſt, cùm appellauit coloniam, ſicut etiam Syrus codex.

Philippi ciuitas colonia cur dicta ab Euangeliſta.

Act. 9. & 22.

Eramus autem in hac vrbe diebus aliquot conferentes. Die autem Sabbatorum egreſſi ſumus foras portam iuxta flumen, vbi videbatur oratio eſſe: & ſedentes loquebantur mulieribus quæ conuenerant. More prudētis venatoris opportunum tempus ad prędicationem expectabant, vt interim agnoſcerent mores ciuitatis, & conſultarent qua ratione eſſet exordium dandum Euangelio, & quando, & quibus eſſet proponendum: nihil enim gratum eſt, quod in tempore ſuo non ſit. Conſultum igitur fuit, vt die Sabbati, & extra portas vicinas fluuio, vbi ſolebat eſſe precatio, id eſt, vbi dijs ſuis perſoluebatur honor, mulieribus verbũ Dei proponerent. Neque tantus Apoſtolus erubeſcit mulieribus prædicare: nemo enim ad audiendam Chriſti doctrinam aptior quàm ſimplices, & paruuli, id eſt, qui propriæ ſapientiæ aut prudentiæ non fidunt, & qui à Deo pendent, & ab eo illuſtrari petunt ſecundùm illud: *Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.* Ac fortaſſis frequentiùs ſperabant auditorium, & caſu ſolas mulieres inuenerunt: nam viri minus ſolent religioſi inueniri; & orationem frequentare.

Nihil gratum eſt quod in tempore ſuo non ſit.

Ad Chriſti doctrinam audiendam qui ſint aptiores.

Matt. 11. Luc. 10.

Viri ſæpe natura ad religionem minus propenſi ſunt, quam fœminæ.

Et quædam mulier nomine Lydia purpuraria ciuitatis Thyatirenorum, colens Deum, audiuit: cuius Dominus aperuit cor, intendere his quæ dicebantur à Paulo. Cùm autem baptizata eſſet, & domus eius, deprecata eſt, &c. Multis quidem prædicarunt Apoſtoli, ſed vna tantùm credidit; & ab vna muliere fides incœpit in tota Europa. Eſt enim fides ſicut granũ ſinapis, quod in exordio quidem minus eſt omnibus oleribus, ſed poſteà maiores progreſſus facit: vt olim Raab ſola liberata eſt in Iericho, & mulier illa Samaritis oſtium aperuit fidei in ciuitate Sichar. Erat porrò hæc mulier purpuraria, ſiue vt Græca vox habet, Πορφυρόπωλις, & interpretatur purpurarum vēditrix in ciuitate Thyatirena, quę

Fides cui rei ſimilis.

Matth. 13.

Ioſue 6.

Ioan. 4.

ſita eſt in Lydia Aſiæ prouincia: ad quam ſcribit Ioānes in Apocalypſi. Vnde & mulier à prouincia ipſa nomē accepit: ſed venerat Philippos, amplam ciuitatē, vendendi gratia purpuras: vnde alienigena erat illius vrbis, & maiori propterea admiratione digna, quòd inter tot indigenas ſola aduena credidiſſet. Ita Dominus expēdit inter decem leproſos mũdatos, quod nullus redierit ad agendas gratias, niſi Samaritanus quidam alienigena. Ex hoc igitur colligitur, quanta cum veritate & ſinceritate artificium ſuum mercaturæ exerceret. Porrò religioſa fuit, & colens Deum, nō ſecùs atq; Cornelius Centurio; & propterea vt ille primus ex viris primis in Syria cōplexus eſt Euangelium, ita & hæc mulier in Europa prima credidit: quemadmodùm ſicciora ligna prius quàm viridia incēduntur. ¶ *Cuius Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur à Paulo.* Cunctis quidē quod ad ſe attinet, Deus cor aperit, ſed non omnes ſinunt aperiri, ſed vel Domino aperienti obſiſtũt; vel etiam poſtquam Deus aperuit, ipſi rurſus claudunt. Vnde ipſe ait: *Ecce ſto ad oſtium, & pulſo: ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum*: indicās cum humilitate ſuum ingreſſum fore, vt magis aperiamus, & non claudamus. Aperuit ergo cor eius, quæ Domino oſtēſa eſt, neq; contradixit. Et aperuit ad articulos de Chriſto, quia iam vnũ Deum agnoſcebat, atq; colebat: vnde & baptizata eſt, quò ſe credere teſtaretur: & non ſola, ſed cum tota domo ſua, vt Cornelius cum familia, ſiue domo; vt intelligas quantum referat exemplum patris & matris familias. Tertiò Apoſtolos domũ recepit, imò coëgit ſecum ire domũ, quò operibus charitatis, & fructibus fidei ſe fidelem, & gratam erga illos teſtaretur. Vnde dixit: *Si iudicaſtis me fidelem Domino eſſe, introite in domum meam, & manete*: id eſt, ſi me fidelem Domino experti eſtis, nolite reſiſtere, quo minus fidelem me reddā erga vos, & reddentem quod debeo, id eſt, temporale, ſi recepi ſpirituale. Fuit aũt hæc mulier typus Eccleſiæ ex Gentibus: nā quicquid hæc mulier fecit, adimpletum eſt in Eccleſia, quæ fide, & charitate doctrinam amplexa eſt Euangelicam.

Apocal. 1.

Luc. 17.

Lydiæ purpurariæ Pauli diſcipulæ encomium.

Act. 10.

Apocal. 3.

Cui fores mentis noſtræ aperienda ſint.

Act. 10.

Rom. 15 & 1. Corint. 9.

Hæc Lydia purpuraria typus Eccleſiæ cuiuſnam fuerit.

Factum eſt autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem ſpiritum Pythonem, obuiare nobis, quæ quæſtum magnũ præſtabat dominis ſuis diuinando, & reliqua. Poſt conuerſam Lydiam ad fidem, ſignum enarrat Lucas expulſi dæmonis à puella, & qua occaſione illud editum ſit. Euntibus igitur Apoſtolis ad orationem, quæ non ſolùm

ſolum neceſſaria eſt cuicunq; priuato peccatori, ſed etiam iuſtis, maximè munere fungentibus Apoſtolico, vt Apoſtoli dixerunt: *Nos autem orationi, & miniſterio verbi inſtantes erimus*; vt non tantum verbo, ſed etiam oratione diſponerent populos ad Fidem: nec tantum oratione priuata, ſed etiam publica, ſiue communi, quæ citius exauditur. Vnde Chriſtus: *Si duo ex vobis*, inquit, *conſenſerint ſuper terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo qui in cœlis eſt.* & Petro poſito in carcere, oratio fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo. Quod ſi obijcias, Dominum dixiſſe, vt clauſo oſtio cubiculi oremus Patrem in abſcondito. Dicendum eſt, eum, qui clauſis ſenſibus ad ſolũ Deum reſpicit, & mente eleuata Dei munificentiam, ac bonitatem, deinde ſuos defectus, & peccata contemplatur, talem profectò ſolum, & in cubiculo eſſe, etiamſi in frequentiſſimo cœtu exiſtat. Pytho verò, ingens fuit ſerpens in Delo inſula, quem iaculis ſuis confeciſſe Apollo ſcribitur. Vnde dictus eſt Pythius. Hic autem cum diuinandi artem calleret, arte potius magica, quam naturali, ſequaces ſuos diuinos Pythonico ſpiritu actos docuit, artem pariter, & nomen reliquit, quos paſſim Scriptura vocat Pythones: nam Phitones barbarè dicitur. Talis autem ars erat apud mulierculas, quæ etiam ab inferis homines reuocabant mortuos: vt illa, quæ animam Samuelis excitauit. Pythia enim mulier diuaricatis cruribus in templo Apollinis, ſedere ſolita erat, vt tradit Oecumenius: Spiritus autem malignus ingreſſus mulierem furore replebat; ita vt poſtea paſſis crinibus debacchans ſpumam ex ore emitteret. Etſi quiſpiam occultũ quid, vel ablatum furto peteret: illa ſic acta reuelabat: vnde dominis ſuis quæſtum non modicum præſtabat. Euſtathius Epiſcopus primò Bereæ Syriæ, deinde Antiochiæ, Traianopolim relegatus, iuſſu Conſtantij Imperatoris teſte Hieronymo, qui clarus fuit in Synodo Nicena, librum ſcripſit contra Originem, editum Περὶ ἐγγαστριμύθους, id eſt, de Ventiloquo, ſiue Pythonico ſpiritu, quo afflati vaticinantur: quòd Origenes lib. 3. Periarchon ſcripſiſſet animabus quibuſdam in corpora delegandis per præcedentia quædam merita contingere, vt maligni ſpiritus admiſceantur etiã pueris, & penè lactentibus, vt inde diuini, & arioli fiant: ſicut Ioannes Baptiſta ab vtero repletus eſt Spiritu ſancto. Cuius ſententiam in hoc confutauit Euſtathius, quòd dixerit, merendo, demerendove bonos, vel malos ſpiritus animos ſortiri needum in lucem editos. Idem tradit Hieronymus in epiſtola ad Auitum, ſeu iſſe Origenem. Hanc Pythiam mulierem canit Poeta ſub nomine Cumææ Sibyllæ in 6. Aeneid.

Cui talia fanti
Ante fores ſubitò non vultus, non color vnus,
Non comptæ manſère comæ: ſed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument.

Hæc igitur mulier ſubſequebatur Apoſtolos, & clamando dicebat: *iſti homines, ſerui Dei excelſi ſunt, qui annuntiant vobis viã ſalutis.* Hic ſpiritus ita loquebatur, vel coactus à Spiritu ſancto, quemadmodum in Euangelio dæmon quidam Chriſto dicebat; Sine, quid nobis, & tibi Ieſu Nazarene? veniſti perdere nos? ſcio te, qui ſis, ſanctus Dei; vt vel auerteret eos ab oratione, & ad inanem gloriam induceret; vel denique ita loquebatur, ne à Paulo expelleretur. Sed non aliter quam ſic expellendus fuerat: vt nemo hanc puellam ad Paulum fuerat adducturus, vt quæ præſtabat quæſtum dominis.

Dolens autem Paulus, & conuerſus ſpiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti exire ab ea. Paulus noluit teſtimonium ab immundo ſpiritu; ne ſcilicet commercium cum eo habere videretur. Hic enim etſi amicum ſeſe fingat, aduerſarius eſt, & turpe eſt à tam turpi teſtimonium habere; ſicut laudabile à viro laudato laudari. Quod ſi accepiſſet, probaſſet illum ſpiritum: ideo eum expulit. Et quod dicitur, ſpiritu abſolutè; ſupplendum eſt Pythoni ex ſuperioribus: quia ſpiritus abſolutè in bonum accipi conſueuit. Damnantur autem hoc loco homines auari, qui ob quæſtum non arbitrantur peccatum eſſe habere ſpiritum malignum; cum tamen Deuteronom. 18. ac Leui. 20. morti adiudicetur vir, ſiue mulier, in quo eſt ſpiritus diuinationis, vel Pythonicus. Prohibentur quoque, qui eos cõſultandi gratia accedunt: quoniam à Deo requirenda eſt veritas; & eundum eſt ad legem, & teſtimonium conſultandum, vt Eſaias docet. Primum autem Pauli miraculum in Europa eſt, fraudes diaboli detegere, & ipſum expellere.

Videntes autem domini eius, quia exiuit ſpes quæſtus eorum, apprehendentes Paulum & Silam, perduxerunt in forum ad Principes, &c. Deſcribit perſecutionem Pauli, & autores illius, qui quæſtum faciebant opera diaboli: qui ob amiſſum quæſtum indignati tumultuantur. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas. Ob ſpem enim quæſtus ſimulabant religionem, vt plerique

Lucre-

Marginal notes (left): quib. e ne- [illegible]. | [Act]. 6. | [Pu]blica pre[ce]s [citius exauditur] quam [pri]uata, citius exauditur. | Matth. 18. | Act. 12. | Matth. 6. Orat in abſcondito quis. | Pytho ſpiritus quis ſit. | Apollo Pythius vnde dictus. | 1. Reg. 28. | Oecumen. in Acta | Pythiæ mulieris ars diuinãdi qualis. | Euſtathius Epiſcopus. | Hieron. lib. de vir. illuſt. to. 1. ſub finem. | Orig. tom. 1. | Luc. 1.

Marginal notes (right): Hiero. tom. 2. [illegible] | Virgil. | Pythia[m] [illegible] cum [Cumæa] Sibylla. | Hic ſpiritus Pythonicus [illegible] Paulo & ſocijs, quod eſſent ſerui Dei excelſi. | Luc. 4. | Cur Paulus ſpiritum Pythonis [illegible] | A viro laudato laudari [laudabile]. | Spiritus abſolutè in bonum [accipi]. | In auaros, & cupidos. | Pythonici [illegible] | Eſaias 8. | Primum Pauli miraculum in Europa quod-nam illud. | 1. Tim. 6.

Lutheranis hodie. Quòd ſi non credebant maligne ſpiritui, non debuiſſent curare eius expulſionem: ſi verò credebant, non debebant perſequi ſeruos Dei: nam tales illos vocabat Spiritus. Sed auaritia oculos mentis excæcat. Et audi quid dicant: *Annunciant morem quem non licet nobis ſuſcipere, neque facere, cum ſimus Romani.* Romanos ſe vocant Philippenſes, quia donati erant ciuitate Romana, quemadmodum & Tarſenſes: & vtraque erat Romanorum colonia. Dicunt ergo ſe Romanos prohibitos ſuſcipere nouum aliquem Deum, non ſolùm non ſuſceptum, ſed reprobatum à Senatu, qui Deo ordinante Chriſtum recuſauit: quanquam Tiberius eum recipi mandaret teſte Tertulliano. Hadrianus verò, & Seuerus Imperatores, vt autor eſt Aelius Lampridius, idem conati ſunt. Sed Chriſtus nolebat dijs alienis miſceri: Senatus enim ſimulacra deorum colens, autoritatem cenſendi de dijs non habebat. Secùs Eccleſia de Sanctis, & cuius capiti traditæ ſunt claues regni cœlorum: alioquin Scripturas, ac earum ſenſum non haberemus. Peſſimè ergo Hæretici geſta Eccleſiæ conferunt cum actis Senatus idololatræ. ¶ *Et cucurrit plebs aduerſus eos: & Magiſtratus ſcinſis eorum, tunicis iuſſerunt eos virgis cædi.* Plebs, quæ nulla ratione ducitur, inſanire cœpit ſine vlla cauſa, & vt ille dixit:

Sæuitq; animis ignobile vulgus.

Magiſtratus autem, quorum erat compeſcere populares, & quibus dicitur: *Non ſequeris turbam ad faciendum malum*; cùm ſcidiſſent Apoſtolorũ veſtimenta, & illi verberarentur; legitur enim [illegible] id eſt, dirumpentes eorum veſtes (nã illi cæremonia ſcindendi veſtes, Iudæorũ erat propria) iuſſerunt eos virgis verberari, vt placarent populum: quemadmodùm Pilatus ad mitigãdum plebis furorem, iuſſit Chriſtum flagellari. ¶ *Et cum multas plagas eis impoſuiſſent, miſerunt eos in carcerem, præcipientes cuſtodi vt diligenter cuſtodiret eos.* Non contenti enim illa graui iniuria, iuſſerunt eos recludi in carcerem, præcipientes cuſtodi vt diligentiam adhiberet. Sed non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum. Interim enim Deus deriſit eos, ſicut & Iudæos munientes Chriſti ſepulchrum.

Media autem nocte Paulus & Silas orantes laudabant Deum. Et audiebant eos, qui in cuſtodia erant. Subitò verò terræmotus factus eſt magnus, ita vt mouerentur fundamenta carceris. Et ſtatim apertà ſunt omnia oſtia: & vniuerſorum vincula ſoluta ſunt. Perſpice inprimis, cui exercitio vacarent Apoſtoli iniuria affecti; nimirum hymnos Deo canebant, & gratias agebát, quòd digni fuiſſent habiti pro noĩe Ieſu, & pro Euangelio contumeliam pati. Perſpice deinde, tantam ſanctitatem non potuiſſe delitescere: quia voces eorum auditæ ſunt ab vniuerſis in carcere exiſtentibus. Tertiò obſerua, quanto miraculo Deus illorum laudes, precesque honeſtauerit. Nam in ſignum exauditionis terræmotus factus eſt magnus, & fundamenta carceris mota, oſtia omnia carceris aperta, & vincula omnia ſoluta, quò ſe potentem, & omnium rerum dominum declararet, & qui ſuis ſuccurrere poſſit, vt nihil illis nocere valeat.

Expergefactus autem cuſtos carceris, & videns ianuas apertas carceris, euaginato gladio volebat ſe interficere, æſtimans fugiſſe vinctos. Cuſtos ad tanta Dei mirabilia corpore primùm excitatus eſt, atque exiſtimans vinctos omnes aufugiſſe, cogitabat de morte ſibi conſciſcenda: quod grauius delictum fuiſſet quàm alium occidere, quia minus eſt alter proximus, quam quiſque ſibi, & ſine cauſa id facere, furia quædam eſt, & hominum, qui Deum nõ cognoſcunt, proprium, qui non nouerunt, niſi cùm quid ſiniſtrum accidit, deſperare: cum cauſa verò apparenti ſe interficere, vilitas eſt, quia nullum malum peius ipſa morte. Quamobrem ſeipſum interficere, ne hoſtis occidat, nihil eſt aliud quàm ſe miniſtrum hoſtis facere, qui fortè parceret: & non minus gloriofum eſt ei, ſi te carnifice vtatur contra te ipſum, quàm ſi altero vteretur. Cato ergo contra ſuum dogma Cæſari ſeruire recuſauit, & filio ſuo ſeruire ſuaſit: quia ſapiens liber eſt, etiam ſi corpore ſeruiat. Maligni autem fuit nolle Cæſari præbere gloriam parcendi ipſi. Lucretia etiam ineptè probauit caſtitatem morte, quam melius comprobaſſet, ſi veritatẽ confeſſa ſuo tempore, & ob eã morti, ſi inferretur, non ceſſiſſet. Metus eſt etiam ſordidus, ac puſillus animus, propter vitę ignominioſæ, vel tormentorum ab hoſte inferendorum timorem ſeipſum interficere: quia Deus aderit, & virtutem ferendi tribuet. Quia ergo homo ſui ipſius non eſt dominus, non valet ſibi mortem inferre. Hîc autem Dominus ignouit imprudentiæ, & puſillo animo cuſtodis: quia non eandem prudentiam ab omnibus requirit. Admonitus ergo à Paulo, & videns vinctos non aufugiſſe, cùm poſſent, etiam animo expergefactus eſt, & agnita virtute Diuina, eo quòd agnouiſſet illos media nocte Deum laudantes, ad pedes Apoſtolorum procidit.

Margin notes:

Auaritia excæcat.

Romanos ſe cur Philippenſes vocarint.

Tertul. in apolog. aduerſ. gentes, & Euſeb. lib. 2. c. 2. hiſt. Eccleſ. Aelius Lampridius.

Matth. 16.

Nam hæc eis de vero Chriſto præcipua quæſtio erat, quod haberet, quid inde.

Plebs mentis inops, ac furibunda.

Virgil.

Magiſtratus quid curare debeant.

Exod. 23.

Quo ritu veſtes ſcindendi erat propria Iudæorum.

Ioan. 19.

Prouer. 21.

Matth. 16.

Apoſtolorum documenta duo.

Act. 5.

Cur Paulo & Sila in carcere exiſtentibus, Deumq; deprecantibus terræmotus factus ſit magnus.

Qui ſibi manus inferunt quales illi.

Mors quantũ malum ſit.

Vticenſis Cato ſui ipſius carnifex quam merito reprehendendus. Romana Lucretia ſtudio caſtitatis comprobandæ ſe ipſam interficiens cur minime laudabiliter egit.

Hominem ſibi mortem inferre cur nefandum ſit, liceat quando.

Oecumen. in Acta.
Stephanas cuius meminit ad Corinth. Paulus, quis ille Oecumenio teſte.
1. Corinth. 1.

Et producens eos foras, ait, Domine, quid me oportet facere vt ſaluus fiam? At illi dixerunt, Crede in Dominum Ieſum: & ſaluus eris tu, & domus tua. Hunc cuſtodem carceris Oecumenius teſtatur eſſe Stephanam illum, de quo 1. Corinth. 1. *Baptizaui autem & Stephanæ domum.* & cap. vltim. eiuſdem epiſtolæ: *Haudeo autem in præſentia Stephanæ, & Fortunati, & Achaici, quoniam id quod vobis deerat, ipſi ſuppleuerunt.* Vbi, quia iungitur cum alijs viris, vir erat, & non mulier, etiamſi terminatio ſit fœminina. Ob igitur huius viri cum familia ſua lucrum, permiſit Dominus illos duci in carcerem: illi etiam vbi vinculis ſoluti ſunt, non aufugerunt, expectantes hanc prædam cuſtodis carceris Domino offerre. Porrò cùm ille interrogaſſet de via ſalutis, abundè edoctus eſt ab illis: & credens cum his, qui domi eius erant, quod attinet ad adultos, nam pueri in fide maiorum cenſentur credere. Et vide quàm facilè Apoſtoli baptizarunt: quia ſcilicet CHRISTVM paſtorem ſciebant eſſe. Præterea etſi quiſquam non bona fide baptizaretur, ſciebant eum eſſe receſſurum: neq; hoc noſtri magnifaciebant; eo quòd gloriam ſuam non quærerent; ſed gaudebant, ſi, qui non erant ex nobis, exirent: nos autem grauamur, quaſi nos iudicio aberrauimus. Etſi autem non ſint citò manus imponendæ ad Sacramentum Ordinis conferendum, quia iam nomen Chriſti glorioſum eſt, & illuſtre: tunc tamen per Baptiſmum profiteri nomen Ieſu, quòd abominabile, & obſcuriſſimum erat apud Gentiles, magnum quid, & heroicum erat. Per fidem autem in Dominum IESVM. non tantùm cuſtos intellexit nudam in Chriſtum credulitatem, ſed coniunctam cum fructibus Fidei, & Charitatis. Vnde cuſtos poſtquam plagas Apoſtolorum aqua lauit, menſa illos excepit: quemadmodùm ipſi Apoſtoli illum cum domo ſua à plagis peccatorum ſpiritualibus lauerant; & menſam verbi Dei ſplendidam appoſuerant. Felicia ergo vincula Pauli extiterunt, quæ aliorum vincula ſoluerunt: ſicut mors CHRISTI, quæ mortem noſtram deſtruxit.

Paulus & Silas, cum poſſent, quare e carcere non fugerunt.

Pueri infantes cum baptizantur, quomodo credãt.

1. Ioann. 2.

1. Tim. 5.
Cur cito non ſit Sacramentum ordinis cõferendum.

Per fidem in Dominum Ieſum quid acceperit hic cuſtos.

Et cùm dies factus eſſet, miſerunt Magiſtratus lictores, dicentes: Dimitte homines illos. Nunciauit autem cuſtos carceris verba hæc Paulo, &c. Ad veſperum demorabitur fletus; & ad matutinum lætitia. Vide breuitatem perſecutionum. Et Magiſtratus fortaſſis reſipuerat, & agnouerat indicta cauſa ſe illos puniſſe. Quare cùm cuſtos hæc renunciaſſet Apoſtolis magiſtratus nomine, forti animo reſponderunt: *Cæſos nos publicè, indemnatos, homines Romanos miſerunt in carcerem, & nunc occultè nos eijciunt: Non ita: ſed veniant, & ipſi nos eijciant.* Erat Silas non minus ciuis Romanus, quàm Paulus, cum vterque eſſet Tarſenſis. Et ante flagra, vel furor impediuit, ne ius hoc ciuilitatis producerent; vel ne productum intelligeret magiſtratus. Et plenum prudentia extitit reſponſum Pauli. Nam ſi ſecreto fugerent de carcere, fides illorum, quibus prædicauerant, periclitaretur: putarent enim Apoſtolos timidos, & in fide Euangelij inconſtantes. Innocentiam ergo ſuam teſtatam voluerunt ad profectum Euangelij, & confirmationem piorum: nam ſermo Dei quaſi res falſa, digna flagris exiſtimaretur: tradit Plato in dialogo Critonis, Socratem nõ permiſiſſe vt ſe ex carcere clam abducerẽt, ob ſimilem cauſſam ferè qua Paulus noluit educi etiam rogatus. ¶ *Timuerũtque audito quòd Romani eſſent: Et venientes deprecati ſunt eos, & educentes rogabant vt egrederentur de vrbe.* Timent impij, ſed non Deum: ſicut Pilatus in paſſione non Deum, ſed Cæſarem timuit. Venerunt ergo magiſtratus, & innocentes declaratos demittunt, veniam precantes quòd ex ignorantia & animi perturbatione in eos deliquiſſent; rogantque vt ciuitatem egrediantur ad vitandam ſeditionem: quemadmodum Geraſeni rogabant, vt à finibus ſuis Dominus diſcederet. Sed mirum eſt quod timeant malo ob præſentiam Chriſti, vel Pauli, & non timeant propter tot ſcelera, & impietates, quæ in ciuitate impudenter deſignantur. At illi non ſperantes fructum maioré, libenter cedunt: egreſſique, ac viſitata domo Lydiæ, & illis qui crediderant, egreſſi ſunt, ſperantes ſe in alijs ciuitatibus maiores & vberiores fructus poſſe proferre ad illuſtrandum Euangelium, & nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cum Patre & Spiritu ſancto pari honore, & gloria fruitur in ſeculis ſempiternis,

Amen.

Pſal. 29.

Quare magiſtratus cuſtodi carceris edixerit, vt Paulum & Barnabam dimitteret.

Silas vnde o[illegible] cum Paulo.
Act. 9. & Infra. 22.

Quare Paulus & Silas ab Magiſtratu, non a cuſtode voluerunt e carcere dimitti.

Platonis teſtimonium de Socrate.

Deum non timent magiſtratus.
Ioan. 19.

Qualis Philippenſium magiſtratus.
Matth. 8.

Paulus & Silas e carcere [illegible]

TRACTATVS XLVII.

In illa verba: *Cum autem perambulaſſent Amphilopolin & Apolloniam, venerunt Theſſalonicam, vbi erat Synagoga Iudæorum. Secundum conſuetudinem autem Paulus introiuit ad eos: & per Sabbata tria diſſerebat eis de Scripturis, adaperiens & inſinuans quia Chriſtum oportuit pati, & reſurgere à mortuis:*

uis : & quia hic eſt Ieſus Chriſtus quem ego annuntio vobis, &c. vſq; ad finem cap. Act. 17.

Euangel j præco qualis Paulus.

Amphilopolis quæ ciuitas.

Cur ſic dicta.

Amphilopolis duplex.

Apollonia triplex.

Theſſalonica quæ. Actor. 21.

PErgit Lucas in enarranda Pauli peregrinatione inter Gentes, ad quas diſſeminandi Euangelij gratia profectus eſt: quid etiam prædicauerit, breuibus indicat, tum, quid ei acciderit, enarrat; vt ex vtriuſque, dictis videlicet, ac factis, Euãgelicum præconem agnoſcere valeamus. Ex Philippis ergò primo Amphilopolin perueneꝛunt, quæ aliquando Athenienſium fuit colonia, quam Strimon fluuius ex AEno delapſus peninſulæ forma complectitur: à quo ritu vrbi poſtea nomẽ eſt inditum. Eſt quoque alia Amphilopolis in Syria. Adhæc altera ciuitas eſt Appollonia, non longè à Theſſalonica: alia etiam eiuſdem nominis eſt in Epiro non longè à Macedonia, vicina mari Ionio, quæ nunc Bellona vocatur, quæ è regione eſt Hydruntinæ ciuitatis in Italia. Tertia quoque eſt Apollonia in Africa, quæ nunc vocatur Pentapolis. Theſſalonica vrbs eſt Macedoniæ, ſiue Theſſaliæ Metropolis, in qua pius quidam nomine nomine Iaſon, hoſpes fuit Pauli: vbi per tria Sabbata acriter diſputauit Paulus. Quia enim in illa ciuitate erat Synagoga Iudæorum, Apoſtolos more ſuo prius Iudæos adiuit, vt eos, qui futuri Meſſiæ in expectatione erant, facilius Chriſto lucrifaceret, & Gentibus audiendo Euangelio non obſiſteret. Libenter etiam metropolin ciuitatem acceſſit, vt inde Euangelium commodius per totam ciuitatem diffundi poſſet.

Luc 24.

Omnis legitima cum Iudæis diſceptatio quæ requirat.

Deut 18.

I. Conditio.

Chriſtus cur mor. & reſurgere debuit.

III. conditio.

1. Tim 2.

Niſi Deus quem promiſerat Chriſtũ miſiſſet, quid inde.

Et per Sabbata tria diſſerebat eis de Scripturis, adaperiens & inſinuans quia Chriſtum oportuit pati & reſurgere à mortuis; & quia hic eſt Ieſus Chriſtus, quem ego annuntio vobis. In omni legitima cum Iudæis diſputatione primò præmittendum eſt, Meſſiam promiſſum à Deo aliquando venturum, vt Prophetarum teſtantur vaticinia. Secundò ſtatuendum, eum paſſioni, & morti ſubiectũ futurum, ad expianda hominum peccata, & deinde de morte per reſurrectionem triumphaturum: hoc enim ferè omnes vates, maximè verò Dauid, & Eſaias apertè prodiderunt. Tertiò, opus eſt probare, Ieſum, illum eſſe promiſſum Meſſiam, quia omnia de Meſſia propheta, in Ieſu inueniuntur impleta. Nec enim credendum eſt, Deum talia ſigna de venturo Meſſia agnoſcendo dediſſe, quæ alteri quam vero Meſſiæ poſſent conuenire. Alioqui non eſſet verum illud Pauli verbum, quòd Deus vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Et quid hoc aliud eſſet, quam Deum negare ſeipſum? Atq; huc reſpexiſſe Matthæum in conſcribẽdo Euãgelio ſuo, ſuperius eſt à nobis annotatum. Et hæc eſt valida demonſtratio, de qua Tertullianus: *Non dubites, inquit, credere quod aſſeueres, cum videamus fieri.* Et rurſus alio loco: *Non poteſt futurum duci, quòd vides fieri conſpirante ſenſu Scripturarum cum exitu rerum, & ordine temporum.* Et Prudentius in Apotheoſi.

2. Tim. 2.

Tertull. l. adver. Iud. c. de regno Chriſti æterno, in fin.

Prudentius.

Fortè hæc cum veterum ceciniſſent organa vatum,
Non oculis, manibus, congreſſu, voce, loquela
Experti, heroum tandem intelleximus orſa
Priſcorum, & viſu patefacta oracula Chriſto.

Paulus & Silas quid profecerint Theſſalonicæ.

Alter fructus prædicationis illorum.

Qui ſint ad recipiendum Euangelium promptiores.

Quibus ingratum & aduerſum ſit Euangelium.

Sathanæ & Iudæorum inuidia in Apoſtolos Chriſti.

Rom. 1.

Ioan. 19.

Porrò illa diſputatio non fuit inanis, quia, vt ait Lucas, quidam ex Iudæis crediderunt, & adiuncti ſunt Paulo, & Silæ: cognita enim veritate deſerebant legem, & alios, qui eam retinebant, & Pauli doctrinæ atque monitis ſe addicebant: propterea vſus eſt illo verbo, Adiuncti ſunt. Nec tantùm in Iudæis fructum fecit, ſed etiam in colentibus Gentilibus, qui Gentilitatem Iudaiſmo commutauerant, ſiue Græcè religioſis, qui Deum colebant: de his enim non vnus aut alter, ſed multitudo magna, & mulieres non paucæ, ſiue vt Græcè dicitur, primariæ ciuitatis mulieres. Et deniq; quò quis minus erat affectuum ſuorum cupiditatibus impeditus, eò promptius amplectebatur Euangelium: quod omni probè diſpoſitæ menti gratum eſt, & conſentaneum; repugnat tantum impijs & peccatoribus, niſi impietatem & peccata exuere velint. Ex hoc autem fructu turbatus eſt Satanas, vnde per organa ſua bellum illis indixit. De quo: *Zelantes autem Iudæi* (Græca addunt ἀπειθοῦντες, id eſt, Increduli) *aſſumentesq; de vulgo viros quoſdam malos, & turba facta, concitauerunt ciuitatem: & aſſiſtentes domui Iaſonis, quærebant eos producere in populum, &c.* Iudæi igitur amaro commoti zelo pro gentis ſuæ honore, quo voluiſſent Deũ eſſe tantùm ſuum, & Gentes reprobare, quæ tum crediderant, collegerunt turbam hominum vulgarium, & circumforaneos, & adorti ſunt domum Iaſonis, Pauli & Silæ, & aliorum hoſpitis: & vim facientes, cum eos non inueniſſent, traxerunt Iaſonem, & quoſdam fratres ad Principes ciuitatis, dicentes illos contra decreta Cæſaris facere, Regem alium dicentes eſſe Ieſum. Ita olim Iudæi in paſſione dixerunt: *Non habemus Regem niſi Cæſarẽ.* Quaſi is qui mortuus prædicabatur, occupare poſſet regnũ Cæſaris. Quare tolerabilior fuit error Iudæorum, qui Ieroſolymę Chriſti mortem

Iaſonis, Pauli nimirũ & Silæ hoſpitis, quæ facta ſatisfactio Magiſtratui Theſſalonicenſium.

Petrus Alex.

poſtularunt, quia à Chriſto viuente facilius id timeri poterat, quàm ab illo iam mortuo. Sed ille tumultus compreſſus eſt autoritate magiſtratus, & accepta ſatisfactione à Iaſone. Hæc autem ſatisfactio in pecunia fuit, vt ait Petrus Martyr Alexandrinus; vel cautione de comparendo in iudicio, ſi opus eſſet, datis fideiuſſoribus. Et quia Græca lectio habet ἱκανὸν λαμβάνοντες, quidam voluiſſent verti, accepta ſatiſdatione. Sed facilè ſatisfactionis verbum ad illam ſententiam verti poſſet.

Paſtorũ munus, atque ouiũ ſimiliter.

Fratres verò confeſtim per noctem dimiſerunt Paulum & Silam in Berœam. Qui cùm veniſſent, in Synagogam Iudæorum introierunt. Hi autem erant, nobiliores eorum qui ſunt Theſſalonicæ, qui ſuſceperunt verbum cum omni auiditate, &cæt. Quemadmodùm paſtores pro ouibus ſuis, ita & oues pro paſtoris vita ſolicitari par eſt. Subtraxit igitur ſe Paulus, ſed nihilominus pugnat, ac prædicat, & miniſterium ſuum hinc inde fugatus honeſtat. Eſt autem Berœa ciuitas Macedoniæ, ex qua rurſus Iudæorum perfidia agitatus Paulus, Athenas vſque venire coactus eſt. More autem ſuo primò ingreſſi ſunt in Synagogam Iudæorum. Et quod ſequitur: *Hi autem erant meliores eorum qui ſunt Theſſalonicæ*; quidam referunt ad Berœnſes; alij verò contendunt, ad eos fratres, qui crediderant Theſſalonicæ, & qui Paulum à Theſſalonica dimiſerunt, referendum. Et ſiue ſint Berœnſes, ſiue Theſſalonicenſes, quod magis videtur Textus indicare, laudantur primò, quòd cum omni auiditate ſuſceperunt verbum Dei. Vt enim fames confert ad cibum auidius ſumendum: ita fames, & ſitis intelligendæ veritatis ad verbum DEI ſuſcipiendum.

Berœa quid.

Laus Theſſalonicenſium.

Secundò laudantur de ſcrutinio Scripturarum: non enim tanquam increduli indagabant Scripturas: iam enim crediderunt, ſed tanquàm experti traditionem veterum Prophetarum, Propheticas Scripturas conſulebant, ad quod faciendum Dominus Iudæos cohortabatur: propterea fide robuſtiores effecti ſunt. Et quanquàm à principio non facilè omni ſpiritui crederent, quoniam qui credit citò, leuis corde eſt, ſed prudenter audito verbo Dei crediderint: non loquitur tamen de tali ſcrutatione hoc loco, ſed de illa, quæ fidem ſubſecuta eſt, per quam in illis quę exceperant fide credenda, corroborabantur. Exigit enim Scriptura, vt cum fructu legi poſſit, fidem, ſine qua nihil percipiet; & diligentem indaginem, & non perfunctoriam lectionem. Ita enim Chriſtus

Ioan. 5.

1. Ioan. 4.
Eſai. 19.

Cum laudantur Theſſalonicẽſes, quod ſcrutarentur Scripturas, qua de ſcrutatione ſit ſermo.

Scriptura qualẽ ſui lectionem poſtulet.

Ioan. 5.

dicebat: *Scrutamini Scripturas*. Non commendat hoc loco ſcrutationem, quæ ex infidelitate oritur, aut ex curioſitate, quæ omnia diuina ſecreta, & quæ ſupra rationem ſunt poſita myſteria, humana ratione tentat comprehendere, de qua Dominus: *Qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria.*

Scrutatio quænam pernicioſa

Prouerb. 25.

Cum autem cognouiſſent in Theſſalonica Iudæi, quia & Berœ prædicatum eſt à Paulo, & cętera. Non ſinunt Paulum liberè prædicare Iudæi perfidi, qui ex Theſſalonica venerant: quare admonentibus fratribus coactus eſt inde diſcedere, & Athenas venire, illis conniuentibus. Et quia Berœa ſita erat remota aliquantulum à mari; propterea Paulum dicuntur comitati, vt iret vſque ad mare. Et inde deduxerunt vſque ad Athenas comitatu ſecuritatem ei præſtante, & remanentibus Sila & Timotheo in Berœa. Sed illi accepto mandato Pauli, ſtatim profecti ſunt Athenas ad eum.

Iudæorum in Paulum inuidia, atque odium.

Paulus autem cum Athenis eos expectaret, incitabatur ſpiritus eius in ipſo, videns idololatriæ deditam ciuitatem. Verbum illud, *Incitabatur*, quod Græcè eſt παρωξύνετο, propriè eſt irritari, ſiue excandeſcere: nam zelo ſancto vtebatur pro honore Creatoris dato creaturis, iuxta illud: *Tabeſcere me fecit zelus tuus: quia obliti ſunt verba tua amici mei.* Nullam enim inuenerat ciuitatem tantoperè idololatriæ deditam, atque Athenas. Illud etiam excruciabat animum Pauli, quòd illi haberentur cæteris ſapientiores, & elegantiores, qui minùs Deum cognoſcerent. Quare antequam venirent expectati, diſputabat quotidie in Synagoga cũ Iudæis, & colentibus, id eſt, religioſis, vnum tantum Deum agnoſcentibus: quibus Chriſtum ſuadebat, & in foro cum aliis, qui caſu, atque obiter venerant: & qui ad audiendum ſimiles decertationes congregabantur. erat autem Athenæ ciuitas Græciæ totius celeberrima, doctrinarum omnium inuentrix, & altrix: in ea Achaiæ parte ſita, quæ magna ex parte littora colit: vnde Acte, & deinde Attica dicta eſt. Athenæ autem ab Athene, id eſt, Minerua, quæ diſciplinis præerat, florentiſſima quondam, & nobiliſſima, quanquam nũc parui oppiduli ſpeciem gerat: quam Poëta quidam deplorat, dicens.

Pauli zelus quàlis.

Pſal. 118.

Athenienſes inſipiens ſapientia.

Athenæ quæ ciuitas.

Cur ſic dictæ

Quid Pandioniæ reſtat niſi nomen Athenæ?

Quæ nunquam tantum ſapientiæ tempore Socratis, aut Platonis adeptæ ſunt, quanto Paulo Apoſtolo illas Dei ſapientia illuſtrante, & de ſuis ſuperſtitionibus redarguente.

Ouid. l. 5. Metamorph. paulò ante med.

Quidam

Quidam autem Epicurei, & Stoici philoſophi diſſerebant cum eo: & quidam dicebant, Quid vult ſeminiuerbius hic dicere? Alij verò: Nouorum dæmoniorum videtur annuntiator eſſe: quia Ieſum, & reſurrectionem annuntiabat eis. Permultæ Philoſophorum ſectæ, & illæ quidem inter ſe diſſidentes olim fuerunt: nec mirum quòd in primo principio miſerrimè errarent, & ducem rationem ſuam haberent: quemadmodum hodie qui ſimplici verbo non credunt, ſed ſuam rationem ſequuntur, varias ſectas meditantur. Erant autem contrariæ ſectæ Epicuræorum, & Stoicorum: nam hi in virtute vltimum collocabant finem; alij verò in voluptate.

Qui ſimiles Athenienſibus nouarum rerum ſtudioſis exiſtant.

Stoici vbi ſummum bonum, vbi verò Epicurei collocabant.

Vtriſque autem contrarium docebat Paulus, damnãs voluptatem carnis, & virtutes morales non ſimpliciter, ſed vt minus idoneas ad ſalutem: felicitatem autem veram & æternam prædicabat à Deo proficiſci per fidem in Chriſtum Ieſum. Erant autem tolerabiliores, & elegantiores Stoici, à Stoa porticu dicti, vbi frequens erat eorum gymnaſium, qui maximè morali Philoſophiæ vacabant. Epicurei ſordidi erant, non tantum quòd in re nobis cum brutis communi felicitatem ſitam eſſe dicerent, ſed quòd malè ſentirent de prouidentia. De quibus Ioſephus libro Antiquitatum ſcribit, dicens: *Epicureorum error conuincitur, qui prouidentiam e vita eijciunt, & Deo regimen rerum nolunt permittere, nec credunt vniuerſitatem à beata illa, & immortali eſſentia vel conſeruari, vel gubernari, ſed ſine rectore, & curatore mundum ſuopte impetu ferri aſſeuerant qui ſi ita, vt illi autumant, careret præſide, quemadmodum naues ſine gubernatoribus videmus procellis, & fluctibus obrui, currusq́; aurigis deſtitutos euerti, ac confringi, ita & ipſe perderetur immoderato impetu.* Sic ille.

Stoici vnde ſic dicti.

Secta turpis Epicureorum duplicìter.

Ioſeph. lib 10. Antiq. ca 14. in fine.

Quid ſenſerint illi de prouidentia.

Et quidam dicebant, Quid vult ſeminiuerbius hic dicere? Græcè dicitur, σπερμολόγος, quam Iſychius teſtatur eſſe paruam auiculam nõ eſui, neque cantui aptam; ſolitam in triuiis cadentia ſemina legere: inde homines viles, aut nugatores, & vaniloquos, qui triuialia colligebant, & poſtea ſpargebant in plurimos, σπερμολόγος vocabant. Tales ſunt, qui libenter verba funditant, teſte Plauto. Idem docet Euſtathius in Homerum. Meminit huius auiculæ Athenæus libro Dipnologiarum. Quod ſi ad hanc auiculam non ſit alluſio, contemptim ſatorem verborum vocantes, verum dicebant.

Iſychius.

Seminiuerbij qui videantur eſſe.

Plautus.

Euſtathius.

Athenæus li. 8. Dipnologiarum.

Alij verò dicebant, Nouorum dæmoniorum videtur annuntiator eſſe: id eſt, peregrinorum, & ignotorum. Et promptus eſt homo ad iudicandum, & malè interpretandum ea quæ legit. Deos autem nouos & ignotos vocabant Ieſum, & reſurrectionem, quaſi Dea quædam eſſet anaſtaſis: quorum vtrumque ignotum erat Athenienſibus. Et ita poſtea dixit Paulus inueniſſe ſe Aram ignoto inſcriptam Deo. ¶ *Et apprehenſum eum ad Areopagum duxerunt.* Areopagus duas continet voces, quas malè vertit Eraſmus, dicendo, Vicum Martium, falſus verbo Latino pagus, quaſi idem ſignificaret Græcè, quod Latinè, ſignificat enim non vicum, ſed collem, vel rupem, ſiue eminentem locum mœnibus, ac valde munitum. Et Stephanus libro de vrbibus tradit, promontorium fuiſſe Athenis, in quo iudicia, & cauſæ criminales agerentur. & Suidas teſtatur vocatum eſſe Arium, hoc eſt, Martium Pagum: Pagum quidem, quod in rupe, & edito loco ſitum ſit illud forum; Martium verò, quòd de cædibus, quibus Mars præeſt, ageret, vel quod ibi Mars in iudicium tractus ſit, vt cauſam adulterij cum Venere vxore Vulcani coram Deorum concilio tractaret. Paulus igitur iudicandus de noxio dogmate, Areopagum ducitur. Erant autem Areopagitæ magis iudices, quam Philoſophi; & perpetuum erat officium. Nemo verò miretur, ſi Athenienſes cauſas ſanguinis agitarent, etiamſi ſub Romanis degerent: quoniam, vt refert Simeon Metaphraſtes in vita Dionyſij Areopagitæ, etſi Romani rerum potirentur, tamen Athenienſes, & Lacedæmonios liberos dimiſerunt, & ſui iuris: vnde Senatus erat Areopagi.

Hominis mẽs ad quid vehementer propenſa.

Ignotos deos quos vocarẽt Athenienſes.

Areopagum Eraſmus quã inepte Vicum Martium ſit interpretatus.

Stephan.

Suidas.

Areopagus quid.

Areopagitæ erantne iudices magis quã Philoſophi.

Simeon Metaphraſtes.

Athenienſes & Lacedæmonij libertate à Romanis donati ſunt.

Athenienſes autem omnes, & aduenæ hoſpites, ad nihil aliud vacabant niſi aut dicere, aut audire aliquid noui. Quod vanum erat, ac noxium his, qui in vera religione verſantur: nam tales facilè merentur decipi ab hæreticis, & ad vana vt plurimum ſolent, vacare literati ex curioſitate. Duo vitia recenſet, quæ videntur ſimul concurrere: rarò enim accidit, vt qui nouarũ rerum cupidi ſunt, non ſint ijdẽ & garruli. Vnde rectè dixit Horatius:

Percunctatorẽ fugito, nam garrulus idem eſt.

Et ſanè videre eſt, curioſos ſimiles dolijs pertuſis. Et vtrumque vitium ex otio natum erat: his etiam vitijs Alexandrini fuerunt infames. ¶ *Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait, Viri Athenienſes, per omnia ſuperſtitioſos vos video.* Athenis oſtendit Paulus facto, quod alibi verbo ſcripſerat, nempè, ſe nedum inſipientibus, ſed & ſapientibus debitorem eſſe. Debitor omnium fuit, quia omnium linguam acceperat: ſapientibus, quia accepit ſapientiam abſconditam

Rerum nouarum cupidi, garruli ferè.

Horat.

Curioſi quales ſint.

Curioſitas vnde Quales Alexandrini.

Rom. 1.

Paulus cur eſſet debitor omnium, ſapiẽtium ſcilicet, & inſipientium.

tam in myſterio; inſipientibus verò, quia accepit patientiam, & longanimitatem, quo motus inſipientium ferre, ac peruincere poſſet. Quare Paulus vt omnibus palam fieret, Dei ſapientiam humanæ præualere, & quò ex dictis aliquos conuertere poſſet ad Eccleſiæ profectum, libenter, etſi idiota eſſet, & externarum diſciplinarum expers, hanc apud eos orandi anſam amplexus eſt. Et in hac oratióe primò reijcit id, in quo Athenienſes ſibi maximè placebant, nimirum diuinum cultum, quem non vero Deo, ſed falſo tribuebant. Deinde probat, deos non eſſe dicendos, qui in templis manufactis habitant, & aliorum indigent auxilio: & à principio illos ſuo titulo, quo eos Demoſthenes appellauit, hoc eſt, Ἄνδρες Ἀθηναῖοι nominauit, quo beneuolentiam eorum captaret. Deinde primis verbis eos pungit, ſuperſtitioſos vocans; quo eos reddat attentiores. Eſt autem ſuperſtitio, vitium religioni oppoſitum per exceſſum, quo quis cultum diuinũ exhibet, cui non debet, vel eo modo, quo non licet. Si ergo honor latriæ idolo exhiberetur, idololatria vocaretur: ſi verò loco Dei à dæmonibus petatur inſtructio, dicitur diuinatio. Si verò quædam ad cultum Dei ſpectantia, & à Deo inſtituta aliter quã iuſſiſſet præceptum, ab hominibus obſeruarentur, dicebatur obſeruatio, ſiue ſuperſtitio, & cultus ſuperſtitioſus, hoc eſt, ſuperſedens, & hæſitans ſemper, vel preces fundens, vt ſuperſtites ſint ſui, vel ob ſuperſtitem defunctorum memoriam, vt Lactantius ait: nouus quoque cultus ſuperſtitioſus vocatur, vnde Poëta dixit:

Vana ſuperſtitio, veterumque ignara deorum.

Prateriens enim, & vidi ſimulachra veſtra, inueni & Aram, in qua ſcriptũ erat: Ignoto Deo: Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis. Huius Aræ inſcriptionis nõ tam certa, & explorata adfertur hiſtoria. Quod ergo talis inſcriptio fuerit, non ſolum Paulus hoc loco, ſed etiam Pauſanias libro 1. in Attica, vbi ponit Aras deorum, & heroum, qui ignoti vocantur, cauſam inſcriptionis non reddunt. Oecumenius in hunc locum ſcribens, ait: *Duas cauſas referunt, cur Athenis inſcriptum in Ara fuerit, Ignoto Deo. Dicũt enim alij cum miſiſſent olim Athenienſes Philippidem ad Lacedæmonios de ſocietate ineunda, quo tempore Perſæ Græciam inuaſerant; et in Parthenio monte Panis ſimulachrum occurriſſe, accuſaſſeq; Athenienſes, quod cum alios deos colerent, & venerarent, ipſum negligerent: ſeq; inde auxilium ipſis laturum promiſiſſe. Atque ita Athenienſes eius ope victoria potitos, templum ei condidiſſe, ac dicaſſe. Ac deinde vt cauerent in poſterum, ne ſimile quicquam ipſis contingeret, ſi ignotum ſibi aliquem Deum prætermiſiſſent, aram hanc extruxiſſe, eiq; inſcripſiſſe, Ignoto Deo. Alij ſunt qui dicunt, cum peſtilentia olim laborarent Athenienſes, atque adeò exæſtuarent, vt ne tenuiſſimorum quidem linteorum velamen poſſent ſuſtinere: nullamq; opem ab alijs, quos Deos exiſtimabant, conſequerentur, conſideraſſe, Deum fortaſſe eſſe aliquem, quẽ ipſi inhonoratum omiſiſſent, qui peſtilentiam immiſit, ac noua ara ſtructa ſcripſiſſe, Ignoto Deo: ſacrificioq; oblato ſtatim ſtatim conualuiſſe. Eſt autem integra Aræ inſcriptio in hunc modum: Dijs Aſiæ, & Europæ, & Libyæ, & Deo ignoto, & peregrino.* Hieronymus tamen in caput primum ad Titum, legit in plurali: *Dijs ignotis & peregrinis*, vt etiam ex Pauſania produximus. Sed vt Paulus aliquando ex Scripturis ſenſum potius ad rem citat, quam verba, ita illud de dijs ignotis in ſingularem numerum mutauit: quia apud ſapientes vnus tantum Deus eſt. Tædio enim tot deorum numero affecti vnum Deum omnium virtutem habentem colebant, quem Deos in plurali, vt vulgus, vocabant. Eſt autem ſuperſtitio, in maioribus & ſapientibus eum colere, quem non agnoſcas notitia ad cultum ſufficienti, etſi non clara, & vti dici ſolet, intuitiua cognitone: quia Deum nemo vidit vnquam. Notus tamen in Iudæa Deus per fidem, & ex affectis ſuæ prouidentiæ, qua eos eduxit de Aegypto, dedit legem, introduxit in terram promiſſionis, fouit beneficijs, & Prophetis à ſe miſſis.

Tertia ratio redditur illius inſcriptionis à Michaele Syngello autore graui, & veteri, qui in vita Dionyſij ſcribit, Dionyſium in Aegypto exiſtentem, & Solis defectum videntem in die Dominicæ paſſionis dixiſſe: Ἄγνωστος σαρκὶ πάσχει Θεὸς διὸ τὸ πᾶν ἐζόφωται, vel καὶ σεσάλευται, vel καὶ σαλεύεται, hoc eſt, *Ignotus Deus carne patitur*: ꝓpter quem vniuerſum eſt tenebris obſcuratum & tremefactum: & hunc ſermonem aſſerit ſibi puero à patre traditum. Adhæc adiungit: *Cum Philoſophi, qui tunc Athenis erant, intelligerent naturæ vices maximè mutari, & verti, poſuiſſe Aram ignoto Deo, de quo nunc loquitur Paulus, conſtituere. Et fortaſſe Dionyſius ex Aegypto reuerſus autor fuit, vt talis Ara Ignoto Deo erigeretur.* Similia ferè tradit Petrus Comeſtor in Scholaſtica Hiſtoria. Hæc ratio, poſtquam ſolido & antiquo teſtimonio fulcitur, videtur mihi reliquis præferenda: quòd Chriſto ignoto ſibi Deo eſſet propoſita, qui eius cauſa extitit: quanquam ex quacunque alia cauſa po-

ſita

1 Corint. 1. Supr. 2.

In quo ſibi maximè Athenienſes placebant.

Athenienſes P. [illegible] viros, & cur vocet ſuperſtitioſos.

Superſtitio quid.

Idololatria, & diuinatio quid.

Obſeruatio quid erat.

Lact lib. 4. c. 28 prope fin.

Cur Athenis inſcriptum in Ara fuerit: Ignoto Deo. 1 Opinio.

Pauſan. lib. 1.

Oecumen. in Acta. cap. 17.

Altera opinio.

Hieron. to. 9.

Apud quos tantum vnus Deus ſit.

Vbinam ſuperſtitio.

Ioann. 1. & 1 Tim. 6. Pſal. 75. Exod. 14.

Tertia opinio, & magis probabilis Michael Syngel vetus autor.

Petr. Comeſt. in Schol. hiſt. c. 93. in Acta.

Chriſtus quã vt e Deus ignotus ſit. *Coloſſ. 2.*

ſita fuerit, idem liceat colligere. Eſt autem Chriſtus ignotus Deus, ſub cuius humanitate deliteſcit: quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Delituit etiam diuinitas in paſſione, vt nunc etiam deliteſcit ſub ſpeciebus Sacramenti. Ita vt de eodem dixerit Propheta: *Verè tu es Deus abſconditus. Deus Iſrael Saluator:* quanquam ex alia parte ſigna & miracula eũ verum Deum indicauerint. Hinc Ara ignoti Dei, Crux Chriſti dici poteſt, quia habebat inſcriptionem: *Ieſus Nazarenus Rex Iudaeorum*: Quomodo enim Ieſus, aut Rex in ſpinis florum?

Eſaia 45. *Ioan. 19.* *Matt. 11.*

Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo ſunt, hic cœli & terræ cum ſit Dominus, non in manufactis templis habitat; nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cùm ipſe det omnibus vitam, inſpirationem, & omnia. Pulchrè Deum ignotum prædicat, eiusque conditiones vt veri Dei deſcribit; quò vel ſic non putarent vnum è multitudine eſſe hũc Deum; & quiſque agnoſceret idola Gentium nec eſſe, nec dici poſſe Deum. Et primo teſtatur Deum feciſſe mundum, vt Moyſes dixit: *In principio creauit Deus cœlum & terram*; & omnia per ipſum facta, vt Ioãnes docet. Quibus verbis iugulat ſententiam Ariſtotelis ponentis mundum æternum: deinde voluntate, & non neceſſitate naturæ operari, vt alij Philoſophi aiebãt: quemadmodum ſponte procurationem eius gerit: ideò vt ſpontaneus Creator, & voluntarius prouiſor colendus eſt.

Dei pulchra Pauli deſcriptio. *Gen. 1. Ioan. 1.* Contra Ariſtotelem ſtatuentem mũdũ æternum.

Deinde tradit, quod non habitat in manufactis templis: quod prudenter eſt intelligendum. Dicere enim nefas eſt, quòd in templis non habitat, cum ſit vbique præſens, & qui legitur templa ſibi ædificari iuſſiſſe, & illa domum ſuam vocari voluiſſe. Intelligendum eſt ergo, quod non habitat in templis circumſcriptè, ita vt ibi ſit concluſus, ac definitus, ita videlicet vt ſit in templo, & non alibi, quemadmodum de dijs ſuis putabant Athenienſes: quia non fecerat omnia, Vbi ergo habitat Deus? Ipſe alibi Paulus explicat, cum dicit: *Qui lucem habitat inacceſſibilem, quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt.*

In manufactis templis Deum nõ habitare, quatenus accipiendum. *Eſaia 56. Matth 21. & Ioan. 2.* Quo Deus in loco habitet, ſecundum Apoſtolum. *1. Tim. 6. Ioan. 1.*

Tertiò addit, quòd non colitur manibus humanis, cum ſit incorporeus, hoc eſt, opere ab eis facto, quo Deus colatur. Quartò, non indigens aliquo, quemadmodum idola opus habent & cuſtode, & expurgatore, ne araneis & ſordibus vel puluere contegantur. Poſtremò, quod ipſe dat omnibus vitam, & inſpirationem, & omnia, quorum nihil præſtare poſſunt idola: quia oculos habent, & non videbunt: aures habent, & non audient: neque enim eſt ſpiritus in ore ipſorum. Etſi autem Deus templo non indigeat; nos tamen templo indigemus, in quo orantes contineamur; quia negotio ſacro, locus ſacer aptandus eſt. Vnde domus orationis, hoc eſt, orantium in ea, vocatur: & domus etiam Dei, quatenus in ea preces ad Deum funduntur. Vbi dicitur, & omnia, Græcè eſt, per omnia, ſiue ſecundum omnia, eo quod donet animam omnem vitã continentem; vel potius Deus ipſe omnia cunctis ſuppeditat.

Deum non coli manib. humanis, quid. Quæ præſtare hominibus non poſſint idola. *Pſal. 131. Pſalm. 134.* Templo nos egemus ad orandum, at non Deus. *Eſai. 56. & Ioan. 2.* Templũ domus orationis, & domus Dei cur dicatur.

Subdit: *Fecitq́ ex vno omne genus hominum.* Ex vno, ſcilicet Adam: Græcè habetur: Ex vno ſanguine ἐξ ἑνὸς αἵματος, ſicut etiam & Syrus codex, ex quo propagatum eſt omne genus hominum. Definiuit prætereà cuiuſque vitæ ſpatia, quæ nemo poſſet ſibi prorogare, ſecundum illud: *Conſtituiſti terminos eius, qui præterire non poterunt.* Præſcripſit etiam terminos habitationis eorum, diſtribuens vnicuique regioni portiones, quas coleret, & habitaret. Vel per ſtatuta tempora, intellige ætates mundi, in quibus ſuæ prouidentiæ iudicia exhibuit, vt inueniretur; per terminos autem habitationis intellige periodos viæ, in qua quærant, iuxta illud: Quærite Dominum, dum inueniri poteſt.

Ex quo vno fecit Deus omne genus hominum. *Geneſ. 2.* Statuta tempora quid Apoſtolo. *Iob. 14.* Alter ſenſus. Et quid termini habitationis hominum præſtituti. *Eſa. 65.*

Quærere Deum, ſi fortè attrectent eum, & inueniant: quamuis non longè ſit ab vnoquoque noſtrum. In ipſo enim viuimus, & mouemur, & ſumus, ſicut & quidam veſtrorum Poetarum dixerunt: Ipſius enim & genus ſumus. Id eſt, Fecit hominem ad quærendum Deum, ſi fortè attrectent Deum, vt cæci palpando, & ita eum inueniant. Verbum Græcum ψηλαφᾶν, & palpare ſignificat, & obſcura inueſtigare. Et cum Deus non ſit palpabilis, vel attrectabilis, quatenus Deus eſt, videtur hoc loco illud verbum pro obſcuri inueſtigatione ſumi poſſe, vt ſit ſenſus: Vt quærant eum, ſi fortè obſcuram, & incognitam eius naturam inueſtigare poſſint, & inuenire, quomodò mortalis animus ad Dei notitiam accedere poteſt.

Aratus Poet. Cur Deus fecit hominem. Attrectare Deũ quid ſit.

Et rectè ſubiungit, non longè eſſe ab vnoquoque noſtrum. Cum enim ſuperius dixiſſet, quod Deus non habitat in templis manufactis, ne quis putaret ad incircumſcriptam eius naturam nos non poſſe attingere; propterea rectè ſubiungit: *Non longè eſt ab vnoquoque noſtrum*, cum naturam humanam cæteris excellentiorem, & omnium finem creauerit, & in ipſa, vt ſui imagine ſplendeat maximè, at-

Quam rectè dictũ ſit, Deũ nõ longè eſſe ab vnoquoque noſtrum. *Gen. 1. & 2.*

que eluceſcat. Quam vera ſit hæc ſententia, docet quidam nondum initiatus; nimirum Seneca libro epiſtolarum ad Luciliũ, dicens: *Prope eſt à te Deus, tecum eſt, intus eſt. ita dico Lucili, ſacer inter nos ſpiritus ſedet, malorum, bonorumq́; noſtrorum obſeruator, & cuſtos: hic prout à nobis tractatus eſt, ita nos ipſe tractat. Bonus vir ſine Deo nemo eſt. An poteſt aliquis ſupra fortunam niſi ab illo adiutus exurgere? Ille dat conſilia magnifica, & recta.* Hæc ille. Vt intelligas, quam notum fuerit Ethnicis, Deum nobis adeſſe. Et Paulus producit hoc ex Poeta teſtimonium, quod hic eſſet apud illos in pretio. Simili ratione B. Catherina Alexandrina ex Poëtarum dictis, & Sybillæ vaticinijs diſputans, quinquaginta illos ſapientes confutauit, & ad Fidem traduxit. Vnde ſubdit: *In ipſo enim viuimus, & mouemur, & ſumus.* Multa diſputantur à Philoſophis de eſſentia, & vita, & motu rerum, quæ innumeris opinionum tenebris inuoluunt: quæ breui ſermone complexus Paulus, ait, ab illo nos accepiſſe & vitam, & motum, & eſſentiam, & in ipſo nos viuere, vt piſces in mari, ab eo accipientes quod ſumus, & mouemur, & ab eo in noſtri conſeruatione pendentes. Deus autẽ eſt in nobis, vt lux in oculo, communicans illi bona ſuâ, & mare in piſcib⁹, extra quod continuò perirent. Producit etiam in teſtẽ ſui dicti Poetam quendam, hoc eſt, Aratum Antigoni Regis Macedonum familiarem, qui ſcribit librum de figuris & imaginibus Sphœræ cœleſtis verſu hexametro, quem Phœnomena inſcripſit: quod opus è Græco in Latinum verterunt primus Marcus Cicero, deinde Germanicus Cæſar Auguſti filius, tertio Sextus Auienus Hieronymo contemporaneus: in quo opere ita cecinit:

Seneca lib. 1. ep. 41. initio.

Qui præclarè Seneca de Deo ſenſerit.

Arati Poetæ teſtimonio cur Paulus fuerit vſus.

Dei Optimi Max. in homines tria beneficia à Paulo eleganter expreſſa.

Quẽadmodũ Deus in nobis ſit.

Aratus Poeta quis ille.

Ab Ioue principium Muſæ, Iouis omnia plena,
Quem reticere nefas, Ioue cuncta vtuntur, ab ipſo
Nos ſumus: ille fouet, cunctis vireſque miniſtrat.

Virg. eclog. 3.

Videtur nomen Iouis ab Hebræa voce Iehouah deriuatum. Probat ergo Paulus, vnum eſſe Deum, eumq́ue noſtri temporis principium & finem. ¶ *Ipſius enim & genus ſumus.* Græcè: Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. Vbi τοῦ pro τούτου, more poetico accepit. Eſtque ſenſus: genus ipſius ſumus, id eſt, peculiariter eius dona participantes, atque ei ſimiles propter naturam intellectu præditam, & libero arbitrio. Vnde ipſe dixit: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.*

Nomen Iouis vnde ſecundum aliquos deductum ſit.

Genus Dei nos ſim⁹ quomodo.

Gene. 1.

Fuit autem Aratus eiuſdem prouinciæ cum beato Paulo, ex ciuitate dicta Solos, non à longè à Tarſo, quam Pompeius pyratico bello confecto, & plus mille trecentis nauibus combuſtis, Pompeiopolim de ſuo nomine vocauit, captiuis ex pugna quos vita dignos iudicaſſet, eò deductis ab eodem: & Solœciſmus eſt dictus, ſicut à Cicilia Cilicinus, ſermo rudis & barbarus. Et quanquam Aratus eſſet Cilix, dicit tamen, *Quidam veſtrorum Poetarum*, quia magis reſpexit ad religionem, quam ad patriam.

Aratus Poeta vnde oriũdus.

Solœciſmus à quo nomen acceperit.

Et tempora quidem huius ignorantiæ deſpiciens Deus, nunc annuntiat hominibus, vt omnes vbique pœnitentiam agant. Hoc ipſum videtur dicere, quod ſuperius cap. 14. dicens: *Qui in præteritis generationibus dimiſit omnes Gentes ingredi vias ſuas. Et quidem non ſine teſtimonio ſemetipſum reliquit, &c.* Deſpexit quidem, ſi ad tempus Euangelicæ prædicationis comparetur, non mittens lucem docentem, ac ſi non videret, nec curaret homines, vel diſſimulans, vt Græcè habetur, vt nolit punire, quæ hactenus homines egerũt, modò eos ſuæ ignorantiæ pœniteat. Non deſpexit autẽ ſimpliciter: nam benefaciebat eis, vt ibi dicit, & oſtendebat eis inuiſibilia per viſibilia. Ex quo autem Athenienſes iam ſuam Dei ignorationem profitebantur, digni redditi ſunt aliquo modo, vt à Deo illuminarentur, & verum nomẽ intelligerent. Ad quod percipiendum proponit illis fidem in Ieſum à mortuis ſuſcitatum, iudicem vniuerſi orbis futurum: & pœnitentiam de priſtinis peccatis, qua Deum ſibi conciliarent, & ſe ipſos iudicando, futurum illud iudicium præuenirent. ¶ *In viro*, inquit, *in quo ſtatuit fidem præbens omnibus.* In quo verbo ponderauit Chryſoſtomus in Ioannem, Pauli prudentiam, quod Chriſtum virum coram Athenienſibus vocauit, ſicut Petrus Actorum 2. Quia amabile erat eos illud interim ſuſcipere, quod homo eſſet, & quod reſurrexerit. Quam rationem & ipſe Dominus ſecutus eſt, qui ſtatim diuinitatem ſuam non detexit, & primum exiſtimatus eſt homo; deinde habitus eſt Propheta; poſtremò verbis & operibus, verum ſe Deum confirmauit. Illo autem verbo, Præbens fidem, fecit quod Chriſtianum decebat, ne rationibus ſuis fidei in corde inſpiratæ obſiſterent, ne vel infirmitate naturæ, vel ipſorum leuitate ortam putarent, aut ne creduli nimis viderentur, eam abijciendam exiſtimarunt; aut ne denique ſe velut aliquem diſputatorem acciperent, contra quem

Tempora huius ignorantiæ Deus vti deſpexerit.

Rom. 1.

Chryſ. ho. 9. in Ioan. tom. 3. initio.

Chriſtum virum cur Paulus coram Athenienſibus vocauerit.

putarent

putarent pulchrum eſſe totidem rationib. pro ſectarum ſuarũ decretis decertare, ſed tantum inſpirationem ſequerentur.

Cum audiſſent autem reſurrectionem mortuorum, quidem quidam irridebant, quidam verò dixerunt; Audiemus te de hoc iterum. Sic Paulus exiuit de medio eorum. Quidam verò viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, *& alij cum eis.*

Triplex genus hominũ Apoſtolos audientium. Chryſ. ho. 29. in Act. to. 5.

Semper in Apoſtolorũ prædicatione aliqui credũt, alij verò in incredulitate permanent ſua. Et vt Chryſoſtomus ponderauit, apud Iudæos magnas patitur Apoſtolus difficultates, Athenis verò à Gẽtibus nihil præter riſum. Ridẽt igitur Athenienſes reſurrectionẽ, & Feſtus vocat quæſtiones de ſuperſtitione, & Pilatus vt ſtultum Chriſtum puniuit: & vbique Chriſtus eſt Gentibus ſtultitia.

Act. 25.

1. Corinth. 1. Cur quidam ex Athenienſibus irriderent Apoſtoli de reſurrectione doctrinam.

Irridebant ergo ſequentes ſcientiam, quæ ex ſenſuum actibus mendicatur, nõ conſiderantes virtutem Dei, qui omnia ex nihilo fecit, & infecta iterũ reficere poteſt. Ex illis verò quidam Crediderunt; quod magnũ eſt veritatis argumentũ, quia ſine ſignis viſis ſola Diuina inſpiratione ducti crediderunt. Et apud doctos, & ſapientes plus poteſt ſapientia, & ratio perſuadere, quam ſigna.

Virtus Dei quanta. *Matt. 22.* Apud quos ſapientia plus valeat, quam ſigna. *Michael Syngelius.*

Inter hos fuit Dionyſius Areopagites, id eſt, iudex vnus ex illis Senatoribus. Michael Syngel. Ieroſolymorũ Presbyter, citatus à Suida, ante mille annos, in encomio (à ſe edito) Dionyſij Areopagitæ, põderat in verbis Græcis aduerbium & ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης: hoc eſt, In quibus erat. Non enim dixit, In quibus erat vir nomine Dionyſius, perinde ac ſi illa verba dixiſſet de quopiam vulgari & obſcuro, viro, ſed cum coniunctione & articulo, & Dionyſius ille, ſubindicans fuiſſe virum clariſſimum, & celeberrimum, & cuius nomen ore omnium conſono prædicabatur.

Qualis vir ac quantus extiterit Areopagita ille Dionyſius.

Erat enim, ait, claritate generis, virtutis quoque omnimodæ, ſapientiæ, atque eloquentiæ opibus conſpicuus, & opulentus. Fuit enim in ea ciuitate omnium bonarum artium altrice natus: & poſtea illi præfuit vt illuſtris præſes, & iuri dicundo præſedit, longè autem primas tenens. Sed audito Paulo credens, primus Athenienſium Epiſcopus eſt ab Apoſtolo creatus: poſtremò Lutetiæ Pariſiorum præſul etiam primus in Gallia, vt teſtatur Syngellus & Metaphraſtes, vbi inclyti martyrij genere Dominum glorificauit, & Galliarũ Apoſtoli inclytum titulum promeruit.

Idem Michael Syngel. Dionyſius vbi paſſus. Quam ineptè ac temere eorum librorũ, qui ſub nomine Dionyſij circumferuntur, autoritas à Luthero, & quibuſdam alijs in dubium reuocetur.

Et iniuria in dubiũ vertitur à Valla, Eraſmo, & Caietano, atque Luthero, an autor extiterit illorum librorum, qui circumferuntur ſub nomine eius. Nam tres priores libros omnes illi adimunt, & tribuũt Dionyſio Corinthiorum, vel Alexandrinorum Epiſcopo, vel Apollinari: quorum tamẽ faciẽtes mentionem Euſebius, & Hieronym⁹ nullos tales edidiſſe libros commemorãt. Poſtremus verò Lutherus impudẽs, ac petulans, nihil ſolidæ illi tribuit eruditionis in cœleſti hierarchia: *Omnia, ait, ſunt ſomnis ſimilia: in Myſtica Theologia Platoniʐat magis, quam Chriſtianiʐat; in Eccleſiaſtica hierarchia ludit in allegorijs, quod eſt otioſorum hominũ ſtudium.* His egregijs laudibus cumulat Dionyſium.

Euſeb. lib. 6. Hiſt. Ecc. c. 32 & li. 4. c. 27. Hieron. lib. de ſcriptor. Ecc. to. 1. circa fin. Martini Lutheri de Dionyſio, eiuſq; libris, tanto dignum nebulone iudiciũ.

Verum autorem ſuũ ſatis tuentur eius inclyta & Apoſtolica ſcripta, & in primis Theologia tam alta & excellens; ſtylus quoque tam ſublimis & Apoſtolicus. Et quod Cap. 6. de cœleſti hierarchia vocat ſe Pauli diſcipulum, & Hierothei libro de Diuinis nominibus, cap. 2. & alias: ſcribit epiſtolam ad Ioãnem Euangeliſtam, in qua prædicit liberationẽ à relegatione inſulæ Patmos: refert ſententias Apoſtolorum, Thomæ, & Bartholomæi: ſcribit ad Titum condiſcipulum, & ad Timotheum tractatus nonnullos: narrat ſe dormitioni Virginis cum Apoſtolis interfuiſſe: ſcribit ad Polycarpum æqualem, ſcribit ad Apollophanem Sophiſtam de eclypſi à ſe, & Apollophane die paſſionis in Aegypto viſa, & quid Apollophanes dixerit.

Dionyſii pro libris apologia. *Dion. ep. 10. Idẽ de myſt. theol. cap. 1. Idem ep. 9. Idem l. de diui. nom. ca. 3. paullo à med. Idem epiſt. 7. Idem epiſt. 11.*

Suidas inter 12. Dionyſios primum enumerat Areopagitam cum omnibus eius libris, & epiſtolã de Eclipſi in morte Domini, atq; dixiſſe: Ἢ τὸ θεῖον πάσχει, ἢ τῷ πάσχοντι συμπάσχει. hoc eſt, *Vel Deus patitur, vel patienti compatitur.* Vt illud: Ἄγνωστος πάσχει Θεὸς δι' ὃν τὸ πᾶν ἐζόφωται καὶ σεσάλευται. hoc eſt, *De⁹ ignotus patitur, propter quem omnia caligine, & turbatione replentur.*

Suidas. Dionyſii verba de Chriſto patiente.

Quod ſi hæc falſa ſunt: quomodo citat eum Origenes in Ioan. Chryſoſtom. in Baſilij dialogis, de Sacerdotio, Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus in epiſtola ad Soterem, & in alia ad Athenienſes, vbi multa de Dionyſij conuerſione & prædicatione? Gregorius Papa in Euangelia, Damaſcenus libro de Orthodoxa fide; ſexta Synodus Conſtantinopolitana producit ſententiam eius de Diuinis nominibus, & venerabiliter ſuſcipit; octaua Synodus cõmendat eius libros. Laudant eum ſanctus Maximus (qui etiam ſcholia in eius libros edidit) Michael Ieroſolymitanus, D. Martinus martyr Romæ in Synodo publica; Beda in hunc locum agnoſcit hos libros, Georgius Pachimeras in eos libros paraphraſin ſcripſit, Sophronius Patriarcha Ieroſolymitanus, Andreas Cretenſis, qui eum vocat Magnum Angelum, & ei parem non ſucceſſiſſe: qui teſtes

Dionyſij operum qui meminerint veteres Patres. *Orig. to. 1. in Ioan. tom. 2. Chryſ. li. 4. de Sacerd. tom. 5. Dionyſ. Corinth Epiſ. Greg. Pap. homil. 34 in Euan. à med t. 2. Dam. li. 1. c. 13. initio. Sexta Synod. Septima Syn. S. Maximus. Michael Ieroſolym. D. Martin. martyr. Beda in Act. tom 5. Geor. Pachi. Sophronius Patriarch. Ieroſolym. Andreas Cretenſ.*

teſtes producit Athanaſium, & Methodium, & Eugenium. Sunt multi præterea eius commentatores & ſcholiaſtæ. Denique Plotinus Platonicus eius epiſtolā producit, ac reprehēdit. Vide igitur quam verum ſit: Ad pauca reſpicientes, facilè enuntiant.

Plotin.

Quòd igitur Hieronymus lib. De viris illuſtribus eius non meminerit: non eſt ſolidum argumentum: nam plurimi autores ſuis operibus fraudarentur, vt Gennadius annotauit: & Hieronymus ipſe ſcribens ad Ruffinum, teſtatur: quæſtione hæreſeos ſuſcitata, poſtquam illud volumen ediderat de viris illuſtribus, & ipſius Origenis, & aliorum Græciæ tractatorū multa opera legere ſe compulſum fuiſſe, quæ antea non cognouerat. Verba illa quoque Gregorij: *Fertur verò Dionyſius Areopagita, antiquus ſcilicet, venerabilis pater, dicere quòd ex minorum Angelorum agminibus foras ad explēdum miniſterium mittuntur:* non innuunt aliquam dubitationem de autore, ſed ſolum de autoris dicto: quod ipſe, qui Græcas literas ignorabat, nec autorem in fonte viderat, dicere poterat. Canon præterea trigeſimus primus Concilij Niceni ex Arabicis Canonibus translatus producit orationem Dionyſij Areopagitæ recitandam deuotè pro Epiſcopo, vel Sacerdote redeunte ex Arrianiſmo, cuius orationis meminit Synodi Cōſtantinopolitanæ ſeptimus Canon Græcus.

Hieron. to. 1. prope finem. Cur Hieron. Dionyſij Areopagitæ inter viros illuſtres non meminerit. *Gennadius. Hieronym.* *Gre. loco præſcripto.*

Quod autē Dionyſius è loco, vbi martyrium pertulit, id eſt, è monte Martyrum hodie appellato, truncatum caput proprijs manibus geſtauerit per duo ferè millia paſſuum ad locum ſancti Dionyſij vocatum, vbi nunc requieſcit, teſtatur ex Græcis Simeō Metaphraſtes in eius martyrio, dicēs: *Cum ſuum caput, tanquam aliquod præmiū Martyr ſuis accepiſſet manibus, tranſit ad locum idoneum. Ferebat ergo ipſe caput in manibus, tanquam aliquod trophæum, à Diuina omninò portatus gratia: neq; prius dimiſit, quam mulier Diuina quadam omninò occurrens prouidentia* (infra vocat eam Catullam) *in illius manibus depoſuit, veluti quēdam theſaurum.* Ex Latinis verò Hilduinus Abbas ſancti Dionyſij ante octingentos ferè annos, qui vitam, & martyrium ad Ludouicum Imperatorem grauiter conſcripſit, idem teſtatur, & collegit eius hiſtoriam ex vetuſtiſſimis autoribus, ſed præſertim ex Viſuij conſcriptione, qui oculatus fuit martyrij teſtis, & dicti miraculi, vt propterea ad Fidem fuerit conuerſus. Vt interim omittam picturas Eccleſiaſticas, & antiquiſſimas, & quod Albanus quoque martyr apud Maguntiacum geſtauit & ipſe caput ſuum abſciſſum. Et quod Chryſoſtomus in homilia in Iuuentinum, & Maximum martyres in fine ſcribit: *Etenim ſicut milites, vulnera quæ in prælijs ſibi inflicta Regi monſtrantes, fidēter loquuntur: ita & illi in manibus abſciſſa capita ſectantes, & in medium afferentes, quæq; voluerint apud Regem cœlorum impetrare poſſunt.* Sic ille, alludens ad factum Dionyſij, & Albani. Non debebat ergo Oecolāpadius in hanc Dionyſij ſui capitis geſtationem, quaſi in anilem fabulam debacchari; cum ſanctorum Martyrum ſic & viuentis, & mortui caput ſuum Chriſtum honorare, & quaſi manibus bonorum operum geſtare, & glorificare, iuxta illud Apoſtoli: *Glorificate, & portate Deum in corpore veſtro.*

S. Dionyſij ſuum caput abſciſſū proprijs manibus ad duo palliū millia geſtantis hiſtoriam non eſſe anilē fabulam, vt fabulatur Oecolampadius. *Simeon Met.* *Hilduinus Abbas vetus autor.* Albani martyris perinde ac Dionyſij miraculum. *Chryſ. tom. 5. longè à med.* Martyres apud Deum quantum poſſunt, teſte Chryſo. Contra Oecolampadium in Martyres contumelioſum. *1. Corint. 6.*

Quod vero ſequitur: Et mulier nomine Damaris, Græcè dicitur γυνὴ, nomen eſt æquiuocum ad vxorem, & ad mulierem. Hoc autem loco magis videtur congruere, vt non ſignificetur eius vxor, quia ponitur abſolutè ſine articulo γυνὴ. nec obſtat fuiſſe connumeratam inter Dionyſium Areopagitam, & alios homines conuerſos, quos minimè nominat, quod non eſſent adeò excellentes; vt Dionyſius, & Damaris. Et tamen Chryſoſtomus libro de Sacerdotio, putat vxorem fuiſſe Dionyſij, ſicut etiam Ambroſius ad Vercellenſem Eccleſiam ait: Siquidem etiam Dionyſius Areopagites cum Damari vxore ſua, aliiſque multis credidit. Fuit autem Dionyſius ſecūdum ſententiam Euſebij, & Suidæ, Epiſcopus Athenienſiū, licet Beda hoc loco teſtetur fuiſſe Epiſcopum Corinthi: quia vt Dorotheus teſtatur in Synopſi, Epiſcopus Corinthiorum conſtitutus eſt Silas. Et Patres olim ad Fidem conuerſi retinebāt nomina ſua antiqua; Ita enim dictus eſt Areopagita in ſuis ſcriptis, etiamſi eſſet Chriſtianus: ſicut etiam Iuſtini Philoſophi libri illo eodem nomine inſcribuntur, etiam ſi iam Chriſtianus, & non Philoſophus eſſet. Et libri etiam Clementis Romani, dicuntur libri Clementis Philoſophi à quibuſdam, eo quod olim ante Fidem Philoſophiam profiteretur. Non fuit igitur abſque magno profectu Pauli prædicatio apud Athenienſes, poſtquam tam egregiam prædam venatus eſt, & præclarum Eccleſię doctorē, ac Chriſtianę Theologiæ facilè Principē, qui à Beato Clemente Pontifice poſt mortem Apoſtolorum, Petri, & Pauli ad illuſtrandas Euangelio Gallias cum Ruſtico, & Eleutherio miſſus eſt, vbi & illuſtri martyrij genere gloriam propagauit Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum Patre & Spiritu ſancto, merito

Idem Chryſ. lib. 4. de Sacerd. tom. 5. Amb. lib. 10. epi. 82. nō longè à princip. tom. 3. ſub fin. Euſeb. lib. 3. Eccl. hiſt. ca. 4. in fine. Suidas. Dorotheus Epiſcopus.

Paulus prædicationis vrbe Athenarum fructus eximius. Dionyſius Areopagites à quo & cum quibus in Galliam deſtinatus ſit.

ritò omnis honor, & gloria defertur ab omni creatura in ſecula ſeculorum Amen.

TRACTATVS XLVIII.

In illa verba: *Poſthac egreſſus ab Athenis venit Corinthum: & inueniens quendam Iudæum, nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priſcillam vxorem eius (eo quod præcepiſſet Claudius diſcedere omnes Iudæos à Roma) acceſſit ad eos. Et quia eiuſdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur, (erant autem ſcenofactoriæ artis) Et diſputabat in Synagoga per omne Sabbatum, interponens nomen Domini Ieſu, ſuadebat q; Iudæis, & Græcis, &c.* vſq; in finem Capitis, Actorum 18.

NOn eſt magnoperè difficile hoc Capitulum. Paulus breui tẽpore manſit Athenis, imò nec expectauit aduentũ Silę, aut Timothei, quia videbat eos curioſos, & propriæ rationi nitentes. Apud eos enim laterem lauat prędicator, & fruſtra laborat, quia ſimilibus abſcõdit Deus ſua myſteria. Cũ igitur pauca illa pietatis ſemina in cordibus credentium inſeuiſſet, diſceſſit, ac venit Corinthum, Achaiæ metropolim nominatiſſimam, & Romanam coloniam, quam Cicero in Oratione pro Lege Manilia totius Græciæ lumen appellauit, & de qua prouerbium erat:

Quibus minime præfaciẽt diuina myſteria.

Corinthus quæ ciuitas.

Cicero.

Non cuiuis hominum contingit adire Corinthũ. Sita erat in Iſthmo duorũ marium, AEgæi, & Ionij; hanc Paulus præſentia ſua per ſeſqu. annum illuſtrauit, & duabus epiſtolis doctiſſimis ad eam miſſis ornauit, eò quòd magnas radices apud illos egerat Euangelium Chriſti. Deſcribit autem Lucas hoſpites, qui eum benignè exceperunt, & inter cæteros reperit Aquilam quendam Iudæum Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priſcillam vxorem eius. Aquilæ duo fuerunt, & vterq; natione Ponticus. alter quidem genere Iudæus primò, deinde Chriſtianus, cuius hic Lucas, & Paulus ad Rom. vlti. meminit; alter verò proſelytus, qui vetus Teſtamentum poſt 70. interpretes ex Hebræo in Græcam linguã Iudaizando cõuertit, qui multis annis priori fuit poſterior, de quo Euſebius libro 5. Eccleſ. hiſtor. cap. 8. Diuertit autẽ ad hunc hoſpitem Apoſtolus: quia ſecũdum Chriſti

Vbi ſita.

Aquilæ duo memorantur.

Euſeb. Cæſarienſ. tom. 1.

Cur Paulus veniens Corinthũ apud Aquilã hoſpitẽ diuerterit.

Matth. 10.

regulã, quam edixerat Apoſtolis: *In quamcunq; ciuitatẽ, aut caſtellũ intraueritis, interrogate quis in ea dignus ſit.* Erat ergo Aquila dignus, ac timens Deum: erat Iudęus; & victũ manib. ſuis quæritabat; quod vitę inculpatæ teſtimoniũ eſſe videtur. Nã etſi Euangelium omnibus ſit promiſcuè prædicandũ; cauendũ tamen prudenti concionatori, ne quid offendiculi his, quibus illud adminiſtrat, quantum eſt ex ſe, præbeat. ¶ *Eo quòd præcepiſſet Claudius diſcedere omnes Iudæos à Roma.* Huius rei meminit Suetonius in vita Claudij, cap. 25. Iudæos Chriſto impulſore aſſiduò tumultuantes, vrbe expulit. Erat ergo fides Romæ, etiam ante quam Paulus Romã veniret. Hoc etiam quod Claudius fecit, C. Caligula inceperat. Hęc autem expulſio facta eſt anno imperij eius nono, vt ex Ioſepho teſtatur Oroſius: Anno, inquit, eiuſdem nono, expulſos per Claudium vrbe Iudæos, Ioſephus refert, Eodem tempore contigiſſe eam expulſionem, tradit Beda libro de ſex ætatibus mundi: atque hunc locum interpretans ait: *Quod vitũ cõtra Chriſtum tumultuantes Iudæos coerceri, & comprimi iuſſerit, an etiam Chriſtianos ſimul velut cognatæ religionis homines voluerit expelli, nequaquam diſcernitur.* Hæc ille ex Oroſio. Scholaſtica verò hiſtoria tradit, Claudium Iudæos expuliſſe, eò quod vxorem eius Agrippinam, Neronis matrem præ nimia familiaritate quam habebat cum eis, adeò traxerant ad ritus ſuos, vt Iudaizaret.

Præco verbi Dei quid cauere debeat.

Suetonius.

Iudæi edicto Claudij vrbe pulſi duplici de cauſa.

Oroſ. libr. de 6. in fin.

Beda lib. de ſex ætatibus mundi num. 4007. to. 2. à med.

Idem in Act. tom 1.

Hiſt. Schol. in Act. Apoſtol. ca. 93.

Altera ratio.

Acceſſit ad eos. Et quia eiuſdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur. Erant autem ſcenofactoriæ artis. Quam Apoſtolus ante Apoſtolatum didicerat artẽ, eandem poſteà retinebat: nam poſt Apoſtolatum non vacauit illi artem diſcere diſcurrenti per vniuerſum orbem, in quo tentoria ſpiritualia, ſub quibus habitaret Deus cum hominib⁹, Euangelium præparabat. Verbum Scenofactoria, ex voce Græca, & Latina compoſitum eſt; & idcirco à quibuſdam cenſetur barbara: quanquam à bonis autoribus interdum vocabula vſurpentur talia, vt compresbyter apud Hieronymum, coepiſcopus, ſubdiaconus, bigamia, & monoculus apud Perottum. Græcè verò dicuntur σκηνοποιοὶ, non vt quidam deceptus dixit σχοινοποιοὶ, id eſt, funium contexendorum artifices; ſed prior vox tentoriorum, ſiue tabernaculorum, ſiue aulæorum opifices ſignificat, ab obumbrando ſic dicti: nã σκιά, vmbra dicitur, & σκηναὶ & σκηνώματα, vmbracula vocantur: vnde quidam vertunt pelliones, alij ſutores, quòd in materia pellium, ſiue coriorum verſentur. Nam etſi ex alia materia nũc fiant tabernacula

Scenofactoriam Paulus coluit artem.

Apoc. 21.

Hieron.

Perottus.

Scenofactoria quænam illa.

Tabernacula modo qualia ſiant.

cula, vel ex lana, vel ex lino, vel ex ſagis cilicinis, vel ex arborum frondibus & ramis, vt Iudæi in deſerto, tunc tantum ex materia denſa pellium fiebant, quo magis à Solis, imbrium, & ventorum iniuria protegerentur. Vnde Scriptura ait de tentorio tabernaculi: *Tanquam tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis*, Et Eſaias: *Dilata locũ tentorij ſui, & pelles tabernaculorum ſuorum*, & Habacuc: *Pro iniquitate vidi tentoria Aethiopia, turbabuntur pelles terræ Madian*. Et Hieronym⁹ in verſione Origenis ſuper epiſtolã ad Romanos cap. vlti. hunc locum interpretatus ait: *Erant artifices tabernaculorum, hoc eſt, Sutores tabernaculorum*. Etſi autem Paulus per noctem arti ſuæ, ſiue exercitio vacaret; per diem tamen diſputabat in Synagoga per omne Sabbatum, non ſolũ cum Iudæis, ſed & cum Græcis, qui ad Synagogas confluebant diſputationis gratia. Viget B. Auguſtinus libro de opere Monachorum, monachos otioſos conantes allegoricè interpretari hunc Pauli laborem, vt ſuæ inertiæ & otio conſulerent. Sed quid dicent ad illud eiuſdem Pauli dictum: *Nocte & die operantes, ne quem veſtrum grauaremus?*

Cant. 1.
Eſaiæ 54.
Habacuc 3.
Hier.

Paulus nunquam otioſus, quibus poſſi nobis in exemplu propoſitus.
B. Aug. li. de opere Monac. cap. 19 tom 3 circa fin.
1. Theſſ. 3.

Cum veniſſent autem de Macedonia Silas & Timotheus, inſtabat verbo Paulus, teſtificans Iudæis eſſe Chriſtum, Ieſum. Diſtulerunt Silas & Timotheus venire, ob fructum quem ediderunt in Berœenſibus. Rectè proinde Romanus quidam Pontifex ſtatuit, Superiorum literis, cum valdè probabile eſt nõ mandaturos, ſi rem præſentem non ignorarent, iniuriam non fieri, ſi nõ tam promptè ab inferioribus obediatur. Poſt aduentum verò illorum cœpit inſtantius prædicationi vacare, & perſuadere, Chriſtũ, eſſe Ieſum, id eſt, Meſſiam promiſſum. Sed cũ Iudæi illi cõtradicerent, excuſſit veſtimenta ſua, in ſignum quod labor pro ſalute eorum erat vertendus in damnationem, & in ſignum quòd illi eſſent à Deo excutiendi à facie Domini, iuxta illud: *Non ſic impij, non ſic, ſed tanquam puluis quem proiicit ventus ante faciem terræ*.

Silas, & Timothe⁹ quare diutius hæſerint Berœæ. Superiorum literis quib. minus prõpte obedire licet.

Iudæis credẽtibus, verum Euangelio cõtradicentibus, cur excuſſerit Paulus veſtimenta ſua.
Matth. 10.
Luc. 10.
Pſalm. 1.

Dixit ad eos, Sanguis veſter ſuper caput veſtrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam. Videtur alludere ad illud Propheticum: *Sanguinem eius de manu ſpeculatoris requiram*. Et ſenſus eſt: Damnatio veſtra duræ ceruici imputetur, nõ nobis, qui gratis lætiſſimum omnium nuntium de ſalute veſtra æterna vobis obtulimus, quam vos veſtro magno malo reſpuitis. ¶ *Mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam*. Id eſt, Innoxius ego ero, ſi vobis relictis, ad Gentes tranſeam. ¶ *Et migrans inde intrauit in domum cuiuſdam, nomine Titi Iuſti, colentis Deum, cuius domus erat coniuncta Synagogæ*. Ab eo tempore reiecit Iudæos, ne amplius in Synagogas eorum ad docendum rediret: egreſſus itaque ab illis, ingreſſus eſt in domum Titi Gentilis, cuius ædes erant coniunctæ Synagogæ. Hic autem bonum habuit teſtimonium, quòd coleret Deum; quemadmodum & Cornelius Centurio: atque hic in Græcis codicibus tantum vocatur Iuſtus, non Titus: in vno tamen Græco codice tantum legitur, Titi Iuſti. Et licet Titus vocaretur, non erat ille Pauli diſcipulus, qui cum Paulo, & Barnaba aſcendit Ieroſolymam ad Apoſtolos, & qui conſtitutus eſt Cretæ Epiſcopus. Erat autem nomen huius Iuſti rei ipſi conſonum: quia nomine Iuſti nemo dign⁹ eſt, niſi qui Deum colit, ac timet. Eiectus autẽ de Synagoga, non ſine fructu aliquo fuit, quia Criſpum archiſynagogum lucrifecit cum tota domo ſua; ita vt nunquam reuertatur verbum Domini vacuum. Hic autem Criſpus baptizatus fuit ab ipſo Paulo, vt ipſe teſtatur. ¶ *Et multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur*. Quod de Gẽtilibus eſt intelligendum: quod ſũmæ erat conſolationi Paulo, vt ſi non in Iudæis, ſaltem in Gentibus Chriſto lucrifaceret populum.

Ezech 33.
Quid illud Pauli, Sãguis veſter ſuper caput veſtrũ.

Quare Paulus relictis Iudæorũ ſynagogis, Titi Gentilis in domum diuertit.
Actor. 10.
An ille Titus fuerit, ad quẽ Paulus ſcripſit vnam epiſtolam.
Galat. 1.
Tit. 1.
Nomine iuſti qui ſit dignus.
Eſai. 55.
1. Cor. 1.

Dixit autem Dominus nocte per viſionẽ Paulo; Noli timere, ſed loquere, & ne taceas. Propter quod ego ſum tecum. Iterum conſolatur eum Dominus, ne animum deſpondeat, reuelando in ea ciuitate multum populum ad ſe conuertendũ. Ex quo videtur quòd Paulus nonnihil dubitauerit de relinquenda Corintho. Nunquam ergo magis præſens eſt Dominus, quam cum deſtituimur humana conſolatione, & cum maximè feruet tentatio. *Loquere*, inquit, *& ne taceas*. Noſtrum eſt loqui, & ſeminare; Dei autem incrementum dare in cordibus hominum. Proinde errant, qui vocalẽ prædicationem inutilem arbitrantur. ¶ *Quoniam populus eſt mihi multus in hac ciuitate*. Quaſi dicat: Meus eſt populus, quem ego meo ſanguine redemi, non tuus; & Petro dixit: *Paſce oues meas*, non tuas, id eſt, Paſtorem age, non dominum. Hac Dei voce confirmatus, *ſedit ibi annum, & ſex menſes, docens apud eos verbum Dei*. Quod in primis Dei commendat potentiam, qui inter tot inſidiantes, & inſanientes tanto tempore eum ſeruauit incolumem: vnde & ipſe ad eos ſcribit, quod in multo inter eos tremore, & timore ſit verſatus. Deinde quo grauiores erant perſecutiones, eò maiorem fructum colligebat: nam qui ſeminant in lacrymis, in exultatione metent.

Paulo iterum cur Dominus apparuerit.
Quibus maximè diuinũ auxilium adſit.
1. Cor. 3.
In eos qui vocalem prædicatione inutilẽ arbitrãtur.
Ioan. 21.
Diuina circa Paulum prouidentia.
1. Cor. 2.
Pſal. 125.

Gallione autem proconſule Achaiæ, inſurrexerunt

…dæorum a… …d nouũ Pro… …nſulẽ cõtra …ulũ infelix …onatus.

xerunt vno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, dicentes; Quia contra legẽ hic perſuadet hominibus colere Deum. Iterum deſcribitur aliud nouum bellum, excitatum forſitan in acceſſu huius noui Proconſulis; nam tales initio potiſſimum ſolent nomen, & gloriam iuſti, atque incorrupti iudicis quærere: & ita Iudæi putabant ſe aſſecutos quod volebant. Sed aliter euenit: nam vt mentiebantur, dicendo; Paulum docere colere Deum contra legem, cum Paulus Deum fide, ſpe, & charitate affirmaret colendum, & nulli ſalutem ſine Chriſto cõtingere, & reuelata veritate vmbras ceſſare, nihil tamen horum contra legem erat, ſed ab ipſa lege prædictum: ita à Proconſule nihil impetrarunt. Nam cum vellet Paulus rationem ſui reddere, & cauſam ſuam tueri, obſtitit Proconſul, dicens: *Si quidem eſſet iniquum aliquid, aut facinus peſſimum, ô viri Iudæi, rectè vos ſuſtinerem. Si verò quæſtiones ſunt de verbo & nominibus Legis veſtræ, vos ipſi videritis: iudex ego horum nolo eſſe.* Hoc eſt, Si quæſtio eſſet de aliqua inſigni iniuria, aut ſcelere admiſſo contra alterum, non detrectarem iudicium: verum cum quæſtiones ſint de legis veſtræ cæremonijs, aut cultu, cum ad me harum rerũ ignarum iudicium non ſpectet, vos videritis. Simili ratione Pilatus detrectauit iudicium Chriſti, cum dixit, *Accipite eum vos, & ſecundum Legem veſtram iudicate eum.* Prudentia itaq; fuit agnoſcere, muneris ſui eſſe malos & ſontes punire, & quòd homo laicus non admiſit cauſam de his, quæ ſuam notitiã tranſcendebant, eò quòd eſſent cauſæ ſpirituales, & quod noluit audire calumnias contra innocentem. E conuerſo vituperatione dignus videtur in hoc, quòd tam contemptim de Lege Domini loquitur, quaſi nihil aliud eſſet quam inanium verborum aceruus. Deinde quòd ea, quæ fidei ac ſalutis ſunt, non ad ſe pertinere putat, cũ ad omnes pertineant. Tertiò, quòd Soſthenem viderit percuti indicta cauſa, & non prohibuerit pro ſua autoritate. Prudentium etiã ſecundum ſeculum virorum eſt, quæſtiones grauiſſimas religionis noſtræ, vtpote, an Ieſus ſit homuſios Patri, an homiuſios: an fides iuſtificet, an etiam opera; & an hoc ſit humani, vel diuini iuris, cõtrouerſias eſſe leuiſſimas & parui ponderis exiſtimare: denique de verbo eſſe ac nominibus legis, hoc eſt, viles ac nihili faciendas. Similem putabat Mauricius Imperator controuerſiam eſſe, an Ioannes Conſtantinopolitanus dicendus eſſet œcumenicus Epiſcopus, ſiue vniuerſalis, an non. Cauſam quoque cur Græciç Proconſul dicatur Achaiæ, explicat Pauſanias his verbis: *Vocant non Græciæ, ſed Achaiæ præſidem Romani: quòd Græcos ſubijceret per Achæos, qui tũc Græciæ principes erant.* Sic ille ferè. Sunt viri eruditi, qui exiſtimant hunc Proconſulem eſſe Iunium, vel Annæum Gallionem fratrẽ L. Annæi Senecæ, & de quo Plin. lib. 31. cap. 6. qui cum ptiſi laboraret, poſt conſulatum petiit Ægypti gubernationẽ, propter nauigationis vtilitatem: poſteà tamen ſe propria manu interfecit, vt teſtis eſt Euſeb. in Chronico, Nerone mortem eius in præſentiam ſuam differente. ¶ *Et minauit eos à tribunali.* Id eſt, ſubegit, ſiue repulit, vt habet vis verbi Græci: quanquam minare, ſit agere, ſiue ducere, vt illud Exodi: *Cum minaſſet gregem ad interiora deſerti,* id eſt, duxiſſet: & Eſaias; *Puer paruulus minabit eos,* & Iacobus frater Domini; Naues cum magnæ ſint, & à ventis validis minẽtur. Habemus ergo, duos Principes Synagogæ, Criſpum & Soſthenem conuerſos, ad Chriſtũ fuiſſe opera Pauli. Vnde Paulus hunc Soſthenem ſibi adiunxit comitem in ſcribẽda epiſtola priori ad Corinth. ſicut in poſteriori Timotheum. Nam quæ ſua erant, facilè Paulus communicabat cum alijs. Vnde in epiſtola ad Philip. & ad Coloſſ. Timotheum fratrem in conſcribenda aſſumit epiſtola, ſicut in vtraque ad Theſſalonicenſes Siluanum. Falſò autem exiſtimat Caietan. Soſthenẽ ſucceſſiſſe Criſpo in principatu Synagogæ, & caput Iudæorum in hac accuſatione fuiſſe: quorum accuſatio cum reiecta eſſet, Gẽtiles in cumulum ignominiæ percutiebant Archiſynagogum, non Criſpũ, qui baptizatus fuerat. Sed ſanè Soſthenes ſanctus erat, & fidelis, quẽ ſibi ſocium adiungit in conſcribenda priori epiſtola ad Corinth. & poterant eſſe plures eiuſdẽ Synagogæ principes. Et qui percutiebant, Iudæi videbantur, non Chriſtiani: nam fideles religio Chriſtiana prohibuiſſet percutere in præſentia iudicis, & Paulus peculiari aliquo verbo vetuiſſet: Quanquam ſi Soſthenes nondũ fuiſſet cõuerſus ad Chriſtum, propterea Iudæi percutiebant eum, quòd fruſtrati eſſent ſua ſpe percutiendi Paulum, quod ſegnius egiſſet in accuſatione. Vel quod magis putat veriſimile Oecumenius, cum Paulum ipſi occidere vellẽt, Soſthenes prohibuerat: ob quam iniuriam acceptam propter Paulum ad fidem conuerti promeruit. Nec obſtat quòd Græcè dicitur, Græcos percuſſiſſe Soſthenẽ, quia fortaſſis erant indigenæ Corinthi nati, etiamſi religione eſſent Iudæi.

Paulus verò cum adhuc ſuſtinuiſſet dies multos, fratribus valefaciens, nauigauit Syriam &

cum

Margin notes:

…eus quomo- …o colendus.

Quibus verbis prudẽtia plenis Gallio Proconſul à Iudæoru calumnijs Paulum liberauerit, & abſoluerit. *Ioan. 18.*

Gallio ille Proconſul in quibus reprehendend… merito videtur.

Mundanorũ ſapientium ingenium.

Quæſtiones de verbo, & nominibus legis quid Gallioni Proconſuli.

Pauſan lib. 7. paullò à med.

…r Achaiæ, non Græcæ præſes à Romanis diceretur.

Euſeb. Cæſ.

Minare quid ſit.

Exod. 3.
Eſai. 11.
Iac 3.

Pauli charitas qualis.

Caietani de Soſthene à Paulo ad fidẽ conuerſo quædam falſa cõfutatur opinio.

1. Corinth. 1.

Oecumen.

cum eo Priſcilla & Aquila) qui ſibi totonderat in Cenchris caput: habebat enim votum. Deuenitq; Epheſum, & illos ibi reliquit. Poſt decem & octo menſes, quibus commoratus fuerat Corinthi,& magnum fructum ibi editum, tandem reuertitur in Syriam. ¶ *Et cum eo Priſcilla & Aquila.* Quis magni aliquid expectaſſet ab opificibus? Sed quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus. Quod ſequitur, *Qui ſibi totonderat in Cenchris caput*: vel referri poteſt ad Aquilam, quòd coniunctius ſit cum voce Aquilæ, quàm Pauli: Pauli enim prædicationi incommodum erat ita radi, & ſeruare abſtinentiam præceptam in Lege: quod etiam probatur ex eo, quòd ſtudioſè videtur nomini vxoris Priſcillæ poſtpoſitum nomen viri, id eſt, Aquilæ. Et in hac ſententia eſt B. Chryſoſtomus, dicens, quòd nondum Paulus à Iudaica conſuetudine Priſcillam & Aquilam abduxerat: & Beda teſtatur, ſe in quibuſdam codicib. inueniſſe: *Sibi totonderunt caput*; de viro & vxore ſentiens. Quanquàm etiam ſi intelligatur de Paulo, de quo præterita illa perfecta, quæ præcedunt, nempè nauigauit in Syriam, & deinde ſequentia, nimirùm; *Deuenit Epheſum, & illos ibi reliquit*, ſuauiter inſinuant, tonſionem illam capitis ad Paulum referendam. Vnde & Actor. 21. ſimile quid de ipſo Apoſtolo dicitur, quod ſanctificauit ſe cum quatuor, qui habebant votum radendi capitis: & ipſemet, vt cum honore ſepeliret Synagogam, cæremonijs vtebatur. Idem ſentit Hieronymus in epiſtola ad Auguſtinum, vbi Paulo tribuit, quòd nullo compellente caput ſibi totonderit in Cenchris ex voto, iuxta morem Nazaræorum. Erat autem duplex ratio ex voto Nazaræorum ſecundùm legem, altera per ſe, & præcepta complenda in termino voti, de qua Num. 6. & debebat fieri ad oſtium tabernaculi fœderis, & capilli ſuper ignem, qui ſuppoſiti erant, quæ Cenchreis ſeruari non poterant. Altera verò per accidens erat: ſi infra tempus voti contigiſſet, Nazaræum ex ſubito morticinio pollui, abſque determinatione loci mandabatur fieri. Et hanc Lucas ſignificat fuiſſe, aſſignando pro ratione capitis in Cenchreis votum emiſſum: ſubintelligi enim voluit occaſionem mortui ſubitò, ob quam ex voto tenebatur ad raſionem capitis.

1. Corin. 1.

Aquilane, an Paulus caput ſibi ex voto in Cenchreis totondeit.

Num. 6.

B. Chryſoſt. homil. 40. in Act. tom. Beda tom. 5.

Hieron. to. 3.

Duplex raſio Iudæis lege præſcripta, & cuius hoc loco fit mentio.

Quæ quò commodiùs intelligi poſſint, aduerte, quòd Cenchrei erat portus ac naualis ſtatio Corinthiorum ex parte maris Ægæi, ex qua Phœbe Eccleſiæ Dei Cenchrenſis miniſtra erat, vt habes ad Rom. 16. In feſtis autem Iudaicis Paulus Deum colebat, ob beneficia, quæ per Chriſtum euenerant. Deuenit itaque Paulus Epheſum, vbi cum Iudęi diſputauit: & rogatus noluit diutiùs manere, cùm feſtinaret ad feſtum in Ieruſalem. Vnde Græci codices addunt: Oportet omninò me feſtum quod inſtat, agere in Ieruſalem. Sed iterum reuertar ad vos, Deo volente. Eſt autem Epheſus, vrbs in pulcherrimo ſinu poſita, longè omnium vrbium clariſſima, & Aſiæ olim lumen dicta: habens à ſiniſtris Meandrum fluuium, qui à Phrygia exortus, & per Cariam in Ægeum mare effluit, à dextris verò Caiſtrum à Lydia venientem, & Aſiaticarum mercium vectorem: habebat prætereà Epheſus templum Dianæ toto orbe decantatiſſimum. Reliquit ibi Priſcillam & Aquilam, quę iam expeditus volebat citiùs viam in Syriam perficere.

Cēchrei quid.

In feſtis Iudaicis Deum Paulus cur coleret.

Epheſus quid.

Et deſcendens Cæſaream, aſcendit, & ſalutauit Eccleſiam, & deſcendit Antiochiam. Cæſarea hæc, metropolis eſt Cappadociæ, ſub Argeo monte altiſſimo ſita, à qua in Antiochiam Piſidię deſcendit: nondum enim in Syriam Phœnicis aduenerat. Ita Græci, & Hieronymus libro de locis Hebraicis, & Beda hunc locum abſoluunt. Sed ſequenti Tractatu hæc melius explicabuntur. Hæc autem à Moſoch filio Iaphet Moſacha dicta eſt, ſiue Mazacha, poſteà Euſebia, & Magna Cæſarea; cuius Epiſcopus fuit primò Gregorius Neocæſarienſis, deinde Baſilius Magnus. Atque hæc diſtincta eſt à Cæſarea Philippi, quæ eſt in Galilæa ad ortum Iordanis fluminis, & ab alia Cæſarea Palæſtinæ, quæ non longè diſtat à Ieruſalem. Paulus ergo more boni Paſtoris viſitabat Eccleſias, quarum fundamenta in Chriſto iecerat; atque diſcipulos ſua pręſentia confirmabat. Et ita dicitur perambulare ex ordine omnes illas ciuitates, qua iter erat verſus Syriam. ¶ *Iudæus autem quidam, Apollos nomine, Alexandrinus natione, vir eloquens, deuenit Epheſum, potens in Scripturis.* Nomen Apollos, Græcè quartæ eſt inflexionis, cuius Genitiuus eſt Apollo: hic ex circumciſione erat, & Alexandrinus natione, inſigniq́ue eloquentia præditus. Eloquentia autē gladius eſt in manu temulenti, & vt dixit Cicero, Eloquentia ſine ſapientia nimium obeſſe plerunque ſolet ciuitatibus, ſicut ſapientia ſine eloquentia parùm prodeſt. Talem habent hæretici eloquentiam à dæmone ſuppeditatam. Eam tamen Apollos habebat cum doctrina ſana coniunctam: quia, vt dicitur, Potens erat in Scripturis, id eſt, præpollens notitia Scripturarum. Et feruens ſpiritu loquebatur, & cum diligentia, quia ſolùm coram tyrannis, vbi eſt extremum periculum, non erat cogitandum quid, aut quomo-

Hieron. to. 3. propoſita Beda in Act. tom. 5.

Cæſarea quæ ciuitas: quot dicta nominibus.

Triplex Cæſarea.

Paulus qualis paſtor.

Apollos quis ille.

Cicer. lib. 1. de inuent. initio.

Eloquentia hæret. orum qualis tātummodò.

Potens in Scripturis quinam ſit.

Matt. 10. *2. Cor. 11.* *1. Cor. 3.* *Supr. 1.*

quomodo eſſet dicendum, ſed expectandum quid Deus ſuggereret: aliàs diligentia eſt adhibéda. Et quia Paulus habebat ſapientiã ſine eloquentia, vt ipſe dixit: *Etſi imperitus ſermone, ſed non ſcientia*; ideò fundamenta ponebat Paulus, Apollos verò plantata rigabat. Talis ergo & tantus vir erat iſte, vt Corinthij cũ Petro & Paulo æquipararent, cùm dicerent: Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ. Hic edoctus erat viam Domini, ſciens tantùm baptiſma Ioannis, hoc eſt, rudimenta Chriſtianæ doctrinæ: nam baptiſmus Ioannis præparatio quędam fuit ad Chriſti doctrinam.

Quid eſt quod Apollos tantũ nouerat baptiſma Ioannis.

Oecumen.

Si Apollos Ioannis tantũ baptiſma nouerat, quomodo ſpiritu ita feruebat?

Quærit Oecumenius, quo pacto is, ſi Ioannis baptiſmum tantùm nouerat, ſpiritu ita feruebat? Dicendum eſt, fuiſſe quidem iſtum baptiſmo Chriſti baptizatum; quanquàm nihil exquiſitè de IESV nouerat: & quod illi deerat ad plenam inſtructionem, ſuppleuerunt Aquila, & Priſcilla. Et quia cognitionem quam acceperat, fideliter alijs communicauerat, dignus fuit qui inſtrueretur perfectius.

Apollo Pauli diſcipuli humilitas profunda

Veritas à quocunq; dicatur, à ſancto dicitur Spiritu.

Quem cùm audiſſent Priſcilla & Aquila, aſſumpſerunt eum, & diligentiùs expoſuerunt ei viã Domini. Priſcillam & Aquilam reliquerat Paulus Epheſi, vt cùm ipſi eſſent à ſe inſtructi, alios docerent. Cùm igitur audiſſent diſputantem, cognouiſſentque eum præclaras habere prædicationis dotes, ſeorſum eum aſſumpſerunt: & cùm ille eſſet humilis, ab illis longè inferioribus non erubuit addiſcere. Cùm enim veritas à quocunque dicatur, à Spiritu ſancto ſit, non tam ab hominibus, quàm ab Spiritu ſancto putabat ſe addiſcere: nec enim vno die, aut vno ſermone omnia addiſcimus. Nec mirum, tantum doctorem à Priſcilla diſcere: nam Theodoritus lib. 1. Græcarum affectionum docet, Socratem à mulieribus didiciſſe: ideò Diothymum vocat magiſtram, & Aſpaſiam frequentauit. Hic ergo edoctus venit Achaiam, ſiue Corinthum, afferens literas fratrum, hoc eſt, Aquilæ, & Priſcillæ, vt dignè eum ſuſciperẽt tanquàm Euangelicæ doctrinæ præſtantem præconem: vbi & multum contulit credentibus, quia vehementer vrgebat aduerſarios, & oſtendebat ex Scripturis Ieſum eſſe Meſſiam.

Theod. par. 2

Magnus ille Socrates à quibus diſcere non erubuit, teſte Theodorito.

Oecumen.

An idem ſit Apollos qui & Apelles, cuius meminit Apoſtolus, vt quidam volũt.

Doroth. Epiſ.

Rom. 16.

Oecumenius hoc loco ex aliorum ſententia recitat hunc Apollos eundem eſſe, qui & Apelles dicitur, Corinthiorum Epiſcopus, & binominem fuiſſe: quod non videtur veritati conſonum. Nam teſte Dorotheo in Synopſi, Silas fuit Epiſcopus Corinthiorum, Apollos verò, Cæſareæ factus eſt Epiſcopus. Apelles verò, cuius meminit in epiſtola ad Romanos, Epiſcopus Smyrnæ ante ſanctum Polycarpum creatꝰ eſt. Quare diſtincti ſunt Apollos & Apelles, & nomine, & reipſa, & Epiſcopatibus. Etſi autem Corinthi non fuerit Epiſcopus, functus eſt tamen magna cum laude, & fructu apud Corinthios miniſterio Euangelico, & illuſtratum fuit per eum nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum Patre, & Spiritu ſancto ſit omnis gloria, laus, honor, imperium, atque poteſtas in ſeculorum ſecula. Amen.

TRACTAT. XLIX.

In illa verba: *Factum eſt autem, cùm Apollos eſſet Corinthi, vt Paulus, peragratis ſuperioribus partibus, veniret Epheſum, & inueniret quoſdam diſcipulos: dixitque ad eos, Si Spiritum ſanctum accepiſtis, credentes? At illi dixerunt ad eum, Sed neque ſi Spiritus ſanctus eſt, audiuimus. Ille verò ait: In quo ergo baptizati eſtis? qui dixerunt, In Ioannis baptiſmate,* &c. in finem vſque cap. Actor. 19.

Argumentum huius capitis.

HOc in Capite Lucas deſcribit quidnam docuerit Apoſtolus, quid fecerit, quid perpeſſus fuerit in Ciuitate Epheſi. Cùm igitur Apollos Corinthi præſtaret Euangeliſtæ munus, Paulus, peragratis ſuperioribus partibus Galatiæ ac Phrygiæ, confirmatiſque fratribus, Epheſum redijt. Nam cùm dixit Cap. ſuperiori, quòd vellet ire in Syriam, & ad feſtum quod inſtabat, eſſe in Ieruſalem, ſi vera ſunt quæ ſuperiùs exponendo textum diximus, de Cæſarea Cappadociæ, & Antiochia Piſidiæ, oportet fateri, Paulum mutaſſe conſilium de viſitãda Syria, & Ieroſolyma: & viſitatis tantùm fratribus, & confirmatis, reuertiſſe Epheſum, moxq; accidiſſe quæ in hoc capite enarrat.

An Paulus, vt ſuperius dixerat, fratres inuiſendi gratia Cæſaream profectus fuerit, necne.

Quòd ſi Paulus (quod veroſimilius eſt) conſiliũ non mutauit, ſed in Syriã, & in Ieruſalẽ peruenit: aliter interpretanda ſunt quæ ex cap. ſuperiori diximus. Nam cùm rogatus à fratribus, vt ampliori tẽpore maneret Epheſi apud ſe, nec cõſenſiſſet, ſed valefaciẽs promiſiſſet: Iterum reuertar ad vos, Deo volente: ſtatim ſequitur; Profectus eſt ab Epheſo. Et deſcendens Cæſaream, aſcendit, & ſalutauit Eccleſiam, & deſcendit Antiochiam: intelligendum eſt quòd profectus ſit ab Epheſo, & in portu, qui non longè diſtabat, conſcenſa naui, deſcendit in Cęſaream Palæſtinę, quę

non longè eſt à Ieroſolyma; & inde aſcendit, ſcilicet Ieroſolymam, quæ in edito loco ſita erat, vbi & ſalutauit Eccleſiam: vbi Paulus nihil aliud Ieroſolymis egit, quàm quòd ſalutarit Eccleſiã, prohibitus à fratribus diù ibi hærere, ne excitaretur tumultus propter ipſum. Et hic eſt quartus Pauli in Ieruſalem aſcenſus poſt conuerſionem eius. Ex Ieroſolyma verò deſcendit in Antiochiam Syriæ, vnde profectus erat cum Sila in hanc peregrinationem. Et hunc ſenſum eſſe verum, indicat, quòd Cæſaream abſolutè dixit, non Philippi, aut Cappadociæ; aut alterius Prouinciæ: ita enim ſimpliciter dicitur Actorum decimo. Deinde fauet participium Deſcendens, quòd indicat nauigationem: nam expleta nauigatione dicuntur homines deſcendere de naui. Præterea præcedit iuxta literam Græcam: Rogantibus eum vt ampliori tempore maneret, apud ſe ſcilicet: non conſenſit, ſed valefaciens, & dicens; Oportet omninò me feſtum quod inſtat agere in Ieruſalem. Sed iterum reuertar ad vos Deo volente: ergo, cùm ſequitur quòd iturus in Ieruſalem, deſcendit in Cæſaream, intelligendũ Palæſtinæ, per quam itur in Ieruſalem, non per Cæſaream Cappadociæ, aut Cæſaream Philippi, aut aliquam aliam Cæſaream dictam ciuitatem. Et quod dicitur Actor. 18. Profectus eſt ab Epheſio, Græcè dicitur ἀνήχθη, quod verbum de ijs qui nauigant, dici ſolet, & ſignat, Prouectus eſt. Adhæc illud indicat, quod aſcendit, & ſalutauit Eccleſiã: ne enim putaremus Eccleſiam Cæſareæ, dicitur quòd aſcendit, ſcilicet inde; & ſimpliciter dicitur quòd ſalutauit Eccleſiam, nimirùm Ieroſolymitanam, quæ per excellentiam eſt Eccleſia: & inde dicitur quòd deſcendit in Antiochiam, nimirùm Syriæ. Quomodo autem hæc proprietas verborum aſcendendi, deſcendendiq;, intelligatur de Cæſarea Cappadociæ, Antiochia Piſidiæ, non intelligo. Et confirmatur hic ſenſus ex his, quæ Act. 15. dicuntur; Et quidam deſcendentes de Iudæa, docebant fratres, &c. Facta ergo ſeditione nõ minima, ſtatuerunt vt aſcenderent Paulus & Barnabas. Aſcenderunt ergo ex Antiochia in Ieruſalem, inde deſcendit in Antiochiam Syriæ. Dictum quoq; ſenſum iuuat quod ſequitur, quòd facto ibi aliquanto tempore, nimirũ in Antiochia Syriæ, profectus eſt, perambulans ex ordine Galaticam regionem, & Phrygiam, confirmans omnes diſcipulos. Quia enim ait. Ex ordine perambulans, venienti ex Syria prior occurrit Galatia quàm Phrygia: cuius oppoſitum foret, ſi ex Epheſo itinere pedeſtri

Paulus quoties in Ieruſalem aſcẽderit.

Paulus iturus in Ieruſalem, vt hoc loco dicitur, in quam Cæſaream deſcenderit.

pergeret in Syriam. Et hunc puto eſſe verum ſenſum, etiamſi aliter ex Græcis Oecumenius, ex noſtris verò aliter Hieronym[9], & Rabanus dicant: qui fortaſſis nõ ſatis videntur aſſecuti ordinem hiſtoriæ.

Oecumen. Hieron. li. de locis Hebraicis, to. 3. ſub ſi. Rabanus.

Rediit ergo Epheſum Paulus, ſicut promiſerat, & inuenit quoſdam diſcipulos. Fideles igitur iſti erant, quia crediderant in Chriſtum prædicatum à Ioanne, licèt non crederent in ſanctam Trinitatem, quam non licet ignorare baptizatis baptiſmo Chriſti, cum in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti baptizantur. Videtur autem Lucas præmiſiſſe quòd Apollos baptiſmum tantum Ioannis ſciebat; vt intelligeremus, hos fuiſſe diſcipulos eius inſtructos in fide Ieſu, ſed imperfectè, quando Apollos ibi fuerat: & ideò tantum horum diſcipulorum meminit Lucas, vtpote imperfectè inſtructorum, tacitus alijs perfectis Chriſtianis.

Matt. vlt.

Dixitq́; ad eos, Si Spiritum ſanctum accepiſtis credentes? At illi dixerunt ad eum, Sed neq; ſi Spiritus ſanctus eſt, audiuimus. Vt exploret num verè crederent, de potẽtiſſimo Fidei articulo, qui eſt Spiritus ſanctus, percunctatur. Etſi autẽ Spiritus ſanctus ſub aſpectum non cadat, certis tamen quibuſdam indicijs ſe manifeſtum reddebat. Interius quidem, charitatem, & pacem conſcientiæ tribuendo, & teſtimonium Spiritui noſtro reddendo, quòd ſumus filij Dei; exterius verò, quia per ſe donũ linguarum, vel prophetiæ, vel alia dona exerebat. Et conſultò interrogauit; vt intelligentes quanto bono ſint priuati, ſtatim illud appetant, & requirant. Rurſus interrogat: *In quo baptizati eſtis? Qui dixerunt, in Ioannis baptiſmate. Dixit autẽ Paulus, Ioannes baptizauit baptiſmo pænitentiæ populum, dicens; In eum qui venturus eſſet poſt ipſum vt crederent, hoc eſt, in Ieſum.* Ioannis igitur baptiſma nequaquam cõferebat Spiritum ſanctum; nec gratiã ſignificabat præſentem, ſed futuram. Et falſum, quod pro doctrina accipiatur baptiſmus hoc loco, vt hæretici volunt, vt ſit ſenſus: In quo baptizati eſtis, id eſt, Ad quod genus doctrinæ amplectendũ, vel profitendum vos applicuiſtis? Sic Loſſius. Nõ enim, ait, quærit de aquę baptiſmate, ſed de doctrina, quę ſæpè baptiſmi appellatione venit. Et probat ex Marco cap. 1. vbi dicitur; *Fuit Ioannes in deſerto baptizans, & prædicans baptiſmum Pænitentiæ.* In quibus verbis Zuinglius capit baptiſmum pro doctrina. Sicut Bullingerus in illud Lucæ 20. *Baptiſmus Ioannis de cœlo erat, an ex hominibus?* baptiſma pro doctrina capit. Ita hic dicitur accepiſſe Paulus, quaſi non iterum bapti-

Potiſſimus fidei articulus quinam ſit.

Diuini Spiritus in nobis inhabitantis indicia.

Rom. 8.

Cur Paulus Epheſios interroget ſi Spiritum ſanctum acceperint.

Matth. 3.

Ioann. 1.

Quid ſentiẽdũ de Ioannis baptiſmate.

Contra hæreticos, baptiſmum Ioannis pro doctrina ſumẽdum eſſe docentes.

Loſſius hæreticus.

Zuinglius.

Bullinger.

Doctrina in ſcripturis Baptiſmi nomine nunquam venit.

zatus, ſed de integro inſtituerit eos, qui baptizati erant. Quod manifeſtè pugnat cum verbis textus, in quibus iterum dicuntur baptizati, & cum alijs locis Scripturæ, in quibus nunquàm baptizare eſt prædicare. Nam Dominus mittens Apoſtolos, dixit: *Euntes ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Ergo aliud eſt docere, aliud baptizare. Et Apoſtolus inter illa duo munera diſtinguens, dixit: *Non enim miſit me Chriſtus baptizare, ſed euangelizare.* Quæ ergo tanta licentia hæc eſt corrumpendi Euangelium, vt res tam diuerſæ vnum, & idem eſſe tradantur, cùm baptiſmus in facto, doctrina in verbo conſiſtat? Quòd verò Marc. 1. non ſit idem baptizans quod prædicans, vel è conuerſo, oſtendit ipſe contextus Marci. Nam ſubdit quòd egreſſa ad eum omnis Iudææ regio, & Ieroſolymitæ vniuerſi, baptizabantur ab illo in Iordanis flumine: quid opus erat flumine Iordanis, ſi tantùm Ioannes docebat, niſi quod poſt doctrinam diſſeminatam accurrebant ad baptiſmum? Sicut Act. 2. poſt Petri prædicationem qui receperũt ſermonem eius, baptizati ſunt, & appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia. Denique pugnat cum concordi ſententia Doctorum aliter exponentium. Et vſque adeò veteres aliter hunc locum de baptiſmo aquę intelligunt, vt Cyprianus cum ſuis acceperit anſam docendi, rebaptizandos eſſe eos, qui ab hæreticis ſunt baptizati: quod tamen falſum eſt, cùm vnum & idem baptiſma Christi non liceat iterare. At baptiſma Ioãnis diuerſum eſt ab illo Chriſti. Illud quoque falſum eſt quòd pueri baptizati, ob id ſint rebaptizandi, quia nõ crediderũt, quia hi crediderunt in Ieſum venturum; ſed quia non erant baptizati baptiſmo Chriſti, meritò in Chriſto baptizantur. Pueri autem baptizati crediderunt in Eccleſia credente, & actum fidei pro eis exercente: quæ eis prodeſt per Chriſtum, ſi Adam obeſſe potuit.

Matt. vlt.

1. Cor. 1.

Hæretici Euangelij corruptores.

Qua occaſione, leui tamen rebaptizandos eſſe dixerit B. Cyprian.

Pueri baptizati à Ioanne cur fuerint rebaptizandi.

Falſum denique, & hæreticum, idem eſſe baptiſma Ioannis & Chriſti, vt Caluinus in Antidoto ſuo docet. Contra quod hic apertè traditur, & nos inuictis rationibus contra Lutheranos alibi demonſtrauimus. Ioannes enim baptizabat ſola aqua; Chriſtus verò, aqua & Spiritu ſancto. Deinde baptiſmus Ioannis non remittebat peccata, ſed præparabat corda, vt peccata confitentes, & in Chriſtum credentes, ab illo acciperent peccatorum remiſſionem, vt habes Matth. 3. Marci 1. Ioann. 1. baptiſmus Chriſti remittebat. Hinc Petrus: *Baptizetur, inquit, vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem peccatorum.* Apoſtolus: *Mũdans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* Adhæc Ioannes prædicauit baptiſmum pœnitentiæ, non gratiæ: ideò ijs qui ad ipſum veniebant, indixit vt facerent dignos pœnitentiæ fructus, Luc. 3. Chriſtus verò per ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrũ regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum, vt ad Titum profert Apoſtolus. Ideo qui accipiunt Chriſti baptiſma, accipiũt donum Spiritus ſancti, Actor. 2. Præterea nullus ex his, qui Chriſti baptiſmum diſpenſabant, dixit ſuum eſſe baptiſmum, ſed tantũ Chriſti: hic eſt enim qui baptizat in Spiritu ſancto, Ioan. 1. & Matthæus cap. 3. dicit veniſſe multos Phariſæorum ad baptiſmum ſuum: nota verbum ſuum. Denique baptizati à Ioanne, debebant baptizari iterum, vt hic dicitur: at ſemel in Chriſto baptizati nunquàm ampliùs vel Ioannis, vel Chriſti baptiſmum recepere. Hinc Auguſtinus libr. aduerſus literas Petiliani Donatiſtæ: *Manifeſtum eſt, inquit, ex Scripturis, alium fuiſſe baptiſmum Ioannis, alium Chriſti.* Gregorius Nazianz. orat. in ſancta lumina, plura recenſet baptiſmata: primùm eſſe dixit per figuram in mari, & nube: ſecundum Ioannis in pœnitentia: tertium CHRISTI in Spiritu, per quod nos diuinitatem aſſequimur: quartum, quod martyrij ſanguine comparatur: quintum quoque lacrymarum, qualis fuit Manaſſes, & Niniuitarum. Eucherus Lugdunenſis in ſcholijs in Acta ſcribit: *Rebaptizatos illos Epheſi docet, quia non in nomine Trinitatis baptizati erant: baptiſmus enim Ioannis, licèt in eum qui venturus eſt, baptizaret, tamen propriè Ioannis Baptiſmus dicebatur. Vnde & ab hæreticis venientes non rebaptizantur à nobis, ſi baptizatos conſtat in nomine Trinitatis, niſi impoſitio tantùm manus ad fidem rectam conuerſis adhibetur, vt per hanc Spiritus ſancti ſuſcipiatur infuſio.* Hæc ille.

Chriſti & Ioannis baptiſma non idẽ fuiſſe, contra Caluinũ oſtenditur. Libr. 4. tractatuum.

Marc. 1. II. Argum. Ioann. 1. & 3.

Act. 2.

Epheſ. 5. III. Argum.

Tit. 3.

IV. Argum.

Quintum & poſtremum.

Aug. lib. 2. contra literas Petiliani cap. 37. à med. to. 7. ſub init.

Quinq; genera baptiſmi. 1. Cor. 10. Exod. 14.

2. Paral. vlt. Ion. 3.

Et cùm impoſuiſſet illis manus Paulus. Non dicit, quòd ipſe eos baptizauerit, quoniam Baptiſmum non per ſe, ſed per alios conferebant tam Petrus, quàm Paulus. Et quia imponere manus non omnium erat, ipſi imponebant manus: nam & ob eam cauſam Petrus cum Ioanne miſſus fuerat Samariam. ¶ *Ingreſſus autem Synagogam, cum fiducia loquebatur per tres menſes, diſputans & ſuadens de regno Dei.* Hoc fuit perpetuum à Paulo, vt primùm verbum Dei proponeret Iudæis, in quamcunque ciuitatem ingrederetur, etiam dum Romam fuit perductus: quia nouerat eſſe præceptum Domini. Suadebat autem de regno Dei contra Iudæos, qui terrena bona ſomniabant; regnum

Apoſtoli quare manus imponebant, nõ tamen baptizabant.

Actor. 8.

Matth. 10.

Actor. vlt.

Paulus cur ſuaderet Iudæis de regno Dei.

gnum verò Chriſti eſſe ſpirituale, in quo omnia quæ in regno mundi corporea videmus, vt ſunt diuitiæ, potentia, gloria, voluptas, & ſimilia, in regno Chriſti ſpiritualiter inueniuntur. Et vt Corinthi poſtquàm prædicaſſent in Synagoga, atque illi contradixiſſent Iudæi, egreſſus venit in domum cuiuſdam Titi Iuſti, vbi per ſeſquiannum docuit: ita hic cùm prædicaſſent per tres menſes in Synagoga, & quidam repugnarent, & blaſphemarent viam Domini, receſſit ab eis, & ſegregauit diſcipulos, quotidiè diſputans in ſchola Tyranni cuiuſdam; vt ibi commodè publicè doceret omnes venientes ad ſe ex Aſia; & hoc fecit per biennium, ſicut in ſchola Titi Iuſti Corinthi per ſeſquiannum. Nomen autem Tyranni hoc loco, vel nomen proprium eſt, vt nonnulli volunt, & admonet codex Syriacus, In ſchola viri cuiuſdam nomine Tourani, & indicat Genitiuus ille τινὸς, id eſt cuiuſdam, quod verbum ſignificat nomen proprium viri. Sicut Marc. 15. dicitur, quòd angariauerunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenenſem. Et infrà in hoc eodem capite: *Erant autem cuiuſdam Sceua Iudæi principis Sacerdotum ſeptem filij*. Et intrà cap. 21. *Iaſonem quendam Cyprium, antiquum diſcipulum*, & cap. 24. *Poſt quinque autem dies deſcendit Princeps Sacerdotum Ananias cum ſenioribus quibuſdam, & Tertullo quodam oratore*. Imò in hoc ipſo capitulo inferiùs habetur: *Demetrius enim quidam nomine, argentarius*. Non ſignificat ergo potentem, aut magnum: quanquàm ſi Principem aliquem ſignificaret, non ſignificaret illum, qui vi tyrannica dominaretur: nam frequenter in bonam partem accipitur non tantùm apud externos, vnde Homerus dixit:

Tyranni nomine quid Lucas ſignificet.

Tyranni nomen etiam in bonum vſur pari, vnde perſpicuum fit.

Homer.

Οὐκ ἀγαθὸν πολλοὶ κοίρανοι εἷς κοίρανος ἔστω,

& noſter Poëta:

Pars mihi pacis erit dextram tenuiſſe tyranni;

Virgil. lib. Aeneid.

Sed etiam in ſacris literis. Nam Eſther 6. dicitur: *Primus de Regijs principibus, ac tyrannis teneat equum eius*: & Daniel; *Vt introduceret*, inquit, *de filijs Iſraël, & de ſemine regio, & tyrannorum pueros, in quibus nulla eſſet macula*. Nam huic voci dicſit accidiſſe idem, quod voci Sophiſtæ, quam Suidas teſtatur ſignificare omnem artificem, & eloquentiæ peritum; poſteà verò in malam partem accipi conſueuit, nimirum ad deſignandos eos, qui quouis modo verbo, aut eloquentia abutuntur ad alijs imponendum. Ita etiam tyranni dicebantur à principio; qui plenum ius, & poteſtatem in ſubditos habebant: deinde verò vſurpari cœpit pro illis, qui vi & iniuria ſubditos opprimunt. Et ita quidam putant fuiſſe magnatem aliquem ciuitatis, quem Tyrannum veteri appellatione nuncupabant, vt qui ſcholam, ſiue gymnaſium aliquod receſſus gratia, in qua feriaretur, ædificauerat: quemadmodum Petrus in domo Theophili Antiocheni conſtituit cathedram ad docendum, teſte Clemente, libro 10. Recognitionum. Strabo libro 14. in princ. ex Pherecide quodam autore tradit, Androdum quendam Codri Regis Athenienſium filium, ciuitatem Epheſum condidiſſe, quæ olim Ionum Regia fuit, & adhuc qui ex eo genere ſunt, Reges nominātur, & honores quoſdā habent, in certaminibus præſidentiam, & purpuram, regij generis inſigne, & ſcipionem pro ſceptro. Talis erat iſte Tyrannus fortaſſis haud diſſimilis ab illo, de quo Ioannes ait: *Erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum*. Paulus verò ſegregando diſcipulos ſuos à Iudæis, oſtendit, quantum referat Chriſti diſcipulos longè eſſe ab hypocriſi, & maledicentia, & ab his, qui malè in Fide ſentiunt. ¶ *Virtuteſq; non modicas quaſlibet faciebat Deus per manum Pauli: ita vt etiam ſuper languidos deferrentur à corpore eius ſudaria, & ſemicinctia, & recedebant ab eis languores, & ſpiritus nequam egrediebantur*. Celebrantur in Euangelio ſaliua Christi, tactuſque fimbriæ veſtimenti eius; in Actis verò commendantur vmbra Petri, qui ſanabat infirmos, & ſudaria, & ſemicinctia Pauli, quæ applicata languentibus, vel ab immundis ſpiritibus vexatis pellebant languores, & ſpiritus nequam. Voces autem illas, ſudaria, & ſemicinctiam, quæ Latinæ ſunt, vſurpauit Lucas in lingua Græca, & Syra verſio vſurpat vocem ſudarij: nam lingua Romana propter Imperium cœperat latè propagari: & ſemicinctia dicta ſunt, quòd medium hominem cingant. Erant enim vel ex zona pendens tela, vel genus veſtis breuiſſimæ, quo venter, & verenda teguntur, ſiue anteriorem partem corporis à cingulo ad pedes, qua mechanici dum laborāt, ſe præcingunt, & mulieres ferè omnes, dum miniſtrant, illis vtuntur. Sudarium autem vel idem erat quod ſemicinctium, quod indicat litera Græca, dicens, Vel; aut ſudarium eſt linteum ad ſudores, & humores naſi, & lacrymas detergendas, quæ in faciem incidunt. Et ſignificantur merita ſudoris Apoſtolici, & caſtitatis, quibus ſe præcingebant, morboſque, & ſpiritus malignos à nobis propellebant. Semicinctia verò, & ſudaria, inſtrumenta erant, ſine quibus Paulus manibus non laborabat: & in edi-

Dan. 1.

Sophiſta propriè quid, & quid impropriè.

Suidas.

Tyranni impropriè qui dicantur.

Cuius in ſchola docuit Epheſi Paulus, quis fuerit Tyrannus, ſecundum aliquos.

Clem. Rom.

Ioann. 4.

In eo quòd Paulus à Iudæis diſcipulos ſegregauit, quid indicauerit.

Ioan. 9.

Matth. 9.

Act. 5.

Semicinctia cur dicta, & quid ſudarium.

Sudaria hæc, & ſemicinctia Pauli quid myſticè ſignent.

editis per ea ſignis indicatur, quàm gratus Deo ſit labor manuum ad Deum relatus, iuxta illud: *Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es, & benè tibi erit.* Et Martialis in apophoretis libro 14. de ſemicinctia ait:

Pſal. 127.

Martial.

Det tunicam diues: ego te præcingere poſſum:
Eſſem ſi locuples, munus vtrunque darem.

Tentauerunt autem quidam & de circumeuntibus Iudæis exorciſtis, inuocare ſuper eos, qui habebant ſpiritus malos, nomen Domini Ieſu, dicentes, Adiuro vos per Ieſum, quem Paulus prædicat, &c. Semper impij conantur ſimiles fieri ſanctis in externis & præclaris actionibus, quibus valeant apud populū nomē & gratiam ſibi conciliare, non autem in vitæ ſanctitate, virtuteque. Ita impius Balaam dicebat: *Morietur anima mea morte iuſtorum.* Simon quoque Magus vbi videt Apoſtolos tot miracula operantes, & manibus ſuis impertiri Spiritum ſanctum, cupiens illius gloriæ particeps exiſtere, auſus eſt pecunia Spiritum ſanctum redimere. Eadem ratione ductus Iulianus Apoſtata, ne Gentiles minori in pretio haberentur, multa ex noſtris opera à Gentilibus obſeruari præcepit, & Xenodochia ad ſubleuandos infirmos conſtituit, & alia pleraque. Ita ergo nūc Iudæi iuxta inſtitutos à Salamone exorciſmos, volebāt pellere dæmonia. Quod propterea negatur; quia nemo à ſe ipſo inſtituere quicquā poteſt, quo diabolus pellatur, qui factus eſt, vt nullum timeret: ſiquidem non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei. Quòd ſi Salamon exorciſmos inſtituit, tales profectò fuerunt, in quibus Dei laudes, opera, & promiſſiones recitabantur: quia diabolus nō ferens virtutem Dei, eiiciebatur. Ita Dauid cythara ludens Saulem ſubleuabat. Quánquàm Ioſephus libr. 8. Antiquit. cap. 11. aliter hoc enarret; ait enim: *Eam artem Salomō diuinitus conſecutus eſt ad vtilitatem & medelam hominū, quæ aduerſus dæmones eſt efficax, incantationes enim cōpoſuit, quibus morbi pelluntur: & coniurationum modos ſcriptos reliquit, quibus cedentes dæmones ita fugātur, vt in poſterū nunquā reuerti audeant: atq; hoc ſanationis genus nunc vſq; plurimum apud noſtrates pollet. Modus verò curationis erat hic. Admodo naribus dæmoniaci annulo, ſub cuius ſigillo incluſa erat radicis ſpecies à Salomone indicata, ad eius olfactum per naſum extrahebatur dæmonium: & collapſo mox homine, adiurabat id ne ampliùs rediret.* Hæc ille. Sed cùm hic modus adhibeat res naturales, non video, quomodo poſſet virtute illius herbæ pelli dæmonium. Niſi fortè dicamus, Angelum Tob. 6. docuiſſe

Impiorum qd propium ſit.

Num. 23.

Actor. 8.

Iuliani Apoſtatæ in Chriſtianos æmulatio.

Iudæorum ad pellendos dæmones ineffi cax conatus per exorciſmos Salomonis cur ille.

Iob 41.

Quos Salomō exorciſmos inſtituit, quales illi.

1. Reg 16.

Ioſephus.

Modus adiurandi dæmones à Salomone traditus, qualis teſte Ioſepho.

Ratio pellendi omne genus dæmo-

Tobiam iuniorem, vt piſcis aſſumpti cor, ſiue iecur ſeruaret, quia poſitum ſuper carbones, eius fumus extricaret omne genus dæmoniorum, ſiue à viro, ſiue à muliere, ita vt vltra non accedat ad eos. Sed hoc potiùs tribuendum eſt virtuti Dei, quàm virtuti iecoris ipſius piſcis. Iſti verò certis quibuſdam verbis, vel magicis characteribus vtebantur.

niorum ab Angelo Raphaele Tobiā iuniorem edocta.

Dicebant igitur iſti: Adiuro te per Ieſum, quem Paulus prędicat. Verba hęc ſancta erant; ſed illi qui eis vtebantur, non ex fide, nec ad Dei gloriam, ſed ex curioſitate, & ad ſuum quæſtum hoc faciebant. Et hinc habes argumentum contra eos, qui ſuperſtitiones ſuas per hoc excuſant, quòd dicunt ſe non niſi bonis, & ſanctis verbis vti. Quare iuſtè permiſit Deus, vt dæmon reſponderet, inſigne teſtimonium de Chriſto & Apoſtolis perhibendo: *Ieſum noui, & Paulum ſcio, ſed vos qui eſtis?* Verè dæmon Chriſti virtutem nouerat, & Apoſtolorum potentiam per Chriſtum illis conceſſam. A Chriſto enim, & eius Apoſtolis victus & eiectus erat princeps huius mundi. ¶ *Vos autem qui eſtis?* videlicet niſi mea mancipia, & ſerui.

Quibus rationibus adducti Iudæi exorciſtæ adiurent habentes ſpiritus malos per nomen Ieſu, quem Paulus prædicabat.

Apoſtolorum in dæmones virtus, & poteſtas.

Ioann. 12.

Et inſiliens homo in eos, in quo erat dæmonium peſſimum, & dominatus amborum inualuit contra eos, ita vt nudi, & vulnerati effugerent de domo illa. Quod dicitur, *Dominatus eſt amborum*, phraſis eſt Græca, ſicut illud: *Reges Gentium dominantur eorum:* Latinè dicendū erat, ambobus: Græcè dicitur κατακυριεύσας αὐτῶν, id eſt, dominus eſt eorum: quæ lectio videtur præſtantior, quia non de duobus, ſed de ſeptem Sceuæ filijs agitur exorciſtis, qui hæc tentabant: niſi ita accipiatur, vt in duos tantùm ex illis dæmon irruerit. Interpretatur etiam Sceua, vt ait Hieronymus, vulpecula clamans, vel loquens. Videtur autem dæmon non tantùm verbis egiſſe, ſed etiam gladio: nam nudi, & vulnerati narrantur diſceſſiſſe. Non vos, inquit, creditis, ſed nomine abutentes hæc verba fingitis. Et vt ait Chryſoſtomus, non eſtis huius nominis præcones, ſed mei eſtis: confundamini igitur vos, qui hunc ignoratis, & meliùs me ſcire deberetis. Atque ita dęmon rabiem ſuam in illos exaturauit. ¶ *Hoc autem notum eſt omnibus Iudæis, & Gentilibus, qui habitabant Epheſi, & cecidit timor ſuper omnes illos, & magnificabant nomen Domini Ieſu.* Ob vulgus ergo permittit Deus, vt dæmon vel inuitus teſtimonium ſibi exhibeat. Et licèt exorciſmus nominis IESV plurimum valeat; quia tamen illi non credebāt, & ad quæſtum vſurpabant nomen Ieſu, & vt Paulus commen-

Græciſmus.

Luc. 22.

Hierony. li. de nominib. Hebrai tom. 3.

Sceua qd, teſte Hieronymo.

Chryſoſt. ho. in Act. tom. 3.

Iudæorum ille exorciſmus per nomen Ieſu, cur nihil effecerit.

daretur, non ſolùm nihil fecerunt, ſed etiam pœnas ſuæ temeritati condignas luerunt. Et ſcribens factum, quod ex hac intentata dæmonum eiectione conſecutum eſt, ſubdit Lucas: *Multiq́ credentium veniebãt confitentes, & annuntiantes actus ſuos: multi autem ex eis qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros, & combuſſerunt eos coram omnibus: & computatis pretijs illorum, inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.* Habes in primis, incidiſſe in omnes timorem, ne ſimilia auderẽt committere. Secundò, magnificabant nomen Domini Iesv, & magno in pretio habebant. Tertiò, reſipiſcentes confitebantur actus ſuos. Quartò, qui curioſa & vana ſectati fuerant, exuſſerunt libros. Quòd verò hic locus manifeſtè loquatur de vera, ſecreta, & in Eccleſia conſueta confeſſione, probatur. Non enim loquitur de aliqua confeſſione, quæ fieri ſolebat ante Baptiſma: quia nullam talem ſolet exigere Eccleſia, & loquitur de fidelibus iam credentibus, & baptizatis. Secundò, quoniam ad magiſtrum veniebant, nẽpè Paulum miniſtrum reconciliationis, qui de ſeipſo ait: *Dedit nobis miniſterium reconciliationis.* Et infrà: *Poſuit in nobis verbum reconciliationis.* Conſtat etiam, quòd non eſt hic ſermo de illa vulgata confeſſione, qua nos in genere accuſamus peccatores coram alijs omnibus, quia confitebantur actus ſuos. Tertiò, deducitur etiam peculiaris enumeratio peccatorum, quia dicuntur annuntiaſſe Paulo actus ſuos, ſiue vt Græcè dicitur, τὰς πράξεις, id eſt, certas quaſdam actiones, ſiue certa peccata. Et quia Paulus à Domino habebat poteſtatem abſoluendi, vt probauimus, & qui dixit: *Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui, propter vos, in perſona Chriſti:* proculdubiò habemus quartum, quòd illos abſolueret. Et ita habemus integrum Sacramentum pœnitentiæ. Atque ita intellexit hæc verba beatùs Baſilius in Regulis breuioribus, ita loquens: *Neceſſarium eſt confiteri peccata ijs, quibus credita eſt myſteriorum diſpenſatio.* Et ſubdit: *In Actu Apoſtolorum Apoſtolo confitebantur, à quibus baptizabantur omnes.* Vbi quia de myſteriorum diſputatione eſt ſermo, conſtat eum loqui de Sacramento pœnitentiæ, & Sacerdotibus, quibus Eccleſiæ claues datæ. Similia tradunt Patres. Adiungitur etiam ſatisfactio quædam, & mulcta, quæ imponi ſolet à Sacerdotibus, antequàm abſoluant. Nam exuſſerunt libros curioſos artium magicarum, & vanarum: cuius exemplo Sacerdotes pœnitentibus ſe accuſantibus perſuadere debent, vt libros hæreticorum prohibitos exu-

Ex facto dæmonis Iudæos illos exorciſtas inſilientis, & vulnerantis, quæ bona ſint cõſecuta.

Quod Act. 19. cum dicitur, q̃ fideles veniebant confitentes, & annuntiantes actus ſuos, de auriculari confeſſione ſit ſermo, probatur.

II. Ratio.

2. Cor. 5.

III. Ratio.

Supr. 2.

B. Baſil. in Reg. breu. interrog. 28. tom. 2.

IV. Ratio.

Satisfactiones quęnam pœnitentibus imponendæ.

rant: falſa pondera, & menſuras confringant: quod furto ſuſtulerunt, reſtituant: concubinam domo ſua pellant, & cætera inſtrumenta peccati ab ſe ablegent, vt ſalutari abſolutione, & fructuoſa corporis Christi participatione digni reddantur. Ita olim Ezechias, & Ioſias deſtruxerunt aras & templa idolorum, tametſi magnis impenſis eſſent ædificata. Falſa eſt ergo interpretatio hęreticorum, quòd confitebantur ſigna quæ faciebant: quia ſancti nec prædicant hæc, præſertim vt ſua: nec vt peccata confitentur, ſed ad Dei gloriam illuſtrandam, illa profitentur.

4. Reg. 18. Inf. 23. & ſeq.

Signa non prædicant ſancti præſertim vt ſua.

Nec obſtat ſi quis dicat, hanc publicam fuiſſe confeſſionem; tum quia id ex Textus verbis non euincitur, tum quia ſatis poteſt eſſe publica confeſſio, & tamen Sacramentalis. Nam qui publicè pœnitentiam agit, illa exacta verè abſoluitur: & ideò verum ibi inuenitur Sacramentum. Et quia hic dicitur: *Multi credentium veniebant confitentes, & annuntiantes actus ſuos,* manifeſtum eſt, quòd non fuit aliquis actus ſingularis, ſed conſuetus fidelium recurſus ad Sacramentum pœnitentiæ. Hęc Patrum conſuetudo, optima legum omnium interpres.

Soluitur id: Publica fuit, non ergo priuata, ſeu auricularis illa cõfeſſio annunciantium actus ſuos.

Patrum cõſuetudo, optima omnium legũ interpres.

Quòd verò libros non vendiderint, ſed exuſſerint, id Oecumenius duabus ex cauſſis factum putat. Primùm, ne quis peſtilentis, ac contagioſæ eorum doctrinæ particeps fieret. Deinde ne ex re turpi lucrari viderentur. Sicut enim vetitum eſt, ne lucrum ex fornicatione acquiſitum Deo offeratur, ſic etiam pecunia ex tali re comparata ad pedes Apoſtolorum poneretur. Valet etiam dici, id eò factum, vt intelligerent Chriſtianam religionem contrariam eſſe magicis artibus, ſiue aſtrologicis. Summa autem librorum exuſtorum aſcendebat ad quinquaginta millia denariorum, ſecundùm literam noſtram, tanto enim pretio empti fuerunt: quæ efficit noſtræ monetæ pretium quinque millium aureorum, teſte Budæo. Verùm cùm & Syriaca litera aliter habeat, & Græcè dicatur, καὶ εὗρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε, id eſt, inuenerunt argenti quinque myriadas; & myrias continet decem millia, & argyrion ſignificet argentum, cuius ſpeciei denarijs triginta Iudas vendidit Chriſtum, & quodlibet illorum continet duas drachmas; profectò colligeretur ſumma decem millium aureorum.

Cur Epheſij magicos libros combuſſerint, ac non potiùs vendiderint, ſecũdũ Oecumeniũ. Deute. 23.

Budæus in Comment. linguæ Græcæ.

Matt. 26.

His autem expletis propoſuit Paulus in ſpiritu, tranſita Macedonia, & Achaia, ire Ieroſolymam, dicens: Poſtquàm fuero ibi, oportet me &

Romam videre. Expletum iam erat bienni-um,& magna illius vrbis pars, reiecto ido-lorum cultu,& ſpretaDiana,cogitauit viſi tare Macedoniam,& Achaiam , vt ibi col-lecta aliqua facta, aſcenderet Ieroſolymã, indeq; cogitabat venire Romam,vt ibi re-tia tenderet Euangelica, ſicut & illi conti git. Verùm poſtea in melius mutato con-ſilio, decreuit mittere Timotheum, & E-raſtum,&ipſe manere in Aſia,dum ipſi re-dirent. Atque ita rurſus ſuſcitati ſunt noui tumultus cõtra Paulum. Et Eraſti quidem meminit in epiſtola ad Romanos, & Caij; Ariſtarchi verò in epiſt. ad Coloſſenſ. Eſt autem nomen Caij Romanum, & in priſ-ca lingua Latina ſignabat Dominum : vn-de verbum ſponſæ ad ſponſum: *Vbi tu Ca-ius,ego Caia.*

ar Paulus mo heũ & raſtum miſe in Macedo am, ipſe au- m remanſe in Aſia. om 16. oloſ vlt. aius quale omen, & nd ſignificei

Demetrius quidam nomine, argentarius, fa-ciens ædes argenteas Dianæ, præſtabat artificibus non modicum quæſtum, &c. Auaritia opifi-cum vſus eſt Satanas, vt bellum inferret Paulo : eſt enim omnium malorum radix. Cùm igitur Demetrius argentarius, ſcili-cet faber ἀργυρόκοπος (nam alioqui argen-tarius Latinè menſarium, ſiue nummula-rium propriè ſignificat) ex præcipuis vo-tiua templa, ædiculasve argenteas, quæ ibi ad honorem Dianæ ob maiorem commo-ditatem offerri conſueuerant templo Dia-næ,quemadmodum nunc ſtatuæ argenteę offeruntur beatæ Virgini, aut ſanctis mar-tyribus; poſſet etiam intelligi, quòd face-ret templa argentea inſtar templi Dianæ, quæ in venerationem Dianæ emebant ad-uenæ, ſecum ad venerationem reporta-bant : & vtrumque potuit contingere. Certè Ammianus Marcellinus libro 22. tradit, Aſclepiadem Philoſophum viſen-di Iuliani Imperatoris gratia veniſſe in templum Daphnæi Apollinis; & cùm deæ cœleſtis argenteum breue figmentum, quocunque ibat, ſecum ſolitus eſſet affer-re,ante pedes ſtatuit ſimulachri ſublimes, accenſiſque cereis ex vſu ceſſit: vnde me-dietate noctis emẽſa, cùm nec adeſſe quiſ-quam potuit, vel iuuare, volitantes ſcin-tillæ adhæſerunt materijs vetuſtiſſimis, & ita totum templum conflagrauit. Adhæc Polybius ſcribit ναΐδια, quæ armaria vocat Plinius libro 35.lin.2. ex quibus deprome-bantur maiorum imagines. Sed ad rem. Hic inquam Demetrius conuocatis alijs artificibus, propoſuit eis quantum ſibi dã-ni adferre poſſet Pauli prędicatio, quoniã aiebat:*Non ſunt dij qui manibus fiunt:* & ita nõ ſolùm quæſtus noſter periclitatur , qui ex hoc artificio victamus, ſed etiam maieſtas Dianæ Epheſiæ , & templum eius ad nihi-lum redigitur: ac ita nobis tanto malo oc-currendum eſt, ne vltra eos res progredia-tur. Vides igitur, quomodo partim aua-ritiæ, partim religionis ſtimulis alios ad ſe-ditionem excitabat aduerſus Paulum. Vt autem intelligas maieſtatem templi Dia-næ, non venatricis, ſed πολυμάστου, id eſt, multimammiæ,vt Hieron.annotauit,tem-plum illud,teſte Plinio, ducentis, & vigin-ti annis à tota Aſia fuit ſtructum:cuius lon-gitudo 425. pedum , latitudo 220. colum-næ 127.altitudinis 60. pedum à ſingulis A-ſiæ Regibus dicatæ : atque huic ſoli tem-pli victor Xerxes pepercit. Tradit Strabo lib. Geographiæ ,in Cataoniæ comanis, a-lijs que Aſiæ locis ditiſſima ſacerdotia nu-minum fuiſſe,in quibus regio ſanguine or-ti præficerentur, parſque agrorum & iuriſ-dictionis illorum eſſet: omnium tamen o-pes,denaria, anathemata Epheſium numẽ vicit. Iuxta templum erat aſylum liberta-tis inuiolatæ,ad ſtadij ſpaciũ ab Alexandro extenſum, quod Auguſtus irritum reddi-dit, ne impunitate propoſita libido mul-torum ad malũ incitaretur, vt tradit Stra-bo. Vnde nec mirum, ſi templa Chriſtia-na immunitate gaudeant, ſicut apud Iſraë-litas ciuitates refugij. Eratque vnum de ſeptem mirabilibus mundi templum hoc habitum: quod tamen Eroſtratus iniquiſ-ſimus nebulo, quo famam ſibi compara-ret, turpiter ſuccendit anno 20. Artaxer-xis Ochi Regis Perſarum, quo die Alexan-der Macedo fertur natus anno 353. ante Chriſtum natum. Vnde Ægeſias Magne-ſius ioco dixit: *Dianam,cùm parturiret Olym-pias Alexandrum, adeò fuiſſe occupatam, vt tem-plum ſuum ab igne defendere non potuerit.* Ve-rùm Senatus Epheſius decretum tulit, ne quis ſuccenſoris templi nomen literis de-mandaret; vt in eo, quod ambierat, puni-retur. Dignum planè ſupplicium, ſed mi-nimè obſeruatum; cùm huius ſacrilegi no-men ad noſtra vſque tempora peruenerit. Epheſij verò aliud longè præſtantius tem-plum erexerunt , mulierum præſertim or-namentis, & innumeris alijs ad id collatis muneribus.

adix omniũ alorum aua-tia eſt. Tim 6. rgentarius uid proprie uid vero im-roprie hoc co.

Hiero in proœm.ſuper epi. ad Epheſ.to.6

Plin lib 36. cap 14.

Epheſij tem-pli Dianæ de-ſcriptio.

Strabo lib.14 Geogr mediũ inter, & mi-nimum.

Idem Strabo Ibidem.

Num. 35. & Deut. 4. & Ioſ.21.

Templi Dianę Epheſiorum ſuccenſor quis ille.

Aegeſiæ Ma-gneſij iocus.

Quas penas dederit ille ſuæ temerita-tis.

Porrò circa has argenteas imagines, quas artifices venales proponebant, vt ad-uenis venientibus , aut recedentibus ven-derent in venerationem Dianæ , multa debacchantur Lutherani , detorquentes contra vſum imaginum ſanctorum : ſed nihil ſolidi adferunt. Et cùm certa fa-ma tradat, Lucam pinxiſſe imagines bea-tæ Virginis , & id doceant nonnulli bo-ni autores , non niſi temerè, & falsò id negant Lutherani : quemadmodùm

Hunc locum de Dianæ Epheſiæ ſtatuis & imaginibus eius cultui de-dicatis, quam impie Luthe-rani contra diuorum ima-gines detor-queant.

Diuerſi ſimulachra quid conferant.

& vſum imaginum ſanctorum, quæ doctis ſeruiunt ad memoriam, & ſimplicibus ad eruditionem, quaſi idiotarum libri: & vtriſque tùm ad deuotionem excitandam in ſanctos, tùm ad venerationem prototyporum in ipſis imaginibus deſeruiunt. Hic enim non niſi falſorum deorum imagines, vel eas, in quibus quid diuinum eſſe putabatur, vituperantur. Nec ſi etiam ſigna facta ſunt ad falſorum ſimulachra deorum, ob id non vera ſunt, quæ apud imagines alias ſanctorum edita celebrantur: alioqui quia erat verus ſerpens, & ranæ illæ magorum, non fuiſſent vel verus ſerpens, vel veræ ranæ, quas fecit Moyſes. Verùm ſigna illa, quæ ab idolis fiebant, à dæmone erant, quia tanquam dij inuocabantur. Quæ autem ad imagines ſanctorum fiunt, à Deo ſunt, quia ipſe in ſe, & ſanctis ſuis, & ſanctorum monimentis inuocatur. Et quia ſuperant naturæ facultatem, vt quæ Moyſes faciebat. Et quemadmodùm in non viſum Chriſtum credimus ob Scripturam de illo loquentem: ita & ſigna non viſa debemus credere ob Eccleſiam probantem etiam ipſam Scripturam, nedum ſigna. Imò ſi credimus, ad vmbram Petri, necnon ad ſemicinctia & ſudaria Pauli facta fuiſſe miracula, propter Lucæ Scripturam ſactam, ergo & ſigna ad imagines Dei, ſanctorumque edita. Quoniam etſi imagines opera ſint manuum hominum, Deo tamen ſunt dicatæ, & conſecratæ. Et quanquàm falſa aliquot ſigna iactentur, & pretio vendantur, non ob id tamen vera neganda ſunt; quod maximè vellet dæmon, ne aut Dei gloria, aut ſanctorum illuſtretur, aut nobis vtiles & ſalutares exiſtant.

Exod. 7. & & ſeq.

Quę ad ſanctorum imagines miracula fiũt, vnde ſint.

Sanctorũ miracula nobis incognita eſſe, dæmon cur velit.

Paulo autem volente intrare in populum, non permiſerunt diſcipuli. Voluit intrare Paulus ob fiduciam veritatis, pro qua erat paratus mori; & quia ſic decet paſtores, vt primò ſe offerant periculis pro grege: licèt ceſſerit alieno conſilio, quia id melius in his quæ non ſunt contra Deum. Nec id volebat ob legem Salomonis prohibentem recedere à ſeditione: vt enim ille ſapientiſſimè dixit: *Honor eſt homini, qui ſeparat ſe à contentionibus*; ſed ſedare volebat vt ſeditio ſedaretur, quia non erat rationabilis, nec durare poterat, & Pauli perſonam Chriſtus protegebat. Vide prudentiam Pauli pro tempore, & loco varia & contraria efficientis: volebat enim conſtanter ſe dare in theatrum, niſi per amicos eſſet impeditus: qui tamen aliquando in ſporta per muros Damaſci demitti ſe permiſit: quod diligenter annotauit Grego. noſter in lib. 31. Moral. cap. 23. in fin. tom. 1. *Erat enim Eccleſia confuſa.* Eccleſia hic non dicit fidelium congregationem, ſed diuerſorum hominum concionem, qui temerè eò conuenerant.

Paſtores quid facere debeãt exẽplo Pauli. *Ioan. 10. & ſeq. Prou. 20.*

Pauli prudentia ſingularis.

Act. 9.

Greg lib. 31. Moral. c. 23. in fin. tom. 1. Eccleſia hoc loco quæ dicitur fuiſſe confuſa.

De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis. Græcè eſt, Ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν Ἀλέξανδρον. Id eſt, ex turba inſtruxerunt Alexandrum, proferentibus eum Iudæis, vt is videlicet reddita ratione præſenti occurreret tumultui. Eſt enim Græcis προβιβάζειν, promouere, ſiue inſtituere patronum cauſam acturum. Noſter tamen interpres legit προεβίβασαν, id eſt, detraxerunt de turba, ne occideretur, vel ne Paulum tueretur, vt intellexit interpres. Et hic Alexander ſecundùm gloſſam Ordinariam, eſt idem, qui infra dicitur Scriba: quanquam alij dicant diſtinctum ab eo fuiſſe. Et quod non potuit obtinere Alexander, cui per duas horas acclamatum fuit, obtinuit hic Scriba publica perſona Epheſina, & non Iudæus, vt Alexander, quem ob eam cauſſam noluerunt audire. Clamatum eſt ergo per duas horas, *Magna Diana Epheſiorum*, quemadmodùm ſub Helia Sacerdotes Baal de mane vſque ad meridiem inuocabant, dicentes: *Baal exaudi nos: & non erat vox, nec qui reſponderet.* Ita iſti fruſtrà clamabant. Ita modo Hæretici clamant plerunque: Chriſtus Chriſtus, Euangelium Euangelium: ſed ſunt voces ſine ſenſu, & ſine mente.

Gloſſ. Ordin.

3. Reg. 18.

Hæretici noſtri ſeculi quales illis.

Et cùm ſedaſſet Scriba turbas, dixit, Viri Epheſij, quis enim eſt hominum qui neſciat, Epheſiorum ciuitatem cultricem eſſe magnæ Dianæ, Iouiſque prolis? Videtur interpres noſter legiſſe Διὸς παιδὸς, id eſt, Iouis filiæ: quia Ἄρτεμις ſeu Diana, quaſi Iunonia, erat Iouis & Latonæ filia. At in Græcis & Syriacis codicibus, & Chryſoſtomo habetur, καὶ τοῦ Διοπετοῦς, vt ſubaudiatur, ſimulacri, ſiue imaginis ab Ioue de cœlo delapſæ in terras; & non ab homine factæ: id enim confixerant Gentiles ad ſtuporem ſimplicibus immittendum, quòd ſupernè à Ioue in cęlo eſſe formatam crederent: eamque famam ſpargebant ſtatuarijs, vel relegatis, vel occiſis, ne eam manufactam dicant, vt teſtis eſt Suidas: quemadmodum Palladium Troianũ, & ancyle Romanum deſcendiſſe de cœlo, de quo Poëta:

> *Lanigeroſque apices, & lapſa ancylia cœlo*
> *Extuderat:*

Et Homerus Reges vocat Διοπετεῖς, vel vti ab Ioue profectos & ortos. Quòd verò maſculinus articulus τοῦ hic legitur, interpres

Ἄρτεμις ſeu Diana à quibus progenita. *Chryſoſt. ho. 42. tom. 3.*

Dianæ ſimulacrum vnde ipſum crederent Epheſij. *Suidas.*

Virgil.

Homerus.

noſter fortè legit in fœminino τῆς, & ita referri poteſt ad Dianam. Et ſtatua Dianæ vulgò creditur de cœlo delapſa, vt teſtatur Suidas. Quòd verò Scriba dixit: *Adduxiſtis homines iſtos,neque ſacrilegos, neq; blaſphemantes deam veſtram*: Hoc inquit Chryſoſtomus, totum mendacium eſt;iſta tamen ad populum ſedandum dicebat:ſaltem officioſum mendacium fuit, quò totus populus à tumultu compeſceretur.

Chryſoſt. vbi ſupra.

Quòd ſi Demetrius,& qui cum eo ſunt artifices,habent aduerſus aliquem cauſam; conuentus forenſes aguntur, & Proconſules ſunt, accuſent inuicem. Si quid autem alterius rei quæritis, in legitima Eccleſia poterit abſolui. Conuentus forenſes dicuntur,qui coram iudicibus forenſibus celebrabantur, qui pauperum, ac forenſium hominū cauſas audiebant.Proconſules verò,diuitum cauſſas agebant, ac criminum cauſſas audiebant. Legitimam autem Eccleſiam vocat, non congregationem fidelium, ſed vt Chryſoſtomus ait, eo quòd tres conciones iuxta legem quolibet menſe fierent: illa autem, nempè conuentuum forenſium, erat præter legem. ¶ *Et cùm hæc dixiſſet, dimiſit Eccleſiam.* Interpres Græcam vocem Eccleſiam plerunque minimè interpretatam reddit.Et ſi hic Scriba fuit Alexander; aut quaſi Iudæus locutus eſt, nolens Iudæos occidi ab idolorum cultoribus; aut quaſi Chriſtianus locutus eſt,quemlibet remittens in domum ſuam. Habes igitur, quàm ſit procliue vulgus ad conueniendum,dum alios ſequitur,& quā facile ſoluatur: & quantum referat prudētia ad tumultus compeſcendos: quámque facilè omnia bella contra fideles ſuſcitata, nihil illis noceant,ſed potius præſtent cum tentatione prouentum, & per illa nomen reddatur illuſtre Domini noſtri Ieſu Chriſti,cui cum Patre & Spiritu ſancto ſit ſempiterna laus,honor & gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Conuentus forenſes qui dicantur.

Proconſulum olim munus quod.

Quid legitima Eccleſia hoc loco teſte Chryſoſtomo.

Chryſ.ho.42. in Acta.

Vulgi ingenium.

1.Cor.10.

TRACTATVS L.

In illa verba: *Poſtquam autem ceſſauit tumultus, vocatis Paulus diſcipulis, & exhortans eos, valedixit, & profectus eſt, vt iret in Macedoniam. Cùm autem perambulaſſet partes illas, & exhortatus eos fuiſſet multo ſermone,venit ad Græciā. Vbi cùm feciſſet menſes tres, factæ ſunt illæ inſidiæ à Iudæis nauigaturo in Syriam, habuitq; conſilium vt reuerteretur in Macedoniam,*& reliq.vſq; in fin.cap.Act. 20.

PAVLVS cùm animaduerteret,vel nominis ſui vmbram negotium faceſſere Infidelibus, ſiue Iudęis,ſiue Gentilibus, propoſuit conſultū ſibi videri ſe ſubtrahere, ac ſecedere, quò furor Epheſiorum contra fideles miteſceret; quemadmodùm & Chriſtus ſolebat iræ Iudæorum ad tempus cedere. Etſi autem Timotheum, & Eraſtum,Macedoniam,& Achaiam pręmiſiſſet, voluit tamen ipſe ſua præſentia, & verbis Eccleſias illas conſolari, non ignarus vulgaris prouerbij: *Oculus domini impinguat equum.* Tumultu igitur ſedato,congregat diſperſas,& territas oues, atque eas verbo Dei confirmat, ac poſteà ad confirmandas alias, quæ in Græcia, & Macedonia erant,proficiſcitur. Et confirmatis Macedonibus, venit ad Græciam, id eſt,illam Græciæ partem, quę dicitur Achaia,in qua eſt Athenæ,& Corinthus. Et cùm ibi per tres menſes commoratus fuiſſet,docens & confirmans diſcipulos, & ordinem ac diſciplinam Eccleſię tradens, decreuit in Syriam nauigare; ſed præmonitus quas inſidias illi ſtruerent Iudæi, mutauit conſilium, vt per Macedoniam in Aſiam regrederetur: quem comitati ſunt vſq; in Aſiam (vt Græca litera habet) in primis Soſipater Pyrrhi Beroënſis ſcilicet filius. Græcè tantùm habetur Sopater Beroënſis; Theſſalonicenſium verò Ariſtarchus, & Secundus, & Gaius Berbeus, & Timotheus qui Lyſtrius erat; Aſiani verò Tychicus & Trophimus. Et ex patriis ſuis clariores deſignat. Et commodum erat Paulo,Spiritu Dei edocto, tot viros pios, & doctos penes ſe habere, quos mittere poſſet, vbi neceſſitas expoſtularet. Ita enim Titū miſit Cretam, Timotheum reliquit Epheſi, & alios ad alias deſtinauit Eccleſias. Taleſque deberent habere comites Epiſcopi, ſi ſaperent, qui pro tempore operam ſuam præſtare poſſent ſuis Eccleſijs.

Quare Paulus cum ſuis relicta Epheſo profectus ſit in Macedoniam, ac tandem in Græciam.

Græcorum prouerbium.

Quum in Græciam,& cuius rei gratia venerit Apoſtolus.

Quales comites Epiſcopi habere penes ſe debeant ſuo recte vt muneri ſatisfaciant.

Hi cùm præceſſiſſent, ſuſtinuerunt nos Troade; Nos verò nauigauimus poſt dies Azymorum à Philippis, & venimus ad eos Troadem in diebus quinq;. Loquitur Lucas, qui ſe adiūgit Paulo:& ſeptem illos quos nominauit,ait pręceſſiſſe, & expectaſſe illum Troade. Præceſſerunt autem, vt pararent Paulo venienti ciuitatem,& ſecundum & vtilem redderent aduentum eius. ¶ *Vna autem Sabbati, cùm conueniſſemus ad frangendum panem, Paulus diſputabat cum eis, profecturus in craſtinum.* More Hebræo ſignificat primam hebdomadæ,ſiue diem Dominicum, qua ſolebāt fideles, vt Iuſtinus in apologia teſtatur, ex more conuenire in locum amplū ad frangendum panem. Et ne quid per noctem

Vna Sabbati more Hebręo, quid Apoſtolo.

D. Iuſt. Mart. Apol 2 nō lōgè à fin. tomo. 1

mali

mali, aut inhoneſti, aut quoquomodo illiciti accideret, vel id quiſpiam ſuſpicari poſſet, dicuntur fuiſſe in cœnaculo plurimæ lampades. Certè ad communem cœnam non opus fuiſſet Paulo tanto cœnaculo, & conuocatione Chriſtianorũ. Et quia quotidie conueniebant ad frangendum panẽ communem, hic verò die Dominico; & coniuncta erat iſta fractio panis cum prædicatione, ſiue diſputatione, quemadmodum Act. 2. cõiuncta eſt cũ doctrina Apoſtolorum; & quia deniq; diſceſſurus ab eis fregit panem, vt Chriſtus ab Apoſtolus diſceſſurus, vt mutuæ charitatis eis memoriã relinqueret. Ita rectè colligit Beda, de fractione panis Euchariſtiæ hunc locum intelligendum: quanquam hæretici id negent, & Caietanus ſub dubio relinquat. Auguſt. ad Caſulanum presbyterum tractans hũc locum, dicit, Paulum in Troade die Domini confregiſſe panem, ſicuti frangitur in Sacramento corporis Chriſti: & ante, & poſt celebrata Sacramenta, populo locutũ. Certè codex Syriacus hoc loco habet: *Dum congregati eſſemus ad frangendum Euchariſtiam*, de qua inferiùs dicitur: Aſcendens fregit panem, & guſtauit, ipſe videlicet, & reliqui, qui eius rei gratia conuenerant.

Qua de panis fractione hic ſit ſermo: ad quam Paulus & fratres diu conueniſſe dicuntur hoc loco.
Matth. 26.
Beda in Acta tom 5.
Caiet. ibid.
Aug ep 86. circ. fin. to. 2.

¶ *Protraxitq; ſermonem vſq; in mediam noctem.* Mane cœperat prædicare & docere, quia ieiuni ſumebant Euchariſtiam: ſed ſalutis eorum cupidus, non ſolùm tota die prædicauit, ſed etiam nocte non ſiluit, nec modò ad cęnam, ſed etiam poſt cęnam multis in cœnaculo accenſis lampadibus. Sed in hoc Paulus cõmuniter non eſt imitandus, quia breuis debet eſſe concio: & nihil ob hæreticos debet in dubium reuocare, ſed ſat eſt autoritate & rationibus euincere, vbi occurrerit loqui, & verba neceſſaria non curioſa ſine diſputatione proponere. Paulus igitur modo diſputatorio, afferendo rationes hinc & inde, prædicabat, vt ita veritas clariùs coniectaretur, ac perciperetur.

Pauli indefeſſus in prædicando, & docendo labor.

Sedens autem quidam adoleſcens nomine Eutychus, ſuper feneſtram, cùm mergeretur ſomno graui diſputante diu Paulo, ductus ſomno, cecidit de tertio cœnaculo deorſum. Rectè hic iuuenis audiendi auidus, Eutychus vocabatur, id eſt, benè fortunatus, quia inuenit Paulum ſuſcitantem: nam diutius Paulo diſputante, ſomno victus & obrutus cecidit; fortè Satanæ opera, quò conturbaret feſtũ. Sed quia non ſemper inuenitur Paulus ſuſcitans, cauendus eſt ſomnus negligentiæ lapſum animæ in peccata efficiens, dum auditur verbum Dei. Et Beda rectè admonuit: *Inter verba prædicationis occurriſſe occaſionem curationis; & dulcedine miraculi & doctrina ſermo firmetur, & vigiliarum labor arceatur, & memoria magiſtri tam diſceſſuri arctius mentibus infigatur.* Hæc ille. Paulus itaq; cùm ad puerum mortuum deſcẽdiſſet, incubuit ſuper eum, & complexus oratione fideli, atq; contactu excitauit eum: quæ res non vulgarem peperit omnibus conſolationem. Et iterum aſcendens in cœnaculũ, & fracto pane guſtauit, & omnibus guſtãdum dedit: quia Paulũs diſcipulos congregauerat ad frangendum panẽ. Paulus protraxit ſermonem vſq; ad mediam noctem, intẽntis omnibus ſermoni eius. Interrupto autem ſermone ex morte adoleſcentis, poſt ipſius ſuſcitationem deſcribitur fractio panis communis omnibus, & celebrata ſunt myſteria, & de pane fracto guſtauit etiam adoleſcens ſuſcitatus, quemadmodùm Chriſtus puellæ ſuſcitatæ iuſſit dari cibum: & rurſus rediit Paulus ad prædicationem, quam proſecutus eſt vſque ad lucem diurnam. In quo condemnat noſtram inertiam, quibus in concionibus moleſtiſſima eſt omnis mora, cùm in conuiuijs, & ſpectaculis ludicris vel tota dies breuiſſima hora videtur. Et ſubditur: *Et ſic profectus eſt.* Id eſt, poſtquam pauit illos tanti magnitudine miraculi, & prædicatione tam longi ſermonis, & cibo Euchariſtico. Vel ſic profectus eſt, id eſt, defatigatus tam longa prædicatione, quemadmodùm de Chriſto dicitur: *Ieſus autem fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſupra fontem.* Quod verò dixit, Anima ipſius in ipſo eſt: intellige poſtquam impetrauerat ſuſcitationem. De quo Auguſt. lib. de Mirabilibus ſacræ Scripturæ: *Conſiderandum eſt*, inquit, *quòd de filio viduæ, quem Helias reſuſcitauerat, ita refertur: Reuertatur obſecro anima pueri. De Eutycho in Actibus Apoſtolorum: Et ſublatus repertus eſt mortuus. Ad quem cùm deſcendiſſet Paulus, incubuit ſuper eum, & complexus dixit: Nolite turbari; anima enim eius in eo eſt. Cautè vtrumque intelligendum eſt, quòd viduæ filius mortuus eſt, atque anima eius reuerti à Propheta poſtulatur; alter verò mortuus eſt, & in eo eius eſſe animam Paulus dixit, nimirùm poſt ſuſcitationem, &c.* B. Linus in martyrio B. Pauli, ſimile miraculum refert Paulum Romæ edidiſſe: nam cùm ſermonem noctu diu protraxiſſet, Patroclus adoleſcens pincerna Neronis ſomno captus decidit de feneſtra, & mortuus eſt: qui ſimiliter à Paulo fuit ſuſcitatus, & Chriſtianus effectus.

Eutychus quid.
In auditu verbi Dei quid cauendum ſit.
Beda in Acta tom 5.
Eutychi adoleſcentis caſus Paulo prædicãte quid myſticè.
In quo Paulus Chriſto ſimilis.
Pauli qualis vigilantia.
Ioan. 4.
Aug. lib. 3 de mirabilib. ſacra Scrip c 9. tom 3 longè à medio.
3. Reg. 17.
B. Linus.
Patroclus quidam adoleſcẽs à Paulo Romę ſuſcitatus.

Nos autem aſcendentes nauem, nauigauimus in Aſſon, inde ſuſcepturi Paulum, ſic enim diſpoſuerat ipſe per terram iter facturus. Aſſos ſiue Aſſon, ciuitas eſt Aſiæ Minoris, quam Hieron. alio nomine Apolloniam vocat:

Aſſos, ſiue Aſſon quid, teſte Hieron.

mulræ

Hieron.lib.de locis Hebraic. to.3.circa fin.

multæ aliæq́; ſunt in aliis locis, vt in Lycia, Lyſia, Myſia, & Epiro: ſed hîc de illa quæ olim erat in Æolide, non longè à Troade loquitur. Paulus autem non equo, curruve, ſed pedibus iter confecit, vt Græca litera habet: ſed vnius vnum exemplum nõ omnes ligat Epiſcopos. Plures autem inſulas & ciuitates maritimas hîc enumerat Lucas, quas Paulus in receſſu ſuo perluſtrauit: quia omnibus valefacere geſtiebat.

Mitylene quid

Venit igitur Mitylenē, quæq́; vrbs eſt Æolica, de qua ille dixit: *Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mitylenen.* Ex qua fuit Pittacus, vnus ex ſeptem Græciæ ſapientibus, & Alcæus poëta, & Sapho mulier admiranda, & poetices non ignara.

Horat. lib. carminum.

Chium.

Deinde venit Chium, ſitam inter Samum, & Lesbum, marmore olim inſigni, ob quod Chium vocabant celebrem: habebat etiam laudatiſſimum vinum, quod Plinius Aruiſium vocat, & noſtri Maluiſinum: ex ea inſula deferuntur ficus, & maſtices, reſina quædam pretioſa.

Plin.li 14 c. 17.initio.

Samus.

Ad hanc non venit Paulus, ſed vltra eam tranſiſſe vſque Samum dicitur; quæ Chio clarior & fertilior dicitur, quæ inter Icariam inſulam, quę Icario mari nomen dedit, ſita eſt, & Anthemuſa aliquando dicta à floribus, & Parthenia, id eſt, virginea, ex qua ortus eſt Pythagoras Philoſophus, qui inde dictus eſt Samius. Hanc fingunt Poetæ Iunoni maximè dilectam, quod eſſet genitale ſolum: quoniam in ea adoleuit, & ibi Ioui nupſit, & antiquiſſimum habet ibi templum, & ſimulacrum nubentis figuratum, & ſacra eius anniuerſaria nuptiarum ritu celebrabantur.

Mare Icarium cur ſic dictum.

Pythagoras vnde.

Iunonis patria.

Græca litera habet: *Sequenti die venimus contra Chium, & poſtridie applicuimus Samum, & die commorati Trogyllij venimus Miletum*, alij legunt, Strongylle, vna ex adiacentibus inſulis, vt Strabo docet libro Geographiæ: Trogilium verò, promontorium apud eundem. Et ita habent Græci codices. Miletus verò, omnium Ioniæ vrbium maximè celebris, caput aliquando regionis, & ſuper octoginta vrbium per cuncta maria genitrix, vt docet Plinius. Ex hac ortus fuit Timotheus ille muſicus, qui duplices mercedes exigebat ab his, qui ab aliis didiciſſent, ſimplices ab his, qui à nullo. Ex eadem fuit Thales Mileſius, vnus è ſeptem ſapientibus, & Anaximander eius diſcipulus. Diſtincta eſt autem Miletus & nomine, & re à Melite, de qua cap. vlt. Actuum, quæ inſula erat: nam illa dicitur Μελίτη, hæc verò vocatur Μίλητος: & in Aſia erat, & altera in Europa: illa in continenti, hæc inſula: illa prima literam habet iota, hæc epſilon.

Strongyle. *Strabo li.12. Geogr. circa med.*

Idem lib. 14. circa init.

Miletus.

Plin lib.5.ca. 29.ſub init

Timotheus ille Muſicus, & Thales Mileſius vnde.

Miletus, & Melites quid inter ſe differant.

A Mileto autem mittens Epheſum, vocauit maiores natu Eccleſia. Qui cùm veniſſent ad eum, & ſimul eſſent, dixit eis, Vos ſcitis à prima die, &c.

Paulus à Mileto mittens Epheſum, cur vocauit ad ſe maiores natu eccleſiæ: & quare non omnes.

Ne quiſquam exiſtimare valeat Epheſios à Paulo neglectos, eos à Mileto conuocauit: nõ quidem omnes, ne confuſio oriretur, ſed tantùm ſeniores Eccleſiæ, hoc eſt, Presbyteros, qui eccleſiam repræſentabāt, quos poſteà Epiſcopos appellat. Hanc autem concionem ad eos habitam, tanquã vltimam in ſuo diſceſſu, diligenter deſcribit Lucas: eadem ratione qua Ioannes concionem illam Chriſti ſcripſit in vltima cœna; ne videlicet tam pia, & efficacia verba interirent. Voluit quoq; Spiritus ſanctus hanc concionem Presbyteris factam ſcripto prodi; vt intelligamus etiã ipſos Epiſcopos indigere admonitione, & eò plus, quò altius ſedent. Et cũ in aliis concionib⁹ pro more ſuo Apoſtolus fidem ſoleat commendare; hîc charitatis officia prædicat, ne quiſquã ſibi de nuda fide blandiatur. Primùm ergo eos contra perſecutionẽ roborat, deinde contra pſeudo prophetas orituros. Tertiò contra auaritiam, quæ oẽs magiſtratus tam Eccleſiaſticos, quã ſeculares corrumpere ſolet: ſeq; omnibus in exemplũ promit: quemadmodum Chriſtus ſolitus erat in Euangelio, vt cùm inquit: *Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis ita & vos faciatis.* Et poteſt is, q gradu aliis præeſt, non quidem inanis gloriæ, ſed ædificationis cauſa ſe ipſum in exemplum ſubditorum proponere: quia nõ tam ſeipſum, quàm Deũ in ſe ipſo laudat. ¶ *Vos*, inquit, *ſcitis à prima die qua ingreſſus ſum in Aſiam, qualiter vobiſcum per omne tempus fuerim, ſeruiens Domino cum omni humilitate & lacrymis, & tẽtationibus, &c.* Si quiſquam ſit, qui Epiſcopatus munus amplectitur, aut illo fungitur, nec ſatis nouit functiones ſuas, legat hanc concionem, vt intelligat quam prouinciam imponat humeris ſuis, & quæ officia ouibus ſuis præſtare debeat, vt quàm longè ſit ab ſcopo ſui muneris, intelligens ingemiſcat, & ad Dominum pro venia ſuarum negligentiarum obtinenda accurrat. *Seruiens Domino, ait, cum omni humilitate*: intellige cum ea, quæ non dedecet præſidentem, de qua Chriſtus dixit: Vos autem non ſic; ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor. Lachrymas debet Epiſcopus fundere tùm pro ſuis, tùm pro aliorum, quæ non debet ignorare, publicis delictis: Tentationes, & inſidias, quas ab internis pati debet, & ab externis, quò perſonam, quam ſuſtinet, tueatur. Semper enim populus murmurat contra Moyſen, & Aaron: & externi quaſi iniuria affecti inſidias meditan-

Ioan.13.14. 15.16.17.

Cùm alibi ſæpe fidem Paulus prædicet, cur hic tantũ opera charitatis commendet. Documenta Pauli tria Epheſijs tradita.

Ioan.13.

Prælato corã aliis ſeipſum laudare, quando permiſſum.

Epiſcopatum affectantes, à Paulo quid prius diſcere debeant, ſi Deum timeãt.

Luc. 22.

Cum omni humilitate, qua Paulus Domino ſeruierit: vt & Epiſcopi debet. Iidem lacrymas pro quibus effundẽt.

meditantur, quò paſtorem ab officio ſuo deterreant, aut ſaltem impediant, ne vtilia quæ debet, annuntiet. Vtilia autem ad ſalutem ſunt, Pœnitentia, & Fides in Dominum Ieſum, ſcilicet ducens & impetrans remiſſionem peccati, nec non gratiam benè operandi, & vitam æternam promerendi.

Quæ ſint vtilia ad ſalutem.

Et nunc ecce alligatus ego Spiritu, vado in Ieruſalem; quæ in ea ventura ſint mihi, ignorans, niſi quod Spiritus ſanctus, &c. Dupliciter poteſt intelligi, *Ego alligatus Spiritu, vado in Ieruſalem*: aut iungendo ad verbum alligatus, vt ſit ſenſus, iubente atque impellente Spiritu Deo, cui nolo nec poſſum repugnare, quin eum ſequar in Ieruſalem, vt inſpirat. Vel, vt ait Oecumenius, iungendum eſt cum verbo, vado, vt ſit ſenſus, proficiſcor in Ieruſalem, præſciens per Spiritum quæ ventura ſunt mihi. Proficiſcebatur autem, nō quaſi alligatus tunc eſſet, ſed quod futurum eſſet vt vinciretur. Prænunciabat auté per omnes ciuitates Spiritus ſanctus, eo quòd Prophetæ, qui per diuerſas ciuitates erant, illud teſtificarentur. ¶ *Sed nihil horum vereor, nec facio animam meam pretioſiorem quàm me, dummodò conſummem curſum meum.* Teſtatur ſe intrepidum ad omnes perſecutiones prædictas Chriſti munere eſſe, nec facere animam ſuam pretioſioré ſeipſo, id eſt, vitam corpoream ſalute conſcientiæ, quam hic vocat ſeipſum. Et ita videtur interpres legiſſe, Τιμιωτέραν ἐμαυτοῦ, id eſt, me ipſo pretioſiorem. Nunc verò legimus, Τιμίαν ἐμαυτῷ: id eſt, neque duco vitam meam, pretioſam mihi, neque tanti vitam meam facio, quin pro vobis eam in Euangelij cauſſa profundam. Qui enim amat hanc vitam, non conſummat curſum vitæ ſuæ cum gaudio. ¶ *Et nunc ecce, ego ſcio quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes per quos tranſiui prædicans regnum Dei.* Vt altius, meliuſque menti infigat, quæ nunc monet, ait ſe ad eos amplius non reuerſurum: ſicut Chriſtus in vltima cœna diſcipulis aiebat; *Filioli, adhuc modicum vobiſcum ſum.* Quòd autem dicit ſe amplius ad eos non reuerſurum: intellige ſecundùm præſens iudicium, ac exiſtimationē. Nā poſteà Romæ liberatus de ore leonis, vt ipſe ait, ad eos rediit: quemadmodum in epiſtola ad Philemonem rogat ſibi parari hoſpitiū, quia ſperabat per orationes eorum ſe illis donādum: ex quibus aliqui colligunt eum ad illos rediiſſe.

Horum verborum: Ecce ego alligatus Spiritu, vado in Ieruſalem, duplex ſenſus. *Oecumen. in Acta.*

Spiritus ſanctus vti proteſtabatur Apoſtolo per omnes ciuitates, vincula, & tribulationes cū Ieroſolymis manere.

Qualis Pauli conſtantia, & altitudo animi.

Facere animā ſuā pretioſiorem, quàm ſe ipſum, quid.

Quare Paulus Epheſiis prædixit, quod amplius faciē eius nō eſſent viſuri. *Ioan 13.* Id quatenus ab eo fuerit prænuntiatū & obſeruatū. *2. Tim. 4. Philem.*

Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Verba hæc viua ſunt, & maximi ponderis, aculeoſque infigunt animis audientium. Primum verbum, attendite, quod Græcis eſt προσέχετε, nonniſi in ſeriis & grauibus negotijs ſolet vſurpari à Domino: vt cùm ſuadet declinandos hæreticos, ait: *Attendite vobis à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimētis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces*: vel à vana gloria in rectè factis aucupanda, vt cum inquit: Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: vel à vitio hypocriſis, de qua: *Attendite à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis*; vel de crapula & ebrietate, de qua Dominus dixit: *Attendite vobis, ne fortè grauentur corda veſtra in crapula & ebrietate & curis huius ſeculi.* Ita Paulus hoc loco ait: *Attendite vobis & vniuerſo gregi.* Idem dixit, ſcribens ad Timotheum: *Dum venio, attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ*: & paullò pòſt: *Attende tibi, & doctrinæ, & inſta in illis: Hoc enim faciens: & te ipſum ſaluum facies, & eos qui te audiunt.* Hoc eſt, Magna attentione inſpicite, & oculati eſtote, & tanquam Argus ille fabuloſus, centum oculis præditus, ita & vos multis oculis & vobis, & gregi veſtro inuigilate. Sunt enim qui ſibi ipſis, & non alijs inuigilant, vt boni fideles, ac ſubditi, qui nullam aliorum curam ſuſceperunt, præter præceptum, de quo dicitur: *Vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo.* At alij nequaquam ſibi ipſius attendunt, ſed alijs, vt hypocritæ: qui quò ſe ipſis neglectis nomen atque gloriam ſanctitatis comparare valeant, & ad ſuperiorem gradum aſcendant, magnam in externis oſtentāt ouium curam: reſidentiæ munus præſtant: corrigunt peccantes, & excommunicant. Tertiò, alij ſunt, qui nec ſibi, nec ſubditis proſpiciunt: quales ſunt qui pleni pinguibus Abbatijs, aut Sacerdotijs, ſeipſos tantùm paſcunt: vitamque Epicuri, aut Sardanapali viuunt; ſuos verò neque verbo, neque oratione, neque exemplo, nec præſentia paſcunt. Poſtremò, alij ſunt boni paſtores, qui & ſibi per Fidem, Caſtitatemque, Sobrietatem, & carnis macerationem attendunt, alijs verò tùm vigilantia, & bono vitæ exemplo, tùm oratione, & ſacrificio, tùm denique ſtudio Scripturarum, & miniſterio verbi Dei conſulunt. Et ordo in hoc ſeruādus. Primò enim quiſque ſibi attendere debet, deinde alteri. Vt enim natura primò prouidet indiuiduo, quo augeatur, deinde ſpeciei: ita qui ſe amare non nouit, quomodo alios amabit, quos ſicut ſeipſum debet diligere? Et qui ſe propter Chriſtum non diligit, quomodo alios propter Chriſtum paſcendos amabit? Et qui ſibi nequam eſt, cui alij bonus erit?

Attendendi verbo Scriptura vti quando conſueuerit. *Matth. 7.*

Supr. 6.

Luc. 12.

Infra 21.

1 Tim. 4.

Epiſcopi quales eſſe debeant.

Attendunt ſibi ipſis quidam non alijs. *Eccl. 17.*

Attendant ſibi ipſis qui minime, ſed alijs tantum.

Qui nec ſibi, nec alijs attendunt, qui nam illi ſint.

Attendant vero qui ſibi & alijs.

Paſtores Eccleſiæ tria præſtare debēt. Quis ordo obſeruatus ſeruandus.

Deinde

Eccl 14.
II. documentum.
Gen 3.

Deinde qui Deo non ſubijcitur, & per omnia illi non paret, non impetrabit eorum, qui ſibi ſunt inferiores, obediētiam: quemadmodum Adam, qui dum Deo nō paruit, carnem ſibi inferiorem inuenit reluctantem. Tertiò oculus, qui pro ſalute ſua non videt; nec pro membrorum incolumitate intuebitur. Dentes quoque conterētes cibum, priùs guſtant cibum, quàm alia membra corporis, quibus cibus communicatur: nec cythara pulſata dulcē reddit ſonum, niſi fuerit prius in ſe ipſa temperata. Denique, vt Magnus inquit Gregorius, reſtat vt cuius vita deſpicitur, etiam prædicatio contemnatur. Attendit autem Epiſcopus ſibi, quando non ſolùm ſui ipſius, ſed & ſuorum etiam domeſticorum curam habet: nam ſi quis domui ſuæ præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei diligētiam habebit?

III docum.

Greg lib 19. Moral c. 18. in fin. tom 1.
Attendat Epiſcopus ſibi quando
1 Tim. 3.
Supr. 8.

In quo, inquit, *vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei.* Quemadmodùm Deus Reges poſuit ad corpora tuenda, ad pacem quoque externam & politicam, nec nō ad abundātiam annonæ procurandam & conſeruandam, tanquam paſtores populorum: qui etiamſi à rebus publicis el gantur, atque creentur; tamen de illis dicit Sapientia: *Per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt*: Ita dicitur Epiſcopos poſuiſſe, ad animas paſcendas, ad pacem internam & abundantiam verbi Dei, & Sacramenti præſidio Chriſtianæ Fidei, Spei, Charitatis, Obedientiæ diſpenſandam, quaſi paſtores quoſdam ſpirituales conſtituit. Ac licet omnes conſtituerit Epiſcopos per ſeipſum, quantum ad Sacram Ordinis poteſtatē, vt explicat Chryſoſtomus in hunc locum, & quod attinet ad poteſtatem regendi, quoſdam per ſe vocauerit, vt Apoſtolos, Fabianum Papam, Gregorium, Ambroſium, Nicolaum, quos peculiari ſigno elegit; alios verò non niſi medijs Pontificibus & maioribus, quibus ipſe inſpirat poſt preces qui ſint eligendi: & denique ratum habet, quod paſtores eligentes, & creantes faciunt, licèt interdum minus idoneos, ſiue indignos promoueant: quanquam prauæ electionis prudenter factæ graues daturi ſint pœnas. Ita enim dicitur ponere Reges Sapientiæ 8. ſcilicet per alios, & eligere Sacerdotes tanquam Aaron, Hebræorum capite 5. Ita dicitur Spiritus ſanctus feciſſe decreta Concilij Actorum 15. cùm Apoſtoli dixerunt: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis.* Ita quoque Apoſtolis dictum eſt: *Non vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis*: & Paulus: *Spiritus poſtulat pro nobis, & clamat.* Denique rectè inquit Apoſtolus: *Alios dedit paſtores, & Doctores, ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterij, in ædificationem Corporis Chriſti: Donec occurramus omnes in virum perfectum*: licèt Deus, inquam, per ſe Epiſcopos, & miniſtros Eccleſiæ conſtituat: tamen quos Eccleſia promouet Epiſcopos, eoſdem & Spiritus ſanctus facere dicitur: per ſe quidem, poteſtatem ordinis, vt diximus, per Eccleſiam verò poteſtatē iuriſdictionis ſuppeditans.

Reges ad quid à Deo conſtituti.

Prouer 8.
Quomodo ſpiritus ſanctus poſuerit Epiſcopos regere Eccleſiā Dei.

Chryſ. ho. 44 tom 3
Quos Deus elegerit Pontifices, & Epiſcopos, non per alium quempiam.

Matth. 10.
Rom. 10.
Epheſ. 4.
Paſtores aliter à Deo, aliter ab Eccleſia fiunt.

Regere Eccleſiam Dei. Eſt autem Dei Eccleſia, ſponſa Chriſti, & corpus eius, animę ſanguine eius redemptæ; vt quiſque intelligat regere Eccleſiam, minimè eſſe regere boues, aut oues, vel equos, ſed pretioſiſſimas margaritas. Rectèque ait regere: non confundere, non conculcare, non expilare, non terrore cenſurarum opprimere; ſed regere, hoc eſt, rem populi agere; ſeruire, non dominari; miniſtrare, non miniſtrari, ſiue, vt Græcè hic dicitur Ποιμαίνειν, hoc eſt, paſcere, ſiue dare paſtum, & paſcua, id eſt, verbum Dei, ſiue panem verbi fractum per prædicationem, Sacramentum legitimè adminiſtratum, ſalutare vitæ exemplum, prædicationem continuam, correctionem, cùm eſt opus, abſolutionem à peccatis, conſolationem, cùm ingruit tribulatio, denique perpetuam præſentiam non tantùm corporis, ſed etiam animi: ita enim rectè regunt Epiſcopi.

Regere Eccleſiā Dei quid.
Ioan 3.
Epheſ. 5.
Supr. 1. & Coloſ. 1.
1. Petr. 5.
Matth. 20.
Optima oues Chriſti paſcēdi ratio.

Subdit: *Quem acquiſiuit ſanguine ſuo.* Hoc verbo voluit pungere Epiſcopos, ne, vt viles, contemnant animas, gradum verò, honorem, & ſubſtantiam pretioſa habeant, Chriſti verò ſanguine rubricatas oues contemnant. Qui ergo commiſſas oues negligit, ſciat ſe ſanguinem Chriſti contemnere, ſiue calcare, atque pollutum ducere.

Chriſti ſanguinem contemnat quis.
Hebr. 10.

Ego ſcio quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Aliunde venientes, non miſſi à Deo, ſed ſponte ſe ingerētes. Et venient (quod deterius eſt) in veſtimento ouium, vt rapiant, & deprædentur animas, & in naſſam hæreſeos coniiciant: geſtantes inſignia ouium, id eſt, armati Sacris literis, habentes in ore Euangelium, gratiam, & ſanguinem Chriſti. Per lupos ergo poſſumus intelligere, aut tyrannos vi ſæuientes, aut Hæreticos aſtu ſeducentes: etenim lupus vtroque præſtat, & violentia, & aſtutia. Quòd ſi pro lupo interfecto, ſolet ab omnibus gregem habentibus aliquid numerari: quanta gratia eſt habenda paſto-

Matth. 7.
Ioan. 10.
Qui ſint lupi rapaces in gregem Dominicum inſurgentes.
Lupus duo habet.

nobis eſſe debet teſtimoniũ Apoſtoli Pauli, cuius autoritas eſt ſacroſancta, & canonica. Poſſumus tamen coniectare, illud ex traditione ſumptum fuiſſe, & ex auditu Apoſtolorum ad nos dimanaſſe. Nam in primis Clemens Roman. in libr. 3. Recognit. mentionem facit libri verborum Domini ſub finem, quæ ſibi videntur eſſe cõtraria, ſed non ſunt, & quæ ſit horum abſolutio. Ex illo igitur creditur Paulus hęc verba deſumpſiſſe. Alij verò putant hoc verbum ex Apoſtolorum doctrina vſurpatum. Nam libr. 4. Conſtit. Apoſtolic. qui inſcribitur de orphanis, cap. 3. in princ. hæc habentur: *Quoniam & Dominus beatiorem eſſe dixit eum, qui dat, quàm qui accipit.* Et ita poſterior eſſet tempore hæc Pauli doctrina illis libris Clementis. Et confirmatur hæc ſententia: nam Euthalius Epiſcopus Sulcenſis, & æqualis Athanaſij (qui ſcripſiſſe fertur in Acta Apoſtolorum, & in Euangelium B. Lucæ) in explanatione Actuum Apoſt. affirmat hoc verbum deſumptum ex doctrina Apoſtolorum. Poſtremò alij arbitrantur ex collectione, & conſequentia verborum Euangelicorum: *Date, & dabitur vobis: Omni petenti te tribue.* Et, *Cùm facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos: Et beatus eris, quia non habent retribuere tibi.* Ex his, inquam locis colligebant, beatius eſſe dare, quam accipere. Sed quicquid ſit de his tribus ſoluendi rationibus, quarum quæuis eſt ſufficiens, illud certum, & exploratum eſt, multa alia verba dixiſſe Dominũ, quam quæ in Euangelio contineantur. Nam ecce B. Ignatius epiſtola ad Smyrnenſes producit illa verba: *Ecce homo, & opus coram facie eius,* tanquam a Domino dicta: Similiter & Grego. Nazianz. in libro ſeu in oratione de bono ordine diſſerendi, atq; alij: & deſumptum videtur ex lib. 2. de doctrina Apoſtol. cap. 14. Iuſtinus quoque martyr in Dialogo contra Tryphonem Iudæum, affirmat à Domino dictum eſſe: *In quibus te reperiam, in ijs te iudicabo:* quod etiam citat Origenes homilia in Ieremiam: & Auguſtinus tradit à Domino dictum: *Qualem te inuenero, talem te iudicabo.* Idem quoque citat Ioannes Scholaſticus cap. 7. de luctu. Illud etiam B. Petrus dixit à Domino pronuntiatum: *Oportet venire bona; beatus autem per quem veniunt. Similiter neceſſe eſt venire mala; væ autem per quem veniunt.* Quę habentur libr. 7. Narrationum in diſput. B. Petri cum Simone Mago habitis, quæ ſcripſit Clemens in altera editione Recognit. Tribuitur prætereà Domino illa ſententia: *Eſtote boni trapezitæ:* quæ tamen habetur in Apoſtolica doctrina, libr. 2. cap. 37. his verbis: *Eſtote tanquam trapezitæ periti. Vt enim hi nummos adulterinos ſegregant, probos autem ſibi adiungunt: ſic oportet Epiſcopum quæ vitijs quidem carent, retinere, vitioſa verò vel curare, vel ſi eſt ægritudo inſanabilis, expellere, & non celeriter amputare, neque quibuſuis credere.* Hieronymus quoque ad Minerium, & Alexandrum ſcribens, huius meminit ſententiæ, in hunc modum: *Sciat me illud Apoſtoli libenter audire: Omnia probate, quod bonum eſt tenete. Et Saluatoris verba detentis: Eſtote probate nummularij.* Adde Damaſcenum libr. 4. de fide orthodoxa, cap. 18. circa medium: *Si autem ab ijs qui foris ſunt decerpere quippiã vtile valuerimus, non aſpernabile eſt. Efficiamur probati trapezitæ, legitimum, & purum aurum aceruantes, adulteratum autem refutantes. Sumamus ſermones optimos; deos autem ridiculos, & fabulas alienas, canibus projiciamus.* Iuſſit ergo Dominus, vt eſſemus boni trapezitæ: hoc autem quomodo aſſequamur, docet Caſſian. in prima collatione, & Chryſoſtomus in homilia qua explicat, quòd non vacet periculo tacere, quæ in Eccleſia audiũtur; & quare Acta Apoſtolorum non legantur in Pentecoſte: & quòd maior vis ſit in miraculis Apoſtolorum ad demonſtrationem reſurrectionis Chriſti, quàm ſi viſa fuiſſet ipſa reſurrectio: *Trapezitas, inquit, vocauit nos Deus, vt doceret omnes idem ſtudium adhibere in excutiendis probanduq; ijs quæ dicuntur, quantum adhibent trapezitæ, id eſt, menſarij in probandis nũmis. Vt igitur illi adulterinum nummum ejciũt, & legitimum ac iuſtum probant, & legitimum à non legitimo ſecernunt; ſic facias tu: ne omnem ſermonem amplectaris, quin potius adulterinum exclude, & ſalutarem trade menti. Habes enim lances, & pondera non ex ære facta, ſed quæ ex fide conſtant: his proba omnem Scripturam. Idcircò enim ait: Eſtote probi trapezitæ, non vt in foro nũmos numeremus, ſed vt ſermones omni diligentia excutiamus. Ob hanc cauſam ait Apoſtolus; Omnia probantes, quod bonum eſt tenete. Neq; propter probationem tantùm vocauit vos menſarios, ſed etiam propter diſtributionem eorum quæ vobis conferuntur.* Hæc ille. Adde ſentẽtiam Chriſti, quam recitat liber 2. Diataxis Apoſtol. c. 43. *Stude igitur, ait, ô Epiſcope, vna cum clericis tuis, vt verbum veritatis rectè tractes: quia Dominus ait: Si obliquè in me incedítis, & ego item in vos obliquè incedã.* Hæc ibi. Ex quibus elicimus, multa eſſe à Ieſu dicta, ſicut & facta, quæ minimè ſunt ſcripta.

Sed vt ad locum vnde digreſſi ſumus redeamus, abſolutè loquendo; quia dare habentis eſt, accipere verò egentis, beatior eſt qui dat, quàm qui acipit. Plutarchus Artaxerxẽ dicere ſolitum refert: Regalius eſſe dare, quàm accipere. Nõ inquit

[Margin notes, left: I. Opinio. — Clem. Rom. — II. Opinio. Idem Clem. — Euthalius Epiſcopus. — III. Opinio. — Luc. 6. Ibidem. — Infra 14. — Chriſti Domini dicta in Euangelio non omnia continet, & quædam inter alia. — B. Ignatius. — Greg. Naz. — Iuſtin. martyr tom. 2. — Orig. tom. 1. — B. Auguſt. — Ioan. Schol. — Matth. 18. — Clem. Rom.]

[Margin notes, right: Epiſcopus quando ſit peritus trapezita. — Hier. epi. 152. in fin. to. 3. — 1. Theſ. 5. — Damaſc. — Ioan. Caſſia. coll. 1. c. 20. — Ioan. Chryſ. — Quomodo vt Dominus dixit, probati trapezitæ eſſe valeamus. — Cur etiã nos trapezitas Chriſtus vocauerit. — Cur dare quã accipere, beatius ſit. — Plut. in vita Artaxerxis.]

malũ eſſe accepiſſe, & ita elargiri; ſed quòd melius ſit non accepiſſe, vt ponderat Oecumenius. Cùm autem, ſecundùm Ariſtotelis doctrinam, liberalitas conſiſtat in dãdo, & accipiendo; magis tamen in dando: ita etſi beatum ſit accipere, vt hic ſermo inſinuat, beatius tamen eſt dare. Et intellige, beatius eſſe dare ſpiritualia, quam illa accipere, vel temporalia largiri, de quibus apud Paulum erat ſermo, quàm eadem accipere. Nam ſi ſpiritualia cum temporalibus conferamus, beatius eſt recipere ſpiritualia, quàm donare temporalia. Hinc illa Auguſtini ſententia: Bonum eſſe cum diſpenſatione facultates ſuas pauperibus erogare: melius, pro intentione ſequendi Dominum, in ſimul donare, & abſolutum ſolicitudine agere cum Chriſto. Non confert etiam Dominus hac ſententia, dare hominibus, & ſuſcipere à Deo. Conſtat enim maius eſſe à ſuperiori ſuſcipere, quàm impertiri inferiori. Ideò mai⁹ eſt diligi à Deo, quàm eum diligere, & accipere donum ab eo, quàm eius vſum in alios effundere, iuxta regulam Dionyſij: quia ſuſcipiendo à Deo, magis in ſe perficitur creatura, quàm dando. Ergo confert dare hominibus maius eſſe, quàm ab eis accipere quæ illi dari poſſunt, vel temporalia, vel ſpiritualia, vt miniſtri Dei. Vocat autem infirmos Apoſtolus eos, qui offendũtur, cùm grauantur in bonis temporalibus.

Oecumen.
Ariſt. lib 4. Ethic tom. 5.
Præcipua liberalitatis pars ſecundum Philoſophum.
Beatius ſit accipere quãdo.
Auguſt. ſeu quicunq; ſit libri huius auctor; li. de Eccle. dogm ca 71 tom. 1.
Dionyſ. lib de cœl. hierarch.
Suſcipere infirmos hoc loco, quid.

Et cùm hæc dixiſſet, poſitis genibus ſuis orauit cum omnibus illis. Ergo mos hic ita genibus flexis precandi, antiquus eſt, & regulare erat in aduentu Apoſtolorum, vel in receſſu facere orationem, vt hic fecit, & cùm è Troade receſſit: & cùm ca. ſeq. Tyrij deduxerũt eum ad nauim, & poſitis genibus in littore orauerunt. ¶ *Magnus autem fletus factus eſt omnium, & procumbentes ſuper collum Pauli, oſculabantur eum.* Lacrymis, atque oſculo magnitudinem amoris, quem gerebant erga Paulum, teſtati ſunt: triſtitiam quoque, quam conceperant, nõ ſolum ab abitu eius, ſed etiam ex eo quod dixerat, ſe ampliùs non viſuros faciem eius. Ad id enim cõtulit homini lacrymas Deus, vt teſtari poſſit dolorem quem concipit ex abſentia eius quem diligimus. Comitatu inſuper, & deductione ad nauem declarãrũt ſingularem ſuum amorem, quẽ erga illum habebant, quò eum abeuntem proſequebantur. Vtinam autem contingat nos tales habere Epiſcopos, & paſtores, qui Pauli veſtigia conſectentur, qui & ſua præſentia oues conſolentur, atque confirment, & abſentia ſua veras lacrymas excutiãt, tãquam parentis chariſſimi, & paſtoris animarum ſuarũ, & qui locum ſuſtineat, & perſonam Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum Patre & Spiritu ſancto detur omnis honor & gloria, nec non gratiarum actio ab vniuerſa creatura in ſeculum ſeculi, Amen.

Precari genibus flexis olim ſanctum in vſu.
Epheſij cur flebant in abitu Pauli, procumbentesq; ſuper collum eius, oſculabantur eum.
Lacrymæ homini à Deo cur datæ.

TRACTATVS LI.

In illa verba: *Cùm autem factum eſſet vt nauigaremus abſtracti ab eis, recto curſu venimus Coum, & ſequenti die Rhodum, & inde Pataram. Et cum inueniſſemus nauem transfretantem in Phœnicen, aſcendentes nauigauimus*, & reliq. vſque in finem cap. Act. 21.

PERSEQVITVR Lucas peregrinationem Pauli cœptam in Syriam, ſiue in Ieroſolymam. Et in primis illis verbis oſtendit ſe comitem eſſe Pauli in hac peregrinatione. Securus autem, & gaudens per medium mare nauigat; qui exemplo Pauli bonam habet conſcientiam: quam ad aliorum exemplum paullò antè Mileti explicuerat. Et quanquam Paulus inſulas varias prætcrnauigauerit in hoc itinere, nullius tamen illarum amœnitate allectus, à recto ſuo curſu remoratus eſt, ſed recta profectus eſt Ieroſolymam, tametſi minimè ignoraret vincula ſibi eſſe parata. Vt intelligat Chriſtianus ſibi eſſe in vocatione ſua pergendum, etiamſi nõ ignoret per multas tribulationes in regnum Dei eſſe introeundum. Ait ergo: *Recto curſu venimus Coum.* Cous autem, ſiue Cos, ſiue Coa, inſula eſt nobiliſſima contra Cariam, inter quã & Chium interiacet Samos, ſicut inter Samum, & Lesbum Chius. Progenuit autem hæc inſula Hippocratem Principem Medicum, Pythagoræ diſcipulũ, & Apellem pictorem inſignem. Habuit & Æſculapij templum vetuſtiſſimi medici, qui quidem arte medica diuinos obtinuit honores. Ex hac inſula Coa ſolitus erat Salomon equos comparare, vt docet 3. liber Regum, ca. 10. Rhodus, ex aduerſo Cariæ, & Syriæ ſita, inſula nobiliſſima, & inter Aſiaticas inſulas tertia: Lesbos enim, & Cyprus, maiores habentur. Hæc primo dicta fuit, Ophiuſa, deinde Stadia, & inde Thelchinus, poſtremò Rhodus ab vrbe Rhodo, quę in ei⁹ Oriẽtali promõtorio ſita eſt. Claruit hęc inſula fama Coloſſi, hoc eſt, Iouis ſtatuę, quã Cares Lydius ex ære decies ſeptem cubitorũ altitudine edidit: quæ quingentis & ſex annis poſtquam condita fuit, permanſit, & non niſi terræmotu fractis genibus corruit. Hunc Coloſſum inter ſeptem orbis mira

Argumentum huius capitis.
Per medium mare nauiget intrepidus iſtas Pauli quam.
1. Cor. 7.
Chriſtianus in ſua vocatione vt ambulet, quo exemplo Pauli poſſit animari.
Actor 14.
Cous quid.
Hippocrates & Appelles vnde.
Rhodus quid.
Cyprus alias quomodo dicta.
Septem inter orbis miracula maximum quoddam.

miracula maximum omnes confeſſi ſunt. Tertius locus quo appulit, eſt Patara; vrbs Lyciæ maxima, portu inſignis, in qua Pontificatum geſſit vir magnæ ſanctitatis D. Nicolaus. A Patara Paulus peruenit Tyrū, vrbem Phœniciæ in Syria ſitā, quæ quondam populi Rom. colonia fuit: cuius Rex Hiram Dauidi amicitia cōiunctus, & Salomoni fuit, cui cedros & abietes ex Libano cæſos, & artifices pro Ieroſolymitano templo condendo ſubmiſit. Manſit autem in Tyro Paulus diebus ſeptem cum fratribus: & ibi admonitus eſt per reuelationem, ne Ieroſolymā aſcenderet. Nā eiuſmodi Prophetæ per Spiritū quidem videbant tribulationem: ex proprio autem, ne aſcēderet, argumentabantur: cuius oppoſitum docebat Spiritus ſanctus, cui Paulus paruit.

Patara quid. *Tyrus.* *3. Reg 5. & ſeq.* *Pauli excelſus animus: eiuſdē obedientia.*

Nos verò nauigatione explicita, à Tyro deſcēdimus Ptolemaidam: & ſalutatis fratribus, manſimus die vna apud illos. Eſt Ptolemais, prima celebriorum Phœniciæ vrbium, & Iudææ proxima, in tribu Aſſer poſita, maritima, & amœno montium iugo clauſa cum amne Belo lentè meante, limoſoq; ie, & inſalubrium aquarū, ſed celebri ob arenas, quas tot retro ſeculis vitrarijs officinis exhibuit. Hæc ciuitas modò dicitur Acon, quæ Carmelum à Meridie habet, à Tyro verò diſtat per milliaria 32. Cæſarea verò, in quam peruenit, non eſt Cæſarea Philippi, ſed Cæſarea Paleſtinæ, quæ olim Turris Stratonis dicebatur, ſita inter Ioppen, & Patarā ad mare, ab Ieruſalem ſexcentis ſtadijs diſtans. Hic verò diligenter in ſumma colligē huius peregrinationis tempus. Nam à Philippis in diebus Azymorum venerunt Troadem in diebus quinq;: vbi manſerūt diebus ſeptem, vt habes ca. præced. & fiunt duodecim dies. Deinde in ſex diebus venit Mytilenen, & in Samum, & Miletum: & fiunt decē & octo dies. Deinde in dieb⁹ tribus Mileto in Coum, in Rhodū, in Pataram: & fiunt viginti & alter, vt in hoc ca. habes. Deinde à Patara quinq; diebus venerunt Tyrum: & fiunt viginti ſex dies: Tyri verò manſerunt ſeptem dies, & ſunt triginta tres. Poſteà Ptolemaidam vno die, & fiunt triginta quatuor. Quos ſi ſuperioribus addideris Azymorum dies octo, quibus fuerunt Philippis, fient quadraginta duo dies: reliquos dies vſq; ad quinquageſimū Pentecoſtes manſit Cęſareæ. Quoniā verò prior epiſtola ad Corinth. miſſa fuit è Philippis per Stephanam & Achaicum, & Timotheum, vt habet Gręca inſcriptio, & in cap. vlt. ſcribat: *Nolo enim vos modò in tranſitu videre: ſpero enim me aliquantulum temporis manere apud vos: ſi Dominus permiſerit. Permanebo autem Epheſi vſque ad Pentecoſten:* videtur quòd Paulus tunc Philippis ſcripſerit epiſtolam ad Corint. quia propoſuit tranſnauigare Epheſum, ne qua mora illi fieret in Aſia. Feſtinabat enim, quantum poſſibile ſibi eſſet, vt diem Pentecoſtes faceret Ieroſolymis: videtur igitur Apoſtolus animum mutaſſe, & cùm putaſſet ſe Epheſi manſurum vſq; ad Pentecoſten, diligentia adhibita illam egit Ieroſolymis. Et hic aſcenſus Pauli in Ieroſolymam ad diem Pentecoſtes, videtur diſtinctus ab eo, qui iuxta Græcam literam habetur Act. 18. vbi nauigauit in Syriam, poſtquam Corinthi manſerat per ſeſquiannum: ille enim aſcenſus fuit quartus Pauli in Ieroſolymā, hic quintus. Et libenter aſcendebat ad diem Pentecoſtes, quoniam id tempus erat nauigationi commodius, & peregrinationi.

Ptolemęis. *Belus fluuius quis ille.* *Quænam Cæſarea, ad quā modo Paulus dicitur perueniſſe.* *Eius peregrinationis tempus.* *Epiſtola ad Epheſios quādo ſcripta ab Apoſtolo.* *Duplex Pauli aſcenſus Ieroſolymam ad diem Pentecoſtes.*

¶ *Et intrantes domum Philippi Euangeliſtæ, qui erat vnus de ſeptem, manſimus apud eum.* Exceptus eſt Paulus à Philippo Diaconi in Cæſarea, cui non repugnabat Diaconi officium, qui particeps fuerat nuptiarū, ſicut nec Petro Apoſtolatus. Vxore tamen Philippus amplius non vtebatur. Et quia Hęretici ex ſeipſis ſpiritui immundo ſubditi argumentātur, putant omnes noſtros Sacerdotes incontinentes eſſe. Porrò Philippo erāt quatuor filiæ virgines & Prophetides, quę propter pudicitiam, vt inquit Oecumenius, dignæ habitę ſunt prophetia. Niſi enim digna res eſſet, pro qua magno ſtudio certaretur virginitas, nequaquam addidiſſet Lucas, quòd etiam virgines erant. Hieronymus lib. aduerſus Iouinianum, Sybillas tradidit virginitatem coluiſſe; & propter amorē pudicitiæ dignas fuiſſe factas dono vaticinandi. Nō intelligas autem prophetaſſe publicè docēdo: quod prohibuit Paulus; ſed quod Spiritu Dei plenæ, verboque Domini deditæ, diuinas laudes canerent, ſeq; in pietate exercerent, ſicut ſuperius dixit: Effundam de Spiritu meo ſuper omnē carnem, & prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ. Illud verò minimè ferendum, quòd Euſebius cum Polycrate tradit, Philippum Apoſtolum filias habuiſſe, cùm id tantùm de Philippo tradat Lucas in hoc c. Narrat præterea Philippum Diaconū Hierapoli ſepultum cum tribus filiabus: quod tamen Cæſareæ Palæſtinæ accidit.

Act. 6. *Philippi diaconi continētia.* *Hæretici de noſtris Sacerdotibus quid ſentiant impudici.* *Oecumen.* *Philippi Diaconi quatuor filiæ quare propheta ſſę: vt etiam Sybillæ, teſte Hieron.* *Hieron. lib. 1. aduerſ. Iouin. circa fin. to. 2 ſub init.* *Quales fuerint illæ propheti ſſæ.* *1. Tim. 5.* *Actor. 2. & Ioel 2.* *Duplex Euſebij de Philippo Apoſtolo & Diacono, refellitur error.* *Euſeb lib. 3. c. 24. hiſt. Eccl.*

¶ *Superuenit quidem vir à Iudæa Propheta nomine Agabus.* De hoc Agabo nonnihil vidimus c. 11. qui prędixit per Spiritum ſanctum famem magnam futuram in vniuerſo orbe terrarum, quę facta eſt ſub Claudio. Ita ergo hic prædixit inſtantes tribulationes Paulo: ſimilis per omnia Michææ, de quo impius

Agabi vaticinium: qualis etiam ille videri poſſit.

3. *Reg.* 22.

Achab *Non prophetat mihi bonum, ſed malum.* Verùm ob id minimè eſt tacendum, quod Deus præcipit, etiamſi hominibus diſpliceat. Nec minus audiendi ſunt à nobis, etiamſi parum grata prædicant: quia magnæ diuinæ eſt miſericordię ſymbolum, quòd non ſtatim puniat, ſed priùs de inſtanti flagello moneat, non quò terreat, ſed quò confirmet, atque aduerſus mala imminentia pręmuniat. Atque hac de cauſa Agabus ille ad Paulum. Et more antiquorum Prophetarum, ſumpta zona Pauli, alligauit ſibi pedes, & manus, vt non tantùm verbis, ſed etiam factis quod prophetabat, indicaret. Et vt illi olim dicebant: *Hæc dicit Dominus Deus:* ita nunc Agabus: *Hæc dicit Spiritus ſanctus:* quò indicet Spiritum ſanctum verum Deum.

Prophetis quid obſeruandum idem & quanta digni ſunt fide noſtra, & obedientia

Mos priſcorū Prophetarum

Quo verbo Spiritum ſanctum Deum inſinuet Agabus Propheta.

Virum, inquit, *cuius eſt zona hæc, ſic alligabunt in Ieruſalem Iudæi, & tradent in manus Gentium.* Videtur non diſſimilis prophetia ab ea, quam Chriſtus de ſeipſo dicebat: *Ecce aſcendimus Ieroſolymam, & Filius hominis tradetur principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte: & tradent eum Gentibus ad illudendum, & cætera.* Vt enim Ieſus captus eſt à Iudæis, & traditus in manus Gentium, ita & Paulus. ¶ *Quod cum audiſſemus, rogabamus nos, & qui loci illius erant, ne aſcenderet in Ieroſolymam.* Nos, inquit Lucas, qui eramus cum Paulo, & qui eum comitabamur, & ijs, qui illius loci erant, id eſt, Philippus, & alij diſcipuli. Iſti igitur commiſerationis, & amoris affectu dehortabantur Paulum ab aſcenſu Ieroſolymæ. Ita olim Chriſtum Petrus eodem affectu auocabat à cruce: & fratres qui erant in vrbe, precibus extorſerunt à Petro, vt ab ea deſcenderet. Paulus autem magno animo reiecit illorum preces, & lacrymas, & ſe paratum ad extrema patiendum oſtendit pro Chriſti gloria, more boni paſtoris. Nullus ergo verè diſcipulus Chriſti eſſe poteſt, niſi qui ex animo poſſit matrē & patrem, & vxorem, & agros, ac omnia contemnere.

Matth. 20.

Paulus in quo Chriſto ſimilis

Lucas, cęteroſque comites Pauli eum cur ab aſcenſu Ieruſalē dehortarentur, abſterrerentque

Matth 16.

Vt quis verè diſcipulus ſit Chriſti, quid ei facto opus ſit

Luc. 14.

Et cum ei ſuadere non poſſemus, quieuimus dicentes: Domini voluntas fiat. Hæc vox verè Chriſtianorum eſt, vt quicquid ſuadeat affectus carnis, voluntati tamen Dei nos ſubijciamus, ſicut CHRISTVS in horto fecit, cùm dixit: *Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: veruntamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Superior autem cùm nouit voluntatem Spiritus, non debet aut precibus, aut fletibus aliorum frangi, vt contra eam faciat: ſubditi verò debent acquieſcere maiorum ſententiæ. Cùm autem ſuperior voluntatem Domini ignoret, poteſt, & debet interdum aliorum ſequi conſilia, vt fecit Paulus, quando dimiſit, ſe dimitti per murum in ſporta; & cùm non introiuit in theatrum Epheſi, vt ipſe volebat, reuocatus aliorum monitis, & noctis inſidijs ſibi paratis à Iudæis nauigaturo in Syriam, habuit conſilium, vt reuerteretur per Macedoniam, vt capite præcedenti vidimus. ¶ *Poſt dies autem iſtos præparati, aſcendebamus in Ieruſalem.* Quemadmodùm Chriſtus intrauit in die Palmarum magno apparatu, & pompa, ita Paulus hoc die multis comitantibus, & ad ſupremum illud certamen ſe ſe præparantibus ingreſſus eſt. Quo enim magis ad mortem appropinquamus, eò magis ad cœlum aſcendimus, etiamſi modò mundo deſcendere, & perire videamur. Verbum, Præparati, Græcè eſt, ſublatis ſarcinulis, inter quas collectam in Macedonia, & Achaia factam deferebant, & reliqua ad iter neceſſaria.

Vox Chriſtianorū propria quanam illa.

Infra 14.

Paulus ſe ab aſcenſu Ieroſolymę deterrentibus minimè acquieſcens, quid doceat animaſū paſſiones.

Act. 9.

Infra 19.

Qualis Pauli in ciuitatem Ieruſalem aſcenſus.

Matth. 21.

Venerunt autem quidam ex diſcipulis à Cæſarea nobiſcum, adducentes ſecum (apud quem hoſpitaremur) Iaſonem quendam Cyprium, antiquum diſcipulum. Non eos nominat, ſed res ipſa declarat, eos non fuiſſe mundi amatores: alioqui Paulum ad crucem pergentem non eſſent conſectati. Ducebant etiam ſecum Iaſonem, ſiue, vt Syriaca, & Græca habet litera, Mnaſonem quendam Cyprium, antiquum diſcipulum, in cuius domo hoſpitarentur. Nam domum videtur habuiſſe Ieroſolymis, & bona, vt Paulum, & ſuos ſuſtentaret, & ne fratres pauperes grauaret. Laudat autem illum Iaſonem, & à fide, quia diſcipulus erat, & ab antiquitate, quia ex primis diſcipulis Chriſti fuerat: qua ratione Paulus vocat anteceſſores ſuos, & Petrus dixit: *Viri fratres, vos ſcitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire Gentes verbum Euangelij, & credere.* Tertiò ab hoſpitalitate, quia accepit Paulum in domum cum ſuis. ¶ *Et cum veniſſemus Ieroſolymam, libenter exceperunt nos fratres.* In omnibus officia charitatis præſtantes. Et ita impletum eſt Chriſti verbum: *Nemo eſt qui reliquerit domum, aut fratres, aut ſorores, &c. qui non accipiet centies tantùm nunc in tempore hoc, &c.*

Pauli comites quam veri erant, & perfecti.

Iaſonis Pauli diſcipuli encomium.

Galat. 1.

Act. 15.

Paulum cum cæteris, qui eū comitabātur, quomodo exceperint Ieroſolimitani fratres.

Sequenti autem die introibat Paulus nobiſcum ad Iacobum, omneſq; collecti ſunt ſeniores. In hoc quinto aduentu Pauli in Ieruſalem poſt ſuam conuerſionem, ſolus Iacobus inter Apoſtolos nominatur inuentus cum ſenioribus, hoc eſt, Presbyteris Eccleſiæ Ieroſolymitanæ. Accedit autem hoc

Paulus quādo venit ſecundo Ieroſolymam, vbi Iacobum cum ſenioribus ſalutauit.

vel

Pauli modeſtia.

Idem nunc de collectis in vſum fratribus quare non meminit.

vel in ipſo Neronis tempore, vel propè: nam Paulus ſecundo anno Neronis Romã perductus eſt, & vinctus fuit, vt ſubiuncta teſtantur. Salutauit igitur illos officiosè: recenſuit opera Dei per eum facta, nihil ſibi tribuens. Vnde illi glorificauerunt Deum. Allatæ verò collectæ in vſus ſanctorum nõ meminit, tanquàm rei temporalis: quanquàm eius meminerit, capite 24. vbi ait: *Poſt annos autem plures, eleemoſynas facturus in gentem meam veni, & oblationes, & vota, in quibus inuenerunt me pacificatum in templo.* Et ad Romanos 15. vbi ait: *Nunc igitur proficiſcar in Ieruſalem miniſtrare ſanctis. Probauerunt enim Macedonia & Achaia collationem aliquam facere in pauperes ſanctorum, qui ſunt in Ieruſalem.* Videtur igitur, quòd illam ad Romanos epiſtolam ſcripſerit illo temporis ſpatio, quo per tres menſes manſit in Achaia, vbi in Græco habetur, quòd illa epiſtola miſſa fuerit à Corintho per Phœbem miniſtram Eccleſiæ Cenchrenſis, & quia ibi mentionem facit Caij hoſpitis; qui Corinthius erat, & iam ipſe Paulus Romam accedere cogitabat, vt dixit Actor. 19. Videtur igitur in illa profectione ab Epheſo in Macedoniam, & Achaiam, ſcripſiſſe epiſtolam ad Romanos, & priorem ad Corinthios. ¶ *Vides frater, quot millia ſunt in Iudæis qui crediderunt, & omnes æmulatores ſunt legis.* Hæc verba dixit Iacobus ad Paulum. Vides, inquit, frater periculum tibi imminere: te putant Iudæi prædicare, legalia Moyſi non ſolùm eſſe mortua, ſed & mortifera, & peccatum eſſe, circumcidere filios ſuos, & iuxta priſcam in cæremonijs legis conſuetudinem ambulare. Quod tamen falſum erat, quoniam Paulus non docebat Iudæos deficere à Moyſi lege, ſed Gentiles non debere ſubijci. Imò ipſe Timotheum circumciderat, & caput ſuum totonderat in Cenchreis ex voto: factuſque eſt Iudæis tanquàm Iudæus, vt Iudæos lucrifaceret. ¶ *Hoc ergo fac quod tibi dicimus: ſunt nobis viri quatuor votum habentes ſuper ſe. His aſſumptis ſanctifica te cum illis: & impende in illis, vt radant capita: & ſcient omnes, quia quæ de te audierunt, falſa ſunt, ſed ambulans, & cuſtodiens legem.* Iethro ſalutare dedit conſilium Moyſi: quod ille non detrectauit, ſed libenter amplexus eſt. Itaq; Paulus, etſi Spiritu Dei plenus, conſilium à tanto Apoſtolo, & antecellore ſuo non recuſabat. Hæc autem ſanctificatio fiebat ſecundùm legem Nazaræorum, qua ſe voto aſtringebant ad certum tempus abſtinendi à vino, & vua paſſa, ac ex quocunque, quod ex vite prodit, ſed & à ſicera, & à diluciodiori, quæ ſolet ex vinaceis fieri, potione omninò abſtinebant. Moyſes autem huiuſmodi ritum offerendarum comarum dijs, vel dæmonibus abſtulit, & ad Deum tranſtulit, vt docet Cyrillus his verbis: *Gentiles mutarum pecudum more viuentes offerebant comam dæmonijs: eam nutriri promiſſam, alius in huius Dei honorem, alius in huius, vel illius nymphæ gloriam: religionis loco barbam, vel comam nutriebant: quam voto tandem offerebant. Quem morem & ritum vt tolleret Moyſes, inſtituit ritum, quo in ſanctificationem Deo offerrent.* Hęc ille. Iacobus ergo hortabatur Paulum, vt hac legis cæremonia vteretur, qua teſtatum redderet, ſe non docere defectionem à Moyſe, vt illi imponebant. Etſi enim ceſſante lege illa cæremonia vana eſſet, & ſuperſtitioſa: quia tamen in ſe peccatum non erat, vana non exiſtebat, & verè poterat fieri ad ſuſtentandum infirmos ex Iudæis credentes, legem tunc obligare putantes: aliàs enim non ſeruaſſet. Nec offendebat Paulus tunc Gentes, vt olim Petrus, quia decretum iam erat, quid Iudæi obſeruare deberent. Quia verò textus dicit: *Impende in illis, vt tradant capita, & non dixit, vt radatis capita,* colligit Caietanus, Iacobum non fuiſſe Paulum cohortatum, vt ipſe tanquàm Nazaræus raderet caput: & ex eo quod ſubdit: *Impende in illis, vt radant capita:* Id eſt, Tribue ſumptus ad hoc, vt Nazaræi radant capita ſua. Ex quo apparet, quòd cum Nazaræorum terminaretur votum, aliquis ſanctificatus præſentabat eos ſeptimo die ante terminum Sacerdoti, vt ſanctificaret, & offerret: & hic erat veluti patronus eorum. Et ſi Nazaræi erant pauperes, patrinus conſueuerat ſumptum illis neceſſarium tribuere. Iſta quidem ſubtiliter ab illo excogitata ſunt: ſed an ſolidè, alij videant: quia in lege nihil de patrocinio Nazaræorum dicitur. Deinde Iacobus dixit illi; *Sanctifica tecum illis:* Et poſtera die purificatus, cùm illis intrauit in templum. Et Hieronymus epiſtola ad Auguſtinum, raſum teſtatur fuiſſe Paulum.

Epiſtolæ ad Romanos ſcriptionis tempus vnde colligi non obſcure queat.

Rom. 16.

Ibid.

Iudæi Ieroſolymis, teſte Iacobo, quid falſo imponerent Apoſtolo Paulo.

Actor. 16.

Inf. 18

1. Cor. 9.

Exod. 18.

Pauli in Iacobum obſeruantia.

Nume. 6.

Lex Nazaræorum qualis. Eadem à quo ſublata.

Cyrill. vt citatur à Ioanne Gagneo, in hunc locum.

Eam legem Apoſtolus quatenùs obſeruauerit, Iacobo fratre Domini ſuadente.

Caietani in hunc locum ſubtilis quidẽ, minus tamen ſolida meditatiò reijcitur, ad probandũ, minimè Paulum ſibi caput cum cæteris totondiſſe.

Num. 6.

Hieron. epiſt. quæ incipit, Crebras ad me &c tom. 2. à med.

Hi qui de Aſia erant Iudæi, cùm vidiſſent illum in templo, concitauerunt omnem populum, & iniecerunt ei manus, clamantes, Viri Iſraëlitæ, adiuuate. Iſti Iudæi erant ex Aſia minori, & fortaſſis Epheſini, & qui fortaſſis tetenderant inſidias contrà illum: & cùm non obtinuiſſent, modò putantes ſe optimam occaſionem nactos eum de medio auferendi, manus in eum iniecerunt, clamantes, ac de duobus accuſantes: quòd legem tolleret, & in templum introduxiſſet Gentiles, & violaſſet locum ſanctum. Nam etſi locus eſſet, in quo Gentiles orare poterant: erat tamen

Qui in Paulũ Ieroſolymis ſe in templo purificantem inſurrexere Iudæi, quales illi fuerint.

Actor. 20.

Eorundem de Paulo duplex falſa criminatio.

3. Reg.

men ille diſtinctus ab illo, in quem Iudæi ingrediebantur ſoli.

Hoc autem fecerant, quia viderant Trophimum Epheſium in ciuitate cum ipſo, quem æſtimauerunt quoniam in templum introduxiſſet Paulus. Trophimus hic dicitur Epheſius, qui tamen Actor. cap. 20. dictus eſt Aſianus: ſed non repugnat, quia Epheſus metropolis erat prouinciæ illius peculiaris, quæ dicitur Aſia: in qua erant ſeptem illæ ciuitates, ad quas ſcribit beatus Ioannes in Apocalypſi, primo & ſecundo capite. Nam præter Aſiam erat Aſia minor, quæ multas habebat prouincias, ac inter alias peculiarem prouinciam dictam Aſiam, cuius metropolis erat Epheſus. Quanquàm Trophimus Aſianus relictus ſit à Paulo infirmus Mileti, vt ipſe tradit 2. Timothe. 4. ideò adeſſe non poterat, cùm Paulo ingrediente templum, quia mira celeritate Paulus nauigauerat ex Epheſo Ieroſolymam. Quare videtur ab illo diuerſus extitiſſe, vt quidam volunt. Educto ergo Paulo extra templum, ſtatim clauſæ ſunt ianuæ, ne iterum tumultus rediret in templum. Et quærentibus Aſianis Iudæis eum occidere, nuntiatum eſt tribuno. Qui cum militibus accedens, apprehendit Paulum, quem Iudæi cœperant percutere, & iuſſit eum duabus catenis ligari, ſicut totidem vinctus fuerat Petrus Actor. 12. Et Romani caſtra habebant non in Ieruſalem, ſed in Sion ciuitate Dauidis, quoniam in præſidium erat à Romanis diſpoſita. Et 1. Machabæor. 1. conſtat, ibi primùm locatum præſidium Regis ad cuſtodiam ciuitatis. Et ita ex loci vicinitate ad templum citiùs potuit res ad tribunum deferri, & celeriter ab eodem occurri cum centurionibus, & militibus.

Trophimus quomodo Epheſius hic dicitur, qui ſuperius appellatus eſt Aſianus.

Apoc. 1. & 2.

Altera ſolut.

Romani caſtra vbi haberent Ieroſolymis.

¶ *Et cùm veniſſet ad gradus, contigit vt portaretur à militibus propter vim populi.* Nam gradibus aſcendebatur quibuſdam in montem Sion, vt teſtatur liber Nehemiæ cap. 3. & cap. 12. vbi habetur, quòd aſcendebant in gradibus ciuitatis Dauid. Eum tamen ſequebatur turba clamans: *Tolle eum,* ſicut de CHRISTO dixerunt: *Tolle, tolle, crucifige eum.*

Ioan. 19.

Et cùm cœpiſſet induci in caſtra Paulus, dicit tribuno. In gradibus Sion iam erat Paulus, ereptus à violentia populi: Græcè allocutus eſt eum. Ex quo ille miratus, dixit: *Nónne tu es AEgyptius, qui ante hos dies tumultum concitaſti, & eduxiſti in deſertum quatuor millia virorum ſicariorum?* Hic eſt Simon ille magus Ægyptius, de quo Ioſephus libro 20. Antiquitat. cap. 12. & libr. 11. de bello Iudaico, cap. 12. ſiue potiùs 6. qui triginta millia ruſticorum congregauerat, vt irrueret in Ieruſalem, niſi Felix illi occurriſſet equitatu, ac diſſipaſſet illum. Atque: *Nónne tu es:* nam hic diſputauerat, quando oppreſſus fuit. Et ne Ioſephus dicens, habuiſſe hûc triginta millia ruſticorum, côtradicat huic textui, intelligendum eſt, quòd inter illa triginta millia habuit quatuor mille ſicarios. Vſus eſt Euangeliſta in Græca lingua voce Latina ſicariorum: & ſignificat interemptorem, à gladij genere breuiori dicto ſica, quaſi ſeca à ſecando.

Sup. 5.

Ioſephus.

Ioſephi Iudæi cum Luca de quatuor mille ſicarijs conciliatio.

Syriacus quid.

Et dixit ad eum Paulus, Ego homo ſum quidam Iudæus à Tarſo, Ciliciæ non ignotæ ciuitatis municeps. Appoſuit Ciciliæ, cuius Tarſus eſt metropolis, ad differentiam Tarſi alterius ciuitatis, quæ eſt in Bithynia. Non ignotæ ciuitatis, pro, ignobilis: quia Tarſenſis, ſiue Romanus ciuis erat. Ioſephus de Antiquitatibus Tarſum vrbem Ciliciæ celeberrimam, cæterarumque principem vocat, prima nominis litera, quæ olim θ erat, in Tau mutata. Et Strabo lib. Geographiæ: *Tantum Tarſenſibus ſtudium,* inquit, *circa philoſophiam fuit, & alias diſciplinas, quæ in corona verſabantur, vt Athenas, & Alexandriam ſuperarent, & ſi quis alius locus dici poteſt, in quo ſcholæ, & philoſophiæ exercitationes fuerint. Sed hoc vno plurimum excellit, quod hic indigenæ diſcunt, peregrini verò non multi huc aduenunt. At nec illi ipſi hic manent, ſed foris perficiuntur, detinentur autem perpauci.* Hæc Strabo.

Ciliciæ metropolis Tarſus, Romanorum municipium.

Ioſeph. lib. 1. Antiqu. c. 6. prope init.

Strabo li. 14. Geogr. paulò remotiùs à fi.

Tarſenſes olim quales.

Rogo autem te, inquit, permitte mihi loqui ad populum. Et cùm ille permiſiſſet, & reliqua. Mira eſt conſtantia Pauli, & cauſſa confidentiæ ſuæ, qui in medijs vinculis tacere non potuit, cùm percuſſus eſſet, & contra eum ſtarent Iudæi & Gentes. Humanus etiam fuit tribunus Paulo, permittens loqui. Et Paulus prudens, qui manu indixit ſilentium, & lingua Hebræa illis plauſibiliori habuit ſermonem. Vocat autem linguam Hebræam, maternam, & vulgatam, communemque omnibus, hoc eſt, Syriacam: nam literatam illam Moyſis, & Prophetarum haud intellexiſſent, ſicut alias diximus. Illa tamen materna erat, & vernacula Apoſtolis, & ipſi Chriſto Domino noſtro, cui cum Patre, & Spiritu S. ſeruiat omnis creatura, præſertim ratione prædita, illum colat, & reuereatur per omnem æternitatem.

Amen.

Pauli conſtantia admirabilis.

Hebræam linguam hoc loco quam Lucas appellet.

Lib. 1. Prolegom.

TRAC-

TRACTAT. LII.

In illa verba : *Viri fratres,& patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem. (Cùm audiſſent autem,quia Hebræa lingua loqueretur ad illos, magis præſtiterunt ſilentium.) Et dicit, Ego ſum vir Iudæus*,& reliqu.in finem vſq; c. Act.22.

Paulimagnanimitas.

HAEC oratio Pauli tota eſt Apologetica , qua ſe ipſum ab obiectis criminibus expurgat. Summę autem fuit conſtantiæ, quòd etſi in templo eſſet contuſus, ab omnibus amicis deſtitutus, atque in turba plebis inſanientis conſtitutus, catenis vinctus, penes iudicem, & inter arma militum, & coram hoſtibus ſuum ſanguinem ſitientibus, non minus conſtanter loquitur, quàm ſi in medio eſſet diſcipulorum. Et in principio eos admonet fraternitatis, & honeſtiori titulo eos compellans, vocat patres; quo admoneat eos, ſeſe fratrem illis præſtitiſſe ſemper, ſeque illos inſtar patrum coluiſſe, quo tanta modeſtia, & charitate exculpat ab illis benignam attentionem, & recipiant legitimam excuſationem, quam producit. Illi autem intelligentes ſecum lingua Hebræa agi, quam Paulus miſſus à parentibus è Tarſo didicerat in Ieroſolyma, ac legem ad pedes Gamalielis, attentiùs eum audiunt. *Et dicit, Ego ſum vir Iudæus*,&cæt. Oſtendit in primis, ſe gentem & ſtirpem ſuam odio non proſequi, ſed pro naturali affectu amare, cùm ſit Iudęus, oſtendens ſe nihil locutum contra Iudæos. Nam & Prophetiæ plerumque contra ſeipſos multa locuti ſunt, etiam cùm incredulitatem, & duritiam eorum reprehenderent: quia illis nunquàm malè voluit: & Chriſtianis præcipitur dilectio erga omnes. Deinde indicat, ſe aduerſus eum locum nihil docere potuiſſe, in quo tam liberaliter ſit educatus, atque inſtructus. Poſthæc vocat ſe æmulatorem legis, diluens quod dixerat, ſe non modò accuratè inſtitutum fuiſſe in lege, verùm etiam ſæuiſſimum perſecutorem eorum, qui videbantur illi aduerſari.

Iudęos Paulus cur vocet patres.

Prima Pauli ratio defenſionis ſuæ aduerſus Iudæos accuſatores.

II. Ratio.

Tertia,& poſtrema.

Actor.8. & Infr 9.

Ibid.

Factum eſt autem eunte me,& appropinquante Damaſco media die, &c. Deſcribit ſuæ conuerſionis hiſtoriam, quò oſtēdat ſe non leui de cauſa velut paratus ad apoſtaſiā, ſed miraculo ad profeſſionem nominis Ieſu perueniſſe: & ſimul eos terreat, quòd religionem Chriſtianam tanquàm hominum inuentum perſequebantur: & quæ ad hanc hiſtoriam pertinent, quoniam explicata ſunt capite nono, ne actum agere videamur, prætermittimus.

Quare Paulus ſuā conuerſionem ad Chriſtum Iudæis commemorat.

Tantùm collige ex hac hiſtoria, qualem Deum nobis depingat Paulus, nimirum qui omnia videat, & qui corda immutare poſſit, & inflectere in quam partem velit, & quòd luce ſuæ claritatis offuſcat mundi ſapientes: quòd ſibi reſiſtentes poſſit deijcere, ita vt nemo ei ſe opponere valeat; durum eſt enim contra ſtimulum calcitrare: quod ſuorum curam gerit: denique quòd ſe inuocantes in ſalutis dirigat iter. Quod verò Lucas ait: *Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt eius, qui loquebatur mecum*: non eſt contrarium ei, quod dixit capite 9. vbi dicitur: *Audientes quidem vocem, neminem autem videntes*. Quia intelligendum eſt, quòd audierunt vocem, id eſt, ſonitum verborum; non tamen ſenſum perceperunt, vt Beda, & Rabanus interpretantur. Vel audierunt quidem vocem Pauli reſpondentis, nō autem Chriſti compellantis, vt Græca Scholia exponunt, vt aliàs fuit explicatum: Nam comites Pauli audierūt quidem vocem IESV ad Paulum, vt Act.9. hic verò eſt ſermo de voce Pauli ad Ieſum. ¶ *Ananias autem quidam*. Hunc primò commendat à pietate, & ab eruditione, & à bona fama: hæc enim tria Doctori maximè conueniūt, ne Iudæi hunc, per quem Paulus erat baptizatus, ceu leuem aliquem hominem aſpernarentur.

Dei proprietates quædam, ex Paulo defenſore ſui.

Locus conciliatur.

Beda in Act. tom 5.

Rabanus.

Ananiæ, qui Paulum baptizauit encomium

In Doctore requiruntur tria

Actor.9.

At ille dixit, Deus Patrum noſtrorum præordinauit te, vt agnoſceres voluntatem eius, & videres iuſtum, & audires vocem ex ore eius. Præordinatus eſt Paulus in præſcientia Dei ad excellentiſſimum Apoſtolatus munus, ac proinde ad celſiorem gloriæ coronam. Græcè habetur, Præparauit. Nam & præparat nobis bona opera, in quibus ambulemus, & nos ipſos præparat ad amplectenda ſalutis ſubſidia, vt hic fecit cum Paulo, quem præparauit vt agnoſceret veritatem, & videret Iuſtum, hoc eſt, Meſſiam, & audiret vocem ex ore eius, atque eſſet teſtis ad omnes homines eorum, quæ viderat, & audierat: quorum omnium nihil repugnat legi, quæ eò tendit, vt cognoſcamus voluntatem Dei. Neque Chriſtus promiſſus in lege, contra legem eſt, neque audire eum: *Qui prophetam*, inquit, *non audierit, ego vltor exiſtam*. Adhæc teſtificari opera Dei, legi eſt conſonum: *Narrantes*, inquit, *laudes Domini, & virtutes eius, & mirabilia eius quæ fecit.*

Paulus quomodo præordinatus à Deo, vt dixit Ananias.

Epheſ. 2.

Finis legis, cognitio diuinæ voluntatis.

Deut.18.

Pſal. 77.

Factum eſt autem reuertenti mihi in Ieruſalem, & oranti in templo, fieri me in ſtupore mentis, & videre illum dicentem mihi: Feſtina, &

Fieri in ſtupore mentis, qd.

exi velociter ex Ieruſalem. Quod ait, *In ſtupore mentis*, perinde eſt ac ſi dixiſſet, in extaſi, vel in raptu. Quomodo autem fuerit facta hæc viſio, nõ ſatis conſtat, cùm nullibi, niſi modò narretur. Ex eo verò quod ait, oranti ſibi in templo factam hanc viſionem: elicimus, non accidiſſe ſtatim poſt conuerſionem ſuam: quia vt ipſe ait ad Galatas: *Neque veni Ieroſolymam ad anteceſſores meos Apoſtolos; ſed abij in Arabiam, & iterum reuerſus ſum ad Damaſcum. Deinde poſt annos tres veni Ieroſolymam videre Petrum, & manſi apud eum diebus quindecim:* & intereà hanc viſionem habuit, vt relicta Iudæa, ad prædicandum Gentibus proficiſceretur. Atque hic raptus diuerſus eſt ab illo altero, de quo ipſe in poſteriori ad Corinthios ait: *Scio hominem in* CHRISTO *ante annos quatuordecim (ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio: Deus ſcit) raptum huiuſmodi vſque ad tertium cælum.* Nam hic raptus accidit illi, quando Apoſtoli admoniti ab Spiritu ſancto dicente: *Segregate mihi Paulum & Barnabam in opus, ad quod ego aſſumpſi eos*, eum manibus impoſitis in Apoſtolum Gentium ordinauerunt.

Hęc viſio Pauli orantis in templo, quando contigerit.

Galat. 1.

2. Cor. 12.

An hic Pauli raptus idem ſit cum eo, cuius meminit.

Actor. 13.

Audiebant autem eum vſque ad hoc verbum, & leuauerunt vocem ſuam. Ob zelum clamarunt, quoniam dixerat verbum ſalutis commune eſſe Gentibus. Quo clamore tribunus quaſi ſufficienti teſtimonio iuſſit Paulum flagellari. Et quia Paulus hanc repentinam, & inconſideratam ſententiam ægrè tulit; videns etiam, quòd contemptior flagellatus fieret, eam prudenter declinauit, ac ſe iure ciuitatis Romanæ defendit. De illa autem Iudæorum vociferatione, & veſtium proiectione pulchrè ſcribit Beda in Acta, tomo 5. *In Domini paſſione Sacerdos ſolus de throno exiliens veſtimenta ſcindit: quia tunc Sacerdotium vetus erat nouo mutandum. Nunc verò, quia poſt necem Apoſtolorum tota ſimul gens erat regni gloria ſpolianda, cuncti indumenta proijciunt, & clamorem puluere miſtum ad cælum tollunt.* Hæc ille. Cùm igitur Centurio veniſſet ad aſtringendum eum loris, dixit Paulus: *Si hominem Romanum, & indemnatum licet vobis flagellare?* Quo verbo duo crimina illi impegit: alterum, quod contra ius omne, & æquitatem hominem neque legitimè conuictum, neque confeſſum puniret; alterum quòd ciuem Romanum vel alligare, vel flagellare tentarent, cùm tamen nefas eſſet. Cur autem pœnam virgarum, quam nunc ſua denuntiatione præuenit, tacitus pertulerit Philippis; ob id factum eſt, quia in turba populari auditus non eſſet. Nunc verò quia cum Romanis militibus,

Iudęi in Paulũ quare clamauerint.

Cur Paulus à Tribuno iuſſus flagellari, iure ſe Romanæ ciuitatis defenderit.

Beda in Act. tom 5.

Veſtium ſciſſio qd myſtice.

Matt. 26.

Tribuni in Paulũ duplex iniuria.

Act. 16.

Cur Paulus Virgis cæd. ſe permiſerit Philippis, hic minime.

qui moderatiùs, & gratius agebant, occaſione vtitur, docẽs, media legitima, quibus conſulere nobis poſſumus, non eſſe deſerenda. Vnde timens Centurio, admonuit tribunum: quare accedens tribunus, admonuit ſi Romanus eſſet? Cumq; ille annuiſſet, reſpondit tribunus: *Ego multa ſumma ciuilitatem hanc conſecutus ſum.* Poterat ergo ius ciuilitatis Romanæ pretio comparari. Et Paulus ait; *Ego autem & natus ſum*, id eſt, Ego plus te Romanus ſum, quòd non alibi natus Romanum nomen emi, ſed in ipſorum ſum ciuitate progenitus. Quomodo autem ius Romanæ ciuitatis nactus ſit, ſi Romæ natus non eſt, quidam ſcioli non intelligentes, dixerunt, Paulum mentitum fuiſſe: quoniam, inquiũt, leue peccatum erat, pro periculo declinando officiosè mentiri. Sed profectò etſi à veniali delicto nequaquam ſint Apoſtoli excuſandi: tamen qui hanc maculam hoc loco Apoſtolo impingunt, mihi perniciosè in Paulum mentiri videntur: quia ingenioſi eſſe volunt in affingendo mendacio tanto CHRISTI Apoſtolo, atque hoc in iudicio: nam tale mendacium cùm facilè deprehendi poſſet, nõ ſolùm grauius ac truculentius ſupplicium ſibi acceſſiuiſſet; ſed etiam illa mendacij macula in Euangelium quod prædicabat, ceſſiſſet. Quare iſti mittendi erant ad ſcripta ſanctorum Patrum, in quibus huius nodi diſſolutionem inuenire potuiſſent. Ait enim Oecumenius in hæc verba: *Non mentitus eſt Paulus, cùm vocârit ſe Romanum, licet, quemadmodum ipſe paullò antè dixerat, Iudæus eſſet.* Et infrà: *Significat autem Paulus patrem ſuum Romanum fuiſſe. Cùm enim antequàm genitus fuiſſet Paulus, in ditionem Romanorum redacta eſſet Cilicia, neceſſe fuit, vt ipſe etiam, qui ſub ipſis erat, Romanus eſſet.* Hæc ille. Pauli autem pater non peculiari aliquo munere, ſed communi toti ciuitati facto per M. Antonium, vt quidam tradunt, adeptus eſt. Certè priuilegium huius vrbis ſatis indicauit Plinius, qui deſcribens fluuios Ciliciæ, ait: *Amnes, Saros, Cydnus Tarſum liberam vrbem procul à mari ſecans.* Hæc ille inter multas eius Prouinciæ, nempè Ciliciæ, ciuitates, ſolam Tarſum liberam vocans, proptereà quòd illa eſſet colonia, & donata ciuilitate Romana. Adhæc Epiphanius, vt eum ex fonte Græco citat Ioannes Langius in ſcholijs ſuper Iuſtinum Martyrem, in hæreſim Ebionitarum, ſic inquit: *Sic Barnabas tametſi patria Cyprius eſſet, nihilominus tamẽ Leuitici generis fuit. Idem de Paulo dicendum, qui ſimul & Tarſenſis ciuis, & quòd Tarſo ius ciuitatis Romanæ à Marco Antonio donatum fuiſſet, Romanus ciuis, & ab Iſraele non alienus fuit.* Hæc

Quàm verè Paulus ſe ciuẽ Romanũ eſſe dixerit, cùm Romæ natus non fuerit.

Quàm turpiter hallucinentur, qui Paulum, cũ dixit ſe ciuem eſſe Romanũ, officiosè mentitum.

II. Ratio.

Oecumen. in Acta.

Plin. lib. 5. c. 27. init.

Epiph. in hær. 30 à med Ioan Lang in Dialogum Iuſtini contra Tryph. à med tom. 2.

Epi-

Epiphanius: etſi interpres Epiphanij nihil dixerit de ciuilitate Tarſo donata à M. Antonio. Certè Dio Caſſius ſcribit: *Adeò Tarſenſes Cæſari, & eius gratia Dolabellæ fauebant, vt vrbem ſuam pro Tarſo Iulíopolim vocauerint.* Sic ille. Erat moris Romanis Imperatoribus, quas ſibi amicas, & beneuolas ciuitates expertí eſſent, eis ciuilitatis Romanæ priuilegium concedere. Hinc Philo de legatione ad Caium: *Amicorum aliquot patrias integras ciuitate Romana donaſti: & qui modò ſerui fuerant, feciſti aliorum dominos.* Sic ille. Nec mirum, quia vt tradit Plinius lib. 3. c. 3 in fine: *Vniuerſæ Hiſpaniæ Veſpaſianus Imperator Auguſtus iactatus procellis Reipublicæ, Latij ius tribuit.* Sic Plinius. Seneca quoq; homo externus inter epiſtolas illas, quæ circumferuntur, epiſtola ſexta ſcribit ad Paulum: *Cùm ſis igitur vertex, & altiſſimum omnium montium cacumẽ, non ergo vis læter, ſi ita tibi ſim proximus, vt alter tui ſimilis iudicer? Haud itaq; te indignum prima fronte epiſtolarum nominem ſentias, ne non tã tentare me, quàm ludere videaris: quippe qui te ſcias ciuem eſſe Romanum. Nam qui meus, tuus, & qui apud tuos tuus eſt locus, velim vt apud meos meus.* Hæc ille, aſſerens illum ciuem Romanum, & ſe deſiderare in eo loco eſſe apud ſuos, in quo Paulus erat apud noſtros. Ob quã ſententiam Hieronym. in libr. de Scriptoribus Eccleſiaſticis inter eos collocauit Senecam. Huc accedit, quòd cùm Petrus crucis ſupplicio ſit Romæ affectus, Paulus vt Romanus ciuis capite plexus eſt. Nec obſtat Cicero Inuectiua ſecunda in Catilinam: *Ciuium duo ſunt genera: quidam nati alij ciuitate donati.* Hæc ille. Si ergo Paulus erat ciuitate donatus, quomodo poteſt dici natus? Sed hæc non pugnant: pater enim eius ciuitate donatus eſt cum tota Tarſo, antequã Paulus naſceretur. Erant ciues nati nõ Romæ, ſed alibi ex parentibus donatis ciuitate. Quod verò Centurio timuit, non ſolùm quòd voluiſſet Paulum flagellare, ſed etiã quòd eum alligaſſet: audi quid dicat Cicero in orat. pro C. Rabirio: *Portia lex virgas ab omnium ciuium Romanorum corpore amouit:* & act. 7. in Verrem: *Facinus eſt, vinciri ciuem Romanum: ſcelus, verberari: propè parricidium, necari: quid dicam in crucem tollere? verbo ſatis digno tam nefaria res appellari nullo modo poteſt.* Hæc ille. Rurſus oſtendens quòd vnicum eſſet perfugium eorum, qui malè haberentur, accurrere ad priuilegium ciuilitatis Romanæ, idem paulò antè Cicero docet, dicens: *Si tu apud Perſas, aut in extrema India deprehenſus, Verres, ad ſupplicium ducerére, quid aliud clamitares, niſi te ciuem eſſe Romanum? Et ſi tibi ignota apud ignotos, apud Barbaros, apud homines in extremis atq; vltimis gentibus poſitos, nobile et illuſtre apud omnes nomen tuæ ciuitatis profuiſſet; ille quiſquis erat, quem tu in crucem rapiebas, qui tibi eſſet ignotus, cùm ciuem ſe Romanum eſſe diceret, apud te prætorem ſi non effugium, ne moram quidem mortis, mentione, atq; vſurpatione ciuitatis aſſequi potuit?* Hæc ille. Suetonius de Sergio Galba tradit: *Primò acer, & vehemens, & in coercendis quidem delictis vel immodicus. Nam & nummulario non ex fide verſanti pecunias, manus amputauit, menſæq; eius affixit, et tutorem, quod pupillum, cui ſubſtitutus hæres erat, veneno necaſſet, cruce affecit. Implorantiq; leges: & ciuem Romanum ſe teſtificanti, quaſi ſolatio, & honore aliquo pœnam leuaturus, mutari, multoq; præter cæteras altiorem, & dealbatam ſtatui crucem iuſſit.* Hactenùs ille, loquens de adminiſtratione prouinciæ Hiſpaniæ. Erant ergo ciuilitatis Romanæ ampliſſima iura, vſque adeò, vt vltimum ſupplicium, quo plecti poſſet ciuis Rom. (prætérquam in cauſa coniurationis in Rempubl.) eſſet exilium. Docuit autem hoc exemplo Apoſtolus, Chriſtiano, cùm opprimitur, licitum eſſe humanis vti præſidijs, ne Deus tentari videatur. Deinde tribunum admonuit peccati ſui, vt magis in hoc fuerit ſolicitus pro anima illius, quàm pro ſua liberatione. Sæpè enim Deus regna perdidit propter vnũ hominem iniuſtè læſum: vt propter raptam Helenam, totum Troianum euerſum eſt regnum. Sic Ægyptum puniuit propter Saram: propter Dinam filiam Iacob violatam, omnes Sichimitæ perierunt: & propter Leuitæ vxorem, tota ferè tribus Ben-iamin interijt: & propter Prophetas, Ieruſalem deuaſtata eſt.

Suet. in Sergio Galba, cap. 9

Sergius Galba in coercendis quidẽ delictis qualis, teſte Suetonio.

Romani ciuis, quo affici poterat vltimum ſupplicium, quodnam erat.

Quantũ ſæpè vel vnius hominis innocẽtis iniuria perniciem adferat.

Geneſ 20.

Ibid.

Infr. 24.

Iudic. 20. & ſeq.

Sup 19.

Matt. 23.

Poſtera autem die volens ſcire diligentiùs qua ex cauſa accuſaretur à Iudæis, ſoluit eum, & iuſſit Sacerdotes conuenire, & omne concilium: & producens Paulum, ſtatuit inter illos. Tribunus ſui officij admonit⁹ reſipuit, vnde Paulum ſoluit, accuſatores citat, Paulum coram producit, vt audita vtraque parte, vt par eſt, rectiùs cauſa intelligi poſſit, & ſententia recta pronũtiari. Vtinam iudices omnes hoc exemplo moniti, ſyncerè ſuum munus præſtare contendant, vt tantùm innocentes ſeruent, ſonteſque puniant pro delicti probati, & legum ratione: vt ita poſſint ſibi gratiam conciliare ſupremi iudicis, ac incorrupti, Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cùm Patre, & Spiritu ſancto ſit perpetua laus, comparq; laudatio in ſecula ſeculorum. Amen.

Boni iudicis officium.

TRAC-

TRACTAT. LIII.

In illa verba: *Intendens autem in concilium Paulus, ait: Viri fratres, ego omni conſcientia bona conuerſatus ſum ante Deum, vſque in hodiernum diem. Princeps autem Sacerdotum Ananias, præcepit aſtantibus ſibi percutere os eius*, &c. vſque in finem c. 23.

Pauli Apoſtoli eximia conſtātia, in Deoque fiducia.

PAVLVS productus in concilium, & nullo accuſatore quicquam obiiciente, cùm contra morem iudiciorum agi videret; non putauit ſibi longiori oratione vtendum, præſertim apud eos, quos nouerat malignis animis omnia ſua excepturos: tantummodò paucillimis verbis, & toto corporis habitu innocentiam ſuam poteſtatus eſt: nam intentis oculis inſpexit in concilium coactum. Sed vnde hæc illi tanta conſtantia, & cauſæ ſuæ confidentia. Oculi enim, animi ſunt ſpeculum, & vt ille dixit:

Oculi, animi ſunt ſpeculū. Iuuenalis.

Heu quàm difficile eſt crimen non prodere vultu.

Quod ergo oculis ipſis indicauit, idem verbis teſtatus eſt, dicens; *Viri fratres, ego omni conſcientia bona conuerſatus ſum ante Deum vſque in hodiernum diem.* Quaſi diceret; Nihil mihi conſcius ſum, quod veſtrum quenquam offenderim, aut quid vinculis dignū commiſerim. Et quod dicitur, *Conuerſatus ſum ante Deum*, Græcè habetur πεπολίτευμαι τῷ Θεῷ, id eſt, vt Budæus vertit; *Munere mihi credito functus ſum Deo*: nã πολιτεύεσθαι hoc loco ſignificat, non ſimpliciter conuerſari, quod priuati faciunt, ſed creditum ſibi munus adminiſtrare, vt magiſtratus faciũt. Integritatem ſuam ego fatetur, etiam ante Deum: non enim ſatis eſt apud homines iuſtum eſſe, aut haberi. Et ſubdit: *Vſque in hodiernum diem.* Quia hæc vitæ innocentia à baptiſmo vſque ad mortem conſeruãda eſt. Hac autem ſimplici conſcientiæ ſuæ confeſſione offenſus Pontifex, impatienter agens, præcepit aſtantibus ſibi os percuti. Quod veriſimile eſt executioni confeſtim fuiſſe mandatum per aſtantes, vt videlicet ea iniuria affectus, minimè iuſtus, ſed iniuſtus iudicaretur, & vltra progredi in ſui iuſtificatione deſineret. Et fortaſſis alapa, quæ Chriſto Domino impacta eſt, nonniſi verbo, aut nutu Pontificis illata fuit: vt videas quales illi eſſent iudices, & ad reddendum cuique ius parati. Sed vt ibi Chriſtus admonuit miniſtrum percuſſorem, & in eo illum, qui nutu fortaſſis imperarat, aut prohibuerat ne percuteret, aut poſtquàm percuſſerat, corripere: ita Paulus hoc loco magis in Pontificem publicè præcipientem: quàm in percuſſorem inſurrexit, & in eo miniſtrum, qui impegerat colaphum, iniquitatis & legis violatæ admonuit, dicens: *Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu ſedens iudicas me ſecundùm legem, & contra legem iubes me percuti?* Quomodo Paulus ſeruauerit præceptū Chriſti, quod habet: *Si quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram*, & quod ipſe dixit in alio loco: *Maledicimur, & benedicimus: perſecutionem patimur, & ſuſtinemus*, non ſatis conſtat: Ad hoc quidam reſpondent, Paulum non imprecando malum, aut illi conuitiando locutum fuiſſe, ſed futuram illius percuſſionem à Deo pro peccato percuſſionis iniuſtæ pronuntiaſſe. Quem ſenſum confirmat lectio Græca, quæ habet τύπτειν σε μέλλει ὁ Θεὸς τοῖχε κεκονιαμένε, i. Percutere te debet Deus, paries dealbate, ſiue incruſtate: quæ verba non tam maledicentis ſunt ex vindicta, quàm iuſtam prænuntiantis Dei in illum vltionem. Prophetæ ſiquidem plerunq; ventura mala ſuper peccatores prænuntiant, vt confundantur, & conuertantur retrorſum omnes qui oderunt Sion; &, *Inclinaſti ſuperbos: maledicti qui declinant à mandatis tuis.* Hinc Rabanus ait: *Non percutias, quia prophetia eſt, & non maledictio, Paulo dicente, Benedicite, & nolite maledicere*: & iterum: *Benedicite maledicentibus.* Hoc autem non ſolùm de Anania, ſed & de Sacerdotio Iudæorum accipiendum eſt, quod pro veteri Lege, & ficta ſuperficie dealbato parieti comparat. Ita quoque Auguſtinus libro de ſermone Domini in monte exponit: *Paulus, inquit, Pontificis iuſſu palma percuſſus, & quod contumelioſè viſus eſt dicere, cùm ait: Percutiet te Dominus, paries dealbate: minus intelligentibus conuitium ſonat; intelligentibus verò prophetia eſt. Paries quippe dealbatus, hypocriſis eſt, id eſt, ſimulatio Sacerdotalem præferens dignitatem, & ſub hoc nomine tanquam candido tegmine interiorem quaſi luteam turpitudinem occultans.* Hæc illi. Præter hanc expoſitionem Oecumenius ait, non fuiſſe vindictam, aut iram, ſed liberam cõfeſſionem, & fiduciam. Non enim volebat tribuno contemnendus videri: nam cùm ipſe flagris cædere eum abſtinuerit, ſi poſteà ita ignobiliter à Iudæorum ſeruis verberati ſe permiſiſſet Paulus, audacior contra eum fuiſſet affectus. Deinde Paulus non fuerat percuſſus pro nomine IESV, quia tacuiſſet, ſed tantùm quia ſe laudauerat, & innocentiam ſuam teſtatus fuerat, ideò debuit vt frater eum, qui percuti fecerat corripere,

Margin notes (left): 1. Cor. 4. — Omni cõſcientia bona cõuerſati ante Deū quid. — *Budæus in comment. linguæ Græcæ.* — Cur Pontifex Ananias Paulo iuſſerit os percuti. — *Ioan. 18.* — *Ibid.*

Margin notes (right): Paulus Chriſto ſimilis, in quo. — An Paulus ſeruauerit præceptum Chriſti de obuertenda maxilla altera percutienti. *Matth. 5. 1. Cor. 4.* — Mos Prophetarum. *Pſal. 128.* — *Pſal. 118. Rabanus. Rom. 12. Matth. 5.* — *Aug. lib. 1 de ſerm. Domini in mõte, c. 29. ſub fin tom 4. circa finem.* — Paries dealbatus, quid teſte Auguſt. — *Oecumen. in Acta.*

Hier. tom 7. ſub fin. Lib. 2. aduerſ Pelag. inter med & princip.

pere. Adhæc etſi Hieronymus in Dialogo aduerſus Pelagianos dicat, Paulum non ſeruaſſe Domini conſilium, nec patientiam quam Dominus: ſeruauit tamen conſilium, quia de animi præparatiõe quam habebat, intelligitur. Sicut & Chriſtus percuſſus nõ aliam malam obuertit, ſed correctionem percutienti adhibuit; quò declararet, verba ſua intelligenda eſſe in animi præparatione pro loco, tempore, & cauſa. Et quanquàm Paulus maledixerit, ex eo quod produxit Legis teſtimonium: *Principem populi tui non maledices:* tamen quia ille reuera Pontifex non erat, cùm ſciret Sacerdotium in CHRISTVM fuiſſe translatum, & rectè loquentem (cùm non probauerit eum mentitum) contra omnem iudicij ordinem puniri iuſſiſſet, maledictione dignus erat. Ad hæc quia ipſe erat Apoſtolus, cuius muneri fiebat iniuria, ſi importuna humilitate tacuiſſet, quia verè putari reus poſſet, & criminis conſcius: idcirco meritò ei iniuriã intulit, dicens, Paries dealbate, quod idem eſt ac illud quod Chriſtus dixit: *Sepulchrum dealbatum.* Paries quidem, quia debebat ſuſtinere populum; dealbatum verò, quia tãtùm ſpeciem ſuſtentantis, non rem habebat. Eſt enim paries dealbatus princeps pictus, & hypocrita non verus. Quapropter quod dixit: Neſciebam fratres, quia Princeps eſt Sacerdotum, non fuit mendacium: nam etſi ex habitu Pontificum proprio, & ex ſede eminentiori quam obtinebat, de qua ait: Et tu ſedens iudicas me ſecundùm legem; & ex præcepto percutiendi, eum iudicem cognouiſſet: reuerà tamen ei non erat Pontifex alius niſi Petrus ſub Chriſto principe Sacerdotum. Et per ironiam innuit ſe neſcire illum Pontificem, in illo actu non ſe illum geſſiſſe vt pontificem. Nam vt ait Oecumenius: Simulat ignorationem, quæ tamen non lædit, ſed ædificat: poſſumus enim interdum ita ſimulatione ex diſpenſatione vti, vt maiorem vim quàm libera, & vera locutio habeat. Hinc Cicero de quodam magno Oratore teſtatur, magna libertate dixiſſe, illum ſibi conſulem non eſſe, cui Senator ipſe non eſſet. Beda verò ſcripſit: *Quòd tranquillo animo hæc diceret, ſequenti reſponſione manifeſtat, dicens: Neſciebam fratres, quia Princeps eſſet Sacerdotum. Nam etſi hunc verè nouerat in nouo Teſtamento principem non eſſe Sacerdotum; tamen erudiens alios, atq; eos, qui in poteſtate ſunt, modeſtiùs conuerſari monens, ipſe quoq; hic voluit temperare* Hęc ille. Atq; ita manet abſolutus hic locus.

Ioann. 18.

Præceptum Chriſti de præbenda altera maxilla dexteram percutienti, quomodo accipiendum.

Exod. 28.

Matt. 23.

Ananias Pontifex cur paries à Paulo dictus, & cur dealbatus.

Paries dealbatus quis myſtice.

Quàm verè Paulus Ananiã dixerit ſe neſcire eſſe principem Sacerdotum.

Oecumen. in Acta.

Cicer. lib 3. de Oratore, ſub init.

Beda in Act. tom. 3. ſub fin.

Sciens autem Paulus, quia vna pars eſſet Sadducæorum, & altera Phariſæorum, exclamauit in concilio; Viri fratres, ego Phariſæus ſum, filius Phariſæorum. Quemadmodum ſuperiùs Paulus ſeipſum vno verbo à flagellis eripuit, aſſerendo ſe ciuem Romanũ: ita hic vno verbo ſe Phariſæum, & Phariſæi filium vocans, cautè ſe à concilio malignantiũ liberauit, & Phariſæos, & Sadducæos prudenter inter ſe committit. Non aũt fecit hoc timore pœnarum, qui paratus erat millies pro Chriſto occũbere: nec quòd delectaretur diſcordia, cùm Deus oderit ſeminantem inter fratres diſcordias. Sed ideo hoc fecit, primò, quia nullam iuſtitiam, æquitatemve ab eis ſperare poſſe videbat. Deinde, quia videbat nullius fructus eſſe, ſi ſe periculo obijceret. Tertiò, quia videbat eorum malam concordiam, & ad oppreſſionem iuſtitiæ, & veritatis tendere: quia eò quis ad malum audacior eſt, quò plures habet ſocios: idcirco eam interrumpere curauit. Melius quippe erat eos inter ſe contendere, quàm vnanimiter veritatẽ impugnare. Quare ſolutio bona erat, ex qua etiam Sadducæi puniri poterant: qui tamen à Iudæis tolerabantur, quia dogma eorum moribus conſentiebat; Legem autem vt contrariam non tolerabant. Et ſubiunxit: *De ſpe, & reſurrectione mortuorum ego iudicor.* Quod addidit, ad oſtendendum, in quibus eſſet Phariſæus, non quidem in moribus, ſed in fide. Nouerat ſiquidem Paulus vtramque ſectam acerrimè ſuas tueri opiniones: nouerat eam ſectam, quam amplecteretur, ſe defenſurum cõtra alteram: adhæret autem ſectæ, quæ minimè errabat in Fide, aut minus errabat. Sciendum eſt autem, Ananiam Principem Sacerdotum, poſt Ionatham in ſeditione quadam Põtificum contra Sacerdotes pro decimis interfectum, ſucceſſiſſe in Pontificatu, & Sadducęorum partes fouiſſe: ideo pulchrè Paulus hac prudentia vſus fuit. Sic enim de hoc Anania ſcribit Euſeb. *Ananias autem iunior (quem pontificatum ſuſcepiſſe ſupra diximus) proteruus admodum, & inſolens moribus, hæreſim defendebat Sadducæorum, qui in iudicijs crudeliores Iudæis cæteris videntur, ſicut iam ſuprà diximus. Hic inſolentia ſua tempus datum credens ex morte Feſti, conſeſſum iudicum conuocat, & introducit in medium fratrem Ieſu, qui dicitur Chriſtus, Iacobum nomine, & alios quamplurimos, quos velut contra Legem gerere incuſans, tradidit lapidandos.* Hæc ille; vt intelligas, Ananiam iſtum fuiſſe crudeliſſimum, & factionem Sadducæorum fouiſſe, & Iacobum fratrem Domini de medio ſuſtuliſſe.

Sadducæi autem dicunt non eſſe reſurrectionem mortuorum, neque Angelum, neque ſpiritum; Phariſæi autem vtraque confitentur. Tres

Phariſæos Paulus cũ Sadducæis quare commiſerit.

Prouer. 6.

Quo quis fit ad malum audacior.

In quibus Paulus eſſet Phariſæus.

Quis fuerit hic Ananias Princeps Sacerdotum.

Euſeb. lib. 2. Hiſt. Eccl. ca. 23. in fin. to. 1.

Sadducæi quales.

Ananiæ inſaturabilis ſæuitia.

Matth. 22.

Tres ſectæ apud Iudæos quænam illæ. *Ioſephus.*

ſectas Philoſophorum fuiſſe apud Iudæos, nimirùm Eſſenorum, Phariſęorum, & Sadducæorum, ex Ioſepho maniſeſtum eſt. De Eſſenis multa ille de bell. Iud. cap. 7. de quibus quoniam non ſpectat ad propoſitum agere, nihil dicimus. De Phariſæis libr. 13. Antiqu. cap. 9. & lib. 18. cap. 2.

Idem. Secta Phariſæorũ qualis

Phariſæorum victus ſimplex eſt, nullis mollitus delitijs: & quicquid his ratio dictauit, id ſequuntur pertinaciter: maiores natu venerantur, nec audent eis reſponſare manentibus, aut obloqui. Facto quæcunque geruntur, tribuunt, nec tamen homini voluntatis aſſenſum adimunt, hoc temperamẽto Deum, vti dicentes: vt cùm omnia fiant ex ipſius conſilio, in homine tamen ſit voluntas accedendi ad virtutem, aut vitium. Animas credunt eſſe immortales, & ſub terris earum iudicia fieri: tum præmia cuicunq; contingere ex virtutis, aut malitiæ merito: & has perpetuis damnari carceribus, illis facilem eſſe ad vitam reditum.

Phariſæorum de animabus, tam bonorũ, quàm malorum opinio

(quod declarans lib. 2 de bello Iud. in fine, tranſire ait in alia corpora ſolas animas bonorum, improborum enim interminabili ſupplicio cruciari.) *Per hæc placita magnam ſibi autoritatem pararunt apud populum, & quicquid ad ſolennes precationes, ac cultum Diuinum attinet, iuxta horum interpretationem, ac præſcriptum ſolet fieri. Tantum habent à ciuitatibus ſapientiæ, temperantiæ, & vitæ honeſtioris teſtimonium.* Hæc de Phariſæis. Multa quoque Epiphan. de illis tradit libr. aduerſ. Hæreſes in eorum hæreſim agens, his verbis: *Dicebantur Phariſæi, eò quòd ſeparati eſſent ab alijs, propter ſpontaneam ſuperfluam religionem apud ipſos receptam: Phares enim Hebraica lingua ſeparationem ſignificat.* Hæc ille.

Epiphan li. 1. aduerſ. Hereſ. in hær. 16. tni. Phariſæorum appellatio vnde ſit orta. Phares Hebraice quid ſignificet

Iam audi quid dicat de Sadducæis Ioſephus eodem in loco: *At Sadducæorum opinio cum corpore extinguit ſimul & animas: nec aliud quicquam præter Legem ſeruandam exiſtimant* (hoc eſt, contenta in Pentateucho:) *nam de ſapientia cum præceptoribus diſceptare, ad virtutem reputant. Huius ſectæ pauci ſunt, ſed ferè dignitate præcipui: ex horum tamen ſententia vix quicquam agitur. Nam quoties magiſtratus licèt inuiti ſuſcipiunt, Phariſæorum decretis aſſentiunt; ni facerent, non ferendi à plebeiorum multitudine.* Et libr. 2. de bello Iud. *Deum extra omnem mali patrationem, inſpectionemq; conſtituũt. Aiunt autem electioni hominum vel bonum, vel malum eſſe propoſitum: & ſecundùm voluntatem propriam, alterutrum vnicuique contingere. Animarum autem generaliter vel ſupplicia denegant, vel honores. Et Phariſæi quidem ſociales, & qui ſtudeant ſe mutua dilectione complecti; Sadducæi verò & inter ſe feris moribus diſcrepantes, & conuerſatio eorum circa exteros inhumana.* Hæc ille de Sadducæis. Quæ propterea allata ſunt à nobis, vt conſtaret quæ illorum

Ioſeph. lib. 18. Antiq. cap. 2 Sadducæorum ſectæ deſcriptio per Ioſephum.

Phariſæorum humanitas, Sadducæorum verò inhumanitas.

eſſet in moribus crudelitas, & conuerſatio: & quę fides. Non enim credebãt eſſe reſurrectionem mortuorum; quã tamen Dominus illis, ex verbis Moyſi indicauit. Matth. 22. Nec credebant eſſe Angelos, id eſt, ſpiritus cęleſtes, qui mittuntur ad annuntiandum, cùm tamen frequẽter in libris Moyſi illi miſſi legantur. Nec credebant ſpiritus, id eſt, animos rationales coniunctos corporibus poſt mortem remanere, ſed interire. Et quia ſpiritus Græcè dicitur πνεῦμα ſine articulo; rectè pro ſpiritu creato accipitur. Sicut cùm CHRISTVS dixit: *Spiritus carnem, & oſſa non habet.* Nam cum articulo ſignificat Spiritum ſanctum, vt apud Ioannem diligenter annotauimus: & aliquando ex circumſtantijs ſatis colligitur, ſpiritum accipi pro anima, vt in Cantico trium puerorum: *Benedicite ſpiritus, & animæ iuſtorum Domino*; & illud: *Spirituum ponderator eſt Dominus*; &: *Probate ſpiritus ſi ex Deo ſint*: &, *Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filij Dei*; & ad Hebræos: *Patres quidem carnis noſtræ, eruditores habuimus, & reuerebamur eos: num multò magis obtemperabimus Patri ſpirituum, & viuemus?* Vbi ex oppoſitione parentum carnis ad parentes ſpirituum, colligitur rationem eſſe de ſpiritibus humanis. Gregorius tamen Theologus lib. 5. Theologiæ: Spiritum ſanctum Sadducæi penitùs non eſſe cenſuerunt, quemadmodum nec Angelos, nec reſurrectionem. Et videtur alludere ad hæc Lucæ verba. Ratio etiam non deeſt cur inficiarentur; vt eum de natura tollerent, vtpotè ſuis principijs obſiſtentem. Cùm enim Legem Moyſis tantùm reciperent, Prophetis verò non crederent, ſequebatur, ſuopte ſpiritu, & ingenio oracula fudiſſe, quæ ipſorum nomine ferebãtur; & ita negabant Spiritum ſanctum afflauiſſe Prophetas, ne eo admiſſo viderentur repugnare Spiritui ſancto, qui per eos loquebatur.

Contra Sadducæorum hæreſim. *Pſal. 102. & alibi paſſim.* Quę illi ſpirituum negarẽt.

Spiritus cum articulo quem denotet in literis. *Luc. vlt. Ioan. 3.*

Lib. 8. tract.

Dan. 3. Prouer. 16. 1. Ioann. 4. Rom. 8. Hebr. 12.

Greg. Naz. ſub lib. ant. Spiritum ſanctum eſſe Sadducæi omnino negarunt eſſe Naturam.

Vnde hæc illorũ impietas.

Annotauit Oecumenius, quòd cùm tria membra dixiſſet Lucas, reſurrectionem, Angelum, ſpiritum, dixit Phariſæos vtraq; confiteri: vel impropriè vtraq; pro tribus accipiens; vel quòd Angelum, & ſpiritum pro vno, & eodem accipiebant. ¶ *Et cùm magna diſſenſio facta eſſet, timens tribunus ne diſcerperetur Paulus ab ipſis, iuſſit milites deſcendere, &c.* Iudicis officium erat eripere oppreſſum innocentem de manu fortiorum, quos videbat paratos ad necem inferendã; & maximè quòd annuntiauerat ſe eſſe ciuem Romanum, timebat ne in ſe cuderetur illa faba parum ſeruati ciuis Romani.

Iidem Prophetarum oracula humana eſſe non diuina prædicabant. *Oecumen.* Phariſæi cum reſurrectionẽ Angelum & Spiritum, tria hæc, crederẽt, quomodo vtraq; dicantur confiteri.

Munus iudicis quodnam ſit.

¶ *Sequenti autem nocte aſſiſtens ei Dominus ait: Conſtans eſto. Sicut enim teſtificatus es de me in Ieruſa-*

Actor. 23.

Ieruſalem, ſic te oportet & Romæ teſtificari. Rectè dictum eſt per Prophetam: *Iuxta eſt Dominus ijs, qui tribulati ſunt corde: & humiles ſpiritu ſaluabit*: & vbi humana deſunt præſidia, adſunt diuina. Peculiariq́ue ratione ad commune bonum promouendum electi, varia indigent conſolatione, & reuelatione Domini: quemadmodum Satanas contra eos machinatur atq; conſpirat.

Pſal. 33. Diuina quibus adſint præſidia.

Facta autem die collegerunt ſe quidam ex Iudæis, & deuouerunt ſe dicentes neque manducaturos, neque bibituros, donec occiderent Paulum, &c. Verbum, *deuouerunt*, Græcè eſt, *anathematizauerunt*, id eſt, vt Chryſoſtomus ait, dixerunt ſe eſſe extra fidem in Deum, niſi, quòd decreuerant contra Paulum, implerent. Cùm deteſtatione ergo ſui vouerunt, id eſt, ſe deuouerunt patraturos ſe hoc delictum. Hæc ratio ſe deuouendi, longè erat diuerſa ab illa Romanorũ, qua ſeipſos pro ſalute Reipublicę certę morti objiciebant: quo genere ſeipſum deuouendi, Decius Conſul, & filius poſt eum etiam Conſul ſeipſos pro incolumitate exercitus Romanorum deuouerunt. De priori Decio Liuius libr. 8. 1. Decadis ita loquitur: *In hac trepidatione Decius Coſ. M. Valerium* (ſcilicet Pontificem Maximum) *magna voce inclamat: Deorum, inquit, ope, Valeri, opus eſt, agedum Pontifex publicus Populi Romani, præi verba, quibus me pro legionibus deuoueam. Pontifex eum togam prætextam ſumere iuſſit, & velato capite manu ſubter togam ad mentum exerta, ſuper telum ſubiectum pedibus ſtantem ſic dicere: Iane, Iuppiter, Mars pater, Quirine, Bellona, lares, diui Nouenſiles, dij indigetes, diui, quorum eſt poteſtas noſtrorum, hoſtiumque, dijque. Manes, vos precor, veneror, veniam peto feroque, vti Populo Romano Quiritium vim, victoriamq; proſperetis, hoſteſq; Populi Romani Quiritium terrore, formidine, morteq́ue afficiatis. Sic vt verbis nuncupaui, ita pro Republica. Quiritium, exercitu, legionibus, auxilijs Populi Romani Quiritium, legiones auxiliaq́ue hoſtium, mecum dijs Manibus, Tellurīq; deuoueo. Hæc ita precatus, lictores ire ad T. Manlium iubet: matureq́ue collegæ ſe deuotum pro exercitu nuntiare. Ipſe incinctus cinctu Gabino armatus in equum inſiluit, ac ſe in medios hoſtes immiſit.* Et ſubdit: *Illud adijciendum videtur, licere Conſuli, Dictatoriq́ue, & prætori, cùm legiones hoſtium deuoueant, non vtiq; ſe, ſed quem velit ex legione Romana ſcripta ciuem deuouere.* Hæc ille. Ille eſt igitur modus deuouendi ſeipſos, quo Romani vtebantur, & alter quo Iudæi in vitam Pauli conſpirauerant: quo dum aliorum vaſtationem, extinctionemq́ue appetebant, ſeipſos aperto vitæ diſcrimini exponebant. At Paulus, qui cupiebat anathema eſſe à Chriſto pro fratribus, longè excellentiori charitate ſponte vitam ſuā Deo offerebat, quo Iudæorū fratrum ſuorum ſalutē demereri poſſet. Anathematizauerunt ergo Iudæi iſti quadraginta ſeipſos, ac deuouerunt, modò Paulo vitā eriperent. Deuouerat ſe Paulus, & anathema eſt: cupiebat, quò ſalutē, & vitam, quæ in amplectendo Chriſto conſiſtebat, à Deo impetraret. Votum autem, ſiue iuramentum de malo, tacita quædam eſt blaſphemia Dei, quaſi malum Deo placeret: ideò bis peccat, & promittens ſcilicet, & obſeruans. Secùs verò eſt, cùm quid Deo vel voto, vel iuramēto bonum promittitur. Hinc ſtultum eſt, quod Lutheranus quidam hoc loco ait, vota non obligare: & Apoſtolum, viduas cùm ait habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerint, exponendum eſſe, habere damnationem, ſcilicet infamiæ, quia ſimulatè promiſerunt. Sed hæc tantùm autoritate hęretica aſſeruntur contra omnes: quia damnatio vt plurimum in Scripturis non eſt niſi æterna: & illæ mulieres viduæ verè vouerant, cùm de illis dicatur, quia primam fidem irritam fecerint. Sed vide, obſecro, Diuinæ prouidentiæ ſecretum: nam per puerum, hoc eſt, filium ſororis Pauli detectas inſidias cognoſcens Tribunus, Paulum à meditatis inſidijs liberauit. Et agnoſce quanta extiterit Diuina potentia per puerum liberans, vnde tribunus vndiq́ue ſe videns anguſtijs premi, prudēter cum bono comitatu Paulum miſit ad Felicem Præſidem tanquàm inferior ad ſuperiorem, vt ille pro ſua ſapientia in re tam graui ſententiam diceret. Atque hæc ſub noctem fecit, ne pręcognitus ab aduerſarijs Pauli abitus tumultum aliquem maiorem concitaret. Magiſtratum enim ſummè decent iuſtitia, & prudentia: non enim ſapientis eſt dicere, Non putaram. Atque hic licet pulchrum ordinem videre. Nam milites centurionibus parebant, Centuriones tribuno, tribuni præſidi, præſides Cæſari. Vt intelligamus, ſi neceſſarius eſt ordo in militia, nō minus neceſſarium eſſe in republica adminiſtrādā, & in Eccleſiaſtica hierarchia, quæ ſine ordine protinus diſſoluta eſt, vt Hæretici volunt, omnem ordinem confundentes. Cùm tamen Paulus dicat: *Omnia honeſtè, & ſecundùm ordinem fiant in vobis*: & Sponſus dicat de Sponſa: *Terribilis vt caſtrorum acies ordinata*. Addidit rurſus literas tribunus, quibus totius negotij ſummam complectitur. Et prima nocte venerunt milites cum Paulo in Antipatridem vrbem Palæſtinæ, in tribu Manaſſe, quæ olim dicta eſt Capharſalama, vt habes 1. Machab. 7. quæ ſita eſt inter Dioſpolim, quæ

Iudæi vt ſe deuouerint ad necem Pauli, teſte Chryſoſtomo.
Chryſoſt. ho. 49. in Acta, ſub init. to. 3.

Romanorum ſe pro Republica mos deuouendi qualis.

Liuius.
Decij deuotio.

Romanorum dij.

Rom. 9.

Paulus pro Iudæis ſe vti deuouerit.

Votum ſeu iuramentum de malo duplex peccatum.

Contra Lutheranum quendam vota non obligare aſſerentem.
1. Tim. 5.

Damnatio in Scripturis quā fere deſignet.

Diuinæ circa Paulum argumentum prouidentię.

Quę res magiſtratum ſummè deceant.

Ordo cum in militia, tum in Republica adminiſtranda quàm ſit neceſſarius.

1. Cor. 14.
Can. 6.

Antipatris vrbs quæ & Capharſalama, vbi ſita.

Dioſpolis idē

quod Lydda.

& Lydda dicitur, & Cæſaream Palæſtinæ, vbi erat Præſes, non procul ab Ioppe. Hanc ad memoriam patris Antipatri Herodes filius renouandam curauit, & ſic inſtauratam vocauit.

Antipatris cur ſic dicta.

Quis fuerit hic Felix Syriæ Præſes.

Traditur autem hic Felix fuiſſe libertus Claudij Cæſaris, maximè illi charus, miſſus in Iudæam procurator poſt Cumanum exilio mulctatum. Hic Druſillam prioris Herodis Agrippæ Regis filiam duxit in vxorē: cuius mors deſcripta eſt c. 12. & ſoror erat alterius Agrippæ Regis, de quo cap. ſequenti fit mentio. Hæc Druſilla prius nupſerat Azizo Emeſenorum Regi circumciſo, cuius nuptias Epiphanes Antiochi Comagenorum Regis filius recuſauerat, & intactam virginem reliquerat, eò quod religionem Iudæorum, & circumciſionem amplecti noluiſſet, vt erat pollicitus puellæ parentibus. Druſilla verò non multo poſt diu iſſa eſt ab Azizo. Felix verò cùm eſſet Iudæę procurator, & hanc fęminarum pulcherrimam vidiſſet, amore eius captus, per Simonem quendam Iudæum genere Cyprium, pro mago ſe gerētem eā ſollicitauit, vt relicto priori marito Azizo ipſi nuberet, beatam fore promittens, ſi dominum non faſtidiret. Illa malè cōſulta; vt euaderet moleſtias ſororis Berenicæ formæ præcellentiam ſibi inuidentis, conſenſit, calcata religione patria Felici nubere: & nato filio ex eo marito, nomen Agrippæ impoſuit. Cornelius Tacitus libr. 21. Annalium ſcribit: *Claudius defunctis Regibus, aut ad modicum redactis, Iudæam prouinciam equitibus Romanis, aut libertis permiſit. E quibus Antonius Felix per omnem ſæuitiam, ac libidinem ius regium ſeruili ingenio exercuit, Druſilla Cleopatra & Antonij nepte in matrimonium accepta, vt eiuſdem Antonij, Felix Progener, Claudius nepos eſſet.* Hæc ille, dicens Druſillam fuiſſe neptem M. Antonij, & Felicem eius progenerum, & Claudium Imperatorem eius nepotem. Nam Druſus (filius Liuiæ vxoris Auguſti, quem intra tres mēſes poſt coniugium illud progenuit) ex Antonia ſorore M. Antonij tres viros ſuſtulit, Germanicum, Liuillam, & Claudium, qui Caligulæ Imperio ſucceſſit. Multæ ſeditiones in Iudæa ortę ſunt Felicis tempore, quas ille vt potuit, repreſſit: ſed non ſine Iudæorum iniuria. Vnde poſt aduentum Porcij Feſti à Nerone miſſi in locum ſuum, Iudæi apud Cæſarem eum accuſarunt: nec euaſiſſet pœnas debitas, niſi Nero eum donaſſet Palantis fratris precibus, qui tum in pretio maximo erat apud Principem: vt Ioſeph. lib. 20. Antiq. ca. 13. in fine tradit.

Qua ratione hic Druſillam habuerit vxorem.

Actor. 12.

Corn. Tacit. ...

Idem Felix, teſte Cornelio, per omnē ſæuitiam, ac libidinem, ius regium ſeruili ingenio exercuit.

Iudæis grauiter eſt, ... ab eis eſt ad Cæſarem delatus.

Pallātis fratris beneficio eſt à Nerone liberatus. *Ioſephus.*

Habes igitur quis fuerit Felix procurator Iudæę, ad quem cauſſa Pauli eſt delegata. ¶ *Qui dixit; Audiam te,* inquit, *cùm accuſatores tui venerint. Iuſſitq; in prætorio Herodis cuſtodiri eum.* Publicus enim omnium hominum conſenſus expoſtulat, in omni cauſſa vtramq; partem eſſe audiēdam, antequam quis ſententiam pronunciet. Vnde & Alexander Magnus dicebat ſe alteram aurem alteri parti ſeruare. Quod vtinam omnes qui ſedent pro tribunali iudices obſeruarent: ſic enim rectè & incorruptè adminiſtrarent munus ſuum, & ſupremū omnium Præſidem, & Regum Iudicem ſibi conciliarent Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui cum Patre, & Spiritu S. æternas laudes, encomia, atque gratiarum actiones decantent vniuerſę creaturę per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

Magnus Alexander alterā aurem alteri parti reſeruabat.

TRACTAT. LIV.

In illa verba: *Poſt quinque autem dies deſcendit Princeps Sacerdotum Ananias cum ſenioribus quibuſdam, & Tertullo quodā oratore, qui adierunt præſidem aduerſus Paulum,* & reliq. in fin. vſq; cap. 24.

RVRSVS nouum bellum paratur in Paulum. Nam impius ille Pontifex Ananias aſſumens ſeniores, & oratorem, quò faciliùs iudici imponeret, aſcendit in Cæſaream ad Felicem, vt opprimeret Paulum. Sed perſpice Dei bonitatem: Paulus ſolus erat, & vinctus, ſed tamen egregium de illis triumphum retulit. Qui enim iuſtam fouet cauſam, huic Deus, & Angeli aſſiſtunt. Dicitur deſcendiſſe Ananias, tùm propter regionis diſpoſitionem,* quia altior eſt Ieroſolyma, vnde Paul. cap. 21. traditur aſcendiſſe ex illa, id eſt, Cæſarea in Ieruſalem; tùm etiam quia verè deſcendit, qui peccatis adiungit peccata. Cōtinet autem præſens caput duas orationes in genere iudiciali, alterā Tertulli accuſantis Paulū nomine Iudæorum: breuem illam quidem, ſed adulationibus, calumnijs, & mendacijs plenam; alteram verò Pauli, ſed veritati, & iuſtitiæ conſentaneam. Nec mirum ſi prolixior ſit: nam amplior clepſidriarum numerus dari ſolebat reo, quàm actori, cùm illi incumbat munus obiecta crimina abluendi. Primum igitur Tertullus ita exorditur: *Cùm in multa pace agamus per te, & multa corrigantur per tuam prouidentiam.* Laudibus præoccupat animum iudicis, quò eius fauorem ſibi conciliet: ſed falsò, cum multa tyrannicè gereret: nam & Pontificem Io-

Ananias Pontifex Paulum inſatiabili perdendi libido.

Cuinam Deus, & Angeli aſſiſtant.

Deſcendat myſtice quis.

Cur olim amplior clepſidriarum numerus reo, quàm actori conceditur.

Tertulli Ananiæ Pontificis inſinuatio adulatione plena.

natham

elicis ſtude-
tas.

natham monentem, vt pietati daret operā, ſubornato Doro quodam amico Ionathæ, illum in Ieruſalem interfecit: multas diuitum domos in Cæſarea expilauerat, quanquam alioqui magos, & pſeudoprophetas repreſſiſſet. Et quamuis laudans eum ab eo quod non habebat, tacitè admoneret eum qualis eſſe deberet: tamen quia de cauſa iniuſta iuſtam facere cōtendebat, nō caret reprehenſione eiuſmodi beneuolētiæ captatio. ¶ *Semper*, inquit, *& vbiq; ſuſcipimus*, ſubaudiendū eſt tuam prouidētiam: niſi forte interpres dixit, ſuſpicimus, hoc eſt, admiramur, commendamus, & veneramur, ſiue, vt alij vertunt, comprobamus. Et addit ſolitum cognomentum. *Optime Felix*, pro quo habent Græca κράτιστε. id eſt, ſtrenuè, vel fortiſſimè: Syrus codex, victorioſè Felix.

Romani præ-
ſides quo titu-
lo honeſtari
cōſueuerant.

Inuenimus hunc hominem peſtiferum, & concitantem ſeditionem omnibus Iudæis in vniuerſo orbe, & autorem ſeditionis ſectæ Nazaranorum. Qui etiam templum violare conatus eſt, &c. Cùm videret Felicem in ſeditioſos homines puniendos propenſum; nam iam multos eorum ſupplicio affecerat; proptereà ab ea re, ad quā videbat illum bene animatum, initium accuſandi ſumpſit. Proponit igitur tria crimina grauiſſima, quæ niſi fuiſſent meræ calūniæ, ob illorū quodlibet dignus morte extitiſſet noſter Paulus. Hominem, inquit, peſtiferum, ſicut Græcè dicitur per nomē abſtractum λοιμόν. id eſt, peſtem: ſicut 1. Mach. 10. Ἄνδρες λοιμοὶ, hoc eſt, viri peſtilentes; quò Iudæos à lege patrum ſuorum auerteret, & concitantem ſeditionem inter legem ſeruantes, imò inter Gentes, & Iudæos: denique quod vnus eſſet ex præcipuis prædicatoribus cuiuſdam nouæ ſectæ, quam introduxit, Nazarenorum: ita enim Chriſti cultores vocabant ob cōtemptum: quemadmodū Iulianus Apoſtata ob eandē cauſam Chriſtianos vocabat Galilæos, & Chriſtum fabrum. Sed hoc in deſpicientiam illorū dictum, ſumma laus erat Chriſtianorum: Nazarenus enim, ſanctus, ſiue floridus interpretatur. Nomen tum Nazarenorum reſtrictum fuit ad ſignificandam hæreſim quorundam, qui Chriſtum Dei Filium de Maria Virgine natum, paſſum, & ſuſcitatum cōfitebantur: ſed tamen legem, & circumciſionem adiungebant, ita vt neque Chriſtiani eſſent: neque Iudæi: in quos Epiphanius. Tertiò accuſabant illum de profanatione templi. Verùm hæc omnia mera ſunt mendacia. Nec enim peſtifer eſt dicendus, qui omnes ad Chriſtum, hoc eſt, ad ſalutem, trahere cupiebat: neque auertebat à lege, qui ad ſcopum, & finem legis amplectendum cohortabatur: neque ſeditionem concitabat, qui charitatis vinculo & eiuſdem fidei nexu coniungebat, ſed ipſi potius Iudæi contra eum frequentes commouebant tumultus: neque violabat templum, qui ſeptem dieb' Purificationis permanſerat in Templo; ac potius illi legem contumelia afficiebant, qui iuxta legem ſe purificantem percutere, & occidere volebant, atque inſidias nectere non ceſſabant.

In quam rem
Felix præſes
maxime incumberet.

Triplex Pauli
criminatio
mendaciſſima
Tertulli.

Chriſtianos,
Iudæi, Naza
renos, eoſdem
& Iulianus
Apoſtata Galilæos
per contemptum vo-
cabant.
Marc. 6.

Nazarænus
quid interpre-
tetur.
Nazaræni Iu
dæis qui pro-
prie.

*Epiphan. in
hæreſ 20.*
Pauli innocē-
tia ſingularis
oſtenditur.
Rom. 10.
Finis legis,
Chriſtus teſte
Apoſtolo.

Actor. 21.
Iudæi in legē
iniurij.

Quod ait: *A quo poteris ipſe iudicans, de omnibus iſtis cognoſcere*: intellige, non à Paulo, ſed à Lyſia. Falſum tamen erat, quia Lyſias erat pro veritate, in quā non valent verba mendacijs compoſita. ¶ *Adiecerunt autem & Iudæi, dicentes hæc ita ſe habere.* Ipſi ſunt accuſatores, & teſtes, imò & iudices Pauli eſſe volunt. Expende, quot machinis Paulum inuaſerint: poteſtate Eccleſiaſtica, & ſeculari, multitudine, & oratore bene linguaci, aſſentanteque, iudici.

Ibidem.
Supra 9.
Quanta ſit vis
veritatis.

Iudæorum in
Paulum ma-
lignitas.

Reſpondit autem Paulus (annuente ſibi præſide dicere) Ex multis annis te eſſe iudicem genti huic ſciens, bono animo pro me ſatisfaciam. Vide quā ſimplici exordio vtatur Apoſtolus, ac breui, ſed Chriſtiana grauitate digno: & illo quidem captat beneuolētiam, ſed citra vllam adulationem: agnoſcit eum iudicē ordinarium, & longa experientia edoctum quid agere debeat; & omnia bona ſibi de illo pollicetur. Nam quia negotium ipſum ad gloriam Dei, Euangelijque ſpectabat, non debebat Paulus cauſæ ſuæ deeſſe, cùm eſſet Chriſti Apoſtolus: ideo vbiq; reſpondet, ſed vt Apoſtolum decet. Veritas ſiquidem nec potentiam, nec eloquentiam, nec vafram ſapientiam timet. Perpende etiam Pauli modeſtiam, quòd tātis conuitijs adeò non eſt irritatus, vt etiam verbū nō reſpondeat niſi annuente ſibi præſide. Denique indicant ipſa verba, ne tantillum quidem animum eius fuiſſe commotum: Ex multis, inquit, annis te eſſe iudicem genti huic ſciens. Felix enim antea adminiſtrauerat Trachonitidem, Bathanæam, & Gaulonitidem regiones: deinde præfectus fuerat Iudææ à Claudio Imperatore, vt teſtis eſt Ioſephus lib. 11. De bell. Iud. & infrà cap. 24. dicitur, quòd biennio accepto accepit ſucceſſorem Felix Portium Feſtum.

Pauli mode-
ſtia inſignis.

Cur Paulus
falsò à Iudæis
accuſatus a-
pud Præſidem,
ſeipſum defen
derit.

Pauli patien-
tia, & cōſtan-
tia incredibi-
lis.

Ioſephus.

Potes enim cognoſcere quia non plus ſunt mihi dies quàm duodecim, ex quo aſcendi adorare in Ieruſalem. Argumentatur à breuiſſimi temporis ſpatio, quaſi diceret; Quomodo rem tantā potui facere tātillo tempore? Secundò, à cauſæ loco, cùm inquit: Non aſcendi In Ieruſalem tumultuaturus, ſed oraturus. Tertiò, nō inuenerunt me in templo diſputantem, aut concurſum facientem turbæ. Demum volens omnia mendacia diluere,

Pauli apud
præſidem Fe-
licem legiti-
ma defenſio.

adiungit: *Neq; probare poſſunt tibi de quibus nũc me accuſant.* Id eſt, efficaciter nõ poſſunt cõuincere. ¶ *Confiteor autẽ hoc tibi, quod ſecundũ ſectã, quã dicunt hæreſim, &c.* Iuxta Grammaticam aduerte, Græcè legi, Κατὰ τὴν ὁδὸν ἣν λέγουσιν αἵρεσιν: hoc eſt, quod ſecundũ viam, quã dicunt hæreſim, &c. vbi lex Euangelica primò dicitur via, quæ ducit ad vitã æternã, vt olim lex Moyſi dicebatur via, iuxta illud: *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini:* hanc viam dicit Paulus ab alijs vocari hæreſim, id eſt, opinionẽ electã, ſiue ſectã, quã quiſque ſibi elegit (nã ita hæreſis accipi ſolet interdũ in bonã partem, quemadmodum hoc loco, & c.26. vbi Paulus aſſerit ſe eſſe ex ſecta Phariſæorum, & Cicero in Paradoxis ait: *Cato perfectus (mea ſententia) Stoicus & ea ſentit, quæ nõ ſanè probantur in vulgus, & in ea eſt hæreſi, quæ nullũ ſequitur florem orationis.* Tamen; vt annotauit Theophylactus, nunquam religio Chriſtiana ab vllo canonico ſcriptore hæreſis eſt vocata. Et ratio eſt in promptu: propterea quod quæ credimus, aut operamur in religione Chriſtiana, non ſunt hominum cogitationes, aut inuentiones, ſed Dei leges atque perſcripta, à quibus qui vel tantillum aberret cum pertinacia, meritò hæreſin condere, & hæreticus meritò dicitur. Propterea Paulus prudẽter dixit, *quam dicunt hæreſim:* quaſi diceret, Non propterea eſt, etſi ita ab alijs vocetur.

Lex Euangelica via cur ab Apoſtolo nominetur.
Pſalm.118.
Hæreſis vbi in bonum accipiatur.
Cicero Paradoxo 1.
Theophyl. in Acta.
Religionem Chriſti, ſectã, Canonicorũ nullus ſcriptorũ quãobrem appellauerit teſte Theophylacto.
Hæreticus quis.

Quod ad rem ſpectat, cõſtanter Paulus ſe fatetur Chriſtianũ, imò & Chriſtianorum Doctorem, nec erubeſcit cõfiteri Chriſtum corã hominibus, ne erubeſcat Chriſtus illũ cõfiteri corã Patre, & Angelis Dei. Interim verò Chriſtianã religionẽ hæreſim non eſſe vocandã, vel ſectã, vel nouam doctrinã, tacitè quatuor modis indicat. Quaſi dicat: Etſi Chriſtianorũ religioni me addixit: nihil tamẽ in hoc à me peccatũ eſt. Nã deſeruio Patri, & Deo meo, vel patrio meo, vt nunc habẽt textus Græci, id eſt, quẽ coluerunt patres mei. Deinde omnia credo, quæ in lege, & Prophetis ſcripta ſunt: talia enim non ſunt noua, ſed antiqua, & probata. Et ita reſpondet ad illud de ſecta Nazarenorum: & oſtẽdit, vnum & eundẽ eſſe Deum Veteris, & Noui Teſtamenti, quem lex, & Prophetæ nuntiauerunt: præterea eandem habere ſpem de reſurrectione, quã ipſi Iudæi, & præſertim Phariſæi habent. Poſtremò contendo exhibere me omnibus irreprehenſum, ac ſine offendiculo. Ex quibus probauit, Chriſti doctrinã nihil mali continere. Oportet ergo credere in vnum verum Deum. Deinde omnibus, quæ in lege, & Prophetis ſcripta ſunt ad noſtrã ſalutem. Tertiò ſperare promiſſa Dei, & maximè reſurrectionem æternæ vitæ, quò ab amore præſentis vitæ abducti, in futurum theſaurizemus. Quartò præſtat iuſtitia Chriſtiana, vt conſcientiã habeamus ſine offenſione corã Deo, & corã hominibus: quod non fit ſine charitate, & bonis officijs: hæc eſt enim ſumma noſtræ religionis.

Quàm verus, & conſtans Chriſti confeſſor Paulus.
Luc. 9.
Paulus quali Deo ſeruierit, ipſo teſte.
Quatuor lex cõtinet Euangelica.
Rom. 15.
Matth. 6.

Poſt annos autem plures, eleemoſynas facturus in gentẽ meam veni. Soluit alteram obiectionem de templo violato, dicens ſe aſcẽdiſſe Ieroſolymam, nõ leuitatis gratia, ſed eleemoſynam facturus gẽti ſuæ. Superius dixit, Aſcendi oraturus: & vtraque eſt pia cauſa, deuotio ſcilicet erga Deum, & pietas erga proximum. Et hinc oſtendit ſe non eſſe hominem peſtiferum, vt qui ex longinquis regionibus adferebat eleemoſynam in ſubuentionem pauperum: vel orationes, eleemoſynas vocat, quæ vera ſunt ſacrificia, de quibus Paulus alio loco: *Talibus enim hoſtijs promeretur Deus;* vel ea ſacrificia, quæ ex voto obtulit ſecundum ritũ Nazareorum, at qui verbo orabat, & purificabat ſe, nequaquam templũ violabat, ſed honorabat. Nõ enim violant templum, qui orant, & eleemoſynas faciunt, aut offerunt ſacrificium, & purificant ſe: ad quæ quatuor obſeruanda conditum eſt templum: ſed illi tantùm qui blaſphemant, pauperes opprimunt, templum ſpoliant, atque impiè viuunt. ¶ *In quibus*, inquit, *inuenerunt me purificatum in templo.* Nam Chriſtianus non debet inueniri in loco turpi, aut in opere malo, vel mali ſpeciem habente; ſed in loco ſancto, & in opere ſancto. ¶ *Quidam autem ex Aſia Iudæi.* Eleganter omnis tumultus cauſam reijcit in Iudæos, oſtẽditque eos nihil iuſtæ cauſæ habere, vt qui corã iudice competente non auſi eſſent comparêre, etiamſi alioqui mei ſanguinis ſint ſitientiſſimi, imò ne hi quidem, qui coram aſtant, habent quod obijciant, niſi de hac vna voce, quod dixi me Phariſæum, de reſurrectione mortuorum ego iudicor; id eſt, nihil commiſi, niſi quia prædicaui, quod & ipſi credũt. Quod ſi tumultus aliquis fuit ortus ex hac voce; ipſis potius, quàm mihi venit imputandus qui tam leui momento ad tumultus ſe excitari patiuntur.

Quod Paulus templum Dei minimè violauerit, vt ei obijciebatur.
Orationes, eleemoſynæ cur dicantur à Paulo.
Hebr. 13.
Num. 6.
Actor. 21.
Templũ cuius rei gratia conditum ſit.
Probus Chriſtianus vbi inuẽtus, & quid agere debeat.
Iudæorum ſeditio, & iniquitas in Paulum ab eo cõprobata.
Actor. 23.

Diſtulit autẽ illos Felix, certiſſimè ſciens de via hac, dicens. Cùm tribunus Lyſias deſcenderit, audiam vos. Felix, cui Pauli innocentia ignota nõ erat, diſtulit ferre ſentẽtiam, nolens: neque rurſus pro eo iudicauit, ne Iudæos repellere videretur: in quorũ etiam gratiam centurioni præcepit, vt illum cuſtodiret. Finxit, tribunũ Lyſiam expectãdum, cuius meminerat Tertullus, vt cauſam apprehenſionis Pauli melius agnoſceret; cũ tamẽ tribunus

Felicis præſidis prudentia, & iuſtitia.

bunus

Mira Dei in Paulum prouidentia.

bunus per literas de Pauli innocentia illum admonuiſſet. Et ita Iudæos tanquam coruos deluſit hiantes, conatuſque eorum impios perfregit. Vides igitur quantò miraculo Deus ſuis aſſiſtat, & animum iudicis flectat erga Paulum, vt relaxationem ei præbeat, & miniſterium ei non denegari præcipiat.

Poſt quinque autem dies veniens Felix cũ Druſilla vxore ſua, quæ erat Iudæa, vocauit Paulum, & audiuit ab eo fidem, quæ eſt in Chriſtum Ieſum. Diſputante autem illo de iuſtitia, & caſtitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix reſpondit. De Felice olim liberto Claudij, & nunc Præſide Iudææ, ac Druſilla vxore eius Iudęa, dictum eſt ſuperius: vnde & propter vxorem libenter audiebat Paulum de fide in Chriſtum. Tãta porrò erat verborum Pauli efficacia, dum de iuſtitia agebat, quam ipſe iudex iure tenebatur reddere, ſed non obſeruabat: ſicut nec caſtitatem, quam matrimonio debebat, vel potius cõtinentiam, vt Græca vox habet: quæ abſolutè poſita, pro omni abſtinẽtia à voluptatibus guſtus, & tactus accipi conſueuit. Nam vt pulchræ dixit Tertul. lib. de ieiunio in Pſychicos, initio: *Monſtrum eſt libido ſine gula. Vnde ſcriptum eſt: Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* Tanta, inquam erat verborum Pauli efficacia, vt eius ſermonem iudex interrumpere non dubitauerit. Subdit: *Et de iudicio futuro.* Quo eiuſmodi crimina punienda ſunt, & iudicia omnium iudicum inferiorum ad illud ſupremum tribunal adducenda, atque examinanda. Vt tremefactus Felix ſermonis progreſſum impedierit, timens fortaſſis, ne eum de malefactis pœniteret. Paulus enim ita cuiq; accommodabat ſermonem, vt nõ adulatoria vel quæ ad oſtentationem ſpectant, prædicaret, ſed vtilia, & quæ ad rem facerent, & viuum tangerent eorũ qui audiebant, euangelizabat. Verbum enim Dei cor concutit; verbum corda impiorum concutit quidem, ſed nõ ad pœnitentiam, ſicut Eſau, & Iudæ proditoris.

Verborum Pauli quanta vis.

Tertullia.

Vita proxima quæ ſint. *Epheſ. 5.*

Quanta Paulus cum dexteritate loqueretur.

Geneſ. 27. Matth. 26.

Quòd nunc attinet, vade: tempore autem opportuno accerſam te. Simul & ſperans quod pecunia ei daretur à Paulo, propter quod & frequenter accerſiens eum, loquebatur cum eo. In aliud tempus differt Felix, quę diſputauerat Paulus de fide, cùm neſciret quid ſuperuentura de ſe pareret dies, & Scriptura moneat: *Quærite Deum, dum inueniri poteſt; inuocate eum dum prope eſt.* Et terretur Gentilis prædictione iudicij futuri, nec interrogat quomodo tanto tribunali intrepidus aſſiſtat, ſed occaſiones quærit, vnde pecuniam captet à Paulo. Et quoniam iudicium ære redemptum, Cæſarum legibus erat damnatum; ideò nihil audens poſtulare impudentius, ſaltem colloquio occaſionem offerẽdæ pecuniæ voluit ſuppeditare; nimirùm vt contracta familiaritas, perſpectaq; præſidis facilitas excuteret pudorẽ, quo impeditus minus auderet Paulus offerre pecuniã. Paulus verò innocentia cõtentus noluit ſe redimere, etiamſi potuiſſet, ne fidei, & dignitati Apoſtolicæ maculam vllam accerſeret: nam etſi corpore ſeruus eſſet, animo liber erat. Nam etſi interdum liceat iuſto redimere vexationẽ ſuam: tamen quia vt plurimum hoc remedio vtuntur impij & iniuſti, noluit huius rei relinquere exemplum, ad conſolationem eorum, qui cum iuſti ſint; non habent tamen pecuniã qua redimantur. Illud obſerua, quales plerunq; ſint animi iudicum, qui pecuniæ à reis captandæ inhiant, & quã verè dixit de Romanorũ auaritia Mithridates apud Iuſtinũ: Non temerè iactare Romanos, ſe lupæ vberibus alitos. Omnes enim Romanos luporum animos habere inexplebiles, ſanguinis atq; imperij, diuitiarũq; auidos eſſe, & ieiunos. ¶ *Biennio autem expleto accepit ſucceſſorem Felix Portium Feſtum. Volens autem gratiam præſtare Iudæis, reliquit Paulum vinctum.* Quod dicit de biennio expleto, non intelligas per biennium tantùm adminiſtraſſe prouinciam: nam vt Euſeb. in chron. docet, anno 11. Claudij miſſus eſt Felix, reuocatus verò ſecundo Neronis. Et ita ferè ſex annis præfuit prouinciæ. Beda verò ex alijs hiſtorijs probat, Felicem miſſum eo tempore, quo Agrippa Herodes ab angelo interfectus eſt, & filius eius paruus Romæ regno fuit inauguratus: quod factum fuiſſe tradit anno quarto Claudij. Et ita 12. ferè annis præfuiſſet. Sed hæc Bedæ opinio videtur mihi ex incertis hiſtoricis collecta: nam vt diximus c. 12. ſeptimus Agrippę Herodis annus agebatur, cum occidit Iacobũ, & Petrum coniecit in carcerem. Biennium igitur iſtud, cõuerſationis Pauli in Cęſarea, non præſidatus Felicis accipiendum eſt, & cõputandum à tempore, quo Paulus à Lyſia tribuno cõprehenſus eſt Ieroſolymæ, & adductus ad Felicem: vt mirandũ ſit, diuinã prouidentiã tantũ Apoſtolum tanto tempore vt ſileret, permiſiſſe; in documentum eorum, qui linguæ dono præditi ſunt, & tamen interdum ſunt impediti, vt patienter agant, ferendo quod Deus euenire permittit. Sed, vt veriſimile eſt, nõ erat mutus, aut elinguis, ſed vinctus, vt Romæ, ita in Iudæa omnes ad ſe accedẽtes docebat: nam neminem de ſuis prohibuit miniſtrare, & multos ad eũ acceſſiſſe eſt veriſimile; nã ſi Felici ad ſe vocanti, Chriſtum prædicabat; quid ni etiam alijs? Nam & Ioannes poſitus in

Felicis præſidis inſipientia, ſuæque ſalutis negligentia.

Prouerb. 27. Eſai. 55.

Iudicium ære redimere, cautum erat apud Romanos.

1. Cor. 9.

Cum Paulo integrum fuerit apud iudicem pecunia ſe redimere, cur id non fecerit.

Quid ſenſerit ac dixerit de Romanorum auaritia Mithridates *Iuſtinus hiſtoricus.*

Euſeb. tom. 2. Illud Biennio expleto accepit ſucceſſorẽ Felix Portium Feſtum, quomodo verum.

II. opinio, quæ reijcitur. *Beda in c. 23. Actuum, to. 5. Act. 12.*

Act. vlt. Quid Paulus biennio illo, quo vinctus manſit ſub Felice præſide, egerit. *Matth. 11.*

vinculis diſcipulos habebat, & eos inſtituere nõ ceſſabat, donec eos miſit ad Chriſtum.

Felicis Iudææ præſidis in Paulum impietas.

Infra 14.

Infra 27.

Act. 12.

Prouerb. 10.

Quòd autem volens gratiam præſtare Iudæis, Paulum reliquerit vinctum; crimẽ fuit acceptionis perſonarum. Et mirandum non eſt: nam & Herodes Antipas in gratiam Herodiadis, & adſtantium, Ioannem decollari iuſſit, & Pilatus Chriſtum tradidit crucifigendum in gratiam Iudæorum; & Herodes Agrippa videns quia placeret Iudæis, occidit Iacobum, & Petrum ſeruauit poſt dies Azymorum puniendum: ita modò Felix ad captandam gratiam Iudæorum, Paulum vinctũ reliquit. Verùm quod timet impius, veniet ſuper eum. Felix enim nihilominùs grauiſſimè accuſatus eſt apud Cæſarem: nec euaſiſſet, niſi frater eius Pallas interceſſiſſet, vt diximus. Vide igitur, qua ratione ſancti impijs magiſtratibus ludendi, ſibiq; mutuo gratificandi perpetua materia extiterint: vt olim Herodes & Pilatus reconciliati ſunt in Chriſti cauſa agitanda: & illi ipſi aliquando argumentum erunt certiſſimæ deriſionis eorum, & damnationis. Nos ergo ſanctos Dei miniſtros revereamur, colamuſq;, atq; in eis habitantem agnoſcamus, ac veneremur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, qui cũ Patre, & Spiritu ſancto viuit, & regnat in ſecula, Amen.

Sancti quibus ſint maximè ludibrio.

Luc. 23.

Sapient. 5.

TRACTATVS LV.

In illa verba: *Feſtus ergo cùm veniſſet in prouinciam, poſt triduum aſcendit Hieroſolymam à Cæſarea. Adieruntq; eum Principes Sacerdotum, & primi Iudæorum aduerſus Paulum, &c.* vſq; ad calcem 25. cap.

Nona ſub Portio Felicis Iudææ præſidis ſucceſſore Pauli perſecutio.

Matth. 26.

Infra 27.

Luc. 23.

Hæc quid doceat Chriſtianos.

Prou. 28.

Feſtiuũ quoddam aniculæ pro tyranni Dionyſij vita Deum deprecantis reſponſum.

ADVENTV noui procuratoris Iudææ, nouum certamẽ Paulo oblatum eſt. A Lyſia enim tribuno ad Felicem, à Felice ad Feſtum Portium, ab hoc ad Cæſaris tribunal peruenit: vt Chriſtus ad Caipham, & ab illo ad cõcilium ſeniorum, ab illo ad Pilatum, ab eo ad Herodem, & rurſus ab eodem ad Pilatum. Chriſtianus ergo ſuperata vna tentatione, ſemper expectet aliam, nec ſe, quamdiu viuit, ſomno tradat. Vide etiam illud impletum Sapientis: *Propter peccata terræ multi Principes eius.* Nam Iudæis ſæpè mutabantur præſides, quò à pluribus ſpoliarentur. Feſtiuum eſt illud aniculæ pro vita Dionyſij tyranni Deum deprecantis, quem omnes extinctum volebant: quæ rogata quamobrem deprecaretur Deum pro vita tyranni, reſpondit: Ne alius, inquit iunior, aut egentior ſuccedat, qui plus ſanguinis eliciat. Cùm igitur Feſtus nauigatione completa, appuliſſet in prouinciam Palæſtinæ, ac triduo ibi quieuiſſet; poſtmodũ Hieroſolymam aſcendit; ad quem ſubitò Principes Iudæorum acceſſerunt, litem cõtra Paulum renouaturi: ſperabant enim ab hoc obtinere, quod à priori nõ potuerant. Quæ enim ſæpè ſub vno iudice cauſæ victæ iacent, ſub ſucceſſore ſæpè vigere ſolent, & in contrarium mutari. Petebant igitur gratiam ab eo, vt iuberet eum perduci in Hieruſalem, ſed maligno animo, vt eum per viam interficerent, Paulo prorſus neſciente. Verũ non dormitat, neq; dormit qui cuſtodit Iſraël, is pro eo curam gerebat: quemadmodùm nos ſæpè dormientes, & nihil minus cogitantes, diuina bonitas à periculis ſeruat. Qui enim habitat in adiutorio Altiſſimi, hoc eſt, qui diffuſiùs proprijs viribus iactat cogitatum ſuum velut anchoram in Dominum; is in protectione Dei cœli commorabitur.

Iudæorum in Paulum inſidiæ Diuina prouidentia detectæ, atque deluſæ.

Pſalm. 120.

Pſalm. 90. Habitare in adiutorio Altiſſimi, quid ſit.

Feſtus autem reſpondit, ſeruari quidem Paulum in Cæſarea, ſe autem maturius profecturum. Fuit hoc iuſtitiæ ſymbolum in Ethnico, quod nec diuitib. obtemperat, nec pauperi præiudicium facit niſi cognita cauſa. Iuſtitiæ enim fuit, non tradere Paulum iudicandum Iudæis, ſed ipſe iudicare voluit, quia ſciebat id ſibi ex officio incumbere. Fuit quoque æquitatis Feſti, non differri cauſſas in præiudicium pauperum. Nam impij ſunt, & indigni nomine iudicis, qui propter lucrum vel fauorem diuitum eo vſque cauſſas protrahũt, pauper vt cogatur propter inopiam cauſam iuſtam relinquere. Vide etiam malitiam Iudæorum obfirmatam. Nam impij indecorum putant, cauſam, quam ſemel cœperint, etſi iniuſtam, deſerere: at pius cognito errore quamprimùm reſilit, & magis curat conſcientiæ ſuæ integritatem, quàm mundi applauſum. Quare Lucas breuibus eorum falſas accuſationes recenſet, in quibus probandis defecerunt: & breuiter indicat, quid Paulus reſponderit, qui neque in legem Iudæorum, neque in templum, neque in Cæſarem quicquam peccauerit.

Portij Feſti Syriæ præſidis integritas.

Indigni iudicis appellatione qui cenſendi.

Impiorum quid propriũ.

Piæ mentis ingenium quod.

Feſtus autem volens gratiam præſtare Iudæis, reſpondens Paulo, dixit; Vis Hieroſolymam aſcendere, & ibi de his iudicari apud me? Dixit autem Paulus, Ad tribunal Cæſaris ſto, ibi me oportet iudicari. Hactenus iuſtitiæ ſpeciem obtenderat Feſtus: verùm ſi in eo vera fuiſſet iuſtitia, ſtatim Paulum liberum pronuntiaſſet, non curando quippiam de aduerſariorum indignatione. Hic autem cognita iuſtitia Pauli, non auſus eſt ſententiã pronuntiare, ne Iudæos offenderet: nam eorum fauorẽ

Portius Feſtus in quo minus ſuo muneri ſatisfecerit.

non

non minoris, quàm iuſtitiam æſtimabat. Nam iuſtitia incóparabiliter maius eſt bonum, quàm fauor hominum: quia hic facilè amittitur, illa verò etiam poſt mortem comitatur. Quòd ergo dicitur præſtare gratiam Iudæis, Græcè eſt χάριν καταθέσθαι, & hic, & in fine capitis ſuperioris, quòd non tam eſt gratiam alteri facere, quàm gratiã alterius inire, vel ambire, & non vt illi ſibi grati ſint, ſed vt ipſe illis gratus exiſtat.

Iuſtitiæ quantum gratiæ humanæ præponderet.

Paulus ergo reſpondit: *Ad tribunal Cæſaris ſto.* Pungens cõſcientiam iudicis, & eum ſui admonens officij: nam vbi maior poteſtas eſt, ibi & maior iuſtitia inueniri debet. Et ſubiunxit; *Cæſarem appello.* Licita eſt de iure Gentium appellatio cuilibet ex confidentia iuſtæ cauſæ, ſed non vt per moram iuſtitiam impediat, & ante ſententiam, & poſt ſententiam: Ante ſententiam quidẽ, à grauamine futuro propter actum irretractabilem, vt dicunt Iuriſconſulti, & à iudice ordinario tantùm, vel ab ordinario, & arbitrario ſimul, non autem ab arbitrario tantùm. Et nullus poteſt appellare poſt decem dies, nec pluſquam ter: nec licet fideli ad iudicem infidelem appellare. Paulus autem ciuis Romanus erat, & à iudice infideli appellauit ad iudicem infidelem. Conſule ſi vells in 2.2. B. Thomã. Prudenter autem, & perſanctè prohibitus eſt religioſis appellandi vſus. nam etſi quandoq; contingat vt monachus aliquis iniuria læſus grauetur; talia tamen damna (quæ rarò contingunt) pace & quiete compenſantur. Quia neruus & decus religionis in hoc cõſiſtit, vt altiſſimo ſilentio omnia inter ſeſe, quaſi inter fratres trãſigant, neq; ſe ſeculo prodant. Quod ſi religionum cauſæ metas clauſtrorum exierint, actum erit de illis. Quamobrem inſtitutiones religionum ſic Pontifices confirmarunt, vt appellationes prohiberent, nec propterea quicquam obedientiç ſubtractum eſt ſummis ipſis Põtificibus: quicunq; enim monachus incluſus ad ipſum Pontificem appellans iure id faciet, etſi religionum incolumitati non ſit conſultum. Vitat ergo Paulus iudicium ſuſpectum, imò præiudicatum Iudæorum, & ne Deum tentaret, ſi nollet vti remedio, quo poſſet è Iudæorum manibus liberari, & quia Dominus dixerat eum Romę de ſe teſtificaturum, & ſperabat hac occaſione verbum illud implendum: denique tædio affectus Iudæorum, deſiderabat eo proficiſci, vbi plures Chriſto lucrifacere ſe poſſe putabat. Et ſicut ſuperius armis Romanorum defenſus eſt Paulus, ſic hic legibus Romanorum ſeruatus.

Vbi maior debet inueniri iuſtitia.

Licita quatenus appellatio ſit.

Quando quoties tantum, à quibus, & ad quem liceat appellare.

B. Thom. 2.2. q. … art. 3. par. 1. tom. 11.

Neruus, & decus religionis in quo ſitum ſit.

Paulus cur ad Cæſarem appellauerit.

Act. 23.

Tunc Feſtus cum conſilio locutus reſpondit, Cæſarem appellaſti? Ad Cæſarem ibis. Hoc ſine ſupercilio dictum fuit, imò ex conſilio etiam Iudæorum, qui præ inuidia, quæ nunquam malis aliorũ ſatiatur, malebant Paulum vinctum Romam mitti, quàm omninò dimitti. ¶ *Et cum dies aliquot tranſacti eſſent, Agrippa Rex, & Bernice deſcenderunt Cæſaream ad ſalutandum Feſtum.* Noua rurſus ſe obtulit occaſio amplificandæ Chriſti gloriæ. Eſt etiam ingẽs Pauli gratia, quòd ipſe nomen Domini, & coram Iudæis, & Gentibus, imò & coram Regibus, & ipſo demũ Cæſare portauit. Ad hoc enim fuerat à Domino præparatus tanquã vas electum. Fuit autem hic Agrippa Herodis Agrippæ fili[us], quem ab Angelo legimus interfectum cap. 12. & frater Druſillæ, quæ nupſerat Felici, qui vſque ad ſubuerſionem Ieroſolymorum regnum Iudææ tenuit, & ſemper Romanis amicus permanſit. Hæc autem Bernice, ſiue Beronice, ſiue Berenice, nõ ſatis conſtat cuius eſſet filia. Nam Herodi illi Agrippæ patri huius ſuperſtites fuerunt filius vnus, nempè iſte iunior Agrippa annum agens 17. qui erat adhuc valde adoleſcens Romæ: qui primò à Claudio Cæſare Chalcidis, deinde tetrarchiæ olim Philippi, & Trachonitidis factus eſt Rex; non tamen Iudææ, quæ peculiari præſide gubernabatur. Filiæ verò tres, Bernice, quæ nupta erat Herodi patris ſui fratri Chalcidis Regi, nata annos 16. deinde Polemoni Ciliciæ Regi, à quo diſcedens cœpit fratrem Agrippam ſectari non ſine manifeſta inceſti ſuſpicione: reliquæ verò duæ etiam virgines erant, Mariamme, & Druſilla; hæc ſeptennis à patre deſponſata fuit Iulio Archelao Cheiciæ filio: illa decennis Epiphani filio Comagenorum Regis Antiochi, vt Ioſephus docet in Antiquitatibus. Alij verò tradunt, Bernicen hanc fuiſſe aut ſororem, aut vxorem prioris Agrippæ; ac ita vel cum amita, vel cum nouerca ſua matrimonio fuiſſet coniunctus. Quæ quidem omnia abſurditatem ſuã habent, & contra legem erant. Niſi dicamus, Bernicen non veniſſe vt vxorem, ſed vt ſororem eius, quam ardenter diligebat: & imponebatur ei quod ea abuteretur: & ita Lucas nunquam vocat illam vxorem. Dio Caſſius in Veſpaſiano: *Per idem tempus & Beronice maxime florebat, & ob eam cauſſam cum Agrippa fratre Romam venit: ipſa habitauit in palatio, & cœpit cum Tito coire, & ſperabat illi nubere, ſed impeditus eſt à populo.* Hæc ille in ſenſu. Ex quo habes, fuiſſe ſororem Agrippæ, non vxorem, poſtquam id apertè dicit Ioſephus, & Dio, imo etiam Cornelius Tacitus, qui libro 18. ita ſcribit: *Ab crea-*

Inuidiæ proprium quid.

Act. 9.

Ibidem.

Quis fuerit hic Agrippa, ante quem Paulus cauſſam egit.

Actor. 12.

Berenice quęnam illa.

Quibus illa nupſerit.

Ioſeph. lib. 19. Antiq. c. 9.

Quid ſecundũ alios fuerit Beronice.

Eam Agrippa cur ſecum adduxerit.

Dio Caſſius.

Cornel. Taci. longè poſt medium.

creato Imperatori Veſpaſiano mox per occultos ſuorum nuntios excitus fuit ab vrbe Agrippa. Nec minore animo Regina Berenice (inquit) *partes iuuabat, florens ætate, formaq́ue, & ſeni quoq; Veſpaſiano magnificentia munerum grata.* Sic Tacitus de Berenice ſorore Agrippæ: quæ Regina dicitur, quia vxor fuerat patrui ſui regis Chalcidis, & Polemonis Regis Ciliciæ, & ſoror erat Agrippæ Regis. Friuolum eſt autem, quòd quidã Bernicen dicunt fuiſſe nomen viri: quia in adiutorio cũ tribunis, & primatib⁹ adfuiſſe ſcribitur. Sed hoc falſum eſt, quia Beronice nomen eſt fęminæ, vt Ioſephus tradit, & articulus Græcus hic oſtendit.

Reginam cur vocet Cornelius Berenicen

In eos, qui hãc Berenicen, virum, non fœminam fuiſſe contendunt. *Ioſeph. ante citatus.*

De cauſa verò aduentus Agrippæ & Berenices, ſcribit Ioſephus, hunc Agrippam Regem extruxiſſe inſigni amplitudine domum propè porticum in Regia Ieroſolymitana, quòd Aſſamonæorũ fuerat, ſitam in edito loco, vnde amœniſſimus proſpectus patebat cõtemplari vrbem volẽtibus: cuius amœnitatis Rex cupidus, è cubiculo ſpectabat, quicquid circa templum fieret. Quod Ieroſolymitani proceres indignè ferentes; altum parietem excitauerunt ſuper exedram, quæ erat in interiori templo verſa ad Solem Occidentem. Ob quod factum Agrippa Iudæis infeſtus, vt teſtis eſt hiſtoria Scholaſtica, deſcendit in Cæſaream, non tam ſalutandi Feſti gratia, quàm rogaturus, vt parietẽ illum dirueret: quem & fecit dirui. Verùm ciues poſteà ab Imperatore obtinuerunt, vt murus permaneret. Atq; ex hac occaſione, & non Pauli gratia venit ad Feſtum. Sed interim hoc egit De⁹, vt ea ratione nomen Chriſti à Paulo prędicaretur coram Agrippa iuniori.

Agrippa & Bernice cur venerint Cæſaream.

Idem libr. 20. Antiq. c. 7.

Hiſt. Schol. in Act. a. c. 114.

Hic aduentus Agrippæ vnde videri poſſit diuinitus procuratus.

Feſtus Regi indicauit de Paulo, dicens: Vir quidam eſt derelictus à Felice, vinctus, de quo cùm eſſem Ieroſolymis, adierunt me Principes Sacerdotum, &c. Ad quos reſpondi, Quia non eſt Romanis conſuetudo damnare aliquem hominem, priuſquam is, qui accuſatur, præſentes habeat accuſatores, &c. Caſu illi indicauit quæ geſta erant de Paulo: nam in poſtremo loco hæc apud illos habebantur: aperuitq; illi odiũ, quo Iudæi illum proſequebantur, & mortem illius petebant. Sed reſpondit, morem non eſſe Romanorũ, vt indicta cauſa quiſquam morti tradatur non auditus. Nam Valerius Publicola legem tulerat, vt nulli magiſtratui liceret corpus ciuis Romani indicta cauſa condemnare: liceretque condemnatis ad populum prouocare: quæ ſanè lex magna erat cum ratione coniuncta. ¶ *Agrippa autem dixit ad Feſtum, Volebam & ipſe hominem audire.* Mirabile eſt iſtud profectò: Euangelium Chriſti penetrauerat

Mos Romanorum iuri, & æquitati conſentaneus.

Aſiam, & Europam, & ipſam vrbem Romam, hic tamen tam vicinus nondum audierat. Quemadmodùm etiam de Herode Antipa refert Matthæus, quòd cum Chriſtus aliquandiu prædicaſſet, vix tamen audiuit famam Ieſu: hic eſt magnatum morbus, vt verbum Dei negligant: etſi quãdoque deſiderẽt, nonniſi ex curioſitate quadam humana. Ita etiam prædicante Iona in ciuitate Niniue, & credentibus Niniuitis, & pœnitentiam in ieiunio, & ſacco agentibus, poſtremò peruenit tandem verbum ad Regem. ¶ *Altera autem die cùm veniſſet Agrippa & Bernice cum multa ambitione.* Græcè dicitur, μετὰ πολλῆς φαντασίας, id eſt, cum multo apparatu, ſiue pompa Regia; cùm tamẽ ambitionem huiuſmodi, & oſtẽtationem in veſtibus, ſeruis, & ſupellectilibus Deus Regi prohiberet: Non poteris, inquit, alterius gentis hominem Regem facere, qui non ſit frater tuus. Quumq; fuerit conſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, &c. Non habebit vxores plurimas quæ alliciant animum eius, neque argenti, & auri immenſa pondera. ¶ *Iubente Feſto adductus eſt Paulus.* Rectè dixit Apoſtolus: *Spectaculum facti ſumus mundo, & Angelis, & hominibus.* Ecce toties Paulus producitur, vt aliorum oculis ſpectaculum præbeat, & cauſam ſuam perorare audiatur. Sed interim occaſio præbetur propagandi verbi Dei, & Chriſtũ proponendi apud illos, qui nondum eum nouerant: ita vt ſine magna prouidentia, & Dei gloria nihil electis contingat. Et dum Feſtus ait: Ego verò comperi nihil dignum morte eum admiſiſſe, Pauli innocentię teſtimonium reddidit: verùm in eo prodit ſuam iniuſtitiam, imò etiam ſtultitiam, quòd quem nouit innocentem, illum in vinculis retinebat: imò proponit eum Cæſari vinctum mittere. Nam etſi appellaſſet, quò à violentia Iudęorum eſſet ſecurus, dimittendus tamen erat, cùm non eſſet cauſa, aut vinculorum, aut paſſionis. Porrò rei in vrbem cum elogio, id eſt, cum teſtificatione criminis ſcripto comprehenſa mitti ſolebant: quam rem veteres elogij voce ſignificabant. Hinc Tertul. libr. de reſurrectione carnis: *Concupiſcentia*, inquit, *totam hominem elogio tranſgreſſionis inſcripſit.* Et Ammia. de Gallo Cæſare loquẽs, ait: *Deniq; Antiochiæ ordinis verendi duces ſub vno elogio iuſſit occidi.* Et de Caligula Tranquillus: *Tres*, inquit, *gladios in necem ſuam præparatos, Marti vltori, addito elogio* (hoc eſt, inſcriptione de qualitate facti teſtificante) *conſecrauit.* Tale fuit elogium Pilati, quod ſuper caput Domini crucifixi poſuit: *Et impoſuerunt*, inquit Matthæus, *ſuper caput eius cauſſam ipſius ſcriptam*,

Matth. 14.

Principũ morbus neglectus verbi Dei.

Ion. 3.

Agrippæ, & Bernicis neglectus legis diuinæ. *Deut. 17.*

1. Cor. 4.

Dei in Paulo atque adeo in electos ſuos omnes prouidentia.

Porti i Feſti iniuſtitia, ſimul & inſipientia.

Elogium quid ſignificat.

Tertullian.

Ammi. li. 14. circa mediũ.

Sueto in Caligula, c. 14.

Matth. 27.

ſcriptam, id eſt, crimen eius, cùm in Crucem eſt elatus. Conſtat tamen interdum, elogiũ in bonã partem ſumi: *Quid*, inquit Cicero, *ipſa ſepulcrorum monumenta, quod elogia ſignificant, niſi nos futura etiam cogitare*: Hæc autem verba Feſtus dixit Agrippæ, & primoribus Iudęorum ad colorandam vocationẽ Pauli ad preces Agrippę, qui propenſus erat ad audiendam ex ore Pauli fidem, & religionem Ieſu Chriſti, cui cum Patre & Spiritu ſancto eſt par gloria, poteſtas, & imperium in ſeculis ſeculorum, Amen.

Elogij ſignificatus alter.
Cic. 1. Tuſcu

TRACTATVS LVI.

In illa verba: *Agrippa verò ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipſo. Tunc Paulus extenta manu, cœpit rationem reddere: De omnibus quibus accuſor à Iudæis, Rex Agrippa, æſtimo me beatum apud te, cùm ſim defenſurus me hodie: Maximè te ſciente omnia, quæ apud Iudæos ſunt, conſuetudines, & quæſtiones*, & reliq. vſq; in finem cap. 26. Actuum.

Quare Paulus extenta manu cœperit ſui rationem reddere coram Rege Agrippa. & p[...] Feſto.

CVM per Regem Agrippam facta eſſet copia loquendi pro ſemetipſo, tunc Paulus extenta manu indixit ſilentium, quia interdum auditorium tumultuatur, antequam quis dicere exordiatur. Ita ſuperius cap. 21. Paulus ſtans in gradibus annuit manu ad plebem, & ſilentio facto, allocutus eſt illos lingua Hebraica, quaſi manu ſilentium imperaſſet. Sæpius autem cogitur Paulus ſeipſum defendere, quò & innocentia eius omnibus eſſet teſtatior, & Chriſti nomen in plures diffunderetur, & quò plures haberet aduerſarios Euangelica veritas, ac ſemper manſiſſet, eò nos illi tutius, ac ſecuriùs niteremur. Pulchra autem & efficaci oratione vſus in hac ſui defenſione. Nam in primis ſermonem habebat ad eum, qui multùm prodeſſe poterat conuerſus: & è conuerſo multùm obeſſe, ſi contra Chriſtianos concitaretur: vnde & pro Regibus, & in dignitate conſtitutis preces ad Deum fundi voluit idem Apoſtolus: Tùm quia nouerat, hominem quẽ alloquebatur, mundi illecebris huius eſſe captũ; ac proinde ardentiori opus eſſe oratione ad eius reductionem. Mirum autem eſt, quòd cũ plerunq; magni oratores, aut verecundia, aut timore, aut memoria exciderint, vt vltra progredi non valuerint, quemadmodum de Theophraſto teſtatur Gellius: nam pauca verba ad populũ habiturus, verecundia obticuit: & idẽ contigit Demoſtheni ad Philippum Regem Macedoniæ, & Ciceroni in cauſſa pro Milone; nunquam tamen Paulo, qui in Rhetorum palęſtra exercitatus nõ erat, tale quid accidiſſe legimus, etiamſi vehementes timoris cauſas habere videretur. Sed quomodo cadere poterat ille, cui Dominus dixit: *Ego dabo vobis os, & ſapientiam; cui non poterunt reſiſtere & contradicere omnes aduerſarij veſtri?*

Cur tam frequens, & aſſidua Pauli ſui ipſius defenſio.

Pauli ſermo efficax ac circumſpectus.

Tim. 2.

Quibus vel [...] è ora[...]ribus anti[...]s fortuna[...] videri [...]ſſit noſter [P]aulus
Gel. L. 8. Noct. Attic. c. 10.

Luc. 21.

Iam expende quàm pulchro prooemio vtatur: *De omnibus*, inquit, *quibus accuſor à Iudæis, Rex Agrippa, æſtimo me beatum apud te, cũ ſim defenſurus hodie.* Paulus nunc magna libertate loquitur inquit Chryſoſt. non aſſentãs, ſed propter hoc beatũ ſe eſſe dicẽs, quod loquatur ei, qui omnia ſciat, quęſtiones videlicet Iudaicas, & mores atq; conſuetudines. In quo oſtendit imperterritum animum, & indicia bonæ conſcientiæ. B. Hieron. lib. de optimo genere interpretandi, in principio, paullò aliter legit, atq; exponit: *Paulus*, inquit, *Apoſtolus, præſente Rege Agrippa de criminibus reſponſurus, quod poſſet intelligere qui auditurus erat, ſecurus de cauſſæ victoria, ſtatim in principio ſibi gratulatur, dicens: De omnibus quibus accuſor à Iudæis, ô Rex Agrippa, exiſtimo me beatum, cùm apud te ſim hodie defendendus, qui præcipuè noſti cunctas, quæ in Iudæis ſunt conſuetudines, & quæſtiones. Legerat enim* (inquit) *illud Eſaiæ: Beatus qui in aures loquitur audientis: & nouit tantùm oratoris verba perficere, quantum iudicis prouidentia cognouiſſet.* ¶ *Et quidem vitam meam à iuuentute.* Indicat quale vitæ inſtitutum à pueritia fuerit amplexus, vt oſtendat ſe nihil in ſenectute alienũ à prioris vitæ inſtituto feciſſe: fieri enim vix poteſt, vt qui cultor fuit pietatis in adoleſcentia, in ſenectute ab ea degeneret & impius efficiatur, iuxta prouerbium illud Salom. *Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea.* Profeſſus aũt fuerat Paulus certiſſimam, ſiue exquiſitiſſimam ſectam Phariſæorum: nam fide bona prędicta, & optimis moribus erat ornata. Vnde & ad Philippenſes dixit: *Secundùm legem Phariſæus, &c. ſecundum iuſtitiam, quæ in lege eſt, conuerſatus ſine querela.* Vbi tacitè ſectam ſuam illi Sadducæorum anteponit.

Prudens, atq; elegans Pauli inſinuatio ad Regem Agrippam verba facientis
Chryſ. ho 52. initio, tom. 3.

Pauli conſtantia, integritas.
B Hier. to. 2. in fin.

Quem Deum coluerit à ſua adoleſcentia Paulus, & quã religioſe.

Prou. 22.
Paulus cur Phariſæus.

Philip. 3.

Et nunc in ſpe, quæ ad patres noſtros repromiſſionis facta eſt à Deo, ſto iudicio ſubiectus. Cum vitam ſuam incuſpatam eſſe prodiderit, oſtendit ſe ob nullum maleficium in vincula coniectum, ſed ob ſpem inquit, repromiſſionis, non mihi ſoli propriam, ſed duodecim tribubus: & vnde debebãt amore me proſequi, & honore, vnde in me inſurgunt, & ſęuiunt. Ita enim ſolet mundus bonum malum dicere, & malum bonum,

Vnde probet ſe Paulus immerito ab Iudæis accuſatũ, & vinctum.

Eſai. 5.

Mundi ingenium.

atque eos auerſari, qui ſalutariter cenſulunt. ¶ *Quid incredibile iudicatur apud vos, ſi Deus mortuos ſuſcitat?* Id eſt, cùm hæc opinio apud vos in confeſſo ſit, atque adeò, etiamſi in ea minimè eſſetis educati, nunc profectò culpæ non tribueretur Nã ſi Deũ omnia facere fatemini, quod & Ethnici nõ negant, quorum vnus dixit:

Deum omnia facere Gentiles agnouere.

Immenſa eſt finemq́, potentia cœli
Non habet: & quicquid ſuperi voluere, peractum eſt.

& multos anteà Deus ſuſcitauerit in teſtimonium Filij ſui aliquando ſuſcitãdi: quid miramini, ſi prædicamus, Meſſiam poſt mortem ſuam ad vitam eſſe reuocatum? Quicquid dicat ratio, quæ ea, quæ ſupra naturam ſunt, vt non agnoſcit, ita nec fieri poſſe exiſtimat. Verùm ſi fides Dei omnipotentis accedat, hunc articulum non ſolùm vt poſſibilem, ſed etiam vt neceſſariũ ob Deum, quia is qui non mentitur Deus, promiſit, apprehendit.

Defectus rationis humanæ in rebus Fidei.

Tit. 1.

Act 9.

Paulus cur factus Chriſtianus, eodem autore.

Et ego quidem exiſtimaueram me aduerſus nomen Ieſu Nazareni debere multa contraria agere. Declarat ſe nulla animi leuitate permotum Chriſti religionem fuiſſe amplexatum, ſed virtute, & peculiari Dei vocatione, rurſus recenſet ſuam conuerſionem quæ miraculis inſignis, & clara extitit, & teſtes idoneos habuit præſentes, qui viderunt lumen, & audierunt vocem, ne quis fabellam à Paulo confictam exiſtimet. Zelo ergo, ſed non ſecundùm ſciẽtiam, Chriſtum, & nomen eius profitentes, perſequebatur: ¶ *Et cùm occiderentur,* inquit (ſcilicet Chriſtiani) *detuli ſententiam.* Non vt cauſſæ iudex ex commiſſione, ſed ab alio iudice prolatam, vt executioni mandaretur. Et cogebat ſanctos blaſphemare tormentis compellendo, & vt à ſuſcepto veritatis tramite retrocederent, efficiendo. Et quòd extremę crudelitatis eſt argumentum, non ſolùm Iudææ terminis contentus, in exteras ciuitates vſque Damaſcum perſequebatur. Vides igitur quàm diligenter exaggeret zelum ſuum pro lege, niſi ipſe alibi confiteretur eſſe crimen, & quidem grauiſſimum, propter quod ſe indignum vocari aſſerit Apoſtolum, quia perſecutus eſt Eccleſiam Dei. Sed ob id tantùm dignus extitit miſericordia; quia ignorans fecit in incredulitate. ¶ *Durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare.* Cùm hæc verba tam in Gręcis, quàm Latinis codicibus, tam hoc loco, quàm cap. 9. habeantur: imprudenter reiecta ſunt ab Eraſmo & Caietano. Quaſi diceret; Hactenus ſine ſtimulo reſtitiſti: ſed nunc ſi pergas reſiſtere, in ſtimulum calcitrabis. Eſt autem ſtimulus Dei correctio, ita enim ait Salomon: Verba ſapientium ſicut ſtimuli, & quaſi claui in altum defixi. Hæc conuerſio narrata eſt capite nono, & capite vigeſimoſecundo, & hoc loco; & ſemper aliquid addit, vel mutat: ſed nihil eſt quod reuera contradicat. Quod hic dicit comites cecidiſſe in terram cum ipſo Paulo; capite autem nono ait, viros, qui comitabantur cum eo, ſtetiſſe ſtupefactos, minimè ſibi inuicem aduerſantur: quoniam vtrumque verum eſt. Nam primùm tam Paulus, quàm alij deciderunt in terram. Sed illi, qui exterriti ceciderunt, ſtatim ſurrexerunt, & ſtabãt ſtupefacti audientes Paulum reſpondentem, & neque videntes, neque audientes vocem eius, cum quo Paulus loqueretur. ¶ *Sed exurge, & ſta ſuper pedes tuos.* Expectauit Paulus proſtratus humi, donec iuſſus ſurrexit, alij autem iniuſſi ſurrexerant, vt qui ſolo externo terrore ceciderãt, nullumque motum versùs Ieſum intus ſentiebant, vt Paulus. Quaſi diceret Dominus, Integrum eſſet mihi, ſi vellem, te interficere, ſed exurge, & ſta per gratiam meam: omnia enim peccata tibi dimitto, modo ſis teſtis eorum omnium quæ vidiſti, & audiſti, & eorum, in quibus apparebo tibi. Et dixit in futuro, apparebo, propter ea, quæ ei reuelauit illo triduo, quo non manducauit, neque bibit: nam tunc reuelatum eſt ei Euangelium; vt ipſe dicit ad Galat. 1. Ac dicens: *Eripiens te de populis, & Gentibus, &c.* indicauit Paulum ad vtraſque nationes mittendum, grauiſſimaſque perſecutiones perpeſſurum; ſed Chriſti gratia ab illis eripiendum. ¶ *Aperire oculos eorum vt conuertantur à tenebris ad lucem.* Hæc olim fecit prædicatione Paulus, & adhuc facit per epiſtolas ſuas quotidie, & vbique. ¶ *Vnde, Rex Agrippa, non fui incredulus,* vel, vt Græca litera habet, inobediens, *cœleſti viſioni.* Iam indicat quid conuerſus in Chriſtianiſmo egerit. Primum fuit, non contemnere Dominum vocantem, & admonentem. Et tacitè admonet auditores, ne ſe incredulos redderent diuinæ inſpirationi, quæ tunc fiebat: non enim fruſtra Paulus in hanc ditionem vocatus eſt, neque tam accuratè loqueretur: vbi enim primùm credidit, cœpit prædicare, & loqui, iuxta illud Prophetæ: *Credidi propter quod locutus ſum.* Deinde quod docuerit. Primùm, vt pœnitentiam agerent de peccatis, illa abnegando. Deinde vt conuerterentur ad Deum per Fidem, Spem, & Charitatem. Tertiò, vt dignos pœnitentiæ fructus præſtarent, quibus peccata compenſare valeant.

Rom. 10.

Olim quàm zelaret legem Moyſis.

Rom 9.
1. *Cor* 15.
Epheſ. 3.
Ibidem.

Eraſmi, & Caietani oſcitantia.

Stimulus quid.

Eccl. 12.

Locus præſens conciliatus cũ altero.

Pauli obedientia.

Chriſti Ieſu in eum clementia.

Act 9.

Ad quid Paulus fuerit electus à Domino.

Quid Paulus egerit ad Chriſtũ conuerſus.

Idem quid docuerit.
Pſal. 115.

Matth. 3.

Hæc

Hac ex cauſa me Iudæi, cùm eſſem in templo, comprehenſum tentabant, volentes me interficere. Id eſt, cùm nihil aliud fecerim, quàm quod Deus præcepit; neque docuerim quam quod Deus per Scripturas tradiderat, & Iudæi confitebantur; neque aliquem læſiſſem, aut cauſam tumultuãdi dediſſem, nulla erat cauſa in meam mortem machinãdi: & tantùm ſe propter iuſtitiam perſecutionem paſſum oſtendit. ¶ *Auxilio autem adiutus Dei, vſque in hodiernum diem ſto, teſtificans minori, atque maiori.* Omnia diuinæ gratiæ adſcribit, ſicut alibi: *Gratia Dei ſum id quod ſum.* Et Euangelium ſine acceptione perſonarum eſt prædicãdum tam minori, quã maiori. Et dicendo de præſenti, Teſtificor, indicat, non multum fuiſſe in carcere, ſed ad ſe accidentibus, liberè prædicaſſe. ¶ *Nihil extra dicens, quàm ea quæ Prophetæ locuti ſunt futura eſſe, & Moyſes.* Ne valeant exiſtimare illum quicquam noui ingerere, quod non ſit à Prophetis agnitum, atque prædictum. Nempè ſi paſſibilis Chriſtus, vt docuit Eſaias: ſi primus ex reſurrectione, vt Dauid prædixit: ſi lumen annuntiaturus populo & Gentibus. Ita enim prædixerat olim Eſaias: *Parum eſt vt ſis mihi ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & faces Iſrael conuertendas. Dedi te in lucem Gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ;* & Simeon; *Lumen ad reuelationẽ Gentium, & gloriam plebis tuæ Iſrael.* Et ita tacitè affirmat quod prædicat, & teſtificatur regnum Dei, ſiue regnum cœlorum, ſeu regnum Meſſiæ.

Actor. 22.

Pauli teſtimonium innocẽtiæ ſuæ, & integritatis.

Omnia opera ſua cui vni adſcribebat Paulus

1. Cor. 15.

Euangelium quomodo prædicandum.

Quoniam Paulus tantum modo prædicabat.

Eſa 53. & ,eq. Pſal. 15. Eſa 49. Act. 13.

Luc. 2.

Hæc loquente eo, & rationem reddente, Feſtus magna voce dixit; Inſanis Paule: multæ te litteræ ad inſaniam conuertunt: Chryſoſtomus teſtatur, Feſtum nonnihil humani paſſum, quòd non ad ſe, ſed ad Regem, ſermonem dirigeret. Et mundus ſeruos Dei inſanos putat, quòd rerum inuiſibiliũ amore capiantur, & præſentia bona negligant: qua ratione mundus pietatem iudicat inſaniã. Ita Propheta, qui vnxit Iehu, inſanus iudicatus eſt: & Chriſtum putabant ſui in furorem verſum. Sic vitam piorum impij æſtimabant inſaniam, vt dicitur in libro Sapientiæ. Cùm verè mundus inſaniat temporaria præferens æternis, & carnem ſpiritui, & ſeipſum Deo. Et multis literis inſaniam tribuit Feſtus, cùm mundus non niſi per multam ignorantiam ſui ipſius, ac Dei ſui inſaniat.

Paulo cur dixerit Feſtus, inſanis, &c. eſte Chryſ. *Chryſ. ho 52. in Acta, to 3.* Mundi huius de Dei amicis quale iudiciũ. *4. Reg. 9.*

Marc 13. Sapient. 5. Mundus quã erit inſanite iudicandus eſt.

Non inſanio (inquit) optime Feſte; ſed veritatis, & ſobrietatis verba loquor. Indicat Chriſtianam doctrinam non eſſe inſaniam, ſed ſobrietatem; hoc eſt, virtutem contra inſaniam, & furorem, & veritatem; cùm cõtrà mundus mendacio, vitioque nitatur, vitioſaque, atque mendax exiſtat eius vita atque doctrina.

Quid ſit Chriſtiana doctrina ſecundum Apoſtolum.

Scit enim de his Rex, ad quem conſtanter loquor. Latere enim eum nihil horum arbitror. Ad Regem ſe conuertit, quia in Feſto nullum videbat fructum: atque eius conuenit cõſcientiam: *Scio*, inquit, *quod credis Prophetis.* In quæ verba Beda ſcribit: *Non hæc adulando, vt quidam putant, ſed verè profatur. Agrippa enim, vtpote Iudæorum ritu, & legibus imbutus, credebat vera locutos eſſe Prophetas, ſed ad quem eadem veritas pertingeret, id eſt, Dominum Chriſtum, vt perfidus neſciebat. Quamuis in concione quadam cum Iudæis habita dixiſſe legatur: Sed de religionis auxilio præſumitis, cum orbem iam Romanum Ieſu diſcipuli repleuerint, aut ſine Dei nutu putamus illam creſcere religionem.* Hæc Beda.

Cur Paulus Agrippam alloquens, eum laudet.

Beda in Acta tom. 5.

Agrippa autem ad Paulum; In modico ſuades me Chriſtianum fieri. Et Paulus; Opto apud Deum & in modico, & in magno: non tantùm te, ſed etiam omnes qui audiunt hodie, fieri tales, qualis & ego ſum, exceptis vinculis his. Agrippa contemptim videtur locutus: nam mundus riſum, ac iocum putat, quod eſt maximè ſerium. Et quod ait; In modico, & in magno, Græcè eſt, In pauco, & in multo. Et eſt ſenſus: Breui tempore, ac compendioſa oratione tentas mihi perſuadere vt fiam Chriſtianus. Paulus autem, & quiſq; pius homo etſi videat ſe nihil proficere, tamen cupit, & optat prodeſſe, & breui, & longo tempore, & compendioſa, & longa doctrina: nam ad vtrumque ſe profert præſtandum bonus miniſter. Eſt & boni cordis indicium, quòd bona quæ in ſe habet, alijs quoque optat, non autem mala ſua: at impij mala alijs imprecantur, & ſibi retinent bona. Sunt qui ita non ineptè hæc verba interpretentur: parum abeſt, quin mihi perſuadeas, & nihil propius factum eſt, quàm vt me faceres Chriſtianum; vel non perfectè, ſed aliquantulum, vel ex parte perſuaſiſti. Et fortè erat occultus Chriſtianus, vel ſaltem eò tunc impellebatur per diuinam inſpirationem, nec ille repugnabat: quod oſtendit deſiderium audiendi Paulum, & verba quæ paullò ante protulimus illum ad Iudæos habuiſſe, vt ſe dederent Romanis, (de quibus Ioſephus libro de bello Iudaico) & ſententia quam protulit; *Dimitti poterat homo hic, ſi non appellaſſet ad Cæſarem*; & quia, vt tradit Hiſtoria Eccleſiaſtica, imminente Ieroſolymorum excidio, Eccleſia, quæ Ieroſolymis fuerat congregata, oraculo Diuino admonita, migrare iubetur ad oppidum quoddam, Pellam nomine, trans Iordanem in regnum Agrippæ: quos ibi-

Mundi ingenium.

Quid illud Regis Agrippæ ad Paulum: In modico ſuades me Chriſtianum fieri. I. ſenſus.

Boni cordis indicium.

Quid propriũ impiorum.

Alter ſenſus.

Herodem Agrippam quibus rationib. quidam cõtendant occultũ fuiſſe Chriſti diſcipulum.

Ioſeph. lib. 2. de bell. Iud.

Hiſt. Eccl. lib. 3. c 5. tom. 1. Quo fideles ſe receperint Ieroſolymæ excidij tempore.

dem benignè ſuſcepit. Verùm publicè non audebat ſe detegere, ſicut nec olim Ioſeph ab Arimathæa, nec Nicodemus occultus Chriſti diſcipulus. Sed hæc, tantùm ſunt coniecturæ, & indicia, non demonſtrationes. Quòd verò dixit: Exceptis vinculis his, non ideò dixit, quòd vinctum eſſe pro Chriſto, rem putaret eſſe ignominia dignam, atque exectandam. Nam ſi hoc ſenſiſſet, alibi nequaquam dixiſſet: *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis*; & alibi gloriatur ſe vinctum eſſe Ieſu Chriſti, & alibi ait: *In quo* (ſcilicet Euangelio) *laboro vſque ad vincula, quaſi malè operans*: ſed verbum Dei non eſt alligatum: ſed ſe ad illorum infirmitaté accommodauit, ac demiſit, qui pro ſumma infelicitate ducunt vincula: & perſecutio per ſe non eſt bona, vel appetenda, niſi cùm immittitur à Deo, vt Iacobus teſtatur, & immiſſa vel patienter toleratur, vel vincitur.

Ioan. 3.
Infra 19.
Quare Paulus optabat oẽs eſſe Chriſtianos, exceptis vinculis quibus ipſe tenebatur.
2. Cor. 12.
Philip. 1.
& alibi.
Coloſſ. 1.
Quando vtilis perſecutio.
Iacob. 1.

Agrippa autem Feſto dixit: Dimitti poterat homo hic, ſi non appellaſſet ad Cæſarem. Omnes vno ore agnoſcunt, & teſtificantur innocentiam Pauli, & tribunus Lyſias, & Felix, & Portius Feſtus, & Agrippa; nemo tamen eum liberat. Nam vt dici ſolet: *Probitas laudatur, & alget.* Nec intelligebant dictum illud Prophetæ: Humilem & pauperem iuſtificate. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate. Nec magnũ eſt, ſi à nobis exigat Deus, vt innocentium patrocinium ſuſcipiamus, cùm ipſe pro bonitatis ſuæ diuitijs ad liberandum malè meritos ſeruos, & iuſta ſententia ad æterna gehennæ ſupplicia condemnatos, vnigenitum ſuum miſerit Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui cum Patre, & Spiritu ſancto vna eſt diuinitas, æqualis gloria, eadem poteſtas, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

Iuuen. ſatyr. 1
Pſal. 81.
Dei Patris erga nos beneficentia.

TRACTATVS LVII.

In illa verba: *Vt autem iudicatum eſt eum nauigare in Italiam, & tradi Paulum cum reliquis cuſtodijs Centurioni nomine Iulio, cohortis Auguſtæ, aſcendẽtes aũt nauem Adrumentinam, incipientes nauigare circa Aſia loca ſuſtulimus, perſeuerante nobiſcum Ariſtarcho Macedone Theſſalonicenſi,* & reliqua vſque in finem cap. 27.

DEſcribit his duobus capitibus poſtremis, nauigationem Pauli in Italiam, vt ſiſteretur coram Cæſare, ad quem appellauerat. Vbi primum perpende, Diuina prouidentia Paulum, non tam ſuo conſilio, quàm Iudæorum inſidijs, & perſecutionibus eiectum, Romam veniſſe, & ad hoc ipſum Paulus veniſſe in Ieruſalem viſus eſt, cùm ſpiritus nonniſi vincula eum manere, & tribulationes prædiceret. Non ergo vt illis proficeret, ad eos venerat, quos verbum non ſuſcepturos videbat, ſed vt ab eis Romam extruderetur. Voluit ergo Spiritus ſanctus, hunc, quem ad Gentium prædicationem deſtinauerat, à Iudæis Romam vrgeri, vt tam diuturno eius carcere notum eſſet omnibus, ipſum nihil aduerſus Romanum imperium moliri, quò hæc quoque accuſatio, quæ ſæpè aduerſus Chriſtianos agebatur, aliqua ex parte minueretur: quoniam Chriſtiani nihil cuiquam ablatum volebant; ſed tantùm docebant quonam modò imperium, opes, vitamque omnem ſalutariter adminiſtrarent, vt Deo ſuo poſſent eorum omnium, quæ ab ipſo acceperant, reddere rationem, cuius rei iudicem Chriſtum foræ prædicabant. Adhæc & in ipſis tribunalibus cùm ſæpè cauſam ſuam dixerit, nonnihil profuiſſe credi debet. Magiſtratus enim de verbo vitæ audire cœperunt; qui publicis rebus occupati côcionibus Apoſtolorum vacare non poterant, & ideò domi habebant, quos audirent: & cùm Pauli cauſam cognoſcere vellent, & ea quæ prædicaret, cogebantur intelligere: & eos percontabantur, qui eius ſectæ haberentur: quod humana curioſitate feciſſe illos veriſimile eſt. Et ita audita doctrina Euangelica, miraculis, & multitudine credentium, diuina inſpiratione agi poterãt ad Fidem amplectendam. Rurſus perpende, quàm verum illud ſit: Militia eſt vita hominis ſuper terram: quandoquidem Paulus toties manibus impiorum ereptus, hic tandem barbaro obijcitur elemento; vt intelligamus, quò magis appropinquamus ad finem, eò maiores incumbere tentationes. Audi quid hic dicat Eccleſiaſticus quidam ſcriptor: *Paulus itaque ab Ieroſolymis Romam relegatur, quia cum infidelibus iter agit, mare furit, venti refragantur, imber imminet, frigora fatigant, aſtra obnubilant, terra negatur, triticum in mare iactatur, nauis armamenta tolluntur, ipſa poſtremo nauis arenis illiſa diſſoluitur: nautæ quam non agnoſcunt terram, nando petunt. Et qui ſecuti vndas oneratis cupiditatibus ſubierant, eodem aduerſanti ſeculo vix nudi euadunt.* Hæc ille. Et nos quoque ſimili ſententia damnati ſumus, & à paradiſi loco propter peccatum ad mare huius ſeculi proceloſum, ac pe-

Argumentum huius capitis.
Actor. 20. Cur venerit Paulus Cæſaream.
Supr. Act. 1.
Chriſtiani in quid vnum incumberent.
Vbi etiã Pauli prædicatio fructuoſa, & quibus de cauſis.
Iob 7.
Noua Pauli tribulatio grauiſſima.
Quæ naufragium ille fuerit expertus.
Quo nos in mari iactemur.

riculis plenum condemnati fuimus, & maioribus indies negotiorum procellis inuoluimur; cùm tamen Deus nos per mortem velit eripere, ac liberari à mari turbido, nos verò ingemiſcimus, ac dolemus.

Iudicatum eſt autem à Portio Feſto de tempore deceſſus, & traditus eſt vinctus Paulus cum reliquis cuſtodijs, hoc eſt, cum malefactoribus, qui Romam vincti mittebantur: nam Græca litera habet τινὰς ἑτέρους δεσμώτας, id eſt, quoſdam alios vinctos. Vnde infra dicitur: *Militum autem conſilium fuit, vt cuſtodias interficerent; ne quis, cùm enataſſet, effugeret.* Suetonius in Domitiano: *Nec niſi ſecretò, neque ſolus, pleraſque cuſtodias, receptis quidem in manu catenis, audiebat.* Vbi vides, nomen cuſtodiæ, vinctum ſignificare, & maleficum alligatum. Et quemadmodùm Chriſtus cum iniquis deputatus eſt, ita & Paulum maleficis comitatum in Vrbem mitti voluit, ſed cōſolabatur Paulum, quòd pro Chriſto catena eſſet vinctus, & quòd haberet ſodalitium ſuaue Ariſtarchi Macedonis, & Lucæ, quia Lucas ait: *Suſtulimus, perſeuerante nobiſcum Ariſtarcho Macedone Theſſalonicenſi: ſequenti autem die venimus Sidonem.* Deinde Iulius centurio, cuius curæ crediti erant vincti, ſatis ſe comem, & facilem præbebat Paulo, quod nōnihil eum ſubleuabat: quemadmodùm & Ioſepho, & Ieremiæ, & Danieli homines quoſdam, qui ipſis benefacerent, Deus diſpoſuerat. Quam vocat nauem Adrumentinam, Rabanus exponit, id eſt, ad Romam nauigantem. Tamen Hieronymus in Catalogo locorum huius operis indicat, Adrumetum ciuitatem eſſe in Bizatio regione Africæ. In Græco tamen Codice eſt Ἀδραμυττηνῷ. Eſt autem Adremyttium, oppidum celebre in Aſia minori: vnde & conuentus Adrymittenus dictus eſt. Dicitur Iulius centurio cohortis Auguſtæ, id eſt, primariæ, ſiue prætorianæ, quæ hoc nomine inſignita erat. Nam teſte Vegetio de re Militari, quælibet legio habebat decem cohortes, quarum prima & numero militum, & dignitate reliquas antecellebat; quæ hîc dicitur Auguſta, à felici & fauſto imperio Auguſti Cæſaris.

Cùm quibus cuſtodijs Paulus vinctus in naui aſſeruabatur.
Suet. in Domitiano, c. 14.
Eſa. 53. Luc. 22.
Pauli vincti conſolatio.
Quid nauis Adrumentina duplex acceptio. Rabanus. Hieron. tom. 3 circa fin.
Adrymittium quid ſit.
Cohors Auguſta cur ſic dicta. Veget. li. 2. de re milit. ca. 7

Humanè autem tractans Iulius Paulum, permiſit ad amicos ire. Quia cor Regis in manu Domini, & quocunque voluerit, inclinabit illud; ideò vt conſolaretur fratres Paulus ſua præſentia, & viciſſim ab ipſis conſolationem acciperet, permiſſus eſt ire ad eos, & curam ſui agere. ¶ *Et Pelagus Ciliciæ & Pamphyliæ nauigantes, venimus Lyſtram, quæ eſt Lyciæ.* Quia Lyſtra, patria Timothei, non eſt in Lycia, ſed in Lycaonia, & diſtat à mari ferè centum millibus paſſuum; propterea Beda admonuit, pro Lyſtra, in Græco haberi Smyrna. Verùm Hieronymus, & Chryſoſtomus, & codex Syrus veriùs legunt Myra, quæ eſt natale ſolum ſancti Nicolai iuxta mare Pamphylium: & fortaſſis Beda legit Myra, & corruptè legitur Smyrna. Iuxta Myram igitur nati Alexandrinam nauim euntem in Italiam, importunis ſemper ventis tardè nauigârunt, & vix applicuerunt Gnidum. Eſt autem Gnidus, portus prouinciæ Cariæ in Aſia minori pertranſita Rhodo Veneris templo, & ſimulachro Veneris à Praxitele ſculpto nobilis. In peninſulæ enim cornu Gnidus hodie à nautis Italiæ dicitur caput Chij, & citra eam ab Auſtro Lorymon contra inſulam Carpatum: à Borea autem Ceram is fuit Coo obuerſa. Ex hac natus eſt Eudoxus mathematicus, Platonis ſodalis, & Theopompus Iulij Cæſaris familiaris: Dores illam ciuitatem habitârunt.

Iulij militis in Paulum humanitas. Prouer. 21.
Corruptus locus.
Beda lib. Retract. in Acta, in fin to 6. ini. Hieron de locis Hebraicis, tom. 3. Chryſ ho 53. in Acta, init. ferè, tom 3.
S. Nicolai Confeſſoris patria.
Gnidus quid.
Eudoxi Mathematici natale ſolum.

Adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonem. Eſt autem Salmon Cretæ promontorium, quod Plinio, & cæteris dicitur Sammonium: Orientale Cretæ, & hodie dicitur Capo Salomone. ¶ *Et vix iuxta nauigantes, venimus in locum quendam, qui vocatur Boni portus.* Non eſt caſus genitiuus, ſed rectus pluralis, cùm Græcè ſit καλούμενον καλοὺς λιμένας, hoc eſt vocatum Bonos, ſiue Pulchros portus. Hic locus reſpicit latus Auſtrale inſulæ, & prope habet Boniportum, & ciuitatem Thalaſſam. Hieronymus legit Laſſoſam, alij Laſiam, vt codex Syrus, alij Theſſalam.

Salmon quid.
Plin. li. 4. c. 12 ante med. & vn-ſus ibidem à medio.
Boni portus quid.
Hieron. loco citato.

Multo autem tempore peracto, & cum iam nō eſſet tuta nauigatio, eò quòd ieiunium iam præteriſſet, conſolabatur eos Paulus. Mare non ſemper eſt nauigabile; ideò certo periculo ſe committunt, qui vndis & ventis ſe extra tempus credunt luctantibus: vnde Paulus non tam ex cœlo & aëre colligebat certum futurum naufragium, ſi perſiſterēt in nauigatione, quàm ex eorum iniuria, & maximè, quòd videret eos nihil curare quæ Dei ſunt, & animus eius diuinitùs excitatus præſagiebat quid futurum erat. Sed miles Iulius quia audax, audacibus nautis, atque peritis plus credidit, (qui ob audaciam & conſuetudinem interdum decipiunt) quàm Paulo; qui etſi cognoſceret ſe poſſe non multum proficere, tamen conſilium ſuum in medium attulit. Et gubernator, & nauclerus diuerſæ ſunt voces, ſed idem ſignificant. Et Chriſtiani hominis eſt, etiamſi ſciat ſe non audien-

Vnde Paulus naufragium præſagierit.

Boni Chriſtiani officium.

dum, admonere, tum vt exoneret conſcientiam, tùm vt tempeſtiuè præmoneat, ſicut præmonuit Adamum, & Iudæos. Adhæc videmus illud Salomonis impletum: *Anima viri ſancti enuntiat aliquãdo vera, quam ſeptem circumſpectores ſedentes in excelſo ad ſpeculandum.* Ita vnus Ioſeph in Ægypto magis perſpexit famem futuram, quam omnes alij. Ieiunium autem illud vel erat ſeptimi menſis, poſt quod incipit parum tuta eſſe nauigatio, vt docet Rabanus. Et codex Syriacus habet: Eò quòd iam præteriſſet dies ieiunij Iudæorum. Quanquam Lyrano non placeat hæc expoſitio, eò quòd Centurio, & milites qui cum eo erant, & etiam nautæ pro maiori parte Gentiles erant, qui hæc ieiunia Iudaica nõ ſeruabant. Ideò magis probat illud ieiunium in mari ſuiſſe, quod propter tempeſtatem iactatis non vacabat, neque libebat vel vectoribus, vel nautis comedere illis propter regimen nauis, alijs propter nauſeam & timorem. Vnde hæc verba quidam ex Græco ita vertunt: Et quod vltra tempus ſuſtinuiſſent inediam; vel, Et quod ita ieiunium iam præteriſſet. Et ita Paulus ſuadebat eſſe manendum, quò liceret corpora reficere, & opportunius tempus expectarent.

Eccl 37. Anima viri ſancti futurorum præſaga. *Geneſ 41. & ſeq.* *Lyranus.* Quid illud. Eò quod ieiunium iam præteriiſſet.

Et cum aptus portus non eſſet ad hyemandum. Cùm locus non eſſet idoneus ad hyemandum, cum peritia magis, quàm coniectura ſoluerunt inde, & fortunæ totum commiſerunt: quærebãt tamen ſi quo pacto Phœnicen peruenire poſſent, quæ optimus eſt Cretæ portus, & eius meminit Ptolemæus iuxta bonum portum Laſſeam, & Aſſon: & cùm aſpirante Auſtro putabant ſe facilè eò deuenire poſſe. Et reſpiciebat ille portus Phœniciæ ad Africum, & Chorum, vterque ventus Occidentalis, ille à brumali, ille flat ab Occaſu æſtiuali. Et fortè Lucas pro eodem poſuit duas voces, vnam Græcam, & alteram Latinam: & ideò lectio Syriaca tantùm habet: Et ſpectabat Auſtrum verſus, pro Aphrico, & Choro.

Phœnice qualis portus. *Ptolem. li 3. c 17. prope init.*

Non poſt multum autem miſit ſe contra ipſum ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo. Typhonicus ventus, vnus eſt ex ventis ſubitaneis, atque repentinis, qui exhalante terra coorti, rurſuſque deiecti in terram nubibus obductis inciuſi, procellam, vorticem, & flammã faciunt. Plinius vocat præcipuam nauigantium peſtem Typhonem, non antennas modo, verum & ipſa nauigia contorta frangentem: tenui remedio aceti in aduenientem effuſi, cui frigidiſſima eſt natura. Hæc ille. Dicitur εὐρακλύδων, quod ingentes excitet fluctus. Latinè verò dicitur Euroaquilo, quòd à loco inter Eurum & Aquilonem ſito flare ſoleat. Hinc apud Poëtam tempeſtates Aquiloni tribuuntur; ait enim:

Typhonicus ventus quis ille, quam peſtifer, Plinio teſte. *Plin. lib. 2. ca. 43.* Euroaquilo ventus cur ſic dictus.

Talia iactanti ſtridens Aquilone procella
Velum aduerſa ferit, fluctuſq; ad ſydera tollit.

Virg. 1. Aeneid. propè init.

Et iterum:

Et medijs properas Aquilonibus ire per vndas?

Idem lib 4. Aeneid.

Volẽs deterrere eum à nauigatione, quod ille ventus omnia verlet & circumuoluat, & imminens vitæ periculum adferat. Rabanus verò in Gloſſa ordinaria: *Typhonicus,* ait, *ventus, id eſt, tempeſtuus:* vbi videtur legẽdum, tempeſtuoſus.

Rabanus.

In inſulam autem quandam decurrentes quæ vocatur Clauda. Alijs Canda, & ab alijs Gaudos, vel Gaude, eam occupare non potuerunt, ſed ſcapha miſſa adiuuare cœperunt nauem præcingentes eam: trahebant autem & anchoras, timentes ne incurreret in Syrtes. Et vt Beda ait: *Funibus à medio latere nauis vtrinque circa eiuſdem anteriora demiſſis, anchoras his quæ traherentur, adiunxerunt. Sicut & in noſtro, id eſt in Britannico mari, refrenandæ nauis poſt tergum molaria ſaxa ſubiungere ſolent. Hæc enim ad retardandum nauigium faciebant; ne praepropero incurſu Syrtes inciderent, ſolo etiam auditu terribiles, quod omnia ad ſe rapiant.* Hæc ille. Caietanus intelligit ſuccinxiſſe nauim extrinſecus demiſſo vaſe, hoc eſt, demiſſa multitudine vaſorum vacuorum, quæ appellantur dolia; vt ſi inciderent in Syrtim, hoc eſt, in mare arenoſum, nauis ad neutrum latus deflecteretur, dolijs ipſam ſuſtinentibus. Verum quomodo poſſent dolia vacua tãtam molem ſuſtinere, non ſatis aſſequor. Ideò præſtat ſentẽtia Bedæ de anchoris projectis in medio nauis. Codex Syriacus habet, quòd ſubmiſerint antennam. Porrò συρεῖν Græcas (vnde Syrtis) traho eſt, quod arenarum cumulos in certis locis vẽtus condat. Duas autem Syrtes in Africano littore ponit Salluſtius in bello Iugurthino, & Strabo libro vltimo. Nam etſi Syrtes iuxta Africam ſitæ eſſent, & longè diſtarent; timebant tamen ne vi tempeſtatis in illas inciderent. Nam vt venerunt in Melitam inſulam, ita poterant in Syrtes incidere, quæ non procul diſtant, maximè verò illa Lothophagorum. Scapha, ſiue cataſcopos, eſt nauicula leuis ex vimine facta, crudoque corio contecta. Dicta autem Græcè à contemplando, quòd tali nautæ, vel pirato nauigio terras, & littora proſpicere ſoleant. Hanc ergo cùm

Claude inſulæ varia nomina. *Beda in Acta tom. 5.* Syrtes quid nominis. *Caietanus.* Syrtes quid. In Africano littore duæ Syrtes. *Salluſtius. Strabo.* Vbi Syrtes. Scapha, ſeu cataſcopos quid ſit, & quare ſic dicta.

pro

pro adiuuanda naui maiori depoſuiſſent in mare, vix fluctu feruente potuerunt, ne laberetur, obtinere, Canda autem inſula, à Pomponio, & Plinio Gaudos dicitur, à Ptolemæo Claudus. Sed Beda in Gloſſa ordinaria teſtatur ſe vidiſſe exemplaria habentia, Cauda. Sita eſt nō longè à Promontorio, quod contra Phyncuntem Africæ promontorium ſpectare dicitur. Quod dicitur: *Summiſſo vaſe ſic ferebantur:* poteſt eſſe ſenſus, quod naui illi anchoris depreſſa, & ſubmiſſius nauigare ferebantur: vel ſubmiſſo vaſe, id eſt, ſcapha penſiblii, vel onere aliquo, quod nauim tardaret à præpoſtero curſu in Syrtes. Chryſoſtomus leget, demiſſo velo: & annotat Beda aliam tranſlationem habere: Rimenteſq́ue, ne in Syrtem exciderent, laxantes antennas, ita ferebantur.

Pomp Mel. li. 2. c. 2. à med. Plin. lib. 4. c. 12. ſub init. Ptolem. lib. 3. Geog. c. 17. in fine. Beda.

Chryſ. ho. 53. in Acta, to. 3. Beda tom. 5.

Sequenti die iactum fecerunt: & tertia die ſuis manibus armamenta nauis proiecerunt. Secundo die fecerunt iactum, id eſt, eiectionem omnium ſuppellectilium de naui: tertia verò die ornamenta, id eſt, inſtrumenta, ac munimenta, quæ ſunt funes, ac vela.

Nautę quādo iactū fecerint: & nauis armamē ta quæ ſint.

¶ *Et cùm multa ieiunatio fuiſſet, tunc ſtans Paulus in medio eorum, dixit, Oportebat quidem, ô viri, audito me, non tollere à Creta, &c.* Cùm cognouiſſet Paulus omnium inediam, & immodicam ieiunationem ob amiſſam vitæ ſpem, & ipſe eſſet ab Angelo ſuo cuſtode confirmatus, orationem habuit, qua corroboraret alios. Et in primis aperuit ſe ab Angelo Domini accepiſſe nullam animam perituram, ſed tantum nauim. Deinde animauit ad edendum, & ad læto, & forti animo permanendum: reuelauit inſuper verba Angeli dicentis: *Et ecce donauit tibi Deus omnes qui nauigant tecum.* Hinc conſidera, quòd impiis parcit Deus propter iuſtos, ſicut Sodomæ ciuibus propter Loth; & filijs Iſraël, propter Moyſem. Et quia dicit: *Donauit tibi omnes:* innuit illos poſtulaſſe precibus ſuis. Quòd ſi Pauli hic iuuit oratio, multò magis in cœlo iuuare poterit, vbi charitas, quæ fons eſt benè deprecandi, perfectior extitit, neceſſitaſque pro aliis deprecandi magis agnoſcitur, ſicut & fructus: & corpus non ita ab orandi ſtudio impedit.

B. Pauli in nautas officia humanitatis.

Sius preces pro nautis quā valuerint apud Deum.

Geneſ. 18. Infra 19. Exod. 32.

Charitas fons eſt bene precandi.

Ab exemplis autem ſanctorum dogmata ſtabiliuntur: quemadmodum Dominus ex Dauidis edentis panes propoſitionis facto, in Sabbatis ſpicas fricare, & edere licitum eſſe probauit. Adiecit: *In inſulam autem quandam oportet nos deuenire.* Vt omnia certiora eſſent, & quomodo liberandi eſſent, aperiret. Docuit etiam ſuo exemplo Paulus, in periculis inuocandos eſſe Dei ſanctos, qui nobis opem ferant. Ac pulchrè Chryſoſtomus inquit: *Conſuetudo miſericordiæ Dei eſt, honorem hunc dare ſeruis ſuis, vt propter eos ſoluentur & alij, vt propter Noe, vxorem, & filios ſeruauit, & propter decem iuſtos Sodomam, & propter Paulum exiſtentes in naui.*

Dogmata vnde ſtabiliatur.

Matth. 12. 1. Reg. 21. In periculis ſanctos Dei eſſe inuocan dos, quæ nos docet autoritas.

Chryſ. ho. 24. in Gen. tom. 1. Quem honorem Deus det ſeruis ſuis. *Geneſ. 6. Infra 18.*

Qui & ſummitentes bolidem, inuenerunt paſſus viginti. Bolis, eſt plumbi pondus funiculo appenſum, quo vtuntur nautæ ad explorandam altitudinem maris, dicta ἀπὸ τοῦ βάλλειν, quod eſt proijcere: vnde & βολὶς, id eſt, iaculum, & balliſta inſtrumētum, quod proiicit ſagittam: & Baleares inſulæ, ex quibus fundibularij egregij, lapides funda mittebant. *De puppi mittentes anchoras quatuor.* Ex quo apparet, nedum amiſiſſe naues anchoras ſuas, etiamſi nautę valida eſſent tempeſtate iactati. Illis ergo iactis deſiderabant diem fieri, vt agnoſcerent vbi eſſent. Verum cum nautę turpem fugam meditarentur, & ſua tantùm quærerent, alienę vero ſalutis parum eſſent ſoliciti, Paulus cognita fraude, admonuit Cēturionem, & milites, dicendo: *Niſi hi in naui manſerint, vos ſalui fieri non poteſtis.* Quia Deus donauerat ſi manerent in naui: & Deus prouiderat vt manerent, quia prouiderat de Paulo admonente milites de illorum fraude in mittenda ſcapha in aquam ſub obtentu proijciendi anchoras. Quam rem vt cognouerunt milites, præciderunt funes, & illam permiſerunt perire. Poſita igitur prouidentia, non poterant non manere, licet conſiderato validiori libero arbitrio, exire potuiſſent, & perire reliqui. Et tantùm manens in naui Eccleſiæ, ſicut olim in Arca Noë, ſeruatur. Enimuerò hæretici noſtri negantes poteſtatem Papæ, & Epiſcoporum, quaſi nautas de medio tollentes, Eccleſiæ naufragium meditantur, & ruinam.

Bolis quid: vnde ſic dicta.

Balliſta quid.

Baleares inſulæ quare dicantur.

Pauli diligentia, ſagacitas.

Nautæ quatenus ſeruandi erant.

Extra Eccleſiā nemo ſeruatur. *Gen. 6.*

Hæretici noſtri ſeculi quos videantur imitari.

Et cùm lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes ſumere cibum, dicens, Quartadecima die hodie expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes. Non eſt intelligendum nihil omninò accepiſſe, quia vitam protrahere non potuiſſent: ſed humano modo, & more loquitur, quo dicimus eos non edere, qui parum edunt: quemadmodùm Ioannes Baptiſta veniſſe dicitur neque manducans, neque bibens: & quod id quod parum admodùm eſt, quaſi nihil ſolet reputari. *Et cùm hæc dixiſſet, ſumens panem, gratias egit Deo in conſpectu omnium: & cùm fregiſſet, cœpit manducare, &c.* Non videtur Lucas de Sacramento Euchariſtiæ loqui, vt Chryſoſtomus & Beda ſentiunt, nihil interpretantes de Euchariſtię Sacramento, ſed allegorias quaſ-

Nautarum inedia.

Matth. 11.

Quem panem gratias agens Paulus fregit & manducauit, Euchariſticuſne fuerit, necne. *Chryſ. loco dicto. Beda ibidem.*

quaſdam elicientes: tum quia dicit omnes ſumpſiſſe cibum; tum quia ſubdit: *Et ſatiati cibo alleuiabant nauim.* Namque neque omnes illi apti erant ad communionem ſacri panis, cùm eſſent infideles, & modici guſtu panis, qualis exhibetur in Euchariſtia, non valuiſſent expleri. Ideò gratiarum actio, de qua hic eſt ſermo, de communi cibo erat, vt nos ſoliti ſumus facere ante prandium: nec moris eſt vt in naui fiat panis ſancti cõſecratio.

Alter ſenſus

Quia tamen Lucas vtitur verbo *ἐυχαριστήσας*, quod Chriſtianorum vſu peculiariter pertinet ad Sacramẽtum corporis Domini, & quia prius dicitur gratias egiſſe Domino, quam fregiſſe, vt Matth. 26. fecit, cùm in communi cibo ſumẽdo priùs ſumatur cibus, & poſteà gratiæ agantur, vt turba ſaturata Ioan. 6. Ideò quidam cẽſent de Euchariſtia interpretandum hunc locum, & præcipuè autor operis imperfecti in Matthæum.

Autor ope. imperf. in Matt. hom 17. in fi. to 2. operum. D. Chryſoſt.

Obijcies, non eſſe morem apud Chriſtianos, vt hoc myſterium coram incredulis & Gentibus celebretur. Dicendum eſt, Apoſtolũ bene nouiſſe, Dominum, Cleopham, & ſocium eius per Euchariſtiæ porrectionem illuſtraſſe, ſuique cognitionem impertiiſſe. Paulus ſciebat etiam eos, qui in naui erant, ſibi cœpiſſe credere, quoniã ob verbum Pauli abſciderant milites funes ſcaphæ: & poſt perfectius credituros, dum hortatu, & exemplo ſuo cibum aſſumpſiſſent: ſciebatq; illos non intuituros conſecrationem Euchariſtiæ, ſed magis verbo & facto ſidentes ſe è naufragio eripiendos à Deo Pauli: ideò in conſpectu omnium auſus eſt Euchariſtiam conficere, & ſumere, vt alij eius exemplo, & verbo incitati cibum ſuũ ſumerent. Nõ enim eſt verſimile illis porrexiſſe Euchariſtiam, qui nondũ erant initiati. Vnde ſubditur: *Et cùm fregiſſet, cœpit manducare.* Animæquiores autem facti omnes & ipſi ſumpſerunt cibum, ſcilicet ſuũ, non datum à Paulo: quamquam dediſſe cũ Lucæ, & alijs diſcipulis ſecum nauigantibus, non eſt abſurdum, vt tradit autor operis imperfecti dicto loco.

Diuinæ pollicitationis de ſalute nautis conferenda conditio.

Quòd vero graui ſarcina alleuiarunt nauim, promiſſionem Dei non tollit, quia illa promiſſio ponebat exonerandam eſſe nauim.

Et cùm anchoras ſuſtuliſſent, committebant ſe mari ſimul laxantes iuncturas gubernaculorum: & leuato artemone ſecundum auræ flatum, tendebãt ad litus. Si de clauo, vel temone eſt ſermo, non eſt ignota ratio laxationis earum, ſcilicet iuncturarũ, quibus temo alligatur naui, & ita laxatus eſt, vt nataret, alligatus forte chorda: alioqui potuiſſet nocere ob profunditatem impactione nauis in terram, quam vitare procurabant.

De artemone, quid ſit, triplex opinio.

Quid verò ſit artemon, non eſt vſquequaque perſpectum. Alij enim dicunt ſignificare antẽnas, ſiue trocleam, quibus alligantur vela; alij verò carbaſa; alij verò, quod eſt veriſimilius, vt Beda teſtatur, velum eſſe paruum, & directioni potius nauis accommodatum, quàm celeritati, quo vti conſueuerunt in magna maris tempeſtate, vel cùm in portum appellunt, à nautis vocatur cõmuniter trinchetto, in prora poſitũ. Et quòd ſit genus veli, indicat quod ait, ad auræ flatum: quod vero eſſet paruũ, oſtendit, quia tendebat ad littus.

Beda in Act. 4. tom. 5.

Et cùm incidiſſemus in locum dithalaſſum, impegerunt nauem. Græca vox eſt dithalaſſus, & ſignificat locum bimarem, veluti iſthmum quendã, qui duobus vtrinque maribus impellitur: hinc factum eſt, vt prora terrę impacta immobilis perſiſteret, puppis verò vtriuſque maris vndis agitata diſſolueretur: quæ non tam breui diſſoluta eſt, vt priùs omnes nõ potuerint aut natando, aut tabulis adhærendo terram contingere.

Dithalaſſus Græce quid.

¶ *Militum autem conſilium fuit, vt cuſtodias occiderent.* Iterum, inquit Chryſoſtomus, tentat diabolus obſiſtere prophetiæ, & volebant quoſdam interficere, ſed non permiſit Centurio, vt Paulum ſeruet: adeò illum iam familiariter diligebat. Et verùm prædixiſſe cernebat: ac idcircò alij Paulo grati facti ſunt, propter quem eos non permiſit occidi Centurio.

Militũ quale conſilium vt cuſtodias interficerent teſte Chryſoſt. *Chryſ. ho. 53. in Act. to. 4.*

Ex quo oſtẽditur, quòd Paulo donati ſunt omnes, primò à Deo, deinde cuſtodiæ à Iulio Centurione: vt conſideres, quam vtilis extiterit Pauli nauigatio omnibus, qui in naui erant, ſed præcipuè vinctis.

Pauli nauigatio quibus maxime extiterit ſalutaris.

Ille etenim catena vinctus Romam mittebatur à Deo, vt audiret gemitus compeditorum, vt ſolueret filios interemptorum: & hoc officium rectè congruit illi, qui olim alligabat Chriſti cultores, & in carcerem conijciebat, & in mortem tradere nõ dubitabat, vt ipſe aliquando teſtatur.

Pſal. 101.

Dignum Pauli officium in vinctos. *Act. 8. & Infra 9.*

Agnoſcamus igitur admirabilem, ac diuinam Pauli virtutem, ad illumq́ue precibus confugiamus, vt ipſe pro noſtris ſpiritualibus vinculis diſſoluendis, quibus indies alligamur, partes ſuas interponat apud Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui cum Patre, & Spiritu ſancto æterni dentur honores, laudes ac gratiarum actiones, per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Pauli patrocinium nobis quid proficiet apud Deũ.

TRACTAT. LVIII.

In illa verba: *Et cùm euaſiſſemus, tunc cognouimus quia Melite inſula vocabatur*, & reliqua vſque in finem cap. Actor. 28.

Quò tendit Lucas.

DESCRIPSIT hactenùs Euangeliſta nauigationem Pauli, & ſociorum eius, minus proſperam illam quidem, ſed tamen à Dei prouidentia minimè alienam, cùm omnes diuina Pauli virtute naufragiũ euaſerint: nunc præſenti capite Melitam primùm, deinde verò in vrbem Romam aduentum breuiter exponit. Et licèt quidam codices corruptè habeant Mitylene, legendum eſt Melita, alia à Mileto in Aſia minore, & à Mitylene, quæ vrbs eſt in Leſbo inſula, quæ nunc Mitellinum dicitur. Sequitur ergo, quòd ſit inſula inter Epirum, & Italiam, ſita in Adriatico mari, & adiacet Siciliæ, & interpretatur Mellita mellitlua, fortaſſis quòd melle abundaret olim. Et quia poſt hoc naufragium nauigatum eſt Syracuſas, colligitur eſſe Melitam inſulã, quam nũc dono Caroli Quinti poſſident religioſi milites S. Ioannis, qui equites Rhodienſes dicuntur, & hodiè paullò corrupto vocabulo, vernacula lingua dicitur Malta, clara Pauli naufragio. Eſt autem ſita inter Lilybeum Siciliæ promontorium, & Circinam Africæ inſulam, quæ ſinui magnarum Syrtium adiacet. ¶ *Barbari verò præſtabant non modicam humanitatem nobis*. Deo illorum naturam mutante, vel qui cùm barbari eſſent lingua, moribus exculti erant: cùm contra alij lingua polita præditi exiſtant, ſed moribus pluſquàm barbari. Rectè ergo Chryſoſtomus: *Ruborem*, inquit, *nobis afferant Barbari: neſciebant enim quinam eſſent illi, ſed ob calamitatem tam miſerebantur, quòd homines eſſent. Vnde & accenſa pyra reficiebant eos tempeſtatis frigore rigentes, membraque torpentia, & contracta habentes*: & vt ait Poëta Latinus:

Et ſale tabentes artus in littore ponunt.

Sed iam audi quid acciderit: *Cùm congregaſſet autem Paulus ſarmentorum aliquantam multitudinem, & impoſuiſſet ſuper ignem, vipera à calore cùm proceſſiſſet, inuaſit manum eius*. Paulus, vt arbitror, alios infirmiores iuuandi ſtudio, cùm charitatis exercendæ quaſi miniſter eſſet, inſeruiebat, ſed vipera à calore excitata, & fortaſſis à dæmone, inuaſit manum Pauli: vnde ſubitò iudicia temeraria hominum orta ſunt, vt cui pepercisſet mare, beſtiæ non parcerent tamen: vnde & homicidam vocabant, quia vinctum eum quaſi reum homicidij duci videbant. ¶ *Et ille quidem excutiens beſtiam in ignem, nihil mali paſſus eſt*. Deus verò peculiari ſuæ prouidentiæ conſilio hoc permiſit, vt miniſtri ſui virtus ſplendeſceret, & occaſionem acciperent cogitandi, eum pluſquam hominem eſſe, qui ferarum morſibus non ſubiaceret. Sunt ergo vana, & fallacia hominum iudicia, vt oſtendit hoc Pauli factum: ſiquidem quem à viperæ morſu putarunt homicidam, paullò pòſt, vbi nihil mali illum paſſum eſſe viderant, vocabant Deum, valdè in vtroque iudicio peccantes. Nam mundus ex aduerſis, vel proſperis iudicat hominem bonum, vel malum, ſicut & ſocij Iob cum eo decertabant, quòd ob peccata ſua plaga eſſet percuſſus: in eo illi malè ſentientes, quod homicidium inter extrema reputatum eſt flagitium etiam à barbariſſimis nationibus. Deinde etiam Gentiles credebant homicidium non manere multũ. Stat enim illa ſententia Domini: *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra*. Quod facilè perpendi velim ab eis, qui mercede conducti, aut alios conducentes, ſanguinem fundere non verentur. Sed fortaſſis hoc Pauli factum autoritatem ſibi conciliauit, vt tanquam ſanctus, aut Propheta de cœlo elapſus crederetur: & quò Publius inſulæ præſes eum ad ſe vocare fecerit: vbi & Paulus ſigna multa ſanctitatis edidit, & Publius meritũ hoſpitalitatis habuit. Vnde Ambroſius in Hexameron: *Paulum momordit vipera, & putabant eum quaſi peccatorem vix de naufragio ſeruatum, veneno eſſe moriturum, ſed poſteaquam inuiolabilis permanſit, excuſſa in ignem vipera, plus apud intuentes venerationis inuenit*. Hæc ille. Ex quo habes, interdum eos, qui peſſimi exiſtimantur, ſtatim pro ſanctiſſimis haberi: ita vt nihil timendum ſit, quin diligentibus Dominum omnia cooperentur in bonum.

At illi exiſtimabant eum in tumorem conuertendum. Dioſcorides viperæ morſum totius corporis tumorem gignere ſcribit; vt rectè hic dicatur, quòd expectarent Paulum in tumorem conuertẽdum. Eſt autem inanis gloriæ vitium inſidians bonis operibus, & ad inflationem ſolicitans, vt meritum eorum perdat, quaſi vipera apprehendens manum Pauli, quem putabant in tumorem conuertendum: excutienda in ignem, tribuendo omne bonum igne Spiritus ſancti. ¶ *In locis autem illis erant prædia principis inſulæ, nomine Publij*. Proponit egregium hoſpitalitatis exemplum in Publio, quam tamen Paulus irremuneratam non reliquit: hic tamen plus humanitatis exhibuit, quia & plus habebat, vnde faceret.

Margin notes (left): Melita, quò peruenit nunc Paulus, a Mileto, & Mitylene distingui. — Melita cur dicta. — Eius ſitus. — Melitenſium barbarorum in Paulum humanitas. — Chryſoſt. hom. 54 in Acta, tom. 3. — Vergil. lib. 1. Aeneid. — Pauli in nauigatione charitatis officia, barbarorum de illo temeraria iudicia.

Margin notes (right): Diuina Pauli virtus in iis ... nandis. — Qualia ſint hominum iudicia. — Vndè potiſſimum illa capiuntur. Iob 4. & ſeq. — De homicidio communis omnium hominum etiam barbarorum perſuaſio. Geneſ. 4. — Ex ſigno viperæ non eum lædentis, quantam ſibi Paulus autoritatẽ compararuerit apud Melitenſes. — Ambr. in Hexamer. lib. 6 cap. 6. circa med. tom. 4. — Documentũ. — Rom. 8. — Dioſcor lib. 6. ca 43. Viperæ morſus quid efficiat, teſte Dioſcoride. — Quid proprium gloriæ inanis.

Decet etiam principes miſericordia erga afflictos. Cùm ergo Paulum cum ſuis per triduum benignè tractaſſet, & patrem haberet dyſenteria, & febribus laborantem, hoc eſt exulceratione arteriarum, inteſtinorumque, qua excluditur egeſtio ſanguinolenta, aut fellea, & quando felle nigra incipit, mortifera eſt, teſte Hippocrate in Aphoriſmo quodam, dignus fuit, qui Dei miſericordiam reciperet. Etenim vt rependeret hoſpitij benignitatem, & ſpargere odorem Euangelij, & vt crederent in Sacramentis ad manuum impoſitionem dari gratiam; Paulus, inquit, ad eum intrauit; & cùm oraſſet, & impoſuiſſet ei manus, ſalutauit eum. Veriſimile eſt, illum priùs ſalutaſſe infirmum, prędicaſſe illi verbum Dei, deinde precatum eſſe, ac tertiò manus impoſuiſſe; vt his ſymbolis ille excitaretur ad fidem concipiendam, ac ita dignus fieret, qui beneficium ſanitatis reciperet, ſicut recepit. Quo miraculo omnes alij excitati ſunt, primò ad credendum, deinde ad petēda beneficia ſanitatum. Nō enim ob aliam cauſſam fit miraculum, niſi vt homines faciliùs ad Deum trahi poſſint. Nam vt ſequitur: Omnes qui in inſula habebant infirmitates, accedebāt, & curabantur: qui acceptorum non immemores beneficiorum, & vt fidei ſuæ fructus proferrent, multis rationibus Paulum cum comitibus ſuis honorarunt, & nauigantibus quæ neceſſaria erant ad viaticum, ſuppeditarunt. Vide igitur quantum bonum per vnum hominem proueniat toti inſulæ. Perpende etiam, more Scripturæ, honores vocari ſubſidia, & neceſſaria victui ad nauigationem. Vnde illud: *Honora patrem tuum, & matrem tuam*, &c., *Honora medicum propter neceßitatem*. Obſerua, non caſu, verùm diuina prouidentia ad illam inſulam appuliſſe. Tertiò digni erant miſericordiæ eius inſulæ habitatores, qui alios cum commiſeratione ſuſceperant. Quartò, munere beati Pauli exiſtimant inſulam illam coloni ab omni veneno liberam, & omnibus venenatis ſerpentibus immunem exiſtere: ita vt nullum maleficum ſerpentum genus ibi naſcatur, neque aliundè inuectum noceat: & ſunt ipſi indigenæ quaſi terrori ſerpentibus. Vnde ex antro, quo per trimeſtre ſpatium hybernauit Paulus, ſemper per aduenas lapidum fruſta confringuntur, quibus à ſerpentum, & ſcorpionum ictibus multos conſequi medelam affirmant. Et quod maius eſt, tradit Beda in Martyrologio, hūc Publium ſibi adhærentem, & à Paulo ordinatum in Epiſcopum Athenarum, loco Dionyſij Areopagitæ ſubſtitutum: doctrinaq; , & virtute fulgentem, martyrio propter Chriſtum coronatum fuiſſe.

Principes quæ maximè deceat virtus.

Dyſenteria quid.

Hippocrat.

Cur Paulus Publium dyſenterijs laborantem manuum impoſitione ſanauerit.

Miracula cur fiant: eorum quanta vis in Paulo enituerit apud Melitenſes: eorundem gratus animus in Paulum, & comites.

Honoris pro ſubſidio in Scripturis frequēs acceptio.

Exod 20 & Matt. 15.

Melita inſula quo etiamnū gaudeat beneficio, memoria cum eius non minus ſempiterna.

Beda tom. 3. ſub init.

Publius ille Melitæ dominus à Paulo ad Chriſtum cō uerſus, ab eodem vbi ordinatus, tandem martyrio coronatus.

Poſt menſes autem tres nauigauimus in naui Alexandrina, quæ in inſula hyemauerat, cui erat inſigne Caſtorum. Ex priori periculo cautiores effecti, expectant finem hyemis. Erat dominus nauis huius, teſtibus Cyrillo in Eſaiam, & Oecumenio in hūc locum, idololatra, & ideo inſigne Caſtoris, & Pollucis fecerat in eis fingi in proræ dextera, ac ſiniſtra. Erant autem illi, vt deluſa putabat Gētilitas, dij maris: quibus apparentibus, bona erat nauigatio, altero verò apparēte, difficilis: ita enim imponebat illis dæmon. Vnde Lyricus Poëta dixit:

Sic te Diua potens Cypri,
Sic fratres Helenæ lucida ſydera,
Veatorumq; regit pater.

Eſt autem Melita, teſte Cicerone. 6. in Verrem, *inſula ſatis lato ab Sicilia mari, periculoſoq; diſiuncta.* Sic ille. Porrò Sicilia triquetra forma conſtat, latera finientibus promontorijs, quorum quod Italiam reſpicit, Pelorum: quod Græciam, Pachinam; quod Africam, Lylibeum: vnde & Trinacria dicitur. Vrbes eius Plinij ætas numerauit ſeptuaginta duas, modò duodecim Epiſcopatus continet. Primò ergo venerunt Syracuſas, Theocriti Poëtæ patriam, quæ olim præcipua erat Siciliæ ciuitas, & cui, teſte Plinio, quotidiè Sol cernitur, & multis Romanorum monumentis inſignis: vbi & triduo commoratus eſt Paulus. Inde circumlegendo, ſcilicet Trinacriam, venit Rhegium, antiquam Italiæ ciuitatem. Scribit Strabo libr. Geographiæ, caſu quodam inditum eſſe illi regioni nomen, teſte Aeſchylo, qui narrat Siciliam olim coniunctam cum Italia, ſed vi terræmotus cuiuſdam Siciliam ab continenti diuiſam, atque auulſam fuiſſe: quod & ille, & alij memoriæ prodiderunt. Ex quo Rhegiū ἀπὸ τοῦ ῥηγνῦναι, id eſt, à frangendo, nomen eſt aſſecutum. Ita etiam Plinius teſtis eſt: *Auellit*, inquit, *Siciliam Italia, Cyprum Syria, Eubœam Bœotia, Eubœa Atalantem, & Macrin.* Sic ille. Diſtinctum eſt hoc Rhegium à Rhegio Galliæ Ciſalpinæ: quod vocatur Rhegium Lepidum, quòd à M. Lepido ſit ædificatum.

At poſt vnum diem flante Auſtro, ſecunda die venimus Puteolos. Nempè ciuitatem Campaniæ non longè à Neapoli, olim dictam Dicæarchiam, id eſt, iuſtum principatum: ſic dictam ob multitudinem puteorum ad vitandum terræmotum factorum: quo ille locus maximè laborat; vel à putore ſulphuris, qui prope Puteolos magna

Cyrill.

Oecumen. in Acta.

Ethnicorum de Caſtore, & Polluce ſtulta perſuaſio

Horat lib. 1. Carm. Ode 3. initio.

Melita Ciceroni quid.

Sicilia, Trinacria cur olim dicta.

Vbi quotidiè Sol cernitur, teſte Plinio.

Plin. lib. 2. ca. 62.

Strabo libr. 6. Geograph. prope init. Aeſchylus.

Rhegiū vnde dictū.

Plin lib. 2. ca. 88.

Dicæarchia quid

Puteoli cur huius nominis.

copia generatur. Et iam eò penetrauerat fides, quia inuétis fratribus manſit ibidem ſeptem diebus. Rectè autem dixit, circumlegentes deueniſſe Rhegium: quia Syracuſæ petendæ erant in Melitam iactatis, & Siculum fretum coercendum, donec Rhegium appelleretur. Qui enim olim ab Oriente veniſſent, Epirum legebant, atque inde traiecto Adriatico ſecundis ventis Rhegium petebatur: inde freto ſuperato, Puteolos nauigabatur. Hinc Suetonius in Tito: *Quare*, inquit, *feſtinans in Italiam, cùm Rhegium, dehinc Puteolos oneraria naui appuliſſet, Romam inde contendit expeditiſſimus*. Hæc ille. Plerumque tamen Brundusinum portum ingreſſi, reliquum itineris per terram conficiebant: contrà verò qui Roma eſſent in Syriam abituri, traiecto Siculo freto Peloponeſum tendebant. Hinc Rhodum, inde Cyprum, & tandem in Syriam continétem: quæ nauigatio hodie quoque Venetis Ieroſolymam petentibus trita eſſet ſolet & familiaris: Hieronym. quoque Paulæ profectionem ex Vrbe deſcribens, primùm ait, traiecto Siculo freto, veniſſe Methonem Peloponeſi, inde per Cycladas Rhodum, & Lyciam, atque Cyprum, tandem in Syriam perueniſſe. ¶ *Et ſic venimus Romam*. Vel anticipatio eſt, vel intellige veniſſe prope Romam ſecundo Neronis anno, vt docent Euſebius in Chronico, & Hieronymus libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, & alij; & ſexto die Iulij menſis, vt habet Martyrologium Bedæ. Falſus eſt autem ſenſus Caietani: Venimus Romam, id eſt, in portum Romanum: non enim naui venit, vt Euthalius Epiſcopus Sulcenſis explicat, ſed pedibus: deinde ex portu ad vrbem venienti non occurriſſent illi forum Appij, & Tres tabernæ, idcirco præſtant priores explicationes.

Circumlegentes: cur Rhegiú deueniſſe dicuntur Paulus, & qui cum eo erant.

Sueton. in Tito, ca. 4.

Hier. in Epitaph. Paulæ ad Euſtoch. tom 1.

Paulæ Romanæ ex vrbe in Ieroſolymam nauigatio.

Euſeb. tom. 11.
Hier tom. 1.
Beda tom. 3.

Et inde cùm audiſſent fratres, occurrerunt nobis vſque ad Appium forum, ac Tres tabernas. Iam Pauli Apoſtoli aduentus fidelibus non erat ignotus in Vrbe, quia per literas ex Iudæa fuerat ſignificatus. Et fortaſſis dum illis ſeptem diebus hæſit Puteolis, fratres eius vrbis admonuerant fideles, qui Romæ erant, maximè verò doctiſſimæ epiſtolæ commoti autoritate, quam ad eos ſcripſerat, occurrerunt illi vſque ad illa loca, quò omnem ei deferrent honorem, & agnoſcerent magnum Chriſti præconem, in quo Chriſtus & viuebat, & loquebatur, & operabatur. Inenarrabilis, vt puto, fuit & illorum alacritas, & Pauli lætitia in eiuſmodi congreſſu, quando illis datum eſt, tanta Dei miniſtri frui præſentia, veraſque eius audire, & reddere voces. Deinde Paulus dicitur egiſſe gratias Deo, de completo videlicet tam laborioſo itinere, & quod ad eos tandem veniſſet, quos ſummo videndi deſiderio tenebatur. Vnde ad illos ſcripſit, ſe in orationibus ſuis obſecraſſe, ſi quo modo tandem aliquando proſperum iter haberet in voluntate Dei veniendi ad eos. Deſidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ ſpiritualis, ad confirmandos vos. Appij verò forum quidam exiſtimant nomen fori Romani ab Appio quondam Conſule Romano appellatum, à quo & via Appia cognominata fuit. Verùm Appij forum longiùs fuit à Roma, quàm Aricia, vt teſtatur Lyricus:

Ex vrbe cur venerint fratres obuiam Paulo, & cæteris fratribus.

Galat. 2.
2 Cor. vlt.

Communis illorum mutuæ lætitiæ ratióes ampliſſimæ.

Qua de re Paulus gratias Deo egerit, Romam vbi peruenit.

Rom. 1.

Appij forum quondam illud.

Via Appia vnde dicta.

Egreſſum magna me excepit Aricia Roma
Hoſpitio modico: rhetor comes Heliodorus
Græcorum linguæ doctiſſimus: inde forum Appi
Differtum nautis, cauponibus atque malignis.

Horat. lib. 1. ſer. Satyr. 5.

Et Cicer. ad Atticum: *ab Appij foro hora quarta dederam aliam paullò ante à Tribus tabernis*. Et ne putes leuem aliquam fuiſſe ciuitaté, Gregorius Ioanni Epiſcopo (Velitrano vt exiſtimo) Eccleſiam Trium tabernenſium hoſtili impietate deuaſtatam illi commendauit, atque cum ſua vniuit. Paulus autem, vt teſtatur Euthalius in peregrinatione Pauli, pedes Romam ex Puteolis peruenit. Oecumenius teſtatur Appij forum appellatú, eò quòd inſignitum eſſet Appij ſtatua: Tres vero tabernas, à tribus cauponibus, qui ibi erant, in quibus obſonia iter facientibus venalia exponebatur: quas tabernas Romano idiomate nuncupat Lucas, etiam Græcè ſcribens.

Cicer. li. 2. ad Attic.

Greg. li. 1. Regiſt. c. 9.

Euthalius.

Appij fori altera appellationis ratio

Oecumen.

Tres tabernæ cur dictæ.

Cùm autem veniſſemus Romam, Centurio tradidit vinctos Principi exercitus. Hæc verba, licèt non ſint in editione noſtra, in Græco ſunt tamen exemplari. Par erat, vt Centurionis miniſterium fideliter executioni mandatum fuiſſe, deſcriberetur. Et tunc quadrat quod ſequitur: *Permiſſum eſt Paulo à Centurione*, vt habet lectio Syriaca, aut potiùs à principe exercitus (quia Centurio iam ſe poteſtate ſuper eum ſpoliauerat) *permanere ſibimet cum cuſtodiente ſe milite*. Quod ait, ſibimet, Græcè habetur, apud ſemetipſum, id vult, ſolùm ſine alijs cuſtodibus, hoc eſt, in proprio hoſpitio, ad differentiam eorum, qui deputantur, vt maneant in carcere, aut in loco publico: vt iam Paulus in ingreſſu vrbis partim eſſet liber, partim eſſet vinctus. Dedit enim gratiam Dominus Paulo in conſpectu Neronis, quemadmodum Ioſeph, & Danieli dederat in conſpectu aliorum Regum, vt

Qua ratione à Centurione permiſſum ſit Paulo permanere ſibimet cum cuſtodiéte ſe milite.

Geneſ. 41.

Dan. 2.

Paulus

Paulus alacrior, & animæquior redditus, miniſterio Apoſtolico incumbere poſſet. Cor enim Regis in manu Domini, quocunque voluerit, inclinabit illud. Adhæc perpende, Romam vrbis dominam à Chriſti ſeruo, & illo quidem vincto, & catena ligato breui tempore fuiſſe ad Chriſtum tractam, & conuerſam: quod incomprehenſam, & inenarrabilē Chriſti gloriam complectitur, & ſummam Paulo arrogat autoritatem, & nos ſupra modum admonet, ne diffidamus in laboribus. Simile quid adumbratum fuit in Ioſeph, qui venditus vt ſeruus à fratribus, ingreſſus eſt AEgyptum, & ſeruituti additus fuit carcer ob afflictum adulterium: & tamē inde dominus & princeps AEgypti diuino conſilio euaſit. Sed Pauli factum tantò maius eſt, quātò Imperium Romanum maius fuit AEgyptio, & quanto conuertere animos ad agnitionem Meſſiæ, & ſalutem æternam conſequendam, grandius eſt, quàm dominari vniuerſo orbi, nedum ſoli AEgypto: adhæc quantò deſpicabilior erat ſeruus circumciſus & vinctus Romam ductus, quàm AEgyptijs victimis erat Iudæus? denique quanto gloria dignitatis Apoſtolicæ excedit omnia mundi regna? Nam in hodiernum vſque diem Paulus Romæ magna religione tanquàm diuus quidam tutelaris, ac patronus cum Petro Apoſtolorum principe colitur, & eorum carceres, & catenas Roma tota veneratur.

Prouer. 21.

Pauli vincti de vrbe Roma orbis domina victoria, & triumphus.

Geneſ. 37. Ibid. 39. Ibid. 41. & ſeq.

Ioſephi quondam Patriarchæ vincti, poſt hæc dominatoris AEgypti gloria, cum illa Pauli tamen minime conferenda.

Petrus & Paulus veri Romæ ſunt, vel vt diui tutelares.

Poſt tertium autem diem conuocauit primos Iudæorum. Vix Romam peruenerat, & iam muneri ſuo Apoſtolico cœpit incumbere. Et more ſuo à Iudæorum prædicatione exorditur: inter quos etſi non magnum fructum ediderit, aliquos tamen ad fidem cōuertit: deinde duris & incredulis relictis, conuerſus eſt ad prædicationem Gentium. Propoſuit ergo Apoſtolus Iudæis cauſam ſui aduentus in vrbem explicare. Abſurdum enim videbat eſſe Paulus, atque infame, in iudicium duci, ac præcipuè apud infideles: ideò de vtroque ſeſe excuſat, vt nihil præoccupatum in ipſorum animis relinquat. Ob hanc enim cauſam, ait, rogaui vos videre, & alloqui, ne liceret deinceps cuiquam me accuſare: quæque ſibi euenerint, exponit. ¶ *Contradicentibus, inquit, Iudæis, coactus ſum appellare Cæſarem: non quaſi gentem meam habens aliquid accuſare.* Non eſt enim ſerui Dei accuſare apud magiſtratus ciuiles quenquam: imò proprium eſt obliuiſci omnium iniuriarum.

Incredibilis in Paulo prædicationis ardor.

Iudæis Paulus cur exponat in vrbem ſui cauſas aduentus.

Seruorum Dei proprium.

Propter ſpem enim Iſrael catena hac circumdatus ſum. Id eſt, propter Chriſtum Dominum, qui erat ſpes Iudæorum, & expectatio Gentium, & ob quem coronari debebat Paulus. Et vt nobiles, qui dono Regis acceperunt torquem aureum, illum collo appendunt, & de illo gloriantur: ita noſter Paulus nobiliſſimus, & chariſſimus Chriſto Principi, de catena, qua propter eum alligatus erat, gloriatur: ſicut alibi ait: *Ego ſtigmata Domini Ieſu in corpore meo porto.* Iam audi quid de hac catena philoſophatur Chryſoſtomus: *Si quis mihi daret optionem, aut vniuerſi cæli, aut illius catenæ, qua Pauli vinctæ ſunt manus, illam ego præponerem. Si quis me collocaret aut ſuprà cum Angelis, aut cum Paulo vincto, carcerem eligerem. Nihil enim melius, quam mali aliquid pati propter Chriſtum. Si quis mihi daret, vt mortuos ſuſcitarem, non hoc elegiſſem, ſed catenam: etenim nihil eſt illa catena beatius. Vellem nunc eſſe in illis locis, in quibus manent illa vincula, & videre catenas, quas timent quidem, & horrent dæmones, reuerentur autem Angeli. Si ab Eccleſiaſticis curis eſſem remotus, & haberem corpus robuſtum, ac validum non recuſarem tantam ſuſcipere peregrinationem, vt viderem catenas, & carcerem, in quo vinctus erat Paulus.* Hæc ille de Pauli catena. Rurſus: *Ecce catena, qua Petrus fuit alligatus ab Herode, allata ex Ieroſolyma per Eudoxiam Imperatricem Romam, & coniuncta cum alia qua fuerat Romæ à Nerone vinctus, ita inter ſe caluerunt, vt Dei virtute non ſine miraculo vna effecta ſit ex duabus: atque hoc miraculum religioſè colit Roma in die vinculorum ſancti Petri, & catenam ipſam proponit omnibus venerandam; atque exoſculandam.* De catena verò, qua Paulus ab eodem Nerone vinctus, & capite truncatus eſt, in æde maxima extra muros diuo Paulo dicata, Roma exhibet expectandam, & colendam; illud peculiariter ex Gregorio Romano producam, quod habetur lib. 3. Regiſt. epiſt. 30. ad Cōſtantiam Auguſtam Conſtantinopoli nobiliſſimum templum beato Paulo Apoſtolo ædificantem, & à ſe caput eius, vel aliquam ſui corporis partem petentem: *Cognoſcat,* inquit, *tranquilliſſima domina, quia Romanis conſuetudo non eſt, quando reliquias ſanctorum dant, vt quicquam tangere præſumant de corpore.* Et infrà: *Sed quia ſereniſſimæ dominæ tam religioſum deſiderium eſſe non debet, de catenis, quas ipſe ſanctus Paulus Apoſtolus in collo & in manibus geſtauit, ex quibus multa miracula in populo demonſtrantur, partem aliquam vobis tranſmittere curabo, ſi tamen hanc tollere limando præualuero: quia dum frequenter ex catenis eiuſdem multi venientes, benedictionem petunt, vt parùm quid ex limatura accipiant, aſſiſtit Sacerdos cum lima, & aliquibus petentibus ita concitè aliquid de catenis ipſis excutitur, vt mora nulla ſit. Quibuſdam verò petentibus, diu*

Geneſ. 49.

Propter quam ſpem Iſrael Paulus catena circumdatus erat.

Pauli gloria qualis erat.

Galat. vlt.

Chryſoſt. hom. 8. in ep. ad Epheſ. non procul à princip. 4.

B. Ioannis Chryſoſtomi in Pauli qua vinctus fuit catenam, incredibilis pietatis ardor.

Pauli vincula pro Chriſto, quibus horrent, quibus venerantur, eodem autore.

Actor. 12.

Petri, Paulique catenarum in vrbem Romam ex Ieroſolymis per Eudoxiam allatarum miraculum.

Greg. Rom. tom. 2.

Conſtantiæ Auguſtæ in catenam B. Pauli ſingularis pietas.

In eandem Apoſtoli catenā mira religio piorum, tempore Gregorij Romani.

per catenas ipſas ducitur lima, et tamen vt aliquid inde exeat, non obtinetur. Sic Gregorius ille Magnus. Vides eadem ratione, qua Chriſtus Dominus locum ſuæ mortis, & inſtrumenta, id eſt, crucem, clauos, lanceam, & alia ſanctificauit, ita Apoſtoli morientes ipſa ſupplicij loca & inſtrumenta nobis ſacroſancta, & amabilia reddiderunt.

Quales Iudæi illi, quibus Romæ Paulus vinctus prædicauit.

At illi dixerunt ad eum, Nos neque literas accepimus de te à Iudæa, neque adueniens aliquis fratrum nuntiauit, &c. Videntur hi Iudæi increduli, atque mendaces, & legati fortaſſis Iudæorum apud Cæſarem. Et quanquam hoc fortaſſis verum dixerint, quòd nihil de eo mali ſcripſerint: tamen in eo quod petunt: Rogamus à te audire quæ ſentis: nā de ſecta hac notum eſt nobis quia vbique ei contradicitur; ex his verbis quidam vrgent, quòd ante Pauli aduētum nullus Romæ extiterit Chriſtianus; cùm tamen Barnabas Apoſtolus longè antè Romæ prædicaſſet, & Clementem conuertiſſet, vt habes libr. Recognit. Clementis; & Petrus Apoſtolorum princeps, vt tradunt omnes, ſecundo, vel, vt alij verius computant, quarto anno Claudij Romam appuliſſet, ac ſedem ibi ſuam ſtatuiſſet: quam minimè ſtatuiſſet, ſi nulli extitiſſent Chriſtiani. Tertiò videmus cap. 18. huius libri, Aquilam, & Priſcillā fideles expulſos ab vrbe à Claudio Imperatore; quod cauſa CHRISTI factum eſſe, docet hiſtoricus externus Suetonius in Claudio, dicens: *Iudæos impulſore Chriſto aſſiduè tumultuantes, Roma expulit.* Vnde Paulus, eorum, quæ Romæ agebantur inter noſtros per Aquilam inſtructus, & maximè quod non ſolùm Iudęi cum Chriſti cultoribus tumultuarentur, ſed etiam ipſi fideles ex circumciſione cum fidelibus, qui ex Ethnicis originem ducebant, inter ſe de dignitate, & primatu certarent, magnam illam, & maximè diuinam epiſtolam componendæ pacis gratia, ac retinendæ charitatis inter ipſos, ad Romanos perſcripſit; quò tumultum illum, de quo Suetonius, Chriſto impulſore natum, declaret magis ſpectaſſe ad contentionem fidelium ex vtroque populo vocatorum, quàm ad altercationem vllam inter merè Iudæos & Gentes. Vnde Aquila, & Priſcilla, fideles, qui ex Iudæis erant, vrbe pulſi ſunt, atque inde eiecti venerunt Corinthum. Denique manifeſtè oſtenditur ex hoc ipſo capite, Chriſtianos ante Pauli aduentum Romæ fuiſſe, quia dictum eſt, fratres qui erant Romæ, occurriſſe Paulo ad Appij forum, & Tres tabernas. Vide etiam, quod dicunt vbiq; contradici religioni Chriſtianæ, quam ipſi ſectam vocabant.

Quibus argumentis probetur, ante Apoſtolorum Petri & Pauli in vrbem aduentum Euangelium prædicatum, & à quo primùm, teſte Clemente.
II Argum.
III. Argum.
Sueton. in Claudio, c. 23.
Pauli epiſtolæ ad Romanos, ſcriptionis cauſa.
IV. Argum.
Religioni Chriſtianę cur vbique contradicatur, vt Iudæi olim licebant.

Cauſa autem contradictionis eſt: quia abducit à mundo, & à ſenſu, ad cœlum, & ad ſpiritum. Contrà verò legi Mahumetanæ, & hæreticorum ſectis nemo contradicit, quia à cœlo ad mundum, & ab ſpiritu ad carnem trahunt. De Chriſtianiſmo igitur Iudæi nihil audierant, quàm quod vbique ei contradicebatur: quia mala ſæpè latiùs diuulgantur, quàm bona. Etſi verò Iudæi nullum peculiare mādatum accepiſſent à Iudæis Ieroſolymitanis contra Paulum, habuerunt tamē generale mandatum tempore reſurrectionis Chriſti per omnes prouincias, vbi erant Iudęi, ſcripto conſignatum, ne prædicationem Chriſti quouis modo admitterent: de quo nos ex Iuſtino, & Hieronymo ſuperiori libro meminimus. De quo loco etiam Oecumenius in hæc verba ſcribit: *In veterum ſcriptis reperimus, Sacerdotes, & Scribas, & Presbyteros, qui erant Ieroſolymis, in omnes Gentes Iudæis, qui vbique erant, literas miſiſſe, quibus doctrinam Chriſti calumniantes, quaſi aliena à Deo eſſet, præcipiebant ne ipſam admitterent. Id quod etiam prophetia Eſaiæ videtur ſignificare, quæ ait, Væ, terræ nauigiorum alæ. Vltra AEthiopiæ fluuios mittens in mari obſides, & epiſtolas papyraceas ſupra aquam. Quibus verbis ſignificat Propheta trans regionem quoque AEthiopiæ, & extremas terrarum oras ſonum improbitatis Iudæorum, qui Iudæam habitabant, per quædam quaſi volantia nauigia fuiſſe tranſmiſſum. Apoſtoloſq; ipſorum papyraceas epiſtolas ferentes ſupra aquas, & mare nauigantes, in omnes partes terræ diſcurriſſe Saluatoris noſtri prædicationem calumniando.* Hæc Oecumenius.

Iudæi vbique diſperſi, à Iudæis Ieroſolymitanis quale habuerint mandatum in reſurrectione, Chriſti.
Lib. 11. tract.
Iuſtin. Martyr.
Hieron. in Eſai. ca. 18. to II.
Oecumen. in Acta.
Eſai. 18.
De eiuſmodi Iudæorum mandato Eſaias.

Cum conſtituiſſent autem illi diem, venerunt ad eum in hoſpitium plurimi: quibus exponebat teſtificans regnum Dei, &c. Paulus noluit ſtatim primo congreſſu illis prædicare, quòd fortaſſis eſſet exiguum auditorium, ſed diſtulit in deſignatum ab eis diem, quo plures confluerent, & illis proponenda commodiùs meditaretur. Statimque deinde illis de regno Dei concionari cœpit, & Ieſum eſſe verum Meſſiam, ex lege & Prophetis perſuadere, & hoc non breui ſermone, ſed à manè vſque ad veſperam; vt intelligas, quàm ſeriò Paulus rem ageret. Neque ſine fructu protraxit ſermonem: nam quidem credebant Paulo, quidam verò nvn credebant. Cumque inuicem non conſentirent, ſed inuicem inter ſe pugnarent, Paulus in incredulos illorum iactauit Propheticum teſtimonium: *Quia benè,* inquit, *Spiritus ſanctus locutus eſt per Eſaiam Prophetam ad Patres noſtros, dicens, Vade ad populum iſtum, &c.* Hanc ſcripturam alibi prius explicuimus. Illud tantùm expende, vt commi-

Quare Apoſtolus Romæ nō Iudæis ſtatim prædicauerit.
Eiuſdem prædicationis aſſiduitas, & fructus.
Eſai. 6.

Lib 2. Euangel enarrat. & alibi paſſim.

commiſeratione Paulum hæc verba dixiſſe; quaſi diceret: Video me nunc fruſtrà laborare, nec impedire Dei ſententiam, quæ ſuper vos cecidit. Nam lacrymis dignum eſt, cùm quis in tantam cæcitatem cadit, vt apertis oculis non videat. Deinde perpende hæc verba dixiſſe Dominum ad Eſaiam cap.6. quæ Ioannes cap.12. ait dicta eſſe à Ieſu ad Prophetam, hic verò dicuntur dicta ab Spiritu ſancto: quia opera ſanctiſſimæ Trinitatis extra ſe indiuiſa ſunt, & communia tribus perſonis, vt ex hoc eodem teſtimonio probat beatus Ambroſius libr. de Spiritu ſancto. Simul etiam conſidera, his verbis iugulari ſententiam eorum, qui miniſtrum eſſe Patris, aut Filij dicunt Spiritum ſanctum. Poſtremò expende, quòd quædam Prophetarum vaticinia in ſolo CHRISTO impleta ſunt; vt illud: *Ecce Virgo concipiet*: aliqua verò ad literam tempore Eſaiæ, vt hæc de quibus loquimur verba Eſaiæ ſexto, & tempore CHRISTI, & Matthæ. 13. & tertiò nunc apud Paulum.

Iudæorum obſtinatio à Domino prædicta.

Opera Trinitatis eſſe indiuiſa, vnde conſtare poſſit.
Ambr.li.3.de Spiritu S.ca 23.tom. 2.

Quænam vaticinia Prophetarum in ſolo Chriſto ſint impleta.
Eſai. 7.

Notum ergo ſit vobis quoniam Gentibus miſſum eſt hoc ſalutare Dei, & ipſi audient. Idem eſt quod cap.13. dixerunt ſuperiùs: Vobis, inquit, oportebat primùm loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ; ecce conuertimur ad Gentes: Id eſt, Quoniam vos hanc vitam æternam non curatis, nec ad eam ſuſcipiendam vos præparaſtis; ecce Gentes, quæ ſe ad eam accipiendam præparant, accipiet, ne fruſtrà Deus illam miſiſſe videri poſſit: quemadmodum ille qui fecit cœnam magnam, nolentibus inuitatis ad illam venire, vocati ſunt cæci, claudi, & debiles, qui eorum locum occuparent. ¶ *Manſit autem biennio in toto ſuo conducto: & ſuſcipiebat omnes qui ingrediebantur ad eum, prædicans regnum Dei, & docens quæ ſunt de Domino IESV Chriſto cum omni fiducia, ſine prohibitione.* His verbis abſoluit hiſtoriam ſuam beatus Lucas. Et hoc biennium felicius fuit illo, quo ſub Felice Portio in vinculis manſit in Cæſarea: quia ibi erat in vinculis, & in carcere detentus, nec niſi clàm, ac ſecretè docebat ſe accedentes; vt vel hinc colligas, quàm æquiores interdum ſint principes ipſis eorum miniſtris. Secundò perpende, cùm tot eſſent Romæ fideles, nullum ex illis Paulo exhibuiſſe hoſpitium ad commorãdum: ſed diuinæ prouidentiæ conſilium fuit, vt proprias ædes mercede locatas haberet; tum vt liberior eſſet omnium ad eum acceſſus: qui fortaſſe ſi in ædibus alicuius priuati ciuis maneret, non veniſſent: tum vt amplum & capacem locum haberet, quò auditoribus frequenter confluentibus commodè prædicare poſſet. Vnde Hieronymus in epiſtolam ad Philemonem, tractans illud verbum: *Simul autem & para mihi hoſpitium, nam ſpero per orationes veſtras donari me vobis*, aſſerit: *Apoſtolo magis, quàm Paulo hoſpitium præparandum eſt. Venturus ad nouam ciuitatem, prædicaturus crucifixum, & inaudita dogmata delaturus, ſciebat ad ſe plurimos conuerſuros: & neceſſe erat, primùm, vt domus in celebri eſſet vrbis loco, ad quam facilè conueniretur. Deinde, vt ab omni importunitate vacua, vt ampla, quæ plurimos caperet audientes, ne proxima ſpectaculorum locis, ne turpi vicinia deteſtabilis: poſtremò vt in plano potiùs eſſet ſita, quàm in cœnaculo. Quam ob cauſam eum exiſtimo etiam Romæ in conducto manſiſſe biennio. Nec parua, vt reor, erat manſio, ad quam Iudæorum turba quotidiè confluebant.* Hæc ille. Ruſus idem Hieronymus in epiſtola ad Lucinium Bæticum: *Paulus Romam vinctus ingreditur, vt vinctos ſuperſtitionis erroribus liberos faciat. Manet in hoſpitio conducto per biennium, vt nobis vtriuſque inſtrumenti æternam reddat domum.* In ſuo, inquit, conducto, ſiue Græcè ἐν ἰδίῳ μισθώματι, hoc eſt, in ædibus à ſe conductis. Traditio eſt, Paulum Romæ ædes conduxiſſe in eo loco, vbi poſteà conſtructum eſt templum S. Mariæ in Via lata, vbi & cernitur lapis cum inſcriptione, quòd ibi beatas Lucas imagines beatæ Virginis Deiparæ pinxerit. Conſtat autem, Lucam vnà cum Paulo Romam veniſſe: conſtat etiam imaginem Virginis, quæ in templo S. Mariæ Maioris religioſiſſimè aſſeruatur, & colitur, communi omnium Romanorum confeſſione opus eſſe B. Lucæ Euangeliſtæ. Erat etiam ibi locus commodus, & amplus, ac proinde prædicationi verbi Dei opportunus. Simili ratione religiones nouas, quæ ad Eccleſiæ vtilitatem à Deo mittuntur, vt Apoſtolico prædicandi, & docendi munere defungantur, videre eſt illas à principio in conductis ædibus cœpiſſe viuere, & munia ſua auſpicatas eſſe. Paulus verò loquebatur cum omni fiducia, remoto omni timore, ea quæ ſunt de Domino Ieſu: etiam in Deos, quos Romani colebant, non ſolùm eſſent contraria, ſed etiam illos de medio tollerent. Additque, ſine prohibitione. Voluit enim Chriſtus eum non prohiberi, quò poſſet liber pluribus prodeſſe, & ne fruſtrà Romam veniſſe videri poſſet. Et omnia tandem miracula propter Chriſtum in libertate tolerantur. Per hoc autem quod dixit, toto biennio, indicauit, illo expleto, Roma diſceſſiſſe ad prædicandum Gentibus in Hiſpania,

Iudæis Euangelio non credentibus illud cur fuerit Gentibus prædicandum.
Matt. 22. Luc. 14.

Pauli bienniũ in vrbe Euangelij gratia cõmoratus quàm felix.
Matt. 23.

Cur idem in hoſpitio cõducto permanſerit.

Hier. tom. 9.
1. Ratio B. Hieronymi.

Altera.

Tertia, & poſtrema ratio.
Idem ep. 28. inter. tom. 1.

Vbinam Paulus Romæ in cõducto manſerit biennio.

Deiparæ Virginis imago à S. Luca Euangelij ſcriptore depicta Romæ vbi ſumma religione ſeruetur.

Quãta cum fiducia Paulus verbum Dei Romæ loquebatur.

Idem cur ſine prohibitione, vt hic dicitur, prædicauit.

patria,& aliis prouinciis, vt in votis habebat; vt ita is,qui tribuit illi tam ſancta vota concipere, concederet & illa opere explere,propter cuius nomen illuſtrandū, tantam prouinciam Paulus amplexus fuerat: hic eſt Domin⁹ noſter Ieſus Chriſtus, Rex Regum,ac Dominus dominantiū,cui cum Patre,& Spiritu ſancto gloriam,laudes,honores,& imperium, in ſempiternis ſeculis decantemus,Amen.

1.Tim.6.& Apoc.17.

TRACTATVS LIX.

In librum Actorum Apoſtolicorum de geſtis Pauli, quæ poſt hanc Lucæ hiſtoriam acciderunt, de inclyto martyrio, quo ſub Nerone à Deo coronatus eſt,& honeſtatus.

HACTENVS quidem B. Lucas diligenter B. Pauli hiſtoriam eſt perſecutus vſque ad biennium eius Romę commorantis, hoc eſt, vſque ad quartum Neronis annum. Ex quo vt docet Hieronymus, intelligimus librum hunc eſſe in eadem vrbe compoſitum, ſiue completum. Quare periodos Pauli & Theclæ,& totam baptizati Leonis fabulā, inter apocryphas ſcripturas computamus. Quale enim eſt, vt indiuiduus comes Apoſtoli inter cæteras eius res hoc ſolùm ignorauerit? Sed & Tertullianus vicinus eorum temporū refert, presbyterū quendam in Aſia σπουδαστὴν Apoſtoli Pauli cōuictum apud Ioannem, quòd autor eſſet libri:& confeſſum ſe hoc Pauli amore feciſſe,& ob id excidiſſe. Hactenùs Hieronymus.

Hier. lib de Scrip Eccleſiaſt.tom.1.
Liber Actuum Apoſtolicorum vb fuerit à Luca conſcriptus, ſiue perfectus.
2.Cor. 8.
Tertull.

Mirantur quidam, cur Lucas hiſtoriam ſuam non produxerit ad mortem vſque B. Pauli: cur non ſcripſerit, qua ratione de ore leonis, id eſt, Neronis Cæſaris euaſerit: an Hiſpanias liber inuiſerit, vt in votis habebat, an redierit Syriam, & Græciam, vt fideles verbo & præſentia confirmaret. De reditu eius in vrbem Romam dubitatur, & de cauſa inflictæ mortis, & necis genere, & an vno & eodem die Paulus cum Apoſtolorum principe Petro mortem ſuſtinuerit: de horum namque ſingulis non ſatis inter Patres, & Hiſtoricos conſtat: quæ nos pro noſtræ doctrinæ mediocritate præſtare,atque explicare conabimur.

Quæ res in Pauli,quam Lucas ſcripſit, hiſtoria dubitationem habeant.
2.Tim.4.
Integram Pauli hiſtoriam cur Lucas non fuerit proſecutus.

Ad primum, quo conſilio reliqua,quæ ad completum vſque vitæ B. Pauli curſum ſpectāt, ſuppreſſerit Lucas, ad nos minimè attinet diuinare. Oecumenius certè hoc loco rectè ſcribit: *Aduertendum autem, huc vſque Lucam de Paulo in geſtis Apoſtolorum narraſſe ea, quibus ipſe interfuit: quippe cùm eo ipſo tempore librum conſcripſerit, & quæ ſecuturà eſſent, poſteà ignorarit, vt de martyrio eius nihil potuerit commemorare, cùm nihil dum contigiſſet quippiam. Roma enim Paulo relicto, Lucas & Ariſtarchus abierunt.* Simeon Metaphraſtes in Commentario de certaminibus, & conſummatione Apoſtolorū Petri & Pauli ſcribit: *Atque hæc quidem huc vſque narrauit Lucas in Actibus Apoſtolorum, qui librum eo tempore compoſuit. Quæ autem ſunt poſtea conſecuta, poſtquàm Paulo Romæ relicto profectus eſt Thebas Bœotiæ, minimè compoſuit.* Hæc ille. Ac videtur Paulo accidiſſe, quod magnis principibus cum ferociſſimis hoſtibus bella magna gerentibus euenire ſolet. Vt enim illi rerum à ſe geſtarum egregios habent hiſtoricos, qui ſingula quæque ſcriptis ſuis commendent, ac celebrēt: ita Paulo diuina prouidentia datus eſt inſignis, & fidelis hiſtoricus Lucas, comes eius indiuiduus (ſicut Apoſtolorum principi Petro datus eſt Clemens) qui eius prædicationem, & geſta literis ad exemplum poſteritatis conſignaret. Quia igitur hunc librum Romæ compleuit, vrgentibus eius editionem, qui Romæ erant diſcipulis, autoritate Pauli tandem comprobatus, atque confirmatus, ille in lucem prodiit. Quare non eſt, cur aliquis exigere debeat, qua ratione ductus, quæ ſupererant, non ſcripto tradiderit, quoniam quæ nondum geſta erant, nondum literis poterant conſignari. Fieri quidem potuit, vt Lucas magiſtri ſui reliquos actus, & mortis genus cogitauerit aliquando deſcribere, atque ſuis ſcriptis illuſtrare: ſed vel aliis negotiis præpeditus, vel Deo illum ad id peculiariter non vocante, aut tentante quidem opus aggredi, ſed non ſuccedente, aut Deo non perficiente cogitationes eius,atque conatus impediti, atque reſtincti ſunt, etiamſi maximè præſens adeſſe potuerit Pauli martyrio. Nam eius mentionem facit honorificam Paulus in poſteriori ad Timotheum, dum ait: *Lucas eſt mecum ſolus.* Verùm non fuit tunc Paulus de medio ſublatus, Nerone per quinquennium in noſtros mitiori exiſtente; cùm tamen tempus reſolutionis ſuæ ſibi inſtare in eodem capite prædiceret. Quanquàm etiam vitam paulò prolixiorem duxerit Lucas, cum teſte Hieronymo, & in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, & in præfatione in Lucæ Euangelium, octoginta quatuor annos agens abierit in Bithyniam plenus Spiritu ſancto. Non mirum igitur, illum Pauli mortē non deſcripſiſſe. Nam vt deſcripſit obitū Iacobi Apoſtoli

Oecumen in Acta in fine.
Simeon Metaphraſt.
Lucas hiſtoricus Apoſtolo au[illegible] vt videtur poſſi diuinius contigiſſe.
2.Cor. 2.
Propoſitæ quæſtionis ſolutio.
2.Tim.4.
Ibidem.
Lucas Euangeliſta quandiù vixerit, teſte Hieronymo
Hier tom.1. à medio.

ſtoli per Agrippam, haud tamen eius prædicationem & geſta, neutrius tamen hiſtoriam enarrauit.

Quod ſit factum De conſilio Apoſtolorum vt Petri & Pauli obitus taceret à Luca minime ſcriberetur.

Si autem quis exquireret, cur Deus non peculiari inſtinctu impulerit Lucã ad deſcribendam vtriuſque Apoſtoli mortem: id planè factum eſt, quia ſcripta hæc ſuffi- ciunt ad dogmata Fidei ſtabilienda, & mores noſtros informãdos (quemadmodum nec omnia Chriſti geſta, & miracula deſcripſerunt Euangeliſtæ.) Reliqua verò noluit quidem omninò memoria aboleri, ſed vel traditione per alios non canonicos Doctores ſcripta ad nos peruenire voluit, vel coniecturam ex his quæ ſcripta ſunt, elici, quia ſimpliciter ad ſalutem non ſunt neceſſaria: nam ſi fuiſſent, minimè omiſſa fuiſſent ab eo: qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Neque opus erat, vt vniuerſas actiones, quæ Paulo acciderunt tempore ſuæ elapſæ prædicationis, vel in Syria, vel in Iudæa, vel in Aſia: Lucas complecteretur. Conſtat enim, pugnam illam Pauli cum beſtiis, quam Epheſi habuit, ab eo fuiſſe prætermiſſam, de qua Paulus meminit, cùm ait: (Si ſecundùm hominem) ad beſtias pugnaui Epheſi: quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſurgunt? De qua pugna, ſiue, vt Græcè dicam, θηριομαχίᾳ, in hunc mudum ſcribit Nicephorus Calliſtus libro Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, dicens: *Cùm Epheſi principem locum Hieronymus obtineret, multa cum libertate eſt concionatus, Quare Hieronymus ille benè quidem, & diſertè dicere, ſed orationem eius non eſſe eorum temporum, teſtatus eſt. Plebs quidem certè, per inſolentiam, & furorem, Paulo compedibus iniectis, carceri eum includit, vt leonibus vorandus obijceretur. Ibi tum Ebula, & Artemilla, clarorum Epheſi virorum coniuges, fidem edocta à Paulo (noctu enim ad eum veniebant) diuini lauacri gratiam ab eo petunt. Itaque virtute diuina, atque Angelica ſatellitij miniſterio, caliginem noctis exuberantia ſplendoris illuſtrante, Paulus ferreis compedibus liberatus, illas diuino Baptiſmo ad littus maris initiat: & cùm id nemo omnium, quibus cuſtodiæ cura mandata fuerat, ſenſiſſet, ad vincula rurſum ſua, in quibus leonibus eſca aſſeruabatur, redit. Sed enim ingenti magnitudine, & robore intolerando, leo contra ipſum immiſſus, in arenam quidem ille procurrit: ſed mox ad pedes Pauli conſedit. Et cùm itidem aliæ immanes feræ immitterentur, ne tangere quidem vlla ſacrum corpus ad orationem erectum, atque compoſitum, ſuſtinuit. His ita actis, derepentè frigore multo vehemens quidem ſupra naturæ ordinem grando decidens, multorum ſimul & virorum, & ferorum animaliũ comminuit capita ipſiuſque etiam Hieronymi aurem amputat: qui, deinde cum ſuis per Paulum Deo conciliatus, ſalutiferum ſuſcepit lauacrum. Leo autem ille profugus in montes proximos euadit: & Paulus inde in Macedoniam vadens, Troadem, & Miletum contendit. Atque inde tandem Ieroſolymã proficiſcitur.* Mirandum verò non eſt, Lucam hãc Pauli cum belluis pugnam reliquis eius actis non inſeruiſſe. Nam etiamſi ex Euangeliſtis ſolus Ioannes Lazari reſuſcitationem commemorat, minus tamen de fide, veritateque eius ambigendum. Scimus enim, nõ oẽs omnia ſcribere, credere & noſſe. Sed vti vnicuiq; largitus eſt Dominus, & vt cuilibet diuidit, & diſpenſat Spiritus, ita etiam intelligit, credit, & ſcribit ſpiritualiter ea quæ ſunt Spiritus. Hæc ille. Sicut igitur hanc hiſtoriam omiſit Lucas: ita nimirum non eſt ſi alias non attigerit, vt quod ex Corintho ſcripſerit Epiſtolam ad Romanos, & ex Philippis vtramque ad Corinthios, & ad Theſſalonicenſes, vtramque ex Athenis. Adhæc 2. Corinth. 11. *Ter*, inquit, *virgis cæſus ſum*; cùm tamen Lucas non niſi ſemel eum verberatum narret. Nam à Centurione non eſt verberatus, cùm ſe ciuem Romanum eſſe dixiſſet. Ter etiam naufragium ſe feciſſe narrat, & nocte, ac die in profundo maris fuiſſe: quorum poſterius ſi à Luca eſt commemoratum, nõ vnam noctem, & diem vnum, verùm multos in fundo maris fuit. Nam nec Solem, nec ſydera multis diebus nauiganti ei cum cæteris viſa eſſe tradit. Quod ad naufragium attinet, Lucas præter illud ſibi Romam nauigãti, nullum accidiſſe commemorat. Illa autem epiſtola miſſa eſt è Philippis Macedoniæ per Titum (vt habent exemplaria Græca, & Syriaca) & per Lucam cum illo, vt addũt Græca, & id etiam indicat cohortatio illa ad eleemoſynas faciendas Sanctorum, qui erãt in Ieruſalem, exemplo Macedonum, qua in ea vtitur, & cuius meminit in Epiſtola ad Romanos. Narrat prætereà pericula multa in eadem epiſtola, de quibus periculis fluminum, periculis latronum: quæ tamẽ Lucas ſuppreſſit, ſicut viſionem illam ante annos quatuordecim, ſiue in corpore, ſiue extra corpus: Deus ſcit. Et ad Galatas ſe in Arabiam veniſſe refert, deinde rediiſſe Damaſcum, & Ieroſolymam videndi Petri gratia veniſſe; apud quem per quindecim dies manſit: deinde poſt annos quatuordecim iterum veniſſe cum Tito, & Barnaba, vt de Euangelij docendi ratione cum Apoſtolis communicaret: & pleraque alia his ſimilia, & geſta Pauli biennio Romæ commorantis, eò quod Romanis, vbi editum eſt hoc volumen, eſſent comperta atque explorata, conſultò ſuppreſſit.

Margin notes:

1. Tim. 2.

1. Cor. 15.

Niceph. lib. 2. Eccleſ. Hiſt. ca. 25 initio. Pauli Apoſtoli, cuius ipſe meminit, cum beſtiis Epheſi habitæ pugnæ deſcriptio.

Eubulã Epheſi & Artemillam nobiles fœminas Paulus cum miraculo baptizat.

Hieronymus quidã Ephe[illegible]

[illegible] ius cum ſuis [illegible] effi[c]atus.

Quamobrem Lucas hanc Pauli cum belluis pugnam reliquis eius actis non inſeruerit.

Ioan. 11.

1. Corint. 12.

Idem quoque alia ad Paulũ pertinentia ſilentio præterit.

2. Cor. 11.

Act. 22.

Infr. 27. & ſeq.

2. Cor. 9.

Rom. 15.

2. Cor. 12.

Infra 12.

Gal. 1.

Infra 2.

Quid Paulus Apoſtolus in regio bienn o Romanæ memorationis egerit, docue tur.

Iam verò reliqua, quæ poſt biennium illud ſunt conſecuta, & partem eorum, quæ illo biennio acciderunt, bona fide ex Traditione, & Patrum monimentis recenſebo: ſimul necis genus, quo Dei gloriam illuſtrauit. Romæ igitur, vt exploratum eſt ex verbis Lucæ, per biennium illud magna cum libertate Chriſtum prædicauit, & prædicationem multis, vt par erat, ſignis confirmauit, quod diuina Euangelij virtus ſplendeſceret: innumeros quoque ad Fidem traxit, & vt ipſe ait ad Philippenſes: Quæ circa me ſunt, magis ad profectũ venerunt Euangelij: ita vt vincula mea manifeſta fierent in Chriſto in omni prætorio, & in cæteris omnibus. Et in calce Epiſtolæ: Salutant vos, inquit, omnes Sancti, maximè autem quæ de Cæſaris domo ſunt: indicans Euangelium aulam Cæſaris penetraſſe. Senecam verò Principis inſtitutorem arcta amicitia coluit, eſtque ab eo cultus, etiamſi illum myſteriis noſtris initiatũ fuiſſe non legimus: Epiſtolæ tamen inuicẽ miſſæ illam amicitiam cõfirmant: propter quas Hieronymus in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis eum inter noſtros computauit. Et Auguſtinus ad Macedonium: *Merito, ait, Seneca (qui temporibus Apoſtolorum fuit, cuius etiam quædam ad Paulum Apoſtolum leguntur epiſtolæ) omnes odit, qui malos odit.* Hæc ille. Et Linus, ſecundus, vt fertur, à beato Petro, in martyrio beati Pauli ita ſcribit: *Concurſus de domo Cæſaris fiebant ad eum. Sed & inſtitutor Imperatoris adeò ſuit illi amicitia copulatus, videns in eo Diuinam ſcientiam; vt ſe à colloquio illius temperare non poſſet: quominus ſi ore ad os illum alloqui non valeret, frequentibus datis, & acceptis epiſtolis, ipſius dulcedine, ac amicabili colloquio, atque conſilio frueretur.* Hæc ille. Epiſtola tamen ſexta ad eum, Paulus indicat, eum Fidem fuiſſe amplexatum, ait enim: *Perpendenti tibi ea ſunt reuelata, quæ paucis diuinitas conceſſit. Certus igitur ego ſum, quod in agro fertiliſſimo ſemen fortiſſimum ſero: non quidem materiam, quæ corrumpi videtur, ſed verbum Dei ſtabile deriuamentum boni creſcentis, & manentis in æternum. Quod prudentia tua aſſecuta eſt, indeficiens fore debebit: & Ethnicorum, & Iſraelitarum obſeruationes eſſe vitandas.* Hæc ille, quibus neſcio quid iam excellentis fidei in corde Senecæ à Deo conceſſum eſſe teſtatur. Et Auguſtinus libro de Ciuitate Dei, loquens de Seneca: *Chriſtianos tamen, ait, iam tunc Iudæis inimiciſſimos in neutram partem commemorare auſus eſt; ne vel laudaret contra patriæ ſuæ veterem conſuetudinem, vel reprehenderet contra propriam forſitan voluntatem.* Sic ille Pater. Ergo erat benè affectus Chriſtianis, & præclarè de illis ſentiebat. Hic poſteà de medio à Nerone ſæuiente, per duos annos ante martyrium Petri, & Pauli ſublatus eſt, vt teſtis eſt Hieronymus libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis. Quod verò Eccleſia eiuſmodi epiſtolas Pauli ad Senecam non coniunxerit cum alijs, inde factũ eſt, quia Patres nouerunt, aſſiſtente illis Spiritu ſancto, quæ Paulus vt homo ſcripſerit, & quæ etiam vt Apoſtolus, & Doctor Gentium.

Philip. 1.

Paulum inter & Senecam Neronis inſtitutorem quã arcta familiaritas interceſſerit.

Hieron. to. 1

Qua vna du ctus ratione Hieronymus Senecam ſacros ſcriptores retulerit.

Aug. epi. 54. non longe à principio.

Linus Papa.

Senecam illũ moralis Philoſophiæ omnium facilè principem, initiatum fidei noſtræ myſteriis, vnde conſtare poſſit.

Aug. li. 6. de Ciuitate Dei, cap. 11. to. 5.

Seneca per Neronem quã do ſublatus è medio.

Hieron. to. 1. in fine.

Nec Paulus contentus fructu Romanorum, ſolicitus erat etiam, eos, quos Chriſto lucrifecerat, in Chriſto retinere. Cuius rei gratia Timotheum mittit in Macedoniam, ſiue Græciam, vt conſtat ex Capite ſecundo Epiſtolæ ad Philippenſes, Titum ablegauit in Dalmatiam, Creſcentem in Galatiam, Tychicum miſit in Aſiã, vt ipſe in ſecunda ad Timotheum Epiſtola indicat. Nec dubium, quin alios plures miniſtros in alias regiones ad diſſeminandum Chriſti Euangelium Paulus deſtinauerit, qui ſolicitudinem habebat omnium Eccleſiarum. Nec tantùm miniſtros miſit, ſed etiam quamplurimas ſcripſit Epiſtolas diuina ſapientia, ſalutaribus monitis, ac vitæ ſanctæ inſtitutis refertas. Inter quas prima eſſe dicitur, ad Galatas, quam manu propria exarauit, cum cæteras per amanuenſem ſcriberet: ſicut Tertio excipiente miſit Epiſtolam ad Romanos. Et licet quidam tradant, Epiſtolam ad Galatas ex Epheſo ſcriptam fuiſſe: inſcriptio tamen Græca, & Syriaca planè indicat ex vrbe fuiſſe datam, licet vinculorum non meminerit. Epiſtolæ verò, quæ ad Epheſios & Coloſſenſes ſunt, ex vrbe Roma per Tychium ſunt miſſæ, & in Aſiam delatæ: iterum Epiſtola ad Philippenſes, ex Roma per Epaphroditum, cuius in ipſa Epiſtola meminit, & ad Philemonem per Oneſimum: porrò Epiſtola ad Hebræos per Timotheum ex vrbe videtur miſſa in Iudæã, vt ex Capite vltimo ad Hebræos licet colligere, & ex ſubſcriptione Græca, & ibi etiam meminit vinculorum ſuorum. Secunda quoq; ad Timotheum Epiſtola ex vrbe Roma miſſa eſt in Græciam, vbi tunc agebat Timotheus à Paulo deſtinatus: nã prior Epiſtola ad eundem: è Laodicea multo antè ſcripta erat, ſicut illa ad Titum ex Nicopoli Macedoniæ. Et ita habes in Paulo generale quoddam Eccleſiæ regimen, quaſi ad hoc ſolum natus eſſet, atque ei muneri minimè vincula officerent.

Quam plurimos in Chriſti fide retinere, non minus quã ad illam allicere, vt Pauli elaborauit induſtria.

2. Tim. 4.

2. Cor. 11.

Epiſtolæ Pauli Apoſtoli quales illæ.

Vnde ſcriptæ, & per quos.

Rom. 16.

Epheſ. 6. & 2 Tim. 2.

Coloſſ. 4.

Philip. 2.

Philem.

Fuit quidam Marſilius de Padua, qui vixit ſub Ioanne XXII. & librum edidit peſtiferum, quo Papæ poteſtatem abroga-

Marſilij neſcio cuiuſ, Petri in vrbem aduentum de-

[illegible] ſigmata con[illegible]tantur.

bat, atque Petrum Romæ fuiſſe negabat: quod nulla ſcriptura Canonica id ſit proditum; Paulum autem, qui Lucæ teſtimonio Romā veniſſe declaratur, admittebat fuiſſe Epiſcopū vrbis Romæ. Sed vtrumque perinde falſum eſt, & contra Patrum perpetuam traditionē. Et primum ſequenti Tractatu latè confutabimus; at verò Paulum, Epiſcopum Vrbis fuiſſe, nullus vnquā dixit. Et cum Paulus Romam venit, iam, Petrus ante aliquot annos ibi ſedem fixerat ſuam, & per Linum, & Cletum Epiſcopos illam adminiſtrabat.

Epiphan in Hæreſim 28. Petru, & Paulum Romæ fuiſſe Epiſcopos, quo ſenſu dicat Epiphanius.

Quod verò Epiphanius in Carpocratitas Apoſtolum Petrum, & Paulum Epiſcopos Romæ conſtituat; id benigne interpretandum eſt. Quia præcipuum munus Epiſcopi eſt prædicare, quo Paulus ibi functus eſt. Et quia cum eſſet Apoſtolus, ob amplitudinem ſuæ poteſtatis omnes Epiſcopales functiones præſtare potuit nō minus Paulus, quàm Petrus, & nō minus Romæ, quàm in omnibus aliis locis, ad quæ veniſſet, ita vt miniſtros neceſſarios Eccleſiis præficeret. Vnde & libro ſeptimo Conſtitutionum Apoſtolicarum, Cap. 46. Linus dicitur Romæ ordinatus à Paulo, ſicut Clemens à Petro.

Linus & Clemens à quibus fuerint Apoſtolis ordinati. *Clemens Romanus.*

Pauli apud Neronem Cæſarem ſuipſius defenſio vnde colligi poſſit. *Actor. 22. & ſeq. Infra 24. Infra 25. Infra 26. & ſeq.*

Qua verò ratione ſe defenderit Paulus, cum primo ſiſteretur Neroni contra accuſatores ſuos coram tribunali Cæſaris, non eſt per Diuinas, & Canonicas ſcripturas expreſſum: ſed iſta aliunde ſarcire poſſumus. Nam habemus defenſionem Pauli factam coram CL. Lyſia, alteram coram Felice præſide, aliam coram Feſto, & aliā coram Agrippa Rege: ex quib⁹ habemus ſubſtantiam purgationis eius, qua vſus eſt coram Nerone Imperatore; præſertim cum omnes illæ eiuſdē ſint generis, & argumenti, qualis illa extitit coram Cæſare. Similiter habemus quid, aut quomodo prædicauerit Paulus Syris, Aſianis, Macedonibus, Græcis, & aliis Gentibus: nam ea omnia pulchrè ſibi conſtant. Ita Romæ idem prædicauit, quod attinet ad doctrinæ ſubſtantiam: noua tātum locorum, & populorum nomina poſuiſſet, ſi Lucas hiſtoriam contexuiſſet. Habemus etiam eleganter deſcriptas mortes Ioannis Baptiſtæ, Chriſti, Stephani, & Iacobi Apoſtoli, id eſt, exitus beatorum hominū, tametſi necis genera ſint diuerſa: ideo Spiritus ſanctus non curauit Petri, & Pauli martyrium peculiari Canonico libro nobis tradere.

Paulus ad tribunal Cæſaris quando ſteterit.

Cum ergo anno ſecundo Neronis Romam appuliſſet Paulus ſub finem biennij, hoc eſt, inſtante iam quarto anno Neronis, parauit ſe ad cauſam dicendam coram eo: valeque dixit amicis, quaſi vltimo ſupplicio deſtinatus. Cæterum Cæſar ea actione diſtulit negotium, nec certum quicquam pronuntiauit. Producitur rurſus ad tribunal Cęſaris, vt ſuam agat cauſam: at tunc eo audito, lata eſt ab eo ſententia, qua Paulus innocens pronuntiatus abſoluitur: quemadmodum prius à ſuis miniſtris Felice, & Portio in Iudæa pro eo pronuntiatum fuerat. Nam, vt ait Hieronymus, necdum Neronis imperio roborato, nec in tanta erumpente ſcelera, quanta de eo narrant hiſtoriæ, Paulus à Nerone fuit dimiſſus. De hac autem ſua liberatione ita in poſteriori ad Timotheum ſcribit: *In prima mea defenſione nemo mihi adfuit, ſed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur. Dominus autem mihi aſtitit, & confortauit me, vt per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes, quia liberatus ſum de ore leonis.* Et in fine eiuſdem epiſtolæ habet inſcriptio: *Scripta è Roma, ad Timotheum ſecunda, cum Paulus iterum ſiſteretur Cæſari Neroni* (in codicibus enim Græcis hæc ſubſcripta leguntur.) Quia ergo in prima ſua defenſione putauit ſe trucidādum, valedixit amicis, & Timotheo per epiſtolam illam, in qua dixerat: *Ego enim iam delibor, & tempus meæ reſolutionis inſtat. Bonum certamen certaui, curſum conſummaui,* & reliq. Cæterum cum ſecunda defenſione liberatus eſſet, non curauit expungere, quæ de immolatione, & fine vitæ ſuæ inſtante ſcripſerat; vt indicaret quo animo, & quam ad mortē parato ad tribunal Cæſaris acceſſerit. Imò coronidis loco adiecit: *Feſtina ad me venire cito. Demas me reliquit, diligens hoc ſeculum,* vſque in finem, quę omnia huiuſmodi ſunt, vt videantur adiecta poſt ſecundam defenſionem, cùm iam cogitaret de prædicatione continuanda, & de nouis peregrinationibus inſtituendis: in quem finem adiungit: *Marcum aſſume, & adduc tecum: eſt enim mihi vtilis in miniſterio* (ſcilicet prædicationis Euangelicæ.) Et: *Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maxime autem membranas.* Et acceperat confirmationem à Domino de prædicando adhuc Euangelio inter Gentes. Et loquitur de prima illa enuntiatione, quæ Gentibus eſt facta. Idem etiam probatur ex eo, quod ſicut in cæteris epiſtolis eius ſcriptis ex Vrbe, vt ad Epheſios, Philippenſes, & Coloſſenſes, Hebræos, & Philemonem, meminit vinculorum ſuorum, & catenæ: ita & ſecunda ad Timotheum non ſemel: *Noli, inquit, erubeſcere teſtimonium Domini noſtri, neque me vinctum eius.* Et rurſus de Oneſiphoro: *Catenam meam nō erubuit.* Et Capite ſecūdo:

Hieron loco citato.

2. Tim. vlt.

Secundam ad Timotheum epiſtolam cur ſcripſerit Paulus.

Eiuſdem ad mortem pro Chriſto ſubeundam propenſio. *2. Tim 4.*

Qua in re Marcus Paulo deſeruiebat. *Ibidem.*

Poſterior ad Timotheum

Memor eſto Dominum Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe a mortuis, ex ſemine Dauid, ſecundum Euangelium meum, in quo laboro vſque ad vincula. Ergo videtur eodem tempore ſcripta hæc Epiſtola, quo reliquæ omnes priores. Et illæ epiſtolæ biennio illo, cuius meminit Lucas Actorum vigeſimo octauo, ſunt conſcriptæ, ergo & iſta. Nam in ſecundo aduentu in vrbem non legitur in vinculis verſatus fuiſſe, quia tunc tempus commodum datum illi fuiſſet ad ſcribendum, vt eſt probabile. Beatus tamen Hieronymus ſecutus Euſebium Cæſarienſem, aſſerit, ſecundam ad Timotheum ſcriptam paullò antequam decollaretur. Quod certè probabile non eſt, illam epiſtolam tam ſerò, hoc eſt, poſt nouem, aut decem annos ab illa liberatione, qua quarto Neronis anno ereptus creditur, ſcriptam fuiſſe. Quod ex nonnullis conceptis licet eripere. Primo, quia multa Paulus in ea epiſtola cõmemorat, quæ ad ea tempora pertinent, quibus Paulus ex Græcia nauigauit Ieroſolymam, vbi captus, & Romam duct⁹ fuit: quale eſt illud: *Lucas eſt mecum ſolus.* Item: *Tychicum miſi Epheſum.* Conſtat autem hunc miſſum fuiſſe in Aſiam tempore illius biennij, quo cauſam egit apud Neronem, non autem poſt decennium, quando ſecundo egit cauſam, & morti adiudicatus eſt. Nec peteret penulam & libros, atque membranas poſt decem annos. Item ait: *Saluta Priſcillam, & Aquilam:* quos Epheſi reliquiſſe teſtatur Lucas Actorum decimo octauo. Et: *Eraſtus remanſit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti.* Conſtat autem ex vigeſimo Capite Actorum, in extrema ex Macedonia in Aſiam profectione comitem Pauli fuiſſe Trophimum, & eo tempore relictũ Mileti Trophimum, quò Epheſum conuocauit omnes Aſiæ presbyteros, & Epiſcopos Actor. 20. Etſi Oecumenius ſcribat in hæc verba: *Miletus propinqua eſt Epheſo: vtrum igitur quãdo nauigabat in Iudeam, reliquerit eum ſanctus Paulus, an rurſus poſtquam Romam venerat ad eas acceſſerit regiones Paulus, certo non poſſumus aſſerere.* Nam Trophimus ille, de quo Actor. vigeſimoprimo, videtur omnino diſtinctus ab illo, qui remanſit infirmus Epheſi: quoniam prior Aſiaticus, poſterior verò Epheſius: & impoſſibile erat vt hic relictus infirmus Ieroſolymis adeſſe potuerit, cum magna celeritate Paulus iter illud ex Epheſo Ieroſolymã emenſus fuiſſet. Quæ omnia teſtãtur, illam Epiſtolam intra biennium illud, quo Romæ prædicauit, conſcriptam fuiſſe.

Nec obſtat primò, quod à principio, hoc eſt, cap. 1. mentionem facit domus cuiuſdam Oneſiphori: & cap. 4. ait: *Saluta Priſcam, & Aquilam, & Oneſiphori domum:* quia vel Oneſiphorus domum redierat; vel eius familiam tantum ſalutat, vt notat Theodoritus. Secundo, nõ obſtat quod mittit ſalutem ex parte Eubuli, Pudentis, & Lini, & Claudiæ: quia, vt alij ſcribunt, tempore martirij Apoſtolorum Lin⁹ iam erat mortuus. Dicendum enim hoc accidiſſe illo biennio, quo Paulus fuit Romæ, & ipſe loco Petri gubernabat Eccleſiam. Tertio non obſtat, quod bis iubet ad ſe cito venire Timotheum, quem tamen in epiſtolis Philippenſium, Coloſſenſium, & ad Philemonem adiungit ſocium in ſcribendo, & in ea quæ ad Hebræos, facit literarum portitorem: quia vocauit, & venit ad ſe, & cum eo ſcripſit epiſtolam, & poſtea præmiſit eum ad Hebræos: vt intelligas, Paulum fuiſſe Romæ ſupra biẽnium. Præterea non obſtat, Demam in Epiſtola ad Philemonem adiutorem ſuum appellaſſe, & in poſteriori ad Timotheum ſe ab eo deſertum ſcribere: quia fortaſſis prior ſcripta eſt illa ad Philemonem, ſicut in illa ad Coloſſenſes Ariſtarchum vocat vna ſecum captiuum, & in ea quæ eſt ad Philemonem, vocat adiutorem, & Epaphram ſolum captiuitatis ſocium nominat. Hæc enim arguunt, Paulum Romæ ſupra illud biennium egiſſe; vt primò fuerint captiui quidam cum eo, poſtea vero liberi.

Ita ergo liberatus Paulus, inſtituit peregrinationem in Occidentem, & luſtrauit Hiſpanias: quod ipſe partim teſtari videtur, partim Patres. Ipſe quidem ad Romanos decimoquinto Capite: *Cum in Hiſpaniam,* inquit, *proficiſci cœpero, ſpero quod præteriens videam vos, & a vobis deducar illuc.* Et infra: *Hoc igitur cum conſummauero, & aſſignauero eis fructuum hunc; per vos proficiſcar in Hiſpaniam.* Quibus in verbis loquitur Apoſtolus de ſua in Hiſpaniam profectione, quaſi de re certa, & indubitata: & aduentum ſuum in vrbem ponit vt acceſſorium, & minus à ſe ſpectatum; illum verò in Hiſpaniam vt principaliter intentum, & ſpectatum. Cum igitur hoc tanto deſiderio premeretur Apoſtolus viſitandi Hiſpanias, & in eis diſſeminandi verbum Dei, & maiorem itineris partem iam confeciſſet in vrbe poſitus, & ne tantus Apoſtolus tot annis otioſus eſſet, & iam liber eſſet, & expeditus, vt poſſet proficiſci quo vellet; & Dominus eum confirmaſſet, vt per ipſum prædicatio Euangelij extenderetur ad Gentes, & neceſſitas tam magnæ Prouinciæ, & Apoſtolo ſuo Iacobo deſtitutæ id exigeret: profectò illuc perre-

Margin notes (left): Hier. ibidem. Euſeb. lib. 2 cap. 22 hiſt. Eccleſ. — 2. Tim. vlt. — Ibidem. — Ibidem. — Oecumen. — Obiecta diluuntur.

Margin notes (right): Prima obiectio. — Theodorit. — Secunda. — Tertia. 2 Tim. 4. Ibidem. Philip. 1. Coloſſ. 1. Philem. Heb. 13. — Quarta obiectio. Philem. 2 Tim. 4. — Coloſſ. 4. Philem. — Paulus poſt biennium commorationis in vrbe, in Hiſpaniam profectionem inſtituiſſe, vnde conſtare poteſt. Primus locus. — Secundus. — Hiſpanienſis profectionis quanto deſiderio teneretur Apoſtolus.

x iſſe maximè eſt & rationi, & pietati conſentaneum.

Idem Patres [illegible] *Athanaſius 1. Cor. 9.* *Epiſt. 101.*

Idem quoque videntur tradere Patres. In primis Athanaſius epiſtola ad Dracontium fugientem Epiſcopatum: tractans illud Pauli: *Væ mihi ſi non Euangelizauero: Cæterùm,* inquit, *vt væ illi eſt qui non euangelizat, ita ipſe docens, & prædicans Euangelium, pro gaudio, & corona diſcipulos ſuos ſanctos habebat: quapropter ſtudium fuit ſancto viro vſque ad Illyricum, illud prædicare, neque ſegneſcere, neque omittere quin Romam iret, & in Hiſpanias aſcenderet, vt pro grauiori labore maiori frueretur mercede laboris.* Hæc ille. Nam Euſebius quoque libro ſecundo Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Capite vigeſimoſecundo, citatis verbis illis poſterioris Epiſtolæ ad Timotheum: *Manifeſtiſſime,* inquit, *per hæc deſignat, quia primò quidem, vt per ipſum cœpta prædicatio compleretur, liberatus eſt de ore leonis.*

2. Tim. vlt. *Ibidem.* *Hieron. to. 1. à med.*

Hieronymus libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis teſtatur illum prędicaſſe in Occidentis partibus Euangelium. Et in Caput ſecundum Eſaiæ: *Quod de vnius* (inquit) *Pauli Apoſtoli exemplo intelligamus, qui per Pamphyliam, Aſiam, & Macedoniam, & Achaiam, & diuerſas inſulas, atque Prouincias, ad Italiam quoque, & (vt ipſe ſcribit) ad Hiſpanias alienigenarum portatus eſt nauibus.*

Idem tom. 5. init. *Act. 14.* *Rom. 15.* *Idem Hieron. tom. 6.*

Et idem Hieronymus in caput quintum Amos: *Paulus Apoſtolus quaſi turbo violentus, & ſæua tempeſtas, & tumentes maris gurgites ſequebatur, & opprimere nitebatur Eccleſiam Dei. Qui vocatus à Domino, effuſus eſt ſuper faciem vniuerſæ Eccleſiæ, vt prædicaret Euangelium de Ieroſolymis vſque ad Illyricum, & ædificaret non ſuper alienum fundamentum, vbi iam fuerat prædicatum, ſed vſque ad Hiſpanias tenderet, & à mari Rubro, imo ab Oceano vſque ad Oceanum curreret, imitans Dominum ſuum, & Solem iuſtitiæ, de quo legimus: A ſummo cœlo egreſſio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius: vt ante eum terra deficeret, quam ſtudium prædicandi.*

Act. 9. *Rom. 15.* *Ibidem.* In quo videtur comparari Chriſto Solis Apoſtolus teſte Hieronymo. *Pſalm. 18.* Hieronymi quædam in ſpeciem ſibi ipſi contradicentia tolluntur. *Idem tom. 9.*

Quod ergo idem ſcripſit in caput tertium Commentariorum ſuorum in Epiſtolam ad Epheſios, Paulum de Ieruſalem vſque ad Illyricum Euangelium prædicaſſe, illè Romam, in Hiſpanias, vel perrexiſſe, vel ire diſpoſuiſſe: non repugnat aduentui eius in Hiſpanias iam aſſerto; ſed ita loquitur, quod non ibi locus ſit amplius id confirmandi.

Idem tom. 2. init.

Quod ſecundò in Heluidium ſcribens ait: *Paulus Apoſtolus antequam in Hiſpanias pergeret, Romæ in vincula coniectus eſt: non voluit ſignificare quod poſt vincula ſtatim eò ſit profectus:* non ſatis efficaciter probat, cum non eſſe profectum, ſed aliud tantum, quod cùm ſi promiſerit ſe eò venturum, fieri poterat vt aliquo caſu impeditus eò non veniret.

Epiphanius in [illegible].

Et clarus Epiphanius in Carpocratianis loquens de Clemente ait: *Veruntamen etiam hic potuit ſuperſtitibus adhuc Apoſtolis, Petro videlicet, ac Paulo, alios Epiſcopos conſtituere: propterea quod Apoſtoli ſæpe ad alias terras ablegabantur propter Chriſti prædicationem: non potuit autem vrbs Roma ſine Epiſcopo eſſe. Paulus enim in Hiſpaniam profectus eſt, Petrus verò ſæpe, & Bithyniam viſitauit.*

[illegible] *Dorotheus Epiſcopus.*

Dorotheus Epiſcopus in ſua Synopſi: *A Ieruſalem Euangelij prædicationem exorſus, ad Illyricum vſque Italiam, & Hiſpanias prædicando progreſſus eſt.* Eadem omnino ſcribit Hippolytus martyr De Apoſtolis, & Diſcipulis Domini.

Hippolyt. martyr. *Cyrill. Ieroſol.*

Idem docet Cyrillus Ieroſolymitanus Catecheſi decimaſeptima: *Qui ab Ieroſolymis,* inquit, *vſque ad Illyricum prædicauit Euangelium: qui Regiam quoque Romam inſtituebat, & in Hiſpaniam vſque promptitudinem prædicationis extendit?*

B. Gregor. [illegible]

Subſcribit huic ſententiæ Beatus Gregorius in libro trigeſimoprimo Moralium, Capite ſeptimo initio, dicens: *Ecce ipſe, quem ad teſtimonium iam ſæpe deduximus, Paulus cum nunc Iudæam, nunc Corinthum, nunc Epheſum, nunc Romam, nunc Hiſpanias peteret, vt in peccati morte iacentibus æternæ vitæ gratiam nuntiaret, quid ſe aliud quam eſſe aquilam demonſtrabat?* & reliqua.

Paulus [illegible] aquilæ. *Chryſoſt. to. [illegible].*

Adhæc Chryſoſtomus ſermone de Pentecoſte ait: *Vis eum videre curſorem* (ſcilicet Paulum) *ab Ieroſolyma, & in circuitu vſque ad Illyricum, & inde ad Hiſpanias, & inde in vltimas partes repletum eſt Euangelium Chriſti?* Idem ſcribit Homilia ſeptima de laudibus Pauli: *Verum nec ibi ſtare contentus* (ſcilicet Romæ) *etiam in Hiſpaniam percurrit.*

Idem tom. 4. prope finem. *Idem tom. 2.* *Idem tom. 4.*

Et Homilia ſeptuageſimaſecunda in Matthæum, & decimatertia in priorem ad Corinthios idem repetit.

B. Anſelm. tom. 2.

Anſelmus in Caput decimumquintum Romanorum Epiſtolæ: *Nec falſum,* inquit, *loquitur, qui ſe in Hiſpaniam profecturum pollicetur. Profectus eſt enim, ſicut Hieronymus, & Beda, cæterique Doctores teſtantur. Vnde & Narbonam prætereuns, quendam diſcipulum ſuum nomine Paulum, fertur ibi reliquiſſe Epiſcopum. Peruenit igitur vſque ad Hiſpanias, & à mari Rubro vſque ad Oceanum prædicando cucurrit, imitans Solis curſum ab Oriente vſque ad Occaſum, vt ante ei terra deficeret, quam ſtudium prædicandi.* Hæc ille.

Hieron. loco citato. *Beda tom. 6.* Paulus Soli [illegible] cui quo[illegible].

Iſid. Hiſpal. *Pet. Damian. Cardin.*

Adhæc Iſidorus Hiſpalenſis libro De ortu, & obitu Sanctorum, capite ſeptuageſimo primo ſcriptum reliquit, Italias, Gallias, Hiſpanias tranſitu beati Pauli illuſtratas. Petrus quoque Damianus Cardinalis idem in Epiſtola quadam affirmat.

Theoph.

Porrò Theophylactus Præfatione in

2. Tim. 4.

Epiſtola ad Hebræos ſcribit: *In prima defenſione nemo mihi affuit; &: Liberatus ſum ex ore Leonis, Neronis videlicet: poſthac in Hiſpanias profectus, unde fortaſſe conſcripſit Hebræos, (ſicut ſe promittit facturum Hebræorum decimotertio) Romam poſtea rediit, vnde & ab Nerone eſt iugulatus.* Oecumenius quoque in caput Romanorum decimumquintum, adſtipulatur huic ſententiæ: Adde Theodoritum, qui in caput primum ad Philippenſes, & in caput quartum poſterioris ad Timotheum, in Hiſpaniam profectum tradit, & Euangelij lucem illis intuliſſe: & reuerſum iterum Romam, capite fuiſſe truncatum. Accedit Sophronius Patriarcha Ieroſolymitanus (vt producitur à Iacobo Fabro Stapulenſi) qui teſtatur Italias, Gallias, Hiſpanias beati Pauli tranſitu Euangelica prædicatione illuſtratas, & Probum illuſtrem Hiſpaniæ virum, & Neroni notum conuertiſſe: cuius hoſpitio ſuſceptus, Xantippa eius vxor modeſtiam Pauli ſedulius intuens, vidit in fronte Pauli literis aureis ſcriptum: PAVLVS APOSTOLVS PRÆDICATOR CHRISTI: & ita cum viro ad Chriſtum conuerſa eſt. Præterea Philotheum quendam eiuſdem regionis Principem, ſiue præfectum Paulo adhærentem baptizatum fuiſſe, & Chriſti confeſſorem factum commemorat. Eadem prorſus commemorat Simeon Metaphraſtes apud Lippomanum parte prima circa finem, in Tractatu de Conſummatione Apoſtolorum Petri, & Pauli, dicens: Paulum relaxatum à vinculis, per totos decem annos prædicaſſe Romæ, in quibus refertur peregrè profectus in Hiſpaniam, Galliam, & Italiam, enarrans eadem ſigna ibidem patrata, quæ Sophronius retulit.

Oecumen. — *Theodoret.* — *Sophro. Patriarcha Ieroſol. Faber Stap.* — *Quidam Pauli [illegible]* — *Simeon Metaphraſtes.*

Idem quoque docet Iſidorus libro De obitu, & ortu Sanctorum, & Beda, qui teſtantur illum in Hiſpaniam peregrinantem, Narbonæ Epiſcopum quendam nomine Paulum conſtituiſſe. Eiuſdem quoque Pauli aduentus in Hiſpaniam, teſtes ſunt ſancti martyres Facundus, & Primitiuus: qui interrogati ab Attico iudice, quis eos de Euangelio Chriſti, & tali doctrina inſtituiſſet: reſponderunt, beatum Apoſtolum Paulum. Conuertit etiam Paulus in Hiſpania beatum Hierotheum, hominem inſigni ſanctitate, & ſapientia præditum, & Dionſij Areopagitæ præceptorem: cuius doctrinam diuinam, & ſpiritum celebrat vbique, & librum de eius vita, & laudibus compoſuit, teſte Suida. Hunc igitur fuiſſe Hiſpanum, vt ex Hiſpania per Paulum eductum, teſtantur Græci expoſitores Dionyſij, qui ex nomine poterant eum Græcum arbitrari: & tamen omnes vno ore Hiſpanum fuiſſe affirmant, licet apud aliquos ex illis, & in Simeone Metaphraſte, dicatur Philotheus, ſed corruptè, cum ſit legendum Hierotheus: & ille dum conuerſus fuit, gubernator fuit alicuius ciuitatis, vt docet Sophronius, & Metaphraſtes. Ad hæc Dertoſenſis Eccleſia in Hiſpania celebrat, & agnoſcit primū ſuum Epiſcopum Ruffum filium Simonis Cyrenenſis, quem Paulus veniens in Hiſpanias, ſecum adduxit, de quo ipſa Eccleſia Dertoſenſis celebrat, & in feſti illius matutinis horis legit. Nec obſtat quoſdam ſcripſiſſe, fuiſſe Ruffum Thebbarum Græciæ Epiſcopū: quia vtrumq; varijs temporibus fieri potuit. Idem cōfirmatur ex eo, quod cū Paulus extincto Iacobo filio Zebedæi, ipſe in locū eius per Spiritum ſanctum fuerit electus cum Barnaba, vt olim in locum Iudæ Matthias, par erat, vt q̄ Iacobo obtigerat ad prædicandum prouincia, in Paulum cederet, vt illi verbum Dei adminiſtraret. Et hinc eſt illa tanta Pauli ſitis, quam exprimit in epiſtola ad Romanos, viſitandi Hiſpanias. Idem aſſerit B. Thomas in 2. cap. epiſtolæ ad Galat. Etiamſi ſcribens in c. 15. ad Romanos, indecisam quæſtionem reliquerit propter verba Gelaſij Papæ. Nec eſt in contrarium verbum Gelaſij, quod habetur 22. q. 2. c. B. Paulus, vbi ait: *Beatus Paulus Apoſtolus non ideò (quod abſit) falſus eſt credendus, aut ſibi extitiſſe contrarius quoniam cum ad Hiſpanos ſe promiſiſſet iturum, diſpoſitione Diuina maioribus occupatus ex cauſis, implere non potuit quod promiſit. Quantum enim ipſius voluntatis interfuit, hoc pronuntiauit, quod reuera voluiſſet efficere.* Hæc enim, etſi vera ſit doctrina, non tamen euidenter conuincit Paulum in Hiſpanias nō veniſſe: ſed eo tantum dato, quod promiſerit venire, & alijs poſtea negotijs præpeditus non venerit: quia intelligendum erat ſub illa conditione, quam de eundo in hanc, vel illam ciuitatem Iacobus explicuit, cum adiecit: Si Dominus voluerit, & alia maiora negotia non præpediant.

Iſid. Hiſpalē. — *Beda in ſuo martyr.* — *Facundus & Primitiuus martyres.* — *Hierotheus [illegible]* — *Suidas.* — *Simeon Metaphraſtes.* — *Sophron. & Simeon.* — *Marc. 15.* — *Act. 1.* — *Rom. 15.* — *Thom. to. 15.* — *Gelaſ. Papa.* — *[illegible]* — *Iacob. 4.*

Deinde producitur Innocentius Primus in quadam epiſtola, vbi tradit, neminem Apoſtolorum in Occidentis partibus prædicaſſe, prǽter B. Petrum: nam hoc de alijs Apoſtolis à Paulo intelligendum eſt. Nam Paulus & in Italia, & Romę, & in Gallia, & per Hiſpanias prædicauit. Quod verò exigua, aut nulla extet huius rei, id eſt, aduentus eius in Hiſpaniam, memoria, mirum non eſt, quia in multis ille locis fuit, de quibus mentio apud hiſtoricos nulla eſt,

Innocent. 1. — *Pauli in Hiſpaniam profectionis nulla extat memoria*

la eſt, & vix poteſt dici, ſine memoria eſſe, id, quod tot, ac tam præclari Doctores teſtantur. Prædicauit igitur Paulus in Occidentis partibus.

In decennio liberationis ſuæ per Neronem factæ, etiam in Syria, Aſia, Macedonia & Græcia Paulum euangelizaſſe, multis teſtimoniis euincitur.

Quod vero etiam in illo decennio viſitauerit Syriam, Aſiam, Macedoniam, & Græciam, his teſtimoniis cóprobari poſſe videtur. Nam primò in calce epiſtolæ ad Hebræos, ita ſcribit Apoſtolus: *Amplius autem deprecor vos hoc facere, quò celerius reſtituar vobis.* Et infra: *Cognoſcite fratrem noſtrum Timotheum dimiſſum:* (fuerat enim in vinculis, vt tradit Oecumenius.) *cum quo ſi celerius venerit, videbo vos.* Deinde cap. 2. ad Philippenſes: *Timotheum ſpero me mittere ad vos, mox vt videro quæ circa me ſunt. Confido autem in Domino, quoniam & ipſe veniam ad vos citò.* Tertiò ad Philemonem ait: *Simul & para mihi hoſpitium: nam ſpero per orationes veſtras donari me vobis.* Vides igitur quoties promiſerit ſe breui liberatum ad eos venturum. Cum igitur liberatus extiterit, veriſimile eſt inuiſiſſe eos omnes. Quod videtur Linus in martyrio B. Pauli inſinuare, cum à principio ait: *Cum veniſſet Romam Lucas à Galatia, & Titus à Dalmatia, expectauerunt Paulum in Vrbe. Quos cum adueniens Paulus vidiſſet, lætatus eſt valde, & conduxit ſibi extra vrbem horreum publicum, vbi cum his, & aliis fratribus de verbo vitæ tractaret.* Hæc ibi. Vbi manifeſtè eſt ſermo de aduentu ſecundo Pauli in Vrbem, & paulo poſt pro Fide occubuit. Nam in primo aduētu Lucas ſimul cum eo nauigauit, & ingreſſus eſt Vrbem: quemadmodum etiam & Titus, quem ipſe manens Romæ miſerat in Dalmatiā, vt ipſe teſtatur in poſteriori ad Timotheum. Loquitur ergo Linus de reditu Pauli in Vrbem, in quo Romam præmiſit Lucam, & Titum, ad ſignificandū eius aduentum, & præparandum hoſpitium. Et illi duo interfuerunt paullò poſt morti eius.

Oecumen.

Linus.

2. Tim. 4.

Paulus decennio ſuæ liberationis exacto, cur Romam redut.

His igitur conſtitutis, dicendū eſt, Paulum Romam rediiſſe poſt prædicationem in Occidente, & viſitationem Eccleſiarum Oriētalium. Cauſam verò reditus eius non ſatis habeo exploratam: ſiue ille diuinitus admonitus fuerit de morte ſibi imminenti in Vrbe, ſiue iterum accuſatus apud Neronem, ab eo vocatus fuerit; ſiue denique ipſe ſua ſponte ad confirmandos fratres acceſſerit ob perſecutionem à Nerone Eccleſiæ illatam: & poſt ſubſecuta fuerit mors.

Idem cur à Nerone occiſus.

Cauſam autem mortis eius difficilius eſt inuenire: hoc vnum conſtat inter omnes, iuſſu Neronis fuiſſe obtrūcatum. Verùm quæ extiterit cauſa, quæ Principē excitauerit, Linus (ſi tamen is ſit) qui martyrium Petri, & Pauli cōſcripſit, aſſerit, multos de domo Cæſaris ſolitos ad prædicationem Pauli confluere. Inter quos cum Patroclus adoleſcens, & pincerna Cæſaris, audiendi auidior eſſet, & præ multitudine populi ad eum introire non poſſet, conſcendit ad feneſtram excelſiorem, & ſecus eam ſedit. Paulo autem protrahēte ſermonem, Patroclus ſomno grauatus, inuidia diaboli de fructu Pauli dolentis, de excelſa feneſtra decidit, & ſpiritum exhalauit: moxq; renuntiatum eſt Neroni. At Paulus perſentiſcens caſum, & mortem adoleſcētis, præcepit vt ad ſe iuuenem mortuum deferrent: & vnà cum aliis orans, eum ad vitam reuocauit, dicens: *Patrocle, ſurge, & narra quanta fecerit tibi Deus.* Qui mox vt excitatus eſt, adſtitit ante Cęſarem, atq; illi narrauit ſe virtute Domini Ieſu Chriſti Regis omnium ſeculorū viuere. Vnde iratus Princeps, illum, atq; cæteros domeſticos, qui ſe detexerunt Chriſti cultores, atque alios quamplurimos iuſſit in carcerem trudi. Paulum vero ad ſe vocatum, tanquā maleficum & impoſtorem decollari iuſſit: qui & illi ſe poſt mortē appariturum promiſit: ſicut & fecit, illumq; maximè perterrefecit. Ob eandem rationē pincernæ ſui ad Fidē conuerſi, mentionem facit Theophylactus in calce poſterioris epiſtolæ ad Timotheum, Paulum ob id à Nerone extinctum. Et Oecumenius in eodem loco.

Patrocli cauſa, a quo pincerna Neronis per Paulum reſtituto ad vitam.

Theophyl.

Oecumen.

At verò Egeſippus lib. 3. de excidio Ieroſolymitano, c. 2. aliam necis ſuæ rationē producit: *Simon Magus Romam venerat, & ſuis magicis artibus animum Principis ſibi conciliauerat. Cum igitur Petrus, quo cum eo tempore erat & Paulus, cum Simone Mago decertaſſet ſuper ſuſcitatione mortui cuiuſdam: quia Simon tantum motum capitis in illo cadauere efficiebat, Petrus verò in nomine Ieſu Chriſti eum ſurgere, ſtare, ambulare, & loqui feciſſet: ille irritatus ſtatuto die montem Capitolinum conſcendit, ac inde ſe deyciens, volare cœpit, vmbris dæmonum nigris eum portantibus. Sed precibus Apoſtolorum præceps factus eſt, & fracto debilitatoque crure, Ariciam conceſſit, atque ibi extinctus.* Alij ſcribunt, Brundam, id eſt, Brundiſium veniſſe, & ibi ſe præcipitaſſe, vt docet Arnobius his verbis: *Hoc cum ad aures Principis Neronis delatum eſſet, indignè ferens caſum amici, præcepit Apoſtolos comprehendi: & Petrus quidem cruce, Paulus vero capite necatus eſt.* Idem tradit Auguſtinus in ſerm. 3. in feſto Apoſtolorum Petri, & Pauli: *Qui Simonem Magum orationib. ſuis de aeris vacuo præcipitij ruina proſtrauerunt, cruribus confractis. Dignus enim erat, vt qui antea volare tentauerat, ſubito ambulare non poſſet; & qui pennas aſſumpſerat, plantas amitteret.* Idem docent Ambroſius, & Ma-

2. Ratio. Egeſippus.

Petri, & Pauli Apoſtolorum ob ſuſcitationem cuiuſdam defuncti.

Arnob. lib. 2. aduerſus Gentes.

Aug. to. 10.

Ambr orat. in Auxent. de b. ſilicis tradendis, ante med. & ſer. 67. de natali SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, tom. 3. prope fin.
Maximus Epiſcopus.
Cyril Ieroſolymitanus.
Matth. 16.
2. Cor. 12.
Damaſus Papa.
Simon Magus Apoſtolos ex p adi. ationi quam obſide ... ille ſatan.
Ambroſius.
Clem. Rom.

ximus. Cyrillus verò Ieroſolymitanus Catecheſi 6. in hunc modum ſcribit: *Dilatato autem errore* (ſcilicet Simonis Magi) *par amicorum bonorum illam calamitatem correxit, Petrus & Paulus, cum eſſent præſides Eccleſiæ, & oſtentantem ſeſe iſtum Simonem, ſtatim extinxit. Cum enim prædicaret Simon in cœlos ſeſe aſcenſurum, & vehiculo dæmonum in aërem eſſet ſublatus flexu genibus ſerui Dei, & concordiam oſtendentes; concordiæ hoc telum per orationem emittentes in Magum, deiecerunt illum in terram. Nec mirum eſt: Petrus enim erat, qui claues regni cœlorum portabat. Non eſt mirandum: Paulus enim erat, qui in tertium cœlum raptus fuerat.* Damaſus in vita B. Petri: *Petrus,* inquit, *cum Simone Mago multas diſputationes habuit, tam coram Imperatore, quàm cor ampopulo: Et quos B. Petrus ad Fidem Chriſti congregabat, ille per magiam ac deceptiones ſegregabat. Et dum diutius altercarentur, Simon Diuino nutu interemptus eſt.* Ambroſius in oratione ad Auxentium de tradendis Baſilicis: *Petrus victo Simone cum præcepta Dei populo ſeminaret, & doceret caſtimoniam, excitauit animos Gentilium, &c.* Clemens lib. 6. Conſtitutionum Apoſt. cap. 8. & 9. *Cum Petrus in Cæſarea Stratonis, tertiò cum Simone, de Propheta. de Monarchia diſputaſſet, illum virtute Domini repreſſum, in Italiam confugere compulit: Romæq́; eum volantem in theatro precibus ſuis ad Deum fuſis in terram detruſit, & exendicem fregit, & pedum tarſos, deſertus ab ſpiritibus malignis, quorum ope, & opera volare tentaret.* Hæc in perſona Petri narrantur tantum: nam poſtremi duo autores ſoli Petro illud ſignum tribuunt, ſicut & Auguſtinus libro ad Quoduultdeum Hæreſi 1. Quamobrē hæc ſecunda ſententia, quæ aſſerit propter Simonem Magum extinctos Apoſtolos, nō eſt ſatis explorata aut comperta inter Scriptores.

Aug. tom. 6. init.
III opinio. ſeu ratio ne cis Pauli Apoſtoli.
Chryſ. lib. 1 aduerſ. vituperat. vitæ mon. ante med. tom. 3. circa finem.

Chryſoſtomus libro Aduerſus vituperator. vitæ monaſticæ, aliam ab his diſtinctam rationē producit his verbis: *Paulus pellicem Neronis, quam ille deperibat, atque in delicijs habebat, cum induxiſſet vt fidei, ac religionis Sacramenta ſuſciperet, perſuaſerat vnà inceſtum illum, impurumque congreſſum declinare: hæc, inquam, ille crimina obiectans, corruptoremq́; nequam flagitioſum, atque nebulonem, & his ſimilia, quæ vos modo perſtrepitis, Paulum vocitans primum quidem coniecit in vincula: cum vero vt puella eiuſce monita atque conſilia dare deſineret, illi perſuadere non poſſet, necauit tandem.* Hæc verba producit in prædicto loco Simeon Metaphraſtes. & hanc cauſam mortis eius cæteris præfert. Nam volatum, & caſum Simonis Magi aſſerit cum Euſebio, & aliis accidiſſe in medio principatu Claudij, ita neutrius Apoſtoli mortis extitit cauſa. Hæc autem à Chryſoſtomo aſſignata confirmari poteſt & exemplo Ioannis Baptiſtæ; qui cum perſuaderet Herodi pudicitiam coniugalem, ac vt abſtineret ab impuro congreſſu cum vxore fratris ſui, ſimiliter decollatus eſt: quēadmodum etiam Matthæus propter perſuaſam Iphigeniæ virgini caſtitatem, in altari ſacrificans, interemptus eſſe à Rege ſcribitur.

Simeon Metaphraſtes.
Io. Baptiſta & Matthæus Euangeliſta, qui ob cauſam fuerunt interfecti. *Matth. 14.*

Adde quod Paulus libenter diſputabat de caſtitate coram Felice, & Druſilla, Actorum 24. Idem etiam Paulus in 4. ad Senecam, & in epiſtola quadam ſcribit: *Cauendum eſt tibi, dum me diligis, offenſam dominæ facias.* Hoc dicebat de vxore, aut pellice Principis, contra quam fortaſſe liberius prædicabat Paulus, vt Ioannes Baptiſta in Herodiadem. Præterea Linus in martyrio Apoſtoli Pauli, & Simeon Metaphraſtes in tractatu de conſummatione Apoſtolorum Petri, & Pauli, teſtatur Romæ duas fœminas, quæ ſummè erant dilectæ à Nerone, Petri prædicatione Fidem amplexas fuiſſe, & pudicè viuere ſtatuiſſe. Quod vt reſciuit Princeps, inſaniens in omnes Chriſtianos, quam plurimos interfecit, & Petrum Crucis ſupplicio affecit: inuerſo tamen capite, vt ipſe poſtulauit, dicens ſe non eſſe dignum ſtantem mori, vt Chriſtus mortuus eſt. Sed videntur mihi prima cauſa, ac tertia non inuicem pugnare. Nam cum Nero eſſet flagitioſiſſimus, & crudeliſſimus, furorem, quem conceperat in Chriſtianos per illam occaſionem, qua ſibi illæ fœminæ fuerant ereptæ, exarſit, atque eos interficiendos mandauit. Eſt tamen magna Chriſtianæ fidei, & eam confitentium gloria, Neronem primum cœpiſſe in noſtros ſæuire. Vnde Tertullianus in Apologetico, & citatur ab Euſebio Cæſarienſi libro ſecundo hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, capite 24. *Conſulite,* inquit, *commentarios veſtros, illic reperietis primùm quoque Neronem in hanc ſectam, tum maximè Romæ orientem, Cæſareo gladio ferociſſe. Tali dedicatore damnationis noſtræ etiam gloriamur. Qui enim ſcit illum, intelligere poteſt non niſi grāde aliquod bonum à Nerone damnatum.* Hæc ille.

B. Linus.
Petrum Nero occ... ſerit.
Neronis mores.
Nero primus inter Romanos Imperatores Chriſtianorum perſecutor fuit.
Tertull.
Euſeb. Cæſarienſ. tom. 1.

Fuerunt ergo vltimo Neronis anno Apoſtolorum Principes de medio ſublati, vt omnes vno tradunt conſenſu: quanquam Epiphanius in Carpocraticas eorū cædem referat in duodecimum Neronis annum. Sed in hoc, vt aliis multis ad rationem temporum ſpectantibus, Epiphanius ſingularis fuit.

Quo Neronis Imperatoris anno Petrus & Paulus fuerint interempti.
Epiphan. in hæreſi 27.

Dubium tamen eſt inter veteres Patres, an eodem die, & mēſe eiuſdem anni interempti ſint, an verò eodem quidem die,

Petrus & Paulus an eodem die & menſe eiuſdem anni

interempti ſint, necne. I opinio.

Hieron. to. 8.

ſed tamen anno vno interpoſito. Priorem ſententiam ſequitur Hieronymus in catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum, vbi ait: *Hic ergo decimoquarto Neronis anno, eodem die quo Petrus Romæ pro Christo capite truncatus ſepultusq́; eſt in via Oſtienſi, anno poſt paſſionem Domini triceſimoſeptimo.* Deinde idem teſtatur Euſebius, producens teſtimonium Caij ſcriptoris antiqui, qui cum Zepherino Epiſcopo Romano aduerſus Proculum quendam Cataphrygam diſputans, hæc de Apoſtolorum commemorat locis: *Ego,* inquit, *habeo trophæa Apoſtolorum, quæ oſtendam: Si enim procedas via regali, quæ ad Vaticanum ducit, aut via Hoſtienſi, inuenies trophæa defixa; quibus ex vtraq; parte ſtatutis, Romana communitur Eccleſia.* Quod autem eodem tempore ambo paſſi ſint, Corinthiorum Epiſcopus Dionyſius, cum in Vrbe poſitus eſſet, & de Scripturis diſputaret, hoc dicit: *Sed & vos habẽtes commonitionem, à Petro & Paulo, plantationem Romanæ, & Corinthiorum Eccleſiæ coniunxiſtis. Ambo etenim ſimul aduenientes, & in noſtra Corinthiorum Eccleſia docuerunt, & per omnem Italiam: atq; in hac vrbe ſimul docentes etiam martyrio pariter vno eodemq; tẽpore coronati ſunt.* Hæc ille. Idem etiam Euſeb. in Chron. in vno & eodem anno, id eſt, quartodecimo Neronis, vtriuſque Apoſtoli necem conſtituit; ſicut & Egeſippus loco ſuperius à nobis citato, id eſt lib. 3. ca. 2. Leo Papa ſerm. de Natiuitate Apoſtol. Petri & Pauli, cum Petro loquens, ait: *Ad quã* (gloriã paſſionis) *B. co Apoſtolus tuus, vas electionis, & ſpecialis magiſter Gentium Paulus occurrens, eodem tibi conſociatus eſt tempore.* Ad hæc B. Auguſtinus ſermone in feſto Apoſtolorum Petri & Pauli, ſic habet: *Verum inter ipſos quis cui præponatur, incertum eſt. Puto enim illos æquales eſſe meritis, qui æquales ſunt paſſione, & ſimul eos fidei deuotione vixiſſe, quos ſimul videmus ad martyrij gloriam perueniſſe. Non enim ſine cauſa putemus factum, quòd vna die, vno in loco, tyranni vnius tolerauere ſententiam: vna die paſſi ſũt, vt ad Chriſtũ pariter peruenirẽt, vno in loco, nec alteri Roma deeſſet: ſub vno perſecutore, vt æqualis crudelitas vtrumque conſtringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, perſecutor decretus eſt pro virtute.* Hæc ille, quæ videntur conſona his, quæ Eccleſia canit: *Glorioſi Principes terræ quomodo in vita dilexerunt ſe, ita & in morte non ſunt ſeparati.* Et iterum: *Nõ ſunt in terris corpora eorum ſeparata, quorũ merita ſunt in cœlis coæquata.* Quamquam hunc Auguſtini ſermonem alij tribuunt beato Ambroſio, num. 67. & iterum idem docet ſermone 68. *Prima* (ait) *hæc in illis beatitudo eſt, quòd ambo vna die paſſi eſſe noſcũtur;*

Euſeb. lib. 2. Ecc hiſt. c. 25. Caius ſcripſ.

Dionyſ. Corinth. Epiſc.

Idem Euſeb. tom. 1.

Egeſi.

Leo Papa ſer 1. de nati. Apoſt. Petri & Pauli. à med Act. 9. 1. Tim. 2. & 2. Tim. 1.

Aug ſer. 3. in feſt Apoſt Petri & Pauli, prop init. ſeu de ſanctis ſer. 27 to. 10.

Petrus & Paulus inter ſe meritis & paſſione æquales.

Amb. tom. 3. in fin.

Idem ibidem.

ſcilicet vt quos vna dies ſeruitio deuinxerat, vna dies martyrio coronaret. Maximus quoque in ſermone primo de natali eorundem Apoſtolorum idem confirmat. Damaſus quoque in vita beati Petri: *Poſt hanc diſpoſitionem* (Petrus) *cum Paulo martyrio coronatur, poſt paſſionem Domini anno triceſimo octauo.* Hæc ille. Et ante eum Anacletus epiſtola 3. ad vniuerſos Italiæ Epiſcopos tradit, vno, eodemque tempore Apoſtolos martyrio fuiſſe coronatos. Et Nicolaus Pontifex Romanus in epiſtola ad Michaelem Imperatorem: *Sed Romam in carnem venientes* (ſcilicet Petrus & Paulus) *verbum vitæ euangelizantes, ab ea erroris caliginem amouentes, veritatis lumine mentes hominum illuſtrantes, & in ea vno eodem die martyrium conſummantes, ſanctã Romanam Eccleſiam roſeo cruore ſuo conſecrauerunt.* Hæc ille. Et Iſidorus in vita beati Pauli in libr. de Patribus Noui Teſtamenti, & in Præfatione in Conciliũ Nicænum. Nicephorus: *Petrum quidem in crucem egit, Paulum verò gladio feriens occidit, eodem tempore, eodemq; die.*

B. Maximus

Damaſ. Pap

Anacl. Papa

Nicol. Pontif.

Iſid. Hiſpal.

Nicephor. lib. 2. hiſt. Ecc. c. 36. prope finem.

Non ignoro tamen nonnullos eſſe, qui aliter ſentiant. Nam Gregorius Turonenſis in Opere in gloriam plurimorum martyrum edito, cap. 28. in hunc modum ſcribit: *Paulus Apoſtolus poſt reuolutum anni circulum, ipſa die, qua Petrus Apoſtolus paſſus, apud vrbem Romam gladio percuſſus occubuit, ex cuius ſacro corpore lac defluxit, & aqua.* Hæc ille: idem docet Gregorius Cedrenus in hiſtoriarum compendio. Et ante eum Prudentius in libro, quem Periſtephanon inſcripſit:

II opinio Greg. Turon.

Prudentius Roman.

Feſtus Apoſtolici nobis redit hic dies triumphi,
Pauli atque Petri nobilis cruore.
Vnus vtrumque dies, pleno tamen innouatus anno,
Vidit ſuperba mente laureatum.

Et Arator Cardinalis Eccleſiæ Romanæ in calce 2. libri, loquens de coronis Petri & Pauli, ita librum concludit:

AratorCard in Act. Ap

His etiam germanus amor, quibus amplius actus,
Quam natura dedit, geminos quos edidit aſtris,
Non eadem, tamen vna dies, anniq; voluto
Tempore ſacrauit repetitam paſſio lucem,
Et tenet æternam ſocialis gloria palmam.

Deinde Auguſtinus 4. ſermone in Feſto Apoſtolorum Petri & Pauli (ſi tamen ille ſermo ei ſit ei adſcribendus; in quo prioribus teſtimonijs videtur ſibi contrarius) *Currunt vterque ad palmam martyrij, & vterque perueniunt ad coronam: non quidem eodem temporis curſu, ſed eodem anni vertẽtis occurſu.* Hæc ille. Adhæc Simeon Metaphraſtes in

Aug ſerm. de ſanctis, in fin. to. 10.

Tractatu

Sim. Metaphr. apud Lippom. 1 p. hiſt. à med.

Tractatu de conſummatione Apoſtolorum Petri & Pauli ita habet: *Dicunt verò quidam prae ceſſiſſe quidem Petrum anno vno, & beatam illam & Dominicam ſuſcepiſſe perpeſsionem, cùm animam poſuiſſet pro ouibus. Eum autem fuiſſe conſecutum magnum illum Apoſtolum Paulum, vt dicit Iuſtinus, & Irenæus, cùm totis quinque annis ſynaxes, & diſceptationes per ſe ſacerent ante reſolutionem ad Chriſtum. Atque ego quidem eis magis aſſentior.* Hactenus ille. Pſeudo Abdias autem in vita Pauli recenſet Paulum duobus annis à paſſione Petri elapſis martyrio coronatum. Non dubito plures eſſe alios, quorũ quidam pro priori ſententia, alij verò pro poſteriori pugnant. Verùm hæc controuerſia non magnoperè ad Fidem facere videtur, cum ex vtraque, Chriſti gloria, & Apoſtolorum illuſtretur, & cultus Eccleſię ſit idem: mihi tamen prior ſententia magis arridere videtur, & ſi non auderem contrariam, vt falſam refutare, vt facit autor hiſtoriæ Scholaſticæ in fine libri Actuum Apoſtolicorum ob autoritatem tot Patrum. Certè Gelaſius Papa in epiſtola ad omnes Epiſcopos orthodoxos decernit: *Sancta Romana Catholica, & Apoſtolica Eccleſia nullis Synodicis conſtitutis cæteris Eccleſiis prælata eſt: ſed Euangelica voce Domini & Saluatoris noſtri primatum obtinuit: Tu es, inquiens, Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Cui data eſt etiam ſocietas beatiſsimi Pauli Apoſtoli vaſis electionis: qui non diuerſo (ſicut Hæretici garriunt) ſed vno tempore, vno eodemque die glorioſa morte cum Petro in vrbe Romana ſub Cæſare Nerone agonizans coronatus eſt.* Sic Gelaſius. Cuius opinioni ſubſcribit Nicephorus Calliſtus, qui ex Tertulliani ſententia, & Caij cuiuſdam ſcriptoris tempore Zepherini, & Demetrij Epiſcopi Corinthiorum, oſtendit vno & eodem tempore & die martyrio coronatos. *Cæterum* (inquit) *hæc propterea ſunt adducta; vt certiore fide res Apoſtolicæ hiſtoriæ confirmarentur. Non enim ignoro, eſſe quoſdam qui dicunt, vno exacto anno, die eodem, martyrio Paulum quoque finem vitæ cepiſſe.* Hactenus Nicephorus. Mihi certè hæc prior ſententia probabilior videtur. Et propter illud verbum Gelaſij annotabis, nõ propterea aliquid eſſe hæreticum: quia aſſeritur ab Hæreticis; ſed quia Fidei contradicit. Hoc autem cum hactenus definitum ab Eccleſia non ſit; idcirco non facit hanc ſecundam ſententiam hæreticam; quod aſſerta ſit ab Hæreticis: præſertim cum multi Catholici illam affirment. Mihi tamen prior ſententia magis arridet, quia & numero teſtium vincit, & cultui Eccleſiæ magis eſt conſentanea, atque rationibus magis fulcitur. Etenim ſi vterque Romæ erat, non eſt veriſimile, immanem illam feram, Neronem dico, alterum morti adiudicaſſe, alteri verò pepercíſſe, qui nomen Chriſtianum omnino extinctũ eſſe volebat, & in omnes Chriſtianos ſæuiebat: maximè ſi vterque illi mulierculas abducebat ab impuro congreſſu. Neque probabile eſt illos, aut tempore perſecutionis delituiſſe, aut Neronem nõ primùm de capitibus, & magiſtris Chriſtianorum feciſſe inquiſitionem, vt in eos animaduerteret.

Ioan. 10.
Iuſtin.
Irenæus.
II opinio.
Abdias li. 1. de vitis Apoſt.
Petr. Comeſtor.
Gelaſ. Papa diſtin. 21 c. Quamuis.] quod videtur accepiſſe ex Anacleto epiſt. III.
Matth 16.
Act 9.
Niceph Calliſt. lib. 2. cap. 37. circa med.
Quid dogma aliquod faciat hæreticum.
Prioris ſententiæ commoda.

Deinde ſi, vt omnes teſtantur, vltimo anno Neronis, Petrus eſt ſupplicio affectus, quo alio anno diſtincto vltimo potuit D. Paulus occidi? non eſt enim imperij Neronis niſi vnus vltimus annus. Sicut igitur Simon & Iudas Apoſtoli, vno die pro Chriſti gloria interempti ſunt in Babylonia Orientali: ita Petrus & Paulus cauſa Euangelij vno die ſanguinem profuderunt in ea ciuitate, quæ vera erat Babylon ſpiritualis: nec alia fuit differentia, niſi in mortis genere. Nam Petrus cruce, hoc eſt, ſeruili morte, extinctus eſt; Paulus verò tanquam ciuis Romanus, gladio percuſſus, emiſit potius vndam lactis, quam ſanguinis: vt ſicut è latere Chriſti exiuit ſanguis, & aqua, ita ex collo eius effluxerit lac, & ſanguis. Lac quidem, in ſignum innocentiæ, quemadmodum beatę Catherinæ martyri Regis filiæ contigiſſe legimus.

II Ratio.
Simon & Iudas Apoſtoli ... die, & pariter interempti vbi nam ſunt.
Roma ſub Nerone Babylon ſpiritualis.
Apocal. 18.
Actor. 22.
Ioan 19.
Pauli ceruice cur lac effluxerit.

Ne quiſquam verò hanc lactis profuſionem inficiari, vel in dubium reuocare valeat, intelligat primò Chryſoſtomum in homilia quadam, ſeu potiùs Encomio Apoſtolorum Petri, & Pauli, quod habetur apud Simeonem Metaphraſten, id ſenſiſſe: *Quinam, inquit, ô Paule, enſis ſanctum tuum guttur peruaſit Dominicum inſtrumentum, quod à cœlo habetur in admiratione, & quod terra reueretur? Quinam locus tuum ſanguinem excepit, lactis ſpecie, in eius qui te percuſſit, tunica apparentem, qui animam illius Barbari ſupra modum dulciorem reddens, fidelem effecit cum ſocijs.* Sic habet lectio in Breuiario Romano nuper emendato. Cæterum apud Simeonis Metaphraſtis interpretem in vitis Sanctorum, quas complexus eſt Lippomanus Epiſcopus Veronenſis in vnum volumen, ita habetur: *Quinam locus tuum excepit ſanguinem, qui cruentauit quidem exteriorem tunicam Barbari, qui te palo affixit; atram autem eius animæ veſtem, dealbauit modo inexplicabili.* Veruntamen prior lectio ſincerior videtur, & magis accedere ad Græcã literam. Idem docet Auguſtinus

Vnde hæc hiſtoria comprobetur.
Chryſoſt.
Pauli encomium.
Aloyſius Lippoman.

Aug to. 10.

ſtinus ſermone 2. *De Pauli verò ceruice cùm tam perſecutor gladiò percuſſiſſet, dicitur fluxiſſe lactis magis vnda quàm ſanguinis, & mirum in modum ſanctum Apoſtolum baptiſmi gratiâ in ipſa nece fecit ſplendidum potius, quàm cruentum, &c.* Eadem omninò verba habet Ambroſius ſermone 68. vt neſcias diſcernere quis eorum ab altero acceperit. Cùm autem Ambroſius paullò antiquior ſit, quàm Auguſtinus, dicendum eſt, ab Ambroſio Auguſtinum accepiſſe. Idem docet ille pſeudo Abdias qui circumfertur, & Gregorius Turonenſis lib. de gloria Martyrum, capite 38. Sanguinem ergo profudit in argumentum ſuæ charitatis ad Chriſtum, qui pro eo ſuum dederat. Rurſus lac dedit, quia Gentes incredulas parturiuit, ac lacte ſpirituali nutritas, ad cibum ſolidum Scripturarum perduxit. *Quid enim mirum*, inquit Auguſtinus, *ſi abundat lacte nutritor Eccleſia, ſicut ipſe ad Corinthios ait: Lac vobis potum dedi, non eſcam?* Denique ſanguinem largitus eſt, quò illo obſignaret, atque confirmaret quæ prædicauerat de Chriſto, noſq; ſuo exemplo ad tantam gloriam inuitaret, & alliceret, fundendi videlicet ſanguinem noſtrum pro Domino.

Ambr. to. 3. in fin.

Abdias ſuprà citatus.
Greg. Turon.

E Pauli item ceruice cur lac, & ſanguis exierit.
1. Cor 3.
Aug loco prædicto.

Satagamus igitur, vt quantum gratia Dei aſſequi poſſumus, tantorum Apoſtolorum, & Præceptorum noſtrorum veſtigia ſectemur, fidem amplectamur, monitis obtemperemus: vt eorum, tanquam bonorum parentum (quorum eſt pro filiis ſuis theſaurizare) ampliſſimis meritis ditati, & eorum acceptiſſimis deprecationibus adiuti, ad eandem cum ipſis hæreditatem poſſidendam peruenire valeamus; Præſtante Domino noſtro, cui cum Patre & Spiritu ſancto reddatur ſempiternus ab omni creatura ratione prædita honor, gloria, & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Ad imitationem Apoſtolorum Petri, & Pauli cohortatio.
2. Corint. 12

TRACTAT. LX.

In quo de vita, doctrina, & geſtis B. Petri Apoſtolorum principis, ac ſimul de mortis genere, quo Dominum glorificauit, ex Patrum ſententijs, ac fide dignis Hiſtoricorum teſtimonijs diſſeritur.

QVEMADMODVM Pauli hiſtoriam in finem vſque vitæ vtcunque produximus, ſupplentes vel ex ipſo Paulo, vel ex Patrum veterum lectione, quæ à B. Luca prætermiſſa fuerunt; quæ ſcilicet ad poſtremum vitæ ſuæ decennium pertinebant: pari ratione etſi multa in hoc volumine à Luca de glorioſis rebus geſtis & admirandis prædicationibus Petri ſint in Actis Apoſtolicis enarrata, curandum nobis eſt, vt ex probatis, & antiquis Scriptoribus ea adiungamus, & in vnũ veluti corpus congeramus, quæ de illuſtribus eius actionibus, ac præſtantibus doctrinis, atq; adeò de totius Eccleſiæ vni ſibi ſuper alios omnes Apoſtolos creditæ adminiſtratione apud diuerſos ſparſim enarrata inuenire potuimus. Vt ſicut hoc volumen Lucæ à principio Petrum introduxit ad fideles concionantem de ſubſtituendo altero in locum Iudæ Apoſtoli, ita terminetur in Petro per Crucem Chriſtum conſectante, & alterum, id eſt, Clementem, loco ſui ſufficiente, atq; illum apud cœtum fidelium oratione ſua, ac prędicatione commendãte. Illudque adhibebimus temperamentum, vt quæ fuſius dicta, aut iam probata ſunt, ita quidẽ attingamus, vt minimè retractemus.

Inſtitutum Auctoris.

Act. 1.

Quò verò dicenda aliquem ordinem teneant, & libentiùs excipiantur, vbi de Prouinciarum inter Apoſtolos ſortitione diuiſioneque, ad quas Euangelium prædicandi gratia amandati ſunt, nonnihil diximus, diſſerendum in primis, an Petrus fuerit Epiſcopus Antiochię, & quando ibi cathedram ſuam fixerit. Secundum, an, & quando prædicauerit diſperſis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Bithyniæ, & Pamphyliæ, an videlicet antequam Romã veniret, an poſteà, vt quidam contendunt. Tertiũ, an fuerit Romæ, & quando, & quoties. Quartum, an reliquerit Clemẽtem immediatum ſui ſucceſſorem, an verò Clementem præuenerint Linus & Cletus. Quintũ, vbi & quo martyrij genere vitam finierit, & quæ illius extiterit cauſa: nam in his omnibus à pleriſque magnis viris dubitatum eſt, ac propter hiſtoricorum varias ac diuerſas ſententias diſceptatum.

De Petro Apoſtolo quæ ferè verti ſoleant in controuerſiam.
1. Petr. 1.

Primò igitur præmittendum, peculiari Domini voce Apoſtolos admonitos, ne à Ieroſolymis, vel à Iudæa ad Gentes proficiſcerentur ante duodecim annos: quod nos probatum alibi remittimus ex teſtimonio martyris cuiuſdam Thraſeæ ab Euſebio citato, & ex Beda, & ex hiſtoria Scholaſtica, & ex Vincentio Bellouacenſi, & ex Martyrologio Romano. Completo verò illo tempore Apoſtoli, inter ſe Prouincias ſorte partiti ſunt: quod non tantùm Patrum, & Eccleſiæ traditione obſeruatum eſt, ſed etiam verbis Eſaiæ longè antè prædictum. Inter Patres quidem Euſebius ex Origenis libro 3. explanationum in

Apoſtolis intra 12. annum ab Iudæa ne diſcederent, à Chriſto fuiſſe mandatum, vnde colligitur.
Li. 1. Prologo
Euſeb. lib. 5 hiſt. Ecc. c. 18 in fin. tom. 1.
Vincent. Bellouacen
Beda in Act. c. 19 intr. to. 1.
Prouinciarum inter Apoſto-

los ad prędi candum facta diſtributio, vnde conſtet.

Euſeb. in c. 13. Actorum.

Geneſim, hæc verba producit: *Sancti verò Apoſtoli Domini & Saluatoris noſtri, cæteriq́; diſcipuli, ad prædicandum verbum Dei, per ſingulas quaſque orbis terræ prouincias, dirimuntur. Thomas (ſicut nobis traditum eſt) ſortitus eſt Parthos, Matthæus Aethiopiam, Bartholomæus Indiam citeriorem, Andreas Scythiam, Ioannes Aſiã: vnde apud Epheſum & commoratus eſt & defunctus.* ¶ *Petrus Pontum, Galatiam, Bithyniam, Cappadociam, cæteraſq́; confines prouincias, Iudæis duntaxat prædicans, circumiſſe deprehenditur, & ad vltimum in vrbe Roma commoratus, vbi crucifixus eſt, deorſum capite demerſo quod ipſe ita fieri deprecatus eſt, ne exæquari Domino videretur.* Similia docet Nicephorus Calliſtus in ſua Eccleſiaſtica hiſtoria. Adde Leonem ſermone de natiuitate Apoſtolorum Petri, & pauli: *Nam cùm duodecim Apoſtoli, accepta per Spiritum ſanctum omnium locutione linguarum, imbuendum Euangelio mundum, diſtributis ſibi terrarum partibus, ſuſcepiſſent: beatiſſimus Petrus Princeps Apoſtolici ordinis, ad arcem Romani deſtinatur Imperij, vt lux veritatis, quæ in omnium gentium reuelabatur ſalutem, efficacius ſe ab ipſo capite per totum mundi corpus effunderet.* His adiunge Eccleſiam, quæ vt habetur in Martyrologio, cõſecrat 15. Iulij diem diuiſioni Apoſtolorum, quæ poſt aſcenſionem Domini anno duodecimo Ieroſolymis celebrata eſt. Alij dicunt, decimotertio anno. Gratianus diſtinctione 15. capit. Sancta Romana Eccleſia, reponit inter apocryphos libros, librum qui ſors Apoſtolorum appellatur, in quo vt arbitror, diuiſio Apoſtolorum in varias prouincias ſortibus diuiſorijs celebrata continebatur, non ſine aliqua falſitate, vel mendacio: ob quod reprobata eſt. Denique adſtipulatur Spiritus ſanctus, qui Eſaiæ 34. *Et ipſe*, inquit, *miſit eis ſortem, & manus eius dimiſit eam illis in menſuram: vſque in æternum poſſidebunt eam.* Pro his verbis legunt Septuaginta: *Et ipſe immittet eis ſortes, & manus eius diuiſit eis, vt paſcerentur in æternum, &c.* Quæ verba ad literam Hieronymus, & Cyrillus interpretantur de ſanctis Apoſtolis, quibus quadam ſorte diuiſæ ſunt orbis prouinciæ, ad quas ad plantandum vbique Euangelium erant amandandi. Et dixit, vt paſcerentur, pro eo quod eſt, prædicarent, quia iuſſi ſunt verbo Dei occidere, & manducare, hoc eſt, infideles nationes incorporare ſibi: ſicut Petro dictum eſt *Occide, & manduca*. Hebræa tamen litera habet: *diuiſit eis manus eius in menſuram*, hoc eſt, in ædificationem Eccleſiæ, quę perpetuò duratura eſt. In eum modum exponunt illi Patres. Nam vt olim Terra promiſſa in duodecim tribus fuit diuiſa, &

Cap. 2.

Niceph. lib. 3 cap 1.

Leo ſerm. 1. de nat. Petri & Pauli, ante med.

Act. 2.

Gelaſi.

Eſa 34.

Hiero. tom. 5. Cyril in Eſai.

Apoſtoli quid iuſſi verbo Dei occidere, & manducare.

Act. 10.

Nu. 34 & 35.

per ſortes cuilibet tribui pars ſua obtigit: ita vniuerſus orbis in duodecim partes diſtributus. Et Apoſtoli ſorte deprehenſi ſunt qui ad Orientem, & qui ad Occidentem, qui rurſum ad Meridiē, & qui ad Septentrionem eſſent deſtinãdi, etiamſi Petrus, cui principaliter cura oniumcredita erat, poſſet per ſe ſolus ſtatuere, quò quiſque eſſet ad euangelizandum diſpergendus, quæ Petri ſucceſſores ſæpè fecerunt. Sed hæc ratio ſortis iudicata eſt magis expedire tempore Petri; vt quoniam ſortes à Domino temperantur, apprehenderent ſe à Spiritu ſancto emiſſos, & in illa minus eſſe ſolet locus ſuſpicioni, aut inuidiæ, aut acceptionis perſonarum vitio. In hac porrò partitione non eſt incluſus Paulus, niſi quatenus ipſe fortè ſubſtitutus eſſet in ſortem Iacobi Zebedæi filij, poſt cuius mortem eſt electus, citra quam Petrus & Paulus mundum in vniuerſum ſunt partiti, vt Petrus circumciſis, & Paulus plenitudini Gentium euangelizarent: vt ad Gala. 2. inter eos conuentum fuit, vt Dominus ordinauerat. Quòd verò hæc Apoſtolorum diuiſio poſt decollatum Iacobum, & Petrum à carcere Herodis liberatum acciderit; Diuinę eſt prouidentiæ adſcribendum: quæ nouit quid ſit gerendum, & quod ſit cuiuſque rei commodum tempus ad perficiendum. Qui enim inſurgebant, & ſæuiebant in Apoſtolos, & in ipſum Apoſtolorum Principem, & verticem, Petrum, digni iam erant & maturi, qui omninò deſererentur, & ſe ad eos in ſalutem prouocandos, hoc eſt, ad Gentes conuerterent: ſicut & factum eſt.

Prouinciæ inter Apoſtolos cur ſorte diuiſæ.

Prou. 16.

In hac ſortitione Paulus comprehenſus quatenus fuerit.

Actor. 12.

Sequitur quæſtio de tempore, quo Petrus Antiochenam tenuit Eccleſiam. Video enim quoſdam hoc in dubium reuocaſſe, & contendiſſe nonniſi poſt Petri in vrbe Roma moram, & reditum eius in Iudęam, ſedem ſuam ibi collocaſſe: leui, vt mihi videtur, argumento permoti, quia videlicet non legamus Petrum in vrbem Antiochiam veniſſe. Sed certè ſatis debet eſſe traditio illud docens. Vt enim, Samaria ad Chriſtum conuerſa, miſſus fuit ad eam Petrus cum Ioanne, ita ad Antiochenam Eccleſiam acceſſit vt paſtor, vt viſitaret oues ſuas nouellas, & inde fugato Simeone Mago, vt teſtis eſt Clemens poſtremo libro Recognitionum. Erecta eſt illi cathedra in domo Principis Theophili, vbi quotidie docere ſolitus erat: quam etiam Antiochenam diui Petri cathedram ſolenniter celebrat Eccleſia Romana 22. die Februarij, & Auguſtinus duobus ſermonibus tomo 10. ad finem illuſtrat. Sunt prætereà

Petrum ſediſſe Antiochiæ, multis euincitur.

Act. 8.

Vbi docuerit Petrus Antiochiæ

Clem. Rom.

Auguſt.

ſolida huius rei apud Patres teſtimonia. Nam B. Hieronym. libr. de Script. Eccleſ. *Simon Petrus, &c. Princeps Apoſtolorum poſt Epiſcopatum Antiochenſis Eccleſiæ, & poſt prædicationem diſperſionis eorum, qui de circumciſione crediderant in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bithynia. Secundo Claudij anno ad Simonem Magum Romam pergit, ibiq; vigintiquinque annis Sacerdotalem cathedram tenuit, vſque ad vltimum annum Neronis, id eſt, decimum quartum.* Euſebius verò ita ſcribit: *Petrus Pontum, Galatiam, Bithyniam, Cappadociam, cæteraſq; confines prouincias, Iudæis duntaxat prædicans, circumiſſe deprehenditur, & ad vltimum in vrbe Roma commoratus, vbi & crucifixus eſt.* Idem in Chronic. anno 23. Tiberij ſcribit, Petrum Eccleſiam Antiochenam fundaſſe, & ibi cathedram erexiſſe, & docuiſſe: at conſtat, ſi ſecundo anno Claudij Romam acceſſit, Antiochenam Eccleſiam fundaſſe. Damaſus in Pontificali: Petrus fuit temporibus Tiberij, Caij, Claudij, & Neronis, ſub quo venit Romam: vbi fuit annis 25. menſes duos, dies tres, poſtquam fuerat in Antiochia ſeptem annis. Accedit & Leo Papa ſermone prædicto: *Augebant quoque fiduciam tuam tot ſigna miraculorum, tot dona chariſmatum, atq; experimenta virtutum. Iam populos, qui ex circumciſione crediderant, erudieras: Iam Antiochenam Eccleſiam, vbi primùm Chriſtiani nominis dignitas eſt orta, fundaueras. Iam Pōtum, Galatiam, Cappadociam, Aſiam atque Bithyniam legibus Euangelicæ prædicationis impleueras, nec aut dubius de prouectu operis, aut de ſpatio tuæ ignarus ætatis, trophæum crucis Chriſti Romanis arcibus inferebas, &c.* Anacletus item Papa epiſt. 3. idem tradit Marcellus etiam Pontifex epiſtola ad Antiochenſes: *Rogamus vos, inquit, fratres, vt non aliud doceatis, nec ſentiatis, quàm quod à B. Petro Apoſtolo, & à reliquis Apoſtolis, & Patribus accepiſtis. Ab illo enim primò inſtructi eſtis; ideò non oportet vos proprium derelinquere patrem, & alios ſequi. Ipſe enim caput eſt totius Eccleſiæ, cui ait Dominus: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: eius enim ſedes primitus apud vos fuit, quæ poſtea iubente Domino Romam translata eſt. Cui adminiculante gratia diuina hodierna præſidemus die.* Innocentius quoque I. epiſtola 14. Beda libro de natura rerum, & Iſidorus libro de ortu, & obitu ſanctorum: *Petrus poſtquam Antiochenam fundauit Eccleſiam, ſub Claudio Cæſare Romam venit, contra Simonem Magum prædicans.* Poſtremò, ratio adminiculatur. Nam ſi ante acceſſum ad vrbem Petrus Antiochiæ non fuit, & cùm primùm Romam appulit, vrbis Romæ ſedem ſibi addixit; ſequitur quòd poſteà nō potuit eſſe Epiſcopus Antiochiæ, niſi aut haberet ſimul duas Eccleſias, aut deſerta Roma ſe Antiochiæ applicaret: quemadmodum deſerta Antiochia Romanam ſibi copulauit Eccleſiam. Quorum neutrum dici poteſt, cùm ſit abſurdū, & habere duas Eccleſias, exempli minimè boni ſit. Deinde veriſimile eſt, Petrum diuina prouidentia præditum, antequam iter Romanæ vrbis arriperet, reliquiſſe ſucceſſorem Eccleſiæ Antiochenæ, ne tanta vrbs tot annis abſentia paſtoris laboraret: maximè quia Euodius paucis annis illam tenuit Eccleſiam, à Petro conſtitutus: quia paullò pòſt à Paulo Antiochiam viſitante ordinatus fuit B. Ignatius eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopus, mortuo iam Euodio. Adhęc non ſine cauſa Petrus Ieroſolymitana ſede relicta, & in ea Iacobi Alphæi Epiſcopo collocato, liber manſit, vt poſſet immunis ab immediata illius cura ſe Antiochenæ primò, deinde Romanę applicare: quia Sponſa Chriſti non ex paucis Iudęis, ſed ex multis Gentibus conflanda erat. Et ideò relicta vrbe Iudaicæ religionis capite, ciuitati, quæ erat Orbis vniuerſi caput, aptandus erat, & colligandus.

Secundo loco propoſitum eſt, quando videlicet Petrus diſperſioni Iudæorum inter Gentes prædicauerit, an videlicet ante acceſſum ad Vrbem Romam, an poſteà: non enim deſunt qui vtramlibet partem tueantur. Quòd enim illis euangelizauerit Petrus, & binæ ad ipſos literę miſſæ teſtantur, & Patres ferè omnes, qui de vita Petri aliquid ſcripto conſignarunt. Quanquàm literæ ad eos miſſæ efficax argumentum non reddant pręcedentis ſuę inter eos prędicationis: nam in illis nulla prorſus mentio de prædicatione ſua ad illos præmiſſa. Imò de alijs videtur loqui: nam 1. Petr. 1. dicitur: Vobis autem miniſtrabant ea quæ nunc nuntiata ſunt vobis per eos qui euangelizauerunt vobis: nihil de ſe apertè inſinuans; & potuiſſet ad illos aliorum prædicatione inſtructos ſcribere, vt Paulus Romanis ſcripſit, quos tamen non viderat. Et Iacobus ſcribit diſperſis in duodecim tribubus, qui tamen nunquam egreſſus Ieroſolymam inuenitur. Quòd autem ante liberationem carceris Herodiani, & abitum eius in vrbem illud præſtiterit, teſtantur Euſebius, Hieronymus, Leo Papa paulo ante producti, Simeon Metaphraſtes & Beda, & alij ſimiliter, qui illud vt certum tradunt. Non deeſt etiam ratio: nam qua ratione Petrus potuit peruenire Samariam, & Antiochiam prædicando, & euangelizando Iudæis, eadem potuit peruenire in Pontum, Galatiam, Cappadociam, &

Hier. tom. 1. ſub fin.

Petrus quādiu ſederit Antiochiæ.

Euſeb. lib. 3. Eccl. hiſt. c. 1. tom. 1.

Idem tom. 2

Damaſus Papa

Leo Papa.

Act. 12.

In Antiochena primū Eccleſia Chriſtiani nominis dignitas eſt orta.

Anacl. Papa. Marcel. Pap.

Petrus Eccleſiæ pater, & caput.

Matth. 16.

Innocen. I. Beda tom. 2 Iſid. Hiſpal.

Rationibus idē probatur.

II. Ratio.

Eccleſiæ Antiochenæ Petrus quem reliquerit ſucceſſorem.

III. Ratio.

Petrus quādo diſperſioni Iudæorum inter Gentes prędicauerit.

Iacob. 1.

Euſeb. ibid. Hieron. vbi ſupra. Leo Papa ibi. Simeon Metaphraſtes. Beda.

in alias Aſiæ minoris prouincias, quas ſua præſentia illuſtrauit, vt his qui erant ex circumciſione, lętum Euangelij nuntium adferret, & ne duodecim annis otioſum Petrum ponamus.

Alterius opinionis proponuntur argumenta atque ſoluuntur.

I. argum.

Qui verò contrariam tuentur ſententiam, his rationibus agunt. Primò, quia præceptum Chriſti erat, ne Apoſtoli ante duodecim annos completos extra Ieruſalem, & Iudæam diſcederent ad prædicandum Gentibus. Sed dici poſſet, illam principaliter peregrinationem ſuſcepiſſe propter Iudæos Chriſto adiungendos, & obiter propter Gentiles qui crediderunt: quẽadmodùm Chriſtus de ſe dixit: *Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael*; & tamen conuertit Centurionem, Chananæam, & quoſdam alios ex Gentibus.

Matth. 15. *Supr. 8.* *Infra 15.*

II. argum.

Secundò, quia celebrato Concilio illo Apoſtolorum, quod habetur Actorum 15. Paulus & Barnabas cum Petro ita conuenerunt, vt illi Gentium conuerſioni vacarent, ipſe verò ſtrenuam operam fidelibus ex circumciſione impenderent, vt habes Galat. 2. At hoc Concilium celebratum eſt anno 18. ab aſſumpto Chriſto, quo tempore, Petrus vrbe expulſus per edictũ Claudij Ieroſolymam redierat, vt intereſſet concilio. Sed nihil hoc vrget quominus prius vterque ſuæ fidei creditis hominibus euangelizauerit, etiam ante coactũ illud concilium. Certè Simeon Metaphraſtes in commentario illo, quo agit de certaminibus, & peregrinationibus, & cõſummatione Sanctorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, teſtatur Petrũ propter Simonem Magum obijſſe omnes ciuitates Cœleſyriæ, & propterea Pontum & Aſiam, vtque Galatiam, & multos Epiſcopos in diuerſis locis conſtituiſſe, & reuerſum per Antiochiam in Ieruſalem: quo loco cùm iam tertius annus præterijſſet à vocatione magni Pauli, ab ipſo Paulo viſitur, & manſit apud eum diebus quindecim, vt legitur in epiſt. ad Galatas. Cùm autem iterum Petrus reuerſus eſſet Antiochiam, & ibi Euodium Epiſcopum conſtituiſſet, venit Synadem Phrygiæ, & inde Nicomediam Bithyniæ, vbi Prochorum & Ilion Helleſponti, in quo Cornelium Centurionem à ſe priùs ordinatos reliquit, reuerſum tradit in Ieruſalem. Non auſim tamen negare, eum & ante, & poſt reditũ ab vrbe ſæpè illas prouincias pro ſui Apoſtolatus munere non inuiſiſſe: vt & Paulus ſolitus erat eos quibus prædicaſſet, viſitare, & in fide, epiſtolis datis confirmare.

Concilium Ieroſolymitanũ, quo de Act. 15 fit mentio, quando celebratum fuerit.

Simeon Metaphraſt.

Actor 9. Paulus quãdo aſcenderit Ieroſolymam videre Petrum, vt ipſe teſtatur. Galat. 2.

Apoſtolorũ, atque Epiſcoporum cura & vigilãtia ſuper Chriſti gregẽ aſsidua.

III argum.

Tertia ratio efficacior videtur: quia vt teſtatur Apoſtolus Rom. 15. non prædicauit, vbi Chriſtus ante nominatus eſſet, ne ſuper alienum fundamentum ædificaret: quod ille ſcripſit poſtquam Galatis Phrygiæ, & Aſię prædicauerat: ergo Petrus nondum prædicauerat illis prouincijs ante acceſſum ad vrbem Romam, ne mendacem Paulum faciamus. Quod etiam colligitur ex eo, quod Petrus in poſteriori ſua epiſtola commendat epiſtolas Pauli ad diſperſos Ponti, Gallatiæ, Cappadociæq; miſſas ante ſuam: in quibus, inquit, ſunt quædam difficilia intellectu: ergo vt poſterior fuit Petri epiſtola ad eos, ita etiam prædicatio. Et ita probabilis quoque hæc ſententia relinquitur.

2. Petr. vlt.

An vnquam Petrus Romã venerit.

Tertio loco propoſitum eſt, an vnquã Petrus Romam venerit. Id enim olim quidam Marſilius Paduanus, cuius ſuperiori tractatu meminim⁹, homo ſchiſmaticus, etiam edito libro impudenter, & apertè negauit in gratiam Ludouici Bauari ab Imperio deiecti: Qui liber etſi belli maximi ſeminarium extiterit, ipſe tamen pacis defenſorem inſcripſit. Hunc ſecutus noſtri ſeculi hæreticus Functius, in chronologia ſua fabulatur nunquam Petrum Romæ fuiſſe; quod Lutherus, Caluinus, & Molinęus facilè in dubium vocari permittunt, licèt affirmare non audeant. Sed hoc impudentiſſimum eſſe mendacium, ex ſumma & affectata ignoratione depromptum, ſiue potius ex inſigni malitia, non erit difficile euincere, quia non tantùm in Fidem peccãt Chriſto in baptiſmo datam, ſed etiam in ipſam humanitatem, & ciuilitatem. Inciuile eſt enim propter vnum aut alterum ſine ratione loquentẽ id negare, quod vniuerſi Patres vnanimi conſenſu docuerunt: & faciliùs quidem, illum Romam veniſſe, & Fidem prædicaſſe, & Eccleſiam illam per multos annos tenuiſſe, oſtendere, quàm quo præciſè tempore eò acceſſerit, & quo tempore cum Simone Mago congreſſus fuerit, euincere. Tamen tentandum de his tribus, quę probabiliora inuenire contigerit, proponere. Quod ergo Petrus Romæ ſit verſatus, & illam Eccleſiam, quam Paulus prius ſcripto, deinde & verbo inſtruxit, erudierit, facilè indicant Scripturę ſanctæ, Patrum veterum ſcripta, & rationum momenta, & quę in oppoſitũ obijciuntur, refelli poſſunt. Ex Scripturis quidem duos locos habemus: alterum Ioan. vlt. vbi Dominus dixit Petro: *Cùm ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo tu nõ vis.* Per manuum extenſionem intellige certum mortis genus, id eſt, crucem: & per præcinctionem intellige, quòd alligatus ſit cruci. Atque ita ſubdit Euangeliſta: *Hoc autem*

Hoc planè qui negent.

Eandem qui vertant in dubium.

Petri in vrbẽ aduentus multifariam oſtenditus.

A Scripturis, I. Locus.

Quid manuũ extenſio, quid præcinctio, Petro à Domino prędicta ſignificet.

autem dixit, ſignificans qua morte clarificaturus eſſet Deum. Hoc autem nullibi factum eſt, niſi tantùm Romæ poſt deuictum Simonē decimoquarto anno Neronis, vt oſtendit locus ſanctus montis Aurei, vbi crucifixus fuit, & traditio, & communis ſenſus, & concurſus populorum fidelium ex vniuerſa Eccleſia ad viſitandum limina Apoſtolorum Petri & Pauli. Alter locus eſt ex 1. epiſtola Petri c. vlt. *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone, collecta; & Marcus filius meus.* Quæ verba teſte Papia ex Euſebio Cæſarienſi citato, & Tertulliano libro Aduerſus Iudæos, atque Hieronymo in catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum de Roma intelliguntur: nam ad aliam Babylonem Petrus nunquam profectus eſt, & quia Marcum filium ſuum ex baptiſmo allegat, quē conſtat per antiquos hiſtoricos Romæ fuiſſe. Vocatur autem Roma Babylon. Tùm quòd ſicut olim Babylon fuit caput orbis propter Imperium eius latiſſimum, ita etiam Roma; & quia, vt illa olim Iudæos, & iuſtos affligebat, ita Roma omnium crudeliſſima omnes, qui Chriſti fidem profitebantur in omnibus mundi partibus, ſiue Africa, ſiue Aſia, ſiue Europa, tormentis ſæuiſſimis vexabat, & martyrio afficiebat; ita vt Ioannes in ſuo Apocalypſi, c. 18. tradat de Babylone: *In ea omnis ſanguis Prophetarum & Sanctorum inuentus eſt, & omnium qui interfecti ſunt in terra.* Tùm quia nomen Babylonis confuſionem ſonat, quæ magna Romæ erat, & ſæpius fuit ob negligentiam eorum, qui vigilare debebant. Atque ita Roma vocatur in Apocalypſi Babylon, de qua dicitur: *Cecidit, cecidit Babylon magna, & facta eſt habitatio dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiritus immundi, & cuſtodia omnis volucris immundæ, & odibilis. Quia de vino fornicationis eius biberunt omnes gentes, & Reges terræ cum illa fornicati ſunt.* Magna enim idololatriæ olim, tùm poſteà horrendorum flagitiorum, & peccatorum confuſio inuenta eſt. Et paullò antè inquit Angelus: *Septem capita, ſeptem mōtes ſunt, ſuper quos mulier ſedet:* Et de Roma teſtatur Poëta:

Scilicet & rerum facta eſt pulcherrima Roma,

Septem quæ vna ſibi muro circumdedit arces.

Secundò idem probatur per Patrum traditionem. Nam idem teſtantur Græci veteres Patres, atque Latini. Ignatius in epiſtola ad Romanos innuit Petrum, & Paulum Romæ fuiſſe: *Non ſicut Petrus & Paulus,* inquit, *præcipio vobis: illi enim Apoſtoli ſunt Ieſu Chriſti, ego autem minimus;* Inſinuans, illos vt eorum Apoſtolos, & Doctores, potuiſſe illis præcipere. Egeſippus latè aduentum Petri in Vrbem deſcribit in libr. De excidio Ieroſolym. Irenæus tradit, Matthæum Hebraicè ſcripſiſſe Euangelium, cùm Petrus, & Paulus Romæ euangelizarent, & fundarent Eccleſiam. Idem docet Euſebius lib. Eccleſiaſticæ hiſtor. quæ & refert Iudæum Philonem cum Petro Romæ collocutum: & Neronem cruce Petrum, gladio Paulum interfeciſſe: & citat Caium, qui trophæa eorum Romæ vidit. Athanaſius in Apologia de fuga ſua: Petrus quoque, qui ob metum Iudæorum in latebris ſe habuit, & Paulus Apoſtolus in ſporta demiſſus, & ita fugiens, cùm audiſſet oportere ſe Romæ martyrium ſubire, non abiecerunt eam profectionem, ſed potius cum gaudio obierunt. Dorotheus in Synopſi: Petrus Apoſtolorum coryphæus, tandem Romæ prædicauit, crucifixus, & ſepultus eſt. Chryſoſtomus in epiſtolam ad Roman. beatam prędicat Romam, quòd, quemadmodum corpus magnum ac validum duos habet illuſtres oculos, Sanctorum videlicet illorum corpora: ita cœlum non ſplendeſcit, quando radios ſuos Sol ex ſe dimittit: quemadmodùm Romanorū vrbs duas illas lampades vbique terrarum effundēs. Idem tradit fusè in Pſalm. 48. Epiphanius in Carpocratitas; Theodoritus epiſtola ad Leonem Papam, Romam celebrat, quod eius ſedes cunctis præſit, ac dominetur; & ſepulchra præceptorum veritatis, patrūq; totius orbis Petri, & Pauli contineat. Et in Pſalmum 116. Sic magnus Petrus, ait, ab Ieroſolyma vſque ad Romanorum vrbem percurrit, omnibus veritatis radios adferens.

Idem tradunt Patres Latini. Et in primis Tertullianus lib. aduerſus Marcionem: *Quid etiam Romani de proximo ſonenti quibus Euangelium, & Petrus & Paulus ſanguine quoque ſuo ſignatum reliquerunt,* Et libr. de præſcriptionibus aduerſus Hæreticos: *Felix Eccleſia* (ſcilicet Romana) *cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt: vbi Petrus paſſioni Dominicæ adæquatur.* Et libro qui inſcribitur Scorpiacum aduerſus Gnoſticos: *Orientem fidem Romæ prius Nero cruentauit. Tunc Petrus ab altero cingitur, cùm cruci aſtringitur. Tunc Paulus ciuitatis Romæ conſequitur natiuitatem, cùm illic martyrij renaſcitur generoſitate.* Cyprianus ad Cornelium Papā, Romam vocat Petri cathedram. Arnobius libro aduerſus Gentes: *Viderant enim* (ſcilicet Romani) *curſum Simonis Magi, & quadrigas igneas Petri ore difflatas, & nominato Chriſto euanuiſſe. Viderāt, inquam, fidentem dijs falſis, & ab eiſdem metuentibus proditum, pondere præcipitatum ſuo, cruribus iacuiſſe præfractis,* & reliq.

Petrus vbi Romę crucifixus.
Alter locus.
Papias.
Euſeb lib. 2. hiſt Eccl c 15 tom 1.
Tertullian.
Hieron. tom. 1
1. Petr 5.
Roma a B Petro Babylon cur dicta.
Babylon quid ſonat.
Apoc. 18.
Vrbs Roma quam olim fornicaria.
Cap. 17.
Roma ſepticollis vbi figurata.
Virg. lib. 2. Georg. in fin.
Petrum Romā veniſſe Græci Patres qui teſtentur.
Ignat. epiſt. 15 paulò ante medium.
Egeſip. l 3. c 2

Iren lib. 3. ca 1. & 3.
Euſeb lib 2. hiſt. Eccle ca 14 & 15. infra 25.
Caius.
Act 9.
Athan. to. 1.
Doroth. Synſi
Chryſ ho 16 in ep. ad Rom tom 4.
Petrus, & Paulus vrbis Romæ quaſi duo Chriſti oculi.
Epiph. in hæreſ. 27. à med. Theod.
Romanæ vrbis encomia.
Idem part. 2.
Latini Patres.
Tertull lib 4 aduer. Marcionem, non procul ab initio. Idem.
Idem.
Ioan. 21.
Cypr. li 1 ep 3 ſub ini Arnob li. 2. adu Gentes, circa med.
Simonis Magi interitus qualis.

Lactan. lib. 4. Ambr. ſer. 63. de natali Petri & Pauli to. 3. in fin. Idem ſer. 69. & lib. 5 epiſt. 32. eod. tom. 3.

& reliq. Lactantius, & Ambroſius idem tradit ſermo. de natali Apoſtolorum, dicens: Dominũ Orientis regionem propria illuſtraſſe paſſione: Occidẽtis plagam, ne qui minus eſſet, vice ſui Apoſtolorum ſanguine illuminaſſe. Idem docet & in alio ſerm. in eodem feſto, & in Epiſt. de baſilicis tradendis. Optatus libr. de Schiſmate; Hieronymus in Catalog. Script. Eccleſiaſt. idem epiſt. ad Marcellam: *Trophæa Apoſtolorum ſunt Romæ, vbi ab Apoſtolis eſt prædicata fides.* Idem ad Damaſum, Cathedram Apoſtolicam docet eſſe Eccleſiam Romanam. Idẽ in c. 2. ad Galat. *Denique primum Epiſcopum Antiochenæ Eccleſiæ Petrum fuiſſe, & Romam inde tranſlatam, quod Lucas penitus omiſit.* Sic Hieronymus. Auguſt. in Epiſtolam fundamẽti ſic ait: *Tenet ab ipſa ſede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oues ſuas poſt reſurrectionem Dominus commendauit, vſque ad præſentem Epiſcopatum,* (ſcilicet Syricij) *ſucceſſio Sacerdotum.* Idem lib. de vtilitate credendi, & ſerm. 28. & 29. de Sanctis. Prudentius quoque in Carmine de Paſſione Petri, & Pauli, & in Carmine S. Laurentij. Proſper in Carminibus de ingratis: Sedes Roma Petri. Arator in fine Act. Apoſt. ait:

Optat. libr. 2. de Schiſm. Hiero. tom. 1. Idem. Idem. Idem tom. 9. Aug. in epiſt. fundamenti, c. 4. tom. 6. Ioan. 21. Idem libr. de vtil. credendi ca. 17. Idem. Prudent. Proſper. Arator Cardinalis.

Venit ad excelſa ſublimia culmina Romæ.

Et infra:

Petrum in Eccleſia ſurrexit corpore Princeps,

Hac turrita caput mundi circumtulit Orbis.

Gregor. Turonenſis de ſacr. hiſt. li. 1. c. 28. Seuer. Sulp. ſacra hiſt. lib. 2. Oroſ. li. 7. c. 6. Greg. tom. 2. Pont. fines. Clem. Rom. epiſt. 1. Anacl. epi. 2. Cornelius epiſt. 1. Lucius. Sixtus. Marcellus. Euſebius. Melchiades. Damaſus. Leo ſerm. 1. in natiuit. Petr. & Pauli ante medium.

Gregorius quoque Turonenſis de ſacra hiſtoria; Seuerus Sulpi. in ſacra hiſt. Oroſ. in Ormeſta mundi, Grego. Magnus Epiſt. ad Eulogium Epiſc. Alexand. His teſtimoniis ſubſcribunt Pontifices quamplurimi. Primus, eſt Clem. epiſt. ad Iacobum fratrem Domini: ſecundus, Anacletus epiſt. ad vniuerſos Italiæ Epiſcopos: tertius, Cornelius epiſt. de tranſlatione corporum Apoſtolorum Petri, & Pauli: quartus, Lucius epiſt. ad Galliæ, & Hiſpaniæ Epiſcopos: quintus, Sixtus epiſt. ad Gaium Epiſcopum: ſextus, Marcelius epiſt. ad Epiſcopos Antiochenæ prouinciæ: ſeptimus, Euſebius ad Epiſcopos Tuſciæ, & Campaniæ: octauus, Melchiades epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ: nonus, Damaſus in Pontificali, in vita B. Petri: decimus, Leo in ſermone de natiuit. Apoſtol. Petri & Pauli. Idem docet in epiſtola ad Damaſum Epiſcopum Antiochenum. Non deſcendo ad inferiores, ne prolixior ſim. Quis ergo ſe, niſi ſpontè deſipiat, aut ſpontè inſaniat, tanto veterum Doctorum torrenti opponat, vel tanto Pontificum conſenſui? Hæc etiam fides rationibus confirmatur, quarum prima eſt: quia cùm Petrus 25. annis vt paſtor Romæ præſediſſe dicatur, & precibus ſuis Simonem

Rationibus & quidem firmis eadem veritas comprobatur.

Ratio prima.

voluntatem præcipitaſſe; vel verum eſt, vel falſum. Si verum, cur impudenter negant veritatem: Si falſum, quomodo omnes qui eo tempore floruerunt autores, tam apertum mendacium cõtra omnem veritatem, & ſenſum docere potuerunt? aut quomodò aliquis eius temporis hanc hiſtoriam falſitatis non conuicit? erant enim eo tempore plures Fidei naſcentis aduerſarij. Secundò: ſi duo exploratores Ioſue, & Caleb veram hiſtoriam terræ Chanaan narrantes, præualuerunt contra decem exploratores falſa docentes, & populum ferè innumerabilem ad eorum ſententiam propenſum, qui cõſtabat ex ſexcentis millibus peditum: quantò magis ſententiæ Patrum, & toti Eccleſiæ hoc teſtanti ſtandũ eſt, quàm tribus apoſtatis ignorãtibus, & malitioſis? Tertia: ſi Petrus non venit Romam, vbi iacet eius corpus? Certè non poteſt dici euanuiſſe, quia conſtat de aliorum Apoſtolorum corporibus vbi conuerſati, & mortui ſunt, & vbi corpora eorũ iacent: vt Alexandrina Eccleſia iactat Marcum, Ieroſolymitana Iacobum, Antiochena Euodium, & Ignatium: ergo etiam Roma oſtẽdere deberet caput ſuum. Quarta: ſi Petrus non fuit Romæ, & Cathedram non tenuit, quo modo ergo Cathedram S. Petri 18. Ianuarij celebrat Eccleſia Romana? & quomodo in Martyrol. antiquo dies eius anniuerſarius eſt Romanæ cathedræ? nunquid falſum, & commẽtitium feſtum celebrat Eccleſia? Eccleſia enim celebrat 22. Febr. feſtum cathedræ Antiochenæ: ſicut ergo illud feſtum arguit, Petrum Antiochiæ docuiſſe, & cathedram tenuiſſe; ita feſtũ Romanæ Cathedræ, Petrum oſtendit Romæ fuiſſe, & Cathedram tenuiſſe. Prętereà nec legitimi eſſẽnt ſucceſſores ei⁹ Romani Põtifices; qui ſi non ſint legitimi, ergo Chriſtus falſum dixit, portas inferi non præualituras in Petrum. Quinta: ſi Petrus nunquam vidit Vrbem; ergo fruſtra fideles ex fidei zelo, & deuotione ad viſitanda limina Apoſtolorum Petri & Pauli Romam concurrunt: falsò in Baſilica diui Petri oſtenditur eorum ſepulchrum: falsò apud Ioannem Lateranenſem exhibẽtur eorum capita fidelibus veneranda: falsò oſtenditur ille locus non procul ab Vrbe, vbi occurrit Petro Dominus, dicens: Vado Romam iterum crucifigi: falsò oſtenditur Mons Aureus, in quo fertur Petrus crucifixus: & templum trium fontium, vbi Paulus eodem die fuit decapitatus: falſum etiam eſſet illud tritum, & peruulgatum prouerbium apud quaſdam prouincias, quo volentes ſignificare, aliquid certè &

Secunda. Num. 13. Exod. 12. Tertia ratio, vt etiam illæ quæ ſequuntur, ab incommodis. Quarta. Matth. 16. Quinta & poſtrema. Quid illud apud quoſdam Catholicos receptum, & peruulgatum: Bene manet Petrus Romæ.

rectè eſſe in ſuo loco collocatum; dici ſolet: Benè manet Petrus Romæ.

Hæreticorum quibus probãt Petrum nunquam Romæ fuiſſe, argumẽta ſoluuntur.

Iam verò quarto loco expendamus argumenta hæreticorũ, quibus aſtruere contendunt Petrum Romę nunquã fuiſſe.

I. argum.

Primum eſt: quia Lucas in Actis Apoſtolicis huius hiſtorię non meminit. Sed hoc argumentum eſt ab autoritate negatiuè deſumptum, quod infirmũ eſt, & nullius roboris apud Dialecticos: quia eadem ratione nec fuiſſet Antiochiæ, nec Alexandriæ, nec in diſperſione Ponti, Galatiæ, & Bithyniæ, quia Lucas non retulit; cùm tamen Paulus Antiochiæ illum adfuiſſe referat.

Quare B. Lucas in Actis Petri in Vrbe aduentus non faciat mentionem.

Galat. 2.

2. Cor. 8.

Sat igitur eſt, quòd Lucas non contradicat, & omnes cõcordent, & monumenta id demõſtrent. Neq; Lucas integram hiſtoriam Apoſtolorum ſe enarrare pollicetur, ſed vnius tãtum Apoſtoli Pauli: nec omnia quidem illius geſta, ſed vſq; ad ingreſſum eius in vrbem Romam, quo ei ſemper comes fuit: quod accidit ſecundo Neronis anno, nam in eo ingreſſu, & biennio conſecuto terminat hiſtoriam ſuam, quemadmodùm Clemens comes Petri in peregrinationem eius à Cæſarea ad Antiochiam, decem libros Recognitionum conſcribit.

Clem Rom

Lucas ergo vſq; ad Paulum ducit hiſtoriã Eccleſiæ, & deinceps eius ſolius vſq; ad aduentũ in vrbem Romam mentionẽ facit: niſi quod Act. 15. aliorũ Apoſtolorum facit mentionẽ cauſa Pauli congregatorum. Ideò mirũ eſſe non debet, ſi non meminit actorũ, vel Cathedræ Petri, ſicut neq; diuiſionis Apoſtolorum, & actorum, vel mortis eorum.

II. argum.

Secundum argumentum: Paulus in epiſtola ad Roman. Petri non meminit; ergo nõ fuit Romæ. Sed & hoc infirmum eſt argumentum, vt ſuperius, quia ex negatione colligit: & ſi ſolidum eſſet argumẽtũ, probaret Ioannem nunquã fuiſſe Epheſi, quia eius non meminit in Epiſtola ad Epheſios: neque Iacobus fuiſſet in Ieruſalem, quia eius non meminit in epiſtola ad Hebræos: & in nulla eſſet Eccleſia Epiſcopus, quia Paulus eum non ſalutat.

Cur Paulus ad Romanos ſcribens, Petri nõ meminerit.

I. Ratio.

Præterea multis de cauſis fieri potuit, vt Paulus Petri non meminerit: Vel quod, dum ſcriberet Apoſtolus ad Romanos, Petrus Romæ non erat, ſicut reuera expulſus Claudij edicto abierat, ſed diſcurrebat, Eccleſias in diuerſis prouincijs plantando, cùm conſtet epiſtolam ad Romanos ex Corintho per Phębem miniſtram Eccleſiæ Cenchrenſis miſſam, vt docet Gręca eius inſcriptio, & Paulus Corinthi agens didiciſſet ex Priſca, & Aquila ſtatũ Eccleſiæ Romanę, quò etiam veniſſe Petrum, docet Simeon Metaphaſt. in Comment. ſuo in certaminibus, & peregrinationibus Apoſtolorum Petri & Pauli.

Pauli epiſtola ad Romanos, vnde ſcripta.

Act. 18.

Simeon Metaphraſt. apud Lippom part. 1. hiſtor.

Nam cum Petrus Philippus Olympam Epiſcopum conſtituiſſet, & Theſſalonicæ Iaſonem, & Corinthi Silam, cùm eum illic inueniſſet, apud magnum Paulum permanſit. Et idem tradit Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus, qui teſte Euſeb. ſcribit, Apoſtolos duos ſimul docuiſſe in Eccleſia Corinthiorum, & ſimul in Romana. Si ergo quando Paulus ſcripſit ad Romanos, erat cum eo Petrus Corinthi, non debebat, nec poterat eum ſalutare.

Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus.

Euſeb. lib. 2. Eccl. hiſt. c. 25 tom. 2.

Vel poſſumus aliter reſpondere, quòd licèt eſſet Petrus Romæ, non tamen iudicauit expedire, vt nominaretur in Epiſtola propter fideles ex Gentibus Romanos, qui odio habebant Petrum ob circumciſionem, quam Iudæis ad tempus concedebat, & propter Iudæos ad fidem conuerſos, qui Paulo erant infeſti, quòd præputium Gentibus concionaretur.

III. Ratio.

Et ne videretur Romanis arctam eſſe inter Petrum, & Paulum amicitiam, & familiaritatem: quod minimè expediebat, quia fortè non tantùm illi tribuebant.

IV. Ratio.

Item propter tabellarios, ne quid illis mali accideret ferendo litteras mentionem Petri facientes, qui Imperatori, Simonis Magi cauſa, erat exoſus.

Quinta.

Vel quia tabellarij, qui litteras adferebant, fideles erant, & certi, & ad omnem tollendam ſuſpicionem, poterant verbo ſalutare Petrum Pauli nomine; qui tantùm ſalutabat in epiſtolis eos, quos nouerat cõmendatione & laudum præconio, tãquam ſtimulo quodam & calcari ad virtutem accendi.

Paulus Apoſtolus quos tantum in epiſtolis ſalutaret.

Sexta.

Denique contra verum non eſt veriſimile.

Contra verũ non eſt veriſimile.

III argum.

Damaſus Papa

Euſeb. Cæſar. tom. 2.

Hier. tom. 1.

Tertium argumentum: quia cũ nos ex teſtimonio Damaſi in vita Petri, Euſebij in Chronico, ac Hieronymi in lib. de Scriptor. Eccleſ. aſſeramus, Petrũ 25. annis Romæ ſediſſe, & 14. anno Neronis crucifixũ, argumentantur hæc ſtare non poſſe; quia Petrus interfuit primo Concilio Ieroſolymitano Actor. 15. quod fuit, ad minus celebratum poſt 15. annum paſſionis Chriſti, vt colligitur ex 1. & 2. Capitibus Epiſtolæ ad Galat. quod factum fuit, quando Paulus aſcendit Ieruſalem, id eſt, decimoquarto anno poſt ſuam conuerſionem, quæ ſtatim poſt paſſionem non fuit, ſed vno ferè anno à paſſione: nam Paulus perſequebatur Chriſtianos, petens Damaſcum: & creati iam erant Diaconi, & Stephanus lapidatus. Hoc enim Concilium, & minus, poſt 15. annum à paſſo Domino, celebratum fuit: annus 14. Neronis fuit 36. vel 37. poſt Chriſti paſſionem. Si ergo ex triginta ſex demas quindecim, inuenies non ſediſſe

Concilium illud Act. 15. quando fuerit celebratum.

Actor. 9.

Supr. 6. Infra 7.

25. annis, ſed 21. Reſpondemus, ex hac enumeratione hæreticos admittere debere, Petrum ſaltem vno & viginti annis Romæ ſediſſe, ne tam apertam veritatem impudenter negarent. Sed certè ſtandum eſt ſententiæ Patrum, & cum illis aſſerendum, per 25. annos Romæ præfuiſſe. Non enim catena ligatus erat Romæ, vt Paulus fuit per bienniũ, vt non poſſet, pro neceſſitate Eccleſiæ, exire, & modo hãc, modò illam Eccleſiam viſitare, atque in eandem reuerti. Quemadmodum noſtro ſeculo Paulus III. præfuit Eccleſiæ per 15. annos; & tamen Niceam vrbem Prouinciæ in Gallia Narbonenſi ſitam, vt pacem inter Carolum Quintum, & Franciſcum Regem Galliarum cõponeret, ꝓfectus eſt, & ibi per aliquot mẽſes egit. Nec tamen valeret argumentum: Paulus III. per aliquot menſes Niceæ vixit, ergo non ſedit 15. annis Romæ. Ita non valet: Petrus interfuit primo Concilio Ieroſolymitano, ergo 25. annis Romæ non præfuit. Potuit enim iuſtis de cauſis abeſſe: vel quia erat Cõcilium celebrandũ, vel ob perſecutionẽ Claudij, de quo teſtatur Suetonius, Iudæos impulſore Chriſto aſſiduè tumultuantes vrbe expuliſſe; potuit & ob Eccleſias viſitandas abeſſe, & vbicunque ageret, in ſuo Epiſcopatu reſidebat: quemadmodũ nonnulli Pontifices Romani cùm ſedem tranſtuliſſent Auinionem, nõ erant Epiſcopi Auenionenſes, ſed Romani. Ita ergo accidit: quia Petrus venit Romam ſecũdo anno Claudij, vt teſtatur Euſebius Cæſariẽſis, & Hieronymus, & Beda; Damaſus addit mẽſes duos, & dies tres. Deinde poſt tres annos ibi trãſactos redijt quarto anno in Ieruſalem, vt ibi eſſe poſſet tempore Cõcilij celebrandi. Et inter illud tempus, quo ibi hæſit, & viſitauit Eccleſias vt bonus paſtor, elapſus eſt integer annus: qui cum tribus prioribus efficit quatuor annos. Qui ſi addantur vni & viginti annis prædictis, qui fluxerunt ab illo Concilio Ieroſolymis celebrato, vſque ad triginta ſex à paſſione Chriſti, quo martyrio coronatus eſt, efficitur iuſta ſumma 25. annorum. Et argumentum, quòd ſupputatio annorum non quadrat, ſi quicquã roboris haberet, euinceret Chriſtum non eſſe natum, neque paſſum, quia de die natiuitatis, & mortis non conſentiunt ſcriptores; ſed hæc particularia, & minuta veritati ipſi, quòd Chriſtus fuerit natus, vel paſſus, vel quòd Petrus Romæ fuerit, nequaquàm officiunt.

Petrus quàm diu Romæ ſederit.

Cur Petrus ab vrbe Ieroſolymã tantiſper ſeceſſerit.

Sueton. in vita Claudij ca. 25.

Actor. 18.

Petrus Romã quando venerit, ſecundùm Euſebium.

Euſeb. libr. 2. Eccle. hiſt. ca. 14. to. 1.

Hier. libr. 2. de ſcriptor. Eccl. tom. 1.

Beda libr. de ſex ætatibus mundi, num. 4007. tom. 2.

Damaſus in vita Pet.

Illud magis eſt in controuerſia poſitum, quo videlicet tempore contigerit hæc Petri in vrbem profectio; ita vt inueniantur hi vigintiquinque anni moræ tractæ in vrbe. Nam etſi omnes in hoc conueniant, accidiſſe Claudij principatu, tamen quidam tradunt, in ipſis eius initijs, vt Euſebius docet lib. 2. Eccleſ. Hiſt. ca. 14. & apertiùs in Chronico, in cuius ſecundo anno hunc Petri aduẽtum in vrbem collocat, ſicut etiam Hieronymus, & permulti alij, qui hos ſecuti ſunt. Quod etiam comprobat aduentus Simonis Magi, qui ſub Claudio animos Romanorum ſuis magicis artibus dementauerat, & apud eos aras, & ſtatuas obtinuerat, vt teſtes ſunt Iuſtinus in Apologetico ad Antoninum, & Iren. li. aduerſus Valentinianos. Idem quoq; colligitur ex congreſſu Philonis, cum Petro Romæ. Nam bis ille Legatus deſtinatus Romam fuerat nomine Alexandrinorum, & priùs ad Caium Caligulam, cuius ipſe meminit in libello de legatione ad Caiũ, & Ioſephus in Antiquitatibus: poſteriùs ad Claudium, ſub quo ad Senatum habuit actionem in Caium Caligulam, de qua ſcribit Hieronymus de Script. Eccleſiaſticis, & Euſebius libr. Eccleſ. hiſtoriæ, in qua familiariter Philo locutꝰ eſt cum B. Petro; ob quam cauſam Eccleſiam B. Marci diſcipuli B. Petri apud Alexandrinos laudibus ornauit. Sed hæc ſententia nonnulla habet incommoda. Primum eſt, quia ſi ſecundo Claudij anno Romam peruenit, quomodo potuit eiuſdem Claudij anno tertio ſub initiũ in Ieroſolymitanum carcerem ab Herode cõijci? Nam illo anno carcerem illum accidiſſe, teſtantur hiſtorici omnes: nam accidit anno ſeptimo Agrippæ Herodis, poſt quem defunctus eſt, & anno tertio Claudij. Opus ergo fuit illum veniſſe Romã, & ſubitò regreſſum. Deinde annus ille duodecimus (quo cum Iudæis verſari debuerunt Apoſtoli, Thraſeæ martyris apud Euſebium, & Bedæ in Actor. 13. & Martyrologij Romani autoritate confirmatus) nondum eo tempore tranſierat. Etſi enim intra illud tempus aliquæ Diſcipulorum excurſiones extra Iudæam propter Iudæos tolerari poſſint, imò & ſedes Antiochena ob eãdem cauſam: iter tamen in vrbem, quod potiùs erat ob innumeros Romanos piſcandos, quàm ob paucos Iudæos, alienum ab illo Domini præcepto videtur. Quòd ſi fortè obijcias ex libro primo Recognitionum Clemẽtis, Barnabam, ſecundo anno à CHRISTI aſſumptione tempore Tiberij Cæſaris in vrbem Romam veniſſe, & ibi primùm prædicaſſe, & Clementem ad Fidem traduxiſſe: ita vt paullò poſt diſceſſum eius in Syriam nauigauerit, & Barnabã, ac Petrum Cæſareę Palæſtinæ inuenerit, & in eius comitatu ductũ Antiochiam: in cuiꝰ itineris hiſtoria, &

Annorum 25. quibus Petrus Romæ præfuit, ratio vbi conſtet.

Supputatio prima.

Euſeb. tom. 1.

Hierony. loco præſcripto.

Iuſtin. martyr tom. 1.

Iren. lib. 1. ca. 20.

Philo part. 2. circa fin.

Ioſeph. lib. 18. Antiq. c. 10.

Hierony. to. 1.

Euſeb. libr. 2. ca. 16.

Huic ſententiæ quę inſint difficultates.

Actor. 12.

Quo anno Petrus fuerit in vincula conectus.

Euſeb. ibid. ca. 25.

Clem. Rom.

congreſſibus Petri cum Simone Mago, & prædicationibus, decem illos libros Recognitionis conſcripſerit Clemens. Dicendum eſt, ſi hiſtoria illa vera, & certa eſt, vt quidam volunt, hoc nihil præcepto Chriſti Apoſtolis dato de manendo per duodecim annos in Iudæa, obſtitiſſe, quia illud alijs Chriſti diſcipulis ab Apoſtolis non fuit datum; & ideò poterant ad Gentes diuertere. Quemadmodum Paulus, qui ex numero duodecim nondum erat, vbi conuerſus fuit Damaſci, profectus eſt in Arabiam. in qua per triennium prædicationi non ſolùm Iudæorum, ſed & Gentium vacauit, vt eſt probabile.

Galat. 1.

Quidam tamen ſunt, qui illam Clementis de Barnaba hiſtoriam in dubium vocant: Primò, quòd eius rei Euſeb. lib. 2. cap. 14. & in Chronico, & Oroſ. lib. 7. & Hieronymus lib. de Script. Eccleſ. non meminerunt, & primatum prædicationis Euangelicæ in Vrbe Petro tribuunt, licèt Doroth. in Synopſi tribuat Barnabæ; quem facit Epiſcopum Mediolanenſium. Secundò, quia vt quidam veriſimiliùs loquuntur, præceptum Domini Apoſtolis datum, etiam ad diſcipulos extenſum fuiſſe credendum eſt. Quid refert, ſiue per ſe, ſiue per alium noſtro nomine quicquam fiat? At Apoſtolorum erat, & maximè ſummi Paſtoris, prædicatores mittere, vt Apoſtoli miſerunt Petrum, & Ioannem, & Iudam, & Silam Antiochiam, & Paulus in Arabia nõ Gentibus fortaſſis, ſed Iudæis inter eos diſperſis, qui multi erant, quia vicini, & de quibus mentio fit Actor. 2. euangelizauit. Tertiò, quòd plus viget, ordo, & ſeries eorum, quę de Barnaba in Actis Apoſtolorum narrantur, tam longam peregrinationem non cõmodè patitur. Nam ille Act. 4. conuertitur ad Chriſtum, & pretium agri venditi poſuit ad pedes Apoſtolorum. Et anno Domini primo erat Damaſci, vel Ieroſolymæ, vel ſaltem poſt triẽnium à reditu ſuo ex Arabia. Et cùm nondum omnibus innotuiſſet Pauli conuerſio, Barnabas apprehẽſum Paulum duxit ad Apoſtolos Actor. 9. neque multò pòſt Barnabas ab Apoſtolis Antiochiam ad eos confirmandos, qui Chriſtianam religionem ſuſceperant, miſſus eſt, autoribus quibuſdam Cyprijs, & Cyrenenſibus, qui diſperſi fuerant in tribulatione facta ſub Stephano, cuius cædem conſtat primo Domini anno contigiſſe, oportet vt non longè ab ea conſecuta ſit Antiochenſium conuerſio, cuius conuerſator, & amplificator mittitur Barnabas, ibique diù moratur cum magno Chriſtianorum prouentu. Deinde rectà profectus Tarſum, Saulum Antiochiam perducit: & cum eo ſimul per annum ibidem prędicantes, moratur, & in illis diebus deſcendit Ieroſolymis Agabus Antiochiam vbi famem prædixit, quæ ſub Claudio fuit. Ex qua factorũ ſerie nullus apparet locus, in quo tam longam peregrinationem Barnabas in Italiam ſuſcipere potuerit. Adde quod ibidem narrat Clemens: Vix Barnabas Romam peruenerat, & meditabatur reditum Ieroſolymam, feſti religionis ſui celebrandi gratia, id eſt, vt arbitror, Paſchalis, quod adhuc Apoſtoli ſtudio quodam cum honore ſepeliendi Synagogã obſeruabant. Scio Simeonem Metaphraſtẽ, & Dorotheum hoc priuilegium concedere Barnabę, vt primus Apoſtolorum in vrbe Roma prædicauerit, poſtquã venit Antiochiam nullus ab Apoſtolis conſolandi, & confirmandi eos cauſa: vnde in varias vrbes diſceſſit ad prædicãdum, etiam in vrbem Romam, & poſteà redijt Ieroſolymam, & Antiochiam, & tũc Paulum vocauit ex Tarſo. Lego quidem hoc, ſed an ſatis cum his, quæ narrantur in Actibus Apoſtolorum cohęreant, ambigo. Videtur enim illa peregrinatio in vrbem ad tam breue tempus, & ſine magno fructu, & intra duodecim primos annos fingi, præſertim cùm huius hiſtoriæ nullus grauis autor meminerit.

Clementis Romani de Barnabæ poſt biennium à Chriſti aſcenſione, in Vrbẽ aduentu ad prædicandum, hiſtoria quibus de cauſis in dubium reuocetur.

Euſeb. tom. 1.

Oroſius.

Hierony. to. 1.

Dorotheus Epiſcopus.

II. Ratio.

III. Ratio.

Act. 8.

Stephanus quando à Iudęis lapidatus.

Sup. 7.

Infr. 11.

IV. Ratio. *Clem. Rom.*

Simeon Metaphraſt.

Dorotheus Epiſcopus in Synopſi.

Quòd verò quidam pro Barnaba legendum putet Barſabam (qui Act. 1. cùm Matthia dignus eſt iudicatus loco. & Apoſtolatu Iudæ) ſuas etiam patitur difficultates, & omnes hiſtorici Barnabam, non Barſabam legunt, & in eo etiam locum habebat præceptum moræ in Iudæa inſtruẽdæ per duodecim annos. Hic Barſabas à Dorotheo in Synopſi ponitur Epiſcopus Eleutheropolis, & ab Hippolyto Epiſcopus Heracleæ. & nullus fide dignus hiſtoricus quicquam de eius in vrbem aduentu ſcripſit.

Barnabas ne ille, an Barſabas fuerit ſecundum alios.

Dorotheus.

Hippolyt lib. de 70. Diſc.

Sed redeamus ad propoſitum ſcopum probandum. Si Claudij ſecundo anno Romam Petrus peruenit, non iam 25. ann. Romæ ſediſſet, ſed propè 27. nam ſi ſimul iungas 13. annos principatus Claudij, & 14. Neronis, quos illi Hieronymus tribuit, eſſent 27. nec ſi ſic quidem ad viuum annos releces, ratio temporum conſtabit. Nam Claudius 13. annos, & menſes propè nouem regnauit, quibus ſi addes 14. Neronis, efficies ſummam 27. & nouem mẽſium, ex quibus ſi detrahas primum annum Claudij (nam ſecundò Romam profectus dicitur) & circiter tres mẽſes, quibus D. Petri martyrium finem 14. anni Neronis anteceſſit, reliqui fient Romano Pontificatui Beat. Petri anni 26. & circiter ſex menſes.

Hierony. loco iam dicto.

Claudius quàm diu imperauit.

Altera ſupputatio.

Vt igitur hos ſcopulos, & difficultates ſuperare poſſimus, conſultum erit, Romanæ profectionis, & cathedræ Petri tempori vnum aut alterum méſem poſt liberationem ab Herodiano carcere in Ieruſalem tribuere: qui cùm contigerit diebus Azymorum, hoc eſt, ad finem Martij, qui erat propè menſis ſecundus anni quarti Claudij (qui cœpit regnare 25. Ianuarij) multi eiuſdē quarti anni menſes ſupererunt poſt carcerem, hoc eſt, decem: quib⁹ ſi addas pluſquàm octo menſes, ad quos ex 14. Neronis anno peruenit, & nouem menſes, quibus Claudius regnauit ſupra 13. annos, efficies prope 25. quibus Petrus ſecundùm omnes hiſtoricos, id eſt, Euſebium in Chronico, Hieronymum libr. De Scriptoribus Eccleſiaſticis, & Damaſum in vita Petri, Romæ ſediſſe traditur. Qui non ſunt ita præcisè intelligendi, vt numerus paruo aliquo exceſſu, vel defectu non poſſit per figuram Synecdoches conſtare. Atque hanc numerandi rationem ſequuntur ex antiquioribus Abbas Regino ante ſeptuaginta annos in ſuo Chronico, & Ioannes Nauclerus, qui in ſecūdo volumine, Generatione ſecunda ſcribit: Anno Domini noſtri IESV Chriſti 46. Claudij verò anno 4. Petrum Romam veniſſe, ferè omnes Sanctorum temporum ſcriptores teſtantur. Adiunge autorem Catalogi Sanctorum qui in feſto Cathedræ S. Petri Romanæ, ſcribit, Petrum Romæ ſedem tenuiſſe anno Claudij quarto, & die 18. Ianuarij quo die creditur Romæ ingreſſum primum feciſſe, vt teſtis eſt Onufrius Panuinius. Adde quòd Agabus Propheta famem ingentem futuram tempore Claudij prædixit: at illa, teſte Oroſio, & Euſebio in Chronico ſuo, & alijs, contigit anno quarto Claudij: ideo rectè anno præcedenti prædicta fuit per Agabū, vt ſcribitur Actor. 11. Adde, quòd iratus erat Herodes Agrippa Tyrijs, & Sidonijs, & ideò negabat illis frumenti extractionem, & perſuaſo Blaſto, qui erat ſuper cubiculum Regis, poſtulabant pacem, eò quòd alerentur regiones eorum ab illo, vt Lucas Actorum 12. tradit: quia fortè tempore imminentis mortis cœperat iam inualeſcere fames prædicta. Et ita ſibi omnia conſtant. Adhęc tali annorum ratione poſita, tolluntur omnia incommoda prædicta. Nam neque carcer Herodis feſtinantem in Italiam retrahit Petrum, neque ex Italia Romæ agentem in Iudæam incredibili velocitate tranſmittit, neq; ipſum remoratur præceptum duodecim annorum manendi in Iudæa; quia in tertium Claudij annum deſierant: neque poſtremò Romanæ Cathedræ plus, minusve temporis datur quàm oportet. Verum eſt tamē, vnum Simeonem Metaphraſten tardiùs Petrum Romam aduentaſſe, tradere: ſed cum ille ſingularis exiſtat, & tantùm dicat, & non probet quæ tradit, plus videtur alijs, qui diligentius tempora ſupputarunt, quàm ipſi tribuendum.

Euſeb. tom. 2. Hier. ſupradicto loco. Damaſ. Pap.

Abbas Regino. Ioann. Nauclerus.

Onufrius Panuinus. Actor 11. Oroſ. l. 7 ca 6. Fames ab Agabo prędicta, quo anno imperij Claudij contigerit.

Quàm commoda hæc poſterior ſupputandi ratio ſit.

Euſeb. ſupradicto loco.

Fuit autem cauſa in vrbem veniendi: & vt ſubtraheret ſe ab ira Regis Herodis, vel filiorum eius; & vt conatus, & technas Simonis Magi diſſiparet, vt tradunt Euſebius, Egeſippus, Ambroſius, Auguſtinus, & Maximus; & quòd habuit reuelationem vt in vrbem veniret, vt teſtatur Metaphraſtes: & denique quia tempus iam erat, hoc eſt, duodecim annorum expletum, vt deſerta Iudæa, Apoſtoli ad Gentibus Euangelizandum proficiſcentur, & peculiariter Petro Italia obtigerat.

Petrus cur Romam venerit. *Simeon. Metaphraſt. Euſeb. Egeſip. Ambr. S. Auguſt. S. Max. locis præſcriptis.*

Alia dubitatio oritur hoc loco, quando videlicet Simon Petrus cum Simone Mago conflixerit: quia etſi hoc non multum referat ſcire, quod ad Fidem noſtram attinet, aliquid tamen lucis, & adiumenti confert ad maiorem hiſtoriæ cognitionem: præſertim cùm Patres valdè in hoc diſſentiant. Nam alij hanc congreſſionem narrāt ſub Nerone Magorum Principe, & protectore, ſed peculiari Simonis Magi amico; ob cuius interitum tradunt plerique ira inflammatum, Apoſtolos mortis eius autores de medio ſuſtuliſſe. Hoc in primis fuſiori ſermone docet Egeſippus libro 3. de Excidio Ieroſolymitano, & qui eum ſunt ſecuti, vt Cyrill. Ieroſolymitanus, dicens: Et ita ſeduxerat ciuitatem Romanam (ſcilicet Simon Magus) vt Claudius illi ſtatuam erexerit, cum ea inſcriptione in lingua Romana: SIMONI DEO SANCTO. Dilatato autem errore, par amicorum bonorum illam calamitatem correxit, Petrus, & Paulus, cùm eſſent præſides Eccleſiæ, & oſtentantem ſe iſtum Simonem ſtatim extinxit. Cùm enim prædicaret Simon in cœlos ſeſe aſcenſurum, & vehiculo dæmonum in aërem eſſet ſublatus, flexis genibus ſerui Dei, & concordiam oſtendentes, de qua dixit Ieſus: *Quòd ſi duo ex vobis conſenſerint, de quacunque re, quam petierint, fiet ipſis: concordiæ hoc telum per orationem emittentes in Magum, deiecerunt illum in terram.* Hæc ille: etſi Neronis expreſſam mentionem non faciat. Si verò nunquàm Paulus Romam venit, niſi anno ſecundo Neronis, opus eſt ſtatuere, illum congreſſum Apoſtolorum cum Simone Mago, fuiſſe ſub finem principatus Neronis. Atque huic ſententiæ ſubſcribit Damaſus in vita beati Petri, dicens: *Hic* (ſcilicet Petrus) *cum Simone Mago*

Quo tempore Petrus cum Simone Mago congreſſum habuerit.

1. Opinio.

Simon Magus Neroni quàm carus.

Egeſip. Cyril. Ieroſ. Catech. 16. paulò ante medium.

B. Damaſus.

multas

multas diſputationes habuit tam coram Nerone, quàm coram populo: & quos B. Petrus ad fidem Chriſti aggregabat, ille per magias, & deceptiones ſegregabat. Extat prætereà ſermo primus in Apoſtolorum ſolennitate B. Maximi, qui prorſus idem eſt cum ſermone 3. Auguſtini in eodem Feſto, & cum 66. ſermone B. Ambroſij, vt neſcias cui ex illis tribus ſit tribuendus, in quo martyrij Apoſtolorum cauſa refertur ad Neronem deplorantem amici Simonis magi caſum. Idem quoque tradit Nicephorus Calliſtus libro 2. cap. 35. Extat & Dionyſij Areopagitæ de obitu Pauli ad Timotheum epiſtola, vbi de martyrio Apoſtolorum loquitur, & congreſſu illo cum Simone Mago ſub Nerone, quam Ioannes Trithemius commendat, & Iacobus à Voragine in vita Petri. Sed illa certè, vt conficta, & apocrypha, ab omnibus reijcitur. Et cùm Suidas vetus, & bonus autor omnes eius epiſtolas percenſeat, huius ne mentionem quidem vllam fecit.

B. Max. Aug. tom. 10. Ambr. tom. 3. — *Niceph. Calliſtus.* — *Dionyſ. Areopag.* — *Ioa. Trithem. Iacob à Voragine.* — *Suidas.*

Quemadmodum Egeſippi hiſtoria, quæ circumfertur, à multis viris doctis reprobatur, tanquàm tanto viro indigna; & quia his, quæ Hieronymus tradit in lib. de Scrip. Eccleſiaſticis, illum Patrem ſcripſiſſe, parùm reſpondet.

De Egeſippi q̄ circumfertur hiſtoria quid ſentiant magni viri. — *Hieron. to. 1. ſub fin.*

Altera opinio.

Altera ſententia ergo eſt aliorum Patrum, qui docent eiuſmodi Petri Apoſtoli cōgreſſum Romæ ſub Claudij principatu, non ſub Nerone contigiſſe: idque his euincunt rationibus. Prima, quia cum Petrus à Cæſarea, & Antiochia, & alijs Syriæ ciuitatibus Simonem Magum fugaſſet, & ille ſpōtè ſe in Vrbem Romam recepiſſet, quo tutus eſſet, vel eò iuſſu Imperatoris adductus fuiſſet, vt alij tradunt, ibique magicis ſuis artibus multos perdidiſſet, & à veritatis via abalienaſſet, & ſtatuam inter duos pontes à Claudio obtinuiſſet, & vt Deus haberetur, confeſtim Petrus ad eius inſidias, & errores detegendos, & conatus perfringendos, ſub initio imperij Claudij miſſus à Deo traditur. Cùm autem ab initio principatus Claudij ad finem imperij Neronis fluxerint 28. anni, non eſt veriſimile Simonem Petrum tot annos Romæ egiſſe. Vnde Euſebius repreſſionem eius doctrinæ, & mortem ad tempora Claudij referre videtur; & infra non refert, Neronem ob caſum Simonis ſæuijſſe in Apoſtolos, ſed quia apertum ſe hoſtem diuinitatis profeſſus erat: ſecùs patres antiquos, hoc eſt, Irenæum martyrem, & antiquiſſimum patrem, & Iuſtinum martyrem, paulò antiquiorem, in oratione ad Antoninum Pium pro Chriſtianis: qui duo tradunt, Simonem tempore Claudij Romam veniſſe, & ab eo ſtatua inter duos pontes cum inſcriptione; *Simoni Deo ſancto*, honoratum fuiſſe. Et confirmantur hæc autoritate Simeonis Metaphraſtis, qui in Commentario ſuo ſæpè citato ſub finem ita ſcribit: *Gaius verò quidam vir Eccleſiaſticus, & Zephyrinus Romanus Epiſcopus, & Dionyſius Epiſcopus Corinthius ſcribunt, vno tempore & Petrum, & Paulum ſimul ſubijſſe martyriū, tertiodecimo anno imperij Neronis. Dicunt enim Neronem eo tempore fuiſſe motum aduerſus Chriſtianos, propter eius fœminas, quæ in Dominum crediderant, & pudicè, caſteque viuere ſtatuerant; nec cum eo ingredi deinceps; non autem propter Simonem Magum.* Et infrà: *Princeps ergo, & diuini (vt priùs diximus) Apoſtoli decimotertio anno Neronis conſummantur. Execrandum autem Simonem circa medium annorum Claudij aiunt, mortem ſubijſſe teterrimam.* Hæc ille. Ex quibus liquidum redditur, teſtimonium Nicephori Calliſti, & aliorum deſerendum eſſe: maximè verò, quia Nicephorus affirmat, Nerone imperante, Simonem Magum Romæ miracula per impoſturas, & præſtigia edidiſſe: quod tamē non niſi tempore Claudij accidit, vt teſtatur Euſebius, Iuſtinus, & Irenæus, qui veriores, antiquiores, & certiores ſunt teſtes. Sed illud ridiculum ſubiungit, quòd Nero, cùm non poſſet diſpicere, quis eorum eſſet verorum prodigiorum patrator, ambos tanquàm errones, & ſcurras vrbe expulit. Secundò huic veritati fauet, quòd ſolus Petrus in Oriente cum Simone Mago Cæſareæ, & Antiochiæ decertauerat, cùm Paulo verò nunquam legitur congreſſus, nec Paulus illū inſecutus eſt in vrbem, vt Petrus. Tertiò, ſi res geſta eſt ſub Claudio, vt probatum reliquimus, certè Paulus non potuit adeſſe Petro, vt ambo in Simonem Magum decertarent, vt tradunt Cyrillus, & Nicephorus: omnes enim ferè hiſtorici ſoli Petro, atque eius precibus tribuunt Simonis præcipitationem, vt Euſebius, Hieronymus, Arnobius, & Auguſtinus, qui in epiſtola ad Caſulanum de ieiunio, diei Sabbati agens, ſcribit: *Eſt quidem & hæc opinio plurimorum, quamuis eam perhibeant eſſe falſam plerique Romani, quòd Apoſtolus Petrus cum Simone Mago die Dominico certaturus, propter ipſum magnæ tentationis periculum, pridie cùm eiuſdem vrbis Eccleſia ieiunauerit, & conſecuto tam proſpero, glorioſoque ſucceſſu eundem morem tenuerit, eumq; imitatæ ſint nonnullæ Occidentis Eccleſiæ.* Sic ille. Adde his, quòd quæ ſcribuntur de Claudio, & habentur Actor. 18. Iudæos videlicet aſſiduè tumultuantes, impulſore Chriſto, vrbe expuliſſe, tunc fortaſſis poſt deiectum, & proſtratum Simonem locum

Simon Magus diuinos honores ab eodem obtinuit infelix, ille. — *Euſeb. libr. 2. Eccl. Hiſt. ca. 14. & 15.* — *Cap. 25.* — *Iren li. 1. c. 20. ſub init.* — *Iuſtin. Martyr, tom. 1.*

Sim. Metaphraſt. apud Lippoman. par. 2. à med. — Magi Simonis interitus quādo contigerit. — *Niceph. lib. 2. ca. 27.* — *Euſeb. Iuſtin. Irenæus, in locis citatis.* — II. Ratio. — III. Ratio. — *Cyrill. Ieroſol. Niceph. ibid.* — *Euſeb. Hier. locis ſuprà citatis.* — *Arnob. lib. 4. aduerſus Gentes ſub exit.* — *Aug. ep. 86. à med. tom. 2.*

cum

congruum habere potuiſſe, nec decebat Petrum illinc diſcedere, niſi extincto acerrimo CHRISTI hoſte, ne nomini Chriſtiano ampliùs noceret, & fidei, & ne fruſtrà tantus Apoſtolus in vrbem veniſſe videretur, & vt Petrus exemplum futuris Epiſcopis præberet, vt magos, & hæreticos, qui fidem Catholicam audent oppugnare, vel conuertant, vel de medio tollant. Illud quoque aduerte, nonnihil differre hiſtoricos in eo quod tradunt alij ex Arce Capitolina, vt Egeſippus ait; alij ex ara quadam lauro coronatum, vt teſtis eſt Simeon Metaphraſtes, alij ex loco edito, qui Simonium eſt dictus, vt Nicephorus docet; alij in theatro, vt Cyrillus Ieroſolymitanus, coram populo volare cœpiſſe: ſicut & in eo quod alij dicunt cecidiſſe, & præfractis cruribus præ rubore Ariciam conceſſiſſe, vbi & mortuus eſt, vt tradit Egeſippus: Arnobius verò Brundam diſceſſiſſe, id eſt, Brunduſium, refert, atque ibi præ dolore ex culmine editi loci præcipitem ſe dediſſe. Hæc eius ſunt verba in libro aduerſus Gentes: *Viderant* (ſcilicet Romani) *curſum Simonis Magi, & quadrigas igneas Petri ore diſſlatas, & nominato Chriſto euanuiſſe. Viderant, inquam, fidentem dijs falſis, & ab eiſdem metuentibus proditum, pondere præcipitatum ſuo, cruribus iacuiſſe præfractis: poſt deinde perlatum Brundam, cruciatibus, & pudore defeſſum, ex altiſſimi culminis ſe rurſum præcipitaſſe faſtigio.* Hæc ille. Sed hæc diuerſitas veritati hiſtoriæ non officit, & quiſque ſecutus eſt ſuos authores, vel famam. Sanè meritas Simon luit pœnas, vt qui paullò antè volare tentauerat, ſubitò ambulare non poſſet: & qui pennas aſſumpſerat, plantas amitteret. Et rectè dictum eſt à quodam:

Tolluntur in altum,
Vt lapſu grauiore ruant.

Iuſta enim, & contremiſcenda ſunt Dei iudicia in diuinitatis vſurpatores. Nam vel ob eam potiſſimùm cauſam Simon Magus in Syria, & Palæſtina non fuit per Petrum extinctus, & de medio ſublatus, quò cum maiori eius confuſione, & ignominia, & maiori cum Chriſti gloria, & Petri honore tantus Magus, & fidei Chriſtianæ deſertor, & apoſtata ad perpetuam iudiciorum Dei memoriam interiret: quemadmodum Satanam Simonis parentem efferentem ſe, & in Deum ſuperbientem, de cœlo præcipitauit ad inferos.

Arguit Beza in Actor. 12. Damaſum in Pontificali dicere, Petrum Romam veniſſe ſub Nerone. Sed codices emendati habent, Sub Claudio: alioqui dicebatur Claudius Nero. Secundò, iniuriam fieri Petro, & Eccleſiæ, quòd ex Apoſtolo fiat Epiſcopus, Romanus ſcilicet. Sed & Iacobus quoque fuit Epiſcopus Ieruſalem, & Petrus idem Antiochię, & Ioannes Epheſi: & Epiſcopatus per alios adminiſtrabant, Apoſtolatum per ſe ipſos, peregrinando per vniuerſum orbem, & Eccleſias vbique plantando. Tertiò arguit Beza, Nicephorum li. 19. cap. 39. ex Anterio quodam Epiſcopo æquali Cœleſtini Papæ, Petrum Antiochia Romam translatum, & inde rurſus Alexandriam tranſijſſe: vbi eſt ergo ſumma 25. annorum, quibus Romæ ſedit? Et in principio capitis: Primus Apoſtolorum princeps Petrus Romanam gubernauit Eccleſiam, deinde primus Alexandriam ſorte tranſijt: in quibus Eccleſijs vbi Linum, & Marcum Epiſcopos creauit, alias rurſus vrbes redijt. Hæc ille. Sed hoc more Apoſtolico feciſſe credendum eſt, qui Eccleſias erigebant, & creatas regebant per ſe, & alijs regendas Epiſcopis à ſe creatis dabant. Ita tamen illos 25. annos, quibus Romanam Cathedram Petrus obtinuit, tranſegit, vt non neceſſariò in ea ſemper hæſerit, ſed ab ea plerumq; digreſſus, tam Iudæam, quàm alias prouincias inuiſerit: quia etſi Romanus eſſet Epiſcopus, erat tamen Apoſtolus, & vniuerſalis Eccleſiæ paſtor, & pro munere ſui Apoſtolatus, & vniuerſalis paſtoratus debebat cuncta loca luſtrare, & Epiſcopos, & Presbyteros, neceſſarioſq; alios Eccleſiarum ſingularium miniſtros ordinare, ſicut re vera opere præſtitit. Atque hac poſita Petri circumcurſatione, cunctę hæreticorum machinæ decidunt. Sed ne ſponte hæc dicere videamur, audi quæ à Simeone Metaphraſte amplè traduntur, & ratio ipſa nos meditari docet. Nam poſt acceſſum ad Vrbem, reuerſus eſt ad Concilium Ieroſolymitanum, & Antiochiam, & dormitioni Beatiſſimæ Virginis adfuit. Abundè hoc vnus nobis antiquus Epiphanius ſuppeditat. Nam hæreſi 25. inter alia ſcribit: *Etenim in Roma fuerunt primi, Petrus, & Paulus Apoſtoli ijdem, ac Epiſcopi, deinde Linus, deinde Cletus, deinde Clemens, qui contemporaneus fuit Petri & Pauli. Huius mentionem facit Paulus in epiſt. ad Romanos. Et nemo miretur, quòd ante ipſum alij Epiſcopatũ aſſumpſerunt, cùm ſub Apoſtolis hic fuerit contemporaneus Petri, ac Pauli: nam et illi contemporanei Apoſtolorum fuerunt. Siue igitur adhuc ipſis ſuperſtitibus à Petro accepit impoſitionem manuum Epiſcopatus, & eo recuſato remoratus eſt. Dicit enim in vna epiſtola ſua: Secedo, abeo, erigatur populus Dei (hoc enim in quibuſdam commentarijs reperimus) ſiue poſt Apoſtolorum ſucceſſionem à Cleto Epiſcopo hic conſtituitur, non ita clarè ſcimus. Veruntamen*

etiam

Epiſcoporum q̃ munus ſit.

Egeſippus l. 3. Simeon Metaphraſt. Nicephor.

Egeſipp. & Arnob. ...

Simonis Magi caſus, Arnobiana deſcriptio.

...quos potiſ... diuina... effundit ira, ...ind... *...ſtiani.* ...ur Simon Magus in Syria, & Palæſtina ſtatim extinctus non ...it.

...cur hæretici, ...ominis neſ... cuius con... à dictã ſuppo... tionem quæ ...t argumẽ... diluuntur. Argum. ...cundum.

Apoſtoli aliter Epiſcopatum, aliter Apoſtolatum adminiſtrabant.

Tertium. *Nicephor.*

Petri Apoſtoli illa 25. annorũ in vrbe cõmoratio, quemadmodum accipienda ſit.

Simeon Metaphraſt.

Epiphan. Romanorum Pontificũ ſeries qualis ſecundùm Epiphanium.

Clem Rom.

etiam hic potuit, ſuperſtitibus adhuc Apoſtolis, Petro videlicet, ac Paulo, alios Epiſcopos conſtituere: propterea quòd Apoſtoli ſæpè ad alias terras ablegabantur, propter Chriſti prædicationem: non potuit autem vrbs Romana ſine Epiſcopo eſſe. Paulus enim in Hiſpaniam profectus eſt, Petrus verò ſæpè Pontum, & Bithyniam viſitauit. Poſſibile eſt autem, poſtquàm diſceſſit, ac recuſauit Clemens (ſi modò ſic factum eſt: rationem enim ſic ineo, non decerno) poſteà poſt obitum Lini, & Cleti, quorum vterque ad duodecim annos Epiſcopatum tenuit, poſt S. Petri, ac Pauli obitum, qui contigit duodecimo anno Neronis, hunc rurſus coactum eſſe ad ſuſcipiendum Epiſcopatum. Hæc ille. Vbi docet crebras B. Petri in alia loca ab vrbe peregrinationes; & ſæpè Pontum, & Bithyniam viſitaſſe. Et confirmat Ruffinus in præfatione librorum Recognitionum Clementis. *Quidam*, inquit, *requirũt, quomodò cùm Linus, & Cletus in vrbe Roma ante Clementem hũc fuerint Epiſcopi, ipſe Clemens ad Iacobum ſcribens, ſibi dicat à Petro docendi cathedram traditam: cuius rei hanc accepimus eſſe rationem, quòd Linus & Cletus fuerunt quidem ante Clementem Epiſcopi in vrbe Roma, ſed ſuperſtite Petro, videlicet vt illi Epiſcopatus curam gererent, ipſe verò Apoſtolatus impleret officium. Et hoc modo vtrunque verum videbitur: vt & illi ante Clementem numerentur Epiſcopi, & Clemens tamen poſt obitum Petri docendi ſuſceperit ſedem.* Hæc ille, vocans Apoſtolatus officium, quòd Dominus dixerit: *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Quæ ſanè Apoſtolorum peregrinatio ad docẽdas gentes, proprium erat eorum munus. Vnde Euſebius de Panteno verba faciens, ita explicat: *Erant enim adhuc in illis temporibus Euangeliſtæ nonnulli, qui ad imitationem ſanctorum Apoſtolorum in diuerſis orbis partibus oberrantes, per gratiam Dei, & animi ſui virtutem, verbum Dei, et fidem Chriſti ignorantibus quibuſque gentibus inferebant.* Sic ille. Recepto igitur hoc multiplici Petri in Vrbem acceſſu, & receſſu, omnia quæ de ipſo traduntur, rectè ſibi conſtant.

Ruffinus. Quomodo (inquit Ruffinus) cum Linus & Cletus ante Clementem hunc, ſcilicet Romanum, fuerint Epiſcopi, ipſe Clemens ad Iacobum ſcribens, ſibi dicat à Petro docendi cathedram traditam

Clem. epiſt. 1.

Marc. vlt. Apoſtolatus officium quod Ruffino.

Euſeb. lib. 5. Eccl. Hiſt. ca. 10. tom. 1.

Quò verò adhuc magis ad viuum reſecetur hæc Petri in Vrbe per 25. annos cathedra, ſic cogitabis. Cùm enim CHRISTI ſalutaris mors in 18. annum Tiberij inciderit, vt teſtantur plerique veterum, nimirùm Euſebius in Chronic. Epiphanius, Eutropius, & Beda de temporum ratione, duplex conſtitui poteſt ratio ſupputandi annos, qui elapſi ſunt à 18. anno Tiberij, id eſt, à morte Chriſti, ad beati Petri martyrium, quod contigit 14. anno Neronis 29. die Iunij, vna quidem ratio communis eſt, & expedita, quæ omnes annos, quos Imperatores ſiue tranſegerunt, ſiue attigerũt, numerat integros, vt minutijs paruis omiſſis numerus rotundetur. Altera verò implicata longè ſed accuratior, quæ annos integrè à Cæſaribus peractos, perfectos accepit, inchoatos verò, ſiue dimidiatos per menſes, & dies numerat: & vtriuſq; habenda eſt ratio computatiõis propter aduerſarios. Cõmunis ergo, & expedita ratio ſic habet: Tiberius imperauit annis 23. autoribus Suetonio, Tacito, Oroſio, Epiphanio, & Beda. Caligula annis quatuor, vt tradunt Tacitus, Sex. Aurelius Victor: quibus duos menſes adimunt Suetonius, Eutropius, & Beda, & quidam apud Clementem lib. 1. Stromatum. Claudius annis 14. apud Suetonium, Tacitum, Aurelium, Clementem Alexandrinum, Oroſium, Eutropium. Nero 14. Suetonio, Tacito, Clemente, & Eutropio teſtibus. Si ergo quinque annos Tiberij, qui à 18. eiuſdem, hoc eſt, à morte Domini, qui reliqui ſunt ad 23. eiuſdem, iungas cum quatuor Caij 14. Claudij, & totidẽ Neronis, efficient ſummam 37. annorum, & tot annos numerat Hieronym. de Scrip. Eccleſiaſtic. à Domini cæde ad martyrium Petri & Pauli. Sed quia Damaſus in Pontificali ijs annis adiecit 18. Tiberij, quo Domini mors accidit, 38. annos collegit à Domini morte ad Petri finem, & vterque rectè ſupputat iuxta communem, & rotundam ſupputandi viam, non ſolùm humanis, ſed & diuinis literis familiarem, & frequentem: niſi fortè hanc variam computandi rationem referamus ad diuerſitatem annorum, quibus Cæſares imperarunt, præſertim Claudius, & Nero. Neroni enim tribuit Euſebius 13. annos libro 3. cap. 5. totidem verò cum duobus menſibus minus duobus diebus Claudio tribuit Epiphanius libr. de menſuris, & ponderibus. Alterum horum ſi ſecutus eſt Hieronym. conſequens erat, vt inter Chriſti & Petri cædem 37. anni intercederent. Sed Damaſi computatio probabilior videtur, quia quaternos denos annos Claudio & Neroni dederunt ſcriptores plures, & meliores. Et hæc de prima via ſupputandi.

Viginti quinq; quibus Petrus Romæ ſedit annorum ſupputatio exactior, ac diligentior.

Euſeb. tom. 2.
Epipha. lit. de ponder. & menſur.
Eutrop.
Beda de temporũ ratione, 25. in fin to. 2, circa med.

Tiberius, Caligula, Claudius, & Nero quot annis regnauerint, ſecundum Hiſtoricos.

Hier. tom. 1.

Damaſ. Pap.

Euſeb.

Epiphan.

Altera verò eſt moleſtior. Sed vt illa meliùs capiatur, Conſulatum inire ſolebant Romani Conſules Kalendis Ianuarijs, vt docet Florus in Epitome 47. & in Chronico Caſſiodorus: quare non ſemper erat idem anni initium Cæſaribus, & Cõſulibus, quia plerumque vnius Imperatoris exitus, & initium alterius in eoſdem Conſules recidebant. Nam Coſſ. Sextis Pompeio, & Apuleio 17. Kalend. Septembris exceſſit Auguſtus apud Suetonium in vita eius, c. 100. reliquum eiuſdem Conſulatus

Romani Conſules quando inire ſolebant Conſulatum.
Florus.
Caſſiodor.

Sueton.

Tibe-

Tiberius expleuit à die 16. Auguſti ad 1. Ianuarij, donec alij Conſules ſuffecti ſunt: quare primum ſui Imperij annum Tiberius non à Kalendis Ianuarijs inchoauit, ſed à 16. Auguſti, & in eundem ſinguli ſui principatus anni deſinunt. Quare ſi per Conſules computatio ſumatur, intermedios cuiuſq; Cæſaris annos integris Conſulatibus metiri poſſumus: primum verò, & nouiſſimum dimidijs ferè raro integris: ita tamẽ, vt ex parte Conſulatus ſub primo cuiuſque Imperatoris anno, & ex altera parte Conſulatus vltimi ſub eodem Cæſare conficiamus annum integrum, aut menſes aliquot. Idcirco Tiberius 22. Conſulatus integros habuit; ac per hoc tot integros annos: at 23. annus eius conflandus eſt ex fine Conſulatus, à quo ipſe imperare cœpit, & ab initio conſulatus nouiſſimi, ad quem peruenit. Deceſſit autem tertio menſe nouiſſimi Conſulatus, nempè 17. Kalend. Aprilis Coſſ. C. Pontio Nigro, & Cn. Acerronio Proculo, vt Suetonius, & Tacitus teſtantur. A Kalendis verò Ianuarijs, quibus hic vltimus annus incepit, ad 17. Kalend. Aprilis, ſunt duo menſes, & dimidius: quos ſi iungas cum quatuor menſibus & dimidio à Tiberio expletos poſt obitũ Auguſti, nempè à 16. die Auguſti ad Kalendas Ianuarias, fient menſes ſeptem, qui cum viginti duobus integris conſulatibus, annisq́ue intermedijs incidunt, totum Tiberij principatum abſolues viginti duobus annis, & menſibus ſeptem. Ideo Tacitus de Tiberio ſcribit, *Rei Romanæ arbitrium tribus ferè, & viginti annis obtinuit*. Et Suetonius ait: *Obijt anno tertio & vigeſimo Imperij:* non dixit: Expletis viginti tribus annis. Ioſephus autem ſuperiùs in libro de Antiquit. *Annis viginti duobus, menſibus ſex.* Nec longè iaculatus eſt Tertullianus lib. aduerſus Iudæos: *Annis viginti duobus, menſibus ſeptem, diebus viginti.* Qui omnes graues autores non explẽt vigeſimum tertium annum Tiberij. Ex quibus liquidum redditur, Tiberium Chriſto fuiſſe ſuperſtitem, nempè annis quatuor, menſibus vndecim cum dimidio. Et ratio eſt in promptu: quia cùm Domini mors circa initium Aprilis euenerit decimooctauo anno Tiberij, Coſſ. Ceſtio, & Seruilio, horũ Conſulatus tres menſes tantùm conſumpſit, 18. autem Tyberij menſes ſeptem, & dimidium. Nam cùm primus Tiberij annus 16. ſiue potiùs 17. Auguſti inciderit, in eundem deſinere debent ſinguli eiuſdem anni: quare 18. annus 17. die Auguſti inchoatus, finiendus erat ſequente Auguſto. At verò à 17. die Auguſti ad initium Aprilis, quo mortuus eſt Dominus, menſes ſunt ſeptem & dimidius. Quare deceſſit Dominus anno Tiberij 17. completo menſe ſeptimo ac dimidio ad liquidum, à quo tempore ad annos viginti duos, menſes ſeptem, quibus totus Tiberij principatus abſoluitur, reliqui tamen ſunt anni quatuor, menſes vndecim cum dimidio, quibus mors Domini obitum Tiberij anteceſſit.

Imperij Tiberij ratio.

Sueton. in Tyberio, c. 23. Tacitus lib. 5.

Corne. Tacit. Sueton.

Ioſeph. lib 18. c. 4. Antiqu.

Tertull. ca de paſſ. Chriſti, & vaſtatio ne Ieruſalem in fin.

Caligula verò tres intermedios Conſulatus exegit, duos verò extremos dimidiauit: initium regnandi fecit poſt obitum Tiberij 17. die Martij, ante quem proximo Tiberius deceſſerat: quare huius Conſulatus ſub Coſſ. Proculo & Nigro duos menſes cum dimidio conſumpſit Tiberius: reliquos verò nouem menſes cum dimidio Caligula perfecit. His adde tres integros Conſulatus, adde & ſequentis initiũ; mortuus enim 9. Kalen. Februarij apud Suetonium, cap. 57. & ita huius poſtremi Conſulatus, 24. dies tantùm attigit, quos ſi iungas cum tribus annis integris, & menſibus nouem cum dimidio, fiet omne Caligulæ imperantis tempus ad liquidum anni tres, menſes decem, dies octo: quod tempus ad verbum tribuunt Caligulæ Suetonius cap. 59. & quidam apud Clementem Alexandrinum libro 1. Strom. & Eutropius: ad quod accedens Tacitus in Dialogo, Caligulæ tribuit propè quadriennium, Oroſius quatuor annos non plenos, Euſebius in Chronico annos tres, menſes decem. Sunt ergo à Domini cæde ad interitum Caligulæ anni octo, menſes nouem, dies viginti tres.

Caligulæ imperantis tempus.

Sueton.

Idem.

Eutrop.

Tacitus.

Oroſ. li. 11. c. 3.

Euſeb.

Sequitur Claudius, ſub quo 12. Conſulatus euoluti ſunt, & ante hos imperauerat menſibus vndecim, diebus ſeptem, quia mortuo Caligula 9. Kalen. Februarij ſuſcepit imperium Claudius 25. Ianuarij, à quo ad ſequentem Conſulatum ſunt elapſi menſes nouem, dies ſeptem, expletis 12. integris Cõſulatibus, 13. etiam inchoauit per menſes nouem, dies tredecim. Exceſſit enim Coſſ. Aſinio Marcelo, & Acciolo 3. idus Octobris, teſtibus Suetonio in eius vita, & Tacito: qui omnes anni in vnum collecti, efficiunt tredecim annos, menſes octo, dies viginti, à qua ſumma non longè abiunt quidam apud Clementem, qui tribuunt Claudio annos tredecim, menſes octo, dies viginti octo; at Oroſius quatuordecim non plenos. Suetonius ſcribit eum mortuum anno decimoquarto, ſignans annum nondum expletum. Euſebius verò Claudio adſcribit annos tredecim, menſes octo, & Ioſephus lib. 2. de Bello Iudaico: *Adminiſtrauit*, inquit, *Imperium Claudius annis tredecim*,

Claudij imperij ſupputatio.

Sueton. in Claudio, c 45

Oroſ. li. 9. c. 6. in fine.

Sueton. vbi ſuprà.

Euſeb li. 2. Eccl Hiſt ca. 22. tom 2.

Ioſeph l. 2. de bel Iud. c. 11.

menſibus octo, diebus triginta. A CHRISTI verò cruce ad obitum Claudij fluxerunt ann. 22. menſes ſex, dies duodecim.

Nero quãdiù regnauerit.

Reliquus eſt Nero, qui imperandi initium fecit poſt obitum Claudij, nempè 14. Octobr. ad quem eundem diem terminari oportet eius 14. annum. Ad diem illum non peruenit Petrus, mortuus eſt enim decimoquarto Neronis anno, 29. Iunij, qui feſtus illi dicatur ab Eccleſia dies. Quare ex decimoquarto anno Neronis accepit tantùm octo menſes, dies 17. qui ab Octobr. 14. die fluxerunt ad 29. Iunij. Vixit igitur ſub Nerone Petrus annis tredecim, mẽſibus octo, dies quatuordecim, qui adiuncti annis Tiberij, Caij, & Claudij, fiunt anni triginta ſex, menſes tres, vno vel altero die minùs, qui inter Crucem Domini, & cædem Petri fluxerunt, ſi ad liquidum tempora metiamur. Idcirco rectè Hieronymus cædem Petri & Pauli 37. anno Domini ponit, nempè inchoato, ſi ita ipſe rem intellexit: ſi verò communem, & expeditam numerandi rationem eſt ſecutus, erit 36. annus Domini ferè peractus. Idque ex ſententia fortè Hieronymi, vel rectiùs cum Damaſo 38. Nouum verò eſt, & falſum, quod Beda in caput decimumquintũ Actuum Apoſtolorũ, & Thomas in caput ſecundum ad Galatas docent, Petrum anno quadrageſimo exacto à Chriſti paſſione Romæ crucifixum, quod contrarium eſt Patrum traditioni. Et hactenùs nobis dictum de præciſa', & conſtanti ratione temporum, vt explicaremus viginti quinque illos annos, quibus B. Petrus Romanæ Cathedræ præfuit.

Petrus ſub Nerone quamdiu vixerit.

Hiero. in loco prædicto.

Quo tempore Petrus fuerit cruci affixus, ſecundum Bedam, & Thomam, ſed falſo

Beda tom. 5.
B. Tho. to. 16.

Beatiſſimi Petrus & Paulus proximè martyrio conſummandi, de quibus potiſſimum Eccleſiæ Chriſti proſpexerint.

Quarto loco, veriſimile eſt, primarios Apoſtolos Chriſti, Petrum, & Paulũ, cùm ex reuelatione cognoſcerent, mortis tempus ſibi imminere, multa & feciſſe, & docuiſſe ad perpetuam rei memoriam, quò Eccleſiæ Dei proſpicerent. Nam & Iudæorum excidium ſunt vaticinati iam poſt paucos annos inſtare, vt Lactantius docet, & Gentes in CHRISTI fidem, & corpus inſerendas, & Chriſtianos multa & grauia perſecutionum genera ab Imperatoribus manere: ſed poſt nonnulla ſecula tandem perſecutores conuertendos ad Chriſtum. Tradidit & multa Clementi; quæ ad miniſtrorum Eccleſiæ Dei ordinem, & decorum ſpectabant: de quibus ipſe tum in libris Diataxeon, tum in epiſtola ad Iacobum fratrem Domini, verba facit. Adhæc ſicut Romanorum erat excogitare vias, & rationes ad Romanum imperium prorogandum; ita Apoſtolorum inter alios principum duorum, ſcilic. Petri & Pauli, munus fuit ad prorogandam Chriſti religionem, & imperium, rationes inire. Idcirco communicatis inuicem conſilijs ad adminiſtrandas Eccleſias, quæ Chriſto lucrifecerant, & nouas parandas, multos inſtante morte in Epiſcopos conſecrarunt, & in diuerſas prouincias ad prędicandum emiſerunt. Nam beatus Paulus id ſolus præſtiterat, cùm ſe ad mortem accingeret: *Creſcens,* inquit, *abijt in Galatiam, Titus in Dalmatiam, Lucas eſt mecum ſolus. Marcum aſſume, & adduc tecum: eſt enim mihi vtilis in miniſterio, Tychicum autem miſi Epheſum.* Petrus verò cum Paulo multos alios in prouincias Septentrionales, & Occidentales deſtinarunt, & præcipuè in Hiſpaniam ſeptem Epiſcopos miſerunt, nempè Torquatum, Indalecium, Euphraſium, Cecilium, Secundum, Cteſiphontem, Heſychium, quorum ſeptem aduentum in Hiſpaniam, celebrat B. Iſidorus in Miſſali, & Breuiario ſuo, & Vſuardus, Beda quoque in ſuis Martyrologijs: & Martyrologium B. Hieronymi continet ipſo die, ſcilicet Id. b. Maij, ſanctorum Confeſſorũ Torquati, Cteſiphontis, Secundi, Cecilij, Heſicij, Indalecij, & Euphraſij, qui Romę à ſanctis Apoſtolis ordinati, ad prædicandum verbum Dei ad Hiſpanias tunc adhuc Gentili errore implicitas diriguntur. Cumque diuerſis vrbibus euangelizaſſent, & innumeras multitudines CHRISTI fidei ſubiugaſſent, quieuerunt. Sic ibi. Loca autem Hiſpaniæ ab eiſdem luſtrata ſunt. In primis Torquatus Accij Epiſcopus, id eſt, Guadix, apud quam eſt Eccleſia parochialis eius Sancti: & corpus iacet in Oriẽſi ciuitate prouinciæ Gallœciæ. Cteſiphon verò Vergij, id eſt, Beria prope Almeriam. Secundus fuit Aulæ, id eſt, Epiſcopus Abulenſis primus, & ibi corpus eius aſſeruatur. Cecilius, in Illiberi ciuitate prope Granatam, vbi & templum illi egregium eſt conſtructum, quod vſque hodie eſt parochia. Heſychius, in Carceſa, vel Cartheſa, quam alij putant Aſtorga, alij aliud. Euphraſius, Illiturgi, id eſt, Anduiar, vbi magna eſt corporis eius veneratio, & eius meminit Eulogius Cordubenſis in Apologetico Martyrum. Indalecius, Vrcij Epiſcopus, id eſt, Almeriæ, cuius eſt frequens memoria in regno Aragoniæ: fortaſſis eſt alia ciuitas. Et præter hos omnes autores, eſt Gregorius VII. Pontifex ante quingentos annos, qui libri primi, regiſtri ſui (quod habetur in Vaticana Bibliotheca Romæ) epiſtol. 64. ad Aldefonſum & Sanctium Reges Hiſpaniæ, & eorum Epiſcopos ſcribens, ait; Cùm B. Paulus Apoſtolus Hiſpaniam

Lactan lib. 4. ca. 25.

Clem Rom. epiſt. 1.

Proprium Apoſtolorum munus. Petri & Pauli pouſſimũm.

2. Tim. 4.

Quinam miſſi à beatiſſimis Apoſtolorum principibus Petro & Paulo ad Euangelium diſſeminandũ, ſi iſſe perhibentur in Hiſpaniam

B. Iſidorus.
Vſuardus.

Quæ loca Hiſpaniæ ab Euangel j gratia illuſtrauerint.

Eulo. Cordu.

Greg. VII.

niam ſe adijſſe ſignificet, ac poſteà ſeptem Epiſcopos ab vrbe Roma ad inſtruendos Hiſpaniæ populos à Petro, & Paulo Apoſtolis directos fuiſſe, qui deſtructa idololatria, Chriſtianitatem fundauere, religionem plantauere, ordinem, & officium in Diuinis cultibus agendis oſtendere, & ſanguine ſuo Eccleſias dedicauere, veſtra diligentia non ignoret, quãtam concordiam cum Romana vrbe Hiſpania in religione, & ordine Diuini officij habuiſſet, ſatis patet. Hæc ille, qui de Paulo tantùm meminit, & ſeptem miſſis Epiſcopis ex vrbe, qui nec Hiſpani fuiſſe dicuntur, nec Iacobi Apoſtoli, ſed Apoſtolorum Petri, & Pauli diſcipuli. Denique quod tunc magis vrgebat, proſpexit Petrus de ſucceſſore, qui ſuum locum teneret, & Romanæ Eccleſiæ cathedram regeret, & adminiſtraret. Nam vt moriturus Moyſes ſolicitus fuit in Ioſue ſucceſſore deſignando, & CHRISTVS in Petro paſtore ouium ſuarum conſtituendo: quemadmodum prius in Antiochena Eccleſia Euodium Epiſcopum reliquerat, poſt cuius mortem Paulus beatum Ignatium creauerat, vt teſtis eſt Clemens in conſtitutionibus Apoſtolicis: Ita etiam Romæ moriturus legitimum ordinauit ſucceſſorem aliquem, qui eius Cathedræ præeſſet, ſi rectè, & vtiliter ſui paſtoratus munere perfunctus eſt: quod quidem de tanto Apoſtolo minimè eſt dubitandum. Sed quis ille extiterit, Linus, an Clemés, in controuerſia eſt poſitum, & tenebris propter varios Scriptores obſitum. Eſt ergo Irenæus, qui hunc ordinem ponit, Petrus, Linus, Anacletus, Clemens: quam etiam ſententiam ſequitur Euſebius in Chronico: & libr. Eccleſiaſticæ hiſtor. ait: *Veſpaſiano, decennio principatu miniſtrato, Titus filius in imperio ſuccedit. Cuius ſecundo regni anno, Linum duodecim annis in ſacerdotio tranſactis, vrbis Romæ Epiſcopatum tradidiſſe Anacleto ferunt.* Idem quoque tradit: *Fundata igitur, & ædificata Eccleſia beati Apoſtoli Lino officium Epiſcopatus iniungunt. Huic ſuccedit Anacletus, poſt quem tertio loco Epiſcopatum ſuſcepit Clemens.* Et hanc videtur ſequi ſententiam Beat. Hieronymus libro De ſcriptor. Eccleſiaſticis: *Clemens*, inquit, *quartus poſt Petrum Romanus Epiſcopus. Siquidem ſecundus Linus fuit, & tertius Anacletus* (et particula Siquidem vel ſuſpendit, vel affirmat) *tametſi plerique Latinorum, ſecundum poſt Petrum Apoſtolum putẽt fuiſſe Clementem.* Sic ille. Hanc eandem ordinis rationem amplectitur Nicephorus in ſua hiſtoria, atq; plerique alij, qui ſequi ſolent Euſebium, & Irenæum. Adde quod ſcribit Ignatius epiſtol. ad Mariam Zarbẽſem,

Petri Apoſtolorum Principis erga Eccleſiam prouidentia

Num. 27.

Ioann. 21.

Tertius à B Petro Epiſcopus Antiochenus quis, & à quo ordinatus.

Clem. lib. 8. Conſt. Apoſt.

An Clemens Petro immediate ſucceſſerit, an ante eũ Linus, & Cletus.

I Opinio: quæ poſteà confutatur

Irenæ. li. 3. c. 3.

Euſeb. to. 2. Idem li. 3. Eccl. Hiſt. ca. 12.

Idem li. 5. c. 6.

Hier. to. 1.

Niceph. lib. 2. ca. 35.

Ignatius.

vel ſecundùm alios, Caſſobolitam: *Obuenit itaque mihi dicere, quia verus eſt ſermo, quem audiuis de te, cùm eſſes Romæ apud beatum Papam Anacletum, cui ſucceſſit beatitudine dignus Clemens, Petri & Pauli auditor.* Sed hæc ſententia parùm firma redditur, quia vel omittit Cletum, vel confundit cum Anacleto; cùm tamen Cletus, & Analetus ſint non tantùm nomine, ſed etiam patre, & patria, & rebus geſtis diuerſi, deniq; tempore, & die mortis diſtincti. Cletus enim fuit natione Romanus, Æmiliani filius ſub Veſpaſiano creatus, & initio imperij Veſpaſiani 6. Kalendas Maij occiſus. Anacletus verò Græcus, patria Athenienſis, patre Antiocho, nouiſſimis Domitiani temporibus 3. Idus Iulij interfectus. Adde, quod vtriuſq; tanquàm diuerſi Eccleſia diuerſum diem feſtum celebrat. Deinde eſt & aliud inconueniens, quòd Anacletus, qui iudicio omnium fuit immediatus ſucceſſor Clementis, ponitur anteceſſor: quod abſurdum videtur. Tertio, ſi Cletus, & Anacletus diſtincti fuerunt, & tot annis ſederunt, quot ſediſſe referuntur poſt Petri mortem, nulla ratione rectè ordo ille ſtatuitur, Lini, Cleti, Clementis, & Anacleti, cùm vndecim ad minus anni ſuperfluant, & qui in illos, qui præcedunt, ſunt diſtribuendi. Irenæus ergo licèt illis temporibus Pontificum vicinus extiterit: quia tamen aduena, & Gallus, & ex nominũ ſimilitudine falli potuit, & Cletum cum Anacleto confundit, & eos Clementi vt veros Põtifices præpoſuit, eò quòd illos à B. Petro adiutores ordinatos fuiſſe intellexerat: non eſt tamen in temporum ſerie contexenda certiſſimus autor, ſicut etiam non admodum accuratus fuit in Chriſti hiſtoria deſcribenda: quia Chriſtum 31. ætatis anno, & 15. Tiberij paſſum affirmat. Item D. Petrum ſub Caligula Romã veniſſe ſcripſit: quorum vtrumque falſum eſt. Euſebius ſecutus Irenæum, non eſt mirum ſi aberrauerit. Hieronymus verò etſi eo loco ita ſcripſerit, alibi tamen aliter docuit, vt paullò pôſt dicemus.

Ad teſtimonium ex Ignatij epiſtola ad Mariam Caſſobolitam, dicendum eſt aliter legi in vetuſto exemplari Bibliothecæ Medicææ Florẽtinę, vbi non legitur Anacleto, ſed Lino, quod eſt multò veriſimilius. Ita enim habet: Cùm eſſes Romę apud Linum, cui nunc ſucceſſit Clemens. Hæc ibi.

Secunda ſententia eſt Optati Mileuitani libr. 2. in Donatiſtas, & Auguſtini epiſt. 165. qui ex parte ſequuntur Irenæum, & Euſebium; ſtatuentes hunc ordinem: Petrus, Linus, Clemens, Anacletus: vbi Cletum cum alijs Pontificem non agnoſcunt,

Cletum, & Anacletũ non vnum, & eundem fuiſſe, ſed diuerſos.

II. Argum.

Tertium.

Inſignis martyr Irenæus atque doctiſſimus, in hiſtoria tamen quare minus diligens fuiſſe deprehenditur.

B. Ignatij locus corruptus.

II. Opinio.

Optatus Mileuit.

Auguſt. to. 2.

quæ

quæ ferè iiſdem rationibus facilè expugnari poteſt.

III Opinio. *Epiphan. Euſeb.*

Tertia ſententia eſt Epiphanij in Hæreſim 27. qui poſt Petrum, & Paulum, quos Romæ primos Epiſcopos nominat, ſubiungit Linum, Cletum, Clementem, Euariſtum, Alexandrum; vbi ab Irenæo, & Euſebio differt, quod pro Anacleto Cletum habet: ab Optato verò & Auguſtino, quòd eundem Cletum Clementi præponit. Sic enim ait: *In vrbe Roma fuerunt primi Petrus & Paulus Apoſtoli iidem, ac Epiſcopi, deinde Linus, deinde Cletus, deinde Clemens, qui contemporaneus fuit Petri, & Pauli. Huius mentionem facit Paulus in epiſtola ad Romanos. Et nemo miretur quòd ante ipſum alij Epiſcopatum aſſumpſerunt, cùm ſub Apoſtolis hic fuerit contemporaneus Petri ac Pauli: nam & illi contemporanei Apoſtolorum fuerunt: ſiue igitur adhuc ipſis ſuperſtitibus à Petro accepit impoſitionem manuum Epiſcopatus, & eo recuſato remoratus eſt: dicit enim in vna epiſtola ſua: Secedo, abeo: erigatur populus Dei (hoc enim in quibuſdam commentarijs reperimus) ſiue poſt Apoſtolorum ſucceſſionem à Cleto Epiſcopo hic conſtituitur, non ita clarè ſcimus. Veruntamen etiam hic potuit ſuperſtitibus adhuc Apoſtolis, Petro videlicet, ac Paulo, alios Epiſcopos conſtituere: proptereà quod Apoſtoli ſæpe ad alias terras ablegabantur, propter CHRISTI prædicationem: non potuit autem vrbs Roma ſine Epiſcopo eſſe. Paulus enim in Hiſpaniam profectus eſt, Petrus verò ſæpe Pontum, & Bithyniam viſitauit. Poſſibile eſt autem, poſtquàm diſceſſit, ac recuſauit Clemens (ſi modò ſic factum eſt: rationem enim ſic inſero, non decerno) poſteà poſt obitum Lini & Cleti, quorum vterque ad duodecim annos Epiſcopatum tenuit, poſt S. Petri, ac Pauli obitum, qui contigit duodecimo anno Neronis, hùc rurſus coactum eſſe ad ſuſcipiendum Epiſcopatum.* Sic ille. Cuius ſententiam ſequitur Anaſtaſius Bibliothecarius, qui vitas Pontificum vſque ad ſua tempora, Pontificali Damaſi adiunxit: ſecutus etiam eſt Sabellicus, atq; alij, qui Clementem ob modeſtiam à Petro deſignatum alijs duobus Lino, & Cleto Papatum renuntiaſſe tradunt, ne videlicet mali exempli occaſio eſſet talis ſucceſſio. Et Platina in Clemēte ita habet: *Clementem certè conſtat tātæ modeſtiæ fuiſſe, vt coëgerit Linū, & Cletum ante ſe munus Pontificatus obire, ne poſteris hæc principatus ambitio pernicioſi exempli haberetur, licèt eidem Petrus (vt ipſe in epiſtola ad Iacobum Ieroſolymitanum Epiſcopum miſſa teſtatur, & hoc ipſum canonizatur in Decretis) quaſi ex teſtamento ſucceſſiones tradiderit.* Sed ſi hæc vera eſſent, etſi ab Epiphanio, vt dubia referantur, opus eſſet aut Pontificum tempora contrahere præter hiſtoricorum ſententiam, aut vnus illorum omninò eſſet excludendus: quorum vtrunque perinde abſurdum eſſet. Nec eſt veriſimile, Clementem onus à B. Petro impoſitum recuſaſſe, quòd eiuſdem rei multa exempla haberet: & quia à Domino Petrus acceperat vt Pontificatū in Clementem conferret; nec erat vlla mali exempli ſpecies, cùm eo tempore Pontificatus nil aliud eſſet, quàm mera crux, & martyrium. Nullus præterea ex antiquis eius rei præter Epiphanium mentionem fecit, qui id dubitando refert, & inuentum fuit à noſtris, & confirmatum à tempore, quo Cœleſtin. Papa V. Pontificatui renunciauit. Similia quoq; docet Gabriel Biel in expoſitione Canonis, lect. 32. & gloſſa ca. Si Petrus, 8. quæſt. 1.

Philip. 4. Tribuit Epiphanius Paulo quod Clementis fecerit mētiōem in epiſt. ad Roman.: cùm dicat dū ſit ad Philippenſes.

Anaſt. Bibl.

Sabellicus.

Platina in vitis Pontif.

Clementē (vt dixit Epiphanius, & alij) traditam ſibi à Petro Roma-

nam cathedram in animē deiectaſſe

Pontificatum tempore Petri quid erat tantummodo.

Gabriel Biel Gloſſa.

IV. Opinio, quę etiam pugnatur. *Hierony. to. 1.*

In quarta ſententia ſunt Latini veteres, quos libr. De ſcriptorib. Eccleſiaſticis citat Hieronymus. Qui etſi Clementem ſtatim Petro ſubijciant, non ſunt tamen ſequendi. Tum quòd ipſi Cletum cum Anacleto cōfundunt; tum quòd Linum poſt Clementē Epiſcopū faciunt, qui tamen ante Clementem, imò etiam ante Petrum conſummatum fuiſſe à quibuſdam ex Græcis perhibetur. Quinta ſententia eſt Onuphrij, qui poſt Petrum collocat Clementem, deinde Cletum, deinde Anacletum. Sed hæc conſtare non poſſunt, quia nullus bonus autor extat, qui Clementi ſubiecerit Cletum, benè tamen Anacletum; & Anacletus ſuum proximum præceſſorem vocat Clementem; & quia multi teſtantur, Linū & Cletum Pontifices Eccleſiæ Romanæ non extitiſſe, ſed benè viuēte Petro eius adiutores, & Epiſcopatus, ſiue Sacerdotij munia, vt miniſtros exercentes.

V. Opinio. *Onuphrius. recēs ſcriptor.*

VI. Opinio, ac vltima, acceptione digniſſima. *Tertull. Hierony to. 2. libr. 1. aduerſ. Iouinian. ante med.*

Sexta & poſtrema opinio eſt Tertulliani lib. De præſcript. Hæreticorum, qui apertè poſt Petrum ſucceſſorem immediatum collocat Clementem, & Hieronymus lib. aduerſus Iouinianum: *Clemens*, inquit, *ſucceſſor Apoſtoli Petri, ſcribit epiſtolas, omnemq́, pene ſermonem ſuum de virginitatis puritate contexuit. Hic verò Clemens vir Apoſtolicus, poſt Petrum Romanam rexit Eccleſiam.* Idem docet in commentarijs Eſai. cap. 52. tom. 5. Hæc ſententia docet, Clementē Petro mortuo ſucceſſiſſe, & Linum, & Cletum viuente Petro Epiſcopatū tantum adminiſtraſſe: quæ ſententia & aſſeritur ab Epiphanio ſuperius producto, & à Ruffino in præfatione librorum decem De recognitionibus, his verbis: *Quidam enim requirunt, quomodo cùm Linus, & Cletus in vrbe Roma ante Clementem hunc fuerint Epiſcopi, ipſe Clemens ad Iacobum ſcribens, ſibi dicat à Petro docendi cathedram traditam? Cuius rei hanc accepimus eſſe rationem, quod Linus & Cletus fuerunt quidem ante Clementem Epiſcopi*

Idem to. 5.

Epiphan. Ruffin.

Clem. epiſt. 1.

in vr-

in vrbe Roma, ſed ſuperſtite Petro, videlicet vt illi Epiſcopatus curam gererent, ipſe verò Apoſtolatus impleret officium. Sicut inuenitur etiam apud Cæſaream feciſſe, vbi cùm ipſe eſſet præſens, Zachæum tamen à ſe ordinatum habebat Epiſcopum. Et hoc modo vtrumque verum videbitur: vt & illi ante Clementem numerentur Epiſcopi, & Clemens tamen poſt obitum Petri docendi ſuſceperit ſedem. Et Leo II. qui ſucceſſit Agathoni, ſiue Ioannes III. ante mille annos, in epiſtola Decretali ad Epiſcopos Germaniæ, & Galliæ, dicens: *Si autem Petrus princeps Apoſtolorum adiutores ſibi aſciuit Linum, & Cletum, nõ tamen poteſtatem Pontificij, aut ligandi, aut ſoluendi eis normam tradidit, ſed ſucceſſori ſuo ſancto Clementi, qui ſedem Apoſtolicam poſt eum, & poteſtatem Pontificalem tradente ſibi B. Petro, tenere promeruit. Linus verò, & Cletus miniſtrabant exteriora. Princeps autem Apoſtolorum Petrus verbo, & orationi inſtabat.* Et infrà: *Linum namque & Cletum nihil legitur vnquàm ex Põtificali miniſterio egiſſe, poteſtateve: ſed quantum eis à B. Petro præcipiebatur, tantum ſolummodò agebant.*

Leo II. aliàs Ioann. III. 8. q. 1. ca. Si autem Petrus.

Linum & Cletum haud Romanos Pontifices, ſed Petri miniſtros fuiſſe tantummodo, aſſerit Leo.

Damaſ. Pap. Damaſus quoque huius ſententiæ celebris eſt autor, qui in vita Clementis ait; *Hic ex præcepto B. Petri ſuſcipit Eccleſiæ Pontificatum gubernandum, ſicut ei fuerat à Domino Ieſu Chriſto cathedra tradita, vel commiſſa: & tamen in epiſtola quæ ad Iacobum ſcripta eſt, qualiter ei à beato Petro commiſſa eſt Eccleſia, reperies. Ideò Linus, & Cletus ante eum conſcribuntur, quia ab ipſo Principe ad miniſterium Sacerdotale exhibendum ſunt Epiſcopi ordinati.* Et idem in vita B. Petri: *Hic (ſcilicet Petrus) ordinauit duos Epiſcopos, Linum, & Cletum qui præſentialiter omne miniſterium Sacerdotale in vrbe Roma populo, vel ad ſe venientibus exhiberent. Beatus autem Petrus orationi, prædicatione populum erudiens vacabat:* Et infrà: *Hic Petrus beatum Clementem Epiſcopum conſecrauit, cui & cathedram, & Eccleſiam omnem ad diſponendam cõmiſit, dicens: Sicut mihi gubernandi tradita eſt à Domino meo Ieſu Chriſto, poteſtas ligandi, ſoluẽdique, ita & ego tibi committo, vt ordines diſpoſitores variarum cauſſarum, per quos actus non Eccleſiaſtici profligentur, & tu minimè curis ſeculi deditus reperiaris, ſed ſolummodò orationi, & prædicationi ad populum vacare ſtude.* Hactenùs ex Damaſo protulimus teſtimonia: quem ſecutus eſt Haymo Halberſtadienſis li. 3. De Chriſtianarum rerum memoria: *Aiunt, inquit, qui de cathedra Romanæ Eccleſiæ perſcrutati ſunt, quòd Linus, & Cletus non ſederunt vt Pontifices, ſed vt ſummi Pontificis coadiutores, quibus beatus Petrus tradidit Eccleſiaſticarum rerum diſpoſitionem: ipſe verò orationi, & prædicationi vacabat. Vnde tanta autoritate donati, meruerunt in catalogo Pontificum reponi.* Hæc Haymo. Et licèt in libro, qui Damaſi nomine De vitis Pontificum inſcriptus prodijt, poſt Petrum ſtatim agatur de Lino, deinde de Cleto, & quarto loco de Clemente, & quinto de Anacleto, & ſexto de Euariſto, ſeptimo de Alexandro: id tamen ab Anaſtaſio Bibliothecario, qui & Damaſum ſuppleuit, vitas Põtificum vſque ad ſua tempora ſcribendo, & librum Damaſi multis de ſuo inſertis (vt Paulus Diaconus de Eutropio fecerat) planè corrupit; præter Damaſi ſententiam factum eſt, vt de Imperatorum, & Cõſulum ſerie, quã Damaſus religiosè ſequitur, colligi poteſt. Ex quibus conſtare poteſt, Linum viuente Petro, Epiſcopatũ Romanũ adminiſtraſſe, & Clementem immediatè Petro ſucceſſiſſe. Vnde Damaſus de Lino ſcribit: *Linus, natione Italus ſedit annos 11. menſes 3. Fuit autem temporibus Neronis, à Conſulatu Saturnini, & Scorpionis vſque ad Capitonem, & Ruffum Conſules: Qui, vt Caßiodorus ſcribit, biennio martyriũ Petri & Pauli anteceſſerunt.* Et illo eodem anno, quo interfecti ſunt Petrus & Paulus, fuit & Linus martyrio coronatus teſte Hieronymo. Si ergo illo anno eſt defunctus Linus; quo Petrus, & Paulus morte ſua Dominũ glorificauerunt, vel biẽnio ante, non potuit Linus Petro mortuo ſuccedere. Et confirmatur hæc ſententia per epiſtolã primam Clementis ad Iacobum fratrem Domini, in qua deſcribitur hiſtoria Petri donantis coram omnibus cathedram ſuam, & locum Clementi. Et lib. 7. Conſtit. Apoſto. cap. 46. ſcribit: *Romanæ Eccleſiæ Linus Claudiæ* (Græcè ὁ τῆς Κλαυδίας, id eſt, filius Claudiæ, de qua 1. Timothe. 4. *Salutat vos Linus, & Claudia*) *primus à Paulo: Clemens poſt eius mortem à me Petro.* Vbi teſtatur Linũ à Paulo Romæ Epiſcopum ordinatum (licèt alij aliter tradant) ita à Petro Clemens. ¶ Tertio in Concilio Florentino De Sacramento Euchariſtiæ ponitur Alexander V. à B. Petro: quod eſſe non poteſt, niſi Clemens immediatus eſſet ſucceſſor Petri, & ſupprimerentur Linus, & Cletus in vita B. Petri, qui 25. annos tenuit cathedram. ¶ Quartò, accedit Simeon Metaphraſtes, qui in vita Apoſtolorũ Petri, & Pauli ſcribit præmortuum Linum Petro, & Petrum locum ſuũ, & ſedem tradidiſſe Clementi. Idem quoq; de morte Lini ante Petrum cõſummatum, tradit Sophronius Ieroſolymitanus in homilia De agone Petri, & Pauli. Idem tradit Marianus Scotus, & probat ex epiſtola decretali Ioannis III. & annos Lini computat ſub Nerone viuente Petro; annos verò Cleti ſub Tito, & Veſpaſiano, ſed ſedẽte in cathedra Clemente tempore Galbæ, & Veſpaſiani. Poſtremò Damaſi hæc ſententia videtur cæteris præferẽda, quia diligen-

Matt. 16. Clem. epiſt. 1. prope init.

Idem.

Matth. 16.

Haymo Epiſ.

Anaſtaſij cuiuſdam Bibliothecarij indignum Damaſi, tanto videlicet Põtifice, operis ſupplementum.

Damaſ. Pap. Linus Romæ quandiù ſedet.

Caßiodor.

Hier. libr. de ſcript. Eccleſ. tom. 1. à med.

Clem. Rom.

Idem.

Concil. Floren. in Bulla vnionis.

Simeon Metaphraſt.

Sophron. Ieroſolym. Marian. Scotus.

minimè ſcripſit ad preces Hieronymi; & quia per Imperatores,& Conſules vitas Pontificũ deſcripſit; & quia vidit libros archiuos, epiſtolas, actioneſque Romanorum Pontificum. Cùm ergo Clemens proximè ſucceſſerit Petro iam extincto, vt principalis ſecũdus numeratur à Petro; vt verè ſucceſſit Lino, qui adminiſtrauit Epiſcopatum Romanum viuente Petro, meritò tertius; vt verò etiã ſucceſſit Cleto, qui poſt mortem Lini fuit quoque Petri adiutor, Quartus dicitur. Vt ita quæ in ſpeciem videntur contraria, Clementẽ fuiſſe ſecundum à Petro, vel tertium, vel quartum, contraria non inueniantur, ſed diuerſis rationibus vera ſint. Atq; hæc numerandi ratio à traditione accepta, præferẽda eſt omnibus faſtis Conſulũ, quos producit Onuphrius pro ſua ſententia. De quibus in prologo octaui libri ita ſcripſit diligentiſſimus noſtro ſeculo Chronographus Maſſeus Cameracẽſis: *Nihil hodie incertius, quàm per ſolos Conſules computare, quòd partim ſupprimantur ab hiſtoricis, partim diuerſo loco, & ordine collocentur*: quod pluribus exemplis hiſtoricorum docet. Additque, confiteri etiam Tit. Liuium neſcire ſe, in multis annis qui fuiſſent Conſules: eſſe prætereà bimeſtres, trimeſtres, & interdum paucarum horarum.

Maſſeus Cameracen. recens noſtri ſeculi chronographus.

Sed in hęc poſſet primò obijci quod dicitur in Canone Miſſæ: *Lini, Cleti, Clementis*: vbi illi duo præferuntur Clementi. Sed vt martyres & adiutores Petri ibi ponuntur, non vt Pontifices, quia viuente Petro non poterant eſſe duo eiuſdẽ ciuitatis Epiſcopi: ſicut nec duo eiuſdem corporis capita: ideò adiutores erant, & operarij, dum Petrus ad viſitandam Eccleſiam, & munus Apoſtolicum præſtãdum per vniuerſum orbem diſcurreret. Secundò obijcies, certamina, & paſſiones Apoſtolorum Petri, & Pauli deſcribi Opuſculo quodam à Lino: qui ergo fieri potuit, vt ſi præmortuus fuerit Apoſtolis, illorum agones, & palmas ſcripto conſignauerit? Ad hoc facilè dici poſſet, nõ vnũ extitiſſe Linũ, ſed duos: quod probari poteſt ex eo, quod Dorotheus in Synopſi, & Hippolytus martyr in libr. de Septuaginta diſcipulis Domini inter eos recenſent Linũ quendã Epiſcopũ vrbis Rom. qui ſanè niſi Iudæus, & ex ſanguine Iudæorum natus eſſet, aſſumptus à Chriſto non fuiſſet in diſcipulum, ne Iudæos ſcandalizaret. Oecumenius in principio Actuum Apoſtolicorum ante literam, ex libr. 5. informationum tradit, Barnabam, Soſthenẽ, Cepham eiuſdem cum Petro cognomenti Matthiam, Barſabam & Linum, Thaddæum, & Cleopham fuiſſe ex num. 72. diſcipulorum. Idem ſentiunt Patres exponentes hunc locum. Alter verò Linus, cuius meminit Apoſtolus 2. Tim. 4. & filius putatur fuiſſe Claudiæ; Italus fuit ex Thuſcia, patre Herculano, vt teſtis eſt Damaſus in Pontificali ſuo; & hic verè Petro Romam operam ſuã in Eccleſia nauauit. Cùm huius mors præceſſerit obitum Apoſtolorũ, non potuit martyria eorum deſcribere: licèt Scriptores vnum cum altero confundant, vt diximus: fertur tamen à noſtris iſtum Linum, & Marcellum olim Simonis Magi diſcipulos; & conuerſos poſteà, Petri Apoſtoli ſectatores congreſſiones, & diſputationes vtriuſque Simonis, Apoſtoli, & Magi deſcripſiſſe. Quare Opuſculũ illud de conſummatione Sanctorum Apoſtolorum, ſi titulus non mentitur autorem, non potuit eſſe huius Lini, qui Papa fuit, ſed alterius alicuius Lini, vel Hebræi, vel Gentilis.

In hanc ſentẽtiam quæ ſũt argumenta ſoluuntur.
I. Argum.
II Argum.
Duo Lini commemorantur apud ſacros hiſtoricos.
Dorothe.
Hippol. mart
Oecumen.
Linus alter.
Damaſ. Pap.
Linus & Marcellus olim quales ſit.

Quòd verò Theodorus Beza ſcribens in Ioannem cap. 21. vocet impium Lini libellum: *Qui ſi vera narrat*, inquit, *iuſta de cauſa Petrus damnatus fuiſſet, vt qui vxores abduceret à ſuis maritis contra Chriſti, & Apoſtolorũ doctrinam*: autoritate hæretica id facit, & odio vitæ cœlibis, & continentis. Nullam enim ſui dicti rationem legitimã producit, cùm illæ fœminæ non eſſent legitimæ Neronis vxores, ſed pellices, & ſcorta. Ignorabat ille, Simeonem Metaphraſten eandem prorſus rationẽ necis Petri adducere, quòd videlicet mulieres duas fidem Chriſti profitentes ab eius impuro congreſſu ſubtraxerit. Et Chryſoſtomus libr. 1. aduerſus vituperatores vitæ monaſticæ non aliam cædis Pauli cauſſam profert, niſi quòd pellicem Neronis impurum commerciũ vitare conſtanter docuerit. Vt interim taceam Ioannis Baptiſtæ cædem, ſolicitante Herodiade inflictam, propterea quòd diceret: *Non licet tibi habere vxorem fratris tui*; & Matthæũ ſacra peragẽtem lanceis interfectum, quòd Iphigeniam Chriſto dicatam à matrimonio Regis Polemonis abſtinere perſuaſerit. Eſt enim virginitas, ſiue cœlibatus, ſumma virtutum omnium, quas mundus meritò admiratur, & naturæ lumine impoſſibilis, & quam Chriſtus coluit, eamq; exemplo ſuo dicauit, & verbo conſuluit, etiamſi mundus qui totus caro eſt, eam non agnoſcat, ſed horreat, & execretur.

Quid de Lini libello de vita Petri ſentiat Beza hæreticus nullius legitimi ſcriptoris quem diſſentit.
Chryſoſt. to.
Matt. 14.
Qualis virtus virginitas ſit, ſiue cœlibatus.

Supereſt poſtremò, vt de mortis genere, & cauſſa, & loco, vbi conſummatus eſt, nonnihil dicamus. Nam Apoſtolus, teſte Simeone Metaphraſte, Ieroſolymam venit ex reuelatione propter Deiparę Marię dormitionem & migrationem, & reuerſus eſt in Aegyptum, & per Africam Romã rurſus

De Petri conſummatione per martyriũ modò dicetur.
Simeon Metaphraſt.

redijt:

redijt: deinde ex Vrbe venit Mediolanum, & Photicem, quæ ſunt ciuitates in continente: vbi cùm conſtituiſſet Epiſcopos, & Presbyteros, venit in Britanniam: quo in loco longo tempore moratus, cùm multos ad Fidem traxiſſet, Angelicam habuit viſionem, quæ dixit: *Petre, inſtat tempus tuæ reſolutionis, & oportet te ire Romam; in qua cùm mortem per crucem ſuſtinueris, recipies mercedem iuſtitiæ.* Pro qua viſione cùm Deo gratias egiſſet, poſt paucos dies ordinatis Eccleſiarum miniſtris Epiſcopis, & Presbyteris, Romam reuertitur: & inueniens Linum conſummatum, ordinauit Clementem, recuſantem, & curam eam ex humilitate, vt eſt veriſimile, detrectantem: & poſt paucos dies cùm Nero fureret in Chriſtianos, capitis pronuntiauit ſententiam in omnes, qui in Chriſtum crederent. Petrum crucifigunt, Herodionem & Olympā cum magna multitudine gladio ſubijciunt; Clementi verò, vt Cæſaris cognato, pepercerunt. Sic ille, quæ multis verbis docet.

Quo mortis genere Petrus Dominum glorificauerit. *Ioan. 21.*

Mortis ergo genus fuit crucis, vt Dominus illi ſignificauerat, cùm dixit: *Cùm eſſes iunior, ambulabas vbi volebas: cùm autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo tu non vis.* Quibus verbis crucis ſupplicium delineauit, quo ab alio præcinctus manus extendit. Congruebat autem, vt ſicut loco & gradu, ita etiā genere mortis Chriſtum delinearet. Et intelligant qui Apoſtolicos, & excelſos in Eccleſia gradus ſuſtinent, quam pro Chriſto & ouibus eius propter Chriſtum charitatem debeāt præſtare, eximio mortis genere declaratam: illud ſingulare fuit humilitatis Petri argumentum, quòd vbi crucifixus fuit, præcepit inuerti crucem, ne Domino exæquari videretur, & ne videretur eſſe primarium caput, ſed vicarium, & ſecundarium, & vt capite deorſum inflexo liberè poſſet locum, vbi Chriſtus eſt, ſpectare, & oculis felicem ac beatam regionem illam cœlorum intueri: quemadmodùm Stephanus vidit cœlos apertos, & Ieſum ſtantem à dextris virtutis Dei. Reddit enim magis tolerabilem ac dulcem mortem Chriſtus conſpectus, vt Apoſtolus dicat: *Per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen. Aſpicientes in autorem fidei, & conſummatorem Ieſum.* Ampliſſima quoque præmij magnitudo labores imminuit, iuxta illud: *Non ſunt condigna paßiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Liberius, etiam conſpecto cœlo preces pro ſe, & pro ouibus ſuis fundebat bonus paſtor, ne in lupos inciderent deuorandæ: prædicauitq; ibi non ſecus atq; Chriſtus in cruce fecerat, & Andreas frater eius. Ne videretur etiam ſe ipſum ſponte in mortem cōijcere, & oues ſuas deſerere voluiſſe, permiſit ſe precibus, & lacrymis fidelium exorari, quò ſe ad illorum ſalutem magis promouendam ſeruaret, vt ſe ſe ſubduceret Vrbe, & declinaret ab ira Neronis concepta. Nam egreſſus Vrbem eſt, & occurrit illi in via Dominus: qui à Petro interrogatus, Domine, quo vadis? (nam ille Romā verſus greſſus dirigebat) reſpondit: Vado Romam iterum crucifigi. Tūc Petrus certò apprehendit, Domini voluntatem eſſe, vt Dominum morte glorificaret: quam, vbi ad ſuos redijſſet, cùm ſignificaſſet: fideles acquieuerunt. Seruilis erat mors crucis: ſed non eſt maior ſeruus domino ſuo, & eadem frater eius Andreas Dominum glorificauerat.

Modeſtiæ Petri documentum inſigne. *Actor. 7.* *Hebr. 12.* *Rom. 8.* Cur Petrus niſi dum ad preces fideliū ab vrbe ſecederet. *Matth. 10.*

Quod ad cauſſam attinet, ſatis multa paullò antè expreſſimus: *Nemo veſtrum,* inquit ipſe Petrus, *patiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem vt Chriſtianus, non erubeſcat: glorificet autem Deum in iſto nomine.* Conceperat enim Princeps odium in Petrum, quem audierat ducem, & doctorem Chriſtianorum, quos ille grauiſſimis ſupplicijs eſt perſecutus: adeò vt pri[ma] Eccleſiæ Dei perſecutio illi tribuatur: & Eccleſia, vt Tertullianus eſt autor, in tali perſecutore, & hoſte gloriatur. Euſebius nihil dicit Neronem ob caſum Simonis Mag: in Apoſtolis ſæuijſſe, ſed quia apertum ſe hoſtem diuinitatis, ac pietatis profeſſus erat. Adde, nonnihil eius animum inflammaſſe, quod mulierculas, quibus abutebatur, iam reſipiſcentes, & ad Chriſtum conuerſas ab eius amicitia, & cōgreſſu Apoſtoli abalienaſſent: hæ cauſſæ magnæ erant ad irritandam immanem illam belluam, vt Apoſtolos ad mortem vſque cum multis alijs eorum diſcipulis perſequeretur.

Petrus cur paſſus. *1. Petr. 4.* Nero primus Romæ fidem orientē cruentauit, teſte Tertulliano *Tertul. libr. aduer. Gnoſticos, ſub fin.* *Euſeb. lib. 2. c. 25. Eccl. hiſt.*

Quod ad locum attinet, Romæ conſummatus eſt, Domino dicente: *Vado Romam iterum crucifigi.* Nulla etiam ciuitas alia de eius ſepulchro gloriatur: nulla corpus eius, aut caput exhibet venerandum: viſitur Petri carcer; oſculandæ offeruntur catenæ: limina Apoſtolorū viſitaturi fideles omnes Romā proficiſcuntur: Oēs Patres Sedē Romanam, Sedem B. Petri, vel Principis Apoſtolorum, vel Apoſtolicam, vocant: Petri ſucceſſorem, & Chriſti Vicarium, Epiſcopum Romanū nominānt. Sed peculiaris locus Vrbis fuit mons, non Aureus, ſed Vaticanus, ſic dictus, quòd erat in eo templū Apollinis vaticinantis. Paſſus eſt ergo non in monte Aureo, vt quidam

Petrus vbi paſſus. Vrbis Romæ prærogatiua ſingularis. Mons Vaticanus quare ſic dictus.

putât, ſed in Circo Iulij Cæſaris, inter duas metas. Nobis verò Petrus in Eccleſia inſtar Apollinis omnia dubia diſſoluit, & Diuinam voluntatem vaticinatur. Sepultus eſt autem non longè à loco, in quo paſſus, & confeſſus eſt, nec longè etiam à Cæſaris aris, & in feſto dedicationis Eccleſiæ ſanctorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, quod Eccleſia Romana 18. Nouembris celebrat, legimus partem montis Vaticani appellatam fuiſſe Petri confeſſionem. Et olim, vt tradit Concilium Ancyranum, in loco confeſſionis, & martyrij ædificabantur tẽpla, & ſacrificia celebrabantur, & pro more veteri conſueuerunt templi diui Petri atrium ſuperatis gradibus aſcendentes conuerti ad Orientem, & ibi preces ſuperſtitioſas ad Solẽ fundere, vt teſtis eſt Leo Papa in quodam ſermone. Et ideò in parte illa Orientali ad abolendam illam ſuperſtitionem, picta erat imago nauiculæ Petri, & Chriſti ambulantis ſuper mare. Eſt autem ingens meritorum theſaurus, quem viſitantes limina Apoſtolorum Petri, & Pauli conſequuntur; adeò, vt Cletus Papa in epiſtola quadam tradat, viſitationem liminum Apoſtolorum maioris eſſe meriti, quã duorum ieiunium annorum. Atque hoc loco videtur terminandus hic tractatus ad Petri & Pauli Apoſtolorum honorem, gloriam, & memoriam recolendam, & fidelium omnium animis imprimendam, in qua, & per quam æternus Pater, Deique Filius Ieſus Chriſtus vnà cum Spiritu ſancto immortali gratiarum actione ab omnibus creaturis per infinita ſecula celebrẽtur, & illuſtrentur.

Petrus vbi ſepultus.

Concilium Ancyranum.

Leo Papa ſer. 7. de Natiu Domini.

Matth. 14.

Cletus Papa.

Liminum Apoſtolorum viſitatio, vt ait Cletus, quanti ſit meriti apud Deum.

TRACTATVS LXI.

In quo diſſeritur, num poteſtas ſpiritualis, quæ reſidet in Epiſcopis, à Chriſto immediate deriuetur, ac proinde iuris ſit Diuini, an verò à Chriſto quidẽ, ſed non niſi medio Põtifice Romano, & conſequenter iuris ſit Eccleſiaſtici: ſed in hoc tractatu præſertim iuris Diuini natura & proprietates, per quas diſtinguitur à iure Humano, diligenter & latè perpenduntur.

QVONIAM de poteſtate, quæ per Sacramentum Ordinis confertur, multa ſunt à nobis ſuperiùs diſputata: illud iam in controuerſiam venit, non tantùm inter Catholicos, & Hæreticos, ſed etiam inter eos ipſos, qui Catholicam & orthodoxam fidẽ profitentur, ac tuentur, an poteſtas altera Eccleſiaſtica, quæ iuriſdictionis vocatur, iure Diuino inſit Epiſcopis, atq; alijs Eccleſię paſtoribus; an verò illã iure Eccleſiaſtico, ac per hoc medio Põtifice obtineant. Quò igitur dilucidior atque illuſtrior procedat noſtra diſputatio, præmittendum eſt, quotuplex ſit ius Diuinum, & quodnam ſit illud, de quo hic eſt ſermo. Deinde ſtatuẽdum, quænam ſit poteſtatis Eccleſiaſticæ natura, ſiue ordinis illa ſit, ſiue iuriſdictionis. Tertiò, ex his deducẽdum eſt, quidnam ſit ad propoſitam controuerſiam reſpondendum; & quæ in oppoſitum producuntur, diſſoluenda.

Tract. 41. & 42.

Propoſitæ diſputationis ordo.

Primùm igitur ignorandũ non eſt, dupliciter ſumi ius Diuinũ apud ſanctos Patres: aliquando quidem laxè, ſiue communiter, aliquando verò ſtrictè ſiue propriè. Nam ignoratio huius duplicis acceptionis multis impoſuit, & adhuc imponere poſſet. Ius igitur diuinum laxè ſumptum, non tantùm legem à Deo immediatè, & per ſe inſtitutam, ſed etiam legem à Deo per Eccleſiaſticam poteſtatem latam comprehẽdit. In hunc ſiquidem ſenſum leges Eccleſiaſticas, quas Eccleſiã pro tempore inſtituit, ac proinde tollere poteſt, ac mutare, ius vocãt diuinum. Et ne vlla huius rei dubitatio apud quenquam remaneat, perpẽde diligẽter quas ex Patribus producimus ſententias, hoc ipſum clarè conteſtantes. Petrus igitur Cluniacenſis, vir inſignis, & Bernardo æqualis, hoc ius diuinum, quod laxum vocamus, definiens in hunc modũ ait: Hoc tamen reducere ad mẽtem charitas veſtra debet, quod diuina mandata partim mobilia, partim ſunt immobilia. Diuina verò mandata diximus, non ſolùm ea, quæ per ſe ipſam in carne Diuinitas apparens hominibus tradidit; aut ea, quæ per Apoſtolos teneri conſtituit; ſiue illa, quæ ante ſuſceptam carnem in per Patriarchas, vel Prophetas mandauit; ſed etiam illa, quæ poſt Apoſtolos Apoſtolici viri Apoſtolica veſtigia ſecuti, vnanimi multorum Catholicorum conſenſu ſeruari præceperũt. Idem enim diuinus Spiritus, qui priorum Patrum cordibus ſe infundens, humanæ ſaluti congruẽtia per eos dedit præcepta, per hoc quoque, qui recentiores videntur, hominũ ſalutem operari, ſalubria iubendo, non deſtitit. Per diuerſos igitur pręcones Domini verba edita veneramur: in diuerſis organis eiuſdẽ Spiritus flatum agnoſcimus. Hęc ille, docens Diuina mandata non ſolùm quæ Chriſtus per ſe hominem, vel per Prophetas, & Apoſtolos pręcepit, ſed etiã quæcunq; per Patres, aut in Sede Apoſtolica ſedentes, aut in Concilijs

Ius Diuinum quotuplex ſit.

Ius diuinũ in genere quid ſit.

Petrus Cluniac. lib. 3 ep. 28. inter med & fin

Petrus Cluniacenſis quando floruerit.

Pręcepta diuina duplicia, & quęnam.

Generalibus reſidentes rectè ſunt inſtituta. Nam ille non tam reſpiciebat immediatum autorem mandatorum, quàm Deum, à quo deriuatum eſt mandatum, etiáſi medio homine inſtituente effluxerit, iuxta illud Bernardi in libro de præcepto & diſpenſatione dicentis : *Quod ſi tantoperè cauenda ſunt ſcandala paruulorum ; quanto amplius prælatorum, quos ſibi Deus æquare quodammodo in vtraque parte dignatus, ſibimet imputat illorum & reuerentiam, & contemptum, ſpecialiter conteſtans eis : Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. An modo denique hoc ipſum & regula noſtra perhibet, vbi ait: Obedientia , quæ maioribus præbetur , Deo exhibetur? Quamobrem quicquid vice Dei præcipit homo: quod non ſcit tamen certum diſplicere Deo : haud ſecùs omninò accipiendum eſt , quàm ſi præcipiat Deus. Quid enim intereſt, vtrum per ſe, an per ſuos miniſtros ſiue homines , ſiue Angelos, hominibus innoteſcat ſuum placitum Deus?* Hæc ille. Nec tantùm ij, qui recẽtiores Patres videri poſſunt, ſed etiam antiquiſſimi eodem modo acceperunt legem , ſiue præceptum diuinum. Inter quos Anacletus epiſtola 1. ſcribit: *Ipſis quoque in ciuitatibus, vel locis noſtris Patriarchas, vel Primates, qui vnam formam tenẽt, licet diuerſa ſunt nomina, leges Diuinæ & Eccleſiaſticæ poni, & eſſe iuſſerunt*: cũ tamen conſtet, non eſſe niſi legis merè Canonicæ, & poſitiuæ, quòd in vno loco ſit Patriarcha , vel Primas, in alijs verò Epiſcopi, vel Archiepiſcopi. Ideò ſubdit ibidem Anacletus, quòd ab Apoſtolis, & B. Clemente, huiuſmodi prouinciarum diuiſio ſit renouata: conſtat autem , Clementem non potuiſſe ius diuinum propriè condere. Victor quoque Papa ita ſcribit: *Hæc verò ſtatuta* (ſcilicet de celebrando Paſcha in die Dominico) *nulla debent improbitate conuelli, nulla nouitate mutari: quia alia eſt ratio cauſſarum ſecularium, alia Diuinarum*. Hæc ille, cuius verba citantur à Gratiano. Præterea Leo ad Epiſcopos per Africam conſtitutos, & habetur in quinta parte Iuonis c. 106. *Supereſt fratres, vt concorditer ſalubres ſuſcipiatis hortatus, & nihil per contentionem agentes, ſed ad omne ſtudium deuotionis vnanimes, Diuinis, & Apoſtolicis conſtitutionibus pareatis , & in nullo patiamini prouidentiſſima Canonum decreta violari.* Hæc ille, vocans in ea epiſtola Diuina, quæ poſitiua ſunt multa. Idem ſcribens ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem : *Igitur ſecundum Sanctorum Patrum Canones Spiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia conſecratos, metropolitanos ſingularum prouinciarum Epiſcopos, quibus ex delegatione noſtra fraternitatis tuæ cura prætenditur, ius traditæ ſibi antiquitus dignitatis intemeratum habere decernimus.* Hic etſi Canonica decreta Leo non appellet Diuina; ſatis tamen indicat, cur & à ſe, & ab alijs ſanctis Patribus Diuina ſæpè vocentur: nimirum quia ab Spiritu ſancto illuminãte, & agente maiores, qui illa condiderũt, profecta ſunt. Adhæc Innocentius Quartus in Concilio Generali Lugdunenſi (& habetur in 6. De priuilegijs, cap. Cùm de diuerſis) ita ſtatuit : *Cùm de diuerſis mundi partibus multi confluant ad Sedem Apoſtolicam, quaſi matrem: nos ad communem tam ipſorum, quàm aliorum omnium , commodum & profectum paterna ſolicitudine intendentes (vt ſit eis mora huiuſmodi fructuoſa) prouidimus, quod ibidem de cætero regatur, & vigeat ſtudium iuris Diuini, & Humani, Canonici videlicet, & Ciuilis.* Hæc ille, qui per ius Diuinum apertè explicat ius Canonicum intelligendum, iuxta quem ſenſum veteres Patres loquuntur. Nam Auguſtinus in Ioannem: *Diuinum ius in Scripturis habemus, humanum ius in legibus Regum.* Et infra: *Iure ergo humano, iure Imperatorum. Quare? Quia ipſa iura humana per Imperatores , & Reges ſeculi Deus diſtribuit generi humano.* Hæc ille, aptè docens, leges Imperatorum dici iura humana : quia licèt à Deo ſint, ſunt tamen per Imperatores, & Reges ſeculi conſtituta: qua ratione iura quoque erunt Eccleſiaſtica , quæ per rectores Eccleſiarum eduntur à Deo. Ambroſius quoque epiſtola ad Paternũ : *Quid enim eſt quod dubitari queat, cùm lex Diuina etiam patrueles fratres prohibeat conuenire in coniugalem copulam, qui ſibi quarto copulantur gradu?* Sic ille , qui quartum gradum prohibitum eſſe docet lege Diuina; cùm tamen lege tantùm Eccleſiaſtica ſit prohibitus, & in illo facillimè cum omnibus diſpenſetur. Adhæc Epiphanius hæreſi poſtrema Apoſtolorum Conſtitutiones diuinam Scripturam vocauit : & loquitur de illis, quæ in Sacris Biblijs apertè ſcripta non exiſtunt. Accedit Cyprianus, qui ſermo. 5. de lapſis, in illos, qui fideles idololatriæ crimine pollutos abſque Canonicis ſatisfactionibus ad communionem admittebãt: *Contra Euangelij*, inquit, *vigorem, contra Deum , ac Dei legem temeritate quorundam laxatur incautis communicatio. Irrita, & falſa pax, periculoſa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt ſanitatis pœnitentiam, nec veram de ſatiſfactione medicinam.* Hæc ille, non hoc dicens , quòd putet Eccleſiaſticas has vel illas ſatisfactiones præſcriptas eſſe in Euangelio , vel Dei lege ; ſed quòd Euangelium, & Dei lex commendet obedientiam legibus Eccleſiæ debitam, quandiu illæ obligant ; ac proinde contra Euangelium ac Dei legem eſt, ſi quis eis, vt par

Bernard. Matth. 18.

Cùm magnopere paruulorũ, tùm prælatorum maximè vitanda ſcandala ſunt, teſte Bernardo

Luc. 10.

Cap. de obedientia.

Obedientia quę maiori bus præbetur, cui maximè exhibetur, eodem autore.

Anacl. Papa.

Victor Papa epi. ad Theophil. Epiſ. c. 1.

De conſecrat. diſt. 3 c. celebritatem.

Leo Papa ep. 85. cap. 4.

Idem epiſt.

Canonica decreta Leo Pon. ſ cur appellet Diuina.

Innocent. IV.

Aug. tract. 6. in Ioan. propè fin. to 9. tnit.

Ambr libr 8. epiſt. 66. tom. 3. ſub finem.

Epiphan.

Cyprian.

Pacem lapſis qui temerè & malè dent, teſte Cypriano.

par eſt, non morem gerat. Eandem quoq; loquendi rationem vſurparunt Græci Patres. Inter quos Athanaſius epiſtola ad vniuerſos Orthodoxos, vocans Diuinas leges ipſos Eccleſiaſticos Canones de ritu excommunicandi, & eligendi Epiſcopos, dicit ſolui ex hoc Eccleſiaſticos Canones, Genteſq; ad blaſphemandum impelli, atq; ad putandum non Diuinis legibus, neque ſecundum iura maiorum, ſed execrabilibus nundinis, ac per vim Eccleſiæ præſules ſtatui. Baſilius quoque in reg. breuioribus præceptũ Eccleſiæ de ieiunando, Dei mãdatum vocat, his verbis: *Omninò & ieiunium & cibus ex ratione pietati accommodata aſſumi debent; vt videlicet quotieſcunque mandato Dei per ieiunium ſatisfaciendum ſit, ieiunemus: quotieſcunque item mandatum Dei cibum deſideret, quo corpus confirmetur, edamus, non vt belluones, ſed vt operarij Dei.* Baſilium imitatus Naziãzenus ad Celeuſium ſcribens, ait: *Iniquè agis, quòd cùm iudex ſis, non ieiunas. Et quomodo cuſtodies leges humanas, cùm diuinas contemnas?* Sic ille, loquens de præcepto Eccleſiaſtico ieiunandi. Theophilus Alexandrinus lib. 3. Paſchali ſcribit: *Eccleſiæ iuſta iudicia nequaquam irrationabili clementia deſtruantur, ne legi Dei arbitria præferantur humana.* Sic ille de Decretis Eccleſiæ verba faciens. Firmum igitur eſt apud veteres Patres, leges Diuinas ſæpè dici, leges Eccleſiaſticas, & poſitiuas; humanas verò, appellari leges Principum & Magiſtratuum, quod ab hominibus latæ ſint, & in bonum humanum tendant. Hanc verò doctrinã orthodoxi Patres nõ è ſe ipſis, ſed ab ipſo Euangelio, ac B. Paulo hauſerunt. Dominus ſiquidem de præceptis paſtorum Eccleſiæ loquens, ait: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit; ſpernit eum qui miſit me.* Et alio loco: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & publicanus.* Et de præceptis Scribarum, & Phariſæorum dixit: *Quæcunq; dixerint vobis, ſeruate, & facite: ſecundum opera verò eorum nolite facere, dicunt enim, & non faciũt.* Paulus quoque poſtquam multa præcepta poſitiua, & quę ad modicum tempus erant duratura, tradidiſſet, ſubiungit: *Si quis videtur propheta eſſe, aut ſpiritualis, cognoſcat quæ ſcribo vobis, quia Domini ſunt mandata.* Et de ſimilibus mandatis dicebat: *Puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam.* Apoſtoli quoque in Concilio ſtatuentes, dixerunt: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris quàm hæc neceſſaria. Vt abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione;* cùm tamen omnia ferè illa eſſent merè poſitiua, vt fuſius infra dicemus. Etſi igitur ita ius Diuinum à multis Patribus ſit acceptum: tamen dum in controuerſiam venit, an reſidentia Epiſcoporum, vel eorum iuriſdictio ſit iuris Diuini, an Poſitiui, non ita capiunt laxè ius Diuinum, ſed proprio, & ſtricto modo: nã alioqui ſi priori modo ſumeretur, dubium non erat apud aliquem, quin illo modo, & iuriſdictio Epiſcoporum, & paſtorum ſub eis curatorum ordinaria, quin imò & delegata, ſiue commiſſaria Archiepiſcoporum, legatorum, vicariorum, ſiue aliorum exemptorum, iuris Diuini exiſtat. Nam cùm hęc ſint iuris Eccleſiaſtici, erunt & Diuini hoc modo ſumpti.

Athan. to. 2. ſub initium.

Baſil. in reg. breu. interr. 139 tom. 2. ante medium.

Quatenus ieiunandum ſit & quomodo

Greg. Naz. epiſt. 71.

Theophil. Alexandr.

Vnde hæc doctrina iuris Diuini ſit accepta

Luc. 10.

Matth. 18.

Infra 23.

1. Cor. 14.

Supr. 7.

Act. 15

Vt igitur quid ſit ius Diuinum propriè, ac diſtinctum à iure Eccleſiaſtico, & Ciuili explicemus, & non prout vtrumq; includit, vt ſæpè loquuntur ſancti, & Scripturæ, tria ſunt neceſſaria. Primùm, vt ſit lex iuſta. Deinde vt ſit à Deo. Tertiò, vt ſit à Deo immediatè, hoc eſt, non interueniente hominis autoritate, licèt illa ei à Deo ſit conceſſa. Quòd autem requirantur hæc tria, ex duobus conſtare poteſt. Primò enim omnia, quæ ſine controuerſia ius Diuinum dicuntur, illa tria in ſe habent: at verò illa, quibus aliquid horum defuerit, ius, aut inſtitutum Diuinum, nec ſunt, nec dicuntur. Ius igitur Naturæ, hoc eſt, dictamen inditum hominibus ex ipſo naturali rationis lumine, ius diuinum & eſt, & dicitur: & illi conueniunt illa tria prædicta. Nam lex iuſta eſt, & à Deo immediatè cõdita. Ipſe enim Deus, qui per ſe animos cõdit, hoc illi ius Naturę immediatè indidit, quod iuxta Ariſtotelis doctrinam idem eſt apud omnes, & in omni loco, & omni tempore, quale eſt: Bonum eſſe faciendum, & malum fugiendum, & neminem iniuſtè lædendum, & eſſe alteri faciendum, quod nobis fieri meritò, & cum ratione vellemus. Lex quoque fidei, & charitatis inſtitutum eſt prorſus Diuinum, quia iuſta eſt, & à Deo immediatè proficiſcitur: præcepit enim Dominus & credere, & amare, *Qui non crediderit*, inquit, *condemnabitur*: & de charitate, *Diliges Dominum Deum tuum.*

Vt aliquid ſit ius Diuinum, tria requiruntur.

Ius Naturæ quid ſit.

Ariſtot.

Quæ dictet ius naturale.

Pſal. 33.

& Petr. 3.

Tob. 4.

Matth. 7.

Quæ ſint iuris Diuini.

Marc. vlt.

Matth. 22.

Epheſ. 2.

Rom. 5.

Exod. 20.

Decalogus quoque, & leges omnes, quas Dominus Ieſus per ſe ipſum inſtituit; ſiue per ſacram Scripturam, ſiue per fidelem traditionem ad nos peruenerint, cùm ſint iuſtæ, & ab eo immediatè latæ, proprium ius Diuinum ſunt vocandæ, etſi nobis vel per Apoſtolos, vel per autores Scripturæ, vel per ipſam Eccleſiam, eiuſque fidelem traditionem ſunt promulgatæ: tota denique Scriptura Canonica ius Diuinum dici poteſt: tùm propter leges quas

Scriptura Canonica ius Diuinum cur dicatur poſſit.

con-

continet, à Deo immediatè cõſtitutas; tùm etiam quia tota Deo reuelata eſt, & mentibus autorum Scripturæ inſcripta. *Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia;* ait Petrus: *ſed Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines.* Inſtitutio etiam ſeptem Sacramentorum Noui Teſtamenti, ius diuinum eſt, quod quidem attinet ad eorum ſubſtantiam: nam Deus per ſeipſum inſtituit, non autem Apoſtoli, aut ipſa Eccleſia, tanquam per illam, ſicut per Apoſtolos nonnulla nobis promulgauit.

2. Petr. 1.

Quibus tria prædicta defuerint, ea iuris diuini appellatione haud venire.

Prouer. 8.

Quòd autem illa quibus aliquid horum defuerit, non dicantur propriè ius Diuinum, apertè etiam probatur. Nam ſi aliquid in primis non eſt lex iuſta, non poteſt ius dici Diuinum: Si autem iuſta eſt, procul dubio à Deo eſt, per quem legum conditores iuſta decernunt. Et ſi poſſet eſſe lex iuſta, quæ à Deo non eſſet, non poſſet ius Diuinum dici: nec enim intelligi poteſt, vt quod à Deo non eſt, Diuinum ſit, vel dicatur. Nec verò ſatis eſt, vt aliud ſit, inſtitutum Diuinum, quòd ſit lex iuſta, & quod ſit à Deo quomodocũque, ſed opus eſt, vt ſit à Deo immediatè. Qua in re quia aliqui diſſidere inter ſe videntur, remouẽda eſt huius verbi (immediatè) æquiuocatio, ſiue ambiguitas: nam iuxta communem Theologorum Scholaſticorum doctrinam dupliciter ſumitur. Aut enim dicit, vt ipſi loquuntur, immediationem virtutis, aut immediationem ſuppoſiti (qui eruditis, & Latinis vocibus ſunt aſſueti, boni conſulant, rogo, noſtram libertatem loquendi: nam hæc vocabula artis ſunt, & proprius rem indicant.) Illud autem immediatè aliquid efficit (quod ad virtutem attinet) cuius virtus per ſe ipſam pertingit ad ipſum effectum. Atque hoc modo loquendo, indubium eſt, Deum omnia immediatè operari: quia ſua infinita virtute attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter: atque hoc non ſolùm in effectibus qui naturam ſuperant, ſed etiam in naturalibus. Cauſſa ſiquidem prima, etiam iuxta Philoſophos, plus, & interius influit in effectum cauſſæ ſecundæ, quàm ipſa cauſſa ſecunda. Quamobrem præclarè ſanè Diuus Thomas contra Gentes, ſcripſit: *Sicut agens infimum inuenitur immediatum actiuum, ita virtus primi agentis inuenitur immediata ad producendum effectum: nam virtus infimi agentis non habet quod producat hunc effectum ex ſe, ſed ex virtute ſuperioris proximi: & virtus illius ex virtute ſuperioris: & ſic virtus ſupremi agentis inuenitur ex ſe productiua effectus, quaſi cauſſa immediata: ſicut patet in principijs demonſtrationum, quorum primum eſt immediatum. Sicut igitur non eſt inconueniens quod vna actio producatur ex aliquo agente, & eius virtute: ita non eſt inconueniens quod producatur idem effectus ab inferiori agente, & à Deo: ab vtroque immediatè, licèt alio, & alio modo.* Hæc ſanctus Doctor, tradens, immediatè Deum omnia operari, etiamſi cauſſæ ſecundæ immediatè operentur, quòd eius Diuina virtus omnia penetret, & ad omnia immediatiſſimè pertingat. Quem locum egregiè explicat frater Franciſcus Ferrarienſis eius libri commentator.

Immediatum quid duobus modis dicitur apud Scholaſticos.

Quid ſit immediatum, eſſe immediatione virtutis.

Sapient. 8.

Cauſſa prima quantoperè influat in effectum cauſſæ ſecundæ, ſecũdum Philoſophos.

D. Tho. lib. 3. cõtra Gentes, cap. 70. circa med. tom. 9.

Sed non hoc ſolùm modo dicitur Deus aliquid immediatè operari, iuxta eiuſdem Thomæ doctrinam: ſed tunc immediatè operari dicitur, quando per ſe ipſum ita totum effectum producit, vt circa illum non admittat operationem creaturæ. Sic enim mundi, & animarum noſtrarum creatio, gratiæ ipſius, & gloriæ infuſio, & miraculorum operatio, à Theologis opus Dei proprium, & immediatum dicuntur: reliqua verò naturæ, ſiue gratiæ opera, ad quæ efficienda cauſſæ ſecundæ concurrunt, dicuntur immediatè à cauſſis ſuis produci, à Deo autem nonniſi mediatè, loquendo de mediatione, quam vocant ſuppoſitorum, nimirum quòd per ſe ipſum ſolus non habet, ſed admittat inter ſe & effectum cauſſas ſecundas. Idcircò idem beatus Thomas, qui in libro contra Gentiles docuerat Deum omnia immediatè operari, in ſecundo ſententiarum illos reprehendit, qui Deum omnia immediatè operari dicebant, excludentes ſcilicet ſuppoſita creata. Ait enim: Eſt opinio quorundam, quòd Deus immediatè operetur omnia, ita quòd nihil aliud eſt cauſſa alicuius rei à Deo, &c. Sed hæc poſitio ſtulta eſt, quia ordinem tollit vniuerſi, & propriam operationem à rebus, deſtruit iudicium ſenſus. Hæc Thomas. Apud quem nullum eſt abſurdum, Deum & omnia immediatè operari, & non immediatè, & hæc inuicem ſibi non repugnare, cùm reſpectu eiuſdem non ſumantur: ſed immediatè operari dicitur omnia reſpectu ſuæ virtutis omnia fortiter attingentis; non immediatè autem reſpectu creaturarum, quas eadem virtus ſibi cooperari ſinit, & vult, diſponens omnia ſuauiter. Vnde idem Thomas in Quæſtionibus diſput. hoc idem declarans, ait: *Sic ergo ſi conſideremus ſuppoſita agentia, quodlibet agens particulare eſt immediatum ad ſuum effectum. Si autem conſideremus virtutem, qua fit actio, ſic virtus ſuperioris cauſſæ erit immediatior effectui, quam virtus inferioris.* Hactenus ille.

Quænam opera ſolius Dei ſint propria atque immediata.

Immediatum eſſe immediatione ſuppoſiti, quid ſit.

Idem 2. ſent. diſt. 1. art. 4. in reſp. tom. 6.

Sapient. 8.

Idẽ in quæſt. diſp. q. 5. art. 7. ſub fin. concluſ.

Non omnem legem iuſtam à Deo immediatione virtutis prodeuntẽ iuris eſſe diuini abunde probatur.

Ad rem igitur, quam præ manibus habemus; non ſatis eſt ad hoc, quòd aliquid ſit ius Diuinum, quòd ſit lex iuſta, & procedens à Deo immediatè, loquendo de immediatione virtutis: ſed opus eſt, vt ſit à Deo immediatè reſpectu ſuppoſiti, hoc eſt, vt fiat per Diuinam poteſtatem, excluſa omni alia Eccleſiaſtica, vel humana poteſtate à Deo homini cõmunicata. Quòd ita eſſe, probatur ex multis. Primò, quia leges omnes ciuiles, iuſtæ quantumuis de rebus poſitiuis tractarent, propriæ dicendæ eſſent iuris Diuini: quod eſt contra omnium ſententiam. Nam tales leges à Deo ſunt, etiam immediatè reſpectu eius virtutis, quia per eam Reges regnant, & legum cõditores iuſta decernunt.

Prou. 8.

II. argum.

Secundò idem probatur, quia omnes Eccleſiaſticæ leges, quantumuis poſitiuæ, vt de confitendo, & de communicando ſemel in anno, de delectu ciborum, ieiuniorum & feſtorum dierum obſeruatione, ad ius Diuinum propriè ſpectarent: quod eſt contra omnium Doctorum Catholicorum conſenſum, iuxta quem leges eiuſmodi & diſpenſari poſſunt à Pontificibus, & deſuetudine abrogari. Quod tamen fieri nequaquam poſſet, ſi propriè ius diuinum eſſet: quia inferior non poteſt ſua vti poteſtate, aut diſpẽſare, aut abrogare legem ſuperioris.

Inferior nihil poteſt in legẽ ſuperioris.

Aug. epiſt. 86. inter med. & fin. tom. 2.

Aureũ planè dictum Aurelij Auguſtini.

Hinc Auguſtinus ad Caſulanum de ieiunio verba faciens ait: *Ego in Euangelicis, & Apoſtolicis literis, totoque inſtrumento, quod appellatur Teſtamentum vetus, ac Nouum, animo id reuoluens, video præceptum eſſe ieiunium. Quibus autem diebus non oporteat ieiunare, & quibus non oporteat, præcepto Domini, vel Apoſtolorum non inuenio definitum.* Hæc ille. Qui etſi ieiunium in genere dicat iure Diuino inſtitutum: in particulari præceptum ieiunandi hoc, vel illo die, non putat eſſe iuris diuini.

Hieron.
Leo Papa.
Quadrageſimæ ieiunium vnde.
Ambr. ſer. 36. in Quadrag. prope init. & alibi tom. 5.

Hinc ſanctus Hieronymus, atq; Leo Papa Quadrageſimam ab Apoſtolis veniſſe dicunt. Quod etſi Ambroſius Chriſto Domino tribuat: id intelligendum eſt, quia ipſe per Apoſtolos illud inſtituit.

III. argum.

Tertiò, idem ex eo euincitur, quòd omnes leges latæ ab Apoſtolis non quatenus erant promulgatores conſtitutionem immediatè à Chriſto procedentium, ſed quatenus paſtores & inſtitutores Eccleſiaſticarum legum per poteſtatem ſibi à Chriſto communicatam: omnes, inquam, tales leges propriè iuris eſſent diuini, quia ad ſenſum dictum immediatè à Deo erant. Quicquid enim Apoſtoli immediatè ſtatuebant, Deus ſtatuebat per illos etiam immediatius. Quòd autem dictæ leges nequaquam ſint propriè iuris diuini, ex eo conſtat quòd Apoſtoli Actor. 15. præceperunt fidelibus abſtinere ab immolatis idolis, & ſuffocato, & ſanguine: quod tamen nõ eſt ius diuinum Noui Teſtamenti, quia videmus illud eſſe deſuetudine abrogatum.

Quænam Apoſtolica præcepta deſuetudine facta ſint abrogata.

1. Cor. 11.
Infra 14.
Ibidem.
1. Tim. 3.
1. Cor. 5.

Apoſtolus etiam præcipit, vt mulier velato capite oret, vir autem capite detecto, atque detonſo. Adhæc vt pluribus conuenientibus, & vno loquente, ſi cuipiam aliquid reuelatum fuerit, prior taceat. Et ita per ſingulos loquantur ad ædificationem. Item, quod mulier taceat in Eccleſia: quòd cibos deferant in Eccleſiam, vbi alantur pauperes: quòd digamus & percuſſor non aſſumantur in Epiſcopos: quod patris ſui torum maculans cum nouerca, excommunicetur. Hæc autem omnia & his ſimilia, licèt Domini ſint mandata, quia Deus ſuggerebat Apoſtolis, vt illa autoritate Eccleſiaſtica ſibi conceſſa præciperent: non ſunt tamen præcepta diuina. Et licèt nobis mandaret, vt illis morem geramus, cùm diceret: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit:* non tamen propriè ſunt ius diuinum: tùm quia deſuetudine abrogata multa ex illis videmus; tum etiam quia diſpenſari poſſunt à Summo Pontifice, & quotidie in his diſpenſatur, vt rectè propterea aſſerãt Canoniſtæ, diſpenſari quidem poſſe in multis, quæ continẽtur in epiſtolis Pauli: qualia ſunt quæ paulò antè protulimus; non autem in contentis in Euangelio: quòd in illis non contineantur præcepta, niſi immediatè à Chriſto inſtituta.

Luc. 10.

Euangelica præcepta cur nullo modo abrogari valeant.

D. Tho. in 4. circa fin.

Hoc quoque B. Thomas in 4. quodlib. art. 12. docet, videlicet, Summum Pontificem diſpenſare poſſe cũ digamo, vt promoueatur, & præceptum Pauli non eſſe iuris diuini: cuius ſunt hæc verba: *Ad primum igitur dicendum, quòd Apoſtolus dupliciter in doctrina ſua aliquid propoſuit: quædam quidem ſicut promulgans ius diuinum, ſicut illud quod habetur ad Galat. 5. Si circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit, & multa alia huiuſmodi; & in hoc Papa non poteſt diſpenſare. Quædam verò ſicut propria autoritate aliqua ſtatuens, nam ipſe dicit 1. ad Cor. 11. Cætera cùm venero, diſponam. Et infra in 16. cap. mandauit, vt collectæ quæ fiunt, in vna Sabbati fiant: quod non pertinet ad ius diuinum. Et ſimiliter etiã quod dicitur de digamo non promouendo; non eſt iuris diuini; ſed inſtitutio autoritatis humanæ diuinitùs homini conceſſa.* Hæc ille.

Duplex præceptorum genus apud Paulum.

1. Tim. 3.

Sco. in 4. diſt. 17. q. 1. ar. 1.

Cuius doctrinam Scotus ſecutus eſt in Quarto, dicens: *Apoſtoli publicantes præceptum Domini in Scripturis ſuis, vtebantur modo loquendi, per quod poterat innoteſcere, quod erant præcones Chriſti: vt quando 1. Corinth. 7. producendo præceptum Domini de dimittenda vxore: Præcipio non ego, ſed Dominus. Quando autem vult facere*

Quibus verbis Apoſtolus Domini à ſuis mandata diſtinguat.

propriam

propriam perſuaſionem, vt de cohabitatione conuerſi ad Fidem cum ſua vxore infideli, vel è conuerſo: (quia hoc licet ſit ſine contumelia Chriſti, non tamen eſt neceſſarium) ait: Dico ego, non Dominus: alioqui non poſſet Eccleſiæ conſtare, quod ipſe vt præco publicaret præceptum Domini, niſi ex præcedentibus, vel ſequentibus manifeſtaret, ſe eſſe in illa publicatione præconem. Hæc ille, vbi etiam declarat, ius diuinum eſſe, quod à Chriſto immediatè eſt inſtitutum, ſiue id conſtet ex Euangelio, ſiue ex epiſtolis Apoſtolicis, ſiue ex traditione. Ait enim: *Breuiter, videtur rationabilius tenere ſecundum membrum, ſcilicet quòd confeſſio cadat ſub præcepto Domini poſitiuo. Sed tunc oportet videre, an explicitè habeatur in Euangelio à Chriſto immediatè, quia patet quod non in veteri lege, an ab ipſo explicitè in antiqua doctrina Apoſtolica, an nec ſic, nec ſic, ſed dicto à Chriſto, & voce tenus ab Apoſtolis Eccleſiæ promulgato.* Hactenus ille.

IV argum.

Quænam in veteri lege ad ius diuinum minimè ſpectent

Zachar 8.

Quartò idem probatur: quia nec in Veteri Teſtamento omnes leges ſunt propriè ius diuinum: quales ſunt illæ, quæ nō ſunt à Deo, ſed ab ipſis ſenioribus inſtitutæ; vt ieiunium quarti, quinti, ſeptimi, & decimi menſis, quorum meminit Zacharias, & de quibus in lege Moyſi nulla fit mētio: in quo tantum ſtatuitur ieiunium diei propitiationis. Illa enim ieiunia, & ieiunium Eſther, & leges de feſtis obſeruandis, quæ non continentur in lege Moyſi, quale eſt feſtum Dedicationis templi ſub Salomone, & purificationis altaris ſub Machabæis: & feſtum liberationis Iudith, & huiuſmodi ſimilia, etſi à Deo inſtituta fuerint; quia tamen per Sacerdotes ſunt condita, ceſſantibus cauſis abrogari poterant, vel ex cauſa per eoſdem diſpenſari, ſicut de diebus ieiuniorum prædicit Zacharias mutandos fore in ſolennitates præclaras; idcirco non ſunt propriè iuris diuini, ſi ad id ſatis eſſet, quod eſſent immediatè à diuina virtute agente per homines legislatores.

Eſther. 4.

3. Reg. 8.

1. Mach. 10.

Iudith 16.

Zachar. 8.

V. argum.

Quintò, diſtinguunt Patres, ſecuti in hoc verbum Dei, inter legem, quæ ab eo eſt immediatè, & legem quæ eſt à Deo per mediam creaturam; & hanc non propriè dici legem Dei docent. Hinc B. Thomas in 1. 2. ſcribens, ait: *Specialis ratio eſt, quare legem veterem per Angelos dari oportuit. Dictum eſt enim, quòd lex vetus imperfecta erat, ſed diſponebat ad ſalutem perfectam generis humani, quæ futura erat per Chriſtum. Sic autem videtur in omnibus poteſtatibus, & artibus ordinatis, quod ille qui eſt ſuperior, principalem, & perfectum actum operatur per ſe ipſum: ea verò, quæ diſponunt ad perfectionem vltimam, operatur per ſuos miniſtros: ſicut nauifactor compaginat nauem per ſe ipſum, ſed præparat materiam per artifices ſubminiſtrantes: & ideò conueniens fuit, vt lex perfecta Noui Teſtamēti daretur immediatè per ipſum Deum hominem factum; lex autem vetus per miniſtros Dei, ſcilicet per Angelos, daretur hominibus. Et per hunc modum Apoſtolus 1. ad Hebr. probat eminentiam nouæ legis ad veterem: qui in Nouo Teſtamento locutus eſt nobis Deus in Filio ſuo; in Veteri autem Teſtamēto eſt ſermo factus per Angelos.* Hæc Thomas, qui Apoſtolum Paulum, & rationem ſecutus, excellentiam legis Chriſti agnouit ſuper illam veteris legis etiam in Decalogo contentæ: quòd hæc fuerit per Angelos, illa verò mediatè per Chriſtum. Vnde etiam arguitur, doctrinam legis imperfectam eſſe, Euangelicam verò perfectam. Hoc etiam ante Thomam, Patribus minimè fuit ignotum. Clemens ſiquidem Alexandrinus in Pædagogo ſcribit: *Reuera enim erat Dominus per Moyſen Pædagogus veteris populi; per ſe ipſum autem populi noui dux, facie ad faciem.* Et paullò infra: *Lex per Moyſen data eſt, non à Moyſe, ſed à Verbo quidem, verum per Moſen ſeruum ſuum. Et ideò fuit ad tempus. Aeterna autem gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.* Hæc ille, qui Ioannem Baptiſtam ſecutus, ex eo quòd lex ſcripta data eſt à Deo per Moyſen; lex autem gratiæ facta eſt per Ieſum Chriſtum: docet, illam quidem ad tempus permanſuram, hanc verò eſſe æternam. Origenes quoque in 23. caput libri Num. docet, Moyſen ita legem ſcripſiſſe, vt licet à Deo eam ſuſceperit, tamen in ea tradenda, propria autoritate, à Deo tamen illi conceſſa, vſus fuerit: propter quod & legis dicitur lator, & illa vocatur lex Moyſi. Hæc ergo ſunt eius verba: *Per Moſen quidē multa locutus eſt Deus, aliquanta tamen & Moſes propria autoritate mandauit: quod Dominus in euangelijs euidentiſſima diſtinctione ſecernit, cum dicit de repudio mulieris interrogatus: quia ad duritiam cordis veſtri ſcripſit vobis hæc Moſes; ab initio autem non fuit ſic.* Et paullò infra: *Vides ergo, & hic Deum quidem non præcepiſſe, nec fieri voluiſſe diuortium; Moſen verò propter duritiam cordis Iudæorum ſcripſiſſe dandum eſſe repudium. Oſtendit hæc & Paulus in literis ſuis, cum dicit de quibuſdam: Dominus dicit, & non ego. Et de alijs: Hæc autem ego dico, non Dominus. Et iterum in alijs: Præceptum Domini non habeo, conſilium autem do. Et iterum: Quæ loquor, non loquor ſecundum Deum. Vnde ſimiliter etiam in cæteris Prophetis aliqua quidem Dominus locutus eſt, & non Propheta; alia verò Propheta, & non Dominus.* Sic Origenes, cuius opera etſi ab Eccleſia damnata ſint; non tamen omnia, cum multa ex illis in Eccleſia lōgo tempore ſint lecta, &

Tho 1. 2. q. 98 art. 3 in corp.

Act. 7.

Gal 3.

Art 1. huius quæſt.

Cur lex vetus data fuerit per angelos.

Lex noua cur data per Chriſtum.

Cur Moſis lex imperfecta, Euangelij verò perfecta.

Clem. Alex l. 1. Pædagog. c. 7. ante med. tom. 1.

Ioan. 1.

Orig. ho. 16. in l. Num. ante med to. 1.

Lex vetus Moſi cur dicta, ſecundum Origenem.

Deut. 24.

1. Cor. 7.

Ibidem.

Ibidem.

2. Cor. 11.

De operibus Origenis quid ſenſerit Damaſus.

Gelaſ. Papa diſt. 15. c. 3. Rom. Eccleſ.
Hier. tom. 9. lib. 3. in Mat.

Gelaſius Papa id iudicium probet, quod de operibus Origenis protulit Hieronymus: qui non ſolum Originem in hoc non damnat, ſed etiam probat, & imitatur. Scribens enim 19. in caput Matth. *Nunquid*, inquit *poteſt Deus ſibi eſſe contrarius, vt aliud ante dixerit, & ſententiam ſuam nouo frangat imperio? Non ita ſentiendum eſt: ſed Moyſes cũ videret, propter deſiderium ſecundarum coniugum, quæ vel ditiores, vel iuniores, vel pulchriores eſſent, primas vxores interfici, aut malam vitam ducere, voluit indulgere diſcordiam* (intellige diuortium) *quam odia, & homicidia perſeuerare. Simulq; cõſidera, quod nõ dixit: Propter duritiam cordis veſtri permiſit vobis Deus, ſed Moyſes; vt, iuxta Apoſtolum, conſilium ſit hominis, non imperium Dei.* Hæc Hieronymus, qui cum negat legem Moyſi de libello repudij ſuiſſe Dei, ad illum ſenſum eſt intelligendus, quod Deus nõ tulit legem illam per ſe ipſum, licet Moyſi illam ſuggeſſerit, & per eum tanquam per legislatorem, & non tanquam per præconem ſuum illam tulerit. Et ita etiam exponendus eſt Origenes. Nam rectè Clemens dixit Alexandrinus, legem per Moyſen datam, non à Moyſe, ſed à Verbo, per ſeruum ſuum Moyſen. Idem quoque Ambroſius ante Hieronymum docuit, qui lib. 8. in Lucam tractans illa verba, *Ad duritiam cordis veſtri, &c.* ait: *Moyſes*, inquit *non Deus ipſe, ab initio autẽ Dei lex eſt. Quæ eſt lex Dei? Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt ambo in carne vna. Ergo qui dimittit vxorẽ, carnem ſuam ſcindit, diuidit corpus. Oſtendit autem hic locus, quæ propter fragilitatem humanam ſcripta ſunt, non à Deo ſcripta. Vnde & Apoſtolus: Denuntio, inquit, non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere.* Et infra: *Cæteris*, inquit, *ego dico, non Dominus. Si quis frater vxorem habet infidelem.* Rurſus hæc verba in Commentariis ſuis in Paulum exponens, ſcribit: *Hoc enim dixit, vt oſtendat, quid proprio ore Dominus iuſſit. & quid huius autoritati conceſſit: quia per iſtum Dominus loquitur; ait enim: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur, Chriſtus?* Sic ille. Vbi perpende verbum illud: *Vt oſtendat quid huius autoritati conceſſit*: innuens eſſe præceptum Pauli, licet à Domino ſit ſuggeſtum. Idem ferè ſentiendum videtur de Ioannis Baptiſtæ baptiſmate, quod etſi à Deo, & de cœlo fuerit, baptiſma tamen Ioannis appellatur: quod ex autoritate conceſſa à Deo ipſi Ioanni inſtitutum fuerit. Quod Auguſtini autoritate tract. 5. ſuper Ioannem confirmatur: *Hoc*, inquit, *attendat, & diſtinguat, & nouerit charitas veſtra. Baptiſma quod accepit Ioannes, baptiſma Ioannis dictum eſt. Nullus ante illũ iuſtorum, nullus poſt illum vt acciperet baptiſma, quod baptiſma ipſius diceretur, accepit: ſolus tale donum accepit. Accepit quidem, non enim à ſe poſſet aliquid. Si enim à ſe quis loquitur mendacium, de ſuo loquitur. Et vnde accepit niſi ab ipſo Domino Ieſu Chriſto: Ab illo, vt baptizare poſſet, accepit: quem poſtea baptizauit.* Et infra: *Quoniam ergo acceperat Ioannes baptiſma, quod propriè Ioannis diceretur; Dominus autem Ieſus Chriſtus baptiſma ſuum noluit alicui dare, non vt nemo baptizaretur baptiſmo Domini, ſed vt ſemper ipſe Dominus baptizaret: id actum eſt, vt per miniſtros Dominus baptizaret. Id eſt, vt quos miniſtri Domini baptizaturi erãt, Dominus baptizaret, non illi: aliud eſt enim baptizare per miniſterium, aliud baptizare per poteſtatem. Baptiſma tale eſt, qualis eſt ille in cuius poteſtate datur, non qualis eſt ille, per cuius miniſterium datur. Tale erat baptiſma Ioannis, qualis Ioannes: baptiſma iuſtum, tanquam iuſti, tamen hominis: ſed qui acceperat à Domino talem gratiam, vt dignus eſſet præire iudicem, & eum digito oſtendere, & implere vocem prophetiæ illius: Vox clamantis in deſerto, parate viam Domini. Tale autem Baptiſma Domini, qualis Dominus: ergo baptiſma Domini diuinum, qualis Dominus Deus.* Hæc ille. Quẽ ſequendo dicere poſſumus, tale eſſe ius, qualis eſt ille, cuius autoritate inſtituitur: ſi hominis, humanum: ſi Dei, diuinum. Neque ſolum Origenes, & Hieronymus, atque Ambroſius aſſerunt, Moyſen, & Paulum quandoque loqui in perſona propria, licèt non niſi ea, quæ ſunt à Deo ſuggeſta; ſed de Paulo idem ſentit Auguſtinus. Ita enim ille libro de ſermone Domini exponens Pauli ſententiam, qua ſuadet, fidelem coniugem cum infideli habitare: *Cæteris autem ego dico, non Dominus*, ſcribit: *Hic primò videndum, quibus cæteris. Dicebat enim ſuperius ex Domini perſona his, qui ſunt in coniugio: nunc verò ex ſua perſona cæteris dicit.* Et paullo poſt: *Si ergo non præcipit ex Domini perſona, ſed ex ſua perſona monet: ita hoc eſt bonum, vt ſi quis aliter fecerit, nõ ſit præcepti tranſgreſſor. Sicut de virginibus paulò poſt dicit, præceptum Domini ſe non habere; conſilium autem dare.* Et rurſus ibidem: *Monetur autem vir fidelis, ſi habeat vxorem infidelem conſentientem ſecum habitare, non eam dimittere: quia non eſt præceptum Domini, ne dimittat, ſed conſilium Apoſtoli. Sicut monetur virgo non nubere: ſed ſi nupſerit, conſilium quidem non tenebit, ſed contra præceptum non faciet.* Sic Auguſtinus, qui in ſua perſona Apoſtolum loqui tradit, cum vel conſulit virginitatem, vel coniugem fidelem non recedere ab infideli: quanquam hoc ſecundum non conſilium, ſed præceptum beatus Chryſoſtomus hunc locum exponens

aſſerat

Permiſſum cui in lege repudium.

1. Cor. 7.

Quo ſenſu Hieronymus dixerit, legem repudij non à Deo, ſed à Moyſe fuiſſe prolatam.

Clem. Alex. loco prædicto.
Ioan. 1.
Ambr. lib. 4. Luc. ca. 11. to. 5 propè initi.

1. Cor. 7.

Idem, aut quicunque earũ autor enarrationum extitit, 2 Corin. vlt.

Baptiſmus Ioannis cur dicatur.

Aug. tom. 9. initio.

Ioan. 3.
Inf. 8.

Quale ſit baptiſma Chriſti & baptiſma.

Eſaiæ 40.

Ius quale ſit dicendum.

Idem libr. de ſer. Domini in monte to. 4. & 1. Cor. 7.

Chryſ. in præ. a. 7. ...

Cor. 7.
…ug. li. 16. in
…br Num
…Hieron. loco
…illo.
Auguſtinum,
…homas, &
…cotus, locus
…refatus.

aſſerat, licet aliter interpretetur ea verba Pauli: *Non ego, ſed Dominus*; &, *Ego, non Dominus*. Sed certè prior expoſitio contextui literæ magis eſt conſona: & præter Origenē, Hieronymum, Ambroſium, & Auguſtinum, illam expoſitionem ſequuntur Thomas, & Scotus.

…is inter diui-
…a propriè ac-
…tio quid cō-
…derandum.

Cæterum, quò naturam iuris diuini propriè dicti, & iuris humani, prout etiam comprehendit Canonicum, melius penetrare valeamus, operæpretium erit, proprietates, & notas vtriuſque iuris perpendere: quibus conſideratis, agnoſcemus etiam notas iuris diuini laxè accepti: nam pro ea parte, qua comprehendit Canonicum, conueniunt ei notæ iuris humani; pro ea verò, qua propriam & ſtrictam inſtitutionem Dei complectitur, illi diuini iuris notæ quadrabunt; ac proinde opus non erit de illo peculiarem tractatum facere. Ius autem Eccleſiaſticum, ſiue Canonicum, ſiue Pontificum, cum medium ſit inter ciuile, & diuinum, ſi ad ciuile cōferatur, diuini iuris nomen induere poteſt: ſi verò comparatio eius fiat ad proprium ius diuinum, ad humana iura eſt referendum.

…is diuini &
…mani inel
…ex aſſigna.
…differeatia.
…rum diſ-
…men.

His igitur conſtitutis, prima differentia horum iurium eſt, quod etſi vtrumque & lex iuſta eſſe debeat, & à Deo: hoc tamen intereſt, quòd ius diuinum propriè ab autoritate diuina immediatè proficiſcitur: ius autem humanum immediatè ab autoritate humana oritur, loquendo de immediatione ſuppoſiti: quam differentiam fuſius comprobauimus. Cui illud addere poſſumus, quòd Anacletus epiſt. 1. ait: *Apoſtoli hoc ſtatuerunt iuſſione Saluatoris, vt maiores, & difficiliores quæſtiones ſemper ad Sedem referantur Apoſtolicā, ſuper quam Chriſtus vniuerſam ſtruxit Eccleſiam, docente ipſo ad beatum Principem Apoſtolorum Petrum: Tu es, inquit, Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Hæc ille. Ex cuius verbis perpendere poſſumus differentiam inter miſſionem, quam Chriſtus fecit per ſe, Cathedram Petri conſtituens, & illam quam fecit per Apoſtolos, vt miniſtros, licet ipſo iubente eam facerent: quam propterea per ſe poſſunt ea cauſa reſcindere. Ius verò humanum, ſiue comprehendat ciuile, ſiue canonicum, à Deo immediatè non prodit: ſed ciuile quidem, vbi iuſtum eſt, à Deo eſt, ſed per rectores, & magiſtratus politicos editum, iuxta illud: *Per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt.* Ius autem Canonicum, cum conueniens eſt, atque æquitati conſonum, à Deo quidē eſt, ſed per paſtores, & Epiſcopos Eccle-

…acl Papa.
…ană quæ
…ones ad Se
…Apoſtoli à
…referēdæ,
…oſtolorum
…ecepto.
…att 16.

…rou. 8.

ſiarum, quos poſuit Spiritus ſanctus regere Eccleſiam Dei, conſtitutum: nam inter alia ſic regunt Eccleſiam, vt condant regulas, & canones, quibus fideles dirigant, & ordinatè diſponant in Eccleſiaſtica politia: quorum mandatum Bernardus ſtabile vocat. Nam lib. de præcepto & diſpenſatione, illud ius explicans, ait: *Et quidem ſtabile dixerim, quod ita eſt neceſſarium, quod non cuilibet homini illud mutare fas ſit, niſi ſolis diſpenſatoribus myſteriorū Dei, id eſt, præpoſitis. Vt verbi gratia, Regulas ſanctorū Baſilij, Auguſtini, Benedicti: necnon authentici Canones, & ſi quæ ſunt alia Eccleſiaſtica inſtituta digna autoritatis, quæ quoniā à ſanctis tradita ſunt, ſancita ſtabiliter perſeuerant: nec omnino cuiuis ſanctorum ea variare, vel mutare conceditur. Quia tamen ab hominibus, etiam per homines loco, & officio illis Canonica electione ſuccedentes, licitè interdum, innoxieq; pro cauſis perſonis, locis, & temporibus diſpenſantur.* Hæc ille, egregiè docens, ideò mutari poſſe regularia, & Canonica inſtituta per ſuperiores, quia etiam per eos condita ſunt, hoc eſt, per eorum autoritatem: & ideò licèt à Deo ſint, non ſunt tamen ab eo immediatè, ſed per homines.

Actor. 20.

Bernard.

Stabile mādatū quod, teſte Bernard.

Regularia ſtatuta, atq; Canonica, a quib⁹ antū mutari valeant.

Secunda differentia eſt: Ius diuinum propriè ſumptum, & obligans in Nouo Teſtamento, ad particularia non admodū deſcendit, nec de ijs, quæ media ſunt, & illis accedunt, tractare ſolet, vt ſæpè faciebat Deus in Veteri Teſtamento: ſed in vniuerſalibus ſe continet: ſeria, & præcipua, & per ſe bona præcipit, vt articulos Fidei, moralia omnia, Fidem, Spem, Charitatem, & ſeptem Eccleſiæ Sacramenta, nec vltra deſcendit, vel ad omnes minutas cæremonias Sacramentorum, vel ad vniuerſalium determinationes præceptorum. Nam hæc Dominus per ſe diſcere noluit, ſed Eccleſiæ relinquere, & per illam ſtatuere. Quæ ſanè præclara doctrina ſi rectè expendatur, multas difficultates illuſtrare valet, deſumptaque eſt à beato Thoma in Quodlib. 4. articul. 13. *Dicendum*, inquit, *quòd Papa habet plenitudinem poteſtatis, ita ſcilicet, quòd quæcunque ſunt inſtituta per Eccleſiam, vel Eccleſiæ prælatos, ſunt diſpenſabilia à Papa: hæc enim ſunt, quæ dicuntur eſſe iuris humani, ſiue iuris poſitiui. Circa ea verò quæ ſunt iuris Diuini, vel iuris Naturalis, diſpenſare non poteſt, quia iſta habent efficaciam ex inſtitutione diuina. Ius autem diuinum eſt, quod pertinet ad legem nouam, vel veterem. Sed hæc eſt differentia inter legem vtramque: quia lex vetus determinabat multa, tam in præceptis cæremonialibus pertinentibus ad cultum Dei, quam in præceptis iudicialibus pertinentibus ad iuſtitiā*

Secundā differentia diuinū ius inter, & humanum.

B. Thom. t. 8. ſub. fin.

In quib. Papa diſpēſare vel non diſpenſare poteſt.

Lex vetus à noua quid differat.

inter homines conſeruandam. Sed lex noua, quæ eſt lex libertatis, huiuſmodi determinationes nō habet, ſed eſt contenta præceptis moralibus naturalis legis, vt articulis Fidei, & Sacramentis gratiæ: vnde & dicitur lex Fidei, & lex gratiæ propter determinationem articulorum Fidei, & efficaciam Sacramentorum. Cætera verò quæ pertinent ad determinationem humanam in diuinum, vel ad determinationem humani iuris, libere permiſit Chriſtus, qui eſt nouæ legiſlator, prælatis Eccleſiæ & principibus Chriſtiani populi determinanda. Vnde omnes huiuſmodi determinationes pertinent ad ius humanum, in quo Papa poteſt diſpenſare: in ſolis verò his, quæ ſunt de lege naturæ, in articulis Fidei, & Sacramentis nouæ legis diſpenſare nō poteſt. Hoc enim non eſſet poſſe pro veritate, ſed contra veritatem. Hactenus ille. Ex quo conſtat, ea, quæ ſunt iuris diuini in Nouo Teſtamento, vniuerſalia, & per ſe bona, hoc eſt, ad virtutem, vel ad gratiam immediatè præſtandam, vt Sacramenta, exiſtere: contra verò ſe habere ea, quæ iuris poſitiui ſunt, manifeſtum eſt. Nā illa particularia deſcendunt, quæ determinant ea, quæ in vniuerſali dicta ſunt. Ius enim diuinum & naturale dictat eſſe ieiunandum & orandum, & oues paſcendas: ius verò poſitiuum quomodo, & quoties, & quando. Ius eſt diuinum Sacramentorum [illegible] de aliis. Rectè ergo [illegible] huiuſmodi, de quibus ius poſitiuum diſponit, non eſſe per ſe bona, neque per ſe virtutes, nec abſolutè ad ſalutem neceſſaria, antequam præcipiantur: iuuare tamen ad profectum, vel conſeruationem charitatis. Ait enim de huiuſmodi loquens, de præcepto, & diſpenſatione: *Ideò autem hanc ipſam mutationem taliter, & à talibus recipere poſſunt, quoniam non natiuè aliter, nec per ſe bona ſunt. Porrò inuenta, atque inſtituta ſunt: non quia aliter viuere non liceret; ſed quod ita magis expediret: nec planè ad aliud, quā ad lucrum, & cuſtodiam charitatis.* Sic bonus ille, & ſanctus Pater.

Iaco. 1.
Rom. 3.
Gal. 5.
Lex noua, lex Fidei, & lex gratiæ, cur ſit dicta.
Quæ ſint iuris poſitiui, quæ diuini.
B. Bern. lib. de diſpenſ. & præcep.
Poſitiua præcepta ad quid conſtant.

Tertia differentia eſt: quòd ius hoc diuinum immutabile eſt per hominem, è contrariò verò ius humanum. Hanc autem differentiam Scriptura, Patribus, atque rationibus cōfirmare poſſumus. Scriptura enim verbum Dei immobile eſſe ſæpè declarat, ita enim dixit David: *Verbum autem Domini manet in æternum.* Et Dominus: *Cælum, & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.* Et iterum: *Non veni ſoluere legem, ſed adimplere. Amen quippe dico vobis, donec tranſeat cælum, & terra, iota vnum, aut vnus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.* Et Paulus: *Non poſſumus aliquid aduerſus veritatem, ſed pro veritate.* Et alibi: *Secundum poteſtatem,* inquit, *quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in deſtructionem.*

Tertium diſcrimen iuris diuini, & humani.
Ius diuinum eſſe immutabile, vnde id conſtet.
Pſalm. 116
Matth. 24.
Supra 5.
2. Corinth. 13.
Supra 13.

Neque obijciat mihi aliquis legē Moyſis ſolutam, quia ceſſarunt cæremoniæ, & iudicia: non enim ſoluere legem, eſt legem ceſſare, ſed auferre ab illa obligandi vim pro tempore, quo debebat obligare: ſicut nec nox interrumpitur, quando tota eius periodo completa ſuccedit illi dies, per quem minimè abrumpitur, ſed ceſſat, & illi cedit. Tunc autem verè abrumperetur, quando luce ante finem noctis adueniēte, partem aliquam illi abſcinderet. Nequaquam autem ita factum eſt in lege, ideò non eſt ſoluta, ideò vis obligandi tamdiu durauit, quanto tempore durare debebat; hoc eſt, vſque ad Chriſtum paſſum, & ſuſcitatum. Nec rurſus probat legem Moyſi mutabilem, ſiue ſolubilem, quòd aliquando vel Sabbato bellauerint Iudæi, vel bouem, vel aſinum è fouea abſtraxerint, vel Apoſtoli fricuerint ſpicas, vel infiniti ſanati à Domino portarint grabatum: hæc enim omnia non fuerunt diſpenſationes, ſed legis interpretationes, cuius legiſlator nolebat his caſibus neceſſitatis legem obligare. Doctores etiam eandem iuris diuini immutabilitatem agnoſcunt, & fatentur, ſed præcipuè Lactantius, atque Bernardus. Ille quidem libro 6. diuinarum inſtitutionum cap. 8. dicens: *Suſcipienda igitur Dei lex eſt, quæ nos ad hoc iter dirigat, illa ſancta, illa cæleſtis, quam M. Tullius in lib. de Republ. tertio, penè diuina voce depinxit, cuius ego, ne plura dicerem, verba ſubieci. Eſt quidem vera lex, recta ratio, naturæ congruens, conſtans, ſempiterna, quæ vocet ad officium iubendo, vetando à fraude deterreat: quæ tamen neque probos fruſtra iubet, aut vetat, nec improbos iubendo, aut vetando mouet. Huic legi nec propagari fas eſt, neque derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari poteſt. Nec verò aut per Senatum, aut per populum ſolui hac lege poſſumus, Neque eſt quærendus explanator, aut interpres eius alius. Nec erit alia lex Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia poſthac: ſed & omnes gentes, & omni tempore vna lex, & ſempiterna, & immutabilis continebit; vnuſq; erit communis quaſi magiſter, & imperator omnium Deus. Ille legis huius inuentor, diſceptator, lator, cui qui non parebit, ipſe ſe fugiet, ac naturam hominis aſpernabitur, hoc ipſo luet maximas pœnas, etiamſi cætera ſupplicia, quæ putantur, effugerit. Quis Sacramentum Dei ſciens tam ſignificanter enarrare*

Solui legem, quid ſit.
Simile.
Quandiu lex Moyſis durauit.
Matth. 12.
Ibidem
Ioan. 5.
Lactant.
M. Tullius [illegible] legem.

legem

legem Dei poſſit, quam illam homo longè à veritatis notitia remotus expreſſit: Ego verò eos, qui vera imprudenter loquuntur, ſic habendos putò, quaſi diuinent ſpiritu aliquo inſtincti. Quod ſi, vt legis ſanctæ vim, rationemq́; peruidit, ita illud quoque vidiſſet, aut explicaſſet, in quibus præceptis lex ipſa conſiſteret, non Philoſophi functus eſſet officio, ſed Prophetæ. Hæc Lactantius, commendans ea, quæ docuit M. Tullius de natura diuinæ legis, tanquam è diuino Spiritu profecta. In quibus quidem Cicero de lege naturæ, quæ diuina quantum ad eius prima principia, à Deo indita exiſtit, loquitur; & ideò legem illam immutabilem eſſe aſſerit, ita vt nec tota abrogari, nec ex parte per hominem diſpenſari poſſit, communemq́ue eſſe, & eandem omnibus gentibus, locis, ac temporibus. Eſt igitur Lex Dei iuxta ſententiam Lactantij & Ciceronis immutabilis.

Bernard.

Bernardus verò libro de præcepto & diſpenſatione, poſtquam diuiſit præceptum obligans in ſtabile, ſub quo comprehendit poſitiua Eccleſiæ mandata, & in inuiolabile, ſub quo complectitur diuinum, quod Deus ipſe aliquando diſpenſat, quale eſt, *Non furaberis*: in quo ait, Deum diſpenſaſſe cum Hebræis, qui ſpolia Aegyptiorum præripuerunt; & in incommutabile, quod nec ipſe Deus diſpenſat, ita ſeorſum de his diſſerit: *Neceſſarium deinde, quod inuiolabile nominaui, illud intelligo, quod non ab homine traditum, ſed diuinitus promulgatum, niſi à Deo qui tradidit, mutari omninò non patitur.* Hęc ille. Et de incommutabili ſubiungit: *Iam verò neceſſarium, incommutabile quod accipi velim? Equidem nihil congruentius, quam quod diuina ita conſtat, & æterna ratione firmatum, vt nulla ex cauſſa poſſit vel ab ipſo Deo aliquatenus immutari.* Et paullo pòſt: *Primam igitur neceſſitatem* (loquitur de ſtatutis Monaſticis) *ſua cuique facit in promittendo voluntas: ſecundam* (loquitur de præcepto inuiolabili) *præcipientis autoritas: tertiam* (loquitur de incommutabili) *præcepti dignitas. Differunt autem, vt iam dictum eſt, quibuſdam à ſe inuicem gradibus tres iſtæ neceſſitates: nec vna omnes ſequitur immutabilitatis firmitas. Nā ex prima quidem quod efficitur, etſi non penitus immutabile, tamen vix mutabile eſſe conſtat, dum ſolis illud liceat mutare Prælatis, & hoc nonniſi fideli & prouida diſpenſatione. Quod verò fit ex ſequenti, quæ & maior eſt iſta, eſt penè iam incōmutabile. Sol. quippe Deo eſſe mutabile, ſuperius demonſtratum eſt. Porrò quod de nouiſſima fit, tanquam omnium maxima, omninò immutabile eſt, vtpotè quod ne ipſi quidem mutari liberū eſt.* Hæc Bernardus, qui docet, præceptū quidem poſitiuum immutabile eſſe per inferiores, mutabile verò per ipſos ſuperiores qui paris tamen cum his qui condiderunt, poteſtatis exiſtunt; Diuinum verò, omninò immutabile eſſet per homines.

Ius ſtabil. & inuiolabile, quę Bernard

Exod. 20.
Sup. 12.
Infra 12.
& ſeq.

Ius incommutabile eidem quod.

Huic autem ſententiæ Patrum conſonat ratio. Nam primum, ſi par in parem non habet poteſtatem; multò minus qui impar eſt Deo, non poterit mutare quæ ipſe ſtabiliuit. Deinde cum Deus, optimus ſit architectus, nunquam præcipiendo deſtruit, ſed ſemper ædificat: auferre igitur, quæ ipſe ædificauit, deſtruere eſt. Deus autem nullam ad deſtruendum contulit poteſtatem, vt teſtatur Apoſtolus. Tertiò, Eccleſia quaſi ſponſa Chriſti non poteſt ſigillū ſui ſponſi frangere, nec fidem literis ab ſponſo obſignatis auferre: quia minor eſt ſponſo, nec eſt domina ſcripti ſponſi, ſed teſtis, & interpres: ſicut è contrario Scriptura ſponſi non eſt iudex, ſed teſtis ſponſi & ſponſæ, ſicut ſcriptum eſt: *Scrutamini Scripturas, quia illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me.* Cum igitur Scriptura ſancta, Chriſti obſignatum à Deo teſtamentum exiſtat, id nequaquam mutare, vel reſcindere Papa, vel Eccleſia poteſt, ſed ſeruare potius, eoque regi, & gubernari debet. Quartò, ſtanti veteri Teſtamento nemo poteſtate ordinaria immutauit præcepta Dei, quæ tunc obligabant, nec ad Pontifices Legis veteris accurrebatur pro immutatione præcepti Diuini, vel pro ſolutione obligationis eius, ſed pro interpretatione: quemadmodum etiam in Nouo Teſtamento nunquam accurritur ad Pontifices, vel Concilia Generalia, vt in totum, vel ex parte ius Diuinum abrogetur, ſed vt illud interpretationem, & expoſitionem accipiat. Ergo, vel non eſt illa poteſtas in Eccleſia Dei, quod veriſſimum eſt; vel ſi eſt, vel ſi fuit, ſemper otioſa fuit, eſt, & erit, quod eſt vehementer abſurdum. Ex hac autem differentia aliæ ſubſequuntur.

Par in parem non habet imperium.

II. Ratio.

2. Cor. 10. & vlt.
III Ratio.
Epheſ 5.

Ioan. 5.
Scriptura qd ſit myſtice.

IV. Ratio.

Quarta differentia eſt, quòd ius Diuinum eſt per hominem indiſpenſabile, contrà verò ius humanum: vt luculenter in ſuperius dictis declarauit beatus Thomas. Bernardus etiam, dum docuit, mandata Diuina immutabilia eſſe per hominem: planè etiā docuit eſſe indiſpenſabilia, quia cum diſpenſatur præceptum, omnino mutatur, quia ex parte ſoluitur eius obligatio. Quod verò poſitiuum mutari, & diſpēſari valeat, eleganter docet B. Bernardus in prædicto loco: nam de huiuſmodi præceptis verba faciens, ſubiungit: *Quamdiu ergo charitati militant, immobiliter fixa ſunt, mutarique omninò nec ab ipſis quidem præpoſitis ſine offen*

Quartum diſcrimen iuris diuini, & humani
B Thomas.
Bernardus.

Quod ius poſitiuum mutari poſſit.

Bernardus.

offenſa poſſunt. At ſi contraria forte aliquando charitati viſa fuerint, his duntaxat, quibus hoc poſſe videre datum eſt, & prouidere creditum eſt, nonne iuſtiſſimum eſſe liquet, vt quæ pro charitate inuenta fuerunt, pro charitate quoque, vbi expedire videtur, vel intermittantur, vel in aliud forte commodius demutentur? Sicut è regione iniquum proculdubio foret, ſi ſtatuta pro ſola charitate, contra charitatem tenerentur. Sic ille.

Alexa. III.

Alexander quoque III. in Concilio Lateranenſi (& habetur cap. Super eod. tit. de vſuris) tanquam per ſe notum aſſumit non poſſe in iure diuino diſpenſari; ait enim: *Reſpondemus, quòd cùm vſurarum crimen vtriuſque Teſtamenti paginâ deteſtetur: ſuper hoc diſpenſationem aliquam poſſe fieri non videmus. Quia cum Scriptura ſacra prohibeat pro alterius vita mentiri: multo magis prohibendus eſt quis, ne pro redimenda vita captiui, vſurarum crimine inuoluatur.* Hæc ille. Conſtat igitur, ius hoc diuinum indiſpenſabile eſſe.

In vſuram diſpenſatio cur cadat nulla.

Leuit 25. Supra 19.

Vota interdũ vel iuramenta Pontifices quo iure relaxent.

Nec obſtat, quod quandoque Pontifices dicantur diſpenſare in votis, & iuramentis: quæ iure diuino reddi debent. Nã in iuramentis, & votis ſunt quædam humana, quæ Pontifici ſubſunt; & ſi certas circumſtantias habeant, & ſuper illis cadat ius diuinum abſque aliqua diſpenſatione, omnino præſtari debent talia vota, & iuramenta. Si autem aliæ circumſtantiæ ſint, & votum, vel iuramentum accedat, obligat quidem; ita tamen Papa non ſoluens ius diuinum, ſed propter defectum illarũ circumſtantiarum, ſuper quibus, vtpote humanis, poteſt Papa tollere obligationem, & per hoc diſpenſare. Vt ſi, exempli gratia, vouens erat ſub patria poteſtate, vel minime habebat ætatem diſcernendi; vel ſi præcipitanter, & immaturè aliquid pollicitus eſt, præſertim vero ſi quid inutile, vel minus expediens vouit: huiuſmodi namque potius ab homine proueniunt, quam à Deo, quamobrem ſub hominis poteſtate ſunt, aut diſpenſari poſſunt ab eo. Quod egregie tradit B. Thomas: *Dicendum, inquit, quod ſicut de iure Naturali, & præcepto Diuino tenetur homo implere votum; ita etiam tenetur ex eiſdem obedire Superiorum Legi, vel mandato. Et tamen cum diſpenſatur in aliqua Lege humana, non fit vt Legi humanæ non obediatur, quod eſt contra legem naturæ, & mandatum diuinum: ſed fit, vt quod erat lex, non ſit lex in hoc caſu. Ita etiã autoritate ſuperioris diſpenſantis fit, vt hoc, quod continebatur ſub voto, non contineatur: in quantum determinatur in hoc caſu non eſſe congruam materiam voti. Et ideo cùm Prælatus Eccleſiæ diſpenſat in voto, non diſpenſat in præcepto iuris Naturalis, vel Diuini, determinat quod cadebat ſub obligatione deliberationis humanæ, quæ non potuit omnia circumſpicere.* Hæc ille. Non poteſt igitur ius diuinum diſpenſari, neque per Prælatum, neque etiam per conſuetudinem, vt docet B. Gregorius epiſtol. ad Auerſanum Epiſcopum, & habetur diſt. 8. vbi Canon incipit: *Si conſuetudinem fortaſſis opponas; aduertendum eſt, quod Dominus dicit: Ego ſum via, veritas, & vita. Non dixit: Ego ſum conſuetudo; ſed veritas.* Et certe (vt B. Cypriani vtamur ſententia) quælibet conſuetudo, quantumuis vetuſta, quantumuis vulgata, veritati omninò eſt poſtponenda, & vſus, qui veritati eſt contrarius, eſt abolendus. Auguſtinus quoque ad Caſulanum (& habetur diſtin. 11. cap. Conſuetudinem) ait: *Conſuetudinem laudamus, quæ tamen contra fidem Catholicam nihil vſurpare dignoſcitur.* Hæc ille. Non cedit igitur ius Diuinum conſuetudini, ſicut cedit ius Humanum; quod etiam diſpenſationi cedit, vt innumeri Canones docent, vt cap. Sanctorum Patrum, diſtin. 70. & ca. Neceſſaria. 1. q. 8. & cap. Baſilicas, de conſecratione, diſt. 1.

D Thom 2.2 q 88 art 10. ad 2 & 11. p. 2

B. Gregor.

Ioan. 14.

Cyprian.

Aug epiſt. 86. tom. 2.

Q. 2 tantum conſuetudo laudabilis, teſte Auguſt.

Quinta differentia eſt: quod ius diuinum non cedit legi canonicæ, vel legi ciuili; quibus tamen ſi ſuperueniant, cedunt iura humana. Quod autem non cedat Legi Canonicæ, colligitur ex cap. Quis neſciat, diſtinct. 11. vbi Innocentius Papa I. ita loquitur: *Quis neſciat, aut non aduertat, id quod à Principe Apoſtolorum Petro Romanæ Eccleſiæ traditum eſt, & nunc vſque cuſtoditur, ab omnibus deberé ſeruari: nec ſuperduci, aut introduci aliquid, quod autoritatem debeat generalem aliunde accipere, vel exemplum: præſertim cum ſit manifeſtum, in omnem Italiam, Galliam, Hiſpaniam, & Africam, Siciliam, inſulaſq; interiacentes nullas conſtituiſſe Eccleſias, niſi eas, quas venerabilis Apoſtolus Petrus, aut ſucceſſores eius conſtituerunt Sacerdotes. Legant autem, ſi in his Prouincijs alius Apoſtolus inuenitur, aut legitur docuiſſe. Quod ſi non legunt, quia nuſquam inueniunt: oportet eos hoc ſequi, quod Eccleſia Romana cuſtodit, à qua principium eos accepiſſe non dubium eſt; ne dum peregrinis moribus ſtudent, caput inſtitutionum videantur amittere.* Hæc ille, docens propter peregrinas inſtitutiones non debere relinqui ius Diuinum à Beato Petro traditum. Quod autem non debeat cedere legi Ciuili, docet Symmachus in ſexta Synodo Romana, vt habes diſtinct. 10. cap. Non licet. *Non licet Imperatori, vel cuiquam veritatem cuſtodienti contra diuina mandata præſumere: nec quicquam quod Euangelicis, aut Apoſtolicis rebus obuiet, agere.* Adde quoque Auguſt. epiſt. ad Ianuarium: *Namque Saluator, ait, qui Dei clementius*

Quintum diſcrimen iuris Diuini, & Humani.

Symmachus Papa.

Aug. epiſt. 118 tom. 2.

com-

Quare Chriſtus ipſe per ſe Euchariſtiam poſt cōmunes cibus non eſſe ſumendā non iuſſerit.

commendaret myſterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus, & memoria diſcipulorum, à quibus ad paßionem digreſſurus erat; & ideo non præcepit, quo deinceps ordine ſumeretur; vt Apoſtolis per quos Eccleſias diſpoſiturus erat. ſeruaret hūc locū. Nam ſi hoc ille monuiſſet, vt poſt cibos alios ſemper ſuſciperetur, credo quòd eū morem nemo variaſſet. Hæc ille. Ex cuius verbis in primis habes iuxta Auguſtini mētem, & omnium Sanctorū, Chriſtum non inuidiſſe ſuis Apoſtolis, vel miniſtris, vt per ſe omnia voluerit præcipere, ſiue ſtatuere, ſed poſitiua, & quæ pro loco, & tempore erant varianda, eis conſtituenda reliquiſſe.

II. ratio.

Deinde ad rem noſtram perpende, quod ſi Chriſtus monuiſſet poſt communes cibos communicare Euchariſtiæ, nemo morem illum variaſſet, vt credebat Auguſtinus. Quod verbum, Credo, ideo fortè addidit; quia potuit eſſe admonitio conſulens, & nō obligans. Nam ſi vim obligandi habuiſſet Chriſti mandatum, omninò prætereundum non erat. Vel ideo id dixit, quia nos ſæpè factis noſtris transgredimur Chriſti mandata; vel, licèt quia Dominus dedit facultatem aliquid faciendi, non adimit propterea Eccleſiæ poteſtatem, quin poſſit ex cauſis, tempore, & loco id prohibere: ſicut Chriſtus dedit licētiam comedendi, quę apponerentur nobis; non ademit autem per hāc licentiam, quin Eccleſia præcipiente ciborum delectum, debeamus ſeruare.

Explicatur illud verbum Auguſtini: Credo quòd eum morem nemo variaſſet; ſi ſcilicet illud fieri Chriſtus præcepiſſet, de communicando poſt alios cibos.

Luc. 10.

Bernardus.

Superioribus quatenus obediendum.

Adhæc Bernardus libro de Præcepto & diſpenſatione ait: *Siue enim Deus ſiue homo vicarius Dei, mandatū quodcum que tradiderit. pari profectò obſequendum eſt cura: pari reuerentia deferendum: vbi tamen Deo contraria non præcipit homo. Quòd ſi cōtigerit, pergendum indubitanter conſulo in Petri ſententiam: quia obedire oportet magis Deo, quam hominibus. Aut enim hoc reſpōdendum cum Apoſtolis, aut cum Phariſæis certè audiendum: Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditiones veſtras? Si autem dolet ſe contemni magiſter homo præ illo, qui docet hominem ſcientiam: conſoletur illa (quam & vos poſuiſtis) Samuelis ſententia, qua inter lepram, & lepram videtur diſcernere ſic: Si peccauerit vir in virum, propitius ei poterit eſſe Deus: ſi autem in Deum peccauerit, quis orabit pro eo?* Hactenus ille.

Act. 5.

Matt. 15.

Pſalm. 93.

Deut. 17.

1. Reg. 2.

Secundum quem, & omnes alios Patres, atque rationem ipſam, quæuis humana lex, ſiue Ciuilis, ſiue Canonica, & quoduis humanum præceptum credere debet diuino, & non diuinum humano, quia obedire oportet magis Deo, quam hominibus.

Act. 5.

Humana verò præcepta, ſiue leges non ſolum diuinis, ſed etiā alijs legibus nouis, & præceptis humanis ex cauſſa ſatis credere ſolent, & debent, cum eandem poteſtatem habeant præſentes legiſlatores, quam antiqui, quorum in locum, & ordinem canonicè ſucceſſerunt. Et ſicut illi ſuas condere leges potuerunt, ita præſentes ex cauſis legitimis poſſunt illis antiquis vel omninò, vel ex parte contrarias Leges condere ſuas, ſed præſenti tempore Eccleſiæ magis conducibiles.

Sextum, ac poſtremum argumētum.

Sexta, & poſtrema differentia eſt; quòd ius diuinum nullam habeat exceptionem à voluntate, vel poteſtate humana pendētem, ſed ſi quam habet, à Dei poteſtate, & voluntate habet. Contra autem, ius humanum exceptiones habet ex poteſtate, voluntate humana prodeuntes. Cuius ratio eſt non obſcura. Nam vt teſtatur Innocentius Tertius in cap. Inter alia, de ſenten. excommunicationis. Vnde ius prodit, interpretatio quoque procedit: cum ius diuinum à Deo prodeat, exceptiones Diuinarum regularum non niſi à Diuina poteſtate prodire debent. Et ideo homini diſpenſationem in Diuinis rebus facienti credere non cogimur, niſi ex Scripturis Catholicè intellectis, vel ex iis, quæ manifeſtè deducuntur, exceptionem illam comprobet, vel à Deo autoritatem habeat Scripturam ſacram authenticè interpretandi, qualem habet Papa è Cathedra loquens, ac definiens Fidei controuerſias, vel generale Cōcilium legitimè congregatum.

Innocent. III. Vnde ius prodit, interpretatio quoque procedit.

Alioqui fruſtrarentur Diuinæ regulæ, inanesq́; ac vanæ efficerentur, ſi cuiuis priuato liceret in illis excipere. Ius autem humanum ex eadem ratione, quia abrogari, & mutari poteſt per humanam poteſtatem, per quā conditum eſt: ita poteſt non ſolum ab ea declarari, ſed etiam exceptiones recipere, quas illatenus nō receperat, ſi ita ad ædificationem magis expediat.

Diuinæ leges, & præceptiones ſi vllam exceptionem admitterent, quid inde.

Eſt igitur ius Diuinum propriè, ſiue ſtrictè, prout diſtinguitur ab Eccleſiaſtico & ciuili, inſtitutum immediatè à Deo, id eſt, abſque media autoritate ciuili, vel Eccleſiaſtica: quemadmodum Eccleſiaſticum eſt, quod immediatè ab Eccleſia prodit; vt ciuile, quod à poteſtate prodit ſeculari. Quemadmodum opus Diuinum propriè eſt, quod à Deo immediatè fit: opus Naturę, quod à Deo media natura: artis, quod à Deo media arte producitur. Et vt apertiori exemplo illuſtremus, fons Diuinus eſt, & Naturalis, & Artificialis. Diuinus quidem ille, qui Dei opere ac ſigno immediatè prodit, vt ille Elaiæ in quercu, vel ille, quem oſtendit Clemen ſub pede agni, cum eſſet relegatus ad metalla: naturalis verò eſt, qui nulla adhibita arte humana

Exēplis hæc illuminatur doctrina.

conſurgit: quemadmodum artificialis, qui artificio conſtat, atq; ab eo tantum pendet. Cognoſcitur autem ius Diuinum aut Scriptura, aut traditione, aut euidēti deductione, & neceſſaria ex Scripturis; vel quia non poteſt humana lege, vel conſuetudine derogari, aut exceptionem ab humana autoritate recipere. Et hactenus nobis de natura iuris Diuini, & Humani in eius definitione contenta, ac de notis; & proprietatibus, & differentiis vtriuſque dictum ſit, ad gloriam, & laudem Domini noſtri Ieſu Christi, qui omnium iurium ſuo modo effector eſt & conditor: ipſi cum Patre, & Spiritu ſancto gloria, honos, & imperium in ſempiternis ſeculis. Amen.

Ius diuinum tribus modis habetur.

TRACTATVS LXII.

In quo argumenta, quæ contra iuris Diuini naturam, & definitionē à nobis aſſignatam, à quibuſdam adferri poſſent, ſoluuntur planè, ac refelluntur.

QVONIAM ſatis non eſt veritatem ipſam omnibus intuendam proponere, & confirmare, niſi eam ab argumentis, quæ contra fiunt, tueamur, & res hæc non modicam lucem his quæ dicta ſunt, & vtilitatem non mediocrem Lectoribus adferre valeant; mei eſſe muneris exiſtimaui, bona fide illa in medium adducere, & quam parum efficiant, aut euincant quod volunt argumentantes, oſtendere.

Veritas requirit Deo.

Conſtat igitur ex his rationibus, ac Patribus, quos produximus, tam in veteri quam in nouo Teſtamento eſſe quædam in Scriptura, quæ cum enarrentur per humanam autoritatem, licèt à Deo cōceſſam, fuiſſe quidem inſtituta, propriè tamen ius diuinum dici non debere. Sed in hoc quidam offenduntur, cōtenduntq;, quicquid à Moyſe, vel ab Apoſtolis ſancitū eſt, propriè eſſe ius diuinum, non ſecus atque ea, quæ à Deo immediatè ſancita ſunt: neque volunt diſtinguere inter Apoſtolos quatenus Apoſtoli erāt, hoc eſt, promulgatores, & præcones iuris diuini, & quatenus paſtores erant, & Eccleſiarum antiſtites iura Eccleſiaſtica ſancientes: vt acutè annotauit D. Thomas, atque alij: nec rurſus inter Moyſen, quatenus Propheta erat, hoc eſt, miniſter, & denuntiator diuinæ Prophetiæ, & quatenus erat legiſlator, ex autoritate ſibi à Domino communicata præcepta tradens. Ob hos ergo minimè diſtinguentes, ac propterea ſeipſos confundentes, & ſuis ſe argumentis implicantes, meritò reſpondendum eſt.

D. Thomas Quodlibet. 4. art. 13. tom. 8.

Primò igitur turbantur, quòd in Lege Moyſi diſtinguendum eſſet inter præcepta decalogi probata à Deo per nudum miniſterium Angelicum, & inter præcepta reuelata quidem ab ipſo Deo ipſi Moyſi, ſed per ipſum, non tanquam nudum miniſtrū, & præconem, ſed tanquam per legiſlatorem ex autoritate Dei in ſe deriuata promulgata: & priora quidē dicamus proprius eſſe Dei poſteriora autem non ita propriè. Sed hæc turbatio immeritò oritur in illorum cordibus, cum in re ipſa omnes cōuenianius. Nam fatemur, tam illa, quæ præcepta ſunt ab Angelis in monte Sinai, quæ in Decalogo continentur, quam ea, quæ Moyſes promulgauit, ab eodem Deo optimo, & maximo eſſe profecta. Deinde fatemur, quod promanant ab eo, non quidem medio ſolo lumine naturalis rationis, vt leges omnes humanæ, & ciuiles, ſed lumine reuelato, & ſupernaturali: Nec enim (ait Petrus) voluntate humana allata eſt aliquando prophetia; ſed Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines. Tertiò quoque fatemur, quod tam illa vox, quam populus audiebat, cum Dominus proferret decalogum in monte Sinai, quam doctrina legis Moyſi traditæ, vt populo illā promulgaret, non ſic fuerunt immediatè à Deo pronūtiata, quin ad vtrumq; vteretur miniſterio Angelico: per Angelum ſiquidem organo aliquo corporeo vtētem vox illa terribilis perſonabat, & ſonitus buccinæ, quo territus populus Moyſi dicebat: *Loquere tu nobis, & audiemus: nō loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur.* Angelus quoq; erat, qui non ſecus Moyſi, quam cæteris Prophetis, & autoribus Scripturæ ſcribēda ſuggerebat: quia iuxta magni doctrinam Dionyſij ex Scripturâ depromptam; per Angelos hominibus reuelationes fiūt ſecundum diuinum ordinem, quo inferiora per media reducuntur ad ſumma. Hinc Angelus loquebatur in Zacharia verba bona, verba cōſolatoria, & Lex dicitur à Paulo ordinata per Angelos in manu mediatoris, & ad Hebr. Si enim qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus, &c. Stephanus quoque ad Iudæos dixit: *Qui accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorum, & non cuſtodiſtis.* Et de Moyſe: *Hic eſt qui fuit in Eccleſia in ſolitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in mōte Sina, & cum Patribus noſtris: qui accepit verba vitæ dare nobis.*

I. argum.
Exod. 20. & seq.
2. Petri.
Exod. 20.
Act. 7. & Gal. 3.
Dionyſius Areopag. de cœleſti hierarchia.
Zachar. 1.
Gal. 3.
Hebr. 2.
Act. 7.

Cum his omnibus tamen fateri debemus, quòd vt omnes creaturæ à Deo quidem fiunt, differentia tamen nonnulla eſt,

Ordo inter creaturas inuenitur.

inter illas, quoniam aliquæ à Deo ſolo producuntur abſque aliqua creaturæ cooperatione, vt Angeli, & animæ ratione prædit æ, & reliqua, quæ in primordio rerum Deus condidit; aliæ verò à Deo quidem prodeunt, ſed coefficientibus creaturis, vt ſunt quæ quotidiè generantur, & ſucceſſu temporis corrumpuntur: & vt in his quæ immediatè à Deo ſolo fiunt, alia alijs ſunt perfectiora, vt Angeli præcellunt animabus, & inter Angelos, ſuperiores inferioribus præſtãt: ita etiam inter doctrinas, quæ ab eo per reuelationem ſunt profectæ; imò & canonicæ meritò appellantur, gradus, & differentia exiſtit. Nam doctrina noui Teſtamenti illi veteris antecellit, & in nouo Teſtamento Euangelium Ioannis cæteris præſtat, teſte Auguſtino; in veteri autem Moyſes, Dauid, & Eſaias ſuas habent excellentias, & prærogatiuas. In Moyſe etiam ipſo, quæ Dominus in monte miniſterio Angeli protulit, excedunt alia, quæ per Moyſen pronuntiauit. Vtriſq; autem ſuperiora ſunt prolata per ipſum Verbum incarnatum, vt Apoſtolus ponderat cap. 1. ad Hebræos. Hinc Tertullianus lib. aduerſus Marcionem ſcripſit: *Aliter vtiq; Dominus per ſemetipſum operatur ſiue per Filium, aliter per Prophetas famulos ſuos maxime documenta virtutis, & poteſtatis: quæ vt clariora & validiora, quæ propria ſtare à vicarijs fas eſt.* Hæc ille, docens documenta per Deũ ipſum prolata, atque edita, excellentiora eſſe documentis vicarijs, hoc eſt, per homines vices ſuas gerentes factis.

Inter diuinas ſcripturas ordinem quoque inuenit.

Auguſtinus

Exod. 20. & 19.

Alia aliis vtriuſque ... in præcepta ... Tertul. lib. 4. aduerſus Marcionem.

Decalogus à Moyſis Lege quid differat.

Primum diſcrimen.

Vt igitur doctrina per Chriſtum prolata reliquis antecellebat, quòd & ab ipſo immediatè prodiret, & in perpetuum eſſet duratura, & altiora perfectioraque myſteria proponebat atque præcepta: ita etiam doctrina decalogi altior erat doctrina illa data per Moſen. Primò quidem, quia etſi per Angelum data ſit, ille tamẽ non in propria perſona loquebatur, ſed in perſona Dei: ſicut procurator in eius nomine, qui eum procuratorem conſtituit, loqui ſolet. Idcirco ait: *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Terra Aegypti, de domo ſeruitutis.* Et Scriptura ante hæc verba immediatè dicit: *Locutuſq; eſt Dominus cunctos ſermones hos.* Et rurſus: *Dixit præterea Dominus ad Moyſen, Hæc dices filius Iſrael; Vos vidiſtis quòd de cælo locutus ſim vobis;* & alibi: *Locutus eſt Dominus ad vos de medio ignis: vocem verborum eius audiſtis, & formam penitus non vidiſtis.* Ob hæc igitur perinde erat apud Iudæum populum, ac ſi Dominus per ſeipſum abſque vllo intermedio loqueretur, licèt reuerà vox illa per Angelum fieret. Dicente etiam Saluatore de Patre ſuo: *Neque vocem eius vnquam audiſtis, neque ſpeciem eius vidiſtis.* Idcirco Decalogus à Deo fuit vel immediatè, vel certè immediatiùs, quia nõ niſi medio Angelo, qui in perſona, vel autoritate propria non loquebatur, ſed nudus erat Dei miniſter. Lex verò reliqua licèt à Deo emanauerit, & per Angelum docentẽ Moyſen prodierit, nõ autem ex proprio Moyſi cerebro, aut prudentia: tamen quia à Deo edoctus eſt, atque ei collata eſt legiſlatoris poteſtas, qua vt legiſlator ſtatuebat, & præcipiebat, quemadmodum Ioannes Baptiſta ſibi è cœlo collatum miniſtrauit baptiſma, & ſicut Beſeleel & Ooliab artibus ſibi à Deo infuſis tanquam artifices tabernaculum fabrefaciebant, & ſicut ſeptuaginta Seniores Spiritu gubernandi ſibi infuſo regebant populum; & Dauid poteſtate Regia immediatè ſibi à Domino tradita duodecim tribus gubernabat: ac Salomon dono ſapientiæ à Deo accepto diſputabat ſuper lignis à cedro quæ eſt in Libano, vſque ad hyſſopum, quæ egreditur de pariete. Ad eum etiam modum Moyſes autoritate ſibi à Domino collata, legem ſibi ſuggeſtam ab eo, promulgabat populo: quamobrem lex illa, lex Moyſi frequenter dicitur, & ipſe non ſolum Propheta, ſed legiſlator. Paſſim etiam in lege traditur; Hoc, & illud præcepit Moyſes, & hoc & illud factum eſt iuxta præceptum Moyſi. Ipſe quoque loquitur: *Et nunc Iſrael audi præcepta, & iudicia quæ ego doceo te, vt faciẽs ea, viuas, & ingrediẽs poſſideas Terram, quam Dominus Deus patrum veſtrorum daturus eſt vobis. Nõ addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: cuſtodite mandata Domini Dei veſtri, quæ ego præcipio vobis.* Et infra: *Scitis quòd docuerim vos præcepta atque iuſtitias, ſicut mãdauit mihi* Dominus Deus *meus: ſic facietis ea in Terra, quam poſſeſſuri eſtis.* Et in Eccleſiaſtico: *Legem mãdauit Moyſes in præceptis iuſtitiarum, & hæreditatem domui Iacob, & Iſrael promiſſiones:* quod alij vertunt: Lex, quam Moyſes præceptis iuſtiſſimis tulit populis Iacob hæreditariam, vna cum promiſſionibus ad Iſraelitas pertinentibus. Quia ergo Moyſes legiſlator fuit, & ab eo lex immediatè proceſſit, loquendo de immediatione ſuppoſitorum; idcircò Decalogus proprius dicitur lex Dei, quam reliqua mandata Moyſi: quæ quidem etiam proprius iuxta modum noſtrum loquendi dici poſſunt lex Moyſi, quia cauſis proximis & immediatis immediatione ſuppoſiti, & non immediatis immediatione virtutis nomina atque effectus tribuimus. Ita enim illuminare, tribuimus propriè Soli; calefacere igni; genera-

Exod. 20.

Ibidem.

Deut. 4.

Ioan. 5.

Exod. 31.

Num. 11.

3. Reg. 4.

Deut. 4.

Eccl. 24.

nerare, plantis, & animantibus. Sunt autem cauſæ immediatæ immediatione ſuppoſiti, non autem ita propriè, & verè Dei: quanquam immediata exiſtat omnium cauſa, quod attinet ad immediationem virtutis, pluſquam omnis cauſa ſecunda. A quo etiã non abhorret vocabulum proprium: nam proprium eſt cuique, quod non eſt cũ altero commune: vt acutè docet Thomas. Ideo propriè Deus operatur, quod ſolus, & ſine alio adiutore, & pertingente ad effectũ efficit, quicquid ſit de miniſterio. Quod ideo dixerim; quia in Sacramentis Deus gratiã, & quicquid ſupernaturale eſt, per ſeipſum immediatè, & propriè operatur: quia homo nudum exhibet miniſterium, nec ſua vi, aut autoritate pertingit ad effectum ſupernaturalem, etſi vt miniſter ad illum ſuſcipiendum attingere dici poſſit.

Propriũ cuique quid ſit, & dicatur

D. Thom. opuſc. 19. ca. 4. co. 19.

In Sacramentis vti Deus operatur, vt homo.

Secundò, doctrina Decalogi excedit aliam doctrinam legis Moyſi in duratione: quia cæremoniæ tantum duraturæ erãt vſque ad propalatam veritatem: iudicia quoque commoda erant illi tempori, & loco, neque poſtea, nec alibi obligabant. Decalogus autem, qui virtute omnia continet moralia, etiam poſt Chriſtum durat, qui enim non venit ſoluere, ſed adimplere, & gratia ſua, atque Euangelicis præceptis iuuit ad perfectam eius impletionem. Ideo rectè Clemens Alexandrinus dixit: *Decuit Decalogũ per Deum legiſlatorem ferri, qui æternus eſt, reliqua verò minimè duratura, per Moyſen mortalem.*

Secundũ diſcrimen Decalogi à Moyſi lege.

Matth. 5.

Cle. Alex. 1. lib. Pædagogi cap. 7.

Tertiò, excellit in materia: quia in paucis continet vniuerſum cultum Dei fide, ſpe, & charitate cõſtantem, omnem etiam iuſtitiam, charitatem, atq; miſericordiam erga proximum ſemper, & vbique ſeruandam: reliqua verò lex non ita. Cum igitur hę ſint veræ differentiæ inter Decalogum, & reliquam Moyſi legem, & vocabula ipſa non repugnent: non videtur vlla eſſe offenſionis cauſa in doctrina, quæ tradit, Decalogum propius poſſe dici legem Dei, alia Moyſi; vel illum propriè Dei legem, alia non ita propriè: præſertim cum reſpectu eius, quod propriũ eſt, minus proprium iuxta communem loquendi modum dicatur improprium, aut non proprium. Vnde & Dominus per Ieremiam & Ezechielem differentiam faciens inter legem Dei moralem, & reliquam Moyſi: *Nõ ſum*, inquit, *locutus cum patribus veſtris, & non præcepi eis in die quá eduxi eos de terra Aegypti, de verbo holocauſtomatum, & victimarum. Sed hoc verbum præcepi eis, dicens; Audite vocem meam, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus, & ambulate in omni via quã mandaui vobis.*

Tertium diſcrimen [illegible]

Ierem. 7.

Quid Iudæis commendauerit Deus.

In Ezechiele quoque de moralibus præceptis verba faciẽs, ait: *Ego Dominus Deus veſter, in præceptis meis ambulate, & iudicia mea cuſtodite, & facite ea.* Quæ poſtquàm dixit à Iudæis violata, de cæremonijs ſubiungit: Ergo & ego dedi eis præcepta nõ bona, & iudicia, in quibus non viuent. Et pollui eos in muneribus ſuis, cũ offerrẽt omne quod aperit vuluam, propter delicta ſua: & ſciẽt quia ego Dominus. Ait ergo Dominus per Ieremiam, ſe non locutum de verbo holocauſtorum, quia eorum præceptum in Decalogo, quem per ſe locutus eſt, non poſuit. Per Ezechielem autem tradit ſe dediſſe præcepta non bona, quia cæremonias & iudicia per Moyſen tradiderat.

Ezech. 20.

Quare ſe Dominus nõ Iudæis ait præcepiſſe de verbo holocauſtomatum, & victimarum.

Idem cur dicat in Ezech. ſe dediſſe præcepta nõ bona.

Verum obijciunt nonnulli contra ea, quæ diximus, probantes legem Moyſi à Deo eſſe propriè, & immediatè. Primò, quia non ſolum Decalogus, ſed vel illa lex: *Nõ alligabis os bouis triturãti*, propria Dei eſt, Paulo illam de alendis prædicatoribus exponente: *Nunquid de bobus cura eſt Deo?* Deus igitur, inquiunt, eius legis eſt autor, & conſequenter omnium aliarum legum, quas tulit Moyſes. Reſpondemus, indubium eſſe, legem illam, quam Moyſes tulit, à Deo eſſe profectam: nam illam Deus per Angelum Moyſi reuelauit. Sed quia ſæpiſſimè in eadem Scriptura non tantum lex Dei, & Domini, ſed etiam lex Moyſi frequenter dicitur, præſertim in Euangelio; ſequitur quòd & ipſe Moyſes legiſlator extiterit, ac præceptor. Et quia in eadem Scriptura dicitur lex per Angelos data; colligitur illam legem à Deo in Angelum, ab Angelo in Moyſen, & à Moyſe vt legiſlatore, & non vt nudo præcone, in populum promanaſſe. Et ita verum eſt quod Moyſes illam legem de boue triturante tulit, Deus autem mediatè, ſi loquamur de mediatione ſuppoſiti; immediatè verò, ſi ſermo ſit de immediatione virtutis, illam pronuntiauit.

In hæc ſequentia quæ ſunt obiecta diluuntur.

Deut. 25.

1. Corin. 9.

Moiſen verum fuiſſe legiſlatorem, non præconem tantummodo.

Act. 7.
Gal. 3.

Secundò, idem probant per illud Pauli ad Hebræos 9. qui exponens quid ſignificaret illud, quod Sancta ſanctorum non paterent, ait: *Hoc ſignificante Spiritu ſancto, nondum propalatam eſſe ſanctorum viam*: Si ergo Spiritus ſanctus per vmbras veteris Teſtamenti ſignificabat noſtra, proculdubio ipſe cõdidit eiuſmodi cæremonias, in quibus illa ſignificarentur. Reſpondemus, verum eſſe, à Spiritu ſancto conditas illas leges: quia Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines: non tamen ſequitur quòd immediatè condiderit illa, ſed per Moyſen, quẽ docuit, & inſtituit legiſlatorem. Tertiò, producunt Epiphanium

Secundum argumentum.

Hebr. 9.

2. Petr. 1.

III argum. *Epiphanius.*

Hæreſi vigeſimatertia in Ptolemaitas, vbi Ptolemæum reprehendit, quod inter alia deliramenta dixerit eſſe quædam à Deo profecta, quædam ab humano Moyſi ſpiritu contrario Diuino, vt illud de libello repudij. Reſpondemus, Epiphanium non reprehendere Ptolemæum, quòd dixerit Moyſen quædam protuliſſe ex reuelatione & poteſtate legislatoris ſibi à Deo communicata: ſed quia dixit, illũ locutum fuiſſe ex humano ſpiritu, abſque eo quod Deus per illum loqueretur, quod nos ne per ſomnium quidem cogitamus. Quod autem res ita habeat, euidẽter conſtat, tum ex verbis ipſius Ptolomęi in epiſtola ad Floram, tum etiam ex verbis Epiphanij eum refutantis. Verba igitur Ptolomæi ad Floram fœminam, quæ ab ipſo Epiphanio recitantur, hæc ſunt: Primum igitur dicendum, quod vniuerſa illa lex, quę in quinq; libris Moyſis continetur, non ab vno aliquo ſancita eſt. Dico ſanè non à ſolo Deo; ſed ſunt quędam ipſarum præcepta etiam ab hominibus lata, & trifariam hanc diuiſam eſſe, Saluatoris verba nos docẽt. Nam in ipſum Deum, & eius legislatorem diuiditur, & in Moſen; non quemadmodum per ipſum Moyſen dat Deus, ſed ſicut ex propria intelligẽtia procedens, etiam Moyſes aliqua ſanciuit, & in ſeniores populi, qui primi comperiuntur mandata quædam propoſuiſſe. Hæc Ptolemæus, aſſerẽs quòd Moyſes non Deo loquente per ipſum, ſed ex propria intelligẽtia aliqua ſanciuit. Quem ſenſum redarguens Epiphanius, ait: *Quæ verò à Moyſe, neque ipſa extra Deum ſancita ſunt, ſed à Deo per Moyſen. Id quod ex ipſa Saluatoris reſponſione oſtẽditur. Ipſa enim quæ produxiſti teſtimonia, contra teipſum collegiſti. Dicit enim Dominus in Euangelio: Moyſes ſcripſit ſecundum duritiam cordis veſtri. Quod verò ſcripſit Moyſes, non extra voluntatem Dei ſcripſit, ſed ex Spiritu ſancto ſanciuit. Dixit enim Dominus in Euangelio: Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Et quomodo coniunxit? verbum declarauit, vt diſcamus, dicens: Idcirco derelinquet homo patrem ſuum, & matrẽ ſuam, & adhærebit vxori ſuæ: & erunt duo in carne vna.* Deinde infert, dicens: *Quod igitur Deus coniunxit, homo ne ſeparet: quanquam Dominus hoc nuſquam dixerit, quando Adam, & Euam formauit, ſed ſolum, Faciamus ipſi ſecundum ipſum auxiliarem? Verum hoc ab ipſo Adã dictum eſt, quando ſurrexit ex ſomno, & dixit: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur mulier, quoniam ex viro ſuo ſumpta: & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carnem vnam. Non igitur Deus hoc locutus eſt, ſed Adam. Dominus autem teſtatur in Euangelio, Dei verbum eſſe, quod per Adam dictũ eſt: & ab hoc ipſo argumẽto oſtendit, quod ipſe quidem Adam dixit, verum voluntas Dei loquebatur. Et hic Moyſes legẽ tulit Deo ipſi annuntianti legislationem.* Hæc Epiphanius, quem cõſtat in hoc reprehendiſſe Ptolemæum, quod dixiſſet Moyſen ex ſuo cerebro, & non Deo ſuggerente nonnulla ſanciuiſſe: quod nemo Catholicus dixit.

Deut. 24. *Matth.* 19.

Ptolomæi ſententiam de Moſe impium iudiciũ.

Matth. 19. Deut. 24. Ibidem. Geneſ 2. cap. 1.

Quartò obijciunt ex prophetia, quæ cum ſupra naturam exiſtat, à Deo eſt immediatè, & homo illam ſuſcipiens, ac proponens tantum nudum exhibet miniſterium, nec in ea ſuam autoritatem admiſcet. Vnde Prophetæ dicere ſolent: *Et factum eſt verbum Domini ad me, dicẽs*, vel: *Manus Domini facta eſt ſuper me.* Scriptores etiam ſolent deiicere, ne, quod dicunt, humanæ adſcribatur autoritati, vt Amos, qui dicebat: *Non ſum Propheta, & non ſum filius Prophetæ, ſed armentarius ego ſum vellicans ſycomoros.* Igitur & Moyſes, qui in lege ferenda Prophetam agebat, cum vmbra eſſet futurorum, non miſcuit autoritatem legislatoris: & ita lex illa purè, & immediatè eſt à Deo profecta, æquè propriè atque prophetia. Reſpondemus, legem poſſe dupliciter conſiderari: aut enim perpenditur, quatenus iuxta ſenſum literalem dirigebat illum populum in iudicijs diſcernendis, & politia per præcepta iudiciaria, & in Diuino cultu, ac cæremoniis per præcepta cæremonialia, & ſic habet rationem legis: aut perpenditur iuxta ſenſum ſpiritalem, & allegoricum, quatenus futura in nouo Teſtamento deſignabat, & ſic prophetiæ rationem induit, ſignificante Spiritu ſancto per illam legem quæ erant futura. Ita ergo Moyſes, quatenus legem in ſenſu literali tulit, legislator fuit, & legislatoris autoritatem à Deo ſibi communicatam percipiendo, & prohibẽdo adhibuit; præmiaque & pœnas proponendo. At verò quatenus lex illa Prophetica erat, cum eam per Spiritum ſanctum acceperit, & intellexerit iuxta exemplar ſibi in monte præmonſtratum (intelligentia ſiquidem opus eſt in viſione Prophetica, teſte Daniele) Prophetam egit, & ſic nudum exhibuit miniſterium abſque legislatoris autoritate.

Quartum argumentum.

Prophetæ cur dicebant: Factum eſt verbum vel manus Domini ad me, dicens, &c.

Amos. 7. *Hebr.* 10.

Lex Moyſi duob' modis conſideratur.

Moyſes quomodo legislator fuerit, & Propheta.

Exod. 25.

Dan. 10.

Quintò argumentantur: quia iuxta hãc ſentẽtiam lex Moyſi mõſtrum quoddam eſt ex humana, ac Diuina autoritate, & doctrina compactum. Reſpondemus, hoc minimè ſequi: quia quæ Moyſes vt legislator ſanciuit, ex autoritate, & ex doctrina ſibi cœlitus patefacta, non autem ex humana, teſtatur. Fuit autem ſuauius, & diuinæ ſapientiæ congruentius, vt quæ abroganda erant,

V. argum.

Matth.3.

erant, licet diuina, per hominem ſancirentur: quemadmodum per Ioannem eſt ſancitũ ſuum baptiſma in ſola aqua, vt ex Auguſtino ſupra prædiximus; quæ verò permanſura erant, per Deum ipſum in monte Sina proponerentur, ſicut etiam Chriſtus baptiſmum ſuum, qui durare debebat vſq; ad finem ſeculi, inſtituit per ſeipſum.

Aug tract.6. in Ioan c.9.

Sextum argumentum.

Sextò obiiciunt, quod ſi Moyſes aliqua per ſeipſum ſanciuiſſet, non differret vel à Iuſtiniano, vel à Solone, & Dracone, vel alijs ciuilibus legiſlatoribus, & Philoſophis. Quod tamen falſum eſt, quia lex Moyſi, lex diuina dicitur, ciuilis verò, humana. Reſpondemus: nequaquam hoc rectè inferri. Nam politici legiſlatores ex humana autoritate ſibi à Republica conceſſa, & lumine humanæ ratiõis ducti, leges ſuas condiderunt: quare meritò humanæ dictæ ſunt, cum à principio humano prodierint. Cæterum lex Moyſi diuina reuelatione, & autoritate Dei homini conceſſa prodijt; & idcirco diuina eſt, licet non ita immediatè ſicut Decalogus, vel doctrina per Chriſtum Dominũ prolata, vel ſicut lex fidei, & charitatis, quæ per Spiritum ſanctum in cordibus fidelium infunditur. Et hactenus de argumentis quæ fiunt contra differentiam inter legem Decalogi, ſiue moralem, & reliquas cæremonias, & iudicia per Moyſen tradita.

Quare leges ciuiles humanæ dicantur.

Lex Moyſi ab ipſo lata, cur diuina nihilo minus ſit dicta.

Rom.3.

Infra 5.

Producenda & argumenta illa, quæ fiũt cõtra aliam differentiam, quam etiam cõſtituũt Patres inter doctrinam, inſtitutionesque immediatè à Chriſto procedentes, quarum Apoſtoli fuerunt tantum promulgatores, quales ſunt leges de Sacramentis eorũ forma, materia, & miniſtris, quæ quidem ſolus Chriſtus potuit conſtituere, Apoſtoli autem, vel Eccleſia ipſa ſolum promulgare: & inter leges, quas Apoſtoli non ſolum promulgarunt, ſed autoritate ſua tãquam Eccleſiarum paſtores condiderunt. Sunt ergo, qui inter huiuſcemodi conſtitutiones nullam faciant differentiam, ſed omnes tales aſſerunt eſſe propriè ius diuinũ, ſiue illæ à Chriſto, ſiue ab ipſis Apoſtolis promanauerint, ſiue ſint in Canonicis ſcripturis, ſiue per traditionem ſint acceptæ. Quod varijs argumentis efficere contendunt: quæ recitanda ſunt, atq; reſoluenda.

Eorum qui Euangelica volunt præcepta ab Apoſtolis minime diſtingui argumenta proferuntur, atque diluuntur.

Primum argumentum.

Primum ergo ab Apoſtolo deſumunt argumẽtũm: qui cum tradidiſſet ordinem loquendi in Eccleſia ad ædificationem, & prohibuiſſet mulierem in Eccleſia loqui, quæ quidem planè ſunt poſitiua, ſubiungit: *Si quis videtur Propheta eſſe, aut ſpiritualis, cognoſcat quæ ſcribo vobis, quia Domini ſunt mãdata.* Si ergo, inquiunt, illa, quantumuis poſitiua, Domini ſunt mandata; ergo omnia huiuſmodi per Apoſtolos ſancita propriè ius diuinum erunt, non ſecus atque illa, quæ à Chriſto ſunt ſancita, nec erit ſpiritalis, ſed animalis, & carens ſpirituum diſcretione, qui quæ huiuſmodi ſunt, à natura propria iuris diuini reijciant. Reſpondemus, hæc quidem, & huiuſmodi præcepta Pauli, & Apoſtolorum Domini eſſe mandata, quia Dominus illa ipſis ſuggeſſit, & per eos ſanciuit: ſed hoc ipſo quod per eos ſancita ſunt tanquam per Eccleſiæ paſtores, atque rectores, propriè iuris Diuini non exiſtunt. Neque diſtinguere inter ea, quæ primæ claſſis ſunt, & per Chriſtum ipſum ſolum inſtituta, per Apoſtolos autem tanquam promulgata: & inter illa quę ſunt ſecundæ claſſis, & per Apoſtolos Deo ſuggerente inſtituta, hominem animalem, & carentem ſpirituum diſcretione planè arguit: imò è contrario ſpiritualis eſſe videtur, non ſolum diſtinguere inter dona, & doctrinam Dei, & ſeductiones diaboli, ſed etiã inter ipſa dona Dei, & ab eo promanãtes doctrinas. Ideo Paulus ſuadet æmulari meliora chariſmata, & probare meliora: & eum, qui matrimonio iungit virginem ſuam, laudare, tanquam qui benefaciat, ſed qui non iungit, melius facere. Ipſe etiam magnificat ſuam miſſionem & vocationem, quòd non ab hominibus, neque per hominem, vt erat illorum miſſio, qui ab Apoſtolis mittebantur: ſed quòd fuiſſet ab ipſo Chriſto. Ita igitur diſtinguere debet lex ſpiritalis inter leges, quæ à Deo profluunt per Apoſtolos, vt rectores ſunt Eccleſiæ, & inter eas, quas per ſeipſum ſanciuit: quia, vt ſupra ex Thoma vidimus, magni artifices operantur per ſeipſos quæ perfectiora ſunt, per inferiores verò reliqua quæ minus perfecta. Ita ergo ius diuinũ eſt propriè, quod Deus per ſeipſum inſtituit: quod verò per alios tanquam per legiſlatores, non ita. Eſt etiam ſpiritalis viri diſcernere inſtituta ex parte, & quæ magis ſeria, & fixa ſunt, tribuere proprius Deo inſtituenti: quæ verò minus, vt ſunt huiuſmodi poſitiua, & cæremoniæ Eccleſiæ Sacramenta ornantes, tribuere Apoſtolis, & alijs Eccleſiæ miniſtris.

1.Cor.14.

Pauli, aliorũque Apoſtolorum præcepta, cur Domini ſunt mandata.

Quid ſit proprium viri ſpiritualis.

1.Cor. 2.

Infra 7.

Gal.1.

D. Thomas prima ſecũdæ q.98.art. 3. ad 1. part.1.

Quid etiam viri ſpiritalis ſit proprium.

Secundum argumẽtum ſumitur ab eodem Apoſtolo, qui de ſe dixit: *An experimentum quæritis eius qui in me loquitur, Chriſtus?* & alibi: *Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit ſecundum meum conſilium. Puto autem quòd & ego Spiritũ Dei habeam.* Chriſtus igitur & Spiritus ſanctus loquebatur in Paulo, & in alijs Apoſtolis, & in illis præcipiebat: idcirco ius diuinum propriè erãt. Reſpondemus,

Secundum argumentum.

2 Cor. vlt. 1.Corin.7.

mus libenter admittendo, Chriſtũ, ac Spiritum ſanctum locutum fuiſſe per Apoſtolos, & per eos præcepiſſe, etiam quando Apoſtoli legislatores agebant Eccleſiaſticos: non tamen rectè infertur, quòd illa quæ decernebant, eſſent propriè ius diuinum. Imò contra ſequitur, nõ eſſe propriè: quia ſicut propriè ius humanũ eſt, quod ab homine immediatè prodit tanquam à legislatore, & ius naturale eſt, quod prodit ab ipſa natura; ita etiam ius diuinum eſt, quod immediatè à Deo prodit: non quidem immediatione virtutis, ſic enim omnia eſſent iuris diuini, ſed immediatione ſuppoſiti. Et licèt ſit dictum, Apoſtolorum doctrinam à Spiritu ſancto permanaſſe, etiã cùm leges condebant, & non cùm alia inſtituta Chriſti promulgabãt: non tam ẽ æqualiter ſemper, & vbique tangebantur ab ipſo Spiritu, quia viatores erant. Et ideo, vt ex Auguſtino vidimus, quandoq; in propria loquebantur perſona, & non tanquam promulgantes, quæ certo ſciebant à Domino eſſe inſtituta. Ideo Apoſtolus dicit: *Dico ego, non Dominus*, &: *Puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam.* Ita enim exponunt Origenes, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, Thomas, atque Scotus: licèt alij aliter interpretentur: qui permittẽdi ſunt in ſenſu ſuo abundare.

Ius humanum propriè quod, naturale iré, & diuinũ ſit.

Apoſtoli cur interdum diuinas leges in propria perſona tradebant, teſte Auguſt.

1. Cor. 7.

Origenes. Ambroſius. Hieronym. D. Thomas Scotus.

Tertium argumentum ſumitur ex verbis Marci, vbi de Apoſtolis ait: *Illi autem profecti prædicauerunt vbique Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Ex cuius verbis talis cõflatur ratiocinatio: non eſt dicendum, Apoſtolis ſolùm immediatè à Chriſto cõſtituta ſignis ſuis confirmaſſe: quæcunque ergo ipſi dicebant, confirmabant, & ita erant æqualis roboris, ac iuris propriè Diuini. Reſpondemus, ex verbis Marci potius colligi, Apoſtolos ſigna edidiſſe ad confirmandum ea quæ Chriſtus inſtituit, & illis tradidit, quàm huiuſmodi poſitiua. Dixit enim Apoſtolis Dominus: *Prædicate Euangelium omni creaturæ*; & poſteà dicitur quod prædicauerunt vbique, proculdubiò Euangelium, vt Chriſtus illis præcepit, & illud confirmarunt ſequentibus ſignis. Itaque videmus tam Chriſtum, quam Apoſtolus edidiſſe ſigna ad confirmandum ſtabiles Fidei articulos, & non ad hęc, vel illa præcepta poſitiua atque mobilia. Etſi benè fiant quandoq; ſigna ad confirmandam poteſtatem regendi & huiuſmodi poſitiua ſtatuendi: talis quippe poteſtas fixa eſt in Eccleſia, & valdè neceſſaria; & ideo dignã, quę ſignis, cũ opus eſſet, ſtabiliretur. Signa etiam quęcunq; ab Apoſtolis facta, quatenus prodebant Deũ in Apoſtolis eſſe, confirmabant etiã quęuis pręcepta, quæ ab eis prodibant, ſecundùm illud: *An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus?* Quare idem Apoſtolus alibi ait *Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis, vel idiota; conuincitur ab omnibus dijudicatur ab omnibus Occulta enim cordis eius manifeſta fiunt: & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quòd verò Deus in vobis ſit.* Etſi autem ſigna confirment, quòd præcepta quę prodeunt ab homine ſigna faciente, à Deo prodeunt: non tamen ſequitur quòd ſint propriè iuris diuini, ſed tantùm probant quòd autoritas hominis illius ſit à Deo. Nec etiam probant quòd ſint æqualis roboris, ſicut Angeli, & homines, cœli, & elementa, leo, & agnus; etſi omnia à Deo profecta ſint, non tamen paris roboris. Ita etiã inter præcepta Dei ab ipſo mediatè, vel immediatè prodeũtia, eſt diſtinctio in robore, vt videmus cum varia eorum duratione & obligatione: quædam enim ad tempus durant, quædã ſemper, quædam ad lethale crimen obligant, quædam etiam obligant quidem, ſed minimè ad lethale. Quædam etiam doctrinæ etſi à Chriſto immediatè prodierint, ad nullum peccatum obligant, vt Euangelica conſilia.

III argum. Marc. vlt.

Apoſtoli quę non mandata ſignis & miraculis confirmarent.

Ibidem.

Alter effectus ſignorum Apoſtolicorum.

2. Cor vlt.

1. Cor. 14.

Eiuſmodi ſigna atque miracula quo minimè ſpectarent

Diuina mãdata non eſſe paria.

Quartum argumentum eſt, ab eo quod Paulus ſolet dicere de ſua doctrina: *Fidelis*, inquit, *ſermo, & omni acceptione dignus.* Quomodo, inquiunt, fidelis eſt ſermo, ſi nõ eſt propriè ius diuinum, ſed humanum? Reſpondemus: Paulum nõ de omnibus, quæ docet, illa verba dicere ſolitũ eſſe, ſed tantùm de quibuſdam, & illis quidem fixis, & ad ſalutem pertinentibus, quale eſt illud: *Quoniam Dominus Ieſus venit peccatores ſaluos facere*, & item illud: *Si quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* Et ideo non neceſſariò cogimur ex verbis Pauli confiteri, quòd omnia, quæ ipſe docuit, etiam poſitiua, debebant gaudere hoc epitheto: *Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus.* Licèt etiam daremus, omnes leges poſitiuas, quas Apoſtoli ſanxerunt, fidelem fuiſſe ſermonem, quia pro tempore, & loco, quo ſancitæ ſunt, verè fuiſſe fideles, & quibus homines niti ſecurè potuiſſent, ſicut & legibus Eccleſiaſticis ſecurè nitimur: non tamen inde propterea ſequeretur, omnia ea iuris eſſe diuini. Alioqui omnes Eccleſiaſticæ leges propriè ius eſſent diuinum, quia reuera fideles ſunt ſimpliciter illis vtentes. Qui enim ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter.

IV. argum. 1 Tim. 1.

Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus quis Apoſtolo

Ibidem.

Infra 3.

Altera ſolutio

Quintum argumentum: Apoſtoli ſiue docerent, ſiue Sacramenta porrigerẽt, miniſtri erant Dei: ſed miniſter, iuxta Apo-

V. argum.

ſtolum, ſiue plantat, ſiue rigat, nihil eſt, ſed qui incrementum dat Deus: ergo perinde eſt Deum aliqua docuiſſe per miniſtros, ac per ſeipſum: itaque vtrunq; æquè propriè erit ius diuinum. Reſpondemus: Apoſtolos tam promulgantes à Deo inſtituta, & Sacramenta conficientes, & adminiſtrãtes, quàm etiã vt rectores, ac paſtores, leges ad Eccleſiæ ædificationem ſancientes, miniſtros Dei fuiſſe: cui omnia, etſi aliter, & aliter ſeruiunt. Nã cum promulgabant à Deo inſtituta, vel miniſtrabant Sacramenta, nudi erãt miniſtri, & iuxta formam ſibi præſcriptam agere debebãt: alioqui erraſſent, & nihil feciſſent. Quatenus autem legislatores, & paſtores erant ex poteſtate à Deo accepta, leges ſalutares condebant; ac proinde non ita erant nudi miniſtri. Ex quo prouenit, vt quæ ab eis conderentur leges, non eſſent propriè iuris diuini, ſicut illa, quæ nudè abſq; autoritate legislatoris adminiſtrabant. Non enim propriè diuinum eſt, in quo hominis autoritas cooperatur: vt contingit in legislatione Eccleſiaſtica, ſicut illud, in quo ſola diuina, homine tantùm nudum miniſterium exhibente, vt fit in miniſterio Sacramentorũ, & Fidei promulgatione: aliter enim præco eã promulgat, aliter eam ſtatuit legislator ciuilis: etſi reſpectu Dei vterque ſit miniſter.

1. Cor. 3.

Apoſtoli, & miniſtri Chriſti, & legislatores erant.

Quod propriè ius diuinum non ſit, nec cēſeri debeat.

Sextum argumentum: Apoſtoli erant miniſtri, & nequaquã in nomine proprio adminiſtrabant, vel docebãt; vt Paulus docet de baptizatis in nomine Pauli, vel Petri: ergo quę docebant, omnia Chriſti erãt, & propriè iuris diuini. Reſpondemus ex Thomæ & aliorum doctrina, duplicem eſſe in Apoſtolis diſtinguendam perſonam, quæ ex eorum ſcriptis manifeſtè colligitur. In quantum enim erant Apoſtoli, hoc eſt, nuntij, præconeſque nudi, erant verbi Chriſti adminiſtri, & pro eo legatione fungebantur ad promulgandum Euãgelium, & ius diuinum. In quantum etiam poteſtatem Ordinis habebant, nudi erant Sacramentorum miniſtri, non ſecùs atque alij presbyteri, vel Epiſcopi: quatenus verò paſtores erant, poteſtatem habebant iuriſdictionis, & illa leges congruas, & poſitiuas condebant. Itaque in primo nudo miniſterio quæ dicebant, & miniſtrabant, in nomine Chriſti, & non proprio docebant & miniſtrabant, & illa omnia erant iuris diuini. Quatenus verò leges condebant ex autoritate à Deo accepta, agebant quidem vt miniſtri Dei, ſed ita agebant vt miniſtri, vt etiam erga inferiores autoritatem haberent, & poteſtatem ad leges ferẽdas. Vnde Apoſtol⁹ ait: *Ideo abſens hæc ſcribo:*

VI. argum.

1. Cor. 1. & 3.

D. Thomas

Apoſtoli duplicem agebant perſonam.

2. Cor. 5.

2. Cor. 13.

vt non præſens durius agam, ſecundùm poteſtatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in deſtructionem. Et alibi: *Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui, vt præſens eum, qui ſic operatus eſt in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis, & meo ſpiritu, cum virtute Domini Ieſu, tradere huiuſmodi hominem Satanæ, in interitum carnis.* Et rurſus alibi de eodem: *Qui autem aliquid donaſtis, & ego. Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui, propter vos in perſona* (pro quo alij vertunt, in conſpectu) *Chriſti, vt non circumueniamur à Satana.* Et ad Titum: *Hæc loquere,* ait, *& exhortare: & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.* Et idcirco leges poſitiuæ, quæ ab hac poteſtate prodibant, diuinum propriè ius non erant. Et licet eas in perſona Chriſti proferrent; tamẽ etiam in propria perſona pronuntiabant, quatenus eorum arbitrio directo à Deo erat commiſſus vſus illius poteſtatis. Hinc illæ voces Pauli: *Ego iudicaui: ego donaui: ego durius agam*; & Tito dixit, vt cum omni imperio arguat. Quoniam igitur ab hominis autoritate, & arbitrio tales leges promanabant, ad ius propriè diuinum minimè ſpectabant.

1. Cor. 5.

2. Cor. 2.

Tit. 2.

2. Cor. vlt.

Septimum argumentum, quia alioqui Scriptura diuina, & Canonica Apoſtolorũ conſtaret ex humana & diuina autoritate, vt ſupra dictum eſt de lege Moyſi: quod tamen ſummè videtur inconueniens, atque abſurdum, cùm omnis Scriptura Canonica à Deo ſit. Reſpõdemus, quòd tota Canonica eſt quidẽ à Deo reuelata: & quicquid autor Scripturę quatenus autor dicit, vel enarrat, verum eſt, & Canonicum, ac diuinum: cum hac tamẽ virtute illud ſtat, quod multa inſerantur Scripturæ (non tamen nomine autoris Scripturæ, vel Spiritus ſancti) & falſa, iniquaque, & per homines ſeculares condita, vel per poteſtates ſancita Eccleſiaſticas, vel per Deum ipſum inſtituta. Quod vt liquidum reddatur, eſt obſeruandum, multa dici falſa, & impia in Sacris literis, non tamen ſub perſona Dei, vel autoris: quale eſt illud: *Dixit inſipiens in corde ſuo, Non eſt Deus.* Et illud: *Dixerunt impij cogitantes apud ſe non rectè: Exiguum, & cum tædio eſt tempus vitæ noſtræ, & non eſt refrigerium in fine hominis, & non eſt qui agnitus ſit reuerſus ab inferis.* Nam non eſſe Deum, vel nullum eſſe refrigerium in fine hominis, & neminem reuerſum eſſe ab inferis, falſum eſt, & impium: ſed illud, quòd impij ita dixerunt, veriſſimum eſt, & certiſſimum, & à Deo reuelatum. Similiter etiam in libris Eccleſiaſticis, & Sapientiæ, & Iobis, multa falſa aſſeruntur ſub perſona

VII. argum.

Quę falſa ſunt in Scripturis quà ratione proferantur.

Pſal. 13.

Sapient. 2.

ſona impiorum, vel amicorum Iobis; quæ tamen autores Scripturæ non aſſerunt, ſed tantùm impios, erranteſque illa aſſeruiſſe, quod maximè verum eſt: per illud tamen nihil autoritatis tribuitur huiuſmodi ſententijs, ſed relinquuntur in ſua natura falſitatis, ſi falſæ, vel impiæ exiſtant. In vniuerſum enim verum eſt, quod quæ varijs perſonis in Scripturis adſcribuntur, non habent plus ponderis, aut autoritatis (niſi comprobentur aliter) quam habent illi ipſi, qui eas protulerunt. Idcirco ſi impij, vel errantes ſunt, nullam ſuis dictis autoritatem præbent: ſi probabilem tantùm fidem habent, tantùm probabilem tribuũt: ſi autem errare non queunt, & Deus, & Chriſtus Dominus, & autor Scripturæ, vt autor loquens, quæ proferunt, ſunt certa, & indubia. Similiter etiam conſtat, leges merè humanas, & quandoque iniuſtas contineri in Scriptura, licèt ab ea tanquàm diuina non probentur: vt fuit illa Pharaonis de nece infantium, & Iudæorum afflictione, qui edixit: *Si maſculus fuerit, interficite eum; ſi fœmina, reſeruate.* Talis fuit Nabuchodonoſor de adoranda ſtatua ſua aurea. talis extitit illa Aſſueri de nece Iudæorum, de qua in libro Eſther: quæ leges planè humanæ, atque iniuſtæ extiterunt, licèt ex Deo habuerunt Scripturę, quòd Reges dicti illas tulerint. Humanæ etiam fuerunt leges Cyri, & Darij de remittendis Iudæis in Ieruſalem, etſi in Canonica & diuina Scriptura referantur Eſdræ. Similiter Canonicus, & diuinus eſt liber Zachariæ: ſed tamen quædam quæ enarrat, per Sacerdotes tantùm ſunt inſtituta. Apoſtoli etiam præceperũt abſtinere à ſuffocato, & ſanguine, & idolis immolato: quod merè Eccleſiaſticum fuit, & poſitiuum, quanquã à Deo eſt liber Actuum Apoſtolorum. Canonicæ præterea ſunt epiſtolæ Apoſtolorum, quæ aliqua continent præcepta, quę ad ius ſpectant poſitiuum, quę tamẽ non proptereà aſſerunt, et propriè eſſe iuris diuini, ſed tantùm tradunt, Apoſtolos ſuggerente ſpiritu ea præcepiſſe, quod, vt ſæpe dictum eſt, non ſufficit, vt quid ſit propriè iuris diuini. Vnde, licet Scriptura Canonica eſt, licèt multa dicta, & facta impiorũ enarret, quia à Deo eſt ipſa enarratio, non autem impia ſiue maledicta, ſiue malefacta: ita etiã diuina perinde eſt, atq; Canonica Scriptura, etſi narret multas humanas leges: quia narratio ipſa à Deo eſt, & per Eccleſiam vt Canonica probata, etſi leges enarratę ſint poſitiuæ, & humanæ, quandoque ciuiles, quandoque Eccleſiaſticæ, quandoque iniquæ, quandoque æquitati conſonæ.

Leges iniquæ quæ ſunt in Scriptura narratur.

Exod. 1.

Exod. 1.

Eſther 3.

Leges pure humanas, quas Scriptura cõmemoret.

1 Eſdr. 1. Infra 2. & ſeq.

Zachar. 7.

Actor. 15.

Octauum argumentum. Expoſitio Scripturæ Veteris Teſtamenti, quam Apoſtoli faciunt in libro Actuum, vel in epiſtolis ſuis, non eſt minoris autoritatis, aut firmitatis, quàm expoſitioes factæ à Chriſto, in ipſis Euangelijs contẽtæ: periode enim verum eſt quod Paulus aſſerit in epiſtola ad Galatas, & ad Hebræos, ſignificari per illas vmbras quas produxit ex Veteri Teſtamẽto, ſicut verum eſt, Chriſtum ſub pane Euchariſtiæ contentum, deſignatum fuiſſe in manna; cruci verò ſuffixum, adumbratum in ſerpente æneo. & ſuſcitatũ fuiſſe à morte, fuiſſe prędictum in Iona viuo prodeunte è ventre ceti. Si ergo expoſita per Apoſtolos æquè vera ſunt atque illa, quæ per Chriſtum; igitur præcepta Apoſtolorum eiuſdem erunt autoritatis cum illis Chriſti. Reſpondemus, omninò certas eſſe expoſitiones Apoſtolorum in Scripturis enarratas, ſicut etiam ſunt expoſitiones Domini in Euangelio contentæ: licèt non dubium ſit, doctrinam per Verbum prolatam eſſe digniorem, ſicut nobiliora ſunt Euangelia ipſis eorum epiſtolis: vtræque tamen iuris diuini exiſtunt, quia à Deo reuelatæ ſunt. Ex eo tamen non conſequitur, leges latas ab Apoſtolis iuris eſſe diuini, quia quatenus leges condunt, non ſunt nudi miniſtri, ſed autoritatem habẽt; quatenus verò autores ſunt Scripturæ Canonicæ, vel eius expoſitores, nudi ſunt miniſtri, à Deo, quæ ſcripturi ſunt, ſuſcipientes: & ideo illorum expoſitiones iuris ſunt diuini.

VIII. argum.

Galat. 4. & Hebr. 10. Exod. 16. Ioan. 6.

Sap. 3. Num. 21. Ion. 2. Matth. 12. Infra 10.

Apoſtolorum interpretatio Scripturarum ab eis facta eſt iuris diuini.

Nonum argumentum, Ab autoritate quorundam Patrum, qui eandem tribuũt autoritatem inſtitutis ab Apoſtolis, ac inſtitutis à Chriſto. Inter quos Cyprian' ſermone de ablutione pedum ita habet: *Ipſe ſummus Sacerdos ſui eſt Sacramenti inſtitutor, & autor; in cæteris hominis Spiritum ſanctum habuere doctorem. Et ſicut par eſt in Chriſto & Spiritu ſancto diuinitas, ita in ſuis inſtitutis æqua autoritas, & poteſtas: nec minus ratum eſt, quod dictante Spiritu ſancto Apoſtoli tradiderunt, quam quod ipſe tradidit, & in ſuis commemorationibus fieri præcipit.* Chryſoſtomus [illegible] in locum Pauli, 1. Cor. 7. exponens illud: *Ego, non Dominus,* & illud, *Non ego, ſed Dominus,* ſentit, illum diuina autoritate ſentire et loqui: ſed ego, inquit, non Dominus, in his, quæ ipſe diuina autoritate præcepit, quæ Dominus in Euangelio non præceperat: non ego autem, ſed Dominus, dixit, quòd non ipſe primus, ſed Dominus in Euangelio primò illa præceperat; ideo non reputat illa conſilium eſſe, ſed præceptum, quod coniux fidelis non dimittat

IX. argum.

Cyprianus.

Chryſoſt. [illegible]

infidelem nolentem cohabitare. De quo idem in lib. de virginitate, cap. 13. ait: *Quantum ſit huius præcepti robur, & primitus demonſtrat cuncta Eccleſia vniuerſalis, quæ hoc ſeruat, & ſeruabit ſemper.* Hæc ille. Quem ſecutus Theodoritus in eadem verba Pauli, ait: *Non inuenio hanc legem in Euangelio Chriſti, ſed eam nunc ſtatuo: neque hoc docuit Dominus, id eſt, non didici hoc ex Scriptura, aut prædicatione Domini, ſed ſine ſcripto, & voce Spiritu docente. Quòd verò leges Pauli, leges Chriſti ſint, nouerunt qui in literis ſanctis eruditi ſunt. Ipſius enim eſt illud: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Chriſtus? Et illud: Dico ego per gratiam Dei, quæ data eſt mihi: & alias, Si quis Propheta eſt, & ſpiritualis, cognoſcat quid ſcribo, quoniam Domini mandata ſunt. Item & illud: Exiſtimo quod & ego ſpiritum Dei habeam.* Hactenus Theodoritus. Ex quibus perſpicitur, quod Apoſtoli, & Chriſti præcepta eiuſdem roboris exiſtant, ac proinde iuris eſſe diuini. Reſpondemus, huiuſmodi ſententias facilè poſſe reſolui. Nam quod ad Cyprianum attinet, vt ex præcedentibus conſtat, de traditione Sacramentorum Apoſtolica loquitur, ac de [illegible], & ſimilibus, quæ conſtat à Chriſto eſſe inſtituta: & ideo illorum Apoſtolos tantùm promulgatores extitere, & vere tamen ſunt diuini, vtpote à Chriſto inſtituta, licèt ab Apoſtolis promulgata. Et ideo Cyprianus non facit differentiam inter huiuſmodi tradita à Chriſto, vel ab Apoſtolis: alioqui autem ipſe per ea, quæ Chriſtus inſtituit, illis quæ conſtituerunt Apoſtoli, præfert. Ait enim in epiſtola ad Rogatianum (& habetur cap. Dominus noſter, diſt. 93.) *Meminiſſe autem Domini debent, quoniam Apoſtolos, id eſt, Epiſcopos, & presbyteros Dominus elegit. Diaconos autem poſt aſcenſum Domini in cælum Apoſtoli ſibi conſtituerunt Epiſcopatus ſui, & Eccleſiæ miniſtros.* Hæc ille. Ad Chryſoſtomum verò, & Theodoritum exponentes verba Pauli, quòd diuina autoritate illa ſtatuerint, & non in propria perſona, cùm ait: *Dico ego, non Dominus*: Reſpondemus, licere illis abundare in ſuo ſenſu, nobis etiam licere ſequi Origenem, Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum, & Scotum aliter interpretantes. Et reuera ſuauior videtur horum Patrum Latinorum expoſitio. Et exponi poſſunt illi Patres, Paulum non in propria perſona, tanquam hominem purum rationis ductum tantum ſequentem illa condidiſſe præcepta, ſed per reuelationem illa accepiſſe, vt iam non in propria perſona, ſed vt diuina autoritate fultus illa ſtatuerit: nam à tali poteſtate diuinitus collata, omnia Eccleſiaſtica præcepta prodire debent.

Idem. — *Theodoritus par. 2.* — *2. Cor. 13.* — *Rom 12.* — *1. Cor 14.* — *Supr 7.* — *Cyprian lib. 3. ep 9.* — *Luc. 6.* — *Act. 7.* — *Rom 14.*

Quod verò ait Theodoritus, leges Pauli leges eſſe Chriſti, ob teſtimonia Pauli, quæ producit, reſpondendum eſt, verum eſſe, quatenus à Chriſto per Paulum tãquam legislatorem promanabant: ſed id non ſufficit, vt propriè dicantur eſſe iuris diuini, licèt diuinæ dici poſſent, & dicantur à ſanctis Patribus: etiam leges Pontificum, & Epiſcoporum, quia à Deo inſpirante profectæ: quo modo Cyprianus vocat leges ſatisfactionum, leges Euangelicas: & Gregorius Nazianzenus leges ieiuniorum, leges vocat diuinas, latius ſumpto vocabulo. Nec mirum, ſi ſancti impropriè quandoque vocibus vtãtur, quando ipſa Scriptura figuratis, & impropriis locutionibus, quò ſe nobis accommodet, vtatur. Ita ergo ſancti Doctores, quò præceptorum Eccleſiæ obſeruationem magis perſuaderent, ea interdum diuina vocant, quia à Deo prodeũt per miniſtros ſuos, & à diuina autoritate leges cõdendi ipſis conceſſa, & quia à miniſtris diuinis, & Spiritu ſancto directis promulgata. Et quia materiam illorum præceptorum ius diuinum vt plurimum determinat; & quia ad finem diuinum obſeruatores perducunt; & quia licet non ſint ius diuinum illa quæ præcipit Eccleſia; eſt tamen ius diuinum expreſſum, quòd præceptis Eccleſiæ parere nos præcepit Dominus, cùm dixit: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.* &, *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus.* Nec tamen, ſi Patres quãdoque iſta voce tam laxè vſi ſunt, propterea eà nobis ſemper eſt vtendum, vt dicamus propriè eſſe ius diuinũ, quamcunque legem, quæ cõtinetur in Scriptura, vel quamcunque etiam non ſcriptam, quæ ab Apoſtolis lata fuerit, vt aliqui docent. Qui rurſus aiunt, huiuſmodi leges, quia diuinæ, ac pares illis, quæ à Chriſto immediatè conſtitutæ ſunt, non poſſe diſpenſari per Pontificem Romanum; nec poſſe per illum concedi licentiam vt non ſeruentur, quòd videlicet hoc eſſet, diuinam ſoluere legem, quod per hominẽ fieri nequit: ſed eaſdem leges diuinas ceſſare, cùm ceſſat cauſa cur non obſeruentur, vel adeſt cauſa, vt non ampliùs obſeruentur. Vt v.g. lex de non vtendo circumciſione, cauſam habuit cur non obſeruaretur, cùm circumciſus eſt à Paulo Timotheus. Lex etiam de non radenda barba, quam dicũt diuinam, ex ſententia Epiphanij in hæreſim 8. contra Maſſalianos, cauſam habet cur non ſeruetur, cùm ſcilicet quis raditur, nõ laſciuiæ cauſa, vel mollitiei. Lex etiam de orando verſus Orientem, & de non orando

Quod ait Theodoritus leges Pauli leges eſſe Chriſti [illegible] nus verum [illegible] — *Cyprianus [illegible] Naz. orat. 1.* — *[illegible]* — *Luc 10. Matth 18.* — *Quæ leges Domini ceſſauerint.* — *Actor 16. Galat. 2.* — *Epiphan.*

dic

die Dominica genibus flexis: quę ab his dicuntur ius diuinum; vt firmaretur fides incarnationis Orientis ex alto, & reſurrectionis eius die Dominica, quam ceſſaſſe aiunt

1. Cor. 11. hac fide firmata. Lex item de muliere, vt velato capite oret in Eccleſia in ſignum ſubiectionis viri ceſſat, cùm abſque velo

Infra 40. & 1. Tim 2. recognoſcitur ſubiectio. Lex autem quòd mulier in Eccleſia non doceat, quia ſemper inquiunt, habet annexam turpitudinē eius violatio, nunquàm poteſt diſpenſari.

Infra 8. Tit. 1. Contra autem, lex de digamo, & neophyto non promouendis, cum in illo nō adeſt incontinentia, & in iſto ſuperbia, ceſſat obligatio.

Pauli leges, ſanctiones, quaſcunq; Romanum Pontificem poſſe relaxare. Verùm enimuerò falſam eſſe horum ſententiam, ex multis conſtare faciam. Primò, ex eius nouitate: ſaltem enim Eccleſia per hos quadringentos annos, quibus ſcholaſtici Doctores viguerunt, hāc nouam ignorauit doctrinam, Doctores autem antiqui, atq; authentici, qui illam probent, minimè producūtur.

II Ratio. Secūdò, vt vidimus contra Auguſtinum, & D. Thomam militat, atque adeò contra alios Patres productos, qui Apoſtolum in propria perſona locutum eſſe interpretantur, & non ſemper diuina iura protuliſſe.

III. Ratio. Tertiò, eſt contra decreta Patrum, & communem Eccleſiæ cōſuetudinem, ſecundum quam diſpenſatio fit: & diſpenſatio vocatur cum digamis, percuſſoribus, neophytis: atque ita leges de illis non promouendis à Paulo latæ relaxantur: ſicut etiam in Canonibus Apoſtolorum propriè diſpenſat Eccleſia.

Concil. Gangrenſe. Canonem Apoſtolorum, quē Syluester Papa relaxauerit. Quemadmodum dicitur in Concilio Gāgrēſi, & habetur diſt. 82. c. Presbyter: *Presbyter*, inquit *ſi fornicationem fecerit, quanquam ſecundum Canones Apoſtolorum debeat deponi; tamen iuxta autoritatem beati Sylueſtri, ſi in vitio non perdurauerit, ſi ſua ſponte confeſſus adierit, vt reſurgat; decem annis in hunc modum pœniteat, &c.* Diſpenſauit igitur Syluester in Canone Apoſtolorum, vt eius diſpenſationem probauit Concilium Gangrēſe: quod certè non licuiſſet, ſi fuiſſet ius diuinum.

IV. Ratio. Quartò, contra communem ſententiam Theologorum, & iuris Canonici peritorum de poteſtate Papæ loquentium, illud eſt: nam hi omnes aſſerunt, Papam diſpenſare poſſe in huiuſmodi epiſtolis Pauli contentis, ſicut ipſe Paulus diſpenſare potuiſſet: præſertim cùm Papa minorem autoritatem quàm ille in regenda Eccleſia non habeat.

V. Ratio. Quintò, quia conſuetudo in contrarium præualet in huiuſmodi præcepto; quæ tamen ſi diuina eſſet, non præualeret.

Sexta. Sextò, adimit hæc opinio ab Apoſtolis officium Epiſcopale, quod attinet ad partem illam leges Eccleſiaſticas condendi: quia nullas prorſus condidiſſet, ſed eas, quæ iuris diuini eſſent, promulgaſſent.

Septimò, videtur diuinam ſugillare prouidentiam, autoritatemque inhumare, quę ad tot res, ac tam minutas, atque inſtabiles voluit diuino præcepto obligare, non contenta Eccleſiaſticis præceptis. Septima.

Octauò, quia eſſent inferiora præcepta poſitiua diuina noui Teſtamenti illis veteris; illa enim penè omnia ſcripta erant in Scriptura Canonica, & non poterant diſpenſari, neque etiam poterant definitiuè declarari, niſi per Pontificem, durabatque eorum obligatio durante lege. Iſta verò, quæ diuina ab his dicuntur, ex maiore parte ſunt extra Scripturam, & incertum eſt an à Chriſto, vel ab Apoſtolis immediatè promanauerint, ac vix ad horā durarūt: & vniuſcuiuſq; arbitrio iuxta horum ſententiam videtur relinqui, an ceſſet cauſſa obſeruandi, vel an adſit cauſa, cur non debeat amplius obſeruari: & ita quotidie mori, & reuiuiſcere poſſe videntur. Octauus.

Nonò, ſi ſatis eſſet ad hoc, vt lex ſit propriè diuina, quòd contineatur in Scriptura; leges iniquæ impiorum Regum, vt Pharaonis de nece infantium, & Nabuchodonoſor de adoranda ſtatua aurea, & Aſſueri de cæde Iudæorum ad preces Aman; leges quoque humanæ, ac iuſtæ principum Ethnicorum, vt Cyri, & Darij: leges item Sacerdotum de ieiunijs, & feſtis diebus obſeruandis, & minimè contentis in lege Moyſi, ius propriè eſſent diuinum, quia in Scripturis continentur: poſtremò leges Eccleſiaſticæ propriè diuinæ eſſent appellandæ. Nona. Exod 1. Dan. 3. Eſter 3. Zachar 8.

Nam ſi Apoſtolicæ ius diuinum propriè erant, eò quòd illis aderat Spiritus ſanctus illas ſuggerens, leges profectò Pontificiæ, & Conciliorum Generalium legitimè ſancitæ, ius diuinum eſſent, quia etiam conditoribus adfuit Spiritus ſanctus, nec permiſit in fide, & moribus definiendis errare: ita dicere confidēter valeant: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis.* Act. 15.

Neque ſoluitur hoc argumentum, dicendo, quòd Apoſtoli habebant non ſolùm poteſtatem decernendi, quam habent Pōtifices, ſed ſcientiā, qua Pontifices carēt: non ſoluitur, inquam, quia non his qui habent ſcientiā, promittitur Spiritus ſanctus, ne errent, cùm videamus multos doctiſſimos viros erraſſe; ſed promittitur illis, qui habent claues ſcientiæ: qui licèt ſimpliciſſimi exiſtant, adhibito tamen conſilio, nō ſinuntur à Deo errare eodem Spiritu aſſiſtente, qui aderat Apoſtolis. Spiritus ſanctus quibus tantum promittitur.

Non ergo ita laxè ſumendum eſt ius diui-

diuinum, ſed vt latiùs eſt comprobatum. Ius diuinum eſt lex iuſta à Deo per ſeipſum lata, hoc eſt, non per hominis autoritatem, vel quod ex huiuſmodi lege neceſſariò, & manifeſtè deducitur, ſiue per Scripturam, ſiue per fidelem traditionem ad nos perueniat. In qua definitione primæ tres particulæ, nempè lex iuſta, lata à Deo, non per humanam autoritatem, ob rationes iam productas ponuntur. Additur etiam eſſe ius diuinum, quod ex iam dicta lege neceſſariò & manifeſtè producitur: quia quod huiuſmodi eſt, eandem vim habet obligandi, quam habet ſuum antecedens, ac principium. Dicitur autē neceſſariò: quia quod neceſſariò non deducitur, ſed vel non producitur, vel probabiliter tantùm deducitur, ius diuinum non eſt. Dicitur autem manifeſtè deduci: quia licèt quod neceſſariò deducitur: etiā obſcurè à iure diuino procedat, ſicut concluſio à ſuis oritur principijs: tamen ius diuinum propriè non dicitur. Quia cum per tot conſequentias & obſcurè deducatur, non habet vim communiter obligandi, cum pauciſſimi ſint, qui ita ratiocinentur, atque diſcurrant: quemadmodum etiam prima principia iuris naturæ, & concluſiones illi valdè propinquæ, omnes communiter obligant, quia omnibus notæ ſunt. At concluſiones, quæ remotæ, & per multas conſequentias deducuntur, non ita; & ideo per contrariam legem, vel conſuetudinem excuſantur, qui eas mediò remota violant; contra quas aſſerunt Doctores fuiſſe multitudinem vxorum, & libellum repudij: de quibus teſtatur Auguſtinus, quòd quando mos populi erat, peccatum non erat. Id autem manifeſtè dicitur colligi ex iure diuino, quod ex ipſo ſatis intelligatur: ita vt non ſit opus nouo præcepto, vel noua conſuetudine, vt capiatur eius vis, & obligatio. Demùm ponitur in definitione: Siue ſcriptum ſit in Scriptura, ſiue conſtet per fidelem traditionem. Nam ad hoc, quòd aliquid ſit ius diuinum, neque ſufficit, quòd in codice Canonico inueniatur, cùm multa ibidem reperiantur, quæ ſunt iuris merè poſitiui, ſiue humani, vt ex dictis conſtat. Nec etiam neceſſarium eſt vt contineatur in ipſa Scriptura, quia nonnulla ex his quæ fide credimus, & multorum Sacramentorum formę, ac materiæ, etſi in Scriptura non contineantur, ſunt tamen iuris diuini perinde atque illa, quæ Scriptura complectitur. Nam vt quid ſit ius diuinum, ſat eſt, quòd ſit à Deo ſolo inſtitutum: ſiue illa inſtitutio conſtet per Scripturam, ſiue alio modo, vt per traditionem, vel miraculum, vel reuelationem.

Iuris diuini definitio explicatur.

Iuris diuini particulæ ſingulatim explicantur.

Quæ iuris diuini non propriè, nec dicantur.

Auguſt.

Ius diuinum, vt dicatur, non requiritur vt in Scriptura contineatur.

Atque ex his liquidem redditum eſt, quod ſit propriè ius diuinum appellandum.

Ex quo etiam facile colligetur, quid ſit ius humanum. Eſt enim lex iuſta, ab homine legiſlatore procedens immediatè, ſiue politica ſit, ſiue Canonica. Quod enim nō eſt lex, vel non eſt lex iuſta, non meretur nomen iuris. Ruſus lex iuſta, quæ non immediatè ab homine procedit, loquendo de immediatione ſuppoſiti, ſed immediatè ab alio procedit, non eſt ius humanum, ſed diuinum, ſi immediatè à Deo procedit; vel Angelicum, ſi ab Angelo tanquam legiſlatore proficiſcitur. Ex his etiam explicari poteſt, quid ſit aliquid eſſe de iure diuino, vel eſſe de iure humano. Si enim de legibus ipſis loquamur, non propriè dicuntur ipſę leges eſſe de iure diuino, vel de iure humano, quia potius ſunt ipſum met ius diuinum, vel ius humanum: nam propriè dicitur legem eſſe de lege, & ius de iure. Si autem loquamur vel de materia ipſa legibus contenta, vel de hominum poteſtate, vel de Sacramentis, & ritibus, propriè quęritur, an hoc, vel illud ſit de iure diuino, vel humano; hoc eſt, an inſtitutum ſit ea lege, quæ propriè dici debeat ius humanum. Quæſtio igitur de iure diuino, vel humano, nō habet locum nec in ipſis legibus, quia non ſunt de iure, ſed ipſum ius: neque habent etiam locum in rebus, quæ non inſtituuntur per leges, & ita non quęrimus an Angeli, vel elementa, vel mixta ex eis compoſita, ſunt iuris diuini, vel humani: quia huiuſmodi res nō inſtituuntur legibus, ſed vi, & poteſtate Dei, vel cauſarum ſecundarum: ſed habet locum hæc quæſtio in his, quæ legibus inſtituuntur, vt ſunt poteſtates humanæ, & actiones, & ritus, & Sacramenta. Nemo autem miretur, ſi fuſiori ſermone huius iuris diuini naturam perſecuti fuerimus: nam ad eas quæſtiones, quas proximis tractatibus abſoluemus, hæc neceſſaria eſſe exiſtimauimus, & ni fallor, ad futuras in Eccleſia Dei controuerſias, an aliquid ſit iuris diuini, vel humani, aliquid lucis, & adiumenti noſtrum laborem allaturum ſperamus, in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui cum Patre, & Spiritu ſancto ſit æterna laus, honor, & imperium, in ſecula ſeculorum, Amen.

(∵)

Ius humanum quid.

De iure diuino quando aliquid dicatur, & de iure humano.

TRACTAT. LXIII.

In quo diſſeritur de duplici poteſtate, Seculari, & Eccleſiaſtica: & rurſus de gemina autoritate Eccleſiæ, Ordinis & iuriſdictionis, atque adeò de cauſis earum, & vnde deriuentur in miniſtros: & quod poteſtas iuriſdictionis à Chriſto per Petrum in Apoſtolos ſit deriuata.

De Natura poteſtatis & politica & humanæ diſtinctus.

AD propoſitæ quæſtionis faciliorem ac dilucidiorem ſolutionem, duo nobis eſſe præmittenda promiſimus: alterum, quid eſſet ius Diuinum, & quotuplex; alterum, quænam eſſet natura poteſtatis Eccleſiaſticæ, ſiue illa ſit ordinis, ſiue iuriſdictionis. Cum igitur primum præſtiterimus, ſupereſt vt ad ſecundum explicandum aggrediamur, quò videlicet inſtitutionem poteſtatis Epiſcoporum, & eorundem ſuper Presbyteros prælationem facilius intelligere valeamus. Cùm igitur homo animal ſit minimè ferum, & ſoluagum, ſed ſociale, & ciuile; animamq; habeat non mortalem, vt bruta, ſed immortalem à Deo: hinc factum eſt, vt ſemper cognita fuerit ab hominibus duplex poteſtas, altera ciuilis, & politica, qua homines in officio erga ſe inuicem continerentur, altera verò ſacra, qua in officio erga verum DEVM per verum cultum retinerentur. Quod ideò dixerim, quia nulla fuit, vel erit vnquam in terra vera poteſtas, vel ad cultum falſi Dei, vel ad falſum, & ſuperſtitioſum cultum Dei veri. Nã vt Deus (à quo omnis poteſtas eſt) nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit ſpatium peccandi: ita etiam nemini ad impiè agendum cõtulit poteſtatem. Hinc vana, & à dæmone, vel tyrannide, vel craſſa hominum ignorantia, & iniuſtitia idolorum Sacerdotia inuecta fuerunt, & cuiuſuis alterius ſectæ, quæ infidelitate laborauerit: de quibus hic nulla erit mentio. Quamuis etiam infideles ſuffragentur huic poteſtatum diſtinctioni: nam vel etiam ipſi ſemper deputarunt aliquos, qui deorum cultui vacarent; alios verò, qui politicam adminiſtrationem tractarent, vt ex Sacris, ac profanis libris conſtat: nam Babyloni, Perſæque ac Medi, Græci, ac Romanij, AEgyptij, atque alij ſuos Sacerdotes, ſuos etiam Reges, & iudices habuerunt: hic autem de populo Dei tantùm loquimur, in quo iam fuiſſe legitimam Dei poteſtatem ex Scriptura, ac Patribus conſtat. Nam in lege Naturæ præfuerunt alijs Adam, Cain, filius eius, qui ædificauit ciuitatem, Seth etiam, & Noë, & Sem, & alij, qui populos adminiſtrabant, & politicè regebant: primogeniti etiam Sacerdotio fungebantur, vt Melchiſedech (quem fuiſſe Sem primogenitum Noë, Hieronymus, atq; alij tradũt) qui erat Sacerdos Dei altiſſimi. Abraham etiam, Iſaac, & Iacob, quos ſacrificaſſe legimus, & ob Sacerdotium Chriſtos ſuos eos Dominus per Prophetam vocat, cùm ait: *Nolite tangere Chriſtos meos; & in Prophetis meis nolite malignari.* Eſau etiam profanus dicitur à beato Paulo, quòd primogenita, quibus erat annexum Sacerdotium, vendiderit. Vnde etiam Sacerdotales veſtes putantur illæ valde bonæ Eſau, in quibus benedicitur Iacob ab Iſaac. In lege quoque Moyſi diſtinctus eſt principatus ciuilis à Sacerdotio, & hoc tributum eſt Aaron; principatum politicum verò ſibi ſeruauit, & Ioſue illum poſt mortem tradit, alijſque iudicibus, Regibus, & Ducibus vſque ad Herodem Aſcalonitam Idumæum. Ideò cauſæ religionis ſemper relatæ ſunt ad Sacerdotes, vt Deuteronom. 17. præcipitur: *Labia enim Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum eſt.* Ioſaphat quoque, vt dicitur 2. Paralipom. 19. eleganter diſtinguit munera Sacerdotum, & Leuitarum, a muneribus iudicum, & magiſtratuum. Hanc diſtinctionem ſi agnouiſſet, aut agnoſcere voluiſſet Henricus huius nominis VIII. Rex Angliæ, nequaquam ſibi temerè & arroganter iura Sacerdotum vſurpaſſet. Iethro quoque Sacerdos Madian, rectum, ac ſanum conſilium præbuit Moyſi genero ſuo, cùm illi dixit: *Eſto tu populo in his quæ ad Deum pertinent, vt referas quæ dicuntur ad eum: Oſtendaſque populo cæremonias, & ritum colendi, viamq; per quam ingredi debeant, & opus quod facere.* Ad cætera verò politica miniſteria ſuaſit, vt decerneret populo tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos. Fuit autem eius conſilium à Moyſe acceptatum, & executioni mandatum: ac cum Iethro ad legem Naturæ pertineret, conſtat vtramque poteſtatem fuiſſe in lege Naturæ, & Moyſi cognitam, atque diſtinctam.

Homo quale animal ſit.

Rom. 13. Eccleſ. 15.

Idolorum Sacerdotia vnde ... inuecta.

Geneſ. 4. Melchiſedec ... primogenitus ... non ... Infr. 14. Hebr. 7. Hieron. lib. de quæſt. Hebra. in Gen. 10. Sacerdotes à Propheta ... Chriſti dicantur. Pſal. 104. Hebræor. 12. Gen. 25. Num. 17. Cauſſæ religionis, cultuſque Diuini ad quos referri ſolita. Machab. 2. Hẽrici Anglorum Regis VIII. temeritas, & arrogantia. Iethro ſoceri Moyſi ſapientia. Exod. 18.

Quòd autem etiam ſit in Nouo Teſtamento, ex Euangelio poteſt conſtare, vbi Dominus ait: *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo:* & rurſus, *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit:* & Petro dixit: *Paſce oues meas:* & *Quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis:* & Paulus: *Omnis anima poteſtatibus*

In lege etiam Euangelica (vt in lege veteri) duplicem poteſtatem eſſe, & ſecularem, & Eccleſiaſticam. Matth. 22. Luc. 10.

Ioan. 21. Matt. 16. Rom. 13. Hebr. vlt.

tibus ſublimioribus ſubdita ſit, &c. Et item de ſpirituali poteſtate: *Obedite*, inquit, *præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.*

Naturæ & Moyſi poteſtas ſpiritualis Euangelicæ cur cedat.

Rom. 13.

Etſi autem tempore legis Naturæ, ac Moyſi fuerit poteſtas ſpiritualis, & ſacra: longè tamen eminet poteſtas ſpiritualis Noui Teſtamenti. Quia licet vtraque à Deo ſit, à quo eſt omnis poteſtas; ea tamen Noui Teſtamenti ad altiora bona dirigit, vtpotè ad æterna, vt illa ad temporalia: hæc etiam dirigit ad æternam coram Deo iuſtificationem, ſicut illa, ſecluſa fide & gratia, ad iuſtitiam quandam externam, quam carnis emundationem appellat Apoſtolus. Vnde & Dominus comparans miniſterium Noui Teſtamenti cum miniſterio Ioannis, dixit: *Qui minor eſt in regno cælorum, maior eſt illo.* Apoſtolus etiam conferens miniſterium Noui Teſtamenti cum eo Veteris, ait: *Si miniſtratio mortis literis deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non poſſent intendere filij Iſrael in faciem Moyſi propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur: quomodo non magis miniſtratio Spiritus erit in gloria?*

Heb. 9. Matth. 11. 2. Cor. 3. Exod. 34.

Regia poteſtas ſpirituali poteſtati Naturæ vel Moyſi olim antecellebat.

Sed nunc omiſſa poteſtate illa ſpirituali legis Naturæ, vel Moyſi, quæ minor erat regia poteſtate in Veteri Teſtamento; & ideò etiam ſummi Sacerdotes Regibus ſubdebantur, ſicut etiam apud Gentiles: de poteſtate Eccleſiaſtica diſſerendum eſt.

Poteſtas ſpiritualis quid ſit.

Ea verò aliud non eſt, quàm facultas, ſiue poteſtas, qua Dei miniſter ei cooperatur in reducendis animis ad Deum, ſiue vitam æternam: quemadmodum ciuilis eſt, per quam, qui ei ſubduntur, diriguntur ad vitam quietam, pacificam in hoc ſæculo.

Eccleſiæ poteſtas à ſæculari in quibus differat, quantoque illi præſtantior ſit. I. diſcrimen.

Ex quo liquet, Eccleſiaſticam poteſtatem non ſolum à ſæculari differre, ſed eam longè excedere in multis, nimirùm in fine, efficiente, forma, & effectu. In fine quidem, quoniam poteſtatis ciuilis finis eſt in pace, & copia plebem ſibi commiſſam tueri, iuxta illud: *Qui poſuit fines tuos pacem.* At Eccleſiaſticæ poteſtatis eſt, ſubditos perducere ad vitam æternam, ſecundùm illud Apoſtoli: *Attende tibi, & doctrinæ; & inſta in illis. Hoc enim faciens, & te ipſum ſaluum facies, & eos qui te audiunt.*

Pſal. 147. 1. Tim. 4.

II. diſcrimen

In efficienti quoque cauſa excellit poteſtas Eccleſiaſtica: quia etſi vtraque poteſtas à Deo ſit, Eccleſiaſtica tamen altiori modo, quia à Chriſto eſt immediatè, quia Apoſtolos præfecit, & Petro dedit claues regni cælorum. Idcircò poteſtas Eccleſiaſtica primùm in CHRISTVM hominem à Deo deſcendit, & à CHRISTO in Petrum, & à Petro in alios miniſtros. Propter quod ciuitas ſancta Ieruſalem noua de cælo deſcendere à Ioanne viſa eſt. Portò ciuilis poteſtas à Deo quidem eſt, ſed mediatè, quatenus ipſe liberam condidit communitatem, eique dedit lumen, ac poteſtatem præficiendi ſibi Rectores: & idcircò ſæcularis poteſtas non ita deſcendit de cælo, ſed aſcendit potius à communitate ad Regem vel alium ſummum magiſtratum, & inde deriuatur ad cæteros inferiores.

Matth. 16. Apoc. 21.

Ciuilis poteſtas quatenus Deum habeat autorem.

Baſil. in conſt. monaſt. cap. 10. Rom. 13.

Hinc Baſilius libr. De vita ſolitaria tradit: *Paulus Apoſtolus in ea epiſtola, quam ad Romanos ſcribit, ipſis præcipit, vt excellentioribus illis poteſtatibus omnibus ſubiecti ſint: poteſtatibus, inquam, mundi, non ſpiritualibus: atque hoc ex his quæ deinceps adiecit, declarauit, cum de tributis, & vectigalibus locutus eſt: quo in loco qui vel minimum poteſtati reſiſtit, eum ait Deo ipſi reſiſtere. Si igitur qui mundo huic præſunt, & ex lege humana illam imperandi poteſtatem habuerunt: ſi diuina lex pietatis cultores tantopere voluit eſſe ſubiectos, & quod maius eſt, quorum vita tota tunc erat impietas: quam magna tandem ei à pietatis cultore præſtanda obedientia eſt, qui à Deo conſtitutus præſes ſit, & imperandi poteſtatem à legibus illius acceperit? & quis defendi poteſt, cum non Dei ordinationi reſiſtere, qui antiſtiti reſiſtat ſuo:* Hæc ille, & quæ ſequuntur.

III. & IV. diſcrimen Eccleſiaſticæ poteſtatis à Ciuili.

Quod ad formam verò attinet, ſiue exemplar, præcellit Eccleſiaſtica poteſtas ciuili, quia ſecundùm legem à Deo reuelatam, & Canonicam ex ea deductam, dirigit ſibi ſubditos poteſtas Eccleſiaſtica, Ciuilis vero ſuos ſecundum legem Naturæ, & Politicas leges ab ea deductas, ac proinde differt etiam effectu, ſiue fructu; quoniam poteſtas Eccleſiaſtica iuſtos coram Deo facere nititur; ciuilis autem contenta eſt, ſi boni ſint moraliter, vel iuſti, hoc eſt, ciues nemini exterius nocentes. Non ſolùm igitur differt poteſtas Eccleſiaſtica, & Politica, ſed etiam eam excedit. Quod non ſolùm ratio, ſed etiam Patres teſtantur. Ignatius namque epiſtola ad Tarſenſes, vult, Diaconos, Presbyteros, atque populum ſubijci Epiſcopo. Et ad Philadelphienſes ait: *Principes ſubditi eſtote Cæſari, milites Principibus, Diaconi Presbyteris ſacrorum adminiſtratoribus: Presbyteri verò, & Diaconi, atque omnis Clerus ſimul cum omni populo, & militibus, atque Principibus. Sed & Cæſares obediant Epiſcopo, Epiſcopi verò Chriſto, ſicut Patri Chriſtus. Et ita vnitas per omnia ſeruatur.* Idem quoq; docet epiſtola ad Smyrnenſes.

Ignat. epiſt. 8. ſub finem. Idem ep. 9. ad Philadelph. Idem ep. 10.

Gregorius Nazianzenus laicos alloquens, ait: *Vos oues nolite paſcere paſtores, neque ſuper terminos eorum eleuemini. Satis enim vobis eſt, ſi rectè paſcamini. Nolite iudicare iudices,*

Greg. Naz. orat. 6.

nes

nec legem feratis legu latoribus : Deus, enim nequaquam Deus eſt ſeditionis & confuſionis , ſed ordinis , & pacis. Nemo igitur caput ſit, qui vix manus , aut pes eſſe poßit , ſiue membrum aliud corporis honorabilius : ſed vnuſquiſque fratres, in eo ordine , in quo vocatus eſt , permaneat , &c.

1. Cor. 14.

Supra 7.

Idem orat. 13.

Idem quoque: *Quid autem, inquit, de vobis dicemus Principes etiam in poteſtatibus conſtituti? Iam enim ad vos ſermo noſter ſe vertit , ne minus videamur æqui, quod priuatos rectè admoneamus , veſtræ autem parcamus potentiæ , tanquam reuereamur poteſtatem a Chriſto nobis conceſſam. Num vobis parcere oportet , aut maiorem priuatorum curam habere, vos vero negligere? Qui tantò maiori cura digni eſtis, quantum etiam libra examen plus trahit, cùm in alteram partem vergit, maioriq; indiget æquilibrio. Contrarium enim tam à nobis , quam a ſermone abſit. Quid igitur dicitis ? Quomodò inter nos conueniet? Num ſermonem ſuſcipitis liberum , & quos lex Chriſti meæ poteſtati, meoq; ſubiecit tribunali? imperamus enim & ipſi : addo, imperio maiori, & perfectiori , aut oportet potius vt ſpiritus ſubſit carni, cœleſtiaque terreſtribus. Suſcipe igitur vocem liberiorem ; Scio te eſſe ouem gregis mei , altaris Sacerdotem , Paſtoris magni agnum , rectéq; ex supernis à Spiritu directum , & lumine ſanctæ Trinitatis , quemadmodum nos, illuminatum : ac ideò breuis , & ſuccinctus ad te meus eſt ſermo* (alloquitur Imperatorem) *Chriſti gratia regnas , Chriſti gratia diſpenſas : ab illo tibi datus eſt gladius , non vt illo vtaris , ſed vt eo muneris, & tanquam depoſitum purum tradenti cuſtodias.*

Principes ſeculares quanta curæ ſint Epiſcopis, teſte Nazianzeno.

Chryſoſtomus quoque de verbis Eſaiæ: *Alij ſunt termini regni , alij Sacerdotij. Hoc regnum (id eſt, Sacerdotium) illo maius eſt, nec enim ex his quæ videntur. Hic declaratur lex, neque e gemmis illi affixis , nec ex auro quo amictus eſt , debet æſtimari Rex. Ille quidem, ea quæ ſunt in terris, ſortitus erat adminiſtranda . Cæterùm ſacerdotij ius è ſupernis deſcendit : Quæcunque ligaueritis ſuper terram , erunt ligata & in cœlo. Regi ea, quæ hic ſunt commiſſa , ſunt mihi cœleſtia. Mihi cum dico , Sacerdotem intelligo.* Et infra: *Regi corpora commiſſa ſunt , Sacerdoti animæ: Rex maculas corporum remittit , Sacerdos maculas peccatorum: ille cogit , hic exhortatur : ille neceßitate, hic conſilio. Ille habet arma ſenſibilia, hic arma ſpiritualia : ille bellum gerit cum barbaris , mihi bellum eſt aduerſus dæmonem. Maior hic principatus : propterea Rex caput ſummittit manus Sacerdotis , & vbique in veteri Scriptura Sacerdotes vngebant Reges.* Hactenus Chryſoſtomus.

Chryſ. ho. 4. ex verbis Eſa. tom 5. à med.

Sacerdotij, cũ regno, Chryſ. ſtom. pulchra contentio.

Matt. 18.

Vbiq; in Veteri Scriptura Sacerdotes vngebant Reges.

Felix quoque Papa Principem alloquens, ait: (& habetur diſtin. 10. ca. certum eſt.) *Certum eſt , hoc rebus veſtris eſſe ſalutare, vt cùm de cauſis Dei agitur iuxta ipſius conſtitutionem regiam voluntatem. Sacerdotibus Chriſti ſtudeatis ſubdere , non præferre : & Sacroſancta per eorum Præſules potius diſcere , quam docere: Eccleſiaſticam formam ſequi , non huic humanitus ſequenda iura præfigere , neq; in eius ſanctionibus velle dominari, cuius clementiæ Deus voluit tuæ piæ deuotionis colla ſubmittere : ne , dum menſuram cœleſtis diſpenſationis excedi tur , eatur in contumeliam diſponentis.*

Felix Papa.

Gelaſius præterea Pontifex in tomo de anathematis vinculo , de his duabus poteſtatibus , & excellentia Eccleſiaſticæ ſuper ſæcularem egregiè philoſophatur. Quod non ignorans Iulianus Apoſtata, & Eccleſiam tanquam ſimia quædam nitens imitari , iubebat vt idolorum Sacerdos in templo præcederet iudices. Sic enim hiſtoria Tripartita refert illum reſcripſiſſe ad idolorum Pontificem : *Præſides prouinciarum rarius in domum ſuſcipe : frequenter eis ſcripta tranſmitte: ingredientibus eis ciuitatem , Sacerdotum nullus occurrat : Cumque in templa deorum venerint, intra ianuas eos nemo præcedat militum , aut præcedentium officiorum , ſed qui voluerit , ſubſequatur : cum ad ipſum limen templi peruenerit, primatus exiſtat. Tu enim, ſicut noſti, intus es iudex : hoc enim ſacra vnctio videtur exigere.* Hæc ibi.

Gelaſ. Pap.

Hiſt. Tripart. lib. 6. c. 30.

Manifeſtum eſt igitur , poteſtatem ciuilem inferiorem eſſe Eccleſiaſtica , atque ideò illi ſubſeruire debere : è contrario verò Eccleſiaſtica poteſtas ſuperior eſt , licèt qui illa funguntur , per ſe ipſos non debeant temporalia exercere, quòd illa indigna exiſtimet, quæ tales occupent: poſſunt tamen huiuſmodi dominium temporale habere, modò eis legitimè obueniat. Vnde Euſebius Cæſarienſis libro Præparationis Euangelicæ de diſciplina Ciuili loquens, ait: *Quis iuſtior , aut melior modus excogitabitur quàm hic ſit ? qui Deum Principem præpoſuerit , & Sacerdotibus communiter maximarum rerum gubernationem attribuerit, & ſummo Pontifici Sacerdotum omnium regimen commiſerit: quod non cenſu , aut genere , ſed virtutis præſtantia ad Dei aſſumpſit , & legis, aliarumque rerum cum illis commiſit , vt ipſi & dubia decidant , & peccantes puniant . Quis igitur principatus hoc melior , aut quis maior Deo poteſt honor adferri: Tota quippe multitudo pijßime Deum colit : & Sacerdotibus maximarum rerum cura committitur.* Sic ille. Ex quo conſtat , non pugnare cum Sacerdotio ciuile dominium, licèt per alios decentiùs exerceatur ipſis Sacerdotibus per ſe vacantibus iudicijs Eccleſiaſticis. Hinc quoque Auguſtinus libro de Ciuitate Dei explicans viſionem Ioannis in Apocalypſi , qua vidit ſedentem in throno , & iudicium , ait : Non

Euſeb. li. 8. de præpa. Euan. ca. 8. tom. 1.

Sedẽs in throno, & iudiciũ datũ quid myſtice Auguſt.

Aug. li. 20. de ciuit. Dei, ca. 9 10 1.

Apocal. 20.

hoc

hoc putandum eſt de vltimo iudicio dici, ſed ſedes præpoſitorum, & ipſi præpoſiti intelligendi ſunt, per quos Eccleſia nunc gubernatur. Iudicium autem datum nullum melius accipiendum videtur, quam illud quod dictum eſt: Quæcunque

Matth. 18.

ligaueritis in terra, erunt ligata & in cælis: Et quæ ſolueritis in terra, erunt ſoluta & in cælis. Vnde Apoſtolus: *Quid enim mihi eſt, inquit, de*

1. Cor. 6.

ijs qui foris ſunt, iudicare? nonne de his qui intus ſunt, vos iudicatis? Conſtat ergo ex dictis, poteſtates has diſtinctas eſſe quidem, quandoque tamen concurrere in vnam perſonam, quandoque verò à diuerſis exerceri: & tunc ſeruanda eſt Charitas, & Iuſtitia, vt neutra poteſtas falcem mittat in meſſem alienam: ſed quæ ſunt Dei, Deo: & quæ ſunt Cæſaris, Cæſari reddantur. Vnde in Concilio Generali Lateranenſi ſub Innocent. Tertio Canon 44. ſtatuitur; vt iura Clericorum non vſurpent laici, nec clerici ſibi vendicent iura laicorum.

Matth. 22

Concil. Lateran. ſub Innocen. III.

De poteſtate Eccleſiaſtica quæ ordine agendum ſit.

Sed relicta poteſtate ſeculari, agendum de poteſtate Eccleſiaſtica: quæ bipartita eſt. Nam altera dicitur Ordinis, ſeu Sacramentalis, altera verò iuriſdictionis: de quibus primo inueſtigandum an ſint; deinde quid ſint: tertio, quæ ſint harum poteſtatum cauſſæ: quartò, an & vnde deriuentur: quintò, quomodo deriuentur, an ſcilicet per conſecrationem, vel vnctionem, & an per collationem poteſtatis, vel aſſignationem ſolius materiæ: ſextò, de collatione harum inter ſe, vbi videndum eſt an diſtinctæ ſint, & à ſe inuicem ſeparabiles; & an præter illas opus ſit alia poteſtate.

Quod ſint in Eccleſia hæ duæ poteſtates, ordinis, ſcilicet, & iuriſdictionis.

Ad primum igitur breuiter reſpondemus, duplicem illam poteſtatem eſſe in Eccleſia: nam illam Ordinis abundè nos oſtendimus in Tractatibus ſuperioribus, de illa verò iuriſdictionis loquitur ſæpè Apoſtolus, cùm ait: *In promptu habentes vlciſci omnem inobedientiam*; & iterum: *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, & ſpiritu manſuetudinis?* Et alibi: *Ideo abſens hæc ſcribo; vt non præſens durius agam ſecundum poteſtatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in deſtructionem.* Idem ſæpè poteſtate iuriſdictionis eſt vſus, cùm diuerſos excommunicauit, præſertim Corinthium inceſtuoſum, quem poſteà à vinculo illo abſoluit, & ait: *Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui, propter vos, in perſona* CHRISTI. Corinthios etiam commendat, quòd obedierint Tito, & cum timore ac tremore exceperint eum. Et ad eundem ait: *Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.* Et de Epiſcopo docet: *Oportet eum domui ſuæ bene eſſe præpoſitum, filios habentem ſubditos cum omni caſtitate. Si quis autem domui ſuæ præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei diligentiam habebit:* Monet prætereà Timotheum, ne accuſationem aduerſus presbyterum recipiat, niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus. Quæ omnia, & pleraque alia, quibus aut obedientia ad præcepta præpoſitorum Eccleſiæ iniungitur, vel commendatur, oſtendunt non minus in Eccleſia eſſe poteſtatem iuriſdictionis, quam Ordinis. De vtraque etiam locutus eſt ad Petrum, cùm inquit: *Tibi dabo claues regni cælorum*; & iterum: *Tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos*: &, *Paſce agnos meos*; &, *Paſce oues meas.* De poteſtate autem iuriſdictionis ſola Dominus dixit: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus.* De hac gemina poteſtate innumera ſunt teſtimonia Sanctorum Patrum, & Canones Pontificum: quos conſultò propter rei euidentiam ſupprimimus.

2. Cor. 10.

1. Cor. 4.

2. Cor. vlt.

Supr. 10.

1. Corin. 5.

2. Cor. 2.

Infr. 7.

Tit. 2.

1. Tim. 3.

Infr. 5.

Matt. 16.

Luc. 22.

Ioann. 21.

Matt. 18.

Ratione hæ poteſtates adſtruuntur.

Ratio quoque illam diſtinctionem porrigit poteſtatum. Quia ſi in veteri lege vltra iuriſdictionem poterant conſecrare, offerre, & benedicere: multò magis in Nouo Teſtamento eædem erunt poteſtates; atque eò ampliores, & perfectiores, quò Nouum Teſtamentum præſtantius eſt Veteri. Deinde natura dictat, quòd vt homo propenſionem habet ad Deum colendum, & ad pacificè, & compoſitè cum proximo agendum; ita etiam ſint aliqui, qui præſint cultui, & Deum pro populo placent, circa quæ verſatur poteſtas Ordinis: & rurſus qui populum doceant, & contineant in diſciplina iuxta cultus rationem, quod ad iuriſdictionem ſpectat. Erunt igitur hæ duæ poteſtates in Eccleſia, cum gratia Dei non tollat, ſed perficiat naturam. Tertiò, quia per functiones cognoſci ſolent facultates ipſæ, & virtutes. Cùm igitur in Eccleſia videamus actus exigentes iuriſdictionem, vt ſunt ligare, & abſoluere; indulgentias dare, & excommunicare; præcipere, & prohibere, & ius Eccleſiaſticum dicere: alios verò, qui poteſtatem Sacramentalem requirunt, vt conficere, & offerre ſacrificium; confirmare, & ordinare, & adminiſtrare Sacramenta omnia, & quædam ad ea pertinentia, vt conſecrare templa, altaria, vaſa, & ornamenta: erunt igitur illæ duæ poteſtates, a quibus huiuſmodi actus proficiſcuntur, in Eccleſia Dei.

11. Rom.

Gratia Poteſtates non tollit, ſed perficit naturam.

Quid ſint hæ duæ poteſtates.

Ad ſecundum, explicandum quid ſit vtraque poteſtas. Et breuiter dicendum eſt,

quod

Ordinis poteſtas quid ſit.

quòd poteſtas Ordinis, ſiue Sacramentalis, eſt facultas, qua quis poteſt exequi quoſdam actus eminentes in Eccleſia, qui vel ſimpliciter, vel ſaltem ex ordine non poſſunt fieri à non conſecrato, quales ſunt cõſecrare ſiue ordinare Eccleſiæ miniſtros, conficere Euchariſtiam, eamque, atque alia Sacramenta adminiſtrare, Chariſma, & Oleum infirmorum, aras, templa, vaſaque ſacra, ac virgines ſacrare, & ſimiles. Diximus in primis eſſe poteſtatem, ſiue facultatem, non anxiè diſcutiendo quæ Scholaſtici ſolent diſputare de charactere, an ſcilicet ſit relatio, vel qualitas abſoluta: & ſi abſoluta eſt, an exiſtat in intellectu, vel voluntate, vel in facultatibus executiuis: & rurſus an ſit vna, qua conficimus, alia, qua abſoluimus in foro conſcientiæ, alia, qua fiunt quæ Epiſcopalis ordinis propria ſunt, an verò vna quapiam re hæc omnia præſtentur: quæ omnia Theologis Scholaſticis decidenda relinquuntur. Hic enim ſatis eſt intelligere per poteſtatem Ordinis id, quo quis valet iam dictos actus exercere. Dicitur in definitione: Actus eminentes in Eccleſia: quia re vera eminent actus, qui per hanc poteſtatem exercentur, vt infra explicabitur. Additur, prædictos actus vel non poſſe fieri, vel non communiter à non conſecrato: quia ſublimiores non valent omninò fieri à non habente per conſecrationem poteſtatem ad eos actus ordinatam. Nec enim non exiſtens Epiſcopus, poteſt conſecrare Sacerdotem, vel Diaconum, & qui non eſt Presbyter, non poteſt conficere Euchariſtiam, vel abſoluere in foro conſcientiæ. Alij verò actus minores, vt baptizare, poſſunt à non conſecrato, qualis eſt laicus, præſtari. Sed id non fit communiter, cùm proprius baptiſmi miniſter ſit Sacerdos: ſed fit ex commiſſione. Similiter ex commiſſione Presbyter poteſt Sacramentum Confirmationis conferre, vaſaque & altaria, atque Eccleſias conſecrare, ſecundùm quorundam ſententiam, quamuis ordinarius horum actuum miniſter ſit Epiſcopus, vt ex Patrum conſtat decretis. Et hactenus quid ſit poteſtas Ordinis.

Explicantur definitio.

Ad quæ ſe minime extendat poteſtas iuriſdictionis.

Baptiſmi proprius miniſter quis.

Quid ſit poteſtas iuriſdictionis.

Poteſtas autem Eccleſiaſticæ iuriſdictionis, prælatio quædam, ſiue ſuperioritas eſt, per quam clericus dirigit ſibi ſubiectum fidelem in vitam æternam ſecundùm legem Diuinam, vel Canonicam, per actus quoſdam, qui etiam à non conſecrato exerceri poſſunt. Explicatur in primis prælatio, ſiue ſuperioritas: quia reuera non eſt aliud habere ſuper aliquem iuriſdictionem, quàm illi præferri, & quoddam genus dominij habere ſuper eum, ita vt poſſit illi ius dicere, iuxta illud Apoſtoli: *Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum?* Additur etiam, hanc poteſtatem eſſe in clerico: quoniam qui Chriſtianus non eſt, aut qui clericus nondum eſt, quales ſunt fideles omnes laici, & mulieres, etiam religioſæ, & religioſi non clerici, non poſſunt eſſe huius iuriſdictionis capaces, iuxta ius commune. Subditus etiam, fidelis eſſe debet, vt in illum ſit Eccleſiaſtica iuriſdictio: *Quid enim ad nos de ijs qui foris ſunt, iudicare?* Idcircò, ſicut neque infidelis habet ſuper Chriſtianos Eccleſiaſticam iuriſdictionem, ſed ciuilem, ſi dominium eſt iuſtum, vel nullum, ſi eſt iniuſtum: ita etiam Chriſtianus, quamuis clericus, quamuis Pontifex ſummus iuriſdictionem Eccleſiaſticam ſuper infideles non habet, ſed ciuilem, ſi habet in eos principatum, vel dominium deſpoticum, ſi ſint ſerui. Hinc fit, vt ad iuriſdictionem Eccleſiaſticam opus ſit, vt qui præeſt, ſit Chriſtianus clericus: qui ſubeſt, ſit ſaltem Chriſtianus. Tertiò autem opus eſt, vt qui præeſt, dirigat ſubditos in vitam æternam, ac proinde ſecundùm legem Diuinam, vel Canonicam ex ea deductam: in quibus Eccleſiaſtica iuriſdictio à ciuili differt; quia ciuilis in quouis homine fideli, vel infideli, vel etiam in muliere eſſe poteſt, & erga quemuis fidelem, & in finem temporalem pacis externæ per legem naturalem, vel ciuilem ex ea deductam ſubditos dirigit. Dictum eſt autem, per actus, qui à non conſecrato valent exerceri: quia per hos poteſtas iuriſdictionis differt ab ea Ordinis, quòd illa actus habeat, qui tantùm à conſecrato debent exerceri; hæc verò tendit ad actus, qui fieri poſſunt per conſecratos, quales ſunt, præcipere, vetare, præmia, & pœnas Eccleſiaſticas adhibere, excommunicare, & ab excommunicatione abſoluere: indulgentias concedere: de doctrina ſtatuere: his tribuere iuriſdictionem, illis auferre: docere, prædicare, neceſſaria victui exigere, &c. Et hæc de ſecundo.

Super aliquẽ habeat iuriſdictionem quis.

Rom. 14.

Iuriſdictionis ſuper aliquẽ, qui minime ſint capaces.

1. Cor. 5.

In quos non poſſit eſſe iuriſdictio.

Iuriſdictionis quæ ſint propria.

Ad tertium: conſiderandum quæ ſint cauſſæ harum poteſtatum. Et dicendum, quòd ſi de forma ſermo eſt, ipſæ poteſtates iam definitæ ſunt formæ. Si autem de fine quæritur, is eſt vita æterna ſubditorum: ad ædificationem enim, & animarũ æternam ſalutem inſtitutæ ſunt huiuſmodi poteſtates, dicente Apoſtolo: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ; ecce conuertimur ad Gentes.* Sic enim præcepit nobis

Poteſtatum Ordinis, & iuriſdictionis cauſſæ. Forma.

Actor. 13.

Eſai. 49.
Materia.

bis Dominus: *Dedi te in lucem Gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ.* Materia verò videtur eſſe ipſa animæ ſanitas, iuſtitia, & perfectio. Vt enim poteſtas ciuilis inſtituta eſt ad vitam, & bona, & honorem & iuſtitiam ciuiliter tuendam; ita poteſtas ſpiritualis inſtituta eſt, vt animæ à peccatorum morbis liberentur, & iuſtitia atque perfectione Chriſtiana exornentur, ac locupletentur; ad quod præſtandum poteſtas Sacramentalis attingit immediatius, dum Sacramenta, quibus ſanantur animi, ſpiritualiterque ditantur, atque perficiuntur, exhibet. Poteſtas verò iuriſdictionis non niſi mediatè, quatenus per eam ad Eccleſiam admittuntur infideles, vel excluduntur indigni. Ita vt poteſtas Sacramentalis comparari poſſit ad Sancta Sanctorum, quæ quidem modo quodam viciniora erant ipſi Deo ſedenti in templo inter duo Cherubim; Poteſtas autem iuriſdictionis ſimilis eſt anteriori parti templi, quę dicitur Sanctum: quæ etſi Deo non ita appropinquaret, via tamen erat, per quam ad Sancta Sanctorum poſſet accedi. Sicuti qui intra cōſortium fidelium recipitur per poteſtatem iuriſdictionis, diſponitur vt aptè queat ſuſcipere Sacramentum: ad quæ adminiſtranda inſtituta eſt poteſtas Sacramentalis.

Poteſtas Ordinis cui rei ſimilis, cui item illa iuriſdictionis videatur.
Exod. 26. & 36. & Hebr. 9.

Ordinis, & iuriſdictionis efficiens cauſſa.

Quod verò attinet ad efficientem cauſſam, de qua principaliter hic dubitatur, & quam pertractando, expediemus quod quarto loco propoſuimus. (Nimirùm an & vnde deriuentur illæ poteſtates) Dicendum eſt in primis, quòd principalis cauſſa efficiens, & immediata poteſtatis Ordinis non ſolùm in Petro, & alijs Apoſtolis in Eccleſiæ initio Chriſtianæ conſecratis, ac promotis, ſed etiam in quouis, qui ad ordines ſacros promouetur, non eſt alius, quàm CHRISTVS Dominus noſter. Ipſe enim, vt vidimus, promouit Apoſtolos in Sacerdotes, tradens eis poteſtatem conſecrandi Euchariſtiam, & remittendi peccata. Ipſe fecit Petrum totius Eccleſiæ ſuæ Epiſcopum, paſtorem, & Principem, etiam ipſorum Apoſtolorum. A Paulo quoque poteſtas Ordinis, quæ cum impoſitione manuum dabatur, gratia vocatur, quam ſolus Dominus valet conferre. Sic enim Hormiſda Pontifex epiſtola ad Bonifacium ſcribit: *Hoc itaque ad priora coniungimus, ne benedictio per impoſitionem manus, quæ à Deo eſſe creditur, pretio comparetur. Quia Simon Magus volens Spiritum ſanctum pretio mercari, Apoſtoli Petri fuit deteſtatione percuſſus.* Hæc ille, docens fide tenendum eſſe, benedictionē, quæ conceditur ordinatis, à Deo eſſe. Omnes enim Patres, qui vel Epiſcopos, vel Sacerdotes, vel Diaconos à Deo inſtitutos aſſerunt (quorum dicta inferiùs producentur) ob id ita loquuntur; quia cenſent à Deo ſolo poſſe conferri ordinis poteſtatem.

Matth. 26. Supr 18. & Ioann. 20.

Hormiſda Pontifex.
Impoſitio manuū vnde ſit

Actor. 8.

Qui ſint eius effectus poteſtatis Sacramentalis.

Ratio quoque non obſcurè indicat poteſtatem Ordinis à Deo immediatè proficiſci. Nam cùm effectus ipſius omnem naturam ſuperent, quales ſunt remittere peccata coram Deo, conficere Euchariſtiam, conferre poteſtatem conficiendi Corpus Chriſti, perpetuò & immobiliter Deo ſacrari, perſonas, vaſa, altaria, atque templa, poteſtas quæ ſunt huiuſmodi faciēdi, prorſus ſupra naturam eſt, nec niſi à Deo conferri poteſt. De quo quia in dubium non venit, non faciemus de ea longiorem ſermonem: omnes quippe Catholici vno ſenſu ferè eam fatentur eſſe proximè à Chriſto profectam.

Poteſtatem iuriſdictionis Deo immediatè ſecundùm originem ſuam, triplici oſtenditur.

At verò de poteſtate iuriſdictionis, circa quam magna exiſtit controuerſia, dicendum eſt, quòd etiam illa ſi in ſua origine conſideretur, proculdubio à Deo immediatè deriuatur: quod Scriptura, & Patribus, & rationibus facilè euincitur. Per originem iuriſdictionis intelligimus hoc loco, iuriſdictionem beato Petro, & ſucceſſoribus ſuis collatam: quam Chriſtum per ſe ipſum inſtituiſſe, ex Euangelio conſtat. Semper enim maiores cauſſæ fidei Chriſtianæ ex toto orbe ad Petri Cathedram allatæ ſunt, & ab ea deciſæ, non ex Apoſtolorum, vel Conciliorum inſtitutione. Etſi enim Vicarius generalis alicuius Principis alios eiuſdem Principis particulares Vicarios creare ex eius inſtitutione poſſit: vniuerſalis tamen Vicarius à nullo conſtitui poteſt niſi ab ipſomet Principe, vel ab habente eandem cum illo, vel maiorem poteſtatem. Cùm igitur nulla alia ſit maior poteſtas, neque æqualis illi CHRISTI Domini noſtri: ſequitur, neminem præter Deum poſſe concedere poteſtatem iuriſdictionis, quam Petrus, & eius ſucceſſores habent: in cuius ſignum ipſimet Pontifices ipſam totam poteſtatem alijs delegare non valent. Nec enim Pontifex poteſt alium creare Pontificem, ſed tantùm vocatis in partem ſolicitudinis, portionem ſuæ impartiri poteſtatis, quia ſemper ſibi retinet plenitudinem poteſtatis. Eſt igitur res fide Catholica tenenda, quòd iuriſdictio Eccleſiaſtica Petri, & aliorum ſummorum Pontificum à Chriſto ſit immediatè inſtituta, & non ab hominibus. Dixi autem, de Eccleſiaſtica iuriſdictione: nam temporalis, ſiue ciuilis iuriſ-

Quid origo iuriſdictionis hunc ſit.

dictio,

Pontificum, aliorumq; inferiorum Antiſtitum temporalis ciuilisve iuriſdictio vnde profecta.

dictio, quam habent ſummi Pontifices, vel alij Epiſcopi, aut Abbates, à conſenſu populorum, vel Principum Chriſtianorũ, vel ab alio humano iure orta eſt, non ſecus atque illa quam habent alij Principes ſeculares. Ob hanc etiam cauſſam iuriſdictio Epiſcoporum, & aliorum inferiorum, de iure Diuino eſt in ſua origine, quia Chriſtus Dominus per ſe ipſum præcepit Petro, vt iuriſdictiones in alios Epiſcopos, prout ſibi in Domino videretur, diſtribueret: non tamen ei præſcripſit hanc, vel illam iuriſdictionem poteſtatis in hunc, vel illum eſſe conferendam: quemadmodùm præcepit ei, vt inſtituerentur ieiunia, ſed nõ quæ. & qualia. Iuriſdictionis autem diſtributionem in alios præcepit, cùm dixit: *Paſce oues meas*: quas omnes cùm per ſe paſcere non poſſet, debuit, vt præcepto Domini parẽret, vocare alios ſub ſe paſtores in partem ſolicitudinis.

Ioan. 21.

An Apoſtoli quam habuerunt poteſtatẽ iuriſdictionis à Chriſto immediatè acceperint necne. I. opinio. Secunda.

Vltra iuriſdictionem Eccleſiaſticam Petri, & ſucceſſorum eius, quam immediatè à Deo eſſe diximus, nonnulla eſt inter Catholicos controuerſia de iuriſdictione, quam habuerunt Apoſtoli: quibuſdam probabiliter dicentibus, eos illam habuiſſe à Chriſto immediatè, licèt ſub Petro illis data fuerit, alijs verò è contrario aſſerentibus, eos à Chriſto per Petrum omnem iuriſdictionem ſuſcepiſſe. Quæ quidem ſententia cum probabilis ſit (ſicut & eius contraria) nitar illam ex Scripturis, Patribus, atque rationibus confirmare: atque obiectionibus in contrarium quæ fiunt, reſpondere. Quod attinet ad Scripturas: cùm Dominus Apoſtolos in multis alijs pares feciſſet, ſoli tamen Petro dixit: *Paſce agnos meos*: &, *Paſce oues meas*: quibus verbis illi ſoli omnes eos commiſit. Quicunque igitur oues aliquas curaturus erat, à Petro debuit eas ſuſcipere, ſicut & à Chriſto: quia Chriſtus plures oues non habebat vt Dominus, quàm Petrus, vt eius Vicarius. Neque dici poteſt, Apoſtolis ante Petrum oues commiſſas; ac ideò non oportuiſſe illas paſcendas à Petro ſuſcipere. Nam ſine Petro vel eas ſuſceperunt, & hoc eſt præpoſterum, cùm Petrus illis fuerit in omnibus præpoſitus, vt ex hiſtoria Euangèlij conſtat; vel eas ſuſceperunt com Petro gubernandas: & hoc non, quia viuente Domino in carne mortali ipſe oues ſuas gubernabat, & nulli eorum iuriſdictionem legitur tradidiſſe: nullam igitur habuerunt ante Petrum iuriſdictionis poteſtatem, ergo ab illo eam habuerunt ſimul cum ouibus. Idem deduci poteſt ex illo loco: *Tibi dabo claues regni cælorum*: in quo proculdubio omnis iuriſdictio Eccleſiaſtica Petro eſt commiſſa, & deinceps collatis ouibus ad paſcendum exhibita. Ideò quemadmodùm ab alijs oues per Petrum erant ſuſcipiendæ, ita & iuriſdictio.

Quòd Apoſtoli iuriſdictionẽ ſuam immediatè non à Chriſto, ſed à Petro ſuſceperint, trifariam oſtenditur.

Ioan. 21. I. Locus à Scripturis.

Quàm infirmum illud; Apoſtoli ante Petrum iuriſdictionem à Chriſto acceperunt ſuam.

Matth. 16.

Idem quoque colligitur ex Patribus, Apoſtolos videlicet à Petro omnem iuriſdictione accepiſſe: nec ſolùm illam, ſed & ipſum quoque ordinem Epiſcopalem, ſiue per eum tanquam conſecratorem, ſiue de eius conſenſu per alios ſuſcepiſſent. Ita enim loquitur Anacletus epiſtola ſecunda ad Epiſcopos Italiæ: *In Nouo Teſtamento poſt Chriſtum Dominum à Petro Sacerdotalis cœpit ordo, quia ipſi primo Pontificatus in Eccleſia Chriſti datus eſt, dicente Domino ad eum: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Hic ergo ligandi, ſoluendiq; poteſtatem primus accepit à Domino: primusq; ad fidem populum ſuæ prædicationis virtute adduxit, verboq; inſtituit: cæteri verò Apoſtoli cum eòdem pari conſortio honorem, & poteſtatem acceperunt, ipſumq; Principem eorum eſſe voluerunt.* Hæc ille. In cuius verbis id eſt in primis obſeruandum, quòd cùm dicat, à Petro cœpiſſe Sacerdotalem ordinem, de Sacerdotio maiori, & conſummato, hoc eſt, de Epiſcopatu loquitur: nam Sacerdotium ſimplex eodem die cœnæ à Chriſto Domino omnes Apoſtoli immediatè ſuſceperunt. Et quanquam tunc veriſimile ſit Petrum ante alios communionem accepiſſe; non tamen ob id primò creatus eſt Sacerdos, quia omnibus ſimul dixit: *Hoc facite in meam cõmemorationem*: quo verbo ad Sacerdotium ſunt promoti.

II. locus à traditione Patrũ, ſiue Pontificum.

Anacl. Papa.

Matth. 16.

Quo ſenſu, ordinem Sacerdotalem à Petro cœpiſſe Anacletus dixerit. *Infra 26.*

Quo verbo Domini fuerint Apoſtoli facti Sacerdotes.

Luc. 22. & 1. Cor. 11.

Obſeruandum deinde, Anacletum ex illo verbo: *Tibi dabo claues regni cœlorum*, inferre, primum collatum Sacerdotium beato Petro: non quòd tunc inſtitutus fuerit Sacerdos, quia tantùm promiſſio fuit Sacerdotij; ſed quod ponat veriſſimam extitiſſe Chriſti promiſſionem, ac proinde ita exhibitam ſicut promiſit, atque oues illi commiſit, ſuper quas illum Epiſcopum; & ſpeculatorem conſtituit, tunc primus traditur vſus fuiſſe clauibus, adducens populum ad fidem verbo prædicationis.

Idem Anacletus B. Petrum accipiendo claues regni cœlorum primum accepiſſe Sacerdotiũ à Chriſto quomodo aſſeruerit.

Ioan. 21.

Tertiò obſerua, Anacletum aſſerere, cæteros Apoſtolos pari conſortio honorem, & poteſtatem accepiſſe, intelligendum eſſe de eo honore, & poteſtate, quam omnes Apoſtoli acceperunt à Chriſto, antequam Petrus creatus eſſet Pontifex: vt etiam ex Cypriano colligitur. Cùm verò Petrus Chriſti verbo Pontifex crea-

Einſdem vt verum illud dictum ſit: Apoſtolos pari cõſortio honorem, & poteſtatem accepiſſe.

Cyprianus.

tus eſt, proculdubiò ab eô dem eſt ipſis Apoſtolis præpoſitus: nam & ipſi maximè oues Chriſti erant, & à Petro, vt prædixit Dominus, confirmandi. *Luc. 22.* In quam tamen prælationem ipſi conſenſerunt, non tanquam ſuo aſſenſu illum Pontificem creantes, quẽ ſine eorum conſenſu ipſis Dominus pręfecerat: ſed tanquam voluntati Domini morem gerentes, nec amplius de primatu contendentes. Anacletum ſecuti ſunt alij Pontifices, vt Felix primus, *Felix I.* qui in epiſtola ad Athanaſium, & Epiſcopos in Alexandrina Synodo congregatos, ita ſcripſit: *Incipiamus ergo adiuuante Deo, & ſancto Petro Apoſtolo, per quem Apoſtolatus, & Epiſcopatus in Chriſto cœpit exordium.*

Innocent. I. epiſt. 25. Præterea Innocentius Primus epiſtola ad Concilium Carthaginenſe poſt alia ait: *Ad noſtrum referendum approbaſtis eſſe iudicium, ſcientes quid Apoſtolicæ Sedi (cùm omnes hoc loco poſiti ipſum ſequi deſideremus Apoſtolum) debeatur, à quo ipſe Epiſcopatus, & tota autoritas huius nominis emerſit.* Idem ad Concilium *Idem epiſt. 26* Mileuitanum: *Quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres, & Epiſcopos noſtros non niſi ad Petrum, id eſt, ſui nominis, & honoris autorem referre debere. Velut nunc retulit veſtra dilectio.* *Idem epiſt. 2* Idem in epiſtola ad Vitricium: *Incipiamus ergo, adiuuante Deo, & ſancto Dei Apoſtolo Petro, per quem & Epiſcopatus, & Apoſtolatus cœpit exordium.* *Syricius Pap.* Syricius quoque ante eum epiſtola quarta quæ continetur in Concilio Telenſi, ſic habet: *Cùm in vnum plurimi fratres conueniſſemus ad ſancti Apoſtoli Petri reliquias, per quem & Epiſcopatus, & Apoſtolatus in Chriſto cœpit exordium, &c.* Hi ergo Pontifices vno ore omnes Epiſcopatum à Petro aiunt ſumpſiſſe exordium. In quo cùm ordo includatur, & iuriſdictio, vtrumque ab illo emanaſſe aſſerunt. Quod verò hi in genere docent, in *Anacle. Pap.* *Anicet. Papa.* ſpecie confirmant. Anacletus epiſtola ſecunda ad Italiæ Epiſcopos, & Anicetus epiſtola ad Galliæ Epiſcopos, tradentes Iacobum fratrem Domini à Petro, Iacobo, & Ioanne Apoſtolis Epiſcopum eſſe ordinatum. *Iacobus frater Domini à quibus Apoſtolis tribus fuerit Epiſcopus ordinatus.* Cùm autem Iacobus à tribus ſit ordinatus, proculdubiò illi tres Epiſcopi fuerunt: alioqui ex hoc non probaretur, ordinationem Epiſcopi per tres Epiſcopos celebrandam. Cùm Dominus non legatur apertè ordinaſſe Iacobum, & Ioannem, euincitur, ipſum Dominum, Petrum quidem per ſe ipſum ordinaſſe, Petrum verò primo loco alterum duorum illorum Apoſtolorum, & cum illo tertium, & demùm cum illis duobus Iacobum fratrem Domini in Epiſcopum conſecraſſe.

Quod verò ſuperius probatum reliquimus, Dominum in cœna Apoſtolis non ſolùm Presbyterorum, ſed etiam Epiſcoporum dignitatem contuliſſe, vel ſaltem in die Aſcenſionis per benedictionem, *Luc. vlt. & Act. 1.* & manuum impoſitionem illos ad Epiſcopatus honorem promouiſſe: tantùm probabiliter dictum fuit: quemadmodùm etiam non niſi probabile eſt quod hîc aſſerimus, Petrum cum filijs Zebedæi ordinaſſe Iacobum fratrem Domini; vt propterea prudens Lector mirari non debeat, quod aut hæc illis, aut è contra illa iſtis aduerſentur, cùm in materia probabili verſemur.

Item Cyprianus in tractatu quarto de *Cyprianus* Simplicitate Prælatorum: *Loquitur Dominus ad Petrum: Ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non vincent eam.* *Matth. 16.* *Tibi dabo claues regni cœlorum. Quæ ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlis. Et eidem poſt reſurrectionem ſuam dixit: Paſce oues meas. Et quamuis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem poteſtatem tribuat & dicat: Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: accipite Spiritum ſanctum.* *Ioan. 20.* *Si cui remiſeritis peccata, remittuntur illi: ſi cui tenueritis, tenebuntur: Tamen vt vnitatem manifeſtaret, vnitatis originem ab vno incipientem ſua autoritate diſpoſuit. Hoc erant vtique & cæteri Apoſtoli quod fuit Petrus, pari conſortio præditi, & honoris, & poteſtatis. Sed exordium ab vnitate proficiſcitur, vt Eccleſia vna monſtretur.* Hæc Cyprianus, apertè docens, Apoſtolos quidem omnes ante Petri paſtoratum pares fuiſſe poteſtate; per promotionem autem Petri factum fuiſſe, vt vnitas Apoſtolorum, atque adeò totius Eccleſiæ conſeruaretur per hoc, quòd ab vno Petro originem ſumeret omnium aliorum poteſtas. Nam ſi ab illo non oriretur, licèt vnus Petrus fuiſſet primus, qui accepiſſet poteſtatem, & deinde alij parem poteſtatem acciperent, non eſſet vbique vnitas, ſed malè potiùs multitudo Principum ſibi inuicem ſubordinatorum. Cùm igitur inueniatur in Petro origo poteſtatis Apoſtolorum, & nunc Apoſtoli non haberent ordinem Epiſcopalem, & à Chriſto, & non à Petro recepiſſent: reliquum eſt, vt origo illa ad poteſtatem iuriſdictionis beati Petri ſit referenda, per quam vnitas Eccleſiæ teſte Cypriano, conſeruatur. Fauet huic doctrinæ Cypriani Alexander II. epiſtola ad Valerianum Epiſcopum, & martyrem, dicens: *B. Cyprian. 24. diſtin. 1. c. 9. Adrianum* *Vnde cùm diſcipulis parem ligandi atque ſoluendi poteſtatem Dominus daret, Petro pro omnibus, & præ omnibus claues regni cœlo-* *Matth. 16.*

rum

rum ſe daturum promiſit, dicens: Tibi dabo claues regni cælorum. Quicunque ergo ab vnitate Eccleſiæ, quæ per Petrum intelligitur fuerit alienus, excitare poteſt, conſecrare non valet: excommunicationis, vel reconciliationis poteſtatem non habet. Hæc ille. Qui cum duo doceat, nempè Apoſtolis omnibus parem datam fuiſſe poteſtatem, antequam claues Petro conceſſiſſet, & eas illi collatas pro omnibus, & præ omnibus: manifeſtè ſequitur, à Petro deriuatam in omnes poteſtatem iuriſdictionis minorem ea Petri. Nam ſi non eſt deriuata, non accepit pro omnibus: ſi autem æqualis, vel maior, & nulla ratione minor fuit Apoſtolis collata, non accepit ergo præ omnibus. His accedit Leo Pontifex epiſtola ad Viennenſes, dum de prædicandi munere verba facit, dicens: *Huius muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit, vt in beatiſſimo Petro omnium Apoſtolorum ſummo principaliter collocaret, vt ab ipſo quaſi quodam capite dona ſua velut in corpus diffunderet; vt exortem ſe intelligeret diuini myſterij eſſe, qui auſus fuiſſet à Petri ſoliditate recedere.* Et idem ſermone 3. aſſumptionis ſuæ: *Multò dignius eſt ad beatiſſimi Petri gloriam contemplandam aciem mentis attollere, & hunc diem potiſſimum in illius veneratione celebrare, qui ab ipſo omnium charismatum fonte tam copioſis eſt irrigationibus inundatus; vt cum multa ſolus acceperit, nihil in quenquam ſine eius participatione tranſierit.* Et infra: *Et tamen de toto mundo vnus Petrus eligitur, qui & vniuerſarum gentium vocationi, & omnibus Apoſtolis, cunctiſq; Eccleſiæ Patribus præponatur. Vt quamuis in populo Dei multi ſint Sacerdotes, multiq; paſtores; omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Chriſtus. Magnum, & mirabile, Dilectiſſimi, huic viro conſortium, potentiæ ſuæ tribuit diuina dignatio: vt ſi quid commune cum eo cæteris voluit eſſe Principibus, nunquam niſi per ipſum dedit, quicquid alijs non negauit.* Hæc ille. Et paullò inferiùs edillerens illud Domini verbum ad Petrum: *Et tu aliquando conuerſus firma fratres tuos*, ait: *Commune erat omnibus Apoſtolis periculum de tentatione formidinis, & Diuinæ protectionis auxilio pariter indigebant, quoniam diabolus omnes exagitare, omnes cupiebat elidere: & tamen ſpecialis Petri à Domino cura ſuſcipitur, & pro fide Petri propriè ſupplicatur: tanquam aliorum ſtatus certior ſit futurus, ſi mens Principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur, & Diuinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, vt firmitas, quæ per Chriſtum Petro tribuitur, per Petrum Apoſtolis conferatur.* Hactenus Leo, apertè docens, firmitatem, & omne donum per Petrum in alios Apoſtolos fuiſſe deriuatum. Ideircò rectè intelligenda ſunt, ne ſibi ipſi contradicat: qui in eodem ſermone tractans illud: *Tibi dabo claues regni cælorum*, ſubiungit: *Tranſiuit quidem in alios Apoſtolos vis poteſtatis huius, & ad omnes Eccleſiæ Principes decreti huius, conſtitutio commeauit: ſed non fruſtra vni commendatur, quod omnibus intimatur. Petro enim ideò hoc ſingulariter creditur; quia cunctis Eccleſiæ rectoribus Petri forma præponitur.* Sic ille. Cuius verba non ita accipienda ſunt, tanquam eadem, vel æqualis poteſtas ſit à Chriſto immediatè in Apoſtolos, & alios Eccleſiæ paſtores collata. Sic enim nec Petrus fuiſſet Princeps Apoſtolorum, aut aliorum paſtorum: neque per Petrum deriuata eſſet firmitas, vel poteſtas in cæteros: contra quæ expreſsè docet Leo. Neque etiam Chriſtus Eccleſiam ſuam benè conſtituiſſet, eam tantæ multitudini Principum non ſibi inuicem ſubiectorum tradendo. Tranſitus igitur, & commeatio illius poteſtatis: Tibi dabo claues regni cælorum, per Petrum, & eius ſucceſſores fieri eſt intelligenda, & non æqualiter in omnes, ſed iuxta ipſorum diſtributionem, quam in eos faciunt, quos in partem ſolicitudinis vocant, & non in plenitudinem poteſtatis: quibus omnibus Petrus vt forma præponitur, vt ipſorum paſtor, quemadmodùm eorum ſinguli forma debent eſſe gregis ſui. Diuus quoque Thomas libro contra Gentes: *Soli, ait, Petro promiſit: Tibi dabo claues regni cælorum; vt oſtenderetur poteſtas clauium per eum ad alios deriuanda ad conſeruandam Eccleſiæ vnitatem.* Et alio in loco: *Ad primum ergo dicendum, quòd ad abſolutionem à peccato requiritur duplex poteſtas, ordinis ſcilicet, & iuriſdictionis. Prima quidem poteſtas eſt æqualiter in omnibus Sacerdotibus, non autem ſecunda. Et ideò vbi Dominus Ioan. 20. dedit omnibus Apoſtolis communiter poteſtatem remittendi peccata: intelligitur de poteſtate, quæ conſequitur ordinem. Vnde & Sacerdotibus, quando conſecrantur, illa verba dicuntur. Sed Petro dedit poteſtatem ſingulariter remittendi peccata, Matth. 16. vt intelligatur, quod ipſe præ alijs habet poteſtatem iuriſdictionis. Poteſtas autem Ordinis, quantum eſt de ſe, extenditur ad omnes abſoluendos: & ideo indeterminate Dominus dicit: Quorum remiſeritis peccata: intelligens tamen quod vſus illius poteſtatis eſſe deberet præſuppoſita poteſtate Petro collata ſecundum ipſius ordinationem.* Idem docet Ricardus de Media villa in quarto, diſtinct. 24. & multò clariùs quàm Thomas, & Durandus in eadem diſtinct. dicens: *poteſtas quæ tota vni data eſt in ſuo fonte, non eſt in alijs niſi deriuata, & limitata pro voluntate illius. Sed poteſtas in-*

Leo Papa.

Idem.

Luc. 22.

Matth. 16.

Explicatur dictum Leonis, quo inſinuat parem Apoſtolis ac Petro fuiſſe à Domino traditam poteſtatem.

Epiſcopi, vt & alij paſtores quam à ſummo Pontifice poteſtatem accipiant.

D. Tho. lib. 4. Cont. Gener. c. 70. tom. 9.

Idem in 4. diſt. 19. q. 1. art. 3. tom. 7.

Vni Petro, eiuſque ſucceſſori à Chriſto poteſtas eſt, cui data ligandi, atque ſoluendi.

Ricard. de Mediavil.
Durand.

ſtas iuriſdictionis quæ eſt ad regendum populum, tota, & in ſuo fonte data eſt beatiſſimo Petro, & eius ſucceſſoribus, quando cura Eccleſiæ ſibi ſoli commiſſa eſt poſt reſurrectionem Chriſti dicentis ad eum: Paſce oues meas. Ioan. 21. *Hoc enim nulli aliorum Apoſtolorum dictum eſt, nec tunc, nec ante, nec poſtea: ergo totam poteſtatem, & plenam ſolus habet ſancti Petri ſucceſſor, nec eſt in alijs niſi deriuata, & limitata ſecundum placitum Papæ.* Ricard. de Mediauil. His addit Richardus præfatus in dicto loco, quòd vſus poteſtatis illius, quam omnes Apoſtoli immediatè acceperunt à Chriſto, dependebat indirectè à Petro. Idẽ dico de poteſtate Epiſcoporum per comparationem ad Papam. Rationibus quoq; idem confirmatur. [I.] ratio, ad probandum, Apoſtolis iuriſdictionem [d]atam à B. Petro immediatè, & non à Chriſto acce[piſſe]: ab vnitate deſumpta. Primò enim hæc deriuatio iuriſdictionis in Apoſtolos per Petrum magis facit ad vnitatem ipſorum inuicem ſeruandam. Simile. Vt enim omnes homines mutuò ſeſe magis diligerent, voluit omnes ab vno Adam originem trahere: & vt Principes, qui ſuos principatus à ſuo obtinuerunt Rege, magis cum illo vniuntur, & minorem habent occaſionem deficiendi ab eo: ita ſancti Apoſtoli magis cum Petro vniti fuerunt, ab eo iuriſdictionem accipientes. Sapient 8. Dominus igitur, qui omnia diſponit ſuauiter, pro ſua ſapientia ita conſtituit. II. ratio ab ea[rum] natura. Secundò, Petrus dicitur à ſanctis Princeps, caput, & vertex, ſiue coryphæus Apoſtolorum: ſed horum omnium natura eſt vim ſuã influere, ac deriuare in alios quibus ſupereminent. B. Anaclet. Vnde & B. Anacletus ait in c. Sacroſancta, diſtin. 22. *Inter beatos Apoſtolos eſt quædam diſcretio poteſtatis: & licet omnes Apoſtoli eſſent, Petro tamen à Domino conceſſum eſt (& ipſi inter ſe voluerunt ad ipſum) vt reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis, & Cephas,* Ioan 1. *id eſt, caput, & principium teneret Apoſtolatus.* III. Ratio. Tertiò, Chriſtus Dominus non videtur immediatè contuliſſe poteſtatem iuriſdictionis alijs Apoſtolis à Petro: ergo per Petrũ. Quòd verò in eos immediatè non contulerit illam, ex eo liquidum redditur, quia non illam dedit limitatam ſuper aliquas oues: Tùm quia verba eius ad Apoſtolos generalia ſunt; tùm quia Dominus non legitur diuiſionem aliam ouium per ſe ipſum feciſſe. Ideò abſq; temeritate non poteſt illius limitatio aſſeuerari. Neque contulit etiam eis generalem poteſtatem nulla ratione arctatam. Sic enim creaſſet malam Principum multitudinem, & Petrus caput, aut Princeps, aut vertex Apoſtolorum nequaquam dici potuiſſet: vanaque & illuſoria priuilegia illi ſoli conceſſa fuiſſent: nec Eccleſia verè diceretur in Petro potiùs ſuſcepiſſe claues, quàm in Matth. 16. alijs Apoſtolis, quia in omnibus ex æquo illas recepiſſet, ſi omnibus datæ eſſent. Ante mortem etiam Chriſti Apoſtoli [i]uſtra iuriſdictionem, quæ non erant tunc v[ſ]ſuri, ſuſcepiſſent: poſt reſurrectionem autem primò fit mentio de ouibus datis Petro, ergo per eum alijs communicatæ ſunt Ioan. 21. Apoſtolis. Vnde poſt illa verba dicta ſoli Petro, dictum eſt Apoſtolis in die Aſcenſionis: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti,* Matth. 28. &c. *Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ.* Marc. vlt. IV. Ratio. Quartò, Deus gubernat omnia ſuauiter: ergo ita regit Deus ſpiritualiter, ſicut temporaliter regnat; & inter temporalia regimina optimum eſt monarchicum, in quo Rex habet totam Reipublicæ poteſtatem: Optimum temporale regimen quod. ergo in Eccleſia, quæ regnum eſt Chriſti, eius vicarius habet plenitudinem poteſtatis, & per eum in alios etiam Apoſtolos omnes deriuata fuit. Eccleſia regnum Chriſti. Aliàs melius proſpectum eſſet ciuili, & ſeculari poteſtati, quàm ſpirituali; & Deus maiori dilectionis affectu proſequeretur corpora, & fortunas noſtras, quàm animos immortales. Ratio V. Quintò, Apoſtoli principium fuêre Eccleſiæ, & in eis maximè decuit, vt futuræ gubernationis Eccleſiaſticæ exemplum eluceret: ſed in ſeculis futuris in quibus non viguit tanta charitas, quanta in Apoſtolis, maximum fuiſſet inconueniens, & ſcandala maxima ſecuta, niſi inferiorum iuriſdictio oriretur, & penderet ab vno ſuperiori. Tempore ergo Apoſtolorum debuit ſplendere hoc exemplum.

Prioris ſententiæ argumenta proponuntur, ac diluuntur. Sed quoniam opinio contraria probabilis quoque eſt, & ſuas habet aſſertiones ex Scriptura, Patribus, ac rationum momentis, operæpretium erit illas producere, ac reſoluere. I argum. à Scripturis. Producunt ergo ex Scripturis, Dominum ante mortem ſuam per ſe ipſum & immediatè miſiſſe Apoſtolos ad prædicandum, & ſigna faciendum, quorum edendorum illis tradidit facultatem, vt habes Matthæi capite 10. Lucæ 6. & 9. Idem quoque Lucæ capite 10. ſeptuaginta duobus diſcipulis à ſe deſignatis præcepit. Cùm igitur Dominus per ſe miſerit, poteſtatemque prædicandi, & ſigna edendi, non ſolùm facultatem ſumendi alimenta ab his, quibus prædicabant, contulerit, videtur quòd iuriſdictionem illis per ſe dederit. Chriſtum [non] videtur, [ante paſſionem] Apoſtolis iuriſdictionem dediſſe. Reſpondemus; Dominum minimè illis contuliſſe iuriſdictionem: tùm quia ante paſſionem per ſe ipſum regebat Eccleſiam, & Apoſtoli nullum iuriſdictionis actum videntur exercuiſſe: quia nec Sacerdotes tunc erant, nec Epiſcopi, nec plenam, & generalem habuerunt iuriſdictionem, ac ſic æquales Pe-

tro extitiſſet, & ideò non fuiſſet eorum caput: quin verò ſuperiores eo fuiſſent: quia tunc illi nondum collata fuerat plena iuriſdictio, ſed tantùm promiſſa per illud verbum: *Tibi dabo claues regni cælorum.* Nec data fuit illis vlla iuriſdictio limitata, quoniam non eſt maior ratio quòd ſuper has oues fuerint præfecti, quàm ſuper illas. Non habuerint igitur iuriſdictionem, ſed ſolùm poteſtatem prædicandi, edendi ſigna, & cibum ſumendi: quæ quidem iuriſdictionem vllam non dicunt, quia nec ſubditos cogere poterant, nec vlla cenſura coërcere: ſed tantùm volentibus illos audire, & ſigna ſuſcipere, poterant illa præſtare.

Matth. 16.

Apoſtoli à Chriſto viuente quam acceperint poteſtatem tantummodò.

II argum.

Ioan. 20.

Matth. 18.

Suprà 16. Ioan. 21. Leo Pap. ſer. 3. Aſſumptionis ſuæ ad Pontificatum.

Marc. vlt.

D. Thom.

Secundò producunt alios Scripturæ locos, ex quibus iuriſdictionem inferre conantur, quorum vnus eſt ille: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Alter eſt ille Matthæi: *Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.* Item verba dicta ad Petrum: *Tibi dabo claues regni cælorum:* &, *Paſce oues meas.* Quæ Leo Papa ſermone tertio aſſumptionis ſuæ ad Pontificatum, in alios Apoſtolos tranſiuiſſe tradit. Adhæc, verba Chriſti aſcendentis in Apoſtolos dicta: Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Ex quibus omnibus inferunt, iuriſdictionem collatam fuiſſe, & non tantùm Petro. Reſpondemus ad verba Ioannis 20. de poteſtate Ordinis, qua peccatores in foro conſcientiæ abſoluuntur, locum quidem habere: ita tamen ſi iuriſdictionis poteſtas accedat, vt ait Thomas, quam à Petro acceperant. Vnde eadem verba ſimplicibus Sacerdotibus dicuntur, dum ordinantur, quos tamen nullam habere conſtat iuriſdictionem. Verba illa: *Quicunque ligaueritis ſuper terram, &c.* non oſtendunt, vllam iuriſdictionem à Chriſto tunc eſſe datam, quia de futuro ſunt, ſicut & illa: *Tibi dabo claues regni cælorum.* Nec etiam oſtendunt promiſſam à Chriſto poteſtatem: quia Dominus non dixit, Dabo vobis, ſicut Petro; ſed tantùm prædixit, quòd haberent poteſtatem ligandi, ſoluendique etiam in foro exteriori: quæ quidem prædictio impleri potuit Chriſto per Petrum dante illi iuriſdictionem, licèt per ſe ipſum immediatè non illam contuliſſet. Quod autem Petro dixit: *Tibi dabo claues regni cælorum:* &, *Paſce oues meas*: illi ſoli datam plenitudinem iuriſdictionis oſtendit. Et licèt vis illius conſtitutionis ad alios Apoſtolos commeauerit, vt ait Leo: commeauit tamen per Petrum, per quem Dominus alijs contulit, quicquid ipſis non denegauit, vt ibidem Leo teſtatur. Poteſtas autem prædicandi, & baptizandi in die Aſcenſionis à Domino conceſſa, non euincit iuriſdictionis poteſtatem: quia prædicatio illa, & baptiſmus erga nondum Chriſtianos exercebatur, ſuper quos propriè non eſt iuriſdictio, quia nihil ad nos de ijs, qui foris ſunt, iudicare. Et ſi quicquam euinceret, intelligendum eſſet accepta poteſtate iuriſdictionis ab eo, cui ſingulari priuilegio dixerat: *Paſce oues meas.*

Leo Pap. loco citato.

1 Cor. 5.

III argum. Act. 1.

Pſal. 108.

Gal. 2.

Suprà 1.

2 Cor. 10. & vlt.

Tertiò argumentantur exemplo Matthiæ, cui electo à Domino in Apoſtolum ipſemet Dominus videtur contuliſſe iuriſdictionis poteſtatem, & non Petrus. Nam iuxta prædictionem Dauid, Epiſcopatum Iudæ, ac proinde iuriſdictionem accepit. Idem aiunt de Paulo, qui poteſtatem à Chriſto accepit: nihil enim illi contulerunt reliqui Apoſtoli; & non ab hominibus, neque per hominem Apoſtolus factus eſt, & illi Dominus dedit poteſtatem in ædificationem, & non in deſtructionem. Reſpondemus: Etſi daremus Matthiam à Chriſto Domino fuiſſe immediatè creatum Apoſtolum; non tamen ob id fieret, eum immediatè iuriſdictionem à Chriſto accepiſſe: quia alij etiam Apoſtolatu à Chriſto Domino initiati ſunt, in quo tamen nullam iuriſdictionem acceperant. Quod verò dicitur de Iuda: *Epiſcopatum eius accipiat alter*: vel Epiſcopatus ibi pro Apoſtolatu accipitur, vel, quoniam Iudas creatus eſt Sacerdos in die Cœnæ Dominicæ, habuit etiam ibi poteſtatem alios promouendi ad Sacerdotium, dicente Domino: *Hoc facite* (ſcilicet quod ego feci, qui vos conſecraui Sacerdotes) *in meam commemorationem.* Ob hanc igitur Epiſcopalem Ordinis poteſtatem, Epiſcopatus vocari potuit poteſtas Iudæ, quæ in Matthiam eſt tranſlata: qui licèt per Petrum conſecratus fuiſſet Epiſcopus, verum nihilominùs eſſet, eum accepiſſe Epiſcopatum Iudæ.

Marc. 3.

Illud Propheticum de Iuda: Et Epiſcopatum eius accipiat alter: quo tendat.

Matth. 26. Luc. 22. & 1. Cor. 11.

De Paulo etiam aſſerendum, quòd vel ex priuilegio accepit iuriſdictionem immediatè à Chriſto, vel quod Apoſtolatum, & poteſtatem prædicandi habuerit ab eo; in quibus quidem, vel in doctrina nihil ei contulerunt alij Apoſtoli. Iuriſdictionem verò accepit Paulus à Petro, ſicut alij Apoſtoli, ne ſolueretur vnitas. Secundò argumentantur ex Patribus, inter quos Primus Romanus Clemens libro octauo Conſtitutionum Apoſtolicarum,

Pauli iuriſdictio, quam habuit, vnde.

Galat. 2.

Argumentis traditione Sanctorum in contrarium reſpondetur.

Clem. Rom.

... : *Fratribus à Moyſe Dei amiciſſimo principes Sacerdotum conſtituti ſunt & Sacerdotes, & Leuitæ; à Saluatore autem noſtro nos traditum Apoſtoli; ab Apoſtolis verò ego Iacobus, & ego Clemens, & nobiſcum alij.* Reſpondemus, Si hæc ab hæreticis non ſunt deprauata, & alicuius autoritatis exiſtant, commodum ſenſum poſſe recipere, vt Apoſtoli quidem creati dicantur Epiſcopi à Chriſto, vel per Petrum; vel ſi immediatè ab ipſo poteſtatem ordinandi collatam in Cœna habuerunt, ex illis tamen non inferri, accepiſſe illos vllam iuriſdictionis autoritatem.

Secundus locus. *Aug. tom. 4.*

Secundò producitur ſententia beati Auguſtini, qui libro de quæſtionibus Noui & Veteris Teſtamenti, quæſtione 97. ſcribit: *Nemo ignorat Epiſcopos Saluatorem Eccleſiis inſtituiſſe. Ipſe enim priuſquam in cælos aſcenderet, imponens manum Apoſtolis, eos ordinauit Epiſcopos.* Hæc ille. Reſponderi autem poteſt, aut hunc librum non eſſe Auguſtini, vt aliqui volunt, aut in his quæ ſunt facti, non ita credendum, ſicut Anacleto, & alijs viciniotibus tempore Apoſtolorum, qui factum hoc meliùs potuerunt noſſe; aut dicendum eſt, Chriſtum ordinaſſe Apoſtolos in Epiſcopos ea ratione, quia per Petrum illos conſecrauit, atque eo conſecrante illos, Dominum tradidiſſe poteſtatem Ordinis, licèt illam iuriſdictionis poteſtatem ex iniunctione Petri Apoſtoli acceperint. Nam aliôqui, ſi impoſitione manuum, & benedictione Saluatoris omnes ex æquo ordinati ſunt ad poteſtatem Ordinis, & iuriſdictionis, certè Petrus non fuit primus Epiſcopus, nec origo honoris, & nominis Apoſtolatus: quod contra tot Pontifices militat, qui in hac parte videntur præferendi Auguſtino.

Apoſtoli omnes immediatè à Chriſto poteſtatem & conſecrationis, & iuriſdictionis accepiſſent, quid inde.

Tertius locus. *Anaclet.*

Tertiò producunt Anacletum, qui in capite, In nouo, diſtinctione vigeſimaprima tradit, Apoſtolos pari conſortio cum Petro honorem & poteſtatem accepiſſe. Cyprianus quoque capite, Loquitur Dominus, vigeſimaquarta, quæſtione prima, ait, quòd Dominus Apoſtolis poſt reſurrectionem parem tribuit poteſtatem. Verùm hi loci vel de Ordinis poteſtate intelligendi ſunt, vt etiam Gloſſa Decretorum interpretatur; vel loquuntur de poteſtate Apoſtolica, in qua omnes pares erant; non autem de poteſtate ſoli Petro collata, qua omnibus antecellebat Apoſtolis. & de qua Clemens Papa, capite in illis, diſtinctione 80. ait: *Quoniam neque inter ipſos quidem Apoſtolos par fuit inſtitutio, ſed vnus præfuit omnibus.*

Cyprianus.

Clemens Pap.

Quartò producitur beatus Ambroſius, qui in capite, Beati, ſecunda, quæſtione ſeptima, ait: *Beatus Petrus, & Paulus eminent inter vniuerſos Apoſtolos, & ſpeciali quadam prærogatiua præcellunt. Verum inter ipſos quis cuique præponatur, incertum eſt. Puto enim illos æquales eſſe meritis, qui æquales ſunt paſſione: in ſimili eos fidei deuotione vixiſſe, quos ſimul videmus ad martyrij gloriam perueniſſe.* Hæc ille. Non igitur, inquiunt, Petrus poteſtate Paulo erat ſuperior. Sed profectò nemo ignorat, beatum Ambroſium de meritis hic loqui, non de poteſtate, de qua manifeſtum eſt, Chriſtum Petro dixiſſe: *Paſce oues meas*: ac proinde Paulum illi fuiſſe ouem commiſſam: nemo autem dixerit, Petrum fuiſſe ouem Pauli.

Quartus locus Ambroſ.

Ioan. 21.

Quintò producitur beatus Hieronymus in epiſtolam ad Galatas: Paulus Petrum reprehendit: quod non auderet, niſi ſe non imparem ſciret. Sed Hieronymus non negat Petrum excellere, vt ſummus erat Pontifex, & paſtor, ſed tantùm Paulum dicit illi parem in Apoſtolatu immediatè à Chriſto accepto, & in illa cauſa, de qua eum reprehêdebat, fuiſſe ſuperiorem, quia veritatem ſectabatur, licèt poteſtate impar eſſet.

Quintus locus. Hieron. ... Galat. 2.

Profertur & idem Hieronymus in Matthæi 18. verba illa: Quæcunque alligaueritis, ſic ſcribens: Poteſtatem tribuit Apoſtolis, vt ſciant qui à talibus condemnantur, humanam ſententiam diuina ſententia roborari: & quodcunque ligatum fuerit in terra, ligari pariter & in cœlo. Reſpondetur, quòd, vt vidimus, & iam probatum reliquimus, nullam tunc poteſtatem Apoſtolis contulit, neque promiſit, ſed conferendam tantùm prædixit, non explicans per quem, an per ſe, an verò per Petrum. Cæterùm, quia verba Domini immobilia exiſtunt, perinde certum erat quòd eſſent ligandi, vel ſoluendi, qui per Apoſtolos ligabantur, vel ſoluebantur, ac ſi tunc collata eſſet poteſtas. Et in hunc ſenſum ait Hieronymus, contuliſſe Apoſtolis poteſtatem, hoc eſt, prædixiſſe certiſſimè conferendam.

Idem ibidem.

Matth. 18.

Sextò profertur Gregorius homil. 26. in Euangelia, pertractans illa verba: *Quorum remiſeritis peccata*: *Sciendum verò eſt*, inquit, *quòd hi, qui prius Spiritum ſanctum acceperunt, vt ipſi innocentes viuerent, & in prædicatione quibuſdam prodeſſent, idcirco poſt reſurrectionem Domini patenter acceperunt, vt prodeſſe non paucis, ſed pluribus poſſint. Libet ergo intueri,* illi

Sextus locus. Greg. tom. 2.

Ioan. 20.

tui diſcipuli ad tanta onera humilitatis vocati, ad quantum culmen gloriæ ſunt perducti. Ecce non ſolum de ſe ipſis ſecuri fiunt, ſed etiam principatum ſuperni iudicij ſortiuntur; vt vice Dei quibuſdam peccata retineant, quibuſdam vero relaxent. Horum nunc in Eccleſia Epiſcopi locum tenent: & ſoluendi, & ligandi autoritatem ſuſcipiunt, qui gradum regiminis ſortiuntur. Grandis honor, ſed graue pondus iſtius eſt honoris. Durum quippe eſt, vt qui neſcit tenere moderamina vitæ ſuæ, iudex fiat vitæ alienæ. Dicimus, Gregorium hoc loco de poteſtate Ordinis, qua quis abſoluere poteſt in foro conſcientiæ, locutum eſſe, ſi accedat iuriſdictio, quam vocat autoritatem ſuperni iudicij, & gradum regiminis: non quò per eam ſolam poſſit quis abſoluere, vel animas regere, ſed quod ſit in potentia ad illa præſtanda, ſiue in actu primo, qui quidem vt ſe in ſecundum actum proferat, opus eſt, vt accedat iuriſdictio, quam Apoſtoli non hinc à Chriſto, ſed poſt Pontificatum Petri ab eo acceperunt.

Septimus locus. Ioan. 20. Chryſoſt. ho. 3.

Septimò, adfertur Chryſoſtomus, qui exponens illud, *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*, aſſerit eandem poteſtatem Apoſtolis collatam à Chriſto, quam Pater contulit Filio. Sed quia Petrus non habuit maiorem poteſtatē à Chriſto, quàm Chriſtus habuerit, colligitur, Petrum Apoſtolos nō ſuperaſſe in poteſtate: conſequitur etiam, eos à Chriſto accepiſſe iuriſdictionem. Reſpondemus, verba Chryſoſtomi diligenter eſſe expendenda, ſi errare nolumus, aut ei errorem aliquem adſcribere. Clarum enim eſt, ſanctiſſimam Trinitatem maiorem habere poteſtatem remittendi peccata, quàm Chriſti habeat humanitas: rurſus Chriſtum Dominum poteſtatem habuiſſe excellentiæ, quam non accepēre Apoſtoli, vel Petrus, & Pontifices.

Poteſtatem excellentiæ ſolus Chriſtus habuit.

Nec enim ipſi inſtituere Sacramenta valent, quibus remittantur peccata, vel merito ſuo delicta expiare, vel conferre effectum Sacramenti, id eſt, gratiam ſine ipſo Sacramento. Mens Chryſoſtomi igitur docentis, eandem poteſtatem Apoſtolis collatam, quàm Chriſto, non eſt aſſerere, parem eos cum illo accepiſſe poteſtatem; ſed quòd de eadem poteſtate participauerunt, quam Chriſtus habuit in ſua plenitudine: quemadmodum dicere poſſumus, idem lumen, quod eſt in Sole tanquam in fonte, & in perfecta ſua plenitudine, eſſe quoque in ſtellis, vel aëre, non quidem in ea plenitudine, ſed participio quodam pro earum captu. Itaque ſicut ibi eſt eadem plenitudo luminis, variè tamen participata, ita eadem eſt poteſtas Chriſti, variè tamen deriuata in Petrum, & alios

Quomodo verum ſit dictum Chryſoſtomi, parem cum Chriſto poteſtatem Apoſtolos accepiſſe. Exemplum huius rei.

Apoſtolos, conſiderando Petrum tanquàm Pontificem, & aliorum Apoſtolorum caput. Nam ſi conſideretur qua tenus Apoſtolus fuit, eodem modo ſicut alij de poteſtate Chriſti participauit, dum in eos inſufflauit in die reſurrectionis: accepit namque cum illis poteſtatem Ordinis Sacerdotalis, qua poſſet remittere peccata in foro conſcientiæ, ſi accederet iuriſdictio, de qua poteſtate intelligendus eſt Chryſoſtomus. Ioan. 20.

Præter Scripturas, & Patres, agunt rationibus. Quarum prima ſumitur à figura Veteris Teſtamenti. Videmus enim, Moyſen aſſumpſiſſe Aaron, & filios eius, illoſque conſecraſſe in Sacerdotes: ille etiam elegit ſeptuaginta duos ſeniores, & eis Dominus per ſe ipſum, non autem Moyſes, dedit de Spiritu Moyſi ad populum regendum. Cùm igitur veritas figuræ debeat reſpondere, Chriſtus debuit poteſtatem iuriſdictionis tam ipſi Petro figurato per Aaron, & Apoſtolis, quorum typum Aaron filij geſſerunt, quàm etiam ſeptuaginta duobus diſcipulis, quos adumbrabant ſeptuaginta duo ſeniores.

Rationes pro æquali Apoſtolorum cum Petro iuriſdictione à Chriſto accepta ſumuntur.
Exod. 29.
Num. 11.
Luc. 10.
Hebr. 10.

Reſpondemus, fuiſſe quidem illa antiqua vmbras & figuras eorum, quæ ſunt in Nouo Teſtamento; cæterùm non ob id oportet vt in omnibus reſpondeat veritas figuræ: iam enim non eſſet veritas, ſed figura, & figura non eſſet figura, ſed veritas. Verum ergo eſt, quòd vt illi Patres antiqui à Deo aliquid acceperūt, ac per Moſen conſecrati, ita etiam aliquid Apoſtoli omnes; ac ſeptuaginta duo diſcipuli acceperunt immediatè à Chriſto, nimirum poteſtatem Ordinis, quando in Sacerdotes promoti ſunt; vel poteſtatem prædicandi acceperunt ſeptuaginta duo, vt Luc. 10. dicitur. Et hoc ſat eſt, vt veritas reſpondeat figuræ. Nec opus eſt, vt, ſi ibi immediatè collata eſt iuriſdictio antiquis, propterea conferri debuerit vel Apoſtolis, vel ſeptuaginta duobus diſcipulis.

Veritas cur nō in omnibus figuræ debeat reſpondere.

Innumera enim olim in Veteri Teſtamento fiebant immediatè à Deo, atque idcirco iure diuino ſtatuebantur, quæ in Nouo Teſtamento Iuris ſunt Eccleſiaſtici, ſiue Canonici. Omnia enim iudiciorum, ſiue cæremoniarum præcepta à Deo ſunt ſtatuta, iuriſque diuini erant. Quinimò ſi acies inſtruendæ, ſi futurus aliquis euentus intelligendus, vt futura ſanitas Ezechiæ, & Ochoziæ, vel inuentio aſinarum Saulis, vel deprehenſio adulteræ, & ſimilium, ex reuelatione, & iure diuino illi percipiebant. Adde ſpectantia ad architecturam, vt tabernaculi, & templi fabrica, vel pertinentia ad ſanitatē, diuino oraculo habebantur

Ad quæ vſque ſe in Veteri lege demitteret Deus.
1. Reg. 10.
Num. 11.

[...]uit.11. & [...] præſcripta: quia prohibebantur illis multi cibi inſalubres, & viles tantùm concedebantur: quæ tamen omnia in Nouo Teſtamento relicta eſſe videntur humanis artibus, vt militari, architecturæ, & medicinæ, vel ſuperiorum præceptis, ſiue illi ſeculares, ſiue Eccleſiaſtici exiſtant.

[...]rima ratio [M]oyſi inter & [C]hriſti leges ſtatuta diſ[cr]iminis. Ratio autem huius diuerſitatis pendere videtur ex duplici capite. Primò ex hoc quòd ille erat vnus populus in vno loco vſque ad determinatum tempus aduentus Meſſiæ: & ideo etſi Deus omnia in ſpecie præſcripſiſſet, poterat in vna gente, & in vno loco, ac in vno tempore ſtabilia permanere: In Nouo autem Teſtamento, ad quod vocatæ ſunt gentes innumeræ in diuerſiſſimæ temperaturæ habitantes locis, & ad diem vſque iudicij permanſuræ, non ita cómoda fuiſſent. Quamobrem ſi Deus leges particulares de his condidiſſet, neceſſum fuiſſet vel illas fore acerbiſſimas, ſi à tam varijs gentibus, in tam varijs locis, & temporibus eſſent obſeruandæ, vel ſi mutandæ eſſent pro loco, & tempore, & perſonis, diuinę autoritatis pondus amiſiſſent, nec, ſicut deceret diuinas leges, tractarentur: quia opus eſſet ſubinde eas relaxare, & interdum etiam abrogare, quod in diuinæ ſapientiæ, & autoritatis iniuriam vergeret. Nam vel imprudens videri poſſet, ſi leges tam incongruas neſciens earum futuram incommoditatem, ac incongruitatem, tuliſſet: vel ſi præſcius quòd mutandæ forent contra ſuam autoritatem, leges adeò labiles, & abrogatione dignas condidiſſet: quæ certè in Deum cadere valent nequaquàm. Hæc autem omnia locum nó habuerunt in Veteri Teſtamento, quia fixæ illæ leges permanſerunt vſq; ad aduentum Chriſti.

Altera ratio. Suppetit deinde altera ratio: quoniam vetus ille populus cùm pueri inſtar eſſet ſub pædagogo rudis, & ignarus; idcirco minus fidendum erat diſcretioni, & charitati ſuperiorum eius: nec illorum arbitrio permittendum, vt leges de his ſingularibus f[er]rent, quia non habebant tantum ſpiritum ad eas condendas. Inferiores etiam, vtpote rebelles, ac proterui, in quibus dominabatur fomes, non ita præceptis paruiſſent humanis, nec illud intellexiſſent: *Qui vos audit, me audit.* At hæc omnia ſecus ſe habent in Nouo Teſtamento: quare decentiſſimum fuit, vt Chriſtus Dominus per ſe ipſum ad tot ſingularia non deſcenderet, & reſeruaret illa Spiritui ſancto, & qui acturus eſſet corda ſuperiorum ad leges ferendas, & inferiores ad parendum eis.

Gal.3. Luc.10.

Secunda ratio [...] Secunda ratione agunt: quia cùm Ioan. 20. Dominus dicat: *Quorum remiſeritis peccata*, ac ſi ibi non ſit collata poteſtas Ordinis, quæ in cœna data fuit, cùm dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*: ergo vel nihil illis conceſſum fuit, vel conceſſa eſt poteſtas iuriſdictionis. Reſpondendum, collatam fuiſſe nouam poteſtatem Ordinis ad remittenda peccata, vltra illam, quæ collata fuit in cœna ad conficiendum corpus, & ſanguinem Domini: ſi tamen accederet iuriſdictio, quam hîc negamus eſſe collatam.

Luc. 22. & 1.Cor.11.

Tertia ratio. Tertiam producunt rationem: quandoquidem nullibi legimus, Petrum iuriſdictionem contuliſſe reliquis Apoſtolis: quinimò legimus in Actibus Apoſtolorum, omnia Apoſtolos communi conſilio adminiſtraſſe, & ad democratiam potiùs ſpectaſſe illam Eccleſiæ primitiuæ gubernationem, quàm ad monarchiam: omnes enim in difficultatibus, & cauſis incidentibus, ad Apoſtolos, & ſeniores occurrebant, & non ad ſolum Petrum. Ex omnium etiam communi decreto definitiones ſtatuebantur, & non ex ſolo ipſius Petri arbitrio. Reſpondẽdum, haberi quidem ex Scriptura, quòd Petrus alijs contulerit iuriſdictionem, quia ex verbis ſoli Petro dictis, & iuxta ſ[an]ctorum Patrum ſententias intellectis, colligitur, poteſtatem in illo, tanquàm in capite, ac proinde in alios, qui eam participare volebant, eſſe deriuandam. Quæcunque enim aliqua qualitate participant, ab eo illam habent, in quo illa eſt, tanquàm in fonte. Conſtat autem ex Apoſtolorum Actis, Petrum multa ſolum, & primum feciſſe, atque ad eum videndum, Euangeliumque conferendum, Paulum Ieroſolymam aſcendiſſe. Quia tamen Petrus arrogans non erat, & plus vacabat vſui charitatis, quàm poteſtatis, in communi cum alijs Apoſtolis conſultabat, ac definiebat: ita tamen vt ipſe primus loqueretur, ac decerneret, ſuaq; ſententia ab alijs probaretur: quæ vt maiorem haberet apud Chriſtianos autoritaté, non vnius Petri nomine, ſed aliorum quoque, qui accedebant ad eius conſilium, ſententiæ proferebantur. Nam & illi etſi à Petro haberent iuriſdictionem, votum tamé habent non ſolùm ad conſulendum, ſed etiam ad definiendum: vnde ſententiæ dubia definientes, omnium nomine pronunciabantur.

Galat.2. Infra. Petri Apoſtoli humilitas, & charitas.

Quarta ratio. Agunt quarta ratione: Fuerunt namq; Epiſcopi quidam poſt Apoſtolorum tempora, quibus Dominus immediatè viſus eſt contuliſſe poteſtatem, quales fuerunt Ambroſius, Nicolaus, & Gregorius, & alij, qui non ſine miraculo vocati à Deo

fuerunt

fuerunt ad Epiſcopatum; ac proinde illis immediatè dedit Deus iuriſdictionem. Quòd ſi illis dedit, ergo Apoſtolis, qui præ illis primitias acceperunt Spiritus. Reſponſio eſt, huiuſmodi quidem Epiſcopos peculiari, & proximo fauore à Chriſto fuiſſe vocatos; ab eodem etiam accepiſſe quicquid eſt poteſtatis, & gratiæ ſupernaturalis, quia eiuſmodi munera alius quam Deus ex autoritate conferre non valet: cæterùm iuriſdictionem non neceſſe eſt dicere à Chriſto immediatè accepiſſe, ſed collatam fuiſſe illis ex iniunctione Pontificis, vel alterius ab eo habentis autoritatem, dum vel confirmabantur, vel conſecrabantur. Nam & illi, quantumuis ſancti, & eminentes viri, ſubiecti erant ſummo Pontifici, atque in eo tanquàm vicario agnoſcebant, ac venerabantur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui cum Patre, & Spiritu ſancto ſit ſempiterna gloria, ſumma poteſtas, & imperium in ſeculis ſeculorum, Amen.

Rom. 8.

Qui Deo reuelante Epiſcop: per populum facti ſunt, vnde acceperint iuriſdictioné ſuam.

TRACTATVS LXIV.

In quo oſtenditur Scripturis, ac Patribus, iuriſdictionis poteſtatem, quæ reſidet in Epiſcopis, & alijs paſtoribus, totam à Deo per ſummum Pontificem Romanum deriuari.

SI probabile eſt, vt oſtendimus, iuriſdictionis poteſtatem à Petro in alios Apoſtolos fuiſſe deriuatam, multò erit certius ac euidentius, à Petro eiuſq; ſucceſſoribus communicatam fuiſſe in omnes Epiſcopos, atque inferiores miniſtros iuriſdictionis autoritate quoquomodo fungentes, iuxta illud Dauidis: *Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron, Quod deſcendit in oram veſtimenti eius.* Poteſtas ſiquidem iuriſdictionis tanquàm vnguentum eſt in capite Petri: inde deſcendit in Epiſcopos tanquàm in barbam: poſtremò in reliquos miniſtros inferiores tanquàm oram veſtimenti. Hoc ergo probandum eſt propter eos, qui ſecus opinantur: atque eorum obiectiones, quæ in contrarium fiunt, diſſoluendæ. Ex Scripturis igitur probatur, iuriſdictionem non immediatè à Chriſto promanare, loquendo de immediatione ſuppoſiti (nam de illa virtutis non dubium eſt, quin omnia, quæ non ſunt peccata, à Deo prodeant, qui operatur omnia in omnibus) ſed potiùs à Pontifice, vel ab eis, qui à Pontifice acceperunt poteſtatem.

Pſal 132.

Quid illud Prophetæ: Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron, &c.

Hoc igitur Scripturis, & Patribus, atque rationibus eſt muniendum atque firmandum. Primum ſiquidem in Euangelio nunquàm legimus Dominum aliquam poteſtatem contuliſſe in cæteros Apoſtolos, quin eam etiam Petro cum illis pariter contulerit: ſimul enim omnibus dictum eſt: *Hoc facite in meam commemorationem: Quorum remiſeritis peccata: Quæcunque alligaueritis ſuper terram: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Euntes prædicate Euangelium omni creaturæ: Et accipietis virtutem ſuperuenientis Spiritus ſancti in vos;* & : *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnē virtutem inimici*: vltra omnes hos locos, in quib. par poteſtas, vel conceſſa eſt, vel promiſſa omnibus, ſeorſim ſoli Petro dicta ſunt quædam, quę ſi nullam continebant peculiarē poteſtatem præter iam omnibus conceſſam, certè ſuperuacanea & illuſoria videri poſſent: ideo aliquid ſingulare habebant, & hoc in primis, nempè in Petro, & eius ſucceſſoribus ponendam eſſe omnem docendæ, & regendæ Eccleſia poteſtatem, & ab illo conſequenter in alios eſſe diffundendam. Vt exempli gratia, cùm dictum eſt ei: *Tibi dabo claues regni cælorum*, & quia à Veritate prima illa promiſſa fuit, etiam exhibita eſt. Si ergo Petrus poteſtatis plenitudinem ſuper regnum cœlorum accepit, omnes cæteri, qui partem huius habituri erant poteſtatis (nam ipſam plenitudinem vnus tantùm habere debuit, ne ſtatueretur mala principum multitudo) ab illo ſibi deriuare debuerunt. Quod ſimiliter elicitur ex illo: *Paſce oues meas.* Nam ſi omnes Chriſti oues Petro ſunt aſſignatæ, vt ab eo tanquàm Chriſti vicario paſcerentur, ac gubernarentur: efficitur, vt quicunque determinatas aliquas paſcere habeat oues, nonniſi per eum earum paſcendarum curam debeat aſſumere. Nec enim dubiũ eſt quin mitteret falcem in meſſem alienã, qui abſq; eius autoritate paſceret oues ſuæ fidei non creditas. Idcircò ſicut Chriſtus Petro dixit: *Paſce oues meas*: ita Petrus inquit alijs paſtoribus: *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei.* Vt enim Dominus illi omnes commiſit oues; ita ipſe, qui per ſe non poterat omnes paſcere, aſſignauit peculiaria ouilia particularibus ſub ſe paſtoribus. Hinc Gregor. Nazian. in Apologetico ſuo ait: *Noſtra lex, & legiſlator ait: Paſcite eum, qui in vobis eſt, gregē.* Petrum proculdubiò vocans Legem, & Legiſlatorem. Legem quidē, quia iudex & magiſtratus lex viua quædam eſt, & animata: & bonus paſtor forma & lex eſt gregis; legiſlatorem autem quod ab eo primę leges Canonicæ prodierunt: eius quippe autoritate

Primum ab Scriptura.

Luc. 22.
1 Cor 11.
Ioan. 20
Matth. 28.
Infra vlt.
Marc vlt.
Act. 1.
Luc. 10.

Matth. 16.

Solus Chriſti vicarius cur debuerit habere plenitudinem poteſtatis.

Ioan. 21.

1. Petr. 5.

Greg Nazianz. Petrum Legē & legiſlatorē cur vocet Nazianzenus.

præci-

præcipuè cōfirmati ſunt Canones Apoſtolorum. Idem pariter deduci poteſt ex illo loco. *Confirma fratres tuos.* Nam cum de Cōfirmatione in fide ſit ſermo, per ea verba promiſſum eſt ei magiſterium in totam Eccleſiam, quo ea, quæ Fidei ſunt, declararet, ac decideret, ita vt alij omnes eius definitioni ſtare cogerentur: quæ obligatio ſine ſumma iuriſdictione in præcipiente nō poterat ſtatui. A primo igitur magiſterio, ac prima clauiū poteſtate, & à primo regimine ouium alia omnia peculiaria magiſteria, ac regimina ouium ſunt deriuata. Et cùm deriuatio hæc non habeat locum in poteſtate Ordinis, quæ immediatè eſt à Deo, vt probatum eſt: ſupereſt vt de iuriſdictione ſit intelligenda. Etſi autem beatus Petrus initio primitiuæ Eccleſiæ Apoſtolis, ac fortaſſe alijs viris Apoſtolicis, iuriſdictionem tribuerit generalem ſuper omnes oues; non ita tamen erat laxa, ac minimè limitata, vt vnius Apoſtoli iuriſdictio in alios Apoſtolos extenderetur. Multò etiam minùs alij Apoſtolici viri in Apoſtolos habuerunt iuriſdictionem, ſicut nec filij in parentes, ſed potiùs illis ſubiecti fuerunt. Petrus autem in omnes alios Apoſtolos habebat iuriſdictionē, perinde ac in reliquos Chriſtianos: Apoſtoli autem, & Apoſtolici viri ſub eo illam in inferiores ſuos exercebant. Et quemadmodum à Petro ſuſceperunt iuriſdictionem nullis terminis coarctatam, quoniam exigebat Eccleſiæ gubernatio primitiuæ, atque eorum charitas, & ſapientia: ita ex cauſis voluiſſet eis non niſi limitatam, & certis terminis circumſcriptam concedere: ſicut creſcente numero filiorum Eccleſiæ, & refrigeſcente charitate, & ſapientia in paſtoribus, Petri ſucceſſores circumſcriptam poteſtatem eis conceſſerunt, nō ſolùm quod attinet ad amplitudinem, & numerum ouium, ſed etiam quantum ad cauſas, & materias ab eis decidendas. Præter dicta Euangelica teſtimonia, ſunt etiam aliæ Scripturæ ſententiæ in nouo Teſtamento, ex quibus colligitur, Eccleſiaſticam poteſtatem non immediatè collatam à Chriſto, ſed per Eccleſiæ miniſtros. Vnde in Actis Petrus ad fideles: *Conſiderate fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem, plenos Spiritu ſancto, & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus.* Paulus quoque Apoſtolus ad Titum ſcripſit: *Huius rei gratia reliqui te Cretæ: vt ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.* Dabat igitur illis ſpiritualem iuriſdictionem ſuper illas ciuitates, vt rectè poſſent gubernare: nam poteſtatem Ordinis Deus per conſecrationē conferebat. Quòd ſi Titus illam poteſtatem habebat ab Apoſtolo, Apoſtoli verò à B. Petro: profectò ſequitur, vt tandem à Petro deriuaretur in omnes. Idem deduci poteſt ex locis Actuū Apoſtolorum, in quibus Paulus, & Barnabas manuum impoſitione Epiſcopos atq; presbyteros per Eccleſias leguntur creaſſe. Quę quidem olim prędixerat Dauid, dum in Dei perſona alloquitur Eccleſiā, dicens: *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij: conſtitues eos principes ſuper omnem terram.* Vbi Auguſtinus, & Caſſiodorus per patres interpretantur Apoſtolos; per filios verò, Epiſcopos. Quos quia Eccleſia dicitur conſtituere Principes ſuper omnem terram, proculdubio ab Eccleſia habent iuriſdictionem Epiſcopi qui creantur. Et quia tota multitudo Eccleſiæ nullam habet ſpiritualem iuriſdictionem, nec ea vti poteſt; ſupereſt vt Eccleſia dicatur facere, quæ eius caput Chriſti vicarius, vel per eum alij paſtores faciunt: quemadmodum regna cenſentur operari, quæ Reges ipſi operantur. Proinde à Papa, & Epiſcopis oritur iuriſdictio Eccleſiaſtica, & nō à Chriſto immediatè.

Luc. 22.

Apoſtoli, ac Apoſtolici viri habuerunt ab Eccleſiæ initio, quam iuriſdictionem à Petro habuerunt, generalem tantummodo.

Ex alijs etiam ſcripturis noui Teſtamenti locis eadem veritas confirmatur, ac ſtabilitur.

Act. 6.

Tit. 1.

Act. 14.

Quid illud Prophetæ: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, deſcribit Auguſtinus.

Pſal. 44.

Auguſtin. Pſal. 44. tr.

Caſſiod. ibi.

Patres quoque eandem ſententiam confirmant, quorum dicta quia permulta ſunt, ne confuſionem pariant, aut tædiū Lectori adferant, ad capita quædam reducenda ſunt. Ac primo quidem loco adferendæ ſunt ſententiæ antiquorum, qui diſertè aſſerunt iuriſdictionem Eccleſiaſticam per ſummum Pontificem in alios deriuari. Secundo loco producendæ ſententiæ Patrū, qui Eccleſiam Romanam, vel Eccleſiam in vniuerſum docent, principium eſſe particularium Eccleſiarum, & poteſtatis Prælatorum. Tertio loco producendæ ſententiæ Patrum illorum, qui tradunt, plenitudinem poteſtatis eſſe in ſummo Pontifice, & alios omnes Epiſcopos ab eo eſſe vocatos in partem ſollicitudinis. Vt igitur à primæ claſſis incipiam⁹ autoribus, primus occurrit Dionyſius Areopagita, qui inter ſacros ordines tradit, ſuperiorem inferiori ſemper ſuam vim cōmunicare: ex quo colligi poteſt, ſummum Pontificem poteſtatem ſuam, præſertim iuriſdictionis, alijs inferioribus impertiri. Ait enim cap. 13. Cœleſtis hierarchiæ: *Nihil igitur abſurdum eſt, ſi Seraphin purgare Theologum dicitur* (loquitur de Seraphin purgante Eſaiam, Eſaiæ 6.) *Sicut enim Deus purgat omnes, quòd ſit ipſe purgationis autor: imò vt ſimiliori vtamur exemplo, quemadmodum apud nos Pontifex homo cum miniſtrorum ſuorum ſiue Sacerdotum officio purget, aut gratia doctrinæ ſalutaris illuminet, ipſe purgare & illuminare dicitur, cùm hi, qui ab eo conſecrati ſunt ordines, ad ipſum vt autorem*

Triplici Patrum interim ordine, prima de iuriſdictionis certe ſtatu à Deo per Romanum Pontificem inferiores deſcendente doctrina confirmatur.

Primi ordinis Patres, atque doctores.

Dionyſius Areopagita.

ſacra

ſacra functionis ſua munera referunt: ita etiam purgantem ſcientiam ſuam atque virtutem, u qui purgationem Propheta peragit Angelus, ad Deum quidem vt autorem, ad Seraphim verò quaſi primò poſt Deum operantem Pontificem referunt. Hęc ille, cuius verba non ita referenda ſunt ad deriuationem poteſtatis Ordinis Sacerdotij, vel Diaconatus à poteſtate Pontificis, ſed maximè etiam ad iuriſdictionem. Nam illuminare, & purgare, iuriſdictionē dicunt ſuper eos, qui purgantur, & illuminantur, & perficiuntur, quibus præſunt (vt verbo Dionyſij vtar) diaconi, & presbyteri, & Epiſcopi. Ita enim docet Dionyſius capite 5. Eccleſiaſticæ hierarchiæ part. 3. qui etiam part. 1. eiuſdem Capitis ait: *Porrò Pontificalis Ordinis virtus in ſacris omnibus diſtinctionibus capitur, & per omnes ſacros Ordines operatur propria hierarchia myſteria, præcipuè verò illi prater Ordines cateros in ſui miniſterium diuina lex officia ſacratiora diſtribuit.* Hæc ille, docens, Epiſcopalem Ordinem ab omnibus Ordinibus participari, & per omnes operari vt fontem & originem. Secundus accedit Cyprianus, qui libro de Simplicitate Prælatorum, poſt illa verba, quæ ſuperiori Tractatu produximus, ſubiungit: *Vnum corpus, & vnus ſpiritus, vna ſpes vocationis veſtra, vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus Deus, quam vnitatem firmiter tenere, & vendicare debemus, maximè Epiſcopi, qui in Eccleſia præſidemus, vt Epiſcopatum quoque ipſum vnum atque indiuiſum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat: nemo fidei veritatem perfida præuaricatione corrumpat. Epiſcopatus vnus eſt, cuius à ſingulis in ſolidum pars tenetur: Eccleſia vna eſt, qua in multitudinem latiùs incremento fæcunditatis extenditur: quomodo Solis multi radij, ſed lumen vnum; & rami arboris multi, ſed robur vnum tenaci radice fundatum. Et cùm de fonte vno riui plurimi defluant, numeroſitas licèt diffuſa videatur exundantis copia largitate, vnitas tamen ſeruatur in origine. Auelle radium Solis à corpore; diuiſionem lucis vnitas non capit. Ab arbore frange ramum; fractus germinare non poterit. A fonte præcide riuum; præciſus areſcet. Sic & Eccleſia Domini luce perfuſa, per orbem totum radios ſuos porrigit, vnum tamen lumen eſt, quod vbique diffunditur, nec vnitas corporis ſeparatur: ramos ſuos in vniuerſam terram copia vbertatis extendit. Profluentes largiter riuos latiùs expandit, vnum tamen caput eſt, & origo vna, & vna mater fæcunditatis succeſſibus copioſa: illius fætu naſcimur; illius lacte nutrimur; ſpiritu eius animamur.* Hæc ille. Qui quoniam in illo Tractatu, quem ſcripſit contra Nouatum (qui ſe vt Papam contra Cornelium ſuperbiſſimè erigebat) nititur probare vnam eſſe tantùm Eccleſiam, & vnum eius Epiſcopum vniuerſalem, ſumens à Petro exordium, ac docens, Dominum omnibus illum ouibus præfeciſſe, atque adeo ipſis Apoſtolis, alioqui in poteſtate Apoſtolica paribus; vt oſtenderet vnam eſſe Eccleſiam, & idem eſſe ſeparari ab Eccleſia, & ab vno eius capite; ac proinde ſectatores Nouati ſeparati à capite ſuo Cornelio, præciſos eſſe ab Eccleſia: eò pertinet, quòd vocat Petrum vnitatis originem: quòd vocat Epiſcopatum vnum, & indiuiſum: nec enim vnus eſt, ſi non eſt vnus Epiſcopus vniuerſalis Cornelius. Etſi autem dicat, partem illius vnius Epiſcopatus in ſolidum à quouis Epiſcopo teneri: non ob id negat vnum Epiſcopum omnibus eſſe ſuperiorem, ſine quo nec eſſet vnus Epiſcopatus. Imò ſecundùm Iuriſperitos, quando vnus poſſidet, non dicitur in ſolidum poſſidere: ſed vt in ſolidum poſſidere verè dicatur, opus eſt vt alius etiam ſimul poſſideat. Et ideo quiuis particularis Epiſcopus in ſolidum poſſidet ſuas oues, quia cum Romano Pontifice ſimul poſſidet eas. Nam quando aliqui conuertuntur ad Chriſtum, ſimul fiunt oues Petri, ſiue Romani Pontificis, quo conſtituente Epiſcopatum particularem ſuper illas oues, non tollit à ſe curam illarum, quam habebat, ſed in ſolidum earum curam cum nouo Epiſcopo tenet. Cyprianus etiam hoc loco comparat peculiares Epiſcopos inuicem, qui parem poteſtatē habebant circa ſua ouilia, nec enim tunc erant caſus ipſi Pontifici reſeruati, proinde quiſque poterat quæ alij in ſua diœceſi; atque ob eam cauſam in ſolidum partem ſui Epiſcopatus tenebat. Quòd autem Cyprianus initio huius loci doceat, à Petro deriuari vnitatem, & in fine dicit eandem ab Eccleſia proficiſci, quam comparat Soli, fonti, atque trunco; particulares verò Epiſcopatus, radijs, riuulis, atque ramis: ob id dixit, quia idem eſt ſeparari à capite, atque ſeiungi à corpore; & quia tota poteſtas in corpore Eccleſiæ exiſtens, à capite ipſo promanat. Nec enim Eccleſia ſine capite, & Sacerdotibus ſeipſam multiplicat; ſed per eos, qui infideles conuertunt, & Eccleſiæ incorporāt. Quare Cyprianus in eodum loco ſubiungit: *An eſſe ſibi cum Chriſto videtur, qui aduerſus Sacerdotes Chriſti facit? qui ſe à Clero eius, ac plebis ſocietate ſecernit?* Hæc ille, docens idem eſſe à Sacerdotibus ſeparari, atque à plebe Eccleſiæ ſeparari: & proptereà falſos Eccleſiæ prælatos vocat illos, qui abſque Epiſcopi ordinatione ſeipſos præficiunt. Qua in re illud docet, Eccleſiam ſine Epiſcopo & capite non multiplicari. Ait ergo de Nouatianis, alludens ad

Idem.

Cyprianus.

Ephoſ. 4.

Quàm eleganter Cyprianus Eccleſiæ vnitatem confirmet ac probet.

Quo ſenſu Cyprianus Epiſcopatus vniuerſalis partē aſſerat in ſolidum à quouis Epiſcopo teneri.

A Petro Eccleſiæ vnitatem deriuari, eandem rurſus ab Eccleſia proficiſci vt dicat Cyprianus.

Quemadmodum Eccleſia multiplicetur.

Falſi prælati quinam beato Cypriano.

factum

factum Nouati: *Hi ſunt qui ſe vltrò apud temerarios conuenas ſine Diuina diſpoſitione præficiunt; qui ſe præpoſitos ſine vlla ordinationis lege conſtituunt; qui nemine Epiſcopatum dante, Epiſcopi nomen aſſumunt.* Idem quoque Cyprianus in

Cyprianus.

epiſtola ad Iubaianum de hæreticis baptizandis ita ſcribit: *Manifeſtum eſt autem, vbi, & per quos remiſſio peccatorum dari poſſit, quæ in baptiſmo ſcilicet datur. Nam Petro primùm Dominus, ſuper quem ædificauit Eccleſiam, & vnde vniuerſitatis originem inſtituit, & oſtendit, poteſtatem iſtam dedit, vt id ſolueretur in terris, quòd ille ſoluiſſet. Et poſt reſurrectionem quoque ad Apoſtolos loquitur, dicens: Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Hoc cùm dixiſſet, inſpirauit, & ait illis: Accipite Spiritum ſanctum: ſi cui remiſeritis peccata, remittuntur illi: ſi cui tenueritis, tenebuntur. Vnde intelligimus, non niſi in Eccleſia præpoſitos, & in Euangelica lege, ac Dominica ordinatione fundatos, licere baptizare, & remiſſam peccatorum dare: foris autem nec ligari aliquid, nec ſolui, vbi non ſit, qui aut ligare poſſit aliquid, aut ſoluere.* Hæc Cyprianus, tradens, à Petro oriri vnitatem, & in Eccleſia non niſi præpoſitos habere poteſtatem. Ex quibus clarè infertur, hanc præpoſitorum poteſtatem à pontifice fuiſſe deriuatam. Tertius accedit Leo Primus Pontifex epiſtola ad Epiſcopos Viennenſes, de munere prædicandi loquens, cuius verba produximus ſuperiori tractatu: ſed ſermone tertio ſuæ aſſumptionis ad Pontificatum, clariſſimè docet, Pontificem Romanum multa ſolùm accepiſſe, nihil autem in quenquam alium ſine eius participatione trãſijſſe. Rurſus ſi quid commune cæteris voluit eſſe principibus, nunquàm niſi per ipſum dediſſe quicquid alijs non negauit: quæ etiam verba ſuperiùs ex autore produximus. Gregorius Magnus epiſtola ad Ioannem ſubdiaconum, oſtendit, conſecrationem Epiſcoporum à Pontificis arbitrio, aſſenſu, atque autoritate pendere: iura quoque electionis, quæ Clerus tunc habebat, ex ſedis priuilegio promanaſſe. Idem quoque ad Benenatum Epiſcopum: *Et temporis,* inquit, *qualitas, & vicinitas nos locorum inuitat, vt Cumanam atque Muſitanam vnire debeamus Eccleſias: quoniam hæ non longo à ſe itineris ſpatio ſeiunctæ ſunt, nec peccatis facientibus tanta populi multitudo eſt, vt ſingulos ſicut olim fuit, habere debeant Sacerdotes. Quia igitur Cumani caſtri Sacerdos curſum vitæ huius expleuit, vtramque nos Eccleſiam præſentis autoritatis pagina vniſſe, tibiq; commiſiſſe cognoſce, propriumq; vtrarumq; Eccleſiarum ſcito te eſſe Pontificem. Et ideo te quæcunque tibi de earum patrimonio, vel Cleri ordinatione, ſiue promotione, iuxta Canonum ſtatuta viſa fuerint ordinare, atque diſponere; habebis, vt proprius reuerà Sacerdos, liberam ex noſtra autoritatis conſenſu atque permiſſione licentiam. Vbi verò commodius atque vtilius eſſe perſpexeris, ibi habitato: ita ſanè, vt alteram Eccleſiam, cui corporaliter præſens non es, ſolicita, prouidentique cura diſponas; quatenus diuina illic myſteria ſolemniter auxiliante Domino peragantur.* Hæc ille. Ex cuius verbis colligimus, iuriſdictionem, & nouam illam Eccleſiam ex conſenſu autoritatis Pontificiæ permanaſſe: quæ tamen iuriſdictio ordinaria erat, & non ſolùm ex commiſſione. Tradit enim, illum conſtitutum fuiſſe proprium Pontificem Eccleſiæ Cumanæ ex Papæ autoritate. Colligitur etiam, præſentiam corporalem neceſſariam eſſe ex iure Pontificio; ac proinde liberum extitiſſe illi Epiſcopo reſidere in vtrauis Eccleſiarum, prout ſibi commodum videretur; modo alteri abſens proſpiceret. Idem ad Ioannem Epiſcopum, cui ſimiliter ex autoritate Apoſtolica Eccleſias quaſdam vaſtatas bello, mandat vniri vicinis Epiſcopis, perinde atque in ſuperiori. Nicolaus Primus quintus ſit, qui epiſtola ad Clerum, & plebem Viennenſem, docet, Eccleſiam, ſiue fidelium collectionem, congregari minimè poſſe abſque nutu Pontificis: vt habetur de conſecrat. Diſt. 1. cap. Eccleſia: ac proinde ab eo iuriſdictio proficiſcitur. Sextus ſit Alexander Secundus in epiſtola ad Valerianum Epiſcopum, & martyrem, & habetur 24. quæſtione prima, cap. Audiuimus, vbi aſtruit, extra Eccleſiam nullam eſſe Eccleſiaſticam iuriſdictionem: & Petro plus omnibus, & pro omnibus datam fuiſſe poteſtatem. Nulli ergo præter Petrum data eſt poteſtatis plenitudo, & Petro pro omnibus eſt data: ab illo igitur omnes accipiunt. Septimus eſt Innocentius Octauus ad VVilhelmum primum Montis Regalis Archiepiſcopum, quæ eadem eſt Nicolai Tertij, & Lucij Tertij, vt habetur authenticè in priuilegijs Montis Regalis: *Licèt Dominus Ieſus Chriſtus Eccleſiam ſuam inſtituens diſcipulis ſuis eandem ſuper credentes ligandi, & ſoluendi dederit poteſtatem: vnum tamen in ea, beatum ſcilicet Petrum Apoſtolum voluit præeminere, dicens: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Intelligendum hoc tribuens fidelibus vniuerſis, quòd ſicut vnus erat mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, pacificans quæ in cœlis erant, & quæ ſuper terram, & diſſoluens maceriarum parietem, & faciens vtraque vnum; ſic & in Eccleſia vnum ex ipſo, & per ipſum omnium caput eſſet, nec in membris fieret vlla diuerſitas, quæ non per vnius autoritatem, ac prouidentiam capitis ad vnam Fidei veritatem, eandemq; religionis regulam reducerentur,*

Idem.
Vbi, & per quos remiſſio peccatorum detur.
Matth. 16.
Ioan. 20.
Leo Papa epiſt. 89.
Idem.
Greg. Magn. lib. 2. Regiſt. epiſt. 30 ſeu c. 69. tom. 2.
Idem ibid. epiſt. 35.
Nicolaus Primus.
Alexander Secundus.
Innocentius Octauus.
1. Tim. 2.
Epheſ. 2.

& cul-

& cultum. Quod etiam in eo loco demonſtratur, in quo & de confirmandis fratribus, & de paſcendis Dominicis ouibus præceptum à Domino noſtro legitur et datum. (Luc. 22. Ioan. 2.) *Ex hac vtiq; poteſtate, quæ ad B. Petrum ex Dominica traditione peruenit, ſacroſancta Romana Eccleſia, quæ per Dominum Ieſum Chriſtum ab eodem B. Petro inſtituta eſt, & fundata per vniuerſas Eccleſias, autoritatem obtinuit, vt vbique ratum eſſet, ac ſolidum, quod ipſius prouidentia ſtatuiſſet.* (Matth. 16.) *Quod etiam ab vniuerſis Eccleſiis per orbem terrarum vſque diffuſis, & receptum eſt, & ſeruatum: ita vt per eam & diſtributio facta ſit dignitatum, & indictum Chriſti fidelibus, & diligentius ordinatum, quod ad cultum pertinere viſum eſt pietatis. Ex hac ſiquidem data beato Petro à Domino poteſtate, ipſe ac ſucceſſores ipſius per vniuerſa mundi loca conſtituerunt Epiſcopos, & dignitates per prouincias diuiſerunt.* Hæc illi tres Pontifices, perſpicuè docentes, non ſolùm reliquis Epiſcopis aſſignari materiam à Pontifice, ſed etiam ipſas dignitates, atque adeò Epiſcopatus per eundem diſtribui in vniuerſam Eccleſiam. Octauo loco Leo Nonus epiſtola ad Michaëlem Patriarcham Conſtantinopolitanum: *Romanæ Eccleſiæ factum præiudicium, de qua nec robur, nec cuilibet mortalium licet facere iudicium, beatiſſimo, & Apoſtolico Pontifici Syluestro diuinitus diſcernente ſpirituali, q; eius filio Conſtantino religioſiſſimo Auguſto cum vniuerſa Synodo Nicena approbante ac ſubſcribente, vt ſumma ſedes à nemine iudicetur; inuiolabiliter, & inconcuſſe ſibi conſeruato illo priuilegio. Quod ille Princeps quarto baptiſmatis ſui die deuotus contulit Pontifici Romano, ſcilicet vt in toto orbe terrarum Sacerdotes ita hunc caput habeant, ſicut omnes iudices Regem. Quam ſanctorum Patrum reuerendam omni mundo ſententiam, ſicut veraciter Diuina inſpiratione, non humana æſtimatione eſt promulgata, reliquæ vniuerſales Synodi vnanimi voluntate, concordiq; verbo, & ſcripto confirmauerunt, ſanctam Romanam & Apoſtolicam ſedem poſt Dominum Ieſum caput eſſe omnium Eccleſiarum Dei. & hoc debere credi, confiteri, & ſcribi ab omnibus veneratoribus Niceni Concilij.* Hæc Leo, tradens, iuriſdictionem à Pontifice promanare in alios Epiſcopos, non ſecus ac à Rege in iudices, atque à capite in reliqua membra deriuatur. Nonus eſt Nicolaus Tertius libro 6. de elect. & electi poteſtate, cap. Fundamenta, qui eandem deriuationem poteſtatis à Petro in alios Epiſcopos eiſdem verbis tradit, quibus Leo Primus ſuperiùs citatus. Poſtremus, Paſchalis ſcribens ad Archiepiſcopum Panormitanum, vt habetur in cap. Significaſti, de elect. & electi poteſtate, tradit, Pontificis eſſe, prælationem ipſam fratribus imponere; ac proinde iuriſdictionem ab eo promanare in alios, nec tantùm ſolam materiam aſſignari. Et hæc de prima claſſe Doctorum.

Leo Nonus.

Solius Romanæ ſedis priuilegium eſt à nemine iudicari.

Nicolaus III.

Paſchalis Papa.

Ad ſecundam claſſem ſpectant illi Patres, qui affirmant, Epiſcopatus honorem, & poteſtatem, & nomen, à Petro ſumpſiſſe originem, quem Dominus primum, & vnum Epiſcopum creauit, quos ſuperiùs produximus, cùm de eius primatu erga Apoſtolos ageremus. Quia enim illi Epiſcopi, qui à Petro conſtituti ſunt, cùm non eſſent titulares, ſed iuriſdictionem habentes, vt de Zachæo, & alijs à Petro inſtitutis conſtat; planum etiam redditur, quod eis iuriſdictionis contulit poteſtatem. Idem etiam probatur per Patres aſſerentes Eccleſiam Romanam caput eſſe, & originē, matremque, & matricem omnium Eccleſiarum. Nam cùm in Eccleſia Romana Sacerdotes fuerint, & plebs: ratione plebis non ei huiuſmodi iuriſdictio conuenit, quia non eſt plebis in alios deriuare poteſtatem, vel Eccleſiam propagare: conuenit igitur illi ratione Sacerdotum, quorū multitudo cùm ad vnum ſummum reducenda ſit, ab illo proculdubio omnis eorum autoritas, & poteſtas proficiſcitur, ac proinde omnis fecunditas ad cæteras Eccleſias propagādas: quæ quidem cùm ſine prælatis non ſint, illi quoq; ab Eccleſia Romana, hoc eſt, à ſummo Pontifice accipiunt poteſtatem. Quia enim ſummus Pontifex conſilio ſui Cleri, hoc eſt, Cardinalium, in agēdis vtitur; quæ ab ipſo fiunt, meritò ab Eccleſia Romana fieri dicuntur, hoc eſt, ab eius Antiſtite cum ſuo clero.

Secundæ claſſis doctores.

Eccleſiam Romanam qui his titulis exornent ſancti Patres.

Patres igitur, qui tradunt Eccleſiam Romanam caput, & matrem aliarum, ſunt qui ſequuntur. Primò Cyprian. ad Cornelium: *Poſt iſta adhuc inſuper pſeudoepiſcopo ab Hæreticis conſtituto, nauigare audent & ad Petri cathedram, atq; Eccleſiam principalem, vnde vnitas Sacerdotalis exorta eſt.* Hæc ille, vocans Petri Eccleſiam, cathedram principalem, quòd cæteris principetur, & origo extitat Sacerdotalis vnitatis. Idem ad eundem: *Nos enim,* inquit, *ſingulis nauigantibus, ne cum ſcandalo vllo nauigarent, rationem reddidiſſe nos ſcimus, & hortatos eſſe vt Eccleſiæ Catholicæ matricem & radicem agnoſcerent, ac tenerent.* Hæc ille, quem imitatus Auguſtinus in Pſal. 44. explicans illud: *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij,* ait: *Quid eſt: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij? Patres miſſi, ſunt Apoſtoli: pro Apoſtolis filij nati ſunt tibi, conſtituti ſunt Epiſcopi. Hodie enim Epiſcopi qui ſunt per totum mundum, vnde nati ſunt? Ipſa Eccleſia Patres illos appellat, ipſa illos genuit, & ipſa illos conſtituit in ſedibus Patrum.* Hæc Auguſtinus, qui cum aſſerat, Eccleſiā

Cyprian. li. 1. epiſt. 3. inter med. & fin.

Petri Eccleſiā Cyprianus cur vocet cathedram principalem

Idem lib. 4. epiſt. 8. in medio.

Auguſt. to. 8.

Quid illud Regij Prophetæ. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij.

[illegible] quæ ... onet.

Epiſcopos genuiſſe, & in ſedibus Patrum conſtituiſſe, & nomen Epiſcopi iuriſdictionem, & præpoſituram dicat, planum eſt, apud illum iuriſdictionem ab Eccleſia emanare, & non immediatè à Deo. Cùm autem non ita emanet ab Eccleſia, vt ab ipſa plebe, & laicis ortatur: à prælatis igitur Eccleſiæ proficiſcitur; quorum multitudo quia ad vnū caput reducitur, Romanum nempè Pontificem, ſecundùm Auguſtinum, & omnes Patres, ab illo tandem emanauit iuriſdictio. Anacletus ait: *Hæc verò Apoſtolica ſedes caput, & cardo (vt præfatum eſt) à Domino, & non ab alijs conſtituta eſt: & ſicut cardine oſtium regitur, ſic huius Apoſtolicæ ſanctæ Sedis autoritate omnes Eccleſiæ (Domino diſponente) reguntur.* Et ante illum Clemens epiſt. 1. docet, Petrum inſtituiſſe, vt vbi olim apud Ethnicos erant archiflamines maiores, ibi conſtituerentur Primates, aut Patriarchæ: & vbi archiflamines minores, ibi Archiepiſcopi: vbi verò flamines, Epiſcopi inſtituerentur, & ne in illis, aut caſtellis, vel modicis ciuitatib⁹ crearentur Epiſcopi, ne vile eorum nomen fieret. Ex quo habes, Petrum non ſolùm Patriarcharum, & Archiepiſcoporum, quos iuriſdictionem commiſſariam habere aliqui aſſerunt, ſed etiam Epiſcoporum, quos ordinariam habere côtitentur, poteſtatem inſtituiſſe: ab illo, & à ſuis ſucceſſoribus prodit omnis Eccleſiaſtica iuriſdictio. Lucius quoque Papa diſtinct. 80. cap. Vrbes, ſic habet: *Vrbes, & loca in quibus primates præſidere debent, non à modernis, ſed multis ante aduentum Chriſti ſtatuta ſunt temporibus: quarum primates Gentiles etiam pro maioribus negotijs appellabant. In ipſis verò vrbibus poſt aduentum Chriſti Apoſtoli, & eorum ſucceſſores Patriarchas & Primates poſuerunt, ad quos Epiſcoporū negotia (ſalua tamen in omnibus Apoſtolica autoritate) & maiores cauſæ poſt Apoſtolicam ſedem ſunt referendæ.* Hæc ille. Cuius verba habentur in conſt. 1. Stephani Papæ de accuſationibus Sacerdotum. In quibus notandum, quòd Apoſtoli, & eorū ſucceſſores poſuerunt primates, ergo ab illis iuriſdictio emanauit: ſed quia primates non poteſt quis alius primas inſtituere, vel Epiſcopus; per ſucceſſores Apoſtolorum, qui primates crearunt, nô debemus intelligere cuiuſuis Apoſtoli ſucceſſores, ſed tantùm Petri. Nec enim Epiſcopus Epheſinus, qui Ioanni ſucceſſit, vel Ieroſolymitanus, qui B. Iacobo, creare nouos Patriarchas potuerūt. Marcellus ad Archiepiſcopos Antiochenæ prouinciæ, quæ cū olim eſſet prima ſedes, Romanæ ceſſit, tradit, ſubiectas eſſe tâquàm capiti omnes Eccleſias, atq; ad eam appellare poſſe omnes Epiſcopos, vt inde accipiant tuitionem ac

Anacle. Papa epiſt. 3 ad omnes Epiſcop. diſt. 22. c. Sacroſancta

Clem. Roma. Pro Archiflaminis maioribus, ac noribus item, & protoflaminis Ethnicorum quos conſtituerit in Eccleſia Petrus te ſte Clemente.

Lucius Papa

Stepha. Papa

Marcell Pap.

liberationem, vnde acceperunt formationem, atq; condemnationem: Ego ſic... ne eaſdem eſſe regere, & nouas alias Eccleſias, cauus ſine inſtituere. Et Anicetus epiſt. ad Epiſcopos Galliæ: *Nulli Archiepiſcopi primates vocentur, niſi illi qui primas ſedes tenent, quarum Epiſcopos Apoſtoli, eorumq; ſucceſſores regulariter Patriarchas, vel Primates eſſe conſtituerunt: niſi aliqua gens deinceps ad Fidem conuerteretur, cui neceſſe ſit pro multitudine primatē conſtitui.* Melchiades etiam ad vniuerſos Hiſpaniæ Epiſcopos: *De ordinatione factum eſſe credimus, ne omnis poſt eorum cuncta ſibi vendicarent, ſed ſemper maiores cauſæ, ſicut ſunt Epiſcoporum, & potiorum curæ negotiorum ad vnam B. Principis Apoſtolorum Petri ſedem confluerent; vt inde acciperent finem iudiciorum, vnde acceperunt initium conſtitutionum, ne quandoque à ſuo diſcreparent capite.* Innocentius quoque primus ad Decentium Eugubinū, & habetur in cap. Quis neſciat, diſtinct. 11. docet, vnam tantum eſſe autoritatem generalem, id eſt, fideles vniuerſos obligantem, atque eam eſſe ſedis Apoſtolicæ, à qua etiam Concilia Generalia ſuam autoritatem accipiunt: & vltra illā communem autoritatem, habere quâdam aliam peculiarem ſuper Eccleſias, quas fundarunt illi, qui à Sede Apoſtolica conſecrati ſunt, & ad eas miſſi, quales ſunt Eccleſiæ vicinæ Romano Patriarchatui, vt erant tempore Innocentij Italia, Gallia, Hiſpania, Africa, & Sicilia, atque aliæ circumiacentes inſulæ: poſt Innocentium verò primum ſunt inter has Germania côuerſa per Bonifacium, & Anglia per Auguſtinum, Polonia, & Suetia & aliæ. Huiuſmodi etiam Eccleſiarum ſpecialem curam habet Romanus Pontifex, illæque debent peculiarem Romanæ Sedi obedientiam, & reuerentiam, atque in ritibus conformitatem: quam negantes, ab eaq; deficientes, peculiariter Deum offendunt. Nicolaus I. epiſt. ad Mediolanenſes: *Omnes, ait, ſiue Patriarchæ cuiuslibet apicem, ſiue Metropoleon primatus, aut Epiſcopatuum cathedras, vel Eccleſiarum ſiue cuiuſcunque ordinis dignitatem inſtituit Romana Eccleſia. Illam verò ſolus ipſe fundauit, & ſuper petram fidei mox naſcentis erexit, qui B. Petro æternæ vitæ clauigero terreni ſimul, & cœleſtis imperij iura commiſit. Non ergo quælibet terrena ſententia, ſed illud Verbum, quo conſtructum eſt cœlum, & terra, per quod denique omnia condita ſunt elementa; Romanam fundauit Eccleſiam. Illius certè priuilegio fungitur, cuius autoritate fulcitur. Vnde non dubium eſt, quia quiſquis cuilibet Eccleſiæ ius ſuum detrahit, iniuſtitiam facit. Qui autem Romanæ Eccleſiæ priuilegium ab ipſo ſummo omnium Eccleſiarum capite traditum auferre conatur, hic procuIdubio in hæreſim labitur: & cum*

Anicetus Papa [illegible] *Archiepiſcopi* [illegible] vocentur primates.

Melchiades Papa.

Innocent. I.

[illegible] Eccleſiæ vicinæ Romano Patriarchatui tempore Innocentij quæ-nam ille.

Germania & [illegible] ad Chriſti fidem conuerſæ.

Nicol. I. diſt. 22. c. Omnes.

B. Petrus æternæ vitæ clauiger.

Geneſ. 1. & Pſal. 32.

Quis iniuſtus: quis item hæreticus ſit teſte Nicolao.

ille

ille vocetur iniuſtus, hic eſt dicendus hæreticus. Hæc ille. Qui dicens, Eccleſiam Romanam fundaſſe non ſolùm vicinas Eccleſias, vt Innocentius I. ſed penitùs omnes: intelligendus eſt, quia tandem ab illo manauit omnis autoritas, licèt non immediatè, ſed in vicinas Eccleſias. Quod verò ait: Conantem auferre priuilegia Eccleſiæ Romanæ non ſolùm iniuſtum, ſed hæreticum eſſe: de eo intelligendum eſt, qui non ſolùm facto, ſed falſo dogmate id auferre conatur: quia illud dogma cõtra Diuinum verbum eſt Chriſti, qui non ſolùm Petro, ſed omnibus etiam eius ſucceſſoribus hoc contulit priuilegium.

Eius dictum explicatus.

Hinc Leo IX. in epiſtola ad Michaëlem Cõſtantinopolis Patriarcham: *Quiſquis Romanæ Eccleſiæ autoritatem, vel priuilegia euacuare ſeu imminuere nititur; non hic vnius Eccleſiæ, ſed totius Chriſtianitatis ſubmerſionem, & interitum machinatur.* Vigilius epiſtola ad Eleutherium: *Nulli vel tenuiter ſcienti, vel pleniter ſapienti dubium eſt, quòd Eccleſia Romana fundamentum ſit, & forma Eccleſiarum: à qua omnes Eccleſias principium ſumpſiſſe, nemo rectè credentium ignorat.* Et Leo IX. epiſtola ad Michaëlem Patriarcham dictum: *Sicut cardine totum regitur oſtium, ita & a Petro, & ſucceſſoribus totius Eccleſiæ diſponitur emolumentum. Et ſicut cardo immobilis permanens ducit & reducit oſtium: ſic Petrus, & ſucceſſores eius liberum de omni Eccleſia habent iudicium, cùm nemo eorum debeat mouere ſtatum. Vnde clerici eius dicuntur Cardinales, cardini vtique illi, quo cætera mouentur, vicinius adhærentes.* Hæc ille, quæ planè indicant, omnem Eccleſiæ poteſtatem ab illa ſede proficiſci. Et Gregorius IX. extra De foro competenti, cap. Licet, vocat Eccleſiam Romanam omnium Eccleſiarum caput, & magiſtram; quò indicet, magiſterium, & autoritatem ab ea ſumpſiſſe, mater enim de ſua ſubſtantia dat eſſe filijs.

Leo IX. epiſt. ad Michael Patr. cap. 30. Romana Eccleſia fundamentum primarium, quantum ma[illegible] [illegible]
Vigilius Pap.
Leo IX.
Cardinales vnde ſic dicti.
Gregor. IX.

Tertia claſſis eſt eorum Doctorum, qui eandem veritatem aſſerunt hoc ipſo quòd comparantes Eccleſiæ Romanæ autoritatem cum aliorum Epiſcoporum poteſtate, tradunt illam habere plenitudinem poteſtatis, alios verò vocatos eſſe in partem ſolicitudinis; non autem in plenitudinem. Vbi procul dubiò per plenitudinem poteſtatis intelligunt vniuerſam Eccleſiaſticam poteſtatem, quæ in ſummo Pontifice tanquàm in capite reſidet; per partem verò ſolicitudinis, non nudam ſolicitudinis partem, ſed partem poteſtatis intelligendam eſſe voluerunt. Nam quia is qui præeſt, in ſolicitudine præeſſe debet, vt ait Apoſtolus; ipſam poteſtatem, ne eſſent cæteri Epiſcopi, partem ſolicitudinis vocari voluerunt: ita vt perinde ſit in partẽ ſolicitudinis eos eſſe vocatos, atq; participare eos partẽ illi⁹ ſummæ poteſtatis, per quã Romanis Epiſcopis conuenit ſolicitudo omnium Eccleſiarum.

Tertiæ claſſis Doctores pro eadẽ veritate.
Quid per plenitudinem poteſtatis Patres intelligant.
Quid verò per partem ſolicitudinis.
Rom. 12.

Primus ergo Iulius Papa ita ſcribit: *Qui ſe ſcit alijs eſſe præpoſitum, non moleſtè ferat aliquem ſibi eſſe prælatum. Ipſa namque Eccleſia quæ prima eſt, ita reliquis Eccleſiis vices ſuas credidit largiendas, vt in partem ſint vocatæ ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis.* Hæc ille. Et eadem habentur in epiſt. 1. Vigilij ad Epiſcopum Eleutherium Hiſpanum: vbi non ſolùm loquitur de commiſſaria poteſtate, ſed de ordinaria. Leo quoq; epiſtola ad Anaſtaſium Epiſcopum Theſſalonicenſem ait: *Vices enim noſtras ita tuæ credidimus charitati, vt in partem ſis vocatus ſolicitudinis, non in plenitudinẽ poteſtatis.* Hęc ille, quę etſi Anaſtaſio dicantur Sedis Apoſtolicæ Leonis per Orientem legato: tamen ex eodem Leone cõſtat etiam de alijs ordinarijs eſſe intelligẽdam. Quod ex eiuſdem Leonis verbis ex epiſt. 1. Iulij deſumptis conſtare poteſt. Subijcit enim Leo in eadẽ epiſtola hæc planè aurea ſequenda verba, ſibi, ac Iulio communia: *Hæc connexio totius quidem corporis vnanimitatẽ requirit, ſed præcipuè exigit concordiam Sacerdotum. Quibus cùm ſit dignitas communis, non eſt tamen ordo generalis: quoniam & inter beatiſſimos Apoſtolos in ſimilitudine honoris fuit quædam diſcretio poteſtatis: & cùm omnium par eſſet electio, vni tamen datum eſt, vt cæteris præemineret. De qua forma Epiſcoporum quoque eſt orta diſtinctio, & magna diſpoſitione prouiſum eſt, ne omnes ſibi omnia vendicarent, ſed eſſent in ſingulis prouincijs ſinguli, quorum inter fratres haberetur prima ſententia: & rurſus quidam in maioribus vrbibus conſtituti, ſolicitudinem ſuſciperent ampliorem, per quos ad vnam Petri ſedem vniuerſalis Eccleſiæ cura conflueret, & nihil vſquam à ſuo capite diſsideret. Qui ergo quibuſdam ſcit ſe eſſe præpoſitum, non moleſtè ferat, aliquem ſibi eſſe prælatum: ſed obedientiam quam exigit, etiam ipſe dependat.* Hæc Leo, ex cuius verbis habes, quod ſicut Apoſtoli, quantum ad Apoſtolatum attinet, pares erant: Petrus tamen, quatenus ſummus Põtifex à Chriſto creatus eſt, illis præpoſitus fuit: ita etiã Epiſcopi omnes quantum ad Epiſcopatum pares ſunt, in iuriſdictione autem Archiepiſcopi præſunt Epiſcopis, & Archiepiſcopis Primates. Et omnis hæc diſpoſitio à Papa, qui omnibus pręlatus eſt, tanquam à capite promanauit, à quo nullum membrum debet diſſidere. Quòd enim hæc diſtinctio prodierit, teſtantur Clemens, & Anacletus: ergo ab eodem quoque promanauit iuriſdictio tam cõmiſſaria, quàm ordinaria. Inter quas hęc ſola eſt differentia: quod ordinarius habet pote-

Iulius Pap. 2. q. 6. ca. Qui ſe ſcit.
Vigil. Pap.
Leo I. epiſt. 44. can. 1. in fine.
Idem ibidem.
Cant. 11.
Inter ipſos etiam Apoſtolos pariter electos, extitit honorum diſtinctio.
Vnde Epiſcoporum ſit orta diſtinctio.
2. q. 6. cap. Qui ſcit ſe.
Matth. 16.
Clemens Roman. epiſt. 1. Anacle. epiſt. 3. 22. diſt. c. Sacroſancta.

Inter Cōmiſſariā & Ordinariā poteſtatē ſumg. item ex Innocētio. Greg. Roma. n. 40 6. q. 6. c. Decreto.

poteſtatem ſibi, vt propriam conceſſam, qua vtitur in gubernanda Eccleſia ſua. Cōmiſſarius autem vtitur non poteſtate quaſi propria, ſed eius poteſtate, cuius vices gerit; qua tamen in ſua plenitudine non vtitur, ſed ex parte. Adhæc Gregorius Romanus epiſt. ad Epiſcopos per diuerſas prouincias ſcribit: *Nihil de eo, qui ad gremium Eccleſiæ ſanctæ Romanæ confugit, & eius implorat auxilium, decernatur, quam ab eiuſdem Eccleſiæ autoritate fuerit præceptum: quæ vices ſuas ita alijs impertiuit Eccleſiis, vt in partem ſint vocatæ ſollicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis.* Hactenùs Gregorius, ſcribens ad omnes Epiſcopos, & de omnibus Epiſcopis loquens: licèt peculiariter hæc res attingat Metropolitanos, vel Primates, vel Sedis Apoſtolicæ legatos; qui etſi contra Canones agerent, moleſtè ferebant, cauſſas Epiſcoporum, qui ſub ipſis erant, ad Sedem Apoſtolicam deferri: ſed quod iſtis dixit de poteſtate ſua commiſſaria, non minus ferè dicere potuiſſet de ipſis ordinarijs, ſi grauarent ſuos ſubditos, & impedirent appellationem ad Sedem Apoſtolicam. Idem ad Maximum Epiſcopum: *Mandata cœleſtia eſſicaciùs gerimus, ſi noſtra cum fratribus onera partiamur. Proinde ſuper cunctas Eccleſias Siciliæ te vices Sedis Apoſtolicæ miniſtrare decernimus, quas non loco tribuimus, ſed perſonæ: quia ex tranſacta in te vita didicimus, quid de ſubſequenti conuerſatione tua præſumamus.* Hæc ibi. Vbi primùm habes, ſummum Pontificem iure Diuino adſtringi ad impertiēdum onus cum alijs, prout exigit regimen vniuerſalis Eccleſiæ: quod cùm non minus exigat ordinariam poteſtatem Epiſcoporum, quàm commiſſariam legatorū, profectò ab eodem fonte procedit vtraq; poteſtas, cùm præſertim commiſſaria legati maior ſit, quàm ordinaria Epiſcopi, quia ad plures, & grauiores cauſſas ſeſe extendit. Si igitur maiorem hanc à ſummo Pontifice manare fatentur; ordinariam, quæ minor eſt, non debent negare à Deo proficiſci. Ad hæc Innocentius III. cap. Ad honorem, de autoritate, & vſu pallij: *Sanè ſolus Romanus Pontifex in Miſſarum ſolennijs pallio ſemper vtitur, & vbique, quoniam aſſumptus eſt in plenitudinem Eccleſiaſticæ poteſtatis, quæ per pallium ſignificatur: Alij autem eo nec ſemper, nec vbique, ſed in Eccleſia ſua, in qua iuriſdictionem Eccleſiaſticam acceperunt, certis debent vti diebus, quoniam vocati ſunt in partem ſolicitudinis, non in plenitudinem poteſtatis.* Hæc ille, qui cùm ait, Pontificem aſſumptum eſſe in plenitudinem poteſtatis, proculdubiò à Deo aſſumptum immediatè intelligit. Cùm verò dicit, Archiepiſcopos iuriſdictionem Eccleſiaſticam à Deo accepiſſe, debet intelligi, ſed non immediatè, verùm per Pontificem, à quo pallium accipiunt: quo qui vocatur, à Deo vocatur proculdubiò, vt ex eodem Innocentio cap. Qualiter. De elect. & electi poteſta. planè colligitur. Ait enim: *Verum quoniam electus, à nobis ante confirmationem adminiſtrationi Epiſcopatus ſe irreuerenter immiſcuit, recipiendo tam à Clericis, quàm à laicis iuramenta, non attendens quòd ſecundùm Apoſtolum nemo debet ſibi honorem aſſumere; ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron: præcipuè quia nec donum ſcientiæ Pontifici conuenien: fuerat aſſecutus: poſtquàm nobis præſentaſtis cum ſufficienti examinatione præmiſſa, electionem de ipſo factam duximus irritandam, quicquid ex ea ob eam factum eſt, denuntiantes penitus non tenere.* Hæc ibi. Ex quibus habemus, electionem non conferre iuriſdictionem ad confirmationem Pontificis; & per eam à Pontifice vocatum, eſſe à Deo vocatum tanquàm Aaron. Ex quo eliditur cauſſas eorum, qui aſſerunt, in his ſententijs non intelligi vocatos Epiſcopos à Papa, ſed à Deo; cùm proculdubio intelligantur vocati à Deo per ipſum Papam. Quod etiam confirmari poteſt ex cap. 5. Concil. Meldenſis, quod citat Iuo. 5. parte ſui Decreti. cap. 194. Hinc eſt, *quod cùm Moyſes (inquit) querelam in conſpectu Dei poneret non ſe poſſe portare tantum onus, quod ei fuerat impoſitum, audiuit à Domino: Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenioribus Iſrael, quos tu noſti, quòd ſenes populi ſint ac magiſtri: & auferam de ſpiritu tuo, & tradam eis, vt ſuſtentent tecum onus populi, & non tu ſolus graueris. Quid in Moyſe, niſi ſummum Sacerdotium; Quid in ſeptuaginta viris, niſi Presbyteros accipimus? Quod autem Dominus aufert de Spiritu Moyſi, traditq; eis: patenter oſtendi: quia ſi qui ab Epiſcopo in conſpectu Dei vocati ſunt, vt ſecum onus populi ſuſtentent, eadem velle, & imperato ſibi honore totis viribus cooperari debent: hoc enim ſignificat, quòd non alium, ſed eiuſdem Moyſi Spiritum accipiunt.* Hæc ibi. Ex quibus habes, quòd Epiſcopus vocat Presbyteros, & eo vocante Dominus eos vocat. Deinde habes, quòd poteſtas collata Sacerdoti ab Epiſcopo iniunctione conferatur, & idcirco vocatur imperatus honor. Si ergo Epiſcopus vocans in partem ſolicitudinis Presbyterum, illi iuriſdictionem iniungendo tribuit: Papa proculdubiò, qui Epiſcopus eſt Epiſcoporum, vocans Epiſcopum in partem ſolicitudinis, iuriſdictionem in eum conferet: & idcirco Epiſcoporum iuriſdictio ab eo deriuatur. Hiſce Patribus adiungendus eſt Bernard. lib. De conſideratione ad Eugenium, dicens: *Ergo iuxta Canones tuos alij in partem ſolicitudinis, tu in plenitudinem poteſtatis vocatus es. Aliorum poteſtas certis arctatur limitibus,*

Idem. Habetur tit. De præſumpt. ca. Mandata.

Romanus Pōtifex quid debeat ex iure Diuino.

Legati Sedis Apoſtolicæ, quam Epiſcopi cur maior poteſtas ſit.

Innocent. III.

Solus Romanus Pontifex in Miſſarum ſolennijs pallio ſemper cur vtatur, & vbique.

Idem Innoc.

Hebr. 6.

Concil. Meldenſe.

Ius Epiſcopus

Num. 11.

Quiſnam in Moyſe, & quinā Septuaginta ſenioribus ſint adumbrati.

Bernard. li. 2. De cōſid. longè à medio.

mitibus, toto extenditur & in eo ſolo quem poteſtatem ſuper alios accepiſti. Nonne ſi cauſſa extiterit, tu potes ei cœlum claudere, tu ipſum ab Epiſcopatu deponere, etiam & tradere Satanæ potes? Sic ille, per vocatos in partem ſolicitudinis intelligens quoſcunq; alios præpoſitos, etiam ordinarios: nam & de Epiſcopo, qui ordinarius exiſtit, ſubijcit, quòd poteſt illum ſpoliare Epiſcopatu: ob id profectò, quia ipſe Epiſcopatus, pars eſt ſolicitudinis, in quam vocatus eſt Epiſcopus per Papam: quare auferri poteſt ab eo, per quem eſt tradita. Qui ergo hanc ſententiam Bernardi de primatibus, vel Archiepiſcopis, vel legatis intelligunt, alios verò ordinarios immediatè vocatos eſſe à Deo: hallucinantur maximè. Demùm fauet huic ſententiæ teſtimonium aduerſariorum, hoc eſt, patrum Baſileenſium, qui dum à ſummo Pontifice ſegregati ſunt, atque ei infenſi, hanc veritatem tanquàm Fidei fatentur: aiunt enim in epiſtola Synodali ad Eugenium IV. Nūc autem ad propoſita per venerabilem Archiepiſcopum Tarentinum, dicendum reſtat. In primis latè explicat iuriſdictionem, & poteſtatem ſummi Pontificis: quod caput ſit, & primas Eccleſiæ, vicarius Chriſti, & à Chriſto, non ab hominibus, vel Synodis alijs, prælatus, & paſtor Chriſtianorum, & ei datæ ſunt à Domino claues, & vni dictum eſt. Tu es Petrus: & ſolus in plenitudinem poteſtatis vocatus ſit, alij in partem ſolicitudinis, & multa huiuſmodi, quę cùm vulgatiſſima ſint, minimè neceſſarium erat recenſere: iſta planè fatemur, & credimus: operamq; te in hoc ſacro Concilio date intendimus, vt omnes tandem ſententiam credant. Hæc Baſileenſes, qui vt rem Fidei certam, & indubiam confitentur, & confitendum cenſent, ſolum Pontificem vocatum in poteſtatis plenitudinem, alios verò in ſolicitudinis partem: qui quia à ſolo Papa diſtinguuntur, omnes præter ipſum ſiue commiſſariam, ſiue ordinariam habeant iuriſdictionem, in partem ſolicitudinis ſunt vocati, & nō ab alio quàm ab Eccleſia Romana. Et hactenùs de illis tribus Patrum claſſibus ſit dictum.

Concil. Baſileenſe.

Nemo verò mirari debet, ſi inter hos Patres productos maior pars fuerit Romanorum Pontificum: non enim facilè licebit refellere eorum teſtimonium, quòd ſibi ipſis videantur perhibere. Tum quia, vt vidimus, non ſunt ſoli, ſed Cyprianus, Auguſtinus, Bernardus, atq; adeò Baſileenſes ipſi eandem ſententiam confirmant. Tùm etiam quia martyres, & ſanctiſſimi Patres fuère, martyres, & confeſſores illuſtres, & omnia quæ mundi habent, ſpernentes, & conculcantes. Ideo propter mundi gloriam, aut diuitias aucupandas, à vero nō deuiarunt. Tùm etiam, quia cùm ſancti eſſent, & grati Deo, atq; in illa Romanę Eccleſię arce tanquàm in ſpecula poſiti, Deus talentum poteſtatis ſibi commiſſum planius reuelauit, ne illud in terra defoderent, vel in ſudario deuoluerent, ſed ad Eccleſiæ ædificationē eo vterentur: & ideo dicere poterant: *Nos autem non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed Spiritum, qui ex Deo eſt, vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis.* Tum quia poteſtas hæc non erat proprium bonum ipſorum, cùm gratia gratis data fuerit, ſed commune, cōceſſum ad vtilitatem Eccleſiæ. Et ideo cùm illud magnificant, non ſe ipſos prædicant, ſed ad ædificationem Eccleſiæ id alijs exponunt; vt intelligant præſidium, ad quod accurrere debeant, ex quo vno vniuerſæ Eccleſiæ in fide, & Dei cultu, atque charitate vnitas, & diſciplina pendet. Ob hanc enim cauſſam & ipſe Paulus commendat miniſteriū, & poteſtatem ſibi datam ad ædificationē. Si enim hi ſancti magnificare voluiſſent ſe ipſos, potiùs maiora munera ſibi ad vitam æternam conceſſa, quàm poteſtatem, quæ communis eſt bonis, & malis, & ſæpè malis contingit, prædicaſſent. Tùm primùm, quia etſi hi Pōtifices mali extitiſſent, quod abſit, & propter auaritiam, vel ambitionem fimbrias voluiſſent dilatare contra Fidei veritatem, certè alij ſancti Patres, & Epiſcopi per vniuerſum orbem diſperſi per tot ſecula, & ætates reclamaſſent, ac verbo, ſcriptoque contradixiſſent. Nam quemadmodum ea, quæ Pontifices de ſua poteſtate prædicant, ſi vera ſunt, ſummè referunt ad fidem, & diſciplinam Eccleſiaſticam, ita ſi falſa ſunt, ſummæ Fidei eſſent contraria; ac proinde nequaquàm ſancti, & veraces, ſed peſſimi, & ſeductores fuiſſent non ſolùm ipſi Pontifices fingentes hæc, ſed & omnes Doctores, qui hanc fictionem, & tyrannidem minimè detexiſſent, ac detectam impugnaſſent. Quòd ſi alij Doctores, & Epiſcopi non tam diſertè, diffuſeque, ac frequenter hanc explicarunt poteſtatem, ſicut ipſi Pontifices: in cauſſa fuit, in primis, quòd hæc poteſtas non ita manifeſta erat eis, ac ipſis Pontificibus, qui ea quotidiè vtebantur. Deinde verò, quia non ita ſpectabat ad eos, ſicut ad ipſos Pontifices illam declarare: quia Pontificum erat munus in diſciplina continere totam Eccleſiam: ad quod ſummè conducit explicatio huius poteſtatis. Tertiò, quia non ſic Doctoribus crebrò occurrebat occaſio eam declarandi, ſicut Romanis Epiſcopi: quia vltra hoc quòd crebros ha-

Quare ſummi Pontifices poteſtatem iuriſdictionis præ omnibus & agnouerint, & prædicauerint. *II. ratio.* *III. ratio.* *Matth. 25.* *Luc. 19.* *1. Cor. 2.* *IV. ratio.* *2. Cor. 10. & infra 13.* *V. & vltima.*

Cur Epiſcopi atq; Doctores Romanæ Eccleſiæ poteſtatem iuriſdictionis minus explicatè diſſeteque tradiderint. *II. ratio.* *Tertia.*

buère aduerſarios eius autoritatem impugnantes, penè quoties conſuluntur, de ſua autoritate, & poteſtate diſſerere compelluntur. Et tamen alij ſancti, atque Doctores oblata honeſta occaſione de illa tractare non neglexerunt: ſiue cùm afflicti ad illam poteſtatem accurrebant, vt Athanaſius, Chryſoſtomus, ac Theodoritus, atque alij Epiſcopi Orientales & Africani; ſiue cùm extra afflictionem ad ipſos Pontifices ſcribebant, vt Hieronymus ad Damaſum, Bernardus ad Eugenium; ſiue cum ſacras Scripturas exponebant. Nam tunc locos de primatu Petri, & ſuorum ſucceſſorum diligenter interpretabantur; ſiue cùm Hæreticos volebant reuincere, qui peculiariter in hanc petram, hoc eſt, poteſtatem Petri, impingere ſolent. Omnes quippe errores non niſi autoritate traditionis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ſiue in Concilijs, ſiue extra Concilia confutati ſunt: vſque adeò vt poſſimus aſſerere, quod vt articulus de poteſtate Rom. Eccleſiæ maximè facit ad euellendas hæreſes, fœdoſque Eccleſiæ abuſus extirpandos, plantandamque Chriſtianam, & Eccleſiaſticam morum diſciplinam; ita nullus perinde eſt expreſſus tam in ipſis Scripturis veteris, & Noui Teſtamenti, quàm in Sanctorum Patrum, & Doctorum ſcriptis, atque iſte. Qui etſi à Satana, & eius miniſtris Hæreticis, & Schiſmaticis ſit impugnatus: tamen fundamentum Dei ſtat, portas inferi non præualituras aduerſus hanc poteſtatem. *Matth.16.*

Doctores Scholaſtici.

Præter hos Patres non ſunt contemnendi Doctores Scholaſtici, qui veritatem hanc clariùs adhuc quàm antiqui aſſeruerunt: demptis paucis quibuſdam, qui vel de ſchiſmate, & hæreſi ſuſpecti fuerunt, vt Ioannes de Poliaco, & Gotfredus de Fontibus, & Guhelmus OKan, vel certè in hunc errorem impegerunt. In primis igitur Thomas in hac fuit ſententia. Nam libro contra Gentes: *Ad iudiciariam,* inquit *poteſtatem duo requiruntur, ſcilicet autoritas cognoſcendi de culpa, & poteſtas abſoluendi, vel condemnandi. Et hæc duo dicuntur duæ claues Eccleſiæ, ſcilicet ſcientia diſcernendi, & potentia ligandi, & ſoluendi: quas Dominus Petro commiſit, iuxta illud Matthæi 16 Tibi dabo claues regni cœlorum. Non autem ſic intelligitur Petro commiſiſſe, vt ipſe ſolus haberet; ſed per eum deriuarentur ad alios: alias non eſſet ſufficienter ſaluti fidelium prouiſum.* Et infra: *Soli Petro commiſit: Tibi dabo claues regni cœlorum; vt oſtenderetur poteſtas clauium per eum ad alios deriuanda ad conſeruandam Eccleſiæ vnitatem.* Sic ille. Iuxta cuius doctrinam, quia claues regni cœlorum comprehendunt etiam poteſtates iuriſdictionis, ſine

Thom libr.4. contr. Gentes c 72. tom.17.

Ad iudiciariam poteſtatem duo requiruntur.

Vni Petro claues regni cœlorum cui ſunt datæ.

Idem ibid. ca.76.

qua non valet conſeruari Eccleſiæ vnitas, proculdubiò iuriſdictio per Petrum deriuatur. Idem in quarto Sententiarum interrogans an Diſcenus poſſit indulgentias concedere: *Reſpondendum,* ait *quod poteſtas faciendi indulgentias ſequitur iuriſdictionem: quam quia Diaconus, & quidam alij non Sacerdotes habent, patet quod indulgentias facere queant, vt ſi habeant iuriſdictionem commiſſam ſicut legati, ſiue ordinariam, vt electi. Quamuis ergo Sacerdos ſit Diacono altior poteſtate Ordinis; non tamen iuriſdictionis, ad quam pertinet indulgentias exhibere. Ad Epiſcopos verò pertinet actus iſte. Papa quippe plenitudinem habet Pontificalis poteſtatis, ſicut Rex in regno: Epiſcopi verò in partem ſolicitudinis aſſumuntur, quaſi iudices ſingulis ciuitatibus præpoſiti. Propter quod Papa in literis ſuis eos ſolos nominat fratres, alios verò, filios vocat. Hinc poteſtas faciendi indulgentias in ſolo Papa reſidet plenè, quoniam poteſt is poteſtas faciendi indulgentias prout vult: exiſtente tamen legitima cauſſa. In Epiſcopis verò taxata eſt iſta poteſtas ſecundum Papæ ordinationem: ideo poſſunt indulgentias facere ſecundum quod determinatum eſt ei à Papa, non ampliùs.* Hæc Thomas. In cuius verbis obſerua primùm, quòd in electis Epiſcopis nondum Sacerdotibus eſt ordinaria iuriſdictio. Secundò, quòd Epiſcopi qui ordinarij ſunt, in partem aſſumuntur ſolicitudinis ſecundùm eum. Tertiò, quòd iuriſdictio Epiſcopi deriuatur ab ea Pontificis, ſicut ea Pontificis à Rege. Quod Thomas non finxit, ſed ante eum Leo ıX. ex Conſtantini à Deo inſpirata lege didicit, vt teſtatur in epiſtola ad Michaëlem Patriarcham. Ex quo etiam habetur, Epiſcopos non habere iuriſdictionem à Chriſto, ſed à Papa, non tantùm vt commiſſarij, ſed vt ordinarij ſunt, ſicut iudices in regno. Demùm habes, iuriſdictionem ex iniunctione dari etiam Epiſcopis, quia iuxta eius ordinationem Epiſcopi poſſunt plures, vel pauciores indulgentias conferre, iuxta quod maiorem, aut minorem iuriſdictionem eis Papa adiunxerit. Idem Thomas in quarto ait: *Ad primum ergo dicendum, quòd licèt omnibus Apoſtolis data ſit communiter poteſtas ligandi, atque ſoluendi: tamen vt in hac poteſtate ordo aliquis ſignificaretur, primò ſoli Petro data eſt, vt oſtenderetur quod ab eo in alios iſta poteſtas debeat deſcendere. Propter quod etiam ei dixit ſingulariter: Confirma fratres tuos, & paſce oues meas, id eſt, loco mei, dicit Chryſoſtomus, Præpoſitus eſto fratrum, vt ipſi te in loco meo aſſumentes vbique terrarum te in throno tuo ſedentem prædicent, & confirment.* Sic ille. Vbi tam hic, quàm priori loco allegato ex libro contra Gentes ait ſoli Petro

Idem in 4. diſt. .. q. 4 art. 3. ad 3

An Diaconus poſſit indulgentias concedere.

Videnam Epiſcop. vnde etiam Romani Pontificis iuriſdictio deriuetur.

Leo IX.

Thom. ibid. diſt.24. qu 3. ar.3. q. 2. ad 1

Luc.22.

Ioan.21.

Chryſ. tom.5

datas

dates claues: quod tamen nonnulli pernegare videntur. Ad hæc ſecundo ſententiarum, diſtinct. vltim. quæſt. vltim. ſuper textum Magiſtri, vbi diſputat, cui ſit magis obediendum, poteſtati maiori, an minori. Et reſpondet: Dicendum, quòd poteſtas ſuperior, & inferior, dupliciter ſe poſſunt habere: aut ita quòd inferior poteſtas ex toto oriatur à ſuperiori: & tunc tota virtus inferioris fundatur ſuper virtutem ſuperioris: & tunc ſimpliciter, & in omnibus magis eſt obediendum poteſtati ſuperiori, quàm inferiori. Sicut etiam in naturalibus cauſa prima plus influit ſupra cauſatum cauſæ ſecundæ, quàm etiam ipſa cauſa ſecunda, vt in libro de cauſis dicitur. Et ſicut ſe habet poteſtas Dei ad omnem poteſtatem creatam, & ſicut etiam ſe habet poteſtas Imperatoris ad poteſtatem Proconſulis: ſic etiam ſe habet poteſtas Papæ ad omnem poteſtatem ſpiritualem in Eccleſia, quia ab ipſo Papa gradus dignitatum & diſponuntur, & ordinantur. Vnde eius poteſtas eſt quoddam Eccleſiæ fundamentum, vt patet Matthæi 16. Et ideo in omnibus magis tenemur obedire Papæ, quàm Epiſcopis, vel Archiepiſcopis, vel monachus Abbati abſque vlla diſtinctione. Poteſt iterum poteſtas ſuperior, & inferior ita ſe habere, quòd ambæ oriantur ex vna ſuprema poteſtate, quæ vnam alteri ſubdit ſecundùm quod vult. Et tunc vna non eſt ſuperior altera niſi in his, in quibus vna ſupponitur aliâ à ſuprema poteſtate: & in illis tantùm eſt magis obediendum ſuperiori, quàm inferiori. Et hoc modò ſe habent poteſtates Epiſcopi, & Archiepiſcopi deſcendentes à Papæ poteſtate, & poteſtas ſpiritualis; & ſecularis vtraque deducitur à poteſtate Diuina. Et ideò in tantum ſecularis poteſtas eſt ſub ſpirituali, in quantum eſt ei à Deo ſuppoſita, ſcilicet in his, quæ ad animarum ſalutem pertinent: & ideò in his magis eſt obediendum poteſtati ſpirituali, quàm ſeculari. In his verò, quæ ad ius ciuile pertinent, magis eſt obediendum poteſtati ſeculari, quàm ſpirituali, ſecundùm illud: *Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.* Niſi fortè ſeculari etiam ſpiritualis coniungatur, ſicut in Papa, qui vtriuſque apicem tenet, ſcilicet ſpiritualis, & ſecularis: hoc illo diſponente, qui eſt Rex, & Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech. Hæc Thomas, apertiſſimè docens, tam Epiſcopalem, quàm Archiepiſcopalem iuriſdictionem à Pontifice Romano deriuari: quemadmodùm omnis poteſtas creaturæ à Deo, & poteſtas Proconſulis ab Imperatore deſcendit. Ideò etiam ab eodem diſponitur, & ordinatur ita vt à diſpoſitione, & ordine liceat etiam deriuationem inferre, ſicut ab effectu cauſam. Sanctus Bonauentura in ſuo Breuiloquio ita habet: *Cumq; excellentia quanto magis deſcendit, tanto plus dilatatur, & quò magis aſcendit, eò magis vnitur: hinc plures ſunt Epiſcopi, quàm Archiepiſcopi, pauciſſimi Patriarchæ, & vnus Pater patrum, qui Papa meritò appellatur, tanquam vnus primus, & ſummus Pater ſpiritualis omnium Patrum, atque cunctorum fidelium, hierarcha præcipuus, vnicus ſponſus, caput indiuiſum, Pontifex ſummus, ac plenus Chriſti vicarius, origo, & regula cunctorum principatuum Eccleſiaſticorum, à quo, tanquam à ſummo, deriuatur ordinata poteſtas vſque ad infima membra, ſecundùm quod exigit præcellens dignitas in Eccleſiaſtica hierarchia.* Hæc ille. Vbi vocans Papam Patrem patrum, videtur alludere ad nomen Græcum: nam Πάππ[illegible] auum ſignificat apud illos. Idem in quarto, diſtinct. 18. loquens de poteſtate Ordinis, & iuriſdictionis, ait: *Prima poteſtas cum collata ſit Petro vt Sacerdoti, deſcendit in omnes Sacerdotes, quamuis non habeant executionem. Secunda, quia donata eſt beatiſſimo Petro vt prælato, deſcendit in Eccleſiaſticas perſonas vniuerſas prælationem, ſeu iuriſdictionem habentes. Hinc, qui iuriſdictionem ordinariam habent in aliquos iudicandos, poteſtatem habent coërcendi per Eccleſiaſticam cenſuram, vt eorum iudicium inuiolabiliter obſeruetur. Cumq; iuriſdictionem habeant vel à iure, vel ex commiſſione: non ſolùm qui habent claues, ſed & alij quidam, vt Archidiaconi, & quædam capitula: ideo poſſunt excommunicare. Rurſus quia aliqui habent claues, qui iuriſdictionem non habent in foro iudiciali, vt ſimplices Sacerdotes; ideo excommunicare non valent niſi ex conceſſione, determinatiſq; caſibus, vt in furto, & rapina.* Hæc ille, apertè docens, omnem iuriſdictionem à Papa vt fonte, & origine in alios deſcendere, & ex iniunctione deriuari, quam ipſe vocat conceſſionem. Conſtat enim ex eodem, iuriſdictionem, tam commiſſariam, quæ ex priuilegio eſt, quàm ordinariam, quæ eſt à iure, à ſummo Pontifice tandem proficiſci.

Demùm obſerua ſecundùm eundem, poteſtatem ordinis diſtinctam eſſe re ipſa ab illa iuriſdictionis: quod iuriſdictio in quibuſdam ſit nondum ordinatis, & ordo rurſus ſit in quibuſdam, qui non habent iuriſdictionem, quales ſunt ſimplices Sacerdotes. Vnde elicitur ſecundùm, vt iuriſdictio non ſemper requirat ordinem ſacrum, cui innitatur: quia etiam in non ordinatis inuenitur tam commiſſa, quàm ordinaria poteſtas. Albertus in quarto,

Cui ſit magis obediendum, poteſtati ſu- periori, an mi- nori.

Qualis Papæ poteſtas vide- tur eſſe, teſte Thoma.

Quomodo ſe habeant pote- ſtates Epiſcopi & Archiepi- ſcopi ad illam Romani Pôt.

Secularis po- teſtas ſpiritua- li quatenus ſubſit.

Ciuili pote- ſtati quàm Ec- cleſiaſticæ magis ſit o- bediendum [illegible] Matth. 22.

Pſalm. 109. Hebr. 5. & 7.

D. Bonauent. [illegible] quid propriè ſit.

Romani Pon- tificis inſi- gnia.

Idem.

Ordinariæ iu- riſdictionis officium, & vnde deſcen- dat.

Ordo à iuriſ- dictione quid differat.

quarto,

Albert. in 4. diſt. 18. ar. 11.

quarto, tractans de clauium definitione, aſſerit, quòd poteſtas ordinis eſt aptitudo ad ſoluendum in foro conſcientiæ, ſi detur materia à Papa dante iuriſdictionem.

Ricard. à Mediavilla.

Ricardus de Mediavilla in quarto, diſtin. 24. ita habet: *Petrus ſummus fuit inter Apoſtolos. Quamuis enim poteſtatem clauium immediatè acceperunt à Chriſto; attamen poteſtatem iuriſdictionis acceperunt mediante Petro. Et quoniam iuriſdictio ſubminiſtrat materiam, quæ eſt ſubditus eius, qui habet iuriſdictionem, quæ requiritur ad hoc, quod poteſtas clauium exeat in actum: ideo vſus poteſtatis illius, quia omnes immediatè acceperunt à Chriſto, dependebat indirectè à Petro. Idem dico de poteſtate Epiſcoporum per comparationem ad Papam.* Hæc ille, docens tam in Apoſtolis, quàm in alijs Epiſcopis poteſtatem Ordinis deriuari immediatè à Chriſto; poteſtatem verò iuriſdictionis à Petro, & eius ſucceſſoribus.

Iuriſdictio Prælati quid.

Patet etiam, iuriſdictionem miniſtrare materiam, ita vt qui eam det, iuriſdictionem dare videatur. Materia enim eſt ſubditus, qui per hoc fit ſubditus, quia alius ſit eius prælatus: prælatus autem fit per hoc, quia datur ei iuriſdictio, quæ non eſt aliud, quàm prælatio. Ideò inaniter certare, nec intelligere videntur ſeipſos, qui dicunt, Pontificem quidem dare materiam, non autem iuriſdictionem.

Durand.

Durandus in quarto diſtinct. 24. q. 5. idem tradit, qui ſuperiori tractatu fuit productus.

Herueus.

Herueus quoque lib. de poteſtate Papæ: *Omnes,* inquit, *poteſtates inferiores à Papa ſunt limitatæ, & determinatæ: vt apparet de facto. Aut igitur ſunt inſtitutæ à Chriſto immediatè, aut ab vniuerſali Eccleſia, aut à Chriſto mediante Papa, vt Vicario generali eius: ſed non à Chriſto immediatè, nec ab Eccleſia vniuerſali: ergo à Papa Vicario Chriſti.*

Circa iuriſdictionem errores quinque. 1. error.

Idem ponit quinque errores in hac materia exortos, de quibus ait: *Primus eſt, quòd poteſtas Prælatorum inferiorum à Papa, ſiue ſint Epiſcopi, ſiue ſint curati, eſt immediatè à Deo, ſicut poteſtas Papæ.*

Secundus.

Secundus, quòd in hierarchia Eccleſiæ [illegible] hoc eſt, parochiani, per potentiam [illegible] reduci in Deum, niſi mediantibus curatis, & parochialibus Sacerdotibus.

Tertius.

Tertius: quòd licet Papa & Epiſcopi ſint principaliores rectores parochianorum, non ſunt tamen immediatè curati eorum, ſiue non immediatè habent curam eorum.

Quartus.

Quartus error eſt: quòd nec Papa, nec Epiſcopus poſſunt audire confeſſiones parochianorum, quin teneantur confiteri eadem peccata ſuis Sacerdotibus parochialibus.

Quintus.

Quintus error: concedit quòd confeſſi Papæ, vel Epiſcopo, non teneantur eadem peccata confiteri parochialibus Sacerdotibus; tamen Papa, vel Epiſcopi non poſſunt dare generalem autoritatem audiendi confeſſiones aliquibus, vt fratribus, & huiuſmodi, quin confeſſi talibus, teneantur confiteri eadem peccata Sacerdotibus parochialibus. Hæc ille.

B. Antoninus.

Idem docet Antoninus 3. part. tit. 22. cap. 4. §. 7. & vltima poteſtas &c.

Gabriel Biel.

Idem doctè equidem explicat Gabriel Biel lect. ſuper canonem Miſſæ,

Caietan.

& Caietanus lib. De autoritate Papæ, & Concilij, cap. 19. Ad hanc rationem, inquit, non video reſponſionem; niſi dicatur; quòd poteſtas iuriſdictionis non eſt ab Ordine: quod eſt primò contra ſanctum Thomam. Eſt ſecundò contra ſententiam omnium Doctorum Catholicorum, ſentientium quod à Petro iuriſdictio in totum Eccleſiæ corpus reſiduum manauit, & manat. (iuxta illud Leonis Papæ, ca. Ita Dominus, diſt. 19.) Ita Dominus huius muneris Sacramentum ad omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit, vt in beatiſſimo Petro Apoſtolorum omnium ſummo principaliter collocaret, vt ab ipſo quaſi à quodam capite dona ſua velut in corpus omne diffunderet. Ad hoc idem ſunt tot autoritates, & rationes, quæ ſunt ad oſtendendam vnitatem capitis, & Principis in Eccleſia militanti: propterea nolui immorari, ſed pro conſtanti ſupponere. Hæc ille, docens hanc ſententiam de deriuatione iuriſdictionis à Papa in alios, eſſe B. Thomæ, & omnium Doctorum Catholicorum, & non poſſe ſummum Pontificem eſſe caput Eccleſiæ Militantis, niſi ab eo deriuetur in alios iuriſdictio.

Abulen. Epiſc. Cardinal. Turrecrem.

Idem docent Alfonſus Abulenſis Epiſcopus in cap. 16. Matthæi, & Cardinalis de Turrecremata lib. 2. de ſumma Eccleſiæ, à cap. 54 ad caput 64. vbi fuſiſſimè loquitur, & reſpondet aduerſariorum obiectionibus.

Eckius.

Quos ſecuti ſunt recentiores, vt Eckius homil. 52. de Sacramento Ordinis, dicens: *Tertia poteſtas eſt iuriſdictionis, qua quiſque imperium habet in ſubditos ſuos, ſicut parochus in eos, qui ſub ſua continentur parochia, Epiſcopus in diœceſanos, Papa ſuper vniuerſum Chriſtianiſmum. Poteſtatem hanc Petro conceſſit Dominus in plenitudine, quando ter illi dixit: Paſce oues meas.*

Ioan. 21.

Atque ea ſanè poteſtas, vt ex capite Chriſto prouenit in ſuum vicarium tanquam caput adminiſtratorium; ita viciſſim ab illo effunditur in Epiſcopos, & inde in parochos. Omnino autem neceſſaria fuit hæc poteſtas, ad vitandum confuſionem in Eccleſia.

In Eccleſia [illegible] Dominico à Soto.

Dominicus à Soto in quarto, diſtinct. 20. q. 1. art. 2. ait: *Quapropter tanquam qui perpetuò erat futurus caput, tandem Ioan. vltimi. ſuſcipit eandem plenitudinem, non ſolùm tanquam Apoſtolus, ſed tanquam Chriſti vicarius, cuius autoritas permanſura erat in eis, qui ſuam ſedem occuparent. Hoc enim Petrus habuit ſingulare tanquam caput, quod cæteris data eſt poteſtas tantùm perſonalis, non tamen ſucceſſiua in alios niſi*

Petri priuilegium ſingulare.

per

[illegible] Nam [illegible] [illegible] vt [illegible]. Quoniam [illegible], [illegible] illam tamen autoritatem non [illegible] per Romanum Pontificem Petri [illegible] ſpirē. [illegible] 4. Concluſ. 2. poſtquam dixit Epiſcopos, & Presbyteros eſſe de iure Diuino propter poteſtatem Ordinis; tamen poſſe à do[illegible] poteſtatem iuriſdictionis à Papa, & totam Eccleſiaſticam hierarchiam deriuari.

Quibus qui [illegible]

Sed ſunt quidam, qui dicunt ſe non recepturos autoritatem alicuius Doctoris, qui poſt D. Bernard. ſcripſerit, niſi id quod aſſerit, vel Scripturis, vel Concilijs, & decretis Pontificum, vel Sanctorum Patrum teſtimonijs comprobauerit. Quod meritò ſe facturos dicunt, quia in Concilijs probationes debent ex conſenſione, & vniuerſitate, necnon antiquitate deſumi. Porrò Doctores Scholaſtici, nec antiqui ſunt, nec inter ſe conſentiunt, neque eorum doctrina eſt communis, & vniuerſalis, ac proinde non eſſe in Concilijs Generalibus producendos ad aliquid cōfirmandum, ac meritò vt ſuſpectos habendos, qui eorum autoritati innitentur, atque eos citarent. Sed certè Scholaſticorum Doctorum doctrina ab his calumnijs vindicanda eſt, & multò aliter ſe res habet, quàm illi aſſerunt. Nam quod attinet ad antiquitatem, etſi ipſi antiqui non ſint, eorum tamen doctrina vetus eſt, ſi loquamur de Fidei doctrina, quam proculdubiò à veteribus acceperunt: atque hæc doctrinæ antiquitas ſufficit: aliòqui nec antiqui Patres tempore quo cœperunt produci, antiquiores erant iſtis: ſiquidem Auguſtinus Ambroſium, Hieronymum, Chryſoſtomum contemporaneos citat: æuo etiam Cyprianus, ac Tertullianus non fuerunt antiquiores, quam nobis ſint nonnulli ex Scholaſticis vetuſtioribus, vt magiſter Sententiarum, Alexander de Hales, Albertus, & D. Thomas. In Concilio quoque Epheſino Oecumenico dogma ſuum teſtimonijs Athanaſij, Gregorij Nazianzeni, Baſilij, & Cyrilli, & aliorum qui non erant admodum antiqui, eruerunt atque concluſerunt. Simile etiam factum fuit in vij. Synodo, & in alijs nonnullis. Nec enim ad rem facit perſonæ antiquitas, quia perinde inter antiquos Patres, atque inter recentiores fuêre docti, & indocti. Proinde non tam tempus, quàm id quod dicitur, autoritatem præſtare debet: quanquam vbi cætera paria eſſent, quæ antiquitate præſtarent, maiori quoque autoritate præcellere deberent, cùm plurium ſapientum ſuffragijs, qui legerunt, & probàrunt, confirmata eſſe videantur. Sicut autem tempus, ita etiam ſtylus minus cultus nō debet eorum autoritatem, quod ad res attinet, eneruare, aut imminuere: quia ſicut nec tempus, ita nec eloquentia maiorem rerum tribuit cognitionem, ſed tantùm facultatem ſuppeditat cuiuſuis explicandi, quæ quiſque intelligit. Ideò non ex ipſa facundia, ſed ex rerum perceptione penſanda eſt hominis ſapientia. Vitio enim ſeculi cōtingit, quandoq; vt quis minus vacet ſtudio eloquentiæ: quandoq; etiam naturali propenſione accidit, vt quis magis verbis, quam rebus incumbat, adeò vt non rarò contingat, vt quia homo exiguæ eſt capacitatis, nec poteſt ſimul in eloquentia, & rerum cognitione perfectus exiſtere, quò magis in altera illarum emineat, eò minùs in altera valeat. Et ita videbis eloquentes rerum cognitione deſtitutos: & è contrario qui diſciplinas magis callent, & res ipſas profundiùs penetrāt, eloquentia carere: quod in Scholaſticis planè eſt compertum atque exploratum. Quamobrem cùm de rebus Theologicis agitur, non debent haberi minoris autoritatis, eò quod minori ſint præditi eloquentia. Rurſus Scholaſticis Doctoribus conſenſus minimè deeſt: quia licèt in quibuſdam, quę ad Fidem pertinent, & in quibus liceat vnumquemq; e ſuo in ſenſu abundare, interdum diſſentiunt: tamen in rebus Fidei, de quibus in Concilijs Generalibus tractatur, ſummum habent & inter ſe inuicem, & cum antiquis conſenſum. Nam ab antiquis Petrus Lombardus ſuam doctrinam deſumpſit, quam illi explicant, atque commētantur, & interdum corrigunt, ſi in aliqua veritate & ab antiquis deflecterent: habent igitur Scholaſtici conſenſum. Quòd ſi propter diſſenſum in his quæ non ſunt ad ſalutem neceſſaria, reijcienda eſt illorum autoritas: reijciendi quoque eſſent Antiqui, quos conſtat non minus in huiuſmodi inter ſe diſſentire, vt de Hieronymo, & Auguſtino conſtat, de Cyrillo, & Theodorito, de Hieronymo, & Ruffino, de Cypriano, & Cornelio, de Epiphanio, & Chryſoſtomo, de Bernardo & Petro Cluniacenſi: quinimò & inter ipſum Petrum & Paulum fuit aliqua diſſenſio, ac inter Paulum, & Barnabam, citra peccatum tamen, & pacis violationem.

Quod attinet autem ad Catholicum, ſiue vniuerſalē ſenſum, proculdubiò in his, quæ Fidei ſunt, Catholicum ſenſum habēt, ſicut & antiqui: priuatæ verò opiniones de his rebus, nec in eis, nec in antiquis fuerunt vniuerſales. Non obſtant ergo horum argumenta contra Scholaſticos, qui profectò potiores pro ſe habent rationes. Nam cùm his quadringentis annis, per

quos

Margin notes:

Scholaſticorum [illegible] defenditur.

Vnde penſanda ſit hominis ſapientia.

Eloquentes ſæpe ferè rerū ignari, contrà docti, verborum.

Scholaſtici Doctores, quibus in rebus nunquam inter ſe diſſentiant.

Rom 14.

Magiſter ſententiarum ſuā vnde hauſerit doctrinā Scholaſticam.

Quos Patres inter de fidei dogmatibus [illegible] contentiones fuerunt.

Gal 2.

Act 15.

Quibus illi inter ſe conueniunt.

quos Scholaſtici docuerunt fideles, Eccleſia Catholica manſerit, proculdubiò ſuos habuit verbo, & ſcripto eam inſtruentes Doctores iuxta Pauli doctrinam, quæ ait, Deum poſuiſſe in Eccleſia paſtores & Doctores, vſque ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterij: quos Deus errare non ſiuit, ne Eccleſia, quæ eos ſequitur, erret. Cùm igitur Eccleſia his quadringentis annis hos Doctores habuerit, eorumq; doctrinam ſecuta fuerit in Concilijs vniuerſalibus, & prouincialibus eo tempore celebratis, & in ſcholis, & concionibus, & catechiſmis ad populum habitis: conſtat, quòd non valuit eſſe error in ijs, in quibus conſentiunt circa res Fidei, & religionis noſtræ. Et ideò, ſicut prioribus ſeculis, licuit producere, & ſequi ſuperiorum temporum Doctores, ita & nobis de Scholaſticis licebit. Præſertim quia cum hi antiquiores legerint, & Deus cuique ſua peculiaria dona conferre ſoleat, ſicut antiquis dedit peculiarem gratiam mores formandi, & affectum inflammandi, ita his peculiare intelligendi munus, & apertè intellectum erudiendi: ita vt non poſſint Hæretici illorum abuti autoritate, aut ſub folijs verborum delueſcere. Proinde noſtri temporis Hæretici cùm copiosè producant antiquos Patres, atque eorum mentem, & voluntatem alio detorqueant: rarò tamen Scholaſticorum autoritatem vſurpant, quòd expreſſè, & perſpicuè contra hæreſes doceant: ita vt potiùs ſuſpecti eſſe debeant, qui autoritatem Scholaſticorũ infringunt, quàm qui eam amplectuntur, ac ſequuntur, tùm in alijs, tùm verò in materia iuriſdictionis, de qua cùm clariùs, quàm antiqui, loquantur, & filij antiquorum ſint, & ſectatores, ſicut per clara conſueuimus venari, & interpretari obſcura, ita per horum doctrinam mens, & ſententia antiquorum penetranda eſt: & inuicem ſunt conciliandi, non autem inter ſe committendi quaſi recentes antiquis contradicant, nec faciant cum illis vnam Eccleſiam, & vnum doctrinæ corpus. Hinc Cardinalis Beſſarion vir doctiſſimus in Concilio Florentino rectè dicebat, quòd cùm Patres Græci, & Latini eundem Spiritum ſanctum habuerint, illeq; ſe clariùs proceſſum Spiritus ſancti à Deo à Patre & Filio per Latinos docuerit, per hos Græci erant intelligendi Patres, explicandi, atque conciliandi: nec eſſe dicendum quòd contraria ſenſerunt, quia res interpretandæ ſunt ita, vt non pereant. Licet igitur vniuerſaliè colligere regulam: quòd quia Eccleſia, nec per vnum diem poteſt errare, & ſemper ſequitur ſui temporis Doctores, in communi ſententia Doctorum cuiuſuis temporis Eccleſiæ ſenſus inuenitur non ſolùm præſentis, ſed & præteritæ, quia vnus eſt Spiritus. Quia igitur Scholaſtici Doctores noſtri ſeculi, qui ab his quadringentis annis ſcripſerunt, clariùs Fidei dogmata quàm antiqui tradiderunt, & facilè intelligitur quid ſenſerunt; eo intellecto, habetur etiam quid ſenſerint antiqui, nimirùm non aliud, quàm quod ſuggeſſit illis Spiritus Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cum Patre, & Spiritu ſancto perpetuo fruitur æuo, ac feliciſſimo, nunc, & ſemper, Amen.

Epheſ. 4.

Quæ in re excelluerunt antiqui Doctores.

Scholaſtici Doctores quid proprium ſibi vendicent.

Quare Hæretici Doctores Scholaſticos rarò, aut nunquam proferre ſoleant.

Scholaſtici Doctores nobis quid conferant.

Beſſarionis Cardinalis rectè dictum.

Res quatenus interpretandæ ſint.

Cor. 12.

TRACTATVS LXV.

In quo multis rationibus oſtenſiuis explicatè traditur, autoritatem iuriſdictionis in vniuerſos Eccleſiæ paſtores non aliunde, quàm à Chriſto per ſummum Pontificem proficiſci.

ET Sacris literis, & Patrum inuicta traditione copiosè confirmauimus autoritatem iuriſdictionis, quæ in vniuerſis Eccleſiæ miniſtris reſidet, à Chriſto per beatũ Petrum, ſiue Petri ſucceſſorem diffundi, ac deriuari: eadem nunc veritas rationibus quoque comprobanda eſt: quæ ne ſua multitudine pariant confuſionem, ad duo capita eas reducemus. Primum enim agemus rationibus oſtendentibus ipſam veritatem, vel à priori, hoc eſt, cauſſa, vel à poſteriori hoc eſt, effectu. Secundò producemus rationes deducentes ad impoſſibile, hoc eſt, ad abſurdum, vel inconueniens; vt hac ratione dilucida, ac perſpicua fiat noſtra oratio. Prima igitur ratio, id quod aſſerimus, demonſtrans, à Dei prouidentia erga creaturarum gubernationem deſumenda eſt: quæ id habet, vt creaturas ſuas motus ſuos agere ſinat: nam ſi eas non ſineret iuxta ſuam naturam operari, ſe ipſum reprehendere videretur, qui talem vim operandi illis contulit, ſi vellet ipſam manere otioſam. Fruſtra enim igni data eſſet calefaciendi vis, ſi nũquam eſſet calefacturus: licèt quia ab eo habet illam vim, ita eam habet, vt ab ipſo quoties velit, impediri poſſit abſque vlla ipſius ignis repugnantia, cùm inſitam vim creatori parendi habeat: ita enim ſocios Danielis non combuſſit. Sed hoc rarò, nec ſine miraculo cõtingit. Ordinarium verò eſt, vt ignis, & alia quæuis creatura ſuas actiones, quas producere nata eſt, à Deo agere ſinatur.

Ratio prima à diuina prouidentia.

Daniel 3.

Ex quo illud elicimus, Deum benedictum vt ſummè bonũ, ac ſummè ſe ipſum

[illegible] mentem, velle creaturas ſuas [illegible] communicare quibus poſſunt, vbi cooperari, at [illegible] per ſe facere, ad quæ creatura non poteſt pertingere, qualia ſunt, Angelos, materiam primam, animos rationales, elementa cœlos, atq; ex elementis prima indiuidua, quæ per putrefactionē fieri nequeunt, condere, iuſtificare etiam, & dona quæ ſupra naturam ſunt, infundere, creare etiam ſpiritus, corpora ad immortalitatem ſuſcitare, ac miracula facere. At ipſorum indiuiduorum primò inſtitutorum propagatio, imò primatum rerum indiuiduarum, quæ ex putrefactione gignuntur, productio ita prodit à Deo plus influente tanquam prima cauſſa, vt concurrant etiam aliæ ſecundæ cauſſæ, imò quod maius eſt, in ipſis ſignis, ſiue miraculis, & in ipſa gratiarum infuſione admittit qualemcunq; creaturarum cooperationem [illegible]. Concurrunt ſiquidem ad hæc quomodo poſſunt, Angeli, qui etiam cineres colligent ad reſurrectionem præparandam. Concurrunt etiam homines verbo, & Sacramento, oratione, atque exemplo tanquam miniſtri Dei vtentes [illegible] liberaliter Deus ſuam virtutem communicat. In qua communicatione is ordo ſeruatur, vt in quouis genere rerum id quod primum eſt, & in plenitudine, à Deo ſuſcipit vim influendi, ita ſeſe habeat ad reliqua ſui generis, vt quicquid eſt influxus, & virtutis, à primo participent, & ab eo in reliqua deriuetur. Si enim videmus in cœlo à Sole cæteris aſtris lumen, & influxum communicari, à cœlo verò vtpotè primo corpore reſpectu inferiorum deriuari virtutem in inferiora: ſic in Republica à multitudine, penes quam reſidet humana poteſtas, ſiue à ſummo magiſtratu diffunditur poteſtas aliorum inferiorum, vt in regno à Rege, & in ſynagoga in deſerto agente à Moyſe duce deriuata eſt poteſtas in tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, iuxta conſilium Iethro: Septuaginta etiam duo ſeniores ſpiritum gubernandi populum cum ipſo, & ipſius ſpiritu ſuſceperunt: à ſummo etiam Sacerdote minores & Leuitę creabantur, à Regibus cæteri magiſtratus Iudaici: cùm igitur hic ſit Dei ordo, & in Chriſtiana Eccleſia ſummus magiſtratus in Pontifice exiſtat, qui ex communi Eccleſiæ ſenſu habet plenitudinem poteſtatis; ſequitur quòd omnis poteſtas à Deo in alios deriuatur, iuxta ipſius poteſtatis naturā. Quod dixerim, quia Ordinis poteſtas, vtpotè altior, à Deo deriuatur: vel cum vti Dei miniſter aliquem conſecrat, vel cùm vt habens ſummam in Eccleſia iuriſdictionem,

[illegible]

Quibusnam [illegible] Matth. 24.

Exod. 18.

Num. 11.

expreſſum habet conſenſum, vel tacitum, vt per alios qui conſecrarunt. Expreſsè enim conſentit cum Epiſcopis Occidentalibus, dum eos confirmat: cum alijs verò, quos non confirmat, vt ſunt Epiſcopi Orientales, & miniſtri, qui ab Epiſcopis conſecrantur, tacitè conſentit, dum probat vel aliorum Epiſcoporum conſecrationem, vel vſum ſuæ poteſtatis iuxta conciliorum ordinationem, quæ & ipſa à ſummo Pontifice ſtatuendi autoritatem habent.

Iuriſdictionis autem poteſtas deriuatur à Papa, cùm tacitè, vel expreſsè vocat aliquem in partem ſolicitudinis: expreſsè autem vocat eum, cui per ſe iuriſdictionem iniungit; tacitè verò, cum ſtatuta, iuxta quæ per inferiores miniſtros iuriſdictio alicui iniungitur, ſicuti per concilia, vel alios minores Prælatos ipſe comprobat. Omnes enim vi poteſtatis, quam à Pontifice acceperunt, iuriſdictionem tribuunt alijs. Ordo igitur diuinæ prouidentiæ, quem in omnibus rebus videmus, exigit, vt in Eccleſia iuriſdictio in alios Prælatos à ſummo Pontifice deriuetur.

Iuriſdictionis poteſtas quomodo à ſummo Pontifice deriuetur.

Secunda ratio, ab eadem prouidentia deſumitur, cuius hic eſt ordo, vt ſumma reducant infima ad Deum per media, in his, quæ poſſunt coefficere: quod vſque adeò verum eſt, vt inter ipſos Beatos etſi Deus immediatè per ſe ipſum illos beet, diuinā eſſentiam ipſis oſtendendo; ad quod faciendum nulla creatura poteſt concurrere: tamen quia, dum per ſe ipſum oſtendit, nō omnia myſteria, ſed pro meritis, & captu ſingulorum oſtēdit, in eis oſtendendis hūc ſeruat ordinem, vt per ſe ipſum ea detegat illi, qui ſummè beatus coniunctus eſt ſibi, & per illum, & ei propinquiores reuelet alijs. Ita vt anima Chriſti immediatè à Deo illuminata, totam cœleſtem hierarchiam illuſtret, poſt illam autem animæ ſanctiſſimæ Virginis, & ſecūdùm illam reliquis ſpiritibus, & beatis animis à primo vſq; ad vltimum reuelet, ita vt omnes omnia hęc myſteria agnoſcant, ſed non omnes ea in ipſa eſſentia diuina videant, ſed ab alijs quaſi per manus miro ordine accipiant. Ita vt ſint qui illuminent, & à creatura non illuminentur: qui illuminentur tantùm, & nō illuminent alios beatos: rurſus qui illuminent, & non illuminentur, quales ſunt medij, qui ita à primis illuminantur, vt illuminent poſtremos, ſicut ipſi primi ab alijs nō illuminantur beatis: poſtremi verò nullum beatum illuminant, vt ex D. Dionyſio colligitur.

II. Ratio.

Diuinæ ordo prouidentiæ qualis in viſione beatæ.

Beatorum triplex ordo.

Dionyſ. lib. de cœleſti hierarchia.

Si igitur in cœlo, vbi Deus eſt omnia in omnibus, iſte exiſtit ordo, vt à primo lu-

men

men deriuetur in poſtremos per medios; ergo in Eccleſia, vbi per fidem nobis ambulandum, & occultiores ſunt operationes Dei, quò ſuaui ùs dirigamur per homines viſibiles, hic erit ordo, vt primus, id eſt, ſummus Pontifex, ſuam diffundat poteſtatem in medios, hoc eſt, in Epiſcopos, & per eos in infimos, nempè curatos. Ita enim Deus magis glorificatur, dum ſuam bonitatem magis hoc modo communicat. Et cùm omnia per ſe gubernare poſſit, admittit tamen ad ſuum regnum ſummos paſtores, & infimos, & per eos alios ordinatè gubernat. In quo ordine quanto eminentior quis eſt, tantò plus operatur; ita vt ſummus Pontifex in his, quæ facit Patriarcha, plus operetur, quàm ipſemet Patriarcha: & Patriarcha plus quàm Archiepiſcopus, & hic plus quàm Epiſcopus, & hic plus quàm Curatus, peculiarem parochiam paſcens: ita vt è conuerſo qui accurrit ad Curatum, accurrat ad Epiſcopum, & per hunc ad Archiepiſcopum, Patriarcham & Papam. Quando enim ad aliquem accurritur vt ministrum, ad poteſtatem, quæ eò eſt eminentior, accurritur, quo ille, qui eam habet, in altiori poſitus eſt gradu.

1. Cor. 15.

Qualis Dei ſapientia, prouidentiaq; eluceat in Eccleſiæ gubernatione.

Tertia ratio: Cùm idem ſit autor luminis naturæ, & gratiæ; & ordo gratiæ non repugnet ordini naturæ, ſed ei ſit cõlonus, eumque perficiat: fit, vt in poteſtatibus lumine naturæ cognitis inferiores deriuentur à ſupremis, vt in regno iudices à Regia poteſtate. Igitur in poteſtate Eccleſiaſtica à poteſtate Papæ aliæ deriuantur.

III. Ratio.

Naturæ, & gratiæ lumen à quo ſit.

Quarta ratio ſumitur à Chriſto Domino, eiuſque regno, quod eſt Eccleſia. Cùm enim ipſe Rex ſit ſapiẽtiſſimus, iuxta illud: *Regnabit Rex, & ſapiens erit: & faciet iudicium, & iuſtitiam in terra.* Eccleſia quoque eius regnum ſit, & monarchia, vtique illam ſapientiſſimè, & ordinatiſſimè conſtituit. Sed regnum eò meliùs eſt inſtitutum, quò magis vergit ad vnitatem, & ad ordinatam regendorum, & regentium cum ſuo capite coniunctionem. Maior eſt autem vnio, ſi omnium inferiorum poteſtas non ſolùm ſub ſuprema poteſtate ſui Regis, & eius generalis vicarij exiſtat, ſed etiam ab ea deriuetur, quàm ſi ſolùm ſit ſub ea, & non detineatur: Chriſtus igitur Dominus, qui ſumma eſt ſapientia, ita inſtituit regnum ſuum. Maior huius ratiocinationis propoſitio eſt manifeſta: quia ordinata vnitas maximum eſt bonum Regni: ideò maior ordo, & vnitas melior erit. Minor etiam probatur: tùm quia, vt docent Sacri Doctores, ob id voluit omnes homines ab vno Adam deriuari; vt conſeruaretur maior vnitas, &

IV. Ratio. Regni Chriſti Eccleſia eſt.

Ierem. 23.

Regni optima adminiſtratio quæ ſit.

Quamobrem Deus Opt. Max. ab vno Adam genus hominum voluerit omne deſcendere.

dilectio inter homines. Si ergo poteſtas Eccleſiaſtica à ſummo Pontifice diffunditur, maior erit vnitas in Eccleſia. Tum etiam, quia experientia conſtat, quòd in Regnis adminiſtrandis, quando aliqui Principes non ſolùm habent poteſtatem ſub Rege, & ab eo illam ſuſcepere, magis pendent ab illo, magiſq; illum amant, quàm ſi aliunde accipientes poteſtatem illam Regi ſubijciant, nihil ab eo habentes. Idem ergo erit & in Eccleſia Dei: quod etiam experientia oſtendit. Nam Orientales etſi acceperint poteſtatem à Pontifice: tamen quia non illam immediatè ab eo accipiebant, ſicut Occidentales, faciliùs & crebriùs ab eo ſeparati ſunt, & ſchiſmata condiderunt. Ideo quoque in Synagoga voluit Deus auferre de ſpiritu Moyſi, & dare Senioribus: ſic enim de ſpiritu ſuo accipientes magis vniti eſſent cũ eo. Noli autem intelligere, ita illos accepiſſe de ſpiritu Moyſi, vt ille in Moyſe ſit imminutus, quaſiq; in partes diuiſus: nec enim diuidi poteſt ſpiritus, nec, cùm accidens ſit, tranſire potuit de ſubiecto in ſubiectum: ſed ideò dicitur illis datum de ſpiritu Moyſi; quoniam cùm Moyſes plenam poteſtatem, & gratiam gubernandi populum Dei habuiſſet, illi ſimili gratia participarunt: nõ in eadem cum illo plenitudine, ſed ex parte, vt illo inferiores cum eo in gubernando conuenirent, ne inducerent contra eum, vel contra eius ſententiam ſpiritum contradictionis, quod bonæ gubernationis ſolet eſſe impedimentũ. Sic etiam Pontifices plenitudinem habent poteſtatis: ſed quia per ſe totam Eccleſiam regere nequeunt; Epiſcopos in partẽ ſolicitudinis vocant, vt cũ in ferendo gubernationis onere adiuuent.

Orientales Eccleſiæ in Occidentalib. cur tam ſæpe ſchiſmaque fecere, etiam. *Num. 11.*

Cur Deus ſolùm abſtulit de ſpiritu Moyſi, dediſſetque Senioribus duo & ſeptuaginta dicatur.

Deum abſtuliſſe de ſpiritu Moyſi, ac ſeniores dediſſe, quomodo verum.

Bonam adminiſtrationem quid ſoleat.

Epiſcopi à Pontifice vocentur in partem ſolicitudinis.

Quinta ratio: perfectio regni Chriſti conſiſtit in fide & charitate, obedientia, atque alijs virtutibus, earumq; exercitio; ita ergo inſtitutum eſt à Chriſto Domino regnum eius, vt amplior exiſtat occaſio, & materia has exercendi virtutes: ſed maior erit charitas inferiorum ad ſuperiores, & è contrario, ſi à ſumma Papæ poteſtate iuriſdictio deriuetur in medios, & à medijs in infimos, cùm benefacientis ſit amare eum cui benefacit, redamari ab eo qui beneficium accipit, illiq; magis parere, vbi magis ſe debere agnoſcit. Chriſtus ergo Dominus, amator charitatis & obedientię, talem in regno ſuo ordinem inſtituit; præſertim cùm ex obedientia, ac deuotione ad dictam ſedem Apoſtolicam tota Eccleſiæ fides, religio, ac diſciplina pendeat.

V. Ratio.

Regni Chriſti integritas perfectio conſiſtat.

Vnde ... ta Eccle... des, rel... diſciplin... deat.

Sexta ratio ſit: Iuriſdictio Epiſcoporum, & aliorum inferiorum nec eſt ab ipſa natura, nec ab Eccleſia, excluſo Pontifice,

VI. Ratio.

nec

nec immediatè ab ipſo Chriſto: eſt ergo à Chriſto, ſiue à Deo, interueniente, & medio Pontifice.

Epiſcoporum & aliorum inferiorum iuriſdictio quòd non ſit à natura, probatur.

Quòd enim non ſit à natura, ex eo liquidum efficitur: quia in ea ſunt multa, quę naturam ſuperant, quale eſt abſoluere à peccatis, largiri indulgentias: populumque ſibi ſubiectum in vltimum finē ſupernaturalem dirigere, atque ea præcipere, quæ ſi fiant, vitam promereantur æternam: quę omnia ſupra naturam ſunt poſita.

Quænam iuriſdictionis ſint propria.

Iuriſdictio inſuper, quæ naturalis eſt, aſcendere ſolet à multitudine ad paucos. Deus enim hoc ipſo quòd condidit multitudinem anima rationali præditam, rationem ei, & vim prouidendi ſuæ gubernationi contulit. Et quia ſe totam per ſe ipſam regere non valet (eſſet enim alioqui corpus vnum ex multis conflatum capitibus, planè monſtroſum, & confuſione plenum) ideò facultatem habet transferendi regimen in paucos, vel in vnum, vt ſibi magis expedire videtur, cùm libera exiſtat: & ita à multis aſcendit iuriſdictio in paucos, & tandem in vnum.

Secularis iuriſdictionis quid proprium.

Quid propriũ ſpiritualis iuriſdictionis & poteſtatis.

Contra autem habet poteſtas ſupernaturalis, quæ à Deo in vnum Chriſtum Dominum, quatenus homo eſt, deſcendit, ab eo verò in ſuum vicarium, & per illum in reliqua Eccleſiæ membra: ita vt vel ex hoc deſcenſu videatur à natura nō proficiſci. Quare fit, vt iuxta Canones non ſufficiat conſenſus ſubditi ad tribuendam Eccleſiaſticam iuriſdictionem illi, quem elegit in ſuperiorem; qui tamen ſufficit ad tribuendam iuriſdictionem ſecularem. Nam vti dicitur in cap. licet, de foro competenti, ob conſuetudinem, vel grauamen iudicum dicitur poſſe ſummum Pontificem cognoſcere cauſas laicorum, modò ipſi ad eos accurrant; quia conſenſus laici ſufficit ad tribuendam iuriſdictionem ſecularem Clerico: contra verò, etſi Clericus conſentiat, vt ſecularis fiat ſibi iudex, nullam tribuit ei iuriſdictionem, niſi Epiſcopi conſenſus accedat: vt habetur in eodem titulo cap. ſi diligenti, & cap. ſignificaſti: Ex quibus habes, iuriſdictionem Eccleſiaſticam deſcendere, & non aſcendere, vt ſeculares faciũt: & ideò ſupernaturalem eſſe, non naturalem.

Quòd nec ab Eccleſia deriuetur iuriſdictionis poteſtas abſq; Romano Pontifice eius capite & rectore.

Quòd autem non ſit ab Eccleſia excluſo Papa, facilè probabitur, ſi priùs explicuerimus quare dicimus, Excluſo Papa. Id enim dicitur, quia Eccleſia prout à Papa ſuſcipit autoritatem, clarum eſt quòd confert Epiſcopis iuriſdictionem, vt ex ſententia Auguſtini ſuperiùs allata, & ex praxi Eccleſiæ conſtat.

Aug. in Pſal. 44 tom. 8.

Nam Concilia ſtatuunt de creatione Epiſcoporum, in qua iuriſdictio illis conferebatur; ea tamen ſtatuta à Pontificis autoritate deriuabantur, ſicut & poteſtas Epiſcoporum, qui in Concilijs erant. Dicere ergo, Eccleſiam, ſecluſo Papa, Epiſcopis iuriſdictionem non dare, eſt dicere, illam abſque Papa non habere immediatè plenitudinem poteſtatis à Chriſto, qua iuriſdictionem conferre valeat in Epiſcopos, ſed eam quam habet, nō niſi à Pontifice habere, non quidem in plenitudine quam ipſe habet, ſed participatè.

I. Argum.

Quòd ergo Eccleſia plenitudinem poteſtatis immediatè à CHRISTO non habeat niſi in ipſo ſuo capite, quemadmodùm & animal non habet viſum & oculos niſi in capite, nec vngulas niſi in pedibus: inde conſtanter euincitur, quia cùm plenitudo poteſtatis data ſit Petro, & ſucceſſoribus eius, ſi Eccleſia abſq; illo eam immediatè haberet à CHRISTO, duæ ſupremæ poteſtates exiſterent in regno Chriſti, & non monarchia, ſed mala in eo eſſet multitudo Principum, & neutra eſſet ſuprema poteſtas, cùm ſuprema ſit, quæ eſt ſuper omnes alias, ſed viderentur Papa & Eccleſia potiùs eſſe collegæ; & neuter ſuper alterum habens poteſtatem: neuter etiam monarcha, ſed ſe inuicem potiùs impedientes.

Matt. 16. Ioann. 21.

II Argum. ab Eccleſiæ ſignificatu.

Deinde Papa caput eſt & paſtor vniuerſalis Eccleſiæ, etiam collectiuè ſumendo; tùm quia Eccleſia nomen collectiuum eſt, & non ſignificat multitudinem diſperſam, ſed collectam. Corpus etiam non ſignificat membra à ſe inuicem ſeparata, ſed coniuncta: & ideò Pontifex caput erit corporis Eccleſiæ collectæ; ac proinde illa non habet plenitudinem poteſtatis immediatè à CHRISTO, neque ſuper ipſum Pontificem. Tùm quia vel Chriſtus dedit Eccleſiæ claues, ita vt ſingulis Eccleſiæ membris illæ darentur: & ſic eſſent tot Papæ, quot fideles, vel dedit Eccleſiæ, & multitudini collectiuè: & tunc fruſtrà dediſſet, quia Eccleſia tota non poſſet per ſe vti clauibus, neq; poſſet etiam illam ſummam poteſtatem in alium transferre, quemadmodum nec Papa plenitudinem ſuæ poteſtatis poteſt alijs communicare, vel etiam ipſi Eccleſiæ.

Cur Papa plenitudinem ſuę poteſtatis in alium transferre non poſſit.

Nam ſi non poteſt vel dilatare, vel reſtringere ſuam poteſtatem, quia donum Dei eſt immediatè à Chriſto ſuſceptum, quod in hominis poteſtate augere, vel imminuere nequaquam poſitum eſt: cùm ergo Chriſtus illi ſoli contulerit, non poteſt in communitatem transferre: eſſet namque inſtituere poteſtatem, quam ſolus Deus poteſt condere, ſicut ſolus poteſt creare ſuum vicarium generalem. Nam nec libera communitas ipſa valet totam ſuam poteſtatem in Regem transferre, quin penes ſe maneat

facultas ad poteſtatem Regiam coërcendā, vel corrigendam, vbi opus fuerit: hoc enim ei competit iure naturæ, contra quod non poteſt communitas; quia ius illud naturæ à Deo eſt naturæ ipſius conditore. A fortiori ergo, ſi Papa à Chriſto accepit poteſtatem ſupernaturalem pro ſe ſolo & ſucceſſoribus, in alios illam transfundere nequit; nec Eccleſia ipſa, ſi à Chriſto accepiſſet plenitudinem poteſtatis, potuiſſet illam transferre in ſummum Pontificem, cum tamen conſtet ex fide, illum poteſtatis habere plenitudinem, & non habere illam à natura, neq; ab Eccleſia, vt diximus: ergo à Chriſto immediatè accepit.

Ex quib' locis Euangelicis Ecc. etiā iuriſdictionis pro prima ac po a Chriſto & nō à ſummo Pontifice, probare conprobetur.

Neque probatur idoneè, Eccleſiam ſecluſo Petro habere à Chriſto immediatè poteſtatem, per ea quæ in Euangelio in communi leguntur dicta ad Apoſtolos, quale eſt illud: *Dic Eccleſiæ*: *Quæcunque alligaueritis*: *Quorum remiſeritis*, & ſimilia. Nam hæc nunquam dicta ſunt Apoſtolis excluſo Petro: Petro autem ſeclutis Apoſtolis dictum eſt: *Tibi dabo claues regni cœlorum*: &, *Paſce oues meas*: &, *Confirma fratres tuos*; vt per hoc quod ſoli illi loquitur, intelligeremus, datam illi ſoli plenitudinem poteſtatis; per hoc verò, quod in plurali loquitur illi cum cæteris Apoſtolis, apprehenderemus non quidem multitudini abſq; ipſo datam ſummam poteſtatem, quia ibi ipſe aderat; ſed eum ſolum non debere vti poteſtate, ſed eam alijs per eum impertiendam: & in his, quæ per ſe facit, vti debere aliorum conſilio, vt praxis Romanæ Eccleſiæ oſtendit, quia ſolet ſummus Pontifex ad deliberandum, congregare Concilia Epiſcoporum in rebus extraordinarijs, ac magis ſerijs; in ordinarijs verò ſolet vti cōſilio Cardinalium, & aliorum ſapientium, qui ſibi aſſiſtunt. Adhæc quiuis magiſtratus Eccleſiæ eſt in ſola perſona ipſum gerēte, & non in multitudine: vt Cardinalatus in ſolo Cardinali; Epiſcopatus in ſolo Epiſcopo, & ita de alijs: ergo Papatus, ſeu plenitudo poteſtatis in ſolo eſt Pontifice, & non in Eccleſia; quia Chriſtus cùm regnum ſuum de cœlo attulerit, non vult in aliquo pendere à ſuo populo, quem ſuo ſanguine redemit, & ſibi ſeruum fecit: ergo magis decuit, vt non illi poteſtatem immediatè daret, ſed vni ſuo vicario, & per eum alijs, non igitur eſt ab Eccleſia.

Matth. 18. Ibid. Ioann. 20. Matt. 16. Ioan. 21. Luc. 22.

In Eccleſiæ regimine, & ad nuncupatione quid ſoleat Roman. obſeruet.

III. Argum.

Quòd poteſtas Epiſcoporum nō ſit à Chriſto immediatè, oſtenditur.

Quòd verò Epiſcoporum poteſtas non ſit à Chriſto immediatè, conſtat ex eo in primis: quia ſi Chriſtus inſtituiſſet Epiſcopatum per ſe ipſum immediatè, vel in Euangelio facta fuiſſet mentio expreſſa, vel in Patribus. Non eſt autem facta in Euangelio, quia nec eſt ibi nomen Epiſcopatus, vt conſtat, nec res etiam ipſa: quia Epiſcopalis poteſtas eſt ſolùm ſuper vnam particularem dœceſin, & ſuper certis, definitiſque cauſis, de quibus nihil legimus in Euangelio. Sed neque traditio facit aliquam mentionē de re hac, quia etſi Patres dicant, Epiſcopatus eſſe à Deo; non dicunt tamen Chriſtum per ſe ipſum illos inſtituiſſe: ſed quia omnis poteſtas, præſertim ſpiritualis, à Deo eſt, qui per homines illam inſtituit. Quinimmò traditio abundè docet, nequaquam per Chriſtum immediatè fuiſſe inſtitutas has peculiares poteſtates; ſed fatetur quòd per ſe ipſum inſtituerit Apoſtolos, qui longè aliam habebant poteſtatem ab Epiſcopis. Apoſtolos autem tum per ſe ipſos, tùm per diſcipulos ſuos conſtituiſſe Epiſcopos, quemadmodùm Paulus & per ſe, & per Titum conſtituebant Epiſcopos per ciuitates. Aiunt etiam, Petrum Eccleſiæ vniuerſalis Epiſcopum à Chriſto Domino fuiſſe inſtitutum, atque inſtituiſſe Epiſcopatus particulares. Traditio igitur, vel Euangelium non aſſerunt Chriſtum per ſe inſtituiſſe Epiſcopos, ſed hoc Spiritui ſancto reliquiſſe, qui docturus erat Apoſtolos Eccleſiam ordinare, & eius miniſtros inſtituere, quod attinet ad particulares. Vnde & Paulus inquit: *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos ſpiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Deinde Epiſcopi, vt vel ex ipſa experientia conſtat, & Patribus iam, & rationibus allatis, & adferendis, à Papa immediatè inſtituuntur: ergo non à Chriſto immediatè: id enim fit immediatè à Chriſto, quod non fit media hominis autoritate. Cùm igitur iuriſdictio Epiſcoporum non ſit à natura, nec à poteſtate Eccleſiæ, quam accipiant citra Papam, nec ab ipſo Chriſto Domino neque à ſe ipſis: quia nemo poteſt ſibi aſſumere hunc honorem, cùm ſit ſupernaturalis: neceſſariò conſequitur quod à Papa eam accipiant.

Rom. 13. Matth. 10. Luc. 6. Actor. 14. Tit. 1. Actor. 20. II. Argum. A Chriſto q̄d immediatè ſit. Hebr. 5.

Septima ratio: Experientia rerum magiſtra docet, iuriſdictionem, ſi factum reſpiciamus, à Papa promanare: ipſe enim quamplurimos confirmat Epiſcopos, qui ſe Dei, & Apoſtolicæ ſedis gratia Epiſcopos eſſe dicunt: quique ei obedientiam in iuramento præſtito promittūt. Reliqui verò Epiſcopi, qui in Oriente, vel alibi creantur, ſi legitimè creantur, ex autoritate Conciliorum, quorum autoritas à Papa profecta eſt, promouentur. Illi ergo re ipſa à Papa accipiunt, ſi quam accipiunt, iuriſdictionem. Quòd dixerim propter ſchiſmaticos & hæreticos, qui ſicut non habent commu-

VII. Ratio. Heretici, & ſchiſmatici cū nullam

nio-

nionem ſedis Apoſtolicæ, ita nullam ſuſcipiunt, vel habent iuriſdictionem, ſecundum omnes Patres. Facto igitur ipſo iuriſdictio manat ab eo. Aut igitur hoc factum conſonum eſt, & conforme iuri, aut non. Si eſt conſonum, ex iure eſt, quòd ab eo deriuetur iuriſdictio. Si non eſt conforme; diuina ergo prouidentia Eccleſiam ſuam dereliquiſſet: quia abſque dubio ſi factum iuri non repugnat, nihil fit. Et ita tota Eccleſia mirificè eſſet decepta, dum putat ſe abſolui, & non abſoluitur; vel ſe percipere per Sacramenta gratiam, & non percipit, vel ſe adſtringi ad parendum, cùm minimè obligetur; denique decepti eſſent miniſtri putantes ſe habere poteſtatem, quam non habent.

VIII. Ratio. Octaua ratio, ex verbis, quibus vtitur Pontifex in creando aliquo Epiſcopo, vel confirmando, ſumpta eſt. Dicitur enim in Cęremoniali Romano illum his vti verbis: *Autoritate omnipotentis Dei, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ac noſtra, prouidemus Eccleſiæ Pientinæ de perſona dilecti filij Auguſtini patritij Clerici Senenſis, præficientes illum Eccleſiæ in Epiſcopum, & paſtorem, curam & adminiſtrationem illius Eccleſiæ in ſpiritualibus, & temporalibus eidem plenariè committendo, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. Amen.* Et ſic dicens, facit ſignum ſanctæ Crucis. Si verò electio erit confirmanda, non dicit, Prouidemus, ſed electionem de perſona dilecti filij Alberti electi Argentinenſis ad Eccleſiam Argentinam canonicè factam confirmamus, & approbamus, præficientes eum illi Eccleſiæ in Epiſcopum, &cæt. vt ſuprà. In quibus verbis obiter conſtat, quòd cum Papa creat aliquem Epiſcopum ab alijs nō electum, nullam facit mentionē de confirmatione electionis, quia hoc ipſo quòd ipſe eum elegit, electio eſt firma: cum autem alij eum eligunt, firmat electionem, quia ad eum etiam ſpectabat eligere, ſi gratiam eligendi eis non conceſſiſſet. Deinde obſeruandum, quòd ſiue eligatur ab alio, ſiue à ſeipſo, opus eſt vt præficiatur, hoc eſt, vt detur ei iuriſdictio, & regimen paſtorale ſuper illam Eccleſiam: ex quo conſtat, hanc præfecturam, quæ quidem iuriſdictio eſt, ab autoritate Papæ manare. Tertiò obſeruandum, quòd committitur cura paſtoralis, quia iuriſdictio ex iniunctione datur, & nō per conſecrationem. Et ideò ſingulariter in eodem Cæremoniali dicitur; quòd prædictis verbis vtitur Papa, ſi vult; vt inſinuetur Papam non eſſe adſtrictum certis verbis ad dandam iuriſdictionem, ſed ſat eſſe, vt exprimat quibuſuis verbis ſuū conſenſum. Quia tamen inuocato nomine Trinitatis, & explicata autoritate Apoſtolica, & Pontificia, huiuſmodi poteſtas ſolet conferri; conſtat, in ea non poſſe eſſe mendaciū perniciosum. Cùm igitur ibi dicatur, iuriſdictionem, ſiue præfecturam nonniſi immediatè ab autoritate ſummi Pontificis procedere: vel perniciosè Eccleſia decipitur; quod abſit, vel verè ab ea procedit.

IX. Ratio. Nona ratio: Secundùm omnes Catholicos, etiam illos, qui eam proficiſci à Papa denegant, vſus iuriſdictionis ab eo pendet: ſed ab eo, à quo eſt actus, ab eo quoque eſt potentia: cùm igitur actus iuriſdictionis à Papa pendeat, & deriuetur; ab eo etiam ipſa poteſtas deriuabitur. Neque hic adferat aliquis inſtantiam de poteſtate Sacramenti Ordinis, quæ à Deo eſt immediatè, & tamen vſus eius pendet à Pontifice, ita etiam poteſtas ab eo. Non enim ita vſus pendet à Pontifice, quin, ſi quis tentet contra eius voluntatem vti poteſtate, effectus ſequatur: ſed ita, vt peccet, qui contra obedientiam vtitur poteſtate. Ita ſimiliter peccat, qui contra voluntatem Pontificis poteſtatem ipſam aſſumit: quia obedientia opus eſt, & vocatione, vt quis legitimè ordinetur. Et ita quomodo actus Ordinis pendet à Pontifice, ita pariter & potentia: ergo in iuriſdictione ita etiam erit, vbi quia actus nullus eſt ſine Pontifice, poteſtas quoque iuriſdictionis ſine eo non ſuſcipitur, ac proinde ab ipſo accipienda eſt.

X. Ratio. Decima ratio: Facultas hæc iuriſdictionis vel committitur expreſſa Papæ conceſſione, vel alterius Epiſcopi, qui ab eo accepit poteſtatem, vel ex ſtatuto Canonum Apoſtolorum, vel Conciliorum, vel ex conſuetudine, vel ex conſenſu interpretatiuo, vel ratificatione ob neceſſitatem, vel diſtantiam, vel tribulationem, vel ſcandali vitationem. His enim modis conceditur iuriſdictio, vt ex Canonibus Patrum, & hiſtorijs Eccleſiaſticis conſtare poteſt; ſed omnia hæc habent autoritatem, & comprobationē à ſummo Pontifice; ergo quomodocunq; iuriſdictio Eccleſiaſtica in aliquem diffundatur, ab eo datur. Quòd autē Pontifex omnes illos modos comprobet, oſtenditur. Nam cùm ipſe immediatè concedit, clarum eſt ab eo deriuari: cùm autem inferiores, qui ab eo acceperunt poteſtatem, & ea legitimè vtuntur, Papa probat quod illi faciunt. Canones quoq; Apoſtolorum à Petro vim habebant, qui Concilijs, in quibus ſunt conditi, interat. Canones quoque Conciliorum à Papa robur habent, & firmitatem, ſicut ab eo quoque probatur conſuetudo, quæ ſine eius approbatione Corruptela dicitur: ipſe etiam

Marginal notes (left): [illegible] habent, vel [illegible] — VIII. Ratio. — Quomodo eligatur Epiſcopus. — Quibus verbis electio confirmetur, & approbetur. — Non eo ipſo quod quis in Epiſcopum electus, ſtatim iuriſdictionē acquirere. — Per quid iuriſdictio confertur. — Papa iuriſdictionem vt libet conferat, nec illis certis verbis adſtringitur.

Marginal notes (right): IX. Ratio. — Vt quis legitimè ordinetur, quid neceſſarium. — X. Ratio. — Quibuſnam modis iuriſdictio concedatur. — Conciliorum Canones à quo [illegible] firmitatem [illegible] modo.

probat ratihabitionem: denique ipſe vult, vt vigente neceſſitate, ſiue ea oriatur propter diſtantiam à ſuæ reſidentiæ loco, ſiue propter tribulationem impedientem ne quis valeat iuriſdictionem petere, ſiue, vt ſcandalum euitetur; vult, inquam, vt ad ædificationem Eccleſiæ deriuetur iuriſdictio, etiam ipſo inſcio, & inconſulto. Sic enim in articulo mortis quiuis Sacerdos habet iuriſdictionem ad abſoluendum quacunq; cenſura ligatum.

XI. Ratio.

Vndecima ratio: A Pontifice ex cauſis deriuatur iuriſdictio etiam temporalis in Principes Chriſtianos, cùm propter peccata quorundam, vel quia inutiles ſunt ad Principatum adminiſtrandum, vel ob publicum Eccleſiæ bonum aliquos Principes priuat ſuo principatu, & nouos inſtituit, vt ſæpè in Eccleſia Pontifices fecerunt: ergo à fortiori deriuabitur ab eo poteſtas Eccleſiaſtica, cùm Eccleſiaſticam poteſtatem directe habeat, temporalem verò non ita. Quòd verò iſta poteſtas à Pontifice in ſeculares Principes deriuetur, teſtatur Innocentius III. in cap. Venerabilem, de electione, & electi poteſtate, dicens: *Verum illis principibus ius, & poteſtatem eligendi Regem in Imperatorem poſtmodum recognoſcimus, vt debemus, ad quos de iure, ac antiqua conſuetudine noſcitur pertinere, præſertim cùm ius, & poteſtas huiuſmodi ab Apoſtolica ſede peruenerit, quæ Romanum Imperium in perſonam magnifici Caroli à Græcis tranſtulit in Germanos. Sed & principes recognoſcere debent, & vtique recognoſcunt, ſicut idem in noſtra recognouere præſentia, quod ius, & auctoritas examinandi perſonam electam in Regem, & promouendam ad imperium, ad nos ſpectat, qui eum inungimus, conſecramus, & coronamus. Eſt enim regulariter, & generaliter obſeruatum; vt ad eum ordinatio perſonæ pertineat, ad quem impoſitio manus ſpectat.* Hæc ille. Ante quem Gelaſius Papa ſcribens ad Anaſtaſium imperatorem, vt habetur 15. q. 6. cap. Alius, ſic habet: *Alius item Romanus Pontifex, Zacharias ſcilicet, Regem Francorum non tam pro ſuis iniquitatibus, quam pro eo, quod tantæ poteſtati erat inutilis, à regno depoſuit, & Pipinum Caroli Imperatoris patrem in eius locum ſubſtituit, omneſque Francigenas à iuramento fidelitatis abſoluit.* Sic ille. Ex quibus conſtat, iuriſdictionem temporalem à Pontifice deriuari, cùm cauſa religionis id expoſcit.

Innocen. III. Papa Regem vel Imperatorem inſtituere, & deſtituere quando poſſit.

In quem primùm Sedes Apoſtolica Romanum Imperium à Græcis tranſtulerit ad Germanos.

Ad quem ordinatio perſonæ pertinet, ad eũ impoſitio manus ſpectet.

Gelaſ. Pap.

XII. Ratio.

Duodecima ratio: Commiſſaria iuriſdictio ſecundum omnium ſententiam, à Papa oritur: ab eo enim tam legati, & nuntij ſuā iuriſdictionem habent, quàm Archiepiſcopi, & Patriarchæ, quòd alijs præſint Epiſcopis, & cauſas illorum per viam appellationis cognoſcant. Cùm igitur hæc iuriſdictio maior ſit, vtpotè quæ ad plures homines, & ad grauiores cauſas ſe extendat, ſi Deus hanc iuriſdictionem Pontifici commiſit, ergo & aliam ordinariam Epiſcoporum, & paſtorum inferiorum, quæ minor eſt, ei tradidit, præſertim cùm poteſtatem ferendarum legum vniuerſalium totam Eccleſiam obligantium illi tradiderit, quod maius eſt, quàm committere diſtributionem iuriſdictionum. Et confirmatur hæc ratio: quia iuriſdictio Patriarchæ & Archiepiſcopi ordinaria eſt: tum quia illa eſt ordinaria poteſtas, quæ de iure ſtatuta eſt: iura autem de poteſtate Archiepiſcopi & Patriarchæ ſtatuunt; tùm etiam, quia cùm ordinarij ſint paſtores reſpectu ſuæ Eccleſiæ, & Eccleſia illa primatum teneat ſuper alias, tota illorum poteſtas videtur ordinaria, & non compoſita ex ordinaria, & commiſſaria. Alias quippe non videretur benè ordinata Eccleſia, ſi inter ſummum Paſtorem vniuerſalem, & particulares cuiuſuis eccleſiæ rectores medij ordinarij paſtores non eſſent, qui ſummum ſubleuarent, ne omnes ad ipſum immediatè occurrerent. Idcircò à tempore Apoſtolorum inſtituti ſunt Primates, & Archiepiſcopi: igitur ſunt ordinariæ poteſtates. Quæ ſi à Papa deriuantur, & Epiſcopalis poteſtas ab eodem deriuatur: quia cùm hi animas immediatius tractent, neceſſe eſt ipſos à Papa maximè pendere, plus autem pendebunt, ſi ab eo eorum poteſtas deriuetur.

Primates & Archiepiſcopi à quo, [illegible] inſtituti.

XIII. Ratio.

Decimatertia ratio: Mos Eccleſiæ eſt, vt etiam Orientales à Papa petant iuriſdictionem, ergo ipſius eſt illam concedere, ac in alios deriuare. Maior autem propoſitio multis Canonibus confirmari poſſet: ſed nunc ſatis ſit caput, Inter quatuor, de maiorit. & obedien. vbi Innocentius Tertius ſcribens ad Patriarcham Conſtantinopolitanum, ait: *Petitionem contra Eccleſias, quæ tibi ſubijci poſtulabas,* vt priuſquam Conſtantinopolis ciuitas caperetur, Conſtantinopolitano Patriarchæ minimè reſpondebant; duplici ratione non duximus admittendam. Iuris namque ratio poſtulat, vt in eorum præiudicium, quibus eædem Eccleſiæ ſunt ſubiectæ, nihil ordinemus de ipſis, cùm nec citati ſint, nec conuicti, nec per contumaciam ſe abſentent. Et infrà: *Super obedientia verò, quam vt tibi impendi faceremus ab Archiepiſcopo, & Epiſcopis regni Cypri, ſimiliter poſtulaſti: ſere idem produximus reſpondendum: cùm & ipſi ante ſuam promotionem fuerint exempti, quando videlicet Conſtantinopolis Eccleſia erat inobediens, & rebellis, &*

Innocen. III.

Vnde conſtet, Orientales etiam Epiſcopos iuriſdictionem accipere ſolitos à Romano Pontifice.

in eorum abſentia contra ſtatum eorum non debueritmus aliquid immutare: iuſtitiam tamen non negauimus tibi, cum eam duximus poſtulandam. Hæc ibi. Ex quibus habes, Græcos ipſos, & Orientales credidiſſe, Pontificem Romanum poſſe dare iuriſdictionem ſibi ſuper Eccleſias, quam non habebant, & reſtituere ablatam propter eorum rebellionem: quod multò magis alij Catholici credebãt; & ideò iuriſdictionem à Sede Apoſtolica petebant.

XIV. Ratio. Omnis res per quaſcunque cauſas diſſoluitur.

Decima quarta ratio: Iuxta regulam iuris: Omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur; ſed per ſummum Pontificem Epiſcopi gradu ſuo deijciuntur, vt docet cap. Alius 16. quæſt. 6. atq; ex innumeris alijs Canonibus perſpicitur; ergo ipſe eſt, qui inſtituit Epiſcopos, qui confert iuriſdictionem, & adimit: nam ordinis poteſtas ſemper manet, quanquam ligata.

XV. Ratio.

Ratio decimaquinta: Non minorem habet autoritatem ſummus Pontifex ſuper Epiſcopos, quàm ipſi habeant ſupra curatos, & plebanos ſuos, qui certas parœcias regunt, vt ex ſententia Leonis Noni citantis Conſtantinum Magnum, & D. Thomæ ſuperius allegata conſtituit. Comparant enim Papæ poteſtatem ad eam Epiſcoporũ, ſicut illam Imperatoris, vel Regis ad iudices. Thomas etiam in ſecunda ſecundæ eodem modo dicit ſe habere poteſtatem Epiſcopi ad curatos, ſicut Regis ad ballibus: ſed Epiſcopus dat iuriſdictionem inferioribus paſtoribus, quos ſub ſe habet; ergo etiam Papa dat eam Epiſcopis. Quòd verò Epiſcopus iuriſdictionem conferat in ſuos inferiores paſtores, docet in primis Hieronymus libro aduerſus Iouinianum, dicens: *Interdum hoc & Pontificis vitio accidit, qui non meliores, ſed argutiores in clerum allegunt, & ſimpliciores quoſque, atque innocentes inhabiles putant, vel affinibus, & cognatis quaſi terrenæ militiæ officia largiuntur, ſiue diuitum obediant iuſſioni: quodque his peius eſt, clericatus donant gradum, quorum ſunt obſequijs deliniti.* Hęc ille; docens Epiſcopos donare gradum, ſiue officium clericale cognatis, & conſanguineis, ſicut officia clericalia dari ſolent; Gradus autem coniunctus officio, non eſt ſine iuriſdictione; dat igitur illam Epiſcopus. Quod etiam ex Canone 3. Concilij Meldenſis ſupra citati conſtat. Idem quoque habes ex cap. Vt ſinguli, de officio archipresbyt. vbi Leo Primus Papa ait: *Ne contendat Epiſcopus non egere plebem Archipresbytero, quaſi eam ipſe gubernare valeat: quia licet valde idoneus exiſtat, decet tamen, vt ſua onera partiatur: & ſicut ipſe matrici Eccleſiæ præeſt, ita archipresbyteri præſint plebibus, vt in nullo titubet Eccleſiaſtica ſolicitudo. Cuncta tamen referat ad Epiſcopum: nec aliquid contra eius decretum ordinare præſumat.* Hæc ille, oſtendens, onera, ſiue prælationes archipresbyterorum ſuper plebes ab Epiſcopo partiendas eſſe, ac deriuandas. Honorius quoque Tertius ad Epiſcopum Aſſiſinatem (& habetur in cap. Conquerente, de officio iudicis ordinarij.) ſcribens, ait: *Decreuimus vt in Eccleſiis, ſeu Capellis tuæ diœceſis ad monaſterium ipſum ſpectantibus habeas canonicam obedientiam, ſubiectionem & reuerentiam, inſtitutionem & deſtitutionem, correctionem & reformationem, ac cenſuras Eccleſiaſticas, iuriſdictionem quoque cauſarum omnium ad forum Eccleſiaſticum de iure ſpectantium, pœnitentias, & Sacramentorum omnium, quæ ab Epiſcopo ſunt recipienda, collationem, &c.* Eſt igitur Epiſcopi munus inter alia inſtituere, & deſtituere, hoc eſt, conferre beneficia, & cum eis iuriſdictionem.

Leo IX. D. Thom. Idem 2.2. q. 184. art. 4. 10 ... part. 2. Hieron. li. 1. aduerſus Iouinianum tom. 2. Concil. Meldenſ. Leo I.

Honor. III.

Epiſcopi munus quod.

XVI. Ratio.

Decimaſexta ratio: Iuxta multorum antiquorum Patrum ſententiam, ſi ad ius diuinum reſpicimus, ſola conſecratione Epiſcopus Sacerdotem ſuperat: ergo ſi conſecratione maior eſt, non id habet à iure diuino, ſed ab Eccleſiaſtica inſtitutione. Quòd autem ſola conſecratione Epiſcopus ſuperet, docet Ambroſius, ac Hieronymus. Ambroſius quidem in capite 3. prioris ad Timotheum, dicens: *Poſt Epiſcopatum Diaconatus ordinationem ſubiecit: quare, niſi quia Epiſcopi, & Presbyteri vna ordinatio eſt: Vterque enim Sacerdos eſt. Sed Epiſcopus primus eſt, vt omnis Epiſcopus Presbyter ſit, non tamen omnis Presbyter Epiſcopus: hic enim Epiſcopus eſt, qui inter Presbyteros primus eſt. Denique Timotheum Presbyterum ordinatum ſignificat. ſed quia ante ſe alterum non habebat, Epiſcopus erat.* Hæc ille. Et Chryſoſtomus homil. 11. ſuper eundem locum; poſtquam de Epiſcopis dixit, eoſq; formauit, quidnam eos habere conueniat, à quo item abſtinere neceſſe ſit, dictans: omiſſo interim Presbyterorum ordine, ad Diaconos tranſijt. Cur id quæſo? Quia ſcilicet inter Epiſcopum, atque Presbyterum intereſt ferme nihil: quippe & Presbyteris Eccleſiæ cura commiſſa eſt, & quę de Epiſcopis dixit, ea etiam Presbyteris congruunt. Sola quippe ordinatione ſuperiores illis ſunt, atque hoc tantùm pluſquàm Presbyteri habere videntur. Hieronymus verò in epiſtola ad Euagrium de diſcrimine inter Epiſcopum & Sacerdotem, & Diaconum multa philoſophatur: ſed inter alia hæc ſubiungit: *Nam & Alexandriæ à Marco Euangeliſta vſq; ad Heraclam, & Dionyſium Epiſcopos, Presbyteri ſemper vnum ex ſe electum in excelſiori gradu collatũ,*

Vnde certum ſit, Epiſcopum à Presbytero ſola ordinatione differre.

Ambr. tom. 3. ſub fin.

Hierony. to. 2. à med.

Alexandrini Presbyteri quẽ de more Epiſcopũ nominabant, autore Hieronymo

Epiſcopum nominabant: quomodo ſi exercitus Imperatorem faciat, aut Diaconi eligant de ſe quem induſtrium nouerint, & Archidiaconum vocent. Quid enim facit excepta ordinatione Epiſcopus, quod Presbyter non facit? Idem fuſius ac clarius tradit in cap. 1. epiſt. ad Titum. Docet ergo Hieronymus, ſola poteſtate Ordinis excellere Epiſcopum Presbytero: quòd ille, & non Presbyter ordinare valeat. Si ergo ius diuinum conſulamus, Epiſcopus iuriſdictione non ſuperat Presbyterum. Quod non obſcurè indicat Hieronymus, dicens ex electione illum præferri, ſicut Imperatorem ab exercitu.

Idem tom. 9.

Epiſcopus ordinare, non presbyter poteſt.

XVII ac poſtrema ratio.

Decima ſeptima ac poſtrema ratio ſit: Cũ per aliquos non Epiſcopos conuertuntur infideles ad fidem, vt olim frequenter eſt factum, & noſtris ſeculis apud Indos Occidentales, & Orientales fit (non enim ab initio Epiſcopi ad hos conuertendos, ſed Sacerdotes, ac religioſi deſtinati ſunt) illi igitur ex perfidia fideles, facti ſunt oues Chriſti, ac proinde Eccleſię paſtor, & Chriſti vicarius habet in eos iuriſdictionem. Epiſcopi igitur, qui poſteà creati ſuper nouos fideles, iuriſdictionem a Papa acceperunt, vel falcem in alienam miſerunt meſſem. Nam meſſis illa Papæ erat, itaq; ſi non per ipſum, profectò nec per oſtium intrarunt, ita vt de his liceat dicere Pontifici: *Qui non congregat mecum, ſpargit.* Ex quo ſurſus habetur, quod quia Pontifex in iam dictos fideles habebat iuriſdictionem, & cũ illis inſtituit Epiſcopum, nulla ſe priuauerit poteſtate (nam ita vocat alios in partem ſolicitudinis, vt retineat ſibi plenitudinem poteſtatis) remanet ergo illorum immediatus paſtor poſt creatum Epiſcopum, ſicut ante erat. Et quia eadem eſt ratio de huiuſmodi gentibus, atq; alijs antiquis Chriſtianis, erit omnium immediatus paſtor poſt creatum Epiſcopum, & præſertim Epiſcoporum. Vt rectè dixerit Felix Siciliæ Epiſcopus, ſcribens ad Gregorium, *Scimus enim, vt ſemper ſancta ſedis præſules, primò Apoſtoli, deinde ſucceſſores eorum fuerunt, vos vniuerſalis Eccleſiæ, & maxime Epiſcoporum, (qui oculi propter contemplationem, & ſpeculationem vocantur) Domini curam gerere.* Hæc ille. Et hactenus ſit actum rationibus à priori, vel poſteriori oſtendentibus, poteſtatem iuriſdictionis à Papa quidem immediatè deriuari in reliquos Epiſcopos, & paſtores, mediatè verò à Chriſto Domino noſtro, cui cum Patre, & Spiritu Sancto dentur perpetua laudum encomia in ſeculis ſempiternis, Amen.

Indorum Orientalium conuerſion qui fuerint deſtinati.

Ioan. 10.

Matt. 12.

Summos Eccleſiæ Pontifices, atque paſtores, cur oculos vocauerit Epiſcop. Felix.

TRACTAT. LXVI.

In quo eadẽ veritas demonſtratur multis rationibus, ad impoſſibile, hoc eſt, ad abſurdum & inconueniens deducentibus, contra negãtes iuriſdictionis deriuationem a Chriſto Domino per Romanum Pontificem.

VT commodiùs rationes ſequentes intelligantur, præmittendum eſt, tam eos qui ſcripto, quàm qui verbo de hoc articulo diſſeruerunt, variè ſenſiſſe, ac diuerſis modis conatos fuiſſe tueri, Epiſcoporum iuriſdictionem à Chriſto eſſe immediatè, & non à Papa: nam aliqui aſſeruerũt, iure diuino ſuſcipere Epiſcopos cum conſecrantur, poteſtatem quidam iuriſdictionis ad aliquot certas oues minime reſtrictã, ſed, vt ſic dicam, infinitam, & generalem ad omnes; à Papa verò nullam ſuſcipere iuriſdictionem, ſed materiam nudam ab eo illis tantùm aſſignari, cùm hæ, vel illæ eis committuntur oues. Alij ſecundò dicunt, nõ ſolùm generalem illam iuriſdictionem, ſed etiam limitatam ad has, vel illas oues à Deo immediatè prodire: atque ita CHRISTVS immediatè dat iuriſdictionem, & Pontifex tantùm vel conſentit vt conſecretur, vel conſecrat, aſſignatq́ue illis oues. Alij tertiò dicunt, Pontificem quidem conferre iuriſdictionem ad has, vel illas oues; ſed vltra hoc à Chriſto immediatè dari iuriſdictionem illam generalem. Alij rurſus diſtinguunt iuriſdictionem, & internam quandam iuriſdictionem dicunt immediatè à Chriſto conferri, & per eam abſolui fideles à peccatis, & tractari ea, quæ ſunt interioris fori conſcientiæ: aliam verò eſſe externam quandam, ac politicam; & hanc aſſerunt conferri à Papa. Alij quintò, Chriſto immediatè tribuunt iuriſdictionem, quam Epiſcopus accipit ſuper oues ſuas, vt eas regat ſecundùm Euangelium, à Papa verò ſuſcipere iuriſdictionem, qua ille regat ſecundùm leges Canonicas. Poſtremò alij aſſerunt, tantum eſſe duplicem poteſtatem Eccleſiaſticam, Ordinis ſcilicet, & iuriſdictionis; & poteſtatem quidem Ordinis dari à Chriſto immediatè per conſecrationem; poteſtatem verò iuriſdictionis nullam eſſe generalem, niſi in ſummo Pontifice, & hãc immediatè à CHRISTO, in reliquis verò omnibus limitatam tantùm eſſe, ac in alios à Pontifice deriuari, & hanc vnam eſſe, quam qui habet, ſimul cum poteſtate Sacerdotali poſſe agere, quæ fori ſunt interni: abſque ea verò poteſtate Ordinis

De Epiſcoporum iuriſdictione quomodo immediate à Chriſto ... variæ opiniones.

1. Opinio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

poſſe quæ fori externi ſunt. Nam vicarius Epiſcopi, qui non eſt Sacerdos, abſoluere in foro interiori non poteſt, ſed in externo. Si autem accedat illi ordo ſacer, abſque eo quòd alia noua iuriſdictio ei conce datur ab Epiſcopo, in foro conſcientiæ poterit abſoluere: nam nondum conſecratus poterat ſimplici Sacerdoti dare iuriſdictionem ad abſoluendum in foro conſciẽtiæ, ergo illam habebat ipſe: & quod non abſolueret, non erat ex defectu iuriſdictionis, ſed Ordinis. Quam ſententiam tanquam Scripturis, Patrum traditioni, rationique ipſi, atque iuri, & æquitati magis cõſonam, nos alijs dimiſſis, libenter amplectimur, ſequimurque.

Poſita igitur hac tanta opinionum varietate, producenda ſunt inconuenientia, quę quamlibet poſitionem negantium iuriſdictionem proficiſci à Papa, ſequuntur. Et quidem opinionem primam, quæ tradit, à Deo generalem iuriſdictionis poteſtatem dari, à Papa autem nudã aſſignari materiam, hæc abſurda, & inconuenientia conſequuntur. Primum, quòd in Eccleſia eſſet tãta multitudo Principum: omnes enim Epiſcopi ęquales ſunt cũ Papa in eiuſmodi poteſtate: & hoc coguntur ex probationibus, quas producunt, fateri. Aiunt enim, verba dicta Petro, & eius ſucceſſoribus, dicta eſſe Epiſcopis, atq; eis ſuccedentibus: quæ cum ampla ſunt, & ſine limite, proculdubio generalem, & minimè coarctatam iuriſdictionem omnibus conferri probarent, ſi intelligenda eſſent, vt iſti volunt. Hæc autem Principum multitudo proculdubiò mala eſt, ac proinde à Deo proficiſci nequit. Secundum inconueniẽs: Eccleſia non eſſet regnum, & principatus monarchicus, ſed democratia, & gubernatio per tam multos principes parem habẽtes poteſtatem. Tertium, quòd iſta poteſtas in tam multis eſſet otioſa, imò in omnibus dempto vno Papa; nemo enim præter illum exerceret hanc vniuerſalem poteſtatem: fruſtra igitur Deus ſapiẽtiſſimus omnibus alijs illam dediſſet: quod dicendum non eſt. Quartum inconueniens eſt, quòd hæc poteſtas, cùm in tam multis, & tam ſanctis, & ſapientibus viris tanto tempore extiterit, illi tamen minimè agnouerint ſe talenti huius à Deo conceſſi habere theſaurũ, ac proinde eo vti non potuerint; cùm tamen ſancti cognoſcant dona, quæ à Deo donantur ſibi, vt ait Paulus: præſertim ea, quæ ſunt ad aliorum vtilitatem, quales ſunt gratiæ gratis datæ, quibus vti non poſſet, qui eas ſe habere non agnoſcit. Quòd autem Patres non cognouerint, ex eo conſtat: quia nemo ita ſe geſſit, vel dictis, vel factis proteſtatus eſt, ſe habere hanc poteſtatem generalem: quinimò omnes hanc poteſtatem vni Cathedræ Petri tribuerunt. Nam vt Auguſtinus ait, licèt Cyprianus in martyrio conferri poſſit Petro; in gratia tamen Cathedræ Petrus excellit. Quintum inconueniens: quia ſi Epiſcopi iure diuino habent vllam generalem iuriſdictionem: vel ita habent generalem, vt non poſſit impediri, vel ita vt poſſit. Si non poſſit impediri, Eccleſia eſſet Babylon, in qua quiſque faceret quod vellet, & factum teneret: ſi autem poſſet impediri, tunc vltra hoc, quòd impedita, & otioſa eſſet illa poteſtas, à primitiua Eccleſia ad diem vſque iudicij in longè maxima parte illam habentium; profectò iniuria videretur fieri poteſtati ab eo immediatè collatæ, ſi ita facilè ab hominibus poſſet impediri. Contrarietas etiam inter iſtas diuinas poteſtates induci videretur, ſi ita ſe impedirent, ac ſibi eſſent contrariæ, & præſertim ſi omnes ab vna ſibi æquali vincantur, nempè à poteſtate ſummi Pontificis. Sextum incommodum: Quoniam datur aditus varijs erroribus. Vt enim ex illis generalibus verbis: *Quæcunque alligaueritis ſuper terram*, & ex illis, *Quorum remiſeritis peccata*; æqualis omnibus Epiſcopis poteſtas infertur, ita etiam ex illis poſſet æqualis inferri in omnibus Sacerdotibus, iuxta errorem Durandi & Armachani. Et vltra progrediendo, poſſet etiam dici, quòd quia in Baptiſmo ſimus membra Chriſti, & Reges, & Sacerdotes, exhiberetur cuiuis Chriſtiano, etiam ibi poteſtas quædam Sacerdotis maximè ampla, & generalis, vt finxit Lutherus; imò etiam poteſtas regia, & tantùm deeſſe nobis materiam, nõ autem poteſtatem. Septimum inconueniens, eſt repugnantia quam includit, dicere quod poteſtas iuriſdictionis generalis detur; & tamen materia generalis ei non conferatur. Cum enim iuriſdictionis poteſtas præfectura ſit quædam, & ſpirituale dominium, cùm ſuperior, & inferior ordo ſeſe mutuò reſpiciant: vbi ſuperior ordo generalis eſt, ibi ſubditi ſunt minimè limitati. Repugnãtia quoq; eſt dicere, iuriſdictionem eſſe inuariatam, & materiã tot pati varietates: quia vbi variatur ſubiectio, ibi variatur & dominium. Octauum abſurdum: Repugnantiam habet dicere, Pontificem prębere materiam, & nõ dare iuriſdictionem: quia dare materiam in præpoſito, vt omnes fatentur, eſt dare ſubditos: dare autem alicui ſubditos, eſt dare prælationem ſuper illos, ac per hoc iuriſdictionem:

Contra primã opinionem, iuriſdictionẽ Epiſcopis tribuentem ex iure diuino, non humano. Primum incõmodum. *Matth. 16.*

Secundum incommodum.

Tertium.

Quartum.

1. Cor. 2. Sancti viris quæ à Deo conceſſa donantur, ab eis agnoſci an debeant.

Aug. li. cõtra Donat. to. 7.

Quintum incommodum.

Sextum incõmodum.

Matth. 18. Ioan. 20.

Rom. 6.

Apoc. 1. & 2.

Lutheri figmentum.

Septimum inconueniens.

Octauum.

quoniam relatiuè ſe habẽt ſuperior & ſubditus. Nonum incommodum. Maximè pugnat, quod quis iure diuino poteſtatem habeat iuriſdictionis, & non habeat ſubditos iure diuino. Quòd ſi habet, quia non habet limitatos; ſequitur quòd quiuis Epiſcopus ſi attentaret abſoluere quemuis hominem, etiam Papa prohibente, abſolutio eſſet rata, quia ibi eſt forma debita, & etiam materia: quia licet ille homo iure humano ſubtractus ſit ab illius obedientia, iure tamen diuino eſt eius ſubditus: & ius diuinum humano præualet, & humanum diuino cedere debet. Ob id enim ſi quis habet panem præſentem, & verba conſecrationis cum intentione conſecrãdi profert, etiam Papa prohibente, imò etiam eo, cùm conſecrat, vetante, effectus tamen conſecrationis ſequitur: ita igitur abſolutio.

Nonum incommodum.

Quod tamen eſt contra Canones, iuxta quos excommunicatus excommunicatione maiori non abſoluit, nec ligat, vt colligitur ex cap. Ad probandum, de ſenten. & re iudic. & ex cap. Si celebrat, de clerico excommunicato, & ex cap. Duobus, de ſenten. excommunic. Quinimò à caſibus reſeruatis etiam ſuum alias ſubditum non poteſt abſoluere, vt conſtat ex cap. Si Epiſcopus, de pœnit. & remiſſ. vbi habetur: *Si Epiſcopus ſuo ſubdito conceſſerit, vt ſibi poſſit idoneum eligere confeſſorem, ille, quem is elegerit, in caſibus, qui eidem Epiſcopo ſpecialiter reſeruantur, nullam habet penitus poteſtatem, cum in generali conceſſione illa non veniant, quæ non eſſet quis veriſimiliter conceſſurus. Nulla quoque poteſt conſuetudine introduci, quod aliquis præter ſui ſuperioris licentiam confeſſorem ſibi eligere valeat, qui eum poſſit ſoluere, vel ligare.* Hæc ille, planè docens, quòd ſicut non poteſt quis perſonam non ſibi ſubditam abſoluere, ita non poteſt abſoluere ſibi ſubditos in caſibus reſeruatis; quia in talibus non ſunt ſibi ſubditi. Docet etiam, conſuetudinem, quæ ſolet conferre iuriſdictionem ciuilem, non poſſe concedere iuriſdictionem Eccleſiaſticã; quia hæc à ſuperiori debet deſcẽdere, cùm ſit ſupernaturalis. Et licèt conſuetudo poſſit eſſe occaſio, vt ſuperior det iuriſdictionem, vt vitetur, ſcandalum, vel grandius bonum ſequatur: tunc tamen iuriſdictio à ſuperiori procedit, non autem à vi conſuetudinis.

Excommunicatus excommunicatione maiori quæ pœna.

Conſuetudo quòd nõ poſſit concedere iuriſdictionem Eccleſiaſticã, & quare.

Neque reſpondeat aliquis, huiuſmodi hominem, qui pergit ad habendam generalem iuriſdictionem, propterea non abſoluere; quia peccet adeundo, cùm ſit prohibitus abſoluere. Tum quia poteſt inuincibiliter ignorare iſtam prohibitionem; tum etiam, quia à Deo habet vt poſſit abſoluere, etiãſi homo prohibeat, ſiquidem à Deo eſt quòd ille ſit ſubditus; tum denique quia ſaltem cogeretur confeſſionẽ iterare, cum habenti poteſtatem fuerit confeſſus, ſed ſufficeret de illo peccato adeundi huiuſmodi hominem confiteri; cùm tamen ſecundùm omnes compellendus ſit confeſſionem iterare. Decimum inconueniens eſt, aſſerere, poteſtatem iuriſdictionis fixam eſſe, & inuariabilem, ſic vt ipſa eſſentia poteſtatis auferri non valeat, licet eius vſus impediatur; cùm tamen ſecundùm omnes ferè Doctores, in hæreticis, & ſchiſmaticis ipſa eſſentia iuriſdictionis tollatur, vt infrà probauimus. Cum etiam iſta poteſtas à Deo ſit immediatè, & fixa ſit, vt ipſi dicunt, inconuenienter aſſeritur, quòd impediatur eius actus, ita vt attentans facere, nihil faciat: cùm tamen impediri deberet, ne licitè fieret, ſicut in poteſtate Ordinis: quæ quia fixa eſt, non tollitur ipſa eſſentia poteſtatis; nec tollitur effectus ipſius actus, ſi attentetur, ſed tantùm fit illicitè, cùm contra obedientiam fit. Vndecimum incommodum: quod poteſtas iuriſdictionis diſtincta ab ea Ordinis, detur per conſecrationem; cùm tamen falſum ſit, vt poſteà latè probabitur: quia poteſtas iuriſdictionis per iniunctionem hominis datur, & non vi conſecrationis. Duodecimum abſurdum: quia ſi immediatè eſſet à Deo iuriſdictio, non egeret Epiſcopus confirmatione Metropolitani, vel Papæ: quod eſt contra Eccleſiæ vniuerſalis conſuetudinem. Antecedẽs probatur, quia poteſtas Ordinis quod ſit à Deo immediatè, non eget huiuſmodi confirmatione: nec enim opus ſupernaturale, & immediatum Dei, eget hominis DEO inferioris confirmatione. Iniuria etiam Dei videtur, quòd poteſtas immediatè ab ipſo procedens tam variabilis, & momentanea ſit, & ex nutu hominis pendeat; cũ tamen poteſtas Ordinis quia à Deo eſt immediatè, & alta ac ſupernaturalis, nec in eſſe, nec in conſeruari pendeat ab hominis nutu: ſed vt eam conferat Deus, eget homo certis verbis, & ſignis à Deo inſtitutis, quibus inuocet Deum aſſiſtentem ſuæ promiſſioni, à quo ſolo Deo pendeat conſeruatio poteſtatis ipſius: ita vt Papa non poſſit eam abolere, ſi maximè velit. Decimumtertium incommodum. Fruſtrà ponitur iſta poteſtas latè patens, & ampla, diſtincta à poteſtate Ordinis: tum quia cùm fixa ſit, & infinita, & per conſecrationem detur, vt nihil poſſit facere, niſi adſit ei materia, quę nõ poteſt adeſſe ſine actuali iuriſdictione, vt omnes opinantes fatentur:

Solaitur obiectio.

Decimum inconueniens.

Vndecimum incommodũ.

Duodecimum abſurdum.

Poteſtas Ordinis à quo ſolo pendeat.

Decimumtertium incommodum. Ordinis poteſtas quæ ad neceſſario requirat.

tur; profectò poteſtas Ordinis erit, quandoquidem illa eſt, quæ nunquàm deletur; illa eſt nullis adſtricta terminis, quia indifferens ad omnes conſecrandos, & cætera illa etiam ſine materia, & iuriſdictione; non poteſt exire in actum. Tum etiam, quia omnia quæ iſti poteſtati tribuuntur, accedẽte materia, & iuriſdictione poſſunt fieri per ſolam poteſtatem Ordinis, vt patet diſcurrenti per omnia quæ facit Epiſcopus, vel quiuis alius clericus. Tùm demùm, quia in Eccleſia tantùm ſunt triplices actus, nempè qui à ſola poteſtate Ordinis fiunt, vt conſecrare: qui à ſola iuriſdictione prodeũt, veluti examinare, quod ſimplex clericus facere valet, ſi iuriſdictionem habeat: aut actus qui prodeũt ab Ordine, & iuriſdictione, vt abſoluere in foro conſcientiæ: ſed ad primos actus ſufficit ſola poteſtas Ordinis, ad ſecundos ſola poteſtas iuriſdictionis; ad poſtremos ſufficit vtraque poteſtas: ergo fruſtrà, & ſuperfluè ponitur tertia poteſtas, quæ re vera idem eſt cum prima. Nec enim eſt ponenda poteſtatum multitudo ſine neceſſitate, præſertim cùm omnes ad vnum Doctores in hoc conueniant, quòd in Eccleſia eſt tantùm poteſtas Ordinis, & iuriſdictionis: & nullum antiquum, & recentem Doctorem valent oſtendere, qui iſtam poteſtatem mediam doceat. Ex quo videtur, quòd ficta eſt ab hominibus, & non conceſſa à Deo. Decimumquartum abſurdum. Quia fruſtrà commenti eſſent iſti Doctores hanc opinionem: nec enim ex illa conſequitur finis, quem cogitant. Is enim eſt, vt aiunt, ſtatuere iuriſdictionem, quam ſupra ſuas diœceſes habent, & obligationem ad reſidendum in illis. Verùm iſta poteſtas abſtracta, lateque patens, ac metaphyſica, nihil facit ad huiuſmodi praxes, quia hæc poteſtas, vt ipſi fatentur, nihil poteſt, niſi accedat materia, ſuper quam aiunt Papam habere omnimodam poteſtatem. Ex tali igitur poteſtate nihil valent inferre, quod ad praxim ſpectet, & finem ſuum conſequendum, niſi forte velint ſophiſticè arguere ab iſta poteſtate ideali ad realem iuriſdictionem, quæ ſeruit ad praxim, quæ eſt à Papa; fruſtra igitur eſt per eos excogitata, & adinuenta.

Tres actus in Eccleſia exercentur.

Decimũquartum abſurdũ.

Secundo loco, iam opinionem dicentem, Chriſtum Dominum immediatè tribuere cuiuis Epiſcopo, & cuiuis paſtori illo: inferiori iuriſdictionem limitatam ad certas oues; Papam autem tantùm oues ipſas aſſignare, non autem iuriſdictionem in eas cõferre, ſua quoq; ſequuntur inconuenientia. Primum eſt, repugnare quod Papa dat oues, & non det iuriſdictionem, vt ſuprà eſt oſtenſum. Et vel ex hoc demonſtretur, quia cùm quis Sacerdos eſt non habẽs ſubditum, hoc ipſo quod illi aliquis iure ſubijcitur, datur illi iuriſdictio ſuper eum, & inde eſt, quòd poſſit illum abſoluere: vnde qui materiam non habet, non habet iuriſdictionem, ſed Ordinis tantùm, vel nullam. Secundum: Non videtur niſi temerè dici, Chriſtum dare per ſe immediatè iuriſdictionem ſupra tales oues: nam abſque fundamento dicitur. Si enim Chriſtus dediſſet per ſe poteſtatem ſupra hanc, vel illam diœceſin, in Euangelio fuiſſet de illa facta mentio; cùm tamen verba Euangelica cõmunia, particularia vero relicta ſint Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, quos ex hiſtoria conſtat huiuſmodi diſtributiones iuriſdictionum feciſſe. Maximè, quia ſi Chriſtus per ſe aliquibus daturus erat eiuſmodi ſpecialem iuriſdictionem, potiſſimum id cum Apoſtolis, qui ſecũ ſunt verſati, feciſſet: ſed illis nullam talem particularem dedit: imò Petrus Iacobo fratri Domini Ieroſolymitanum Epiſcopatum aſſignauit: igitur nulli immediatè Chriſtus dedit talem iuriſdictionem. Tertio, quia ſi Chriſtus per ſe immediatè huic vel illi cõfert curam huius Epiſcopatus, ſiue harum ouium, profectò illi iniungit, vt eas oues paſcat, ſicut Petro dixit: *Paſce oues meas.* Quod ſi verum eſt, non poſſet Pontifex transferre Epiſcopum de vno Epiſcopatu in alium, quia ageret contra Chriſti præceptum, cui plus obediendum eſt, quam Papæ: ſicut etiam habens à Papa præceptum curandi certas oues, non poſſet ſine peccato illas deſerere, etiamſi ab aliquo Epiſcopo id præciperetur. Quartum. Non liceret Papæ vocare ad ſe aliquem Epiſcopum ex cauſa quacunque: quod tamen licet, vt ex multis decretis, perpetuaque praxi conſtat, & ex Bernardo epiſtola 131. ad Mediolanenſes. Quintum incommodum. Quia non valeret ſummus Pontifex eiuſmodi Epiſcopis ſubtrahere aliquem ſubditum, vel aliquem etiam caſum, arctando eius iuriſdictionem: quia etiam ibi contra præceptum Dei faceret. Sextum inconueniẽs. Non poſſet Papa Epiſcopum, Archiepiſcopum, vel legatum nuntium præficere ſuper oues, vel cauſas Epiſcopo commiſſas ob eandem cauſam. Septimum abſurdum. Quoniam non poſſet ipſe Pontifex immediatè per ſeipſum curare animas Epiſcopo commiſſas; cùm tamen ſit Paſtor paſtorum, & Ordinarius ordinariorum, atq; immediatus ouium Chriſti paſtor: quam curam non ablegat à ſe, cum vocat Epiſcopus

Contra ſecundam opinionem [illegible] iuriſdictionẽ.

Primum illius incommodum.

Secundum.

Tertium.

Ioan. 21.

Quartum incommodum.

Bernard.

Quintum.

Sextum.

Septimum.

ſcopos in partem ſolicitudinis. Octauum

Octauum.

inconueniens. Haud poſſet Papa committere illi alias oues, nouas Eccleſias vniendo, vel ad tempus commendando: quia cùm hæc vnio, vel commendatio nequaquam fiat per conſecrationem, non cõſtaret, Deum illi dare iuriſdictionem ad nutum Pontificis. Præterea Pontifex non valeret illam dare, quia per vnionem fit Epiſcopus paſtor ouiũ ſibi vnitarum, eò quòd ordinariam iuriſdictionem ſecundùm hos Papa dare non poteſt. Nonum abſurdum.

Nonum abſurdum.

Non poſſet Pontifex vllum Epiſcopatum ſopire, partem eius vniendo vicino Epiſcopo, partem verò alteri: quia in diuinam peccaret inſtitutionem, quæ immediatè illum Epiſcopatum cõſtituit. Decimum inconueniens.

Decimum.

Epiſcopus contra Papæ præceptum abſolueret ſuos, vel excommunicaret: quia cùm habeat à Deo iuriſdictionem ſuper illos, & debita vtatur forma, intentioque nõ deſit, ſequeretur effectus, nec obſtaret præceptum hominis contra diuinum præceptum. Vndecimum inconueniens.

Vndecimum.

Quandoquidem ſi à Deo eſt immediatè, non egeret confirmatione Metropolitani, vel Papæ. Duodecimum. Doctores omnes, atque Pontifices fuiſſent decepti, & qui iuriſdictionem à Papa promanere docuerunt: & in inſtitutionibus Epiſcoporum decepiſſent Pontifices dicentes ſe in electos conferre iuriſdictionem. Decimumtertium.

Duodecimum.

Decimumtertium.

Archiepiſcopus iure humano ſuperat Epiſcopum in iuriſdictione, ergo iure quo eum ſuperat, eodem habet iuriſdictionem, ac proinde iure humano habet: & cùm Ordinarius exiſtat, incõueniens eſt non idem fateri de alijs Ordinarijs. Decimumquartum.

Decimũquartum.

Quia ſi de iure diuino habẽt Epiſcopi iuriſdictionem, ergo æqualem habent omnes, ſicut æqualem habent omnes Ordinis poteſtatem: quia non conſtat Chriſtum variam dediſſe, nec minorem vni, quàm alteri. Decimumquintum.

Decimũquintum.

Quia cum tam varia ſit res iuriſdictio actualis, de qua loquimur, quippe quæ ex nutu ſuperiorũ pendeat, & vel ex morte ſubditorum, vel eorum augmento minuatur, vel augeatur, vel etiam in totum extinguatur, videtur indignum, vt hoc ſit opus Dei immediatè ab ipſo profectum, & quòd Deus ſit paratus ad nutum hominis toties huiuſmodi ſupernaturale opus ſine aliqua inuocatione, vel Sacramento variare. Decimumſextum incommodum.

Decimumſextum incommodum.

Quia vt Epiſcopi hoc prætextu iuriſdictionis de iure diuino occaſionem ſumunt non ita parendi Pontifici ſummo, & murmurandi quòd abſtulerit à ſeipſis poteſtatem à Deo conceſſam; & cum ſine cauſa facit, nihil facit, qua ratione ſeipſos faciunt iudices, an ſubſit cauſa iuſta, nec ne: ita etiam curati eodem prætextu iuris diuini rebellant contra ſuos paſtores, & incident in errores Ioannis de Poliaco damnati à Ioanne XXII. in Extrauaganti, quæ incipit: *Vas electionis doctor eximius.* Dicunt enim, eaſdem ſibi iniurias fieri ab Epiſcopis, quas Epiſcopi fieri à Papa ſibi conqueruntur; & ita rebellio in vniuerſa excitabitur Eccleſia. Imò curati iuſtiores, ac maiores cauſas conquerendi habebunt, cùm ſint multæ diœceſes, quæ ſolum Epiſcopum habent ordinarium paſtorem, & curatum, cùm omnes alij clerici vicarij ſint eius, quod accidit in Epiſcopatu Hiſpalenſi, & Callaguritano, & vt intelligo, etiam in alijs regnis, & prouincijs: quod planè indicat, iuriſdictionem paſtorum inferiorum, ſiue curatorum, iuris eſſe poſitiui: & idem eſſe iudicium de iuriſdictione particularium Epiſcoporum. Act. 9.

Quod addiderim, quia Chriſtus Dominus voluit quidem vt eſſent Epiſcopi in Eccleſia, & quòd haberent iuriſdictionem: aliàs illis immediatè non conferret Ordinis poteſtatem: ſed voluit vt illi haberent iuriſdictionem, quibus Pontifices eam conceſſiſſent: & tantam, & talem, quantam, ac qualem illis impertiri voluiſſet.

Neque euitantur inconuenientia prædicta, & ſimilia, dicendo illa minimè conſequi: quia licèt iuriſdictio ſit immediatè à CHRISTO, ita tamen illam dat, vt debeat eſſe ſubdita Pontifici; ac proinde illum poſſe facere, quæ ſuprà poſita ſunt. Sicut etiam, licèt poteſtas Ordinis proximè ſit à Chriſto, ſubeſt tamen eius vſus immediatè Pontifici. Non inquam vitant inconuenientia præfata ita dicentes: quia etſi CHRISTVS huiuſmodi iuriſdictionem ſubieciſſet Pontifici, ita tamen ſubiecit, vt ea quæ iuſtificationis ſunt, & non quæ deſtructionis poſſit in eam; ad deſtructionem enim nulli dat Chriſtus hanc poteſtatem. Cum autem ipſe Dominus ſapientiſſimus ſit architectus, & nihil reprehenſibile fabricetur; ſi ipſe iuriſdictionem tantam, ac talem per ſe dedit: profectò Papa contra nitens, quæ ſuperiùs dicta ſunt tentando deſtrueret, & non ædificaret, & ideo nihil faceret. Nec exemplum de poteſtate Ordinis illis fauet: quia licèt iuxta obedientiam vtendum ſit illa poteſtate, nihilominus ſi quis ea abuti velit, ſuum effectum conſequitur, etſi peccet illum conſequendo.

Aduerſarij incommoda prædictæ opinionis ſuæ quomodo euadant, ſed ineptè.

Et

Et ita in iuriſdictione etſi Epiſcopus renitens Pontifici peccaret, tamen teneret quòd facere tentaret. Pontifex autem agens aduerſus Dei præceptum, & peccaret, & nihil faceret.

Contra tertiam opinionem, quæ actualem iuriſdictionem Epiſcopis dari quidem à Papa concedebat, vltimam tamen à Chriſto, & nullis terminis circumſcriptam affirmantem.

Tertia opinio, quæ tradit, actualem iuriſdictionem dari à Papa, ſed vltra eam porrigi à Chriſto poteſtatem nullis finibus circumſcriptam; in priori quidem ſententiæ parte vera dicit, & nobiſcum dicit: in poſteriori autem ſi illam poteſtatem minimè vllis terminis circumſcriptam diſtinguit à poteſtate Ordinis, falſa videtur, vt ex inconuenientibus in primam opinionem deductis conſtare poteſt. Si autem dicunt, illam eſſe eandem cum poteſtate Ordinis, fruſtrà mutando vocabula, negotium faceſſunt: quia ſi vocaſſent illam poteſtatem Ordinis, nulla fuiſſet difficultas. *II. ratio.* Deinde cùm poteſtas Ordinis ſit, malè eam quidam vocarunt poteſtatem regiminis, & iuriſdictionem, & diſtinctè de ea tractarunt, quaſi diſtincta eſſet à poteſtate Ordinis. *III. ratio.* Tertiò perperam tribuere videntur illi quę ſunt iuriſdictionis, vtpotè excommunicare, indulgentias dare, ac prædicare. *Excommunicandi, indulgentias dandi, ac prædicandi poteſtates, quo modo, & quibus dentur.* Quòd enim hęc iuriſdictionis ſint, vltra hoc quod ita ſentiunt omnes Doctores, ex eo conſtat, quia huiuſmodi poteſtates dantur ex ſola commiſſione; & non ordinatis, & in facris, ſed clericis primæ tonſuræ, quos contigit eſſe Epiſcopi vicarios, dantur. Deinde etiam in ſchiſmaticis, & hæreticis non ſolùm non ſunt actus harum poteſtatum, ſed nec eſſentia, vt Doctores vnanimi docent conſenſu.

Quo primum exemplo ſux ventatem opinionis adducſam probare contendunt, attamen fruſtra.

Nec hanc opinionem veram euincunt duo quę producunt exempla. Aiunt enim, quòd ſicut in abſolutione quæ fit in foro conſcientiæ, ſimplex Sacerdos habet poteſtatem abſoluendi: ſed quia non habet iuriſdictionem, non valet exire in actum, in quem poteſt exire accedente iuriſdictione: ita etiam Epiſcopus habet quandam poteſtatem regendi, ſed ſopitam, & in actu primo, donec accedente actuali iuriſdictione per Papam, poſſit exire in actum ſecũdum: & eandem poteſtatem dicunt eſſe facultatem prædicandi, indulgentias faciendi, & excommunicandi, ſed remotam eſſe niſi accedat iuriſdictio, & propinqua ſit, quò prodire poſſit in actum. Sed hoc exemplũ potiùs contra eos facit, quia poteſtas illa, qua valet abſoluere ſimplex Sacerdos, Ordinis eſt, & non iuriſdictionis: atque ita poteſtas quam habet Epiſcopus, per quam iſta remotè facere poteſt, eſt ſola hominis poteſtas, quæ quidem ordinarium fundamentum eſt poteſtatis iuriſdictionis, vt infrà explicatè tradetur. *Alterum exemplum.* Secundum exemplum quod producũt de Doctoratu, quem qui habet, facultatem habet docendi, ſed ita vt non poſſit exire in actum, niſi adſint qui audiant: & idem dici poteſt de quauis arte, quam qui habet, poteſt opera illius artis conſtruere, ſed remotam, & quæ non poſſit exire in actum, ſi deſit materia, & inſtrumenta. Huic etiam exemplo reſpondetur, quòd poteſtas Ordinis, imò clericatus ipſe, & character Chriſtianiſmi, præſertim in viro, ſufficit ad hoc, vt quis remotè ſit capax iuriſdictionis: & ideo ad hoc non eſt neceſſarium aliam ponere poteſtatem diſtinctam ab illa Ordinis. Sed de his fuſius poſteà agendum erit.

In quartam [opinionem], quæ iuriſdictionem in foro interiori à Deo immediatè tribuit, in exteriori verò ipſi Papæ.

Quarta opinio, quæ ponit, iuriſdictionem in foro conſcientiæ à Deo oriri immediatè: eam verò, quæ eſt in foro exteriori, eſſe Papæ, ſuas habet difficultates, & inconuenientia. Nam negare, iuriſdictioné, quę eſt in foro interiori, eſſe à Papa, & aſſerere, eam eſſe de iure diuino, habet tot ferè inconuenientia, quę producta ſunt cõtra primam & ſecundam opinionem. Aut enim limites nullos habet illa poteſtas abſoluẽdi in foro conſcientiæ, quæ eſt de iure diuino, aut limitata eſt. Si non eſt limitata, corruunt inconuenientia producta contra primam opinionem: ſi limitata; quæ contra ſecundam. *II. Ratio.* Præterea iniuriam facit Papæ, abſtrahens ab eo collationem eiuſmodi iuriſdictionis, quia cùm regnum Chriſti ſpirituale ſit, & in foro conſcientiæ, Petrus qui claues regni cœlorum accepit, & remittendi peccata poteſtatem, præſertim in foro conſcientiæ, plenitudinem habet poteſtatis: ergo ab illo deriuatur in alios: alioqui nec poſſet ſibi reſeruare perſonas abſoluendas, neque caſus. *Quale Chriſti ſit regimen.* *Matth. 16.* Adhæc falſum videtur, quòd tantum iuriſdictio quædam externa, & quaſi ciuilis deriuetur à Deo: tum quia illa, quæ externè fiunt in Eccleſia, diuina virtute fiunt, vt, excommunicare, & indulgentias dare, atque obligare ad peccatum mortiferum: ergo impropriè eiuſmodi vocantur ciuilia, quia ciuilia naturã non ſuperant. *III. Ratio.* Denique hæc poteſtas deriuatur à clauibus regni cœlorum: ergo à fortiori deriuabitur poteſtas abſoluendi in foro conſcientię, quæ magis conuenit cum clauibus regni cœlorum. *IV. Ratio.*

Aduerſus quintam opinionem.

Quinta opinio aſſerens, poteſtatem iuriſdictionis ad gubernandum ſecundum legem Euangelicam, eſſe à Chriſto immediatè, ad gubernandum verò ſecundùm Canones eſſe à Papa: quæ ſententia eſt Henrici de Gandauo: ſua habet inconuenientia, atque abſurda: nam quod ad priorem *Henricus Gandauen.*

Primum argumentum.

partem de poteſtate gubernandi ſecũdùm Euangelium, ſiue poteſtas illa infinita, ſiue finita, & limitata; patiſur incommoda primæ, vel ſecundæ opinionis. Quia verò dicit prædictus Doctor, hanc iuriſdictionem dari per conſecrationem, ſequuntur quæ adducentur abſurda contra eos qui aiunt, iuriſdictionem non iniunctione hominis, verùm per conſecrationem conferri. Inſuper dat occaſionem ſchiſmatis hæc opinio, quia quiuis Epiſcopus, hoc præſertim tempore, poſſet dicere: Ego volo regere plebem meam iuxta leges Euangelicas, quæ ſunt meliores, & nolo Canones ſequi hominum.

Secundum.

Deinde leges Canonicæ determinatio ſunt Euangelij, & iuriſdictio Euangelij, ſecundùm illos ab ea poteſtate manat, à qua poteſtas Epiſcoporum regendi ſecundùm Euangelium proficiſcitur.

Tertium. Matth 16. Ioan. 21.

Præterea à Petro, & eius ſucceſſoribus data eſt poteſtatis plenitudo regẽdi ſecundùm Euangelium. Nec enim quando creatus eſt Pontifex à Chriſto, erant Canones conditi, ſecundum quos regeret, ſed doctrina Euangelica à Chriſto prædicata: nec poterat poteſtas regendi ſecundùm Canones dari, quin daretur poteſtas regendi ſecundùm Euangelium, à quo non diſſident Canones, ſed ex eo oriuntur. Igitur à plenitudine poteſtatis ſecundùm Euangelium, quæ exiſtit in Pontifice Romano, deriuatur in reliquos Apoſtolos poteſtas regendi ſecundùm Euangelium, & non ſolùm ſecundum Canones.

Sexta opinio proponitur cæteris omnibus præferenda.

Quoniam igitur prædictę quinque opiniones ſingulares ſunt, & nouę, & multa falſa continent, & multa inconuenientia, ac abſurda ſecum trahunt, & contrariæ ſunt decretis Patrum, & Doctorum ſententijs, necnon rationibus ſuperiùs productis: ſupereſt vt ſexta, quæ communis eſt, & auctoritati, & rationi conſona, ſuſcipiatur, quæ affirmat, poteſtatem Ordinis à Deo eſſe immediatè in quocunque illam habẽte; poteſtatem verò iuriſdictionis in ſolo Pontifice eſſe immediatè à Chriſto: in alijs verò inferiorib° in genere quidem eſſe de iure diuino, quatenus Chriſtus voluit, vt Pontifices non ſibi ſolis retinerent hanc poteſtatem, ſed vt eam iuxta ſpiritus inſtinctum, eorumque conſentaneam volũtatem in cæteros Epiſcopos, & Eccleſiæ miniſtros impertirent. In particulari autem loquendo, eſſe quidem cuiuſuis miniſtri iuriſdictionem à Chriſto Domino mediatè, quatenus huiuſmodi ordinationem in genere fecit, immediatè verò eſſe ab homine, ſiue per Pontificem ſummum, ſiue ab alio inferiori, qui à Pontifice habuit poteſtatem, ita vt non ſolùm à Pontifice tandem emanet, quod hæc iuriſdictio ſit in homine, ſed ipſamet iuriſdictio talis & tanta à Pontifice eſt. Nam Chriſtus non inſtituit per ſe immediatè iuriſdictionem Toletanæ Eccleſiæ, ſicut nec inſtituit, vt vlla iuriſdictio daretur illi homini: ſed reliquit Spiritum ſuum Eccleſiæ, & Pontificibus Romanis, vt per eos fieret huiuſmodi diſtributio: ac proinde tota illa iuriſdictio extenta ad tot loca, tot perſonas, & tot caſus, vel cauſas, ab homine eſt immediatè, & non à Chriſto, qui de ea nihil per ſeipſum ſtatuit, qui cum Patre, & Spiritu ſancto eſt Deus benedictus, laudandus, & glorificandus in ſecula,

Amen.

TRACTATVS LXVII.

In quo argumẽta quæ fiunt, ſiue ex Scripturis, ſiue ex Patribus, ad probandũ iuriſdictionem à Chriſto immediatè proficiſci, diluuntur, ac refelluntur.

Qua in re prędictæ omnes opiniones cõueniant inter ſe.

ETsi illi, qui oppoſitam ſequuntur ſententiam, valdè inter ſe ſint diuiſi, & ſenſu diſiuncti: in hoc tamen omnes conueniunt, vt aſſerant, Eccleſiaſticam iuriſdictionem à Deo immediatè promanare, & non per medium Pontificem: atque ad id ſtatuendum multas producunt Scripturas, multa proferunt Patrum teſtimonia, denique rationibus quoque permultis putant ſe poſſe euincere ſenſum ſuum: quę omnia à nobis fideliter ſunt producenda, ac reſoluenda.

Ex Scripturis.

Primus locus. Matth 16. Luc. 22. Ioan. 21.

In primis igitur producunt verba Chriſti ad Petrum dicta: *Tibi dabo claues regni cœlorum*, &, *Tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos*, &; *Paſce oues meas*: in quibus verbis nemo Catholicus dubitauerit vel promitti, vel dari iuriſdictionem Eccleſiaſticam Petro, ſine qua nec poteſt aperire fores regni cœlorũ, nec oues paſcere, nec ex autoritate confirmare fratres. Sed huiuſmodi ſententia non ſoli Petro, ſed omnibus Epiſcopis dictæ ſunt: ergo oẽs Epiſcopi perinde acceperunt à Chriſto iuriſdictionem, atque Petrus. Maior propoſitio in cõfeſſo eſt omnibus Catholicis. Minorem probãt ex ſententia Patrum, Baſilij, Ambroſij, Auguſtini, & Leonis Papę. Nam Baſilius libro Conſtitutionum, quas vocat Aſceticas, ſic ſcribit: *Præfectus enim nihil eſt aliud, quam qui Seruatoris perſonam obtinet, & mediator Dei, & hominum factus eſt, & qui ſalutem obedientium ipſi ſacrificat.* Atque ab ipſo Chriſto docemur;

D. Baſil. lib. Cõſt. monaſt. c. 21. tom. 1. 1 Tim. 1. Præfectus quid Baſilio

Ioan. 21.

cemur, qui Petrum paſtorem Eccleſiæ ſuæ poſt ſe ipſum conſtituit: Petre, enim, inquit, *amas me plus his? paſce oues meas. Et omnibus deinceps paſtoribus, ac doctoribus æqualem poteſtatem exhibuit. Et huius rei ſignum eſt, quòd omnes velut ille ſimiliter ligant, & ſoluunt.*

Ambro. to. 4.

Ambroſius libro de dignitate Sacerdotali, ſiue, vt alij producunt, in Paſtorali, capite ſecundo. *Quid iam de plebeia dixerim multitudine, cui non ſolùm præferri à Domino meruit, ſed vt eam quoque iure tueatur patrio, præceptis imperatum eſt Euangelicis? Sic certè à Domino ad beatum Petrum dicitur: Petre amas me? & ille, Tu ſcis Domine, quia ego amo te. Et cùm tertiò fuiſſet interrogatus, & trina reſponſione fuiſſet ſubſecutus, repetitum eſt à Domino tertiò: Paſce oues meas: quas oues, & quem gregem non ſolùm tunc beatus ſuſcepit Petrus, ſed & nobiſcum eas ſuſcepit, & cũ illo eas nos ſuſcepimus omnes. Vnde cùm regenda Sacerdotibus contraduntur, meritò rectoribus ſuis ſubdi dicuntur.*

Auguſt. to. 9.
Ioan. 10.

Adhæc Auguſtinus libro de paſtoribus, capite decimotertio. *Quæ ſunt oues meæ, inquit, audiunt vocem meam, & ſequuntur me. Hic inuenio paſtores bonos in vno paſtore: non enim verè paſtores boni deſunt, ſed in vno ſunt: multi ſunt qui diuiſi ſunt: hic vnus prædicatur, quia vnitas commendatur. Nec enim verè modò ideò tacentur paſtores, & dicitur paſtor, quia non inuenit Dominus cui commendet oues ſuas: tunc autem ideo commendauit, quia Petrum inuenit. Imò verò & in ipſo Petro vnitatem commendauit, multi enim erant Apoſtoli, & vni dicitur: Paſce oues meas. Abſit vt deſint modo boni paſtores: abſit à nobis vt deſint. Abſit à miſericordia ipſius, vt non eos gignat, atque conſtituat. Vtique ſi ſunt bonæ oues, ſunt & boni paſtores: nam de bonis ouibus fiunt boni paſtores: ſed omnes boni paſtores in vno ſunt: illi paſcunt, Chriſtus paſcit.*

Vnde fiant bo[ni] [p]aſtores.
Idem tom. 3. à medio.

Idem libro de agone Chriſtiano, capite trigeſimo. *Non enim ſine cauſſa inter omnes Apoſtolos huius Eccleſiæ Catholicæ perſonam ſuſtinet Petrus: huic enim Eccleſiæ claues regni cælorum datæ ſunt: & cùm ei dicitur: Amas me? Paſce oues meas.*

Matth. 16.
Ioan. 21.
Leo I.

Leo quoque Pontifex ſermone tertio, aſſumptionis ſuæ ita habet: *Propter quod dicit beatiſſimo Petro: Tibi dabo claues regni cælorum, & quicunque ligaueris, &c. Tranſiuit quidem in Apoſtolos vis poteſtatis iſtius, & ad omnes Eccleſiæ Principes decreti huius conſtitutio commeauit: ſed non fruſtra vni commendatur, quod omnibus intimatur. Petro enim ideo hoc ſingulariter creditur, quia cunctis Eccleſiæ rectoribus Petri forma proponitur.*

Innocentius.

Producitur prætereà Innocentius III. de clauibus Eccleſiæ dicens: *Et hoc vtique Sacramentum nemo poteſt conficere niſi Sacerdos, qui ritè fuerit ordinatus ſecundum claues Eccleſiæ, quas ipſe conceſſit Apoſtolis, eorumq; ſucceſſoribus Ieſus Chriſtus.*

Ad argumentum reſpõſio.

Reſpondemus: minimè dubium eſſe, quin illæ ſententiæ Euangelicæ ad ſolum Petrum ſint dictæ, ſolique illi ſit communicata poteſtatis plenitudo, ſignificata per illa verba. Nam ſi ad plures dicta fuiſſent, plures ſummos Principes in Eccleſia poſuiſſet, quod maximam confuſionem attuliſſet: plures etiam pro ſummis ſe geſſiſſent Pontificibus, quod tamen in Eccleſia Dei factum non videmus. Idcirco multi Patres in Eccleſia doctrina, ſanctitateque conſpicui, imo omnes cùm propriè loquuntur, aſſerunt, illas ſententias ad ſolum Petrum dictas. Quod & ipſum Euangelium euidenter demonſtrat, dum Petrum vocat Simonem filium Iona: dum eum à cæteris diſtinguit, ſicut ille ſolus habuit reuelationem, dum ab eo quæritur; *Diligis me plus his?* dum non ſolùm agnos, id eſt, ſubditos, ſed etiam oues agnorum matres, id eſt, paſtores, qui per Euangelium Chriſto nos gignunt, ei committit: dum ei ſoli dicitur, *Tu es Petrus*, &c: *Tibi dabo claues:* quæ omnia, vt Bernardus ait libr. de conſideratione ad Eugenium, non ſolùm nulli Epiſcoporum, ſed etiam nulli Apoſtolorũ ſunt dicta.

Matth 16.
Quid agni, quid oues myſtice ſignent.
Ioan. 21.

Bernar lib. 2. de conſid. ad Eugen.

Si quando ergo Patres incidenter contrarium prima facie videntur dicere: rectè intelligendi ſunt atque orthodoxè explicandi. Nam reuerà ſi illi aſſerere vellẽt quod iſti Patres dicũt, hoc eſt, ęqualem poteſtatem per illa verba omnes Epiſcopos accepiſſe, reijciendi potius eſſent, quàm ſequendi ſoli hi pauci Patres contra apertam Scripturam, & alios omnes orthodoxos Doctores, atque adeò contra omnem communem ſenſum, & contra rationem ipſam naturalem, quæ dictat non niſi inſipientiſſimè cõſtitui multitudinem ſummorum Principum: tunc enim nullus eſſet ſummus, & ſeſe impedirẽt inuicem, & Eccleſiam confunderent. Abſit itaque vt talem ſenſum ſanctiſſimis, & ſapientiſſimis Patribus imponamus.

Multitud'nẽ ſummorum Principum recta ratio non [ca]pit.

Quanquàm verè dicant ibi Patres, verba illa dicta etiam alijs: non quòd ad alios immediatè dicta ſint, ſed quòd ita dicta ſint Petro, vt non ſibi ſoli dicta; ſicut nec illi ſoli data eſt illa plenitudo poteſtatis, vt illam ſibi retineret, & nemini communicaret, ſed ita potius vt ipſe, eiuſque ſucceſſores, in quibus ſolis erat manſura hæc tanta plenitudo poteſtatis, eam alijs impertirent, eam diſtribuentes, prout ædificatio Eccleſiæ exigeret. Et ideo ſicut Leui decimatus dicitur in lumbis Abrahæ, eò quòd Abraham pro ſe, & pro ſua poſteritate decimas dederit; ita quoque ſuccedentes Epiſcopi, & Presbyteri, qui poteſtatem in Eccleſia erant habituri, in Petro ſuam portionẽ acceperũt, vt

Hebr. 7.

Alexand. II.

Alexander II. dixit, pro omnibus, & præ omnibus data eſt poteſtas. Quæ quia duplex eſt, ordinis, quæ naturam ſuperat omnem, & iuriſdictionis, quę per hominis autoritatem valet conferri, illam Ordinis ita acceperunt in Petro, vt quiſq; in ſeipſo illã à Deo immediatè acceperit; ab homine autem conſecrante tanquàm à miniſtro, & nudum miniſterium exhibente: illam autem iuriſdictionis per Pontificis autoritatem accipiunt.

Baſilius quo ſenſu dixerit: Præfectus nihil aliud eſt, quàm qui Seruatoris perſonam ſuſtinet.
1 *Tim.* 2.
Ioan. 21.

Hanc autem eſſe mentem dictorum Patrum, & nõ quæ illis imponitur, ex eorum verbis colligere licet. Nam quod attinet ad Baſilium, cùm ait, Pręfectum nihil aliud eſſe, quàm qui Seruatoris perſonam obtinet, & eum mediatorem Dei & hominum factum; clarum eſt quòd nõ vult quemuis monachorum præfectum Chriſto in poteſtate æquare. Igitur cum dicit, per illa verba dicta Petro: *Paſce oues meas*. æqualem poteſtatem paſtoribus, & doctoribus tribuiſſe: non ſignificat, cuiuis horum datam fuiſſe æqualem poteſtatem, nec ad omnes extenſam, ſicut Petrus accepit, ſed cuique ad ſibi ſubditos. Dicitur itaq; illa æqualis poteſtas ſuper ſuas oues, quia imitatur Petri poteſtatem in hoc, quòd ſicut ille omnes poterat abſoluere, & ligare, ita quiſq; præpoſitus poterat ſuos, præſertim tempore Baſilij: quia fortaſſis quod attinet ad forũ conſcientiæ, non erant tunc caſus reſeruati, vt modo.

Cuiuſuis Epiſcopi in ſuas oues, ſicũ eundem, illi Petri in ſuas par quomodo poteſtas.

Similiter accipiẽdum eſt quod ait Ambroſ. Epiſcopos, ſiue Sacerdotes ſuſcepiſſe oues cum Petro, & Petrum ſecum illis ſuſcepiſſe. Hoc enim verum eſt, quatenus, vt dictum eſt, in Petro illas ſuſceperũt, & Petrus non ſolùm pro ſe, ſed & pro alijs, id eſt, vt alij vocarentur in ſolicitudinis partem, oues ſuſcepit. Haud diſſimili ratione quod Auguſt. ait, omnes paſtores in vno eſſe, eſt accipiendum: nam de Chriſto planè loquitur, quare ſubdit: *Illi paſcunt, Chriſtus paſcit*. Et quamuis in Petro vnum ſint Catholici paſtores; non propterà ſequitur, quod eandem cum illo poteſtatem habeant, ſicut nec eandem habent cum Chriſto: ſed potiùs hoc ſequitur, quod de ſpiritu Petri ſuſcipiunt, cui vniti ſunt; ac proinde ab eo deriuatur eorũ iuriſdictio ex Auguſtini mente: ita quippe, vt ſupra oſtendimus, maior erit vnio.

Quiuis Epiſcopus, vt Ambroſius dixit, qua ratione oues cũ Petro ſuſcepit ſuas.

Auguſtinus item quo ſenſu omnes dicat paſtores in vno Chriſto eſſe paſtore.

Ad ſecundum Auguſtini locum dicitur, mentem illius eſſe, perſuadere Eccleſiæ Prælatis miſericordiam erga eos qui reſipiſcunt: & ideo produxit, Petro fuiſſe dictum: *Si amas me, paſce*. Et quia ille fuit forma prelatorũ, ait, hoc dictũ eſſe ad omnes, hoc eſt, omnes alligari ad amorem, ex quo compatiantur ſuis ouibus. Obſeruandum etiã, quod ibi ait Auguſt. Eccleſiæ tum datas claues, cũ Petro datæ ſunt; ſicut animali datur viſus, cùm capiti datur: & ita Eccleſiã ratione Petri poſſe quicquid poteſt: & Petrum Chriſti eſſe vicarium, nõ Eccleſiæ, vt aliqui fingũt; Leo quoque quod ſcribit, vim poteſtatis Petri, & Chriſti, conſtitutionis cómeaſſe in omnes Eccleſiæ Principes, eiſque omnibus intimari, quod vni Petro eſt commendatum: non ideo dicitur quod cunctis immediatè æqualis poteſtas, ſicut Petro data ſit, vel quòd à Chriſto immediatè profecta ſit: nam ſibi ipſi contradiceret in eodem ſerm. dicenti, omne donum à Petro, velut à capite in alios deriuari, & varios eſſe in Eccleſia grad⁹, omneq; à Petro promanare. Intẽdit igitur per hoc, Petrum in formam alijs proponi paſtoribus: ex quo nequaquam efficitur, ipſos cũ eo æqualẽ habere poteſtatem. Imò potiùs ſequitur cõtrarium. Vt enim quia ipſemet Petrus inferioribus præcipit vt ſint forma gregis, non ſequitur, oues æquari poteſtate paſtori; imò nec in moribus, quia quò maiorem habet poteſtatem, eò plus morum ſanctitate debet eminere: ita etiam Petrus, quia non ſolùm ouium, ſed paſtorum dicitur forma, eos debuit præcellere & ipſa poteſtate, & recto vſu ipſius. Proponitur enim tanquam forma charitatis erga oues, & prudentiæ in eis paſcendis. Denique Innocentius III. dicens, Chriſtum claues contuliſſe Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus: perſpicuum eſt, quod non loquitur de plenitudine poteſtatis ſoli collata Petro, quia has claues, de quibus dicitur, aſſerit habere quemuis ſimplicem Sacerdotem. Loquitur igitur de poteſtate ligandi, & ſoluendi, ſiue remittendi peccata, quæ collata eſt omnibus Apoſtolis, & omnibus presbyteris in ipſa conſecratione confertur, quæ ad Ordinis poteſtatem ſpectat.

Quo tendit Auguſtinus, dicens vni Petro in perſona omnium Apoſtolorũ datas fuiſſe Eccleſiæ claues à Chriſto.
Ioan. 21.

Cùm Petro claues datæ ſunt ſecundum eundem, quo modo etiam Eccleſiæ datæ ſint.

Leo item Magnus Petri poteſtatem ... ad omnes ... Eccleſiæ Principes cõmeaſſe.

1 *Petr.* 5.
Paſtor quo quis ſanctior eſſe debeat.

Qui verum dictum Innoc. III. ... Chriſtus claues dediſſe Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus.

Secundò producunt verba illa dicta Apoſtolis: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus. Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis, & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ligata, & ſoluta in cœlo*; & alibi: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt*. quibus præmiſerat: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*. Hæc cùm dixiſſet, inſufflauit; & dicit eis, *Accipite Spiritum ſanctũ*. Et item illa: *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, &c.* Ex his enim omnibus Epiſcopis datã eſſe immediatè à Chriſto iuriſdictionẽ inferunt:

II Locus.
Matth. 18.
Ioan. 20.
Matth. vlt.

tum

tum quia ſucceſſerunt Apoſtolis; tum quia per illa verba nō conceſſit priuilegia perſonis, tum quia magiſtratum in Eccleſia duraturum inſtituit: quod ſi negatur, negari quoq; poterit ſucceſſores Petri Romanos Pontifices habere Petri poteſtatem.

Reſpondemus, iſta verba dicta eſſe ad Apoſtolos; verum enimuerò ex eis nō inferri collatam eſſe immediatè à Chriſto iuriſdictionem, vel ipſis Apoſtolis. Et licèt hoc inferretur, vt aliqui probabiliter tenent; non tamen inferretur idem eſſe de Epiſcopis ſentiendum, quod attinet ad iuriſdictionem. Quæ vt perſpicua reddātur, in primis ex illis verbis, *Dic Eccleſiæ*, &: *Quæ alligaueritis*, non colligitur tunc fuiſſe exhibitam aliquam Apoſtolis iuriſdictionem, quia de futuro loquitur Dominus: nam ꝙ ait, *Dic Eccleſiæ*, intelligendum eſt, dicēdum ei fore, hoc eſt, eius Prælatis, cùm fuiſſent inſtituti, & creati. Quod verò ſubdunt: *Quæcunq; alligaueritis*, verbum eſt futuri temporis: in quo nō ſolū nō confertur vlla poteſtas, ſed nec promittitur per Chriſtum ipſum danda, ſicut promiſit Petro: *Tibi dabo claues*: ſed prædicitur, illos iſta poteſtate potituros, non autem docetur à quo ſint illam habituri, an immediatè à Chriſto, an verò à Chriſto per Petrum: & quodcunque horum duorum eueniſſet, vera fuiſſet Chriſti prædictio. Vera igitur extiterunt illa Domini verba, & de iuriſdictione Eccleſiaſtica loquuntur, ad quam ſpectat excommunicatio, & conſtitutio præceptorum obligantium in conſcientia; ex ipſis tamen fuiſſe datam immediatè à Chriſto iuriſdictionem Apoſtolis, non poteſt inferri. Sicut nec ſequitur ex illis: *Quorum remiſeritis peccata, &c.* quæ cùm in cōſecratione cuiuſuis ſimplicis Sacerdotis, qui omni caret iuriſdictione, dici ſoleant; non de iuriſdictione, ſed de Ordinis poteſtate intelligūtur, vt aſſerit B. Thom. in Quarto diſt. 19. & 22. Et licet Dominus eis dicat: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos: accipite Spiritum ſanctum*: non per hoc ſignatur illos æqualem cum Chriſto habere poteſtatē, ſed quod ex ſua plenitudine confert illis Spiritum, & facultatē ſpiritualem ad remittēda peccata, cuius vſus, vt ſeruaretur vnitas, pendebat à iuriſdictione conferenda per Petrum. Nec enim pugnat, Regem mittere aliquem in regnū ſuum, ea lege, vt ibi magiſtratum, ſiue iuriſdictionem à ſuo prorege recipiat. Demum poteſtas docendi, baptizandique, quam immediatè acceperūt à Chriſto, non euincit, eos iuriſdictionem à Petro non accepiſſe, quia potuit dari ad ordinatum vſum eius, qui exigebat vt ab vno Petro iuriſdictionem acciperent, quò ita ſua poteſtate ordinatius vterentur.

Verbum illud Euangelicum: Dic Eccleſiæ, quomodo ſit accipiendum.

Matth. 18. Quomodo ſit accipiendum illud. Quæcunque alligaueritis ſuper terram, & ea quæ ſequūtur. Supr. 16.

Quæ nam ad iuriſdictionē Eccleſiaſticā ſpectent. Ioan. 20.

B. Tho. to. 7

Sed quoniam, vt ſuperius diximus, probabilis eſt ſententia eorū, qui aſſerunt Chriſtum Dominum ex priuilegio per ſeipſum contuliſſe omnibus Apoſtolis omnem quā habuerunt ſpiritualem poteſtatem, atque id ex verbis prædictis probari: tamen adhuc non efficeretur, quòd Epiſcopi, licèt ſint Apoſtolorum ſucceſſores (de qua re plenius infrà eſt diſſerendum) non tamen inquam efficeretur, quòd Epiſcopi, licèt ſint ſucceſſores Apoſtolorum, ab eo immediatè acceperint iuriſdictionem, à quo anteceſſores ſui Apoſtoli eam habuerunt. Quippe videmus, indiuidua ferè omnium ſpecierum, quæ fuerunt poſt prima illa indiuidua à Deo immediatè condita, illis primis ſucceſſiſſe, atq; eiuſdem eſſe naturę, & ſpeciei cum illis. Et tamen illa prima proxima fuerunt, & ſine medio à Deo producta, ſequentia verò immediatè à ſuis progenitoribus. Adam ſiquidem opus fuit Dei immediatum, Seth verò ex Adam, & ita de alijs. In magiſtratibus quoque ſiue ſecularibus, ſiue Eccleſiaſticis idem contingit. Nam ſtat, nobilem aliquem Regis liberalitate, ac munere ab eo immediatè ſuſcipere caſtrum, filium verò eius nonniſi à patre hæreditario iure. Frequenter etiam contingit, clericos immediatè ſuſcipere beneficium à Papa, ſucceſſores verò eorum ſuſcipere idem ab Epiſcopo: vnde Iuriſperiti tradunt, quòd ſuccedens non ſemper in cauſa efficienti communicat cum anteceſſore. Cauſa verò differentiæ inter Apoſtolos, & eorum ſucceſſores, videtur valde rationi conſona: quia Apoſtolis, vt primis Eccleſiæ fundatoribus, & architectis, in plenitudine datus eſt Spiritus: fueruntque in gratia, & charitate Dei, & proximi confirmati. Et idcirco etſi Dominus cuiuis illorum amplam per ſeipſum contulerit poteſtatem in omnes Chriſtianos, dempto Petro, & reliquis Apoſtolis: (nec enim in Petrum ſibi ſuperiorem aſſignatum poterant, nec in Apoſtolos ſibi pares) ſicut Petro dedit poteſtatem ſuper omnes fideles, & etiam ſuper ipſos Apoſtolos: licèt, inquam, Chriſtus hanc ipſis per ſeipſum dederit facultatem, vt exigebat neceſſitas fundandi Eccleſiam, nō erat periculum ſchiſmatis vel abuſus poteſtatis à Petro ob iam dictam gratię plenitudinem: quę quia non fuit in ſucceſſoribus Epiſcopis, conueniens fuit ne daretur illis hæc plena poteſtas, ſed eius participatio: & hæc rurſus non immediatè daretur à Chriſto; ſed ab ipſo eius vicario, vt ab eo, à quo accepiſſent poteſtatē,

Nequaquam Epiſcopi eo quod Apoſtoli (quorum illi ſucceſſores ſunt) proximè à Chriſto iuriſdictionem (vt aduertitur, contendunt) acceperint, ſimiliter iuriſdictionem à Chriſto accepiſſe immediatè, non à Chriſto vicario.

Geneſ. 2. Infra 5.

Apoſtoli cur eam habere debuerint poteſtatem iuriſdictionis, ſi habuerūt, à Chriſto immediatè, non autem Epiſcopi, eis ſuccedentes.

magis penderent, ac difficilius auellerentur, & ægrè ſchiſmata conderent.

Non militat ergo hæc ſecunda argumẽtatio, tum quia nec de Apoſtolis probat quod vult: & ſi probaret de Apoſtolis, non probaret de Epiſcopis, quos apertè concedimus ſuccedere Apoſtolis, ſed in Epiſcopatu, non autem in Apoſtolatu, vt paullò poſt explicabitur. In quo etſi illi non ſuccedant Apoſtolis, omnino tamen Romani Pontifices ſuccedunt Petro in vniuerſalis Eccleſiæ regimine, & paſtoratu. Nec eſt ſimile de illo, & de Epiſcopis: quia totius Eccleſiæ traditio, per quam Scripturæ credimus, habet, Romanos Epiſcopos ſemper ſubditos fuiſſe vt rectores vniuerſalis Eccleſiæ, & Petri in hoc ſucceſſores, & ſemper illos in hoc ſeſe pro talibus geſſiſſe, & à Catholicis acceptatos fuiſſe: nullos autem Epiſcopos Catholicos, etſi Apoſtolicarum Sedium ſucceſſores, vt Iacobi Ieroſolymis, vel Ioannis Epheſi, vel denique Petri in Antiochia, ſe vniuerſales paſtores agnouiſſe, nec à Catholicis pro talibus cognitos extitiſſe, ſed tantùm limitatam ſuarum Eccleſiarum curam habuiſſe.

Qua in re Epiſcopi tantum Apoſtolis ſuccedant.

Tertiò argumentantur ex doctrina Apoſtolica: nam Paulus diuerſis locis videtur aſſerere, Epiſcopos eſſe à Deo inſtitutos. Actuum enim 20. dixit Paulus: *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*: regere autem Eccleſiam, iuriſdictionis eſt opus. Deinde ad Epheſios quarto: *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem paſtores, & doctores.* Et 1. Corinth. 12. *Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus; & diuiſiones miniſtrationum ſunt; idem autem Dominus.* Et infrà: *Quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia primum Apoſtolos, ſecundo Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes.* Et 2. Corinthiorum 3. *Qui & idoneos fecit nos miniſtros noui Teſtamenti: non litera, ſed Spiritu.* Et Hebræorum quinto: *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem; ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.* Et Princeps Apoſtolorum Petrus: *Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes; ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei. Si quis loquitur; quaſi ſermones Dei. Si quis miniſtrat; tanquam ex virtute quam adminiſtrat Deus.* (vbi videtur loqui de Sacramentorum adminiſtratione, quod ſine iuriſdictione non ſit. Doctrina etiam Apoſtolica expreſſè nominat Epiſcopos, & quædam, quæ ad eorum iuriſdictionem ſpectant: ex quo perſpicitur, quòd iuriſdictio Epiſcoporum, quæ tam antiqua eſt, à Deo ipſis ſit collata. Crebrò namque Paulus Epiſcopos diuerſarum Eccleſiarum nominat: & Titum reliquit Cretæ, vt ea, quæ deſunt, corrigat, & conſtituat per ciuitates Presbyteros, & vt arguat cum omni imperio. Et Timotheo ſcribit, *Aduerſus Presbyterum vti ne accuſationem recipiat, niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus.* Minatur etiam ſe venturum in virga, ſeque in promptu habere vlciſci omnem inobedientiam, ac præmonet, ne cùm venerit, durius agat ſecundum poteſtatem ſibi datam in ædificationem & nõ in deſtructionem. Quæ omnia functiones ſunt, & munia iuriſdictionis. Ioannes quoque Apoſtolus in ſua Apocalypſi ſcribit ſeptem Aſiæ Epiſcopis.

Tertius locus ſeu argumentum aduerſariorum pro immediata iuriſdictione Epiſcoporum à Chriſto non à Papa.

Act. 20. Epheſ. 4. 1. Cor. 12. 2. Cor. 3. Hebr. 5. Num. 17. 2. Paral. 23. 1. Petr. 4.

Tit. 1. Infra 2. 1. Tim. 5. 1. Cor. 4. 2. Cor. 10. Infra 13. Apoc. 1.

Ad has omnes autoritates reſpondemus, rectum ac probum ſenſum habere abſque hoc, quod ex eis inferatur iuriſdictionem Epiſcoporum immediatè à Deo promanare. Nam quod attinet ad primum locum ex Actibus Apoſtolicis, ideo dicitur, *In quo vos poſuit Spiritus ſanctus Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*; quia Spiritus ſanctus agebat Apoſtolos & Epiſcopos primitiuæ Eccleſiæ, vt alios commodos, & idoneos inſtituerent Epiſcopatibus, quibus iuriſdictionem tribuerent. Sic enim idem Spiritus ſanct[us] promittitur docturus Eccleſiam omnem veritatem: quam tamẽ non niſi per ſuperiores, & doctores traditurus erat: ita vt ex hoc potius inferatur, iuriſdictionẽ ab Eccleſiaſtica manare poteſtate. Quomodo enim Dominus ad Spiritum ſanctum nos delegat, qui populum Chriſtianum eruditurus ſit, ad ſuperiores noſtros nos mittit, qui ab Spiritu ſancto illuminati populum doceãt. Ideo Apoſtoli, & ſeniores ſua decreta tribuebant Spiritui ſancto dicentes: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis*: ex quo loquendi modo videtur, quod decreta illa immediatè ab Spiritu ſancto non prodibant, ſed ab eo per paſtores, & ſeniores, qui in illis interponebant Eccleſiaſticam autoritatem, quam tamen à Deo acceperant. Nam alioqui ſi immediatè ab Spiritu ſancto prodirent decreta Conciliorum, quibus etiam dicere liceret: Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis; profectò omnia talia decreta eſſent iuris Diuini: nec poſſent aut diſpenſari, aut abrogari: cuius rei oppoſitum quotidiè cernimus. Ita etiam dicitur loqui Spiritus ſanctus & poſtulare, ſeu interpellare pro nobis, & clamare; eò quod nos loquentes, clamantes, atque interpellantes reddit. *Non enim*, inquit, *vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis*, & ſic

Quo ſenſu E[illegible] pedu[illegible].

Ioan. 19.

Quomodo [illegible]

Actor. 15. Rom. 8. Ibidem. Matth. 10.

nunc

Galat. 4. rum: *Quoniam eſtis Filij Dei; miſit Deus Spiritũ Filij ſui in corda veſtra, clamantem; Abba, Pater;*
Rom. 8. & alibi: *Ipſe Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Per quod etiam ſoluitur quod ait Paulus ad Corinthios, & ad
1. Cor. 12.
Epheſ. 4. Epheſios, Deum poſuiſſe vel dediſſe (nam priori verbo vtitur in priori loco, altero in poſteriori) Apoſtolos, Prophetas, Euangeliſtas, paſtores, & doctores. Et quia addit, Ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterij; conſequenter intellige poſuiſſe Epiſcopos: ſed quomodo poſuerit, hic non explicatur, ſed ex alijs locis, & doctrina, & praxi Eccleſiæ intelligendum relinquitur. Ponit ergo Deus miniſtros in Eccleſia, non ſolum per ſe immediatè, ſed etiam interuenientibus hominibus, vt facit quotidiè. Nam dicitur dare, vel ponere miniſtros, vſque ad conſummationem Sanctorum, & ita ipſe Epiſcopos ponit: tum quia dat eis per ſe poteſtatem Ordinis; tum quia per Pontificem Romanum confert in eos iuriſdictionem: nam ſi quæ per amicos facimus, per nos ipſos facere videmur, & Rex cenſetur facere, quæ per adminiſtros ſuos facit: multò plus Deus facere dicitur, quæ per ſuos adminiſtros facit, maximè cùm in his, quæ illi faciunt, plus, & magis intrinſecè ipſe operetur, quàm illi. Cauſſa ſiquidem prima plus influit in effectum cauſſæ ſecundæ, quàm ipſa ſecũda cauſſa, & hoc in operibus naturæ: quantò ergo magis in effectis gratiæ, ad quæ non ita pertingere poteſt natura?

Neque contra hanc ſolutionem militat quod quidam dicunt: inconueniens videri, Deum per ſeipſum ponere Apoſtolos, & in eodem cõtextu intelligere, quòd paſtores, vel Epiſcopos ponat per Pontificem: nam nec eſt inconueniens quòd Deus ita faciat, nec quòd Scriptura ita loquatur. Deus namque quæ per alios fieri nequeunt, ſeipſo facit: illa verò, ad quæ creaturæ concurrere poſſunt, per illas facit. Quia ergo quædam poteſtates excedunt naturam, vt eſt Apoſtolatus, & poteſtas Ordinis Epiſcopalis, illas Deus per ſe excreet: porrò ad iuriſdictionem conferendam, ſinit concurrere Eccleſiaſticam autoritatem, ne otioſa exiſtat. Vt ergo Deus agit, ita quoque Scriptura explicat. Nam cùm dicitur feciſſe cœlum, & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt, perſpicuum eſt, quòd cœlum, & terram, & mare per ſeipſum condidit: quæ verò terram, & mare inhabitant, facit per ſecundas cauſſas. Miniſtrationes quoque Domino adſcribũtur, ſicut & gubernationes à Paulo,

Deus optimus ea, quæ non per ſeipſum immediatè, quæ verò per alios conuenienter operatur.

Geneſ. 1.

1. Cor. 12.

quia quicquid eſt ſupernaturale in miniſterio, & gubernatione, Deus per ſe fecit: id autem, ad quod creatura poteſt concurrere; ſinit eam agere, etſi ipſe præcipuè id operetur. Gratia igitur gratis data adminiſtrandi, & gubernãdi, à Deo eſt immediatè; iuriſdictio autem, per quam quis adminiſtrat, vel gubernat Eccleſiam, à Deo eſt per Pontificem. Vt enim diſtincta ſunt, naturalis potentia prædicãdi, & facultas, gratiaque gratis data prædicationis (nam contingit aliquem habilem eſſe ad prędicationem, & non habere facultatem prædicandi: & aliquem, qui licentiam prædicandi habet, non habere tamen vel gratiam, habilitatemve ad prædicandum:) ita diſtincta ſunt hæc, habilitas ad miniſterium, vel gubernationem, vel gratia gratis data ad id benè præſtandum, atque iuriſdictio vt id præſtet. Ideo quod ſupernaturale eſt, per ſeipſum facit Chriſtus; iuriſdictionem autem per alios.

Habilitas ad prædicandũ, & donum gratiæ prædicationis, quod nõ idem ſint, ſed diuerſa.

Per hæc ſoluitur ſententia beati Petri, ſicut & illa Pauli: Idoneos nos fecit miniſtros noui Teſtamenti: per quod non intelligitur, quòd iuriſdictio immediatè ſit à Deo, ſed quod Deus dat gratiam, vt quis benè vtatur ſuo miniſterio, ſiue illud immediatè à Deo acceperit, vt poteſtatẽ Ordinis; ſiue medio Pontifice, vt iuriſdictionem: ſemper enim Deus adminiſtrat virtutem, ſiue per ſe, ſiue per alium illam conferat. A Deo quoque ille vocatur (vt exponit Gloſſa Ordinaria, & Innocentius III. ſuprà productus) qui à poteſtate Eccleſiaſtica ad Epiſcopatum vocatur canonicè. Gratia porrò, quam reſuſcitare admonet Timotheum, quia data eſt per cõſecrationem; non eſt iuriſdictio, ſed poteſtas Ordinis. Verum tamẽ eſt, tam Paulum, quam cæteros Apoſtolus, & creatos ab ipſis Epiſcopos habuiſſe iuriſdictionem, & hãc antiquam in initio ipſius Eccleſiæ primitiuæ fuiſſe: & hoc tantùm oſtendunt autoritates prædictæ de accuſatione Presbyteri; & quod ait: *Vt non præſens durius agam*; & nomina Epiſcoporum apud Paulum, & Ioannem in ſua Apocalypſi. Non tamen decernitur, à Chriſto immediatè fuiſſe illã eorum iuriſdictionem in alijs à Petro, ſed potuit in cæteros Apoſtolos à Petro deriuari, vt aliqui volunt: in alios verò Epiſcopos à cæteris Apoſtolis, vel ab ipſo Petro. Petrus enim diuerſos per ſe Epiſcopos conſtituit, vt ex hiſtorijs conſtat, Paulus autem plures, & Ioannes, & cæteri Apoſtoli: illis autem, quos conſecrabant in Epiſcopos, iuriſdictionem impartiebant ſua inunctione.

Quorſum illud S. Petri: Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam, in alterutrum illã adminiſtrantes, &c.

2 Cor. 3.

A Deo ad Sacerdotiũ quis vocetur tanquam Aaron iuxta Apoſtolum.

Gloſſa ordinaria.

Innocen. III.

1 Tim 4.

Quam gratiã Timotheus reſuſcitare debebat.

2. Cor. vlt.

Quartus locus

Quartò argumentantur ex Scripturis veteris Teſtamenti, quas completas dicũt in Nouo, & per Chriſtum immediatè impletas. Ieremias namque capite tertio habet: *Dabo vobis paſtores iuxta cor meum, & paſcent vos ſcientia, & doctrina.* Et Eſaiæ trigeſimo ſecundo capite de Chriſto dicitur: *Ecce in iuſtitia regnabit, & Principes in iudicio præerunt*, vbi per Principes intelligunt, qui à Chriſto ſuſcipiunt iuriſdictionem, ſicut Principes à Rege. Et hoc aiunt ſignificare Domini parabolam, quæ ait: *Quis putas, eſt fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit dominus ſuus ſuper familiam ſuam, vt det illis cibum in tempore?* Item in alia parabola: *Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis. Mercenarius autem, & qui non eſt paſtor*, & quæ ſequuntur. Chriſtus igitur per ſe dat paſtores, ac conſtituit Principes Eccleſię, & mori eos vult pro ſalute ouium, & familię ſuę, ſiue Eccleſiæ, ſuper quam eos conſtituit.

Ierem. 3. — Eſai. 32. — Matth. 24. — Ioan. 10.

Paſtores quomodo Deus det.

Reſpondemus, Ieremiam, & Eſaiam tantùm dicere, Dominum dare paſtores; non autem declarare quomodo eos det. Et ideo licet dicere quod eos largiatur, concedendo illis per ſe poteſtatem ordinis, & gratiam, qua benè facultate ſua defungi valeant, iuriſdictionem autem, tradendo per Pontificem, ad cuius rectum víum etiam ſua gratia adiuuare dignatur: & eodem modo conſtituit illos miniſtros ſuper familiam ſuam. Quod verò ait, bonum paſtorem animam debere ponere pro ouib⁹; non arguit illum à Chriſto immediatè habere iuriſdictionem, vel illam eſſe iuris Diuini: quia etiam Rex, quem homines inſtituũt, mori etiam pro defenſione ſui regni compellitur.

Ineptus huius loci intellectus tenetur bonus paſtor animam ponit pro ouibus ſuis.

Non ergo ex Scripturis deducitur, iuriſdictionem Epiſcoporum immediatè à Deo proficiſci, ſiue à Chriſto: quia qui dicunt miniſtros à Deo eſſe, vel miniſteria, minimè explicant quomodo à Deo ſint, mediatè ne, an immediatè, an verò mediatè quantũ ad aliqua, immediatè quantũ ad alia, ac ideo liberam relinquunt interpretationem Eccleſiæ. Nec enim ſequitur: Hoc eſt à Deo, ergo eſt à Deo immediatè: alioqui omnia Deus immediatè operaretur, nulla ſecum operante creatura: quod bonitati eius repugnat. Licèt ergo Paulus de poteſtate pronuntiet: *Non eſt poteſtas niſi à Deo*, & quod Principes miniſtri ſunt Dei, & per Salomonem: *Per me Reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt*. non tamen ex hoc conficitur, quòd proximè à Deo illę poteſtates deriuentur. Et idem eſt de Eccleſiaſtica iuriſdictione Epiſcoporum, & aliorum inferiorum præpoſitorum. Ait quoque Scriptura: *Qui dat iumentis eſcam ipſorum: & pullis coruorum inuocantibus eum*: & rurſus: *Catuli leonum rugientes, vt rapiant & quærant à Deo eſcam ſibi*. Hæc enim quamuis Deus dicatur facere, manifeſtum eſt tamen quod nequaquam per ſeipſum facit, vt non vtatur creaturis ſuis ad paſcendum iumenta, & pullos coruorum, catulosque leonum. Reliquæ verò Scripturæ, quę tradunt, Chriſtum aliquam poteſtatem contuliſſe Apoſtolis: vel non loquuntur de iuriſdictionis poteſtate, vel prædicitur, & nõ datur à Chriſto, nec promittitur per ſeipſum danda, vt ſatis ſuprà explicatum eſt, & conſtat vel ex eo quòd conſtituat per ciuitates Presbyteros, ſiue Epiſcopos; quos ſi Titus conſtituit, à poteſtate Eccleſiaſtica venit eorum iuriſdictio, & non immediatè à Deo.

Rom. 13. — Prouer. 8. — Pſal. 146. — Pſal. 103.

Qui Scripturæ loci Chriſtum perhibent poteſtatem Apoſtolis quā contuliſſe, quem ſenſum recipiant. Tit. 1.

Vltra Scripturas, producunt etiam multos ex Patribus, & Doctoribus, qui videntur aſſerere, iuriſdictionem Epiſcoporum à Deo immediatè exiſtere, non autẽ à Pontifice. Inter hos igitur producitur primò loco B. Ignatius in epiſtola 6. ad Magneſianos, vbi ait: *Dignum eſt ergo & nos obedire Epiſcopo veſtro, & in nullo ei contradicere. Terribile eſt enim tali contradicere: non enim iſtum viſibilem quis ſpernit, ſed illum inuiſibilem in eo contemnit: hic enim non ab homine, ſed à Deo habet promotionem.* Reſpondetur: per promotionem intelligere B. Ignatium conſecrationem: & ideo tantùm aſſerit, quæ ſunt ordinis, à Deo eſſe, & non ab homine. Dici etiã poteſt, quod iuriſdictio, quã Pontifex habet, à Deo quoque proficiſcitur, & non ab homine, quia homo ille non habet ex ſuis viribus facultatem conferendi Eccleſiaſticam iuriſdictionem, ſed ex cœleſti, diuinaque poteſtate Eccleſiaſtica, quam Deus immediatè tribuit Petro, ac eius ſucceſſoribus. Eius item iuriſdictio, & non ſolum ordo, immediatè eſt à Deo: vnde Paulus de reſiſtentibus humanæ poteſtati, etiam inquit, quòd qui ei reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Nam licèt homo inſtituat poteſtatem, Deus tamen pręcepit vt illi pareatur: & ita non hominem contemnit, ſed Deum, qui poteſtatem ciuilem, nedum Eccleſiaſticam aſpernatur.

Argumentum ex Patribus productum [illegible]. S. Ignatius.

Epiſcopus ſecundum [illegible] à Deo habeat promotionem.

Matth. 16. Ioan. 21. — Rom. 13.

Deinde producitur B. Dionyſius cap. 5. Eccleſiaſticæ hierarchiæ, circa principium, dicens, vt quidam vertit: *Ipſe nempè poteſtati ordinis Epiſcopalis, præcipuè præ cæteris ordinibus tribuit Diuina lex diuiniores operationes ſacras: tribuit, inquam, vt eas per ſeipſum Epiſcopus operetur. Ipſe enim ſunt diuinæ poteſtates, imagines perficientes, omnia diuina Sacramenta, & omnes ſacras diſpoſitiones ac guberna-*

II Locus B. Dionyſ.

natio-

Illud Dionyſij, ordini Epiſcoporum Diuina lex tribuit, vt diuiniores per ſeipſum opera tionis ſacras perficiat quo ſenſu dictum ſit.

nationes. Reſpondemus, quòd etſi demus, verbum διακοσμήσεις, ſignificare diſpoſitiones & gubernationes; non efficitur tamen iuriſdictionem Epiſcopi non eſſe à Pontifice, ſed à Deo immediatè: quia etſi à Pontifice ſit diuina lex, quæ tribui iubet Papæ poteſtatem, vt Epiſcopo quaſi gubernatori pareamus: Gubernatio tamen etiam conuenit Epiſcopo ratione ordinis, quia, vt declarauimus, iuriſdictio ordinem ſequitur, vt plurimùm; & quia Epiſcopus in ſumma poteſtate eſt ordinis, ei conferenda à Pontifice eſt iuriſdictio ſumma ſuæ diœceſis. Quòd autem Dionyſius de poteſtate hac ordinis loquatur, conſtat: quia ait quòd illa poteſtas conficit diuina Sacramẽta, quia ordinis eſt. Et licèt addat, quòd perficiat ſacras gubernationes: hoc dicitur, quia gubernatio, præſertim ſacra, qua animæ in foro conſcientiæ gubernantur, ſequitur poteſtatem ordinis, ab eaque perficitur. Nec enim iuriſdictio ipſa nuda ſufficeret ad ligandum, vel ſoluendum in foro conſcientiæ. Accedenti autem Sacerdotali ordine abſoluere poteſt, & ligare: ideò ordo perficit iuriſdictionem, vndecunque illam quis habeat.

Aliter ſoluit.

Reſponderi etiam poteſt, hunc locum Dionyſij decoctum ſimilè: nam alij non ita vertunt, ſed Ambroſius Chamaldulenſis ſic reddit: *Porro Pontificalis ordinis virtus in ſacris omnibus diſtinctionibus capitur, & per omnes ſacros ordines operatur propriæ hierarchiæ myſteria: præcipue verò illi præter cæteros ordines in ſui miniſterium diuina lex officia ſacratiora diſtribuit. Iſti quidem ſunt perficientes diuinæ virtutis imagines, quibus & ſacratiſſima ſigna omnia, & ſanctæ omnes diſtinctiones conſummantur.* Ita enim vertit Ambroſius Chamaldulenſis, vt diximus. Ioachimus verò Perionius interpretatur ita: *Vis autem hierarchici ordinis in ſacris omnibus diſtinctionibus capitur, agitq; per omnes ſacros ordines hierarchiæ ſuæ myſteria: Et verò præcipue præter cæteros ordines ſacra lex diuiniora opera ad munus ſuum tribuit. Ea autem ſunt perficientes diuinæ potentiæ imagines, quæ diuina ſigna omnia omnesq; ſanctas deſcriptiones perficiunt.* Non igitur de gubernationibus, ſed de deſcriptionibus, vel diſtinctionibus loqui videtur Dionyſius.

Ambr. Chamaldul.

Ioachimus Perionius.

III locus. Cyprian.

Tertio loco producitur Cyprianus libr. 1. epiſtol. 3. ad Cornelium: *Neque enim aliunde obortæ ſunt hæreſes, aut nata ſunt ſchiſmata, quàm inde, quòd Sacerdoti Dei non obtemperatur. Nec vnus in Eccleſia ad tempus Sacerdos, & ad tempus iudex vice Chriſti cogitatur: cui ſi ſecundum magiſteria diuina obtemperaret fraternitas vniuerſa, nemo aduerſum Sacerdotum collegium quicquam moueret, nemo poſt diuinum iudicium, poſt populi ſuffragium, poſt coepiſcoporum conſenſum, iudicem ſe iam non Epiſcopi, ſed Dei faceret: nemo diſſidio vnitatis Chriſti Eccleſiam ſcinderet: nemo ſibi placens, ac tumens, ſeorſum foris nouam hæreſim conderet, niſi ſi ita eſt aliquis ſacrilegæ temeritatis, ac perditæ mentis, vt putet ſine Dei iudicio fieri Sacerdotem, cum Dominus in Euangelio ſuo dicat: Nonne duo paſſeres aſſe veneunt, & neuter eorum cadit in terram ſine Patris veſtri voluntate? Cum ille nec minima fieri ſine voluntate Dei dicat, exiſtimat aliquis ſumma, & magna, aut non ſciente, aut non permittente Deo in Eccleſia Dei fieri? & Sacerdotes, id eſt, diſpenſatores eius, non de eius ſententia ordinari? Hoc eſt fidem non habere, qua viuimus: hoc eſt Deo honorem non dare, cuius nutu & arbitrio regi, & gubernari omnia ſcimus, & credimus.* Et alibi ait: *Qui Chriſto non credit Sacerdotem facienti; poſtea tandem, & ſero incipiet credere Sacerdotem vindicanti.* Reſpondemus: Diuina ordinatione fieri Epiſcopos, & à CHRISTO fieri, quatenus ipſe Epiſcopos inſtituit, & iuriſdictionem eis in genere dari voluit, & ſingulariter cuiuis ordinem dat, & per ſummum Pontificem confert iuriſdictionem.

Hæreſes vnde ortæ, teſte Cypriano.

Matt. 10.

Dei nutu cuncta reguntur.

Idem.

Quemadmodum Diuina (vt eoque Cyprianus) ordinatione, & à Chriſto Epiſcopi fiant.

Nec ab hoc vltimo alienus eſt Cyprianus, qui in priori ſententia per Epiſcoporũ conſenſum dicit fieri Epiſcopum. Operatur igitur conſenſus Epiſcoporum in conferenda poteſtate Epiſcopali: quod cum de ordine non poſſit intelligi, de iuriſdictione capiendum eſt, quæ per Eccleſiaſticæ poteſtatis præbebatur conſenſum. Quod clariùs Cyprianus de ſe, & Epiſcopis Africanis in eadem epiſtola ſubiungit: *Nam cum ſtatutum ſit omnibus nobis, & æquum ſit pariter ac iuſtum, vt vniuſcuiuſque cauſſa illic audiatur, vbi eſt crimen admiſſum, & ſingulis paſtoribus portio gregis ſit adſcripta, quam regat vnuſquiſque, & gubernet, rationẽ ſui actus Domino redditurus: oportet vtique eos, quibus præſumus, non circumcurſare, nec Epiſcoporum concordiam cohærentem, ſua ſubdola & fallaci temeritate collidere, ſed agere illic cauſſam ſuam, vbi & accuſatores habere, & teſtes ſui criminis poſſint.* Sic ille, docens ex ſtatuto Epiſcoporum prouenire, quod quiſq; Epiſcopus gregem ſuum habeat regẽdum: ergo ab Eccleſia eſt, & non à Chriſto immediatè. Idem ad Rogatianum: *Meminiſſe autem Diaconi debent, quoniam Apoſtolos, id eſt, Epiſcopos, & præpoſitos Dominus elegit. Diaconos autem poſt aſcenſionem Domini in cœlos, Apoſtoli ſibi conſtituerunt Epiſcopatus ſui, & Eccleſiæ miniſtros. Quod ſi nos aliquid audere contra Deum poſſumus, qui Epiſcopos facit, poſſunt & hi contra nos audere, à quibus Diaconi ſiunt.* Sed ad hoc eodem modo reſpondemus. Facit enim Epiſcopos per ſeipſum, quod ad ordinem attinet, ſicut & Diaconos: ſed iuriſdi-

Idem lib. 3 ep. 9 ſub fin.

ctionem Diaconis tribuit per Apoſtolos, Apoſtolis verò per ſeipſum, vt vult Cyprianus. De alijs autem Epiſcopis non eſt idem iudicium.

Septem Diaconi cur Apoſtolis inferiores erant. *Luc. 6. Act. 6. & ſeq.*

Mens igitur Cypriani erat probare, Diaconum inferiorem Epiſcopo ex collatione Apoſtolorum cum primis Diaconis, in qua præſerti oſtendit Apoſtolos, quòd à Chriſto immediatè vocati ſunt, diaconi autem ab Apoſtolis. Sicut autem in hoc excellunt primi Diaconi, quòd hi facti ſunt ab Apoſtolis, alij ab Epiſcopis inferioribus Apoſtolis: ita etiam Apoſtoli excellunt Epiſcopos, quia hi à Chriſto, vel Pontifice, alij vero ab Epiſcopo, vel Metropolitano accipiunt poteſtatem.

IV locus. *Ambr. to. 4*

Quartò, allegatur Ambroſius lib. de dignitate Sacerdotali, cap. 2. *Multitudini plebeiæ non ſolum præferri Epiſcopus meruit, ſed vt eam quoque iure tueatur patrio, præceptu imperatum eſt Euangelico.* Hæc ille. Ex quibus videtur inferri, quòd Epiſcopus prælatus eſt plebi, & quòd præcepto Euangelico tenetur illam tueri; ac per hoc iuris Diuini eſt illa prælatio. Reſpondetur, Ambroſium hic tantum dicere, Epiſcopum eſſe prælatum plebi; non autem docet quo iure ſit prælatus. Nam licèt ex iſto Euangelio teneri illum ad tuendam plebem, ex hoc non infertur quòd iure Diuino obtinet iuriſdictionem: nam his etiam, qui iure humano præſunt, præcipit etiam Euangelium: quæ officia debent ſubditis præſtare. Docet enim quod ſit Regis munus erga ſubditos, & domini erga ſeruos; cùm tamen dominia iure humano, & non Diuino ſint inſtituta. Subdit in eodem libro: *Quis dat, frater, gratiam Epiſcopalem, Deus, an homo? Reſpondes ſine dubio: Deus, ſed tamen per hominem dat Deus: homo imponit manus, Deus largitur gratiam. Sacerdos imponit ſupplicem dexteram, & Deus benedicit potenti dextera. Epiſcopus initiat ordinem, & Deus tribuit dignitatem. O iuſtitia, ô æquitas. Si homini pecunia datur, & cat. qui nihil in ordine amplius niſi ſolum ſeruitium quod ei creditur: cur Deo totum negatur, qui ipſum ordinem tibi largitur:* Reſpõdetur, Ambroſium apertè loqui de ordinis poteſtate, vel de gratia, quę confertur in ipſa conſecratione, non autem de iuriſdictione, quia ait dari per conſecrationem, & nudum hominis ſeruitium, ſiue miniſterium.

Qui ſenſus Ambroſij, dicẽtis Epiſcopum plebi eſſe prælatum, ad eã tuendam Euangelico præcepto teneri.

Idem cap 5.

V. locus. Conſtantini Magni erga Sacerdotes religio. *Ruffin. lib. 10. Eccl. hiſt. c. 2. tom. 1. apud Euſebium.*

Quinto loco producitur Conſtantinus Imperator, cuius ſententiam tota Synodus ſuſcepit, & imitata eſt, ſicut & poſteritas omnis. Ille ergo, autore Ruffino, dixit Epiſcopis, qui libellos accuſationũ mutuarum ei porrexerunt: *Deus vos conſtituit Sacerdotes, & poteſtatem dedit de nobis quoque iudicandi; & ideò nos à vobis rectè iudicamur. Vos autem non poteſtis ab hominibus iudicari. Propter quod Dei ſolius inter vos expectate iudicium, & veſtra iurgia, quæcunque ſunt, ad illud Diuinum reſeruentur examen. Vos etenim nobis à Deo dati eſtis dij, & conueniens non eſt vt homo iudicet deos, ſed ille ſolus, de quo ſcriptum eſt: Deus ſtetit in Synagoga deorum; in medio autem Deos diſcernit.* Reſpondemus: verum eſſe, Epiſcopos eſſe deos, & à Deo inſtitutos, quod ad ordinem attinet, & quantum ad iuriſdictionem in genere loquendo: tamen deſcendendo ad particulare, illam habent à Papa, & ab eo poſſunt iudicari. Sed quia quod iudicet Papa, habet à Diuina poteſtate; Deus per illum eos dijudicat, & non eſt hominum, etiam Regum, vel Principum, eos iudicare.

Pſal. 81.

VI locus. Meletius Epiſcopus.

Sextò adfertur Meletius Epiſcopus, de quo libr. 9. hiſtoriæ Tripartitæ cap. 3. dicitur: *Porrò Meletius omnium manſuetiſſimus benignè atque ſuauiter Paulino dixit: Quoniam harum ouium curam commiſit mihi Dominus, & tibi ſimiliter aliarum: ſuſcipe hanc ſollicitudinem, & communicemus inter nos ſub dogmate pietatis: iungamus amicè greges, & ſoluamus de præſulatu contentionem: communiter paſcentes oues, curam eis ſimiliter exhibeamus. Si autem de ſede certamen eſt; ego hanc contentionem conabor diſſoluere. In ſede ſacrum ponatur Euangelium, & ex vtraque nos parte ſedeamus. Et ſi quidem ego prius finem vitæ ſuſcepero, ſolus eris Antiſtes: Si verò hoc tibi prius euenerit, ego gregis habebo curam. Cum ergo Meletius cum omni hac manſuetudine protuliſſet; Paulinus acquieſcere non conſenſit. Tunc Magiſter militiæ iudex vtrinſque verborum Eccleſias Meletio tradidit. Paulinus autem aliarum ouium permanſit Antiſtes.* Hæc ille. Ex quibus habes, à Domino committi curam ouium. Reſpondemus: verum eſſe, ouium à Deo curam committi; ſed ordinatè, & per miniſtros ſuos. Nam nec eſt veriſimile, quòd per ſe ipſum Dominus in vna ciuitate Antiochiæ dederit oues duobus paſtoribus, vel tribus, cùm vnus tantùm fuiſſet legitimus.

VII locus. *Aug. tom. 9.*

Septimò producitur Auguſtinus libr. de paſtoribus, cap. 13. *Abſit,* inquit, *vt deſint nobis modò boni paſtores: abſit à nobis vt deſint. Abſit à miſericordia Dei, vt non eos gignat, atq; conſtituat.* Reſpondemus: *conſtitui à Domino paſtores ſuper oues; ſed ordine, quem ipſe elegit, vt ſæpe dictum eſt.*

VIII locus. *S. Tho. to. 14.*

Octauò allegatur B. Thomas ſuper Ioann. cap. 10. lectu. 1. exponens illud. *Qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, &c.* vbi ait: *Sciendum autem, quod vt qui ſicut ouis per oſtium non intrat, non poteſt conſeruari; ita nec qui vt paſtor intrat, conſeruari poteſt,*

Qui ſint qui intrant per oſtium in ouile ouium.

teſt, niſi per oſtium intret, ſcilicet per Chriſtum, per quod quidem oſtium intrauerunt veri paſtores, de quibus Hebræor. 5. Nemo ſibi aſſumit honorem. Mali verò paſtores non intrant per oſtium, ſed per ambitionem, & potentiam ſecularem, & ſimoniam; & iſti ſunt fures, & latrones. Hæc ille.

Qui verò aliunde quàm per oſtium intrant in ouile ouium, quinam illi.

Reſpondemus: manifeſtum eſſe, oportere bonos paſtores per CHRISTVM intrare: ſed non ſolùm intrat per CHRISTVM, qui ab eo immediatè accipit iuriſdictionem in oues, ſed qui per poteſtatem Eccleſiaſticam à Deo accepit.

Idem B. Tho.

Idem Thomas Opuſc. 19. c. 4. *Ad aliud quod obijcitur, ſcilicet quod Sacerdos eſt ſub Epiſcopo, ſicut Epiſcopus ſub Archiepiſcopo dicendum quòd non eſt omninò ſimile. Conſtat enim, quòd Archiepiſcopus non habeat immediatam iuriſdictionem in illos qui ſunt de diœceſi Epiſcopi, niſi cauſſa ad eum deferatur: ſed Epiſcopus habet immediatam iuriſdictionem in parochianos Sacerdotes, cum poſſit quemlibet coram ſe citare, & excommunicare: quod Archiepiſcopus non poteſt in ſubditis Epiſcoporum, vt dictum eſt. Cuius ratio eſt: quia poteſtas Sacerdotis naturaliter, & ex iure Diuino ſubditur poteſtati Epiſcopi, cum ſit imperfecta reſpectu illius, vt Dionyſius probat.*

Dionyſius.

Sed Epiſcopus ſubditur Archiepiſcopo ſolùm ex ordinatione Eccleſiæ; & ideo in quibus Eccleſia ſtatuit, Epiſcopum Archiepiſcopo ſubiectum, in illis tantum ſubiectus eſt ei.

Epiſcopus, Archiepiſcopo in quibus ſubiaceat.

Sacerdos autem, qui ex iure Diuino Epiſcopo ſubditur, in omnibus eſt ei ſubiectus. Sicut etiam Papa habet immediatam iuriſdictionem in omnes Chriſtianos, quia Romana Eccleſia nullis Synodicis conſtitutis cæteris Eccleſijs prælata eſt, ſed Euangelica voce Domini, & Saluatoris noſtri primatum obtinuit: vt habetur in Decretis, diſtinct. 21. cap. Quamuis.

Quod Romana eccleſia ſit Eccleſijs vniuerſis prælata, vnde id habeat.

Hæc Thomas, dicens, poteſtatem Sacerdotis naturaliter, & ex iure Diuino, ſubdi Epiſcopi poteſtati in omnibus. Reſpondetur, Thomam loqui de poteſtate ordinis, quæ ſe habet ſicut imperfectum ad perfectum reſpectu poteſtatis ordinis Epiſcopi, vt probat B. Dionyſ. cap. 5. De Eccleſiaſt. hierarch.

B. Dionyſ.

Iuriſdictio quoque in genere, iure Diuino eſt maior in Epiſcopis, quàm in Sacerdotibus: quia Chriſtus voluit, vt Epiſcopi haberent maiorem iuriſdictionem, quàm ſui Sacerdotes. De nullo autem Epiſcopo particulari ex his, qui poſt Apoſtolos ſunt, verum eſt, quòd Dominus voluerit illum habere iuriſdictionem à ſe immediatè, ſed reliquit poteſtati Eccleſiæ, à qua habēt ſuam iuriſdictionem. Et ideò eodem iure Eccleſiaſtico habet hic Epiſcopus maiorem iuriſdictionem, quàm hic parochianus: poſſet enim Pontifex ſummus illi committere maiorem iuriſdictionem, ſicut cùm Sacerdotes non Epiſcopi, fiunt Legati, vel nuntij.

Altera ſolutio obiectionis ex Thoma.

Poſſet quoque dici non incommodè, quòd D. Thomas per ius Diuinum intelligat ipſum ius Naturale, quia & ipſum à DEO ſcriptum eſt in cordibus hominum; & ideò diuinum poteſt appellari ſecūdum. Hoc autem ius eſt, quo non ſolùm perfectiora à Deo immediatè inſtituta excellunt imperfectiora, ſed etiam ab hominibus inſtituta: quippe poteſtas Ducis, iure naturæ, ſuperat poteſtatem Comitis, licet neutra ſit à Deo immediatè inſtituta. Ita autem cogimur exponere D. Thomam, quia cùm in multis locis expreſsè dicat iuriſdictionē dari à Papa, & ex iniunctione dari, nequaquam eſt veriſimile quòd ſibi ipſi contradicat in hoc loco.

IX locus. Ioann. de Turrecrem.

Nono, producitur Ioannes de Turrecremata libr. 1. cap. 93. qui quidem loquens de poteſtate ordinis, & iuriſdictionis, ait: *Prima concluſio ſit iſta: vtraque harum poteſtatum in Eccleſia originaliter eſt à Deo.*

Idem.

Idem etiam per totum c. 79. eiuſdem primi libri oſtendit, Epiſcopum excellere Sacerdotem: & in cap. 93. iam dicto idem probat. Reſpondetur, mirum eſſe, quòd hunc autorem pro ſe adferant, quem conſtat libr. 2. à cap. 54. vſque ad 64. per decem integra capita oppoſitum docere. Quòd ergo hic dicit poteſtatem iuriſdictionis originaliter eſſe à Deo: verum eſt, quia iuriſdictio ſummi Pontificis, à qua cæteræ oriuntur, eſt à Deo: ac ideò probans illam primam cōcluſionem, ait: *Patet etiam concluſio autoritate. Primo Matth. 16. vbi Chriſtus clauium poteſtate ſe daturum Petro pollicetur, dicens: Tibi dabo claues regni cælorum. Secundo, Ioann. vlt. vbi Chriſtus ouium ſuarum Petrum paſtorem, & rectorem ordinans, inquit: Simon Ioannis, paſce oues meas.*

Poteſtas iuriſdictionis (vt ait Turrecremat.) quæ originaliter ſit à Deo.

Hęc ille. Similiter etiam verum eſt quòd Epiſcopus poteſtate excedat Presbyterum, vt probat cap. 79. Sed id intelligit loquendo de poteſtate ordinis. Sic enim ipſemet ait cap. 93. ad tertiam concluſionem: *Verum quod hæc maioritas poteſtatis Sacramentalis, ſiue ordinis tam in Epiſcopo, quam in ſimplici Sacerdote maior ſit: non ſolùm ex inſtitutione Eccleſiæ, vt quidam dicere voluerunt, ſed etiam ex natura ordinis, & conſecrationis ſecundum diuinam inſtitutionem oſtenditur. Sic, &c.*

Epiſcopus ſecundum eundem, vti poteſtate excedit Presbyterum. Idem.

X. locus. Henricus à Gandauo.

Decimò, producitur Henricus à Gandauo in Quodlibet. 9. quæſt. 22. qui ait: *Ipſe etiam Papa poteſt facere edicta vniuerſalia, quæ omnes vbique adſtringunt, in quibus nulli Epiſcopi habent iuriſdictionem, niſi quatenus eis committitur à Papa: & in iure edito ab ipſo, eis conceditur. Epiſcopi verò ſtatuta non poſſunt facere ligantia aliquos extra proprias diœceſes, in quibus etiam Papa plenam habet iuriſdictionem. Si verò conſideremus iuriſdictionis executionem;*

ſic

ſic dico, quòd Papa habet iuriſdictionem limitandi alijs ſuam, & ſibi reſeruandi, ſecundum quod opus ſibi viſum fuerit. Et licèt Epiſcopi habeant poteſtatem non à Papa, ſed immediatè à CHRISTO, *tam eam, quæ eſt Ordinis, quàm eam, quæ eſt iuriſdictionis in ordinando Eccleſias ſuas ſecundùm edicta à Papa inſtituta: & in reſumendo ea, quæ Papa ſubtraxit, habent à Papa, & à Deo, mediante Papa.* Hæc ille, negans, iuriſdictionem, qua Epiſcopus ſecundùm DEI legem gubernare poteſt ſuam diœceſim, non eſſe à Papa, ſed à Chriſto immediatè. Reſpondetur, hunc Doctorem in hac parte non eſſe ſequendum, ſicut nec Gottifredum de Fontibus, nec Ioannem de Poliaco. Mirum eſt tamen, cum hũc multi Patres in hoc quod errat, ſequantur, non tamen velint ſequi in duobus, quæ benè dicit, nẽpè in hoc quòd iuriſdictio illa, quam immediatè aſſerit à Chriſto dari, ſubſit Papæ quantum ad executionem, atq; ita, prout ſibi videtur, poſſit eam limitare, vel ſuſpendere, vel rurſus concedere Epiſcopis: tantùm enim hanc limitationem tradunt fieri poſſe in pœnam peccati Epiſcopi.

Gottifred. de Fontibus. Ioann. de Poliaco.

Caietanus.

Vndecimo loco adfertur Caietanus, qui libro de autoritate Papæ & Concilij, cap. 3. ad finem ait: *Et ex hac differentia oritur, quòd nullus eſt ſucceſſor Ioannis, aut Iacobi, nec etiam Pauli Apoſtoli in autoritate Apoſtolatus vniuerſalis gubernationis Eccleſiæ, ſicut Apoſtoli gubernabant vbique, ſed tantùm in poteſtate ordinis, & regiminis vnius certæ Eccleſiæ ſuccedunt Epiſcopi, ſed potius Petri ſucceſſor eſt, & dicitur Papa.* Hæc ille. Ad hoc reſpondetur, Caietanum tantùm aſſerere hoc loco, Epiſcopos ſuccedere Apoſtolis in regimine ſuarũ diœceſeon; non autem tradit, à quo habent illud regimen, à Deo ſcilicet immediatè, an verò à Papa. Et alibi apertiſſimè declarat, omnes Catholicos Doctores tenere, quòd à Papa deriuetur iuriſdictio, & inter eos D. Thomam. Rurſus idem producitur in 6. cap. Apologiæ ſui tractatus, de autoritate Papę, & Concilij: reſpondens enim ad notata contra caput 73. ſui prioris libri contra illos, qui dicebant Papam immediatum eſſe Vicarium Chriſti, quia ſua poteſtas immediatè erat inſtituta à Chriſto, ſed nõ ipſi conceſſa immediatè, verùm Eccleſiæ, cuius vices Papam gerere aſſerebant, inter cætera ait: *Immediatio autem inſtitutionis Papæ non facit ipſum Papam Chriſti Vicarium immediatum, niſi ſecundùm quid, ſcilicet ſecundùm poteſtatis ſuæ inſtitutionem. Sic enim quilibet Epiſcopus poteſt dici immediatus Vicarius Chriſti, quia cuiuſlibet poteſtas immediatè eſt inſtituta à Chriſto.* Hæc ille. Reſpondetur, loqui illum de poteſtate ordinis, vel de poteſtate iuriſdictionis in genere, & in ſua origine, nempè in Papa: ſicut illi aiebant, poteſtatem Papæ inſtitutam immediatè à Chriſto in ipſa Eccleſia, cui illã primò dedit, & per eam Papæ. Quòd autem non loquatur de particulari iuriſdictione Epiſcoporum, conſtat ex eius ſententia ſuperiùs allata, qui tradit, omnes Catholicos Doctores ita ſentire. Rurſus idem in eod. 6. cap. reſpondens ad aliam annotationem factam contra idem 7. cap. ſui libri in probantes, Papam gerere, quæ gerit, vt miniſtrum Eccleſiæ, hoc eſt, non ſolùm ob eam tanquam finem, ſed quia ex autoritate accepta ab ea inquit: *Ad quintum ex ratione, quia prælati, ſunt miniſtri Eccleſiæ, dicitur, quod prælati dicuntur miniſtri Chriſti, & Eccleſiæ, Chriſti quidem, effectiuè, quia ab illo habent ſuam poteſtatem effectiuè, & ſuppoſitaliter: myſticè tamen, quia omnes prælati ſunt velut membra Chriſti, iuxta illud Auguſtini ſuper Ioann. Si præpoſiti Eccleſiæ paſtores ſunt, quomodo vnus paſtor eſt, niſi quia ſunt illi omnes vnius membra paſtoris? Eccleſiæ autem integræ, id eſt, cum capite ſuo, quod eſt Chriſtus. Miniſtri etiam dupliciter dici poſſunt, ſcilicet effectiuè, ratione partis, ſcilicet capitis, & integraliter, quia ſunt membra Eccleſiæ reliqua à capite, non vt ſuppoſiti, ſed vt corporis myſtici partes integrales.* Hæc ille, docens tam ſingulos Epiſcopos per ſe, quàm omnes Epiſcopos coniunctim, prout faciũt vnum reipublicæ corpus, à capite Chriſto recipere effectiuè ſuam autoritatem. Reſpõdemus, illum loqui de poteſtate ordinis, & de iuriſdictione in genere, ne ſibi contradicat. Et hactenus de Doctoribus antiquis, & Scholaſticis.

Idem Caieta.

Prælati, vt ſint miniſtri Chriſti, & Eccleſiæ, ſecundum Caietanum.

Aug. tom. 9.

1. Cor. 11. Prælati etiam ſunt miniſtri dupliciter.

Iam ex ſententia ſummorum Põtificum argutantur. Primus igitur Clemens libr. 2. Diataxeon de Epiſcopis loquens, ait: *Iis igitur reuerentiam exhibentes, omni genere honoris afficite: hi namque poteſtatem vitæ, & mortis à Deo acceperunt in iudicandis iis qui deliquerunt, & in damnandis ad mortem ignis ſempiterni: & his qui ſe ad rectè viuendum conuertunt, abſoluendis, & viuificandis.* Hæc ille. Cui planè reſpondetur, quòd loquitur de poteſtate Ordinis, per quam Sacerdos abſoluit à peccatis, quam nemo negat à CHRISTO immediatè deriuari. Idem etiam epiſt. 1. ad Iacobum fratrem Domini de Petro loquens, ait: *Epiſcopos ergo vicem Apoſtolorum gerere, Dominum docuiſſe dicebat, & reliquorum diſcipulorum vicem tenere Presbyteros debere inſinuabat: nullum etiam presbyterum in alicuius Epiſcopi parochia aliquid agere debere abſque eius permiſſu docebat. Sed & cunctos presbyteros omnibus Epiſcopis in omnibus abſque mora obedientibus inſtituente Domino eſſe debere docebat.* Hæc ille, aſſerens, Dominum inſtituiſſe, Presbyteros obedire

Aduerſariorũ ab autoritate ſummorum Pontificũ pro immediato poteſtatis iuriſdictionis ortu à Chriſto, & non à Papa, argumenta ſoluuntur. Clem. Rom.

Epiſcoporũ in ſibi ſubiectos quanta poteſtas ſit. Idem.

pro-

Qui ſenſus Clementis ſit, Chriſtum aſſerentis Sacerdotibus inſtituiſſe ſuis, vt Epiſcopis obediãt. Luc. 10.

proprijs Epiſcopis. Reſpondemus, verum eſſe, quòd Dominus per ſe ipſum inſtituerit Presbyteros, & alios omnes obedire proprijs Epiſcopis; & ita inobedientis crimen contra ius Diuinum eſt, & contra ius Naturæ. Scriptum eſt enim: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Sed ex hoc non efficitur, Chriſtum per ſe ipſum præfeciſſe hunc Epiſcopum his Presbyteris, vel huic gregi: ſed eo per Eccleſiam inſtituto, iuſſit Dominus illi parendum: ſicut dixit eſſe obediendum regibus; & alijs poteſtatibus, quas tamen conſtat per homines eſſe inſtitutas: imò multò magis quã illis, quò anima pretioſior eſt corpore, & ſupernaturalis poteſtas præſtantior eſt naturali.

Quo magis ſpiritualibus, q̃ ſecularibus ſit poteſtatibus obtemperandum. 1. Petr. 2.

Idem Clem. Rom. 1. q. 3. c. Si autem vobis.

Idem epiſt. 3. *Si autem vobis Epiſcopis nõ obedierint omnes Presbyteri, Diaconi, ac ſubdiaconi, & reliqui clerici, omneſq; Principes, tam maiorum ordinum, quàm inferiorum, atque reliqui populi, tribus & linguæ non obtemperauerint, non ſolum infames, ſed & extorres à regno Dei, & conſortio fidelium, ac à liminibus ſanctæ Dei Eccleſiæ alieni erunt. Nam veſtrum eſt, eos inſtruere; eorum verò eſt, vobis obedire vt Deo.*

Epiſcopis non obedientes, & contumaces, quales B. Clementi. 1. Corin. 5.

Reſpondetur, quòd etſi Epiſcopis parendum ſit tanquam Deo, atq; illi eius legatione fungantur: non tamen à Deo habent iuriſdictionem. Nam ijs etiam, qui per alios illam habent, parendum eſt, vt Deo: & ipſi quoq; vices Dei gerunt, vt conſtat ex quacunq; poteſtate ſeculari, vel Eccleſiaſtica.

Idem. Matt. vlt.

Idem ad Epiſcopos loquens, ita ſubiungit: *Dominus noſter mittens vos vice ſua in loco Apoſtolorum ad prædicandum, præcepit vobis docere omnes, omneſq; vobis fideliter obedientes, vt ipſi exiſtere.* Reſpondetur, quòd miſit illos per Eccleſiaſticam poteſtatem; per ſe autem præcepit præpoſitis obedire.

Anacle. Pap. Cap. 1. Diſt. 64. c. ordinat. Epiſc. & diſt. 76. ca. ord. Epiſc. & in decr. Ino. libr. 3.

Secundus Anacletus Papa producitur in epiſtol. 2. vbi ait: *Ordinationes Epiſcoporum autoritate Apoſtolica ab omnibus, qui in eadem fuerint prouincia Epiſcopi, ſunt celebrandæ. Qui ſimul conuenientes, ſcrutinium diligenter agant; ieiuniumq; cum omnibus celebrent precibus, & manus cum ſanctis Euangelijs quæ prædicaturi ſunt, imponentes Dominica die hora tertia orantes, ſacraquè vnctione exemplo Prophetarum, & Regum, capita eorum (more Apoſtolorum, & Moyſi) vngentes: quia omnis ſanctificatio cõſtat in Spiritu ſancto, cuius virtus inuiſibilis, ſancto chriſmati eſt permixta, & hoc ritu ſolennem celebrent ordinationem. Quòd ſi ſimul omnes conuenire minimè poterunt; aſſenſum tamen ſuis precibus præbeant, vt ab ipſa ordinatione animo non deſint.*

Ordinationes Epiſcoporum & omniũ clericorum quomodo celebrandæ.

Diſt. 66. c. Porro. & in decr. Ino. libr. 3.

Porrò & Ieroſolymitarum primus Archiepiſc. B. Iacobus, qui Iuſtus dicebatur, & ſecundùm carnem Domini nuncupatus eſt frater, à Petro, Iacobo, & Ioanne Apoſtolis eſt ordinatus, ſucceſſoribus videlicet dandum formam eorũ, vt non minus quàm à tribus Epiſcopis ordinetur, & communi voto ordinatio celebretur. Reliqui vero Sacerdotes à proprio ordinantur Epiſcopo; ita vt ciues, & alij Sacerdotes aſſenſum præbeant; & ieiunantes ordinationem celebrent: ſimiliter & Diaconi ordinentur. Cæterorum autem graduum diſtributioni trium veracium teſtimonium, cum Epiſcopi ſcilicet approbatione ſufficere poteſt.

Epiſcopus à quot Epiſcopis ordinandus. Diſt. 64. cap. Reliqui Sacerdotes.

Cap. 2.

Et infrà: *Hæc & alia periculoſa conſiderantes Apoſtoli, ſtatuerunt, ne facilè commouerentur, aut lacerarentur, vel accuſarentur columnæ ſanctæ Dei Eccleſiæ quæ Apoſtoli, & ſucceſſores eorum, non immeritò dicuntur.*

Apoſtoli, & eorum ſucceſſores Eccleſiæ columnæ ſunt, & dicuntur.

Et paullò inferiùs: *Quædam autem ex his iam alijs fratribus ſcripſimus, quæ toties ſunt replicanda, quoties fuerint neceſſaria. Electionem quoque, vt ſupra memorauimus, ſuorum Sacerdotum, id eſt, Epiſcoporum, ſibi Dominus reſeruauit: licèt electionem eorum bonis Sacerdotibus, & ſpiritualibus populis conceſſiſſet.* Hactenus ille, qui dum in ordinatione Epiſcoporum tot cæremonias adhibendas eſſe ex Apoſtolorum traditione docet, dum Epiſcopos, columnas Eccleſiæ, Apoſtolos, & eorum ſucceſſores vocat, & eorum electionem Domino eſſe reſeruatam, & conſenſum exigit omnium Epiſcoporum, & preces cum ieiunio, ſatis indicat, poteſtatem cœleſtem eſſe quæ illis confertur. Reſpondemus: cõferri illis cœleſtem poteſtatem ordinis, iuriſdictionem verò ab Eccleſia eis conferri: & ipſum Dominum eijcere Epiſcopum, ſeu illum priuare iuriſdictione, quem eius in terris vicarius priuat: vt docet Innocent. III. tit. de translat. Epiſcoporum.

Innocen. III.

Calliſt. Papa.

Tertius producitur Calliſtus epiſtol. 2. dicens: *Quòd autem ſedes in Epiſcoporum Eccleſiis excelsè conſtitutæ, & præparatæ inueniuntur vt thronus: ſpeculationem, & poteſtatem iudicandi, & ſoluendi, atque ligandi à Domino ſibi datam materiam docent. Vnde ipſe Saluator ait: Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo.* Et alibi: *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, &c. Valde enim timenda eſt ſententia Epiſcopi, licet iniuſtè liget aliquem: quod tamen ſummopere præuidere debet.* Hæc ille, tradens, Epiſcopos poteſtatem excommunicandi à CHRISTO accepiſſe: idque probat per verba dicta ad Apoſtolos. Reſpondemus, mentem huius Pontificis extitiſſe; docere, Epiſcopos habere poteſtatem illis prædictis verbis ſignificatam; quomodocunque in eos deriuata ſit illa poteſtas: non autem decernit, an immediatè Chriſtus illam eis tradiderit, ſicut & Apoſtolis. Etſi enim dicat, à Chriſto illam collatam, vel acceptam; CHRISTVS tamen per ſuos miniſtros con-

Matt. 18.

Ioann. 20.

ferr,

fert,& à Chriſto accipitur, quod per miniſtros eius accipitur.

Liberius Pap.

Quartus opponitur Liberius epiſtola ad omnes Epiſcopos, & habetur cap. Suggeſtum. 7. quæſt. 1. *Suggeſtum eſt nobis quòd pro præteritis laboribus,& infeſtationibus nonnulli veſtrum aſsignatas ſibimet, & à Deo commiſſas reliquerunt plebes.* Reſpondemus; Deum cõmittere plebes inferioribus paſtoribus per ſuperiores; iubere autem per ſe ipſum in Euangelio, vt ſibi commiſſas paſcant, & non deſerant.

Leo ep. 87.

Quintus obijcitur Leo epiſtol. ad vniuerſos Epiſcopos per Africam, vbi magiſtratus Eccleſiaſticos Diuina eſſe munera, & cœleſtes dignitates aſſerit. Quæ vera eſſe confitemur: ſed ita, vt hæ dignitates cœleſtes per homines, & ex eorum iniunctione, & arbitrio diſpenſentur. Ideò admonens ſubdit, ne credant Eccleſiam Dei regendam indignis: à ſuperioribus igitur committebatur Eccleſia regẽda.

Idem ep. 90.

Idem Leo epiſtol. ad Rauennium Arelatenſem ſcribit: *Prouectionem dilectionis tuæ, quæ ſummi Sacerdotij adepta eſt dignitatem; ita nobis placere cognoſce, vt non ſolùm tibi de honoris augmento, ſed etiam Arelatenſi Eccleſiæ, cui te Dominus præpoſuit, gaudeamus.* Hæc ille. Sed intellige ita Deum illi præpoſuiſſe, vt ordine Eccleſiæ ſeruato per ſuperiores vocauerit.

Concil. Carthaginenſe.

Sexto loco producitur Concilium Carthaginenſe, cui præfuit Cyprianus, cuius verba hæc in eo recitantur: *Nec enim quiſquam noſtrum Epiſcopum ſe eſſe Epiſcoporum conſtituit, aut tyrannico terrore ad obſequendi neceſſitatem collegas ſuos adegit, quando habeat omnis Epiſcopus pro licentia libertatis, & poteſtatis ſuæ arbitrium proprium, tanquam iudicari ab alio non poſsit, cùm nec ipſe poßit alterum iudicare: ſed expectemus vniuerſi iudicium Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui vnus,& ſolus poteſtatem habet & præponendi vos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu ſuo iudicandi.* Reſpondemus, hæc verba beatum Cyprianum irritatum effudiſſe, vt docet B. Auguſtinus, tempore quo ſe à Romano Pontifice cum alijs Epiſcopis Africanis ſeparauerat, tenens errorem illum, quòd baptizati ab Hæreticis eſſent rebaptizandi: & ideò eius verba nullam habent autoritatem.

B. Aug. in fi. primi libri de bapt. contra Donatiſt. & ferè per totum 2. lib.

Ex illis tamen colligere licet, quòd ſanctiſſimi Epiſcopi Romani, qui etiam martyrio coronati ſunt, ſe Epiſcopos Epiſcoporum vocabant, & alios Epiſcopos non tyrannico terrore, ſed poteſtate ſibi à Domino Ieſu Chriſto conceſſa, ſub ſua obediẽtia continebant, in promptu habentes iuxta Paulum, vlciſci omnem inobedientiam.

2. Cor. 10.

Quòd vero dicit, Epiſcopos nullum habere iudicem in terra; intolerabile eſt, ſi de alijs, quam de ſummis Pontificibus intelligatur, vt revera Cyprianus intelligebat. Nam ab initio primitiuæ Eccleſiæ cauſſas Epiſcoporum ſummi iudicarunt Pontifices, qui ſæpè Epiſcopos depoſuerunt, & poſuerunt: quod etiam Concilia faciebant, licèt illud, quod Spiritus ſanctus in Concilijs, vel Vicarius CHRISTI facit, Chriſtus facere dicatur.

Eccleſiæ naſcentis initio cauſſas Epiſcoporum quinam Pontifices iudicabant.

Et ad hunc ſenſum præficiuntur Dei ordinatione Eccleſijs Epiſcopi, quod attinet ad ordinem, & iuriſdictionem; non autem ad illum ſenſum, vt quiuis Epiſcopus inſtitutus à ſolo Chriſto, ſoli Chriſto ſubſit. Sic enim Eccleſia non eſſet regnum, & monarchia: quod eſt contra totam Scripturam; ſed optimatum, vel paucorum poteſtas.

Qua ratione Epiſcopi ordinatione Dei Eccleſijs præficiantur.

Cùm ergo Patres videntur aſſerere, poteſtatem Epiſcopalem à Deo eſſe: ita intellige, vt non excludant poteſtatem Eccleſiaſticam, tanquam inſtrumentum, per quod conferatur. Sæpè etiam vbi excludunt hominem, vires humanas excludunt, & oſtendunt illos à Deo habere, quòd poſſint conferre iuriſdictionem.

Quo ſenſu Patres Epiſcopalem poteſtatẽ aſſerant eſſe à Deo.

Denique intelligebant, quòd id, quod à miniſtro Dei datur, à Deo ipſo datur: & quod à Deo datur, quandoq; tribuitur immediatè per ipſum Deum, frequenter verò interuenientibus miniſtris ſuis. Et qui ita exponit Patres, facit in primis, vt à ſe ipſis non diſſideant in alijs locis, deinde verò vt conſentiant cum cæteris Doctoribus, in quibus item erat Spiritus ſanctus. Contra verò illi, qui, dum Patres dicunt, poteſtatẽ Epiſcoporum à Deo eſſe, confeſtim inferunt, eos ſentire quòd non ſit per Pontificem; illis ipſis iniurij exiſtunt, quandoquidem illos & ſibi ipſis, & alijs Patribus repugnare docent; cùm tamẽ ille, à quo hæc illi hauſerunt, Deus, non ſit Deus diſſenſionis, ſed pacis, Ieſus Chriſtus Dominus noſter, qui cum Patre, & Spiritu ſancto æterno fruitur æuo, per omne ſeculum, Amen.

1. Cor. 14.

TRACTAT. LXVIII.

In quo rationes, quibus quidam probare nituntur, iuriſdictionem Epiſcoporum à Chriſto immediatè eſſe profectam, apertè diluuntur, ac diſſoluuntur.

PRÆTER Scripturas, & Patrum teſtimonia, quæ hactenus attulimus, multas quoque rationes ex varijs fontibus, ſiue capitibus deſumptas producunt. Nam argumentantur à Chriſto Domino, & à Pontifice Romano, & ab Eccleſia, eiuſque praxi, & à Concilio, & ab Epiſcopatu

Quam multiplici ex fonte aduerſarij deducant argumenta.

ipſo,

ipſo, & ab Epiſcopis, & à natura iuriſdictionis, ciuilis ſcilicet, & Synagogæ, & Eccleſiæ noſtræ; & ab inconuenientibus quæ euitarentur, atque à bonis quæ conſequerentur: nam omnibus his vijs nobis faceſſunt negotium. In primis igitur à Chriſto

I. Ratio.

Domino arguunt: ipſe enim eſt Deus, qui mundi prouidentiam habet, qua ita omnia gubernat, vt à ſummo Angelorum vſque ad minimum, qui humi repit, vermem, omnia conferat neceſſaria in hoc, vt ſuum finem aſſequantur. Alioqui enim non attingeret à fine vſque in finem fortiter, nec diſponeret omnia ſuauiter. Epiſcopis igitur non defuit in neceſſarijs ad munere

Sap. 8.

ſuo rectè defungendum: ſed magis neceſſaria eſt illis iuriſdictionis, quam ordinis poteſtas, quia non poteſt eſſe paſtor Epiſcopus, quin regat, & iuriſdictione vtatur; poteſt autem paſcere abſque hoc quòd vtatur ordinis poteſtate, quia valet miniſtrorum opera, qui ab alijs ordinati ſunt, pro munere ſuo vti: ergo non defuit Deus quin Epiſcopis proſpiceret de danda iuriſdictione. Soluimus hæc aſſerendo, maiorē, & concluſionem veras exiſtere; verum non ita Epiſcopis de iuriſdictione prouidiſſe. Sed ex hoc non infertur, quod per ſe immediatè prouiderit: nam nec in aliarum rerum procuratione confert per ſe immediatè omnibus omnia, ſed vtitur ſuarum miniſterio creaturarū in his, in quibus poſſunt. Non enim vermem, animantiaq; cætera, mixta, & plantas per ſe immediatè facit, demptis indiuiduis, ſed adhibet opera cauſſarum ſecundarum. Ita etiam in poteſtate Eccleſiaſtica hunc ordinem ſeruat ſuauiorem, vt poteſtatem ordinis, quæ fixa eſt, & immobilis, & prorſus ſupra naturam, & ad quam creaturæ vires non valent niſi nudum miniſterium exhibere, per ſe ipſum efficiat; poteſtatem verò iuriſdictionis in origine; & in vniuerſali per ſe operatur: in hoc autem, vel illo ad eam cōmunicandam admittit poteſtatem ſui vicarij, & aliorum, qui ab eo illam recipiunt. Nam & ipſa iuriſdictio in origene ſua, hoc eſt, in Papa, fixa eſt, & in eius perſona vſque ad mortem, vel renunciationem durat: in Eccleſia autem ad diem vſque iudicij permanet, quemadmodum etiam in genere Epiſcoporum iuriſdictio. At ſingulorum iuriſdictiones valdè fluxæ ſunt, & variari ex cauſſis poſſunt mille modis. Conuenientius ergo fuit, vt Dominus illa quæ fixa erant, & immobilia, ſibi efficienda reſeruaret, reliqua verò per alios faceret. Itaq; ratio ordinis prouidentiæ Diuinæ potius cōcludit, iuriſdictionem ſingularem Epiſcoporum eſſe à Chriſto per Papam, quam à Chriſto, ſine Papa.

Proprium diuinæ prouidētiæ quid ſit in mundi, & Eccleſiæ gubernatione.

Deinde ab ipſo Chriſto Eccleſiæ capite, & inſtitutore rurſus argumentantur: cū enim ſapientiſſimus ſit architectus, ipſe Eccleſiam ædificauit, iuxta illud: *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam:* & iuxta vaticinium Eſaiæ: *Ecce ego ſternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in ſapphiris:* ergo primos lapides Eccleſiam ſuſtinētes, primaſque columnas per ſe ædificauit, per ſe igitur poteſtatem dedit Apoſtolis, qui fuerūt illa duodecim fundamenta Eccleſię. ¶ Rurſus quia ædificauit Eccleſiam perpetuò duraturam, (alioqui portæ inferi præualuiſſent aduerſus eam) ergo etiam per ſe ædificat lapides primarios, & columnas, quæ illis primis ſucceſſerunt, hoc eſt, Epiſcopos. Soluitur hoc, aſſerendo verum eſſe, quòd Dominus tam Apoſtolos, quam Epiſcopos per ſe fundauit: illis enim per ſe confert ordinis poteſtatem, Petroque ac ſummis Pontificibus, imò ſecundum quoſdam omnibus etiam Apoſtolis, iuriſdictionem. Reliquis quoque Epiſcopis, & animarum paſtoribus iuriſdictionem non denegat, ſed medijs his ſummis miniſtris confert: qui ita lapides primi ſunt, vt ſint etiam architecti, ædificatoresq; ſub vno ſummo architecto Chriſto, qui eos in ſuos cooperatores elegit. Nec enim neceſſarium eſt, vt optimus architectus omnia præſtet per ſe ipſum; imò eius eſt artem ſuam alijs communicare, atque eis vt adminiſtris vti: quē morem Chriſtus in Eccleſia ſua ſeruauit, & ſeruat.

Chriſtus qualis Eccleſiæ architectus.

Matth. 16.

Eſai. 54.

Apoca. 21. & Epheſ. 2.

Matth. 16.

Quomodò Chriſtus per ſe Apoſtolos Epiſcopoſque fundauerit.

1. Corin. 3. & 2. Cor. 5.

Quid proprium optimi ſit architecti, vel artificis.

Secundò, à Papa, & à ſummo Pontifice argumentantur tripliciter. Primò, quia maior honor eius eſt, vt habeat Epiſcopos ſibi ſubditos, qui iuriſdictionem iure Diuino habeant, quam ſi ab ipſo eam acciperēt: ergo ita profectò ſeſe res habebat. Soluitur, dicendo non hic tractari de honore Pontificis, ſed de veritate, contra quam nō eſt maior honor ambiendus, etiamſi re vera maior eſſet honor habere ſubditos de iure Diuino. Nunc autem nō ita ſe res habet, quia maior honor rectoris eſt melius regere: maius autē regimen eſt, vbi maior eſt vnio, & ſubordinatio regentium, & eorum qui reguntur: quæ minora ſunt, vbi inferiores miniſtri non ſolum ſubijciunt ſuam poteſtatem ſuperiori, & ſummo miniſtro, ſed ab eo illam accipiunt.

II. argum. à ſummo Pontifice.

Rector quò quis honorificentior exiſtat: regimenque maius.

Arguunt, deinde: quia ita magis ſtabiliretur Papatus. Si enim Epiſcopi, qui ſucceſſerunt Apoſtolis, non habent iure diuino ſuam iuriſdictionem, nec ipſe Papa, qui Petro ſucceſſit. Solutio eſt: Si dicamus, Epiſ-

III. ratio, ſecundi illius argum. a ſummo Pontifice.

Epiſcopi qua ratione Apoſtolis ſuccedant.

Epiſcopos ſuccedere Apoſtolis (quàquam de modo ſuccedenti poſteà ſit agendum, oſtendendumq; quòd nequaquam in poteſtate Apoſtolica, ſed in Epiſcopali ſucceſſerunt) nec ex hoc tamẽ ſequitur, quòd Petro non ſucceſſerint Pontifices Romani in Pontificatu, ſeu paſtoratu vniuerſalis Eccleſiæ: nam omnes Patres orthodoxi, tam Orientis, quam Occidentis intellexerunt in Petro à Domino ſuper Eccleſiam conſtituto, omnes eius ſucceſſores eſſe inſtitutos.

Succeſſionis Romanorum Pontificum in Eccleſia neceſſitas.

Matth 16.
Luc 22.
Ioan. 21.

Itaque ſicut omnes Reges Aegypti vocabantur Pharaones, & omnes Imperatores Romanorum Cæſares, ita omnes Romani Pontifices ſunt Petri: qua ratione Patres ſententias dictas ad Petrum, ipſi tribuunt Pōtificibus, ſine quibus abſque miraculo non poſſet conſeruari tamdiu Eccleſia ſub vno indiuiſibili paſtore. Soli etiam Romani Pontifices, & non alij ſucceſſores aliorum Apoſtolorum in Eccleſijs, vbi vixerunt, pro vniuerſalis Eccleſiæ paſtoribus ſe geſſerunt. Quod ſi falſum eſſet, omninò alij Patres, & populi Chriſtiani illi reſtitiſſent, nec illam dignitatem obtinere potuiſſent, ſi Lucifer in cœlo primam ſedem occupare non valuit.

Eſai. 14.

Regni ſtabilitas vnde

Stabilis igitur eſt Papatus abſque hac inuentione iuriſdictionis de iure Diuino, imò magis ſtabilis, quoniam eo thronus Regis eſt ſtabilior, quò magis miniſtros habet ſibi vnitos, & obſequentes in bono. Papæ quoque poteſtas, quia eſt immediati, & generalis Vicarij Chriſti, ab ipſo ſolo dari poteſt; ipſe verò conſtituere poteſt alios particulares Chriſti vicarios, aſſignando eis partẽ iuriſdictionis. Quamobrem etſi neceſſum fuerit, vt Romanis Epiſcopis ab ipſo Chriſto conferatur iuriſdictio; non tamen opus eſt idem de alijs Epiſcopis ſtatuere, quorũ iuriſdictio varia eſt, ſicut variant eorum Eccleſiæ auctis, vel imminutis, vel penitus abſciſſis eorum fidelibus.

Romana Eccleſia [illegible] quid inde.

Ideò contigit ſæpè alias Eccleſias, etiam particulares, à Fide aberraſſe; cum Romana fixa vſq; in hodiernum diem maneat, & manſura ſit in perpetuum: & quod eius Epiſcopus non ſolum Romanorum, ſed etiam totius vniuerſalis Eccleſię ſit paſtor, quę ſemper manebit.

Matth 16.

Alioqui portæ inferi præualuiſſent aduerſus eam, & Chriſti promiſſiones non eſſent firmæ, in quibus ſtabilitur Papatus, non autem in Epiſcopi iuriſdictione de iure Diuino.

III. ratio, ſecudi argum. propoſiti.

Tertiò obijciunt: quia Papa dum dat iuriſdictionem Epiſcopis (ſunt enim qui dicunt iuriſdictionẽ Epiſcoporum de iure eſſe Diuino, & tamen per Papam dari) nihil aliud facit, quam quod Chriſtus in genere voluit, & ſtatuit: igitur iuriſdictiones Epiſcoporum de iure Diuino ſunt, vel Chriſtus vniuerſalem iuriſdictionem inſtituit ſine ſingularibus. Solutio eſt: verum eſſe, quòd Chriſtus inſtituit, vt Eccleſiæ miniſtri haberent iuriſdictionem, & quaſdam etiam per ſe confert iuriſdictiones, vt habet Fides Catholica do ſummo Pontifice, &, vt aliqui volunt, de Apoſtolis, & fortaſſis de quibuſdam peculiariter à Domino miſſis, & vocatis: cæteros autem non per ſe immediatè inſtituit, ſed commiſit inſtituendos ſuis Vicarijs. Neque valet cōſequentia: exequitur Papa in particulari, quòd Dominus in vniuerſali iuſſit, ergo illa particularia ſunt iuris Diuini: quia potius ſequitur quæ ſunt iuris Eccleſiaſtici, quia nihil de illis in ſpecie Chriſtus ſtatuit, ſed eius vicarius. Sicuti Chriſtus inſtituit ieiunium in vniuerſum, & ideò ieiunium in genere eſt de iure Diuino. Inſtituit etiam, vt Prælati Eccleſiæ ieiunia in particulari ſtatuerent; quæ tamen ad ius Eccleſiaſticum pertinent, non Diuinum.

Ieiuniū quomodo ſit iuris Diuini.

Tunc autem cōſequeretur, iuriſdictiones ſingularium Epiſcoporum eſſe de iure Diuino, cum oſtẽderetur, Chriſtum in ſingulari de illis ſtatuiſſe, iuſſiſſeque Pontificibus ſuum vti ſtatutum exequerentur. Nec eſt inconueniẽs dicere de his particularibus iuriſdictionibus, quòd Chriſtus in genere illas ſtatueret, non autem in ſpecie: quia ita videtur factum de ieiunio, & de confeſſione. Statuit enim illa in genere, non autem præcepit hoc, vel illo die ieiunandum, vel confitendum; verum determinationi Eccleſiæ id reliquit.

III. Ratio ab Eccleſia, & eius conſuetudine.

Tertiò argumentantur ab Eccleſia, eiuſq; praxi. Primò, quia ſi iuriſdictio Epiſcoporum à Papa proficiſcitur, & poteſtas ordinis à Chriſto, malè ædificata videretur Eccleſia. Tum quia compoſita eſſet ex poteſtate ordinis Diuina, & ex poteſtate iuriſdictionis humana, ſicut pedes ſtatuæ viſæ à Nabuchodonoſor ex luto, & ferro non ſibi benè cohærentibus: & pro medietate eſſet à Papa.

Dan. 2.

Tum etiam, quia ſi iuriſdictio Epiſcoporum à Papa eſſet, ex eius nutu penderet: ac licet peccaret, poſſet tollere omnem iuriſdictionem Epiſcopalem, vel eam ſuſpendere: & ita è nutu hominis penderet, & non eſſet ædificata ſupra firmam petram: poſſetq; Papa, licèt peccaret, omnes Epiſcopos tollere.

Matth. 16.

Quæ nō ſequerentur, ſi de iure Diuino eſſet iuriſdictio: quia non poſſet eam tollere, vel impedire abſque cauſſa. Reſpondetur: nō ſequi huiuſmodi incōuenientia. Melius quippe fundata eſt Eccleſia, ſi habet poteſtatem ordi-

Poteſtates, ordinis, & iuriſdictionis, vbi pia figuratæ.

nis à Deo immediatè, & iuriſdictionis ab eo immediatè quantum ad originem, & in vniuerſali, in ſingulari autẽ à Deo per hominem, quam ſi tota iuriſdictio in particulari eſſet à Deo immediatè. Nec enim eſt ſicut ſtatua ex ferro, & luto, & ex medietate à Deo, & ex medietate à Papa: ſed vtraque poteſtas ferrum eſt, quoniam diuina, & cœleſtis. Vtraq; etiam eſt à Deo tota, licèt diuerſa ratione. Namq; poteſtas ordinis vniuerſa eſt à Deo, & penitus à Deo; poteſtas autem iuriſdictionis, de qua hic loquimur, tota ex Deo proficiſcitur, ſed non ex toto, quia tota etiam eſt à Põtifice. Nec hoc eſt nouum, nec rarum, ſed frequentiſſimum in operibus Dei: nã tam opera naturæ, & artis, quam opera gratiæ hoc in ſe habent. Fructus namq; arboris integer eſt à Deo, vt prima cauſſa: totus etiam eſt ab ipſa natura à Deo creata; nec enim partem pomi facit Deus, & partem p[...] cœlum, terrave ipſa, vel arbor, ſed totum eſt à ſingulis, licet non in totum. Idem quoque accidit in operibus artis: nec enim faber lignarius efficit mediam partem ſcamni, medietatem verò dolabra, ſed totum fit ab vtroque, licèt nõ in integrum. Ita etiam credere, & operari iuxta Auguſtinum, vtrunque Dei eſt, quia ipſe præparat voluntatẽ: vtrumq; noſtrum eſt, quia non fit niſi volentibus nobis. Ergo iuriſdictio, quæ datur à Papa tota vt Chriſti vicario, tota etiam datur à Chriſto, vt Eccleſiæ capite, & ſummo rectore in nobis. Et videmus, quòd anima eſt à Deo ſolo eam creante, & infundente; corpus autem & à Deo, & à Sole; & à progenitoribus ipſis. In beatis quoq; videmus, beatitudinem eſſentialem à Deo eſſe immediatè, qui oſtendit ſuã eſſentiam illis, purgationes autem à neſcientia, & illuminationes, & perfectiões, quas inferiores ſuſcipiunt, à Deo quidem ſunt totæ, ſed etiam ſunt à ſuperioribus purgantibus, illuminantibus, & perficientibus, iuxta doctrinam Dionyſij. Si hoc igitur ſine deformitate cernitur in Arte, in Natura, in Gratia, & in Gloria; quid monſtri habet, quòd in Eccleſia militanti ſit quædam poteſtas tota & plenè à Deo, vt eſt illa ordinis; quædam autem, vt iuriſdictio, tota à Deo, ſed non in totum; & ideò per hominem eam in plenitudine habentem?

Vtraque poteſtas à Deo quomodo decedat.

Aug. lib. De grat. & lib. arbitr. & alibi ſæpius tom. 7. ſub finem.

Alia eiuſmodi poteſtatis à Deo deriuatio exemplis illuſtratus.

Dionyſ. de cæle. hierar.

Nec aliud inconueniens ſequitur, nempè quòd Eccleſia non eſſet ædificata ſupra firmam petram; & quòd penderet à nutu hominis, qui omnem autoritatem ei auferre poſſet, vel ſuſpendere. Nam nec poteſt Papa tollere pro nutu gratiã ipſam, & virtutes, neque gratias gratis datas, neque poteſtatem ipſam ordinis, nec iuriſdictionem in communi: quia omnia iſta à iure oriuntur Diuino, & dicere poteſt Pontifex cum Petro: *Ego quis eram, qui poſſem prohibere Deum?* Non poſſet igitur tollere pro nutu Epiſcopos, quia hoc eſſet deſtruere, & intolerabiliter errare: & ideò non ſolum peccaret, ſed nec teneret eius ſententia. Poteſt tamen ab aliquo, & aliquibus particularibus tollere, vel ſuſpendere iuriſdictionem: vel ex cauſſa cum merito, vel ſine cauſa cũ peccato. Sed hoc permittit Deus, vt maius malum euitetur. Maius enim malum eſſet Eccleſiæ, quod omnes reluctarentur Pontifici, requirentes ab eo cauſas eorum quæ facit, ac ſe iudices ſui iudicis facientes, quã quod pauci, etiam innocentes, temporali honore, vel vtilitate, vel ſpiritali etiam vſu gratię gratis datæ, ſiue iuriſdictione priuentur, ſine quibus fortè poſſunt melius ſeruari, & melius habent quam Papa iniuſtè eos priuans: quia melius eſt iniuriã ferre, quam inferre. Poſſet etiam, vt puto, Papa ex cauſis aliquibus, Epiſcopis aliquarũ regionum tollere ordinariam, ac perpetuã iuriſdictionem, & conferre eis commiſſariam, & ad nutum amouibilem, ſi non benè ſe gererent, ſicut aliqui in ſuis diœceſibus a curatis eam tulerunt, & fecerunt eos ſuos vicarios ad nutum amouibiles.

Quam vanum illud Niſi iuriſdictionis poteſtas in Epiſcopis à Deo proximè oriretur Eccleſia non eſſet ædificata ſupra firmã petram.

Act. 11.

Si Pontifex pro nutu tollere Epiſcopos poſſet, quæ inde incommoda.

Præſtat iniuriam ferre, quã inferre.

Non video etiam quid repugnet, quo minus in aliquibus regionibus cum ſuis miniſtris commiſſarijs, exercentibus munia Sacerdotalia, relinquantur aliqui fideles adiunctis aliquibus titularibus Epiſcopis, qui ea, quæ Ordinis ſunt, exercerent, veluti, exempli gratia, monachi in Occidentali orbe, atque in Indijs multos ad fidem traxerunt, & eos ex iuriſdictione commiſſaria gubernarunt, ſi ita benè habuiſſent, & ſic neſcio cur non licuiſſet Pontifici non creare Epiſcopos aliquos ordinarios, ſed tantum mittere pauculos aliquos titulares, qui eis Ordinis & Confirmationis Sacramenta conferrent. Omnia enim huiuſmodi poſitiua ſunt, & in voluntate Pontificis ſitum eſt de huiuſmodi diſponere, prout ad ædificationem Eccleſiæ magis expedire nouerit. Nam licèt iuris diuini ſit, quod ſint in Eccleſia Epiſcopi & miniſtri ordinarij qui iuriſdictionem habeant: non tamen eſt iuris diuini, quod ſint in hoc loco, vel in hoc tempore, dummodò alia via idoneè proſpiciatur ſaluti animarum. Ita vt falſum ſit, quod à quodam Epiſcopo audiui, qui aſſerebat, ſe defuncto; non poſſe Papam abſque peccato contra ius diuinum non creare alium Epiſcopum ſuæ Eccleſiæ; poſſet enim abſque dubio

Quibus præter Epiſcopos ſummus Pontifex dare poſſit poteſtatem iuriſdictionis in aliquos fideles.

Qua ratione in Eccleſia Epiſcopi ſint iuris diuini.

ex cauſa partem ſuæ diœceſis, vel totam alteri Epiſcopo vnire, atque ita idoneè proſpicere ſaluti animarum illarum: quam ſi negligeret, peccaret in ius diuinum. Sed non eſt vnicum, & ſingulare animarum illarum remedium, habere proprium & peculiarem Epiſcopum.

II arg. aduerſariorũ ab Eccleſiæ praxi.

Secundò ex eodem principio argumentantur: Eccleſiam eſſe non poſſe ſanctam, vt habet articulus fidei, ſi iuriſdictio Epiſcoporum & Presbyterorum, eſſet iuris humanæ: tum quia illa iuriſdictio non videretur ſancta; tum quia poſſent auferri Epiſcopi, & Presbyteri, & ita tolleretur vſus Sacramentorum, atque Eccleſiæ ſanctitas. Reſpondetur, Eccleſiam ſanctam eſſe, & non poſſe tolli eius ſanctitatem à Pontifice, qui nec virtutes, quæ præcipua ſanctitas ſunt, nec Sacramenta, nec Ordinem miniſtrorum, nec omnem eorum iuriſdictionem tollere poteſt. Neque verum eſt, quòd iuriſdictio Eccleſiaſtica ſancta non ſit, licèt per Pontificem prodeat: nam non prodit ex eius humana poteſtate, ſed diuina & cœleſti, & ſicut à cœlo habet originem, ita ad cœlum dirigit ſibi ſubiectos; ac ideò ſancta, & munda eſt, & eò ſanctior & mundior; quo eius abuſus immundior eſt, & execrabilior.

Eccleſiæ ſanctitas cur tolli à Pontifice nõ queat.

Pontificis iuriſdictio vnde prodeat.

III argum.

Tertiò, argumentum trahunt à praxi Eccleſiæ ex qua colligitur, multos Epiſcopos à Papa non ſuſcepiſſe iuriſdictionem: nam Apoſtoli per ſeipſos Epiſcopos faciebant, & illi nihil à Papa accipiebant. Deinde ipſi Apoſtoli ſtatuerunt, vt à tribus Epiſcopis crearentur alij Epiſcopi: & vbi nõ vigebat ambitio, ſanctiſſimi Epiſcopi eligebant ſibi ſucceſſores: qua creſcente hoc prohibitum eſt in Nicena Synodo, vt ſi fieri poſſet, omnes Epiſcopi conſentirent in ordinationem: ſin minus, vt aliqui: atq; vt accederet cõfirmatio Metropolitani nulla mentione de Pontifice facta: ſed iam cõfirmati, & Conſecrati Epiſcopi ſolebant ab Oriente mittere Romano Pontifici libellos ſuæ fidei. Itẽ videtur, quod Epiſcopus in remotiſſimis regionibus cõſtitutus, vel etiam in vicinis, modò non habeat tutum acceſſum ad Romanum Põtificem, nec ad eum ſcribere poſſet; talis Epiſcopus prouidere poſſet de ſucceſſore, atque conſtituere, vt Capitulum eligat, defuncto ſe, aliquem, qui planè iuriſdictionem haberet, & non à Papa: ſicut olim vel Principes, vel Clerus, vel populus quem volebant in Epiſcopum eligebant, & adductis tribus Epiſcopis, non petita confirmatione à Pontifice, ſed vel à Metropolitano, vel à Patriarcha, vel à nullo: quia lex vel conſuetudo

In primitiua olim Eccleſia ſibi ſucceſſores Epiſcopi nominabant, eligebantq;

Nicena Syno

Quinam Epiſcopi Orientales ſuæ fidei libellos antiquitus Romano Pontifici mittere ſolebant.

A quibus olim eligerentur Epiſcopi, atque confirmarentur.

ab Apoſtolis deſcendens aliud non exigebat. Reſpõdetur, ordinatos ab Apoſtolis, à Petro etiam habuiſſe autoritatem, quia & Apoſtoli à Petro illã habuerunt, vel certè habere debuiſſent, ſi non fuiſſent à Domino præuenti: & hac poſita præuentione, ſi quidem eorum iuriſdictio erat ſub illa Petri, à Petri iuriſdictione emanabat, quod ab ipſis emanabat. Canones quoq; Apoſtolorum à Concilio Apoſtolorum fiebant, cui Petrus præerat, & conferebat autoritatem: ideoq; ſtatuta cõferentia iuriſdictionem, atque ipſa iuriſdictio à Petro habebat originem, ſicut etiam ea, quæ conferrur vel à Concilio Nicæno, vel ab alijs remotis Concilijs, ſicut etiam conſuetudo ex ſe iuriſdictionem non poteſt dare, neque Capitulum, vel inferiores, niſi accedat conſenſus Pontificis expreſſus, vel tacitus. Vnde in cauſa neceſſitatis propoſita, vel nullam [illegible] eret ille homo iuriſdictionem, quoniam Capitulum non poterat illi dare quod non habebat; vel ſi habet, ex tacito conſenſu Pontificis habet: cum etiam populus vel principes autoritatem, vel vim interponunt, licet conſecratus Ordines ſuſcipiat; non tamen iuriſdictionẽ, niſi accedat prædictus conſenſus: quem veriſimile eſt accedere, quia Pontifices vel ob neceſſitatem, & ædificationem, vel vt vitentur ſcandala, conſentire ſolent. & demittere etiam, cum opus eſt, ſuam autoritatem ad Dei gloriam, & ſalutem animarum.

Apoſtoli ſecũ iuriſdict onẽ vnde accepe runt.

Act. 15. & ſeq.

Quarto loco argumentantur à Concilio, multiplici ratione. Primò, quia ſi Epiſcopi nõ habent iuriſdictionem à Deo immediatè, ſed à Papa, cùm iudicare ſit iuriſdictionis, ergo Conciliorum iudicia, atq; ſententiæ non prodeunt ex diuina autoritate, ſed humana. Reſpondetur, Conciliũ Epiſcoporum ſine Papa, hoc eſt, ſine eius autoritate, congregatorum, ex humana autoritate, vel potius impotentia, proferre ſententiam: Concilia verò autoritate Pontificis congregata, quia ex eius autoritate definitio Concilij proficiſcitur, Diuinæ nituntur autoritati: non tamen omnia quæ definiunt, iuris diuini ſunt, ſed ea quæ de dogmatibus fidei ſentiunt, vel quæſtiones de moribus decernentes, an hoc, illudve ſit licitum, vel peccatum, iuris ſunt diuini. Statuta verò alia circa Eccleſiæ politiam, & ordinem miniſtrorum, vel circa determinationes præceptorum diuinorũ; præcepta ſunt Eccleſiaſtica, quoniam licèt à Spiritu diuino prodeant, prodeunt tamen media humana induſtria, & diligentia, atque Eccleſiaſtica iuriſdictione.

IV. argum. à Concilio.

Canones Cõciliorum qui ſpectent ad ius diuinum tantummodo.

Quinam decreta Conciliorum ad ius Eccleſiaſticũ pertineant.

Secũdò, Concilij Baſilienſis Patres de-

II. ratio tertij arg. propoſiti.

finierunt, Concilium habere immediatè autoritatem à Deo, ergo negantes Epiſcoporum iuriſdictionem eſſe de iure Diuino, atque cõtrarium definientes, illos Patres damnarẽt. Reſpondetur, non multum inconuenire, hanc ſententiam Baſileenſium damnare, quandoquidem illam damnauit Leo X. in vltimo Concilio Lateranenſi. Verum adhuc per hanc ſententiam nõ dãnantur, quoniam illi tantum aſſeruerunt, totum Concilium habere immediatè autoritatem à Deo; non autem ſingulos Epiſcopos habere ab ipſo immediatè iuriſdictionem. Et idem reſpondendum eſſet ad Cõcilium Cõſtantienſe. Et licèt Martinus V. probauerit illud Concilium: intelligendũ eſt, quòd probauerit ſolũ quantum ad trãſacta tempore ſchiſmatis in materia beneficiorum, & in huiuſmodi etiam probauit Eugenius IV. Concilium Baſileenſe.

Leo X.

Martinus V. Cõſtantienſe Concilium quatenus approbauerit.

III ratio quarti argumenti.

Eugen. IV. Concilium Baſileenſe in quibus tantũ probauerit.

Tertiò, iſta opinio de iuriſdictione Epiſcoporum à Papa, videtur eſſe cõtra Concilium Trident. quoniam tempore Iulij III. propoſitus eſt articulus, & à maiori parte Patrum probatus in congregatione, qui continebat, Epiſcopos eſſe de iure inſtitutos; ergo in Spiritum ſanctum, qui regebat hoc Concilium, itur, ſi nunc nõ definiretur. Reſpondetur, quòd in congregatione Theologorum etiam Patrum ante ſeſſionem, nulla fuit definitio, ſed tantum diſquiſitio, quæ definitionem debet præcedere: & ideò ſiue hoc, ſiue alio modo ſenſiſſent tunc Patres, non refert, neq; cogit vt modò illud definiatur quod tũc placebat. Nam fortaſſis nunc quantũ ad poteſtatem Ordinis placebat articulus; & nondũ videbantur quæ poterant latere inconuenientia, vt nunc videntur Patribus aliquibus ſe ſe declarantibus id cupere, vt ſtatuatur iuriſdictio de iure diuino, vt hac via limitetur in multis poteſtas diſpenſandi ſummi Pontificis: quæ limitatio, ſeu reſtrictio nec poteſt fieri, nec expediret, eò quod multa poſſent impedire, quę eſſent ad ędificationem Eccleſiæ.

IV ratio quarti argumenti.

Quartò arguunt, eò quod ſi iuriſdictio prodiret à Papa, videretur quòd ſine ſufficienti diſquiſitione definiretur, Papam eſſe ſupra Concilium: quia ſi iuriſdictio Epiſcoporum ab eo manat, ſuperior illis eſt & Concilio. Reſpondemus, hoc iam eſſe definitum, vt dicitur in Concilio Lateranenſi II. ſub Leone, & à multis viris doctiſſimis, qui circa tempora Conſtantienſis Concilij ſcripſerunt, idoneè eſt contraria ſententia impugnata, & eius fundamenta confutata. Cæterum adhuc non inferretur iſta definitio, quia nunc non aſſerimus niſi quòd iuriſdictio ſingulorum Epiſcoporum eſt à Papa: & eum eſſe ſupra ſingulos Epiſcopos, & in eo eſſe plenitudinẽ poteſtatis, eumq; vocare ſingulos Epiſcopos in partem ſolicitudinis, vt ſuperiùs ex Patribus Baſileenſibus produximus.

Concilium Lateran. II.

V. ratio quarti argumenti.

Quintò argumentantur: quia in Concilio Conſtantienſi in Bulla Martini anathemate damnantur dicentes, Papam non eſſe ſuperiorem Epiſcopo de iure diuino, & Epiſcopum Curato: de iure ergo diuino eſt iuriſdictio ſuperior Curato: maximè quia in violatione iuris poſitiui non infligitur anathema. Reſpõdemus, falſum eſſe, quòd non infligatur anathema in violatores iuris poſitiui. Ratione etiam ſummi Pontificis, iniurium eſt negare, Papam eſſe ſuperiorẽ iuriſdictione Epiſcopi: poſita etiam ordinatione Papę, qua maiorem contulit iuriſdictionem Epiſcopo, quam Curato, ius diuinum dictat eum eſſe ſuperiorem Curato, quatenùs dictat obediendum præpoſitis. Etſi dici etiam poſſit, Epiſcopum iure diuino eſſe ſuperiorem Curato in poteſtate Ordinis: quia ſimplex Sacerdos caret poteſtate confirmandi, & ordinandi clericos, quam habebat Epiſcop. Et hactenus de argumentis ſumptis à Concilio.

Epiſcopus Curato ſuperior in quib.

V. argum. ab Epiſcopatu.

Quinto, argumentum ducunt ab Epiſcopatu multis modis, & primo à nominis Etymologia: quia etiam apud Gentiles ſignificabat magiſtratum, ad quẽ totius prouinciæ negotia referebantur; vel annonæ præfectum: iuriſdictionem ergo includit: qui enim alijs intẽdit, illis præeſt, & in eos habet iuriſdictionem. Quod & Patres nõ ignorârunt: nam ita de Epiſcopo ſcribit Ignatius epiſtola ad Trallianos: *Quid eſt enim,* inquit, *Epiſcopus, niſi omnem principatum, & poteſtatem omnium illorum tenens, quemadmodum deceat hominem tenere, imitatorem Dei factum ſecundum virtutem?* Idem epiſtola ad Tarſenſes: *Presbyteri ſubditi eſtote Epiſcopo, Diaconi Presbyteris, populus Diaconis.* Hieronymus in epiſtola ad Titum tradit, vocabulum Epiſcopi nomen eſſe officij, ſicut Presbyteri, ætatis. Baſilius homilia vigeſimaſexta de Martyre Mamante: *Caue,* inquit, *ad iracundiam motus probri gratia eum qui te læſit, paſtorem voces, nihil habentem, niſi quod ad victum attinet quotidianum, peram, & clauam remiſſe, tanquam diurna ſubſidia geſtantem, nullam craſtini curam habẽtem beſtijs: hoſtem, animalibus manſuetis compaſcuum ſorum, ac tribunalia fugientem, ſycophantarum, ac mercaturæ ignorantem, diuitias neſcientem, proprium tectum non habentem, ſed ſub eo quod mundo commune eſt, agentem, noctu ad cœlum*

Epiſcopatus quid ſonet.

Ignat. epiſt. 5. circa med.

Idem epiſt. 9. ſub finem.

Hieron. to. 9.

Baſilius 26. homil. paulo ante med. to. 1. à med.

Paſtore, ſiue Epiſcopũ, quale definiat eſſe Baſilius Magn.

Matth. 6.

ſuſpicientem,& per aſtra Conditoris admirabilem potentiam conſiderantem. Hæc ille ſub themate paſtoris deſcribens Epiſcopum, cuius iuriſdictionem ſignificat per contubernium paſtoris cum ouibus. Innocentius quoque III. in Concilio Generali, & habetur De exceſſibus Prælatorum, cap. Excedentibus, conqueritur de quorundã Abbatum exceſſu, qui non contenti ſuis finibus, manus ad ea, quæ ſunt Epiſcopalis dignitatis, extendebant; vt cognoſcendo de cauſis matrimonialibus, iniungendo publicas pœnitentias, concedendo etiam indulgentias: ergo Epiſcopatus nomen iuriſdictionem ſignificat. Quia igitur Spiritus ſanctus, & Chriſtus ponunt Epiſcopos in Eccleſia; eis ergo dat iuriſdictionem, ſine qua nec ſunt nomine digni. Reſpondemus, nos non negare, nomen Epiſcopi ſignificare iuriſdictionem: non negamus etiam, Deum dare iuriſdictionem; verum ex hoc minimè deducitur quòd immediatè illam conferat, ſed iuxta ordinem à ſua ſapientia præſtitutum.

Innocen. III.

Quænam Epiſcoporum ſint propria.

Act. 20.

II. ratio quinta argumento ab Epiſcopatu.

Secundò argumentãtur à conſecratione, per quam Epiſcopatus cõfertur, in qua conſecrator non minus petit à Deo iuriſdictionem, quam ea, quæ Ordinis ſunt. Ait enim: Da ei nomen, claues, da cathedrã, da ſpiritum gubernatorium: ergo exauditur à Deo. Ipſe etiam Epiſcopus ordinans dicit ei Vade, prædica Euangelium: quod ſine iuriſdictione eſſe non poteſt. Id autem verbum cõſecrationis, verbum Dei eſt, non minus quam Aaronis interpretis Moyſi, qui Pharaoni dicebat: *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis.* Sed non negamus, peti quidem à Deo in conſecratione ea, quę iuriſdictionis ſunt; non tamen inde conſequitur, quòd ex vi conſecrationis dentur, ſed ex iniunctione, vt cum agetur de modo, quo deriuatur iuriſdictio, latius explicabitur. Verba etiam Aaronis omninò erant à Deo reuelata ipſi Moyſi, cuius ipſe erat tantum interpres & præco: & illa, quæ in conſecratione dicuntur verba, non ſunt ita reuelata à Deo, neque iuris diuini, ſed tantum Eccleſia Spiritu ſancto illuſtrata, illa profert.

Exod. 7.

III ratio

Quid Epiſcopatus non ſit Sacramentum, oſtenditur.

Tertiò argumentantur: quia Epiſcopatus eſt Sacramentum, habet namque ſigna ſua ſenſibilia, & gratiam, poteſtatemque, quæ in ea confertur: ergo iuris diuini eſt eius etiam iuriſdictio. Sed in hoc argumẽto negare poſſumus tam antecedẽs, quam conſequens: quia in Epiſcopatu quod attinet ad poteſtatem, non datur nouus gradus ſuper alios, & Epiſcopus eſſet, vt altiùs quid poſſet quam Ordo Sacerdotalis, alioqui enim non eſſet aſcendens gradus. Quod autem nihil altiùs poſſit, ex eo deducitur: quia Ordo Sacerdotalis poteſt cõficere, & offerre corpus Chriſti, quo nihil altiùs poteſt Epiſcopus: imò nec id, quatenus diſtinguitur à ſimplici Sacerdote, efficere poteſt. Quia etſi ordinare poteſt miniſtros, conſecrare templa, & altaria, vaſa, & veſtes; hæc tamen omnia inſtrumenta ſunt ad illum finem, & ideò infra illum, & non ſupra, nec æqualia. Itaque ſi dicamus, Epiſcopum accipere poteſtatem qua poſſit hæc peculiaria munera præſtare, eius poteſtas inferior eſſet Sacerdotali. Si autem dicamus, accipere vnam poteſtatem, qua poſſit iſta facere, quæ facit Epiſcopus, & vltra hæc, etiam ea, quæ Sacerdos: eſſet quidem latior poteſtas, quia ad plura ſe extenderet: non autem eſſet altior, vel ſublimior, quia ſe nõ extenderet ad altiora: & idcircò non faceret nouum ordinem, aut gradum; & ita deeſſet hic effectus Sacramenti. Etſi autem adſint ſigna, & cæremoniæ; incertum eſt tamen, an habeãt pactum nouæ gratiæ Dei. Quare negari poteſt antecedens, cum eius contrarium ſit probabile. Quanquam autem id vt probabile concedamus aduerſarijs: adhuc conſequentia non eſt bona. Quia iuriſdictio nõ eſt effectus Sacramenti, vt ſit ius diuinum, ſicut ipſum Sacramentum: quia nõ vi conſecrationis, vel Sacramenti datur, ſed per iniunctionem: de quo deinceps.

Quid tantum ſupra ſimplicem Sacerdotem poſſit Epiſcopus.

Epiſcopi maior quidẽ, non autem altior poteſtas eſſet quando quam ſimplicis Sacerdotis.

Sextò loco petuntur argumenta ab Epiſcopis. Et primò argumentantur ab Epiſcopis: quia ſi iuriſdictio ipſorum eſſet iuris poſitiui, poſſet Pontifex omnes tollere Epiſcopos, & omnẽ eorum iuriſdictionẽ. Sed hoc iam ſuperius ſolutum eſt. Secundò obijciũt, Scripturam, & Sanctos Patres aſſerere, Epiſcopos vocari à Deo, non autẽ à Papa. Reſpondemus, Scripturam, & Patres vtrunq; dicere: ſæpè enim Patres aiũt Epiſcopos vocari à Deo, ſæpè etiam vocari à ſummo Pontifice, & Sacerdotes ab Epiſcopis, vt ſupra vidimus. Imò Patres ſententias, quæ tradunt Epiſcopos oportere vocari à Deo tanquam Aaron, interpretãtur de vocatione Canonica per Eccleſiam & Pontificem. Tertiò obijciũt: Vinculum matrimonij eſt immediatè à Deo, quod tamen non eſt aliud quam carnale vinculũ, inter maritum & vxorem: vinculum igitur ſpirituale inter Epiſcopum, & Eccleſiam, à Deo etiam erit immediatè. Reſpõdemus, vinculũ matrimonij à Deo eſſe immediatè: id enim inſtituit ipſe, & lege naturæ, & expreſſiùs lege Euangelica, quia procreatio, & educatio prolis tale vinculum indui-

VI. argum.

II ratio.

Hebr. 5.

III ratio.

Matrimonij vinculum immediate à Deo ſit.

Gen 2.

Matth. 19.

Epiſcopi cum ſua Eccleſia ſpiritale coniugium per Pontificem, vt eſſet ſolubile, cur Deus fecerit.

indiuiſum exigebant. Vinculum autem Epiſcopi cum ſua Eccleſia, quantum eſt ex parte vtriuſque, indiuiſibile eſſe deberet: ſed quia Eccleſiæ ædificatio exigebat, vt ex varijs cauſis ſolueretur; voluit Deus vt ſolubile eſſet per ſuum vicariũ; atque ita decreuit, vt per eum acciperet Epiſcopus iuriſdictionem, & ſuæ copularetur Eccleſiæ.

IV. ratio.

Quartò obijciunt: quoniam ſi ex lege humana haberetur iuriſdictio, ante omnem legem humanam non eſſent veri Epiſcopi: quod tamen eſt falſum, quia Apoſtoli veri Epiſcopi erant, antequam leges conderentur Canonicæ: ergo ſubſtantia Epiſcopatus eſt de iure Diuino; etſi poſtea Epiſcopi acceperint priuilegia, & iuriſdictionis prærogatiuam non ſolum à Papa, verum etiam à Regibus. Ad hoc dicimus, ante omnem legem humanã fuiſſe Epiſcopatum, quod attinet ad Ordinem, & iuriſdictionem, in Petro, & ſuis ſucceſſoribus, & ſecundum alios etiam in Apoſtolis: in alijs verò poteſtas Ordinis nequaquam vi legis humanæ, ſed diuinæ adeſt. Iuriſdictio autem potuit quidem dari per iniunctionem Petri, & Apoſtolorum aliquibus primitiuis Epiſcopis ante Canones conditos; ſed illis conditis per Apoſtolos, vel virtute Canonũ, vel vi iniunctionis Pontificum, qui Canones condiderunt, confertur iuriſdictio: non autem à Chriſto immediatè, niſi fortè quibuſdam ex priuilegio, vt dictum eſt.

Aliter in Petro, & Apoſtolis, aliter in Epiſcopis eorum ſucceſſoribus fuit.

V. ratio.

Quintò argumentatur ex eo quod omnes Epiſcopi videntur eſſe pares ſummo Pontifici, ergo non minus quam ille iuriſdictionem à Deo immediatè accipiunt. Quòd autem æquales ſint, probant ex quibuſdam Patrum ſententijs. Primum ex lib. Cypriani, de ſimplicitate Prælat. *Epiſcopatus vnus eſt, cuius à ſingulis inſolidum tenetur.* Et ex Hieron. ad Euagr. *Vbicunq́, fuerit Epiſcopus, ſiue Romæ, ſiue Eugubij, ſiue Conſtantinopoli, ſiue Rhegij, ſiue Alexandriæ, ſiue Thamnis, eiuſdẽ meriti, eiuſdem eſt Sacerdotij: potentia diuitiarum, & paupertatis humilitas vel ſublimiorem, vel inferiorem Epiſcopum non facit: cæterum omnes Apoſtolorum ſucceſſores ſunt.* Idem colligitur ex Can. 26. Concilij Tertij Carthaginẽſis, vbi habetur: *Primæ ſedis Epiſcopus non appelletur princeps Sacerdotum, aut ſummus Sacerdos, aut aliquid huiuſmodi; ſed tãtum primæ ſedis Epiſcopus.* Adhæc in cap. Ego Ludouicus diſtin. 63. vocatur Pontifex Petri vicarius, & ita non eſt par illi in poteſtate. Nicolaus etiam Iunior præſidens in Synodo Cõſtantinopolitana, quem citat Iuo part. 5. ca. 80. ita ſtatuit: *Si quis pecunia, aut gratia humana, aut populari ſeu militari tumultu, ſiue concordi,*

Cyprianus.

Hieron. to. 3. circa initi.

Concilium Carthag.

Diſt. 90. C. primæ ſedis.

Iuo Epiſcop.

& Canonica electione, & benedictione Cardinalium, Epiſcoporum, ac deinde ſequẽtium Ordinũ religioſorũ, Apoſtolicæ ſedis fuerit inthronizatus; non Papa, vel Apoſtolicus, ſed apoſtaticus habeatur: liceatq́, Cardinalibus, Epiſcopis cum religioſis, & Deum timẽtibus clericis, & laicis inuaſorẽ, etiã cum anathemate, & humano auxilio, & ſtudio à ſede Apoſtolica repellere, & quem dignũ iudicauerint, præponere. Quòd ſi hoc intra vrbem perficere nequiuerint, noſtra autoritate extra vrbẽ cõgregati, in loco quo eis placuerit, eligant quẽ digniorẽ, & vtiliorem Apoſtolicæ ſedi perſpexerint, conceſſa ei autoritate, & diſponendi res ad vtilitatem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ſecundũ quod ei melius videbitur, iuxta qualitatem temporis, quaſi iam omnino inthronizatus ſit. Hæc ibi: ex quibus videtur Papa minor Cardinalibus, quia ei benedicunt, & ab illis accipit autoritatem regendi. Adhæc Greg. ad Eulog. Alex. Epiſcopum ita habet: *Ecce in præfatione epiſtolæ, quã ad meipſum, qui prohibui, direxiſtis, ſuperbæ appellationis verbũ, vniuerſalem me Papam dicentes, imprimere curaſtis: Quod peto dulciſſima mihi ſanctitas veſtra vltra non faciat, quia vobis ſubtrahitur, quod alteri pluſquam ratio exigit, præbetur.* Producitur & Bernardus, qui in libr. de conſid. ad Eugenium ſic inquit: *Erras, ſi vt ſummam, ita & ſolam inſtitutam à Deo veſtram Apoſtolicam poteſtatem exiſtimas. Si hoc ſentis, diſſentis ab eo, qui ait: Nõ eſt poteſtas niſi à Deo. Proinde quod ſequitur: Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit, etſi principaliter pro ſe facit; non tamen ſingulariter. Deniq. ait: Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non tamen ſublimiori, tanquam in vno, ſed ſublimioribus tanquam in multis. Non ergo tua ſola poteſtas à Domino. ſunt & mediocres, ſunt & inferiores. Et quomodo quos Deus coniunxit, non ſunt ſeparandi; ſic nec quos ſubiunxit, comparandi. Monſtrum facis, ſi manu ſubmouens digitum facis pendere de capite, ſuperiorem manui, brachio collateralem. Tale eſt, ſi in Chriſti corpore membra aliter locas, quam diſpoſuit ipſe. Niſi tu putas alium eſſe qui poſuit in Eccleſia quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios Doctores, & paſtores, ad conſummationem Sanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti.* Hæc illi. Ex quorum prioribus ſententijs videtur æquari poteſtas ipſorum Epiſcoporum ipſi Papæ; ex illa verò Bernardi videtur quod cæteræ poteſtates ſint à Deo inſtitutæ non minus quam Papatus, & quod non poſſit Papa alios ab ordinariorum ſuorum iuriſdictione à Deo ſibi data eximere, & ſibi immediatè ſubijcere. Reſpondemus, in primis falſiſſimum eſſe, parem eſſe iuriſdictionem Epiſcoporum cum ipſo Papa, vel cum aliquo Apo-

Romanus Põtifex ſimoniacè, & ſine cõſenſu Cardinaliũ, ſi intruſus fuerit, quomodo habendus.

Greg. lib. 7. Regiſt. epi. 30. ſub fin. to. 2.

Par. 1. diſt. 99. cap. Et ecce. B. Bernard. lib. 3. de conſiderat. à med.

Rom. 13. Ibidem.

Ibide.

Matth. 19.

Egregia ſimilitudo Bernar.

1. Cor. 12. Epheſ. 4.

Epiſcopi ſi parem cum ipſo Papa, vel cũ aliquo Apoſtolorum haberent iuriſ-

iuriſdictionem, quam id foret abſurdum.

ſtolorum: nam ſi ita eſſet vnuſquiſque totam vniuerſalem regere Eccleſiam, & confuſio magna in illa, & perturbatio exiſteret. Hinc ſancti omnes Patres Pontificem Romanum Papam, hoc eſt, Patrem patrũ, ſiue Principem, & caput Epiſcoporum vocant; Sedem verò Romanam, Eccleſiam principalem, matrem, & matricem, & radicem, & magiſtram omnium Eccleſiarum appellant. Quare Auguſtinus libro de Baptiſmo paruulorum cõtra Donatiſtas. *Puto*, inquit, *quòd ſine vlla ſui contumelia Cyprianus Epiſcopus Petro Apoſtolo comparatur, quantum attinet ad martyrij coronam: cæterum magis vereri debeo, ne in Petrum cõtumelioſus exiſtam. Quis enim neſcit illum Apoſtolatus principatum cuilibet Epiſcopatui præferendum? Sed etſi diſtat cathedrarum gratia; vna eſt tamen martyrum gloria*. Et ante eum Ignatius epiſtola ad Trallianos, *Non ſicut Apoſtolus præcipio, ſed metior meipſum, ne in gloriatione mea peream; bonum eſt enim in Domino gloriari. Et ſi ſaluatus fuero apud Deum, plus me oportet timere, & non attendere ad eos qui magnificant me. Hi verò qui me laudant potius flagellant.* Et in epiſtola ad Tarſenſes: *Hæc autem non ſicut Apoſtolus præcipio, quis enim ego ſum, aut quæ domus patris mei, vt æqualem me illis dicam? ſed ſicut commilito veſter, & obedientiæ ordinem continens.* His ſimilia docet epiſtola quinta ad Trallianos, & epiſt. 15. ad Romanos. Clemens verò Alexandrinus li. Stromatum ex Homero producit:

Papa quid ſit.

Romanã ſedẽ Patres quibus dignentur nominibus.

Aug lib. 2 de baptiſ. cõtra Donatiſt. ca. 1 à medio c 7.

B. Cyprianus etſi martyrij laude, non tamen ſedis pari ... Petro Apoſt. ... conferendus.

Ignat. epiſt. 5. ſub init

1. Corinth. 1

Sancti cũ laudari ſe ſentiũt, potius flagellantur.

Idem epiſt. 7 prope fin.

Clem Alex lib 4. Strom.

Homerus.

> *Bellica namque Deus dedit huic vt munera obiret.*
> *Illi vt ſaltaret, cithara, cantuve ſonaret:*

Ait Homerus. Sed vnuſquiſque habet proprium donum à Deo, hic quidem ſic, ille verò ſic. Apoſtoli autẽ fuere pleni in omnibus. Inuenies itaque, ſi volueris, ex eorũ geſtis, & ſcriptis, eorum cognitionem, vitam, prædicationem, iuſtitiam, caſtitatem, prophetiam. Et Chryſoſtomus in epiſtolam ad Epheſios, in illud: *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, &c. Primum, ait, Apoſtolus; illi enim habebãt omnia. Secundo loco Prophetas: erant enim, qui quidem cũ Apoſtoli nõ eſſent, Prophetæ tamen erant, quemadmodũ Agabus ille. Tertiò Euangeliſtas, non circumeũtes ſcilicet, ſed euangelizãtes; vt erant Priſcilla, & Aquila. Paſtores & doctores, quibus videlicet vniuerſus populus cõcreditus erat. Quid ergo? minores erant paſtores, ac doctores? admodum: erant enim circumeuntibus & euangelizantibus inferiores, qui habitãdo quieti circa vnum duntaxat locum occupabantur, vt Timotheus, & Titus.* Hæc ille. Vbi non ſolum præfert Apoſtolos Epiſcopis, ſed inter ipſos ponit aliquos Apoſtolis inferiores, &

1. Cor 12.

Apoſtoli habuerunt omnia ſpiritus ſancti chariſmata

Chryſoſt. ho 11. in epiſt ad Epheſ. tom. 4.

Act. 11.

Epiſcopis admodum ſuperiores. Bernardus autem non ſolum præfert ſummũ Pontificẽ alijs paſtoribus, ſed etiam ipſis Apoſtolis Chriſti: ait namque libro de Conſideratione ad Eugenium: *Sunt quidem & alij cæli ianitores, & gregum paſtores; ſed tu tantò glorioſius, quantò & differentius vtrumque præ cæteris nomen hæreditaſti. Habent illi ſibi aſſignatos greges ſinguli ſingulos, tibi vniuerſi crediti, vni vnus. Nec modò ouium, ſed & paſtorum tu vnus omnium paſtor. Vnde & probem quæris? ex verbo Domini. Cui enim non dico Epiſcoporũ, ſed etiã Apoſtolorum ſic abſolutè, & indiſcretè tota commiſſa ſunt oues? Si me amas, Petre, paſce oues meas. Quas? illius, vel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certi regni? Oues meas, inquit: Cui non planum non deſignaſſe aliquas, ſed aſſignaſſe omnes? Nihil excipitur, vbi diſtinguitur nihil. Et forte præſentes cæteri diſcipuli erant, cum committens vni, vnitatem omnibus commendaret, in vno grege, & in vno paſtore, ſecundum illud: Vna eſt columba mea, formoſa mea, perfecta mea. Vbi vnitas, ibi perfectio. Reliqui numeri perfectionem non habent, ſed diuiſionem, recedentes ab vnitate. Inde eſt, quod alij ſingulas ſortiti ſunt plebes, ſcientes Sacramentum. Denique Iacobus, qui videbatur columna Eccleſiæ, vna eſt contentus Ieroſolyma, Petro vniuerſitatem cedens.* Cõſentiunt igitur ſancti omnes (licèt breuitatis cauſa tantum paucos attulerimus) cæteros Epiſcopos non ſolum Petro, ſed & reliquis Apoſtolis inferiores eſſe. Quod clarè docuit Paulus, primos ponens Apoſtolos, & eis primitias Spiritus tribuẽs. Quod ſi Apoſtolis inferiores ſunt, & ipſo Petro; erunt etiam inferiores Papæ legitimo Petri ſucceſſore. Si quæ ergo ſententiæ Patrum ſunt, quæ prima facie contrarium facere videantur, ad ſanum ſenſum ſunt interpretandæ, ne illos contra ſe ipſos, & alios Patres, & Scripturam, & rationem ſenſiſſe dicamus. Cypriani ergo dictum, quòd inſolidum quiſque Epiſcoporum tenet partem ſui Epiſcopatus, intelligendum eſt, quod omnes Epiſcopi, quod attinet ad poteſtatem Ordinis, ſunt æquales: at quantum ad iuriſdictionem, quiſque ſuper ſuum peculiarem, & immediatum gregem, ſecluſa limitatione iuris poſitiui, habet parem poteſtatem: & ſic Pontifex comparatur cum reliquis Epiſcopis, quatenus Epiſcopus eſt Romanæ Eccleſiæ, non autem vt vniuerſalis. Et ad eundem planè ſenſum exponendus eſt Hieronymus. Quod autem dicitur Papa vicarius Petri: vel ipſi Secretario Ludouici Imperatoris eſt imputandum, qui dicturus Chriſti, dixit Petri vicarium; vel ad eum ſenſum eſt trahendum, quòd Papa gerat vices Chriſti, quas geſſit Petrus.

Bern lib. 2. de cõſi. à medio.

Ioan. 21.

Nihil excipitur vbi diſtinguitur nihil.

Cant. 6.

Vbi vnitas, ibi perfectio.

Gal. 2.

1 Cor 12. Epheſ. 4. Rom. 8.

Epiſcoporum vnumquenq; inſolidũ partẽ ſui Epiſcopatus tenere, quo Cyprian ſenſu dixerit.

Hier tom 9.

Papa quomodo Petri vi-

Bene-

(…)ratius, vt quidam Rex Catholicus dixit. Qua ratione ſummus Pontifex ſuis electoribus, a quibus benedicitur, minor ſit. *Hebr. 2.*

Benedictio autem, quam electores præbét electo Pontifici, non arguit ipſos eſſe abſolutè maiores: alioqui Epiſcopus Hoſtienſis, qui Papam cōſecrat, eſſet eo maior: ſed concludit, in illo actu eſſe minorem, ſicut minor eſt Papa ſuo confeſſore, dum ab eo abſoluitur. Quod verò dicitur ab electoribus concedi autoritatem regendi, intelligendum eſt quātum ad executionem, quia acquieſcunt, & conſentiunt, vt electus vtatur poteſtate ſibi Deo collata, etiam antequam conſecretur, vel inthronizetur. Gregorius verò, qui in Epiſtola ad omnes Epiſcopos vocat ſe Epiſcopum vniuerſalis Eccleſiæ, ſicut & cæteri Pontifices ante, & poſt eum ſeſe vocarunt, & ab aliis appellati ſunt, & ſalutati, dum ad Eulogium ſcribens, præcipit ne eum vocet vniuerſalem Epiſcopum, ne ſibi, atque alij aduerſetur. Illud intelligit per vniuerſalem Epiſcopū, aliud per Epiſcopum vniuerſalis Eccleſiæ. Nam Epiſcopus vniuerſalis Eccleſiæ is eſt, qui vacat curæ, & regimine vniuerſæ Eccleſiæ, & cauſis quæ ipſam cōcernunt, alios inferiores Epiſcopos in ſuis locis, & gradibus relinquens, atque in exercitio ſuorum munerum. At vniuerſalis Epiſcopus ille eſt, qui ſolus omnibus præeſt, & omnia curare vult, & cauſas omnes ad ſe trahere, atque alios à ſuis muneribus excludere. Ob id Gregorius dicebat, Eulogium aliis Epiſcopis auferre, quod ſibi ſoli indebitè tribuebat; quaſi Gregorius fuiſſet illo modo ſolus Epiſcopus. Et ad eum ſenſum Gelaſius Papa cap. Nullus. diſtinct. 99. prohibet aliquem Patriarcham vocari vniuerſalem: quia videlicet alij Patriarchæ non eſſent, ſi ipſe vniuerſalis eſſet, & ſolus. Potuit etiam Gregorius re il'ęſa manente, titulum pro eo tempore humilitatis ſtudio auerſari, & refutare; quò exemplum præberet Conſtantinopolitanis Patriarchis, qui illū titulum indebitè vſurpabant, & ad malum ſenſum. Ad bonum ſiquidem ſenſum dici poteſt ſolus ſummus Pontifex Oecumenicus, vt Leoni eſt acclamatum in ſancta Synodo Chalcedonenſi: non vt ſolus, alijs excluſis, ſit Epiſcopus; ſed vt ſolus ſit vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopus, alij verò particularium.

Gregor. cur ſe Epiſcopū non dixerit vniuerſalis Eccleſiæ.

Quis ſit Epiſc. vniuerſalis Eccleſiæ.

Vniuerſalis Epiſc. quis ille.

Quare Greg. dixerit reculaſſe vniuerſalis Epiſcopi. *Gelaſ. Papa.*

Cōſtātinopolitani Patriarchæ vniuerſales Epiſcopos nominabant. Qua ratione ſummus Pontifex ſolus Oecumenicus dicatur poſſit.

Ad Canonem Concilij Carthaginenſis III. reſpondendum, quod à tempore Cypriani cœperunt Africani Epiſcopi ſeparari ab Eccleſia Romana. Tempore etiam Aurelij Carthaginenſis Epiſcopi, & Innocētij Papæ, amaro, & exacerbato animo erāt erga Eccleſiā Romanam: donec tépore Eulalij Carthaginenſis, & Bonifacij Papæ Romani inuicem reconciliati ſunt: & facilè fieri potuit, quòd in hac amaritudine animi hic Canon ſit ab eis conditus. Quæ ſolutio ſi minus placeat, dicēdum cū Leone IX. epiſtol. ad Petrum & Ioannem Africanos, quòd per primā ſedem intelligunt Carthaginenſem, Metropolim totius Africæ. Ait enim de omnibus prælatis Eccleſiæ: *His omnibus diuino & humano priuilegio prælatus eſt Pontifex Romanus. Sed de Africa primatibus aliter intelligendum eſt, quia in ſingulis eius prouincijs antiquitus primates inſtituebantur, nō ſecundum potentiam ſuæ ciuitatis, ſed ſecundum tempus ſuæ ordinationis: quibus tamen omnibus præerat vnus, ſcilicet Carthaginenſis Epiſcopus: qui etiam non incongruè dici poteſt Metropolitanus; propter Carthaginem Metropolim totius Africæ, quorum ſupra meminimus.* Ita legimus in Cōcilio III. Carthaginenſi, Can. 25. *Primæ ſedis Epiſcopus non appelletur princeps Sacerdotum, aut ſummus Sacerdos, aut aliquid huiuſmodi, ſed tantum primæ Sedis Epiſcopus.* Sic Leo IX. Quam latè autem pateret hæc Metropolis, vt prima ſedes vocaretur, aſſerit Gregorius Nazianzenus in oratione de B. Cypriano dicens: *Non enim Carthaginenſium Eccleſiæ præſedit ſoli, ſed Africæ, ſed Heſperiæ vniuerſæ, imò Oriēti ferè ipſi ad finem vſque Meridiei, & Septentrionis, quocunque ille admiratione ſua peruenit.* Et paullò inferius: *Erat enim nomen Cypriani apud omnes celebre, & non ſolum apud omnes Chriſtianos; ſed illos etiam, qui aduerſæ partis erant. Probitas enim apud cunctos pariter venerabilis exiſtit.* Hæc ille, vbi quod ait, quòd præſedit Carthagini, & Africæ, propriè accipiendum eſt, nimirum iure ſuæ ſedis. Quod verò ait, præfuiſſe Heſperiæ, & ferè vniuerſo Orienti, atque orbi, imò etiam non Chriſtianis ſolum, ſed illis etiam, qui aduerſæ partis erant: id perſonale fuit, propter pietatem, & eruditionem, propter quam vndiq; ad eum omnes accurrebant. Sententia verò Bernardi non contendit, alios Epiſcopos æqualem cū Papa ſortiros poteſtatem aſſerere, quia cōtra hoc ipſe euidēter docuerat, non ſolum de Epiſcopis, ſed de reliquis Apoſtolis. Quod etiam ex hac ſententia confirmatur, quia ait, Papam habere ſummam poteſtatem. Quod ergo ait, poteſtates illas inferiores Eccleſiæ etiam à Deo eſſe; verum eſt: ſed intelligit, omnes à Deo eſſe immediatè. Quod ex duobus colligitur: primò enim fatetur, alios vocatos eſſe in partē ſolicitudinis: deinde verò declarat, quomodo ſint à Deo per ſententiam Pauli de ſecularibus poteſtatibus. Illæ enim licèt à Deo ſint, media tamē communitatis poteſtate ſunt. Et licèt reprehendat exēptiones abſque cauſa factas, quoniam Deus vult vt le-

Quando primū Africana Eccleſia à Romana ſeſe diſiunxerit, ac ſeparauerit.

Leo IX.

Mos Eccleſiæ Africanæ.

Conc. Carthaginenſe. Africana ſedes, quā lōgè, lateq; pateret.

Greg. Naz. orat. 13.

B. Cyprian. Carthaginēſi. Epiſcopi quam olim celebre nomen eſſet. Probitas quā venerabilis ſit, teſte Nazianzeno.

In quem ſenſum Ber. poteſtates inferiores à Deo eſſe dixerit.

Rom. 13.

Exceptiones quæ malæ, ac reprehenſibiles eidem.

vt leges humanæ, præſertim Eccleſiaſticæ, abſque cauſa non violentur, nec diſpenſentur: ad idque tenetur iure diuino, & naturali Pontifex: tamen etiam in hoc fatetur Bernardus, Pontificem habere autoritatem, licet cum ea facit, illa abutatur. Ait enim in libro de Conſideratione: *Subtrahentes Abbates Epiſcopis, Epiſcopi Archiepiſcopis, Archiepiſcopi Patriarchis ſiue primatibus. Bonane ſpecies hæc? Mirum ſi excuſari queat vel opus. Sic factitando probatis habere vos plenitudinem poteſtatis; ſed iuſtitiæ forte non ita. Facitis hoc, quia poteſtis: ſed vtrum & debeatis, quæſtio eſt. Honorum ac dignitatum gradus, & ordines quibuſq; ſuos ſeruare poſiti eſtis, non inuidere, vt quidam veſtrorum ait, Cui honorem, honorem.* Sic ille. Nec contra hanc poteſtatem ſummam in ſolo Pontifice ſitam facit Eccleſiæ primitiuæ praxis, in qua ſolebant omnes Sacerdotes omnia præſtare, vt ex Ambroſio colligitur, qui in Quartum cap. epiſtol. ad Epheſ. ita ſcribit: *Vt ergo creſceret plebs, & multiplicaretur, omnibus inter initia conceſſum eſt & euangelizare, & baptizare, & Scripturas in Eccleſia explanare. At vbi autem omnia loca circumplexa eſt Eccleſia, conuenticula conſtituta ſunt, & rectores, & cætera officia in Eccleſiis ſunt ordinata, vt nullus de clero auderet, qui ordinatus non eſſet, præſumere officium quod ſciret non ſibi creditum, vel conceſſum. Et cœpit alio ordine, & prouidentia gubernari Eccleſia: quia ſi omnes eadem poſſent, irrationabile eſſet, & vulgaris res & viliſſima videretur. Hinc ergo eſt, vnde nunc neque diaconi in populo prædicant, neque clerici, vel laici baptizant, neque quocunque die credentes tinguntur, niſi ægri. Ideo non per omnia conueniunt ſcripta Apoſtoli ordinationi, quæ nunc in Eccleſia eſt; quia hæc inter ipſa primordia ſunt ſcripta. Nam & Timotheum presbyterum à ſe creatum Epiſcopum vocat, quia primi presbyteri Epiſcopi appellabantur, vt recedente eo, conſequẽs ei ſuccederet. Denique apud Ægyptum presbyteri conſignant, id eſt confirmant, ſi præſens non ſit Epiſcopus. Sed quia cœperunt ſequentes presbyteri indigni inueniri ad primatus tenendos, immutata eſt ratio, proſpiciente Concilio, vt non ordo, ſed meritum crearet Epiſcopum, multorum Sacerdotum iudicio conſtitutum, ne indignus temere vſurparet, & eſſet multis ſcandalum. In lege naſcebantur Sacerdotes ex genere Aaron Leuitæ. Nunc enim omnes ex genere ſunt Sacerdotali, dicente Petro Apoſtolo: Quia eſtis, inquit, genus regale, & Sacerdotale. Ideoq; ex populo poteſt fieri Sacerdos.* Hæc Ambroſius. Ex quibus conſtat, initio Eccleſiæ, omnes miniſtros omnia potuiſſe, & hoc ex conceſſione: poſtea autem rectores, & certa officia, fuiſſe ab Eccleſia ordinata, diuiſaſque iuriſdictiones. Vnde habemus, iuriſdictionẽ ex iniunctione dari, & conceſſione Eccleſiæ; in qua quia præfuit ſemper Petrus, aut eius ſucceſſor, idcirco ab illis habuerunt illi, qui omnia poterant, quod illa poſſet: ſicut etiam hodie religioſi ex commiſſione Pontificis poſſunt vbique prædicare, & abſoluere: qui ob id poteſtate pares ipſi Pontifici nõ ſunt, quia ex commiſſione ab illo habent poteſtatem. Ita igitur illi priores, antequam conſtituta eſſent ordinaria officia in Eccleſia, & iuriſdictiones diſtributæ, habebant illam poteſtatem ex commiſſione Petri delegatam, & non ordinariam, quam quidem tũc iuſte, & ſapienter Petrus illis credidit: tum propter Eccleſiæ, quæ tunc fundabatur, neceſſitatem: tum quia miniſtri Eccleſiæ primitias Spiritus habentes, poteſtate non abutebantur.

Bernar. lib. 3. de Conſider. paulò à med.

Rom. 13.

B. Ambro. to. 5. à medio.

Quamobrem Eccleſiæ naſcentis in principio miniſtri omnia licita [illegible] obtinere, ſecundum Ambroſium.

Primi presbyteri, Epiſcopi dicebantur olim.

Leuit. 21. [illegible]

1. Petr. 2.

Leuit. 19.

Qua ratione iuriſdictio conferatur.

Iuriſdictionis omnis Eccleſiæ miniſtris conferendæ in Eccleſiæ primitiis duplex cauſa.

Rom. 8.

Nunc autem, quia Eccleſia non ita eget, & in miniſtris refriguit charitas, non expediret huiuſmodi conceſſionem paſſim facere, ſed quibuſdam tantum ſelectis, & ad id muneris aptis, & ſingularibus donis exornatis à Chriſto Domino noſtro, cui cum Patre, & Spiritu ſancto omnis gloria deferatur, honor quoque, poteſtas, & imperiũ in peretuum, Amen.

Cur modo in Eccleſia quidem muneria tantùm quædam exerceant.

TRACTATVS LXIX.

In quo reliqua argumẽta quæ ſuperſunt reſoluuntur: maxime vero quomodo Epiſcopi ſint ſucceſſores Apoſtolorũ.

COEPIMVS ſexto loco contexere argumenta, quæ ſiunt ab his, qui aſſerunt, poteſtatem iuriſdictionis Epiſcoporum à Deo immediatè permanare: & iam quinque rationes à principio produximus. Sexta ratio producitur ab honeſtiſſimis titulis, & prærogatiuis, quas Patres Epiſcopis tribuunt. Vocant enim eos Chriſti vicarios, vt habetur, 33. quæ. 5. cap. Mulier. Ambroſius etiam in illud, 1. Timoth. 5. *Aduerſus presbyterum accuſationem ne receperis: Quoniam huius ordinis*, inquit, *ſublimis honor eſt, huiuſmodi enim vicarij Chriſti ſunt: idcirco non facile de hac perſona accuſatio debet admitti.* Sic ille. Et in cap. Oues. 6. qu. 1. à Pio Papa dicitur, quod à Deo, & non ab hominibus ſunt Epiſcopi iudicandi. Dicunt, etiam, eos Chriſti legatione fungi, vt habetur in cap. Omnes. 6. quæ. 1. vocantur quoque Eccleſiæ columnæ, vt patet ex Clemẽte Romano ſuperius producto. Dicuntur & fratres Pontificis: & ideo ab eodem, à quo Pontifex, poteſtatem accipiunt, nẽpe Chriſto: ſicut q; fratres ſunt, ab eodẽ patre

VI ratio.

Quibus nominibus, ac titulis paſſim apud Patres Epiſcopi cohoneſtentur.

Ambroſ. to. 5. ſub finem.

2. Cor. 5.

generantur. Sunt etiam membra Pōtificis, quaſi capitis; & ideò ab eo reguntur. Demum ſunt Apoſtolorū ſucceſſores, vt Hieronymus, Auguſtinus, Cyprianus, & penè innumeri Doctores, atq; Pontifices teſtantur: quod etiam fatentur Scholaſtici Doctores. Ab eo igitur habent poteſtatem, à quo Apoſtoli, quibus ſucceſſerunt, nempè à Chriſto. Soluitur hoc, admittendo, has prærogatiuas habbere quidem Epiſcopos, nihilominus iuriſdictionē non habere immediatè à Chriſto, niſi interueniēte Papa. Et ſi Chriſti vicarij nominentur, & ſint; non tamen ſunt vicarij generales per totam Eccleſiam, ſed tantum in ſuis diœceſibus: & ideò à generali vicario creati ſunt, qui ſolus à Chriſto poteſt præfici. Nulla enim eſt poteſtas ea Chriſti minor, quæ valeat inſtituere Papæ poteſtatem: Papa verò dare poteſt quamuis iuriſdictionem particulare, ſicuti ſolus Rex, vel poteſtas regia maior poteſt inſtituere vniuerſalem Proregem; Prorex autem vniuerſalis poteſt alios particulares Proreges conſtituere. Si ſufficeret etiam ad ſtatuendam iuriſdictionem Epiſcoporū de iure diuino, aſſerere quod ſit Chriſti vicarij: idem liceret & alijs curatis, qui ita vocantur, vt habes ex Heſychij lib. 2. in Leuiticum, de Pœnit. diſt. 3. cap. Inter hæc. Idem etiam liceret dicere de Imperatore, quia Chriſti vicarius ab Anaſtaſio epiſt. ad Anaſtaſium Imperatorem his verbis vocatur: *Petrus clementiæ veſtræ ſacrarium eſt publicæ vtilitatis, vt per præſtantiam veſtram, quam velut vicarium Deus præſidere iuſſit in terris, Euangelicis, Apoſtolicisq; præceptis non dura ſuperbia reſiſtat, ſed per obedientiam, quæ ſunt ſalutifera, compleantur*. Sic ille.

Epiſcopi quales Chriſti vicarij ſint, & vocantur.

Heſychius.

Quòd verò dicuntur à Deo, & non ab hominibus Epiſcopi iudicandi per homines, intelligit Pius ſeculares, & oues, id eſt, fideles, ad quos loquebatur, qui temerè ſuos ſuperiores iudicabāt, & ſæpè de occultis: non autem prohibet Pius, nec aliquis ſanctus, quin inferiores miniſtri Eccleſiæ per ſuperiores iudices, & omnes denique per ſummum iudicentur: vt ipſa ratio hierarchiæ, & vniuerſæ Eccleſiæ praxis oſtendūt. Quòd verò columnæ exiſtant, haud pugnat, quin poſſit à ſummo Eccleſiæ ſub Chriſto architecto fulciri, & erigi, ab eo accipiēdo iuriſdictionem, atq; confirmationē, iuxta illud: *Confirma fratres tuos*. Fratres inſuper, & mēbra Pontificis appellantur Epiſcopi: ſed hoc non tollit, quin Pontifex illis præferatur vt primogenitus inter eos, iuxta illud Iſaac ad Eſau: *Dominum tuum illum conſtitui, & omnes fratres eius ſeruituti illius ſubiugaui*; & alibi; *Eſto dominus fratrū tuorum*.

A quibus miniſtri ſint Epiſcopi iudicandi.

Epiſcopi columnæ Eccleſiæ quatenus ſint.

Luc. 22.

Gen. 27.

Ibidem.

Fratres quoque ſunt, quoniam poteſtatem Ordinis Epiſcopalis æqualem omnes immediatè habent à Deo: cū hoc tamen à primogenito habēt iuriſdictionem, ac ſi Rex conſtitueret primogenito ſuo, vt fratribus alijs ſuis principatus partem aliquā impertiret. In membris quoq; perſpicimus, quòd licèt omnia membra à patre generētur, tamen virtute vnius membri principalis, vt cordis, formātur & reliqua: per iuriſdictionem ſummam Pōtificis alij ſummam iuriſdictionem accipiūt. Deniq; fatendum eſt, Epiſcopos ſucceſſores eſſe Apoſtolorum. Sed ex eo in primis non ſequitur, quòd habeāt poteſtatē Apoſtolis æqualem, quoniā vt vidimus, Apoſtoli longè excellebant Epiſcopis. Deinde nō ſequitur, à Chriſto immediatè habere iuriſdictionē: tum quia fortaſſe Apoſtoli illam non habuerunt, vt ſuperiùs eſt dictum; tum etiā, quia licèt Apoſtoli habuiſſent à Chriſto, & in æquali poteſtate eis ſuccederent Epiſcopi, non ob id ſequitur quòd immediatè à Chriſto habeāt poteſtatem illam, à quo Apoſtoli habuerunt, nempè à Chriſto Domino. Tum demum, quia Apoſtoli cū minimè fixi eſſent in vno loco, ſed diſcurrerent prædicando, vt ex Chryſoſtomo videre licuit; Archiepiſcopi, & Patriarchæ, quorum eſt non in ſola vna Eccleſia manere, ſed Eccleſias ſibi ſubditorum Epiſcoporum viſitare, proprius dici poſſunt ſucceſſores Apoſtolorū, quam Epiſcopi: & tamen illi primi de iure humano ſunt. Ergo non ſequitur, Epiſcopos de iure eſſe diuino, quòd ſucceſſores ſunt Apoſtolorum.

Epiſcopi fratres Pontificis cur dicantur.

Epiſcopi Apoſtolorum ſucceſſores ſint licet, nō tamē eis ſunt poteſtate pares.

Chryſoſt. ho. 11. in epiſt. ad Epheſ. tom 4. Qui propriè ſuccedant Apoſtolis.

Quòd autem prædicti ſint ſucceſſores Apoſtolorum, conſtat ex Patribus. Dionyſius ſiquidem Areopagita epiſt. ad Demophilum ait: *Meritò ſane noſter à Deo indultus legiſer* (id eſt Paulus) *præfici prohibet eum, qui domui ſuæ eatenus non benè præfuerit. Qui enim regere nouit, & alterum reget: qui alterum, etiam domum: & qui domum, ciuitatem quoque: & qui ciuitatem, etiam gentem, atq; vt ſummatim dicam iuxta veritatis vocem: Qui in modico fidelis eſt, & in multo erit fidelis: & qui in modico infidelis, in multo quoque infidelis erit. Ipſe igitur* (alloquitur Demophilum) *concupiſcentia, & ira, atque verbo congrua iure diuino impartire, tibi autem venerandi miniſtri moderentur (ſcilicet Diaconi) miniſtris Sacerdotes, Sacerdotibusq; Pontifices, atque illis ipſis Apoſtoli, Apoſtolorumq; ſucceſſores conuenientia dictent. At ſi qui fortè & inter ipſos à recto tramite deuiarit, is ab æqualibus, & ſui Ordinis ſanctis corrigatur, vt nō ordo in ordinem ruens cuncta permiſceat, ſed vnuſquiſq; in ſuo ordine, ſuoq; officio maneat*. Hæc ille, diſtinguens Apoſtolos, &

Quòd ſucceſſerint Apoſtolis, Patriarchæ, & Archiepiſcopi, oſtenditur.

Dionyſ. epiſt. 8. paulo à medio.

1. Tim 3.

Paulus legifer noſter, B. Dionyſio.

Luc. 16.

Apoſto-

Apoſtolorum ſucceſſores ab Epiſcopis, eis vtroſque præferens. Ex quo conuincitur, per ſucceſſores Apoſtolorum nequaquam intelligere quoſuis Epiſcopos, ſed vel Patriarchas, vel Archiepiſcopos, vel Romanos Pontifices. Iſidorus quoque lib. 2. Etymolog. inquit: *Ordo Epiſcoporũ quadripartitus eſt, id eſt, in Patriarchis, Archiepiſcopis, Metropolitanis, atq; Epiſcopis. Patriarcha, Græca lingua ſummus Patrũ interpretatur, quia primũ id eſt, Apoſtolicũ retinet locum: & ideo quia ſummo honore fungitur, tali nomine cenſetur. Sicut Romanus, Antiochenus, & Alexandrinus. Archiepiſcop. Græco vocabulo, quòd ſit ſummus Epiſcoporũ: tenet enim vicẽ Apoſtolicã, & præſidet tam Metropolitanis, quam Epiſcopis cæteris. Metropolitani autem à menſura ciuitatũ vocãtur: ſingulis enim prouincijs præeminent, quorum autoritati, & doctrinæ, & poteſtati cæteri Sacerdotes ſubiecti sũt, ſine quibus nihil reliquis Apoſtolis agere licet: ſolicitudo enim totius prouinciæ ipſis* (ſcilicet Epiſcopis) *cõmiſſa eſt.* Rabbanus de inſtit. clericorũ huic ſubſcribit ſententiæ, dicens: *Ordo autẽ Epiſcoporũ tripartitus eſt, id eſt, in Patriarchis, Archiepiſcopis, qui & Metropolitani ſunt, & in Epiſcopis. Patriarcha, qui à Græca lingua pater, ſiue ſummus principum interpretatur, quia primum, id eſt, Apoſtolicũ retinet locum: & ideo quod ſummo honore fungitur, tali nomine cenſetur. Sicut Archiepiſcopus Antiochenus, Epiſcopus Alexãdrinus, antiſtes. Archiepiſcopus Græco vocabulo dicitur, quòd ſit ſummus, vel princeps Epiſcoporũ: tenet enim vicẽ Apoſtolicã, & præſidet cæteris. Singulis enim prouincijs præeminent, quorum autoritate, & doctrina cæteri Sacerdotes ſubiecti ſunt, ſine reliquis Epiſcopis nihil agere licet, niſi quod ſingulis in propria parochia cõmendatum eſt. Solicitudo enim totius prouinciæ ipſi cõmiſſa eſt.* Rupertus quoq; Abb. lib. de diuin. Offic. *Poſtquã duodecim Apoſtoli per vniuerſum mundũ diſperſi ſingulis ciuitatibus præſiderent, tã ipſi quam ſucceſſores eorũ miſêre per contiguas ſuis ſedibus prouincias prædicatores, quos & Epiſcopos ordinauerũt, vt ibi recepti fuiſſent, omnia Chriſtianitatis Sacramẽta, velut ipſi Apoſtoli peragerẽt, vt per vrbes cõprouinciales Epiſcopos ordinarẽt. Et aliorũ quidẽ Apoſtolorum ſucceſſores Patriarchæ ſunt dicti. Petri autẽ ſucceſſor pro excellẽtia principis Apoſtolorũ, Apoſtolicus nominatur. Qui autẽ ab eis per prouincias miſſi ſunt, tam ipſi quam ſucceſſores eorum, Archiepiſcopi vocantur: & qui ab his per vrbes cõprouinciales ordinati ſunt, & qui illis ſuccedunt, vſq; hodie ſimpliciter Epiſcopi nominantur.* Hæc ille. Conſtat igitur, Archiepiſcopos, & Patriarchas ſucceſſores eſſe Apoſtolorum, magis etiam quã Epiſcopos: & tamen iſti omnes de iure ſunt poſitiuo, dempto Papa. Quod autem hi ſint iuris poſitiui, aſſerit Gregor. VII. epiſt. ad Gebuinum Archiepiſcopũ Lugdunenſem, cuius primatũ ſuper quatuor prouincias, nimirũ Lugdunenſem, Rhotomagẽſem, Turonẽſem, Senonẽſem, confirmat in illa epiſtola, modò nullo interueniente munere electi, vel promoti fuerint: & munus intelligit, ſiue à manu, ſiue ab obſequio, & lingua. Innocent. quoque III. in epiſt. ad Epiſcopum Caſtellanẽſem ſcribit: *Autoritate præſentium diſtrictius inhibemus, ne cui presbytero, vel alij in quocũq; officio cõſtituto fas ſit in tua diœceſi præter ſuũ aſſenſum (cui tamẽ nolumus malitioſè cuiquam denegare) officia celebrare diuina, ad pœnitentiã recipere cõfitentes, vel quæcunq; Eccleſiaſtica Sacramẽta exercere, niſi neceſſitatis articulus id expoſcat. Nulli etiã Metropolitano, vel Epiſcopo liceat in Eccleſijs lege tibi diœceſana ſubiectis, clericos inſtituere, vel inſtitutos etiã ab alio, te inſcio, promouere: vel parrochianos in tuum præiudiciũ tradere ſepulturæ, ſaluis in omnib. ſupradictis conſuetudinibus approbatis, & tã indulgentijs, quàm priu. legijs Pontificũ Romanorum.* Hæc ille, præſcribens legẽ Archiepiſcopo, & ſtudens quòd a iure humano ſit eius iuriſdictio. Non valet ergo argumentũ: Succedunt Epiſcopi Apoſtolis, igitur habent iuriſdictionem de iure diuino.

Nec etiam valet: Succedunt, vel tenent locum Apoſtolorum, ergo habẽt eandem poteſtatem ſicut illi: nam ſancti docent, Epiſcopos locum tenere Dei, vel Chriſti; Presbyteros autẽ, aut Diaconos locũ Apoſtolorum. Hinc Ignatius epiſt. ad Trallianos ait: *Epiſcopo ſubiecti eſtote, ſicut Domino* Et infra: *Neceſſarium eſt enim, nos nihil præter Epiſcopum facere, nec aliquid agere. Sed & Presbyteri ſubiecti Epiſcopis eſtote; vt Apoſtolis Ieſu Chriſti ſpei veſtræ, in quo perſeuerãtes in ipſo inueniamur: Oportet ergo & Diaconis, qui ſunt in miniſteriũ Ieſu Chriſti, omnimodò placere. Nõ enim in cibo, & potu ſunt miniſtri, ſed miniſtri Eccleſiæ Dei. Oportet ergo præcepta eorum obſeruare, ſicut ignem ardentem. Ipſi verò ſunt tales, vos verò reuereamini eos, tanquam Dominum Ieſum Chriſtum, quoniam cuſtodes ſunt loci eius, ſicut Epiſcopus forma Patris omnium, Presbyteri verò ſicut conceſſus Dei, & coniunctio Apoſtolorũ Chriſti, Sine ipſis enim Eccleſia electa non eſt, neq; collectio ſanctorum, neq; congregatio ſancta* Hæc ille, comparans Epiſcopũ Deo Patri, Diaconum Chriſto, qui venit miniſtrare, Presbyteros verò ipſis Apoſtolis: & tamen non ex hoc infertur, quod Epiſcopus ſit æqualis poteſtatis cum Deo Patre, vel Diaconus cum Chriſto, vel Presbytero cum Apoſtolo. Sed neque ſequitur, Diaconum ſuperiorem eſſe Presbytero, quod ille locum Dei dicatur tenere, Presbyter verò Apoſtolorum: ſicut etiam non ſequitur, quòd

Iſidor. lib. 7. Etymol. c. 12.

Patriarcha Græce quid.

Archiepiſcopus quid Græcè.

Metropolitani vnde dicatur.

Raban. lib. 1 de inſtit. cleric. cap. 5.

Ruper. Abb. li. 1. de diuin. Offic. cap. 27. initio.

Qui dicantur Epiſcopi.

Quòd itẽ Patriarchæ, & Archiepiſcopi ſint iuris poſitiui.

Gregor. 7.

lib. 6 ſui Regiſt. epiſt. 10.

Innocent. III.

Ignat. epiſt. 5. prop. initium.

Epiſcopum, Diaconum, & Presbyterum quibus comparet B. Ignatius.

Presbyteri æqualis ſit Epiſcopi, quod dicatur vterque Apoſtolorum locum tenere, Idem epiſt. ad Magneſianos docet, Presbyterum locũ tenere Dei, ſubditos aũt Presbyteris locum Chriſti: & ideo ſine Epiſcopo nihil debere facere, ſicut Chriſtus ſine Deo Patre: ex quo tamẽ nõ efficitur, vt vel illi inter ſe æquales ſint, vel æqualẽ habeãt cum Chriſto poteſtatẽ. Polycarpus quoq; epiſt. ad Philippen. dicit, *Subiecti eſtote Presbyteris & Diaconis ſicut Deo & Chriſto.* Ex quo tamen nõ rectè quis inferret, aut Diaconũ cum Chriſto æqualem habere poteſtatem, aut Epiſcopũ cum Deo, nec quod inter ſe ſint æquales. Alioqui quia etiam dicitur à Patribus, quod Epiſcopi locum habeant filiorum Aaron, Presbyteri aũt Sacerdotum filiorum Leui, ac Diaconi Leuitarũ, vt tradunt Anaclet. epiſt. 2. & Hieron. epiſt. ad Dardanum, & Iſidor. libr. de Eccleſ. offic. atque alij permulti Patres; ſequeretur, noſtros miniſtros non habere maiorem poteſtatem, quam illi habuerũt: quod falſum eſt. Vt intelligamus, quid Patres intellexerint per hanc ſucceſſionem Apoſtolorum, quam tribuunt Epiſcopis, ſciẽdum eſt, per illam eos non intelligere æqualitatem poteſtatis, vt iam probatũ eſt, & probari adhuc amplius poteſt ex ipſo Euãgelio, ſi per Apoſtolatum intelligamus poteſtatem illam, quam acceperunt cum primum vocati ſunt, & Apoſtoli nominati Mar. 3. & Luc. 6. perſpicuum eſt quod maiorem poteſtatẽ tunc habebant, quam nunc habeant Diaconi, vel Sacerdotes, vel Epiſcopi, quod ad iuriſdictionem, & ordinẽ attinet, quia tantum acceperunt poteſtatem prædicandi in Iudæa, baptizandi, & ſigna faciendi: quæ tamen non eſt poteſtas ordinaria; alioqui in Eccleſia Dei manſiſſet perpetua. Habuerunt etiam poteſtatem ſumendi ſumptus ab his, quibus prædicabant; nondum tamẽ erant Sacerdotes, quia in cœna facti ſunt; nec acceperant remittendi peccata facultatem, quam acceperũt in die reſurrectionis: nec Petrus acceperat ſummum Pontificatum: nec poterant extra Iudæam fructificare vſq; ad diem Pentecoſtes: nec miniſtrare Sacramẽto altaris, vt Diaconi, qui poſt Pentecoſten inſtituti ſunt. In illa igitur poteſtate ſuperant Epiſcopi ipſos Apoſtolos: nec Apoſtolatus ille pertingebat vſque ad Epiſcopatum. Idcirco etſi de Iuda Iſcariote dicatur: *Et Epiſcopatum eius accipiat alter*; non tamen conficitur, Iudam fuiſſe Epiſcopum: ſed accepit Matthias Epiſcopatum, quem ille erat percepturus, ſi perſtitiſſet. Si autem loquamur de poteſtate, quam Apoſtoli poſt reſurrectionẽ habuerunt: manifeſtum eſt, eos maiori poteſtate potitos fuiſſe, quam quiſquam Epiſcoporum. Quod iam probatum eſt, & ex eo etiam confirmatur: quia Apoſtoli poteſtatem habebant fundandi, ſiue ædificandi vniuerſam Eccleſiam: & vbiq; poterant verbum Dei, & omnia Sacramẽta adminiſtrare, & cauſas omnes ſpirituales cognoſcere, ac terminare: quæ nemo particularis Epiſcopus poteſt. Ergo quia Apoſtolis Epiſcopi ſuccedunt, & non in ea poteſtate, quam habuerũt ab initio: ſupereſt quod excedãt in poteſtate, quam poſteà acceperunt. Et quia vt pares illis in poteſtate, aut vt habentes illam immediatè à Chriſto, non ſuccedunt: dicendum eſt duplici de cauſa illos ſuccedere. Prima eſt, quia, vt Apoſtolis viuentibus poſt Pentecoſten erant primi magiſtratus in Eccleſia ſub Petro, ita illis decedentibus Epiſcopi funguntur primis magiſtratibus in Eccleſia ſub Petro. Secunda cauſa: In Apoſtolis cõſideranda eſt duplex poteſtas, quædã ordinaria, & particularis ſupra vnam Eccleſiam; quia ſingulis ſingulæ Eccleſiæ creditæ ſunt, vt Bernardus, & Rupertus Abbates dixerunt: atq; hæc erat poteſtas Epiſcopalis, quæ in ſucceſſores deriuanda erat. Altera autẽ erat poteſtas commiſſaria, & delegata, quæ quia inſtituta erat ad fundandã Eccleſiam, ceſſauit in morte Apoſtolorum; & in hac nullus illis ſucceſſit: nam etſi, vt diximus, Apoſtoli ſingulas habuerint Eccleſias, & in eis ſucceſſores reliquerint Epiſcopos: nemo tamen illorum agnouit in ſe Apoſtolicam illam poteſtatem, vt fatetur de ſeipſo Ignatius Petri ſucceſſor, & Epiſcopus in Eccleſia Antiochena. Sunt igitur, & dicuntur Epiſcopi ſucceſſores Apoſtolorũ, non illa poteſtate Apoſtolica, & delegata, quæ nõ tranſibat ad ſucceſſores, ſed cum Apoſtolis expirabat, ſed in Epiſcopali, & ordinaria poteſtate. Et quantum ad hanc, non ita ſuccedunt, vt Et Epiſcopi teneant omnes Eccleſias, quas tenebant Apoſtoli, quia illi perpaucas tenuerunt, & Epiſcopi tenẽt innumeras: ſed ita, vt in illis, quas Apoſtoli tenuerunt; ſiue in aliis ſimilem, & eandem Epiſcopalem autoritatem retineant ſicut Apoſtoli. In Petro verò peculiare id fuit, quia etſi illi ante ſummum Pontificatum tributa ſit par Apoſtolica poteſtas cum cæteris, ita vt nec ipſi in ſe inuicem, nec Apoſtoli in ipſum poſſent: ſed quis illorum poſſet in reliquã Eccleſiam: poſtea tamen creatus eſt Domino ordinarius paſtor vniuerſalis Eccleſiæ. Et ita Pontifices non ſuccedunt Petro quantũ ad illam delegatam poteſtatem, & Apoſtolicã, quia illa, ſicut & cætera perſo-

Idem epiſt. 6 circa med. — *Ioan. 1.* — *B. Polycar.*

Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi, in quibus adumbrati.

B. Anaclet. — *B. Hier. 10. 5. ſub init.* — *Iſidor lib. 2. de Eccl. offic. cap 7.*

Apoſtolorum ſucceſſionem Epiſcopis qualem tribuant Patres.

Luc 22. & 1. Cor. 11. — *Ioan. 20.* — *Infra 21.* — *Matth. 16.* — *Act 2. & ſeq.* — *Infr 6. & ſeq.* — *Pſal 108. & Act 1.*

Apoſtoli qua propria functi ſint poteſtate, à Domino accepta.

Epiſcopi Apoſtolis ſuccedant dupliciter.

Bernar. lib. 2. de conſid. à medio. Ruper. Tuitien. vbi ſupra.

In quo Apoſtolis illi minimè ſucceſſerint.

B. Ignat. — *Ioan. 21.*

Quomodo Petro ſuccedant Romani Pontifices.

tatur; nõ eſt tamen neceſſarius modus procedendi remotus, vel proximus ipſius iuriſdictionis, quoniã ſiue hoc, ſiue illo modo fiat, regi poteſt populus. Vt v.g. tempore Dauid neceſſaria erat ſua iuriſdictio ad regendum populum, non tamen erat neceſſarium, vt haberet regnum immediatè à Deo: quia etſi ex conſenſu populi habuiſſet, poterat regere. Similiter etiam tempore Salomonis neceſſarium erat regnum ipſius ad gubernandum; non tamẽ neceſſium erat, vt regnum haberet ex ſucceſſione patris, quia ſatis fuiſſet vel à Deo habere immediatè, vel ex electione populi. Male ergo ex neceſſitate iuriſdictionis infertur neceſſitas modi procedendi ex ipſo.

Natura iuriſdictionis inquiritur.

Ad illud verò quod adfertur de natura iuriſdictionis, quia videtur ſupernaturalis, & donum, quod non à Papa, vel creatura, ſed à Deo poſſit infundi: Reſpõdemus, deliteſcere hic deceptionem ex eo quod non perpenditur, vel diſcernitur natura ipſius iuriſdictionis; gubernationisve. Nam ſi ſumatur pro gratia gratis data gubernãdi, vel adminiſtrandi iuriſdictionem, vt ſumunt Petrus, & Paulus: proculdubiò donum eſt, quod ab homine procedere non poteſt, de quo vulgo dici ſolet: Dari officium, ſed non diſcretionem. Iuriſdictio autem, qua de re hic agimus, non eſt tale donum, neq; quid abſolutum, ſed relatiuum: dicit enim iuriſdictio reſpectum, & relationem regentis ad eum, qui regitur. Iuriſdictio autem Eccleſiaſtica reſpectum denotat, non qualemcunque, ſed regentis clerici ad ſubditũ Chriſtianum. Quia autem relatio ſequitur naturam extremorũ: & iuriſdictio ſecularis nihil requirit ſupernaturale in regente, vel in recto, vel in eo, qui iniungit regenti vt regat, & recto vt regatur: ideo naturaliter prodit iuriſdictionis ſecularis relatio, & naturale quid ipſa eſt. In Eccleſiaſtica autem iuriſdictione aliter ſe res habet, quia opus eſt, vt rector aliquid ſupernaturale habeat, nẽpe vt ſit Chriſtianus, & clericus: directus etiam quid ſupernaturale habere debet, & ad minus, vt ſit Chriſtianus. Ille etiam, qui clericum præponit Chriſtiano, debet habere ſupernaturalẽ poteſtatẽ, vel Epiſcopi, vel Papæ, vel quid ſimile. Ideo relatio iuriſdictionis Eccleſiaſticæ quid ſupernaturale eſt: ita tamen ſupernaturale, vt poſitis terminis, ſiue extremis, & poſita poteſtate ſtatim oriatur relatio. Non quaſi ille, qui præficit aliquem alteri, ſit cauſa efficiẽs relationis, ita vt poſitis extremis ſit in illius auctoritate, vel poteſtate illam prohibere: quia neceſſario ſequitur extremorũ ſuorũ naturam. Et ideo cum primum Papa

1. Cor. 12.

Vulgare prouerbium.

præficit aliquẽ ſuperiorem aliem Eccleſiæ, ſequitur relatio illa: nec opus eſt vt aliquid ſupra naturã Pontifex operetur, ſed quod ex ſua ſupernaturali poteſtate præponat clericũ plebi Chriſtianæ. Sicut enim charitas, ac reliquæ infuſæ virtutes ſupernaturalia dona Dei ſunt, & tamen ſecundum naturam ſibi à Deo datam abſq; miraculo inclinant ad actus ſuos: ita etiam ſupernaturalia dona in Papa, vel in prælatis, vel in ſubditis, natura ſua ſequitur ipſa relatio. Quæ tamen nõ eſt aliquod chariſma, quia nõ eſt aliquid abſolutum, nec habitũ dicit in anima, nec donum ex aſſiſtentia Dei illuminantis intellectum, & allicientis voluntatem ad gubernandum: hæc enim omnia ſunt immediate à Deo: ſed eſt relatio quædã conſurgens naturaliter ex iam dictis ſupernaturalibus donis, à quibus quia cõſurgit, eorũ naturã ſapit, & poteſt ſupernaturalis quædã relatio nominari. Vnde licet aſſeratur quod iuriſdictio ſit aliquid ſupernaturale, nõ eſt inconueniens quod procedat à Pontifice, quia eius iuriſdictio ſupernaturalis eſt, & à Deo immediate profecta. Nam quemadmodũ charitas per act⁹ ſuos ſeipſam auget, intenditque, ita etiã iuriſdictio in Papa tanquã in fonte ſeipſam propagat, & diſtribuit. Nam vt aiũt Doctores Theologi, ad gratiam ipſam, & poteſtatem ordinis, quia non ſunt inſtrumentales cauſæ, non poteſt vel homo, vel Sacramentum ad eos efficiẽdas concurrere, vt inſtrumenta, ſed tãtum diſponunt ſubditos ad eas ſuſcipiendas: poteſtas autem iuriſdictionis, quia inſtrumentalis eſt, poteſt ab homine attingi, ita vt eam quaſi Dei inſtrumentum conferat.

Papæ, vel Prælati in ſubditos quid ſit illa relatio.

Quare ad gratiam ipſam, & poteſtatem ordinis efficiendam neque poſſit vel homo, vel Sacramentum concurrere, ſecundũ Doctores.

Octauo deducuntur argumenta ab inconuenientibus, quæ vitantur, dicẽdo, iuriſdictionem à Deo eſſe immediate: & à bonis, quæ talem ſententiam conſequerẽtur. Primò enim tolleretur ſchiſma, dũ aliqui Epiſcopi aiunt: Ego ſum à Deo, alij vero, Ego ſum à Papa. Reſpondemus, facile hoc ſchiſma diſſolui, ſi omnes dicãt eſſe ſe quidem à Deo, ſed per Papam: quia vbi ſchiſma eſt propter diuerſas opiniões, ſi omnes complectantur eandem, vtrauis illa ſit, ceſſat ſchiſma: magis autem amplectenda eſt cõmunis ſententia, & quæ magis fauet vnitati: & quæ magis ſchiſmati repugnat, qualis eſt noſtra. Deinde negamus quarũuis opinionũ diuerſitatẽ facere ſchiſma in Eccleſia Dei: alioqui ſancti Doctores, & antiqui Scholaſtici fuiſſent ſchiſmatici. Opinio igitur, propter quã quis non vult obedire Eccleſię, & cũ ea cõmunicare, illa eſt quę facit ſchiſmaticum: & non eſt putandum ita quem-

VIII. argumen. ab inconuenientibus.

I. inconueniens.

Quæ vnitati fauet magis, ſententia eſt amplectenda.

Quæ opinio ſchiſmaticũ efficiat.

II. inconueniens.

Turrecr. in ſumma Eccl.

quemque ſuæ opinioni adhærere, vt velit ſe ab Eccleſia ſeparare. Secundo argumentatur: quia ex hac ſententia, quę ſolius Turrecrematæ eſt, & propter quam iam dudũ exulat ab ſcholis, ſequitur, Epiſcopos, cõmiſſarios eſſe Pontificis, non autem ordinarios, vt idem Turrecremata docet. Sed certè longe à veritate alienũ eſt, quod hæc opinio ſit ſolum Turrecrematę, vt fuſe ſuperius oſtendimus: imò oppoſita opinio paucorum Scholaſticorũ eſt, & de fide ſuſpectorum: & ab illis fortaſſe exulat Turrecremata, non autem ab Scholis Catholicorũ. Imponitur etiam illi, quod dicat Epiſcopos commiſſariã, & non ordinariã habere iuriſdictionẽ: cõtra quod diſertè ipſe docet lib. 2. cap. 64. *Reſpondetur*, inquit, *quod poteſtas Papæ ſe habet ad poteſtates Epiſcoporum, & curatorum, non ſicut poteſtas Regis ad poteſtatem Principum habentium poteſtatem iure hæreditario: nec etiam ſicut poteſtas Regis ad poteſtates Principum habentium poteſtatem delegatã, vel cõmiſſariam: ſed ſicut poteſtas Regis, vel Imperatoris ſe habet ad poteſtatem iudicum in aliquo gradu regni, regiminis, vel imperij ſimpliciter inſtitutorum ad regendum populum per ſe, vel per alium.* Ita eſt ſententia S. Thomæ. Vnde in quarto diſt. 19. dicit quod poteſtas Papæ ſe habet ad poteſtates iudicum conſtitutorũ, per ſingulas ciuitates. Et in fine ſecundi ſententiarum dicit, quod ita ſe habet poteſtas Papæ ad poteſtates inferiores, ſicut poteſtas inferioris ſe habet ad poteſtatẽ proconſulis. Item in libro De perfectione vitæ ſpiritualis dicit idem S. Thomas: *Quod ſi quis recte conſideret, in regimine Eccleſiæ hoc modo comparantur Archidiaconi, & plebani ad Epiſcopũ, ſicut in regimine temporali præpoſiti, & balliui ad Regem. Et cum ex aduerſo arguitur quod hoc ſit inconueniens, negatur hoc: & ad probationem reſpondetur negando conſequentiam. Ratio patet ex dictis: quia iſti iudices non ſunt commiſſarij, ſed ordinarij ponuntur. Pro quo notandum, quod ordinariũ dicitur ab ordine; vnde ordinariũ videtur importare id, quod ſecundum communem ordinem in Republica fit ſemper; propter quod illud, quod competit diuerſis gradibus, & ſtatibus in Republica ordinatis, ordinariũ dicitur. Vnde poteſtates competentes huiuſmodi inſtitutis, in Eccleſia ſcilicet Patriarchali, Archiepiſcopali, Epiſcopali, & Parrochiali, dicuntur ordinarij; & illi, qui ſimpliciter in talibus ſtatibus, & gradibus ſtatuuntur vt regant populum per ſe, vel per alium ſecundum gradum, & ſtatũ, in quibus ſtatuuntur, dicuntur ordinarij. Poteſtas autem Commiſſarij propriè loquendo videtur dici, quando alicui ab aliquo cõmittitur eadem poteſtas, quæ eſt ſua ordinaria, ſecundum quam vice eius aliquid agat. Vnde collatio talis poteſtatis non dicit nouũ gradum poteſtatis, vel inſtitutionem ſimpliciter in aliquo gradu nouæ poteſtatis, ſed dicit commiſſionẽ eiuſdem poteſtatis ab inſtituto in ipſa poteſtate: ita quod poteſtas commiſſaria eſt commiſſa ab inſtituto in gradu poteſtatis ſimpliciter. Et ita patet, quod prælati iſti à Papa poſiti, non ſunt commiſſarij, ſed vere ordinarij.* Hactenus ille, cuius verba fuſius recitauimus, vt eũ vindicaremus à calumnia illi impoſita.

Idem ibidem.

A quibus magnus ille vir aduerſariorũ calumniis vindicetur.

Idem. Papæ poteſtas cui ſimilis.

D. Thom.

Idem.

Idem.

Ordinarium vnde dicatur.

Ordinarij qui dicantur.

Poteſtas commiſſarij quæ nam propriè illa ſit.

Tertiò obiiciunt, quia vitaretur hæreſis Aerij, qui nullam differentiam eſſe aſſerebat inter Epiſcopũ, & Sacerdotem: quæ etiam videtur ſententia fuiſſe VViclefſi, & Ioannis Hus, in quos Martinus V. in Bulla quadam damnationis eorum, iubet fideles inter alia interrogari, vtrum credant autoritatem iuriſdictionis Papæ ligandi, & ſoluendi, eſſe maiorem autoritate ſimplicis Sacerdotis, etiamſi curam animarum habeat. Hæc ibi. Sed hic error facilè vitaretur, aſſerendo iuriſdictionem Epiſcopi eſſe à Deo immediatè. Reſpondemus, negando ad hunc errorem vitandum opus eſſe aſſerere hanc opinionem. Nam ſatis vitatur error Aërij, dicendo differre Epiſcopum à Presbytero, eumq; excellere in poteſtate ordinis iure Diuino: & quantum ad iuriſdictionem ſpectat, iure Eccleſiaſtico. Nam eo iure Epiſcopus, & curatus habent iuriſdictionem, ſed Epiſcopus maiorem quam curatus. Per hoc etiam vitatur error damnatus à Martino: nam negãtes, Papam habere maiorem iuriſdictionem quam inferiores, errabant contra ius Diuinũ. Negantes verò, Archiepiſcopum habere maiorem iuriſdictionem, quam habeat vel Epiſcopus, vel curatus, in ius quidem Diuinum non peccabant, quia Archiepiſcopus iure humano habet Archiepiſcopalem iuriſdictionem, in qua ſuperat Epiſcopum (quippe in ordinaria æquales ſunt.) Et ideo perperam ex hoc articulo inferebant, iuriſdictionem Archiepiſcopi eſſe iuris Diuini. Quia potius contrarium ex hoc ſequitur: tum quia ibi fit mentio de Archiepiſcopo; tum quia nulla mentio de iure Diuino facta eſt à quoquam. Imo Chryſoſtomus, Hieronymus, Ambroſius, & Auguſtinus contrarium innuunt, vt ſuperius vidimus.

III. inconueniens.

Aerius hæreticus, inter Epiſcopum & Sacerdotem nullum agnouit diſcrimen.

Martin. V.

Error quorundam per Martinum V. Pontif. Max. de iuriſdictione Papæ olim damnatus.

Quarto argumentum trahunt à bonis, quæ conſequentur hanc opinionẽ: quoniã hac ſententia definita reformabitur Eccleſia, & Epiſcopi habebunt ſuam autoritatem integrã, & quæ ſine cauſa tolli, vel impediri non poſſit, ſi iure Diuino eam habeant. Deinde non facilè excuſabuntur Epiſcopi à reſidẽtia, nec dabitur tertio locus commẽdis, ſeu multitudine beneficiorum, ſi iuriſdictio ſtatuitur eſſe iuris Diuini:

IV. inconueniens.

riſdictionem, quam id foret abſurdum.

ſtolorum:nam ſi ita eſſet vnuſquiſque totam vniuerſalem regere Eccleſiam,& confuſio magna in illa, & perturbatio exiſteret. Hinc ſancti omnes Patres Pontificem

Papa quid ſit.

Romanum Papam, hoc eſt, Patrem patrũ, ſiue Principem,& caput Epiſcoporum vocant; Sedem verò Romanam, Eccleſiam principalem, matrem,& matricem,& radicem, & magiſtram omnium Eccleſiarum appellant.

Romanã ſedẽ Patres quibus digneniur nominibus.

Aug lib. 2 de baptiſ. cõtra Donatiſt ca. 1 à medio 17.

B Cyprianus etſi martyrij laude, non tamen ſedis primatu eſt cõ Petro Apoſt. cõferendus.

Quare Auguſtinus libro de Baptiſmo paruulorum cõtra Donatiſtas. *Puto*, inquit, *quòd ſine vlla ſui contumelia Cyprianus Epiſcopus Petro Apoſtolo comparatur, quantum attinet ad martyrij coronam: cæterum magis vereri debeo, ne in Petrum cõtumelioſus exiſtam. Quis enim neſcit illum Apoſtolatus principatum cuilibet Epiſcopatui præferendum? Sed etſi diſtat cathedrarum gratia; vna eſt tamen martyrum gloria.* Et ante eum Ignatius epiſtola ad Trallianos, *Non ſicut Apoſtolus præcipio, ſed metior meipſum, ne in gloriatione mea peream; bonum eſt enim in Domino gloriari. Et ſi ſaluatus fuero apud Deum, plus me oportet timere, & non attendere ad eos qui magnificant me. Hi verò qui me laudant, potius flagellant.*

Ignat. epiſt. 5. ſub init.

2. Corinth. 1.

Sancti cũ laudantur ſe ſentiũt potius flagellari.

Et in epiſtola ad Tarſenſes: *Hæc autem non ſicut Apoſtolus præcipio, quis enim ego ſum, aut quæ domus patris mei, vt æqualem me illis dicam: ſed ſicut commilito veſter, & obedientiæ ordinem continens.* His ſimilia docet epiſtola quinta ad Trallianos,& epiſt. 15. ad Romanos.

Idem epiſt. 7 prope fin.

Clem Alex lib 4. Strom.

Clemens verò Alexandrin. in li. Stromatum ex Homero producit:

Homerus.

Bella namque Deus dedit huic vt munera obiret,

Illi vt ſaltaret, cithara, cantuve ſonaret:

Ait Homerus. Sed vnuſquiſque habet proprium donum à Deo, hic quidem ſic, ille verò ſic. Apoſtoli autẽ fuere pleni in omnibus. Inuenies itaque, ſi volueris, ex eorũ geſtis,& ſcriptis, eorum cognitionem, vitam, prædicationem, iuſtitiam, caſtitatem, prophetiam.

1. Cor 12.

Apoſtoli habuerunt omnia ſpiritus ſancti chariſmata

Chryſoſt. homil. 11. in epiſt ad Epheſ. tom. 4.

Et Chryſoſtomus in epiſtolam ad Epheſios, in illud: *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, &c. Primum, ait, Apoſtolis; illi enim habebãt omnia. Secundo loco Prophetas: erant enim, qui quidem cũ Apoſtoli nõ eſſent, Prophetæ tamen erant, quemadmodũ Agabus ille. Tertiò Euangeliſtas, non circumeũtes ſcilicet, ſed euangelizãtes; vt erant Priſcilla, & Aquila. Paſtores & doctores, quibus videlicet vniuerſus populus cõcreditus erat. Quid ergo? minores erant paſtores, ac doctores? admodum: erant enim circumeuntibus & euangelizantibus inferiores, qui habitãdo quieti certũ vnum duntaxat locum occupabantur, vt Timotheus, & Titus.* Hæc ille. Vbi non ſolum præfert Apoſtolos Epiſcopis, ſed inter ipſos ponit aliquos Apoſtolis inferiores, &

Act. 11.

Epiſcopis admodum ſuperiores. Bernardus autem non ſolum præfert ſummũ Pontificẽ alijs paſtoribus, ſed etiam ipſis Apoſtolis Chriſti: ait namque libro de Conſideratione ad Eugenium: *Sunt quidem & alij cæli ianitores, & gregum paſtores; ſed tu tantò glorioſius, quantò & differentius vtrumque præ cæteris nomen hæreditaſti. Habent illi ſibi aſſignatos greges ſinguli ſingulos, tibi vniuerſi crediti, vni vnus. Nec modò ouium, ſed & paſtorum tu vnus omnium paſtor. Vnde & probem quæris? ex verbo Domini. Cui enim non dico Epiſcoporũ, ſed etiã Apoſtolorum ſic abſolutè, & indiſcretè tota commiſſæ ſunt oues? Si me amas, Petre paſce oues meas. Quas? illius, vel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certi regni? Oues meas, inquit: Cui non planum non deſignaſſe aliquas, ſed ſignaſſe omnes? Nihil excipitur, vbi diſtinguitur nihil. Et forte præſentes cæteri diſcipuli erant, cum committens vni, vnitatem omnibus commendaret, in vno grege, & in vno paſtore, ſecundum illud: Vna eſt columba mea formoſa mea, perfecta mea. Vbi vnitas, ibi perfectio. Reliqui numeri perfectionem non habent, ſed diuiſionem, recedentes ab vnitate. Inde eſt, quod alij ſingulas ſortiti ſunt plebes, ſcientes Sacramentum. Denique Iacobus, qui videbatur columna Eccleſiæ, vna eſt contentus Ieroſolyma, Petro vniuerſitatem cedens.*

Bern lib. 2. de cõſ. à medio.

Ioan. 21.

Nihil excipitur vbi diſtinguitur nihil.

Can. 6.

Vbi vnitas, ibi perfectio.

Gal. 2.

Cõſentiunt igitur ſancti omnes (licèt breuitatis cauſa tantum paucos attulerimus) cæteros Epiſcopos non ſolum Petro, ſed & reliquis Apoſtolis inferiores eſſe. Quod clarè docuit Paulus, primos ponens Apoſtolos,& eis primitias Spiritus tribuẽs. Quod ſi Apoſtolis inferiores ſunt, & ipſo Petro; erunt etiam inferiores Papa legitimo Petri ſucceſſore. Si quæ ergo ſententiæ Patrum ſunt, quæ prima facie contrarium facere videntur, ad ſanum ſenſum ſunt interpretandæ, ne illos contra ſe ipſos, & alios Patres,& Scripturam,& rationem ſenſiſſe dicamus.

1 Cor 12.
Epheſ. 4.
Rom. 8.

Cypriani ergo dictum, quòd in ſolidum quiſque Epiſcoporum tenet partem ſui Epiſcopatus, intelligendum eſt, quod omnes Epiſcopi, quod attinet ad poteſtatem Ordinis, ſunt æquales: at quantum ad iuriſdictionem, quiſque ſuper ſuum peculiarem,& immediatum gregem, ſecluſa limitatione iuris poſitiui, habet parem poteſtatem:& ſic Pontifex comparatur cum reliquis Epiſcopis, quatenus Epiſcopus eſt Romanæ Eccleſiæ, non autem vt vniuerſalis. Et ad eundem planè ſenſum exponendus eſt Hieronymus.

Epiſcoporum vnumquenq; in ſolidũ partẽ ſui Epiſcopatus tenere, quo Cyprian ſen ſu dixerit.

Hier tom 9.

Quod autem dicitur Papa vicarius Petri: vel ipſi Secretario Ludouici Imperatoris eſt imputandum, qui dicturus Chriſti, dixit Petri vicarium; vel ad eum ſenſum eſt trahendum, quòd Papa gerat vices Chriſti, quas geſſit Petrus.

Papa quomodo Petri vicarius.

Bene-

cariam, vt quidam Rex Catholicus dixit. Qua ratione ſummus Pontifex ſuis electoribus, à quibus benedicitur, minor ſit. Hebr. 7.

Benedictio autem, quam electores præbẽt electo Pontifici, non arguit ipſos eſſe abſolutè maiores: alioqui Epiſcopus Hoſtienſis, qui Papam cõſecrat, eſſet eo maior: ſed concludit, in illo actu eſſe minorem, ſicut minor eſt Papa ſuo confeſſore, dum ab eo abſoluitur. Quod verò dicitur ab electoribus concedi autoritatem regendi, intelligendum eſt quãtum ad executionem, quia acquieſcunt, & conſentiunt, vt electus vtatur poteſtate ſibi Deo collata, etiam antequam conſecretur, vel inthronizetur.

Gregor. cur ſe Epiſcopũ nõ dixerit vniuerſalis Eccleſiæ.

Gregorius verò, qui in Epiſtola ad omnes Epiſcopos vocat ſe Epiſcopum vniuerſalis Eccleſiæ, ſicut & cæteri Pontifices ante, & poſt eum ſeſe vocarunt, & ab aliis appellati ſunt, & ſalutati, dum ad Eulogium ſcribens, præcipit ne eum vocet vniuerſalem Epiſcopum, ne ſibi, atque alij aduerſetur. illud intelligit per vniuerſalem Epiſcopũ, aliud per Epiſcopum vniuerſalis Eccleſiæ.

Quis ſit Epiſc. vniuerſalis Eccleſiæ.

Nam Epiſcopus vniuerſalis Eccleſiæ is eſt, qui vacat curæ, & regimine vniuerſæ Eccleſiæ, & cauſis quæ ipſam cõcernunt, alios inferiores Epiſcopos in ſuis locis, & gradibus relinquens, atque in exercitio ſuorum munerum.

Vniuerſalis Epiſc. quis ille.

At vniuerſalis Epiſcopus ille eſt, qui ſolus omnibus præeſt, & omnia curare vult, & cauſas omnes ad ſe trahere, atque alios à ſuis muneribus excludere.

Quare Greg. nomẽ recuſauerit vniuerſalis Epiſcopi. Gelaſ. Papa.

Ob id Gregorius dicebat, Eulogium aliis Epiſcopis auferre, quod ſibi ſoli indebitè tribuebat; quaſi Gregorius fuiſſet illo modo ſolus Epiſcopus. Et ad eum ſenſum Gelaſius Papa cap. Nullus. diſtinct. 99. prohibet aliquem Patriarcham vocari vniuerſalem: quia videlicet alij Patriarchæ non eſſent, ſi ipſe vniuerſalis eſſet, & ſolus.

Cõſtãtinopolitani Patriarchæ vniuerſales Epiſcopos nominabãt. Quare ſummus Pontifex ſolus Oecumenicus dici poſſit.

Potuit etiam Gregorius re illæſa manente, titulum pro eo tempore humilitatis ſtudio auerſari, & refutare; quò exemplum præberet Conſtantinopolitanis Patriarchis, qui illũ titulum indebitè vſurpabant, & ad malum ſenſum. Ad bonum ſiquidem ſenſum dici poteſt ſolus ſummus Pontifex Oecumenicus, vt Leoni eſt acclamatum in ſancta Synodo Chalcedonenſi: non vt ſolus, alijs excluſis, ſit Epiſcopus; ſed vt ſolus ſit vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopus, alij verò particularium.

Quando primùm Africana Eccleſia à Romana ſeſe diſiunxerit, ac ſeparauerit.

Ad Canonem Concilij Carthaginenſis III. reſpondendum, quod à tempore Cypriani cœperunt Africani Epiſcopi ſeparari ab Eccleſia Romana. Tempore etiam Aurelij Carthaginenſis Epiſcopi, & Innocẽtij Papæ, amaro, & exacerbato animo erãt erga Eccleſiã Romanam: donec tẽpore Eulalij Carthaginenſis, & Bonifacij Papæ Romani inuicem reconciliati ſunt: & facilè fieri potuit, quòd in hac amaritudine animi hic Canon ſit ab eis conditus.

Leo IX.

Quæ ſolutio ſi minus placeat, dicẽdum cũ Leone IX. epiſtol. ad Petrum & Ioannem Africanos, quòd per primã ſedem intelligunt Carthaginenſem, Metropolim totius Africæ. Ait enim de omnibus prælatis Eccleſiæ: *His omnibus diuino & humano priuilegio prælatus eſt Pontifex Romanus. Sed de Africæ primatibus aliter intelligendum eſt, quia in ſingulis eius prouincijs antiquitus primates inſtituebantur, nõ ſecundum potentiam ſuæ ciuitatis, ſed ſecundum tempus ſuæ ordinationis: quibus tamen omnibus præerat vnus, ſcilicet Carthaginenſis Epiſcopus: qui etiam non incongrue dici poteſt Metropolitanus; propter Carthaginem Metropolim totius Africæ, quorum ſupra meminimus.*

Mos Eccleſiæ Africanæ.

Conc. Carthaginenſe. Africana ſedes, quã longè, lateq; pateret.

Ita legimus in Cõcilio III. Carthaginenſi, Can. 25. *Primæ ſedis Epiſcopus non appelletur princeps Sacerdotum, aut ſummus Sacerdos, aut aliquid huiuſmodi, ſed tantum primæ Sedis Epiſcopus.* Sic Leo IX. Quam latè autem pateret hæc Metropolis, vt prima ſedes vocaretur, aſſerit Gregorius Nazianzenus in oratione de B. Cypriano dicens: *Non enim Carthaginenſium Eccleſiæ præſedit ſoli, ſed Africæ, ſed Heſperiæ vniuerſæ, imò Oriẽti ferè ipſi ad finem vſque Meridiei, & Septentrionis, quocunque ille admiratione ſua peruenit.* Et paullò inferius: *Erat enim nomen Cypriani apud omnes celebre, & non ſolum apud omnes Chriſtianos; ſed illos etiam, qui aduerſæ partis erant. Probitas enim apud cunctos pariter venerabilis exiſtit.*

Greg. Naz. orat. 15.

B. Cypria. Carthaginẽſis Epiſcopi quam olim celebre nomen eſſet. Probitas quã venerabilis ſit, teſte Nazianzeno.

Hæc ille, vbi quod ait, quòd præſedit Carthagini, & Africæ, propriè accipiendum eſt, nimirum iure ſuæ ſedis. Quod verò ait, præfuiſſe Heſperiæ, & ferè vniuerſo Orienti, atque orbi, imò etiam non Chriſtianis ſolum, ſed illis etiam, qui aduerſæ partis erant: id perſonale fuit, propter pietatem, & eruditionem, propter quam vndiq; ad eum omnes accurrebant. Sententia verò Bernardi non contendit, alios Epiſcopos æqualem cũ Papa ſortitos poteſtatem aſſerere, quia cõtra hoc ipſe euidẽter docuerat, non ſolum de Epiſcopis, ſed de reliquis Apoſtolis. Quod etiam ex hac ſententia confirmatur, quia ait, Papam habere ſummam poteſtatem.

In quem ſenſum Ber. poteſtates inferiores à Deo eſſe dixerit.

Quod ergo ait, poteſtates illas inferiores Eccleſiæ etiam à Deo eſſe, verum eſt: ſed intelligit, omnes à Deo eſſe immediatè. Quod ex duobus colligitur: primò enim fatetur, alios vocatos eſſe in parte ſolicitudinis: deinde verò declarat, quomodo ſint à Deo per ſententiam Pauli de ſecularibus poteſtatibus. Illæ enim licèt à Deo ſint, media tamẽ communitatis poteſtate ſunt. Et licèt reprehendat exẽptiones abſque cauſa factas, quoniam Deus vult vt le-

Rom. 13.

Exceptiones quæ malæ, ac reprehenſibiles eidem.

vt leges humanæ, præſertim Eccleſiaſticæ, abſque cauſa non violentur, nec diſpenſen tur: ad idque tenetur iure diuino, & naturali Pontifex: tamen etiam in hoc fatetur Bernardus, Pontificem habere autoritatem, licet cum ea facit, illa abutatur. Ait enim in libro de Conſideratione: *Subtrahentes Abbates Epiſcopis, Epiſcopi Archiepiſcopis, Archiepiſcopi Patriarchis ſiue primatibus. Bonane ſpecies hæc? Mirum ſi excuſari queat vel opus. Sic factitando probatis habere vos plenitudinem poteſtatis; ſed iuſtitiæ forte non ita. Facitis hoc, quia poteſtis: ſed vtrum & debeatis, quæſtio eſt. Honorum ac dignitatum gradus, & ordines quibus ſuos ſeruare poſiti eſtis, non inuidere, vt quidam veſtrorum ait, Cui honorem, honorem.* Sic ille. Nec contra hanc poteſtatem ſummam in ſolo Pontifice ſitam facit Eccleſiæ primitiuæ praxis, in qua ſolebant omnes Sacerdotes omnia præſtare, vt ex Ambroſio colligitur, qui in Quartum cap. epiſtol. ad Epheſios ita ſcribit: *Vt ergo creſceret plebs, & multiplicaretur, omnibus inter initia conceſſum eſt & euangelizare, & baptizare, & Scripturas in Eccleſia explanare. At vbi autem omnia loca circumplexa eſt Eccleſia, conuenticula conſtituta ſunt, & rectores, & cætera officia in Eccleſiis ſunt ordinata, vt nullus de clero auderet, qui ordinatus non eſſet, præſumere officium quod ſciret non ſibi creditum, vel conceſſum. Et cœpit alio ordine, & prouidentia gubernari Eccleſia: quia ſi omnes eadem poſſent, irrationabile eſſet, & vulgaris res & vilißima videretur. Hinc ergo eſt, vnde nunc neque diaconi in populo prædicant, neque clerici, vel laici baptizant, neque quocunque die credentes tinguntur, niſi ægri. Ideo non per omnia conueniunt ſcripta Apoſtoli ordinationi, quæ nunc in Eccleſia eſt; quia hæc inter ipſa primordia ſunt ſcripta. Nam & Timotheum presbyterum à ſe creatum Epiſcopum vocat, quia primi presbyteri Epiſcopi appellabantur, vt recedente eo, ſequens ei ſuccederet. Denique apud Ægyptum presbyteri conſignant (id eſt confirmant) ſi præſens non ſit Epiſcopus. Sed quia cœperunt ſequentes presbyteri indigni inueniri ad primatus tenendos, immutata eſt ratio proſpiciente Concilio, vt non ordo, ſed meritum crearet Epiſcopum, multorum Sacerdotum iudicio conſtitutum, ne indignus temere vſurparet, & eſſet multis ſcandalum. In lege naſcebantur Sacerdotes ex genere Aaron Leuitæ. Nunc enim omnes ex genere ſunt Sacerdotali, dicente Petro Apoſtolo: Quia eſtis, inquit, genus regale, & Sacerdotale. Ideoque ex populo poteſt fieri Sacerdos.* Hæc Ambroſius. Ex quibus cernitur, initio Eccleſiæ, omnes miniſtros omnia potuiſſe, & hoc ex conceſſione: poſtea autem rectores, & certa officia, fuiſſe ab Eccleſia ordinata, diuiſaſque iuriſdictiones. Vnde habemus, iuriſdictioné

Bernar. Lib 3. de Conſider. paulò à med.

Rom 13.

B. Ambro to. 5 à medio.

Quamobrem Eccleſiæ naſcentis in principio omnes miniſtri omnia facta ... [illegible] ... ſecundùm Ambroſium

Primi presbyteri Epiſcopi dicebantur olim.

[illegible] 1. Petr. 2. Leuit. 19.

ex iniunctione dari, & conceſſione Eccleſiæ: in qua quia præfuit ſemper Petrus, aut eius ſucceſſor, ideirco ab illis habuerunt illi, qui omnia poterant, quod illa poſſet: ſicut etiam hodie religioſi ex commiſſione Pontificis poſſunt vbique prædicare, & abſoluere: qui ob id poteſtate pares ipſi Pontifici nó ſunt, quia ex commiſſione ab illo habent poteſtatem. Ita igitur illi priores, antequam conſtituta eſſent ordinaria officia in Eccleſia, & iuriſdictiones diſtributæ, habebant illam poteſtatem ex commiſſione Petri delegatam, & non ordinariam, quam quidem tūc iuſte, & ſapienter Petrus illis credidit: tum propter Eccleſiæ, quæ tunc fundabatur, neceſſitatem: tum quia miniſtri Eccleſiæ primitias Spiritus habentes, poteſtate non abutebantur.

¶ Nunc autem, quia Eccleſia non ita eget, & in miniſtris refriguit charitas, non expediret huiuſmodi conceſſionem paſſim facere, ſed quibuſdam tantum ſelectis, & ad id muneris aptis, & ſingularibus donis exornatis à Chriſto Domino noſtro, cui cum Patre, & Spiritu ſancto omnis gloria deferatur, honor quoque, poteſtas, & imperiū in peretuum, Amen.

Qua ratione iuriſdictio conferatur.

Iuriſdictionis omnibus Eccleſiæ miniſtris conferendæ in Eccleſia primitiua duplex cauſa.

Rom. 8.

Cur modo in Eccleſia quidā munera tantū quædam exerceant.

TRACTATVS LXIX.

In quo reliqua argumēta quæ ſuperſunt reſoluuntur: maxime vero quomodo Epiſcopi ſint ſucceſſores Apoſtolorū.

COEPIMVS ſexto loco contexere argumenta, quæ ſiunt ab his, qui aſſerunt, poteſtatem iuriſdictionis Epiſcoporum à Deo immediatè promanare: & iam quinque rationes à principio produximus. Sexta ratio producitur ab honeſtiſſimis titulis, & prærogatiuis, quas Patres Epiſcopis tribuunt. Vocant enim eos Chriſti vicarios, vt habetur, 33. quæ. 5. cap. Mulier. Ambroſius etiam in illud, 1. Timoth. 5. *Aduerſus presbyterum accuſationem ne receperis: Quoniam huius ordinis, inquit, ſublimis honor eſt, huiuſmodi enim vicarij Chriſti ſunt: ideirco non facile de hac perſona accuſatio debet admitti.* Sic ille. Et in cap. Oues. 6. qu. 1. à Pio Papa dicitur, quod à Deo, & non ab hominibus ſunt Epiſcopi iudicandi. Dicunt, etiam, eos Chriſti legatione fungi, vt habetur in cap. Omnes. 6. quæ. 1. vocantur quoque Eccleſiæ columnæ, vt patet ex Clemēte Romano ſuperius producto. Dicuntur & fratres Pontificis: & ideo ab eodem, à quo Pontifex, poteſtatem accipiunt, nēpe Chriſto: ſicut q fratres ſunt, ab eodē patre

VI ratio.

Quibus nominibus, ac titulis paſſim apud Patres Epiſcopi cohoneſtentur.

Ambroſ. to 5 ſub finem.

2 Cor. 5.

gene-

generantur. Sunt etiam membra Pōtificis, quaſi capitis; & ideò ab eo reguntur. Demum ſunt Apoſtolorũ ſucceſſores, vt Hieronymus, Auguſtinus, Cyprianus, & penè innumeri Doctores, atq; Pontifices teſtantur: quod etiam fatentur Scholaſtici Doctores. Ab eo igitur habent poteſtatem, à quo Apoſtoli, quibus ſucceſſerunt, nempè à Chriſto. Soluitur hoc, admittendo, has prærogatiuas habbere quidem Epiſcopos, nihilominus iuriſdictionẽ non habere immediatè à Chriſto, niſi interueniẽte Papa.

Epiſcopi quaſi Chriſti vicarij ſint, & dicantur.

Et ſi Chriſti vicarij nominentur, & ſint; non tamen ſunt vicarij generales per totam Eccleſiam, ſed tantum in ſuis diœceſibus: & ideò à generali vicario creati ſunt, qui ſolus à Chriſto poteſt præfici. Nulla enim eſt poteſtas ea Chriſti minor, quæ valeat inſtituere Papæ poteſtatem: Papa verò dare poteſt quamuis iuriſdictionem particulare, ſicuti ſolus Rex, vel poteſtas regia maior poteſt inſtituere vniuerſalem Proregem; Prorex autem vniuerſalis poteſt alios particulares Proreges conſtituere. Si ſufficeret etiam ad ſtatuendam iuriſdictionem Epiſcoporũ de iure diuino, aſſerere quod ſit Chriſti vicarij: idem liceret & alijs curatis, qui ita vocantur, vt habes ex Heſychij lib. 2. in Leuiticum, de Pœnit. diſt. 3. cap. Inter hæc. Idem etiam liceret dicere de Imperatore, quia Chriſti vicarius ab Anaſtaſio epiſt. ad Anaſtaſium Imperatorem his verbis vocatur: *Petrus clementiæ veſtræ ſacratum eſt publicæ vtilitatis, vt per præſtantiam veſtram, quam velut vicarium Deus præſidere iuſſit in terris, Euangelicis, Apoſtoliciſq; præceptis non dura ſuperbia reſiſtat, ſed per obedientiam, quæ ſunt ſalutifera, compleantur*. Sic ille.

Heſychius.

A quibus minores ſint Epiſcopi iudicandi.

Quòd verò dicuntur à Deo, & non ab hominibus Epiſcopi iudicandi per homines, intelligit Pius ſeculares, & oues, id eſt, fideles, ad quos loquebatur, qui temerè ſuos ſuperiores iudicabãt, & ſæpè de occultis: non autem prohibet Pius, nec aliquis ſanctus, quin inferiores miniſtri Eccleſiæ per ſuperiores iudices, & omnes denique per ſummum iudicentur: vt ipſa ratio hierarchiæ, & vniuerſæ Eccleſiæ praxis oſtendũt.

Epiſcopi columnæ Eccleſiæ quatenus ſint.

Quòd verò columnæ exiſtant, haud pugnat, quin poſſit à ſummo Eccleſiæ ſub Chriſto architecto fulciri, & erigi, ab eo accipiẽdo iuriſdictionem, atq; confirmationẽ, iuxta illud: *Confirma fratres tuos*. Fratres inſuper, & mẽbra Pontificis appellantur Epiſcopi: ſed hoc non tollit, quin Pontifex illis præferatur vt primogenitus inter eos, iuxta illud Iſaac ad Eſau: *Dominum tuum illum conſtitui, & omnes fratres eius ſeruituti illius ſubiugaui*; & alibi; *Eſto dominus fratrũ tuorum.*

Luc. 22.

Gen. 27.

Ibidem.

Fratres quoque ſunt, quoniam poteſtatem Ordinis Epiſcopalis æqualem omnes immediatè habent à Deo: cũ hoc tamen à primogenito habẽt iuriſdictionem, ac ſi Rex conſtitueret primogenito ſuo, vt fratribus alijs ſuis principatus partem aliquã impertiret. In membris quoq; perſpicimus, quòd licèt omnia membra à patre generẽtur, tamen virtute vnius membri principalis, vt cordis, formãtur & reliqua: per iuriſdictionem ſummam Pōtificis alij ſummam iuriſdictionem accipiũt.

Epiſcopi fratres Pontificis cur dicantur.

Deniq; fatendum eſt, Epiſcopos ſucceſſores eſſe Apoſtolorum. Sed ex eo in primis non ſequitur, quòd habeãt poteſtatẽ Apoſtolis æqualem, quoniã vt vidimus, Apoſtoli longè excellebant Epiſcopis. Deinde nõ ſequitur, à Chriſto immediatè habere iuriſdictionẽ: tum quia fortaſſe Apoſtoli illam non habuerunt, vt ſuperiùs eſt dictum; tum etiã, quia licèt Apoſtoli habuiſſent à Chriſto, & in æquali poteſtate eis ſuccederent Epiſcopi, non ob id ſequitur quòd immediatè à Chriſto habeãt poteſtatem illam, à quo Apoſtoli habuerunt, nempè à Chriſto Domino.

Epiſcopi Apoſtolorum ſucceſſores ſint licet, nõ tamẽ eis ſunt poteſtate pares.

Tum demum, quia Apoſtoli cũ minimè fixi eſſent in vno loco, ſed diſcurrerent prædicando, vt ex Chryſoſtomo videre licuit; Archiepiſcopi, & Patriarchæ, quorum eſt non in ſola vna Eccleſia manere, ſed Eccleſias ſibi ſubditorum Epiſcoporum viſitare, proprius dici poſſunt ſucceſſores Apoſtolorũ, quam Epiſcopi: & tamen illi primi de iure humano ſunt. Ergo non ſequitur, Epiſcopos de iure eſſe diuino, quòd ſucceſſores ſunt Apoſtolorum.

Chryſoſt. ho. 11. in epiſt. ad Epheſ. tom. 4.

Qui propriè ſuccedant Apoſtolis.

Quòd autem prædicti ſint ſucceſſores Apoſtolorum, conſtat ex Patribus. Dionyſius ſiquidem Areopagita epiſt. ad Demophilum ait: *Meritò ſanè noſter à Deo indultus legifer* (id eſt Paulus) *præfici prohibet eum, qui domui ſuæ eatenus non benè præfuerit. Qui enim regere nouit, & alterum reget: qui alterum, etiam domum: & qui domum, ciuitatem quoque: & qui ciuitatem, etiam gentem, atq; vt ſummatim dicam iuxta veritatis vocem: Qui in modico fidelis eſt, & in multo erit fidelis: & qui in modico infidelis, in multo quoque infidelis erit. Ipſe igitur* (alloquitur Demophilum) *concupiſcentia, & iræ, atque verbo congrua iure diuino impartire, tibi autem venerandi miniſtri moderentur* (*ſcilicet Diaconi*) *miniſtris Sacerdotes, Sacerdotibuſq; Pontifices, atque illis ipſis Apoſtoli, Apoſtolorumq; ſucceſſores conuenientia dictent. At ſi qui fortè & inter ipſos à recto tramite deuiarit, is ab æqualibus, & ſui Ordinis ſanctis corrigatur, vt nõ ordo in ordinem ruens cuncta permiſceat, ſed vnuſquiſq; in ſuo ordine, ſuoq; officio maneat*. Hæc ille, diſtinguens Apoſtolos, &

Quòd ſucceſſerint Apoſtolis, Patriarchæ, & Archiepiſcopi, oſtenditur.

Dionyſ. epiſt. 8. paulo à medio.

1. Tim. 3.

Paulus legifer noſter, B. Dionyſio.

Luc. 16.

Apoſtolorum ſucceſſores ab Epiſcopis, eis vtroſque præferens. Ex quo conuincitur, per ſucceſſores Apoſtolorum nequaquam intelligere quoſuis Epiſcopos, ſed vel Patriarchas, vel Archiepiſcopos, vel Romanos Pontifices. Iſidorus quoque lib. 2. Etymolog. inquit: *Ordo Epiſcoporũ quadripartitus eſt, id eſt, in Patriarchis, Archiepiſcopis, Metropolitanis, atq; Epiſcopis. Patriarcha, Græca lingua ſummus Patrũ interpretatur, quia primũ id eſt, Apoſtolicũ retinet locum: & ideo quia ſummo honore fungitur, tali nomine cenſetur. Sicut Romanus, Antiochenus, & Alexandrinus. Archiepiſcop. Græco vocabulo, quòd ſit ſummus Epiſcoporũ: tenet enim vicẽ Apoſtolicã, & præſidet tam Metropolitanis, quam Epiſcopis cæteris. Metropolitani autem à menſura ciuitatũ vocãtur: ſingulis enim prouincijs præeminent, quorum autoritati, & doctrina, & poteſtati cæteri Sacerdotes ſubiecti ſũt, ſine quibus nihil reliquis Apoſtolis agere licet: ſolicitudo enim totius prouinciæ ipſis (ſcilicet Epiſcopis) cõmiſſa eſt.* Rabbanus de inſtit. clericorũ huic ſubſcribit ſententiæ, dicens: *Ordo autẽ Epiſcoporũ tripartitus eſt, id eſt, in Patriarchis, Archiepiſcopis, qui & Metropolitani ſunt, & in Epiſcopis. Patriarcha, qui à Græca lingua pater, ſiue ſummus principum interpretatur, quia primum, id eſt, Apoſtolicũ retinet locum: & ideo quod ſummo honore fungitur, tali nomine cenſetur. Sicut Archiepiſcopus Antiochenus, Epiſcopus Alexãdrinus, antiſtes. Archiepiſcopus Græco vocabulo dicitur, quòd ſit ſummus, vel princeps Epiſcoporũ: tenet enim vice Apoſtolicã, & præſidet cæteris. Singulis enim prouincijs præeminent, quorum autoritate, & doctrina cæteri Sacerdotes ſubiecti ſunt, ſine reliquis Epiſcopis nihil agere licet, niſi quod ſingulis in propria parochia cõmendatum eſt. Solicitudo enim totius prouinciæ ipſi cõmiſſa eſt.* Rupertus quoq; Abb. lib. de diuin. Offic. *Poſtquã duodecim Apoſtoli per vniuerſum mundũ diſperſi ſingulis ciuitatibus præſiderent, tã ipſi quam ſucceſſores eorũ miſêre per contiguas ſuis ſedibus prouincias prædicatores, quos & Epiſcopos ordinauerũt, vt ibi recepti fuiſſent, omnia Chriſtianitatis Sacramẽta, velut ipſi Apoſtoli peragerẽt, vt per orbes cõprouinciales Epiſcopos ordinarẽt. Et aliorũ quidẽ Apoſtolorum ſucceſſores Patriarchæ ſunt dicti. Petri autẽ ſucceſſor pro excellẽtia principis Apoſtolorũ, Apoſtolicus nominatur. Qui autẽ ab eis per prouincias miſſi ſunt, tam ipſi quam ſucceſſores eorum, Archiepiſcopi vocantur: & qui ab his per vrbes cõprouinciales ordinati ſunt, & qui illis ſuccedunt, vſq; hodie ſimpliciter Epiſcopi nominantur.* Hæc ille. Conſtat igitur, Archiepiſcopos, & Patriarchas ſucceſſores eſſe Apoſtolorum, magis etiam quã Epiſcopos: & tamen iſti omnes de iure ſunt poſitiuo, dempto Papa. Quod autem hi ſint iuris poſitiui, aſſerit Gregor. VII. epiſt. ad Gebuinum Archiepiſcopũ Lugdunenſem, cuius primatũ ſuper quatuor prouincias, nimirũ Lugdunenſem, Rhotomagẽſem, Turonẽſem, Senonẽſem, confirmat in illa epiſtola, modò nullo interueniente munere electi, vel promoti fuerint: & munus intelligit, ſiue à manu, ſiue ab obſequio, & lingua. Innocent. quoque III. in epiſt. ad Epiſcopum Caſtellanẽſem ſcribit: *Autoritate præſentium diſtrictius inhibemus, ne cui presbytero, vel alij in quocũq; officio cõſtituto fas ſit in tua diœceſi præter ſuũ aſſenſum (cui tamẽ nolumus malitioſè cuiquam denegare) officia celebrare diuina, ad pœnitentiã recipere confitentes, vel quæcunq; Eccleſiaſtica Sacramẽta exercere, niſi neceſſitatis articulus id expoſcat. Nulli etiã Metropolitano, vel Epiſcopo liceat in Eccleſiis lege tibi diœceſana ſubiectis, clericos inſtituere, vel inſtitutos etiã ab alio, te inſcio, promouere: vel parrochianos in tuum præiudiciũ tradere ſepulturæ, ſaluis in omnib. ſupradictis conſuetudinibus approbatis, & tã indulgentijs, quam priuilegijs Pontificũ Romanorum.* Hæc ille. præſcribens legẽ Archiepiſcopo, & ſtudens quòd a iure humano ſit eius iuriſdictio. Non valet ergo argumentũ: Succedunt Epiſcopi Apoſtolis, igitur habent iuriſdictionem de iure diuino.

Iſidor. lib. 7. Etymol. c. 12.

Patriarcha Græce quid.

Archiepiſcopus quid Græce.

Metropolitan. vnde dicatur.

Raban. lib. 1 de inſtit. cleric. cap. 5.

Rupor. Abb. li. 1. de diuin. Offic cap. 27. initio.

Qui dicantur Epiſcopi.

Quòd itẽ Patriarchæ, & Archiepiſcopi ſint iuris poſitiui.

Gregor. 7.

lib. 6 ſui Regiſt epiſt 10.

Innocent. III.

Nec etiam valet: Succedunt, vel tenent locum Apoſtolorum, ergo habẽt eandem poteſtatem ſicut illi: nam ſancti docent, Epiſcopos locum tenere Dei, vel Chriſti; Presbyteros autẽ, aut Diaconos locũ Apoſtolorum. Hinc Ignatius epiſt. ad Trallianos ait: *Epiſcopo ſubiecti eſtote, ſicut Domino* Et infra: *Neceſſarium eſt enim, nos nihil præter Epiſcopum facere, nec aliquid agere. Sed & Preſbyteri ſubiecti Epiſcopis eſtote; vt Apoſtolis Ieſu Chriſti ſpei veſtræ, in quo perſeuerãtes in ipſo inueniamur: Oportet ergo & Diaconis, qui ſunt in miniſteriũ Ieſu Chriſti, omninodò placere. Nõ enim in cibo, & potu ſunt miniſtri, ſed miniſtri Eccleſiæ Dei. Oportet ergo præcepta eorum obſeruare, ſicut ignem ardentem. Ipſi verò ſint tales, vos verò reuereamini eos, tanquam Dominum Ieſum Chriſtum. quoniam cuſtodes ſunt loci eius, ſicut Epiſcopus forma Patris omnium, Presbyteri verò ſicut conceſſus Dei, & coniunctio Apoſtolorũ Chriſti, Sine ipſis enim Eccleſia electa non eſt, neq; collectio ſanctorum, neq; congregatio ſancta* Hæc ille, comparans Epiſcopũ Deo Patri, Diaconum Chriſto, qui venit miniſtrare, Preſbyteros verò ipſis Apoſtolis: & tamen non ex hoc infertur, quod Epiſcopus ſit æqualis poteſtatis cum Deo Patre, vel Diaconus cum Chriſto, vel Presbytero cum Apoſtolo. Sed neque ſequitur, Diaconum ſuperiorem eſſe Presbytero, quod ille locum Dei dicatur tenere, Presbyter verò Apoſtolorum: ſicut etiam non ſequitur, quòd

Ignat. epiſt. 5. prop. initium.

Epiſcopum, Diaconum, & Presbyterum quibus comparet B. Ignatius.

Presby-

Presbyteri æquales ſint Epiſcopi, quod dicatur vterque Apoſtolorum locum tenere,

Idem epiſt. 6 circa med.

Idem epiſt. ad Magneſianos docet, Presbyterum locū tenere Dei, ſubditos aūt Preſbyteris locum Chriſti: & ideo ſine Epiſcopo nihil debere facere, ſicut Chriſtus ſine Deo Patre: ex quo tamē nō efficitur, vt vel illi inter ſe æquales ſint, vel æqualē habeāt cum Chriſto poteſtatē.

Ioan. 5.

B. Polycar.

Polycarpus quoq; epiſt. ad Philippen. dicit, *Subiecti eſtote Preſbyteris & Diaconis ſicut Deo, & Chriſto.* Ex quo tamen nō rectè quis inferret, aut Diaconū cum Chriſto æqualem habere poteſtatem, aut Epiſcopū cum Deo, nec quod inter ſe ſint æquales.

Epiſcopi, Presbyteri, & Diaconi, in quibus adumbrati.

B. Anaclet.

B. Hier. to. 3. ſub init.

Iſidor. li. 2. de Eccl. offic. cap. 7.

Alioqui quia etiam dicitur à Patribus, quod Epiſcopi locum habeant filiorum Aaron, Presbyteri aūt Sacerdotum filiorum Leui, ac Diaconi Leuitarū, vt tradunt Anaclet. epiſt. 2. & Hieron. epiſt. ad Dardanum, & Iſidor. libr. de Eccleſ. offic. atque alij permulti Patres; ſequeretur, noſtros miniſtros non habere maiorem poteſtatem, quam illi habuerūt: quod falſum eſt.

Apoſtolorum ſucceſſionem Epiſcopis qualem tribuant Patres.

Vt intelligamus, quid Patres intellexerint per hanc ſucceſſionem Apoſtolorum, quam tribuunt Epiſcopis, ſciēdum eſt, per illam eos non intelligere æqualitatem poteſtatis, vt iam probatū eſt, & probari adhuc amplius poteſt ex ipſo Euāgelio, ſi per Apoſtolatum intelligamus poteſtatem illam, quam acceperunt cum primum vocati ſunt, & Apoſtoli nominati Mar. 3. & Luc. 6. perſpicuum eſt quod maiorem poteſtatē tunc habebant, quam nunc habeant Diaconi, vel Sacerdotes, vel Epiſcopi, quod ad iuriſdictionem, & ordinē attinet, quia tantum acceperunt poteſtatem prædicandi in Iudæa, baptizandi, & ſigna faciendi: quæ tamen non eſt poteſtas ordinaria; alioqui in Eccleſia Dei manſiſſet perpetua.

Luc. 22. & 1. Cor. 11.

Habuerunt etiam poteſtatem ſumendi ſumptus ab his, quibus prædicabant; nondum tamē erant Sacerdotes, quia in cœna facti ſunt; nec acceperant remittendi peccata facultatem, quam acceperūt in die reſurrectionis: nec Petrus acceperat ſummum Pontificatum: nec poterant extra Iudæam fructificare vſq; ad diem Pentecoſtes: nec miniſtrare Sacramēto altaris, vt Diaconi, qui poſt Pentecoſten inſtituti ſunt.

Ioan. 20.

Infra 21.

Matth. 16.

Act. 2. & ſeq.

Infr. 6. & ſeq.

In illa igitur poteſtate ſuperant Epiſcopi ipſos Apoſtolos: nec Apoſtolatus ille pertingebat vſque ad Epiſcopatum. Idcirco etſi de Iuda Iſcariote dicatur: *Et Epiſcopatum eius accipiat alter*; non tamen conficitur, Iudam fuiſſe Epiſcopum: ſed accepit Matthias Epiſcopatum, quem ille erat percepturus, ſi perſtitiſſet.

Pſal. 108. & Act. 1.

Si autem loquamur de poteſtate, quam Apoſtoli poſt reſurrectionē habuerunt: manifeſtum eſt, eos maiori poteſtate potitos fuiſſe, quam quiſquam Epiſcoporum. Quod iam probatum eſt, & ex eo etiam confirmatur: quia Apoſtoli poteſtatem habebant fundandi, ſiue ædificandi vniuerſam Eccleſiam: & vbiq; poterant verbum Dei, & omnia Sacramēta adminiſtrare, & cauſas omnes ſpirituales cognoſcere, ac terminare: quæ nemo particularis Epiſcopus poteſt.

Apoſtoli qua propria functi ſint poteſtate, à Domino accepta.

Ergo quia Apoſtolis Epiſcopi ſuccedunt, & non in ea poteſtate, quam habuerūt ab initio: ſupereſt quod excedāt in poteſtate, quam poſteà acceperunt. Et quia vt pares illis in poteſtate, aut vt habentes illam immediatè à Chriſto, non ſuccedunt: dicendum eſt duplici de cauſa illos ſuccedere.

Epiſcopi Apoſtolis ſuccedunt dupliciter.

Prima eſt, quia, vt Apoſtolis viuentibus poſt Pentecoſten erant primi magiſtratus in Eccleſia ſub Petro, ita illis decedentibus Epiſcopi funguntur primis magiſtratibus in Eccleſia ſub Petro. Secunda cauſa: In Apoſtolis cōſideranda eſt duplex poteſtas, quædā ordinaria, & particularis ſupra vnam Eccleſiam; quia ſingulis ſingulæ Eccleſiæ creditæ ſunt, vt Bernardus, & Rupertus Abbates dixerunt: atq; hæc erat poteſtas Epiſcopalis, quæ in ſucceſſores deriuanda erat.

Bernar. lib. 2. de conſid. à medio Ruper. Tuitien. vbi ſupra.

Altera autē erat poteſtas commiſſaria, & delegata, quæ quia inſtituta erat ad fundandā Eccleſiam, ceſſauit in morte Apoſtolorum; & in hac nullus illis ſucceſſit: nam etſi, vt diximus, Apoſtoli ſingulas habuerint Eccleſias, & in eis ſucceſſores reliquerint Epiſcopos: nemo tamen illorum agnouit in ſe Apoſtolicam illam poteſtatem, vt fatetur de ſeipſo Ignatius Petri ſucceſſor, & Epiſcopus in Eccleſia Antiochena.

In quo Apoſtolis illi minimè ſucceſſerint.

B. Ignat.

Sunt igitur, & dicuntur Epiſcopi ſucceſſores Apoſtolorū, non illa poteſtate Apoſtolica, & delegata, quæ nō tranſibat ad ſucceſſores, ſed cum Apoſtolis expirabat, ſed in Epiſcopali, & ordinaria poteſtate. Et quantum ad hanc, non ita ſuccedunt, vt Epiſcopi teneant omnes Eccleſias, quas tenebant Apoſtoli, quia illi perpaucas tenuerunt, & Epiſcopi tenēt innumeras: ſed ita, vt in illis, quas Apoſtoli tenuerunt; ſiue in alijs ſimilem, & eandem Epiſcopalem autoritatem retineant ſicut Apoſtoli. In Petro verò peculiare id fuit, quia etſi illi ante ſummum Pontificatum tributa ſit par Apoſtolica poteſtas cum cæteris, ita vt nec ipſi in ſe inuicem, nec Apoſtoli in ipſum poſſent: ſed quis illorum poſſet in reliquā Eccleſiam: poſtea tamen creatus eſt Domino ordinarius paſtor vniuerſalis Eccleſiæ.

Ioan. 21.

Et ita Pontifices non ſuccedunt Petro quantū ad illam delegatam poteſtatem, & Apoſtolicā, quia illa, ſicut & cætera perſo-

Quomodo Petro ſuccedant Romani Pontifices.

nalia dona, ſimul cum eo expirauit: ſed in poteſtate ordinaria regendi vniuerſalem Eccleſiam: quæ quidem poteſtas ſicut non eſt adſtricta ad aliquam particularem Eccleſiam, ſicut poteſtas Epiſcoporũ, ſed ad vniuerſam ſe extendit, ſic & Poteſtas Apoſtolica. Ideo meritò D. Bernardus ſingulariter dixit Pontifici: *Tu es hæres Apoſtolorum*, quaſi Apoſtolus Petrus ex integro eis ſuam autoritatem reliquerit, ſi de paſtoratu loquamur.

D. Bern. vbi ſupra.

Quod dixerim, quia habuit aliqua priuilegia Petrus extra illam poteſtatẽ paſtoralẽ, in quibus nõ ei ſuccedũt reliqui Põtifices. Non enim fecerunt ius Canonicum, ſiue diuinum, nec aliqui illorũ ſigna ediderũt ſicut Petrus: quia edere libros Canonicos, non eſt cuiuſuis, etiam Apoſtoli, ſed eius tantum, qui accepit à Deo hoc donum, Vnde maior pars Apoſtolorũ libros non ſcripſit Canonicos. Marcus autem, & Lucas, autoreſque Veteris Teſtamenti etſi Apoſtoli non extiterint, libros tamen conſcripſere ſacros. Ioannes quoq; Baptiſta nõ minor ſanctitate Apoſtolis, nullum edidit ſignum.

Liberos canonicos edere cuius tantum ſit.

Ioan 10.

Etſi credendũ ſit, quod ſicut Pontificis eſt canonizare libros, qui vt ſacri, & diuini habendi ſunt, ſicut Petrus probauit Euangelium Marci, & alij aliis temporibus ſequentibus diuerſos libros, de quibus ante dubium erat, canonicos eſſe definierũt: ita etiam vbi neceſſarium ad Eccleſiæ ædificationem eſſet iuxta Diuinæ ſapiẽtiæ ordinem vt ſigna ederent, daret quoq; Põtifici poteſtatem edendi miracula, ſi Caiphas prophetauit, qui erat Pontifex anni illius.

Cuius ſit eos in canonem ſacr. & ſacros atque diuinos declarare.

Infr. 11.

Et ita ſummus Pontifex & primus, & ſummus ſucceſſor Apoſtolorũ inuenitur. Deinde poſt illũ ſunt reliqui Patriarchæ: poſt illos Archiepiſcopi: poſtea Epiſcopi ſucceſſores Apoſtolorum: poſt Epiſcopos verò Sacerdotes, vt ex Ignatio vidimus. Poſt hos verò monachi, nam Gregorius ita ſcribit: *Ex autoritate huius decreti (quod Apoſtolico moderamine, & pietatis officio à nobis eſt conſtitutum) Sacerdotibus monachis Apoſtolorum figuram tenentibus liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare pœnitentias imponere, peccata ſoluere.* Hæc ille.

Eccleſiaſtici ordinis ſeries proponitur.

B. Gregor. 16. q. 1. c. ex autoritate.

Ratio autem, propter quam tot gradus dicantur ſuccedere Apoſtolis, & non ſoli Epiſcopi, in promptu eſt: quia vt ex ſententia Clementis Alexandrini, & Chryſoſtomi ſuperius vidimus, Epiſcopi habebãt omnia; & ideo ſicut in moribus, quia perfectiſſimi erant, exemplar erant omnium aliorum, vt quiſque pro gradu ſibi cõceſſo haberet quod in eis imitaretur iuxta illud: *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti ſum:* ita etiã in miniſterio, & gradu Eccleſiaſtico ſummum locum tenebant, qui ab aliis miniſtris inferioribus imitabatur, iuxta gradum cuiuſque.

Quæ ratio ſit, cur non ipſi ſolum Epiſcopi ſed & alij quoque Eccleſiæ miniſtri Apoſtolorum ſint ſucceſſores.

Clem. Alex. lib. 3 Strom. à medio.

Chryſoſt.

1 Cor. 4. & alibi.

Et perfectiſſimè quidẽ Apoſtolicum gradum refert ſummus Pontifex; ideo Apoſtolicus nominatur: deinde, vt diximus, Patriarchæ, & Archiepiſcopi: poſt hos Epiſcopi in ipſo Epiſcopatu: adhæc Sacerdotes in Sacerdotio, Diaconi in Diaconatu, vt ait Ignatius, quia ipſi Domino miniſtrabant: Monachi verò in ipſo monachatu, quia Apoſtoli obedientes, ac continẽtes, & pauperes fuerunt: ſed adhuc magis illi monachi, qui erant etiam Sacerdotes, & in Sacerdotio, & monachatu Apoſtolos referebãt; quos Gregorius ob id vocat ſucceſſores. Non eſt ergo ad rem contra deriuationem iuriſdictionis à Papa, argumentum ſumptum ex eo quod Epiſcopi ſucceſſerunt Apoſtolis.

[illegible]

B. Ignat.

Monachos Apoſtolorum ſucceſſores Gregorius cur nominet.

Septimo loco ſumũtur argumenta à natura iuriſdictionis, & in primis è iuriſdictione ciuili: quia iuriſdictio ciuilis, qualis eſt regia, vel taltẽ iuriſdictio ipſa Reipublicæ, de qua ſcriptũ eſt: *Per me Reges regnant*, &: *Nõ eſt poteſtas niſi à Deo.* Et in Daniele Nabuchodonoſoro Regi dicitur: *Donec ſcias quod dominetur excelſus in regno hominum, & cuicũq; voluerit, det illud.* De poteſtate quoq; Reipublicæ adhuc clarius conſtat, quia nõ eſt alia poteſtas humana ſuperior, à qua illa deriuetur, cum penes communitatem ſit tota poteſtas ciuilis: igitur à Deo immediatè proficiſcitur.

VII. argum. à iuriſdictionis natura.

Prouerb. 8.
Rom. 13.
Dan. 4.

Et hoc non ſolum Scriptura, & ratio porrigit, ſed etiam Patres affirmãt. Nam Irenæus tradit, ad vtilitatẽ Gentium terrenum regnum poſitũ eſſe à Deo. Et Tertull. libr. De Fuga in perſecutione: *Ab apice, inquit, regnorum, & imperiorũ vtique à Deo diſpoſito ſtatu, in cuius manu cor Regis; tanta quotidie ærario augendo proſpiciuntur remedia, &c.* Et in Apologetico: *Inde eſt Imperator, vnde & homo antequam Imperator; inde poteſtas illi, vnde & Spiritus.* Et infra: *Auguſtus imperij formator ne dominum quidẽ dici ſe volebat. & hoc enim Dei eſt cognomen.* Et paulò ante: *Meritò dixerim, noſter eſt magis Cæſar, vt à noſtro Deo conſtitutus.* Et infra: *Grande & hoc nomen hoc eſt, quod à Deo traditur: negat illum Imperatorem, qui Deũ dicit: niſi homo ſit, nõ eſt Imperator.*

Irenæ. lib. 5. cap. 3.

Terrenum regnum à Deo cur inſtitutũ.

Prouerb. 21.

Idem in Apolog. cap. 29.

Idem ibid. cap. 30.

Auguſtus imperij formator ſe dominum dici non eſt paſſus teſte Tertulliano.

Cap. 33.

Idem.

Idem lib. ad Scapulã propè initium: *Chriſtianus nullius eſt hoſtis, nedum Imperatoris, quem ſciens à Deo ſuo conſtitui, neceſſe eſt, vt & ipſum diligat, & reuereatur, & honoret, & ſaluũ velit, cum toto Romano Imperio, quouſq; ſeculum ſtabit; tandiu enim ſtabit. Colimus ergo & Imperatorẽ ſic, quomodo & nobis licet, & ipſi expedit, vt hominem à Deo ſecundum; & quicquid eſt à Deo conſecutum ſolo Deo minorẽ. Hoc & ipſe volet. Sic enim omnibus maior eſt, dũ ſolo vero Deo*

Chriſtianus nullius hoſtis, nedum Imperatoris.

Tertull. imperatorem quo loco habeat.

minor eſt. Sic & ipſis dijs maior eſt, dum & ipſi in poteſtate ſunt eius. Hæc ille. Regnum igitur, & ſecularis iuriſdictio iuxta Scripturam, & Patres à Deo eſt: à fortiori igitur iuriſdictio Eccleſiaſtica ab eo erit. Reſpondendum: regnum quidẽ à Deo eſſe, ſed nõ immediatè, ſed per medios homines: Reges enim vel à Republica, ſiue cõmunitate accipiunt principatum, vel ab alio aliquo Rege maiori: ex priuilegio aũt contigit, vt Deus per ſe contulerit alicui regnũ, vt Dauidi: & tunc etiã regnum illud ita datũ à Deo eiuſdem erat naturæ, & ad eundem finem, cuius regnum à populo collatum. Volebat etiam Deus, vt populus conſentiret, & confirmaret iuriſdictionem à ſe Regi datam. Iuriſdictio quoq; Eccleſiaſtica plus poteſt dici à Deo proficiſci, quàm regnum: quia non ſolùm ex priuilegio alicui datur à Deo immediatè, vt de Apoſtolis dici poteſt, & de quibuſdam Epiſcopis, ſed ex ordine datur à Deo immediatè ſummo Pontifici, & per eum alijs inferioribus miniſtris. Poteſtas autem Reipublicæ à Deo quidem eſt, qui creauit naturam communitatis liberã, cui & dominiũ dedit ad eum ſenſum, quod fecit eam ratione præditam, & quatenus agnoſceret ſe non poſſe ſeipſam per ſeipſam regere, poſſe autem transferre poteſtatem in vnum vel plures, vt per eos conuenienter regeretur. Ita ergo Deus, qui condidit animas huius, vel illius communitatis, ac dedit illis rationem, ac liberam voluntatem, nonniſi media hac ratione, ac libertate facit prodire in iuriſdictionem: & ita non eſt omnino immediatè à Deo, ſed cõſequitur illa, quæ immediatè ſunt ab eo profecta, nempè rationem & voluntatem.

Regnum vel à Deo ſit.

1. Reg. 16. & 2. Reg. 5.

Iuriſdictionẽ eccleſiaſticam magis à Deo pendere, quã Regiam, vel Imperatoriam.

Poteſtas Reipublicæ quatenus à Deo ſit.

Secundò argumẽtantur à iuriſdictione Synagogæ. Nam in lege ſummi Sacerdotes, & ſeniores nõ fecerunt Sacerdotes, ſed Moyſes: Moyſes quoq; ipſe non tulit de ſpiritu ſuo, & dedit Septuaginta ſenioribus, ſed Deus: ius etiam diuinum exertè ſtatuit poteſtatem ſummi Pontificis in lege, & aliorum Sacerdotũ officia, & miniſteria Deuteron. 17. & Numer. 28. Igitur cum noſtra iuriſdictio maioris ſit autoritatis, & momenti, illam Deus per ſe inſtituit. Reſpondemus, Deum & illam, & iſtam inſtituiſſe: ſed ita, vt vtriq; Teſtamento conueniebat. Et quia vetus ſtatus erat ſeruitutis, & neq; miniſtri, neq; ſubditi ad perfectionem ducebantur; non reliquit ipſis miniſtris tam multa ſtatuenda, quia neq; illis habebant ſpiritum ſtatuendi, neq; ſubditi ſpiritũ parendi hominibus, ſi ex ſuo arbitrio, & autoritate leges conderent, & nõ ex Dei præſcripto. In Nouo autem Teſtamẽto contra ſe res habet: quia & miniſtris datus eſt in copia Spiritus ad leges ferẽdas, & miniſteria diſtribuẽda; populo etiã nouo ſpiritus parendi, & cognoſcẽdi quod Deo ipſi paret, qui homini eius locum tenenti paret. Addo etiam, quod ea, quæ in Veteri Teſtamento præcipiebantur, quia vni loco, & vni genti, & ad præſcriptũ tempus, nempè vſq; ad Meſſiam tradebantur, poterãt ſtabilia manere, paucis additis quæ adiungebant maiores. At in lege Euangelica, quia varijs gentibus, & in varijs regionibus, varioq; cœlo manſuris, & in finẽ vſq; mundi danda erant præcepta, expediebat vt relinqueretur miniſtris poteſtas variandi, & cõdendi, & reuocandi, & diſpenſandi, leges pro ratione perſonarum, temporum, & locorum, & interpretandi: itaq; ſat fuit Chriſtum per ſe ipſum fundamẽta quædam Eccleſiæ vniuerſalia reliquiſſe: reliqua verò ſuperædificanda relinquere ſuis miniſtris ab Spiritu ſuo dirigendis: atque hoc modo in iuriſdictione factum eſt. Nam data eſt à Domino ſeipſum Petro, & eius ſucceſſoribus, & fortè Apoſtolis ex priuilegio, reliquis autem omnibus per eos voluit iuriſdictionem diſpenſari, quia, vt diximus, ita magis expediebat, & magis hoc exprimit excellentia Noui Teſtamenti: quemadmodum etiã omnia minuta à Deo præſcribi, declarat ſeruitutẽ Veteris Teſtamenti, in quo Iudæus tanq̃ ſub pędagogo ſeruiebat.

II. ratio, ſeptimi illius propoſiti argumenti.

Num. 11.

Rom. 8.

Qualis Veteris, qualiſque Noui Teſtamenti ſit ſtatus.

Hebræor. 7.

Altera conditio illorum ſtatuum.

Gal. 4.

Tertiò argumentantur à natura noſtræ Eccleſiaſticæ iuriſdictionis; quæ quia neceſſaria eſt ſicut poteſtas ordinis, & magis adhuc neceſſaria, nam nec ordine vti quis licitè poteſt ſine iuriſdictione, per quam quis paſcere, & regere dicitur, & nõ per ſolum ordinẽ, à Deo videtur eſſe immediatè, ſicut ordo. Rurſus cum chariſma, & donũ ſit, ſicut & gubernationes, de quib⁹ Paulus 2. Corinth. 12. & miniſterium, quod iuxta Petrum fit ex virtute, quam adminiſtrat Deus: nec Papa, nec eius poteſtas pertingere valet ad creandum huiuſmodi donum, vel infundendum, ſed Deus ipſe, à quo eſt omne cœleſte munus. Reſpondemus, neceſſariam quidem eſſe iuriſdictionem, magiſq; neceſſariam ad regendum, quàm ordinem: ſicut & ille magis neceſſarius eſt ad effectus ſupra naturam poſitos, quàm iuriſdictio: ab ordine enim ſolo eſt quòd quis conſecret Euchariſtiam, & plus ab ordine, quàm à iuriſdictione eſt, quod quis abſoluat à peccatis. Licet ergo demus, eſſe neceſſariam iuriſdictionem, & proinde à Deo exiſtere: non propterea ſequitur quod ab eo proximè proficiſcatur. Nam tametſi iuriſdictio ipſa ad regimen neceſſariò requiratur;

III. ratio.

1. Petr. 4.

Quam ſit neceſſaria iuriſdictio.

tatur; nõ eſt tamen neceſſarius modus procedendi remotus, vel proximus ipſius iuriſdictionis, quoniã ſiue hoc, ſiue illo modo fiat, regi poteſt populus. Vt v.g. tempore Dauid neceſſaria erat ſua iuriſdictio ad regendum populum, non tamen erat neceſſarium, vt haberet regnum immediatè à Deo: quia etſi ex conſenſu populi habuiſſet, poterat regere. Similiter etiam tempore Salomonis neceſſarium erat regnum ipſius ad gubernandum; non tamẽ neceſſium erat, vt regnum haberet ex ſucceſſione patris, quia ſatis fuiſſet vel à Deo habere immediatè, vel ex electione populi. Male ergo ex neceſſitate iuriſdictionis infertur neceſſitas modi procedendi ex ipſo.

Natura iuriſdictionis inquiritur.

Ad illud verò quod adfertur de natura iuriſdictionis, quia videtur ſupernaturalis, & donum, quod non à Papa, vel creatura, ſed à Deo poſſit infundi: Reſpõdemus, deliteſcere hic deceptionem ex eo quod non perpenditur, vel diſcernitur natura ipſius iuriſdictionis; gubernationiſve. Nam ſi ſumatur pro gratia gratis data gubernãdi, vel adminiſtrandi iuriſdictionem, vt ſumunt Petrus, & Paulus: proculdubiò donum eſt, quod ab homine procedere non poteſt, de quo vulgo dici ſolet: Dari officium, ſed non diſcretionem. Iuriſdictio autem, qua de re hic agimus, non eſt tale donum, neq; quid abſolutum, ſed relatiuum: dicit enim iuriſdictio reſpectum, & relationem regentis ad eum, qui regitur. Iuriſdictio autem Eccleſiaſtica reſpectum denotat, non qualemcunque, ſed regentis clerici ad ſubditũ Chriſtianum. Quia autem relatio ſequitur naturam extremorũ: & iuriſdictio ſecularis nihil requirit ſupernaturale in regente, vel in recto, vel in eo, qui iniungit regenti vt regat, & recto vt regatur: ideo naturaliter prodit iuriſdictionis ſecularis relatio, & naturale quid ipſa eſt. In Eccleſiaſtica autem iuriſdictione aliter ſe res habet, quia opus eſt, vt rector aliquid ſupernaturale habeat, nẽpe vt ſit Chriſtianus, & clericus: directus etiam quid ſupernaturale habere debet, & ad minus, vt ſit Chriſtianus. Ille etiam, qui clericum præponit Chriſtiano, debet habere ſupernaturalẽ poteſtatẽ, vel Epiſcopi, vel Papæ, vel quid ſimile. Ideo relatio iuriſdictionis Eccleſiaſticæ quid ſupernaturale eſt: ita tamen ſupernaturale, vt poſitis terminis, ſiue extremis, & poſita poteſtate ſtatim oriatur relatio. Non quaſi ille, qui præficit aliquem alteri, ſit cauſa efficiẽs relationis, ita vt poſitis extremis ſit in illius autoritate, vel poteſtate illam prohibere: quia neceſſariò ſequitur extremorũ ſuorũ naturam. Et ideo cum primum Papa

1. Cor. 12.

Vulgare proverbium.

præficit aliquẽ ſuperiorem alicui Eccleſiæ, ſequitur relatio illa: nec opus eſt vt aliquid ſupra naturã Pontifex operetur, ſed quod ex ſua ſupernaturali poteſtate præponat clericũ plebi Chriſtianæ. Sicut enim charitas, ac reliquæ infuſæ virtutes ſupernaturalia dona Dei ſunt, & tamen ſecundum naturam ſibi à Deo datam abſq; miraculo inclinant ad actus ſuos: ita etiam ſupernaturalia dona in Papa, vel in prælatis, vel in ſubditis, natura ſua ſequitur ipſa relatio. Quæ tamen nõ eſt aliquod chariſma, quia nõ eſt aliquid abſolutum, nec habitũ dicit in anima, nec donum ex aſſiſtentia Dei illuminantis intellectum, & afficientis voluntatem ad gubernandum: hæc enim omnia ſunt immedite à Deo: ſed eſt relatio quædã conſurgens naturaliter ex iam dictis ſupernaturalibus donis, à quibus quia cõſurgit, eorũ naturã ſapit, & poteſt ſupernaturalis quædã relatio nominari. Vnde licet afferatur quod iuriſdictio ſit aliquid ſupernaturale, nõ eſt inconueniens quod procedat à Pontifice, quia eius iuriſdictio ſupernaturalis eſt, & à Deo immediate profecta. Nam quemadmodũ charitas per act' ſuos ſeipſam auget, intenditque, ita etiã iuriſdictio in Papa tanquã in fonte ſeipſam propagat, & diſtribuit. Nam vt aiũt Doctores Theologi, ad gratiam ipſam, & poteſtatem ordinis, quia non ſunt inſtrumentales cauſæ, non poteſt vel homo, vel Sacramentum ad eos efficiẽdas concurrere, vt inſtrumenta, ſed tãtum diſponunt ſubditos ad eas ſuſcipiendas: poteſtas autem iuriſdictionis, quia inſtrumentalis eſt, poteſt ab homine attingi, ita vt eam quaſi Dei inſtrumentum conferat.

Papæ, vel Prælati in ſubditis quid ſit illa relatio.

Quare ad gratiam ipſam, & poteſtatem ordinis efficiendam nequeat vel homo, vel Sacramentum concurrere, ſec. [illegible] Doctores.

Octauo deducuntur argumenta ab inconuenientibus, quæ vitantur, dicẽdo, iuriſdictionem à Deo eſſe immediate: & à bonis, quæ talem ſententiam conſequerẽtur. Primò enim tolleretur ſchiſma, dũ aliqui Epiſcopi aiunt: Ego ſum à Deo, alij vero, Ego ſum à Papa. Reſpondemus, facile hoc ſchiſma diſſolui, ſi omnes dicãt eſſe ſe quidem à Deo, ſed per Papam: quia vbi ſchiſma eſt propter diuerſas opiniões, ſi omnes complectantur eandem, vtrauis illa ſit, ceſſat ſchiſma: magis autem amplectenda eſt cõmunis ſententia, & quæ magis fauet vnitati: & quæ magis ſchiſmati repugnat, qualis eſt noſtra. Deinde negamus quãuis opinionũ diuerſitatẽ facere ſchiſma in Eccleſia Dei: alioqui ſancti Doctores, & antiqui Scholaſtici fuiſſent ſchiſmatici. Opinio igitur, propter quã quis non vult obedire Eccleſię, & cũ ea cõmunicare, illa eſt quę facit ſchiſmaticum: & non eſt putandum ita

VIII. argumen. ab inconuenientibus.

I. inconueniens.

Quæ vnitati fauet magis, ſententia eſt amplectenda.

Quæ opinio ſchiſmaticũ efficiat.

quem-

quemque ſuæ opinioni adhærere, vt velit ſe ab Eccleſia ſeparare. Secundo argumentatur: quia ex hac ſententia, quę ſolius Turrecrematæ eſt, & propter quam iam dudũ exulat ab ſcholis, ſequitur, Epiſcopos, cõmiſſarios eſſe Pontificis, non autem ordinarios, vt idem Turrecremata docet. Sed certè longe à veritate alienũ eſt, quod hæc opinio ſit ſolum Turrecrematę, vt fuſe ſuperius oſtendimus: imò oppoſita opinio paucorum Scholaſticorũ eſt, & de fide ſuſpectorum: & ab illis fortaſſe exulat Turrecremata, non autem ab Scholis Catholicorũ. Imponitur etiam illi, quod dicat Epiſcopos commiſſariã, & non ordinariã habere iuriſdictionẽ: cõtra quod diſertè ipſe docet lib. 2. cap. 64. *Reſpondetur, inquit, quod poteſtas Papæ ſe habet ad poteſtates Epiſcoporum, & curatorum, non ſicut poteſtas Regis ad poteſtatem Principum habentium poteſtatem iure hæreditario: nec etiam ſicut poteſtas Regis ad poteſtates Principum habentium poteſtatem delegatã, vel cõmiſſariam: ſed ſicut poteſtas Regis, vel Imperatoris ſe habet ad poteſtatem iudicum in aliquo gradu regni, regiminis, vel imperij ſimpliciter inſtitutorum ad regendum populum per ſe, vel per alium.* Ita eſt ſententia S. Thomæ. Vnde in quarto diſt. 19. dicit quod poteſtas Papæ ſe habet ad poteſtates iudicum conſtitutorũ, per ſingulas ciuitates. Et in fine ſecundi ſententiarum dicit, quod ita ſe habet poteſtas Papæ ad poteſtates inferiores, ſicut poteſtas inferioris ſe habet ad poteſtatẽ proconſulis. Item in libro De perfectione vitæ ſpiritualis dicit idem S. Thomas: *Quod ſi quis rectè conſideret, in regimine Eccleſiæ hoc modo comparantur Archidiaconi, & plebani ad Epiſcopũ, ſicut in regimine temporali præpoſiti, & balliui ad Regem. Et cum ex aduerſo arguitur quod hoc ſit inconueniens, negatur hoc: & ad probationem reſpondetur negando conſequentiam. Ratio patet ex dictis: quia iſti iudices non ſunt commiſſarij, ſed ordinarij ponuntur. Pro quo notandum, quod ordinariũ dicitur ab ordine; vnde ordinariũ videtur importare id, quod ſecundum communem ordinem in Republica fit ſemper; propter quod illud, quod competit diuerſis gradibus, & ſtatibus in Republica ordinatis, ordinariũ dicitur. Vnde poteſtates competentes huiuſmodi inſtitutis, in Eccleſia ſcilicet Patriarchali, Archiepiſcopali, Epiſcopali, & Parrochiali, dicuntur ordinarij; & illi, qui ſimpliciter in talibus ſtatibus, & gradibus ſtatuuntur vt regant populum per ſe, vel per alium ſecundum gradum, & ſtatũ, in quibus ſtatuuntur, dicuntur ordinarij. Poteſtas autem Commiſſarij propriè loquendo videtur dici, quando alicui ab aliquo cõmittitur eadem poteſtas, quæ eſt ſua ordinaria, ſecundum quam vice eius aliquid agat. Vnde collatio talis poteſtatis non dicit nouũ gradum poteſtatis, vel inſtitutionem ſimpliciter in aliquo gradu nouæ poteſtatis, ſed dicit commiſſionẽ eiuſde poteſtatis ab inſtituto in ipſa poteſtate: ita quod poteſtas commiſſaria eſt commiſſa ab inſtituto in gradu poteſtatis ſimpliciter. Et ita patet, quod prælati iſti à Papa poſiti, non ſunt commiſſarij, ſed verè ordinarij.* Hactenus ille, cuius verba fuſius recitauimus, vt eũ vindicaremus à calumnia illi impoſita.

II inconueniens. Turrecr. in ſumma Eccl.

Idem ibidem.

A quibus magnus ille vir aduerſariorũ calumniis vindicetur.

Idem. Papæ poteſtas cui ſimilis.

D. Thom.

Idem.

Idem.

Ordinarium vnde dicatur.

Ordinarij qui dicantur.

Poteſtas commiſſarij quæ nam propriè illa ſit.

Tertiò obiiciunt, quia vitaretur hæreſis Aerij, qui nullam differentiam eſſe aſſerebat inter Epiſcopũ, & Sacerdotem: quæ etiam videtur ſententia fuiſſe VVicleffi, & Ioannis Hus, in quos Martinus V. in Bulla quadam damnationis eorum, iubet fideles inter alia interrogari, vtrum credant autoritatem iuriſdictionis Papæ ligandi, & ſoluendi, eſſe maiorem autoritate ſimplicis Sacerdotis, etiamſi curam animarum habeat. Hæc ibi. Sed hic error facilè vitaretur, aſſerendo iuriſdictionem Epiſcopi eſſe à Deo immediatè. Reſpondemus, negando ad hunc errorem vitandum opus eſſe aſſerere hanc opinionem. Nam ſatis vitatur error Aërij, dicendo differre Epiſcopum à Presbytero, eumq; excellere in poteſtate ordinis iure Diuino: & quantum ad iuriſdictionem ſpectat, iure Eccleſiaſtico. Nam eo iure Epiſcopus, & curatus habent iuriſdictionem, ſed Epiſcopus maiorem quam curatus. Per hoc etiam vitatur error damnatus à Martino: nam negãtes, Papam habere maiorem iuriſdictionem quam inferiores, errabant contra ius Diuinũ. Negantes verò, Archiepiſcopum habere maiorem iuriſdictionem, quam habeat vel Epiſcopus, vel curatus, in ius quidem Diuinum non peccabant, quia Archiepiſcopus iure humano habet Archiepiſcopalem iuriſdictionem, in qua ſuperat Epiſcopum (quippe in ordinaria æquales ſunt.) Et ideo perperam ex hoc articulo inferebant, iuriſdictionem Archiepiſcopi eſſe iuris Diuini. Quia potius contrarium ex hoc ſequitur: tum quia ibi fit mentio de Archiepiſcopo; tum quia nulla mentio de iure Diuino facta eſt à quoquam. Imo Chryſoſtomus, Hieronymus, Ambroſius, & Auguſtinus contrarium innuunt, vt ſuperius vidimus.

III. inconueniens. Aerius hæreticus inter Epiſcopum & Sacerdotem nullum agnouit diſcrimen. Martin. V.

Error quorundam per Martinum V. Pontif. Max. de iuriſdictione Papæ, olim damnatus.

Quarto argumentum trahunt à bonis, quæ conſequentur hanc opinionẽ: quoniã hac ſententia definita reformabitur Eccleſia, & Epiſcopi habebunt ſuam autoritatem integrã, & quæ ſine cauſſa tolli, vel impediri non poſſit, ſi iure Diuino eam habeant. Deinde non facilè excuſabuntur Epiſcopi à reſidẽtia, nec dabitur tertio locus commẽdis, ſeu multitudine beneficiorum, ſi iuriſdictio ſtatuitur eſſe iuris Diuini:

IV. inconueniens.

Epiſcopatum quale opus eſſe dixerint antiqui Patres.

quod adeo firmum putarunt antiqui Patres; vt Epiſcopatum opus totius Trinitatis eſſe dicerét. Epiſcopatus enim autorem aiebant Patrem: mittentem autem Epiſcopum, dicebant Filium: Spiritum ſanctum diſtribuentem dona. Reſpondemus: optandam quidem eſſe Eccleſiæ reformationem,& magnopere curandam:ſed viæ bonæ aſſumendæ ſunt. Nam vitium, vel error non poteſt eſſe inſtrumentum ad aliquod bonum conſequendum: hoc enim ipſo quod eſſet adiumentum ad bonũ, bono appropinquaret, ac propterea bonum eſſet. Non eſt autem bonum, ſed malum prætextu dubiæ opinionis prætenſi iuris Diuini tollere, vel impedire, vel poteſtatem ſummi Pontificis, quæ verè eſt iuris Diuini, imminuere. Eſſet enim hoc velle, ius Diuinum dubium, imò falſum, vincere verum, & certum. Deinde vitia, quæ per reformationem tollenda ſunt, vt ſimonia, ambitio, luxuria, auaritia, hæreſis, & ſimilia, expreſſe in ius Diuinum militant: habemus igitur certa iura diuina, quibus hæc conuellamus, ac labefactemus: non opus eſt igitur nouum, vel incertum ius Diuinum heri, & nudiuſtertius à paucis Scholaſticis, & à communi ſententia Doctorum diſſentientibus adinuentum mendicare, aut introducere.

Quæ aduerſentur iuri Diuino.

Denique fatemur, Epiſcopatum, & iuriſdictionem ipſam, ſicut omnia bona, opera eſſe ſanctiſſimæ Trinitatis: ſed negamus, iuriſdictionem ipſam ita eſſe immediatum opus Trinitatis, ſicut eſt ordo. Nam in ordine imprimendo, ipſa per ſe operatur, nec admittit Eccleſiaſticam authoritatem cooperantem, & iniungentem, quam tamen pro ſua ſapientia, & bonitate admittere voluit in iuriſdictione conferenda Epiſcoporum Dominus noſter IESVS CHRISTVS, cui cum Patre, & Spiritu ſancto, omnis creatura accinat perpetua laudum encomia in ſeculis ſempiternis, Amen.

Iuriſdictio quo pacto ſit immediatum opus Trinitatis.

TRACTAT. LXX.

In quo diſſeritur, an eo poſito quod poteſtas iuriſdictionis à Chriſto Domino per Papam deriuatur immediate, an hæc inquam deriuatio fiat vi iniunctionis hominis committentis iuriſdictionem, an vero per conſecrationem.

EVICIMVS tam longa diſputatione, iuriſdictionis poteſtatem à Deo non niſi per Pontificem in Epiſcopos deriuari: nec illud expediendum eſt, an hæc deriuatio à Pontifice fiat virtute ſimplicis iniunctionis, an verò virtute conſecrationis; & an hæc deriuatio fiat à Papa, vt ipſe ſolus aſſignet materiam, Deo iuriſdictionem dante: nam inter ſex quæſtiones initio propoſitas, hoc quinto loco diſputaturos nos eſſe polliciti ſumus: nam de quarta hactenus dictum eſt.

Quod igitur attinet ad primũ dubium, non vna, & eadem eſt omnium ſententia: nam quidam diſtinguũt, duplicem eſſe iuriſdictionem, alteram quidẽ ordinariam, alteram verò commiſſariam: ordinariam quoq; ſubdiſtinguũt in alteram, per quam quis poteſt gubernare iuxta ius Diuinum, & in alteram, per quam poteſt iuxta canones editos à Pontifice Eccleſiam ſuam adminiſtrare. Hi igitur ſtatuũt, omnem commiſſariam iuriſdictionem dari vi iniunctionis, ordinariam verò omnem virtute conſecrationis. Alij verò aſſerebant, omnem commiſſariam iuriſdictionem, & omnem ordinariam, qua gubernare quis poteſt ſecundum Canones, dari per iniunctionem; ordinariam verò, qua quis gubernat ſecundum legem Diuinam, non niſi per conſecrationem. Alij verò tertiò dixerunt, tam iuriſdictionem commiſſariam, quàm quouis modo ordinariam, nequaquam per conſecrationem, ſed per iniunctionem à Papa conferri: quæ ſola vera eſt, & catholica ſententia. Quam antequam comprobemus, & fundamenta aduerſæ opinionis reiiciamus, in primis præmittendum eſt, in quo cõueniunt duæ iſtæ opiniones, & in quo differunt. Conueniũt igitur omnes in hoc, quod iuriſdictio in Epiſcopos à Papa deriuatur, atque ab eo tanquam à præcipuo Dei miniſtro, iuxta illud: *Sic nos æſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*: & iterum: *Quid igitur eſt Apollo? Quid verò Paulus: Miniſtri eius, cui credidiſtis.* Nam certè ſummus Põtifex, qui & viator eſt, & natura ſua peccator,

Prima opinio.

Triplex iuriſdictio.

Secunda opinio.

Tertia opinio probabilior cæteris omnibus.

In quo conueniant ſententiæ prædictæ inter ſe inuicem.

1 Cor. 4.

Supra 3.

Hebr. 1.

cator, nonniſi vt miniſter Dei operatur, quicquid in Eccleſia operatur, ſi vel ipſi Angeli iam beati, adminiſtratorij ſpiritus & ſunt, & dicuntur, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capient ſalutis. De quibus eleganter Lactantius libr. Inſtitutionum diuinarum ait; *Deus (vt principio docui) neque nomine, cum ſolus ſit, eget; neque Angeli, cum ſint immortales, dici, ſe deos, aut patiuntur, aut volunt: quorum vnum, ſolumque officium eſt ſeruire nutibus Dei, nec omnino quicquam, niſi iuſſu eius facere. Sic enim mundum regi à Deo dicimus, vt à rectore prouinciam, cuius apparitores nemo ſocios in regenda prouincia eſſe dixerit, quamuis illorum miniſterio res geratur.* Hæc ille. Conueniunt ergo oẽs in hoc, quod iuriſdictio à Papa deriuatur, quatenus Dei miniſter ex. Verum in hoc miniſterio intelligendo, magna eſt diſcrepãtia. Nam aliter qui iniungit, eſt miniſter, & aliter qui conſecrat. Quod vt perſpici poſſit, conſiderandum, quid eſt iuriſdictionem dari per iniunctionem, & quid per conſecrationem. Iniungere igitur iuriſdictionem, eſt præcepto aliquo obligare ad iuriſdictionem aſſumendã, eaq; pro tempore & loco vtendum: metaphora ſumpta ab onerantibus iumẽta, qui iniungere, id eſt, intus iungere ſolent pondera deferenda, dum ea onerant. Ita cum ſuperior iniungit alicui ſubdito curã regendi ſubditos; duo facit. Ipſi enim, qui regere debet, præcipit vt aſſumat curam regendi alios tanquam onus quoddã Dei amore portandũ. Subditis verò præcipit, vt ei pareant, & obedientiæ iugum, & pondus propter Dominũ ferant. Itaq; qui iniungit, etſi reſpectu Dei miniſter ſit, ob quem ſumit curam eligendi perſonã idoneam, & ei onus gubernationis imponendi: reſpectu tamen ipſius electi, & eorum, quibus illum præficit, ex autoritate agit quaſi Eccleſiaſticus Princeps. Sicut etiam Rex, aut Imperator, miniſter quidã eſt reſpectu Dei, vt ait Paulus; reſpectu autẽ eorum, quos pręficit, & eorũ quibus pręficit, Regem agit & Principem.

Lactant. li. 2. Diuin. inſt. c. 17. ſub init.

Angelis quid cura ſit.

Mundus vt regatur à Deo.

Iniungere iuriſdictionem quid.

Rom. 13.

Qui autem vi conſecrationis aliquid facit, quia adſtrictus eſt ad certam formam verborum, certaque ſigna, & cæremonias, quas ſi prætereat, nihil efficit, ita eſt miniſter Dei, vt limitatum valde habeat miniſteriũ, nec ex autoritate ſua, aut voluntate agat, ſed ex præcepto. Hinc eſt, quod nec augere poteſt effectũ conſecrationis, neq; minuere, neque omninò tollere, nec variare. Nec enim in baptizantis poteſtate poſitum eſt, vt gratiam, aut characterẽ non cõferat, aut maiorem aliquã gratiam, vel minorem, vel variã, pluſquam Dei pactum, & pręſcriptum impertiri valeat: quod quidem aliter ſe habet in iniungente, quia maiorem iuriſdictionem, & minorem iniungere poteſt, & ſi vult, nullam. Adhibet etiam ille induſtriam ſuam, & voluntatem atq; autoritatem, & ita non ſe habet inſtar nudi inſtrumenti, & agentis liberi ex autoritate: inde etiã eſt, quod effectus qui per conſecrationem dari ſolet, ſublimis ſit, & à Deo ſolo ſpectandus. Et idcirco adhibentur certæ ceremoniæ à Deo inſtitutæ, & ad eum tendentes: quaſi dicat cõſecrans Deo: Domine, à te virtus deſcẽdere debet, quia hoc opus ſupra vires meas eſt: & ideò ad te iuxta modũ, quem præſcripſiſti, accurro, vt tu ipſe facias, quod ego facere nequeo. Quod etiam dæmon, qui ſimia Dei eſt, volens in hoc malè & ridicule eum imitari, ſuis præſcribit magis, & incantatoribus, præſcriptis vt cæremonijs vtantur, vt ea ratione teſtentur ipſum Deum, cuius virtute fiat quod fieri optant.

Agere ex vi conſecrationis quid ſit.

Dæmon ſimia Dei eſt.

Quia autem qui iniungit, vt principale agens ſub Deo operatur; qui autem conſecrat, per modum inſtrumenti, & quia effectus quoq; diuerſi ſunt: atq; effectus iniunctionis magis eſt attemperatus agenti, ille vero conſecrationis altior, ad quem conſecrans non poſſit attingere, vtpote ſupernaturalis: hinc fit, vt iniungens debeat ſibi aſſimilare illum, cui iniungit. Quare nullam habens iuriſdictionem, nihil alteri poteſt iniungere. Conſecrans autem, quia vt inſtrumentum agit, cuius non eſt ſibi ſimilem reddere effectum, (nec enim ſerra ſcamnum ſibi ſimile facit, ſed mens, ideaue artificis) idcirco conſecrans ſæpè porrigit effectum, quem ipſe non habet. Nam abſoluit peccator Sacerdos, & gratiam confert ordinato peccator Epiſcopus.

Cur potius iniungens, quã conſecrans aliquem, illum debeat aſſimilare ſibi.

Differunt igitur in tribus hi miniſtri: quod iniungens ex autoritate agit, & effectum inferiorem, & ad quem ipſe pertingit, & ad hoc quod ſibi aſſimilat illum, in quem agit. Contra verò miniſter conſecrationis non agit ex autoritate, ſed per modum inſtrumenti, & effectum ſuas vires ſuperãtem confert: neq; eſt neceſſe, vt in ſe habeat quod alij confert, quia non ipſe propriè, ſed Deus confert, qui omnia bona in ſe eminenter præhabet: quoniam tametſi non egeat miniſtro, eo tamen pro ſua bonitate communicanda vtitur. Vt enim ſutor calceos immediatè per ſe ipſum facit, etſi inſtrumentis vtatur: ita Deus etſi in conſecratione vtatur miniſtro, & cæremoniis tanquam inſtrumentis, vel inſtrumento ſimilibus, tamen effectũ con-

Iuriſdictionis & conſecrationis miniſtri in tribus differunt inter ſeſe.

Qua ratione iuriſdictionẽ Deus videatur conferre.

ſecrationis immediatè per ſe ipſum operatur; miniſter vero ſi quid agere dicitur, id facit per hoc quod applicat ipſa ſigna ſenſibilia à Deo inſtituta; non autem per ſe effectum attingit, etſi diſponat ſuſcipiẽtem ad effectum percipiendum. Hanc autem differentiam inter huiuſmodi miniſtros, quam ponũt Scholaſtici Theologi, atq; ipſa rerum natura fide polita ſatis docet, aſſerũt quoq; ſancti Patres. Nam Dionyſius in Eccleſiaſtica hierarchia ſic habet: *At vero ſanctam & conſecrationum, & eorum, qui ſacrantur, prædicationem Pontifex reſonat id inſinuante myſterio, quod ſacrator ille diuinus, Diuinæ eſt electionis expoſitor, non ipſe ſua gratia promouendos ad ſacros ordines ducens, verum afflatu Dei, quo in omnibus ſacris officijs agitur. Ita Moſes legalium cæremoniarũ promotor, neque fratrem Aaron ad Sacerdotale munus inungit, & quidem cum Deo, & charum, & Sacerdotio non ignoraret eſſe indigniſſimum, donec ad id diuinitus agitatus, ſub Deo Principe Sacerdotalem conſecrationem pontificaliter conſummauit. Ipſe quoque noſter auguſtiſſimus, & primus Pontifex (& hoc enim propter nos fieri voluit benigniſſimus Ieſus) non ſeipſum glorificauit, vt Scriptura ait; ſed qui locutus eſt ad eum: Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Quocirca & ipſe diſcipulos ad Sacerdotalem functionem promouens, & quidem cum eſſet myſteriorũ Princeps, quippe cum Deus: ad Patrem tamen ſanctiſſimum, diuinumque Spiritum, huiuſmodi conſummationis officium refert, diſcipulos (vt legimus) admonens, ne ab Ieruſalem diſcederent, ſed expectarent promiſſionem Patris, quam audiſtis, inquit, ex me, quia vos baptizabimini in Spiritu ſancto.* Hæc ille, docens conſecrantẽ vt miniſtrum agere, Deum vero vt Principem: & ideo Moſen dicit à Deo Principe agitatum, vt Aaron conſecraret: ſicut inſtrumẽtum ab agente moueri debet vt operetur: Chriſtum verò, vt ſacrorum Principem, quatenus Deus eſt, & vt habẽtem poteſtatẽ excellentiæ quatenus homo, conſecraſſe quidem per ſe Apoſtolos, cæterum vt exemplum præberet aliis, vt conſecrarent tanquam Dei miniſtri, delegaſſe conſecrationis perfectionem, Patri, & Spiritui ſancto in die Pentecoſtes faciendam. Nec enim ſatis eſt, vt quis poteſtatem Sacerdotalem accipiat, ſed indiget gratia, qua ea benè vtatur, in quo bono vſu perficitur ipſa poteſtas, ſicut actus primus in actu ſecundo. Et ad hanc perfectionem, ſiue conſummationem acceperunt Apoſtoli gratiam in die Pentecoſtes, ante quam non ſunt vſi poteſtate Sacerdotij. Tale igitur eſt miniſterium conſecrantis, quale diximus ex ſentẽtia Dionyſij. Idem quoq; clarius Chryſoſtomus docet, aſſignans differentiam inter Doctorem, & prophetam, quam nos diximus inter inungentem, & conſecrantem: ait enim in c. 1. 1. Corint. 12. Nam qui futura prædicit, omnia Spiritu ſuggerente dicit; Doctor autem ſæpè accidit, cum ex ſuo diſſerit. Vnde & alibi inquit: Qui rectè præſunt ſenes, duplici honore afficiantur, præſertim qui in adminiſtratione verbi, & doctrinæ laborant. Qui autẽ Spiritu loquitur omnia, non laborat. Poſt prophetiam igitur Doctorẽ locauit, quod illud quidẽ totũ eſt muneris diuini, hoc & laboris humani. Nã & ex ſuis multa Doctor affert, congruant modò Scripturæ. Hæc ille: qui etſi non loquatur expreſſè de inungente, & conſecrante, eam tamen differentiam ponit inter Doctorem, & prophetam, quam nos inter illos poſuimus. Eſt igitur ſecundum Chryſoſtomum, huiuſmodi differentia inter miniſtros Eccleſiæ, quam Auguſt. tract. 5. in Ioan. confirmat fuiſſe inter miniſterium Ioãnis Baptiſtæ, qui ſuo baptiſmo effectum ſuis viribus accommodatum baptizatis tribuebat, & inter miniſterium baptiſmi Chriſti, quo baptizabant Apoſtoli, atque eius effectum. Nam effectus baptiſmi Chriſti, remiſſio peccatorum erat, atq; gratia, ad quã non poterant Apoſtoli ſuis viribus pertingere: effectus autẽ baptiſmi Ioannis, Chriſti erat cognitio, & exhortatio ad pœnitentiam, vt remiſſionem peccatorum acciperent per Chriſtum venturum: quæ omnia poterat Ioannes præſtare, & ideo ex autoritate baptizabat ſuo baptiſmo. Ait igitur Auguſtinus: *Quoniam ergo acceperat Ioannes baptiſma, quod propriè Ioannis diceretur; Dominus autem Ieſus Chriſtus baptiſmum ſuum noluit alicui dare, non vt nemo baptizaretur baptiſmo Domini, ſed vt ſemper ipſe Dominus baptizaret, non illi. Aliud eſt enim baptizare per miniſterium, aliud baptizare per poteſtatem. Baptiſma enim tale eſt, qualis eſt ille, in cuius poteſtate datur. Tale erat baptiſma Ioannis, qualis Ioannes: baptiſma iuſtum, tanquam iuſti, tamen hominis, ſed qui acceperat à Domino talem gratiam, vt dignus eſſet praire iudicem, & eum digito oſtendere, & implere vocem prophetiæ illius: Vox clamantis in deſerto, Parate viam Domini. Tale autem baptiſma Domini, qualis Dominus: ergo baptiſma Domini diuinũ, quia Dominus Deus.* Hæc ille, pulchrè docens, aliud eſſe baptizare per poteſtatem, aliud per miniſterium, conſecrando. Docet etiam, eum, qui facit per poteſtatem pertingere ad effectum, ſicut Ioannes ad humani ſui baptiſmi fructũ, & Chriſtus ad diuinum ſui; miniſtrum vero non pertingere. Ideò dando hãc poteſtatem,

Dionyſ. Areop. de Eccl. hier. c. 5 par. 3 paullo ante medium.

Quid nominis conſecrati prædicatio.

Exod. 29. & ſeq.

Hebr. 5.

Pſalm. 109.

Act.

Chriſtus vt homo habuit poteſtatem excellentiæ.

Act. 1.

B. Chryſ. hõ. 31 in 1. ad Corint. ſub init. tom. 4.

Doctor & propheta, in quo differant, teſte Chryſoſtomo

1 Tim. 5.

Aug. tom. 9. in princ.

Ioannis baptiſma ab illo Chriſti quid differret.

Machab. 2.

De conſec. diſt. 4 cap. Aliud.

4 Sent. diſt. 5. cap. 1.

Ioan. 1.

Ibidem. & Eſai. 40.

4 Sent. diſt. 5 cap. 2.

teſtem, aſſimilat ſibi eum, cui dat, non autem conſecrans, quia per miniſterium id agit. Docet etiam baptiſmum Ioannis humanum, quia ab homine immediatè, licet ab homine habẽte à Deo autoritatem: baptiſmum Chriſti diuinum, quia immediatè à Chriſto, qui Deus eſt.

Hac igitur poſita differentia, aſſerimus iuriſdictionem conferri per viam iniunctionis, non autem conſecrationis, vt aliqui volunt, dicentes, quod ſicut Cardinales, etſi non ſint Papæ, eligentes tamen Papam, conferunt ei Papatum per modũ miniſterij, & vt inſtrumenta Dei, & non per ſuam naturam: ſicut in fornace Babylonica non ſua vi, ſed vt Dei inſtrumentum, refrigerabat ignis: ita iuriſdictionẽ dari à Deo per conſecrationem, Papam verò exhibere nudum miniſterium. Alij verò dicebãt, conferri quidem iniunctione Papæ: ſed in illa iniunctione, ſicut & in conſecratione, Papam ſe habere vt nudum miniſtrum: ſicuti ſeruus de bonis domini, & non ſuis ſolet dare eleemoſynam: ita Papam dare iuriſdictionem, imò potius Deum per Papã, ſicut ipſe Dominus facit effectum conſecrationis: quæ omnia ficta eſſe, & hominũ inuenta, facile oſtendemus.

Dan. 3.

Interim igitur probemus, iuriſdictionem dari per Papam tanquam miniſtrum quidem Dei, ſed ex autoritate, & voluntate agentem, non autem per eum tanquam per miniſtrum operantem vi conſecrationis: quod quidem aliquo modo probatur ex Scriptura, efficacius autem ex Patribus & ratione. Scriptura ergo oſtendit, Dominum Petro promiſiſſe claues & ei oues tradidiſſe. In illa autem ouium commiſſione nulla cæremonia eſt vſus, ſed mera iniunctione dicendo: Paſce, ſiue rege oues meas: & *Confirma fratres suos*. Cum autem eos ordinauit in Sacerdotes, cæremoniis eſt vſus: ergo iuriſdictio per meram iniunctionem confertur. Scio reſponderi poſſe, Chriſtum veluti Principem, & habentem poteſtatem excellentiæ, non eſſe legibus adſtrictum, quas ſuis miniſtris impoſuit, & ideo ſolo præcepto cõferre iuriſdictionem potuiſſe, quam aliis præſcripſit per conſecrationem eſſe conferendam. Sed quia Chriſtus Dominus ita vſus eſt ſua poteſtate, vt exemplum Eccleſiæ miniſtris præbuerit, quomodo illi ea vti deberent, & Eccleſiæ praxis, vt oſtendimus, ſemper habuerit, vt oues per iniunctionem ſint commiſſæ paſtoribus: ſequitur quod Chriſtus non perſcripſerit, vt per conſecrationem committeretur, ſed voluerit, vt quẽadmodum ille per iniunctionem iuriſdictionem commiſit Petro, ita Petrus, & alij paſtores maiores aliis minoribus iniungerent, vt ſemper obſeruatum eſt. Præterea cum in his, quæ ſunt ordinis, adhibuerit aliquas cæremonias Chriſtus, ſicut cũ promouit eos in Sacerdotes, porrexit eis panem, & calicem, vt nos hodie facimus: inſufflauit quoq; in eos, quando poteſtatem remittendi peccata contulit: impoſuit etiam manus, ac benedixit, cum eos ad Epiſcopatum promouit. Baptizauit quoque, ſaltem B. Petrum, & vt alij cenſent, B. Virginem, quò non ſolum verbo, ſed exemplo (quo melius cæremoniæ docentur) inſtrueret de modo baptizandi: igitur ita etiam in poteſtate iuriſdictionis. Apoſtolos quoq; iam factos ſacerdotes: & antequam fierent; miſit Dominus ad prædicandum: ante quidem conſecrationem, per Iudæã; & poſt illam, ac Domini reſurrectionem, per vniuerſum mundũ. Et quia nemo poteſt prædicare non miſſus, & non habens ad id iuriſdictionem: profecto huiuſmodi iuriſdictionem illis per iniunctionem contulit. Ad hæc ex Actis Apoſtolorum, & epiſtolis Pauli hoc colligitur. Siquidem qui in miniſterium mittebãtur, conſecrabantur prius, ſed ante conſecrationem eligebantur vel ab Apoſtolis, vel à plebe, & confirmabantur à Petro, vel Paulo, vel aliis Apoſtolis: in ipſa autem ordinatione ſuſcipiebant iuriſdictionem, ſicut hodie accipiunt. Niſi quod ante diuiſionẽ parochiarum eam nullis limitibus circumſcriptam accipiebãt: hodie verò limitatam ad Eccleſiam, cuius titulus eis cõfertur, antequam conſecrentur. Poſt hanc autem collatam iuriſdictionem accedebat conſecratio, quæ iuriſdictionem firmaret datam, ſiue hominem Deo cõſecraret, ac dedicaret, vt ei miniſtraret prius collata iuriſdictione vtens.

Quod Papa iuriſdictio per iniunctionem, non autem per conſecrationem à Deo immediatè conferatur, tripliciter oſtenditur.
Ab Scripturæ teſtimonio
Matth. 16.
Ioan. 21.

Luc. 22.
Item & 1. Cor. 11.

Luc. 22.
Ioan. 20.

Luc. vlt.

Melius cæremoniæ exemplo docentur, quam verbo.

Matth. 10.

Infra vlt.

Cum ergo dicitur à Paulo: In quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, non video cur non cõmode, & conuenienter intelligatur, quod ſuperiores Spiritu ſancto acti confirmabant electos, & confirmãdo tradebant eis iuriſdictionem, cuius traditionem accedente conſecratione, quaſi obſignabant. Præterea videmus, Paulum, qui cõſecratus eſt per manuum impoſitionem, Act. 13. ante ordinationem, aliquot annis prędicaſſe ſola iuriſdictione accepta, quã citra conſecrationem habuit. Quinimò in eodem loco Act. 13. antequã illi imponerentur manus, perſpicuum eſt cõſecratores probaſſe electionem Dei, aſſumentes eum cum Barnaba in opus conuertendarum Gentium, & ita ſententiam

Illud Apoſtoli: In quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiã Dei, quem ſenſum pati poſſit.
Act. 20.

Paulus & Barnabas cum ſola iuriſdictione ad prædicandum Gentibus deſtinati ſunt.

Apoſtolorum ſucceſſores ab Epiſcopis, eis vtroſque præferens. Ex quo conuincitur, per ſucceſſores Apoſtolorum nequaquam intelligere quoſuis Epiſcopos, ſed vel Patriarchas, vel Archiepiſcopos, vel Romanos Pontifices. Iſidorus quoque lib. 2. Etymolog. inquit: *Ordo Epiſcoporũ quadripartitus eſt, id eſt, in Patriarchis, Archiepiſcopis, Metropolitanis, atq; Epiſcopis. Patriarcha, Græca lingua ſummus Patrũ interpretatur, quia primũ id eſt, Apoſtolicũ retinet locum: & ideo quia ſummo honore fungitur, tali nomine cenſetur. Sicut Romanus, Antiochenus, & Alexandrinus. Archiepiſcop. Græco vocabulo, quòd ſit ſummus Epiſcoporũ: tenet enim vicẽ Apoſtolicã, & præſidet tam Metropolitanis, quam Epiſcopis cæteris. Metropolitani autem à menſura ciuitatũ vocãtur: ſingulis enim prouincijs præeminent, quorum autoritati, & doctrinæ, & poteſtati cæteri Sacerdotes ſubiecti ſũt, ſine quibus nihil reliquis Apoſtolis agere licet: ſolicitudo enim totius prouinciæ ipſis (ſcilicet Epiſcopis) cõmiſſa eſt.* Rabbanus de inſtit. clericorũ huic ſubſcribit ſententiæ, dicens: *Ordo autẽ Epiſcoporũ tripartitus eſt, id eſt, in Patriarchis, Archiepiſcopis, qui & Metropolitani ſunt, & in Epiſcopis. Patriarcha, qui à Græca lingua pater, ſiue ſummus principum interpretatur, quia primum, id eſt, Apoſtolicũ retinet locum: & ideo quod ſummo honore fungitur, tali nomine cenſetur. Sicut Archiepiſcopus Antiochenus, Epiſcopus Alexãdrinus, antiſtes. Archiepiſcopus Græco vocabulo dicitur, quòd ſit ſummus, vel princeps Epiſcoporũ: tenet enim vicẽ Apoſtolicã, & præſidet cæteris. Singulis enim prouincijs præeminent, quorum autoritate, & doctrina cæteri Sacerdotes ſubiecti ſunt, ſine reliquis Epiſcopis nihil agere licet, niſi quod ſingulis in propria parochia cõmendatum eſt. Solicitudo enim totius prouinciæ ipſi cõmiſſa eſt.* Rupertus quoq; Abb. lib. de diuin. Offic. *Poſtquã duodecim Apoſtoli per vniuerſum mundũ diſperſi ſingulis ciuitatibus præſiderent, tã ipſi quam ſucceſſores eorũ miſere per contiguas ſuis ſedibus prouincias prædicatores, quos & Epiſcopos ordinauerũt, vt ibi recepti fuiſſent, omnia Chriſtianitatis Sacramẽta, velut ipſi Apoſtoli peragerẽt, vt per vrbes cõprouinciales Epiſcopos ordinarẽt. Et aliorũ quidẽ Apoſtolorum ſucceſſores Patriarchæ ſunt dicti. Petri autẽ ſucceſſor pro excellẽtia principis Apoſtolorũ, Apoſtolicus nominatur. Qui autẽ ab eis per prouincias miſſi ſunt, tam ipſi quam ſucceſſores eorum, Archiepiſcopi vocantur: & qui ab his per vrbes cõprouinciales ordinati ſunt, & qui illis ſuccedunt, vſq; hodie ſimpliciter Epiſcopi nominantur.* Hæc ille. Conſtat igitur, Archiepiſcopos, & Patriarchas ſucceſſores eſſe Apoſtolorum, magis etiam quã Epiſcopos: & tamen iſti omnes de iure ſunt poſitiuo, dempto Papa. Quod autem hi ſint iuris poſitiui, aſſerit Gregor. VII. epiſt. ad Gebuinum Archiepiſcopũ Lugdunenſem, cuius primatũ ſuper quatuor prouincias, nimirũ Lugdunenſem, Rhotomagẽſem, Turonẽſem, Senonẽſem, confirmat in illa epiſtola, modò nullo interueniente munere electi, vel promoti fuerint: & munus intelligit, ſiue à manu, ſiue ab obſequio, & lingua. Innocent. quoque III. in epiſt. ad Epiſcopum Caſtellanẽſem ſcribit: *Autoritate præſentium diſtrictius inhibemus, ne cui presbytero, vel alij in quocũq; officio cõſtituto fas ſit in tua diœceſi præter ſuũ aſſenſum (cui tamẽ nolumus malitioſè cuiquam denegare) officia celebrare diuina, ad pœnitentiã recipere cõfitentes, vel quæcunq; Eccleſiaſtica Sacramẽta exercere, niſi neceſſitatis articulus id expoſcat. Nulli etiã Metropolitano, vel Epiſcopo liceat in Eccleſijs lege tibi diœceſana ſubiectis, clericos inſtituere, vel inſtitutos etiã ab alio, te inſcio, promouere: vel parrochianos in tuum præiudiciũ tradere ſepulturæ, ſaluis in omnib. ſupradictis conſuetudinibus approbatis, & tã indulgentijs, quàm priuilegijs Pontificũ Romanorum.* Hæc ille. præſcribens legẽ Archiepiſcopo, & ſtudens quòd à iure humano ſit eius iuriſdictio. Non valet ergo argumentũ: Succedunt Epiſcopi Apoſtolis, igitur habent iuriſdictionem de iure diuino.

Nec etiam valet: Succedunt, vel tenent locum Apoſtolorum, ergo habẽt eandem poteſtatem ſicut illi: nam ſancti docent, Epiſcopos locum tenere Dei, vel Chriſti; Presbyteros autẽ, aut Diaconos locũ Apoſtolorum. Hinc Ignatius epiſt. ad Trallianos ait: *Epiſcopo ſubiecti eſtote, ſicut Domino.* Et infra: *Neceſſarium eſt enim, nos nihil præter Epiſcopum facere, nec aliquid agere. Sed & Presbyteri ſubiecti Epiſcopis eſtote; vt Apoſtolis Ieſu Chriſti ſpei veſtræ, in quo perſeuerãtes in ipſo inueniamur: Oportet ergo & Diaconis, qui ſunt in miniſteriũ Ieſu Chriſti, omnimodò placere. Nõ enim in cibo, & potu ſunt miniſtri, ſed miniſtri Eccleſiæ Dei. Oportet ergo præcepta eorum obſeruare, ſicut ignem ardentem. Ipſi verò ſunt tales, vos verò reuereamini eos, tanquam Dominum Ieſum Chriſtum quoniam cuſtodes ſunt loci eius, ſicut Epiſcopus forma Patris omnium, Presbyteri verò ſicut conceſſus Dei, & coniunctio Apoſtolorũ Chriſti, Sine ipſis enim Eccleſia electa non eſt, neq; collectio ſanctorum, neq; congregatio ſancta.* Hæc ille; comparans Epiſcopũ Deo Patri, Diaconum Chriſto, qui venit miniſtrare, Presbyteros verò ipſis Apoſtolis: & tamen non ex hoc infertur, quod Epiſcopus ſit æqualis poteſtatis cum Deo Patre, vel Diaconus cum Chriſto, vel Presbytero cum Apoſtolo. Sed neque ſequitur, Diaconum ſuperiorem eſſe Presbytero, quod ille locum Dei dicatur tenere, Presbyter verò Apoſtolorum: ſicut etiam non ſequitur, quòd

Presby-

Iſidor. lib. 7. Etymol. c. 12.

Patriarcha Græce quid.

Archiepiſcopus quid Græce.

Metropolitan. vnde dicatur.

Raban. lib. 1 de inſtit. cleric. cap. 5.

Rupor. Abb. li. 1. de diuin. Offic. cap. 27. in initio.

Qui dicantur Epiſcopi.

Quòd itẽ Patriarchæ. & Archiepiſcopi ſint iuris poſitiui.

Gregor. 7.

lib. 6 ſui Regiſt. epiſt. 10.

Innocent. III.

Ignat. epiſt. 5. prop. initium.

Epiſcopum, Diaconum, & Presbyterum quibus comparet B. Ignatius.

Preſbyteri æquales ſint Epiſcopi, quod dicatur vterque Apoſtolorum locum tenere, Idem epiſt. ad Magneſianos docet, Preſbyterum locū tenere Dei, ſubditos aūt Preſbyteris locum Chriſti: & ideo ſine Epiſcopo nihil debere facere, ſicut Chriſtus ſine Deo Patre: ex quo tamē nō efficitur, vt vel illi inter ſe æquales ſint, vel æqualē habeāt cum Chriſto poteſtatē. Polycarpus quoq; epiſt. ad Philippen. dicit, *Subiecti eſtote Preſbyteris & Diaconis ſicut Deo & Chriſto.* Ex quo tamen nō rectè quis inferret, aut Diaconū cum Chriſto æqualem habere poteſtatem, aut Epiſcopū cum Deo, nec quod inter ſe ſint æquales. Alioqui quia etiam dicitur à Patribus, quod Epiſcopi locum habeant filiorum Aaron, Preſbyteri aūt Sacerdotum filiorum Leui, ac Diaconi Leuitarū, vt tradunt Anaclet. epiſt. 2. & Hieron. epiſt. ad Dardanum, & Iſidor. libr. de Eccleſ. offic. atque alij permulti Patres; ſequeretur, noſtros miniſtros non habere maiorem poteſtatem, quam illi habuerūt: quod falſum eſt. Vt intelligamus, quid Patres intellexerint per hanc ſucceſſionem Apoſtolorum, quam tribuunt Epiſcopis, ſciendum eſt, per illam eos non intelligere æqualitatem poteſtatis, vt iam probatū eſt, & probari adhuc amplius poteſt ex ipſo Euāgelio, ſi per Apoſtolatum intelligamus poteſtatem illam, quam acceperunt cum primum vocati ſunt, & Apoſtoli nominati Mar. 3. & Luc. 6. perſpicuum eſt quod maiorem poteſtatē tunc habebant, quam nunc habeant Diaconi, vel Sacerdotes, vel Epiſcopi, quod ad iuriſdictionem, & ordinē attinet, quia tantum acceperunt poteſtatem prædicandi in Iudæa, baptizandi, & ſigna faciendi: quæ tamen non eſt poteſtas ordinaria; alioqui in Eccleſia Dei manſiſſet perpetua. Habuerunt etiam poteſtatem ſumendi ſumptus ab his, quibus prædicabant; nondum tamē erant Sacerdotes, quia in cœna facti ſunt; nec acceperant remittendi peccata facultatem, quam acceperūt in die reſurrectionis: nec Petrus acceperat ſummum Pontificatum: nec poterant extra Iudæam fundificare vſq; ad diem Pentecoſtes: nec miniſtrare Sacramēto altaris, vt Diaconi, qui poſt Pentecoſten inſtituti ſunt. In illa igitur poteſtate ſuperant Epiſcopi ipſos Apoſtolos: nec Apoſtolatus ille pertingebat vſque ad Epiſcopatum. Idcirco etſi de Iuda Iſcariote dicatur: *Et Epiſcopatum eius accipiat alter*; non tamen conficitur, Iudam fuiſſe Epiſcopum: ſed accepit Matthias Epiſcopatum, quem ille erat percepturus, ſi perſtitiſſet. Si autem loquamur de poteſtate, quam Apoſtoli poſt reſurrectionē habuerunt: manifeſtum eſt, eos maiori poteſtate potitos fuiſſe, quam quiſquam Epiſcoporum. Quod iam probatum eſt, & ex eo etiam confirmatur: quia Apoſtoli poteſtatem habebant fundandi, ſiue ædificandi vniuerſam Eccleſiam: & vbiq; poterant verbum Dei, & omnia Sacramēta adminiſtrare, & cauſas omnes ſpirituales cognoſcere, ac terminare: quæ nemo particularis Epiſcopus poteſt. Ergo quia Apoſtolis Epiſcopi ſuccedunt, & non in ea poteſtate, quam habuerūt ab initio: ſupereſt quod excedāt in poteſtate, quam poſteà acceperunt. Et quia vt pares illis in poteſtate, aut vt habentes illam immediatè à Chriſto, non ſuccedunt: dicendum eſt duplici de cauſa illos ſuccedere. Prima eſt, quia, vt Apoſtolis viuentibus poſt Pentecoſten erant primi magiſtratus in Eccleſia ſub Petro, ita illis decedentibus Epiſcopi funguntur primis magiſtratibus in Eccleſia ſub Petro. Secunda cauſa: In Apoſtolis cōſideranda eſt duplex poteſtas, quædā ordinaria, & particularis ſupra vnam Eccleſiam; quia ſingulis ſingulæ Eccleſiæ creditæ ſunt, vt Bernardus, & Rupertus Abbates dixerunt: atq; hæc erat poteſtas Epiſcopalis, quæ in ſucceſſores deriuanda erat. Altera autē erat poteſtas commiſſaria, & delegata, quæ quia inſtituta erat ad fundandā Eccleſiam, ceſſauit in morte Apoſtolorum; & in hac nullus illis ſucceſſit: nam etſi, vt diximus, Apoſtoli ſingulas habuerint Eccleſias, & in eis ſucceſſores reliquerint Epiſcopos: nemo tamen illorum agnouit in ſe Apoſtolicam illam poteſtatem, vt fatetur de ſeipſo Ignatius Petri ſucceſſor, & Epiſcopus in Eccleſia Antiochena. Sunt igitur, & dicuntur Epiſcopi ſucceſſores Apoſtolorū, non illa poteſtate Apoſtolica, & delegata, quæ nō tranſibat ad ſucceſſores, ſed cum Apoſtolis expirabat, ſed in Epiſcopali, & ordinaria poteſtate. Et quantum ad hanc, non ita ſuccedunt, vt Et Epiſcopi teneant omnes Eccleſias, quas tenebant Apoſtoli, quia illi perpaucas tenuerunt, & Epiſcopi tenēt innumeras: ſed ita, vt in illis, quas Apoſtoli tenuerunt, ſiue in alijs ſimilem, & eandem Epiſcopalem autoritatem retineant ſicut Apoſtoli. In Petro verò peculiare id fuit, quia etſi illi ante ſummum Pontificatum tributa ſit par Apoſtolica poteſtas cum cæteris, ita vt nec ipſi in ſe inuicem, nec Apoſtoli in ipſum poſſent: ſed quis illorum poſſet in reliquā Eccleſiam: poſtea tamen creatus eſt Domino ordinatus paſtor vniuerſalis Eccleſiæ. Et ita Pontifices non ſuccedunt Petro quantū ad illam delegatam poteſtatem, & Apoſtolicā, quia illa, ſicut & cætera perſo-

Left-margin notes:

Idem epiſt. 6 circa med.

Ioan. 5.

B. Polycar.

Epiſcopi, Preſbyteri, & Diaconi, in quibus adumbrati.

B. Anaclet.

B. Hier. to. 3. ſub init.

Iſidor. li. 2. de Eccl. offic. cap. 7.

Apoſtolorum ſucceſſionem Epiſcopis qualem tribuant Patres.

Luc. 22. & 1. Cor. 11.

Ioan. 20.

Infra 21.

Matth. 16.

Act. 2. & ſeq.

Infr. 6. & ſeq.

Pſal. 108. & Act.

Right-margin notes:

Apoſtoli qua propria functi ſint poteſtate, à Domino accepta.

Epiſcopi Apoſtolis ſuccedant dupliciter.

Bernar. lib. 2. de conſid. à medio Ruper. Tuitien. vbi ſupra.

In quo Apoſtolis illi minime ſucceſſerint.

B. Ignat.

Ioan. 21.

Quomodo Petro ſuccedant Romani Pontifices.

nalia dona, ſimul cum eo expirauit: ſed in poteſtate ordinaria regendi vniuerſalem Eccleſiam: quæ quidem poteſtas ſicut non eſt adſtricta ad aliquam particularem Eccleſiam, ſicut poteſtas Epiſcoporũ, ſed ad vniuerſam ſe extendit, ſic & Poteſtas Apoſtolica. Ideo meritò D. Bernardus ſingulariter dixit Pontifici: *Tu es hæres Apoſtolorum*, quaſi Apoſtolus Petrus ex integro eis ſuam autoritatem reliquerit, ſi de paſtoratu loquamur. Quod dixerim, quia habuit aliqua priuilegia Petrus extra illam poteſtatẽ paſtoralẽ, in quibus nõ ei ſuccedũt reliqui Põtifices. Non enim fecerunt ius Canonicum, ſiue diuinum, nec aliqui illorũ ſigna ediderũt ſicut Petrus: quia edere libros Canonicos, non eſt cuiuſuis, etiam Apoſtoli, ſed eius tantum, qui accepit à Deo hoc donum, Vnde maior pars Apoſtolorũ libros non ſcripſit Canonicos. Marcus autem, & Lucas, autoreſque Veteris Teſtamenti etſi Apoſtoli non extiterint, libros tamen conſcripſere ſacros. Ioannes quoq; Baptiſta nõ minor ſanctitate Apoſtolis, nullum edidit ſignum. Etſi credendũ ſit, quod ſicut Pontificis eſt canonizare libros, qui vt ſacri, & diuini habendi ſunt, ſicut Petrus probauit Euangelium Marci, & alij alijs temporibus ſequentibus diuerſos libros, de quibus ante dubium erat, canonicos eſſe definierũt: ita etiam vbi neceſſarium ad Eccleſiæ ædificationem eſſet iuxta Diuinæ ſapiẽtiæ ordinem vt ſigna ederent, daret quoq; Põtifici poteſtatem edendi miracula, ſi Caiphas prophetauit, qui erat Pontifex anni illius. Et ita ſummus Pontifex & primus, & ſummus ſucceſſor Apoſtolorũ inuenitur. Deinde poſt illũ ſunt reliqui Patriarchæ: poſt illos Archiepiſcopi: poſtea Epiſcopi ſucceſſores Apoſtolorum: poſt Epiſcopos verò Sacerdotes, vt ex Ignatio vidimus. Poſt hos verò monachi, nam Gregorius ita ſcribit: *Ex autoritate huius decreti (quod Apoſtolico moderamine, & pietatis officio à nobis eſt conſtitutum) Sacerdotibus monachis Apoſtolorum figuram tenentibus liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitentias imponere, peccata ſoluere.* Hæc ille.

D. Bern. vbi ſupra.

Liberos canonicos edere cuius tantum ſit.

Ioan 10.

Cuius ſit eos in canonem referre. & ſacros atque diuinos declarare.

Infr. 11.

Eccleſiaſtici ordinis ſeries proponitur.

B. Gregor. 16. q. 1 c. ex autoritate.

Quæ ratio ſit, cur non ipſi ſolum Epiſcopi ſed & alij quoque Eccleſiæ miniſtri Apoſtolorum ſint ſucceſſores.

Ratio autem, propter quam tot gradus dicantur ſuccedere Apoſtolis, & non ſoli Epiſcopi, in promptu eſt: quia vt ex ſententia Clementis Alexandrini, & Chryſoſtomi ſuperius vidimus, Epiſcopi habebãt omnia; & ideo ſicut in moribus, quia perfectiſſimi erant, exemplar erant omnium aliorum, vt quiſque pro gradu ſibi cõceſſo haberet quod in eis imitaretur iuxta illud: *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti ſum:* ita etiã in miniſterio, & gradu Eccleſiaſtico ſummum locum tenebant, qui ab eis miniſtris inferioribus imitabatur, iuxta gradum cuiuſque. Et perfectiſſimè quidẽ Apoſtolicum gradum refert ſummus Pontifex; ideo Apoſtolicus nominatur: deinde, vt diximus, Patriarchæ, & Archiepiſcopi: poſt hos Epiſcopi in ipſo Epiſcopatu: adhæc Sacerdotes in Sacerdotio, Diaconi in Diaconatu, vt ait Ignatius, quia ipſi Domino miniſtrabant: Monachi verò in ipſo monachatu, quia Apoſtoli obedientes, ac continẽtes, & pauperes fuerunt: ſed adhuc magis illi monachi, qui erant etiam Sacerdotes, & in Sacerdotio, & monachatu Apoſtolos referebãt; quos Gregorius ob id vocat ſucceſſores. Non eſt ergo ad rem contra deriuationem iuriſdictionis à Papa, argumentum ſumptum ex eo quod Epiſcopi ſucceſſerunt Apoſtolis.

Clem. Alex lib. 1 Strom. à medio.

Chryſoſt.

1 Cor 4. & alibi.

[illegible] Apoſtolici [illegible] tur.

B. Ignat.

Monachos Apoſtolorum ſucceſſores Gregorius cur nominet.

Septimo loco ſumũtur argumenta à natura iuriſdictionis, & in primis è iuriſdictione ciuili: quia iuriſdictio ciuilis, qualis eſt regia, vel ſaltẽ iuriſdictio ipſa Reipublicæ, de qua ſcriptũ eſt: *Per me Reges regnant*, &: *Nõ eſt poteſtas niſi à Deo.* Et in Daniele Nabuchodonoſoro Regi dicitur: *Donec ſcias quod dominetur excelſus in regno hominum, & cuicũq; voluerit det illud.* De poteſtate quoq; Reipublicæ adhuc clarius conſtat, quia non eſt alia poteſtas humana ſuperior, à qua illa deriuetur, cum penes communitatem ſit tota poteſtas ciuilis: igitur à Deo immediatè proficiſcitur. Et hoc non ſolum Scriptura, & ratio porrigit, ſed etiam Patres aſſirmãt. Nam Irenæus tradit, ad vtilitatẽ Gentium terrenum regnum poſitũ eſſe à Deo. Et Tertull. libr. De Fuga in perſecutione: *Ab apice, inquit, regnorum, & imperiorũ vtique à Deo diſpoſito ſtatu, in cuius manu cor Regis; tanta quotidie erario augendo proſpiciuntur remedia, &c.* Et in Apologetico: *Inde eſt Imperator, vnde & homo antequam Imperator; inde poteſtas illi, vnde & Spiritus.* Et infra: *Auguſtus imperij formator ne dominum quidẽ dici ſe volebat. & hoc enim Dei eſt cognomen.* Et paullò ante: *Meritò dixerim, noſter eſt magis Cæſar, vt à noſtro Deo conſtitutus.* Et infra: *Grande & hoc nomen hoc eſt, quod à Deo traditur: negat illum Imperatorem, qui Deũ dicit: niſi homo ſit, nõ eſt Imperator.* Idem lib. ad Scapulã propè initium: *Chriſtianus nullius eſt hoſtis, nedum Imperatoris, quem ſciens à Deo ſuo conſtitui, neceſſe eſt, vt & ipſum diligat, & revereatur & honoret, & ſaluũ velit, cum toto Romano Imperio, quouſq; ſæculum ſtabit; tandiu enim ſtabit. Colimus ergo & Imperatorẽ ſic, quomodo & nobis licet, & ipſi expedit, vt hominem à Deo ſecundum; & quicquid eſt à Deo conſecutum ſolo Deo minorẽ. Hoc & ipſe volet. Sic enim omnibus maior eſt, dũ ſolo vero Deo*

VII argum. à iuriſdictionis natura.

Prouerb. 8.

Rom 13.

Dan. 4.

Irenæ lib. 5. cap. 1

Ie renum [illegible] à Deo [illegible]

Prouerb. 21.

Idem in Apolog. cap. 29.

Idem ibid cap. 34.

Auguſtus imperij formator [illegible] dici noluit [illegible] Tertulliano.

Cap. 33.

Idem.

Chriſtianus [illegible] hoſtis [illegible] Imperatoris.

Tertull. Imperatori quo loco habuerit.

minor eſt. Sic & ipſis dys maior eſt, dum & ipſi in poteſtate ſunt eius. Hæc ille. Regnum igitur, & ſecularis iuriſdictio iuxta Scripturam, & Patres à Deo eſt: à fortiori igitur iuriſdictio Eccleſiaſtica ab eo erit. Reſpondendum: regnum quidẽ à Deo eſſe, ſed nõ immediate, ſed per medios homines: Reges enim vel à Republica, ſiue cõmunitate accipiunt principatum, vel ab alio aliquo Rege maiori: ex priuilegio aũt contigit, vt Deus per ſe contulerit alicui regnũ, vt Dauidi: & tunc etiã regnum illud ita datũ à Deo eiuſdem erat naturæ, & ad eundem finem, cuius regnum à populo collatum. Volebat etiam Deus, vt populus conſentiret, & confirmaret iuriſdictionem à ſe Regi datam.

Regnum vel à Deo ſit.

1. Reg. 16. & 2. Reg. 5.

Iuriſdictio quoq; Eccleſiaſtica plus poteſt dici à Deo proficiſci, quàm regnum: quia non ſolum ex priuilegio alicui datur à Deo immediate, vt de Apoſtolis dici poteſt, & de quibuſdam Epiſcopis, ſed ex ordine datur à Deo immediatè ſummo Pontifici, & per eum alijs inferioribus miniſtris. Poteſtas autem Reipublicæ à Deo quidem eſt, qui creauit naturam communitatis liberã, cui & dominiũ dedit ad eum ſenſum, quod fecit eam ratione præditam, & quatenus agnoſceret ſe non poſſe ſeipſam per ſeipſam regere, poſſe autem transferre poteſtatem in vnum vel plures, vt per eos conuenienter regeretur. Ita ergo Deus, qui condidit animas huius, vel illius communitatis, ac dedit illis rationem, ac liberam voluntatem, nonniſi media hac ratione, ac libertate facit prodire in iuriſdictionem: & ita non eſt omnino immediate à Deo, ſed cõſequitur illa, quæ immediatè ſunt ab eo profecta, nempè rationem & voluntatem.

Iuriſdictionẽ eccleſiaſticam magis à Deo pendere, quã Regiam, vel Imperatoriam.

Poteſtas Reipublicæ quatenus à Deo ſit.

Secundò argumẽtantur à iuriſdictione Synagogæ. Nam in lege ſummi Sacerdotes, & ſeniores nõ fecerunt Sacerdotes, ſed Moyſes: Moyſes quoq; ipſe non tulit de ſpiritu ſuo, & dedit Septuaginta ſenioribus, ſed Deus: ius etiam diuinum exerte ſtatuit poteſtatem ſummi Pontificis in lege, & aliorum Sacerdotũ officia, & miniſteria Deuteron. 17. & Numer. 18. Igitur cum noſtra iuriſdictio maioris ſit autoritatis, & momenti, illam Deus per ſe inſtituit. Reſpondemus, Deum & illam, & iſtam inſtituiſſe: ſed ita, vt vtriq; Teſtamento conueniebat. Et quia vetus ſtatus erat ſeruitutis, & neq; miniſtri, neq; ſubditi ad perfectionem ducebantur, non reliquit ipſis miniſtris tam multa ſtatuenda, quia neq; illis habebant ſpiritum ſtatuendi, neq; ſubditi ſpiritũ parendi hominibus, ſi ex ſuo arbitrio, & autoritate leges conderent, & nõ ex Dei præſcripto. In Nouo autem Teſtamẽto contra ſe res habet: quia & miniſtris datus eſt in copia Spiritus ad leges ferẽdas, & miniſteria diſtribuẽda; populo etiã nouo ſpiritus parendi, & cognoſcẽdi quod Deo ipſi paret, qui homini eius locum tenenti paret. Addo etiam, quod ea, quæ in Veteri Teſtamento præcipiebantur, quia vni loco, & vni genti, & ad præſcriptũ tempus, nempè vſq; ad Meſſiam tradebantur, poterãt ſtabilia manere, paucis additis quæ adiungebant maiores. At in lege Euangelica, quia variis gentibus, & in variis regionibus, varioq; cœlo manſuris, & in finẽ vſq; mundi danda erant præcepta, expediebat vt relinqueretur miniſtris poteſtas variandi, & cõdendi, & reuocandi, & diſpenſandi, leges pro ratione perſonarum, temporum, & locorum, & interpretandi: itaq; ſat fuit Chriſtum per ſe ipſum fundamẽta quædam Eccleſiæ vniuerſalia reliquiſſe: reliqua verò ſuperædificanda relinquere ſuis miniſtris ab Spiritu ſuo dirigendis: atque hoc modo in iuriſdictione factum eſt. Nam data eſt à Domino ſeipſum Petro, & eius ſucceſſoribus, & fortè Apoſtolis ex priuilegio, reliquis autem omnibus per eos voluit iuriſdictionem diſpenſari, quia, vt diximus, ita magis expediebat, & magis hoc exprimit excellentia Noui Teſtamenti: quemadmodum etiã omnia minuta à Deo præſcribi, declarat ſeruitutẽ Veteris Teſtamenti, in quo Iudæus tanq̃ ſub pędagogo ſeruiebat.

II. ratio, ſeptimi illius propoſiti argumenti.

Num. 11.

Rom. 8.

Qualis Veteris, qualiſque Noui Teſtamenti ſit ſtatus

Hebraeor. 7.

Altera conditio illorum ſtatuum.

Gal. 4.

Tertiò argumentantur à natura noſtræ Eccleſiaſticæ iuriſdictionis; quæ quia neceſſaria eſt ſicut poteſtas ordinis, & magis adhuc neceſſaria, nam nec ordine vti quis licitè poteſt ſine iuriſdictione, per quam quis paſcere, & regere dicitur, & nõ per ſolum ordinẽ, à Deo videtur eſſe immediatè, ſicut ordo. Rurſus cum chariſma, & donũ ſit, ſicut & gubernationes, de quib⁹ Paulus 2. Corinth. 12. & miniſterium, quod iuxta Petrum fit ex virtute, quam adminiſtrat Deus: nec Papa, nec eius poteſtas pertingere valet ad creandum huiuſmodi donum, vel infundendum, ſed Deus ipſe, à quo eſt omne cœleſte munus. Reſpondemus, neceſſariam quidem eſſe iuriſdictionem, magiſq; neceſſariam ad regendum, quam ordinem ſicut & ille magis neceſſarius eſt ad effectus ſupra naturam poſitos, quam iuriſdictio: ab ordine enim ſolo eſt q; quis conſecret Euchariſtiam, & plus ab ordine, quam à iuriſdictione eſt, quod quis abſoluat à peccatis. Licet ergo demus, eſſe neceſſariam iuriſdictionem, & proinde à Deo exiſtere: non propterea ſequitur quod ab eo proximè proficiſcatur. Nam tametſi iuriſdictio ipſa ad regimen neceſſariò requiratur,

III. ratio.

1. Petr. 4.

Quam ſit neceſſaria iuriſdictio.

tatur; nõ eſt tamen neceſſarius modus procedendi remotus, vel proximus ipſius iuriſdictionis, quoniã ſiue hoc, ſiue illo modo fiat, regi poteſt populus. Vt v.g. tempore Dauid neceſſaria erat ſua iuriſdictio ad regendum populum, non tamen erat neceſſarium, vt haberet regnum immediatè à Deo: quia etſi ex conſenſu populi habuiſſet, poterat regere. Similiter etiam tempore Salomonis neceſſarium erat regnum ipſius ad gubernandum; non tamẽ neceſſiũ erat, vt regnum haberet ex ſucceſſione patris, quia ſatis fuiſſet vel à Deo habere immediatè, vel ex electione populi. Male ergo ex neceſſitate iuriſdictionis infertur neceſſitas modi procedendi ex ipſo.

Natura iuriſdictionis inquiritur.

Ad illud verò quod affertur de natura iuriſdictionis, quia videtur ſupernaturalis, & donum, quod non à Papa, vel creatura, ſed à Deo poſſit infundi: Reſpõdemus, deliteſcere hic deceptionem ex eo quod non perpenditur, vel diſcernitur natura ipſius iuriſdictionis; gubernationisve. Nam ſi ſumatur pro gratia gratis data gubernãdi, vel adminiſtrandi iuriſdictionem, vt ſumunt Petrus, & Paulus: proculdubiò donum eſt, quod ab homine procedere non poteſt, de quo vulgo dici ſolet: Dari officium, ſed non diſcretionem. Iuriſdictio autem, qua de re hic agimus, non eſt tale donum, neq; quid abſolutum, ſed relatiuum: dicit enim iuriſdictio reſpectum, & relationem regentis ad eum, qui regitur. Iuriſdictio autem Eccleſiaſtica reſpectum denotat, non qualemcunque, ſed regentis clerici ad ſubditũ Chriſtianum. Quia autem relatio ſequitur naturam extremorũ: & iuriſdictio ſecularis nihil requirit ſupernaturale in regente, vel in recto, vel in eo, qui iniungit regenti vt regat, & recto vt regatur: ideo naturaliter prodit iuriſdictionis ſecularis relatio, & naturale quid ipſa eſt. In Eccleſiaſtica autem iuriſdictione aliter ſe res habet, quia opus eſt, vt rector aliquid ſupernaturale habeat, nẽpe vt ſit Chriſtianus, & clericus: directus etiam quid ſupernaturale habere debet, & ad minus, vt ſit Chriſtianus. Ille etiam, qui clericum præponit Chriſtiano, debet habere ſupernaturalẽ poteſtatẽ, vel Epiſcopi, vel Papæ, vel quid ſimile. Ideo relatio iuriſdictionis Eccleſiaſticæ quid ſupernaturale eſt: ita tamen ſupernaturale, vt poſitis terminis, ſiue extremis, & poſita poteſtate ſtatim oriatur relatio. Non quaſi ille, qui præficit aliquem alteri, ſit cauſa efficiẽs relationis, ita vt poſitis extremis ſit in illius autoritate, vel poteſtate illam prohibere: quia neceſſariò ſequitur extremorũ ſuorũ naturam. Et ideo cum primum Papa præficit aliquẽ ſuperiorem alicui Eccleſiæ, ſequitur relatio illa: nec opus eſt vt aliquid ſupra naturã Pontifex operetur, ſed quod ex ſua ſupernaturali poteſtate præponat clericũ plebi Chriſtianæ. Sicut enim charitas, ac reliquæ infuſæ virtutes ſupernaturalia dona Dei ſunt, & tamen ſecundum naturam ſibi à Deo datam abſq; miraculo inclinant ad actus ſuos: ita etiam ſupernaturalia dona in Papa, vel in prælatis, vel in ſubditis, natura ſua ſequitur ipſa relatio. Quæ tamen nõ eſt aliquod chariſma, quia nõ eſt aliquid abſolutum, nec habitũ dicit in anima, nec donum ex aſſiſtentia Dei illuminantis intellectum, & afficientis voluntatem ad gubernandum: hæc enim omnia ſunt immedite à Deo: ſed eſt relatio quædã conſurgens naturaliter ex iam dictis ſupernaturalibus donis, à quibus quia cõſurgit, eorũ naturã ſapit, & poteſt ſupernaturalis quædã relatio nominari. Vnde licet aſſeratur quod iuriſdictio ſit aliquid ſupernaturale, nõ eſt inconueniens quod procedat à Pontifice, quia eius iuriſdictio ſupernaturalis eſt, & à Deo immediate profecta. Nam quemadmodũ charitas per act⁹ ſuos ſeipſam auget, intenditque, ita etiã iuriſdictio in Papa tanquã in fonte ſeipſam propagat, & diſtribuit. Nam vt aiũt Doctores Theologi, ad gratiam ipſam, & poteſtatem ordinis, quia non ſunt inſtrumentales cauſæ, non poteſt vel homo, vel Sacramentum ad eos efficiẽdas concurrere, vt inſtrumenta, ſed tãtum diſponunt ſubditos ad eas ſuſcipiendas: poteſtas autem iuriſdictionis, quia inſtrumentalis eſt, poteſt ab homine attingi, ita vt eam quaſi Dei inſtrumentum conferat.

1. Cor. 12.

Vulgare proverbium.

Papæ, vel Prælatis in ſubditos quid ſit illa relatio.

Quare ad gratiam ipſam, & poteſtatem ordinis efficiendam neque ant vel homo, vel Sacramentum concurrere, ſecundo Doctores.

Octauo deducuntur argumenta ab inconuenientibus, quæ vitantur, dicẽdo, iuriſdictionem à Deo eſſe immediate: & à bonis, quæ talem ſententiam conſequerẽtur. Primò enim tolleretur ſchiſma, dũ aliqui Epiſcopi aiunt: Ego ſum à Deo, alij vero, Ego ſum à Papa. Reſpondemus, facile hoc ſchiſma diſſolui, ſi omnes dicãt eſſe ſe quidem à Deo, ſed per Papam: quia vbi ſchiſma eſt propter diuerſas opiniões, ſi omnes complectantur eandem, vtrauis illa ſit, ceſſat ſchiſma: magis autem amplectenda eſt cõmunis ſententia, & quæ magis fauet vnitati: & quæ magis ſchiſmati repugnat, qualis eſt noſtra. Deinde negamus quauis opinionũ diuerſitatẽ facere ſchiſma in Eccleſia Dei: alioqui ſancti Doctores, & antiqui Scholaſtici fuiſſent ſchiſmatici. Opinio igitur, propter quã quis non vult obedire Eccleſię, & cũ ea cõmunicare, illa eſt quę facit ſchiſmaticum: & non eſt putandum ita

VIII. argumen ab inconuenientibus.

1. inconueniens.

Quæ vnitati fauet magis, ſententia eſt amplectenda.

Quæ opinio ſchiſmaticũ efficiat.

quem-

II. inconueniens.
Turrecr. in ſumma Eccl.
Idem ibidem.

quemque ſuæ opinioni adhærere, vt velit ſe ab Eccleſia ſeparare. Secundo argumentatur: quia ex hac ſententia, quę ſolius Turrecrematæ eſt, & propter quam iam dudū exulat ab ſcholis, ſequitur, Epiſcopos, cōmiſſarios eſſe Pontificis, non autem ordinarios, vt idem Turrecremata docet. Sed certè longe à veritate alienū eſt, quod hæc opinio ſit ſolum Turrecrematę, vt fuſe ſuperius oſtendimus: imò oppoſita opinio paucorum Scholaſticorū eſt, & de fide ſuſpectorum: & ab illis fortaſſe exulat Turrecremata, non autem ab Scholis Catholicorū.

A quibus magnus ille vir adulterinorū calumniis vindicetur.

Imponitur etiam illi, quod dicat Epiſcopos commiſſariā, & non ordinariā habere iuriſdictionē: cōtra quod diſertè ipſe docet lib.2.cap.64. *Reſpondetur*, inquit, *quod poteſtas Papæ ſe habet ad poteſtates Epiſcoporum, & curatorum, non ſicut poteſtas Regis ad poteſtatem Principum habentium poteſtatem iure hæreditario: nec etiam ſicut poteſtas Regis ad poteſtates Principum habentium poteſtatem delegatā, vel cōmiſſariam: ſed ſicut poteſtas Regis, vel Imperatoris ſe habet ad poteſtatem iudicum in aliquo gradu regni, regiminis, vel imperij ſimpliciter inſtitutorum ad regendum populum per ſe, vel per alium.*

Idem.
Papæ poteſtas cui ſimilis.
D. Thom.
Idem.
Idem.

Ita eſt ſententia S. Thomæ. Vnde in quarto diſt.19. dicit quod poteſtas Papæ ſe habet ad poteſtates iudicum conſtitutorū, per ſingulas ciuitates. Et in fine ſecundi ſententiarum dicit, quod ita ſe habet poteſtas Papæ ad poteſtates inferiores, ſicut poteſtas inferioris ſe habet ad poteſtatē proconſulis. Item in libro De perfectione vitæ ſpiritualis dicit idem S. Thomas: *Quod ſi quis recte conſideret, in regimine Eccleſiæ hoc modo comparantur Archidiaconi, & plebani ad Epiſcopū, ſicut in regimine temporali præpoſiti, & balliui ad Regem. Et cum ex aduerſo arguitur quod hoc ſit inconueniens, negatur hoc: & ad probationem reſpondetur negando conſequentiam. Ratio patet ex dictis: quia iſti iudices non ſunt commiſſarij, ſed ordinarij ponuntur. Pro quo notandum, quod ordinariū dicitur ab ordine; vnde ordinariū videtur importare id, quod ſecundum communem ordinem in Republica fit ſemper; propter quod illud, quod competit diuerſis gradibus, & ſtatibus in Republica ordinatis, ordinariū dicitur. Vnde poteſtates competentes huiuſmodi inſtitutis, in Eccleſia ſcilicet Patriarchali, Archiepiſcopali, Epiſcopali, & Parrochiali, dicuntur ordinarij; & illi, qui ſimpliciter in talibus ſtatibus, & gradibus ſtatuuntur vt regant populum per ſe, vel per alium ſecundum gradum, & ſtatū, in quibus ſtatuuntur, dicuntur ordinarij. Poteſtas autem Commiſſarij propriè loquendo videtur dici, quando alicui ab aliquo cōmittitur eadem poteſtas, quæ eſt ſua ordinaria, ſecundum quam vice eius aliquid agat. Vnde collatio talis poteſtatis non dicit nouū gradum poteſtatis, vel inſtitutionem ſimpliciter in aliquo gradu nouæ poteſtatis, ſed dicit commiſſionē eiuſde poteſtatis ab inſtituto in ipſa poteſtate: ita quod poteſtas commiſſaria eſt commiſſa ab inſtituto in gradu poteſtatis ſimpliciter. Et ita patet, quod prælati iſti à Papa poſiti, non ſunt commiſſarij, ſed vere ordinarij.* Hactenus ille, cuius verba fuſius recitauimus, vt eū vindicaremus à calumnia illi impoſita.

Ordinarium vnde dicatur.
Ordinarij qui dicantur.
Poteſtas commiſſarij quæ nam propriè illa ſit.

III. inconueniens.
Aerius hæreticus, inter Epiſcopum & Sacerdotem nullum agnouit diſcrimen.
Martin. V.

Tertiò obiiciunt, quia vitaretur hæreſis Aerij, qui nullam differentiam eſſe aſſerebat inter Epiſcopū, & Sacerdotem: quæ etiam videtur ſententia fuiſſe VVicleffi, & Ioannis Hus, in quos Martinus V. in Bulla quadam damnationis eorum, iubet fideles inter alia interrogari, vtrum credant autoritatem iuriſdictionis Papæ ligandi, & ſoluendi, eſſe maiorem autoritate ſimplicis Sacerdotis, etiamſi curam animarum habeat. Hæc ibi. Sed hic error facilè vitaretur, aſſerendo iuriſdictionem Epiſcopi eſſe à Deo immediatè. Reſpondemus, negando ad hunc errorem vitandum opus eſſe aſſerere hanc opinionem. Nam ſatis vitatur error Aërij, dicendo differre Epiſcopum à Presbytero, eumq; excellere in poteſtate ordinis iure Diuino: & quantum ad iuriſdictionem ſpectat, iure Eccleſiaſtico. Nam eo iure Epiſcopus, & curatus habent iuriſdictionem, ſed Epiſcopus maiorem quam curatus.

Error quorundam per Martinum V Pontif. Max. de iuriſdictione Papæ, olim damnatus.

Per hoc etiam vitatur error damnatus à Martino: nam negātes, Papam habere maiorem iuriſdictionem quam inferiores, errabant contra ius Diuinū. Negantes verò, Archiepiſcopum habere maiorem iuriſdictionem, quam habeat vel Epiſcopus, vel curatus, in ius quidem Diuinum non peccabant, quia Archiepiſcopus iure humano habet Archiepiſcopalem iuriſdictionem, in qua ſuperat Epiſcopum (quippe in ordinaria æquales ſunt.) Et ideo perperam ex hoc articulo inferebant, iuriſdictionem Archiepiſcopi eſſe iuris Diuini. Quia potius contrarium ex hoc ſequitur: tum quia ibi fit mentio de Archiepiſcopo; tum quia nulla mentio de iure Diuino facta eſt à quoquam. Imo Chryſoſtomus, Hieronymus, Ambroſius, & Auguſtinus contrarium innuunt, vt ſuperius vidimus.

IV. inconueniens.

Quarto argumentum trahunt à bonis, quæ conſequentur hanc opinionē: quoniā hac ſententia definita reformabitur Eccleſia, & Epiſcopi habebunt ſuam autoritatem integrā, & quæ ſine cauſſa tolli, vel impediri non poſſit, ſi iure Diuino eam habeant. Deinde non facilè excuſabuntur Epiſcopi à reſidētia, nec dabitur tertio locus commēdis, ſeu multitudine beneficiorum, ſi iuriſdictio ſtatuitur eſſe iuris Diuini:

Epiſcopatum quale opus eſſe dixerint antiqui Patres.

quod adeo firmum putarunt antiqui Patres; vt Epiſcopatum opus totius Trinitatis eſſe dicerét. Epiſcopatus enim autorem aiebant Patrem: mittentem autem Epiſcopum, dicebant Filium: Spiritum ſanctum diſtribuentem dona. Reſpondemus: optandam quidem eſſe Eccleſiæ reformationem, & magnopere curandam: ſed viæ bonæ aſſumendæ ſunt. Nam vitium, vel error non poteſt eſſe inſtrumentum ad aliquod bonum conſequendum: hoc enim ipſo quod eſſet adiumentum ad bonū, bono appropinquaret, ac propterea bonum eſſet. Non eſt autem bonum, ſed malum prætextu dubiæ opinionis prætenſi iuris Diuini tollere, vel impedire, vel poteſtatem ſummi Pontificis, quæ verè eſt iuris Diuini, imminuere. Eſſet enim hoc velle, ius Diuinum dubium, imò falſum, vincere verum, & certum. Deinde vitia, quæ per reformationem tollenda ſunt, vt ſimonia, ambitio, luxuria, auaritia, hæreſis, & ſimilia, expreſſe in ius Diuinum militant: habemus igitur certa iura diuina, quibus hæc conuellamus, ac labefactemus: non opus eſt igitur nouum, vel incertum ius Diuinum heri, & nudiuſtertius à paucis Scholaſticis, & à communi ſententia Doctorum diſſentientibus adinuentum mendicare, aut introducere.

Quæ aduerſentur iuri Diuino.

Denique fatemur, Epiſcopatum, & iuriſdictionem ipſam, ſicut omnia bona, opera eſſe ſanctiſſimæ Trinitatis: ſed negamus, iuriſdictionem ipſam ita eſſe immediatum opus Trinitatis, ſicut eſt ordo. Nam in ordine imprimendo, ipſa per ſe operatur, nec admittit Eccleſiaſticam authoritatem cooperantem, & iniungentem, quam tamen pro ſua ſapientia, & bonitate admittere voluit in iuriſdictione conferenda Epiſcoporum Dominus noſter IESVS CHRISTVS, cui cum Patre, & Spiritu ſancto, omnis creatura accinat perpetua laudum encomia in ſeculis ſempiternis, Amen.

Iuriſdictio quo pacto ſit immediatum opus Trinitatis.

TRACTAT. LXX.

In quo diſſeritur, an eo poſito quod poteſtas iuriſdictionis à Chriſto Domino per Papam deriuatur immediatè, an hæc inquam deriuatio fiat vi iniunctionis hominis committentis iuriſdictionem, an verò per conſecrationem.

EVICIMVS tam longa diſputatione, iuriſdictionis poteſtatem à Deo non niſi per Pontificem in Epiſcopos deriuari: nec illud expediendum eſt, an hæc deriuatio à Pontifice fiat virtute ſimplicis iniunctionis, an verò virtute conſecrationis; & an hæc deriuatio fiat à Papa, vt ipſe ſolus aſſignet materiam, Deo iuriſdictionem dante: nam inter ſex quæſtiones initio propoſitas, hoc quinto loco diſputaturos nos eſſe polliciti ſumus: nam de quarta hactenus dictum eſt.

Prima opinio.

Quod igitur attinet ad primū dubium, non vna, & eadem eſt omnium ſententia: nam quidam diſtinguūt, duplicem eſſe iuriſdictionem, alteram quidē ordinariam, alteram verò commiſſariam: ordinariam quoq; ſubdiſtinguūt in alteram, per quam quis poteſt gubernare iuxta ius Diuinum, & in alteram, per quam poteſt iuxta canones editos à Pontifice Eccleſiam ſuam adminiſtrare. Hi igitur ſtatuūt, omnem commiſſariam iuriſdictionem dari vi iniunctionis, ordinariam verò omnem virtute conſecrationis. Alij verò aſſerebant, omnem commiſſariam iuriſdictionem, & omnem ordinariam, qua gubernare quis poteſt ſecundum Canones, dari per iniunctionem; ordinariam verò, qua quis gubernat ſecundum legem Diuinam, non niſi per conſecrationem. Alij verò tertiò dixerunt, tam iuriſdictionem commiſſariam, quàm quouis modo ordinariam, nequaquam per conſecrationem, ſed per iniunctionem à Papa conferri: quæ ſola vera eſt, & catholica ſententia. Quam antequam comprobemus, & fundamenta aduerſæ opinionis reiiciamus, in primis præmittendum eſt, in quo cōueniunt duæ iſtæ opiniones, & in quo differunt. Conueniūt igitur omnes in hoc, quod iuriſdictio in Epiſcopos à Papa deriuatur, atque ab eo tanquam à præcipuo Dei miniſtro, iuxta illud: *Sic nos æſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*: & iterum: *Quid igitur eſt Apollo? Quid verò Paulus? Miniſtri eius, cui credidiſtis.* Nam certè ſummus Pōtifex, qui & viator eſt, & natura ſua pec-

Triplex iuriſdictio.

Secunda opinio.

Tertia opinio probabilior cæteris omnibus.

In quo conueniant ſententiæ prædictę inter ſe inuicem.

1. Cor. 4.

Supra 3.

cator,

Hebr. 1.

cator, nonniſi vt miniſter Dei operatur, quicquid in Eccleſia operatur, ſi vel ipſi Angeli iam beati, adminiſtratorij ſpiritus & ſunt, & dicuntur, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capient ſalutis. De quibus eleganter Lactantius libr. Inſtitutionum diuinarum ait; *Deus (vt principio docui) neque nomine, cum ſolus ſit, eget; neque Angeli, cum ſint immortales, dici, ſe deos, aut patiuntur, aut volunt: quorum vnum, ſolumque officium eſt ſeruire nutibus Dei, nec omnino quicquam, niſi iuſſu eius facere. Sic enim mundum regi à Deo dicimus, vt à rectore prouinciam, cuius apparitores nemo ſocios in regenda prouincia eſſe dixerit, quamuis illorum miniſterio res geratur.* Hæc ille. Conueniunt ergo oẽs in hoc, quod iuriſdictio à Papa deriuatur, quatenus Dei miniſter ex. Verum in hoc miniſterio intelligendo, magna eſt diſcrepãtia. Nam aliter qui iniungit, eſt miniſter, & aliter qui conſecrat. Quod vt perſpici poſſit, conſiderandum, quid eſt iuriſdictionem dari per iniunctionem, & quid per conſecrationem.

Lactant. li. 2. Diuin. inſt. c. 17. ſub init.

Angelis quid cura ſit.

Mundus vt regatur à Deo.

Iniungere iuriſdictionem quid.

Iniungere igitur iuriſdictionem, eſt præcepto aliquo obligare ad iuriſdictionem aſſumendã, eaq; pro tempore & loco vtendum: metaphora ſumpta ab onerantibus iumẽta, qui iniungere, id eſt, intus iungere ſolent pondera d. ferenda, dum ea onerant. Ita cum ſuperior iniungit alicui ſubdito curã regendi ſubditos; d.. o facit. Ipſi enim, qui regere debet, præcipit vt aſſumat curam regendi alios tanquam onus quoddã Dei amore portandũ. Subditis verò præcipit, vt ei pareant, & obedientiæ iugum, & pondus propter Dominũ ferant. Itaq; qui iniungit, etſi reſpectu Dei miniſter ſit, ob quem ſumit curam eligendi perſonã idoneam, & ei onus gubernationis imponendi: reſpectu tamen ipſius electi, & eorum, quibus illum præficit, ex autoritate agit quaſi Eccleſiaſticus Princeps. Sicut etiam Rex, aut Imperator, miniſter quidã eſt reſpectu Dei, vt ait Paulus; reſpectu autẽ eorum, quos pręficit, & eorũ quibus pręficit, Regem agit & Principem.

Rom. 13.

Agere ex vi conſecrationis quid ſit.

Qui autem vi conſecrationis aliquid facit, quia adſtrictus eſt ad certam formam verborum, certaque ſigna, & cæremonias, quas ſi prætereat, nihil efficit, ita eſt miniſter Dei, vt limitatum valde habeat miniſteriũ, nec ex autoritate ſua, aut voluntate agat, ſed ex præcepto. Hinc eſt, quod nec augere poteſt effectũ conſecrationis, neq; minuere, neque omninò tollere, nec variare. Nec enim in baptizantis poteſtate poſitum eſt, vt gratiam, aut characterẽ non cõferat, aut maiorem aliquã gratiam, vel minorem, vel variã, pluſquam Dei pactum, & pręſcriptum impertiri valeat: quod quidem aliter ſe habet in iniungente, quia maiorem iuriſdictionem, & minorem iniungere poteſt, & ſi vult, nullam. Adhibet etiam ille induſtriam ſuam, & voluntatem atq; autoritatem, & ita non ſe habet inſtar nudi inſtrumenti, & agentis liberi ex autoritate: inde etiã eſt, quod effectus qui per conſecrationem dari ſolet, ſublimis ſit, & à Deo ſolo ſpectandus. Et idcirco adhibentur certæ ceremoniæ à Deo inſtitutæ, & ad eum tendentes: quaſi dicat cõſecrans Deo: Domine, à te virtus deſcẽdere debet, quia hoc opus ſupra vires meas eſt: & ideò ad te iuxta modũ, quem præſcripſiſti, accurro, vt tu ipſe facias, quod ego facere nequeo. Quod etiam dæmon, qui ſimia Dei eſt, volens in hoc malè & ridicule eum imitari, ſuis præſcribit magis, & incantatoribus, præſcriptis vt cæremonijs vtantur, vt ea ratione teſtentur ipſum Deum, cuius virtute fiat quod fieri optant.

Dæmon ſimia Dei eſt.

Cur potius iniungens, quã conſecrans aliquem, illum debeat aſſimilare ſibi.

Quia autem qui iniungit, vt principale agens ſub Deo operatur; qui autem conſecrat, per modum inſtrumenti, & quia effectus quoq; diuerſi ſunt: atq; effectus iniunctionis magis eſt attemperatus agenti, ille vero conſecrationis altior, ad quem conſecrans non poſſit attingere, vtpote ſupernaturalis: hinc fit, vt iniungens debeat ſibi aſſimilare illum, cui iniungit. Quare nullam habens iuriſdictionem, nihil alteri poteſt iniungere. Conſecrans autem, quia vt inſtrumentum agit, cuius non eſt ſibi ſimilem reddere effectum, (nec enim ſerra ſcamnum ſibi ſimile facit, ſed mens, ideaue artificis) idcirco conſecrans ſæpè porrigit effectum, quem ipſe non habet. Nam abſoluit peccator Sacerdos, & gratiam confert ordinato peccator Epiſcopus.

Iuriſdictionis & conſecrationis miniſtri in tribus differunt inter ſeſe.

Differunt igitur in tribus hi miniſtri: quod iniungens ex autoritate agit, & effectum inferiorem, & ad quem ipſe pertingit, & ad hoc quod ſibi aſſimilat illum, in quem agit. Contra verò miniſter conſecrationis non agit ex autoritate, ſed per modum inſtrumenti, & effectum ſuas vires ſuperãtem confert: neq; eſt neceſſe, vt in ſe habeat quod alij confert, quia non ipſe propriè, ſed Deus confert, qui omnia bona in ſe eminenter præhabet: quoniam tametſi non egeat miniſtro, eo tamen pro ſua bonitate communicanda vtitur. Vt enim ſutor calceos immediatè per ſe ipſum facit, etſi inſtrumentis vtatur: ita Deus etſi in conſecratione vtatur miniſtro, & cæremoniis tanquam inſtrumentis, vel inſtrumento ſimilibus, tamen effectũ con-

Qua ratione iuriſdictionẽ Deus videatur conferre.

teſtatem, aſſimilat ſibi eum, cui dat, non autem conſecrans, quia per miniſterium id agit. Docet etiam baptiſmum Ioannis humanum, quia ab homine immediatè, licet ab homine habere à Deo autoritatem: baptiſmum Chriſti diuinum, quia immediate à Chriſto, qui Deus eſt.

Hac igitur poſita differentia, aſſerimus iuriſdictionem conferri per viam iniunctionis, non autem conſecrationis, vt aliqui volunt, dicentes, quod ſicut Cardinales, etſi non ſint Papæ, eligentes tamen Papam, conferunt ei Papatum per modú miniſterij, & vt inſtrumenta Dei, & non per ſuam naturam: ſicut in fornace Babylonica non ſua vi, ſed vt Dei inſtrumentum, refrigerabat ignis: ita iuriſdictioné dari à Deo per conſecrationem, Papam verò exhibere nudum miniſterium. Alij vero dicebát, conferri quidem iniunctione Papæ: ſed in illa iniunctione, ſicut & in conſecratione, Papam ſe habere vt nudum miniſtrum: ſicuti ſeruus de bonis domini, & non ſuis ſolet dare eleemoſynam: ita Papam dare iuriſdictionem, imò potius Deum per Papá, ſicut ipſe Dominus facit effectum conſecrationis: quæ omnia ficta eſſe, & hominú inuenta, facile oſtendemus.

Dan 3.

Quod Papa iuriſdictio per iniunctione, non autem per conſecrationé à Deo immediate conferatur, triplici teſti oſtenditur.

Ab Scripturæ teſtimonio

Matth. 16.

Ioan. 21.

Interim igitur probemus, iuriſdictionem dari per Papam tanquam miniſtrum quidem Dei, ſed ex autoritate, & voluntate agentem, non autem per eum tanquam per miniſtrum operantem vi conſecrationis: quod quidem aliquo modo probatur ex Scriptura, efficacius autem ex Patribus & ratione. Scriptura ergo oſtendit, Dominum Petro promiſiſſe claues & ei oues tradidiſſe. In illa autem ouium commiſſione nulla cæremonia eſt vſus, ſed mera iniunctione dicendo: Paſce, ſiue rege oues meas: &, *Confirma fratres ſuos*. Cum autem eos ordinauit in Sacerdotes, cæremoniis eſt vſus: ergo iuriſdictio per meram iniunctionem confertur. Scio reſponderi poſſe, Chriſtum veluti Principem, & habentem poteſtatem excellentiæ, non eſſe legibus adſtrictum, quas ſuis miniſtris impoſuit; & ideo ſolo præcepto cóferre iuriſdictionem potuiſſe, quam alius præſcripſit per conſecrationem eſſe conferendam. Sed quia Chriſtus Dominus ita vſus eſt ſua poteſtate, vt exemplum Eccleſiæ miniſtris præbuerit, quomodo illi ea vti deberent, & Eccleſiæ praxis, vt oſtendimus, ſemper habuerit, vt oues per iniunctionem ſint commiſſæ paſtoribus: ſequitur quod Chriſtus non perſcripſerit, vt per conſecrationem committeretur, ſed voluerit, vt quémadmodum ille per iniunctionem iuriſdictionem committit Petro, ita Petrus, & alij paſtores maiores aliis minoribus iniungerent, vt ſemper obſeruatum eſt. Præterea cum in his, quæ ſunt ordinis, adhibuerit aliquas cæremonias Chriſtus, ſicut cú promouit eos in Sacerdotes, porrexit eis panem, & calicem, vt nos hodie facimus: inſufflauit quoq; in eos, quando poteſtatem remittendi peccata contulit: impoſuit etiam manus, ac benedixit, cum eos ad Epiſcopatum promouit. Baptizauit quoque, ſaltem B. Petrum, & vt alij cenſent, B. Virginem, quo non ſolum verbo, ſed exemplo (quo melius cæremoniæ docentur) inſtrueret de modo baptizandi: igitur ita etiam in poteſtate iuriſdictionis. Apoſtolos quoq; iam factos ſacerdotes: & antequam fierent; miſit Dominus ad prædicandum: ante quidem conſecrationem, per Iudæá; & poſt illam, ac Domini reſúrrectionem, per vniuerſum mundú. Et quia nemo poteſt prædicare non miſſus, & non habens ad id iuriſdictionem: profecto huiuſmodi iuriſdictionem illis per iniunctionem contulit. Ad hæc ex Actis Apoſtolorum, & epiſtolis Pauli hoc colligitur. Siquidem qui in miniſterium mittebátur, conſecrabantur prius, ſed ante conſecrationem eligebantur vel ab Apoſtolis, vel à plebe, & confirmabantur a Petro, vel Paulo, vel alijs Apoſtolis: in ipſa autem ordinatione ſuſcipiebant iuriſdictionem, ſicut hodie accipiunt. Niſi quod ante diuiſioné parochiarum eam nullis limitibus circumſcriptam accipiebát: hodie verò limitatam ad Eccleſiam, cuius titulus eis cófertur, antequam conſecrentur. Poſt hanc autem collatam iuriſdictionem accedebat conſecratio, quæ iuriſdictionem firmaret datam, ſiue hominem Deo cóſecraret, ac dedicaret, vt ei miniſtraret prius collata iuriſdictione vtens.

Luc. 22.
Ibidem &
1 Cor. 11.

Luc. 22.
Ioan. 20.

Luc. vlt.

Melius cæremoniæ exemplo docentur, quam verbo.

Matth 10.

Infra vlt.

Cum ergo dicitur à Paulo: In quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, non video cur non cómode, & conuenienter intelligatur, quod ſuperiores Spiritu ſancto acti confirmabant electos, & confirmádo tradebant eis iuriſdictionem, cuius traditionem accedente conſecratione, quaſi obſignabant. Præterea videmus, Paulum, qui cóſecratus eſt per manuum impoſitionem, Act. 13. ante ordinationem, aliquot annis prędicaſſe ſola iuriſdictione accepta, quá citra conſecrationem habuit. Quinimò in eodem loco Act. 13. antequá illi imponerentur manus, perſpicuum eſt cóſecratores probaſſe electionem Dei, aſſumentes eum cum Barnaba in opus conuertendarum Gentium, & ita ſententiam

Illud Apoſtoli: In quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiá Dei, quem ſenſum pati poſſit.

Act 20.

Paulus & Barnabas cum ſola iuriſdictione ad prædicandum Gentibus deſtinati ſunt.

id illis iuriſdictionem Eccleſiaſticam, vt internæ miſſioni Dei accederet externa, & canonica. Sicut cum Paulus audiuit Petrũ, & Iacobum, & Ioannem, & contulit cum eis Euangelium quod prędicabat, illi externè miniſterium, quod à Deo acceperat internè, confirmarunt: & hoc citra aliquam conſecrationem, ſolùm committentes ei curam pauperum in Ieruſalem, pro quibus eleemoſynæ à Gentibus erant exigendæ: quod nõ fiebat ſine iuriſdictione. Ipſe denique Apoſtolus ſine noua conſecratione Tito impoſuit, vt maneret Cretæ, vt ea quę deeſſent, corrigeret, & cõſtitueret per ciuitates presbyteros: qui ante conſecrationẽ eligebantur, & confirmationem accipiebant. Quæ omnia, ſi reſpiciatur praxis Eccleſiæ, iuriſdictionem exigebant, quæ ante conſecrationem daretur, vel poſt eam; & non per eam. Idem probatur ex Patrum ſententijs, & autoritate. Clemens enim Romanus epiſtola ad Iacobum, refert Petri verba ad ſe dicta coram Eccleſia: *Ipſi* (ſcilicet Clementi) *trado à Domino mihi traditam poteſtatem ligandi, & ſoluendi, vt de omnibus quibuſcunq; decreuit in terris, hoc decretum ſit & in cœlis. Ligabit enim quod oportet ligari, & ſoluet quod expedit ſolui, tanquam qui ad liquidum Eccleſiæ regulam nouerit. Ipſum ergo audite.* Hæc ibi.

Gal. 2.
Supra 2.
Tit. 1.
A traditione Patrum.
Clem. Roma. epiſt. 1. propè init.
Matth. 61.

Cuius dictis ſi adiungatur praxis Eccleſiæ, quæ ſolet aſſumere ſæpiſſimè in Papam homines ita conſecratos in Epiſcopos, & quibus per conſecrationem nulla iuriſdictio poteſt dari, ſicut nec poteſt iterari conſecratio Epiſcopalis: concluditur, iuriſdictionẽ Papæ non tradi per conſecrationem, ſed communiter per Dei immediatam iniunctionem, ſiue impoſitionem. Petro autem ex priuilegio fortè, vt ſua iniunctione aſſiſteret Deus, tradẽs Clementi ſuo ſucceſſori poteſtatem; vt in illa verum ſit, Deum ſibi tradidiſſe poteſtatẽ, & Petrum per iniunctionem ſuam. Adhæc Clemens in eadem epiſtola de Petro ait: *Omnes Principes terræ, & cunctos homines obedire, & capita ſua ſubmittere, eorumq; autores exiſtere præcipiebat; vt omnes pariter fideles, & cooperatores legis Dei monſtrarentur.* Hæc ille, docens, ſubditos ex Petri præcepto teneri ad obediendum Epiſcopis: ergo Epiſcopi, qui creabantur, ex præcepto Petri cogebantur alios curare, & regere. Et ita iuriſdictio ex præcepto committebatur. Ibidem, vt ſuperius eſt productum, ait, Petrum præcipiſſe in quibus ciuitatibus deberent inſtitui Primates, vel Epiſcopi, vel Archiepiſcopi. Euariſtus epiſt. ad fratres per Aegyptum: *Et ſicut vir non debet adulterare vxorem ſuam, ita nec Epiſcopus Eccleſiam ſuam, id eſt, vt illam dimittat, ad quam conſecratus eſt, abſq; ineuitabili neceſſitate, aut Apoſtolica, vel regulari mutatione, nec alteri ſe ambitus cauſſa coniungat.* Hæc ille, tradens, Epiſcopum cõſecrari ad Eccleſiam ſuam: ex quo ſequitur, quòd ante conſecrationem ſua erat, & non per conſenſum, quo cum ei iniunctum eſt onus, ſuſcepit eius curã, ſicut maritus cum conſenſit in vxorem accipiendam, & ſicut Chriſtus cum Eccleſiam ſibi deſponſauit, vt in eadem dicitur epiſt. Antherus Papa in epiſt. ad Epiſcopos per Bæticã, atque Toletanam prouinciã, vbi poſtquam reprehendit Epiſcopum, qui ſedem mutat ſuam ex ſua voluntate, in fine ſubdit: *Nam ſicut Epiſcopi habent poteſtatem ordinare regulariter Epiſcopos, & reliquos Sacerdotes: Sic quoties vtilitas, aut neceſſitas expoſcerit, ſupradicto modo & mutare, & inthronizare poteſtatem.* Hæc ille. Ex quibus habes, ex Epiſcoporum poteſtate prodire, vt iam conſecratus ad vnã Eccleſiam, in nouam transfertur: quam quia non ſuſcipit per conſecrationem, quam non licet iterare, ſupereſt, vt habeat per iniunctionem. Et ſicut hæc ſecunda, ita & prima iuriſdictio ab eadem poteſtate promanat, nempe ab iniunctione. Nam etſi priorem habuit antequã conſecraretur, non tamen illam habuit vi conſecrationis, ſed poteſtatis iniungentis. Adhæc Anicetus epiſtola ad Epiſcopos Galliæ: *Nulli Archiepiſcopi, Primates vocentur, niſi illi, qui primas tenent ciuitates, quarum Epiſcopos Apoſtoli, & ſucceſſores Apoſtolorum regulariter Patriarchas, & Primates eſſe conſtituerunt.* Igitur ex iniunctione tribuitur Patriarchis iuriſdictio, non autem ex conſecratione: quia cum aliquis eſt Epiſcopus, abſque noua conſecratione fit Patriarcha. Dionyſius Papa ita habet: *Eccleſias ſingulas ſingulis Presbyteris dedimus, parochias, & cœmiteria eis diuiſimus, & vnicuique ius proprium habere ſtatuimus.* Hæc ille. Ex ſtatuto ergo eſt, & minimè ex conſecratione, quod quis habeat iuriſdictionem ſuper parœciam ſuam: quia non niſi iam conſecrati fiebant parochi. Iulius Papa, ſiue potius, vt vidimus, Vigilius ad Eleutherium ait de Eccleſia Romana: *Ita reliquis Eccleſiis vices ſuas credidit largiendas, vt in partẽ ſint vocatæ ſolicitudinis, non in plenitudinẽ poteſtatis.* Sic ille, cuius ſententiam Leo, & Gregorius confirmant, ex qua oſtenditur, ex decreto Eccleſiæ, & non ex conſecratione vocari alios in ſolicitudinis partem. Leo ad Anaſta. Theſſalonicenſ. poſtquam de prælatione Petri ſuper omnes Apoſtolos eſt locutus, ſubiungit: *De qua forma Epiſcoporum quoque eſt ordi-*

Quos ferè ad Pontificatum aſſumat Eccleſia.
Idem Clem.
Euariſt. ep. 2. cap. 4. 7. q. 1. cap. Sicut.
Quo ratione Epiſcopus adulteret Eccleſiam ſuam.
Epheſ. 5.
Antherus Papa.
Anice. Papa 99 diſt. c. nulli Archiepiſc. Et in Decret. Stepha. 1. Et in Decret. Iuo. lib. 4.
Dionyſ. Papa epiſt. 1. 13 q. 1 c. Eccleſias.
Iulius Papa ſeu Vigilius.
Leo Papa epiſt. 84. cap. 10. ſub finem.

[illegible], & magna diſpoſitione [illegible] ne omnes ſibi omnia vendicarent. ſed eſſent in ſingulis prouincijs ſinguli, quorum inter fratres haberetur prima ſententia. Et rurſus, ipſi [illegible] in maioribus vrbibus conſtituti, ſollicitudinem ſuſciperent ampliorem, per quos ad vnam Petri ſedem vniuerſalis Eccleſiæ cura conflueret, & in nihil vſquam a ſuo capite diſſideret. Hæc ille, docens, ex diſpoſitione Sedis Apoſtolicæ variam diſtributionem iuriſdictionum eſſe factam. Ex quo ſequitur, iuriſdictionem non dari vi conſecrationis, ſiquidem conſecrationis effectus non pendet ex arbitrio, & diſpoſitione hominis. Gregorius quoq; Magnus lib. 2. Regiſt. epiſt. 30. *Quanto Apoſtolica Sedes,* inquit, *ſua autoritate cunctis prælata conſtat Eccleſijs, tanto inter multiplices curas & illa nos valde ſollicitat, vbi ad conſecrandum antiſtitem noſtrum expectatur arbitrium.* Et paulo inferius de electo in Epiſcopum loquens, ait: *Tunc à proprijs Epiſcopis (ſicut antiquitatis mos exigit) cum noſtræ autoritatis aſſenſu ſolatiante, & auxiliante Domino faciat conſecrari: quatenus huiuſmodi ſeruata conſuetudine, & Apoſtolica Sedis proprium vigorem retineat; & a ſe conceſſa alijs iura non minuat.* Hæc ille, docens à conſenſu & arbitrio Pontificis pendere conſecrationem, & ab eius priuilegio iura electionis emanare. Idem eodem lib. epiſtola 31. cùm iuſſiſſet Cumanæ vnionem fieri Eccleſiæ cum Muſitana, ait: *Vtraſque nos Eccleſias præſentis autoritatis pagina veniſſe, tibiq; commiſiſſe cognoſcas: vtrarumq; etiam Eccleſiarum ſcito te eſſe proprium Pontificem. Et ideo quodcumque vel de earum patrimonio, vel cleri ordinatione promotione iuxta Canonum ſtatuta viſa fuerint ordinare, atque diſponere, habetis, vt proprius re vera Sacerdos liberam ex noſtra autoritatis conſenſu, atque permiſſione licentiam.* Hæc ille, oſtendens ex ſua autoritate & conſenſu habere propriam & ordinariam iuriſdictionem ſuper Eccleſiam Cumanam olim Epiſcopum ſolius Muſitanæ, non autem vi conſecrationis, eo quòd denuò conſecrari non poterat. Idem Greg. epiſt. 35. eiuſdem libri ad Ioannem, cui cõmittit curam Trium tabernenſium Eccleſiæ, eam vniens huius Ioannis Eccleſiæ, ſcribit: *Huius ergo rei ſolicitudine ſæpè commoti, hoc noſtri cordi ſedit conſilium; vt vicinis eas mandaremus Pontificibus gubernandas. Ideoq; fraternitati tuæ curam, gubernationemq; Trium tabernenſium Eccleſiæ prouidimus committendam, quam tuæ Eccleſiæ aggregari, vnirique neceſſe eſt; quatenus vtrarumq; Eccleſiarum Sacerdos rectè Chriſto adiutore poſſis exiſtere.* Hæc ille, ex conſilio ſuo, & deliberatione ſe iuriſdictionem dare Eccleſiæ Trium tabernenſium aſſerens. Idem ad Maximum Epiſ. (vt habetur c. Manda- tu, de præſumptionibus) *Super [illegible] Apoſtolicæ Sedis [illegible] de [illegible]: quæ nullo [illegible] ſuperſedere.* [illegible]. Ex decreto ergo, & non ex conſecratione manabat illa iuriſdictio. Idem ad Ianuarium ſcribẽs, *Peruenit,* inquit, *ad nos quoſdam ſcandalizatos fuiſſe, quod Presbyteros tangere chriſmate eos qui baptizati ſunt, prohibuimus. Et nos quidem ſecundum veterem vſum Eccleſiæ noſtræ facimus: ſed ſi omnino de hac re aliqui contriſtantur, vbi Epiſcopi deſunt, vt Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chriſmate tangere debeant, concedimus.* Ita ille, iam conſecratis Presbyteris licentiam concedens chriſmate tangendi baptizatos: quod iuriſdictionem exigit, ſine qua nemo licitè ordine poteſt vti. Idem quoque alibi inquit: *Moderamine Apoſtolicæ autoritatis decernimus, vt monachis (ſi Presbyteri honore dedicati, aliàs decorati) ſunt, cum ligandi, ſoluendi pie poteſtate, decimarum, primitiarum, oblationum, donationum, quæ fiunt pro viuis, & pro defunctis, portionem iuxta Canonem ad ſuam, proximorumq; vtilitatem, meritò perfectionis iuſtitiæ, non minus quam cæteri Sacerdotes, laudabiliter ſibi vendicent.* Et cap. ſequenti: *Ex autoritate huius decreti, quod Apoſtolico moderamine, & pietatis officio à nobis eſt conſtitutum, Sacerdotibus monachis Apoſtolorum figuram tenentibus, liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitentiam imponere, atque peccata ſoluere.* Hactenus Gregorius, docens, ex decreto, & nequaquam ex conſecratione monachis dari iuriſdictionem. Papa quoq; Gelaſius ſcribit: *Si quis monachus fuerit, qui venerabilis vitæ merito Sacerdotio dignus videatur, & Abbas, ſub cuius imperio Regi Chriſto militat, illum fieri Presbyterum petierit, ab Epiſcopo debet eligi, & in loco quo iudicauerit, ordinari. omnia quæ ad Sacerdotis officium pertinent, vel populi, vel Epiſcopi electione prouidè ſit acturus.* Item Bonifacius: *Sunt nonnulli,* ait, *nullo dogmate fulti audaciſſimo quidem zelo magis amaritudinis, quam dilectionis inflammati, aſſerentes monachos, qui mundo mortui ſunt, & Deo viuunt, ſacerdotalis officij potentia indignos neq; pœnitentiam, neq; Chriſtianitatẽ largiri, neq; abſoluere poſſe, per Sacerdotalis officij diuinitus ſibi iniunctam poteſtatem. Sed omninò labuntur: neq; enim B. Benedictus monachorum præceptor almificus, huius rei aliquo modo fuit interdictor, ſed eos ſecularium negotiorum edixit expertes fore modò tantummodò. Quod quidem Apoſtolicis documentis, & omnium ſanctorũ Patrum inſtitutis non ſolum monachis, ſed etiam Canonicis, magnopere imperatur. Nemo enim militans Deo, implicat ſe negotijs ſecularibus. Tantorum igitur Patrũ inſtituti exemplis (quibus periculoſiſſimum eſt refragari) credimus à Sacerdotibus monachis* ligan-

Greg. Mag. lib. 2. regiſtr. epiſt. 30. tom. 2. diſtinct. 93. c. Quanto.

Idem.

16. q. 1. c. Et temporis qualitas.

Idem.

16. q. 1. c. Poſtquã beſtius.

Idem.

Idem lib. 3. regiſt. epiſt. 26. & [illegible] c. peruenit.

Idem 16. q. 1. c. Moderamine.

Idem.

Sacerdotes monachi Apoſt. [illegible].

Gelaſ. Papa. 16. q. 1. c. Si quis.

Bonifa. eadẽ cauſa & quæſt. c. Sunt nonnulli.

In eos qui monachos Sacerdotalis officij potentia indignos exiſtimant. B. Benedictus monachorum præceptor almificus.

nalia dona, ſimul cum eo expirauit: ſed in poteſtate ordinaria regendi vniuerſalem Eccleſiam: quæ quidem poteſtas ſicut non eſt adſtricta ad aliquam particularem Eccleſiam, ſicut poteſtas Epiſcoporũ, ſed ad vniuerſam ſe extendit, ſic & Poteſtas Apoſtolica. Ideo meritò D. Bernardus ſingulariter dixit Pontifici: *Tu es hæres Apoſtolorum*, quaſi Apoſtolus Petrus ex integro eis ſuam autoritatem reliquerit, ſi de paſtoratu loquamur. Quod dixerim, quia habuit aliqua priuilegia Petrus extra illam poteſtatẽ paſtoralẽ, in quibus nõ ei ſuccedũt reliqui Põtifices. Non enim fecerunt ius Canonicum, ſiue diuinum, nec aliqui illorũ ſigna ediderũt ſicut Petrus: quia edere libros Canonicos, non eſt cuiuſuis, etiam Apoſtoli, ſed eius tantum, qui accepit à Deo hoc donum, Vnde maior pars Apoſtolorũ libros non ſcripſit Canonicos. Marcus autem, & Lucas, autoreſque Veteris Teſtamenti etſi Apoſtoli non extiterint, libros tamen conſcripſere ſacros. Ioannes quoq; Baptiſta nõ minor ſanctitate Apoſtolis, nullum edidit ſignum. Etſi credendũ ſit, quod ſicut Pontificis eſt canonizare libros, qui vt ſacri, & diuini habendi ſunt, ſicut Petrus probauit Euangelium Marci, & alij aliis temporibus ſequentibus diuerſos libros, de quibus ante dubium erat, canonicos eſſe definierũt: ita etiam vbi neceſſarium ad Eccleſiæ ædificationem eſſet iuxta Diuinæ ſapiẽtiæ ordinem vt ſigna ederent, daret quoq; Pontifici poteſtatem edendi miracula, ſi Caiphas prophetauit, qui erat Pontifex anni illius. Et ita ſummus Pontifex & primus, & ſummus ſucceſſor Apoſtolorũ inuenitur. Deinde poſt illũ ſunt reliqui Patriarchæ: poſt illos Archiepiſcopi: poſtea Epiſcopi ſucceſſores Apoſtolorum: poſt Epiſcopos verò Sacerdotes, vt ex Ignatio vidimus. Poſt hos verò monachi, nam Gregorius ita ſcribit: *Ex autoritate huius decreti (quod Apoſtolico moderamine, & pietatis officio à nobis eſt conſtitutum) Sacerdotibus monachis Apoſtolorum figuram tenentibus liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitentias imponere, peccata ſoluere.* Hæc ille.

D. Bern. vbi ſupra.

Libros canonicos edere cuius tantum ſit.

Ioan 10.

Cuius ſit eos in canonem referre, & ſacros atque diuinos declarare.

Infr. 11.

Eccleſiaſtici ordinis ſeries proponitur.

B. Gregor. 16. q. 1 c. ex autoritate.

Quæ ratio ſit, cur non ipſi ſolum Epiſcopi ſed & alij quoque Eccleſiæ miniſtri Apoſtolorum ſint ſucceſſores.

Ratio autem, propter quam tot gradus dicantur ſuccedere Apoſtolis, & non ſoli Epiſcopi, in promptu eſt: quia vt ex ſententia Clementis Alexandrini, & Chryſoſtomi ſuperius vidimus, Epiſcopi habebãt omnia; & ideo ſicut in moribus, quia perfectiſſimi erant, exemplar erant omnium aliorum, vt quiſque pro gradu ſibi cõceſſo haberet quod in eis imitaretur iuxta illud: *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti ſum:* ita etiã in miniſterio, & gradu Eccleſiaſti-

Clem Alex lib 4 Strom. à medio.

Chryſoſt.

1 Cor 4. & alibi.

co ſummum locum tenebant, qui ab aliis miniſtris inferioribus imitabatur, iuxta gradum cuiuſque. Et perfectiſſimè quidẽ Apoſtolicum gradum refert ſummus Pontifex; ideo Apoſtolicus nominatur: deinde, vt diximus, Patriarchæ, & Archiepiſcopi: poſt hos Epiſcopi in ipſo Epiſcopatu: adhæc Sacerdotes in Sacerdotio, Diaconi in Diaconatu, vt ait Ignatius, quia ipſi Domino miniſtrabant: Monachi vero in ipſo monachatu, quia Apoſtoli obedientes, ac continẽtes, & pauperes fuerunt: ſed adhuc magis illi monachi, qui erant etiam Sacerdotes, & in Sacerdotio, & monachatu Apoſtolos referebãt; quos Gregorius ob id vocat ſucceſſores. Non eſt ergo ad rem contra deriuationem iuriſdictionis à Papa, argumentum ſumptum ex eo quod Epiſcopi ſucceſſerunt Apoſtolis.

[illegible] Apoſtolicus [illegible]

B. Ignat.

Monachos Apoſtolorum ſucceſſores Gregorius cur nominet.

Septimo loco ſumũtur argumenta à natura iuriſdictionis, & in primis è iuriſdictione ciuili: quia iuriſdictio ciuilis, qualis eſt regia, vel ſaltẽ iuriſdictio ipſa Reipublicæ, de qua ſcriptũ eſt: *Per me Reges regnant*, &: *Nõ eſt poteſtas niſi à Deo.* Et in Daniele Nabuchodonoſoro Regi dicitur: *Donec ſcias, quod dominetur excelſus in regno hominum, & cuicũq; voluerit, det illud.* De poteſtate quoq; Reipublicæ adhuc clarius conſtat, quia nõ eſt alia poteſtas humana ſuperior, à qua illa deriuetur, cum penes communitatem ſit tota poteſtas ciuilis: igitur à Deo immediatè proficiſcitur. Et hoc non ſolum Scriptura, & ratio porrigit, ſed etiam Patres ſtatuunt. Nam Irenæus tradit, ad vtilitatẽ Gentium terrenum regnum poſitũ eſſe à Deo. Et Tertull. libr. De Fuga in perſecutione: *Ab apice, inquit, regnorum, & imperiorũ vtique à Deo diſpoſito ſtatu, in cuius manu cor Regis; tanta quotidie ærario augendo proſpiciuntur remedia, &c.* Et in Apologetico: *Inde eſt Imperator, vnde & homo antequam Imperator; inde poteſtas illi, vnde & Spiritus.* Et infra: *Auguſtus imperij formator ne dominum quidẽ dici ſe volebat. & hoc enim Dei eſt cognomen.* Et paullò ante: *Meritò dixerim, noſter eſt magis Cæſar, vt à noſtro Deo conſtitutus.* Et infra: *Grande & hoc nomen hoc eſt, quod à Deo traditur: negat illum Imperatorem, qui Deũ dicit: niſi homo ſit, nõ eſt Imperator.* Idem lib. ad Scapulã propè initium: *Chriſtianus nullius eſt hoſtis, nedum Imperatoris, quem ſciens à Deo ſuo conſtitui, neceſſe eſt, vt & ipſum diligat, & reuereatur & honoret, & ſaluũ velit, cum toto Romano Imperio, quouſq; ſeculum ſtabit; tandiu enim ſtabit. Colimus ergo & Imperatorẽ ſic, quomodo & nobis licet, & ipſi expedit, vt hominem à Deo ſecundum; & quicquid eſt à Deo conſecutum ſolo Deo minorẽ. Hoc & ipſe volet. Sic enim omnibus maior eſt, dũ ſolo vero Deo*

VII. argum. à natura iuriſdictionis.

Prouerb 8.

Rom 13.

Dan. 4.

Irenæ lib 5. cap 3.

Terrenum regnum à Deo [illegible]

Prouerb 21.

Idem in Apolog cap. 29.

Idem ibid cap 34.

Auguſtus imperij formator ſe [illegible] dici non eſt paſſus teſte Tertulliano.

Cap. 33.

Idem.

Chriſtianus cui nullius ſit hoſtis, nedum Imperatoris.

Tertull. [illegible] loco [illegible]

minor eſt. Sic & ipſis dys maior eſt, dum & ipſi in poteſtate ſunt eius. Hæc ille. Regnum igitur, & ſecularis iuriſdictio iuxta Scripturam, & Patres à Deo eſt: à fortiori igitur iuriſdictio Eccleſiaſtica ab eo erit. Reſpondendum: regnum quidẽ à Deo eſſe, ſed nõ immediatè, ſed per medios homines: Reges enim vel à Republica, ſiue cõmunitate accipiunt principatum, vel ab alio aliquo Rege maiori: ex priuilegio aũt contigit, vt Deus per ſe contulerit alicui regnũ, vt Dauidi: & tunc etiã regnum illud ita datũ à Deo eiuſdem erat naturæ, & ad eundem finem, cuius regnum à populo collatum. Volebat etiam Deus, vt populus conſentiret, & confirmaret iuriſdictionem à ſe Regi datam. Iuriſdictio quoq; Eccleſiaſtica plus poteſt dici à Deo proficiſci, quàm regnum: quia non ſolum ex priuilegio alicui datur à Deo immediatè, vt de Apoſtolis dici poteſt, & de quibuſdam Epiſcopis, ſed ex ordine datur à Deo immediatè ſummo Pontifici, & per eum alijs inferioribus miniſtris. Poteſtas autem Reipublicæ à Deo quidem eſt, qui creauit naturam communitatis liberã, cui & dominiũ dedit ad eum ſenſum, quod fecit eam ratione præditam, & quatenus agnoſceret ſe non poſſe ſeipſam per ſeipſam regere, poſſe autem transferre poteſtatem in vnum vel plures, vt per eos conuenienter regeretur. Ita ergo Deus, qui condidit animas huius, vel illius communitatis, ac dedit illis rationem, ac liberam voluntatem, nonniſi media hac ratione, ac libertate facit prodire in iuriſdictionem: & ita non eſt omnino immediatè à Deo, ſed cõſequitur illa, quæ immediatè ſunt ab eo profecta, nempè rationem & voluntatem.

Regnum vti à Deo ſit.

1. Reg. 16. & 2. Reg. 5.

Iuriſdictionẽ eccleſiaſticam magis à Deo pendere, quã Regiam, vel Imperatoriam.

Poteſtas Reipublicæ quatenus à Deo ſit.

Secundò argumẽtantur à iuriſdictione Synagogæ. Nam in lege ſummi Sacerdotes, & ſeniores nõ fecerunt Sacerdotes, ſed Moyſes: Moyſes quoq; ipſe non tulit de ſpiritu ſuo, & dedit Septuaginta ſenioribus, ſed Deus: ius etiam diuinum exertè ſtatuit poteſtatem ſummi Pontificis in lege, & aliorum Sacerdotũ officia, & miniſteria Deuteron. 17. & Numer. 28. Igitur cum noſtra iuriſdictio maioris ſit autoritatis, & momenti, illam Deus per ſe inſtituit. Reſpondemus, Deum & illam, & iſtam inſtituiſſe: ſed ita, vt vtriq; Teſtamento conueniebat. Et quia vetus ſtatus erat ſeruitutis, & neq; miniſtri, neq; ſubditi ad perfectionem ducebantur; non reliquit ipſis miniſtris tam multa ſtatuenda, quia neq; illis habebant ſpiritum ſtatuendi, neq; ſubditi ſpiritũ parendi hominibus, ſi ex ſuo arbitrio, & autoritate leges conderent, & nõ ex Dei præſcripto. In Nouo autem Teſtamẽto contra ſe res habet: quia & miniſtris datus eſt in copia Spiritus ad leges ferẽdas, & miniſteria diſtribuẽda; populo etiã nouo ſpiritus parendi, & cognoſcẽdi quod Deo ipſi paret, qui homini eius locum tenenti paret. Addo etiam, quod ea, quæ in Veteri Teſtamento præcipiebantur, quia vni loco, & vni genti, & ad præſcriptũ tempus, nempè vſq; ad Meſſiam tradebantur, poterãt ſtabilia manere, paucis additis quæ adiungebant maiores. At in lege Euangelica, quia variis gentibus, & in variis regionibus, varioq; cœlo manſuris, & in finẽ vſq; mundi danda erant præcepta, expediebat vt relinqueretur miniſtris poteſtas variandi, & cõdendi, & reuocandi, & diſpenſandi, leges pro ratione perſonarum, temporum, & locorum, & interpretandi: itaq; ſat fuit Chriſtum per ſe ipſum fundamẽta quædam Eccleſiæ vniuerſalia reliquiſſe: reliqua verò ſuperædificanda relinquere ſuis miniſtris ab Spiritu ſuo dirigendis: atque hoc modo in iuriſdictione factum eſt. Nam data eſt à Domino ſeipſum Petro, & eius ſucceſſoribus, & fortè Apoſtolis ex priuilegio, reliquis autem omnibus per eos voluit iuriſdictionem diſpenſari, quia, vt diximus, ita magis expediebat, & magis hoc exprimit excellẽtia Noui Teſtamenti: quemadmodum etiã omnia minuta à Deo præſcribi, declarat ſeruitutẽ Veteris Teſtamenti, in quo Iudæus tanquam ſub pedagogo ſeruiebat.

II. ratio, ſeptimi illius propoſiti argumenti.

Num. 11.

Rom. 8.

Qualis Veteris, qualiſque Noui Teſtamenti ſit ſtatus

Hebraeor. 7.

Altera conditio illorum ſtatuum.

Gal. 3.

Tertiò argumentantur à natura noſtræ Eccleſiaſticæ iuriſdictionis; quæ quia neceſſaria eſt ſicut poteſtas ordinis, & magis adhuc neceſſaria, nam nec ordine vti quis licitè poteſt ſine iuriſdictione, per quam quis paſcere, & regere dicitur, & nõ per ſolum ordinẽ, à Deo videtur eſſe immediatè, ſicut ordo. Rurſus cum chariſma, & donũ ſit, ſicut & gubernationes, de quib9 Paulus 1. Corinth. 12. & miniſterium, quod iuxta Petrum fit ex virtute, quam adminiſtrat Deus: nec Papa, nec eius poteſtas pertingere valet ad creandum huiuſmodi donum, vel infundendum, ſed Deus ipſe, à quo eſt omne cœleſte munus. Reſpondemus, neceſſariam quidem eſſe iuriſdictionem, magiſq; neceſſariam ad regendum, quam ordinem ſicut & ille magis neceſſarius eſt ad effectus ſupra naturam poſitos, quam iuriſdictio: ab ordine enim ſolo eſt quod quis conſecret Euchariſtiam, & plus ab ordine, quam à iuriſdictione eſt, quod quis abſoluat à peccatis. Licet ergo demus, eſſe neceſſariam iuriſdictionem, & proinde à Deo exiſtere: non propterea ſequitur quod ab eo proximè proficiſcatur. Nam tametſi iuriſdictio ipſa ad regimen neceſſariò requiratur,

III. ratio.

1. Petr. 4.

Quam ſit neceſſaria iuriſdictio.

latur; nõ eſt tamen neceſſarius modus procedendi remotus, vel proximus ipſius iuriſdictionis, quoniã ſiue hoc, ſiue illo modo fiat, regi poteſt populus. Vt v.g. tempore Dauid neceſſaria erat ſua iuriſdictio ad regendum populum, non tamen erat neceſſarium, vt haberet regnum immediatè à Deo: quia etſi ex conſenſu populi habuiſſet, poterat regere. Similiter etiam tempore Salomonis neceſſarium erat regnum ipſius ad gubernandum; non tamẽ neceſſium erat, vt regnum haberet ex ſucceſſione patris, quia ſatis fuiſſet vel à Deo habere immediatè, vel ex electione populi. Male ergo ex neceſſitate iuriſdictionis infertur neceſſitas modi procedendi ex ipſo.

Natura iuriſdictionis inquiritur.

Ad illud verò quod adfertur de natura iuriſdictionis, quia videtur ſupernaturalis, & donum, quod non à Papa, vel creatura, ſed à Deo poſſit infundi: Reſpõdemus, delitеſcere hic deceptionem ex eo quod non perpenditur, vel diſcernitur natura ipſius iuriſdictionis; gubernationiſve. Nam ſi ſumatur pro gratia gratis data gubernãdi, vel adminiſtrandi iuriſdictionem, vt ſumunt Petrus, & Paulus: proculdubiò donum eſt, quod ab homine procedere non poteſt, de quo vulgo dici ſolet: Dari officium, ſed non diſcretionem. Iuriſdictio autem, qua de re hic agimus, non eſt tale donum, neq; quid abſolutum, ſed relatiuum: dicit enim iuriſdictio reſpectum, & relationem regentis ad eum, qui regitur. Iuriſdictio autem Eccleſiaſtica reſpectum denotat, non qualemcunque, ſed regentis clerici ad ſubditũ Chriſtianum. Quia autem relatio ſequitur naturam extremorũ: & iuriſdictio ſecularis nihil requirit ſupernaturale in regente, vel in recto, vel in eo, qui iniungit regenti vt regat, & recto vt regatur: ideo naturaliter prodit iuriſdictionis ſecularis relatio, & naturale quid ipſa eſt. In Eccleſiaſticæ autem iuriſdictione aliter ſe res habet, quia opus eſt, vt rector aliquid ſupernaturale habeat, nẽpe vt ſit Chriſtianus, & clericus: directus etiam quid ſupernaturale habere debet, & ad minus, vt ſit Chriſtianus. Ille etiam, qui clericum præponit Chriſtiano, debet habere ſupernaturalẽ poteſtatẽ, vel Epiſcopi, vel Papæ, vel quid ſimile. Ideo relatio iuriſdictionis Eccleſiaſticæ quid ſupernaturale eſt: ita tamen ſupernaturale, vt poſitis terminis, ſiue extremis, & poſita poteſtate ſtatim oriatur relatio. Non quaſi ille, qui præficit aliquem alteri, ſit cauſa efficiẽs relationis, ita vt poſitis extremis ſit in illius autoritate, vel poteſtate illam prohibere: quia neceſſariò ſequitur extremorũ ſuorũ naturam. Et ideo cum primum Papa præficit aliquẽ ſuperiorem alicui Eccleſiæ, ſequitur relatio illa: nec opus eſt vt aliquid ſupra naturã Pontifex operetur, ſed quod ex ſua ſupernaturali poteſtate præponat clericũ plebi Chriſtianæ. Sicut enim charitas, ac reliquæ infuſæ virtutes ſupernaturalia dona Dei ſunt, & tamen ſecundum naturam ſibi à Deo datam abſq; miraculo inclinant ad actus ſuos: ita etiam ſupernaturalia dona in Papa, vel in prælatis, vel in ſubditis, natura ſua ſequitur ipſa relatio. Quæ tamen nõ eſt aliquod chariſma, quia nõ eſt aliquid abſolutum, nec habitũ dicit in anima, nec donum ex aſſiſtentia Dei illuminantis intellectum, & afficientis voluntatem ad gubernandum: hæc enim omnia ſunt immedite à Deo: ſed eſt relatio quædã conſurgens naturaliter ex iam dictis ſupernaturalibus donis, à quibus quia cõſurgit, eorũ naturã ſapit, & poteſt ſupernaturalis quædã relatio nominari. Vnde licet aſſeratur quod iuriſdictio ſit aliquid ſupernaturale, nõ eſt inconueniens quod procedat à Pontifice, quia eius iuriſdictio ſi ſupernaturalis eſt, & à Deo immediate profecta.

1. Cor. 12.

Vulgare prouerbium.

Papæ, vel Prælati in ſubditos quid ſit illa relatio.

Quare ad gratiam ipſam, & poteſtatem ordinis efficiendam nequeat vel homo, vel Sacramentum concurrere, ſecundũ Doctores.

Nam quemadmodũ charitas per actꝰ ſuos ſeipſam auget, intenditque, ita etiã iuriſdictio in Papa tanquã in fonte ſeipſam propagat, & diſtribuit. Nam vt aiũt Doctores Theologi, ad gratiam ipſam, & poteſtatem ordinis, quia non ſunt inſtrumentales cauſæ, non poteſt vel homo, vel Sacramentum ad eos efficiẽdas concurrere, vt inſtrumenta, ſed tãtum diſponunt ſubditos ad eas ſuſcipiendas: poteſtas autem iuriſdictionis, quia inſtrumentalis eſt, poteſt ab homine attingi, ita vt eam quaſi Dei inſtrumentum conferat.

VIII. argumen. ab inconuenientibus.

Octauo deducuntur argumenta ab inconuenientibus, quæ vitantur, dicẽdo, iuriſdictionem à Deo eſſe immediate: & à bonis, quæ talem ſententiam conſequerẽtur. Primò enim tolleretur ſchiſma, dũ aliqui Epiſcopi aiunt: Ego ſum à Deo, alij vero, Ego ſum à Papa. Reſpondemus, facile hoc ſchiſma diſſolui, ſi omnes dicãt eſſe ſe quidem à Deo, ſed per Papam: quia vbi ſchiſma eſt propter diuerſas opiniões, ſi omnes complectantur eandem, vtrauis illa ſit, ceſſat ſchiſma: magis autem amplectenda eſt cõmunis ſententia, & quæ magis fauet vnitati: & quæ magis ſchiſmati repugnat, qualis eſt noſtra. Deinde negamus quãuis opinionũ diuerſitatẽ facere ſchiſma in Eccleſia Dei: alioqui ſancti Doctores, & antiqui Scholaſtici fuiſſent ſchiſmatici. Opinio igitur, propter quã quis non vult obedire Eccleſię, & cũ ea comunicare, illa eſt quę facit ſchiſmaticum: & non eſt putandum ita

I. inconueniens.

Quæ vnitati fauet magis, ſententia eſt amplectenda.

Quæ opinio ſchiſmaticũ efficiat.

quem-

II inconueniens. *Turrecr in ſumma Eccl.*

quemque ſua opinioni adhærere, vt velit ſe ab Eccleſia ſeparare. Secundo argumentãtur: quia ex hac ſententia, quę ſolius Turrecrematæ eſt, & propter quam iam dudũ exulat ab ſcholis, ſequitur, Epiſcopos, cõmiſſarios eſſe Pontificis, non autem ordinarios, vt idem Turrecremata docet. Sed certè longe à veritate alienũ eſt, quod hæc opinio ſit ſolum Turrecrematę, vt ſuſe ſuperius oſtendimus: imò oppoſita opinio paucorum Scholaſticorũ eſt, & de fide ſuſpectorum: & ab illis fortaſſe exulat Turrecremata, non autem ab Scholis Catholicorũ. Imponitur etiam illi, quod dicat Epiſcopos commiſſariã, & non ordinariã habere iuriſdictionẽ: cõtra quod diſertè ipſe docet lib. 2. cap. 64. *Reſpondetur, inquit, quod poteſtas Papæ ſe habet ad poteſtates Epiſcoporum, & curatorum, non ſicut poteſtas Regis ad poteſtatem Principum habentium poteſtatem iure hæreditario: nec etiam ſicut poteſtas Regis ad poteſtates Principum habentium poteſtatem delegatã, vel cõmiſſariam: ſed ſicut poteſtas Regis, vel Imperatoris ſe habet ad poteſtatem iudicum in aliquo gradu regni, regiminis, vel imperij ſimpliciter inſtitutorum ad regendum populum per ſe, vel per alium.* Iſta eſt ſententia S. Thomæ. Vnde in quarto diſt. 19. dicit quod poteſtas Papæ ſe habet ad poteſtates iudicum conſtitutorũ, per ſingulas ciuitates. Et in fine ſecundi ſententiarum dicit, quod ita ſe habet poteſtas Papæ ad poteſtates inferiores, ſicut poteſtas inferioris ſe habet ad poteſtatẽ proconſulis. Item in libro De perfectione vitæ ſpiritualis dicit idem S. Thomas: *Quod ſi quis rectè conſideret, in regimine Eccleſiæ hoc modo comparantur Archidiaconi, & plebani ad Epiſcopũ, ſicut in regimine temporali præpoſiti, & baliui ad Regem. Et cum ex aduerſo arguitur quod hoc ſit inconueniens, negatur hoc: & ad probationem reſpondetur negando conſequentiam. Ratio patet ex dictis: quia iſti iudices non ſunt commiſſarij, ſed ordinarij ponuntur. Pro quo notandum, quod ordinariũ dicitur ab ordine; vnde ordinariũ videtur importare id, quod ſecundum communem ordinem in Republica fit ſemper; propter quod illud, quod competit diuerſis gradibus, & ſtatibus in Republica ordinatis, ordinariũ dicitur. Vnde poteſtates competentes huiuſmodi inſtitutis, in Eccleſia ſcilicet Patriarchali, Archiepiſcopali, Epiſcopali, & Parrochiali, dicuntur ordinarij; & illi, qui ſimpliciter in talibus ſtatibus, & gradibus ſtatuuntur vt regant populum per ſe, vel per alium ſecundum gradum, & ſtatũ, in quibus ſtatuuntur, dicuntur ordinarij. Poteſtas autem Commiſſarij propriè loquendo videtur dici, quando alicui ab aliquo cõmittitur eadem poteſtas, quæ eſt ſua ordinaria, ſecundum quam vice eius aliquid agat. Vnde collatio talis poteſtatis non dicit nouũ gradum poteſtatis, vel inſtitutionem ſimpliciter in aliquo gradu noua poteſtatis, ſed dicit commiſſionẽ eiuſde poteſtatis ab inſtituto in ipſa poteſtate: ita quod poteſtas commiſſaria eſt commiſſa ab inſtituto in gradu poteſtatis ſimpliciter. Et ita patet, quod prælati iſti à Papa poſiti, non ſunt commiſſarij, ſed vere ordinarij.* Hactenus ille, cuius verba fuſius recitauimus, vt eũ vindicaremus à calumnia illi impoſita.

Idem ibidem.

A quibus magnus ille vir aduerſariorũ calumniis vindicetur.

Idem. Papæ poteſtas cui ſimilis.

D. Thom.

Idem.

Idem.

Ordinarium vnde dicatur.

Ordinarij qui dicantur.

Poteſtas commiſſarij quæ nam propriè illa ſit.

Tertiò obiiciunt, quia vitaretur hæreſis Aerij, qui nullam differentiam eſſe aſſerebat inter Epiſcopũ, & Sacerdotem: quæ etiam videtur ſententia fuiſſe VVicleffi, & Ioannis Hus, in quos Martinus V. in Bulla quadam damnationis eorum, iubet fideles inter alia interrogari, vtrum credant autoritatem iuriſdictionis Papæ ligandi, & ſoluendi, eſſe maiorem autoritate ſimplicis Sacerdotis, etiamſi curam animarum habeat. Hæc ibi. Sed hic error facilè vitaretur, aſſerendo iuriſdictionem Epiſcopi eſſe à Deo immediatè. Reſpondemus, negando ad hunc errorem vitandum opus eſſe aſſerere hanc opinionem. Nam ſatis vitatur error Aërij, dicendo differre Epiſcopum à Presbytero, eumq; excellere in poteſtate ordinis iure Diuino: & quantum ad iuriſdictionem ſpectat, iure Eccleſiaſtico. Nam eo iure Epiſcopus, & curatus habent iuriſdictionem, ſed Epiſcopus maiorem quam curatus. Per hoc etiam vitatur error damnatus à Martino: nam negãtes, Papam habere maiorem iuriſdictionem quam inferiores, errabant contra ius Diuinũ. Negantes verò, Archiepiſcopum habere maiorem iuriſdictionem, quam habeat vel Epiſcopus, vel curatus, in ius quidem Diuinum non peccabant, quia Archiepiſcopus iure humano habet Archiepiſcopalem iuriſdictionem, in qua ſuperat Epiſcopum (quippe in ordinaria æquales ſunt.) Et ideo perperam ex hoc articulo inferebant, iuriſdictionem Archiepiſcopi eſſe iuris Diuini. Quia potius contrarium ex hoc ſequitur: tum quia ibi fit mentio de Archiepiſcopo; tum quia nulla mentio de iure Diuino facta eſt à quoquam. Imo Chryſoſtomus, Hieronymus, Ambroſius, & Auguſtinus contrarium innuunt, vt ſuperius vidimus.

III. inconueniens. Aerius hæreticus inter Epiſcopum & Sacerdotem nullum agnouit diſcrimen. *Martin. V.*

Error quorundam per Martinum V Pontif. Max. de iuriſdictione Papæ, olim damnatus.

Quarto argumentum trahunt à bonis, quæ conſequentur hanc opinionẽ: quoniã hac ſententia definita reformabitur Eccleſia, & Epiſcopi habebunt ſuam autoritatem integrã, & quæ ſine cauſſa tolli, vel impediri non poſſit, ſi iure Diuino eam habeant. Deinde non facilè excuſabuntur Epiſcopi à reſidẽtia, nec dabitur tertio locus commẽdis, ſeu multitudine beneficiorum, ſi iuriſdictio ſtatuitur eſſe iuris Diuini:

IV. inconueniens.

Epiſcopatum quale opus eſſe dixerint antiqui Patres.

quod adeo firmum putarunt antiqui Patres; vt Epiſcopatum opus totius Trinitatis eſſe diceret. Epiſcopatus enim autorem aiebant Patrem: mittentem autem Epiſcopum, dicebant Filium: Spiritum ſanctum diſtribuentem dona. Reſpondemus: optandam quidem eſſe Eccleſiæ reformationem,& magnopere curandam:ſed viæ bonæ aſſumendæ ſunt. Nam vitium, vel error non poteſt eſſe inſtrumentum ad aliquod bonum conſequendum: hoc enim ipſo quod eſſet adiumentum ad bonũ, bono appropinquaret, ac propterea bonum eſſet. Non eſt autem bonum, ſed malum prætextu dubiæ opinionis prætenſi iuris Diuini tollere, vel impedire, vel poteſtatem ſummi Pontificis, quæ verè eſt iuris Diuini, imminuere. Eſſet enim hoc velle, ius Diuinum dubium, imò falſum, vincere verum, & certum. Deinde vitia, quæ per reformationem tollenda ſunt, vt ſimonia, ambitio, luxuria, auaritia, hæreſis, & ſimilia, expreſſe in ius Diuinum militant: habemus igitur certa iura diuina, quibus hæc conuellamus, ac labefactemus: non opus eſt igitur nouum, vel incertum ius Diuinum heri, & nudiuſtertius à paucis Scholaſticis, & à communi ſententia Doctorum diſſentientibus adinuentum mendicare, aut introducere.

Quæ aduerſentur iuri Diuino.

Iuriſdictio quo pacto ſit immediatum opus Trinitatis.

Denique fatemur, Epiſcopatum, & iuriſdictionem ipſam, ſicut omnia bona, opera eſſe ſanctiſſimæ Trinitatis: ſed negamus, iuriſdictionem ipſam ita eſſe immediatum opus Trinitatis, ſicut eſt ordo. Nam in ordine imprimendo, ipſa per ſe operatur, nec admittit Eccleſiaſticam authoritatem cooperantem, & iniungentem, quam tamen pro ſua ſapientia, & bonitate admittere voluit in iuriſdictione conferenda Epiſcoporum Dominus noſter IESVS CHRISTVS, cui cum Patre, & Spiritu ſancto, omnis creatura accinat perpetua laudum encomia in ſeculis ſempiternis, Amen.

TRACTAT. LXX.

In quo diſſeritur, an eo poſito quod poteſtas iuriſdictionis à Chriſto Domino per Papam deriuatur immediate, an hæc inquam deriuatio fiat vi iniunctionis hominis committentis iuriſdictionem, an verò per conſecrationem.

EVICIMVS tam longa diſputatione, iuriſdictionis poteſtatem à Deo non niſi per Pontificem in Epiſcopos deriuari: nec illud expediendum eſt, an hæc deriuatio à Pontifice fiat virtute ſimplicis iniunctionis, an verò virtute conſecrationis; & an hæc deriuatio fiat à Papa, vt ipſe ſolus aſſignet materiam, Deo iuriſdictionem dante: nam inter ſex quæſtiones initio propoſitas, hoc quinto loco diſputaturos nos eſſe polliciti ſumus: nam de quarta hactenus dictum eſt.

Quod igitur attinet ad primũ dubium, non vna, & eadem eſt omnium ſententia: nam quidam diſtinguũt, duplicem eſſe iuriſdictionem, alteram quidẽ ordinariam, alteram verò commiſſariam: ordinariam quoq; ſubdiſtinguũt in alteram, per quam quis poteſt gubernare iuxta ius Diuinum, & in alteram, per quam poteſt iuxta canones editos à Pontifice Eccleſiam ſuam adminiſtrare. Hi igitur ſtatuũt, omnem commiſſariam iuriſdictionem dari vi iniunctionis, ordinariam verò omnem virtute conſecrationis. Alij verò aſſerebant, omnem commiſſariam iuriſdictionem, & omnem ordinariam, qua gubernare quis poteſt ſecundum Canones, dari per iniunctionem; ordinariam verò, qua quis gubernat ſecundum legem Diuinam, non niſi per conſecrationem. Alij verò tertiò dixerunt, tam iuriſdictionem commiſſariam, quàm quouis modo ordinariam, nequaquam per conſecrationem, ſed per iniunctionem à Papa conferri: quæ ſola vera eſt, & catholica ſententia. Quam antequam comprobemus, & fundamenta aduerſæ opinionis reiiciamus, in primis præmittendum eſt, in quo cõueniunt duæ iſtæ opiniones, & in quo differunt. Conueniũt igitur omnes in hoc, quod iuriſdictio in Epiſcopos à Papa deriuatur, atque ab eo tanquam à præcipuo Dei miniſtro, iuxta illud: *Sic nos æſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*: & iterum: *Quid igitur eſt Apollo? Quid verò Paulus: Miniſtri eius, cui credidiſtis.* Nam certè ſummus Põtifex, qui & viator eſt, & natura ſua peccator,

Prima opinio.

Triplex iuriſdictio.

Secunda opinio.

Tertia opinio probabilior cæteris omnibus.

In quo conueniant ſententiæ prædictę inter ſe inuicem.

1. Cor. 4.

Supra 3.

Hebr.1.

cator, nonnihil vt miniſter Dei operatur, quicquid in Eccleſia operatur, ſi vel ipſi Angeli iam beati, adminiſtratorij ſpiritus & ſunt, & dicuntur, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capient ſalutis. De quibus eleganter Lactantius libr. Inſtitutionum diuinarum ait; *Deus (vt principio docui) neque nomine, cum ſolus ſit, eget; neque Angeli, cum ſint immortales, dici ſe deos, aut patiuntur, aut volunt: quorum vnum, ſolumque officium eſt ſeruire nutibus Dei, nec omnino quicquam, niſi iuſſu eius facere. Sic enim mundum regi à Deo dicimus, vt à rectore prouinciam, cuius apparitores nemo ſocios in regenda prouincia eſſe dixerit, quamuis illorum miniſterio res geratur.* Hæc ille. Conueniunt ergo oẽs in hoc, quod iuriſdictio à Papa deriuatur, quatenus Dei miniſter eſt. Verum in hoc miniſterio intelligendo, magna eſt diſcrepãtia. Nam aliter qui iniungit, eſt miniſter, & aliter qui conſecrat. Quod vt perſpici poſſit, conſiderandum, quid eſt iuriſdictionem dari per iniunctionem, & quid per conſecrationem. Iniungere igitur iuriſdictionem, eſt præcepto aliquo obligare ad iuriſdictionem aſſumendã, eaq; pro tempore & loco vtendum: metaphora ſumpta ab onerantibus iumẽta, qui iniungere, id eſt, intus iungere ſolent pondera deferenda, dum ea onerant. Ita cum ſuperior iniungit alicui ſubdito curã regendi ſubditos; duo facit. Ipſi enim, qui regere debet, præcipit vt aſſumat curam regendi alios tanquam onus quoddã Dei amore portandũ. Subditis verò præcipit, vt ei pareant, & obedientiæ iugum, & pondus propter Dominũ ferant. Itaq; qui iniungit, etſi reſpectu Dei miniſter ſit, ob quem ſumit curam eligendi perſonã idoneam, & ei onus gubernationis imponendi: reſpectu tamen ipſius electi, & eorum, quibus illum præficit, ex autoritate agit quaſi Eccleſiaſticus Princeps. Sicut etiam Rex, aut Imperator, miniſter quidã eſt reſpectu Dei, vt ait Paulus; reſpectu autẽ eorum, quos pręficit, & eorũ quibus pręficit, Regem agit & Principem.

Lactant. li.2. Diuin. inſt. c. 17. ſub init.

Angelis quid cura ſit.

Mundus vt regatur à Deo.

Iniungere iuriſdictionem quid.

Rom.13.

Agere ex vi conſecrationis quid ſit.

Qui autem vi conſecrationis aliquid facit, quia adſtrictus eſt ad certam formam verborum, certaque ſigna, & cæremonias, quas ſi prætereat, nihil efficit, ita eſt miniſter Dei, vt limitatum valde habeat miniſteriũ, nec ex autoritate ſua, aut voluntate agat, ſed ex præcepto. Hinc eſt, quod nec augere poteſt effectũ conſecrationis, neq; minuere, neque omninò tollere, nec variare. Nec enim in baptizantis poteſtate poſitum eſt, vt gratiam, aut characterẽ non cõferat, aut maiorem aliquã gratiam, vel minorem, vel variã, plusquam Dei pactum, & pręſcriptum impertiri valeat: quod quidem aliter ſe habet in iniungente, quia maiorem iuriſdictionem, & minorem iniungere poteſt, & ſi vult, nullam. Adhibet etiam ille induſtriam ſuam, & voluntatem atq; autoritatem, & ita non ſe habet inſtar nudi inſtrumenti, & agentis liberi ex autoritate: inde etiã eſt, quod effectus qui per conſecrationem dari ſolet, ſublimis ſit, & à Deo ſolo ſpectandus. Et idcirco adhibentur certæ ceremoniæ à Deo inſtitutæ, & ad eum tendentes: quaſi dicat cõſecrans Deo: Domine, à te virtus deſcẽdere debet, quia hoc opus ſupra vires meas eſt: & ideò ad te iuxta modũ, quem præſcripſiſti, accurro, vt tu ipſe facias, quod ego facere nequeo. Quod etiam dæmon, qui ſimia Dei eſt, volens in hoc malè & ridicule eum imitari, ſuis præſcribit magis, & incantatoribus, præſcriptis vt cæremonijs vtantur, vt ea ratione teſtentur ipſum Deum, cuius virtute fiat quod fieri optant.

Dæmon ſimia Dei eſt.

Quia autem qui iniungit, vt principale agens ſub Deo operatur; qui autem conſecrat, per modum inſtrumenti, & quia effectus quoq; diuerſi ſunt: atq; effectus iniunctionis magis eſt attemperatus agenti, ille vero conſecrationis altior, ad quem conſecrans non poſſit attingere, vtpote ſupernaturalis: hinc fit, vt iniungens debeat ſibi aſſimilare illum, cui iniungit. Quare nullam habens iuriſdictionem, nihil alteri poteſt iniungere. Conſecrans autem, quia vt inſtrumentum agit, cuius non eſt ſibi ſimilem reddere effectum, (nec enim ſerra ſcamnum ſibi ſimile facit, ſed mens, ideaue artificis) idcirco conſecrans ſæpè porrigit effectum, quem ipſe non habet. Nam abſoluit peccator Sacerdos, & gratiam confert ordinato peccator Epiſcopus.

Cur potius iniungens, quã conſecrans aliquem, illum debeat aſſimilare ſibi.

Differunt igitur in tribus hi miniſtri: quod iniungens ex autoritate agit, & effectum inferiorem, & ad quem ipſe pertingit, & ad hoc quod ſibi aſſimilat illum, in quem agit. Contra verò miniſter conſecrationis non agit ex autoritate, ſed per modum inſtrumenti, & effectum ſuas vires ſuperãtem confert: neq; eſt neceſſe, vt in ſe habeat quod alij confert, quia non ipſe propriè, ſed Deus confert, qui omnia bona in ſe eminenter præhabet: quoniam tametſi non egeat miniſtro, eo tamen pro ſua bonitate communicanda vtitur. Vt enim ſutor calceos immediatè per ſe ipſum facit, etſi inſtrumentis vtatur: ita Deus etſi in conſecratione vtatur miniſtro, & cæremoniis tanquam inſtrumentis, vel inſtrumento ſimilibus, tamen effectũ con-

Iuriſdictionis & conſecrationis miniſtri in tribus differunt inter ſeſe.

Qua ratione iuriſdictionẽ Deus videatur conferre.

teſtatem, aſſimilat ſibi eum, cui dat, non autem conſecrans, quia per miniſterium id agit. Docet etiam baptiſmum Ioannis humanum, quia ab homine immediatè, licet ab homine habēte à Deo autoritatem: baptiſmum Chriſti diuinum, quia immediate à Chriſto, qui Deus eſt.

Hac igitur poſita differentia, aſſerimus iuriſdictionem conferri per viam iniunctionis, non autem conſecrationis, vt aliqui volunt, dicentes, quod ſicut Cardinales, etſi non ſint Papæ, eligentes tamen Papam, conferunt ei Papatum per modū miniſterij, & vt inſtrumenta Dei, & non per ſuam naturam: ſicut in fornace Babylonica non ſua vi, ſed vt Dei inſtrumentum, refrigerabat ignis: ita iuriſdictionē dari à Deo per conſecrationem, Papam verò exhibere nudum miniſterium. Alij verò dicebāt, conferri quidem iniunctione Papæ: ſed in illa iniunctione, ſicut & in conſecratione, Papam ſe habere vt nudum miniſtrum: ſicuti ſeruus de bonis domini, & non ſuis ſolet dare eleemoſynam: ita Papam dare iuriſdictionem, imò potius Deum per Papā, ſicut ipſe Dominus facit effectum conſecrationis: quæ omnia ficta eſſe, & hominū inuenta, facile oſtendemus.

Dan 3.

Interim igitur probemus, iuriſdictionem dari per Papam tanquam miniſtrum quidem Dei, ſed ex autoritate, & voluntate agentem, non autem per eum tanquam per miniſtrum operantem vi conſecrationis: quod quidem aliquo modo probatur ex Scriptura, efficacius autem ex Patribus & ratione. Scriptura ergo oſtendit, Dominum Petro promiſiſſe claues & ei oues tradidiſſe. In illa autem ouium commiſſione nulla cæremonia eſt vſus, ſed mera iniunctione dicendo: Paſce, ſiue rege oues meas: &, *Confirma fratres ſuos*. Cum autem eos ordinauit in Sacerdotes, cæremoniis eſt vſus: ergo iuriſdictio per meram iniunctionem confertur. Scio reſponderi poſſe, Chriſtum veluti Principem, & habentem poteſtatem excellentiæ, non eſſe legibus adſtrictum, quas ſuis miniſtris impoſuit; & ideo ſolo præcepto cōferre iuriſdictionem potuiſſe, quam alius præſcripſit per conſecrationem eſſe conferendam. Sed quia Chriſtus Dominus ita vſus eſt ſua poteſtate, vt exemplum Eccleſiæ miniſtris præbuerit, quomodo illi ea vti deberent, & Eccleſiæ praxis, vt oſtendimus, ſemper habuerit, vt oues per iniunctionem ſint commiſſæ paſtoribus: ſequitur quod Chriſtus non perſcripſerit, vt per conſecrationem committeretur, ſed voluerit, vt quēadmodum ille per iniunctionem iuriſdictionem commiſit Petro, ita Petrus, & alij paſtores maiores aliis minoribus iniungerent, vt ſemper obſeruatum eſt. Præterea cum in his, quæ ſunt ordinis, adhibuerit aliquas cæremonias Chriſtus, ſicut cū promouit eos in Sacerdotes, porrexit eis panem, & calicem, vt nos hodie facimus: inſufflauit quoq; in eos, quando poteſtatem remittendi peccata contulit: impoſuit etiam manus, ac benedixit, cum eos ad Epiſcopatum promouit. Baptizauit quoque, ſaltem B. Petrum. & vt alij cenſent, B. Virginem, quò non ſolum verbo, ſed exemplo (quo melius cæremoniæ docentur) inſtrueret de modo baptizandi: igitur ita etiam in poteſtate iuriſdictionis. Apoſtolos quoq; iam factos ſacerdotes: & antequam fierent; miſit Dominus ad prædicandum: ante quidem conſecrationem, per Iudæā; & poſt illam, ac Domini reſurrectionem, per vniuerſum mundū. Et quia nemo poteſt prædicare non miſſus, & non habens ad id iuriſdictionem: profecto huiuſmodi iuriſdictionem illis per iniunctionem contulit. Ad hæc ex Actis Apoſtolorum, & epiſtolis Pauli hoc colligitur. Siquidem qui in miniſterium mittebātur, conſecrabantur prius, ſed ante conſecrationem eligebantur vel ab Apoſtolis, vel à plebe, & confirmabantur à Petro, vel Paulo, vel alijs Apoſtolis: in ipſa autem ordinatione ſuſcipiebant iuriſdictionem, ſicut hodie accipiunt. Niſi quod ante diuiſionē parochiarum eam nullis limitibus circumſcriptam accipiebāt: hodie vero limitatam ad Eccleſiam, cuius titulus eis cōfertur, antequam conſecrentur. Poſt hanc autem collatam iuriſdictionem accedebat conſecratio, quæ iuriſdictionem firmaret datam, ſiue hominem Deo cōſecraret, ac dedicaret, vt ei miniſtraret prius collata iuriſdictione vtens.

Quod Papæ iuriſdictio det iniunctione, nō autem per conſecrationem à Deo immediate conferatur, tripliciter oſtenditur.

Ab Scripturæ teſtimonio

Matth. 16.

Ioan. 21.

Luc 22.

Ibidem &

1. Cor 11.

Luc. 22.

Ioan. 20.

Luc. vlt.

Melius cæremoniæ exemplo docentur, quam verbo.

Matth 10.

Infra vlt.

Cum ergo dicitur à Paulo: In quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, non video cur non cōmode, & conuenienter intelligatur, quod ſuperiores Spiritu ſancto acti confirmabant electos, & confirmādo tradebant eis iuriſdictionem, cuius traditionem accedente conſecratione, quaſi obſignabant. Præterea videmus, Paulum, qui cōſecratus eſt per manuum impoſitionem, Act. 13. ante ordinationem, aliquot annis prędicaſſe ſola iuriſdictione accepta, quā citra conſecrationem habuit. Quinimò in eodem loco Act. 13. antequā illi imponerentur manus, perſpicuum eſt cōſecratores probaſſe electionem Dei, aſſumentes eum cum Barnaba in opus conuertendarum Gentium, & ita ſententiam

Illud Apoſtoli: In quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiā Dei, quem ſenſum pati poſſit.

Act 20.

Paulus & Barnabas cum ſola iuriſdictione ad prædicandum Gentibus deſtinati ſunt.

[illegible] & magna diſpoſitione [illegible] omnes ſibi omnia vindicarent, ſed eſſet in ſingulis [illegible], quorum inter [illegible] prima ſente [illegible]. Et rurſus, [illegible] conſtituti, ſolicitudinem ſuſciperent ampliorem, per quos ad vnam Petri Sedem vniuerſalis Eccleſiæ cura conflueret, & in nullo [illegible] à ſuo capite diſſideret. Hæc ille, docens, ex diſpoſitione Sedis Apoſtolicæ variam diſtributionem iuriſdictionum eſſe factam. Ex quo ſequitur, iuriſdictionem non dari vi conſecrationis, ſiquidem conſecrationis effectus non pendet ex arbitrio, & diſpoſitione hominis. Gregorius quoq; Magnus lib. 2. Regiſt. epiſt. 30. *Quanto Apoſtolica Sedes,* inquit, *ſua autoritate cunctis prælata conſtat Eccleſiis, tantò inter multiplices curas & illa nos valde ſolicitat, vbi ad conſecrandum antiſtitem noſtrum expectatur arbitrium.* Et paulò inferius de electo in Epiſcopum loquens, ait: *Tunc à propriis Epiſcopis (ſicut antiquitatis mos exigit) cum noſtræ autoritatis aſſenſu ſolatiante, & auxiliante Domino facias conſecrari: quatenus huiuſmodi ſeruata conſuetudine, & Apoſtolica Sedis proprium vigorem retineat: & à ſe conceſſa aliis iura non minuat.* Hæc ille, docens à conſenſu & arbitrio Pontificis pendere conſecrationem, & ab eius priuilegio iura electionis emanare. Idem eodem lib. epiſtola 31. cùm iuſſiſſet Cumanæ vnionem fieri Eccleſiæ cum Muſitana, ait: *Vtraſque nos Eccleſias præſentis autoritatis pagine veniſſe, tibiq; commiſiſſe cognoſcas: vtrarumq; etiam Eccleſiarum ſcito te eſſe proprium Pontificem. Et ideò quodcumque vel de earum patrimonio, vel cleri ordinatione promotioneve iuxta Canonum ſtatuta viſus fueris ordinare, atque diſponere, habetis, vt proprius re vera Sacerdos liberam ex noſtra autoritatis conſenſu, atque permiſſione licentiam.* Hæc ille, oſtendens ex ſua autoritate & conſenſu habere propriam & ordinariam iuriſdictionem ſuper Eccleſiam Cumanam olim Epiſcopum ſolius Muſitanæ, non autem vi conſecrationis, eo quòd denuò conſecrari non poterat. Idem Greg. epiſt. 35. eiuſdem libri ad Ioannem, cui cõmittit curam Trium tabernenſium Eccleſiæ, eam vniens huius Ioannis Eccleſiæ, ſcribit: *Huius ergo rei ſolicitudine ſæpe commoti, hoc noſtri cordis ſedit conſilium; vt vicinis eas mandaremus Pontificibus gubernandas. Ideoq; fraternitati tuæ curam, gubernationemq; Trium tabernenſium Eccleſiæ prouidimus committendam, quam tuæ Eccleſiæ aggregari, vniriq; neceſſe eſt; quatenus vtrarumq; Eccleſiarum Sacerdos rectè Chriſto adiutore poſſis exiſtere.* Hæc ille, ex conſilio ſuo, & deliberatione ſe iuriſdictionem dare Eccleſiæ Trium tabernenſium aſſerens. Idem ad Maximum Epiſ. (vt habetur c. Manda-

Greg. Mag. lib. 2 regiſt. epiſt. 30. tom. 2. diſtinct. 93. c. Quanto.

Idem.

16. q. 1. c. Et temporis qualitas.

Idem.

16. q. 1. c. Poſtquàm hoſtium.

Idem.

ta, de [illegible]) *Super [illegible] Apoſtolicæ Sedis [illegible] decernimus: [illegible] loco tribuimus [illegible].* [illegible] Ex decreto e[illegible], & non ex conſecratione manabat illa iuriſdictio. Idem ad Ianuarium ſcribens, *Peruenit,* inquit, *ad nos quoſdam ſcandalizatos fuiſſe, quod Presbyteros tangere chriſmate eos qui baptizati ſunt, prohibuimus. Et nos quidem ſecundum veterem vſum Eccleſiæ noſtræ facimus: ſed ſi omnino de hac re aliqui contriſtantur, vbi Epiſcopi deſunt, vt Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chriſmate tangere debeant, concedimus.* Ita ille, tam conſecratis Presbyteris licentiam concedens chriſmate tangendi baptizatos: quod iuriſdictionem exigit, ſine qua nemo licitè ordine poteſt vti. Idem quoque alibi inquit: *Moderamine Apoſtolicæ autoritatis decernimus, vt monachi ſi Presbyteri honore dedicati (alias decorati) ſunt, cum ligandi, ſoluendique poteſtate, decimarum, primitiarum, oblationum, donationum, quæ fiunt pro viuis, & pro defunctis, portionem iuxta Canonem ad ſuam, proximorumq; vtilitatem, merito perfectionis iuſtitiæ, non minus quam cæteri Sacerdotes, laudabiliter ſibi vendicent.* Et cap. ſequenti: *Ex autoritate huius decreti, quod Apoſtolico moderamine, & pietatis officio à nobis eſt conſtitutum, Sacerdotibus monachis Apoſtolorum figuram tenentibus, liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, pœnitentiam imponere, atque peccata ſoluere.* Hactenus Gregorius, docens ex decreto, & nequaquam ex conſecratione monachis dari iuriſdictionem. Papa quoq; Gelaſius ſcribit: *Si quis monachus fuerit, qui venerabilis vitæ merito Sacerdotio dignus videatur, & Abbas, ſub cuius imperio Regi Chriſto militat, illum fieri Presbyterum petierit, ab Epiſcopo debet eligi, & in loco quo iudicauerit, ordinari, omnia quæ ad Sacerdotis officium pertinent, vel populi, vel Epiſcopi electione prouide ſit acturus.* Item Bonifacius: *Sunt nonnulli,* ait, *nullo dogmate fulti audaciſſimo quidem zelo magis amaritudinis, quam dilectionis inflammati, aſſerentes monachos, qui mundo mortui ſunt, & Deo viuunt, ſacerdotalis officij potentia indignos neq; pœnitentiam, neq; Chriſtianitatē largiri, neq; abſoluere poſſe, per Sacerdotalis officij diuinitus ſibi iniunctam poteſtatem. Sed omnino labuntur: neq; enim B. Benedictus monachorum præceptor almificus, huius rei aliquo modo fuit interdictor, ſed eos ſecularium negotiorum edixit expertes fore modò tantummodò. Quod quidem Apoſtolicis documentis, & omnium ſanctorũ Patrum inſtitutis non ſolum monachis, ſed etiam Canonicis, magnopere imperatur. Nemo enim militans Deo, implicat ſe negotiis ſecularibus. Tantorum igitur Patrũ inſtituti exemplis (quibus periculoſiſſimum eſt refragari) credimus à Sacerdotibus monachis*

Idem lib. [illegible] regiſt. epiſt. [illegible] c. Peruenit.

Idem 16. q. 1. c. Moderamine.

Idem.

Sacerdotes monachi [illegible] Apoſtolorum [illegible] ſe [illegible].

Gelaſ. Papa. 16. q. 1. c. Si quis.

Boniſa. eadē cauſa & quæſt. c. Sunt nonnulli.

In eos qui monachos Sacerdotalis officij potentia indignos exiſtimant. B. Benedictus monachorum præceptor almificus.

liganꝭ

…ctorum Patrum exemplis ac dictis periculoſum eſſe frangi.

ligandi, ſoluendique officium, Deo operante dignè adminiſtrare, ſi eos digne contigerit hoc miniſterio ſublimari. Hæc ille. Ex cuius verbis habetur in primis, potentiam ligandi, & ſoluendi à Deo eſſe, & eius vſum non decere monachū, ſi eius prohiberetur: quod quia non prohibuit Apoſtolica ſedes, decernit vt poſſit illum habere: quod ſine iuriſdictione nequaquam fieri poteſt, quam conſtat monachum, ſicut nec ſimplicem Sacerdotem per conſecrationē non habere, ſed ex iniunctione. Adhæc Nicolaus Papa ait:

Nicol. Papa IX quaſi 2. c. conqueſtus.

Primates enim, vel Patriarchas, nihil priuilegij habere præ cæteris Epiſcopis, niſi quantum ſacri Canones concedant, & priſca conſuetudo illis antiquitus contulit, definimus: ita vt ſecundum Nicenas regulas ſua priuilegia ſeruentur Eccleſijs: præterquam ſi Apoſtolica ſedes aliquam Eccleſiam, vel ipſius rectorem quolibet ſpeciali priuilegio decreuerit honorari. Hæc ille, aſſerens ex Canonum definitione, & Apoſtolico decreto emanare Primatum iuriſdictionem.

Leo IX. Iuo.

Leo IX. epiſtola ad Michaelem Conſtantinopolitanum, vt habet Iuo 5. par. cap. 21. *Sicut cardine,* inquit, *totum regitur oſtium; ita & à Petro & ſucceſſoribus eius totius Eccleſiæ diſponitur emolumentum. Et ſicut cardo immobilis permanens ducit, & reducit oſtium; Sic Petrus, & ſucceſſores eius, liberum de omni Eccleſia habent iudicium, cum nemo eorum debeat mouere ſtatum.*

Paſchal II 16 q. 1. c. peruenit.

Paſchalis II. ad Victorem Bononiēſem Epiſcopum inuehitur in quoſdam Abbates, ſiue monachos, qui contra ſanctorum decreta, Epiſcopalia iura, & officia ſibi vendicabant: quæ (inquit) abſque proprij Epiſcopi licentia, vel Apoſtolicæ Sedis autoritate nullatenus præſumere debeant.

Idem de elect. & elect. pot. c. ſignificaſti. Ioan. 21.

Idem ad Archiepiſcopum Panormitanum de Chriſto ter Petrum interrogante, antequam committeret ei oues, ait: *Si conſcientiarum factor, & cognitor ſecretorum conditione hac vſus eſt, nec ſemel tantum, ſed & ſecundo, & vſque ad contriſtationem: qua nos ſolicitudine oportet tantam Eccleſiæ prælationem imponere fratribus, quorum conſcientias non videmus:* Hæc ille, docens, ex impoſitione ſeu iniunctione deriuari iuriſdictionem in conſecrato.

Nicol. Tertius.

Nicolaus III. epiſtola ad Vvillermum Archiepiſcopum Montis Regalis, tradit, ex liberalitate Sedis Apoſtolicæ manare beneficiorum munera, & iuriſdictionem: quem quidem prodiximus in ſuperiori quæſtione.

Alex. Quartus.

Alexander IIII. tit. de cleric. non reſiden. cap. Relatum, quoſdam prælatos nō reſidentes, docet, ſi præſentati fuerint, non eſſe admittendos; & ſi admiſſi fuerint, eſſe amouendos: docens ex iuſſione dari iuriſdictionē, & remotione tolli.

Idem.

Idem colligitur ex ca. inter quatuor, & ex cap. Ex tuæ, eiuſdem tituli. Idem ex cap. ex frequentibus, de inſtitut. Et in cap. Cum veniſſem, tradit, Epiſcopum cōſenſu ſuo habere iuriſdictionē in clericos, ſicut ipſe habet iuriſdictionem de iure, & fratrum inſtitutione: & transferre iuriſdictionem, & conſtituere in magiſtratu Eccleſiaſtico alios.

Leo Quartus.

Leo item IIII. in cap. Regenda: *Regenda eſt,* inquit, *vnaquaque parœcia ſub prouiſione, ac tuitione Epiſcopi per Sacerdotes, vel cæteros clericos, quos ipſe cum Dei timore prouiderit: cuicunque pertinere videtur, & circumire, vt ſibi neceſſarium viſum fuerit Eccleſiaſtica autoritate cogente.*

Epiſcopi quod munus ſit.

Innoc. III. tit. de conceſſ. præben. ca. Quia diuerſitatem.

Innoc. quoque III. c. Quia diuerſitatem. *Mandamus,* inquit, *quatenus eos, qui præbendas Eccleſiæ Eboracenſis, vel aliarum ad donationem eius (licet Archiepiſcopi) ſpectantes præter autoritatem acceperunt ipſius, ad eas reſignandas monitione præmiſſa compellas.* Hæc ille. Ex autoritate ergo Archiepiſcopi, & non ex conſecratione dabantur præbendæ, vel dignitates, cum eis annexa iuriſdictione.

Idem.

Idem titul. de tranſlatione Epiſcoporum, c. cum inter corporalia, ita habet: *Sicut autem Epiſcopus conſecratus ſine licentia Romani Pontificis ſuam non debet Eccleſiam derelinquere, ſic & electus confirmatus: cum non debeat in dubium reuocari, quin poſt electionem, & cōfirmationem Canonicam inter perſonas eligentium, & electi coniugium ſit ſpirituale contractum, cui profecto Epiſcopalis dignitas nihil addit; cum quis Epiſcopali præditus dignitate, nullius tamen Eccleſiæ poſſit eſſe Epiſcopus: quemadmodum de illo contingit, qui oneri Pontificali renuntiat, non honori. Vnde cum non ſit maius vinculum Epiſcopi ad Eccleſiam, quam electi, maximè cum fuerit confirmatus, imò idem penitus, & non aliud, idem iuris obtinet in vtroque.* Hæc ille, adiungens etiam, quod Eccleſia illa, quæ electum habet nondum conſecratum, non dicitur viduata, quaſi ſponſum non habeat: ſed quia ſponſus eius nondum eſt conſecratus, adhuc quātum ad quædam quaſi viri maneat ſolatio deſtituta: ſicut iuxta communem morem loquendi illa dicitur Eccleſia viduata, quæ licet Epiſcopum habeat inutilem, tamen prohibetur habere.

Quæ dicatur Eccleſia viduata communi: ter.

Cum igitur electus confirmatus, licet nondum cōſecratus, ſponſus ſit, & non minus ſponſus quam conſecratus: niſi quod ordinare non poteſt per ſeipſum, quod eſt quaſi filios generare; quod facere non poteſt, niſi accedat copula per conſecrationem: nam vt

Innoc. Tertius.

ipſe Innocentius ait in cap. licet, eodem titulo, ſpirituale fœdus coniugij, quod eſt inter Epiſcopum, & Eccleſiam, quod in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in conſecratione intelligitur conſummatum

ſummatum, ſine illius autoritate ſolui nō poteſt, qui ſucceſſor eſt Petri, & vicarius Ieſu Chriſti. Cum igitur Epiſcopus nihil minus vinculi habeat cū ſua Eccleſia, procul dubiò integram habet iuriſdictionem ſuper eam ante conſecrationem: ergo per cōſecrationem nihil illi datur iuriſdictionis.

Poteſtas Ordinis in Epiſcopo quid ſit, quid verò eius de iuriſdictio, ſecundum Innocentium.

Idem

Obiter etiam annotandum eſt ex verbis Innocentij, quòd poteſtatem Ordinis in Epiſcopo vocat dignitatem, & honorē Epiſcopalem; curam verò, & iuriſdictionem vocat onus: qua quidem iuriſdictione ait ſpoliari eum, qui renuntiat Epiſcopatui ordine retento. Idem ad Hoſtienſ. Epiſc. de poſtul. prælat. cum narraſſet Hoſtienſem Epiſcopum poſtulationē Canonicorum Senonenſium, qua ſibi petebant Epiſcopum quendam alterius Eccleſiæ nō admiſſum à Pontifice, eum commendans, ait: *Tu intelligens eos, qui caſſationem noſtram quodammodo reuocare volebant, eligendi priuilegium amiſiſſe: quia conceſſa ſibi ex Apoſtolicæ Sedis benignitate abuterentur temerè poteſtate, ac ideò ad alios, licet pauciores numero, quātum tamen ad hoc pertinet, conſilio ſaniores, eligēdi, vel poſtulandi deuolutam eſſe licentiam, prædictum Cameracēſem ad eorum inſtantiam in paſtorem autoritate fretus Apoſtolica prouidiſti. Nos igitur à ſolicitudine Cameracenſis Eccleſiæ ipſum reddidimus abſolutum: quod à te de mandato noſtro factum eſt, autoritate Apoſtolica cōfirmantes.* Hæc ille, clariſſimè oſtendens, legatum Hoſtienſ. autoritate Apoſtolica cōſtituiſſe Epiſcopum Cameracenſem paſtorem Sennonen. nulla conſecratione interueniente, iam enim erat cōſecratus. Idē eod. tit. c. Bonæ memoriæ, cum à Canonicis Rauennatenſib. ſede illa vacante poſtularetur in Epiſcopum quidam Cardinalis Presbyter, vel alius Epiſcopus Imolenſis, vtriuſque poſtulationem reiecit Pontifex:

Cōmnnis vtilitas priuatæ eſt præferenda.

Cardinalis quidem, quia vtilior erat Eccleſiæ vniuerſali, & communis vtilitas priuatæ eſt præferenda; Epiſcopi autē, quia non erat conuenienter poſtulatus, de quo ait Pontifex:

Quarnā poſtulationes ſedes Apoſtolica admittere non conſueuerit.

Attendentes autem ex altera parte, quòd prædictus Epiſcopus à minori quam tertia parte fuerit poſtulatus; & quòd Apoſtolica ſedes poſtulationes huiuſmodi non conſueuerit in tanta diuiſione, ac contradictione recipere, cū etiam quando aliquis ab alijs vnanimiter poſtulatur; ad admittendam poſtulationem eorum; non tam ex iuſtitia, quam gratia moueatur, poſtulationē ipſius non duximus admittendam. Hæc ille. Ex gratia igitur, & non ex vi conſecrationis, datur à Pontificè iuriſdictio Epiſcopo poſtulato.

Idem.

Idem ad Epiſcopum Zamoren. (& habetur c. accedens, de præb. & dignit.) cēſet, Clericum abſentem pro alio poſſe de Eccleſiaſtico beneficio inueſtiri: & cum non poſſit conſecrari vnus pro altero, intelligitur de beneficio habente iuriſdictionem.

Idem.

Idem in c. Qualiter, de elect. & elect. poteſt. irritam reddit electionem eius, qui ante confirmationem Pontificis ad miniſtrationem Epiſcopatus ſe irreuerenter immiſcuerat.

Gregor. X.

Tit. de ele & elect. poteſt c. licet.

Adhæc Gregorius X in Concilio Lugdunen. ſtatuit ad regimen Eccleſiæ parœcialis non admittendum, qui vigeſimumquintum annum non attigerit, & qui idoneis moribus, & ſcientia exiſtat. & in Eccleſia ſua perſonaliter reſideat: & intra annum à ſibi commiſſi regiminis tempore numerandum ſe faciat ad Sacerdotiū promoueri.

Ad regimen parœ. alis Eccleſiæ qui s nō ſit admitt. eū.

Vides ergo, regimen animarum ante Sacerdotium committi curato? quēadmodum Clemens V. Extrauag. vl. Quia nōnulli (prout accepimus) &c. temerarios eos vocat, & in eos excommunicationem intorquet, qui Pontificem ante conſecrationē, ſiue coronationis inſignia, dicebant ſe non debere intromittere de reſeruationibus, & promiſſionibus, vel de diſpenſationibus: nec ſe Epiſcopum in literis ſimpliciter, ſed electum Epiſcopum ſcribere debere. Papa igitur ante conſecrationem iuriſdictionem habet ſuper vniuerſam Eccleſiam.

Clemens V.

Ab antiquorum autoritate Patrum.

Accedunt ſententiæ antiquorum Doctorum, qui docent, Epiſcoporum iuriſdictionem pendere ex conſenſu, ſiue iniūctione, non autem à conſecratione.

Cyprianus.

Vnde Cyprianus li. de ſimplicitate prælatorum, damnat Nouatianos, qui ſe præpoſitos ſine vlla ordinationis lege conſtituebant, & nemine dante Epiſcopatum, Epiſcopi nomen aſſumebant. Cum autem hæretici cōſecrationem accipiant, & dent, ſi Eccleſiæ forma ſeruetur: in hoc erant reprehenſibiles Nouatiani, quòd ſine dante iuriſdictionem, eam ſibi vſurpabant.

B. Hieron l. 2. contra Iouin.

Et Hieron. libr. aduerſus Iouinianum, reprehendit Pontifices, qui non meliores, ſed argutiores in Clerum allegebant: & munera Eccleſiaſtica quaſi munera militaria largiebantur.

B Ambr. to. 5. à medio.

Et Ambroſ. in cap. 4. ad Epheſ. affirmat, olim, vt plebs multiplicaretur, omnibus conceſſum fuiſſe omnia facere; poſteà verò aliter inſtitutum, vt nullus de clero audeat, qui ordinatus non eſſet, præſumere, quod ſciret non ſibi creditum, vel conceſſum: ex inſtitutione ergo, ordinatione, ſiue præcepto olim dabatur iuriſdictio.

Scholaſtici Doctores.

B. Tho 2 2 q 39. ar 3. in cō-cl. to. 11 p 18.

Poteſtas ſpiritualis duplex

Inter Scholaſticos B. Thomas in 2. 2. quærens, an ſchiſmatici habeant aliquam poteſtatem, reſpōdenſque ait: Reſpondeo dicendum, quòd duplex eſt ſpiritualis poteſtas. Vna quidem Sacramentalis, alia iuriſdictio-

ordinationis. Sacramentalis quidem poteſtas eſt, quæ per aliquam conſecrationem confertur. Omnes autem conſecrationes Eccleſiæ ſunt immobiles, manente re quæ conſecratur: ſicut etiam patet in rebus inanimatis. Nam altare ſemel conſecratũ non conſecratur iterum, niſi fuerit diſſipatum. Et ideò talis poteſtas ſecundum ſuã eſſentiam remanet in homine, qui per conſecrationem eſt adeptus, quam diu viuit, ſiue ſchiſma, ſiue in hæreſim labatur: quod patet ex hoc, quod rediens ad Eccleſiam, non iterum conſecratur. Sed quia poteſtas inferior non debet exire in actum, niſi ſecundum quod mouetur à poteſtate ſuperiori, vt etiã in rebus naturalibus patet; inde eſt, quod tales vſum poteſtatis amittunt, ita ſcilicet, quod non liceat eis ſua poteſtate vti. Si tamẽ vſi fuerint, eorum poteſtas effectum habet in Sacramentalibus: quia in his homo non operatur niſi vt inſtrumentum Dei: vnde effectus Sacramentales nõ excluduntur propter culpam quamcunq; conferentis Sacramentum. Poteſtas autem iuriſdictionalis eſt, quæ ex triplici iniunctione hominis confertur. Et talis poteſtas non immobiliter adhæret: vnde in ſchiſmaticis non manet. Vnde non poſſunt nec abſoluere, nec excommunicare, nec indulgẽtias facere, aut aliquid huiuſmodi: quod fecerint, nihil eſt actum. Cum igitur dicitur, tales non habere poteſtatem ſpiritualem, intelligendum eſt vel de poteſtate ſecunda: vel ſi referatur ad primam poteſtatem, non eſt referendum ad ipſam eſſentiam poteſtatis, ſed ad legitimum vſum eius. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta. Hæc Thomas. In cuius verbis id notandum, quod poteſtatem Ordinis immobilem facit ſecundum ſuam eſſentiam, ex eo quod per conſecrationem datur: vnde aſſerit non poſſe tolli eius eſſentiam, ſed vſum tantum eius legitimum impediri: poteſtatem verò iuriſdictionis aſſerit per hominis ſimplicem iniunctionem conferri, & tolli poſſe non ſolum vſum, ſed poteſtatis eſſentiam, quam ablatam eſſe dicit in Schiſmaticis, & Hæreticis, ita vt ſi ea vti non velint, non ſolum peccent, ſed nihil etiam efficiant, quia non habebant poteſtatem faciendi, etiam illicitè: ad quam poteſtatem aſſerit Thomas pertinere abſoluere, excommunicare, & indulgentias facere. Ex quo patet, eos mirifice decipi, qui interpretantur, Thomam intelligendum de poteſtate iuriſdictionali, quæ eſt in foro externo, & contentioſo, in quo tamen indulgentiæ non dantur. Idem Thom. in Quarto diſt. 2. q. 4. art. 3. ad 3. poteſtatem

Ordinis poteſtas homini ſemper adhæreat.

Hæretici vtram illarum poteſtatum careant, ex Thomæ ſententia.

Poteſtas Ordinis cur immobilis, ſecundum eundem.

Inepta quorundam interpretatio, ſententiæ Angelici Doctoris. Idem tom. 7.

faciendi indulgentias tribuit Epiſcopis ſecundum voluntatem, & arbitrium Papæ, & tribuit illas facultates clericis, qui nondum ſunt conſecrati. Durandus quoq; in Quarto diſt. 20. agens de illo verbo: *Paſce oues meas*, ait: *Hoc enim nulli aliorum Apoſtolorum dictum eſt, nec tunc, nec ante, nec poſtea: ergo talem poteſtatem perfectam & plenam ſolus habet S. Petri ſucceſſor, nec eſt in alijs niſi deriuata, & limitata ſecundum placitum Papæ.* Et Dominicus in Quarto diſt. 20. q. 1. 2. art. ad 4. conclu. loquens de poteſtate ligandi, & ſoluendi Apoſtolorum, ait: *Quare vbi illam Apoſtolis dedit, tribuit & Presbyteris: niſi quod iuriſdictionum diſtributionem commiſit Petro: quia non eſt de intrinſeca ratione Sacramenti, ſed de neceſſitate applicationis.* Hæc ille, perſpicuè docens, iuriſdictionem non eſſe effectum Sacramẽti, nec de eſſentia eius, ſed eſſe neceſſariam, vt applicetur materia: quod per iniunctionem fit, dum committitur ſubdito, vt ſubſit, & prælato, vt præſit vice Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum Patre, & Spiritu ſancto eſt gloria, & magnificentia, imperium, & poteſtas ante omne ſeculum, & in omnia ſecula ſeculorum, Amen.

Durandus.

Ioan. 21.

Dominicus à Soto.

TRACTAT. LXXI.

Quo rationibus euincitur, poteſtatem iuriſdictionis minimè virtute conſecrationis conferri, & argumenta in contrarium refelluntur.

MVLTÆ quoque, & acres rationes occurrunt, quibus eandem veritatem euincamus. Inter quas prima ſit: quia ſi iuriſdictio, etiam ordinaria, per conſecrationem daretur, ſequeretur, eam à Pontifice minimè deriuari: quod falſum eſſe ſupra oſtendimus. Quod autem id ſequatur, oſtendo: quia effectus Sacramenti non porrigitur, niſi à Deo, qui inſtituit Sacramentum, tanquam cauſa principali ipſum ſupernaturalem effectum attingente, & adminiſtrante Sacramentum tanquam inſtrumento, nudoque miniſtro. Qua ratione Paulus aiebat: *Diuiſus eſt Chriſtus? Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Gratias ago Deo meo, quod neminem veſtrum baptizaui, niſi Criſpum & Caium. Ne quis dicat, quod in nomine meo baptizati eſtis.* Vbi docet, in nomine eius tantum baptizari, qui Sacramentum inſtituit. Ait etiam ſe gaudere, quod neminem baptizauerit, ne occaſione miniſterij aliquis ei tribueret, quod ſolius erat CHRISTI, in cuius nomine baptizamur.

Ratio I.

Effectum Sacramenti quis conferat.

1. Cor.

Act. 18.

Chriſti cur in nomine baptizemus.

Cum

Papa à multis iam annis vix quempiam per ſe ipſum conſecrat.

Cum igitur Papa paucissimos, aut ferè nullos à multis annis per ſe ipſum conſecret: ſequitur quod ab eo non emanat iuriſdictio, ſicut nec per ipſum fit conſecratio, ſed tantum à Deo, tanquam à cauſa principali, & ab Epiſcopo conſecrante, non quidem tanquam à dante iuriſdictionem, cum cauſam non habeat, ſed tanquam à miniſtrante iuriſdictionem, per quam illam conferre ſolet Deus.

II. ratio.

Secunda ratio: Si vi conſecrationis datur iuriſdictio, ſequitur, quod cum Papa non conſecrat, ſolum præſtet conſenſum, vt quis creetur Epiſcopus Occidentalis: nam cum Orientalibus nec ipſum conſenſum præſtat: præſtare autem hunc conſenſum, non eſt dare iuriſdictionem: alias enim ante conſecrationem daretur. Cum autem per ſe conſecraret, ſolum ageret nudum miniſtrũ, & non ex autoritate: quod eſſe falſum ſuperius demonſtraui.

III. ratio.

Tertia ratio ab ipſo Papa deſumpta ſit: Nam Papa ordinariam habet iuriſdictionem, & tamen nullam ante conſecrationẽ habuit. Quod nõ ſolum conſtat ex Extrauaganti Clementis V. quæ vltima eſt inter Extrauagantes, quam etiã ex ratione. Nam pono Epiſcopum aliquem in Papam creari, ille non poteſt iterum conſecrari, ergo vel nunquam vllam iuriſdictionem habebit; vel cum conſecratus fuit Epiſcopus, illam habuit, & ita omnes Epiſcopi Papæ eſſent; vel nullam haberet, vel quã habet, à conſecratione habet. Communis quoque conſenſus eſt Patrum, quod non habentes vllam iuriſdictionem, non poſſunt illam conferre: quia opus eſt vt conferens iuriſdictionem, eum ſibi aſſimilet cui confert: ſed neque electores Papæ, nec conſecratores habent autoritatem iuriſdictionis, quã habet Papa: non ergo poſſunt eam illi conferre, etiam per conſecrationem, ſed Deus qui ante illam porrigit iuriſdictionem. Quod etiam colligitur in eo, qui Diaconus, eligeretur in Pontificem. Ibi enim non eſſet data iuriſdictio vi conſecrationis, & eam habet cum electus eſt etiam ante conſecrationem: ergo non haberet illam vi conſecrationis, aut præteritæ, aut futuræ.

Clemens V.

Cur qui nullam habet iuriſdictionem illam non poſſit conferre.

IV. ratio.

Quarta ratio: Curati habent ordinariam iuriſdictionem: quoniam ordinaria iuriſdictio eſt illa, per quam ordinariè regitur Eccleſia, ſiue quæ eſt in ordinario magiſtratu Eccleſiaſtico. Ordinarius autem magiſtratus eſt in Eccleſia, & non ex accidenti aliquo ponitur per poteſtatem commiſſam, ſiue delegatam: & tales ſunt curati. Habent igitur iuriſdictionem ordinariam, ſed hanc non habent per conſecrationem: tum quia multi non Sacerdotes, imò nec clerici quidem ſunt curati; tum etiam quia licet ſimplices ſint Sacerdotes, ſolam ordinis, nullam verò iuriſdictionis ſuſcipiunt poteſtatem: ergo iuriſdictio in curatis ex iniunctione eſt, non autem ex conſecratione. Nec poteſt reſponderi, curatos habere iuriſdictionem cõmiſſariam, ſiue delegatam, non autem ordinariam: tum quia, vt dicimus, eorum iuriſdictioni conuenit definitio ordinariæ iuriſdictionis, & ita erit ordinaria: tum quia manifeſta differẽtia eſt inter aliquos curatos, qui in aliquibus diœceſibus ex commiſſione eius Epiſcopi, & tanquam eius vicarij curam habent animarum: & inter alios, qui illam habẽt ſecundum ius, & ordinariam poteſtatem. Primi enim ad nutum amoueri poſſunt etiam ſine peccato, nulla in eis exiſtente cauſa cur amoueantur: ſicut ſine culpa vicarius Epiſcopi poteſt ab Epiſcopo amoueri. Alij verò, qui ex iure habent curam animarum, non poſſunt ſine cauſa licitè amoueri: & ideò tuentur ſe ab Epiſcopis, qui id tentant efficere. Sunt igitur huiuſmodi vicarij ordinarij.

Quæ ſit ordinaria iuriſdictio.

Ordinarius magiſtratus quis ille.

Quam leue illud ſit: Curati habent iuriſdictionem commiſſariã non autem ordinariam.

V. Ratio.

Quinta ratio: Epiſcopus electus, & confirmatus à Papa, nondum conſecratus, iuriſdictionem habet ordinariam, & ſponſus eſt Eccleſiæ ſuæ, nec Eccleſia quæ eum habet, poteſt propriè dici viduata paſtore, vt notauit Innocentius Tertius. Eſt igitur eorum iuriſdictio ordinaria: quod etiam docet Thomas in Quarto. Et tamen huiuſmodi iuriſdictio nõ habetur per conſecrationem: quia, vt dixit Innocentius, cõſecratio nihil addit.

Innoc III. ca. inter corporalia, de translat. Epiſc.

B. Thom in 4. diſt. 20. art. 3 ad tertium, tom 7.

Innoc. III. ubi ſupra.

VI. Ratio.

Sexta ratio: Quia ſi alicui iam Epiſcopo & iuriſdictionem ſuæ Eccleſiæ habenti, contingat commẽdari aliquam Eccleſiam vacantem, illi ſanè tribuitur iuriſdictio in nouam illam Eccleſiam: & non per conſecrationem, quia illa iterari nequit: ergo per iniunctionem. Nec valet reſponſio, quod illa eſt iuriſdictio commiſſaria: quia fingã, quod de iure plerunq; accidere ſolet, Epiſcopatum huiuſmodi, ſeu Eccleſiam non ſolum commendari, ſed vniri in perpetuum: in hoc euentu ille antiquus Epiſcopus, ordinarius, & proprius erit Epiſcopus Eccleſiæ ſibi de integro vnitæ: vt docet Gregor. in duobus locis ſuperius productis, & habetur 16. q. 1. c. Temporis qualitas, &c. Poſtquam hoſtilis.

B. Gregor.

VII. ratio.

Septima ratio: Contingit Epiſcopum alicuius Eccleſiæ transferri ad aliam, ſiue cum Põtifex proprio motu id facit ad Eccleſiæ vtilitatem, ſiue ad poſtulationem

Canonicorum Eccleſiæ vacantis, vt conſtat ex Titulis de tranſlat. Epiſcoporum, & de poſtulatione Prælatorũ. Epiſcopus igitur cum ad nouam Eccleſiam transfertur, dimiſſa priori, habet ordinariam iuriſdictionem ſuper nouam Eccleſiam, quam antè non habebat, & non habet illam ex conſecratione, quia non reconſecratur, ergo ex commiſſione: vel illicita eſſet vnio Epiſcopatuum, vel translatio Epiſcoporum: quod aſſerere non eſt Catholicum.

Obiectiones in contrarium nonnullæ ſoluuntur.

Nec ſatis eſt quod quidam dicunt, Epiſcopos huiuſmodi, cum primum conſecrati ſunt, ſuſcepiſſe poteſtatem iuriſdictionis indelebilem, per quam abſque noua aliqua iuriſdictione poſſunt nouam Eccleſiam gubernare, modò eis noua aſſignetur materia, id eſt, noui ſubditi: ſicut arbor, quę tranſplantatur, poteſt vi ſua in noua terra radices figere, & ſuccum ad fructum edendum trahere: & ſicut Sol eiſdem radijs, quibus illuminat noſtrum hemiſphœriũ, antipodas nobis oppoſitos illuſtrat. Non, inquam, valet: quia vel illa poteſtas iuriſdictionis, quam accepit in conſecratione, erat abſoluta, & quæ poſſet actu exerceri in omnes, & ſic omnes eſſent Papæ: vel erat circumſcripta, & limitata, & ita ſi ſine additione alicuius iuriſdictionis præficeretur nouæ Eccleſiæ, nihil faceret, quia mitteret falcem in meſſem alienam. Nec valet, dicere quod datur noua materia: tum quia ſi ita datur noua materia, vt non detur poteſtas noua, adhuc falcem mitteret in meſſem alienam, ex hypotheſi, & ita nihil faceret. Tum etiam, quia ſi dicimus quod veritas habet, nempè materiam, quo ſubditus exiſtit, mandari, niſi tribuatur iuriſdictio: & tunc cum noua materia daretur noua iuriſdictio], ſicut ad nouam ſeruitutem nouum ſequitur dominium, & è conuerſo: itaque noua illa iuriſdictio ſine conſecratione daretur. Nec eſt ſimile de radiis Solis, vel virtute radicis arboris: quia hæc abſoluta ſunt, & non habent ita limitatam virtutem, quin in variis locis valeant agere. Iuriſdictio autem reſpectũ dicit, & ita limitatũ, vt ad nouum gregem opus ſit noua iuriſdictione, ſicut ad nouam ſeruitutem nouo dominio.

Simile.

III. Ratio.

Octaua ratio: Epiſcopus titularis eandem ſuſcipit iuriſdictionem, quam Epiſcopus electus ad aliquam Eccleſiam: & tamẽ titularis nullam ſuſcipit iuriſdictionem: tum quia non plus in hos, quam in illos, & ita vel in omnes, & eſſet Papa: quod non eſt dicendum; vel in nullos ſuſcipit. Tum etiam quia communiter ſunt Epiſcopi locorum, in quibus nulli ſunt Chriſtiani, ſuper quos nec Papa ipſe habet iuriſdictionem, quia nihil ad eum de iis qui foris ſunt iudicare: neque Chriſtus illam dat ſuper illos, quia repugnat naturæ iuriſdictionis Eccleſiaſticæ extendi ad non baptizatos, quia per baptiſmum fit quis ouis Chriſti, & per hoc ſubditus Eccleſiaſticæ iuriſdictioni: ſicut per clericatum fit capax hanc iuriſdictionem habendi tanquam ſuperior.

1. Cor. 5.

Quare ſummus Pontifex nullam ſuper infideles habet iuriſdictionem.

Quod verò quidam, neſcio quo ſpiritu ducti, Epiſcoporum titularium ordinationem inter abuſus Eccleſiæ Romanæ referendam cenſent, & inuentum humanum, ſeu potius diabolicum, & Eccleſiæ antiquæ incognitum vocant, atque ex eorum creatione oriri dedecora, & ſordes dignitati Epiſcopali aſſerunt, ob paupertatem coactam, ſimoniam, & auaritiam, & ordinariorum deſidiam per titulares omnia munia Epiſcopalia peruertentes, adminiſtrantium: Dicendum eſt, hos ſatis liberè, & ſine ratione ſentire, & ex zelo magis, quam ſecundum ſcientiam, cum ex hoc inferant, eiuſmodi Epiſcopos non poſſe licitè promoueri, ſed perpetuum eſſe abuſum.

In eos, qui titularium creationem Epiſcoporum inter Romanæ Eccleſiæ cenſent abuſus, nec nõ etiam humanum, imo diabolicum inuentum appellant.

Rom. 10.

Quod autem hi veri ſint Epiſcopi, probatur primò ex eo, quod Eccleſia vniuerſalis ordinatos ſemel, eos non iterum ordinat, vt ex conſuetudine in Italia, Hiſpania, Gallia, & Germania, & vbique locorum conſtare poteſt. Communis ergo Eccleſiæ ſenſus eſt, quod ſint veri Epiſcopi: quæ ſi in hoc ſenſu erraret, periculoſiſſimè deciperetur, & ſancta non eſſet, & Chriſtus Dominus, qui ei promiſit, portas inferi aduerſus eam non præualituras, verax in promiſſis non inueniretur: quod blaſphemum eſt vel cogitare. Siquidem ſi hi veri Epiſcopi nequaquam ſunt, cum bona Chriſtianorum pars per eos Confirmationis, & ſacri Ordinis Sacramenta ſuſcipiat, bona pars nec confirmata eſſet, nec ordinata; & ita Sacerdotes neque verè abſoluerent, nec veram conficerent Euchariſtiam, ſed nudum panem populis adorãdum proponerent, & idololatras eos efficerent. Deinde primi, qui iam creati Epiſcopi ab Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris ad regiones infideliũ mittebantur, in quibus nulla erat Eccleſia, titulares tantum erant, quia nudum Ordinem habebant ſine populo, & Clero: & tamen erant veri Epiſcopi. Tales extitere Paulus, & Barnabas, qui prius conſecrati cum ieiuniis, precibus, & liturgia, miſſi ab Antiochenis fuerunt. Tales erant, quos Petrus, & Paulus ad varias, & diſtantes Gentium Prouincias, prædi-

Titulares quod veri ſint Epiſcopi.

Prædicti dogmatis aſſertores quanta incommoda.

Secunda ratio confutationis.

Matth. 16.

Qui fuerint, & eſſe poſſint titulares Epiſcopi.

prædicationis & doctrinæ Euangel. ex gratia deſtinatunt. Tales etiam poſſent eſſe qui mitterentur nunc ad infideles vel ſine bello, vel tutius cum bello, vt cum Hiſpanis, & Luſitanis ad Indos Occidentales, & Orientales miſerunt Paulus III. & Iulius III. Tertiò Linus, præterea & Cletus, atque Clemens conſecrati ſunt à B. Petro viuente, & titulares erant Epiſcopi, quia & Epiſcopalia munera Romæ præſtabāt: qui etiam B. Petri abſentis ſupplebant locum, quia vnius Romæ non poterat eſſe niſi vnus Epiſcopus. Quartò: quia vbi ſunt duo linguarum idiomata, vt in quibuſdam Calabriæ, & Cypri ciuitatibus, cum non niſi vnius ciuitatis vnus queat eſſe Epiſcopus ordinarius: præcipitur tamen Epiſcopo ordinario, quod propter populum alterius à ſuo idiomatis, aſſumat alterum Epiſcopū, qui parti gregis ſui alterius idiomate euangelizare, & Sacramenta adminiſtrare iuxta ritum gentis poſſit: qui certè alij, quam titulares eſſe non poſſunt, vt habes in titulo de offic. iud. ordin. c. Quoniam in pleriſque. Quintò: vbi eſt materia, & forma, & miniſter conſecrationis, & intentio debita, ibi eſt effectus conſecrationis, licet alia deſint, quæ ſunt iuris poſitiui: vt liquidum redditur in omnibus conſecrationibus Sacramentorum: ſed in conſecratione titularium Epiſcoporum, omnia illa inueniuntur, & nihil illis deeſt, niſi habere Eccleſiam quam regant: quam habere tantum eſt iuris Eccleſiaſtici, quia primi Epiſcopi ſine ea conſecrabantur.

Tertia ratio.

Quarta.

Quinta.

Primi Epiſcopi ſine Eccleſia olim conſecrabantur.

Conſecratio ergo tenet, quando fit, & veri ſunt Epiſcopi. Si autem veri Epiſcopi ſunt, & à Chriſto poteſtatem ſupernaturalem ſuſcipiunt: ſequitur quod non ſit perpetuus abuſus illos creare, ſed licitè, & cū merito creari poſſunt, & quandoque non ſine peccato à conſecratione reiicerentur. Quod ex multis comprobare facile eſt. Primo, quia Chriſtus dans poteſtatem ſupernaturalem, opus conſecrationis confirmat, cui per illum effectum aſſiſtit: ergo non eſt perpetuus abuſus, imò nec abuſus ex ſe, ſed ex accidenti: alioqui Chriſtus ex opere illo ſuo ſupernaturali non confirmaret. Secundò, illi Epiſcopi conſecrati, necdum tamen habentes Eccleſias, ad infideles miſſi, veri Epiſcopi fuerunt, vt dictum eſt: & ſanctiſſimè ab Apoſtolis id fiebat. Imò Apoſtoli peccarēt, eos ad prouincias à ſe non amandantes, quia per ſe non poterant omnibus prædicare, omneſque regere; ideo arctabantur mittere promotos in Epiſcopos, qui poſſent confirmare, & Ordines ſacros conferre ad nouos miniſtros procreandos. Nunc igitur idem ſanctè fieri poterit. Tertiò, accidit ſępè, vt non creare ſimiles Epiſcopos, in charitatē militet, vt exempli gratia, in Septentrione vbi amplę ſunt diœceſes, & Epiſcopi ordinarij, vel neſciant, vel nolint, vel non valeant miniſtrare toti diœceſi Sacramenta Confirmationis, & ſacri Ordinis. Certum igitur eſt, ſi non darentur Epiſcopi titulares ſuffraganei, qui diœceſi inſeruirent, multi, imò innumeri, ſine Sacramento Confirmationis, & ſine ſacris Ordinibus remanerent, & conſequenter ſine miniſtris Confeſſionis, & communionis. Nec eſſet remedium diuidere diœceſes: tum quia non eſt tam facilis executio, vt experti ſumus in Flandria; tum propter hæreticos, qui ſtatim Epiſcopos deuorarent, ſi potentes non eſſent, vbi fieri minimè expediret. Ne ergo tot animæ, pro quibus Chriſtus mortuus eſt, pereant, deberet Pontifex Max. in lege poſitiua, quæ prohibet, ne Epiſcopi niſi ad certam Eccleſiā promoueantur diſpenſare. Nec enim facile eſſet vt in illis regionibus darentur Epiſcopis verbi coadiutores, quia ibi debent eſſe nobiles, qui veri Epiſcopi ſunt futuri, & tales nolunt communiter Epiſcopalia exercere miniſteria, quia ſenes, vel infirmi, vel aliis magis ſerus occupati. Ergo non ſolum promoueri poſſunt tales Epiſcopi quandoque, ſed etiam grauiter peccarent, ſi non conſecrarentur. Proſpici verò poſſet abuſibus emergentibus, qui ex ſordida paupertate oriuntur, ſi certa portio redituum Epiſcopi ordinarij eiuſmodi Epiſcopis titularibus aſſignaretur, qua honeſte poſſent viuere: ſic enim pauci fierent, & non abſque neceſſitate: & præſcribendum illis eſſet, vt in collatione Sacramentorum nihil acciperent, etiam ſpontè oblatum. Et præcipiendum Epiſcopis Ordinariis, qui illorum opera vterentur, vt in his, quę per ſe facere poſſunt, ſuffraganeorū opera non vtantur.

Quod titularium Epiſcoporum creatio non ſolum nō perpetuus, ſed ne abuſus quidem ſit, oſtenditur

II. argum.

III. argum.

In prouinciis Septentrionalibus nonniſi nobiles, ac diuites eliguntur Epiſcopi.

Neque verò titulares eiuſmodi Epiſcopi illi ſunt Chorepiſcopi, quos damnat, & auferri iubet Damaſus epiſtola quarta. Sed hoc dici nequit, quia illorum ordinatio iterabatur, & erant vnius pagi Epiſcopi, & ab vno Epiſcopo conſecrati, & abſolutè: quorum nullum hic accidit: & ideò illis nihil ordinis datum eſt, cum ab vno Epiſcopo ordinarentur. Quod autem in conſecratione dicunt: *Iuro ire in Eccleſiam*: intellige, ſi euenerit quod ea mihi conferatur: nec enim alias intendit ire. Et quod dicitur Canone decimo Concilij Antiochenī:

Titulares Epiſcopos ab Chorepiſcopis fuiſſe diuerſos.

Concil. Antiochen.

cheni: Chorepiſcopos conſecratos vt Epiſcopos (id eſt, à pluribus Epiſcopis) ſubdiaconos poſſe conſecrare, & inferiores Ordines, & confirmare, & ex conſenſu Epiſcopi altiores gradus verum eſt:, quia iſti veri erant Epiſcopi, licet quantum ad reliqua ſuſpenſi. In capite autem tertio Concilij Rhegienſis, & cap. 7. Concilij Hiſpalenſis, Chorepiſcopi ab omnibus Epiſcopalibus functionibus priuari traduntur, præterquã Confirmationis Sacramento de licentia Epiſcopi: hoc vel è iure poſitiuo profectum eſt, vel quia non erant conſecrati vt primi.

Concilium Rhegienſe. Concilium Hiſpalenſ.

IX. Ratio.

Nona ratio: Si quis Princeps audiens captam aliquam inſulam ab infidelibus, qui vellent fieri Chriſtiani, & Pontifex ad eius preces iuberet aliquem conſecrari in Epiſcopum fidelium eius inſulæ, verè ille conſecraretur: & eo poſito, quod illa fuiſſet fictio, & non extaret talis inſula, & illi mutati eſſent, aut amplius Chriſtiani fieri nollent, haberet ille poteſtatem Ordinis, & nullam iuriſdictionem, quæ eſſe ſine ſubditis nequit. Ergo non eſt effectus Conſecrationis iuriſdictio.

X. Ratio.

Decima ratio: Titulari ſæpè Epiſcopo poteſt, & ſolet dari vera Eccleſia, & eius fit ordinarius paſtor: ergo iuriſdictio in illam, quæ ordinaria eſt, ex iuriſdictione, & non ex conſecratione datur.

XI ratio.

Vndecima ratio: Quia etſi quandoque ordinentur Presbyteri abſolutè, & non affigantur alicui Eccleſiæ, vt factum eſt de B. Paulino, qui in ciuitate Barcinonæ ordinatus eſt in Presbyterum vi multitudinis trahentis: ſed ita, vt non admiſerit ſe alicui Eccleſiæ affigi, vt in ea adminiſtraret: vt ipſe teſtatur epiſtola ad Seuerum Sulpitium his verbis: *Nos modo in Barcinonenſi (vt ante ſcripſeram) ciuitate conſiſtimus poſt illas literas quas reſcripſiſti die Domini quo naſci carne dignatus eſt, repentina, vt ipſe teſtis eſt, vi multitudinis, ſed credo ipſius ordinatione correctus, & presbyteratu initiatus ſum: fateor inuitus, non faſtidio loci, nam teſtor ipſum, quia & ab adituì nomine, & officio optaui ſacram incipere ſeruitutem: ſed vt alio deſtinatus, alibi (vt ſcis) mente compoſitus & fixus, nouum inſperatumque placitum diuinæ voluntatis expaui. Data igitur ceruice in iugum Chriſti, video maiora me meritis, & ſenſibus opera tractare, iamque arcanis, & penetralibus Dei ſummi receptum, & inſertum communicare cæleſtia, & Deo propius admotum in Spiritu ipſo Chriſti, & corpore, & ſplendore verſari, vix adhuc intellectum ſacra molis capio mentis anguſtiis, & onus muneris mei cõſcius infirmitatis horreſco: ſed is, qui ſapientiam paruulis dedit, & ex ore infantium atque lactentium perficit laudem ſibi, potens eſt in me etiam opus ſuum perficere, & munus ornare, vt ſe dignum faciat, quem ab indigno vocauit. Sed tamen voti communis, eodem Domino præſtante, ſaluam eſſe rationem. Nam ea conditione in Barcinonenſi Eccleſiæ conſecrari adductus ſum, vt ipſi Eccleſiæ non alligarer, in Sacerdotium tantum Domini, non etiam in locum Eccleſiæ dedicatus.*

B. Paulinus Epiſcopus vbi presbyter ordinatus, & qua lege. B. Paulinus epiſtola 6 propè finem.

Eius modeſtia & humilitas.

Pſalm. 18. Pſalm. 21. Matth. 21.

Hæc Paulinus, qui quanquam, vt dixi, in Barcinonenſi Eccleſia vi multitudinis in Presbyterum fuerit ordinatus, ea lege, vt non admiſerit certæ alicui Eccleſiæ affigi, vt in ea adminiſtraret; manebat tamen vinculum adminiſterium vbicunque exercendum. Et quia iuriſdictio limitata, de qua eſt ſermo, applicita eſt ad aliquem locum, & certas perſonas regendas: conſtat quod illa non pendet ex conſecratione, ſed ex conſenſu applicantis, & eius qui applicatur ad locum. Alioqui enim, cum Paulinus eſſet conſecratus, ſi ex conſecratione manaret iuriſdictio, & ad locum applicatio, illi Eccleſiæ fuiſſet applicatus, & non abſolutè ordinatus. Etſi ergo quandoque abſolutè ordinarentur aliqui, tamen regulare erat, & canonicum, quod ante ordinationem haberet quis titulum, & locum in aliqua Eccleſia, & ad illum titulum conſecraretur, vt in Can. 6. Concilij Chalcedonenſis præcipitur.

Concil. Chalcedonenſe.

Cum igitur Epiſcopus & Curatus prius debeant habere titulum, quam conſecrentur, & cum titulo huiuſmodi annexa ſit iuriſdictio, vt iam probatum eſt: ſequitur ante conſecrationem dari regulariter iuriſdictionem; & ita non vi conſecrationis, ſed iniunctionis ſibi factæ eum accepit titulũ. Nec valet quod aliqui aiunt, eiuſmodi iuriſdictionem haberi ex commiſſione Papæ, & non eſſe ordinariam, ſed per conſecrationem dari ordinariam à Deo: hoc enim falſiſſimum eſſe, ex multis cui.cere licet. Primo, quia, vt diximus, & probauimus, ordinaria eſt iuriſdictio iſtorum. Secundò, quia Curatus nondum conſecratus non haberet ordinariam iuriſdictionem. Tertiò, quia titularis Epiſcopus, vel inſulæ fictę, cum ſit conſecratus, haberet ordinariam iuriſdictionem; quam tamen non habet. Quartò, quia cum iuriſdictio, quam fingunt aduenire per conſecrationem, non ſit cõtraria iuriſdictioni priori per Papam habitæ, profectò prior per ipſam minimè tolleretur: ſed nec Papa illam tollit, nec Epiſcopus vel Curatus illi renuntiat; ergo manet prima, & ita ſecũda erit otioſa, cum eadem poſſit. Quintò, quia, vt dicit Innocentius Tertius in cap. Licet, de tranſlat. Epiſcoporum, per electionem Epiſcopi ab Eccleſia inchoatur matrimoniũ inter

Titularis Epiſcopi iuriſdictione à Pontifice ſibi commiſſam, ordinariam eſſe, neque à Deo per conſecrationem dari, multis oſtenditur.

Innoc. III.

Epiſ-

[illegible] matrimonijque.

Epiſcopum, & Eccleſiam: ſunt enim quaſi ſponſalia, dum & Eccleſia eligit, & electus patitur ſe eligi. Redditur autem ratum matrimoniũ & de præſenti, quando Papa confirmat: quia ante conſecrationem nuda eſt ſponſio. Licet enim illi dicant: Ego elegi te de præſenti: tamen quia ſubintelligitur quod nolunt vel eligere, vel eligi, niſi Papa confirmauerit, habet vim ſponſionis de futuro: quæ completur, cum Papa confirmat. Quando autem accedit conſecratio, tunc matrimonium dicitur cõſummatum: quia non ſecus atq; ſuccedens copula matrimonij vinculum firmat, ita ſuccedens conſecratio firmat vnionem Epiſcopi cum Eccleſia, & eius iuriſdictionem ſuper illam, vt non ita facilè, nec ex tam leui cauſa poſſit ab ea ſeparari. Sicut igitur copula matrimonij non tollit vinculum matrimonij, nouum inducendo, ſed firmat antiquum: ita etiam conſecratio non inducit nouam, & ſuperfluam iuriſdictionem, vt quidam ſine aliquo doctore, vel ratione docent: ſed ſtabilit antiquam datam à Papa ante conſecrationem, per quam perſpicuè docet Innocentius nihil dari. Duodecima ratio: Secundum eos, qui ſentiunt iuriſdictionem dari per conſecrationem, iuriſdictio Patriarchæ, Archiepiſcopi, aut cuiuſuis legati non datur per conſecrationẽ, ſed per iniunctionem: ſicut cum quis fit legatus, non conſecratur, ſicut nec Epiſcopus quando fit Archiepiſcopus, vel Patriarcha: ſed huiuſmodi iuriſdictiones maioris ſunt ponderis atque momenti quam ordinariæ Epiſcoporum, vel Curatorum, quia ad plures ſubditos, & ad maiores, & grauiores cauſas extenduntur: ergo ſi iniunctio tantum valet vt illas poſſit conferre: ergo poterit has ordinarias præſertim cum decipiantur in hoc, quod iuriſdictiones Archiepiſcopi, & Patriarchæ non eſſe ordinarias dicant, cum ordinarius magiſtratus ex ſententia Turrecrematæ ille ſit, qui communiter eſt in Republica, & non ex accidenti aliquo extraordinario; ſed Patriarchatus, & Epiſcopatus à tempore Apoſtolorum in Eccleſia ſunt, & ordinariè ad illos accurritur, quia Petrus illas poteſtates inſtituit, vt tradit Clemẽs. Dionyſius quoque eos vocat ſucceſſores Apoſtolorum in epiſtola ad Demophilum: ergo ordinaria eſt iuriſdictio, & non ex conſecratione, vt ipſi fatentur. Idem ergo erit confitendum de alia ordinaria Epiſcoporum, & Curatorum iuriſdictione. Decimatertia ratio: Si daretur per conſecrationè iuriſdictio ordinaria Epiſcopi, nunquã poſſet vicario committi: ſicut nec ordo dari poteſt per commiſſionem: nec enim citra conſecrationem ſola iniunctione recipit quis characterem Sacerdotis, vel Epiſcopi: ergo etiam iuriſdictio ſi annexa eſt illi Epiſcopali Ordini ſummo, non poſſet conferri ſine cõſecratione, ſicut nec Ordo ille: quod tamen eſt falſum; quia Epiſcopus totam ſuam iuriſdictionem committit vicario non Epiſcopo. Papa etiam nondum conſecratus Epiſcopus, poteſt committere ordinariam iuriſdictionem alicuius Eccleſiæ vacantis alicui nondum conſecrato in Epiſcopum: nec committit tunc illi Ordinem Epiſcopalem, quem Papa non habet, ſed tantum iuriſdictionem. Vnde doctrina eſt Scholaſticorum, vt habet Alexander de Hales in quarta parte, quod conſecrare, quia ad ſolum Ordinem ſpectat, nec poteſt amitti, nec committi: abſoluere verò in foro exteriori, vel ligare, quia ad ſolam ſpectat iuriſdictionem, amitti poteſt, & committi. Abſoluere autem in foro conſcientiæ, quatenus ad Ordinem ſpectat, non poteſt committi: quatenus verò iuriſdictionem etiam exigit, valet amitti. Petrus quoque de Palude in quarto diſtin. 22. ait, quod ordinare, non poteſt alteri committi, niſi cui iure competit. Ideo Papa nondum Epiſcopus, non poteſt cõmittere Epiſcopo vt conſecret Sacerdotes: qui cõmiſſaria poteſtate agit, non propria autoritate agit, ſed eius qui cõmiſit. Et quia Papa huiuſmodi ponitur eſſe nõ conſecratus, non poteſt dare poteſtatem quam non habet, vt per illam alius conſecrare valeat Sacerdotes: poteſt tamen iubere, vt poteſtate, quam ille Epiſcopus habet conſecret, quia hoc ſpectat ad iuriſdictionem, quam Papa nondum Epiſcopus in plenitudine habet. Decimaquarta ratio: Si per conſecrationem datur talis poteſtas, in omni perfecta conſecratione tribueretur aliqua iuriſdictio: quod falſum eſt, vt patet in Epiſcopo titulari, & in ſimplici Sacerdote, vel diacono: igitur non datur per conſecrationẽ, ſed per iniunctionem, præſertim cum etiam in conſecratione ſimplicis Sacerdotis actuum iuriſdictionis fiat mentio: datur etiam ei poteſtas ligandi, & ſoluendi, & inter eius munera ponitur iudicare, & prædicare. Decimaquinta ratio: Cum eadem ſit forma conſecrationis omnium Epiſcoporum, eadem, ſeu par daretur iuriſdictio, quia ex eadem cauſa idem ſequitur effectus: & ita eadẽ poſſent omnes Epiſcopi, quod ad iuriſdictionem attinet. Quod falſum eſt, cum iuriſdictio vnius extẽdatur ad multas animas, alterius verò ad paucas pro diuerſitate diœceſeon alte-

Margin notes (left): *Idem.* XII. ratio. — Archiepiſcopi, vel Patriarchæ iuriſdictio cur maior ordinaria Epiſcoporum, aut Curatorum ſit. — *Turrecr. in ſumma Eccleſiæ.* — *Clem. epiſt. 1. ad Iacobum fratrem Domini.* *Dionyſ. epiſt. 8. à medio.* — XIII ratio.

Margin notes (right): Ordo per ſolam commiſſionem non poteſt conferri. — Poteſtas conſecrãd. quare nec amitti poſſit, nec cõmitti, ſecundũ Theologos. — *Alexand. de Hales 4. par. q. 79. membr. 8. art. 1.* — *Petrus de Palude.* — Cur Papa nondum Epiſcopus cõmittere alteri non poſſit Epiſcopo vt conſecret Sacerdotes. — XIV ratio. — XV. ratio. — In quibus maior ſit minorve iuriſdictio, non æqualis.

alterius verò ad nullas, vt titularis. Deinde verò, ſi æqualis eſt iuriſdictio in omnibus Epiſcopis: vel ad omnes homines extenditur, vel ad eos, qui ſuæ ſunt diœceſis tantū. Si ad omnes; confuſio ſequeretur, & noxia Principum multitudo, & alia dicta inconuenientia: ſi eos tantum ſuæ diœceſis; ergo non æqualis quantum ad extenſionem.

XVI. ratio. Decimaſexta ratio: Si per conſecrationem datur hæc poteſtas, Papa nō poſſet dare maiorem iuriſdictionem vni, quam alteri: nec poſſet alicui vllam dare, vel ſemel datam auferre. Sicut poſito Sacramento, non eſt in poteſtate conferentis tollere, vel imminuere eius effectum, ſiue gratia illa ſit; ſiue character: non poſſet etiam ipſemet conſecratus renuntiare iuriſdictioni; ſicut nec poteſt characterem ſuum delere. Quia iuriſdictio per peccatū non tollitur, cum ſit in peccatoribus, imo, vt quidā ſentiunt, in hæretico, vel excommunicato occulto exiſtat: & ita ex ſe vſque ad mortem in illo manebit. Sed omnia iſta falſa ſunt, & contra Eccleſiæ praxim, & decreta: falſum ergo & illud, ex quo ſequuntur.

XVII. ratio. Decimaſeptima ratio; Si vi conſecrationis datur hæc poteſtas, ergo vel vi verborum Dei in Scriptura, cum conſecratio, & ſententiæ Scripturæ communes ſint ad omnes: (dicitur enim: *Quæcunque alligaueritis: Quorum remiſeritis peccata, Baptizate, Prædicate*, &c; *Docete omnes gentes, &c.*) & in conſecratione eædem ſententiæ reperantur, & verba generalia, vt dari claues, & cathedrā, & ſpiritum gubernatoriū: ſequeretur quod generalem, & extenſam ad vniuerſos ſuſciperent iuriſdictionem, ſi ex conſecratione eam ſuſciperent. Imò ſequeretur, quod in iuriſdictione Sacerdos ſuſciperet æqualem cum Epiſcopo poteſtatem, eo quod verba minimè limitata, & ſententiæ abſolutæ adducuntur in eius conſecratione, vt diximus. Imò magis abſolutè in conſecratione Sacerdotis, quam Epiſcopi, quia Epiſcopo dicitur: Vade, prædica populo tuo: in Sacerdotis vero conſecratione, nulla loci, vel plebis ponitur limitatio, ſed quantum eſt ex parte verborum conſecrationis, abſolute ordinatur: ergo ſuſciperent æqualem iuriſdictionem tam Epiſcopus, quam Sacerdos, vel Epiſcopo latiorem Sacerdos: quæ omnia falſa ſunt. Quod ſi etiam daretur iuriſdictio vniuerſalis, falſum eſſet, quod Papa daret materiam: quia Chriſtus dans iuriſdictionē, vel prælationem vniuerſalem, daret quoque materiam. Papa verò tantum abeſt vt materiā daret, vt potius tolleret, quia vbi Chriſtus Epiſcopo aſſignaret omnes oues, Papa omnes pene tolleret, paucis ſuæ diœceſis demptis: & ita non gratia, vel liberalitate Sedis Apoſtolicæ fierent Epiſcopi, ſed potius ex liberalitate, vel auaritia ablatus eſſet eis Epiſcopus vniuerſalis.

Matth. 18. Ioan. 20. Matth. vlt. Marc. vlt. Supra 16.

Maiorem Epiſcopus in iniunctione iuriſdict. one ſortitur, quam Sacerdos.

XVIII. ratio. Decimaoctaua ratio: Si ex conſecratione acciperet Epiſcopus iuriſdictionem ad gubernandā ſuam diœceſim ſecundum legem Dei, & Euangelium, vt dixit Gandauenſis, quem iſti ſequuntur; merito poſſet ſecundum Euangelium gubernare iuxta Dei impoſitionem, & imperium ſibi collatum, & nō diriget ſuam plebem ſecundum Canones ab hominibus conditos: ex quo ſchiſma orietur in Eccleſia. Sequeretur etiam, omniū Epiſcoporum iuriſdictiones immediate à Deo proficiſci, ſicut Papæ: quod fuit error Ioannis de Pol. & monarchiam tolleret, quia tot eſſent capita, quot paſtores, qui error Orientē deſtruxit, & Septentrionem. Græci ſegregarunt ſe ab obediētia Romani Pōtificis, & dixerunt ſe habere autoritatem à Deo immediatè ſuper Orientales, atque Romanus Pontifex ſuper Occidentales: quod etiam hodiè Patriarcha Conſtantinop. & Patriarcha Alexādrinus Cophtorum in Alexandria aſſerunt. Septentrionales quoque falſi miniſtri, dicētes vocationem ſuam eſſe à Deo immediate, ac nolentes Romano ſubiici Pontifici, totū Septentrionem infecerunt: quos vtinam Gallia non ſequatur, quam tot inuenerunt mala, ex quo occaſione Concil. Baſil. & pragmaticæ ſanctionis ſe à Romana Eccleſia matre ſua, & magiſtra aliquatenus cœperunt diuidere: quos vtinam alij, qui ſtare videntur, non imitentur.

Henricus à Gandauo.

Error Ioannis de Polisco.

Orientis, ac Septentrionis Eccleſiæ cur ſe ab obedientia Romani Pontificis ſegregauerint.

XIX. ratio. Decimanona ratio: Si Epiſcopus dum ſacratur, immediate à Deo ſuſciperet ſuam iuriſdictionē, ſequeretur quod nullus ſuæ diœceſis poſſet eximi ab eius obedientia: quod error fuit Ioannis de Pol. à decretis, & conſuetudine vniuerſalis Eccleſiæ damnatus. Quod autem ſequatur, hinc oſtenditur, Quia ſi Deus dedit illi curam eorum qui eximuntur contra Dei voluntatem, ille Epiſcopus relinqueret curam illorum, & contra eandem Papa eos eximeret. Sequeretur etiam quod immediate reciperet à Deo iuriſdictionem, & conſequenter de iure diuino eſſet iuriſdictio: quod falſum eſſe, inferius oſtendemus.

Alter error eiuſdem Ioannis Poliſci.

XX. ratio. Vigeſima ratio: Effectus cuiuſuis conſecrationis non pendet niſi ex miniſtro, & ſuſcipiente, vt patet diſcurrendo per Sacramenta omnia, quorum effectus tantum impeditur, vel ex defectu miniſtri non adhibentis intentionem, vel ex indiſpoſitione ſuſcipientis, & ponentis obicem: ſed iuriſdictio abſque

Effectus defectus cuiuſuis conſecrationis vnde pendeat.

defectu

defectu conſecratis, vel ſuſcipiens impeditur vel per Pontificem, vel per Metropolitanum, vt nulla ſit, vel maior ſit, vel minor: igitur non eſt effectus conſecrationis. Poſtremo, falſitas huius ſententiæ declarat diuerſitatem, diſſonantiamve illorum, qui ita opinantur. Alij enim dicunt, omnem iuriſdictionem commiſſariam dari ex iniunctione, omnem ordinariam verò per conſecrationem. Alij verò non omnem ordinariam dari per conſecrationem, ſed eam tantum, quę gubernat ſecundum Euangelium, quæ autem ſecundum Canones, à Papa dari. Alij rurſus ordinariam, quæ datur per conſecrationem, abſolutam, & generalem dari, alij verò limitatam, & ad ſuam diœceſim reſtrictam; porrò alij tradi ſolam materiam à Papa, non autem iuriſdictionem; alij autem, dari etiam iuriſdictionem, ſed tanquam à nudo miniſtro, ſicut datur poteſtas Ordinis à conſecrante. Communis verò ſententia orthodoxa, & ſibi, & Canonibus, & praxi Eccleſiæ, & Doctoribus tam antiquis, quam ſcholaſticis conſentiens eſt, dum tradit, omnem iuriſdictionem commiſſariam ex iniunctione Pontificis dari, non autem vi conſecrationis. Hæc enim nihil falſi implicat, aut abſurdi, cum contraria opinio multa falſa contineat. Falſum eſt enim, quod detur abſoluta poteſtas per conſecrationem, vt oſtenſum eſt: falſum, quod Papa ſit nudus miniſter, quia ex vi, & autoritate, ac liberalitate agit: falſum, quod præbeat ſolam materiam, vt oſtendemus: falſum, quod vi conſecrationis detur iuriſdictio, vt copioſè eſt demonſtratum: falſa illa diſtinctio iuriſdictionis in commiſſariam, & ordinariam, quia multas ordinarias vocant commiſſarias. Falſa illa diſtinctio iuriſdictionis in gubernantem ſecundum legem Dei, & ſecundum Canones: quia vnica iuriſdictio, quæ datur à Papa per iniunctionem, gubernat ſecundum Euangelium tanquam fundamentum, & principium gubernationis, & Canones tanquam per concluſiones ab eo deductas: ſicut idem eſt Spiritus, qui dictauit per Apoſtolos Euangelium, & Canones per Pontifices, & generalia Concilia, quorum omnium eſt autor & præſes Spiritus Chriſti Domini noſtri, cui cum Patre, & Spiritu ſancto æternas laudes decantemus. Amen.

Vigeſimaprimo ratio, diuerſitatem, diſſonantiamque opinionum contrarias.

Communis ſententia quibus vt reliquas in eum modum manifeſtè ſubiaceat.

TRACTAT. LXXII.

In quo diluūtur argumēta, quibus quidam firmant, iuriſdictionis autoritatem nonniſi per conſecrationem dari.

EX his quæ hactenus diſputauimus, cōſtat, veram eſſe communem ſententiam de deriuatione iuriſdictionis per iniunctionem Pontificis, & oppoſitam falſam; cuius rationibus, & argumentis breuiter eſt ſatisfaciendum. Nam primò à gunt ex Scriptura. Etenim, vt conſtat ex Actis Apoſtolorum, & ex epiſtolis Pauli ad Timotheum, & Titum, quando aliqui ordinabantur, adhibebatur manuum impoſitio, ieiunium, & oratio: quæ ad conſecrationem ſpectant; & tunc dabatur eis iuriſdictio: ergo per conſecrationem datur. Quia cum nunquam legatur vel antè, vel deinceps tradita, ergo vel tunc data, vel nunquam. Vnde ſtatim poſt conſecrationem miſſi ſunt Paulus, & Barnabas in miniſterium, Actorum decimotertio. Reſpondemus, iuriſdictionem ex iniunctione ſemper dari, & datam fuiſſe: ſed quia iniunctio, vti diximus, pendet ex voluntate eius qui iniungit; hinc eſt, quod pro tempore quo ipſe vult, datur iuriſdictio. Quod hoc exemplo illuſtratur: Si Rex, qui velit aliquem conſtituere Proregem ſuum in regno ab eo loco, in quo ipſe eſt, longè diſtante; poteſt Rex iniungere illi illud onus ſtatim antequam à ſe diſcedat: poteſt quoque ſtatuere, vt cum primum ingreſſus fuerit regnum, ſit Prorex: poteſt quoque dicere; Poſt annum à die introitus tui illuc eſto Prorex. Itaque iſte creari valet Prorex vel ante introitum regni, vel in ipſo introitu, vel poſt introitū. Et quomodocunque fiat, ex iniunctione voluntatis Regiæ conſtituitur Prorex, non autem ex vi temporis vel ante ingreſſum, vel in ingreſſu ipſo, vel poſt illum: quandoquidem illa per accidens ſunt, nec ſunt cauſa illius effectus, niſi tantum voluntas, & iniunctio Regis. Eodem prorſus modo iuriſdictio Eccleſiaſtica virtute iniunctionis data eſt ſemper: ſed hæc iniunctio poteſt ita fieri, vt ante conſecrationem fiat, ſicut hodie fit, & ſicut ſanciuit Concilium Chalcedonenſe Canone ſexto iubens prius dari titulum, & conſequenter iuriſdictionem ei annexam, ſi eam habet. Potuit quoque præmitti Ordo, & conſecratio, & poſt illā dari iuriſdictio: ſicut fortè in primitiua fiebat Eccleſia. Antequam enim haberent iuriſdictionē, recipiebant pote-

Primum argumentum ab Scriptura.

1. Tim. 4. Infra 5. 2. Tim. 1. Tit. 1.

Iniunctio à quo pendeat.

Duobus modis datur iuriſdictio

Concilium Chalcedone.

Alter modus.

Cur prius poteſtas ordi-

nis, quam iuriſdictionis in primitiua Eccleſia dari conſueuerat.

poteſtatem Ordinis, qua vſuri erant in eos, ſuper quos danda ſibi erat iuriſdictio; & deinde per miſſionem iniungebatur eis iuriſdictio: ſicut ſolet armari miles, antequā mittatur ad bellum. Et hoc quadrabat illi tempori, quia non dabatur limitata iuriſdictio ad vnum locum, vel gregem: poſteà autem, quando iuriſdictio limitata eſt, vt ordinandus ſciret ſe non debere indifferenter vti poteſtate Ordinis in omnes, ſed in ſuum gregem, prius aſſignabatur illi grex, & iuriſdictio ſuper illum, & deinde dabatur illi per cōſecrationem Ordo, quo deberet vti erga gregem ſuum, miniſtrando illi Sacramenta, & doctrinam, & nō erga alios; & ſicut iniunctio facit, vt iuriſdictio detur ante conſecrationem, & poteſtatem; ita poteſt facere, vt detur in ipſa conſecratione, ſiue in principio, ſiue in medio, ſiue in fine ipſius. Et tunc licet daretur in conſecratione, non tamen ex vi eius: & qui ſecus putant, decipiuntur, non cauſam

Simile.

vt cauſam proferendo. Vt enim licet in lacte præſens ſit albedo, ſicut & dulcedo, tamen albedo non eſt quæ dulcis eſt palato, ſed dulcedo: ita licet conſecratione præſente detur iuriſdictio, non tamen eius vi datur, ſed iniunctione. Ex quibus patet reſponſio ad argumentum: fatemur enim quod fortè in primitiua Eccleſia non dabatur iuriſdictio ante conſecrationem, ſed in ipſa, vel poſt ipſam: negamus tamen quod vi ipſius daretur. Quod indicat etiam textus Scripturæ, Actorum 13. quia poſt conſecrationem fiebat miſſio, in miſſione autem conſentit qui mittit, & iniungit, vt opus, ad quod mittitur, exerceat: ex qua iniunctione oritur iuriſdictio; non à ſe vſurpata, ſed à vocante, & mittente iniuncta.

Secundum argumentum à decretis Pontificum.
Innoc. III.

Deinde argumentantur ex quibuſdam Decretis, & primò producunt caput, Cum ad noſtram, De inſtitut. in quo Innocentius III. tradit, non niſi ratione Abbatiæ pertinere ad Abbatem ius conferendi beneficia: Abbas autem nō fit niſi per conſecrationem: ergo conſecrationi videtur tribuenda iuriſdictio. Reſpōdetur, quod nec Abbati ex vi conſecrationis datur iuriſdictio: nam Abbates etiā titulares cōſecrantur, nullamq; habēt iuriſdictionem. Cum

Abbas, vel Epiſcopus quando ſuam ordinariam accipiant iuriſdictionem.
Greg. IX.

ergo quis deſignatus eſt Abbas, & cōfirmatus, ſtatim habet iuriſdictionem: ſicut & Epiſcopus electus ante conſecrationē habet ordinariam iuriſdictionem ſui Epiſcopatus. Secundò adferunt Gregor. IX. ad Agathenſem, & Vticenſem Epiſcopos (& habetur in cap. Dilecti, de renunciat. *Cum igitur*, inquit, *dictus Abbas cedere ſine licentia noſtra nequiuerit: nos tam electionem, quam ceſſionem prædictas decernentes irritas & inanes; mandamus quatenus Abbatem ipſum loco ſui reſtitui faciatis: quo integre reſtituto, vice noſtra recipiatis ceſſionem ipſius.* Hæc ibi. Ex quibus argumentantur ſic: Curatus ſine licentia Pontificis valet renuntiare ſuæ iuriſdictioni, Abbas autem non poteſt; cauſa igitur differentiæ eſt, quod Abbati, & non Curato detur iuriſdictio per conſecrationem. Reſpondetur, non ob id eſſe, ſed quia Abbas ille exemptus erat ab Epiſcopis, vt in Rubrica eius capituli traditur: ac ideo immediatè ſpectabat abbatia ad Papæ prouiſionem, ac proinde ſine eius licentia renuntiare non poterat: ſicut nec electus Epiſcopus etiam non conſecratus, renuntiare poteſt, vel dimittere Eccleſiam ſuā ſine Papæ licentia, vt patet ex cap. Inter corporalia, De translat. Epiſc. Tertiò, producunt Clementinam In pleriſque, De elect. vbi dicitur: *De conſilio fratrum noſtrorum ſtatuimus, vt nullus de cætero, quantacunque dignitate præpollens (niſi ſpeciali ſuper hoc autoritate Sedis Apoſtolicæ fulciatur) de paſtore prouideat cathedrali Eccleſiæ ſibi qualitercunq; ſubiectæ, quæ clero careat, & ſubditis Chriſtianis: nulluſque religioſus à ſuo vnquam quòd prouiſioni tali conſentiat, licentietur Prælato.* Hæc ibi. Ex quo infertur, iuriſdictionem annexam eſſe conſecrationi: alioqui Pontifex non prohiberet fieri Epiſcopū ſine clero, & ſubditis Chriſtianis. Reſpondetur, cōtrarium potius ſequi: tum quia fiebant multi Epiſcopi titulares ſine iuriſdictione, quos Pontifex non negat eſſe Epiſcopos, tum etiam, quia de licētia ſedis Apoſtolicæ dicit licere huiuſmodi conſecrare. Ex quo ſequitur, quod effectus cōſecrationis nō eſt iuriſdictio: alioqui præceptum poſitiuum non poſſet eam impedire. Tertiò agunt à doctoribus ſcholaſticis, & maximè autoritate Thomæ in Secūda ſecundæ: *Ad ſecundum*, inquit, *dicendum, quod Epiſcopi principaliter habent curam omnium ſuæ diœceſis: Presbyteri autē Curatis & archidiaconi, habent aliquas ſubminiſtrationes ſub Epiſcopis. Vnde ſuper illud 1. ad Cor. 12. Alij opitulationes, alij gubernationes, dicit Gloſſa, opitulationes, id eſt, eos, qui maioribus ferunt opem: vt Titus Apoſtolo, vel archidiaconi Epiſcopis Gubernationes, ſcilicet minorum perſonarum prælationes: vt Presbyteri ſunt, qui plebi documento ſunt. Et Dionyſ. dicit 5. cap. Eccleſ. hierar. quod ſicut vniuerſam hierarchiam videmus in Ieſu terminatā, ita vnamquamque functionem in proprio diuino hierarchia, id eſt, Epiſcopo. Et 16 quæſtio. 1. dicitur: Omnibus Presbyteris, & diaconibus attendendum eſt, vt nihil abſque proprij Epiſcopi licentia agant. Ex quo patet, quod ita ſe habent ad*

Innoc. 3.

Clem. V.

Tertium argumentum à Doctoribus ſcholaſticis.
B. Thom. in Secunda ſecunda q. 184. art. 6. ad 2. tom 19 part. 2. Gloſſ. interlinearis.
Quid opitulationes, quid gubernationes apud Apoſtolum ſint.
Dionyſ. Areopag. lib. Eccl. hierar. cap. 5. de Sacr. dein perfectionib. 16 q. 1 cap. Cunctis, in principio.

Epiſco-

Epiſcopum. ſicut Baliui, vel præpoſiti ad Regem. Et propter hoc ſicut in mundanis poteſtatibus ſolus Rex benedictionem ſolennem accipit, alij vero per ſimplicem commiſſionem inſtituuntur: ita etiam in Eccleſia cura Epiſcopalis cum ſolemnitate conſecrationis committitur: cura autem archidiaconatus, vel plebanatus cum ſimplici iniunctione. Conſecrantur tamen in ſuſceptione Ordinis, ſcilicet, antequam curam habeant. Hæc ille. Ex quibus inferunt, iuriſdictionem Epiſcopi vi conſecrationis dari. Reſpondemus, id nullo pacto inferri poſſe. Nec enim putandum eſt, Thomam in eodem libro, quẽ vltimò edidit, ſibi tam apertè contradicere: & ſi diceremus ſibi aduerſari, potius ſequendus foret vbi rem ex profeſſo tractat, id eſt, artic. 3. quæſt. 39. quam cum obiter ſoluendo argumentum de ea re breuiter agit. Sed reuera nulla eſt contradictio; quod facilè intelliget, qui notauerit illa verba: Et propter hoc ſicut in mundanis poteſtatibus ſolus Rex benedictionem ſolennem accipit, alij verò per ſimplicem commiſſionem inſtruuntur: ita etiam in Eccleſia cura Epiſcopalis cum ſolennitate conſecrationis committitur: cura autem archidiaconatus, vel plebanatus cum ſimplici iniunctione. Conſecrantur tamen in ſuſceptione Ordinis, ſcilicet antequam curam habeant.

Idem.

In his verbis obſerua primum, quod non ait ſolum Regem per benedictionem ſolennem accipere iuriſdictionem, ſed quod ſolus Rex benedictionem ſolennem accipit: perſpicuum autem eſt, quod Rex iuriſdictionem accipit, cum iuratur in Regem, & ipſe iuramentum admittit. Ex ipſo enim mutuo conſenſu plebis & Regis deriuatur à communitate in eum iuriſdictio, quam ſequitur ſolennis benedictio, non autem efficit eam: imò etſi non benediceretur, maneret iuriſdictio Regia. Deinde obſerua, non aſſerere Thomam, curam Epiſcopalem dari per conſecrationem, ſiue committi ex virtute conſecrationis: ſed quod committitur cum conſecratione: ad quod ſufficit, quod poſt commiſſionem adhibeatur conſecratio. Præcedit enim titulus ex electione, & confirmatione natus, atque illum ſine iuriſdictione ſequitur, & obſignat conſecratio, ſicut titulum Regium ſolennis Regis benedictio. Tertiò obſerua, quod de archidiacono, & curato ait: conſecrari illos in ſuſceptione Ordinis, antequam curam habeant: quia tempore Diui Thomæ prius ordinabantur, & deinde committebatur illis iuriſdictio, ſicut in quibuſdam locis modò etiam fit. In aliis autem Clericis nondum conſecratis præcedere ſolet titulus iuriſdictionis, & obligantur poſteà ad Ordines ſumendos intra certum tempus; licet ex abuſu hoc fiat, quia iuxta Canones quiſque habere deberet Ordinem condecentem ſuæ iuriſdictioni: vt archidiaconus deberet eſſe Diaconus; archipresbyter, ſiue Curatus, Presbyter, & Epiſcopus ordinem deberet habere Epiſcopalem. Producitur deinde Henricus Gandauenſis Quodlibet 9. quæſtione vigeſima ſecunda dicens: *Ipſe etiam Papa poteſt facere edicta vniuerſalia, quæ omnes vbique adſtringunt, in quibus Epiſcopi nullam habent iuriſdictionem, niſi quatenus eis cõmittitur à Papa, & in iure edito ab ipſo eis conceditur. Epiſcopi verò ſtatuta non poſſunt facere ligantia aliquos extra proprias diœceſes, in quibus etiam Papa plenam habet iuriſdictionem. Si verò conſideremus iuriſdictionis executionem, ſic dico quod habet iuriſdictionem limitandi alijs ſuam, & ſibi reſeruandi, ſecundum quod opus ſibi viſum fuerit. Et licet Epiſcopi poteſtatem habeant non à Papa, ſed immediatè à Chriſto, tam eam, quæ eſt Ordinis, quam eam, quæ eſt iuriſdictionis ordinandi Eccleſias ſecundũ ſtatuta legis diuinæ: tamen iuriſdictionem in ordinando Eccleſias ſuas ſecundũ edicta à Papa inſtituta, & in reſumendo ea quæ Papa ſubtraxit, habent à Papa, & à Deo mediatè Papa.* Hæc ille, aſſerens, iuriſdictionem gubernandi ſecundum legem Dei diœceſes ſuas, eſſe à Chriſto immediatè conceſſam Epiſcopis, & non à Papa. Reſpondemus, Henricum penè ſingularem extitiſſe in hac ſentẽtia, diſceſſiſſeque à communi opinione, tam antiquorum Patrum, quam Scholaſticorum; ideo minimè in hoc eſſe ſequendũ. Et tamen modeſtius loquitur quam aliqui, docẽs; iuriſdictionem Epiſcoporum limitatam eſſe ad ſuam diœceſim; cum alij dicant illam eſſe generalem, & abſolutam: at Henricus eam limitatam ponit in diœceſi, ac ſopitam eſſe, & in potentia, & actu primo ſine Papa, & in exercitio à Deo omninò pendere, illiq; plenè ſubditam, & per eum limitabilem, non tantum in perſonis, ſed etiam in cauſis: quæ tamen nonnulli, qui illum ſequi volunt, negare videntur.

Thomæ, iuriſdictionem vi conſecrationis dari docentis, ſententia inter has expenditur. Rex iuriſdictionem ſuam quando accipit.

D. Thomæ Aquinat. tẽpore prius ordo, deinde iuriſdictio dari conſueuerat.

Henricus Gandauen.

Quartò arguunt rationibus, & primò à conſecratione ita ſyllogizant. Nam cum mendacium diuino cultui admixtum perniciosum exiſtat, (nõ enim vult Deus mendacio coli) & in cõſecratione multa dicantur, quæ mendacia forent, niſi daretur iuriſdictio vi conſecrationis, qualia ſunt illa: Da ei, Domine, claues: da ei cathedram: da Spiritum gubernatorium, & ſimilia: ſequitur ergo quod vel datur eis vi conſecrationis iuriſdictio, vel Eccleſia mentitur in cultu

Quartum argumentorum à rationibus. Ratio prima. Non vult men dacio coli Deus optimus maximus.

in cultu, imò (quod abſit) ipſe Deus, quia ille loquitur per miniſtrum ſuum. Reſpondeo, non dari iuriſdictionem ex vi conſecrationis; nec tamen idcirco vllum mendacium contineri in verbis conſecrationis. Nam quod dicitur: Da ei claues; ad ordinis claues referri abſque mendacio poteſt. Quod dicitur: Da ſpiritum gubernatoriũ: ad gratiam gratis datam gubernandi referendum eſt. Quod verò inquit: Da ei cathedram: ad gratiam docendi referri valet, & ad poteſtatem Ordinis, quæ quaſi ſubſterniculum erat poteſtatis iuriſdictionis: nam iuxta Ordinis rationem vt plurimum iuriſdictiones diſtribuebãtur, maior maiori, & minor minori: vt videbimus. Omnia etiam iſta à mendacio vendicantur, ſi dicamus, quod etſi videatur peti poteſtas iuriſdictionis, non tam ipſa petitur, quam eius rectus vſus: quia reuera iuxta Scripturæ modum loquendi, non habet rem, qui ea non vtitur benè: & ita perinde eſt dicere, Da ei cathedram, ac; Cõcede bonum vſum cathedræ. Et in Regis, & Imperatoris conſecratione dicitur: Da ei Domine, gladiũ, id eſt, Concede bonũ vſum gladij: nam iuriſdictionem, vel gladij poteſtatem nõ ex benedictione, ſed ex electione, vel confirmatione habet: per benedictionem tamen Eccleſia bonum vſum gladij illis impetrat, ſicut Epiſcopo bonum vſum poteſtatis ordinis, & iuriſdictionis: ex pacto tamẽ & vi conſecrationis confert illi Ordinis poteſtatem, ſicut ex iniunctione iuriſdictionem. Quæ etiam vera eſſe conſtat, quia eiſdem verbis vtitur conſecrando titularem, & Epiſcopum Eccleſiam, ſeu oues habentem: & tamen non eſt aſſerendum, quod mentiatur conſecrando titularem, cui nullam tribuit iuriſdictionem.

Prima ſolutio. — *Quis quid habeat more Scripturæ.* — *Matth. 25. Luc. 19.*

Poteſt etiam dici, has formulas conſecrationes antiquas exiſtere. Et cùm iuriſdictio ſemper data fuerit per iniunctionem, fortè in Eccleſia primitiua præmittebatur Ordo, & poſt ordinem collatum dabatur ex iniunctione iuriſdictio: & ideo vera erant tunc quę de illa traduntur, propriè loquendo. Nunc autẽ poſtquam conſecratio ſuccedit iuriſdictioni, vera ſunt ad ſenſum declaratum, ſicut cum conſecratur Epiſcopus titularis.

Altera ſolutio.

Secunda ratione agunt: Poteſtas iuriſdictionis Eccleſiaſticæ prorſus eſt ſupernaturalis, & ad quam humanę vires pertingere non valent: igitur ab homine, aut vi iniunctionis eius dari nõ poteſt, ſed à Deo per conſecrationem inuocato, & aſſiſtente; ſicut aſſiſtit in baptiſmo, & alijs Sacramentis, quæ ſupernaturalem conferunt effectum. Quod autem poteſtas illa ſupernaturalis ſit, ex effectibus eius probatur. Nam per eam abſoluitur quis à peccatis: excõmunicatur quis, vel abſoluitur ab excommunicatione: quæ omnia ſupra naturam ſunt. Reſpondemus, iuriſdictionẽ Eccleſiaſticam in ſuo fonte, ac origine ſupernaturalem eſſe, & diuinam: nullus enim niſi Deus concedere poteſt facultatem, quæ collata eſt Pontifici, qui ex poteſtate ſibi collata poteſt alijs miniſtris Eccleſiæ ſimilem conferre, etſi non in eadem plenitudine. Vt enim eiuſdem naturę eſt aqua fontis cum ea, quæ per canalem artis opera deriuatur: & eiuſdẽ eſt ſpeciei homo per hominem procreatus, cũ primo homine, quẽ Deus immediatè fecit: ita eiuſdem generis ſunt poteſtas iuriſdictionis à Deo immediatè ipſi Papæ collata, atque poteſtas, quæ media autoritate Papę cõfertur Epiſcopis. Et ideo mirum non eſt, ſi multa poſſit, quæ alta quidem ſunt & Diuina, quia & ipſa poteſtas diuini eſt generis, & quicquid ipſa facit, vi illius poteſtatis Papalis à Deo immediatè collatæ facit: illa verò Papæ poteſtas à Deo immediatè profecta, vt Dei facit, quicquid facit. Vnde Innocentius cap. Inter corporalia, de translatione Epiſcopi, rectè ait: *Cum ergo fortius ſit ſpirituale vinculum, quam carnale: dubitari non debet quin omnipotens Deus ſpirituale coniugium, quod eſt inter Epiſcopum, & Eccleſiam, ſuo tantum iudicio reſeruauerit diſſoluendum, qui diſſolutionem etiam carnalis coniugij, quod eſt inter virum, & fœminam, ſuo tantum iudicio reſeruauit: præcipiens vt quos Deus coniunxit, homo non ſeparet. Non enim humana, ſed potius diuina poteſtate coniugium ſpirituale diſſoluitur, cum per tranſlationem, diſpoſitionem, aut ceſſionem, autoritate Romani Pontificis, quem conſtat eſſe vicarium Ieſu Chriſti, Epiſcopus ab Eccleſia remouetur: & ideo tria hæc quæ præmiſimus, non tam conſtitutione Canonica, quam inſtitutione Diuina, ſoli ſunt Romano Pontifici reſeruata.* Hæc ille. Vt ergo poteſtate diuina facit Pontifex quæ legitimè facit; ita etiam alij Epiſcopi inferiores diuina, & Apoſtolica autoritate faciunt quæ legitimè faciunt.

II. Ratio. — *Eccleſiaſtica iuriſdictio vnde ſit.* — *Qualis illa in Romano Pontifice, qualis in Epiſcopis videri poſſit.* — *Gen. 2.* — *Innoc. III.* — *Gen. 2.* — *Matth. 19.*

Quo poſito fundamento, dicimus, in prædictis effectibus nihil inueniri, quod ſuperet vires poteſtatis à qua prodit. Nam vt de abſolutione à peccatis in foro conſcientiæ dicamus, perſpicuum eſt, quod exigit duplicem poteſtatem in abſoluente, nempè eã, quæ eſt Ordinis, ſine qua nemo, quantacunque iuriſdictionis poteſtate fultus, abſoluere poſſit; & poteſtatẽ iuriſdictionis, ſine qua, ſi quis ſubdito careat, abſoluere nequit. Vt igitur in abſoluente

Abſoluens in foro conſcientiæ duplicem poteſtatem debet habere, Ordinis nempe, & iuriſdictionis.

ſunt duplices poteſtates, Ordinis, quæ altior eſt, & iuriſdictionis, quæ minor: ita effectus ipſe abſoluendi, qui altior eſt, prouenit à poteſtate Ordinis, effectus autem ſubijciendi hunc illi, prouenit à iuriſdictione iniuncta. Itaque quiſque effectus proportione ſuæ cauſæ reſpondet, minor minori, altior altiori. In excommunicatione quoque nullus datur effectus, qui non habeat cauſſam accommodatam ſibi: excommunicatio enim priuat conuerſatione fidelium, perceptione Sacramentorum, & communicatione in oratione, & communibus ſuffragijs cum eiſdem quæ Eccleſia applicat vniuerſis fidelibus, qui intra eius communionem ſunt. Priuatio autem conuerſationis, & orationis, atque communicationis in diuinis officijs, perceptione que Sacramentorum, ſolo præcepto fieri poteſt. Præcipitur enim fidelibus, ne excommunicatum ad hæc admittant; in quo nullus eſt proportionis defectus, quia qui iuriſdictione fultus eſt, id ſuis ſubditis præcipere valet. Et quanquam excommunicet quiuis Epiſcopus, & per eius excommunicationem etiam non ſubditus ſuus debeat vitare excommunicatum: id fit, quia Epiſcopus à Papa accipit commiſſariam poteſtatem, qua obligare valeat etiam non ſibi ſubditos, vt ſibi ſubditum, & à ſe excommunicatum deuitent: vt rectè docet Scotus. Alioquin enim per ſuam ordinariam iuriſdictionem non poſſet obligare niſi illos, qui ſunt ſuæ diœceſis, ad eum vitandum à ſe excommunicatum: ſicut nec poteſt excommunicare niſi ſibi ſubditum, vt conſtat ex cap. A nobis, de ſententia excommunicationis, vbi interrogatus Pontifex, an excommunicans furem, excommunicet furem non ſibi ſubditum, ait: *Ad quod dicimus, quod hac ſententia non niſi ſubditi obligantur, niſi fortè plus contulerit maior, & largior autoritas delegantis.* Hæc ille, docens, quòd excommunicatio ex ordinaria poteſtate Epiſcopi tantùm in ſubditos ſuæ diœceſis oſtenditur: ex delegatione autem maioris poteſtatis poteſt in alios illi maiori poteſtate ſubditos extendi. Hinc generalis conflatur regula, quòd vbicunque Concilia particularia, vel Epiſcopi priuati condunt legitimè præcepta vim vniuerſos obligandi habentia, ea non vi ſuæ poteſtatis, ſed Pontificiæ ſuper vniuerſalem Eccleſiam decernunt. Imò quia in Generalibus Concilijs nunquam ferè ſolent eſſe vniuerſi Epiſcopi, decreta illorum, ſecluſo Papa, non valent obligare niſi ſubiectos eorum Epiſcoporum, qui in illis conſecrantur. A Papa igitur, qui eos congregat, & dirigit, atque eorum decreta confirmat, habent eorum Canones, quòd vniuerſos obligent: alioquin effectus excederet vires ſuæ cauſſæ. Nihil igitur proportionem excedit in hoc effectu excommunicationis: quia vel à poteſtate ordinaria Epiſcopi in his, in quibus poteſt, vel à delegata per Pontificem in his, in quæ ordinaria non poteſt, procedit. Priuatio verò beneficiorum Eccleſiæ à iuriſdictionis poteſtate prodit. Nam ſicut Eccleſia per intentionem ſuam applicat communia miniſtrorum ſuorum ſuffragia filijs ſuis, ita per intẽtionem auferre illa poteſt. In quo id venit perpendendum, quòd vt Epiſcopus in ſua diœceſi poteſt præcipere miniſtris Eccleſiæ, vt communia ſuffragia adhibeat pro ſingulis mẽbris, ita etiam dum excommunicat, vetat ſuis ne illa excommunicato applicent: nihilque in hoc præcepto facit ſupra ſuam ordinariam poteſtatem. Cæterùm, quia dum excommunicat, non ſolùm iniungit ſuis ſubditis, ne ſuffragia excommunicato adhibeant, ſed etiam omnibus Chriſtianis: iſta iniunctio ab ordinaria poteſtate non prouenit, ſed à poteſtate Pontificis ſibi ad hunc effectum delegata in omnes Chriſtianos: & hac de cauſa ſuffragiorum priuatio per poteſtatem hanc facta, non eſt ſupra iuriſdictionis naturam, quia natura ſua præcipere poteſt, cùm hæc priuatio ſolo præcepto priuati, & obedientia ſubditi fiat. Nunquàm autem Eccleſia priuat excommunicatum, qui in charitate eſt, participatione illa, quæ eſt annexa omnibus habentibus charitatem, iuxta illud: *Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua.* Imò nec Eccleſia intendit priuare excommunicatum aliorum ſuffragijs, & orationibus, ſed tantùm communibus, quæ fiunt à miniſtris Eccleſiæ pro vniuerſali eius corpore: ſi tamen vellet, poſſet illis priuare, quia hoc iniunctione ſola & præcepto faceret, ſicut cum priuat communibus.

Quod autem ad indulgentias attinet, quia indulgentia eſt remiſſio pœnæ temporariæ peccato debitæ, compenſando per applicationem theſauri Eccleſiæ, hoc eſt, ex meritis, & ſatisfactionibus CHRISTI, & ſanctorum, qui in charitate multa ſupra debitũ peccatorum ſuorum ſuſtinuerunt: hæc applicatio à quouis de pœnis ſuis fieri poteſt per ſolam intentionem, eas alteri communicando. Epiſcopus etiam, quia in honeſtis, & iuſtis debent ſibi ſubditi parere, poteſt ſuo præcepto ſibi ſubditos obligare, vt huiuſmodi pœnas applicent: imò tacitè eas intelliguntur applicare, cùm ſuperior largi-

Effectus excõmunicationis quinam.

Vnde excommunicare poſſit Epiſcopus.

Scotus.

Generalis excommunicatio, quos ligat tantummodo.

Clem. III.

Particularium Synodorum, Epiſcoporũ ve leges quatenus obligent.

Priuatio beneficiorum Eccleſiaſticorum ad quod genus poteſtatis pertineat.

Excõmunicatis in charitate exiſtens quibus tantũ Eccleſiæ bonis priuetur.

Pſal. 118.

Indulgentia quid: ea vt applicari à fidelibus poſſit.

largitur indulgentias: quia ratum habent ſubditi, quod ſuperior benè diſponit. Cæterùm quia Epiſcopi non ſolùm pęnas ſuorum ſubditorum, aut ſolis ſibi ſubiectis applicant, ſed de communi theſauro Eccleſiæ etiam non ſibi ſubditis: ideò hoc faciunt non vi ſolius autoritatis ſuæ ordinariæ, per quam poteſt Abbas applicare ſuorum monachorum opera, ſed per poteſtatem à ſummo Pontifice vniuerſalis Eccleſiæ paſtore delegatam. Vnde ex ca. Cum eo, de pœnit. & remiſſ. Papa præſcribit Epiſcopis quantum indulgentiæ concedere poſſint: quia ex eo, vt habente plenitudinem poteſtatis, Epiſcopi habent, quòd poſſint indulgentias vniuerſaliter concedere.

Qua ratione Epiſcopi ſubditorum ſuorū pœnas non ſolum ſibi ſubiectis, ſed de communi theſauro Eccleſiæ, etiam non ſibi ſubditis applicent.

Nihil ergo huiuſmodi eſfectus producti remiſſionis peccatorum, excommunicationis, & faciendi indulgentias, habēt ita ſupernaturale, vt ſuperent vim poteſtatis, per quam fiunt: quia remiſſio peccati, vt verè ſupernaturalis, & à Deo immediatè effecta, per poteſtatem etiam ſupernaturalem, & à Deo immediatè infuſam efficitur: ſicut ſubiectio non ſubditi, & excommunicatio; & conceſſio indulgentiæ per poteſtatem iuriſdictionis hęc pręcepto volentis efficere.

Peccati remiſſio quemadmodum a Deo efficitur.

III. Ratio.

Tertia ratione pugnant. Iuriſdictio, inquiunt, ordinem ſequitur, ita vt vbi maior, ac ſacratior ordo ſit, debeat eſſe maior iuriſdictio: vi igitur conſecrationis, & non iniunctionis datur. Quòd ſi vi iniunctionis daretur, contrarium contingeret, & maiori ordini maior daretur iuriſdictio. Quòd autem iuriſdictio ſequatur, teſtatur Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorē, vbi producit teſtimonium Dionyſij Areopagitæ ad Demophilum ad hanc rem, & verba Epiſcoporum in Concilio Capuano collectorum, qui in Marcellinum Papam non ſunt auſi proferre ſententiam, ſed ei dixerunt: *Tuo ore iudica cauſam tuam, non noſtro iudicio.* Et iterum: *Prima ſedes non iudicatur à quoquam.* Producit ibidem Sylueſtri Papæ decretum in Synodo, vt non Presbyter aduerſus Epiſcopum, non Diaconus aduerſus Presbyterum, non Subdiaconus aduerſus Diaconum, &c. Et ſubdit: *Nec præſul ſummus à quoquam iudicabitur, quoniam ſcriptū eſt: Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum.* Hæc ibi. Item Gregor. IX. in cap. Statuimus, de maior. & obedient. *Statuimus*, inquit, *vt Preſbyteri primum locum, Diaconi ſecundum, Subdiaconi tertium, & ſic de reliquis obtineant ordinatim, etiamſi poſterius admittantur. Et qui maior eſt ordine, etiamſi poſtea ſit receptus, & in portione percipienda potiorem eſſe volumus, ac minores facere ſeruitia conſueta.* Hæc ille. Ex

Nicol. Papa

Dion. Areopag. epiſt. 8.

Syluest. Papa

Matth. 10.

Greg. IX.

quibus colligitur, quòd licèt inter eos, qui eiuſdem ordinis ſunt, antiquior tempore præferatur: tamen qui altioris eſt ordinis, licèt poſterior tempore, præferendus eſt ei, qui minoris eſt ordinis, quia excellentia in ordine antiquitati meritò præfertur. Idem Gregorius ibidem in cap. Cum inferior, docet: *Cùm inferior potiorem ſoluere nequeat, vel ligare; ſed potior inferiorem liget regulariter, & abſoluat, & ſatis abſonum videatur, vt filius poteſtatem habeat in parentem*, & reliqua. Hæc ille. Vnde ibidem iubet, vt Archidiaconus, in cuius territorio creatus erat nouus Epiſcopus, nullam ſuper Epiſcopum habeat iuriſdictionem. Reſpondemus, verum quidem eſſe regulariter, iuriſdictionem maiorem conferendam maiori ordini: negamus tamen, quòd debeat conferri vi conſecrationis, ſed potiùs ex iniunctione: quia iniungens ſeruare non debet diſcretionem, regulariter iungendo maiorem maiori.

Excellentia temporis antiquitati præſt.

Idem.

Dicimus autem regulariter: quia ex cauſa ſæpè contrarium fit: quod ex varijs rationibus probatur. Primò quidem, quia chorepiſcop⁹ quod attinet ad autoritatem, æqualem habebat facultatem cum Epiſcopis, quia vt habetur ex cap. 3. Concilij Rhegienſis, deponi iubentur ordinati ab ipſis: qui ſi ordinare non valuiſſent, non opus fuiſſet depoſitione. Conceditur etiam eis, vt confirmare poſſint, & benedicere neophytos, & hoc in caſtellis, & vicis: qui tamē nullam habebant iuriſdictionem. Secundò patet ex Can. 3. Concilij Laodiceni, vbi villarum Epiſcopis, qui verè Epiſcopi erant, adimitur omnis iuriſdictio, & præcipitur, vt ſicut Presbyteri nihil faciant ſine conſenſu Epiſcopi. Tertiò, legitimo Epiſcopo in aliena diœceſi relinquitur tantum munus Sacerdotis. Dicitur enim cap. 20. Sextæ Synodi: *Non licet Epiſcopo in aliena ciuitate publicè docere. Si hoc facere deprehenſus fuerit, ceſſet ab Epiſcopatu, Presbyteri autem munere fungatur.* Quartò, Archidiaconi ſuper Archipresbyterum, & clericos habeant iuriſdictionem, (licèt re vera eam habeant ex delegatione Epiſcopi) vt enim præco denuntians verba Regis, etiam principibus, non ſua, ſed regia autoritate loquitur: ita Archidiaconus quæ facit in eos, qui ſibi ſuperioris ſunt ordinis, ex autoritate Epiſcopi exercet. Vnde cap. Archidiaconus, de offic. Archidiacon. & cap. Ad hæc, ampla poteſtas Archidiacono poſt Epiſcopum tribuitur, vt ſit Epiſcopi vicarius in omnibus: & tamen traditur illi aliorum clericorum cura, etiam Archipresbyteri, & omnium parœciarum. Quintò, conſtat, ele-

Quòd nō ſemper maior iuriſdictio conferenda ordini maiori ſit, ſed in non etiam, oſtendatur. Chorepiſcoporū olim quæ poteſtas eſſet.

Conc. Rhegienſ.

II. Ratio.

Concil. Laodicenum.

III. Ratio.

VI. Synod.

IV. Ratio.

Archidiacon⁹ vnde ſuper Archipresbyterum, & cæteri co. habeat iuriſdictionem.

V. Ratio.

ctum in Epiſcopum maiorem habere iuriſdictionem, quàm habeat quiuis Sacerdos ſibi ſubditus. Sextò, Commiſſarij, legati, vel nuntij Sedis Apoſtolicæ, etiam nondum in ſacris conſtituti, ſæpè maiorem habent iuriſdictionem, quàm ordinarij locorum.

Sexta.

Nec hoc abſque ratione fit: quia etſi actio, quæ ex ordine proficiſcitur, quia ſanctior & ſublimior, maiorem requirat ſanctitatem in ordinato, quàm exercitium iuriſdictionis exigat in habente iuriſdictionem, tamen hoc exercitium iuriſdictionis requirit maiorem peritiam, & prudentiam. Et quia hęc non ſunt maiora ſemper in eo, qui habet maiorē ordinem ſacrum, poteſt meritò committi iuriſdictio maior minorem ordinem habenti, præſertim cùm iuriſdictio eſt commiſſaria: nam tunc non tam ille, qui habet iuriſdictionem illam, cenſetur ſuperior his, qui in altiori ordine ordinati ſunt, quàm ille, qui committit ei iuriſdictionem: non enim commiſſarius propria iuriſdictione agit, ſed aliena ſibi commiſſa.

Quid ordinis, quid verò iuriſdictionis maximè actiones requirant.

Commiſſarius miniſter qua tantum autoritate vti ſoleat.

Conſtat igitur, hanc rationem non eſſe cōtra nos, ſed potiùs pro nobis: quia ex quo ſæpè eſt iuriſdictio maior, vbi nulla, vel minor non eſt conſecratio, conſtat, iuriſdictionem non dari vi conſecrationis. Neq; ex hoc ſequitur, Papam poſſe confundere totam hierarchiam, dando maiorem iuriſdictionem minoribus ordinibus, & è contrario: quia ita ſine cauſa facere, eſſet deſtituere, & confundere Eccleſiam: cum aliquo autem, & ex cauſa in hoc diſpenſare ob neceſſitatem, vel vtilitatem Eccleſiæ, cedit in eius bonum, & ædificationem, & in gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum Patre, & Spiritu S. ſit omnis honor, imperium & gloria, in ſecula ſeculorum, Amen.

Pontificem Maximum ſi maiorē iuriſdictionē minorem ordinem habenti conferat, ne quaquam confundere Eccleſiam, aut perturbare, vt quidam opinantur.

TRACTAT. LXXIII.

In quo idem eſſe oſtenditur, dare Pontificem materiam, atque dare iuriſdictionē: ac præcipue diſſeritur, an iuriſdictio ſit iuris diuini, an humani.

EX his quæ hactenùs philoſophati ſumus de iuriſdictionis deriuatione à Deo per Pontificem in alios inferiores prælatos, elicitur, falſam eſſe illorum ſententiam, qui nituntur euadere dictas Patrum ſententias, & rationes, dicendo, iuriſdictionem quidem dari poſſe à Papa; quia etſi non conferat dictam poteſtatem, aſſignat tamen, & tradit materiam Epiſcopis, in quibus exerceant iuriſdictionem à Deo acceptam: non ſecùs atq; olim Ioſue etſi non dederit filijs Iſraël terram promiſſionis, eam tamen diuiſit, atque diſtribuit, metatuſque eſt. Ita etiam DEVS eſt, qui dat iuriſdictionem, & claues, Pontifex autem confert materiam, ſiue ſeram, quam claues aperiant, id eſt, oues, quas poteſtate iuriſdictionis à DEO immediatè collatæ gubernet.

Qua ratione, fidelis, & ineptia, iuriſdictionem à Pont. Maxim. poſſe conferri, quidam contendant.

Ioſue à 13. capite 13. ad 23.

Quòd autem hoc ſit mera fictio, humanumque inuentum, perſpicuum reddemus ex ſacris literis, Patribus, atque rationibus. Chriſtus ſiquidem Petro pollicitus eſt claues regni cœlorum Matth. 16. & ſecundùm Scripturæ genuinum ſenſum, & Patrum expoſitionem hāc promiſſionem adimpleuit, cùm Ioan. 21. dedit ei oues, dicens: *Paſce oues meas.* Dominus igitur oues aſſignans, id eſt, materiam, promiſſas Petro contulit claues: ergo eodem modo Pontifex cùm dat materiam, largitur etiam poteſtatem ſuper illam materiam, hoc eſt, iuriſdictionem ſuper oues. Adhæc Apoſtolus præcipit Tito, vt conſtituat per ciuitates Presbyteros, ſiue Epiſcopos: ſed nomen Epiſcopi dicit iuriſdictionem, & homo non valet ex poteſtate dare ordinem ſacrum: ergo non poterat Titus Epiſcopos conſtituere, quin daret illis iuriſdictionem.

I. Argum. à Scripturis.

Tit. 1.

Idem confirmatur ſententijs Patrum. Nam Cyprianus lib. de ſimplicitate prælatorum, accuſat Nouatianos, quòd nemine dante Epiſcopatum, ipſi ſibi nomen aſſumerent Epiſcopi: dabatur ergo Epiſcopatus, id eſt, poteſtas paſcendi, & non ſolæ oues. Et Auguſt. in Pſal. 44. loquens de Eccleſia & Epiſcopis, ait: *Ipſa Eccleſia patres illos appellat, ipſa illos conſtituit in ſedibus Patrum. Dat ergo illis poteſtatem, quia ſedes, & cathedra poteſtatem ſignificat ſuper oues, & non nudas oues.* Clemens epiſt. ad Iacobum fratrem Domini, tradit, Petrum præcepiſſe, vt in Eccleſijs inſtituerentur Primates, Archiepiſcopi, & Epiſcopi, iuxta locorum qualitatem, quibus præficiebantur. Si ergo inſtituebantur Epiſcopi, & alij ſuperiores prælati, dabatur illis poteſtas: quod ex Anacleto, Iulio, Eleutherio, Innocentio 1. & Nicolao, & alijs ſuprà citatis confirmari poteſt. Dionyſ. Papa epiſtol. ad Seuerum de Presbyteris curatis agens, ſic loquitur: *Vnicuique ius proprium habere ſtatuimus, ita videlicet, vt nullus alterius parochias terras, terminos, aut ius inuadat.* Dat igitur Pontifex ius vnicuique ſuper oues. Leo quoque epiſt. ad Epiſcopos per Viennenſem prouinciam conſtitutos, poteſtatem prædicandi à Petro ait emanare, & nō tantùm aſſignationem ouium, quibus Epiſcopi præfiguntur. Et ſermon. 3. ſuæ aſſumptio-

II. Argum. ab autoritate Patrum.

Cyprianus.

Aug. to. 8.

Sedes, cathedraue, quid denotet.

Clem. Rom. epiſt. 2.

Dionyſ. Papa. 13. q. 1. c. Eccleſias ſingulas ſingulis.

Leo epiſt. 89. initio.

Idem.

ptionis ait à Petro omnia charisſmata, poteſtateſq; in alios deriuari. Item Greg. Magn. epiſt. ad Ioannem Epiſc. ita ait: *Ideoq; fraternitati tuæ curam gubernationemque Triũm tabernenſium Eccleſiæ prouidimus committendam.* Tribuit ergo Pontifex, non ſolum oues, ſed curam, & gubernationem illarum, hoc eſt, iuriſdictionem in illas. Idé quoq; confirmant omnes illi Patres ſuperius producti, qui aſſerunt, Epiſcopos vocatos eſſe in partem ſolicitudinis: pars enim ſolicitudinis eſt pars poteſtatis, ſiue prælationis ſolicitè adminiſtrandæ. Inter quos Bernardus libr. de Conſider. ad Eugenium: *Aliorum,* inquit, *poteſtas certis arctatur limitibus, tua extenditur & in ipſos, qui poteſtatem in alios acceperunt.* Vides ergo, Epiſcopos accipere poteſtatem ab eo, qui eos vocat in partem ſolicitudinis. Is autem eſt Deus principaliter, & ſub eo ſummus Pontifex, qui eos confirmat: & tũc vocantur à Deo, vt declarauit Innocentius III. Paſchalis II. in cap. Significaſti, de elect. & elect. pote. *Cum nos,* inquit, *ſolicitudine oportet tantam Eccleſiæ prælationem imponere fratribus, quorum conſcientias non videmus:* Prælationem igitur confert, & imponit Pontifex: & Innoc. III. conſol ſcribunt Nicolaus III. & Lucius III. in epiſt. ad Guilielmum Epiſc. Montis Regalis ſuperius citata: per Eccleſiam Romanã, ait, diuinitate ... meſſis ...: & Epiſcopos diſtribuiſſe dignitates per prouincias. Necnon Innocent. III. cap. Nemo, de his quæ fiunt à Prælatis ſine conſenſu Capituli, reprehendit eum, quòd ſine conſenſu ... Abbates, & Abbatiſſas, & alias Eccleſiaſticas perſonas inſtitueret, & deſtitueret. Eſt autem inſtituere nihil aliud, quàm iuriſdictionem conferre. Idem penè omnes Scholaſtici tradũt. Nam Thom. in 2. 2. ait, quòd poteſtas iuriſdictionis ex ſimplici iniunctione hominis cõfertur. Et in 4. ſent. diſtinct. 18. ait, iuriſdictionem facere ſuperiorem, & iudicem: & ideò neceſſariò ſit in ſubiecto. Et diſt. 19. ad abſolutionem à peccato requirit duplicẽ poteſtatem, ordinis videlicet, & iuriſdictionis. Albert. Magn. in 4. agens de definitione clauium, oſtendit, quòd poteſtas ordinis eſt aptitudo ad abſoluendum in foro conſcientiæ, ſi detur materia per Papam dantẽ iuriſdictionem. Ex quo videtur, quòd non datur materia ſine iuriſdictione. Idem dicit Richardus de Mediavilla. Quarto diſt. 24. cuius verba ſuprà retulimus, idem tradunt Petrus de Palude ac Durand. atq; alij, quos non eſt operæpretium referre.

Greg. lib. 2. Regiſt. ep. 35.

Bernar lib. 2. de Conſid. à medio.

Quando Epiſcopi à Deo vocentur.

Paſchal. II

Nicol. III. Lucius III.

Innocen III.

Inſtituere quid ſit.

Thom. 2. 2. q. 39. art. 3 tom. 10 par. 2. Idem in 4. diſt 18 q. 2. art 3 quæſti. 2. ad 7. Idem diſt 19. art 2 ad 3. Alb. Magn. in 4 diſt 18. art. 2.

Richar de Mediavilla. Petrus de Palude. Durand.

Idem etiam rationibus confirmauit, inter quas prima ſit: Quia cùm relatiua ſint ſimul natura, ſi materia ſit ſubditus, & is, cui aſſignatur materia ſiat per hoc Prælatus, & ſuperior, ſequitur quòd poſita prælatione ponitur materia, nempe ſubditus, & è contrario poſita materia, ponitur & Prælatus: non poteſt ergo Pontifex vnum ſine altero conferre. Secundò probatur: quia cùm aliquis creatur prælatus, fit iudex eorum, quibus præficitur: ſed qui inſtituit iudicem, hoc ipſo iubet eis, quibus eſt iudex, vt eius pareant ſententiæ, & vt ſe illi ſubditos præſtent: & è conuerſo, qui iubet parere alicui, dat illi poteſtatem imperandi in illos, quibus iuſſum eſt parere. Tertiò, ſi Papa ita daret materiam, vt non traderet poteſtatem ſuper eam, ergo oues nõ eſſent ſuæ, & mitteret falcem in meſſem alienam, & nihil faceret. Nec valet ſi dicat, ſe habere poteſtatem, quam à Deo accepit in conſecratione: quia ſi per illam poteſtatem oues erant ipſius, ergo antequàm Papa illas aſſignaret, erant ſuę, quia iam erat poteſtas, per quam oues fiunt propriæ: quod eſt falſum; quia ſic nec ipſam materiam aſſignaret Papa, ſed Deus. Quartò; quia vt perſpicitur ex eorum argumentis diſſolutis ſuperiùs, ex eo præcipuè videntur permoueri, quia Patres antiqui quos citant, Epiſcoporum poteſtatem aiunt, ſiue iuriſdictionem eſſe à Deo: ex quo ipſi inferunt, quòd nõ eſt à Papa: & ne nihil relinquere videantur, faciunt illum metatorem ſicut Ioſue, datoremq́ue materiarum, ſicut Arabes fecerunt Deum datorem formarum. Sed ſi hæc ratio vim habet apud eos, deberent quoque conſequenter dicere, Papam nec materias ipſas aſſignare: quia ſunt etiam multi antiqui Patres, qui tradunt, oues, ſeu Eccleſias à DEO traditas Epiſcopis, vt de Paulino, & Meletio de Epiſcopatu contendentibus ex hiſtor. Tripar. ſuperius protulimus, & ex Leone epiſt. ad Rauen. Aretatenſ. Epiſcopum, & ex Concil. Antioch. Can. 21. quod habetur 8. q. 1. cap. Epiſcopum: vbi prohibetur tranſlatio Epiſcopi, & ſubditur: *Manere autem eum debere in Eccleſia Dei, quam ab initio ſortitus eſt, & non ab ea alibi demigrare.* Hęc ibi. Aut igitur fatendum eſt, ſimul ſtare, iuriſdictionem eſſe à Deo, & à Papa, quia à Deo eſt per Papam; aut negandum eſt, materiã eſſe à Papa, quia ſancti Patres docent illam à Deo aſſignari. Quod quia abſurdum eſt, vtrumque fatendum eſt de vtraque: nam tam iuriſdictio, quàm materia à Deo aſſignatur, ſed per Papam. Et materia quidem à DEO aſſignatur per Papam, dando iuriſdictionem; iuriſdictio quoque dando materiam, ſuper quam exercetur. Quintò, Papa in formula, qua ſolet confirmare Epiſcopos, dicit ſe talem con-

Rationibus idem confirmatur.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Arabes Deum datorem formarum fecerunt.

Quinta ratio.

conſtituere in Epiſcopum, & paſtorem, præbereq; illi curam, & adminiſtrationem illius Eccleſiæ in ſpiritualibus, & temporalibus: & ſimul cùm hoc ſolet adiungere, quòd committit illi Eccleſiam, ſiue has, vel illas oues, vt ex multis decretis quæ ſuprà produximus, conſtat: quæ vel falſa eſſent, vel oportet concedere, quod Pontifex præbet vtrumque, nempè poteſtatem, & materiam.

Petrus, ſummusve Pontifex in danda iuriſdictione non vt purus Dei miniſter agit, vt Ioſue in Terræ diuiſione ſe habuit.

Nec eſt meritò comprobandus Ioſue: Ille etenim terram à Domino conceſſam, per ſeipſum ſuo quidem arbitrio in 12. portiones diuiſit, cæterùm Dei voluntate per ſortes explorata (in qua exploranda nudus miniſter extitit) conſignabat cuique tribui portionem, quam Dominus, & non Ioſue illi per ſortem deputauerat. Non ſic autem Petrus, ſed ex arbitrio ſuo diuiſit diœceſes, & elegit perſonas, quibus diœceſes committeret, & poteſtatem iuriſdictionis daret ad eas regendas. Erant igitur Ioſue ac Petrus Dei miniſtri: ſed Ioſue nudus miniſter, & ex præſcripto agens, ſolumq; vtens ſuo arbitrio in terræ ſanctæ diuiſione; non autem in dando dominio illius terræ in genere, vel in ſpecie huic, vel illi tribui: hoc enim Dominus fecit per ſe. Petrus autem miniſter fuit Dei, ſed ex arbitrio, & autoritate Eccleſiaſtica agens tam in diuidendis diœceſibus, quàm in aſſignandis prælatis, & iuriſdictione illis conuenienti. Et ideo non eſt ſimile quod de Ioſue aiunt.

Statuendum igitur eſt, quòd non ſolùm materia, & oues, ſed ipſa poteſtas iuriſdictionis ab ipſo deriuetur mediatè, vel immediatè in alios inferiores Eccleſiæ prælatos: de cuius deriuatione an per iniunctionem, vel conſecrationem fiat, prius actum eſt.

An iuriſdictio iuris ſit diuini, necne.

Ex his duobus proximè deciſis quæſtionibus, quibus definitum eſt, iuriſdictionem Epiſcoporum ab illa Pontificis deſcẽdere, & non conſecrationis, ſed iniunctionis virtute deriuari, in promptu eſt ſolutio vltimæ quæſtionis, an videlicet iuriſdictio iuris ſit diuini, necne. Nam cùm ius diuinum, vt præmiſſum eſt, dupliciter accipiatur: & largè pro iure emanante à Deo, ſiue mediatè, ſiue immediatè per Eccleſiæ autoritatẽ; & ſtrictè pro iure à Deo immediatè proficiſcente abſq; Eccleſiaſtica, humanave autoritate: dicendum eſt, quòd accepto largè iure diuino, proculdubiò iuriſdictio omnis, & præſertim Eccleſiaſtica, iuris diuini eſt, quia à Deo vel per ſe ipſum; vel per medios homines procedit. Ciuilis namque iuriſdictio à Deo eſt per humanam autoritatem multitudinis, vel Principum: at Eccleſiaſtica à Deo eſt, vel per ſe ipſum, vt illa ſummi Pontificis, vel ſecundum aliquos, ea Apoſtolorum, & quorundam Epiſcoporum, qui peculiari priuilegio, vel reuelatione à Deo vocati ſunt, aut certè omnis alia inferior, & ordinaria iuriſdictio à Pontifice oritur vel immediatè, vel mediis conciliis, vel aliis prælatis, quos ipſe aſſumpſit. Eſt igitur iuris diuini, latè ſumpto vocabulo. Sed quoniam hæc vocis larga vſurpatio non eſt ad rem, de qua diſceptatur: nam ideo quæritur, an ſit iuris diuini, vt ſciatur an ſit immutabilis, ſicut ſolent eſſe ea, quæ iuris ſunt humani, vel Eccleſiaſtici. Ergo hoc iure laxo diuino dimiſſo, ſi quæſtio ſit, an iuriſdictio ſit iuris diuini propriè deſcripti; Reſpondendum eſt, iuriſdictionem Petri, & ſucceſſorum eius, & fortè cuiuſuis Apoſtoli, ac cuiuſuis Epiſcopi priuilegio peculiari à Deo vocati, iuris diuini propriè exiſtere, quod immediatè à Deo, non interueniente humana autoritate fluxerit. Quæ ſi poſteà acceſſit, quod Deus quidem dedit, confirmauit: ſicut de Apoſtolis traditur ab Anacleto, quod conſenſerunt in primatum Petri, ſicut & Petrus, & Iacobus, & Ioannes conſenſerunt in authoritatem Pauli, & vndecim Apoſtoli in autoritatem beati Matthæi in Apoſtolatum aſciti. Sic etiam ordinarij confirmatores Epiſcoporum, illos, qui à Deo peculiariter erant vocati, & creati, confirmabant. Et in huiuſmodi immediatè autoritatem, ac iuriſdictionem habentibus (vt hoc obiter dicamus) in huiuſmodi, inquam ſolis verum eſt, datam fuiſſe ab illis materiam ab alijs prælatis, non autem nouam iuriſdictionem. Vt exempli gratia; Cùm Petro ſpecialis cura circumciſionis, & Paulo præputij data fuit, perſpicuum eſt, illis nouam iuriſdictionem additam fuiſſe, nec antiquam, quam in omnes habebant, limitatam, aut reſtrictam fuiſſe; quia Petrus Gentiles conuertit, & gubernauit, Paulus verò etiam Iudæos: ſed aſſignatæ ſunt tantùm illis oues, in quas peculiarem exercerent iuriſdictionem, quam in omnes habebant. Huiuſmodi igitur iuriſdictiones, etiam in particulari, fuere iuris propriè diuini.

De quo hic iure diuino ſit ſermo.

Quibus ſolis data fuerit materia ab aliis prælatis, non autem, noua iuriſdictio.

Galat. 2.

Aliorum verò omnium præter dictas cauſas in genere loquendo, & in communi, dicendum eſt, quòd ſint iuris diuini, quia CHRISTVS Dominus pro ſua ſapientia perſpiciens gubernari Eccleſiam non poſſe per iuriſdictionem in vno ſolo Pontifice exiſtentem, voluit in Eccleſia ſua vicarios, præpoſitos, & miniſtros exiſtere, qui iuriſdictionis poteſtatem haberent: & horum vnicuiq; voluit per ſe dare poteſtatem Ordinis.

Chriſti erga Eccleſiam mira prouidentia.

dinis. Verùm tamen etſi de hac poteſtate Ordinis loquendo, nõ ſolum voluit Dominus vt in genere eſſet in Eccleſia, ſed voluit illã per ſeipſum cuilibet particulari Epiſcopo, quia illam eſſet habiturus, cõferre: non ita autem de poteſtate iuriſdictionis horũ inferiorum, ſed in genere voluit illam per miniſtros, ac præpoſitos Eccleſiæ diſpergi: ad quod hæc, vel illa iuriſdictio maior, minorve foret, vel quòd in hac, vel illa perſona foret, ipſe non ſtatuit, ſed autoritati, & arbitrio ſui vicarij dimiſit; qui vel per ſe, vel per alios miniſtros idoneos de his ſingularibus ſtatuerent.

Quod vt exemplo aliquo declaremus, conſtat quod ieiunium, confeſſionem peccatorum, ſacræ Euchariſtiæ communionẽ, & dierum feſtorum obſeruationem Chriſtus per ſe conſtituit: quia ſine iſtis Eccleſia rectè gubernari non poterat. Cæterùm, quia horum determinatio ob ipſam materiæ naturam, & noſtram conuenire toti Eccleſiæ vbique terrarum diffuſæ, aut omni etiam tempori non poterat; idcirco eiſdem hæc decernenda reliquit, ne deinceps decreta Diuina à ſe edita mutarentur, diſpenſarenturve: quis enim dubitare queat, quòd ſicut Petrus diuiſit diœceſes eo modo, quo eas diſtribuit, imò quo eas à Gentibus diuiſas inuenit pro ratione eorũ politiæ: ita potuiſſet aliam rationẽ diuidendi facere? Nec enim Chriſtus præfixit, vt talis, talisve Epiſcopatus talem ac tantam haberet amplitudinem: nec ſtatuit, vt in tali ciuitate maneret Patriarcha, & non in illa alia: minus quoque præſcripſit, vt Epiſcopatus talis conferretur in talem perſonam. Quæ omnia ſi Chriſtus per ſe decreuiſſet, reſtringi diœceſes, nec dilatari, nec mutari ſedes Epiſcoporum, nec ſopiri, nec alijs ſedibus vniri valerent: nec vna perſona ſemel vocata in Epiſcopum, poſſet transferri, vel deponi, vel maiorem, vel minorem iuriſdictionem ſuſcipere, quam à DEO ab initio habuiſſet. In genere igitur iuriſdictio horum omnium de iure Diuino eſt: huius autem, vel illius particularis ſedis, vel perſonæ nequaquam eſt iuris Diuini. Quod breui, aut dilucido ſyllogiſmo demonſtratur: omnis huiuſmodi iuriſdictio à Papæ poteſtate deriuatur: deriuatur autem ex iniunctione, & autoritate Eccleſiaſtica, & non ex vi conſecrationis: ergo immediatè eſt iuris Eccleſiaſtici, & non iuris Diuini. Conſequentia bona eſt, & maior probata in quæſtione de deriuatione poteſtatis iuriſdictionis: minor verò probata eſt in quæſtione de modo deriuationis eius: cõcluſio igitur vera eſt, nempè quod immediatè deriuata eſt à poteſtate Eccleſiaſtica. Ex quo rurſus legitimè infertur, quòd non eſt ius Diuinum ſtrictè ſumptum: quod patet ex eius definitione. Eſt enim ius Diuinum ſtrictum, quod à Deo eſt immediatè, nulla interueniente humana, vel Eccleſiaſtica autoritate. Remanet igitur comprobatum, iuris eſſe Eccleſiaſtici, & non Diuini. Nos autem contenti eſſe debemus dona à Deo percipere eo modo quo ipſe voluit, & non ſunt ad amplificandam propriam autoritatem conſtituenda noua iura Diuina: quæ in id ſolum tendere videntur, quò iugũ Chriſti excutiamus, & ſupremum paſtorem in Eccleſia Dei nõ agnoſcamus vicarium Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum Patre, & Spiritu S. perpetua ſit laus, ac benedictio, necnon gratiarum actio omnis à creatura deferatur in omne ſeculum. Amen.

Iuriſdictionẽ in genere, eſſe iuris Diuini, in ſpecie autem humani iuris eſſe, ſiue modo, qua ratione conſtet.

Ius Diuinum ſtrictè, quod ſpectant, qua ſit.

TRACTAT. LXXIX.

In quo poteſtates illæ duæ, ordinis, & iuriſdictionis, inter ſe conferuntur, & an ſint diſtinctæ, & à ſe inuicem ſeparabiles: & an præter illas duas opus ſit alia poteſtate.

CONSTITVIMVS hactenùs duas eſſe in Eccleſia poteſtates, & quænam illæ ſint: ſupereſt vt poſtremo loco propoſitum ad diſputandum abſoluamus, nimirum vt eas inuicem conferamus, vt ex collatione mutua illuſtrior, ac manifeſtior appareat earum natura. Sed in primis id præmittendum eſt propter aliquos qui id negarunt, has poteſtates ordinis, & iuriſdictionis Eccleſiaſticæ ita eſſe diſtinctas, vt vna non ſit altera. Quod vel ex eo conſtat, quia non ſolùm contingit ambas eas eſſe in vno, vt ſunt in Epiſcopo conſecrato diœceſim habente, & in Sacerdote gerente curam animarum: ſed etiam contingit vt in quibuſdam ſit ordo ſine iuriſdictione, in alijs verò ſit iuriſdictio tam delegata, quàm ordinaria, abſq; ordine.

Poteſtates duæ ordinis & iuriſdictionis, quomodo ſeparentur.

Quòd ergo ſit ordo ſine iuriſdictione, Scriptura probari poteſt: quia Apoſtoli in cœna ordinem ſuſceperunt, abſque iuriſdictione, ſicut ante cœnam ius habuerũt prædicandi, & ſumptus ſumendi: quod ad iuriſdictionem ſpectat. Dixit quoque reſurrectionis cum Dominus inſufflauit in eos, dicens: Quorum remiſeritis peccata, clauem contulit ordinis abſque vlla iuriſdictione, vt B. Thomas, atque alij Doctores tradunt. Paulus quoque per aliquot annos prædicationis miniſterium complexus eſt

Quòd ordo ſit ſine iuriſdictione.
Luc. 22.
Matth. 10.
Ioan 20.
B Thom.

antequam ordinaretur, Actor. 13. & tamen prædicare, munus eſt iuriſdictionis. Id etiam facilè eſſet innumeris Pontificum, & Conciliorum, ac veterum Doctorum teſtimonijs confirmare, ſi eſſet operæpretium, & non potius ligna in ſyluam, vt dicitur, adferri viderentur, cùm res per ſe ſatis ſit perſpicua. Ratio quoq; idem cõfirmat.

Ratione idem oſtenditur.

Nam ſecundùm ius, & omnes Doctores, in omnibus ordinatis, & non habentibus curam animarum, eſt quidem ordo abſq; iuriſdictione in omnibus, etiam Epiſcopis titularibus, ac degradatis, vel iuriſdictione priuatis, & in omnibus qui Eccleſijs ſuis ceſſerunt: imò in omnibus hæreticis, & excommunicatis eſt Ordo ſine iuriſdictione, & è conuerſo ſecundum omnes Doctores: tam electi concorditer vltra Italiam, licèt nondum confirmati, quam electi, & confirmati nondum conſecrati, eorumque vicarij, Abbates etiam nondum Sacerdotes; curati item necdum in ſacris promoti; legati, & nuntij Apoſtolici iuriſdictionem habent, Ordinem verò minimè.

Qui tantum habeant poteſtatem iuriſdictionis.

Sunt igitur illæ poteſtates re ipſa diſtinctæ, vt præmiſimus. Ita autem ſunt diſtinctæ, vt in multis quidem conueniant, in multis verò differant. Cuius rei cognitio quia multum lucis propoſitis quæſtionibus adferre poterit, conſultum eſſe putaui de his latius diſſerere.

In quibus conueniant dictæ poteſtates, ordinis ſcilicet, & iuriſdictionis.

Conueniunt igitur primò duæ illæ poteſtates in principio efficiendi: nam à Deo ipſo, & Chriſto promanant: ipſe namq; inſtituit Sacerdotes omnes, per quos Sacramenta diſpenſantur, quia eorum effectus ſupernaturales exiſtunt. Ipſe enim inſtituit poteſtatem iuriſdictionis in ſua origine, cũ oues tradidit Petro paſcendas: ipſæ præterea in Pontificibus, vel alijs miniſtris, qui iuriſdictionẽ Eccleſiaſticam quoquo modo in alios diſpenſant, principalius quam ipſi concurrit, neque humanæ vires eò per ſe pertingere poſſunt, vt ſpiritualem concedant iuriſdictionẽ: ſicut concurrit principaliter cum miniſtris, qui ad conferẽdos ſacros ordines Deo ſubſeruiunt, & famulantur.

Ioan 21.

II. Ratio.

Conueniunt ſecundò in fine: quia vtraq; poteſtas ad æternam animarum ſalutem, & ſupernaturalem beatitudinem refertur. Ordinis ſiquidem poteſtas ad conferendam criminum remiſſionem, & gratiam per miniſterium ſacramentorum inſtituta eſt. At poteſtas iuriſdictionis ad animarum ædificationem etiam ſpectat, quam paſtores curare debent per Dei verbum, per præcepta, & prohibitiones, per indignorum hominum ab Eccleſia excluſionem, atque excommunicationem, & per dignorum in eam admiſſionem, & cõſeruationem, & non per indulgentiarum diſtributionem.

Quoniam modo animarum ſalus paſtori procurãda ſit.

III Ratio.

Tertiò conſentiũt in ſubiecto: quia vtraque requirit creaturam ratione præditam, & humanam, in qua ſubijciantur, nam Angeli, vel bruta animantia, inſenſibiliave, huiuſmodi poteſtate carẽt. Poſtulant prætereà, vt qui illas tenent, Chriſtiani ſint: nam nondum baptizatus, nec Ordinis eſt capax, nec iuriſdictionis Eccleſiaſticæ. Non Ordinis quidem, quia baptiſmus eſt ianua Sacramentorum, ſine quo alia non poſſunt ſuſcipi ex Dei inſtitutione. Prætereà infidelis, etſi poſſit præeſſe Chriſtianis ciuiliter, vel deſpotice, nõ tamen ſuper illos habere poteſtatem Eccleſiaſticam: quia qui non eſt membrum, caput eſſe non poteſt.

Infidelis fidelibus tamen vt præeſſe poſſit.

IV. Ratio.

Coniũguntur quartò in eſſe ſpirituali, ac modo ſuo ſupernaturali. Nam ordo ſupernaturalis eſt, vt ex effectibus eius conſtat, qui vel omnino naturam excedunt: vel certè etſi non in materia, in forma tamen vires naturæ ſuperant. Nam conſecrare Euchariſtiam, remittere peccata, & gratiam conferre, longè naturæ vires ſuperare dignoſcuntur. Claudere verò, vel aperire oſtium Eccleſiæ, quod facit oſtiarius, vel ferre luminaria, vel vrceolos aquæ, & vini, legere Euangelium, vel epiſtolam, atq; preparare materiam ſacrificij, etſi ſecundum materiam non ſuperent naturę vires, ratione tamen formæ, quod eſt ex Diuina vocatione, ac poteſtate hæc præſtare, facultatem naturæ maximè vincit.

Actus iuriſdictionis quemadmodum ſupernaturales ſint, ac diuini.

Quemadmodum naturaliter poteſt quis eleemoſynam porrigere: cæterum illam cum merito largiri, ita vt ob illam conſequatur coram Deo vitam æternam, ſine Deo ſupernaturali gratiæ, charitatiſque fonte fieri nequit. Similiter actus iuriſdictionis ſupernaturales ſunt, ſaltem ratione formæ, quia ſupra naturam eſt dirigere in finem ſupernaturalem, eaque vetare, quæ ab illo fine abſtrahunt, atque ea præcipere, quæ obſeruata ad illum conducunt. Atque hactenus de his, in quibus conueniunt.

In quibus verò dictæ poteſtates inter ſe differant. I. diſcrimen.

Differunt autem in multis, & primò quidem quod ad cauſam efficientem principalem attinet, in hoc differre videntur, quod poteſtas Ordinis immediatè eſt à Deo, ita, vt ad quemuis ordinem Deus immediatè concurrat: homo autem ordinem conferens, nudum tantum exhibet miniſterium, ſub certa forma, verbiſque conſecrans, & à Deo, qui ſolus valet poteſtatem illam conferre, poſtulans. Ad iuriſdictionem autẽ, etſi quantum ad eius originem, ipſe ſit immediatus autor in Petro, &

& eius ſucceſſoribus, quibus homines eligentes poteſtatē non poſſunt tribuere, ſed oſtendunt tantùm illum, & deſignant; cui Deus, qui fidelis eſt in promiſſis, iuriſdictionem tribuit. Cæteris verò ab his, exceptis fortè paucis, ſecūdùm aliquos, quales fuere Apoſtoli, & rari, per Chriſtum peculiariter vocati Epiſcopi, datur quidē à Deo, ſed non immediatè, verùm interueniente Pōtifice, vel alijs, quibus ipſe dederit poteſtatem: & in qua quidem iuriſdictione conferenda homo, qui eam cōfert, non eſt nudus miniſter, vt in conſecratione, ſed ex autoritate Eccleſiaſtica liberè quod ſibi in Domino videtur, agit, vt ſuperius demonſtratum eſt.

Pſal. 144.

II. diſcrimen.

Secundò circa finem in hoc differunt. Nam etſi vtraque poteſtas ad ſalutem animæ referatur, poteſtas tamen ordinis immediatius illam procurat, quia miniſtrando Sacramenta, remiſſionem peccatorum & gratiam Dei conferētia, per ea quaſi immediatè tangit animam, & ſanctificationē ſupernaturalem ei impertitur. At iuriſdictionis poteſtas remotius verſatur circa hanc ſanctificationem: quatenus vel refellit indignos ab Eccleſiæ congregatione, dum excommunicat, vel dignos admittit abſoluendo ab excommunicatione, eoſq; qui excommunicati non ſunt, per verbum Dei, Sacramenta, & conſilia, diſponit ad hoc, quod dignè percipientes Sacramenta per poteſtatem ordinis ſanctificentur. Ita vt poteſtas conſecrationis meritò conferri poſſit loco, in quo erat arca Domini, Deusq; in illa ſedens, & propitians; poteſtas verò iuriſdictionis anteriori parti templi, quæ ſancta vocabatur, cōparari poteſt, quia illa remotior erat ipſi arcæ, & per eam ad Sancta Sanctorum intrabatur. Hinc Thomas in 4. *Reſpondeo*, inquit, *dicendum, quod clauis eſt duplex, vna quæ ſe extendit ad ipſum cœlum, immediatè remouendo impedimenta introitus in cœlum per dimiſſionem peccati: & hæc vocatur ordinis clauis: & hanc ſoli Sacerdotes habent, quia ipſi ſoli ordinantur populo in his, quæ directè ſunt ad Deum. Alia clauis eſt, quæ non ſe extendit directè ad ipſum cœlum, ſed mediante militante Eccleſia, per quam aliquis ad cœlum vadit, dum per eam aliquis excluditur, vel admittitur ad conſortium Eccleſiæ militantis per excommunicationem, & abſolutionem: & hæc vocatur clauis iuriſdictionis in foro cauſſarum. Et ideò hanc etiam non Sacerdotes habere poſſunt, ſicut Archidiaconi, & clerici alij excommunicare poſſunt, & Capitula ipſa. Sed non propterea dicitur clauis cœli, ſed diſpoſitio ad ipſam.* Hæc Thomas. Congruum autem fuit, vt clauis ordinis, quæ immediatè diſponit ad Deū, immediatè etiam à Chriſto cōferretur: iuriſdictio autem, vtpotè remotè diſponens, daretur quidem à Deo, ſed per medium Pontificem. Et quoniam perfectiora præcedere ſolent quæ imperfecta ſunt: hinc etiam licitè accidit, vt quis non rectè vtatur poteſtate ordinis, niſi præcedat licentia ad vſum eius. Qui quidē à iuriſdictione promanat: & ideò poteſtas iuriſdictionis mouere debet poteſtatem ordinis ad legitimū eius vſum: quemadmodum voluntas mouet manus, & cætera membra ad ſua munia. Hinc eſt, vt ad omnia Sacramenta legitimè diſpenſanda, opus ſit iuriſdictione: quia ſubditis tantùm ſunt conferenda. Quare Hadrianus Papa in capit. Nullus Epiſcopus, de parœcijs, & alien. parœcia. *Nullus*, inquit, *Epiſcopus alterius parochianum iudicare præſumat.* Et infrà: *Nam qui eum ordinare non potuit, nec iudicare poteſt.* Hæc ille, qui manifeſtè intelligendus eſt loqui de ordinatione legitima, quæ exigit iuriſdictionem. Et ideò qui non poteſt ordinare legitimè, quia caret iuriſdictione, non poteſt iudicare. Idem firmatur ſententia Ioannis Chryſoſtomi, de quo refert hiſtoria Tripartita, libro 10. capite duodecimo, quod per Serapionem hæc verba Epiphanio dici mandauerit: Contra regulas multa geſſiſti, ò Epiphani. Primùm quidem, quod ordinationem feciſti in Eccleſia ſub meo iure conſtituta. Deinde quia me non iubente, in ea, autoritate propria ſacra celebraſti. Rurſus, quod inuitatus excuſaſti, & nunc denuò in te ipſum confidis. Quapropter obſerua, ne turbatio naſcatur in populo, & huius rei periculum ipſe ſuſcipias. Hæc ille. Conſecratio quoque locorum, & altarium in locis ſubiectis eſt legitimè facienda: licèt ſi aliter facta, factum teneat. Quod autem conſecratio alicuius ad ordinem, legitimè non fiat abſque eius licentia, qui iuriſdictionem habet, ex Gregorio patet, qui in epiſtola 34. ſiue capite 78. libro quarto, ad Conſtantiam Auguſtam, tomo ſecundo, & habetur diſtinctione 63. capite Salonitanæ: *Salonitanæ*, ait, *ciuitatis Epiſcopus, me neſciente, ac reſponſali meo, ordinatus eſt, & facta eſt res quæ ſub nullis anterioribus principibus euenit.* Hæc ille. Olim ergo ob pacem, & euitandas ſeditiones plebis admiſſi ſunt ſeculi potentes, atque eis data eſt electio. Vnde Stephanus Papa in eadem diſtinctione, capite Quia ſancta, hoc declarans, ait: *Quia ſancta Romana Eccleſia (cui Deo autore præſidemus) à pluribus patitur violentias Pontifice obeunte, quæ ob hoc inferuntur, quia abſque Imperiali notitia Pontificis fit electio.*

Vtraque poteſtas, ordinis, & iuriſdictionis, qualis videri poſſit.

Hebr. 9.
Exod. 26. & 36.

Th. in 4. diſt. 19. q. 1. art. 1. q. 2. tom. 7.

Duplex clauis, ordinis, & iuriſdictionis.

Poteſtas ordinis, iuriſdictionis aliquatenus neceſſario requirat.

Hadr. Papa.

Qui nō poteſt ordinare legitimè, nec poteſt iudicare.

Hiſt. Tripar.

Ioan. Chryſoſtomi cum Epiphanio expoſtulatio.

Gregorius.

Steph. Papa.

ĉlo, & conſecratio, nec Canonico ritu, & conſuetudine directi ſunt nuntij, qui vetent ſcandala fieri: Volumus, vt cum inſtituendus eſt Pontifex, conuenientibus Epiſcopis, & vniuerſo clero, eligatur præſente Senatu, & populo qui ordinandus eſt, & ſic ab omnibus electus, præſentibus legatis Imperialibus conſecretur: nullusque ſine periculo ſui iuramenta, vel promiſſiones aliquas noua adinuentione audeat extorquere, niſi quæ antiqua exigit conſuetudo, ne vel Eccleſia ſcandalizetur, & imperialis magnificentia minuatur. Hæc ille.

III diſcrimen poteſtatum in ter ſe ordinis & iuriſdictionis.

Tertiò diſtinguuntur hæ geminæ poteſtates ſubiecto. Nam vt quis capax eſſe poſſit poteſtatis ordinis, opus eſt vt ſubiectus, ſit vir characterem Baptiſmi habens, ac primam tonſuram: & tunc ſi conſecretur, legitimè characterem ordinis ſuſcipit, ſiue illa ſubſiſtat in intellectu, vt vult beatus Thomas; ſiue in voluntate, vt opinatus eſt Scotus; ſiue in facultatibus exequentibus, vt placet Durando. Hoc autem ſubiectum exigitur de iure Diuino: quia vt ordo iuris Diuini eſt, ita ex Dei ſtatuto habemus in quem ſit conferendus. Vnde nec Dominus fœminam conſecrauit: neq; decebat, vt quæ iure Diuino ſub viri poteſtate conſtituta eſt, ad ſtatum ſacræ prælationis, vel dignitatis eueheretur contra Paulum: præſertim cum prælatus in Eccleſia eius ſponſus ſit, & caput: quæ omnia ſexum fœmineum dedecere quis non videat? Hinc iure Canonico prohibentur, vt c. Noua, de pœnit. & remiſſ. Quod autem eodem Diuino exigatur vt ſit baptizatus, docet Innocentius III. in cap. veniens, de presbytero non baptizato, ita decernens: *Quia vero in Concilio apud Compendium legitur conſtitutum, quòd ſi quis in Presbyterum ordinatus deprehenderit ſe non eſſe baptizatum, baptizetur, & iterum ordinetur: vos circa latorem præſentium in hoc dubitabili caſu, quod tutius eſt ſequentes, mandamus, quatenus ipſum per ſingulos ordines, vſque ad Sacerdotium promoueri procures, & permittas eum in Sacerdotio miniſtrare: quia non intelligitur iteratum, quod ambigitur eſſe factum.* Sic ille prudenter. Quia igitur iuris Diuini eſt, ne ordo iteretur, vt ex Eccleſiæ perpetua praxi, & decretis conſtat; idcircò ante Baptiſmum, qui eſt ianua Sacramentorum, Sacramentum nullum ſuſcipitur. Et hoc de iure Diuino: quia ius poſitiuum nõ poteſt impedire effectum conſecrationis, quem ex iure Diuino habet.

B. Thom.

Quare mulier non conſecretur.

Gen. 3.

1. Cor. 14.

1 Tim. 2.

Innocen. III.

[illegible] Presbyter, ut dinoſcitur, qui ſe deprehendit minimè baptizatum, vbi baptizatus fuerit, an iterum debeat ordinari.

Ex iure Diuino ord nem iterari nõ poſſe, vnde manifeſtum.

Prima tonſura cur ſit ab Eccleſia inſtituta.

Quòd autem requiratur prima tonſura: cùm ea ex inſtitutione Eccleſiæ ſit, non eſt iuris Diuini, ſed Poſitiui. Voluit namque Eccleſia, vt per eã diſponeretur quis ad cõuenientius ordinem ſuſcipiendum. Vt autem quis ſit capax iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, opus eſt vt Chriſtianus ſit: nam non erit caput alicuius congregationis, qui nõ eſt membrum illius. Idcircò iura vetant, vt nõ poſſit nouitius eligi in Abbatẽ: quia nouitius nondum eſt membrum religionis, vt habetur in ca. nullus, de elect. lib. 6. ſic etiam nõ monachi præfici monachis nõ debent, vt cap. cùm ad nullum, & c. Officij tui, & c. cùm in magiſtro, tit. de elect. & electi poteſt. habetur. Quantumuis tamen quis exiſtat nouitius, eligi poteſt in Epiſcopum, quia clericus eſt, vel Chriſtianus; & ideò ſuſcipi poteſt in ſuperiorem Chriſtianæ religionis. Vnde Bonifacius c. Supradicto: *Nullus*, inquit, *religioſus ad Abbatiã, ſeu prælaturam ſuæ, vel alterius religionis de cætero eligatur, niſi antea fuerit ordinem regularem expreſſe profeſſus. Quod ſi ſecus actum fuerit; eo ipſo irritum habeatur. Ad dignitatem verò Epiſcopalem (ad quam nouitij eliguntur interdum) talem in ſecularibus, vel regularibus Eccleſiis eligi minime prohibemus.* Hæc ibi. Hinc opus eſt, virum, in quem conferenda eſt Eccleſiaſtica iuriſdictio, clericum eſſe, vt docet Eugenius Papa in Synodo, & habetur in cap. decernimus, tit. de iudic. Cùm enim miniſter ſit Dei, & circa rem ſacram verſetur eius poteſtas, opus eſt, vt ſacris applicetur, quod per primam ſit tonſuram. Neque mouere debet, quod ſæpè in Canonibus Reges & Principes dicuntur iuriſdictionẽ Eccleſiaſticam alijs conferre, vt patet ex diſt. 63. c. Reatina, c. Hadrianus, c. in Synodo, c. Vota, c. Quia ſancta: quæ ſupra citauimus. Ita enim intelligendum eſt, Principem conferre vel Papatum, vel Epiſcopatũ, quod data ſit eis poteſtas eligendi illũ, cui datur iuriſdictio ab illo, qui poteſtatẽ eligendi, ſeu nominandi dedit laico. Ab eo quippe confirmante nominationem dabatur iuriſdictio, & non à laico.

Nouitius eligi in Abbatem cur nõ poſſit: necnon monachus monachis præfici.

Nouitius monachus ad honorem Epiſcopalem, & in ſeculari, & regulari Eccleſia eligi poteſt.

Bonif. Papa.

Cur non niſi in clericũ conferenda ſit Eccleſiaſtica iuriſdictio.

Eugen. Papa.

Qua ratione Principes laici iuriſdictionem conferant Eccleſiaſticam.

Opus quoq; eſt, vt vir ſit ille, qui iuriſdictionem Eccleſiaſticam habere debet: nam re vera dedecet fœmineum ſexum, propter defectum prudentiæ, & autoritatis, huiuſmodi iuriſdictio. Ideo quod in cap. dilecta filia, de maiorat. & obedient. Honorius III. fatetur, canonicos, & clericos iuriſdictioni Abbatiſſæ cuiuſdã fuiſſe ſubiectos: intelligendum eſt, quod illa veluti ex commiſſione haberet in eos vſum iuriſdictionis, nõ autem quod habuerit propriam iuriſdictionis poteſtatẽ. Vnde iubet, vt Abbas excommunicet ei non parentes: quod oſtẽdit, ipſam non habere poteſtatẽ excõmunicandi. Quamuis ergo idem ſubiectũ ſit iuriſdictionis, & Ordinis, nempe vir baptizatus, & clericus: tamen hæc eſt diffe-

Accipiens iuriſdictionem, cur vir, non mulier, eſſe debeat.

Honor. III.

Si cui interdũ Abbatiſſæ in canonicos, & clericos extitent vlla iuriſdictio, ea qualis fuerit.

rentia

rentia, quòd ſicut Ordo de iure Diuino eſt, ita etiam eodem iure exigitur, vt qui accipit iuriſdictionem, vir ſit, & Chriſtianus: ac ſicut prima tonſura de iure eſt Poſitiuo, ita etiam iuris eſt Poſitiui, quòd debeat eſſe clericus. Iuriſdictio autem inferior ſiquidem iuris eſt Eccleſiaſtici, de iure Eccleſiaſtico exigit, vt ſit, qui eam habiturus eſt, vel clericus, vel vir. Poſſet namq; ſummus Pontifex mulieri concedere & primam tonſuram, quæ ex inſtitutione Eccleſiæ eſt, & etiam poteſtatem excommunicandi, & omnia alia, quæ ex iure merè poſitiuo pendent, vt ait Petrus de Palude in Quarto, diſtin. 19. quæſt. 2. Quia quod eſt de iure merè inſtitutum poſitiuo, ſubiacet eius iuris autori, non autem Epiſcopis, qui non valent ritum vniuerſalis Eccleſiæ immutare, cùm ipſi vniuerſali Eccleſiæ ſint ſubiecti.

Mulier an poſſit primã tonſuram à ſummo Pontifice, vt etiam poteſtatem excommunicandi ſuſcipere.
Petrus de Palude.

Quartò, diſcrepant in ipſa eſſentia poteſtatis, & hoc quidem multifariam. Nam in primis character, ſiue poteſtas ordinis, ſecundum communiorem ſententiam, abſolutum quoddam ens exiſtit, animę inhęrens ipſi: iuriſdictio autem ſecundum omnes, reſpectus quidam eſt & relatio, ſiue ordo inter eum, qui regit, & eos, qui reguntur, quos dirigit ad vitam æternam. Et probabilius eſt, relationem eſſe rationis, quam rei: pendet enim ex iudicio, & voluntate ſuperioris iniungentis, vt hic quidem alios dirigat, illi verò dirigantur ab eo. Ex hac quippe iniunctione, quæ per intellectum iniungentem, & voluntatem imperantem efficitur, huiuſmodi oritur relatio: & ideò ens rationis eſt. Vnde etiam ſequitur, quod nequaquam hæret ipſi animę, cùm nihil ſit reale, quod inhærere poſſit, ſed ſit in anima, non quaſi in ea ſubijciatur, ſed tanquam obiectum quod in anima percipitur. Superior namque perſpicit ſe eum reſpectum habere ad ſubditos, vt eos dirigere habeat: qui verò ſubditi ſunt, percipiunt ſe obligari ad parendum illi virtute dictæ iniunctionis ſibi factæ. Vnde de eſſentia huius iuriſdictionis, & collatione eius ad ordinem, rectè docet Dionyſius Carthuſien. in Quarto, diſtinctio. 25. quæſt. 1. *Quocirca ſecundum quod plenitudo, & vertex Eccleſiaſtica poteſtatis, quæ in ſolo eſt Papa ſubiectiue, tria complectitur, & includit, vt ex diuerſis Doctoribus colligitur, præſertim ex Scripturis domini Petri de Palude, ac domini Petri de Alliaco. Primum, eſt Sacerdotium: & in hoc cæteris Sacerdotibus eſt æqualis. Secundum, eſt poteſtas Epiſcopalis, quæ eſt de genere qualitatis: & in hac æqualis eſt Epiſcopis cæteris. Tertium, eſt iuriſdictio ſumma, ac vniuerſalis, quæ vniuerſalis, eſt altior: & hæc eſt relatio quædam, nec manet in Papa, cùm deſinit eſſe Papa per liberam ceſſionem, aut alio modo: alia verò duo manent in eo.* Hæc ille, poteſtatem ordinis eſſe quid abſolutum, & de genere qualitatis docens: Iuriſdictionem verò eſſe reſpectum ex genere, & prædicamento relationis. Nõ declarat autem an ſit relatio rei, vel rationis: quia hæc res controuerſa erat inter Doctores.

Quartũ diſcrimen, ordinem inter, & iuriſdictionem, idque eſt à multiplex.
Iuriſdictio an ſit ens rationis, necne.
Dionyſ. Carthuſia.
Omnis Sacramentum tria complectitur, & includit
Petrus de Palude.
Petrus ab Alliaco.

Secundò, diſſentiunt in hoc, quod etſi vtraq; poteſtas modo declarato ſit à Deo, & ſuper naturam, illa tamen Ordinis altior eſt, & magis ſupra naturam: quia cùm ſit quid abſolutum, & facultatem naturæ ſuperans, non poteſt niſi à Deo immediatè produci. Iuriſdictio verò cùm relatio ſit, quanquam ſupernaturalis dici debeat, quia ponit quid ſupernaturale in vtroque extremo, quale eſt tam præſidẽtem, quàm ſubditum eſſe Chriſtianum: tamen his ſupernaturalibus poſitis ſpontè ea ſequitur, quia hæc eſt natura relationis. Et ſic non eſt ita ſupernaturalis effectus, nec ad eam ſic Deus concurrit: præſertim ſi ens rationis exiſtat.

II. diſcrimen in eſſentia poteſtatis.

Tertiò, in hoc præſertim differunt, quòd ordinis poteſtas fixa eſt, ſtabilis atq; indelebilis: poteſtas verò iuriſdictionis valde mutabilis exiſtit. Quod quia nonnulli in dubium reuocarunt, dicẽtes, perinde eſſe indelebilem vnam, atq; alteram, fuſius aliquid dicendum eſt.

III. diſcrimen.

Vt ergo oſtendamus, poteſtatem Ordinis indelebilem eſſe, præmittendum videtur, quod cum in dubium vertant Scholaſtici, an minores ordines ſint iuris Diuini, nec deſunt qui putent eos eſſe iuris Eccleſiaſtici: qui hanc tuentur opinionem, conſequenter dicere habent, quòd ſicut poteſtate Eccleſiæ, vel Pontificis traduntur huiuſmodi ordines, ita ſimiliter per eandem poteſtatem poſſunt auferri. Hinc Petrus de Palude in Quarto: *Quia conſecrationes,* inquit, *inanimatorum ex poteſtate Eccleſiaſtica inſtitutas fuiſſe tenet, & per poteſtatem iuriſdictionis conferri: propterea altare, vel templum, vel calicem ab hæretico conſecratum, dicit reconſecrari debere. Quia cùm nullam iuriſdictionem habeat hæreticus, non poteſt efficere quod per iuriſdictionem tantùm fieri debet. Nam Papa, qui huiuſmodi conſecrationes inſtituit, ne fieri poſſent per non habentem iuriſdictionem, ſancivit.* Quidam etiam recentior autor, quia tenet, Epiſcopatum nullam poteſtatem ordinis addere ſupra ipſam poteſtatem Sacerdotis, ſed tantùm iuriſdictionem, quæ per conſecrationem datur, affirmat conſequenter, ordinatum ab Epiſcopo degradato

Quod poteſtas ordinis [illegible] indelebilis ſit. An minores ordines ſint iuris Diuini, necne.
Petr. de Palu. in 4. diſt. 25. quæſt. 1.
Res conſecrata ab hæreticis, iterum cõſecrari cur debeant, teſte Paludano.

gradato

Ordinatus ab Epiſcopo degradato, ſecundum eundem, quare non ſit ordinatus.

gradato non ſuſcipere Ordinis: quia cùm gradu deijcitur, poteſtas illa iuriſdictionis, per quam poterat conſecrare, à Deo tollitur. Sed iſtę omnes ſunt ſingulares opiniones, ac, vt puto, etiam falſæ.

Communis opinio probabilior: ſacri ordines cuius ſint iuris.

Synod. Flor. in doct. de Sacramentis.

Si igitur communem opinionem, vel potius definitionem Concilij Florentini ſequamur, omnes Ordines iuris ſunt Diuini, & omnes probantur indelebiles, & fixi; imò etiam conſecrationes rerum anima carentium. Vt enim habet Nicænum Concilium: Eccleſijs ſemel conſecratis Deo, non iterum debet conſecratio adhiberi, niſi aut ab igne exuſtæ, aut ſanguinis affuſione, aut cuiuſq; ſemine fuerint pollutæ. Quia ſicut infans à qualicunque Sacerdote in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti ſemel baptizatus, non debet iterum baptizari; ita nec locus Deo dedicatus, eſt iterum conſecrandus, niſi propter eas cauſſas, quas ſuperius nominauimus; ſi tamen fidem ſanctæ Trinitatis tenuerunt, qui eas conſecrauerunt. Cùm per Ordiné Deo conſecretur aliquis, Ordinem fixum retinebit.

Conc. Nican. dist. 68. c. Eccleſijs.

Eccleſię ſemel Deo conſecratæ, quando iterum conſecrandæ ſint, iuxta Nicænum Concilium.

Matth. vlt.

Verba illa Cõcilij prædicti: Si tamen fidé ſanctæ Trinitatis tenuerunt, qui eas (ſcilicet Eccleſias) conſecrauerunt. cur fuerint adiecta.

Quòd autem dixit Concilium: Si fidé ſanctæ Trinitatis tenuerunt: non ob id dictum eſt, quia conſecratio facta ſecundùm formam ab Hæretico, non teneat, ſed quòd in odium Arianorum nolebat Concilium vti templis ab ipſis conſecratis.

Conci. Tolet VIII. ca. 7. ſub init.

Concilium quoque VIII. Toletanum in quoſdam, qui poſt ſuſceptos ſacros Ordines, ad ſeculum, & ad coniugia redibant, ſic ſtatuit: *Nequaquam aliquando poterit profanari, quod diuina inſitione, ſimulque Apoſtolicæ traditionis autoritate ſacrum noſcitur extitiſſe. Verum ſicut ſanctum Chriſma collatum, & Altaris honor (id eſt, conſecratio altaris) euelli non queunt: ita quoque ſacrum decus honorum (id eſt, Ordo) quod his compar habetur, & ſocium, qualibet fuerit occaſione perceptum, manebit omnimode inconuulſum.* Hæc ibi.

Ordo ſacer quantus honor ſit.

Concil. Flor. & Trident.

Concilium item Florentinum in inſtructione Armenorum, & Concilium Tridentinum ſeſſione 7. de Sacramentis in genere, Sacramentum Ordinis characterem indelebilem imprimere aſſerunt. ſicut Auguſtinus libro contra Parmenian. & Gregorius ad Ioãnem Rauennatenſem diſtinctione 68. cap. Sicut ſemel, & cap. Preſbyteri: & Innocentius III. in capite Paſtoralis, de Sacramenti, non iterandis, & ibidem Honorius III. capite A nobis, & Gregorius IX. in eodem loco, capite Preſbyter, & B. Thomas in ſecunda ſecundæ, quæſt. 29. artic. 3.

Aug. li. 2. contra Parmen. cap. 13. tom. 7.

B. Greg.

Innocen. III. Honor. III. Grego. IX. D. Thom. ſecunda par. 2.

Idem quoque ratio confirmat. Prima quidem ſit: Quia poteſtas Ordinis, participatio quædam eſt Sacerdotij Ieſu Chriſti ſecundum ordinem Melchiſedech: eius enim vi operatur, & ei nos configurat. Quia igitur illud æternum eſt, iſta poteſtas indelebilis etiam erit. Secunda: Subiectum huius poteſtatis eſt anima immortalis. Chriſtus etiam, qui illam imprimit, æternus eſt. Eccleſia quoque, ob cuius ædificationem imprimitur, eſt ſtabilis: poteſtas igitur illa immobilis permanebit. Tertia: Sacerdos Veteris Teſtamenti ad vitam erat, & non ad tempus, vt ex corruptione Antiochi ſtatutum eſt, vt tradit Ioſephus: à fortiori igitur noſtrum Sacerdotium perpetuum erit. Quarta: Si non fuiſſet perpetuum, pernicioſè erraſſet Eccleſia, non iterans hoc Sacramentum in excommunicatis, vel Hæreticis, vel degradatis, cũ Eccleſiæ reconciliantur: facerent enim homines idololatras adorando Euchariſtiam, quia carerent poteſtate illam conſecrandi, ſi illam amiſiſſent, nec iterum recuperaſſent. Qui etiam ſine culpa eiuſmodi hominibus cõfiteretur peccata ſua, inuincibili (quam vocant) ignorantia laborans, & neſciens illos ab Eccleſia abſciſſos, non reciperet abſolutionem, cùm poteſtatem abſoluendi non haberent: & qui non iterarent confeſſionem illis factam, manerét abſque remiſſione. Quinta ratio: Iniuria fieret ipſi conſecrationi, atq; diuinæ virtuti, quæ in lapidibus, calicibus, & templis fixum habet effectum, & in ſola anima rationali haberet fluxum, & momẽtaneum; præſertim cùm veteris legis conſecrationes eſſent immobiles. Animal enim ſemel conſecratum, in melius, vel in deterius mutari non poterat.

Ordo Sacer cur imprimat characterem indelebilem.

Pſal. 109.

Hebr. 5. & 7.

II Ratio.

III Ratio.

Ioſeph. lib. 12. de ant. à cap. 7. ad 15.

IV. ratio ab incommodis.

V. ratio ab iiſdem.

Nec obſtant quæ in cõtrarium quidam obijciunt contra hanc ſententiam. Etſi enim multæ ſententiæ Patrum ſint, quæ videntur aſſerere, Hæreticos, vel Simoniacos, excommunicatos, ſiue degradatos nõ conferre Sacramenta; quorum pleræque producuntur à Gratiano 1. quæſtion. 1. aliquæ tamen à Cypriano, & eum malè ſequentibus Donatiſtis ſunt editæ; qui in hoc apertè ab Eccleſia deuiarunt; & ideò admittendæ non ſunt. Aliæ verò interpretandæ ſunt, tales homines non cõferre Sacramenta, quando non vtuntur forma Eccleſiæ; quando verò illa vtuntur, ad eum ſenſum valent exponi, quòd vel non cõferunt gratiam, ad quam conferendam inſtituuntur Sacramenta, vel quia non tribuunt legitimum vſum poteſtatis, quã per Sacramẽta ſuſcipiunt. Nam ordinatus ab eis licèt ordinationem ſuſcipiat, non poteſt licitè illo

Quæ contra fiunt, argumẽta ſoluuntur.

1. Obiectio.

Gratianus.

Sacramenta cur ſint inſtituta.

vti,

vti, quia poteſtatem percipit ligatam. Vt enim poteſtate vtamur Ordinis, licentia opus eſt, quam tribuit iuriſdictio: & hanc facultatem non confert Eccleſia promotis ab huiuſmodi.

II. Obiectio.

Secundò objiciũt varia decreta, in quibus videtur aliquis exui Ordine, & illo priuari, ſicut c. Degradatio, de pœnis, lib. 6. vbi dicitur: Eximus te omni ordine, & beneficio, & priuilegio clericali, & in c. Ad abolendam, de hæreticis, priuatur quis Ordinis prærogatiua, officio, & beneficio: & in cap. Ad ſuccidendos, de Schiſmaticis, lib. 6. priuantur Schiſmatici perpetuò beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus, prælaturis, ſtatu, & honore Eccleſiaſticis. Et in cap. Latores, de clerico excommunicato, excommunicati, & interdictis celebrantes, perpetuò deponuntur ab officio Sacerdotali. Sæpè quoque Patres antiqui de flagitioſis Eccleſiaſticis ſolent dicere, Non eſſe Sacerdotes, vel Epiſcopos, & eos pſeudoepiſcopos vocant, ac nudum habere nomen Epiſcopi, vel Presbyteri. His omnibus vno verbo reſpondemus, non fuiſſe mentem Catholicorum Patrum, quòd ipſe character amittatur: hoc enim, tãquam apertus error in Fide, damnatum eſt contra Donatiſtas, & contra Lutheranos in Concilio Tridentino. Animus igitur illorum eo ſpectabat, vt aſſererent Ordinis vſu eos priuari: differenter tamen, iuxta differentes Eccleſiæ cẽſuras. Nam vt Scholaſtici tradunt Doctores, Qui degradatur, priuatur licito vſu Ordinis, abſque ſpe eum recuperandi. Eſt enim, vt inquit Alexander Halenſis, poteſtas in degradato, ſicut manus abſciſſa, qua quis vti non poteſt nec re, nec ſpe: ita nec degradatus in re, aut ſpe habeat licitum illius poteſtatis vſum. Et huiuſmodi cenſura vocatur à Patribus vel degradatio, vel depoſitio, vel priuatio officij abſque ſpe recuperationis. Alij verò priuantur quidem vſu Ordinis, ſed non perpetuò, ſed ad tempus, vt ſunt Hæretici: & in huiuſcemodi hominibus poteſtas ſe habet, vt manus paralytici cõiuncta brachio: in excommunicato verò, vel ſuſpenſo ab Ordine, ſe habet vt manus ligata, qua ſoluta vti poſſumus. In eo verò, qui puruſ eſt monachus, eiuſmodi poteſtas eſt, vt manus occupata. Eſt igitur Ordinis poteſtas immobilis, ita vt nullo modo eius eſſentia poſſit auferri.

Flagitioſi Sacerdotes, aut Epiſcopi, pſeudoſacerdotes, vel pſeudoepiſcopi, quo ſenſu à Patribus nominentur.

Concil. Trid. ſeſſ. 23 c. 4. initio.

Poteſtas ordinis in degradato qualis ſit. *Alex. Halen.*

Eadẽ poteſtas ordinis in Hæretico, item in excõmunicato, cui ſimilis videatur.

III Obiectio.

Tertiò objicitur ex Canone vigeſimoſeptimo, Concilij IV. Toletani, vbi habetur: *Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus, ſi à gradu ſuo iniuſte deiectus in ſancta Synodo innocens reperiatur, non poteſt eſſe quod fuerat, niſi gradus amiſſos recipiat coram altario de manu Epiſcoporum. Si Epiſcopus eſt, orarium, annulum, & baculum. Si Presbyter, orarium, & planetam. Si Diaconus, orarium, & albam. Si Subdiaconus, patenam, & calicem. Sic & reliqui gradus ea in reparationem ſui recipiant, quæ, cum ordinarentur, perceperant.* Hæc ibi. Quibus reſpondemus, non præcipi iteratam ordinationem: illa enim cæremonia non erat Sacramentum, nec characterem imprimebat, neque gratiam ex opere operato conferebat: ſed fuit ille ritus ad id aſſumptus, quò conſtaret populo, qui illos deponi viderat, eoſdẽ reſtitutos eſſe, non ad nouam poteſtatem, ſed ad vſum antiquæ.

Conc. Tol. 4 11 q. 3. c. Epiſc. Presbyt.

Epiſcopus, Presbyter, aut Diaconus à gradu ſuo iniuſte deiecti (vti Concilium narrat Toletanum) qua ratione poſtea ordinationem recipiant.

IV Obiectio.

Quartò objicitur ex capite 16. hiſtoriæ Nicephori Chartophylacis, vbi narratur, quòd cùm Dioſcorus manus impoſitionem accepiſſet, receſſerunt multitudines ruſticorum, dicentes, quia niſi ſecundùm quod Sanctorum continent Canones Apoſtolorum, fiat, non recipietur Epiſcopus, Princeps enim inthronizauerat eum. Dioſcorus autem venit ad ſanctum Marcum, & venientes clerici induerunt eum ſecundò, & iterum conſecrauerunt: & ita veniens ad ſanctum Ioannem, perfecit collectam. Hæc ibi. Licet igitur iterare ordinem, & ita non erit fixus. Reſpondemus: illam ſecundam ordinationem, vel abuſum fuiſſe, ex ambitione Dioſcori ortum, vel cæremoniam fuiſſe reconciliationis. Quia enim contra Canones Apoſtolorum iuſſu Principum fuerat ordinatus, ac ob id ab officio ſuſpenſus, illa cæremonia fuit ei reſtitutus vſus, quo ſufficienter placarentur, eique communicarent. Conſtat igitur ex dictis, ordinem immobilem eſſe, & non pati aliam mutationem, quam priuationem liciti vſus, ſiue per degradationem id fiat, ſiue per ſuſpenſionem. At iuriſdictio longè aliter habet, quia & ipſa poteſtatis eſſentia auferri poteſt, & vario modo mutari, ſuſpendique eius vſus manente poteſtate. Quæ quia, à quibuſdam præſertim, negata ſunt, qui dicebant iuriſdictionẽ tradi vi conſecrationis, efficaciter ſunt probanda: argumentaque in contrarium diluenda.

Nicep. Chartophylax.

Dioſcori ſecũdò cuius ſic ab eis per clericos ordinatio, qualis fuerit.

Quòd igitur ipſamet eſſentia iuriſdictionis, & non ſolus vſus eius tollatur, teſtantur Doctores, atque Pontifices. Cyprianus ad Antonianum: *Qui ergo*, inquit, *nec vnitatem Spiritus, nec coniunctionem pacis obſeruat, & ſe ab Eccleſiæ vinculo, atque à Sacerdotum collegio ſeparat, Epiſcopi nec poteſtatem poteſt habere, nec honorem, qui Epiſcopatus nec vnitatem voluit tenere, nec pacem.* Ambroſius lib. 1. de pœnitentia, cap. 2. tom. 1. de Cain, & Abel.

Quod iuriſdictio penitus poſſit auferri. *Cypr. lib. 4. epiſt. 2.*

7. q. 1. cap. Nouatianus.

Ambroſ.

& Abel: *Dominus*, inquit, *par ius voluit eſſe ligandi, & ſoluendi, qui vtrumque pari conditione promiſit. Ergo qui ſoluendi ius non habet, nec ligandi habet.* Et infra: *Certum eſt quod Eccleſiæ vtrumque licet, hæreſis vtrumque non habet: Ius enim hoc ſolis permiſſum eſt Sacerdotibus. Rectè igitur Eccleſia hoc vendicat, quæ veros habet Sacerdotes: hæreſis vendicare non poteſt, quæ Sacerdotes Dei non habet.* Auguſt. lib. 2. contra epiſtolam Parmeniani, cap. 13. tom. 7. & habetur in cap. Quod quidam. 1. quæſtione 1. Et rurſus libro de Baptiſmo, & habetur in eodem loco, ca. Remiſſionem. Loquens enim de his, qui extra Eccleſiam ſunt, dicit: *Foris quidem necligari aliqui poteſt, nec ſolui: vbi non ſit qui alium ligare poſſit, aut abſoluere: ſed ſoluitur, qui cum columba facit pacem: & ligatur, qui cum columba non habet pacem: ſiue apertè foris ſit, ſiue intus eſſe videatur.* Leo epiſtola ad vniuerſos Epiſcopos per Cæſaream Mauritaniam conſtitutos Donatum Salicinenſem Epiſcopum, ex Nouatiano ad Catholicam fidem conuerſum, præſidere ſuæ plebi permittit, modò ad ſe libellum fidei ſuæ, & abiurati dogmatis Nouatiani mittat; & Maximum ex laico reprehenſibiliter ordinatum, ac Donatiſtam, non repellit à dignitate, modò edito libello ad ſe miſſo Catholicum ſe manifeſtet. Innocentius quoque I. epiſtola ad Epiſcopos Macedoniæ, vt habetur in capite Qui perfectionem, prima quæſt. 1. & Nicolaus Papa vigeſimaquarta, quæſt. 1. c. Ait Celeſtinus, Alexander Tertius de ſentent. excommunicat. cap. Porrò, & Innocentius Tertius de Schiſmaticis, & ordinatis ab eis, capite Fraternitati, idem vnanimi conſenſu tradunt, ſicut vniuerſi Scholaſtici Doctores, vt Thomas in ſecunda ſecundæ, & Scotus in Quarto, diſtinctione 24. vbi ait: *Quæcunque iuriſdictio in Eccleſia, vel per ſuperiorem ſuſpendi poteſt, ita quod ſi tempore ſuſpenſionis attentet aliquid facere, nihil faciat: vel totaliter pro omni tempore tolli.*

Hæreſis veros Sacerdotes Dei non habet: dictum Ambroſij.

Auguſt.

Idem lib. 3. de Bapt. c. 18. eod. tom.

Soluatur quis, & quis etiam ligetur.

Leo epiſt. 87. cap. 2.

Innoc. I. ep. 22.

Nicol I.

Alexan. III.

Innoc. III.

Tho. in 2. 2. q. 39. art. 3. tom. 11. par. 21. Scot. in 4. diſt. 24. qu. vnica, art. 2.

Ratio etiam huic ſententiæ ſuffragatur. Primò, quia cauſa ordinis eſt ipſa rei conſecratio: quæ in Eccleſia fixa eſt, dum res in perpetuum Deo conſecratur, vt facit Sacerdos. Cauſſa autem iuriſdictionis, eſt hominis voluntas: quæ varijs cauſis ex iniunctione mutari poteſt ac debet. Quod ex hiſtoria, atque experientia cernere licet. Nam vel ipſa tribulatio, in qua non licet à propriis Epiſcopis exerceri munus, ex tacito conſenſu ſuperiorum, qui nolunt animas perire, tribuit iuriſdictionem. Hinc in hiſtoria Tripartita dicitur: *Athanaſius per Peluſium tranſibat Alexandriam. Tranſiens autem per ciuitates, edocebat, vt Arianos vniuerſi declinarent, & conſubſtantialitatis dogma amplecterentur. In quibuſdam Eccleſiis etiam & ordinationes fecit: & hoc fuit initium alterius querelæ aduerſus eum: quia in aliorum Eccleſiis ordinare præſumpſiſſet.* Hæc ibi. Ex quibus elicitur, fas eſſe propter neceſſitatem iuriſdictionem etiam extendere: quod illi non intelligentes, immeritò Athanaſium reprehenderunt. Eadem etiã hiſtoria Tripartita refert: *Euſebius interea Samoſatenus Epiſcopus in Thraciam in exilium deportatus, Apoſtolicis laboribus deſudabat. Is enim multas Eccleſias deſolatas paſtoribus eſſe conſpiciens, habitu militari ſumpto, Tiaraque caput operiens, Syriam peragrabat, & Phœnicen, pariter & Palæſtinam, Presbyteros ordinans, atque Diaconos, aliaque Eccleſiæ peragebat officia. Sicubi autem inueniret ſibi concordes Epiſcopos, eos Præſules indigentibus conſtituebat Eccleſiis.* In eadem quoque hiſtoria de Theodoſio in Synodo Conſtantinopolitana agente dicitur: *At ille grauiter ferens rurſus factam diuiſionem, exorabat vniuerſos, vt laude dignum virum quærerent, quem Pontificem ordinarent. Tunc illi eius verbis acquieſcentes, Nectarium generis nobilitate decoratum conſtituerunt Conſtantinopolitanæ ciuitatis Epiſcopum; Maximum verò Apollinaris contagio laborantem, nudatum Pontificali dignitate eiecerunt.* Et infra ait conſtituiſſe, vt Epiſcopi cuiuſcunque diœceſis ad Eccleſias non irent extraneas. Ex quibus conſtat, neceſſitatem tempore perſecutionis iuriſdictionem tribuere.

I. ratio ad probandum, iterari ordinem non poſſe.

Neceſſitas perſecutionis tẽpore iuriſdictionem tribuit.

Hiſt. trip. li. 4. c. 34. in fine.

Athanaſius conſt. tuit Sacerdotes in alienis Eccleſijs.

Eadem hiſt. trip. lib. 7. c. 10. init.

Euſebius Samoſatenus in exilio quid egerit.

Eadem li. 9. c. 13. init.

Deinde conſuetudo ſolet interdum vel donare, vel auferre iuriſdictionem. Vnde Innocentius III. titul. de electione & electi poteſtate, cap. Cum Eccleſia, præcipit, vt Canonici Eccleſiæ Vulteranæ perſiſtent in iure eligendi Canonicos: quod abſque Epiſcopo, aut conſuetudine probarunt ſibi competere. Idem in cap. Licet, de foro competenti, poſtquam prohibuit ne Clerici cauſſas laicorum deciderent, ob conſuetudinem iubet, vt à laicis iudicibus grauati, ad Epiſcopum appellent: & idem, ſi iudex laicus extiterit meritò ſuſpectus: vel ſi nullus fuerit iudex; non tamen licet laico iudicare Clericum, etiamſi Epiſcopus conſentiat: vt conſtat ex capite Significaſti, & ex capite Si diligenti, De foro competenti. Ex quibus patet, quod magis repugnat, laicum iudicare Clericum, quam quod Clericus laicum. Nec enim prohibetur clerico iudicare laicum, quaſi ea res altior ipſo ſit: ſed quod indignum ſit, illum, vt ait Paulus, de minimis iudicare. Laico verò prohibetur clericorum iudicium: quod non deceat inferiorem ſupe-

II. Ratio. Conſuetudo interdũ quid conferat.

Innoc. III.

Idem.

Clericus cur laicum iudicare non poſſit.

1. Corint. 6.

Laici cur non poſſint clericos iudicare.

Nicol. I. 9. q. 3. c. Cōqueſtus.

ſuperiorem ſuum iudicare. Nicolaus quoque I. ad Rodulphum Bituricenſem, ita ſcribit. *Primates, vel Patriarchas, nihil priuilegij habere præ ceteris Epiſcopis, niſi quantum ſacri Canones concedunt, & priſca conſuetudo illis antiquitus contulit, diffinimus.* Sic ille. Qua in re id aduertendum, quod cauſſa, propter quam conſuetudo dat iuriſdictionem Eccleſiaſticam, non eſt quia populus in ea re conſentiat: nec enim à conſenſu populi huiuſmodi deriuatur iuriſdictio, cum populus non habeat Eccleſiaſticam iuriſdictionem, ſicut habet ſecularem, ſiue ciuilem; ſed quia ſuperiores conſentiunt, ne animæ pereant, quæ eiuſmodi conſuetudinem nollent amittere. Vnde Thomas in quarto docet, iuriſdictionem Eccleſiaſticam deſcendere à maioribus in minores, (ſicut è cōtrario ſecularis à populo in Principem deſcendit) & conſuetudinem eam dare, vel auferre. Quod, vt dixi, facit, ne animæ pereant; & vt ſeruiatur charitati, cui militare debet omnis iuriſdictionum diſtinctio. Vnde Epiphanius in epiſt. ad Ioannem Ieroſolymitanum ſcribens, ait: *Nam etſi ſinguli Eccleſiarum Epiſcopi habent ſub ſe Eccleſias, quibus curam videntur impendere, & nemo ſuper alienam menſuram extenditur: tamen præponitur omnibus charitas Chriſti, in qua nulla ſimulatio: nec conſiderandum quid factum ſit, ſed quo tempore, & quomodo, & in quibus, & quare factum ſit.* Et infra, commendans Cyprios, quod non curarent iuriſdictionem confundi ob charitatem, ſubiungit: *O verè benedicta Epiſcoporum Cypri manſuetudo, & bonitas, & noſtra ruſticitas, ſenſu tuo & arbitratu digna miſericordia Dei. Nam multi Epiſcopi communionis noſtræ, & Presbyteros in noſtra ordinauerunt prouincia, quos nos comprehendere non poteramus, & miſerunt ad nos Diaconos, & hypodiaconos, quos ſuſcepimus cum gratia.* Hæc ille, docens, Epiſcopos Cypri non moleſtè tuliſſe, ſi alij Epiſcopi in ſuis diœceſibus clericos ſuos ordinarēt, quos proprij Epiſcopi comprehendere non poterant: quod præ humilitate fugerent ne ordinarentur. Et ob eandem charitatem, ne animæ pereant, conſentiunt ſuperiores, ratumque habēt, vt in articulo mortis quiſq; Sacerdos ex licentia interpretatiua quemuis à quouis crimine poſſit abſoluere.

Conſuetudo quod iuriſdictionem Eccleſiaſticam tribuat, id vnde habeat.

Thom. in 4. diſt. 19. q. 1. arti. 1. q. 3. ad 7.

Epiphan. in fine operis.

Charitati militare debet omnis iuriſdictionum diſtinctio.

In charitate Chriſti nulla ſimulatio eſt.

Epiſcoporum Cypri cōmendatio, à charitate, & manſuetudine.

III. Ratio.

Innoc. III.

Tertiò, peccatum etiam, & negligentia ſuperioris, occaſio eſt, vt alius iuriſdictionem accipiat, & negligentiam eius ſuppleat: vt eſt videre in c. Quanto, de offic. iud. ordin. vbi Innocentius III. iubet, vt negligentibus ſuperioribus monachorum regulam non obſeruantium, & proprium habentium, Archiepiſcopus Auxitanus compellat eos regulariter viuere. Eodem etiam titul. & cap. Irrefragabile, in Concilio generali ſub Innocentio III. datur iuriſdictio ordinariis, vt negligente Capitulo corrigere exceſſus Canonicorum, poſſint ibi ſupplere, Canonicoſque corrigere. Poteſt etiam mutari iuriſdictio in ſe, ac in ſua eſſentia: quod item ex eo cōſtat, quia aliquid inuenitur ex pertinentibus ad iuriſdictionem, quod eſt quid minus titulo: aliquid verò, quod eſt titulus ſine præbenda, aliquid quod eſt ius cum præbenda: ſicut è cōtrario inuenitur Ordo ſine titulo. Ius ergo minus titulo eſt illud, quod habet electus ad aliquod beneficium iuriſdictionem annexam habens, ſed nondum confirmatus. Quod enim ſi idoneus eſt, ius aliquod habeat, conſtat: quia iniuria fieret illi, ſi abſq; cauſſa non confirmaretur. Eſt autem ius minus titulo: quia ille datur per confirmationem. Fortaſſis etiam eſt ius minus titulo, vel quid ſimile, illud, de quo dicitur in cap. Dilecto, de præbend. & dignita. vbi ſic habetur: *Licet in Eccleſia, in qua nō eſt certus numerus præbendarum, nulla etiam vacante, in Canonicum quis poſſit aſſumi, cum intelligatur ad quoddam ius eligi, quod ex electorum aſſenſu de nouo creatur, & cum electo in Canonicum naſcitur, & definit cum defuncto: in Eccleſia tamen, quæ determinatum habet numerum præbendarum, vno indiuiduo iure vacante, duo ſimul eligi non poſſunt ad illud, eò quod huiuſmodi ſpirituale ius diuidi, ſeu communicari nequeat inter eos: quanquam interdum hi, ad quos ſpectat electio, de communi aſſenſu augmentare valeant numerum præbendarum quoddam ius ſpirituale de nouo creando: niſi fortè ſtatutum aliquod obuiaret, quod eſſet iuramento firmatum, vel cui Sed. Apoſt. confirmatio acceßiſſet huiuſmodi clauſula prohibitionis adiecta, vt ſi quicquam contra id fieret, non valeret.* Hæc ille, agens de illo, de quo loquimur, iure: quod quia tantum ab electoribus creabatur, minus videtur eſſe titulo.

Concil. Lateranenſ. ſub Innocent. III.

Ordinarius ſupplet negligentiam Abbatis non reuocantis monachum vagabundum.

Vnde conſtet, mutari iuriſdictionem poſſe in ſe, ac ſua eſſentia. Ius minus titulo quodnam illud ſit.

Titulum autem ſine præbenda habebant ij, qui electi, & admiſſi in Canonicos: datoq; eis loco, & ſtallo, & ſuffragio in Capitulo, non dabatur præbenda, quia nondum vacabat, vel alia de cauſſa: de quibus habetur in tit. de præben. & dignit. c. Relatum, &c. Cum ſecundum, &c. Dilectus. 1. & 2. è contrario verò Ordo ſine titulo inuenitur in illis, qui ſine aliquo beneficio ordinantur, ſiue patrimonium habeant, ſiue non: de quibus habetur in c. Non licet, &c. Epiſcopus, &c. Tuis quæſtionibus, de præbend. & dignit. Sed talibus, ſi patrimonio carent, debet Epiſcopus, qui eos ordinauit, alimenta præbere, vel eis de benefi-

Titulum ſine præbenda haberent qui.

Ordo ſine titulo quibus ineſſet.

cio

Laici tempore Tertulliani, ius habebant baptizandi: quod postea ademptum. *Tertull.*

cio prouidere. In hoc quoque iuriſdictio mutatur, quòd id, quod aliquando alicui licebat, poſteà ei non licet: vt Tertullianus ait, initio Eccleſiæ laicos habuiſſe ius baptizandi, quod poſteà eis eſt ſublatum. Ait enim in libro de baptiſmo: *Dandi quidem baptiſmi ius habet ſummus Sacerdos, qui eſt Epiſcopus, dehinc Presbyteri, & Diaconi: non tamen ſine Epiſcopi autoritate propter Eccleſia honorem, quo ſaluo ſalua pax eſt. Aliòqui etiam laicis ius eſt.* Et infrà: *Sed quanto magis laicis diſciplina verecundia, & modeſtia incumbat, cum ea maioribus competat, ne ſibi aſſumant dicatum Epiſcopis officium; Epiſcopatuum æmulatio, ſchiſmatum mater eſt.* Sic ille. Apparet etiam iuriſdictionis varietas in hoc, quòd in primitiua Eccleſia coërcendi vis non erat, quæ tamen poſtquam Principes Chriſtiani ſunt, iuriſdictioni Eccleſiaſticæ eſt adiuncta. Tunc autem excommunicatione ſolum, & cenſuris Eccleſiaſticis agebatur; quæ vicem coërcitionis habent, vt habes in c. ex literis, de offic. deleg. Non habebant tamen Epiſcopi carceres, nec alijs corporeis ſupplicijs delinquentes mulctabant. Hinc Hilarius ſuper Pſalm. 2. ait: *Nunquid Paulo ius prætorium erat, vt virgam comminaretur? & cùm officio lictoris ad Eccleſiam Chriſti adeſſet? Non itaque ita opinandum eſt, ſed quia omnis ſermo Dei, quo ex errore in veritatem Dei retrahimur: quo per comminationem, terroremq; ad innocentis, & ſancta vitæ viam regamus, virga eſt nuncupatus; quo intra diſciplinam diuini metus cohibet timeratio, ac prouidentis rectoris monitu coërcemur.* Hæc ille. Quòd verò manente eſſentia poteſtatis iuriſdictionis, varietur eius vſus, & actus, perſpicuè oſtenditur. Nam Gregorius IX. in cap. Volentes, de offic. legat. præcipit vt præſente legato de latere, minor legatus ceſſet ab executione ſui officij. Excommunicatio etiam, vel interdictum non ipſam poteſtatem iuriſdictionis, vel ordinis, ſed eius vſum tollit, vt conſtat ex c. Latores, de cleric. excommun. vbi peccantes clericos quoſdam iubet perpetuò ab officio Sacerdotali deponi, aliquos verò ad tempus ſuſpendi. Et in cap. Fraternitati tuæ, alios, qui excommunicati, celebrarunt, reſpondet poſſe priuari beneficijs. Et in c. Quia diuerſitatem, de conceſſ. præben. declarat, Archiepiſcopum Eboracenſem etſi ſuſpenſum, autoritatem ſuam non amiſiſſe: & ideò collationes beneficiorum per Canonicos factas, nullas fuiſſe. Contingit præterea, vt docet Petrus de Palude in 4. id quod etiam ex iure colligitur, ſuſpendi quandoque aliquem ab officio, hoc eſt ab ordinis vſu, & à beneficio: & tunc auferatur ab eo tam vſus ipſius iuriſdictionis, quàm ipſum

Saluo Eccleſiæ honore, ait Tertull. ſalua pax eſt.

Epiſcopatuũ æmulatio, ſchiſmatum mater eſt.

Aliter Eccleſia primitiua puniebat delinquentes, aliter præſens.

B. Hilarius.

1. Cor. 4.

Sermo Dei quid efficiat.

Sermo Dei ab Apoſtolo cur virga nuncupatur, ſecundùm Hilariũ.

Manĕte eſſentia poteſtatis iuriſdictionis, vſum eius, & actum variari, multis oſtenditur.

Greg. IX.

Alexand. III. Tolet. Archiepiſcop.

Innocent. III. Biſuntinen. Archiepiſcop. Idem.

Pet. & Palu. de diſt. 18. q. 7

beneficium. Qui autem ſuſpenditur ab ordine ſolùm, vſu ordinis priuatur: qui verò ab illo iuriſdictionis, illo ſolo: qui verò à beneficio, ſolùm beneficij fructus non percipit, vti tamen poteſt ordine, & iuriſdictione. Quam vbi quis commiſſariam habet, ſi priuatur eius vſu, reuocatio potiùs dicitur, quàm ſuſpenſio: vbi verò eſt ordinaria, ſuſpenſio potiùs, quàm reuocatio. Et ſecundùm eundem Doctorem, ſi quis ſuſpenſus delegatione ordinat, vel excommunicat, nihil facit: Epiſcopus verò ordinarius licèt ſuſpenſus ſit, ſi attentet ordinare, ordinatio tenet.

Suſpenſi ab ordine, ab iuriſdictione, à beneficio, quibus rebus priuentur.

Idem ibidem

Accedit Alexander Halenſ. qui degradatum aſſerit eſſe, quaſi manum abſciſſam habeat, vſum tamen de iure vnquam licitum non habet: Hæreticum ad manum paralyticam, quæ licèt poteſtatem habeat, non tamen licitum vſum, donec ſanetur, & conuertatur. Catholicum verò ſuſpenſum, vel excommunicatum, eſſe vt manum ligatam, quia donec ſoluatur, non habet licitum vſum. Monachum verò, vel quemuis alium abſque culpa non habentem iuriſdictionem, ſimilem eſſe manui occupatæ, quæ quamdiu talis eſt, aliam apprehendere non valet. Et ſecundùm eundem Doctorem, iuriſdictio à degradato aufertur re, & ſpe de iure; ab hæretico verò, & excommunicato, atque præciſo aufertur re ipſa, ſpe tamen remanente, ſi conuertatur. Idem etiam tradit, poteſtatem quidem Ordinis nec amitti, nec committi poſſe: abſolutionem verò in foro amitti poſſe, & committi, quia ſolius iuriſdictionis eſt: abſolutionem verò in foro interno poſſe amitti, quatenus à iuriſdictione pendet, non poſſe autem ab ordinato, quatenus ordinem exigit. Et ſecundùm eos, aliosque Doctores, indulgentias conferre, abſoluere ab excommunicatione, vel excommunicare, vel iudicare, ſolius eſt iuriſdictionis, & ideò per ordinatos fieri poſſunt. Non ſunt autem illi actus Ordinis: alioqui omnis ordinatus indulgentias dare poſſet, vel excommunicare, vel ab excommunicatione abſoluere.

Alex. Halenſ. in 4. p. q. 79. memb. 8 ar. 2. Degradatus, Hæreticus, Catholicus ſuſpenſus, vel excommunicatus, Monachus ac quiuis alius ſine culpa iuriſdictione carens, quales ſint, teſte Paludano.

Idem Petrus de Palude.

Idem ibi. ar.

Poteſtatis iuriſdictionis proprij actus: ijdem cur per ordinatos etiam exerceri valeant.
Idem.

Quòd autem indulgentias tribuere, iuriſdictionem requirat in dante, patet ex cap. Quod autem, de pœnit. & remiſ. Vnde fit, vt à Papa poſſit ligari, vel limitari talis poteſtas. Et eadem ratio eſt de poteſtate excommunicandi: quod ipſum porrigit cap. A nobis, de ſentent. excommunic. in quo traditur, quòd excommunicatio non ligat minimè ſibi ſubiectum. At conficere Euchariſtiam, ſolius eſt Ordinis, ideò fit per ordinatios tantùm, etiamſi

In eo, qui indulgentias tribuit, neceſſario iuriſdictionem poni.

... in iuriſdictione : abſoluere verò in foro conſcientiæ, eſt Ordinis, & iuriſdictionis, ſed principalis Ordinis munus. Eſt igitur iuriſdictio ex ſubſtantia ſua, & vſu variabilis, & in hoc, & in multis alijs ab Ordinis poteſtate diſtincta. An verò præter has duas poteſtates exiſtat alia tertia, breuiter dicendum eſt, aliam non exiſtere: tùm quòd Scriptura ſacra, vel Traditio eius non meminit, tùm quia ſi fuiſſet in Eccleſia Dei, agnita fuiſſet, & prædicata, quia nobis dedit Spiritum ſuum, vt ſciamus quę à Deo donata ſunt nobis, tùm deniq; quia fruſtra fuiſſet talis poteſtas, cùm ad omnia, quæ neceſſaria ſunt ad dirigendos fideles in vitam ęternam, idoneè per illas duas poteſtates, ſignificatas in clauibus Petro promiſſis nobis, ſuppeditentur. Vtinam eorũ, qui illas habent, prudentia, & charitate; & eorum, qui illis ſubduntur, obedientia, & humilitate, nobis vtiles, & ſalutares reddamus, quò æternum regnum comparare valeamus per Chriſtum Dominum noſtrum, qui cum Patre vnà, & Spiritu ſancto ab omni creatura benedicitur & honorificatur per omne ſeculum, Amen.

...d præter ... po...ta ...O...ne, & ... ...nò detur.

1 Cor. 2.

Matth. 16.

TRACTATVS LXXV.

In quo diſſeritur, an reſidentia, quam debent Epiſcopi, & paſtores ſuis Eccleſiis, ſiue ouibus, ſit iuris diuini, an verò Eccleſiaſtici: & in hoc tractatu ea producuntur, quæ probant iuris eſſe diuini.

Reſidentia vnde neceſſaria comprobetur.

GRANDIS extitit noſtro ſeculo conflictatio inter nonnullos Catholicos, an reſidentia paſtoris iuris eſſet diuini, an Eccleſiaſtici. Nam illam debitam eſſe, ac neceſſariam, nemo inficiari poterat, cùm tam coniuncta ſit muneri paſtoris. Alij enim illud debitum ab Eccleſia profectum eſſe contendebant; alij verò à iure diuino ortũ fuiſſe decertabant. Nos igitur in hoc articulo explicando, vtriuſque partis argumenta dilucidè, ac fideliter producemus, & quæ magis præponderent, indicabimus: ſimul etiam qua ratione diſſidẽtes iſtæ ſententiæ conciliari valeant.

Nomen reſidentiæ Latini nõ agnoſcunt autores.

Primum igitur præmittendũ eſt, quòd nomen reſidentiæ, etſi minus Latinum ſit, & à claſſicis autoribus minimè vſurpetur, deriuatur tamen à verbo vſitato reſidendi, quod eſt quieſcere, ſeu ſæpè ſedere, aut firmiter ſtare : inde reſidere, eſt aſſiduè, ſiue continuè loco ſibi aſſignato ſtare, vel ſedere, ſiue firmiter aſſidere, ſuam illi poteſtatem aſſignando. Secundò præmittendum, ius diuinum, de quo hîc eſt ſermo, diſtinctum eſſe à naturali, Canonico, & ciuili, imò etiam à reuelato, & obliganti tantùm in Veteri Teſtamento: ſed agitur de reuelato, & obligante in Nouo Teſtamento, ſiue illud ſit in Scriptura veteri, vel noua, ſiue in nulla, ſiue in Traditione tantùm, ſiue etiam nec in Scriptura, nec in Traditione habeatur, ſed tantùm euidenti, ac neceſſaria conſequentia ex Scripturis in vtraque lege neceſſariò deducatur. Porrò dixi, ius diuinum obligare ſub peccato : quia quædam iura diuina ſunt, quæ ad nullum prorſus peccatum obligant, vt conſilia omnia, matrimonium, & ordo, quę quidem diuinæ ſunt inſtitutiones, ſed obligationis nullius. Quædam verò iura diuina ſunt, quæ non obligant, niſi ad veniale delictum, vt præceptum de vitandis verbis otioſis, & declinãdum mendacium, ſiue iocoſum, ſiue officioſum: nam hæ leges diuinæ prorſus ſunt, ſed venialem noxam eorum tranſgreſſio ſuaptè natura nõ excedit. At hîc loquimur de tali præcepto diuino, quod conſcientiã ſub reatu æternæ pœnæ obſtringere ſolet. Hic ergo pro dictis haberi volo, quæ duobus tractatibus ſuperiùs ad declarandam iuris diuini, & laxè, & ſtrictè accepti naturam produximus : nam illa non tam ſuperiori quæſtioni, quàm præſenti deſeruiunt. Diſtinctum autem eſſe ius diuinum ab humano, vel ipſæ voces teſtantur, nempe fas, & ius. Nam fas, eſt lex diuina: ius eſt lex humana: vt Iſidor. docet lib. Etymolog. & citatur à Gratiano diſtin. 1. cap. Omnes leges. Poëta etiam, vt vtranq; legem complecteretur, diuinam, & humanam, dixit:

Quippe etiam feſtis quædam exercere diebus
Fas & iura ſinunt.

Quamquàm hæc vocum differentia non ſemper obſeruetur, & leges diuinæ iura diuina appellentur.

Tertiò præmittendum eſt, quid debeat Epiſcopus gregi ſuo, & quid per ſe ipſum ſine vlla alteri facta delegatione, & quid alteri delegando, quid rurſus per ſe abſentem præſtare queat gregi ſuo, & quid non niſi ſe præſente. Debet ergo paſtor gregi ſuo quædam: quæ numero ſunt quinque, nimirum, amorem, curam, ſiue ſolicitudinem, quam erga illum gerit, precationem, & bonæ exemplum vitæ, deniq; doctrinæ, atq; Sacramentorum diſpenſationem: quæ ex Scriptura. & Chriſti magni paſtoris exemplo, Petriq;, ac Pauli documento comprobari poſſunt. Ex his igitur, amore, ſolicitudine, prece, exemplo, ac regimine, non poteſt per alium excuſari, quin per ſe

Quo de iure diuino ſit ſermo.

Quæ ſunt iura diuina, quæ ad nullum peccatum obligent, & quæ ad veniale tantummodo.

Matth. 12.

Quid fas, & quid ius.

Iſid. lib. 5. Etymolog. cap. 2. Gratianus. Virg. 1. Georg.

Paſtor præſtare gregi ſuo debet quinq;.

1. Petr. 5.

præſtare debeat: reliqua ex cauſa delegari alijs poſſunt; imò per alios vt plurimum etiam à reſidentibus fiunt, quia pauca per ſe ipſos facere queunt, & nimis faciunt, ſi benè præſint facientibus: quod nomen ipſum Epiſcopi deſignat. Poſſunt autem per abſentem iſta prædicta præſtari, quia etiam per ſanctos præſtantur defunctos. Illi quippe nos amant: pro nobis ſunt ſoliciti: pro nobis precantur: exemplum benè viuendi præbent: regunt quoque nos, vt Leo Papa de beatiſſimo Petro teſtatur, & Eccleſia canit: *Vt iiſdem rectoribus gubernetur, quos operis tui vicarios eidem conſtituiſti eſſe paſtores.* Si itaque defuncti præſtare poſſunt hæc, quantò magis abſentes, ac viuentes? Doctrina quoque ſcripta per abſentem diſpenſari poteſt: quemadmodum Cyprianus, dum perſecutionis tempore deliteſceret, epiſtolis regebat, atque paſcebat populum. Excommunicatio quoq;, & ab ea abſolutio, & indulgentiarum conceſſio per abſentem adminiſtrari poſſunt: quemadmodum Paulus Corinthium inceſtuoſum ligauit, eumque abſolui mãdauit, & pœnæ impoſitæ remiſſionem per modum indulgentiæ conceſſit. Diſpenſatio quoq; in votis, & iuramentis, ac matrimonijs ab his qui adſunt, non incommodè fieri poſſunt. Eleemoſyna quoque ipſo præſente Epiſcopo, vel etiam abſente per alium dari poteſt, ac debet, ſi illi facultas adſit, ac pauperes non deſint: aut ſaltem procurare poteſt, vt diuites in pauperes liberales exiſtant; ſola doctrina per verbum, atque Sacramentum à præſenti fieri debent. Sed ſi abſit, valet difficilia in Sacramento pœnitentiæ votatis ad ſe Sacerdotibus parœciarum facere.

Sancti quæ nobis præſtent officia.

B. Leo in ſer. quodam.

D. Cyprian. dum tempore perſecutionis deliteſceret, epiſtolis ſuam regebat, atque paſcebat Eccleſiam.

1. Cor. 5.

2. Cor. 9.

Ex quibus elicimus, quòd diſtincta ſunt re ipſa, reſidere, id eſt, aſſiduè præſentem eſſe, & paſcere Epiſcopum; & ita ſe hæc habent vt quandoque ſimul exiſtant: vt in bono Epiſcopo, ſiue Presbytero curato reſidentiam fructuoſam faciente: neutrum verò illorum inuenitur in malo Epiſcopo, ac parocho, ac gregem ſuum deſerẽte. Quandoq; verò tantùm inuenitur paſcere, & nõ reſidere: quemadmodùm in bono Epiſcopo ex cauſa legitima abſente. Quandoque poſtremò inuenire eſt reſidere, & non paſcere: quemadmodùm in malo paſtore reſidente quidem, ſed perdito vitæ ſuæ documẽto oues offendente. Hæc autem omnia quæ diximus, propterea vera ſunt, quoniã, vt teſtatur Bernard. lib. de præcepto & diſpenſat. externa quæ non ſunt per ſe mala, nec per ſe bona, per ſuperiores conſtituuntur, ac per eos mutari poſſunt, quia accidit vt coniungantur charitati, interdum verò illã impediant. Tale quid eſſe videtur corpore reſidere, quia quandoq; eſt cum charitate coniunctum: quandoque verò contra illam militat; vt cùm quis peccaret reſidendo, quod faceret vel ſe exponendo periculo mortis, vbi minimè opus eſſet; aut cùm vicinæ Eccleſiæ vrgente neceſſitate propter reſidentiam nollet ſuccurrere. Paſcere autem paſtorem, ſiue præſentem, ſiue abſentem, ſemper videtur coniunctum cum charitate ouium, paſcere inquam, ſiue habitu, ſiue virtute, ſiue actu. Vnde cùm neceſſaria eſt præſentia, ne oues commiſſæ periclitentur, præcepti eſt diuini: cùm verò commoda eſt præſentia, conſilij eſt: cùm autem contra charitatem vergit, vetita eſt: ſi verò neq; neceſſaria eſt, neq; commoda, neq; in charitate, ſed ſuaptè natura media, atq; indifferens, nullo præcepto indicitur, aut vetatur. Verum eſt tamen, quod vt plurimùm iuuat præſentia, & nocet abſentia tam paſtori, quàm ouibus, quia ſapit reſidentia ius naturæ, deductum non quidem euidenter, aut neceſſariò: quare non merè eſt iuris naturalis, & propterea condiri poteſt nonnullis commoditatibus, & vtilitatibus abſentia.

Reſideat corpore, & animo quis.

Paſcat, & non reſideat quis.

Reſideat, & non paſcat quis.

B. Bernard. Externa quænam per ſuperiores conſtituãtur, ac mutari valeant, teſte Bernardo.

Paſcit Epiſcopus tripliciter gregem ſuum.

Quartò præmittendum eſt, quædam eſſe planè certa, & omni acceptione digna, & vnum tantùm opinabile, ſiue probabile. Certum enim eſt in primis, paſcere, præſtando munia dicta, iuris eſſe diuini: quia etſi iuris Eccleſiaſtici ſit, ac poſitiui Epiſcopi iuriſdictio, ea tamen accepta, iuris naturalis ſimul, ac diuini reuelati eſt paſcere, vt Papa iubet, nempè reſidendo hoc, vel illo modo, hoc eſt, aſſiduè, vel rarò. Quemadmodùm etſi præceptum communicandi corpori Chriſti in Paſcha, ab homine proficiſcatur: eo tamen poſito, iuris diuini eſt parère ſuperioribus, cùm dictum ſit: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Quemadmodùm etiam, vt exemplo res fiat illuſtris, quia cõſtat, omnem binarium numerum eſſe parem, & accidit eum, quem habeo in loculis eſſe binarium, (quoniam poteram habere ternarium) erit tamen certò par: atque hoc tantùm ferè oſtendunt omnia argumenta quæ adferuntur ad probandum, reſidentiam iuris eſſe diuini, ſicut etiam bona quæ habeo, cùm à iure poſitiuo habeam, & curam pupillorum, & meæ conductionem operæ: in ius diuinum tamen agit, qui mea bona furatur: & ego infideliter curans, vel laborans ſegniter, in Deum delinquo, qui præcepit, vt fideliter quis præſtet operam ſuam.

Quænam circa reſidẽtiam certè plane ſunt, omniq; digna acceptione.

Luc. 10. Reſidentia quando diuini iuris eſt, quando humani, quo exemplo cognoſces.

Secundum quoque certum, & exploratum eſt, reſidentiam, qua firmiter, & aſſiduè

Secundum principium de reſidentia neceſſario conſtituendum.

ſidue aſſiſtitur Eccleſiæ ſuæ, neceſſariam eſſe non ſolùm iure Canonico, vt habetur tit. de clericis non reſidentibus, ſed etiam iure naturali, non quidem ſtricto, & maximè proprio, quale eſt principium ipſum, vel concluſio ab eo demonſtrata, ſed deducto per conſequentias nonnullas. Ideò honeſtari poteſt abſentia, vt docet B. Thomas infra citandus. Quando enim neceſſitate vrgente, vel vtilitate, non reſidet quis, honeſtatur ipſa abſentia, & tolluntur mala, quæ non reſidentem conſequuntur: quæ ſunt, omiſſio cultus diuini, neglectus iuuandi animas, in quas infidelis eſt abſens, cùm ſit paſtor, vigil, nauta, medicus, ſtipendia pro eo accipiens, anima, caput, & maritus, & fructus debitus curæ Eccleſiæ ſuæ furatur, eamque adulterio exponit, vt filios eius tradens educandos. Quæ tamen omnia mala in cauſis licitæ abſentię deſunt, quia vicarius amans & idoneus, nō eſt pro mercenario, adultero, aut habendus pro lupo, ſed pro amico Sponſi eadem cum eo faciente: ſicut è contrario paſtor non amans oues, mercenarius eſt. Ex quo efficitur, graue, ac mortiferum eſſe delictum, ſine cauſa, atque per longum tempus à grege abeſſe ſuo, obſtringique ad reſtitutionem fructuum, quia propter paſturam dantur, non vt pręmium, ſed vt ſtipendium: quam paſturam talis ſine cauſa abſens minimè præſtat.

B. Tho. Quodlib 9. art. 15. tom 7.

Sine cauſa nō reſidentem, quæ fere ſequantur incommoda.

Paſtor amans gregis ſui, qualis ille habendus.

Ioan. 10.

Matth 10. Luc. 10.

Tertium principium per ſe notum, ac manifeſtum de reſidentia.

Tertium quoque certum eſt, reſidere, debitum olim fuiſſe in Veteri Teſtamento iure diuino, quo de Numer. 18. dicitur: *Excubate in cuſtodia ſanctuarij, & in miniſterio altaris; ne oriatur indignatio ſuper filios Iſrael.* Quanquam dici valeat, illud præceptum minimè nos arctare, quoniam illud ad cæremonias ſpectabat Veteris Teſtamenti: & ſi rectè literam ſpectes, illud præceptum excubandi ſuper ſanctuario, non tam erat diuini iuris, quàm poſitiui, quia ad præceptum Aaron debebant excubare Leuitæ. Dicitur enim paulò antè: *Excubabant Leuitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi, &c.* Vbi vides præceptum excubandi ab Aarone eſſe orturum. Vt interim illud omittam, quod alias diximus, omnia poſitiua, ſiue iudiciorum, ſiue cæremoniarum in Veteri Teſtamento iuris diuini extitiſſe; quæ nunc apud nos ſunt iuris Eccleſiaſtici, & Canonici, non autem diuini. Quartum quoque certum eſt, iuris diuini eſſe reſidere, id eſt, præſentem eſſe, cùm aliter oues paſci non poſſunt, hoc eſt, cùm periculum ingruit, ne per hæreticos inficiantur, aut ſua tantùm præſentia peccata aliqua ouium impedire poteſt: tunc enim nulla cadere poteſt diſpenſatio in non reſidendo.

Quartū principium de reſidentia quando ſit iuris diuini.

His præmiſſis, tanquam certis, & conſtantibus, & omni acceptione dignis, ad propoſitam quæſtionem diſſoluendam, opinabile eſt, continuam reſidentiam perſonalem eſſe iuris diuini, vt quidam Catholici contendunt: quanquam ego non ſim tam certus, quàm quòd totum eſt maius ſua parte, vel quòd ignis vrit, vel quod ex terminis eſt per ſe notum, vel tam clarum ac lux meridiana, vel obligans omnes ad definiendum: quod certè vel ex affectibus hoc ſentientium tribuendum puto; vel maiori lumini (vt dici ſolet de beatis, qui habent euidentiam eorum quæ nos credimus) ex quo ad tantoperè hoc aſſeuerandum vrgentur. Quòd autem hoc tantùm ſit opinabile, probatur ex eo, quòd etſi probabiliter oſtendatur reſidentia iuris eſſe diuini, probabiliter etiam omnia argumenta, quæ faciunt, diſſoluuntur: probabiles quoque, ac graues rationes ad oppoſitum probandum, adferuntur. Primùm igitur in medium deducamus rationes, quæ fiunt ad ſtabiliendum illud ius diuinum, & quomodò ab alijs reſoluantur.

Perſonalem reſidentiam [illegible] eſſe diuini [illegible] tantum [illegible] probabiliter [illegible].

Reſidentiam iuris eſſe diuini probabiliter contendunt, quibus teſtimonijs diuinis id comprobent.

Ex Veteri igitur ac Nouo Teſtamento primam aciem dirigunt, vbi Deus, vel Apoſtoli iubent oues paſcere, vt Ezech. 34. *Væ paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos: nonne greges à paſtoribus paſcuntur?* Et infrà: *Et diſperſa ſunt oues meæ, eò quòd non eſſet paſtor: & factæ ſunt in deuorationem omnium beſtiarum agri, & diſperſæ ſunt. Errauerunt greges mei in cunctis montibus, & in vniuerſo colle excelſo: & ſuper omnem faciem terræ diſperſi ſunt greges mei, & non erat qui requireret, non erat, inquam, qui requireret.* Dominus quoque Ioan. 10. *Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis;* &, *Proprias oues vocat nominatim, & educit eas. Et cùm proprias oues emiſerit, ante eas vadit: & oues illum ſequuntur, quia ſciunt vocem eius.* Et infra: *Mercenarius autem, & qui non eſt paſtor, & cuius non ſunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit, & diſpergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt, & non pertinet ad eum de ouibus.* Quid his verbis poteſt eſſe aut efficaciùs, aut ſignificantiùs ad ſtatuendum de diuino iure reſidentiam? Adde etiam Apoſtolorum principem dicentem: *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, prouidentes* (ſiue vt Gręcè habetur, ἐπισκοποῦντες, vt notat Hieronymus ad Euagrium, id eſt, curam illius agentes) *non coactè, ſed ſpontaneè, ſecundùm Deum, neque turpis lucri gratia, ſed voluntariè: neque vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo. Et cum apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſſibilem gloriæ*

Primum genus teſtimoniorum.

1. Petr. 5.

Hierony. to. 5. ſub [illegible]

coro-

Act. 20.

coronam. Paulus quoque dixit: *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.* Dominus quoqve Petro dixit: *Paſce oues meas*: quod in eo omnibus paſtoribus dictum eſſe voluit.

Ioan 21.

Solutio teſtimoniorum illorum.

Sed hæc omnia euincunt, vitioſum eſſe ſine cauſa à grege abeſſe ſuo paſtorem; non tamen inferunt reſidentiam iuris diuini, neque neceſſariam perſonalem pręſentiam in eo, qui ex cauſa non reſidet, & tamen paſcit. Quemadmodum Epiſcopus Feſulanus Florentiæ reſidens, vel in expulſo à ſua diœceſi, qui tamen ex vicina vrbe ius reddit, atque regit, vt dicitur Clem. 1. de foro compet. vel in reſidenti quidem in cathedrali, qui tamen abſentes ſubditos paſcit, vt habetur in cap. Extirpandæ, de præbend. & idem in cap. Super eo, de præben. libr. 6. hæc enim conuincunt, Scripturas non loqui de præſentia, ſed de paſtura: nec de abſentia quatenùs tali, alias in dictos tenderet, ſed de illis qui non poſſunt. Quæ verò per Apoſtolos Petrum & Paulum ſtatuuntur, potiùs ſunt iuris Canonici, quàm diuini: ſecùs vbi tantùm agunt præcones verbi Dei. Nam cùm Apoſtolus de Epiſcopo tradat, quòd oportet eſſe irreprehenſibilem, vnius vxoris virum, non percuſſorem, non neophytum: conſtat hęc omnia eſſe iura humana, & plerumque Romanos Pontifices diſpenſaſſe cum digamis, neophytis, & percuſſoribus. Ita vt ſi maximè Apoſtolus in eodem loco dixiſſet de Epiſcopo, oportere illum reſidere apud gregem ſuum, non plus quàm ius Canonicum, ſiue Eccleſiaſticum euinceret, in quo ſimiliter ex cauſa poſſet cadere diſpenſatio.

Apoſtolorum leges, & præcepta cuius iuris eſſent, diuini, an humani.

1. Tim. 3.
Tit. 1.

Illud verò verbum Domini ad Petrum: *Paſce oues meas*, etſi ſoli Petro dictum ſit; non tamen pro ſe ſolo, ſed pro omnibus. Et potiùs concludit, Petrum alios conſtituiſſe paſtores ſub ſe, ac illis modum tradidiſſe paſcendi, præſcribendo præſentiã, & aſſiſtentiam ad gregem ſuum, & valẽtem in abſentia Epiſcopi à ſua Eccleſia, ex cauſa diſpenſare. Vnde vt ſuperiùs produximus, Gregorius Nazianzenus teſtatur: *Dixit lex & legiſer noſter: Paſcite qui in vobis eſt gregem*: vbi legem illam indicat fuiſſe latam à Petro, vt legiſlatore, & nequaquàm vt præcone Euangelici, ac diuini iuris. Quod autem Baſilius, Ambroſius, Auguſtinus, ac Leo Papa verba illa Petro dicta: *Paſce oues meas*, omnibus dicta eſſe exponunt paſtoribus; catholicè interpretandi ſunt, & non ſchiſmaticè. Qui enim diceret, illa verba perinde dicta eſſe omnibus paſtoribus atq; Petro, tot facit Papas, quot Epiſcopos, & malam introducit principantium multitudinem. Vt ergo catholicè dicta illorum Patrum explicentur, exponendum eſt, quod vt paſtori Petro Chriſtus dixit vt paſceret, ita in his, quos ipſe Petrus conſtituit ſub ſe Epiſcopos, & paſtores, debet illis præcipere vt paſcant. Et quemadmodum Petrus, ſiue ſucceſſor eius, ſi bonus eſt, vbicunque corpore exiſtat, paſcit tamen ſibi creditum gregem: ita Epiſcopus, ſiue paſtor quicunque, ſi bonus eſt, vt eſſe debet, vbicunque exiſtat, paſcit; ſi verò malus ſit, vel in medio ipſo grege minimè paſcit.

Illud: Paſce oues meas, quatenùs Petro dictum eſt.

Verba illa: Paſce oues meas, omnibus dicta eſſe paſtoribus, quo Patres ſenſu dixerint.

Ioan 21.
1. Petr. 5.

Neq; colligat quis ex hoc, non eſſe proptereà vnius & eiuſdem rationis paſtores, Petrum, ſiue ſucceſſorẽ eius, & Epiſcopos: quòd hi à Papa habeant præceptum paſcendi, illi verò immediatè à Chriſto. Nam vt Abel, & Adam vnius ſunt, & eiuſdem rationis homines, & non æquiuocè, etiamſi Adam immediatè ſit à Deo, Abel verò non niſi ex Adam & Eua ſit progenitus; ita Epiſcopi eadem ratione non ſunt æquiuocè paſtores, etiamſi per Papam habeant modum & rationem paſcendi, quam ipſe à ſolo Deo habeat. Nec poteſt dici purè humana poteſtas illa ſummi Pontificis: quia diuina eſt, & ex lege Dei habet, vt alios paſtores inſtituat, & formam paſcendi præſcribat.

Epiſcopos, tametſi à Chriſti vicarijs paſcendi modũ datum habeant, eiuſdem tamẽ atque illos generis eſſe paſtores.

Geneſ. 2.
Infra 4.

Secundo loco producuntur Scripturæ, in quibus vel Deus, vel Apoſtoli quoſdam videntur actus Epiſcopis præcipere, qui à præſentibus haudquaquàm præſtari valẽt: vt illud: *Paſcite qui in vobis eſt, gregem Dei*, &, *Forma facti gregis ex animo*: & illud Apoſtoli: *Oportet Epiſcopum eſſe doctorem, ſiue vt Græcè dicitur, διδακτικὸν*, id eſt, appoſitum ad docendum, & rectè tractandum verbum veritatis; & illud: *Argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrina*; atque id, quod Dominus ait: *Proprias oues vocat nominatim, & educit eas. Et cùm proprias oues emiſerit, ante eas vadit, & oues illum ſequuntur*, id eſt, illi præſtant obedientiam. Et illud Salomonis: *Diligenter* ſiue euidenter: (Græcè enim legitur γνωστῶς) *agnoſce vultum pecoris tui*: & Paulus de ſeipſo: *Væ mihi eſt ſi non euangelizauero*, & alio loco: *Tanquam Deo exhortante per nos, obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo*. Et Dominus: *Docete omnes gentes*. Canon quoque Apoſtolorum tradit, vt Epiſcopus non docens excommunicetur: & illud: *O Timothee, depoſitum cuſtodi*, id eſt, Eccleſiam tibi commiſſam. Noueritis, eos, qui laborant inter vos. Rurſus: *Qui benè præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur; maximè qui laborant in verbo, & doctrina*. Et ad Epheſ. *Alios paſtores, & doctores*, quia ijdem debent

Secundum teſtimoniorum genus ex ſacris literis, ad ſtatuendam de iure diuino reſidentiam.

1 Pet.
Ibidem.
2. Tim 2.
Ibid.
2. Tim. 4.
Ioan. 10.
Prouerb. 27.
1. Cor. 9.
2. Cor 5.
Matth. vlt.
1. Tim 6.
1. Theſſ. 5.
1. Tim. 5.
Epheſ. 4.

bent eſſe,qui per ſe doceant paſcẽdo. Item ſerius dixit in parabola: *Negotiamini dum venio*:& Timotheo : *Noli negligere gratiam,quæ in te eſt,quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum Preſbyterij.* Et rurſus ad Titum:*Cùm miſero ad te Arthemam,aut Tychicum* (qui pro te ſcilicet maneat) *feſtina ad me venire Nicopolim* : quemadmodum pro Petro Romæ manebant Linus & Cletus. Et qui non paſcit oues, non intrat per oſtium, vt Chriſtus, ſed aſcendit aliunde. Et Ioannes Epheſi Epiſcopo ait : *Habeo aduerſum te pauca,quòd charitatem tuam primam reliquiſti. Memor eſto itaq; vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac,* id eſt, reſide apud tuum gregem, & illi aſſiſtito,vt priùs faciebas : *Si quis domui ſuæ præeſſe neſcit* (id eſt Epiſcopus) *quomodo Eccleſiæ Dei diligentiam habebit? Sic nos æſtimet homo vt miniſtros Chriſti, &c, Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem, &c, Alios dedit paſtores, & doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti*:ac rurſus Apoſtolus:*Si quis Epiſcopatum deſiderat,bonum opus deſiderat* : quid ergo boni operis præſtabit abſens? Rurſus : *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri.* Et Dominus: *Propter hoc dimittet homo patrem,& matrem,& adhærebit vxori ſuæ.* Denique in veteri Teſtamento Moyſes forma boni paſtoris erat, qui dicebat : *Nunquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, vt dicas mihi, Porta eos in ſinu tuo, ſicut portare ſolet nutrix infantulum,&c.* Et infrà : *Prouideat Dominus Deus ſpirituum omnis carnis,hominem qui ſit ſuper multitudinem hanc. Et poſſit exire, & intrare ante eos, & ducere eos, vel introducere; ne ſit populus Domini ſicut oues abſque paſtore.* Et Eſaias:*Sicut paſtor,gregem ſuum paſcet : in brachio ſuo congregabit agnos, & in ſinu ſuo leuabit,fœtas ipſe portabit.* Hæc,& his ſimilia producuntur à nonnullis ex verbo Dei,vt ſtatuant iure diuino reſidentiam. Verùm hæc, & huiuſmodi alia , conuincuntur de præſentia corporis non loqui,non ſolùm ex iam dictis ex cauſa legitima abſentibus,qui tamen hos Scripturæ non violabant locos. Quæ verò de Moyſe, vel Moyſi ſucceſſore, & Apoſtolis dicuntur; peculiarem reſidentiam, & per ſe exercitium doctrinæ,& Eccleſiæ viſitationem requirebant. Qui igitur ex cauſa approbata, ac probabili abſunt, Eccleſiæ laborant,ac miniſtrant, ac forma ſunt gregis, & rectè tractant verbum veritatis, & agnoſcunt oues , ſiue vultum pecoris ſui, qui per alios diligenter inquirunt de vita, & moribus ſubditorum:taleſque bono exemplo ante eas vadunt, dum rectæ vitæ rationem vbicunque illi ſint, ſiue abſentes, ſiue præſentes,ſequantur.

Luc. 19. — 1.Tim. 4. — Tit 3. — Ioan.10. — Apoc 2. — 1. Tim 3. — 1.Cor 4. Suprà 3. — Epheſ.4 & 1.Cor.12. — 1.Tim. 3. — Hebr. vlt. — Matth.19. — Geneſ. 2. — Num 11. Infra 27.

Boni paſtoris typus Moyſes. *Eſai.40.*

Prædicta teſtimonia quo tendant ſolummodo.

1. Petr 5. 2. Tim 2.

Boni paſtores, vt Dominus dixit, quomodo ante oues vadant.

Qui autem ſine cauſa ad longum tempus ab ouibus ſuis abſunt,peccant quidem, & in citatos locos agunt : non quia in illis corporis præſentia præcipiatur, quoniam alioqui nemo benè poſſet abeſſe,& corpore adeſſe, varium eſt,& aduẽtitium:de quo per Eccleſiam meritò ſit diſponendum, & ſtatuendum; non autem per ius diuinum, ſed quatenùs cõuincuntur non amare, neque paſcere oues. Quemadmodũ in Quadrageſima cũ quis periculo fornicandi expoſitus non ieiunat, diuinũ quidem tranſgreditur præceptum,non in eo quod Quadrageſimam, quæ iuris eſt Canonici atque Eccleſiaſtici,violat,ſed ob id quod carnem non coercet, ac domat, cùm diuino teneatur iure eam premere, ac coërcere, imminente aliquo delicto mortifero.

Qui ſine cauſa ab ouibus ſuis abſunt paſtores, quomodo peccent.

Tertiò agunt Patrum ſiue doctorum teſtimonijs. Inter quos producitur Athanaſius quidam Epiſcopus Conſtantinopolitanus, qui epiſtola ſecunda ad Epiſcopum Sardicenſem docet , non licere Epiſcopo per legem diuinam vel pauliſper abeſſe à grege ſuo : & idem epiſtola prima ad Epiſcopum Cretẽſem tradit, gregem ſine Epiſcopo, eſſe cæcum ſine duce. Auguſtinus quoque nomen Epiſcopi,nomen eſſe operis tradit: vt habes in cap. Qui Epiſcopatũ, 8.quæſt.1. Damaſus epiſt. quinta ad diuerſos Epiſcopos:*Chriſtus,*inquit,*& Apoſtoli docuerunt per ſe paſcere : vnde Chriſtus oues per ſe ipſum tulit, ſic Iacob oues Laban per ſeipſum curabat.* Athanaſius quoque Alexandrinus in epiſtola ad Conſtantium : *Noſti,* inquit,*ex lectione Scripturarum, quanti ſceleris ſit, Epiſcopum Eccleſiam ſuam deſerere , & negligere gregem Dei. Paſtorum enim abſentia , lupis inuadendi gregis occaſionem præſtat.* Gregorius quoque, vt habes 8.quæſt.1.cap. In Scripturis, docet, eum, qui non paſcit,non amare. Agapetus etiam Epiſcopus Africæ ad Agapetum Papam : *Recedens,* inquit, *ab Eccleſia,habeatur ſimilis hæretico.* Et Agapetus Papa : *Congruum eſt,*inquit, *Canonibus,& diſciplinæ,ac fidei.*

A teſtimonijs Patrum,atque Doctorum.

Athanaſius Conſtant. Epiſcopus. Idem.

Grex ſine Epiſcopo qualis.

Aug. li 19 de Ciuit. Dei.c. 19.tom 5. — Damaſus epiſt.5. — Geneſ. 29. Infra 13. — Athanaſius Alexan.to 2. — Greg lib.6. Regiſt epiſt. 169.tom.2. — Agapetus Epiſcopus Africæ. — Agap. Papa.

Sed hæc, & ſimilia, quæ in Patribus inueniuntur,facilem habent ſolutionẽ.Nam Athanaſius ille Conſtantinopolitanus legem diuinam vocat,Canonicam,& ab Eccleſia latam : quemadmodum ex teſtimonijs innumeris patrum ſuperiùs produximus, & præſertim ex Baſilio , ac Gregorio Nazianzeno,qui legem ieiunij Eccleſiaſticam,vocat diuinam. Quòd verò in priori epiſtola ait, gregem ſine paſtore, eſſe cæcum ſine duce,in legem eſt naturæ. Et non

Patrum teſtimonia prius poſita quem ſenſum accipiant.

B. Baſilius. B Gregor. Nazianz.

eſt

Epiſcopus nomen eſt operis, ſecundum August.

eſt grex ſine paſtore, qui ad tempus ex cauſa abeſſe cogitur. Quod verò ait Auguſtinus, Epiſcopi vocem, operis nomē eſſe, ingenuè fatemur: verùm qui abſens eſt, multa operatur circà gregem ſuum. Quod verò ex Damaſo producitur, Chriſtum docuiſſe per ſe paſcere: verum eſt; ſed ſatis paſtor paſcit, qui dum abeſſe cōpellitur, mittit alios qui paſcant pro ſe. Quemadmodū Paulus dixit Titum ad ſe venire, poſtquam ad eum miſiſſet Artemam, aut Tychicum, qui pro eo abſente paſcerent: nam qui per alios paſcit, per ſeipſum paſcere videtur. Quod ait Athanaſius de deſerente gregem, verum eſt, quia non paſcere, nec amare oues, nec illarum cura tangi, eſt in Scripturas ſacras: ex quibus etiam Canonicæ profectæ ſunt leges. Poſtremò, quod ait Agapetus Epiſcopus, deſerentem Eccleſiam ſuam, eſſe excommunicandum vt hæreticum; id non tam eſt ob defectum præſentiæ corporeæ, quàm ob defectum amoris, & curæ paſtoralis neglectum.

Tit. 3.

Prima ratio adverſariorū ad probādum reſidentiam iuris eſſe diuini.

Quarto loco, varias, ac diuerſas rationes pro illo dogmate firmando producunt. Et primò ita à Chriſto argumentantur: Dominus omnia poſitiua neceſſaria ad ſaluté per ſe inſtituit, vt Baptiſmum, Confeſſionem, & alia Sacramenta; ergo etiam reſidētiam, ſine qua nemo aut paſcere, aut benè paſcere poteſt. Reſpondeo, Dominum non omnia poſitiua neceſſaria ſaluti per ſeipſum inſtituiſſe, ſed nec omnia, nec ſola, ſed per Eccleſiam, cui propterea virtutem contulit præcepta ſtatuendi. Sed vt ait Bernardus in libro De præcepto, & diſpenſatione, quæ erant inuariabilia, & per ſe bona, Chriſtus per ſe inſtituit: qualis non eſt reſidentia, quæ & variari poteſt, & vt eſſe poteſt bona, ita etiam noxia, & indifferens. Quòd ſi inferas; Non minùs diligit Deus Eccleſiam ſuam, quàm paterfamilias domum, qui tamen non vult, vicarium ſuum alium ſubſtituere vicarium: ita etiam nec Chriſtus; quod facilè ſoluitur. Non enim ſat eſt, vt quid velit Chriſtus quòd ſit iuris diuini, vel quòd nolit Chriſtus vt quid ſit contra præceptum diuinum, ſed opus eſt vt iure diuino voluntas explicetur: ſed vt illam explicat ſacra Scriptura, ita etiam ius Canonicum, & Cæſareum declarat.

Chriſtus quæ per ſeipſum inſtituerit.

B. Bernard.

Si Chriſtus diligit Eccleſiam ſuam non minus quàm paterfamilias domum ſuam, cur non vicario ſuo permittit ſubſtituere ſibi vicarium.

II. ratio.

Secundò argumentantur ab Eccleſia, quæ in conſecratione cuiuſque Epiſcopi ait: Vade, prædica Euágelium populo tuo, quæ eſt vox Dei per miniſtrum, & non minus eſt vinculum Epiſcopi cum Eccleſia ſua, quàm mariti cum ſponſa: qua non conſentiente in abſentiam mariti, ille in ius diuinum peccare videtur. Reſpondemus, illa verba, vocem eſſe Eccleſiæ, ac proinde iuris Canonici: quoniam illa verba nō ſunt forma conſecrationis à Chriſto inſtituta, ſed verba Eccleſiæ explicantis munus Epiſcopalis dignitatis, ad quam quis promouetur. Et vinculum inter Epiſcopum, & Eccleſiam, haud eſt in præſentia corporis, ſed in cura ſpirituali. Et adhuc quantum ad curam, ſi quidem eſt ob bonum ouium, & paſtorum, cùm ſubeſt iuſta cauſa ex parte vtriuſque, vel alterius, poteſt Papa abſoluere aliquem ab illo vinculo, & cura: & eo manente poteſt abſoluere à præſentia corporis. Quia quemadmodum quos Deus coniunxit, ipſe Deus ſeparare poteſt, quomodocunque illi placeat ſeparare: ita Epiſcopos quos Papa inſtituit, atque cum Eccleſijs ſuis coniunxit, poteſt & à cura Epiſcopali omninò abſoluere, & ea manente, eos à pręſentia ſua ad breue, vel ad longum tempus ſubtrahenda ſeiungere.

Matth. 19.

III. ratio.

Tertiò, deducuntur argumenta ab ipſo Papa Epiſcopo Romano, qui iure diuino reſidere conſtringitur, & in præceptū peccaret Dei, ſi inter infideles maneret: ergo ſimiliter alij, quibus dictum eſt: *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei.* Deinde iure diuino cogitur Papa mittere Epiſcopos ad ſuas Eccleſias; eodem ergo iure illis aſſiſtere tenentur Epiſcopi. Reſpondemus, falſum eſſe quod dicitur, Papam non poſſe diuertere ad infideles: nam Petrus Pontifex primus ad infideles proficiſcebatur gratia euangelizandi, & propagandi Euangelium, & per 72. annos extra Vrbem, Auinioni manentes, munus Apoſtolicum adminiſtrârunt nonnulli Pontifices. Nam Auinioni fuerūt octo Pōtifices, primus fuit Clemens V. per annos nouem; Ioannes XXI. vel XXII. per 18. annos, Nicolaus V. per tres: hic fuit antipapa; Benedictus X. per ſeptem; Clemens VI. per annos decem; Vrbanus V. per octo, Gregorius XI. per ſeptem: qui etſi vt Pontifices ſummi, & paſtores Eccleſiæ, vbicunq; eſſent, reſidentiæ munus pręſtarent; tamen quatenùs Epiſcopi peculiares erant vrbis Romæ, ab Eccleſia ſibi aſſignata per tempus 72. annorum abfuêre abſque vlla iuris diuini violati conſcientia. Et in genere ipſe Pontifex tantùm iure diuino cogitur Epiſcopos mittere ad Eccleſias ſuas, non tamen hunc, aut illum ſignatum, & priuatum: quare Eccleſiaſtico iure mittuntur, & ſuis diœceſibus aſſiſtere eodem iure tenentur. Quia vt ouis malè præſcribit modum ſuo paſtori, quo paſci debeat: ita incongruè minor paſtor formulam præſcriberet paſcendi maiori paſtori.

1. Petr. 5.

Quòd liceat Romano Pontifici ad Gentes Euangelij cauſa concedere.

Auinioni qui ſederint ſummi Pontifices, & quandiu.

IV. ratio.

Quartò argumentantur ab Epiſcopo, qui

Epiſcopus qualis eſſe debeat.

qui debet eſſe forma, anima, caput, ſal, paratus ad condiendum gregem, lux, dux, agricola, nauclerus, auriga, diſpenſator medicus, viſitator, & ſponſus ſuæ Eccleſiæ, & cui pro opere aſſignantur ſtipendia, & decimæ. Reſpondeo, hæc tantum opus ſuum, atque operam euincere, non præſentiam omnimodam, nec omninò vicarium excludunt, vt ex praxi conſtat: & cõcludunt, abſentiam in legem eſſe naturæ communiter. Et quanquàm ob dotes perſonales aliquis eligatur in Epiſcopum: eſt tamen differentia inter functiones. Quoniam quædam quæ ex cauſa delegari queunt, pro paſtura tribuuntur, nõ pro præſentia, quam poſſet aliquis inutiliter, & ſine fructu præſtare.

V Ratio. *Rom. 11.*

Quintò argumentum trahunt à poteſtate Epiſcopi, id eſt, à iuriſdictione, quæ à Deo eſt, ſicut & vocatio: ergo vſus eius à Deo erit, & ad bonum tẽdit, hoc eſt, ad reſidendum. Et quanquàm iuriſdictio à Papa proficiſcatur: tamen reſidentia à Deo oritur: quemadmodum à Deo eſt immediatè vinculum matrimonij, etſi ex præcedente humano conſenſu. Sed negamus, iuriſdictionem eſſe à Deo per Papam, vt ſuperiùs pleniſſimè oſtenſum fuit: quamobrem modus paſcendi in præſcribendo tempus præſentiæ, etſi ad bonum opus tendat, à Papa eſt. Quemadmodum ieiunium à Deo eſt: ſed hoc ieiunium determinatum, à Papa. Ita etiam iuriſdictio, & diuiſio Epiſcopatuum, & reſidentia in genere à Deo ſunt: enimuerò hæc ſignificata in ſingulari: determinataque à Papa ſunt. Et inter Epiſcopum, & Eccleſiam non eſt niſi vinculum animarum, ſiue ſpirituum: quamobrem paſcere eſt ei indiuulsè coniunctum, non autem ita præſens eſſe corpore. Secùs ſe res habet in corporali matrimonio, vbi debẽt eſſe duo in carne vna.

Epiſcopus, & Eccleſia quali inter ſe tã arcto nexu coniunguntur.

Geneſ. 2. Matth. 19.

VI. Ratio.

Sextò ab ipſa reſidentia argumentum conflant: quia reſidentia tot, inquiunt, habet authoritates ſacræ Scripturæ, & plures quàm de alijs definitis; & quæ vt medium & inſtrumentum eſt coniunctum curæ paſtorali. Reſpondemus, ad definiendum aliquid, præſtare vnum Scripturæ locum efficaciter concludentem, quàm multos locos probabiles tantùm, & nihil efficaciter colligentes: Præterea falſum eſt, corporalem præſentiam neceſſariò coniunctam eſſe curæ paſtoris; cùm poſſit quis ex tam multis cauſis abeſſe à grege ſuo, & ex nulla illarum eximitur à non paſcendo, retenta Epiſcopali dignitate: quare corporis præſentia, vt quid varium & indifferens, relictum eſt Eccleſiæ diſpoſitioni.

Vel vnũ Scripturæ teſtimonium quod pluribus eiuſdem præponderet.

VII. Ratio.

Septimò, deducitur argumẽtum ab eo, quòd non valet eſſe iuris poſitiui, quia conſuetudine contraria non tollitur: nec exigeretur ab homine, vt vitam exponere ſit paratus, potiùs quàm à grege abeſſe. Diſpenſatus etiam ſine cauſa legitima, tutus eſſet in conſcientia, totque eſſent non reſidendi cauſæ, quot legislatori placerent. Primum etiam præceptum prohibens abſentiam Epiſcoporum à ſuis ouibus, id eſt, Canon decimustertius Concilij Sardicenſis, ait abſentiam non licere: ergo videtur, quod ante illam legem non licebat. Reſpondemus, quod cùm præceptum reſidendi non ſit quid iure poſitiuo ſtabilitum, ac remotum à diuino iure, ob id conſuetudine non tollitur, & ante illam legem poſitiuam non licebat. Neque conſtat illam Sardicenſis Concilij legem fuiſſe primam, ſed primam earum, quas habemus: imò antè in Concilio Niceno decretum eſt; & ſine cauſſa diſpenſatus non eſt tutus in conſcientia: & cauſſa debet eſſe talis, & tam legitima, quæ veſtiat, & cohoneſtare valeat deformitatem abſentiæ; moríque licet, ne vel veniale aliquod faciamus peccatum, ne dum vt vitemus lethale, & gregem deſeramus. patiamurq; propter abſentiam noſtram manifeſtò illum exponi abiurandi fidem periculo.

Concilium Sardicenſe.

Præceptum paſcendi conſuetudine contraria non tollatur.

Mori præſtat, quam vel leue & veniale peccatum committere.

VIII ratio.

Octauò ab eo ducunt argumentũ, quòd non reſidere, videatur nõ poſſe cadere ſub diſpenſationem, quia in eo infidelitas in depoſito Eccleſiæ ſibi credito committitur, ſiue ſponſæ ſuppoſitio, & filiorum expoſitio vt ab alijs nutriuntur, fructus furto: quæ diſpenſari non queunt. Sed horum omnium inconuenientium cauſa legitima non eſt nõ reſidere, vt declarat exemplum eius, qui ex cauſa legitima abeſt à grege ſuo: ſed potiùs cauſa eſt non diligere oues, & paſtoralem ouium ſolicitudinem negligere. Quare nihil efficit hæc ratio. Nonò, ac poſtremò à malis annexis ipſi abſentiæ conficitur ratiocinatio talis: Ex abſentia Epiſcopi ſequitur omiſſio cultus diuini, tùm in Miſſæ ſacrificio, tùm in cæteris diuinis officijs, mala adminiſtratio verbi, & Sacramenti, perditio animarum, deſtructio fabricæ, & vaſorum ſacrorum, & ſimilium. Reſpondemus huic argumento, quòd vt horum inconuenientium cauſſa non eſt per ſe reſidentiæ, ſed paſturæ, & ſolicitudinis debitæ defectus, ita hæc, non illa iure diuino prohibetur vltra id, quòd omiſſio, & præuaricatio mandatorum Eccleſiæ, cauſſa eſt omiſſionis, & præuaricationis diuinorum, non tamen ſunt diuina. Ob quod etiam non valet conſequentia. Reſidentia eſt fundamẽtum præceptorum

IX. ratio.

rum

rum affirmatiuorum, & poſitiuorum de iure diuino, ergo iuris eſt ipſa diuini: non enim aſſiſtentia corporalis, ſed boni Epiſcopi vocatio, & inſtitutio, fundamentum eſt reſidentiæ, & aliorum. Ex his igitur liquidum, ac clarum reddidimus, argumenta omnia quæ fiunt ad probandum reſidentiam eſſe iuris diuini, probabilia tantum eſſe, & facilè poſſe ſolui, neque illam peculiari præcepto mandatam fuiſſe à Ieſu Christo Domino noſtro, cui cum Patre, & Spiritu ſancto omnis gloria deferatur, honor, & imperium in perpetuum. Amen.

TRACTATVS LXXVI.

In quo explicatur altera ſententia prædictæ oppoſita, quod videlicet reſidentia, quam debent paſtores ſuis gregibus, iuris ſit Canonici, & Eccleſiaſtici.

HVCVSQVE bona fide illorum opinionem, atque eius fundamenta, & rationes perſecuti ſumus, qui tradunt, diuini iuris eſſe reſidentiam: nūc verò illorum ſententiam, qui oppoſitū tuentur, & rationes, & fundamenta, quibus innituntur, explicāda ſuſcipimus: vbi etiam, quid interdum ad illa reſponſum ſit, minimè ſubticebimus, vt inde, quæ quibus præponderent, æquus rerum æſtimator & arbiter facilè inſpicere valeat. Vt igitur dilucida, ac diſtincta procedat oratio, primū producemus rationes, quibus ſiue à priori, ſiue à poſteriori probatur, reſidentiam iuris diuini non eſſe: deinde verò rationes, quæ ducunt ad impoſſibile, ſiue ad abſurdum, idem illud ipſum probantes producemus: tertiò, quod ſit iuris Canonici, ſiue Eccleſiaſtici, manifeſtè indicabimus.

Ordo diſputationis huius

Ratio prima & multiplex quidem.

Prima igitur ratio à priori, à iuris diuini natura, & proprietate, quod eſt immediatè à Deo inſtitutum, vel ab eo manifeſta, & neceſſaria cōſequētia deduci poteſt, ita vt nulla opus ſit conſuetudine, vel lege obligante, ita deductum, deſumitur. Nam reſidētiæ iuris diuini natura, & proprietas nō conuenit, iuris autem Canonici, ac Eccleſiaſtici natura, & proprietas ei cōuenit: ergo reſidentia non eſt iuris diuini, ſed poſitiui. Vt enim ius diuinum aliquid exiſtat, non ſatis eſt quod ſit verum, & ex diuino iure aliquo modo erui poſſit: ſed opus eſt vt ſit vel expreſſum, vel manifeſta conſequentia deductū, vel traditione Eccleſiæ, vel lege Eccleſiæ obligante declaratum ab Eccleſia in generali Concilio, vel à Pontifice Romano: quia niſi altero modo ex prędictis obligare conſtet, pro iure diuino habendum non eſt, quia de non apparentibus, & de non exiſtentibus idem eſt iudicium, vt tradunt Iuriſconſulti. Et loquimur propriè de iure diuino, vt à naturali atque Eccleſiaſtico, ac Cæſareo diſtinguitur. Deinde ius diuinū in nouo Teſtamento, quæ ad bonos mores pertinent, in ſingulari non determinat, ſed tantum moralia in genere, articulos fidei, & quæ ad ſubſtantiam Sacramentorum ſpectant, complectitur, vt docet beatus Thomas Quodlibe. quarto, articulo 13. vbi interrogans an Pontifex poſſit in digamia diſpenſare, in hunc modum reſpondet: *Reſpondeo dicendum, quod Papa habet plenitudinem poteſtatis in Eccleſia, ita ſcilicet, quod quæcunque inſtituta ſunt per Eccleſiam, vel Eccleſiæ Prælatos, ſunt diſpenſabilia à Papa. Hæc enim ſunt, quæ dicuntur eſſe iuris poſitiui. Circa ea verò, quæ ſunt iuris diuini, vel iuris naturalis, diſpenſare non poteſt, quia iſta habent efficaciam ex inſtitutione diuina. Ius autem diuinum eſt, quod pertinet ad legem nouā, vel veterem. Sed hæc differentia eſt inter legem vtramque: quia lex vetus determinabat multa, tam in præceptis cæremonialibus pertinentibus ad cultum Dei, quam etiam in præceptis iudicialibus pertinentibus ad iuſtitiam inter homines conſeruandam. Sed lex noua, quæ eſt lex libertatis, huiuſmodi determinationes non habet, ſed eſt contenta præceptis moralibus naturalis legis, & articulis fidei, & Sacramentis gratiæ: vnde & dicitur lex fidei, & lex gratiæ, propter determinationem articulorū fidei, & efficaciam Sacramentorū. Cætera verò, quæ pertinent ad determinationem humanorū iudiciorum, vel ad determinationem cultus diuini, liberè permiſit Chriſtus, qui eſt noua legis lator, Prælatis Eccleſiæ, & Principibus Chriſtiani populi determinanda: vnde huiuſmodi determinationes pertinent ad ius humanum, in quo Papa poteſt diſpenſare. In ſolis verò his, quæ ſunt de iure naturæ, & in articulis fidei, & Sacramentis nouæ legis, diſpēſare nō poteſt. Hoc enim non eſſet pro veritate, ſed contra veritatem. Et ideo diſpenſare poteſt in digamia, quæ ad nullum trium illorum reducitur, ſed ex magna, & euidenti cauſa.* Hactenus ille. Ex quibus ſecundò habes, quale ſit ius diuinum. Tertiò, Ius diuinum eſt per hominem indiſpenſabile: quod etiam ex dictis à B. Thoma conſtat. Quartò, eadem ratione auferri nequit, vel abrogari cōſuetudine, vel ſtatuto non ſuperiorū, aut præcepto poſitiuo ſuperiorum. Quinto, non habet vllam exceptionē ius diuinum, niſi in Scriptura expreſſam, vel euidenti conſequentia deductam. Sextò, ius diuinum ſem-

Quid conſtituat rem aliquam iuris diuini.

Prouerbium iuriſconſultorum.

Ius diuinum in nouo Teſtamento qualia tātum determinet.

B Tho. 10. 7.

An diſpenſare in bigamia ſummus Pontifex poſſit, ſecundum Thomam.

Quod ſit ius diuinum.

Legis veteris & nouæ diſcrimen.

Lex noua, & Euangelica, cur lex fidei, & lex gratiæ ab Apoſtolo nominetur.

Rom. 3.

Galat. 5.

SummiPontifices quænam poſſint iura relaxare, quæ nō poſſint.

2. Cor. 13.

per antiquum eſt, & non neglectum à Sanctis, ſed vſitatum. Septimò, non cedens humano, vel poſitiuo vlli præcepto: has enim ſeptem proprietates, ſine notas, magnis rationum mouentis, & Patrum teſtimoniis ſuperius corroborauimus, cum de iure diuino in genere diſſeruimus. Cum autem omnia his prædictis contraria ſe habeant in reſidentia, profectò reſidentia iuris diuini non erit.

Secunda ratio, ad probãdum reſidentiam non eſſe iuris diuini. *Matth. vlt. Marc. vlt.*

Secunda ratio ex eo ſumitur, quia verbum Dei, & exemplum commune omnib[9] Apoſtolis potius fuit diſcurrere, iuxta illud: *Euntes, docete omnes gentes*; & : *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ*: ab initio igitur ante iuriſdictionum diuiſionem Apoſtoli non reſidebant, imò nec reſidere poterant: quod etiam contigit immediatis eorum ſucceſſoribus, vt docent Dionyſius Areopagita, Chryſoſtomus, Iſidorus, Rabanus, Rupertus, & Haymo Halberſtorieñs Alcuyni diſcipulus ante annos 550. Qui ſcribens in verba illa Apoſtoli: *Poſuit Deus in Eccleſia primum Apoſtolos*, inquit: *Qui vice Chriſti poſiti ſunt in Eccleſia, ſicut ait Apoſtolus, Obſecramus pro Chriſto, (ſcilicet vice Chriſti) reconciliamini Deo. Horum vice ſubrogati ſunt Epiſcopi. Sed Apoſtoli ex præcepto Domini compellebantur exire de regno in regnum: Epiſcopi verò in ſuis Eccleſiis autoritate Canonica reſidere iubentur ob vtilitatem ſibi commiſſorum.* Hæc ille. Vbi obſerua, præceptum Dei oppoſuiſſe autoritati Canonicæ: proinde illi duo non in idem incidunt. Deinde obſerua, ob vtilitatem ouiũ inſtitutam reſidẽtiam: qua ceſſante poteſt abeſſe vel propter oues ipſas. Apoſtoli ergo inſtituerunt, vt Epiſcopi fixi manerent, & opus fuit lege Canonica ad figendum eos in ſuis diœceſibus: nam verbum Dei, & exemplum Apoſtolorum potius permouebat ad diſcurrendum.

Dionyſius Areopagita. Chryſoſt. Iſidorus. Rabanus. Haymo in ca. 12 primæ ad Corinth. 2. Cor 5.

Reſidentia quare ſit inſtituta.

III. Ratio.

Tertia ratio eſt: quia vbi eſt inopia miniſtrorum, quemadmodum apud Indos Orientales, & Braſileam, Epiſcopi diſcurrunt docentes, & baptizantes, &c. quos ſemel ſacris initiarunt, viſitantes. Si igitur illum modum perſequeretur Papa, modò oues benè haberent, in ius diuinum nequaquam delinqueret: nam ad eum modũ introducta eſt iuriſdictio commiſſaria quorundam Curatorum, qui ordinarij paſtores non ſunt.

IV. Ratio.

Quarta ratio: quoniam præſentia corporalis, ſiue reſidentia externa eſt, & aduentitia, differens, ac varia, & prodeſſe poteſt, & obeſſe: ad Sacramenta, quæ ſola ex poſitiuis præceptis continentur in nouo Teſtamento iuris diuini, non pertinens, ſolumque modum paſcendi præſcribẽs: ideo iuris diuini non eſt, ſed merè Eccleſiaſtica, & Canonica lex. Hæc autem ratio colligitur ex doctrina D. Thomæ in Quodlibeto iam dicto.

D. Thom. in Quodlib. 4. art 13.

V Ratio.

Quinta ratio: Quandoquidem ſi iuris eſſet diuini, Eccleſia, & Canones vbi rem ex profeſſo tractant, vt cohortarentur ad reſidentiam, id allegarent; cum tamen Canones tantùm, & conſuetudinẽ proferant. Nam Tit. de Cleri. nõ reſident. capite primo, ſecundo, tertio, quarto, & quinto non coguntur reſidere iure diuino, ſed quod in Canones faciant, vel conſuetudinem. Vnde Innocentius Tertius ad VValterum Rothomagenſem: *Decernimus*, inquit, *vt reſidentiam (ſicut ius, & conſuetudo Eccleſiæ habet) per Eccleſiaſticam cenſuram repellas*. Hæc ille. Vnde ſi Patres quandoque ius diuinum vocant, laxè accipiũt pro Canonico ius diuinum, vt capitur cap. Cum de diuerſis, libro ſexto, de priuilegiis: vbi præcipitur vt ſint qui interpretentur ius diuinum, & humanum; id eſt, Canonicum, & ciuile.

Innoc. III.

VI. Ratio.

Sexta ratio: Praxis Sanctorum facilè nobis declarat diuinum ius. Nam vt intus ſentiunt, ita exterius operantur. Sentiunt autem illud ipſum quod Spiritus ſanctus, qui dictauit Scripturam. Sed Sancti ſæpè Eccleſias relinquebant, etiam ſine aperta reuelatione: ergo in eo non putabãt ſe iuris diuini violatores. Antecedens liquidum fit ex multis. Primò ex Epiſcopo Antiocheno vocato à Gregorio Romano, vt ſecum per vitam maneret, vt habes libro primo Regiſt. cap. trigeſimotertio. Deinde ex eodem, iubente Epiſcopo Panormitanõ, vt per biẽnium Epiſcopos Italiæ viſitaret. Ex Paulino Nolano Epiſcopo ſeipſum pro liberando filio viduæ vendente: ex Seueriano Gaballonenſi Epiſcopo, qui relicta ſua diœceſi Cõſtantinopoli prædicabat, facultate accepta à B. Chryſoſtomo. Idem quoq; colligitur ab exemplo Epiphanij, qui relicta Eccleſia ſua, & Romá, & Conſtantinopolim ad Theodoſium nauigauit ſanitatis gratia cõferendæ filijs Imperatoris. Adhæc Gregorius Nazianzenus etſi eſſet Zaſſimorum Epiſcopus, ob patris tamen reuerentiam, eo viuo in Nazianzena Eccleſia vt hoſpes prædicabat, vt habes epiſtol. 96. inter epiſtolas Baſilij. Habes prætereà documentum ex Mela Epiſcopo Catholico, qui exulare voluit cũ aliis Epiſcopis ab Arrianis pulſis de Sede, vt teſtatur Tripartita lib. 8. c. 1. cum poſſet manere in diœceſi ſua. Ad hæc Epiſcopi multi per totam vitam dimittebant Eccleſias, vt poſſent audire Origenem, vt habes apud Euſebium. Conſtat inſuper, Titum, & Timotheũ Epiſcopos Cretæ, & Epheſi, interdum

Spiritus ſanctus Scripturæ autor eſt, & interpres.

Greg. Rom. tom 2. Idem

Epiſcoporum qui à ſuis interdum diœceſibus abfuere, nonnulla paria numerantur.

Baſil. tomo.

Hiſtor. Tri par.

Euſeb. lib. c Ecc. hiſt. c.

à Paulo

à Paulo fuiſſe vocatos, & ſecum illos in longinquas partes duxiſſe. Dionyſius etiam Epiſcopus Athenienſis, à B. Petro, vel à Clemente miſſus fuit in Galliam Euāgelij gratia: neq; neceſſarium eſt Apoſtolis in cunctis actionibus affingere reuelationem peculiarem, quibus ſatis erat prudentia ſancti Spiritus, qua affulgebant. Ampliùs Reges ipſi boni, qui ad reſidentiam in ſuis ditionibus præſtandam arctantur, nullo ſuo ſcrupulo extra regna exierunt interdum, & extra illa morati ſunt diu: nec tamen in ius Diuinum ſe delinquere exiſtimabant.

VII. Ratio.

Septima ratio. Multæ, & illæ quidem faciles cauſæ non reſidendi ſolēt adferri, ac vt legitimæ probatę; vt, acceſſus ad Concilium, vel prouinciale, vel generale, vel ad Papā, vel ad Regem vocantem, vel ob propriam perſecutionem, vel ob infirmitatem, vel aëris intemperiem declinandam, vel ob vtilitatem ouium ſuarum, vel ob charitatem alicui vicinio præſtandam Eccleſiæ: & ſimiles aliæ multæ. Porrò hę cauſę minimè ſunt expreſſæ in Sacris literis, & ſimiles rationes ſolidæ non eſſent contra Scripturam contrarium præcipientem. Ergo aſſidua perſonalis reſidentia non eſt iuris Diuini.

Quibus de cauſis Epiſcopi à ſuo grege licitè poſſint abeſſe.

VIII. Ratio.

Octaua ratio: Conſuetudo ſine diſpēſatione excuſat interdum non reſidentem: quemadmodū in habente prębēdam, & curam animarū annexam, vt habes in ca. Super eo, & cap. Cùm ſingula, De præben. libr. 6. Igitur reſidentia non eſt iuris Diuini, in quod conſuetudo præualere non poteſt.

IX. Ratio.

Nona: Statutum de non reſidendo per quatuor menſes, reddit tutos percipientes fructus, vt in Hiſpania omnes Canonici faciūt, & nuper Concilium Tridentinum concedens Epiſcopis, vt quotannis per duos menſes, aut ad ſummum tres à ſuis Eccleſijs abeſſe liceat, planè indicauit iuris Canonici eſſe reſidentiam, & non Diuini.

Concil. Trid ſeſſ. 23 in materia de refor. cap 1. circa med

X Ratio.

Decima ratio: Primus, qui inter Scholaſticos Doctores hanc quæſtionem attigit, & aſſeruit eſſe iuris diuini, fuit Caietanus, qui facto, & vita ſuæ definitioni repugnauit: nunquàm etenim Epiſcopus Caietanus factus reſedit, & multò magis credendum eſt factis, quàm dictis: paucoſque habet ſectatores in ea ſententia, & ipſe alijs Doctoribus Theologis, & Catholicis, multiſque iuris Canonici peritis viris aduerſatus eſt, imò ipſi B. Thomæ in eo articulo quem commētatur, quia oppoſitum Thomæ definit. Nam cùm Thomas ſecunda ſecundæ quæſt. 185. artic. 5. diceret licere Epiſcopo ſubditorum ſaluti quando poteſt per alium ſufficienter prouideri, deſerere gregem propter Eccleſię commodum, vel perſonale periculum; ſatis indicauit nō eſſe reſidentiam iuris diuini. Ergo ante Caietanum contra ſentiebant omnes, qui dicebant Reſidentiam eſſe diſpenſabilem.

Iuris diuini eſſe Reſidentiā, inter Scholaſticos primus aſſeruit Epiſcopus Caietanus.

B Thom. 22 par. 2.

Et hæ ſunt rationes à priori ſumptæ, quibus non video quid ſolidum poſſit reſponderi: niſi quis velit negare definitionem iuris diuini aſſignatam, aut in his, quæ ſancti Patres vel fecerunt, vel docuerunt, vel definierunt, circa hanc rem patientiſſimè aberraſſe, & in ſummis ignorationis diuini iuris tenebris verſatos fuiſſe: quod mihi non tantùm durum, ſed etiam intolerabile videtur. Sed iam producendæ ſunt rationes ducentes diſputantem ad impoſſibile, hoc eſt, ad abſurdum, vel inconueniens.

Rationes ducētes ad impoſſibile producuntur.

Pro quibus rectè intelligendis, producenda ſunt tria. Et primum eſt, diſpēſationem, de qua hic loquimur, propriè eſſe iuris relaxationem, & legis, ne videlicet quod in communi omnes arctat, hunc in ſingulari non obliget: cui legiſlator, vel qui eius habet autoritatem, ſe attemperat, vel accommodat. Hinc differt ab abrogatione, interpretatione, & epicheia. Nam abrogatio legem omnimodò tollit: diſpenſatio tantùm vulnerat, hunc à legis vigore eximendo, cùm inter cæteros dominium habeat: interpretatio verò nec tollit, nec vulnerat legem, ſed tantùm exponit: epicheia autem, ſi lex humana eſt, corrigit illam; ſi diuina, interpretatur tantùm, atq; cū æquitate declarat.

Diſpenſatio hoc loco propriè quid ſit.

Diſpenſatio legis ab interpretatione, abrogatione, & epicheia quomodo differat.

Pręceptum autem Reſidentię prima quidē ſpecie affirmatiuum videtur, ac per hoc ad præſentiam obligans, cùm ex Epiſcopi abſentia periclitātur oues: virtute autem negatiuū exiſtit, quia ponit abeſſe nō debere: ſicut amare Deum, comprehendit non eſſe odio habendum: confiteri, non eſſe negandum: reſtituere, non eſſe retinendum alienum. Eſt autem affirmatio ſupra negationem: Pręceptum autem Dei nec ab homine poteſt abrogari, neque diſpenſari, relaxariue, niſi à ſolo Deo, ſi oppoſitum benè fieri queat. Hinc voluit, filios Iſrael ſpoliare Aegyptios, & interficere Chananæos. Neque à Deo quidem valet remitti præceptum diuinum, ſi eſt per ſe bonum, quod remittitur; aut per ſe malum, quod vetatur. Homo autem poteſt Dei præceptum, ſiue legem probabiliter explicare, atque declarare, vt doctor, vel definitiua, & neceſſaria ſententia exponere, vt poteſt Pontifex Romanus, vel Concilium generale, declarareque ius diuinum eſſe abrogatum: quemadmodum Apoſtoli Act. 15. legem extinctam iam eſſe, ac penitùs abolitam, ſententia Concilij declararunt.

Ius diuinum à quo tantum relaxari valeat.

Exod 11. & ſeq. Infr. 12.

Porrò quòd non poſſit homo abrogare, vel diſpenſare Dei legem, apertis, & per-

Ius diuinum ab homine minimè ab-

rogari poſſe.
I. Argum. ex Patribus.
Aug. tom. 2.
B. Bernar.
B. Thom.

perſpicuis verbis tradunt Auguſtinus epiſt. 118. ad Ianuarium, Bernardus libr. de præcepto, & diſpenſatione, B. Tho. in Quodlib. 4. artic. 13. paullò ſuperiùs allegato, & Opuſc. 19. cap. 4. circa finem, vbi ille ſic habet: *Quod ergo primò obijcitur quòd Romanæ ſedis autoritas non poteſt aliquid condere, vel mutare contra ſtatuta ſanctorum patrum: dicendum, quod verum eſt in illis, quæ ſtatuta Sanctorum determinauerunt eſſe de iure diuino, ſicut articuli Fidei, qui determinati ſunt per Concilia. Sed illa, quæ ſancti Patres determinauerunt eſſe de iure Poſitiuo, relicta ſunt ſub diſpenſatione Papæ: vt poſſit ea mutare, vel diſpenſare, ſecundum opportunitates temporum, vel negotiorum. Sancti enim Patres in Concilijs congregati, nihil ſtatuere poſſunt, niſi autoritate Romani Pontificis interueniente, ſine qua etiam nec Concilium congregari poteſt. Nec tamen Papa quãdo aliquid aliter facit, quàm à ſanctis Patribus ſtatutum ſit, contra eorum ſtatuta facit: quia ſeruatur intentio ſtatuentium, etiamſi non ſeruantur verba ſtatutorum, quæ nõ poſſunt in omnibus caſibus, & in omnibus temporibus obſeruari ſeruata intentione ſtatuentium, quæ eſt vtilitas Eccleſiæ, ſicut & in omni iure poſitiuo accidit*: Et infrà ſubdit: *Nec tamen hoc eſt verum, quòd Papa non poſſit aliquid facere contra Apoſtolum, Diſpenſat enim cum bigamo, & in pœna, quam Canones Apoſtolorum ſtatuerunt Presbytero fornicanti.* Hactenus Thomas. Et idem docet in ſecunda ſecundæ quæſt. 88. art. 10. in corpore, & in ſolutione ad ſecundum. Et idem tradit Alexander III. in cap. Super eo, de vſur. Et denique communiter Doctores omnes conueniunt in hoc, maximè, vt ibi ait Thomas, quando materia eſt mala, vel inutilis, vel maiori bono præſtat impedimentum, vel non adſunt tanta, quanta opus erat deliberatio, Papa diſpenſat non quidem in iure diuino, ſed declarat tale votum non fuiſſe à Deo acceptatum. Deinde quòd lex diuina per hominem non valeat abrogari, diſpenſari ve, docet Scriptura, nimirum: *Cœlum, & terra tranſibunt; verba autem mea non præteribunt*: Non poteſt ſolui Scriptura: &, *Non veni ſoluere legem*: &, *Non poſſumus aliquid aduerſus veritatem, ſed pro veritate*: *Poteſtatem dedit Dominus in ædificationem, & non in deſtructionem*: &, *Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo.* Vnde lex per ſe ipſam ceſſauit, vt nox aduentu diei ceſſat, & pueritia per virilem ætatem ſuapte natura deſinit. Tertiò idem probatur: quia minor poteſtas in maiorem non poteſt, vt Proconſul in Imperatorem: quia obedire oportet Deo magis, quàm hominibus. Neque valet in contrarium de eſu panum Propoſitionis facto à laicis, vel de bello in Sabbatis geſto tempore Machabæorum: ſiquidem ibi nulla interuenit diſpenſatio, quia non fuit ſoluta obligatio quæ aberat: ſed declaratio fuit, ſiue expoſitio: quemadmodum etiam lex de extrahendo boue in die Sabbati. Neque ſimiliter obſtat prohibitio Pauli, ne aſcenderet in Ieruſalem: quia humana erat perſuaſio. Nec illud: *Oportet ſemper orare, & non deficere*, ſub diſpenſationem cadit: quia conſiliũ eſt, & pro tempore, quo præceptum eſt, diſpenſari nequit. Nec rurſus illud, quod procurator mutat, quæ dominus ex ratihabitione, quia dominus neſcius eſt, & mutabilis: ſecùs Deus prouidus, & qui ait: *Ego Dominus, & non mutor*: Non ergo nota, aut iuramenta quæ diſpenſantur, ſunt iuris diuini, niſi in genere tantùm: & diſpenſatio ſuper his, quæ humana ſunt cadit, vt quando materia eſt, vt diximus, vel parua, vel inutilis, vel maioris obſtaculum boni, vel merè indifferens, vel abſuit plena, ac debita ad vouendum deliberatio: ex quibus reſultat ius. Et hactenùs de primo præmiſſo.

Papam non poſſe aliquid mutare, vel condere cõtra ſtatuta ſanctorum Patrum, quomodo verum.

Summus Pontifex aliquid contra ſanctorum Patrum inſtituta perficiens, cur eis tamen repugnare minimè videatur.

1. Tim. 3.
Tit. 1.
Idem.
Alex. III.

II. Argum. ex Scripturis diuinis.
Matth. 24.
Ioann. 10.
Matth. 5.
2. Corint. vlt.
Supr. 10.
Infr. vlt.
Deut. 4.

III. Argum.
Obiectiúculæ quadam in contrarium diluuntur.
1. Reg. 21.
Matt. 12.
1. Machab. 2.

Deut. 22.
Actor. 21.
Luc. 18.
Malach. 3.
Vota, aut iuramenta, quæ interdum relaxantur, vt iuris ſint diuini.

Secundò præmittendum, Eccleſiæ poſitiua, Canonicaq; præcepta diuino iuri cedere, ſicut cedunt ſtellæ Soli aduenienti, & minor maiori: nam alioqui homo deſtrueret quæ Dei ſunt, atque poſſet contra veritatem; cùm tamen Apoſtolus dixerit: *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus*. Tertiò præmittendum, Eccleſiam errare non poſſe in his quæ Fidei ſunt, & bonorum morum, definiendis. Nam ob eam cauſſam dicitur Eccleſia columna, & firmamentum veritatis: & Dominus: *Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam*: ac rurſus: *Pater alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum.*

Eccleſiæ poſitiua, canonicaq; præcepta diuino iuri cedere.
Act. 5.
Eccleſiam in his, quæ Fidei & morũ ſunt definiendis, errare non poſſe.
1. Tim. 3.
Matt. 16.
Ioan. 14.

His ita conſtitutis, prima ratio ad impoſſibile ducens, ſit: Eccleſia non poteſt diſpenſare in ius diuinum, vt primo præmiſſo conſtat: atqui diſpenſare conſueuit in reſidentia, & non tantùm Papa, ſed etiam Epiſcopus ordinarius, vt cap. Relatum, cap. Inter quatuor, cap. Fraternitati tuæ, de cleric. non reſiden. & ca. Licet canon in Concil. Lugdunen. de elect. libr. 6. vbi habetur: Super reſidentia verò (vt præmittitur) facienda, poſſet ordinarius gratiam diſpenſationis ad tempus facere; prout cauſſa rationabilis id expoſcit. Idem Gregor. ca. Super ſpecula, tit. de magiſtris, quamdiu quis docet Theologiam (addũt Doctores idem eſſe de iure Canonico) & ſtudens per quinquennium, diſpenſatur. Talis autem tutus eſt faciens quod poteſt abſens. Non ergo eſt iuris diuini affirmatiui, quia à tempore obligationis, vel à peccato ſe exponendi periculo, non poteſt ab ea lege ſolui, vt

Ratio I. ad impoſſibile ducens, vt oſtendatur reſidentiam eſſe iuris Humani.
Greg. III.

patet

patet in præcepto confeſſionis. Si ergo directè cadit diſpenſatio ob varias cauſſas, quales ſunt ægritudo, perſecutio, captiuitas, beneficij tenuitas, ſui iuris proſecutio, Papæ, vel legati, vel Epiſcopi ſeruitium, legatio, inquiſitio, lectio, vel auditio Theologiæ, Concilium Generale, vel Prouinciale, à Rege vocatio, & ſimilia: non eſt ergo Reſidētia iuris diuini, vel errauit hactenus Eccleſia, cōtra id, quod tertio loco præmiſſum eſt.

II. Ratio.

Secunda ratio: Diſpenſatur ex cauſa, vt quis poſſit plura beneficia habere, vel ex neceſſitate, vel vtilitate, à iure, vel à Papa: vt habes diſtinct. 10. cap. Sanctorum.

Quando quis poſſidere plura ſimul beneficia poſſit.

Diſpenſat autem ius, cùm beneficia ſunt tenuia, vt cap. Vnio. 10. quæſt. 3. vel cùm deeſt idoneus miniſter, cap. Clericus 21. quæſt. 1. vel cùm ſunt benè vnita, vt cap. Eam te, de qualit. ordinan. & cap. Cùm ſingula, De electio. lib. 6. vel cum cura eſt annexa præbendæ, cap. Extirpandæ, De præben. Cùm alterum legitimè commendatur, vt ca. Qui plures, 21. quæſt. 1.

Homo licitè diſpenſet quando.

Homo autem licitè diſpenſat, vel cùm deſunt miniſtri idonei, quibus cōferat beneficium; vel quando beneficia ſunt tenuia, vel cùm quis ob præclaras literas, vel inſignem vitæ ſanctitatem, vel magnum dignitatis ſplendorem plus, vel æquè probabiliter prodeſſe rit pluribus Eccleſijs, atque medіocri vni.

Cum quibus ſit diſpenſandum.

Concil. Lateran. I.

Quòd autem liceat cum aliquibus diſpenſare, ex Concilio Lateranen. 1. apertè habetur, vt docet cap. De multa, De præbend. vbi circa ſublimes, & literatas perſonas tantùm, quæ maioribus beneficijs ſunt honorandæ, cùm ratio poſtulauerit, per Sedem Apoſtolicam poterit diſpenſari.

Concil. Lugdunen.

Idem confirmat Concilium Lugdunen. cap. Ordinarij, De offic. ordinar. libr. 6. vbi habetur: *Cæterum ſi diſpenſatio exhibita* (ſcilicet ſuper pluribus beneficijs curatis) *ſufficiens euidenter appareat; exhibens nequaquam in beneficijs huiuſmodi, quæ Canonicè obtinet, moleſtetur. Prouideat tamen ordinarius, qualiter nec animarum cura in eiſdem Eccleſiis, perſonatibus, ſeu dignitatibus negligatur: nec beneficia ipſa debitis obſequijs defraudentur.*

Concil. Viennenſ.

Concil. quoque Viennenſe Clement. 1. De præben. tradit, quòd non valeat diſpēſatio, niſi fiat mentio, quòd beneficium habet curam animarum: ergo ſi fit, valet.

Concil. Lateran. II.
Conc. Trident.
Ioan. XXII.

Idem habetur in Concilio Lateranen. 11. ſeſſ. 9. & in Concilio Tridentino ſeſſ. 7. cap. Ordinariè, & in extrauaganti Ioannis XXII. quæ incipit: Execrabilis: vbi diſpenſatur cum Cardinalibus, & filijs Regum, cap. Conſuetudinem, De conſuetudine libr. 6. Quoties igitur in pluribus beneficijs à iure, vel ab homine cum aliquo diſpenſatur, intelligimus in reſidentia quoque conſequenter eſſe diſpenſatum.

III. Ratio.

Tertia ratio: Diſpenſatur, vt quis habeat vnum Epiſcopatum in titulum, & alium in commendam, ſiue commendatum, vt fecit Gregorius libr. 2. epiſtol. 13. ad Agnellum Fundanum, cui commēdat Eccleſiam Terracinenſem: ergo etiam diſpenſat in reſidentia, à cuius obligatione Innocentius III. & Gregorius XI. excipiunt Cardinales, Nuntios, & Legatos, & officiales Curię Romanę, ſicut etiam Leo X. in Concil. Lateranenſ. II.

Gregor. to. 2.
Innocen. III.
Greg. XI.
Leo X.

Ergo non eſt diuini iuris Reſidentia, vel in ius diuinum manifeſtè peccarunt Pontifices. Adhęc licet vnire binos Epiſcopatus, vel duo beneficia curata, & vni ea tradere, ergo tunc abſoluit eum ab aſſidua reſidentia in altero: ſicut ex Gregorio ſuperiùs produximus, quia Muſitanam Eccleſiam euerſam vniuit cum Eccleſia Triumtabernenſium, cuius Prælato tradidit ius eiuſdem Eccleſiæ, atque eius arbitrio reliquit, vt poſſet in qua mallet, reſidere, modo alteram, à qua abeſſet, non negligeret.

B. Grego. li. 2. Regiſtr. ep. ſeu c. 35. tom. 2.

B. Remigius potuit cum Rhemenſi Eccleſia Lugdunenſem gubernare, teſte Archiepiſcopo Florentino. Nam cùm Genebaldus Lugdunenſis Archiepiſcopus communi conſenſu cum vxore ad religionem trāſiſſet, ac deinde monialem factam viſitaſſet, votique reus carnaliter cognouiſſet, filiumque, quem Latronem nominauit, ſuſcepiſſet: confeſſus peccatum B. Remigio, eum ab executione officij ſuſpendit: & dum ille pœnitētiam ageret, Rhemigius Lugdunenſem gubernauit Eccleſiam. Quem deinde peracta pęnitentia, & Angelo remiſſum peccatum annuntiante, priſtinæ reſtituit dignitati.

B. Anton. p. part. ti. 1. c. 21.

Non liceret itē tranſlatio Epiſcoporum, ſi Reſidentia ſtatuatur iuris diuini, quoniam à loco, cui Dei autoritate eſt affixus, ab alio quàm à Deo remoueri non valet. Epiſcopi quoque vrbi Romæ vicini, Cardinales licitè fiunt, imò etiam magna cauſa cum aliquo, licèt longè habeat Epiſcopatum: ergo & in Reſidentia perpetuò diſpenſatur.

IV. Ratio.

Ratio quarta: Poteſt Papa ſecundùm eos, qui ſentiunt iuris diuini eſſe reſidentiam, vt opera alicuius vtilis Epiſcopi vtatur, alteri etiam in perpetuum commendare: & ita per eum proprius paſtor perpetuò non reſidens paſcit, qua ratione Reſidentia non erit iuris diuini; vel ſi non paſcit, per eum abrogatum eſt ius diuinū proprij paſtoris, vel translatum eſt in commendatarium: peccabitque ad præceptum Papæ oues ſibi immediatè à Deo traditas tradens commendatario.

V. Ratio.

Quinta ratio: quia Eccleſia poteſt eximere

mere aliquem ab obedientia alterius, vt praxis à mille annis docet, & Bernardus in libris De conſideratione ad Eugenium affirmat: ergo Reſidentia non eſt diuini iuris. Neque idonea eſt reſponſio ad prædicta, ſi dicatur, vel quòd ſit error admiſſus à Pontificibus in prædictis diſpenſandis; vel quòd diſpenſatio accipiatur pro declaratione, & interpretatione; vel denique quod etiam propriè diſpenſari poteſt in iure diuino: quia hoc tertium minimè poſſe dici, ſuprà probatum eſt, cùm ius diuinum fixũ ſit, nec niſi à Deo, qui illud condidit, diſpenſabile. Deinde nõ poteſt dici primum, quòd fuerit error diſpenſantis. Tum primò quia temeritas eſt tot Pontifices vita, doctrinaque illuſtres damnare; & diſpenſati quieti exciterunt in conſcientia, ſicut & diſpenſantes. Tum ſecundò, quia non ſolùm eſſet error facti, & perſonæ, ſed iuris, tribunaliſq; in materia Fidei, & morum: ad Fidem enim ſpectat, an poſſit hoc, vel illud Sedes Apoſtolica: ad mores verò, an vſus huius rei liceat. Cùm igitur tot Pontifices, & tot Concilia diffinierint poſſe hac in re diſpenſari, & hoc in tot rebus, & tanto tempore, planè licitum fuit: alioqui tota Eccleſia errauiſſet à quadringentis annis, & conſequenter ab initio. Tum denique, quia verè dixiſſent hæretici, cathedram ſanctam Petri Romanam eſſe Antichriſti, ſi ita tot annis & perniciosè aberrauit. Quòd ſi recens errauit Eccleſia; ergo etiam antiqua, cui per [illegible] continuamur: & quæcunq; nos docent [illegible], ac circa Scripturam ſacram, in dubium reuocantur. Ex dictis igitur efficitur, vel Reſidentiam iuris diuini non eſſe, vel erraſſe Eccleſiam, hoc eſt, columnam, & firmamentum veritatis.

D. Bern.

Ineptę quorũdam reſponſiones ad argumenta propoſita refellũtur.

Papam aſſerentes circa reſidentiam illicitè diſpenſaſſe, quam temerarij ſint dogmatiſtæ.

Romanam cathedram hæretici quã cum appellare non dubitent blaſphemi.

1. Tim. 3.

Neque rurſus dici poteſt, quòd diſpenſatio accipiatur pro interpretatione, vel declaratione iuris diuini, & non pro relaxatione: quia in hunc ſenſum nonnulla occurrunt magni momenti. Primum, quod huiuſmodi diſpenſatio in iure dicitur indulgentia ad hoc, & licentia: quę aliud nõ ſunt, quàm diſpenſatio, vt habes in cap. Cum ab eo, De clericis non reſiden. & ca. Quia per ambitioſam, De reſcriptis li. 6. Secundum, quia in ca. De multa, de præbend. dicitur, quod Papa poteſt diſpenſare cum literatis, & ſublimibus perſonis: quod non quadrat interpretationi: quemadmodum nec quòd ordinarius largiatur diſpẽſationis gratiam, vt in Concilio Lugdunenſi definitum eſt, & habetur in cap. Licèt canon, De elect. libr. 6. & notum eſt, quod vt Papa poteſt declarare, & interpretari ius diuinum, ita hoc ad ordinarium non ſpectat. Tertium, quia de multitudine beneficiorum, & reſidentia, & ſimilibus, nihil habetur in Sacris literis, vt docet Beat. Thomas quodlib. 4. art. 13. iam productus, & quodlib. 9. art. 15. vbi interrogans an habere plures præbendas ſine cura animarum abſque diſpenſatione, ſit peccatum mortale; ita reſpondet: Reſpondeo dicendum, quòd omnis quæſtio, in qua de peccato mortali quæritur, niſi expreſsè veritas habeatur, periculosè determinatur: quia error, quo non creditur eſſe peccatum mortale, quod eſt peccatum mortalę, conſcientiam non excuſat à toto, licèt fortè à tanto. Error verò quo creditur eſſe mortale quod non eſt mortale, ex conſcientia ligat ad peccatum mortale. Præcipuè autẽ periculoſum eſt, vbi veritas ambigua eſt; quod in hac quæſtione accidit. Cũ enim hęc quæſtio ad Theologos pertineat, in quantum dependet ex iure diuino, vel ex iure Naturali: & ad Iuriſtas, in quantum dependet ex iure Poſitiuo; inueniuntur in ea Theologi Theologis, & Iuriſtæ Iuriſtis contraria ſentire. In iure namque diuino non inuenitur determinata expreſsè, cùm in Sacra Scriptura expreſſa mẽtio de ea nõ fiat, quamuis ad eam argumenta ex aliquibus autoritatibus Scripturæ fortè adduci poſſint: quæ tamen non lucidè veritatem oſtendunt. Determinando verò eam ſecũdùm ius naturale. Hæc ille. Vbi oſtendit, cuiuſmodi quæſtionem in Sacris literis non contineri, & per ius Naturæ eſſe determinandam. Cui etſi deforme, & repugnans videatur eſſe habere plures præbẽdas, tales tamen poſſe adeſſe circumſtantias arbitratur, quæ deformitatẽ tollant, & actum cohoneſtẽt. Cùm igitur, vt ad rem redeamus, in iure diuino nihil de his rebus contineatur, non poteſt dici quòd ſit interpretatio. Quartum: quia praxis oſtendit propriè nõ eſſe interpretari, quia ad id vocarẽtur à Papa ſapientes, & docti in Scripturis: ſed poteſtate vtuntur, cùm cauſſa eſt rationabilis relaxandi legem. Quintum: quia ſi eſſet interpretatio, ſiue declaratio, non opus eſſet de ſingulis dubitare, aut ſolicitari, quia vno decreto, omnes alij ſimiles ſine acceſſu ad vrbem Romæ intelligerentur deciſi. Sextum: quia ſi quis poſſet interpretari, & declarare, in paucis declaratio nimis ſtricta eſſet, in multis laxa. Si Papa ſolus, etiamſi bonus, doctus, ac diligens eſſet, impediretur à gubernatione, paſſim timens violari ius diuinum, vel imponeret ſibi ipſi, interpretans vt vult: quæ cùm ſint abſurda, dicendum eſt, quòd diſpenſando relaxat, & non interpretatur.

Concil. Lugdunen.

B. Tho. 108. Idem

An habere plures præbendas ſine cura animarum abſq; diſpenſatione, ſit peccatum mortale, vt ait Thomas.

IV. Argum.

Quintum.

VI. Argum.

Sexta ratio eſt. Si iuris diuini eſſet Reſiden-

VI. Ratio.

ſidentia, non deberent Epiſcopi parere vel Pontifici, vel Concilio, vel Regi ad ſe vocátibus, quia iſta, & multò magis ea regum poſitiua ſunt, ac diuino debent cedere iuri, cui parere maior eſt charitas, ſicut maior charitatis obligatio: nec poſſet ſibi à Deo creditas oues alteri, cui nõ commiſit, vel ad tempus relinquere: quæ tamen falſa ſunt, & contra Eccleſiæ praxim. Nam quam obedientiam debeant Epiſcopi ſummo Pontifici, apertè declarat Bernard. epiſt. ad Mediolanenſes, dicens: *Plenitudo ſiquidem poteſtatis ſuper vniuerſas orbis Eccleſias, ſingulari prærogatiua Apoſtolicæ Sedi donata eſt: qui igitur huic poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Poteſt, ſi vtile iudicauerit, nouos ordinare Epiſcopatus, vbi hactenus non fuerunt. poteſt eos qui ſunt, alios deprimere, alios ſublimare, prout ratio ſibi dictauerit: ita vt de Epiſcopis creare Archiepiſcopos liceat: & è conuerſo. ſi neceſſe viſum fuerit. Poteſt à finibus terræ ſublimes quaſcunque perſonas Eccleſiaſticas euocare, & cogere ad ſuam præſentiam, non ſemel aut bis, ſed quoties expedire videbit. Porrò in promptu eſt ei omnem vlciſci inobedientiam, ſi quis fortè reluctari conatus fuerit.* Hæc ille. Ex quibus habes qua ratione ſit obediẽdum Pontifici. Igitur hac doctrina periclitatur obedientia, & charitas auocans à reſidentia: & tamen Regi vocanti morem gerere debet Epiſcopus, vt docet Concilium Sardicenſe. Septima ratio: Si ad ius diuinũ ſpectaret Reſidẽtia, ſummus Pontifex nõ poſſet ſine cauſa aliquẽ vocare, nec vocatus, eſſet tutus in conſciẽtia: ergo dabitur occaſio ſe excuſandi, quia nõ videbitur ſibi cauſa, & cũ ea conſciẽtia nõ debet obedire, vel nil de cauſa debet dubitare, ſed eã Papę committere. Et ita ius diuinum eſſet in manu Papę, quia eius omnimoda interpretatio, relaxatio eſt: vel eſſet in manu Epiſcopi, ſi ipſe vellet eam iudicare: vel nõ eſt iuris diuini: vel ius diuinũ eſt ferè vt naſus cereus, qui pro cuiuſque arbitrio huc, vel illuc flecti poteſt. Octaua ratio. Quia octo Põtifices, qui per ſpatium 72. annorũ ſedem ſuam Auinioni habuerũt, omnes damnati eſſent, eò quod Romæ nõ reſederint, cõtra ius diuinum. Nam etſi ſummus Põtifex, quatenus paſtor vniuerſalis Eccleſiæ, vbicunq; exiſtat, reſidentiam facit: tamen quatenus Epiſcopus Romanus eſt, reſidentiam Romanæ Eccleſiæ debet. Pontifices autem prædicti iam ſuperiùs numerati ſunt. Nona, ac poſtrema ratio. Pręceptum reſidendi eſt affirmatiuum, ſed virtute negatiuum, quo obligatur non abeſſe: ergo in ius diuinũ ſunt cauſæ abſentiæ, & ita inualidæ, & nullæ, niſi oſtendantur à Deo vel indicatæ, vel præceptæ tanquam legitimæ: vel ſaltẽ, ſi reſidendi pręceptum eſt affirmatiuum, obligat pro tempore, quo abſentia poſſet obeſſe ouibus: ſi ergo diuinum eſt pro eo tempore, diſpẽſatio non excuſabit abſentẽ ab obligatione reſidentiæ, etſi faciat quod abſens poteſt facere pro ouibus, vnde Eccleſia non poſſet diſpenſare, quòd quis reſidere non obligetur per duos, aut tres, aut ſex annos: quia eo tẽpore poteſt venire obligatio iuris diuini ad reſidẽdum. Quod videtur eſſe falſum, quia diſpenſat cum eo pro toto tẽpore, quo legit Theologiam, & per quinquennium cum eius auditore, & cum eo, qui cùm tale officium præſtat, tutò videtur non reſidere, faciens quæ debet abſens facere ad paſcendum: & ita vel Eccleſia omnes illaqueauit hactenus, vel hæc opinio falſa eſt. Oſtendimus ergo, Reſidentiam iuris diuini non eſſe.

Quòd autem iuris ſit Eccleſiaſtici, ſiue Canonici, vt tertio loco nos dicturos polliciti ſumus, facilè oſtenditur à definitione illius iuris ſuprà poſita. Secũdò, à praxi Eccleſiæ, quæ illud vt humanum, & poſitiuũ ius tractauit. Tertiò, à natura reſidentiæ, ſiue præſentiæ corporeæ, quę indifferens eſt, & prodeſſe, & obeſſe quandoque poteſt. Quartò à cauſis non reſidendi, quæ plurimæ adferuntur, etiam legitimæ. Quintò, quia conſuetudine, vel ſtatuto in contrarium tollitur. Sextò, à nouitate, & initio huius opinionis, cùm priùs oppoſita obtinuerit. Septimò, ab errore, in quo hactenùs fuiſſet Eccleſia: & ius diuinũ praxi Eccleſiæ, vt contraria, impeditum. Hæc ſatis ſit attingere, quæ prudens, & acutus lector facilè fuſiori ſermone, ſi volet, proſequi poteſt, & vim ac neruum ratione percipere.

Supereſt vt has ſententias inuicem cõciliemus. Id autem facilè erit, aſſerendo Reſidentiam iuris eſſe diuini laxè ſumpta voce, & eò magis quod hoc præceptum multis modis dici poteſt diuinũ, non ſolũ quia Deus præcepit audiri Eccleſiam, ſed quia poteſtas, à qua prodit, nempè Eccleſiaſtica, prorſus diuina eſt, & à Deo oritur. Homines, qui illa funguntur, dij in Sacris literis vocantur: *Ego dixi*, inquit, *Dij eſtis, & filij excelſi omnes*. Materia, quæ præcipitur, diuina eſt, & nihil aliud, quàm determinatio paſcendi, quod iuris eſt Naturalis, ac Diuini: etſi hoc, vel illo modo paſcere, ſit iuris Eccleſiaſtici. Finis quoque, ad quem tendit hoc præceptum, cùm ad ſalutem æternam paſtoris, & ouium ſibi creditarum ſpectare dignoſcatur, rectè diuinum dici meretur. Si tamen propriam, & ſtrictam rationem iuris diuini conſulamus, diuinum eſt. Neque valet hæc conſequentia: Pręceptum eſt

Margin notes: Apoſtolicæ Sedis autoritas ac poteſtas quanta. — *Bern. ep. 131.* — *Rom. 13.* — *2. Cor. 10.* — *Concil. Sardicenſ.* — VII. Ratio. — VIII. Ratio. — IX. ac poſtrema ratio. — Reſidentiam iuris eſſe Eccleſiaſtici, ſeu Canonici, ex multis oſtenditur. — Qua ratione diſſidentes hæ duæ ſententiæ inter ſe valeãt conciliari. *Matt. 18.* — Præceptum reſidendi quibus de cauſis diuinum dici poſſit. — *Pſalm. 81.* *Ioann. 10.*

ſiduè aſſiſtitur Eccleſiæ ſuæ, neceſſariam eſſe non ſolùm iure Canonico, vt habetur tit. de clericis non reſidentibus, ſed etiam iure naturali, non quidem ſtricto, & maximè proprio, quale eſt principium ipſum, vel concluſio ab eo demonſtrata, ſed deducto per conſequentias nonnullas. Ideò honeſtari poteſt abſentia, vt docet B. Thomas infra citandus. Quando enim neceſſitate vrgente, vel vtilitate, non reſidet quis, honeſtatur ipſa abſentia, & tolluntur mala, quæ non reſidentem conſequuntur: quæ ſunt, omiſſio cultus diuini, neglectus iuuandi animas, in quas infidelis eſt abſens, cùm ſit paſtor, vigil, nauta, medicus, ſtipendia pro eo accipiens, anima, caput, & maritus, & fructus debitus curæ Eccleſiæ ſuæ furatur, eamque adulterio exponit, vt filios eius tradens educandos. Quæ tamen omnia mala in cauſis licitæ abſentię deſunt, quia vicarius amans & idoneus, nō eſt pro mercenario, adultero, aut habendus pro lupo, ſed pro amico Sponſi eadem cum eo faciente: ſicut è contrario paſtor non amans oues, mercenarius eſt. Ex quo efficitur, graue, ac mortiferum eſſe delictum, ſine cauſa, atque per longum tempus à grege abeſſe ſuo, obſtringique ad reſtitutionem fructuum, quia propter paſturam dantur, non vt pręmium, ſed vt ſtipendium: quam paſturam talis ſine cauſa abſens minimè præſtat.

B. Tho. Quodlib. 9. art. 15. tom. 7.

Sine cauſa nō reſidentem, quæ fere ſequuntur incommoda.

Paſtor amans gregis ſui, qualis ille habendus.

Ioan. 10.

Matth. 10. Luc. 10.

Tertium quoque certum eſt, reſidere, debitum olim fuiſſe in Veteri Teſtamento iure diuino, quo de Numer. 18. dicitur: *Excubate in cuſtodia ſanctuarij, & in miniſterio altaris; ne oriatur indignatio ſuper filios Iſraël.* Quanquam dici valeat, illud præceptum minimè nos arctare, quoniam illud ad cæremonias ſpectabat Veteris Teſtamenti: & ſi rectè literam ſpectes, illud præceptum excubandi ſuper ſanctuario, non tam erat diuini iuris, quàm poſitiui, quia ad præceptum Aaron debebant excubare Leuitæ. Dicitur enim paulò antè: *Excubabant Leuitæ ad præcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi, &c.* Vbi vides præceptum excubandi ab Aarone eſſe oriturum. Vt interim illud omittam, quod alias diximus, omnia poſitiua, ſiue iudiciorum, ſiue cæremoniarum in Veteri Teſtamento iuris diuini extitiſſe; quæ nunc apud nos ſunt iuris Eccleſiaſtici, & Canonici, non autem diuini. Quartum quoque certum eſt, iuris diuini eſſe reſidere, id eſt, præſentem eſſe, cùm aliter oues paſci non poſſunt, hoc eſt, cùm periculum ingruit, ne per hæreticos inficiantur, aut ſua tātùm præſentia peccata aliqua ouium impedire poteſt: tunc enim nulla cadere poteſt diſpenſatio in non reſidendo.

Tertium principium per ſe notum, ac manifeſtum de reſidentia.

Quartū principium de reſidentia quando ſit iuris diuini.

His præmiſſis, tanquam certis, & conſtantibus, & omni acceptione dignis, ad propoſitam quæſtionem diſſoluendam, opinabile eſt, continuam reſidentiam perſonalem eſſe iuris diuini, vt quidam Catholici contendunt: quanquam ego non ſim tam certus, quàm quòd totum eſt maius ſua parte, vel quòd ignis vrit, vel quod ex terminis eſt per ſe notum, vel tam clarum ac lux meridiana, vel obligans omnes ad definiendum: quod certè vel ex affectibus hoc ſentientium tribuendum puto, vel maiori lumini (vt dici ſolet de beatis, qui habent euidentiam eorum quæ nos credimus) ex quo ad tantoperè hoc aſſeuerandum vrgentur. Quòd autem hoc tantùm ſit opinabile, probatur ex eo, quòd etſi probabiliter oſtendatur reſidentia iuris eſſe diuini, probabiliter etiam omnia argumenta, quæ faciunt, diſſoluuntur: probabiles quoque, ac graues rationes ad oppoſitum probandum, adferuntur. Primùm igitur in medium deducamus rationes, quæ ſunt ad ſtabiliendum illud ius diuinum, & quomodò ab alijs reſoluantur.

Reſidentiam [illegible] iuris diuini eſſe, opinabile eſt.

Reſidentiam iuris eſſe diuini probare contendunt, quibus teſtimonijs diuinis id cōprobent.

Ex Veteri igitur ac Nouo Teſtamento primam aciem dirigunt, vbi Deus, vel Apoſtoli iubent oues paſcere, vt Ezech. 34. *Væ paſtoribus Iſraël, qui paſcebant ſemetipſos: nonne greges à paſtoribus paſcuntur?* Et infrà: *Et diſperſæ ſunt oues meæ, eò quòd non eſſet paſtor: & factæ ſunt in deuorationem omnium beſtiarum agri, & diſperſæ ſunt. Errauerunt greges mei in cunctis montibus, & in vniuerſo colle excelſo: & ſuper omnem faciem terræ diſperſi ſunt greges mei, & non erat qui requireret, non erat, inquam, qui requireret.* Dominus quoque Ioan. 10. *Bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis,* &, *Proprias oues vocat nominatim, & educit eas. Et cùm proprias oues emiſerit, ante eas vadit: & oues illum ſequuntur, quia ſciunt vocem eius.* Et infra: *Mercenarius autem, & qui non eſt paſtor, & cuius non ſunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit, & diſpergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt, & non pertinet ad eum de ouibus.* Quid his verbis poteſt eſſe aut efficaciùs, aut ſignificantiùs ad ſtatuendum de diuino iure reſidentiam? Adde etiam Apoſtolorum principem dicentem: *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, prouidentes* (ſiue vt Gręcè habetur, ἐπισκοποῦντες, vt notat Hieronymus ad Euagrium, id eſt, curam illius agentes) *non coactè, ſed ſpontaneè, ſecundum Deum, neque turpis lucri gratia, ſed voluntariè: neque vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo. Et cùm apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſſibilem gloriæ*

Primum genus teſtimoniorum.

1. Petr. 5.

Hierony to. 3 ſub finem

coro-

Act. 20.

coronam. Paulus quoque dixit: *Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.* Dominus quoque Petro dixit: *Paſce oues meas*: quod in eo omnibus paſtoribus dictum eſſe voluit.

Ioan. 21.

Solutio teſtimoniorum illorum.

Sed hæc omnia euincunt, vitioſum eſſe ſine cauſa à grege abeſſe ſuo paſtorem; non tamen inferunt reſidentiam iuris diuini, neque neceſſariam perſonalem præſentiam in eo, qui ex cauſa non reſidet, & tamen paſcit. Quemadmodum Epiſcopus Feſulanus Florentiæ reſidens, vel in expulſo à ſua diœceſi, qui tamen ex vicina vrbe ius reddit, atque regit, vt dicitur Clem. I. de foro compet. vel in reſidenti quidem in cathedrali, qui tamen abſentes ſubditos paſcit, vt habetur in cap. Extirpandæ, de præbend. & idem in cap. Super eo, de præben. libr. 6. hæc enim conuincunt, Scripturas non loqui de præſentia, ſed de paſtura: nec de abſentia quatenùs tali, aliàs in dictos tenderet, ſed de illis qui non poſſunt. Quæ verò per Apoſtolos Petrum & Paulum ſtatuuntur, potiùs ſunt iuris Canonici, quàm diuini: ſecùs vbi tantùm agunt præcones verbi Dei. Nam cùm Apoſtolus de Epiſcopo tradat, quòd oportet eſſe irreprehenſibilem, vnius vxoris virum, non percuſſorem, non neophytum: conſtat hęc omnia eſſe iura humana, & pleruмque Romanos Pontifices diſpenſaſſe cum digamis, neophytis, & percuſſoribus. Ita vt ſi maximè Apoſtolus in eodem loco dixiſſet de Epiſcopo, oportere illum reſidere apud gregem ſuum, non plus quàm ius Canonicum, ſiue Eccleſiaſticum euinceret, in quo ſimiliter ex cauſa poſſet cadere diſpenſatio.

Apoſtolorum leges, & præcepta cuius iuris eſſent, diuini, an humani.
1. Tim. 3.
Tit. 1.

Illud verò verbum Domini ad Petrum: *Paſce oues meas*, etſi ſoli Petro dictum ſit; non tamen pro ſe ſolo, ſed pro omnibus. Et potiùs concludit, Petrum alios conſtituiſſe paſtores ſub ſe, ac illis modum tradidiſſe paſcendi, præſcribendo præſentiã, & aſſiſtentiam ad gregem ſuum, & valẽtem in abſentia Epiſcopi à ſua Eccleſia, ex cauſa diſpenſare. Vnde vt ſuperiùs produximus, Gregorius Nazianzenus teſtatur: *Dixit lex & legiſer noſter: Paſcite qui in vobis eſt gregem*: vbi legem illam indicat fuiſſe latam à Petro, vt legiſlatore, & nequaquàm vt præcone Euangelici, ac diuini iuris. Quod autem Baſilius, Ambroſius, Auguſtinus, ac Leo Papa verba illa Petro dicta: *Paſce oues meas*, omnibus dicta eſſe exponunt paſtoribus; catholicè interpretandi ſunt, & non ſchiſmaticè. Qui enim diceret, illa verba perinde dicta eſſe omnibus paſtoribus atq; Petro, tot facit Papas, quot Epiſcopos, & malam introducit principantium multitudinem. Vt ergo catholicè dicta illorum Patrum explicentur, exponendum eſt, quod vt paſtori Petro Chriſtus dixit vt paſceret, ita in his, quos ipſe Petrus conſtituit ſub ſe Epiſcopos, & paſtores, debet illis præcipere vt paſcant. Et quemadmodum Petrus, ſiue ſucceſſor eius, ſi bonus eſt, vbicunque corpore exiſtat, paſcit tamen ſibi creditum gregem: ita Epiſcopus, ſiue paſtor quicunque, ſi bonus eſt, vt eſſe debet, vbicunque exiſtat, paſcit; ſi verò malus ſit, vel in medio ipſo grege minimè paſcit.

Illud: Paſce oues meas, quatenùs Petro dictum eſt.

Verba illa: Paſce oues meas, omnibus dicta eſſe paſtoribus, quo Patres ſenſu dixerint.
Ioan. 21.
1. Petr. 5.

Neq; colligat quis ex hoc, non eſſe propterea vnius & eiuſdem rationis paſtores, Petrum, ſiue ſucceſſorẽ eius, & Epiſcopos: quòd hi à Papa habeant præceptum paſcendi, illi verò immediatè à Chriſto. Nam vt Abel, & Adam vnius ſunt, & eiuſdem rationis homines, & non æquiuocè, etiamſi Adam immediatè ſit à Deo, Abel verò non niſi ex Adam & Eua ſit progenitus; ita Epiſcopi eadem ratione non ſunt æquiuocè paſtores, etiamſi per Papam habeant modum & rationem paſcendi, quam ipſe à ſolo Deo habeat. Nec poteſt dici purè humana poteſtas illa ſummi Pontificis: quia diuina eſt, & ex lege Dei habet, vt alios paſtores inſtituat, & formam paſcendi præſcribat.

Epiſcopos, tametſi à Chriſti vicarijs paſcendi mandatum habeant, eiuſdem tamẽ atque illos generis eſſe paſtores.
Geneſ. 2.
Infra 4.

Secundo loco producuntur Scripturæ, in quibus vel Deus, vel Apoſtoli quoſdam videntur actus Epiſcopis præcipere, qui à præſentibus haudquaquàm præſtari valẽt: vt illud: *Paſcite qui in vobis eſt, gregem Dei, &c. Forma facti gregis ex animo*: & illud Apoſtoli: *Oportet Epiſcopum eſſe doctorem, ſiue vt Græcè dicitur*, διδακτικὸν, id eſt, appoſitum ad docendum, & rectè tractandum verbum veritatis; & illud: *Argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrina*; atque id, quod Dominus ait: *Proprias oues vocat nominatim, & educit eas. Et cùm proprias oues emiſerit, ante eas vadit, & oues illum ſequuntur*, id eſt, illi præſtant obedientiam. Et illud Salomonis: *Diligenter* ſiue euidenter: (Græcè enim legitur γνωςῶς) *agnoſce vultum pecoris tui*: & Paulus de ſeipſo: *Væ mihi eſt ſi non euangelizauero*, & alio loco: *Tanquàm Deo exhortante per nos, obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo.* Et Dominus: *Docete omnes gentes.* Canon quoque Apoſtolorum tradit, vt Epiſcopus non docens excommunicetur: & illud: *O Timothee, depoſitum cuſtodi*, id eſt, Eccleſiam tibi commiſſam. Noueritis, eos, qui laborant inter vos. Rurſus: *Qui benè præſunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur; maximè qui laborant in verbo, & doctrina.* Et ad Epheſ. *Alios paſtores, & doctores*, quia ijdem debent

Secundum teſtimoniorum genus ex ſacris literis, ad ſtatuendam de iure diuino reſidentiam.
1 Pet.
Ibidem.
2. Tim. 2.
Ibid.
2. Tim. 4.
Ioan. 10.
Prouerb. 27.
1. Cor. 9.
2. Cor. 5.
Matth. vlt.
1. Tim. 6.
1. Theſſ. 5.
1. Tim. 5.
Epheſ. 4.

eſt grex ſine paſtore, qui ad tempus ex cauſa abeſſe cogitur. Quod verò ait Auguſtinus, Epiſcopi vocem, operis nomẽ eſſe, ingenuè fatemur: verùm qui abſens eſt, multa operatur circà gregem ſuum. Quod verò ex Damaſo producitur, Chriſtum docuiſſe per ſe paſcere: verum eſt; ſed ſatis paſtor paſcit, qui dum abeſſe cõpellitur, mittit alios qui paſcant pro ſe. Quemadmodũ Paulus dixit Titum ad ſe venire, poſtquam ad eum miſiſſet Artemam, aut Tychicum, qui pro eo abſente paſcerent: nam qui per alios paſcit, per ſeipſum paſcere videtur. Quod ait Athanaſius de deſerente gregem, verum eſt, quia non paſcere, nec amare oues, nec illarum cura tangi, eſt in Scripturas ſacras; ex quibus etiam Canonicæ profectæ ſunt leges. Poſtremò, quod ait Agapetus Epiſcopus, deſerentem Eccleſiam ſuam, eſſe excommunicandum vt hæreticum; id non tam eſt ob defectum præſentiæ corporeæ, quàm ob defectum amoris, & curæ paſtoralis neglectum.

Epiſcopus nomen eſt oneris, ſecundum Auguſt.

Tit. 3.

Quarto loco, varias, ac diuerſas rationes pro illo dogmate firmando producunt. Et primò ita à Chriſto argumentantur: Dominus omnia poſitiua neceſſaria ad ſalutẽ per ſe inſtituit, vt Baptiſmum, Confeſſionem, & alia Sacramenta; ergo etiam reſidẽtiam, ſine qua nemo aut paſcere, aut benè paſcere poteſt. Reſpondeo, Dominum non omnia poſitiua neceſſaria ſaluti per ſeipſum inſtituiſſe, ſed nec omnia, nec ſola, ſed per Eccleſiam, cui propterea virtutem contulit præcepta ſtatuendi. Sed vt ait Bernardus in libro De præcepto, & diſpenſatione, quæ erant inuariabilia, & per ſe bona, Chriſtus per ſe inſtituit: qualis non eſt reſidentia, quæ & variari poteſt, & vt eſſe poteſt bona, ita etiam noxia, & indifferens. Quòd ſi inferas; Non minùs diligit Deus Eccleſiam ſuam, quàm paterfamilias domum, qui tamen non vult, vicarium ſuum alium ſubſtituere vicarium: ita etiam nec Chriſtus; quod facilè ſoluitur. Non enim ſat eſt, vt quid velit Chriſtus quòd ſit iuris diuini, vel quòd nolit Chriſtus vt quid ſit contra præceptum diuinum, ſed opus eſt vt iure diuino voluntas explicetur: ſed vt illam explicat ſacra Scriptura, ita etiam ius Canonicum, & Cæſareum declarat.

Prima ratio aduerſariorũ ad probãdum reſidentiam iuris eſſe diuini.

Chriſtus quæ per ſeipſum inſtituerit.

B. Bernard.

Si Chriſtus diligit Eccleſiam ſuam non minus quam paterfamilias domum ſuam, cur non vicario ſuo permittit ſubſtituere ſibi vicarium.

Secundò argumentantur ab Eccleſia, quæ in conſecratione cuiuſque Epiſcopi ait: Vade, prædica Euãgelium populo tuo, quæ eſt vox Dei per miniſtrum, & non minus eſt vinculum Epiſcopi cum Eccleſia ſua, quàm mariti cum ſponſa: qua non conſentiente in abſentiam mariti, ille in ius diuinum peccare videtur. Reſpondemus, illa verba, vocem eſſe Eccleſiæ, ac proinde iuris Canonici: quoniam illa verba nõ ſunt forma conſecrationis à Chriſto inſtituta, ſed verba Eccleſiæ explicantis munus Epiſcopalis dignitatis, ad quam quis promouetur. Et vinculum inter Epiſcopum, & Eccleſiam, haud eſt in præſentia corporis, ſed in cura ſpirituali. Et adhuc quantum ad curam, ſi quidem eſt ob bonum ouium, & paſtorum, cùm ſubeſt iuſta cauſa ex parte vtriuſque, vel alterius, poteſt Papa abſoluere aliquem ab illo vinculo, & cura: & eo manente poteſt abſoluere à præſentia corporis. Quia quemadmodum quos Deus coniunxit, ipſe Deus ſeparare poteſt, quomodocunque illi placeat ſeparare: ita Epiſcopos quos Papa inſtituit, atque cum Eccleſijs ſuis coniunxit, poteſt & à cura Epiſcopali omninò abſoluere, & ea manente, eos à præſentia ſua ad breue, vel ad longum tempus ſubtrahenda ſeiungere.

II. ratio.

Matth. 19.

Tertiò, deducuntur argumenta ab ipſo Papa Epiſcopo Romano, qui iure diuino reſidere conſtringitur, & in præceptũ peccaret Dei, ſi inter infideles maneret: ergo ſimiliter alij, quibus dictum eſt: *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei.* Deinde iure diuino cogitur Papa mittere Epiſcopos ad ſuas Eccleſias; eodem ergo iure illis aſſiſtere tenentur Epiſcopi. Reſpondemus, falſum eſſe quod dicitur, Papam non poſſe diuertere ad infideles: nam Petrus Pontifex primus ad infideles proficiſcebatur gratia euangelizandi, & propagandi Euangelium, & per 72. annos extra Vrbem, Auinioni manentes, munus Apoſtolicum adminiſtrârunt nonnulli Pontifices. Nam Auinioni fuerũt octo Põtifices, primus fuit Clemens V. per annos nouem; Ioannes XXI. vel XXII. per 18. annos, Nicolaus V. per tres: hic fuit antipapa; Benedictus X. per ſeptem; Clemens VI. per annos decem; Vrbanus V. per octo, Gregorius XI. per ſeptem: qui etſi vt Pontifices ſummi, & paſtores Eccleſiæ, vbicunq; eſſent, reſidentiæ munus præſtarent; tamen quatenùs Epiſcopi peculiares erant vrbis Romæ, ab Eccleſia ſibi aſſignata per tempus 72. annorum abfuère abſque vlla iuris diuini violati conſcientia. Et in genere ipſe Pontifex tantùm iure diuino cogitur Epiſcopos mittere ad Eccleſias ſuas, non tamen hunc, aut illum ſignatum, & priuatum: quare Eccleſiaſtico iure mittuntur, & ſuis diœceſibus aſſiſtere eodem iure tenentur. Quia vt ouis malè præſcribit modum ſuo paſtori, quo paſci debeat: ita incongruè minor paſtor formulam præſcriberet paſcendi maiori paſtori.

III. ratio.

1. Petr. 5.

Quòd liceat Romano Pontifici ad Gentes Euangelij cauſa concedere.

Auinioni qui ſederint ſummi Pontifices, & quandiu.

Quartò argumentantur ab Epiſcopo, qui

IV. ratio.

qui debet eſſe forma, anima, caput, ſal, paratus ad condiendum gregem, lux, dux, agricola, naucleтus, auriga, diſpenſator medicus, viſitator, & ſponſus ſuæ Eccleſiæ, & cui pro opere aſſignantur ſtipendia, & decimæ. Reſpondeo, hæc tantum opus ſuum, atque operam euincere, non præſentiam omnimodam, nec omninò vicarium excludunt, vt ex praxi conſtat: & cõcludunt, abſentiam in legem eſſe naturæ communiter. Et quanquàm ob dotes perſonales aliquis eligatur in Epiſcopum: eſt tamen differentia inter functiones. Quoniam quædam quæ ex cauſa delegari queunt, pro paſtura tribuuntur, nõ pro præſentia, quam poſſet aliquis inutiliter, & ſine fructu præſtare.

Epiſcopus qualis eſſe debeat.

Quintò argumentum trahunt à poteſtate Epiſcopi, id eſt, à iuriſdictione, quæ à Deo eſt, ſicut & vocatio: ergo vſus eius à Deo erit, & ad bonum tẽdit, hoc eſt, ad reſidendum. Et quanquàm iuriſdictio à Papa proficiſcatur: tamen reſidentia à Deo oritur: quemadmodum à Deo eſt immediatè vinculum matrimonij, etſi ex præcedente humano conſenſu. Sed negamus, iuriſdictionem eſſe à Deo per Papam, vt ſuperiùs pleniſſimè oſtenſum fuit: quamobrem modus paſcendi in præſcribendo tempus præſentiæ, etſi ad bonum opus tendat, à Papa eſt. Quemadmodum ieiunium à Deo eſt: ſed hoc ieiunium determinatum, à Papa. Ita etiam iuriſdictio, & diuiſio Epiſcopatuum, & reſidentia in genere à Deo ſunt: enimuerò hæc ſignificata in ſingulari: determinataque à Papa ſunt. Et inter Epiſcopum, & Eccleſiam non eſt niſi vinculum animarum, ſiue ſpirituum: quamobrem paſcere eſt ei indiuulsè coniunctum, non autem ita præſens eſſe corpore. Secùs ſe res habet in corporali matrimonio, vbi debẽt eſſe duo in carne vna.

V Ratio. Rom. 11.

Epiſcopus, & Eccleſia qual inter ſe tã ũnexu coniungantur.

Geneſ 2. Matth 19.

Sextò ab ipſa reſidentia argumentum conflant: quia reſidentia tot, inquiunt, habet authoritates ſacræ Scripturæ, & plures quàm de alijs definitis; & quæ vt medium & inſtrumentum eſt coniunctum curæ paſtorali. Reſpondemus, ad definiendum aliquid, præſtare vnum Scripturæ locum efficaciter concludentem, quàm multos locos probabiles tantùm, & nihil efficaciter colligentes: Præterea falſum eſt, corporalem præſentiam neceſſariò coniunctam eſſe curæ paſtoris; cùm poſſit quis ex tam multis cauſis abeſſe à grege ſuo, & ex nulla illarum eximitur à non paſcendo, retenta Epiſcopali dignitate: quare corporis præſentia, vt quid varium & indifferens, relictum eſt Eccleſiæ diſpoſitioni.

VI. Ratio.

Vel vnũ Scripturæ teſtimonium quod pluribus eiuſdem præponderet.

Septimò, deducitur argumẽtum ab eo, quòd non valet eſſe iuris poſitiui, quia conſuetudine contraria non tollitur: nec exigeretur ab homine, vt vitam exponere ſit paratus, potiùs quàm à grege abeſſe. Diſpenſatus etiam ſine cauſa legitima, tutus eſſet in conſcientia, totque eſſent non reſidendi cauſæ, quot legiſlatori placerent. Primum etiam præceptum prohibens abſentiam Epiſcoporum à ſuis ouibus, id eſt, Canon decimustertius Concilij Sardicenſis, ait abſentiam non licere: ergo videtur, quod ante illam legem non licebat. Reſpondemus, quod cùm præceptum reſidendi non ſit quid iure poſitiuo ſtabilitum, ac remotum à diuino iure, ob id conſuetudine non tollitur, & ante illam legem poſitiuam non licebat. Neque conſtat illam Sardicenſis Concilij legem fuiſſe primam, ſed primam earum, quas habemus: imò antè in Concilio Niceno decretum eſt; & ſine cauſſa diſpenſatus non eſt tutus in conſcientia: & cauſſa debet eſſe talis, & tam legitima, quæ veſtiat, & cohoneſtare valeat deformitatem abſentiæ; morique licet, ne vel veniale aliquod faciamus peccatum, ne dum vt vitemus lethale, & gregem deſeramus, patiamurq; propter abſentiam noſtram manifeſtò illum exponi abiurandi fidem periculo.

VII. Ratio.

Concilium Sardicenſe.

Præceptum paſcend. conſuetudine cur minimè tollatur.

Mori præſtat, quam vel leue & veniale peccatum committere.

Octauò ab eo ducunt argumentũ, quòd non reſidere, videatur nõ poſſe cadere ſub diſpenſationem, quia in eo infidelitas in depoſitò Eccleſiæ ſibi credito committitur, ſiue ſponſæ ſuppoſitio, & filiorum expoſitio vt ab alijs nutriuntur, fructus furto: quæ diſpenſari non queunt. Sed horum omnium inconuenientium cauſa legitima non eſt nõ reſidere, vt declarat exemplum eius, qui ex cauſa legitima abeſt à grege ſuo: ſed potiùs cauſa eſt non diligere oues, & paſtoralem ouium ſolicitudinem negligere. Quare nihil efficit hæc ratio. Nonò, ac poſtremò à malis annexis ipſi abſentiæ conficitur ratiocinatio talis: Ex abſentia Epiſcopi ſequitur omiſſio cultus diuini, tùm in Miſſæ ſacrificio, tùm in cæteris diuinis officijs, mala adminiſtratio verbi, & Sacramenti, perditio animarum, deſtructio fabricæ, & vaſorum ſacrorum, & ſimilium. Reſpondemus huic argumento, quòd vt horum inconuenientium cauſſa non eſt per ſe reſidentiæ, ſed paſturæ, & ſolicitudinis debitæ defectus, ita hæc, non illa iure diuino prohibetur vltra id, quòd omiſſio, & præuaricatio mandatorum Eccleſiæ, cauſſa eſt omiſſionis, & præuaricationis diuinorum, non tamen ſunt diuina. Ob quod etiam non valet conſequentia. Reſidentia eſt fundamẽtum præceptorum

VIII. ratio.

IX. ratio.

rum affirmatiuorum, & poſitiuorum de iure diuino, ergo iuris eſt ipſa diuini: non enim aſſiſtentia corporalis, ſed boni Epiſcopi vocatio, & inſtitutio, fundamentum eſt reſidentiæ, & aliorum. Ex his igitur liquidum, ac clarum reddidimus, argumenta omnia quæ fiunt ad probandum reſidentiam eſſe iuris diuini, probabilia tantum eſſe, & facilè poſſe ſolui, neque illam peculiari præcepto mandatam fuiſſe à Ieſu Chriſto Domino noſtro, cui cum Patre, & Spiritu ſancto omnis gloria deferatur, honor, & imperium in perpetuum. Amen.

TRACTATVS LXXVI.

In quo explicatur altera ſententia prædictæ oppoſita, quod videlicet reſidentia, quam debent paſtores ſuis gregibus, iuris ſit Canonici, & Eccleſiaſtici.

HVCVSQVE bona fide illorum opinionem, atque eius fundamenta, & rationes perſecuti ſumus, qui tradunt, diuini iuris eſſe reſidentiam: nūc verò illorum ſententiam, qui oppoſitū tuentur, & rationes, & fundamenta, quibus innituntur, explicāda ſuſcipimus: vbi etiam, quid interdum ad illa reſponſum ſit, minimè ſubticebimus, vt inde, quæ quibus præponderent, æquus rerum æſtimator & arbiter facilè inſpicere valeat. Vt igitur dilucida, ac diſtincta procedat oratio, primū producemus rationes, quibus ſiue à priori, ſiue à poſteriori probatur, reſidentiam iuris diuini non eſſe: deinde verò rationes, quæ ducunt ad impoſſibile, ſiue ad abſurdum, idem illud ipſum probantes producemus: tertiò, quod ſit iuris Canonici, ſiue Eccleſiaſtici, manifeſtè indicabimus.

Ordo diſputationis huius

Prima igitur ratio à priori, à iuris diuini natura, & proprietate, quod eſt immediatè à Deo inſtitutum, vel ab eo manifeſta, & neceſſaria cōſequētia deduci poteſt, ita vt nulla opus ſit conſuetudine, vel lege obligante, ita deductum, deſumitur. Nam reſidētiæ iuris diuini natura, & proprietas nō conuenit, iuris autem Canonici, ac Eccleſiaſtici natura, & proprietas ei cōuenit: ergo reſidentia non eſt iuris diuini, ſed poſitiui. Vt enim ius diuinum aliquid exiſtat, non ſatis eſt quod ſit verum, & ex diuino iure aliquo modo erui poſſit: ſed opus eſt vt ſit vel expreſſum, vel manifeſta conſequentia deductū, vel traditione Eccleſiæ, vel lege Eccleſiæ obligante declaratum ab Eccleſia in generali Concilio, vel à Pontifice Romano: quia niſi altero modo ex prędictis obligare conſtet, pro iure diuino habendum non eſt, quia de non apparentibus, & de non exiſtentibus idem eſt iudicium, vt tradunt Iuriſconſulti. Et loquimur propriè de iure diuino, vt à naturali atque Eccleſiaſtico, ac Cæſareo diſtinguitur. Deinde ius diuinū in nouo Teſtamento, quæ ad bonos mores pertinent, in ſingulari non determinat, ſed tantum moralia in genere, articulos fidei, & quæ ad ſubſtantiam Sacramentorum ſpectant, complectitur, vt docet beatus Thomas Quodlibe. quarto, articulo 13. vbi interrogans an Pontifex poſſit in digamia diſpenſare, in hunc modum reſpondet: *Reſpondeo dicendum, quod Papa habet plenitudinem poteſtatis in Eccleſia, ita ſcilicet, quod quæcunque inſtituta ſunt per Eccleſiam, vel Eccleſiæ Prælatos, ſunt diſpenſabilia à Papa. Hæc enim ſunt, quæ dicuntur eſſe iuris poſitiui. Circa ea verò, quæ ſunt iuris diuini, vel iuris naturalis, diſpenſare non poteſt, quia iſta habent efficaciam ex inſtitutione diuina. Ius autem diuinum eſt, quod pertinet ad legem nouā, vel veterem. Sed hæc differentia eſt inter legem vtramque: quia lex vetus determinabat multa, tam in præceptis cæremonialibus pertinentibus ad cultum Dei, quam etiam in præceptis iudicialibus pertinentibus ad iuſtitiam inter homines conſeruandam. Sed lex noua, quæ eſt lex libertatis, huiuſmodi determinationes non habet, ſed eſt contenta præceptis moralibus naturalis legis, & articulis fidei, & Sacramentis gratiæ: vnde & dicitur lex fidei, & lex gratiæ, propter determinationem articulorū fidei, & efficaciam Sacramentorū. Cætera verò, quæ pertinent ad determinationem humanorū iudiciorum, vel ad determinationem cultus diuini, liberè permiſit Chriſtus, qui eſt nouæ legis lator, Prælatis Eccleſiæ, & Principibus Chriſtiani populi determinanda: vnde huiuſmodi determinationes pertinent ad ius humanum, in quo Papa poteſt diſpenſare. In ſolis verò his, quæ ſunt de iure naturæ, & in articulis fidei, & Sacramentis nouæ legis, diſpēſare nō poteſt. Hoc enim non eſſet pro veritate, ſed contra veritatem. Et ideo diſpenſare poteſt in digamia, quæ ad nullum trium illorum reducitur, ſed ex magna, & euidenti cauſa.* Hactenus ille. Ex quibus ſecundò habes, quale ſit ius diuinum. Tertiò, Ius diuinum eſt per hominem indiſpenſabile: quod etiam ex dictis à B. Thoma conſtat. Quartò, eadem ratione auferri nequit, vel abrogari cōſuetudine, vel ſtatuto non ſuperiorū, aut præcepto poſitiuo ſuperiorum. Quinto, non habet vllam exceptionē ius diuinum, niſi in Scriptura expreſſam, vel euidenti conſequentia deductam. Sextò, ius diuinum ſem-

Ratio prima & multiplex quidem.

Quid conſtituat rem aliquam iuris diuini.

Prouerbium iuriſconſultorum.

Ius diuinum in nouo Teſtamento qualia tātum determinet.

B. Tho. 10. 7.

An diſpenſare in bigamia ſummus Pontifex poſſit, ſecundum Thomam.

Quod ſit ius diuinum.

Legis veteris & nouæ diſcrimen.

Lex noua, & Euangelica, cur lex fidei, & lex gratiæ ab Apoſtolo nominetur.

Rom. 3.

Galat. 3.

Summi Pontifices quænam poſſint iura relaxare, quæ nō poſſint.

2. Cor. 13.

per antiquum eſt, & non neglectum à Sanctis, ſed vſitatum. Septimò, non cedens humano, vel poſitiuo vlli præcepto: has enim ſeptem proprietates, ſine notas, magnis rationum mouentis, & Patrum teſtimoniis ſuperius corroborauimus, cum de iure diuino in genere diſſeruimus. Cum autem omnia his prædictis contraria ſe habeant in reſidentia, profectò reſidentia iuris diuini non erit.

Secunda ratio, ad probãdum reſidentiam non eſſe iuris diuini.

Secunda ratio ex eo ſumitur, quia verbum Dei, & exemplum commune omnibus Apoſtolis potius fuit diſcurrere, iuxta illud: *Euntes, docete omnes gentes*; & : *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ*: ab initio igitur ante iuriſdictionum diuiſionem Apoſtoli non reſidebant, imò nec reſidere poterant: quod etiam contigit immediatis eorum ſucceſſoribus, vt docent Dionyſius Areopagita, Chryſoſtomus, Iſidorus, Rabanus, Rupertus, & Haymo Halberſtorięſis Alcuyni diſcipulus ante annos 550. Qui ſcribens in verba illa Apoſtoli: *Poſuit Deus in Eccleſia primum Apoſtolos*, inquit: *Qui vice Chriſti poſiti ſunt in Eccleſia, ſicut ait Apoſtolus, Obſecramus pro Chriſto, (ſcilicet vice Chriſti) reconciliamini Deo. Horum vice ſubrogati ſunt Epiſcopi. Sed Apoſtoli ex præcepto Domini compellebantur exire de regno in regnum: Epiſcopi verò in ſuis Eccleſiis autoritate Canonica reſidere iubentur ob vtilitatem ſibi commiſſorum.* Hæc ille. Vbi obſerua, præceptum Dei oppoſuiſſe autoritati Canonicæ: proinde illi duo non in idem incidunt. Deinde obſerua, ob vtilitatem ouiũ inſtitutam reſidẽtiam: qua ceſſante poteſt abeſſe vel propter oues ipſas. Apoſtoli ergo inſtituerunt, vt Epiſcopi fixi manerent, & opus fuit lege Canonica ad figendum eos in ſuis diœceſibus: nam verbum Dei, & exemplum Apoſtolorum potius permouebat ad diſcurrendum. Tertia ratio eſt: quia vbi eſt inopia miniſtorum, quemadmodum apud Indos Orientales, & Braſileam, Epiſcopi diſcurrunt docentes, & baptizantes, &c. quos ſemel ſacris initiarunt, viſitantes. Si igitur illum modum perſequeretur Papa, modò oues benè haberent, in ius diuinum nequaquam delinqueret: nam ad eum modũ introducta eſt iuriſdictio commiſſaria quorundam Curatorum, qui ordinarij paſtores non ſunt.

Matth. vlt. Marc. vlt.

Dionyſius Areopagita. Chryſoſt. Iſidorus. Rabanus. Haymo in ca. 12 prima ad Corinth. 2. Cor 5.

Reſidentia quare ſit inſtituta.

III. Ratio.

IV. Ratio.

Quarta ratio: quoniam præſentia corporalis, ſiue reſidentia externa eſt, & aduentitia, differens, ac varia, & prodeſſe poteſt, & obeſſe: ad Sacramenta, quæ ſola ex poſitiuis præceptis continentur in nouo Teſtamento iuris diuini, non pertinens, ſolumque modum paſcendi præſcribẽs: ideo iuris diuini non eſt, ſed merè Eccleſiaſtica, & Canonica lex. Hæc autem ratio colligitur ex doctrina D. Thomæ in Quodlibeto iam dicto. Quinta ratio: Quandoquidem ſi iuris eſſet diuini, Eccleſia, & Canones vbi rem ex profeſſo tractant, vt cohortarentur ad reſidentiam, id allegarent; cum tamen Canones tantùm, & conſuetudinẽ proferant. Nam Tit. de Cleri. nõ reſident. capite primo, ſecundo, tertio, quarto, & quinto non coguntur reſidere iure diuino, ſed quod in Canones faciant, vel conſuetudinem. Vnde Innocentius Tertius ad VValterum Rothomagenſem: *Decernimus*, inquit, *vt reſidentiam (ſicut ius, & conſuetudo Eccleſiæ habet) per Eccleſiaſticam cenſuram repellas.* Hæc ille. Vnde ſi Patres quandoque ius diuinum vocant, laxè accipiũt pro Canonico ius diuinum, vt capitur cap. Cum de diuerſis, libro ſexto, de priuilegiis: vbi præcipitur vt ſint qui interpretentur ius diuinum, & humanum; id eſt, Canonicum, & ciuile. Sexta ratio: Praxis Sanctorum facilè nobis declarat diuinum ius. Nam vtrintus ſentiunt, ita exterius operantur. Sentiunt autem illud ipſum quod Spiritus ſanctus, qui dictauit Scripturam. Sed Sancti ſæpè Eccleſias relinquebant, etiam ſine aperta reuelatione: ergo in eo non putabãt ſe iuris diuini violatores. Antecedens liquidum fit ex multis. Primò ex Epiſcopo Antiocheno vocato à Gregorio Romano, vt ſecum per vitam maneret, vt habes libro primo Regiſt. cap. trigeſimotertio. Deinde ex eodem, iubente Epiſcopo Panormitanó, vt per biẽnium Epiſcopos Italiæ viſitaret. Ex Paulino Nolano Epiſcopo ſeipſum pro liberando filio viduæ vendente: ex Seueriano Gaballonenſi Epiſcopo, qui relicta ſua diœceſi Cõſtantinopoli prædicabat, facultate accepta à B. Chryſomo. Idem quoq; colligitur ab exemplo Epiphanij, qui relicta Eccleſia ſua, & Romã, & Conſtantinopolim ad Theodoſium nauigauit ſanitatis gratia cõferendæ filijs Imperatoris. Adhæc Gregorius Nazianzenus etſi eſſet Zaſſimorum Epiſcopus, ob patris tamen reuerentiam, eo viuo in Nazianzena Eccleſia vt hoſpes prædicabat, vt habes epiſtol. 96. inter epiſtolas Baſilij. Habes præterea documentum ex Mela Epiſcopo Catholico, qui exulare voluit cũ aliis Epiſcopis ab Arrianis pulſis de Sede, vt teſtatur Tripartita lib. 8. c. 1. cum poſſet manere in diœceſi ſua. Ad hæc Epiſcopi multi per totam vitam dimittebant Eccleſias, vt poſſent audire Origenem, vt habes apud Euſebium. Conſtat inſuper, Titum, & Timotheũ Epiſcopos Cretæ, & Epheſi, interdum

D Thom. in Quodlib. 4. art 13.

V Ratio.

Innoc. III.

VI. Ratio.

Spiritus ſanctus Scripturæ autor eſt, & interpres.

Greg. Rom. tom 2.

Idem

Epiſcoporum qui à ſuis interdum diœceſibus abfuere, nonnulla paria connectus.

Baſil. tom.

Hiſtor. Tripar.

Euſeb lib Ecc. hiſt c.

à Paulo fuiſſe vocatos, & ſecum illos in longinquas partes duxiſſe. Dionyſius etiam Epiſcopus Athenienſis, à B. Petro, vel à Clemente miſſus fuit in Galliam Euāgelij gratia: neq; neceſſarium eſt Apoſtolis in cunctis actionibus affingere reuelationem peculiarem, quibus ſatis erat prudentia ſancti Spiritus, qua effulgebant. Ampliùs Reges ipſi boni, qui ad reſidentiam in ſuis ditionibus præſtandam arctantur, nullo ſuo ſcrupulo extra regna exierunt interdum, & extra illa morati ſunt diu: nec tamen in ius Diuinum ſe delinquere exiſtimabant.

VII. Ratio. Septima ratio. Multæ, & illæ quidem faciles cauſſæ non reſidendi ſolēt adferri, ac vt legitimæ probātur; vt, acceſſus ad Concilium, vel prouinciale, vel generale, vel ad Papā, vel ad Regem vocantem, vel ob propriam perſecutionem, vel ob infirmitatem, vel aëris intemperiem declinandam, vel ob vtilitatem ouium ſuarum, vel ob charitatem alicui vicinio præſtandam Eccleſiæ: & ſimiles aliæ multæ. Porrò hę cauſę minimè ſunt expreſſæ in Sacris literis, & ſimiles rationes ſolidæ non eſſent contra Scripturam contrarium præcipientem. Ergo aſſidua perſonalis reſidentia non eſt iuris Diuini.

Quibus de cauſis Epiſcopi à ſuo grege licite poſſint abeſſe.

VIII. Ratio. Octaua ratio: Conſuetudo ſine diſpēſatione excuſat interdum non reſidentem: quemadmodū in habente prębēdam, & curam animarū annexam, vt habes in ca. Super eo, & cap. Cùm ſingula, De præben. libr. 6. Igitur reſidentia non eſt iuris Diuini, in quod conſuetudo præualere non poteſt.

IX. Ratio. Nona: Statutum de non reſidendo per quatuor menſes, reddit tutos percipientes fructus, vt in Hiſpania omnes Canonici faciūt, & nuper Concilium Tridentinum concedens Epiſcopis, vt quotannis per duos menſes, aut ad ſummum tres, à ſuis Eccleſijs abeſſe liceat, planè indicauit iuris Canonici eſſe reſidentiam, & non Diuini.

Concil. Trid. ſeſſ. 23. in materia de refor. cap. 1. circa med.

X Ratio. Decima ratio: Primus, qui inter Scholaſticos Doctores hanc quæſtionem attigit, & aſſeruit eſſe iuris diuini, fuit Caietanus, qui facto, & vita ſuæ definitioni repugnauit: nunquàm etenim Epiſcopus Caietanus factus reſedit, & multò magis credendum eſt factis, quàm dictis: paucoſque habet ſectatores in ea ſententia, & ipſe alijs Doctoribus Theologis, & Catholicis, multiſque iuris Canonici peritis viris aduerſatus eſt, imò ipſi B. Thomæ in eo articulo quem commētatur, quia oppoſitum Thomæ definit. Nam cùm Thomas ſecunda ſecundæ quæſt. 185. artic. 5. diceret licere Epiſcopo ſubditorum ſaluti quando poteſt per alium ſufficienter prouideri, deſerere gregem propter Eccleſię commodum, vel perſonale periculum; ſatis indicauit nō eſſe reſidentiam iuris diuini. Ergo ante Caietanum contra ſentiebant omnes, qui dicebant Reſidentiam eſſe diſpenſabilem.

Iuris diuini eſſe Reſidentiã, inter Scholaſticos primus aſſeruit Epiſcopus Caietanus.

B Thom. to. 11 par. 2.

Et hæ ſunt rationes à priori ſumptæ, quibus non video quid ſolidum poſſit reſponderi: niſi quis velit negare definitionem iuris diuini aſſignatam, aut in his, quæ ſancti Patres vel fecerunt, vel docuerunt, vel definierunt, circa hanc rem patientiſſimè aberraſſe, & in ſummis ignorationis diuini iuris tenebris verſatos fuiſſe: quod mihi non tantùm durum, ſed etiam intolerabile videtur. Sed iam producendæ ſunt rationes ducentes diſputantem ad impoſſibile, hoc eſt, ad abſurdum, vel inconueniens.

Rationes ducentes ad impoſſibile producuntur.

Pro quibus rectè intelligendis, producenda ſunt tria. Et primum eſt, diſpēſationem, de qua hic loquimur, propriè eſſe iuris relaxationem, & legis, ne videlicet quod in communi omnes arctat, hunc in ſingulari non obliget: cui legiſlator, vel qui eius habet autoritatem, ſe attemperat, vel accommodat. Hinc differt ab abrogatione, interpretatione, & epicheia. Nam abrogatio legem omnimodò tollit: diſpenſatio tantùm vulnerat, hunc à legis vigore eximendo, cùm inter cæteros dominium habeat: interpretatio verò nec tollit, nec vulnerat legem, ſed tantùm exponit: epicheia autem, ſi lex humana eſt, corrigit illam; ſi diuina, interpretatur tantùm, atq; cū æquitate declarat.

Diſpenſatio hoc loco propriè quid ſit.

Diſpenſatio legis ab interpretatione, abrogatione, & epicheia quomodo differat.

Pręceptum autem Reſidentię prima quidē ſpecie affirmatiuum videtur, ac per hoc ad præſentiam obligans, cùm ex Epiſcopi abſentia periclitātur oues: virtute autem negatiuū exiſtit, quia ponit abeſſe nō debere: ſicut amare Deum, comprehendit non eſſe odio habendum: confiteri, non eſſe negandum: reſtituere, non eſſe retinendum alienum. Eſt autem affirmatio ſupra negationem: Pręceptum autem Dei nec ab homine poteſt abrogari, neque diſpenſari, relaxarive, niſi à ſolo Deo, ſi oppoſitum benè fieri queat. Hinc voluit, filios Iſrael ſpoliare Aegyptios, & interficere Chananæos. Neque à Deo quidem valet remitti præceptum diuinum, ſi eſt per ſe bonum, quod remittitur; aut per ſe malum, quod vetatur. Homo autem poteſt Dei præceptum, ſiue legem probabiliter explicare, atque declarare, vt doctor, vel definitiua, & neceſſaria ſententia exponere, vt poteſt Pontifex Romanus, vel Concilium generale, declarareque ius diuinum eſſe abrogatum: quemadmodum Apoſtoli Act. 15. legem extinctam iam eſſe, ac penitùs abolitam, ſententia Concilij declararunt.

Ius diuinum à quo tantùm relaxari valeat.

Exod. 11. & ſeq. Infr. 12.

Porrò quòd non poſſit homo abrogare, vel diſpenſare Dei legem, apertis, & per-

Ius diuinum ab homine minimè ab-

patet in præcepto confeſſionis. Si ergo directè cadit diſpenſatio ob varias cauſſas, quales ſunt ægritudo, perſecutio, captiuitas, beneficij tenuitas, ſui iuris proſecutio, Papæ, vel legati, vel Epiſcopi ſeruitium, legatio, inquiſitio, lectio, vel auditio Theologiæ, Concilium Generale, vel Prouinciale, à Rege vocatio, & ſimilia: non eſt ergo Reſidẽtia iuris diuini, vel errauit hactenus Eccleſia, cõtra id, quod tertio loco præmiſſum eſt.

II. Ratio.

Quando quis poſſidere plura ſimul beneficia poſſit.

Secunda ratio: Diſpenſatur ex cauſa, vt quis poſſit plura beneficia habere, vel ex neceſſitate, vel vtilitate, à iure, vel à Papa: vt habes diſtinct. 10. cap. Sanctorum. Diſpenſat autem ius, cùm beneficia ſunt tenuia, vt cap. Vnio. 10. quæſt. 3. vel cùm deeſt idoneus miniſter, cap. Clericus 21. quæſt. 1. vel cùm ſunt benè vnita, vt cap. Eam te, de qualit. ordinan. & cap. Cùm ſingula, De electio. lib. 6. vel cum cura eſt annexa præbendæ, cap. Extirpandæ, De præben. Cùm alterum legitimè commendatur, vt ca. Qui plures, 21. quæſt. 1.

Homo licitè diſpenſet quando.

Homo autem licitè diſpẽſat, vel cùm deſunt miniſtri idonei, quibus cõferat beneficium; vel quando beneficia ſunt tenuia, vel cùm quis ob præclaras literas, vel inſignem vitæ ſanctitatem, vel magnum dignitatis ſplendorem plus, vel æquè probabiliter proderit pluribus Eccleſijs, atque mediocri vni.

Cum quibus ſit diſpenſandum.

Concil. Lateran. I.

Quòd autem liceat cum aliquibus diſpenſare, ex Concilio Lateranenſi apertè habetur, vt docet cap. De multa, De præbend. vbi circa ſublimes, & literatas perſonas tantùm, quæ maioribus beneficijs ſunt honorandæ, cùm ratio poſtulauerit, per Sedem Apoſtolicam poterit diſpenſari.

Concil Lugdunen.

Idem confirmat Concilium Lugdunen. cap. Ordinarij, De offic. ordinar. libr. 6. vbi habetur: *Cæterum ſi diſpenſatio exhibita* (ſcilicet ſuper pluribus beneficijs curatis) *ſufficiens euidenter appareat; exhibens nequaquam in beneficijs huiuſmodi, quæ Canonicè obtinet, moleſtetur. Prouideat tamen ordinarius, qualiter nec animarum cura in eiſdem Eccleſiis, perſonatibus, ſeu dignitatibus negligatur: nec beneficia ipſa debitis obſequijs defraudentur.*

Concil Viennenſ.

Concil. quoque Viennenſe Clement. 1. De præben. tradit, quòd non valeat diſpẽſatio, niſi fiat mentio, quòd beneficium habet curam animarum: ergo ſi fit, valet.

Concil. Lateran. II. *Conc. Trident.* *Ioan. XXII.*

Idem habetur in Concilio Lateranen. II. ſeſſ. 9. & in Concilio Tridentino ſeſſ. 7. cap. Ordinariè, & in extrauaganti Ioannis XXII. quæ incipit: Execrabilis: vbi diſpenſatur cum Cardinalibus, & filijs Regum, cap. Conſuetudinem, De conſuetudine libr. 6. Quoties igitur in pluribus beneficijs à iure, vel ab homine cum aliquo diſpenſatur, intelligimus in reſidentia quoque conſequenter eſſe diſpenſatum.

III. Ratio.

Gregor. lib. 2.

Tertia ratio: Diſpenſatur, vt quis habeat vnum Epiſcopatum in titulum, & alium in commendam, ſiue commendatum, vt fecit Gregorius libr. 2. epiſtol. 13. ad Agnellum Fundanum, cui commẽdat Eccleſiam Terracinenſem: ergo etiam diſpenſat in reſidentia, à cuius obligatione Innocentius III. & Gregorius XI. excipiunt Cardinales, Nuntios, & Legatos, & officiales Curię Romanę, ſicut etiam Leo X. in Concil. Lateranenſ. II.

Innocen. III. *Greg XI.* *Leo X.*

Ergo non eſt diuini iuris Reſidentia, vel in ius diuinum manifeſtè peccarunt Pontifices. Adhęc licet vnire binos Epiſcopatus, vel duo beneficia curata, & vni ea tradere, ergo tunc abſoluit eum ab aſſidua reſidentia in altero: ſicut ex Gregorio ſuperiùs produximus, quia Muſitanam Eccleſiam euerſam vniuit cum Eccleſia Triumtabernenſium, cuius Prælato tradidit ius eiuſdem Eccleſiæ, atque eius arbitrio reliquit, vt poſſet in qua mallet, reſidere, modo alteram, à qua abeſſet, non negligeret.

B. Grego. li. 2. Regiſtr. ep. ſeu c. 35. tom. 2.

B. Remigius potuit cum Rhemenſi Eccleſia Lugdunenſem gubernare, teſte Archiepiſcopo Florentino. Nam cùm Genebaldus Lugdunenſis Archiepiſcopus communi conſenſu cum vxore ad religionem trãſiſſet, ac deinde monialem factam viſitaſſet, votique reus carnaliter cognouiſſet, filiumque, quem Latronem nominauit, ſuſcepiſſet: confeſſus peccatum B. Remigio, eum ab executione officij ſuſpendit: & dum ille pœnitẽtiam ageret, Rhemigius Lugdunenſem gubernauit Eccleſiam. Quem deinde peracta pęnitentia, & Angelo remiſſum peccatum annuntiante, priſtinæ reſtituit dignitati.

B. Anton. 3. part. tit. 1. c. 21.

Non liceret itẽ tranſlatio Epiſcoporum, ſi Reſidentia ſtatuatur iuris diuini, quoniam à loco, cui Dei autoritate eſt affixus, ab alio quàm à Deo remoueri non valet. Epiſcopi quoque vrbi Romæ vicini, Cardinales licitè fiunt, imò etiam magna cauſa cum aliquo, licèt longè habeat Epiſcopatum: ergo & in Reſidentia perpetuò diſpenſatur.

IV. Ratio.

Ratio quarta: Poteſt Papa ſecundùm eos, qui ſentiunt iuris diuini eſſe reſidentiam, vt opera alicuius vtilis Epiſcopi vtatur, alteri etiam in perpetuum commendare: & ita per eum proprius paſtor perpetuò non reſidens paſcit, qua ratione Reſidentia non erit iuris diuini; vel ſi non paſcit, per eum abrogatum eſt ius diuinũ proprij paſtoris, vel tranſlatum eſt in commendatarium: peccabitque ad præceptum Papæ oues ſibi immediatè à Deo traditas tradens commendatario.

V. Ratio.

Quinta ratio: quia Eccleſia poteſt eximere

mere aliquem ab obedientia alterius, vt praxis à mille annis docet, & Bernardus in libris De conſideratione ad Eugenium affirmat: ergo Reſidentia non eſt diuini iuris. Neque idonea eſt reſponſio ad prædicta, ſi dicatur, vel quòd ſit error admiſſus à Pontificibus in prædictis diſpenſandis; vel quòd diſpenſatio accipiatur pro declaratione, & interpretatione; vel denique quod etiam propriè diſpenſari poteſt in iure diuino: quia hoc tertium minimè poſſe dici, ſuprà probatum eſt, cùm ius diuinum fixũ ſit, nec niſi à Deo, qui illud condidit, diſpenſabile. Deinde nō poteſt dici primum, quòd fuerit error diſpenſantis. Tum primò quia temeritas eſt tot Pontifices vita, doctrinaque illuſtres damnare; & diſpenſati quieti extiterunt in conſcientia, ſicut & diſpenſantes. Tum ſecundò, quia non ſolùm eſſet error facti, & perſonæ, ſed iuris, tribunaliſq; in materia fidei, & morũ: ad fidem enim ſpectat, an poſſit hoc, vel illud Sedes Apoſtolica: ad mores verò, an vſus huius rei liceat. Cùm igitur tot Pontifices, & tot Concilia diffinierint poſſe licitè diſpenſari, & hoc in tot rebus, & tanto tempore, planè licitum fuit: alioqui tota Eccleſia erraſſet à quadringentis annis, & conſequenter ab initio. Tum denique, quia verè dixiſſent hæretici, cathedram ſucceſſionis Petri nonnulli eſſe Antichriſti, ſi ita turpiter, & perniciosè aberrauit. Quòd ſi recens errauit Eccleſia; ergo etiam antiqua, cui per nos continuamur: & quæcunq; nos docemus circa illam, ac circa Scripturam ſacram, in dubium reuocantur. Ex dictis igitur efficitur, vel Reſidentiam iuris diuini non eſſe, vel erraſſe Eccleſiam, hoc eſt, columnam, & firmamentum veritatis.

D. Bern.

Ineptę quorũdam reſponſiones ad argumenta propoſita refellũtur.

Papam aſſerentes circa reſidentiam illicitè diſpenſaſſe, quam temerarii ſint dogmatiſtæ.

Romanam cathedram hæretici qualem appellare non dubitent blaſphemi.

1. Tim. 3.

Neque rurſus dici poteſt, quòd diſpenſatio accipiatur pro interpretatione, vel declaratione iuris diuini, & non pro relaxatione: quia in hunc ſenſum nonnulla occurrunt magni momenti. Primum, quòd huiuſmodi diſpenſatio in iure dicitur indulgentia ad hoc, & licentia: quę aliud nō ſunt, quàm diſpenſatio, vt habes in cap. Cum ab eo, De clericis non reſiden. & ca. Quia per ambitioſam, De reſcriptis li. 6. Secundum, quia in ca. De multa, de præbend. dicitur, quod Papa poteſt diſpenſare cum literatis, & ſublimibus perſonis: quod non quadrat interpretationi: quemadmodum nec quòd ordinarius largiatur diſpēſationis gratiam, vt in Concilio Lugdunenſi definitum eſt, & habetur in cap. Licèt canon, De elect. libr. 6. & notum eſt, quod vt Papa poteſt declarare, & interpretari ius diuinum, ita hoc ad ordinarium non ſpectat. Tertium, quia de multitudine beneficiorum, & reſidentia, & ſimilibus, nihil habetur in Sacris literis, vt docet Beat. Thomas quod lib. 4. art. 13. iam productus, & quodlib. 9. art. 15. vbi interrogans an habere plures præbendas ſine cura animarum abſque diſpenſatione, ſit peccatum mortale; ita reſpondet: Reſpondeo dicendum, quòd omnis quæſtio, in qua de peccato mortali quæritur, niſi expreſsè veritas habeatur, periculosè determinatur: quia error, quo non creditur eſſe peccatum mortale, quod eſt peccatum mortale, conſcientiam non excuſat à toto, licèt fortè à tanto. Error verò quo creditur eſſe mortale quod non eſt mortale, ex conſcientia ligat ad peccatum mortale. Præcipuè autē periculoſum eſt, vbi veritas ambigua eſt; quod in hac quæſtione accidit. Cũ enim hęc quæſtio ad Theologos pertineat, in quantum dependet ex iure diuino, vel ex iure Naturali: & ad Iuriſtas, in quantum dependet ex iure Poſitiuo; inueniuntur in ea Theologi Theologis, & Iuriſtæ Iuriſtis contraria ſentire. In iure namque diuino non inuenitur determinata expreſsè, cùm in Sacra Scriptura expreſſa mētio de ea nō fiat, quamuis ad eam argumenta ex aliquibus autoritatibus Scripturæ fortè adduci poſſint: quæ tamen non lucidè veritatem oſtendunt. Determinando verò eam ſecũdùm ius naturale. Hæc ille. Vbi oſtendit, eiuſmodi quæſtionem in Sacris literis non contineri, & per ius Naturæ eſſe determinandam. Cui etſi deforme, & repugnans videatur eſſe habere plures præbēdas, tales tamen poſſe adeſſe circumſtantias arbitratur, quæ deformitatē tollant, & actum cohoneſtēt. Cùm igitur, vt ad rem redeamus, in iure diuino nihil de his rebus contineatur, non poteſt dici quòd ſit interpretatio. Quartum: quia praxis oſtendit propriè nō eſſe interpretari, quia ad id vocarētur à Papa ſapientes, & docti in Scripturis: ſed poteſtate vtuntur, cùm cauſſa eſt rationabilis relaxandi legem. Quintum: quia ſi eſſet interpretatio, ſiue declaratio, non opus eſſet de ſingulis dubitare, aut ſolicitari, quia vno deciſo, omnes illi ſimiles ſine acceſſu ad vrbem Romæ intelligerentur deciſi. Sextum: quia ſi quis poſſet interpretari, & declarare, in paucis declaratio nimis ſtricta eſſet, in multis laxa. Si Papa ſolus, etiamſi bonus, doctus, ac diligens eſſet, impediretur à gubernatione, paſſim timens violari ius diuinum, vel imponeret ſibi ipſi, interpretans vt vult: quæ cùm ſint abſurda, dicendum eſt, quòd diſpenſando relaxat, & non interpretatur.

Concil. Lugdunen.

B. Tho. 10 8. Idem

An habere plures præbendas ſine cura animarum abſq; diſpenſatione, ſit peccatum mortale, vt ait Thomas.

IV. Argum.

Quintum.

VI. Argum.

Sexta ratio eſt. Si iuris diuini eſſet Reſiden-

VI. Ratio.

ſiden-

ſidentia, non deberent Epiſcopi parere vel Pontifici, vel Concilio, vel Regi ad ſe vocātibus, quia iſta, & multò magis ea regum poſitiua ſunt, ac diuino debent cedere iuri, cui parere maior eſt charitas, ſicut maior charitatis obligatio: nec poſſet ſibi à Deo creditas oues alteri, cui nõ commiſit, vel ad tempus relinquere: quæ tamen falſa ſunt, & contra Eccleſiæ praxim. Nam quam obedientiam debeant Epiſcopi ſummo Pontifici, apertè declarat Bernard. epiſt. ad Mediolanenſes, dicens: *Plenitudo ſiquidem poteſtatis ſuper vniuerſas orbis Eccleſias, ſingulari prærogatiua Apoſtolicæ Sedi donata eſt: qui igitur huic poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Poteſt, ſi vtile iudicauerit, nouos ordinare Epiſcopatus, vbi hactenus non fuerunt. poteſt eos qui ſunt, alios deprimere, alios ſublimare, prout ratio ſibi dictauerit: ita vt de Epiſcopis creare Archiepiſcopos liceat: & è conuerſo, ſi neceſſe viſum fuerit. Poteſt à finibus terræ ſublimes quaſcunque perſonas Eccleſiaſticas euocare, & cogere ad ſuam præſentiam, non ſemel aut bis, ſed quoties expedire videbit. Porrò in promptu eſt ei omnem vlciſci inobedientiam, ſi quis fortè reluctari conatus fuerit.* Hæc ille. Ex quibus habes qua ratione ſit obediēdum Pontifici. Igitur hac doctrina periclitatur obedientia, & charitas auocans à reſidentia: & tamen Regi vocanti morem gerere debet Epiſcopus, vt docet Concilium Sardicenſe. Septima ratio: Si ad ius diuinũ ſpectaret Reſidētia, ſummus Pontifex nõ poſſet ſine cauſa aliquē vocare, nec vocatus, eſſet tutus in conſciētia: ergo dabitur occaſio ſe excuſandi, quia nõ videbitur ſibi cauſa, & cũ ea conſciētia nõ debet obedire, vel nil de cauſa debet dubitare, ſed eã Papę committere. Et ita ius diuinum eſſet in manu Papę, quia eius omnimoda interpretatio, relaxatio eſt: vel eſſet in manu Epiſcopi, ſi ipſe vellet eam iudicare: vel nõ eſt iuris diuini: vel ius diuinũ eſt ferè vt naſus cereus, qui pro cuiuſque arbitrio huc, vel illuc flecti poteſt. Octaua ratio. Quia octo Pōtifices, qui per ſpatium 72. annorũ ſedem ſuam Auinioni habuerũt, omnes damnati eſſent, eò ꝙ Romæ nõ reſederint, cõtra ius diuinum. Nam etſi ſummus Pōtifex, quatenus paſtor vniuerſalis Eccleſiæ, vbicunq; exiſtat, reſidentiam facit: tamen quatenus Epiſcopus Romanus eſt, reſidentiam Romanæ Eccleſiæ debet. Pontifices autem prædicti iam ſuperiùs numerati ſunt. Nona, ac poſtrema ratio. Pręceptum reſidendi eſt affirmatiuum, ſed virtute negatiuum, quo obligatur non abeſſe: ergo in ius diuinũ ſunt cauſæ abſentiæ, & ita inualidæ, & nullæ, niſi oſtendantur à Deo vel indicatæ, vel præceptæ tanquam legitimæ: vel ſaltē, ſi reſidendi pręceptum eſt affirmatiuum, obligat pro tempore, quo abſentia poſſet obeſſe ouibus: ſi ergo diuinum eſt pro eo tempore, diſpēſatio non excuſabit abſentē ab obligatione reſidentiæ, etſi faciat quod abſens poteſt facere pro ouibus, vnde Eccleſia non poſſet diſpenſare, quòd quis reſidere non obligetur per duos, aut tres, aut ſex annos: quia eo tēpore poteſt venire obligatio iuris diuini ad reſidēdum. Quod videtur eſſe falſum, quia diſpenſat cum eo pro toto tēpore, quo legit Theologiam, & per quinquennium cum eius auditore, & cum eo, qui cùm tale officium præſtat, tutò videtur non reſidere, faciens quæ debet abſens facere ad paſcendum: & ita vel Eccleſia omnes illaqueauit hactenus, vel hæc opinio falſa eſt. Oſtendimus ergo, Reſidentiam iuris diuini non eſſe.

Apoſtolicæ Sedis autori- tas ac poteſtas quanta.
Bern ep. 131.
Rom. 13.
2. Cor. 10.
Concil. Sardicenſ.
VII. Ratio.
VIII. Ratio.
IX. ac poſtrema ratio.

Quòd autem iuris ſit Eccleſiaſtici, ſiue Canonici, vt tertio loco nos dicturos polliciti ſumus, facilè oſtenditur à definitione illius iuris ſuprà poſita. Secũdò, à praxi Eccleſiæ, quæ illud vt humanum, & poſitiuũ ius tractauit. Tertiò, à natura reſidentiæ, ſiue præſentiæ corporeæ, quę indifferens eſt, & prodeſſe, & obeſſe quandoque poteſt. Quartò à cauſis non reſidendi, quæ plurimæ adferuntur, etiam legitimæ. Quintò, quia conſuetudine, vel ſtatuto in contrarium tollitur. Sextò, à nouitate, & initio huius opinionis, cùm priùs oppoſita obtinuerit. Septimò, ab errore, in quo hactenùs fuiſſet Eccleſia: & ius diuinũ praxi Eccleſiæ, vt contraria, impeditum. Hæc ſatis ſit attingere, quæ prudens, & acutus lector facilè fuſiori ſermone, ſi volet, proſequi poteſt, & vim ac neruum ratione percipere.

Reſidentiam iuris eſſe Eccleſiaſtici, ſeu Canonici, ex multis oſtenditur.

Supereſt vt has ſententias inuicem cóciliemus. Id autem facilè erit, aſſerendo Reſidentiam iuris eſſe diuini laxè ſumpta voce, & eò magis quod hoc præceptum multis modis dici poteſt diuinũ, non ſolũ quia Deus præcepit audiri Eccleſiam, ſed quia poteſtas, à qua prodit, nempè Eccleſiaſtica, prorſus diuina eſt, & à Deo oritur. Homines, qui illa funguntur, dij in Sacris literis vocantur: *Ego dixi*, inquit, *Dij eſtis, & filij excelſi omnes.* Materia, quæ præcipitur, diuina eſt, & nihil aliud, quàm determinatio paſcendi, quod iuris eſt Naturalis, ac Diuini: etſi hoc, vel illo modo paſcere, ſit iuris Eccleſiaſtici. Finis quoque, ad quem tendit hoc præceptum, cùm ad ſalutem æternam paſtoris, & ouium ſibi creditarum ſpectare dignoſcatur, rectè diuinum dici meretur. Si tamen propriam, & ſtrictam rationem iuris diuini conſulamus, diuinum eſt. Neque valet hæc conſequentia: Pręceptum eſt

Qua ratione diſſidentes hæ duæ ſententiæ inter ſe valeāt conciliari.
Matt. 18.
Præceptum reſidendi quibus de cauſis diuinum dici poſſit.
Pſalm. 81.
Ioann. 10.

Idē præceptū Reſidentiæ ꝓpriè iuris diuini nō eſſe, vnde perſpici poſſit.

Exod. 20.

diuinum parere Eccleſiæ, ergo quæcunq; illa præcipit, ſunt præcepta diuina. Nam ſi hoc verum eſſet, omnia præcepta patris ad filium, vel domini ad ſeruum, vel Regis ad ſubditos, vel paſtorum ad oues, vel Eccleſiæ ad vniuerſos fideles, propriè eſſent diuina, & indiſpenſabilia: quia Deus præcipit per ſe ipſum filijs obedire parentibus ſuis; & ſeruis dominis; & ſubditis vt morigeros ſe gerant Principibus ſuis, atque ouibus, vt audiant vocem paſtorum; & cunctis fidelibus, vt Eccleſiæ pareant. Atque ita cuncta præcepta diuina eſſent, nullum Canonicum, aut Ciuile: quod abſurdum eſt. Sed vt ieiunare, & colere diem Sabbati, & alere miniſtros verbi, & Sacramenti, præcepta ſunt diuina, quæ tamen neque modum ieiunandi, neq; dies ieiunijs dicatos præſcribunt: ſicut nec modum colendi Deum in Sabbato, vt illos omnes dies, quibus ſit Sabbatizandum, nec quota portio bonorum ſit tribuenda Sacerdotibus, an quarta, an ſexta, an decima. Nam hæc omnia Eccleſiaſticis, & Canonicis præceptis explicantur, ac fidelibus traduntur: ita præceptum Dei eſt, vt Sacerdotes Euchariſtiæ ſacrificium offerant, & preces pro populo fundant, & ſi Epiſcopi ſunt, aut paſtores, gregem ſuum paſcant: modus autem peragendi ſacrificium Miſſæ, modúſq; deprecādi, ac recitandi ſeptem horas Canonicas, hoc aut illo modo, in nouo, vel antiquo Breuiario docentur. Ratio etiam paſcendi per ſe, vel per alios, ac perſonaliter reſidendi: nonnisi per præcepta Eccleſiaſtica definita ſunt, vt à nobis obſeruentur, quia non decebat hæc minuta, & particularia, vel variabilia lege diuina decerni, ſed per Eccleſiam, quæ pro tempore, & loco poſſet ea vel abrogare, vel mutare in meliora, vel cum quibuſdam, quos veriſimile eſt Eccleſiam non voluiſſe ligare, relaxare, ac diſpenſare: nec in hoc Pontifices quicquam contra ius diuinum peccarunt, aut doctrinam falſam fouerunt, ſed quod muneris ſui erat præſtitere. Cùm igitur Spiritum ſanctum ſemper Eccleſiæ ſuæ adfuiſſe certum ſit, minimè dicendum eſt, illam doctrinam falſam per Romanos Pōtifices fuiſſe quoquo modo approbatam, cùm locum teneant, & promiſſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt cum Patre, & Spiritu S. compar gloria, imperium, atq; virtus in omne ſeculum. Amen.

(.:.)

Præcepta diuina quæ ſint indeterminata.

Ibid.

Matt. 10 & Luc. 10. & 1. Cor. 9.

Luc 22. & 1. Cor. 11. 1. Petr. 5.

A quo fuerint determinanda eiuſmodi præcepta diuina.

TRACTAT. LXXVII.

In quo agitur quid ſit Concilium, & vnde nata ſit Conciliorum inſtitutio?

Ordo, & ſeries Diſputationis huius.

QVoniam tractat. 44. aliquid diximus de Conciliorum ratione, decreui peculiariter nonnullas circa illa controuerſias, neque ab eo loco, neque à tempore noſtro alienas pleniori quidem, ſed breuiori, quoad eius fieri poterit oratione explicare. In primis quid ſit, & nomine, & re ipſa concilium, & quotuplex Concilij genus exiſtat. Deinde vnde nata eſt Conciliorum inſtitutio, an à Deo, an ab Eccleſia: quod eſt quærere, an ſit iuris Diuini, an Eccleſiaſtici. Tertiò, qui ſint qui de iure ad Concilium congregandi ſint. Quartò, an ad legitimam Concilij Oecumenici rationem ponenda ſit illa clauſula, Vniuerſalem Eccleſiam repræſentans. Quintò, ad quem ſpectat generalia congregare Concilia, & an illis præſidere debeāt Legati Sedis Apoſtolicæ, ac nonniſi illis proponētibus, res in illis tranſigi debeant. Sextò agendum de ſaluberrima Conciliorum autoritate in ſe ipſis, ac de eorundem ad poteſtatem Romani Pontificis comparatione. Poſtremò, an Concilium præſentibus Legatis Apoſtolicis celebratum, noua Pontificis Romani confirmatione indigeat. Hæc pauca mihi pro loci huius ratione expedienda ſunt. Non ignoro tamen, plures alios eſſe controuerſos articulos: quos libenter alijs relinquo excutiendos.

Concilium nomine, & re quid ſit.

Ad primum reſpondemus, Conciliū vocem eſſe Latinam, & idem ſignificare quod Græcè Synodus, ex συν & ὁδὸς, quod eſt, via, quaſi conuentus, cœtusve in eūdem locum conuenientium: ita Concilium ſignificat multitudinem populorum diuerſorum in vnum locum conſulendi gratia congregatam, ſiue etymologia eius petatur à conſenſu, ſiue à conſilio, vt Feſtus vult; ſiue à verbo Græco concalando, eo quòd qui veniūt ad Concilium, conuocentur; vel quòd per illud animi diſſidentium concilientur, ſiue vt alij volunt, à cilijs, quę ſimul iuncta oculum tegunt. Nam vt cilia natura data ſunt vt rem pretioſam, id eſt, oculum contegāt: ita Concilia, in quibus de communi bono quiſque conſilium ſuum confert, & quod vni non ſuccurrit, alter ſuggerit: quia plus vident oculi, quàm oculus, vt dici ſolet, communitatem, ſiue Eccleſiam tuentur, ac protegunt.

Feſtus autor.

De concilijs etymologiæ, varia opinio.

Cilia à natura cur data.

Eſt autem Concilium prima ſui diuiſione, aliud Sacrum, aliud Politicum, ſiue

Quotuplex ſit Concilium.

Ciui-

Ciuile. Concilium autem ciuile eſt, in quo de bono politico conſultatur: vnde Cæſar lib. de bello ciuili dixit: *Quibus de cauſis Concilio conuocato, de ſumma rerum deliberare incipit.* Et ita frequenter inuenitur de conuentibus ciuilibus illa vox vſurpata. Aliud eſt Concilium ſacrum, ſanctum, ſiue Eccleſiaſticum, in quo de ſacris, ac diuinis rebus propter bonum commune conſultatur: vt de Poëta dixit:

Conciliumq; vocat diuum pater, atque hominum Rex.

Concilium ciuile quod. Cæſar li. 2. de bello ciuili. *Concilium ſacrum quodnã illud.* *Virg. li. Aen.*

Habebant olim ſua ſacra Concilia Sacerdotes, & apud Græcos, & apud Romanos. Sed nunc illis omnibus dimiſſis, de ſacro agimus Concilio, ad quod ſacri homines conueniunt, hoc eſt ſummi Sacerdotes, de Diuinis, atque Eccleſiaſticis rebus in commune bonum conſultaturi. Hoc autem triplex exiſtit. Primum eſt diœceſanum, alterum prouinciale, tertium œcumenicum, ſiue vniuerſale. Diœceſanum eſt, in quo Epiſcopus cum Sacerdotibus & Clero ſuæ diœceſi ſubiecto, de his quę ad rectam eius adminiſtrationem, & communem omniũ vtilitatẽ facere videntur, ediſſerit, ac conſultat: quod longa temporis mora, vt celebretur, non eget: & ideò quotannis celebrari præcipit Concilium Triden. ſeſſ. 24. Alterum eſt dictum Prouinciale, quod Archiepiſcopus, ſiue Metropolitanus, conuocatis ſuis ſuffraganeis Epiſcopis de bono Spirituali totius prouinciæ per leges, & conſtitutiones accommodatas proſpiciendo, atque promouendo celebrat. Atque hæc olim Concilia in vſu maximè erant: quæ quotannis bis fieri præcepit Canon Apoſtolorum 36. Et cùm poſteà interciđiſſent, nunc eorum vſus reuocatus eſt per Synodum Tridentinam in prædicto loco, vt ſaltem intra quodlibet triennium celebrentur. Quanquam non deſint magnæ rationes, quibus conficitur ſaltem in quibuſdam locis difficilem talia Concilia habere poſſe executionem. Primò, quia cùm ad eiuſmodi Concilia ſæpe plures accedant mali, quàm boni, & res ad plura ſuffragia terminandæ ſint, ſæpè minus bona atque perfecta in his Concilijs definirentur. Mali etiam, quia ibi eſſent vniti, & tanquam ſquammæ Beemoth ſe defenderent, minimè corrigerentur: qui tamen ſeorſim poſiti, & viſitati facilius diſciplinæ iugo collum ſubmitterent: quemadmodum equinæ caudæ ſetæ ſeorſim ac ſigillatim facilè euelluntur, ſimul autem nõ ita. Deinde quò cum fructu, & abſq; ſcandalo huiuſmodi coeant Epiſcoporũ Concilia, opus eſſet, vt Epiſcopi, qui ad ſtatum perfectionis vocati ſunt, vita atque doctrina præcellentes eſſent: ſic enim, dum conueniunt, totam ædificare poſſunt Eccleſiam; dum autem tales non exiſtunt, cognitis eorum defectibus, atque cupiditatibus, potius ſcandalo ſunt, quam ædificationi. Hinc Gregorius Nazianzenus ac Baſilius accedere ad Concilia detrectabant. Vt enim vaſa vitrea ſeorſum in capſulis repoſita ſeruantur diutius, ſi autem extra capſulas apponantur, facilè colliduntur, atque franguntur: ita imperfecti cùm fugiunt occaſiones, melius ſeruantur, cùm verò ſimul conueniunt, facilè vitia ſua detegũt, & adaugent, quibus offendunt alios; quod tamen olim in primitiua Eccleſia cum excellenti vitæ ſanctimonia præpollerent Epiſcopi, pertimeſcendum non erat. Tertiò, vt coëant prouincialia Concilia, opus eſſet in primis, vt nationalia præcederent, in quibus primò decerneretur, quot quiſque Archiepiſcopus debeat habere ſuffraganeos, & quales: & ratio procedendi quæ in illis Concilijs ſit ſeruanda, & quæ materiæ in in illis peculiariter ſint tractandæ, & ſimilia. Concilia autem nationalia cogere, in multis regionibus periculoſiſſimum exiſtit: & an Principes ea cogi permittant, non ſatis eſt exploratum, cùm mundus hodie ad nouitates ſatis ſit propenſus, ad quas facilè propter hoc conuẽtus via muniretur: præſertim cùm in illis conuenire ſoleant homines duplices animo, ac ſubdoli, ſpeciem quandam pietatis & externam modeſtiam præ ſe ferentes; qui tamen hæretici interius ſunt: qui tanquam mediatores, & pararij quidam eſſe ſolent inter apertos hæreticos, & Catholicos: quos paullatim fermentant, corrũpunt, & ad hæreſim pertrahunt.

Conc lium ſacrum ſiue Eccleſiaſticum, triplex eſt. *Diœceſanum.* *Synod. Trid.* *Prouinciale.* *Conciliorum olim prouincialium vſus quam frequẽs* *Quibus rationibus fiat, vt eiuſmodi Concilia interdum cogi minus facilè poſſint.* *I. Ratio.* *Iob. 40.* *II. Ratio.* *Nazianzenus Gregor. atque Baſil us cur accedere ad Cõcilia detrectabant.* *Imperfecti qua ratione melius ſeruentur.* *III. Ratio.* *Concilia Nationalia quæ vocantur, quã difficile cogi poſſit.* *Hæretici, homines quales.* *1. Cor. 5. & Galat. 2.*

Hi namque homines ab initio dolis & fraudibus vulpes agunt, donec viribus cõparatis euadant in atroces leones, & non tantùm in Sacerdotes, & Religioſos, ſed etiam in ipſos Reges inſurgant; quemadmodùm noſtro ſeculo vidimus hæreticos in Cæſarem Carolum V. rebellaſſe in Germania, & in Gallia in ipſum Regem Chriſtianiſſimum, & in Flandria in Philippum Regem Catholicum. Quare, vt dixi, ab initio, difficilis redditur executio horũ prouincialium Conciliorum: rogandus tamen eſt Deus, vt pro ſua bonitate animos Principum ita velit componere, vt talia Concilia cum fructu celebrari queant. Et par eſſet, vt ad huiuſmodi Concilia cum Metropolitano conuenirent ſuffraganei ſeptem & octo: vel illo legitimè impedito, ſe-

Quam contumaces illi ac rebelles prodiderint ſeſe noſtra tempeſtate. *Ad Concilia prouincialia Metropolitanus quos ſecũ.*

nior Epiſcopus ius haberet illud congregandi, nonnulloſq; è regularibus: in ea tamen proportione, vt numerus Epiſcoporum ſemper ſit maior, quò ſemper verè dici queat Epiſcoporum Concilium. Maximè ſi regulares ſuffragium habeant definitiuum: nam ſi tantùm habeant conſultiuũ, nullum eſt abſurdum, numerum eorũ vincere numerum Epiſcoporum.

Quid tractandum in Concilijs prouincialibus.

Quod verò ad materiam attinet in eis tractandam, in primis abſtinere deberent à cauſis maioribus, quales ſunt Epiſcoporum, quæ diſpoſitionem promerentur, aut cauſę nouæ hæreſis, vniuerſaliſve reformationis: quippe de his agere, eſſet falcem mittere in meſſem alienam. Sed aliæ cauſæ minores, inter quas poſſet computari executio in iam damnatam hæreſim, & reliqua alia ad correctionem morum illius prouinciæ, & diſciplinam ſeruandam ſpectantia.

Quæ ratio ac methodus in eiſdem Concilijs ſeruanda. Ordo ſedendi qualis tenendus.

Circa modum verò, Metropolitanus, vel illo impedito, ſenior Epiſcopus præeſſe deberet. Ordo etiam ſedendi, & dicendi ſententias, deberet eſſe iuxta tempus ordinationis inter eos, qui eiuſdem gradus exiſtunt: quia hic ordo eſt magis ſine inuidia. Quando verò inæquales ſunt gradus, qui altiorem gradum tenet, licèt recentior ſit tempore, præcedere debet antiquũ inferioris ordinis, ſicut obſeruatur in Concilio generali. Expediret inſuper, vt, quò melius hic modus, & ratio obſeruarentur, vt ſaltem in principijs eorum adeſſet Legatus vel Nuntius Sedis Apoſtolicæ, quò omnia, & cum vnione eius ſedis fierent, & nihil alienum à quoquam vſurparetur: at tunc ipſe deberet præſidere, atq; hoc multò magis foret obſeruandum, ſi nationale Concilium cogeretur.

Locus Concilij, & tempus opportunum.

Quod ad locum attinet, cæteris paribus præferenda eſſet Eccleſia Metropolitana: ſed ſi illa incommoda exiſtat, poſſet alia commodior de cõmuni ſenſu eligi. Quantum ad tempus, ſatis eſt, vt quolibet triennio celebretur: vt primo anno Epiſcopus per ſe poſſit diœceſin viſitare, & loca quæque ac perſonas cognoſcere, eaſq; de agendis inſtruere. Secundo anno poſſet cogere Synodum diœceſanam: tertio verò anno poſt plenam ex viſitatione, & diœceſana Synodo inſtructionem, poſſet celebrari Synodus prouincialis. Quæ verò ibi deciſa fuerint, obſeruari debent ab omnibus, etiam regularibus, modò ſubſtantiæ ſuæ regulæ, vel ſtatutis Capitulorum generalium, vel priuilegijs Sedis Apoſtolicæ non repugnent. Nam æquum non videtur, vt Concilium prouinciale his præiudicet, cùm ſubſtantia religionis tria vota compleãtur, Paupertatis, Caſtitatis, & Obedientiæ, quæ de iure Diuino ſunt: in quæ nullum Concilij ſtatutum, aut poteſt præualere debet.

Priuilegia Sedis Apoſtolicę vnde dependeant.

Priuilegia verò Sedis Apoſtolicę à ſumma profecta ſunt poteſtate: & ideò poteſtas Concilij prouincialis non poteſt illis derogare. Statuta quoq; Capituli generalis non poſſunt à Concilio prouinciali cõuelli, niſi manifeſtè oſtendatur eſſe contra legem Naturalem, aut Diuinam. Quod duplici ratione demonſtratur: altera, quia Pontifex Max. qui, vt religionem approbauit, tradidit ei condendi ſtatuta facultatem, atq; ea cõdita probat atq; confirmat: cùm igitur ſint à maiori poteſtate confirmata, nõ poſſunt à minori, qualis eſt Concilij prouincialis, abrogari.

II. Ratio.

Altera ratio eſt, quia ad Concilia prouincialia pauci Epiſcopi, atq; illorum multi rerum ad religionem ſpectantium rudes & ignari (quia illis non vacarunt) conueniunt. At in Capitulo generali multo plures, & in rebus ſuis quas quotidie tractant, exercitatiores, & peritiores conueniunt, & autoritate Apoſtolica illa ſua condunt ſtatuta. Si ergo ductum rationis ſequamur, illis potius, vtpote expertis, ſtandum eſt, quàm alijs: quia cuilibet in ſua arte experto credẽdum eſt, iuxta philoſophum. Atque ita ſanctiſſimi Epiſcopi æquius, & prudentius faciunt, ſi rerum clericalium tractatione cõtenti, regulares ſua tractare ſinant: nec enim decet peregrinum in aliena republica curioſum eſſe. Et hæc mihi de Concilijs prouincialibus dicta ſint: quorum ſucceſſus proſperos ac fructuoſos vtinã liceat nobis ſpectare ac deguſtare. Etſi aũt prouincialia cõcilia nõ confirmata errare poſſint in fide, vt conſtat de tribus Carthaginenſibus ſub Cypriano, & Mediolanenſi, de quo hiſtoria Eccleſiaſtica meminit, & Concilio Antiocheno, de quo hiſtoria Tripartita, & Seleuciano, vt eadem refert: vnde etiam Symmachus diſtinct.17.c.Concilia. *Concilia*, inquit, *Sacerdotum Eccleſiaſticis legibus quotannis decreta per prouincias, quia præſentiam Papæ non habent, valetudinem perdiderunt.* Hæc ille. Tamen ſi contingat illa autoritate ſummi Põtificis cõfirmari, illa in Fide errare nequeũt, & firmum ab illis ducitur argumẽtũ. Sæpè enim Hæretici nequaquam per generalia, ſed prouincialia Concilia ſunt dãnati; vt Heluidius in Concilio Thelenſi confirmato à Syricio Papa; Priſcillianus in Concilio Toletano primo confirmato, à Leone; Pelagius damnatus in Cõcilio Mileuitano, & Carthaginenſi, confirmatis

Ariſtot.

Peregrinum non decet curioſum eſſe in aliena Republica.

Prouincialia Concilia à Sũmo Pontifice non approbata errare in Fide poſſe.

Hiſt. Eccl. lib. 10 c. 20. 21. c.

Hiſt. trip. lib. 4. c. 9.

Symmachus Papa.

Errare illa in Fide non poſſit quando.

ab In-

Prouinciales Synodi quæ quos olim hæreticos damnauerint

ab Innocentio, Celeſtinoq; Pontificibus. Deinde quia non expediebat ſingulis damnandis Hæreticis, ſingulas generales Synodos cogere, ſatis erat ad priuatas in prouincijs Hæreſes confutandas Concilia cógregari prouincialia, quæ robur à Sede Apoſtolica, ac firmitatem acceperunt. Hinc Thomas in quæſtionibus de potentia, docet non arctari Papam ad cogendum Concilium in his quę ad Fidem pertinent, quas ipſe poteſt per ſe terminare. Ideò calumnia reuincitur Eraſmi, qui in cap. 5. ad Roman. dixit ſe non adſtringi Synodo Mileuitanæ, vel alijs Concilijs prouincialibus: quia quæ corroborata ſunt à ſede Apoſtolica, vim habent obligandi. Quòd ſi eiuſmodi Concilia comprobata non fuerint à Romano Epiſcopo, neque rurſus peculiariter reprobata; talia probabile reddunt argumentum ad Fidei dogmata ſuadenda: quia vel communi Eccleſiæ conſilio, vel etiam implicito conſenſu commendantur, ſi ad Eccleſiæ notitiam peruenerint. Nec enim Eccleſia hæreſim aliquam Concilio prouinciali probatam diu diſſimulaſſet: error enim, cui non reſiſtitur, approbatur.

Eiuſmodi Cócilia quibus duntaxat erroribus damnandis ſufficiant.

B. Thomas in q. de potent. q. 10. art. 4 tom. 8.

Eraſmus pro ſua modeſtia prouincialibus noluit ſubeſſe Concilijs

Synodi prouinciales nec probatæ, nec reprobatæ à Sede Apoſtolica, quam autoritatem habeant.

Error cui non reſiſtitur, approbatur.

De Concilijs generalibus conſideratio.

Tertium Concilium eſt generale, ſiue vniuerſale, & œcumenicum, ad quod ex vniuerſo orbe conuocantur Epiſcopi de rebus generalibus, quę omnes tangunt, vt eſt Fides, vel generalis Eccleſiæ reformatio; quod quidem autoritate legitima ſummi Pontificis ad Eccleſiæ proſpiciendum cógregatur. Duplex eſt autem Concilium generale, alterum abſolutè, ad quod ex omnibus olim Patriarchalibus ſedibus congregabantur Epiſcopi, nimirum Alexandrina, Antiochena, Ieroſolymitana, Conſtantinopolitana, atque Romana: nunc autem cùm illæ ſedes perierint, aut propter ſchiſma Romanam non agnoſcant Eccleſiam, ſatis eſt, ſi ex vniuerſis nationibus Chriſtianis Epiſcopis nonnulli cogantur, vocante eos Romano Pontifice. Nec enim neceſſarium eſt, vt omnes in vniuerſum Epiſcopi coëant, cùm multi illorum pro legitimè excuſatis haberi debeant, vt qui infirmitate vel ſeruitute, vel ſenectute, vel paupertate grauãtur, & ne omnes interim eorum diœceſes ſuis paſtoribus ſpoliatæ remaneant. Qui verò legitimè impediti, vel ex permiſſu Sedis Apoſtolicæ non veniunt, iis ſuum totum in eos qui conuenerunt, cenſentur tranſtuliſſe. Et denique vniuerſale cenſendum eſt, propter ſupremam autoritatẽ Vicarij Chriſti, ita vt Catholicum ſit, & vniuerſos obligans quicquid in illo definitur.

Concilium generale duplex eſt.

Sedes Patriarchales olim quinque; & quænam illarum iam deſinant eſſe.

Ad Synodum generalem Epiſcopi qui veniant.

Concilium vnde vniuerſale, ſeu generale ſit, atque nominetur.

Altera ſpecies Concilij vniuerſalis eſt congregatio maiorum Prælatorũ Eccleſiæ autoritate Pontificia ad aliquid communibus ſententijs definiendum, aut declarãdum: & hoc pro ratione cauſſæ quę tractatur, nunc plures, nũc pauciores habet prælatos, pro eorum ratione quæ tractanda ſunt. Cùm autẽ hoc ſuprema vicarij Chriſti autoritate fulciatur, ex parte poteſt dici vniuerſale, quia vniuerſos obligat: & talia fuerũt Concilia quædam prouincialia, quę Pontifex miſſis ad ea ſuis legatis & congregauit, & in illis definita cõfirmauit; vt Cõcilium Mileuitanum ſub Innocentio I. & Arauſicanum primum ſub Leone Magno. Cæterùm illud vniuerſale primo loco expoſitum, quando debeat congregari, non eſt vllo, aut diuino, aut Canonico iure expreſſum, ſed tantũ pro ratione temporũ & neceſſitate quę vrgeat in vniuerſalibus Eccleſiæ calamitatibus, celebrandum venit.

Alterum Concilij generalis genus.

Idem à quo & vniuerſalis nomen habeat.

Tẽpus cogendi Concilij Oecumenici.

Cæterùm quod in Concilio Conſtantienſi, & Baſileenſi fuit ſtatutum, vt quolibet decennio Concilium generale celebraretur, non fuit ab Eccleſia hactenus receptum, nec ſatis legitimè definitum. Et primum quidem iure receptum nõ fuit, quia id eſſet contra antiquorum Patrum morẽ, qui nullo certo, ſtatutoq; tempore illa coëgerunt, vt ex hiſtorijs probatis liquidum eſt: fuiſſet autem conſtitutum, ſi ad id vtilitatem Eccleſiæ ſpectare iudicaſſent. Deinde, præter rerum naturam, & rationem eſſet: nam vt prouincialia Cõcilia coguntur, vt alicuius prouinciæ, & mala euitentur, ac bona procurentur: ita Generalia & œcumenica non eſſent, niſi propter vniuerſalia mala, qualia ſunt nouę hęreſes, communeſq; ac generales Eccleſiæ deformationes, vel propter obtinenda contraria bona, congreganda. Quæ quia non eueniunt ſingulo quoq; decennio, aut breuius interdum euenire poſſunt: ideò non eſt quod præfixo & ſtatuto tempore debeant conuocari: ſicut nec medicina ſubleuans ante morbũ eſt adhibenda. Tertiò, ſi quolibet decennio generale Concilium cogeretur, Eccleſiaſticæ gubernationis genus diuino iure conſtitutum mutaretur prorſus, & varium redderetur. Voluit enim Dominus Ieſus, vt regimen illud eſſet monarchicum, & vt eſſet vnum ouile, & regnum, vnuſq; Paſtor, & Rex. Si aũt ſingulo decennio congregetur talis Synodus, certè dum illa perſiſteret, ad eam omnes cauſæ deferrentur. Intermedio quoq; tempore omnes qui ſe grauatos à Sede Apoſtolica exiſtimarunt, ad Concilium paulò poſt futurum per viam appellationis confugerent,

Quibus de cauſſis minimè expediat generale Concilium ſingulo decennio celebrari, vt olim Conſtantienſi, & Baſileenſi in Concilio definitum fuit.

I. Ratio.

II. Ratio.

III. Ratio.

Quale Chriſtus voluerit Eccleſiæ regimen eſſe.

Ioan. 10.

rant, & nulla eſſet plena Pontificis obediẽtia: vnde fieret, vt Eccleſiæ adminiſtratio non ad vnum, vt Chriſtus inſtituit, ſed ad ariſtocratiam, ſiue oligarchiam, hoc eſt, ad optimatum, ſeu ad paucorum primatum reduceretur, relicta meliori gubernandi ratione monarchica: quam & ius diuinum inſtituit, & ratio præſcribit.

Ratio gubernandi optima quæ.
IV. Ratio.

Quartò, tam frequenti generalis Concilij celebratione crebro ſuis paſtoribus deſtitueretur Eccleſia, & mala illa, quæ ex abſentia Epiſcoporum contingere ſolent, ſequerentur. Hinc alterum colligi poteſt, decretum illud non fuiſſe legitimè definitum, neque præſente aliquo, qui authoritate Romani Pontificis defungeretur: vnde felicem executionem non habuit, quia minimè expediebat ſeruari. Quare ad communia, & ordinaria mala Eccleſiæ declinanda ſatis eſſe poſſunt Concilia diœceſana, hoc eſt, Epiſcopi cum clericis ſuæ diœceſis: & prouincialia, hoc eſt, Metropolitani cum ſuis Epiſcopis: præſertim ſi illis adiungatur diœceſeon viſitatio per Epiſcopos, & Epiſcoporum viſitatio per Archiepiſcopos, & eorum omnium viſitatio per Apoſtolicæ Sedis legatos.

Cuius ſit generale congregare Concilium.

Concilia vero generalia autoritati ſupremæ poteſtatis, quæ in Papa reſidet, relinquenda ſunt, vt pro temporis & neceſſitatis ratione de illis diſponat, ac ſtatuat, quæ magis ad Chriſti gloriam, & Eccleſiæ vtilitatem faciant. Et hæc ſint ſatis de primo.

Vniuerſale Concilium quid ſit.

Ex dictis ergo, & his quæ dicentur, vniuerſalis Concilij definitio elici poteſt. Eſt enim Synodus œcumenica maiorũ Eccleſiæ Prælatorum congregatio, peculiari Romani Pontificis autoritate conuocata, ad aliquid communicatis conſilijs ac ſententijs ſolemniter tractandum in vtilitatem religionis Chriſtianæ, Epiſcopo Romano vel per ſe, vel per legatos in eo præſidente: quam definitionem facilè eſſet explicare, niſi eſſet ſatis per ſe nota.

Cõcilia à quo ſint inſtituta, à Deo an ab homine.

Secundo loco propoſitum fuit de Conciliorum inſtitutione tractare, an à Deo immediatè, an ab Eccleſia: nam ſunt qui vtramque partem tuentur. Nos tamen illi ſententiæ magis aſſentimur, Concilium inuentum eſſe Spiritus ſancti, tacitè ſuggeſtum Petro Apoſtolorum Principi, & reliquis eius ſucceſſoribus, tanquam remedium opportunum ad terminandas & extinguendas ortas de Fide vel Sacramentis controuerſias, ſiue ad abuſus extirpandos, & ad veterum morum diſciplinam reuocandam: ita tamen, vt hæc ſuggeſtio non efficiat ius diuinum, ſed ius tantum Canonicum, ſiue Eccleſiaſticum: quemadmodũ reliquæ omnes leges Eccleſiaſticæ ſiue de ieiunijs, ſiue de obſeruatione dierum feſtorum, ſiue de reliquis ſpectantibus ad diuina præcepta magis expeditè ſeruanda, ſunt quidem ab Spiritu ſancto Petri ſucceſſoribus, vel paſtoribus in Concilijs ſuggeſta; non tamen propriè ius diuinum, ſed canonicum tantùm conſtituunt.

Conciliorum celebrationẽ non eſſe iuris Diuini, vnde conſtet.

Quod ex eo primum probatur, quia nullum extat in Euangelio præceptum de celebrandis Synodis, neque ex præceptis Chriſti vlla colligitur conſequentia neceſſaria, aut euidenti. Nam quod in veteri lege Deuteronomij 17. præcipit Deus, vt cauſſæ ambiguæ per Sacerdotum in Concilio iudicium cum ſummo Pontifice terminentur: nihil ad nos; nam præceptum illud erat iudiciale, non morale.

Quænam in veteri Teſtamento iuris erant diuini, quę in nouo ſunt iuris Eccleſiaſtici.

Lex autem, quod ad cæremonias & iudicia attinet, nobis extincta eſt. Vt interim omittam, quod illa quæ ſpectabant ad cæremonias, & iudicia, quæ iuris erant Diuini in veteri Teſtamento, in Nouo iuris exiſtunt Eccleſiaſtici, ſiue Canonici.

Primum exẽplum.
Geneſ. 2.
Exod. 20.

Et vt aliquo exemplo illud illuſtrem, ecce in veteri Teſtamento ſanctificatio diei ſeptimæ, ſiue Sabbati, iuris erat diuini: nunc autem ſanctificatio diei Dominicę, quæ illi ſucceſſit, iuris tantùm eſt Eccleſiaſtici, vt rectè docet beatus Thomas in ſecunda ſecundæ, quę his verbis:

B. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 4. tom. 11. par. 2.

Obſeruantia diei Dominicæ in noua lege ſuccedit obſeruãtiæ Sabbati, non ex vi præcepti legis, ſed ex Conſtitutione Eccleſiæ, & conſuetudine populi Chriſtiani. Nec enim huiuſmodi obſeruatio eſt figuralis, ſicut fuit obſeruatio Sabbati in Veteri lege. Et ideò non eſt ita arcta prohibitio operandi in die Dominico, ſicut in die Sabbati. Sed quædam opera conceduntur in die Dominica, quæ in die Sabbati prohibebantur: ſicut decoctio ciborum, & alia huiuſmodi. Et etiam in quibuſdam operibus prohibitis facilius propter neceſſitatem diſpenſatur in noua, quam in veteri lege: quia figura pertinet ad proteſtationem veritatis, quam nec in modico præterire oportet. Opera autem ſecundum ſe conſiderata, immutari poſſunt pro loco, & tempore. Hęc ille.

Quid propriũ figuræ, ac typi, teſte Thoma.

Alterum exẽplum
Exod. 22.
Leuit. 22 & ſęqe deinceps.
Matth. 10.
Luc 10
1. Cor 9.

Idem etiam apertum redditur ex præcepto decimarum, quod in veteri quidem Teſtamento diuini præcepti erat, ac iudicialis: at in nouo Teſtamento etſi Diuini & Naturalis iuris ſit, miniſtrum alere, pro ſtatus eius decentia; dare tamen illi decimam bonorum ſuctum partem, non eſt niſi merè Canonicum, & Eccleſiaſticum præceptum.

Sicut autem ille locus Deuteronomij nihil ad rem facit, ita nec etiam locus Salomonis Eccleſiaſtis capite duodecimo, vbi habe-

Quorſum id: Verba ſapientum, &c. quæ per præceptorum cõſilium data ſunt à paſtore vno. *Eccl. 12.*

habetur: Verba ſapientum ſicut ſtimuli; & quaſi claui in altum defixi, quæ per magiſtrorum cõſilium data ſunt à paſtore vno. Quia illis verbis nullum continetur præceptum, ſed tantùm ea quæ per magiſtros cõgregationis fiunt ſub vno paſtore ſummo Sacerdote cõgregatos, laudatur quod efficaciam habeant permouendi, ad vitia declinanda, ac virtutem amplectendam: qualia fuerunt olim, quæ per Concilium Sanedrin vocatum, ſtatuebantur, & quæ nunc per Concilia decernuntur.

Ibì Dominus quid doceat: Vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. *Matth. 18.* I argum. ad probandum hunc locum.

Simile quod ex Euangelio producitur: *Vbi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum*; vires nullas habet. Nam nihil ibi Chriſtus de Concilijs celebrandis præſcribebat, ſed communem orationis fidelium efficaciam commendabat, & cui certus promittitur exauditionis fructus. Quòd ſi ad Conciliorum celebrationem illa pertinerent; in primis elicitur, tam certa eſſe iudicia Prouincialium conuentuum, atque Generalium Conciliorum: quod tamen falſum eſſe conſtat ex Concilio Carthaginenſi octuaginta Epiſcoporũ, vbi ter cum Cypriano Patres contra Orthodoxam de vnico Baptiſmo doctrinam

II. argum.

manifeſtè prolapſi ſunt. Deinde abſurdum colligitur, nempe quamlibet congregationem hæreticam ex duobus, tribusve conſtantem hominibus, habere Chriſtum ſuæ ſectæ præſidem: & cum illa deſtruat omnia, quæ in Eccleſia Catholica geruntur, iam ipſe Chriſtus damnaret Eccleſiam Catholicam. Cùm tamen dici non poſſit, ea Concilia in Chriſti nomine cogi, quæ repugnante Petro, ſiue eius ſucceſſore, & Chriſti vicario, coguntur: & tantùm ea dicenda ſint cogi in nomine Chriſti, quæ autoritate eius, qui locum Chriſti in terris tenet, congregantur.

Tertium, ac poſtremum.

Denique etſi hoc verbum dicamus ad celebrationem Conciliorum aliquo modo ſpectare, vt quidam ex Patribus adaptant: nihil tamen ibi præcipit, tantùm pollicetur quòd orantibus aderit, ſiue in Concilio, ſiue extra: ſiue Concilium ſit politicum, ſiue Eccleſiaſticum, ſiue generale, ſiue Prouinciale, ſiue Diœceſanum, ſiue regulare à religioſis congregatum. Cuicunque enim Concilio ritè congregato, & quacunque autoritate coacto, & non mittẽti falcem in meſſem alienam, ſed quæ ad ſe ſpectant, tractanti, adſiſtit Chriſtus inuocatus, vt eorumq; concilia rectè dirigantur, ſiue illa autoritate diuina, ſiue humana cogantur.

Quo tendat & illud: Dic Eccleſiæ: Si Eccleſiam non audierit, & ea quæ ſequuntur. *Matth. 18.*

Similiter illud: *Dic Eccleſiæ: Si Eccleſiam non audierit, &c. Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis, & quæcunque ſolueritis ſuper terram*: nihil de congreganda Synodo tradit, ſed tantum de rebelli, & contumaci puniendo; vbi Dominus inſinuat, ratam futuram Eccleſiæ ſententiam apud ſe, quam Epiſcopi in terra cõtra eum protulerint.

Petri Apoſtolos, & Seniores ad Concilium conuocantis exemplum, ius diuinum nequaquam conſtituere.

Qu d tantum in Scripturis iuris eſſe diuini dicendum ſit.

Poſtremò nec exemplum Petri, ad definiendum in hac cauſa cogentis Apoſtolos & Presbyteros, ius diuinum conſtituit: imò potiùs ius Eccleſiaſticum, & Canonicum, quia pręcepto Petri, & autoritate coactum fuit. Nec enim quicquid ex Scripturis per nonnullas conſequentias colligitur, conſentaneum eſſe diuinis pręceptis, continuò inſtitutum erit diuinum; ſed id tantùm, quod vt præceptum à Chriſto traditur, vel quod ex eo in neceſſaria, & euidenti conſequentia deducitur.

Conciliorum celebratio quam ſit iuri humano conſentanea.

Illud tamen non eſt negandum, celebrationem Conciliorum iuri naturæ eſſe maximè conformem, & conſentaneã. Ratione namq; duce & reges regunt ſua concilia ad deliberãdum de propulſandis malis ſui regni, & promouendis bonis. Idem faciunt Imperatores in bello, & medici ob eandem cauſam congregantur, vbi de ſalute alicuius agitur Principis, vt communicatis conſilijs deliberent de ratione ſanitatis ineunda: & aduocati ſimiliter conuenire ſolent, vt cauſæ iuſtæ, ac deſertæ certum patrocinium præſtare valeant. Ita religiones omnes ſua habent Capitula generalia. Sed hoc ius naturæ cùm nõ ſit principium, aut concluſio demonſtrata, ius diuinum non efficit.

Chriſti in Euãgelio de Concilijs certo aliquo tempore in Eccleſia celebrandis, nullũ verbum extare.

Gratianus.

Elicimus igitur, nullum verbum eſſe in Euangelio, quo Conciliorum celebrationem, inſtitutum eſſe diuinum, valeamus euincere: quanquam ſit iuri naturæ conſentaneum, & ex traditione Apoſtolica, ſicut alia multa, ſine ſcripto ad nos deriuatum, vt tradit Gratianus in nonnullis Canonibus decimæſextæ, & decimæſeptimæ diſtinctionis.

II ratio ab abſurdo ſumpta.

Ioan. 10. *Infra 21.*

Idem probatur, quia Chriſtus monarchicum Principatum inſtituit, ita vt eſſet vnum ouile, & vnus Paſtor, cui dixit: *Paſce oues meas.* Quòd ſi ipſe inſtituiſſet certo aliquo tempore celebranda Concilia, viſus fuiſſet monarchicum commutaſſe regimen in ariſtocratiam, oligarchiamve; id eſt, optimum ac præſtantiſſimum in deterius, vt etiam ratio ipſa præſcribit, & Plato, & Ariſtoteles ſolo rationis lumine cognouerunt: & ita poteſtas Papæ magna ex parte eſſet otioſa, & minus illi obtemperatum foret, quàm par eſſet.

III. Ratio.

Tertiò, ſi Dominus Concilia cogi ſuo voluiſſet præcepto, ad quæ ſummæ cauſæ referri deberent, & illis ab omnibus, etiam Pontifice, eſſet ſtandum,

proculdubio autoritas Pontificis ſuperior illa Conciliorum hactenus cognita non fuiſſet, vel duas conſtituiſſet ſummas poteſtates in Eccleſia, quæ de maiori autoritate ſemper certarent, & mutuò bonum regimen, quod in vnitate ſeruanda conſiſtit, impedirent, & ſemper ſeditionibus & ſchiſmatibus plena eſſet Eccleſia. Non eſt autem bona Principum multitudo, vt etiam ex Homero in duodecimo Metaphyſices libro docuit Ariſtoteles. Hæc autem inſtitutio non decebat ſummam ſapientiam, quæ Chriſtus eſt, & quæ nihil in Euangelio de Concilijs tradidit: de vnius autem ſui ſucceſſoris principatu magnificè loquitur, illumque prius promittendo, ac poſtea in die Reſurrectionis præſtando. Hic autem cùm ſummam habeat poteſtatem à CHRISTO, ſi cognouerit expedire, cogere poteſt Concilia pro temporis, & neceſſitatis ratione etiam vniuerſalia: quæ cùm eius authoritate congregentur, ac definita confirmentur, non poteſt eſſe vllum ſchiſma, aut rebellio ouium in paſtorem, atque Eccleſiæ ſalubriter proſpicitur.

Bonum Eccleſiæ regimen vnde pendeat.

Ariſtoteles.

Matth. 16.

Ioan. 21.

Romani Pontificis, Chriſti vicarij autoritas, & poteſtas.

Decreta igitur illa tria Conſtantiæ, ſiue Baſileæ edita, quorum primum eſt: Concilium immediatè habet autoritatem à Chriſto. Secundum: Papa tenetur obedire in omnibus vniuerſali Concilio ritè congregato, quod vniuerſalem Eccleſiam repræſentat. Tertium: Concilium habet facultatem cogendi etiam Papam, & poteſt illum punire, ac deponere, & illi ſubeſſe debet quæcunque dignitas, etiamſi Papalis exiſtat, in his quæ ad Fidem pertinent, & reformationem Eccleſiæ; aut non ſatis legitima ratione ſancita ſunt, & ſeditionem continent ouium in paſtorem; aut ſi, vt valeant, benignè interpretari volumus, intelligenda ſunt de tempore ſchiſmatis, in quo plures decertant pro Papatu: nam in ea cauſa ius ſupremum deuoluitur ad Concilium.

Quæ tria Conſtantienſis, ſeu Baſileenſis, Concilij decreta ſint nulla ratione ſuſcipienda, aut bonum in ſenſum accipienda.

IV. Ratio.

Quartò, idem confirmatur: quia multis ſeculis nulla Concilia Generalia celebrata fuerunt, vt cõſtat plus quam per trecentos annos vſque ad tempora Conſtantini, cuius tempore celebratum eſt Nicænum. Conſtat etiam à celebrata Nicæna Synodo, & alijs ſeptem œcumenicis, vſque ad Synodum Lateranenſem, ſub Innocentio Tertio, multa ſecula fluxiſſe, in quibus etſi multæ extiterint hæreſes, & vniuerſales abuſus, ac Eccleſiæ deformationes, nulla tamen cogebantur Concilia. Aut igitur aſſerendum, ſanctiſſimos illos, & doctiſſimos Eccleſiæ Romanæ Epiſcopos tale ius diuinum ignoraſſe, aut in illud cognitum ex malitia impediſſe: quorum neutrum meritò dici poteſt; vel illud vt ius Canonicum & Eccleſiaſticum tantùm agnouiſſe.

Nec dici poteſt, per tyrannos impeditos fuiſſe Epiſcopos, quo minus Generale Concilium celebrare poſſent. Nam etſi hoc dici queat de ſeculis illis ante Conſtãtinum, cùm omnes Imperatores infideles extiterint: de poſterioribus profectò ſeculis, quando imperabant, aut regnabant Principes Chriſtiani, id dici nequit: & ſi iuris diuini extitiſſet hæc Synodorum coactio, debebant omni tempore Epiſcopi congregari, etiam inuitis tyrannis, & pro obediẽtia præſtãda diuino præcepto, mortem ſubire non detrectare. Et cùm Chriſtus pro ſua æterna ſapientia prænoſceret, Conciliorum inſtitutionem difficillimam habere executionem; fruſtra mandaſſet ipſe crebram Conciliorum Generalium coactionem: quod ſciebat obſeruari non poſſe. Quare rationi magis videtur conſentaneum, ipſum per ſe minimè id præcepiſſe, ſed arbitrio & autoritati Pontificis permiſiſſe, vt ipſe pro loco, & tempore, cùm opus eſſet, celebrari præciperet, cui nemo poſſet obſiſtere, cùm in terris locũ & vices ſuſtineat Ieſu Chriſti Domini noſtri, cui cũ Patre, & Spiritu ſancto omnis debetur gratiarum actio, gloria & imperium in ſeculis ſeculorum, Amen.

Conciliorum, ſi diuini eſſet iuris celebratio; non debuiſſe illam, nec potuiſſe per tyrannos ac Principes infideles impediri vllo modo.

TRACTATVS LXXVIII.

In quo agitur de cogendorum Conciliorum Generalium ratione, ac de his, qui in eis præſidendi, & illa dirigendi, & in ijs proponendi ius habere videntur.

TERTIO loco propoſitum, quinam ſint illi, qui cogendi ſunt ad Synodum: & cùm illi qui conueniunt, habeant vel vocem conſultoriam, vel deliberatiuam, vel ex vtriſque concludentem, ad primam vocem poſſunt Synodo interuenire, & Sacerdotes ſimplices, & Religioſi, modò ſint viri doctrina, & literarum exercitio præcellentes, qui ante definitionem poſſint articulos ambiguos diſcutere, atque examinatione ſua illuſtrare; maximè verò ſi à ſummo Pontifice, vel à Principibus Chriſtianis, vel ab aliquibus Epiſcopis, ob eam cauſam ſint deſtinati. Hi enim perutiles exiſtunt toti Synodo, & inſtar ſunt Aduocatorum, qui cauſæ merita vtrinque agitant, atque examinant.

Eorum, qui ad Synodum generalem vocandi ſunt, datarique ſuffragia, ordo primus.

II. Ordo. nunant. Ad ſecundam vocem deliberatiuam, vt ſuperius diximus, non ſunt admittendi, niſi quibus de iure, ſiue conſuetudine poteſtas competit aſſiſtendi, & dicendi ſententiam: & hi ſunt Prælati maiores Eccleſiæ, hoc eſt, Epiſcopi, & illi, qui in ſuperiori ſunt gradu, vt Archiepiſcopi, Patriarchæ, ſiue primates, Abbates quoque, qui regunt Abbatias, & Generales Ordinum regularium, qui olim Archimandritæ dicebantur: quorum multi & iuriſdictione ampla funguntur, & interdum ampliori quam Epiſcopi, & doctrina illis non ſunt inferiores. Poſſunt & alij ex priuilegio vel Pontificis, vel ipſius Concilij vocem habere talem, vt Epiſcopi titulares, vel procuratores Epiſcoporum ad Cōcilium miſſi: maximè cum pauci ſunt, doctrinaque præcellunt, & illi, à quibus deſtinati ſunt, meritò habeantur excuſati: vbi verò per hoc aperiretur feneſtra, vt Epiſcopi non venirent, contenti procuratoribus quos mittunt, conſultum foret vt tales ad vocem definitiuam non admitterentur: ne magis procuratorum Epiſcoporum, quam Epiſcoporum Concilium poſſit appellari. Hoc autem & experientia docet, quia in Conciliis Generalibus ſoli ſubſcribunt Epiſcopi, & alij prædicti. Et in Concilio Chalcedonenſi, cum Dioſcorus quoſdam vellet introducere non Epiſcopos, qui cauſæ ſuæ patrocinium præſtarent; illis reclamatum eſt: Concilium Epiſcoporum eſt, non aliorum. Vnde minores Sacerdotes nunquam in Synodo habuerunt ſuffragium. Adhæc maiores Fidei cauſæ nonniſi ad maiores Eccleſiæ Prælatos iure ſpectant: ideò non debent minoribus competere, non autem Sacerdotibus, qui tantum in adiutorium & ſubſidiū maiorum Prælatorum, & quorum Epiſcopi perſonas repræſentant, vocati ſunt, vt ſeptuaginta duo diſcipuli in ſubſidium Apoſtolorum. Abſurdum præterea foret, ſi illi ſuffragium haberent: quia cum plures exiſtant quam Epiſcopi, res potius definiendæ ab eis penderent, quam ab Epiſcopis, qui pauci præ illis exiſtunt. Vt interim omittam, rationis non eſſe, vt minores æqualem proinde habeant poteſtatem, atque maiores paſtores. Magnum enim damnum Parœcijs inferrent ſuis abſentia ſua, ſi contingeret abeſſe ſimul Epiſcopum, & alios ſub eo paſtores curam animarum habentes.

Archimandritæ olim qui.

Procuratores Epiſcoporum cur vocem deliberatiuam in Concilio non habebūt.

Concilij Chalcedonenſis vox contra Dioſcorum.

II. ratio. *Luc. 10.* *III. ratio.* *IV. ratio. & quinta.*

Quid ſit ſentiendum de laicis, ſuperius explicauimus: nam exempla veteris legis, & huiuſce Concilij ab Apoſtolis celebrati, oſtendunt nullum ius illos habere ſuffragandi in Synodo: quemadmodum in ciuile, vel politicum Concilium non quiſque de plebe admittitur, niſi tantum Principes, vel deputati ciuitatum, prout Reſpublica, vel Rex inſtituerit. Exemplum verò laicorum fidelium, qui adſtiterunt electioni Matthiæ, vel electioni ſeptem Diaconorum, nihil euincit: quia in illis Conciliis nihil eſt definitum, quod ad Fidem ſpectet, ſed tantum autoritate, & conſenſu Petri datum eſt ius illos nominandi, quos ipſi poſteà vel ſuo ſuffragio confirmarunt, vel ad ſacros promouerunt Ordines.

Laici in Concilio an nullum ius habeant ferendi ſuffragij.

Act. 1. Si nullum ſalcrims habeant cur adſtiterūt illi in electione Matthiæ. Infra 6.

Ad vocem verò tertiam, quam & concludentem diximus, non omnes vocantur, cum hoc ad ſolum Pontificem Romanum, vel ad Legatos eius locum tenentes, & Synodo præſidentes omni iure ſpectet, & non ad aliquem alium, niſi ex permiſſione ipſius Pōtificis, quis gerat in hoc vices ſuas: valet enim Papa paucis aliis ſimul cum Legatis committere. Et hæc de tertio.

III. Ordo ad Synodum venientium.

Quarto loco diſputandum de illis verbis Concilium Eccleſiam vniuerſalem repræſentans. Quidam Epiſcopi in proximè celebrata vniuerſali Synodo, exiſtimabant neceſſarium eſſe vt illa clauſula apponeretur: Concilium Tridendinum, vniuerſalem Eccleſiam repræſentans: tum quia in hoc Concilio habetur: Placuit Apoſtolis, & Senioribus cum omni Eccleſia; tum quia Greg. diſtin. 15. cap. Sicut, conſtituta à Concilijs aſſerit vniuerſali conſenſu ſancita; tum quia Gelaſius in Achatium ſcribens 24. quæſt. 1. cap. Maiores, ſtatuit, Eccleſiam vniuerſalem illos refutare, quos ſacra Synodus damnauerat. Præterea Martinus Quintus in Concilio Conſtantienſi examinandum de Fide decernit interrogari, vtrum credat & aſſerat quod quodlibet Concilium Generale, ſiue Conſtantienſe, vniuerſalem Eccleſiam repræſentet.

An ad legitimam Concilij Oecumenici rationem ponenda ſit illa clauſula: Vniuerſalem Eccleſiam repræſentans. Opinio quæ affirmat.

B. Greg. *Gelaſ. Papa.* *Martinus V.*

Hæc tamen etſi vera ſint, non videntur tamen nunc eſſe obſeruanda. Primò, quia ante Concilium Conſtantienſe nunquam fuit obſeruatum: nam ſecunda Synodus vniuerſalis ita ſe inſcripſit: *Sancta Synodus orthodoxorum Epiſcoporum in maxima ciuitate Conſtantinopoli.* Chalcedonenſis verò in hunc modum: *Sancta & magna Synodus congregata in Chalcedonenſi ciuitate.* Leo etiam Primus, ſcribens ad Epheſinam primam Synodum, ait: *Leo Primus ſanctæ Synodo, quæ apud Epheſum conuenit, &c.* Et Valentinianus, & Martianus Imperatores tantum dicunt: *Deo amabili Synodo.* Et Quinta Synodus ſcribens ad Pontificem Romanum.

Altera opinio, quæ negat.

Quæ Synodi œcumenicæ eam particulā omiſerunt.

Leo I.

Quinta Synodus, inquit, *Domino noſtro per omnia ſanctiſſimo, & beatiſſ. Patri patrū, Archiepiſcopo Romanorum, & Patriarchæ Agapeto ab Epiſcopis Orientalis diœceſis, & ab his qui ſunt ſub ſanctis locis Chriſti Dei noſtri.* Sexta Synodus his vſa eſt verbis: *Conuenientes ſancta, & vniuerſali Synodo.* Conſtantienſis Synodus ſeſſione tertia, quæ prima extitit poſt receſſum & fugam Ioannis XXIII. ita ſe inſcripſit: *Hæc ſancta Synodus, ſanctum Conſtantienſe Generale Concilium nuncupata*: Poſtea verò in aliis ſeſſionibus ne putaretur ob receſſum Papæ, ac plurium Cardinalium, & Epiſcoporum, Concilium diſſolutum, adiecerunt: *Eccleſiam Catholicam repræſentans, in Spiritu ſancto legitimè congregata.* Poſtea tamen omiſſum eſt in 33. 34. & 35. ſeſſionibus, ob pacta inita cum Regibus Hiſpaniarum, & Prælatis, qui cenſebant ante horum vnionem nec fore Concilium vniuerſale, nec repræſentare vniuerſalem Eccleſiam; & propterea opus eſſet noua Concilij conuocatione, vt factum eſt ſeſſio. trigeſimaquinta. Simpliciter verò ſi rem inſpiciamus, maius quid eſt vocare ſe vniuerſale, ſeu œcumenicum Concilium, quam dicere, vniuerſalem Eccleſiam repræſentans: nihil enim propterea deperit vniuerſalis Concilij ratione ex eius omiſſione particulæ. Et hæc de quarto.

Concilium Conſtantienſ. eiuſmodi verba, vniuerſalem Eccleſiam repræſentans cur interdum vſurpauerit.

Quinto loco propoſitum fuit, an illa verba quæ habentur in ſeſſione decima ſeptima Concilij Tridentini, quæ eſt prima ſub Pio Quarto, proponentibus Legatis, ac præſidentibus, eſſent expungenda, an verò retinenda. Quod igitur rectè poſita ſint illa verba, & non tantum re ipſa, ſed etiam verba huic tempori, & ſtatui ſint conuenientia, nec ea mutari expedire; & facilè ſolui poſſe, quæ in contrarium producuntur, liquidum reddemus. Quæ igitur in Concilio tractanda ſunt, à Legatis eſſe proponenda, triplicem ſenſum facere poſſunt. Primum, ad eos honoris gratia hoc munus proponendi deferendum eſſe, ſicut honore, & præſidendi officio reliquis omnibus præſtant. Secundum, ad eos eſſe deferendum, qui ius habent dirigendi Concilium, cum vices ſummi gerant Pontificis. Tertium, ad eos ſpectare hoc munus proponendi, quia iuriſdictione & poteſtate funguntur cogendi eos ad hoc, vt nihil eorum iniuſſu proponatur, & tractetur in Concilio; non tamen vt de propoſitis liberè non dicant Patres quod ſentiunt. Omnibus his modis dico conuenire Legatis, vt proponant: & tertium ſenſum dico concurrere cum ſecundo, quia ius dirigendi Concilium, & ea, quæ in illo tractantur, neceſſario adiunctam habent iuriſdictionem, vel poteſtatem cogendi ad hoc, vt nihil eorum iniuſſu proponatur, quod legitimum ſit. Alioqui ius dirigendi, executionem nunquā haberet: nam ſi quis tentaret aliter facere, & proponere aliquid, quod Legatis non videretur proponendum, & ratum eſſet factum, nullum eſſet Legatorum in dirigendo Concilio munus, & eſſet in manu ſeditioſi cuiuſque, imò in hæretici poteſtate alicuius poſitum eſſet occupare Concilium in his quæ vellet, & impedire ea, quæ Legati proponerent, ſi tales non poſſent repellere, & inualida, atque illegitima declarare omnia, quæ contra ipſorum voluntatem eſſent propoſita.

An ea verba decimæ ſeptimæ ſeſſionis Tridentinæ Synod. Proponentibus legatis, ac præſidentibus, expungi, an retineri debeant.

Tribus modis legati poſſunt proponere in Concilio.

Cur ab eis ſit Concilium dirigendum tantummodo.

Quod ergo munus proponendi, ad Legatos Romani ſpectet Epiſcopi, probatur primo exemplo beati Petri, qui quidem in primo Concilio ad electionem Matthiæ congregato, ipſe præfuit, ac propoſuit: ſicut enim hoc loco ipſe primus præ omnibus quaſi Princeps loquitur. Eius autem factum, exemplum erat futurorum. At Legati eandem habent proponendi poteſtatem, quam accipiunt à Papa, cuius locum ſuſtinent. Hinc Cyrillus in libro Theſaurorum à quibuſdam citatus, ait: *Apoſtoli in Euangelijs, & Epiſtolis affirmarunt in omni doctrina, Petrum eſſe in loco Domini, & eius Eccleſiæ dantes locum in omni Capitulo, & congregatione, in omni electione, & confirmatione.* Idem deinde comprobatur ex praxi, & conſuetudine Conciliorum, quæ colligitur ex tertia actione Concilij Chalcedonenſis, vbi legati Leonis inter cætera ſic loquuntur: *Ideoque neceſſarium eſt, ea, quæ in medium proferuntur, per noſtram interlocutionem diſceptari.* Sic illi, oſtendentes rem eſſe conſuetam, quod ipſorum arbitrio diſcutienda in Synodo prius proponantur. Eiuſdem quoque Concilij actione decima tenentes locum Sedis Apoſtolicæ dixerunt, quod miſſi Apoſtolici prius loqui in Synodis, & confirmare ſoliti ſunt. Quibus in verbis ſuam agnoſcunt poteſtatem, id eſt, ius proponendi, & primum ſuffragium ferendi, ſiue diffiniendi. Vnde in Concilio Sardicenſi Oſius legatus Epiſcopi Romani omnia proponebat. Nam etſi ab Imperatoribus aliqui mitterentur, qui iudices diſcretiui dicebantur, quique & præſidere, & dirigere Concilia viderentur: illa tamen præſidendi ratio nequaquam erat vera, aut legitima, ſed illam autoritatem per potentiam vſurpare volebant. Dicitur quoque in Concilio Baſileenſi decimaſeptima ſeſſione, ſe Legatos admit-

Quod munus in Concilio proponendi, ad Legatos Romani ſpectet Epiſcopi Ratio.
Act. 1.

Cyril. tom. 2.

Apoſtoli in Euangelijs & Epiſtolis de Petro quid ſenſerint, teſtis ſit Cyrillo. II. Ratio.

Iudices diſcretiui in Concilijs quinam illi.

Concilium Baſileenſe.

admittere cum certis conditionibus, inter quas vna erat; vt ſeruaretur modus procedendi conſtitutus in eodem Concilio 27. Septembr. anni 1430. in publica congregatione incipiens: Primò ſint quatuor deputationes, vbi inter cætera habetur: *Quilibet iuxta propoſita per præſidentem reſpondeat pertinenter, & non per materias extrauagantes: ita quòd non liceat aliam materiam tractare, quam per præſidentem fuerit introducta.* Hæc ibi. Ex quibus non tantùm elicitur proponendi ius ad Legatos ſpectare, ſed etiam alijs non licere extra latitudinem eorum, quæ proponuntur, vagari: ergo multò minus licebit nouum aliquid proponere. III. Ratio. Tertiò, in Capitulis Eccleſiarum particularium ius proponendi eius eſt, qui de eodem Capitulo cæteris dignitate præſtat: & in Prouinciali proponere eſt Metropolitani: ergo in Generali Concilio eius erit tantùm proponere, qui ſimpliciter in Eccleſia cæteris dignitate præſtat: hic autem eſt aut Papa, aut Legatus. In ciuilibus quoque conuentibus tantùm Principis, qui eos congregauit, eſt proponere per ſe, vel per alios illa, propter quæ eos conuocauit, vt Imperatoris in Concilio Imperiali, & Regis in Regio. IV. Ratio. Quartò, eiuſdem eſt proponere quæ tractanda ſunt, cuius fuit indicere, & congregare Concilia, ad certum aliquid ſtatuendum: at cogere vniuerſalia, Pontificis eſt. Vnde Leo Papa, qui Synodum Chalcedonenſem in Eutychetem, & Dioſcorum coëgerat, & per Legatos illi præfuerat, ratum non habuit, quod Patriarcha Conſtantinopolitanus Anatholius in Synodo proponi, & decerni fecerat de ſuæ Sedis præeminentia ſuper Alexandrinam; eò quòd non ad id indixiſſet Synodum, nec id per ſuos Legatos proponi feciſſet. Vnde in epiſtola 51. ad ipſum Anatholium, eum grauiter reprehendit. Papæ ergo, & ſuorum Legatorum eſt ius proponendi; ſi ab alijs propoſita, & decreta nō habeantur rata. *Nicolaus. I.* Idem etiam conſtat ex epiſtola Nicolai Primi *Pelag. Papæ.* ad Patriarcham & Clerum Conſtantinopolitanum; & Pelagij ad Epiſcopos per Dardaniam, & Agathonis Papæ in ſexta Synodo: qui ſcribens ad Conſtantinum Imperatorem de poteſtate, quam contulit apocriſſarijs ſuis, ita habet: *Licentiam proinde eis, ſiue autoritatem dedimus apud tranquilliſsimum veſtrum Imperium, dum iuſſerit eius clementia ſimpliciter ſatisfaciendum; in quantum eis duntaxat iniunctum eſt, vt nihil profectò præſumant augere, minuere, vel mutare, ſed traditionem eius Apoſtolicæ Sedis, vt à prædeceſſoribus Apoſtolicis Pontificibus inſtituta eſt, ſynceriter enarrare.* Octauæ præterea Synodi actio 4. epiſtolam continet Nicolai I. *Nicol. I.* ad Michaelem Imperatorem, in qua manifeſtè oſtenditur, non licere ſanctæ Synodō ſe ingerere, niſi ad ea tractanda, quæ Pontifex commiſerit: *Vnde eiectionem Ignatij, & ſubrogationem Photij in eius locum, nullo,* inquit, *modo ferre poſſumus: maximè cum horum duorum negotium inueſtigari, & nobis renuntiari, non definiri mandamus.* Quintò, eius V. Ratio. eſt proponere, cuius & definire, vel ſententiam ferre de propoſitis: atqui hoc Papæ eſſe; vel Legatorum, ex quinta Actione ſextæ Synodi ſatis conſtat: ergo & proponere. Quod verò Legati in ſententia ferenda leguntur dixiſſe ad iudices diſcretiuos illos à Principibus miſſos: *Si iubeatis, &c.* non erat petitio autoritatis, ſed verbum humanitatis, vrbanitatisque: perinde ac ſi dixiſſent, Dignemini audire, &c. Sextò, Sexta. cùm ea, quæ in Conciliis ſtatuuntur, omnes, qui in Eccleſia vniuerſali ſunt, vim habeant obligandi, cōſtat non à quouis cum autoritate proponi poſſe, ſed ab eo tātum, qui poteſtatem habet. Nam conſtat ſecundum ordinem finium, cōſtitui & actuum, & agentium ordinem, vt dicitur libro 1. Ethicor. Eius ergo erit proponere, quæ ad totius populi Chriſtiani negotium ſpectant, qui toti reipublicæ Chriſtianæ præeſt: hic autem ſolus eſt Papa. Nec dici poteſt, Concilium habere hanc autoritatem, eò quod totam repræſentat Eccleſiam: hoc enim eſſet in definitionibus Concilij: at Concilium non definiuit vt proponat hic, vel ille; & propterea priuata potius huius, vel illius fieret autoritate, ac proinde non legitimè. Simili ratione vtitur B. Thomas in 2. 2. quæſtione 1. art. vltim. Et con- *B. Thom to. 11. part. 2. Ariſtot.* firmatur hæc ratio: quia eius videtur eſſe cum authoritate in Concilio proponere, cuius eſt arctare omnes Prælatos Concilij ad reſpondendum, & ad coercendum reſpondere contemnentes. Alioqui aliquo pro voluntate ſua proponente, poſſunt cæteri dicere, ſe nolle de ea re tractare, & ſe potius velle aliud proponere: vnde confuſio maxima ſequeretur: atqui ſoli Legati Pontificis talem habent poteſtatem, cui omnes iure teneantur obedire: ſoli ergo illi poſſunt legitimè proponere. Quod ſi quis dicat, poſſe ipſum Concilium ſingulos obligare ad tractanda quæ proponuntur: reſpondeo, hactenus nullum Concilium tale quid conſtituiſſe, nec talis eſt agnita poteſtas, niſi in vniuerſali omnium Prælato, & eius legatis. Quanquam non negauerim, tempore ſchiſmatis Conciliū habere autoritatem proponēdi, quia illud

...eos tunc deuoluitur. Septimo, directio Concilium, vt omnes Catholici fatentur, ad Papam, vel eius Legatos pertinet; ſed directio non conſtat ſine fine proponendi; ergo ipſorum eſt tantum proponere. Quomodo enim poſſet dirigere Concilium, ſi cuiuis, vel aliquibus liceret proponere quæcunque vellet, etiam inuito directore? Qui ergo ius proponendi adimit Papæ, vel Legatis; tollat ſimiliter directionem neceſſe eſt, cum vnum alteri arctiſſimè ſit cõiunctum.

'.Ratio.

Octauò, ſi alij, quã Legati proponerẽt, Papæ fieret iniuria, cui pro ſui primatus ratione id potius conueniebat, quam reliquis inferioribus, capitis eſt enim cæteris membris præſidere, illaq; ſuo influxu dirigere. Si ergo Papæ talis adimatur poteſtas, id eſſet, quia de eius prudentia, vel bona voluntate diffiditur: at id quid aliud eſſet, quam ei facere iniuriã, & animos hæreticis facere, qui Sedem Apoſtolicam, & Summum Pontificem inſectantur, & præſcindunt?

Nona.

Nonò, cum proponere tractanda, non niſi ſuperioris exiſtat, ſi non Papa, vel eius legatus, ſed Concilium delegat eos qui proponere debeãt, iam ipſo facto decernetur, Concilium Papa eſſe ſuperius, & maiorem poteſtatem habere: quæ opinio cum recens ſit in Eccleſia, ſcilicet à tempore Conſtantienſis Concilij, & paucorum Theologorum, ſi cum aliis contra ſentientibus conferatur, non ita debet per Concilium aliquod cõfirmari, ſed magis pro antiquo more Legatis eam facultatem relinquere: per quam tamen non probaretur, Papam toto Concilio ſuperiorem, ſed ſingulis illorum, vt quidam volunt.

Decima.

Decimò: ea, quæ proponenda ſunt, aut probari oportet à Pontifice, aut eius Legato; aut illis inuitis, & repugnantibus proponi poſſunt. Si demus primum probari prius oportere, quid incommodi ſequitur, ſi ipſi Legati proponant quę proponenda Pontifici, & ipſi videntur? Si inuitis Papa, & Legatis proponi quidem oporteret, iam in eorum definitionibus nihil firmi haberemus: quia non habemus Spiritus ſancti aſſiſtentiam niſi in illis, ad quæ indictum eſt, & quæ legitimo proceſſu in eo definita ſunt.

Concilium habet Spiritum ſanctum ſibi aſſiſtentẽ in quibus tantummodo.

At vtrumque hic deeſſet, quia Concilium quod à Pontifice indictum eſt, non vtique ad ea tractanda, quæ ipſe modò noluit tractari, indictum fuit, ſed ad ea, quæ ipſe deliberauerat. Proceſſus item non eſſet legitimus, proponente eo, ad quem minimè ſpectat; vel certè dubitari meritò poſſet, an eſſet legitimus, quod ſatis eſt ad hoc, vt nihil firmi haberetur. Quare & inutilis foret tot illa Prælatorum Eccleſiæ congregatio: nec tantum eſſet inutilis, ſed vergeret in ſchiſma, ſi, quæ Pontifici non placent, proponerentur. Nam qui poſſent proponere inuito Papa, etiam poſſent definire; Papa autem neque probaret, neque confirmaret, quia non rectè proceſſum eſſe meritò exiſtimaret. Cum ergo hi tenerent, decretum Concilij validum eſſe, alij verò inualidum, eo quod non eſſet à Pontifice confirmatum: quid aliud in Eccleſia, quam ſchiſma ex tali definitione Concilij orietur? cum præſertim quod Concilium ligaret, poſſet Papa ſoluere, & contra.

XI. Ratio.

Vndecimo, ſi propter libertatem Concilij aſſerendam contendat aliquis ius proponendi quæ tractanda ſunt, non ad Pontificis legatos, vel ſaltem non ad ſolos pertinere debere: quia æquum videtur, vt oratores Principum proponere valeant, quæ ad regnorum ſuorum ſpectant vtilitatem: iam eadem libertatis ratione Patriarchæ, & Archiepiſcopi, atque alij Prælati, idem poſſent petere, vt ſibi liceret proponere, quæ ad ſubditorum ſuorum, vel Prouinciarum ſuarum commoditatem faciunt. Quod ſi his conceditur, aliis verò negatur, iuſta querelæ cauſa multis daretur: ſi omnibus concederetur, res eſſet propemodum infinita, nec ad Concilij exitum vnquam poſſet perueniri, atque grauiſſimum damnum ex longa paſtorum abſentia paterentur Eccleſiæ, ac præterea confuſio eſſet, quo ordine quiſque deberet proponere. Multa quoque indigna, & quæ minimè talem congregationem decerent, proferrentur: vt ex parte in libellis oratorum à Principibus miſſorum ad Concilium Tridentinum videri potuit. Inter proponentes etiam contentio oriri poſſet, dum alius aliud, & fortè contrarium proponit: inter Patres ſimiliter ſtudia varia generare contentiones valerent, dum hæc potius in gratiam illius admittitur ad diſcuſſionem, quam aliorum. Quæ cum minimè ſint tolerabilia; nec in vllo Concilio legamus facta, planè arguunt, illud, ex quo ſequuntur, falſum eſſe, & abſurdum. Imo in ipſo Concilio Baſileenſi, quo quidam fouere ſolent hunc ſpiritum libertatis amatorem, nulli permiſſum eſt proponere niſi Præſidi: nec illi admittere debebant ad proponendum, niſi quæ ſaltem duabus deputationibus Patrum, quæ mediam omnem partem continebant, proponenda viderentur.

Cui tantum proponere permiſſum ſit in Concilio Baſileenſi.

XII. Ratio.

Duodecimò, ſi quis contendat, non cuiuis faciendam proponendi facultatem, ſed aliquos eſſe à Concilio deputandos, ad quos tum Prin-

cipum oratores, tum reliqui, qui habent aliquid ad proponendum, deferãt ſua poſtulata, rationesque, quibus nituntur: vel hi ergo omnia Concilio proponent: & res eſſet infinita, ac non leuibus incommodis ſubiecta quæ diximus; vel habebũt delectum, & ea tantum proferent Concilia, quæ ipſis proponenda videbuntur: ac tum ij, quorum poſtulata non admitterentur, aut poſtponerentur, iam conqueri poſſent deeſſe ſibi libertatem. Locum etiam haberent in his deputatis ſtudia principum, & alia humana non minus, imò magis quam in Legatis Pontificis, quos & integritate, & prudentia, & autoritate non minus quam alios pollere, eſt veriſimile. Vnde ſi aliquibus ea prouincia committenda proponendi, quibus magis ea conueniret? & à quibus ferrent repulſam æquiori animo ij, quorum poſtulata non viderentur proponenda? Cum enim Papæ locum teneãt, quem omnes Catholici vt patrem agnoſcunt, tolerabilius videbitur principibus, & aliis quod ad his negatum eſt, quam quod ab aliis, quos poſſint cauſari aduerſæ fuiſſe factionis; atq; hoc tempore, quo multi receſſerunt à ſummi Pontificis obedientia, atque eius autoritatem ſummo ſtudio euertere conantur, viri Catholici potius eam fouere, quam eneruare debẽt, eiuſque propugnatores potius, quam oppugnatores ſe præbere. Vnde quod hactenus illi ſemper licuit, quaque autoritate ſemper eſt vſus, non eſt ei adimendum vllo tempore: & potius, ſi quid habent Principes propoſitione dignum, curare deberent, vt approbante Pontifice, aut eius Legatis, proponatur, ſiquidem tales nihil quod honeſtum petant, illis denegabunt.

XIII. Ratio.

Decimotertiò: ſi Concilium Generale de ſingulis poſſet agere cauſis, inuito pontifice, iam in Eccleſia eſſent duo ſuprema tribunalia, duæ Cathedræ ſupremæ: quod vnitas Eccleſiæ non admittit. Quod ſi definire non valet, ergo nec proponere: præſertim cum Concilium Generale robur & autoritatem habeat à ſummo Pontifice, vt probat latè Cardinalis Turrecremata lib. 3. ſuæ ſummæ de poteſtate Eccleſiæ, iuxta diſtin. 17. & cap. Significaſti, de electione. Tantum ergo ſe poteſt extendere communi more ad ea, quæ Papa decernit, & conſequenter ad ea, quæ ab ipſo, eiusve Legatis proponuntur.

Concilium Generale robur & autoritatem ſuam vnde habeat. *Cardinalis Turrecrem.*

Decimoquarto: Soli Apoſtolicæ Sedi, eò quod in ea Deus totius Eccleſiæ poſuit principatum, conuenit de ſingulis omnium fidelium cauſis definire, iuxta ca. Epiſcopo. 9. q. 3. vbi Beda habet: *Sola Romana Eccleſia ſua autoritate valet iudicare de omnibus; de ea verò nulli iudicare permittitur*: at ſi cuiuis proponere, etiam definire liceret, quia quæ proponi legitimè, definire quoque poſſunt legitimè: præſertim cum in Concilio Generali nõ niſi maiores cauſas, & illas quidem arduas tractari oporteret. Sed tales cum ſeruentur ſummo Pontifici, iuxta cap. dudum. 3. quæſt. 6. nemo ergo proponere eas debet ſine voluntate Pontificis. Si dicas, Concilium habere autoritatem Papæ, fatendum eſt, ſed in his tantum, propter quæ Papa illud cogi voluit, in eoque tractari: ac ita rem ipſam benè habere hactenus comprobatum eſt. Quod ſi quis contendat, Proponant Legati quidem; ſed eiuſmodi verba (nempè, Proponentibus Legatis) à decreto expungantur, ne videatur Pontifex omnia ſibi arrogare velle.

Beda ſuper Apoc. ad c. 2. citatus à gloſſa ord. tom. 5.

Concilium habere autoritatem Papæ in quibus tantummodo.

Iam hic ſecundus noſter labor, vt oſtendamus, ea verba in decreto rectè poſita eſſe. Primum, quia ipſa Spiritus ſancti aſſiſtentia, quã in decretis Conciliorum condendis, præſertim in his, quæ ad Fidem, & mores pertinent, cum legitimè procedit, facilè perſuadet illa verba rectè eſſe poſita. Quod enim legitimè ad illud ſtatuendum proceſſerit Concilium, conſtat ex eo, quod nequaquam præcipitanter, ſed maturè, & dato tempore opportuno ad conſiderandum Patribus, & omnibus ferè conſentientibus conſtituta ſunt, & in publica ſeſſione promulgata, vno, aut altero muſſitantibus; quibus tamen ea verba probata fuerant.

Quod eadem verba: Proponentibus Legatis, rectè in decreto ſint propoſita. Ratio prima.

II. Ratio.

Deinde rationi fuit conſonum, vt de modo procedendi initio aliquid ſtatueretur: quemadmodum alias videmus factitatum, vt futuris contentionibus iretur obuiam. Refert enim plurimum ad ritè definiendum, ſi congruus procedendi modus obſeruetur. Quod verò hic ſit rectus modus, vt proponentibus Legatis res definiantur, rationes productæ teſtantur.

III. Ratio.

Tertiò, in Conciliis ſuperioribus meritò quædam decernuntur, quæ in prioribus definita non fuerunt propter dubitationes, erroreſque, qui indies contingere ſolent: & vt talia reprimantur, expedit illa in Eccleſia declarari. Neque propterea tacitè declararunt quod Papa ſit ſupra Concilium: quia ea quæſtio longè abeſt ab iſta, cum etiam qui maximè tenent, Concilium eſſe ſupra Papam, negare nõ poſſint, quin præſidere Concilio, ſit Papæ, vel Legatorum eius, ſaltem modo præſidendi directiuo, ad quem pertinet proponere.

IV. Ratio.

Deniq; hoc periculoſo tẽpore, & ad hæreſes, & ad ſchiſmata propenſiſſimo, prudentiæ fuit obuiam ire rerum noua-

nouarum cupidis hominibus, & ad aliena carpenda magis, quam ad ſua emendanda vitia procliuioribus; vel etiam quibuſdam malè de autoritate ſummi Pontificis ſentientibus; vel in eorum gratiam, qui malè ſentiunt, loquentibus, & impedire fructũ Concilij volentibus iactis (quaſi diſcordiæ pomo) in medium contentionis ſeminibus, quo minus eas quæſtiones pertractẽt & definiant, quæ huic tempori cõueniunt. Quod ſapienter obiter factum eſt per illa verba declarando, quod proponentibus, Legatis omnia eſſent in Concilio tranſigẽda: etſi adhuc quædam ad rem non facientia per alios propoſita ſunt præter Legatorum ſententiam (licet conniuerent illi eorum importunitati cedentes) tamdiu Concilij progreſſum impedierunt: quid quæſo factum eſſet, ſi liberum cuique, vel multis certè fuiſſet, quæcunque vellent proponere? fortè nec actum quicquam fuiſſet.

Ea verba: Proponentibus Legatis, in decreto poſita, cur minimè ſint expungẽda.

Quod verò illa verba non expedierit expungere, quod tertio loco dicendum propoſuimus, ex ipſo conſtat. Tum ne videatur Concilium Penelopes telam texere, & retexere, & eius ſermonem fuiſſe in illo, Eſt, &, Non. Tum quia etſi admitteremus verba illa prudentius fuiſſe omitti, & rem, ſicut antea erat, ſine nouo vllo decreto in praxi Concilij retineri; non tamen tolerandum eſt, vt ſemel definita & promulgata remoueantur. Eſſet enim inprimis autoritati definientis Concilij multum herogare: imò eam leuiſſimam apud homines reddere.

2. Cor. 8.

II. ratio.

Deinde aperiretur feneſtra in poſterum decreta Conciliorum vniuerſalium diiudicandi, & conuellendi obedientiam intellectus, quæ ipſos debet captiuare in obſequiũ Chriſti, ac ſubiicere definitionibus Eccleſiæ, & Concilij: quod ſi dæmon obtineret, ſatis ei foret, vt homines tranſuerſos ageret in omnes errores.

Infr. 10.

III. ratio.

Confirmarentur hæretici in ſua perfidia, & in Conciliorum, & Pontificis Romani contemptu: & arma Eccleſiæ Catholicæ validiſſima, quibus illi ſolent proſterni, fierent quaſi ſagittæ paruulorum contra ipſos, dum Catholicis Eccleſiæ filiis viderent eleuari Concilij autoritatem.

Pſalm. 63.

Quarta & poſtrema.

Denique ſi eiuſmodi verba remouerentur, multi exiſtimarent rem ipſam ſublatam eſſe, nempe, ius proponendi ad Legatos Sedis Apoſtolicæ non ſpectare.

Obiectiones quædam in contrarium diluuntur.

Supereſt nobis ille labor ſoluendi quædam, quæ obiici poſſunt in contrarium. Primò aiunt, huiuſmodi verba vſitata non fuiſſe. Sed ſatis eſt, quod res eſt antiqua, & multa ſunt in Conciliis poſterioribus declarata, quæ in prioribus non fuerant definita, quia nondum venerant in controuerſiam.

Secunda.

Secundò aiunt: Adimitur Concilio libertas. Non ita eſt, ſed liberè quiſque de rebus propoſitis dicere poteſt ſententiam ſuam. Nec bona eſt conſequentia: Non licet proponere, niſi quæ Legatis videntur, ergo nec erit libertas ad definienda propoſita. Imò contrarium ipſo facto oſtenditur, cum liberè quiſq; dicat quod ſibi videtur: libertas namque proponendi non eſt neceſſaria Concilio, nec vtilis.

Tertia.

Tertiò aiunt: Adimitur ſaltem libertas Concilio. Sed nunquam in Concilio fuit talis authoritas, niſi quatenus Concilium complectitur Legatos, qui illam habent, vel aliis eam ex cauſa concedere poſſunt. Quare cum Concilium eam nunquam habuerit, nec ei adimitur, nec adimi poteſt.

Quarta.

Quartò: Per hanc legatorum autoritatem cogentem, videtur forma ſubſtantialis Conciliorum, quæ libertatem includit, prorſus auferri. Sed autoritas proponendi vim cogentem ad definiendum non habet: & hæc, non illa Conciliis eſt ſubſtantialis, nec tamen Papæ confirmationem excludit.

Quinta.

Quintò: Non videbatur huic tẽpori conuenire, vt Papa præ ſe ferret quod ad ſe vellet omnia reuocare, etiam quæ in Conciliis agenda ſunt, cum homines ſatis ſint perſuaſi, multa eum vſurpaſſe, quæ ſibi non conueniunt. Imò verò cum homines in dubium reuocent Papæ autoritatem à Chriſto ei conceſſam, non tam propter ipſum, quam propter Eccleſiam, nequaquam eſt permittendum, vt in minimo illa lædatur, aut eneruetur.

Matth. 16 & Ioan. vlt.

Et ſic Eccleſia in aliis procedere conſueuit, vt nullo modo cum hæreticis videatur conuenire, vel in vocabulis. Hinc in Epheſino Concilio decretum eſt, vt beata Virgo non tantum Chriſtotocos, ſed & Theotocos diceretur.

B. Virgo non tantũ Chriſti, ſed Dei mater eſt. Sexta obiectio.

Sextò, quando Papa congregat Concilium; videtur illis ſuam autoritatem cõmunicare: poteſt ergo Cõcilium propter plenitudinem poteſtatis, quam accepit, de omnibus cauſis iudicare: vnde & proponendi ea, quæ viſa fuerint, poteſt autoritatem aliis, quam Legatis dare.

Papa quam autoritatem Concilio, & poteſtatem tribuit.

Reſpondeo, quod etſi à Papa concedatur, communicari poteſtatem Concilio: non tamen poteſtatis plenitudinem, ſed tantum, quantum neceſſe eſt ad proſpiciendum illis cauſis, ad quas definiendas congregatur. Vnde in Octaua Synodo in ſubſcriptionibus Legatorum Romani Pontificis cõſtat, quod non dederint aſſenſum liberum, ſed vſque ad informationem Papæ Adriani in iis rebus, quæ eidem non plenè innotuerant, licet in eo quod præcipuum erat,

& ad quod declarandum coacta erat Synodus, abſolutè potuerint conſenſum præbere.

Septima obiectio.

Septimò argumentantur ex Concilijs antiquis Generalibus, quæ iuriſdictionem exigebant etiam in reſeruatis, id eſt, in excommunicationibus, & Epiſcoporum depoſitionibus. Patet ergo, quòd facultatem proponendi quæ vellent, dare alijs poſſent. Sed certè omnia, quę in illis Concilijs geſta ſunt, autoritate Romani fiebant Pontificis, & non aliter. Et ſic reſpondendum eſt, ſi obijciatur ex c. Presbyter, diſt. 81. & ex cap. Presbyteros, diſt. 50. vbi traditur, quod Concilium diſpenſat, nimirum per autoritatem Papæ communicatam. Et ita ſimiliter reſpondendum ad id, quod producitur ex cap. Epiſcopus. 11. q. 3. & alijs capitibus: nam talia ſine Pontificis poteſtate minimè fiebant. Quod verò producitur ex cap. Antigonus, tit. de pactis, vbi in Concilio Africano propoſuit vnus Epiſcopus, & vniuerſi reſponderunt placere: ergo cuiuſuis eſt (aiunt) proponere: dici poteſt fuiſſe Concilium prouinciale, & ex commiſſione Metropolitani, vel Legati potuit proponere.

Octaua obiectio.

Poſtremò obijciunt Concilium Conſtantienſe, in quo decretum eſt, Conciliũ habere ſupremam autoritatẽ à Chriſto ſuper omnes fideles: ergo etiam poteſtatem omnes cauſas proponendi, ac definiendi. Sed dici poteſt, non fuiſſe vniuerſale decretum, ſed in tempore ſchiſmatis, in quo non conſtabat de vero Eccleſiæ paſtore: quare illam poteſtatem tunc meritò habuit. Conſule, ſi vis, librum ſecundum Cardinalis de Turrecremata, cap. 99.

Card. Turrecremata.

Quod ſolius ſit Rom Pontificis Oecumenicum congregare Concilium.

Quòd verò ſummi tantùm ſit Pontificis Oecumenicum congregare Conciliũ, non erit difficile oſtendere. Nam in primis in Veteri Teſtamento Sacerdotis ſummi erat congregare Concilium, Deut. 17. & Demetrius Rex 1. Machab. 14. eam autoritatem tradit Simoni, vt nemo ſine ipſo conuentum in regione facere poſſet. Quanquam hæc facultas magis fuerit ad cogendum ciuile ac politicum Concilium; quia illud poterat tribuere Rex Demetrius Simoni, quatenùs dux & princeps erat gẽtis Iudęorũ: nam quatenus ſummo Sacerdotio fungebatur, à Deo illam autoritatem habebat, de qua Deuter. 17. Petrus quoque idem docuit ſuo exemplo: nam coegit Concilium ad electionem Matthiæ, & ad terminandam quæſtionem num credentes ex Gentibus ad legis cæremonias ſeruandas arctarentur, Actor. 15.

Act. 1.

Traditione idem euincitur.

Idem oſtenditur Patrum Traditione. Nam Athanaſius in Synodo Alexandrina cum alijs Epiſcopis ſcribens ad Felicem Papam:

B. Athanaſ.

Scimus, inquit, *in Nicena magna Synodo circa 118. Epiſcoporum ab omnibus eſſe concorditer roboratum, non debere abſque Romani Pontificis ſententia Concilia celebrari, nec Epiſcopos condemnari.* Hæc ille, ad cuius Athanaſij literas totius Synodi nomine ſcriptas reſcribens Felix, atque de eodem priuilegio loquens, ait:

Felix Papa Ca. 20. in fin.

Solummodò Chriſtus Ieſus huic ſanctæ Sedi, id eſt, Apoſtolicæ, hoc facere commiſit, vtpote quoniam ſolus, atque præ omnibus præfatus princeps Apoſtolorum creditus eſt, atque percipere meruit à Rege Regum Chriſto Deo claues regni cælorum.

1. Tim. 8.
Matth. 16.

Sic ille, ſcribens iure diuino hoc gaudere priuilegio Sedem Apoſtolicam, quod Athanaſius dixerat in Nicena Synodo eſſe conceſſum: ſed illud declarauit Nicena, quod agnouit à Chriſto, Petro, ſuiſque ſucceſſoribus fuiſſe tributum. Marcellus quoque Papa cap. 2. ſuorum decretorum:

Marcell. Pap.

Simulq́; ijdem (ſcilicet Apoſtoli) *inſpirante Domino, conſtituerunt, vt nulla Synodus fieret præter eiuſdem Sedis autoritatem, nec vllus Epiſcopus niſi in legitima Synodo, ſuo tempore Apoſtolica autoritate conuocata, ſuper quibuslibet criminibus pulſatus audiatur, vel iudicetur. quia Epiſcopi iudicia, & ſummarum cauſarum negotia, ſiue cuncta dubia, Apoſtolicæ Sedis autoritate ſunt agenda, & finienda.* Hæc ibi, vbi ex reuelatione traditum, & ab Apoſtolis definitum hoc fuiſſe perhibetur. Adhæc Pelagius Papa ſcribens ad omnes Epiſcopos, qui indebito titulo Ioannem Conſtantinopolitanum Epiſcopum vniuerſalem vocauerant, ita ſcribit:

Pelag. II. Pap. epiſt. 1. prope initium.

Relatum eſt ad Apoſtolicam Sedem, Ioannem Conſtantinopolitanum Epiſcopum vniuerſalem ſe ſcribere, voſque ex hac ſua præſumptione ad Synodum conuocare Generalẽ, cùm Generalium Synodorũ conuocandi autoritas Apoſtolicæ Sedi beati Petri ſingulari priuilegio ſit tradita: & nulla vnquàm Synodus rata legatur, quæ Apoſtolica autoritate non fuerit fulta. Quapropter quicquid in veſtro conuenticulo (quia Synodus taliter præſumpta eſſe non potuit) ſtatuiſtis ex autoritate ſancti Petri Apoſtolorum Principis, & Domini Saluatoris voce, qua B. Petro poteſtatem ligandi, atque abſoluendi ipſe Saluator dedit: quæ etiam poteſtas in ſucceſſoribus eius indubitanter tranſiuit, præcipio omnia, quæ ibi ſtatuiſtis, & vana, & caſſata eſſe; ita vt deinceps nunquàm appareant, nec ventilentur.

Matth. 16.

Et ante eum Iulius Papa in reſcripto ad Orientales pro Athanaſio, & cæteris:

Iulius I.
Cap. 29.

Regula noſtra, inquit, *nullas habet vires, nec habere poterit: quoniam nec ab Orthodoxis Epiſcopis hoc Concilium actum eſt, nec Romanæ Eccleſiæ legatio interfuit, Canonibus præcipientibus ſine eius autoritate Concilia fieri non debere. Nec vllum ratum eſt, aut erit vnquàm Concilium, quod non fultum erit eius autoritate.* Hæc ille. Sicut igitur Concilia in Tyro & Antiochia con-

Quænam Cōcilia per Apoſtolicam ſedem damnata fuerint, atque reiecta.

gregata, autore Euſebio Nicomedenſi Ariano, contra Athanaſium Papa euertit Iulius; ita Damaſus Ariminenſe damnauit Concilium, & Leo Epheſinum II. & Innocentius I. illam Synodum, qua in exilium miſſus eſt Ioannes Chryſoſtomus, & Pelagius II. irrita reddidit omnia, quæ à Ioanne Conſtantinopolitano vniuerſalem ſe vocante, & Synodum ex toto Oriente congregante conſtituerat. Audi quid Hiſtoria tripartita enarret de illa prima Synodo, quam Iulius damnauit: *Euſebius Arrianus in Antiochia Syriæ Synodum cogit, ad quam conuenerunt ex ciuitatibus diuerſis Epiſcopi nonaginta. Maximus tamen Ieroſolymitanus Macarij ſucceſſor non affuit, cogitans quod ipſi poſſet ſubripi, vt in damnationem ſubſcriberet Athanaſii. Sed neque Iulius interfuit maxima Romæ Præſul. neque in locum ſuum aliquem deſtinauit, cum vtiq; regula Eccleſiaſtica iubeat, non oportere præter ſententiam Romani Pontificis Concilia celebrari.* Hæc ibi.

Hiſt. Trip. li. 4 cap. 9.

Rationes. I. Ratio.

His autem Canonibus & ratio ipſa manifeſtè ſubſcribit. Nam primum illius ſolius eſt omnia agere, & diſpenſare quæ ad vniuerſam Eccleſiam ſpectāt, cui commiſſa eſt huiuſmodi vniuerſalis Eccleſiæ cura, ſed ſoli Petro hæc commiſſa eſt, cui dictum: *Paſce oues meas*: ergo eius eſt conuocare Synodū Generalem, quæ totā Eccleſiam reſpiciat. Deinde, eius eſt vniuerſalia congregare Concilia, cui omnes obedientiam debent, & quæ ipſos ad veniendum cogere poteſt. Tertiò, ſicut ſolius Imperatoris eſt cogere Imperiale Concilium, & Regis Regale, & Metropolitani Prouinciale, & Diœceſani Epiſcopi, & præſtātioris dignitate perſonæ, ſiue Decani in Eccleſia particulari Canonicorum congregare Capitulum, & illorū qui præſunt toti ſuæ religioni, id eſt, Generalium, cōuocare religioſos ad Capitulum generale: ita igitur in vniuerſali Eccleſia eius erit cogere Synodum generalem Epiſcoporum, qui omnibus maior eſt, & qui Epiſcopus Epiſcoporum meritò dicitur. Alioqui Concilium non erit, neque conuentus legitimus; ſed conuenticulum potius, ſiue Conciliabulum.

Ioan. 21.

II. Ratio.

III. Ratio.

Proponuntur aduerſariorū argumēta, ac diluuntur. I. argum.

Neque obſtant in contrarium quæ obiiciuntur. Primò, quod Act. 6. duodecim cōuocauerunt multitudinem diſcipulorū ad Synodum. Nam ſicut nūc Papa cū Cardinalibus aliquid ſtatuente, non ſequitur, quod Papæ authoritate principaliter non ſtatuit: a neque tunc, quia Petrus communi conſilio omnia tunc efficiebat, quanquam in ipſo eſſet ſumma poteſtas. Obiiciunt ſecundo; multa vniuerſalia Concilia in Dei Eccleſia indicta, & congregata fuiſſe autoritate Imperatorum, vt conſtat de quatuor illis primis Generalibus Synodis; & tamen illi Imperatores minimè accuſantur de vſurpata aliena autoritate, ſed commendantur de zelo fidei, quo accenſi illa congregarunt. Dicendum eſt, Imperatores non niſi habito conſenſu & autoritate Romanorum Pontificum, imò ipſis rogantibus Romanis Epiſcopis, id feciſſe, quò eorum potentia citius Epiſcopi, & ſine impedimento poſſent congregari. Nam vt dixere Iulius, & Pelagius Pontifices in locis præallegatis, nullum eſt ſolidum Concilium, quod non fuerit autoritate Papæ congregatum. Aut dicendum eſt, olim cum Eccleſia adhuc ſuis viribus non inſiſteret, ſed innixa eſſet poteſtate profana, & populo magna ex parte adhuc Gentili, nec Romanus orbis eſſet in tot magna diſtractus; ideo Sacerdotibus permittentibus, imò interdum etiam ſuggerentibus, atque exigentibus, ab Imperatoribus Concilia indicebantur, quò tutius Epiſcopi ex diuerſis regionibus cogi poſſent; moniti tamen eius autoritate, penes quem reſidebat ſumma poteſtas, qua & Synodus protecta quietius & ſecurius procedebat. Ceſſante autē cauſa, & mos ille ceſſare debuit, agnoſcentibus ipſis Principibus nullam ſe habere in ſpiritualibus poteſtatē. Vnde B. Hieronymus reſpiciens ad illa ſecula, in quibus Imperatores cogebant Concilia, libro 2. Apologiæ aduerſus Ruffinum ſcripſit: *Reſponde quæſo: Synodus à qua excommunicatus eſt* (ſcilicet Hilarius) *in qua vrbe fuit? Dic Epiſcoporum vocabula; profer ſententias ſubſcriptionum, vel diuerſitatem, vel conſonantiam. Doce qui eo anno conſules fuerint, quis Imperator hanc Synodum iuſſerit congregari.* Hæc ille: Hinc eſt, vt Concilium VIII. Can. 17. pœnas ſtatuat principi impedienti Epiſcopos ad Concilium venire: illumque communione priuandum ſtatuit. Non ignoro, multos produci à diſputantibus euentus, in quibus ius cogendi Synodum deuoluatur ad Eccleſiā: vt ſi in aliqua magna calamitate ſpirituali Eccleſia eſſet poſita, cui ſoli per Cōcilium Generale poſſet proſpici, & Papa ſæpè monitus nollet cogere, tunc meritò poſſet, vt contra ſuſpectum de hæreſi, & per conſequens in Papatu dubium, contra eū procedi, cogique Concilium. Ita etiam eſſet, ſi duo contenderent de Papatu, & neuter eorum eſſet certus, & legitimus Eccleſiæ paſtor: quia tunc procedi poſſet ad cogendam Synodum, in qua primo die de eligendo Papa tractaretur: vel ſi Papa, & ſimul cum eo omnes Cardinales interficeren-

II argum.

B. Hier. to. 2.

Epiſcoporum ad Concilium aduentū impedientium Principum pœna.

Cogi Synodum abſque ſummo Pontificis autoritate quando poſſet.

ficerentur, vel ſi Papa manifeſtè ſit conuictus de hæreſi, & illã nolit abiurare; in his enim, & ſimilibus factis ſi aut ciuiliter eſſet mortuus per dementiam, aut captus ab infidelibus, tunc fortaſſe aliquod ius cogendi Concilium ineſſet Eccleſiæ. De quo hic fuſius non cenſui operæpretium eſſe diſputare, cum multi de ea re ſcripſerint, & nos ad alia vtiliora feſtinemus, & maximè vt diſſeramus de ſalubri Conciliorum autoritate ad hæreſes extirpandas, & mores reformandos totius Eccleſiæ Sponſæ Ieſu Chriſti, qui cum Patre, & Spiritu ſancto pari fruitur diuinitate, imperio, & maieſtate; in ſecula ſeculorum, Amen.

TRACTATVS LXXIX.

De inuiolabili, & ſacroſancta Generalium Conciliorum autoritate, quã in Eccleſia Dei habent ad reuincendos hæreticos, & Catholicos inſtruendos.

Quibus de Synodis Generalibus non inſtituitur diſputatio.

SEXTO loco agẽdum nobis de ſaluberrima Conciliorum Generalium autoritate, primum quidem in ſeipſa, deinde verò vt conferri poteſt ad ſummi Pontificis poteſtatem. Vt igitur Conciliorum autoritas magis eluceſcat, præmittendum eſt, nos non hic agere de Concilio Generali, quod Romani Epiſcopi autoritate nõ eſt coactum, neque confirmatum: nam talia multa ſuperius oſtendimus manifeſtè aberraſſe. Secundò, Concilium Generale, etiam Romani Epiſcopi autoritate coactum, errare in Fide poſſe, ſi non legitimè procedat, quemadmodum Concilium Epheſinum II. in quo Legatis Leonis Papæ repugnãtibus, Epiſcopi ferè omnes Dioſcori hæreſi ſubſcripſerunt. Confirmat hoc idem Leo Papa in epiſtolis quibuſdã, atque Synodus VIII. act. 7. & Nicolaus I. in epiſtola ad Michaëlem I. Imperatorem. Denique Eugenius IIII. in decreto vnionis Armenorum, & Iacobinorum, poſtquam Epheſinam Synodum ſub Leone coactam damnauit, quod videlicet Eutychetis errori aſſenſerit, ſubiungit; *Suſcipit ſancta Romana Eccleſia non ſolum dictas tres Synodos* (nempè Nicenam, Conſtantinopolitanam, & Epheſinam primam) *ſed & omnes alias vniuerſales autoritate Romani Pontificis legitime celebratas.* Hæc ille, non tantum requirens autoritatem, vt legitimè cogantur, ſed etiam vt legitimè celebrentur, & legitimè celebrata confirmentur. Quod etiam autoritate Baſilij confirmatur, qui

Leo Papa. Synod VIII. Nicol. I. Eugen IV.

Romana Eccleſia quas omnes Synodos Generales ſuſcipiat.

in epiſtola ad Epiſcopos Italiæ & Galliæ ſic habet: *Indubie ſumma laude dignum iudico, quod vobis à Domino conceſſum eſt, vt fucatum à probato, puroq; diſcernatis; Patrum autem fidem ſine vlla præuaricatione prædicetis, quam & nos ſuſcepimus, cognouimusq; ex Apoſtolicis characteribus formatam, coniuncti quoq; ipſi, & omnibus quæ Synodi Scriptura regulariter & legitimè ſunt inſtituta.* Sic ille rectè, & regulariter decretis conſentire ſe tradens: nouerat enim, multa minus regulariter tradi. Quare quædam ſunt Concilia legitimè congregata; non tamen legitimè procedentia, neque confirmata: vt Epheſinum Secundũ authore Leone coactum eſt, ſed non eſt ab eo, vel ab altero confirmatum. Baſileẽſe quoque indixit Eugenius IV. nec tamen illud confirmauit ipſe, aut alius: contra verò alia ſunt cõgregata ſine autoritate Põtificis, & tamen poſtea confirmata. Conſtantienſis Synodus etſi à principio à nullo Romano Epiſcopo ſit congregata, confirmata tamen eſt à Martino V. ſicut Mileuitanum autoritate nullius Romani Pontificis coactum, confirmatum tamen eſt ab Innocentio I. & Celeſtino Pontificibus.

B. Baſil epiſt 69 in ſi. to 2. Patrum autoritati quæſitũ tribuat Magnus ille Baſilius.

Quæ Synodi generales autoritate quidẽ Sedis Apoſtolicæ coactæ, non tamẽ fuerint confirmatæ: quæ vero confirmatæ, ſed non ab illa coactæ.

Quod autem Concilia, quæ rectè ſunt congregata, ac legitimè procedunt, & Pontificis autoritate firmantur, ſacroſanctam habeant, & inuiolabilem autoritatem in hæreticos noſtri ſeculi, multis modis comprobatur. Primò, quia nolens obedire Sacerdotis imperio, quod cõmunicato cum reliquis Sacerdotibus conſilio pronuntiatum eſt, ex decreto iudicis ille morti addicitur Deuter. 17. multò ergo magis reatum æternæ incurrit mortis, qui Generalis Concilij autoritati refractarium, atque contumacem ſe exhibet. Deinde, ſi hæc via Conciliorum debilitetur, & eorũ autoritas infringatur: vniuerſæ profectò damnatæ per illas hæreſes reuiuiſcunt, ac redeunt in Eccleſiã: omnia in ea definita dogmata reuocarentur in dubium, & nihil eſſet firmum, aut ſolidum in Eccleſia Dei, ſed omnia vacillarent. Tertiò: Symbolum Fidei Nicenum, quod in ſolennioribus diebus in Eccleſia Dei publicè canitur, incertę eſſet autoritatis, aut infirmæ. Imò quò magis vrgeam, tota Canonicorum librorum ſeries, quæ in Generalibus Conciliis nobis tradita eſt, nobis deperiret, ſi errare Concilia vniuerſalia poſſent. Quartò, videri poſſet diuina prouidentia minus hominum ſaluti proſpexiſſe, & Chriſtum non præſtitiſſe, quod pollicitus eſt de mittendo Spiritu ſancto, qui duceret Eccleſiam in omnem veritatem, & quod de ſe ipſo dixit: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus*

Quod Concilia rite congregata, ac legitimè procedentia, necnon Pontificis autoritate firmata errare nequeant.

I. Ratio.

II Ratio.

III. Ratio.

IV. Ratio.

Ioan. 16.

Matth. 18.

nibus diebus: vſq; ad conſummationem ſeculi,aut hactenus dormitaſſe, ſi conuentus generales Epiſcoporum Spiritum ſanctum inuocantium permiſiſſi fuiſſent errare: nam cum nulla certior via relicta nobis ſit ad Catholicum Fidei dogma explicandum, atq; decidendum,nullam prorſus rationem Fidei cõtrouerſias definiendi,aut ſenſum verum Scripturæ eruendi haberemus, cum tamen ad alias lites de bonis corporis,aut fortunæ terminãdas nobis per iudices viuos, à quibus appellare non licet,proſpexerit. Videri igitur Deus poſſet magis curaſſe humana hæc,& temporalia bona,quam ſpiritualia & æterna.

Hæreticus ſatis eſſe aſſerit Scripturam,& verbum Dei.

Neque nobis obiiciat hæreticus, ſatis eſſe ſacram Scripturam, ſiue Dei verbum: nam cũ illi quiſque affingat ſenſum ſuum, & inſtar naſi cerei huc atque illuc inflecti poſſit, nunquam per illud controuerſia de Fide orta terminari poſſet, quolibet pertinaciter cõtendente pro ſe ſtare Scripturam.

B. Aug. to. 7. In Fidei controuerſiis quonam accurrendum, teſte Auguſtino.

Quare prudenter B. Auguſtinus libro in Creſconium, minimè nos ad Scripturam, ſed ad Eccleſiam mittit in controuerſiis Fidei,dicens: *Hoc facimus quod vniuerſæ placuit Eccleſiæ, quam ipſarum Scripturarum commendat autoritas. Et quoniam ſancta Scriptura fallere non poteſt, quiſquis falli metuit, huius obſcuritate quæſtionis eandem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine vlla ambiguitate ſancta Scriptura demonſtrat.* Sic ille. Nec dicat quiſquam, nos propterea ſubiicere verbum Dei hominibus,non enim verbum Dei,ſecundũ quod ferre ſententiam debent Epiſcopi in Concilio, ſed hominum ſenſus & cogitationes inter ſe altercantium ſubiicimus hominibus ſacris,& Dei poteſtate fungẽtibus, hoc eſt,Epiſcopis,qui in Concilio tanquam iudices aſſiſtunt.

V. ratio.

Quintò: In Veteri Teſtamento omnia, quæ ad ritum colendi Deum, & ad proximum ſe benè gerendi, per ſingula ferè, ac particularia tradũtur: ſi tamen aliqua orietur controuerſia inter Iudæos,quæ non facilè poſſet terminari, tales nõ mittuntur ad verbum Dei conſulendum,vel ad Scripturam legẽdam, ſed ad viuos & animatos iudices;hoc eſt,Sacerdotes cum ſummo Pontifice. Quod ſi quis prętextu Scripturę vellet declinare, profectò à iudicibus à Deo conſtitutis,ad humana deficeret inſtituta.

Nouum Teſtamentum quale verbum ſit.
Eſai 10. iuxta Septuaginta, & Rom. 9. Epheſ. 4.

Ita in Nouo Teſtamento, quod verbum eſt abbreuiatum, ſi Veteri comparetur, & quod pauca tantum continet,ac reliqua omnia traditioni commendauit, ſi quis ſub prætextu verbi Dei,vel Scripturæ, à paſtoribus & Doctoribus, ne circumferamur omni vento doctrinæ poſitis deficiat, intelligat ſe ab ipſo Chriſti vero tribunali deficere, atque ad conficta humana,& mathematica tribunalia prouocare, dũ ad Sacrã Scripturam prouocat,quia ad alium quam ad ſeipſum non prouocat,& ſua ſomnia.

VI. ratio.

Sextò: In controuerſia orta Antiochiæ, an credentes ex Gentibus eſſent arctandi ad legis cęremonias,nullam magis expeditam,aut commodiorem viã illius ſedandæ iudicauit Paulus, quã ſi ad Ieroſolymitanũ Conciliũ eam referret: qui igitur iudicium Conciliorum declinant, B. Paulo prudentiores volunt eſſe. Et quia Concilij ſententia non eſt niſi Spiritus ſancti vox: ita enim definitum eſt ibi: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis*: qui ergo vocẽ audire detrectat Concilij, cognoſcat ſe Spiritui ſancto repugnare, atque aduerſari:cui reluctari quantum ſit ſcelus, illi cogitent, qui verbum Chriſti expendere volunt: *Qui autem blaſphemauerit in Spiritum ſanctum, nõ habebit remiſsionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti.*

Vox Concilij vox eſt Spiritus ſancti.

Marc. 3.

VII. ratio.

Septimò: producimus & hoc dilemma: nã aut populus fidelis ſtare debet ſententiæ à Cõcilio definitæ,aut illi iure aduerſari poteſt: ſi ergo populus præcepto tenetur diuino fidẽ præbere decretis Conciliorum, illa vero in fide definienda errare poſſunt; in continuo ergo errore verſaretur populus Dei. Sin verò integrũ eſt aduerſari, vbi eſt illud: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit?* vbi illud: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus?* Nã vbi magis Eccleſia,quam in Concilio Generali? & vbi illud: *Super Cathedrã Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcunq; dixerint vobis,ſeruate,& facite?* Præterea cum plenarij Concilij ſententia totius Eccleſiæ conſenſum habeat, vt docet Auguſtinus lib. cõtra Donatiſtas: hinc Eccleſia Catholica Conciliorum Generalium decreta ſemper ſuſcepit, ab ipſiſq; declaratos hæreticos pro talibus habendos eſſe exiſtimauit, imò etiam ad mortẽ vſq; contra eos proceſſit. Ergo quiſquis fidem Eccleſiæ tenere vult, debet etiam fidem Conciliorum tenere; aut ſi hanc reſpuit, & Eccleſiæ fidem illum reſpuere neceſſum eſt. Eadem poſſet ſentẽtia multis Patrum teſtimoniis confirmari: ſed ego tantum paucis veterũ Patrum teſtimoniis contentus ero. In primis Tertul. in lib. aduerſus Pſychicos de ieiun. *Aguntur*, inquit, *præcepta per gratias certis in locis Concilia ex vniuerſis Eccleſiis, per quæ & altiora quæq; in commune tractentur, & ipſa repræſentatio totius nominis Chriſtiani magna veneratione celebratur. Et hoc quam dignum fide auſpicante congregari vndique ad Chriſtum. Vide quam bonum & quam iucundum habitare fratres in vnum.*

Concilia ſi errare poſſent in rebus Fidei definiendis, quid inde incommodorũ.
Luc 10.
Matth. 18.
Infra 23.
Aug lib. 1. cõtra Donat. c. 18. ſine vlt. tom. 7.
Patrum traditio.
Tertull.
De Cõciliis etiam minoribus, quam præclarè ſenſerit Tertullianus.
Pſal. 132.

Hæc ille, magnam autoritatem tribuens Conciliis illis, etſi vniuerſalia non eſſent. Nam etſi dicat ex vniuerſis Eccleſiis congregatum intellige ipſius Græciæ, vel illi conuicinis. Nam primũ Concilium Generale fuit Nicenum, quod poſt multos annos à Tertulliano celebratũ fuit. Euſeb. quoque lib. Hiſt. Eccleſ. ca. 26. ingens Epiſcoporum Concilium coactum fuiſſe ſcribit contra quoſdã hæreticos in Arabia, qui aſſerebant animas cum corporibus interire, & rurſus cum illis ſuſcitari: quos Origenes oratione ſua compeſcuit, & ad Fidem cunctos reuocauit. Fuit autẽ Origenes ferè ipſi Tertulliano æqualis. Poſt hoc Cõcilium alterum celebratum eſt Romæ ſub Cornelio Papa, & ſub Decio contra Nouatũ hæreticũ, qui aſſerebat, per pœnitentiæ Sacramentũ non poſſe lapſos cõſequi ſalutem: de quo Euſebius eodẽ lib. ca. 34. Poſthæc tempore Dionyſij Papæ duo Concilia coacta ſunt cõtra Paulum Samoſatenum, aſſerẽtem Chriſtũ purum eſſe hominem: alterum Antiochiæ, in quo Apoſtolicæ Sedis legatus fuit Epiſcopus Hoſtienſis: de quo Euſebius lib. 7. cap. 24. ad quod Dionyſius Alexandrinus rogatus eſt venire, ſed ſenio grauatus non potuit, ſed per epiſtolam fidem ſuam explicauit: alterum verò Romæ, in quo idẽ Paulus dãnatus fuit à Dionyſio. Ante hæc omnia in Cæſarea Paleſtinæ celebratũ eſt Concilium ſub Victore Papa, vbi quæſtio de die Paſchæ celebrando eſt agitata. Et iterũ Romæ eadem cauſa aliud Concilium congregatum eſt, & aliud in Gallia ſub Irenæo Præſule, vt habes lib. 5. Euſebij cap. 23. 24. & 25. Hæc autem etſi non eſſent vniuerſalia Concilia, quod attinet ad conuocationem Epiſcoporum de vniuerſo orbe; erant tamen vniuerſalia ob autoritatem Papæ vniuerſalem qua cogebantur, vt de vniuerſalibus rebus tractarẽt, & vniuerſos fideles ſuis decretis adſtringerẽt, & propter hæc Concilia, vel alia his ſimilia illis antiquiora, etſi non ſint literis cõſignata, illud ſcripſit Tertul. Præterea ex Ambroſio epiſt. 76. producuntur hæc verba: *Cũ aliquid per Synodum fuerit definitum, ſtandum eſt ſuper illo cuiq; etiamſi Angelus de cœlo eſſet.* Et in illud. Act. 15. *Congregati erant Apoſtoli in nomine Ieſu*, fatetur, *Ab hac glorioſa congregatione dependent caterua ta Concilia, in quibus Deus Pater, eſt Eccleſia tutor; Filius eſt vt Sponſus; Spiritus ſanctus vt rector. Nec credendum eſt, quod ibi in Concilio Generali ſit dependens, aut mendicata autoritas, vbi diuina præſidet maieſtas.* Hæc ille. Ita citantur hæc verba à Dionyſio Carthuſiano libr. 1. de autoritate Papæ, & Generalium Cõciliorum, art. 13. Auguſtinus epiſt. ad Iouinianum: *Illa autem quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur, datur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenarijs Concilijs, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima autoritas, commendata, atque ſtatuta retineri.* Idem libro de vtilitate credendi ad Honoratum: *Dubitamus nos*, inquit, *eius Eccleſiæ condere gremio, quæ vſque ad confeſſionem generis humani ab Apoſtolica Sede per ſucceſſiones Epiſcoporum fruſtra hæreticis circumlatrantibus, & partim plebis ipſius iudicio, partim Cõciliorum grauitate, partim etiam miraculorum maieſtate damnatis culmen autoritatis obtinuit.* Hæc ille. Tribuit ergo Auguſtinus Conciliis maieſtatem, ac grauitatem, & ſaluberrimam autoritatem. Necnon libr. de Baptiſmo contra Donatiſtas: *Quis autem neſciat ſanctam Scripturam Canonicam, tam Veteris, quam Noui Teſtamenti certis ſuis terminis contineri, eamq; omnibus poſterioribus Epiſcoporum literis ita præponi, vt de illa omnino dubitari, & diſceptari non poſſit, vtrum verum, vel vtrum rectum ſit, quicquid in ea ſcriptum eſſe conſtiterit: Epiſcoporum autem literas, quæ poſt confirmatum Canonem vel ſcriptæ ſunt, vel ſcribuntur, & per ſermonem fortè ſapientiorem cuiuslibet in ea reperitioris, & per aliorum Epiſcoporum grauiorem autoritatem, doctioremque prudentiam & per Concilia licere reprehendi, ſi quid in eis fortè à veritate deuiatum eſt: & ipſa Concilia, quæ per ſingulas regiones, vel prouincias fiunt, plenariorum Conciliorum autoritati, quæ fiunt ex vniuerſo orbe Chriſtiano ſine vllis ambagibus cedere, ipſaq; plenaria ſæpè priora poſterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clauſum fuerat, & cognoſcitur quod latebat ſine vllo typho ſacrilegæ ſuperbiæ, ſine vlla inflata ceruice arrogantiæ, ſine vlla contentione liuidæ inuidiæ, cum ſancta humilitate, cum pace Catholica, cum charitate Chriſtiana* Hæc Auguſt. Catholicè docẽs Scripturã Canonicam nulli cedere, ſed Prouincialia Conciliis plenariis cedere, & inter ipſa plenaria priora à poſterioribus emendari. Quod intelligendum eſt non de his, quæ ad Fidem ſpectant, in qua õia plenaria Cõcilia mirificè ſibi conueniunt, ſed in decretis ad morũ reformationẽ & diſciplinam ſpectãtibus. Quod ex ipſis Auguſtini verbis deducitur aiẽtis: *Cũ aliquo experimẽto rerum aperitur quod clauſum erat. Conſtat autem experientiam ad ea, quæ ſunt facti, non autem ad ea, quæ credenda ſunt ſpectare. Vnde eluces, plenaria Concilia circa ea, quæ ab ipſa experientia pendent, non habere promiſſionem Spiritus ſancti, vel ſuæ veritatis perpetuã aſſiſtentiã: & idem de Pontifice Romano ſimiliter ſtatuendum eſt.* Adde Gregoriũ, qui in epiſt. ad Patriarchã Conſtantinopolitanũ, & alios Græciæ Epiſcopos:

Euſeb. tom. 1.

Quæ olim Synodi particulares aduerſus hæreticos fuerint habitæ.

Nouati dogma.

Idem Euſeb.

Pauli Samoſateni hæreſis.

Idem.

Idem Euſeb.

B. Ambroſ. vt producitur à Dionyſio Carthuſiano lib. de autoritate Papæ.

Idem.

Pater, Filius, & Spiritus ſanctus in Conciliis quales ſint.

Dionyſ. Carthuſ.

Aug. epiſt. 118. ca. 1. initio tom. 2. Diſt. 12. ca. illa.

Idem lib. de vtilitate credendi ad Honoratum, c. 17 à med. tom. 6. non longè à princip.

Conciliis quãtum tribuat Auguſtinus.

Idem lib. 2 de Baptiſmo contra Donat. in fin. c. 3 et 7 med. ini. & init.

Literis omnium Epiſcoporum ſacram Scripturam præponit Auguſtinus.

Diſt. 9. c. quis neſciat.

Plenaria Concilia priora à poſterioribus emendari, quomodo intellexerit Auguſtinus.

Experientia de quibus ſit.

Plenaria Concilia in quib.

promiſſiono Spiritus ſancti non habeant.

Greg lib. 1. Regiſt epiſt. 24. in fi to. 2.

Rom. 10.

Diſt. 15. c. Sicut.

pos: *Præterea*, inquit, *quia corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem, ſicut ſancti Euangelij quatuor libros, ſic quatuor Concilia ſuſcipere, & venerari me fateor, &c. & tota deuotione complector; integerrima approbatione cuſtodio: quia in his velut in quadrato lapide, ſanctæ Fidei ſtructura conſurgit. Et cuiuslibet vitæ, atq; actionis exiſtat, quiſquis eorum ſoliditate non tenet, etiamſi lapis eſſe cernitur, tamen extra ædificium iacet.* Hæc ille. Cuius verba intelligenda ſunt in his, quæ ſunt Fidei.

De quatuor Concilijs primis & antiquioribus D. Gregor. quale teſtimonium ferat.

Idem lib. 9. Regiſt epiſt. 53. ſub initiũ.

Idem lib. 9. epiſt 61 in fin.

Idem Secundino ſeruo Dei incluſo: *Quotiens in quatuor præcipuis ſedibus antiſtes ordinantur, Synodales ſibi epiſtolas viciſſim mittunt, in quibus ſe ſanctam Chalcedonenſem Synodum cum alijs Generalibus Synodis cuſtodire fateantur.* Idem ad Quirinum Epiſc. & cæteros Epiſcopos in Hybernia Catholicos, redeuntes ab hæreſi Neſtoriana non vult recipi, niſi venerandas Synodos, quas Eccleſia recipit, ſe recipere, & venerari promittant. Qua ratione rectè quoque inſtitutum eſt, vt ad munus docendi, ſiue magiſterij inſignia, vel gradus Eccleſiaſticos, ac dignitates quiſquam non promoueatur, niſi profeſſionem fidei ſuæ, vt ſancta Synodus Tridẽtina præcipit, faciat.

Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 1. de reform. circa med.

Adde c. Sancta octo, diſt. 16. *Sancta octo vniuerſalia Concilia, &c. vſque ad vnum apicem immutilata ſeruari, & pari honore, & veneratione digna habere, & quæ prædicauerunt, & ſtatuerunt, modis omnibus ſequi, & prædicare: & quæcunq; cõdemnauerunt, ore, & corde condemnare profiteor:* Hęc ibi ex Diurnali Profeſſionis Pontificis, quæ de Fidei articulis in illis ad credendum definitis exponenda ſunt.

Autoritate Romani Pontificis ſancta octo Concilia corroborantur.

Agatho Papa.

Et Agatho Papa act. 4. VI. Synodi: *Chriſti Eccleſia, Sponſo ipſius dirigente, ea, quæ à ſanctis, & Apoſtolicis Pontificibus, & venerabilibus Concilijs definita ſunt, cum ſimplicitate cordis, & ſine ambiguitate à Patribus tradita fidei ſeruat*, &c.

Quo ſigno Deus Optim. Max. Niceni autoritatem Concilij comprobauerit.

Simeon Metaphraſt.

Et confirmantur hæc omnia ſtupendo ſigno edito à Deo in Concilij Niceni confirmatione. Extat enim oratio Gregorij Preſbyteri Cæſareæ Cappadociæ apud Simeonem Metaphraſtem, narrans, qua ratione, cum omnes Patres ſubſcripſiſſent iis, quæ in Nicena Synodo decreta erãt, cum Chryſantus & Mauſonius eo tẽpore mortui non poſſent ſubſcribere, accidit, vt Patres ad ſepulchrum eorum orãdi gratia acceſſerint, petentes à defunctis Epiſcopis, vt deciſis ſubſignarent; & totam noctem ducentes inſomnem in oratione, die ſequenti inuenerunt illorum quoque Epiſcoporum ſubſcriptiones immiſſas, vt volebant, in confirmationem omnium quæ per ſanctam Synodum decreta fuerant.

Hæreticorum aducrſus autoritatẽ Concilij argumenta ſoluuntur. Primum argumentum

Quæ verò hæretici contra autoritatem Conciliorum obiectant, leuiſſima ſunt, & infirma. In primis enim aiunt, homines eſſe qui ad Concilium congregantur; ac proinde falli, ac fallere poſſe. Sed vt Comicus dixit: *Homini homo quid præſtat? Stulto intelligens quid intereſt?*

Terent. in Eunucho act. 2. ſce. 2.

Apoſtoli quoque homines fuerunt, veruntamen afflati Spiritu ſancto neque errabant ipſi; neque alios in errorem mittebant. Ita ſancta Synodus ex hominibus quidem conſtat: ſed cum illi congregati dicere poſſint: *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis*, nequaquam falluntur in ſuis definitionibus, neque Eccleſia, quæ eos ſequi lege tenetur.

Epiſcopos in Concilio non ſolum conſiliatores ſed etiã iudices veros eſſe.

Act. 15.

Epiſcopi verò in Concilio non tantum conſiliarij ſunt Pontificis, ſed etiã veri iudices. Quod ex eo probatur, quia non ſolũ Petrus, ſed etiam alij Apoſtoli, & ſeniores iudices fuerunt in Concilio illo Ieroſolymitano. Hinc Iacobus dixit: *Propter quod ego iudico nõ inquietari eos.* &c. & eodem cap. præcepta Concilij vocat Paulus præcepta Apoſtolorum: & cap. ſequenti ea dogmata ait decreta fuiſſe ab Apoſtolis, & ſenioribus.

II. Ratio.

Præterea ad ferendam Synodalem ſententiam non tantum vocarentur Epiſcopi, ſed etiam docti Theologi, & viri in Eccleſia prudentes: quod nunquam factum eſt. Et cum Eccleſiæ vſu perpetuo ſoli paſtores in Cõcilio ſedeant, ſequitur, eos eſſe cenſores, & non tantum conſultores. Quod ſi tantum vt conſulerent, vocarentur, Epiſcopis Theologiæ rudibus ac imperitis nullus eſſet locus in Cõcilio, cũ Theologica in cõſultationem venirent.

III. Ratio.

Adhæc non ſolus Romanus Pontifex, ſed etiam cæteri Epiſcopi claues regni cœleſtis habent; at ad illa quæ tractantur definienda, poteſtatem accipiunt à ſummo Pontifice ligandi, & ſoluendi, ac dicere poſſunt: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quam hæc neceſſaria*: omnes ergo Epiſcopi ius habent præcepti onus imponendi.

Matth. 18. Act. 15.

IV. Ratio.

Præterea, qui tantum ſunt conſiliarij, & non iudices, non ſolent ſententiæ ſubſcribere: at in Synodali Concilio non Pontificum ſolum, ſed etiam aliorum Epiſcoporum ſubſcriptiones ſolent apponi. Patres verò Concilij Niceni à Sylueſtro petierant, vt quicquid conſtituerant, confirmaret.

VI. Synodus.

Et Sexta Synodus act. 18. *Anathematizamus*, inquit, *Theodorum Pharanitanum, Sergium, & Paulum*, &c. Et infra. *His omnibus à ſancto hoc concilio conſtitutis, & per ſuſpicionem noſtræ fortitudinis confirmatis, ſancimus, vt nullus aliud quicquam de Fide ſatagat.* Profecto hæc non ſunt verba conſulentis, ſed iudicantis.

Epiſcopi in Concilio ſi veri ſunt iudi-

Quod ergo in libris Decretalium, & Clementinis, Papæ tribuitur ſententia,

tes, quid in Decretalium libris, inque Clementinis Papæ ſententia attribuitur, ſacto approbante Concilio.

ſacro tamen approbante Concilio: non tamen propterea excluditur iudicium illorum, ſed ob honorem primæ Sedis illud dicitur, vel quia ipſius eſt ſuffragium concludens Concilium per ea, quæ ab alijs deliberata ſunt: ſicut Deuter. 17. veniendum eſſe docet ad Sacerdotes, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore: & tandem ſuperbiens, & nolens obedire Sacerdotis imperio, iubetur ex decreto iudicis mori: non quòd decretum nō ſit commune omnium; ſed quia per vnum executioni mandatum.

Quorum Epiſcoporum, ſi omnes iudices ſint in Cōcilio, ſummus Pontifex ſequi ſententiam debet.

Quòd ſi obijcias: Si omnes Epiſcopi ſunt iudices; nunquid ergo ſummus Pontifex in ferenda ſententia maiorem partem iudicum ſequi debet, eorumq́; doctrinam probare, vt contingere ſolet in omni benè conſtituto tribunali, vbi is qui præeſt, plurium ſolet confirmare ſententiam, paucorum negligere? Minimè: quia non ſemper ea ſunt optima, quæ pluribus placent, & pauciſſimi ſunt ſapientes, ſtultorum verò infinitus eſt numerus. Quadringenti Prophetæ Baal mentiti ſunt Achab, ex ore verò ſolius Michææ egreſſa eſt veritas. Et in Exodo Dominus inquit: *Nec plurimorum acquieſces ſententiæ, vt à vero devies*. *In paucis aliquādo citius, quam in multis ſaluat Dominus.* Et pars Epheſini Concilij II. maior in Dioſcori ſententiam venit, nec Legati plurium ſententiæ ſubſcripſerunt: minus ergo Pontifex maioris partis ſentētiam ſequi debet, qui iuſſus eſt cōfirmare fratres ſuos, non vnum, aut alterum, ſed fratres omnes, quotquot cōtingat in errorem deflectere. Hinc Damaſus ſcribens ad Epiſcopos per Illyricum, numerum Patrum Cōcilij Ariminenſis liberè contempſit, & illis vnum Vincentium, & alios paucos oppoſuit, qui in Concilio repugnarunt: ſicut Leo in epiſtola ad Anatholium, vbi decretum de Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ primatu ſuper alias ſedes Patriarchales, irritum atque caſſum tradidit.

Eccleſ. 1.
3 Reg. 22.
Ibidem.
Exech. 23.
1. Reg. 14.
Luc. 22.
Dama Papa.
Leo epiſt. 51. vel 53. ſecundum alios.

2. argumēt. aduerſariorū ad probandū Cōcilia errare in Fide nō poſſe.

Secundò obijciunt, Pontifices, & Phariſæos collegiſſe concilium Ioan. 11. diſtinctum ab illis Matth. 26 & 27. quæ ſimiliter contra Ieſum fuerunt, in quibus tamen cōtra Ieſum eſt definitum: talia ſunt ergo modò Epiſcoporum Concilia. Reſpondemus, veterū Sacerdotum acta Chriſto aduerſa fuiſſe; at ſententia peſſimorum hominum & vera, & vtilis, atq; à Spiritu ſancto profecta fuit; ita noſtrorum Epiſcoporum vita, & opera contraria eſſe poſſunt Domino: ſed eorum iudicia, quæ per Pontificem comprobantur, & vera ſunt, & ſalutaria populo fideli, & ab Spiritu ſancto de-

3. argumentū.

riuata. Tertiò, ſi Epiſcopi in decidenda veritate in Concilio poſiti errare nō poſſunt; id ex diuino aliquo pacto ortum habere fatendum eſt. Sed nullum tale pactum apparuit in nouo Teſtamento: igitur tantum priuilegium gratis ſibi vſurpant. Sed dici poteſt, illos non habere oculos videndi, vel intelligēdi promiſſiones Chriſti: quid enim aliud continet promiſſio clauium regni cœlorum facta Petro, ita vt ſi quid ligauerit ſuper terram, ſit ligatum & in cœlis; & portas inferi non præualituras in Petrum: &, *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides ſua?* aut quò aliò tendit promiſſio facta Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus de dando Spiritu Paracleto, qui in omnem perducat veritatem, & maneat nobiſcum in æternū? ſicut & illa promiſſio: *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi*: vt omittam generales promiſſiones de dando Spiritu ſuo bono omnibus inuocantibus eum, & quòd vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine ſuo, pollicetur ibi ſe affuturum in medio eorum. Singulis enim deprecantibus Deum, vt ea ſuggerat, quæ ad munus ſuum præſtādum neceſſaria ſunt, ſolet ille adeſſe. Cum igitur Epiſcoporum munus ſit, ſolida, & orthodoxa doctrina populos fideles paſcere, cū aliquod cōtrouerſiam dogma vocatur, vel de ſenſu Scripturæ ambigitur, nihil illi ſupra muneris ſibi cōmiſſi facultatem à Deo poſtulant, dum ad ea dubia dicenda Spiritum ſanctū ſibi donati implorant. Adhæc pactum veritatis cum Eccleſia initum, de quo Ezech. 34. & 37. ad paſtores, & doctores Eccleſiæ referendum eſt: quia Eccleſiam Deus gubernat nō aliter quam ipſum orbē, in quo infima per media, & hæc per ſuprema adminiſtrat.

Matth. 16.
Luc. 22.
Ioan. 16.
Supra 14.
Luc. 11.

Epiſcoporum quod mun⁹ ſit.

Eccleſiam rēgat quomodò Deus.

4. argumentū.

Quartò, producuntur nonnulla concilia, vt Ariminenſe, Mediolanenſe, Epheſinum Secūdum, Cōſtantinopolitanum trecentorū Epiſcoporum cum Leone Imperatore, & quædā alia: ſeptima Synodus, quę præceſſit ſecundam Nicenam, & pleraque ſimilia, quæ erraſſe probantur: nō ergo efficax colligitur argumentū à generalis Synodi definitione. Dicendum eſt, illa non fuiſſe Concilia vera, ſed conciliabula, quia nec autoritate Romani Pontificis coacta ſunt; vel non legitimè proceſſerunt ad definiendum; vel à Pontifice nōn ſolum non ſunt firmata, ſed etiam reprobata, & per alias Synodos ſequentes damnata. Quod facilè eſſet de ſingulis, quæ produximus, comprobare, niſi res eſſet luce clarior meridiana.

Neque quiſquam miretur, ſi, vt con-

Concilia cur celebrentur.

feſtim celebrata ſunt Concilia, non ſtatim ſequitur fructus deſideratus, vt videlicet terminentur hæreſes,& abuſus: quia fiunt Concilia,quò hæreſes ſtatim (quæ tempore ſopiri ſolent,ac ſepeliri) è mentibus hominum tollantur:quia hoc nunquam factū eſt,& ſunt medicinæ,quas negligens aſſumere non curatur; ſed vt Eccleſiæ malos abſcindant,quia alios inficiunt:*Vtinam*,inquit Paulus,*abſcindantur, qui vos conturbant*; &iterum: *Auferte malum ex vobis ipſis*.Plena autem curatio temporis progreſſu, & paulatim contingit.

Galat.5. 1.Cor.15.

5.argumentū Caluinianum.

Quintò, producit Caluinus in Antidoto Concilii Tridentini Auguſt. libr.3. in Arrianum Maximinum autoritatem generalium Conciliorum eneruantem his verbis:*Sed nunc ego Nicenum,nec tu debes Ariminenſe tanquā præiudicaturus proferre Cōcilium.* Reſpōdeo,ibi agere Auguſt. in Arrianum negante Nicenum Concilium,&tātum ex Scriptura agentem. Et vt ille nolebat prægrauari autoritate Niceni Concilij,ita nec Auguſtinus volebat premi pōdere Ariminenſis:cum tamen Aug.& eodem loco, & in alijs mirifice extollat Niceni Concilij autoritatem. Neque fideliter citauit verba Auguſtini, ſed truncatè: ait namque Auguſt. *Sed nunc ego Nicenum,nec tu debes Ariminenſe,&c.*Quaſi diceret: Nunc diſputationis gratia ſeponamus iudicium Conciliorum,agamus Scripturis. Sextò, cū dicitur,Concilium errare non poſſe, aut dicitur de mutilo ſine capite,aut de integro cū capite. Si acephalum,errare poteſt, & errauit,vt omnes fatentur: ſi verò integrum & cum capite eſt illud quod errare nequit, fruſtrà igitur ad quæſtionem Fidei terminandam Concilium congregatur, quam Romanus Pontifex ſine illo ritè decidere valet.Incerta ergo ſunt Concilia, & in vanum congregantur. Vnde Nazianz.in epi. ad Procopiū rectè dixit:*Ita quidem animatus ſum,ſi quod verum eſt,ſcribere oportet, vt quodcunque Epiſcoporum Concilium fugiam, propterea quod hactenus nullius ... Synodi finem aliqua vtilitate præditum, & vnde res malè habentes nō magis exacerbatæ,quam curatæ ſint,videre licuit*. Sic ille. Reſpondemus tamen, generalia Concilia, quæ capitis ſui autoritate celebrantur,illa eſſe, quæ meritò errare nequeunt. Debet enim Papa,ne inconſultè,& temerè procedat ad definiēdas Fidei quæſtiones,plures, paucioresve conſiliarios adhibere,pro rei qua de agitur, grauitate:iuuāt enim patres Concilij fidem,& doctrinam capitis ſui; queādmodum Act. 15.cum Petrus dixiſſet ſuā ſententiam nullo Scripturæ teſtimonio roboratam, addidit ad eam comprobandam Iacobus ſentētias Prophetarum;& legem de abſtinēdo à ſuffocato,& ſanguine. Diuina quippe prouidentia in Eccleſia ita ſe fundit;vt etſi mēbra à capite ſuo pendeant; caput tamen & tueantur,&iuuēt. Reddunt quoq; populo definitionē fidei plauſibiliorem ipſa multorum iudicia:quare leges, quæ communi optimatum conſenſu rogantur, libentius populus accipit, quam ſi à Rege ſolo ederētur. Hinc Beda l.b.Retract.in Acta Apoſtolorum ſcribens,rectè monet, Paulum contuliſſe cum alijs Apoſtolis Euāgelium, quod prædicabat in Gentibus:*Cōtulit enim*, inquit,*cum illis Euangelium, quod prædicabat, ſolerter in conſilio Apoſtolorum diſquirens, an rectè faceret prædicando, quod Gentes per baptiſma fidei ſine circumciſione poſſent ad ſalutem peruenire:nō quod ipſe de hac re aliquid dubitaret;ſed vt mētes dubitantium Apoſtolica Synodi autoritate confirmarentur*. Hæc ille. Nazianzenus verò de Synodis Prouincialibus loquitur,quæ in cauſa fidei vix quicquam potuerunt obtinere, cum non eſſent autoritate Pontificis confirmatæ.

Aug li 3.contra Maxim. cap 14 ante med.tom.6. prop. finem.

Caluinus corrupte citat Auguſtinum.

6.argumentū.

Grego Nazi epiſt. 42.init.

Papa in Fide ne erret, quorū ti debeat virorum conſilio, & doctrina.

Bed.tom.6.in prin c.18.ini.

Gal.2.

Quare Paulus cum Apoſtolis contulit Euangelium quod prædicabat in Gentibus. ... viſitatem ... ſe,quo Nazianz. ... dixerit.

7.argumentū Oecclamp.

Septimò, obiicit Oecolampadius ex Cōcilio Romano ſub Nicolao,vbi Berengarius coactus eſt abiurare ſuam ſentētiam in hæc verba:*Profiteor, non ſolum Sacramentum,ſed etiam verum corpus,& ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti eſſe,& ſenſualiter non ſolum Sacramentum,ſed in veritate manibus Sacerdotum tractari,frangi, & fidelium dentibus atteri.* Hæc ille premente ſententia concilij dixit in ſua retractatione:quę tamen falſiſſima eſſe cenſet Oecolampadius,atque alij hæretici. Sed miror quid ſit quod in his verbis illos offendere valeat,cum illæ formæ loquendi, nimirum tractari Chriſtum manibus Sacerdotum, & dentibus atteri, vſurpatæq; fuerint à Patribus,nimirum Dioniſio libro de Eccleſiaſtica hierarchia, & Chryſoſto.atque Auguſtino, & alijs, & fideles cum ſpecies Sacramentales vident, aut tangunt, Chriſtum ſe vidiſſe, aut tetigiſſe dicuntur. Nam vt Metonymia eſt, ponere continens pro contento,ita cōtentum pro continente,id eſt, Chriſtum pro ſpeciebus,ſub quibus deliteſcit:ita in ſpeciebus Sacramenti dicitur moueri,aut frangi per accidens. Et cum ſpecies panis admiſcetur ſpeciei vini,Eccleſia fatetur, corporis, & ſanguinis Chriſti mixtionem fieri.Cum igitur videntur,aut tanguntur ſpecies, corpus Chriſti aut videtur, aut tangitur. Alioqui qui ſpeciem panis ederet, is corpus Chriſti non ederet: nec ille biberet ſanguinem Chriſti, qui in ſpecie vini potaretur. Quod eſt in verbum Chriſti:

De conſecr. diſt 2 c Ego Bereng. Cōcilio Romano Berēgarij qualis.

Dionyſ.libr. Eccl.hier c 3 par 3 ſub ... Chryſo. hom 60.in Matt. tom.2 & alibi ſæpè. Auguſtin.in Ioan tom. ... Qu. 4 Metonymia.

Matth 26.

Accipite, & comedite: hoc eſt corpus meũ. Bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim ſanguis meus noui Teſtamenti: rurſus; *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, &c.* Imò quod plus eſt, Paulus 1. Cor. 11 iuxta Græcam literam ait, Dominum dixiſſe: *Accipite corpus meum, quod pro vobis frangitur.* Atq; huic expoſitioni ſubſcribit Thomas in 3. parte, & Thomas VValdenſis libr. de Sacramentalibus. Quædã alia leuis momẽti argumenta propoſuit: ſed quæ perinde facile ſolui poſſint atque producta.

Ioan. 6.

B Thom in 3 par q. 79 art. 7 ad tertium. Thom. VValdenſ. li de Sacrament. tit. 4. cap. 42.

Hic tantũ adiungam, obijci poſſe, multas leges eſſe conditas à concilijs, etiã generalibus, quæ tamẽ temporis progreſſu abolitæ ſunt, ac in deſuetudinẽ abierunt, nec etiã à principio receptæ fuerunt, nec executionem vllam habuerunt: videtur igitur in vanum fuiſſe conditæ, cum præſertim his contrariæ in alijs concilijs editæ ſint. Et poteſt hoc confirmari, quia Chriſtus rogauit vt non deficeret fides Petri, non autem vt in moribus non deficeret. Dicendum eſt, Eccleſiam in morum doctrina explicãda, qui ad ſalutem ſunt neceſſarij, errare non poſſe: quia cum ad ſalutem non tantum fides, ſed etiã opera ſint neceſſaria, ſicut errare nequit in fide, ita nec in moribus neceſſarijs declarandis, cum ob id dati ſint paſtores, & doctores ad conſummationem Sanctorum, vt non circumferamur omni vento doctrinæ. Ac ſi in moribus errarent; nec illi ſalubriter oues paſcerent, nec Spiritus ſanctus doceret eos omnem veritatem ad conſequendum ſcilicet vitam æternam neceſſariam.

Luc. 22.

Eccleſia in quibus errare non poſſit.

Paſtores nobis & doctores a Deo cur ſint dati

Ephes 4.

Ioan 16.

In his tamen, quæ merè facti ſunt, non habet illam aſſiſtentiam Spiritus ſancti, vt bono zelo nõ poſſit decipi. Secus eſt in fidei aut neceſſarijs ad vitã ęternã morib. definiendis: nam cũ ad hæc humanæ rationis acies & facultas pertingere non valeat, niſi peculiari diuinæ gratiæ auxilio adiuuetur; propterea in his certam habet Synod⁹ generalis aſſiſtentiam Spiritus ſancti.

Nunquã tamen per Synodum leges tales cõduntur, quæ per ſe malæ ſint, aut pernicioſæ, aut iuri diuino, aut naturali repugnent. Quamobrem cauſam canonizationis Sanctorum non puto eſſe ad hoc genus referendam: quoniam in illa meo quidem iudicio errare nõ poteſt Eccleſia. Quia enĩ canonizatio fidem & cultum Dei inuoluit, vt Thomas in Quodlibetis docet, quia credimus, hũc ſignatum ſanctũ, beatum eſſe, & colimus Deum in illo ſancto, etiam externo cultu, ſi Eccleſia errare poſſet, mendax eſſet, & ſuperſtitioſus in illo ſancto Dei cultus, quem fideles præſtant: quod de Dei bonitate, atque ſapientia cogitare, fas eſſe minimè puto.

Quas leges, aut ſtatuta condere minime queat.

An Eccleſia in canonizatione Sanctorũ poſſit errare.

B Thomas.

Similiter etiam in probatione alicuius nouæ Religionis, Eccleſiã errare non poſſe arbitror, quia tãtum probat inſtitutum, & regulam viuendi: in quibus probandis ſi erraret, profectò in moribus turpiter hallucinaretur, falſos, & pernicioſos miniſtros Eccleſiæ tribuendo. Et licèt aliquæ Religiones reciderint, vel prolapſæ ſint à ſuo primæuo candore, & feruore: hoc eſt hominum vitium, non inſtituti boni. Nec enim Papa, cũ approbat Religionem, probat eius profeſſores impeccabiles eſſe, aut in hæreſes, moreſque deprauatos non poſſe incidere: quia hoc non poteſt eſſe iudicium Pontificis, cuius tantum eſt explorato inſtituto illo, ſiue regula quam profiteri volunt, probare, ſi bona ſit, vel improbare, ſi mala. In his igitur, & ſimilibus non eſt credendum, Deum Eccleſiæ ſuæ præfectum, & moderatorem deſerere, cum vel ad rationem colendi Deum ſpectent, vel ad mittendos pertineant bonos operarios, qui doctrina, & ſanctæ vitæ exemplo atq; precibus vineam Eccleſiam Dei colant, atque illuſtrent, pro qua ſuum ſanguinem fundere non dubitauit Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cui cum Patre, & Spiritu ſancto ſit omnis laus, & gloria, atque gratiarum actio in ſeculis ſempiternis. Amen.

Eccleſiam in approbanda aliqua Religione errare non poſſe.

VndeReligioſi quidã Ordines exciderint.

TRACTATVS LXXIX.

In quo diſſeritur de poteſtate generaliũ Conciliorum relata ad autoritatem Romani Põtificis ſummi Eccleſiæ Paſtoris, atque Ieſu Chriſti vicarij.

QVANQVAM veritatem ſuam habeat prouerbium illud vulgatum: Omnes comparationes odioſas exiſtere, & præſertim illas, in quibus quælibet pars ſuos habet aduocatos, & defenſores: tamen cum multum referat, vt quiſque intra pellem ſuam ſe contineat, & ne velit contentiosè mittere falcem in meſſem alienam, iudicaui opportunum eſſe hoc loco de Synodi œcumenicæ autoritate verba facere, & an illa abſit Romano Pontifici, an verò præſtet atque præcellat, diſſerere: huius quippe articuli certa, & explorata comprehenſio ſui quemque officij commonefaciet, vt & is, cui conuenit præeſſe alteri, non ignoret munus ſuum, & intrepidè perſonam, quam ſuſtinet, agat; & ille,

Comparationes quæ maximè ſint odioſæ huiuſce diſputationis cauſæ.

cui competit ſubeſſe,non quærat occaſiones,& argumenta ſuperbè ſe efferendi, & ſe ſuper alium extollendi.

Reipublicæ, communitatisve,& Eccleſiæ,Chriſti rationem longè diuerſam exiſtere.

Vt igitur ea quæ dicturi ſumus, maiori luce perfundantur,in primis præmittendũ eſt,longè diuerſam eſſe rationem Reipublicæ,ſiue communitatis cuiuſque , atque Eccleſiæ : nam in qualibet communitate primum iure naturali conſiſtit poteſtas, & ab ea aſcendit ad Regem,vel ad optimates, ſi per Reges,ſiue optimates illa multitudo gubernetur. Et ita Respublica ſemper eſt ſuper Principem, rectoresve ſuos, & libera eſt ad deiiciendum de gradu Regem, vel rectores . Secus verò eſt in Eccleſia: quæ quia à ſuo Principe Chriſto ortum habet,& eum ipſa non inſtituit,ſecundum illud: *Non vos me elegiſtis,ſed ego elegi vos.* Ideo ſerua eſt, nec habet ſecundum ſuam naturam ius ad Principem inſtituendum , vel deponendum,vel corrigendum ; quo viuente, ad eum , & non ad Eccleſiam ſpectat,Vicarium, qui locum ſuum ſuſtineat, proſpicere,aut de gradu eiicere , aut corrigere.

Eccleſia vnde ſit orta.
Ioan 15.

Proinde argumenta quæ deducuntur ex multitudine libera, quæ inſtituit Regē, aut Principem gubernatorem, ad probandum ſuperiorem eſſe autoritatem Concilij ſuper illam Papæ,infirma ſunt & inualida. Quemadmodum quòd Præpoſiti Generales Ordinum Religioſè viuentiũ ſubſint ſuis Capitulis generalibus, & ab illis inſtituantur, vel ſi cauſa ſubeſt, deſtituantur,vel corrigantur;non probat,autoritatē Papæ inferiorem eſſe illa Eccleſiæ in Concilio repræſentatæ: quia autoritas illa qua præfulgent Generales Præpoſiti Religionum,non immediatè à Chriſto,vel eius vicario proficiſcitur , ſed ab ipſis religionem profitentibus,quibus primum contulit Papa autoritatem eligendi Generalem , & ab eis in Generalem deriuatur , & ideo in eũ poteſt.At Eccleſia nullam contulit poteſtatem in Papam,quia Papatum nō habet,ſed tantum deſignauit hominem,cui Deus Papatum cōfert.Et ita Eccleſia ei ſubeſt , non præeſt.

Generales Religionum Præpoſiti vnde ſuam autoritatem accipiant.

Deinde præmittendum, Pontificatum, ſiue Sacerdotium veteris Teſtamenti non fuiſſe purè ſpirituale, ſicuti nec illud quod fuit in lege naturæ Sacerdotis Melchiſedec,aut ſummus Pōtificatus,ſiue apud Græcos,ſiue apud Romanos,etiāſi eſſet in magno pretio,aut honore . Hinc illorum inſtitutio non fuit immediatè à Deo, ſed ab hominibus: vnde in veteri lege Reges inſtituebant,deſtituebantq; ſummos Pontifices,vt legimus de Dauid , & Salomone.

Quale fuerit legis naturæ, & Moyſi Sacerdotium, ſiue Pontificatus.

3 Reg. 2.

Vt interim omittamus,quod Romani Præſides annuũ & venalem reddiderunt Pontificatum : nam etſi vitioſus eſſet modus, Pontificatus tamen validus erat: quemadmodum oſtendit Ioannes , cum ait Caipham propheta ſſe, quia erat Pontifex anni illius,qui tamen pecunia redemerat dignitatem illam. Quare argumenta petita ab illo Sacerdotio,quòd non ſolum omnibus Iudæis,ſed etiam Regi ſoli ſubiectum erat;imbecillia ſunt , & nihil virium habent.

Ioan. 11.

Tertiò præmittendum eſt , Eccleſiam nō habere plenitudinem poteſtatis immediatè à Chriſto,niſi in ipſo ſuo capite, qui eſt Papa:quemadmodum & animal in capite oculos,& niſi in pedibus nō habet vngulas.Quia cum plenitudo poteſtatis data ſit Petro, & ſucceſſoribus eius, ſi Eccleſia abſque illo eam immediatè haberet à Chriſto , duæ ſummæ poteſtates eſſent in Eccleſia;& ſic nō monarchia,ſed mala multitudo Principium in ea eſſet,& neutra eſſet ſumma poteſtas,cum ſumma illa ſit,quę alias omnes ſuperat: ſed viderentur potius illæ poteſtates ſociæ ſiue collegę, Papæ ſcilicet , & Eccleſiæ, & neutra ſuper alteram haberet poteſtatem:neutra etiam monarchia potiretur , ſed ſeſe potiùs inuicem impedirent,& oues perplexas redderent , dum neſciunt vtri potius duarum contraria præcipientium, an vtrique, vel neutri debeant obedire. Quæ omnia aliena ſunt prorſus à diuina illa ſapientia, quæ Chriſtus eſt, Eccleſiam prudentiſſimè inſtituens.

Eccleſia plenitudinem poteſtatis quod nō habeat in ſeipſa, niſi in ſuo capite.
Matth.16.

Quartò præmittendum , Papam , non tantum caput eſſe ſingulorum membrorum,vt quidam volūt, ſed omnium ſimul membrorum corporis:nec tantum paſtorem ouium particularium,ſed omnium ſimul collectarum . Dixit enim , *Paſce oues meas*,id eſt,quotquot ad me ſpectāt,& meę ſunt. Neque rector particularium Eccleſiarũ,ſed vniuerſalis Eccleſiæ. Quod probatur,quia Eccleſia , & ouile, nomen eſt collectiuum, & non ſignificat multitudinem diſperſam,ſed collectam, vel ouium, vel hominum , corpus etiam non ſignificat membra à ſe inuicem ſeparata,ſed coniuncta.Et ideo Pontifex caput erit , & paſtor ouilis, & rector Eccleſiæ ſimul collectæ. Vnde oppoſitum huius damnatum fuit tanquam hæreticum contra Ioannem Hus in ſeſſione 15. Concilij Conſtantienſis,& in Bulla Martini V.probantis Concilium. Vnde & ipſe Papa ſe ſubſcribit: *Ego N.Eccleſiæ Catholicæ Epiſcopus*, vt habetur de elect.libr.6.cap. Vbi periculum. Et Synodus

Papam vniuerſalis Eccleſiæ paſtorē eſſe oſtenditur.

Ioan. 21.

Eccleſia quid.

Concilium Conſtant.
Nicolaus V

Synod. Chalcedon.

dus Chalcedonenſis acclamauit: *Viuat Leo ſanctiſsimus Oecumenicus.* Et act. 4. vocant Epiſcopi eum vniuerſalis Eccleſiæ Papam.

Concilium Viennenſe.

Concilium quoque Viennenſe vocat Papã, rectorem vniuerſalis Eccleſiæ.

Concilium Florent.

Et Conciliũ Florent. ſub Eugenio IV. definit Epiſcopũ Romanum vniuerſalis Eccleſiæ eſſe paſtorem. Et Eccleſia ipſa ita precatur: *Deus omnium fidelium paſtor, & rector famulũ tuum, quem Paſtorem Eccleſiæ tuæ præeſſe voluiſti, &c.*

B. Ambroſ. tom 5.

B. Hieron. lib. 1. aduer. Iouin. circa med. to. 2. ſub init.

Cypr lib. 3. epiſtol 11. Cornelij ad Cyprianum.

Bern. lib 2 de conſi. à med.

Et Ambroſius in cap. 3. ad Timoth. Damaſum vocat vniuerſalis Eccleſiæ paſtorem, & Hieron. lib. aduerſ. Iouin. Petrum delectum à Chriſto tradit, vt eſſet totius Eccleſiæ paſtor, & Princeps, & caput cæterorum. Cyprianus: *Nos Cornelium Epiſcopum ſanctiſsimum, Catholicæ, hoc eſt, vniuerſalis Eccleſiæ electum à Deo omnipotenti, & Chriſto Domino noſtro ſcimus.* Et Bernard. lib. de Conſideratione ad Eugenium: *Habent Epiſcopi ſibi ſuos aſſignatos greges, ſinguli ſingulos; tibi vniuerſi crediti, vni vnus: nec modò ouium, ſed & paſtorum tu vnus omnium paſtor.*

Gal. 2.

Denique Iacobus, qui videbatur columna Eccleſiæ, vna contentus eſt Ieroſolyma, Petro vniuerſitatem cedens.

Contra eos, qui nomẽ Eccleſiæ non collectiue, ſed diſtributiue accipiendum eſſe contendunt.

Quæ tantis teſtimoniis fulcire voluimus; vt appareat debilitas gloſſæ quorundam violentiſſimè, & duriſſimè exponentium, cõtra ſenſum, & rationem, accipiendum eſſe verbum vniuerſalis Eccleſiæ per diſtributionem, non per collectionem. Si igitur hæc vera ſunt, vt proculdubio ſunt: ſequitur, quòd Eccleſia non habet poteſtatem immediatè à Chriſto, neque ſuper ipſum Pontificẽ à Domino erecta eſt, ſed ſub illo poſita. His igitur conſtitutis, iam ab ipſis Scripturis, ac Patribus, ſolidisq; rationũ momentis argumenta deducemus, quibus euincamus, autoritatem Papæ ſuperiorẽ eſſe ad illam concilij, extra caſum tamen vel hæreſis, vel ſchiſmatis.

Concilium præſit Papæ quando.

Nam quando contingeret Papam in hæreſim incidere, à qua admonitus nollet reſipiſceret, vel verus Chriſti vicarius, Eccleſięque paſtor ignotus eſſet, duobus aut pluribus de Papatu contendentibus, tunc Eccleſia in eos autoritatem haberet: vt conſtat in cap. Si Papa, & cap. Si duo diſt. 79. vel ſi quis ſimoniacè pecunia eſſet electus, vt ibidem dicitur ca. Si quis pecunia. Nam in primo facto ille iã à Deo ſpoliatus eſt papatu, vt quorundam opinio eſt, ex quo cœpit eſſe pertinax in errore, & tantum per Eccleſiã declaratur depoſitus. In ſecundo verò facto non Pontifex Maximus, ſed factum duos eligentium condemnatur: in tertio verò talis, Pontifex appellari non meretur, quia forma Canonica caret, quæ vnicuiq; rei tribuit vt ſit quod eſſe dicitur: aliter autem non fieri, vel non legitimè fieri, paria exiſtimantur. Et talis nõ canonicè electus, potiùs dæmõ eſt, quam Chriſti vicarius: claues non regni cœlorum, ſed inferni gerens, vt in prædicto Canone allegato dicitur.

Antipapa qualis ille ſit.

Loquimur igitur extra caſus de Pontifice Romano canonicè intrante, certoque ac exploratoPapa Catholicè & ſentiente, & docente, vt ſui muneris eſſe debet: atque huius autoritatem maiorem eſſe poteſtate Concilij generalis, ſi fortè cõtingeret illud à Papa diſſidere, multis argumentis alijs perſuadere poſſumus.

Matth. 16.

I. locus ex Scripturis, ad probandũ Papam maiorem eſſe Concilio.

Matth. 16.

Et primum quidẽ hoc Scripturæ porrigere videntur. Nam Petro, & in illo ſuo ſucceſſori, promiſſio facta eſt clauiũ regni cœlorum, ita vt quidquid ab eo ligatum eſſet ſuper terram, eſſet ligatum & in cœlo. Quod autem promiſſum eſt, etiam exhibitum eſt, & impletum, quoniam ipſe dixit: *Cælum, & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt.*

Infra 24.

Si igitur Petrus plenitudinem poteſtatis habuit ſuper Eccleſiam in clauibus deſignatam, & nulli alteri in plenitudine ſua claues dediſſe legitur, quia nec dare conueniebat, ne mala multitudo principum introduceretur, vel ne priuilegiũ ſibi ſoli promiſſum imminueretur: ſequitur, illum poteſtate iuriſdictionis ſuperiorẽ eſſe tota Eccleſia, ſiue in ſeipſa, ſiue in Concilio repręſentata.

Conciliũ ſi Papæ præeſſet, quid inde.

Alioqui ſi Conciliũ illi præeſſet, verum non eſſet: *Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlo:* quia ipſe potius ſubiaceret aliorum vinculis, aut abſolutionibus Concilij, quam Conciliũ ſibi.

Eccleſiæ nec diuiſim, nec coniunctim claues Chriſtu tradidiſſe.

Adhæc Chriſtus, vel dedit Eccleſiæ claues, ita vt ſingulis Eccleſiæ membris illæ communicarentur, & ſic tot eſſent Papè, quot fideles; vel dedit illas Eccleſię, hoc eſt, multitudini collectę, & tunc fruſtra dare videretur, quia Eccleſia tota non poſſet per ſe vti clauibus, neque poſſet eriã ſummam illam poteſtatem in alium trãsferre, vel in Concilium, ſicut nec Papa plenitudinem ſuæ poteſtatis in alios valet deriuare, etiam in ipſam Eccleſiam: nam non poteſt vel ampliare, vel reſtringere ſuã poteſtatem, quia donum Dei eſt, à Chriſto ipſo immediatè ſuſceptũ; quod ab homine augeri, vel minui nequit.

Papa cur ſuæ plenitudinem poteſtatis vel in ipſam Eccleſiam non poſſit transfundere.

Cum igitur Chriſtus illi ſoli claues contulerit, profectò in communitatem vllam illas transferre non poteſt. Eſſet enim inſtituere poteſtatem, quã ſolus Deus poteſt inſtituere, ſicuti ſolus poteſt creare vicarium ſuum generalẽ, qui tamen alios vicarios generales conſtituere nequit.

Exemplũ huius rei in communitate circa Regem, vel caput ſibi delectum.

Nam neque cõmunitas ipſa libera totam ſuam poteſtatem ita in Regem transferre valet, quin penes ſe facultas re-

maneat, Regis poteſtatem, vbi fuerit opus, coercendi, vel corrigendi, vel limitandi: hoc enim ei iure naturæ competit: quod cùm à Deo ſit autore naturæ, contra illud non poteſt communitas. Fortiori igitur ratione; ſi Papa à Chriſto accepit poteſtatem ſupernaturalem pro ſe ſolo, ac ſuis ſucceſſoribus, in alios illam transferre nō poteſt: quemadmodum nec ipſa Eccleſia ſi à Chriſto accepiſſet plenitudinem poteſtatis, potuiſſet illam in ſummum Pontificem deriuare.

2. locus.
Luc. 22.

Secundus locus ſit ex illis verbis: *Ego rogaui pro te, vt nō deficiat fides tua: & tu aliquādo conuerſus confirma fratres tuos.* Vbi ex duobus capitib. videtur ſtabiliri poteſtas Pontificis ſupra Concilium. Primum eſt, quòd pro illius fide ſingulariter à Chriſto oratum fuerit. Quod rectè ponderauit Leo Papa in ſerm. 3. ſuæ aſſumptionis: *Quoniam diabolus* (inquit,) *omnes exagitare, omnes cupiebat elidere, & tamen ſpecialis à Domino Petri cura ſuſcipitur, & pro fide Petri propriè ſupplicatur, tanquam aliorum ſtatus certior ſit futurus, ſi mens Principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur,* &c. Quòd ergo Eccleſia à veritate deflectere nequeat, & columna ſit, & firmamentum veritatis, ex priuilegio B. Petro à Domino conceſſo habere dignoſcitur: quemadmodum etiam claues regni cœlorum Eccleſia habet, ſed in Petro; ac proinde quòd Eccleſia in Concilio repræſentata errare in Fide decidēda nequeat, ab eodem Petri prærogatiuo habet. Quod ex eo liquidū redditur, quod ablata Papæ poteſtate ſua à Synodo generali, errare poteſt, & errauit plerunque, nullamq; aſſiſtentiam Spiritus ſancti habuit: igitur autoritas Papæ longè ſuperat illam Concilij, & ſub ſe illam habet.

B. Leo Papa.

Cur ſingulariter pro Petro rogauerit Chriſtus.

Vnde Eccleſia habeat, quod errare non poſſit.

1. Tim 3.

Quando erraret Eccleſia.

Alterum caput eſt: quod inſtituitur in illis Chriſti verbis fratrum ſuorum confirmator: at fratres Petri cuncti ſunt fideles, qui Chriſtum agnoſcūt magiſtrum, ſecundum illud: *Vos autem nolite vocari Rabbi: vnus eſt enim magiſter veſter; omnes autem vos, fratres eſtis:* & propterea Dominus dixit numero plurali, *fratres tuos*; vt nō tantū hunc vel illum, hos vel illos, ſed etiā vniuerſos, & ſimul collectos poſſe ab eo, ac debere cōfirmari inſinuet. Ita enim videmus nonnulla Concilia, non tantum prouincialia, ſed etiam generalia, vel eius autoritate minimè congregata; vel congregata quidem eius autoritate, ſed non legitimè procedentia, qualia fuerunt Epheſinum II. Ariminenſe, Mediolanenſe, & Baſileenſe, à Romani poteſtate Pōtificis infirmata fuiſſe: fratresq; eius, ſiue vniuerſam Eccleſiam in veritate fidei ab eo confirmatam. Hic enim Dominus loquitur de confirmatione nō tantū in bonis moribus, ſed etiam in fide, quia præceſſerat. Satanas expetiuit vos, vt cribraret vos ſicut triticum, id eſt, euerteret veſtrā fidem. Et ſequitur: Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. Et confirmare, fortioris eſt, & eius, qui maiorē firmitatem obtinet. Et quanquam quiſque Epiſcopus, vel etiam doctor, aut etiam quiuis fidelis benè in Fide inſtitutus alium poſſit in Fide firmare, & corroborare: hoc tamen habet Petri ſucceſſor, & Chriſti vicarius ex debito muneris ſui erga totā Eccleſiam præſtare. Quoniam autē fide conſtruitur Eccleſia, cum iuxta Apoſtolum ſit ſperandarum ſubſtantia rerum: idcirco ædificandi, actus confirmandi actui reſpondet. Vnde dictum eſt: *Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam:* &, *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.* Sed quia fides donū Dei eſt; ideo Chriſtus ſibi ipſi tribuit ædificationem Eccleſiæ ſuper Sedem Apoſtolicam, firmare verò fideles in ambiguitatibus, & quæſtionibns, quę ſunt circa Fidem fluctuantes, tāquam opus miniſteriale, Petro & eius ſucceſſoribus commendatur à Domino.

Luc. 22.

Qui ſint fratres Petri.

Matth. 23.

Luc. 22.

Duobus modis Petrus cōfirmare habebat fratres ſuos.

Confirmare cuius ſit.

Quare cōſtruitur Eccleſia.

Heb. 11.

Matth. 16.

Epheſ. 2.

Matth. 16.

Tertius locus eſt ille Ioan. 21. *Petre amas me? paſce agnos meos: paſce oues meas.* Vbi non tātum cura agnorum, hoc eſt, ſubditorum fidelium, qui magiſtratu aliquo Eccleſiaſtico non funguntur; ſed etiam oues, quæ matres ſunt agnorum, vt ſunt Sacerdotes, prædicatores, Doctores, Epiſcopi, & quotquot maiori potiuntur poteſtate, eius curę ſubiiciuntur: vnde Bernardus dixit, nō tantum ipſum eſſe paſtorem ouium, ſed paſtorem paſtorum. Cum igitur ipſi in Cōcilio congregati, etſi inferiorum reſpectu paſtores ſint, in ordine tamē ad Pontificem oues ſunt etiam ſimul collectæ, vt probauimus: erit igitur Concilium Epiſcoporum, hoc eſt, nobiliorum ouium reſpectu Chriſti, & Petri, ſubiectum poteſtati Papæ. Monſtroſum quippe eſſet, ſi oues eſſent ſuper paſtorem, aut eum regere vellēt, aut quod paſtor poſſit in ſingulas oues, & non in oēs collectas. Nam vt poteſt paſtor non ſolum paucas oues ducere in hæc paſcua, vel illa, vel ducere potatum huius fontis aqua, & non illa; ita poteſt vniuerſos ducere, & ipſum pręeuntem omnes oues ſequi debent, & eius vocem audire. Ita ergo Papa vniuerſos in Concilio congregatos, & non ſolum ſingulos, paſcere poteſt, & eius vocem præſcribentem hoc, aut illud dogma, cuſtodire Diuino præcepto tenentur: non

III. locus.
Ioan. 21.

Oues qui myſtice.

Bern. lib. 2. de conſi. ad Eug.

Concilium quid reſpectu Papæ.

Ioan. 10.

ſecus

Epiſcopi in ſubditos poteſtas.

ſecus atque quilibet Epiſcopus poteſtatẽ habet ſuper omnes oues ſuas, non tantum diſperſas, ſed etiam collectas: nec tantum ſuper laicos, ſed etiam ſuper vniuerſos Sacerdotes, & Eccleſiaſticos: & legem poteſt condere vniuerſos ſibi ſubditos oblígantẽ. Quidni ergo idem poſſit ſupremus Paſtor in Eccleſia vniuerſa, quod quiſq; in ſua particulari: & ille poſſit etiam legem condere, quæ vniuerſos Chriſti fideles in conſcientia adſtringat?

Papæ paſtoralem ouiũ Chriſti curã, & officium Eccleſiam nõ habere.

Neque dicat mihi aliquis, hanc paſcendi curam eſſe in Eccleſia: nam ſi per Eccleſiam quis intelligat quemque fidelem; colligeremus, vnumquenq; eſſe ouem, & paſtorem. Si verò intelligant vniuerſam Eccleſiam ſimul collectam; non haberet Eccleſia quos paſceret, & adhuc quiſque eſſet ouis, & paſtor. Si autem quis dicat, Eccleſiam transferre hanc poteſtatem in Patres in Concilio congregatos; duo obſiſtunt, quominus hoc dici verè queat. Alterum, quod non conſtat, Eccleſiam hanc plenitudinem poteſtatis habere, niſi tantum in capite ſuo, hoc eſt, Papa. Alterum eſt, quòd Eccleſia etiamſi maximè tali plenitudine poteſtatis fungeretur, non poſſet tamen vel in Pontificem, vel in Concilium illam transferre. Supereſt igitur, vt, quemadmodum quiuis magiſtratus Eccleſiæ eſt in perſona ipſum magiſtratum gerente, vt Epiſcopatus in ſolo Epiſcopo, Cardinalatus in ſolo Cardinali, Presbyteratus in ſolo Presbytero; ita etiam Papatus, id eſt, plenitudo poteſtatis, in ſolo Papa, & non in Eccleſia: quia cum Chriſtus regnum ſuum de cœlo detulerit, non voluit in aliquo à ſuo populo pendere, quem ſuo ſanguine redemit, & ſibi ſeruum cõſtituit. Adhæc ſi in Eccleſia eſſet Papatus, id eſt, ſumma poteſtas, vel alius ab eo qui eſt in Papa, & ita eſſet duo Papatus, vel idem met, qui eſt in Papa, qui per hoc eſt in Eccleſia, quia eſt in Papa, & hoc nihil eis deſeruiret: & ita quia eſt in Papa, non poteſt eſſe ſupra ſe, vt ſe inuitum deponat; vel idẽ quia eſt in Papa, & in Eccleſia, & ſic Papa habet collegam Eccleſiam, vt duo habentes eundem magiſtratum, vt olim Conſules Romani. Tũc etiam neuter eſſet Papa, quia non haberet cuius eſſet (non eſt enim regnum, ſi non ſint qui ſubdi valeant Regi) & in quem proferret ſuam poteſtatẽ, & nõ eſſet in Eccleſia monarchia, ſed duę poteſtates ſupremę ſe mutuò impedientes: & illa poteſtas Eccleſiæ ſuperior eſſet ſummæ Papatus enim in Chriſti vicario ſumma poteſtas eſt: quæ maxima videntur abſurda. Igitur ſi plenitudo poteſtatis in ſolo Papa eſt, & non in Eccleſia, vel in ſe ipſa in Concilio repræſentata, neceſſariò fatendum eſt, Conciliorum autoritatem ſubiectam eſſe Pontifici, quemadmodum Proconſulum poteſtas ſubiecta eſt poteſtati Imperatoris. Nam vt Proconſules, ſiue Præſides in prouincias mittebantur poteſtate iuriſdictionis ab ipſo Imperatore communicata, qui quodammodo Imperatoris nomine ius dicebant, ac regebant: ita Epiſcopi omnes, qui aſſignatos greges habent, nonniſi à Petri ſucceſſore, cui primum in Petro dictum eſt: *Paſce oues meas*, poteſtatem omnem paſcendi, regendique à Deo accipiunt, & nonniſi ſuas oues paſcũt, vt quodammodo eius nomine paſcere dici poſſint, quoniam antequam illi cõſignarentur, cum Chriſti eſſent oues, ad vicarium ſuum, cui dixit, Paſce oues meas, pertinebãt. Neque alias oues vllus paſtor paſcit, quam eas, quæ cum Chriſti ſint, Petri, ſiue ſucceſſorum eius ſunt. Omnem autem rectè paſcendi poteſtatem, ſiue Ordinis, ſiue iuriſdictionis, nonniſi à Petro accipiunt. Nam illam ordinis per conſecrationem, aut eius legitimum vſum ſine eius cõceſſione vel conſenſu nemo accipit: poteſtatem verò iuriſdictionis non ſecus, atque iudices ordinarij, & magiſtratus ciuiles à Rege accipiunt, ita illi à Papa, vt non ſemel docet B. Thomas. Et hęc ſint ſatis de Scripturis.

Refellitur hoc Eccleſia paſcendi curã trãsferre in Patres in Concilio congregatos dupliciter.

Act. 20.

II. Ratio.

Qualis Eccleſia ſit poteſtas, ad ſummi relata poteſtatẽ Pontificis.

Ioan. 21.

Duplex poteſtas ordinis, & iuriſdictionis.

B. Thomas.

Quod attinet ad Patrum traditionem, multa ſunt, quæ non obſcurè indicant maiorem eius poteſtatem ſupra Concilium. Et in primis, quod ſententiam in Pontificem nemo, quantumcunque magna poteſtate fultus ferre potuit: vnde & Dioſcorus Alexandrinus, qui tale quid præſumpſit, vt excommunicationis ſententiam vibraret in Romanum Epiſcopum, meritò à Synodo Chalcedonenſi anathemate damnatus eſt, ac de ſede ſua deiectus. Hinc Anacletus martyr: *Eiectionem ſummorum Pontificum, vel Sacerdotum, ſibi Dominus reſeruauit*: & habetur diſtinct. 79. c. Eiectionem. Deinde Antherus Papa, & martyr: Facta ſubditorum iudicantur à nobis, noſtra à Deo. Tertiò Bonifacius martyr cap'. Si papa, diſtinct. 40. Si Papa ſuæ, & fraternæ ſalutis negligens deprehenditur, inutilis & remiſſus in ſuis operibus, & inſuper à bono taciturnus, quod magis officit ſibi, & omnibus nihilominus, innumerabiles populos cateruatim ſecum ducit primo mancipio gehennæ, cum ipſo plagis multis in æternum vapulaturus. Huius culpas iſtic redarguere præſumit mortalium nullus: quia cunctos ipſe iudicaturus, à

Patrum traditione eadẽ Romani Põtificis ſupra Conciliũ poteſtas euincitur.

Dioſcorus Alexã. Epiſc. excõmunicare auſus eſt Romanum Pontificem, qui immeriter aſſecutus.

Anacl. Papa. Summorũ Põtificũ, vel Sacerdotum eiectio cui ſoli reſeruata eſt.

Antherus Papa.

Bonifacius. Papa ſuæ ſalutis negligens, Eccleſiæ quãtum obeſt.

nem: ne eſt iudicandus, niſi deprehendatur à fide deuius. Quartò, Euſebius Papa: *Oues quæ ſuo paſtori commiſſæ ſunt, eum nec reprehendere, niſi à Fide exorbitauerit, nec vllatenus accuſare poſſunt*: & habetur 2.q.7.cap. Oues. Quintò, Innocentius I. *Nemo iudicabit primam ſedem iuſtitiam tēperare deſiderantem: neq; enim ab Auguſto, neq; ab omni clero, neq; à Regibus, neq; à populo iudex iudicabitur.* & habetur 9.q.3.c. Nemo. Sextò, Gelaſius Papa eadem dist.c. Ipſi ſunt: *Ipſi ſunt Canones, qui appellationes totius Eccleſiæ ad huius S. ſedis examē voluerūt deferri; ab ipſa verò nuſquā prorſus appellari debere ſanxerunt; ac per hoc illam de tota Eccleſia iudicare, ipſam ad nullius cōmeare iudicium: nec de eius vnquam præceperūt iudicio iudicari, ſententiamq; eius conſtituerunt diſſolui, cuius potius ſequenda decreta mandauerunt.* Idem ibidem cap. Cuncta. *Cuncta per mundum nouit Eccleſia, quòd ſacroſancta Romana Eccleſia fas de omnibus habeat iudicandi: neq; cuiquā de eius liceat iudicare iudicio. Siquidem ad illam quâlibet mundi parte appellandum eſt, ab illa autem nemo eſt appellare permiſſus. Sed nec illa præterimus, quòd Apoſtolica ſedes ſine vlla Synodo præcedente, & ſoluendi, quos Synodus iniquè damnauerat, & damnandi, nulla exiſtente Synodo, quos oportuit, habuit facultatem: & hoc nimirum pro ſuo principatu, quem B. Petrus Apoſtolus Domini voce & tenuit ſemper, & tenebit.* Septimò, Symmachus in lib. Enodij Eccleſ. Romanæ diaconi ex V. Synodo hoc producit: *Aliorū fortè hominum cauſas voluit Deus per homines terminari, ſed Sedis iſtius præſulem ſuo ſine quæſtione reſeruauit arbitrio: voluit B. Petri Apoſtoli ſucceſſores cœlo tantum debere innocentiam, & ſubtiliſſimi diſcuſſoris indagini inuiolatam habere conſcientiam*, Et infra ait: *Quia vni dictū eſt: Tu es Petrus, & ſuper hāc petram ædificabo Eccleſiam meam, &c.* Octauò, Nicolaus Papa in epiſtola ad Michaelē Imperatorem, & recitatur à Gratiano eodem loco, c. Patet. *Patet profectò Sedis Apoſtolicæ (cuius autoritate maius non eſt) iudicium à nemine fore retractandum: neq; cuiquam de eius liceat iudicare iudicio.* Iuxta quod Innocentius Papa Ruffo, & cæteris Epiſcopis per Theſſaliam conſtitutis ſcribens, ait: *Nemo vnquam Apoſtolico culmini (de cuius iudicio non licet retractari) manus obuias audacter intulit: nemo in hoc rebellis extitit, niſi qui de ſe voluit iudicari.* Hęc ille, & paulò pòſt producit ſententiam Gelaſij iam citatam. Nonò, idem tradit Paſchalis, cap. ſignificaſti, de elect. & electi poteſtate: *Aiunt in Concilijs ſtatutum non inueniri, quaſi Romanæ Eccleſiæ legem vlla Concilia præfixerint; cum omnia Conciliā per Romanæ Eccleſiæ autoritatem, & facta ſint, & robur acceperint, & in eorum ſtatutis Romani Pōtificis patenter excipiatur autoritas.* Et Innoc. III. in eod. tit. cap. Innotuit, declarat Canonem Alexandri III. anteceſſoris ſui in Concilio Lateranenſi editum contra non legitimè genitos, non potuiſſe præiudiciū generari pari poſt eum (imò eadem) autoritate functuro, cùm nō habeat imperium par in parem. Si ergo Papa non ligatur poteſt. te anteceſſoris ſui, multò minus autoritate Concilij. Idem in ſermone conſecrationis Pontificis Maximi, qui incipit: *Quis putas eſt fidelis ſeruus, & prudens: in tantum fides mihi neceſſaria eſt, vt cum de cæteris peccatis ſolum Deum iudicem habeam, propter ſolum peccatum, quod in Fide committitur, poſſem ab Eccleſia iudicari. Nam qui non credit, iam iudicatus eſt.* Hæc ille de ſeipſo. Vides igitur quā cōſtanter, quam densè, quam apertè fateātur Pōtifices Romani ſe in nullius eſſe ſubiectos in terra aut Regū, aut Eccleſiaſticorū, aut Conciliorū iudicio, ſoli Deo ſe reddituros rationem de omnibus commiſſis.

Qui ergo Concilium ſupra Papam faciunt; mendaces efficiunt omnes iſtos Pontifices, & antiquitate, & doctrina, & ſanctitate, & martyrio illuſtres. Nec de illis iure dici poteſt: *Tu de teipſo teſtimonium perhibes: teſtimonium tuum non eſt verum.* Quia probabile nullo modo eſt, viros tanta vitæ ſanctimonia, ſapientia, atque miraculis inſignes, an pliſicandæ ſuæ poteſtatis gratia talem nobis doctrinā ſcriptis ſuis conſignaſſe, & cui nullus hactenus in Eccleſia reclamauit. Quòd ſi alij Doctores non ita hoc tradunt, perinde atque ipſi, hoc probabili ratione nō caret: quia cum illi quotidie de ſua authoritate cum hæreticis, & ſchiſmaticis colluctarentur, cogebantur ſuam & agnoſcere; & alijs prodere poteſtatem, quam ex priuilegio Apoſtolo Petro facto à Domino ex eius verbis eliciebant, quia aliter Eccleſiam vniuerſalem ſibi creditam regere non poterant. Nec hæc tantum verbā erant, ſed etiam factis ipſis conſentanea: nunquam enim aliquod Concilium eò audaciæ proceſſit, vt Pontificem verum vicarium Chriſti deponeret. Imò cum caſus aliquis incidit, in quo videretur Pontifex dignus depoſitione, omnes reuerenter à tali ſententia abſtinuerunt: quod veris exemplis facilè eſt illuſtrare. Nam inprimis Concilium Sueſſanum in Campania 180. Epiſcoporum ob cauſam Marcellini Papæ, qui idolis thurificauerat tempore Diocletiani, & ille ſe vellet Concilij ſententiæ ſubijcere, illi dictum eſt à Synodo: *Abſit vt à nobis ſummus Pōtifex iudicetur. Negaſti tu? negauit & Petrus magiſter tuus. Et quis Apoſtolus auſus fuit inde eum*

Luc 12.
Euſeb. Pap. e-piſt. 2. ad Epiſ. Alexandria
Oues paſtorē ſuū accuſent licitè quando.
Innocent. I.
Prima ſedes nullius iudicio ſubiaceat.
Gelaſ. Pap. I. Fauſt. legato.
Idem Epiſcop. Dardaniæ.
Symmachus Papa.
B. Petri Apoſtoli ſucceſſores qui ſi debeant Deo.
Matth 16.
Nicol. Papa.
Apoſtolicæ ſedis iudicium cui liceat de trectare nemini.
Inno. I ſupra dicto in loco.
Paſchalis.
Par in parem non habet imperium.
Idem ſer. 2. de conſec. Pont. Max circa medium.
Matt. 24.
Ioan. 3.
Rom. Pontifices de ſua autoritate proprius teſtificantes, verum teſtimonium dixiſſe.
Infra 8.
Eum ſedis Apoſtolicæ primatum ſuper omnes alias cur non æquè Patres omnes atque ipſi Pontifices, & agnouerint, & prędicauerint.
Matth. 16.
Ioan. 21.
Quæ Synodi non ſint auſæ Romanum etiā dyſcolum iudicare Pontificem.
Concilium Sueſſanum.

Matth. 26.

Ibidem.

Concil. Rom.

Synod. quadam Rom.

de eum iudicare? Sed egreſſus foras, flevit amarè. Tu ergo in ſinu tuo cauſam collige tuam, tuo proprio ore te iudica, non noſtro iudicio. Et ibidem ſanxit Concilium, primam ſedem non iudicari à quoquam. Deinde Concilium Romanum præſidente Syluestro vltim. ca. ſic definit: *Nemo iudicabit primam ſedem, quoniam omnes à prima ſede iuſtitiam deſiderant temperari: quia nec ab omni clero, nec ab omni populo iudex iudicabitur.* Huic ſentētiæ 244. Epiſcopi ſubſcripſerunt, quadraginta presbyteri, quinq; Diaconi, Conſtantinus Imperator, & mater eius Helena. Iterum in Synodo quadam Romæ congregata, cum de Sixti Papæ (qui anteceſſor fuit Leonis criminibus ageretur, quæ falsò à peruerſis obijciebantur, præſente Valentiniano Imperatore, reſponderunt Patres, aduerſus Romanum Pōtificem non licere ſententiam dicere. Quod cū audiſſet Valētinianus, tantorū Patrum conſenſu ſurrexit, & Cōcilii ſententiam ſecutus, arbitrio Sixti cauſam ipſius cēſuit deferendā.

Alia ſynodus Romana ſub Symmacho.

Rurſus in ſynodo Romana ſub Symmacho instigante Theodorico Rege, reſpondit primum Symmachus ipſi duo. Primū, quod Concilium ſine Papa congregari non poſſit: ſecundum, quòd primæ Sedis antiſtes, aliorum inferiorum iudicio non ſubiacet. Et quamuis Papa Symmachus dederit cōſenſum Concilio congreganda: poſteà tamen Synodus agnoſcens ſe iudicem nō eſſe competentem, nō dedit ſententiam abſoluentē vt ſuperior, dicens: Abſoluimus, & liberamus, ſed dixit: *Symmachus Papa ab impoſitionibus, quibus impetitur; quantum ad homines reſpicit, ſit immunis, & liber* (quaſi diceret; Non ſit liber, quia eum noſtra ſententia liberamus; ſed) *quia ipſe eſt Papa, ipſe eſt primæ ſedis antiſtes, nos homines, quibus non licet de eo ſententiam ferre. Nemo enim qui condemnare non poteſt, abſoluere poteſt.* Et rurſus: *Non eſt neceſſe ſuper his noua cōdere, ſed vetera renouare, atq; firmare. Eſt enim à multis anteceſſoribus noſtris ſynodaliter decretum, atq; firmatum, vt oues quæ paſtori ſuo cōmiſſæ fuerunt, eum nec reprehendere, niſi à recta fide exorbitauerit, præſumant.*

VIII. Synod. Conſtantino.

Synodus quoq; 8. Conſtantinopolitana can. 21. *Porrò ſi ſynodus vniuerſalis fuerit congregata, & facta fuerit etiam de ſancta Romanorum Eccleſia quæuis ambiguitas, & controuerſia, oportet venerabiliter, & cum conuenienti reuerentia de propoſita quæſtione ſciſcitari, & ſolutionem accipere, aut proficere, aut profectum facere, non tamen audacter ſententiam dicere cōtra ſummos ſenioris Romæ Pontifices.* Hæc ibi: quæ intellige extra caſum hęreſis. In 8. quoque ſynodo lecta eſt & approbata epiſtola Hadriani Papæ, vbi dicitur: *Siquidē de omniū Eccleſiarum iudicaſſe legimus* (ſcilicet Epiſcopū Romaum) *de eo verò quenquam iudicaſſe non legimus. Licèt enim Honorio ab Orientalibus poſt mortem anathema dictū ſit: ſciendum tamē, quia de hæreſi fuerat accuſatus, propter quam ſolā licitū eſt minoribus maiorum ſuorum motibus reſiſtere, vel propter ſenſus eorum liberè reſpuere.*

Quā ob cauſſam ſolam minorib liceat maiorum ſuorum motibus reſiſtere.

Hæc ille. Leo quoque III. cum à Paſchali, Primicerio, & Capreolo presbytero apud Carolum Magnum Imp. de grauibus criminibus accuſaretur, & ob eā cauſam congregata eſſet ſynodus Epiſcoporum Germaniæ, Galliæ, & Italiæ: in B. Petri baſilica rogauit Imperator de cauſa Pōtificis: accuſatores reſponderunt, crimen capitale intendentes. Verum concordi ſententia reſponderunt Patres omnes, ſedem Apoſtolicam, quòd Dei Eccleſiarum omnium caput ſit, à nemine iudicari debere. Quo graui reſponſo deterritus Carolus, abſtinuit ab vlteriori cauſæ indagine. Verum ille liberatus vt ſatisfaceret poſtero die cōſcenſo ſuggeſtu coram Imperatore, populo, & clero, Chriſti Euangeliū manibus tāgens, coram omnibus iureiurando affirmauit ſe inſontem eſſe, & accuſatores damnati ſūt.

Concilij Baſileenſis Eugenium IV deponentis Pontificem, & aliū eligentis, miſer & infelix euentus.

Vides igitur facta Cōciliorum reſpondiſſe his, quæ ſancti Pōtifices ſtatuerunt? Vides audaciā, temeritatemq; Concilij Baſileenſis, quod auſum eſt ad depoſitionē Eugenij IV. procedere, & Felicem neſcio quem ſubſtituere? quē tamen euentū illa ſynod' habuerit, ſatis ipſa indicauit experientia. Nam ille Felix in Eccleſia Dei ignoratur, Eugenius IV. pro vero Chriſti vicario, & Pontifice annumeratur, & agnoſcitur.

Doctores.

Cyp libr. 1 ep. 3 ſub init.

Hæreſes & ſchiſmata vnde ſint Cypr

Fauent & huic ſententiæ Doctores antiqui, etiamſi id non tam manifeſtè probant: vt Cyprianus ad Cornelium: Neqne enim aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quam inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur. Nec vnus in Eccleſia ad tempus Sacerdos, & ad tempus iudex vice Chriſti cogitatur: cui ſi ſecundum magiſteria diuina obtemperaret fraternitas vniuerſa, nemo aduerſum Sacerdotum collegium quicquam moueret, nemo poſt diuinum iudicium, poſt populi ſuffragium, poſt coepiſcoporum conſenſum, iudicem ſe iam non Epiſcopi, ſed Dei faceret: nemo diſſidio veritatis Chriſti Eccleſiam ſcinderet: nemo ſibi placens ac tumens, ſeorſum foris nouam hæreſim conderet.

Cyril. tom. 2.

Hiſtoria Nicephori c. 9.

Mich. 5 & Matth. 2.

Et Cyrillus in libris Theſaurorum, etiamſi in noſtris codicibus non inueniatur: quia, vt tradit hiſtoria Tripart. multi hæretici eius libris corrūpendis vacabant: ita tamen ait: *Sicut Chriſtus ſuſcepit à Patre ſceptrum Eccleſiæ Gentium, dux ex Iſrael egrediēs*

ſupra

ſupra omnem principatum, & poteſtatem, ſuper omne quodcunq; eſt, vt ei cuncta curuentur: ſic & Petro, & eius ſucceſſoribus pleniſſimè commiſit, & nulli alij quam Petro Chriſtus quod ſuum eſt plenum, ſed ipſi ſoli dedit. Et infra: *Ipſius Apoſtolici throni Romanorum Pontificum ſolius eſt reprehendere, corrigere, ſtatuere, ſoluere, diſponere, & loco illius ligare, qui ipſum ædificauit.* Et

Bern epi. 213. initio.

Bernar. ad Innocentium Papam: *Quis mihi faciet iuſtitiam de vobis? Si haberem iudicem, ad quem vos trahere poſſem; iam nunc oſtenderem vobis (vt parturiens loquor) quid mereremini, extat quidem tribunal Chriſti, ſed abſit, vt ad illud appellem vos.* Hęc ille, tam cōſtanter docens nullum eſſe tribunal ſuperius præter illud Chriſti. Non ignorabat Bernard. Concilia interdum celebrari: ſed ille talia nō agnoſcebat, vt iudicē cōpetentem Papæ.

Hugo de S. Victore.

Hugo quoq; de S. Victore part. 2. de Sacram. *Poteſtas, inquit, ſummi Pōtificis à Deo inſtituta eſt: & cum deuiat, à ſolo Deo iudicari poteſt.*

Scholaſtici Doctores. *S. Thomas. Bonauent. Alex. Halenſ. Pet. de Palud. Aug. de Ancona. Ioan. de Turrecrem.* Canoniſtæ. *Oſtienſis. Ioan. Andr. Archidiac. Innocen.*

Idem docent primatij Scholaſticæ doctrinæ Doctores, vt S. Thomas in 4. diſtin. 19. B. Bonauentura, & Albertus Magnus ibidem, & Alexander de Hales, in 3. part. Petrus de Palude, Auguſt. de Ancona, Ioānes de Turrecremata, & Cardinalis Caietanus proprijs tractatibus, de Eccleſiæ poteſtate. Suffragantur etiam inſignes Iuris Canonici periti, Oſtienſis, Ioan. Andreas, Archidiaconus, & Innocentius.

Rationibus idem dogma confirmatur. I. ratio.

His contentus Patrum teſtimonijs, accedo ad rationibus firmandā autoritatem Papæ ſupra Concilium. Inter quas prima ſit: Omne illud, quod alteri tribuit eſſe, & quaſi formam, ſiue quod tribuit illi poteſtatem, ſuperius eſt illo, qui accipit eſſe, ſiue poteſtatem; atqui Concilium non eſt legitimum niſi autoritate Papæ coactum, & confirmatum, nec ab alio habet quod in fide definiēda errare nequeat, niſi ab eo pro quo oratum eſt, ne deficeret fides eius, & qui applicat Concilio poteſtatem ſuam; ergo Concilium autoritate inferius eſt Pontifice. Quæ ratio ex eo etiā roboratur: quia ſemper is, qui rectoris officio fungitur, ac præſidentis in aliqua multitudine, ſemper ſuperior eſt autoritate illis, quibus præeſt, ſed Pontifex rectoris & præſidentis officio fungitur in Cōcilio, vt ſuperius abunde fuit demonſtratum, ergo ille Concilio

II. ratio.

ſuperior erit. Secunda ratio: Papæ eſt canonibus, qui in Concilio deciduntur, robur, & firmitatem tribuere, ita vt valeant ad ſui obſeruantiam arctare omnes fideles. Nam quatenus ab Epiſcopis priuatis proficiſcūtur, vnuſquiſque poſſet illos ſuæ diœceſis obligare, non autem alios aliarum diœceſeon: eius igitur autoritas Cōcilij poteſtate ſuperior exiſtit. Vnde Concilia quæcunque legitimè congregata, ſemper pro obtinenda confirmatione Romani Epiſcopi laborārunt; non enim ignorabant Patres vim accipere definitiones ſuas ab illius cōfirmatione. Tertia ratio: Plerunque Sedes

III ratio.

Apoſtolica eos abſoluit, quos Concilium dānauerat; interdum verò damnauit, quos illud abſoluerat, vt ex Gelaſio paullò ante produximus. At nemo poteſt abſoluere ab altero ligatum, aut ligare ab altero ſolutum, niſi illo, qui ligauit, & ſoluit, autoritate maior exiſtat: quemadmodum à Proconſule damnatum poteſt Imperator abſoluere, vel abſolutum damnare. Quarta

IV. ratio.

ratio: Summi Pontificis eſt leges in Concilijs generalibus ad mores ſiue diſciplinam ſancitas, vel omninò abrogare, ſi iam inutiles exiſtant, contrarios canones condendo, vel legem latam, antequam promulgetur, inanem reddendo, vt Leo Magnus fecit, qui Canonem latum in Concilio Chalcedonenſi de primatu Sedis Conſtantinopolitanæ ſupra Alexandrinam, abrogauit penitus atq; infirmauit: aut ſaltem aliqua in cauſa legem diſpēſando: quod tamē nullus alius in Eccleſia præſtare poteſt. At diſpenſare in legem nemo poteſt; niſi qui eā condidit, vel illo eſt ſuperior. Ergò Papa diſpenſans, vel abrogans, præſtat autoritati Concilij.

Omnem tollere diſpēſandi rationem ab Eccleſia quid ſit. *Leo Papa. Gelaſ. Epiſc. per Lucaniā. Innocen epiſt. 22. ſcribēs Epiſ. Macedon.*

Tollere autem omnem diſpenſandi rationem in legibus poſitiuis, eſt tollere æquum & bonum ab Eccleſia, vt docet Leo Papa epiſtola 99. & habetur diſtinctione 24. capite Sicut, & Gelaſius capite Neceſſaria. 1. quæſtio. 7. & Innocentius cap. Sequenti, ſubdit: *Quod pro remedio, & neceſſitate temporis ſtatutum eſt, conſtat primitus non fuiſſe. Quod ergo neceſſitas pro remedio reperit, ceſſante itaque neceſſitate, debet ceſſare pariter quod vrgebat: quia aliud eſt ordo legitimus, aliud eſt, quod vſurpatio ad præſens fieri tempus impellit.* Hæc ille.

Diſpenſationes quæ malæ, ac fugiendæ.

Verùm ſuperfluę, & ſine cauſſa legitima, & quæ ſolius pretij intuitu diſpenſationes fiunt, de medio tollendæ eſſent. Sed in particulari de cauſſis an ſint idoneæ, debet Princeps iudicare: declararique poteſt aliquando peccare in ius diuinum tam diſpenſantem, quam diſpenſatum: diſpenſandi tamen poteſtas auferri nō poteſt, ſicut verbū Chriſti non poteſt eſſe irritum: Quodcunque ligaueris ſuper terram, & quodcunque ſolueris.

Matth. 16.

Quatenus diſpenſare debeat Pōtifex.

Rogari tamen poſſunt Pontifices, vt ex cauſſis, & rarò, & gratis diſpenſent. Idem colligitur ex poteſtate Epiſcopi Romani in explicandis Conciliorum ambiguitatibus, quæ ex decretis Conciliorum oriuntur: nam has explicare, & interpretari,

pretari, ſolius Sedis Apoſtolicæ exiſtit. Vnde Gregorius diſtinctione 17. cap. Nec licuit, ſic habet: *Quoties aliqua de vniuerſali Synodo aliquibus dubitatio naſcitur, ad recipiẽdam de eo, quod non intelligunt, rationem, aut ſponte hi, qui ſalutem animæ ſuæ deſiderant, ad Apoſtolicam Sedem pro recipienda ratione conueniant.* Idem traditur in ca. Sicut enim, 11. quæſt. 1. Quinta ratio: Omnis multitudo, id eſt, mutila, & ſine capite, nihil certi ſtatuere poteſt, cùm plerunque inter homines lites oriantur, & contentiones multis de cauſis, & idcircò oportet huiuſmodi congregationi caput aliquod tribuere, per quod regatur. Cum igitur Epiſcopi ad Concilium conuenientes contendere poſſint aut de loco, aut de his quæ proponuntur, aut de Concilio transferendo, vel ſuſpendendo, vel terminando, aut de multis huiuſmodi, neceſſum eſt conſtituere caput aliquod certum, quod præſideat, rectoriſque partes agat. At hic nullus alius eſſe poteſt, quam Chriſti vicarius Epiſcopus Romanus, vel eius legati: qui igitur ſuperior eſt reliquis Epiſcopis, & qui ius illis dicere poteſt, ille ſimpliciter eſt ſuperior Concilio. Et ſic Papa eſt inter Epiſcopos, quemadmodum inter Apoſtolos erat Chriſtus, cuius locum tenet: Si igitur Chriſtus autoritate maior erat tota Eccleſia, erit & vicarius eius Petrus, ſiue Petri ſucceſſor ſimpliciter tota Eccleſia, ſiue Cõcilio maior. Nam Epiſcopi vocati ſunt in partem ſolicitudinis, nõ in plenitudinem poteſtatis, qua ſolus præſul Romanus fungitur. Sexta ratio: Ea omnia quæ fiunt ab inferiori poteſtate per ſuperiorem, qui eã poteſt abrogare, quærunt homines vt confirmentur, quò firmiora, & validiora reddantur: quod nõ ſolum verum eſſe deprehenditur in ciuili, & politica adminiſtratione, ſed etiam in Eccleſiaſtica hierarchia: nam ſententiæ latæ ab Epiſcopis, ſolent per ſummum Pontificem confirmari, ſiue ſint facti, ſiue iuris. Imò etiam in regularibus, quæ cõſtituuntur in capitulis prouincialibus; plerunque in generalibus cõfirmantur: & quæ in generalibus à Sede Apoſtolica conſtabiliuntur. Cum igitur Concilia Oecumenica ritè in Eccleſia celebrata, & maximè illa quatuor, quæ Gregorius teſtatur ſe non ſecus atque quatuor Chriſti Euangelia venerari confirmationem ſuarum definitionum à Rom. Pontifice poſtulauerint: imò Concilium Chalcedonenſe cum 630. patribus illam per annũ integrum expectauerit, hæc ipſa confirmatio planè arguit autoritatem Pontificis ſuperiorem eſſe illa Cõcilij. Eſſet enim rationi aduerſum, vel maiorem ab inferiori, vel parem à pari, & nõ potius inferiorem à ſuperiori cõfirmationem petere. Septima ratio: quia nemini dubium eſt, ſemper appellationem fieri ab inferiori iudice ad ſuperiorem, & non è conuerſo: vt dicitur in ff. tit. A quibus appellare non liceat; l. 1. & in c. omnes. 2. q. 6. At Gelaſius ſuperius dixit: *Ipſi ſunt canones, qui appellationes totius Eccleſiæ ad huius S. Sedis examen voluerunt deferri; ab ipſa verò nuſquam prorſus appellari debere ſanxerunt.* Et pondera verbum, *nuſquam*, & verbum *prorſus*: quaſi diceret, nullo tẽpore, nullo euentu, quia eſſet appellare à iudice, in quo eſt ſumma poteſtas in Eccleſia, ac totius Eccleſiæ principatus, ad iud cẽ inferiorẽ, & à capite ad membra, & à matre omniũ Eccleſiarum, & fidelium, ad filios, ſiue diſpertes, ſiue congregatos. Deniq; eſſet ab eo iudice, cuius eſt de tota Eccleſia iudicare, & de quo nõ eſt datum alicui iudicare, ac à tribunali ipſius Chriſti, ad tribunal humanũ prouocare: nã tribunal Chriſti, & Papæ in terris, qui eſt vicarius eius, vnũ & idem eſt. Vnde Chryſoſt. in illud: *Paſce oues meas*, ſcribẽs ait: *id eſt, loco mei præpoſitus eſto, & caput fratrũ tuorũ, vt ipſi loco meo te timentes vbiq; terrarum te in throno tuo ſedentem prædicent, & confirment*, Hęc ille. Hãc libertatem Epiſcoporum appellandi ad Sedem Apoſtolicam, tradunt Victor in epiſtola ad Theophilum Alexandrinum, Felix Pontifex in epiſt. ad Paternum Epiſcopum, Sixtus II. Pontifex, & martyr, tum in epiſtola ad Gratum Epiſcopum, tum in alia epiſtola ad Epiſcopos per Hiſpaniam; adhæc Marcellus martyr, & Pontifex in epiſtola ad vniuerſos per Antiochenã prouinciam Epiſcopos, denique Melchiades, qui præceſſit Syluestrum, in epiſt. ad Maximum Benedictum, & Leontium, & reliquos Epiſcopos Hiſpaniarum: qui omnes vno ore docent, hãc eſſe prærogatiuam Sedis Apoſtolicæ, vt ex vniuerſo orbe liceat Epiſcopis grauatis ad eam appellare. Habemus præterea in geſtis Epheſini Concilij primi ſtatutum, quod à ſententia Sedis Apoſtolicę nulli licet appellare, & Alexander III. in Concilio vniuerſali c. 3. de electione, dicit: *In Eccleſia Romana aliquid ſpeciale conſtituitur, quia non poteſt ad ſuperiorem haberi recurſus.* Calliſtus quoque III. Pius II. Paulus II. Iulius II. peculiaria diplomata condiderunt, in quibus decernunt non carere hæreſis ſuſpicione, ſi quis à Rom. Epiſcopo ad Cõcilium appellauerit. Idem etiã cõfirmatur ex his quę geſta ſunt in Cõcilio Epheſino II. vbi cũ læderetur fides Catholica, Legati Rom. Pont. legũtur appellaſſe,

Marginal notes (left): B. Gregor. — 5. Ratio. — 6. Ratio. — Greg. li. 2. regiſt. epiſt. 10. ſiue c. 49. to. 2.

Marginal notes (right): 7. Ratio. — *Gelaſ. I.* — Ab Apoſtolica Sede appellare minimè liceat vllo modo, nec vbibi. — Quid illud Domini ad Petrũ: Paſce oues meas, ſecundũ Chryſo. — *Chryſ. ho. 87. in Ioan. init. tom 3.* — Epiſcoporum à Concilio appellandi ad Sedem Apoſtolicam libertas, varijs Pontificũ teſtimonijs comprobatur. — *Victor. Felix. Sixtus II. Marcellus. Melchiades.* — *Alexan. III.* — *Calliſt. III.*

Leo Papa.

quibus, vt Leo teſtatur in epiſt. ad Theodoſium ſeniorem Imperatorem, libellum appellationis Flauianus Epiſcopus dedit. In eódem quoq; Concilio approbatur appellatio facta à II. Concilio Epheſino. Vnde B. Thom. q. de poten. 10. art. 4. in ſolut. argumenti 13. ait: *Ex geſtis Chalcedonenſis cōcilij habetur primò, quod ſententia Synodi à Papa confirmatur: ſecundò, quod à Synodo appellatur ad Papam: tertiò, quod à Papa ad Concilium non appellatur; vt habetur ex Geſtis Concilij Epheſini.* Rurſus in eodem Concilio acti. 10. cum Conſtantinopolitana Sedes præferretur ſedi Alexandriinæ, cōtradicentes appellarunt iterū legati Apoſtolici à Concilio ad Papam.

B. Tho to. 8.

Quæ Synodi cę ſanctiones à Concilio tollunt omnē appellationem, quo ſenſu ſint accipienda.

Concil. Tole.

Quòd verò in eadem Synodo ſancitur, quòd ab electa Synodo non liceat appellare, & Concilium Tol. tanum docet, non eſſe appellationem ab his quæ ſunt vniuerſalis autoritatis definitione conſcripta: intelligēdum eſt, quia in electa Synodo includitur Papæ autoritas. Quare à tali Synodo, nec ad Papā, nec ad aliam Synodum iure datur appellatio, quia vnum & idē eſt tribunal, & idē iudex: ab vno aūt & eodem ad eundem iudicem non eſt appellatio admittenda: vt habetur in c. Putamus, de cōſuetud. li. 6. extra quem caſum legitima eſt appellatio à quacunq; Synodo ad Papam, id eſt ad ſuperiorem, qui ſententias Concilij habet roborare, & confirmare. Inde dānatus Athanaſius in Cōcilijs Arrianorum, appellauit ad Marcum & ad Liberium, ſicut Chryſoſtomus ad Innocentiū I. Quòd ſi integrum eſſet à Papa ad Concilium futurum appellare; nullus poſſet cōuinci hæreticus, vel puniri, ſi appellaret. Imò Principes ſeculares per tale appellationis genus neq; corrigi, neque excōmunicari poſſent à Papa. Praxis ergo obtinuit, & canones antiquiſſimi tradunt, appellationem eſſe legitimam à quocunque Cōcilio, ſiue prouinciali, ſiue vniuerſali, ad Sedem Apoſtolicam.

8 Ratio.

Octaua ratio: Moris eſt, vt Principes terreni illius iudicium ſibi reſeruent, cui vices ſuas cōmiſerint in aliqua prouincia adminiſtranda. Ita enim iudiciū Præſidum in prouincias deſtinatorum ſuæ olim cognitioni deſtinabant Imperatores, & hodie Reges, qui Proreges in regna remota, & à ſe miſſita mittunt; ſoliti ſunt eorum cauſas alijs à ſe non committere: ita etiam ęquum fuit, & rationi congruum, Dominū Ieſum nulli dediſſe ſupra Vicarium ſuum iudicij poteſtatem; pro cuius fide, vt non deficeret, rogauit Patrem; & cui fratrum confirmationem demandauit. Ex eo enim maiorem vnitatem, & pacem in Eccleſia præuiderat orituram, quam ſi iudices in terris ſupra vicarium ſuum conſtituiſſet: & minus inconueniens erat vnum ſolum eſſe in terris ſine poteſtate quæ poſſit coerceri, quam plures, ſi in eum haberet Concilium ſupremam poteſtatem. Ita enim accidit in Imperatore, vel monarcha in temporalibus, vel in Rege quocunque, qui ſuperiorem non habet.

Luc. 22.

Quare Christus nullum in terris ſui Vicarij iudicem conſtituerit.

9 Ratio

Nona ratio: Non eſt inferior Papa ad totam Eccleſiam cōparatus, quam quilibet Epiſcopus ad ſuam Eccleſiam particularem: ſed quiſq; Epiſcopus autoritate iuriſdictionis præcellit toti ſuo clero, & populo etiam in vnum collecto; & ab illo corripi, aut deponi non poteſt, ſecundum illud Pij Papæ, quod habetur 6. q. 1. c. Oues: *Oues paſtorem ſuum non reprehendant, plebs Epiſcopū non accuſet, nec vulgus eum arguat: quia non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum. Epiſcopi enim à Deo ſunt iudicādi, qui eos ſibi oculos elegit.* Hæc ibi: Ergo Romanus Epiſcopus, qui toti Eccleſiæ vniuerſali præeſt, ab illa corrigi, aut deponi non valet præterquam in cauſa hęreſis. Alioquin deterioris eſſet conditionis Papa erga gregem ſuum, quem paſcere habet vt Vicarius Chriſti, quam quilibet Epiſcopus in Eccleſia ſua.

Pius Papa epis.

Matth. 10.

Epiſcopus Dominus ſibi oculos elegit.

10. Ratio.

Decima: Si vllam vnquam Chriſtus poteſtatem reliquiſſet in terra, qua puniēdus eſſet eius vicarius, illa non ignota extitiſſet tot glorioſis Doctoribus, & illuſtribus Patribus, illaq; non iacuiſſet ſepulta ſub modio, ſed ſuper candelabrum poſita fuiſſet, id eſt, explorata, atq; comperta in Eccleſia Dei extitiſſet, & in praxim deducta, videlicet generalia Concilia à Chriſto conſtituta eſſe ſupra Papam: maximè cum mille, & ferè ſexcenti anni effluxerint à Chriſti in cœlū aſſumptione, quibus (vt ſunt mortalia cuncta variabilia) hoc aliquando eueniſſet, magnaq; ac pernicioſiſſima ignorātia fuiſſet in Eccleſia talis ſupremæ poteſtatis. At huius rei contrarium multis decretis Pontificum, & martyrum explicatū fuit, & contrarium etiam in praxim deductum, neque vnquam Synodus coacta auſa eſt ſententiam dicere in Romanum Pontificem, ſed ſemper abſtinuit, timens mittere falcem in meſſem alienam: ergo iudiciū manifeſtum eſt, talē poteſtatem in Eccleſia nullam extare. & eius autoritatem ſuperiorem eſſe Concilio, vt etiam Concilium Lateranenſe II. ſub Leone X. expreſsè definiuit, etiamſi ſchola Pariſienſis reclamauerit, & à tali decreto appellauerit. Sed vana, & periculoſa, & à Pontificibus damnata hæc fuit ſemper appellatio.

Matth. 5.

Quòd

Nequaquam expedire, Concilio proponi reformationē Eccleſiæ in capite, & in mēbris ſuis, vti Baſileenſes olim efflagitârunt.

Quòd igitur à Concilio peti non debeat, vt reformet Eccleſiam in capite, & membris, vt Baſileenſes vrgebant, & alij in alijs Concilijs poſt illud celebratis, idem fortaſſis poſtulârunt, quod attinet ad reformationem capitis, illud iure fieri non poteſt, facto autem, etiam ne obtineri quidem poteſt. Deinde nulla eſt vtilitas, aut neceſſitas, vt ita fiat: imò quamplurima, ſi ita fieret, ſequerentur incommoda. Atque hæc omnia breuibus facilè oſtendo. Nam primum, quòd id fieri nequeat, ex eo demonſtratur: quia cùm hic ſit iure diuino paſtor & rector, & Epiſcopus vniuerſalis Eccleſiæ, & caput ac fundamentum eius, habens plenitudinem poteſtatis à Concilio, quod inferioris eſt autoritatis, iudicari, aut reformari non poteſt, præter caſum hæreſeos. Quod ſi accidat, non neceſſe eſt ab Eccleſia damnari eum, qui hæreticus eſſet, cùm tales omnes ſint ſuo ipſorum iudicio condemnati, & ab Eccleſia ſeparati ſint. Quare tunc non eſſet actio Eccleſiæ, vel Concilij in Papam, ſed in eum, qui à Papatu, & gubernatione Eccleſiæ iam per hæreſim excidiſſet. Idem etiam oſtendit Dominus, volens audiendos eſſe Scribas & Phariſęos ſuper Cathedram Moyſi ſedentes, & loquentes: *Quæcunque*, inquit, *dixerint vobis, ſeruate, & facite.* Cùm ergo Papa ſedeat ſuper Cathedram Petri, id eſt, vniuerſalis Eccleſiæ, & conſtitutione Diuina ſedeat: ſit vt à nullo iudicandus, ab omnibus autem ſit audiendus, ac nec ab Eccleſia quidem, quæ ab illo regitur, ac gubernatur, reprehendendus. Cùm dico, non eſſe iudicandum, vel reprehendendum: intelligo de ſententia iudiciali, ac poteſtate iuriſdictionis, quæ ſit ſuper eum; benè autem poteſt corripi ex fraterna charitate, ſed cum reuerentia, quę tanto debetur Chriſti vicario. Adhæc Petrus præcepit obediendum eſſe præpoſitis, etiam dyſcolis; ergo Papæ parendum eſt dyſcolo. Inſuper præcipit Deus: *Omnis qui tetigerit montem, morte morietur*; & Oza collabentem arcam tangens, percutitur. Per arcam, in qua erat virga poteſtatis, vrna mannæ, id eſt, miſericordia, & tabulæ decalogi, id eſt, ſapientia iuxta Dei legem ad gubernandum: & per mōtem, ob altitudinem autoritatis, & poteſtatis, intelligitur Prælatus; per beſtiam verò, & Ozam intelligendi ſunt ſubditi; imò Dauid percuſſit cor ſuum, quòd oram chlamydis Saulis præcidiſſet: & Geneſ. 9. maledicitur Cham in Chanaan filio ſuo, Sem verò, & Iaphet accipiunt benedictionem; quòd ille renuntiaſſet detecta eſſe verenda patris ſui, alij verò, quod auerſa facie venerint, & pallio operuerint verenda patris. Quod Gregorius exponens, ait: *Quid eſt quòd filij verenda patris ſuperiecto dorſis pallio auerſi venientes operiunt; niſi quod bonis ſubditis ſic præpoſitorum ſuorum mala diſplicent; vt tamen hæc ab alijs occultent? Operimentum auerſi deferunt: quia iudicantes factum, & venerantes magiſterium, nolunt videre quod tegunt.* Hęc ille. Et ad hoc faciūt reliqua decreta producta, & exempla, quæ ſententiam in ſummum Pontificem proferre nullos auſos fuiſſe docent. Iure igitur id fieri non poteſt.

Argum. ab iure petitum.

Tit. 3.

Matth. 23.

Suprà 16.

Papa quomodo corrigendus.

Matth. 18.

1. Petr. 2.

Exod. 19.

2. Reg. 6.

Non eſſe Chriſti vicariū ab vllo iudicandum, quibus exemplis nos doceat Spiritus ſanctus.

II. exemplum, ac tertium.

1. Reg. 24.

Quartum exemplum de filijs Noe.

Greg. lib. 25. Moral. c. 12. init. tom. 1.

Sed neque facto cōtingere poteſt. Nam ſi Concilium de reformatione capitis agere debet, id per Legatos Pontificis proponendum eſt prius: at Legati nec Pontificis nomine, nec alterius id vnquam proponere audebunt: nam ſummus Sacerdos priuilegio diuino, quod habet, non cedet, ac ne cedere quidem poteſt: ordo enim diuinus, & Eccleſiaſtica perturbaretur hierarchia. Legati inſuper alterius nomine non proponunt, niſi ſchiſma in Eccleſiam inducere velint: & tamen ſi id proponerent, non niſi illegitimæ eſſent eius rei tractationes, & nullam haberent autoritatem: non eſt enim legitimum Concilium, quod vel Papæ autoritate non cogitur, vt fuit Ariminenſe; vel quod coactum eſt quidem, verùm conſilio eiuſdem non gubernatur, vt contigit in II. Concilio Epheſino, in quo omnia tyrannide Dioſcori gerebantur Epiſcopi. Concilium etiam Baſileenſe, etſi legitimè congregatum, tamen autoritate ſummi Pontificis gubernatum non fuit. Vnde tot peperit diſſenſiones in Eccleſia Dei, quæ in hodiernum vſq; diem durant. Deinde, etſi facto ipſo quicquam decernant contra voluntatem Pontificis de reformatione perſonæ ſuæ; nihil tamen facto ipſo Concilium acephalum conſequeretur: nam illis decretis nunquam obediret Pontifex, vt de Baſileenſibus fecit. Tertiò, cùm nihil definiri poſſit in vero, & legitimo Concilio iuris eſſe diuini, quod iuris diuini prius non ſit (quia Eccleſia non poteſt condere nouum dogma, aut nouum articulum Fidei, ſed poteſt eum, qui prius erat occultus, declarare) nihil tale Pontifici declarandum eſt, qui omnia iam nouit; & ideò illorum declarationi ſtare non adſtringitur. Reliquum eſt igitur, vt tota reformatio ad ius poſitiuum ſpectet, quod tamen ſummus Pontifex non ſolùm interpretari poteſt, ſed etiam diſpenſare: & ita ad effectum perduci non poſſet reformatio. Quartò, nihil certius eſt, quàm quod cùm primum Pontifex audiat in Concilio tractari talem cauſam, ſtatim ſit illud diſſo-

Reformationem prædictā nec facto etiam obtineri poſſe.

I. ratio.

Concilium quod ſit illegitimum.

II. Ratio.

III. Ratio.

IV. ratio, & poſtrema.

luturus: & id quidem ex debito ac iure faciet: ne ſua autoritate in diuinum præceptum peccetur: cuius diſſolutionis & inuidiæ cauſam facilè erit reijcere in huius tractationis autores. Ideò vanum eſt cõſilium Pontificis reformationem vrgentium per Concilium, ne res geſtæ per Concilium poſſint vlla autoritate infirmari: quia iure aut facto obtineri non poterit.

Neque verò eiuſmodi reformationis poſtulationẽ à Concilio eſſe neceſſariam, oſtenditur.

Quòd verò nulla ſit neceſſitas huius rei, facilè demonſtratur. Primum, quoniam id, quod iure aut facto obtineri non poteſt, non eſt neceſſarium, quia haud dubiè Papa in ſua perſona illa exhibebit, quæ ab eo deſiderãtur, ſi reliquæ omnes Eccleſiæ partes reformentur. Secundò, ſunt aliæ viæ multæ, quibus reformatio vitæ Papæ poſſit vrgeri & obtineri. Primò, precibus Eccleſiæ, & orationibus ad Deum effuſis. Deinde legationibus Principum pro ea obtinẽda rogantium Pontificem tanquam parentem. Tertiò, priuata Patrum Concilij ſuggeſtione, ſeruata tamen dignitate Pontificibus. Ad hęc, qui in contraria ſunt ſententia, aſſerunt tunc agendum in Concilio de capitis reformatione, vbi conſtaret illud peruerſæ eſſe vitæ, & exẽpli incorrigibilis, quò Eccleſiam peruertat: quod rariſſimè de aliquo oſtendi poterit. Deinde difficillimum, & periculoſum valde eſt, id velle reſcindere, quod Eccleſiaſtica autoritate, ac vſu antiquo eſt comprobatũ, & de abuſibus Curię Romanę tractare in Concilio, nonnihil haberet abſurdi. Tùm quia multi ſunt in Concilio illarum rerum, quæ Romæ ſunt, planè inexpertes, & inſcij, & pauci eſſent ad hanc rem idonei, qui poſſent pro dignitate ferre ſentẽtiam; tùm quia multi falſa reformationis ſpe occupãtur, & ſunt qui pia ſimplicitate mouentur. Fac tamen id fieri; quis erit talis definitionis fructus? Certè ille cõcilij Baſileenſis, id eſt, nullus; quia nullum eſt ius Concilij in Romanam Eccleſiam.

Quanam trici ratione Pontifex à fide, & moribus deuius ad ſaniorem mentem poſſet reuocari.

De Curiæ Romanæ abuſibus in Concilio diſceptatio quid abſurdi haberet, & incommodi.

Id ſoluitur pro dicta reformatione quod obijcitur: Reuocentur omnes antiqui Canones.

Dices; Reuocentur omnes antiqui Canones. Sed fortè hodie non expediret: & gubernatio Eccleſiæ non ſpectat ad Concilium, ſed ad Papam. Deinde nihil magis continebit hæc reformatio in futuris Pontificibus, cùm omnes æqualem, imò eandẽ habeant autoritatem. Vnde vel ipſum Cõcilium Trident. ſeſſ. 25. ca. 1. cùm aliqua ſtatuiſſet, in quibus manus Pontificis ligari viderentur, talem condidit canonem. Poſtremò ſancta Synodus, omnia, & ſingula, ſub quibuſcunq; clauſulis & verbis, quę de morum reformatione, atque Eccleſiaſtica diſciplina, tam ſub fel. record. Paulo III. ac Iulio III. quàm ſub beatiſſimo Pio IV. Pontificibus Maximis, in hoc ſacro Concilio ſtatuta ſunt, declarat, inſtituta fuiſſe, vt in his ſalua ſemper autoritas Sedis Apoſtolicæ, & ſit, & eſſe intelligatur. Hæc ibi. Vbi cuncta in Concilio decreta, quæ iuris poſitiui ſunt, iudicio & arbitrio Pontificis ſubijciuntur.

Concil. Trid.

Quanam reformationem (quęd abũſi) obtentam, ſedis Apoſtolicę & Eccleſiæ mala, & incõmoda conſequerentur.

Quòd verò nulla ſit vtilitas talem vrgẽdi reformationem, imò multa damna eam conſequantur, ex multis poteſt oſtendi. Primùm, quia hinc induci poſſet ſchiſma pernicioſiſſimum, & Catholici inter ſe inuicem, & à capite, & fundamento Eccleſiæ diſſiderent. Et cùm tanta ſit affinitas inter hæreſim, & ſchiſma, qui diſcederent à Papa, facilè in apertam hæreſim prolaberentur. Secundum: illa Concilij vniuerſalis in Papam autoritas, contra naturalem legem, diuinam, ac politicam induceret in Eccleſiam ariſtocratiam; cùm tamen ſtatus monarchicus iure diuino, naturali, & politico ſit præſtantior; atq; ea ratione error confirmaretur Lutheranorum. Tertium: fieret vt Eccleſia viſibilis ſine capite eſſet viſibili: nam ſi Concilium autoritatem obtineat in Papam, & illud Eccleſiam repræſentet, ſequitur illam eſſe ſine capite: vnde fiet, vt illa Eccleſia Dei non ſit, quæ acephala eſt. Quartum: tota Eccleſiæ gubernatio diſſipabitur, quia dabitur occaſio appellandi à ſententia Pontificis ad Concilium: nec tantùm gubernatio, ſed etiã obedientia Chriſtiani orbis peribit. Quintum: per hanc autoritatem datam Concilio ſupra Papam, confirmarentur acta Concilij Baſileenſis in Eugenium IV. quod tamen pugnat cum autoritate tot Conciliorum, tot ſummorum Pontificum, tot Martyrum, ac Doctorum. Et videremur ſectari ſententiam Gerſonis, & Halmain, quorum doctrina non ſatis tuta eſſe videtur in hac parte. Sextum: qui petunt à Concilio, reformari Eccleſiam in perſona Papæ, eiuſq; gubernatione, hoc eſt, in capite, & membris, petunt, Principes omnes ſeculares, atque eorum gubernationes reformari: quod eſt plenum periculi, & ſeditionis, ſi tam multi homines, abſque capite, & gubernatore, Imperatoribus, & Regibus (& non ſolùm Papæ) leges præſcribere vellent. Deberent enim cognoſcere cõtrouerſiam inter Regem Chriſtianiſſimum, & Regem Catholicum, vter eorum debeat præcedere: deberet etiam agitari lis inter Regem Hiſpaniæ, & Nauarræ: quæ omnia plena ſunt ſeditione, & confuſione. Septimum, videant qui hoc vrgent, Papam propterea cogi ad diſſoluẽdum Cõcilium, cuius diſſolutionem ſchiſma, aut alia extrema mala conſequentur. Videant autem quæ mala apprehenderint

II. incõmod.

Tertium incommod.

Quartum incommod.

Quintum incommod.

Gerſon.
Halmain.

Sextum incommod.

VII. incom.

Quæ mala apprehenderint eos, quia Romanæ ſedis obedientiam diſciuêre.

illas gentes quæ à Romana Eccleſia diſceſſerunt; vel illi obedientiam reuerenter non præſtiterunt. Nam Græci primùm in ſchiſma prolapſi ſunt, inde in hæreſes: tandem in miſeram & teterrimam Orientalis tyranni ſeruitutem inciderunt. Timeant ergo aliæ prouinciæ, ne Concilij Baſileenſis veſtigia ſectantes, à Deo deſerantur, & ſimilibus gradibus in interitum pergant: ſed potiùs inuocandus eſt Deus, vt omnes Eccleſiæ capiti per obedientiam coniungantur, & in illo venerentur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, cui eſt cum Patre gloria, & Spiritu ſancto per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

TRACTATVS LXXXI.

In quo argumenta ex ſacris literis deſumpta eorum, qui Concilij autoritatem ſuper illam Papæ conſtituunt, diſſoluuntur, atq; refelluntur.

POSTQVAM ſatis, & argumentis, vt puto, ſolidis ac firmis, Catholicam noſtrã ſententiam cõfirmauimus, atque explicuimus: ſupereſt vt quæ à quibuſdam in contrarium obijciuntur, & quæ magni ponderis eſſe exiſtimantur, quàm ſint eneruia, atque inualida, oſtendamus. Argumentantur itaq; à Scripturis, Patrum traditionibus, atq; rationum viribus. Primùm igitur producunt textum Matth. 18. *Si non audierit eos, dic Eccleſiæ: Si autem Eccleſiam non audierit; ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus. Quæcunq; enim alligaueritis ſuper terram*, & reliq. Et ſimiliter illud: *Quorum remiſeritis peccata, &c.* Ad hæc verò primùm in genere reſpódendum eſt, hæc minimè fuiſſe dicta Apoſtolis ſecluſo Petro; Petro autem ſecluſis Apoſtolis dictum eſſe: *Tibi dabo claues regni cœlorũ*: &, *Confirma fratres tuos*: &, *Paſce oues meas*, vt per hoc, quod ſoli illi loquitur, intelligeremus datam illi ſoli plenitudinẽ poteſtatis; per hoc verò, quòd in plurali alloquitur illum, & cæteros Apoſtolos, accipiamus, non quidẽ multitudini abſque ipſo datam ſummam poteſtatem, cùm & ipſe inter cæteros adeſſet; ſed eum ſolùm non ita debere vti poteſtate, vt in alios eam quoque non diffunderet, vel ad ea, quæ per ſeipſum facit, aliorum concilium adhibere non deberet: vt praxis Eccleſiæ Romanæ indicat. Nam ſummus Pontifex ad rectè deliberandum, ſolet cogere Concilia Epiſcoporum, ſiue prouincialia, ſiue generalia in rebus magis ſerijs, atque extraordinarijs, pro rei, de qua agitur, grauitate; ad ordinaria verò, & conſueta negotia adhibet cõſilium Cardinalium, & aliorum ſapientum virorum curiæ.

1. Locus. Matth. 18.

Ioan. 20.

Matth. 16. Luc. 22.

Chriſti vicarius quos viros penes ſe habere debeat.

Sed quoniam in particulari vrgent verbum illud: Dic Eccleſiæ, quo verbo Petrus futurus ſummus Pontifex, ad quem Dominus ſermonem hunc fratrem corripiendi direxit, vt Eccleſia in Miſſali Romano interpretatur, mitti videtur ad Eccleſiam tanquam ad maius tribunal: non dubium igitur, inquiunt, eſt, quin Eccleſia vniuerſalis in Synodo coacta, ſuper ipſum Papam exiſtat. Et confirmant hoc per duos Pontifices: alter eſt Gregorius, qui ſcribens ad Ioannem Conſtantinopolitanum, & illum increpans, quòd ſe vniuerſalem vocaret, ſic ait: *Nos quidem, in quos talis, tantaq; per auſum nefarium culpa committitur, ſeruamus quod Veritas præcepit, dicens: Si peccauerit in te frater tuus, &c.* Sequitur: *Ego itaq; per reſponſales meos ſemel & bis verbis humilibus hoc quod in tota Eccleſia peccatur, corripere ſtudui, nunc per me ſcribo. Quicquid facere humiliter debui, non omiſi. Sed quia in mea correptione deſpicior, reſtat vt Eccleſiam debeam adhibere.* Hæc ille, per Eccleſiam adhibendam, intelligens Concilium vniuerſale. Eodem modo loqui videtur Nicolaus, qui in cap. præcipuè, 11. quæſt. 3. ſcribens ad Lotharium Regem, ita ait: *Cæterùm præcaue, ne quando nobis ſecundùm Domini præceptum duos aut tres teſtes adhibeamus; imò verò hoc ſanctæ Eccleſiæ dicamus, & (quod non optamus) de cætero fias cunctis ſicut Ethnicus, & Publicanus.* Hæc ibi. Et interpretatur per ſanctam Eccleſiam, Concilium vniuerſale. Producitur & Albertus Magnus, qui exponens illum locum, *Dic Eccleſiæ*, ait: *Prælato, vel Synodo.*

Ex illis Chriſti verbis: dic Eccleſiæ, vnde etiam probet aduerſarij Papam minorem eſſe Concilio.

Greg. lib. 4. regiſt. epiſt. 38 in fin. tom. 2.

Nicol. Pap. I.

Matth. 18.

Alb. Magnus in Matth.

His tamen non obſtantibus, apertè ille locus vindicatur à tam violenta expoſitione. Nam quæro quid intelligant per illam Eccleſiam, cui eſt crimen fratris denuntiandum, aut vniuerſalem, aut particularem. Non poteſt intelligi vniuerſalis ſolummodò: nam qui illud fieri queat? aut quis credat Chriſtum ſummam ſapientiam rem tam impoſſibilem, & à ratione legis alienam præcepiſſe? Nec alicui particulari, vt Florentinæ, aut Mediolanenſi: quod falſum eſſe probabo. Similiter ſi exponas, indefinitè eſſe dictum Eccleſiæ, pro particulari, vel vniuerſali, vt ſcilicet de ea intelligatur, cui reus ſubijci, & parêre tenetur; eò quòd Actor, vt dici ſolet, forum Rei ſequitur. Hæc autem minimè conſtare poſſunt, quia hæc conuocatio fidelium autoritate cogente fit, quæ ſola ligare poteſt, & abſoluere: nulla autem Eccleſia eſt quæ authoritatem habeat in alios, ſi præ-

Prædictum Chriſti verbũ: Dic Eccleſiæ, de vniuerſali Eccleſia non poſſe intelligi.

Neque etiam de particulari.

[illegible] nec pr[illegible] [illegible] loco [illegible] etiam nominari.

latum demas. Nec talis, hîc Eccleſia vocatur; aliàs communitas Mediolanenſis, Florentinave citra Epiſcopum poſſet excommunicare: quod cùm falſum ſit, Eccleſia hîc Epiſcopum includit, ſiue vniuerſalis vniuerſalem, ſiue particularis particularem. Vnde hîc Eccleſia vniuerſalis non eſt ſine Papa: aliàs eſſet æquiuocatio in eodem loco, ſiue ſumpto pro vniuerſali, ſiue particulari. Adhæc minùs intelligi poteſt de Eccleſia in Concilio congregata: non eſt enim veriſimile, quòd ſapientiſſimus Legiſlator in illo poneret ſummum iudicem ad correptionem peccatorum, quæ quotidie eſt neceſſaria, cùm rariſſimè coëant Concilia generalia. Et licèt ſemper eſſet aperta Synodus, graue onus, & minimè ferendum eſſet impoſitum fidelibus, ſi pro adimplendo præcepto de correptione fraterna eſſet perinde ruſticis, fœminis, atque viris ad Synodum veniẽdum: quia omnes tenentur lege ad corrigendum aliquando; cùm tamen Chriſtus dicat: *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Necnon Concilium Generale robur autoritatis à Papa accipit, vt dicitur diſtinctione decimaſeptima. Et extr. de electione, cap. Significaſti: ergo Papa non remittitur ad Concilium vniuerſale, ſicut iudex ad ſuum ſuperiorem. Prætereà rectè dictum eſt: *Si peccauerit in te frater tuus*: quia ordo ille corripiendi peccantem fratrem haud comprehendit Papam, qui pater eſt: nam etſi natura, & fidei religione frater noſter exiſtat ad Chriſtum comparatus; eſt tamen Princeps, & caput totius Eccleſiæ vniuerſalis, comparatus ad vniuerſos fideles, habetque ſupremam poteſtatem in illam, & ideò ratione illa, qua frater noſter eſt, extendere ſe poteſt ad eum fraterna correctio: quæ cùm ſit actus charitatis, extendit ſe ad omnem proximum, ſiue ſuperiorem, ſiue æqualem, ſiue inferiorem, ſicut & charitas ipſa. Ratione verò ſecundi, videlicet quod Princeps & caput eſt, & ſuprema fungitur autoritate, nõ ſe extendit ad eum denunciatio aduerſus non acquieſcentem fraternæ correctioni: quia cùm ille careat ſuperiori, qui eum poſſit corrigere, nulla ſententia ligari poteſt à quoquam, quia vt Chriſtus dixit: *Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum, nec ſeruus ſuper dominum ſuum.* Et hoc confirmatur autoritate Bernardi, qui ſcribens ad Innocentium Papam, ait: *Quis mihi faciet iuſtitiam de vobis? ſi haberem iudicem, ad quem vos trahere poſſem; iam nunc oſtenderem vobis (vt parturiens loquor) quid meremini. Extat quidem tribunal Chriſti; ſed abſit vt ad illud appellem vos.*

Non etiam de Eccleſia in Concilio congregata accipi debere.

Matth. 18.

Supra 11.

Ibidem.

Qua ratione ad Chriſti vicarium extendere ſe poſſit fraterna correptio.

Matth. 10.

Bern. epiſt. 218 initio.

Vides quàm apertè Bernardus aſſerat, Papam non habere iudicem in terris? Audi Albertum Magnum, qui in Quarto diſtin. 19. quærens, an correctio fraterna ſit omnium, reſpondet: *Omnis homo omnem hominem cum reuerentia & manſuetudine tenetur admonere, & corrigere de delicto: ſed non vlterius poteſt denuntiare, ſi eſt inobediens, quando ſupremus eſt, quia non habet iudicem.* Et Thomas in eâdem diſtinctione: *Quamuis Prælati ſint corrigendi à ſubditis; non tamen eſt eis pœna infligenda, ſed recurrendum eſt ad ſuperiorem denuntiando; vel ſi non habet ſuperiorem, ad Deum, vt eum emendet, aut de medio tollat.* Hæc illi. Adhæc ſi Papæ peccantis delictum denuntiandum eſt Synodo vniuerſali; quomodo poterit denuntiari, ſi Synodus generalis non eſſet coacta, aut ſi ſolius Papæ autoritate cogi poteſt, quando vnquam illo reluctante cogeretur, aut quomodo corripi poſſet eius delictũ, niſi in Synodo mutila & acephala? Per verbum igitur, Dic Eccleſiæ, nec tollitur ſummum tribunal à Papa, nec alteri tribuitur.

Alb. Magnus An correctio fraterna ſit omnium.

D. Tho. to. 3.

Non poſſe vllo modo Papæ peccantis delictum Synodo vniuerſali denuntiari.

Igitur in illa ſententia, *Dic Eccleſiæ*, nomẽ Eccleſiæ; non eſt accipiendum pro vniuerſali Eccleſia per orbem diſperſa, aut in Synodo generali congregata, aut pro Eccleſia per vniuerſam diœceſin diſſipata, ſiue in Prouinciali Synodo repræſentata, ſed pro Prælato Eccleſiæ, ſiue particulari, ſiue vniuerſali. Quod probatur tum ex verbo Chriſti, tùm ex Patribus. Ex verbo quidem Chriſti, quia ſubiungit: *Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis ſuper terram*: quæ Apoſtolis, quibus loquebatur, & eorum ſucceſſoribus congruunt, non multitudini, vel diſperſæ, vel collectæ. Ex Patribus verò, quia Hieronymus hoc loco ait: *Hic poteſtatem tribuit Apoſtolis*, & Chryſoſtomus exponit, *Dic Eccleſiæ, id eſt, his qui præſunt Eccleſiæ.* Et Sedes Apoſtolica in cap. Nouit. de iudicijs, explicat de paſtore, vel rectore vniuerſalis Eccleſiæ. Ita Thomas in Quarto, diſtinct. 19. & in ſecunda ſecundæ quæſtione 24. & ſuper Matthæum, eodem modo interpretantur Albertus Magnus, & Lyranus in Matthæum, atque alij. Nec obſtat ſermonẽ Chriſti eſſe ad Petrum: quia ipſe fraternè corripiens dicit ſibi ipſi vt per cenſuram excommunicationis dicat toti Eccleſiæ. Nec obſtat ſecundò, quòd nomen Eccleſiæ ſit collectiuum ſignificãs vniuerſitatem: quia, vt docet Ariſtoteles, ciuitas dicitur id, quod principaliſſimum eſt in ea, hoc eſt, Rex, & dicitur Gallia facere, aut Hiſpania, quod eorum Reges faciunt. His accedit praxis fidelium: nam id poſitum eſt in more, & conſuetudine, vt

Cui tandem Eccleſiæ frater in nos peccans inemendabilis ſit denuntiandus.

Hieron. to. 9.

Chryſ. ho. 61. in Mat. tom. 2

D. Tho. tom. 7. & 11. par. 11

Alb. Magnus

Lyranus.

Duplex obiectiuncula diluitur.

Philippus lib. 9. Ethic.

tunc ſe putet dixiſſe Eccleſiæ, quando dicit Prælato Eccleſiæ.

Gregorij ad Ioannem Cõſtantinopol. Epiſcopum illa verba: Sed quia in mea correptione deſpicior, reſtat vt Eccleſiam debeam adhibere quo tendant.

Quod verò ex Gregorio producunt, nomine Eccleſiæ non venit aut omnium collectio, aut Synodus vniuerſalis intelligenda, ſed diſciplina, cenſurave Eccleſiaſticæ autoritatis. Ipſe enim Papa fraternè corrigens, & ſecretò vt frater, dicit ſibiipſi vt Papa eſt, id eſt, vtitur autoritate ſua, & per cenſuram excommunicationis publicum & notum omnibus facit eius delictum. Atque hunc eſſe ſenſum Gregorij colligitur: tum quia ait: *Quia in mea correptione deſpicior; reſtat vt Eccleſiam debeam adhibere*: quod non eſt aliud, quam comminari cenſuram Eccleſiæ, per quam publicum fuit cuiuſq; delictum. Non enim Gregorius aliud in eum minabatur, niſi ſe ipſum de perſona in perſonam translaturus iudicium, & in cathedra ſedentem, & iudicantem: nam ipſe apertè ſe vſurum in eum ſua poteſtate, docet in epiſtola ad Felicem Epiſcopum. Deinde quia idem Greg. ſcribens Imperatori Mauricio, de eadem re admonet ſe mandaſſe ſuo reſponſali, vt Ioãnem Conſtantinopolitanum à ſtulti vocabuli appellatione compeſcat: quod eſt cum eo non communicare in diuinis. Vnde & ſequenti epiſtola ad Eulogium Epiſcopum Alexandrinum, & Anaſtaſium Epiſcopum Antiochenum de Cyriaco Patriarcha, qui ſecutus fuerat Ioannem in vſurpatione nominis vniuerſalis; & in alia epiſtola ad ipſum Cyriacum, niſi reſipiſcat, mandat, eum per ſuum diaconum excommunicari.

Primum argumentum pro legitimo ſenſu verborum Gregorij.

II argum.

Idem li. 6. regiſtr. c 194 ſiue ep 30. 10 2

Epiſt. 31.

Illud item Nicolai I. Pontificis: imo verò ſanctæ Eccleſiæ dicamus: quo ſenſu dictum ſit.

Similiter dicendum eſt ad illud Nicolai: nomine enim Eccleſiæ ſeipſum deſignat vt in iudicio præſidentẽ. Ita enim Thomas in ſecunda ſecundæ aſſerit perinde eſſe dicere; Prælato in iudicio præſidenti, ac dicere Eccleſiæ; Albertus autem exponit: *Dic Eccleſiæ*, id eſt, Prælato in conuentu, & Synodo accuſa: quod Ablatiui caſus eſt, nõ autem Datiui, vt malè allegatur: ſicut etiam aliud verbum in Conſpectu, pro Conuentu.

Thom. 2. 2. q. 34 p. 11 to 11
Albertus Magnus in Mat. 18.

Altera reſponſio ad dicta Pontificum, Gregorij, atque Nicolai.

Hunc nodum alij aliter non improbabiliter ſoluunt. Nam prædictæ ſententiæ Patres illud præceptum de correctione fraterna, volunt non ſpectare ad Papam peccantem, quia non eſt frater. Secundò, quia non habet ſuperiorem in Eccleſia, cui dicendum ſit crimen. Tertiò, non poteſt excommunicari, ſi Eccleſiam non audiat: poteſt ſiquidem fraternè corripi, ſed non per illum proceſſum. Sed quare frangitur ſermo Chriſti, vt primum ad illum ſpectet, nõ autem ſecundum, Dic Eccleſiæ, ſi illud dictum eſt Petro à Domino, teſte Eccleſia in Miſſa? Admoneri ergo poteſt vt frater: ſecundò adhibito vno, vel duobus teſtibus corripi: tertiò dicat Eccleſiæ. Ad illum ſenſum B. Gregorius interpretatus eſt, id eſt, vt ipſe ſit non iam priuatus, ſed Papa, & paſtor vt virga animaduertẽs, qui idem poſſit eſſe denuntiator, & iudex, vt Nicolaus ait ad Regem Lotharium, legitur 11. quæſt. 3. cap. præcipuè, cum ſua Gloſſa, dicatur Eccleſiæ, id eſt, inuocetur ipſemet Papa, & ab illo exquiratur animaduerſio ſui ipſius, & in ſeipſum ſententia, quatenus eadem perſona, quæ vt frater noluit correptionem ſuſcipere, ſaltem vt paſtor cogatur cauſam ſuam cõtra ſe vt Chriſti ouem, & peccatorem agere, & ſententiam dicere. Et hoc eſt, quod dixit Gregorius illis verbis: *Si quis ſuper hoc nos redarguere voluerit, vel extra autoritatem facere nos contenderit, veniat ad ſedem Apoſtolicam (hoc eſt enim dicere Eccleſiæ) vt ibi ante confeſſionem B. Petri ipſe mecum diſceptet, quatenus vnus ibi ex nobis ſuſcipiat ſententiam.* Sic ille.

Nicol. Papa I.

B. Gregor.

Ad illud: Quis corripiet Papam totam ſcandalizantem Eccleſiã.

Dices; Quis corripiet Papam totã ſcandalizantem Eccleſiam, & fraternè? & ſi auſit aliquis, quis fructus; ſi contemnet, ſi futurus ſit ſimul & iudex, & reus. Sed quare quæſo Petrum corripuit coram omnibus Paulus, niſi ad noſtram doctrinam, vt non vereatur autoritate minor corripere ſuperiorem cum fructu, vt ille fecit? Poteſt ergo quiſque Papam corrigere: ſed peculiariter hoc eſt munus Cardinalium, qui aſſiſtunt Pontifici, & modo ſingulari fratres vocantur: quibus vel metu, vel alio affectu ceſſantibus à ſuo munere, deuoluitur ad Prælatos alios ius corrigendi: quod ſi non ſit facilis acceſſus, ſaltem per literas: quas ſi non legerit, vel cõtempſerit, (quod eſt inhumanum) tunc ſupereſt vt dicatur Eccleſiæ exemplo veterum Patrum, qui vel Concilio coacto, cui data eſt poteſtas reformandi in capite & membris, agebant de publicis & euidentibus Papæ malis, vt legitimis modis inſinuarent remedium, non tamen proferendo ſententiam. De quo octaua Synodus: *Vniuerſalis Synodus cũ conuenienti reuerentia quamlibet quæſtionem de Romana Sede exortam audire tenetur, & in ea proficere; non tamen audacter ſententiam in Romanum Pontificem dicere.* Hæc ibi. Ergo Synodus vniuerſalis habet ius de talibus cauſis cognoſcendi, non tamen proferendi ſententiam. Et mitigatur illud ius, quia ait: *Cum conuenienti reuerentia.* Quod ſi verum eſt, neceſſe eſt conſiteri eſſe aliquam iuriſdictionem in ea Synodo ad cognoſcendum: quod ſi ad cognoſcendum, ergo

Galat. 2.

Quorum maximè ſit Papã errantem fraternè corripere.

In Romano Pontifice corrigendo quam rationem tenuerint veteres Patres.

Octaua Synodus.

Sententia in Rom. Pont. quomodo proferenda pro tempore.

& ad proferendam ſentētiam: alioqui quæ vtilitas eſſet cognitionis? Et tantum habet: ne audacter proferatur ſententia: non ait, Ne proferatur, ſed, Ne audacter, ſed maturè, reuerenter, circumſpectè.

Si (licet non audacter) Cōcilium poteſt in Papam erꝛantem, aut diſſolum proferre ſententiam; ergo aliqua ineſt Concilio autoritas in Papam.

Inferes; Ergo eſt in Concilio aliquā autoritas in Papam. Dicendum eſt, non eſſe aliam Concilij autoritatem ab ipſa Papæ autoritate, qua etiam ad hæc cognoſcenda indictum eſt, & coactum Concilium. Autoritas ergo Papæ, etiam in ipſum Papam, in quantum ipſe eſt ouis Chriſti, extenditur: quare & ipſe ſuis quoque canonibus alligatur, & Conciliorum decretis, quæ ſemel probauit. Imò & primus eſt, cui conuenit ea ſeruare, nedum iubere vt ſeruentur.

Gelaſ. part. 1. ad Epiſcopos Daroania.
Conſtitutionem Synodi quam vniuerſalis Eccleſiæ probauit aſſenſus, ſeruari oportere, ſancitum eſt.
Zozimus Papa B. Greg. lib. 4.
Papæ autoritatē in ipſum quoq; poſſe extendi, quibus probetur exemplis.

Ideò Gelaſius 25. qu. 1. ca. Confidimus: *Confidimus*, inquit, *quod nullus iam veraciter Chriſtianus ignoret, vniuſcuiuſq; Synodi conſtitutum, quod vniuerſalis Eccleſiæ probauit aſſenſus, nullam magis exequi Sedem præ cæteris oportere, quam primam: quæ & vnamquamque Synodum ſua autoritate firmauit, & continuata moderatione cuſtodit*. Et Zoſimus ibid. c. Contra ſtatuta, & Gregorius: *Si ea quæ anteceſſores noſtri ſtatuerunt, deſtruerem, non conſtructor, ſed euerſor eſſe, iuſtè comprobarer*. Sic ille. Probatur hæc doctrina exemplo Marcellini, qui idolis thurificauit, nec tamē fuit illo facto hæreticus, quoniā hæreſis in corde, & mēte conſiſtit: quia tamen Eccleſiam ſcandalizauit, coacta eſt Synodus (teſte Platina) 180. Epiſcoporum in Sinueſſa vrbe Campaniæ, ad quam veniens Marcellinus, non habitu Pontificali, ſed puluerulento ſqualidus, cilicio indutus, & crimina lacrymis confeſſus, debitam in ſe pœnam à Cōcilio poſtulauit. Synodus (vt habetur diſt. 21. ca. nunc autem) reſpondit: *Tuo ore iudica cauſā tuam, non noſtro iudicio*. Et iterum: *Noli audiri in noſtro iudicio; ſed collige in ſinu tuo cauſam tuam*. Et rurſum: *Quoniam ex te*, inquiunt, *iuſtificaberis, aut ex ore tuo condemnaberis*. & iterum dicunt: *Prima Sedes non iudicabitur à quoquam*. Producit præterea Synodus: *Negaſti tu, negauit & Petrus: & quis Apoſtolorum auſus fuit eum inde iudicare? ſed egreſſus foras fleuit amarè. Tu ergo in ſinu tuo collige cauſam tuam, tuo proprio ore te iudica*. Marcellinus hæc audiens, in Concilio dixit: *Ob ſcelus idololatriæ iudico me deponendum, & anathematizo omnes, qui corpus meum tradiderint ſepulturæ*. Hæc fuit ergo eius ſententia. Sed poſt reuerſus ad Diocletianum, profeſſus eſt fidem ſuam, & ſanguine proprio negationem priorem obtexit, atque deleuit. Legitur etiam, quod poſtea corpus eius ſepulturæ non eſt traditum, & beatus Petrus apparuit Marcello, & dixit: *Quare corpus meum permittis inhumatum iacere?* & declarauit ſe de corpore Marcellini loqui. Reſpondente autem Marcello, quod metuebat anathema, reſpondit: *Neſcis quia ſcriptum eſt, Qui ſe humiliat, exaltabitur?* Hæc ex illa hiſtoria. Ex qua primum habetur, quod Papā ſcandalizante Eccleſiam facto illo, potuit congregari ex ſe Concilium, quia res illa pertinebat ad Fidem; & quia Eccleſia de internis non nouit, nec iudicat, ſatis poterat ex illo opere haberi hæreticus, vel idololatra, ſiue infidelis, quia ſatis ſe illo facto talem oſtendit. Secundò habetur: Iuxta illam primam Marcellini reſponſionem, qua Synodo ſcelus confeſſus eſt, & ſe eius iudicio puniendum ſubiecit, videtur, quod ſi voluiſſet Concilium non parcere, ſed iudicij poteſtatem exercere, potuiſſet legitimam ſententiam in illum proferre: nam alioqui cur ſe illorum ſententiæ ſubdidiſſet, niſi cognouiſſet id iure fieri poſſe?

Primum exēplum de S. Marcellino.
Platina de vitis Pontif.
Matth. 12.
Infra 24.
Ibidem.
Marcellini in ſeipſum ſententia, eiuſdē pœnitentia.
Luc. 14. & 18.
Cur Papa ſcādalizante Eccleſiam facto ſuo, potuerit per ſe congregari conciliū contra ipſum.
Eccleſia de internis non nouit, nec iudicat.

Nec obſtat; Fecit Marcellinus ex humilitate, ſed non ex debito. Admitto: ſed illa humilitas iuri ipſi non repugnabat: nam ſi iuri aduerſabatur, vituperatur illa humilitas, quæ non erat cum veritate cōiuncta. Non enim debet ſe quis adeò humiliare, vt deiiciatur in illo quod eſt Dei, & dignitatis, & poteſtatis à Deo habitæ, in quo malum poſteris exemplum reliquiſſet, ſubdendo ſe Concilio.

An B. Marcellinus iure Sueſſano ſe Concilio iudicandum tradcrit.
Inferior poteſtas quonam modo iudicare ſuperiorem poſſit.

Dices; Quomodo ergo poteſtas inferior iudicat ſuperiorem? Dicitur, ſi iudicaſſet Synodus, non inferior ſuperiorem iudicaſſet, ſed delegata ab ipſo Papa poteſtate viſi eſſent vti in iudicando. Nam in eo quod ſe ſynodo ſubdens popoſcit ſe ab ea puniri, poteſtatem conceſſione videtur, quæ non eſt contra Papæ poteſtatem, ſed contra ipſam peculiarem illius viri perſonam: qui etſi eſſet dignitate Papa, erat tamen Chriſtianus, & ouis Chriſti ſuo vitio facta morbida, & digna ſupplicio.

Si Papam in cauſa hæreſis iudicare Concilium poteſt, cur illa Synodus Marcellini hæretici iudicium recuſauit.

Si opponas, Synodum recuſaſſe iudicium quaſi ad ſe non pertinens, & Marcellinum ex humilitate illud feciſſe, & ſuo iure aliter facere potuiſſe: quod verū eſt. Tamen reſpondetur: Synodus videns ſynceram confeſſionem, & pœnitentiam, noluit ob reuerentiam ſacroſanctæ Sedis (quanquam eo delegante poſſet) acceptare ſibi delatum iudicium, & rectiſſimè iudicarunt ad ſe non pertinere eiuſmodi ſententiam, ſed parcendum eſſe ſummo

Patri,

Patri,& Pontifici, cuius coram Deo deletam eſſe lacrymis, & pœnitentia culpam piè ſunt interpretati, quã ipſe coactus immanitate tormentorum, & humana infirmitate deuictus contraxit: nec auſi ſunt eum omninò abſoluere, ſicut fecerunt, qui cauſam Symmachi cognouerunt, de quã infra.

Papa in ſeipſum qui poſſit ferre ſententiam.

Tertiò elicitur ex facto illo Marcellini declaratum, quod ipſemet poſſet contra ſe proferre ſententiam, ipſe inquam vt ſummus Pontifex,& Paſtor, aduerſus ſe vt ouẽ Chriſti,& prçuaricatorem mandati vti poteſtate ſua. Quod apparet ex verbis Marcellini,& Marcelli ſucceſſoris in Põtificatu interpretatione, quorum vterque non poteſt fingi ignoraſſe primatum Eccleſiæ Romanæ, de quo ipſe Marcellus epiſtolam ad Antiochenos ſcripſit.

Marcellus Papa.

Secundum exemplum Sixti III.

Eſt ſecundò exemplum Sixti Tertij, qui cauſam ſuam contra Baſſum quendam calumnioſum conciliari examini ſubdidit, Valẽtiniano Imperatore, & ipſius Sixti autoritate cogente Concilium ſexaginta ſex Epiſcoporum, à quibus dicta ſententia abſolutus fuit, vt ipſe in epiſtola ad vniuerſos Epiſcopos ſcripſit his verbis: *Quod ergo mandaſtis, vt ſcriberem vobis, qualiter inſtãs iurgium contra me ſuſcitatum ſit, vel à quo, vt veſtro adminiculo pelleretur, & cauſa mea firmaretur: ſcitote, me criminari à quodam Baſſo, & iniuſtè perſequi. Quod audiens Valentinianus Auguſtus, noſtra autoritate Synodum congregari iuſſit. Et facto Concilio, cum magna examinatione, ſatisfaciens omnibus, licet euadere ſatis aliter potuiſſem, ſuſpicionem tamen fugiens, coram omnibus me purgaui, me ſcilicet à ſuſpicione, & æmulatione liberans: ſed non alijs, qui noluerint, aut ſpontè hoc non elegerint, faciendo formam, exemplumque dans.* Hæc ille. Vnde & Valentinianus fertur, illum Baſſum calumniatorem in exilium relegaſſe. Vbi vides, quomodo hic Pontifex teſtatur iure potuiſſe ſuam cauſam à Synodo cognoſci, poſtquam ipſe Synodo ſeipſum ſubiecit ſpontè, & nolens aliis formam ſuo exemplo dare. Conſtat ergo, cauſam Pontificis poſſe in Synodo cognoſci,& definiri, quod ſi nolit, non tenetur ſe ſubdere. Ideo cauit, ne poſteriores eius exemplo inferrent rei neceſſitatem: non enim formam dabat aliis, qui ſponte ſua elegerat ea, quæ perfectioris erant iuſtitiæ: vnde & ſubiunxit, ſe alia via ſatis euadere potuiſſe.

Idem.

2. q. 8. cap. Qui crimen obiicit. &c.

5. q. 6. Qui crimen obij. & in dec. Iuo lib. 8.

Tertiũ exemplum Symmachi.

Tertiò eſt exemplum Symmachi: de hoc (diſt. 6. cap. Hinc etiam) habetur, quod creatus eſt Pontifex apud S. Ioannem Lateranum: Laurẽtius fauore populi electus eſt in templo ſanctæ Mariæ Maioris: vnde ſchiſma.

Sed Theodoricus Rex Gothorum in Italia regnans, ad quem de communi conſenſu venerunt, vt cognoſceret cauſam, tulit ſententiam, vt prior ordinatus, & in quem maior pars conſenſiſſet, eſſet Papa. Sed rurſus poſt quatuor annos factiõe Laurentij inſurgente, ſchiſma eſt renouatum: quod vt tolleret Theodoricus, miſit Petrum Altini Epiſcopum, qui fauo e Regio Pontificatus cathedram inuaſit. Sed cum populus nõ quieſceret, Theodoricus Concilium indici iuſſit, collectis ferè octoginta Epiſcopis; quorum quidam Epiſcopi Liguriæ, Æmyliæ, & Venetiarum ſignificarunt Theodorico, ad ipſum Pontificem pertinere Concilium conuocare, vtpotè qui nulli in terris tribunali ſubditur. Rex ergò cauſam totam liberè in concilium reiecit, vt ipſi cognoſcerent, vel non vellent cognoſcere, modò vrbi pax reſtitueretur.

Altini cuiuſdam ambitus.

Ergo collecti pàtres autoritate Symmachi, & cauſam cognoſcentes, definierunt: *Symmachus Papa Apoſtolicæ Sedis præſul ab huiuſmodi impoſitionibus impetitus quantum ad homines reſpicit, ſit immunis & liber: cuius cauſam totàm Dei iudicio reſeruamus. De clericis verò memorati Papæ, qui ab Epiſcopo ſuo ante tempus contra regulas deceſſerunt, & ſchiſma fecerunt, hoc fieri decreuimus; vt ſatisfacientes Epiſcopo ſuo, miſericordiam conſequantur, & officijs Eccleſiaſticis gaudeant reſtitui.* Hæc ibi: quæ pura fuit ſententia Symmachum liberans, & abſoluens, & aduerſarios puniens. Illi autem ſententiæ ſubſcripſerunt 77. Epiſcopi. Ergo poteſt cauſa Papæ, eo volente, & delegante, à Concilio cognoſci, & definiri: nam Epiſcopi illi ad id erant congregati, vt cognoſcerent cauſam, eam deciderent, & proferrent ſententiam.

Adhæc dicitur, verba illius ſententiæ authoritate Symmachi pronuntiata: quod opus non erat, ſi ſolum voluiſſent dicere ad ſe non ſpectare cognitionem cauſę. Vnde & ſub eodem verborum tenore habetur damnatio aduerſariorum.

Quartum exemplum Leonis III. Pontificis.

Quartum exemplum Leonis Tertij, qui coram Carolo Rege infamatus ob nonnulla obiecta crimina, & coram duodecim Epiſcopis ſe iureiurando purgauit, aſſerens, ſe ab obiectis penitus immunem fuiſſe: & Carolus tunc calumniatores damnauit. At eiuſmodi purgationes, quæ fiunt ante ora Patrum, & tribunalia, iuriſdictionem ponere videntur, vt agnoſcant, an legitimè

[Quintum exemplum Damaſi, Sextum exemplum Leonis Quart.]

[*Plantina de vit. Pontif.*]

[Quintum ille Pontifex laicæ, ac ſæculari ſe poteſtati ſubmiſerit, Canone Eccleſiæ reclamante.]

fiant, & de iure, an ſecus. Quintum eſt Damaſi Papæ exemplum, qui coram Synodo accuſatus de adulterio, cauſam dixit, & abſolutus eſt, vt narrat Platina; Concordius, & Callixus, accuſatores dānati, & de Eccleſia eiecti. Sextum eſt exemplum Leonis Quarti; qui, vt habetur 2. quæſt. 7. cap. Nos ſi incompetenter, ad Ludouicum Imperatorem ſcribit, vt mittat viros Deū timentes, qui cuncta diligenter explorent, & examinent quæ ſibi obiiciuntur, quatenus in poſterum nihil ſit, quod ex eis indiſcuſſum vel indefinitum remaneat. Ergo poſſunt Pontifices ſe ſubiicere aliorum tribunali patrum, vt de eis pro æquitate ſtatuant, & decernant.

Argues; Quomodo Leo hic ſubmiſit ſe laicæ poteſtati, iudicio Ludouici ſcilicet: quod iure fieri non poſſe, Canones tradūt, Nam ſi id negatur Clerico ob clericatus dignitatem; quantò magis ſummo Pontifici? Reſpondetur: dum Pontifex ſe ſubdit poteſtati cuicunque, vel Eccleſiaſticæ, vel ſeculari, non ſeſe ſubdere vlli poteſtati, quæ ſit ſupra eum, ſed ſuam quam ipſe habet poteſtatem in omnes oues Chriſti, & in ſeipſum vt Chriſti ouem impertitur. Nec valet; ergo idem erit & inferior, & ſuperior; id eſt, ipſe iudicans Papa, & idem qui iudicatur Papa. Nam non ſic eſt: ſed ipſe Papa, qui ſe iudicio ſubdit, & poteſtatem concedit, vt iudicetur, non ſubmittit dignitatem ſuam iudicio, ſed perſonam vt peculiarem Chriſti ouem, dum iudicatur, in quo facto non maior, ſed minor eſt: nec ab inferiori poteſtate iudicatur, ſed à ſuperiori, id eſt, à ſumma ſua poteſtate quam habet aduerſus ſe. Non enim Papa non eſt ouis Chriſti, etiamſi ouis non eſt abſque paſtore in terris, & nullus eſt ei paſtor, niſi ipſemet. Alioqui non poſſent defendi facta Pontificum, quæ attulimus; & illa velle, vel reprehendere, vel infirmare, magnæ eſſet audaciæ.

[Si Pontifex poteſtati non ſe ſuperiori, verum à ſe in alios deriuatæ ſubmittit: quomodo idem non eſt, & ſuperior, & inferior.]

[Papa non ſolum ouis Chriſti, ſed etiam paſtor eſt ouium.]

Poſſunt ergo Papæ, cùm denuntiantur Eccleſiæ, vel accuſantur, ſeipſos demittere, & ſuam autoritatem impertire, vel vniuerſali, vel particulari iudicio, vel ſeculi principibus, vt eorum cauſa agatur, & terminetur: nec tantum poſſunt, verum etiam debent interdum facere. Nam vt refert Gratianus Gregorium dixiſſe de Petro, quod cum Iudæi in illum conquererentur cur ad Gentes intraſſet, non eos ex poteſtate ſui officij repuliſſe, qua poterat dicere, Oues paſtorem ſuum non accuſent, aut reprehēdant, ſed ex autoritate diuinę virtutis reſpondiſſe, cum pateret Gentes participes eſſe factas Euangelij, & Spiritus

[Papam expedire, cum Eccleſiæ denuntiatur, vel vniuerſali, vel particulari iudicio interdum demittere ſeſe.]

[*Gratianus.*]

[*Act. 11. & ſeq.*]

ſancti. Hoc idem videtur Leo III. ſuo illo facto comprobaſſe, cum dixit ſe nolle illo ſuo facto cæteris legem dare: ſimili et & Sixtus dixit, & proteſtatus eſt. Sed reuera circa dictum Gregorij expende, quod Petrus nō reddens rationem vllam ſui facti, ſola poteſtate vtens, re vera peccaſſet, quia eos conturbaſſet, & ſcādalizaſſet. Vnde Gregorius ad Theoriſtam Patritiam, quam quoniam fama erat, quod quædam dogmata ſecretò teneret, quæ Eccleſia anathematizaret, hortatur, vt cum detractorib' ſuis ita ſe purget, vt, quod fieri per ſe poterat, ſcandala amoueret: inter alia ad maiorem perſuaſionis efficaciam exemplū Petri produxit, qui in Iudæos propterea in eum diſceptantes, quod ad fidei communionem Gentiles admitteret, nōn eſt vſus poteſtate qua poterat, & doctoris manſuetudinem in illa tenera Eccleſiæ naſcentis fundatione non præſtitiſſet. Ideo eos humili ratione placauit, & teſtes ipſo facto adhibuit. Vbi aduerte, vti mera poteſtate non licere, cum non iniuſtè reprehēditur. Et certè ſi Petrus poteſtate ſua vſus fuiſſet, nec aliter cauſam veritatis rationibus defendiſſet, paſtoris officiū minimè impleſſet, cuius eſt maximè rationem omni poſcendi de ea, quæ in nobis eſt ſpe, & fide, vt ipſe docuit, reddere, cui præcepto ipſe primus alligatus erat: ad fidem enim attinebat quæſtio illa de admiſſione Gentium. Quod ad noſtram doctrinā profectò ſcriptum eſt, vt quicunque habet poteſtatem, non ea abutatur, cum primum ratio factorum ab eis exigitur, vt ſcandalum amoueatur ab infirmis. Sic enim, vt Gregorius ait, tantus Apoſtolus, tantus Pontifex Chriſti voce electus, & creatus, tot miraculis clarus illud fecit: quantò magis illud debent facere, qui etſi poteſtate, ſanctitate tamen, & diuinis virtutibus non ſunt conferendi? Idem ad Bonifaciū: *Nos licèt in omnibus cauſis, in iis tamē præcipue, quæ Dei ſunt, ratione magiſ ſtringere homines, quàm poteſtate feſtinamus.* Hæc ille. Quod ſi ſit Pontifex, qui reprehenſus, quod Eccleſiam ſcandalizat, & nō velit ſe hac humilitate, qua tenetur apud Deum facti ſui rationē reddere, quo ſcandalis puſillorum proſpiciat; vtatur ſua poteſtate, & dicat, Non obligor tibi, & mihi ſubiectis rationem reddere: qui me poteſt iudicare, Dominus eſt, tu ſileto. Reſpondendum eſt, ſi peccata ſint, quæ Fidem, & ſtatum religionis non tangunt, ſed humana peccata, vt carnis, vel auaritiæ peccata, de iſtis Dominus dixit: *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate, & facite,* ſecun-

[*Greg. lib. 9. epiſt. 39 circa med. tom. 2.*]

[*Act. 10. & 11.*]

[Vbi mera poteſtate non liceat vti.]

[Quod ſit paſtoris officiū.]

[*1. Petr. 3.*]

[*Idem lib. 9. Regiſt. epiſt. 41. in fi. to. 2.*]

[Papæ accuſato, & reprehenſo quando vti liceat ſua poteſtate.]

[*1. Corin. 4.*]

[*Matth. 23.*]

Suprà 18.

ſecund[illegible] opera verò eorum nolite facere. Si ergo corripientem non audiat, vel non ſatisfaciat, vt debet, Chriſto Domino, & ouibus, tollendo ſcandalum, vt dicti Papæ fecerũt; diſſimulandum eſt. Si verò peccata ſint talia, quæ multum Eccleſiæ noceant, vel in temporalibus, vel ſpiritualibus; talis admonitus, & non reſipiſcens, non eſt tolerandus, ſed ad iuris remedia recurrendum. Nã ſi in Fide erraret, poteſt cogi Concilium, & ad depoſitionem vſq; procedere. Et idem eſſet, ſi aliquid faceret, quod ſanam doctrinam offenderet, vt ille Petri actus non ambulantis ad veritatem Euangelij, (etiamſi Pontifex omnem veritatem agnoſcat) qui reprehenſus fuit à Paulo, eò quòd vergeret in damnum Fidei, & cogeret Gentes iudaizare. Dixit quidam Pontifex ſe malum hominem, ſed non malum Pontificem, eo quòd ea, quæ ad Papatum ſpectant, & munia eius rectè adminiſtraret, & fideliter; quæ verò ad vitæ Chriſtianæ iuſtitiam, non item. Ergo ſi Papa veritatem teneret, aliquid tamen faceret, quo illi præiudicaret; ſicut ſi cum hęreticis manifeſtis communicaret, aut eis faueret, vel eos in perniciem toleraret, aut pro illorum meritis non corriperet, & puniret, aut magicis artibus incumberet, aut in rebus agendis aſtra cum piorum ſcandalo conſuleret, aut ſi per ſimoniam paſſim quoſcumq; promoueret, aut ſciens fineret promoueri, aut ſi tyrannidem improbam, & ſuperbam contra Dei verbum exerceret, cui non niſi martyrio poſſet occurri, & in magnis & grauiſſimis cauſis ad vniuerſalem Eccleſiam ſpectantibus nollet habere conſilium, ſed cuncta ſuo arbitratu gerere: tunc poſſet celebrari Concilium, vt reddat rationem ſuæ fidei, ne pereãt tot animæ, quia ſuſpicionem exhibet non credendi quicquam.

Quando non liceat ſ[illegible] ad iuris remedia procedendum.

Galat. 2.

Cuiuſdam de ſeipſo Romani Pontificis dictum.

Quãdò liceat ad depoſitionem vſq; Papæ procedere.

Affertur pro hac ſententia caput, Si Papa, ex dictis Bonifacij Martyris: *Si Papa ſuæ & fraternæ ſalutis negligens deprehenditur, inutilis & remiſſus in ſuis operibus, & inſuper à bono taciturnus, quod magis officit ſibi, & omnibus nihilominùs, innumerabiles populos cateruatim ſecum ducit primo mancipio gehennæ, cum ipſo plagis multis in æternum vapulaturus. Huius culpas iſtic redarguere præſumit mortalium nullus: quia cunctos ipſe iudicaturus, à nemine eſt iudicandus, niſi deprehendatur à fide deuius.* Hæc ille. Sed in hæc verba primò reſpondetur, non eſſe verba Bonifacij, ſed Gratiani, etſi ex dictis illius Pontificis ſint extracta per Gratianum. Videntur etiam illa verba tanto Martyre indigna, cùm non ſine ſcrupulis magnis tranſeant, & ſint ſuſpecta, & fortaſſe eius dictis aliquid eſt additum; videlicet ratio vnde emergunt quæſtiones. Hoc ille interdum facere conſueuit, vt interdum neſcias, an ipſemet, vel autor citatus loquatur. Videndum ergo de quo libro hæc accepit verba Gratianus, & multa dicuntur per hyperbolem. Deinde vt demus eſſe verba Bonifacij, quæro quis fuit hic Martyr Bonifacius? Dicunt quidam fuiſſe Papam, & vt talem citant Turrecremata, & Caietanus, & alij; fortaſſis vt propterea ſit illi Canoni ſtandum, quia à Pontifice eſt editus. Sed certè, vt Pighius docet, nullus talis Papa extitit Bonifacius, & à Gratiano citatur Martyr, non Papa. Ideo Antoninus in hiſtoria diligentior, dicit fuiſſe Epiſcopum Moguntinum: non ergo vim habet Pontificij decreti, quod ex dictis, vel geſtis eius ſit collectum: nam & alia eiuſdem epiſtola, quam ad Regem Anglorum Ethobaldum ſcripſit, niſi pia interpretatione excuſetur, errorem habent intolerabilem. Refert Antoninus eius verba hæc: *Quod verò legitimum matrimonium ſpernis* (de matrimonio iam contracto erat ſermo) *ſi pro caſtitate faceres, laudabile eſt. Sed quia in luxuria, & adulterio, & cum ſanctis monialibus volutaru, vituperabile eſt.* At certè legitimum matrimonium neque gratia caſtitatis ſpernendum eſt, quia cõtra iuſtitiam eſt, quia corpus iam non eſt ſui iuris, ſed coniugis. Multa etiam illi, qui non methodicè ſcribunt, per exceſſum dicunt, quæ ſi ad rigorem deducerentur, non poſſent conſiſtere. Quòd ſi ille martyr fuit, & Epiſcopus, non propterea ab omni errore immunis extitit. Nam & Cyprianus Epiſcopus, & inclytus Martyr fuit, & errauit in materia de Baptiſmo. Ad hæc dicit ille Canon, à nemine mortalium poſſe Papam redargui, niſi à Fide ſit deuius. Contrà: non erat Petrus à Fide deuius, quia rectè credebat, & correctus eſt à Paulo. Si reſpondeas; Etſi mente non eſſet à Fide deuius, erat tamẽ opere ipſo, quo cogebat Gentes iudaizare, Admitto ſolutionem: ſed iam verum non erit quod dicitur, Papam ſolùm in crimine hæreſis propriè & ſtrictè poſſe redargui, & iudicari, & deponi. Ergo vbicunque procedit, vt ſcandalum Fidei exoriatur, poterit redargui: vt cùm ita viuit, vt propter eum blaſphemetur nomen Domini, & notetur illius erga Eccleſiam prouidentia: ex quo naſcuntur maximæ hæreticorum ſectæ. Ad hæc, quando ait ille Canon: Nullus mortalium, quæro, an appellatione ea comprehendat Concilium, an non: ſi non includit, non facit ad propoſitum diſputantium pro Papa contra Concilium: ſi includitur, impropria & abuſiua eſt locutio,

Negantes Papam præterquam in cauſa hæreſis, cuiuſquam ſubiacere iudicio, quoniam illi teſtimonio nitantur oſtendere.

Bonifacius Martyr.
Luc. 12.
I. ſolutio.

II. ſolutio.

Alb. Pigh.

B. Antonin 2 part hiſt tit 14. c. 2. §. 7.

Idem ibidem

1. Cor. 7.

III. ſolutio.

Galat. 2.

IV. ſolutio.

Verum Concilium quid ſit.

cutio, quia Concilium non eſt aliquis mortalium. Verum enim Concilium quædam legitima vniuerſitas eſt, quæ durat perpetuò, etiamſi ſingulares perſonæ non maneant: quoniam nõ dicitur mori Concilium, cùm non ſit mortale. Proinde non malè conſiderauit illum locum Abbas in cap. Significaſti, de elect. vt intelligatur de priuato homine, qui non debet audere cauſas vniuerſalis paſtoris reprehendere, vel arguere. Aliud eſt, ſi cauſa publica proponeretur in vniuerſali Concilio. Contrà verò alij accipiunt illa Canonis verba: quia illo ſtante ſequeretur ex verbis illis, priuatũ quemque poſſe Papam redarguere, & iudicare, ſi eſſet à Fide deuius. At quid eo dicto abſurdius? Sed certè redarguere quiſque priuatus poſſet, id eſt, rationibus conuincere, ſi, quæ deuia ſunt à Fide, doceat, aut ſe ſentire indicaret: quoniam in cauſa Fidei, vt Thomas ait, omnes ſumus pares. Nam ſic Paulus hac ſecuritate redarguit Petrum, quoniam Petrus rem Fidei lædebat, quæ quidem correptio exceſſit modum fraternæ correptionis. Vnde illum non reprehendiſſet, vt docet Thomas, niſi aliquo modo par illi eſſet quantum ad Fidei defenſionẽ. Et idcirco concludit: *Sciendum eſt, quod vbi imminet periculum Fidei, etiam publicè eſſent prælati redarguendi à ſubditis.*

Abbas Panorm.

B. Thom. in epiſt. ad Galat. tom. 10. Gal. 2.

Huic obiectioni reſpõdetur dupliciter: Etſi liceat Papam redarguere, non tamen in illũ proferre ſententiam.

Sed inſtabunt: Etſi poſſet quiſque redarguere; non tamen iudicare, & proferre ſententiam, propter rationem adiectam: quia ipſe cunctos eſt iudicaturus, à nemine verò iudicandus, niſi ſit à Fide deuius: ergo deuius poterit à priuato iudicari. Dupliciter dicitur ad hoc: Primò, quia illa verba, Niſi ſit à Fide deuius, iungenda ſunt cum ſuperioribus: Nullus mortalium præſumat redarguere. Et quod interponitur: Quia ipſe cunctos iudicaturus, &c. legatur per parentheſim, vt fieri ſolet. Et ita priuatus pro cauſa Fidei permittitur redarguere, non autem iudicare: quia iudicare ponit iuriſdictionem: quæ quidem veriſſima ſunt. Et Paulus etſi potuit Petrum reprehendere; non tamen ferre ſententiam in illum licuit. Quòd ſi quis inſtet, illam rationem eſſe friuolam ad probandum, quòd non liceat priuato redarguere Papam ob hoc, quia non licet iudicare: non obſtabo: quia maius eſt iudicare, quàm redarguere. Non valet enim: Poteſt redarguere, ergo & iudicare: at benè è conuerſo, Poteſt iudicare, ergo redarguere. Ergo poterat ille Canõ omitti à Gratiano, vt apocryphus, & diſputationis gratia produci ad exercendum ingenium in ſcholis, vt ſæpè facit. Et fortè ille Canon ſcriptus fuit à Bonifacio per epiſtolam ad aliquem principem, qua detrahebat Romano Pontifici, & ob eam cauſam illa hyperbole eſt vſus.

Decius tamen reſpõdit ad illum Canonẽ, quod loquitur de peccato omiſſionis, cùm ſit ſermo de incuria & negligentia, nõ autem de commiſſionis peccato. Sed non placet: quia etſi paria non ſunt omiſſionis, & cõmiſſionis peccata, tamen in magiſtratibus & Prælatis omiſſionis peccata commiſſionis ſunt delicta. Etenim non paſcere, vel regere oues, peccatum eſt noxium, & depoſitione dignum.

Decij iuriſconſulti non ſolida in verba Bonifacij ſolutio reijcitur

Omiſſionis in quibus graue delictum ſit.

Secundò producitur ex ca. 8. Actor. Petrum cum Ioãne miſſum fuiſſe Samariam: miſſio autem denotat neſcio quam ſubiectionem ad eum, qui mittit. Sed hoc ſuperiùs ſuo loco abundè ſolutum fuit. Nã hoc falſum eſſe colligitur ex miſſione Filij à Patre, qui illo non eſt inferior: & Spiritus ſanctus miſſus eſt à Filio & à Patre illis ſubſtantia, & poteſtate non inæqualis. Et ita argumentantes impingunt in hæreſim Arrij, qui ex illa miſſione arguebant Filium minorẽ Patre. Herodes præterea mittens tres Magos Reges, qui venerant adorare Dominũ in Bethleem, nullum gradum autoritatis habebat ſuper eos. Duplex eſt igitur miſſionis genus, alterum ſecundùm miſſionis imperium, vt Papa mittit Legatum, & Rex Oratores ſuos; aliud verò ſecundum conſilium, quemadmodum Conſiliarij, vel Senatus mittunt Regem ad bellãdum. Et Ioſue 22. miſſus eſt Summus Sacerdos cũ decem principibus tribuum à decẽ tribubus. Et ita Apoſtoli miſerunt Petrum, tanquàm eum, qui autoritate cæteros præcellebat, & maiori miraculorum virtute ſplendebat.

II. locus.

Miſſionem non ſemper arguere inæqualitatem ſubiectionemve.

Arriani dogmatis occaſio.

Matth. 2.

Miſſionis genus duplex.

Act. 8.

Tertiò, illud quoque facilè ſoluitur, quod Act. 11. legitur, ex circumciſione credentes reprehendiſſe Petrum, diſceptãtes, quod introiſſet ad viros præputium habentes, & manducaſſet cum illis: ergo multò fortius idem poterit præſtare vniuerſalis Eccleſia. Dicendum, quod etſi quiſque poteſt Papam ex charitate corrigere; non tamen ex eo ſequitur, corrigentem eſſe correcto maiorem. Vt de Gregor. ad Theotiſtam Patritiam, & habetur in cap. Petrus, 11. quæſt. 7. *Petrus, inquit, poteſtatem regni acceperat; & tamen idem Apoſtolorum primus, querimoniæ contra eum à fidelibus facta, cur ad Gentes intraſſet, non ex poteſtate officij, qua poſſet dicere, Oues paſtorem ſuum non accuſent, nec reprehendant; ſed ex autoritate diuina virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum ſanctum, reſpondet.* Hæc ille innuens, quòd ex officio potuerit repellere querelas, ſed ob humilitatem illas ſuſtinuerit.

III. locus.

Non omnem qui corrigit alium eo eſſe maiorem.

Greg. lib. 9. Regiſt. epiſt. 39. tom. 2.

Quartò

IV. locus.

Quartò obijciunt ex hoc cap. 15. quòd Petrus ſurrexit ad loquendum, &, vt ipſi interpretantur, & ad exhibendam reuerentiam alijs Apoſtolis tanquàm maioribus. Sed hoc ſomnium eſt: ſurrexit enim, vt melius poſſet audiri, vt rectè explicat Lyranus, (*Lyranus in Act. 1.*) vt Act. 1. ſurrexerat verba facturus ad fideles de electione Matthiæ: & Homerus (*Homerus.*) de Agamemnone Græcorum Regem verba facturo loquens, tribuit illi, ἀναστάς, id eſt, cùm ſurrexiſſet, qui tamen cæteris erat ſuperior. Neque dedecet Chriſtianam modeſtiam, vt Principes Eccleſiaſtici quò maiores ſunt, eò magis alijs honorem deferãt, quos norunt membra Chriſti, & templa Spiritus ſancti. (*1 Cor. 3. & Infra 6. Act. 15.*) Quòd verò ſententia Iacobi præualuerit ſentẽtiæ Petri, aut quòd nomine Synodi epiſtola ſcripta ſit, & non nomine Pontificis: ſuperiùs ſunt à nobis hæc diligenter expoſita.

V. locus. *Act. 20.*

Quintò, obijciunt illud Act. 20. *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, &c.* Ergo Epiſcoporum eſt regere Eccleſiam vniuerſalem, non Papæ. Sed non ſolidè hoc colligitur: debent enim regere Epiſcopi, ſed ſub Papa Petri ſucceſſore, cui dictũ eſt, *Paſce oues meas*; qui poſteà Epiſcopis ait, (*1. Petr. 5.*) *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei.* Et niſi ordo eſſet in Eccleſia inter paſtores, qui in vno ſupremo terminaretur, Eccleſia non eſſet aliud, quàm Babylon. Et vt non colligitur ex illis verbis: Poſuit vos Spiritus ſanctus Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, ergo ſuperiores erant Paulo Apoſtolo: ita non rectè infertur: ergo ſuperiores erant Petro Apoſtolorum Principe.

VI. locus. *Galat. 2.*

Sextò obijciunt locum ex cap. 2. epiſt. ad Galat. *Cùm autem veniſſet Petrus Antiochiam; in faciem ei reſtiti, quia reprehenſibilis erat.* Si ergo Paulus ſolus hoc egit, multò fortiùs poterit vniuerſa Eccleſia Papæ reſiſtere, vbi eum cõtingeret errare, & graue aliquod Eccleſię immineret periculum. Sed factum illud nullo modo ſuffragatur aduerſarijs: nam aliud eſt reſiſtere, & ſe opponere vitæ, vbi immineret periculum Fidei, aut aliquid contra legem diuinam, aut naturalem præciperet; aliud verò iudicare, & coërcere, ſiue pœna punire: nam primum eſt inferioris, ſecundum autem non niſi ſuperioris. Ideo quando Fidei immineret periculum in Eccleſia, poſſet vel Eccleſia, vel Synodus Romano Epiſcopo ſe opponere, ſicut Paulus Petro: ſed ex eo nulla ſuperior autoritas in Eccleſia ſupra Papam, ſicut nec in Paulo propter reſiſtentiam Petro à ſe factam ſupra Petrum fuiſſe arguitur; ſed tantùm exemplum charitatis, & libertatis relucet in Paulo, patientiæ verò, & humilitatis in Petro. Vnde Cyprianus (*Cyprianus.*) in epiſtola ad Quirinum, ſiue vt alij habent, ad Quintinum, commendans patientiam in tolerãda correctione Pauli, ita ait: *Non eſt autem de conſuetudine præſcribendum, ſed ratione vincendum. Nam nec Petrus, quem primùm Dominus elegit, & ſuper quem ædificauit Eccleſiam ſuam,* (*Matth. 16.*) *cum Paulus de circumciſione diſceptaret, poſtmodum ſe vindicauit, ſeu aliquid inſolenter, aut arroganter aſſumpſit, vt diceret ſe primatum tenere, & obtemperari à nouellis, & poſteris ſibi potiùs oportere.* (*Petri erga Paulum humilitas & patientia ſingularis. Act. 8. & 9.*) *Nec deſpexit Paulum, quòd Eccleſiæ prius perſecutor fuiſſet, ſed conſilium veritatis admiſit, & rationi legitimæ, quam Paulus vindicabat, facilè conſenſit, documentum ſcilicet nobis & concordiæ, & patientiæ tribuens, vt non pertinaciter noſtra amemus, ſed quæ aliquando à fratribus & collegis noſtris vtiliter, & ſalubriter ſuggeruntur, ſi ſint vera & legitima, illa potiùs amplectamur.* Hæc ille doctiſſimus Martyr, aſſerens, Petrum primatum habere ſuper Paulum, à quo tamen fuit correctus: cuius correctionem propter veritatem, & exemplum patientiæ dandum libenter admiſit. Nec enim magnum erat Petrum alios corrigere, ſed maximum ipſum inferiorum ſuſcipere correctionem, vt Romani Pontifices, & Petri ſucceſſores libenter ſe corrigi permittant: nec Petrus tantùm correctionem admiſit, ſed etiam corrigentem laudauit, in poſteriori epiſtola vocans eum (*2. Petr. vlt.*) chariſſimum fratrem; & multa ſcripſiſſe ſecundùm datam à Deo ſapientiam tradens. Hoc idem annotauit Auguſtinus (*August. epiſt. 19. paulò à med. tom. 2.*) in epiſtola ad Hieronymum, dicens: *Ipſe Petrus quod à Paulo fiebat vtiliter libertate charitatis, ſancta, & benigna pietate humilitatis accepit: atque ita rarius, & ſanctius exemplum poſteris præbuit, quò non dedignarentur, ſicubi fortè recti tramitem reliquiſſent, etiam à poſterioribus corrigi, quàm Paulus, quò confidenter auderent etiam minores maioribus pro defendenda Euangelica veritate, ſalua fraterna charitate reſiſtere.* Idem (*Idem tom. 4. prope fin. in expoſit. 2. capituli.*) in epiſtolam ad Galatas exponens obiurgationem Pauli coram omnibus, dixit: *Quod autem hoc ei coram omnibus dixit; neceſſitas coegit, vt omnes illius obiurgatione ſanarentur. Non enim vtile erat, errorem, qui palàm noceret, in ſecreto emendare. Huc accedit, quòd firmitas, & charitas Petri, cui ter à Domino* (*Ioan. 21.*) *dictum eſt: Amas me? Paſce oues meas, obiurgationem talem poſterioris paſtoris pro ſalute gregis libentiſſimè ſuſtinebat.* Hæc Auguſtinus. Cuius doctrinam ſecutus eſt B. Thom. (*D. Thom.*) qui in Quarto diſt. 19. tradit, Paulum Petro in faciem reſiſtentem, exceſſiſſe modum fraternæ correctionis, quæ Prælatis à ſubditis debetur. (*Prælati quomodo à ſub-*) Non enim Prælati à ſubditis coram

multi-

ditis corrigendi.
B Greg. hom. 18. in Ezech. to 2. non procul ab initio.
Galat. 2.
Petri Apoſtoli humilitas eximia.

multitudine, ſed humiliter in priuato corripiendi ſunt, niſi vt immineret periculum Fidei. His accedit B. Gregorius in Ezechielem: *Penſate*, inquit, *fratres chariſſimi, in quo mentis vertice ſtetit* (ſcilicet Petrus) *qui illas epiſtolas laudauit, in quibus ſcriptum ſe vituperabilem inuenit: quæ illa manſuetudo tanta eſſe potuit? quæ quies animi? quæ ſoliditas, atque imperturbatio cogitationis? Ecce à minori ſuo reprehenditur, & reprehendi non dedignatur.* Hæc ille. Cuius verba planè ſunt aurea, & nobis ad ferendas correptiones ſalutaria, & opportuna. Teſtatur ergo Gregorius hoc eſſe factum, quatenùs qui primus erat in Apoſtolatu, eſſet primus & in humilitate. Tertullianus libro de præſcriptionibus hæreticorum, loquens de Petri facto, in hunc modum ſcribit: *Cæterùm, ſi reprehenſus eſt Petrus, quod cùm conuixiſſet ethnicis, poſteà ſe à conuictu eorum ſeparabat perſonarum reſpectu; vtique conuerſationis fuit vitium, non prædicationis. Non enim ex hoc alius Deus quàm Creator, & alius Chriſtus, quàm ex Maria, & alia ſpes quàm reſurrectio annuntiabatur.* Sic ille. Et Auguſtinus eadem epiſtola ad Hieronymum: *Neque enim negamus in hac ſententia fuiſſe tam Petrum, in qua & Paulus fuit. Non itaque tunc eum quid in ea re verum eſſet, docebat; ſed in eius ſimulationem, qua Gentes iudaizare cogebantur, arguebat.* Sic Pater ille. De facto ergo, non de Fide erat quæſtio: facta enim ad mores perſonæ potiùs, quàm ad Fidem pertinent. At Chriſtus non rogauit Patrem, vt Petrus nunquàm deficeret in moribus, ſed vt Fides eius non deficeret.

Tertull.
Auguſt loco citato ante med.
Luc. 22.

Septimus locus probantium, Papam minorem eſſe Concilio.

Septimò argumentantur ex illo Domini verbo Matth. 16. *Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam:* Conſtat autem, plerumque præualuiſſe portas inferi in Pontifices, quæ tamen in Eccleſiam non præualuerunt Catholicam, cùm ſit columna, & firmamentum veritatis, & habeat Spiritum ſanctum inducentem eam in omnem veritatem: illa igitur maior autoritate erit Petro, quæ maior eſt firmitate Fidei. Quòd autem in Pontifices præualuerint portæ inferi, liquidum redditur exemplo Petri, qui in paſſione ter Dominum negauit, & quia non ambulabat ad veritatem Euangelij, & cogebat Gentes iudaizare, correctus fuit à beato Paulo. Idem etiam colligitur exemplo Marcellini, qui thura obtulit idôlis, & de Liberio Papa, qui videtur aſſenſus fuiſſe Arrianis: de Anaſtaſio quoque, qui geſta Achatij hæretici confirmauit; & de Honorio, qui damnatus eſt in VI. Synodo, quòd in Monothelitarum hæreſim inciderit, & de quibuſdam alijs, vt de Ioanne

1. Tim. 3.
Ioan. 16.
In quot Pontifices praualuiſſe videantur portæ inferi.
Matth. 26.
Galat. 2.

XXII. qui non tantùm in doctrina de paupertate Chriſti, & Apoſtolorum aduerſatus eſt Nicolao III. anteceſſori ſuo, ſed etiam fertur dogma illud tenuiſſe, animas poſt mortem nequaquàm Dei beata viſione frui ante diem iudicij: ſed hæc non erit difficile reſoluere. Et in primis, vt à verbis Domini exordiamur, quod dicitur, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, primariò dictum eſt ad Petrum, qui nomine petræ deſignatus eſt ibi. Quod ex duobus colligitur: alterum eſt, quòd præcedentia & ſequentia ad Petrum cogunt potiùs illa verba eſſe applicanda: nam cùm ibi priuilegium Petri tradatur, ac priùs dixiſſet: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, non eſt dubium, illud dici Petro. Quæ etiam proximè illa verba conſequuntur; *Et tibi dabo claues regni cœlorum: & quodcunq; ligaueris, &c.* Petro dicta ſunt ſoli: non enim ibi aderat Eccleſia, cui daret, vel promitteret Chriſtus claues, ſed Petrus, cui in perſona loquitur. Cum ergo & præcedentia & ſequētia de Petro ſint accipienda, profectò & quæ intermedia ſunt, & inter illa dicuntur, ad eundem Petrum neceſſariò ſunt referenda, videlicet: Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, nimirùm petram. Quāquàm negari non debeat, conſequenter nec in Eccleſiæ ædificium præualituras portas inferi, ſi in fundamentum, quod eſt Petrus, præualere non valent: quemadmodum ſi lupi inuadentes ouium gregem, in paſtorem vigilantem, & gregis ſui protectorē præualere nequeunt, profectò & in ipſas oues non præualebunt. Præterea hoc tantum robur non tam propter ipſum, quàm propter Eccleſiam ipſi Petro, & ſucceſſori eius tribuitur: quemadmodum reliqua omnia priuilegia ad cathedram ſpectantia non tam propter ſe, quàm propter Eccleſiam, cui ſubueniunt, tributa ſunt. Nam vt ait Paulus, vnicuique datur manifeſtatio Spiritus, ad vtilitatem nimirum Eccleſiæ.

Verba illa: Et portæ inferi non præualebunt aduerſus Eccleſiam, à Petro dicta ſunt ille, dupliciter.
I ratio.
Portas inferi neque in Eccleſiam præualituras, quo ſit exemplo manifeſtum.
1 Cor. 12.

Alterum verò eſt, quod Dominus, peculiariter pro Petro rogauit, vt non deficeret fides eius, quò poſſet alios confirmare. Quòd ſi eius rogatio (vt aliàs ſemper) exaudita eſt pro ſua reuerentia, neceſſariò dicendum eſt, fidem Petri immobilem, & incōcuſſam perſtitiſſe in corde, etiamſi tempore, quo erat exercenda, & publicè prædicanda, nonnihil titubauerit, & vt illā amitteret, à Satana fuit tentatus: & omninò cōcidiſſet, etiam à fide interna, niſi Dominus ſuæ precationis meritò illum ſuſtentaſſet, & à crimine abiuratæ tantùm verbis fidei protinùs ad pœnitentiam ſubleuaſſet.

II. Ratio.
Luc 22.
Hebr. 5.

Matth. 16.

uaſſet. Adhęc enim ſentiendum cogit promiſſio Domini Petro facta, cum dixit: Portæ inferi nõ præualebunt aduerſus eam, & cum inquit: Rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & Leo Papa, atque alij Patres ita exponentes. Nec admittimus Gloſſam, oraſſe Dominum, ne Petri fides deficeret finaliter, vt quidam loquũtur: quoniam hac ratione nullius diſcipuli fides defecit. Et ita oratio Chriſti non in ſingulare Petri priuilegium cederet: quod non ſolum Chryſoſtomo, ac Theophylacto, Ambroſio, & Bedæ, ſed etiam literæ Euangelicæ contrarium eſt. Quod ergo Ambroſius ſerm. 182. inſcripto de fide Petri Apoſtoli, initio dixit: *Fidelior factus eſt* (ſcilicet Petrus) *poſtquam fidem ſe perdidiſſe defleuit*; exponẽdum eſt, fidem amiſiſſe, hoc eſt, fidelitatem, quã amico Chriſto promiſſam non ſeruauit: vel potius fidei confeſſionem, quam pro tempore debebat præſtare. Et ita ſoluitur, quòd portæ inferi nõ præualuerint in eum in paſſione.

Leo Papa ſer. 3. aſſumpt. ad Pontificatum ſub finem.

Gloſſa illa: Orauit Dominus, ne Petri fides deficeret finaliter quam inepta.

Ambr. to. 2. prope finem.

Qualiter Petrũ perdidiſſe dicat Ambroſ.

Quod Petrus cogens Gentes iudaizare, nequaquam à Fide aberraue rit, oſtenditur.

Galat. 2.

Porphyrius impius ille de Petro quid ſenſerit.

Guliel. Och.

Luc. 22.

Matth. 24.

Pſal. 144.

2. argument.

Aug. in Ench. cap. 17. tom. 3.

Errare quid ſecundũ Aug.

Quod ſecundo loco producitur, Petrum, cui Paulus in faciẽ reſtitit, à fide aberraſſe, vt illi impingit Porphyrius hoſtis Eccleſiæ, & Gulielmus Ochan in ſuis dialogis, & noſtri ſeculi hæretici, manifeſtè falſum eſt, & ſancto Chriſti Apoſtolo iniurium. Nam in primis hoc eſſet: Chriſtũ facere mendacem, qui pro eius fide rogauit ne deficeret: cuius verba cœlo & terra firmiora ſunt, de quo ait Propheta: *Fidelis Dominus in omnibus verbis ſuis*. Deinde, quia errare, vt tradit Auguſtinus, non eſt aliud, quam approbare falſa pro veris, aut vera pro falſis: at Petrus nihil ignorabat eorum, quæ ad Fidẽ ſpectabant: ſciebat, Gentes ad Fidem vocatas, non eſſe cæremonijs legis grauandas, vt ipſe primus ſententiam dicẽs in Synodo Act. 15. explicauit. Imò, quod plus eſt, legẽ quoq; ibidem iugum vocauit importabile, inutilemq; ad iuſtificandum, & fide purificari hominum corda. Quare quòd Antiochiæ propter imbecillitatem credentium ex Iudaiſmo, ſe illorum moribus ad tempus accommodauerit, vt Chriſto lucrifaceret, nullus profectò error in Fide fuit: quemadmodum nec in fide errauit Paulus circumcidendo Timotheum Act. 16. & cum ipſe conſilio Iacobi purificatus eſt Act. 21. Et cum eſſet acerrimus legis euerſor, ne Iudæos offenderet, id facere coactus fuit: neq; tamen in eo facto fidẽ amiſit, imò charitatem, & prudentiam tanto dignã Apoſtolo exhibuit. Ita Petrus ex charitate ſe circumciſis credẽtibus accommodabat, verùm nõ perſpexit ex eius facto offendi Gentiles colligentes ſe propterea ad legis cæremonias ſeruandas arctari; & proinde illi reſtitit Paulus in faciem, zelãs pro Gentibus, quarum erat Apoſtolus deſignatus. Tertiò, quia in textu dicitur, quòd non ambularet ad veritatem Euangelij: aliud eſt autem errare in Fide, aliud iuxta veritatem fidei notã non viuere, aut nõ operari. Nec enim quoties quis contra præceptum aliquod agit, continuò fidem amittit: neq; propterea quod cogeret. Gentes ſuo facto iudaizare, ideo in hæreſim inciderat, cum nouiſſet legem extinctam, & inutilem ad ſalutem. Neq; propterea quod eſſet reprehenſibilis, aut reprehenſus à quibuſdam, ſtatim reprehenſus eſt de fide, cum poſſit & de moribus reprehendi. Ex his igitur reuincuntur, qui cenſent Petrum à recto fidei ſenſu deflexiſſe. Quod verò ex eius imprudentia mãducando cibos legis in alijs error fidei naſceretur, non autem in ipſo Petro: tolerandum minimè fuit: ideo proſpectum fuit per Paulum peculiarẽ Gentium Doctorem. Neque incircumſpectio illa, quia humana fuit, & ex bona radice charitatis proueniens, nempè vitandi ſcandalum Iudęorum, graue peccatũ extitit, ſed leuiſſimum, & excuſabile: nam cum eò eſſet deuentum, vt alterum oporteret euenire: (aut abſtinendo à cibis legis offendere Iudæos; aut edendo cibos Moyſis, offendere Gentiles) excuſabilius fuit in eam partem propẽdere, cuius peculiarem curam gerebat. Quamobrem vel veniale & excuſabile delictum fuit ex inconſideratione: aut memoriæ defectu natum, qua laboraſſe illum, alibi diximus: à quo minimè oportet liberare Apoſtolos, cum vnus eorum dixerit: *Si dixerimus quoniam peccatũ nõ habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis nõ eſt.* Aut ſanè, quod nobis magis arridet, nullum fuit, vel leue peccatum, ſed potius meritum apud Deum illa abſtinentia ciborum iuxta legem, cum non ex ignorantia fidei, ſed ex mera charitate profecta ſit. Et quod dicitur, reprehenſibilis erat, ſiue reprehenſus erat; nõ tam culpam, aut vitium deſignat, quam cauſam, ob quam Deus per Paulum Eccleſiæ ſuæ conſuluit. Et reſtitit illi in faciem: non quòd putaret illum veritatẽ ignorare, quam ab eius ore paullò antè audierat definitam; ſed vt Iudæos, & circumſtantes legis abolitæ admoneret, & ad eam Gentiles vel Iudæos non eſſe amplius cogendos oſtenderet. Qua reprehenſione mirificè oblectatus eſt, vt minus grauis eſſet poſteà Iudæis, ſi abſtinentiam à cibis legis non obſeruaret.

Cur Timotheum Paulus circumcidit.

3. argument.

Gal. 2.

Petri imprudentia per Paulum iurè reprehenſa.

1. Tim. 2.

Petrus Gẽtes cogẽs iudaizare, quomodo deliquerit.

Petrus naturà obliuioſus fuit.

Lib. 10. tract. Euangelic.

1. Ioan. 1.

Altera ſolutio.

Gal. 2.

Paulus Petro cur reſtitit in faciem.

Petrum cogẽtem Gẽtes Iudaizare, nõ ficte, vt Hieronymus côtendit, ſed verè à Paulo fuiſſe reprehenſum.

Non autem hæc dicimus, vt communicatis inuicem conſilijs, & fictè eum cor-

errore perſonali, ſed etiam definiendo, atq; dogmatizando, perniciosè plerunque hallucinati ſunt. Sextum: Si Papa eſſet hæreticus, deberemus eum vitare, & vitantes, eſſemus ſchiſmatici: quod repugnat ſubditis erga ſuum ſuperiorem. Reſpondeo: Si occultè eſſet hæreticus, eum vitare non cogeremur, nec hæretica definire poteſt. Si autem manifeſtè eſſet hæreticus, à Papatu caderet, nec eſſet ampliùs Papa. Septimum: Gregorius refert, Epiſcopum Conſtantinopolitanum nō poſſe dici, aut eſſe Oecumenicum, aut vniuerſalem: quia eo errante tota Eccleſia erraret. Sed hoc meritò dictũ eſt, quia errauit etiam è cathedra: aliç namque cathedræ ab illa Petri hoc tanto non gaudent priuilegio.

VI. argum.

VII. argum. *Greg. lib. 4. regiſt. epiſt. 38 ſiue cap. 82. tom 2.*

Quod Papa mente errare poſſit circa definitionem, probatur tripliciter.

Quòd autem Papa mente errare poſſit circa definitionem, probatur primò, quia Papæ improbi hoc priuilegium nō merentur: nec Eccleſia illo indiget, quia Eccleſia non cogitur eorum priuatas opiniones, vel errores ſequi. Secundò, quia Marcellinus permiſſus eſt idôla thure colere: quod plus ſcandalizauit Eccleſiam, quàm ſi falſum aliquod dogma mente opinatus fuiſſet. Ergo hoc permittit etiam Deus, quod minus eſt, ſi quod maius eſt, permittit. Tertiò, Petrus offendebat Gentes facto ſuo cogens iudaizare, ergo alijs permittetur errare: etſi Deus ſuccurrat, ne videlicet Eccleſia erret, vel ne error noceat Eccleſiæ: quemadmodum ſuccurrit per Paulum reſiſtentem Petro, ac veritatem detegentem, & per publicam Marcellini pœnitentiam, martyriumque: quo non pœnitente, adhuc eſſet ſedes immaculata, quia non eſſet Pontifex, & Deus de alio Eccleſiæ ſuæ proſpexiſſet. Poteſt igitur Pontifex in hæreſin incidere, & autoritate Papali priuari, etiamſi nullum extet apertum huius rei exemplum. Nam multi ex illis qui producuntur, aut verè hæretici non fuerunt, aut non ſatis per hiſtorias conſtat, quæ non ſunt certæ, ac ſolidæ, an hæc tanta nota illis poſſit meritò inuri. Nam Marcellinus, qui timore fractus idôlis thura obtulit ſub Diocletiano, non arguit illum hæreticum dogma aliquod de cathedra ſua tradentem: imò nec Fidem amiſiſſe, quia illam Petrus timori ſuccumbens non amiſit, quando ad vocem ancillæ negauit. Vnde & Marcellinus facti ſui ſecum pœnitens ſe ſubiecit Sueſſano concilio: quod reſpondens, dixit: Iudica cauſam tuam, & ipſe tulit ſententiam, vt inhumatus ſepeliretur: & paulò poſt Fidem profeſſus, martyrio coronatus eſt. Liberium verò, quem tædio victum exilij, in prauitatem hæreticam ſubſcripſiſſe, autor eſt

Galat. 2.

Quicunque ſuſpectæ fidei Romanæ Pontifices fuiſſe memorantur, ab hac tanta calumnia vindicantur.

Matth. 26.

Hieronymus in Euſebij chronico; alij tamen tradunt per omnia fuiſſe catholicum. Nam hiſtoria Tripart. libr. 5. cap. 17. obijcienti Conſtantio Arriano, quòd ſolus omnibus reſiſteret orbis Epiſcopis, dixit: *Non eò quòd ego ſum ſolus, fidei cauſſa minuitur. Nam & antiquitùs tres ſoli reperti ſunt reſiſtentes præcepto legis.* Et cap. ſequenti eiuſdem libri Theodoritus mirificè celebrat vt Catholicum, atque Ambroſius libr. 3. De virgin. in principio: *Tempus eſt*, inquit, *ſoror ſancta, ea, quæ mecum conferre ſoles, beatæ memoriæ Liberij præcepta reuoluere; vt quò vir ſanctior, eò ſermo accedat gratior.* Hæc ille catholicè de illo, & ſentiens, & ſcribens: vt interim omittam, illam hiſtoriam chronico Euſebij appoſitam, non omninò conſtare eſſe Hieronymi. Felix Secundus accuſatur, quòd cum hæreticis communicauerit eo tempore, quo Liberius erat in exilio, & præeſſet vrbi Romę: quod tamen alij pernegant, & conſtantem fuiſſe fidei aſſertorem prædicant; vt poſt Liberij reditum affirment illum ab hæreticis propter fidem interemptum. Innocentius I. dicens paruulos debere Euchariſtiã participare, non definit, ſed dicit quod ſibi videtur: vel de fidei voto loquitur, quo etiam pueri edunt corpus Chriſti, ore Eccleſiæ. Hiſtoria verò II. Anaſtaſij, de quo cap. Anaſtaſius diſtin. 19. cap. 2. tradit, quòd communicauerit diacono cuidam Photino nomine, qui communicauerat cum Acatio excommunicato: ob quod ſe ab eo ſeparauerunt clerici vrbis Romæ; & incerta eſt, & leuis incurrẽdæ hæreſis cauſſa: & paſtoris eſt, imò cuiuſuis fidelis, ac docti, ex charitate admittere hæreticum ad colloquium, quò illum poſſit conuertere, & Chriſto lucrifacere. Sicut etiam imponitur ei quod aſellando, id eſt, ventris gratia exonerandi ad ſellam pergendo, perierit. Et verũ eſt quod definiuit, licèt neget Gratianus eadem diſt. c. Secundum. De Honorio verò I. grauior eſt controuerſia: tum quia in 6. Synodo damnatus eſt cum Sergio, & Pyrrho, & Paulo hęreticis, qui vnam in Chriſto tantùm confitebantur voluntatem. Et cùm in illa Synodo etiam Vigilio Papæ anathema dicere vellent, Legati Apoſtolici productis literis eius proprijs obſtiterunt quominùs damnaretur: quòd ita veniſſent ex Vrbe inſtructi. De Honorio verò non laborarunt. Deinde Taraſius in 3. Actione 7. Synodi illum tãquàm hæreticum damnatum ait: & Epiphanius act. 6. eiuſdẽ Synodi, imò tota ipſa Synodus 7. act. vlt. & in epiſtola ad omnes Sacerdotes & clericos. Hadrianus quoque Romanus in act 7. 8. Synodi generalis admittit dictum ana-

Hieronym.

Hiſt. Trip.

Ambroſ. to. 2. ſub init.

Quatenus ſit hæretico communicãdum.

Gratian.

Taraſius.

Epiphan.

Hadri. Rom.

thema Honorio propter fidem: atq; illud ex Romani Pontificis conſenſu fuiſſe factum. Eius hæc ſunt verba: *Licèt enim Honorio ab Orientalibus poſt mortem anathema ſit dictum; ſciendum tamen eſt, quia fuerat ſuper hæreſi accuſatus, propter quam ſolùm licitum eſt minoribus, maiorum ſuorum motibus reſiſtere, vel prauos ſuos ſenſus liberè reſpuere.* Sic ille. Pſellus in carmine de ſeptem Synodis, eum fuiſſe hæreticum tradit. Beda quoq; lib. De natura rerum, in 6. Synodo, ait, Macarius cum ſuis ſequacibus ſimul & præceſſoribus Cyro, Sergio, Honorio, Pyrrho anathematizatus. In libro prætereà Pontificali fertur Leo II. 6. Synodum ſuſcepiſſe, in qua condemnati ſunt Cyrus, Sergius, Honorius. Et in fine 6. Synodi ponitur epiſtola Leonis ad Conſtantinum: vbi poſt ſuſceptum, confirmatumq; concilium: *Anathematizamus*, inquit, *noui erroris inuentores, id eſt, Theodorum Faranitanum Epiſcopum, Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, Paulum, Petrum Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ſucceſſores magis quàm præſules, necnon et Honorium, qui hanc Apoſtolicam Eccleſiam non apoſtolicæ traditionis doctrina luſtrauit, ſed profana proditione immaculatam fidem ſubuertere conatus eſt.* Hæc illi. Illum tamen non ſine magnis ac probabilibus cauſis ab omni hæreſis nota defendunt quidam, & illud probant non tantùm ex teſtimonio hiſtoricorum, qui omnes catholicè de illo, & præclarè ſentire videntur, ſed etiam ex ipſiuſmet Honorij ad Sergium epiſtola, propter quã in ſuſpicionem hæreſis venit: imò ex altera epiſtola Agathonis, quã Synodus dicta, vt per os Petri Apoſtolorum Principis à Spiritu ſancto dictatã, amplexata eſt, ſatis indicat, nullum qui præſederit Sedi Apoſtolicæ, malè de Fide ſenſiſſe. Vnde cũ anathemate percutiat Sergium, Pyrrhum, & Cyrum, nullam mentionem fecit Honorij. Leo quoq; IX. in epiſtola ad Michaëlem Patriarcham Conſtantinopolitanum, nunquàm hactenùs Eccleſiam Romanam hæretica prauitate maculatam fuiſſe, ſed neq; in futurũ maculandam tradit. Emmanuel etiam Caletus & Græcus, vir magna ſapientia præditus, ordinis Prędicatorij frater, in tractatu ſuo contra Græcos ſcribit, B. Maximum, qui floruit eo tempore, quo 6. Synodus coacta eſt, in Diſputation. aduerſus Pyrrhum Patriarcham ibi damnatum, explicat eius verba, & expurgat Honorium præfatum, quem alibi cauſſabãtur hæreticum: Et Pyrrhus quò ſe illius autoritate protegeret, Honorium ſui erroris autorem falsò feciſſe. Ad illam epiſtolam Hadriani, dicendum cum Turrecremata, lib. 2. c. 93. ad reſponſionem ſextam, quod tantùm ab Orientalibus, & poſt mortem eſt dictum Anathema, quia nec dum viueret, nec poſt mortem repertus fuit poſuiſſe in Chriſto vnam tantùm volũtatem, & vnam operationem: ideo nec ab Apoſtolica Sede, nec à Patribus Occidentalibus talis eſt habitus. Sed quicquid ſit de hac re, conſtat illum non publico errore, & definiendo de cathedra quicquam tale effudiſſe: nam alioqui de numero, & albo Rominorũ Pontificum eſſet expunctus: & concilium in his quæ ſunt eiuſmodi, id eſt, meri facti, poteſt errare per falſas maleuolorum delationes, & falsò definire, quia ex his fides non pendet. Exempla verò quorundam aliorum Pontificum, qui de ſede deiecti ſunt, aut quòd intruſi fuerint, aut per Simoniam electi, aut potentia Principum Papatu ſpoliati, aut tempore ſchiſmatis non agniti pro veris Pontificibus; ad rem nõ faciunt: quia illi aut per oſtium non intrauerant, aut violentia occupauerant Sedem Apoſtolicam; aut quidam Principũ tyrannide nullo iure eiecti ſunt: nec enim valet. Hoc factũ fuit, ergo legitimè factum fuit. Tales fuerunt Conſtantinus, Formoſus, Stephanus, Chriſtophorus, Benedictus, & Gregorius VI. & Ioannes XII. qui non propter hæreſim depoſiti ſunt, ſed vel non fuerunt certi Papæ, vel non legitimè ingreſſi ſunt, vel non legitimè depoſiti.

Quod verò obiectũ eſt de Ioanne XXII. quòd eius doctrina in materia de paupertate Chriſti, & Apoſtolorum, repugnet doctrinæ Nicolai III. & aliorum, cùm hæc ad Fidem, vel ad bonos mores pertineant, videtur quòd alter eorum aliquid hęreticum cõſtituerit. Decretalis Nicolai incipit: Exijt qui ſeminat; illa verò Ioannis XXII. incipit: Cùm inter nonnullos. Primus declarat, quòd pertinaciter aſſerens Dominum Ieſum; & eius Apoſtolos nihil habuiſſe nec in ſpeciali, nec in communi, ſit hæreticus. Nicolaus verò tradiderat, abdicationem proprietatis omnium rerum tam in ſpeciali, quàm in communi à Chriſto eſſe verbo, & exemplo firmatam. Prætereà videtur Ioannes XXII. in illa decretali reuocaſſe ſententiam Nicolai III. videlicet quòd fratres Minores in rebus eis oblatis nihil iuris & dominij habent, niſi ſolùm vſumfructum denudatum ab omni dominio & proprietate, tam ſpeciali, quàm communi.

Sed vt horum Pontificum ſententia non ſibi inuicem contraria eſſe videatur, præmittendum eſt, Chriſtum duplex genus paupertatis diuerſis perfectorum exercitijs congruens inſtituiſſe: alterum eorum, qui prędicaturi in Iudæa deſtinandi erãt ad annun-

Pſellus.

Beda libr. De nat. rerum, c. 67. & lib. De ſex mundi ætat. tom. 2.

Leo IX.

Emmanuel Caletus & Græcus.

Card. Turrecrem.

Concilium errare in quibus poſſit.

Ioan. 10.

Qui Pontifices Romani propter hæreſim, Pontificatu fuerint eiecti.

Matth. 19.

Duplex paupertatis genus inſtitutum à Chriſto.

Matth.10.

annuntiandum aduẽtum Meſſiæ: quæ erat nihil proprium habere ſub cœlo,nec in particulari,nec in communi,de qua Dominus dixit: *Nolite poßidere aurum,neq; argẽtum , neq; pecuniam in zonis veſtris : non peram in via,neq; duas tunicas , neq; calceamenta, neq; virgam ; dignus eſt enim operarius cibo ſuo.* Hoc autẽ Chriſtus præcepit,vt exponit Hieronymus ; ne cauſa lucri, aut non cauſa ſalutis prædicare viderentur; & quia ſumptus ex prædicatione conceſſit. Hanc videtur ſecutus Chriſtus,qui dicebat : *Filius hominis non habet vbi caput ſuum reclinet.* Alterum genus pauperta tis erat eorũ, qui in congregatione fixi permanſuri erant;quibus etſi liceat aliquid habere in communi , nihil tamen proprium : de qua Act.4. *Nec quiſquam eorum quæ poßidebat,aliquid ſuum eſſe dicebat,ſed erant illis omnia communia.* In quæ verba pulchrè ait Beda: *Qui ita viuunt,vt ſint eis omnia communia in Domino,rectè compoſita ex duobus vno nomine* κοινο-βῖται *vocantur. Quæ nimirùm vita tanto cæteris ſeculi huius cõuerſationibus felicior eſt, quanto ſtatum futuri ſeculi etiã in præſenti imitatur,vbi ſunt omnia omnibus communia bona beatis.* Hæc ille. Primam paupertatem probauit Chriſtus, quando mulieres ſequentes eum,miniſtrabant ei , & Apoſtolis de facultatibus ſuis. Quod & Paulus teſtatur ſe facere potuiſſe in Gentibus;ſed abſtinuiſſe propter ſcãdalum. Alteram paupertatem Dominus verbo confirmauit,quando Luc.22. Apoſtolis dixit: *Quãdo miſi vos ſine ſacculo,& pera,& calceamentis;nunquid aliquid defuit vobis? Sed nunc qui habet ſacculum tollat,ſimiliter & peram:* vbi perfectis Apoſtolis non repugnare aliquid habere,indicare videtur. Exemplo quoq; ſuo id comprobauit. Nam Ioan.13.cùm dixiſſet Iudæ: *Quod facis,fac citiùs;* ſubdit Euangeliſta; *Hoc autem nemo ſciuit diſcumbentium ad quid dixerit ei.* Quidam enim putabant,quia loculos habebat Iudas, quòd dixiſſet ei Ieſus, *Eme ea quæ opus ſunt nobis ad diem feſtũ*; aut egenis vt aliquid daret. Vbi Auguſtin⁹: Habebat ergo & Dominus loculos,& à fidelibus oblata conſeruans , & ſuorum neceſſitatibus,& alijs indigẽtibus tribuebat. Tũc primũ Eccleſiaſticæ pecuniæ forma eſt inſtituta , vt intelligeremus , quod præcipit non cogitandum eſſe de craſtino , non ad hoc fuiſſe præceptum,vt nihil pecuniæ ſeruetur à ſanctis, ſed ne Deo pro iſta ſeruiatur, & propter inopiæ timorem iuſtitia deſeratur. Ex quo habes,quod habere aliquid in communi , perfectioni Euangelicæ non derogat,ſi Chriſto,& Apoſtolis,& primitiuis Act.4.& regulis ſanctorum Patrum Baſilij,Auguſtini, & Benedicti id fuit conſonum,atq; conforme:& Thomas in 2.2.producit illud Proſperi: *Expedit facultates Eccleſiæ habere , & proprias perfectionis amore contemni:* Et infrà: *Quo facto ſatis oſtenditur,& propria debere propter perfectionem contemni , & ſine impedimento perfectionis Eccleſiæ poſſe facultates quæ ſunt profectò communia poßideri.* Hęc ille. Chriſtus igitur hanc geminam paupertatis Euangelicæ perfectionem cum Apoſtolis ſuis diuerſis temporibus , & verbo firmauit, & exemplo: & ideo declaratio Ioannis XXII. nõ repugnat definitioni Nicolai III. Quòd verò Ioannes XXII. reuocauerit quod Nicolaus ſanxerat, Fratres Minores nihil dominij habere niſi ſolum ſimplicem vſumfructum ab omni iure,& dominio peculiari,ſiue communi denudatum: verũ non eſt, ſed benè declarauit intelligi in reb⁹,in quibus vſus poteſt ſeparari à proprietate , ſicut ſunt res immobiles,& multæ mobiles;non autem illæ,quæ vſu cõſumuntur,in quibus declarat quòd Fratres Minores nõ tantùm habent iuſtum vſum , ſed etiam ius vtendi. Et ſi Romanus Pontifex abſq; præiudicio domini potuit declarare pręceptũ Domini de non iurando, nõ ſe extendere ad omne factũ: imò damnauit hæreticos,qui dicunt nunquàm licere iuramentum: Ita potuit Ioannes dictus Nicolai declarare doctrinã, quod Chriſtus,Apoſtoli, & Fratres Minores habentes iuſtũ vſum,habent ius vtendi. Ac de bonis collatis fratribus Minoribus exponendus eſt Nicolaus dominium ſibi, & Romanę Eccleſiæ recepiſſe quantum ad illa , in quibus poteſt vſus à dominio ſeparari: quales non ſunt res neceſſariæ ad vitã, quæ ipſo vſu conſumuntur. Vt omittam quod vt Ioannes XXII. docet,id non pertineat ad Fidem,peculiariter quid & qualiter fratres Minores poſſideant. Iſteò ſucceſſor mutare poteſt quæ anteceſſor ſtatuit, prout ſibi viſum fuerit expedire,cùm in his par in parem imperium habeat.

Hieronym. in Matth.to 9. Vtrum Chriſtus paupertatem ſuo exemplo confirmauit.

Luc 9. Paupertas monaſtica.

Beda lib. retract in Acta Apoſt. in c.4. tom.6. init.

Encomium vitæ religioſæ.

Luc.8. *1 Cor.19.* Apoſtolorum paupertas propria, à qua nec Chriſtus abhorruit.

Auguſt. trac. 62 in Ioan. prope fin.to.9. ante med. 12. q.1.c. Habebat. Quando primum Eccleſiaſticæ pecuniæ forma ſit inſtituta.

Matth 6.

B. Thom.2.2. q.188.art.7. par.2.tom.11.

Proſper lib. 2. c 9 parum à princ. & habetur 12. q.1. c.expedit.

Matth.19.

I. dogma Ioãni XXII impoſitum de perfectione paupertatis, ſed falsò.

Matth.5.

Quòd verò Ioannes XXII. aſſeruerit,animas vſq; ad diem iudicij non frui viſione Dei,& poſteà publicè illam ſententiam retractauerit ; incertis profectò , & non ſatis firmis autoritatibus hæc res tradita eſt. Tantùm Hadrianus in quarto ſententiar.in calce quæſtionis de Sacramento Confirmationis,ita ait : *Nouißimè fertur de Ioanne XXII. quòd publicè docuit, declarauit , & ab omnibus teneri mandauit, quòd animæ purgatæ ante finale iudicium non habent ſtolam,quæ eſt clara & facialis viſio Dei : & vniuerſitatem Pariſienſem ad hoc induxiſſe dicitur , quod nemo in eo poterat gradum in Theologia adipiſci , niſi primitùs hunc errorem iuraſſet ſe defenſurum , & perpetuò ei adhæſurum.* Hæc ille. Vbi tantùm ait, fertur, & dicitur. An verò hæc ſint ſatis ad imprimendam

Alterum dogma de animabus Piorũ ante iudicium diuina viſione carentibus.

Hadrianus.

Platina de vitis Pontif.

m[illegible]quam notam hæreſeos tanto viro, prudentes lectores dijudicent. Certè Platina, nihil tale de illo refert, & illud conſtat, nullum ab illo editũ decretum de hac re, quòd in Eccleſia Dei extet, quo fideles ad id credendum adſtringat. Et ſi id dixit, probabiliter, & ante definitionem Eccleſiæ dixit, quemadmodum etiam illud ipſum dixerunt Ambroſius, Chryſoſtomus, & Auguſtinus, imò etiam Bernardus. Sed etſi maximè erraſſet vt priuatus, nihil hoc ad Sedem Apoſtolicam, cuius autoritatem tantùm tuemur.

Ambr. de bono mort c.10. & 11. tom 1. Chryſoſt in epiſt ad Hebræ. c 11. tom. 4 Auguſtin in Pſal. 36. to. 8. Bernar ſerm 3 & 4. de feſto Omnium Sanctorum.

Quod autem Celeſtinus Papa, & Innocentius III. diſcordant in cauſſa alterius coniugis in hęreſim prolapſi, an alteri fideli coniugi liceat ad ſecundas nuptias tranſire, vt videtur decidiſſe Celeſtinus cap. Licet, De ſponſa duorum, cuius oppoſitum tradit Innocentius, vt in cap. Quanto, titul. De diuortijs. Reſpondeo, quòd, vt ibi ſcribit Innocentius, Celeſtinus aliter ſenſit, non tamen definitiuè dixit. Neque illa erat materia Fidei, vel Scripturæ definitio, ſed iuriſdictionis exercitium, in quo error eſſe poteſt, & varia pro tempore ſine errore decidi poſſunt: ideo in ſimilibus canonibus condendis varij ſolent eſſe Pontifices. Et in cap. Literas, de reſtitutione ſpoliatorum, ait Pontifex, quòd non derogat aliorum opinioni: & in cap. Licèt, De ſponſa duorum, definit Alexander, quòd quæ per verba de præſenti cum aliquo matrimonium contraxit, ſi poſteà mulier alteri nupſerit, etiamſi carnalis ſit copula conſecuta, ab eo ſeparari debet, & ad primum virum redire: *Quamuis*, inquit, *aliter à quibuſdam prædeceſſoribus noſtris ſit aliquando iudicatum.* Et Innocentius III. in cap. Per venerabilem, Qui filij ſint legitimi, cùm aſſerit ſeruanda quæ in Deuteronomio præſcribuntur, non intelligit legalia, ſed quæ legis gratiæ ſunt, vt lex charitatis. Et ſicut Apoſtolus ad Roma. 10. ait, contineri ibi verbum fidei. Aſſerens etiam, Chriſtum non confeciſſe verbis quibus nos conficimus lib. 3. de myſterijs Miſſæ, cap. 23. ſuam opinionem dixit, & vt Doctor id aſſerit, non vt Pontifex: quemadmodum Innocentius IV. in Apparatu in Decretum, idem poſt eum aſſeruit. Dicens etiam Innocentius III. in c. Firmiter, De Trinitate, & Fide catholica, ſimul ab initio temporis vtramq; condidiſſe creaturam, ſpiritualem, & corporalem, ac deinde hominem ex vtraque conſtitutum, interpretandus eſt quòd condiderit Angelos cum materia prima, quæ eſt ſubſtantia omnium rerum, quæ corpore conſtant. Atq; his & ſimilibus rationibus multi meritò poſſunt à crimine hæreſis vendicari. Quòd ſi nonnulli ſecretò hæretici extiterint, illud Eccleſiæ non obfuit, neq; cathedræ, quæ ſemper immaculata permanſit, & quia Pontifex, vtpote ſummus Eccleſiæ Princeps, ſolutus eſt omnibus legibus poſitiuis, & omnem legem poteſt abrogare, ex ſolo diuino iure præſcribi debet crimen, in quo ſit deponendus. Et quia inter vitia omnia ſola infidelitas, ſiue hæreſis cũ pertinacia cõſtituit eum mortuum, & non tantùm moribundum, cùm nequeat ampliùs exemplo, aut doctrina paſcere; idcircò ob eam ſolam cauſam dignus redditur depoſitione. Cętera enim morum vitia diſponunt quidem, vt non poſſit eſſe bonus paſtor: ſola infidelitas vt paſtor nõ ſit, quia quantum in ſe eſt, iam non eſt Chriſtianus, nec membrum: ſi non eſt membrum, nec caput. Hoc autem ius diuinum colligitur myſticè ex illis verbis Domini, cùm dixit: *Recedite à tabernaculis hominum impiorum*, &c. ſcilicet Datan & Abiron ſchiſmaticorum. Omnis autem hæreticus etiam ſchiſmaticus eſt; & Apoſtolus; Hæreticum hominem poſt vnam, & ſecundam correptionem deuita: ruſum; Sed licèt nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis prꝫterquàm quod euangelizauimus vobis, anathema ſit. Et in poſteriori ad Theſſalonicenſes: *Denuntiamus vobis fratres in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non ſecundùm traditionem, quam acceperunt à vobis.* Et iterum: *Nolite iugum ducere cum infidelibus:* & Dilectus: *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert; nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis.* Et meritò hæc omnia dicta ſunt: ex hæreſi enim illius per ſe ſequitur hæreſis vniuerſalis Eccleſiæ, quæ illum in his, quæ fidei ſunt, ſequi debet: ex alijs verò vitijs, modò benè gubernet, non ita ſequitur per ſe fidei amiſſio: etſi id quandoque per accidens eueniat. Quare meritò ipſa Scriptura alia vitia excepiſſe videtur, in quibus tolerandi ſint paſtores, dixit enim: *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate, & facite; ſecundùm opera verò eorum nolite facere.* Et Petrus: *Serui, ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantùm bonis & modeſtis, ſed etiam dyſcolis.* Et rurſus Dominus Matthæi 18. cùm membra quæ ſcandalum adferunt, iubeat præcidi, vt manus, & pedes, & oculos erui; non tamen iubet quoquo modo caput præcidi; hoc eſt, ſummum Paſtorem, ſiue Papam: & Lucæ 12. cùm dixiſſet; *Quis, putas, eſt fidelis diſpenſator & prudens*, &c. & explicans eius

Alexand III. Saler. Archiepiſcopo.

Peculiaria quædam Innocentij Pontif dogmata expenduntur.

Innocent. III. nobili viro Gu montis Peſſulani.

Deut. 23. & ſeq.

Idem.

Innocen. IIII.

Gen. 1. & ſeq.

Quod ob ſolū crimen ſummus Pontifex dignus redditur depoſitione.

Num. 16.

Tit. 3.

Galat. 1.

2. Theſſ 3.

2. Cor. 6.

Quę vitia toleranda ſint in Eccleſiæ paſtore

Matth. 23.

1. Petr. 2.

vitia, ait: *Quòd ſi dixerit ſeruus ille in corde ſuo: Moram facit Dominus meus venire; & cœperit percutere ſeruos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari; Veniet dominus ſerui illius in die qua non ſperat, & hora qua neſcit, & diuidet eum, partemq; eius cum infidelibus ponet.* Vbi ſeruum illum puniendum dicit à Domino, vel ob peccatum in proximos factum, vel ob delictum gulæ, & per conſequens luxuriæ in ſeipſum patratum, tacens peccatum in Deum, ſcilicet infidelitatis, vel hæreſis, in quo Eccleſia habet poteſtatem corrigẽdi eum. Sicut enim Dominus propter inſignem fidei confeſſionem, B. Petro pontificatum promiſit, ita propter infidelitatem, quam publicè docet, & profitetur, meritò eum deponi voluit. Vt meritò proinde tota Eccleſia pro ſummo Pontifice capite ſuo atq; paſtore preces continuas fundat ad Deum per paſtorum omnium Principem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum Patre, & Spiritu ſancto pari honoris cultu eſt colendus, atq; venerandus nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Matth. 16.

1. Petr. 5.

TRACTATVS LXXXII.

In quo argumenta, quæ ex traditione Patrum, atque rationum momentis ad firmandam autoritatem Concilij Generalis ſuper Papam proferri ſolent, diluuntur.

PLVRIMA, ac penè innumera producũtur ab aduerſarijs argumenta, tùm ex Patrum ſententijs, tùm ex rationum momẽtis, quibus euincant ſuam aſſertionem, ſed illa prædictis non ſunt diſſimilia, & facilè refelli poſſunt, & ex illis nos ſelectiora quæq;, & firmiora delibauimus. Illud in genere præmittendo, quod rectè in tractatu ſuo de autoritate Papę, & Concilij Caietanus admonuit, in omnibus argumẽtis, quæ imminuere videntur Papæ poteſtatem reſpectu Eccleſiæ, & Synodi vniuerſalis, cauendum eſſe diligenter, ne fiat tranſitus ab Eccleſia integra ad eam acephalam, hoc eſt, ſine capite, ſeu paſtore ſuo; vel ab eo, quod eſt Eccleſiam ſeu Cõcilium, plenam habere poteſtatem, ad hoc quod eam immediatè habeat à Chriſto, vel ab eo quod eſt habere plenam poteſtatem Eccleſiam, vel Concilium, ad hoc quod eam habet coërcentem, ſiue cogẽtem reſpectu Papæ minimè ſibi ſubditi, vel ab eo quod eſt habere plenam poteſtatẽ ratione partis, ad hoc quod eſt eã habere ratione totius. Ita enim plerunq; paralogizant, qui oppoſitam partem tuentur: ſed ſi quis ad hæc proſpiciat, facilè eorum nodos diſſoluere.

In argumentis, quæ imminuere videntur Papæ autoritatem reſpectu Eccleſiæ, & Concilij generalis, quid cauendũ diligenter ex Caietano.

Caietan.

Primo ergo loco canonem ſextum Concilij Niceni obijciunt: Mos antiquus perdurat in Ægypto, vel Libya, & Pentapoli, vt Alexandrinus Epiſcopus horum omnium habeat poteſtatem: quoniam quidem & Epiſcopo Romano parilis mos eſt. Ex quo colligunt: ſi Alexandrinus Epiſcopus æquatur Romano, & Romanus Pontifex habet curam circumiacentium locorum, quomodo ergo præeſſe poteſt vniuerſis, aut Concilio? aut quomodo vniuerſorum curam geret? Nec eſt ad rem gloſſa, quòd loquatur de Conſtantinopolitano, qui nouæ Romæ eſt Epiſcopus: quoniam tempore Niceni Concilij necdum Conſtantinopolitana Eccleſia erat Patriarchalis, nec Byzantium, Conſtantinopolis, aut noua Roma appellabatur. Marcellus Ceruinus Cardinalis ſanctæ Crucis, qui poſteà ad Pontificatum aſſumptus eſt, vir ſanctæ memoriæ, atq; eruditiſſimus, aſſerebat non eſſe ſermonem ibi de Romano Pontifice, ſed de Metropolitano, verioremque eſſe verſionem, iuxta antiquiſſimum codicem, quem ſe habere aſſeuerabat, vbi dicebatur: *Quoniam quidem Metropolitano Epiſcopo hoc idem moris eſt.* Si verò lectionem noſtram retineamus, intelligenda eſt illa Concilij Niceni ſententia, vt Romana Sedes vna eſt Patriarchalium. Romanus enim Pontifex & Epiſcopus eſt vrbis Romæ, & Archiepiſcopus, ſiue metropolitanus & Patriarcha, & denique vniuerſalis Eccleſiæ Epiſcopus. Nam Romanus Epiſcopus, in quantum patriarcha Occidentalis, pares habet alios Patriarchas: quemadmodùm quatenus Epiſcopus vrbis Romæ, Epiſcopos omnes æquales habet. Sed in quantum vniuerſalis Eccleſiæ paſtor, omnes ſub ſe habet, parem neminem. Et hunc eſſe intellectum Niceni Concilij, videtur explicaſſe Nicolaus ad Rodulphum Bituricenſem Archiepiſcopum, & habetur in c. conqueſtus. 9. q. 3. Declarat idem canon 17. octauæ Synodi, cuius hæc ſunt verba: *Metropolitani ſuper vniuerſos Epiſcopos, qui ab ipſis promouẽtur, ſiue per manus impoſitionem, ſiue per pallij dationem, Epiſcopalis dignitatis firmitatem accipiunt: habeant poteſtatem videlicet, ad conuocandum eos vrgente neceſſitate ad Synodalem conuentum, vel etiam ad coërcendum illos, & corrigendum, cum fama eos ſuper quibuſdam delictis forſan accuſauerit,* & ſupra dixerat: *Qui & in Romanorũ ciuitate huiuſmodi mos præualuit.* Hæc ibi, vbi planè apparet hũc canonem nihil aliud eſſe, quã dilucidã

1. Locus Concilij Niceni. *Diſt. 65. c. Mos*

Marcel. Ceruinus Cardi.

Nicol. Papa.

Greg lib. 2. regiſt. ca. 49. ſub ep. 10. to. 2.

xplicationem Niceni canonis. Quòd verò Gregorius ait, ſe venerari quatuor Concilia generalia, quaſi quatuor Euangelia: hoc eſt, quia ipſi Pontifices decreta illorum condiderunt præcipuè, ſuaque autoritate robur illis, & firmamentum tribuerunt. Et ideò non arguit, illos eſſe inferiores.

III locus ex 8. Synodo.

Secundò obijciunt canonem 21. 8. ſynod. in quo habetur: *Si Synodus vniuerſalis fuerit congregata, & facta fuerit etiam de ſancta Romanorum Eccleſia quæuis ambiguitas, & controuerſia, oportet venerabiliter, & cum conuenienti reuerentia de propoſita quæſtione ſciſcitari, & ſolutionem accipere, aut proficere, aut profectum facere, non tamen audacter ſententiam dicere contra ſummos ſenioris Romæ Pontifices.* Hæc ibi. Ergo à contrario ſenſu quaſi non audacter, ſed cum conuenienti reuerentia poſſet ſynodus ſententiam ferre in Papam. Sed profectò debile, & inefficax eſt argumentum à contrario ſenſu; & tunc locum habet, quando ex illatione non ſequitur aliquod abſurdum. Et quomodocunq; ſententia in Papam proferatur, nonniſi audacter profertur, quia nulla eſt poteſtas in Eccleſia niſi ad hoc. Et fortaſſis alludit hęc Synodus ad Dioſcorum, qui in Synodo Epheſina ſententiam audacter tulit in Leonem; vel ad 6. Synodum, in qua non ſine controuerſia dictum eſt anathema in Honorium; cùm quidam contradicerent, & re nondum planè explorata, an idoneè probatus eſſet Hæreticus. Debet ergo proficere, vt progredi in cauſa valeat ad eum monendum, vel ei, ſi opus ſit, reſiſtendum.

Argumentum à contrario ſenſu ductum, quando vim habeat.

Dioſcorus Alexandri Epiſcopus, quæ hominis fuit impudentia & arrogantia, in Rom. Pontificem auſus eſt excommunicationis proferre ſententiam.

III. locus ex Concilio Conſtantienſi.

Tertiò profertur Concilium Conſtantienſe, quod ſeſſio. 4. & 5. definiuit Concilium eſſe ſupra Papam, his verbis: *Primò declarat, quòd ipſa in Spiritu ſancto legitimè congregata, Concilium generale faciens, & Eccleſiam Catholicam repræſentans, poteſtatem à Chriſto immediatè habet, cui quilibet cuiuſcunq; ſtatus, vel dignitatis, etiamſi Papalis exiſtat, obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti ſchiſmatis, & reformationem dictæ Eccleſiæ in capite, & in membris.* Et ſubiungit, quod quicunque obedire contumaciter cōtempſerit, niſi reſipuerit, condignæ pœnitentiæ ſubijciatur, & debitè puniatur. Hoc idem Decretum innouatur à Concilio Baſileenſi ſeſſ. 1. Sed ad illud Decretum oſtendendum infirmum, & inualidum, multa dici poſſent. Primùm, quòd eo tempore quo factum eſt, nondum erat integrum, & plenarium Concilium vniuerſali conſenſu coactum, ſed vnius tantùm obedientia, cùm tres forent, qui ſe gererent pro Romano Pontifice, nimirum Ioannes XXIII. Gregorius XII. & Benedictus XIII. cuius ſignum fuit, quod ſeſſ. 21. & 25. dum & aliæ nationes acceſſerunt, opus fuit denuò Cōcilium indicere: quæ tacita quædam fuit confeſſio, ante illam indictionem nouam, non fuiſſe Cōcilium generale. Aſſerere ergo, quòd eo tempore eſſet Concilium generale, eſſet antiquum ſchiſma reuocare, & alios damnare, qui Benedictum, & Gregorium ſequebantur.

Concilium Baſileenſ.

I. ſolutio.

II. ſolutio.

Deinde ſi Concilium Conſtantienſe poſt aduentum aliarum nationum, quæ non agnoſcebant Ioannem XXIII. pro vero Pontifice, exiſtimaſſent ſe prius conſtituiſſe verum Concilium, non opus fuiſſet ſemel ſtatutum, iterum decernere, propter quæ ſcilicet, & quomodo poſſit Papa corrigi, & deponi: quod tamen ſeſſ. 36. decernit; quòd futurus Romanus Papa per Dei gratiam de proximo aſſumendus, cum hoc ſacro Concilio, vel deputandis per ſingulas nationes, debeat reformare Eccleſiam in capite Romanæ curię ſecūdùm æquitatem, & bonum regimen Eccleſiæ: & ſequitur art. 13. Propter quæ, & quomodo Papa poſſit corrigi, vel deponi. Ex quo videtur, quòd Synodus hoc decernēs non approbauerit decreta prima facta Cōſtantiæ, quibus ſtatutum fuerat Papam teneri obedire Concilio in his, quę pertinent ad Fidem, & extirpationem ſchiſmatis, & reformationem generalem Eccleſiæ Dei: puniendumque, ſi obedire contempſerit. Ex quibus conſtare videtur, propter quę, & quomodo Papa corrigi poſſit, & deponi.

III. ſolutio.

Tertiò, Martinus V. literas ſacro approbante Concilio, miſit ad Germanię Epiſcopos, in quibus expoſito prius tenore articulorum Ioannis Vvicleffi, & Ioannis Hus, ac Hieronymi Pragenſis, qui prius in Concilio damnati fuerant, præcipit interrogari ſuſpectos de fide, vtrùm credant, quòd B. Petrus fuerit vicarius Chriſti, habens poteſtatem ligandi & ſoluendi. Item, vtrùm credant quòd Papa canonicè electus, qui pro tempore fuerit, ſit ſucceſſor B. Petri, habens ſupremā autoritatem in Eccleſia Dei. Certè hæc verba inuicem pugnant, quòd Papa habeat ſupremam autoritatem in Eccleſia Dei, & quòd cogatur obedire Concilio. Non interrogant an credant quòd Concilium ſit ſupra Papam.

Matth. 16.

IV. ſolutio.

Artic. 27.

Quartò, inter articulos damnatos Ioannis Hus, hic fuit vnus: *Non eſt ſcintilla apparentiæ quod oporteat eſſe vnum caput in ſpiritualibus regens Eccleſiam, quod ſemper cum ipſa Eccleſia militante conuerſetur, & conſeruetur.* Si enim oportet quod ſit vnum caput Eccleſiæ, quod ſemper cum ea conuerſetur, quod eſt Papa, non cogetur

ſub-

Duplex in eâ obiectio diluitur.

ſubeſſe Concilio, & minus ab eo poterit corripi, vel puniri. Quod ſi quis obijciat, decretum illud vires non habere; certè nō potuiſſet Ioannes XXIII. à Concilio deponi iuriſdictionis defectu: Ioanne autem per decretum abrogatum ablato, nec Martinus in Pontificem eligi potuiſſet. Dicimus enim valuiſſe Martini electionem, non quia ſedes vacaret ex Ioannis priuatione, ſed ex illius libera renunciatione. Quoniam etſi facta fuerit ab eo ſub cuſtodia retento, ratam tamen habuit, cùm ſui iuris eſſet: & Florentiæ confeſſus eſt ſe ſpontè, & non coactè, aut vi aliqua renuntiaſſe. Secundò, ſi obijcias Martinum V. in vltima ſeſſione probaſſe omnia & ſingula decreta in materia Fidei, quæ prius à Cōcilio prodijſſent. Reſpondet Caietanus, id propriè ad Fidem pertinere, & à Pontifice probatum fuiſſe, quod in Hæreticos definitum eſt in 8.15.& 21. ſeſſionib. Quòd autem Martinus ea ſolùm probauerit, probatur primò: quia ad petitionem oratoris Regis Poloniæ illa probatio facta eſt, qui hoc tantùm petebat, vt acta Concilij contra Hæreticos firmarentur. Secundò, quia Martinus dicit ſe omnia ſic conciliariter facta approbare; & non aliter, nec alio modo. Ponit ergo, quędam minus conciliariter facta eſſe, vt illa 4. & 5. ſeſſio. declarata, quia nec diſputatio aliqua præceſſerat, nec diſquiſitio aliqua erat facta, nec delecti erant adhuc viri docti ad diſſerenda, & tractanda ea, quæ in Fide eſſent conſtituenda. Rodericus quoque Epiſcopus Caligurritanus in dialogo de autoritate, & poteſtate Romani Pontificis, aſſerit ſe audiuiſſe ab his, qui Concilio interfuerunt, decretum illud, præterquam quod factum fuit à ſola obedientia Ioannis XXIII. nec etiam concorditer factum ab omnibus eiuſdem obedientiæ, cum reclamauerint complures Cardinales, Prælati, & Doctores, affirmantes, decretum illud minimè iuridicum fore, datamque occaſionem ſchiſmatis; imò illi contradixiſſe Ioannem XXIII. imò ea de cauſa infeliciter fugam arripuiſſe. Quartò, obijcitur Concilium Baſileenſe definiens hæreticum, qui negauerit Concilium eſſe ſuprà Papam; aut aſſeruerit Papam poſſe transferre in alium locum, aut in aliud tempus prorogare Concilium: Et tamen nemo tales decreti autores hæreticos exiſtimauit: ergo Papa ſubeſt Concilio. Dicendum eſt, quòd etſi Baſileenſe Concilium à principio, Eugenio IV. conſentiente, fuerit congregatum, poſteà tamen non legitimè proceſſit, vt ex literis Eugenij annullationis, & diſſolutionis, conſtat,

Caiet. tract. de autorit. Papæ & Cōcilij.

Roderic. Epiſ. Calaguri.

IV. locus ex Concilio Baſileenſi.

eò quòd eſſet ab Apoſtolicis legatis & præſidentibus reclamatum, quemadmodùm irrita fuerunt decreta Concilij ſecundi Epheſini, etſi legitimè congregati, ita & illius reuocata ſunt, & ab eodem Eugenio Concilium primò Ferrariam, deinde Florētiam translatum: vbi Baſileenſes conatus publica Eccleſiæ vtilitate repreſſi ſunt, & vnio Armenorum, ac Græcorum in Florentino, non in Baſileenſi facta eſt. Et poſt illam depoſitionis Baſileenſis Concilij ſententiam Eccleſia pro vero Pontifice Eugenium coluit, & illum Felicem in Synodo electum contempſit. Ideò Concilium Baſileenſe tueri, eſt Hæreticis fauere: quòd illud Concilium hæreſis damnauerit eos, qui etiamnum Catholici dicuntur: & Nicolaus V. apertè ſentit, Felicem illum non fuiſſe verum Eccleſiæ paſtorem, ſed nominatum: nec verum, & generale Concilium, ſed vocat congregatum nomine Concilij generalis; Eugenium verò felicis recordationis præceſſorem ſuum appellat. Leo quoque X. in Concilio Lateranenſi II. ſeſſ. 11. planè definit, Concilium Baſileenſe non fuiſſe legitimè celebratum: & poſteà cùm ageretur de quadam ſanctione à Concilio Baſileenſi edita: *Sicut piæ*, inquit, *memoriæ Leo I. prædeceſſor noſter, cuius in hoc libenter quo ad poſſumus, veſtigia imitamur, ea, quæ in ſecunda Epheſina Synodo temerè, contra iuſtitiam, & Catholicam fidem geſta fuerunt, poſtmodum in Chalcedonenſi Concilio mandauit, ac fecit, pro dictæ fidei firmitate, reuocari; ita & nos à tam nefariæ ſanctionis, & contentorum in ea reuocatione, retrahi, aut deſiſtere, ſalua conſcientia, ac noſtro, & ipſius Eccleſiæ honore, non poſſe, aut debere cenſemus. Nec illud nos mouere debet quod ſanctio ipſa, & in eo contenta, in Baſileenſi Concilio edita, & ipſo Concilio inſtante, à Bituricenſi congregatione recepta, & acceptata fuerunt; cum ea omnia etiam poſt translationem Baſileenſis Concilij per recol. mem. Eugenium Papam IV. etiam prædeceſſorem noſtrum factam, à Baſileenſi conciliabulo, ſeu potiùs conuenticulo, quæ præſertim poſt huiuſmodi translationem Concilium amplius appellari non merebatur, facta extiterint; ac propterea nullum robur habere potuerint; cùm etiam ſolum Rom. Pontificem pro tempore exiſtētem, tanquam autoritatem ſuper omnia Concilia habentem, Conciliorum indicendorum, transferendorum ac diſſoluendorum plenum ius & poteſtatem habere, nedum ex ſacræ Scripturæ teſtimonio, dictis ſanctorum Patrum, ac aliorum Romanorum Pontificum, etiam prædeceſſorum noſtrorum, ſacrorumq́; canonū decretis, ſed propria etiam eorundem Conciliorum confeſſione manifeſtè conſtet.* Hęc Concilium Lateranenſe.

Sed objicies, Doctores Pariſienſes appellaſſe

De cōcilio Baſileenſi quid ſentiēdum viro catholico.

Leo X.

Concilium Baſileenſe quale Concilium, teſte Innocentio III.

pellaſſe

Appellare ad futurum Concilium, quid arguat.

pellaſſe à Concilio Lateranenſi; & appellatio nomine academiæ circumfertur. Sed certè extabat anathema Pij II. in eos, qui ad futurum Concilium appellauerint, ſicut Pauli II. & Iulij II. ſucceſſorum eius, ſtatuentium hæreſis ſuſpicione non carere, ſi quis à Romano pontifice Concilium appellet. Et certè talis appellatio non poteſt niſi in manifeſtum hæreticorum patrocinium fieri. Obijcies, facta in ſecunda ſeſſione Concilij Baſileenſ. confirmata eſſe per Eugenium, vt conſtat ex literis Eugenij lectis in 16. ſeſſio. Sed certè Eugenius non probat decreta edita, ſed ſolùm Concilium generale Baſileenſe à tempore inchoationis ſuæ legitimè eſſe continuatum. Deinde Concilium illud in ſecunda ſeſſione nondum coaluerat, quia maior pars Epiſcoporum deerat, imò pauciſſimi aderant: & propterea inchoatio quidem erat generalis, ſed nondum perfectè re ipſa generale Concilium. Et propterea legatus ſine commiſſione proceſſit ad ea decreta ferenda, vt conſtat ex literis Eugenij ad Iulianum Cardinalem. Adhæc cùm difficilis, ac grauis in Eccleſia Dei ſemper inter Catholicos extiterit illa controuerſia de Concilio ſupra Papam, vel Papa ſupra Cōcilium: nulla conquiſitione facta, nullo examine præcedente poſitum eſt id, quod erat ambiguum: ideò non fuit decretum fidei, ſed ſimplex quædam commemoratio eius doctrinæ, quæ erat in Concilio Conſtantienſi tradita. Quod animaduertentes eius Synodi Patres, rurſus aliter in ſeſſ. 13. tractauerunt, definientes, ea tanquam fidei decreta eſſe amplectenda. Sed tunc omnis legatorum autoritas erat abolita, & ſynodus Florentiam translata: & ideò non mirum ſi turpiter ac pueriliter aberrauit condemnando pro Hæreticis, qui reuera fideles erant. Quare mirum eſt quod Ioannes Gerſon Cancellarius Pariſienſis, magnus aliòqui vir, exultauerit de huiuſmodi decreto; & gratias Deo egerit, quod tandem deciſa, & ſublata fuiſſet controuerſia de maiori autoritate inter Papam & Concilium. Quoniam ſi ante decretum dubiū erat quis eorum eſſet ſuperior, maximè in ſuimet fauore, cùm id decernere ad ſuperiorem tātùm pertineat: nec tamen illā decreta Conſtantienſis, & Baſileenſis Conciliorum omni prorſus careant robore, ac in Pontificis autoritatem non militent; interpretanda ſunt locum non habere, quando vel Papa in hæreſin incidit: quia tunc Concilium non in eum qui ſit Pontifex, poteſtatem habet, ſed in eum qui fuerat, quòd hæreſis omni eum autoritate ſpoliauerit: vel in cauſa ſchiſmatis, vbi duo, vel plures de Pontificatu contendunt, & ignoretur vter eorum ſit Pontifex: tunc enim Concilium in eos facultatem habet: ſicut enim quod neſcitur nondum cōſecratum, pro non conſecrato habetur, & conſecratione indiget, vt habes cap. Veniens, de presbytero non baptizato, & cap. Solennitates; de conſecrat. diſtinct. 1. ita qui ignoratur an ſit verus Pontifex, habendus eſt pro non Pontifice: & in eum habens poteſtatem, non cenſetur habere poteſtatem in Pontificem. Cui ſubſcribunt verba canonis: Si cui fortè contra fas, diſtinct. 79. Et quod dicitur in ſecunda parte Decreti, quod Quicunque cuiuſcunque dignitatis contumaciter contempſerit, condignæ pœnitentiæ ſubijciatur; referendum eſt ad cauſam ſchiſmatis, aut hæreſis: in quo rectè Concilio ſubijcitur prætenſus Papa, qui non aliter eſt Papa, atque homo mortuus, aut pictus dicitur homo. Et quod ad reformationem dictæ Eccleſiæ in capite, & in membris; referendum eſt ad reformationem ratione ſchiſmatis, aut hæreſis, natam ex eo quod deeſt verus Pontifex, cuius eſt Eccleſiam reformare. Igitur expone, in capite, ſcilicet dubio, & incerto, in quod Concilium habet autoritatem. Et hæc videtur fuiſſe mens Concilij Conſtantienſis, quam Baſileenſes perperam interpretantes, lapſi ſunt in errorem prætextu reformationis Eccleſiæ, vſurpantes ſibi omnem Pontificiam poteſtatem. Maiores enim cauſas in Concilio tractabant: de cauſis Cathedralium Eccleſiarum iudicium ſibi ſumebant: prouiſiones per Pontificem factas irritas decernebant: beneficia Eccleſiaſtica conferebant: Legatos de latere ad regendas prouincias deſtinabant, decimas imponebant: indulgentias plenarias, ac perpetuas elargiebantur: & alia munera, quæ ad ſupremam Romani Pontificis ſpectant autoritatem, liberè faciebant. Cuius rei indignitate commotus Eugenius, coactus fuit Concilium diſſoluere, & transferre Ferrariam. Et ita quod in ioco dixit Archiepiſcopus Florentinus, Baſilea peperit Baſiliſcum, impletum fuit. Et hæc de Baſileenſi Concilio ſatis.

Eugenius IV. quatenus Baſileenſe Concilium approbauerit.

Ioan. Gerſon.

Prætenſus Papa qualis ille.

Reformationem in capite quonam Baſileenſe Concilium inſtituit.

Baſileenſium arrogātiſſima Papalium munerum vſurpatio.

Archiepiſcopi Florentini de Baſileenſi Cōcilio.

Argumentorum ex Patribus ſolutio.

B. Ambroſ. tom. 2.

Obijciunt etiam quædam dicta ſanctorum. Primò epiſtolam Ambroſij ad Theophilum, & Aniſium lib. 10. epiſt. in qua refert, Damaſum Romanorum Epiſcopum dixiſſe, quòd ſi Synodus integra fuiſſet, id eſt, ſi cauſam alteri non delegaſſet, potuiſſet ipſe de cauſa cognoſcere: ſed quia Synodus alteri delegando præuenerat, non

poſſe

poſſe in ſe iudicādi onus ſuſcipere, nec cōuenire Sedi Synodi authoritate iudicare: conueniret autem, ſi Synodo foret ſuperior. Dicendum eſt, Papam non neceſſitate, ſed honeſtate quadam permiſiſſe iudices à Synodo datos iudicare: maximè quia eius autoritate id fecerat Synodus, & fuiſſet inconſtantia ad ſe cauſam reuocare, nō autem quòd deeſſet ei poteſtas. Et ſi ratio procederet, cum illud Concilium Capuanum, de quo Ambroſius, & Damaſus locuti ſunt, Prouinciale fuerit, ſequeretur, prouinciale Concilium ſuperius eſſe Romano Pontifice: quod falſum eſt.

Idem.

Idem etiam Ambroſius in dedicatione altaris Mediolanenſis Eccleſiæ, dixit: *Per Chriſtum Dominum noſtrum, qui eminentiā poteſtatis accepta Eccleſiæ contulit, quam pro honore ſuſceptam reginam conſtituit, & ſponſam: cui ſublimitati omnia ſubiacent.*

Epheſ 5.

Dicendum eſt, eminentiam, ſublimitatemq; Eccleſiæ collatam ratione capitis: ſicut homini datur excellentia videndi, ſed in capite tantum, non ratione membrorum. Et omnia Eccleſiæ ſubiacent, ſcilicet illi, quæ iuncta eſt capiti ſuo, non diuiſæ ab eo, vel acephalæ.

Omnia cui Eccleſiæ ſubiaceant.

Rectè etiam non colligitur: Omnia Eccleſiæ ſubiacent, ergo & capiti: ſicut nec benè infertur: Omnia Deo ſubiacēt, ergo Deus ſibi ipſi ſubditus eſt.

Idem.

Adhæc idem Ambroſius aſſerit, quod non eſt dignior domus prædicationis ingreſſu, quam ſancta Romana Eccleſia dignior eſt: ergo eadem ratione vniuerſalis, quæ Romanam cōplectitur Eccleſiam, & alias. Reſpondemus, Ambroſium cōparare Eccleſiam Romanam & Catholicam Eccleſiæ hæreticorū, non autem ſuo capiti Romano Pontifici; vel Romana Eccleſia ratione capitis ſui Petri ſucceſſoris dicitur dignior. Nec valet; Eccleſia Romana eſt dignior quacunque alia, ergo multò magis eſt vniuerſalis, quæ illam, cæteraſq; complectitur: quemadmodum Deus cum vniuerſo orbe nequaquā eſt ſe maior, aut perfectior, quā ante mundi creationem. Deinde producitur Hieronymus in epiſtola ad Euagrium: *Si autoritas quæritur, orbis eſt maior vrbe:*

Hieron. to. 2. propè finem.

Ex quo colligunt, quòd licèt magnus ſit Papa, maior eſt tamen Eccleſia tota, quæ non vnam vrbem, ſed totum orbem complectitur: ergo & Generale Concilium illam repræſentans, maior eſt Romano Epiſcopo. Et ſicut totum maius eſt ſua parte, ita Eccleſia vniuerſalis maior Romana, & ſuo præſide. Dicendum, Hieronymum non loqui de autoritate iuriſdictionis orbis totius comparata Apoſtolicæ Sedi, ſed de autoritate conſuetudinis: quæ tantò maior eſt, quanto generalior fuerit, & à pluribus recepta.

Autoritas cōſuetudinis quanta ſit.

Vnde ſubdit: *Quod mihi profers vnius vrbis conſuetudinem? Quid paucitatem, de qua ortum eſt ſupercilium, in leges Eccleſiæ vindicas?* quaſi diceret, præferendam eſſe orbis conſuetudinem, quia Presbyteri maiores habentur Diaconis, conſuetudini vnius orbis, quia Diaconi ob eorum paucitatem præferuntur Presbyteris. Nec licet rectè inferre à conſuetudine ad autoritatem iuriſdictionis: quoniam conſuetudo vires ſumit ab obſeruatione, autoritas, ac prærogatiua, à dignitate dantis, & obtinentis.

Conſuetudo vim ſuā vnde habeat. Autoritas ac prærogatiua vnde accipiat vim ſuam.

Nec dignior eſt vniuerſalis Eccleſia Romano Pontifice: quod Pontifex ſit eius pars: quoniam cum Romanus Pontifex, vt Eccleſiæ caput, plenitudinem habeat poteſtatis, & ab ipſa omnis cæterorum iuriſdictio deriuetur, ac pendeat, non poteſt eius poteſtas, qui non ſolum eſt Epiſcopus vrbis, ſed totius orbis, inferioribus comparari, ſicut pars vniuerſi comparatur alijs partibus, ex quibus etiam cum eo totum reſultat, ſed vt totum virtute comprehendens, quicquid poteſtatis eſt in alijs: quemadmodum ſuperior virtus in ſe continet inferiores: & ſicut dicunt Geometræ trigonum eſſe in tetragono. Proinde omnes Epiſcopi cum Papa congregati, quod ad autoritatem iuriſdictionis attinet, non habent maiorem poteſtatem ipſo Papa, ſed minorem: & vt exemplo diui Thomæ vtar, omnes creaturæ, & Deus, ſimul conſideratæ non plus habent bonitatis, quam Deus ipſe ſolus.

D Thomas.

Et ſi ex eo, quod Papa eſt pars Concilij, rectè colligeretur, ergo Concilium maioris eſt autoritatis ipſo Papa; ſimili modo colligeretur, Eccleſiam maioris eſſe autoritatis ipſo Ieſu, eò quod Chriſtus illius caput ſit, & pars ſit illius corporis, etiam myſtici.

Quale eſſet dicere: Papa eſt pars Concilij, ergo Cōcilium maioris eſt autoritatis ipſo Papa.

Primum eſt, quod ex beato Ambroſio producitur: nam obtrectantibus quibuſdam Romanæ Eccleſiæ morem, ipſe quo ſuum, hoc eſt, Eccleſiæ ſuæ morem tueretur, reſpondiſſe fertur: Et nos ſenſum habemus.

B. Ambroſ.

Sed certè hoc reſponſo noluit negare Romanæ Eccleſiæ poteſtatem, aut morem eius infringere: quoniam, vt ipſe Ambroſius teſtatur libro de Sacramento, capite 1. *Non ignoramus, quod Eccleſia Romana hanc conſuetudinem non habeat, cuius typum in omnibus ſequimur, & formam.* Et rurſus: *In omnibus cupio ſequi Eccleſiam Romanam.*

Idem Ambr. lib 3. de Sacr. c. 1. paulo à med. tom. 3. Ibidem.

Aduerte ergo, ſententiam Ambroſii de his intelligendam, in quibus licet in ſuo ſenſu abundare, vt ſunt pleraque, non autem de poteſtate, vel autoritate eius.

Rom. 14.

Adhæc beatus

B. Hieron.

beatus Hieronymus in epiſtola ad Damaſum producitur, in qua de ſupremo Eccleſiæ paſtore locutus, ait, Dominum diſcipulis omnem poteſtatem dediſſe, eãdemque datam Epiſcopis, qui in eorum locum ſucceſſerunt. Ex quo colligunt, illam poteſtatem congregatis Apoſtolis traditam, eandem Epiſcopis in Concilium conuenientibus conceſſam, neminemque exceptum, vel Romanum Pontificem. Reſpondemus, poteſtatem datam Apoſtolis ſimul cum Petro, & ordine quodam, primum Petro, cui plenè conceſſa fuit, & poſteà alijs ſub Petro, qui & vocati ſunt in partem ſolicitudinis. Nec Petrus hac Eccleſia dici poteſt inferior, alias ſe ipſo inferior foret, ſicut nec DEVS inferior, vel imperfectior eſt ſe ipſo cum vniuerſo orbe.

Matth. 18.

Aug. epi. 162. à med. 10 2.

Tertiò adfertur Auguſtinus in epiſtola ad Glorium Eleuſium, & Felicem Grammaticum, vbi inquit: *Ecce putemus, illos Epiſcopos, qui Romæ iudicarunt* (ſcilicet Cæcilianum Epiſcopum reſtituendum) *non bonos iudices fuiſſe, reſtabat adhuc plenarium Eccleſiæ vniuerſæ Concilium, vbi etiam cum ipſis iudicibus cauſa poſſet agitari; vt ſi male iudicaſſe conuicti eſſent, eorum ſententiæ ſoluerentur*. Ex quibus videtur conſtare, ipſius vniuerſalis Concilij ſupremam authoritatem eſſe ſupra Papam. Reſpondemus, quod cum res hæc meri eſſet facti, in quo Papa decipi poterat, & plus Concilium videre, vel quia iudices à Papa deputati errare poterant, hoc dictum fuiſſe ab Auguſtino; vel propterea quod non ſit indecens Romano Pontifici maturiori conſilio mutare ſententiam, vt habetur cap. Sententiam. 35. quæſtione 9. Nec conſiliarij propterea maiores ſunt principe, eò quòd eorum conſilio Princeps mutet ſententiam, quam vel ſolus, vel cum paucis decreuerat. Vel denique hoc dictum fuit: quia plus ſolet ſtari ſententiæ Concilij; non quia plus poteſtatis, ſed quia plus ſapientiæ eſt in eo.

Triplex ſolutio argumenti ex Auguſtino inuentis, Papa maius eſſe Concilium.

Tertio loco proponuntur ſententiæ quorundam Pontificum, inter quos adducitur Gregorius Magnus, qui, vt habetur capite. Si quis ſuper his, 2. quæſtio. 7. videtur Concilium agnoſcere pro ſuo iudice, dicens: *Si quis ſuper his nõ redarguere voluerit, vel extra autoritatem nos facere contenderit; veniat ad Sedem Apoſtolicam, vt ibi ante confeſſionem beati Petri mecum iuſtè decertet; quatenus ibi vnus ex nobis ſententiam ſuſcipiat ſuam.* Sed id reſpondemus Gregorium dixiſſe exemplo Petri ex humilitate: quoniam, vt ipſe Gregorius docet, Petrus, qui poteſta-

Argumẽta ex autoritate Põtificũ proponuntur, ac diluuntur.

Greg. Magn.

Idem li. 9. regiſt ep. 39. tomo 2. & 2 q. 7. cap. Petrus.

tem regni acceperat; & Princeps erat Apoſtolorum, quærimoniæ contra eum à fidelibus factæ cur ad Gentes intraſſet, nõ ex poteſtate officij, qua poſſet dicere: Oues paſtorem ſuum non accuſent, nec reprehendant; ſed ex autoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum ſanctum, reſpondit. Inſuper producitur Anacletus, & Lucius Pontifices, qui aſſerunt, non ſolum Petrum, ſed & omnes Apoſtolos diuiſiſſe prouincias, Patriarchas, Archiepiſcopos, & Epiſcopos poſuiſſe: ex quo colligunt, Petrum Apoſtolorum collegio minorem, & Epiſcopum Romanum Epiſcoporum Concilio. Dicimus, non haberi in his locis, Apoſtolos ſimul congregatos id feciſſe. Quòd ſi Apoſtoli diuiſi per mundum prædicando, & ad fidem populos conuertendo, erexerunt Eccleſias, & Epiſcopos conſtituerunt, id iure fecerunt, vel Apoſtolatus autoritate ſibi à Christo Domino commiſſa, vel beati Petri eorum capitis aſſenſu & voluntate. Et quoniam quod per Romanæ Eccleſiæ caput factum fuit, per ipſam Romanam Eccleſiam factum cenſetur: ideò Nicolaus Primus dixit: *Omnes ſiue Patriarchæ cuiuslibet apicem, ſiue Metropoleon primatus, Epiſcopatuum cathedras; vel Eccleſiarum, ſiue cuiuſcunque ordinis dignitatem, inſtituit Romana Eccleſia. Illam verò ſolus ipſe fundauit; & ſupra petram fidei mox naſcentis erexit, qui beato Petro æternæ vitæ clauigero terreni ſimul, & cæleſtis imperij iura commiſit.* Hæc ille. Secundò obijcitur Eleutherius, dicens à cœtu Apoſtolorum definitum, non licere expedire Epiſcoporum cauſas ſine ſanctæ Romanæ Sedis authoritate. Quòd ſi Apoſtolorum autoritate, & non ſolius Petri id conceſſum fuit, videtur vtique maior autoritas cœtus Apoſtolorum, quam ipſius Petri. Dicimus, id non fuiſſe autoritatis traditionem, ſed illius declarationem: ſicut etiam interpretamur illud Anacleti, quòd Apoſtoli ipſum Petrum Principem eorum eſſe voluerunt, qui non ab ipſo, ſed à Chriſto Domino autoritatem ſuam manifeſtè ſuſceperant. Tertiò profertur Hilarius Papa, qui poſt conditum decretum condemnationis quorundam exceſſuum, Synodum allocutus dixit: *Quod vt deinceps poſſit tenacius cuſtodiri, ſi placet, omnes ſententias, ſubſcriptionesq; proprias commodate, vt Synodali iudicio aditus claudatur illicitus.* Ex quo colligunt ſupremam Concilij authoritatem. Dicimus, requiſiuiſſe Pontificem Synodi ſubſcriptionem; non quòd Synodus poteſtate ſit maior Pontifice, ſed vt res conſultius acta facilius recipiatur, & vt ipſe Hila-

Act. 11.

Pontifices Anacletus, Lucius, diſt. 99. c. Prouinciæ. Diſt. 80. c. vrbes.

Nic. I. Mediolanenſib. 22. diſt. c. omnes.

Matth. 16.

Eleut. Pap. 3. q. 6. c. quamuis.

Anacle. Pap. diſt. 22. ca. in nouo.

Hilar. Papa diſt. 35. cap. Quod quis.

Si quãdo Pontifices Concilij ſubſcriptionem requirũt, cur id faciant.

Hilarius dixit, tenacius & firmius cuſtodiatur. Quartò, obijci poſſunt verba Symmachi Papæ, qui in Synodo præſidens, cùm diſceptaretur, an robur haberet Scriptura Baſilij Odoacris Regis locum tenentis, qua decernebatur, ſine Imperatoris conſultatione non celebrandam Romani Pontificis electionem, voluit illam in medium adduci, & legi, vt, cuius eſſet vigoris, decerneretur: vbi videtur Synodi iudicium ſuo prætuliſſe. Dicimus id feciſſe, vt eorum reciperet conſilium, non vt ipſi tanquam ſuperiores decernerent, an ſcriptura foret recipienda; ſed ſi eorum conſilio recipienda eſſet, vt de re conſultius acta omnibus conſtaret reijciendam. Vnde cùm reſpondiſſent nullius eſſe ponderis, rationem reddentes dixerunt: Quia Apoſtolicæ Sedis, quæ ſtatutis Synodalibus conſueuit firmitatem tribuere, non erat autoritate roborata. Quintò producuntur ab eis verba Innocentij Primi, & Leonis Quarti, vbi inſtruimur, ſi qua orta fuerit controuerſia, occurrendum primum ad ſacram Scripturam veteris & Noui Teſtamenti, deinde ad Canones Apoſtolorũ & Conciliorum; poſtremò ad regulas Romanorum Pontificum: quo loco ex ordine Scripturæ Conciliorum decreta præferri videntur regulis Romanorum Pontificum. Sed præferuntur meritò, tanquam maturiori conſilio conſtituta, ſed non ſine ipſo Romano Pontifice: & vt ibidem explicauit Innocentius: *facilius namque inuenitur, quod à pluribus ſenioribus quæritur.*

Symmachus Papa diſt. 96. c. Benè quidẽ

Innoc. I. Leo IV. diſt. 20. c. de quibus, & c. de libellis.

Conciliorum decretis Romanorum Põtificum regulæ cur cedat.

Quarto loco producendæ ſunt rationes, & quanti ſint ponderis, excutiendæ. Primò enim argumentantur: Si ſuprema poteſtas eſt in Papa, quid eſt opus cogere Concilium? ſed non eſt recta collectio: quoniam eadem ratione ſuperuacua foret Pontificis autoritas, ſi ſupra Papam ſint Concilia. Nec verum eſt fruſtra haberi Concilium, ſi maior, æqualiſve ſit Romani authoritas Pontificis: quoniam quæ in Concilio à Romano Pontifice decernuntur, vel à Concilio autoritate Romani Põtificis, maiori, & maturiori autoritate decreta cenſentur, cùm integrum ſit iudiciũ, quod plurium ſententijs roboratur, & quæ etiam cenſentur inſtinctu Spiritus ſancti decreta, quia ab his proficiſcuntur, qui dicere poſſunt; *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis.* Deinde etiam, quoniam ſi in errorem declinaret Pontifex, plurimorum iudicio facilè ab errore reuocari poſſet. Denique quæ à talibus proficiſcuntur, ſolent plauſibilius ab omnibus acceptari. Ad hoc etiam ſuperius reſponſum fuit. Secundò: Reſpublica poteſt tyrannum iure deponere, ſicut Regulares Præpoſitum ſuum Generalem; ergo etiam Eccleſia deponere poterit ſummum Pontificem, cuius tyrannis, & à recta via exorbitatio grauiora damna adferre poſſet Eccleſiæ, quam tyrannus regno, aut criminoſus Generalis ſuæ Regulæ. Dicendum, Rempublicam liberam exiſtere, vtpotè à qua deriuata eſt poteſtas in Regem; Eccleſia vero ſerua eſt, & Chriſti ſanguine redempta, & non poteſt ſupra ſuum paſtorem à Chriſto datum niſi in cauſa ab ipſo expreſſa, hoc eſt, & ideò ferre cogitur præſulem ſibi ab eo datum, ſiue bonum, ſiue malum, modò à fide non exorbitet. Ita etiam Regulares poſſunt deponere ſuum Generalem, quia poteſtas regendi primò ſibi collata à Papa, poſteà per eam in Generalem Præpoſitum transfertur.

Concilium eſſe ſupra Papã, quibus rationibus oſtendant aduerſarij: quæ ſoluũtur.

1. Ratio.

Iudicium integrum quodnam illud.

Act. 15.

II. Ratio.

Reipublicę, & Eccleſiæ ratio diuerſa.

Dices, minus proſpectum eſſe ſaluti Pontificis à Chriſto, quandoquidem cæteris adhiberi poteſt correctionis diſciplina, vt ad viam redeant; ſolus verò Papa ſi nullam habet poteſtatem in terris, qua poſſit coerceri, ſine remedio erit. Reſpondendum eſt, minus malum eſſe, ſi vnus autoritate, qua coerceri poſſet, careat, quàm quod multi: idem enim eſt in Imperatore, ſiue in Rege, qui in ſubiectos ſibi populos poſſunt, nullus verò in eos. Sed neque Papa tam liber eſt, vt putamus, quia in cauſa hæreſis à Papatu excidit, & declarari depoſitus poteſt, in reliquis verò vitijs poteſt illi ſuccurri remedio fraternæ correctionis: etiamſi ad extremum actum dicendi Eccleſiæ procedi non poſſit, quia nulla eſt poteſtas in terra ſuper eum. Secundò confundi poteſt ſanctitate, & bona vita inferiorum. Tertiò, legationibus Principum Chriſtianorum, ita vt ſi non amore iuſtitiæ, ſaltem hominum pudore, & timore à mala via reuocetur. Quartò, precibus totius Eccleſiæ iuuari poteſt, ita vt quod per nos non poſſumus, per Deum, qui omnia poteſt, obtineamus: multum ſiquidem valet deprecatio iuſtorum aſſidua. Vnde Petro in carcere detento, oratio fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo. Poſtremò, ſupereſt Eccleſiæ ius naturalis defenſionis, quo ſe aggredienti reſiſtere poteſt, quemadmodùm Paulus reſtitit Petro. Nam vt filius parenti poteſtati maiori ſe gladio petere volenti poteſt occurrere, ſeque ab eius iniuria tueri, ita Papæ minus æqua præcipienti, aut iniuriam manifeſtam inferre volenti, inferiores ire obuiam poſſunt, &

Si Papa neminem ſupra ſe habet in terra; quomodo ſi peccauerit, corrigetur.

Papæ dyſcoli corrigendi, rationes quinque.

Matth. 18.

Iacob. vlt.

Actor. 12.

Naturalis defenſionis ius quid poſtulet.

Galat. 2.

cum debita reuerentia, & non negando poteſtatem ei traditam, ſui eum officij cómonefacere. Neque propterea remanet ſine correctione, quoniam Deus comminatur de illo pœnas ſe ſumpturum, & ſe eum diſſecaturum, partemque eius cùm hypocritis poſiturum. Quis enim negare valeat grauiores, ac acerbiores eſſe pœnas in alio ſeculo futuras, quàm præſentes? Vnde ipſe dixit per Prophetam: *Ecce ego ſuper paſtores.*

Papa dyſcolus quale iudicium ſubiturus eſt. *Luc. 12.* *Ezech. 34.*

Tertiò, Pontifex eſt Eccleſiæ miniſter iuxta illud: *Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Et Dominus; *Reges Gentium dominantur eorum, &c. Non ita erit inter vos; ſed quicunque voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter.* Ex quibus elicit Bernardus, nó eſſe dominam aliarum Eccleſiarum Eccleſiam Romanam, ſed matrem, quæ filios ſuos non grauare, ſed pietatis vberibus nutrire debet. Si ergo miniſter eſt Eccleſiæ, non ergo illa maior, aut Generali Concilio illam repræſentante. Dicimus non ſemper miniſterium inferiorem denotare: nam & Angeli dicuntur in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis, propter opem & ſubſidium, quod pręſtãt, nec tamen ſunt ijs inferiores. Chriſtus etiam miniſter eſt, vt ipſe dixit: *Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare*: &; *Ego in medio veſtrum ſum ſicut qui miniſtrat*: qui tamen verè Dominus extitit. Quanquam miniſter, qui alterius virtute operatur, atque eius vices gerit, minor ſit eo, cuius eſt miniſter: quo modo Papa non eſt Eccleſiæ miniſter, ſed Chriſti. Vnde Paulus dixit: *Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti.* Et paullò ante: *Quid igitur eſt Apollo? Quid verò Paulus? Miniſtri eius cui credidiſtis.* Non ſequitur ergo; Papa miniſter eſt Eccleſiæ, ergo minor Eccleſia: implicat enim eſſe maiorem, & minorem reſpectu eiuſdem: præſertim cùm Dominus dixerit: *Qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor*: id eſt, etſi non ſit, gerat ſe, ac ſi eſſet miniſter Eccleſiæ propter me.

III. Ratio. *1. Cor. 4.* *Matth. 20.* *Bernar. lib. de conſid.* Romano Eccleſia non eſt domina aliarum Eccleſiarũ, ſed mater, teſte Bernardo. *Hebr. 1.* Miniſterium non ſemper ſubiectionem includere. *Matth. 20.* *Luc. 22.* *1. Cor. 4.* *Supr. 3.* *Luc. 22.*

Quarto, ſi Papa eſt membrum Eccleſiæ, non totum corpus; ergo vniuerſalis Eccleſia, quæ totum corpus exiſtit, amplioris virtutis eſt, & poteſtatis, quàm Papa: quoniam membrum partem dicit, & non totum. Dicimus, quod etſi Eccleſia ſit maior perfectione gratiæ, & amplitudine virtutum: imò quiuis priuatus poſſit eſſe hac ratione perfectior, & maior Papa; verùm in authoritate iuriſdictionis, qua peccator poteſt eſſe maior multis iuſtis; Papa hac ratione toto reſiduo Eccleſiæ corpore maior eſt. Quod exemplis declaratur. Primò in capite corporis naturalis: quod etſi membrum ſit corporis, præſtantius tamen eſt virtute ſentiẽdi toto reliquo corpore, cùm in eo exiſtat plenitudo ſenſuum, in alio verò ſolus ſenſus tactus inueniatur. Idem patet in Principe reſpectu Reipublicæ, cui præeſt: non enim eſt dubium, quin ſit membrum vniuerſæ reipublicæ, & tamen non poſſidet omnes virtutes, & gratias, quæ ab alijs poſſidentur, nihilominus autoritate iuriſdictionis vniuerſis alijs eſt ſuperior. Non valere illam etiam conſequentiam, oſtẽdit exemplum Chriſti: qui cùm ſit caput ſuper omnẽ Eccleſiam, vt ait Apoſtolus, & dicatur etiam membrum Eccleſiæ ab eodem, cùm dicit: *Vos eſtis corpus, & membra de membro*: id eſt, dependentes de Chriſto capite, & commembro noſtro, vt explicat Gloſſa: ſanè hæreticum eſſet dicere, Chriſtum minorẽ eſſe gratia, aut perfectione, aut poteſtate, ipſa Eccleſia.

IV. Ratio. Eccleſia maior Pont. Max. quonam modo poſſit eſſe. Exemplum duplex. *Epheſ. 1.* *1. Cor. 12.*

Quintò obijciunt: Papa eſt propter Eccleſiam, ſicut paſtor propter gregem: ita enim ait Paulus: *Poteſtatem dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in deſtructionem.* & iterum: *Omnia veſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas, ſiue mundus*: ſemper autem deterius gratia eſt melioris, vt docet Philoſophus. Dicimus, aliquid eſſe finem alterius, aut id, ad quod tendit res ex ordine ſibi à natura indito; aut refertur corpus agentis. Quemadmodum in ſeculari politia, finis, in quem tendit, & collymat regimen Principis gubernantis eſt ipſa pax, & tranquillitas gubernantis, ſiue felicitas politica: ipſa verò reſpublica dicitur finis regiminis, eò quòd ad eius vtilitatem tendit opus adminiſtrantis. Ita etiam finis, propter quem Papa eſt conſtitutus à Deo, & propter quem inſtituta eſt ſuprema illa poteſtas, non eſt ipſa Christi Eccleſia, ſed beatitudo cœleſtis, ad quam per regimen Pontificiæ poteſtatis ipſa Eccleſia eſt dirigenda, Eccleſia verò vniuerſalis ſecundario modo finis eſt, ad cuius ſalutem, & commodum accommodatur exercitium poteſtatis Pontificiæ. Propterea non eſt verum, id quod deterius, conſtitui propter melius, ſi illud ſit, ad cuius vtilitatem eſt inſtitutum opus agentis. Quod manifeſtè patet in paſtoribus, qui dicuntur inſtituti propter gregem, & tamen illo non ſunt minores, ſed maiores & in Principibus tam ſecularibus, quam Eccleſiaſticis, qui dicuntur inſtituti propter commiſſas ſibi vniuerſitates regendas, & tamen non ſunt minores authoritate

V. Ratio. *2. Cor. 10. & 13.* *1. Cor. 3.* *Ariſtot.* Aliquid vt alterius ſit finis. Papa ad quid inſtitutus à Deo. Deterius non ſemper conſtitutum per melius vt dixit Ariſtoteles.

Hebr. 1.

populis ſibi ſubiectis, ſed maiores. Idem patet in Angelis, qui ſunt in miniſterium miſſi propter eos, qui hęreditatem capiunt ſalutis; & tamen naturæ nobilitate ſunt præſtantiores hominibus. Idem denique apertiſſimum redditur in Chriſto, qui dilexit Eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea; qui tamen & dignitate, & poteſtate longè eſt ſuperior.

VI. Ratio.

Sextò Eccleſia vniuerſalis dicitur mater omnium fidelium: Papa verò eſt filius Eccleſiæ: ergo illa excellẽtia dignitatis, & poteſtatis minor eſt. Nec poteſt dici quòd ſit pater Eccleſię, cùm nullus ſit pater ſuę matris: vnde vel ipſi Pontifices ſe Eccleſiæ filios profitentur. Ita enim inquit Calliſtus Papa: *Sicut Dei Filius venit facere voluntatem Patris ſui, ſic & vos implete voluntatem matris veſtræ, quæ eſt Eccleſia.* Anacletus quoque ait; *Mater noſtra Eccleſia eſt, quæ nos in Baptiſmo regenerauit.* Reſpondemus eadem veneratione & honore, quo filius præcepto Dei debet matrem honorare, mater ſuperior eſt filio: nihil tamen prohibet, quin filius iuriſdictione, & adminiſtratione maior ſit matre, & à matre filio præſtandam obedientiam. Cuius rei exemplum habemus in Rege habente matrem, cui vt Rex eſt, omnes maiorem pręſtant obedientiam, quam matri: imò etiam ipſa mater. Et vt Chriſtus eſt filius Virginis, & tamen eminentia poteſtatis ſuper Virginem eſt; & ſuper omnes matres, ita etiam non inconuenit Papam eſſe filium Eccleſiæ per Sacramentum Baptiſmi regeneratum, & tamen ſit autoritate illa ſuperior. Imò etiam pater dici poteſt Eccleſiæ: nam vt Chriſtus diuerſis rationibus & filius Dauidis dicitur, & pater eiuſdem, & Filius Virginis, & pater ſpiritualis: ita etiam Epiſcopus quiſque, & maximè Romanus, filius eſt Eccleſiæ ſpiritualis, & pater Eccleſiæ, quam inſtar patris regit atque gubernat. Vnde Paulus dixit: *Nam ſi decem millia pædagogorum habeatis in Chriſto; ſed non multos patres. Nam in Chriſto Ieſu, per Euangelium ego vos genui.*

Calliſt. Papa diſt. 12 c. non decet.
Anacle. epiſt. 12 q 2 c. Qui abſtulerit
Exod. 20 & Matth. 15.
Mater filio vt ſit minor.
Matth. 1. & ſæpe alias.
1. Cor. 3.

VII. Ratio.

Marc. 3.

Septimò, ſi Petrus eſt maior, & primus Apoſtolorum, ac propterea Romana Eccleſia prima inter Eccleſias; erit igitur eadem ratione Compoſtellana Eccleſia ſecunda propter Iacobum ſecundum Apoſtolorum, & Epheſina tertia propter Ioannem, qui tertius connumeratur. Cùm ergo nec illa ſit ſecunda, nec iſta tertia, igitur nec Romana erit prima, nec Petrus cęteris ſuperior. Dicimus, Iacobum non fuiſſe ſecundum Apoſtolorum, nec Ioannem tertium, ſed Euangeliſtas diuerſo ordine Apoſtolos nominaſſe. Petrus autem ſemper primo loco ponitur, imò etiam primus ab Euangeliſtis dicitur: quia hoc nos ſcire magnoperè referebat propter Petri & ſucceſſorum eius autoritatem; quis autem eſſet ſecundus, aut tertius, nihil intererat. Præterea neque Iacobo, neq; Ioanni, imò nec ipſi Petro in Apoſtolatu quiſquam ſucceſſit: Petrus tamẽ in paſtorali officio ſucceſſorem habuit.

In Apoſtolorũ ater & ordine recenſen io Euangeliſtæ quid obſeruent.
ibidem.
Matth. 10.
Luc. 6.

VIII. Ratio.

Octauo: plures legimus Romanos Põtifices ab Imperatoribus, & à Concilijs Põtificatu fuiſſe ſpoliatos, quod ſuperiorem Concilij, & Imperatoris autoritatem deſignat. Reſpondemus: id non iure, ſed iniuria, & perperam factum, ſi de vero Pontifice eſt ſermo; aut iure, ſi incertum erat, quis eſſet Pontifex, aut non Canonicè intraſſe, ſed Sedem per vim occupaſſe. Eiecti autem ſunt Felix Tertius à Conſtantino, eò quod nollet Arrianis conſentire. Conſtantinus Secundus à Concilio Romæ coacto depoſitus, & in carcerem coniectus, quod Paulo vita functo vi tyrannica Sedem inuaſiſſet anno 710. Chriſtophorus, qui Leonis Pontificis Presbyter, fraude, & vi Leonem in carcerem coniecit, & Sedem Apoſtolicam inuaſit anno 905. Ioannes Duodecimus, qui ſordidis, ac prauis moribus, atque omnibus ſcandalo exiſtens, Rauennæ depoſitus fuit à Concilio, ſubrogato quodam Leone: cuius depoſitionem irritam fecit ſubſequens Concilium Romanum. Benedictus V. à ſeditioſis Pontifex factus, autore Othone Imperatore, vt minus legitimus deiectus eſt, Leone Quarto ſubrogato.

Qui Põtifices iure, vel iniuria à ſeculari poteſtate fuerint depoſiti.

IX. Ratio.

Nonò: quia facta Pontificum autoritate, quandoque in Concilijs examinata fuerunt: quemadmodum diſquiſitio Dioſcori per Leonem diſcuſſa fuit in Chalcedonenſi Concilio, & quæ Martinus in Pyrrhum, & Sergium definiuit, in Conſtantinopolitana Synodo ſunt examinata, & geſta per Nicolaum, & Hadrianum cõtra Photium, in octaua Synodo generali ad examẽ ſunt deducta. At examinare an quicquam ritè ſit, vel perperam factum, ſpectat ad ſuperiorem. Dicimus, examinationem huiuſmodi nõ eſſe referendam tanquam ad poteſtatem ſuperiorem, ſed ad id, vt omnibus innoteſceret, & ab omnibus reciperetur, vt conſtat ex actione ſeptima Synodi ſextę, vbi geſta Agathonis contra hæreticos declarantur, & act. quarta octauæ Synodi geſta Martini in Photium explicata ſunt: & in act. quinta eiuſdem Synodi præſente Photio lectæ ſunt epiſtolæ duæ, quę de eo miſſæ fuerant à ſancta Romana Eccleſia. Similiter etiam non valet: Papa ſubijcitur

Sexta Synodus.
Octaua Synodus.

decretis in Concilio, ſiue ſint de Fide, ſiue de moribus, ergo eſt illo inferior. Reſpondemus: In legibus poſitiuis, & ad diſciplinam ſpectantibus, poteſt Papa diſpenſare, ſi cauſa ſubſit: & ſi inutiles ſint, poteſt illas omnino abrogare, & in alias meliores pro ſua prouidentia commutare: in decretis verò de fide à Concilio declaratis ſubeſt Papa, ſicut etiam fidei ſubeſſe debet: nec propterea alicui de integro ſubijcitur Papa, ſed quod implicitè credebat, debet explicitè credere quæ prius non erant explicata.

Quas leges Pont Max relaxare valeat, aut antiquare. Idem quibus decretis ſit ſubiectus.

X Ratio.

Decimò: ſi Papa hanc ſupremam haberet poteſtatem in totam Eccleſiam, poſſet eam excommunicare, atque condemnare. Sed accepit poteſtatem in ædificationem, & non in deſtructionem: & ſatis eſt quòd ad autoritatem eius indicādam, poteſt declarare aliquem articulum, cuius declarationi Eccleſia ſtare debeat vniuerſa; vel legem condere ad diſciplinam ſpectantem, quæ vniuerſos fideles obliget, ſi opus ſit. Excommunicare verò totam Eccleſiam non poteſt, quia non ædificat, & id tantùm poſſumus, quod iure poſſumus. Nec dari poteſt cauſa, qua tota Eccleſia digna eſt excommunicatione: nec illa infertur niſi in refractarios & contumaces: at in Eccleſia ſemper ſunt oues audientes vocem ſui paſtoris.

2. Cor. 10. Infra 13.

Regula iuris.

IX. Ratio.

Vndecimò obijcitur, Apoſtolos, & Eccleſiam infirmaſſe electionem Clementis in ſucceſſorem ſuum à Petro factam: quod fieri ſanè haud potuiſſet, niſi Eccleſia maiorem haberet autoritatem in ipſo Pontifice. Dupliciter reſponderi ad hoc poteſt. Altero modo, dicendo id actum fuiſſe conſentiente Clemente tacito Spiritus ſancti inſtinctu, & eo ſuo iuri cedente, ne res in exemplum traheretur. Nam dicitur recuſaſſe munus, ac renunciaſſe: quanquam de hac re non nihil dubitet beatus Epiphanius in hæreſin 27. in Carpocratitas. Altero verò reſpondent quidam, electionem Clementis nunquam fuiſſe irritam redditam, ſed firmam, & immobilem permanſiſſe, atque illi in cathedra ſucceſſiſſe. Id primò probatur ex Damaſo in vita Clementis, vbi ait: *Clemens diſcipulus beati Petri ſuſcepit Eccleſiæ Pōtificatum gubernandum, ſicut ei fuerat à Domino cathedra tradita, vel commiſſa. Linum verò, & Cletum Epiſcopos ordinauit, qui præſentialiter miniſterium Sacerdotale in vrbe Roma exhiberent, dum ipſe viueret.* Secundò idem probatur ex Ruffino in Prolog. recognit. Clementis, vbi docet, Petrum, Cæſareæ cum eſſet, ordinaſſe Zacheum Epiſcopum, ſicut etiam Romæ Linus, & Cletus Epiſcopi ordinati erant, & Epiſcopatus munia præſtabant, Petrus verò Apoſtolatus, cui ſucceſſit Clemens. Tertiò Tertullianus Clementem primum poſt Petrum ponit libro de præſcriptionibus hæreticorum. Idem tradit Leo Secundus in epiſt. decretali, & Ioannes Tertius in altera epiſt. decretali. Adhęc Alexander in prima decretali epiſtola refert Clementem per Petrum ordinatum. Et in Concilio Florentino in Sacramento de Euchariſtia, Alexander dicitur Quintus à B. Petro: quod eſſe non poſſet, niſi Clemens ſucceſſiſſet immediatè Petro. Nicephorus conſtituit, Petrum Romæ primo loco poſuiſſe Linum, deinde Anacletum, & vltimò ante mortem loco ſui reliquiſſe Clementem. Habet igitur magnos autores hæc ſententia. Vnde in Epiſcopi Romani electione ſolus ipſe Romanus Pontifex poteſt modum, & formam electionis (id eſt, à quibus, & quo numero, & quomodo eligi debeat) præſcribere, & non Concilium, vt ita quodāmodo videantur ipſi eligere ſuos ſucceſſores, dum formam in eligendo ſeruandam præfigunt.

De electione Clementis à Petro facta in ſuum ſucceſſorem duplex opinio.

Epiphanius.

Altera opinio

Damaſus Papa.

Matth. 16.

Ruffinus.

Tertullian.

Leo II.

Ioan. III.

Concil. Flor.

Niceph lib 2. Eccl hist. ca. 35. à med.

Maximè autē decebat, vt non ipſi Pontifices per ſeipſos eligerēt ſucceſſores ſuos, ne hęreditate poſſideretur ſanctuariū Dei; ne etiam per carnis ſucceſſionem Pontifices deſcenderent, quoniam, ſicut translatū eſt Sacerdotium illud carnale in Sacerdotium ſpirituale ſecundum ordinem Melchiſedech, vt illud per carnem deſcendebat, ita iſtud per electionem. Quemadmodum Dominus Ieſus Chriſtus Sacerdos eſt, non ex tribu Leui, ſed ex Iuda, vt ait Paulus, ad quem nihil ſpectabat Sacerdotium: ita etiam ipſe Dominus peculiariter Petrū elegit, in quem transferret Pontificatum, quem nulla contingebat ſanguinis propinquitas; cùm tamen plures haberet Apoſtolos ſanguine coniunctos. Idem quoque Petrus deſignauit Clementem ſucceſſorē, minimè ſanguine neceſſarium, ſed neque Iudæum quidem, ſed Romanum ſanguine: poſt quem ſecuti ſunt Pontifices ex omni natione: quia in Chriſto Ieſu non eſt Gentilis neque Iudæus; circumciſio, aut præputium; Barbarus, aut Scytha, ſeruus, aut liber; ſed omnia, & in omnibus Chriſtus, cui cum Patre, & Spiritu ſancto ſempiternus ſit honos, gloria & imperium, in ſecula ſeculorum,

Amen.

Cur minime decuerit, Romani vt Pontifices per ſeipſos eligerent ſucceſſores ſuos.

Pſal 109. Hebr. 7.

Ex qua tribu ortus ſit Dominus, ſecundum Apoſtolum.

Galat. 3. Coloſſ. 3.

TRACTATVS LXXXIII.

In quo diſſeritur, quam poteſtatem habeat Eccleſia in eligendo Papá, quam rurſus in deponendo, ſi hæreticus exiſtat, & quis cenſendus ſit propriè hæreticus.

XII. Ratio.

NE præcedens tractatus æquo prolixior fortè prodiret, coacti ſumus argumentum, quod fieri ſolet de eius electione, ac depoſitione, ſi hæreticus exiſtat, in hunc peculiarem, & magis commodum locum ſeruare, ne rerum multitudo lectorem obrueret oratio. Argumentantur igitur duodecimo loco: Eccleſia interdum depoſuit plures Pontifices, ergo illis authoritate eſt ſuperior, quemadmodum eum eligendo, ſuperiorem poteſtatem indicat: nam qui alteri confert poteſtatem, & illum ea poteſt ſpoliare, poteſtate, & autoritate, qua ſuperior eſſe videtur. Dicendum eſt, quòd electio perſonæ, in quam deriuatur Papatus, eſt vt plurimum in Eccleſia Romana, ſiue in duabus partibus Cardinalium, qui in hac parte repræſentāt vniuerſalem Eccleſiam; & hæc tantùm deuoluitur ad Eccleſiam, quando non ſunt electores ordinarij: atque hæc haud confert Papatum, quē ſolus Chriſtus tribuit, ſed eſt inferior Papatu, ſiue Papa, ſupra quem ſolus eſt Chriſtus. Vnde defuncto Papa, eſt quidem in Eccleſia poteſtas illum eligendi, non tamen ſe extendit ad ea, ad quæ Papa: quia alias duæ eſſent ſupremæ poteſtates, & regimen Eccleſiæ non eſſet monarchicum, nec Papa poſſet electorum numerum, & modum eligendi præſcribere: ita vt alter ſit irrita, & inanis electio. Tantùm ergo per modum miniſterij ſe habet ad Papatum, quemadmodum in Sacramentis miniſtri, qui immediatè ad gratiam, quæ per illa confertur, vel ad characterem non attingunt, niſi nudum miniſterium exhibendo. Et vt in generatione hominis virtus ſeminis minimè attingit ad animam rationalem, quam Deus pro ſua bonitate creatam infundit: ita etiàm Eccleſia in duabus partibus Cardinalium ex tribus eligendo diſpoſuit, vt à ſe deſignato Deus conferat Papatum. Quemadmodùm ergo in electione non niſi miniſterio attingit ad Papatum, ita nec in depoſitione, quoniam per hæreſim Papa cadit à Papatu; quod non fit per alia peccata. Et ita cùm per hæreſim Papa fiat omnibus fidelibus minor, vt ait Thomas in Quarto, per Eccleſiam iudicari poterit, ſiue iudicatus à Deo declarari. Quòd verò per hæreſim manifeſtam, & contumaciter defenſam cadat à Papatu, & ipſo ſit iure ſpoliatus, probari poteſt, tùm ex eo, quòd Fide amiſſa, per quā fit prima vnio ad corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia, membrum Eccleſiæ eſſe deſinit, ac proinde etiam deſinit eſſe caput: non enim poteſt corporis Eccleſię eſſe caput, cuius non modo membrum non exiſtit, ſed nec etiam in corpore ipſo exiſtit, ſed extra ipſum eſt. Deinde Eccleſia eſt fundata ſuper petram, hoc eſt, ſupra Petrum credentem, & confitentem Chriſtum, iuxta illud: *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Qui ergo cadit à petra, hoc eſt à Chriſto per Petrum confeſſo, ſiue à fide eius apertè & pertinaciter, cadit conſequenter ab Eccleſia Chriſti, & per conſequens à principatu eius, qui dicitur Papatus. Adhæc Dominus ait: *Qui non credit, iam iudicatus eſt*; & Apoſtolus: *Hæreticum hominem poſt vnam, & ſecundam correptionem deuita; ſciens quia ſubuerſus eſt qui eiuſmodi eſt, & proprio iudicio condemnatus.* Qui ergo iam iudicatus eſt atque damnatus, non eget niſi declarante ſententia illum iure diuino depoſitum. Prætereà Thomas in ſecunda ſecundæ diſputans an ſchiſmatici habeant abſoluendi poteſtatem, ac diſtinguens duplicem poteſtatem; Sacramenti videlicet, ac iuriſdictionis, reſpondet, poteſtatem Sacramenti non perdi quantum ad eſſentiam poteſtatis, benè autem quantum ad legitimum vſum: poteſtatem verò iuriſdictionis, quæ non per conſecrationē, ſed ſola iniunctione confertur, omninò quantum ad eſſentiam amittunt ſchiſmatici, & hæretici, vnde non poſſunt abſoluere vel excommunicare, & indulgentias facere: & ſi tentent efficere, nihil eſt actum. Et ad hoc probandum producit Cyprianum, qui in cap. Nouatianus 7. quæſtione prima ita inquit: *Qui nec vnitatem ſpiritus, nec coniunctionem pacis obſeruat, & ſe ab Eccleſia vinculo, & Sacerdotum collegio ſeparat, Epiſcopi nec poteſtatem poteſt habere, nec honorem: qui Epiſcopatus nec vnitatem voluit habere, nec pacem.* Idem etiā Thomas in Quarto ſcribit, quod ſi Papa in hæreſim labitur, minor efficitur quocunque fideli; ac proinde corrigi, & iudicari poteſt.

Electio eius, in quem confertur Papatus, penes quem ſit.

Thom. in 4. diſt. 19. tom. 7

Papam per hæreſim ipſo iure à Papatu excidere, probatur quadruplicìter.
Coloſſ. 1.

II. argum.

Matth. 16.
Eccleſia quomodo ſuper petram fundata ſit.

III. argum.
Ioan. 3.
Tit. 3.

IV. argum.
D. Thom. 2. 2 q 39. ar. 4. tomo 11 part. 2.
Hæreticus poteſtatem Sacramenti quatenus amittat ſecundum Thomam.

Cypr ep. 2. li. 4. ad Antonianum.

Thomas in 4 diſt. 19.

Sed vt hæc maiori lumine perfundantur, explicemus quis ſit propriè hæreticus; & quomodo in Papam hæreticum poſſit Eccleſia. Hęreticus eſt igitur, qui cum pertinacia non ſuſcipit, quæ conſtat omni Eccleſiæ fide eſſe ſuſcipienda: atque hoc, ſi formam hæretici ſpectemus. Secundùm ma-

Hæreticus propriè quis.

municare quidem, quia Papa eſt; fugere verò, quia hæreticus eſt: quæ ſunt abſurda. Septimò, à nullo poſſet deponi: quia ſi hæreticus poteſt eſſe Papa, nemo autoritate maior eſt Papa, qui eum valeat in ordinem redigere: & hæreticus contendens ſe Papam eſſe, fatetur Papatum, & ſanctam Eccleſiam: quod tamen omnis hæreticus aut explicitè, & formaliter; aut implicitè, & virtute negat. Octauò, ſi ob cauſam hæreſis debet deponi, Deus ergo ab initio eum Papam non facit, etiamſi eligatur: nec enim par, æquumve eſſet ob cauſam hæreſis eum deponere, quem hæreticum delegerunt.

VII. Argum.

VIII. Argum.

Eiuſdem Caietani in contrarium obiecta diluuntur.

Prima obiectio.

Nec valent quæ in oppoſitum adferuntur à Caietano. Primùm: Marcellinus incendit thura, nec eſt depoſitus ab Eccleſia. Sed ille metu, & ore tantùm negans, non fuit hæreticus, & ipſo iure à Papatu cadens: idcirco iudicans ſe Sede indignum negando Fidem, vt Eccleſiæ ſatisfaceret, per martyrium Sedem relinquere promeruit. Secundò producit vigeſimaquarta quæſt. prima, cap. Audiuimus, quòd non valent quæ Epiſcopus facit poſt hæreſim prædicatam: ex quo infert, Ergo antè erat Epiſcopus, cùm eſſet occultus hæreticus; Papa igitur occultus hæreticus, Papa verus erit, quia non eſt peioris conditionis cæteris Epiſcopis. Sed dici poteſt, quòd etiam Epiſcopus hæreticus coram Deo non eſt Epiſcopus, & dicitur quòd exinde non valeant quæ facit, quia videlicet ab eo tempore nouit eum Eccleſia eſſe hæreticum. Nec eſt optanda conditio, poſſe cum hæreſi retinere Papatum; eò quòd maior ſit Papæ talis hæretici damnatio. Tertiò obijcit: Eorum eſt deſtitutio, quorum eſt conſtitutio, cap. Cùm ex iniuncto, de hæretic. ita Rex deſtruitur à conſtruente populo: ergo Papa ab electoribus, & non ab hæreſi ſola. Sed non à ſolo conſtituente; quia tam Rex, quàm Papa, morte deponitur: nec ſemper poteſt deſtruere conſtituens, niſi cùm in eo eſt ſuprema poteſtas, & à ſeipſo. Secùs cùm habet eam limitatam ab alio; vt electores Papæ eam habent à Papa, & à Chriſto: maximè, quia nec ipſi conſtituunt; ſed Chriſtus immediatè Papam inſtituit. Aliàs eo prætextu deponerent quoties vellent in quocunque delicto: quia dicerent ſe non tollere niſi coniunctionem Papatus cum perſona indigna. Peſſima etiam eſt quæcunque depoſitio citra hæreſim. Quartò opponit: Epiſcopus immediatè ab homine eſt, & tamen in corde hæreticus depoſitus non eſt, quia nec excommunicatus, cùm Eccleſia de occultis non iudicet: ergo

Secunda.

Tertia.

Quarta obiectio Caietani.

Papa, qui immediatè eſt à Deo, non erit, cùm primùm eſt hæreticus, vel excommunicatus, vel depoſitus. Reſponderi poteſt, quòd ordo Epiſcoporum in genere à Deo eſt immediatè: aliquos etiam Epiſcopos per ſeipſum inſtituit, vt Apoſtolos, vt quidam ſentiunt; in reliquis verò omnibus quod hic ſit Epiſcopus, vel ille, & habeat hanc, vel illam iuriſdictionem, ab homine eſt: vt ait Thomas in Secunda ſecundæ. Siue autem immediatè, ſiue mediatè à Deo ſint Epiſcopi, quando ſunt hæretici, ſunt excommunicati: quia etſi Eccleſia non iudicet occulta, eò quod non cognoſcit illa; ligat tamen in occultis, vt docet Textus cum gloſſa ſua in Clem. 1. de hæretic. Et quanquàm ita ligatos Eccleſia non denunciet, nec vitari quidem queant, quia ignoti ſunt; pati tamē poſſunt alia excommunicationis incommoda: vt, non communicare de communibus Eccleſiæ fructibus, & ſuffragijs; ſubeſſe poteſtati Papæ, & periculo damnationis æternæ.

Thom. in Secunda ſecūda q. 39. art. 4. tom. 11. par. 2.

Eccleſia de quibus non iudicet, liget tamen in illis.

Ligati ab Eccleſia, nec denuntiati, quibus pœnis obnoxij ſint tamen.

Non eſt ergo ſolida Caietani diſtinctio, quòd in occulto per ſe non poteſt Eccleſia ligare, ſed bene in occulto per accidens, quod videlicet ad alicuius notitiam ſecreto peruenit, ſed probari nequit: hæc inquā diſtinctio non poteſt ſubſiſtere, quia quātum ad ligamen, vtrumq; ligare poteſt; quantum ad iudicium, neutrum, quia perinde eſt Eccleſiæ aliquid neſcire, ita vt non poſſit in iudicium deduci, ac ſi delictum eſſet tantùm in corde. Hinc Thomas Quodlib. 4. articul. 12. *Peccatum*, inquit, *dupliciter poteſt eſſe occultum. Vno modo ſimpliciter, ita ſcilicet, quod ad multorum notitiam nullo modo peruenit: & in hoc ſic occulto ſi quis Prælatus præcipiat vt ipſi reueletur, non dico ab illo qui fecit, ſed ab alio quolibet ſciente factum, non eſſet ei obediendum, quoniam tale occultum non pertinet ad iudicium Prælati, ſed ſeruandus eſſet modus à Domino inſtitutus de correptione fraterna. Alio verò modo occultum dicitur, quando in multorum aures rumor, & fama peruenit, vt multi poſſint ſcandalizari: & tunc ad hoc occultum extenditur iuriſdictio Prælati, quia non eſt omninò occultum.* Sic ille in ſententia. Non eſt ergo, iuxta Thomæ doctrinam Prælato præcipienti denuntiandum peccatum, quod non peruenit ad notitiam multorum, ſed ſeruandus eſt ordo Euangelij, quia de tali non debet Prælatus iudicare, ſed de eo, cuius fama, vel rumor ad multos peruenit, qui poſſent ſcandalizari: quare nec poteſt præcipere vt ſe prodat is, qui tacitè hæreſin protulit, niſi ad alterius perueniſſet notitiam. Ligat ergo Eccleſia ob occulta peccata; ſed non iudicat de eis, quia non co-

D. Tho. to. 9.

Peccatum eſſe occultū poteſt dupliciter.

Matt. 18.

Prælato quod peccatum denuntiandum.

Ad quæ ſe extendere præcepta Eccleſię non poſſint.
D. Thom. Secunda ſecũdæ q. 104. art 5. tom. 11. par. 2.

gnoſcit. Non poteſt etiam præcipere, quæ ſunt ſolius cordis, quia omnia talia ſolus Deus præcepit, vel vetuit, vt habes apud Thomam in Secunda ſecundę. Non poteſt etiam præcipere reuelare peccatũ alterius, niſi de eo ſit talis rumor ſparſus, vt poſſit maius ſcandalum naſci, niſi detegatur, & hoc maximè communitatis interſit. Hinc Eccleſia præcipiens confiteri omnia peccata, vi ſua ad occulta non ligat, ſed Deus ligat, & Eccleſia tempus determinat: quẽadmodum dum excommunicat Eccleſia non credentem articulum à ſe declaratum, non iubet ipſa credere, ſed punit non parentem Deo iubenti credere articulum explicitum, quem antè credere cogebatur implicitè, quia erat de Fide, licèt non explicità. Vnde Hadrianus Sextus dixiſſe fertur illam ſententiam: Eccleſiam non habere autoritatem ſuper occultis, non multum abeſſe ab hæreſi peſtifera. Poſſet quoque ad hoc idẽ argumentum reſponderi, quòd etſi Epiſcopatus hæreſi non repugnet, tamen Papatus illi aduerſatur, quia toleratur in membro, quod non in capite; vnde influxus, qui eſt à Fide, non à ſolo charactere deriuatur: petra enim, id eſt, confitens Chriſtum, non eſt à ſolo charactere, vt vult Caietanus, ſed à fide. Eſſe Chriſtianum per characterem tantùm, non eſt ſimpliciter eſſe Chriſtianum, niſi valdè diminutè. Vnde Ambroſius in Lucam: *Petra tua fides eſt, fundamentum Eccleſiæ fides eſt. Si petra fueris, in Eccleſia eris, quia Eccleſia ſupra petram eſt.* Sic ille. Solus namque character non muneris Eccleſiæ, ſed ſupplicij maioris capacem facit: quia qui non credit, iam iudicatus eſt, ſcilicet apud Deum. Quintò obijcit: Papa hæreticus deponitur, ergo eſt Papa. Imò verò ſi hæreticus Papa verus eſt, & nulla eſt Papatu maior poteſtas, Papa hæreticus deponi haud poſſet à poteſtate inferiori: non ergo propriè deponitur, ſed declaratur depoſitus, etſi quantum ad nos depoſitus dici poſſit per illam declarationem. Sextò obijcit: Creatus Papa Catholicus ſi fortè incidat in occultam hæreſim, non deponitur: ergo occultè hæreticus ſi eligitur, verus erit Pontifex. Reſpondeo: cùm ſit hæreticus, cadit à Papatu, quia infirmatur res, cùm deuenit ad id, à quo incipere non valet, vt tradunt Iuriſconſulti, ex regula Catonis: nam ſi homo hęreticus Papa creari poteſt, certè propter hæreſim non deberet deſtitui. Idcircò qui tenent, Papam incidentem in hęreſim manere Papam, coguntur dicere, hæreticum poſſe creari Papam, & huiuſmodi creationem validam eſſe, cùm putent hæreſim capacitati Papatus

Hadriani Sexti pulchrè dictum.

Caietanus.

Ambr. li. 6. in Luc. c. 11. prope fin. tom. 5.

Ioann. 3.

Quinta obiectio Caietani.

Sexta obiectio.

Catonis regula apud Iuriſconſultos.

minimè repugnare, quod falſum eſt, & abſurdum omninò.

Poſtremò quæ ab alijs adferuntur tanquàm abſurda, ſi verum eſſet quòd Papa, vel Epiſcopus ipſo facto cadant à Papatu, ſiue Epiſcopatu, quantum videlicet attinet ad poteſtatem iuriſdictionis (nam poteſtas ordinis cùm characterem imprimat indelebilem, etiam in damnatis manere dicitur ad maiorem eorum confuſionem atq; cruciatum) facilè reſoluuntur. Nam primò quod aiunt Iudam, & Iudæos Sacerdotes Chriſtum agnouiſſe, & tamen non fuiſſe ipſo facto depoſitos: dicendum eſt, illos nullam habuiſſe iuriſdictionem ſpiritualem Eccleſiaſticam, vel ſi quam habuerunt, non probatur, illos in hæreſim prolapſos ab illa poteſtate non cecidiſſe. Secundò: ad illam aſſertionem ſequeretur totius Eccleſiaſticæ hierarchiæ confuſio: quia ſi Papa, vel Epiſcopus occultè hæreticus diuino iure eſt priuatus Papatu, ſiue Epiſcopatu, tunc nullus Prælatus per Papam hæreticum factus eſſet verus Prælatus: ſimiliter quos etiam conſtitueret paſtores animarum curam habentes, aut Canonicos. Et ita omnia eſſent confuſa, & Eccleſia, quæ de occultis iudicare nequit, tali confuſioni occurrere non poſſet, atque proſpicere. Sed reſpondet Turrecremata, qui hanc ſententiam mordicus tuetur, quòd ſi Papa eſſet occultus hæreticus, & per conſequens iuriſdictione Papatus priuatus, non poſſet ea quæ iuriſdictionis ſunt, exercere, licèt poſſet ea, quæ ſunt ordinis; Deus tamen Eccleſiæ ſuæ proſpiceret, vel reuelando ei Papæ perfidiam, & quòd non ſunt valida, quæ per poteſtatem iuriſdictionis fecit; vel præſeruando Epiſcopos per alium modum ſibi poſſibilem ac notum. Ideo nullus Eccleſiaſticus ordo ad ſalutem Eccleſiæ neceſſarius confunderetur: etſi multa, ſinè quibus conſtare poteſt ſalus, valeant eſſe confuſa. Ita Thomas ad caſum quo quis non baptizatus promoueretur in Epiſcopum, reſpondet, dicens: *Etſi illi, qui tales ordinant, non habent ordinem: ſed tamen piè credi poteſt, quod quantum ad vltimos effectus Sacramentorum, ſummus Sacerdos ſuppleret effectum; & quòd non permitteret hæc ita latere, per quod periculum Eccleſiæ imminere poſſet.* Sic ille. Et idem in re propoſita noſtra dicendum. Adhæc hoc argumentum æqualiter concluderet, quòd mulier vir exiſtimata, aut Paganus pro Chriſtiano habitus, & iudicatus, Papa haberi non poſſet: quia ſi tales aut conſecrarent Epiſcopos, aut promouerent ad Eccleſiaſticas dignitates,

non

Aduerſariorũ argumenta ſoluuntur.

Character ordinis etiam in damnatis cur maneat.

I. Argum.

II. Argum.

Turrecrem.

D. Thom. in Quarto, diſt. 24. tom 7.

non minus cõfunderetur Eccleſiaſtica hierarchia, quàm ſi hæreticus iure diuino priuatus Papatu haberetur à Catholicis pro Papa. Etſi enim facto ipſo, & conſecrando nulli tribueret executionem officij, ordinem tamen conferret, dummodò ſeruaret Eccleſiæ formam. Mulier autem, aut Paganus vel Iudæus, qui nunquàm fuit Chriſtianus, ſi aſſumpti ſunt aliquando, vel in futurum aſſumerentur in Papam, conſecrando nec executionem, neque ordinem aliquem verum conferrẽt, etiamſi formam Eccleſiæ ſeruarent. Non eſt itaque incredibile, quòd hæreticus habeatur pro Papa, licèt verus Papa non ſit, eo quòd iure diuino ſit priuatus Papatu.

III. Argum.

Tertiò, ſi talis Papa, vel Epiſcopus hæreticus ipſo facto eſt depoſitus à Deo, ſi contingat illum reſipiſcere, & ad fidem redire, opus haberet de integro eligi ab Eccleſia, vel in Papam, vel in Epiſcopum, vt veri ſint Papæ, vel Epiſcopi. Reſpondemus, quòd in fictè baptizato recedente fictione, redditur effectus Sacramenti à Deo, qui anteà per obicem impeditus erat hominis, nec opus eſt iterum baptizari. Ita recedente infidelitate, Deus reſtituit iuriſdictionem ſimul cum fide, cui nitebatur, & qua ablata, poteſtas quoque iuriſdictionis expirauerat: ſicut etiam in quolibet peccatore lethifero delicto eum offendente, per peccatum amittitur quidem charitas, & per conſequens quæ charitati nituntur: & ideò ius ad gloriam, & cæteras dignitates, quæ ſolis competunt membris viuis: ita cùm Dominus reſtituit fidem, reſtituit & poteſtatem iuriſdictionis, quæ illi nixa erat citra vllam externam cæremoniam, quam tamen exteriùs adhiberi voluit in his qui manifeſti & publici fuerũt hæretici. Nam tales cùm Eccleſiam ſcandalizauerint, par erat, vt dum publicè reconciliantur, Eccleſiam recipiant, & poteſtatem amiſſam propterea recipere videantur.

IV. Argum. VValdenſium & Ioannis VVicleffi error.

Quartò: videtur hæc aſſertio accedere ad errorem Waldenſium, & Ioannis Wicleffi, qui aſſerebant paſtores, ac Sacerdotes malos eſſe non poſſe, & peccando, clauium amittere poteſtatem. Sed longè reuerà diſtat ab illis: nam illi per quodcunque peccatum putabant amitti poteſtatem; at nos hoc tantùm aſſerimus de peccato hæreſis, etiam occultæ, & non omnem poteſtatem, ſed illam tantùm iuriſdictionis amitti dicimus: nam poteſtas ordinis cùm characterem imprimat, nequit auferri.

V. Argum.

Quintum: Nõ eſt deterioris conditionis Papa, quam Imperator, vel princeps ſecularis: ſed iſti facti hæretici iure diuino ſuis dignitatibus priuati non ſunt, vt cõſtat de Iuliano, & alijs; ergo nec Papa. Dicendum: nõ eſſe ſimile, quoniam prælatio Eccleſiaſtica iure diuino eſt introducta, & fundatur ſupra petram fidei, & exteræ confeſſionis: Dei ergo decretum eſt, vt fidelibus in ſpiritualibus nonniſi fidelis præſit iuxta illud: *Erit vnum ouile, & vnus paſtor.* At prælatio ſecularis humano iure introducta eſt, vt præſit in temporalibus: quæ communis eſt fidelibus, & infidelibus. Et ideò licèt principes ſeculares efficiantur hæretici: non ſunt iure diuino principatu priuati: vnde fideles, vt Ioſeph, & Daniel, in fidelibus principibus, Pharaoni, & Nabuchodonoſori, in temporalibus ſeruierunt.

Prælatio Eccleſiaſtica quo iure ſit introducta.

Secularis magiſtratus quo iure inſtitutus ſit.

Geneſ. 40. & ſeq.

VI. Argum.

Sextum: Non valet: Ad quem pertinet alicuius inſtitutio, ad eundem quoq; eiuſdem ſpectat deſtitutio, vt habetur ca. Cùm ex iniuncto, extr. de hæret. at Papa iure diuino non inſtituitur, ſed electione canonica Cardinalium; ergo nec iure diuino deſtituitur. Reſpondetur, aſſumptum non eſſe generaliter verum, quia Metropolitanus poteſt confirmare, conſecrare, & conſtituere electum in Epiſcopum; & tamen deſtituere eundem non valet. Deinde etſi aſſumptum generaliter eſſet verum: hoc tamen eſſet falſum, quòd ad illum ſolum pertineat deſtitutio alicuius, ad quem inſtitutio ſpectat. Quia inſtitutio Sacerdotis, Epiſcopi eſt; & tamen Epiſcopo ſuperior valet deſtituere ipſum. Et ideo non ſequitur quòd Papa non poſſit deſtitui iure diuino, quod tamen eſt ſupra omne ius humanum, & omnem poteſtatem eligentium. Imò, vt Anacletus Papa ait; electionem ſummorum Pontificum, vel Sacerdotum, ſibi Dominus reſeruauit.

Illud: Ad quẽ pertinet alicuius inſtitutio, ad eundem quoq; eiuſdẽ ſpectat deſtitutio: in quo fallat.

Anaclet. ep. 2. ad Epiſcopos Italiæ, & habetur diſt. 79. c. electionem.

VII. Argum.

Septimum: Nullus Canon, nullaque cenſura Eccleſiaſtica Papam in hæreſim prolapſum deponit, ſuſpendit, aut priuat iuriſdictione Papatus: quia Papa non poteſt incidere in Canonem, cùm ſit ſuperior Canonibus. Reſpondeo, quod etſi verum ſit, Papam eſſe ſuperiorem Canonibus, hoc tamen falſum eſt de Papa hæretico: talis enim apertè ligatur pœnis Canonum, ſicut quiſque alius, vt docet cap. Si Papa, diſt. 40. vbi dicitur: *Huius culpas iſtic redarguere præſumit mortalium nullus: quia cunctos ipſe iudicaturus, à nemine eſt iudicandus, niſi deprehendatur à fide deuius.* Et quod dicitur; Par parem ſoluere, vel ligare non poteſt: intelligitur de Papa Catholico: quia ſi ſit hæreticus, in quantum hæreticus, minor eſt quolibet Catholico, vt docet Thom. in Quarto diſtinct. 19. dicens: *Non enim Prælati à ſubditis coram*

Papa quis Eccleſiaſticis Canonibus ſubiaceat.

Id quod dici conſueuit: Par parem ſoluere, vel ligare non poteſt: de

quo Papa intelligendũ ſit. D. Tho. 10.7.

multitudine, ſed humiliter in priuato corripiendi ſunt, niſi immineret periculum fidei; tunc enim Prælatus minor fieret, ſi in infidelitatem laberetur, & ſubditus fidelis maneret. Hæc ille. Etſi ergo character baptiſmi ſatis ſit, vt quis ſit capax poteſtatis Sacramentalis, quæ datur in ordinatione; non tamen ſufficit ad ſuſcipiendam iuriſdictionem ſpiritualem, ac proinde nec ad rationem capitis, cuius eſt influere in corpus, cuius eſt caput. Aliàs apoſtata à fide, & Antichriſtus, & ij, qui ſunt membra diaboli, & nullo modo pertinent ad corpus Chriſti, poſſent eſſe caput corporis Chriſti: quod videtur abſurdum.

Vt quis ſit membrum Eccleſiæ, quid habere debeat.

Deinde vt quis ſit membrum Eccleſiæ, neceſſe eſt quod aut fide, aut charitate, aut vtraq; vniatur alijs membris Eccleſiæ, quià per has virtutes Theologicas fit vnio in vno ſecundum numerum, videlicet credito, & amato. Cadentes verò à charitate, & tenentes fidem integram, non dicũtur membra præciſa, cùm adhuc maneat in eis vnitas materiæ, quæ dicitur continuationis, vt ſunt membra mortua, ſiue arida in corpore aliquo. Ita igitur vt quis ſit caput Eccleſiæ, & Spiritus ſanctus operetur per eum vitam in alijs ſpiritualem, ſufficit vniri corpori Eccleſiæ per fidem etiam informem. Qui verò nec fide, nec charitate eſt corpori Eccleſiæ vnitus, caput Eccleſiæ, ſicut nec membrum eſſe non poteſt. Quare qui per infidelitatem deſinunt eſſe membra Eccleſiæ, ab omni poteſtate ſpirituali Eccleſiaſticæ iuriſdictionis cadũt, vt probatum eſt.

Falſum fuiſſe dictum, ... Eccleſiam vel Concilium eſſe non ſuper Papam, ſed ſuper Coniunctionem Papatus cum perſona Petri. 1 Ratio.

Commentum igitur eſt, vel Eccleſia, vel Concilium habeat autoritatem non ſuper Papam, ſed ſuper coniunctionem Papatus cum perſona Petri, & hoc tantùm in cauſa hæreſis, & vt Caietanus ipſe loquitur, in fieri, & non in facto eſſe. Quod his rationibus facilè demonſtratur. Prima; quia ſi Deo eſt illa poteſtas ſupra coniunctionem Papatus cum perſona, ergo etiam eſt ſupra Papatum. *Secunda.* Secunda; quia datur anſa in alijs cauſis quibuſcunque præter hæreſim, Papam deponendi, ſi eſt poteſtas in talem coniunctionem. *Tertia.* Tertia; quia Papa, inuita Eccleſia, non poteſt ſe à Pontificatu per renuntiationem abſoluere, & Eccleſia poteſt: ergo Eccleſiæ poteſtas maior erit quàm illa Papæ. *Quarta.* Quarta; quia vt quis conſtituatur Papa, opus eſt voluntate electi, vt cauſa vel diſpoſitione reddente eum capacem Papatus: inuitus igitus igitur ab hominibus non poterit deponi, etiamſi ſit hæreticus: quin potiùs hoc ipſo quod eſt hęreticus, à Deo deponitur, & ab homine declaratur. *Quinta.* Quinta; ſi hæreſis diſponit vt diſſoluatur, ergo impedit ne eligatur; & ita hoc ipſo eſt depoſitus electus, cùm in hæreſim incidit. *Sexta.* Sexta; quia Chriſtus, non Eccleſia coniungit Papatũ perſonæ, ſed Eccleſia ſolùm eligit perſonam, in quam Deus conferat Papatũ. *Caietan.* Hinc ipſemet Caietanus in alio ſuo tractatu de autoritate Eccleſiæ Romanæ cap. 3. in reſponſione ad quartum argumentum Lutheri ſcribit: *Cùm Papa eligitur, neque affert claues, nec ab Eccleſia illas accipit, ſed à Chriſto, non noua traditione, ſed antiqua, qua tradidit Petro. Eccleſia ſiquidem miniſterio electionis perſonam deputat, quæ Petro ſuccedit; Chriſtus autem in B. Petro cuilibet ſucceſſori claues tradidit.* *Matt. 16.* *Et propterea vana eſt quæſtio, à quo accipit, aut cui relinquit moriens. Verbum enim Chriſti ſemper viuum dat claues cuilibet ſuccedenti, & non vnius alteri coniungit.* Hæc ille. *Septima.* Septima; quia Sol & homo non poſſunt ſupra coniunctionem animæ cum corpore, quæ tantùm eſt à Deo, ſed ſolùm diſponunt materiam: & ita Eccleſia ſolùm diſponeret ad coniunctionem, vel ad depoſitionem. *Octaua.* Octaua; Papa citatur in concilium, & deponitur, ergo ſuper illum (non ſuper coniunctionem, quæ non citatur, nec deponitur) eſt poteſtas. *Nona.* Nona; Cardinales poſſunt coniungere Papatum cum perſona, & poſſunt acceptare eius renuntiationem: ergo poſſunt etiam procedere ad depoſitionem eius. *Decima.* Decima; Eccleſia tantùm diſponit, vt Deus coniungat: ergo functa officio ſuo, non habet poteſtatem ſuper coniunctionem, quæ eſt Dei. Dixit enim Dominus: *Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet*, *Matth. 19.* excepta ſcilicet cauſſa fornicationis, id eſt, infidelitatis, vel hæreſis. *Vndecima.* Vndecima; non videtur ſolidè dictum, quòd cùm Deus eijcit Papam, quià poteſt non ſolùm in coniunctionem, ſed in Papatum, tunc etiam Papatum corrumpit: ſecùs cùm deponitur ab Eccleſia, vel cùm Papa ſponte renuntiat: quoniam Papatus in genere non corrumpitur: hic verò Papatus in depoſitione, renuntiationeve, etiam corrumpitur, quoniam non poteſt manere ſine ſubiecto, vel coniuncto. *Duodecima.* Duodecima: peccat, dum ſuam opinionem comprobat in hunc modum arguendo: Oppoſita conditionibus neceſſariò requiſitis ad eſſe Papæ, reddunt ipſum deponibilem: inter crimina ſola infidelitas eſt contraria: ergo redditur deponibilis. Cuius argumenti maior implicat, quia oppoſita requiſitis ad eſſe reddunt depoſitum, & non deponibilem. Qui enim deponitur, Papa eſt, qui necdum depoſitus eſt: quia quod fit, nondum eſt. Idcirco concludere debuit: Ergo eſt depoſitus. Falſum quoque eſt, quod ait neceſſa-

Non eſſe neceſſarium, vt quis ſit Papa, electi volun-

tatem, ſicut & eſſe fidelem, vt dixit Caietanus.

ceſſariò requiri ad eſſe Papam, electi voluntatem, ſicut & eſſe fidelem: quoniam vt infidelis depoſitus eſſet à Papatu, ita nolens eſſe Papa poſt acceptationem: quod tamen Papatum non tollit, niſi Eccleſia conſentiat.

Alter eiuſdem error impugnatur.

Falſum etiam eſt quod adiungit: Oppoſita conditionibus requiſitis, ad benè eſſe Papæ, vt ſunt boni mores, ſcientia, prudentia, charitas, & quæ ſunt eiuſmodi, diſponere ad non eſſe Papæ, ſed oppoſita neceſſarijs ad eſſe: quoniam hæc oppoſita neceſſarijs ad eſſe, vt Alb. Pighius acutè vidit, non diſponunt, ſed corrumpunt; aliæ verò diſponunt ad non eſſe, & ideò propter malos mores, & quamcunq; aliam cauſam ab infidelitate ſeparatam poſſet Papa deponi contra ipſum, & veritatem. Vnde ipſemet Caietanus in opuſc. de Diuina inſtitutione Pontificatus, cap. 13. *Ad ſecundum*, inquit, *per hereſim deponitur Papa apud Deum, nec poteſt eligi, & Eccleſia declarat ipſum depoſitum. Nam ſi eſſet verus Papa, quia ſuper eam eſt, non poſſet ab ea deponi.* Hæc ille.

Alb. Pighius.

Caietanus.

Quod ob ſolũ hæc etiam non ob aliud vllũ peccatũ Papa poſſit deponi *Rom. 13.*

Quòd vero Papa fidelis ob alia peccata præter hæreſim, deponi nequeat, probatur ex eo, quia quémadmodum definitũ eſt in Eccleſia Dei contra Donatiſtas, & Ioannem Hus, etſi malus quis exiſtat, poteſt eſſe paſtor; ſiquidẽ ſimpliciter paſtor à poteſtate pendet, quæ eſt à ſolo Deo, non ab actu benè paſcendi, qui eſt ab homine, etiamſi qui eum non habet, dicatur non eſſe (quia quod eſt otioſum, quaſi non eſt) hinc Dominus, Mercenarius autem, & qui non eſt paſtor, ſcilicet bonus, dici poteſt non paſtor. Cùm ergo etiam malus ſit Papa, vt Iudas fur erat, & Apoſtolus, & Caiphas Pontifex, & Chriſti perſecutor, & alij mali Reges, vt Saul, Reges erant; & Chriſtianus, licèt malus, Chriſtianus; & homo, etſi malus, homo: vnde Dominus dixit: *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi. Omnia ergo quæcunq; dixerint vobis, ſeruate, & facite; ſecundùm opera verò eorum nolite facere.* Cùm Papatus ſit maximum in terris tribunal, fit vt Eccleſiæ Papa minimè ſubſit.

Ioan. 10.

Infr. 12.

Matt. 23.

Ioannis Gerſonis de Papatu quædam aſſertiones refelluntur.

1. Cor. 3.

I. aſſertio.

Quòd igitur Ioannes Gerſon aſſeruit, Papatum eſſe in Eccleſia vt in fine: verum eſt. Quia, vt ait Apoſtolus: *Omnia veſtra ſunt: ſiue Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas*, iuxta ſenſum ſuperiùs dictum. Falſum autẽ eſt, quod idem ſubiungit, in Eccleſia eſſe Papatum, tanquàm in applicante ipſum perſonæ Papæ, quaſi Eccleſia illũ habeat, & tradat poteſtatem quam applicat: quemadmodum Papa veram poteſtatem donat, & applicat Legatis ſuis, tamen verum eſt, quòd Eccleſia applicat eligendo eum, cui Deus poteſtatẽ impertit.

II aſſertio.

Falſum quoq; eſt ſecundum dictum Gerſonis, Papatum eſſe in Eccleſia vt in regula, ſiue rectore. Nam ſi intelligat in Eccleſia ſine Papa, quatenùs eſt tantùm ouium congregatio, Papatum exiſtere; eſt dicere, in ouibus eſſe paſtoris poteſtatem, quæ etiam deberet vocari ad Concilium, & ad regendum Papatum. Si autem dicat, eſſe in Eccleſia, non quatenùs eſt tantùm ouium congregatio, ſed in quantum habet varias Patriarcharum, Archiepiſcoporum, ac Epiſcoporum, & ſimilium dignitates, vt eſt Synodus vniuerſalis, vel non vniuerſalis: obijci poteſt, quòd talis congregatio viuente Papa caput non habet. Deinde nõ repræſentat vniuerſalem Eccleſiam, quæ caput non habet. Sicut enim Epiſcopus ſuam Eccleſiam repræſentat, & non omnes priuati illius Epiſcopatus, etiamſi venirent ad Concilium; ita Papa vniuerſalem repræſentat Eccleſiam, & eo viuente alij omnes Epiſcopi non repræſentant: qui ſi ſine CHRISTI præiudicio vicarij, & capita ſunt Eccleſiarum ſuarum, cur Papa non erit vniuerſalis Eccleſiæ paſtor, vt tollantur ſchiſmata; & principale caput, ſi referas ad Epiſcopos, non autem ad Chriſtum, cuius perſonam ſuſtinet?

III. aſſertio.

Tertium etiam eius dictum: Papatum eſſe in Eccleſia ſuppletiuè, quia, vt putat, Sede vacante Eccleſia poſſet vices Papę ſupplere in omnibus quę neceſſaria eſſent ad poteſtatem Papalem: omninò falſum eſt. Quia non poteſt Eccleſia ſupplere actus iuriſdictionis, qui requirunt ſupremam poteſtatem Papę: alioquin ſummæ duæ poteſtates eſſent, in Eccleſia videlicet altera, & in Papa altera, quarum iam nulla eſſet ſumma, & ſeſe impedirent in exercitio, ſi contraria præciperent.

Poteſtatem declarandi Papam depoſitũ, non eſſe in Cardinalibus.

Poteſtas igitur hæc declarandi Papam depoſitum, non eſt in Cardinalibus, quibus tantùm ad actum electionis commiſſa eſt, & in eo actu vniuerſalem Eccleſiam repræſentant, ſicut & in acceptanda renuntiatione Papatus, ſi fieret. Declaratio verò depoſitionis, præter Cardinales, indiget Concilio congregato, quod Eccleſiæ nomine talem declarationem cum Cardinalibus efficere queat. Et quia Papa ſubeſt iuri Diuino; non niſi poſt vnam correptionem vel alteram eſt declarandus. vbi verò declaratus fuerit hæreticus, Cardinalium electorum munus eſt ad electionem noui Pontificis procedere. Et ita ſolutum remanet decimumtertium argumentum.

Tit. 3.

Decimumquartum argumentum, ac poſtremum.

Supereſt decimumquartum, ac poſtremum. Si, inquiũt, in materia Fidei diſſentirent Patres Concilij à ſententia Papæ, magis eſſet ſtandum ſententiæ Patrum Concilij, quia plus eſt in illis ſapientiæ, quàm

in

in Papa, qui minori doctrinæ lumine præditus eſt: plura enim vident oculi quàm oculus, & Salomon ait: *Vbi non eſt gubernator, populus corruet; ſalus autem, vbi multa conſilia;* & alibi: *Multitudo ſapientium ſanitas eſt orbis terrarum.* Ergo videtur quòd magis ſit ſtandum Concilio, quàm Papæ; ac proinde maioris erit autoritatis quàm Papa. Sed dato & conceſſo antecedenti, conſequens poſtremũ eſt falſum, imò hæreſim ſapit Waldenſium, putantium quòd vbi eſſet maior ſapientia, & charitas, ibi eſſet maior autoritas, & poteſtas. Quod ſi verum eſſet, tantummodò apud ſanctos viros eſſent claues Eccleſiæ, quod fuit error Waldenſium, & Ioannis Wicleffi: & tamen falſum deprehenditur per verbum Domini: *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi. Omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate, & facite, &c.* Vbi Dominus non iuberet Prælatis malis obediendum, niſi etiam integra maneret poteſtatis eorum autoritas.

Prouer. 11.
Sap. 6.
Error Waldẽſium, qui dicti ſunt Pauperes à Lugduno. & Ioannis Wicleffi.
Matt. 23.

Paulus etiam, qui ſublimioris ſapientię fuit quàm Petrus, vtpotè raptus vſque ad tertium cœlum, maioris extitiſſet autoritatis quàm Petrus. Imò interdum laici inueniuntur ſanctiores atque ſapientiores multis Prælatis, penes quos tamen nulla reſidet clauium poteſtas. Deinde reſpondemus, negando quod aſſumitur in antecedenti, nimirum ob id eſſe magis ſtandum Patrum Concilij ſententiæ, quàm Papæ, eò quòd plus inſit in illis ſapientiæ, quàm in Papa: quia clauem ſcientiæ, ac promiſſionem definiendæ veritatis maiorem Deus contulit Petro, quàm patribus ſine Papa. Nam illi traditæ ſunt claues regni cœlorum, hoc eſt, plenitudo poteſtatis, alijs verò per partes: & illi ſoli dictum eſt: *Ego pro te rogaui, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.*

2. Petr. 3.
2. Cor. 12.
Altera ſolut.
Matt. 16.
Luc. 22.

Etſi ergo caſus propoſitus minimè contingere queat, vt videlicet Papa ſolus diſſideat à reliquis omnibus patribus: tamen ſi factũ hoc aliquando contingeret, primùm dicerẽ, ſi cõtrouerſia foret de articulo nondum in Eccleſia deciſo, plus eſſe ſtandũ Papæ, quàm Cõcilio, quia pro eius fide peculiariter eſt Dominus precatus. Et ipſe Petr⁹ dixit: *Viri fratres, vos ſcitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per os meum audire Gentes verbum Euangelij, & credere:* & Hieronymus in epiſtola ad Damaſum, in explanatione Symboli in fine: *Hæc fides eſt,* inquit, *Papa beatiſsime, quam in Eccleſia Catholica didicimus, quamque ſemper tenuimus, & tenemus. In qua ſi minùs peritè, aut parum cautè aliquid fortè poſitum eſt, emendari cupimus à te, qui Petri & fidem, & ſedem tenes. Sin autem hæc noſtra confeſsio, Apoſtolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me maculare voluerit, ſe imperitum, vel maleuolum, vel etiam non Catholicum, non me hæreticum comprobabit.* Hæc ille. Huic ſententiæ ſubſcribit Thomas, qui in Secunda ſecundæ: *Solus,* inquit, *Pontifex Maximus in quæſtione Fidei iudex eſt ſupremus.* Et Quodlib. 9. artic. 16. differens an canonizati per Eccleſiam ſint certò in gloria, ita ſub hac diſtinctione reſpondet: *Aliquid poteſt iudicari ſecundùm ſe conſideratum, quod relatum ad aliquid extrinſecum, impoſsibile inuenitur. Dico ergo, quòd iudicium eorum, qui præſunt Eccleſiæ, poteſt errare in quibuſlibet, ſi perſonæ eorum tantùm reſpiciantur. Si verò conſideretur Diuina prouidentia, quæ Eccleſiam ſuam Spiritu ſancto dirigit, ſicut ipſe Chriſtus promiſit Ioannis decimoquarto: Docebit omnem veritatem, ſcilicet neceſſariam ad ſalutem: certum eſt quòd iudicium Eccleſiæ vniuerſalis in his quæ ad Fidem pertinent, errare eſt impoſsibile. Vnde magis ſtandum eſt ſententiæ Papæ, quam de Fide in iudicio profert, quàm quorumcunq; hominum ſapientum in Scripturarum opinionibus. Nam & Caiphas cùm eſſet Pontifex, licèt nequam, prophetauit.* Hæc ille doctè, ac religioſè.

Si quis aliquãdo Pontifex Max. ab vniuerſis patribus diſſentiret, cui potiùs ſententiæ eſſet ſtandum.
Act. 15.
Hieron. to. 4. ante mediũ.
Tho. Secunda ſecundæ q. 1. art. 10. 10. tit. par. 2.
Idem tom. 8.
An in canonizatione ſanctorum errare poſſit Eccleſia ſecundum Thomam.
Ioan. 11.

Miratus autem ſum, quòd Ioannes de Turrecremata libr. 3. Summæ de Eccleſia c. 64. aliter ſine ratione definierit in hac concluſione.

Ioannes de Turrecrem.

Deinde aio: Si controuerſia eſſet inter Papam & Concilium de re aliqua expreſsè contra ſacram Scripturam, aut ius naturæ, vel quæ iam eſſet in Eccleſia definita, contra quam Papa aſſereret (quod tamen nunquàm continget) haud dubiè magis eſſet ſtandum Concilio, quàm Papæ: quia tunc ſeruanda eſſet regula illa libri iſtius: *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus:* eſſetque tunc illi, vt Paulus cum Petro fecit, in faciem reſiſtendum. Quòd ſi reſiſtentiæ à Synodo factæ non acquieſceret, vt Petrus acquieuit Paulo, ſed pertinaciter ei reluctaretur, quia abuteretur poteſtate in deſtructionem, & non in ædificationem; ipſo iure vt hæreticus caderet Papatu, & per ipſam Synodum poſſet declarari depoſitus. Tertiò aſſero: Si diſſenſio foret circa aliquem Canonem ad Fidem non ſpectantem, ſed ad diſciplinam, Papa vnus ſuperior eſt omnibus Concilij Patribus. Nam ſi poteſt deciſa per Concilia tollere, vel abrogare, multo magis poterit impedire ne decidatur: quia difficiliùs inſtituta deſtruuntur, quàm, ne fiant, impediuntur. Imo Patres nullam iuris dicendi poteſtatem habent, niſi Pontificia authoritate muniantur: vt habes in cap. Significaſti, de elect. & ca. Vbi periculum, de elect. in 6.

Altera ſolutio quæſtionis propoſitæ.
Actor. 4.
Galat. 2.
2. Cor. 10.
III. ſolut.
Patrum ius dicendi poteſtas in Concilio vnde pendeat.

Neq;

Vnius Paphnutij Chriſti confeſſoris in Niceno Concilio quătum valuit autoritas.

Neq; quicquam meretur quòd vnus multis præualeat: quia Paphnutius confeſſor contradixit Nicenæ Synodo volenti ſtatuere; vti Epiſcopi, Presbyteri, atque Diaconi ne cum vxoribus, quas ante conſecrationem duxerant, dormirent: & vnus præualuit, & obtinuit. Cùm igitur quoties ratio Fidei ventilatur, ad eius ſupremum tribunal, vt controuerſia decidatur, ſit veniendum, non ſecùs atque olim ad ſummum Sacerdotem, vbi quid difficile & ambiguum natum erat; & certæ ſint promiſſiones de aſſiſtentia Dei ad cathedram Petri: meritò illius ſententia non ſolùm cuiuſcunque alterius, aut multorum ſapientum, ſed etiam omnibus Synodi Patribus congregatis anteferenda eſt; non aliter, ac ſi ab ore prodijſſet Domini noſtri IESV CHRISTI, cui cum Patre, & Spiritu ſancto immortales laudes, atque gratiarum actiones decantentur in ſeculis ſeculorum. Amen.

Deut. 17.

TRACTAT. LXXXIV.

In quo oſtenditur, ſummi Pontificis eſſe munus, Concilia generalia ſua autoritate confirmare: Conciliorum verò reuerenter ab eo confirmationem poſtulare.

INTER ea, quæ à principio propoſuimus de Concilijs diſſerere, poſtremum locum habebat illa quæſtio, An neceſſaria ſit confirmatio Romani Pontificis ad ſtabilienda, ac corroboranda ea, quæ in generalibus Concilijs ſunt definita. Breuiter ergo reſpondendum, illam vt neceſſariam ſemper exactam fuiſſe à Synodis, & Pontifices illam ſolitos fuiſſe impertiri. Vnde Nicena Synodus in epiſtol. ad Syluestrum Papam ita ſcribit: *Beatiſſimo Papæ vrbis Romæ, cum omni reuerentia colendo Syluestro, Oſius Epiſcopus prouinciæ Hiſpaniæ ciuitatis Corduben. & Macarius Epiſcopus Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, & Victor, & Vincentius Presbyteri vrbis Romæ, ordinati ex directione tua, & cæteri Epiſcopi 318. in Domino ſal.* (Hinc perſpice, Legatos Sedis Apoſtolicæ præfuiſſe toti Synodo: ideò primi exprimuntur, reliqui verò numero, non nomine comprehenduntur.) *Quoniam omnia corroborata de diuinis myſterijs Eccleſiaſtica vtilitatis, quæ ad robur pertinent ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ, & Apoſtolicæ, ad Sedem tuam Romanam explanata, & de Græco redacta ſcribere confitemur, nunc itaque ad veſtræ Sedis augmentum accurrimus roborari.* Et infrà: *Quicquid conſtituimus in Concilio Niceno, precamur, veſtri oris conſortio confirmetur.* Hæc ibi. Et Syluester ſcribens, ait: *Syluester Epiſcopus, ſanctæ, & Apoſtolicæ Sedis præſul vrbis Romæ, dixit; Quicquid in Nicena Bithyniæ conſtitutum eſt, ad robur ſanctæ matris Eccleſiæ Catholicæ, & Apoſtolicæ, à ſanctis Sacerdotibus trecentis decem & octo, noſtro ore conformiter confirmamus. Omnes qui auſi fuerint diſſoluere diffinitionem ſancti & magni Concilij, quod apud Nicæam congregatum eſt, ſub præſentia piiſſimi, & venerandi Principis Conſtantini Auguſti, anathematizamus.* Hæc ille. De Epheſina Synodo teſtatur Aymarus libro de Synodis, quod in ea Legati Apoſtolicæ Sedis beatiſſ. Cyrillus, & Arcadius Epiſcopus ex Italia vice Celeſtini Papæ præfuerunt, & ipſam Apoſtolica autoritate roborarunt. Ex geſtis etiam eiuſdem Synodi habetur, quod Theodoſius iunior ad perfectionem diuinitùs ſtatutorum petijt Apoſtolicæ cathedræ apponi confirmationem. Sub Euſebio Nicomedenſi Epiſcopo Arriano nōgenti Epiſcopi Antiochiæ conuenere, qui Iulio Papæ ſubſcripſere, vt acta à ſe rata haberet: & loco damnatorum in Epiſcopos confirmare dignaretur. Quod ideo dixi, vt etiam intelligas, hæreticos minimè ignoraſſe acta cuiuſcunque Synodi irrita eſſe, & inania, ſi autoritate Romani Epiſcopi non roborarentur. De quibus etiam refert Ammian. Marcellinus, homo externus, & religionis noſtræ myſterijs minimè initiatus, quod cùm Conſtantius Cæſar cognoſceret Athanaſium eiectum à ſua Sede per hanc Synodum Epiſcoporum, tamen ardenti deſiderio nitebatur id fieri per Liberium vrbis Romæ Epiſcopum. Intelligebat enim, minus ratum eſſe quod fiebat per Synodum, niſi autoritate, qua potiuntur æternæ vrbis Epiſcopi, firmaretur. Legitur quoque in epiſtola Martiani, & Valentiniani Auguſtorum ad Leonem, vbi inter cætera aiunt: *Quapropter veſtra reuerentia ſuas litteras mittere dignetur, per quas omnibus Eccleſiis & populis notum ſit, vniuerſa quæ in ſancta Synodo geſta ſunt, à tua beatitudine eſſe confirmata.* Et Patres Synodi Chalcedonenſis epiſtola ad Leonem: *Omnem vobis geſtorum vim inſinuauimus, ad comprobationem veſtræ ſynceritatis, & ad eorum, quæ à nobis geſta ſunt, firmitatem, & conſonantiam.* Et Leo in epiſtol. ad Chalcedonenſem Synodum, quæ eſt ordine 59. *Ne ergo,* inquit, *per malignos interpretes dubitabile videatur, vtrùm in Synodo Chalcedonenſi, quæ per vnanimitatem veſtram de fide ſtatuta ſunt, approbem.* Et ſtatim ſubiungit, ſe approbare geſta in ſola cauſa Fidei, propter quam erat congre-

Argumentum ex Patribus.

Nicena Synodus.

Idem.

Syluest. Papa.

Aymarus.

Ammian. Marcel. li 15. circa med.

Act. 3. in fine.

Leo Papa.

gatum Concilium; reliqua verò de eminentia Sedium Patriarchalium, quæ ſe inſcio, & inconſulto definierant, infirmat, atque infringit. Idem etiam colligitur ex epiſtola Leonis II. approbantis Sextam Synodum. In geſtis Septimæ Synodi legitur, quòd Taraſius Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ præſul integrum proceſſum eiuſdem Synodi ſummo Pontifici retulit, vt Concilium ſua autoritate confirmaret: aſſerens ſe id agere, quod mos erat aliorum Conciliorum. Martinus quoque V. Concilium Conſtantienſe in his, quæ conciliariter de Fide definierat, & non aliter, nec alio modo, ſua authoritate roborauit: quemadmodum Synodus Tridentina ſeſſ. vltim. confirmationem poſtulauit à Pio IIII. quam ille paullò poſt adiecit: quæ ſimul cum Concilio edita circumfertur.

Leo II. — *Martin. V.* — *Synod. Trident.*

Eadem etiam veritas comprobatur autoritate Doctorum. Nam beatus Auguſtinus epiſtol. ad Innocentium, ab eo poſtulat ſtatutis in Africano, ſeu Carthagìnenſi Concilio editis, Apoſtolicæ Sedis adhiberi autoritatem. Fecerunt quoque idem Patres illius Synodi, qui congregati aduerſus Pelagium, & Celeſtinum, poſt actorum Synodi relationem, ad eundem Innocentium ſcripſerunt: *Hoc geſtum, domine frater, ſanctæ charitati tuæ intimandum duximus, vt ſtatutis noſtræ mediocritatis, etiam Apoſtolicæ Sedis adhibeatur authoritas, pro tuenda ſalute multorum, & quorundam etiam peruerſitate corrigenda.* Et ante Auguſtinum Baſilius epiſtola Sabino Diacono data à Pontifice poſtulauit, vt mitteret Legatos ſuos ad Orientem, cum actis Concilij Ariminenſis, vt ea reſcinderet; ergo cognoſcebat, eum tali autoritate præditum eſſe, vt ex epiſtola eius ad Anaſtaſium perſpici poteſt. Idem quoque probatur autoritate Hieronymi, qui in Dialogo aduerſus Luciferianos circa finem ita ſcripſit: *Conatus eſt beatus Cyprianus contritos lacus fugere, nec bibere de aqua aliena; & idcirco hæreticorum baptiſma reprobans, ad Stephanum tunc Romanæ vrbis Epiſcopum, qui à beato Petro vigeſimus ſextus fuit, ſuper hac re Africanam Synodum direxit: ſed conatus eius fruſtrà fuit.* Hęc ille. Adiungamus quartum teſtem Gregorium, qui in epiſtola ad Eulogium, & Anaſtaſium Epiſcopos, ait: *Ante hos ſiquidem annos octo ſanctæ memoriæ Pelagij deceſſoris mei tempore frater, & coepiſcopus noſter Ioannes in Conſtantinopolitana vrbe ex cauſa alia occaſionē quærens Synodum fecit, in qua ſe vniuerſalem* (ſcilic. Epiſcopum) *appellare conatus eſt. Quod mox idem deceſſor meus, vt agnouit, directis literis ex autoritate Sanct. Petri Apoſtoli eiuſdem Synodi acta caſſauit.* Hæc ibi. Eſt igitur Apoſtolicæ Sedis, acta Conciliorum confirmare, vel infirmare.

B. Aug. epiſt. 90. tom. 2. — *B. Baſilius.* — *B. Hier to. 2. ante med.* — *Prouer. 8.* — *B. Gregor. lib. 4 Regiſt cap. 80 ſeu ep. 36. initio, tom. 2.*

Neque contra hoc eſt, quòd ea, quæ inſtinctu Spiritus ſancti geſta ſunt, tanquàm quæ ſuperioris authoritate ſunt perfecta, non egeant ſuperioris confirmatione: at Conciliorum Canones per Spiritum ſanctum condi, teſtatur illud Apoſtolicum: *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis.* Sed quoniam non omne quod Spiritus S. illuſtratione fit, omnes ad ſui obſeruationem obligat, niſi approbetur ab eo, qui autoritatem habet; idcirco Concilia celebrata Romani Epiſcopi confirmatione indigent: quemadmodum electiones inſtinctu Spiritus ſancti factæ cenſentur, nec tamen ratæ habentur, donec à ſuperiore comprobentur. Vel dicamus, opus eſſe confirmatione, vt ab habente autoritatem legis condendæ, exhibeatur teſtimonium per confirmationem, quòd impulſu Spiritus ſancti ſint decreta: quemadmodum B. Auguſtin. inquit: *Euangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoueret autoritas.*

Conciliorum Canones cum ab Spiritu S. proficiſcantur, quid egent Pontificis Max. confirmatione. — *Actor. 15.* — *Altera ſolut.* — *B. Aug. in ep. fundamenti c. 5. tom. 10. 6. ſub init.*

Secundò non obſtat quod quidā aiunt: Concilium autoritate Papæ coactum, & ritè procedens non errat; quomodo ergo eget confirmatione, quod tanta autoritate decretum fuit? Videntur etiam repugnare inter ſe, non poſſe errare, & egere confirmatione. Et Gregorius cùm aſſerit, ſe quatuor Concilia vniuerſalia venerari vt quatuor Euangelia, reddens rationem ſui dicti, ſubiungit: *Quia vniuerſali*, inquit, *conſenſu ſunt conſtituta*: non ait, quia Pontifex approbauit: aut quomodo dicere poſſet Synodus: In Spiritu ſancto legitimè congregata decernit, vel anathematizat talem hęreſim, niſi addendo; Si Romano Epiſcopo placuerit? Adhæc vrgent hoc modo: Concilium celebratum per Legatos Romani Epiſcopi, Eccleſiam vniuerſalem repræſentat, quoniam eſt Concilium Eccleſiæ generale; non poteſt ergo in Fide errare, ſicut nec Eccleſia vniuerſalis. Quod vero Eccleſiam vniuerſalem eiuſmodi Concilium referat, definiuit Martinus V. in fine Concilij Conſtantienſis. Deinde Concilium Generale legitimè in Spiritu ſancto congregatum, habet Spiritum ſanctum veritati aſſiſtentem, quo freti poſſunt definiendo dicere: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis.* Et confirmat Iulius Papa epiſtola ad Orientales Epiſcopos dicens: *Regula veſtra nullas habet vires, nec habere poteſt: quoniam nec ab orthodoxis Epiſcopis hoc Concilium actum non eſt: Romana Eccleſiæ Legatus inter-*

Si qua Concilia ſummus Pontifex cogit, in Fide errare nequit, quid eius indigent approbatione. — *Greg. lib. 1. Regiſt. c. 49. ſiue ep. 10. to. 2.* — *Tertia obiectio, Concilia videlicet cum Legatis Pontificijs aſſerentium errare non poſſe.* — *Martin. V.* — *Quarta obiectio.* — *Ioan. 16.* — *Actor. 15.* — *Iul Papa. Diſtin. 17. ca Regula.*

interfuit, Canonibus præcipientibus ſine eius autoritate Concilia fieri non debere: nec vllum ratum eſt, aut erit vnquàm Concilium, quod eius non fuerit fulcitum autoritate. Hæc ſunt argumenta, quæ fiunt ab his, qui exiſtimant, Concilium cum Legatis Sedis Apoſtolicæ congregatum non indigere Papæ confirmatione.

Vtriuſq; obiectionis ſolutio, per ſententiam oppoſitam.

Turrecrem.

Verùm his non obſtantibus, alij aliam ſententiam veriorem, ac tutiorem ſequuntur. Inter quos primus eſt Turrecremata in libr.3. Summæ, cap.6. & 8. & 38. quibus in locis fusè oſtendit, Concilia omnia ritè celebrata confirmationem dogmatum petijſſe: quod non egiſſent, niſi exiſtimaſſent neceſſariam ad robur eorum quæ ſtatuerunt. Caietanus verò lib. de autoritate Papæ & Concilij, aſſeuerat, tale Concilium cum Legatis celebratum in Fide errare poſſe: *Supereſt enim*, inquit, *adhuc ille, pro cuius fide rogauit Dominus Ieſus: ad quem Fidei ſumma tandem referenda eſt.* Hanc etiam ſententiam ſequitur Melchior Canus in libr.5. de locis Theologicis.

Caietan.

Luc. 22.

Melchior Can.

Rationibus eadem veritas comprobatur.

Prima.

Quæ ſententia his rationibus conſtabilitur. Primò, quia Eccleſia ante Pontificis confirmationem nunquàm firmum habuit, & ratum, quod à Legatis Concilio præſidentibus definitum eſt. Hinc Martianus Auguſtus à Leone contendit, vt Concilij Chalcedonenſis de Fide iudicium approbaret: & Leo ob hanc cauſam Martiano commendauit epiſtola ad eum decreta, vt confirmatio, approbatioque Concilij ad omnes Eccleſias perferri curaretur. Deinde Concilium ſine Legatis dubium non eſt errare poſſe, vt Arimmenſe 600. Epiſcoporum: at Pontifex in Legatos quos mittit, ſiue fidei ſoliditatem, & confeſſionem, quam ſibi ſoli priuatim vendicat, eo quòd Chriſti vicarius eſt, & vniuerſalis Eccleſiæ paſtor, non transfert, neq; transferre quidem poteſt: Legati ergo ſimul cum Concilio errare poſſunt: non enim pro Legatis Petri, ſed pro Petro rogauit Chriſtus. Tertiò, Concilium Prouinciale, cui adſunt Legati Apoſtolici, errare poteſt in Fide, & interdum errauit, non autem ſi à Pontifice confirmatum eſt. Quartò, Concilium Epheſinum ſecundum cum Dioſcoro turpiſſimum Eutychetis errorem approbauit: & tamen autore Leone legitimè cōgregatum fuerat. Non ergo firmum eſt Concilij vniuerſalis decretum, niſi confirmatum à Papa. Nec valet dicere, Legatos Pontificis, & paucos quoſdam alios reclamaſſe: quia nō opus eſt, omnes Patres ſententiæ Synodi ſubſcribere, vt generale Concilij decretum habeatur, quoniam ne omnes quidem Epiſcopi Concilij decreto Niceni ſubſcripſerunt. Quòd ſi Legati, vt omnes aiunt, errare poſſunt; nihil obſtat quominus alij errantibus Epiſcopis conſentire poſſint. Legatus prætereà Romani Pontificis aderat in ſecunda & tertia ſeſſione Cōcilij Baſileenſis, cùm vehementer erratum eſt, ſtatuendo Concilium ſupra Papam, errorią; cæterorum Legatus ipſe ſubſcripſit: qua de re vehementer reprehenſus fuit ab Eugenio IV. His accedit: quod cùm poſſit Concilium Legatorum doctrinæ, & inſtructioni, quam à Pontifice, à quo mittuntur, habent, repugnare, & contra Legati poſſint Concilio reclamare: ac tūc ita Concilij decreta nulla erunt Apoſtolica autoritate fulcita, ſed refutata potiùs: quare ſicut congregatio Concilij reclamante ſummo Pontifice vana eſt, & irrita, ita doctrina, cui præſens Pontifex, vel abſens per Legatos ſuos contradicit, incerta erit, atque imbecilla, quoniam vtriq; autoritas Epiſcopi Romani deeſt, ſine qua nec Concilium, nec Concilij decreta ſunt firma, rataque. Quod ſi quis velit, Concilium legitimè congregatum etiam tunc errare non poſſe, cùm Legati Pontificis repugnant; quomodo Epheſinum ſecundū, cuius decreto repugnarunt Legati, tam turpiter errauit, quàm aſſerunt Leo epiſt. ad Martianum Auguſtum, & Nicolaus 1. epiſt. ad Michaelem Imper. & Eugenius IV. in decreto vnionis Armenorum? Dices, illud Concilium liberum minimè fuiſſe, ſed ſententiam à Patribus atte, & minis extortam: Reſpondeo verum eſſe: ſed qui timore frangitur, etiam cupiditate frāgi neceſſum eſt. Quare ſi per metum Concilium errat legitimum, cauſabuntur hæretici, reliqua omnia Concilia Imperatorum, & Pontificum cupiditatibus inſeruiſſe: & ita nullius Synodi autoritas certa erit, aut firma. Quamobrem dicendum eſt, Concilium Apoſtolica authoritate roboratum, nullis humanis affectibus à vera poſſe Fide diſcedere; etiam ſi magna pars Concilij, cui Legati repugnant, infirmari poſſit affectu. Et hoc eſt, quod promiſit Dominus: *Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos.*

Leo ep. 57.

Secunda.

Luc. 22.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Concilium ſecundum Epheſinum turpiter aberrauit in Fide.

Leo Papa ep. 42.
Nicol. 1.
Eugen. IV.

Quem cupiditate frangi neceſſe ſit.

Luc. 22.

Sedis Apoſtolicæ Legatus ſi ab eius doctrina deficeret, & contrariā Patrum ſcilic. Concilij ſequeretur, an ei adhærendum, necne.

Quòd ſi quis interroget; Quid ſi Legatus Apoſtolicus doctrinam à Pontifice acceptam deſerat, & aliorum ſenſum amplectatur? Dicimus, nullum huius rei extare exemplum; niſi fortè ex Concilio ſub Michaele Imperatore; vbi Rodoaldus & Zacharias Legati Apoſtolicę Sedis contra Nicolaum Papam, & eius inſtructionem Michaeli Imperatori, & Photio Patriarchæ Conſtantinopolitano conſenſerunt, vt tra-

Nicol. I.

Altera reſponſio.

Agatho Pap.

Leo Pap. ep. 43 initio.

dit Nicolaus in epiſtol. ad Patriarchas, Metropolitas, & alios Epiſcopos. Adhæc ſi Legatus contra inſtructionem agat, non cenſetur ex poteſtate delegata agere: & ideo non eſt cur eo modo acta ſuperioris autoritate comprobata eſſe credantur. Hinc Agatho Papa act. 4. ſextæ Synodi ait de Legatis ſuis: *Licentiam eis ſiue autoritatem dedimus apud tranquilliſſimum veſtrum imperium, dum iuſſerit eius clementia, ſimpliciter ſatisfaciendum, in quantum eis dumtaxat iniũctum, vt nihil profectò præſumant augere, minuere, vel mutare, ſed traditionem huius Apoſtolicæ Sedis, vt à prædeceſſoribus Apoſtolicis Pontificibus inſtituta eſt, ſinceriter enarrare.* Et Leo Papa ad Pulcheriam Auguſtã: *Quod facturum me alijs literis indicaueram, Lucenſem Epiſcopum, & Baſilium presbyterum fratres meos dirigere præparaui, qui diſpoſitiones meas fratris mei Anatolij deuotione ſociata, ſecundùm eas quas acceperunt regulas, exequantur.* Igitur quæ à Legatis contra Sedis Apoſtolicæ autoritatem approbantur, non habent Romanæ Sedis autoritatem: nec aliter de illis cenſendum, quàm ſi à Concilio ſine Legatis prodijſſent.

De Synodi decretis, cui Sedis Apoſtolicę præfuere Legati ſine eius literis, quid ſentiendum.

Idem.

Si rurſus vrgeas; Quid ſi Legati ſine Sedis Apoſtolicæ inſtructione ad Synodum acceſſere, aut ſaltem non plena inſtructione muniti: quia in illa quædam definiuntur, de quibus inſtructionem non acceperunt, num dicendum eſſet Synodi iudicium firmum ante Pontificis confirmationem? Certè ſi ad Fidem non attineant, ſed ad Eccleſiaſticam gubernationem, talia decreta non opus eſt à Spiritu ſancto proficiſci; niſi autoritate Pontificis firmentur: vt docet Leo 1. epiſt. [illegible]. ad Anatolium, & 59. ad Martianum, & 51. ad Pulcheriam, & 61. ad Concilium Chalcedonenſ. Quòd ſi decreta Conciliorum illorum ſpectant ad Fidem, videntur illam non tam exploratam autoritatem habere, vt qui ea in dubium vocat, ſtatim ſit hæreticus cenſendus. Tum quia, vt illi tres autores teſtantur, nihil firmum ab ijs Concilijs proficiſcitur, donec per Chriſti vicarium approbetur; tum quia ſolidam autoritatem, quam in confirmandis fratribus, & dogmatibus habet Petrus, quę indiuulsè coniuncta eſt Sedi ſuę, ac cathedræ, in Legatos, vel in alios transferre non poteſt, pro quibus non eſt precatus CHRISTVS, ſed pro Petro. Tum quia Legati, qui mandata ab Apoſtolica Sede acceperunt, diſcedere ab illis poſſunt: & illi qui ad Concilium ſine inſtructione accedunt, poſſunt cum Sedis Apoſtolicę doctrina pugnare, quemadmodum Iulianus Legatus Concilij Baſileenſis doctrinæ conſenſit, quàm plurimi Theologi vt minus ſolidam

Eiuſmodi decreta non recipientes, non continuo hæreticos eſſe cenſendos.

Luc. 22.

Ibid.

& Catholicam non recipiunt. Tum quartò, vt ſi quid ſecùs dictum eſt à præcedente Pontifice, per poſteriorem aut declaretur, aut corrigatur, niſi ſit diſcordia inter membra & caput, vel inter vnum caput, & alterum, quod priori ſucceſſit. Tum deniq; vt omnibus conſtare poſſit, quòd Concilium legitimè in omnibus proceſſerit: quod teſtimonium ipſum Concilium de ſeipſo perhibere, aut non poſſet, aut non tam honeſtè poſſet, ne illi dicatur: *Tu de te ipſo teſtimonium perhibes: teſtimonium tuum non eſt verum.* Sed proferre tale teſtimonium, ſolius eſt paſtoris vniuerſalis, qui ſolus habet certam Spiritus ſancti aſſiſtentiam. Quemadmodum antequàm liber Canonicus approbetur, in ſeipſo diuinus erat, & Canonicus; at per Pontificis probantis ſententiam declaratur, & redditur omnibus Canonicus, & diuinus.

Ioann. 8.

Propoſita in contrarium argumenta diluuntur.

Quæ verò in contrarium obiecta ſunt, facilè diluuntur. Nam quod primò dictum eſt: Concilium non errat, nec errare poteſt, dum legitimè procedit; ergo non indiget cõfirmatione: ſed negari poteſt, quòd non valeat errare. Et licèt legitimè procedens non potuerit errare, opus eſt teſtimonio Pontificis confirmantis quod legitimè proceſſerit. Secundùm verò, quod Gregorius ſicut quatuor Euangelia veneratur quatuor Concilia Generalia, eo quòd omnium conſenſu ſint conſtituta: profectò in illo omnium conſenſu maximè intelligitur autoritas Papæ definiens, atque confirmans: nam reliquorum omnium autoritas ſi adfuiſſet, & ſola Pontificis defuiſſet, non permouiſſet Gregorium ad illa cum veneratione ſuſcipienda. Tertium argumẽtum: Concilium Generale, cui præſunt Legati, eſt in Spiritu ſancto legitimè congregatum, ac poteſt dicere: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis:* ſoluitur dicendo, Eccleſiam quoque vnum corpus eſſe, cuius rector & Doctor Spiritus Dei eſt, qui Eccleſiæ ſemper aſſiſtit. Vt ergo quod toti Eccleſiæ pariter viſum eſt, id Spiritui ſancto etiam viſum eſt, non tamen continuò quod maior pars Eccleſiæ iudicauit, hoc eſt, Spiritus ſancti iudicium: ita etiam ſi quid omnibus Epiſcopis in Concilio viſum eſt, à Spiritu Dei iudicatum eſt; at non ſtatim ſi plures Eccleſiæ partes in vnam ſententiam conueniant, ſtatim illa credenda eſt ab Spiritu ſancto profecta, niſi præiudicio Sedis Apoſtolicæ comprobetur, cuius eſt lites atque diſſidia componere. Quartum argumentum, Quòd Concilium repræſentet vniuerſalem Eccleſiam, & idcirco non poſſit errare, diſſoluitur: Concilium quidem

II. Argum.

III. Argum.

Actor. 15. Ioan. 14. & 16.

IV. Argum.

Errare Eccleſiam non poſſe, quo ſit verũ modo.

dem repræſentare vniuerſalem Eccleſiam: quemadmodum omnes proceres, & ciuitatum procuratores; cùm de rebus publicis regni tractaturi conueniũt, totum regnum repræſentant. Cùm verò vrges, Eccleſiam errare non poſſe: verum eſt in eo ſenſu, fideles omnes non errare. At non obſtat quominùs maior pars Eccleſiæ erret; & illi maiori parti Concilij errãti poſſint Legati ſubſcribere: & ideo iudiciũ maioris partis, cui Legati conſentiunt, non eſt certum, & firmum; quare indiget, vt à Romano Epiſcopo cõfirmetur. Ad Iulij verò teſtimonium dicendum eſt, Concilium illud Romani Pontificis præſentia caruiſſe, quoniam ne Legatos quidem Eccleſię Romanę habuit; neque per eam confirmatum eſt. Ex quibus duobus, altero expreſſo, altero ſuppreſſo, colligit, Concilium illud irritum, & vanum fuiſſe. Vt igitur Generalium Synodorum decreta, ſiue ad Fidem, ſiue ad mores ſpectantia, robur & firmitatem habeant, opus eſt, vt illius autoritate corroborentur, qui claues regni cœlorum accepit, & cui dictum eſt: *Super hanc Petram ædi-* Ioan. 16.
ficabo Eccleſiam meam; & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: qui cùm ſit CHRISTI vicarius, & illum nobis referat in terris, ſimul & ille dicere poteſt: *Qui non eſt mecum,* Supra 12.
contra me eſt: & qui non congregat mecum, ſpargit. Qui enim cum vicario Chriſti non eſt, neq; cum illo colligit, neque profectò erit cum CHRISTO, aut colliget cum Domino Ieſu, cui cum Patre, & Spiritu ſancto ſit ſempiterna laus, honor, ſalus, atq; benedictio, in ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

Laus Deo, Deiparæque Virgini Mariæ.

INDEX LOCORVM NOTABILIVM SACRÆ SCRIPTVRAE, QVAE IN HOC TOMO DVODECIMO ALFONSI SALMERON. COM. IN EVANG. ET *Acta Apoſtolorum latius explicantur.*

Prior numerus paginam, ſecundus columnam iudicat.

Ex Geneſi.

Cap. 4. *Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear.* 242.1
Ibidem. *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* 367.2
Cap.17. *Circuncidetur ex vobis omne maſculum.* 377.2
Cap.22. *Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ.* 111.1

Ex Exodo.

Cap.17. *Ecce conſtitui te deum Pharaonis.* 486.1
Cap.15. *Euaginabo gladium meum: interficiet eos manus mea.* 218.2

Ex Levitico.

Cap.26. *Vrbes veſtras redigam in ſolitudinem.* 247.1

Ex Nvmeris.

Cap.18. *Et comedetis eas, &c. quia pretium eſt pro miniſterio quo ſeruitis in tabernaculo teſtimonij.* 182.1
Cap.27. *Ad verbum eius egredietur, & ingredietur ipſe.* 152.1
Cap.33. *Ego dedi vobis terram in poſſeſsionem, quam diuidetis vobis ſorte.* 56.2
Ibidem. *Profecti igitur de Rameſſe primò, &c.* 60.2

Ex Devteronomio.

Cap.2. *Hodie incipiam mittere terrorem.* 99.1
Cap.17. *Circuncidite præputium cordis veſtri.* 160.1

Ex Lib. Ivdicvm.

Cap.22. *Quocunque pergere voluiſſent, manus Domini ſuper ipſos erat.* 217.1

Ex Lib. 3. Regvm.

Cap.2. *Reuertatur, obſecro, anima pueri.* 334.1
Non prophetat mihi bonum, ſed malum. ibid.

Ex Lib. 4. Regvm.

Cap.2. *Vbi eſt Deus Heliæ etiam nunc, &c.* 107.2

Ex Lib. Psalmorvm.

Pſal. 2. *Quare fremuerunt Gentes.* 11.2
Aſtiterunt Reges terræ, &c. 119.1 Ibidem.
Delectationes in dextera tua, vſq; in fine. 81.1 Pſal. 15.
Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper. 79.2 Ibidem.
A reſiſtentibus dextera tua cuſtodi me. 80.1 Pſal. 16.
Calix meus inebrians quem præclarus eſt. 69.2 Pſal.22.
Sagittæ tuæ acutæ: populi ſub te cadent. 23.2 Pſal.44.
Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ. 63.2 Pſal.54.
Dabit voci ſuæ vocem virtutis. 23.1 Pſal.67.
AEthiopia præueniet manus eius Deo. 184.1 Ibid.
Fiet habitatio eorum deſerta. 49.2 Pſal.68.
Effunde ſuper eos iram tuam. 72.1 Ibid.
Qui facit mirabilia magna ſolus. 106.1 Pſal.75.
Generatio praua & exaſperans. 88.1 Pſal.77.
Reſpice in me, & miſerere mei. 102.2 Pſal. 85.
Dominus cuſtodiat introitum tuum, &c. 152.2 Pſal.102.
Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, &c. 63.2 Pſal.103.
Dominus à dextris tuis confregit, &c. 80.1 Pſal. 109.
Dixit Dominus Domino meo, &c. 83.2 Ibid.
Ego dixi in exceſſu meo: Omnis homo mendax. pag. 1.1 Pſal.115.
Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam. 91.2 Pſal.130.
Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non fruſtrabitur eum. 82.2 Pſal.131.

Ex Libr. Proverbior.

Longitudo dierum in dextra eius. 81.1 Cap.3.
Per me Reges regnant, &c. 260.1 Cap.8.
Mors & vita in manibus linguæ. 260.2 Cap.18.
Contradictiones comprimit ſors, & inter potentes quoq; diiudicat. 56.1 Ibid.
Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ, &c. 71.2 Cap.23.
Propter peccata terræ multi Principes eius. pag. 456.1 Cap.28.

Ex Ecclesiaste.

Væ terræ, cuius Rex puer eſt. 72.1 Cap.10.

Ex Canticis.

Tanquam tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis. 322.1 Cap.1.
Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas, &c. 286.1 Cap.2.

Ex

Ex Lib. Sapientiae.

Cap. 1. *Hoc quod continet omnia, ſcientiam habet vocis.* 67.1
Cap. 8. *Sortitus ſum animam bonam.* 57.1

Ex Ecclesiastico.

Cap. 19. *Vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes.* 70.2
Cap. 24. *Legem mandauit Moyſes in præceptis iuſtitiæ.* 417.2
Cap. 31. *Exultatio animæ & corporis, vinum moderatè potatum.* 70.2
Ibidem. *Si in medio multorum ſediſti, prior illis ne extendas manum tuam,* 72.2
Cap. 38. *Anima viri ſancti enuntiat aliquando vera, &c.* 364.1

Ex Esaia.

Cap. 5. *Væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem, &c.* 72.1
Cap. 6. *Super ſolium Dauid, & ſuper regnum eius ſedebit.* 82.2
Cap. 11. *Puer paruulus minabit eos.* 323.2
Cap. 34. *Et ipſe miſit eis ſortem, & manus eius diuiſit eam illis in menſuram.* 385.1
Cap. 40. *Omnis caro fœnum.* 72.2
Cap. 49. *Poſui te in lucem gentium, &c.* 252.1
Cap. 50. *Dominus dedit mihi linguam eruditam.* 64.1
Cap. 53. *In ſcientia ſua iuſtificabit ipſe ſeruus meus multos.* 84.2
Ibidem. *In humilitate iudicium eius ſublatum eſt.* 186.2.
Cap. 54. *Ecce ego ſternam per ordinem lapides, &c.* 481.2
Cap. 58. *Frange eſurienti panem tuum, &c.* 95.2
Cap. 60. *Deus in iuſtitia dat Epiſcopos.* 50.1
Cap. 62. *Vocabitur tibi nomen nouum, &c.* 218.2
Cap. vlt. *Cælum mihi ſedes eſt.* 160.2
Ibidem. *Vermis eorum non morietur.* 48.1

Ex Ieremia.

Cap. 11. *Mittamus lignum in panem eius.* 97.1
Cap. 23. *Regnabit Rex, & ſapiens erit, & faciet iudicium, &c.*

Ex Ezechiele.

Cap. 20. *Ego dedi eis præcepta non bona, &c.* 24.1
Cap. 33. *Sanguinem eius de manu ſpeculatoris requiram.* 322.2
Cap. 36. *Auferam cor lapideum de carne veſtra.* 60.2
Cap. 37. *Dabo eius ſanctificationem meam in medio eorum* 250.1

Ex Daniele.

Cap. 10. *Intelligentia eſt opus in viſione.* 209.1
Ibidem. *Princeps regni Perſarum reſtitit mihi.* 303.2

Ex Ioele.

Cap. 2. *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem.* 31.1. & 72.1.2

Ex Osea.

Cap. 4. *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, &c.* 289.2
Cap. 13. *Perditio tua Iſrael: tantummodo, &c.* 252.1

Ex Amos.

Cap. 9. *Reædificabo tabernaculum Dauid, &c.* 294.1.2

Ex Habacuc.

Turbabuntur pelles terræ Madian. 322.1 Cap. 3.

Ex Zacharia.

Et oſtendit mihi Dominus Ieſum Sacerdotem. 80.1 Cap. 3.

Ex Matthaeo.

Vos eſtis ſal terræ. 23.2 Cap. 5.
Petite, & accipietis, &c. 41.1 Ibidem.
Qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo. 137.1 Cap. 10.
Non vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, &c. 337.1. & 471.1 Ibidem.
Gratis accepiſtis, gratis date. 234.1 Ibidem.
Confiteor tibi Pater, Domine cæli & terræ, &c. 108.2 Cap. 11.
Ideò omnis Scriba doctus in regno cælorum, &c. 91.1 Cap. 13.
Tibi dabo claues regni cælorum, &c. 430.2 Cap. 16.
Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. 481.2 Ibidem.
Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo. &c. 299.1 Cap. 18.
Quæcunque alligaueritis ſuper terram, &c. 458.1 Ibidem.
Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei, &c. 451.2 Ibidem.
Sepulchrum dealbatum. 349.1 Cap. 22.
Omni habenti dabitur, &c. 433.2 Cap. 23.
Ei autem qui non habet, &c. 205.1 Ibidem.
Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c. 472.2 Cap. 25.

Ex Marco.

Signa autem eos qui crediderint, hæc ſequentur. 107.2 Cap. vlt.
Prædicate Euangelium omni creaturæ. 262.2 Ibidem.

Ex Ldca.

Dignus eſt enim operarius mercede ſua. 182.2 Cap. 10.
Ignem veni mittere in terram. 62.2 Cap. 12.
Homo, quis me conſtituit iudicem, aut diuiſorem inter vos? 257.1 Ibidem.
Cùm introiſſet Ieſus in domum cuiuſdam Principis. 97.2 Cap. 14.
Lex & Prophetæ vſque ad Ioannem. 19.1 Cap. 16.
Quia ſi cognouiſſes & tu, & quidem in hac die tua &c. 86.1 Cap. 19.
Baptiſmus Ioannis de cælo erat, an ex hominibus. 326.2 Cap. 20.
Confirma fratres tuos. 362.2 Cap. 22.
Accipite, & manducate: hoc eſt corpus meum, &c. 273.1 Ibidem.
Reges Gentium dominantur eorum. 330.1 Ibidem.

Ex Ioanne.

Qui facit veritatem, venit ad lucem. 55.2 Cap. 3.
Spiritus vbi vult ſpirat, &c. 65.1 Ibidem.
Sic Deus dilexit mundum. &c. 77.1 Ibidem.
Et ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet. 52.2 Cap. 10.
Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet, &c. Cap. 13.

Ibidem. *Exemplum dedi vobis, &c.* 180.1
Cap. 14. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo.*22.1
Ibidem. *Et ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio.* 76:1
Cap.15. *Omnia quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis.*21.2
Ibidem. *Ille teſtimonium perhibebit de me, &c.* 136.1
Cap.18. *Nobis non licet interficere quenquam.*162.1
Cap.20. *Accipite Spiritum ſanctum,*31.2
Ibidem. *Quorum remiſeritis peccata, &c.*437.1
Cap.21. *Cum eſſes iunior, ambulabas vbi volebas, &c.* 403.1

Ex Act. Apostolorvm.

Cap.15. *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis.* 473.1
Cap.20. *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos, &c.* 46.2

Ex Epist. ad Roman.

Cap.1. *Qui factus eſt ex ſemine Dauid, ſecundum carnem* 84.2
Ibidem. *Segregatus in Euangelium Dei, quod antea promiſerat, &c.*238.2
Cap. 8. *Qui etiam proprio filio non pepercit.*76. 1. 77.1
Ibidem. *Quos præſciuit & prædeſtinauit, &c.*77.1
Cap.14. *Scio & confido in Domino Ieſu, quia nihil cõmune eſt, &c.*292.2
Ibidem. *Dico ego, non Dominus.*424.1
Cap.15. *Non enim audeo aliquid loqui eorum quæ per me non effecit Chriſtus, &c.*92.2

Ex Epist. 1. Ad Corint.

Cap.1. *Diuiſus eſt Chriſtus? nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis?*506.2
Cap.2. *Sed loquimur Dei ſapientiam in myſterio abſconditam.*108.2
Ibidem. *Et ego cùm veniſſem ad vos, fratres.*16.2
Ibidem. *Animalis homo nõ percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei &c.*62.2
Cap. 4. *Minimo pro minimo eſt, vt à vobis iudicer.*75.1
Cap.9. *Quis militat ſuis ſtipendijs vnquam?*179.2
Cap.10. *Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt.*97.1
Cap. 11. *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur, ibid.*
Ibidem. *Omnis viri caput Chriſtus eſt.*207.1
Cap. 15. *Et gratia eius in me vacua non fuit.*90.2

Ex Epist. 2. Ad Corint.

Cap.5. *Pro Chriſto legatione fungimur.*13. 2
Ibidem. *Siue mente excedimus Deo: ſiue ſobrij ſumus vobis.* 52.2
Cap.13. *Non enim aliquid poſſumus aduerſus veritatem.* 117.2

Ex Epist. Ad Galatas.

Cap.5. *Si viuimus ſpiritu, ſpiritu & ambulemus.*62.1

Ex Epist. Ad Ephes.

Cap.1. *In quo etiam nos ſorte vocati ſumus.*57.1
Cap.2. *Vos qui aliquando eratis longè, &c.*223.1
Iam non eſtis hoſpites & aduenæ, &c.ibid. Ibidem.
*Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, &c.*236,1 240.1 Cap. 4.
*Mundans eum lauacro aquæ in verbo vitæ.*327.2 Cap.5.

Ex Epist Ad Colos.

*Qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum in lumine.*177.2 Cap. 1.
Medium parietem maceriæ ſoluens. 90.1 Cap.2.

Ex 1. Ad Thessalon.

Nos autem debemus gratias agere Deo ſemper. 90.1 Cap.3.

Ex 2. Ad Thessalon.

*State & tenete traditiones quas didiciſtis.*92.2 Cap.2.

Ex 1. Ad Timoth.

Habentes myſterium fidei in conſcientia pura. 144.2 Cap.3.
*Attende tibi, & doctrinæ, & inſta in illis.*336.2 Cap. 4.
*Noli negligere gratiam quæ in te eſt.*274.1. & 275.1 Ibidem.
*Manus cito nemini impoſueris, &c.*247.1.276.2 Cap.5.

Ex 2. Ad Timoth.

*Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed virtutis.*276.2 Cap.1.
Curſum conſummaui. 248.1 Cap. 4.

Ex Epist. Ad Titvm.

Conſtituas per ciuitates Presbyteros, &c. 276.2 Cap.1.

Ex Epist. Ad Hebr.

*Multifariam, multiſq; modis olim Deus, &c.*29.1 Cap.1.
*Conſideremus inuicem in prouocationem charitatis, & bonorum operum.*302.2 Cap. 10.
*Ego ſcio, quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meã lupi rapaces, &c.*337.2 Ibidem.
*Talibus enim hoſtiis promeretur Deus.*354.2 Cap. 13.

Ex Epist. Iacobi.

*Voluntariè genuit nos verbo veritatis.*249.1 Cap.1.
*Nolite plures magiſtri fieri.*338.1 Cap.3.

Ex 1. Petri.

*Sicut modo geniti infantes, &c.*91.1 Cap.2.
Vt parati ſimus ſemper ad ſatisfactionem, &c. 300.2 Cap.3.
*Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes.*180.1.& 276.2 Cap. 4.
*Paſcite, qui in vobis eſt gregem Dei, &c.*180.1 Cap.5.
*Salutat vos Marcus filius meus.*230 1 Ibidem.

Ex Epist. 1. Ioannis.

*Ipſi de mundo ſunt, ideo de mundo loquuntur.*63.1 Cap.4.

Ex 2 Ioannis.

*Et vos vnctionem quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis, &c.*174.2 Cap.2.

Ex Apocalypsi.

*Sed habes pauca nomina in Sardis.*44. 2 Cap.3.
*Cecidit in Babylon magna, & facta eſt habitatio dæmoniorum.*364.1 Cap.18.

Finis Indicis locorum S.Scripturæ.

INDEX RERVM NOTABILIVM, QVÆ IN HOC DVODECIMO TOMO ALFONSI SALMERONIS CONTINENTVR.

Prior numerus paginam indicat, poſterior columnam demonſtrat.

A.

ABBATES etiam titulares ſolent cõſecrari.514.1
Abducere quid.233.1
Abel nomen quid ſignificet.85.2
Abraham vbi natus ſit.150.2
Abraham cur Deus tanto tempore factam terræ promiſſionem diſtulerit ſuam, pag.152.colum 2
Abrahæ cur Deus ſecundò apparuerit; pactumque illi dederit circumciſionis, ibid.
Acceptio perſonarum quid.211.2
Acceptio perſonarum in electione cauenda. 57.1
Accola quis dicatur.152.2
Aceldema quid.47.2
Actiones vitales corporis mortalis quales.24.2
cur Achaiæ, non Græciæ præſes à Romanis dicetur.323.2
Adorationem aliam hominis, aliam Dei, Scripturæ agnoſcunt 65.1
Adrumentum, ciuitas in Africa.363.1
Adremyttium celebre oppidum in minori Aſia, ib.
Aduenæ Romani qui erant.68.2
Ægyptus quæ regio. 68.1
Ælamitæ qui.67 2
Aerius, & alij hæretici nullam differentiam agnoſcebant inter Epiſcopum & Presbyterum. 497. 2
Æthiopes an peccent in ſua circunciſione.307. 1
Agabi Prophetæ vaticinium.342.1
Alexandrini, de quibus in Actis, quinam illi.158.1
Alexãder Macedo qualẽ ſe voluerit appellari.234.2
Amor rerum temporalium quàm hæreat cordibus humanis 33.1
Amphilopolis quæ ciuitas 313.1
Ananiæ & Sapphiræ crimen vnde Petro innotuerit. 130.1
Ananiam & Sapphiram cur Petrus morte multauerit, ibid.
Ananiæ & Sapphiræ repentina mors vnde, ibid.
quæ de Anania & Sapphira narrantur, vbi acciderint.131.1
Ananiam & Sapphiram cur Deus repentina morte punierit, ibid.2
Ananias & Sapphira an mortẽ non tantùm corporis, ſed etiam animæ incurrerint, ibid.
Ananias qui Paulum baptizauit, quis ille 194.1
Ananias quid ſouet, ibid.
Angeli primum à Deo conditi quid ignorauerunt. 33.2
Angelis cur nobis parendum.36.2
Angeli qua ratione eſſe valeamus.149.1
Angeli quanta noſtræ ſalutis ſiti teneantur. 184.1
Angeli cuius ſint naturæ.185.1
Angeli ſancti quid ſuggerant hominibus.209.2
Angeli quo habitu frequenter appareant. 211. 1
Angeli virtus in corporalem creaturam quanta. 229.2
Animæ purgatę locus quinam.55.1
Animæ per Synecdochen quid ſignificet in Scriptura.89.1
Animæ nondum purgatæ quæ manſio. 55.2
Animæ damnatæ locus quis ille, ibid.
Animam noſtram ditare ſolus quis poſſit.102.1
Animas pro hominibus vſurpare, Hebræis familiare.154.1
Animus cur hic ſtimulum conſcientiæ minus ſentiat.48.1
Annas impius ille Iudæorum Pontifex quo conſilio Apoſtolos in carcerem coniecit. 133.2
Annæ Pontificis, & Sadducæorum inuidia quanta. 134.1
Annæ huius hypocriſis, & iniuſtitia. 148 1
Antiochia duplex.216.2
Antiochena vrbs quam celebris, teſte Chryſoſtomo ibid.
Antiochenæ Eccleſiæ inſtituta vnde emanauerint. 237.2
Antiochi, Syllæ, & aliorum tyrannorum qualis exitus, ibid.
Antiochenſium fidelium prudentia & grauitas. 301.1
Antiochena vrbs duplici nomine commendabilis 301.2
Antiochiæ qua in domo Petrus docuerit. 386. 1
Antiochena in Eccleſia primum Chriſtiani nominis dignitas eſt orta, ibid.
Antiochenæ Eccleſiæ quem Petrus reliquit ſucceſſorem.386.2
Apoſtolorum nomen quid propriè in Scriptura ſignificet.12.2
Apoſtolorum nomina quid myſticè ſignificent. 38.2
Apoſtoli an tantùm duodecim.13.1
Apoſtoli an alij dicantur præter duodecim, necne. 12.2
Apoſtolorum varij gradus, ibid.
Apoſtoli cur Eccleſiæ columnæ dicantur.13.1
Apoſtoli cur dicantur miſſi, ibid.
Apoſtoli dicuntur Legati Chriſti. 16. 1
Apoſtolis cur Spiritus ſanctus traditus eſt. 27. 1
Apoſtoli quas ad res Spiritum ſanctum acceperunt. 34.2.45.1
Apoſtolos quibus muneribus Deus exornauerit. 13.1
Apoſtoli aliter ante aſcenſionem Chriſti, aliter poſt illam acceperunt Spiritum ſanctum. 31.2
Apoſtoli ab aſcenſione cur Chriſtum dominum vocabant, non magiſtrum.29.1
Apoſtolorum proprium munus quod. 16.2
Apoſtoli quæ tantum curare debeant. 34. 2
Apoſtoli in Nouo Teſtamento quid præſtare debeant.37.2
Apoſtolorum miſſio qualis.12.2
Apoſtoli quales Chriſti præcones, & teſtes vbique terrarum extiterint.34 2.35.1
Apoſtolis cur primum Iudæis, deinde in Samaria prædicandum fuit.35.2

ex Apo-

ex Apoſtolis qui Romæ prædicauerunt. 39.1
Apoſtoli proles quam ampla, ibid.
Apoſtoli qua die acceperint Spiritum ſanctum ; & qua hora illis ſuperuenerit.60.1
Apoſtoli an vna, vel pluribus linguis prædicarent, necne.65.1
Apoſtoli quod donum interpretationis habuerint. 65.2
Apoſtoli Chriſti comparatione quales ſint.57.2
Apoſtoli reſpectu Eccleſiç, & noſtri, quales itē ſint. ibid.
Apoſtoli quomodo inter ſe Euangelij gratia prouincias partiti fuerint.69.1
Apoſtolorum quanta vitæ ſanctimonia. 95.1
Apoſtoli in Ieruſalem olim cur ſigna multa faciebant.99.2
Apoſtoli qua virtute ſigna edebant.113.2
Apoſtolorum diuitiæ quales erant.103.1
Apoſtoli ab inani gloria quam remoti.118.1
Apoſtolorum obedientia quanta. 134.2
Apoſtolicæ prædicationis vis quanta.90.2
Apoſtolorum in prædicanda Chriſti fide mira conſtantia.159.1
Apoſtoli ſub Stephani perſecutione cur ſoli permāſerint in Ieruſalem.167.2
Apoſtolorum quis primus Euangelium Gentibus prædicauit, ibid.
Apoſtoli quales duces & principes eſſent. 168. 2
Apoſtolorum in euangelizando cura præcipua quæ 173. 2
Apoſtolos quare Dominus operarios nominauit. 183.1
Apoſtolorum in prędicando indefeſſus labor 200.1
Apoſtolorum munus verè quod ſit. 200.2
Apoſtolorum aſſiduum ſtudium quod illud. 216.1
Apoſtolorum quis primus ſanguinem pro Chriſto ſuderit.226.2
Apoſtolorum in nos beneficia qualia.38.1
Apoſtolica ſedes nulli hominum ſubeſt in terris. 121.2
Apoſtoli quando fuerint ſancti Sacerdotes & Epiſcopi.239.1
Apoſtolus & Epiſcopus in quo differant. 240.1
Apoſtoli quandiu Ieroſolymis manere debuerint. 245.1
Apoſtolorum ſub Herode Agrippa perſecutio quoto anno fuit, ibid.
Apoſtolorum conſuetudo.246 2
Apoſtolorum canones quando cōditi fuerint. 301.1
Apoſtolis, ne ab Iudæa ante duodecimum annum diſcederent, Chriſtus mandauit.384.2
Apoſtoli prouincias ad prædicandum ſorte diſtribuunt.385.1
Apoſtoli quid iuſſi occidere & manducare, ibid.
Apoſtoli qui duo in vita & morte non ſunt ſeparati. 254.1
Apoſtoli quodnam regnum Dei prædicarent, ibid.
Apoſtolorum dux & magiſter quis.355.1
ab Apoſtolis deſtinati Epiſcopi Eccleſiarum Occidentis, ibid.
ex Apoſtolis quis in India prædicauerit, iuxta Euangelium Matthæi, ibid.
Apoſtoli cur aliquando fugerint perſecutores. 265.2
Apoſtoli in Spiritu ſancto poſt reſurrectionem dato duplicem gratiam acceperunt.272.2
Apoſtoli an tredecim fuerint.273.1
Apoſtolos in creandis Epiſcopis vſos fuiſſe manuū impoſitione.274.2
Apoſtoli cùm miſſi ſunt ad prædicandum Iudæis, quas conditiones ſeruare iuſſi ſunt.253.2
Apoſtolis lex prædicandi data quot præcepta contineat.256.2
Apoſtoli ad quos ſcripſerint. 307.2
Apoſtolorum documenta duo.311.1
Apoſtoli aliter Epiſcopatum, aliter Apoſtolatum adminiſtrabant.395 2
Apoſtolatus officium quod Ruffino, ibid.
Apoſtolica pręcepta quædam deſuetudine abrogata 404.2
Apoſtolica præcepta cur Domini mandata dicantur.421 1
Apoſtoli duplicem perſonam agebant. 422.1
Apoſtolorum interpretatio de Scripturis facta, cur ſit iuris diuini.423.2
Apoſtoli nullam à Chriſto, dum viueret, acceperūt iuriſdictionem. 437.1
Apoſtoli ſolum acceperunt ab ipſo, dū viueret, poteſtatem edendi ſigna, & ſumendi cibum, ibid.
Apoſtoli, ac Apoſtolici viri quam iuriſdictionem acceperint à Petro in primitiua Eccleſia. 542.1
Apoſtoli quanta Spiritus ſancti dona habuerint. 488. 1
Apoſtoli quam acceperint poteſtatem antequam ordinarentur Epiſcopi, & quam poſtea, & in quo ſuccedant illis Epiſcopi, & in quo non. In quo etiam Romani Pontifices Petro ſuccedant, ibid.
Apoſtolis cur dicantur ſuccedere multi gradus Eccleſiaſtici.494.
Apparere in viſu, quid ſecundum Chryſoſtomum. 194.1
Appellatio quatenus licita ſit.349.1
Aquilæ ingenium.191.1
Arabia quotuplex.68 1
Arabia cur ſacra interpretatur, ibid.
Araneæ ingenium.50.2
Arator Poeta quando floruerit.127 1
Aratus poeta quis ille.318.1
Arca fœderis, typus corporis Chriſti.80.1
Archiepiſcopi accipiunt iuriſdictionem à Deo, ſed per Pontificem, à quo accipiunt pallium.448.1
Archidiaconus vnde ſuper archipresbyterum, & clericos habeat iuriſdictionem.518.2
pro Archiflaminis maioribus, minoribus item, & proflaminis Ethnicorum, quos cōſtituerit in Eccleſia Petrus, teſte Clemente.444.1
Areopagus quid.315.1
Ariſtoteles 1.Polit. tom. 2. dicens quoſdam eſſe natura ſeruos, &c. interpretatur.259.1
Ariani perfidi illius quam infelix mors. 50.2
Aſia quænam, in qua Paulus, & qui cum eo erant, perhibiti ſunt à Spiritu ſancto loqui verbum Dei 307.2
Aſiaticorum pronuntiatio propria quæ 65.1
Aſſentationes non modo quærere, verùm illas admittere, quam impium & iniquum ſit.234.2
Athenienſium inſipiens ſapientia.314.2
Athenæ quæ ciuitas, ibid.
Athenienſis cur Paulus vocet ſuperſtitioſos.316.1
Auari ingenium quod illud.126.1
Autores malorum quam grauibus digni ſupplicijs. 47.2
Azotus quæ ciuitas. 188.2

B.

Babylon quid ſonet. 388.1
Baptiſmus Spiritus ſancti cur ignis voce declaretur.50.1
Baptiſmus ignis quis. 51.1
Baptiſmus ianua Sacramentorum omnium quomodo. 85. 2

Baptiſmi virtutes quales. 86.1
Baptiſmus omnia peccata remittit. 87.2
Baptiſmus aquæ quid. 216.1
Baptizari Spiritu ſancto, quid, teſte Auguſtino. 31.2
Baptizare in nomine Ieſu Chriſti, an vera ſit forma baptiſmi. 133.2
Baptiſmus in Chriſti nomine cur olim Iudæis permiſſus. 87.1
Baptiſmi quis ſit ordinarius miniſter. 170.1
Baptizari in nomine Ieſu quid ſit. 171.2
Baptiſmo peracto inunctio chriſmatis quid ſignificet, teſte Dionyſio. 172.2
Baptizato chriſma ſanctum quid conferat. 174.1
Baptiſmus, quem conferebant Apoſtoli, quænam haberet coniuncta. 175.2
Baptiſmi miniſtrorum dignitas minimè inquirenda. 101.2
Baptizent verè quinam. 178.2
Baptizandus cur interrogatur, an credat. 188.1
Baptiſmi fructus quinam 189.1
Baptizati in Eccleſiæ initio qualiter Spiritum ſanctum accipiebant 87.2
Baptiſma Chriſti in Eccleſia initio cur tam pauci ſuſceperint. 90.1
Baptiſma Chriſti ab illo Ioannis in quo differret. 29.1
Baptiſma Chriſti, & Ioãnis varium ac diuerſum eſſe, multis contra Lutheranos oſtenditur, ibid.
Barnabas, & Barſabas non vnus & idem, neq; idem ſonant. 54.1
qui Barnabam de ſeptuaginta diſcipulis aſſerunt fuiſſe, vnde refelluntur. 146.1
Barnabas, quid vero Barſabas ſonent, ibid.
Barnabas ante Petrum & Paulum Romæ Euangelium prædicat. 371.2
Barnabas quali erat ingenio præditus. 199.1
Barnabæ laudes & encomia. 217.1
Barnabas quo die fuerit ordinatus. 237.2
Barnabæ & Pauli quam fructuoſus in vrbe Antiochia labor extiterit. 218.1
Barbarorum in Paulum humanitas. 367.1.2
Bartholomæus vbi prædicauerit, & quæ eius mors. 39.1
Baſes pedum cur ſic dictæ. 103.1.2
Beati qualem viam ingrediantur, qualem è contrariò damnati. 29.
Belus fluuius quis ille. 341.1
Benenato Epiſcopo Gregorius Magnus ſimul tradit Cumanam, & Miſitanam Eccleſiam. 444.1
Berenice, ſeu Bernice, quænam illa 357. 1. 2
Beſſarionis Cardinalis præclarum dictum. 454.1
Bezæ hæretici de Petri Romam aduentu ſententia. 395.1
Blaſphemiæ crimen apud Iudæos, quam graue. 148.2
Bolis quid, & vnde dicatur. 365.1
Bona fortunæ qualia. 176.2

C.

CÆſareæ Paleſtinæ quod nomen olim fuerit inditum. 189.1
Cæſareæ Paleſtinæ ſitus & conditor. 202.2
Cæſarea Philippi quæ ciuitas, ibid.
Cæſarea Cappadociæ quænam illa, ibid.
Cęſarea cuius vrbis typus, ibid.
Caliga & calceus vnde dicta. 229.1
Caligæ Petri non fuerunt tibialia, ibid.
Caligula & Diocletianus quibus honoribus affici voluerunt. 210.2
Caligulæ ſuperbia 236.2
Candaces quale nomen apud Æthiopes. 185.1
Candaces Reginæ proprium nomen quod, ibid.
Canon eſt intelligẽdi Scripturas ex D. Petro & Paulo, vt quæ in eo de quo eſt ſermo, non ſunt impleta, de Meſſia dicta eſſe intelligantur. 250.1
Canon eſt intelligẽdi Scripturas ex Auguſtino, quæ ſunt capitis, & membris tribuere, & è contra. 251.2
Cappadocia cur ſic dicta. 67.2
Cardinalis munus quod. 178 2
Cardinalatum ſacrum munus eſſe, vnde conſtet, ibid.
Charitas in quo potiſſimum conſiſtat. 140.1
Charitatis maxima poteſtas. 168.2
Chriſtianus quis. 46.1
Chriſtiani tantum nomine qui illi, ibid.
Chriſtianorum arma in aduerſis quæ tantùm aſſignentur. 228.1
Chriſtiani olim cur vocabantur ſancti. 200.2
Chriſtianorum proprium quid. 13 2
Chriſtianis qua ratione contra vitia pugnandum. 19.2
Chriſtianiſmus cur modò defloruerit. 99. 1
Chriſtianæ ſapientiæ vis & mira efficacia. 113.1
Chriſtus quale nobis exemplar ſe præbuerit. 23.1
Chriſtus quantus ſignorum patrator, ibid.
Chriſti miracula qua virtute fiebant, ibid.
Chriſti actiones & mores. 22 2
Chriſti actionum officia quæ 23.1
Chriſti in cœlo propria actio quænam ſit illa, ibid.
Chriſti mors, paſſio cur dicta. 24.2
Chriſtus quibus indicijs fidem fecerit ſuæ dignitatis, ibid.
Chriſti animæ reſumptæ quæ fuerint argumenta, ibid.
Chriſtum ſuſcitatum cur diſcipuli Emmaus petentes non agnouerint, ibid.
Chriſti corporis reſumpti indicia quæ fuerint. 25.1
Chriſti reſurrectio, vide Reſurrectio Chriſti.
Chriſtus quibus documẽtis Apoſtolos imbuit poſt reſurrectionem ſuam. 26.1
Chriſtus ſuſcitatus an verè manducauerit, ac biberit. 27.2
Chriſtus è mortuis inter nos commoratus cibum & potum cur ſumeret, ibid.
Chriſtus ſi poſt reſurrectionem ſuam vero victu & potu vtebatur, in quam ille potus & cibus ſubſtãtiam conuerteretur, ibid.
Chriſti doctrina quid quærat. 16.1
Chriſtus quare certum diem non prædixerit miſſionis Spiritus ſancti. 31.1
Chriſtus quomodo in ſemine Abrahæ promiſſus. 111.1
Chriſti aduentus duo in Scripturis celeberrimi. 32.1
Chriſti prior aduentus quid mali Iudæis, quid verò boni Gentibus pepererit, ibid. 2
Chriſtus propter quos potiſſimum venerit. 34.2
Chriſti quanta potentia. 190.1
Chriſti mira benignitas 104. 2
Chriſtus quales velit eſſe ſectatores ſuos. 81.1
Chriſtum qui propriè tradiderint. 77.1
Chriſtus vt ſe pro nobis obtulerit. 76.1
Chriſtus ſi definito Dei conſilio eſt traditus, quomodo Iudæi illum occidentes peccauere, ibid.
Chriſtus qua ratione ſibi mortem inferri voluerit. 76.2
Chriſtus quæ nobis incognita eſſe voluerit, & quã ob cauſam. 34.2
in Chriſto quæ virtus præ alijs effloruerit. 22.2

Chriſti ſigna atque miracula qualia, ibid.
Chriſtus quæ ſigna frequenter, quæ verò rarò ederet.45.2
Chriſti ſigna in triplici differentia, ibid.
Chriſtus cur minora miracula in Galilæa, in Iudæa verò maiora ediderit.76.1
Chriſtus quo die mortuus ſit, quo verò reſurrexerit 59.1
Chriſti prima meſſis quæ fuerit 52.2
Chriſtum eſſe à dextris Dei, quid ſit.80.1
Chriſti regnum, vide *Regnum Chriſti.*
ante Chriſtum cur nemo Patrum in cœlum aſcendit 83.2
Chriſtus quare interdum matrem reprehenderit, obiurgaueritve.41.2
Chriſti frater quinam, ibid.
Chriſtus cur duodecim Apoſtolos creauerit, ac eum numerum per Iudam imminutum in integrum reſtitui curauerit.45.1
Chriſtus qua lingua fuerit vſus. 49.2
Chriſtus quomodò ingrediatur ad nos, & egrediatur.152.2
Chriſti humilitatis quod fuerit initium: qui ſupremus gradus exaltationis eiuſdem, ibid.
Chriſtus qua ratione Iudæorum Deus.88.1
Chriſtus quare Apoſtolos tam infimæ & abiectæ conditionis elegerit.105.1
Chriſti ſanctitatis & iuſtitiæ teſtimonia. 57.1
Chriſtus lapis reprobatus quādo factus ſit in caput anguli.114.2
Chriſtus Ieſus quàm verus ſit amicus noſter, ibid.
Chriſtus cur dicatur vnctus à Deo 118.2
Chriſti immenſus in nos amor.139.1
Chriſtum qui poſſidet, maximis affluit diuitijs. 151.2
Chriſtus qualem habuerit poteſtatem excellentiæ. 175.2
Chriſtus fideles ſuos à Pauli atroci perſecutione, qualiter liberauit. 190.2
Chriſtus fulmini quam ſimilis, ibid.
Chriſtus cur in mundum venerit.205.1
Chriſtus quare primùm à Galilæa inceperit prædicationem ſuam.212.1
in Chriſto qualis fuerit Spiritus ſancti plenitudo. ibid.2
Chriſti in homines qualia extiterint beneficia, ibid.
Chriſti in nos amorem quid maximè prodat.213.1
Chriſti ſignorum maximum quid fuerit.53.1
Chriſtus quomodo iudex viuorum & mortuorum 213.2
Chriſti erga Eccleſiam ſuam ex Gētibus collectam cura & ſolicitudo.236.2
Chriſti regni propagandi ratio quanta in ſolicitudine apud ſummum paſtorem, & Principes Chriſtianos eſſe debeat.257.1
Chriſtus Dominus non habuit regnum temporale: & licèt indirectum dominum haberet, eius nullus extitit hæres, ibid.
Chriſtus aſcendens in cœlum, nouam poteſtatem ſpiritualem Apoſtolis contulit 273.1
Chriſtus quæ dona in cœlum aſcenſurus hominibus dedit, ibid.2.
Chriſti benedictio quæ dona ſoleat afferre. 270.2
Chriſtus aſcendens in cœlum, non ſolùm Apoſtolis benedixit, amicorum more, ſed etiam Sacramentaliter, ibid.1
Chriſtus non contulit poteſtatem faciendi miracula omnibus.280.2
Chriſtus & Chriſtianus quid.281.2
ad Chriſti doctrinam audiendam, qui ſint aptiores.309.1
Chryſoſtomus quō ſenſu dixerit, Apoſtolos parem cum Chriſto poteſtatem accepiſſe.539.1
Claudius quamdiu imperauerit.392.2
Claudij quo anno fames ab Agabo prædicta contigerit.393.1
Claudij imperij ſupputatio.397.2
Clemens Pontificatum non detrectauit.400.1
Clemens accepit Pontificatum ſtatim poſt diuum Petrum, ibid.
Clemens qua ratione dicatur ſecundus, tertius, & quartus Pontifex poſt D. Petrum.401.2
Cletum & Linum creatos fuiſſe Epiſcopos à diuo Petro, vt ſibi opem ferrent.400.2
Cletus & Linus in canone Miſſæ præferuntur Clementi, & cur.402.1
Cœnaculum vnde dictum.37.2
Cœnaculum in quod Apoſtoli aſcenderunt, quid denotet, ibid. & 38.2
Cœnobitæ vnde dicti 121.1
Concionatoris proprium officium ex ſentētia Hieronymi.20.1
Concionatori Euangelico tria neceſſaria.20.1
Concionatores qualis tantum ſermo deceat.17.2
Concionatores qui reprehendendi, ibid.
Concionatores verbum Dei qui ambitioni auaritiæque ſubijciant, ſecundum Hieronymum, ibid.
Concionatoris Euangelici qualenam de ſeipſo debeat eſſe iudicium. 175.1
Concionatoris quod munus.236.2
Conciliorum mos in ſuffragiis ferendis. 44.1
Concilium Ieroſolymitanum, de quo Act.15. quando fuerit celebratum.387.1
Conciliorum canones qui ſpectēt ad ius diuinum, qui verò ad Eccleſiaſticum.484.2
ad Concilium legitimum tria requiruntur. 291.1
in Concilio illo ab Apoſtolis celebrato quæ iuris ſint diuini, quę humani, & canonici.298.2
in Concilio penes quos ſit autoritas.299.1
Concilio illi Apoſtolorum Ieroſolymitano adſtitiſſe Chriſtum, ibid.1
Concilij decreta vnde robur accipiant, ibid.
Conciliorum autor primarius quis. 300.1
in Concilijs quidquid definitur, non eſt iuris diuini, ibid.
Confirmationis Sacramenti ordinarius miniſter tātùm quis.169.1
Confirmandi poteſtas penes quos erat, abſente Epiſcopo. 170.1
Confirmandi poteſtas an propriè ſit Epiſcopi, an verò Romani Pontificis.171.1
Confirmationis Sacramentum ad plurima vtile, ibid.
Confirmationis Sacramenti autor atque inſtitutor 172.1
Confirmationis finis quis, ibid.
Confirmatio Sacramentum eſt nouæ legis, ibid.
Confirmatio cur maius Sacramentum Baptiſmo. 172.2
Confirmationis Sacramentum cur à Sanctis manuum impoſitio nominetur. 173.1
Confirmationis Sacramentum quando olim credentes ſuſcipiebant, ibid.
in Confirmationis Sacramētō primitiui fideles quę conſequebantur, ibid.
Confirmationis Sacramenti, quæ ſit materia. 174.1
Confirmationis Sacramenti forma quænam. 175.2
Confirmationis Sacramentum quando fuerit inſtitutum à Chriſto, ibid.

Confir-

Confirmationis Sacramentum quo loco nobis habendum.176.1
Conſcientia perturbata, res quam formidabilis, atque truculenta.149.1
Conſilia hominum contra Deum, qualia ſint. 213.2
Conuerſi ad Chriſtum vna cura.194.1
Conuerſionis veræ ſignum quodnam illud 197.1
Cornelij Centurionis encomium, 203.1
Cornelij Conſtans ac viua fides, vnde profecta. ibid.
Cornelij ex illa fide meritum. 203.2
Cornelium ante Baptiſmum credidiſſe, vnde Gregorius exponit, ibid.
Cornelium per opera ad fidem veniſſe, quo ſenſu Gregorius dixerit, ibid.
Cornelij huius opera ante baptiſmum mortua non fuiſſe oſtenditur.204.1
Cornelius hic quorum typus erat. 204.2
Cornelius antea iuſtus cur ad fidem, & baptiſmum vocatus, cùm ſine illis ſaluari potuiſſet, ibid.
Cornelij qualis viſio. 206 1
Cornelij bona opera quænam illa.206 2
Cornelium quare Deus per Petrum inſtruxerit, ibid.
Cornelij erga Angelum fides, & obedientia, ibid.
Cornelij qualis fides atque religio.210.1
Cornelius quibus proponatur ad exemplar, ibid.
Cornelius quomodo Petrum adorauerit, ibid.
Cornelij mira precandi aſſiduitas, 210.2
Cornelio nondum baptizato, quare Spiritus ſanctus affuiſſent, ibid.

D.

DAmaſi opera corrupta ab Anaſtaſio bibliopola 401.2
Damaſcus quæ, & qualis ciuitas, 315. 1. & 1094.1
Dauidis contra Goliath inclyta & glorioſa victoria deſcribit.19.2
Dauid ciuitas quæ.82.1
Dauid vbi ſepultus, ibid.
Dauidis ſedes quænam.82.2
Dauidis & Prophetarum quid proprium. 47.1
Dauid cur dicatur vir ſecundum cor Dei, cùm talia crimina commiſerit.248.2
Decalogi & aliarum legum diſcrimen.417.1
Decij Romani deuotio.351.1
Decimas pro quo olim miniſterio acciperent Sacerdotes.179.2
Deprecari quid, & obſecrare.90.2
Deus Moyſen an ipſe per ſe, an per Angelum dicatur ſit allocutus.3.2
Dei proprium quid ſit, 23.3
Deus quomodo olim loquebatur. 29.1
Deus cùm totius boni ſit autor, cur nobis quod boni facimus, adſcribat.13 1
Deus cùm coronat merita noſtra, quid coronat teſte Auguſtino, ibid.
Dei verbo quantum tribuendum, 17.2
Deus quæ ſibi ſoli nota eſſe voluerit, at nobis incognita, & quare 33.1
Deus quibus de cauſis hominem peccatorum morte punierit.48.1
Deus quo conſilio nec iuſtos digno præmio, nec iniuſtos debito ſupplicio nunc afficiat, ibi.
Deus quænam poſuerit in hominum poteſtate. 34.1
Deus à nobis pro bonis ſuis rogari cur velit, 40.2
Deus quanto honore ſanctos ſuos proſequatur. 49.1
Dei voluntas vnde à nobis cognoſcatur.57.1
Deus circa quæ adſit Eccleſiæ ſuæ, ibid.
Dei proprium ſolius quid.54.2
Deus ſi atteſtaretur mendacium, quid inde. 75 1
Dei in exaudiendo munificentia. 102.1
Deus in exaudiendo quid obſeruare ſoleat. 102.2
Deus quibus in rebus Apoſtolis aſſiſtebat, & quare. 103.2
Deo nihil occultum 288.2
Deus cur ſe nobis interdum ſubtrahat.229.2
Deum quæ nobis reddant propitium. 111.2
Deus cur per Apoſtolos rudes homines docere nos voluerit.115.2
Deus quomodo nos affingat ad ſuum beneplacitũ, 117.1
Deus cur olim Abelem, & Eliam igne, primitiuos vero fideles terræ motione exaudiſſe indicauerit. 120 1
Dei miſericordia qualis.132.1
Deus cur ſinat Euangelicas veritates in diſceptationem venire.147.1
Deum in manufactis templis habitare cur Scriptura aliquando aſſerat, aliquando negat. 160. 2
Deus propriè vbi ſit, ibid.
Dei potentia ac bonitas quanta ſit. 165.1
Deus quem modum obſeruet in conuerſione peccatoris.193.2
Dei cura & prouidentia ad quos maximè extendatur.198.1
Deus quod modis eſſet cum Chriſto, 212.1
Deo quid debeamus, ibid.
Dei regnum, vide *Regnum Dei.*
Deus quid in nobis operetur, ſecundum Apoſtolũ, 217.2
Dei in præſtandis promiſſis eximia fidelitas. 221.2
Diabolus & mundus quos perdere & affligere conentur.226.2
Diabolus inter quos maximè ſerat zizania.13.
Diaconi ſeptem cur tantùm creati in Eccleſiæ primordijs.141.2
ad Diaconorum electionem quæ requirantur. 142.1
Diaconi ſeptem ad quale miniſterium electi fuerint. 143 1
Diaconi officium quod ſit.144.1
Diaconi quæ partes iuxta Apoſtolum, 144.2
Diaconatum quanti fecerit Apoſtolus, ibid.
Dianæ ædiculas argenteas offerebant Epheſij. 331.1
Dianæ templi deſcriptio, ibid.
Dilectionem geminam, Dei & proximi, qui violant.117.2
Diſcendum quomodo vtiliter, 41 2
Diſcipuli per Iudæam & Samariam ſub perſecutione Stephani quare diſperſi.166.1
Diſcipuli Domini qui dicebantur olim. 290.1
Diſcipuli vbi primùm cognominati Chriſtiani. 217.2
Diuinæ virtuti qui putant ſe poſſe reſiſtere, quales illi.112.1
Diuina virtus atque miſericordia in quibus maximè eluceat.118.1.
Diuinæ prouidentiæ ac bonitatis quid proprium. 132.2
Doctores Catholici munus quod ſit.106.1

Doctoris officium quale, ex doctrina Chryſoſtomi 53.1
Doctores qui dicantur. 236.2
Doctrina Phariſæorum, & Philoſophorum quam vana & inefficax 23.1
Doctrinæ quæ vitę noſtrę vtilior. 13.2.
Doctrinæ hæreticorum ab illa Apoſtolorum multiplex diſcrimen. 84.2
Domus Iſrael quæ dicatur, ibid.
Donatiſtæ in qua olim Eccleſia gloriabantur, pag. 46.1
Donum linguarum alijs etiam præter Apoſtolos datum. 64.2
Donum linguarum cur modo non communicetur à Deo prædicantibus apud Indos, ibid.
Donum linguarum non ſufficit ad intelligentiam ſacræ Scripturæ. 66.1
Donum linguarum quare iam extinctum in Eccleſia, ibid.
Donum linguarum quatenus Apoſtolis datum. ibid.
cum Dono linguarum in die Pentecoſtes quid pręcipuè daretur credentibus. 174.1
Donum confirmationis in gratia, præter Apoſtolos nulli conceſſum. 98.1
Donum linguarum cur olim credentes acciperent teſte Auguſtino 74.1
Dorcas quid ſignificet. 299.2

E.

EBrij quantis malis ſubiaceant. 71.1
Ebrioſos olim qua pœna Apoſtoli plectebant. ibid.
Ebrius propriè quis ille ſit. 71.1.
Ebrietas quæ venialis, quæ vero grauis & mortifera ibid.
contra Ebrietatem, Salomonis inuectiua, ibid.
Eccleſiæ abuſus in electione præpoſitorum. pagin. 53.1
ad Eccleſiæ munera obeunda verè idonei deſcribũtur, ibid.
in Eccleſia manens quæ bona participet. 28.1
ab Eccleſia deſcendendi cauſæ quænam illæ ſint. ibid.
Eccleſiæ Rectorum vnde ſcandala proueniant. 52.1
Eccleſiarum vacãtium commendationes originem à quo ſumpſerint, ibid.
in Eccleſia naſcente, quæ cauſa tantæ fidei conſtantiæ, vitæque ſanctitatis. 90.1
Eccleſia Chriſti vnde tot ac tanta acceperit incrementa. 112.1
Eccleſia primitiua cur nihil proprium poſſidebat. 120.2
in Eccleſia primitiua martyrium beati Stephani fuiſſe dedicatum, contra Caietanum oſtenditur. 166.1
Eccleſiæ columnæ quænam. 222.2
Eccleſia primitiua poſt cœnam Euchariſtiæ communicare conſueuerat. 100.1
Effundere quid ſit. 72.1
Electio per Spiritum ſanctum quæ ſit. 24.1
Electio quæ per Spiritum ſanctum non fit, quæ ſit illa, ibid.
Eligendi ius quare olim populis conceſſum. pagin. 50.2
inter Eligentem Deum & hominem quod diſcrimẽ verſetur. 51.1
ab Eligendo in Apoſtolicum munus quænam virtutes requirantur, ibid.
Eligendus bonus Eccleſiæ paſtor ex quibus ſit. 52.1
in Electione quid ſpectandum. 52.2
Electionis quorundam factæ diuinitus percenſentur. 57.2
in Electione quod vitium cauendum, ibid.
Eleemoſyna quam vtilis. 101.2
Eleemoſyna quantam vim habeat. 202.2
Eloquentia vera perſonæ eloquentis debet congruere, iuxta Auguſtinum. 17.1
Eloquentiæ affectatæ ſtudium quid afferat incommodi. 18.1
Eloquentia pudicitior quales reddat Catholicæ fidei veritates. 19.1
Epiſcopus vnde nomen accepit. 52.1
Epiſcopi nomen magiſtratui tam ſacro, quam profano commune ponitur in Scriptura 53.1
Epiſcopi propriè qui ſint, ibid.
Epiſcoporum apud Iudæos munus quod erat. ibid.
Epiſcopi cur pauci ex autoritate Chryſoſtomi ſint ſalui. 52.1
Epiſcopi conſecrandi ritus olim qualis erat, pagin. 61.2
Epiſcopi nomine potius quam re & officio profeƒruntur. 141.1
Epiſcopi quæ curare debent, ibid.
Epiſcopi oculis deſignantur. 120.2
Epiſcopi proprium & germanum munus quod ſit. ibid.
Euangeliorum materia qualis. 8.1
Euangelij medulla & cortex quænam ſint 28.2
Euangelio nihil magis aduerſum, quam Sadducæorum hæreſis. 134.1
ad Euangelizandum quis tantùm idoneus, pagin. 195.2
Euchariſtiæ manducatio duplex. 95.1
Euchariſtiæ fractionis morem Latina Eccleſia quare non obſeruat 96.2
Euchariſtiæ quid proprium, ibid.
Euchariſtiæ omnis virtus & efficacia vnde emanet. 97.1
Euchariſtiæ menſa qua animi pręparatione obeunda, 99.2
Eunuchi illius Æthiopis ad Chriſtum vera conuerſio. 184.1
Eunuchus hic cur adoraturus in Ieruſalem venerit, ibid.
Eunuchi ardens in literas ſacras amor, ibid.
Eunuchus vnde meruerit, vt Philippus eum erudiret. 186.1
Eunucho Philippus Diaconus quid euangelizauerit, ibid.
Eunuchi huius quid in aquam deſcenſus, quidve eiuſdem ex aqua aſcenſus ſignificet. 188.1
Eunuchus vbi prædicauerit. 18.2
Exercitium edendi, bibendique quorum proprium. 95.2
Exemplorum vis maior, quam verborũ vnde proueniat, 13.2
Exitij noſtri fons vnde ſit. 88.2
Extaſis quid propriè, & vnde proficiſcatur, pagin. 103.2
Exemptiones Bernardus quas damnet. 124.1

F.

FIdei proprium quid ſit. 84.1
Fidei Catholicæ perpetua ſtabilitas. 93.1
Fides quam vim habeat. 115.2

Fides quæ tantùm ſufficiat ad baptiſmum. 188.1
Fides ianua baptiſmi, ibid.
Fides in Chriſtum explicita quando primum neceſſaria cœperit eſſe. 205.
Fides quid requirat. 231.1
Fidelibus primitiuis cur omnia communia, & vnde orta hęc communis vitæ ratio. 99.2
Fideles primitiui quomodo his donis communibus vtebantur, ibid.
Fideles primitiui, & Apoſtoli quales erant. 100.1
Fideles in fide retinere, non minus laborioſum, quã ad illam allicere: in quo vtroque Paulus laborabat. 375.1
Figuræ non omninò debet correſpondere veritas. 440.1
Filius Dei ad quid ad nos deſcenderit. 89.1
Finis ſignorum omnium, & Apoſtolicorum ſermonum quis ſit. 117.1
Franciſcani quot ſuperioribus ac præpoſitis pareant 123.1
Fratres noſtri, vel infirmi, minimè deſpiciendi. 215.1
Fructus vberrimus compunctionis quis. 85.1
Fructus perſecutionis qualis. 118.1
Fructus vnitatis & concordiæ. 12.1

G.

GAlilęi homines quales illi. 67.1
Gamalielis virtutes quales fuerint. 136. 2
Gamaliel an fidelis fuerit, & in Chriſtum crediderit, ibid.
Gaza quæ ciuitas. 184.2
Gaza cur nuncupata ſit deſerta, ibid.
Gazæ quæ vis Græcè & Latinè ſubijciatur, pagin. 185.1
Gaza quale nomen ſit, & quid illud ſignificet, ibid.
Gratiam Dei acceptam, quomodo in vacuum non recipiamus. 90.2
Gentes cur tam vanæ ſe Chriſto ſubiecerint, ibidem 1.
ex Gentibus qui Chriſto adhæſerint, qui minimè. 204.2
Gentes cur Deus olim ad Iudaiſmum minimè arctauerit. 221.1
Gentes nobiliori ſtatu & cõditione nunc ſub Chriſto mereri, quam olim ſub lege, ibid. 2
Gentium cum Iudæis æqualitatem Apoſtolus quã ſæpe & agnoſcat, & repetat. 222 2
Gentilium, & Iudæorum qui per Chriſti fidem explicitam ſalutem obtinuerint. 206.1
Generis humani propria natura deſignatur, pagin. 104.2
Gloria cuius propria. 235.1
de Gloriæ inani tentati, quo reſponſo Satanam repullabimus, ibid.
Gloriæ inanis cupidi quales ſint ex ſententia Chryſoſtomi, ibid.
Gloriæ inanis imperij pulchra deſcriptio ex Chryſoſtomo. 235.2
Gregorius Nazianzenus quanto arderet zelo ſalutis animarum. 141.1

H.

HÆreſi cuique proprium quid ſit. 8.2
Hæretici noſtri ſeculi vnde à fide tam grauiter aberrauerint. 42.1
Hæretici quam grauiter errant circa fidem, pagin. 92.2
Hæreticorum ingluuies, ſuperbia, & impudicitia, 93.1
Hæreticorum doctrina quam inconſtans. 93.1
Hæretici vero Scripturæ ſenſu cur deſtituantur. 94.1
Hæretici licet inter ſe diſſentiant, in quo tamen cõſentiant 112.2
Helena Tyri quæſtuaria Magi Simonis comes quo in honore habita 167.2
Helenæ Adiabenorum Reginæ in Iudæos beneficia. 219.2
Herodes, qui Petrum in vincula coniecit, quis ille. 224.2
Herodes Tetrarchæ, qui Ioannem decollauit, teterrimus interitus. 224.2
Herodis Aſcalonitæ filij. 225.1
Herodes quid denotet. 232.1
Herodis ſuperbia. 233. 2
Herodis regni, finiſque eius augurium, ibid.
Herodes hic quonam Dei iudicio à vermibus dilaceratus, animam profuderit. 234.1
Hieronymi modeſtia & humilitas. 185.2
Hieroſolyma typus Eccleſiæ. 28.1
Hieroſolyma quo tempore erat ager peregrinorum 50.2
Hieroſolymitæ quales illi. 70.2
Hiſtoria quid ſit. 1 1
Hiſtoria duplex, altera diuina, altera humana, ibidem.
Hiſtoriæ diuinæ ab humana multiplex diſcrimen, ibid.
Hiſtoriæ humanæ ſcribendi modus quilis. 2.2
Hiſtoriæ humanæ autoribus quantum ſit tribuendum. 1.1
Hiſtoriæ humanæ quænam fabuloſa contineant. 2 1
Hiſtoriæ humanæ meta ſtultitia, & ignorantia. ibid.
Hiſtoria humana homini quid præſtet. 2.2
Hiſtoriæ diuinæ primarius autor Deus ipſe. 1.1
Hiſtoriæ diuinæ vis quanta. 2 1
Hiſtoriæ diuinæ fides valde excellens, ibid.
Hiſtoria ſacra, & Canonica, quot & quanta cõmoda nobis afferat, ibid.
Hiſtoria diuina, ſiue Canonica cum Eccleſiaſtica componitur, ibid.
Hiſtoria Eccleſiaſtica quæ ſit, ibid.
Hiſtoria diuina ab Eccleſiaſtica, in quo differat. 2.2
Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ maior fides adhibenda, quã humanæ, ibid.
Hiſtoriæ Canonicæ copioſior fructus, quam Eccleſiaſticæ. 3.2
in Hiſtoriam Eccleſiaſticã Euſebij Cæſarienſis cenſuræ aliquot, ibid.
Hiſtoria diuina quibus de rebus pertractet. 1.2
Hiſtoriæ diuinæ vetuſtas & antiquitas ſignatur. 2.1
Hiſtoria ſacra in ſcribendo modum quem teneat, ibid.
Hiſtoriæ diuinæ quantum ſit tribuendum. 6.1
Hiſtoriæ diuinæ infallibilis veritas vnde ſumatur, ibid.
Hiſtoria apocrypha quæ ſit illa, & in quibus deficiat. 6. 2
Hiſtoriæ apocryphæ primarius autor quinam ille, ibid.
Hiſtoriæ quædam apocryphæ enarrantur, ibid.
Hiſtoriæ apocryphæ fructus quinam, ibid.
Hiſtoria Apoſtolorum à D. Luca edita, cur dignior

longè hiſtoria veteris Teſtamenti. 7.2
Hiſtorici munus quid ſit, & quid Græcè ſonet. 14.2
Hiſtoriæ quæ populo non proponendæ. 113.1
Homo Scripturis quid ſonet. 44.1
Homini quæ inferendę ſibi necis occaſio eſſe ſoleat 48.1
Hominis anima Deo quam chara. 73.2
Homines ſine literis qui. 115.1
Honorij Tertij de vſu ſortium in electione decretũ 56.1
Horæ tertiæ myſterium. 72.1
Hoſtes noſtri cum nos oppugnant, quibus armis expugnandi. 128.2
Hypocriſis quantam perniciem adferat. 167.2

I.

IAcobus Zebedæi quibus prædicauerit, & eius acta, atque virtutes. 38.2
Iacobi Minoris geſta, & eius mors qualis. 39.1
Iacobus Minor quando, & quare creatus Ieroſolymorum Epiſcopus. 166.1.2
Iacobus quando occiſus fuerit. 226 2
Iacobus morti proximus paralyticum ſanat. 227.1
Iacobus vbi martyrio coronatus, ibid.
Iacobus Apoſtolorum primus pro Chriſto ſanguinem fudit. 226 2
Iacobus frater Domini in Ieroſolymitano Concilio poſt Petrum, Paulum, & Barnabam, ſuam ſententiam protulit, illamq; confirmauit teſtimonijs Scripturæ 294.1
Iaddo Hebræorum Pontifici quãtum honorem detulerit Alexander Macedo. 210.1
Iſaac Chriſti typus: idem quid ſonet. 151.1
Ieſus quale nomen ſit 22.2
Ieſu nomen medicus & medicina animarum noſtrarum, ibid.
Ieſ[illegible]m ſit æternus, vt dicatur menſurari, & initium operandi, docendique haberi, ibid.
Ieſus qualis nobis ad ſalutem adiutor, ibid. & 23.1
Ieſu nomen duo comprehendit. 75.1
Ieſus cur dictus Nazarenus, ibid. & 212.1
Ieſum quomodo affixerint perfidi Iudæi. 77.2
Ieſum ſtare à dextris Dei, quid ſit. 161.1
Ieſus tria præſtat, ibid. 2
Idiotæ qui propriè. 115.2
Ignis ingenium. 120 1
Impiorum quid proprium. 232.2
Ioannis Euangelium, & libri Actuum Apoſtolorum vbinam inuenta fuerint, teſte Epiphanio. 10.1
Ioannes Euangeliſta viam Domini vti præparare debebat. 30.1
Ioannis Euangeliſtæ acta atque virtutes quæ fuerint. 38.1
de Ioanne præcurſore cur plura quam de Virgine Deipara ſcripſerint Euangeliſtæ. 41.1
Indi ciuiles & politici erant, vt conſtat ex eorum moribus. 262.1
Indis bellum illatum, duplici titulo iniuſtum, ibid.
Indis cædes & tyrannides illatæ ſunt contra mẽtem Regem Hiſpaniæ, & ſummi Pontificis. 264.1
Indos ad verbum Dei audiendum compelli minimè poſſe. 256.1
in Indorum dominio licet nullus iuſtus titulus appareat in initio: tamen non deeſt iuſta ratio legitimæ poſſeſſionis. 260.1
in Indorum occupatione quæ bona de malis Deus eruerit. 264.2
Indis illati belli ab Hiſpanis tituli, ibid 1
Indoctorum hominum quid proprium, teſte Hieronymo. 18.2
Ioel Propheta vbi prophetauerit, & quando. 72 1
Inopes & mendici qui eleemoſyna ſint indigni. 102.2
Ignorantia quare eſt à nobis fugienda. 209.1
ex Ignorantia qui non peccent. 100.2
Ionas à ceto vomitus in aridam Chriſti reſurgentis typus 115.1
Ioſeph quid ſignificet. 127.1
Ioſeph filius Iacob in quibus delineauerit Chriſtũ, 153.1
Ioſeph quos genuerit filios in Ægypto. 154.1
Iudas Apoſtolus vbi prædicauerit, & quo loco interfectus 39.1
Iudam proditorem liberè peccaſſe, multis oſtenditur. 46 2
Iudæ cur tantum crimen patrare permiſſum, pagin. 47.2
Iudas quomodo erat Apoſtolus, ibid.
Iudam proditorem qui dicantur imitari. 48.1
Iudam quæ res ad ſuſpendium adegerit 48. 2
Iudas à quo ſuſpenſus, & quare. 49.1
Iudas Chriſti proditor in quot maledicta incurrerit infelix. 50.1
Iudas proditor, quorum typum ſe præſtiterit, pag. 50.2
Iudas qualis dux erat 70.1
Iudas Galilæus quis ille, & quæ eius doctrina. 137.2
in Iuda proditore peccator quàm aptè repræſentetur. 50.2
Iudæi à Domino cur derelicti. 28.1
Iudæi regnum Dei quale per Meſſiam reſtituendũ expectabant. 32.1
ex Iudæis olim quinam in Chriſtum crediderint. 35.2. & 204.2
Iudæi atque Samaritę quamdiu vixerint. 36.1
Iudæis die Sabbati quantum à Ieruſalem recedendi facultas concedebatur. 37.1
Iudæi olim quare diſperſi fuerint 64 2
Iudæi Chriſtum cur appellabant Samaritanum. 67.1
Iudæi quare dicti Iſraelitæ. 74.2
Iudæi in quo Ethnicis deteriores. 87.2
Iudæorum ad fidem Chriſti conuerſio cur tam difficilis. 90.1
Iudæi quare Chriſtum tradiderint crucifigendum. 106. 2
Iudæi quando Ieſum negauerint. 107.1
Iudæorum in Chriſtum immanitas inaudita, ibidem.
Iudæorum plebs quorum hortatu in necem Chriſti conſpirauerit. 108.1
Iudæorum Principes Chriſtum cur agnoſcere noluerint, ibid. 2
Iudæorum aduerſus Apoſtolos ingratitudo. 112.2
Iudæorum mira peruerſitas & inuidia. 116.1
Iudæi quid peccauerint Chriſtum occidendo, cùm eo ipſo Dei conſilium & beneplacitum impleuerint. 119.1
Iudæorum in Chriſtum impotentia, & inſcitia. 134.2
Iudæorum ingratus animus in Deum. 136.1
Iudæorum, qui cum Stephano diſputarunt, obſtinatio. 148.2
Iudæorum dura ceruix, quid. 160 1
Iudæos cordibus, & auribus incircumciſos, cur vocet Stephanus. 160.2
Iudæi quare proditores & homicidæ Chriſti ab Stephano dicantur, ibid.

Iudæi Stephanum lapidantes, quare continuerint aures ſuas.162.1
Iudæi Stephanum lapidaturi veſtimenta cur ſua ad pedes Sauli depoſuerint,ibid.
Iudæi Stephanum lapidantes an veniam à Deo ſint conſecuti.164 1
Iudæorum mos ſepeliendi qualis 201.1
Iudæorum populus quam rudis olim.208.1
Iudæi qua lege quaſdam gentes poterant ad Iudaiſmum admittere. 208.2
Iudæi mundorum etiam animalium ſanguine veſci non poterant,ibid.
Iudæi ſe ſolos per Chriſtum fore ſaluandos putauere rudes. 211.2
Iudæorum inuidia de ſalute Gentilium,ibid.
Iudæorum Petrum arguentium imperitia.215.1
Iudæorum animis de Gentibus quæ opinio inſederit,ibid.
cùm Iudæis quatenus ſe geſſerit diuina ſapientia. 220.1
Iudæis quęnam olim priuilegia conceſſa, Gentibus verò ad Iudaiſmum traductis denegata, ibid.
tam Iudæos, quam Gentiles conuerſos pluribus à Deo donis ornari,quam æquum fuerit, ibid.2
Iudæi Circuncíſionem inutilem poſt Chriſti fidem adhuc admittentes, quàm pertinaces & proterui perſtiterint.221.2
Iudæi Gentibus quantopere aduerſarentur. 223.1
Iudæi olim quantum cæteris gentibus antecellerēt, teſte Paulo.223.2
Iudæa vnde dicatur. 67.2
Iudaici populi infamia quamdiu permanſura, pag. 110.2
Iudæa quando primum Romanis parere inceperit. 137.2
Iudæi vehementer Petri necem expectabant, & cur. 229.1
Iudæi cur permitterent Gentiles eſſe in eorum Synagogis.252.2
Iudæorum ſcelus & inuidia: eorumque perfidiam qua ratione Paulus conuincat.259.2
Iudæis ſæpè comminatur Dominus in alterum populum beneficia collaturum.244.2
Iudæi concitādo mulieres aduerſus Apoſtolos, quæ minitati ſunt.253.1
Iudæi, quibus Paulus vinctus Romæ prædicauit, quales.371.1
Iudæorum obſtinatio à Domino prædicta 372. 1
Iudæis Euangelio non credentibus, cur Gentibus fuerit prædicatum,ibid.
à Iudæis quę ciuitates Dei mandato erant excidendæ 261.2
Iudæi quo iure terram promiſſionis ſibi compararuere.260.2
Iudæi quando veſtimenta ſolebant diſcindere. 367.2
Iudæorum comparatione derelictæ ſunt Gentes, licèt ſint deſtitutæ à Deo communi auxilio, ibidem.
Iudæi cur Apoſtolis eſſent offenſi 269.1
Iudæorum in Paulum inuidia.268.
Iudæi edicto Claudij Vrbe pulſi duplici de cauſa. 321 2
Iudæorum apud nouum Proconſulem contra Paulum conatus.323.1
Iudæorum conatus ad pellendos dæmones per exorciſmos Salomonis,cur inefficax. 328.1
Iudicij diei curioſa inquiſitio quid pariat. 34.1
Iudicium Chriſti quale Apoſtoli ſępius inculcabāt. 213.2
Iudicium ære redimere, cautum erat apud Romanos.355.1
Iugum quid denotet.160.1
Iuliani apoſtatæ in Chriſtianos æmulatio.329.1
Iuriſdictio omnis Eccleſiaſtica à Petro, & ſuis ſucceſſoribus prodit.444.1
Iuriſdictio commiſſaria quo ab ordinaria differat. 446.2
circa Iuriſdictionem errores aliqui.453.1
Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ neceſſitas.452. 2
Iuriſdictionem à Petro manaſſe in alios Apoſtolos, vnde conſtet.441.1
Iuriſdictionis natura inueſtigatur.495.2.& quomodo dicatur opus totius Trinitatis. 499.2
Iuriſdictionem iniungere quid ſit. 499.1
Iuriſdictionis & conſecrationis miniſtri quibus differant.499.2
Iuriſdictio confertur per viam iniunctionis,nō verò conſecrationis.501.1
ſi Iuriſdictio vi conſecrationis, & non ex iniunctione deriuaretur, omnes acciperent vniuerſalem iuriſdictionem in omnes.512.1
Iuriſdictio interdum ante conſecrationem dari conſueuit,interdum poſt illam.514.1
Iuriſdictio Eccleſiaſtica in ſuo fonte & origine ſupernaturalis eſt 516.2
Iuriſdictionem diſtinguere ab aſſignatione materię ſeu ſubditorum,figmentum eſt.519.2.
an Iuriſdictio ſit iuris diuini,expenditur.521.2
Iuſtus quæ vox.54.1
Iuſtorum miſeria, & afflictiones in hac vita. 109.2
Iuſtus quem denotet more Scripturæ. 209.2

L.

Laudati ab hominibus, quid agere teneamur. 255.1
Laudandi quatenus viri ſancti.103 2
Lectio librorum hæreticorum, cur non permiſſa. 7.1
in Lectione hiſtoriarum Eccleſiaſticarum quid obſeruandum. 15.1
Legentes Religioſi Scripturas, quid aſſequantur. 186.1
Legis nouæ & antiquæ multiplex diſcrimen.65.1
Libri antiquorum Patrum, qua cautione legendi. 6.2
in Libris apocryphis ſi quæ veritates continentur, quæ illæ ſint.7.1
Libri ſacri quinam olim Hebrææ iuuentuti fuerint interdicti,& quare. 8.1
Liber Actuum Apoſtolorum quam vtilis. 8.2
Libri apocryphi quinam inter alios ab Eccleſia reprobati.10.1
Libri Actuum Apoſtolorum qualis ſit inſcriptio. 12.1
Liber Actuum Apoſtolorum cur ſic inſcriptus,ibid.
qui Libri ſacri, & Canonici apud hæreticos exulēt, 93.1
Libertini qui fuerint.148.1
Libertinorum qualis conditio,ibid.
Libya, quæ eſt circa Cyrenen,quænam illa.68.1
Linguæ diſpertitæ quomodo apparuerint tanquam ignis,& quibus.62.1
Linguæ igneæ cur inſiderent capiti ſingulorum Apoſtolorum in die ſancto Pētecoſtes,teſte Ammonio.62.2
Linguæ proprietates plurimæ explicantur myſterio Spiritus ſancti ſeruientes.63.1
Linguæ quanta mala, iuxta Iacobi ſenſum, ibidem 2

Quot apparuerit Apoſtolis diſpertitæ linguæ. 64.2
Linguarum dono qui hodie abutantur, qui verò bene,& ſalubriter, ibid.
à Lingua quæ dimanent.179.2
Lucas quare Pauli acta nõ omnia retulerit, nec martyrium eius.14.2
Lucretia Romana quare ſibi mortem conſciuerit teſte Auguſtino.48.1
Lutherani dogmatis quæ occaſio.58.1
Lutheri impudentiſſima vox.94.1
Lutherani quonam modo permaneant vſq; adhuc infelices.138.2
Lydda,& Saron quid.100.1
hæc nomina Lucius Cyrenenſis, Manahen, Collactaneus quid ſignificent.236.2

M.

MAgiſtratus Templi apud Iudæos olim munus quod erat.
Magiſtratibus quomodo parendum.135.1
Magorum ſeu incantatorum proprium quid.107.1
Magi olim apud Perſas quales dicebantur. 168.2
Magi modo qui dicantur.ibid.
Magnalia Dei quænam.69.1
Magnes quid.62.1
Manichæi librum Apoſtolicorum Actuum quare non receperint.9.1
Manuum impoſitionis in ſacris literis multiplex vſus.172 1
Manuum impoſitio quid olim denotabat.194.2
Manzeres quinam.220.1
Mariæ Deiparæ prærogatiuæ maximæ 41.1
de Maria Virgine, cur nobis tam pauca Scriptura tradiderit.40.2
Mariæ Virgini quæ Chriſti priuilegia conueniunt, ibid.
Maria Virgo,quam patiens,ac mitis. 41.2
Mariæ Virginis in cœlo quæ ſint partes,ibid.
Maria quid ſonet,ibid.
Maria Virgo cur mundi domina , & Regina fuerit effecta,ibid.
Mariæ Virginis patrocinium apud Deum quàm enixè nobis ambiendum. 42.1
Mariam Virginem vnde probari poſſit aſtitiſſe vna cum Apoſtolis ſancto Pentecoſtes myſterio. 60.2
Mariæ Virgini de Chriſto quæ fuerint reuelata. 82.2
Matthæi geſta,& eius mors vbi contigerit. 39.1
Matthæus quando ſcripſerit 90 1
Matthæi Apoſtoli mirus amor pudicitiæ.93.1
Marci Euangelium vbi cõſcriptum,& approbatum. 231.1
Marcus quando Alexandriæ ſederit, & quãdo mortuus,ibid.
Matthiæ acta,& eius mors.39.1
Matthiæ electio in Apoſtolatum, quo tempore contigerit.42.1
Matthias quid interpretetur.58.1
Matthiam cur ſorte Apoſtoli elegerint.58.1
Martyr quid habere debeat.147.1
Martyrij præmium quantum,ibid.
in Martyrio qua ratione quis conſtans,& fortis eſſe poſſit,ibid.
Media prouincia vnde ſic dicta. 67.2
Menſa in Scripturis altare etiam ſignificat.143.1
Merces cui propriè debeantur.181. 2
Meſopotamia vbi ſita.150.2
Militum Chriſti quæ ſint inſignia. 147 1
Miniſter Euangelicus qualis eſſe debeat.142.1
Miniſtri Chriſti præcipui quinam.213.1
Miracula modo cur fiant pauciora. 96. 2
Miracula ſibi attribui horrent ſancti,& cur ita, pag. 106.2
Miraculorum gloria cui ſoli tribuenda.104.2
Miſericordia duplex quænam illa ſit.37.1
Miſericordię in templo Dei conſecutione qui ſe exhibeant dignos 102.1
ad Miſſæ ſacrificium quid requiratur.238.1
Miſſio in diuinis nullam arguit inæqualitatem. 165 2
Mithridates Rex Ponti quot linguis ius reddere cõſueuerat.67 1
Montanus quare ſimoniacus.180.1
Mortem quo conſilio Deus terribilem effecerit.34.1
Mors cur tam horribilis. 48.2
Moyſes quo tempore floruerit.1 2
Moyſes vnde legem,quam ſcripſit, accepit.92 1
Moyſes Abbas quanam occaſione eremiticam vitã inſtituerit 53.2
Mulieres olim apud Æthiopes imperabant 185.1
Mulierum ſummum decus atq; ornamẽtum, quod ſit 201.1
Mundus ante Chriſti aduẽtum quomodo fuerit fide & gratia deſtitutus.205.2

N.

NAzareth quid ſignificet.75 1
Neophytus quis ſit.52.1
Nicolaus aduena Antiochenus quis ille.143.1
Nicolaus quare vltimum locum inter Diaconos ſortitus fuerit.143.2
de Nicolao Antiocheno quid Theodoritus teſtatũ reliquerit,ibid.
Nicolai Diaconi qualis ſit vitæ ſanctimonia , ibidem.
Nobilitas carnis quæ parere ſoleat. 196.1
Nouatus hæreticus cur fidem in perſecutione peierauerit.205.2
Numerorum pluralis,& ſingularis, quam frequens tranſmutatio in Scriptura.208.2

O.

OBitus iuſti quam felix.49 1
Oratio quæ impetret a Deo hominibus impoſſibilia.39.2.
Oratio quid,eiuſque admirabilis vis,& efficacia.40. 1 & 98.1
ad Orationis culmen quibus gradibus nobis adeũdum.101.2
quorum Oratio Deo grata,& accepta ſit. 118. 2
Oratio iuſti aſſidua quam efficax,228.1
ad Oratoriæ artis quinam ſoleant ornamenta congerere 17 2
Orationem qualem reddat anxius cultus verborũ, teſte Quintiliano.18 1
Ordo diuinæ prouidentiæ quis ſit. 85 2
Orientalium & Occidentalium pronuntiationes propriæ.65.1
Ouilia Chriſti duo.205.2

P.

PAmphylia vbi ſita ſit 68 1
Panis fractio quid in ſcriptura ſit. 95.2
Panis more Hebræo omne alimentum ſignificat. 97. 1

Papam ordo corripiendi fratrem peccantem non comprehendit.580.1
ad Papam, qua frater noſter eſt, ſe extendere poteſt externa correptio.ib.
Papæ peccatum Synodo vniuerſali denunciari non poteſt.580.2
Papæ accuſato & reprehenſo quando vti liceat ſua autoritate.585.1
ad Papæ depoſitionem quando liceat procedere. ibidem
an Papam liceat redarguere.586.1
ſi Papa nolit Concilio ſubijci, non tenetur. pag. 583.1
Papa poteſt in ſeipſum quatenùs paſtor in ouem ferre ſententiam.ibid.
Parthorum virtus & ingenium. 67.2
Parthiæ terræ deſcriptio 64.2
Paſtoris boni quæ ſint partes.41.1 & 138.2
Paſtor Romanus in electionibus faciendis quorum conſilio & ope vtatur.45.1
Paſtoribus Chriſti quæ documenta obſeruanda. 58.1
Paſtoris boni virtus quanta.133.2
Paſtor deſerens gregem, qualis, teſte Propheta. ibid.
Salutem Eccleſiæ in ſummi Paſtoris dignitate pendere vnde concludat Hieronymus.168.1
Summi Eccleſiæ Paſtoris prima, & maxima cura qualis eſſe debeat.177.2
Paſtores Romani hæreſibus mox inſurgentibus vt debeant occurrere.ib.
Paſtoris Romani authoritas, & poteſtas quanta. 122.1
Paſſionis Dominicæ quanta virtus 85.2
Quæ ſit gratia eorum, qui propter Chriſtum patiuntur. 139.1
Eius,qui pro Chriſto patitur,oculi quę ſpectare debeant.162.1
Chriſtiani vt pati debeant. 226.2
Pati pro Chriſto quàm laudabile.ibi.
Plato in Siculis quid minimè probauerit. pag. 95.2
Patriarchæ duodecim vbi ſepulti.154 2
Ad beatam Patriam pergenti qua ſit incedendum via.89.1
Paulus cur inter cæteros Apoſtolos maiores pertulerit labores 15.2
Pauli ad Fidem conuerſio in quod tempus inciderit. ibidem
à Pauli conuerſione vſque ad eius feliciſſimum obitum quot anni fluxerint.ibi.
Paulus quo idiomate magis polleret.62.1
Pauli Apoſtoli induſtria,in quo maximè elaborarit. 163.1
Pauli Apoſtoli Euangelium enuntiantis quæ merces.179.1
vnius Pauli Apoſtoli conuerſionē Eccleſia cur quotannis celebret.189.1
Pauli conuerſio in quo die acciderit.225.2
Paulus quantus olim Eccleſiæ perſecutor. pag. 189.2
de Pauli epiſtolis quàm præclarè ſentiendum. 190.1
Pauli peregrinatio Eccleſiæ quàm vtilis. ibid.
Paulo Chriſtus cur in via apparuerit,& non alibi,ex ſententia Chryſoſtomi.ibi.2
Chriſti lumen cęleſte Paulum ambiens, quanta virtute polleret. 191.1
Pauli Comites quare non circumfulſerit hæc lux. ibid
Paulus à Deo primùm vocatus, cur viſum amiſerit. 193.1
Pauli,qua percuſſus fuit cæcitas,an ſecundùm naturam,an ſuper illam fuerit,nec ne. ibidem
Pauli qualis raptus extiterit in tertium cœlum. 193.2
Pauli raptus quandò contigerit.ibid.
ad Paulum cur miſſus Ananias 194.1
Paulus pergens Damaſcum vbi hoſpitio receptus. 194.1
Paulus quàm verè fuerit vas electum 195.1
Paulus quàlis Euangelij tuba, & tubicen Chriſti. ibidem
Paulus cur prius Gentibus, quàm Iudæis Chriſtum propoſuerit.ib.
Paulus in tribulationibus quare gloriabatur. ibidem
Paulus à quo didicit ſuum Euangelium.196.1
Paulus quot dies fuerit commoratus Damaſci cum diſcipulis.ibid.
Pauli zelus quàm ardens, ipſiuſque contemptus quantus.197.1 & 222.1
Paulo quando molitæ ſunt inſidiæ, & quomodo illæ patefactæ.198.1
Pauli inſignis modeſtia.198 2
Paulus vbi natus,atq; educatus. 199 2
Paulus Tarſenſis cur ciuis Romanus.ibidem
Pauli epiſtola ad Romanos quid intueatur.222.1
Paulus quomodo doctor Gentium in fide, & virtute.ibid.
Pauli pietas in fratres fideles. 226.1
Paulus vltimus vocatione,dignitate primus.237.1
Paulus quo die fuerit ordinatus.238.1
Vide etiam verbum, *Saulus*.
Pauperum cura quibus committenda. 213.2
Quomodo cum eo agatur,qui impunis peccat.pag. 48.2
Peccatum cui tantùm noceat. 11.1
Peccata cur Deus permittat.53.1
ſub Peccatorum,ſeu iniquorum nomine in Scripturis qui intelligantur.77 1
Peccator qua re opus habeat, ne iterum indureſcat in peccato.117.1
Quales,qui peccata non agnoſcunt ſua.85.1
Pecuda Hebræis quid.50.1
Perſeuerantia in religione quas pariat vtilitates. 36.2
Perſeuerantiam in omni recto officio cur Deus exigat à nobis.39.1
Perſeuerantię in oratione vtilitas.40.1
Perſecutio quem fructum afferat.190.1
Perſecutionis acerbitas poſt Stephani cædem deſcribitur 160.1
Perſecutio hæc quo die Ieroſolymis in Chriſtianos erupérit.166.1
Perſecutio illa in Chriſti fideles ſub Stephano quem fructum pepererit.166.2
Petrus quid ſonet, & eius actus qui fuerint. pag. 382.2
Petri magnanimitas & conſtantia.70.2. 83.1
Petrus ad populum verba faciens cur ſtaret. ibid.
Petri ſapientia,ac modeſtia. 101.1
Petri primæ concionis ſcopus, & qualis fructus. 70.1.85.1
Petri charitas eximia.101.1
Petri ſapientia.108.1.113.2
Petri ſola vmbra curantis infirmos, ſigni maieſtas, atq; amplitudo.132.2
Petri humanitas & obedientia. 65.1
Petrus Cornelium quibus Chriſti myſteriis imbuit. 211 2
Petri purgatio apud Iudæos in Baptiſmo Cornelij,

& aliorum Gentilium.215.2
Petrus quo tempore ab Herode miſſus fuerit in carcerem.225.2
Petrus in diebus Azymorum cur captus.229.2
Petri conſtantia & fiducia in Deo.228.1
Petrus quo veſtimenti genere vteretur.229.1
Petrus ab Angelo cur iuſſus vt ſequeretur ſe. pag. 229.2
Petrus è vinculis ereptus quò petijt Chriſtum diuulgaturus.230.1
Petri vincula quid myſticè ſignificent. 232.1
Petrus quoties per Angelum à carcere fuerit ereptus 232.2
Philippus Apoſtolus vbi ſepultus.4.2
Philippus vbi prædicauerit, & quod eius mortis genus.39 1
Philoſophorum proprium quid ſit. 13.1
Phœnicia regio vnde ſic dicta. 217.2
Phrygia duplex, maior, & minor.68.1
Pœnitentia poſt lapſum vnica vitæ ianua.85.1
Pœnitentiæ varia impedimenta. 105.2
Poſitiuum pro comparatiuo Hebræis familiare. 21.1
Porticus Salomonis quænam illa. 104.1
Poteſtas edendi miracula quid ſit. 106.1
Pœnitentia omnibus Sacramentis quid conferat. ibid.
Populis tyrannide oppreſſis quid conſilij capiendũ. 233.2
Porta templi Specioſa cur ſic dicta.181.1
Præcurſoris quanta humilitas. 105.2
Præceptum præmittendi confeſſionem ante Euchariſtiæ perceptionem, vnde. 97.1
Prædicare futura cuius ſit proprium.219.2
Præuaricari quid ſit.55.1
Presbyterium quid, teſte B. Ignatio. 141.2
Presbyteris quatenùs liceat chriſmate vngere baptizatos.169.1
Primipilus quid.203.1
Promiſſio Meſſiæ à Deo Dauidi cur facta cum iuramento.83.2
Promiſſiones Dei quænam ſint. ibid.
Promiſſio rerum temporalium ad Nouum Teſtamentum minimè pertinet, ſicut olim ad Vetus. 33.1
Prophetæ propriè qui ſint.71.2
Prophetæ futuram Gentium conuerſionem quàm apertè prædixerint. 121.2
Prophetica præcepta quatenùs implenda.51.1
Proſelyti, & Cretes qui erant.68.2
Prodigia & ſigna quid ſint propriè. 76.1
Prouidere quid ſit.82.2
Proximo ſuccurrere quot modis valeamus.103.1
Pueri ad regimen maiorum quàm inepti.51.2

Q.

QVinquageſimus in Scriptura quid denotet. 60.2
Quadragenarius numerus quot partibus cõſtet. ibi.

R.

REgnum Dei quod.25.2
Regnum Dei quale. 26.1
Regnum Dei duplex, externum vnum, internum alterum. ibidem
ad Regnum Dei qua via perueniatur. ibidem
Regnum Dei ſine ſummo Chriſti Paſtore Romano Pontifice ſtare non poteſt. 82. 2
Regni Chriſti exordium vnde. 81.2
Chriſtus Rex regni Dei quomodo regnet. 26.1
Regnum Chriſti cum regno mundano quam ſimilitudinem gerat. 213.2
Regis impientiſſimi proprium quid ſit.217.2
Regula interpretandi Prophetas à D. Petro tradita quę illa ſit.83 1
Religioſæ vitæ perfectio in quo conſiſtat. 121.1
Religioſi olim, & monachi quorum obedientiam profiterentur.120.2
Religioſos ſub Epiſcopi obedientia viuere an expediat, necne. ibid.
Religioſi quænam charitatis officia proximis impendant.123.2
Religioſi quæ habent priuilegia, & exemptiones vndenam acceperint. ibidem
Religioſi quem olim vbiq; in Eccleſia locum ſortirentur, teſte Dionyſio Areopagita. ibidem
Religioſi ab obediẽtia Epiſcoporum quatenùs ſint exempti. ibid.
Religio, vt aliqua confirmet, tria continere debet. 125.1
Religio Chriſtiana quàm ſolidis teſtimonijs innitatur.209.1
Reſurrectionis Chriſti veritas cur tot tantiſque argumentis confirmari debuerit.25.1
poſt Reſurrectionem cur Chriſtus corporis ſui claritatem patefacere noluerit. ibidem
poſt Reſurrectionem Chriſtus per dies quadraginta diſcipulis apparuerit, & cur non perpetuo ſilio id fecerit. ibid.
Reſurrectio Chriſti quare in tertio die. 31.2
Reſurrectio Chriſti cur in diem iudicij vſque non fuerit dilata.79. 2
Rituum aduerſitas quàm mala, ac vitioſa. 96.2

S.

SAcerdotes olim & Leuitæ quatenùs per legem nihil poſſidebant.127.1
Summum olim Sacerdotem in Rationali veſte, & ſuperhumerali nomina duodecim tribuum deſcripta geſtare, myſticè, quid ſignificet.43.2
Sadducæi quinam illi, & quod eorum dogma. pag. 112.1
Sancti in cœlo quo pacto à Deo exaudiantur. pag. 97.1
Satanæ artes, atq; conatus in quid maximè incumbant.140.1
Saulus neci Stephani conſentiens quare dicatur. 164 1
Saulus cur Stephanum lapidantium veſtimenta ſeruaret. ibidem
Saulus quomodo Eccleſiam deuaſtaret.166.2
Saulum Chriſtus vt mutauerit in alium.191.2
Saul Hebræis quid ſonet.189. 2
Serui Dei in tribulatione poſiti quid agere debeant. 119.2
Seueriani hæretici vnde dicti.9
Scripturas ſacras abſq; duce & præceptore tractantes quales illi.91.2
Sanctorũ inter ſe diſputationes de Fide & Scriptura quomodo ſint accipiendæ.92.2
Scripturæ ſenſus Catholicus & verus tantùm quis. 94.1
Scripturæ ſenſus, quem hæretici affingunt, qualis ille. ibid.
Scripturæ nobis cur traditæ. 213.1
in Signum edente quid requiratur.107.1
Signa Chriſti Scribæ & Phariſæi quare obſcurare nitebantur.118.2

Signa per Chriſtum quomodo fecerit Deus Pater. 76.1
Simon Magus quis fuerit.167.1
Simon Magus vbi natus,& quando. 171.2
Idem quanta veneratione olim habitus à Romanis,teſte Iuſtino ibid.
Simon cur ſtans voluit nominari.ibi.
Quanta idem efficere ſe poſſe iactaret, autore beato Clemente.ibi.
Simon abſurdum commentum de puero necato. 165.1
Simonis huius miracula qualia fuerint. ibid.
Simon quo animo ad Baptiſmum acceſſerit.ibidem
Simonem Magum cur Petrus non punierit, perinde atq; Ananiam & Sapphiram. 177.1
Simon Magus an à Petro excommunicatus ob ſimoniam.ibid.
Simon Magus quo animo pœnitentiam ab Apoſtolis flagitauerit.183.1
Simonis Magi durities,& obſtinatio. ibidem
Simonis Magi in Simonem Petrum conuicia. pag. 183.2
Eiuſdem inſolentiſſima iactantia, & ſuperbia. ibid.
Simonis perfidi huiuſce quàm infelix mors. ibidem
Simon Apoſtolus Zelotes cur dictus.32.1
Simon Apoſtolus vbi prædicauerit, & ipſius necis locus aſſignatur 39.1
Simoniaci pœna quàm grauis.177.2
Simoniæ vitium,& nomen vnde, & quid illud ſit. 177.2
Simonia quàm graue peccatum.ibid.
Simoniam Patres quibus explicent nominibus. ibidem
Simoniæ vitium ſodomiæ vitio infando quare finitimum 178.1
Simoniaci vnde dicantur. 178.2
citra Simoniam quæ vendi nequeunt, citra Canones quæ illa ſint.181.1
Siniſter locus honorabilior olim habebatur, quàm dextræ.80.1
Somnia quædam ſint obſeruanda. 71.1
Sonus de cœlo factus in die Pentecoſtes qualis. 61.2
Sors vnde dicatur,& quid,& quotuplex.55.2
Sortes vnde ortum habeant. 56.1
Sors cur è cœlo veniſſe dicatur in Matthiæ electione. 57.2
Sortes dare quid 57.1
Sortiri animam bonam apud Salomonem quid. ibidem
Spes veniæ quibus ſublata ſit.109.1
Spiritus ſanctus quare paucorum eſſe dicatur. pag. 30.1
Spiritus ſancti virtus quanta.34.2.& 139.1
Spiritus ſanctus cur niſi poſt impletos dies Pentecoſtes venerit in Apoſtolos.58.2
Spiritus ſanctus cur à die reſurrectionis quinquageſimo fuerit miſſus.60.1
Spiritus ſanctus quare ſub linguæ igneæ ſpecie deſcenderit.61.1 63.2
Spiritus ſanctus per flatum, ſiue ventum cur delineatus.ib.
Spiritus ſanctus quomodo ſederit ſuper ſingulos Apoſtolorum,& ſedere quid denotet.62.2
Spiritus ſanctus cur in ſpecie columbæ capiti Chriſti inſederit. 63.2
Spiritus ſanctus in ſignis ſenſibilibus cur datus. 65.1
Spiritus ſancti donum tam ad Iudæos, quàm ad Gentes pertinere B Petrus oſtendit. 87.2
Spiritus ſancti virtus in conuerſione peccatoris quanta. 119.2
Spiritus ſanctus cur non miſſus ante Chriſti aſcenſionem.31.2
Spiritus auræ tenuis,quem ſenſit Helias, quid myſticè.64.1
de Stephano duo Iudæorum præcipuè falſa teſtimonia. 148.2
Stephani B.Martyris encomium.150.1
Stephanus quomodo dicat Hermor filium Sichem, quem tamen liber Geneſis patrem Sichem vocet 165.2
Stephani viſio qualis fuerit.ibi.
Stephanus gloriam Dei quam vocet. ibidem
Stephanus cur pro inimicis orauerit.163.1
Stephanus quo die paſſus ſit.ib
Stephanus cur obdormiſſe dicatur in Domino.pag. 164.1
B. Stephano Protomartyris cur nomen impoſitum. 164.2
Subditi quales à Deo ſuperiores ſortiantur. pag. 51.2
Suſcitati à Chriſto cur verè edebant, ac bibebant. 26.2
Quos conueniens fuerit cum Domino ſuſcitari, teſte Epiphanio.81.2

T.

Tabitha qualis Chriſti diſcipula.pag.200.2
Tabitha quæ vox. ibid.
Tabithæ mors,atq; reſurrectio, quibus extiterit ſalutaris.201.1
Tabitha cùm plena bonis operibus diſceſſiſſet in Chriſto,cur eam Dominus à mortuis euocauerit.ibi.2
Tempora, & momenta quid inter ſe differant ſecundùm Auguſt 33.1
Tempora, & momenta à Deo præſtituta cur noſtrum non ſit noſſe ibidem
Terra promiſſionis quænam ſit.94.1
Terra promiſſionis quomodo Iudæis obuenerit. 56.1
Teſtamentum, Hebræis quid ſignificet Berith. 111.1
Theodas quis ille.137.1
Theophylus, cui D.Lucas opera ſua dicauit, quis. 21.1
Timor quid pariat. 152.2
Timere magis homines, quàm Deum,quorum ſit. 135.1
Traditionibus Eccleſię D.Lucas quam autoritatem exhibeat 20.2
Traditioni ſemper locus eſt in Scripturis, licet inuito hæretico.21.2
Tranſgreſſores primos legum cur Deus punire ſoleat. 130.2
Tribulationibus vexati cuius ſolius opem & auxilium implorare debeant. 161.1
Deus quando ſuos eripiat à tentatione, & tribulatione,quando verò minimè. 134.2
in Tribulatione conſtitutus, quid conſilij capiet. 198.2
Tribunus quis.203.1

V.

Vas illud Petri tanquàm linteum, &c. quid protenderet.207.2.

Vaſa miniſterij quæ Paulo.237.1

Venditio ſacræ rei, atque emptio quàm fœda ſit, ac turpis, multis oſtenditur.182.1

Verbum Dei quomodo quis adulteret, vt ait Apoſtolus.180.2

ex Verbis Dei lucrum ſibi comparantes, quales illi, teſte Baſilio.181.2

ad populum Verba facere cur tam arduum, atque difficile.69.1

Veritatis quanta vis, quantaq; libertas. pag.117.1

Victoriam carnis, ac dæmonis, qua ratione quis aſſequi poterit.42.1

Victus Petri Apoſtoli quàm tenuis. 93.1

Vinum modicè ſumptum quas præſtet commoditates.69.2

Vini immodici quot incommoda 71.1

Vinum vltra modum quando ſumitur. ibid.

Viri nominis in Scriptura quid. 44.1

Viri nominati apud ſapientes qui ſint.ibid.

Viri qui in Scriptura nominentur 113.1

Viri quænam colloquia vitanda cùm mulieribus. 40.2

Viri vt à mulieribus in templo ſeparatim orent, vnde orta traditio.ibid.

Virtutes hominis ſolo Dei verbo, & Chriſti fide muniti quales 19.2

Virtus ſolo vitio amitti poteſt.48.2

Vndenarius numerus in Scriptura quid denotet. 47.2

Vocationi diuinæ ſtatim obtemperandum. pagin. 108.1

quæ Voces Latinæ ab Euangeliſtis tanquàm Græcę ſint vſurpatæ.53.2

Voluntas noſtra exuenda, veſtis autem imbuenda qualis.28.2

quàm Vtile cum Deo frequenter verſari.pag.39.2.

F I N I S.

LAVS DEO SEMPER.

Digitized by Google

Digitized by Google